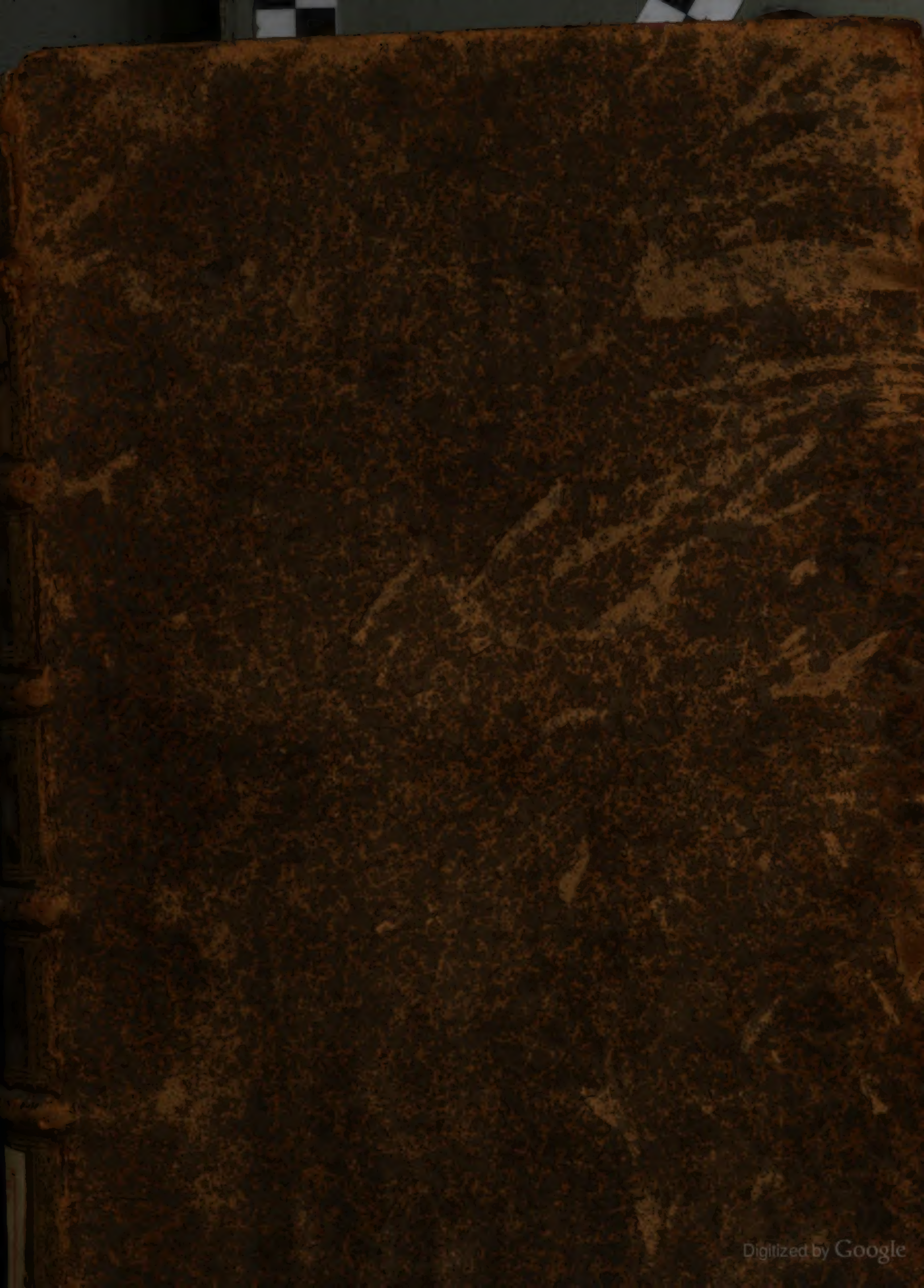
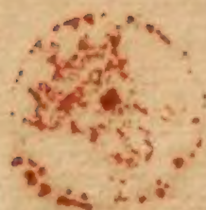

DE PROBATIS SANCTORVM HISTORIIS, PARTIM EX TOMIS ALOYSII LIPOMANI, DOCTISSIMI EPISCOPI, PARTIM ETIAM EX EGREGIIS MANVSCRIPTIS CODICIBVS,

quarum permultæ antehàc nunquàm in lucem prodiêre, nunc recèns optima fide collectis per F. Laurentium SVRIVM CARTHVSIANVM.

TOMVS QVARTVS, COMPLECTENS SANCTOS MENSIVM IVLII ET AVGVSTI.

COLONIAE AGRIPPINAE,

Apud Geruinum Calenium & hæredes Quentelios, Anno M. D. LXXIII.

Cum priuilegio PII V. Pontificis Maximi, & CAESAREAE Maiestatis in decennium.

PIVS PAPA V.

DILECTO FILIO F. LAVRENTIO CARTHVSIANO.

DILECTE fili, salutem & Apostolicam benedictionem. Librũ, sanctorum Patrum vitas continentem, à te nupèr editum, atque ad nos missum, libentissimè accepimus: qui quidem eo gratior etiam nobis fuit, quòd opus in se cõtinet à nobis semper desideratum, & ad refellenda hæreticorum in easdem sanctorum Patrum historias maledicta, aptissimum. Laudamus vehementer pium hunc laborem tuum, teque quòd coram Domino vacuus apparére nolueris, sed in eius Domum, pro facultate tibi ab eo concessa, quicquid potueris, vltrò obtuleris, debitis in Domino laudibus commendamus: cuius tamen laudabilis laboris tui gloriam inprimìs ei tribuẽdam esse memẽto, à quo accepisti & velle & perficere: quod & à nobis, & ab omnibus pijs & Catholicæ religionis studiosis meritò laudaretur. Hortamur autẽ te, vt huiusmodi opere prosequendo, & de Ecclesia Dei benè mereri, & tibi apud omnipotentem Deum merita augere nè desistas, securus, te à Redemptore nostro laborum tuorum centuplum esse fructum percepturum. Datum Romæ apud sanctum Petrum sub annulo piscatoris, die 2. Iunij, M. D. LXX. Pontificatûs nostri Anno Quinto.

T. Aldobrandinus.

PIVS

PIVS PAPA V. DILECTO FILIO GERVINO CALENIO TYPOGRAPHO COLONIEN.

DILECTE Fili Salutem & Apostolicam benedictioẽm. Cùm tu, sicut accepimus, nonnullos de probatis Sanctorum historijs à dilecto filio Laurentio Surio optima fide collectis, necnon alios Tomos seu libros dilecti filij Petri Canisij presbyteri seu religiosi Societatis IESV, de doctrina siue Institutione Christiana inscriptos, vnà cum certis Annotationibus, nondùm impressos, tua impensa imprimi facere desideres: Nos tibi, quem in excudendis huiusmodi Tomis seu libris graues impensas subire necessè est, nè ex beneficio omnibus Christi fidelibus collato detrimentum aliquod sentias, opportunè prouidere, ac te in tuo laudabili & Reipublicæ Christianæ perutili proposito confouere volentes, & à quibusuis Excommunicationis, suspensionis & interdicti, alijsq; Ecclesiasticis sententijs, censuris & pœnis à iure vel ab homine quauis occasione vel causa latis, si quibus quomodolibèt innodatus existis, ad effectum præsentium duntaxàt consequendum, harum serie absoluentes, & absolutum fore censentes: Motu proprio non ad tuam vel alicuius pro te nobis super hoc oblatæ petitionis instantiam, sed ex certa scientia & mera deliberatione nostris tibi Tomos seu libros præfatos per te vel alium seu alios imprimendi, & impressos vendendi licentiam & facultatem plenam & liberam Apostolica authoritate per præsentes concedimus: Necnon omnibus & singulis impressoribus, librarijs, & mercatoribus tam in Italia quàm extra Italiam constitutis, in virtute sanctæ obedientiæ & sub Excommunicationis sententiæ, necnon in terris sanctæ Romanæ Ecclesiæ mediatè vel immediatè subiectis, sub amißionis Tomorum seu librorum huiusmodi ac mille ducatorum auri de Camera, pro vna Cameræ Apostolicæ, & altera medietatibus tibi, tuisq; hæredibus & successoribus irremißibiliter loco damnorum applicãdorum pœnis, per alios absque tuî & hæredum vel successorum tuorum expreßo mandato aut licentia habita excudentes, seu imprimentes, aut vendentes, totiès quotiès id fecerint, eo ipso incurrendis, nè eosdem tomos seu libros infra decennium proximè futurum ab illorum impreßione computandum, in quibusuis literarum characteribus, aut parua, mediocri, seu magna, vel alia quacunque forma alicubì imprimere, neque per alios impressos vendere absq; expressa tuî vel hæredum & successorum præfatorum licentia vel consensu audeant vel præsumãt, & ità per quoscunque iudices & commissarios quauis authoritate fungẽtes, sublata eis & eorum cuilibet quauis aliter iudicandi, interpretandi facultate & authoritate, iudicari & diffiniri debere: Ac quicquid secùs super his à quoquã quauis authoritate scienter vel ignoranter attentari contigerit, irritum & inane decernimus: Mandantes nihilominùs Motu simili sub interdicti Ecclesiastici & ingressus Ecclesiarũ Venerabilibus Fratribus nostris Coloniens. & quorunuis aliorum ciuitatum & locorum Archiepiscopis, Episcopis, ac dilectis filijs illorum vicarijs seu officialibus, legatis, vel Vicelegatis, ac sub primò dictis pœnis, Gubernatoribus, Potestatibus, & alijs quibusuis Iudicibus quibuscunque authoritate & officio fungentibus, quatenùs quotiès pro parte tua, & successorum tuorum, vel alicuius eorum huiusmodi fuerint requisiti in præmißis, efficacis defensionis præsidio aßistẽtes, faciant,

ciant authoritate nostra inhibitiõem præfatam inuiolabiliter obseruari: ac te, tuosq; hæredes & successores præfatos huiusmodi, illorumq; singulos concessione pacificè frui & gaudere: Ac impressores, librarios, mercatores, fautores, scientes & non reuelantes, quos inhibitioni præfatæ contrauenisse eis constiterit, excommunicationis & alias sententias, censuras & pœnas huiusmodi incurrisse declarent, ac pro talibus publicè nũciari mandent, & faciant contradictores quoslibet & rebelles per easdem censuras & pœnas, appellatione postposita, cõpescendo: inuocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachij secularis: Non obstantibus Constitutionibus & Ordinationibus Apostolicis, Priuilegijs quoquè, Indultis, & literis Apostolicis super imprimendorum Tomorum facultate quibusuis personis cuiuscunque dignitatis & præeminentiæ existentibus etiam motu & scientia similibus, ac sub quibusuis tenoribus & formis, necnõ clausulis & decretis cõcessis: Quibus omnibus etiamsi de illis, eorumque totis tenoribus specialis, specifica, expressa, & indiuidua: non autem per clausulas generales idem importantes mentio, seu quæuis alia expressio habenda, aut aliqua alia exquisita forma ad hoc seruanda foret, illorum tenores, àc si de verbo ad verbum insererentur, præsentibus pro expressis habentes, illis aliâs in suo robore permansuris, hac vice duntaxàt specialiter & expressè derogamus: Aut si impressoribus, librarijs, & mercatoribus præfatis vel quibusuis alijs, communiter vel diuisim ab Apostolica sit Sede indultum, quòd interdici, suspendi, vel excommunicari non possint per literas Apostolicas non facientes plenam & expressam, ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem. Volumus autem & eadem authoritate decernimus præsentium literarum transcripta in ipsis Tomis impressa in iudicio & extra sufficere, & plenam fidem facere, regula contraria non obstante. Datum Romæ apud S. Petrum sub Annulo Piscatoris die XXIIII. Septembris, M. D. LXIX. Pontificatus nostri anno quarto.

Cæ. Glorierius,

S. N. D.

S. N. D. GREGORIO XIII.
PONTIFICI MAXIMO, AETERNAM
à DEO salutem & felicitatem.

NOn absq; singulari Dei prouidentia,& erga Ecclesiam suam eximio amore, id euenisse, vt dum hæreses & sectę alię ex alijs natę,& nihilo minùs inter se horrendum in modum dissectæ,eam ipsam Ecclesiam, quæ toto orbe terrarum non nisì vna est, immaniter oppugnant & exagitant,non pauci alij alijs succederent optimi pastores,nempe Romani Pontifices, nemo est,qui non videat,nisì valdè mentis inops sit. Vt enim necessarius est naui, inter sæuas tempestates mare sulcanti,prudẽs & benè peritus nauclerus:ità sanè ac multo etiam magìs laboranti Ecclesiæ nisì adsit sapiens gubernator, in summis eam periculis versari necesse est. Atq;,nisì fallor, hoc ipsum est, quod cruentissimum animarum hostem diabolum vehementer impellit, vt omnes horum temporum nouatores, cùm alioquì inter se odiosissimè dissideant, in eo tamen magno studio cõspirare faciat,vt Romanos Pontifices, quibus non ignorat totius ouilis Dominici curam,ab ipso Christo in Petro demandatam, Iohan.21. miro odio insectẽtur: & quo nihil possit fingi atrocius,inter cætera etiã Antichristos eos per summã contumeliã appellent. Et certè effecerunt illi apud permultos, vt non alio, quàm Antichristi,loco habeant Pontificem Maximum, etiamsì ille viuat sanctissimè. Dolẽdum profectò, homines Christianos eò adduci potuisse,vt tam malè de Ecclesiæ pastore sentiant: sed interim tamen Pontifici nocent prorsùs nihil,sibijpsis plurimùm. Postquàm enim authoritatem Pontificis sibi negligendam putârunt,iusto quidem,sed multùm expauescendo Dei iudicio in varias opiniones,sectas,hæreses distracti sunt, labunturq; ex alijs erroribus in alios,seseq; malignis dęmonibus effusè irridendos propinãt. Ea res quantam perniciem amplissimis regnis attulerit intrà annos non adeò multos,puto omnes intelligere. Nec tamen vnquàm his malis remedium adhiberi poterit,nisì agnoscatur vnus aliquis totius Ecclesiæ pastor,qui alius esse non potest,nisì Petri successor,cui vni dictum est à Domino,Pasce oues meas: Iohan.21 vt sanè iam dubium nulli esse queat,qui à Petri successore,id est,(vt semper totus sensit orbis Christianus)Romano Pontifice pasci nolint,eos Christi oues dici nõ posse. Atq; vtinàm non re ipsa,q eiusmodi sunt,plùs satìs declararent, se à Christo esse alienos. Si enim Christi oues essent,eius quoq; spiritu vegetarentur,& quemadmodùm nõ nisì vnũ colunt Deum,ità etiam non nisì vnam complecterentur fidem,in ea constanter permanerẽt, idem saperent, idipsum sentirent,& nõ essent in eis schismata. Iam verò quandò tam miserè instàr paruulorum fluctuantium modò hanc,modò illam profitentur fidem, & alij hos, alij illos sequuntur magistros,inter se perpetuò corrixantes, omnibus planè testatum efficiunt,quàm nihil habeant commercij cum Christo,qui vtiq; non 1.Cor.14. dissensionis est Deus,sed pacis. Sed in hos labyrinthos conijciuntur illi per suos concionatores & magistros,è quibus nonnulli,vt aiunt, ità præclarè se nôrunt accommodare tempori,vt cùm Caluinum animo sectentur,Luterum ore

crepent, alium Christum domi, alium foris prædicantes, homines scilicet simplices & candidi: quos pleriq; incauti dum audiunt, non putant eos aliter sentire, quàm doceant: sicq; fit, vt dum sibi videntur esse in tuto, quòd acquiescant in doctrina Præceptorum suorum, ab illis ipsis pręceptoribus planè dissentiant. Etsi autem Luterani dogmatistæ accuratè dant operam multis locis, nè prostent libri Caluiniani: non tamē possunt efficere, quin multi clàm eos habeant & lectitent, illectiq; Caluini blandiloquentia, contempto Lutero, ad eius partes sese adiungant, sicq; ex Luteranis fiant Caluinistę. Nec vident homines infelicissimi, quàm pessimè sibijpsis consulant, dum ità leuiter quod antè probârant, iam improbant, paulò pòst, si in alium dogmatistam incidant, eū secuturi, etiamsi & à Lutero & à Caluino ille discrepet, vel certè rursùs à Caluino ad Luterū defecturi. Quàm verò longè absunt ab his grauissimis periculis, qui intrà vnam sanctam Catholicā Ecclesiam sese cōtinent, cuius est constans & semp suî similis fides & doctrina, cui Christus & promisit & misit doctorem, spiritum veritatis: quē non habēt, qui ab hac Ecclesia se separāt. Et est sanè sapienter ab Cypriano dictum, non posse eū Deum habere patrē, qui non habet Ecclesiā matrem. Sed hic se prodit intolerabilis hæreticorū impudentia, qui singuli sibi & suis synagogis huius Ecclesiæ nomen vendicant: Mira verò & nunq̄ satis deplorāda miserorū hominū cęcitas, qui simul atquè existit aliquis nouam doctrinā adferēs, modò audiant illū crepare verbum Dei, eum amplectūtur, & vt omnibus in pspectu est, incredibili leuitate abeūt in sectas tam multas, vt vix aut ne vix quidē certo numero cōpræhendi possint: & cùm nulla ferè cum alia consentiat, singulę tamē, Ecclesiæ nomine gloriantur, in hoc certè bellè inter se cōuenientes, quòd omnes ptinaciter oderūt Romanū Pontificem, quo tamen vno signo facilimè potest internosci, eos ab ecclesia excidisse, quippe cuius pastorem non agnoscunt, quē vniuersus orbis Christianus semper agnouit, vt est à Catholicis abūdè nō vno loco demonstratū, nec Epistolaris angustia patitur ea nos hîc repetere. Si ergò rectè ac meritò Ecclesiæ nomen vsurpare sibi volūt, ad eā Ecclesiā redeāt necesse est, q̄ sub vno pastore Romano Pontifice vnā fidē constātissimè profitetur, atq; in ea fide verā sectatur pietatē & sanctimoniā. Non audiāt illos, qui nemini succedētes, sed à seipsis incipiētes, alieni, vt inquit Cyprianus, fiūt & pphani, Dominicæ pacis ac diuinæ vnitatis inimici: nō habitātes in domo Dei, id est, in Ecclesia Dei, in qua nō nisi cōcordes atq; vnanimes habitāt. Puto equidē permultos etiā ex illis, qui ab hac Ecclesia recesserūt, iam planè pertęsos huius plusq̄ Babylonicę cōfusionis, quę in ditiōes Christianorū cum innumerabiliū animarū certissima dānatione irrepsit, atq; in dies latiùs serpit, posteaq̄ Romani Pontificis authoritas contēni cœpit. Certè Melāchthon quodam loco de ipsis suis discipulis & symmystis scribit, eos maiorē, magis intolerabilē & minùs excusabilē authoritatē ac potestatē sibi vendicare, q̄ Papa Romanus vnq̄. Rogand9 profectò est & multū rogand9 prępotēs Deus, vt homines miserè euersos & distractos ac dissipatos velit reducere in ouile suū. Magna arte egit diabol9, vt p homines astutos psuaderet ignaris, sola fide nos iustificari. Hac em̄ doctrinę facilitate innumeros in suā nassam ptraxit, qui alioquì sua spōte in vitia pcliues, Ecclesię Catholicę doctrinā, bona opa, pœnitētiam, virtutū studiū, & pleraq; id genus alia carni & sanguini molesta exigentem, atq; ea causa seuerio-

riorẽ,minusq́; iucundã & plausibilẽ,facilè repudiârũt.Et tamẽ non aliter docuit Christ⁹ ipse & Apostoli eius,quicquid blaterẽt pseudoprophetæ. Ecquis verò hãc solius fidei p̃dicationem fructus cõsecutus est? Nimirũ tãta omniũ flagitiorũ licẽtia,vt ipse Luter⁹ fateatur,suę sectę homines decuplo Sodomitis euasisse deteriores.Nec hîc testib⁹ opùs est,res ipsa loquitur.Longè aliter Christus, eius Apostoli & sancti oẽs,verbis & factis nos instituerunt:quorũ omniũ ea semper sentẽtia fuit,domandã esse carnẽ,contẽnendas voluptates,cũ timore & tremore curandã animę salutẽ,vigilandũ aduersùs insidias diaboli, deniq́; nunq̃ vacãdum ocio,sed ꝓ pietate multos & labores & dolores suscipiẽdos. Quàm verò id illi nõ senserint modò,sed etiã p̃clarè p̃stiterint,docẽt eorũ vitę,quarũ Tomũ quartũ volum⁹ Sanctitati tuę, Põtifex optime maxime,dedicatũ: quẽ nõ sine singulari nutu diuino,Pio V.sanctissimo Pontifici successisse,tota Christi Ecclesia gratulatur.Exigebãt hęc infelicissima tempora, vt rebus ecclesiæ afflictis optimi & integerrimi gubernatores adhiberẽtur.Et mihi sanè nõ temerè factũ videtur,ꝙ Sanctitas tua Gregorij nomẽ sibi imponere voluit: immò verò ex eo ipso in magnã spem pleriq́; veniunt,fore,vt quẽadmodùm olìm tres illi primi Gregorij Pontifices,Germanię nostrę ad Christianã religionẽ traducẽdæ permagnã opẽ attulêre,ità T.S. Deo ipsam benè iuuante,id quandoquè efficiat, vt Germania ante has turbas Romanę Sedis obseruãtissima,ad pristinã religiõis integritatẽ et concordiã reuocetur.Audimus S.T.multùm in eius rei curã et cogitationẽ incũbere.Non deerit gratia Christi tã sanctis conatibus. Nec est desperandũ de Germania,in qua sunt hodieq́; multi graues & cõstantes viri. Fuerũt, fateor,ꝑmulti parùm memores pristinę illi⁹ virtutis & grauitatis Maiorũ suorũ: sed nõ est difficile Christo eã illis adspirare mentem,vt cupiant eorũ esse similes potiùs,q̃ velint degeneres videri.Plurimũ ad eos reducẽdos cõferet S.T.vita integerrima & mores inculpati.Est eñ ea virtutis p̃stantia, vt etiã malos rapiat in admirationẽ suî.Atq́; est reuerà ea tẽporũ horũ cõditio,vt cũ illis,qui sub p̃textu Euãgelij in multos errores inducti sunt,nõ tã verbis agendũ sit,q̃ exẽplis.Facilè eñ ad Ecclesię Catholicę vnitatẽ redibũt ab ea ꝑ fraudẽ abducti,si in Catholicis videãt vitã nihil à doctrina discrepare,si eorũ exẽplis discant fieri posse, quod docẽt.Qua in re S.T.omnib⁹ egregiè p̃lucet,magno sanè pudore afficiens eos oñes, qui se ad eius imitationẽ ꝓ viribus cõponere nolint. Turpe est eñ filijs, ab optimo parẽte degenerare. Vt verò etiã ego nõnihil ꝓ mea virili portiõe p̃starẽ,sanctorũ vitas iã aliquot annis colligẽdas suscepi:q̃ ꝑfectò magnã habent vim ad animos hominũ ꝓmouendos. Adhibui aũt delectũ haud vulgarẽ,vt eas dũtaxàt ederẽ,q̃ grauiter cõscriptę viderẽtur.Quòd si nec sic oĩbus satisfactũ erit, & homines,p̃sertim morosuli & delicatuli,alias ꝓlixiores,alias breuiores dictitabũt,& modò hęc, modò illa in alijs atq́; alijs desiderabũt:mihi hoc sufficiet,ꝙ nõ tã studio mihi fuerit vt placerẽ,q̃ vt ꝓdessem.Qui verò ad carpẽdũ prõptiores erũt, illi tũ demũ nõ temeritate,sed iudicio id fecisse putabũtur, vbi ipsi p̃clarius aliq̃d nobis exhibuerint.Me suscepti laboris hui⁹ nunq̃ pœnitebit,si intellexero eũ S.T. ꝓbari:cui prõptissimo et obsequẽtissimo animo quartũ hũc Tomũ nuncupatũ volui,Christũ Deum orãs & obsecrãs,vt eã laborãti Ecclesię in multos annos cõseruet incolumẽ,& omnibus reb⁹ bonis eximiè florẽtem.Ex Carthusia Colonieñ.14.Februarij,Anno 1573.

S. T. seruus obseruantiss.

F. Laurentius Surius Carthusianus.

PIO

PIO ET CANDIDO LECTORI S.

Vòd plùs moueant, fortiusq́ ad Christianam pietatē extimulent exēpla quàm verba, pleniusq́ sit opere docere, vt inquit Magnus ille Leo Pontifex, quàm verbo, testantur tam multi sancti & eruditißimi Patres, qui Sanctorum vtriusque sexûs hominum Vitas describendas sibi sumpserunt, & cum ineffabili fructu ad posteritatis notitiam transmiserunt. Lib.8.ca.6. *Nouimus ex D. Augustini Confeßionibus, quantum illi adhuc vacillanti cōtulerit audita vita beatißimi Antonij Eremitæ: nec dubium, quin innumeris alijs idem euenerit. Nostri instituti primus author & patriarcha Dominicus, Patrum exemplis summoperè delectatus, ad supremam vitæ spiritalis & religiosæ perfectionem peruénit. D. Thomas Aquinas, sui patris Dominici vestigijs insistens, eiusmodi lectione haud vulgariter afficiebatur: nec id sanè absque ingenti fructu. Quòd si verò his solidiora petimus, non desunt nobis ne ipsius quidem scripturæ diuinæ testimonia. Iesus Syrach à cap. 44. vsque ad quinquagesimumprimum in suo Ecclesiastico quid aliud, quàm Sanctorum, qui in hac vita Deo placuerunt, exempla commemorat, eaq́ nobis ob oculos spectanda & imitanda proponit?* 1. Mach 2. *Matathias ille legis eximius zelator cùm ab hac vita esset abiturus, filios suos nulla re alia magis, quàm recitandis Patrum gestis, ad agendum fortiter pro Deo eiusq́ sanctißimis legibus, exhortatur & confirmat. Sed & in nouo Testamento D. Paulus prolixus est in præcedentium sanctorū Patrum celebranda fide.* Heb.11. *Possent huius generis permulta alia adduci: sed res per se adeò illustris & perspicua est, vt superuacaneum videri poßit, illi docendæ rationes & argumenta adhibere. Itaque non possum non approbare, atque etiam commendare tam pium studium R. Patris D. Laurentij Surij Carthusiani, qui non paruo labore has Sanctorum Vitas ex diuersis authoribus & egregijs manuscriptis exemplaribus collegit, & tanquàm rarum quendam thesaurum Catholicæ Ecclesiæ hominibus cōtulit: quàm spectabilis viri D. Geruini Licentiati vtriusq́ Iuris, diligentiam & sedulitatem, tum in ponenda sua in MS. exēplaribus conquirēdis opera, tum in excudendo opere tam pio & Ecclesiæ salutari. Tu itaq́ his fruere, Lector amice, nihil ambigens, quin eorum lectio non solùm detrimentum nullum aut perniciem, sed ingentes potiùs & vberrimos tibi sit fructus allatura. Vale.*

F. Theodoricus Buscoducensis, fratrum Dominicanorum intrà Coloniam Prior & Apostolicus Inquisitor.

INDEX

INDEX GENERALIS VITARVM IN TOMO HOC QVARTO COMPRAEHENSARVM.

IVLIVS.

*b ple-

AVGVSTVS.

De san.

INDEX

INDEX COPIOSVS IN QVARTVM HVNC, DE SANCTORVM VITIS, REBVS GESTIS AC MARTYRIIS TOMVM,

qui recèns ex diuersis authoribus ac bibliothecis collectus, duos menses Iulium ac Augustum complectitur.

Restituantur suis locis in sequenti hoc Tomo quarto, numeri sequentes hi:
99. 239. 320. 388. 423. 518. 529. 530. 552. 562. 571. 593. 655. 733. 736. 751. 840. 866.

caro-

con-

grego-

inuo-

mun-

ad

vnguen-

ERRATORVM TOMI SEQVENTIS Index seu Catalogus.

Eum vt Lector acutus commodè intelligat, meminerit anteriori numero indicari paginam, posteriori lineam, pòst sequi, aut breuissimè innui veram syncerámve lectionem. Lineasque titulorum initiales, hoc numerandi modo iam non censeri. Omnia verò sub conditiõe hac, si suus cuiq; codex horũ aut illorum sit particeps.

2.42 nimìs 6.51.at id, 12.1.ego propter 15 8.ò mi 26. 27.siui) 32 14.famem 33 22.culp 38.9.quòd cum ibid. 46.cum mul 39.3.vita,caduca est ibid.52.offerret 44.15. sic nos 54.3.eidem 66.31.quillitas 68.52. ,hæres & 74. 39. Rursusque 76.19. ,vna 78.25.cùm ob coloq 86.54. Afræ 94.23 hominum ibid.30.venisse. 103.45.xerant) 105.8.subueniri 106.12.tiaca ad ibid.coràm 109.45.præsen⁹ 110.49. Tancradus, 113.33.ad eam 115.24. solum 133.48.tùm ibid.56.amori 134.1. namus, 119.28.trueretur 162 7.Con. 163.7. eissent, 164.46.aperte 173. linea 57.seu vltima expungatur tota. 175 1.liber⁹ 195.44. ,vix 196.47.possitis 199.27.tur.5 200.49.cabilis 205.34.obdor 208.3.ciant, 209 13.proseq 212.1.perh 214.4.offen 236.18. caudam ibidèm. 23.ulis 237.22.cum 239.2. exhil 241.35.percep 250 53.ndit 251 23. Cumque 252. 27. patre ibid.32.necq 253.45. quamnam 284. 21.lis) 256.35.somnum 257.46.Cumque 260.29.quit ad monachos, 261.54.si quidem 262.12. num quid 264.3. per 266.21.ntio 277.34.ptor, 283.12.quinqua⁹ 286.30.rurs ibid.43.& diuis 294.18.& conc ibid. 30.quod ibid.44. non cens 295.8.meretrast 302.56.augm 304.19.omnis ibid. 20.sibilis 308.3.& de⁹ 310.32.& sa 318.6.douei 323.1.vtiùm ibid.45 He⁹ 325.48.Aemiliam 335.9.matos, ibid.42.solùm 339.9.sanari ibid 51.bereded 341. 56.tertio 344.17.mplo 346.14.rat,leg 347.14.mouente 348.35.con⁹ ibid.37.rum, ibid.53.xi.V 359.16.demum 363.41.secus 376.31.tio, 377.35.tor, ibid.36.illæ ibid.40. bat, ibidem.tis, 378.39.tasne 380.36.nè 381.7.cuius Exclusis 384.2.immo⁹ ibid.10.cit,vt 390.45.nio, 394.45. ca ad 400.36.releua 403.11.cùm ibid.417.ium.B. 401.1. ssime 419. 7.confid 430.52.inh 432.18.Quonam 433. 20.ntiam ibid.34.lum ibid.35.lo 434.55.am ab 440. 43.su⁹ ibid.44.dil⁹ 441.31.phus, ibid.40.calig 442.21. næ in h 444.40.Vbinam ibid.45.cràs 447.20.Vt qui 448.23.primam ibid.55.sorores 453.13.cogeret ibid.25. tote 455.35.giab ibid.54.gera⁹ 457.50.cum 461.45. ntaq 462 15. indur 468.49. nsi 495.23.in eis 506. 21.sust 509.43.ipsi 510.41.nial 518.26.Vltra 530.38. las 532 52.comm 548.29.ca,tum Apostolica au 550. 24.tæque 554.10.ta,la 556.5.hic 560.9.ntio 562.33. sitijt 569.45.diligo, 573.47.perduc 576.1.causæ 577. 11 Acnè ibid.25.ctus ibid.33.tens & 579.2.tes,ad ibid.16.mq; 583.34.Itaque 598.32.In eius 600.29. ,quòd 603.6.seduxit, ibid.49.sanct 604 49.Gang 610.47.tur eam 612.21.ad inco. 615.38.pades 626 38. non ibid.42.quan 627.19.les, 629.14.ctio 643.17. ta.Q 654.43.pem ex 656.50.tio,e 659.15.rium? 664. 54.sset,)etenim 667.42 tteban 666.36.versùs H 674. 21.cato 675.25.mund 676.1.incom ibid.21.stinatum, 677.27.tedis 687.5.onibus,& 693 3 quòd tanto 795.11. us,d 696.13.persæpè 699.7.cum 702.20. ,quanuis 739.24.quit lu 740.37.bant, 767.10.Herio ibid.25. fore ibid.32.ei 775.37.ti filij 777.35.gen 784.27.nimiam 787.28.Quodi 795.14.cum 805.19.ret ab ibid. 24.uérat. 817.20 bat,nè ibi.38.bat,so 824.19.mem v 825.31.ctè 834.44.seriem 835.37.au⁹ 838.11.paup 841. 43.tio M 847.32.dem 853.35.cõnc 857.47. nus ad 859. 41.adsc 869.22.tò pòst 870.4.resid ibi.10.deo,la 874. 30.ses,h 876.29.uinos 905.27.cum 915.12.vt sa 927. 30.vt in 966.2. plius 973.46. nigenis.D 982.40.Mę 99.26. vnigenitum D

ALPHABETICVS TOMI PRAESENTIS ORDO

*a, *b, *c, *d, a, b, c, d, e, f, g, h, i, k, l, m, n, o, p, q, r, s, t, v, x, y, z, aa, bb, cc, dd, ee, ff, gg, hh, ii, kk, ll, mm, nn, oo, pp, qq, rr, ss, tt, vv, xx, yy, zz, aaa, bbb, ccc, ddd, eee, fff, ggg, hhh, iii, kkk, lll, mmm, nnn, ooo, ppp, qqq, rrr, sss, ttt, vvv, xxx, yyy, zzz, aaaa, bbbb, cccc, dddd, eeee, ffff, gggg, hhhh, iiii, kkkk, llll, mmmm, nnnn, oooo, pppp. singulæque nexiones, sunt aut innuunt trifolia seu terniones, exceptis bifolijs quinq;, videlicet *a, *b, *c, oooo, pppp.

IV⁹

·15·19·

ALOYSIVS EPISCOPVS VERONENSIS CHRISTIANO LECTORI.

CVM sequentem historiam percurreris, Lector candidissime, nè, quæso, scandalizeris, videns sanctum & sapientem virum, propter Christum adeò se humiliasse, vt fatuus ab omnibus æstimari voluerit. Miri sunt sancti Spiritûs afflatus, & stupenda in seruis suis Diuina iudicia. Samsonem excitat ad semetipsum vnà cum Philistæis interficiendum. Iephte suggerit, vt propriam filiam voueat. Placet ei per stultitiam Euangelicæ prædicationis mundum saluum facere: Et quis ei resistit? Simeonem nunc eligit stultitiam simulantem, vt confundat sapientes, & per eius lusum mundum ludificans, tam fidelium, quàm infidelium animas ad se conuertit. O ergò altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ illius. Verè in hoc sancto adimpletam videmus Domini Saluatoris sententiam, qua dicit: Si oculus tuus simplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit: Hoc est: Adsit tibi recta intentio, & quidquid egeris, bonum erit. In quam sententiam etiam beatus Augustinus concinit: Habe, inquiens, charitatem, &, quod vis, facito. Nè autem de fide istius historiæ, vel eius scriptoris aliquatenùs dubites, accipe quæ tibi fideli de vtroque relatione suggerimus. In actione quarta Nicenæ secundæ, quæ fuit septima Synodus vniuersalis, hæc scripta sunt de huius vitæ authore Leontio: Pater iste Leontius, cuius scripta nunc recitata sunt, in vrbe Cypri Neapoli, cuius fuit Episcopus, decenter & sanctè conuersatus est, multaque ipsius encomia & panegyricas orationes habemus: inter quas extat oratio in Transfigurationem Domini: scripsit & sancti Iohannis Eleemosynarij Episcopi Alexandrini vitam: Prætereà beati Simeonis SALI vitam, & alia quædam, in quibus omnibus orthodoxus cognoscitur. Floruit circa tempora Mauritij Imperatoris. Hæc ibi. Tu bone LECTOR in DOMINO vale.

Iudic. 16. & 13.

1. Cor. 1.

Rom. 11.

Matt. 6.

VITA SIMEONIS ABBATIS, QVI FVIT PROPTER CHRISTVM COGNOMINATVS SALVS, IDEST, STVLTVS, SCRIPTA À LEONTIO SANCTISSIMO EPISCOPO NEAPOLIS INSULÆ CYPRI.

Habetur in Simeone Metaphraste.

Iulij 1. Matt. 5. Aliorũ doctores quales esse debeant. Matt. 5. Matt. 7. Actor. 1. Rom. 2.

QVI alios docendi student exercere authoritatem, debent ex sua vita aliorum doctrinam ostendere, conuenienter voci diuinæ, quæ dicit: Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum, qui est in cęlis: nè alios priùs admonere perficereq; & deducere contendentes, quàm seipsos docuerint & expurgauerint per operationem diuinorum mãdatorum, imprudentes se mortuos deficant, dum sunt in aliorum occupati cadauere: & in eis impleatur verũ, & quod eis competit eloquium, quod dicit: Qui non fecerit, & docuerit, hic minimus vocabitur in regno cælorum. Et rursùs: Hypocrita, eijce primùm trabem ex oculo tuo, & tunc inspicies eijcere festucam de oculo fratris tui. Quocircà actuum quoq; Apostolorum sapiẽs conscriptor de magno & vero nostro Deo & magistro sic dicit: Quæ Iesus incepit facere & docere. Hoc enim Paulus quoquè magnum vas Ecclesiæ, Romanos sic increpans, scripsit, dicens: Tu, qui doces alterum, teipsũm non doces? & quæ deincèps consequuntur. Quoniam ergò ex vita propria, doctrinę, & eius, quę est ex virtute, operationis imaginem & figuram non possumus adducere, vt qui peccati vitia in nobisipsis vndique circunferamus, agè vel ex aliorum operatione, & aliorum sudoribus, vobis hodiè cibum, non qui perit, sed qui vestras animas deducit ad vitam æternam, aperiamus. Nam panis quidem corpus confirmat: verbum autem Dei animam ad virtutem diligenter excitat, & maximè socordiorum, qui in exequẽdis diuinis præceptis sunt negligentes. Nam ijs quidem, qui sunt studiosi, & mente sunt Deo dicati, ad iaciendum doctrinæ fundamentum sufficit vel conscientia, quæ omnia bona consulit, & auertit ab omnibus malis: ijs autem, qui his sunt adhuc abiectiores, opùs est legis scriptæ præcepto, & fundamento. Si quis autem repulerit primum & secundum modum viæ, quæ ducit ad virtutem, necessè est, vt is vel ex aliorũ cura & solicitudine, quæ ad eum peruenit per oculos, aures & narrationem, diuino excitetur desiderio, & à se somnum animæ excutiat, arctaque & angusta via ingrediatur, & ęternam vitam agere deincèps incipiat. In nostra enim potestate, & in nostro libero arbitrio situm est, futurorũ desiderio ea, quæ sunt pręsentia, vt quę prætereant, cõtemnere: vel rursùs cupiditate & desiderio p̄sentiũ, excidere à bonis infinitis.

Liberũ arbitrium.

Quòd autem verum sit id, quod dicitur, probãt quidem omnes homines, qui à seculo Deo grati & accepti fuére, qui erant ipsi quoquè nostræ naturæ: maximè autem ea, quæ nostra hac ętate apparuêre, lumina. Quorum hic quoquè fuit vnus sapientissimus Simeon, & multis quidem longè venerabilior, quoniam eò puritatis processit & impatibilitatis, vt per ea, quæ videbantur ijs, qui sunt paulò magis obnoxij vitijs & animi perturbationibus, & nimis carnales, afferre inquinamentum, damnum & impedimentum vitæ ex virtute degendæ, hic vir longè purissimus, non secùs àc margarita per cœnum, transierit absq; pollutione, per eius, inquam, in ciuitate diuturnam moram, & cum mulieribus habitationem, & reliquam vitę deceptionem: studẽs verè ostendere ijs, qui sunt socordiores, & prætexunt suarum virium imbecillitatem ad vitam ex virtute degendam, à Deo præberi vires ijs, qui purè ac synceré toto animo ei seruiunt aduersùs spiritus improbitatis. Rogo autem omnes, qui nobis propositam de angelica eius vita narrationem vel audiunt, vel legũt, cum metu Domini ea, quæ dicuntur, attendere, & cum vera & minimè dubia fide, quæ conuenit Christianis. Scimus enim, quòd ijs, & qui sunt paulò insipientiores & cõtemptores, vide-

videbimur incredibilia dicere & ridicula. Sed si audijssent eum, qui dixit: Qui vult sapiens esse in hoc seculo, fiat stultus, vt fiat sapiens: Et rursus: Nos stulti propter Christum. Et rursus: Quoniam quod stultum est Dei, est sapientius hominibus: non ea quæ ab hoc vero Athleta gesta sunt, tanquàm ridicula accepissent: sed magis admirati essent, quàm eos, qui reliqua vitæ ex virtute agendæ genera exercuerunt. Non enim, vt qui esset adhuc inexercitatus, & opùs haberet aliquo, qui ei præesset, in mũdum venit: sed vt videmus fieri instructa acie, quandò vniuersus exercitus stat vnanimis, qui suis vel potiùs Dei confidunt viribus, & quibus se induerunt armis militaribus, variisq; & diuturnæ belli experientię, ij vel soli ex multitudine prodeunt ad singulare certamen contra aduersarios: ità etiam hic quoquè fecit, quandò pulchrè & legitimè in pulchro decertauit certamine, quandò se vidit veluti thorace munitum virtute sancti spiritûs, quandò ab eo accepit virtutẽ calcandi super serpentes & scorpiones, quandò extinxit carnis inflammationem rore sancti spiritûs, quãdò vitæ deliciarum & gloriæ fraudem conspuit non secùs àc araneam: & quid opùs est plura dicere? quandò impatibilitatem non secùs àc vestimentum attraxit per humilitatem intrinsecùs & extrinsecùs, & dignus fuit habitus, qui adoptaretur in filium, congruenter voci, quę dicta est in Cantico Canticorum de anima munda & impatibili: Tota pulchra est, (inqt Christus animæ) tota pulchra est, q̃ est mihi ꝓpinqua, & non est in ea macula: tunc ipse quoquè aduersùs mundum, tanquàm ad singulare certamen, ex solitudine aduersùs diabolum à Deo electus prosilijt. Non enim æquũ existimauit, vt qui à Deo sic erat honoratus, & in altũ euectus, eorum, qui erant eiusdem generis, salutem despiceret: sed recordatus eius, qui dixit: Dilige proximum tuũ, sicut teipsum: qui etiam serui formam immutabiliter induere propter serui formam nõ est dedignatus: imitatur ipse quoquè suum Dominum, verè suam animã ponens & corpus, vt seruet aliquos. Necessè est autem ante omnia vobis priùs narrare, quemadmodùm ex solitudine venerit in mundum: deinde verò res eius admirabiles, & quæ superant opinionem.

1. Cor 3. 1. Cor. 4. 1. Cor. 1. Cant 4. Matt. 5. 19. 22.

Tempore Iustiniani Imperatoris, cùm accederent ij, qui Christi erant amantes, & pro more sancta Christi loca cupiebant adorare, quæ sunt in sancta ciuitatẽ, in exaltatione pretiosæ & viuificæ Crucis (Nôrunt autem omnes, qui illic adesse consueuere in hoc sancto, & omnibus laudibus celebrando festo, quòd ex vniuerso ferè orbe terrarum concurrit multitudo populorum, quæ Crucem & Christum diligit) accidit, vt in hoc venerabili festo duo quidam iuuenes, qui erant ex Syria, Dei prouidentia se inuicèm conuenirent. Vni verò nomen erat Iohannes, & alteri nomen Simeon. Peracto autem sancto DEI festo, recessit deincèps vnusquisque in suam ciuitatem. Hi verò duo iuuenes, postq̃ Dei clementis voluntate simul conuenerunt, & se mutua complexi sunt beneuolentia, non sunt ampliùs à se inuicèm separati. Quocircà dum etiam reuerterentur in patriam, iter ingressi sunt vnanimes cum suis etiam parentib⁹. Nam habebat quidem Iohannes patrem senem, sed non matrem: Coniunctus quoq; erat matrimonio. Erat enim circiter vigintiquatuor annos natus. Simeon autẽ patrem quidem non habebat, sed solã matrem vetulam, circiter octoginta annos natã. Nullũ verò habebat omninò alium. Erant ergò omnes in vna via comites. Postquàm autem descenderunt in conuallem Hierichuntinam, & transierunt ciuitatem, contemplatur Iohannes monasteria, quæ erant circa Iordanem, & dicit Syriacè Simeoni: Scisne quinam habitent in his hospitijs, quę sunt ex aduerso? Ille ei dicit: Quinam? Iohannes autem dicit, Angeli Dei. Ei verò dicit Simeon veluti admirans: Possumúsne eos videre? Ille verò ei dicit: Certè, si efficiamur, vt quidam ex illis. Sedebant autem ij duo in equis. Erant enim eorum parentes valdè diuites. Cùm ergò statìm ex equis descendissent, eos dederunt seruis suis, dicentes: Præite nos. Præ se enim tulerunt, velle se in eo loco sedere. Contigit autem, vt inuenirentur in via, quæ declinat à via militari, & ducit ad sanctum Iordanem. Ambo ergò constiterunt, & dicit Iohannes digito ostendens Simeoni: Eccè via, quæ ducit ad viam sancti Iordanis: & eccè via, quæ ducit ad mortem: ostendens ei viam publicam, per quam eorum parentes præcesserant. Agedùm ergò oremus, & stemus quilibet nostrûm in vna ex ipsis, & sortiamur: & quæ sorte euenerit, illam viam ingrediamur. Genu itaque flexo, & suspirantes, dixerunt: Deus, Deus, Deus, qui vis totum mundum saluum facere, ipse

Peregrinationes ad terrã sanctam in festo exaltationis sanctæ Crucis.

voluntatem tuam aperi tuis famulis. Cumque sortiti essent, sortiente Iohanne, decem sorte obtigêre Simeoni. Stabat autem in via, quæ ducit ad sanctum Iordanem. Tunc magna affecti lætitia, omnium suarum facultatum & parentum veluti in somnis obliti, complexi se sunt deosculantes. Literas autem Græcas insigniter didicerant, magnaque erant præditi sapientia.

Magna eruditio Simeonis.

Hæc verò oĩa narrauit ille insignis virtute Simeon cuidam Emesæ: vbi etiam se salum, hoc est, stultum simulauit, Diacono sanctæ catholicæ Ecclesiæ eiusdem ciuitatis, viro admirabili, & virtute præclaro: qui etiam ex diuina, quæ ei inerat, gratia animaduertit senis operationem: cui etiam fecit miraculum terribile hic beatus Simeon. Cuius quidem miraculi in suo loco faciemus mentionem. Dictus ergò pius ac religiosus, & virtute egregius Iohannes (ità enim appellabatur Diaconus) ipse nobis narrauit totam ferè vitam viri sapientissimi, producens Dominum testem eorum, quæ dicebat, quòd scilicet nihil addebat narrationi, sed potiùs propter diuturnitatem temporis, multorum erat oblitus.

Eis ergò viam ingredientibus, quæ verè ducit ad vitam, licebat eos videre exultantes & currentes, quemadmodùm Petrum & Iohannem ad viuificum sepulcrum Domini, promptoque & alacri animo se inuicèm excitantes, & animum addentes. Nam Iohannes quidem verebatur, nè Simeonem matris retardaret affectio: Simeon autem rursùs dubitabat, nè in vxorem, quam nupèr duxerat, affectio, tanquàm ferrum lapis magnes, ad se Iohannem conuerteret. Et ab illo deincèps tempore vtebantur alter apud alterum verbis, ad monendum aptis & exhortandum.

Ioan. 10.

Mutuò se cõfirmant Simeon & Iohannes.

Et Iohannes quidem dicebat: Noli esse socors & ignauus frater Simeon. Sperò enim in DEVM, nos hodierno die esse regeneratos. Quid enim vanæ illæ & inanes res huius vitæ & diuitiæ poterũt iuuare in die iudicij? Immò verò lędent potiùs. Neq; rursùs iuuentus & pulchritudo, quæ est nostro proposita corpori, perpetuò manet huiusmodi, vt minimè marcescat: sed aut à tempore, aut à senectute, aut à morte, quæ tempus præuenit, perit & extinguitur. Et postquàm hæc & multò plura dixisset Iohannes Simeoni, ille rursùs vicissim loquebatur, eademque verebatur & dicebat: Ego quidem frater Iohannes neque patrem, neque fratres, nec sorores habeo, nisi solùm humilem illam anum, quę me genuit. De meo autem labore non sum tam solicitus, quàm de corde tuo vereor, nè feruens desiderium vxoris, quam nupèr duxisti, te ab hac sancta via abstrahat. Postquàm ergò hæc & his plura inter se inuicèm lubentes disseruerunt, perueniunt ad monasterium, quod vocabatur Abbatis Gerasimi. Nam hoc quoquè precati fuerant: Domine DEVS, in quo monasterio vis vt mundo renunciemus, ostium inueniamus apertum. Quod etiam accidit. In hoc ergò monasterio erat vir admirabilis, Nicon nomine, vir, qui reuerà nomini conueniens vitæ habebat institutum. Vincebat enim omnem dæmonum aciem, clarus signis & miraculis, & prophetiæ dignitate à Deo honoratus: qui etiam præsciuit aduentum horum beatorum. Dicit enim se vidisse in somnis eo die, quo accesserunt, quendam, qui ei dicebat: Surge, & aperi ostium gregis, vt ingrediantur oues meæ: Quod etiam fecit. Postquàm ergò accedentes inuenerunt ostium apertum, & sedentem Abbatem, & eos expectantem, dixit Iohanni Simeon: Bonum est signum, ô frater, apertum ostium, & sedens ostiarius. Postquàm autem appropinquârunt, dixit eis Præfectus: Benè venerunt oues Christi. Dicit ergò protinùs Simeoni: Benè venisti, Sale: verè decem tua sunt ab Abbate Iohanne. decem enim te expectant. Dicebat autem propter perfectionem vitæ, quæ est ex virtute. Cùm eos ergò excepisset, refecit ac recreauit, vt qui essent missi diuinitùs.

Vanitas opum.

Forma.

Nicon insignis monachus.

Sequenti autem die cœpit eis dicere ante omnia: In Domino pulchra est & digna vestra in DEVM dilectio, modò nè ab aduersario salutis nostræ sinatis eam extingui. Bonus est cursus vester, sed nè currentes intersistatis gradum, donèc coronemini. Est honestum propositum vestrum, sed nè dormitaueritis, nè tepescat ignis, qui vestra corda accendit hodiè. Rectè prætulistis ea, quæ manent, his quæ pereunt. Boni quidem sunt, qui sunt in vestra carne parentes, & bonum est eis seruire: melius autem est citra vllam controuersiam, placere patri cælesti. Boni sunt fratres corporales: spiritales autem sunt vtiliores. Boni sunt amici, quos habetis in mundo propter Christum: sed melius est habere sanctos amicos, & beneuolos erga Dominum. Boni sunt defen-

Præclara Abbatis Niconis oratio.

defensores, quos necessariò habetis apud Principes: sed ij non sunt eiusmodi, vt sit perindè ac habere sanctos Angelos pro nobis supplicantes. Bona est ei, qui est locuples, pecuniæ elargitio, & pietas in pauperes & beneficẽtia: sed nullā oblationẽ Deus ità à nobis exigit, vt suas offerre animas. Dulce quidẽ est frui vitæ bonis: sed id nequaquàm est conferendũ cum delicijs paradisi. Sunt quidem iucũdæ, & vulgo hominum expetẽdę diuitiæ: sed non sunt cõferendæ cum ijs, quæ nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderant. Iucunda est pulchritudo iuuentutis: sed nihil est, si conferatur cum pulchritudine cælestis sponsi Christi. Dicit ẽm Dauid: Speciosus forma pre filijs hominum. Magna res est, cum Rege terreno bellum gerere: sed est ad tempus, & periculosa eiusmodi militia. 1. Cor. 2. Psal. 44.

His, & ijs, quæ sunt huiusmodi, eos sanctus admonens, nolebat cessare ab admonitione: & cùm videret lachrymarum fontes effundi ex eorũ oculis, (vsqueadeò attendebāt ea, quę dicebantur) ad Simeonẽ rursùs conuersus, dicit: Ne affligaris, neq; deficeas canitiem dominę tuæ matris. Longè ẽm plùs, quàm tua facies, potest eam cõsolari Deus, ad tua respiciens certamina. Nam si apud eam vsq; ad finem eius vitæ perseueraueris, incertũ tamẽ est, an tu ante eam è vita excedes, desertus à virtutibus, excedesq; non habens, qui te possit à malis futuris liberare. Non enim patris, non matris charitas, nõ multitudo fratrũ, non diuitiæ, non gloria, non vinculũ mulieris, non affectio filiorũ potest mouere iudicem: sed vita, quæ ex virtute agitur, & qui ità, vt Deus requirit, suscipiuntur labores. Posteà verò dixit Iohanni: Neq; verò tibi suggerat inimicus animarum nostrarũ: Quis meũ parentem alet in senectute? Quis consolabitur meam vitæ consortem? Quis cõprimet eorum lachrymas? Nam si apud aliũ quidem Deum eos reliquissetis, & abiretis serituri apud aliũ, rectè soliciti essetis, an eorum curam gereret, & consolaretur: Nũc aũt cùm vos contuleritis ad eum, cui eos reliquistis, & vos ei consecraueritis, oportet vos esse bono animo. Porrò aũt illud quoq; cõsiderate, quòd si, cùm nos simus in hoc mũdo, & seruiamus huic vitæ, omnium curam gerit Dei bonitas: quantò magis nunc curam geret nostrarũ domorum, quandò ad ei seruiendũ, & ei benè placẽdũ toto animo egressi sumus? Recordātes ergò, ó filij, Domini, qui dixit ad eum, qui dixerat: Permitte mihi reuerti primùm, & sepelire patrem meum: Sine mortuos sepelire mortuos suos: mente, quæ conuerti non possit, & corde, quod non possit moueri pœnitentia, currite post ipsum. Quid enim? Si hic terrenus Imperator, & in quem cadit interitus, aliquos adhortaretur & ad se vocaret, volens eos accingere & referre in patricios, vel cubicularios huius terreni palatij, quod præterit, & quod tāquàm vmbra & somnium euanescit: nonne contẽnerent suas oẽs facultates, diligenterq; & nullo retardante impedimento, ad eum venirent, eius honoribus, & eius adspectu, & libertate loquendi frui desiderātes: omnesque militię labores & pericula, atque adeò extrema: quæq; lubẽter subirent, modò digni solùm haberentur, qui illum diem viderent, in quo Imperator esset à toto senatu excipiendus, militesq; oẽs & eos honoraturus? Quòd si ij ità se affectos esse dixerint, (ait magnus ille Nicõ) lõgè maiori studio, filij, & cõpunctione debemus nos accingere, & sequi immortalem & æternũ Regem regum: nos (inquam) qui debemus esse grati, & accepti beneficij memores, charitatisq;, quam Deus in nos ostẽdit, adeò vt filio suo vnigenito non pepercerit propter nos, sed pro nobis omnibus eum tradiderit. Quarè etiam si nostrũm omnium sanguinem pro eo effunderemus, qui eius sanguine à morte & interitu fuimus liberati, & in locum propriorum filiorũ adoptati, nẽ sic quidem offeremus precium, quod ei responderet. Non parum enim interest, fundaturne sanguis Regis, an seruorum, ó fratres. Matt. 8. Rom. 8.

Hæc autem omnia, & his plura eis suggerebāt vir diuinus, vt qui præsciuisset, & à Deo factus esset certior de certamine & cursu eis proposito, nempè de vita agenda in solitudine absq; vllis omninò ædibus, planeq; remota & separata ab omnibus, nempè Anachoretica. Id enim non leue existimabat, neq; temerè eligendũ, maximè cùm videret corpora mollia, & mollibus induta vestibus, & iuuentutẽ in vita delicata educatam, ac cuiuis relaxationi & deceptioni assuefactā. Quocircà sapiens ille medicus & doctor, cùm ea, quæ ipsi inerat, sapientia & experientia eos armāsset talibus monitis & præceptis, rursùs dicit vtrisq;: Vultisne capitis vestri comā tõderi, an paruo adhuc tẽpore versari in laici habitu, quem hodiè geritis? Ij autẽ vno consilio, vel potiùs vno Tonsura monastica.

sancto spiritu, ceciderũt ambo ad pedes Præfecti, petẽtes ab eo, vt eos statim tõderet, & citra dilationem. Dixitq; Simeon, se, nisi id faceret quàcitissimè, esse ituros ad aliud monasterium. Erat enim simplex, & minimè malitiosus: Iohannes verò sapientior, & qui maiorem habebat cognitionem. Accepit ergò protinùs sanctus Nicon seorsùm alterum eorum, volens probare illorum ardentem, quæ apud Deũ facienda erat, renunciationem. Dixitq; ei quædam, conans retardare, nè eo die tonderetur. Cùm autem ille minimè assentiretur, venit ad aliũ, & dixit ei: Ecce persuasi fratri tuo, vt maneret adhuc vnum annum, vt est, laicus. Statim verò respondit is, cui hoc dicebat: Si ille velit manere, maneat. Reuerà, Pater, ego hoc non sustineo. Porrò aũt hoc quoq; dixit ei Simeon, quãdò seorsùm est locutus: Festina, Pater, rogo, propter Dominum. Cor enim mihi valdè contremiscit propter fratrẽ Iohãnem; quoniam hoc anno duxit vxorem valdè diuitẽ & formosam, nè eius desiderium eum rursùs ad ipsam abripiat, & desistat à suo in Deum desiderio. Rursùs autẽ hoc ipsum dixit Iohannes illi viro virtute eximio, cum multis precibus & lachrymis: (Eæ enim naturaliter in eius magis abundabant oculis, quàm in eius fratris Simeonis) Pater, nè fratrem meum propter te perdas: Matrem enim habet solummodò; eratq; eiusmodi vtriusq; desiderium vt non posset alter ab altero abesse duas horas. Quinetiam in hodiernum vsque diem ambo simùl dormiebant, mater eius & ipse, vt qui nec noctù quidem possent separari. Quod quidem me valdè coquit & angit, donèc eum videro tonsum, & planè omnem curam de eo abiecero.

Vtriusq; ergò magnam de se inuicèm solicitudinem audijt ille vir magnus, certusq; Deum non dedecore afficere, neq; despicere eos, qui toto animo & citra vllam dubitationem ad eum confugiunt, ablato forfice, & eo, quo par est, ordine sancto altari imposito, eos totondit. Cùmq; eos exuisset, induit quidem miserabilibus, verùm sanctis, eorum motus misericordia vir sapiens, & maximè misericors, propter eorũ corporis mollitiem & afflictionem, cui non assueuerant. Cùm ij autem tonderentur, Iohannes quidem valdè flebat: Simeon verò ei annuit, vt cessaret, vt qui omninò ignoraret, cur fleret. Existimabat enim eum flere propter dolorem, quem capiebat ex parente, & propter amorem coniugis. Postquàm ergò tonsi essent, & sanctam synaxim peregissent, sedit rursùs Præfectus, toto ferè die illos admonens. Sciebat enim, fore vt non diù apud eum versarentur, cùm hoc Deus quoquè prouidisset. Postridiè autem eius diei, cùm esset sanctus dies Dominicus, volebat eis quoq; dare sanctum habitum. Cùm ergò ex fratribus quidam eis dicerent: Beati estis, quoniam cràs regenerabimini, & mundi efficiemini, sicut nati estis, ab omni peccato, perindè ac si ipso die essetis baptizati, admirati sunt ambo, & cucurrerunt ad diuinum Niconem vesperi Sabbato, & ad eius pedes prociderunt, dicentes: Rogamus te, Pater, nè nos baptizes: Sumus enim Christiani, & nati ex parentibus Christianis. Is autem cùm nesciret, quidnam audijssent à patribus cœnobij, dixit eis: Quis enim vult vos, ó filij, baptizare? Illi verò dixerunt: Domini nostri patres monasterij dicunt nobis: Cràs rebaptizabimini. Tũc intellexit Præfectus eos dixisse de sancto habitu. Is verò dixit eis: Rectè dixerunt, filij: Etenim si DEO placuerit, volumus vos cràs induere sancto & Angelico habitu. Postquàm intellexerunt Christi pueri, ab omni malitia alieni, se mox esse sumpturos habitum monasticum, dicunt Abbati: Quid enim, Pater, aliquóne alio opus habemus, vt induamur illo Angelico habitu, quem tu dicis? Dederat autem vir ille magnus præcedente hebdomada, in qua fuerat Exaltatio Crucis, habitum sanctum cuidam ex iunioribus fratribus, neque septem dies adhuc impleuerat, sed adhuc ferebat omnia, vt postulat constitutio. Permisit itaq; vir magnus, vt is statìm duceretur in medium. Postquàm verò venit, eum ambo contemplantur, & ad pedes Abbatis prociderunt protinùs, & ei dixerunt: Rogamus te, Si nos ità es induturus, & nos tali honore & gloria dignaturus, id facias vesperè, nè cùm homines simus, per noctem ad nos veniat, id quod est humanum, & abeamus, talem gloriam & lętitiam, taleque vespertinum officium, & talem coronam minimè consecuti.

Simeon & Iohãnes fiunt monachi.

Nota quid cõferat pfessio monastica.

Monachorũ angelicus habitus.

Postquàm ergò audiuit eos Præfectus, cùm dixissent, Tale vespertinum officium, & talem coronam minimè cõsecuti: intellexit eos vidisse visionem, quam sanctus ferebat habitus: & pmisit, vt frater ille abiret in locũ proprium, in quo fuerat, ex quo sanctũ induerat habitũ. Cùm is ergò recessisset, magno dolore affecti fuerũt Christi

pue-

pueri,& dicunt Præfecto: Propter Christum, Pater, surge,& fac nos, sicut ille est. Nam in toto monasterio nullus est in tanto honore, quãto ille est. Dicit ei Abbas: Quonã honore? Tunc dixerũt: Per eum, Pater, q nos dignatus est hoc habitu & honore, beati quoq; nos sumus, si à tanta Monachorũ multitudine cũ cereis deducamur in vesperis,& coronã tam splendidam gestemus in nostro capite. Existimabãt enim Præfectũ quoq; ea videre, quæ à se videbãtur. Quocircà cùm id cognouisset, ne eis qdem dixit se nihil videre, sed tacuit,& miratus est magnã simplicitatẽ & puritatem, maximè aũt Simeonis. Hoc aũt iucundissimè eis dixit ille magnus: Cràs vos quoq; induemus per gratiã sancti spiritûs. Postq̃ ergò ipsi accepissent sanctum habitum,(vt affirmabat sanctissimus Diaconus) asserebat hoc, q à mẽdacio erat alienus, Simeon: Videbamus, inquiens, noctù nõ secùs, atq; interdiù alter alterius faciem,& similiter vt eius, qui fuerat priùs à nobis visus, coronam in capite alter alterius. In tali aũt gaudio erat anima nostra, vt nec facilè vellemus sumere cibum aut potum. Post sumptũ habitũ monasticũ vide quid contigerit istis.

Duobus aũt diebus postq̃ ipsi sanctum cepissent indumentũ, contemplantur eum, qui septẽ antè diebus id ceperat, in quo & coronã viderãt,& eos, q vespertinum dicebant officiũ: ferebatq; is mantile,& ministrabat, & neq; habebat ampliùs coronã sibi impositam, neq; rursùs monachi vespertinum dicebãt officium cum cereis, miratiq; sunt:& dicit Simeon Iohanni: Crede frater, si nos quoq; eosdẽ septem dies impleuerimus, non habebimus ampliùs hunc decorem & gratiam. Dicit aũt Iohãnes: Et quid vis, vt fiat frater? Is verò ei rursùs dicit: Si me audiëris, volo vt sicut reliquimus mundum, eiq; renunciauimus, omni quoq; habitu, in quo nunc sumus, planè renũciemus. Aliam enim vitam cerno,& res alienas in hoc habitu Ex quo enĩ Dei seruus nos eo induit, intrinsecùs inflammor nescio vndè,& quærit anima mea néminem videre,& neminem alloqui,& audire neminem. Dicit ei Iohãnes: Et quid comedemus, frater? Dicit ei Simeon: Si qd comedunt, qui vocantur pastores, de qbus herì quoq; nobis dixit Dñs Nicon. Fortè enim ipse quoq; volens nos eam vitã degere, narrauit nobis quomodò viuant,& quomodò comam crescere permittant, & oĩa quæ ad eos pertinent. Et quomodò, inquit Iohãnes? Nam neq; psallere, neq; institutũ didicimus. Tunc aperuit Deus cor Abbatis Simeonis,& dixit: Qui seruauit eos, q etiam ante Dauid ei placuerunt, nos quoq; seruabit. Quòd si digni fuerimus, nos quoquè docebit, quomodò 1. Reg. 16. & 17. docuit Dauid, q pascebat oues in solitudine. Nè velis frater retardare meã animi alacritatem. Sed quoniã nos huic rei dedidimus, nè eam perdamus. Tunc dicit Iohãnes: Faciamus, vt voluëris. Sed quomodò exibimus? Noctù enim sunt clausę fores. Dicit ei Simeon: Qui nobis interdiù aperuit, ipse quoq; noctù aperiet.

Postquàm ergò firmum ac constitutum fuit eis consilium, statìm cùm nox aduentâsset, vidit Præfectus quendam in somnis, qui aperiebat fores monasterij, & dicebat: Egredimini signatæ Christi oues ad vestra pascua. Is autem è somno excitatus, protinùs descẽdit ad ianuam,& eam inuénit apertam, existimansq; eos illinc esse egressos, sedebat tristis, ingemiscens & dicens: Non sum dignus habitus ego peccator, qui acciperem preces Patrum meorum. Ij verè erant Patres mei, domini & magistri: & ideò nõ sum assecutus, vt mihi recessum annunciarent. Papæ, quàm appositi & preciosi lapides (vt ait scriptura) non animaduersi super terram voluuntur: qui à multis quidem cernuntur, à paucis autem appræhenduntur. Cùm hæc ergò anxius animi apud se cogitaret, ecce pueri Christi sponsi, q veniebant, vt egrederentur, ante quos vidit purissimus Præfectus Nicon quosdã eunuchos, qui gestabant lampades, hos aũt sceptra vna manũ tenentes. Postq̃ ergò illi cognouerunt eum esse Præfectum, fuerunt ipsi quoq; valdè læti, maximè cùm etiam ianuam vidissent esse apertam. Venit enim eis in mentem, Deum quoq; id ei reuelâsse. Voluërunt itaq; vocare pœnitentiam: sed prohibuit eos, dicẽs, nihil eis tale licere facere propter honorem Angelici habitûs, q est eis impositus. Dicunt itaque ei protinùs:

Gratias agimus tibi, Pater. Quidnam autem Deo offerre,& venerando tuo capiti possimus, ignoramus. Quis sperauit fore, vt talibus donis digni haberemur? Quis Rex tali dignitate nos potuit honorare? Quinam terreni thesauri nos tam citò effecissent diuites? Quorumnam lauacrorum ablutiões ità nostram emundâssent animam? Quinam parẽtes sic potuissent diligere & seruare? Quænam dona aut munera, peccatorũ nostrorũ remissionẽ tam breuiter nobis afferre potuissent, vt tu, venerãde pater Nota quid tribuãt monachismo visi tanti.

noster? Tu noster es post Christum pater & mater: tu dominus, tu excitator, tu dux, tu deductor, & quæcunque non potest lingua dicere. Per te preciosam acquisiimus margaritam. Baptismatis vim verè didicimus, de quo nobis prædixerũt sancti Patres. Cognouimus nostra peccata verè fuisse exusta ab igne, q corda nostra accedit. Quem quidem non ferentes sic nos intùs vrentem, rogamus, Pater, tuam beatitudinem, vt intensas preces facias, & tuos seruos dimittas ad hoc, vt germanè & syncerè, totoq; animo seruiamus Deo, cui nosipsos consecrauimus: oratus, vt nunquam obliuiscaris inutilium tuorum filiorum in tempore extensionis venerabilium tuarum manuum: oratus, inquam, ô sancte à tuis hospitibus, vt memineris eorum orbitatis. Sanctiq; genua amplexi, rursùs dicebant: Memento, Pater, tuarum humilium ouium, quarum Christo obtulisti holocaustum. Memento externarum plantarum, quas in pulchro horto Paradisi plantare studuisti. Nè obliuiscaris pigrorum operariorum, quos circa vndecimam Christo ad vineam cõduxisti. Mirabatur aũt, & obstupescebat Pastor, videns eos, qui duobus antè diebus erant idiotæ & planè rudes, tam repentè euasisse sapientes per diuini habitûs susceptionem.

Postq̃ ergò ambo fleuissent satis longo tempore flexis genibus, sanctus Nicon statuens Simeonem à dexteris, & Iohannem à sinistris, surrexit, & manus ad cælum extendens, dixit: Deus, qui es iustus & laudabilis: Deus, qui es magnus & fortis: Deus, q es ante secula, exaudi virũm peccatorẽ hac hora: Deus exaudi me, exaudi me in fortitudine, non recordans in hac mea precatione eius, quæ à me verè cõtempto & abiecto semper & semp admissa fuit, inobediẽtiæ. Exaudi me, Dñe, exaudi me in igne pre-
3. Reg. 18. catiõis, quomodò tuum quandoq; prophetam: & per easdẽ intercessiones exure meas iniquitates, & munda mea peccata. Nè, quæso, Deus sanctarũ potestatum, nè factor
Luc. 11. incorporeorũ, nè, q dixisti: Petite, & accipietis, nè me abomineris, cui sunt immunda labia, & q detineor in peccatis. Exaudi me, q es pollicitus te eos esse exauditurũ, q in-
Psal. 144. uocãt in veritate, & dirige gressus seruorũ tuorũ, & pedes eorũ in viam pacis. Miserere
Matt. 10. simplicium puerorũ, qui sunt in terra externa. Qui dixisti, Estote simplices, sicut columbæ. Clamaui tibi in toto corde meo: Deus, Deus exaudi me, q es spes oĩm finium terræ, & oĩm, qui sunt procùl in externa regione. Increpa oẽs immũdos spiritus à facie famulorũ tuorum. Appræhẽde arma & scutum, & exurge ad auxilium eorum. Ef-
Psalm. 34. funde romphæam, & conclude aduersùs eos, qui persequuntur illos. O Dñe, qui dixisti animæ eorum: Salus tua ego sum: recedat à mẽte eorũ spiritus timiditatis, desidiæ, superbiæ & oĩs vitij. Extinguatur eorum oĩs inflammatio, & motus, qui cõstat ex diabolica operatione. Illuminetur eorũ corpus, anima & spiritus lumine tuæ cognitionis, vt cùm occurrerint in vnitatẽ fidei, & agnitione sanctæ & adorandæ Trinitatis, in virũ perfectum, in mensurã fidei, te glorificent in seculum seculi, & placeãt tibi Dño: Quoniam tutissimũ præsidium est nomen tuum Patris, & filij, & spiritûs sancti, Amẽ. Da aũt eis cum omnibus bonis, ô Dñe, verba quoq; huius meæ miserabilis & indignæ supplicationis in corde habere perpetuò, ad glorificandam & celebrandam tuam benignitatem. Et rursùs dixit eis cum multis lachrymis: Deus, quem elegistis, boni filij, & ad quem accessistis, ipse mittet Angelum suum ante faciem vestrã, & muniet viam
Gene. 48. suam ante pedes vestros. Angelus (vt ait magnus Iacob, qui me liberat ab omnibus contrarijs potestatibus) ipse ambulabit ante vestras semitas. Qui suum liberauit pro-
Dan. 6. & 14. phetam ex ore leonis, ipse quoq; vos liberabit à manibus leonis, ipse meum cõseruabit sacrificium nullo affectum dedecore.

Postq̃ autem hęc & his plura est eis precatus, eorum quoq; colla vir diuinus est cõplexus, & dixit: Serua, Deus, serua eos, qui toto corde dilexerunt nomen tuum. Non enim iniustus es, Dñe, vt eos despicias & deseras, qui inanes res huius vitæ reliquerũt. Deindè rursùs dicebat eis: Videte, filij, vos bello, vos dedistis terribili certamini, & quod non cadit sub adspectum: sed nè pertimescatis. Potens est enim Deus, qui nõ sinet vos tentari plùs, q̃ ferre possitis. Decertate, filij, nè ab inimico vincamini, sed stetis forti & excelso animo, habentes aduersùs eũ arma sancti habitûs. Recordemini eius,
Luc 9. q dixit: Nemo qui manum miserit ad aratrum, & retrò conuersus fuerit, aptus est regno cælorũ. Nolite cùm ingressi sitis viã perfectã eius, quæ Deo conueniẽter degitur,
for. * vitæ, * ignaui effici & desides, nè in vobis impleat, quod scriptũ est de turris ædificatiõe: Et
Genes. 11. non habuerũt vires, & animi alacritatẽ ad consummandum opus. Securi estote, filij.

Paruum est bellum, sed magna est corona: labor est ad tempus, sed quies est æterna. Cùm ergò iam tempus processisset, & iam deincèps lignum pulsaret, essentque è ianua egressuri, Præfectum seorsùm accepit Simeon, & dixit ei: Propter Deum, Pater, ora, vt Deus propulset à fratre meo Iohanne memoriam cōiugis, nè fortè à maligno impulsus, me dimittat, & peream propter conceptum de eo dolorem, eiusq; exitium & separationem. Ora (rogo propter Dominum) vt Deus eius quoq; consoletur parẽtem, nè sit de eo solicitus. Cùm aũt admiratus esset senex amorẽ, quẽ habebat in fratrem, nihil ei respondit. Rursùs verò eodem modo eum quoq; accepit Iohannes, & seorsùm est adhortatus: Propter Deum, Pater, nè negligas fratrem meum in tuis orationibus, nè me fugiat propter matrem, motus in eam affectione, & inueniar in portu patiens naufragium. Vt ergò dictum est, obstupefactus vtriusque inter se amore, eis planè dicit: Ambulate filij, annuncio ẽm, quòd qui hîc vobis aperuit, illic quoq; priùs aperit: Et cùm eorum frontes & pectora, & totum corpus signâsset, eos dimisit. Nota hanc signationẽ Crucis.

Postq̃ ergò dimissi exijssent, hoc dicebãt: Deus illius magni tui serui, deduc nos, qui sumus hospites, & erramus instabiles, quoniam neq; loca scimus, nec regiōem: sed ad te venientes, nos morti tradidimus in vasto pelago huius solitudinis. Dicit ergò Iohannes Simeoni: Quid modò est? Quò imus? Ille ei respondit: Tendamus ad dexterã. Nam quęcunq; sunt dextera, sunt bona. Euntes aũt, venerunt ad mare mortuum. Fuit verò omninò hæc Dei prouidentia, qui nunquàm deserit eos, qui toto animo in eum credunt. Inuenerunt aũt locum, in quo habitabat quidam senex, qui paucis antè diebus erat mortuus, in quo & parua erant vasa, & herbæ delicatæ ad vescendum, de quibus comedebat senex, qui illic iacebat. Cùm ergò locum vidissent viri illi egregij, perindè lætati sunt, àc si thesaurũ inuenissent. Nouerũt ẽm eũ locum fuisse sibi à Deo paratum & apertum. Cœperuntq; Deo gratias agere, & magno illi seni. Dicebant enim, ꝙ credebant per eius oratiōes iter illis successisse feliciter. Postq̃ ergò mãserunt paucos dies, non ferẽs Christi seruorũ virtutem, nostrarũ animarum inimicus diabolus, cœpit cum eis bellum gerere: Iohannẽ quidem tentans per suam vxorem, Simeonem aũt per magnum matris suæ amorem. Quandò ergò vnus ex eis se videbat affligi, statìm dicebat alteri: Surge frater, oremus. & magni illius senis quãdam recitabant orationem. Sic enim ille precatus fuerat: Da eis, Domine, verba huius orationis in corde eorum. Et statìm inuenti sunt ambo eam scire memoriter: eamque assiduè recitabant in vnaquaq; tentatione, & in vnaquaq; sua ad Deum petitione. Nonnunquàm enim eos inflammabat diabolus, (quemadmodùm narrabat diuinus Salus) vt carnem comederent, & vinum biberent. Et rursùs eis in principio suggerebat timorem, ignauiamq; & desidiam ad exercitationem, vt ipsi quærerẽt à solitudine reuerti ad monasterium. Rursùs aũt, vt in somnis adspicerent, & nonnunquàm etiam in visione, suos partìm q̃dem flentes, partìm verò conuiuantes, efficiebat forma multiplex serpentis, & multa alia, quę nec possint q̃dẽ narrari, nisì quis expertus fuerit easdẽ tentationes. Sed quãdò recordabãtur coronarũ, quas alter in altero viderat, doctrinæq; & lachrymarum senis, non secùs atquè oleo sancto cor eorũ mitigabatur & recreabatur. Manent Simeō & Iohannes in solitudine. Tentantur à satana.

Apparebat aũt eis quoq; in somnis Abbas Nicon, nonnunq̃ quidem eos admonẽs, nonnunquàm verò orans pro ipsis, nonnunq̃ autem eos quoq; docens psalmos: Et è somno excitabantur, memoriter dicentes quæcunque noctù ab ipso didicerant: Et propterea magna afficiebantur lætitia. Sciebant enim senem propter ipsos laborare, de quo ex ipsis rebus fiebant certiores. Nam cùm hoc ambo ante omnia à Deo petijssent, Simeon quidem, vt consolationem cor matris eius acciperet, & penitùs acquiesceret: Iohannes aũt, vt Deus suam acciperet cōiugem, quô è suo animo auferretur, quod ad eam referebatur, desideriũ, ipse Dominus vtrosque exaudijt, de quo dicitur: Voluntatem timentium se faciet. Cumq; duo anni præterijssent, à Deo certior factus est Simeon, matrẽ propter ipsum non ampliùs molestia affici, eumq; ei noctù apparére, & eam cōsolari, & dicere ei sermone Syriaco: Ladochre lichem: hoc est, Nè te crucies, mater. Etenim rectè sumus ego & Iohannes, & valemus. Militauimus in palatio Imperatoris, & eccè coronas, q̃bus nos induit Imperator, & vestes decoras gestamus. Sed Iohannis quoq; fratris parentẽ consolare, ꝙ mecùm militauerit: & vos nulla afficiamini molestia. Porrò aũt Iohannes quoq; vidit quendam ei dicere indutum candidis vestibus: Eccè effeci, vt pater quidem tuus dolere desineret: Vxorem aũt tuam Psalm. 144.

his

his diebus assumo. Narrârunt ergò ambo sibi inuicèm ea, quæ viderant: gauisiq; sunt, & cor eorum magna affectum est lætitia. Tunc parentum suorum cogitatione Deus eos statìm leuauit, & in posterum quieto ac tranquillo fuêre animo, de eis nulla affecti molestia: sed impigrè & citra vllum laborem, perpetuum exercitationis & silentij cursum noctè dieq; peregêre, nullū aliud, in quo versarentur, opus habentes, nisi, quę diuelli non potest, tentationem, & minimè solicitam solicitudinem: dico aūt perpetuæ orationis, per quam breuiter eò processêre impigri operatores, vt infra modicū tempus digni sint habiti visionibus diuinis & miraculis. Nam cùm præterijsset parùm temporis, ambo silentium agebant, separati à se inuicèm spatio iactûs vnius lapidis. Nam hoc quoq; inter se constituerant, nempè seorsùm secedere, quandò vellet vnusquisq; ex illis solus singulatìm orare. Quādò aūt ad eum venissent cogitatiōes, aut socordia, alter venire ad alterum, & communiter Deū rogare, vt liberetur à tentatione.

Habebant solicitudinem perpetuæ orationis.

Cùm ergò quodam die sederet Simeon in loco sibi consueto, videt se in ecstasi velutì adesse apud suam matrem ægrotantem Edesæ, (Erat enim illinc oriundus) & ei dicit voce Syriaca; Quomodò te habes, mater? Cùm ea autem dixisset, Rectè fili: ei rursùs dicit: Vade ad Regem, nihil timens. eum enim rogaui, & tibi parauit honestum locum. & quandò volet, te illic conueniam. Ad se autem reuersus, nouit matrem ea hora esse mortuam: cursimq; veniens ad Iohannem, ei dicit: Surge frater, faciamus orationem. Cùm is autem esset cōturbatus, (existimabat enim tentationem aliquam accidisse Simeoni) dicit ei Simeon: Nè conturberis, ô frater: Nihil enim mali habeo per Deum. Rursùs ergò dicit ei Iohannes: Quęnam est aūt causa tanti cursûs, ô frater Simeon? Eum enim valdè colebat & honorabat, sicut & ille. Tunc oculis eius effusis lachrymis, & incipientibus tanq̄ margaritis in pectus eius descēdere, ipse dicit Iohāni: Modò bonam & benedictam matrē meam Dominus accipit. Et ei exposuit visionem.

Simeō orat pro matre moribūda.

Cumq; ipsi genua inclinâssent, orârunt: licebatq; Simeonem audire dicētem Deo miserabilia verba, & supplicia. Conuertebantur enim, & conturbabantur eius viscera à natura commota, & clamabat: Deus, qui Abrahæ suscepisti sacrificium, qui respexisti holocaustum Iephte, qui Abelis dona nō es auersatus, qui propter Samuelē puerum tuum Annā ostendisti prophetissam, ipse, Domine mi Domine, propter me seruum tuum suscipe animam meæ bonæ matris. Memēto, Domine, laborum eius, quos pro me suscepit. Memēto, Domine, dolorum eius & eiulatuum, quos effudit, quandò ab ipsa ad te fugi. Memento, Domine, huberum, quibus me lactauit humilem & abiectum, vt meæ iuuentutis fructum perciperet, & non percepit. Memento, Domine, q̄ ne hora quidem à me poterat separari, & à me fuit toto tempore separata. Memento, Domine, qui scis omnia, quòd quandò ipsa volebat ex me gaudium capere, tunc eam meipso fraudaui propter nomen tuum. Nè obliuiscaris, ô iuste, distracta ac diuulsa fuisse eius viscera eo die, quo ad te confugi. Cognosce Domine, quantæ fuerunt eius vigiliæ, cùm tota noctè meæ recordaretur iuuentutis, quādò eam reliqui. Tu nôsti, Domine, quot noctes insomnis transegerit, dum quæreret ouem, quæ simul cum ea dormiebat. Nè obliuiscaris, ô clemens, qualis dolor cor eius inuaserit, quādò stabat meas vestes contemplans, propterea quòd nō essem ampliùs eius margarita, qui eis inducebar. Memento, Domine, me eam meo gaudio, lætitiaque & exultatione fraudâsse, vt tibi meo & eius Deo & Domino vniuersorum seruirem. Da ei Angelos, qui eius conseruent animam à spiritibus, & feris huius aëris, qui sunt scelesti & immites, & conantur omnes deuorare, qui per ipsos transeunt. Mitte ei, Domine, mi Domine, custodes fortes, qui increpent omnem immundam potestatem, quæ ei occurrerit, & absq; vlla molestia & tormento, Deus meus, iube separari eius animam à corpore, & si quid vt mulier, vel facto, vel verbo in hac vita peccauerit, condona eius animæ pro sacrificio, quod genuit & obtulit tibi Domine, me scilicet indignum seruum tuum. Nè Domine, qui es Deus meus iustus iudex & clemens, nè eam exportes ab afflictione in afflictionem, & à dolore in dolorem, & à gemitibus in gemitus: sed pro ea, quam passa est, molestia propter eius vnigenitum, in gaudium, pro lachrymis in exultationem, quæ parata est sanctis tuis, ô Deus, ô Deus meus in secula, Amen.

Cumque surrexissent ipsi ex oratione, cœpit frater Iohannes eum consolari, & dicere: Eccè frater Simeon, Deus tibi satisfecit, & exaudiuit orationē tuam, & accepit matrē tuā. Sed modò mecùm collabora, & ambo orem' ad Dn̄m, vt faciat misericordiam

diam suam etiam cum ea, quæ Dei concessione mea vxor est nominata, vt eam quoquè deducat Deus ad considerationem monastici habitûs, aut vtatur in eam misericordia, & eam accipiat. Cumque oràssent breui tempore, vna nocte videt Iohannes matrem Simeonis venientem, & manu tenentem eius vxorem, & ei dicentem: Surge soror, veni prope me: Bonam enim domum mihi largitus est Imperator, qui filium meum duxit in exercitum ad sibi seruiendum: sed muta vestes tuas, & gesta mundas. Quæ surrexit primùs, & eam est secuta. Tunc cognouit Iohãnes eam quoq; esse mortuam, duasq; illas esse in bono loco, valdeque magno affectus fuit gaudio. Vxor Iohãnis morit.

Illi autem perseuerauerunt in solitudine, exercentes se in omni exercitatione afflictioneq;, & frigore, & æstu, vigintinouem annos, vbì multas, & quæ dici nequeunt, tentationes sustinuerũt à diabolo: maximè autem Simeon ex ea, quæ ei inerat, simplicitate & puritate. Sensit tamen per inhabitantem in se virtutem sancti spiritûs, se neque timere vllam affectionem, neque frigus, neque famem, neque æstum: sed propè videbatur exuperare modum humanæ naturæ. Quadam die verò dicit Iohanni: Quid nobis deinceps proderit, ô frater, si versemur in hac solitudine? Sed me audias: Surge, abeamus, alios quoquè saluos faciamus. Hîc enim nobis solis, & nulli alij prosumus, neque mercedem habemus ex aliquo. Cœpit quoq; ex sancta scriptura quædam ei dicere huiusmodi: Nemo quærat quod suum est, sed id, quod est ꝓximi. Et rursùs: Omnibus omnia factus sum, vt omnes saluos faciam. Et ex Euangelio: Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videãt opera vestra bona, & glorificẽt patrem vestrũ, qui est in cælis: Et quædam alia hujusmodi. Respõdens verò Iohãnes, dixit ei: Satanas (vt existimo) ô frater nobis inuidet hanc quietem, & hãc tibi suggessit cogitatiõem. Cõtrà autem sede, & impleamus cursum nostrum in hac, in qua Deus nos posuit, solitudine. Dicit verò Simeon: Crede, ego non manebo: sed in virtute Christi abibo, & mundum ludificabor. Ei rursùs dicit frater eius: Non, bone frater, rogo te per Dominum, nè me dimittas humilem & abiectum. Nondùm enim ad eam perueni mensurã, vt possim mundum ludificari. Sed propter eum, qui nos coniunxit, noli à tuo fratre seiungi. Scis frater mi, post Deum me habere neminem præter te, sed abnegâsse omes, & tibi adhæsisse: & modò tu me in hac, tanquàm in vasto pelago, vis relinquere solitudine? Memento illius diei, quãdò sortiti sumus, & descendimus ad Abbatem Niconem, quòd conuenerimus à nobis inuicèm non separari. Memento horæ terribilis, quãdò sancto habitu induti sumus, & fuimus duo sicut vna anima, adeò vt noua & admirabilis nostra videretur omnibus dilectio. Nè obliuiscaris verborum sancti senis, qbus nos admonuit nocte, qua exiuimus. Nè (rogo) nè peream, & requirat Deus animam meam à te. 19. annis simul degût in eremo Simeon & Iohannes. 1. Cor. 10. 1. Cor. 9. Matt. 5.

Dicit ei rursùs Simeon: Puta me esse mortuum. Quod si esset, non posses seorsùm tuî curam gerere? Crede, si venias qdem, benè est: ego enim nõ manebo. Postq̃ ergò frater Iohãnes vidit eum persistere, cognouit à Deo fuisse ei suggestũ, vt hoc faceret. Nihil eñ, nisì mors, eos separâsset. Fortassè autem ne ea quidem. Etenim in hoc quoquè Deũ sæpè rogauerãt, vt eos duos simul acciperet, & credebãt fore, vt in hoc quoquè, sicut in cęteris omnibus, Dñs eos exaudiret. Itaq; ei dicit: Vide, Simeon, nè fortè diabolus te velit illudere. Ille aũt ei dixit: Tu vide solummodò, nè meî obliuiscaris in tua oratione, sicut nec ego tuî. Nam & Deus, & preces tuæ mihi dant salutem. Rursùs ergò cœpit eum frater eius admonere, & dicere: Vide, frater Simeon, & caue, nè quęcunq; collegit eremus, dispergat mũdus: & quantùm profuit quies, tãtùm lædat perturbatio: & quę attulit vigilia, ea per somnum perdas. Caue, frater, nè vitæ monasticæ temperãtiam corrumpas fraude rerũ humanarum. Vide, nè fructũ, quem percipiebas ex eo, ꝙ carebas mulieribus, ꝑdat, quæ cum eis futura est, conuersatio. Vide, nè nihil possidẽdi virtutẽ, quã tibi cõciliabat vita anachoretica, multæ dispergãt possessiones: nè quod corpus macerauit ieiuniũ, escę pingue faciãt. Vide, frater, nè compunctionẽ tuã perdas per risum, & orationẽ tuã per negligentiã. Vide (rogo) nè dum tuus ridet vultus, mẽs vnà diffundatur: nè dum manus contrectãt, vnà quoq; cõtrectet anima: nè dũ os comedit, simul quoq; voluptate anima ꝑfundatur: nè dũ pedes ambulãt, vnà quoq; indecorè saltet interna quies: & (vt paucis dicã) nè quæcunq; facit corpus extrinsecùs, ea quoq; faciat anima intrinsecùs. Sed si, ô frater, vires à Deo accepisti, vide vt, quaslibet figuras, verbaq; & res corpꝰ fecerit, immobilis & imperturbata mẽs maneat, Iohãnes Simeonem grauiter admonet.

neat,& cor tuũ,nec ab eis vllo modo polluatur, aut lædatur. Reuerà ergò ꝓpter tuã lętor salutẽ,modò Deũ roges,nè illic nos à nobis inuicèm separet. Tunc dicit ei Simeon:Nè timeas,ô frater,neque enim à me hoc volo facere, sed Deo mihi iubente. Ex hoc quoquè cognosces Deo gratum fuisse opus,quod per eius operabor auxiliũ, quòd,antequàm moriar, ad te veniam,te vocabo & salutabo, & paucis diebus me sequéris. Sed surge, & oremus. Cumque satis diù orâssent, & sua inuicèm pectora exosculati essent,& ea suis lachrymis irrigâssent, eũm dimisit Abbas Iohãnes, satis longo spatio eum comitatus in itinere. Neque enim poterat in animum inducere, vt ab eo separaretur. Sed quandò ei dixit Abbas Simeon:Frater,reuertere:perindè acsi gladius eum separâsset ab eius corpore,hoc verbũ audijt. Postquàm ergò eum coëgit Abbas Simeon,reuersus est in suum locum,lachrymis terram irrigans.

Simeon tu. pit adire terram sanctã. Simeon autem recto cursu contendit in sanctam Christi Dei nostri ciuitatem. Valdè enim,vt dicebat,sitiebat, & vehementi ardebat desiderio iam longo tempore fruendi sacris locis. Cumq; peruenisset ad sanctum & viuificum Christi monimentum, sanctumque & salutare,& victoria insigne Cranium,suum impleuit desiderium. Mansit autem tres dies residens in sancta ciuitate,ingrediens & adorans ex omni parte veneranda loca Domini,& orans. Tota autem erat eius oratio, vt tegeretur eius operatio,donèc migraret ex hac vita,vt hominum gloriam effugeret, per quam venit ad hominem superbia & arrogantia,quæ etiam Angelos perdidit è cælis. Eum ergò exaudijt is,qui dixit: Clamauerunt iusti,& Dominus exaudiuit eos. Etenim cùm tot fecerit miracula,totque res tam admirabiles,& quę sunt pręter opinionem,(vt scietur ex ijs,quæ consequuntur)non fuit manifesta hominibus huius sancti operatio. Eius enim petitio fuit velutì integumentum impositum cordi eorum, qui videbant, quæ ab eo fiebant,donèc obdormiuit. Quemadmodùm enim,nisì ità esset,(Dico autem, quòd Deus illius beati virtutem texit ab hominibus,propter eam, quam erat ab ipsis adepturus gloriam)non euasisset omnibus manifestus hominibus? Cùm nũc quidem curaret dæmoniacos,rursùs autem res splendidas manu ferret: nonnullis autem sæpè futura prædiceret,& alijs,quæ diù antè de ipso dicta fuerunt,significaret: variosq; ac multiplices cibos & valdè delicatos in solitudine, cùm à nemine id videretur, inferret:nonnunquàm autem Hebræos quoquè,& eos,qui à fide aberrabant, conuerteret:& curaret eos,qui laborabant,alios liberaret à periculis? Sæpè autem inhonestas & impudicas fœminas, partìm quidem ad legitimum matrimonium per ludum deducebat,partìm verò vt essent temperãtes,pecunijs venans efficiebat. Quinetiam, vt vitam exercerent monasticam,per eam,quæ ipsi inerat, puritatem compungebat. Neque verò miror,ô Christi amantes,si,cùm hæc ipse ex Deo faceret,ignotus permãserit. Nam qui occultas suorum famulorum virtutes sæpè facit manifestas omnibus sua prouidẽtia,huius quoq; sancti virtutes,quæ erant notæ omnibus, effecit ignotas.

Psalm.33. Etiã inter miracula latet virtus Simeonis.

Venit Emesam Simeõ. Vt ergò dictum est superiùs, cùm tres dies versatus esset in sanctis locis, ad Emesinorum peruenit ciuitatem. Modus autem,quo ciuitatem ingressus est,fuit huiusmodi: Cùm inuenisset vir insignis in sterquilinio, quod erat extra ciuitatem, canem mortuum,soluta,quam habebat ex fune,zonula,eiusque pede alligato,eum trahebat currens,& per portam ingrediens,prope locum,vbì est schola puerorum. Cùm ergò eum vidissent pueri,cœperunt clamare: Abbas stultus: & aggressi sunt post eum currere,& ei colaphos impingere. Postridiè autem eius diei, cùm esset dies Dominicus, accepit nuces,& ingressus est in ecclesiam in principio officij,amputans & extinguẽs candelas. Postquàm verò vt eum educerent,accurrissent,ascendit in ambonem,& illinc nucibus lapidabat mulieres. Cùm autẽ eum multo labore eduxissent, dum egrederetur,subuertit libros placentariorum,qui etiam ei plagas vsque ad mortem intulère. Postquàm se vidit ità confractum,dixit apud se: Humilis & abiecte Simeon,reuerà sic non viues in horum manibus vna hora. Dei verò prouidentia videt eum vnus, nomine Fuscarius, (Nesciebat autem eum præ se ferre amẽtiam)& dicit ei: Vis,ô domine Abba, pro eo quòd circuis, stare & vendere cicerem? Ille verò ei dixit: Volo. Postquàm autem eum vno die constituit vt venderet, is cœpit omnia erogare hominibus,& ipse rodere insatiabiliter. Tota enim hebdomada nihil penitùs comederat. Dicit itaque vxor Fuscarij suo marito: Vndenàm nobis duxisti hunc Abbatem? Certè si sic rodit,non opùs est,vt ampliùs vendamus aliquid. Comẽdit enim vnam amphoram

Simulat se stultum.

Dirè cæditur.

ram lupinorum, ex quo ego in eum dirigo oculos. Nesciebant autem, quòd quæcunque habebant, reliquasque amphoras erogauerat fratribus & cæteris, nempe fabam, & lentem, & reliqua legumina: sed putabant eum illa vendidisse. Postq̃ verò aperuerunt apothecam, & penu nõ inuenerunt, neq; precium venditionis, cum verberárũt & dimiserunt, eius quoq; barbam vellentes. Cùm aũt venisset vespera, voluit thuris suffitum emittere. Non enim recessit ab eis vesperè, sed illic dormijt extra fores. Cùm verò non inuenisset testam, manum suam immisit in focum, eamq; præclarè impleuit, & suffumigauit.

Cùm Deus autem vellet saluum facere Fuscarium, (erat enim hæreticus ex hæresi Acephalorum Seuerianorum) vidit ipsum eius vxor manu suffumigantẽ. Ea verò obstupefacta, dixit: Vnus Deus, ô Abba Simeon: in manu tua suffumigas? Postquàm autem hoc senex audiuit, præ se tulit se comburi, & nescio quæ lucida è manu sua transtulit in vetus pallium, quod gestabat, & dixit: Si nolis in manu mea, eccè in meo pallio suffumigo. Virtute verò Dñi, qui rubum cõseruauit incombustum, & pueros, nec sanctus sensit flammam, nec eius pallium. Quonam modo autem salui euaserunt Fuscarius & eius vxor, dicetur in alio capite. Consultò verò hoc faciebat sanctus, vt quotiès alicubì fecisset aliquid admirabile, & præter opinionem, protinùs mutaret illam viciniam, donèc ea res, quam fecerat, daretur obliuioni. Studebat quoq; vt videretur protinùs aliquid à se fieri ineptum & importunum, vt per id contegeret, quod rectè gesserat. Aliquandò verò is, qui dabat lupinos in caupona, illum accepit, vt sibi inseruiret. Erat aũt caupo immitis, adeò vt ei sæpè ne cibum quidem daret, etiamsì multa venderet propter Salum. Tanquàm verò qui essent rei nouitate suspensi, ciues dicebant inter se inuicèm: Eamus, bibamus, vbì est Salus. Ingressus est autem aliquandò serpens, & ex vna vrna bibit vinum, & in eo virus suum effudit, & abijt. Non erat autem intùs Abbas Simeon, sed foris ad tympani strepitum saltabat vnà cum popularibus. Cùm autem ingressus esset Sanctus, videt vrnam, cui inscriptum erat, ità tamen, vt nõ posset videri, Mors. Statìm ergò intellexit, quidnam ei factum fuerat: sublatoq; ligno eam confregit, ità vt erat plena. Eius autem dominus ex ipsius manu tollens baculum, ei incussit, donèc illum debilitaret, & fugaret. Die verò sequẽti venit, & post ostium delituit Abbas Simeon. Eccè autem serpens rursùs venit potum. Cumq; eum vidisset caupo, cepit idem lignum, volens eum occidere. Cùm verò aberrâsset, percussit, & fregit omnes vrnas, & omnia pocula. Tũc ingressus est Salus, & dixit ei: Quid est stulte? Eccè non sum ego solus, caue. Tunc ergò cognouit caupo eum propterea fregisse vrnam. Fuitq; ædificatus, & eum habuit pro sancto.

Exod. 3. Dan. 3.

Mirè tegit suam sanctitatem.

Cùm autem vellet sanctus dissoluere huius ædificationem, nè de se nimìs gloriosè prædicaret, quodam die cùm eius vxor dormiret sola, illeq; vinum venderet, ad eam accessit Abbas Simeon, & præ se tulit se vestem suam exuere. Cùm illa autem clamâsset, ingressus est eius maritus. Illa verò dicit ei: Expelle foràs hunc sceleratissimum: Nam is voluit mihi vim afferre. Pugnis itaque eum contundẽs, eduxit eum ex officina ad glaciem. Erat enim magna hyems & pruina. Ab eo autem tempore non modò existimauit caupo eum esse emotæ mentis, sed &, si quem alium audiuisset dicentem: Reuerà se talem esse simulat hîc Abbas: ei statìm dicebat: Est purus dæmoniacus, modò non me fallit homo: Nam meæ quoquè vxori voluit stuprum afferre, si potuisset: Carnes quoquè rodit, tanquàm qui Deum non habeat. Carnes enim sæpè deuorabat hic iustus, cùm tota hebdomada pane non vesceretur. Atque eius quidem ieiunium nemo intelligebat. Ante ipsos autem carnes rodebat, vt ipsos deciperet: erat verò omninò, tanquàm incorporeus: & neq; reuerebatur dedecus, nec hominum, nec naturæ. Sæpè enim ventre vsum proprium requirente, statìm minimè erubescens, in foro ad aliquem locum sedebat coram omnibus, vel ex hoc volens persuadere se ob id ea facere, quòd sit emotæ mentis. Nam cùm (vt sępè dictum est) custodiretur à virtute sancti spiritùs, quæ in eo inhabitabat, inflammatione, quæ à diabolo suscitatur, euasit superior, vt qui ab ea minimè læderetur.

Tota hebdomada pane non vescitur.

Quodam autem die cùm eum vidisset maceratum, & planè consumptum ab exercitatione (Erat enim post Pascha, & omnia sancta ieiunia ieiunauerat nihil comedẽs) is, quem priùs memorauimus, vir bonus & pius Iohãnes, qui eius quoq; nobis vitam narrauit, miseratus & admiratus inexplicabilem eius vitæ austeritatem, etiamsì esset

Vide longã inediam.

in ciuitate,& versaretur vnà cum mulieribus & hominibus,volens eius corpus veluti per ludum recreare,dicit ei: Vis venire & lauari,ô Sale? Ille verò ei dicit: Maximè: eamus,eamus. Et simul atquè hoc dixisset, se veste exuit,& suo capiti imponit, eam alligans non secùs àc lineam vittam capitis. Ei autem dicit dominus Iohannes: Indue te, frater: Nam reuerà si sic nudus incedas,ego nō ibo tecum. Dicit autem Abbas Simeon: Vade,stulte: ego enim ante opus,opus feci: Si verò non vis venire,ego te parùm præcedam. Eoque dimisso, parùm præcessit. Erant autem duo lauacra sibi inuicèm propinqua,vnum virorum, & vnum mulierum. Virorum itaque lauacrum reliquit Salus,volensque ac dedita opera profectus est ad lauacrum muliebre. Ei itaque clamauit dominus Iohannes: Quò vadis,Sale? Mane. Illud est lauacrum mulierum. Cōuersus autem vir ille admirabilis,ei dicit: Vade tu,stulte. Illic est aqua calida,& hîc est aqua calida,& neque hîc,neque illic est aliquid amplius. Currensque ingressus est in medium mulierum,tanquàm esset vir insignis quispiam. Omnes autem in eum fecère impetum,& eum verberantes expulerunt. Ab eo itaque est sciscitatus religiosus Diaconus,quandò totam suam vitam ei narrauit: Dic propter Dominum, Pater: Quomodò te affectum sensisti,quandò es ingressus lauacrū muliebre? Is verò ei dixit: Crede mihi,fili,vt lignum cum lignis,sic ego quoquè tunc eram. Neque enim quòd corpus ferrem,neq; quòd ad corpora ingressus essem,sentiebam: sed tota mens mea erat in opere Domini,& ab eo nō desistebam. Nam res quidem nonnullas faciebat hic iustus propter hominum salutem,&,qua mouebatur,commiseratiōem. Nonnullas verò,vt eius studia & vitæ,quam degebat,opera contegerentur.

O virū admirabilem.

Rursùs aliquandò fuerunt extra portam pueri currentes certo genere cursûs, qui vocabatur Lysoporta. Ex quibus vnus erat filius domini Iohannis Diaconi amici sui, qui paucis antè diebus cum muliere, quæ iūcta erat matrimonio, habuerat stupri cōsuetudinem. Dumque is è domo eius egrederetur,nemine eum vidente,cœpit vexari à dæmone. Voluit ergò hic sanctus simul eum castigare & sanare, dicitq; ijs, qui currebant: Certè nisì ego quoquè vobiscùm ludam,non sinam vos currere. Et cœpit lapides in eos iácere. Voluērunt ergò eum accipere in ea parte,in qua is currebat,quem erat curaturus. Cùm id autem vidisset Abbas Simeon, magìs abijt in partem contrariam. Sciebat enim,quidnam esset facturus. Cùm autem cœpissent currere, velociter vadit sanctus ad puerum,quem dæmō inuaserat. Cumq; ad eum venisset,nemine animaduertente,eum percutit in maxilla,& dicit: Noli ampliùs mœchari,ô infelix,& dęmon ad te minimè accedet. Statìm verò eum fregit & deiecit dæmon,omnesq; ad eū conuenerunt. Cùm ergò humì iacéret spumans,videt is,qui laborabat, Salum ab eo tempore persequentem canem nigrum,& eum verberantem cruce lignea. Ad se aūt post multas horas reuersus, interrogatus est, quidnam sibi accidisset: &, hoc solo excepto,nihil poterat dicere: Dixit mihi,nescio quis: Noli ampliùs fornicari. Cùm verò Abbas Simeon fuisset in pace cōsummatus, velutì ad se redijt, & rem omnibus singulatìm exposuit.

Eijcit dæmonem.

Mimi quandoq; spectacula exhibebant in theatro. Erat autem ex eis vnus Psephas nomine. Cùm verò vellet hic vir iustus à tali malo eum reprimere ac rescindere, (Habebat enim hic, qui dicebatur Psephas, quædam bona opera) non dedignatus est venire: & stetit in scena,vbì agebant Mimi. Cumque vidisset Psepham incepissē facere res nefarias,iecit in eum lapidem paruum admodùm,facto in eo signo Crucis,& percussit dexteram volam manûs Psephæ,eamq; exiccauit. Nemo autem animaduertit, quisnam iecisset lapidē. Ei verò noctù in somnis hic sanctus appáret,& dicit ipsi: Ego te reuerà sum assecutus,& nisì iuraueris, fore vt hoc vitæ institutum non ampliùs exerceas,minimè sanaberis. Iurauit ergò ei per virginem Deiparam, se non ampliùs ad tale ludicrum agendum esse venturum. Cumq; surrexisset, manum suam inuénit sanam. Narrauitq; omnia,quæ à se visa fuerant, nisì quòd fuisse Salum, qui ei apparuerat in somnis,non poterat dicere. Hoc aūt solùm dixit: Nescio quis Monachus ferens coronam ex ramis palmarum,hæc mihi dixit.

Mimū miro modo curat in vtroque homine.

Cùm esset aliquādò ciuitatē magnus inuasurus terræmotus,quo tēpore cecidit Antiochia,tempore Mauritij Imperatoris, (tunc enī in orbē terræ habitabilem venit hic sanctus è solitudine) arripuit lorū è schola, & cœpit verberare colūnas, & dicere vnicuiq;: Dixit Dñs tuus: Sta. Cumq; venisset terræmotus, nulla ex ijs colūnis, quas verbera-

berauit, cecidit. Porrò aũt venit ad vnam quoq; columnam, & dicit ei: Tu verò neq; cadas, neq; stes. Et fissa est à superiori parte vsq; ad infimã, parumq; inclnata est, & sic mansit. Nemo aũt intellexit id, quod beatus hic fecerat: sed dicebant omnes, eum præ dementia verberâsse columnas. Par verò erat glorificare & admirari Deum, quòd per quas figuras quidã existimabant eum se stolidè & petulanter gerere, per eas sępè ostẽderit res planè admirabiles, & quæ sunt præter opinionem. Cùm enim aliquandò pestis esset aggressura ciuitatem, veniens in omnes scholas, cœpit salutare pueros, dicẽs vnicuiq; illorum, quos salutabat, tanquàm ridiculè: Vade pulchrè, ômi pulcher. Non omnes aũt salutauit, sed quos ei Dei gratia significauit. Dicebat Magistro vniuscuiusque scholæ: Propter Deum stulte, nè cędas pueros, quos diligo. Sunt enim magnum iter abituri. Magister aũt eum ludificans, aliquandò verberabat, aliquandò verò pueris annuebat, vt ei insultarent. Et eũ insectabantur. Cùm aũt venisset pestis, nemo remansit ex ijs, quos salutauit Abbas Simeon: sed mortui sunt omnes.

Fuit verò hæc quoq; huius sancti consuetudo, ascendere in domos diuitum, & ludere: sæpè aũt etiam simulare, se eorũ ancillas deosculari. Quodam verò die accidit, vt cùm quidam ex populo prægnãtem reddidisset vnam ancillam vnius ex illustribus, nec vellet ancilla dicere, quisnam esset, qui ei stuprum attulisset: postq̃ eam rogauit eius domina, quis eam vitiâsset, illa dixit: Mihi vim attulit Salus Simeon. Cùm is ergò pro more domum venisset, dicit ei domina puellę: Benè habet Abbas Simeon: vitium attulisti, & ancillam meã stuprâsti. Ille aũt statìm ridens, & in manum dexteram suum caput inclinans, ei dixit, simul suos quinq; colligens digitos: Sine, sine, misera: ea tibi modò pariet, & paruum habebis Simeonem. Donèc ergò venit dies eius, mansit Abbas Simeon ad eam afferẽs panes siligineos, carnesq; & obsonia: eiq; dicebat: Comede, vxor mea. Quandò aũt venit tempus, & hora pariẽdi, tres dies vel vsq; ad mortem vehemẽtes sensit dolores. Dicit ergò eius domina Salo: Ora Abba Simeon, nam vxor tua non potest parere. Ille verò ei dicit tripudians: Non per Iesum, non per Iesum, misera. Non priùs illinc egredietur infans, q̃ dixerit, quisnam sit pater eius. Postquàm ergò hoc audiuit, quæ erat in periculo, dixit: Ego hoc in eum confinxi. Non est eius, sed est N. ex populo. Tunc ergò statìm peperit. Cumq; omnes essent admirati, qui in illa quidẽ domo habitabant, partìm eum habuêre pro sancto, partìm verò dixerunt eum diuinare ex satana, quandoquidem est planè stultus.

Libẽter patitur sibi stuprum afingi.

Cùm aũt duo quidam Patres tunc in quodam monasterio prope Emesam inter se quærerent & perscrutarentur, Cur cecidisset Origenes hæreticus, qui tanto ingenio & tanta sapientia à Deo fuerat ornatus: & vnus quidẽ diceret, non fuisse à Deo eam, quę ei aderat, scientiã, sed fuisse quoddam donũ naturæ & dexteri ingenij. Nam cùm in lectione diuinę scripturæ & sanctis Patribus maximè esset versatus, acuit ingeniũ, & ideò suos libros conscripsit: Alter verò contrà diceret, neminem ex dono naturæ posse tales, quales ille edidit, habere orationes, & maximè eas, quæ sunt de ijs, quæ dicuntur Hexapla. Quocircà ea vel in hodiernum diem suscipit ecclesia, tanq̃ necessaria. Cùm ille aũt rursùs responderet: Crede mihi, sunt gentiles, qui eo maiorem habuêre sapientiã, & qui eo plures libros conscripsêre. Quid ergò? Oportétne eos laudare propter verbosas eorum nugas? Cùm (inquam) nõ potuissent cõuenire, tandèm dicit vnus alteri: Audimus ex ijs, q̃ veniunt ex sanctis locis, esse magnos monachos in solitudine Iordanis: eamus, & hoc discamus ex ipsis. Cùm itaq; ad sancta loca venissent, & orâssent, veniunt etiã in mortui maris solitudinẽ, in quã secesserãt semper memorandi Iohãnes & Simeon. Cùm ergò fecisset Deus, vt cũ laborẽ non frustrà susceperent, inuenerunt Abbatẽ Iohannẽ, qui ipse quoq; ad perfectam iam mensurã peruenerat. Postq̃ enim eos vidit, dixit: Benè venerũt, qui mare reliquerunt, & in siccum lacũ venerunt ad hauriendũ. Cùm longa ergò piaq; ac religiosa inter eos fuisset congressio, dicũt ei, quanã de causa tãtum iter confecerãt. Is verò dicit eis: Nondùm, Patres, accepi donum discretionis iudiciorum Dei: sed abite ad Salum Simeonem, qui est in vestra regione. Ipse vobis potest & hoc, & omnia, quæ vultis, soluere, ei dicẽtes: Precare etiam pro Iohanne, vt illi quoquè decem sorte contingant.

Cur lapsus sit Origenes.

Postq̃ autem venerũt Emesam, & rogârunt, vbinàm esset ille Simeon, q̃ dicitur Salus, oẽs eos irridebãt, & dicebant: Quid ex eo vultis, Patres? Est homo amens, qui oẽs vexat & subsannat, & maximè Monachos. Cùm ij aũt, qui quæsierãt, inuenissent eum

apud Fuscarium rodentē lupinos,tanquàm vrsum,vnus ex ijs statìm passus est scandalum,& dixit apud se: Venimus ad videndum virū magna cognitione prǽditum. Is potest multa nobis dicere? Postq̄ ergò appropinquârunt,dicunt ei:Benedic.Ille verò eis dicit: Malè venistis,& qui vos misit, stultus. Apprǽhensa ergò auricula eius,qui scandalum passus fuerat,impegit ei talem alapam,vt plusquàm tres dies signū apparuerit, & dicit: Cur vituperatis lupinos? Ij fuerunt madefacti quadraginta diebus. Origenes aūt ex eis nō comedit, quoniā mare subijt, & non potuit egredi, & fuit suffocatus in profundo. Ijs ergò obstupefactis,ꝙ eis oīa prędixisset,quin hoc etiā, quòd decem velit Salus,sed est stultus,vobis similis: Accipitisne,ait,plagam in crure? Certè, certè abite. Statimq; sublata olla,in qua erat leuis vesica,vssit eos duos in labris, nè quid possent dicere, quod eis dixisset.

Simeonis de Origene sententia.

Cùm aūt quodā die esset in officina,in qua erāt vesicæ,accepit calamū, & cœpit tibia canere in quodā angusto vico,vbì erat spiritus immūdus. Canebat aūt tibia,& dicebat orationē magni Niconis, vt ex eo loco effugaret spiritū. Multos eīn vexauerat. Postq̄ ergò fugit dæmoniū, transijt tanquàm Aethiops per vesicarū officinā, & confregit oīa. Reuersus ergò ille admirabilis,dicit dominæ: Quis hęc fregit? Illa aūt dixit: Vnus Mauritanus sceleratus venit,& oīa contriuit. Is verò dicit ridens : Pumilio, pumilio. Illa verò dicit : Certè Sale. Ille aūt dicit : Reuerà ego eum misi,vt oīa confringeret. Postq̄ autē illa hæc audiuit,voluit eum verberare. Ille verò se incuruans,& puluerem tollens proiecit,& oculos eius sanctus obscurauit,& dixit: Reuerà nō me apprehendes:sed aut in ecclesia mecùm cōmunicabis,aut Mauritanus confringet oīa. Erat eīn ex hęresi Acephalorū. Postq̄ ergò recessit ab ea,ecce cràs eadē hora venit Maurus, & rursùs confregit oīa tam apertè,vt videretur oculis. Vires itaq; sumpserūt Orthodoxi,vt qui Simeonem haberent Dei famulum:de eo autem nemini audentes dicere, quanuìs quotidiè transiret Salus, & eos irrideret.

Quidam autem ex ijs,qui præerāt officinis ciuitatis,voluit eum publicare, cognoscens eius virtutem. Semèl enim vidit,cùm lauaretur,duos Angelos,qui cum eo conuersabantur. Erat autem is,qui præerat officinæ,Hebræus, & Christum sæpè blasphemabat. Appáret ergò ei in somnis hic sanctus,dicens,vt nemini diceret,quod viderat. Manè ergò voluit de eo triumphum agere,& eum traducere. Protinùs aūt adstās sanctus,eius labra attigit & compressit,nec potuit vllum alloquì. Venit aūt ad Salum,& ei manu annuit,vt faceret eum loqui. Simulabat verò Abbas Simeon amentiam,& ei contrà annuebat,tanquàm stultus. Ei aūt annuebat,vt se signaret, licebatq; vtrosque videre inter se annuētes terribili spectaculo. Ei ergò rursùs appáret in somnis senex, dicens: Aut baptizare,aut eris mutus. Atq; tunc quidem non induxit in animum,vt ei crederet. Postremò verò,quādò mortuus fuit Abbas Simeon, & se vidit adductum in angustias,maximè aūt dum eius transferrentur reliquiæ, tunc ipse baptizatus fuit, & eius domus:& cùm primùm ascēdit è sacro lauacro,est locutus. Faciebat autem Salí quotannìs cōmemorationem,& inuitabat pauperes.

Ad eum aūt puritatis & impatibilitatis modum processerat hic sanctus, vt ipse sederet,& choreas duceret,hinc vnā tenens scenicam fœminam,& illinc alteram : & in medio totius populi versaretur,& luderet: adeò vt impudicæ mulieres in eius sinum sæpè manus inijcerent,eumq; iritarēt & titillarent. Hic aūt senex,non secùs atque aurum purum,nequaquàm ab eis polluebatur. Nam quādò inflammationem bellumq; sensit in solitudine,Deum orauit,(vt dicebat)& magnum Niconem,vt magno fornicationis bello eum leuaret. Semèl verò vidit egregium illum virum ad se venientem, & dicentem: Quomodò te habes,frater? Dixi autem ei,inquit: Malè,nisì tu succurreris. Caro enim mea lasciuit nescio quarè. Subridens ergò, inquit,admirabilis ille Nicon,sustulit aquam ex sancto Iordane,& iecit subter vmbilicum, cùm venerādæ Crucis eum figura signâsset,& dixit ei: Eccè sanus factus es. Ab eo ergò tempore (vt iurabat)nec dormiens,nec vigilans sensit inflammationem corporis. Quocircà vel maximè confidens vir ille præclarus,in mundum est reuersus, volens eorum misereri, & seruare illos, qui bello oppugnabantur. Dicebat autem etiam nonnunquàm alicui meretrici: Vísne te habeam amicam,& dabo tibi cētum asses? Multæ itaque ei vel lubenter credebant. Ostendebat autem eis etiam thesaurum. Habebat enim quæcunq; volebat,vtpotè quòd Deus,etsì non patérent oculis,omnia suppeditaret,propter diuinum

Libido oīs prorsùs extincta in S. Simeone.

uinum eius scopum & institutum: Et deindè iusiurãdum exigebat ab ea, quæ accipiebat, eam id non esse infirmaturam.

Omnia autem faciebat stultis quibusdam figuris & indecoris. Sed non potest oratio rerum ostendere similitudinem. Se enim aliquandò fingebat claudicare, aliquandò saltare, aliquandò sedentem trahi, aliquandò verò currenti alicui pedem inijcere, & eum deijcere. Aliquandò cùm Luna oriretur, in terra deuolui, & eam pulsare pedibus. Aliquandò autem simulabat loqui temerè. Dicebat enim talem figuram ac speciem magis cõferre ac conducere ijs, q propter Christum simulant stultitiam. Per eam enim sæpè peccata arguit & repressit, & iram in aliquem immisit, vt se corrigeret: & quædam prædixit, & fecit quęcunq; voluit. Quæcunq; verò faceret, eum habebant tãquàm vnum ex ijs, qui loquuntur & futura prædicunt, afflati à dæmonibus. Si quandò autem transgressa esset vna ex ijs, quæ eius reputabantur amicæ, statim spiritu intelligebat eam esse fornicatã, dicebatq; loquens, & os suum aperiens, & clamans: Da da ei sancta: & vel precabatũ vt ad eam veniret infirmitas vsq; ad mortẽ, vel sæpè, si perseuerabat se impudicè gerere, ad eam immittebat demonem. Tandem itaq; effecit, vt oẽs, quæ se ei dederant, pudicè viuerent, & minimè transgrederentur. Spiritu sentit lapsas meretrices post resipiscentiam.

Erat autem prope Emesam manens quidam Protocomes: qui cùm audiisset eius vitam, dixit: Crede mihi, si eum videro, sciam an se stultum simulet, an sit re vera stultus. Cùm itaq; venisset in ciuitatem, offendit forte fortuna, ꝙ vna ex ijs, quæ eius curam gerebat, eum portabat, & altera eum cædebat loris. Statim autem fuit offensus Protocomes, & apud se cogitauit & dixit Syriacè: Nũquid ipse satanas nõ credit hũc Pseudoabbatem cum eis fornicari? Eis itaq; statim relictis, venit Salus ad Protocomitem, qui ab eo aberat ad iactum vnius lapidis. Incussit autem ei colaphum, & aperuit suas vestes, & ei dixit saltans: Hic lude, ó infelix: Non est enim hic dolus. Ille itaq; cognouit eum intellexisse, quidnam corde suo agitâsset, miratusq; cùm rem cœpisset dicere alicui, vincta fuit eius lingua, nec potuit eloqui.

Donum quoq; continentiæ habuit supra multos sanctos. Quandò enim veniebat sancta Quadragesima sanctorum ieiuniorum, nihil comedebat vsq; ad sanctam quintam feriam. Statim autem manè sanctæ quintę ferię, sedebat in Nitra, rodens adeò, vt qui eum videbãt, offenderentur, dicentes: Ne sanctam quidem ieiunat quintam feriam. Dominus autem Iohãnes Diaconus nouit esse sanctam eius operationem. Cùm verò sancta quinta feria vidisset eũ sedentẽ in Nitra, & manè rodentẽ*, dicit ei: Quãti hoc, Sale? Ille quoq; ei dicit, eũ manutenẽs: Quadraginta nummis constitit hoc esculentum, ô stolide: per hôc significans, se vesci post quadraginta dies. Mira eius inedia tota sancta Quadragesima.

Rursùs verò versabatur dæmon in quodam compito ciuitatis. Quodam autem die eum vidit hic sanctus transiens, volentem pulsare aliquẽ ex ijs, qui præteribant. Sumptisq; in sinum lapidibus, cœpit eos huc & illuc in forum iacere: & prohibebat oẽs, qui volebant transire. Intereà transijt canis, & eum percussit dæmon, cœpitq; spumare. Tunc sanctus dicit omnibus: Transite modò, stolidi. Sciebat eñ vir sapientissimus, ꝙ si homo transiisset, eum dæmon erat pulsaturus pro cane: & ideò aliquantispèr ꝓhibuit, nè transirent. Totus ergò (vt iam priùs dictum est) sapientissimi huius viri scopus hic fuit, primùm quidẽ vt seruaret animas, siue per aliquas rationes, quas per risum, & veluti ex insidijs ad eas trãsmittebat: siue rursùs per miracula, quę ità faciebat, vt nõ intelligeretur: siue per ꝓcepta, quæ stultitiam præ se ferẽs dicebat: deindè nè cognosceretur eius virtus, & laudem & honorem acciperet ab hominibus. Scopus sapientissimi sali.

Nam cùm quodam die chorum ducerent puellę, & referrent in catalogum eos, qui erant lusuri, visum est ei transire per illum vicum. Postquàm autem eum viderũt, cœperunt eum referre in catalogum eorum, qui erant lusuri calculis. Cùm ergò orâsset hic iustus, volens eas castigare, eas omnes effecit strabas. Cumq; cœpissent inter se inuicem narrare malum, quod sibi acciderat, cognouerunt ꝙ ipse eas fecisset strabas: ipsumq; insectabantur, post ipsum flentes & clamantes: Solue, Sale, solue. Putabant enim eum ipsas strabas fecisse incantatione. Postquàm autem ad eum peruenerunt, ipsum vi tenuerunt, & adiurârũt, vt solueret, quod ligârat. Eis itaq; dicit ludens: Quæcunque vult ex vobis esse sana, osculabor eius oculum, qui factus est strabus, & sanabitur. Quotquot ergò voluit Deus esse sanas, eæ, vt dixit sanctus, id permiserunt. Reliquæ autem, quæ non permiserunt, vt eas oscularetur, eæ manserunt sic flentes. Post-

quàm verò ipse parùm ab eis recessisset, cœperunt reliquæ quoquè ipsum insectari, & clamare: Mane, Sale, mane, per Deum mane, & nos quoq; osculare. Licebat ergò senē currentem videre, & post ipsum adolescentulas. Et alij quidem dicebāt: Ludunt cum ipso: alij autem putabant puellas quoq; esse infatuatas. Sicq; perpetuò manserunt incuratę. Dicebat enim sanctus: Nisi Deus eas fecisset strabas, superâssent omnes mulieres Syrię petulantia & impudicitia: sed propter morbum oculorum ablata sunt ab eis multa mala.

Semèl eum vocauit ad prandium dominus Iohannes amicus eius: eratq; lardum illic suspensum. Cœpit aūt scindere, & rodere lardum crudum Abbas Simeon. Sapientissimus aūt Iohānes, nolens ei aliquid dicere cum clamore, ad eum accedens, dixit ei in aurem: Reuerà nō me scandalizas, si ex camino crudum comedas. Fac deincèps, si quid velis. Nouerat enim Sali virtutem, quoniam ipse quoq; erat homo spiritalis.

Venerunt aliquandò tempore Paschali Emeseni quidam in sanctam ciuitatem, vt festum celebrarent. Ex quibus vnus descendit ad sanctum Iordanem, vt oraret: & patres circumiens, petebat benedictionem. Accidit autem, vt Abbas quoquè Iohannes frater Abbatis Simeonis, Dei prouidentia huic negociatori occurreret in solitudine. Cùm eum autem vidisset negociator, humì procubuit, ab eo petens orationem. Dicit ei Abbas Iohannes: Cuiásnam es? Ille verò dicit ei: Sum Emesenus, Pater. Tunc ei respondit: Es cùm illic habeas Abbatem Simeonem, qui dicitur Salus, à me humili & abiecto quid petis? Nam & ego illius precibus egeo, & totus mundus. Duxit itaq; Abbas Iohannes negociatorem in suam speluncam, eique apposuit lautam cœnam. Diuinitùs enim inuenti sunt in illa sicca solitudine mundi panes siliginei, & lautum obsonium, & vinum optimum, & pocula vitrea. Postquàm ergò comedissent, & essent exatiati, dat ei tres eulogias, quæ similiter factæ erant diuinitùs, & dicit: Da Salo, & dic ei meo nomine: Propter Dominum ora pro fratre tuo Iohanne. Veritate ergò Domini ferente testimonium, postquàm Emesam venit negociator, in porta ciuitatis ei occurrit Abbas Simeon, dicens: Quid est stolide? Quomodò se habet ille fatuus tuî similis Iohannes? Non comedisti eulogias, quas dedit tibi? Reuerà, reuerà si tres illas comedisses, malè eas concoxisses. Ille autem obstupuit, cùm audiuisset ab eo om̄ia, quæ ipse volebat ei dicere. Statìm ergò eum duxit Salus in suum tugurium. Affirmabat autem negociator, sic dicens: Omnia mihi citra vllum discrimen hîc quoquè sic apposuit, sicut Abbas Iohānes, vsq; ad ipsam poculi magnitudinem, quam vidi in spelunca eius. Et postquàm comedimus, dedi ei tres eulogias, & recessi in domum meā, erubescens de ipso aliquid vnquàm dicere alicui: quoniam omnes pro certo habebāt eum esse fatuum.

Diuinitùs cibus & potus Abbati Iohāni paratus.

Nota rem miram.

Diximus superiùs, eum fecisse aliquod miraculum in virum pium & Dei amātem, qui eius quoq; vitam nobis exposuit. Factum est autem hoc modo miraculum: Malefici quidam fecêre cædem, acceptumque corpus per fenestram proiecêre in domum priùs dicti viri, maximè pij, & Dei amantissimi. Cùm itaq; non paruus exortus esset tumultus, res delata est ad Magistratum. Is verò tulit sententiam, vt in furca suspenderetur dominus Iohānes. Cùm ergò abiret ad mortem, nihil apud se dicebat aliud, nisi: Deus Sali, adsis mihi in hac hora. Cùm Deus aūt vellet eum seruare ex tali sycophantia, venit quidam, & dicit Abbati Simeoni: O miser, Ille tuus amicus dominus Iohannes ducitur ad furcam. Certè si moriatur, tu fame morieris. Nam nemo tuî curā gerit vt ille. Dicit verò ei quoquè, quemadmodùm sit contextum crimen cædis. Cùm se itaque tanquàm stultum gessisset Abbas Simeon, dimisit eum, qui hoc illi dixerat, & secessit in locum occultum, vbì semper orabat: quem nemo sciebat, nisi amicus eius, pius & Dei amans Iohannes. Flexisque genibus Deum rogauit, vt ipse liberaretur à tali periculo. Cumque ij, qui eum eduxerant ad suspendium, peruenissent ad locum, vbì erant posituri eius furcam, eccè accurrunt equites & dicunt, vt is soluatur: quoniam inuenti erant, qui cædem re vera fecerant. Absolutus itaque, rectà cucurrit ad locum, vbì sciebat Abbatem Simeonem semper orare. Cumque eum vidisset procùl manus ad cælum extendentem, extimuit. Iurabat enim se vidisse globos igneos, ab ipso in cælum ascendentes, & circa eum in orbem tanquàm clibanum ardentem, adeò vt non appropinquârit, donèc perfecisset orationem. Cùm is autem conuersus eum vidisset, ei dixit: Quid est Diacone Iohannes? præter dimensum bibisti?

Nota vim precū eius.

Visio mirabilis.

Sed vade, ora. Hęc autem tibi accidit tentatio, quoniam venerunt ad te duo pauperes: Cumque tibi suppeteret, quod eis dares, eos es auersatus. Non enim tua sunt, quæ das, ô frater. An non credis ei, qui dixit, illum qui elargitur, esse centuplum accepturum in hac vita, & in futura possessurum esse vitam ęternam? Atque si credis quidem, da. Si autem non das, manifestum est te Domino non credere. Ecce verba Sali, id est, fatui, vel sapientis potiùs sancti. Nam apud hunc quidem Dominum Iohãnem, quandò erant ij duo soli, nihil faciebat, quod esset fatui: sed tam moderatè, & cum tãta compunctione cum eo loquebatur, vt sępè suauis odor exiret ex eius ore, vt affirmabat hic dominus Iohannes. Quocircà vix credebat illum eundem esse, qui paulo antè erat Salus, id est, fatuus. In alios autem omnes se gerebat aliter.

Nonnunquàm autem cùm dies sanctus veniret Dominicus, ipse accipiebat seriem farciminum, & ea ferebat tanquàm orarium: manu quoq; sinistra tenebat sinapium: & sic orto manè ringebat & rodebat: nonnullorum quoquè ora sinapio inungebat ex ijs, qui cum eo veniebant. Cùm itaq; ad eum venisset quidam rusticus, vt cum ipso luderet, vterq; autem eius oculus aspera laboraret albugine, is illius oculos inunxit sinapio. Cùm is autem dolorem sensisset vsque ad mortem, ei dixit Simeõ: Vade, stulte, lauare in aceto, & in allio: & statim eris sanus. Ille verò tanquàm existimans se aliquid posse efficere, rectà vadit ad medicos, & fuit magis excæcatus. Tanquàm ergò furore percitus, iurat Syriacè: Per Deum cæli, etiamsi meos statim oporteat exilire oculos, cùm fecero quod mihi Salus dixit, tamen id faciam. Cùm ipse autem oculos lauisset, vt ei dixerat, fuerunt statim sani eius oculi, & ità mundi, vt quandò natus est, adeò vt ipse Deum glorificaret. Tunc ei Salus occurrens, dicit ei: Ecce sanus es, fatue: noli ampliùs furari capellas vicini.

Cuidam exactori furto surrepti sunt nummi quingenti. Cumque is eos quęreret, occurrit ei Abbas Simeon. Cumque se vellet conuertere, dixit ei: Potes aliquid facere, ô fatue, vt mei nummi inueniantur? Ille autem dicit ei: Certè, si velis. Ille verò ei dixit: Fac, et si inuenti fuerint, do tibi decem. Dicit ei Salus: Si quid tibi dixero, fac, & hac nocte eos inuenies in tuo armario. Ei ergò dato iureiurando est pollicitus, quòd si quid diceret, eum audiret, modò nè aliquid diceret importunum. Is autem rursus ei dixit: Abi, nummos tuos seruus Epicernes abstulit. Sed agè promitte mihi fore, vt neque ipsum, neque vllum è domo tua cædas. Eos enim cędebat acerrimè. Ille autem existimabat, eum dixisse, neminem esse cędendum pro nummis: Abbas verò Simeon dixit ei, vt neminem vnquàm cæderet. Ei ergò promisit cum sacramento formidabili, se nullum esse cæsurum. Abiens ergò, seruum minimè repugnantem præhendit, & pecuniæ summam ab eo accepit. Accidit autem, vt cùm ab eo tẽpore vellet aliquem cædere, non potuerit: sed eius manus statim emarcuerit. Quod quidem agnoscens, dicebat: Reuerà hoc ego Salo acceptum fero: iuitque ad eum, & dixit: Sale, solue iusiurandum. Ille autem statim stultum agebat, vt nesciret quidem, quid diceret. Cùm verò pergeret ei exhibere molestiam, ei apparet in somnis, & dicit ei: Ego verò soluam tuum iusiurandum, & tuum promissum, idque dissipabo. Cur te turpiter & indecorè geris? Quid vis tuos cædere conseruos, qui in futuro seculo te præcedent? Postquàm ergò hæc vidit, quieuit in posterum.

Eorũ aũt, q vexabãtur à dęmone, miserebatur supra omnẽ naturã. Recedens itaq;, multis modis se faciebat tanq̃ vnũ ex ipsis: & cũ eis degens, multos ex ipsis curauit sua oratiõe, adeò vt quidã dæmoniaci murmurarẽt, & dicerent: O violẽte Sale, totũ mundũ irrides, & venisti ꝓpe nos, vt nos vexares. Recede hinc: non es ex nobis. Quid nos totã noctem torques & vris? Cùm ergò illic esset sanctus, multos ipse quoq; tãquàm ex sancto spiritu loquens, conuicit, alios quidem esse suffuratos, alios verò esse scortatos: alios clamãs repræhendebat, vt qui nõ frequenter cõmunicarent: & alios arguebat, vt periuros: adeò vt vel hac ratione totam ferè ciuitatem à peccato reprimeret.

Erat aũt illo tẽpore quędam mulier diuinatrix, quę faciebat amuleta, & vtebatur incãtationibus. Hãc conabatur hic vir iustus parare sibi amicã, dãs ei ea, quę colligebat ex ijs, q ei dabãt, siue escã, siue pultem, siue etiam vestes. Itaq; quodam die dicit ei: Vis faciam tibi amuletum, vt nunquàm sit tibi lema in oculo? Illa verò dicit ei: Certè Sale, reputans quòd etsi sit fatuus, id fortè possit pręstare. Abiens itaque scripsit in tabella Syriacè: Deus te faciet cessare & desistere ab auertẽdis ab ipso ad te hominibus.

Nota ius ... | Mat ... | Vide miraculum | Sũma eius erga dęmoniacos commiseratio. | Magnos fructus facit.

Dedit ergò ei,& ipsa gestauit: neq; potuit ampli⁹ alicui diuinare, nec facere amuleta.

Rursùs autem semèl sedebat cum fratribus,& se calefaciebat prope caminū vasorū vitreorum opificis. Erat verò vitreorum opifex Hebræus,dixitq; ludens pauperibus: Vultis faciam vos ridere? Eccè quandò artifex facit poculum,faciam crucem,& franget. Postquàm ergò septem fregit ordine,cœperunt ridere pauperes, & rem ei dixerunt. Is verò illū,ira accensus,est persecutus. Postquàm autem recessit,clamauit,ei dicens: Reuerà, Manzer,donèc Crucē in tua fronte feceris, cōterentur omnia. Cumq; rursùs tredecim alia fregisset ordine,compunctus est,fecitque Crucem in fronte,nec vllum fregit ampliùs. Hoc ergò modo abijt,& factus est Christianus.

Nota vim Crucis in frōte pictę.

Cùm decem populares aliquandò suas vestes lauarent extra ciuitatem, ad eos accedens beatus,dicit eis: Venite, stulti, & faciam vobis lautum prandium. Quinq; autem ex ipsis dixerunt: Scit Deus, Eamus. Reliqui verò eos prohibebāt,dicentes: Certè faciet nobis prandiū ex tenebris. Ipse mendicat ostiatìm,& vndenàm habebit? Vult tantùm facere,vt cessemus. Quinq; ergò ei crediderunt,& abiērunt. Is verò dicit eis: Manete hîc. Et ab eis recedit tanto spatio, quantus est iactus teli sagittarij, & secretè orauit. Illi autem inter se dicebant: Reuerà sumus illusi. Nam vt puto,vult ad nos fœnum deferre Abbas Simeon,vt pascamur. Eccè ergò cùm hæc dicerent, viderūt eum ipsis annuentē. Orauerat eñ,vt priùs dictū est,& eis mēsam diuinitùs parauerat. Cùm ergò ad eū venissent,viderūt prope eū,tāquàm à Deo positos panes siligineos, & placentas,& liba,& sesama,piscesq; & vina diuersa,& φαθύρια & γλυκὺ:& vt semèl dicā, quęcunq; habet vita opipara & delicata. Cumq; ij comedissent, dicit: Accipite, ó miseri, etiā ꝓ vestris vxoribus. Quòd si nō fueritis ampliùs stulti populares, reuerà ex vestris domibus nequaquàm deficiēt hi panes siliginei, donèc moriar. Dixerūt aūt inter se, quādò recesserunt: Probemus vnam hebdomadam: et si nō defecerint, non reuertamur ampliùs cum nostris socijs in publicū. Postquàm ergò viderunt non defecisse panes siligineos,etiamsi ipsi ex eis in dies consumerent, ad malū negocium non accesserunt ampliùs: sed tres ex ipsis fuerunt etiam Monachi,compuncti propter institutum vitæ Sali. Quod tamen nulli potuerunt dicere,quandiù vixit in carne Salus.

Quamnam autem rem,& cuinam maximè digno, nēpè Burdonario, fecerit,par est mandare ijs,quæ de eo fiunt,scriptis. Erat enim misericors Burdonarius, & ex ijs,quæ ad ipsum redibant,dispergebat. Quodam verò die cùm exiret ad afferendum pro domo sua,& ad vinum emendū,ei occurrit ille beatus,& dicit ei: Quò vadis,stulte? Hoc enim verbum itidèm semper habebat in ore. Ille autem ei dicit: Ad vinum quęrēdum, ó Sale. Respondit verò ei Abbas Simeon: Affer etiam,cùm véneris, pulegium. Ex eo itaque ominatus Burdonarius, apud se dicebat, dum abiret: Quisnam satanas ad me manè misit hunc Abbatem,dicentem mihi, Affer ad me pulegium? Reuerà malum est hoc vinum,& aut acescit,aut nescio quid habet vitij. Cùm autem reuersus est, ferens admodùm pulchrum vinum,præ gaudio oblítus est ferre pulegium. Recordatus tandèm,dicit Abbati: Verè oblitus sum ego miser. Subridens autem Abbas,dicit ei: Abi solùm, res enim tua est dispensata. Postquàm autem venit,vt mutaret vtres,inuenit eos acetum, adeò vt homo timeret vel ea odorari. Tunc ergò rem intellexit, & cœpit dicere: Reuerà iamiam imus ad quęrendum pulegium. Properauit ergò, & venit ad Salum, & rogauit eum:(Dicebat autem intrà se: Sicut præstringit oculos præstigiator,ità etiam ipse fecit) Resolue,inquiens,quod fecisti,Sale. Ille verò dicit ei: Quid feci? Is autem dicit: Bonum vinum emi, & inuentum est acetum intrà dúas horas. Ei verò rursùs dicit Simeon: Abi,abi,nè sit tibi curæ. Aperi citò vtrium officinam,& tibi proderit. Erat enim scopus & votum senis, vt benediceretur eius labor, quoniam erat misericors: nolebat verò aliquid apertè facere,sed omnia per ludum. Compunctus est itaque Burdonarius, & dixit: Benedictus Deus, aperio φουσκάριον. Cùm autem aperuisset,benedixit ei Deus. Sed pro quo eum Salo gratias agere oportuisset, pro eo ipsi magìs irascebatur, nesciens quidnam sibi conciliâsset. Summa autem rei erat Deus,qui scopum Simeonis tegebat.

Aegrotauit aliquādò quidā ex primoribus ciuitatis. Solebat aūt hic sanctus accēdere, & ludere in domo eius. Cūq; esset grauatus, vidit se in somnis talis ludere cū quodā Aethiope. Is aūt erat mors. Stabat ergò ęgrotus, vt deijceret: & nisi iecisset ter senionem,fuisset vict⁹. In somnis ergò ad eū venit Abbas Simeō, & dicit: Quid est,stulte? Re-

In somnis appáret ægrotanti.

Reuerà modò te vincet hic Maurus: sed promitte mihi te non ampliùs violaturum esse cubile vxoris tuæ: & ego eum pro te deijciam, & non te vincet. Cùm ergò iurâsset, qui viderat, & talos Abbati dedisset, ille proiecit, & ceciderunt ter seniones. Cùm autem ęgrotus è somno esset excitatus, ascendit statìm Salus, & dicit ei: Pulchra * triecta iecisti, stolide. Crede mihi, si transgressus fueris iusiurandum, Maurus ille te suffocabit. Cumque eum & omnes eius domesticos affecisset contumelia, descendit currens. Non habebat autem ille sapiens aliquid in suo tugurio, (habebat enim tugurium, vt dormiret, vel potiùs vt vigilaret) nisi vnum fascem sarmentorum. Sæpè verò totam noctem vsque ad manè perseuerabat in oratione, humum irrigans lachrymis, & manè egrediebatur, secabatque vel frondes oleæ, vel herbas, & sibi faciebat coronam, & eam gestabat: manu quoquè tenebat ramum vnum, & clamabat: Victoriam Imperatori, & ciuitati. Dicebat autem ciuitatem quidem, animam: Imperatorem autem, rationem, quæ dominatur animi perturbationibus. Porrò autem hoc quoquè Sanctus à Deo petijt, nè cresceret coma capitis sui, vel barba: nè fortè dum tonderetur, planum fieret, eum agere stultum. Quocircà toto tempore, quo perseuerauit in hoc vitæ instituto, nemo vidit, quòd creuerit coma eius capitis, neq; quòd eam totonderit. Sæpè verò magna & vtili congressione vsus est cum domino Iohanne Diacono solo, & minatus est, fore vt si eius bonum, & quod ex virtutè degebat, diceret vitæ institutum, in magnum tormentum incideret in futuro seculo. Dixit autem ei quandò totā suam ei narrauit vitam, nēpe duobus diebus antequàm ex hac vita excederet: Iui hodiè ad fratrem Iohannem, & inuéni eum valdè per Deum profecisse, & gauisus sum. Vidi enim eum gestantem suam coronam, cui erat inscriptum: Corona tolerantiæ solitudinis. Et rursùs ait ille benedictus: Vidi, quandò huc venisti, Iohannes, quendam mihi dicentem: Veni, veni Sale, vt feras non vnam coronam, sed coronas animarum, quas mihi obtulisti. Persuasum autem habeo, domine Archidiacone, eū nihil in me nôsse huiusmodi, sed hoc mihi gratìs côcessisse. Stultus enim homo & fatuus, qualem debet mercedem accipere? Illud rursùs te rogo, nè vllam animam, maximè autem Monachum, aut mendicum, vllo modo habeas despicatui. Sciat enim charitas tua, quòd sunt inter mendicos, maximè autem inter cæcos homines, qui sunt vt Sol nitidi & expurgati per eorum tolerantiam & afflictionem. Quot rusticos agricolas vidi sępè ciuitatem ingredientes communicâsse, qui erāt auro mundiores propter eorum simplicitatem, & quòd in sudore vultûs sui comedant panem suum? Sed nè, domine mi, propter ea, quę apud te dicuntur, me insimulâris, quòd exposuerim totam miserabilis meæ vitæ negligentiā. Scias autem, fore vt Dominus te quoquè breuiter assumat. Sed pro totis viribus curam geras tuę animæ, vt possis transmittere absque vlla tempestate principes tenebrarum huius aëris. Scit enim Dominus me magno vexari metu & solicitudine, donèc ab eorum sæuitia fuero liberatus. Hic est enim dies malus, de quo dicebat Apostolus & Dauid. Quamobrèm rogo te, fili & frater Iohannes, omni, si fieri potest, studio esto misericors. Misericordia enim nos tunc iuuat plusquàm omnes virtutes. Dicit enim: Beatus qui intelligit super egenum & pauperem, in die mala liberabit eum Dominus. Neque vnquàm accedas ad sanctum altare, habens aliquid aduersùs aliquem, nè tua iniquitas alios quoquè faciat indignos aduentu sancti spiritûs.

Vide eius vigilias & preces.

Miri quidā de coma eius.

Ephes. 6.

Ephe. 5.

Psal. 40.

Hæc & alia plurima ei pręcepit, ex quibus iussit quędam nemini vnquàm dicere, propterèa quòd non omnes ea, quæ dicuntur, cum fide accipiant. Fac autem vt te consoleris: Nam post hos tres dies assumit Dominus Salum hunc minimum, & Abbatem Iohannem fratrem eius. Etenim ego ipse ad eum accedens, dixi ei: Frater, agedùm eamus, est enim tēpus. Sed post duos dies veni in meum tugurium, & vide quid inuenias. Volo enim, vt habeas aliquod monimentum humilis & peccatoris Saii. Cumque hęc & plura his ei dixisset, abiens, se recepit in suum tugurium.

Pręedicit obitū suum, & Abbatis Iohannis.

Nunc aūt tempus vocat, ô amici, vt admirabilem eius mortem, vel somnū potiùs, vobis narrē. Nam ipsa quoq; non leuem pręebebit vtilitatem. Quinetiam est ijs omnibus, quę dicta sunt, excellētior: quæ etiam eius vitæ, nulli labi obnoxię, signaculū fuit & confirmatio. Nam cùm vir ille magnus cōmunem horam sensisset, volens ne post mortem quidem humanum ferre honorem, quid facit? Ingressus subter fascem sarmentorum in sacro eius tugurio, illic dormiens, in pace Domino tradidit spiritum.

Felicissimè sub sarmētis moritur.

Eius

Eius ergò familiares, postquàm eum duobus diebus non viderunt, dixerunt: Eamus, videamus, num sit ægrotus Salus. Et inuenerunt eum iacentem mortuum subter fascem sarmentorum. Tunc dicunt: Eccè credunt omnes eum modò esse apud se. Eccè ipsa quoquè mors eum alligat ad scalmum. Et eum portantes duo quidam, absque eo quòd eum lauissent, & sine psalmodia, & sine cereis, & sine suffumigationibus, eum sepeliêrunt in sepulcro peregrinorum. Cùm autem transirent per domum illius vitreorum poculorum opificis olim Hebræi, quem quidem ipse fecerat Christianum, (vt superiùs diximus) ij, qui eum portabant, & ibant ad eum sepeliendum, audit is, qui dictus est, Psalmodiam, cuius ea erat harmonia, vt nulla vox humana eam possit psallere, & tantam multitudinem vidit, quantam humanum genus non potest congregare. Stupefactus ille sono numerosæ & concinnæ vocis Angelicæ, exit foràs, & videt sanctum, qui afferebatur à duobus tantùm, qui venerandum eius corpus portabant. Tunc dixit, qui numerosum hunc cantum audierat: Beatus es, Sale, quòd cùm non habeas homines tibi canentes, habes cælestes potestates, quæ te hymnis honorant. Et statìm descendens, eum suis manibus sepelijt: & tunc à se audita incorporeorum cantica narrauit omnibus. Audiuit autem hoc quoquè dominus Iohannes Diaconus, & cursu etiam venit cum multis alijs in locum, vbi est sepultus, volens tollere preciosas eius reliquias, vt eis honorificas faceret exequias. Cùm autem aperuisset sepulcrum, nequaquàm eum inuénit. Eum enim glorificans, transtulerat Dominus. Tunc omnes veluti è somno fuerunt excitati, & narrauerunt inter se quænam vnicuique fecisset miracula, & quòd propter Deum se fingebat esse Salum, hoc est, stultum.

Christiãus sepeliendi ritus.

Angeli ad funus eius concinunt.

Hæc est vita, ô Christi amatores, huius admirabilis Simeonis. Hæ sunt eius, quę ex multis collectæ sunt, virtutes. Hic fuit eius verè occultus atque cælestis cursus: qui à nullo quidem videbatur, omnibus autem repentè inuentus est manifestus. Hic est nouus Lot, sicut ille Sodoma, ità hic clàm mundum ingressus. Atque eius quidem admirabilia & maximè celebranda certamina, quantùm nos, qui nihili sumus, præstare potuimus, literis mandare studuimus: etiamsi anteà breuiter scripserimus, propter eà quòd nondùm singulatim ad nostram venisset notitiam hæc eius narratio admirabilis. Eum autem ornare encomijs, non est nostræ scientiæ, sed eorum, quibus illa adest facultas, vt dicendo possint esse pares eius virtuti. Quęnam enim laudauerit oratio, cuius honor superat orationem? aut quomodò eum laudârint labra carnea, qui in carne expers carnis apparuit? Quomodò autem linguæ sapientia, eam quę omnem sapientiam obscurauit & prudentiam, quaque ipse Dei voluntati congruenter vtebatur, extulerit stultitiam? Reuerà in faciem homo, Deus verò ad cor. Reuerà non sic videt homo, vt videt Dominus. Reuerà nemo nouit, quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui in ipso est. Reuerà nè ante tempus iudicemus ô Christi amatores, donèc venerit Dominus, & omnia illuminauerit. Quis dixisset, Iudam quidem corpore versari cum discipulis, corde verò cum Iudæis? Quis Rahab, quæ in Hiericho corpore erat in prostibulo, putâsset esse spiritu in Domino? Quis Lazarum illum mendicum, qui tot affligebatur vlceribus, sperâsset futurum in sinu Abrahæ in tanta felicitate? Hæc nos quoquè videntes ô dilecti, parcamus ei, qui rectè consulit. Attende tibijpsi, & nec tuis, nec ijs, qui sunt circa te, sed tibijpsi soli, quoniam vnusquisque onus suum portabit, & propriam mercedem accipiet à cælesti Rege Christo: Cui gloria & potentia cum patre & sancto spiritu in secula seculorum, Amen.

Genes. 19.
1. Reg. 17.
1. Cor. 2.
Rom. 14.
Matth. 26.
Iosue 2.
Lucæ 16.
Gal. 6.
1. Cor. 3.

Requieuit autem, qui Angelicam & supra modum admirabilem agit vitam, & qui propter Christum Salus, hoc est, stultus, fuit appellatus, Simeon primo Mensis Iulij, cùm valdè coruscâsset in suis rebus, ex Deo rectè gestis: & suis virtutibus adduxisset in admirationem etiam supramundanas potestates incorporeorum. Nũc verò ad ęternam Dei & patris luminum sedem assistens, vt qui libertatem acceperit & fidutiam, perpetuis eum hymnis & laudibus celebrat cum omnibus cælestibus potestatibus. Itaque concedat nobis Deus habere partem & hæreditatem vnà cum sancto hoc Simeone, & cum omnibus sanctis in eius regno, quod nunquàm consenescit: Quoniam eius est gloria in secula, Amen.

VITA S. GALLI ARVERNORVM EPISCOPI, AVTHORE S. GREGORIO TVRONENSI EPISCOPO,

Libro De Vita Patrum, Cap. 6.

Obilitatis mundanæ fastigium semper inhiat cupiditatibus, gaudet honoribus, inflatur occursibus, litibus forū pulsat, rapinis pascitur, calumnijs delectatur, rubiginosi auri talenta desiderat, & dum parua possidere videtur, vt agglomeret plurima, magìs accenditur, ingeritq; ei congeries auri, sitim arduam possidendi, sicut Prudētius ait, 1. Iulij. Vitia nobilitatis.

Auri nanq; fames procedit maior ab auro.

Vndè fit, vt dum gaudet pompis seculi, & vanis honoribus oblectatur, nihil ei de mansuris dignitatibus in memoriam reuocetur: nec respicit ad ea, quæ nō videntur, dummodò illa, quibus satiari animum putat, importunè possideat. Sed sunt qui se de his nexibus, tāquàm aues de laqueis euolantes, & ad altiora tendentes, mentis alacrioris ingenio absoluerunt, ac relictis terrenis facultatibus, totis se viribus ad illa, quæ sunt cælestia, aptauerunt: sicut sanctus Gallus, incola Aruernę vrbis: quē à Dei cultu abstrahere non potuit dilectio patris, non matris blanditiæ, non amor nutricū, non obsecūdatio baiulorum: sed his omnibus pro nihilo habitis, & tanquàm stercora ęstimatis, Dei se dilectioni, Dei se officio vouens, monasterioli se districtioni subegit. Sciebat enim iuuenilis feruoris flammas non aliter posse deuincere, nisì censuræ canonicæ & disciplinæ seuerissimæ subderetur. Sciebat insupèr, se ab humilitate seculi ad altiora subleuandum, & per patientiam tolerationis, ad illam excelsi apicis gloriam euehendum: quod postea probauit euentus. S. Gallus petit monasterium.

Sanctus igitur Gallus, ab adolescentia sua deuotus Deo esse cœpit, diligensque ex tota anima Dominum, & ea, quæ Deo dilecta esse nouerat, diligebat. Pater ei nomine Georgius, mater verò Leocadia, à stirpe Vectij Pagati descendens, quem Lugduni passum Eusebij testatur historia. Qui ità de primoribus senatoribus fuerunt, vt in Gallijs nihil inueniatur generosius atque nobilius. Cumque ei pater cuiusdam senatoris filiam quærere vellet, ille, assumpto secùm vno puerulo, monasterium Cremonense expetijt, sexto situm ab Aruerna vrbe milliario, suppliciter Abbatem exorans, vt sibi comam capitis tondere dignaretur. At ille videns prudentiam atque elegantiam pueri, nomen inquirit, interrogat genus & patriam. Ille verò Gallum se vocitari pronunciat, ciuem Aruernum, Georgij filium senatoris. Quem Abbas vt cognouit de prima stirpe esse progenitum, ait: Benè desideras, fili: sed primùm oportet hæc ad patris tui deferri notitiam: & si hæc ille voluerit, faciam quæ deposcis. Deniq; Abbas pro hac causa nuncios ad patrem interrogantes, quid de puero fieri iuberet, misit. At ille parumpèr contristatus: Primogenitus, inquit, erat mihi, & ideò volui coniugio copulare: sed si eum Dominus ad suum dignatur accire seruitium, illius magìs, quàm nostra, voluntas fiat. Et adiecit: Quicquid vobis infans Deo inspirante suggesserit, adimplete. Tunc Abbas, ista nuncijs referentibus, puerum clericum fecit. Erat autem egregiæ castitatis, & tanquàm senior, nihil peruersè appetens, à iocis se etiam iuuenilibus cohibebat, habens miræ dulcedinis vocem cum modulatione suaui, lectioni incumbens assiduæ, dans operam ieiunijs, & abstinens se multùm à cibis. Quem cùm beatus Quintianus Episcopus ad idem monasterium veniens cantantem audisset, non eum permisit vltrà illic retineri, sed secùm ad ciuitatem adduxit, & vt cęlestis pater in dulcedine spiritali nutriuit. Parentes eius. Tonsura Monastica

Cumque defuncto patre, vox eius magis ac magìs in dies componeretur, atque idem in populis maximum haberet amorem, nunciauerunt hęc Theodorico Regi: quem dicto citiùs accersitum tāta dilectione excoluit, vt eum proprio filio plùs amaret. A regina autem eius vxore, simili amore diligebatur, non solùm pro honestate vocis, sed etiam pro castimonia corporis. Tunc verò Theodoricus Rex ex ciuibus Aruernis clericos multos abduxit, quos Treuericæ Ecclesiæ ad reddendum famulatum Domino iussit assistere: beatum verò Gallum à se nequaquàm passus est separari. Accit Gallus ad regē Theodoricum.

ri. Vndè factum est, vt eunte Rege in Agrippinam vrbem, & ipse abiret simul. Erat autem ibi fanum quoddam, diuersis ornamentis refertum, in quo barbaries opima libamina exhibens, vsque ad vomitum cibo potuque replebatur. Ibi & simulacra vt Deum adorans, membra, secundùm quod vnumquenque dolor attigisset, sculpebat in ligno. Quod vbi sanctus Gallus audiuit, statìm illuc cum vno tantùm clerico properat: accensoq; igne, cùm nullus ex stultis paganis adesset, ad fanum applicat ac succendit. Illi videntes fumum delubri ad cęlum vsque conscendere, authorem incendij quærunt: inuentum euaginatis gladijs persequuntur. Ille verò in fugam versus, in aula se regia condidit. Verùm postquàm Rex quæ acta fuerant, paganis minitantibus, recognouit, blandis eos sermonibus liniuit, & sic eorum furorem improbum mitigauit. Dehinc autem referre sæpè erat solitus vir beatus hæc cum lachrymis, & dicebat: Væ mihi, qui non perstiti, vt in hac causa finirer. Fungebatur eo tempore Diaconatûs officio.

Nota de fano gentiliũ apud Agrippinenses.

Deniq; cùm beatus Quintianus Episcopus ab hoc seculo, iubente Domino, trãsisset, sanctus Gallus apud vrbem Aruernam eo tempore morabatur. Ciues autem Aruerni ad domum Imperrati presbyteri eiusdem auunculi conuenerunt, conquerentes de obitu sacerdotis, &, quis in eius locum deberet substitui, requirentes. Quo diutissimè pertractato, regressus est vnusquisque ad domum suam. Post horum discessum sanctus Gallus vocauit vnum è clericis, & irruente in se Spiritu sancto, ait: Quid hi mussitant? Quid cursitant? Quid tractant? Vacuum est, inquit, opus eorum. Ego ero Episcopus. Mihi Dñs hunc honorem largiri dignabitur. Tu verò cùm me redire de præsentia Regis audiẽris, accipe equum decessoris mei stratum, & egrediẽs, te obuiã exhibe mihi. Quod si audire despexeris, caue nè te in posterum pœniteat. Cumque hæc loqueretur, super lectulum decumbebat. Tunc iratus contra eum clericus, cùm multa exprobraret, elisum super spondam lecti latus suum læsit, turbidusq; discessit.

Quo discedente, ait Impetratus presbyter ad beatum Gallum: Audi, fili, consilium meum: noli manum facere, sed vade ad Regem, & nuncia ei, quæ hîc contigerint: & si ei inspirat Dominus, vt tibi hoc sacerdotium largiatur, magnas Deo referimus gratias: sin aliud, saltem ei, qui ordinatus fuerit, commendaberis. Ille verò abiens, quæ de beato Quintiano contigerant, Regi nunciauit. Tunc etiam Aprunculus Treuirorum Episcopus transijt. Congregatusque clerus ciuitatis illius ad Theodoricum Regem, sanctum Gallum petebant Episcopum. Quibus ille ait: Abscedite, & alium requirite: Gallum enim diaconum aliò habeo destinatum. Tunc eligentes sanctum Nicerium, Episcopum acceperunt. Aruerni verò cleri consensu insipiẽtium facto, multa munera ad Regem ferentes venerunt. Iamtunc enim germen illud iniquum cœperat pullulare, vt sacerdotiũ aut venderetur à Regibus, aut emeretur à clericis. Tunc ij audiunt à Rege, quòd sanctum Gallum habituri essent Episcopum. Quem presbyterum ordinari iussit Rex, & mandauit, vt datis de publico expensis, ciues inuitarentur ad epulum, & lætarentur ob honorem Galli futuri Episcopi. Quod ità factum est. Is autem referre erat solitus, non ampliùs donâsse pro Episcopatu, quàm vnum trientem coco, qui seruiuit ad prandium.

Aprũculus Treuirorũ Episcopus.

S. Gallus datur Aruernis Episcopus.

Post hęc Rex, datis ad subsidium eius duobus Episcopis, Aruernos eum direxit. Clericus verò ille, qui super spondam lecti latus eius illiserat, Viuentius nomine, ad occursum Pontificis secundùm verbum illius properat non sine magno pudore, & sesimulque equum, quem iusserat, repræsentat. Ingressisq; vtrisq; in balneum, dolorem lateris, quem ab impulsu superbiæ eius incurrerat, clementer improperat, magnam ex hoc ei ingerens verecundiam, non cum ira, sed tantùm ioco spiritali delectatus. Igitur exindè cum multo psallentio in ciuitatem suscipitur, & in sua Ecclesia Episcopus ordinatur.

Virtutes eius.

Iam verò assumpto Episcopatu, tanta humilitate, tantaque charitate cum omnibus vsus est, vt ab vniuersis diligeretur. Patientiam verò vltra hominum mores habebat, ità vt, si dici fas est, Moysi compararetur ad diuersas iniurias sustinendas. Vndè factum est, vt à presbytero suo in conuiuio percussus in capite, ità se quietum reddiderit, vt nec sermonem quidem asperum responderet: sed omnia, quæ ei eueniebant, patienter ferens, in Dei hoc arbitrio, à quo se petebat enutriri, iactaret. Nam cùm & Ennodius quidam ex senatoribus presbyter, in conuiuio Ecclesiæ multis calumnijs

atque conuicijs eum lacessisset, consurgens sacerdos, loca basilicarum sanctarum circuibat. Cæterùm cùm hoc Ennodio fuisset perlatum, post eum cursu veloci pergens, & se ante pedes eius in ipsa platea prosternens, veniam petijt, deprecans vt eum oratio eius * cum omnipotente iudice non fuscaret. At ille benignè eum colligens, cuncta, quæ locutus fuerat, clementer indulsit, eum arguens, nè hæc vltrà contra sacerdotes Domini proferre auderet: quia ipse Episcopatũ nunquàm promereretur accipere. Quod posteà ꝓbauit euẽtus. Nã cùm in Gabalitano ad episcopatũ iã electus, iã in cathedra positus, iã cũcta parata essent, vt benediceret Episcopus, ità subitò contra eum oĩs populus cõsurrexit, vt vix viuus posset euadere: qui posteà presbyter transijt. *coram* *Eius prophetica prędictio.*

Apud Aurelianensem autem vrbem incriminato ab iniquis Marco Episcopo, & in exilium truso, magnus Episcoporũ conuentus est aggregatus, Childeberto Rege iubente. In qua synodo cognoscentes beati Episcopi hoc esse vacuum, quod cõtra eum fuerat mussitatum, eum ciuitati & cathedræ suæ restituunt. Deniq; tunc ad seruitium sancti Galli Valentinianus Diaconus, qui nũc presbyter est & cantor, accessit. Cumq; Episcopo alio Missam dicente, Diaconus ille, propter iactantiam potiùs, quàm pro Dei timore cantare vellet, à sancto Gallo prohibebatur, dicente sibi: Sine, fili: quandò Domino iubente nos celebrauerimus solennia, tunc & tu canere debes. Nũc eius clerici concinant, qui celebrat Missam. At ille & tunc se posse pronunciat. Cui sacerdos: Fac vt libet: nam quod voluëris, non explebis. Ille igitur negligens mandatum Pontificis, abijt, & tam deformiter cecinit, vt ab omnibus irrideretur. Adueniente autem alia Dominica, dicente sæpedicto Pontifice Missam, eum iussit abire: Nunc inquiens, in nomine Domini, quod voluëris, explicabis. Quod cùm fecisset, intantùm vox eius præclara facta est, vt ab omnibus laudaretur. O beatum virum, cui talis gratia concessa est, vt sicut animæ, ità & voces hominum sub eius potestate consisterent: quas & cùm voluït, cantu prohibuit: & cùm libuit, cantare permisit. *Synodus Aurelianẽ.*

Præstitit autem Deus & alia miracula magna per illum. Nam cùm Iulianus defensor Presbyter deincèps, dulcissimæ voluntatis homo, à quartano typo correptus, grauiter cruciaretur, lectulum sancti sacerdotis expetijt: in quo decubans, à famulo opertus, paululumq; obdormiens, ità sanatus est, vt nec contactus quidem posteà ab hac infirmitate videretur. *Lectulus eius sanat quartanã.*

Cùm autem Aruerna ciuitas maximo incendio cremaretur, & hoc sanctus comperisset, ingressus Ecclesiam, diutissimè Dominum ante sanctum altare cum lachrymis exorauit: surgensq;, Euangelijs compræhensis apertisq;, obuiàm se igni obtulit. Quo obtemperante protinùs, ad adspectum eius ità omne incendium est extinctum, vt nec fauillę quidem in eo igne remanerent. Sub eius autem tempore magno terræmotu Aruerna ciuitas est concussa: sed cur acciderit, ignoramus. Hoc tamen scimus, quòd nullum ex populo lęsit. *Sedat incẽdium precibus.*

Cùm autem lues illa, quam inguinariam vocant, per diuersas regiones desæuiret, & maximè tunc Arelatensem prouinciam depopularetur, sanctus Gallus non tãtùm pro se, quantùm pro populo suo trepidus erat. Cumque die ac nocte Dominum deprecaretur, vt viuens plebem suam vastari non cerneret, per visum noctis apparuit ei Angelus Domini, qui tam cæsariem, quàm vestem in similitudinem niuis candidam efferebat, & ait ad eum: Benè te, ô sacerdos, prospectat diuina pietas pro populo tuo supplicantem. ideoque nè timeas: exaudita est enim oratio tua, & eccè eris cum populo tuo ab hac infirmitate liberatus, nullusq;, te viuẽte, in regione ista ab hac strage deperibit. Nunc autem noli metuere: post octo enim annos expletos migrabis à seculo. Quod posteà manifestum fuit. Expergefactus igitur, Deo gratias pro hac consolatione egit, quòd per cælestem nuncium se confortare dignatus esset.

Rogationes illas instituit, vt media Quadragesima psallendo ad basilicam beati Iuliani martyris itinere pedestri venirent. Sunt autem in hoc itinere quasi stadia trecẽta sexaginta. Cùm autem regiones illas, vt diximus, lues illa consumeret, ciuitatem Aruernam, sancti Galli intercedente oratione, non attigit. Vndè non paruam censeo gratiam eius, qui hoc meruit, vt pastor positus, oues suas deuorari, defendente Domino, non videret. *Pellit pestẽ ab Aruernis.*

Sed veniamus ad illud tempus, cùm eum Dominus de hoc mundo iussit assumi. Cùm grauatus incommodo decubaret, ità febris externa omnia membra eius depi-

 lauit,

lauit, vt capillos & barbam simùl amitteret. Sciens autem se, reuelante Domino, post triduum migraturum, conuocat populum, & omnibus, confracto pane, communiônem sancta & pia voluntate largitur. Adueniente autem die tertia, quæ erat Dominica dies, ciuibus Aruernis immanem allatura luctum, albescente iam cælo, interrogat quid in Ecclesia psallerent. Dixerunt autem circunstantes, benedictionem psalli. At ille, psalmo quinquagesimo & benedictione decantata, & alleluiatico cum capitello expresso, consummauit officium totum temporis matutini. Quo iam extremo perfunctus officio, ait: Valedicimus vobis, fratres. Et hæc dicens, extensis membris, spiritum cęlo intentum præmisit ad Dominum. Transijt autem ætatis suæ sexagesimoquinto, Episcopatûs verò sui septimo & vigesimo anno. Exindè ablutus atque vestitus, in Ecclesiam defertur, donèc comprouinciales ad eum sepeliendum conuenirent. Magnum autem ibì miraculum ostensum populis fuit, quòd scilicet sanctus DEI, attracto dextero pede in feretro, se in aliud latus, quod erat versùs altare, contulit.

Cōmunio sub vna specie.

Excedit è vita.

Insigne miraculum.

Dum hæc agerentur, Rogationes illæ, quæ quotannìs vbiquè post Pascha fiunt, celebrantur. Iacuit autem in Ecclesia per triduum, assiduo instante psallentio cum magna frequentia populi. Episcopis autem quarta die aduenientibus, eum de Ecclesia leuauerunt, & portantes in sancti Laurentij basilicam, ibì sepeliunt. Iam verò in exequijs eius quantus planctus, quanti populi affuêre, enarrari vix potest. Mulieres cum lugibribus indumentis, tanquàm si viros perdidissent: similiter & viri obtecto capite, vt in exequijs vxorum mos est, ipsi quoquè Iudęi accensis lampadibus plangentes prosequebantur. Omnes prætereà populi vna voce dicebant: Væ nobis, qui post hanc diem nunquàm similem merebimur habere Pontificem. Et quia, vt diximus, prouinciales longè distabant, nec celeriùs venire poterant, vt mos rusticorum habetur, glebam super beatum corpus posuêre fideles, quó ab æstu non intumesceret. Quem cespitem post eius exequias mulier quædam, & verè (vt ego diligenter inquisiui) virgo purissima & deuota Deo, Meratina nòmine, ab alijs eiectum collegit, atque in horto suo posuit, & infusa sæpiùs aqua, Domino incrementum dante, viuere fecit. De quo cespite infirmi non solùm auferentes herbam, atque ex eius succo bibētes sanabantur, verumetiam fidelis super eum oratio suffragiū merebatur. Qui posteà per incuriam, virgine migrante, deperijt. Deniq; ad sepulcrum eius multæ virtutes ostensæ sunt. Nam quartanarij & diuersis febribus ægroti, vt ad beatum tumulum fideliter perueniunt, protinùs hauriunt sanitatem.

Miracula multa ad sepulcrū eius.

Valentinianus igitur cantor, cuius suprà meminimus, qui posteà presbyter fuit, cùm Diaconatûs fungeretur officio, à typo quartano corripitur, ac per multos dies magna defectione laborauit. Factum est autem, vt in die accessûs huius febris, loca sancta circuire disponeret orans: veniensque ad huius sancti sepulcrum, prostratus ait: Memor esto meî, beatissime ac sancte sacerdos: à te enim educatus, doctus ac promotus sum. Memor esto alumni proprij, quem amore vnico dilexisti, & ërue me ab hac qua detineor, febre. Hęc effatus, herbulas, quæ ob honorem sacerdotis tumulo respersæ fuerant à deuotis, collegit, & quia virides erant, ori applicat, dentibus decerpit, succumque earum deglutit. Præterijt dies illa, nec ab hoc est pulsatus incommodo: & deincèps ità sospitati est restitutus, vt nec vllos vel minimos rigores vltrà perferret. Hoc ab ipsius presbyteri ore ità gestum fuisse cognoui. Non enim ambigitur, per illius potentiam prodire virtutes de tumulis seruorum suorum, qui Lazarum vocauit ex monumento.

Iohan. 11.

VITA

VITA S. THEODORICI ABBATIS ET DISCIPVLI S. REMIGII, VT IN MS. CODICIbus habetur. *Stylum F. Laur. Surius nonnihil elimauit.*

Anctus Theodoricus, in pago Rhemēsi Alamandorum chorte natus, patrem Marchardum habuit. Porro apud beatissimum Remigium educatus est. Eius futuram sanctitatem hoc pacto Dominus ostendere voluit. Fōs quidam, posteaquàm ex illo pāniculi eius adhuc infantis ablui cœpére, sordium & cuiuslibet immunditię inquinamentis adeò non potuit infici, vt etiam liliorum gratissimos spiraret odores, ea re significans, qualis esset infans ille futurus. Postquàm autem pubertatis attigit annos, voluntate parentum consensit in matrimonij copulam, sed non ex animo. Cùm enim spōsam accepisset, multis sermonibus hortabatur eam ad amorem spōsi cælestis & immortalis, proponens illi immarcescibilem virginitatis coronam, si sequeretur agnum immaculatum, virginum amatorem. At illa contemni se existimans, Cur, inquit, despicis te amantem, cùm non sim ignobilis genere? Fortassis alia magìs tibi cordi est, & idcircò hæc mihi vana proponis. Hæc atque id genus alia multa vt audiuit Theodoricus, ad S. Remigium se contulit, pias apud eum de sponsa querimonias depositurus. Porrò beatus Remigius sapientissimo consilio iubet acciri sponsam, venienti idemipse explicat æternæ beatitudinis prę̨mia, in virginitate perseuerantibus reddenda, docet virginitatem sororem & amicam esse angelorum. Tum illa desiderio vitæ æternæ incensa, pollicetur se integritatem corporis conseruaturam, vt possit adhærere Christo. Quæ res mirificè exhilarauit castum eius sponsum Theodoricum. Iulij 1. Patria & parentes S. Theodorici Accipit vxorē, & virgo pmanet vterque

Est syluula à ciuitate tribus distans milliaribus, sita in monte, quem Hor vocant. In eo monte voluit beatus Remigius ædificari monasterium, in quo monachos congregaret, sub Theodorici cura & moderatione victuros: quippe quem iam cerneret virtutum exemplis florere. Misit igitur ad locum inspiciēdum cum Susanna virgine sanctissima & Abbatissa ipsum Theodoricum. Atque illi pariter in montis verticem scādentes, circunferebant in omnem partem oculos, simùl obsecrantes Dominum, vt sua benignitate ipsis ostendere dignaretur locum, monasterio construendo opportunum. Eccè autem è cælis aduolat angelus sub forma aquilæ, amicaque familiaritate lento volatu in orbem se conferens, locum designat, & vt diuinæ voluntatis euidentior esset repræsentatio, vnius horæ spatio demissis alis supra locum illum constitit, quo debuit templum ædificari. Intelligunt illi diuinitùs missum, qui hęc eis ostendebat, remque ordine ad beatum Remigium referunt. Tum verò in monte illo Hor constructo monasterio, miles Christi Theodoricus permultorum spiritalis fit pater monachorum, atque illic eodem etiam die posteà viuendi fecit finem, quo olim in alio monte Hor, è corpore excessit Aaron summus sacerdos. S Theodoricus multis mōachis præficitur. Numer. 20.

Quæ autem virtutum opera in eo monasterio effecerit, nos pro dignitate commemorare nequimus. Cùm autem ab angelicæ vitæ pontifice Remigio sacerdotio esset initiatus, vt illo munere ritè fungeretur, cœpit omnibus verbum salutis ministrare. Ità factum est, vt eius fama in populos diffunderetur. Quodam autem tempore ex more beatus Remigius cum S. Theodorico psalmos depromens, montem illum visendi causa adijt. In ipso autèm itinere inciderunt in locum, quem Cedrium vulgò vocant, vbi tum prostibula erant. Ibi Theodorico vox faucibus hæsit, nec potuit psalmi versiculum exprimere. Idem passus est in eodem versiculo, cùm reuersi ex monasterio, eundem locum pręterirent. Ait ergò ad illum S. Remigius: Demiror frater, quid causæ sit, quòd in eodem & loco & versiculo præter morem bìs in DEI laudibus titubâris. Respondit B. Theodoricus: Pater eximie, cùm tua sanctitas semper in cęlis versetur in conspectu Dei, regesque terreni tuæ pareant voluntati, cur animas diaboli nexibus implicatas, te præsente, pateris interire? Scio enim, modò velis, solo nuncio à regis munificentia te posse locum hunc impetrare, & creatori oues ex illius

tartarei lupi faucibus ereptas restituere. His auditis, beatus Remigius supplices obtulit regi preces, locumq; spurcissimum, vbi tenebrarum exercebantur opera, pro voto obtinuit. Expulsisque indè turpitudini deditis fœminis, eorum domicilia funditùs euertit. Et quia locus ille extra vrbem erat, intrà muros extructis ædificijs, quadraginta sanctimoniales (tot enim fuerant scorta, quæ profligauerat) in illis collocauit.

Defuncto rege Clodouco, quem beatus Remigius ad Christi religionem traduxerat, & è sacro fonte susceperat, filius eius Theodoricus regni gubernacula suscepit. Is verò nuncios misit ad S. Remigium, obnixè rogans, vt ad ipsum veniret, & vnicę, eiusdemque charissimæ filiæ, grauiter laboranti, manus imponeret. At S. Remigius aduersa tum corporis valetudine impeditus, beato Theodorico, quem gratia curationum preditum diuinitùs cognouit, suas vices demandauit. Ille iussa magistri volens gnauiter exequi, ad regis palatium proficiscitur. In ipso autem medio itinere tristis ei adfertur nuncius de obitu puellæ, rogantque eum, qui erant missi à rege, nè se frustrà fatiget. At ille à proposito non discedens, venit ad palatium, regemque & reginam cum tota familia mœrentes inuenit. Illorum ergò lachrymis etiam ipse ad lachrymandum permotus: Secedite, inquit, paululùm, parenturque funeri opportuna: ego id interim exequar, cuius causa huc accessi. Cumque non nisi illi, quos ipse iusserat, illic mansissent, sublatis in cælum oculis & manibus, preces intrà mentis penetralia, lachrymis faciem rigantibus, corde compuncto obtulit. Deindè accessit ad corpus exanime, & oleo sancto illud vnxit. Et eccè subitò omnis vitæ expertes artus suo vigori restituuntur, & puella vitæ se beati Theodorici precibus redditam palàm profitetur. Accurrit rex & regina, stupent ad miraculum, palatium omne exultat: cuncti hominem Dei venerantur. Porrò rex nō modò discipulum Theodoricum, sed etiam beatum Remigium regia munificentia prosequi appetens, Venderas ei ad fluuium Mátronam, Gaudiacum autem villam pagi Rhemensis S. Theodorico donauit, orans eum, vt pro se & regno suo Dominum deprecaretur.

Precibus, sancto oleo excitat regis filiā vita functā.

Accidit posteà, vt regis huius oculus incredibili vexatus dolore, omnem medicorum operam eluderet. Itaque illis de sua arte desperantibus, hoc vnum supererat regi consilium, vt humano auxilio destitutus, diuinum imploraret. Mittit igitur supplices nuncios ad venerabilem Abbatem Theodoricum, vt qui filiam reuocârat ad vitam, etiam celerrimam oculo ipsius faceret medicinam. Aduenit ilicò vir Dei, corpus solo sternit, animum tollit ad cęlos, totus in preces pro regis curatione incumbit. Post paululùm erigens se, sacri olei parùm infundit summo pollici suo, maleq; affecto oculo signum salutiferæ Crucis imprimit, lumenque pristinum temporis puncto regi reformat. Rex lætus magnificat regem regum, ingenti gaudio plebs omnis exultat, glorificatur ab omnibus Deus: sanctus Theodoricus, fama tam insigne miraculum vbiquè diuulgante, omnium ore celebratur. Cernere tum erat ingentem ad eum confluere ægrotorum multitudinem, sine mora optatam salutem reportantium. Videbant cæci, audiebant surdi, claudi suis ingrediebantur pedibus, manus aridæ & contractæ extendebantur, dæmoniaci curabantur: deniquè mille nocendi artes malorum dęmonum, diuinis medicamentis destruebantur.

Sacro oleo & Crucis signo curat oculū regis.

Multi sanātur.

Perseuerauit autem vir sanctus in Christi seruitio vsque in finem, & quicquid ore docuit, exemplis euidentissimis confirmauit. Despiciebat res caducas omnes labentis seculi, vt posset cum Christo cælestia possidere. Itaque post multa virtutum opera, miraculorum insignia, peracto bono certamine & cursu feliciter cōsummato, vitam in terris angelicam viuens, & mentem semper cælo affixam habens, sanctis angelis gratulantibus, eumque deducentibus, ad Christum Calendis Iulij cum gloria migrauit. Eius obitum vt rex memoratus audiuit, festinus cum multo comitatu venit ad monasterium, memor beneficiorū eius, proprijsque humeris cum summo animi mœrore sacrum corpus eius ad sepulcrum exportauit. Ad eius tumulum vsque in præsens diuina virtus multiuarias efficit virtutes ad laudem nominis sui, quod est benedictum in secula, Amen.

VITA

VITA S. EPARCHII ABBATIS ET CONFESSORIS, QVAM, MVTATO PASSIM STYLO, ex perantiquo MS. codice descripsit F. Laur. Surius.

Prologus Authoris, qui fuit beati viri ferè æqualis.

EST hoc rationi consentaneum, vt eç potissimùm res in scripta redigantur, quas constat nihil à vero discrepare. Itaque in hac S. Eparchij vita nemo quicquam putet commentitium aut superuacaneum recitari: quandoquidem ea, quæ dicturus sum, multorum possunt qui coràm intuiti sint, testimonijs confirmari. Non est sanè in hac historia verborum elegantia aut sermo disertus & eruditus: atq; ea causa oro & obsecro, vt si in cuiusquam sapientis manus inciderit, comiter ac benignè eam emendandam suscipiat, lectoresque potiùs dent operam, vt fidem adhibeant rebus gestis, quàm temerè carpendo labantur. Sed iam agè dicere incipiamus, quæ per illum in hac vita, Domino auxiliante, perpetrata sint.

VITAE HISTORIA.

Parchius igitur in Petragoricensi vrbe natus, patrem habuit Felicem, cognomento Aureolum, matrem verò Principiam. Cùm iam autem septennis ferè esset, in eadem vrbe adhibitus est literis addiscendis: cumq; Domino suam illi gratiam adspirante, benè esset eruditus, ab auo suo Felicissimo Comite est accitus, vt apud ipsum Cancellarij officio fungeretur: quod quidem adhuc adolescens maiori ille integritate & morum honestate præstitit, quàm eius ætatis ferret voluntas. Sed cùm annos quindecim apud illum Comitem egisset, relicta seculari militia, inscijs omnibus, Sedacianum expetijt monasterium, Abbatisque Martini pedibus aduolutus, petijt se in monachum recipi: intercedenteque Dei misericordia, licet inuitis parentibus, quod deuotè postulauit, obtinuit. Prima autem obedientia iussus colere vineam, terram aratro proscindere, & omne genus seruitij, vt habet Canon monasticus, exequi, libenter paruit, vili & pauperi habitu contentus. Ieiunabat quotidiè, vigilabat & orabat assiduè, misericordiæ operibus sedulam nauabat operam, multos morbis pressos vel à malo dæmone vexatos, suis precibus curabat.

Iulij 1. *Patria & parentes S. Eparchij.* *Fit Cancellarius.* *Monasterium petit.*

Per id tempus Leuiuialum monasterij agellum cum Victoriano monacho petere iussus, dum carperet iter, vidit capreolum cursu rapidissimo fugientem, relicto fœtu, quem properè voluit ablactare. Orans autem tacitè vir Dei, iubet eum gradum figere. Mox ille non modò expectandi officium exhibuit, sed etiam deposita ceruice, eius manus osculabatur. Tum vir Dei leniter manu tangens, Crucis signo eum armauit, atque ità recedendi fecit potestatem.

Properabat aliquandò ad Cellam S. Aquilini orationis causa, comite vsus Munderico monacho. Vidit autem auem suis pullis incubantem. Iubet illam quoq; non se mouere loco: páret auis, donèc accepta benedictione, copia ei facta est cum pullis permanendi. Sed cùm hæc pluraque alia Domino largiente faceret, cœpit multis innotescere & celebris haberi: quod quidem ei non voluptati fuit, sed horrori. Itaque occultè è suo recedens monasterio, totumque se Christi misericordiæ committens, eiusmodi perquisiuit locum, in quo posset inclusus habitare. Cùm autem iret per pagum * Equolinensem, puerum, Gratulphum nomine, interemptum offendit in Anglesis villa, cumque ad monachorum preces vitæ restituit. Alium quoq; vita functum apud Burdegalenses, precibus suis excitauit. In eo itinere sic se comparabat, vt posset secretiùs pertransire, nec vlli innotescere. Sed agnitus est à ciuibus, & perlatum ad * Antonium, ipsius vrbis Episcopum, cum illic adesse. Iam verò fama notus erat illi Episcopo, sed lætabatur is posse se coràm hominem Dei pleniùs cognosce-

Laudes fugit. *Excitat puerum mortuum.* *Itèm alium.*

re, multoque ad eius conspectum gaudio perfusus, propensissima animi beneuolentia eum suscepit: cognitaq; accuratiùs voluntate eius, non permisit eum aliò commigrare, sed multo cordis amore eum complexus, locum optatum ei ostendit, qui erat instar desertę cuiusdam solitudinis. Eo conspecto, vir Dei non tantùm ore deprompsit, quantùm animo lætabatur, quòd locus esset remotus & procùl à ciuitate, & supernè è montis vno latere perspicuus manaret fons, ab alio verò Carantonis fluuius.

Postquàm ergò exul cœpit esse à natiuo solo, noluit illo in loco includi, nisi priùs Episcopus vel Abbas ipsius annuisset. Quamobrèm vir Domini * Antonius Episcopus misit legatos suos, Frontonium Archipresbyterum, qui posteà est Episcopi dignitatem adeptus, Arthemium Archidiaconum, qui per omnia se verum Christi seruum declarauit, itemq; Arthemium defensorem, vt ij à Sabaude Episcopo & eius Abbate copiam impetrarent faciẽdi, quod animo destinârat Eparchius. Reuersi tandèm illi, ægrè se potuisse obtinere nunciârunt, at tamen benignè permissum esse, quod postulabatur. Interìm viro Dei in vrbe manente, cùm locus congruus ei iam præparatus esset, cunctis in domo illa somno oppressis, ille clàm surrexit è lecto, & nocte abijt visurus locum ipsi attributum. Absolutis verò precibus, lapidem supposuit capiti, vt se daret sopori. Eccè autem cælitùs eum Christus alloquitur, iubetque illic manere, nec deincèps aliò vagari. Eam Christi iussionem ipse posteà fratribus indicauit ore suo. Cùm autem esset in ciuitatem reuersus, sub horam tertiam venit ad carcerem, in quo permulti vincti tenebantur. Aderat autem etiam carceris custos. Tum verò pijssimis ad Deum fusis precibus, citò impetrauit, quod voluit. Carceris enim ostia ad eius imperium sunt aperta, & virga ferrea reiecta & multis locis quassata est: porrò vincti omnes è carcere ad ecclesiam confugerunt, cuncto populo acclamante eius rei authorem esse Eparchium, Deumque plausu manuum collaudante.

Multos è carcere vinctos liberat.

Iam nec hoc quidem silentio premendum est, quid miraculi perpetrârit vir DEI, postquàm ad presbyterij gradum euectus est, & ab * Antonio Episcopo ordinatus. Multa quidem ab illo miracula tum edita sunt, sed nos pauca duntaxàt commemorabimus. Rusticus quidam, Redemptus nomine, vas habuit melle plenum. Id furto quidam abstulit. Accuratè autem perquirens rusticus, tandèm furem ipsum comperit, refert omnia ad Comitem Ramnulphum: fur diris tormentis subijcitur, & non hoc solùm, sed multa etiam alia atrociora confessus, suspẽdio adiudicatur. Vbi id comperit vir Dei Eparchius, preces supplices offert Comiti pro salute miseri hominis, dicitque eum hoc nomine mori non debere. Sed cùm nulla ratione posset flectere Comitem, vocat ad se vnum ex fratribus, Gratianum presbyterum, ex cuius ore nos isthuc accepimus, iubet collectis ęgrotis quibusdam ad vrbis portam, rei euentum eum præstolari. Interìm suspenditur miser ille: sed abeuntibus carnificibus, patibulum totum dissipatur, eius soluuntur vincula, & cursu rapidissimo ad oppidum properat. Comes id conspicatus, iubet milites, conscensis equis, eum insequi & anteuertere, priusquàm ecclesiæ limina attingat: parent milites non pauci, sed sub ipsius Comitis conspectu in itinere adeò contabescunt & retardantur, vt illum comprehendere non potuerint. Liberatus ille precibus S. Eparchij, vita donatus est.

Suspensũ furẽ cõseruat.

Alium quendam Comitem vir Dei orabat, vt parceret reo, extremo supplicio iam afficiendo. At ille non modò preces eius non admisit, sed etiam inuersis pedibus hominem suspendit. Rogante verò beato Eparchio præpotentem Deum, solutus est homo, & hora vespertina longo itinere venit ad virum Dei.

Itèm aliũ.

Clara, nobilis fœmina, quam etiam Araneam vocant, toto corpore contracta, ad famam beatissimi viri carruca ad eum perducta est, eoq; viso, magna voce rogauit, vt pro sua humanitate ipsi subueniret. Mansit autem illic hebdomadam vnam, & eius precibus pristinæ se sensit sanitati restitutam. Eius autem fœminæ quanta fuerit fides, commemorâsse operæprecium erit. Postquàm ei reddita salus est, domum reuertens, secùm tulit literas viri DEI. Accidit indè, vt è sua domo, quæ erat ad litus maris sita, cerneret nautam in præsentissimum vitæ discrimen coniectum. Confisa igitur tum auxilio DEI, tum precibus sancti Eparchij, celeri cursu cum illis literis ad ripam maris properat, porrectisque mani-

Sanat contractam.

bus

bus eas contrà expandit, altaque voce exclamat, dicens: Serue Dei Eparchi, salutem Christi per hæc literarum pignora ad liberandos nautas operari dignare. Et ecce non absque nutu diuino, nauis illa, cunctis posthabitis portubus, à fluctibus vehementer oppressa, ad eum locum, vbi Clara stabat, appulsa est.

Genesia alia fœmina, lepra deformis, ab eodem sancto viro mundata est, tres cæci illuminati, Gandemia mulier dæmonum legione liberata. Arthemius quidam, parentibus non infimis, cùm de scripturis sanctis tractaret, optaretque Christiana religione initiari, & needùm clericus ordinatus, apud Santones se inclusisset, multisque annis ità inclusus mansisset, atque ea causa capillus ei admodùm promissus esset, à malo dæmone arreptus, indè egressus est, dicens se ad Childebertum regem iturum, eius regni vires exploratum. Vt autem parentes eius viderunt isthuc eum non sana mente meditari, iter cum illo pariter suscipiunt, tanquàm etiam ipsi velint vnà ad regem proficisci, sed inter eundum alio itinere ad Eparchium eum ducere nituntur. Vbi autem ad ciuitatem propiùs accedunt, animaduertens ille se ad domini Genesij vicum, quem * Equolisinam vocant, perduci, tandèm in has erupit voces, nolle se in Eparchij conspectum venire. Multi curantur. forte * Engolismam

Multùm igitur illo renitente, manus in eum injjciunt, qui ei aderant, impositumque equo, ligatis manibus & pedibus sub ventre equi constrictis, ad Eparchium etiam inuitum adducunt. Introductus indè ad hominem D E I, cœpit agitare capillos, iactare procaciter, nullum sibi vitæ sanctitate parem esse: simul etiam virum D E I fœdissimis proscindere conuicijs, cùm interim durissimè ei colligatæ essent manus, digitis ad palmas adactis. Accedit ad eum sanctus Eparchius, cumque Cruce consignat. Tum ille catenùs ad sanitatem redijt, vt ab illis improbis vocibus abstineret. Altera luce iussit sanctus Eparchius capillos eius tonderi, quemadmodùm laicis fieri solet. At ille clamitabat, neminem ea fore audacia, vt id ausus sit attentare. Aegrè tandèm capilli secti sunt. Postero die iubente Eparchio Clericus ordinatus est, moxque ille adeò obmutuit, vt ad dies non paucos nullum prorsùs verbum protulerit. Non diù pòst sanum & incolumem eum restituit vir Dei, & posteà factus Diaconus, vsque ad obitum suum sanus permansit. Vide vim Crucis. Dæmoniacus curatur.

Salomon, vnus è suis, caballum eius per id tempus hyeme nutriendum susceperat, quem seruus Ebrulphi, qui erat viro D E I præcipuè charus, furto abstulit. Sed cùm ad eum perductus esset, à dæmone correptus, cœpit miser valida voce prodere scelus suum. Itaque quidam simulatis animis, perindè àc si ille morbo laboraret, eulogias sancti Eparchij expetiêrunt. Ille verò fallaciam eorum non ignorans, mox respondit, per fraudem ipsos sua munera postulare. Seruum enim, qui caballum ipsius furatus esset, iam extinctum esse. Tum illi confestim ei equum reddiderunt, non sine multa admiratione inter se conferentes, vndè ille eius furti notitiam haberet. Perceptis autem à viro D E I eulogijs, abiêrunt ad furem: sed ille infelix priùs quàm eas acciperet, in suo scelere, diabolo id agente, defunctus est. Habebat id vir sanctus diuinitùs ipsi concessum, vt siue benè, siue malè quispiam de eo loqueretur, id ipsum minimè latéret.

Seruus quondàm Leontij apud Santones pro suo facinore atroci catena vinctus, cùm iam diutina ferri laceratione pedes eius attererentur, audiens celebre viri D E I nomen, ad eum confugit, humique se prosternens, obsecrabat vt suis precibus dignaretur ipsum liberare. Viso illo sanctus Eparchius cogitare cœpit, num qua ratione aut arte humana posset miser ab illis compedibus absolui, nihil interim de D E I virtute diffidens. Iubet ergò adesse fratres, & soluere compeditum. Illis verò malleo cædentibus catenam, vt eam confringerent, miser homo voces dabat intolerabiles præ dolore. Dicebant tum fratres, se nunquàm vidisse hominem atrociùs compeditum, nec se videre viam vllam, qua possent illas compedes dissipare. Ait ergò ad illos sanctus Eparchius, vt malleum darent in manus compediti: ipse verò cum lachrymis se prosternens in preces, post paululùm surrexit & ait: Dominus soluit compeditos: præcepitque homini, vt feriret. Facilè autem æstimari potest, qua vi percusserit, quem tam immanis vexabat dolor. Simul autem vt percussit, tribus in locis rupta catena, ad pedes eius cecidit, Psal. 145. Precibus perfringit durissimas compedes.

Certamen erat Christi athletæ perpetuum aduersùs dæmones. Ea causa habebat suo loco repositam ampullam cum oleo, quo in energumenis curandis vtebatur. Adfuit quandoquè energumenus quidam: cumq; vir Dei manum extendisset ad accipiendam ampullam, serpens immanissimus illum in manu percussit. Sed non ignorans vir sanctus multa esse figmenta diaboli, non se voluit carminibus sanari: sed mox ad orandum Dominum solicitus accedens, adeò est diuina benignitate seruatus incolumis, vt nec manus intumesceret.

Non sinit monachos suos laborare, sed semp. vult esse eos in precibus.

Erat vir sanctus noctes atque dies peruigil in precibus, (Author habet, Cursu diuino: vndè apparet, iam antiquitùs ea dictione Preces, præsertim solennes, significatas esse) monachosque suos non solùm non laborare, sed neque panem quærere vnquàm permittebat, soli eos orationi vacare volens. At fratres cùm se adeò ijs, quæ ad victum pertinent, destitutos viderent, vt etiam panis inopia laborarent, mœstis vultibus indicabant ei, se iam propter famem in periculo versari. Tum ille læta facie, sedula prædicatione dicebat eis: Fides finem non timet: atque ad confirmandos eorum animos, eremitarum historias crebrò eis referebat. Interìm miseratio Domini precibus sancti viri ità illis semper adfuit, vt nunquàm deessent eis munera à fidelibus hominibus transmissa, vndè & ipsi reficerentur, & egenis aliquid etiam impartirentur. Porrò ex ijs, quæ in codicibus de sancti viri gestis scripta legimus, inuenimus ad duo hominum millia eum redemisse ijs rebus, quas ab alijs dono acceperat.

Sed nè commemorandis miraculis prolixior sim, multa prætermitto, nè lectori fastidium pariat multitudo. Nimìs enim longum erit, si singulatìm referre velimus, quotiès ille carceres perruperit, quot ab immundis spiritibus vel morbis liberauerit. Vestimentum & victus eius semper asperrima fuére. Vinum & reliqua potûs genera refutauit, nec vllus vnquam vel familiarissimus minister eius illum comedentem vidit. Quanta autem suî afflictione Quadragesimæ dies peregerit, quàm fuerit creber in precibus, quàm humilis in suscipiendis fratribus, quàm seuerus in corripiendis, quàm alacer in exhortandis, nos haudquaquàm idonei sumus explicare. Continentiam verò & rigorem eius, nulla vnquàm corporis aduersa fregit valetudo. Ità demùm cùm iam annos trigintanouem inclusus vixisset, nullo tædio fractus aut fatigatus, Calendis Iulij emisit spiritum, victurus deincèps in patria claritatis æternæ.

Migrat ad Dominum.

Accidit tum miri quiddam. Nam in vico Viegio, qui triginta & eo ampliùs milliaribus illinc aberat, hora diei tertia puella quædam à dæmone obsessa, ipsius beatissimi viri decessum indicauit, relictisque omnibus, iter cursu rapidissimo arripuit, cùm nunquàm anteà ibì fuisset, eodemque die ad vesperam in eius basilicam aduénit: porrò die sequenti à nequissimo spiritu liberata est. Cùm autem obitus viri D E I per omnium ora volitaret, conuenerunt vndiquè ex omnibus locis ad eius sacrum corpus tumulandum: Cumque locus sepulcri eius inquireretur, multiq; multa conferrent & basilicas designarent, vir clarissimus Alexander ingressus basilicam, diuino, vt credimus, admonitus instinctu, locum, in quo sacri eius artus condendi essent, ostendit. Quantum autem certa rei veritate licuit assequi, eadem hora constat virum Dei obdormiuisse in Domino, qua primùm audiuit vocem illam Christi, dicentis ad ipsum: Eparchi, hîc permane, & iam ampliùs noli vagari.

Dæmoniaca liberat.

Porrò cùm eius basilica ædificaretur, vasculum vini, vndè bibebat, iam ferè exhaustum erat: sed noctù vino redundauit. Hæc & alia permulta ab illo patrata sunt: præstante Domino nostro I E S V Christo, qui cum Patre & Spiritu sancto viuit & regnat D E V S in cuncta secula seculorum, Amen.

DE

DE EODEM SANCTO EPARCHIO, EX GREGORII TVRONEN. HISTOR. FRANCORVM, LIbro 6. cap. 8. *In quibus nonnulla paulò aliter referri videntur, quàm habeat præcedens historia: sed ea prudens Lector facilè inter se conciliare potest.*

OBIIT Eparchius reclusus Engolismensis, vir magnificæ sanctitatis, per quem Deus multa miracula ostendit, de quibus, reliquis plurimis, pauca perstringam. Petragoricæ Vrbis incola fuit: sed post conuersionem clericus factus, Engolismam veniens, cellulam sibi ædificauit. In qua collectis paucis monachis, in oratione morabatur assiduè, & si ei aliquid auri argentique offerebatur, aut in necessitatibus pauperum, aut in redemptione captiuorum distribuebat. Panis in cellula illa, eo viuente, coctus nunquàm fuit, sed à deuotis, cùm necessitas exegisset, inferebatur. Magnam enim cateruam populorum de oblationibus deuotorum redemit: pustularum malarum venenum Crucis signo sæpè compressit: dæmones de obsessis corporibus oratione abegit, & iudicibus plerunquè vt culpabilibus ignoscerēt, dulcedine profusa imperauit potiùs, quàm rogauit. Nam ità erat dulcis alloquio, vt ei negare non possent, quod fuisset indulgentia deprecatus.

Semper est in precibus.

Pro reis crebro rogat iudices.

Quodam verò tempore dum pro furto quis ad pendendum deduceretur, qui & in alijs multis sceleribus, tam in furtis, quàm homicidijs, accusabatur ab incolis criminosus: & hæc ei nunciata fuissent, misit monachum suum ad deprecandum iudicem, vt scilicet cupabilis ille vitæ concederetur. Sed insultante vulgo atque vociferante, quòd si hic dimitteretur, neque regioni, neque iudici possit esse consultum, dimitti non potuit. Intereà extenditur ad trochleas, virgis ac fustibus cæditur, & patibulo cōdemnatur. Cumque mœstus monachus Abbati nunciâsset: Vade, inquit, alongè: quia scito, quòd quem homo redimere noluit, Dominus suo munere redonabit. Tu verò cùm eum cadere videris, protinùs appræhēsum adducito in monasterium. Monacho verò iussa complente, ille prosternitur in oratione, & tandiù in lachrymis ad Deum fudit preces, quousquè dirupto obice cum catenis, terræ restitueretur appensus. Tūc monachus appræhensum eum, Abbatis conspectibus incolumem repræsentat. At ille gratias agens, Comitem accersiri iubet, dicens: Semper me benigno animo solitus eras audire fili dilectissime: & cur hodiè induratus hominem, pro cuius vita rogaueram, non laxâsti? At ille: Libenter te, inquit, audio sancte sacerdos: sed insurgente vulgo, aliud facere non potui, timens super me seditionem moueri. Et ille: Tu, inquit, me non audîsti: Deus autem audire dignatus est: & quem tu tradidisti morti, ille vitæ restituit. En, inquit, coram te adstat sanus. Hæc eo dicente, prosternitur ad pedes Comitis stupentis, quòd videbat viuere, quem in mortis interitu reliquisset. Hæc ego ab ipsius ore Comitis cognoui. Sed & alia multa fecit, quæ insequi longum putaui. Post * quadragintaquatuor verò annos reclusiōis suę, parùm febre pulsatus, tradidit spiritum: Protractusque à cellula, sepulturæ mandatus est. Magnus autem conuentus, vt diximus, de redemptis, in eius processit exequijs.

Historia præcedens habet 39. sed facilè in numeris labūtur librarij.

VITA

VITA S. CARILEPHI PRESBYTERI ET MONACHI, GRAVITER ET ERVDITE CONSCRIPTA.

Habetur in peruetustis MS. Codicibus. Stylum aliquot locis, vbi res poscere videbatur, modicè elimauit Frater Laurentius Surius.

PRAEFATIO AVTHORIS.

al. Anisolę

VITAM beatissimi Carilephi sacerdotis* Aninsulæ cœnobij narraturus, sanctum inuoco spiritum, actuum eius comitem: cuius ille præsidio fretus, tanquàm quisquilias domûs, labiles huius vitæ despexit diuitias, & sub leni redemptoris iugo animi colla submittens, per cælestis tramitem vitæ cursu perpeti impolluto calle mundanas transmisit illecebras. Nemo me putet de illius rebus gestis falsa dicturum, quippe qui ea tantum scribenda susceperim, quæ aut in antiquis reperi scripta voluminibus, aut ab incolis loci illius, in quo vir sanctus conuersatus est, ab illo facta didicimus: nec fallendi cupio esse artifex, tametsi per ingenij inopiam narrator videar angustus.

NARRATIO.

IVLII 1. Patria S. Carilephi.

IGITVR vir vitæ venerabilis Carilephus ex prouincia Aquitaniæ pago Aruernico ortus est, parentibus nō improbis, sed credentibus in Christum, ibiq; in crepundijs lactantis infantiæ ablactatus est & nutritus. Qui cùm adolescere cœpisset, totū se in amore superni iudicis, quantum fas videbatur, constringere, coætaneorum suorum insolentias & vaniloquia declinare, signo sanctæ Crucis se hincindè communire, tum etiā ad cælos semper oculos reuererer leuare, & soli Deo vacare sanctus puer studuit, scilicet vt illorum puerorum iungi mereretur consortijs, qui veniente Domino clamauerunt: Hosanna filio Dauid: benedictus, q venit in nomine Domini. Porrò eius propinqui vt viderunt eum ab omnibus mundanis desiderijs alienum, nutu Dei religiosis monachis eum nutriendum tradiderunt, & sacris mysterijs imbuēdum. Vbi cùm per dies singulos ætate, sapiētia & amore æternæ patriæ cresceret, cœpit iam talis existere, qualem possis sine bonorū oblocutione asserere. Erat enim subiectus maioribus, ijs sancta iniungentibus obsecundans: blandus æqualibus, & communi charitate mirè officiosus erga inferiores, nulli se in religioso cursu præferēs, cùm omnes in via Dei & cælesti tramite antecelleret.

Antiquissimum apud Christianos, crebrò se Cruce signare. Matt. 21.

Eius sancta exercitia.

Erat frequens in ieiunijs, in vigilijs pernox, in precibus perseuerans. Quid verò de eius pudicitia dicere nos attinet, cùm in eo domicilium sibi statuerit castitas, & altas fixerit charitas radices? Talis ad maturiores peruénit annos, & bonæ operationis viam vt aggressus est,ità etiam constanter prosecutus est.

Cùm autem tantæ virtutes & charismata cunctis eum redderent amabilem, & in magno honore & reuerentia ab omnibus haberetur, metuens vir sanctus, nè sagitta diaboli vulneratus, in laqueum elationis incurreret, peregrinam cogitabat vitam arripere, vt sic ignotus despiceretur ab omnibus, & mereretur gloriam ciuium supernorum. Quodam igitur die accersitis quibusdam è fratribus, quos in diuinitatis amore constantes cognouerat, ità eos cœpit compellare: Quamuis, fratres charissimi, mundi huius facultatibus abiectis & contemptis, videamur religionis titulo insigniri, tamen si velimus esse memores, quanta Dominus noster Iesus Christus pro nostris sit peccatis perpessus supplicia, non possumus non fateri, nos pauca ei retribuere pro ijs, quæ ille præstitit nobis. Ille Deus cùm esset, in vnitate regnans cum Patre & spiritu sancto, exinaniuit semetipsum, & de Virgine matre, operante spiritu

sancto, dignatus est formam serui suscipere, non desinens esse verus Deus: factusque homo, deitatis imperio non se abdicauit. Creuit per tempora, subiectus parentibus vt verus homo: sed multis fulsit miraculis, vt Deus verus. Post innumera autem miracula, quæ eloqui non possim, etiamsi mihi per centum linguarum irriguos meatus verba fundantur, vt nos à peccati vinculis absolueret, funibus constrictus, sputis illitus, alapis cæsus, irridiculè adoratus, ad columnam alligatus, corpore nudato dirissimè flagellatus, spinis coronatus, clauis ad patibulum Crucis affixus, felle cibatus, aceto potatus, lancea confixus, inter latrones deputatus, in terra sepultus est, vt verus homo: sed in obscuratione Solis, in terræ totius commotione, in scissione liminis & veli templi, in fissione petrarum, in apertione sepulcrorum, in resurrectione sua & sanctorum corporum, atque in ascensione ad cælos, declaratus est verus Deus. En quanta ille pro nostris erratis perpeti dignatus est, qui nullum omninò habuit peccatum. Quid nos miseri dicturi sumus, quandò ille in diuino examine plagas, quas nostra causa sustinuit, ostendet, qui vt illi iungi mereamur, nil laboris tolerare volumus? Peregrinemur ergò in hoc seculo pro illius amore & desiderio, vt etsi ciues non possimus effici angelorum, vel pœnas æterni incendij euadere valeamus.

His dictis, conticuit. At illi ad eius vestigia prostrati, quasi ex vno ore dixerunt: Bonum te quidem in cunctis actibus semper perspeximus frater, sed optimum nunc tua testantur eloquia. Parati sumus, Christo adiuuante, sequi vestigia tua, & ꝑ illius amore famem, inopiam & nuditatem perpeti. Post hæc facta oratione cum fletu, instàr Abrahæ patriarchæ per iter incognitum gradientes, Christo duce, profecti sunt. Votis autem viri D E I beatus Auitus, qui erat viuum quoddam sapientiæ domicilium, se socium adiunxit, & vt inchoata peruigili animo perficerent, eos animauit. Cœperunt igitur milites Christi singula sanctorum loca sagaciter inuisere, vt certos quosdam de bonorum meritis flosculos legerent, & ad maturitatem quasi grauida arbor poma producerent, atque de fructibus bonorum operum donaria onusta plantarēt. Post aliquot autem dies peruenerunt ad Ligerim fluuium, eoque transmisso, ad partes occiduas iter intenderunt, solerter inquirentes, si fortè inuenire possent Patres, quorum exemplo per melioris vitæ tramitem ad terram viuentium, in qua Propheta Dauid esse concupierat, pertingere valerent. Interim præcurrente fama, audiunt de beatissimi Maximini, Aurelianensis præsulis sanctitate & labore atque virtutibus, ferуentique desiderio ad eius properant monasterium, quod ipse sibi in suæ Ecclesiæ parœcia construxerat, vbì carnem macerans, sedulus Domino seruiebat, & multis coruscabat miraculis. Cumque eò peruenissent, reuerenter ab eo suscepti, ibì aliquandiù morati sunt, vt Confessoris Christi cognoscerent sanctitatem. Vt autem beatissimus Maximinus eorum sapientiam & abstinētiam perspexit, diuina inspiratione permotus, hortabatur eos presbyterij dignitatem suscipere, vt per sanctæ prædicationis studium alios secùm ad regna cælorum perducerēt, nè in illo diuino examine vacui à munere viderentur: sed cum duplicato talento ad creditorem suum reuertentes, in gaudium Domini feliciter intrarent. His auditis, beatissimi viri Carilephus & Auitus, vt erant ad omnem humilitatem paratissimi, sicut bona terra semen verbi libenter excipientes, vt centesimum fructum per patientiam redderent, iussis Pontificis obtemperârūt, atq; ab eodem sacerdotij onus sibi imponi sustinētes, mox indè egressi sunt, vt spiritale semen in corda credentium iactarent.

Geneſ. 12.
S. Auitꝰ iūgit se S. Carilepho.
Locus obscurus.
Psal. 26.
Maximinus Aurelianēsi Episcopus.
Matt. 25.
Carilephus & Auitus initiantur sacerdotio.

Euntes autem peruenerunt ad vastam quādam eremum in loco, qui Pitiacus antè dicebatur, nunc aūt Cella S. Auiti vocatur, ibiq; in multis ieiunijs & orationibus perseuerantes latitârunt. Porrò S. Carilephus, quemadmodùm olìm Moyses, post oblatas Domino preces, aquam viuam illic inuénit, vt daretur intelligi, flumina de ventre eius, id est, sancti spiritûs doctrinā iuxta veritatis vocem proditurā, & corda audientium irrigaturam. Super eum aūt fontem sanctus vir ad laudem Dei summi oratorium extruxit, & vsq; in ꝑsens fons S. Carilephi vocatur. In quo loco dum morarent, & in Dei famulatu strenuè exercerētur, meritorū eorū fama vsq; adeò longè lateq; diffundi cœpit, vt ab oīibus inuiserentur. Id vbi animaduertit sacerdos Dn̄i Carilephus, instàr Iohānis Baptistæ solitariā vitam appetēs, valedixit S. Auito, & cum germano suo Daumero, Galloque commilitone, ad partes Cenomanorum perrexit, singulaque solitaria loca perlustrans, vbì secretiùs degere posset, explorabat. Sed Dominus, qui vo-

Iohan. 7.

voluntatem timentium se facere consueuit, perduxit eos ad locum solitudinis ipsi pergratum, qui Casa * Iagani priscis dicebatur temporibus, super fluuiũ, quem Anisolam appellant, vbì multi fontes frigidas fundunt aquas: à quarum frigiditate fluuium volunt sumpsisse vocabulum, tanquàm ab anio, id est, tremo, & insula * dictus sit Anisola, hoc est, tremoris & frigoris insula. Atque hinc etiam anates volucres dictas putant, quòd semper in aquis versari eas delectet. Erat autem is locus valdè solitarius & nemorosus.

Eò vt peruénit vir sanctus, perspexitque locum à secularium habitatione & hominum frequentatione alienum, nullumq; illuc mortalium accessum, nisì volucrum & bestiarum, sibi eum à Domino præparatum intelligens, humì prostratus, sic orauit: Lumẽ meum Christe mecum inhabita, & qui Antonio seruo tuo in eremo commoranti ità adesse dignatus es, vt ad exemplum illius & magisterium multæ hominum turbæ confluerent: cum quibus terribili tuo aduẽtui vt bonus præliator, deuictis vetusti hostis insidijs, te cooperante posset occurrere: præsta & mihi nõ merenti in hoc loco cæleste præsidium, vt quæ tibi sunt placita, momentis omnibus operemur, & superatum se lugeat hostis nequissimus, qui nos debellare festinat. Ostende nobis Domine Deus noster secundùm magnitudinem potentiæ tuæ, vt cognoscamus tua nos huc voluntate venisse: qui es benedictus Deus per omnia secula seculorum. Cui cùm respondissent, Amen: cœperunt sarculo, quod secùm attulerant, sentes eruere, vt nõnihil possent colere humum, & iactis paruis seminibus, herbarum radicibus victitare. Dum autem totis viribus incumbunt extirpandis vepribus, repentè nutu Dei maceriam dirutam offendunt, quæ ob nimiam vetustatem spinis & sentibus operta, serpentium erat hospitium & habitaculum bestiarum. Ea re perspecta, athletæ Dei magno conatu spinas euellunt, & Dauidico carmine gratias agunt altissimo, qui eis ad inhabitandum domicilium demonstrâsset: & aliquot menses in opere perdurantes, ex vilibus virgultis tugurium sibi construxêre: multisque diebus Domino illic seruientes, Missarum solennia & singularum horarum officia persoluebant.

Cùm autem die quodam miles Christi Carilephus sagaci cura locum horto excolendo opportunum inquireret, paucissimas vites de ruinis conglomeratas inuénit, diuina dispensatione vuis refertas. Quas vt vidit, fixis in terram poplitibus, benedixit
Psalm. 137. Dominum, cum lachrymis dicens: Benedictus es tu Deus, quia tu in excelsis habitas, & humilia respicis: quem glorificant Angeli & adorant dominationes: qui non deseris inuocantes te in veritate, sed quæ pollicitus es, semper implere festinas. Tu enim
Matt. 18. dixisti, Vbì duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, & ego in medio eorum sum. Tu es via inenarrabilis, tu es veritas incommutabilis, vita immortalis, mons infatigabilis, petra incorruptibilis, murus inexpugnabilis, fons indeficiẽs, ianua patens, panis viuus, vitis vera, cuius palmites per cuncta mundi climata in sanctis prædicatoribus extenduntur, cuius spirituali aqua abluimur, cuius veracissimi corporis nutrimur pane quotidiè, cuius sacratissimo sanguine indesinenter satiamur: Tuum nomen cum timore & tremore supplex precor, vt effundas super hũc locum multiplices tuæ gratiæ benedictiones: vt extrusis hinc serpentium sibilis, & bestiarum rugitu atque vlulatu, * rationabilium hominum ad laudes tuo nomini depromendas repleatur vocibus.

Hac fusa oratione, erexit se, & exutus cucullo, quo indutus erat, ad arboris eum ramũ suspendit, & vitium cœpit palmites à frutetis absoluere, atq; ab earum radicibus spinas & tribulos eradicare. Eo autem sic infatigabiliter pro immenso gaudio laborante, exigua quædam auis in cucullo eius ouum posuit, & auolauit. Cumque post laborem vestimentum repeteret, ouum videns, Domino gratias egit, ità dicens: Gloria tibi Christe Iesu fili Dei altissimi, qui secundùm magnam indulgentiam tuam, ouum mihi sicut Pater filio donâsti. Nunc scio, quia me, etsi immeritum, in filiorum tuorum numerum adoptare dignaris, & demonstrâsti mihi fore, vt multæ hìc sobolis pater efficiar. Deindè ouum exultans fratribus ostendit, & ait: Eccè fratres, quomodò nos diuina potentia in minimis visitare dignata est, vt potiora fideliter exequamur. Sed cùm eo in loco, per singulos dies in Domini seruitio perseuerantes, aliquanto
Matt 5. tempore sese occultâssent, sicut non potest ciuitas abscondi super montem posita, neque accensa lucerna, posita super candelabrum: sic sacerdotis magni Carilephi te-
gi

gi non potuit sanctitas, vt ab arbore, quæ ad maturitatem iam fruges perduxerat, populorum turbæ spiritalia poma decerperent, & lumen, quod latebat in tenebris, corda ignorantium illuminaret. Quo ergò ordine ad hominum notitiam eius merita peruenerint, exponamus.

Erat tum in ea solitudine taurus, qui syluester dicitur, miræ magnitudinis, miræq; ferocitatis. Vulgò, à bouis deriuatione, bubalum eum vocat. Is diebus singulis, posita feritate, ad sanctum Dei Carilephum venire solebat, & quasi benedictionem postulans, summisso capite accedebat ad eum; stans immobilis, donèc illius manibus cōtrectaretur. Itaq; caput & collum eius seruus Dei contrectans, fratribus id quod futurum erat, ità prædixit: Cuiusdam potentis hominis taurus iste speciem præ se fert, qui cum magna indignatione ad nos venturus est: sed dispensatione diuina coactus, cum omni mansuetudine recedet à nobis: idque posteà rei probauit euentus. Per idē enim tempus Francorum rex Childebertus cum robustissima manu, regio more ad Cenomanos veniens, aliquandiù illic morabatur. Indicatum est autem illi de prædicti bubali vastitate & ferocitate, & quòd non solùm capi non posset, sed etiam volatu pennigero ab oculis videntium aufugeret. Id ille audiens, cum omni venandi apparatu ingressus est eremum, sagaciter inuestigans, vbinàm bubalus latitaret. Ad eius verò strepitum & clangorem buccinarum, canumq; latratum & hominum clamores commotum animal, ad sanctum Dei Carilephum, quasi ad portum refugij se recipiēs, tremens ac palpitans, huc illucque toruis oculis adspectabat. Quem venatores insequētes velociter, inuenerunt prope Christi famulum stantem & palpitantem: timoreq; perculsi, non sunt ausi propè accedere: sed protinùs veloci cursu reuertentes ad regem, ei, quæ viderant, cum magno pauore nunciauerunt. At ille versus in furorem, eò se deduci iubet ab ipsis: cumque vidisset seruum DEI, & bubalum ad tergum eius stantem, indignabundus ait: Quinam estis vos homines, aut vndè huc venistis, vel cuius hîc authoritate commoramini, & regiam venationem interturbare audetis? At Christi sacerdos Carilephus, non immemor præceptorum Domini, dicentis: In vestra patientia acquiretis animas vestras: cum omni humilitate properans ad regem, dixit ei: Nos, Domine rex, ex Aquitaniæ partibus huc ad peregrinandum vénimus, vt cælestis patriæ indigenæ fieri mereamur. Reliquimus diuitias instabilis vitæ, vt ad illius semper mansuræ gloriam peruenire valeamus. His auditis, rex cum ingenti indignatione minitabundus ait: Omni cum celeritate hinc recedite, & alibì vobis sedem figite, nè deincèps à nostris hîc hominibus depræhensi, sæuissimis stipitum verberibus rumpamini. S. Carilephus constanter respondit: Non est necessè, clementissime rex, vt hac de re quicquam tibi respondeamus: ex paucis autem vitibus, à Christo nobis in hoc loco ostensis, modicus vini liquor expressus in paruulo vase habetur: petimus, vt pro benedictiōe cum his omnibus, qui tecùm sunt, sumas indè, & sic ad tuum palatium cum lætitia reuertaris.

Bubalus sancto viro familiaris.

Lucæ 21.

Eius autem verba rex despiciens, equum vertit, aitque cum fremitu: Hoc facite, quod præcepi: mihi verò & meis nihil opùs est, vestrę rusticitatis mustum vt potemus. His dictis, vt fortissimus equi moderator abijt: sed Dominus Deus, qui serui sui merita decreuerat in lucem proferre, gradienti regi obstitit, nè posset iter prosequi.

Repentè enim equus eius obriguit, & haud secùs atq; præcipitium viam, qua tendebant, oscitabundus refugiebat. Rex autem cœpit eum magna contentione impellere, virgis cædere, calcaribus cruentare. Sed videns nihil se proficere, nimia equi cæde fatigatus, mirabatur quid equo accidisset, vt nec progredi, nec retrocedere posset. Tum vnus ex Comitibus eius, diuina, vt reor, inspiratione commotus, dixit ad eum: Superni regis famuli sunt hi, quibus tu comminatus es præcellentissime rex: qui, vt arbitror, si vel Soli ipsi dixerint, Sta: stabit profectò Sol, cursumq; suum sine illorum imperio conficere non audebit. Dixit autem illi rex: Abi citiùs ad hominem DEI, si fortassis deprecari possis, vt vel ad sua nos vestigia repedare permittat. Mox veloci cursu, vt erat iussus, ad virum Dei reuersus Comes, & ad eius pedes aduolutus, indicauit, quid regi euenisset. Ille verò gratias agens Deo, comiter iussit regem ad se reuerti. Id vbi rex didicit, equus, q pauloantè nulla verberū vi aut calcarium punctionibus, vt se loco moueret, adigi potuit, ad sanctum DEI solita velocitate regressus est. Postquàm autem rex DEI seruum procùl vidit, ab equo descendit, cursuque con-

Childebertus rex, dū minas intētat seruis Dei, diuinitùs castigatur.

cito & curuato corpore ad eum cucurrit, eiusque prostratus vestigijs, transgressorem se & impium, qui sancto Dei contradicere ausus esset, cum lachrymis clamitabat. At Christi seruus eum complexans, erexit à tellure, exosculatumque his instruxit admonitionibus:

Carilephus regem instituit.

Rusticitatis meę verba accipe nunc inuictissime Princeps, & quæ à me dicentur, in cordis tui penetralia admitte. Dominum, qui in cælis est, regem te habere memento, cui, multùm necesse est considerare, quid placeat. Non te de loco regiminis inflata potestas extollat, nec reddat turgidum rerum transeuntium tumor: huius altitudo honoris temperetur sancta humilitate. Recordari te conuenit, quòd cùm omnibus hominibus vnus te mulieris partus effuderit in mundum, vno sis cum cæteris omnibus mediatoris Dei & hominum Christi Iesu redemptus cruore, æquali etiam regeneratus baptismate, vno Christi corpore & sanguine cum pauperibus satieris. Dicit autem tibi Dominus per prophetam suum: Non aliud exquiro à te, nisi facere iudicium & diligere misericordiam, & vt paratus sis ire post Dominum Deum tuum. scriptum quippe est: Misericordia & veritas custodiunt regem. Tu ergò pro concessa tibi à Domino regia potestate, homines culpæ obnoxios impensa pietate restitue: qa exigua est apud Dñm nostrum misericordia, si eos tantùm læsio non sequatur, qui reatu carẽt. Cæleste est, remittere scelera: terrenum, vlcisci. Tu itaq; instàr potestatis æthereæ hoc possidebis regnum, si imperium tuũ pietate sublimaueris.

Mich. 6.

Prou. 20.

His admõitionibus instructus rex, stabat attonitus, àc si Deum in eius pectore cerneret, pollicebaturq; sanctissimas præceptiones, ipsius precibus adiutum, sese impleturum. Deindè manus sacerdotis exosculans, obnixè rogabat, vt pro diuina benedictione poculum, quod antè promiserat, porrigi iuberet. Quod cùm esset allatum, sua manu obtulit regi vino plenum, qui illud hilariter accipiens, totum vinum exhausit. Indè etiam alijs, qui aderant, bibentibus, rogabat eos sacerdos Christi, vt tertiò & quartò biberent vsque ad satietatem, dicens de pleno semper impertire eum, quem non opprimat in largiendi voluntate paupertas: nec vnquàm animum diuitem facultate destitui, nec posse abũdare hominem mente mendicum. Ità factum est, vt copiosa multitudo, quæ cum rege erat, ad satietatem biberet, nec vinum tamen in vase minueretur. Sed quid mirum, si vas plenum vino remansit sacerdotis Carilephi meritis, cùm ipse author vitę, qui quinq; panibus quinq; hominum millia satiauit, promiserit maiora eos facturos, qui in eius nomine essent credituri? Postquàm autem biberunt omnes & satiati sunt, iterùm rex ad sancti viri pedes se abijciens, obnixè rogabat eum, dicens: Video hominem Dei te esse, & illius huc missum voluntate. Oro igitur, vt digneris nostræ supplicationis munus accipere, & de Madoalensis fisci nostri finibus, vbì possis monasterium condere, quantum tibi visum erit, eligere: vt congregata fidelium caterua, solitudo hæc in domum vertatur orationis: & vbì brutorum animalium fuit habitatio, ad laudem mundi redemptoris fiat hospitium Angelorum: vt & te de constructione apud cælestem iudicem magna maneat merces, & meorum atq; Francorum, qui mihi parent, fiat expiatio peccatorũ. His regis flagitationibus vir sanctus constrictus, id solum se accepturum assensit, quod ad recipiendos peregrinos vno die asello vectus circumire posset. Atque eo munere accepto, benè precatus est regi atque omnibus socijs eius, hortabaturque vt alacriter ad suum palatium rediret. Reuersus rex domum, protinùs cùm multa exultatiõe omnia Vltrogodæ reginæ ordine intimauit, eaq; dixit ei: Necesse est, Dñe mi rex, vt velociter operando custodias cuncta, quæ didicisti.

Nota has beati viri sententias.

Matth. 14.
Ioan. 14.

His ità gestis, cœperunt serui Dei magìs magisq; sedulis ieiunijs & orationibus vacare, vt quos aduersa perturbare nõ potuerant, prosperis successibus nõ eleuarentur. Porrò aũt magnarũ personarũ sancti viri fama aures demulcẽte, multi ad eũ hincindè cateruatim cõuenêre, illius se precibus cõmendantes. Ille verò humaniter eos suscipiẽs, blandis sermonibus cõpellabat, & pindè àc si qdam mellis fauus ab eius ore manaret, eorũ corda suauiter afficiebat, cũ magna cõstãtia & suauitate eis dicẽs: O q̃ venustas figulus noster Deꝰ formauit in vobis imagines, quas ad ꝑpetuæ æternitatis finxit similitudinẽ. Festinate ergò quantocyùs, quæ sunt iusta operãdo, ad eũ asscẽdere, q̃ vt vos ab æterno ęstuantis gehẽnę incendio liberaret, dignatus est descẽdere, natus ex Virgine: ille alienus à crimine, vt vos à flagitijs mundaremini, mortẽ Crucis pertulit & fla-

Pręclara eius oratio ad eos, qui eum inuisebant.

& flagella: vos sine tormento, recedendo à malo, & faciendo bonum, potestis ad eum pertingere. Filioli mei, fugacem istam & fallacissimam vitam despicite, & fugitiuas illecebras respuite. Hæc enim vita caduca, est & tam infida, vt nec amatoribus suis seruet fidem. Omnes in se sperantes decipit, cũctos de ipsa præfidentes irridet. Ipsa inter coniuges diuortia serit, inter amicos discordias, inter pacificos lites, inter fratres scandala. Ipsa iudicibus iustitiam, castis pudicitiam, artibus peritiam, moribus disciplinam eripit. Contemnite ergò vitam hanc, quæ hora vna existit, & puncto temporis amittitur: quæ hodiè florescit, crãs euanescit: ad illam autem veram vitã festinate, cui nullus vnquàm succedet finis. Quantum autem distat inter ignem viuum & picturam eius, tantum interest inter tormenta, quæ patitur hîc corpus: & illa, quæ anima passura est, si ignara creatoris sui, præsentis vitæ impleuerit cursum. Itaque si quem vestrûm pondera peccatorum inclinant, ad pœnitentiæ portum sine hæsitatione confugiat, & cordis gemitu grauis sarcina alleuetur. Nolite tardare conuerti ad Dominum, qui ad vos & per suos prophetas clamat quotidiè, & per semetipsum vocare non desinit, dicens: Venite ad me omnes, q onerati estis peccatis, & ego requiescere vos faciam. His informati sermonibus, qui ad S. Carilephum venerant, flentes ad sua habitacula recedebant. Matt. 11.

Adeò verò diuinus in eo fauor sese declarauit, vt si ægrotis manus imponeret, curarentur, quocunq; essent morbo oppressi: sed & de obsessis corporibus vociferabãtur dæmonia, flagris se & cruciatibus nimijs, sacerdote Carilepho imperante, expelli, quos ille, breui cum lachrymis fusa oratione, ad extremos terrarum orbis fines relegabat. Ecquid verò pluribus me agere necessè est, quãdò omnia referre non possum? His sanationibus corporum etiam animarũ studia iungebantur, vt multorum cordium oculi, illius monitis illuminarentur, atq; ad exercenda pcepta Dominica nutãtiũ animi excitarentur. Multi q dem ex illis sancti spiritûs inflammati calore, mũdanas respuentes illecebras, ad illius consortium conuolabant. Quodam autem die fodiente illo terram cum fratribus, qui ad conuersationem eius se adiunxerant, eo in loco, vbi ad construẽdum Domino templum fundamẽta iactari debebãt, subitò magnum auri pondus in vase fictili sub terra inuénit repositum, vocatisq; fratribus, ait: En quãtum nobis præstitit Deus noster, vt viri iusti in nobis vaticinium compleatur, ità dicentis: Habebimus multa bona, si timuerimus Deum. Non ergò eleuet se cor nostrum pro huius thesauri inuentione, qui nõ propterea ostensus est nobis, vt eum possideamus, qui etiam pprias facultates amore cælestis patriæ abiecimus: sed vt per nos peregrinis & indigentibus distribuatur. Quod ità etiam factum est. non enim erat in beato viro auri sacra fames aut cupido, vt cui mundus, vt ait Apostolus, iam esset crucifixus, sicut & ipse mundo: cui indumentum aliud nõ erat, nisi cilicium, & nuda humus substrato cinere lectum exhibebat: q nudis semper gradiebatur pedibus etiam in quacũque aëris inclementia, memor illius sententiæ Saluatoris: Nihil tuleritis in via, neque peram, neque calceamenta.

Curat morbidos & dæmoniacos.

Tob. 4.

Galat. 6.

Lucæ 10.

De ferculorum verò perceptione quid dicam, quandò cibi potûsq; ferè expers, sola propemodùm lectione pascebatur? Quotiès tamẽ prò corporis sustentatione post biduum triduumq; ad refectiõem sedebat, vile olus & parùm leguminis capiebat, neque id tamẽ ad satietatem. Vinum verò haud secùs atq; venenum respuebat, aquæ solius haustu contentus. Operabatur autem sedulò manibus, illud Apostolicum memorans: Qui non laborat, nec manducet. Vtebatur etiam lectione pro requie. His laboribus se macerans p singulos dies, ità se reddidit celebrem, vt ad eius conuersationem permulti aduolarẽt, crescerẽtq; monachorum cœtus etiam ex viris spectabilibus, sonusq; prædicationis eius loca omnia compleret.

Multa eius abstinẽtia.

2. Thes. 3.

Multi spectabiles viri fiũt monachi.

Dum hęc agerẽtur, puénit ad aures Vltrogodæ reginæ de beatissimi Carilephi sanctitate, abstinentia, humilitate, & φ esset prophetiæ spiritu plenus. Misit ergò ad eum quosdam ex iudicibus, qui reuerenter ab illo peterent, vt permitteret ipsi ad eum accedere, vt eius benedictione frueretur: simulq; offerrent monasterio illius Madoalẽses fines omnes. Postq̃ illi hæc viro Dei significarunt, metuens ille, nè discipulorum mentes in aliquo stimularentur, per eos comiter reginæ hæc remandauit: Ite, inquit, dulcissimi filij, & renunciate reginæ, monachum in terris possessiones habere nõ debere: benedictionem verò, quam fideliter expetit tanquàm à seruis Dei, ipsam à suis

Respuit à regina oblatas possessiones.

pernis sedibus percepturam. Credo enim in omnipotentis Dei misericordia, qui me indignum ad hunc locum perducere dignatus est, & multorum fratrum quanuis inutilem patrem constituit, intrà hoc cœnobium sexum fœmineum nunquàm ingressurum: quod quidem ità seruatur vsque in hodiernum diem. Reuersi illi, reginæ renũciauerunt, quæ sanctus vir mandauerat. Illa verò, vt fœmina prudentissima, de percepta benedictione Deo gratias agens, conticuit. O magnum cordatumque sacerdotem, cuius erat sermo ad doctrinam opportunus, ad intercessionem commodus, ad necessarias exhortationes lepore conditus. Qui ad excipiendos hospites erat promptissimus, in donis largus, in operatione pius, omnes ad ipsum venientes gratissimis pascens eloquijs. Tanta verò illi cura erat apud regem intercedendi pro miseris, vt se iniuria illos affecisse existimaret, si casu aliquo non statìm supplicem ad regem epistolam misisset: quem etiam deprecando nunquàm defessus est. Quid multis immoror? Factus erat omnibus omnia, vt omnes faceret saluos. Erat autem vultus vitæ respondens, ità vt eum vidisse, præmij instàr esset: & cum eo habitare, magnam adferret securitatem.

Sed quid reformidas oratio? quid ceu carina scopulos refugiens perhorrescis? Velis nolis, cuius vita quanuis strictìm dicta est, eius etiam narrandus est obitus. Circa finem igitur vitæ, quem sanctus sacerdos spiritu præuiderat, correptus febre, accitis cunctis fratribus, sic locutus est ad eos: Eccè charissimi filij, iam me ad migrandum ætas compellit, iam me ad suum ius originaria reuocat terræ particula. Scribite ergò in tabulis cordis vestri ea, quæ per me vobis dicuntur à Domino, & inuicèm vos adhortando, præcepta mystica seruate. Pacem, quam suis discipulis author nostræ salutis repetitis commendauit sermonibus, custodite, iram omnem & murmurationem ceu diaboli venena respuite. Authori bonorum omnium seruate pudicitiam, & cum omnibus hominibus pacem loquimini. Omnis mendax sermo non proficiscatur ab ore vestro, nè forte sententia illa prophetica feriamini, Perdes omnes qui loquuntur mendacium. Non vos inquinet luxuria, non libido perturbet, non inuidia tabefaciat, non elatio inflet, non vana gloria demulceat. Damnate superbiam, quæ regina est omnium vitiorum. Fugite auaritiam, & omnes adinuentiones eius toto pectore repudiate: memineritis superbiam, libidinem, auaritiã alumnos suos omnes mittere in tartarum. Adulatio procùl sit à vobis, hospitalitatem diligite, cuius plerique studiosi, angelorum consortia meruêre. Super omnia momentis omnibus orate & psallite, vt sanctus spiritus custos vester sit nunquàm deficiens. Alterius ruina, vestra sit cautela: & aliena miseria, vestra afflictio sit. Flete cum flentibus, iacete cum iacentibus, donèc miserante Domino pariter releuemini.

Morituri præclara adhortatiões. *Ioan. 14.* *Psalm. 5.*

Hæc & his similia sancto Patre prosequente, prostrati fratres omnes, cum gemitu & rugitu cordis immodicè flere cœperunt, ità vt oculorum imbre humum madefacerent: dicebantque ad illum: Cur, ô pater, hisce difficilibus temporibus acquisitum gregem tam citò relinquis? Væ nobis miseris, qui talem amittimus pastorem, cuius fruebamur alloquijs, & intercessionibus muniebamur. At pius pater, humanissimè eos suo more consolans, ait: Cur dulcissimi filij tam acerbè ploratis & plangitis? Pastor & congregator vester, qui in cęlis est, si ad eius voluntatem vos conformaueritis, nunquàm deseret vos. Ego verò iam dissoluor, & tempus est vt pergam ad eum, quem à puero desideraui. Confortamini ergò, & Dominum benedicite: quia proficiscor à morte ad vitam, à labore ad requiem, ab afflictione & mœrore ad gaudium, à fame ad epulas, de tenebris ad lucem, de ignominia ad regnum & gloriam sempiternam. His dictis, hortabatur eos, vt psalmos Domino decantarent: ipse autem expansis in cælum manibus, hilari facie quasi inuitatus ad epulas, canebat: Misericordias tuas Domine in æternum cantabo: in generatione & progenie annunciabo veritatem tuam in ore meo. & illud: In manus tuas commendo spiritum meum: necnon adijciebat, de profectione securus: Confirmatum est cor meum in Domino, & exaltatum est cornu meum in Deo salutari meo: vt inter hymnos & cantica ad sedem suam cælestis anima remearet. Inter hæc flentibus fratribus atque psallentibus, sacerdos Domini corpore Christi percepto, gaudens & exultans emisit spiritum. Ad cuius sancti corporis excubias tantæ populorum turbæ confluxêre, vt ad explicandum lingua non sufficiat. In tanta enim multitudine, vt ità dicam, penè totius prouinciæ, nemo fuit, qui illius bene-

Psalm. 88. *Psalm. 30.* *1. Reg. 2.* *Reddit Domino spiritum.*

nefi-

neficijs non deberet. Quæ verò illic lachrymæ, qui planctus extiterint, dicere nolo, nè post annorum curricula dolorem refricem. Eius sacrum corpus Calendis Iulij in basilica, quam ipse Domino construxerat, post altaris confinia posuerunt: vbì, quid viuens gesserit, vsque hodiè ossa mortua testantur.

Ad eius enim sacratissimum tumulum dæmoniaci veniunt, & liberantur: periuri veniunt, & vexantur: languidi veniunt, & curantur: rapaces veniunt, & vinciuntur. Atque ità fit, vt qui fideliter eò accedunt, salute potiantur: qui verò infideliter, iuxta Doctoris gentium vocem, tradantur satanæ in interitum carnis, vt spiritus salui fiant. Interìm verò in dies crescebat erga sancti viri monasterium amor & timor. Amor quidem, quòd humiliter eò se conferentes, sani reuerterentur, quacunque fuissent infirmitate detenti: timor autem, quòd si quis proterua voluntate ausus esset accedere, diuina dispensatione coërceretur. Vnum sanè idemque insigne miraculum omittendum non est, quod penè nullum latet ex ijs, qui in his regionibus morantur.

Multa miracula ad sepulcrum eius.

1. Cor. 5.

Mulier quædam, Gunda nomine, quam clandestinus supplantator illexerat, spiritui sancto volens illudere, virili sumpta veste, in beatissimi Carilephi monasterium ingredi conata est, vt probaret, verum ne esset illius vaticinium, quo prædixerat sexui fœmineo nunquàm datum iri copiam in illud intrandi. Sed iusto DEI iudicio, priusquàm vel adspiceret cœnobij clausos aditus, arrepta à diabolo, retrorsùm ruit, adeoque fœdè ab illo vexata est, vt dicere me pudeat. Caput enim illi adegit inter femora, sicque factum est, vt quæ sacratis liminibus falsa oscula imprimere tentauerat, turpissimè deformata, immundas sui corporis partes osculari cogeretur: sexumque ipsa suum, quem virili habitu tegere voluërat, cunctis cernere volentibus palàm proderet. Ea res effecit, vt deinceps eò se conferre mulieres ausæ non sint; pateatque verum fuisse beati viri vaticinium.

Punitur diuinitùs fœmina, volens in monasterium eius ingredi.

Illud quoquè recens miraculum silentio premere nolim, quod religiosos quosdam eius loci monachos retulisse scio. Homo quidam, immundo correptus spiritu, humana voce perdita, instàr canum vlulabat. Obibat ille multa sacra loca, in quibus beatissimorum martyrum & confessorum corpora quiescunt, vt posset curari: sed cùm non haberet meliùs, Romam profectus est, vt vel beatissimi Petri Apostolorum principis precibus sanaretur. Cumque aliquot dies perseueràsset in oratione, ab ipso Apostolo Petro in somnis admonitus est, vt sancti Carilephi monasterium repeteret, illic salutem recuperaturus. Paruit ille, & simulatquè valuas domûs Dei, vbì sancti viri ossa quiescunt, prostratus attigit, liberatus à dæmonio, loquendi vsum recepit. Deumque laudans & glorificans abscessit. Alia quædam pauca miracula recitat hic Author historiæ huius, quæ studio breuitatis omisimus: tandèm verò ità subiungit:

Curatur dæmoniacus mutus.

Sed nunc mihi veniam tribuat decus optimorum sacerdotum, quòd de illius meritorum cumulo quædam ausus fui attingere, cuius si cuncta velim merita perstringere, dies me priùs, quàm sermo deficiet. Hæc autem pauca viro sancto & doctori peritissimo pio affectu, non scientia, impendi. Tu sacerdos Christi præpotens mihi apud Dominum tribue, vt quem religionis titulo illius pietas insigniuit, religiosorum reddat in diuina retributione participem. Sanctam etiam eorum congregationem, qui ad beatissimi sacerdotis Carilephi reliquias excubant, quasi ad eorum vestigia aduolutus suppliciter deprecor, vt meî memores esse dignentur, & suis precibus omnipotenti Domino me commendare non desinant, vt & hîc ab æmulorum insidijs merear liberari, & in diuino examine meorum cõsequar veniam peccatorum: præstante Domino nostro IESV Christo, qui viuus & verus est Deus, cum Patre & Spiritu sancto in vnitate Trinitatis viuens & regnans nunc & semper, & per infinita secula seculorum, Amen.

MARTYRIVM SS. PROCESSI ET MARTINIANI, VT HABETVR IN PERANTIQVIS MS. CODIcibus. *Consentiunt vetustißima Martyrologia. Stylum Frater Laurentius Surius aliquot locis nonnihil correxit.*

2. IVLII.

TEMPORE illo, quo Simon Magus intrinsecùs crepuit, & impijssimus Nero tradidit beatissimos Apostolos Christi Petrum & Paulum Paulino viro clarissimo magisteriæ potestatis, idem Paulinus mācipauit beatissimos Apostolos custodiæ Mamertini: veniebantque ad eos multi Christiani infirmi, & curabantur eorum morbi, alijque à dæmonijs obsessi, liberabantur per orationes Apostolorum. Erant autem ijsdem beatissimis Apostolis custodiēdis deputati milites multi, inter quos erant duo magistriani * Mello principis, Processus & Martinianus. (* Aminelli) Qui cùm viderent mirabilia q̄ faciebat per beatos Apostolos suos Dn̄s Iesus Christus, admirantes dixerunt eis: Viri venerabiles, non potestis ambigere vestrî iam oblitum esse Neronem, quādoquidem nonus iam mensis agitur, quòd estis in custodia. Rogamus itaque vos, vt eatis, quocunquè voletis: tantùm in eius nomine, per quem facitis res admirandas, baptizetis nos. Dixerunt eis beatissimi Apostoli Petrus & Paulus: Si credere velitis toto corde & animo in nomen Trinitatis, vosipsi quoquè facere poteritis, quæ nos facere cognouistis. Hoc vbì audiêrunt, qui in custodia erant, omnes vnanimiter clamabant: Donate nobis aquam, quia siti periclitamur. Eadem hora beatissimus Petrus Apostolus in ipsa custôdia Mamertini dixit ad omnes: Credite in Deum patrem omnipotentem, & in Dominum nostrum Iesum Christum filium eius vnigenitum, & in spiritum sanctum, & omnia ministrabuntur vobis.

Tum omnes abiecerunt se ad pedes Apostolorum, rogantes vt baptismum ab eis perciperent. At verò beatissimi Apostoli orauerunt Deum, orationeque expleta, beatus Petrus in mōte Tarpeio signum Crucis expressit in eadem custodia, atque eadem hora emanârunt aquæ è monte: baptizatique sunt B. Processus & Martinianus à beato Petro Apostolo. (Insigne miraculum.) Hoc vt viderunt cuncti, qui erant in custodia, prostrauerunt se ad pedes beati Petri Apostoli, & baptizati sunt promiscui sexûs & diuersę ætatis numero quadragintaseptem. (Multi baptizantur in carcere à S. Petro.) Obtulit autem pro eis sacrificium laudis, & participes eos fecit corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi. Deindè B. Processus & Martinianus dixerunt ad sanctos Christi Apostolos: Pergite, quò vultis. oblítus enim vestrî Nero, de vobis desperauit. Exeuntes ergò de custodia sancti Apostoli, per viam, quæ Appia nuncupatur, ad portā Appiam peruenerunt. Beatissimo autem Petro Apostolo, cuius pedem attriuerāt compedes ferrei, cecidit fasciola apud sepem in via noua: cumq́; venisset ad portam Appiam, vidit Dominum Iesum Christum, eumque agnoscens, dixit illi: Domine, quò vadis? Et Dominus: Romam, inquit, redeo, vt iterùm crucifigar: tu aūt Romam reuertere. redijtq́; Petrus Romā manè, & milites tenuerunt eū. Nunciatum est autē Paulino viro clarissimo, magistro officij, Processum & Martinianum Christianos effectos esse. Misit ergò milites, cōpræhensosq́; iussit in custodiā retrudi. Alia die præcepit sibi eos exhiberi, adductisq́; ad conspectum suū, dixit: Sic stulti facti estis, vt deserentes deos & deas, quos inuictissimi principes colunt, & antiquitas adorat, temeritate ducamini, militiæ vestræ priuādi ornamentis? (Sistuntur coram iudice Processus & Martinianus.) Respōdit Martinianus clara voce: Nos iam demùm cœpimus habere sacramenta militiæ cælestis. Paulinꝰ vir clarissimus dixit: Deponite amentiam pectoris vestri, & adorate deos immortales, quos ab incunabulis vestris venerati estis & coluistis, in quorū religiōe enutriti estis. Beati martyres vna voce dixerunt: Nos Christiani facti sumus. Ait Paulinus vir clarissimus: Audite me commilitones mei, & facitē quæ dico, & estote amici mei, & fruimini militia vestra, dijsque omnipotentibus sacrificantes, viuite, & sitis præclari apud principes nostros. Responderunt ambo: Sufficiat, nos declarâsse tibi veros

nos esse Christianos, & seruos DEI & Domini nostri IESV Christi, quem beatissimi Apostoli eius Petrus & Paulus prædicauerunt.

Paulinus vir clarissimus dixit: Iam dixi vobis, & iterùm repetens dico: obtemperate consilio meo, & viuite. Illi autem tacuerunt. Iterùm atque iterùm Paulinus eadem inculcans, cùm se videret nihil proficere, iussit lapidibus eorum ora contundi. Cumque diù cæderentur, clamabant ambo pariter, Gloria in excelsis Deo. Paulinus vir clarissimus dixit militibus suis: Proferte tripodam, vt sacrificent maiestatibus. Beati martyres responderunt: Nos semèl obtulimus nosipsos Deo omnipotenti. Allata tripoda, Paulinus ait: Facite, quæ dico. Allatus est autem etiam Iupiter aureus. Eo viso, riserunt sancti martyres, & in tripodam atq; Iouem coram Paulino expuerunt. Tunc Paulinus iussit eos in eculeo suspendi, & neruis attrahi, atque fustibus cædi. Illi autem alacri vultu lætantes dicebant: Gratias tibi agimus Domine Iesu Christe. Paulinus magister officij nimio furore incensus, iussit flammas ad eorum latera admoueri. At martyres clamabant: Benedictum nomen Domini nostri Iesu Christi, quem beatissimi Apostoli eius Petrus & Paulus prædicauerunt.

Lapidibus ora eorum tunduntur.

Fustibus cæduntur.

Latera aduruntur.

Erat tum ibì matrona quædam nobilissima, Lucina nomine. Ea assistens eis, confirmabat eos his verbis: Constantes estote, milites Christi, & nolite metuere pœnas, quæ ad tempus sunt. Paulinus verò dixit ad eos: Quæ est isthæc vestra amentia? At illi corroborati, irrisêre tormenta. Iussit ergò Paulinus in eculeo suspensos scorpionibus castigari, adhibita voce præconis, ità dicentis: Præcepta principum contemnere nolite. Eadem hora Paulinus sinistro oculo orbatus est, ductusque pœnitentia, præ dolore exclamauit: O carmina artis magicę. præcepitque eos deponi de eculeo, & diù maceratos, in Mamertini custodiam retrudi: ijs autem sedulò ministrabat Lucina matrona venerabilis. Post triduum Paulinus subitò à dęmone arreptus, expirauit. At filius eius Pompinius vociferans ibat ad Palatium: Moderatores, inquiens, & gubernatores Reipublicę, subuenite, vt extinguantur arte magica imbuti. Audiens hoc Cęsarius vrbis præfectus, rem gestam indicauit Neroni Augusto, qui iussit sine mora illos interfici. Pompinius itaque filius Paulini, cœpit fortiter vrgere Præfectum vrbis Cæsarium. Tum pręfectus tulit in eos sententiam: eiectique è custodia, & ducti extra muros vrbis Romæ, via Aurelia capite cæsi sunt. Cùm vidisset autem illos beatissima Lucina, cum familia sua sequebatur eos vsque ad aquæductum, vbì etiam decollati sunt, & trũca eorum corpora relicta sunt canibus deuoranda: quæ eadem sanctissima matrona collegit, & condiuit preciosis aromatibus, sepeliuitq; in prædio suo in arenario iuxta locum, vbì plexi sunt sexto Nonas Iulias via Aurelia: vbì etiam pręstantur beneficia eorum vsque in hodiernum diem, regnante Domino Deo atque Saluatore nostro IESV CHRISTO.

Cęduntur scorpionibus.

Plectuntur capite.

De ijsdem beatis Martyribus, ex Homilia 32. in Euangelia, beati Gregorij Papæ.

AD sanctorum martyrum (Processi & Martiniani) corpora consistimus fratres mei: Nunquid isti carnem suam in mortem darent, nisì eis certissimè constitisset, esse vitã pro qua mori debuissent? Eccè qui ità crediderunt, miraculis coruscant. Ad extincta nanq; eorum corpora viuentes ægri veniunt, & sanantur: periuri veniunt, & à dæmonio vexãtur: dæmoniaci veniunt, & liberantur. Quomodò ergò illic viuunt, vbì viuunt, si in tot miraculis viuunt hìc, vbì mortui sunt? Rem fratres dico breuem verbo, sed non paruam merito, quam religiosis quibusdam senioribus narrantibus agnoui. Gotthorũ tẽpore matrona quædam fuit valdè religiosa, quæ ad horũ martyrum (de Processo & Martiniano dicit) ecclesiã crebrò veniebat. Quadam die, dum ex more ad orandum venisset, egrediens, duos stantes sub peregrino habitu monachos inuénit, peregrinos credidit, dari eis aliquid eleemosynæ præcepit. Sed priusq̃ eius erogator eis ad largiendũ eleemosynam propinquâsset, adstiterunt illi viciniùs, & dixerũt: Tu nos modò visitas, nos te in die iudicij requirem⁹, & quicquid possumus pstabim⁹ tibi. Quo dicto, ab oculis eius ablati sunt. Territa illa, ad orãdũ redijt, sescq; in lachrymis ꝓlixiùs effudit: & facta est posthàc tãto instãtior in opere, quãto certior de promissione. Si aũt iuxta Pauli vocem, est fides sperandarum substantia rerũ, argumẽtum nõ apparentium: nequaq̃ iã dicimus, vt vẽturam vitã credatis: qa eccè ipsi, q in illa viuũt, humanis obtutib⁹ visibiliter pręsentãtur. Quod eñ videri potest, meliùs dicit

Miracula ad eorum monumentum.

Vide quid cõferat inuocatio Sanctorũ. Hebr. 11.

sciri, quàm credi. Venturam ergò vitam nos Dominus magis voluit scire, quàm credere, qui eos, quos inuisibiliter recipit, apud se viuere nobis etiam visibiliter ostendit. Hos ergò, fratres charissimi, in causa vestri examinis, quam cum districto iudice habetis, patronos facite, hos in die tanti terroris illius defensores adhibete. Certè si apud quendam magnum iudicem causa quælibet vestra esset die crastino ventilanda, totus hodiernus dies in cogitatione duceretur: patronum vestra fraternitas quæreret, magnisque precibus ageret, vt apud tantum iudicem sibi defensor veniret. Eccè districtus iudex Iesus venturus est: tanti illius Angelorum Archangelorumque concilij terror adhibetur: in illo conuentu causa nostra discutitur, & tamen nos patronos modò non requirimus, quos tunc defensores habeamus. Adsunt defensores nostri, sancti martyres: rogari volunt, atque, vt ità dixerim, quærunt, vt quærantur. Hos ergò adiutores vestræ oratiõis quærite: hos protectores vestri reatûs inuenite: qa nè punire peccatores debeat, rogari vult & ipse, qui iudicat. Vndè etiã lõgo tẽpore comminatur iram, & tamen misericorditer expectat. Sic autem nos & misericordia eius refoueat, vt nullo modo negligentes reddat: sic peccata nostra perturbent, vt mens in desperationem non proruat. Quia & si præsumentes metuimus, & metuentes speramus, æternum regnum citiùs adepturi sumus per eum, qui viuit & regnat cum patre in vnitate spiritûs sancti Deus, per omnia secula seculorum, Amen.

Sanctorum patrocinia nobis conciliare debemus.

VITA BEATAE MONEGVNDIS CONIVGATAE, AVTHORE S. GREGORIO TVRONEN. *Episcopo, Lib. De vita Patrum, Cap. 19.*

IVLII 2.

Beneficia Dei immẽsa.

INsignia diuinorum beneficiorum charismata, quæ humano generi cęlitùs sunt indulta, nec sensu concipi, nec verbis proferri, nec scripturis poterunt compræhendi, cùm ipse Saluator mundi ab illo rudis seculi exordio patriarchis se præstat videri, Prophetis annunciari, ad extremum semper Virginis intactæq; Mariæ dignatur vtero suscipi, & præpotens immortalisq; creator, mortalis carnis patitur amictu vestiri, mortẽ pro hominis ob peccatum mortui reparatione adire, victorq; resurgere. Qui nos grauium facinorum spiculis sauciatos, ac latronum insidiantium vulneribus affectos, infuso meri oleiq; liquore, ad stabulum medicinę cælestis, id est, Ecclesię sanctæ dogma perduxit: qui nos exẽplis sanctorum viuere, incessabili præceptionis suæ munere cohortatur, nobisque non modò viros, sed ipsum etiam inferiorem sexum, non segniter, sed viriliter agonizantium præbet exemplum: quæ non solùm viris legitimè decertantibus, verumetiam fœminis, in his prælijs fauorabiliter desudãtibus, siderea regna cõfert: sicut beatæ Monegundi, quæ relicto genitali solo, tanquàm regina prudens, quæ audire sapiẽtiam Salomonis adiuit, beati Martini basilicam, vt eius miracula quotidianis momentis miraretur, expetijt, hauriretq; de fonte sacerdotali, quo posset aditum nemoris paradisiaci recludere.

Lucæ 10.

3. Reg. 10.

Igitur beatissima Monegundis, Carnotenæ vrbis indigena, parentum ad votum copulata coniugio, duas filias habuit, super quibus valdè gauisa lætabatur, dicens: Quia propagauit Deus generationem meam, vt mihi duæ filię nascerentur. Sed hoc mundiale gaudiũ intercepit seculi huius amaritudo, dũ puellæ, modica febre pulsatæ, metã naturæ debitã cõcluserant. Ex hoc genitrix mœsta deplorãs, orbatamq; se lugẽs, nõ diebus, nõ noctibus à fletu cessabat, quam nõ vir, nõ amicus, non vllus ꝓpinquorum poterat cõsolari. Tãdèm verò in se cõuersa, ait: Si nullã cõsolationem de obitu filiarũ capio, vereor nè ob hoc lędã Dominũ meũ Iesum Christũ. Sed nũc hęc lamẽta linquẽs, cũ beato Iob cõsolata, decantabo: Dominus dedit, Dñs abstulit: sicut Domino placuit, ità factũ est. sit nomẽ Domini benedictũ. Et hæc dicẽs, exuta veste lugubri, iussit sibi cellulã paruulã ꝑparari, in qua tantummodò fenestellã, per quam modicũ lumẽ posset cernere, ꝑcepit aptari: ibiq; contẽpto mũdi ambitu, spreto viri cõsortio, soli Deo,

Iob 1.

B. Monegũdis se arctissimè includit.

Deo, in quo erat confisa, vacabat. Fundensque orationem pro suis ac populi delictis, habens puellulam vnam, cuius ei famulatu ministrabatur aquæ necessitas, accipiebat etiam farinam hordeaceam, infusosque lymphis cineres diligenter colans, ex ea aqua mixturam massę conficiebat, formatosq; proprijs manibus panes ipsa coquens, post longa ieiunia reficiebatur. Reliquum domûs suę cibum pauperibus dispensabat. Eius esca & potus.

Factum est autem quadam die, vt memorata puella, quæ ei consueuerat famulari, & credo inimici astu seducta, cui semper bonis iniurias irrogare mos est, se ab eius famulatu subtraheret, dicens: Non potero ego cum hac domina permanere, quæ in tali abstinentia commoratur: sed potiùs vtar seculo, ac cibum potumque in abundantia sumã. Quintus autem iam fluxerat abscessionis eius dies, quòd hæc religiosa neq; farinam consuetam, neque aquam acceperat, sed perstabat immobilis, & fixa manens in Christo: in quo quisque locatus vel fundatus, nec venti turbine, nec fluctuum impulsione dilabitur: nec enim sibi illa de mortali cibo vitam, sed de verbo DEI (sicut scriptum est) putabat inferri, commemorans illud sapientię Salomoniacę prouerbiũ. Quia non necabit Dominus fame animam iusti. & illud, Quia iustus ex fide viuit. Sed quoniam corpus humanum absque esu terreno sustentari nequit, prostrata in orationem, petijt, vt qui manna populo esurienti de cælo, lymphasque sitienti produxit è saxo, ipse quoquè alimentum, quo parumpèr corpusculum fessum confortaretur, dignaretur indulgere. Protinusque ad eius orationem nix de cælo decidua humum operuit. Quod illa cum gratiarum actione cernens, educta manu per fenestram, quod circa parietem erat, ex ipsa niue collegit, de qua aquam exprimens, panem solitum formauit, quo vsque ad alios quinque dies victum corporeum ministrauit. Deut. 8. Prou. 10. Haba. 2. Exod. 16. Num. 20. Cęlitùs accipit aquã.

Habebat autem contiguum cellulæ paruulum viridarium, in quod pro quadam releuatione prodire erat solita. In illud igitur cùm ingressa esset, intuens herbas loci ac deambulans, mulier, quæ triticum supra tectum suum siccandum posuerat, quasi de eminentiori loco curis oppleta mundanis, importunè prospexit, moxq; oculis clausis lumine caruit. Cognoscens autem reatum suum, ad eam accedit, rem vt gesta fuerat pandens. At illa deijciens se in orationem, ait: Væ mihi, quia pro paruitatis meæ persona peccatrice, aliorum clausi sunt oculi. Et cõsummata oratione, imposuit manum mulieri. Confestìm autem, vt signum Crucis expressit, mulier visum recepit. Homo ex pago illo, qui olìm auditum perdiderat, ad hanc cellulam deuotus aduenit, pro quo deprecati sunt parentes eius, vt ei manus hæc benedicta dignaretur imponere. Sed illa indignam se proclamans, per quam Christus operari dignaretur, solo prostrata, & quasì ipsa Dominicorum pedum vestigia lambẽs humiliter, pro eo diuinam clementiam supplicauit: illaque adhuc solo decumbente, aures surdi apertæ sunt, redijtque ad domum propriam, mœrore ablato, cum gaudio. Sanat cęcã. Itẽm surdũ.

His signis glorificata inter suos, nè vanę glorię lapsum incurreret, sancti Martini antistitis basilicam, relicto coniuge, cum familia & omni domo sua, fideliter expetiuit. Cumq; iter cœptum carperet, venit ad vicum vrbis Turonicę, cui nomen est Euena, in quo Medardi Suessionici confessoris reliquiæ continentur, cuius & vigiliæ ea nocte celebrabantur. Ibì igitur illa attentè excubans in oratione, hora debita cum reliquo populo ad Missarum accessit solennia. Quæ dum à sacerdotibus Dei celebrarentur, aduenit quædam puella pustulæ malæ veneno conflata, prociditque ad pedes eius, dicens: Súbueni mihi, quia mors iniqua vitam conatur eripere. At illa more solito in orationẽ prostrata, supplicauit pro ea Deo omnium creatori, erectaque signum Crucis imposuit: sicque in quatuor partes vulnere excrepante, puellam, pure decurrente, mors importuna reliquit.

Post hæc ad basilicam sancti Martini Monegundis beata peruenit, ibique prostrata coram sepulcro gratias agens, ꝙ tumulũ sanctum oculis ꝓprijs contemplari meruerat, in cellula parua cõsistens, quotidiè orationi ac ieiunijs vigilijsq; vacabat. Sed nec ille locus ab eius virtute fuit inglorius. Nã viduę cuiusdã filia manus cõtractas detulit, cui vt illa exorata signũ salutis imposuit, manibꝰ suis digitos puellę cõtrectare cœpit. Extensis verò digitis, neruisq; directis, volas laxauit incolumes. Dum autem hæc agerentur, audita vir illius fama beatæ, conuocans amicos vicinosque suos, perrexit post eam, ac reduxit ad propria, & eam in cellulam, in qua priùs habitauerat, intromisit. At illa non cessabat ab opere, quo consueuerat, sed exercebatur in ieiu-

nijs

nijs & obsecrationibus, vt tandèm locum, in quo habitare desiderabat, posset acquirere. Inchoat iterùm iter desideratum, implorans beati Martini auxilium, vt qui dederat desiderium, tribueret & affectum perueniendi ad basilicam. Reuertitur ad cellulam illam, in qua priùs fuerat commorata, in eaque perstitit inconcussa: nec enim est ampliùs à viro suo quæsita. Ibì verò paucas colligens monachas, cum fide integra & oratione degebat, non sumens panem nisì hordeaceum, non vinum, nisì parùm in diebus festis, & hoc ipsum aqua nimia temperatum, nullum habens stratum fœni, paleæq; mollimen, nisì tantùm illud, quod intextis iunci virgulis fieri solet, quas vulgò mattas vocant. Hoc superponebat formulæ, hoc solo supersternebat, hoc erat quotidianum scamnum, hoc culcitra, hoc plumella, hoc erat stragulum, hoc omnis lectuli commoditas: sic docens easdem facere, quas secùm adiciuit. Ibiq; in Dei laudibus degens, multis infirmis, oratione facta, salutaria impartiebat medicamenta.

Duritia vitæ eius.

Mulier quædam filiam suam exhibuit vulneribus plenam, & pus eadem genuerant. Tunc illa, facta oratione, saliuam ex ore suscipiens, vulnera tæua perunxit, puellamq; reddidit sanam, opitulante eius virtute, qui cæci nati oculos sputo formauit. Puer verò incola loci, maleficiũ in potione hausit, de quo, vt asserunt, serpentes generati in intraneis pueri, magnum dolorem suis morsibus excitabant, ità vt nulla quiescendi mora vel in modicum momentum indulgeretur: sed neque cibum aut potum capere poterat: & si quandò aliquid accipiebat, protinùs reijciebat. Hic adductus ad beatam fœminã, petijt se eius virtute mundari. Cumque illa reclamaret, indignam se esse, quæ hæc agere posset, implicita precatu suorum, ventrem pueri palpabat palma demulcens, sensitque ibì anguium venenatorum nequitiam latitare. Tũc accepto pampini viridis folio, saliua liniuit, fixitque super eum Crucis beatę signaculum. Quo posito super aluum iuuenculi, dolore paululùm sedato, obdormiuit in scamno, qui olim doloribus insistentibus caruerat somno. Post vnius verò horæ momentum consurgens, & ad purgandum ventrem egressus, pestiferæ generationis germen effudit, gratiasque referens ancillæ Dei, sanus abscessit.

Saliua sua sanat puellam. Iohan. 9.

Itèm puerũ morbidum.

Alius verò puer paralytica ægritudine contractus, ante eam inter manus delatus est aliorum, deprecans à beata sanari. At illa in oratione prostrata, precem pro eo effudit ad Dominum. Consummata verò oratione consurgens, appræhensa manu pueri, erexit eum, sospitemque abire permisit. Mulier erat cęca, quæ adducta ad eam, deprecata est, vt ei manus imponeret. At illa respondit: Quid vobis & mihi, homines Dei? Nónne sanctus Martinus hîc habitat, qui quotidiè illustrium opere virtutum refulget? Illuc accedite, ibì obsecrare, vt ipse vos visitare dignetur: nam ego peccatrix quid faciam? Illa verò in sua petitione perdurãs, aiebat: Deus per omnes timẽtes nomen suum, quotidiè opus exercet egregium: ideoque supplex ad te confugio, cui prestita est diuinitùs gratia curationum. Tunc commota Dei famula, luminibus sepultis manus imposuit: statimque reseratis cataractis, mundum latè patentem, quæ fuerat cæca, prospexit. Multisque etiam energumenis ad eam ingressis, vt manus imposuit, fugato hoste nequam, sospitatem restituit. Nec morabantur ex his curari, quos ad se sancta permisisset accedere.

Itèm cęcam restituit.

Iam autem tempus vocationis eius appropinquabat, & defessa corpore soluebatur. Quod cùm viderent sanctimoniales, quas secùm habebat, flebant valdè, dicentes: Et cui nos, mater sancta, relinquis? vel cui commendas filias, quas in locum hunc pro Dei intuitu congregâsti? At illa parùpèr lachrymans, ait: Si pacem sanctificationemq; sequamini, Deus erit protectio vestra, habebitisque sanctum Martinum Antistitem pastorem magnum. Ego quoquè non discedam à vobis: sed inuocata adero in medio charitatis vestræ. At illæ rogabant, dicentes: Venturi sunt multi infirmi ad nos, flagitantes benedictionem à te accipere: & quid faciemus, cùm te non viderint esse superstitem? Confusæ enim eos foràs emittemus, cùm tuam faciem non contemplabimur. Rogamus autem, vt quia hæc ab oculis nostris absconditur, saltem digneris oleum salemque benedicere, de quo possimus ægrotis benedictionem flagitantibus ministrare. Tunc illa, benedicto oleo ac sale, tradidit eis: quæ suscipientes, diligentissimè seruauerunt. Sicque beatissima obijt in pace, & sepulta est in ipsa cellula, multis se in posterùm virtutibus repræsentans. Nam de memorata benedictione multi post eius transitum ægroti incolumitatis beneficia sunt experti.

Sancti inuocati adsunt nobis.

Obijt S. Monegũdis.

Bo-

Bosonis deniquè Diaconi pes vnus à pustula mala intumuerat, ità vt gressum facere non valeret, deportatusque ad eius tumulum, orationem fudit. Puellæ verò accipientes ex oleo memorato, quod sancta reliquerat, posuerunt super pedem eius, & extemplò aperto vulnere, defluente veneno, sanatus est. Cęcus quidam adductus ad eius tumulum, in oratione prosternitur: irruente autem in eum sopore, obdormiuit, apparuitque ei beata, dicens: Indignam quidem me iudico exæquari sanctis: sed tamen vnius hîc oculi recipies lumen: deinceps autem propera quantocyùs ad pedes beati Martini, & prosternere in compunctione animi coram eo. ipse enim tibi restituet alterius oculi visum. Expergefact⁹ homo, vnius oculi recepto lumine, abijt quò iussio impulit imperantis, ibique iterùm obsecrans beati confessoris virtutem, depulsa cęci oculi nocte, videns abscessit. Mutus etiam ad hunc beatæ tumulum prostratus decubuit, qui intantùm fide compunctus est, vt riuis lachrymarum cellulæ inficeret pauimentum: qui consurgens, absoluta lingua virtute diuina, regressus est. Alius deniquè mutus veniens & decumbens, corde tantùm implorabat, & non voce solubili beatæ fœminę auxilium, in cuius ore de memorata benedictione parte infusa, erumpente sanguine mixto cum pure, vocis officium meruit adipisci. Frigoriticus quoquè accedens ad hoc monumentum, vt palam tegentem attigit, restincta contagionis febre, conualuit. Contractus verò, Marcus nomine, manibus deportatus aliorum ad sepulcrum beatæ, orationem diutissimè fudit: hora autem nona pedibus proprijs stetit, domumque regressus est. Leodinus puer cùm in valetudinem grauem irruens, quarto ægrotaret mēse, & non solùm gressuum, verumetiam iam ciborum vsum, insistente febre nimia, perdidisset, ad eius deportatus sepulcrū, præmortuus accepta salute, surrexit è tumulo rediuiuus. Quid de frigoriticis reliquis loquar, cùm plerisque hoc fuerit beneficium remedij, dum palam tumuli sunt fideliter osculati? Quid etiam de energumenis? qui adducti ad cellulam beatæ, cùm limen sanctum fuerint ingressi, integræ menti restituuntur. Nec enim moratur larua egredi è corpore, cùm sanctę huius senserit adesse virtutem, operante hoc Domino nostro Iesu Christo, qui timentibus nomen suum pręmia largitur æterna.

Miracula ad eius tumulum.

VITA S. SVVITHVNI EPISCOPI VVINTONIENSIS, AVTHORE GOTZELINO MORINEN. QVI CLAruit anno Christi 1110. quanquàm suspicor hanc non nisì Epitomen esse vitæ ab illo conscriptæ. Stylum modicè hincindè correxi.

Lorioso rege Anglorum Egberto regnante, qui regi Kinegilpho, ab idolatria per beatum Birinum conuerso, octauus in regni administratione successit, beatus Suuithunus, pater & pastor in Ecclesia Dei futurus, cursûs sui in stadio mundi huius exigendi, diuina ordinante misericordia, accepit exordium. Annis verò puerilibus, pia simplicitate transactis, iugum Dominicæ seruitutis suis humeris imponi voluit, susceptumque humiliter viriliterque portauit. Itaque in clerum adscitus, de gradu in gradum, de virtute in virtutem, gressus eius DEO per omnia dirigente, conscendens, sub Helinstano Vuintano Episcopo, ad sacerdotij honorem prouectus est. Porrò autem curabat seipsum ministrum idoneum & probabilem DEO semper exhibere, verbum veritatis rectè & catholicè tractare, humanitati & mansuetudini studere, opera pietatis ante omnia exercere, non rectè neque ordine viuentes, virga castitatis corrigere, humiliter omnibus inseruire.

Iulij. 2. *Fit clericus.* *Virtutes eius.*

Eius fama vbì ad regis aures peruenit, ab illo accersitus est, & inter præcipuos amicos numeratus. Commendauitq; ei rex filium suum * Adulphum, liberalibus disciplinis erudiendū, & sanctis moribus instruendū: quē posteà Subdiaconū ordinauit. At tamen patre eius sine hęrede ex hac vita decedente, cùm pter eum nullus alius hęres

** Quidam Alidulphū vocant.*

res superesset, Leone Pontifice dispensante, vxorem duxit. Defuncto verò Helinstano Episcopo, omnium votis Suuithunus electus est. Eius precibus & exhortationibus rex Adulphus permotus, ecclesijs Dei vniuersam decimam terræ regni sui benignè donauit, libereque sibi vendicare concessit. Idem sanctus Episcopus pontem Vuintoniensem, qui est ad orientem, construxit: Cumque ei ædificando solicitam nauaret operam, quodam die illo ad opus residente, quędam paupercula mulier cò venit, oua venalia in vase deferēs: quam appræhensam operarij lasciuiētes & ludibundi, magno incommodo affecerunt, ouis vniuersis non ereptis, sed confractis. Illa igitur pro illata iniuria & damno dato, cum lachrymis & eiulatu coram Episcopo conquerente, vir sanctus pietate permotus, vas, in quo erant reposita oua, corripit, dextra signum Crucis exprimit, ouaque incorrupta & integra restituit.

Creatur Episcopus. Miraculū.

Solebat verò studiosè fabricare ecclesias ijs locis, quibus non erant: porrò dirutas & confractas instaurare. Dedicaturus sacras ædes, non equo vehebatur sublimis, nec secularis pompę apparatum sibi adhibebat: sed clericis & familiaribus suis cómitantibus, nudis pedibus humiliter incedebat. Ad conuiuia sua accersebat non locupletes, sed egenos & pauperes. Os ei semper apertum erat ad cohortandos peccatores ad agendam pœnitentiam. Monebat stantes, darent operam, nè caderent: lapsos, vt resurgerent. Cibum non vt ventrem farciret, sed pro suî sustētatione parcè & moderatè sumebat. Post multas vigilias multosque labores, nè deficeret, somni paululùm admittebat, psalmis & canticis spiritualibus semper intentus. Proximis semper, perindè àc sibijpsi, quod vtile, quod honestum, pium & sanctum esset, modesto & humili sermone proponebat. Vixit vir beatus vsque ad vitæ exitum in vera obseruatione mandatorum Dei, omni custodia seruans cor suum in omni munditia & spiritali puritate, catholicæ & Apostolicæ doctrinæ custos integer, filiorum spiritaliter regeneratorum in sanctæ conuersationis studio eruditor peruigil & magister. Humilitatem & mansuetudinem accuratiùs sectabatur. Deniquè pacem & sanctimoniam sequens, fontem vitæ & sempiternæ beatitudinis sitiebat. Atque ità feliciter migrauit ab hoc seculo ad sidereas mansiones sexto Nonas Iulij, anno salutis octingentesimo sexagesimosecundo. Iussit verò non intrà ecclesiam, sed extra eius septa, indigno & vili loco se tumulari.

Multa eius pręclara exempla. Eius beata mors.

Post obitum suum multis coruscauit miraculis: inter quæ apparuit cuidam viro, incredibili membrorum omnium infirmitate laboranti, admonēs, vt Etheluuoldum Vuintoniensem Episcopum adiret, diceretque ei, diuinæ prouidentiæ ità visum, vt corpus ipsius à loco, in quo conditum erat, sublatum, intrà ecclesiam digniori loco honorificentiùs tumuletur. Si diffidat & hæsitet, testimonij loco habiturum sanitatem, quam, profligato eadem hora morbo, quo diù laborâsset, ilicò esset recuperaturus. Addidit etiam, vt ad locum sepulturæ veniat, vnum ex ferreis annulis, qui etiamnùm lapidi infixi visuntur, sine vlla lapidis lęsione extracturus, rursumque pari facilitate, nihil læso lapide, in suum locum repositurus. Surgit ille perfectè sanus: vtì prędicta erant, omnia reperit, cunctaque ex ordine Episcopo enarrat.

Multa post obitū eius miracula.

Incuruum quendam, & pecudum more, prono vultu terram respectantem, sanum & incolumem reddidit. Vir quidam nobilis & diues, cùm meridiano tempore ad fluminis ripam deambularet, vidit subitò apparentes sibi tres vltra modum horrendas quasi mulieres statura immensa. Eæ fugientem illum compræhendentes, & multis modis affligentes, pestiferoque flatu suo penè suffocantes, incredibili horrore affectum, insano similem reddiderunt. Adducto autem ad ecclesiam, nocte apparuit sanctus Suuithunus, & omni pulso dolore, sanitati eum restituit.

Cùm Etheluuoldus Episcopus corpus beati viri è terra leuaret, mira odoris fragrantia omnes peruasit, mulier cæca visum recepit, & multi diuersis pressi ægritudinibus, eius meritis curati sunt. Ea translatio incidit in annum centesimum decimum ab obitu illius, incarnationis verò Dominicæ nongentesimum septuagesimumprimum, & Idus Iulij. Eodem die puerum, à natiuitate mirabiliter contractum, sanauit: tribus mulieribus oculorum lumine orbatis visum restituit: nexibus ferreis mulierem in carcere compeditam, ruptis vinculis, liberauit: paralyticum curauit: matronam nobilem, sed cęcam, illuminauit: vigintiquinque homines varijs vexatos morbis, qui è locis diuersis venerant, vno die perfectè restituit: cæcos aliquot, duas contra-

Eius trāslatio, & miracula. Quę deinceps sequūt in hac historia, in compendium redegi.

tractas fœminas intrà vnum diem: triginta & sex è diuersis locis venientes, nec vnius generis laborantes ægritudinibus, trium dierum spatio: neq; diù pòst, centum viginti quatuor intrà dies quatuordecim curauit.

Rex Edgardus ob coërcēda furta lege sanxit, vt in furto depræhensus, oculis priuaretur, auribus, manibus pedibusque præcisis, cute capitis nudaretur, sicq; feris & auibus laniandus obijceretur. Accidit verò, innocentem quendam ea pœna mulctatum, penè amittere auditum, obstructis sanguine aurium meatibus. Delatus à parentibus in oratorium S. Suuithuni, vt solus auditus ei redderetur, non id modò impetrauit, sed etiam alia, quæ non rogauerat. Mulierem quandam dormientem ostio aperto in villa ciuitatis Vuintoniēsis, lupus è lecto absportauit in syluam, & horrendo vlulatu alios ad se lupos acciuit. Mulier & inedia & ætate debilis, quid faceret ignorabat. Cōuertitur ad preces, diuinā implorat opem, S. Suuithunum appellat. Lupus, eius audito nomine, obdormiuit: mulier se subducit: lupus euigilans, cum socijs eam insequitur, sed lædi non potuit, quam Dei & beati Pontificis misericordia liberandam susceperat. Edgardi regis lex seuera in fures.

Statuam quandam S. Suuithuni Episcopus Schireburnensis à fratribus acquisitam, honorificè in ecclesia sua collocauit, vbi præclara miracula crebrò edi solebāt. ad hanc statuam quidam leprosus non curationis obtinendæ causa, sed vt ab illis, qui eo in loco preces funderent, stipem acciperet, accessit. Cumque paululùm illic obdormiuisset, visum est ei S. Suithunum adesse, lepram ipsius manu abstergere, & morbum illum omnem repentè ab ipso depellere. Euigilans, lætus coram omnibus cingulum soluit, & se purgatum ostendit. Statua S. Suuithuni, & miracula ad eam.

VITA S. OTTONIS EPISCOPI BABENBERGENSIS ET APOSTOLI POMERANORVM, MVtato passim stylo per F. Laurentium Surium, ex quodam antiquo MS. libro descripta. Authoris nomen aberat, sed satis apparet eum scripsisse bona fide.

BEatissimus Otto Episcopus è Sueuia duxit originem. Parentes habuit Bartholdum Comitem & Sophiam, nobilitate magis, quàm rerum opulentia insignes. Conditione enim ingenui, summis principibus sanguinis generositate erant pares, sed impares censu. Ij cùm filium suum Ottonem in prima ætate literis traditum, diligenti cura quæsito illi magistro, ad puberes annos perduxissent, vita functi sunt, facultatesque eorum & pecunias alter filius Fridericus, futurus miles, possedit. Ottone igitur studiorum causa in exteris regionibus degēte, frater eius adhuc puer, domum pro viribus gubernabat, tenues sanè impensas Ottoni in literas incumbenti suppeditās. Cùm iam autem Otto Grammaticæ præcepta, itemq; Poëtas & Philosophos quosdam tenaci memoria complexus esset, nec haberet sumptus, ad studia sublimiora adspiranti necessarios, noluit fratri aut alijs cognatis importunum & odiosum se præbere, iam tum in ipsa adolescentia secutus verecundiam & bonæ existimationis decorum atq; pulchritudinem. Iulij 2. sed translatio eius solenniter celebratur 30. Septēbris.

Itaq; in Poloniam peregrè profectus, vbi nouerat literatorū esse penuriam, ludum literarium aperuit, & tum alios docēdo, tum seipsum quoq; magis magisq; ad eruditionis profectum vrgendo, breui sibi & rem auxit familiarem, & honori habitus est. Idioma quoq; regionis illius didicit, sensimq; ad altiora progrediens, parsimoniæ, frugalitatis & continentiæ studijs eruditionem suam illustrauit. Atq; hac ratione omnibus charus & gratus effectus, in magnorū virorum & potentium sese amicitiam & familiaritatem insinuauit, non parùm illi eam ad rem conferente corporis elegātia, & quòd valdè idoneus & opportunus videretur legationibus obeundis, & inter sublimes personas vltrò citroq; ferēdis responsis. Adscitus verò est in aulam Poloniæ Du- Abijt in Poloniam S. Otto.

cis,qui eum legatum misit ad Henricum Imperatorem,eius nominis Quartum. Obierat enim tum eius Ducis coniunx,& desponsa illi fuit Iuditha,huius,quem diximus, Imperatoris soror. Euenit autem non sine dispositione diuina, vt beatus Otto ad Imperatoris aulam perueniret,in cuius etiam ministerio cum cæteris, quos Capellanos vocant,aliquandiù permansit.

Ea res temerè à quibusdã Imperatoribus vsurpata, multas in Ecclesia turbas excitauit.

Per id tempus Imperatores Ecclesiarum inuestituras conferebant, & quotiès Episcopus aliquis decessisset è vita,ecclesia cui præfuerat,pedum & annulũ ad Imperatorem transmittebat,ab eius aula petẽs sibi dari Episcopum. Itaq; multi nobiles & præstantes viri, cognati & filij principum ,Imperatoris aulam sequebantur,Capellanorũ ei ministerium exhibentes, spe alicuius Episcopatûs obtinendi. Inter quos omnes ea se moderatione & æquabilitate cõparabat Otto, vt neque ex sublimitate inuidiam, neq; ex abiectione & vilitate contemptũ sibi conflaret. Accidit tum, vt Imperatoris Cancellario in Episcopum promoto,in eius locum ab Imperatore Otto subrogaretur. Quo sanè munere ea dexteritate, industria & comitate ꝑfunctus est, vt aulici oẽs multa cum beneuolentia & studio complecterentur, eiq; deferrent. Intereà Babenbergensis Episcopus Rupertus anno Christi millesimo centesimo secundo excessit è viuis,allataq; sunt Episcopatûs insignia ad aulã Imperatoris,& preces oblatæ Imperatori pro pastore dando. Ille verò sex mensium sibi voluit spatia permitti ad deliberandum. Interim ecclesiæ Babenbergensis Clerus & populus pro idoneo antistite Dominum attentissimè deprecabatur. Elapsis indè mensibus sex, Imperator significauit Babenbergensibus idoneum se ipsis pastorem reperisse. Illi igitur inter spem & metũ anxij, attentiùs rem Domino commendabant: cumq; nuncij tam Clerici quàm laici profecti essent ad aulam Imperatoris, cæteri omnes à minimo ad supremum vsq; ꝓximo ante Saluatoris natalem Dominico die, instituta cum Crucibus processione,ad montem S. Michaelis ascenderunt,suffragia petituri,vt beatissimus Michael Archangelus, cælestis militiæ signifer,suis precibus à Domino ipsis bonum,strenuum,peritũ pastorem & præsulem impetraret. Eos autem pro sua misericordia & veritate exaudiuisse Dominum Deum,& beatissimum Michaelem Archangelum,ipse certus rei probauit euentus.

Fit Cancellarius Imperatoris.

Enimuerò & legati Babenbergensis ecclesiæ ab Imperatore honorificè sunt accepti,& in suo negocio felicissimè expediti. Cùm enim Imperator illos ad se vocâsset, ità locutus est: Quantæ nobis curæ sit ecclesia vestra, hinc animaduertere potestis,ꝙ non temerè aut subitò rectorem vobis præficiendum putauimus, sed adhibita tẽporis mora,itemq; consilio & matura deliberatione: neq; id mirum sanè, quandò à propinquis & ꝓgenitoribus nostris ea, vt nôstis, ecclesia benè fundata,prędijs,possessionibus & omnium rerum copia & affluentia instructa & sublimata est,atque ea omnia, quod de alijs ecclesijs dicere vix ausim,integra etiamnùm atq; sartatecta ei conseruãtur:ità vt iure meritoq; prouidum,sagacem,& qui eius facultates tueri nôrit,non vanum & superbia tumidum,illi gubernatorem constitui oporteat. His atque id genus alijs sermonibus Imperatore suum consilium semèl atq; iterùm legatis cõmendante, quidam ex eis propemodùm dilationis pertæsi, vbi vel quisnam sit ille, quem ipse delegerit,sciscitabantur. Tum Imperator: En,inquit,prçstò est:& manu apprehendens Ottonem,(erat autem ille forma corporis egregia,bonis indutus vestibus, tonsura & toto habitu intùs & foris Clericum repræsentans)Hic, inquit, hic est vester dominus & Babenbergensis ecclesiæ antistes. Consternati autem legati,inuicèm sese respectãt, in ipsum quoq; Ottonem identidèm suos oculos conijciunt. Porrò nobiles pleriq; qui aut sibi, aut suis cupiebant, nutibus ac mussitatione legatos, nè illum recipiant, instigant. Itaque subtristes legati: Sperabamus,inquiunt, aliquem ex aulæ vestrę maiestatis proceribus vel principibus nobis notum præsulem & dominum nos accepturos. Hic verò quisnam sit aut vndè, incõpertum habemus. Tum Imperator: Vultisne,inquit,scire,quis & cuias sit iste? Illis se id velle respondentibus: Equidem, ait, pater eius ego sum, & Babenberga mater eius erit. A qua nos sententia non decedemus. Si quis autem sese opponere ausus erit, is proculdubiò nostram in se indignationem conuertet. Neq; enim vel leuitate animi, vel priuatis cõmodis ducimur: sed quod honestum inprimis & illi ecclesiæ vel maximè necessarium visum nobis est, id simplici animo hac in re secuti sumus. De compertis, vt dici solet, non est incertũ iudi-

Datur Babẽbergẽsibus Episcopus.

dicium. Longa experientia & probatione totum hunc hominem perspectum & cognitũ habemus: eius fides, patientia, longanimitas, prudentia, sagacitas, in rebus paruis diligentia, in arduis strenuitas minimè nos latent. Neque ambigere debetis, eius absentiam nostræ domui non parùm detrimenti allaturam, vtpotè qui negocia eius omnia strenuè ac fideliter exequi & expedire hactenùs consueuerit. Virtutes S. Ottonis.

Hæc vt Otto audiuit, ad pedes Imperatoris aduolutus, vbertìm lachrymas fudit. Accurrunt legati, prostratum erigunt: ille contrà humiliter recusat, dicit se inopem & tanta dignitate indignum: iustius esse confirmat, viros ingenuos, claros, nobiles, potentes & diuites capellanos Cęsareę maiestatis eum honoris gradum obtinere. Tum verò Imperator: Cernitis, ait, quæ sit huius hominis ambitio. Iam tertiò recusat. Duos anteà ipsi oblatos Episcopatus ad socios reiecit. Ecquid vobis videtur? Augustanam sedem tradere ei voluïmus, sed ille sciens hæreditatem, ad quam festinatur in principio, in nouissimo benedictione carere: eos, qui ante ipsum in aulæ nostrę laboribus & exercitijs versati essent, æquum esse dicebat priores quiete potiri. Idem fecit, cùm ei à nobis oblata est Halberstadensis ecclesiæ sedes. Itaque spe bona ducor, Bambergensi ecclesię illum diuinitùs reseruatum. Atq; hæc dicens, annulum Episcopi, eius digito apposuit, pedum tradidit, & ità inuestitum legatis attribuit. Mox à tota aula ei acclamatur: legatique rem diuinitùs agi cernentes, suscipiunt & amplectuntur eum, dominum & patrem suum illum vocantes. Deindè Imperator ait ad illos: Accipite dominum vestrum, & omni reuerentia, studio ac beneuolentia ipsum complectimini. Testor enim eum, qui nouit omnia, non me nósse mortalem quenquam, cui honestiùs ac tutiùs eius loci cura credi potuisset. Me quoq; viuo & Romani Imperij habenas moderante, quisquis hunc tetigerit, tanget pupillam oculi mei. Hac ratione atque hoc ordine pontificatûs cathedram scandere coactus, ægrè quidem & cum multa hæsitatione consensit propter contentionem illam, quæ erat inter regnũ & sacerdotium causa inuestituræ & electionum ecclesiarum, quas euacuare sibiq; vendicare plùs æquo nitebatur imperialis authoritas. Rursùs autem verebatur, non sine diuinitatis nutu iam tertiò sibi offerri episcopatum, eumque si tertiò repudiaret, posse in ipsum competere illam sententiam: Noluït benedictionem, & elongabitur ab eo. Tres Episcopatus recusauit. Prou. 20. Aegrè recipit cathedram. Psal. 108.

Inter has ergò angustias positus, quod vnum salutare existimabat, ad sanctę & Apostolicæ sedis & catholicæ matris auxilium confugere decreuit. In ipso igitur articulo, cùm adhuc in aula Imperatoris esset, votum nuncupauit Domino, nunquàm se in Episcopatu permansurum, nisì consentiente & postulante ecclesia sua, ipsius Pontificis Maximi manu & consecrari & inuestituram consequi mereretur. Porrò natalem Christi Saluatoris diem cum Imperatore Moguntiæ celebrauit. Deindè partìm retentis, partìm dimissis legatis, qui ipsius causa venerant, in aula mansit ad quadraginta ferè dies, pro decoro & honestate, tum Imperatore, tum aulicis omnibus permultùm ei deferentibus. Indè verò Princeps Augustano & Herbipolensi mandat Episcopis, alijsque aulæ honoratis viris, vt eum Babenbergam deducant: qui sanè honestissimo comitatu & multa frequentia ad sedem ipsius pridiè Purificationis beatissimæ Virginis Babenbergam eum introduxêre, omni clero & populo eum cupidissimè expectante. Cùm autem eatenùs ad oppidum accessisset, vt iam conspicere posset monasterium cathedralis ecclesiæ, ab equo descendit, calceamenta deposuit, humilitatẽ animi corporis habitu ostendens: atq; ità licèt rigeret Februarij frigidum cælum, per niues & glaciem nudis pedibus vsq; in sancti Georgij ædem progressus est, occurrentibus ei longo examine clericis & monachis, laicisque nobilibus permultis cum vniuersa plebe Babenbergensi, cum pompa & processione insigni, cum ornamentis & reliquijs Sanctorum, cum hymnis & cantionibus, ad personam & tempus accommodatis, tanta deniq; cum exultatione & decoro, vt pro dignitate verbis explicari non queat. Post officia salutationum, cùm illud penetrabile gelu adeò pedes Episcopi exussisset, vt ipsam vitæ sedem cor & viscera frigus ex toto ferè occuparet, alijs calidam aquam ad abluendos pedes offerentibus, ille gnarus & prudens frigidam poposcit, eique pedes imponens, frigus frigore profligauit. Nota religionẽ sancti viri. Exemplum pręclarum.

Memor autem voti sui, post paucos dies ab ingressu suo in oppidum, priusquàm de rebus cæteris quicquam constitueret, nuncios Romam mittit cum literis ad domi-

num Paschalem Pōtificem, eius nominis secundum: à quo per literas euocatus, Romam profectus est: quò cùm in ipsis Ascensionis Christi ferijs peruenisset, nec ibi Pōtificem inuenisset, in Campaniam abijt, & Anagnię eum reperit. Qui autem cum illo venerant viri honorati, data & accepta salute, Pontificem etiam ecclesię Babenbergensis nomine salutant, suasq; preces & vota pro electo antistite suo subiungunt. Otto verò nil cunctatus, ordinem & modum suę ad Episcopatum euectionis exponit, nihil regit silentio, pedum & annulum ad Pontificis pedes deponit, temeritatis & errati veniam petit, addens tamen non sua voluntate, sed aliena potestate ità factū: postulat aduersùs seipsum Canonicę censurę vltionem. Tum Pontifex Paschalis, admiratus viri summam prudentiam & constantiam, leuare eum iubet insignia. Ille verò negat, indignumq; se protestatur. Ait igitur Pontifex: Sancti spiritûs solennitas aduentat: tanti ergò arbitri voluntati rem hanc permittere debemus. Cumq; vltrò citroque multa satis hinc inter se contulissent, accepta benedictione, Otto cum suis ad hospitium digreditur. Vbì sanè tota illa nocte & sequēti die multa apud se pertractās, & animo voluens accuratè malitiam temporum, angustias, curas, pericula pastorum, inobedientiam, proteruiam, insolentiam subditorum, & quicquid deniq; duri & aduersi in ea functione accidere possit, plena deliberatione, abdicatis omnibus, priuatus & quietus secùm viuere decernit: accitisq; itineris sui socijs, quid deliberâsset aperit, moxq; vale dicens Pontifici & eius curiæ, domum abire cœpit. Vnius autem diei itinere confecto, Pontificis mandato reuocatur, missisq; donis quibusdam, eorum mystica interpretatione admonetur corpus & animum præparare percipiendis donis Spiritûs sancti.

Romā proficiscitur.

Vide quàm agnoscat Rō. Pontificis authoritatē vir tantus.

Ecquid verò faceret? Obedientiæ præcepto retrahitur, à comitibus impellitur, atq; ità cum tremore & reuerentia reuersus ad Pontificem, in ipsa sacratissima Pentecoste, petentibus Babenbergensis ecclesiæ legatis, ab ipso Romano Pontifice accipit inuestituram, & cum multo decore & exultatione totius curiæ, inuocato Spiritu sancto, inter Missarum solennia Episcopus consecratur. Simùl autem ab eodem beatæ memoriæ Pontifice id tum accepit priuilegij, quandò ex more pro accipiēda Episcopali benedictione, Romanę Ecclesię matri, quę dignos filios honore afficere gaudet, venerandum caput submisit, vt cùm anteà potestas facta esset Episcopo Babēbergensi quater annis singulis specialis cuiusdam honorificentiæ prærogatiua, Cruce & pallio vtendi, ipse eiusq; successores, quòd idoneus & honore illo dignissimus videretur, octiès Cruce & pallio quotannis vti possent: neque id ambitione aliqua, sed gratuita matris illius Romanæ Ecclesiæ benignitate. Et ille quidem pòst honorem DEI, quem in cunctis actibus suis glorificare iucundum ei erat, etiam ecclesiæ, cui prę̄erat, gloriam & decorem cumulare studebat.

A Pōtifice cōsecratur Episcopus.

Priuilegiū Episcopi Bābergensis.

Ab eo autem tempore, quo Episcopus consecratus est, operante in illo gratia Spiritûs sancti, tam in secularibus, quàm spiritalibus & ecclesiasticis negocijs consilio viguit & prudentia, ità vt gratiam & dignitatem sibi augeret tum apud omnes generatìm, tum illos verò peculiariter, quibus non magis præesse, quàm prodesse incipiebat. Primitię verò operum eius duo cœnobia fuêre, quæ extruxit in Episcopatu Herbipolensi, quorum alterum Vraugia dicitur, sub patrocinio S. Laurētij: alterum Vra, in honorem beati Petri Apostoli: quibus honesta & eleganti fabrica absolutis, quemadmodùm omnibus suis monasterijs solebat, prędia, syluas, agros, prata vel precio cōparauit, vel alijs iustis modis acquirere studuit. Deindè in Babenbergensi Episcopatu tertium & quartum condidit monasterium: quorum alterum Michelenualt dicitur, in honorem S. Iohannis Euangelistæ: alterum in Lantheim, in honorem beatissimæ & perpetuæ Virginis Mariæ, Cistertiensis ordinis: nam alia tria ordinis Cluniacensis fuêre: Et Michelenualt quidē & Vraugiam, in fundo ꝓprio patrimonij ecclesiæ: Lātheim verò & Vram, in aduentitio condidit. In Episcopatu Ratisponensi sex ædificauit monasteria, è quibus quinq; ordinis Cluniacensis fuêre. Primum, Entisdorffum dictum, in honorem S. Iacobi Apostoli. Secundum, * Pruueningen, sub patrocinio beati Georgij martyris: vtrunq; in fundo aduentitio. Tertium, cognominatum est Monasterium, quod cum adiacente parœcia eiusdem nominis, sibi pecunia comparauit ab * Henrico Duce Bauariæ & Diepoldo Marchione, regioq; Clotarij Imperatoris priuilegio illud in Babenbergensis ecclesiæ ius & ditionem transtulit. Quartum

Multa construit monasteria.

est

est Biburgum. Quintum * Adelhartesdorffum: sed Biburgum quidem sub patrocinio beatissimæ Mariæ perpetuę Virginis: istud verò posterius, in honorē S. Iohannis Euāgelistę: vtrunq; aūt situm est in fundo aduentitio. Sextū porrò est Vuindelbergū, ordinis Clericorū regularium, quos Nortbertinos siue Præmōstratenses vocant, in honorē sanctissimæ matris Dei, quod itidem fundum aduentitium habet.

Norbertini, à Nortberto primo fundatore.

In Episcopatu Halberstadensi vndecimū eius extat monasteriū Regēstorffum, ordinis Cluniacēsis, sub patrocinio beati Iohannis Baptistæ. Abbatiam enim Vicēbach, quæ nūc, mutato loco & nomine, Regenstorffum appellatur, cum omnibus, quæ iuris illius sunt, à munificentia Henrici Imperatoris Iunioris acceptam, priuilegijs regiæ authoritatis sanctæ Babenbergensi ecclesiæ adiecit, bonaq; eiusdē cœnobij duplicauit. Cùm eīm anteà nō nisi sexagintaduos, vt vocāt, mansos habuisset, ille alios sexagintaduos adiunxit. In Episcopatu Eistetensi duodecimū cōstruxit monasteriū Halsprūnam, ordinis Cistertiēsis, sub patrocinio beatissimę matris Dei: quod quidē cum eius fundo ingēti pecunia coemptū, magnis sumptib⁹ in Abbatiā ꝓmouit. In Episcopatu Pataujensi tertiumdecimū eius est monasteriū Alrispach, & decimumquartum * Cluniacēse sub patrocinio beati Andreę Apostoli iuxta fluuium Anisum. Hoc verò à Lupoldo Marchione dono accepit, in eiusq; promotionē viginti māsos & quinquaginta marcas impendit. In patriarchatu Aquileiensi decimumquintū cœnobiū cōdidit in castro Arnoldsstein, ipsa munitione destructa: quod quidem castrum annis quinq; & quadraginta cum nonagintaquinq; mansis, q ditionis eius erant, ab ecclesia Babenbergēsi abalienatū, ipse multo labore & sumptu recuperauit, adiectisq; alijs sexaginta māsis, Abbatiā illic cōstituit. Hæc nimirùm quindecim cœnobia, opera illius & benignitas nunq̄ infœcūda, cōdidit & ꝓpagauit. Prętereà verò etiā quinq; cellulas, quasi totidem seminis grana serere curauit, sciēs neq; eū, q seminat, esse aliquid, neq; q rigat, sed Deum incrementū dātem. Ex ijs aūt granis qdam iam surculi pullulāt, poteruntq;, Deo augmentū ꝑstante, in arbores excrescere. Prima dicitur Aspach, in honorem S. Matthęi Apostoli & Euangelistę: cuius qdem fundū & fundi prædiū multo tēpore Babenbergēsis ecclesia pdiderat: sed ille solerti cura perquisitū, in monachorū Cellā mutauit, quæ iam in Abbatiā ꝓfecit, multis ꝑdijs ab illo primùm, deindè ab alijs fidelibus aucta. Secunda, in Babenbergensi loco in domate S. Michaelis sita est, quam sub patrocinio S. Fidis virginis & martyris, primò sanctimonialium esse voluit, sed posteà altiori cōsilio septem monachis eam attribuit, & cum omnibus, quæ illius sunt, S. Michaeli consignauit. Tertia est Rota, sub patrocinio S. Georgij martyris in Episcopatu Herbipolensi. Quarta Vuessera, in eodē Episcopatu, ordinis Nortbertinorū, in honorē sanctæ Dei genitricis Mariæ. Sed alterius harū fœcunditas, alteri sterilitatem attulit. Rota enim permanens in sua tenuitate, proficientis Vuesseræ, tanquàm melioris, seruituti subdita est.

2. Cor. 3.

Non est verò ignorandum, Rotam hanc Ottonem Episcopum ab Agnete Palatina eiusq; sorore Adelheida cum sexaginta mansis ecclesiæ Babenbergensi donatā accepisse: quę verò circūcircà adiacent illi cellę bona, cum emisse ducentis septuagintaquinq; marcis, putà agros, syluas, prata, pascua, molendina, & quicquid vsûs aut iuris in eo prędio * Eimo Dux noscitur habuisse. Vuesserā verò construere cœperat Gotboldus Comes, sed Otto Episcopus eam, dono ab illo acceptam, suis impendijs promouit. Quinta Cella fuit in Episcopatu Herbipolensi * Inchartehausen in pago Tulleualt. Quòd si verùm fateri liceat, etiam sexta illi Tuckelhausen in eodē Episcopatu attribuenda est. Eius enim fundatores cùm se cernerent prouehendę illi minimè pares esse, nec ignorarent Ottonem Episcopum eiusmodi rerum esse studiosissimum, vt eius ope locus promoueretur, eius nomini eum adscripsêre, Babenbergensisq; ecclesiæ corā idoneis testibus eum fore promiserunt. Qua conditione multa etiam illi loco impendit. Sed hactenùs de monasterijs & Cellis ab eo constructis dixisse sufficiat.

for * l Charhausen

Tuckelhausen iam est Cartusiense monasteriū

Porrò verò cathedralis Babenbergensis ecclesiæ monasterium, quod sub eius antecessore, Deo permittente, solis saluis parietibus, penitùs conflagrârat, magnis impensis beati viri temporibus pristinę suæ elegantiæ & dignitati restitutum est. Ipse pauimentum strauit, columnas ecclesiæ, quas ignis afflauerat, egregiè & firmauit & ornauit, Chorū S. Georgij exaltauit, picturas nihilo prioribus inferiores excitauit, & nè casus similis deinceps formidandus esset, totū monasterium & turres laminis cupreis

Ecclesiā S. Georgij & monasteriū egregiè instaurat.

contexit, sphæras & cruces turrium inaurauit, omnia deniquè monasterij ædificia in singulis officinis instauranda, & in meliorem statum euehenda curauit.

Quæ verò eidem ecclesiæ facultates & prædia eius benignitate accesserint, præter ea, quæ fundatorum liberalitas iam antè ei contulerat, vel sola Canonicorum mensa non paulò, quàm priùs fuerit, copiosior satis docere potest. Ecclesia quoquè S. Michaëlis non mediocres ei debet gratiarum actiones. Nam vetus illa structura cùm in sacrosanctæ Eucharistiæ ædiculæ siue ciborij, vt author vocat, hemisphærio intrinsecùs rimam haberet, veritus ille, nè fortè ruinam faciens, monachos læderet, tanquàm sibi ea opportunitate oblata gauisus, totam illam sustulit, ipsumq; monasterium de integrò, & quidem augustius atq; grandius extruxit, ipsamq; rem fratrum, plusquàm nonaginta talentorum redditibus annuis, cumulauit: multa quoq; eidem loco ornamenta contulit, quippe quem singulari quodam studio & beneuolētia, tanquàm corporis sui post obitū futurum domiciliū, semp complexus sit. Multa hîc breuitatis causa prætereo, quę tum huic, tum alijs cœnobijs & ecclesijs suis elargitus est, pallia, stolas, casulas, calices aureos & argenteos, cruces, capsas, vrceos, ampullas aureas & argenteas, thuribula, acerras, candelabra, diuersa ecclesiarum vtensilia, cortinas, tapeta, vtriusq; testamenti codices, aliosq; diuersos libros: quorū omnium tam est ingēs copia, vt numerus æstimationem vincere videatur. Et est sanè admiratione dignum, ab vno Episcopo tot locis tam multa potuisse conferri. Sed hæc omnia de fonte rei familiaris ille hauriens, Deo subministrante abundè multa, seipsum non exhausit: immò, sicuti ipse dicere solebat, quanto plus in Dei opera erogabat, tanto semper magis ipsi, quod erogaret, suppetebat. Quanuis autem totus esset in Deo, & omnia sua in cælestes thesauros pręmittere festinaret: at nihilo minùs, vt vir prudens & potens, quod Dei erat, reddidit Deo: & mundo, quod illius esset, non negauit.

Multū confert ecclesię S. Michaelis.

Quæ verò illius in vestitu & victu frugalitas fuerit ac parsimonia, vix vlli credibile videatur. Dixisse enim illum pro certo accepimus, nunquàm se in episcopatu panem ad satietatem comedisse. Semper enim sobrius & penè ieiunus à mensa surrexit, apposita omnia, ægrotis, egenis, & mendicis impertiēs. Quodam ieiunij tēpore, cùm multa esset piscium penuria, quidam procurator eius lucium non magnum duobus solidis emit, cumq; benè apparatum prandenti illi obtulit, modestè obsecrans, vt plus aliquid cibi caperet, seq; pisce illo carè empto reficeret. Cui Episcopus: Quanti, inquit, emisti eum? Respondit ille: Duobus solidis. Tum Episcopus: Absit, inquit, vt miser Otto solus hodiè tot nummos absumat: leuansq; discum, iussit eius precij cibum apportari Christo suo, qui illi seipso meritò charior esse deberet. Ferto, ait, piscem hūc, sicubì nôsti hominem morbo decumbere, aut paralysi cruciari. Ego, qui robustus sum, hoc me pane facilè refecero. Ità ille in tanta opulentia delicijs studebat.

Insignis in Episcopo frugalitas, & in pauperes benignitas.

Cùm sic aūt egregius pastor ouilis sibi crediti pręcipuā gereret curam, Boleslaus Poloniæ Dux illum ad se acciuit, vt Euangelij prędicatione ad Christi religionē traduceret Pomeranos, quos Dux ille, Boëmorum & Hungarorum fretus auxilio, suæ ditioni per id tempus subdiderat. Cuius quidem rei occasionē indè Poloniæ Dux arripuit, ꝙ Otto Episcopus, vt suprà memoratū est, in sua adolescentia versatus in Polonia, eius gētis linguā didicisset. Itaq; eius consiliū & opem implorabat, vt Pomeraniæ populus, quem crudā barbariē vocabat, Christiana doctrina imbutus, ad sacri baptismatis gratiā cōuerteretur: multùm sanè id cōquerens, ꝙ nullos neq; Episcopos, neq; presbyteros, huic operi Domini idoneos & voluntarios, obtinere posset. Ea re cognita, Otto pijssimus, & nunciū hunc & profectionē hilariter suscipit, rebusq; suis cōpositis, & à Pōtifice Romano dimissione impetrata, per Boœmiam, DEO duce, in Poloniam peruenit: moxque tribus presbyteris in cooperarios assumptis, Pomeraniā adit. Ei verò Christiernus, terræ illius princeps, qui iā Christianus erat, honorificè processit obuiàm, obsecrans Episcopum, vt omnem nauaret operam, quò gens illa ad fidem Christi institui & baptizari posset.

Boleslaus subiugat Pomeranos.

Etsi autem Pomerani crassi admodùm & dura ceruice essent, at tamen benignus Deus gratiam & spiritum dedit, ità vt venerandus Episcopus studiosè catechizādo & fidēter cōcionando verbū Dei, difficultates oēs perruperit, & breui tēpore multū pfecerit, adeò vt intrà paucos dies ad septē hominū millia vndis salutarib' expiata sint, Cūq; Pomerani Principis cōiunx, quæ etiamnùm ethnicismi erroribus implicata tenebatur, tantam diuinæ gratiæ cerneret largitatem, Euangelium regni Dei etiā ipsa com-

Pomeranos multos cōuertit S. Otto.

complexa est,& cũ familia sua in Christi Ecclesiã, baptismi percepto sacramẽto, trãsiuit. Effecit ꝑtereà B. Otto, vir Apostolicus, vt Dux Vuecesslaus vigintiquatuor cõcubinis aut pellicibus suis ꝓpudiatis, solam legitimã coniugẽ retineret. Extruxit etiam S. Episcopus in ea regione ecclesias, in ijsq; presbyteros ordinauit. Deindè vlteriùs in eadem ꝓuincia profectus, Christũ euangelizauit. Interim verò in quendam peruenit locũ, cuius incolæ Christianã religionẽ amplecti modis omnibus detrectabãt: cumq; ille magno zelo & multa instantia ꝓdicaret, verberibus ab illis affectus est, & in cœnũ depressus atq; conculcatus, multisq; contumelijs & ignominijs appetitus. Verùm id ille placidè ferens, nec minori fiducia verbũ Dei quotidiè prædicãs, Deumq; fidenter implorans, desidem illũ & socordem populũ tandiu tamque accuratè adhortatus est, vt tandem in Christi suaue iugum colla sua immiserit. Tum verò pœnitẽtia ducti, dolebant se virũ sanctũ, q ipsos magnis affecisset beneficijs, tam inhumaniter tractauisse. Ab incredulis multa patitur.

Postq̃ aũt Pomerani Christiana religione initiati fuêre, & cultus diuinus ritè apud eos constitutus, vir sanctus ad Babenbergẽsem sedem suã se recepit, vbi non solùm vt Episcopus, sed instàr Apostoli cuiusdã, magno cũ gaudio susceptus est. Transactis aũt annis aliquot, iterùm in Pomeraniam redijt, veritus, quandoquidẽ multi adhuc in fide infirmi illic essent, & ipsa plantatio tenera, nè inimicus satan semen suũ insphergeret, & populũ ad apostasiam induceret, sicque relicto Christo, ad idololatriam relaberetur. Itaq; per Saxoniam iter ingressus, cùm iam secundò Pomeranos pleniori Dñi doctrina confirmâsset, in Poloniam profectus est ad Boleslaum principem: deindè in suam diœcesim reuersus est.

Referam hoc loco quoddã flagellum eius siue diuinã castigationẽ, simulq; eius & causam siue ordinẽ, & qd boni indè cõsecutũ sit, exponã. Cùm fortè in pago Buchebach diuinarum rerum studiosus, chartulam patrociniorũ legisset, & in ara ecclesiolæ multas & maximas sanctorũ reliquias recõditas animaduertisset, ad nobiliora eas loca trãsferre cogitabat, vbi maiori in honore & veneratiõe ab hoĩbus religiosis haberent. Itaq; adiũctis sibi Clericis, cùm priùs ieiunio & precibus vacâsset, pia animi intẽtione sigillũ altaris resignari iubet: sed hæsitãtibus cunctis & trepidantibus, ipse ferrũ arripiens: Absit, inquit, vt tantũ decus sub tam vili regmine permaneat: cumq; semèl atq; iterùm vel tertiò sigillũ malleo cecidisset, sanguis è plumbi arcula haud aliter atquè ex animãtis corpore manauit. Turbatus Episcopus, abijcit ferrũ: stupent oẽs, cœptum opus intermittũt: ad orationẽ simùl oẽs prosternũtur, admissi veniã petunt. Sed pater omnipotẽs, sapiens & benignus, q ad disciplinam filium erudire volebat, graui ægritudine Ottonẽ afficit, adeò vt de vita desperaret. Inualescẽte indè morbo, cùm se putaret minimè eo liberatum iri, Abbatem S. Michaëlis Vuolframmum, quem præcipuè fidum atque familiarem habebat, accersit, vt siue ad vitam, siue ad mortem res spectaret, fide & obsequio fidelis amici vteretur. Illo igitur ad eius lectulum assistente, eiusque dolores modis quibus poterat delinire conante, vir beatus, monasticæ religionis præcipuus amator, habitu monachi instantissimè se petit indui, dicens, ab annis multis propositũ sibi fuisse, abdicata pontificis dignitate, in paupertate spiritûs & contritione cordis, sub magistri obedientia Christo seruire. Nota rem miram: sed væ hæreticis, qui sacras reliquias etiã summa ignominia afficiunt. Cupit fieri monachus.

Verùm Abbas vir gnarus & prudens, magniquè consilij, obedientiam qdem ægrotantis suscepit, desiderium & petitionem eius laudans: sed habitũ deindustriâ distulit. Post aliquot dies meliusculè habet ægrotus: memorq; voti sui, religionis habitum expetit, disponit res suas, ad monasterium deportari se mandat. Abbas lætus feruore tanti viri, cum multis honestis viris, qd agendũ sit, consultat: illi verò omnibus perpẽsis, aiunt sibi planè inconsultũ videri, talem virũ, ecclesiæ & pauperibus Christi adeò necessarium, ad monasterij silentia transferri. Tum Abbas reuerenter ex Episcopo ꝑcontatur, velitne promissam sibi obedientiam re ipsa exequi : illoque respondente, in eius nomine, qui pro nobis Deo patri vsque ad mortem obediuit, se ipsi parére paratum esse: Abbas subiungit, In eius igitur nomine tibi præcipio, pater sanctissime, vt sub onere suscepti regiminis vsque ad supremum vitæ tuæ diem perseuéres, & ad honorem D E I, vtilitatem Ecclesiæ, consolationem pauperum Christi, leuamentum viduarum & orphanorum ità pergas, vt hactenùs consueuisti, & exigas tempora tua in operibus bonis: &, vt paucis expediam, facias quod facis : opereris, quod operaris, vitam æternam & centuplum recepturus. Ecquis enim hodiè monachus tan- Abbas, cui obedientiã promiserat, non sinit eũ degere in monasterio.

tæ perfectionis est, vt eius merita vel paupertatem tuis diuitijs æquiparemus?

Mira liberalitas in pauperes.

Ab eo igitur tempore Episcopatus Babenbergensis totus in eleemosynas, totus in hospitalitatem erga pauperes & peregrinos collatus est. Quicquid frumenti aut annonæ, quicquid auri vel argenti vspiàm vel vnquàm inueniri potuit, per manus inopũ in cæli thesauros transmissum est. Posteà verò tam morbo, quàm senio exhaustis corporis viribus, in dies vir beatus cœpit dissolui, & ægritudinis labore perpetuo ad laborum finem tendere. Sentiens ergò se acriori morbi vi & infestatione ad finem vrgeri, in amicum sibi semper & vsitatum eleemosynarum opus tanto ardentiùs incubuit, quanto certiùs perspiciebat diù se illud exercere non posse. Videre tum licebat loca omnia, domos omes circa ipsum sitas, immò totam ciuitatem peregrinis & pauperibus repleri, videre itèm viduarum & orphanorum longa examina, & clericorum atq; monachorũ intrantium & exeũtium multã turbam pij, vt ità dicã, negociatoris, iam abire maturantis, sanctissimas nundinas frequentantiũ. Quidni eñ forũ sacrum, aut nundinas sacras dicere liceat, vbì terrenis cęlestia, caducis æterna comparant bona? Feruebant sanè circa illius lectũ cæli terræq; negocia sancta, & Martha semper sollicita ac diù turbata circa multa, immò innumera humanitatis officia, ne languida q. dem & morti vicina, cessandũ sibi putauit ab operibus suis multis, propter vnũ illud, quod sciebat esse necessariũ. Cum Abbatibus & Præpositis, cũ procuratoribus & dispensatoribus suis de oĩbus ordinauit, ecclesias, cœnobia, domos hospitales, valetudinaria & diuersoria sua intima recogitatiõe digessit, singulisq;, prout opportunũ videbat, sumptus & res necessarias adiecit. Cerneres iam tum oleam vberẽ & fructiferam, solito vberiorẽ & copiosissimis fructibus onustam, totã sese carpentiũ manib⁹ offerre & inclinare: & habet id reuerà nõ mediocrẽ admirationẽ, inexhaustæ benignitatis arcã hanc, quæ tot iam antè dieb⁹ & annis ad largiendũ iugiter porrecta & aperta fuerat, tãtum etiamnùm in extremo vitæ tempore inuenire potuisse quod elargiretur. Sed quandò tu ô Martha, religiosa Saluatoris hospita, vllam posses sentire egestatẽ? Quis enim dans omnia donanti, vnquàm ad inopiam redactus est?

Luc. 10.

Sacramẽtis munitus, sanctã animam transmittit ad cælos.

Intereà verò languor magis magisq; luctantẽ spiritũ vrgebat, riteq; dispositis omnibus, quæcunq; post ipsum victuris pſtare poterat, supplici & pura confessione pmissa, olea illa placida & sancta, sacri olei extrema vnctione delibuta, sacrosanctũ Dñici corporis viaticũ accepit: circũstanteq; illo suo, semper ipsi familiari, tam clericorũ q̃ monachorũ religiosorũ collegio, psalmis & orationibus agonẽ eius Dño deuotè ac piè cõmẽndantiũ, plenã operibus bonis & eleemosynis, plenã honoris & gratiæ animam ad cęlos trãsmittit. Flebat verò ciuitas vniuersa, iuuenes & virgines, senes cũ iunioribus. Flebat oĩs ordo & oĩs religio: diuites & pauperes, nobiles & mediocres cũ rusticis, oẽs pariter se patre orbatos lugebãt, idq; tanto maiori acerbitate, quãto illũ cuncti impensiùs amabãt. Porrò monasteria & ecclesiæ tũ propinquæ, tũ remotę, magnates quoq; & pceres prouincię, obitûs eius fama percepta, vndiq; accurrebãt, infelices se & ignauos existimãtes, si eius, quẽ viuentẽ dilexerãt, funeri nõ adessent, vel si debito honore tanti patris exequias nõ pſequerentur. Superuenit verò etiã sanctæ memoriæ Embricho Herbipolẽsis Episcopus, amicus ad amici exequias. Iam eñ totũ triduum à decessu eius, corpus beati viri per oẽs ecclesias circunlatũ, & iugibus sacrificijs indefessisq; precibus & eleemosynis beata eius anima ab oĩbus fuerat Deo cõmẽdata. Quarto aũt die, vbì ad sepulcri locũ ventũ est, Episcopus, quẽ diximus, cõmendationem celebrauit, atq; inter Missarũ solẽnia, quæ p dilecti patris & amici anima multa intentiõne agebat, ad mœrentẽ & lugentẽ multitudinẽ breuẽ qdem, sed mellifluum & gratię plenũ sermonẽ habuit. Sacrificio indè absoluto, in B. Michaelis ecclesia, Comitibus, Marchionibus, alijsq; nobilib⁹ viris feretro eius suos humeros certatìm supponẽtibus, sarcophagũ leuãtibus, aliaq; necessaria officia vel ministeria instàr operariorũ suis manibus religiosè exequẽtibus, corpus beati viri tumulatũ est, anno salutis 1139. 3. Nonas Iulij: Episcopatûs eius anno 37. Translatũ aũt est corpus eius anno 1189. sub Clemẽte 3. pridiè Calẽdas Octobris: quo die festũ eius celebrat. Hactenùs ex Codice MS. Sunt q scribãt Andreã Abbatẽ extra Babenbergã quatuor cõscripsisse libris vitã huius sancti viri, circa annum Christi 1500. sed ea ad meas manus necdùm peruenit. D. Iohãnes Tritthemius Abbas Spanheimeñ affirmat eum in vita & post obitum multis claruisse miraculis.

Embricho Episcopus Herbipolẽsis eius funus celebrat.

VITA

VITA SANCTI GREGORII THAVMATVRGI, ID EST, MIRABILIVM OPERVM EFFECTORIS, QVI *fuit Episcopus Neocæsareæ, per D. Gregorium Episcopum Nyssenum scripta, Gentiano Herueto Gallo, viro doctißimo interprete.*

HVIVS, quæ in præsentia habetur, orationis, & vestri conuentûs vnus idemque est scopus & institutum. Magnus enim Gregorius, & vobis causa fuit vt conueniretis, & mihi de eo propositum est dicere. Ego quidem existimo eiusdem esse facultatis, se ex virtute præclarè & rectè gerere, & sermone, quæ sunt pulchra & honesta, referre. Quamobrem idem fuerit inuocandum auxilium, per quod ille in vita rectè virtutem exercuit. Id autem est, vt ego quidem iudico, gratia sancti spiritûs, quæ & ad vitam, & ad dicendi facultatem ijs vires præbet, eosque confirmat, qui in vtroque studium posuêre. Quoniam ergò præclara illa & insignis vita, sancti spiritûs virtute rectè gesta est, orandum est, vt ad orationem tantum detur auxilium, quantum illi affuit in vita: vt rerum gestarum dignitas laudem minimè antecellat: sed talis ostēdatur præsentibus in ea, quæ fit de eo, commemoratione, qualis in ipsis cernebatur factis ijs, qui erant illo tempore.

IVLII 9. secundùm Martyrologia. Rom. Breuiarium & Græcorum Menologiū habent eum in Nouēbri.

Atque si inutile quidem esset meminisse eorum, qui virtute præstant, & ijs qui audiunt, ad id quod est bonum, nullus rediret fructus, esset fortasè superuacaneum & inutile, nullius commodi gratia accedere ad laudationem, cùm & ipse narret temerè, & frustrà auribus exhibeat molestiam. Cùm autem, si ea, quam par est adesse, adfuerit elegantia & gratia orationis, erit commune lumen eorum, qui audiunt, non secùs atquè fax ijs, qui in mari nauigant, ad seipsam dirigens eos, qui per mare errant in tenebris, existimo opùs esse vtrisque æquali studio, & vobis ad audiendum, & mihi ad dicendum. Clarum est enī, in eius vitam, rectè & ex virtute gestam, facis instàr per recordationem nostras animas illuminantem, futuram esse viam ad id, quod bonum est & honestum & ei qui narrat, & eis qui audiunt. Natura enim quodammodò insitū est hominibus, vt sint apti & accommodati ad omne, quod est honestum & laudabile, & id possidere desiderent.

Atque eorum quidem, quæ sunt dicenda, argumentum est eiusmodi, quod quidem mihi audenti suscipere nulla ex parte imminet periculum, siue se ad rerum gestarum magnitudinem extollere potuerit oratio, siue non. In vtroque enim horum par erit laus ei, qui laudatur. Nam si res quidem gestas assecuta fuerit oratio, earum admiratione aures omninò obstupescent. Sin autem ea à tergo longè relicta fuerit, sic quoquè eius qui laudatur, gloria illustratur. Est enim maxima laus hominis, si ostensum fuerit eum esse talem, vt omnes omnium laudes superet. Nemo autem ex ijs, qui sunt diuina instituti sapientia, quærat pro more externo, vt qui spiritalibus celebratur laudibus, artificiosa encomiorum laudetur ratione. Non est enim nobis & alijs simile de eo, quod bonum & honestum est, iudicium. Neque easdem de ijsdem inuenerit aliquis opiniones apud eos, qui in mundo viuunt, & eos, qui mundum superârunt. Illis enim videntur magna & digna, in quæ studium conferatur, diuitiæ & gloria, & mundanæ potestates, & fabulæ, quæ patriæ suæ tradunt originem, & quæ ijs, qui sapiunt, fugiendæ sunt narrationes, trophæa & prælia, & mala, quæ ex bellis proueniunt. Nostra autem oratione vna honorata est patria, paradisus, quæ fuit prima sedes hominum generis. Vna est ciuitas, quæ est cælestis, & per viuos est constructa lapides, cuius artifex & opifex est DEVS. Vna est generis claritas, quæ nobis cum DEO intercedit necessitudo & affinitas, quæ non casu alicui euenit, conuenienter ei, quæ in mundo est, cognationi, quæ fluens per hanc casûs consequentiam, sæpè fertur etiam ad improbos: sed quæ non aliter parari potest, nisi libero ac voluntario animi instituto. Quotquot enim, inquit, eum acceperunt, dedit eis potestatem, vt filij Dei fierent. Hac autem nobilitate quidnam fuerit præclarius?

Aliter mūdo, aliter Deo dediti, de rebus iudicant.

Hebr. 11.

Iohan. 1.

Sunt

Sunt alijs quidem omnibus patria fabulæ & figmenta, & dæmonum fraudes admixtæ fabulosis narrationibus. Patria autem nostra nullis indiget narratoribus. Nam qui cælum adspexerit, & eam quæ est in ipso pulchritudinem, & creatam omnem naturam mentis acie considerauerit, quæcunque potuerit miracula in eo comprehendere, ea inueniet nostræ patriæ esse narrationes: immò verò nō patriæ, sed potiùs coloniæ, in quam ex vita excelsiore amandati, in mundum præsentem venimus. Si autem talis est colonia, considerare oportet, quænam fuerit ciuitas, ex qua illa deducta est, quænam illius pulchritudo, quales in ea regiæ, quæ beatitudo eorum, qui illam sortiti sunt habitationem. Si enim quæ in rebus creatis cernuntur, sunt eiusmodi, vt orationem superent: quid existimare oportet id, quod eas superat, quod est eiusmodi, vt nec possit oculis apprehendi, nec aure capi, neque mente conijci? His de causis à spiritali commendatione eorum, qui laudantur, secernit inferiores nugas lex diuina encomiorum, turpe esse iudicans, vt qui ex ijs, quę sunt eiusmodi, sunt cogniti, de ijs glorientur, quæ sunt preciosa in terris.

1. Cor. 2.

Quocircà mundanus quidem vir quispiam, ad terrenam respiciens beatitudinem, ex ijs, quæ sunt eiusmodi, laudem colligat hominibus, nempe, si alicui obtigerit patria fertilis pecoribus: si mare propinquum per se suppeditat materiam ijs, qui laborant ingluuie: si gemmarum frequentes inter se consertæ positurae structuras exornant. Ei autem, qui ad vitam adspicit supernam, pulchritudo quidem est animæ puritas: diuitiæ autem, nil possidere: patria autem, virtus: ciuitas verò, ipsa DEI regia. Quo fit, vt in rebus terrenis gloriam consectari, pro probro sit habiturus. Idcircò nos quoquè his relictis, neque patriam adijciemus laudibus Magni Gregorij, neque assumemus Maiores, vt ferant auxilum illius encomijs, cùm sciamus nullam esse veram laudem, quæ non sit propria eorum, qui laudantur. Proprium autem dicimus, quod omninò manet in perpetuum eiusmodi, vt non possit auferri.

Veri Christiani pulchritudo, diuitiæ, patria, ciuitas.

Quoniam ergò separati ab omnibus, diuitijs, claritate generis, gloria, delicijs, cognatis & amicis, ab ea, quæ est ex vitio vel virtute, affectione manemus inseparabiles, id solùm esse existimandum beatum iudicamus, quod ex virtute geritur. Neque verò existimet aliquis, me, quoniam nihil habeam præclarum, quod possim narrare de patria, vel maioribus Gregorij, præ me ferendo hæc contemnere, dedecus latenter effugere. Quis enim nescit eximium Ponti cognomen, quod est genti impositum ab hominibus, quod testatur virtutem eorum, qui ab initio eum locum sortiti sunt? solus enim ex vniuerso mari & vniuersa terra, Pontus Euxinus nominatur, siue in eos, qui illic versantur, hospites ipso nomine illorum testante humanitatem, siue etiam quòd talis est locus, vt non solùm incolis & indigenis, sed ijs etiam, qui ad ipsum vndequaquè veniunt, abundè suppeditet, quæ sunt ad victum necessaria. Talis enim est natura regionis, vt sit fertilissima omnium, quæ vsui sunt ad victum, & nullo careat ex ijs bonis, quæ sunt apud alios, vtpote quòd mare efficiat, vt quæcunque sunt apud alios, sint eorum propria. Cùm autem sit tota gens eiusmodi, vt quancunque quis eius partem per se considerauerit, existimet eam esse potiorem cæteris, nihilo seciùs communi gentis iudicio, quę circuncircà habitatur, est aliarum veluti quidā vertex ciuitas Magni Gregorij, quam quidam insignis Imperator ex ijs, qui Romanorum obtinebant imperium, Cæsar nomine, amore loci captus & desiderio, voluit vt ciuitas suo nomine vocaretur Neocæsarea.

Beatum quid.

Pontus Euxinus.

Neocęsarea vndè dicta.

Sed hæc nihil faciunt ad nostrum institutum, vt per hæc existimemus demonstrare præclariorem illum Magnum inter sanctos Gregorium, si regio abūdet fructibus, si ciuitas est magnificis ornata ædificijs, si vicino mari vndequaquè quicquid videtur, affatìm importetur. Sed nec eius Maiorum, qui ortum in carne præcesserunt, mentionem faciam in oratione, diuitias & honores, mundanosque eorum splendores referens. Quid enim hæc ad laudem contulerint, sepulcrum, columnæ & inscriptiones, & mortuæ narrationes apud eum, qui se supra mundum vniuersum extulerit? Alioquì autem nec fieri potest, vt illos ad eius laudis deducamus societatem, quorum is abnegauit cognationem eius, quæ est in anima, affinitatis. Illi enim infatuati fuerant in errore idolorum. Hic autem respiciens ad veritatem, supernæ cognationi seipsum inseruit per fidē. Sed quemadmodùm qdem, aut à quibus natus sit, aut quamnā

ab

ab initio habitârit ciuitatem, vt quæ ad propositam narrationem nihil nobis conferât, prætermittemus. Eius autem laudationis ducemus principium à vita, quam is egit ex virtute.

Cùm enim in corpore admodùm iuuenili esset defectus naturali curatione, morte obita à parentibus, quandò præ ætate imperfecta, multis intelligentia ab eius, quod bonum & honestum est, aberrat iudicio, statìm ostendit ab ineunte ætate, qualis, ea iam perfecta, esset futurus. Et sicut generosa germina quandò in primo incremento ramos directos ediderint, agricolis per præsentem speciem ostendunt eam, quæ postea futura est, pulchritudinem: Eodem modo ille quoquè, quandò alijs lubrica & instabilis est anima, ad ea quæ sunt vana & stulta, vtplurimùm labente adolescentia, tūc statìm per primum suum vitæ institutum ostendit in se ipso, Dauid verum dicere, Iustus vt palma florebit. Ea enim sola ex arboribus, perfecta verticis crassitudine è terra enascitur: & crescente augmento longitudinis, nullum in latitudinem additamētum accipit à tempore. Sic ille quoquè floruit à prima germinatione, vitæ instituto confestìm exortus perfectus, & excelsis comatus frondibus. A tenera enim ætate omnia relinquens, quæ iuuenilis ætas stupet & admiratur, equos, venatiōem, ornatas vestes, ludos talorum, omnesq; delicias, se totum statìm contulit ad parandas virtutes, quod præsenti semper ætati esset conducibile, deincèps eligens.

Psalm. 91. Nota de palma.

A puero vixit sanctissimè.

Prima autem ex virtutibus ei paratur, studium sapientiæ. Hanc autem tanquàm matrem, coniunctus quidam pullus consequebatur, temperantia. Ad vtraque autem erat adiutrix & socia, continentia. Vt à fastu autem & arrogantia, & etiam ab iracundia esset omninò remotus, egregiè effecerat pecuniæ despicientia. Non aliundè enim oritur fastus & superbia, quàm ex auaritia, & plura habēdi cupiditate, quæ secùm hęc inducit vitia. Quomodò autem Patriarcham Abraham tradit scriptura, cùm Chaldaicæ philosophiæ habuisset scientiam, numerosamque & ordinatam astrorum posituram motumque compræhendisset intelligentia, vsum esse eorum cognitione, tanquàm basi ac fundamento ad supereminentis boni contemplationem: & cùm animo reputâsset, si quæ sensu percipiūtur, huiusmodi sunt, quidnam fuerint ea, quæ sensum superant: sic consecutum fuisse, quod quærebat, vt qui externa sapientia, veluti euectus esset, & per eam euasisset excellior, adeò vt per eam quodammodò appropinquaret ijs, quæ non possunt compræhendi: Ità etiam hic Magnus in externa philosophia studiosè versatus, per quæ in multis hominibus error confirmatur gentilium, per ea deductus est ad intelligendum Christianismum: & relicta falsa parentum religiōe, eorum, quæ sunt, quærebat veritatem ex ijs, quæ sunt laborata ab externis, doctus, non posse consistere dogmata gentilium.

Eius studiū sapientiæ, & aliæ virtutes.

Abrahę erudītio.

Quoniam autem in opinionibus de Deo, videt in diuersas scindi distrahiq; opiniones sapientiam similiter & Græcam, & barbaram, & dogmatum principes neque inter se conuenire, & vnumquenque pro se sedulò contendere, vt suum ingenij acumine & rationum subtilitate confirmet: eos quidem reliquit, vt qui bello intestino se vicissìm euertant, & accedit ad firmum ac stabile verbum fidei, quod nulla confirmatur verborum curiositate & artificiosis nexibus: sed per verborum simplicitatem æqualiter prædicatur omnibus, quod eoipso, quòd sit supra fidem, habet quòd sit fidele ac credibile. Si enim quod dicitur, esset eiusmodi, vt comprænderetur à viribus humanarum cogitationum, nihil inter eam & Græcam interfuisset sapiētiam. Nam illi quoquè quod potuerint compræhēdere, illud quoquè esse opinantur. Quoniam autem non possunt humanæ rationes peruenire ad compræhensionem naturæ, quæ supereminet, ea de causa existit fides pro rationibus, quæ se extendit supra rationem & compræhensionem. Propterea vt de Moyse dicit scriptura, eum didicisse omnem Aegyptiorum sapientiam: ità etiam hic Magnus cùm percurrisset omnem gentilium eruditionem, & cùm cognouisset experientia, quàm essent imbecilla, & quàm non possent consistere, quę sunt apud eos dogmata, Euangelij efficitur discipulus, & priusquàm duceretur ad mysticam & incorpoream generatiōem, tam rectè vitam egit, vt nullas peccati sordes deferret ad lauacrum.

Fides pro rationibus. Actor. 7.

De insidijs, à iuuenibus & meretrice in eum comparatis.

Cùm autem vitam ageret in Aegypto in magna Alexandri ciuitate, in quam etiam vndiquè confluebat iuuentus ex ijs, qui dabant operam philosophiæ & medici-

Degit Alexandriæ S. Gregorius

us studiorũ causa. dicinæ, graue erat eius æqualibus spectaculum, adolescens, qui ornamento temperãtiæ superabat canitiem. Laus enim eius, qui puram castamque vitam agebat, erat probrum eorum, qui fœdè & incestè viuebant. Vt ergò impudicis esset excusatio, nè ipsi soli viderentur esse tales, structis insidijs, ab eis initur ratio, vt illius magni vitæ labes aliqua inureretur. Ad calumniam autem in illum intentandam, producitur ab eis è domo meretrix muliercula, quæ notata fuerat infamia. Cùm is autem pro more cum viris eximijs in habitu honesto dissereret de re aliqua ex ijs, quæ pertinebant ad philosophiam, accedit muliercula, petulanter & lasciuè se gerens, & ijs quæ loquebatur & faciebat, præ se ferens, se cum eo habuisse stupri cõsuetudinem: deindè dicebat se mercede esse fraudatam, adijciens etiam cur causaretur se frustratam esse mercede. Cùm hi autem, qui puram ac castam eius vitam cognouissent, ægrè ferrent, & in muliercu lam ira commouerentur, ipse neque conturbatus est vnà cum ijs, qui id ægrè ferebant, neque cùm calumnijs appeteretur, dixit aliquid eiusmodi, quod consentaneum est ab eo dici, qui irascatur. Non suæ vitæ citauit testes, non iureiurãdo illatum sibi probrum repulit, non eorum, qui aduersùs se hæc struxerant, arguit malitiam: sed quieta & constanti voce conuersus ad quendam ex familiaribus: Heus, inquit, solue ei pecuniam, nè ampliùs molestiam exhibens, rei propositę studium interturbet. Cùm autem is, cui iussum fuerat, didicisset à meretrice, quantum ex ipso peteret pecuniæ: eam protinùs numerauit, finemque acceperunt ab impudicis aduersùs temperãtem comparatæ insidiæ, & in infamis fœminæ manibus iam erat lucrum.

Calumnia ei struitur.

Vide insignem patientiam.

Diuina vltio in eius calumniatricem.

Tunc autem diuinitùs oritur testimonium temperantiæ adolescentis, & eius æqualium calumnię refutatio. Nam simul atque manu accepit pecuniam, à spiritu dęmonis vexata, & stridore belluino præter vocem humanam eiulans, prona cadit in medio eorum, qui collecti fuerant. Horrendum & terribile spectaculum ijs, qui aderant, disiectis crinibus, & auersis oculis, & ore spumam expuente: neque priùs eam remisit, qui ipsam suffocabat dæmon, quàm magnus ille Deum inuocâsset, & illum ei reddidisset propitium. Hæc sunt, quæ narrantur de huius magni viri adolescentia. Verè digna procemia eius vitæ, quæ posteà ab eo acta est. Quanquàm tantum est hoc miraculum, vt etiamsi posteà nihil posset aliud dici, nulli eorũ, qui virtute excelluerũt, ex hoc solo esset in laude secundus. Diues adolescens, qui ex patriæ finibus excesserat, in frequentissima ciuitate vitam degens, in qua quoniam summa cum licentia se voluptatibus dedebant adolescentes, probro habebatur pudicorum castitas, non matre de eius viuendi ratione solicita, non patre eum erudiente quotidiana vitæ officia, se per impatibilitatem eousquè ad virtutem sustulit, vt eum, qui præest omnibus, & oĩa intuetur, vitæ suæ testem præbuerit, qui mulieris calumniam mala plaga arguit.

Quidnam maius posset excogitari ad argumentum encomij? Quomodò autem posset hoc satis laudari pro dignitate, quòd is natura ratione superata, & iuuentute, nõ secùs àc aliquo domito animali, rationi subiugata, effectus superior omnibus, qui naturaliter in anima excitantur, motibus, inuidiam quoq;, quæ omnia, quæ sunt pulchra ac præclara, adoritur, in se commotam deuicit: vt qui neque sibi paratas à socijs insidias vlcisci statuerit, & eam, quæ illis ad imponendam sibi maculam inseruierat, beneficio affecerit, à vexatione dæmonis eam oratione liberans? Talem fuisse Ioseph nouimus ex historia, in cuius potestate quidem positum erat, in Domini vxorem delinquere, cùm illa ipsa speciem adolescentis insanè deperiret, nec audacis incepti homo esset vllus testis. Sed ille quoq; Dei oculum adspiciens, maluit videri malus, quàm esse, vt qui quæ maleficis & sceleratis fiunt, potiùs sustinuerit, quàm ipse fieret maleficus. Habuit enim diuinum oculum, ea quę fiebant adspicientem. Sed in hoc licet fortasè gloriari vltra illam historiam. Non enim par est ad auersandum flagitium scelus adulterij, & videri in minore delicto susceptum habere dedecus. Cui ergò in mente non versabatur aliquod ex legibus periculũ, supplicio formidabiliorem ipsam ex peccato voluptatem esse apud se iudicans, Iosephum anteijt miraculi magnitudine, aut certè non iudicabitur omninò ei esse secundus.

Genes. 39.

Sed vitæ quidem tale fuit procemium: ipsa autem vita quænam fuit? Postquàm omni percursa externa sapientia, incidit in Firmianum quendam Cappadocem honesto loco natum, moribus sibi similem, vt ille ostendit vita, quæ posteà est consequuta, vt qui fuerit ecclesiæ decus Cæsareensium: & vitæ suæ scopum ac institutum suo ami-

Firmianus Cæsareẽ antistes.

amico declarauit, quòd scilicet ad Deum tenderet, & vidit illius studium in eodem congruere desiderio, relicto omni externæ philosophiæ studio, cum illo ventitat ad eum, qui illo tempore dux erat Christianæ philosophiæ. Is autem erat Origenes, cuius scripta magnifiunt, & ea ratione ostendit, non solùm studium & diligentiam, sed morum etiam honestatem & moderationem. Cùm enim esset tãta refertus sapientia, non dedignatus est alio vti magistro ad diuinas disciplinas. Cùm autem apud magistrum tanto tempore esset versatus, quod percipiendis satis esset disciplinis, cùm multi essent, qui eum in externa regione retinerẽt, & apud se eum manere vellent, eam quæ ipsum peperit, regionem omnibus præferens, reuertitur in patriam, sapientiæ & cognitionis diuitias omne genus importans, quas veluti mercator quispiam in externis studijs cum omnibus versans, qui magnæ erant existimationis, mercatus est. Quanquàm ei, qui res rectè iudicat, ne hoc quidem omninò ad eius laudem paruum esse videbitur, tãtæ ciuitatis preces, quæ communiter fiebant, despicere, & omnium eximiorum, qui in ea erant, virorum, & qui apud eos versabantur magistratuum, vt vir illic maneret, contendentium, studium nõ admisisse. Quibus omnibus hoc erat propositum efficere, vt vir ille magnus apud eos maneret, futurus tanquàm ædificator virtutis, & vitæ legislator. Sed vndequaq; fugiens materiam arrogantiæ, vt qui sciret vitium superbię vtplurimùm fuisse causam & principium malæ ac sceleratæ vitæ, ad vitam quietam in patria degendam, tanquàm in portum aliquem confugit. Gregorius venit ad Origenem, & eius fit discipulus.

Cùm autem tota gens illa eum virum adspiceret, & omnes expectarẽt, vt in publicis conuentibus ipse suam aperiret eruditionem, vt longorum laborum fructum aliquem perciperet, gloriam & existimationem: sciret autem vir ille magnus, vndenàm oporteat veram philosophiam publicari ab ijs, qui eam verè exercent, nec aliqua ambitione, laudisque & honoris cupiditate eius sauciaretur animus, (Grauis enim laus est eorum, qui audiunt, cùm arrogantia & gloriæ cupiditas frangat & eneruet robur animæ) ea de causa ostentationis loco vsus est silentio, re ipsa, non verbis, ostendens thesaurum reconditum. Cumque à fori tumultibus &, vt in summa dicam, à vita, quæ in ciuitate transigitur, seipsum separâsset, in quadã solitudine secùm solummodò versabatur, & per seipsum cum Deo, vniuersi mundi & eorum, quæ sunt in ipso, paruam ducens rationem, non de regnis solicitus, non de magistratibus anxiè curam gerens, aliquídve sciscitans, nõ quomodò ex rebus publicis communiter aliquid administretur, narrantem audiens, sed vt anima per virtutem perficeretur curans, ad hoc toto studio contendebat, vitam & quæcunq; in ea sunt, valere iubens, qdã alius Moses nostris temporibus reuerà cum illius contendens miraculis. Viuit in patria solitarius.

Exiêrũt ambo ab hac turbulenta vita & strepitu referta, Moses & Gregorius, vterque suo tempore priuatim & seorsùm viuentes, donèc vtrisque, Deo eis apparente, manifestum fuit puræ vitæ lucrum. Sed Moses quidem, qui fuit contubernalis philosophiæ, vxorem vnà quoquè adiunxit: Gregorius autem solam adsciuit virtutem, quę secùm habitaret. Cùm ergò in vtrisque par fuerit scopus & institutum, (vtrisq; enim finis fuit, vt à vulgo secederet, & purissimo animæ oculo diuina contemplaretur mysteria) licet ei, qui scit virtutem respicere, iudicare, vtri maiore impatibilitate vita fuerit roborata, eíne, qui descendit ad legitimum & concessum vsum voluptatum, an ei, qui ipsum quoq; superauit, & materiali affectioni nullum dedit aditum. Exod. 3. Exod. 2.

De Phœdimo Amaseæ Episcopo, & eiusdem Gregorij Thaumaturgi ab eo ordinatione.

CVM autem Phœdimus, Amaseæ Ecclesiæ illo tempore præfectus, cui diuinitùs ex sancto spiritu inerat vis præsciendi futura, oĩe studium poneret, vt si in manus eius veniret magnus Gregorius, eum Ecclesiæ præficeret, nè vir tam præclarus ociosam & inutilem vitam traduceret: is sentiens quid cuperet & pararet Episcopus, conabatur latére, nunc ad hanc, nunc ad aliam transiens solitudinem. Quoniam autem nihil non experiens insignis ille Phœdimus, omnibusque vtens machinis & artibus, non poterat Gregorium adducere ad sacerdotium, vt qui diligentissimè obseruaret & circunspiceret, nè quandò eum sacerdos manu appræhenderet: eratque vtrique æquale studium, cùm alter quidem capere, alter verò effugere cuperet persequentem. Nam alter quidem cupiebat Deo sacrum offerre donarium, alter verò timebat, nè ei afferret ad philosophiam aliquid impedimenti sacerdotij cura, tanquàm Phœdimus Amaseæ Episcopus.

graue aliquod onus, eius vitæ imposita: ea de causa diuiniore quodam impetu ad studium propositum impulsus Phœdimus, nihil attendens, quod inter eos intercedebat spatium, quo remotus erat à Gregorio, qui ab eo distabat trium dierum itinere: sed ad Deum respiciens, & dicens, & se & illum à Deo hora illa adspici, pro manu verbum imponit Gregorio, cum Deo consecrans, qui corpore non aderat, & ei illam ciuitatem attribuens, quam vsque ad ea tempora contigerat teneri tãto errore idolorum, vt cùm essent innumerabiles, qui & ipsam habitabant ciuitatem, & eam quæ est circumcircà regionem, non inuenti sint plures, quàm septemdecim, qui verbum fidei accepissent.

De Theologia reuelata per sanctum Iohannem Theologum & Euangelistam, & sanctam Deiparam.

Cogit Episcopatum suscipere. Galat. 1. CVM sic ergò iugum coactus subijsset, omnibus legitimis posteà in ipso peractis, & ab eo, qui sacerdotem ipsum renunciârat, breue tempus petijsset ad mysterium accuratè considerandum, non ampliùs, sicut dicit Apostolus, existimauit oportere attendere carni & sanguini: sed petijt, vt sibi fieret diuinitùs manifestatio occultorum: neque priùs ausus est accedere ad verbi prædicationem, quàm per quandam visionem fuisset sibi reuelata veritas. Nam cùm noctù aliquandò de verbo fidei consideraret, & omne genus cogitationes versaret, (erat enim tunc quoquè quidam, qui probabilibus argumentis piam adulterabat doctrinam) sæpè etiam intelligentibus dubiam reddentes veritatem, pro qua tunc ei vigilanti, & diligenter meditanti reuerà appáret quidam, tanquàm in figura humana, honesta veste pontificia indutus, forma senili, vultusque dignitate & honestate habitûs, magnam virtutem præ se ferens. Is verò visu stupefactus, surrexit quidem è cubili, rogauitque vt sciret quisnam esset, & quanam de causa veniret. Cùm ille autem voce quieta sedâsset eius animi perturbationem, & dixisset se iussu diuino ei apparuisse propter ea, de quibus dubitabat, vt ei reuelaretur piæ fidei veritas, illius verbis ei confirmatus est animus, illumq; adspexit cum quadam lætitia & admiratione. Deindè cùm ille manum directò porrexisset, & ei tectis digitis veluti ostenderet id, quod ex obliquo apparebat, ipse quoq; vnà cũ porrecta illius manu suum quoquè vultum cõuertit, & ex aduerso eius, quod viderat, aliud vidit spectaculum in muliebri figura, quæ formam superabat hominis.

Visione cõfirmatur.

Rursùs autem stupefactus, in seipsum inclinauit, dubioque ac omninò perplexo fuit animo propter spectaculum, vt qui oculis non ferret visionem. Etenim in hoc maximè consistebat admirabilitas visionis, quòd cùm esset nox profunda, simùl cum ijs, quæ visa fuerãt, lux resplendebat, tanquàm cuiusdam lucidi conflagrantis thalami. Quoniam ergò non poterat oculis ferre visionem, audiuit quendam dialogum eorum, qui à se visi fuerant, explicantium inter se inuicèm rationem eius, quod quærebatur: per quos non solùm didicit veram fidei cognitionem, sed etiam nominatìm cognouit eos, qui apparuerant, cùm vterque ex his vocaret alterum suo nomine. Dicitur enim audîsse ab ea, quæ in figura muliebri apparuerat, rogante Iohannem Euangelistam, vt manifestaret iuueni mysterium veritatis: illum autem dixisse, se paratum esse matri Domini in hoc quoquè gratificari, quoniam ei ità placeat. Et ità cùm dixisset breuem, & quæ facilè describi poterat, orationem, se ab eius subduxisse oculis: eum autem diuinam illam mystagogiam protinùs mandâsse literis, & illo tempore prædicâsse verbum in Ecclesia, & posteris veluti quandam hæreditatem, illam diuinitùs datam doctrinam reliquisse, per quam in hodiernum vsque diem in mysterio instituitur, qui est apud illos, populus, qui permansit intactus ab omni vitio hæretico.

Doctrina diuinitùs reuelata S. Gregorio. Hæc sunt autem verba mystagogiæ: Vnus Deus pater Verbi viuentis, consistentis sapientiæ, & virtutis, & characteris ęterni, perfectus perfecti genitor, pater filij vnigeniti. Vnus Dominus, solus ex solo, Deus ex Deo, character & imago diuinitatis, Verbum efficax, sapientia, quæ eorum, quæ sunt, continet constitutionem, & virtus effectrix vniuersæ creaturæ. Verus fili' veri patris, inuisibilis patris filius inuisibilis, & qui interire non potest, eius, in quem non cadit interitus, & qui mori non potest, immortalis & æternus æterni. Vnus spiritus sanctus, qui ex DEO quod sit habet, & per filium scilicet apparuit hominibus, imago filij perfecti perfecta. Vita, causa viuentium, fons sanctus, sanctitas suppeditatrix sanctificationis, in quo manifestatur

Deus

Deus pater, qui est super omnia, & in omnibus: & Deus filius, qui per omnia. Trinitas perfecta, quæ gloria & æternitate & regno non diuiditur, neque abalienatur. Neque ergò creatum est aliquid aut seruum in Trinitate, neque aduentitium, tanquàm quod priùs quidem non esset, posteà autem sit ingressum. Neque enim filius vnquàm defecit patri, neque filio spiritus, sed immutabilis & inalterabilis, semper est eadem Trinitas. Quòd si quis velit de hac re sibi fidem fieri, audiat Ecclesiam, in qua verbum prædicabat. Apud eos enim in hodiernum vsque diem seruantur beatæ illius manûs characteres.

An non hæc cum illis tabulis à Deo fabricatis certant gratiæ magnitudine? Illas autem dico tabulas, in quibus diuinæ voluntatis impressa est legislatio. Quomodò enim Mosem dicit scriptura, cùm fuisset extra id, quod apparet, & intrà ea, quæ oculis cerni nequeunt, adyta animæ peruenisset, (Hoc enim significat caligo) & diuina mysteria didicisse, & per se totum populum in cognitione Dei instituisse: in hoc quoquè magno viro licet eandem videre œconomiam : cui mons quidem erat, non tumulus aliquis sensilis, sed altitudo verorum dogmatũ cupiditatis: Caligo autem id, quod alij capere nõ possunt, spectaculũ : Tabula verò, anima: Literæ autem, quę erãt in tabulis, vox eius, qui fuit ab eo visus. Per quæ omnia, & sibi, & ijs, qui ab ipso instituebantur, fuit declaratum mysterium. Exod. 31. Exod. 20.

Postquàm ergò fiducia quadam & audacia per hanc impletus est visionem, non secùs àc athleta quispiam, qui quantum satis est experientiæ & virium à puerorum, qui exercebantur, magistro nactus ad certamina, fidenti & audaci animo se exuit ad stadium, & in puluere decertat contra aduersarios : eodem modo & suo studio, & eius, quæ sibi apparuit, gratiæ auxilio, animo satìs instructus, certamina sic aggreditur. Non oportet enim aliquid aliud vocare, quàm certamina & contentiones, omnem vitam, quam ipse egit in sacerdotio, in quo per fidem prostrauit omnes vires aduersarij. Nam cùm statim se à solitudine mouisset, & ad vrbem contenderet, in qua oportebat eum Deo construere Ecclesiam, cùm cognouisset totum locum à fraude dæmonum obtineri, & veri quidem Dei templum nusquàm esse constructum, totam autem ciuitatem, & quæ circuncircà sita est, regionem esse plenam altaribus, delubris & simulacris, vniuerso populo suum in hoc ponente studium, vt ornata essent nemora & sacra idolorum, & insanus simulacrorum cultus maneret apud homines, confirmatus pompis & mysterijs, & eorum, quę in altaribus mactantur, inquinamentis: non secùs àc fortis aliquis miles, cum duce exercitûs pugna congressus, per illum vincit eos, qui párent illius imperio :ità etiam hic vir magnus incipit aduersùs ipsos dæmones se præclarè gerere, sed quonam modo? Totus eius episcopatus nõ nisi certamina.

De mansione in templo, & fuga dæmonum, & æditùo.

NAM cùm à remota illa solitudine viam vrbem versùs conficeret, nox autem depræhendisset, & cum vehementior pluuia retardaret, subit quoddam templum cum suis comitibus. Erat autem illud templum insigne, in quo qui colebantur dæmones, ad æditùos apertè ventitabant, vt qui illic diuinarent, & responsa redderent. Cùm autem subijsset templum cum suis comitibus, dæmones quidem confestìm exterruit CHRISTI nominis inuocatione: figura autem Crucis aëre expiato, qui erat inquinatus nidoribus, illic mansit, pro more totam noctem in orationibus & hymnis decantandis vigilans, adeò vt esset transformatum in domum orationis templum, quod propter cruorem victimarum & simulacra erat abominãdum. Cùm hoc modo totam noctem peregisset, manè rursùs cœpit vltrà progredi. Cùm verò æditùus manè consuetum dæmonibus cultum exhibuisset, apparentes ei dæmones, dicunt clamantes, non licere eis templum ingredi propter eum, qui illic manserat. Is autem quibusdam piaculis vtens, & quædam sacrificia adhibens, per ea conabatur dæmones rursùs in templo collocare. Postquàm autem eo nihil non experiente, erat ei labor irritus, cùm dæmones non ampliùs pro more exaudirent eius vocationem, tunc ira percitus æditùus, magnum illum virum offendit, omnes in eum minas apertè intentans, se & eum ad magistratus delaturum, & manus ei illaturum, & audax eius cœptum Imperatoribus esse significaturum : quòd cùm esset Christianus, & dijs inimicus, ausus sit templum ingredi, cuius ingressum esse auersatam, quæ in sacris operatur, potestatem, nec ampliùs in eis locis habitare, vt so- Signo Crucis aërem expiat. Dæmones non audent ingredi fanum suum propter illum.

solebat, diuinantem dæmonum operationem. Cùm is autem temerariam & insolentem æditui iram eximia repressisset prudentia, & opposuisset omnibus eius minis verum D E I auxilium, & diceret, se in eius, qui pro eo pugnaret, viribus tantam posuisse fiduciam, vt potestatem habeat expellendi dæmones, vndè velit, & eos collocandi in quibus velit locis, & pollicetur, se ea, quæ diceret, iam esse demonstraturum: Admiratus æditaus, & magnitudine potestatis obstupefactus, rogauit vt in hisipsis suam ostenderet potestatem, & rursùs in templum reduceret dæmonia. Cùm Magnus autem ille hæc audisset, rupit breuem quandam libelli particulam, & eam dedit æditauo, in ea impressa quadam voce imperante dæmonibus. Hæc autem verba continebat scriptura: Gregorius satanæ: Ingredere. Cùm autem accepisset æditauus libellum, altari imposuit. Deindè cùm ei consuetos obtulisset nidores & inquinamenta, rursùs videt ea, quæ priùs viderat, antequàm à templo essent exterminati dæmones. Cùm hæc autem facta essent, cœpit cogitare diuinam quandam potestatem esse in Gregorio, per quam visus erat esse potentior dæmonibus. Cùm eum ergò rursùs magno esset studio consequutus, priusquàm venisset in ciuitatem, rogauit vt ab eo disceret mysterium, & quisnam esset ille Deus, qui sibi subiectam haberet dæmonum naturam. Cùm autem paucis ei dixisset Magnus ille mysterium pietatis, ità fuit affectus æditauus, vt est verisimile eum affici, qui rebus diuinis initiatus, & opinatus est rem esse viliorem & abiectiorem, quàm vt existimaretur Deus per carnem humanam apparuisse. Cùm is autem dixisset eius rei fidem non confirmari verbis, sed eorum quæ fiunt, probari miraculis, æditauus adhuc ex eo quæsijt miraculum. Deindè per id quod factum est, adductus est, vt fidei assentiretur. Quo tempore dicit Magnus ille fecisse miraculum omnium minimè credibile.

Magna eius potestas in dæmones.

De miraculo, quod factum est in lapide.

N A M cùm requireret æditauus ingentem quendam lapidem, qui eorum oculis se obtulit, manu autem humana moueri non poterat, per solam ex fide potestatem, iussu Gregorij transferri ad alium locum, nihil differens ille magnus, statìm tanquàm animato imperauit lapidi, vt transiret ad illum locum, quem ostendit æditauus. Vbì autem hoc factum est, vir statìm verbo credidit, & omnibus relictis, genere, domo, vxore, possessionibus, filijs, amicis, sacerdotio, focis & penatibus, pro his omnibus delegit cum magno illo viro versari, & esse eius laborum particeps, & diuina illa frui philosophia & eruditione. Sileat ad hæc omne scriptorum artificium, miracula per historiam augens & amplificans. Non enim in his, quæ dicta sunt, tale est miraculum, vt dicentis eloquentia seipso fiat maius aut minus. Quid enim dicens quispiam præter ea, quæ dicta sunt, additamentum adiunxerit miraculo? Quomodò autem auditorum minuerit admirationem de eo, quod factum est? Lapis abducit lapidem, nempe eos, qui seruiebant lapidibus. Lapis fit præco fidei diuinæ, & dux ad salutem infidelibus, non voce aliqua & verbo diuinam prædicans potestatem, sed ijs quæ fecit, Deum esse ostendens eum, qui prædicatur à Gregorio, cui subiecta oĩs páret creatura eadem honoris æqualitate: neque solùm quicquid est vi sentiendi præditum, & spirat, & est animatum, sed etiam si quid est extra hæc, ministri iussa capessunt, tanquàm quæ sensu non careant. Nam quis est auditus lapidis? qui sensus eius, quod iubetur? quænam est in eo potestas se transmouendi? quænam membrorum & articulorum est ei constructio? sed hæc omnia, quæ sunt huiusmodi, fiunt virtute iubentis. Quam cùm vidisset ille æditauus, statìm fraudem dæmonum, qua vtebantur ad humanam decipiendam naturam, & animaduertit, & est abominatus, & ad verum D E V M se conuertit, cùm per ea, quæ à seruo facta fuerant, considerâsset inexplicabilem Domini potestatem. Si enim talis est serui potestas, vt verbo moueat ea, quæ sunt immobilia, & vtatur imperio in ea, quæ sunt nullo sensu prædita, & præcipiat rebus inanimis: quantam potestatis abundantiam consentaneum est existimare inesse in Domino vniuersi, cuius voluntas fuit constructio & vis ipsius mundi, & omnium, quæ sunt in ipso, & omnium, quæ sunt supra ipsum?

Grande saxum iubet se aliò trāsferre.

Aedituus credit.

Dehinc cùm ille magnus cœpisset se præclarè & fortiter gerere aduersùs dæmones, & velutì quoddam trophæum aduersùs deuictos circunducens æditauum, iam sui nominis fama perculsa gente, cum bona fiducia sic ingressus est ciuitatem, non curribus, & equis, & mulis, & comitatûs multitudine se iactās, sed circuncircà stipatus virtuti-

rutibus. Publicè autem effusis omnibus vrbis habitatoribus ad nouum vidēdum spectaculum,& omnibus videre cupientibus,quisnam sit ille Gregorius, qui cùm sit homo,tanquàm rex quispiam habeat potestatem in eos, qui apud ipsos existimantur esse dij, pro imperio ferens,& agens quocunquè voluërit dæmonia,& vndenàm voluërit,pro arbitrio expellens,& inducens tanquàm mancipia, & illorum ferat cultorem velutì vi quadam redactum in seruitutem, despicientem quidem honorem, in quo priùs fuerat, pluris autem facientem vnà cum eo versari, quàm omnia quæ habebat. Omnibus autem eo animo ante ciuitatem illum expectantibus,cùm eò accessit,omnibus illum fixis oculis adspicientibus,tanquàm materiam inanimam homines prætericns, ad nullum conuersus eorum, qui occurrebant, & rectà pergens in ciuitatē,multo magìs eos obstupefecit, cùm eum videntibus famam videretur superare. In magnam enim ciuitatem primùm ingredientem, cùm nulla ei priùs fuisset eiusmodi cōsuetudo, non admiratum fuisse tantum populum, sed tanquàm incedentem per solitudinem, ad seipsum solùm & ad iter respicere,ad nullum se conuertentem ex ijs, qui circa ipsum congregati fuerant,hoc visum est hominibus superare miraculum, quod factum est in lapide. Ea de causa habita est ratio eorum, qui,vt antè dixi,fidem ante eius aduentum acceperant,vtpotè vniuersa ciuitate honorante eius sacerdotium. Sic ingressus est vndiquè compressus & coarctatus ab ijs,qui eum deducebāt. Deindè verò simulàc attigit philosophiam, ab omnibus, tanquàm ab aliquo onere, seipsum liberauit, & nihil ei erat ex ijs, quæ sunt ad vitam necessaria, non ager, non locus, non domus, sed ipse erat sibi omnia : vel potiùs virtus & fides erat ei patria, & focus, & diuitiæ.

Negligit hominum applausus, vir mundo planè mortuus.

Nullas prorsùs vult habere possessiones.

Postquàm ergò fuit quidem intrà ciuitatem, ad quiescendum aūt nusquàm ei erat domus,non Ecclesiæ,non propria: ijs,qui erant cum ipso,tumultuātibus, & quomodò diuersaretur,& apud quem tegumentum inueniret,dubitantibus: Quid hæc (inquit ad eos magister) dubitatis, tanquàm sitis extra Dei tegumentum, vbinàm vestra corpora quieti daturi sitis? Vobisne parua domus videtur esse Deus, siquidem in ipso viuimus,& mouemur,& sumus? Angustúmne ducitis cęli tegumentum,& ab eo quęritis aliud diuersoriū? Sit vobis studio vna domus,nempe sua vnicuiq; vita, quæ p virtutes ædificatur,& in altū erigitur. Hoc solùm vobis sit curæ, nè tale habitaculum sit nobis imparatum. Terrestrium enim murorū ambitus nō afferunt lucrum ijs,qui viuunt in virtute:potiùs aūt ab ijs,qui vitio inquinantur, parietū vsus iure requiratur, quoniam occultorum probrorum domus sæpè est operculum. Qui autem ex virtute vitam gerunt,non habent parietes,quidnam eorum occultent.

Actor. 17.

Christiani domus.

Quemadmodùm domi suæ eum exceperit Musonius.

CVM autem hæc diceret ijs, qui cum ipso versabantur, accedens quidam vir insignis,qui genere & diuitijs,reliquisque copijs & potentia erat inter primos numerādus,nomine Musonius,cùm vidisset multos eodem teneri studio, vt Gregorium suis ædibus exciperent, occupans alijs præripit hanc gratiam, rogans, vt ille magnus hospitio à se exciperetur,& ingressu domum suam honoraret,vt esset splendidior & gloriosior in futurum,& memoriam huius honoris ad posteros transmitteret. Cùm aūt concurrentes multi eadem rogarent,æquum esse censens,eam gratiam concedere ei, qui præuenerat,cùm alios benignis verbis prosecutus esset,& vicissìm honorâsset: diuertit ad eum,qui prior inuitârat. Si autem eorum,quæ de ipso dicuntur, historia cōsistit in nuda ac simplici narratione, nec ad se confirmandam vllis vtitur argumentis, eas,quæ excogitari possunt,amplificationes nostra oratione consultò prætermittente, fuerit hòc quoq; ijs, qui res rectè iudicant, non paruum testimonium, ꝙ nihil sit excogitatum,vt eius,cuius meminimus,augeantur miracula:sed ad perfectissimā laudem sufficiat rerum ab eo gestarum memoria, velutì quædam naturalis in facie pulchritudo,quæ nulla curiosa fucandi arte efflorescit.

Multi eū ad se inuitant.

Cùm autem esset exiguus numerus eorum, qui priùs in verbo initiati & instructi fuerant,antequàm dies præterijsset,& Sol venisset ad occasum, tantus accessit numerus in prima congressione, vt ad constituendam populi congregationem sufficeret multitudo eorum,qui crediderant. Manè aduenerat,& rursùs aderat populus pro foribus,& ipsi,& vxores,& filij,& ætas confecta senio, & si quis aut à dæmonibus vexatus,aut ab aliquo alio incommodo & calamitate corporis, illicq; in medio eorum ad

Plurimos ad Dominū Neocæsarenses conuertit.

vsum eorum, qui conuenerant, congruenter virtuti spiritûs se diuidens, prædicans, examinans, admonens, docens, curans. Hac enim prædicatione multos maximè adducebat, quòd visus ad auditum accederet, & per vtraq; diuinæ virtutis in eo resplenderent indicia. Aures enim sermo, oculos verò adducebant in admirationem, quæ in ægroto fiebant, miracula. Qui lugebat, audiebat quod eum consolaretur. Iuuenis castigabatur, & docebatur temperantiam. Seni porrigebatur medicina verbis conuenientibus. Serui docebantur, vt benè afficerentur in dominos. Qui dominatum obtinebant, vt essent benigni & clementes in eos, qui subijciebātur eorum imperio. Pauper, vt solas diuitias existimaret virtutem, cui' possessio est in cuiuslibet potestate posita. Is, qui se de suis iactabat diuitijs, conuenienter admonebatur, vt eorum quæ habebat, esset œconomus, non dominus: Mulieribus conducibilia, pueris cōuenientia, & patribus ea, quæ decebat, distribuens: & factus omnia omnibus, tātum repentè populum induxit auxilio sancti spiritûs, vt ad templum ædificandum fuerit incitatus, pecunijs & corporibus omnibus ad id suum studium conferentibus. Hoc est templū, cuius constructionis ille iecit fundamenta, & id cœpit ædificare. Exornauit autem q. dam ex successoribus pro illius dignitate, quod etiam in hodiernum vsque diem ostēditur. Id autem vir ille magnus protinùs huic rei incumbēs, velutì sui sacerdotij fundamentum quoddam & quandam basim viro ciuitatis clarissimo commendauit, diuina quadam impulsione & maiori ope studens operi, vt sequens tempus testificatur. Nam cùm nostris temporibus grauissimus aliquandò terræmotus ciuitatem labefactâsset, & omnia propemodùm funditùs perijssent, & publica ac priuata ædificia oīa corruissent, solùm illud templum mansit infractum & inconcussum, vt vel ex hoc sit manifestum, cum cuiusmodi potestate vir ille magnus ea, quæ à se erant gerenda, susciperet. Sed hæc quidem multis posteà temporibus à diuina potentia demonstrata fuére ad huius magni viri fidem testificandam. Tunc autem cùm omnes, tam qui vrbem, quàm qui circuncircà positam regionem habitabant, Apostolica miracula stupuissent, & quicquid ab eo dicebatur ac fiebat, vi diuina geri & dici credidissent, ne earum quidem controuersiarum, quæ ad hanc vitam pertinebant, existimabant vllum esse præstantiorem iudicem: sed omne iudicium, perplexumq; & implicitum negocium illius consilio expediebatur. Ex quo & bonarum legum obseruatio, paxque & trāquillitas, & publicè & priuatìm eis aderat illius beneficio, & magnum bonorum incrementum, cùm nullum vitium eorum inter se concordiam abrumperet.

Templum construit.

Solum illud templū non euertit terræmotus.

Non alienum autem fortasse fuerit, si vnius eius iudicij fecero mentionem, vt, sicut est in prouerbio, ex fimbria nobis appareat totus vestimenti contextus. Et enim diuina scriptura, cùm Salomon apud suos subditos multa fecerit iudicia, satis habuit per vnum suam ostendere sapientiam, quandò inter illas duas matres fuit iudex. Quoniam autem non poterat argui maleficium, cùm vtraque earum ex æquo mortuum quidem infantem non admitteret, superstitem autem sibi vendicaret, ingeniosè constituit occultam inuestigare veritatem. Quoniam enim ad probandum maleficium nulli producebantur testes, & in vtrisque erat æqualis veri & falsi coniectura, produxit naturam ad ferendum veritati testimonium, callidis minis celans sui animi institutum. Iubens enim viui & mortui corpus in æquales partes ense dissecari, & dimidias filiorum partes vtrisque tribui, permisit naturæ iudicium veritatis. Vbi enim vna quidem quod imperatum fuerat, lubenter excepit, & carnificem induxit: altera verò maternis commota visceribus, confessa est se esse victam, rogans vt parceretur filio, seque gratiam habituram, si quomodocunquè seruaretur infans: hoc esse veritatis iudicium rex decernens, eam quæ sua sponte victa fuerat, victricem sua sententia pronunciat, reputans quòd quæ cædi filij non pepercerat, à natura arguatur non esse mater eius, ad cuius mortem properabat. Nos ergò huius quoq; magni Gregorij aliquod narrabimus iudicium.

3. Reg. 3.

De stagno, & duobus fratribus.

Duo quidem fratres ætate iuuenes, qui paternam hæreditatem nupèr inter se diuiserant, vnum stagnum vendicabant, vterque totum id habere contendens, & non admittens alter alterum in societatem possessionis. Fit magister, causæ arbiter, qui cùm ad locum peruenisset, in arbitrio vsus est suis legibus, hoc agens, vt reconciliarentur iuuenes, & redirent in gratiam, & lucrum pacis existimarent vectigali præstantius:

Lucrum pacis, vectigali præstantius.

tius. Illud enim semper manet, & viuis & mortuis: hoc autem vsum quidem ad tempus durantem, æternam autem propter iniuriam habet condemnationem: & quæcunque par erat eum dicere, ad reprimendam iuuentutis insolentiam & immoderationem. Cùm autem esset inutilis eius exhortatio, & ferueret adolescentia, & maiori ira incenderetur, spe lucri æstuans, & vtrinquè ex subditis pararetur exercitus & magna manus, ira duce ac furore cędem spirans, constitutum fuit tempus certaminis. Cùm autem postridiè eius diei esset vtrinq; cōmittendum pręlium, permanens homo Dei in stagni ripis, & totam noctem agens insomnem, fecit quoddam Mosaicum in aqua miraculum, non ictu virgæ profundum in duas partes scindēs, sed eam totam tanquàm terram consolidans, effecit cōtinentem planè aridam, & omni humore vacuam, vt ne in cauo quidem vllo vllas habeat aquæ reliquias, quæ ante orationem instàr pelagi exundabat. Atq; ille quidem cùm diuina potestate hāc tulisset sententiam, rursùs domū redijt: adolescentibus autem, lata factis ipsis sententia, diremit contentionem. Cùm enim id non esset, pro quo bellum inter se parabant, pax iram est consequuta, & rursùs natura inter fratres dedit suî significationem. Ac tunc quoq; diuinæ illius sententiæ licet videre signa euidentia. Nam circa id, quod olim fuit stagnum, in hodiernū diem seruantur aliqua, vestigia aquæ inundationis. Quicquid autem erat aquæ profundum, id totum est transmutatum, vt quod à syluis, pratis, agris & habitatione sit occupatum. Exod. 14. Stagnū mutat in terrā.

Hoc fuit eiusmodi iudicium, vt ne ipsum quidem longè clarissimum, & qui est maximi nominis, Solomonem existimem velle sibi primas partes tribuere. Quid enim ad virtutem tantum est, materno vberi seruare infantem lactentem, cui quod ad salutem quidem attinet, perindè erat, seu à parente, seu ab alia ei alimentum præberetur: & duobus adolescentibus procurare salutem, qui cùm in ipso flore ætatis & feruore adolescentiæ de ijs, quæ ad victum pertinent, contendebant, ad mutuam cędem œstro quodam iracundiæ perciti erant, posteris vt horrendum ostendendi spectaculū: vt qui sibi manus inuicèm attulissent, quos erat verisimile, vel ambos à se inuicèm interituros, vel vnum omninò reum futurum fratricidij sceleris: vt eos omittamus, q cadem ira cum vtrisque in eadem stabant acie, qui hoc vnum sibi proponebant, hoc vnum concupiscebant, vt aduersarios suos morte afficerent. Qui ergò mortis sententiam ductu mali dæmonis in eos confirmatam precatione rescidit, & naturam sibi reconciliauit, & mortalem contentionem in pacificam conuertit lætitiam, quanto est conuenientius eum propter iudicium haberi in admiratione, quàm eum, qui meretricis depræhendit maleficium? Nam quod in aqua factum est miraculum, quemadmodùm repentè in terram mutatum sit, quod erat nauigabile, & campus, & cauum factum sit stagnum, & quemadmodùm quæ in eo loco priùs erat instàr maris, ad fructus ferendos nunc colatur, existimo esse satiùs id silentio prǽterire, quàm persequi oratione, cùm non possit pro dignitate extollere miraculū. Quid ēm didicimus huiusmodi in ijs, quæ scripta sunt, miraculis, vt possit cum hoc conferri? Stitit Iesus Naue filius fluctum Iordanis, sed tantispèr, dum arca erat in aqua. Cùm autem transmisisset populus, & arca transijsset, suæ consuetudini redditus est fluuius. Nudatur aqua in rubro mari, id quod subiectum erat profundo, mari à spiritu in obliqua protruso. Sed tempus miraculi fuit transitus exercitûs, qui fuit per siccum in profundo. Post hoc autem simùl cum aqua redijt ea, quæ priùs erat, superficies, & quod parūpèr fuerat diuisum, rursùs coijt. Hìc autem quod semèl factum est, remansit quale fuit, nè tēporis curriculo fides nō habeatur miraculo, quod ea quę cernuntur, testantur in ꝑpetuum. Ea quidem, quę de stagno dicuntur & ostenduntur, hoc modo se habent. Iosue 3. Exod 14.

De miraculo, quod factum est in fluuio.

Alterum autem eius post hoc tale miraculum ostenditur & memoratur. Quidam apud eos fluuius pręterfluit regionem, ipso nomine indicans, q̄ sit asperum & immane fluentum. Lycus enim nominatur, quòd sit accolis noxius. Is vel ex ipsis quidem Armeniæ fontibus descendit cùm magno aquæ impetu, cùm per montes, qui ei supereminent, lapsus, copiosum fluentum suppeditet. Cùm in concauis autem locis subter præcipitiorum radices vndiquè præterlabatur, hybernis torren- Lycus flumine.

tibus longè euadit violentior, quæ confluunt è montibus, aquas in se excipiens. Cùm verò in supina & humili, quam præterfluit, regione, sæpè suis marginibus angustè coërceretur, in aliqua parte ripa effundebatur, agros omnes subiectos, & quicquid erat aliud, suo fluento per transuersum inundans, adeò vt eius loci accolis ex improuiso cōtinua inferret pericula, intempesta nocte, vel etiam interdiù flumine in agros irruente. Quo fiebat, vt non solùm plantæ & semina, & pecora aquarum impetu interirent, sed etiam ad ipsos vsq; habitatores perueniret periculum, qui ex improuiso aquæ inundatione domi erant naufragi. Cùm ergò quæ à magno Gregorio præclarè facta fuerant miracula, totam gentem persuasissent, surgentes qui ad illam fluuij partem habitabant, ipsi & vxores & liberi publicè omnes magno fiunt Gregorio supplices, rogantes vt aliqua ratione ab insperatis eos malis liberaret. Dicebāt enim Deum in eo posse omnia, quæ nulla ingenij humani ope possunt fieri. Nihil enim, quod consilium & vires humanæ præstare possint, ab eis esse prætermissum, vt qui lapidibus & aggeribus, & si quid aliud aduersùs huiusmodi mala excogitari soleat, omnia fecerint, nec vi mali potuerint resistere: & vt magìs ab ipsis moueretur ad misericordiam, rogârunt vt ipse videret calamitatem, & sciret, nec fieri quidem posse, vt transmutarent habitationem, & quòd propter aquę impetum eis mors omni ex parte ostentetur. Cùm ergò ad locum peruenisset, (nulla enim cunctatio eius ad bonum studium retardabat, nec vehiculo, nec equis, nec aliquo ex ijs, quæ ipsum possent portare, indigens, sed baculo cuidam innitēs, totum iter confecit, simùl etiam cum viæ comitibus de spe altiore philosophans: inter quos semper in eo, quod erat principale, immorans, præ maiori illo studio, reliqua omnia faciebat veluti transiens) *

Semper intentus rebus diuinis.

for * & postquàm ei, inquā, ab ijs, q

Postquàm ergò ab ijs, qui eum deduxerant, ostensum est fluuij diuortium, & idipsum, quod cernebatur, explicauit calamitatem, cùm propter aquę irruptionē eum locum profunda occupâsset lacuna, hæc dicit ad eos, qui erant congregati: Non est hominum, ô fratres, aquę motum terminis circunscribere. Est solius diuinæ potentiæ hoc opus, aquæ motum intrà terminos concludere. Sic enim dicit ad Deum Propheta: Terminum posuisti, quem non transgredientur. Soli creatæ naturę Domino est subiecta elementorum natura, in quibus locis collocata fuerit, in ijs semper permanens. Quoniam ergò Deus est, qui aquis pręscribit terminos, solus ille propria potestate potest huius fluuij compescere insolentiam. Et diuiniore cogitatione veluti à Deo afflatus, & magna voce Christū ad id, quod erat propositum, adiutorem sibi adesse precatus, quem manu gestabat baculum, defigit in corrupto ripæ loco. Cùm autem esset terra in eo loco madefacta & mollis, facilè profundum subijt, simùl & ponderi baculi, & manui eius, qui figebat, cedens. Deindè cùm Deum orâsset, vt hoc esset veluti claustrum & obstaculum aquarum violentiæ, rursùs reuersus est, re ipsa ostendens, quicquid ab illo fiebat, diuina fieri potestate. Statim enim haud ità longo pòst tempore, baculus quidem, actis in ripa radicibus, arbor euasit: planta autem fluento posita est terminus, & in hodiernum vsque diem incolę plantam & vident, & narrant. Quandò enim imbribus & torrentibus Lycus ille pro more inundans, magna vi sonoque fertur rapidus, tunc cùm inferiorem partem arboris in superficie leuiter aqua contigerit, rursùs tumescens in medium contrahitur alueum, & veluti qui extimescat appropinquare arbori, curua vnda locum transgreditur. Talis magni Gregorij fuit virtus, vel potiùs Dei, qui in illo operabatur miracula, & veluti subiecta elementorum natura, ostensa est, prout ei videbatur, mutari eius iussis, adeò vt stagnum quidem sit mutatum in agrum frumentarium, aquæ autem lacunæ fuerint habitatæ habitatoribus, baculo fidei iubente, & tutos eos futuros cauente. Nomen autem in hodiernum vsque diem arbori est baculus, Gregorij gratiæ & virtutis monimentum, quod in omni tempore seruatur ab incolis.

Psal. 103.

Baculus fit arbor & arcet vim aquarum.

Quodnam ex miraculis propheticis vis his opponere, & cum eis conferre? Dicámne Iordanis diuisionem, quam ouinæ pellis percussione fecit Elias ante assensum, & posteà Elisęus hæres, & pellis ouinæ, & spiritûs? Sed in his, solis prophetis tēpore, quo fuit opùs, scisso fluento potuit transmitti Iordanes, tantùm in se distracto fluctu, quantùm satìs esset pedibus prophetarum, vt per siccum fundum transirent: sequentibus autem temporibus, & reliquis hominibus talis erat, qualis fuit anteà.

4. Reg. 2.

Ille

Ille autem Lycus ab insoleti & immoderato motu repulsus, nouum in sempiternum Gregorij miraculum facit omni tempore, quod deincèps consequitur, talis manens, qualem magni illius viri fides fecit tempore miraculi. Scopus eorum, quæ fiebant, non erat, vt ij qui videbant, adducerentur in stuporem: sed vt ij, qui prope fluuiũ habitabant, seruarentur. Quamobrèm vt par sit miraculum, (nam & prophetis, & imitatori prophetarum, ex æquo cessit aquæ natura) si tamen liberè dicendum est, quod ab eo factum est, antecellit humanitate, per quam firma & stabilis facta est salus accolarum, cùm fluentum sic semèl esset compressum, & in posterum mansisset immobile: quandoquidem cùm per totam regionem peruaderent hæc miracula, quæ virtute fidei in Christum, credita sunt fieri, cupiebant omnes esse illius fidei participes, quam talia testabantur miracula: Et in omnem partem procedebat prędicatio, eratq; verè efficax mysterium, & ad id quod bonũ est, crescebat studium, constituto apud omnes sacerdotio, vt per omnia fides abundaret & cresceret.

De ijs, quæ in electione sancti Alexandri facta sunt.

Mittitur ad eum legatio ex quadam propinqua ciuitate, vt ad eos veniret, & per sacerdotium Ecclesiam eorum cõstitueret. Est autem ciuitati nomen Comana, in qua magnum Gregorium volebant hospitio excipi, publicè gratiam postulantes. Cùm ergò apud eos fuisset, & aliquot dies degisset, & ijs quæ faciebat & loquebatur, eorum ad mysterium cupiditatem vehementiùs accendisset, cùm tempus esset, vt eorum legatio ad finem perueniret, & crearetur aliquis Pontifex eorum ecclesiæ, tũc quidem ex ijs, qui magistratus gerebant, quos nouerant, eos curiosè indagabant, qui dicendi facultate, & genere, & reliquis insignibus ornamentis videbantur excellere. Existimabant enim, quoniam hæc in magno quoq; Gregorio inerant, nec eorum debere esse expertem eum, qui ad hãc perueniret gratiam. Cùm autem multiplicia essent eorum suffragia, & alij alium præponerent, expectabat magnus Gregorius, donèc sibi diuinitùs daretur aliquod consilium ad id, quod erat propositum: Et quomodò fertur Samuel non esse admiratus pulchritudinem & magnitudinem corporum in regis iudicio, sed animum requisijsse regium, etiamsi sit in vili & contempto corpore: ità ille quoquè despiciens studia eorum, qui ferebant suffragia, hoc vnum solummodò spectabat, num quis vel antequàm renuncietur, vitæ & virtutis exercendæ industria in moribus ferat sacerdotium. Cùm autem illi eos, quibus sua dederant suffragia, adducerent cum laudationibus, vnusquisq; eum, qui à se eligebatur, proponens: ille verò etiam viliores, iubebat respicere, quo ad vitæ honestatem: fieri enim posse, vt etiã in his inueniatur aliquis, ijs, qui sunt illustriores, animæ diuitijs excelsior: quidam ex ijs qui præerant suffragijs, hanc magni Gregorij sentẽtiam existimauit esse derisionem, si ex ijs, qui dicendi facultate, & dignitate, & manifesto vitæ testimonio prælati sunt alijs, nullo admisso ad sacerdotium ex illiberalibus & sordidis artificibus, ad eam gratiam existimentur aliqui digniores: & simùl ironicè loquens, ei ità dicit: Si hæc iubes, vt ij, qui sunt huiusmodi, & à tota ciuitate delecti, despiciantur, Alexandrum carbonarium voces licet ad sacerdotium: atque adeò, si videtur, in eum transeuntes, ad ei danda suffragia conueniamus nos & tota ciuitas. Is quidem hæc loquutus est, de eius sententia detrahens, & per hoc ironicum suffragium, quòd nullum esset de prioribus iudicium, repræhendens.

1. Reg. 16.

In Episcopo creando vide quid spectãrit.

Per hæc autem, quæ dicta sunt, venit illi magno in mentem, vt cogitaret, num non sine DEI numine facta sit Alexandri mentio ab ijs, qui ferebant suffragia: Et quis est, inquit, hic Alexander, cuius fecistis mentionem? Deindè cùm quidam ex ijs, qui aderant, eum, de quo facta erat mentio, per risum adduxissent, sordidis lacerisque pannis indutum, nec id toto corpore, & simùl ipsa specie opus suum ostendentem, vt qui ex carbonum operatione, & manibus, & facie, & toto deniq; corpore esset sordidatus, reliquis qdem in medio stans Alexãder risûs fuit argumentũ: pspicaci aũt illi oculo magnã attulit admirationem id, quod fiebat & cernebatur, vir in extrema paupertate, & neglecto corpore se solũ respiciẽs, & velutì ijs exultans, quòd erat inerudítis oculis ridiculum. Ità enim habebat, nec propter paupertatis necessitatem ad hanc vitã deuenerat: sed erat vir quidam philosophus, vt eius posteà vita significauit,

Alexander cur factus sit carbonarius.

quę

quæ erat cæteris excelsior, adeò vt etiam peruenerit vsq; ad martyrium, vt q cursum per ignem consummauit. Latére autem est conatus, vel studuit potiùs, vt qui ea, cui à vulgo studetur, prosperitate longè esset superior, & mundi vitam nihili faciens, excelsiorem veramque vitam concupisceret, & vt propositum virtutis scopum faciliùs attingeret, conabatur latére. Talis autem cùm esset, vilissimo artificio tanquàm turpi aliqua persona occultatus, & alioquì cùm esset florenti ætate, temperantiæ instituto periculosum ac lubricum existimabat, manifestare pulchritudinem corporis, naturæ prosperitati veluti insultans, & eam insectans. Sciebat enim eam præbuisse multis lapsûs occasionem. Nè ergò aliquid eorum, quę nollet, sibi eueniret, nec alienis oculis esset causa excitandi mali animi motus, ideò spontè assumit artem carbonariam: per quam & corpus ad virtutē exercebatur laboribus, & pulchritudo occultabatur sub carbonum sordibus: & simùl quod ex suis redibat laboribus, id ità dispensabatur, vt seruiret pręceptis.

Cùm eum itaq; abduxisset à cōcilio, & ex eo omnia esset accuratè sciscitatus, illum quidem dat suis domesticis, iubens ea, quę oportebat, facere. Is autem cùm rursùs venisset ad concilium, eos docebat, qui erant congregati, eis verba faciens de sacerdotio, & per ea describens vitam ex virtute agendam: Et in tali oratione tandiù est immoratus, cœtum detinens, donèc ijs impletis, quæ iusserat, ij qui ei ministrabant, aduenerunt, secùm habentes Alexandrum, qui & lauacro sordes ex fuligine contractas abluerat, & magni Gregorij vestibus erat indutus: hæc enim eis facere iusserat. Cùm autem omnes essent conuersi ad Alexandrum, & ex eo, quod videbatur, essent in magnam adducti admirationem: Nihil vobis noui accidit, (dixit eis magister) si oculis decepti estis, & soli sensui eius, quod bonum est, iudicium permisistis. Veritatis enim eorum quæ sunt, iudex incertus est sensus, qui per se arcet, nè profundum animi penetretur. Simùl autem ipsi quoq; veritatis & pietatis inimico dæmoni gratum erat, vt esset omninò ociosum vas electionis, quod occultabat ignoratio, nec is vir prodiret in mediū, qui esset futurus euersor illius potentiæ. Hęc cùm dixisset, Deo virū offert per sacerdotium, cùm eum pro more initiatum gratia consecrâsset. Omnibusq; nouum sacerdotē intuentibus, is rogatus vt verba faceret ad Ecclesiam, statim ab exordio ostendit Alexander, non falsum de eo Gregorij fuisse iudicium. Erat eñ ei plena sententia oratio, minùs ornata dictionis floribus. Quo factum est, vt quidam elatus adolescens, qui ex Attica apud eos degebat, inornatam irriserit dictionem, quòd non esset Atticis exculta ornamentis. Quem dicūt fuisse correctū à quadam visione, cùm vidisset columbarum gregem, quadam admirabili refulgētem pulchritudine, & quendam audisset dicentem, has esse Alexandri columbas, quas ille irriserit.

S Gregorius Alexādrū carbonariū cōsecrat Episcopum.

Quidnam ex his quispiam miretur ante aliud, Non reueritum esse hunc virū suffragium magistratuum, & non abreptum esse à testimonijs eorum, qui præcellebant: an potiùs esse miratum occultatas in carbonibus diuitias, quod statū recti iudicij statim est consequutum à Deo testimonium per visionem oratoris? Mihi enim vtrunq; eorum in se tale esse videtur, vt ea inter se quidem contendant: inter omnia autem, quæ propter miraculum commemorantur, primas partes obtineant. Nam & eorum, qui præcellebant, restitisse desiderio, est immutabilis & excelsi animi argumentum, quo quæcunq; in mundo apparebant, similiter ab eo cernebantur, cùm & in id, quod est maius & illustrius, & in id, quod est abiectum & humile, æqualiter esset affectus: solam autem virtutem cæteris præponens, & solam, quæ in vitio agitur, vitam iudicans reijciendam, nihili ducebat omnia, quæ in hac vita, vel in honore habētur, vel nihili pēduntur. Quod tunc quoquè fecisse ostenditur. Nam cùm quęreret inuenire eum, qui DEO esset gratus, non fide dignum existimauit testimonium, si diuitias accepisset, & authoritates, & huius mūdi splēdores: quorum in bonorū catalogis nihil diuina enumerauit scriptura. Nō est ergò hoc solum dignum laude & admiratione, q principū & virorū studia nō admiserit: sed etiā p ea, quę deincèps sunt cōsequuta, ipse seipsum superauit. Qui eñ solùm indignum repulit suffragium, vsui autem nō adiecit id quod deerat, malum quidem prohibuit, bonum autem non fecit. Qui autem præter id, quòd non est assensus deteriori, inuenit etiam id, quod bonum est, & hōnestum, per vtraque perfecit id, quod bonum est, neque malo concedens aditum, & bonum pro-

Excelsus beati viri animus.

producens in actum: adeò vt in vtrisque constiterit in ciuitatem huius magni viri beneficium, vt qui & quod per ignorantiam ab eis peccabatur, auerterit: & quod apud ipsos erat occultum, bonum per se declarauerit.

De Hebræis, & de ijs, quæ facta sunt in itinere.

Cùm autem magno huic viro omnia successissent ex sententia, auxilio sancti spiritûs non alienum fuerit id quoquè narrare, quod in via ab eo obitèr factum est, vt per omnia ostendatur gratia, quæ huic viro aderat. Quoniam enim erat omnibus manifestum, hoc ipsi esse curæ præ cęteris, vt omnia spectarent ad solatium egentium, siue ad lucrum respicientes duo quidam ex Hebræis, siue etiam aliqua repræhẽsionis macula eum adspergere cogitãtes, vt quem esset facile decipere, obseruant eius reditum. Et vnus quidem ex ijs, qui videbatur esse mortuus, iacebat supinus in via publica: Alter autem miserabiliter eiulans propter eum, qui iacebat, imitabatur voces lamentãtium, & magnum illum prætereuntem magna voce clamando vocabat, dicens hunc miserum subita morte correptum, nudum iacere, nec paratum esse aliquid, quo sepeliretur. Rogabat ergò magnum hunc virum, nè sancta eius anima ipsum despiceret: sed paupertatis motus misericordia, ex ijs quæ habebat, præberet vltimum amictum corpori inijciendum. Ille quidem hæc & alia dicens, supplicabat. Hic verò nihil cunctatus, diploide, qua erat indutus, iniecta iacenti, perrexit vltrà progredi in itinere. Postquàm autẽ illo prętergresso soli erant, qui hæc aduersùs eum fecerant, deceptor ille in risum mutata simulata lamentatione, iussit eum, qui iacebat, surgere, præ gaudio cachinnos edẽs ob lucrum eis ex fraude factum. Is autẽ in eodem erat, quo priùs habitu, nihil audiens ex ijs, quæ dicebantur. Altero autem maiori voce vtente, & pede simùl eum excitante, nihilo magìs is, qui iacebat, neque vocem exaudiuit, nec ictũ sensit, sed in simili erat figura extensus. Simùl enim àc iniecta est vestis, fuit mortuus, re vera morte functus, quã simulabat ad magnũ illum decipiendũ, adeò vt non fuerit homo decept⁹, sed cui⁹ causa fuerat ab eo data vestis, ad id vtilis fuerit ei, q acceperat. *Fraus duorũ Iudęorũ.* *Vltio cęlestis eos mox persequitur.*

Si autem videtur triste hoc opus magni illius fidei, nè videatur cuiquam hoc alienum, ad magnum Petrum respicienti. Etenim ille non solùm beneficijs ostẽdit eam, quæ in se inerat, potestatem, eum qui erat claudus ab ortu, populo currentem ostendens & salientem, aut vmbra sui corporis curans ægrotos, quam transeunte Apostolo, per transuersum corporis Sol eis admouerat: sed etiam eo, quod morte damnârit Ananiam, qui inhabitantem virtutem contempserat, vt, sicut opinor, illo metu adductum, quicquid in populo erat propensum ad contemnendum, hoc terribili exemplo corrigeretur, nè eodem modo castigaretur. Meritò ergò Petri imitator, qui multis in benefaciendo miraculis ostenderat virtutis magnitudinem, eum quoq;, qui aduersùs sanctum spiritum fraude vti est conatus, effecit vt de se vera diceret. Oportet enim, vt ex istimo, euersorem mendacij etiam in deceptore mendacium traducere ad veritatẽ, vt per hoc omnibus esset euidens, quòd quicquid ab illo dicebatur, erat veritas: & quòd id, quod vt verum acceperat, non erat falsum. Iudæi ergò, qui hoc modo illius magni virtutem ludificati fuerant, fuerunt alijs documento, nè audeant decipere, cùm eos, qui id ausi fuerint, Deus puniat. *Actor. 3.* *Actor. 5.* *Ibidem.*

De adolescente, qui habebat spiritum.

Post hæc cùm aliquandò haberetur conuentus sub dio in quodam loco in ea regione, & admirarentur omnes eius doctrinam, quidam adolescens clamauit ad eos, qui aderant, Doctorem non hæc à se dicere, sed ei alium adstantem verba facere. Adducto autem puero, postquàm dimissus esset conuentus, dicitur magnus dixisse ijs qui aderant, adolescentem non esse mundum à dæmone: & simùl cùm sibi sustulisset velum, quod habebat in humeris, & id oris sui admouisset anhelitui, sic iniecisse in adolescentẽ. Cùm hoc aũt factum esset, conturbatũ esse, & exclamâsse adolescentem, & cecidisse, & se dilacerâsse, & omnia passum esse, quæ patiũtur, qui sunt dæmoniaci. Deindè cùm sanctus ei manum imposuisset, & sedâsset pturbationem, ab eo quidẽ euolâsse dæmonium. Cùm ad se autem redijsset, non ampliùs dixisse, se videre eum, q vnà cum sancto loquebatur. Est quidem certè hoc quoq; ex magnis illius miraculis, quòd non aliquo in curationibus adhibito artificio, effecerit miracula: sed ad expellendos dęmones, & corporis sanandas ægritudines, suffecerit ex eius ore anhelitus, qui per linteum adhibebatur ægroto, Sed omnia quidem illius miracula ordine persequi, lon- *Anhelitu suo sanat dęmoniacũ.*

longi fuerit operis & orationis, quæ plùs requirat ocij. Si vnius autem, aut duorum, quæ de ipso dicuntur, fecero mentionem, finem imponam orationi.

De ea, quæ tum fuit, persequutione, & quemadmodùm in montem profectus est magnus Gregorius.

Iam enim in omnem partem peruaserat diuina prædicatio, & omnes tam in ciuitate, quàm in ea, quę circuncircà sita est, regione ad piam rectamque dogmatis fidem erant traducti, altariaque & templa, & quæ fuerant in eis simulacra, erant euersa: expurgata autem erat humana vita ab idolorum inquinamentis, extinctusq; erat sceleratus nidor sacrificiorum, ablutusque cruor ex altaribus, & sordes cęsorum animantium: omnes autem in omni loco in Christi nomine templa erigebant oratoria: cum Romanorum, qui tunc erat, Imperatorem subijt ira & inuidia, propterea quòd falsa quidem eius patria neglectui esset superstitio: augebatur autem mysterium Christianorum, & per totum orbem terræ multiplicabatur Ecclesia, per eos, qui semper verbo adijciebātur, crescens in magnitudinem. Et cùm existimâsset fieri posse, vt diuinæ virtuti sua resisteret acerbitas, & reprimeret quidem mysterij prædicationem, dissolueret autem cœtus Ecclesiarum, rursùs autē traduceret ad simulacra eos, qui ad verbum processerant, ad gentium Præsides mittit edicta, terribiles supplicij minas in eos statuens, nisi omnibus probris, contumelijs & cruciatibus afficerent eos, qui nomen Christi adorabant, & terrore & cruciatibus eos rursùs adducerent ad patrium cultum dæmonum.

Edicta acerba Imperatoris in Christianos.

Postquàm autem magistratibus est annunciatum hoc sceleratum & impium edictum, cùm per totum peruasissent Imperium, qui ad hoc erant constituti à Tyrannica crudelitate: & in gentem Ponticam is obtinebat dominatum, cui ad sceleratum desiderium non deerat summa potestas, vt qui feritatem & acerbitatem haberet ingeneratam, & odium in eos, qui verbo crediderant, ab eo publicè proscribitur, oportere vel fidem abiurare, vel omne genus supplicijs & mortibus affici. Neque aliud tunc publicum aut priuatum quicquam agebatur, aut vllum ponebatur studium ab ijs, qui tractabant publica, quàm vt obsiderent & punirent eos, qui fidem sequebantur. Erant autem non solùm minæ verborum terribiles, sed cum ijs varius apparatus suppliciorum, nullum non afferebat stuporem, & antequàm veniretur ad periculum, metum incutiebant hominibus enses, & ignis, & bestiæ, & fossæ, & instrumenta ad torquendum membra accommodata, & ferreæ in igne cathedræ, & ligna erecta, in quibus eorum extensa, qui persistebant, corpora, proiectis horrendis laniabantur vngulis, & alia innumerabilia ad multiplices corporum cruciatus inuenta ab eis excogitabantur. Vnumq; erat studium ijs, qui hanc habebant potestatem, vt nullus eo posset ostendi scelere superior. Alij quidem deferebant, alij verò indicabant, alij verò scrutabantur eos, qui erant absconsi. Alij inuadebant eos, qui fugiebant. Alij autem iniectis oculis in facultates fidelium, vt rebus eorum potirentur, prętextu pietatis ac religionis eos, qui fidem amplectebantur, expellebant.

Sęuitur in Christianos.

Ità faciunt hodiè hęretici.

Erat autem in gente confusio, perplexaque & inexplicabilis animi dubitatio, cùm essent omnes inter se suspecti, cùm nec in tanto terrore maneret filiorum in parentes beneficentia, neque paternæ curæ à natura ingenerata fidelitas remaneret parentibus in filios. In varios autem ritus religionis inter se scindebantur genera. Et filius, qui erat gentilis, erat proditor parentum fidelium: & filium, qui crediderat, pater incredulus accusabat. Et frater, qui erat ex eadem essentia, pugnabat cum natura, sanctum esse existimans, sumere pœnas de cōsanguineo, si pietatem amplecteretur. Hinc plenæ quidem erant solitudines ijs, qui expellebantur: habitatoribus autem ædes erant inanes: multa autem publica habitacula ad vsum carcerum deseruiebant. Non poterant enim carceres capere eorum multitudinem, qui propter fidem puniebantur: Foraque omnia, & omnes publici & priuati cœtus, pro consueta lætitia calamitatis erant talis participes, cùm alij quidem attraherentur, alij verò abducerentur, alij propter ea, quæ fiebant, vel riderent, vel flerent. Non erat infantium misericordia, non honor canitiei, non virtutis reuerētia, sed perindè atq; in captiuitate dedebatur omnis ętas inimicis fidei. Ne fœminis quidem dabat naturalis generis imbecillitas, vt remotæ essent ab his ęrumnis: sed vna in omnes æqualis erat lex crudelitatis, eos adducens, qui erant alieni ab idolis, naturam non discernens.

Cùm

Cùm tunc ergò imbecillitatem naturæ vidisset vir ille magnus, vt potè quòd multi non possent pro pietate vsq; ad mortem decertare, consuluit Ecclesiæ, vt parumper cederet terribili irruptioni, dicens esse melius, fugiẽdo suas cõseruare animas, quàm, si starent in acie certaminum, essent ordinum fidei desertores: & vt maximè persuasum esset hominibus, nullum animæ afferre periculum, si fuga fidem seruarẽt, suo exemplo eis consulit, vt secederent, ipse ante alios cedens vehemẽti periculo. Simùl autem ijs quoq;, penès quos erat potestas, hoc maximo erat studio, vt illo tanquàm duce exercitûs expugnato, omnem fidei aciẽ frangerent & dissoluerent. Et ideò inimici magnoperè studebant, vt ille in eorum veniret potestatem. Ipse autem cùm desertum quendam collem occupâsset, secùm habens eum, qui ex æditu o adductus fuerat ad fidem ab initio, iam Diaconatûs gratiæ inseruientem: cùm autem qui persequebantur, magna multitudine sequerentur eorum vestigia, à quopiam eis ostenso loco, in quo abscondebatur, alij quidem vallem colli subiectam circunseptam custodiebant, vt ei nulla ex parte liceret effugere, si ad hoc esset conuersus: Alij autem cùm in montem accessissent, per omnem partem scrutantes, iam magno illi viro conspecti fuerant, rectà ad ipsum currentes. Ille autem cùm iussisset ei, qui erat cum ipso, vt staret certa & solida in Deum fiducia, & ei suam crederet salutem, manus tendens ad orationem, & nec etiam si propè fuerint inimici, metu excutiatur fides. Præcepti autem exemplum se præbuit Diacono, fixo & stabili oculo cælum intuens, extensis manibus rectà figura. Et hi quidem in his erant: Illi autem cùm ad eos accurrissent, & omnem locum diligenter inspexissent, omnemq; in rupe stationem, & omnem rupis accessum, & oẽm à lacuna effectam concauitatem diligentissimè scrutati essent, rursùs in vallem redeunt, quasi metu eorum, qui scrutabantur, ipse in fugam conuersus incidisset in manus eorum, qui circunsidebant. Postquàm ergò nec ab his est inuentus, nec erat apud illos, qui locum adspexerat, in quo magnus ille degebat, signis descripsit eum, in quo affirmabant quęsitores, se neminem vidisse, nisì solas duas arbores, à se inuicèm parùm distantes. Cùm autem secessissent qui quærebant, relictus index cùm illum magnum offendisset in oratione, & eum qui cum ipso erat, & diuinum cognouisset præsidium, per quod illi eis visi sunt arbores, accidit ad eius pedes, & verbo credit: & qui paulò antè fuerat persecutor, fit vnus ex fugientibus.

Fugiendum in persecutione.

Ijs ergò longo tempore manẽtibus in solitudine, (bellum enim inualescebat aduersùs fidem) & grauiter furente præside in eos, qui ad verbum pietatis accedebant, & omnibus in fugam conuersis, quoniam nulla spes relicta erat, fore vt magnus Gregorius veniret in manus persequutorum, tunc omni sua rabie & acerbitate conuersa in reliquos, vbiq; per gẽtem scrutabantur omnes similiter, viros, mulieres & pueros, quibus Christi nomen erat venerabile, eosq; trahebant in ciuitatem, & replebãt carceres, pro alio scelere intentantes eis crimen pietatis, adeò vt nulli ex rebus publicis tunc vacarent iudicia, nisì huic tantùm, quòd ijs, qui tunc imperium obtinebãt, erat curæ, vt omnes contumelias & omnia tormenta, quæ excogitari poterant, in eos inferrent, qui fidem retinebant. Quo quidem tempore fuit omnibus longè euidentissimum, magnum illum virum nihil consuluisse sine Dei numine. Nam cùm se per fugã populo conseruâsset, erat commune auxilium omnibus, qui pro fide decertabãt. Sicut enim de Mose audimus, quòd ab Amalecitarum acie procùl remotus, per orationem ijs, qui erant sui generis, dabat vires aduersùs inimicos: eodem modo ille quoq; animæ oculo intuens ea, quæ videbantur, diuinum inuocabat auxilium ijs, qui decertabant pro fidei confessione. Exod. 17.

De visione, quæ facta est in monte, & de martyrio sancti Troadij.

Cumq; aliquandò vnà cum ijs, qui cum eo erant, pro more Deum oraret, repentè angore & animi perturbatione plenus, apertè præ se tulit ijs, qui aderant, à se spectaculum videri alienum, seq; id ægrè ferre, auresq; obstruere, tanquàm sono aliquo ad eum perueniente: & non exiguo interiecto interuallo, cùm toto tempore, quod intercessit, inflexilis mansisset & immobilis, tanquàm propositum spectaculum bonum esset exitum assecutum, ad suam rediit consuetudinem, & clara voce Deum laudauit, hymnum victoriæ & gratijs agendis appositum pronũciãs, quem sæpè audimus Dauid dicentem in Psalmodia: Benedictus Deus, qui non dedit nos in captionem dentibus eorum. Ijs autem admirantibus, & vt ex eo scirent, rogantibus quodnam fuerit Psal. 123.

hoc spectaculum, quod eius oculis subiectum est. fertur dixisse, se illo tempore magnum vidisse casum, prostrato diabolo à quodam adolescente in certamine pro pietate. Ijs autem quod dicebatur, adhuc ignorantibus, narrat eis apertiùs, quòd illa hora quidam nobilis adolescens, maiori fretus auxilio, magnis sudoribus pro fide decertauit, à lictoribus productus ad præsidem. Nomen quoquè adiecit, eum nominans Troadium, & quòd post multa, quæ fortiter tulit, tormenta, fuit martyrij corona redimitus. Auditione autem obstupefactus Diaconus, neq; audens nō credere ei, quod dicebatur, & simul credens esse maius, quàm vt cadat in humanam naturā, vt qui procùl erat à ciuitate, cùm nemo ei renunciâsset, dicat ijs, qui cum eo sunt ea, quæ fiunt, perindè àc si interesset, supplex rogat magistrum, vt sibi permittatur ea cernere oculis, & nè ab eo prohibeatur, nè veniat ad loca ipsa, in quibus factū est miraculū. Cùm is autem diceret, esse pertimescendum adesse in medio eorum, qui occidunt, sæpeque diaboli peruersitate accidere aliquid, quod nollemus, Diaconus dixit, se confidere auxilio eius orationum, hac apud eum voce vtens: Tu me Deo commendes, nec me vllus insequetur metus inimicorum. Cùm is autem per orationem velutì socium cum eo misisset diuinum auxilium, confidens viam confecit, ad nullum se conuertēs ex ijs, qui occurrebant.

De balneo, & de dæmone, qui in ipso habebat potestatem.

Cùm autem vesperè ingressus esset ciuitatem, & lassus esset ex itinere, necessè esse duxit, corpus lauacro reficere. In eo autem loco dominatum obtinebat quidam dæmon homicida, versans in lauacro, cuius vis exitialis post tenebras operabatur in eos, qui accedebant. Ea de causa post occasum solis non patebat ad id aditus, neq; id exercebatur. Ad quod cùm accessisset, rogabat eum, qui illi præerat, vt id ei aperiret, & nō ei inuideret balnei vsum, quô se recrearet. Cùm is autem testaretur, nullum ex ijs, qui illa hora ausi sunt aquam ingredi, suis redijsse pedibus, sed dæmonem omnes vesperè superâsse, multosq; ob ignorationem passos esse grauissima, quos pro sperata recreatione exceperunt lamentationes, eiulatus & sepulcra. Cùm hæc referret, & quæ sunt huiusmodi, ille nihil de suo remisit desiderio: sed instabat omninò cogens, vt eum intromitteret. Ille autem satìs se lucrifacere existimans, si non cum hospitis ignoratione vnà veniret in periculum, cùm ei dedisset clauem, procùl recedit à balneo. Postquàm autem nudatus fuit intùs, multiplices terrores & variæ obstupefaciendi causæ adornabantur à dæmonio, nempè omnis generis visa, ostendētia naturam igne & fumo mixtam, & quæ in forma hominum & ferarum in oculos incurrebant, in auribus resonabant, anhelitui appropinquabant, & in orbem circa corpus effundebantur. Ille verò se signaculo Crucis muniens, & Christi nomen inuocans, domos peruasit illęsus. Interiùs autem progressus, in grauiora incidit spectacula, in grauiorem adspectū transformato dęmonio. Nam & simul terræmotu domum existimabat cōcuti, & perruptum solum nudam flammam ostendere inferiùs, & scintillas ex aquis emitti flammeas. Rursùsq; ei arma itidèm fuêre signaculum & Christi nomen. Et quod per magistri preces ferebatur auxiliū, discutiebat quæ videbantur & fiebant terribilia. Aqua autem recreatus, cùm properaret egredi, rursùs prohibebatur, fores opponente dæmonio. Sed hoc quoq; rursùs impedimētum, pari rursùs virtute est solutum, foribus signaculo cedentibus. Postquàm autem ei omnia processerunt ex sententia, dicitur dæmonium voce humana ad eum exclamâsse, nè sibi vim illam attribueret, per quam effugit exitium. Vox enim, quæ eum commēdauit, ei qui custodiebat, præstitit, vt minimè læderetur. Hoc ergò modo conseruatus, magnam attulit admirationem ijs, qui loco præerant, cùm nullus apparuisset viuus ex ijs, qui illa hora aquam ausi essent ingredi.

Signo Crucis se muniens, omnia dæmonum terricula menta contemnit diaconus.

Postquàm autem ei quisnam esset narrauit, & quæ in ciuitate fortiter gesta erant à martyribus, cognouit eo modo se habuisse, quo magnus ille in solitudine degens priùs narrauerat, cùm cæteris, quæ de ipso narrauit & eius miraculis, adiecisset quæ vidit, & quæ audijt, & quomodò ipsa in se experientia didicisset virtutem fidei magni Gregorij, cui tulit testimonium dæmonium: reuertitur ad magistrum suum, tam suis æqualibus, quàm posteris relinquens commune monimentū, vt per sacerdotes vnusquisque seipsum Deo commendet: & nunc est quidem per vniuersam Ecclesiam, præcipuè autem apud illos, ea vox monimentum auxilij, quod ei datum est à Gregorio.

Cùm

Cùm autem diuina ope soluta esset illa Tyrannis,& humanam vitam pax rursùs excepisset,per quam erat omnibus liberum rebus diuinis dare operam, rursùs descēdens in ciuitatem,& totam in orbem circuiens regionem,ijs,qui erant vbiq;, populis magnam fecit accessionem in Deum studij & pietatis,statuens vt pro ijs, qui pro fide decertârant,agerentur festi dies & celebres conuentus. Cumque alius alibi corpora martyrum accepissent,quotannis, finita annui orbis conuersione, cōuenientes exultabant,diem festum celebrantes in honorem martyrum. Est certè hoc quoquè argumentum magnæ eius sapientiæ, quòd cùm omne simul hominum genus suo tempore ad vitam communem componeret,velutì quidam auriga naturam regens, & frenis Dei cognitionis eos iugo subiungens,concedebat vt sub iugo fidei lætitia exilirēt subditi. Cùm enim animaduertisset,quòd propter corporeas delectationes in idolorum errore permaneret puerile vulgus & ineruditum,vt interìm in eo,quod est præcipuum,nempe in Deum,se rectè gererent: pro illis inanibus superstitionis ritibus, permisit eis,vt in sanctorum Martyrum memorijs se exhilararent,exultantesq; oblectarent,vtpotè quòd procedente tempore futurum erat, vt vita traduceretur ad id, quod est honestius & præstantius,& fides eos ad id deduceret,quod quidē iam in multis rectè successit,omni delectatione ab ijs,quæ sunt iucunda corpori,traducta ad genus lætitiæ spiritalis. Festi dies martyrum.

Hoc autem modo se gerens in Ecclesia,& omni studio incumbens, vt ante suum è vita excessum,videret omnes ad fidem salutarem traductos à simulacris, postquàm cognouit suum instare obitum, totam circuncircà regionem & ciuitatē est perscrutatus,cupiens scire,an essent aliqui relicti extra fidem Vbi autem cognouit omnes, qui permanserant in antiquo errore, non esse plures, quàm septemdecim, dicit hoc quidem esse dolendum,ad Deum respiciens, quòd aliquid desit ad plenitudinem eorum,qui seruantur: Veruntamen iure magnas esse agēdas gratias, quòd suo in Ecclesia successori tot relinquit simulacrorū cultores,quot ipse accepit Christianos. Cùm autem precatus esset,vt & qui iam crediderant,crescerent in perfectionem,& infideles conuerterentur,ità ab humana vita migrauit ad Deum,mandans suis necessarijs, vt nullum proprium locum ei compararent ad sepulturam. Si enim viuus non sustinuit vocari alicuius loci dominus,sed inquilinus vixit in alienis, neque post mortem pudebit eum esse inquilinum. Sed hoc,inquit,narretur posteris, quòd Gregorius neq; viuus alicuius loci possessor est nominatus, & post mortem fuit inquilinus alienorū sepulcrorum,seipsum seiungens ab omni in terra possessione, adeò vt nec in proprio quidem loco voluërit sepeliri. Solam enim eam possessionem iudicauit preciosam, quæ in se auaritiæ non suscipit vestigium Repentinam autem totius gentis traductionem à gentili vanitate ad veritatis agnitionem nemo miretur, qui hanc legerit orationem,respiciens œconomiam,per quam facta est tanta mutatio eorum, qui traducti sunt à falso ad veritatem. Nam quod factum est in primis temporibus eius sacerdotij,quod ad reliqua miracula festinans prætèrijt oratio,nunc assumens narrabo. Sub obitū visitat suā diœcesin. Felicissimè ad cælos euolat.

De die festo, qui agebatur in ciuitate,& de peste,quæ irruit.

Erat quidam dies festus publicus in ciuitate,qui more patrio agebatur cuidam dæmoni ex ijs,qui erant in regione. Ad eum tota ferè gens confluxerat, tota regione vnà festum agente cum ciuitate.Erat autem theatrum plenum ijs, qui concurrerant, & effundebatur vndiq; super sedes multitudo eorum,qui confluxerant.Cumq; omes circa spectacula & acroamata ad orchestrā adspicere magnoperè cuperēt, erat scena plena tumultu.Frustraque fuit præstigiatoribus miraculorū suorum ostentatio, cùm tumultus eorum,qui arctè comprimebantur, non solùm musicæ vsum interrumperet,sed nec præstigiatoribus sua ostendere permitteret. Quo quidem tempore à toto populo communis hæc vox erupit, dæmonem inuocantium, cui hunc diem festum agebant,& rogantium,vt eis ab illo latius prçberetur spatium. Postquàm autem omnibus inter se colloquentibus,vox in altū efferebatur,& videbatur totius ciuitatis tanquàm vnius oris esse oratio,quæ has preces offerebat dæmoni: Erat autem precatio, vt ijsdem verbis à me dicetur:Iuppiter, fac nobis locum: cùm audisset magnus ille vocem eorum,qui dæmonem nominatìm inuocabant,à quo petebant,vt ciuitati fieret latum spatium,dicit ad eos,misso quodam ex ijs qui adstabant, mox eis esse dandum latius spatium,quàm precabantur. Hac autem voce tanquàm tristi prolata sententia, Sæuissima pestis inuadit insolentem populum.

tia, publicam illam celebritatem mox pestis excipit, & in choris statim admixta est lamentatio, adeò vt oblectationes conuerterentur in luctus & calamitates, pro tibijs, & quæ ad numerum fiebant, saltationibus & plausibus, lugubri carmine assiduè ciuitatem excipiente. Nam cùm morbus spe citiùs ingruisset hominibus, is peruadebat, ignis instàr domos depascens. Quo factum est, vt implerentur quidem templa ijs, qui morbo interiebāt, qui quidem spe curatiōis ad ea confugiebāt: pleni quoq; essent riui & fontes, & putei ijs qui præ morbi vehemētia maiori siti ardebant, quàm vt aqua, quæ erat in profundo, flammam eorum extingueret, cùm ij, quos semèl is morbus inuasisset, & post & ante aquæ potum similiter se haberent: multi autem sua sponte fugerent ad sepulcra: quoniam ij qui erant superstites, ad eos sepeliendos minimè sufficiebant: esset autem non inopinata mali hominibus irruptio: sed cùm domui interituræ quoddam visum apparuisset, ità consequeretur interitus.

Postquàm ergò fuit manifesta omnibus morbi causa, nempè quòd inuocatum ab eis dæmonium, stultorum votum malignè implebat, hanc sceleratam spatij latitudinem morbo ciuitati afferens: eo quidem tempore magnum Gregorium supplices adeunt, rogantes vt vim morbi compesceret per eum, quem ipse cognoscebat & prędicabat, Deum, quem solum verè fatebantur esse Deum, & habere in omnes potestatem. Nam cùm illud visum ante futurum domús interitum appareret, & desperationem vitæ protinùs afferret, vnà periclitantibus erat via salutis, si intrà illam domum magnus fuisset Gregorius, & precibus propulsâsset morbum, qui domui imminebat. Cùm autem per eos, qui primi hanc erant salutem consecuti, velox fama per omnes peruasisset, cessârunt omnia, quæ priùs ab eis magno studio procurabantur, oraculorum 'ciscitationes, piacula, & apud simulacra diuturnæ supplicationes, adspiciētibus omnibus ad magnum sacerdotem, & vnoquoque eum ad se trahente ad salutem totius generis. Erat autem ei merces ab ijs, qui seruabantur, eorū salus animarum. Nam cùm tali experientia manifestata esset pietas sacerdotis, nulla erat ampliùs dilatio, quò minùs mysterio assentirentur ij, qui virtutem fidei docebantur. Sic fuit illis hominibus morbus salute præstantior. Qui enim cùm sani essent, ad mysterij doctrinam excipiendam infirma erant animi intelligentia, corporis morbo fuerunt confirmati ad fidem. Et sic confutato errore idolorum, traducti sunt omnes ad nomen Christi: alij quidem per morbum, qui inuaserat, deducti ad veritatem: alij verò, vt à peste seruarentur, fidem in Christum assumentes, tanquàm propugnaculum. Sunt autem etiã alia in hodiernum vsq; diem memoriæ mandata miracula: quæ quidem auribus parcentes non credentibus, nè ij lædantur, qui quod in rerum, quæ dicuntur, magnitudine verum est, falsum esse putant, ijs, quę scripta sunt, non adiecimus.

Nam pestẽ precib⁹ pellit vir sanctus.

MARTYRIVM FELICIS PRESBYTERI, IRENAEI DIACONI, MVSTIOLAE NOBILISSIMAE MAtronæ & aliorum: *vt habetur in egregijs MS. libris: sed in gratiam Lectoris F. Laur. Surius mutauit stylum.*

Iulij 3.

Temporibus Aureliani Imperatoris sæua extitit pſecutio Christianorum: cumque ei nunciatum esset, in ciuitate Tusciæ, quæ post ethnicismum illustris fuit, Christiana religione initiatos florere, adeò incensus est, vt Turgium vicarium, præfectoria ornatum dignitate, eò miserit ad Christianos discutiendos. Veniens igitur Turgius ad Faliscos, iussit accuratè inquiri, num quis posset reperiri Christianus, repertumq; sine dilatione coram se sisti, capitalem sententiam excepturum. Itaque facta inquisitione, repertus est Felix Christianus. Is vt audiuit venisse eò manum persecutorum, conuocauit Christianos ad se, eosque omnes confirmans, ait: Patres, fratres & filij mei, non vos perturbet ista caligo, quæ sanè exigua est: porrò sempiternæ illæ inferorum tene-

Felix cōfirmat Chri.

tenebræ cauendæ sunt. State ergò viriliter & pugnate: quia melior est dies vna in atrijs Domini super millia. Erat tum aulicus quidam, qui beati Felicis nomē detulit ad Turgium, dicens in agro Faliscorum esse presbyterum quendam benè diuitem, qui populum doceat, relictis templis deorum, accedere ad Christum, & baptizari. Id vt audiuit Turgius, misit milites: qui comprehensum Felicem, illo iubente, in publicam custodiam coniecerunt.

stianos aduersùm persecutiones. Psal. 85.

Altera die præcepit sibi in Faliscorum ciuitate tribunal parari, beatumque Felicem adduci. Eum autem sic interrogauit: Quod tibi nomen est? Ille respondit: Felix vocor. Dicit ei Turgius: Quem militiæ vel honoris locum obtines? Respondit Felix: Tametsi peccator sum, at Christi tamen presbyter sum. Turgius dixit: Cur diuersis in locis cogis conuenticula, docesque populum contemnere deos, nec immolare illis, vt habet antiqua consuetudo, & Principes imperant? Felix respondit: Quæ verò est vita nostra, nisi vt prædicemus Dominum nostrum Iesum Christum, & abstrahamus populum à spurcitie idolorum, vt possint vita frui sempiterna? Turgius dixit: Et quæ est vita æterna? Felix presbyter respondit: Vt timeatur & colatur Deus pater, & Dominus Iesus Christus, & spiritus sanctus. Turgius dixit: Recede ab infelici Deo tuo, & pare præceptis dominorum Augustorum. Felix respondit: Quantùm quidem ad nos attinet, vtinàm mereamur parere Christo, & eius nomen inuocare. Tum iratus Turgius, iussit os eius lapide contundi, dicens ministris: Os istud conterite, quo populos seducit. Diù autem illis cædentibus, emisit spiritum: corpus verò eius Turgius voluit in plateam proijci, quod collegit Irenæus diaconus, & sepeliuit iuxta muros Sutrij (Author habet, Sutrinæ ciuitatis) nono Calendas Iulij.

Os eius lapide cæditur.

Reddit spiritum.

Quod vbi resciuit Turgius, iussit teneri Irenæum diaconum, profectusq; * Clusium Tusciæ ciuitatem, vinctum catenis ferreis ante rhedam suam nudis eum pedibus ire compulit. Postquàm autem venit Clusium, multos dies illic hæsit, Irenæum verò diaconum in carcerem coniecit, cœpitque inquirere in Christianos. Ea re diù agitata, Mustiola matrona Christianissima vt audiuit Christianos multos carceribus teneri, noctibus veniebat, & dans pecuniam custodibus, intrò admissa, consolabatur eos, lauabatque pedes eorum: eos verò, quos vincula sauciârant, vngebat, cunctisque alimenta & vestes suppeditabat. Sed quia in tenebris lumen abscondi nō potest, Torquatus quidam ad Turgium veniens, ità dixit: Matrona nobilissima, Claudij Imperatoris consobrina, Mustiola nomine, non cessat in custodia diù noctuque reos suis sermonibus confirmare. Furore igitur percitus Turgius, cùm audisset eam cognatā esse Claudij Imperatoris, misit homines suos, qui eam ipsi præsentarent. Visa autem ea, mirabatur eius pulchritudinem, præcepitq; sine iniuria, immò etiam admodùm honorificè reduci eam in domum suam. Deindè ad illam veniens, de eius genere sciscitabatur. Respondit ei Mustiola, spiritu feruens: Nostra nobilitas nō multa generis claritudine, sed sanctorum Christianorum humilitate, æstimatur. Dicit ei Turgius: Cur aliter respondes, quàm Maiores tui consueuêre? S. Mustiola respondit: Illi ignorantes verum Deum, suadente diabolo, periêrunt: me verò humilem dignatus est Dominus noster Iesus Christus ad cælestia regna vocare: neque me solam, sed & oēs, qui spem suam in illo reponunt. Turgius dixit: Vtere consilio meo, & noli perdere nobilissimos natales tuos. S. Mustiola respondit: Si scires donum Domini nostri IESV CHRISTI, non te sineres priuari lumine æterno. Turgius ait: Ecquodnam est lumen æternum? Mustiola respondit: Spiritus & virtus. Turgius dixit: Quænam tua hæc amentia est, vt ad vinctos crebrò ingrediaris, eorumque cupidè fruaris amicitia? S. Mustiola respondit: Id equidem facio propter amorem Domini nostri Iesu Christi, pro cuius amore etiam illi carceris vincula perferunt. Turgius ait: Depone hanc amentiam, & audi me, nec velis præcepta principum aut negligere, aut irridere. Beata Mustiola dixit: Quæ sunt præcepta principum? Turgius ait: Vt sacrifices dijs, & viuas, fruarisque opibus tuis. S. Mustiola respondit: Planè stultè blasphemâsti. Commotus Turgius, iussit sanctos omnes, qui in carcere erant, capite truncari: beatū autem Irenæum diaconum, in conspectu Mustiolæ in eculeo suspendi, sub præconis voce dicens ei: Sacrifica dijs. Irenæus ait: Vt video, mente captus es, vt dicas ea, quę non conueniant. Turgius furore inflammatus, iussit vnguibus radi latera eius, & flammas admoueri. Irenæus clamans, dixit: Gratias ago tibi IESV Christe, quòd mereor admit-

*MS. habet Clusinā ciuitatem.

Mustiola consolatur captiuos.

Sistitur ad tribunal.

Irenæi cruciatus.

mitti in conspectum tuum. Atque hæc dicens, cernente beata Mustiola, expirauit.

Obitus.

Tum verò beata Mustiola dixit ad Turgium: Miser, quidità trucidas homines innocentes? sed illi quidem proficiscuntur ad gloriam sempiternam, tu verò sedem habebis in igne æterno. Audiens hoc Turgius, scripto eam condemnauit, præcepitque coram se plumbatis eam cædi: quod eousquè continuatum est, donèc deficeret. Itaq; migrauit ad Dominum quinto Nonas Iulij, corpusque eius collegit seruus Dei Marcus, & apud Clusinæ vrbis muros condidit: vbi vigent orationes eius vsque in hodiernum diem.

Item S. Mustiolæ.

DE S. ANATOLIO EPISCOPO LAODICENSI, EX HISTORIA ECCLESIASTICA *Eusebij Cæsareensis Lib. 7. cap. 26. interprete Iohanne Christophorsono Anglo.*

3. Iulij. Eusebius Episc. Laodicen.

LAodicensis ecclesiæ gubernationem post Socratem Eusebius obtinuit, ex vrbe Alexandria oriundus. Causa autem ejus à patria profectionis, erat controuersia illa, de Paulo Samosateno suscepta: cuius gratia in Syriam profectus, ab illis, qui ad religionem Christi propagandam omne suum studium conferebant, nè domum reuerteretur, prohibitus fuit. qui quidem (sicutì ex verbis Dionysij, de eo à nobis suprà citatis, facilè licet cognoscere) prę cęteris præstantibus nostri temporis viris, tanquàm preciosus quidam pietatis thesaurus extitit.

Anatolius, genere etiam Alexandrinus, post illũ creatur Episcopus, bonus, vt aiunt, boni viri successor. Qui cùm ab eo eloquentiam, tum ob doctrinam humaniorem & cognitionem Philosophiæ, inter homines nostri temporis, qui erant spectatissimi, facilè principem locum obtinuit: quippè in Arithmetica, Geometria, Astronomia & disserendi facultate, in contemplatione & perspicientia naturæ, in oratorum quoquè disciplinis venerat ad summum. quarum rerum gratia, fama est, ciues Alexandriæ eum illi ludo, in quo Aristotelis doctrina docebatur, magistrum præfecisse. Ac tametsì in obsidione Alexandriæ, cùm ibì magna esset frumenti inopia, alias præclarè ab eo res gestas penè infinitas commemorant, vtpotè qui singularem dignitatis prærogatiuam præ cæteris magistratibus ab omnibus ciuibus adeptus fuisset, tamen exempli causa, hanc vnam solùm hoc loco citabo.

Anatolij multa doctrina.

Fertur, cùm frumentum illis diù obsessis deesset, ità vt fames, quæ in vrbe grassabatur, multò magis intolerabilis, quàm hostium impetus, qui iam extrinsecùs premebat, existeret: hunc, quem dico, cùm huic interesset calamitati, tale quoddam remedium illis prouidè inuenisse. Cùm altera pars ciuitatis cum exercitu Romano societatem belli gerendi coiuisset, & propterea obsidione non vexaretur, Eusebium fortè inter eos, qui minimè erant obsessi, versantem (adhuc enim ibì habitabat, inque Syriam minimè demigrauerat) & magnum decus nomenq; celebre etiam à Duce Romani exercitûs consecutum, de his, qui fame illius obsidionis tempore interiêrũt, per internuncium Anatolius certiorem facit. Eusebium autem, cùm hoc intelligeret, à Duce maximi beneficij loco postulâsse, vt illis, qui vellent se ab hostibus ex vrbe ad eum sua sponte recipere, vitam ac salutem daret. Quem quidem, petitione, vt voluit, impetrata Anatolio significâsse: hunc autem, nuncio ab Eusebio accepto, Senatum Alexandrinorum coëgisse, ac primùm poposcisse ab illis, vt cum Romanis amicitiam iungerent. Quo quidem sermone vbì illos grauiter commotos videbat, dixisse: At huic, quod iam dicam, vos neutiquàm refragaturos arbitror: illis, qui in hac dimicatione videntur minimè esse necessarij, minimeque vobis vtiles, (vt anus, infantes & senes) liberam è portis egrediendi potestatem, quò velint,

velint, faciatis, consilium est. Quid enim istos iamiã propè morituros, apud nosipsos continemus? Quid modò mancos & corporibus mutilatos, pęneque exhaustos fame opprimimus? Viros solos & iuuenes viribus valentes alere oportet, & frumentum quod necessarium est, his, qui ad ciuitatis propugnationem accommodati sunt, congerere.

Quibus rationibus cùm Senatum in suam sententiam adduxisset, ipsum primùm assurgentem suffragium tulisse, vt omnis multitudo siue virorum, siue mulierum, q̃ ad rem militarem parùm esset idonea, à ciuitate liberè excederet: quoniam si manerent, ibique cum magno ciuitatis morarentur incommodo, nullam salutis spem illis, (quippe fame viderentur perituri) esse omninò relictam. Cui sententię cùm à cæteris omnibus, qui aderant in senatu, esset assensum, parùm aberat, quin omnes, qui obsidione cingebantur, seruâsset incolumes: atque inprimis vt qui erant Christiani, deindè vt alij cuiusque ætatis, qui ciuitatem incolebant, salui aufugerent, diligẽter prouidit: vndè non hi solùm, quibus Senatûs decreto potestas facta erat ex vrbe exeundi, verumetiàm sub eorum nomine alij ferè infiniti, vęstitu muliebri clanculùm induti, noctu illius prouisione è portis egressi sunt, & ad Romanorum exercitum confugerunt: vbì illos omnes Eusebius benignè excipiens, more patris aut medici, lõga obsidione debilitatos, omni prouidentia & curatione in integrum restituit. Ad fert remedium Alexandrinis fame laborantibus.

Duobus eiusmodì pastoribus ecclesia Laodicensis (quorum alter alteri deincèps ordine proximè successit) diuina prouidentia porita est, qui post bellum, à nobis iam demonstratum, ab vrbe Alexandrina eò demigrârunt. Quanquã verò non multi libri ab Anatolio erant elaborati, totidem tamen ad nos peruenerunt, vndè cùm eius eloquentiam, tum multiplicem cognitionem licet animaduertere: idque in illis potissimùm, in quibus ea, quæ de Paschate ab alijs antè decreta fuissent, explicauit. Deindè, quibusdã interiectis, ità pergit Eusebius: Anatolius porrò Institutiones in Arithmeticam, decem libris explicatas, reliquit. Alia item extant eius opera, quæ exempla ocij, præclarè in sacris literis ab eo collocati, & multæ in eisdem exercitationis perspicua argumenta dant. Hunc Theotemus, Cæsareæ Palęstinarum Episcopus, per manûs impositionem primus episcopum ordinauit: qui cum successorem sibi post mortem ad ecclesiæ suæ procurationem deligendum prouidit, vnaq; cum illo ad aliquod temporis spatium ecclesiæ Cæsareensi præfuit. Verùm Anatolius, cùm Concilium Antiochiæ de Paulo Samosateno conuocatum, eum accerseret, ad Laodicensium vrbem aduentans, ibì Eusebio mortuo commorari à fratribus coactus est. Anatolio exeunte è vita, postremus ante persecutionem illi ecclesiæ præficitur Stephanus. Hactenùs Eusebius Cæsareensis. Habet verò etiam hunc Anatolium beatus Hieronymus in Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum. Creatur Laodicesis antistes.

VITA S. VDALRICI EPISCOPI AVGVSTAE VINDELICORVM, EDITA A BERNONE ABBATE *Augiensi.*

PROLOGVS.

Euerentissimo patri Frideboldo, ac vero sanctæ matris Afræ alumno, Berno Dei matris mancipium, cum omni contubernio Augiensium fratrum, summum & indeficiens bonum: Miræ charitatis virtus, ex dulcifluo pectoris tui emanans fonte, id exiguitati meæ iniunxit officij, vt libellum de vita ter quaterque beati patroni nostri Vdalrici, veraci quidem, sed simpliciori, quàm oportuit, sermone editum, cultiori stylo reddam luculentum. Pius quidem iubentis affectus est, sed non æquè facilis parentis esse poterit effectus: quippe cùm tarditas ingenij & exteriorum curæ, amaro, vt sic dictum sit, sapore conditæ, me prohibeant tam arduum opus aggredi.

Accidit etiam, quòd venerãdæ memoriæ Gebehardus, qui post beatũ virum quartus eiusdem Vindelicæ Augustæ ecclesiam rexit, nulli modernorum Doctorũ secundus, idem negocium corrigẽdi studio attentauit, sed infectum, morte præuẽtus, de- Gebehardus episcopus Augustanus.

 reli-

reliquit. Cui si ipse manum extremam imposuisset, paruitas mea omninò super hoc digitum ori imposuisset. Idipsum tamen, quod composuit, licèt eloquij venustatem redoleat, tamen ità verborum ac sententiarum sublimitate se in altum extollit, vt vix aliquis exindè aliquid percipere possit. Alterius verò oratio, etsi rerum veritate subnixa, sic tamen penè videtur humì iacére, vt quisquis sapientium semèl hinc potuerit quiddam gustare, pigeat se vlteriùs ad hanc inclinare. Quocircà venerande Pater, tibi tuisque placuit huiusmodi onus mihi imponere, vt inter vtrosque medius incedens, talem moderato sermone materiam componam, vt ex vtraque parte ad se venientes, media charitate constrata, & paruuli lac, quod sugant, & fortes valeant inuenire cibum, quem comedant. Quod ego omnimodis abhorrerem, nisi scriptum esse scirem: Melior est obedientia quàm victimæ. Nunc verò si data intercessionis tuæ manu, manui meæ ducatum præbere spoponderis, adiunctis tecùm beati viri meritis, omnipotentis Verbi, quod aperuit os mutorum, & linguas infantium fecit disertas, fretus auxilio, obedire tentabo, initium narrandi ab ipsius viri Dei infantia sumens, ac orationis cursum ità ad finem vsque perducẽs, vt nihil de proprijs addam, præter exempla antiquorum Patrum, atque sententias sanctarum scripturarum, quæ suo decore solent dictorum seriem venustare. Hoc tamen solùm mihimet ex proprio sudore iniunxi, vt latiùs diffusa, modesta breuitate arctiùs coërceam: strictiùs digesta, moderata prolixitate dilátem: minùs regulariter prolata, ad rectitudinis lineam corrigam. Quæ tamen omnia tui examen iudicij expectant, vt te benigno iudice valeant rata cõsistere. Opto pater beatissime, vt in Christo valeas, meiq; memor semper existas.

1. Reg. 15.

Sap. 10.

VITAE HISTORIA.

IVLII 4.

S. Vdalrici parentes.

EGREGIVS Christi Confessor Vdalricus, ex Alamãnorum prosapia extitit oriundus. Cuius parentes, Hupaldus scilicet ac Thietburga, ambo quidem secundùm seculi huius dignitatem clari & nobiles, sed fide atq; diuina religione multò clariores fuerunt atque nobiliores. Qui talis ac tantæ prolis fœcunditate diuinitùs ditati, mox eandem cuidam fideli ad alendum, vt Moysen, commendauerunt nutrici. Vbi inter ipsa natiuitatis primordia, cælestia non defuêre auspicia. Nam licèt blando nutriretur affectu, fœda tamen macies quædam apparebat in vultu. Qua ex causa dum nimiùm tristes eius efficerentur parentes, ac in augustis illorum pectoribus curæ versarentur ingentes: quidam hospes peregrinus, officio clericus, secundùm quod illorum ostium semper viatori patuit, benignè ab ipsis suscipitur, per aliquod temporis spatium humanè tractatur: dum interim quadam die hora refectionis residens, prædictum infantulum, nondùm duodecim hebdomadarum dies ab ortu ad plenum habentem, audiuit inter vagitus vocem emittẽtem. Ex qua prouidus futurorum, tale edidit oraculum: Nisì, inquit, iste infans celeriùs fuerit ablactatus, non poterit esse saluus. Cumque semèl ac secundò admoniti, minùs tanti præconis dicta vellent exequi, tertia demùm die cùm prædictum ac sæpè dicendum infantulum adhibita aure persensisset adhuc infirmiorem, hanc præsagã coram omnibus intulit vocem: Sciatis pro certo, ꝙ nisì continuò à lacte fuerit suspensus, hac nocte erit moriturus. At verò si eo, quo dixi, ordine morti subtractus fuerit, magnus in futurum coram Domino erit. Huius prophetiæ mysteria qualiter sint adimpleta, non nostri styli eget officio designari: quod tam assiduè ad eius sepulcrum coruscantibus miraculis potest probari.

Exod. 2.

Clerici vaticinium de infante Vdalrico.

Tandèm igitur amotus à lacte, cœpit corpore & animo in admirationem omnium ità proficere, ac circunquaquè manentibus tantum de suo profectu gaudium cõferre, vt id quod de Isaac eiusque patre Abraham scriptum est: Creuit igitur puer, & ablactatus est, fecitque Abrahã grande conuiuiũ in die ablactatiõis suę: nõ incõgruè eius quoq; possit ꝑsonę aptari. Meritò tantus patriarcha in ablactatiõe filij, quẽ ex ꝓmissione

Gen. 12.

missiõe à Deo suscepit, grãde conuiuiũ fecit. Meritò pater cælestis sanctæ matris Ecclesiæ filijs in istius ablactatione conuiuiũ fecit grande, inuitans eos huiusmodi voce: Comedite amici, & inebriamini charissimi. Hic itaque mysteriorum Dei dispensator futurus, iam solido cibo opùs habebat confortari, vt in mensa altaris Christi, velut ad cæleste conuiuium quandoquè consistens, posset in tempore suo tritici mensuram dare conseruis suis. Cant. 5. Lucæ 12.

Incipiebat enim tunc inter coæuulos modestè conuersari, timorẽ Dei habere, honorem parentibus deferre, lasciuiam declinare, ac inquãtùm possibile tali adhuc erat ætati, in corporis motu, gestu, incessu foris ostendere, qualis habitus formaretur intùs in mente. Videntes autem parentes eius tantam Dei gratiam in eo fulgere, commendauerunt eum in monasterium sancti Galli fratribus religiosis, vt eorum magisterio tam secularium literarum studijs, quàm cælestibus instruerentur disciplinis. Vbi inter egregios regularis disciplinæ magistros, dulces theoriæ carpebat quotidiè fructus, cùm verba, quæ in sacris codicibus legebat, mox in opera vertebat. Iam summitatem illius Iacob scalæ virtutum gradibus ascendendo tangebat: iam à Saluatore audiebat: Vade, vende omia quæ habes, & da pauperibus: & veni, sequere me. Et iam tunc monachicæ conuersationis habitum sumpsisset, nisi diuina reuelatione admonitus desijsset. Mores adhuc pueri. Traditur fratribus monasterij S. Galli instituendus. Gen. 28. Matt 19.

Erat tunc tẽporis in eodẽ monasterio quædã ancilla, pro Christi nomine inclusa, Vuiberat nuncupata, quæ die noctuque ieiunijs, orationibus ac vigilijs vacans, castũ in arcano pectoris sui Domino præparabat templum, in quo gratum creatori omnium mactauit semper holocaustum, dicens cum Psalmista: In me sunt Deus vota tua, quæ reddam laudationes tibi. Huic sanctus adolescens dum sui desiderij secretũ panderet, illa rem à Deo quærendam statuit, ac trium dierum inducias super hoc postulauit. Post triduum verò spiritu instructa diuino, huiusmodi visa est responso: Non, inquit, vir religiose, diuinæ est voluntatis, vt hoc in loco detinearis: sed est in plaga Orientali locus, vbi quidam fluuius duas diuidit regiones, in quo, Deo iubente, episcopalis apicem dignitatis debes conscendere. Et licèt multa tam à paganis, quàm à malis Christianis sis passurus aduersa, tu tamen, confisus in eo, qui dixit, Confidite, ego vici mundum: superabis vniuersa, dicens cum Psalmista: In DEO faciemus virtutem, & ipse ad nihilum deducet inimicos nostros. Hæc auditu percipiens ac mente pertractans, quibusdam, qui sibi familiariùs amicitiæ causa adhærebant, secretò pandit, & vt interim silentio tegerent, admonuit. Ipse verò per diuersos sacrorum librorum campos ceu prudentissima apes, flores sententiarum carpens, ac in alueario pectoris sui recondens, summa cœpit ope niti, vt spiritalia posset mella conficere, quæ postmodùm in populos illum deceret eructare, iuxta illud Psalmistæ: Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel & fauum ori meo. Et quod de prædicatoribus dicitur: Memoriam abundantiæ suauitatis tuæ eructabunt. Dehinc ad vnguem instructus, cum omnium fratrum conniuentia remeauit ad propria. Vuiberata inclusa. Psal. 55. Iohan. 16. Psal. 59. Psal. 118. Psal. 144.

Parentes verò de eius profectu nimiùm gaudentes, ac Deo gratias agẽtes, iterùm commendant eum Adalberoni, Augustensis ecclesiæ præsuli venerãdo, viro fidei dote ac vitæ merito multis præferendo: quatenùs reuerendæ illius præsentiæ iugiter assistens, velut in quodam disciplinæ speculo conspiceret, si quid in ipsius moribus adhuc corrigi deberet. Quem vt prædictus Dei pontifex fide firmum, spe robustũ, charitate radicatum & fundatum, omnique morum probitate decoratum agnouit, familiariùs illum adsciuit, eiusq; domi forisque in omnibus vti consilijs cœpit, quatenùs eius prudentia, totius episcopatûs disponerentur negocia, tam publica, quàm priuata. Commẽdatur Adalberoni episcopo Augustano.

Libuit interim viri Dei animo Romam pergere, Apostolorum limina visitare, vt se suaque omnia ipsorum aliorumque sanctorum precibus posset attentiùs commendare. Quò cùm venisset, ab Apostolicæ sedis Præsule, nomine Marino, apud Deum & homines magnifico & glorioso, officiosè susceptus, ac requisitus quis esset, aut vndè venisset, respondit, se ex Alamãnorum stirpe progenitum, Adalberõis Augusteñ ecclesiæ esse clericum. Ad hæc Apostolicus: Nè durè, inquit, accipias, q̃ dico: quia idẽ, de quo retulisti, tuus Pontifex Adalbero iam migrauit de hoc seculo, ac Dei ordinatione dispensante, oportet te huius regiminis curam suscipere. At ille propriæ conscius Romã petit. Marinus Rom. Pontif.

ſcius infirmitatis, immò non immemor illius mandati: Quanto magnus es, humilia te in omnibus: iudicauit ſeipſum indignum fore, vt tanti honoris pondus ſubiret. Tunc Papa diuino ſpiritu repletus, ait: Si nunc deliteſcẽdo ſubterfugis, quò minùs in hoc pacis ac trãquillitatis tempore Eccleſiæ nauem gubernes, veniet dies, in qua nullo modo ſtatuta Dei præterire valebis, verùm etiam inter multiplices ac fluctiuagas varij laboris, mœroris, anxietatis vndas regendam ſuſcipies, ac Deo præſule, ad litus placidæ quietis acsi nimiùm feſſus, perduces. His auditis, ad * metatũ perrexit, atque inter ſacra orationum libamina, tam ſe quàm defuncti ſenioris animam cum lachrymis Deo ac ſanctis Apoſtolis eius commẽdauit: ſicque poſtera die, neſciente Papa, latenter diſceſſit, etiam in hoc Dominicæ actionis exemplum ſequens, de quo ſanctus Iohannes Euãgeliſta refert, quia cùm voluiſſent eum rapere & regem conſtituere, ſtatim fugit. Sed mox vt bonæ memoriæ Adalbero ex hac vita migrauit, * Hiltinus ei in epiſcopatu ſucceſſit. Quo poſt quindecim annorum curricula ex hac luce ſubtracto, volente Domino hoc, quod de ſeruo ſuo Vdalrico per ora ſuorum fidelium anteà prædixit, adimplere, totius cleri ac populi voto in vnum concurrente, & HENRICI regis voluntate in idipſum conſentiente, idem vir Dei ſanctus in cathedram epiſcopalem hac in vrbe eſt ſublimatus.

Eccl. 3.

Clàm ab vrbe receſſit, fugiens epiſcopatũ.

Ioann. 6.

* Hilteni*

Fit epiſcop* Auguſtan*.

Adepto verò tantæ dignitatis honõre, qualis quantúsve extiterit, nullius ſermo ad integrum explicare valebit. Totus erat ſemper in oratione, totus in lectione, & maximè attendens, quibus virtutum ornamentis Apoſtolus deſcribebat epiſcopum decoratum eſſe debere, vbi ſic ait: Oportet enim epiſcopum eſſe ſine crimine, ſicut Dei diſpenſatorem: non ſuperbum, non iracundum, nõ vinolentum, non percuſſorẽ, non turpis lucri cupidum: ſed hoſpitalem, benignum, ſobrium, iuſtum, ſanctũ, continentem, amplectentem eum, qui ſecundùm doctrinam eſt, fidelem ſermonem: vt potens ſit exhortari in ſana doctrina, & eos, qui contradicunt, arguere. Harum duarum virtutum ità vicaria vtebatur ſucceſſione, vt niſi ineuitabili alicuius neceſſitatis articulo intercedente, nullum tempus tranſire ſineret ocioſum, quo minùs aut orationi inſiſteret, aut lectioni operam daret: ſicq; penè ſemper optatis Rachel amplexibus vteretur, niſi Liæ interpoſitione interim à tãtæ ſedulitatis dulcedine ſuſpẽderetur. Suberant ei curæ maximæ de reparandis eccleſiæ muris, de reædificandis domorum ac ipſius ciuitatis ædificijs, quæ ſub anteceſſorum ſuorum tẽporibus aut nimia vetuſtate dilapſa, aut igne fuerant conſumpta. Sed & familia maxima ex parte à paganis occiſa, & pars, quæ remanſerat, egeſtate nimiùm erat afflicta. Inter hæc venerabilis heros, velut antè & retrò oculatus, cœpit cauta mentis intentione circunſpicere, prouidam omnium curam gerere: ac ſapienti vſus cõſilio, materialibus quidem ædificijs prudentes ac idoneos magiſtros præfecit: ipſe verò quaſi ſapiens architectus, cum Apoſtolo Chriſtum fundamentum poſuit, ſuper quod ædificauit aurum, argentum, lapides precioſos, & cætera huiuſmodi: vt ſanctarum animarum ædificatio, per eius prædicationem conſtructa, creſceret in templum ſanctum in Domino. Et quoſcunque ad tale ædificium verbo & exemplo præparabat, cætera humanitatis officia, prout illi facultas ſuppetebat, præbere nõ deſinebat, nõ ſolùm his, qui præſentes aderant, manum miſericordiæ porrigendo, verùm etiam eis, qui ægritudine præuenti, vel carceribus incluſi longè aberant, miniſtrando.

Tit. 1.

Semper aut orat, aut legit.

1. Cor. 3.

Nulli itaque auarus, omnibus extitit largus, ità vt illud beati Iob poſſet dicere: Benedictio perituri ſuper me veniebat, & cor viduæ cõſolatus ſum. Et paulò pòſt: Oculus fui cæco, & pes claudo: pater eram pauperum. Et iterùm: Flebam quondàm ſuper eum, qui afflictus erat, & compatiebatur anima mea pauperi. Vndè in refectiõe quotidiana ſemper eius menſæ chara ſibi intererat pauperum turba, quam & victu pauit, & indumentis veſtiuit. Seipſum verò nimia maceratione caſtigauit, ità vt carnem nõ manducaret, & intrinſecùs ſuper nudam cutem laneam veſtem portaret, illud Apoſtoli opere proclamans: Caſtigo corpus meum & in ſeruitutem redigo, nè fortè cùm alijs prædicauerim, ipſe reprobus efficiar. Et nocte quidem in oratione peruigil, ſeipſum in ara cordis per oratiõis ſtudia mactauit: die verò ſuper altare viſibilem ac ſalutarem hoſtiam Domino immolauit, quò eius ſacrificium redemptori omniũ eſſet gratum & acceptum. Die cum Martha Domino in membris ſuis miniſtrabat: nocte verò cum Maria ſedens ſecus pedes Ieſu, audiebat verbum illius, ſciens ſcriptum: Qui ap-

Iob 29.

Pauperes ſemper habet conuiuas.

Non veſcitur carnib*.

1. Cor. 9.

Luc. 10.

Deute. 33.

appropinquant pedibus eius, accipient de doctrina illius. Erat ei solennis consuetudo, post Completorium nil cibi aut potûs sumere, silētio studere: sciebat enim à Domino dictum: Ex verbis tuis iustificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis. Vndè iugiter à Domino postulabat: Pone Domine custodiam ori meo, & ostium circunstantiæ labijs meis. Sed si quandò necessariò ei loquendum fuit, erat illius sermo sapientiæ sale conditus, modestus, humilis, & ad persuasionem vtilis, &, vt quidam sapiens dicit, in sermone pondus, atque in verbis modus. Quandò verò membra in Dei seruitio fatigata necessè habuit quiete aliqua recreare, nō hoc in plumarum mollitie, sed subterposito psiathio, tapete, vel sago, parùm quid indulgebat somno. Et vt breuitatis compendio vtar, sic exteriùs gerebat officium sacerdotis, vt interiùs non omitteret religionem monasticæ conuersationis. Matt.12. Psal.140. Qualis eius sermo. Lectus ei⁹.

Erat etiam ei moderata ciborum parcitas, ac quidam singularis abstinentiæ modus, quo solebat religiosa arte secùm conuiuantes circunuenire. Sæpiùs enim sperantibus, quòd cum illis manducaret, ipse ablata carnalium epularum mensa surgēs, ad ecclesiam perrexit, Missarum solēnia celebrauit. Vndè adhuc quasi recenti sit actū memoria, ore multorum refertur, quòd dum quadam die ipse venerandus pater cum Conrado diuæ memoriæ Constantiensis ecclesiæ episcopo, ad prandium apud sanctam Afram martyrem consedisset: postquàm consumptis cibis ab vtrisq; discessum est, quædam causa extitit, qua prædictus Pontifex ad virum Dei mittere debuisset. Ad quē cùm legatus ipsius venisset, inuenit eum sacro altari adstantē, ac salutarem hostiā Domino immolantem. Quo peracto, nuncium audiuit, atque absolutum redire ad dominum suum permisit. Cumque reuersus interrogaretur, cur tandiù moratus fuisset, respondit quia virum Dei tandiù expectâsset, donèc ter Missarum solennia peregisset. At ille ipsum verbum ab illius ore arripiens: Missarum, inquit, solennia celebrauit? Tunc quasi subridendo intulit: Et verè nullus illo saturior ad mensam altaris hodiè accessit. Sed vtrumnàm ioco, an seriò hoc protulerit, tamen verum fuit, quod dixit. Cibauit nanque Dominus illū pane vitæ & intellectûs, & aqua sapientiæ salutaris potauit illum, ità vt rectè cum Psalmista possit proclamare & dicere: Eructauit cor meum verbum bonum. & iterùm: Et poculum tuum inebrians quàm præclarum est? Mirè tegit abstinentiā suam. Conradus Episcopus Constantiensis. Eccl.15. Psal. 44. Psalm.22.

Vox psalmodiæ tam iugis in illius ore dulciter resonabat, vt non solùm ipse, sed & illi, qui eam soliti erant cum illo pura mentis intentione cantare, tantam cordis mūdiciam ex ea conciperent, vt quædam ex reuelatione diuina occulta cognoscerent, quæ alijs manifestarent. Vndè exempli causa quædam subternotabo, quatenùs vera esse approbentur quæ dico.

Quodam tempore cùm artifices ecclesiæ cryptam in melius reparare vellent, erat quidam clericus nomine Rambertus, sancti viri obsequio deditus. Hic quadam die in excessu mentis effectus, videbatur sibi cum domino suo episcopo solito more Psalmos canere, necnon Adalberonem quondàm, vt supradiximus, pontificem ad Aquilonarem eiusdem cryptæ plagam sacerdotalibus indutum vestibus prope assistere, sibique, vt ad se veniret, innuere. At ille mente perculsus, ac inter viuum & mortuum quid ageret, dubius ac anceps, tandèm in viuentem pauens figit obtutus, velut sciscitans quid esset facturus. Tunc episcopus: Vt quid, ait, sic in me oculos defigis? Cui ille respondens, dixit: Eccè dominus meus Adalbero episcopus, ad celebrandum diuinū mysterium paratus, adstat, & me ad se vocat. Cui episcopus: Festina, inquit, ire, eiusque iussis in omnibus obedire. Qui mox vt propiùs accessit, hæc ab eo audiuit: Ramberge, dic domino tuo, quia magnam à Dn̄o mercedem habebit pro oratiōibus ac eleemosynis, quas pro me fideliter exhibuit. Et hoc sibi sit in signum, quòd ego & Fortunatus in proxima Cœna Domini, concedente Deo, sacrosanctum chrisma cum illo sanctificabimus: insupèr ædificatio istius cryptæ ruet citissimè. Ipse autem propter hoc ab incepto non desistat opere, quin illud firmioribus studeat fundamentis stabilire. Fratres quoquè admonere curato, quia orationes, quas sua sponte se facturos pro me spopōderunt, nequaquàm sicut promiserant, impleuerunt. Et nisi hoc studuerint emendare, sciant se pro hoc in conspectu Dn̄i ratiōem reddituros esse. Episcopus autem à ciuitate regia reuertens, (nam tunc temporis ibi morabatur) ità de crypta contigisse reperit, sicuti per visionem Ramberto ostensum fuit. Tunc ille impatiens moræ, Visio Ramberti. Merces magna operū bonorum.

ræ, non anteà à labore cessauit, quàm omnia in meliorem statum reparâsset.

Iterùm alia vice cùm prædictus Lambertus iuxta morem in oppido Vuaringa cum sancto viro Psalmodiam decantaret, cœpit terrore nimio concuti, ac reflexis oculis Deo dignum antistitem intueri. A quo requisitus quidnam sibi esset, respondit seniorem suum Adalberonem eodem, quo & antè, ornatu paratum se videre, sibiq; præcipere, vt illi sacri altaris mysterium celebranti assistat, solitæque seruitutis officium impendat. Verè impleta est prophetia, quæ dixit: Cum sancto sanctus eris, & cum viro innocente innocens eris.

Psal. 17.

Nec prætereundum puto, qualiter cælestis signi visione ipsum etiã voluerit Dominus mirificare. Nam in ipsa solẽni die sancti Paschæ, multa fratrum caterua adstãte, dum sanctus sacerdos diuina celebraret mysteria, dextera quædam apparuit superna, quæ cum ipsius dextera diuina sanctificauit sacramenta. Expletis verò Missarum solennijs, quidam Henricus presbyter, qui eo die cantoris officium agens, tanto interfuit miraculo, sequens episcopum vsque in cubiculum, ad eius pedes cecidit, atq; in præsentia populariū personarum eandem visionẽ minùs cautè explanauit. Cui vir Dei: Melius, inquit, tibi esset tacere, quàm talia in aures vulgi proferre. Mox ille rubore perfusus exijt, & in vestibulo cubiculi residens, tantas lachrymas emisit, vt ex illarum suffusione cogeretur lucis huius dispendia sustinere. Vir autem Dei memor suæ fragilitatis, cauebat fauorem humanæ laudis, nè caderet in præcipitium elatiõis, semper gratias agens Deo super inenarrabili eius dono: & sicut de sanctis scriptũ est, Ibunt de virtute in virtutem, velut cæleste animal, ante faciem suam gradiebatur, vt eò mente conscenderet, quò eum impetus spiritûs duceret. His virtutum gradibus ad alta proficiens, quadam nocte, quæ antecedebat diem sanctum, quem diem indulgentiæ vel Cœnam Domini Christiana religio vocare consueuit, vox quædam beato sic ait in visu: Vdalrice episcope, scias te hospites suscepturũ esse. Expergefactus, cœpit secum admirando tractare, quinam illi hospites futuri essent. Non enim erat inanis sopor ille, qui solet aliquotiès hominum mentes illudere: sed talis potiùs, quali sponsa se dicit in amoris Cantico obdormire: Ego, inquit, dormio, & cor meum vigilat. Talis igitur somni dum vir Dei frueretur quiete, iterùm vocem in hęc verba meruit audire: Orationes tuæ & eleemosynæ, Vdalrice, DEO sunt acceptæ, qui binis antecessoribus tuis, Fortunato scilicet atque Adalberoni, te commẽdauit, vt tibi hodiè & deinceps sacra mysteria celebranti assistant, & ea tecum benedicant. Manè autem facto, hora, qua inclytus mysteriarches diuina sacramenta celebrauit, quibusdam etiam, qui ad videndum digni erant, cernentibus dextera Domini denuò apparuit, quæ cum sancto episcopo signo Crucis imponendo eadẽ consecrauit. Ijdem ipsi cùm ad percipiendam sacram communionem ad sacrum altare accederent, & sanctus Dei illos huius secreti conscios esse per spiritum non ignoraret, quandò panem eis Dominicum porrexit, ori singulorũ digitum superposuit, vt per hoc intelligerẽt, quòd visa minimè diuulgare deberent: quin etiam expleto sacrorum officio, ad se vocatis reuelati sibi in nocte præterita mysterij ordinem exposuit, & tam hoc, quàm quod ipsi viderant, alicui dicere, donèc ille maneret in carne, interdixit sub interminatiõe præsentis vitæ.

Visio dextræ sub sacrificio, simul cum illius dextra consecrantis Eucharistiam.

Vitat hominum laudes.

Psal. 83. Ezec. 1.

Cant. 5.

Nota verba visionis.

Alio verò tempore, dum iterùm sub cuiusdam noctis silentio membra quieti cõmendaret, sancta Afra martyr pulchra facie, veste decora, tunica succincta apparuit, eique dixit: Surge, & sequere me. Et statìm eduxit illum in campum, qui ex nomine ibidèm decurrentis fluuij, Lecfelt dicitur, vbi sanctum Petrum Apostolorum principem velut in synodali colloquio sedentem inuenit cum magna Episcoporum aliorumque sanctorum multitudine, vel quos olìm in carne vidit, vel tunc primùm, reuelante sibi gratia diuina, cognoscere cœpit. Ibi inter alia, quæ tractabãtur, sicut olìm in Apocalypsi sancti Iohannis, audita est vox animarum, de suis interfectoribus vindictam expetentium: ità tunc clamor ortus est sanctorũ de Arnulpho Duce Noricorum adhuc viuente, ob destructionem ecclesiarum atque monasteriorũ, quorum res distribuit in beneficia laicorum. Quapropter dictante omnium sententia, damnatus est pœna. Proferebantur in medium etiam duo enses: vnus quidem cum capulo, alter verò absque capulo. De quibus princeps Apostolorum ait ad beatum virum: Dic regi Henrico: Ensis absque capulo, significat illum, qui sine vnctione regnat in populo,

S. Afra ei apparet.

Mira eius visio.

Apoc. 6.

Sancti vindictam expetunt contra Arnulphũ Duce &c.

coronatus. Finito sanctorum concilio, prędicta Dei martyr sanctissima monstrauit illi adhuc loca, in quibus Otto rex posteà castra posuit, & generale colloquium cum suis habens, Berengarium regem * Longobardorum, cum multis alijs præsentata, in suum suscepit dominium. Prædixit etiam efferæ gentis Hungarorũ irruptionem, durissimamque cum nostratibus congressionem, necnon & loca certaminum: & licèt cum magno suorum detrimēto, tamen victoriæ triumphum promisit populo Christiano. O beatum virum, cælesti visione dignum, in talibus etiam sanctis Apostolis, Petro videlicet ac Paulo, conferendum: quorum alter in linteo cęlitùs demisso, electionem gentium per visionem didicit: alter verò siue in corpore, siue extra corpus, vsq; ad tertium cælum raptum se esse asserit, vbi & arcana Dei audiuit & vidit. Iste verò sanctus & in ostensione dextræ sacræ super altare, & in hac visione, & postmodùm in alijs, vt ante exitum nostri sermonis satis patebit, & arcana Dei vidit & audiuit, & saluationem non tantùm suæ gentis, sed & multorum populorum cognouit. Hæc non passim tũc vulgi auribus se inaniter iactando diuulgauit, sed paucis, quos ad hoc dignos duxit, secretò manifestauit. Ipse verò sentiens se tãto diuinæ gratię dono pręuentum, non se erigebat in altum, sed omnia referebat ad illum, à quo acceperat, quicquid boni habebat, vel esse poterat, dicens cũ Apostolo: Gratia Dei sum id, quod sum.

*Alij regē Italię vocant.

Actor. 10.
2. Cor. 12.

1. Cor. 15.

Cœpit igitur commissi sibi gregis curam agere, talentum sibi creditum nõ sudario illigatum terræ commendare, sed vt bonus verbi Dei dispensator, ad vsuram accommodare. Vndè suę diœcesios terminos sępiùs lustrauit, ac congregatis coram se clericis ac laicis, peruigili studuit cura inuestigare, inprimis qualiter ipsi ecclesiarum presbyteri cum suis ministris viuerent: verùm populum rectè ac secundùm catholicam doctrinam docerent, ac quod prędicabant ore, & opere implerent: nè fortè alijs prędicantes, ipsi reprobi efficerentur, & ob hoc à suis auditoribus contemnerentur. Deindè discutiebat, si laici eorum doctrinæ obedirent, si in Dominicis diebus & alijs sanctorum solennitatibus ab opere illicito vacarēt, si ecclesiarum limina ea, qua deberent, deuotione frequentarent, aut Decimas rectè darent: multaque id genus. His ità inuestigatis, quæque erant rata & benè ordinata, laudauit & confirmauit: quę verò aliter, correxit & emendauit. Simoniacorum hęresin quasi perniciosam pestē deuitandam esse admonuit, asserens perpetuę tradendos pœnę, qui hęresi huic nequissimæ studerent animos inclinare. Vndè nunquàm pro Clericorum ordinatione, vel ecclesiarum consecratione quippiam muneris accepit: sed sicut in sacri chrismatis vnctione per impositionem manûs spiritum sanctum paracletum gratìs dedit, ità & ista concessit, sciens à Domino pręceptum: Gratìs accepistis, gratis date: nisi fortè ipsi ecclesiarum fundatores aliquid pro bona voluntate offerrent, & hoc illum pro gratiarum actione suscipere rogarent. Ius verò legitimum sanctæ Mariæ semper virginis familiæ, ab antecessoribus suis antiquitùs concessum, statuit inuiolabiliter conseruandum, nec quenquam in sua ditione degentium lædi permisit oppressione præpositorum: sed ità inter suos omnia ad æquitatis ac iustitiæ normā perspicaciter correxit, vt nullum alteri aliquid inferre sineret, quod ipse sibi fieri nollet, iuxta illud pręceptum: Quod tibi non vis fieri, alij nè feceris. Et Dominus in Euãgelio: Omnia quęcunque vultis, ait, vt vobis faciant homines, eadem & vos facite illis.

Matt. 25.
Lucæ 19.

Crebrò visitat diœcesin suam.

Nota formā visitationis.

1. Cor. 9.

Matt. 10.

Ius familiæ S. Mariæ.

Tob. 4.
Matt. 7.

Cùm in his & huiusmodi virtutum gradibus sanctum virum semper ad altiora cõscendere omnium bonorum hostis inuidus cerneret diabolus, quacunque potuit arte, cœpit satagere, vt eius animum vel quantulumcunquè posset impedire. Accidit igitur tunc temporis, vt inter Ludolphũ Ottonis Magni Imperatoris filium, qui Alamannorum genti præerat, & eius patruum Henricum Noricorum Ducem, oriretur lis odiumque per instigationem satanæ, & ex malignorum hominum persuasione. Quos cùm Imperator ad concordiã minimè reuocare potuisset, fratri adiutorio cõtra filiũ fuit. Tunc quidam Arnulphus Comes Palatinus, Arnulphi quõdàm ducis filius extitit, cuius fidei prædictus Dux Henricus totam Baioariam cùm ipsa metropoli Ratispona commendauit, ac in Saxoniam ad Imperatorem se contulit. Ibi eo moram faciente, ille velut perfidus transfuga, se cum ipsa ciuitate & multitudine populi, Ludolphi subegit potestati. Hęc cùm sancto Pontifici comperta fuissent, relicta militũ custodia in ciuitate Augusta, in Noricorum regionem properè cõtendit, vbi tunc Imperatorem cum exercitu consistere audiuit. Pręfatus verò tyrannus Augustã adijt,

Discordia inter Ludolphũ & Henricum principes.

ac rebus circunquaq; direptis, quibusdam episcopi militibus captis, præda onustus, & quod verius est, peccati pondere grauatus, in Baioariam est reuersus. Interim verò ipsum Dei famulum postq̃ comperit à regia seruitute reuersum, in castello, quod Matachinga dicitur, non timuit obsidere: sed non cessit ei in prosperum, quòd talia præsumpsit contra Dei seruum. Nam paruo interiecto dierum spatio, à Comite Adalberto ac Episcopi fratre Thietbaldo ab obsidione cum detrimẽto suorum coactus est secedere, & debita respersus confusione, in patriam redire, etiam ibi capto eiusdem fratre Herimanno. Sed & fortissimus pugnator Adalbertus, velut alter Machabæus, pro Ecclesia Dei acriter dimicando, cecidit in eodem bello, vt veraciter est credendũ, per mortalitatis dispendium transiens ad immortalitatis cõpendium. Cuius corpus sanctus Vdalricus Augustam deferẽs, in ecclesia sanctæ Mariæ semper virginis condidit: spiritum verò per sacrę immolationis hostiam Domino commendauit.

Obsidet vir sanctus in castro.

Ex hoc tantus omniũ mentes timor inuasit, vt nullus de rebus ecclesię sanctę Marię semper virginis ad Augustam pertinentibus, aliquid vsurpare pręsumeret: q̃a nullus eorum, qui anteà indè aliquid iniustè abstulerunt, vel in sanctum Dei deliquerunt, impunitus euasit, nisi qui per dignam satisfactionem per misericordiam Dei, Episcopo intercedente, promeruit absolutionem. Vt enim ex pluribus pauca exempli causa proferamus, vnus ex his, vicinis in veritate contestantibus, tandiũ perdito sensu proprias manus lacerauit, quousquè vitam finiuit.

Nemo impunè quicq̃ rapuit de rebus ecclesiæ S. Marię.

Exẽpla vlti sacrilegi.

Alius verò librum quendam de ciuitate Augusta rapuit, ex cuius precio caballum emit. Quem cùm domum perduxisset, vxori suæ ait: Melius mihi fuerat, vt istum tam præstantis formæ equum emissem, quàm librum, quo illum comparaui, in Augusta dimisissem. Cui illa: Vtilius, inquit, vt spero, tibi fuisset, si nunquàm manus tua ipsum librum tetigisset. Ille verò, dum molli attactu ꝑ posteriora dorsi, vt assolet, equo blandiri voluit, mox ab eodem percussus interijt. Post non multum temporis præfatus Arnulphus ꝓ iniurijs, quas viro Dẽi ingessit, etiã ipse iusti iudicis iram sensit. obsessa nanq; ciuitate Ratispona, paratus ad prẹlium exijt, ibique occisus interijt.

Arnulphi principis interitus.

Quidam homo de Episcopatu, qui Eistete dicitur, partem vilissimi mensalis de sæpedictis rebus iniustè vsurpauit, secumque absportauit. Sed mox à dæmonio occupatus, nullum neq; intrà neq; extra ecclesiam abscondendi locum inuenire potuit: nec benedicta adspersus aqua, carere valuit eius pręsentia, quin semper iuxta eum videretur indiuiduus comes manere, donèc Augustam rediens, rem iniustè ablatam reddidit, seseque emendari obnixè rogauit. Cui episcopus, vt totus erat visceribus pietatis plenus, & indulgentiam pro Christi amore tribuit, & à dæmone liberatum, ad propria redire permisit.

Intereà dum cõtentio inter Ottonem Imperatorem, propter fratrem ipsius Henricum, vt suprà diximus, & Ludolphum exorta, intantùm accreuisset, vt non aliter nisi ferro finiri potuisset, iamq; acie vtriusq; partis ordinata, vt cominùs committi deberet pugna, athleta Dei Vdalricus, sciens quia beati sunt pedes pacem portantes, & q̃ ipse Dominus in euangeljo ait: Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur: assumpto Hartberto, Curiensis ecclesiæ Episcopo religioso, se in medium iniecit: ac tanta eos arte suadendi aggressi sunt, spiritu patris in amborum ore loquẽte, vt facilè ad pacis fœdera reuocarent, & veræ charitatis donum firma stabilitate in illorum pectoribus consolidarent. Non aliter tunc Otto pœnitentem Ludolphum, quàm ille euangelicus pater olìm suscepit reuertentem filium. Vterque enim filius mortuus fuerat, & reuixit: periërat, & inuentus est. Fit gaudium ingens & exultatio in exercitu cuncto. Laus & gratiarum actio resonat in ore omnium, quia per seruos suos liberauit Dominus populum suum.

Esa. 52.
Matt. 5.
Mira dexteritate, imò Christi gratia auertit prælium cruentũ, & cõciliat Imperatorem filio.
Luc. 15.

Sequenti verò anno, id est, Dominicæ incarnationis nongentesimo quinquagesimoquinto, gens Hungarorum omni belua crudelior, iuxta quod viro Dei cælitùs antè fuerat reuelatum, cum innumerabili multitudine erupit, omnemq; Noricorũ regionem à Danubio vsq; ad nigram syluam, quę ad montana pertinet, & partem prouincię Alamannorum vsq; Hilaram fluuium, deuastando occupauit. Quę Licũ transiens, ecclesiam sanctæ Atrę igne combussit, atq; ciuitatem Augustam obsidione circundedit. Sanctus aũt Dei pontifex nequaquàm, visis tot lupis, instàr mercenarij, sui gregis custodiam fugiendo dereliquit, sed ex aduerso se opposuit, ac totam causam Do-

Hungari in Germaniã erumpunt.

Augustã obsident.

Domino cōmendauit. At militibus circunquaq; p murū & ante portam acriter contra hostes dimicātibus, ille super equū sedens, non clypeo ,ptectus aut galea, sed stola indutus, intrà lapidū ac sagittarum imbres incedebat securus. Videres nouum Iosue arcam Domini circūferre, buccinis cōcrepare: nisi quòd Iosue extra muros vrbis Iericho, iste verò intùs erat cum Dei populo. Sed meritò nôster Iosue, iam coruscante gratia Christi, intùs in domo Rahab ad Deum conuersæ, hoc est, Ecclesiæ, manebat, & ciuitatem diaboli foris manētem expugnabat. Iosue duce sacerdotibus, qui arcā Domini ferebant, buccinis clangentibus, ac cunctis populis clamantibus vociferatione maxima, muri Iericho funditùs corruerunt. Isto arcam Domini in pectore mūdo gerente, & cum sacerdotibus ac Leuitis tubis, id est, psalmis, hymnis & canticis spiritalibus sonantibus, cunctisq; populis maxima prece ad Deum & ad eius sanctam genitricem Mariā semper virginem, pro sua ereptione clamantibus, Hungari, qui erant ciuitas diaboli, ceciderunt. Cōperto nanq; Ottonis gloriosissimi Imperatoris aduentu, retracta obsidione, obuiàm pergunt, armisq; decertare contendunt. Inito prælio, Deo, iuxta viri Dei præsagium, victoriam populo Christiano donante, multa millia Hungarorum ceciderūt: cæteri fugam arripuerunt. Quos Christianorum exercitus tandiù cędendo persecutus est, donèc principes eorum cum alijs multis vnà caperētur, atque Ratisponam perducerentur, vbì ad ignominiam suæ gentis, postmodùm suspensi sunt in eculeis. Hisità gestis, p̄sul venerandus Deo in omnibus gratias agens, velut ex arce quadam mentis cœpit dispicere, ac subditorum necessitates pertractare, non sibi ratum ęstimans, si solummodò ea, quæ sua essent, quęreret, suorumq; causas negligeret, iuxta illud Apostoli: Qui suorum, & maximè domesticorum, curam nō habet, fidem negauit, & est deterior infideli. Vndè suorum congregationes clericorum, quę hostium deprædatione ad tantam fuerunt inopiam redactæ, vt ad quotidianæ refectionis vsum nil possent habere, secùm retinuit, ac inquantùm potuit, pauper ipse præsentis vitæ necessaria pauperibus ministrauit: & non solùm illis, sed & omnibus se petentibus, prout habuit, misericordiæ manum porrexit, iuxta illud Dominicum præceptum: Omni petenti te, tribue.

Iosue 6. Multa Hūgarorū millia cędit Otto Imperator. 1. Tim. 5. Lucæ 6.

Eo tempore admonetur in visione, vt ecclesiam sanctæ Afræ, quæ à paganis fuerat concremata, non tardaret reparare, necnon & Simperti Episcopi sepulcrum, quod situm erat iuxta gradus in choro, congruo procuraret tecto. Ex hoc cœpit Dei famulus in ieiunijs & precibus cum cordis cōtritione, alijs quoq; viris religiosis secùm assumptis, se Deo mactare, supplicans deuotè, quatenùs omnipotens Deus per misericordiam suam dignaretur sibi manifestare locum, vbì sanctissimæ martyris suę corpus esset reconditum, vel si in parte orientali crypta eo loci esset ædificanda, vbì suadebat ei voluntas sua. Ergò vt Dominus verum comprobaret, quod per os sancti Dauid dixit: Eccè oculi Domini super iustos, & aures eius in preces eorū: & in alio loco, Voluntatem timentium se faciet, & deprecationem eorum exaudiet: quadam nocte in visu ei sancta Afra apparuit, & locum sui corporis in ecclesia demonstrauit. Cryptam verò illo in loco fieri prohibuit propter reliquias sanctorum, qui illic in pace quiescentes, aduentum iusti iudicis expectant. Hac reuelatione perdoctus, cœpit destinato operi vigilanter insistere, ecclesiæ muros instaurare, cryptam in occidentali parte cōstruere: nec anteà à labore cessauit, donèc breuì oīa perfecto decore cōsummauit.

Simpertus Episcopus Augustan. Psalm. 33. Psalm. 144. S. Afra indicat ei sepulcrū suū.

Dignum est nunc demonstrare, qua veneratione dignus sit locus ille, in quo sancta Dei martyr prohibuit cryptam fieri. Erat quidam hortulanus, qui inter gramina ibi deambulando, speluncam quandam reperit: in qua & transformatam ædiculā sub terra muratam conspexit. Et veniens, Episcopo nunciauit, eiq; dixit: Si tuę placet sanctitati, hîc olera mea & alia, quę mihi sunt necessaria, possunt recondi. Cui ille in spiritu dixit: Si hoc feceris, mox sensu & membrorum sospitate carebis. Sed miser hæc parui pendens, supellectilem suam in prædictam speluncam cōgregauit, statimq; sensum cum visu & auditu perdidit. Qui ad sanctum Dei perductus, vt reatū suum agnouit, veniam petijt, ac indulgentiam cum sanitate promeruit. Mira dicturus sum. Ex illa nanq; hora nunq̄ ab hortulano ipsa reperiri potuit spelunca. Ex eo tēpore cœpit vir Dei sanctum illum locū magìs frequentare, sibiq; sepulcrum ibì pręparare. Vbì omni sexta feria, si domì esset, solebat salutarem hostiam Domino immolare.

Aedicula murata sub terra. Pœna temerarij hortulani. Res mira sanè.

Intereà orationis causa Romā perrexit, vbì & caput S. Abundij martyris acquisiuit, Romā proficiscitur orationis ergò.

secumq; religiosa cum deuotione Augustam reportauit. Solebat loca sancta visitare, ac pręcipuè monasterium sancti Galli, vbi nutritus erat & eruditus. Indè cùm quodã tẽpore ad cellã S. Meinradi, ad videndum seruũ DEI Euerhardum venisset, post sacra orationum libamina, post fraternę collationis dulcia colloquia, cùm iam prælibatis osculis sanctus Episcopus disposuisset redire in sua, & ea vice speraret Dei famulũ nõ

Euerhardi serui Dei prophetia.

ampliùs esse visurum, iamq; ire cœpisset, festinatò anhelus cucurrit, atq; iterans oscula charitatis, in hanc vocem lachrymabundus erupit: Ex hac hora non videbimus nos vlteriùs in hac vita, donèc corporibus exẽpti, videre nos mereamur in pręsentia Dei. Cui Episcopus dixit: Pater venerande, scis nunc pro certo tempus meę resolutionis instare, quo debeam ex hac vita migrare? Cui ille respondit: Finis quidem vitę tuę adhuc non erit: sed verum esse quod dico, exitus rei comprobabit. Tunc discessum est. Sed antequàm episcopus eandem cellam iterùm visitaret, ille Dei famulus Euerhardus de hoc seculo migrauit.

Processu quoq; temporis locũ Agaunensium, vbi S. Mauricius cum sacra legione quiescit, orandi gratia adiuit, ac non modicas Thebęorum martyrum reliquias acquisiuit. Quas cum summo honore Augustam attulit, ac in oratorio sanctę Dei genitricis cum hymnis & psalmodijs religiosè collocauit. His quoq; diebus venerabilis heros monasteriũ Insulanense, quod Augia dicitur, venit, vbi tunc temporis Dominici gregis vir venerandus, nomine Aluuigus, curam gessit. Qui eum digno, vt par erat, honore suscipiens, multiplicibus sanctarum reliquiarum, quarum gratia illò aduenerat, pignoribus donauit, sicque ad propria lætum redire permisit.

En quanti facit vir sanctiss. sanctorũ reliquias

Nec prętereundum, quòd propter ipsius merita, plurima infirmis præstabãtur beneficia: & maximè qui caduco grauabantur morbo, per eius benedictionem à tanto liberabantur incommodo. Quod ità humilitatis causa studuit occultare, vt si fortè aliqui illorum hanc sanitatis gratiam palàm postularent, donum benedictionis subtraheret, hoc magìs asserens Apostolicæ dignitati, quàm suæ congruere paruitati. Per oleum, ab eo in Cœna Domini consecratum, varijs languoribus detenti, pristinæ restituti sunt sanitati: necnon & oculorum caligine obtenebrati, huius sancti olei vnctione merebantur illuminari.

Morbidi multi, pręsertim epileptici ab eo curãtur.

Nota vim olei consecrati.

Operæprecium est inferre, qualiter etiam per efficientiam huius sancti liquoris, consecutus est gratiam sospitatis. Quodam itaq; tempore ad monasterium Campidonẽse veniens, tãta infirmitate tenebatur, vt nõ nisì inter aliorũ manus sustentatus, quoquàm posset gressum mouere, vel quid cibi pro recreatione virium percipere. Tunc sub omni celeritate Augustam mittitur: oleũ ab eo cõsecratum, defertur. Quo in ipsa sancta Pentecostes vigilia, hora diei nona delibutus, intantùm per gratiã DEI contra spem omnium subitò conualuit, vt se reficeret cibo, ac cum fratribus vespertinę synaxi incolumis interesset, totamq; instantis festiuitatis diem spiritali iucunditate celebraret. Sicque omnibus in commune gratulantibus, ipse sospes in suam sedem est reuersus.

Eodẽ oleo ipse quoq; curatur.

Quodam tempore cùm vir Dei Vindicem fluuiũ esset transiens, intãtùm aluei eius cursum excreuisse inuenit, vt nullus suorum auderet transire per illum. Tunc socijs sui itineris abeuntibus, & vadum, sicubì possent reperire, ad transeundum quærentibus, ipse cum vno clerico solus remansit, ac prædictum fluuiũ sine aliqua trepidatione in nomine Domini transiuit. Et vt magìs mireris, clericus altiori caballo residens, à cingulo deorsùm se totum aquę infusum: de Episcopi autem soccis è sago factis, quos propter frigus induerat, nec saltem vnum pilum madefactum perspexit. Cui valdè super hoc admiranti interminatus est, dicens: Caue, me adhuc manente in carne, hoc alicui dicere: humilitatis magistrum sequens, qui de semetipso discipulis pręcepit, vt visionem, quam vidissent, nemini dicerent, donèc filius hominis à mortuis resurgeret. Tua sunt hæc ô Christe opera, tuarum gratiarum insignia, qui in sanctis tuis etiam nunc antiqua coruscare facis mirabilia. Qui enim illi antiquo Hebræorum populo quondàm diuiso mari rubro aridum iter præbuisti: tu hunc famulum tuum per idem elementum siccis vestibus traduxisti: nisì quòd illis aquę erant pro muris à dextris & à sinistris, vt siccis vestigijs per medium transirent: iste verò per medias transiens aquarum vndas, in nullo madefactus, te duce, peruenit ad litus.

Trãsmittit flumẽ inundans, nihil madefactus

Matt. 17.

Exod. 14.

Alio itèm tempore dum Ratisbonam nauigio per Danubium tenderet, ex incuria nauta-

nautarũ nauis super quoddam impingitur lignũ: ex quo patentibus rimis cœpit paulatìm impleri aquis. Timore perterriti nautæ, ad litus cõtendunt properè. Quò peruenientes, omnibus quæ in naui erãt, exportatis, obliti sunt Episcopi in puppi residẽtis. Tunc vnus ex clericis trahens suspiria ex intimo cordis, ait: Vę nobis miseris, quia in tanto periculo obliti sumus nostri senioris. Et hæc dicens, velociùs cucurrit, & humeris impositum ad litus exposuit. Quo egresso, nauis in posteriori parte mergitur, & mirum in modũ nauis, quę plena hominibus cęterisq; supellectilibus super aquas natauerat, viro Dei cum suis egrediente, non potuit diutiùs, quin mergeretur, subsistere: vt indè colligeretur, qa hanc omnipotens Deus sua manu tenuerat, quandò vir Dei cum suis in ea manebat.

Miraculum insigne.

Itèm alia vice vir Dei Romam pergere desiderans, venit ad fluuium Tar nominatũ. quem tam periculosa reperit inundatione effusum, vt nec equo, nec nauigio aliquis posset transire illum. Sed sanctus pontifex fiduciã habens in Deo, celebratis in ipsius fluminis ripa Missarum solennijs, prędictum fluuium transuadauit cum incolumitate omnium suorum.

In illis diebus electus Dei pontifex sacræ religionis studio incitatus, diuini amoris igne succensus, cœpit in ecclesia S. Stephani protomartyris Christi, quę extra vrbis mœnia sita est, religiosas fœminas cõgregare: quatenùs in sancto proposito tanto liberiùs ibidèm Deo seruirent, quanto longiùs à mundanæ actionis labore distarẽt. Ad quod monasterium dum quædam matrona ad conuersionem veniret, & à congregatione suscepta fuisset, cœpit in Dei seruitio manere deuota: & licèt literarum scientia minùs instructa, tamen ad exteriora prouidenda satis erat idonea. Vndè sorores ei voluerunt officium cellerariæ commendare, sed illa noluit consentire. Tunc res ad Episcopum defertur. Qui cùm eidem iuberet obedire, noluit, sed in obstinatione mẽtis perdurauit.

Monasteriũ S. Stephani.

Sequenti verò nocte huiusmodi verbis corripitur in somnis: Quia, inquit, nõ obedîsti Episcopi præceptis, tandiù ambulandi vsu carebis, quousq; ab illo absolui merearis. Expergefacta, omninò permansit debilis & clauda: & reuertente ad ciuitatem Episcopo, ante eius pręsentiam in lectulo est deportata. A quo de inobedientia pariter correpta est & sanata. Ipsa autem, vt se sensit sanatam, currendo antequàm ad ecclesiam Episcopus veniret, pręcessit eum, laudans & benedicens Deum.

Claudã sanat vir sanctus.

Quodam tempore dum omnipotẽtis Dei famulus ad synodum Episcoporum, quæ in villa regia, Ingelenheim dicta, erat congreganda, pergeret, quendam pauperem nomine Rotbertum, obuium habuit, qui ventris sui interiora foris prolapsa, in sinu gestauit. Quem vt conspexit, misericordia motus, ei denarium dari iussit, dicens: In nomine Domini accipe, & vade in pace. Qui mox eleemosynã accipiens, perrexit ac meliorari paulatìm intantùm cœpit, vt post aliquod temporis spatium sospitati redderetur ad integrum. Idem etiam post mortem viri Dei, alijs iterùm præoccupatus infirmitatibus, ad sepulcrum eius veniens, sanari meruit, sicut lector suis locis pleniùs scriptum inuenire poterit.

Synodus Ingelnheimẽ.

Sanat herniosum.

Igitur sanctus Dei, cælesti desiderio afflatus, cœpit ea, quæ sunt huius mundi, fastidire, terrenarum rerum lucra, Christi amori postponere: & licèt hic retineretur corpore, in cęlestibus tamen conuersabatur mente: vt meritò in illorum censeretur numero, qui dicere possent cum Apostolo: Nostra conuersatio in cælis est. Vndè zelum Dei habens, licèt non secundùm scientiam, cœpit apud terrenas potestates totis viribus agere, vt quidam clericus, Adalbero nomine, suæ sororis filius, totius episcopatûs curam susciperet: ipse autẽ sub monachicę religionis habitu soli Deo vacaret, quod & impetrauit. Sed ille miserandus nesciens, aut scire nolens, à sapientissimo Salomone dictum: Hęreditas, ad quam in principio festinatur, in nouissimo benedictione carebit: milites Episcopi, totamq; familiam statìm sacramento sibi subijciebat, ac virgã pastoralem publicè manu gestabat. Quod cęteri Episcopi indignè ferentes, ambos ad synodum vocauerunt, atq; prędictum Adalberonem hæreticæ arguunt præsumptionis, quòd domino suo adhuc superstite, talia non pertimuisset vsurpare. At ille dum de obiectis sibi criminibus se vellet purgare, ab omnibus inuentũ est, id aliter fieri nõ posse, nisi allatis sanctorum Euangeliorum in medio libris, sacramento firmaret, se nescîsse hęresin fuisse, quòd talia præsumpsisset facere. Quibus omnibus, quæ ad hoc

Philip. 3.

Nepotẽ suũ curat sibi substitui in administratione.

Prou. 20.

negocium pertinebant,expletis, in sua rediêrunt am bo Episcopus & Adalbero, tali à sancta synodo consolatione percepta, vt Episcopo decedente ab hac vita, nullus pro eo ali us esset ordinandus,nisi ipse Adalbero. Sed non est sapientia,non est prudentia, non est consilium contra Dominum. Nam eodem anno post aliquot menses,dũ quadam die iam ad vesperã inclinante prędictus clericus ad mẽsam cum viro Dei nouiter secta vena resideret,ac quiddam molestiæ propter incisionem venæ sustineret, è consessûs medio côncitus surgens,cubitũ ire perrexit, statimq; in ipsa nocte præsentis vitæ te rminũ clausit. Quod Episcopus mox per spiritum cognoscens,eũ,qui ad annuncian dũ mortẽ sibi intrauerat,pueniendo dixit: Scio ꝙ Adalbero mortuus est. Festina, & fac vehiculum pręparari,vt possimus illum Augustã deferre. Morabantur aũt tunc tẽp oris in castello,quod Dilinga dicitur. Corpus verò eius exanime à sancto Põtifice Augustã ꝑlatum,in ecclesia sanctę Mariæ est humatũ. Inter cętera misericordię bona, quæ pro requie animæ sui nepotis agebat, etiã Abbatiã, Vtenbura dictam, quam ille dum viueret,in beneficiũ tenebat,sibi adquisiuit,& tãdiu tenuit,quousq; ipsius studio donata est libertatis priuilegio. Die quadam sancto Dei iter agenti homo quidã adstitit,qui Cõradi Constãtiensis Episcopi obitũ certissimũ indicauit. Illis verò, q adeσrant,sperãtibus,ꝙ statim pro requie illius solita exequiarũ officia vellet celebrare,ille p secretũ nũcium,sibi adesse solitũ,sciens qd ex hoc esset verũ,ait eis: Manete interim animęquiores: manè cõperietis, quid indè credere debeatis. Crastina die diluculo quidam Cõstantia venit,qui prędicti viri sospitatẽ annunciauit. Et omnipotentis Dei famulus,licèt tẽpus resolutionis suę iam instare nõ ignoraret,tñ quãdiù potuit,vehiculo superpositus,diuini verbi semina in audientiũ corda spargere nõ cessauit. Quẽ equitandi vsum,etiã dum adhuc sanus esset,habebat, vt quocunq; sibi eundum fuisset,sella suꝑ quadrigã posita solus sederet,comite vno tãtùm clerico,cũ quo,absq; impedimẽto aliorũ,posset liberiùs vacare decãtationi psalmorũ. Festinabat aũt quãtocyùs Augustę ciuitatis mœnia ingredi,vt ibi sicut bonus mercenarius,pręstolaretur finẽ operis sui. Quò cùm peruenisset,quandiù vires sufficiebant,inter quotidiana Missarũ solennia,salutarem hostiã Domino exteriùs immolabat, ac seipsum interiùs victimã in ara cordis mactabat. Ad mẽsam cum alijs sedens,illis manducãtibus & bibẽtibus, ipse penè manebat ieiunus. Erat ei cibus aut dulcis psalmorũ suauitas, aut sacrarũ lectionũ assiduitas: inter quas maximè delectabat̃ audire ex quarto libro Dialogorũ sancti Gregorij,qualiter multi è corporibus exẽpti,in spiritu rapiebantur, ac iterùm reuertebantur Inter hæc p̃cepit suarũ rerũ ꝓcuratoribus,vt in omnibus omninò locis, ad suũ ius ꝓpriè ptinẽtibus,quęcunq; inuenire possent, in tres portiones partirentur, & vnã ex his,ipso adhuc viuente,presbyteris & pauperibus largirentur. Ipse aũt quadam die se ad audiendã Missam in ecclesiam deferri iussit. Qua audita,vnũ tapete corã sancta Cruce sterni fecit,seseq; super hoc in orationẽ dedit, & quasi post dimidiã horam surgẽs,qcquid supellectilis habere potuit, coram se importari p̃cepit, pręter paraturã vnius domûs ac mensarũ, & vnum opertorium, quæ reliquit ad sui successoris seruitium. Cætera cùm perspexisset, ingemiscendo dixit: Ah,quid mihi hæc oĩa? Fuerũt tãtùm pauca * camisilia,& septẽ vel octo mẽsalia,duo sarcilia,& de argẽto decem solidi: quos statim ꝑ manus p̃positi p̃cepit inter pauperes diuidi,cætera verò clericis erogari. sicq; vigilanter studuit se ad hoc p̃parare, vt pulsanti cõfestim posset aperire.

Talia meditando,aliquotiès ad superna rapiebatur in spiritu, ac quędã vidit & audiuit, quę etiam ex parte sibi assistẽtibus narrauit. Nam Vvernhero Fuldensiũ Abbati se visitanti annunciauit, vt si duo in electione eius cæteris concordarẽt, sibi in Episcopatu successurus esset. Item alia vice quasi de graui somno excitatus, ait coram omnibus: Heu, heu, quòd illum Adalberonem nepotem meum vnquàm vidi: quia pro eoquòd ei consentiebam secundùm suum desiderium, nolunt me impunitum in suum recipere consortium. Legimus huic simile,sancto Gregorio in libro Dialogorum referente,quòd quidam Paschasius,Apostolicę sedis miræ sanctitatis Diaconus, cuius post mortem dalmatica feretro eius superposita,dæmoniacũ tetigit, & sanatus est: Loco pœnali deputatus est,ob nihil aliud,nisi quòd in illa contentione, quæ inter Symmachum Papam & Laurentium facta est, ad Pontificatûs ordinem Laurentium elegit, & omnium pòst vnanimitate superatus, in sua tamen sententia vsque iuxta diem sui exitûs perstitit, illum amando atque præferendo, quem Episcoporum iudicio præesse sibi Ecclesia refutauit. Qua in re qa similis penè fuerat amborũ culpa, (nam

Prouer. 21.

Adalbero nepos viri Dei moriẽ

Dilinga castellum.

Falsum de obitu Constantię. Episcop. rumorẽ coarguit.

Quotidiẽ etiã grandęu͛ offert sacrificium.

Omnia sua sub mortẽ distribuit.

Lib. 4. cap. 40.

(nam sicut ille Laurētiū, etiā Symmacho ordinato: ità & iste, se adhuc in carne manē-te, licèt simplici oculo minùs rectū intuendo, voluit contra statuta Patrū Adalberonem fieri episcopum) hoc idem sentire possimus de hoc viro sanctissimo, quod ille de Paschasio. Nam Petro super hoc quæstionē mouenti, cur is, qui tantę sanctitatis extiterat, quòd eius feretri vestis tangi potuit, & malignus spiritus ab obsesso homine fugari, post mortem ad pœnalem locū ductus sit, ità respondit: Hac in re magna debet omnipotentis Dei dispensatio, & quàm sit multiplex, agnosci, cuius iudicio actū est, vt idem vir Paschasius & ipse intùs aliquanto tempore reciperet, quod peccâsset, & tamē ante humanos oculos mira per corpus suum post mortē faceret, qui ante mortem eis quoq; cognoscentibus pia opera fecisset: vt nec hi, q eius bona viderant, de eleemosynarum illius æstimatione fallerentur, neq; ipsi sine vltione laxaretur culpa, quam nec esse culpam credidit, & idcircò hanc fletibus non extinxit. Sic quondàm dux ille magnus Israëliticæ plebis Moyses, cum quo, sicut scriptura refert, loquebatur Dñs facie ad faciem, sicut loqui solet homo ad amicum suum, & Aaron frater eius sacerdos, ꝓpter culpam incredulitatis, à Dño audire meruerunt: Quia non credidistis mihi, vt sanctificaretis me coram filijs Israël, non introducetis hos populos in terram, quam dabo eis: vt infirmiores quidā perpendant, qua pœna in vltimo examine districtus iudex grauiter delinquētes feriat, cùm etiā sic eos hîc corrigat, quos in electorū numerum ante secula ꝑdestinauit. Sed de his hactenùs: nunc ad intermissa redeamus.

Error sancti viri in nepote sibi substituendo.

Lib. 4. c. 41.

Exod. 33.

Numer. 20.

Aderat nanq; toti orbi venerandus dies, videlicet Præcursoris Christi natalitius, & vir Dei graui infirmitatis oppressus languore, quasi de somno euigilans, cœpit adstantibus dicere: Vestibus me induite, & calceamenta pedibus meis præbete. Qui licèt illum per excessum mentis putarent talia præcipere, tamen studuerunt obedire. Insupèr etiam Pontificalibus indutus ornamētis, cum omni, vt mos est, Clericorum officio contra spem omnium processit in publicum, & sic ad Ecclesiam B. Iohānis Baptistæ, quam ipse cōstruxit, veniens, tandiù sine aliquorū sustentatione hominū inuictus perstitit, donèc bìs, sicut ea die statutum est, sacra Missarum solennia celebrauit. Quibus ritè expletis consedit, atq; coram adstantibus clericis dixit: Huius celebrationem officij non mearum virium possibilitate, sed ex diuinitate præsumpsi Christi atq; iussione. Nam hodiè cùm dulci quiescerem somno, adstiterunt coram lectulo meo iuuenes duo adspectu formosi, quorū vnus dixit mihi: Quarè non surgis? debes eñ hodiè ad S. Iohannem Missam celebrare. Cui alter respondit: Quomodò potest hoc fieri? qa pro impossibilitate virium adhuc Primam non expleuit? Tunc ille, qui priùs: Surge, ait, & secundùm meum sermonem in præfata ecclesia diuinum mysterium festina implere: quia præter te nullus ibi cantabit hodiè. His dictis, ad cubiculum redijt, atq; imminētem vocationis suæ diem lætus expectauit, atq; illud Psalmistæ sæpiùs iterādo dicebat: Quādò veniam, & apparebo ante faciem Dei mei? Interìm dum ab eo, q coram se lectoris fungebatur officio, interrogatus fuisset, vtrumnàm præ infirmitate, qua detinebatur, se de hoc seculo migraturum speraret, respondit: Certissimè scio, qa breuì de hoc transiturus sum mundo. Cui cùm mœrēs diceret, quem Episcoporum vellet ad corpus suum sepeliendum vocare, maximè cùm nullus comprouincialium remansisset antistitum, qui non esset inuitatus ad regale in Francia colloquium, ait: Nôstis terram terræ commendare. Vos tantùm, cùm tempus fuerit, quod vestrum est, facite: Dei est, mei corporis commendatorem prouidere.

Toti orbi venerandus natalitius dies Præcursoris.

Bis sacrificat in ferijs S. Iohannis.

Primam, id est, Primæ horæ preces canonicas.

Psalm. 41.

Paucis verò dieb⁹ interpositis, in vigilia Apostolorū, q̄ illo anno euénit quarta feria, certissimè sperabat se migraturū de hac vita. Quod licèt nominatìm nō exprimeret, verbis tñ quibusdā aperuit, ac signis euidētib⁹ declarauit. Sanè signis omībus ad vesperā circūquaq; sonātibus, ipse balneat⁹ & sacris vestib⁹ ad hos vsus paratis indutus, humì se ꝓstrauit, acsì hora eadē moriturus. Finita ergò synaxi vespertina, cū aliorū adiutorio se leuauit, & quasi quodammodò mēte cōsternatus, dixit: O sancte Petre, nunc non fecisti, sicut ego æstimaui. O beatum virum omni laude ꝓsequendum, cuius spiritus quidem erat promptus, licèt caro infirma: cui viuere Christus fuit, & mori lucrum. Vndè tantoperè corporeæ inhabitationis molem velut carcerem quendam abhorrens, cupiebat dissolui & esse cum Christo. Iterùm spiritu recreatus, per continuos quinq; dies māsit qetus, petēs ab oībus indulgētiā, & benedictionē tribuēs, donèc finita quintæ diei feria, ac vesperè lucescente in sextā sabbati, aurora iā diei latitudinē terræ illuminante, clericis canētibus & flentibus, in manus Domini spiritum suū

Grandæuus obdormit feliciter in Domino. commendans, anno incarnationis Domini nostri Iesu Christi nongentisimo septuagesimotertio, ætatis suæ octogesimotertio, ordinationis verò quinquagesimo, velut in Iubileo, hoc est, plenæ remissiōis anno, verus Hebræus transit de huius mūdi Aegypto liber, in æternam victurus cum Domino suo.

Suauiss. odor è corpore defuncti. Transijt autem 4. Nonas Iulij, tempore Ottonis secundi Imperatoris Augusti. Cuius corpus cùm ex more ad lauandum esset denudatum, tanta de eo manauit suauissimi odoris fragrantia, vt cūctorum ibì adstantium perfunderet nares & pectora. Cuius odoris suauitas tandiù permansit, quousquè lotum ac vestibus indutum, in Ecclesiam fuit deportatum. Post hæc autem adueniente Vuolffgango, Ratisbonensis ciuitatis Episcopo venerando, sancti viri corpus in Ecclesia sanctæ Afræ martyris cum magna gloria est humatum: vbì ipse, dum adhuc viueret, sibi sepulcrum præparari fecit. In quo loco multa per eius merita fiunt assiduè miracula, multa infirmis præstantur beneficia, donante Christi gratia: Qui cum Patre & Spiritu sancto viuit & regnat per infinita secula seculorum, Amen. Multa miracula ad eius monumentum.

Hæc tui examen iudicij expectāt, vt te benigno iudice valeant rata consistere. Opto Pater beatissime, vt in Christo valeas, meique memor semper existas.

Aliquanto superiùs in exitu paginæ 84. addantur hæc, inconsideratiùs ibì exempta, non omissa.

pulo. At alter capulatus illum, qui per sacræ benedictionis ordinem diuinitùs fuerit

VITA S. GOARIS PRESBYTERI, AVTHORE VVANDELBERTO DIACONO ET MONACHO Prumiensi, qui claruit Anno Christi 850.

PROLOGVS AVTHORIS AD MARCVARdum Abbatem.

Iracula diuinorum operum humano generi fide semper integra esse suscipienda, & deuota glorificatione narranda, scriptura sancta commonente, & Angelo hocipsum Tobiæ sancto præcipiente, didicimus. Plurima tamē eorum, quæ aut per semetipsam Christi potētia effecit, aut per sanctos viros, mūdo in exemplū ꝓpositos, operatur, propterea nostro tempore minùs interdùm nota & clara habentur, quòd aut caducis rebus intenti, parùm hæc & leuiter cōtuemur: aut ea etiam, quę in admirationem suî nos magnitudine permouent, non tam rerum ignorantia, quàm animi desidia, futurę post nos ętati scribendo trāsmittere dissimulamus. Qua in re longè est nostra, quàm Maiorum nostrorū, cùm manifestior, tum inexcusabilior culpa. Quippe apud Gallias multos annos literarum studia iacuêre, nec facilè plures per transacta retrò spatia liberalium artium munere functi esse reperiuntur, quoàd nostra ætate, principum liberalitate & optimorum virorum solertia, ad disciplinarum studia profecerūt: vt inuidiam criminis meritò nūc sustinere cogamur, si gesta sanctorum virorum, quæ quidem ad nostram potuerint peruenire notitiam, posterorum scientiæ deperire sinamus. Neq; verò audiēdi sunt, q tātum ætati p̄teritæ tribuūt, vt nunc quoq; fieri, quę digna literis æstimētur, absoluto p̄iudicio negēt: cùm diuina ꝓuidentia singulis mundi tēporibus ità semper, quæ humano generi ꝓ modo & ratione cōgruant, ordinet, vt neq; nos priscorū hoīm felicitatē desiderare conueniat, neq; illos nostrorū temporū statū, si qualis nūc agit, p̄scire potuissent, damnaturos fuisse credibile sit. Quippe nūc quoq; sunt in Ecclesia multi virtute vitę clarissimi, & ad merita declarāda sanctorū, in sacratis ecclesiarū domib⁹ stupēda sæpenumerò miracula fiūt: quæ ꝓpterea pauci aut propè nulli mirantur, quoniā suî frequentia duris iam hominū cordibus viluērunt.

Tob. 11.

Res gestæ Sanctorum cur minùs notæ.

Quoniam itaque me sancte & amantissime Pater Marcuarde, nouo operi manum imponere compellitis, vt actus sancti Confessoris CHRISTI Goaris, qui hactenùs vili admodùm stylo & sermone, multorum auditus offendente, constiterunt, accuratiùs debeam explanare, additis ex nouo miraculis, quæ apud eius memoriam à pluribus gesta fideliter referuntur: breuiter eis, quos hæc forta sis mea-

mea scripta mouere poterunt, satisfacio, me neque præsumptiuè corrigendi eius
operis, cui Maiorum studia cesserint, authoritatem assumere, neque arroganter
nouæ condendæ scripturæ literariam operam adhibere: sed vt simpliciter obedientiç
debitum seruem, quod in principio posui, perpéndere quòd opera D E I, secundùm Tob. 12.
scripturam, gloriosum sit enarrare, & Sanctorum gesta ætati post nos hominum ꝓ-
futura mandare. Quippe ego in hoc opere suscipiendo, cùm sancti viri meritis pluri-
mùm confido, tum vestro imperio, cui totum quod possim debeo, non leuiter moue-
or. Neque rumusculos vel præiudicia quorumlibet mihi fore magnipendenda existi-
mo, habituro apud beneuolos, si res benè cesserit, absolutum veritatis & fidei testi-
monium.

VITAE LIBER PRIMVS.

GOAR igitur Aquitaniæ Prouinciæ, quæ est toti⁹ propemodùm Gal- IVLII 6.
liæ pars tertia, indigena fuit, genere à Maioribus clarus, Patre Geor- Genus &
gio, matre verò Valeria. Fuit autem diebus Childeberti Francorum patria &
regis, qui ortus est ex prosapia regis famosissimi Ludouici, (qui etiam parentes S.
Clodoueus dicitur) mansitq; vsque ad Sigebertum regem, qui vrbem Goaris.
Mediomatricum regni sedem habuit, omi vita probus & nobilis, actu
insignis, vultu dignissimus, adspectuque iucundus, mente humilis, corpore castus, fide
integer, opere conspicuus. Qui ab ineunte ætate religiosis pijsque actibus vitæ opti-
mæ deditus, breuì ad id vsque culmen sanctitatis euasit, vt & mirabilium operum pa-
trator, & secretorum cælestium cognitor fieret. Et cùm in eo quotidiè amor & desi-
derium patriæ cælestis excresceret, & bonorum operum fructus subindè exuberaret,
cœpit eius vita etiam alijs exemplum ad salutem existere: vt multi eius non solùm ꝓ-
dicatione, sed & exemplo commoniti, ad meliorem vitam & correctiores actus à pra-
uitate conuerterentur: & qui diabolo priùs seruiërant, inciperent Christo deincèps
militare. At quoniam non potest ciuitas abscondi super montem posita, sancti viri eò Matt. 5.
fama ac vita profecit, vt sacerdotij gradu & honore presbyteratûs accepto, dispensa- Fit presby-
tor mysteriorum Christi, & diuini verbi in populum fieret erogator. ter.

Dehinc cùm in ampliorem supernorum bonorum concupiscentiam mens eius
excresceret, & visibilia cuncta despiciens, in inuisibilium appetitum se omni ex parte
transfunderet, patriam parentesque deseruit, & in vltimos Galliæ fines, peregrinus
seculo, & cælestis patriæ ciuis, excessit. Veniens ergò in Prouinciam, quæ ripis Rheni
fluminis contigua, Trigoria nuncupatur, atque ad diœcesin pertinet Treuirorum in-
trà terminos Vesalienses, ibì Deo liberè seruire delegit. Ibì in quodam loco super ri- Relicta pa-
uulum, qui nunc Vuochara dicitur, cum permissu & voluntate Episcopi, qui tum vr- tria, migrat
bi & populo Treuirorum præerat, Felicis nomine, Ecclesiam pro suis viribus con- in diœce-
struens, sanctorum in ea plurima pignora collocauit: videlicet sanctæ Dei genitricis sim Treui-
& beati Baptistæ Iohannis, aliorumque sanctorum, quos recensere necessarium non rẽs.
putaui. In hoc itaque loco annis multis Deo seruiuit, vacans die noctuque vigilijs,
orationibus & ieiunijs, studens patiëtiæ, & præcipuè hospitalitati: quam ità omni tẽ- Studet ho-
pore secundùm vires suas exercuit, vt cùm virtutibus animi cunctis polleret, hanc vt spitalitati.
propriam & singularem habere putaretur.

Cœpit intereà gentilibus, per circumitum simulacrorum cultui deditis, & va-
na idolorum superstitione deceptis, verbum salutis annunciare: vt tanquàm bonus
Euangelista, qui pro CHRISTO sua omnia dimiserat, multorum ad cognitio-
nem vitæ perpetuæ Doctor existeret. Sic factum est, vt plures euicinò pagani, qui Multos gẽ-
ad ea vsque tempora in errore durauerant, eius & verbo commoniti, & prouocati tiles con-
exemplo, errorem spernerent, & ad vitæ viam CHRISTVM conuerterentur. Ac uertit.
nè prædicationi eius signorum quoquè deesset authoritas, vt incredulæ mentes,
quæ ratione non poterant, ad credendum miraculis mouerentur, cœpit in vir-
tute nominis CHRISTI sanitatum beneficia circa infirmos & membrorum Claret mi-
debilitate mulctatos, aliquotiès operari. Quod hodieque merita eius multipli- raculis.
citer petentibus præstare conspicimus, cùm ad eius memoriam cæcos visum,
claudos gressum, energumenos mentis sanitatem, alijsque pressos languoribus
incolumitatem recipere cernimus, vt illud in sancto viro Psalmographi constet im-
ple-

Psal. 138. pletum: Nimis honorati sunt amici tui DEVS, nimis confortatus est principatus eorum.

Quotidiè sacrificat & legit Psalterium. Erat eius solennis consuetudo, vt omni die Missarum solennia celebrans, sacrificium corporis & sanguinis Christi pro statu Ecclesiæ offerret, Psalteriumque ex integrò, orando intentè, compleret. Tum deindè cum peregrinis & pauperibus, sine quibus penè nunquàm erat, cibum officio charitatis acciperet, quos oratione Deo commendabat, corporeo nihilominùs alimento reficiens, vt ab eo peregrinus, qui casu aduenisset, cum verbo salutis & ope intercessionis, cibum quoquè perciperet carnis. Hæc autem agebat, Apostolicæ sententiæ memor, Quoniam hilarem datorem diligit Deus: & Christum in pauperibus & peregrinis suscipere cupiens, vt ab eo mereretur audire: Quod vni ex minimis meis fecisti, mihi fecisti. Sed quia antiquus hostis, electorum semper profectibus inuidens, eorum studijs multipliciter nititur occursare, & omnes, qui piè volunt viuere in Christo, persecutionem patiuntur: hæc à viro sancto charitatis & prædicationis opera fieri diabolus acriter doluit, cœpitque illi nunc occultè, nunc etiam manifestè tentationum fraudes intendere, eiusque propositum vt auerteret, modis varijs laborare. Quæ tamen ille cuncta æquanimiter tolerabat, qui nôsset, per multas tribulationes oportére ingredi in regnum DEI. Qua in re neque à prædicatione potuit cohiberi, quin lucrandis Deo animabus operam semper impénderet: neque ab operibus charitatis, quæ permaximè DEO accepta nouerat, vllatenùs valuit impediri: ità vt quotidiè concursus ad illum multorum fieret, qui aut à gentili vanitate ad fidei synceritatem confugerēt, aut eius exemplo cuperent voluntariam Christo depéndere seruitutem.

2. Cor. 9.

Matt. 25.

2. Tim. 3.

Actor. 14.

Sed sicut bonorum hominum est, aliorum actibus, quos laude dignos adspexerint, gratulari, & eis ad suum vti profectum: ità contrà reproborum mentes conantur semper recta electorum opera offuscare, & quæ imitari nolunt, aut etiam nequeunt, maleuolo detractionis ore & studio carpere. Vndè accidit, vt quodam tempore ad beatum Goarem duo sub falsa specie pietatis, clientes Episcopi, qui tunc Treuirorum præsidebat Ecclesię, Rustici nomine, venirent: quorū alter Albiuuinus, alter vocabatur Adaluuinus, dicētes ea, quæ ad luminaria Ecclesiæ beati Petri vrbis iam dictæ necessaria essent, quæsitum venisse. Qui dum corporei luminis fomēta requirunt, vel magis se quærere mentiuntur, quibus maleuolentiæ tenebris cæcati essent, celare minimè potuerunt. Nam hi videntes, quæ seruus Christi ageret, quòd scilicet Dei verbum ad se venientibus, continuè prædicaret, quòd quotidiè ab ortu lucis Psalmodiæ laudes Christo persoluens, & Missas deindè celebrans, posteà cum peregrinis & pauperibus, qui ad se venissent, pranderet: quæ certè ille studio charitatis & indefesso vsu beneuolentiæ, non alicuius intemperantiæ vitio, faciebat, vt malis semper est vita bonorum grauis, arbitrati sunt se aliquam nactos occasionem, qua seruum Dei accusare, vitamque illius possent aliquatenùs infamare. Ità ad patronum redeuntes, cœperunt alia pro alijs mentientes dicere, vidisse se in illo, quæ ad repræhensionem, & aliorum destructionem valerent plurimùm, ipsum Goarem esse magis edacem vinique potatorem, quàm Dei, quod putetur ab imprudentibus, sacerdotem: quippe qui manè comedat ac bibat, nec possit consuetum alijs legitimumque cibi sumendi tempus & modum seruare: & qui proptereà prædicet, vt obtentu verborum, vitia morum celet: aliaque perplura gerat, quæ nisi fuerint authoritate Pontificali cohibita, ipsi Episcopo sint contumeliæ & vituperationis maculam illatura, tanquàm qui hæc in sua diœcesi ab homine alienigena, & mente capto, fieri sinat: debere Goarem publicis Ecclesiæ sisti iudicijs, suorumque actuum reddere rationem, nè insolentia vni concessa, crescat in alios: & quo pluribus ità licuerit agere, hoc Pontificalis authoritas ampliùs infirmetur. Hæc ab eis dicebantur, qui dum seruo Christi calumniam struūt, diuino iudicio & sancti viri clariorem reliquis hominibus vitam fecerunt, & ipsi, quàm essent damnabiles, innotuerunt.

Aemuli sancti viri.

Traducitur apud Episcopū Treuirēs.

Itaque Episcopus Treuirorum hæc à suis super viro DEI audiens, vt est interdùm animus Prælatorum, maximeque carnalium, diuersis occupationibus seruiens, quóve circa multa diuiditur, eo fit minor ad singula, nec discernere facilè valet, quid qua ex causa à plerisque dicatur: motus suorum sermonibus, eosdem ad beatum Goarem cum festinatione redire præcepit, mandans, vti cum sibi quantocyùs exhibe-

hiberent, habituro super eius actibus quæstionem. Illi celeriter ad sanctum virum, vt præceptum erat, reuersi, volentesque simulatione callida dolos suos & accusationem celare, cùm tamen hæc eum minimè latérent, salutant eum ex nomine sui Pontificis, petere illum atque mandare, vt ad se debeat sub celeritate venire. Quo audito, vir simplici animo circa omnes agens, magna exultatione repletus, gratias egit Deo, & quòd visitationem sui Pontificis, mandatumque ad eum properandi meruisset accipere, gratulatus est, dicens: Faciat Dominus, faciat vt possim, quia obedientia sine mora exhibenda est. Etsi enim suspectam habere poterat Episcopi iussionem, nec facilè eum, quam ob causam accersiretur, posset latére, considerabat tamen Domini ad Apostolos dicentis authoritatem: Qui vos spernit, me spernit: & qui vos audit, me audit. & illud Apostoli Petri: Subiecti estote omni humanæ creaturæ propter Deum. Quoniam tamen terminus diei imminebat, nec iter statim arripere poterat, executores suos ea nocte detinuit, & qua circa omnes solitus erat, vsus humanitate, cœnam secundùm vires suas instruens, pro labore illos viæ refecit. ipse, vt consueuerat, in DEI laudibus hymnisque pernoctans, orta prima luce, quod diebus agebat, psalmodiæ & orationum vota DEO persoluere cœpit: tum deinùm vbi id peregit, Missarum solennia exorsus impleuit. Præcepit deindè discipulo, vt executoribus suis sibique prandium, sicut posset, instrueret: Fili, inquiens, para nobis de substantia nostra conuiuium, vt nobiscùm legati nostri Pontificis epulentur. Forsitan addet DEVS aliquem pauperem, qui possit in Christi charitate cibum vnà potumque percipere. Luc. 10. 1. Petr. 2.

Id vt homines maleuolæ mentis, & iamdudùm animo corrupti, mandari audiêrunt, vltrà non valentes pestem malitiæ internæ dissimulare, quid mente gerant ostêdunt, & tanquàm qui peruersè viuentem iustè reprehenderent, aiunt: Neque tu benè agis, qui legitimum tempus & Canonicum sumendi cibi contemnis, neque nos tibi hac in re consentimus, quin maturas diei horas in percipiendis escis sustineamus. Quasi verò regnum DEI sit esca & potus, & non iustitia & pax & charitas: vel in cibo sumendo tarditas magìs, quàm modus & temperantia, valeat: aut sanctus vir hæc causa ventris, & non beneuolentiæ, ageret: qui propterea vtiquè cibum apparari præceperat, vt quos maturiùs proficisci velle putaret, propter itineris laborem manè reficeret, & nè ieiunos abire hospites fineret, in quibus, licèt indignis, Christum se suscepisse gauderet. Vt ergò illos obstinatè sibi resistere vidit, modestè, vt erat semper tranquillo animo, dixit: Mala domus est, in qua Dominus non timetur. Vos autem si verè Deum timeretis, charitatem vtiquè non recusaretis. Dum hæc loquitur, venit eius puer, & indicat peregrinum stare pro foribus. Quo audito, gauisus est, & recepto in domum peregrino, ait: Eccè quàm bonum & quàm iucundum habitare fratres in vnum. Appositaque mensa, cibum vnà cum peregrino & ipse cepit. Executores hæc videntes, cum ingenti festinatione & alacritate suos equos strauerunt, dicentes tum se pro certo causam inuenisse, qua Goarem accusare & manifesti criminis apud eum, à quo missi fuerant, insimulare valerent. Rogauerunt tamen, vtì pro labore viæ & itineris necessitate aliquid eis cibi & potûs, quod in via percipere possent, tribueret. Id ille, qui plenus semper charitatis esset, & omnibus etiam ingratis benefacere paratus, iucundè accepit, eisdemque suis executoribus quæ petiêrant, in via poni præcepit. Charitatis officia æmuli eius sinistrè interpretãtur & carpunt. Rom. 14. Psal. 132.

Sic accito in comitatum viæ, quo vtebatur semper, ministro, vnà iter ad vrbem Treuirorum aggressus est. Iam aduenerat diei medium tempus, & illis euntibus, Sol sui cursûs axem conscenderat, cùm eccè in vindictam sui serui adest vltio diuina: & qui paulò antè oblatam sibi pro charitate cibi potusque respuërant copiam, esurire vehementer ac sitire cœperunt, tum etiam tanta lassitudine affici, quantam essent experti nunquàm. Inter hæc vir sanctus in laude diuina & psalmis meditabatur, illud Apostoli exequens: Sine intermissione orate, in omnibus gratias agite. Cumque iam sextum viæ milliarium complêssent, & in eum locum venissent, qui Pauli campus dicitur, Albiuuinus collegæ Adaluuino dixit: Fames me ingens & sitis habet. Cui ille: At ego, nisì celeriùs bibero, euestigiò moriar. Constituerunt itaque ad quendam riuulum, quem in vicino nouerant, descêdere, vt ex eo bibere, & circa ripas eius cibum sumere deberent. Sed vbì eò ventum est, nihil aquæ penitùs inuenerũt: quippe eis, in- Vltio cælestis eos persequitur. 1. Thes. 5.

quì-

quibus malitiæ vis exarserat, aqua riuuli nutu creatoris aruërat. Miserunt deindè manus, vt ex sacculis escas, quas à viro sancto datas meminerant, sumerent: sed & ipsi vacui sunt reperti. Et rectè qui charitate, quæ bonorum omnium est plenitudo, vacui erant, vacua inuenerunt vasa, in quibus alimenta à viro charitate pleno perceperant. His perturbati, cùm nec culpam suam plenè cognoscerent, & quid circa se ageretur mirantes, iter in equis agerent, eousquè excreuit lassitudo eorum, vt Albiuuinus de equo velut exanimis caderet, & Adaluuinus ad virum Dei se conferens, magnis precibus, vt suî & collegæ misereretur, exposceret.

Prou. 25. Rom. 12. Matt. 5. 1. Iohan. 3. Tum ille, qui legisset, Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitit, potum da illi: hoc enim faciens, carbones ignis congeres super caput eius: & Dominum præcipientem attenderet, Diligite inimicos vestros, benefacite his, qui oderunt vos: ei, qui se rogabat, respondit: Fili, recordari oportet, quia Deus charitas est, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Proindè hodiè cùm me vobis pro amore Christi cibum offerentem, & ipsum percipientem vidistis, non debueratis charitatis officiũ recusare. Nunc autem ad correctionem vestram operatur hæc Deus, vt eius admonitione correcti, discatis charitatem, quæ est vinculum perfectiõis, amplecti. Dum hęc (Coloss. 3.) loquerentur, conspicit eminùs tres ceruas ingentis formæ, tãquàm suo numero Trinitatis mysterium præsignantes. Inuocata mox Trinitatis virtute, ceruas consistere, quoàd vellet ipse, præcepit. Illis confestìm obedientibus, & bruto licèt sensu nomini diuino cedentibus, ac tacitè hominum duritiam & inobedientiam accusantibus, vasculum accepit, & ad ceruas perueniẽs, earum vbera mulsit. Tum eas abire permittẽs, lacte, quod mulserat, illorum, qui vt exanimes iacebãt, membra pertractauit, statimq; eos pristinæ virtuti & incolumitati restituit. Præcepit deindè, vt ad riuulum reuersi aquam haurirent, ac de sacculis cibos accipientes, ieiuna corpora releuarent. Sic factum est, vt qui priùs propter offensam viri sancti vacua vasa & arentem riuum inuenerant, eius postmodùm venia impetrata, & in riuo aquam sufficientem, & in vasculis suis escas, quas posuerant, reperirent. Eis ergò manducantibus, & quæ erga seipsos gesta viderant, mirantibus atque stupẽtibus, cœpit beatus Goar exquirere, quid causæ esset, quòd eum ad se Episcopus euocandum putâsset: sibi mirum videri, quid negocij secùm pontifex habere velit: Nam nos, inquiens, obedientiam prælatis exhibere debemus: nec sine causa est, quod diuina circa nos potentia per feras hodiè monstrare dignata est: sed vt ostenderet, quam gereret seruorum suorum curam, & quàm nõ (Psal. 103.) deserat in se sperantes: quoniam potens est Dñs parare mensam in deserto: & quàm magnificata sunt opera tua Domine?

(Ceruas iubet stare, & earum lacte morbibũdos sanat.)

Hîc illi timore & metu depressi, nihil respondere, sed putare repentè se interituros, quòd in seruo Christi tantam cernerent virtutis efficaciam, quem essent ausi aliquatenùs contristare. Iter post hæc agentes, multa die Treuiros peruenerunt. Quò vt ventum est, vir sanctus, vt illi perpetui moris erat, ecclesiam est ingressus, vt ìse & causam suam Domino commendaret. Qui autem illum deduxerant ad Episcopum, quãtocyùs venientes, cuncta, quæ in itinere contigissent, quæque in Dei homine conspexissent, ex ordine retulerunt. Ille cùm debuerit in admirationem diuinorum operum conuerti, & Deum in sancto eius laudare, in furorem accensus, cœpit sibi adstantibus dicere, ea quæ Goar egerit, non tam ope diuina, quàm magica arte & maleficijs ab eo esse patrata: nec in illo aliquod veræ virtutis indicium posse existere, qui carni & ventri subditus, manè comedat ac bibat, & ieiunij inediæque sit impatiens, cùm antiqui sancti & iusti per ieiunium & abstinentiam & eleemosynas Deo placuerint. Hæc ità iactabantur, tanquàm sola abstinentia quis aliquandò, & non charitate synceroque in Deum amore, sanctus extiterit. Dum hęc apud Episcopum gerũtur, pręsente Clero ecclesiæ, venerabilis sacerdos domum, in qua cum suis Rusticus Episcopus consederat, ingressus est, cœpitque prospicere, quam in partem vel discipulus, quo comite venerat, considere, vel ipse cucullam suam posset appendere: cùm ecce videt in angulo domûs tanquàm vectem ligneum parieti hærentem. Erat autem Solis radius, per modicam fenestram ingrediens: ad quem accedens, quoniam, vt dictum est, vectem putabat, in eo cappam suam appendit, iuxtaq; discipulum stare pcepit. Neq; mirãdum est, Solis radium, ad obsequiũ viri sancti, ligni duritiam præbuisse, cùm q creatori deuotè famulatur, ei sit etiam creatura ex creatoris voluntate subiecta.

(Calumnia Episcopi in sanctum virum.)

(Ad Solis radiũ suspendit cucullã suam.)

Hoc

Hoc dum Episcopus cerneret, quærere cœpit quid sibi vellet, quòd ad Solis radium vestem suam Goar appénderet: non esse id diuini miraculi, quòd homo infirmus tanta præsumat: magìs illum hæc iactantia & præstigijs artis magicæ, quàm virtutis merito facere. Proindè accederet propiùs, & rationem suorum operum redderet: sibi mirum videri, quòd in quo nulla sit excellētia sanctitatis, feras mulgeat, & Solis radio pro ligno vtatur. Hæc dum ex viro sancto quæruntur, & in simplicem puramque hominis Dei conscientiam calumniæ instruuntur, sanctus, qui sibi benè esset cōscius, nihil vnquàm se malarum artium didicisse, simpliciter respondit, dicens: Deus iudex iustus, fortis, longanimis, scrutator cordium & secretorum inspector nouit, me nihil prorsùs artis magicę aut scisse aliquandò, aut scire, neque parti aduersæ in aliquo velle præbere consensum. Feras autem mulsi, non vllis incantationibus, quarum nullam omninò scio: sed quod ad salutem eorum, qui me comitabantur, pietas mihi diuina concessit & ordinauit, impleui. Neque vestem meam de Solis, vt dicitur, radio pendére scio, sed de fuste roboreo. Quòd autem manè comedere dicor & bibere, videat qui inspicit omnia, & iudicet, gulæ vitio aliquandò, an charitatis officio id egerim.

Hæc illo dicente, superuenit puer quidam ex Clericis Ecclesiæ, nomine Leobigius, in vlnis infantulum gestans, qui ab hora natiuitatis tres tantùm noctes implêsse putabatur, & cuius qui essent parentes, ignorabatur. Moris quippe tunc Treuirorum erat, vt cùm casu quælibet fœmina infantem peperisset, cuius nollet sciri parentes, aut certè quem præ inopia rei familiaris nequaquàm nutrire sufficeret, ortum paruulum in quadam marmorea concha, quæ ad hocipsum statuta erat, exponeret. Quæ etiam concha, in monasterio Prumia dono Pipini clarissimi regis aquæductui mancipata, fratribus aquam coram refectorio multo tempore præbuit: sed nunc in vestiario posita habetur, in qua soli presbyteri ac diaconi ante & post Missas tantùm manus lauare præsumunt. Hæc igitur, vt dictum est, ad hoc posita erat, vt in ea cùm expositus infans reperiretur, existeret aliquis, qui eum prouocatus miseratione susciperet & enutriret. Si quandò igitur id contigisset, custodes vel matricularij Ecclesiæ puerum accipientes, quærebant in populo, si quis fortè eum suscipere nutriendum, & pro suo deincèps habere vellet. Vbi verò ad eam rem offerret se aliquis, infans, qui esset expositus, Episcopo deferebatur, & eius priuilegio authoritas nutriendi habendiq́ne paruuli ei, qui à matricularijs susceperat, firmabatur. Id igitur tunc accidit, & infans in concha repertus, à clerico suprascripto in præsentiam est Episcopi Ecclesiæque delatus. Quo viso, Episcopus ad suos conuersus, Nunc, inquit, probare facilè poterimus, Goaris opera ex DEO sint, an ex aduersario. Manifestet nunc nobis, qui sint huius, qui illatus est, pueri parentes, & si diuina virtute nititur, vt contra naturæ vsum infans trium dierum loquatur, suorumque parentum nomina indicet, faciat.

Expositītij infantes iā olim apud Treuiros vt tractati.

Arctatur hac vir Domini conditione, imperatur ei ab Episcopo, vt ad demonstrandam suorum actuum innocentiam & simplicis animi sanctitatem, hoc miraculi opus exhibeat: debere illum tale aliquid agere, quo ad audiendum illum imitandumque, dubitantium animus roboretur. Qui si hoc agere vel nolit, vel minimè possit, futurum continuò, vt neq; præteritis eius actibus, neque ei, quam de se ferat, innocentiæ puritatique credatur, & quæ egisset eatenùs, essent maleficijs penitùs adscribenda: quarè & in eum capitalis animaduersio, vt in magum & maleficum, fieret. Tunc vir beatissimus contristari vehementer & affligi cœpit, quòd talia ei à suo pontifice mandarentur, in quibus & attentandis videretur esse nonnulla præsumptio, & recusandis difficilima necessitudo: sibi semper conscientiam propriam & superni iudicij testimonium suffecisse: non oportere talia imperari: non hæc sua, qui se sciret peccatorem, sed sanctorum esse miracula. Quoniam tamen Episcopi præceptis resistere non valebat, simul & nè eorum, qui se audire soliti essent, conscientia infirma in suî æstimatione falleretur, metuere poterat, ad preces conuersus, & Deo suppliciter manus extendens, ait: Christe, qui temetipsum pro redemptione hominum exinanîsti, & formam es serui dignatus accipere: fac mecùm quanuìs indigno, tamē clientulo tuo misericordiam, & virtutis tuæ in hac necessitate potētiam ostende, vt cognoscat præsens Episcopus & plebs eius, quia te diligo, te adoro, tibi non fictè seruire desidero, creator omnium & redemptor.

His dictis, ad baiulum infantis accessit, quæsiuitque quot noctes infans idem ab ortu implêsset. Cùm tres illum iam à natiuitate noctes habere dixisset, vir Domini subiunxit: Trinitas sancta, te inuoco, atque te infans in nomine Trinitatis adiuro, vt genitores tuos nominatim & clarè designes. Tunc infans protenta manu ad Episcopum, absolutissimo sermone respondit: Iste est pater meus Rusticus Episcopus, & mater mea Flauia nuncupatur. Sic iustissimo DEI iudicio, dum in seruum Domini idem Episcop⁹ calumnias molitur, & opera, quæ debuerat admirari, maligno fraudis commento nititur obfuscare, quæ essent eius facta, qualisq; in secretis suis existeret, qui palàm de alijs iudicaret, manifestè innotuit cunctis. Itaque vbi proditum se vidit Episcopus, & quæ celari posse crediderat, omnibus reuelata conspexit, confusus ad beati viri pedes prócidit, indubitanter tum se agnoscere dicens, sanctum & Deo acceptum esse Goarem, cuius virtute, immò diuina pro eo vltione, crimen, quod nullum præter se & eam, cui illicitè fuisset admixtus, vnumque puerulum suum scire aut sciturum aliquandò putauerat, per innocentem tunc & necdùm ex vsu loquẽtem infantulum cerneret patefactum. Vir autem sanctus rem gestam perpendens, stabat stupefactus & hærens, atque ex imo cordis suspiria grauissima ducẽs: & versus ad Episcopum, plangere cœpit, quòd per se videretur pontifex publicatus fuisse, dicens meliorem spontaneam secretamq; confessionẽ: oportuisse eum, antequàm publicè notaretur, conscientiæ reatum emendatione voluntaria & satisfactione congrua tergere, & veram fixamque esse sententiam, Nihil opertum, quod non reueletur, & occultum, quod non sciatur. Proindè suadere se, vti consilijs salubribus acquiescẽs, suscipiat pro reatu proprio duram prolixamque pœnitẽtiam ex iudicio sacerdotum, & talem, quæ non verbis solummodò constet, sed ex mẽtis secreto procedat, verisq; lachrymarum gemitibus atque cõtritione spiritûs Deo, qui vitam cunctorum desideret, satisfaciat, laboretq; intentè, quemadmodùm diabolo, cui, commisso tanto scelere, lucrũ de se & lætitiam fecerit, tristitiam & confusionem acta condignè pœnitentia faciat: non esse cuiquam, nedùm ipsi, de venia desperandum, quandò ipse Dominus per prophetam clamet: Nolo mortem peccatoris, sed vt conuertatur & viuat. &, In quacunq; die peccator conuersus fuerit, omnium iniquitatum eius obliuiscar. & per se in Euãgelio dicat: Non véni vocare iustos, sed peccatores ad pœnitentiam. Cumque ad dimittendũ superna clementia sit parata, oportére homines esse ad pœnitendum promptissimos. Se verò eo in illum esse animo, vt iuxta virium mediocritatem, pro peccato eius septẽ annis pœnitentiam suscipere & consummare velit, assiduisque precibus & lamentis Deum pro illo cupiat exorare: quanquàm non ignoret futuros plures bonos & meliores viros, qui eius lapsum plangere, & suis orationibus studeant subleuare, iuxta illud Apostoli Iacobi: Orate pro inuicèm, vt saluemini. His verbis & similibus ad pœnitentiam & satisfactionẽ Episcopum exhortatus est, & charitate, qua erga cunctos feruebat, illius casui compatiens, veniam ei à Domino postulabat, memor sentẽtię Apostolicæ, Quoniam qui cõuerti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, saluabit animam eius à morte.

Episcopus diuinitùs ostenditur parẽs infantis expositìtij. *Matt. 10.* *Pœnitentia qualis suscipienda pro peccatis.* *Ezech. 18.* *Matth. 9.* *Iacob. 5.* *Ibidèm.*

Hæc posteaquàm ità gesta sunt, fama horum ad regem Sigebertũ velocissimè peruenit, statimq; suos ad B. Goarem dirigens legatos, eum ad se accersiendum curauit: moxq; vt apud se esse cognouit, accitum interrogat super his, quorum ad se esset fama delata, de legatis scilicet Episcopi, & feris, quas mulserat, Episcopo quoq; ipso & infante, qui præter tempus esset locutus ætatis. Ad hęc cùm ille nihil omninò respõderet, nè quid de se passim iactare videretur, commotus rex, per obedientiam, quam ipse vir Dei regibus principibusque & sacerdotibus debeat, pcipit, vt super quibus interrogaretur, per ordinem aperiret. Tum demùm necessitate compulsus, ex percontante rege quærit, quæ sint, quæ à se velit audire. Cùm ille de legatis & feris atq; Episcopo se quærere respondisset, sanctus vir petijt, vt ipse rex, quemadmodùm res gestas audisset, ediceret. Et vt hoc à rege factum est, & per ordinem, vt rerum gestarum fides ad se peruenisset, explicitum, beatus Goar subiunxit: Obedientiam negligere non debeo, nihil tamen aliud ex me audies, quàm quod ipse dixisti. Nam alijs sic videtur factum, quemadmodùm tibi relatum est. Tum rex admiratiõe repletus, cœpit palàm omnibus enarrare, quæ ipse de viri sancti actibus agnouisset.

Non vult prodere suas virtutes corã rege.

Cumque hæc prosequeretur, vniuersi cœperunt acclamare, dignum esse Goarem qui-

qui, expulso Rustico, Treuirorum Episcopus fieret: non id actum sine ordinatione diuina: debere præesse Ecclesiæ eum, qui signis & virtutibus vitæque meritis pastoralis officij dignitatem posset in omnibus adornare. Rex etiam læto & alacri animo acclamantium voces cupiebat implere. Itaque cum fauore eorum, qui aderant, sacerdotum & primorum palatij præcepit, vti episcopatum iam dictæ Ecclesiæ Goar acciperet. Ille verò, qui non sua quæreret, sed quæ aliorum, & qui illud viri sapientis seruare sciret, Quāto magnus es, humilia te in omnibus. & illud Dominicū: Cùm omnia feceritis, dicite: Serui inutiles sumus: quod debuimus facere, fecimus: mœrere & cōtristari, regisq; imperium grauiter ferre, meliusq; dicere sibi esse mori, quàm Episcopi viuentis sedem arripere: debere regem in sacerdote diuinam considerare sententiam, qua dicitur: Non est discipulus supra magistrum, neq; seruus maior domino suo. Et si patremfamiliâs Beelzebub vocauerunt, quanto magìs domesticos eius? Non esse Episcopo negandum pœnitētiæ locum: omnium in cælis regem esse, q de singulis iudicet, à quo vt velit ipse rex sibi peccata dimitti, sic debeat Rusticū permittere, vt ex illo suorū actuum veniam sedulus expetat: non tam esse facilè deijciendum officio sacerdotem, quandò oēs mortales fragiles simus, & ad peccandum ex carnis infirmitate procliues. Ad hęc quæ visa sunt, rex respondit: exitus tamen orationis fuit, se neque Episcopo denegare pœnitentiam, & consilijs eius, per quem talia sint patrata miracula, velle in omnibus obedire: neq; tamen posse sacerdotum sententiæ & iudicio populi contraire, quin ipsum, vt petatur, ad episcopatum faciat promoueri. Eccle. 3. Luc. 17. Recusat Episcopatū Treuirēn. Matt. 10.

Tunc vir sanctissimus vbì obstinatè sibi regē vidit obsistere, humiliter eum & cum lachrymis petijt, vt copiam sibi eundi ad cellulam propriam faceret, vtì secùm aliquādiù liberiùs tractare, & sic demùm illi, quod videretur cōgruum, respondere valeret. Id continuò rege permittente, & vt post viginti dies ad se Mediomatricū vrbem, quæ nunc Metis vocatur, rediret, præcipiēte, recessit ad cellulam, aliud sine dubio interìm agere disponens, quô posset regis declinare propositum. Vt ergò peruenit ad cellam, sese in orationem prosternens, Dñm cœpit intentè & cum gemitu deprecari, vt se à tanto onere curæ pastoralis misericorditer dignaretur eripere: sufficere sibi, vt secretò & in abditis consciētię ipsi diebus vitę suę seruiret, nec se posse onus, quod rex vellet imponere, sustinere. Cumq; in his precibus persistēs, semetipsum affligeret, ex voluntate Dei febre valida correptus, ægrotare cœpit, & longò corporis incommodo fatigari. Quid plura? Sic res accidit, & eum habuit exitum, vt quem post viginti dierū excursum visurum se rex æstimauerat, nec in septem annorum spatio videret: atq; eo modo circa famulum suum diuina prouidentia egit, vt & instantiam regis ad episcopatum se cupiētis promouere declinaret, & quod Episcopo pollicitus fuerat, septem scilicet annorum pro eo supplicatiōem, licèt in infirmitate positus, adimpleret. Nam cùm omni vitæ suæ tempore, tum maximè illis septem annis orationi vacauit, orans, sicut Apostolus pcipit, pro omnibus hominibus, pro regibus & omnibus, qui in sublimitate erant, vt quietam & tranquillam vitam agerent, in omni pietate & castitate. Obtinet à Deo, nè possit creari Episcopus. 1. Tim. 2.

Ijsdem autem annis septem exactis, sine cessatione lachrymas fundebat, & assiduè Dominum precabatur, memor eius sententiæ, quoniam qui semināt in lachrymis, in gaudio metent: & sciens finem vitæ suæ non multùm abesse, cupiebat dissolui & esse cum Christo. Itaque postquàm annorum septem spatium euolutum erat, Sigeberto regi in mentem venit, quid super sancto Goare tam sibi, quàm populo & proceribus palatij placuisset, atque e uestigiò legatis ad illum missis orat, vtì ad se venire debeat. Sed vir Dei spiritu plenus, qui sciret dissolutionem sibi corporis imminere, legatis pphetica voce respondit: Dicite, ô filioli, domino vestro, quoniam faciem meam non est in præsenti vita visurus, nisì fortè velit ad cellulam nostram ipse venire: quoniam infirmitate grauissima compræhensus, nusquàm progredi valeo: quanquàm hæc diuinæ pietatis flagella longè sunt meis meritis leuiora. Hæc cùm legati ad regem responsa pertulissent, contristatus ille dicere cœpit, non esse se dignum talem habere doctorem, neque plebem, quæ tantum mereretur possidere Pontificem. Misit tamen adhuc alios, per quos petijt obnixè, vt neque ad præsentiam suam vir sanctus fatigari dignaretur, neque se desideranti magnoperè principi denegaret. Qui vt venerunt, seruum Christi multo validiùs febre laborantem & prolixiùs ægrotantem, atque in Dei laudibus iugiter persistentem inuenerunt. Quibus apud se positis vir sanctissimus Psal. 125.

ait: Nolite, ô filioli, aut vosipsos, aut regem vestrum vlteriùs fatigare: quoniam certum habeo, & ità ex pietate superna confido, me neque extra spatium loci istius ampliùs egressurum, neque vllam euectionem aliam, quàm ad sepulturam propriam subiturum. Ità in proposito permanens fixus, in Dei laudibus & oratione durabat. Tum illi, qui missi ad eum venerant, quid sibi per ipsos ab rege vellet impetrari, percontabantur: quibus ille respondit: Petitio mea sola hæc est, vt si ei placet, de hoc loco amplificationem meritorum & causam retributionis æternæ sibi in regno cælorum acquirat, & cùm extremus mihi in hac vita dies & debitus finis aduenerit, authoritate sua & imperio ad me Agrippinum & Eusebium sacerdotes venire faciat, qui meum corpusculum debeant sepulturæ mandare.

Sigeberti regis erga illum amor.

Hoc accepto responso, ad regem, qui missi fuerant, reuertuntur, verba sacerdotis & preces ex ordine referentes. Ea rex vt cognouit, grauiter commotus ingemuit, faciesque eius immutata est, quoniam tantum virum citò amissurum se videbat: moxq; suprascriptos ad se sacerdotes accersiens, pro voluntate viri sancti eos proficisci ad cellam illius iubet, mandans vt quæ ille præciperet, cum omni diligentia & studio adimplerent. Itaque post illos, quos memorauimus suprà, septem annos triennio & tribus mensibus in infirmitate & Dei laudibus exactis, vir beatissimus plenus dierum & operibus bonis actibusque iustitiæ consummatus, positis coram supradictis sacerdotibus, & compluribus alijs bonis & honestis hominibus, in cellula sua, in qua multos annos Deo seruiens egerat, decessit pridiè Nonas Iulij, relinquens corpore seculum, cuius voluptates & desideria olìm pro amore patriæ supernæ reliquerat, & ad eum, quem incessanter concupierat, regem Christum, felicitatemque cælestis vitæ perueniens, futurus ibì sine fine possessor æternorum bonorum, qui hìc bona, quæ putantur, præsentis temporis, cùm potuerit, noluit possidere: & habiturus cum Christo domum nō manufactam, æternam in cælis, cui in suis membris domum suam pauperem & terrenam fecerat frequenter hospitium. Eius iam exanime corpus Agrippinus & Eusebius alijque, qui aderant, sacerdotes & nobiles viri, cum summo honore & reuerentia curauerunt, atque in eodem loco & Ecclesia, quam ipse construxerat, sepulturæ mandârunt.

Decedit è vita.

Hæc habui de vita sancti viri Goaris, quæ scripturæ mandarem, accepta ex vetustis & perantiquis exemplaribus. Quorum in rerum gestarum narratione veritatem fide integra subsequens, solam sermonis, quæ eruditos nō parùm offendere poterat, simplicitatem pro vestra voluntate, vir clarissime paterque venerande, corrigere studui: optans & meipsum & omnes, qui hæc lecturi sunt, tanti viri intercessione & meritis apud diuinam semper adiuuari clementiam: vt qui ex infirmitate carnis humanæ & conditione mortalis vitæ multa quotidiè cōtra leges diuinas agimus, eius, qui quoàd vixit, integrè legi Christi seruiuit, interuentu & peccatorum pondere subleuari, & ad benè viuendū merear adiuuari, præstante Domino nostro Iesu Christo.

LIBER SECVNDVS, DE TRANSLATIONE ET MIRACVLIS SANCTI GOARIS, EODEM VVANdelberto Authore.

Xplicatis iam, quæ de vita & actibus B. Goaris scripturæ à Maioribus vtcunquè mandata reperi, quæque hortatu vestro, Pater in omnibus amplectende, vt potui, corrigere studui, aggrediendum mihi nouum opus video: vt quemadmodùm in prioris libelli Præfatione promisi, ea quæ de miraculis, apud sacratissimam memoriam supradicti Confessoris diuinitùs gestis, à fidelibus didici, memoriæ posterorum scribendo proponere debeam: quippe qui tam clara ea esse peruideam, vt quod hactenùs præter paucissimos, quos eis interesse, vel ab his, qui interfuerint, audisse contigit, reliquos omninò latuerit, nō leui culpæ deputandum crederem, nisì hanc scriptorum excusaret inopia & vsus ille, qui quorundā desidia & torpore subrepsit, quo negligentiùs diuina opera suscipere, & beneficia nostris concessa tēporibus, vt leuia paruipéndere consueuimus. Ego verò in his describendis fidem eorum, qui hæc mihi retulêre, plenissimè subsequens, ea tantummodò compræhendam, quæ vel præsentes se ipsi vidisse, vel ab eis, qui viderint, accepisse confirmant: quanquàm ea quoquè tot sint ac tanta,

Plurima eius post ob.

tanta, vt si omnia literis tradere cupiam, modum me videam iusti voluminis excessurum. Vndè æstimare facilè possumus, quanta illa fuerint, quæ per longa retrò temporum spatia geri meritis eius viri & virtute potuerint, cùm in tãtam excreuerint quantitatẽ, quæ ab annis plùs minùs sex & septuaginta gesta, & ad nostram notitiam perlata noscũtur. Neq; enim credibile est, sancti viri merita in exhibitione miraculorum nostris primùm diebus cœpisse clarescere, & non etiã priori tempore eadem, quæ nunc conferuntur credentibus & deuotis, per illum beneficia esse collata, tametsi qui ea posteris scripto traderent, defuère. Id etiam cunctos, in quorũ hæc manus venient, scire velim, me in horum assertione nõ quibuslibet fidem accommodâsse, sed viris fidedignis, & de quorum veraci relatione vosipsi, venerabilis pater, arbiter fueritis, præcipueque Herrado, vestræ congregationis monacho atq; presbytero, & Theodado Cellæ S. Goaris clerico, qui & æuo maturiores essent, & à puero circa locum ipsum diuersati fuissent.

itum miracula.

Sed vt ad narrationem veniam, Cella S. Goaris post multos, quàm ipse decesserat, annos, cùm in ea iam & Clerici, q diuina officia agerent, alendi stipendijs ecclesiæ haberentur, & populi frequentia maior in dies excresceret, à religioso Francorũ Principe Pipino, patre Augustæ memoriæ Imperatoris Caroli, venerabili Assuero, qui tum monasterio Prumiæ, quod tertius nunc ab illo pater optimè regitis, primus præerat, est commissa: vt eius studio & locus melioraretur, & qui in ipso degerẽt Clerici, in religionis cultu & studio docerentur. Quam ille susceptam omni nisu excolere ac nobilitare desiderans, basilicam supra corpus viri sancti ædificare cœpit, quæ & amplitudine suî populo reficiendo sufficeret, & decore congruentior meritis beati Confessoris existeret. Quippe priùs ibì duæ ecclesię, non multo à se spatio distantes, erant: quarum quæ situ minor erat, corpus venerabile in terræ sinu continere credebatur: sed locus ipse sepulcri incertus hominibus erat. Ea in suî integritate relicta, fundamentis per circuitum iactis, hanc, quæ nunc vsque manet, suprascriptus Abba construxit: nec prior est antè diruta, quàm omne pręsentis ædificium compleretur.

Assuerus, primus Abbas Prumiensis.

Quo in tempore rem miram, qui benè nouerunt, prouenisse testantur, quòd donèc est ædificata basilica omnis, nihil aquæ penitùs ex imbribus, tametsi copiosissimis, in omne loci spatium sit delapsum: sed cùm fortè pluuiæ fierent, ad medium Rheni spatium & cacumen montis per circuitum pluuia décidens, reliquum, quod intererat, intactum penitùs relinquebat. Ità diuino miraculo palàm fiebat, quàm gratum illud ædificij opus superno respectui foret, cuius instantiam imbres aliquatenùs impedire prohibebantur. Perfecta basilica, vbì iam tempus, quo diuino nomini esset consecranda, successit, missi sunt ab excellentissimo Principe Carolo Lullus, Moguntiæ Archiepiscopus, vir Anglorum gente, moribus & vita laudabilis: Basilius Nemeti, quæ ciuitas nũc Spira vocatur: & Mehingodus vrbis, quæ trans Rhenum sita, sermone barbaro Vuirziburg appellatur, Episcopi, qui omnes à beato Bonifacio Pontifice & martyre fuerant ordinati: vt per eos & ecclesia consecrari, & corpus beatissimi viri in eum, quo nunc situm est, locum transferri deberet. Ventum erat ad locum, & consecrata domo, translatio corporis parabatur, aderatq; Assuerus Abba cum monachis nonnullis, & infinitum vulgus vndecunq; confluxerat. Visum est Episcopis triduano priùs ieiunio Dñi voluntatẽ quærẽdã, & sic ad leuandas reliquias corporis accedẽdũ.

Insigne miraculum.

Lullus Archiepisc. Moguntinus.

Eo igitur ab omnibus deuotè peracto, Lullus Archiepiscopus in antiqua æde suos fodere præcepit, vtì repertæ reliquiæ venerabiles, leuari transportariq; deberent. Sed cùm omne solum eius defossum pertentatumq; esset, nec tamen eius, qui quęrebatur, thesauri aliquod repertum indicium, turbatus Episcopus, ex Abbate quęrit, si in loco aliqui, qui Deo seruirent, Clerici haberentur. Cùm ille sex esse tantummodò respondisset, eos ad se Pontifex accitos hortatur, vtì pro inueniendo patroni sui corpore diuinæ misericordiæ supplicarent, alios, qui aderant, in sua propter tempus se recipere mandans, ipse cum Abbate & coëpiscopis ad conuiuandũ abscessit. Tum q remanserant Clerici, solicitè Christum rogare cœperunt, vt vbinàm venerandæ reliquiæ conditæ laterent, reperire valerẽt. Erat inter alios quidam Madalbertus nomine clericus, manu dextra gressuq; debilis. Is correpto ligone simpliciter: Nũc, inqt, si Deus volet, vbì dñs meus situs sit, palàm erit. Cõfestimq; extra spatiũ illius antiquæ ædis ꝓgressus, & non longè ab orientali eius pariete terram ligone percutiẽs, laterem ictu leuauit.

Nota vim sanctarum reliquiarũ.

Quo leuato,& modico foramine patefacto,manũ debilem adhibuit, & holosericam vestem,qua infra septum, lateritio pariete structũ, sarcophagus corporis tegebatur, compræhensam traxit,moxq; manus antehàc debilis,sanitati est restituta.

Itaq; festinè detecto sarcophago, & ad rem nouã signorum cõmotione Episcopis & populo cõuocatis,omnibusq;,qui aderãt,Deo laudes & gratias referẽtibus,corpus viri sancti intrà sarcophagũ in locello plumbeo repertũ est: quod ilicò leuatũ,atq; in feretro compositũ,ex eo loco ad oratorium beatæ Mariæ, quod ex antiquo in vicino situm erat,sublatũ est,referendũ paulò pòst,spectãte populo,in ædis nouæ locũ, ei recipiendo paratũ. Visum deindè Episcopis est, vt quoniã ꝓpter angustias loci (nam ex altera parte Rheno flumine,ex altera monte altissimo cingitur) vulgus om̃e in vnum coire non poterat,in longũ circa radices montis diffunderetur, & ità reliquiæ venerandæ,ꝓpter frequentiam & desideriũ multitudinis paulo longiùs exportatæ,per superiorem viam,quæ circa radices montis deducitur, in ecclesiam nouam reuocarentur. Hoc probato consilio,cùm leuare feretrũ Episcopi voluissent,ità est prægrauatũ, vt moueri omninò non posset. Hinc omnibus suspensis diutissimè & hærentibus, Archiepiscopus Deo,vt pòst claruit,inspiratus,alloquitur plebem,B. Goarem quoàd vixerit,inanem gloriam mundi plaususque hominum & fauores,vt rem fragilem & caducam,amore bonorum perennium contempsisse,eaq; nihilo minùs eum post obitũ quoq; contemnere. Proindè oportére corpus simpliciter & cum humili deuotione leuatũ,ab ipsa ecclesia in nouam domũ per illud,quod intererat,spatij reportari,neq; ad vulgi fauorẽ longiùs,vt statuerant,circunduci. Vix Pontifex verba finiẽrat,& motum continuò feretrum tanta facilitate leuatum est,àc si oneris aliquid habuisset nũquàm,relatæque in ædem nouam per Episcopos & Abbatem reliquiæ venerabiles,in eo,quo nunc coluntur,loco cum summo honore & reuerentia sunt conditæ. Deniq; pallium,quod super sarcophagum repertum suprà diximus,hodieque supra altare ecclesiæ incorruptum perseuerat : sic per longioris æui tempora vestis illa integra manet, cuius apud Deum merita semper indefecta perdurant. Consummata in omni opere suo basilica, cœperunt miracula ibì beneficiaque diuina subindè cumulari: de quibus hinc aliqua,si possim,tentabo perstringere,quid sub quo gestum fuerit Abbate,ordine seruato,commemorans.

Feretrũ moueri non potest.

Assueri, qui primus cœnobio Prumiæ præfuit,tempore accidit, vt assolet, ex terræ sterilitate minorem in Gallicis regionibus vini copiam ꝓuenisse. Iamq; nouæ vindemiæ tempore ꝓpinquabant,& Clericis in Cella viri Dei degentibus vna solummodò vini cupa supererat.Ea cùm cœpisset expendi,& quotidiè cùm ijsdem Clericis, tũ hospitibus, quorũ ibì frequẽtia nõ minima semper existit,ex ea pocula præberẽtur, spatio nouẽ siue octo dierũ transacto,cùm vix media eius parte vel tertia vinum cõtineri putaretur,repentè in ea ad summũ vsq; repertũ est excreuisse, vt subiacẽs quoq; pauimentũ vino excrescẽte fuerit madefactũ.& meritò,quoniã vir beatus hospitalitatem propriè & syncerè,quoàd vixit, exercuit,actum est,nè vel ipsi seruientibus, vel hospitibus,qui superuenirent,vndè vinũ ministraretur,deesset.

Vinum in vase diuinitùs augetur.

Et vt miraculum simile subdam, quodam tempore cùm cellerarius loci, nomine Horduuinus, imminente iam noctis quiete, vinum de cupa quadam hausisset,casu contigit, vt cupæ Cuniculum, aliud fortè meditans, infirmè clauderet,& abiret. Cumque sequenti die regressus, ad eandem cupam venisset, Cuniculum quidem apertum inuénit, & ante illum ductam aranei telam : sed ità vinum in cupa steterat, vt ne vnius quidem guttæ de ea lapsæ indicium, in pauimento reperiri valeret.

Cuniculũ, pro epistomio.

Per idem tempus cùm ad locum,Vuidonis cuiusdam de nobilibus seruus claudicãs aduenisset,meritis sancti viri sanatus, Ecclesiastico se seruitio, permittente suo Dño, mancipauit,ac nõ post multum temporis presbyter factus, adhuc, cùm hæc scribebãtur,in vita supererat.

Sanat claudicans.

Sub eodem Assuero quidam maior regiæ villæ,quæ nõ longè posita * Vuasalia dicitur,Frecholfus nomine, mente captus cùm esset, à suis ad venerandam memoriam deductus,mentis sanitatem recepit.

Itẽ amens.

Vualtharius qdam,homo secũdùm seculũ nobilis,q nũc vsq; superest,cùm vexationẽ grauissimã pateref, & indubiè spiritu dæmonico ageref,insut' corio,ad venerabilẽ

tumu-

tumulũ est deportatus. Vbi cùm aliquandiù iacuisset, protẽsis manibus seipsum suaq; oĩa sancto Goari magnę vocis ꝓfessione subiecit, & optimã insupèr vineã dedit, quæ nũcusq; in eiusdem Cellæ possessione perdurat, cõtinuoq; ea, quam diutissimè passus fuerat, amentia caruit. Is hodieq;, licèt in libertate ꝓpria maneat, & interdùm auaritię æstu succensus, vt à multis incusatur, aliena quoq; diripiat: seruum se tamẽ S. Goaris, & ab eo sanatum esse, voce liberrima protestatur. Itèm alius.

Eiusdem Vvaltharij patruus, noĩe Reginarius, homo licèt nobilis, moribus tamẽ & actu crudelitati atq; auaritię subditus, cùm locũ sanctum sperneret, & omnes Romanæ nationis ac lingug homines ità quodam gentilitio odio execraretur, vt ne videre quidem eorũ aliquem æquanimiter vellet, ac si quos fortè ex eadem familia comprę-hẽdere potuisset, crudeliter nõnunquàm afficeret: cumq; eodẽ stulto odio & animo barbaro venerabilem Assuerũ, eiusq; nõnullos monachos detestaretur, casu ipso Abbate in Cella degente, per locum coactus est itineris necessitate transire: & cùm iam ecclesię propinquâsset, rogat seruũ, qui comitabatur, vt si posset, ea se via ducat, qua conspectũ basilicę Goaris, Romanorumq; hominum, Assueri scilicet Abbatis & eius comitũ, pręsentiam valeat declinare. Tanta eñ eius animũ innata ex feritate barbarica stoliditas appręhenderat, vt ne in transitu quidem Romanæ lingug vel gentis homines, & ipsos quoq; bonos viros ac nobiles, libenter adspicere posset. Promittit seruus se posse, quod petebatur, implere. Vt igitur itineris aliquãtulum cõfecerũt, & ad ipsum monasterij basilicęq; locum ꝑuentum est, monet seruus dominũ, si conspectus eorum, quos horreat, vitare velit, breuissimo tempore pallio caput operiat. Ille cùm euestigiò quod monebatur implêsset, & extra loci spatium processisset: Modò, inquit seruus, retrò caue nè respicias. nã nõ aliter eorũ, quos vt posses declinare petîsti, conspicies neminem. Vix ea seruus impleuerat, cõfestimq; & sub eodem penè momento ꝓdictum Reginariũ ventris appręhẽdit effusio: nec magna mora secuta, post paucissimos dies vitã finiuit. Ità qui stultissimo, immò superbissimo aĩo, loci venerandi virorumque bonorum conspectus horruerat, iusto Dei iudicio, & luce mortalibus communiter attributa, & vita caruit. Miser interitus Reginarii, S. Goaris ędẽ cõtẽnentis.

Cùm ad festiuitatẽ B. Goaris quodam anno ex monasterio Prumia Assuerus Abba venisset, vnaq; ex monachis nonnulli, accidit vt propter Rheni fluminis inundationẽ pisces, qui Abbati & fratribus possent ministrari, deessent. Cumq; iam ipse solennitatis dies illuxisset, & ante ecclesiam manè pauci de fratribus residerent, Ansegilus quidam bonę vitę, per iocum ait: O beate Goar, eccè quàm bonus es mercedis recompensator. Nos tibi seruímus, & in vigilijs atq; psalmodia, tuæ festiuitatis gratia, laboramus: hodiè ne vnum quidem nobis, quo reficiamur, pisciculum præbes. Vix hæc ille verba finiërat, & non post longum temporis interuallum, in vasis ex vimine salicũ ad piscandum paratis, quę nupèr à piscatore de quadam arbore in * prę ripio fluminis suspensa, excrescẽte posteà flumine, in aqua remanserant, duo nõ modici pisces, quos vulgò seluros dicimus, reperti sunt, atq; in pręsentia fratrum eo, quo consederant, loco delati. Hoc autem pisce causa infirmitatis Abba non vtebatur. Tum ille, qui & priùs: Pro nobis, inquit, nunc benè egisti, pisces nostræ refectioni prouidens: sed illum senem Abbatem tuum negligere non debebis. Non enim his ille poterit vti. Hęc monachus, & modico tempore lapso, cùm à molendino farinam nauicula pistor deueheret, piscis, quem lucium vocamus, nauim saltu ingressus, compræhensus est à pistore, & in consessu monachorum (needùm quippe de loco surrexerat) expositus. Nunc, inquit monachus, munus beate Goar implêsti, cùm & nobis, & seni tuo alimenta congrua prouidisti. Res mira: ludentis potiùs, quàm rogantis, voces tam facilè exauditas. Sed hæc meritis beati confessoris non sunt dissimilia, quoniam qui in carne viuens, indigentibus sua pro CHRISTO tribuerat, & hospitum refectionem gratam semper habuerat, meritò post obitum quoquè potuit sibi seruientibus talia procurare. Nam quantum apud diuina iudicia meritum habeat virtus hospitalitatis, quam vir beatus singulariter dum vixit excoluit, quantumque reuerentiæ loco illi, in quo beata eius membra quiescunt, sit omni tempore dependendum, testantur ea, quæ vel frequentantes illum diuino beneficio consequuntur, vel negligentes & aliqua dissimulatione prętereuntes, diuino nihilominùs iudicio patiuntur. Quod ipsum manifestiùs exempla subiecta monstrabunt.

Pisces duo per miraculum fratribus exhibiti. Itèm lucius.

Pœna s. Goaris ædem negligenter träseuntiũ.

Comes quidam, nomine Heriuuinus, cùm per locum transiens declinâsset, & licèt à suis vt oraret admonitus, pro festinantia itineris distulisset, non longè profectus, de equo cecidit, grauissimoq; lapsu contritus, ad ecclesiam suorum manibus reportatur: ibì decumbens, apud memoriam venerandam sanitatis est beneficium assecutus.

Eodem modo Abbatissa nobilis ex vrbe Mediomatricorum Euphemia, cùm iter agens, illuc deuenisset, nec oratum, vt omnes consueuerant, descendisset, paulò pòst de equo cecidit, & fracto crure, quę sponte noluerat, ad ecclesiam portatur inuita, & sanitatem, quam suo perdiderat, merito beati viri recepit.

Nota q̃d acciderit Carolo Magno Imper. pijssimo.

Neq; dissimilis meritorum eius potentia in puniendis monendisq; etiam regibus extitit. Nam Carolus excellentissimę memoriæ Imperator Augustus, à palatio suo, quod in * præripijs Rheni fluminis, ab ipso constructum, Ingelheim dicitur, quodam tempore nauigabat, in castellum, quod situm est super confluentem Mosellæ & Rheni, descendere, ibiq; disponens nocte manere, sequentibus eum in singulis nauibus filijs Carolo atq; Pipino. Cumq; ad monasterium sancti confessoris Imperator nauigio peruenisset, obuius illi factus Abba Assuerus, rogat vti ad beatũ Goarem exire, & in Cella eius charitatẽ, vt verbo vsitato loquar, facere debeat. Negat suam pręsentiam Imperator, & post se conuersus, manu cognomini filio annuit, vt nauim ad ecclesiam oraturus egrediatur, ipse proposito tetendit itinere. Egresso ad terrã Augusti filio, alter eius filius Pipinus, qui post fratrem naui veniebat, putans patris esse nauim, quam litori videret appulsam, egressus & ipse est, fratriq; nesciens in ecclesia sociatus. Ibì q̃ inter eos graues aliquandiù simultates & inimicitiæ fuerant, inspirante superna clementia, & opitulante cõfessoris sanctissimi merito, in fraternam concordiã & fœdus amicitiæ coiërunt. Cibo deindè potuq; sumpto, alacres & læti ad locum suprà nominatum, quem cum patre petere cœperãt, omnibus suis incolumibus peruenerunt. Imperator verò, qui filijs egressis, solus cum suis in naui remanserat, cùm ad prædictum locum tendere vellet, coorta repentè densissima nube, & nebulis tenebrosissimis subsecutis, ità in flumine deerrauit, vt neq; ipse, neq; comitum eius quispiam, sed neq; nauis gubernator, quò tenderent, quóve nauim agerent, vllatenùs scire vel videre valerent. Sic per reliquũ, quod supererat, diei in pelago fatigati, vix postquàm suam culpã Imperator agnoscere, & beato Goari supplicare cœpit, multa iã die, & ingruente nocte in continentẽ egressi sunt, tribus tamen aut paulò ampliùs à loco, in quem proposuerat egredi, millibus, vbì & ea manere nocte non sine rerum necessariarũ inopia compulsus est Imperator: factoq; die, publicè testatus est sui esse peccati & meriti, q̃ periclitatus in flumine, quòd à cõmoditate itineris & apparatu regię mãsionis sit lõgissimè disparatus: nec frustrà sibi hæc accidisse, sed beatum Goarem pœnas p̃ contemptu meritas repetîsse, seque supplicia expendisse merentem: vouere se, & firmissimè polliceri, nunquàm locum viri sanctissimi vlla, quãuis magna, itineris festinantia, si ad eum in vicino veniat, declinaturum, quem tali incommodo sit expertus posse de ijs, qui se negligendum putauerint, expetere quam voluërit vltionem. His votis, ad Cellam viginti libras argenti & pallia holoserica duo misit: nec deincèps omni vita sua, quod vouerat, aliqua ex causa neglexit. Deniq; is, qui tum regiæ nauis gubernator fuit, nuncusquè superest, reique gestæ indubitabile testimoniũ perhibet. Nec immeritò regum illi fides & deuotio subiacet, qui pro Christo non solùm magnos & appetibiles, sed omnes penitùs mundi honores & caducas dignitates contempsit, & cùm posset Episcopus fieri, noluït, potiusq; in humili statu manere delegit, quàm honorum fascibus prægrauari: quanquàm in Christianis principibus hęc circa seruos Dei affectio tam sit spontanea & deuota, quàm se nouerunt tanto magis Deo gratos fore, quanto qui ad tempus eleuari per tumorem maiestatis regiæ poterant, eligunt seruis Christi humili se mente submittere.

Pelagus, p̃ flumine.

Nota votũ religiosi & sancti Imperatoris.

Imperatrix dolore dentiũ liberat.

Eiusdẽ principis cõiunx Fastrada cùm vehemẽtissimo dentiũ dolore torqueretur, & ad locũ ob remediũ ei⁹ doloris oratũ venisset, continuò vt supplex facta est, incõmodo caruit. Ob quam rem data est ab Imperatore villa, quæ Nasonia nuncupatur, & in iure loci hactenùs retinetur.

Per idem tẽpus accidit, Rheni fluminis aquam nimio frigore cõgelascere, ità vt incessus quoq; quorũlibet animaliũ & vehiculorũ ferre valeret: eratq; q̃dam regię villę colonus, quã suprà Vuesaliã dixim⁹ appellari, cuius vinea haud p̃cul à monasterio vineis

neis beati Goaris cohærebat, quod & * nunquàm euenit. Hac ille occasione solebat interdùm particulas aliquas earundem præripere vinearum, & suæ fraude humani ingenij sociare. Is cùm die quadam super glaciem fluminis ambularet, & ad eius mediũ propè venisset, repentè in multiplices partes per latissimum fluminis spatium glacies est resoluta, atq; ille glaciei fractæ superincumbens, secundùm flumen ferri tremens & anxius cœpit. Erat res summi periculi & desperationis extremæ, hominem vi fluminis rapidissimi ac latissimi fragmento glaciei tenuissimę ferri, nec esse remedij quicquam, quoniam illi quemadmodùm humano auxilio subueniri posset, erat omninò nihil. Tum ille, cui euadendi periculum nec spes vlla, nec aliquod consilium superesset, diuinæ solummodò misericordiæ supplicare, & beati cœpit Goaris merita in suî liberationem exposcere, magnisq; vocibus veniam & auxiliũ flagitare. Adultimùm cùm salutem penitùs desperâsset, eductam manicam de manu proiecit, respiciensq; basilicã, vineã suã sancti viri dominio tradidit. Nec mora, acta virtute diuina glacies, instàr nauiculę ad litus euexit hominem, & incolumem exposuit: qui mox vineam, de qua diximus suprà, ecclesiæ mancipauit, in cuius nunc etiam iure perseuerat. Sic beati cõfessoris meritum hominem & pro culpa, quemadmodùm oportuit, castigauit, & anxium de periculo mirabiliter eripuit.

* for. nunc-usquè

Nota pœnã sacrilegi.

Manica pro chirotheca.

Insigne miraculum.

Isnardus fisci regij procurator, cùm iniquè multa contra familiã beati Goaris ageret, visitatus ab illo per somnium est, & post increpationem seuerissimè cęsus, ità vt die postero gressu non valens incedere, naui ad ecclesiam duceretur. Vbi aliquandiù decubans, integram sanitatem, excepto genitalium pondere, meruit: quæ etiam infirmitas indubitanter causa salutis illi relicta cognoscitur. Hęc inter alia, quę cõpendij causa suppressi, temporibus Assueri Abbatis diuina in loco virtute & confessoris beati merito prouenerunt. Diebus verò Tancradi, qui Assuero feliciter ex hac vita subtracto in regimine monasterij Prumiæ, simulq; Cellæ S. Goaris successit, hæc, quæ superna misericordia tribuente subijcere cupio, contigerunt: quę & illi, quibus referentibus horum notitiam attigi, maxima ex parte coràm positi adspexerunt.

Tãcradus 2. Abbas Prumien.

Accidit aliquandò, ex pluuiarum copia subitò riuulum, quem Vuocaram nominari in libello priori diximus, adeò exundâsse, vt in magnam molẽ exurgens, obuia quæq; non sine periculo & damno multorum ëruerit: quippe cùm exundare primò cœpisset, incertum quo obstaculo à cursu suo prohibitus, descendentibus ex concauitate mõtium aquis, intãtùm excreuit, vt ad vltimum ruptis obicibus profluens, etiã grandes & firmissimas domos à fundamentis erutas, in Rhenũ vi sua deiecerit. Quo in tẽpore res miraculo digna prouenit. Nam in quadam earum, quæ erutę sunt, domorum turricula, de qua signa penderent, stabat extructa, quę nuncusq; tecto ecclesię superposita manet: quæ cùm multo infirmioris esset structuræ, quàm domus ipsa, in qua parabatur, & aquis superuenientibus ad medium fermè cursûs impetum esset obuia facta, penitùs tamen illæsa durauit. Quodq; maioris miraculi fuit, domus, in qua stabat, integris compactisq; inter se parietibus eruta, neq; secùm illam trahere potuit, & qua eam suî apertura & solutione transierit, nullus hominum deincèps scire vel depręhendere valuit. Deniq; postquàm agmen illud aquarum pręterijt, in imo eius turriculæ duę cum oleo ampullæ repertæ sunt, quas quis hominum posuerit, vel vndè prouisæ sint, nuncusquè nescitur.

Signa, pro campanis.

Magnũ miraculum.

Mulier quędam de natione Scotorum, nomine Brigida, debilis gressu, à parẽtibus suis & ciuibus, ab'vrbe redeuntibus, ægra ibì relicta est: & cùm aliquantulum ibì tempus transegisset, sub die solennitatis annuæ, adstante plebis multitudine, sanata est & erecta.

Itèm Hadelbodi cuiusdam noti hominis ancilla, quæ & cæca esset & muta, ad memoriam venerandã, populo teste, sanata est. Sed cùm his agnitis dñs, qui infirmã miserat, ad suum seruitiũ iã incolumẽ reuocâsset, mox in illã prior debilitas redijt. Coactus itaq; euidenti miraculo eius dominus, manumissam ad locum reuerti fecit. Nec multo pòst sanitas, quæ collata antè fuerat, sed temeritate hominis prępedita, correcto domino, ancillę est restituta, quę & reliquum vitæ suæ in eodem loco peregit. Deniquè adhuc ibì soror eius degit, & certissima rei gestę testis assistit.

Cæcę & mutę sanatio.

Per idem tempus & alia mulier cæca sub Abbatis Tancradi pręsentia visum recepit, pluresque ibì posteà vixit annos.

Quo-

Quodam item tempore, pręsente eodem Abbate cum populo, quędam ex ancillis monasterij filium paruulũ, qui ab ortu cæcus manebat & mutus, ad ecclesiã deportauit. Quam vt est puer ingressus, cõtinuò cum matre loqui, & basilicæ picturas ei digito cœpit ostendere. Mirata mater rem, sed ꝓpter repentinum euentũ insperati miraculi, non est ausa publicè, quod viderat, confiteri. Quę mox vt est domũ regressa cũ paruulo, confestìm in illum debilitas pristina redijt, vt palàm fieret, non debuisse matrẽ, quod diuino sibi beneficio collatũ esset, silentio premere. Itaq; causam illã ptractans, culpãq; intelligens, arreptũ festinè filium ad ecclesiã retulit, & rem omnẽ, vt se haberet, Abbati & populo patefecit. Nec dilatũ est diù beneficiũ, cui ad horam fuerat impedimento timiditas matris: sed vt illa finem narrandi fecit, incolumitatem ilicò puer obtinuit.

Cæcus & mutus puer curatus.

Ex vrbe Moguntica ad festiuitatem beati Goaris mulier clauda, posito coram Abbate Tancrado, venit, & cùm in vigiliarum diẽ vespertini psalmi à Clero complerentur, sanata est.

Itèm clauda.

Sed vt ea nũc quoq; cõmemorem, quibus palàm fiat, q̃ beati viri meritũ & reuerẽtiã contẽnere aliquatenùs pręsumpserunt, quẽadmodùm vel emendati sint, vel puniti, quodã tẽpore cùm ꝑ Rhenũ flumen q̃dam figuli ollas precio distrahendas in nauicula veherẽt, accidit vnà cum illis fœminã quandã fidelem cum paruulo filio aduerso flumine nauigare. Cumq; ad monasteriũ ventum esset, rogat mulier comites, vti aut omnes oratum in ecclesiam pergãt, aut si id nolint, appulsa litori nauicula, se in continentem exponant, paululumq; in loco certo sustineant, donèc possit ipsa ab oratione reuerti. Egressa igitur sola, pergit oratum, relicto in naui cum comitibus filio admodùm paruulo. Illi deducta in locũ superiorem naui, cùm eam aliquandiù sustinuissent, moras eius non ferentes, abducta naui, iter ꝓpositum persequuntur. Sed vltio diuina mox cõsecuta est, qua manifestũ fieret, non debuisse illos vel abeunte illa opportunitatem orandi negligere, vel fidem sustinendi moras eius ꝑsertim breues contemnere. Nam cùm aduerso flumine nauim agentes, cõtra eum locum venissent, vbì ex latentiũ sub aqua saxorũ voragine & vndarum collisione rapidissima, grauia sępè nauigãtes discrimina patiãtur, qui locus in flumine ab ecclesia beati Goaris passibus ferè centũ, aut paulò longiùs abest, rapta submersaq; nauicula periêrunt. Sed inutilis esse non potuit deuotæ mulieris oratio, cuius etsì comites aqua submersit, filium tamen diuina virtute saluatum, & merito sancti protectum nequaquàm perdere valuit. Quippe illa vt ab oratione rediens ollas super aquam ferri conspexit, intellexit quod erat, sociosq; nauimq; perîsse, solicitaq; pro filio, quem vnà perditum suspicabatur, oculos cum fletu maximo hac illacq; circuntulit: sed repentè videt vndarum dorso sublatum paruulũ, ripæ fluminis própinquare. Tãtaq; fuit miraculi claritas, vt infantem mater excipiens, inuenerit eum à medio corpusculi aquę superexstantẽ litora attigisse: quod nec virorũ quidem vllus aliquandò natandi peritia & viribus corporis potuit obtinere.

Vorago Rheni apud S. Goarem.

En q̃d possint sanctorum patrocinia.

In dissimili causa non dissimile miraculum sub eodem tẽpore extitit, quod propter similitudinem rei gestæ, ꝓcedenti subiunxi. Mater cuiusdam infantis ferè quinquẽnis cũ eo, q̃ ipsum infantem de sacro fonte susceperat, naui circa ripas tracta, per fluuium ascendebat, puerũq; equo suppositum (id em̃ ex matre & patrino puer ipse petierat) iuxtà in litore parens vterq; fecerat ambulare. Tum equus vt sine rectore liber, nauigantes pręteriens, spontè se in flumen dedit cum puero, nec reuocari ab aliquo potuit. Cumq; saluti infantis omnes timerent, quippe quem in rapidissimum altissimũq; fluuium ac latissimum equo, quem retinere nequiret, ferri conspicerent, & S. Goaris suffragiũ magnis precib⁹ postularẽt, equus cũ incolumi puero tranato flumine, in vlteriorẽ ripam exiuit. Quę res vtiq; magno miraculo ꝓuenit, vt & equus sine rectore tantum flumẽ, loco pręsertim propter saxa difficilimo & periculoso transiret, & infans, q̃ nec in arido quidem equo sedere nôsset, sine periculo vllo euaderet.

Pręclarũ sanè miraculum.

Sed vt propositum persequar, Vuilligeldus quidam, qui nuncusquè superest, cùm vineam à matre datam, de iure & possessione ecclesię S. Goaris subtraxisset, sęuo dæmoni est mancipatus, diuque vexatus ab eo, vineam reddidit, & curari continuò meruit: vt hoc exemplo cęteri monerentur, voto parentum res iuri ecclesiæ mancipatas, subtrahi ab hæredibus filijs non oportere.

Pœna sacrilegi.

Vvol-

Vvolno quidam, ab ineunte ętate ibi à matre nutritus, cùm posteà presbyter esset, Decimas, quę ex multo iam tempore ecclesiæ beati Goaris agrorum iure cōpeterent, suis vsibus dolo malo conduxit. Nec magna subsequente mora, cæcus & mutus effectus, ad basilicam viri sanctissimi à suis perducitur: ibi res patrimonij sui cum restitutis Decimis tradidit, & sanitatem placato eo, quem offenderat, meruit.

Negociator quidam, Badoart dictus, cùm Rhenū naui ascenderet, vnus seruorū, q illū fortè offenderat, suppliciū metuens, de naui ꝓsilijt, & cōncitus ad ecclesiā fugit. Tū ille fugitiuū secutus, ab ecclesia trahere cœpit, ꝓhibente fieri & noīe beati Goaris rogāte simul & cōminante monacho Herirardo, q p̄sens fortè residebat, quo hæc ipsa referēte cognoui. Sed negociator furore succensus, cùm monachū rogantē ęquè minantēq; contēneret, ꝓ foribus ecclesię ad contēptûs augmentū, tractum ab altari seruū cecidit. Nec multū spatij intercessit, & vt cuius arbitrio paruisset, quēve contēpsisset agnosceret, immūdo spiritui tradit⁹, breuì vitā nimijs cruciatib⁹ extortā finiuit.

Itē Humfridi cuiusdam clerici ecclesię seruus, cùm ꝓ culpa in dominū commissa, à tergo vinctus brachia traheretur, & supplicia, quæ sibi inferenda sciret, aīo ꝓhorresceret, quoniam aliter domini p̄sentiam subterfugere non valebat, ecclesiā respexit, & ad eam se cum prece tacitus inclinauit. Res digna miraculo: cōfestìm vincula, quibus ligatus ducebatur, dicto citiùs laxata sunt & soluta, exutusq; vinculis seruus, ad ecclesiam sese proripuit, nec repetitus à domino, offensam suppliciumq; vitauit. Tantum apud omnipotentē Deum supplicatio, tacitè viro sancto fusa, cōualuit, nec passus est Christus eum manere ligatū, q in necessitate aīo ad sancti altaris auxiliū cōfugisset: vt hinc quoq; daretur intelligi, quātum intercessio illius ad animarū soluenda vincula pręualeret, cuius inuocatio tanta facilitate ligamenta corporis dissoluisset. Miraculum ingens.

Quodam tempore Abbate Tancrado in Cella posito, Maximinus monasterij S. Gereonis, quod apud vrbem Agrippinam, quæ nunc Colonia dicitur, situm est, Abba à prouincia Vāgionū ex vindemijs cum onusta vino naui & nō paucis comitibus descendebat. Qui cùm iam S. Goaris monasterio propinquâsset, suadetur à socijs, vtì appulsa in continentem naui, oratū ad S. Goarē ascendat. Ille moras sibi nō necessarias hac in re fieri dicere, fore opportuniorem tempore alio orandi occasionē: sic dehortatis comitibus, propositū iter persequitur: sed non impunè illum vltio diuina transire permisit. Quippe vt in conspectum Cellę nauis acta peruenit, repentè ex maxima suî parte demersa, lapsisq; in aquā quæ gestauerat vasis, p̄sentis iacturæ & periculi metū cunctis incussit. Clamare omnes & auxilium lachrymabiliter implorare: cœpitq; culpam Abba cōfiteri, & S. Goaris meritum exorare. Rem Abba Tancradus ex loco superiori conspiciens, & quanto in periculo versarentur cuncti, cōsiderans, suos euestigiò mittit, mandat subsidium laborantibus ferri. Deducuntur continuò naues, & subsidium modis, quibus erat possibile, ministratur. Ità cùm Abbatis auxilio & sudore multorum, tum maximè beati Goaris opitulatione recuperata naui, vasisq; receptis & opibus, incolumis ad litus Abba progreditur. Egressi naui, oratum festinātes, ꝑsuasum sibi perenniter affirmant, nè locum, tanti viri meritis insignem, facilè vnquàm sine supplicationis munere transeundum existiment. Monasteriū S. Gereonis Colonię iā insigne collegium canonicorū. Pœna Abbatis.

Consimili propè euentu cùm qdam ex Frisonum gente negociator nauim circa ripam vlteriorē ageret, neq; litori, in quo monasterium sitū est, propinquare disponeret, vbi ad scopulos illos, de quibus suprà diximus, nauis acta ꝑuenit, subitò rapta & in gurgitē vndarum violentia tracta, præsenti cunctos discrimine perculit. Sed cùm dominus nauis, S. Goaris sæpè nomen & meritum iterans, subsidiū expetîsset, in portum continuò nauis illæsa deuehitur. Ille vt continentem attigit, oratum perrexit, ac pro salutis munere vestem holosericam venerandę memoriæ tribuit. Quæ etiā vestis posteà ab eo, qui hęc mihi retulit, Theodrado clerico ad Prumiā monasteriū est delata. Mercator præsentissimo periculo liberat.

Rem illaturus sum, pręcedentibus qdem non omninò dissimilē, sed quę miraculi aliquid amplius habeat, & cuius tot sunt penè fidelissimi testes, quot loci ipsius habitatores tempore, quo gesta est, esse potuerint. Negociator ex supradicta Frisonū gente nauim per Rhenum flumen agebat, & vt moris est, quia aduerso flumine nauigabat, fune à suis nauim circa litus trahendam curauerat. Cumq; iam Cellæ vicina attigisset, monetur à suis alijsq; in fluminis p̄cipitio consistentibus, vtì ad orandū nauim egredi debeat. Ille sibi eius tunc rei copiam non esse dicere, impediri mora ꝓpositum

cur.

cursum, necesse posse nisi continuato nauigio quietis congruum locum attingere. Ità animo fixo nauim agit, & ipse & in ea clauum regens, cum vno seruorum residet: reliqui fune nauim per litora trahunt. Erat inter eos vnus, qui cunctos antecedens, extrema funis dorso & ventri circunuoluta teneret. Ventum erat ad fluminis illam, de qua in superioribus edimus, rapiditatem horribilem, cùm repêtè nauim vndę violentissimæ rapiunt, nec gubernatore vllo præsidio valente resistere, longissimè à litore subtrahunt. Ea rapta, cùm vim ferre non possent, funem qui per ripas trahebant, victi relinquunt: sed is, qui cũctos præcesserat, tam citò explicare se fune non valens, nauim secutus, in gurgitem trahitur. Neque id dominus nauis, qui in puppi residens laborabat, animaduertere potuit. Reliqui, qui à fune refugerant, magnis vocibus naui & socio, qui sub aqua trahebatur, opem diuinam & beati Goaris merita succurrere postulabant. Tantaq; tum aquę vis & vndarum vorago fuit, vt non antè nauis in cursum dirigi posset, quàm longissimè pulsa, in vlteriorem ripam non sine magno plurimorum metu atq; horrore exportaretur. Negociator verò vt terram attigit, funem, qui naui cohærens, per aquam fuerat tractus, à seruo colligi mandat. Quo collecto, in extrema eius parte seruus, sicut implicitus fuerat, inuenitur. Qui diligentissimè cõtrectatus, & modis varijs pertentatus, non aliud potuit depręhendi, quàm mortuus. Deniquè adhibito plurimo stramine, & igne circuncircà succenso, nihil caloris penitùs persentire, vel aliquod vitæ indicium potuit edere. Quid plura? Deuehitur rursùs in citeriorem ripam, ac de sola sepultura dominus eius & comites agunt. Rogatur custos ecclesiæ, vt ad sepeliendum mortuum loci alicuius copiam faciat. Eo obtento, dum ad sepulturam aperiunt, interim cadauer, vt verè putabatur, exanime in custodis ad horam mansione deponitur. Cùm non post longum temporis interuallum incipit recalescere, & paulatim os aperire, ac spiritum ducere. Dehinc totum se eleuans, parùm sanguinis ore reiecit, & confestìm surrexit incolumis, ità vt oratione facta, & gratiarumactione ab omnibus reddita, ad ducẽdam, sicut priùs, nauim cum socijs festinaret. Ea negociator vt vidit, emendatum se & pro culpa castigatum magnoperè gratulans, argẽti libram altari sacro ꝑsoluit, & cœpto dehinc itinere, suis omnibus incolumibus, abijt. Viderint quid de re huiusmodì cæteri sentiant: ego confidentissimè dixerim, beati viri merita tanto esse post obitum clariora, quanto solicitiùs, dum viueret, humanas laudes & iactantiam fugerit: Neque in huiusmodi signis & miraculis exhibendis cuiusquam sanctorum (Apostolis & clarissimis Ecclesiæ martyribus duntaxàt exceptis) illum inferiorem videri: quippe qui in diligendo Deum & ꝓximum non facilè quoq; illis iudicetur inferior: quique tametsi in vita non multis, quæ homines nouerint, miraculis claruit, sed ea, quæ miraculis omnibus potior est, charitate clarissimus extitit: ideoque post obitum quotidiè in viuentium fide tot tantisque virtutibus claret.

Grauis vindicta Dei in mercatorẽ temerariũ.

Mortuus reuiuiscit magnó miraculo.

Præterea Heirardus monachus, qui, vt sępè dictum est, horum mihi miraculorum certissimus relator extitit & verissimus, bis affirmat, nullo admouente extrinsecùs ignem, lampadem, quæ coram memoria veneranda dependet, infuso diuinitùs lumine splenduisse. Quod ipsum præsenti anno, quo ista descripsimus, & superiori contigisse, qui interfuerunt, affirmant: sed id suo loco erit dicendum. Hactenùs ea descripserim, quæ Abbate Tancrado in hac vita superstite, facta inter alia referuntur. Nunc adiutore Christo, ad clarissimi patris Marcuardi tempora, qui hocipsum opus mihi imposuit, seruato, vt proposui, ordine veniam.

Lãpas bis diuinitùs accensa.

Et vt hęcipsa, rerum gestarum ordine aliquantulùm postposito, exordio clariori incipiam, excellentissimæ pietatis singularisque clementię, & erga Christianam religionem omnium Imperatorum studiosissimus Ludouicus, qui adhuc superna misericordia prouidente, rerum summa potitur, cùm dolore pedum vehemẽtissimo (qua olìm infirmitate vir ille, etsì non continuè, frequenter tamen affligitur) laboraret, atque ex palatio suo, quod in litore fluminis Rheni situm, Ingelheim suprà diximus appellari, euectione nauali descenderet, oratum ad S. Goarem exijt, vix in terram pedem præ dolore nimio ponere valens, & sustentantium magìs, quàm suis gressibus nitens. Cumque in ecclesiam peruenisset, ante memoriam venerandam humilimè se ac deuotè deposuit, & in terra stratus, diutiùs perorauit. Vbi verò surrexit, ad Abbatem & clarissimum virum Gerũgum, olìm palatij ędilem, nunc monachum, conuersus:

Ludouici Pij encõion

Nota tanti Imperatoris deuotionem.

uersus: Deo, inquit, gratias: nunc meritis S. Goaris leuamen mihi datum persentio, neq; eo iam, cum quo huc vêni, dolore laboro. Sic à memoria regressus, lętus & alacer diem totum duxit. Hæc ipso Abbate, qui coràm adfuit, referente cognoui: quanquã nec egoipse multùm abfuerim, qui pridiè eius diei Imperatorem prædicto dolore grauissimè laborantem, in palatio viderim.

Sed huic rei gestæ aliã, tempore paulò superiorem, subijciam: Mulierem Scoticæ nationis ciues, ab Vrbe redeuntes, ægram & gressu debilem ibi reliquerunt. Ea postq̃ sex in loco menses egit, sub die solennitatis annuæ, quæ agitur pridiè Nonas Iulij, inter vespertinos Psalmos gressûs sanitatem recepit.

Superiori anno post ea, quæ de Imperatore retulimus, accidit vt quidã ex rusticis filium paruulum dæmone plenum, ad ecclesiam cum fletu & supplicatione deferret. Quem cùm ante memoriam flens & eiulans multis præsentibus exposuisset, Sancte Goar, inquit, redde mihi nunc filium meum, & pulso, qui vexat eum, dæmone, sana: egoque tibi pro munere apim vnam (sic enim vocare rustici examen apum cõsueuerunt) huc protinùs adferam. Non inanis fuit simplex hæc hominis rustici pôstulatio, sed continuò sanatum integerrimè paruulum lætus & gaudens pater domum reuexit. Deniquè examẽ apũ, vt pollicitus fuerat, obtulit, hodieque in hortis ecclesiæ permanet. Hæc cùm sæpedicto Theodrado, tum Heckeboldo, ipsius loci Præposito, viro sanè docto atque veraci, narrante cognoui. Dæmoniacus puer liberatur.

Et vt illud inferam, quod suprà leuiter tetigi, anno preterito in die sanctissimo Paschæ, cùm Præpositus Heckeboldus sub ipso lucis exortu Missas agere vellet, itemq; hoc eodem anno, quo ista conscripsimus, cùm idem in Quadragesima Missas ageret, & lumen ecclesiæ deesse quereretur, custosque deposita lampade ac sine igne reperta, pro eo deferendo festinaret, subitò cernentibus multis, spontè in lampade lumen accensum enituit. Quod ibì crebrò factum, plures viri fideles qui interfuêre, testãtur. Lampas ardet cęlitùs.

Sed vt hæc miracula rerum nuperrimè gestarum narratione deprǽsenti concludam, sub idem tempus, quo his describendis manum imposui, necdùm libello edito, cùm ad annuam beatæ depositionis solennitatem magna vndecunquè, ità vtì solet, hominum multitudo conflueret, nota ex vicino mulier aduenit cum filio ferè septẽni, qui ab ortu ipso claudus, mutus, surdusq; permanẽs, infelici genitrici nouos quotidiè luctus & dolores adferret. Hunc mater, deuota fide cùm inter nocturnas vigilias coram sepulcro venerabili exposuisset, circa finem Psalmorum Matutinorũ cùm Canticum Euangelij clerus ecclesiæ caneret, infantulus lento annisu repentè surrexit, ac pedibus, quos vsque ad id temporis nunq̃ terræ fixerat, adstans, matrẽ clamore iterato vocauit. Flens præ gaudio continuò mater, accurrit: & filium, quem tot pressum incommodis deposuerat, ambulantem simul & loquentem audientemque recepit. Neq; fuit Christo difficile, pro sui merito confessoris, vno eodemq; tempore & possibilitatẽ loquendi puero & scientiam, quam maiores audiendo nunquàm didicerat, dare: cùm sit ipse sapientia Dei, quæ aperit ora mutorũ, & linguas infantium disertas facit. Tum verò omnium, qui aderant, mentes tanti replet stupor miraculi, tota in laudẽ Christi conclamat ecclesia, & vnius infantuli salus miraculi, multorum ad fidem corda succendit. Eodemq; die, cùm Missarum solennia populus spectaret, & diuina à sacerdote mysteria agerentur, puella eadem propè, qua prædictus infans, ętate, diù cæca, quæ tum à parentibus fideliter fuisset illata, amissum lumen recepit. Ità gemino miraculo sub vno die & sancti viri meritum palàm cunctis enituit, & presentium fides, Christi clementia quàm non desit inuocantibus vbiq; præsens, agnouit. Infantulus claudus, mutus & surdus, curatur. Sap. 10. Cæca puella videt.

Decursis iam, quæ de miraculis viri sancti scribenda susceperam, videtur mihi necessariò paucis esse monstrandum, & post editos libellos duos quodam extraliminio memorandum, quemadmodùm & qua ex causa Cella beati Goaris monasterio Prumiæ fuerit sociata, vt omni tempore sub regimine & potestate Abbatis, qui ei monasterio authore Deo præfuerit, ipsa quoquè esse deberet. Excellẽtissimæ memorię rex Francorum Pipinus, pater Imperatoris famosissimi Caroli, postq̃, vt omnibus propè notum est, amore Christi & vxoris suę sanctę recordatiõis Berthradę rogatu prouocatus, monasterium suprascriptum construxit, constitutis in eo monachis, qui Deo sub regulari ordine militarent, venerabilem virum Assuerum regiminis pręfecit officio: qui etiam eidem loco annis quadragintaquinque felicissimè pręfuit. Hunc cùm Pipinus pater Caroli Magni fundator monasterij Prumiẽsis.

pro suæ vitę merito plurimùm coleret, eiusmodi constitutionis ei authoritatē dedit, vt cùm iter agens, ad aliquem iuris regij locum venisset, licenter quæ itineri essent necessaria, sumeret. Cùm ergò quodam tempore iter à monasterio in Vangionum prouinciam ageret, & occasione viæ ad S. Goarem declinâsset, vbì tum rectoris nomine præerat quidam, Herpingus nomine, neque commoditatem aliquam rerū necessariarum nancisci potuisset, rem vt erat gesta, paulò pòst Principi retulit, pessimū esse dicens, eo loco humanitatem hospitalitatis omnis negari, vbi quondàm sub beato viro singulariter virtus eadem viguisset. Pollicetur rex hæc fore emēdanda, cùm temporis opportunitas arrisisset. Itaq; non multo pòst positus in Palatio, quod Atiniacum vocatur, cùm ad generalem populi conuentum simul Abba Assuerus venisset, euocatum ad se princeps super his, quæ de cella beati viri dicta ab eo fuerant, cōmonefacit, eique regendam committit, hortatus, vt eam congruè disponere, atque hospitalitati, quam in ea non sit expertus, competentem efficere debeat. Hæc prima fuit Cellæ iam dictæ cum monasterio Prumia, facta ex regis Pipini mandato & volūtate, coniunctio, quandò non ipsi monasterio & monachis subiecta, sed Abbati tantùm est beneficij ad regendum iure commissa.

Cella S. Goaris traditur Abbati Prumiensi.

Regnante verò post patris obitum Magno Carolo, orta est inter Treuirorū Pōtificem tūc Vueomadum, & Abbatem Assuerum pro eadem Cella contentio, asserēte episcopo ad suæ eam ecclesiæ ius pertinere, Abbate contrà dicente, esse illam regis lege hæreditaria possessionem, neq; in ea posse sibi aliquid ecclesiam vendicare, quæ & sibi esset à rege Pipino cōmissa, & in dominium clarissimi Caroli successionis iure transmissa. Ità eis diù multumq; certantibus, & re ad controuersiam sæpè deducta, directi sunt ex latere regis & semèl & iterū ac tertiò legati fidissimi & veraces, qui causam diligenter inquirerent, litemq; congruè terminarent: quique rem examinantes, non aliud, quàm quod Abba protestatus fuerat, inuenerunt, regij scilicet * quàm ecclesiastici iuris possessionem loci sæpedicti existere. Sed cùm hæc episcopo nequaquàm sufficerent, famosissimus princeps habito in Saxonia super *fontem, qui Lupia dicitur, generali conuentu, sub præsentia totius regni propè Primatum, & vtriusque ordinis clarissimorum virorum, rem per se examinandam suscepit, omniumque, qui tum adfuêre, iudicio, iurisiurandi conditio causidico monasterij, tunc Ratberto nomine, est constituta, qua ille posteà cum alijs duodecim firmauit, possessionem sæpedictam non ecclesiæ Treuirorum, sed dominio regio tantùm competere.

deest, * potius. aut aliquid tale.

for. * fluuiū

Hoc ergò modo re definita, & episcopo tandèm acquiescente, famosissimus rex cum suorum consensu, Cellam sancti viri monasterio Prumiæ tradidit, edito traditionis eiusdem priuilegio, quo firmauit, testatusque est, se pro amore Christi & eleemosyna parentum suorum, Pipini videlicet regis & reginæ Berthradæ, Cellam ipsam hac lege iam dicto monasterio subdere, vt omni deincèps tempore rectores monasterij eiusdem eam tenere, & rebus eius libera conditione in vsus suorum Deoq; seruientium fratrum necessarios vti, ac sine vlla cuiusquā contradictione, quæ vtilitati communi competerent, de ea facere & ordinare deberent. Neq; rebus solummodò, quas tempore eodem Cellæ dominium retineret, sed & illis, quæ futuris successionibus acquisisset, iure firmissimo vterentur.

Carolus Magn. Cellam S. Goaris subdit Abbatiæ Prumiensi.

Hæc quemadmodùm sint gesta atque statuta, poterit qui volet, relecto eodē, quod hodieq; in archiuis ipsius monasterij integerrimū manet, priuilegio scire. Nobis rem breuiter commemorâsse suffecerit, nè id quod esset vtile cognitioni, penitùs siluisse, & in hac parte circa beatum Goarem officio defuisse meritò redargueremur. Deniq; cùm hæc scriberemus, sicut in regimine monasterij Prumiæ, sic etiam in possessione Cellæ S. Goaris Assuero Tancardus, & ei Marcuardus vicaria mutatione successerūt. De Abbate porrò Assuero & Cella sancti viri ea, quæ primò retulimus, ità esse gesta, quidam ex senioribus fratribus, non indignus fide, ab eodem Abbate se audîsse est protestatus.

VITA ET MARTYRIVM S. GODOLEVAE, AVTHORE DROGONE MONACHO ET SACERDOTE GEstellensi: *sed dictionem F. Laur. Surius ferè totam mutauit.*

PRO-

PROLOGVS.

DOmino Ratbodoni, Dei gratia Nouiomensi episcopo, Drogo monachus & indignus sacerdos, bonum, quod præstat omni * bono. Multorum fatigatus precibus & crebra exhortatiõe, præsul sanctissime, tametsi id vires excedit meas, coactus sum literis mandare martyrium sanctæ Godoleuæ. Quæ itaq; digna relatu fuêre, ea conscripsi, tibiq; mittenda iudicaui, vt tua authoritate, si ità censueris, roborata, firma ratáque permaneant. Quæ verò scripsimus, ea pro certo sic se habere, ab illis accepimus, qui hodieque supersunt, & suis ea oculis conspexêre: quæ tamen, si fortè quispiam carpenda sibi sumere voluërit, tuo sapientumque iudicio permissa sunto: ego pro viribus ad narrationem me accingo. * Codex MS. habet, loco

HISTORIA.

Eata Godoleua in Boloniẽsi territorio, pago, qui Londefort dicitur, patre Vuifrido, matre Ogina, honestis & honoratis parentibus orta est: quam tamen generis nobilitatem moribus & vitæ sanctimonia præclarè ipsa illustrauit. In ipsis enim primæ ætatis florentibus annis iam maturos præ se mores tulit, adeò vt omni honestate & sanctitate prædita videretur. Porrò verò præter egregias animi dotes, fuit etiam insigni formæ elegantia & corporis pulchritudine: nisi quòd fortasśis maligni homines in ea vituperare potuerint nigros capillos, & eiusdem coloris supercilia. Neq; verò absq; diuinę ꝓuidẽtiæ moderamine id euenisse putandum est, quòd Godoleue nomen accepit. Godoleua em̃ Latinè redditur, Deo chara. Cùm iam aũt pueritiæ metas excessisset, & iustum attigisset ætatis robur, à multis cupidè expetita est in coniugem. In ijs erat Flander quidam, Bertulphus nomine, qui eius incẽsus amore, parentibus eius animi sui æstus exponit, eamq; sibi despõderi summoperè orat. Erat verò is genere insignis & opibus pollens. Itaque Godoleua illi desponsata est. Etsi verò nobilissimis ille esset natalibus conspicuus, at moribus tamen, quemadmodùm infrà dicturi sumus, Godoleuæ minimè congruebat. Permisit autem, vt equidem reor, præpotens Deus dilectam suam homini tam impio sociari, vt & in illo admirandæ patientiæ suæ ederet certissima documenta, & innocẽtis Godoleuæ probaretur simplicitas: quandoquidem diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. IVLII 6. Patria & parentes S. Godoleuæ. Despondetur Bertulpho nobilissimo iuueni. Rom. 8.

Cùm igitur eam Bertulphus ad suas traduxisset ædes, fraude maligni hostis id agẽte, cœpit duci pœnitentia, quòd eam sibi sponsam optâsset. Acerrimo igitur odio illã ꝑsecutus est, ità vt odium vinceret amorẽ, quo priùs arserat. Ei verò odio etiã fomẽta suggerebat mater, dicens ei: Cur voluisti cornicem ex aliena regione huc adducere? Non erant in patrio solo permultæ, quas expeteres? His nimirùm exercebatur Christi ancilla: sed rectissimè ab Apostolo dictum est, Omnes qui volũt piè viuere in Christo, persecutionem passuros: & vt alius habet scripturæ locus, Aurũ probat ignis, & homines iustos caminus tribulationis. Celebrabantur triduo nuptiæ, sed ijs sponsus noluit interesse, nè, quã habebat exosam, adspicere cogeretur. Mater interim cũ amicis curabat ea, quæ nuptiarum solennitas poscere videbatur, intùs sæuiens, foris blandiens. Etsi autem propter conuiuas maleuolentię virus tegere nitebatur, at tamen vultus ipse, qui est animi imago & tacitus quidam sermo mentis, pectoris arcana prodebat. Post triduum Bertulphus domum redijt: moxque spreta coniuge, relicta familia & ædibus suis, in paternam commigrauit domum. Sponsa igitur Godoleua inuisa sponso, sed Christo chara, domi residet, gubernat familiam, seipsam irrepręhensibilem exhibet, semper pudicitiæ ità studiosa, vt etiam maledici homines nihil de ea sinistrum vel cõfingere possent. Et nè torperet ocio, desidiaq; & segnitie marceret, iam ducebat fila, iam texebat, tum verò etiam in preces incumbebat. Vt autem compleretur, quod scriptura ait, Qui sanctus est, sanctificetur adhuc: & qui in sordibus est, sordescat adhuc: Bertulphus malitiæ suæ finem non imponens, vt durus & scelestus, atque ex marito sęuus latro futurus, in dies in Christi ancillam atrociori odio inflã- Odium Bertulphi in eam. 2. Tim. 3. Prouer. 17. Deseritur à sponso. Apoc. 22.

mabatur: communicatoque cum parentibus suis consilio, vernam quendam ei præfecit, qui ei malignè inseruiret, parumque panis, statuta hora, ei præberet. Cui etiam seueriter interdixit, nè quid prætereà cibi potúsve ei impertiret, diras alioqui pœnas luiturus.

Pessime habetur à Bertulpho.

Subijcitur igitur seruo suo ancilla Christi, & parère illi cogitur, cui illam æquum erat imperare. Exagitatur contumelijs, iniurijs, opprobrijs, irrisionibus, nec tamen permouetur impatientia, non in querimonias aut murmura prorumpit: sed corde tranquillo mens, sibi benè conscia, fert omnia moderatè & placidè, tanquàm Christum sibi audiat dicentem: In patiētia vestra possidebitis animas vestras. Gratias agit Deo pro pane ipsi dato, idque animo exultanti: eiusq; partem dimidiam cum sale & aquæ ipsa sumit, reliquam dat pauperibus, pro eaipsa parcitate quotidiè Domino hymnos offerens & cantica laudis. Maledicenti viro non reddit maledicta, immò etiam benedicit, & orat pro se persequentibus & calumniantibus. At neque sic quiescit satan. Bertulphus enim semper illi pro bonis mala rependens, & pro dilectione odium, vt vidit nec duris & molestis rebus eam frangi, nec fame & inedia confici, sibijpsi factus est grauis, cœpitq; de eius nece multa cruento animo agitare. Sed cùm non esset nescius nobilissima eam familia prognatam, palàm ei cædem intentare non erat ausus. Sperans autem fore, vt maioribus affecta molestijs pereat, & impatientiæ stimulis percita, in murmuratiões proruat, dimidiam panis hactenùs illi attributi portionem iubet subtrahi. Illa verò eam annonæ diminutionē sedato animo ferens, tametsi videret difficilimè tantilla panis particula vitam posse sustentari suam, at nihilominùs id quod semèl Deo vouisset, statuit hilariter reddere. Itaque mediam dimidij panis partem elargitur pauperibus, de reliqua viuit ipsa more suo, orans instantiùs Dominum, atque dicens: O tu Deus creator omnium, sis quæso memor fragilitatis meæ, nec me derelinquas in hac afflictione mea. Qui ëruis sustinentes te, cōfirma me in procella tentationis huius: & licèt à viro meo detrahatur aliquid de portiōe quotidiana victûs mei, tu tamen mihi non subtrahēs affectum beneuolētiæ & benignitatis tuæ, præsta, vt tibi semper placeam per obsequium piæ deuotionis.

Luc. 21.

Mira eius patientia & abstinētia.

Non est autem silentio premendum, tātam diuinitùs Godoleuæ gratiam esse collatam, vt non illi duntaxàt, quos affabilitate & familiaritate sibi deuinxerat, sed ij etiam, qui solo nomine cognitam eam habebant, illam diligerent. Porrò in tanta immanitate Bertulpho fauent sui, incitantque crudelem in humilem, ferum & barbarum, in mitem & innocentem, qui iam sua sponte plùs satis in Christi ancillam sæuiebat: eamque, quā iurè charitate & beneuolentia complecti deberent, vnà cum Bertulpho scelerato & iniquo, odio persequuntur. Illa igitur tantā mariti & familiæ sentiens persecutionem, tantamq; animorum erga se acerbitatem, fuga tandèm sibi consulere compellitur. Nudis igitur pedibus, vno tantùm assumpto comite, ad natale solum reuertitur, parētibusque suis calamitatis suæ historiam cum lachrymis & gemitu recenset, ordine illis exponens, quid à marito & familia perpessa esset. Pater verò, auditis filiæ querimonijs, altiùs ingemiscit, & communicato cum amicis cōsilio, Balduinum comitem Flandriæ adit, quas contumelias & iniurias à viro passa esset filia sua, ei indicat: petit opem ab illo, vt quod iustum est, decernatur. Comes verò remisit illum ad episcopum, in cuius erat diœcesi gener ipsius. Erat is Nouiomensis ecclesiæ antistes, & per id tēpus suo officio probè fungebatur. Aiebat enim Comes eam causam ad forum ecclesiasticum pertinere, nec alibì, quàm apud iudicem ecclesiasticum, tractari & expediri debere. Quòd si verò gener eius nollet obtemperare episcopi admonitioni, se seuerū vindicē fore promisit, compulsurumque, vt sponsam recipiat.

Compulsa fugit ad parentes suos

Ità ergò Bertulphus tum antistitis authoritate, tum Comitis potestate spōsam suam recipere cogitur. Et promisit ille quidem metu principis, se eam comiter & honorificè habituram, sed prohdolor facta sunt nouissima illius peiora prioribus. Non enim inuitus trahitur animus ad amorem. Odit ille Godoleuam æquè, vt priùs, & nec videre illam sine molestia potuit. Indè iam in eius animo obfirmata sunt consilia eā iugulandi, ità tamen, vt modis omibus in eam curam cogitationemque incumberet, vt sui voti ea ratione fieret compos, nè tantum scelus vel in ipsum, vel quēquam amicorum eius conferri posset. Cernens autem CHRISTI sponsa Bertulphum erga se nihilo effectum mitiorem, sed ad pristinam ferocitatem eius aliquid

Bertulphus cogitur eā recipere.

etiam incrementi acceſſiſſe,toto cordis affectu clamat ad Dominũ, vt ipſe, cui obediant venti & mare, tempeſtatem illam in ſerenitatem conuertat. Cumque multi eius miſerati calamitatem, marito Bertulpho dira imprecarentur, optarentque diuinitùs in illum animaduerti, Godoleua eos reprǽhendebat:Nolite,inquiens,chariſſimi maledicere marito meo,ſed potiùs benedicite. Sic enim diuino præcepto iubemur,non ſolùm maledicentibus non maledicere, ſed etiam benedicere & facere benignè,orare pro perſequentibus & calumniantibus nos, malum non in malo, ſed in bono vincere. Multis quoquè humana quadam commiſeratione dicentibus, ipſam ſolam eſſe, quæ neque carnis voluptatibus,neque mundi delicijs eſſet fruitura, magna animi conſtantia illa reſpondit: Ego neque carnis voluptates,neque mundi huius oblectamenta appeto. Ecquid verò vtilitatis habet,carnem morituram, breuique in puluerem, vndè facta eſt, & putredinem abituram, luxu & delicijs diffluere? Matt.5. Rom.12.

Habebat ſanè à Deo collatum munus doctrinæ, vt poſſet egregiè alios exhortari: cui acceſſit etiam gratia prophetiæ. Cùm enim,vt dictum eſt, multi eam præ intima animi commiſeratione infelicem dicerent, illa compeſcebat eos: Nolite,inquit, fruſtrà lachrymas fundere,nec me putetis infelicem. Neque enim,vt vos ſentitis, infelix ego ſum, tametsi inpræſentiarùm afflictio & anguſtia me obtinent: ſed præ cunctis Flandriæ mulieribus, quæ hodiè ſuperſunt, exaltabor & ſublimabor. Et hoc mihi faciet qui potens eſt, qui erigit eliſos, & ſoluit compeditos: ſanat contritos corde, & mœrore affectos exhilarat. Quidam monachi cõſummatæ religionis,cauſa viſitationis ad eam venêre, vt pijs ſermonibus eam confirmarent, & opportuna conſolatiõe eius lachrymas abſtergerent. At illi ediuersò teſtati ſunt,ſe ab eius ore tam ſanæ doctrinæ & mellifluæ exhortationis hauſiſſe ſermones,vt mentem eius diuina perfuſam ſapientia minimè dubitârint. Sed Bertulphus vt animaduertit omnes ſuas machinas & artes ad illam perdendam,Deo ordinante, fruſtrà adhiberi, & neq; fame, neq; re vlla alia quicquam ſe apud ſanctam fœminã poſſe efficere,animo perturbatus,multa ſecùm pertractabat :accitisq; ad ſe duobus famulis ſuis Lamberto & Hacca, illis animi ſui propoſitum aperit, petit ab illis conſilium,qua poſſit via tolli è medio Godoleua.Inuenerunt illi modum extinguendi illam,qui nec difficilis videretur, nec facilè reſciri poſſet. Tempus etiam exprimunt,quo occultiùs & commodiùs nefarium facinus perpetrari queat. Iam aduenerat dies, quo fœmina Deo plena manifeſtaretur, & in cælis coronaretur. Eaipſa igitur nocte, qua fraude perditorum nebulonũ iugulanda erat,ante ſolis occubitum venit ad eum Bertulphus:& primò quidem ſimulato animo oſculatur & amplectitur eam: ore mentitur riſum,qui virus habebat in pectore:aſſidet deindè iuxta illam,vultu ad hilaritatem commentitiam cõpoſito. Sed Godoleua pro mariti, vt arbitror,reuerentia propiùs illi ſe iungere formidante, manu eam ad ſe trahit,hiſque compellat verbis:Non mediocri id dolore me afficit,ꝙ ità fero & præduro erga te animo eſſe videor,vt neq; præſentia mea tibi ſolatio ſit,& neq; colloquijs meis,neq; mutuo concubitu delecteris. Equidem qui nos aduerſus caſus infeſtârit ignoro,vt & alieno in te animo eſſem,nec ſatis mẽtis meæ compos viderer. Niſi fallor,maligni dæmonis opera id effectum eſt. Sed iam tandèm volo hiſce diſſidijs finem imponere,teque charæ inſtàr coniugis colere, ſenſimque profligato odio, mente & corpore tibi coniungi. O hominem,ipſo Iuda proditore nequiorem.Inueni,inquit,fœminam,quæ ſe iactitat poſſe nos mutuo amore & beneuolẽtia adeò cõnectere,vt non ſint duo alij ardentiori inter ſe charitate coniuncti. Ego id negocij commiſi Lamberto & Haccæ ſeruis meis, qui fœminam ad te adducẽt : tu vide fidem vt illis commodes. Voluï autem ea cauſa id tibi antè ſignificare, nè eſſes eius inſcia, illudque reſpueres,aut animo turbareris. Habet prophetiæ donum S.Godoleua. Pſal.145. Pſal.146. Simulatio Bertulphi.

Hæc cùm dixiſſet vir doloſus & iniquus,illa reſpondit: Chriſti ancilla ſum : illi ego mea omnia commendo. Si tamen abſque ſceleris alicuius commixtione id fieri poteſt,quod dicis,non refragor. Tum Bertulphus à ſcamno exiliens, equũ aſcẽdit Brugas profecturus, vt illic pernoctaret,nũciumque de extincta Godoleua opperiretur, ſimul etiam,vt ipſe cædis eius minimè conſcius exiſtimaretur. Deindè nocte cunctis ſopore oppreſſis, Lambertus & Hacca dominam ſuam excitant. Surge,inquiunt,hera:nam tua cauſa ſoliciti huc venimus:fœminam, cuius apud te mentionem fecit herus,adducimus. En ad fores ſuſtinet iamdudùm aduentũ tuum. Surge ocyùs,nè deſis

vtilitati tuæ. Illa primùm se munit sanctæ Crucis signo, deindè totam se commendat Deo: cumque vestibus induere se vellet, illi instant, nè id faciat: Pedibus, aiunt, nudis, passis capillis, in sola interula venies. Itá enim certum est, eam rem tibi profuturam. Iam enim nocte media & ante auroram isthuc fieri oportet. Mox illa respōdit: Equidem me omnipotenti Deo committo: videat clementissimus ille, quid me futurum sit: & nunc vestræ me fidei trado. Itá surgens, abijt cum illis. Quid verò semèl atque iterùm illi vel dixerint, vel fecerint, relatu indignum arbitramur. Friuolum enim id fuit, vel potiùs fraus & dolus. Cùm autem tertiò ei simili modo imponerent, in eius collum laqueum inijciūt, simulq; manibus tota vi premūt guttur illius, nè quos possit edere clamores. Vt verò eam iam exanimem sensère, in aquas demergunt, vt si quid fortassis vitæ aut spiritûs superſit, id aquæ præfocent. Actum est id mira Dei dispositione, vt si qui fortè pulueres ex terrena inhabitatione illi inhæsissent, eos aquæ abstergerent & emundarent. Extinctum deindè corpus scelesti illi homicidæ ad eius lectulum reportârunt, vestibusq; opertum reliquerunt. Sole porrò altiùs scandēte, familia inter se mussitare, quid causæ sit, quòd hera non prodeat è cubiculo. Consueuerat enim illa vel ante auroram, vel in auroræ primo ortu surgere, aliosq; admonere, vtì ad ecclesiam se conferrent.

Strangulatur à seruis Bertulphi Godoleua.

Tandèm itur ad eius cubiculum, excitatur tanquàm adhuc dormiens, sed mortua non expergiscitur. Mox fama volat, accurrūt vicini, contemplantur corpus exanime, nullum vulnus, nullum ferri vestigium toto corpore reperitur. Ad collum duntaxàt visebatur cruētus circulus, qui relictus erat ex laqueo, quo illam impij homines strāgulârant. Interim alij affirmant naturali morte eam obijsse, alij diuersum asserunt. Quàm verò sui illam charam habuerint, res ipsa declarauit. Eodem enim die eius accelerata sepultura est: & quia panis defuit, qui pro salute animæ eius erogaretur, itum est pro emendo frumento, quod certè ipsi emptori lucro fuit. Adeò enim excreuit in farinam redactum, vt modum mensuramque excederet, & emptor miraculum admiraretur, Deoque gratias ageret: Laus, inquiens, tibi Deus. Pro tuo honore larga fuit, pro viribus autem gratificari, dum vixit, studuit pauperi: quod quidē hoc miraculo tu diuinitùs demonstrâsti.

Humus, vbì cæsa est, in candidos lapides versa.

Porrò humi pars illa, vbì interempta est, in candidos lapides versa est, vt meritum eius Dominus ostenderet, cunctisque fidelibus innotesceret cædes illius. Quinetiam cùm ex animi deuotione erga sanctam fœminam, de terra illa quidam secùm domū absportarent, eam posteà in gemmas mutatam mirati sunt. Et nè quis fabulosum id putet, egoipse, qui hæc scribo, oculis meis eas gemmas vidi, & nomen Domini benedixi. Aliud etiam aquæ elementum egregiè illustrauit Dominus ad gloriam nominis sui, vt per illud quoq; declararet merita illic immersæ Godoleuæ. Quotquot enim vel febribus vexati, vel alijs afflicti morbis, eò accedentes, aquam illam potârunt, repentè sanitatis beneficium illius meritis se adeptos lætati sunt. Eodem modo etiam sepulcrum, & sacrum eius corpus, quod illo continebatur, cælestibus Dominus miraculis insigniuit. At nos quidem pauca è multis annotabimus, vt ex illis vtcunq; liceat animaduerti, quanta in cælis beatitudine & gloria Christi ancilla perfruatur.

Miracula ad aquam, vbi fuit submersa.

Itèm ad sepulcrum eius.

Pater filium à primis natiuitatis annis contractum, ad monumentum eius attulit, orans vt eius meritis sanaretur. Non diù pòst erigitur contractus, & sospes cum patre domum abscedit. Nomen eius pueri Algotus erat. Traditus indè literis, cùm ad virilem peruenisset ætatem, paulatìm ascendendo, Diaconus ordinatus est.

Contracta quædam, ad fores monasterij S. Trudonis nouem annis iacuerat, vt posset cum cæteris etiam ipsa sanitati restitui. Interìm curabantur multi, complures erigebantur: illa sola mansit debilis, diuina prouidentia id agente, vt S. Godoleuæ merita longè lateque diffunderentur. Audita tandèm fama eorum, quæ ad eius sepulcrum fierent, curat eò se deportari, ibique orans, DOMINI misericordiam opperitur. paulò pòst contracta membra extenduntur, & suis pedibus læta redit domum.

Pœna laborātis qñ nō licebat.

Quidam die sabbati, hora qua minimè liceret, in agro colligebat spicas. Inhæserunt verò spicæ manui eius tam tenaciter, vt nulla ratione eas posset auellere. Laborabat quidem altera manu, & summoperè conabatur eas abstrahere, sed labor omnis frustrà erat: immò quanto plus in ijs amouendis ponebat operæ, tanto firmiùs manui ad-

adhærescebant. Intelligens ergò culpam suam, ad sepulcrum beatæ Godoleuæ venit, humì se prosternit. Necdùm absoluerat preces, & digitis sese intendentibus, è manu spicæ deciderunt.

Dies quidam solennis imminebat, qui populo celebris haberetur. Presbyter peracto sacrificio, præcepit nè quis operis quippiam exerceret illo die. Fœmina quædam pagi illius pręceptum illud paruipendens, tincturam in vase apparabat, arreptaq; virga, eam mouere volebat. Mox vtrique manui virga inhęret: luctatur mulier nunc extendendo, nunc cõtrahendo brachia: sed frustrà laborat. Res ad aliorum notitiã perducitur, familia aduolat, nec vicini abesse volunt, miraculi fama permoti. Et alij quidam dant operam, vt virgam ex eius manibus extorqueant, alij verò vel contingere eam verentur. Tandèm pœna illam compellente, supplex adit beatæ Godoleuæ monumentum, precibus eius ambit suffragia, inter lachrymas & preces digiti & manus virga liberantur, mulier sana se recipit ad suos. Item altenùs.

Anno Christi millesimo octogesimooctauo eleuatum est corpus S. Godoleuæ apud Gestellam à domino Ratbodone Nouiomensi Episcopo, 3. Calend. Augusti.

VITA SANCTI ILLIDII ARVERNAE ECCLESIAE EPISCOPI, AVTHORE GREGORIO TVRONENS. Episcopo, Lib. de Vita Patrum, Cap. 2.

INter reliqua vitæ perpetuæ semina, quæ iecit cælestis sator, ex illo diuinitatis fonte mentis incultæ aruum irrigans vel institutione, vel dogmate, in Euangelio ait: Omnis, qui non accipit crucem suam, & sequitur me, nõ est me dignus. & alibì: Nisì granum frumenti cadens in terram, mortuũ fuerit, ipsum solùm manet: si autẽ mortuum fuerit, multum fructum affert. Qui amat animam suam, perdet eam: & qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam. Sed & ille nihilominùs vas electionis beatus Paulus Apostolus dicit: Semper mortificationem Christi in corpore vestro circũferẽtes, vt & vita Iesu manifestetur in corpore vestro mortali. Ergo confessores Christi, quos tempus persecutionis ad martyrium non lacessiuit, ipsi sibi persecutores effecti, modò vt digni DEO haberentur, & vt mortificatis membris soli Christo viuerent, diuersas abstinentię cruces adhibuerunt: de quo idem Apostolus dicit: Iam non viuo ego, viuit autem in me Christus. & alibì, allegãs illud Psalmi 43. Propter te mortificamur tota die, æstimati sumus sicut oues occisiõis. Adspiciebant enim per illos mentis internæ oculos, Dominum cælorum descendisse ad terras, non abiectum ad humilitatem, sed humiliatũ misericorditer ad mundi redemptionẽ. Adspiciebant pendentem in patibulo, nõ Deitatis gloriam, sed assumpti corporis hostiam mundam, de qua Iohannes pauloantè prædixerat: Eccè Agnus Dei, eccè qui tollit peccata huius mundi. Habebant in se & clauorum affixionem, cùm à timore eius confixi, atq; à iudicijs diuinis exterriti, nihil indignum eius omnipotentiæ in corporis sui habitatione gerebant, iuxta illud, quod Psalmo 118. scriptum est: Confige timore tuo carnes meas: à iudicijs enim tuis timui. Fulgebat in his & illud resurrectionis lumen insigne, quo Angelus refulsit, dum reuoluit lapidem monumenti, de quo Marci 16. Et introëuntes in monumentum, viderunt iuuenem sedentẽ in dextris coopertum stola candida, & obstupuerunt: quo & Iesus splenduit sub illa ostiorũ obseratorum inclusione, cùm improuisus in medio Apostolici senatûs adstitit comitatu: quos eosdem idem Dominus verbis vitæ imbuens, cælestem est euectus in arcẽ. Inter hos & beatus confessor Illidius ità hęc omnia in cordis sui tabernaculo collocauit, vt & ipse quoquè templum sancti Spiritûs effici mereretur. De cuius vita aliqua scripturus, veniam peto à legẽtibus, (non enim me artis Grammaticę studiũ imbuit,

7. Iulij. Matth. 10. Iohan. 12. 2. Cor. 4. Galat. 2. Psal. 43. Rom. 8. Iohan. 1. Luc. 24. Marc. 16. Act. 2.

buit, neq; authorum secularium polita lectio erudiuit: sed tantùm beati patris Auiti Arueni Pontificis studium ad Ecclesiastica solicitauit scripta) si mihi ad iudiciũ contingerent, quæ ipso prædicante audiui, vel cogente relégi, quia ea nequeo obseruare: qui me post Dauidici carminis cannas, ad illa Euangelicæ prædicationis dicta, atque Apostolicæ virtutis historias epistolasq; perduxit: de quo tantum capere potui, vt cognoscerē Iesum Christum filium Dei ad salutem mundi venisse, atque amicos eius, qui accepta cruce austeræ obseruantiæ sponsum secuti sunt, dignis obsequijs honorare. Qua de re crudæ rusticitatis temeritatem ostendens, quæ de beato cognoui Illidio, illo, quo possum, proferam stylo.

Sanctus igitur Illidius cùm perfectæ vitæ sanctitate polleret, ac diuersarum in se gratiarum charismata, largiente Domino, congessisset, illud, quod adhuc sanctitatis culmini deerat, Deo inspirante, ac populo eligente, promeruit, vt sacerdos Aruernæ Ecclesiæ, & Dominicarum ouium pastor eligeretur. Cuius sanctitatis fama, dum per diuersos gratiarum euehitur ascensus, non solùm ipsos Aruerni territorij terminos, verumetiam vicinarum vrbium fines adiuit. Vndè factum est, vt hæc gloria Treuerici Imperatoris aures attingeret. Nã cùm eius filia à spiritu immundo correpta grauiter vexaretur, & nõ inueniretur, à quo posset ërui, beatum Illidium fama detexit: & dicto citiùs ab Imperatore directi pueri, sanctum senē in antè dicta repertũ vrbe, potestati Regiæ celeriter repræsentant. Quo venerabiliter excepto, pater de exitu infelicis conqueritur filiæ. Ille verò confisus in Dño, in oratione prosternitur, noctéq; cũ sacris hymnis canticisq; spiritalibus ducta, immissis in os puellę digitis, nequã spiritũ à corpore abegit obsessę. Quod miraculum Imperator cernens, immensos auri argētiq; cumulos sancto offert sacerdoti. Quod ille execrans ac refutans, hoc obtinuit, vt Aruerna ciuitas, quæ tributa in specie triticea ac vinaria depēdebat, in auro dissolueret, quia cum graui labore penu inferebãtur Imperiali. Sanctus verò (vt aiunt) impleto vitæ præsentis tempore, in ipso itineris curriculo migrauit ad Christũ, à suisq; delatus, in vrbe sua sepultus est. Sed forsitan (vt plerũq; homines murmurare soliti sunt) quispiam garrulabit, dicens: Non potest hic haberi inter sanctos pro vnius tantũ operatione miraculi: nam si perpenditur illud, quod Dominus ait in Euangelio: Multi mihi dicent in illa die: Domine, Domine, nónne in nomine tuo dæmonia eiecimus, virtutesque multas fecimus? Et respondebo eis, dicens: Quia non nóui vos: profectò intelligitur, ꝙ magìs proficit ad laudem virtus egressa de tumulo, quàm ea, quæ quisquam viuens gessit in mundo: quia illa labem habere potuerunt per assidua mundanę occupationis impedimenta, hæc verò omni labe ad liquidum caruerunt. Ergò quia illa, vt credimus, quæ sanctus Illidius ante hoc tempus operatus est, obliuioni data sunt, nec ad nostram notitiam peruenerũt, ea quę proprijs inspeximus oculis, expertique sumus, vel quæ à fidelibus agnita cognouimus, declaremus.

Tempore, quo Gallus Episcopus Aruernam regebat Ecclesiam, horum scriptor in adolescentia degens, grauiter ęgrotabat, & hic ab eo plerunq; dilectione vnica visitabatur, eô quòd patruus eius esset. Erat autem valetudo cum nimia stomachi pituita, ac febre valida. Intereà aduenit paruulo desiderium, & credo inspirante Deo, vt ad beati Illidij basilicam deportaretur. Illatusq; manibus puerorũ, ad eius tumulum fusa oratione cum lachrymis, leuiorem se sensit esse, quàm venerat. Sed reuersus domũ, iterùm à febre corripitur. Quadã verò die cùm grauiùs agere cœpisset, eumq; febris asperior solito aggrauaret, & vtrùm euaderet, admodùm dubitaretur, accedens genitrix eius, ait ad eum: Mœstũ hodiè, dulcis nate, sum habitura diē, cùm te talis detineat febris. Cui ille, *Niquil, inquit, prorsùs, obsecro, contristeris, sed ad sepulcrum me remitte beati Illidij Pontificis: credo enim firmiter, fore vt virtus eius & tibi lætitiam, & mihi tribuat sospitatem. Tunc sancti deportatus ad tumulum, orationem fundit, spondens prostratus spontè, si eũ Antistitis sui virtus ab hoc contagio liberaret, clericum se futurum: nec prorsùs moraretur, si deprecatio obtineret effectum. Hæc effatus, sensit protinùs discedere febrem: vocatoque puero, domũ se reportari deposcit. Cumque in recubitu, vbi tunc sui epulabantur, fuisset illatus, erumpente è naribus sanguinis copia, febris simul cruorque defluxit. Quod meritis beati confessoris præstitum, habetur probatum. Sed & nupèr Venerandi Comitis seruus, cùm in diuturna cæcitate resideret, celebratis vigilijs, sanus abscessit.

Creatur Episcopus Aruernorũ.

Expellit demonem à filia Imperatoris.

Obitus ei⁹.

Matth. 7.

S. Gregori⁹ Turonẽ adhuc puer liberatur à febre per S. Illidium.

De

De reliquijs verò eius hoc ipse præfatus scriptor, vt actum est, propria contẽplatione prospexit. Dedicauerat oratorium intrà domum Ecclesiasticam vrbis Turonicæ in primo sacerdotij sui anno, in quo cum reliquorum sanctorum pignorib⁹ huius Antistitis reliquias collocauit. Post multos verò dedicationis dies admonitus est ab Abbate, vt reliquias, quas in altari ipso locauerat, visitaret, nè ab humore noui ædificij humectatis aliquid in his putredinis insideret. Quas cùm requirens repeperisset infectas, ablatas ex altari contra ignem siccare cœpit. Verùm vbi ligaturas illas singulatìm resoluit, ventum est ad reliquias beati Illidij Episcopi. Quæ cùm contra ignem tenerentur, filum, quo ligatæ erant, quia erat valdè prolixum, super ardẽtes decidit prunas, & tanquàm æneum aut ferreum, ab ardore ignis incanduit. Illo verò paruipendente, quid de filo fieret, dummodò sanctæ reliquiæ siccarentur, æstimans ipsum iam in fauillam fuisse resolutum, comperit adhuc integrum & incorruptum, quippè quod vinculum & ligamen pauloantè fuisset huius gloriosi Pontificis. Multa quidem & alia de hoc sancto miracula sunt relata, quæ scribere longum putaui, hæc æstimans fidei perfectæ sufficere, quæ dicta sunt: quia cui pauca non sufficiunt, plura quoq; non proderunt. Nam ad hunc tumulum cæci illuminantur, dæmones effugantur, surdi auditum, & claudi recipiunt gressum, præstante Domino nostro Iesu Christo, qui credentibus repromisit à se petita sine ambiguitate largiri.

Res sanè admiranda.

Matth. 11.

VITA ET MARTYRIVM SANCTI ET PRAECLARI MARTYRIS PROCOPII, EX SIMEONE *Metaphraste.*

Iulij. 8.

Diocletiano & Maximiano Romanorum Imperium administrantibus, vehementissimum bellum erupit aduersùs Christianos, eis sibi hunc vnum scopum proponentibus, vt vniuersam pietatem contererent, & Christianis omninò afferrent interitum: multum quidem studij adhibentibus ijs, qui impijs eorũ iussis inseruiebant, & impijs edictis vniuersum orbem terræ peruadentibus, quæ iubebant eorum sceleratam obseruare religionem. Iniquorum autem horum edictorum vnum quoquè erat emissum aduersùs Aeliorum ciuitatem, quod hoc modo habebat: Magnus Imperator Diocletianus omnibus, qui beneuolo sunt animo in inuictos deos, salutem. Oportebat omnes omni vti studio ad cultum magnum deorum, eorumque templa & aras excitare, eisq; dies festos celebrare, & sacrificia publicè peragere. Mihi autem significatum est de quibusdam insipientibus aliter docentibus, & nouos mores in aures hominum inducentibus. Quocircà præsens quoquè decretum exponimus in omni loco nostræ dominationis, iubentes omnes & deos colere, & eos obseruare, certò sciẽtes, quòd qui noluerint eadem sentire, eos iudicia & supplicia, & mortes violentæ excipient: eos autem, qui parebunt, innumerabilium bonorum remunerationes, multæque suppeditatæ opes & pecuniæ recreabunt, & maximis fruentur honoribus, & totũ vitæ tempus rectè degent.

Edictũ Diocletiani.

Minæ.

Promissa.

Cùm ergò tale edictum edidissent, Diocletianus quidem proficiscebatur ab Italia in Aegyptum. Eum enim vocabat, quæ tunc Alexandriæ excitata erat, seditio à quodam, qui vocabatur Achilles, & eam inclinârat ad defectionem, & breui totam Aegyptũ occupauerat, & se purpureo amictu induerat. Maximianũ autem ad gentes, quæ sunt vltra alpes, emittit, sedaturum eos, qui illic erant, tumultus. Opùs autem esse ratus, vt maiori ope rebus prouideretur, duos quoq; creat Cæsares, Maximinũ cognomine Galerium, & Constantium patrẽ magni Constantini, qui etiam ducebat originem ex filia Claudij. Quos cùm etiã vellet deducere ad maiorem fidem suæ in ipsum beneuolentiæ, quas iam quidem habebant vxores, priùs cogit repudiare: despondet autem Cõstantio quidem Theodoram, Herculij Maximiani vxoris filiam: Maximino autem, qui vocabatur etiam Galerius, Valeriam suam filiam. Et cùm hæc quidem ordinâsset,

dinâsset, aduersùs Persas quidem emittit Maximinum Galerium: ipse autem, acceptis copijs, venit in Aegyptum. Et cùm inuenisset Achillem, qui ei occurrerat in locis, quę sunt circa Pelusium, cum exercitu congressus, ne secundo quidem prælio opùs habẽs, facilimè extinxit tyrannidem, & Achillem, & omnes qui cum ipso erant, occidit. Prętereà autem magnitudine elatus victorię, & Aegyptiorum obstupefactus audacia, ijs, qui habitabant Alexandriam, crudeliùs, quàm humanę naturę conueniat, vsus est. Nã & muros ciuitatis diruit, & præclarissima quæque & preciosissima dedicata donaria abstulit, & ex ijs, qui ex populo restiterant, multos interemit. Processit autem etiam vsq; ad Busiridis immanitatem, in eos, qui resistebant, sæuiens. Porrò autem omnes quoq; libros exussit, qui de fundendo auro & argento ab antiqs scripti fuerant Aegyptijs, nè Aegyptijs ampliùs prouenirent opes ex tali arte; neq; confidentes magnæ vi pecuniæ, decætero manus aduersùs Romanos sustollerent.

Diocletiani sæuitia in Alexandrinos.

Rebus autem sic in Aegypto administratis, venit etiam Antiochiã, quæ sita est ad fluuium Orontem. Et cùm res quasdam publicas in ea meliùs cõstituisset, ad Daphnẽ egreditur ad templum, quod illic est, Apollinis, qui etiam dicebatur Daphnæus, se parans, vt ei offerret sacrificium. Cùm autẽ didicisset, totam Antiochiam à Christianorum pia fide iam olìm esse possessam, (In ea enim ciuitate ab initio iactũ erat ab Apostolis Christi fundamentum fidei, & hinc Christiani sunt nominati, qui Christo crediderant, vt Lucas narrat in Actibus) tunc quidem de eis distulit inquirere, die scilicet festo eum vrgente, quem Apollini apud ipsam Daphnen erat celebraturus cum toto exercitu, ei ex vnoquoq; genere sacrificans Chiliombas. Postq̃ autem peractum fuit tempus illorum sacrificiorum, reuertitur rursùs Antiochiam. Ingredientem autẽ in ciuitatẽ, in vocibus & tympanis eũ exceperũt ciues, laudibus bonisq; verbis ꝓsequentes. Sequenti autem die in regia sedens cathedra, vt mos est Imperatoribus, accersitis omnibus senatoribus, in mysterijs eos instituebat, execrandos suos deos, & eorum sacrificia exponens, & suam impiam aperiens superstitionem. Illo autem tempore quędam Theodosia ordinis Senatorij, quæ erat prima ciuitatis Aeliorum, quæ priùs quidem & ex Dauid Hierosolyma, & Sion vocabatur, posteà autem propter nefarium illud in Christum, & in eius Apostolos & discipulos perpetratum facinus, à Vespasiano capta, & penitùs deleta & diruta, sic mansit vsque ad tempus Adriani, qui vocabatur Aelius. Cùm autem ille eam paulò pòst renouare, & rursùs ad habitandum condere statuisset, eam ex suo nomine nominauit Aeliam. Et permansit vsq; ad id tempus hãc nacta appellationem, vt quæ vnà cum Christi morte venerandum quoq; nomẽ amiserit, nempè vt vocaretur Hierosolyma.

Act. 11.

Hierosolyma vndè Aelia dicta.

Ex ea ergò genus trahens Theodosia, cùm pauloantè amisisset maritũ Christianũ, erat vidua, gentiliũ vitæ institutum honorans, & filiũ in eiusmodi dogmatibus & doctrinis éducans: qui erat quidem ei vnicus, & vocabatur Neanias. Ea cùm intellexisset Diocletianum Imperatorem venisse Antiochiam, accepto secùm filio, & multis secùm allatis pecunijs, venit ipsa quoq; Antiochiã: & cum ad Imperatorem accessisset, supplicabat. Cùm autem intellexisset Imperator, quænam esset, interrogauit quanam de causa venisset: deindè, & quisnam esset eius maritus, & cuiusnam esset ipsa religionis. Postq̃ autem audijsset eius quidem maritũ, qui erat Galilęus, decessisse, ipsam autem deos, quos colit Imperator, adorare: venisse autem supplicatum, vt eius filius militaret, de eo est lætatus: & ijs acceptis, quas attulerat, pecunijs, se eius petitionẽ lubenter impleturum est pollicitus. Cùm autem eius quoquè filium Neaniam adspexisset, & fidem ab eo accepisset, quòd ex matris traditione ipse quoquè deos coleret & honoraret, & alioquì in Græcorum disciplinis esset summè eruditus: adolescentẽ admiratus, vidensque eius spiritum superare ætatem, & ingenij firmitatem ac grauitatẽ ex morum modestia intelligens, constituit eum ducem Alexandriæ, iubens illuc venire, & quoscunque inuenerit seipsos nominantes Christianos, & Crucifixum obseruantes, omnes quidem eorum facultates publicare, ipsos autem malè vita priuare. Cui Neanias: De ijs, inquit, audiui, ô Imperator, eos quendam filium Dei colerę, qui dicitur Christus: esse autem eos viros inobedientes, fortisque & constantis animi, & mortem minoris facere, quàm dijs offerre sacrificium. Quamobrèm hoc mihi videtur difficile, posse eos ad nostram traducere religionem. Propter quæ Imperator, velutì quadam rabie impletus dæmoniaca, blasphemã mouit linguam aduersùs Christum

Neanias præficitur Alexandrię. Is autem est Procopius.

ſtum Deum & Saluatorem noſtrum: Ego quoquè, dicens, cùm eorum ſcripturas ſępè legerim, ex eis nihil accepi vtilitatis. Nam Deus quidem eorum, vxorem (vt aiunt) nõ duxit: in quem autem ij credunt Chriſtum, is dicitur quidem natus ex muliere: à Põtificibus autem & toto populo Iudæorum, tanquàm maleficus, morte damnatus, & corona ſpinea coronatus, irriſionesque & innumerabiles perpeſſus contumelias, deindè etiam cruci affixus, & tandèm aceto felle temperato potatus, ità emiſiſſe animã: cuius ſuſpenſi corporis quoſdam ductos miſericordia, id vix tandèm ſepelijſſe. Si autem is erat Deus, cur hæc ſuſtinuit? Quomodò autem eſt Deus, & quî poſſit ſeruare, qui ne ſeipſum quidem potuit liberare? Hæc filius perditionis. Sermo enim Crucis (vt ait diuinus Paulus) ijs, qui pereũt, quidem eſt ſtultitia: nobis autem, qui ſeruantur, eſt virtus Dei. 1. Cor. 1.

Hæc ergò cùm dixiſſet, & duas militum cohortes ad ferendum auxilium aduersùs eos, qui contradicerent, ei tradidiſſet, emittit Alexandriam. Sic itaq; procedebat Neanias paratus aduersùs Chriſtianos, qui erat futurus magnũ decus Chriſtianis. Cùm autem ingrederetur viam, quæ ducit Alexandriam, quoniã locus erat æſtuans, & igni ſimilem Solis accipiebat radium, & eueniebat, vt nec ipſi poſſent ingredi, & eorũ equi nimio æſtu eſſent planè reſoluti, noctù potiùs iter inibat. Cùm autem perueniſſet Apameam Syriæ, tota ciuitas die iam lucente fit ei obuiàm ante ciuitatẽ. Cùm illinc autẽ exijſſet, & iter rursùs eſſet ingreſſus, & circa tertiã horam noctis circiter triginta ſtadia abeſſet Apamea, fit protinùs vehemens terræmotus, & viſum eſt fulmen exilire terribile, erantq; omnes quaſi mortui: vox emiſſa eſt è cęlo, dicens: Neania, quò vadis, & aduersùs quem tanto impetu incitaris? Ille autẽ ea, quam habebat, animi libertate, verè dixit omnia: Imperator, dicens, me creauit ducẽ Alexandrię, deditq; poteſtatem, vt quoſcunque inuenerim ex Galilæis, ſeipſos nominantes Chriſtianos, & credentes Crucifixo, eos puniens tollã de medio. Et rursùs audiuit: Quid verò, ô Neania, tu etiã cõtra me venis? Ille aũt reſpondit: Tu aũt quis es, Dñe? nõ poſſum enim cognoſcere. Ei, cũ ſic dixiſſet, ſtatìm appàret Crux cryſtallo ſimilis, voxq; è Cruce exijt, dicẽs: Ego ſum Ieſus crucifixus Dei filius. Neanias aũt: Dictum eſt, inquit, mihi ab Imperatore, ꝙ Deus, quem colunt Chriſtiani, vxorẽ non habuit: quomodò ergò tu teipſum dicis eſſe Dei filiũ? Et ſi es re vera Dei filius, quanam de cauſa te condemnârunt Iudęorũ Põtifices, & Pontio Pilato Præſidi, tanq̃ vnum ex reis damnatis, tradiderunt? Quomodò autem etiam ligno Crucis affigi ſuſtinuiſti, & acetum felle mixtum tibi præberi? Chriſtus in via appàret Neaniæ.

Ei autem rursùs vox declarauit, dicens: Neania, quoniam vidi te futurum mihi vas electionis, oportet me tibi meum ſignificare conſiliũ, & ſuſceptæ carnis œconomiã. Nisì enim ego fuiſſem traditus, non eos, qui erant traditi diabolo, vt Deum decebat, reuocâſſem. Si non fuiſſem condemnatus, nõ ijs, qui erãt condẽnati, dediſſem remiſſionem. Si non fuiſſem ligno Crucis affixus, nõ eos reformâſſem, qui eſu ligni interièrant. Si non morte eſſem affectus, nõ eos, qui morte erant affecti, viuificans excitâſſem. Hæc cùm dixiſſet Dñs, & diuino gaudio implêſſet animum Neaniæ, aſſcendit in cælos: In hoc, dicens, ſigno, quod tibi apparuit, vince hoſtes: & pax mea erit tecùm. Ille autem cùm gaudio, vt dictum eſt, & audacia, & fide eſſet impletus, cum ſuis militibus hac ipſa hora noctis acceſſit Scythopolim. Deindè cùm clàm accerſijſſet adoleſcens eos, qui erant aurifices, & qui aurum argentumque fundebant & ſignabant: Poteſtisne, inquit, mihi vas efficere, quod ego vobis dixero? Illis autem ſuſpecta quidem erat, quæ clàm facta erat vocatio: ſed inſignem viri famam reueriti, cùm communiter conſultâſſent, vno ex ſuis adducto viro excellentiſſimo, nomine Marco: Hic, dixerũt, domine faciet quod voluèris. Miſſis ergò alijs, & accepto Marco, & intrà ſuum introducto cubiculum, eum ſeorsùm allocutus: Fac, inquit, mihi vas, vt ego iuſſero, & à me maximum precium accipies. Cùm is autem eſſet aſſenſus, auri & argenti ponit ante eum, quod ſufficit, & digito oſtendit ei figuram Crucis, quæ ſibi apparuerat. Marcum autem, cùm primùm hoc vidiſſet, ſubijt timor, & dixit: Domine, non poſſum hoc facere. ſcio enim hoc ſignum eſſe Galilæorum: quod quidem ſi reſciuerit Imperator, me malè perdet. Adoleſcens autem ſtatìm Marco dat iuſiurandum, ſe hoc arcanum nunquàm eſſe prolaturum, neque id vlli vnquàm eſſe aperiendum. Sic perſuaſus Marcus, ſeorsùm Crucem efficit ex auro & argento. Cùm autem iam eſſet finem impoſiturus, in ea ſtatìm videntur tres imagines, inſcripta nomina habentes. Vide virtutem ſigni ſanctiſſimæ Crucis.

Erant

Eccè miraculosa apparitio triũ imaginũ in Cruce recèns facta.

Erant autem scripturæ sermonis Hebraici,supernè quidem in principio Emmanuel: in ijs autem rursùs,quæ erant vtrinq;,initijs Michael & Gabriel. Cùm eas autem vellet delere,non poterat,quòd maneret eius manus tanquàm arida. Cùm autem venisset adolescens noctù in ædes Marci,& acciperet Crucem iam consummatam,eam videns adorauit,rogauitque Marcum de personis,quę in ea cernebantur,& inscriptionibus. Ille autem: Cùm,inquit,domine,opus iam esset finiendum,hę tres statìm exortę sunt imagines. Non possum autem scire,quænam sint eæ,& quorumnam inscriptiones. Adolescens verò cùm intellexisset aliquam esse in Cruce virtutem, eam rursùs adorauit: Et cùm eam quadam preciosissima purpura inuoluisset, & precium magnũ Marco exoluisset,lætus viam inijt, & vnà cum duabus cohortibus venit ad suam ciuitatem.

Bis Crucẽ adorat Neanias.

Accidit autem eo tempore, vt quædam eiusmodì absurda & improba inualesceret consuetudo,vt filiæ virorum ciuitatum,quæ erant circuncircà,raperentur in vxores ab Agarenis. Cùm autem hoc esset graue parentibus,& eos valdè tangeret,tuncq; conuenissent Agareni,& ciuitatem in orbem circunsedissent, Neaniæ rem exponũt, & vehemẽter rogant,vt eorum calamitatis motus misericordia,inuaderet inimicos, & non despiceret patientes grauissima. Is autem eis statìm morem gerit,& egreditur: & cùm vt fortes ac strenui sui milites se accingerent,curâsset,Crucem quoquè secùm intulit,vt eorum,quæ ab eo visa & dicta fuerant, experientiam faceret, ducens eam, quę in manibus erat,optimam huius rei experiendæ occasionem,& dicens: Nunc cognoscam,an qui mihi apparuisti,sis viui Dei filius,& an in nomine tuo ad nihilum redacturi simus eos,qui in nos insurgũt. Et statìm ab eo vox de cælo auditur,dicẽs: Cõfide Neania: Ego enim sum Dominus Deus tuus,& ego sum tecùm. Cùm hanc ille vocem audijsset,persequitur Agarenos:& cùm esset assecutus, constituit vtrinq; milites à dexteris & à sinistris:& cùm iussisset,vt enses stringerent,imperauit vt ferirent: Perdemus eũ,inquit,aduersarios,opem ferente eo,qui est Crucifixus. Et cùm sic hostes circundedissent,occidunt virorum sex millia,ex viris adolescẽtis nullo nõ modò cæso, sed ne omninò quidem vulnerato.

Insignis victoria Neaniæ aduersùs Agarenos.

Hoc magno trophæo diuinæ Crucis virtute parto, ab eo domum mittitur quidã miles,bonum nuncium matri significaturus. Cui illa occurrit:& cùm intellexisset ea, quæ facta fuerant,summa impleta est lætitia. Cùm autem eius quoquè accessisset filius,eum salutans & suauissimè amplectens: Oportet,inquit, ô charissime dijs agere gratias. Sæpè enim,inquit,sæpè eos sum precata,cùm tu inuaderes inimicos. Ille autem ei dixit: Rectè quidem fecisti,ô mater,orans pro nobis:ego autem sum assecutus præclarum Dei mei auxilium. Illa verò: Nè sic dicas,inquit,ô fili, neque Deum nomines,nè si alij irati fuerint,te malè afficiant. Adolescens autem aperiens matri fores pietatis,& quod est maximè nouum,à parentibus acceptam maiorem referens gratiam,& ei,quę vt esset,solummodò dederat,vt benè esset reddens: Fraus,inquit,ô mater,te abduxit à via veritatis,quemadmodùm res ipsa te docebit. Cùm matrem ergò accepisset,& in eius cubiculum,vbi erant simulacra,ingressus esset: Vobis,inquit,dico dijs, Quis est,qui mihi in bello opem tulit? Hoc autem dicto, non erat vox, non auditus. Statìm ergò conuersus ad matrem: Eccè,inquit,ô mater,dij tibi nullum præbent sermonem,quoniam ne possunt quidem. Illa autem: Quoniam,inquit,ad eos accessisti tanquàm irridens,propterea stultum & superuacaneum putant tibi respõdere. Ille verò, Sed tu,inquit,accedens,ab eis omninò disce,quod quæritur. Illa autẽ cum tanta ad eos accedens reuerentia,cum quanta ad verum quis Deũ accessisset: Rogo vos, aiebat,dij cælestes,omnipotens summe Iupiter, & Iuno regina, & tu domine maris Neptune,& Sol Apollo,& tu vrbis patrona Pallas,& quotquot estis alij dij : non vos estis,qui meo filio & vestro famulo opem tulistis? Et ex æquo erant omnia,vt diuina scriptura dicit,muta & surda. Protinùs autem adolescens habens in manibus arma Crucis,reiecit chlamydem,& diuino zelo impletus, cùm matrem paululùm repulisset,firmis ac solidis insultat simulacris,& impetens calcibus,ea humì detrahit. Deindè cùm in minuta diuisisset,(erant enim facta ex auro & argento) distribuit pauperibus, sic faciens vtilia,quæ erant inutilia. Et matri confidenter, Ego,inquit, sum adiutus à Crucifixo.

Psal.113.

Neanias matris simulacra destruit.

Illa autem cùm vidisset quod factum fuerat à filio,statìm & ipsam naturam,& materna

terna viscera nihil ducens præ vana sua religione,accedit ad Diocletianum,& dicit:O Imperator,filius meus incidit in magnum errorem.credidit enim Crucifixo,& elatus est aduersùs nostros deos: Etenim in meum ingressus cubiculum,eos confregit, & in minutas partes diuisit,& distribuit pauperibus. Ille autē cùm vidisset eius animi perturbationem & vexationem,& partìm quidem esset misertus eius doloris,partìm verò grata & accepta ei fuisset illius magna in deos superstitio: Sis,inquit,bono animo, ô mulier,& omnem expelle molestiā. Fieri enim poterit,vt nos admonitionibus eum in nostram traducamus sententiam: sin minùs,ipse quidem malus malè peribit: tu autem diligenter obserua in toto hoc nostro Senatu,& quem ex eis tibi gratum videris, is itaque sit tibi iudex in filium. Sine autem illum,si non ad nostram traducatur sententiam,ea recipere,quę eius meretur stultitia,qui te & deos affecerit iniuria. Illo autem tempore administrationi Palæstinæ à Diocletiano præfectus fuerat quidam Italus,nomine quidem Iustus,peruerso autem ingenio & mente crudelissimus atq; immanissimus,&,vt semèl dicam,dignus minister eius, qui eum præfecerat. Ad quem scribit Diocletianus,qui versabatur Antiochiæ, vt accepto Senatu earum, quæ sunt circuncircà,vrbium,eat ad ducem Neaniam filium Theodosiæ:se enim ex ea audiuisse,quòd is in grauem errorem inciderit,credens Crucifixo:& si ei quidem persuasum fuerit,vt hanc recentiorem dediscat religionē,& ipsi benè erit,& tu,inquit, maximos honores consequêris. Sin minùs,ablato ei cingulo, subijciatur omnibus supplicijs. Sic enim alijs quoquè incutietur metus,nè similia aggrediantur.

Accusatur à matre.

Postquàm autem legit Præses epistolam,acceptis Senatoribus, venit in ædes Ducis,& misso vno ex satellitibus,Neaniæ suum aduentum significat. Ille verò iussit ingredi. Postquàm autem esset ingressus,primùm quidē eum salutat, deindè etiam tradit ei Epistolam. Ille verò cùm eam legisset,& quæ illic erant in Christum blasphema, adspexisset,& pati nō potuisset,ipse ei fecit id, quod eam pati oportebat: Et cùm eam in multas partes scidisset,& dispersisset,& ventis mandâsset, Ego sum,inquit,Christianus: fac quod tibi est imperatum. Præses autem: Et metu,inquit,Imperatoris, & tua distractus reuerentia,dubito quid agam. Me ergò & hunc Senatum audiens,in nostro conspectu dijs sacrifica,vt significemus Imperatori, te esse persuasum. Nam alioquì quid aliud omninò restat,q̄ vt ego metu vinctus faciam,quod iussus sum? Neanias verò, Pulchrè,inquit,iussisti,vt sacrificem: sacrificabo enim,sed meipsum Christo: cuius potiùs vereor supplicia,quàm vestra,quæ ad tempus dolorem molestiamq; afferunt. Eccè ergò propositæ sunt tibi carnes: castiga Præses, ne tantillùm quidem nostrî curam gerens. Ille autem & audaciam,& ad patiendum prōptum animi studium admiratus adolescentis: Non sic,inquit: nam & tu Imperatori es charus,& ab eo haberis in honore. Deindè adolescens suspectam habens remissam Præsidis responsionem, nè eius reprimeret impetum ad puniendum, & ipse veniret in periculum, nè propter Christum non pateretur,velutì eum ad iram excitans,& bilem ei volens accendere: Dixi tibi,inquit,me esse seruum Crucifixi,& me ei soli credere. Hæc & confidenter dixit,& cùm soluisset cingulū,proijcit in faciē Præsidis. Et sic iratus Præses, vnà cū senatu surrexit,eumq; compræhensum iubet duci Cæsaream: illic enim præerat templi ædificationi. Cæsaream autem hanc dicimus,quam etiam Philippi solemus appellare: quæ etiam priùs appellata fuit Turris Stratonis. Phœnices verò eam appellant Paneadem,à monte ei vicino Panio,ei nomen imponentes. Sed quoniam huius ciuitatis semèl fecimus mentionem,non par esse arbitror prætermittere narrationē,quæ digna est,quæ tradatur vniuerso seculo.

Præclara Neaniæ cōstantia.

Ardor eius pro Christo patiendi.

Mulierem enim,quæ sanguinis profluuio laborabat,quam ex Euāgelijs à Saluatore nostro fuisse à morbo liberatam didicimus, hinc dicunt cepisse originem,& domū eius ostendi in ciuitate,& beneficij in eam à Saluatore collati remanere signa admirabilia. Stare enim super altum lapidem ad fores domûs eius effigiem æneam, flexis genibus & extensis anteriùs manibus,supplicanti similē. Ex aduerso autem eius aliam ex eadem materia rectam viri figuram diploide honesta amictam, & manum mulieri porrigentem,iuxta cuius pedes in columna nascitur quoddam alienum herbę genus, quod ascendit vsq; ad fimbriam diploidis statuæ æneæ: est autem omnium morborū remedium. Hanc statuam dicunt om̄es ferre Christi imaginem. Mansit autem ad nostra vsq; tempora,adeò vt eam quoq; adspexerimus,cùm ageremus in ea ciuitate.

Matth. 9. Luc. 8.

Antiquissima Saluatoris imago, & mira vis herbę apud eam crescē tis.

Cùm in hac ergò Cæsarea sederet Præses,iubet adduci martyrem: Quem cùm adspexisset populus ciuitatis,temulentus errore simulacrorum,palàm clamabant,vel potiùs qui per illos loquebatur,pater impietatis: Hic est,dicentes, qui deorum quidē euertit sacrificia,illos autem destruit,Imperatoris etiam edictū irridet & subsannat. Hæc cùm audisset Præses,tanquàm à malo demone animo efferatus,iubet suspensum iuuenem valdè cędi. Quod cùm factum esset,quidam ex circunstantibus,& vt corporei ad ea,quæ sunt corporis,adspicientes,miserebantur ætatis martyris, & adstantes deflebant. Quos cùm adspexisset pręclarus Christi miles,qui neq; animi perturbatione,neq; vllo tormento vincebatur: Patres,inquit,& fratres,cessantes propter me flere,flete potiùs propter errorē & interitum animarū vestrarū. Is enim est verè dignus lachrymis,vt qui habeat æterna parata supplicia,& dolorem,qui nūquàm cessat. Hęc cùm dixisset,adspexit ad eum,qui potest seruare. Et cùm oculos ad montes sustulisset, vndè etiam sperauit venturum auxilium: Deus,inquit,qui es dux errantium, adiutor eorum,qui sunt in afflictionibus,tu me confirma ad conculcādum maligni stimulos, ad gloriam tui nominis & maiestatis tuæ incomparabilis. Cùm autem essent defessi, qui cædebant,& carnes,tanquàm aqua inanis,in terram defluerent, & non ampliùs appareret membrorum formatio, vt quæ in solis cerneretur ossibus,solum autē cor palpitaret,iussus quidem est reduci,duci verò in carcerem:erat enim vespera.

Neanias verberatur immanissimè.

Psal.120.

Custos autē carceris Terentius(hoc erat enim ei nomen) cùm martyri benè vellet,& multorum,quæ ab eo acceperat,bonorum esset memor,eum quidē includit in carcere interiore propter metum Præsidis: sed ei molle fœnū attulit, & sindonem, & in eis sanctū deponit. Iam autē circa mediam noctem magnū quidem terræmotū excitat Deus in ciuitate. Etenim ipse Deus adest vnà cum suis Angelis,strenuū reuerà athletam visitaturus. Quomodò enim fieri poterat,vt eū, qui sic laborauerat,relinqueret absq; consolatione? Et statim quidē carcer aperitur:reorū autē protinùs soluuntur catenæ. Deindè interiorem ingressi carcerē,in quo erat martyr,eum monent Angeli sub specie virorum,dicētes: Respice Neania. Ille verò respexit, & vidit: Et,quinam estis,qui adestis? placidè rogauit. Illi autem: Sumus,dixerūt,Angeli à Christo ad te missi. Adolescens verò eis proponens probationem eius, quod dictum fuerat: Si, inquit,estis Angeli Christi,genu ei flectite, & signum eius Crucis in vestris signetur oculis. Illi autem sic fecerūt. Et cùm adiecissent,Credis nos fuisse à Christo ad te missos? Ille autem veluti oblitus illorum grauium,quę sustinuerat, tormentorum, fortè quòd maiora pro Christo perpeti desideraret: Tres,inquit,pueros,qui ad ignis fornacem decertabant,iurè Dominus dignatur sua visitatione, & mittit Angelum roscida nube flammā soluentem: A me autem quid factum est eiusmodi? aut aduersùs quem ignem decertaui,vt dignus essem ea,quę per Angelos fit,consolatione? Christus verò erat,qui hanc magnam modestiam & humilitatem in eius cor immittebat. Qui cùm etiam sancto manifestus fuisset in forma humana,lucem emisit clarissimam: & cùm eum aqua adspersisset & tetigisset,fecit surgere, dicens: Non tu ampliùs Neanias, sed Procopius appellaberis: Te ergò fortem præbe & strenuum. Proficiens enim proficies,& patri meo,qui est in cælis,gregem exhibebis. Illum autem tremor inuasit,& flexis genibus: Rogo,Domine,dicebat pelagus tuæ patientiæ, nè iniquitatum mearū recorderis,qui per viscera tuarum miserationum me vultu adspexisti proprio, qui viuus eram captus ab alieno: cōserua integram meam animam. Vereor enim,nè ea fortè timore affecta,propter multam imbecillitatem huius humilis corporis, veniat in periculum circa confessionem suæ in te affectiōis. Ad hæc autem dixit Dominus: Noli timere,ego enim sum tecū. Et hæc cùm dixisset,cor magna impleuit audacia,& tanta lætitia,quanta dici non potest, eius repleuit animam. Sicq; iuit in cælos,ne corpore quidem eius relicto experte diuinæ significationis. Nam inuentum est hoc quoq; totum illæsum,totum intactum, & nec vllas omninò ostēdens reliquias aut typos vibicésve alicuius plagę:sed nec laboris relicta erat illi corpori vlla significatio:sed erat Sanctus animo quidem tranquillissimo totus:corde verò audacissimo,& maxima fiducia pleno: corpore autem sanissimo atque florentissimo. Cor enim eius sperauit in Domino, (vt dicam cū diuino Dauide) & adiuta est & germinauit caro eius,apertè habens mutationem à dextera altissimi.

Angeli eum inuisunt.

Nota hæc Lector.

Dan.3.

Mira humilitas eius.

Christus ei apparet.

Christus eū confirmat, & sanat.

Psal.27.

Psal.76.

Erant autem hæc impiorū auribus incredibilia,& ab eis minimè admitti poterāt.

Magna

Magna enim res est pietas,& quæ magnis opùs habet animis. Erāt autem ij abiecti, & qui nō magna animo agitabant,planeq; humì affixi, & rebus terrenis dediti. Cùm erā vnum ex satellitibus misisset die sequenti Præses, rogauit, an esset mortuus Neanias. Terentius verò custos carceris ei declarat,quęcunq; facta fuerant in carcere. Quę cū audijsset satelles,voluit sanctum videre in carcere. Accedens itaque eum vocauit. Ille verò exaudijt. Erat autem satelles cæco similis. Confessus est itaq; cæcitatem, dicens: Non possum te videre. Cui diuinus Procopius: Quicunq;,inquit,recedit à luce,& seruit dæmonibus,est in tenebris,& nescit quò vadat. Hæc profectus satelles renunciat Præsidi,& alijs,quotquot erant,magistratibus. Is autem statìm sanctum accersit. Qui quidem cùm adduceretur, eius quidem facies resplendebat sicut Sol: totum autem corpus erat mundo linteo simile. Cùm itaq; eum adspexissent ciues, neq; rugam habentem,neque aliquod aliud signum supplicij, repleti admiratione, velutì accepta quadam luce in Deum pietatis,simul cum militibus, Deus huius sancti,dixerunt,fer nobis auxilium. Et sic quidem multitudo. Præses autem erat,vt dicitur,asinus lyram audiens. Non modò enim ipse non agnouit,sed eos etiā,qui agnouerant, studuit peruertere. Postquàm enim vidit multitudinis,quæ facta fuerat,ad Deum cōuersionem, è sede surgēs,& manum extendens: Fratres, quid magnum, inquit, adspexistis? quòd dij magna vsi clementia, facilè suum reformârunt famulum? Cui sanctus, multò lepidiùs spiritali sapientia eludens & conuincens mundi calliditatem: Re vera,inquit, vt dixisti,sum reformatus: sed si hoc donum dijs asscribis, vobis eūdum est ad eorū templum,vt sciatis quisnam ex ijs nos benignè adspiciens,fecit reformationem. Ille autē (facilè enim persuadetur inscitia,& maximè,cum velle & credere simul conueniunt) maximo statìm repletur gaudio,iubetque forum ornari,quantùm à prætorio ferebat vsque ad templum,& solum sterni linteis,& præcones supra muros ascendentes, alta voce clamare,Quòd Neanias filius Theodosiæ mulieris senatoriæ,ductus erat pœnitentia,& dijs modò vellet offerre sacrificia. Multi credunt in Christum.

Cùm hæc autem audiuissent,quicunq; ex ciuibus gentilem sequebantur religionem,valdè quidem sunt lætati: Christiani autem magna afficiebantur molestia. Confluxerat autem multitudo frequētissima. Sanctus verò cùm rogâsset, vt solus ingrederetur,dicens: Quoniam solus eos affeci contumelia, me oportet magna vti excusatione. Cumq; ingressus portas clausisset,stat ad Oriētem, & totum suum corpus obsignat: deindè manus & oculos tollens in cælos: Domine,inquit, Iesu Christe fili vnigenite patris,qui nō *cadit sub adspectum,qui verbo omnia produxisti, & voluntate tua contines,qui extensus es supra lignum,& alligâsti fortem, & ijs, qui ab illo vincti erant,æternam peperisti libertatem: ipse nunc quoquè extende tuam, quæ sub adspectum non cadit,manum omnia efficientem,& execrādas eorum, qui falsò nominantur,deorum contere statuas,quæ fabricatę sunt ad tuum decipiendum figmentum: vt & eorum arguatur imbecillitas,& pudore afficiatur iniquus Imperator cum Præside, qui est æquè impius: & glorificetur nomen tuum,quod est à me inuocatum: & omnes sciant te esse,qui semper viuis,& es Rex solus æternus & immortalis. Hæc cùm dixisset,& signum viuificæ Crucis in aëre iecisset aduersùs statuas: Vobis,inquit, dico immundis simulacris,timete Dei mei nomen,& in aquam resoluta, in hoc tēplo dispergimini. Deindè cùm manum tetigisset Apollinis,eum cœpit diuellere: & sic eadē hora triginta sunt deiectæ statuę,& in aquam solutæ protinùs,& extra templum diffusę: adeò vt nonnulli ex ijs,qui illic adstabāt,cùm vidissent quod factum fuerat, valdè sint mirati & clamauerint: Christianorum Deus,fer nobis auxilium. Totū corpus Cruce consignat. Ecce virtutem signi viuificæ Crucis. 30. simulacra in aquā redegit.

Præsidem autem,qui erat animi valdè dubius,ob contrita simulacra, & ob cōuersionem militum ad pietatem,excitat qui bonis inuidet diabolus: & sanctum quidem Christi martyrem curat conijci in carcerem: Militibus autem, eos intuēs, dixit: Quid verò? vos quoquè estis Christiani? Cùm illi autem, tanquàm vno ore, essent assensi, ægrè ferens Iudex,volebat quidem eos varijs punire supplicijs,& sic irę suę afferre solatium,vt qui in eos acerbum concepisset odium, quòd desciuissent: timebat autem, nè à duarum cohortium multitudine,excitata seditione, interiret. Statuit itaq; cum magna militum multitudine eos repentè inuadere,nè id sentirent: & cùm eos in orbem circundedisset,tollere de medio. Cùm autem iam aduesperasceret, duarum cohortium milites cum duobus tribunis ad sanctum venientes in carcerem, rogabant, Milites multi credunt.

vt ipsi quoq; referrentur in catalogum Christianorum. Quibus martyr: Fratres, vultis vos quoquè, inquit, Regi meo militare? Ijs autem magnum animi impetum ad hoc ostendētibus, Martyr valdè est lætatus. Et cùm rogâsset custodē carceris, qui ei (vt iam dictum est) benè volebat, sinitur egredi è carcere: (dedit enim fidem se non esse fugiturum, propter magnum martyrij desiderium, & quòd ille magis sitiret pro Christo profundere animam, quàm amici impietatis eum interimere.) Postquàm autem est egressus, noctù venit ad Leontium ciuitatis Episcopū: cumq; eum conuenisset, tradit milites, mandans, vt ei curæ esset illorum baptismus. Ille verò cùm accepisset, & deindè etiam catechesi instituisset, baptizat eos cum duobus eorū tribunis, eosq; impertit viuifico corpore & sanguine Christi. Quos post baptismum diuinus rursùs Procopius docebat pietatem, à diuina ipse doctus gratia, & faciens id, quod illi factum fuerat, & id effectus ijs, qui crediderant, quod illi erat spiritus: & rursùs dans gratìs id, quod ipse gratìs accipiebat. Erat enim & sermone iucundus, & in congressione admodùm placidus & moderatus, & ad aures detinendas, & fidem eis faciendam longè vtilissimus. Eius autem doctrina sic habebat:

Post catechesin baptizantur & accipiūt Eucharistiam.

Fratres, scitis cui Regi militatis, & cui pacta conuenta fecistis? Oportet autem ea conseruare firma & stabilia, & propter nullum ex ijs, quæ delectant, neq; vllum ex ijs, quæ molestia aut timore possunt afficere, discedere ab eius amore. Hoc autē pulchrè poteritis facere, si voluèritis præsentia conferre cum futuris. Quid enim nunc erit adeò terribile, atquè gehenna ignis æterni, cùm neque id, quod vrit, omninò lucē habeat, neque id quod punit, vnquàm cesset? Vbì verò ità punierit homo, vt Dei manus eum, qui semèl fuerit cōdemnatus in illam *incidere? Quid autem ex bonis præsentibus tantam attulerit voluptatem, quantam Deus ipse largitur ijs, qui eum dilexerūt: cuius pulchritudo quidē est inexplicabilis, vis autem inexpugnabilis, gloria æterna, & cuius vniuersa fiunt omnium dilectorum, totius scilicet terræ & maris fines, cæliq; & Solis, & astrorum pulchritudo ac magnitudo? Quid enim sunt hæc & cuiusmodì, si conferantur cum bonis, in quæ nō cadit interitus, quæ sunt Dei amicis reposita, quæ neque oculus vidit, nec auris audiuit, neque omninò in cor hominis ascenderunt?

Esai. 64. 1. Cor. 2.

Cùm autem adhuc loqueretur, & vellet maiorem doctrinæ seriem contexere, Præses emissis satellitibus, eos adduxit: & cùm stitisset ad tribunal: Iam omninò, inquit, à vano errore discessistis, & vertiginem ac caliginem deposuistis, quam execrandus iste in vos effundebat? Si hæc ergò ità se habent, vt diximus, accedite, & dijs sacrificate: si sic enim feceritis, maiores consequemini honores ab Imperatoribus. Illi autem perindè àc si vellent ostēdere diuini Martyris orationem non esse effusam in aërem, sed cecidisse in terram bonam, & fructum ostendisse multiplicem, excipiētes dixerunt: Quibusnam dijs, ô præses, sacrificabimus? Quamnam autem ab eis vtilitatem sperantes nos percepturos, qui neque possunt sibijpsis opem ferre: vt qui ab vno homine, eoque victo tam facilè, quàm quiduis aliud, confracti sunt? Quis ergò homo, qui non omninò desipiat, Deum quidem reliquerit, per quem hæc fiunt: coluerit autem ea, quæ sunt circundata tanta imbecillitate, vt qui surdorum, & eorum, quę mente carent, velit esse adorator stultus & insipiens? Hæc iniustissimum iudicem ira replent. Iubet autem magistratus spiculatorum adesse in Nea cum vniuersa manu, quæ illis parebat, eosque sic in orbem circundatos mactari, & martyrem Christi Procopium adesse spectatorem ferro oneratum. Quanam autem de causa sic iussit insipiens? Vt spectaculo eorum, qui interimebantur, timore aliquo concussus is, qui re vera minimè perterreri poterat, persuaderetur, vt sacrificaret. Tantum verò abfuit, vt ille timeret, vt pro eis oraret potiùs, vt bono animo subirent cōsummationem, & digni haberentur, qui essent ex numero martyrum. Quocircà & eum Deus exaudijt, & ab eo vox est è cælo audita, quæ id dicebat. Illi autem viri egregij cum maximo impetu & summa animi alacritate, perindè àc si vocarentur, non vt eis capita amputarentur, sed potiùs vt coronarentur, procedebant ad lictores hostiliter intuentes, ipsi amicè adspicientes, & illos tanquàm bonorum authores obseruantes. Sicque eis sacra amputantur capita cum duobus eorum Tribunis Nicostrato & Antiocho, vicesimoprimo Maij. Quidam autem Eulalius, vir bonus & clarus, cùm ei essent curæ preciosę hæ reliquiæ, noctù veniens cum multis alijs eas tollit: & cùm eas, vt oportet, vnxisset, in loco apto deponit.

Militū constantia.

Plectuntur capite, & eorum preciosas reliquias colligit Eulali^o.

Dei

Dei autem martyr Procopius, maximo ferri pondere, vt dictum est, ei imposito, includitur in carcere. Et *sic quidem negligebat vincula: erat autem intẽtus orationi. Ad eum verò accedunt senatoriæ fœminæ fideles, numero duodecim, dicentes: Nos quoquè sumus ancillæ Crucifixi. Quod quidẽ cùm non latuisset Præsidem, ipsę quoq; includuntur. Cùm eas autem tristes videret sanctus, eas recreauit admonitionibus, dicens: Matres & sorores, cùm oporteat vos abducere corda vestra ab omnibus, quæ ad hanc vitam pertinent, & versari in ijs, quæ spectant ad Deum, scientes quòd vos Deus vocauit in suum thalamum, nemo vestrûm vincatur à socordia. Scitis enim, ꝙ qui est nudus à bonis operibus, illuc nequit peruenire: si quis autem temerè ingressus fuerit, non habens indumenta nuptialia, quid sit passurus, licet scire ex diuinis Euangelijs. Imploremus ergò Dominum, vt confirmet imbecillitatem, & inspiret audaciã. Vbi enim in alijs quoq; bonis nõ possumus aliquid absque illo facere, quid in re tam magna, nempe in martyrio, poterimus, si non habeamus ipsum opem ferẽtem: cùm spiritus quidem sit promptus, (vt ipse dixit) caro autem infirma? Et sic quidem Christi martyr: Eæ verò, Ora pro nobis, dicebant, Domine verè spiritalis: tuæ enim ad Deum preces, erunt validæ nobis apud Deum vires, turris fortitudinis à facie inimicorum: & ab eis custoditæ, qui non cernitur, hostem & veterem nostrum mulierum supplantatorem fundemus ac fugabimus: & sic poterimus consequi magna Christi promissa.

for. + hic

Duodecim matronę in carcere cõfirmanturà Procopio.

Matth. 22.

Matth. 26.

Cùm eæ sic loquerentur cum Martyre, mittens Præses, iubet eas sisti in iudicio. Cùm autem de ijs quoquè audiuisset Theodosia Senatoria, accedit visura quod erat eis euenturum. Quæ cùm constitutæ fuissent pro tribunali, dicit Præses, Obeditisne, & dijs sacrificatis, vt vos dignas reddatis honoribus, an vestra sponte malum sequentes, deditæ estis vanæ religioni? Illæ verò: Apud te, dixerũt, sit honor tuus, & tu eo fruere: nobis autem vna est gloria, cum Christo Crucifixo cõiunctio. Hæc cùm audijsset Præses, iubet binos adstantes subtilibus eas virgis cędere: deindè ligno appensas, in lateribus & axillis igne comburi. Quæ quidem cùm fiebant, & cum igne conflictabantur, erant eis preces dolorum solatium, adeò vt ipsæ opportunè dicerent cum diuino Dauide: Tribulationes & necessitates inuenerũt me: mandata tua meditatio mea est. Deindè facta est rerum molestarum & grauium accessio. Iubet enim eis quoquè excindi mamillas, sanctas sceleratus ludificans, & dicens: Vobis omninò opem laturus veniet Crucifixus. Illæ verò: Et opem tulit, dixerunt, & ijs, qui sapiunt, opem feret. Hoc autem apertè probatur, quòd nos, quæ sumus mulieres, efficiat simul & deos tuos, & tormenta, & tuum ridere supercilium. Hoc iudicem ad maiorem accendit insaniam, & iubet rursùs ignitos globos æneos admoueri alis sanctarum. Quod cùm factum esset, & rursùs subsannans Iudex diceret: Sensistis ignem? Eę dixerunt: Tu senties, dum igni immateriali assiduè vréris. Nobis autem inexpugnabilis adiutor est verus noster Deus, quem ipse non vides magìs, quàm qui cæcutiunt, magnum hunc & manifestum Solem.

Constans matronarũ responsum

Cruciatus immanes.

Psalm. 118.

His adstans, vt dictũ est, & videns magna Theodosia, diuinas statìm concipit notiones. Eam enim subijt sermo Dei efficax, & acutior omĩ gladio acuto, (vt dicit Paulus) eamque totam in altum sublatam & accensam, ad veram traduxit pietatem. Cùm ergò parua omnia reputâsset, opes, nobilitatem, honorem, gloriam, eaque esse parui & abiecti animi iudicâsset, in earum, quæ in præsentia habebantur cõtemptui, & tormentis cruciabãtur, Christi, qui propter nos humiliatus & cruciatus fuit, ancillarum se refert numerum, & beatam illam cum eis dicit vocẽ: Ego quoquè sum ancilla Crucifixi. Hæc cùm adspexisset Præses: Domina, inquit, Theodosia, quis te in hunc errorem induxit, vt patrijs dijs relictis, noua nunc eiusmodì secteris? Illa autem: Non nunc inquit, erraui, sed errabam potiùs, quæ Deo relicto, qui est cæli & terræ opifex, obseruabam abominationes & opera manuum hominum. Cùm multa autem verba inter vtrunq; dicta essent, & videret eam ne minimùm quidẽ persuaderi, eam cum alijs martyribus condemnat ad carcerem. Ea verò quid non faciebat, cùm sacras illas videret fœminas? Extollebat, laudabat, beatas esse propter plagas pronunciabat, eas abstergebat, osculabatur, preciosis mundabat linteis, eis quoquè imponebat medicamenta. Erat enim non ignara medicinæ. Quam cùm vidisset diuinus eius filius, cor habuit plenum exultatione propter insignem lætitiam: & propiùs accedens, Domina, inquit,

Heb. 4.

Theodosia mater Procopij credit, & palã confitetur.

Conijcitur in carcerẽ.

mater mea, quid huc venisti? Quid te mouit, vt à dijs patrijs defeceris? Nũ fortè agnouisti eorum imbecillitatẽ? Illa autem: Fili mi, inquit, cùm adspexissem insignem tolerantiam earum, quæ sunt æquè atq; ego fœminæ, cogitaui hoc aliàs fieri non posse, nisì esset quædam virtus diuina, quæ eas occultè attingens, animum adderet ad patiẽtiam. Et ideò ipsa quoq; statui adorare Crucifixum, qui sic potest confirmare eos, qui credunt in ipsum. Ille autem diuinæ radicis fructus diuinissimus: Beata es, inquit, domina mea, propter has cogitationes, & à Deo missam & excelsam notionem, quæ sic

Baptizatur.

cor tuum cepit. Et cùm eam illa nocte accepisset, committit Episcopo Gerontio, qui eam sancto dignatur baptismo. Deindè cũ eę venissent in carcerẽ, eas admonebat sanctus, instruebat ad cõfessionẽ ꝓ Christo subeundã, & illarũ animos implebat audacia.

Post hæc mittit Præses, vt eæ sisterentur ad iudicium. Cùm autem omnes simul affuissent, statìm dicit Theodosiæ: Vides quẽadmodùm tuî curam gero, & nolo tibi afferre interitum? Conuertere ergò, benignosq; & clementes deos inuoca, & maiores q̃ anteà honores consequêris. Cui beata: Stulte, inquit, & insipientissime, nõ te pudet hęc fusilia & sculptilia deos nominare? Si autem Deo pro viribus assimilari, est primũ bonum & beatum hominibus: si quis vobis optauerit, vt efficiamini dijs vestris similes, restat omninò, vt vos quoq; sitis surdi & cæci, sicut illi, manusq; & pedes habẽtes, qui minimè fungi possint officio. His dictis, iubet Præses eam in os verberari, ab ea pœnas exigens propter pulchra verba, quæ conuenienter rationi fuerat elocuta: deindè extẽsam, verberari à quatuor hominibus. Postquàm autẽ factum est quod iusserat, & relaxata fuit à tormento, iubet rursùs manibus ferreis eius sancta lancinari latera. Aliæ verò diuinæ mulieres videntes eam sic patientem, & è lateribus distillãtem sanguinẽ, intensè pro ea orabãt: Deꝰ noster, dicẽtes, refugiũ & virtus, adiutor in tribulatiõibus, q̃ inuenerũt nos nimìs: ꝓcede, Dñe, & nos eripe ex manibus filiorũ alienorũ. Hęc cùm audijsset Pręses, iubet harũ sanctarũ mulierũ maxillas cædi plumbatis.

Diuè verberatur & laceratur.

Psal. 45.

Itèm aliæ matronę.

Cùm autem hæc omnia ferrent forti & excelso animo, videns stultus Iudex se calcitrare contra stimulos, & ferire adamantem, & ad tumulum proclamare, seq; potiùs pudore affici, vt qui laboret inopia consilij & superetur, quàm efficere, vt illæ patiantur: Nam ille quidem ira mutabatur, & ignem spirabat: earum verò erant vultus lętiores: Et se magìs obesse, quàm prodesse, vt qui credentium numerum non diminuat, sed eum potiùs augeat admirabili harum tolerãtia: vel inuitus humanitate vtitur vir immitis, vt qui pluribus prætermissis supplicijs, iubeat eis vna catena alligatis gladio amputari capita. Postquàm autem audiêrunt sententiam, aliæ quidem fortaßè mulieres fecissent eo tẽpore, quæ faciunt fœminæ, fleuissent, suspirâssent, eiulâssent, suasq; amicas & familiares postremò complexæ essent: hæ verò nihil eiusmodì: sed cùm ducerentur ad mortem, tanquàm ad delicias euntes & conuiuium, atque adeò re vera euntes, (illuc enim ibant vbì est vox & sonus eorum, qui festum celebrant) vultum habebant alacrem, & per orationem se Deo commendabãt. Postquàm autem ad locum peruenerunt, cùm prompto & alacri animo colla inclinâssent, perindè àc si esset amputaturus vincula interitûs, & eas transmissurus ad immortalitatem, eis amputantur capita vicesimonono mensis Maij.

Capita eis amputãtur.

Cùm dies autem aliquot intercessissent, Præses sedens in tribunali, ac crudele quid & immane spirans, athletam Christi iubet produci. Cui dixit: Quid verò? Es'ne satiatus impium & execrandum caput, qui tot animas perdidisti? Non perdidi, inquit martyr, sed à perditione potiùs & interitu traduxi ad vitam. Hæc dixit, & statìm venerabilis illa facies, cùm sic iussum esset à Iudice, ferreis cædebatur manibus: licebatque videre rem horrore plenam, illos quidem, tanquàm feras agrestes, ferreis vngulis lacerantes: hunc autem stantem, non tanquàm virum, sed tanquàm statuam, & ferẽtem plagas immobiliter. Et sanguis quidem valdè fluebat, & terra mirandum in modum fiebat purpurea: nullus autem audiebatur gemitus, neque erat aliquod aliud signum dolentis. Sed neque aliqua rursùs misericordia subibat animum Præsidis. Quocircà nesciebat quispiam, quidnam magìs admiraretur, patientisne tolerantiam, an puniẽtis inhumanitatem. Corde enim magìs efferabatur, videns illum minimè plagis cedere: seque hac ratione iudicabat esse inferiorem, & id esse suam iudicabat calamitatem. Quamobrèm plura ei adiungit aspera & grauia, & iubet eius collum teri plumbatis. Vbì autem hoc quoquè patiens idem erat, transmittitur in carce-

Procopij facies cęditur.

Collũ eius plumbatis teritur.

carcerem, non vt parùm haberet laxamenti (quomodò enim crudelitas humanū qd & clemens omninò in animo versauerit?) sed vt ille potiùs consideraret, quidnā agēs, aut quodnam supplicium afferens, magnum sancti animum attingeret.

Diuinus verò Procopius ingressus carcerem, orabat, vt cōfirmaretur pietas, & vt ipse confessionem ferret vsq; ad finem: pudore autem afficeretur impietas, & vt infirmaret Præsidis machinas aduersùs Christianos. Ipse autē Præses & valdè stupebat, & planè erat dubio & perplexo animo propter multā Martyris constantiā. Quāobrem neque domo est egressus, neque vllum impertijt sermone toto die: immò verò cùm cum febris inuasisset vehemens, & ne sic quidem intellexisset se fuisse à Domino percussum è disciplina, æternis plagis & supplicijs dignam emisit animam. Dei autē verbum crescebat & confirmabatur, multis quotidiè non solùm viris, sed etiam mulieribus ad fidē accedētibus. Res verò martyris adhuc maioris fiebant, vocationi rebus concinentibus, & ad maiora proficientibus. Perspicuum enim erat eum frui spiritûs copiosa gratia, & eum famæ pennis in omnem partem peruadere, vt qui multos curauerit dæmoniacos, non mora temporis & difficultate, sed signaculo solo diuinę Crucis, & imperio facto in dæmones: cui tantum aberat, vt non parērent, vt illud quidem eo quamprimùm faciente recederēt: tātùm autē orarent, nè subijcerētur supplicijs.

Impius iudex scelestam reddit animā.

Signo Crucis sanat dæmoniacos.

Postquàm autem Iustus excessit ex humanis, mittitur ab Imperatore Diocletiano ad regendam Palęstinam Flauianus, qui erat quidem ipse quoq; Italus, & honesto loco natus in Italia, priore quidem nil æquior, immò verò morum peruersitate & animi feritate & dicendi facultate superabat priorem. Postquàm autem venit Cæsareā, accedentes ad eum quidam ex ciuibus, de Martyre ad eum retulerunt. Ille verò rem non differens, curat sanctum statim sistendum: Et, Quod est, inquit, nomen tuum? ille autem: Quod primum est, inquit, & necessarium, & quod tu maximè quæris, Christianus. Vocor verò Procopius, ne hoc quidem habens ex hominibus, sed ex Domini mei Iesu Christi gratia & clementia. A te, inquit Præses, solo fortasse ignoratur diuinus iussus Imperatoris, & quemadmodùm iubet vos sacrificare dijs immortalibus: aut si non pareatis, grauibus subijci supplicijs, & sic malè vita priuari? Mihi autē venit in mentē admirari, quemadmodū cùm eò ætatis processeris, adhuc sustineas desipere: quemadmodùm etiam alios ipse docens, longè absis vt sapias. Deum enim dicere natum esse ex muliere, & ipsum Crucifixum esse ab hominibus: deindè eum, de quo hoc fateris, adorare, non solùm est inscitiæ, sed propemodùm insaniæ. Mihi ergò credens, ab hac vana desiste superstitione: nam & nos habebis, qui tuas priores excusemus iniurias, & maiorem, q̄ priùs, honorem consequēris, & mihi maximè gratificaberis, à pluribus me liberans laboribus, & quæ apud te verba fecimus, ea non frustrà esse facta ostendens.

Ad hæc magnus Martyr Christi Procopius, tanquàm volens maiorem ostendere prudentiam aduersùs Iudicem, qui maiore vtebatur improbitate: Te quidem, inquit, oportebat, ô Præses, opificem & regem cæli & terræ piè nôsse, & eum solum credere esse verum Deum in immutabili natura & impatibili. Si autem vis ex mundanis, & ijs, qui sunt apud vos, philosophis discere, inuenies & Hermē cognomine Trismegiston, id est, termaximum, Socratemq; & Platonē & Aristotelem, qui volunt esse vnum, & non multos deos. Et primùm quidem ante alios audi Hermen: (sic enim habent ea, q̄ scribit ad Asclepiū, illū, inquam, medicum:) Dominus & effector omium, quē Deum quidem vocandum esse duximus, prætereà secundum hunc fecit mundum, qui est & adspectabilis, & sensilis. Quoniam ergò hunc fecit primum & solum & vnū: ei autem visus est pulchrior, & plenissimus omnium bonorum: admiratus est, & eum valdè dilexit, vt fœtū propriū. Vbì est ergò hîc multitudo deorum? Si enim non esset simplex Dei natura, sed multiplex q̄dam & numerosa, omninò in creatione ipsam quoq;, quæ creabatur, naturā diuisissent: & alius quidē cælū cōstruxisset, alius verò terrā, & mare alius. Sin aūt tibi videatur, ô optime Præses, eos factos esse postquàm productum esset cælum & terra, nè eos esse dicas deos, sed res creatas. Etsì enim ipsum Solem adduxerimus, & Lunam, quòd in cælo appareant, & ordinatè certè & concinnè lumen inter se dispertiti sint: & ille quidem totū diem sciat illuminare, hęc verò nocti lucem præbere: non tamen hoc priuilegium eorum tribuemus naturæ, sed diuini potiùs & ab interitu alieni & beati numinis iussum esse dicemus: sicque multiplex principatus

Asclepij de vno Deo testimōium.

reducetur nobis ad monarchiam. A Socrate autem & Heraclito reiecta est & abdicata simulacrorum adoratio. Atque hic quidē expellitur è ciuitate Ephesina: ille verò ab Athenienfibus cogitur bibere cicutam. Quos autem vos deos vocatis, & ante omnes venerandum illum Iouem fupremum deorum, nónne is erat rex Cretēsium? Non eius fepulcrum in hac vtiq; Creta fuit manifestum apud omnes? Quid verò? Nō Neptunus quoquè primus refertur in catalogum Piratarum, & prædo præstantissimus, qui est apud vos deus, inter omnes cognoscitur? Porrò autem eius quoq; sepulcrum fatetur Calabria. Hæc pulchrè sciunt, qui apud Græcos, & qui apud Romanos sunt scriptores. Et quod est elegantissimum, non à Christianis, sed à suis proprijs accusantur adoratoribus.

Iupiter rex Cretensiū.

Neptunus prædo insignis.

Quoniam autem dixisti Christum natum esse ex muliere, & fuisse Crucifixum, audi, ô Iudex, quodnam fuerit arcanum eius consilium, & hoc nouum mysterium. Ex ijs autem, qui sunt apud vos, sapientibus, de ipso & de eius aduentu dicā primùm prophetias. Vocetur ergò Sibylla, eaque mulier, & quæ celebrata fuit apud Græcos & Romanos. In tanto enim honore eam habuêre Romani, tantíque eam fecerunt, nō solùm vulgus, sed etiam Reges, vt Tarquinius multis talentis eius libros emerit. Hęc ergò, quæ apud vos in magna habita est admiratione, in secundo suo libro, de suscipiendæ à Christo carnis consilio, & de eius ortu ex Virgine, apertè hæc prædicit:

Sibyllæ de Christo vaticinium.

Verbum quandò Dei summi est paritura iuuenca,
Clara die in medio stella apparebit ab ortu,
Nuncia permagni signi mortalibus ægris.
Magni tuncque Dei natus venturus ad ipsos
Est homines, gestans carnem, aßimilatus & illis
In terra, huicque Magi portabunt munera, nempe
Aurum, Myrrham & Thus: hæc omnia nanque placebunt.

Iuuencam autem, appellat Virginem expertem nuptiarum.
Apud Hebræos enim Virgo & iuuenca eodem nomine significantur. Rursùs autem eadem Sibylla in eodem libro hæc dicit de preciosa eius Cruce:

O felix lignum, Deus in quo extensus, habebit
Non te terra, domus sed erit tibi regia cæli.

Idem de S. Cruce.

Neque verò hos duos versus solùm refert, sed etiam totam fecit acrostichidē Crucis venerabilis, per eam significans secundum gloriosum ad nos futurum descensum. Ità autem habet hæc Acrostichis, Iesus, Christus, Deus, Filius, Seruator, Crux. Quòd si me parūpèr patiēter audias, ô sapiētissime, ego tibi pauca dicā huius Acrostichidis.

Iudicij signum est tellus sudore repleta.
E cælis veniet rex magnus, cuncta gubernans
Secula, præsens carnem & mundum vt iudicet omnem.
Visu illum cernentque Deum infidi atque fideles
Sede altum, atque animis reddentem iura virorum.

Quòd si etiam vis quædam audire oracula Pythici Apollinis, & Ammonis, qui est in Lybia, & Dodonęi rursùs, & Pergameni, attende diligenter, & scies, Christum filium DEI altissimi ab eis fuisse prædictum, venturum esse ad salutem & renouationem humani generis. Nam cùm Iason princeps eorum, qui dicuntur, Argonautarum, de templo, quod Athenis primùm constructum est in arce, sciscitatus esset Delphicum Apollinē, & dixisset: Prædic nobis, Propheta Phœbe Apollo: cuiusnam erit hęc ędes, & ad quid futura sit in posterū: sic respōdit: Quæcunq; ad virtutē quidem & honestatem vos incitant, facite. Ego autem tres cupio Deū vnum regnantem apud superos, cuius Verbum, ab interitu alienum, conceptum in simplice Virgine. Qui tanquàm ignitus arcus percurrens mundi medium, omnes capiens, eos adducet donum patri. Huius erit hæc ædes. Maria autem erit nomen eius. Cùm verò rursùs Battus hunc Apollinem de Deo interrogâsset, respondit: Vnus mihi vim affert vir cælestis. Cùm passus sit, Deus est, & non ipsa passa est diuinitas. Vtrunque enim simul est DEVS, & immortalis à patre ferens omnia, & omnia matris habens. Ex patre quidem ha-

Apollinis Delphici oraculum.

Item aliud.

habens vitam & vires: ex matre autem mortali Crucem, sepulcrum, molestā & grauem contumeliam. Cuius etiam è cilijs aliquandò calidæ fundebantur lachrymæ, & quinque hominum millia satiauit quinque panibus: hoc enim volebat omnis homo. Christus est meus Deus, qui est in cruce extensus, qui mortuus, qui è sepulcro venit ad polum.

Flauianus autē velutì irridens ea, quæ dicta sunt à sancto Martyre: Egregius, inquit, nobis exortus es Dei & rerum diuinarum expositor, vt qui cælestes feras claues & signacula. Verumenimuerò priusquàm te torquere incipiam, consulo tibi, vt cesses ab impijs his nugis: abneges autem huncà ratione alienissimum Christianorum cultū, & velis deincèps sentire cum Græcis, & parére legibus Imperatorum, honoresque & dona ab eis consequi. Quòd si nolis parére ijs, quæ tibi consulimus & suademus, hoc inuenies lucrum inobedientiæ, quòd cùm omnia tormēta sustinueris, deindè etiam facies, quod iuberis. Sanctus autem: Quoniam, inquit, verum Deum ignorâsti, qui eum potes animæ intueri oculis, tu quidem macta & sacrifica corpora hominum, ea lanians & dissecans. Non enim sentis te mortuis offerre sacrificia, qui es mortuus, & lapis non minùs, quàm ipsi, & nullo sensu præditus. Ego autem sacrifico Deo meo sacrificium laudis per eam, quæ est in ipsum, confessionem & fidem. Si enim pulchra res est lapis, quem tu adoras, & tanquàm Deus est à te existimatus, noli eum secare & diuidere: & cùm eum in multas partes diuiseris, vnam quidem, tanquàm DEVM adorare, & ei thus offerre & sacrificia: altera autem vti ad domum ædificādam, quinetiam ad excrementa, & quosdam vsus profanos. Hoc ipsum autē sæpè fecisti in auro & ligno, & eis obtulisti sacrificium & thus. Cuiusnam est ergò sapientiæ, aut quodnā est arcanum in vestra religione, auro & ligno offerre sacrificia, & ea posteà in lutum proijcere: tanquàm Deum honorare, & deindè comburere: vitam petere & salutem à ligno putrido, & à lapide (proh dolor) nullo sensu prædito, quæ postquàm vos dijs similia effinxeritis, nihil habent amplius? Quamobrem magìs esset rationi consentaneum, vt vos ferro sacrificaretis. Sed vides ipsum quoquè igni fieri mollius, & minus habere virium, quàm priùs. Quid ergò? Ignis vobis est deus existimandus? Sed is quoquè extinguitur, quandò caret materia: nonnunquàm autem aqua quoquè eo euadit potentior. Cùm ergò oporteat relictis rebus materialibus, quæ ad interitum per se inuicèm tendunt, puris factis & sola oratione eum, qui est verè Deus, colere: (Non enim igne opùs est, non lignis ad illius nutrimentum, neque omninò cæde animantium: nullius enim horum egena est diuina natura, immò verò nulla re omninò indiget: rectas siquidem actiones amat Deus vniuersorum: qui tantam in nos humanitatem ostendit & clementiam, vt vnigenitum suum filium dederit ad mortem, vt solueret dolores mortis, & æternæ vitæ conciliatricem nobis suam ostenderet resurrectionem) si tibi videtur, crede ijs, quæ dicta sunt: sin minùs, gladio in me intētato vtere. Hæc cùm clara voce dixisset sanctus Præsidi & ijs, qui circunstabant, mercedem huius dicendi libertatis, impietatis Præses ei minatur: & imperat cuidam Archelao, vt stricto ense virum strenuum conficiat. Cùm is autem alacriter, tanquàm non ad mortē, sed ad vitam vocaretur, seipsum præbuisset, lictoris manus fuit protinùs resoluta, & ipse vnà cum ense in terram lapsus, mansit cogitabundus. Hæc magno stupore affecerunt Flauianum, iubetque vt eius manibus & pedibus ferro ligatis, seruetur in carcere. Magnus verò Christi Martyr, licèt ità se haberet, & ferro esset vinctus, sicut priùs, & humì iaceret, citra impedimentum ad Deum adspiciebat. Quamobrèm per orationem ad eum ascēdebat, & intelligentia eum alloquens: Deus, dicebat, & pater Domini nostri Iesu Christi, qui illuminâsti ea, quæ priùs erant obscura, & hanc quæ videtur, & eam, quæ sub adspectum nō cadit, creatam naturam ex eo, quòd non erat, produxisti: qui tuum figmentum ad teipsum conuertisti, & non siuisti nos proficisci post nostram insipientiam, agimus tibi gratias, & tuæ virtuti & sapientiæ Domino nostro Iesu Christo, per quem & secula fecisti, & nos lapsos erexisti, & cùm peccauissemus, ignouisti, & errantes reduxisti, in captiuitatē redactos, redemisti eius precioso & Dominico sanguine, iacentes suscitâsti, & mortuos viuificâsti. Gratias tibi, Domine, qui adeò supra merita nos dilexisti, quòd nos ad te aduocas & adducis, cōfirmans in fide, stabiliens in spe, illuminās in charitate, nos nō prout nostra merētur peccata, puniēs, sed nobis ex tua benignitate cōdonās, lenitate & tolerātia iudiciū differēs, & ꝑ patiētiam

Magna Procopij constantia.

Irridet idololatriæ sententiā.

Non potest lictor eum cædere.

Precatio S. Procopij.

tiam ad id, quod est melius, nos deducens. Te ergò inuoco, & tuum filium vnigenitũ, & sanctissimum tuum spiritum: audi me, & confirma me, & cursum meum perfice: cõfirma in me quoq; indigno tuum testamentum, & me libera ab insultu diaboli, seruãs à fraude mali Præsidis: doce nos voluntates tuas & sanctas vias: & nè auxilium tuum nobis ademeris, neque tuam disciplinam meis viribus grauiorẽ induxeris. Nos enim non possumus ferre ea, quæ aduersantur. Tu autem potes nos eripere ab omnibus, quæ obluctantur. Conserua nos ad vitam beatam & æternam, quæ est in repletione spiritûs sancti, in incorruptione & regno tuæ diuinitatis: vt inueniamur familiaritate coniuncti, & participes promissionum Christi tui. Ità est precatus, & rursùm vocem audijt eum confirmantem.

Diuinitùs roboratur.

Cùm post sex autem dies sistendum curâsset athletam Flauianus: Antequàm, inquit, tuas carnes consumam, dijs sacrifica. Martyr autem: Corpus, inquit, meũ torque, pro tibi similibus dæmonibus decertans. Præses verò: Non me iritabis, inquit, verbis tuis, vt breuem tibi exitum afferam: sed tuam patiar temeritatem. Nam etsi maleficijs tuis ensem auertisti, & spiculatorem exanimâsti, & nobis om̃ibus tenebras offudisti, non cessabo tamen te torquere per omnia mẽbra, donèc te reddidero obedientem, & effecero, vt quamprimùm imperata facias. Extendatur ergò, inquit, loris subtilibus, & à terra tollatur à quatuor, & crudis neruis ei carnes lanientur, & ardẽtibus carbonibus eius dorsum impleatur. Insipientem enim iuuat flagellorum grauitas. Hæc cùm audijsset athleta, non modò non timuit magnitudinem supplicij, sed perindè àc si vellet apertè ostendere, se & id, & Iudicem despicere propter suam in Christum fiduciam, liberè eum cœpit insequi maledictis: Omnis iniquitatis, dicens, operarie, & ignis æterni nutrimentum, tu valdè peccans in veritatem, dicis me puniri tanquàm insipiẽtem: non aduertis autem te ea mihi largiri, quæ sunt iucundissima, & maximè optanda. Quid enim est, qui Christum amat, iucundius esse potest, quàm pati propter Christum? aut quid maius afferri lucrum, quàm pro eo labores suscipere? adeò vt verear, nè fortè cùm sciueris, quantam mihi afferas vtilitatem, à me puniendo abstineas, vt qui per ignorantiam inimico gratificeris. Contrà autem respondens Flauianus, quòd ei maiora afferens supplicia, flectet, & vt pareat efficiet, eum crebris & grauibus subiecit supplicijs.

Mira animi fortitudo.

Et primùm quidem iussit, vt cùm obeliscos candefecissent, eos eius imponerent vulneribus, deindè sanctum eis confoderent. Vbì autem hæc patiens non magìs castigabatur, quàm castigabat per tolerantiam eum, qui iudicabat, & maximè eius deos probris appetens, non ferens ipse cor commotũ animi perturbatiõe, aliud quoq; in tormentis excogitat. In eius, inquit, membra iam vstulata salem inijcite, & cùm obeliscos accenderitis, addite, vt vel sic cesset deos insectari maledictis, quos colunt Imperatores pro salute omnium. Christi autem martyr dupliciter sauciauit cor Pręsidis, fortiter quidem ferens dolores, prudenter verò se gerens in responsis. Salutem enim, inquit, vocas perniciem, quam sanguiuori Imperatores humanæ naturæ attulerunt, dæmonum augentes potentiam, quos Deus citò mutabit, curam gerens hominum. Ille autem ira pércitus, graue & alienum excogitat supplicium. Iubet enim afferri aram, & super eam extendi dextram martyris, ardentibus repletam carbonibus, eis thure imposito, vt si manu dolorem sentiens, thus in aram immiserit, statim reputetur, vt qui dijs sacrificauerit, & libamen impleuerit. Atq; ara quidem erat posita, extensa autem erat manus martyris: thus tamen simul cum igne portabatur, & natura seipsam abnegauerat. Nam vrebatur quidem manus longo tẽpore, & ignis operabatur: mens nanque, quæ eam confirmauerat, tenebat immobilem. Quicunq; aderat, obstupescebat: error labefactabatur, pietas confirmabatur, Christus glorificabatur, & afficiebatur pudore diabolus.

Atrocissimis afficitur cruciamentis.

Inuicta eius virtus.

Stabat Martyr cælum intuens, gemitumque & lachrymas emittens, & ei, qui dederat tolerantiam, veluti agens gratias: Tenuisti, dicebat, dexteram meam, & accinxisti me virtute ex alto, & non impiè egi à Deo meo. In me, Deus, vota, quæ reddam, laudationis tuæ. Quoniam liberâsti animam meam à morte, oculos meos à lachrymis, & pedes meos à lapsu. Cùm esset itaque Iudex animo valdè perplexo propter fortitudinem Martyris: Quoniam, inquit, dicis te à tormentis nihil affici, vndenàm gemitus & lachrymæ? Absit, inquit, ô tu verè digne lachrymis, vt ego fleã ꝓpter labores

Psalm. 17.

Psal. 55.

cor-

corporeos. Sed quoniam hoc corpus est lutum, lutum omninò, quod accedit ad calorem, solet aquam distillare. Alioqui autem tuam quoquè defleo animam, quòd cùm dæmones colere statueris & impios Imperatores, à Deo defecisti, & cum eis igni æterno es tradendus.

Carcer post hæc verba sanctum accipit. Deindè Iudex scelerata meditatus, iubet eũ suspendi manibus, & perforatos duos maximos lapides suspendi ab illius pedibus, vt grauitate lapidum, omninò conuellerentur & dissoluerentur eius compages. Postq̃ autem eo quoquè tormento vidit eum superiorem, rursùs ad aliud adspexit supplicium, tanquàm non propter generosum animum Martyris, sed propter leuitatẽ eorum, quæ infligebantur, ipse videretur superior. Iubet itaque ei fieri clibanum, & q̃maximè accẽdi: in eum verò inijci Christi athletam. Cùm autem introduceretur, & se diuina Crucis figura signâsset, precabatur. Et dum eo adhuc precante labra mouerentur, flamma fuit dispersa: & cùm ministros circuncircà comprehendisset, id faciebat, quod est sibi à natura insitum: adeò vt qui adspexerant, eo quod factum fuerat obstupefacti, clamarent Præsidi: Quàm ocyssimè consumatur: tota enim ciuitas venit in periculum, nè euertatur eius maleficijs & incantationibus. Atq; tunc quidem Præses ipse quoquè plenus metu & admiratione, emittit athletam in Prætorium. Magni cruciatus.

Postq̃ verò aliquot dies præterijssent, eum condemnat, vt vitã finiat gladio. Cùm autem venisset Martyr ad locum cõstitutum, petit ab eo, qui ipsum erat interempturus, gratiam paruam & vltimam, & quam homo inimicus præbere non distulerit: nẽpè vt liceat se dare orationi, deindè mori. Et ille quidem dedit: ipse verò ad Orientẽ adspiciẽs, & in cælum tollens oculos, precatus est, vt ciuitas quidem custodiretur ab insidijs aduersarij, & vt totus populus eius meminisset: curarẽtur autem ij, qui morbo laborabant: viduis verò & orphanis implerentur, quæ eis deerant: ijs autem, qui iniuria afficiebantur, daretur relaxatio: ijs qui affligebantur, auxilium: ijs, qui fracti erant, vt erigerentur: ijs, qui aberrabant, vt conuerterentur: & vt salui essent ij, qui eius facerent commemorationem, & vt omne malum fugerent. Hæc autem orauit, & vocem audiuit de cælo, simul quidem eum reddentem certiorem, perficienda esse ea, quæ petiuit, & pronunciantem eum esse hæredem regni cælorũ. Hæc cùm audijsset, collum porrigit, & gladio ei caput amputatur: idq; cælesti statim corona coronatur, cùm hymnis in Deum adhuc esset intentus: quos cum intelligentibus Virtutibus intelligenter cantaturus, ascendit in cælum octauo mensis Iulij. Precatio eius sub mortem.

Quidam autem ex fratribus noctù aduenientes, sacrũ eius corpus auferunt, eumq; vnguentis & aromatibus odoriferis refersissent, & pulchrè composuissent, in venerando loco deposuerunt, glorificantes Patrem & Filium & Spiritum sanctum, vnam & veram diuinitatem: Quam decet omnis gloria, honor & adoratio in secula seculorum, Amen.

VITA ET MARTYRIVM SANCTORVM KILIANI EPISCOPI, COLOMANNI PRESBYTERI ET *Totnani diaconi, vt in perantiquis MS. voluminibus habetur.*

PROLOGVS AVTHORIS,

cuius nomen necdùm reperi.

SAnctorum martyrum certamina quotiès ad memoriam redeũt, mentem ardore compunctionis afficiũt. Quo fit, vt fraternæ charitati multum videatur impendere, qui martyrum historias stylo studet memoriæ commendare: & quanuis culpis retardantibus, iter ipse rectitudinis necdùm valeat assequi, at tamen in patriam tendentibus veritatis tramitem monstrat: alioquì sanè miserrimus futurus, si feliciter nauigantibus portum salutis inuideat, dum patitur ipse damna periculosæ nauigationis. Itaque beatissimi martyris Kiliani ac sociorum eius gesta, prout possumus, literarum notis assignare curamus, vt fraterna studia ad amorẽ boni operis incitemus: & quia phialam fratribus exhibere non possumus, saltem cyathum offerimus.

NAR-

NARRATIO.

8. Iulij.

Frequēs est apud scriptores quosdam, vt Scotiā pro Hibernia dicant.

Beatus Kilianus è Scotorum genere nobilibus ortus parentibus, diuinæ gratiæ factus est nobilitate clarissimus. Scotia, quæ & Hibernia dicitur, insula est maris Oceani, fœcunda quidem glebis, sed viris sanctissimis clarior: è quibus Columbano gaudet Italia, Gallo ditatur Alemania, Kiliano Francia Teutonica nobilitatur: qui, vt diximus, nobili prosapia editus, & in ipsa pueritia liberalibus studijs traditus, simùl cum literarum incrementis diligenter cœpit indagare veritatis viam, & tandèm, diuina illum præueniente gratia, spretis humanarum literarum studijs, cunctisque huius mundi illecebris, monasterium petijt, abnegansque semetipsum sibi, tulit crucem suam, & secutus est Christum. In monasterio igitur degens, quantæ obedientiæ, quantæ frugalitatis, quantæ in vigilijs & orationibus instātiæ fuerit, vitæ præsentis terminus declarauit. Quanuìs enim martyrij palma per gratiam magìs, quàm per meritū constet, at tamen bonis operibus adimpletur.

S. Kilianus fit monachus.

Videntes autem fratres monasterij in virtutum profectibus beati viri perseuerātiam, primò cum per Ecclesiasticos gradus ad presbyteratûs officium precibus ascēdere, deindè eiusdem monasterij gubernandi curam suscipere coëgerūt. Ille verò sciens perfectionem charitatis sine proximi dilectione cōstare non posse, apud suos aliquandiù se detineri passus est, vt fratrum prodesse posset vtilitati, imitatus Apostolū, cupientem anathema fieri à Christo pro fratribus & cognatis suis secūdùm carnem. Veruntamen cùm fama beati viri longè lateque crebresceret, metuens ipse, nè popularis fauor maculam aut labem aliquam sibi adferret, cœpit meditari, quemadmodū posset notos & propinquos relinquere, & longè remotas petere regiones, vbì obscurus fama & vilis genere haberetur, sicque liberiùs cultui diuino vacaret. Postquàm igitur deliberatum illi fuit atque constitutum, discedere è natali solo, accitis socijs, in quorum mentibus idem feruor dilectionis ardebat, cum ijs in vicinā Scotiæ Britaniam peruenit: eamq; non longa nauigatione præteriens, Gallias attigit. Indè profectus est in Germaniæ prouinciam, quæ ab incolis terræ illius orientalis Francia vocitatur, ibique in oppido, quod lingua illorum Vuirtzburg dicitur, morari constituit, non veritus incredulæ gentis feritatem, quippe qui animo intrepido coronam martyrij appeteret. Interìm tamen à verbo prædicationis abstinuit, donèc se Romano Pontifici præsentaret, vt apud Romanam sedem, & integrum Christianæ religionis dogma, & licentiam prædicandi acciperet.

Fit presbyter & præfectus monasterij.

Rom. 9.

Venit Herbipolim.

Nota obseruantiam erga Roman. Pontificē.

Hibernia siquidem olim Pelagiana fœdata fuerat hęresi, Apostolicaq; censura damnata, quæ nisì Romano iudicio solui nō poterat. Itaque vir sanctissimus coram Primate Apostolicæ sedis eiusdemque ministris, vt ipsi semina diuini verbi gentilibus erogare liceret, studio diuini amoris expetiuit. Tunc autem præerat Romanæ Ecclesiæ Conon Pōtifex, humanis diuinisque literis pollens, Pontificali officio congruus, in ordinandis Ecclesiasticis rebus discretor idoneus. Is audita fide iam dicti viri charitatis nexibus illigata, Deo quidem gratias egit, illi verò sese charitatis beneuolentia impertiuit, exultans semina diuini eloquij ab insularibus & longè positis doctoribus propagari. Erat, inquam, apud egregium Pōtificem non modica exultatio, quòd cerneret paulatìm euacuari fraudes antiqui hostis, crescentibus ministris diuinæ operationis. Itaque consensu totius vrbis beatissimum virum in præsulatûs officio constituit, quô & chrisma conficere, & ecclesias dedicare, & sacros ordines conferre irrepręhensibiliter valeret. Atque his ità peractis, dimisit eum, monens vt cœpto operi insisteret, à Domino parato sibi præmio æternæ retributionis.

Ordinatur Episcopus.

Beatus igitur Kilianus Vrbe egressus, emenso itinere longissimo, cum Colomanno presbytero & Totnano Leuita, ad locum sibi destinatum peruenit. Veniēns autem ad prædictum oppidum orientalis Franciæ Vuirtzburg, non eum, quem priùs, in ea prouincia Ducē inuenit, sed alium, Gosbertum nomine. Cœpit ergò venerabilis vir paulatìm diuini verbi pabula incredulis populis ministrare. Tantam enim gratiam Dominus ei cōtulerat, vt breui tempore & gentis idioma perdisceret, & eis ipsorum lingua

lingua veritatis semina iactaret. Mirabantur autem omnes non solùm doctrinæ nouitatem, sed magnam quoquè eloquentiæ vim & copiam. Porrò sermonis facundiam, virtutis efficacia comitabatur. Impletum est in illo, quod veritas Apostolis promisit: Ego, inquiens, dabo vobis os & sapientiam. & itèm: Opera, quæ ego facio, & vos facietis. Iohan.14. Luc.21.

Sed cùm iam diuini eloquij semina succrescerent, & in plebe sensìm minuerentur errores gentilitatis, vsq; ad principes populi, sancti viri fama perlata est, adeò vt ipsum quoq; Ducem prouinciæ non lateret: qui sanctum virum sibi præsentari iussit, experiri cupiens, quænam esset hæc doctrina, quam prædicaret, hactenùs ipsi incognita. Erat verò is Princeps magno ingenio præditus, licèt gentilitatis erroribus fœdatus. Vt autem ad eum peruenit vir beatus, constanter veræ dogma religiõis ei cœpit proponere, docens vnum Deum esse in personarum trinitate, visibilium & inuisibilium creatorem & authorem, per quem rationalis creatura, inuidi hostis fraude decepta, sit misericorditer reparata. Princeps verò admirans tantam viri constantiam, & sermonum insuperabilem veritatem, quia, vt diximus, naturali pollebat ingenio, veris se sententijs superatum videns, ad tempus eius distulit auditionem, volens crebra apud se tractare inquisitione, vtrùm eius, quẽ Kilianus prædicabat, vel Dianæ potiùs cultus præferendus esset. Diana nanq; apud illum in summa veneratione habebatur. Interìm egregius vir iugi instantia cõnitebatur Domino lucrari animas, quas diabolus perdere volebat. Ità lucerna super candelabrum posita, omnibus resplendebat: & ciuitas in monte constituta, ab omnibus videbatur. Porrò Dux cernens egregij viri perseuerantiam, secretò venit ad eum, cupiens doctrina eius institui, vt cognito veritatis tramite, declinare posset anfractus erroris. Sic igitur à beatissimo viro catholicæ fidei documentis diligenter instructus, proximo Dominicæ resurrectionis die cũ multis alijs dato nomine, aqua lotus baptismatis, absolutionem pristini promeruit erroris: atque ità factum est, vt tota penè Orientalis Frãciæ prouincia, relicto dæmonum cultu, diuinæ religioni operam daret. Matt.5. Dux Franconiæ credit & baptizatur cũ multis alijs.

O beatissimum virum, Apostolicæ dignitati comparandum. Ad iudicium nanque Domino veniente, Petrus Iudæam, Andreas Achaiam, cæteriq; secùm diuersa regna trahent: inter quos beatus Kilianus Teutonicam Franciam ducet. Quanta erit tunc exultatio patris & prolis in patria, quandò omnibus mundi superatis periculis, nec memoria vlla erit tribulationis? Sed iam tempus est, vt ad beati viri sociorumq; eius martyrium, succinctè referẽdum, veniamus, ità tamẽ, vt moderata breuitas & studioso lectori satisfaciat, & desidioso non pariat fastidium. Dux Gosbertus assidua adhortatione beatissimi præsulis ad meliora in dies proficiebat: sed coniugem habebat pro ritu gentilitatis, quæ quondàm fratri ipsius matrimõij iure fuerat copulata. Hęc * Geila dicebatur. Eas nuptias præclarus vir idcircò noluit in ipsis fidei initijs prohibere, nè Dux ea re absterritus, susceptæ fidei pœnitentia duceretur. Sic & Apostolus in fide necdùm perfectis dicebat: Tanquàm paruulis in Christo lac vobis potum dedi, non escam. perfectorum enim est solidus cibus. Distulit ergò egregius martyr in aliud tempus, quod grauius nouerat: simulq; diuino reuelante spiritu, sciens huius rei occasione sibi & socijs suis conflari martyrium, vt multis intereà prodesset, nõ ilicò tale voluit damnare coniugium, licèt cuperet dissolui & esse cum Christo, Apostolum in hoc quoq; imitatus, qui in sporta per murum à fratribus dimissus est, nõ quòd mortem timeret, sed vt multis ante mortem prodesset. Verũ enimuerò cùm die quodam venerabilis præsul Ducem familiariter alloqueretur, dixisse fertur inter cætera: Fili mi, quem per Euangeliũ Christo genui, gaudeo valdè profectu fidei tuæ: sed multum mouet me, quòd illicitis nuptijs teneris implicatus, nec mediocriter formido, nè à recto itinere tali coniugio retarderis. Legitur enim in sapiẽtissimo Salomone: Qui in vno offendit, multa bona perdit: Iacobo Apostolo illi subscribẽte, dum ait: Qui totam legem seruauerit, offendit autẽ in vno, factus est omnium reus. Porrò in baptismate innouatur homo, idq; non ex quadam sui parte, sed totus. Vt autem totus innouari possit, nihil pristini erroris retinere debet. * Alij Giliã, alij Geilanam vocant. 1. Cor.3. Hebr.5. Act.9. Ecclesi.9. Iacob.2.

Audiens hæc Princeps, primùm hæsit stupore: deindè alta suspiria trahens, (valdè enim diligebat eam, quam habebat vxorem) demùm tale fertur dedisse responsum: Audiui pater, te docente, monere Dominum Iesum, nihil ipsius amore vt antepo-

 namus,

Luc.14. namus non patrem, non matrem, non filios, non vxorem. Et idcircò quanuìs vnicè diligam iunctam mihi vxorem, at illi tamen diuinum præpono amorem. Sed nunc mihi ocium non suppetit inquirendi, vtì eam possim à me dimittere. festino enim cõtra hostes nostræ publicæ rei. Cùm autem reuersus fuero, inuenta opportunitate dimittendi, separabor ab illa. Hæc verò cùm ad aures Geilæ peruenissent, (Quis enim fallere posset amantem?) graui incanduit ira, perindè vt catulis raptis leæna, diuque secùm bacchata, ex eo cœpit quærere opportunitatem sanctos illos viros extinguendi. Neque enim absente marito, tanto cessaret cardine rerum. Felix Kiliane, qui Eliæ & Iohanni dignus es comparari. Elias Iezabelis insidias pertulit, Herodiadis fraude Iohannes martyrium accepit: tu Geilæ æmulatione trucidaris. tamen vna omnibus causa est laboris, testificatio veritatis. Elias non nuptias prohibuit, sed mulieris improbitatem damnauit: at ideò euasit, quòd eum abscondit Dominus. Iohannes & Kilianus quia nuptias illicitas repræhenderunt, fœminea virulentia mortem ꝑpessi sunt. Nulla enim bestiarum feritas in hoc mundo æquiparari potest mulieri malæ. In huius rei exemplum proferri possunt duo omnibus alijs *viri incomparabiles: Samson inuicti roboris dux Israëliticæ plebis, & Salomon inexhausta sapientia laudabilis: quorum vterque fœmineis fraudibus euersus est: hic idola colendo, ille, vndè posset priuari sua fortitudine, aperiendo. Nulla igitur bellua comparari potest malæ mulieri.

Geila Ducis coniunx meditatur cædem S. Kiliano.

Iudic. 16. 3. Reg. 11.

Sed ad id, vndè digressi sumus, reuertamur. Nefanda mulier, de qua nobis est sermo, callida meditatione perquirebat, quemadmodùm sine populari strepitu & vulgi cognitione sanctos viros posset tollere è medio. Armabatur enim iræ impatientia & libidinis furore: & quia diabolus iniqua cupiẽtibus foměta malitiæ subministrat, inuenti sunt duo administri crudelitatis eius, qui promitterent se satisfacturos Geilæ desiderijs, si munera darentur ipsis pro tanti perpetratione sceleris. Ità factum est, vt accepto nefandi operis præmio, voto responderint fœmineæ crudelitatis. Solebat beatissimus martyr Kilianus post paruam dormitionem necessitatis, vigilare ad studium propensæ orationis. Quadam verò nocte cùm leues carperet somnos, ità vt nec dormiret integrè, nec vigilaret apertè, apparuit ei vir habitu formaq; pulcherrimus, qui diceret: Amice Kiliane, surge: nolo te diutiùs laborare: duntaxàt certamine tangéris, & sic victor iugiter mecùm eris. His dictis, abscessit. Euigilans autem egregius vir, intelligens diuinam eam esse visitationem, conuocatis fratribus, inquit: Fratres, vigilemus: citò aderit Dominus, & pulsabit ianuam. cauendum nobis est, nè nos somno torpentes inueniat. Addamus oleum lampadibus, dum tẽpus est, nè si fortè defecerit, tunc incipiamus quærere, quandò non poterimus inuenire. Illis itaq; circa medium noctis orationi vacantibus, carnifices strictis gladijs locum, in quo orabant, penetrârunt. Quos cùm sacer vir intuitus esset, ait: Amici, ad quid venistis? Vos implebitis præceptum: nos cursum consummabimus. His dictis, interfecti sunt, ibique terræ mandati, nè quis rem gestam scire posset. Vestimenta quoq;, cum quibus diuina peragebant officia, sacriq; libri, cum illis defossa sunt, nè quod indicium necis eorum extaret: sed clàm discessisse putarentur causa solitæ peregrinationis.

Visio S. Kiliani.

Mat. 25.

Ceditur S. Kilianus cũ socijs.

Erat tamen nobilis quædam matrona, Burgunda nomine, quæ à principio prædicationis eorum sanctis viris adhæserat, habens cellulam iuxta oratorium sanctorum, quò faciliùs diuinis laudibus interesse valeret. Hæc intenta vigilijs, quæ facta fuerãt, diligenti studio inuestigauit, recedentibusq; carnificibus, linteolo mũdo fusum sanctorum sanguinem collegit, ac terræ diligenter infodit, vigilijs & orationibus iugiter vacans, vbì sanctorum corpora obruta nouerat, excolebatq; locum veneratione, qua poterat, sed occultè, nè sicut posteà factum est, Geilæ iussu remouerentur. Ea em̃ sceleratissima mulier stratis plancis stabulum equorum in loco, vbì sancti martyres humati fuerant, fieri iussit, nè quo indicio sacra corpora proderentur. Ferunt autem ab ijs, qui tunc fuêre, posteris relatum, iumenta eo in stabulo manentia super sepulcra martyrum, nec stercus, nec vrinam reddidisse, honorem martyribus exhibentia: vt quod de capite propheta vaticinatus est, id in eius membris quoquè cerneretur. Cognouit, inquit Esaias, bos possessorẽ suum, & asinus pręsepe Domini sui: Israel aũt me non cognouit. Tali ergò modo sanctorum corpora hominibus propemodùm ignota mansissent, nisi Burgunda, quam diximus, in extremo vitæ posita, quibusdam fide.

Esa. 1.

fidelibus, vbi condita essent, reuelâsset.

Contigit autem, vt dux à bello reuerteretur ad locum, in quo sanctos viros reliquerat: cumq; eos non inueniret, studiosè perquisiuit, quandò & qua causa recessissent, quóve profecti essent. Tum vxor eius, veneno malignitatis deprauata, modò rubore perfusa, modò pallore affecta, aliâs confidentia animata, multos anfractus suæ nequitiæ & fraudi prætexebat, dicens non se eos custodiendos suscepisse, neq; ijs custodes adhibuisse: pro sua voluntate illos & venisse & recessisse, vt peregrinationis suę institutum sequerentur. Sed quem fœmineæ voces non emolliunt? quem à statu rectitudinis non retrahunt? Credulus itaque verbis suæ coniugis princeps, nonnihil à cœpta inquisitione remisit. Sed iuxta Dominicam vocem, Nihil opertum, quod non reueletur, & occultum, quod non sciatur. Cùm ea, quæ facta fuerant, paulatìm obliuioni darentur, vnus eorum, qui sanctos viros gladio peremerat, subitò à dęmone arreptus, ingenti voce clamare cœpit: Kiliane, acriter me persequeris. Igne enim consumor: quod feci, celare non possum. Video imminere mihi gladium, tuo sanguine respersum. Talia diù vociferans, & proprijs se dentibus lanians, à præsenti migrauit ad pœnas æternas. De talibus quippe scriptum est: Duplici contritione contere eos Domine. Alter verò cædis sanctorum conscius, in rabiem versus, gladio se petijt, effusisque visceribus, per tormenta præsentis temporis ad æterna peruénit. Quisnam Geila tibi cernenti talia sensus tunc erat infelix? cruciatibus aucta furebas. Non multò pòst & ipsa bellua, de qua loquimur, à dæmonibus arrepta, quãta poterat voce clamabat: Iustè torqueor, quæ sanctis viris tortores adhibui. Rectè crucior, quæ cruciatus illis paraui. Acriter instas Kiliane, ignem accẽdis Colomanne, fomenta ministras Totnane. Sufficiat vobis vicisse: nimìs vestras vlciscimini iniurias. A calice Kiliane díceris: sed valdè amara mihi pocula infundis. His dictis, miserabiliter vexabatur, ità vt à multis teneri vix posset. Tandèm cum magno cruciatu ad cruciatus diabolo paratos migrauit. Cernimus impletum, quod Veritas in Euangelio dicit: Dominus non faciet vindictam electorum suorum, clamantium ad se die ac noctę, & patientiam habebit in illis? Amen dico vobis, quia citò faciet vindictam illorum.

Matt.10. Percussor martyrum sese prodit, arreptus à dæmone. Ierem.17. Geilam occupat dæmon & secum ducit in tartara. Luc.18.

His ità gestis, aiunt Gosbertum à suis seruis interemptum, filiumque eius principatu deiectum, cognatos affinesque eorum à contribulibus tanta perpessos, vt vix aliqua eis Reipublicæ dignitas ea in prouincia relicta sit. Quæ autẽ horum causa fuerit, vtrùm quòd fidem rectam colerent, ab ijs, qui ab ea deuiârant, talia passi sint: an quòd post cædem sanctorum martyrum à veritatis tramite recesserint, vindictam hãc diuinitùs illatam pertulerint, viderit ille, quem nullum latet secretum, modò nos nihil eiusmodi afferamus, quod incompertum habemus.

VITA S. LANDRADAE VIRGINIS, AB THEODORICO ABBATE CONSCRIPTA.

PROLOGVS AVTHORIS.

Emo qui dubitet, ad gloriam omnipotentis spectare, gesta Sanctorum oblita aut abolita, recolligere aut propagare. Quasì enim in quandam speciem futuræ messis huiusmodi grana iaciuntur, & iacta vberiori segete luxuriant & recolliguntur, cùm auditor studiosus aut extenditur in bonis, aut prohibetur à malis. Hoc studio accensa olìm * priorum licentia, non modò in proprijs, sed etiam in peregrinis desudauerunt studijs: vt Cicero in Oeconomico Xenophontis, Virgilius in Iliade Homeri, Terẽtius in Comœdijs Menandri. Quæ omnia etsì mulcent corda audiẽtium, compertum est quantùm prosint benè intellecta ad correptionem delinquentium. Cæteros vt taceam, quis non miretur feruentissimum illius Ptolemæi regis studium? cui cùm non sufficerent omnia Græcorum gymnasia, auditum est, quo sudore, quo sum-

* for. prisc. scorum

ptu, quibus stipendijs comparauerit vel extorserit ingenia eorum, quos appellant Septuaginta. Hos omnes noster Hieronymus quodam volatu supergressus, literas, velut fugientes toto orbe, persequitur, aususq; ingredi densissimam Hebræorum vel Chaldæorum syluam, infinito labore vsque ad dentium sectionem, cum Amos propheta sycomoros vellicat: fractoque nucleo & peregrina captiuata litera, pugnacem Herculi de manu extorquet clauam, multorumq; annorum sudores Latinis importans ærarijs, alienos labores nostros visus facit. Innumerabiles prætereà alij hoc studio arsêre, qui, vt ait Daniel, ad iustitiam erudiunt multos, & velut stellæ in perpetuas lucent æternitates. Sed quò hæc tam longo repetita principio? Videlicet, vt ostēdam non proteruè, aut mollibus delectatum rumusculis me ad scribendum prouocari: sed sola charitatis intentione, quod nequeo, conari. Neq; enim nullius laboris est, priùs dicta aliter dicere, & vetera in nouum auditorium reportare, vbì nulla hominū species & discolor visus. Aggrediar tamen vna lucubratiūcula vitam beatæ virginis Landradæ, vobis petētibus vt satisfaciam, & cæteras exēplo admirabilis fœminæ ad virtutem vt accendam, eiusq; meritis saltem aliquam debiti mei merear veniam. In ferculo enim nostri Saluatoris columnæ argenteæ, ascensus purpureus, media constrata charitate propter filias Hierusalem. Eapropter etsì nitorem eloquij, aut ardorem necdùm attigimus martyrij, saltem ad mediū suspiremus strati: vt qui nec colūnæ alios portando, nec purpura sumus pro veritate moriendo, medium tamē occupemus, vera rectè credendo, & recta verè scribendo. Satiùs enim est, per huiusmodi detegere ingenium, quàm per Aonios montes & Heliconis vertices, vt poëtæ canunt.

Amos 7.
Dan. 12.
Cant. 3.

VITAE HISTORIA.

CAP. I.

IVLII 8.

Ost gloriosum igitur Dominicæ resurrectionis triumphum, accēso quaquauersùm igne illo, quem Dominus Iesus venit in terram mittere, & voluït vehementer accendi, nō modo viri, sed & fœminæ admirabili illo omnipotentis amore vsque ad contemptum mortis incaluêre. Non ætas, non sexus, aut quicquid potest illicere aut blandiri, currentem Dei morabātur*. Ridebant aspera, calcabant prospera, & pleni spe immortalitatis, pascentem in meridie dilectum, toto conatu, dum vsq; apprehenderent, persequebantur. Tormenti occasio si deesset, secùm * ipsi pugnabāt, & aliam legē in membris suis repugnantem legi mentis, gratia Dei per Iesum Christum quotidiano sui cruciatûs martyrio expugnabant. Ex hac probatæ Christi monetæ massa, egregiæ virtutis imago virgo fuit Landrada, contra ipsum superbiæ gigantem diabolum pugnacissima: virginibus quidem imitabilis, ipsisque viris admirabilis. Atque vtinàm ad exemplar talis fœminæ viri se extenderent, & senectus vel coacta redderet, quod spontè profitetur adolescentia. Francorum soboles, & eorum, quos Maiores domûs appellant, inclyta proles, totam priorū progeniem à stirpe suis meritis nobilitauit & ornauit. Taceo, quòd in matris vtero benedicta, antequàm nata: priùs electa, quàm concepta: abusque incunabulis statìm Christum subintelligere, & quibus licebat motibus infantiam detestari, & nescio quid diuinius studebat sapere. Vnica parentibus, eoque magìs affectuosior: iam & in ea erat videre ætate, quāta postmodùm vas illud repleretur spiritûs sancti gratia & vbertate. Clotarius quartus, à * Ludouico, quem beatus Remigius baptizârat, trium regnorum monarchiā eo regebat tempore, Burgundiæ, Neustriæ & Austrię Pipinus Carlomanni filius cum viro Dei Arnulpho, posteà Metensi episcopo, Maiores erāt domûs, gloriosiores super hac nupèr natæ neptis suæ sanctitate, quàm super eius, cui principabantur, regni cura & moderamine.

Luc. 12.
Cant. 1.
Rom. 7.
Landradæ genus.
* Idem etiā Clodoueus dicitur.

CAP. II.

DEcennium eius nunc prætereo, quod totum tanta percucurrit pietate & gratia, vt nutritores suos quotidiè videretur incitare ad religionis studia. Ad ea venio, quæ posteà proprio sudore elegit, arripuit, tenuit & perimpleuit. Instabant parentes

vnicam

vnicam suam nuptui tradere, recuperaturi fœcunditatem in ramo, cuius erant experti iacturam in trunco. Illa statim, velut si iam ex ipsius sui sponsi ore audîsset: Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam, & obliuiscere populum tuum & domum patris tui &c. reiecto vultu, ea qua decebat, respondens indignatione, nuptias, matrimonia, nouem mensium fastidia, ipsius horæ pericula, & cætera, quæ sequuntur, incommoda, tanta perorauit grauitate, vt ipsos penè parentes admonuerit de continentia & libello repudij. Psalm. 44. Respuit nuptias.

CAP. III.

ABhinc spretis omnibus, & vnius cellulæ clausa angustijs, paradisi perfruebatur latitudine, eodem solo orans & recubans, eademq; angustia, sicco pane & aqua magis prouocans quàm restringens esuriem. Inter huiusmodi virtutes & infirmi huius corporis castigationem, castitatem si prædicem, vt superfluus repræhendar. Balneas ignorauit, mollia strata, etiam febre cùm æstuarer, abhorruit. Cilicio obuoluta, in nuda humo Christi miles exercebatur: quod peccâsse quis poterat, velut si iam ipsa quoq; peccâsset, in se vindicans, & alieni delicti pœnas luens. Mira eius abstinentia. Vitæ asperitas.

CAP. IIII.

MArtinus eo tempore Romæ, Remaclus Traiecti verbo & opere peruigilabant in cura sacerdotali: Trudo in Hasbania in tyronem Christi calescebat. Horum accensa virtutibus, per momenta aut patriam deserere, aut eremum desiderabat inuolare. Interìm nunquàm sine lachrymis, nunquàm dies aut noctes sine afflictionibus habebat continuis, dicens cum Psalmista: Lauabo per singulas noctes lectũ meum, lachrymis meis stratum meum rigabo. Paulos & Antonios semper habens præ oculis, sola & incomitata penè inuaserat solitudinem, si nõ aut ætas, aut quos pascebat, pauperum cura pedem eius tenuissent. Nullus enim clericorum, nullus inopum eius euasit manum, quin aut cibo sustẽtaretur, aut vestibus eius obuolueretur. Quorum enim cellas non intrauit? quorum pedes ipsa non lauit? Mira intentio, & difficilis in hoc tali fortitudo. Forma supra hominem augustiore, & reliquis omnibus quadam maiestate decoris excellentibus, ornatum suum ipsa repræhendere, & vili aliquo palliolo totum corpus suum obtegere: vt qui eam vidisset, non ipsam, sed vltimã crederet ancillarum. Ocium labore castigabat manuum, vigilijs dedita vltra humanum modum. Psalm. 6. Liberalitas in pauperes. Habitûs vilitas.

CAP. V.

REtractat rursùs de eremo, & quæ omnia iam pro Christo reliquerat, totũ id frustrà reputat, si non seipsam quoquè abneget & relinquat. Ibì verò Crucis erecto vexillo, oppansisque omnibus nauigij sui velis, inuitis parentibus, reclamante familia, saltum, quem à feritate inhabitantium belluarum, Belluam vocant, inuadit, erectoque propria manu breui tugurio, ingreditur, & pugnatura cũ diabolo, nescio quæ diuiniora & vltra hominem pugnæ genera aggreditur. Gloriabatur contubernalem se factam Eliæ & Iohannis, quorum alterum corui, alterum mel syluestre & locusta pauerunt. Vrsorum & aprorum, cæterorumque id genus cohabitationes tanta securitate ridebat, vt putares eam illud Iob dicere: Frater fui draconum, & socius struthionum. Habebat tamen & curam pascendi gregis, non vt esu carnium, cuius ab adolescentia nunquàm vel tenuem gustũ attigerat, delectaretur, sed peregrinis & pauperibus hospitio receptis vt solatiaretur. Petit desertum locũ. 3. Reg. 17. Matt. 3. Iob 30.

CAP. VI.

PVer officialis in pascendo pecore dum occupatur, irruentibus tenebris, nocte ingruente, dum per auia porcos prosequitur, ipse quoq; sano quodam errore impeditur. Peruigil enim dum medias noctis agit excubias, eleuatis oculis, arrectis auribus, more illorum Euangelicorum pastorum illustratur. Horrebat à latere veprium densitas, asperitate inaccessibilis, & neglectu intractabilis. Super hunc locum lumen inprimìs cælicum videt, posteà cum lumine cantum exaudit angelicum. Stupebat seipsum, & quid rei portenderet maiestas, tremulis motibus expectabat. Ablata visione, die reddita, in seipsum reuersus, recollecto pecore, miraculum ad virginem renũ ad cælestis oraculi ꝓpitiatorium reportat, & de omĩbus iudicium eius expectat. Illa nihil mora, vtpotè q̃ Angelorũ soleret frequentibus vti colloquijs, futuræ tamẽ nocti cum ieiuniorum & orationis purificatione se præparat. Luc. 2.

CAP. VII.

ACcersit etiam presbyterum, nomine Sigemarum, & cum eo quibusdam secretis animæ lustrationibus celebratis, cum illo suo pastore locum adeunt. Ibi solo recubans, & nescio quæ mystica diuinis auribus immurmurans, terram lachrymis compluebat. Ardebat hyems solito algore horridior, niuibus densissimis, & tristi vredine omnia pigra iacebat. Illa nudis pedibus & lanea singulari induta, quo magis spiritûs sancti igne interiùs incanduit, eo faciliùs aëris incommoda exteriùs sustinuit. Tunc verò cæli aperti, tunc lux cælestis dupliciùs effusa resplenduit.

Visio ei offertur.

CAP. VIII.

VOces etiam angelicæ solita dulcedine præsentiùs insonuêre, & quædam diuinitatis consilia de thesauris cælestibus ad desponsatam Deo virginem reportauêre. Exhinc velut præmonita, & de voluntate sui amatoris edocta, nullam prorsùs prætereundam putauit diem, quin eundem locum reuiseret, & debita illic orationũ munia persolueret. Ità pia voluntas in necessitatem vertitur, vt transgressio putetur, si quicquam de religionis studio imminuatur. Sic peruigilãtem, sic oleum in occursum sui sponsi continuè præparantem, Virginis filius inæstimabilibus donis remunerat, & quasdam velut arrhas de illo ineffabili suo ærario destinat. Stabat in medio noctis silentio incomitata & sine arbitris, & vltra omnem hãc luteam infirmitatem eleuata, libero mentis pede in odorem cælestium vnguentorum currebat, cùm subitò patefactis cælis, comitante lumine, mirifici operis Crux delabitur, & Landradæ, quæ iam mundo crucifixa erat, velut pro munere super contiguum lapidẽ deponitur. Durant adhuc non languidæ fidei certa monumenta.

Cant. 1.

Crux ad eã cælitùs defertur.

CAP. IX.

SIcut enim mollis cera impressam sigilli imaginem recipit & repræsentat, ità & durissimus lapis adhuc nobis eiusdem Crucis totam impressionem integrè demõstrat. Vox interìm administratorij spiritûs audita est: Accipe Lãdrada hoc ab immortali sponso charitatis pignus: ipse tibi Crucis mittit sponsalia, qui in Cruce moriens, restaurauit omnia. Amatoris tui hæc sunt munera. Tali munimine hoc in loco deincèps non nocebunt spiritus immundi, fames, mortalitas, aëris inæqualitas, morbi & pestilentia. Inualescit materia, succumbit ingenium, & considerata tua bone Iesu inæstimabili charitate, vltrà iam non est in nobis spiritus. Ideoq; diuiniora hæc & quæ supra homines sunt, solummodò adorantes, cum reuerẽtia præterimus, & velut submissis alis, à supra firmamento ad terram stylum deponimus.

CAP. X.

VIrgo Dei gauisa de munere, roborata de consolatione, oblita sexûs & ætatis, in quandam virilitatem accingitur, proprijsque manibus negocium, quod non poterat, aggreditur: vepres & spinas extirpare, humum sarrire, ecclesiam in honore & memoria Dei genitricis & perpetuæ Virginis Mariæ conari fundare: & quod mirum forsitan videatur legẽti, proprijs ipsa manibus lapides effodere & comportare, lineã ducere, fundamenta iacere, & in loco sibi destinatæ Crucis nõ alius, quàm ipsa, collocauit ipsum, quod adhuc ꝑdurat, altare. Adfuit indefessæ laboratrici suæ manus omnipotentis vsq; ad consummationem perfecti operis. Tunc verò Lambertũ Episcopũ, posteà Christi martyrem futurum, euocat, & pia commonitum familiaritate, qua se ab initio sanctæ animæ obligauerant, nouæ suæ ecclesiæ consecrationem & reliquiarum impositionem ex voto impetrat. Exhinc iam crescente religione, & passim diffuso vnguentorũ Christi odore, populus Dei spreta austeritate eremi, velut ad plantaria conuolabant paradisi. Virgines ad centesimum, viduæ ad sexagesimum fructum quotidiè colligebantur: plures præterea, quę tricesimum in coniugalitate expectabãt bonum, ex consensu, postposita domo & dulci liberorũ amplexu, fauos pię intentiõis cum tota re familiari cõportabãt ad aluearia Christi. Videbat diabolus, & ingemiscebat: & qui olim dixerat, Ponã sedẽ meã in nubibus cęli, in lateribus Aquilonis, vigẽtes animos in sexu fragili mirabatur, & ab infirmo Dei, quod fortius est hominib⁹, calcabatur. Aliæ patientia, aliæ pugnabãt obedientia. Aliarũ tepens calor moderatis ieiunijs refrigerabatur. Aliarũ tepidius studiũ exẽplis & cõsolationibus * accendebatur. Tanti dux fœmina facti, in cuius ore pallor ex ieiunijs, eleemosyna in pauperes, constantia in aduersis, modestia in ꝓsperis, in seruos Dei iuge obsequiũ, humilitas cordis & vestiũ, sermo etiã modestus, idemq; sufficiẽti sale conditus, quẽ non frangerẽt, quẽ ad virtutem non accenderent?

Suis manibus templi structuram molitur.

Multæ ad eam viduæ & virgines confluunt.

Esa. 14.

** deest, feruentiũ, aut aliqd tale.*

CAP. XI.

HAc tali virginum militia, his gymnasijs in breui locus adoleuit, & in om̃is humanitatis accrescens annositatẽ, nõ vt priùs à belluis Bellua, sed Belysia, id est, benè Elysia, vocari cœpit. Siue enim nemorosam iucunditatẽ, siue fluminũ aut fontiũ irriguam spectes vbertatem, apum quoquè & mellis ceream suauitatem, addita incolarũ Christiana religione: parùm est quod dubites de Elysia beatitudine.

Quæ hoc loco sequuntur in exemplari MS. quod nos vnicum duntaxàt habuimus, deindustriâ omisimus, cùm certum sit, Carolum Magnum nõ posse ad Landradæ tempora referri. Itaque aut author lapsus est memoria, non satis obseruans rationem temporum, quod etiam doctissimis viris nonnunquam accidit: aut imperitus aliquis ea historiæ immiscuit.

CAP. XII.

SEd quid agimus? Cùm paucis immoramur & plurima præterimus, fugiens tamen nos hora præterit, & prolixior sermo missionem petit.

CAP. XIII.

TEndendum est igitur ad finem, & quod residuum superest æquoris, spirante aura sulcandum. Instabat iam dies præmij, & post lõgam carnis & spiritûs luctam, qua semper viuens, semper moriebatur, de proficiscendo præparabat. Incidit autem lectũ ægritudinis, in quo ipsum, quodcunque illud esset, fœnum & stipulam, & similia, quæ liberum exitum impedire solent, iugi doloris igne decoquebat. Depascebantur medullæ, siccabatur caro, exhauriebatur sanguis, cùm tamen nihil de psalmis, nihil sibi omninò remitteret de ieiunijs, damnum suum reputans, si quicquam de solito penso minueretur. Circunstabat morientem matrem sanctarum virginum dulcis cœtus, in seipsis iugi gemitu vindicantium, quicquid illa pateretur. Aliæ lectulo assidere, aliæ caput sustinere, aliæ mappulam apponere, & aquam calidam miscere, aliæ psalmos dicere, aliæ cereos ducere, nulla omninò prorsùs ociosa esse. Illa interim velut præsagiens, consolata circunstantes, de exitûs sui hora prædicit, & sanctum Episcopũ Lambertum accersiri præcepit, vt in morte quoquè eius fruerentur colloquijs, cuius in vita iucundabatur semper consilijs.

1. Cor. 3. — Nota seruorem etiã ægrotãtis.

CAP. XIIII.

ACcepto tristi nuncio, sanctus senex omnibus se expedit, viamque dum maturat, Landrada interim de hac corruptibili domo in æternitatem transmigrat. Sed nunquàm voto fraudatur, cui ad desiderium charitas adminiculatur. Nam in eundo Pontifex ingruentibus tenebris lassos artus humì dum deponit, dulci visione iucũdatur. Semiuigilanti & velut in ecstasim rapto, quadam graui maiestate venerabilis virgo apparuit, & senilem arguens tarditatem, solita & familiari allocutione de mora repræhendit: cur scilicet abeunti mysteria ipse suis manibus non tradiderit, cur oculos non clauserit, pedes & manus ipse non composuerit, cur sudarium ipse non superduxerit, & cætera, quæ illius sunt horæ & officij. Ille excusans negligentiam & prætendens obedientiam: Præuenit, ait, ô virgo officium necessitas, quod tibi nostra debebat infirmitas. Cætera, quę supersunt, tuum est præscribere ex imperio, meum erit facere ex debito, præcipuè de sepulcri loco. Et illa: Arrectis, inquit, oculis cælum suspice, & quò se extendat per medium lucis nimbum Crucis signum, diligenter intende. Lambertus totum se in visionem extendens, & velut quosdam fulguris tractus quo poterat conatu sequens, notat locum Crucis fulgore designatum, cum admonitione virginis ità dicẽtis: Hic sepulturæ locus, hic cinerum meorum erit tumulus vsq; in diem, qua iussit Dominus.

Ad cælos migrat. — Visio S. Lamberti.

CAP. XV.

HAc iucunda illius demonstratione, istius attẽtione virgo cælis recipitur, Episcopus à somno erigitur: & relegẽs visionis suæ libellũ, festinato & pręter vires cursu delatus Belysiam, inuenit eos iam agẽtes de sepulcro intrà ecclesiam. Expleta oratione, episcopali facundia plebem suã alloquitur: postremò de reuelatione ad eum facta sermonẽ ingreditur. Submurmurãt statim vniuersi, & necdùm perorantẽ clamore tumultuario impediunt, & velut impugnant. Hîc, aiunt, fuit consecrata & pręlata: eius opibus hęc creuit ecclesia: hîc per eam puellaris adoleuit turba. Hîc cæcos illuminauit, hic claudos erexit, hîc omnibus incõmodis se opposuit. Tu ipse hîc studiorũ

Miracula S. Lãdradę.

eius adminiculator, tu virtutum attestator, ipsiusque huius ecclesiæ consecrator. Nō est Episcopi, populum lędere: nō est pastoris, oues velle spoliare. Persuasibilis & facetè exornata visio, vt quam viuam tenuimus, mortuam amittamus. Nullum hoc pietatis, nullum hoc officium humanitatis, Sanctam à nobis dimittere, virtutum operatricem alijs relinquere. Age tua pro officio, cætera nos curabimus pro tempore & negocio.

CAP. XVI.

Act. 5. HAc tumultuariæ plebis Lambertus permotus pertinacia, Facile est, inquit, præesse ciuibus, sed difficile placere omnibus. Obedire quidem oportuit Deo magìs, quàm hominibus, sed certus cùm sim nihil posse mutari de omnibus, quæcunque voluërit Dominus, sciens & prudens manum in flammam mitto, & voluntati vestræ interìm me præbeo. Sic ad votum populi virgo sepelitur, sed Episcopo nihil de pristina solicitudine imminuitur. Sciebat enim faciliùs elementa posse mutari, quàm Landradam mentiri. Ieiunium sibi ipse indicit, orationes cum ieiunijs continuat: demũq; exacto triduo, in concione pro re pauca declamat: Dei, inquit, voluntati nolle obedire, contra torrentem brachia est extendere. Ideoque tempus iam est, de vestro quoq; vt pendeat iudicio, quid illa nobis dudùm exposita sibi velit nostra visio. Ocularia fides adhibeatur tumbæ virginis, vt omnis super hoc negocio scrupulus amoueatur. Acclamatur ab omnibus, pedibus eunt in sententiā: & aperta tumba, nō * modò corpus, sed neque ipse reperitur corporis loculus. Expallent tacito murmure cæteri: solus Episcopus Deo gratias agens, & vt filios paternè demulcēs: Quia, inquit, iam quieuit diffidentia, experiamur nunc, quid possit Dei magnificentia.

* modò nō Corp⁹ eius translatum per Angelos.

CAP. XVII.

PRædux ipse viam arripit: populus comes secùm Vuintershouum vsque percurrit: in quo scilicet fundo idem Episcopus olìm à venerabili genitore suo Apro sancto Archipresbytero Landoaldo commendatus, nutritus & adultus, in sanctitatis apicem excreuit. Ibì relegens suæ illius visionis indicia & ostensæ Crucis vestigia, effossa humo, (ô rem nouam, & nouè semper stupendam) virginis glebam cum ipso sarcophago inueniunt transportatam, eo ordine, ea decenti reuerentia locatam, vt nulli sit dubium, angelorum id effecisse ministerium. Hoc tam admirabili spectaculo, tanquàm potatis æterni illius delicijs paradisi, aliquandiù iucundati, digna cum veneratione deuotis manibus terram reponunt, & deficientes in seipsis, cætera omnipotenti Deo committunt.

CAP. XVIII.

Matth. 17. MIremur nunc suscitata cadauera, stupeamus transportata iuxta promissum Domini montium cacumina, & commota ab ortu in vsque occasum elementa. Omnibus percursis, nihil hoc miraculo iucundius, nihil hac iucunditate mirabilius. Certè qui martyri suo Clementi maria aperuit, qui ei inuisibili angelorum officio in contrario elemento marmoreum templum effecit: ipse ille tam piè potens, & potenter pius, per administratorios spiritus virginem nostram, vbì voluït, & sicut voluït, transportauit. Neque mirum, si exemptæ his carceribus piorum animæ, contubernalium suorum fruantur ministerio, quorum dum adhuc in corpore essent, semper vsæ sunt familiari solatio. Ipsi enim sunt, iuxta Apostolum, administratorij spiritus, in ministerium missi propter eos, qui hæreditatem capiunt in cælis.

Heb. 1.

CAP. XIX.

Ad tumulū eius crebra miracula. POst huius angelicæ sepulturæ indicium, tanta se illic vbertate diffudit cæleste beneficium, vt nusquàm copiosiùs effluxerit diuini muneris stillicidium. Quis enim cæcus, quis febre æstuans, quis hydrope sitibundus, quis quocunque incommodi genere anxius, statìm vt petiuit, non accepit? Descendebant non vnus, sed multi ad hanc Probaticam Siloë piscinam, & medicatis cunctis suis inæqualitatibus, cum gaudio redibant. Medeatur & ipsa inuisibilibus animarum nostrarum morbis, & coniuncta immortali sponso, ab amatore suo impetret, vt ad nuptias æternitatis admittamur, priusquàm extinguatur olei nostri lucerna, & antequàm vltima nobis claudatur ianua. Obijt autem sanctissima Landrada,

drada, non minùs martyr quàm virgo, octauo Idus Iulij, virginibus exemplar sufficiẽtissimum, & omnibus bonis imitabile propositum: Regnante Domino nostro Iesu Christo, cui est honor & gloria in secula seculorum, Amen.

In MS. Codice hæc erant ad marginem adscripta alia manu.

ANno Domini millesimo ducentesimo septuagesimoseptimo, die Dominica post festum Apostolorum Petri & Pauli celebrauit venerabilis Philippus Tornacensis Episcopus translationem corporis beatæ Landradæ virginis in Haeltere. Cui trãslationi interfuerunt venerabiles Archidiaconi Magister Henricus de Muda, & dominus Nicolaus, dictus Miso: Dominus Aegidius, tunc Abbas S. Martini Tornacẽsis, & quàm plures alij viri religiosi, & etiam seculares, videlicet dominus Radulphus de Niuella, dominus Iohannes de Haxpoële, & dominus Philippus frater eius milites, & permulti alij, immò innumeri tam nobiles, quàm ignobiles.

VITA S. DISIBODI EPISCOPI ET CONFESSORIS, A S. HILDEGARDE ABBATISSA IVSSV *Helengeri Abbatis conscripta: sed F. Laur. Surius stylum mutauit.*

Est historia diuinitùs reuelata, sed propter authoris singularem sanctitatem & authoritatem minimè contemnenda.

PRAEFATIVNCVLA S. HILDEGARDIS.

IN mystica visione, vt Deus voluit, propter preces & mandatum Prælatorum meorum, Abbatis Helẽgeri & fratrum omnium, in mõte beati Disibodi Deo famulantium, de vita & meritis eiusdem beati patris adspiciebam, & post oblatas visiones libri meritorum vitæ, anno Dominicæ incarnationis millesimo centesimo septuagesimo, regnante Friderico Romanorum Imperatore, sub pressura Apostolicæ Sedis triennio ferè lecto decumbens, ex diuinæ Sapientiæ pietate vocem de cælo, corpore & animo vigilans, ità audiui dicentem:

VITAE HISTORIA.

Lectus Dei Disibodus ab ipsa infantia sua, instàr beatorum Nicolai, Benedicti & consimiliũ, sancti spiritûs gratia perfusus, ad bona omnia, quæ vel vidisset vel audiuisset, magno cordis desiderio adspirabat, vt possit de illo quoq; dici: Ex ore infantiũ & lactentium perfecisti laudem propter inimicos tuos, vt destruas inimicum & vltorem: quæ sic accipienda sunt: Pio affectu infantiũ, verba needùm formare valentium: illorumq;, qui lac potiùs sugere, quàm mira efficere deberent, tu qui cunctorum Dominus es, nominis tui laudem compleuisti, quandò mirabilia tua sæpè in eis operatus es, illis needùm plenã habẽtibus medullam diuinitùs tuam gratiam adspirando, vt multa per spiritum sanctum & dixerint & egerint nescientes: & quandò alios contra carnis iura tanta animi fortitudine roborâsti, vt toto pectore ad cælestia tendentes, carnis opera peccãdo minimè perpetrârint. Nec verò quisquam de his debet ambigere, cùm satis constet, antiqui serpentis versutiam in sanctis illis bona hæc & sancta haudquaquàm efficere potuisse. Fecisti enim hæc propter inimicos tuos, nempè perditos spiritus, vt ad suî pudefactionem, virtutem tuam in paruulorũ ignorantia viderent: sicq; destruas inimicum, id est, illum, qui in bonis omnibus te abnegat: & vltorem, id est, lapides & iacula impietatis suæ contra dicta & miracula tua vibrantẽ, ea carpendo & sinistrè interpretando.

IVLII 1.

Psalm. 8.

Mira Dei opera etiã in paruulis.

Porrò

Porrò Deus in beato Disibodo ab eius infantia vsque in decrepitam ætatem per gratiam suam id effecit, vt nec pueritia eius improbis ludis & leuitatibus dedita, nec iuuentus libidini obnoxia, nec matura ætas ad sinistram intenta fuerit. Adeò enim pompam omnem & fastum mundi huius animo & corpore calcauit, vt quibusdam stultus, nonnullis vanus, alijs errori obnoxius, plerisque verò etiam admirabilis ea causa in suis factis videretur, dicerentque isti: Quid est hoc, quod Disibodus facit? Parentes sanè illius ingenui erant & nobiles, præclaris in Hibernia orti natalibus: sed nec ipsi tamen seculi pompam & gloriam inaniter sectabantur. Tyrannis autem quibusdam superbia tumidis, in ea regione complures per vim & tyrānidem opprimentibus, atque etiam huius beati viri, qui tum adhuc puer erat, parentes in seruitutem redigere nitentibus, cùm illi non ignorarent se ingenuos & libera conditione natos, nec vellent perpeti, vt ab illis præter ius fasque seruitute premerentur, procùl recesserunt, & in eadem regione iuxta flumen quoddam vnà cum filio Disibodo in oppido habitârunt, vbì etiam literis & liberalibus disciplinis imbuendum, religiosis viris eum commendârunt. Agente autem gratia Dei, puer docilis, quæ à præceptoribus tradebantur, capaci ingenio accuratè memoriæ affigebat, atque ea re parentibus suis exilij molestia laborantibus non mediocre leuamentum adferebat.

Parentes S. Disibodi.

Literis & liberalibus studijs adhibetur.

Ità verò in dies proficiens, & tum ætate, tum sanctitate crescens, à studio literarum ad studium bonorum operum progrediebatur, precibus & eleemosynis vacans: ità vt quicquid de DEO auditione accipere aut discendo consequi posset, illud multa auiditate complecteretur. Deniquè per gradus virtutum & ætatis incrementa singulis initiatus sacris ordinibus, cùm tricesimum ageret annum, presbyter ordinatus est. Ea autem dignitate cum Dei timore accepta, fecit instàr boni cuiusdam pharmacopolæ, in horto suo herbas & aromata plantantis, atque in eam curam sedulò incumbentis, vt hortus semper viridis sit, nec vlla in parte arescat. Memor enim fuit vir sanctus scripturæ, dicētis: Messui myrrhā meam cum aromatibus meis: quorum verborum hæc sententia esse potest: Ego qui iustis operibus recta animi intentione operam nauare debeo, carnis meæ mortificationem exhibeo præpotenti Deo, quandò pro illius amore vitijs peregrinus fieri, illorum spurcitiem & immunditiam fugere, nihilque cum illis commercij habere appeto: sed virtutum excolendis aromatibus ipsum verum Deum amore & veneratione prosequi connitor, cælestis desiderij studio à corde meo illius auxilio non deficiente. In hac nimirùm recta & sancta voluntate hic vir beatus tanquàm mortuus mundo fuit, ità vt nō pauci id animaduertentes, haud aliter se gererent, quàm si illum nō nouissent: prorsusq; ab eius conuictu & consuetudine abhorrerent, quòd se totum ille non carni, sed spiritui seruire cogeret.

Fit presbyter.

Cant. 5.

Intereà verò, dum ille sic virtutibus addictus, Deo laudabiliter famularetur, atq; ea causa DEVM amantibus cumprimìs gratus & charus esset: quidam eius regionis Episcopus, ab hac luce ad illam futuræ spei vitam commigrauit: cumque populus noui Episcopi eligendi causà ex more conuenisset, quidam ex illis, qui honestos mores & vitam integerrimam S. Disibodi non ignorarent, eum sibi antistitem magna animorum consensione elegerunt. Plerique verò alij, quorum vita erat repræhensibilis, opponebant sese, ità dicentes: Quorsùm attinet hominem mutum, nihil loquentem, nullam populi notitiam habentem, magistrum nobis expetere? Verùm enimuerò Deus omnipotēs ad beatum virum respexit. Dicit scriptura diuina: Humilem & pauperem iustificate: id est: Iustum, qui se causa DEI ad terram abijcit, seque ex animo egenum & pauperem confitetur, in sanctis operibus iustificate. Iustitia enim aperto pietatis oculo in eum respicit. Sanctus enim vir iste egregiè fuit humilis, paupertatemque perpetuò desiderauit, columbino simplicitatis oculo semper in DEVM intentus, vt æternas sibi diuitias pararet. Itaque & illum dilexit DEVS. Caducas res omnes duxit pro nihilo, ipsam quoquè mortem contemnens, & opera sua omnia in Deum referens.

Creatur Episcopus.

Psal. 81.

Itaque elegit eum iustus ille iudex, vulgo quidem illum abscondens, sed se diligentibus reddens manifestum: atque tametsì quidam id summoperè, admirarentur, eum voluit & magistrum & antistitem haberi. Cùm autem illi, quorum erat sanior sententia, eum cogerent Episcopi onus in se recipe-

cipere, ille pro singulari modestia indignum se clamabat, & qua potuit vi manus ac pedes retrahebat: at illis tamen impellentibus & præualentibus, qui Deum timebāt, diuina dispositione etiam inuitus in Episcopi sede collocatus est. Tum verò Dei iustitiam prædicare & docere cœpit, omnesque, quos potuit, hortabatur vt se Deo morigeros præberent, quodque ab infantia sancti spiritûs gratia perfusus fuerit, iam eructando patefecit. Sanctarum virtutum optima exempla paterno affectu in se illis præbebat: & alij quidem propter virtutes, quas in eo cernebant, amabant eum, & arrectis cordis auribus doctrinam eius excipiebant. Alij verò, qui diuini erant timoris expertes, cum furore vociferabantur: Hic ità viuit, quasi nihil habeat hominis: vndè fit, vt nos vitam ab omni humana consuetudine alienam viuere cogat. Ecquis verò illum audire sustineat? atque ità multis iniurijs illum afficiebant. At ille paucos eosque fideles sibi adiungens, qui ipsi possent in omnibus solatio & auxilio esse, cor suū quotidiè affligebat, dicens ad Deum: Ego tuus seruus, Domine Deus meus, tuæ me pietati prosterno, faciens quæ iussisti. Tu scis, me non nisi te vnum desiderare: planeq; cōfido fore, vt quandoquè impleas desiderium meum, sicut scriptum est: Delectare in Domino, & dabit tibi petitiones cordis tui: quod sic accipiendum est:

Recusat episcopatū piæ modestia, sed cogitur suscipere.

Psalm. 36.

O homo, qui in peccatis conceptus & natus es, contra carnis propensiones & affectum delectare in præceptis illius, qui creauit te, ad memoriam crebrò reuocans, quis sit ille, qui sua passione redemit te. Quod vbi feceris, dabit ille tibi ea, quæ petis: quandoquidem non ea petis, quæ petenda non sunt, sed cordis tui afflictionem humiliato spiritu illi exponens, clamando & dolendo teipsum ceu pecus cogis ad ea, quæ recta sunt, agenda & sectanda. Quotquot autem dant operam agendæ pœnitentiæ, & mala sua hoc pacto emendare conantur, ij filijs huius seculi prudentiores sunt, qui isthuc nec voluêre facere, nec fecerunt. Perplacet autem Deo, vt durum & acre bellū homo suscipiat aduersùs seipsum & draconem diabolum: quique id fecerit, eius preces & vota Deus celeriter complebit, quemadmodùm etiam S. Disibodi, qui quoàd vixit in corpore, multa habuit certamina, quæ tamen bono fine feliciter absoluit.

Ea tempestate, qua vir sanctus populo suo verbis & exemplis præfuit, ingens schisma & magna ludibria in tota illa regione extitêre: alijs vetus & nouum Testamentū oppugnantibus, Christumque abnegantibus, alijs hæreses complectentibus, plerisq; ad Iudaismum se conferentibus, nonnullis in ethnicismum prolabentibus, quibusdā non vt homines decet, sed instàr pecudum, turpiter viuere appetentibus, alijs deniq; morum quandam disciplinam præ se ferentibus propter humanitatem, sed tamen nihil boni facere studentibus. His verò tam fœdis erroribus & Babylonicæ confusioni beatus Disibodus se virili & infracto animo opponens, multa opprobria multasque iniurias patienter tulit, ipsam quoquè vitam profundere magìs optans, quàm tam absurdis & nefarijs rebus suffragari. Cùm autem annos aliquot durâsset in tot malis æquo animo, licèt non sine corporis periculo, nec tamen ea extirpari possent, tandèm pertæsus, ad Dominum cum multis lachrymis has fudit preces: O Deus omnipotens, qui iudicaturus es viuos & mortuos, & in hominum facta inquisiturus: quæ mea vtilitas est, labore conficì in gente hac, quæ tuam iustitiam non modò ferre non potest, sed etiam rabidis morsibus sibi lacerandam sumit?

Sectæ & vitia in Hibernia.

Officiū boni pastoris.

Sic ille orauit. Porrò eorum, quos diximus, errorum architecti & patroni, populusque ijs erroribus implicatus, vt viderunt virum sanctum ipsis nolle assentiri, sed potiùs vbiquè ipsos sine vlla mortis formidine, multa animi constantia repræhendere, non paucas ei tetendêre insidias: & tandèm incredulorum coacto agmine, è sede sua multis affectum contumelijs, exturbârunt. Et ille quidem Deo mâlens in quiete seruire, quàm sine fructu diutiùs apud illos hærere, paucis sibi adiunctis religiosis viris, sedem illam, quam annis decem strenuè & piè gubernârat, patriam quoquè ipsam & res suas omnes Christi amore reliquit, dicens: neque sibi neque alijs prodesse, si illic velit morari, vbì vsqueadeò increuerit perfidia, incredulitas, & pertinax iniquitas. Atque ità peregrinationem diù optatā, pro vita æterna iucundo animo suscepit. Cùm autē ex Hibernia egressus esset, multis peragratis regionibus, & locis nō paucis accuratè exploratis, vbì animæ suæ posset inuenire requiē, tandèm in Alemaniā peruenit. Vbì in durum sanè & ferum populum incidit, at tamen fessus, aliquandiù pedem illic fixit, gentique illi verba salutis & sanctitatis exempla proposuit. Nec deerant, qui audito

Pellitur à sede sua.

Peregrinationem suscipit.

dito illo, amarent sanctum Dei hominem: at permulti nec audire eum sustinebant, tantum abest, vt amore & beneuolētia prosequi vellent. Interim dum apud illos moram facit, apud se deliberans, quonàm conferre se debeat, gratissima beati Benedicti & religionis monasticæ ab illo institutæ fama, ad eum perlata est. Nam non ità pridèm è vita excesserat sanctus Benedictus, & plurimos instituti sui cupidos sectatores post se reliquerat. Intellexit igitur diuinitùs edoctus vir Dei, desiderium suum necdùm cōpletum. Iamdiù enim optârat, vt pro populo suo aliquot veræ perfectæque religionis viros sibi posset adiungere socios. Atque ea causa rursùs loca alia post alia inuisit, nec tamen in gentium illarum moribus, quod ipsi placeret, potuit comperire.

Psal. 85. Flens igitur & orans, dixit ad Dominum: Inclina Domine aurem tuam, & exaudi me, quoniam inops & pauper sum ego: quorum verborum ista est significatio: Afflictiones meas miseratus, inclina tu Domine, qui omnium es rector, aurem misericordiæ tuæ, & exaudi verba orationis meæ: quoniam inops in anima per mentis pusillanimitatem, & pauper in corpore per afflictionum contritionem sum ego, qui te sequi, te diligere super omnia debui. Recordare itaque, quòd ab infantia tibi seruire studui, tuique amore paupertatem & mundi contemptum sempeṛ dilexi. Tum verò Deus propter ingens sancti viri desiderium preces eius suscipiens, suaui consolatione eius animum affecit, quemadmodùm solet ros in herbam décidens: atque etiam per nocturnam visionem indicauit ei fore, vt quandoquè locum voto suo opportunum reperiret. Fecit enim huic beato viro De⁹, vt cæteris amicis suis, qui toto pectore ipsum desiderârunt, quibus propter rectam animi intentionem, qua fidenter in eū toto corde intendebant, videndo, loquendo, audiendo, tanquàm coràm adesse visus est, omnemque ventosam vanæ gloriæ famam ab illis depulit, qua permulti delectantur: qui pro sua voluntate, quandò à Deo quippiam præter fas obtinere cupiunt, simulatas preces & ieiunia suscipiunt: & si id, quod petunt, eueniat ipsis, inaniter sese ostentant & efferunt. Sed eiusmodì homines ceu stipulam ventus disperget. Porrò qui vanitatibus moriuntur, ad eas tanquàm obdormire videntur: sicque superbia, vana gloria, honoris appetitio, cæteraque vitia diuinitùs comprimūtur, nè animus humanus ab amore & amplexibus creatoris sui, eorum infestatione vlla ratione auellatur. Beatus itaque Disibodus gaudio perfusus, pro bona spe desiderij sui quandoquè cælestis gratiæ ope complendi, vbì de hominibus ad Rhenum degentibus percepit, duros quidem & asperos illos esse, sed tamen Ecclesiasticam religionem vitæ deuotione colere: iam pertæsus ludibriorum ipsum irridentis populi, omnis moræ impatiens, properè ad Rhenum intendit iter, atque indè deflectens, & per auia quæque ingrediens, ad fluuium, quem Glauu vocant, peruenit: quo transmisso, montem excelsum & syluigerum conspicatus, in eum post decem peregrinationis suę annos ascendit, ibique lassus residens & quietem captans, ad comites suos Gisualdum, Clementē & Salustum, qui ex Hibernia eum secuti erant, sancto spiritu permotus, ait: Hæc requies mea erit.

Videt visionem.

Sancti homines vanitatib⁹ moriuntur.

S. Disibodi comites.

Cumque deindè montem illum circunquaquè perlustrâsset, & cuncta eius latera accuratè inspexisset, amœnitas illius magìs ac magìs eum incitauit, vt illic cuperet sedem figere. nam & ascensus arduus difficilem præbet aduentantibus accessum, & riuuli ex vtraque eius parte manantes, corporibus magnam adferunt refocillationē. Orans itaque Dominum, ait: Domine, qui supra cælos resides, & moderaris abyssum: precor te, vt loci huius amœnitas ad animarum salutem & iucunditatem cedat. Decet enim, vt in hoc loco à fideli populo tibi fideliter seruiatur. His dictis, in montis descensu ad Orientem, propter aquæ compendium, sibi habitationem designauit, vitæque institutum, quod diù concupierat, strenuè inchoans, orando, vigilando, ieiunando, durè & asperè solitariam illic vitam duxit. Socij autem eius, qui cum eo erant, nè sibi inuicem gaudio essent, singulatìm sibi construxêre habitacula procùl ab illo. Sustentabantur autem aliquandiù radicibus herbarum, cùm alias escas non haberēt. Porrò mons ille in circuitu cum syluis ipsi adiacentibus, locis quoquè tum peruijs, tum inaccessis, non vnius alicuius duntaxàt erat, sed eius prouincię complures homines plus quàm vnius milliaris spatia sibi vendicabant. Indè accidit, vt vel venationis, vel piscationis in propinquis fluminibus, vel lignorum cædendorum, vel aliarum rerum necessariarum causa in eam syluam plerique ingrederentur, & beatum Disibodum

Ducit asperā & solitariam vitā.

dum aut radices effodientem, aut alia necessaria circunquaquè colligentem crebrò cernerent. Indè verò cœpit post aliqua tēporis spatia in populi notitiam venire. Iam eniṁ rumor sparsus erat in vulgū, sanctum quendā hominē, cū aliquot socijs à Deo missum, in eum locū aduenisse. Quod cùm plerisq; admirationi esset, ad eum accedebāt, & de rebus vtilibus cum illo sermones conferebant. Accipiebant autem ab eo verba salutis & vitæ. Ab eo enim tempore, quo à patria exulare voluit, vsq; in præsens multam posuerat operam in gentis eius lingua discenda, eamq; iam pro suo modo & capere & exprimere poterat. Vndè factum est, vt quibus ille sermones & adhortationes indeficientis vitæ promebat, ij res corpori sustentando necessarias ei & socijs eius sępè suppeditarent. Ille verò cum socijs suis pauperes & egenos colligens, quicquid de victu quotidiano superesset, illis distribuebat. Semper enim memoria retinebat, Adamum è cibo perijsse: attendebatque Antonium, Macarium & eis similes patres, herbis & aspero victu fuisse contentos, vt eorum cōfirmatus exemplis, corpori suo molles & delicatos cibos non permitteret, nè ab antiquo serpente deciperetur. Quanto autem magis affligebat carnem suam, tāto illum Deus copiosiori augebat gratia sua, & per miracula quoq; eum celebrem cunctisque manifestum reddebat. Gen. 3.

Permulti enim ad eum adducti infirmi & debiles, per eius merita diuinitùs repentè curati sunt. Sed hocipsum ille præ humilitate reformidans, humanas laudes, quantùm licuit, declinauit. Fama verò sanctitatis eius per totam regionem volitante, quidam religiosi homines ad eum venêre, paruumque oratorium in mōtis descensu versùs orientem ei ædificârunt, in quo diuina officia cum suis celebraret, vt tum ipsi, tum alij ad eum venientes, vitę verba & pascua ab eo perciperent. Alij autem ad occidentem in planitie pedis eiusdem montis, vepres & frutices extirpantes, beato viro hortos & pecudum pascua paruaque tuguria apparârunt. Propter eos frutices, quos vulgò studinos vocant, locus ille initiò dictus est Studernheim. Multi autē etiam ex longinquis regionibus ad beatum virum confluxêre, animas suas bona fide & spe illi cōmendantes. Interim eius prouinciæ habitatores, diuino instinctu compuncti, timere sibi cœperunt, seque negligentiæ accusârunt, quòd locum illum, quem Dominus ad honorem & gloriam nominis suì per sanctum suum visitâsset, ipsi tam propinquum non adirent, nec facultatibus suis ornarent & augerēt. Indè adeò factum est, vt principes & nobiles opulentique homines, cum reliquo eius regionis populo, montem illum cum omnibus finibus eius vltrà decurrentes fluuios Naham & Glan in longum & latum ei & posteris eius donarent, vt pijs hominibus illic congregatis, vitæ degendæ necessaria affatìm suppeterent. Videbant enim in sancto viro mira Dei opera, dicebantque: Laus tibi Domine DEVS, qui hunc sanctum tuum nobis mittere dignatus es.

Multa efficit miracula.

Mons & fines eius dātur illi.

Eo autem munere accepto, vir sanctus multùm extimuit, recordatus malorum, quæ erat plurima perpessus in Episcopatu, flexisq; genibus Dominum orauit, vt oblatio illa ad fructum & profectum animarum spiritûs sancti operatione cederet. Deindè diù noctuque multùm ęstuans, secùm animo reputabat, quemadmodū ex longo tempore desiderâsset rationem aliquam inuenire, qua locum quendam posset obtinere, vbì religiosos & asperioris vitæ studiosos viros colligeret. Didicerat enim in spiritu, par esse, vt spiritalium hominū conuentus eo in loco suo creatori seruiret. Agente autem spiritu sancto, omne animi sui studium & voluntatem ad vitam & doctrinam S. Benedicti, qui iam ad Deum transierat, & quosdam beatos viros, sanctæ institutionis suæ fideles administros, ijs temporibus adhuc superstites reliquerat, appulit, & ad longinqua loca, vbì ea institutio religiosè & sanctè colebatur, nūcios misit, supplices preces offerēs, vt quidam ad ipsum venirent, vineam Domini Sabaoth ad pręscriptum doctrinæ beati Benedicti plantaturi.

Is enim sanctus Pater Benedictus regulam, quę spiritalibus hominibus esset accōmodata, è sanctorum vitis sancto spiritu docente & ostendente condiderat. Ità ergò quamplurimos beatus Disibodus eiusmodi instituti & conuersationis viros religiosos ad se adduxit, quibus etiam oratorium & congrua domicilia in montis supercilio, propter difficilem & arduum accessum, contra Orientem construenda curauit, nè aduentantis populi strepitu interturbarentur, & feruor atque rigor instituti, quotidiana eò confluentium visitatione dissolutus & eneruatus, in desidiam & segnitiem abi-

S. Benedicti regula commendatur.

Multos ad se adducit Benedictinos.

ret. Porrò ipse solitarius permansit in domicilio & oratorio illo, quod in montis descensu ad orientem, vt diximus, extructum erat: vt ad occursantia omnia paratus esset, & superuenientibus pro cuiusque ratione & conditione, opportuna posset responsa dare.

Ea verò fratrum congregatio, tam pietate erga Deum, quàm habitatorum numero crescebat: cunctaq; agenda & habēda, imperio sancti Disibodi subiacebant, cōmunisque ab illis vita secundùm beati Benedicti institutionem exercebatur. Dabat autem operam sanctus pater, vt congregatio illa consuetudine ipsis prę scriptæ regulæ intantùm confirmaretur & coalesceret, vt diabolus vitia in ea parturire non posset, nec suis eam iaculis configere, aut fratres alios ab alijs separare: & vt eadem ipsa congregatio & dæmonibus & hominibus terribilis videretur tum vitiorum abstinentia, tum concordi studio virtutum. Itaque sapienter docebat fratres contra hostiles aëreorum spirituum turmas humilitate confligere, vanitatemq; superbię, mentis arrogātiam & seculi oblectamenta vitare. Proponebat etiam eis accuratè sanè, quæ laus & gloria maneret eos, qui legitimè certarent, & perpetuò circunspecti & cauti essent. Deniquè vniuersum illum fratrum conuentum vallo rigoris & districtionis siue seueritatis totius monasticæ disciplinæ muniuit & circunfodit, nè malignus dęmon derepentè clàm in eum irrueret. Nouerat enim præcipuum hoc illi teterrimo spiritui studium esse, vt possit in homines religiosos siue spiritales incurrere: multoque maiori eum lætitia affici, si vel vnum religiosum praua voluntate possit superare, quàm si multos euertat homines seculares. Cernit enim eum suî se effecisse similem, cùm à cęlesti desiderio corruit, quemadmodùm ipse per superbiam è cælo ruit. Hoc igitur pacto vir sanctus filios suos coadunare & cōfirmare conatus est. Id verò vbi seculares homines didicêre, ex tota illa regione accurrunt, & quicquid ille ad res parandas necessarias facere inchoâsset, ipsi promptis animis perfecêre. Atq; hac ratione effectum est, vt beata illa congregatio annis duodecim ad quinquagesimum vsque perfectorum fratrum numerum excreuerit. Illa enim tempestate pauci huius instituti homines visebantur, nec quisquam viam hanc, nisi probatus, aggrediebatur. Sed spiritus sanctus, qui congregationem hanc plantauerat, etiam rigauit eam, perindè vt ros solet, in pingue solum décidens: ità vt fratres in ea sub monastica disciplina viuentes, de virtute in virtutem proficiscerentur, nec eis remoram aut impedimentum posset adferre antiquus ille insidiator. Vbi enim spiritus sanctus se per miracula præsentem exhibet, illic tortuosus ille coluber timidus est, nec est ausus eò se inferre aut ingredi. Si quid verò clàm ibì seminet, id spiritus sanctus ad eius ignominiam planè conculcat.

Optimè fratres instituit.

Odiū satanę in monachos.

Et merita quidem sanctitatemque beati Disibodi signa & miracula diuina declarārunt, eademque citra fastidium sæpiùs repetebantur: semper enim Deus noua facit. Vir quidam adeò impedita erat lingua è nimia corporis inualetudine, vt verba nulla posset proferre. Is ad virum Dei ex longinqua regione veniens, nutibus & manuū indicijs, prout potuit, lachrymabundus eum orabat, vt apud Deum suis precibus tanto incommodo remedium impetraret. Tum vir pius pro illo orans, & gratiam Dei sibì adesse sentiens, Dominici exempli recordatus, in os hominis insufflauit, dicens: In nomine illius, qui dixit olìm muto, Epheta, & ille loqui cœpit, tibi pręcipio vinculum infirmitatis, quod hominis huius linguā eneruâsti, vt dissoluaris, nec deincèps, quô minùs loqui possit, vllum ei pręstes impedimentum. Dixit, & mox lingua illo nexu expedita, articulatè humanas deprompsit voces, gratiasque egit Deo & beato Disibodo.

Marc, 7. sanat hominis impeditā linguam.

Oblatus est etiam viro Dei hydropicus quidam mirè inflatus, cum multis lachrymis salutem petens ab eo. Sed illo nonnihil hæsitante, & se indignum affirmante, qui rem tantam faceret, amici hominis etiam suas iunxêre preces: quibus ille victus, omnipotentem Deum pro misero rogauit, eumque manibus suis tangens, benedixit, morbusque diuina agente gratia paulatìm euanuit.

Itemq; hydropicum.

Leprosus quoquè mirè deformis & horridus, ad eum accessit, & primò quidem deprecabatur, vt morbo ipsius mederetur: deindè etiam minas addidit, dicens se nunquàm ab illo recessurum, nisi priùs depulsa lepra. Ea importunitate tandèm commotus vir DEI, introduxit eum in domicilium suum, & aliquandiù retinens eum apud se, Dominumque identidèm pro illo rogans, eum sana iam & eleganti corporis

Curat leprosum.

cute gaudentem, à se dimisit, re ipsa omnibus prodente, quid in eo diuinitùs actum esset. Plura alia per hominem DEI facta sunt miracula in cęcis, claudis, debilibus, dęmoniacis, & qui noxiorum humorum infestatione rationis vsu carebant: qui omnes & ex vicinis & remotis locis ad eum perducti, curabantur virtute diuina, quę illi aderat.

Duxit autem vir sanctus inter suos vitam eremiticam, quæ est radix vitæ monasticę vel cœnobiticæ. Eius enim vitæ cultores à mundo prorsùs separati & abstracti, in solitudine degunt, angelicis laudibus occupati: estque ea vita tam ardua & difficilis, vt permulti præ animi & corporis imbecillitate eam ferre non possint, si repentè & inconsultò ac temerè illam suscipiant. Porrò sanctus pater Disibodus in eiusmodi seueritate viuens, subditos suos ad omne opus bonum verbis & exēplis animauit, vt solent, qui ignem iam ardentē apposita materia magis etiam ardere faciūt. Atq; ea causa, viuēte illo, aliū magistrū non requirebant, maximè cùm eius iussu & voluntate tales inter se haberēt, qui ipsos sine offensione & murmure p iter rectū dirigerent. Habitū aūt monasticū, quo eius cōgregationis fratres vtebantur, ipse nō induit. Permiserat eñ illis viuere ad præscriptum regulæ S. Benedicti, cùm ipse seuerius & magis arduū vitæ genus sequeretur. Idcircò aūt habitū illū sumere noluit, nè si fratribus habitu similis esset, nec tñ quicquam remitteret de suę vitę asperitate & rigore in ieiunijs, vigilijs, cæterisq; carni molestis exercitijs, ipsorum instituto derogare, & viuendi cōmunem modū euertere videretur. Nam quoàd vixit, vilissimo alimento, quod sustentādo vix sufficeret, & aspero duroq; indumēto, sicut è sua terra peregrinaturus exiērat, frequēter vtebatur, imitās B. Paulū primū eremitā, eiusq; similes patres, qui in syluis potiùs q̃ villis vitam exigere voluêre. Porrò diuina mysteria in altaris ministerio ab eo tēpore, quo è sua sede eiectus est, vsq; ad vitę finem, non vt antistes, sed vt pauper presbyter celebrauit, nihil prorsùs ea ex re mœroris accipiens, sed potiùs aīo exultans, Christi passionē imitādo. Spiritalē verò patrē & defensorē, vt par erat, congregationi illi sæpenumerò præficere voluit: sed fratres oēs planè recusârunt, nullū alium ꝑter ipsum, patrē & doctorē habere volētes, dicētesq; se alios qdem habere inspectores conuersationis suæ, sed illum, donèc viueret, vt ipsis in Domino sublimiùs præluceret, nullo pacto mutaturos.

Vitā eremiticā ducit.

Non induit habitum S. Benedicti.

Fratres nolunt aliū q̃ ipsum, habere ꝑfectū.

Itaq; propter animi pietatem & sanctum propositum per multas prouincias illorum fama sparsa est, cōpluresq; venerunt ad eos, cōsilia & auxilia animarū saluti opportuna ab eis expetentes. Permulti etiā ex ijs, qui in hac degebāt regione, & vicina mōti prædicto, cuius ambitus & latus & lōgus est, loca incolebant, suauissimo odore & fama sanctę cōuersationis eorū inuitati, prędia & facultates suas Deo & beato Disibodo absq; omni retractatione offerebāt, & quasdam villulas in ea, quam diximus, sylua sparsìm ædificabāt, quę illis fratribus vsui forent. Cùm aūt vir Dei diù illic laborâsset, & iam præ nimio labore vires corporis penè deficerent, filijs suis tremebūdus in spiritu sancto prædixit, ea ꝓsperitate & securitate, qua hactenùs sine offensione vsi fuissent, ipsos nō semper potituros, sed multas & magnas angustias & afflictiones perpessuros. Diabolus eñ, inquit, quem rectè viuēdo sępiùs egregiè pudefecistis, multa populi ludibria & irrisiones in vos & posteros vestros excitabit, summopè eò cōnitens, vt perturbare vos queat: at tamē multis gemitibus, magno cordis dolore, ingenti desiderio hactenùs id obtinere conatus sum, nè dum spiritus hos reget artus, mihi videre contingat afflictiones vestras: idq; ità fore cōfido in Dño: sed post obitū meum, q breui erit, quandò iam vires corporis mei cōfectæ sunt, & post afflictiones has, quas passuri estis, extrema tēpora vestra prioribus feliciora erūt, & oībus rebus aīę corporiq; necessarijs magìs etiā abūdantia, q̃ hactenùs me vobiscùm manēte.

Prędicit fratribus, quę passuri sint.

Hæc cùm illi audissent, magno dolore affecti, lachrymis madentibus oculis lugebant, quòd finem eius aduētare didicissent: eoq; rumore in vulgus abeunte, multi ad eum inuisendum incitabātur. Cumq; venissent ad eum, audiebant illum, eiusque se precibus & sanctitati cōmendabant. Ille verò salutares adhortationes eis reddens, filios suos & locum sibi dono datum, vicissìm illis commendabat: vtq; animis suis verba ipsius attentiùs affigerent, non celabat eos propinquum obitùs sui tempus. Ea re cognita, lugubri voce multos dabant gemitus, & quoàd vixit, solito frequentiùs eum visitârunt. Vndè autem finem suum adesse sciret, nemini indicare voluit, dēptis pau-

Prędicit etiā obitum suum.

cis religiosis viris, qui ferè omnium secretorum eius erant conscij. Ijs enim exposuit angelica reuelatione cognouisse se suam à corpore migrationem: cęteros verò id latére voluit, quòd omnium operum suorum, nè humana laude perirent, quantùm potuit, celantissimus esset. Iam triginta annis in eo mõte Deo fideliter seruiĕrat, & fratribus suis necessaria quæq; abundè subministrârat. Indè porrò ægrotare cœpit, plùs labore, quàm senio exhaustis corporis viribus. Conuocatis igitur fratribus, patrē eis nominauit, eundemq; tum primùm ipsis petentibus præfecit, omnia, quæ eius loci erant, illi committens. Ante illum enim diē patrem sibi designari noluerant aliū, pręter ipsum, cui vni in omnibus tanquàm patri obedièrant. Locū quoq; sepulturæ suæ illis ostendit, cum multis lachrymis & gemitibus eos orans, nè in sublimi aliquo loco, sed in humili oratorij ipsius vmbraculo, in quo DEO solitarius seruiĕrat, ipsum humarēt. Polliciti sunt fratres, se id curaturos, sed id sine magno dolore & lachrymis non fuit. Simùl etiam omnia eius bona opera & institutiones singulatim cõmemorabant, acerbeq; plangētes, dicebant: Eheu, quid nobis futurum est, vbì te patronum & consolatorem corporum atq; animarum nostrarum amiserimus? Vt autem ceruus sitibundus fontes aquarum expetit: ità illi sanctum virum cupiebant apud se diutiùs retinere: quod anteà quidem prę gaudio, quo crebrò ex illo fuerant affecti, cogitare non poterant.

Sub mortē pręficit fratribus patrem.

Deniq; ingrauescente dolore, iterùm conuocatis fratribus, finem suū iam imminere, vt potuit, significauit: atq; ità post multos exantlatos labores, post multas toleratas cruces & afflictiones, anno ętatis suę octogesimoprimo, octauo Idus Iulij à corpore migrauit, Domino, cui fideliter seruiĕrat, coram fratribus spiritū reddens. Tum verò suauissimus omnium nares perfudit odor ceu balsami, myrrhę & thuris cunctorumq; aromatum, & multa sunt illic diuinitùs edita miracula. Fama autem per omnē prouinciam illam mox diuulgata est, beatū Disibodum è vita excessisse. Itaq; copiosissima hominum multitudo ad eius properans exequias, cupiebat eius sepulturę interesse, & signa, quę illic fierēt, videre. Tumulatus verò est in exiguo sui oratorij quod ipse sibi parauerat, vmbraculo, vt eius precibus fieret satis. Is autem, quem diximus, miræ suauitatis odor ad tricesimū vsq; diem apud eius sepulcrum perdurauit: atq; interea septē dęmoniaci liberati, triginta claudi, multi cęci & surdi, cõpluresq; alij, varijs pressi morbis, ad contactum tumuli eius, præstante Domino, curati sunt. Et qa multa hęc signa erant, & ea tempestate frequens erat, vt miracula fierent, homines insolentiùs, quàm par erat, exultabant animis, dicebantque: Omnipotens Deus post obitum beati Disibodi plura & maiora efficit signa, quàm illo viuente. Itaq; confidimus ab omnibus periculis per eius merita nos liberatum iri: præstante Domino nostro Iesu Christo, qui viuit & regnat per omnia secula seculorum, Amen.

Grandęuus vitam cum morte cõmutat.

Odor suauissimus ad dies triginta, & multa miracula.

Insolentiùs ergò, vt dixi, & dissolutiùs plerisq; propter miracula, quę tum ibì fiebant, & posteà etiam diuinitùs declarata sunt, sese efferentibus, Deus ea ad eorum castigationem subtraxit. Non enim gratum est spiritui sancto, vt homines in miraculis, quorum ipse author est, glorientur: sed vt cum tremore ipsi soli, qui ea potest efficere, laus & gloria tribuatur. Deus enim ità sanctorum suorum distinguit opera, quemadmodùm creaturas constituit, quibusdam bona opera & vitæ sanctimoniam conferens absq; miraculis: nonnullis rectè facta cum magnis miraculis coniuncta: plerisq; verò per gratiam suam donans, vt bonis exemplis suis multos ad ipsum conuertant. Sicut videmus solem in dies, lunam in noctes, sidera in tempora distincta, totumque terrarum orbem volatilibus, reptilibus, cęterisque animantibus repletum, ità vt nullo modo ad vllam necessitatem vacuus sit. Vndè etiam quodlibet ad officia sua excitat in ministerio illo, quod ad hominem spectat. Vnaquælibet enim creatura in suo genere multiplicatur, sicut Deus illi in prima constitutione præcepit: sed quæ ratione caret, homini ministrando succurrit. Paterfamiliâs enim, qui est homo, domum suam sine adiutorio & ministerio gubernare non potest: atq; eum solùm rationali & viuente anima, Deus fecit viuere: & eam ob causam vita eius non deficit, sicut nec rami arboris deficiunt. Deus eñ illi indidit scientiam, & potest quę vult cogitando velut degustare: quodq; mēte concipit, posteà aperta voce & verbis rationi consentaneis multiplicare, vti in arbore folia augentur. Quæ autem rationis est expers creatura, hac cognitione siue scientia caret: itaq; ventosa est & interit. Porrò homo ratio-

Cessant miracula.

Gen. 1.

rationis compos, per scientiam cognoscit vtilia, amatq; illam, sibiq; adsciscit: eaq; fretus, quę mala & perniciosa sint intelligit, timetq; ea & vitat, sibiq; cauet ab illis. His verò duobus, putà timore & amore, quæ scientia vel cognitio boni & mali suppeditat, se vbiq; moderatur & regit, & tanquàm duabus alis volat. Solus enim homo ad Dei imaginem & similitudinem formatus est: à Deo idcircò conditus, vt secundùm ipsum operetur. Itaque cùm se cognitione & scientia sua ad bonum erigit, sancti spiritûs gratia ei auxiliatura occurrit.

Scientia q̄d conferat homini.

Hunc igitur in modum, vt diximus, Deus creaturas omnes distinxit, & quia hominem fecit ad imaginem & similitudinem suam, plenam etiam illi prę cunctis mortalibus creaturis scientiam contulit. Sed cùm secundùm carnem mortalis sit & defectui obnoxius, anima eius bonū perficere siue cōsummare non potest, nisi id illi præstetur ab eo, qui finem non habet. Qui autem in bono perseuerauerint vsq; in finem, ij in cælum scandent ad Deum, vbi Cherubin omnia bona opera eorum ante thronū Dei dinumerat, eaq; Dei vultus ceu aurum purissimū & gēmas preciosissimas intuetur. Simùl etiam omnis cęlestis harmonia canticum nouū de illis depromit, sicq; spiritus sanctus in sanctorum operibus noua semper facit. Qui autem in malo perseuérant, ij perditos angelos imitantur, qui propter suam nequitiam è cęlo detrusi sunt, eosq; imitando & stultissimis perniciosisque vanitatibus inhęrēdo, æternæ vitę mercede se priuant. Indidit enim homini Deus, vt antè dictum est, plenam rationis scientiam siue cognitionem, quòd nō ignoraret, hominem illa fretum posse superare diabolum. Homo enim per bonam scientiam cognoscit malū, & per malū bonum: atq; ea causa fortissimè cum illo antiquo hoste confligit & congreditur, vt illo victo, locū eius in cęlis occupet: quod quidem, nisi plena instructus scientia, facere non posset. Quod enim quis cognoscit, ab eo vix continere se potest, quin interdùm ad illud per electionem se conuertat. Si autem obscurę tenebræ in hominis animum irruant, ità vt secundùm carnem peccato afficiatur, si tum peccatum eligat, & in eo sine pœnitētia perseuéret, ei assimilabitur, qui ab illa lucis claritate se auertit, vt tenebrosæ proprietatis suæ desideria expleret. Vndè etiam inferorum cruciatus orti sunt. Beatus autem homo ea facere appetit, quæ carnem minimè delectent, poscitq; opem à sancto spiritu, vt in sanctitatis speculum liceat intueri: in quo dum suam faciem contēplatur, licèt non sit in illo, si quid fœdum & deforme conspiciat, id pro viribus emendare conatur. Ità nimirùm beatus homo per fidem bona agere opera ad diaboli ignominiam concupiscit, domans carnem suam, & nequaquàm id faciens, quod caro hortatur: sicq; acerrimè & fortissimè certando & pugnando, seipsum & voluntates suas debellat, ad eam peruenturus claritatem, quam damnati spiritus perdiderunt. Porrò qui per incuriam lapsi in peccata, à bonorum hominum consortio se separant, illis perditis spiritibus similes efficiuntur, qui à perfectis & bonis angelis, faciem patris semper videntibus, recesserunt: quos beatos spiritus boni homines imitantes, & bona opera ad fidei speculum actitantes, faciem Dei hunc in modum per fidem adspiciunt & contemplantur, & per durissima certamina illi perpetuò adhærēt. Deus enim creaturas ità constituit, vt cum illis compleat homo opera sua. Vndè etiam quibusdam eā adspirat mentem, vt sancta ædificia construant, aliosque DEO seruituros colligant, quos tamen rursùs non rarò sinit secundùm voluntates suas permulta ijs contraria facere: toleratq; ea, nec statim vltiones adhibet. Vbi autem spiritus sanctus in ædificijs & hominibus ędificat, etiamsi illi negligenter viuant in peccatis, si quis ausus sit contumacia improbitatis suæ eas structuras demoliri aut perdere, eum repentè ignis spiritûs sancti in zelo & iudicio suo comburet.

Genes. 1.

Matt. 10.

Stultitia hominū malorum.

Studia hoīs boni.

Matth. 18.

In eos q̄ sacra loca destruunt.

Quem in modum operatus est Deus etiam in loco supradicto, vbi beatus Disibodus in bonis operibus illi seruiērat, & vbi ex hac vita migrans, felicem Domino spiritum reddiderat. Nam annis aliquot ab obitu eius exactis, magna bellorum vis & calamitas omnem illam prouinciam vexauit, quibusdam tyrannica rabie irruentibus, & terras Rheno vicinas depopulantibus, ità vt prę metu eius prouinciæ habitatores, quocunq; liceret, aufugerent. Cùm scirent autē principes & populus prouincię mōtem S. Disibodi altum & inexpugnabilem, cum multa celeritate, priusquàm ab hostibus occuparet, inuitis fratribus Christo illic famulantibus, eò se receperūt, firmisq; muris eum communientes, habitacula sibi condiderunt, planè confidentes tam bea-

ti Disibodi meritis, quàm montis eius munimentis, se pericula & hostium sęuitiam deuitaturos. Prę illorũ autem multitudine & strepitu fratres sua nõ poterant gaudere quiete, nec ità vt par erat, seruire Deo. Quamobrèm suadentibus & orãtibus principibus & alijs, in longinquas regiones profecti sunt, cùm priùs fidem dedissent principes, se, illis calamitatibus & hostium incursionibus depulsis, honorificè ipsos reuocaturos. Manserunt tamẽ pauci qdam perfecti viri, vt beati patroni sui Disibodi monumentum ab omni iniuria tuerentur. Eorum tam perfecta erat virtus, vt & mundũ & vitã corporis sui planè contemnerent. Ea autem, quam diximus, tempestas & vexatio non multos durauit annos, sed liberata tãdèm est prouincia hæc ab incursu hostili. Tum verò ij, qui montem S. Disibodi occupârant, memores pollicitationis suæ, memores timoris diuini, fratres illos vbicunq; poterant perquirebant, inuentos cum multo honore reducebant, quæq; illic congesserant & ędificârant, cum maioribus facultatibus & possessionibus, quàm priùs habuissent, illis donârunt. Ità completũ est, quod S. Disibodus prædixerat, fore vt posteriora illorum tẽpora prioribus feliciora euaderent: iamq; etiam ex longinquis regionibus permulti tum è Clero, tum ex laicis ad eos veniebant, consilia & auxilia vtriusque hominis ab eis expetentes.

Fratres mõtis S. Disibodi, aliò cõmigrant.

Honorificè reducũtur.

Castigabat verò omnipotens Deus beatos illos, quotiès eum suis peccatis offendissent: quemadmodùm etiam tum fecisse eum diximus, cùm signis & miraculis, quæ per merita S. Disibodi fiebant, insolentiùs quàm par esset, gauderent: quæ sanè deincèps tam crebra non fuêre, vt priùs. Si enim opera spiritûs sancti ad ostentationẽ trahantur, seueriter id punire solet idem ille spiritus, vltionemq; ad extremum vsq; quadrantem repetere. Sed cùm ad sepulcrum sancti viri non fierent solito more miracula, licèt posteri eius multis annis eius è vita excessum religiosè colerẽt, tãdèm gemebundi in memoriam diuinę virtutis rediêre, agnoscebantq; ꝓpter ipsorũ peccata cessâsse miracula, nec nisi rarò ob sancti Disibodi memoriã fieri. Itaq; sese accusantes, inuicèm dicebant: Quid ità torpemus ignauia, nec sanctum virum honore afficimus; cùm tam multa miracula & beneficia propter eius merita nobis diuinitùs contigerint? Deindè cum Maioribus natu & sapientibus eius prouincię cõmunicato cõsilio, accedente etiam cõsensu & authoritate Bonifacij, Mogũtinæ sedis antistitis, tempus & diem ꝑfixêre, ad quem beati Disibodi ossa eleuarent. Dies autem ille per omnẽ populum diuulgatus est, & cùm iã adesset, multa hominũ turba eò aduolauit: pręsenteq; eo, quem diximus, antistite, itum est ad beati viri sepulcrũ, & cum magna veneratione ossa eius & cineres indè sublata sunt, & de oratorij vmbraculo in monasterium, ad occidentalem ferè eiusdem montis plagam conditũ, cum hymnis & magnis populi vocibus, multis iam ab eius obitu elapsis annis, in locũ pręparatũ honorificè reposita sunt. Deus aũt, qui nouit abscõdita, rursùs illic sancti sui merita declarauit, eodẽ die curato hydropico alijsq; diuersis malè valentibus sanitati restitutis, sparso itèm odore illo suauissimo ꝑ totũ diem, quem senserant fratres beato viro ad cælos abeunte. Atq; indè factum est, vt eius ꝓuincię homines diem anniuersariũ, quo hæc gesta sunt, & diem obitûs eius, ad sepulcrũ illius cõfluentes, cum magna precum & oblationum veneratione deincèps celebrârint.

Porrò fratres loci illius multis annis bona pace fruebantur, atq; ea causa beato Disibodo sine offensione trãquillũ exhibebant famulatũ, ità vt populo cumprimìs chari essent, ab eoq; celebrarentur, & multis facultatibus augerentur ac locupletarẽtur. Post annos aũt plurimos & aliquot regum decessum, rursùm ingentia orta sunt bella aduersùm regionẽ illam. Itaq; Maiores natu & principes terrę illius Carolũ Magnũ, qui tum Romanũ Imperiũ susceperat, adeuntes, dixerũt ęquũ non esse, vt ij, quos non carni, sed spiritui, nõ mũdo, sed Deo seruire oportebat, mundi põpam & opes superfluas obtinerent: quẽadmodùm facerent illi, qui in monte S. Disibodi degerẽt: cùm ipsi pręlijs & angustijs pressi, diuitijs & facultatibus egêrent, vndè tum seruire regno, tum sibi cõsulere possent. Eorũ orationem Imperator & prudenter audiuit, & sapiẽter dissimulauit, respõditq; se fratribus illis nec fundos aut possessiones, neq; res alias quas eis fideles contulissent, vlla ratione ademturum. Eo accepto responso, illi deincèps quieuerunt.

Nota argumẽta eorũ, qui oculos ad monasteriorũ opes adijciunt.

Prudẽs Caroli Magni responsum.

Defuncto aũt hoc Imperatore, & multis sibi succedẽtibus annis, rursùs Barbarorũ hostiles incursus adeò increuêre, vt etiã vrbes aliquot Rheno adiacentes, euerserint.

Tum verò qdam ex nobilioribus eius Prouinciæ, è stirpe Principū illorū, quos antè diximus, adiuncto sibi Mogūtinæ sedis Præsule, Imperatorē, q id temporis erat, acriùs etiam, q̄ superiores illi, infestis querimonijs pulsare cœperunt, dicentes se nullas habere opes aut copias, quibus Imperio seruire & suam vitam tueri possent, illis, qui in monte S. Disibodi degerent, ipsorum fundos occupantibus, nec se quicquam comperti habere, quo iure id illi facerent. Ijs auditis, Imperator assensit, conuocatisq; Ducibus & Principibus, quæstionem habere cœpit de possessionibus fratrum S. Disibodi, vndè tam copiosi eis fundi venissent, quáve traditiōe & cōfirmatione ab illis tenerentur. At illi mentē Imperatoris intelligētes, inuidia & maleuolētia excæcati, multa dixêre testimonia ꝓrsùs falsa & p fraudem composita, fundosq; illos & possessiones, licèt iam longissima temporū præscriptione sine querela eos obtinuissent, à fratribus memoratis præter ius & nullo Imperiali cōcessu occupari mentiebantur. Tum verò iniquorū iudicum iudicio lata ab Imperatore sententia, simulq; facta potestate, illi, qui has querelas apud Imperatorē deposuerant, vnà cum prædicto Moguntino Episcopo, qui præcipuus harum turbarum incentor fuit, possessiones & fundos montis beati Disibodi, itemq; limites eius, Deo permittente, crudelissimè inuasêre. Ea verò vexatione fratres eius montis perturbati, prorsusq; nudati & spoliati, simul etiā imminentium bellorū horrore perterriti, montē non sine ingenti luctu deseruêre, atq; ad loca aliena, quocunq; licebat, sese cōtulerunt. Illis aūt abeuntibus, nè qua spes vnquàm eò reuertēdi posset affulgere, ijdem inuasores eorū domicilia solotenùs destruxerunt, excepto sacro illo loco, ad quē ossa beati Disibodi translata fuerant: q nè ꝓrsùs omī diuino cultu & ministerio destitutus esset, vastationis hui' authores sacerdotem quendam, qui populi iuxta montem habitantis curam gereret, illi præfecerunt, victum & vestitum ei ex facultatibus loci eius attribuentes, qui vix sufficeret.

Occupātur possessiones S. Disibodi.

Fratres emigrant.

Vnus tantùm sacerdos in mōte S. Disibodi.

In ea verò desolatione locus ille diù permansit: sed tandèm post multa annorū curricula qdam vir pius & nobilis, & eius Prouinciæ Comes, Nicardus nomine, mūdo qdem deditus, & multis opibus circunfluens, montē illū sublimē & speciosum vidēs, nō ferens eius desolationem, diuina gratiā compunctus ingemuit, & in sacrosanctę Trinitatis gloriam & beati Disibodi memoriam tres sacerdotes illic cōstituit Deo seruituros, qbus etiam de suis facultatibus abundè largitus est vitæ degēdæ necessarias res. Deindè etiam aliquot labentibus annis qdam Mogūtinæ sedis Archiepiscopus, pius, humilis & corde cōtritus, in montē illum ascendēs, genuaq; ad beati Disibodi tumulum suppliciter curuās, de rebus possessionibusq; illi sancto ablatis se locupletatū vehemēter indoluit, votumq; Deo nuncupauit, se pro duodecim Apostolorū numero duodecim Canonicos, Deo & S. Disibodo loci patrono famulaturos, illic collocaturū: quod etiā pręstitit, ex fundis & possessionibus loci eiusdē, quantū potuit, illis assignās. Et ità paulatìm qdem diuina castigatio flagella sua nonnihil retraxit, nōdùm tamen vsquequaq; cessans. Porrò cùm iam Spirituisancto visum esset, vt locus instauraretur, cuidam viro seculari, prudentia benè instructo, qui etiam Moguntinæ sedi præerat, eam adspirauit mentem, vt summoperè desideraret loco illi pristinum splendorem & dignitatem suam restitui. Itaque instàr prudentis patrisfamiliâs, filijs suis ex amore substantiam suam distribuentis, Canonicos in monte illo manentes, in alijs locis ipsis congruentibus reposuit: virosque religiosos, qui in multa disciplina secundùm beati Benedicti regulam viuerent, perfectionisque obtinendæ studiosi essent, in monte restituit, multaque eos beneuolentia complectens, largas eleemosynas illis de substantia & facultatibus suis, quantum potuit, subministrauit.

Deindè tres.

Posteà duodecim Canonici.

Tādèm Benedictinis monachis locus restituitur.

Ità nimirùm illa fratrum cōgregatio & tūc & etiam posteriori tempore permulta, Deo permittente, aduersa perpessa est, sicut & illi, qui eos antecesserant, immò vt hodieque patitur nō rarò, & successores horum etiam passuri sunt, si commeruerint. Et de ijs quidem omnibus, quæ iam diximus, multa vulgò iactantur, pro varia rerum ac temporum vicissitudine, fabulosa & vana, quæ cùm spiritum sanctum non habeant authorem, instàr stipulæ dissipabuntur. Quæ autem nobis commemorata sunt, ad gloriam nominis D E I & beati Disibodi memoriam, itemque audientium castigationem, per Spiritum sanctum veraci reuelatione manifestata sunt: quibus ea, quas diximus, hominum fabulosæ opiniones admiscendæ non sunt, nec verba illius, Q V I E S T, ludibrio habenda. Vndè etiam considerandum est, quid D E V S

Variè Deus in hominibus operat. iamindè à primo homine ad nos vsq; in hominibus operatus sit. Cùm enim Adam lapsus esset, & è paradiso exularet, quandoquidem per vilem creaturam corruerat, Deus voluit sibi ab hominib9 res creatas offerri: perindè vt infans solet primò lacte nutriri. Postquàm autem Dei filius homo factus est, seipsum ille Patri obtulit sacrificiū, & os hominis ad iustitiæ cibum capiendū aperuit, quemadmodùm pueri solent esca ali. Cùm verò idem Dei filius ad cælos ascendit, igne sancti spiritûs impleuit hominū pectora, eosq; aduersùm vitia & prauas cupiditates pugnare, atq; ità seipsos Deo sacrificium exhibere docuit: & multi sanè congruenter cælesti harmoniæ viuere elegerunt, putà homines spiritales & religiosi, qui seipsos & mundum relinquunt causa amoris Dei: itemque alij homines boni, qui ardenti desiderio ex gratia spiritus sancti ad continenter viuendum fortiter sese accingunt.

Porrò quemadmodùm homo iam adultus, per seipsum capit cibum: sic Deus etiam hîc fecit, ablata opinione vacillante, & veritate, quæ fidenter solet ingredi, in lucem prodire iussa. Sicut ergò diximus, Deus præpotens montis sæpè memorati habitatores crebrò castigauit & repurgauit, vti & alios permultos, nec tamen passus est penitùs pessùm ire. Fecit idem etiā filijs Israël: qui cùm benè cœpissent, propter multas vanitates, in quas subindè inciderunt, non paucas tulêre persecutiones: atque ad extremum cùm sanguinem Agni pecunia emissent, dispersi sunt. At tamen nouissimis temporibus requirentur, nec penitùs peribunt. Nunc verò laus sit Deo & Domino nostro, contra antiquum serpentem semper prælianti, & vsque ad mundi consummationem, omnem peccati rugam abolenti: in quo mundi fine fidelium hominum ea existet constitutio, quam ab initio Deus præordinauit. Et tunc antiquus hostis prorsùs pudefiet, & nec sibi, nec alijs prodesse, aut gloriam vlli conferre poterit. Omnia hæc vera Sapientia prolocuta est, & ego paupercula decumbēs in lecto ægritudinis meæ, ea vidi, & audiui, & cœpi scribere, atq; ad finem perduxi. Potest autē Deus, si visum ei sit, è lecto me erigere, Amen. (Matt. 16.)

EX CHRONICO MONASTERII HIRSAVGIENSIS, AVTHORE IOHANNE TRITTHEMIO ABBAte Spanheimensi, quædam subiungere visum est, quæ aliquot locis præcedentis historiæ magnam lucem afferunt.

Ruthardus Archiepisc. Moguntinus restituit monasterium S. Disibodi. HOC ipso anno (1108.) Ruthardus Archiepiscopus Moguntinus desolationem monasterij S. Disibodi præsulis, in Comitatu Spanheimēsi, per antecessores ante præsentis temporis plures annos miserabiliter spoliati & destructi, ægrè ferens, Clericos, sanctæ mansionis iniustos possessores, expulit, & nimia vetustate collapsum monasteriū in montem transferēs, denuò fundauit. Erat eo tempore apud Moguntinos in precio Burchardus Abbas monasterij S. Iacobi extra muros, vir prudentissimus & regularis disciplinę pręcipuus amator. Huic Ruthardus præfat9 Archiepiscopus monasteriū S. Disibodi cum omnibus attinentijs suis commisit, & Abbatem illius primū simul & S. Iacobi ipsum constituit. Qui Burchardus iussu pręfati Archiepiscopi & impensis, pridiè Calēdas Iulij hoc anno primum fundamenti lapidem in pscripto monte pro nouo monasterio posuit, acceptisque de monte S. Iacobi monachis, conuentū iuxta regulam sanctissimi Patris nostri Benedicti instituit.

Itèm longè infrà in eodem Chronico.

Eodē anno (1138.) in die sancto Parasceues post matutinas apertū est sepulcrū S. Disibodi Episcopi quōdàm in Hibernia, q ꝓ Christo peregrinus in mūdo fact9, mansionē in Comitatu Spanheimēsi, ordināte Dño, elegit, ibiq; monasteriū nostri Ordinis non multò post obitū sancti patris nostri Benedicti, in vertice mōtis fundauit: in quo multitudinē monachorū cōgregās, ibidē post completū vitę cursum in Dño quiescēs, sepultus est. Hoc verò monasteriū, nimia antiquitate collapsum, ꝑ Vuillegisum Archiepiscopū Moguntinū de nouo constructū est circa annos Dñi nongētos septuaginta sex, & posteà, sicut diximus, ꝑ Adelbertū Archiepiscopū & Ruthardū eius ꝓdecessorē, anno Dominicæ natiuitatis millesimo cētesimooctauo translatū in montē de nouo fun-

fundatum. Quo tandèm consummato, tumba sancti præsulis Disibodi, quam Vuillegisus Archiepiscopus clauserat, aperta est, & reliquiæ in nouum monasterium translatæ, retrò maius altare in nouo sarcophago reconditæ sunt. Huic translationi fuerunt præsentes Cuno, ipsius loci Abbas, cum tota congregatione sua: Bernhelmus, primus Abbas monasterij mei Spanheimensis cum tota congregatione sua, qa non procùl distant abinuicèm: Gerardus, Abbas S. Maximini Treuirensis, & plerique ex Clero & nobilibus terræ Comitatûs.

VITA ET MARTYRIVM S. CYRILLI EPISCOPI, VT HABETVR IN EGREGIIS MS. VOLVMInibus, *quibus antiquißima Martyrologia suffragantur. Dictionem elimauit Frater Laurentius Surius.*

SANCTVS Cyrillus, cuius fides apud Deum probatissima est, & in omnibus declarata, compræhensus à Lucio Duce, sacrificare cogebatur. Is cùm adhuc puer esset, & in Domino benè confideret, crescebat in actibus bonis. Vbicunq; didicisset esse Dei famulos, relictis parentibus, ad illos se adiungebat, vt audito verbo Dñi, in fide cōfirmaretur. Cùm aūt ad legitimam peruenisset ætatem, & creatus esset Episcopus, semper in sermone & opere proficiebat, perseuerans in fide Dñi & in Episcopi functione annos quinquaginta. At vbi octogesimū & quartum ætatis egit annum, cùm iam populum ipsi creditū rectè instituisset, multosq; ab errore reuocâsset ad verā & religiosam fidem, compræhēsus à Lucio Duce, vt diximus, sacrificare iussus est. Sed vir beatissimus præcepta Dñi illi opponens, dicebat: Sacrificans dijs, & non Deo vero, eradicabitur. Dux ait: Consule ætati tuæ senex, & sacrifica. Cyrillus respondit: Ego non sum senex. Dicit enim Dominus: Renouabitur vt aquilæ iuuentus tua. Quod autem tu hortaris, id mihi facere non licet. Dux ait: Audio te virum esse prudentissimum atque doctissimum. Teipsum ergò docens, resipisce & offer sacrificium, vt possis saluus fieri. Cyrillus respōdit: Ità nimirùm prudentissimus & doctissimus ero, si alios docēs, ipse reprobus non inueniar. Dux ait: Cōsule senectuti tuæ & sacrifica. Cyrillus respōdit: Equidem tum mihi consuluero, si hisce filijs meis, qui me circunsistunt, in me exemplum statuero.

Cumque diù inter se concertarent, & beatus Cyrillus diuinis scripturis os Ducis comprimeret, vt ei respondere non posset, videns Dux penè omnem populum eius doctrina conuersum, furore percitus, hanc in eum tulit sententiam: Cyrillum insanum & delirum, & ex propinquo euersorem deorum nostrorum, viuum iubeo flammis exuri. Tum verò sanctus Dei Cyrillus gaudens & psallens, perductus ad rogum, mox in medium coniectus est. Ardebat ignis, & ligna omnia in cineres redigebat, expectabantque viri religiosi, vt ossa eius fideliter colligerent: & eccè vir beatus conspicitur in medio sedens, expansis ad cælum manibus. Eo signo viso, increduli stupore correpti, mirabantur sanctum Dei hominem ab igne mansisse intactum. Fecit hoc spiritus sanctus, non ignorans permultos eius opera ab errore ad Deum conuerti. Nunciatur verò Duci, venerabilem virum nihil ab igne perpessum. Dux summoperè admirans, iussit eum ad se adduci: vtque vidit eum sanum & incolumem, laudans Christianorum Deum, præcepit vt domum se conferret. Non cessabat autem Christi seruus prædicare verbum Domini, propositisque amplissimis regni cælorum promissionibus, quosdam ab ethnicismi erroribus ad viam veritatis traduxit: plerosque vanam sectantes vitam, ad sobrietatem & temperantiam retraxit: plangebat verò & lamentabatur se à Domini passione mansisse alienum. Turbæ autem doctrinam eius audientes, vna omnes fide eademque voluntate ad eum accurrebant: (putabant enim vel solo conspectu eius se posse iustificari.) iactantesque se ad

Marginal notes: IVLII 9. — Adhuc puer, præclara de se dat exempla. — Psal. 102. — Multi ad Dñm conuertuntur. — Ignis nihil sanctum virum lædit.

pedes eius, ità dicebant: Credimus in Deum tuum, qui reuerà magnus est, quandò te de igne liberauit.

Multos baptizat. At ille lætus in Domino, excipiebat omnes, Christianosque eos efficiens, baptizabat, dicebatque eis: Confortamini filioli mei, & fideles estote ei, cui credidistis, & ipse vobis in omnibus adiutor erit, præstabitq; maiora spe & expectatione vestra. Hæc eo agente, Iudici nunciatur, quid ab illo geratur. Ille incensus ira: Cur, inquit, quadam in illum humanitate vsus sum? Cur illum ex igne eduxi? Cur meo illum gladio non confeci? At nunc porrò de iustitia nihil remittemus. Alteram igitur in eum sententiam ità pronunciat: Cyrillum, quem de igne ereptum, iustitia viuere non patitur, gladio feriri iubeo. At vir beatus gaudens & laudans Deum, quòd ipsum à nequissimo iudice liberatum, dignum quandoquè effecisset passione sua, caput vltrò offerens, cædente gladio, spiritum reddidit, sexto Idus Iulij, sub Decio Imperatore & Lucio Duce: regnante Domino nostro Iesu Christo, cui est gloria in secula seculorum, Amen. Gladio percussus occumbit.

MARTYRIVM S. ANATOLIAE VIRGINIS, EX ANTIQVIS MS. CODICIBVS DESCRIPTVM, CVI

consentiunt etiam vetustissima Martyrologia. Stylum nonnihil expoliui.

IVLII 9.

SANCTA Anatolia cùm se ieiunijs & precibus maceraret, & die ac nocte scripturis sanctis intenderet, atque in suo exilio ità exultaret, vt sibi videretur Paschatis festiuitate gaudere: contigit filium Diodori, qui erat consularis prouinciæ, nomine Anianum, à diabolo vexatũ, clamare: Domina Anatolia, incendis me.Intereà Diodoro, homine cumprimis pagano, eum per lucos & templa mittente, venit ille ad lucum vicinum S. Anatoliæ, dirũpensq; catenas, qbus erat constrictus, ante orantis Anatoliæ pedes se abiecit, dicẽs: Tu es, quæ me flammis orationum tuarum exuris. Porrò S. Anatolia exufflauit in eum, & ait: Exi diabole ab homine isto. & statim exijt ab eo. Cumque ille sanus venisset ad patrem suum in fascibus positum, isque agnouisset eum curatum à S. Anatolia, abijt ad eam cũ vxore sua & filijs: adoransq; eam, obtulit ei infinitas pecunias. Sed S. Anatolia nihil penitùs accipiens, dixit: Vade, & egenis Christianis atq; inopibus éroga: tu verò crede in Christũ vnà cũ tuis, & liberaberis. Dæmonem expellit.

Morbidos multos sanat. Exijt verò opinio S. Anatoliæ per totam Piceni prouinciam, & deferebantur ad eam infirmi, quos medici desperabant, & lunatici, & dæmonijs pleni, & omnes sanabantur, credentes in Christum. Intereà templorum Pontifices suggerunt de ea Decio Imperatori: isq; misit, qui eam interficerent, si sacrificari nollet. Itaq; veniens ad eam Faustinianus, iussit eam perduci ad ciuitatem Thuriẽsem, atq; illic introductam in secretarium ipsius, diuersarũ plagarum genere vexari: ac deindè suspensam in eculeo, lampadibus aduri. Interrogabat aũt eam, num thura vellet dijs incẽdere, & libera abire, quò visum esset: Illa respõdit, Miser & infelix, si non recesseris à cultura dæmonũ, vnà cũ illis perpetuo incendio cruciaberis. Vocauit igitur Faustinianus ad se Marsum, & dixit ei: Ego hãc iubebo includi in cubiculo: tu verò immitte serpentes in eam, qui eam comedant, & multa à me accipies, & in amicis meis numeraberis. Respõdit Marsus, qui Audax dicebatur: Tu multos serpẽtes dicis: ego verò vnum solùm dimittam, & statim interficiet illam. Cùm ergò Anatolia in angusto cubiculo inclusa esset, Marsusq; serpentem in illud immisisset, tota nocte sancta virgo in hymnis, psalmis & orationibus durans, acerrimum serpentem illum mansuefecit. Manè facto, Marsus Mercurium & Mineruam inuocans, cubiculum aperit: & ecce serpens in eum inuolans, collum eius cingit, comedere eum volens. Sed sancta Anatolia manu sua serpentem compræhensum, in nomine Domini Iesu Christi iussit abire in locum suum: quod ille mox cum summa mansuetudine fecit. Eo viso, Audax Marsus adorauit eam, dicẽs: Verus Deus Christus est. Dirè cruciatur. Serpens nihil ei nocet. Magus credit.

Vt

Vt autem resciuit Faustinianus Marsum Christum confiteri, illi ad se accito ait: Si illa magicis artibus serpentem à se depulit, num tu propterea, in deorum contumeliã, Christum Deũ credere debuisti? Audax dixit: Ego Christum verum Deũ credo, quem illa inuocans, serpentem atrocissimũ à gutture meo sua manu abstraxit. Faustinianus ait: O te miserum: Habes auri & argenti plurimum, habes familiam copiosam, habes vxorem & liberos: & his omnibus posthabitis, mori nõ times? Audax respondit: Ego scio & comperi virtutem nominis Christi, & idcircò mori iam non timeo. Non vides, quam à me feram eius nominis inuocatio profligârit? Faustinianus ait: Relatio fiet de te, & ea efficiet, vt eandem cum Christianis sententiam excipias. Missus igitur Audax in custodiam, dum iret relatio, & venirent responsa, agente S. Anatolia, interim Christiana religione initiatus est, ac deindè pro CHRISTI nomine capite damnatus est. Constantia magi. Capite caeditur.

Porrò S. Anatolia, extensis manibus stans ad orationem, ità gladio transuerberata est, vt à dextro latere vsque in sinistrum confossa cerneretur: atque hoc exitu triumphantem Christus excipiens, & virginem sacratissimam sibi & martyrem cõsecrauit. Ciues autem Thurienses rapuerunt corpus sanctæ virginis, & vbì reuelatum eis fuit, illud humârunt, vbì benedicitur Deus ex eo & nunc & in secula seculorum, Amen. Percussa est autem virgo sacratissima Anatolia 7. Idus Iulias, obijt autem sexto Idus mensis eiusdem. Audacis autem martyris corpus vxor & filij eius tulerunt, & nauigãtes, oĩa sua absportârunt, simulq; gesta B. Anatoliæ virginis, quæ in hoc libello scripta sunt, & finem Audacis martyris, Amen. S. Anatolia confoditur.

MARTYRIVM SS. FELICITATIS ET VII. FILIORVM EIVS, AB ECCLESIAE ROMANAE NOtarijs, vt videtur, conscriptum. *Habetur in vetustis MS. libris, & antiquißima Martyrologia consentiunt.*

Temporibus Antonini Imperatoris orta est seditio Pontificum, & Felicitas illustris fœmina cum septem filijs suis Christianissimis tenta est. Quæ in viduitate permanens, Deo suam vouerat castitatem, die noctuque orationibus vacans, magnam de se ædificationem castis mentibus dabat. Videntes autem Pontifices præconia Christiani nominis per eam profecisse, suggesserunt de ea Antonino Augusto, dicẽtes: Contra salutem vestram mulier hæc vidua cum filijs suis dijs nostris insultat: quæ si non venerata fuerit deos, sciat pietas vestra, deos nostros sic irasci, vt penitùs placari non possint. Tunc Imperator Antoninus iniũxit Præfecto Vrbis Publio, vt eam compelleret cum filijs suis deorum suorum iras sacrificijs mitigare. Publius itaq; Præfectus Vrbis iussit eam priuatim adduci, & blando colloquio ad sacrificium eam prouocans, minabatur pœnarum interitum. Cui Felicitas dixit: Nec blandimentis tuis resolui potero, nec terroribus tuis frangi: habeo enim spiritum sanctum, q̃ me non permittit vinci à diabolo: & ideò secura sum, q̃a viua te superabo: & si interfecta fuero, meliùs te vincam occisa. Publius dixit: Misera, si tibi suaue mori est, vel filios tuos fac viuere. Felicitas respondit: Viuent filij mei, si non sacrificauerint idolis. Si verò hoc tantum scelus admiserint, in æternum ibunt interitum. 10. IVLII. S. Felicitas nuncupat Deo votum castitatis. Fortitudo animi eius.

Alia die Publius sedit in foro Martis, & iussit eam adduci cum filijs suis, cui & dixit: Miserere filijs tuis, iuuenibus bonis, & flore primæ iuuentutis florentibus. Respondit Felicitas: Misericordia tua, impietas est: & exhortatio tua, crudelitas est. Et conuersa ad filios suos, dixit: Videte filij cælum, & sursùm adspicite: ibì vos expectat Christus cum sanctis suis. Pugnate pro animabus vestris, & fideles vos in amore CHRISTI exhibete. Audiens hæc Publius, iussit eam alapis cædi, dicens: Ausa es, me præsente, ista monita dare, vt dominorum nostrorum iussa contemnant? Tunc vocauit primum filium eius, nomine Ianuarium, & infinita illi promittens bona præ- Confortat filios suos. Filij eius vexantur.

præsentia, simul etiam verbera minabatur, si sacrificare idolis contempsisset. Ianuarius respondit: Stulta suades: me verò sapientia Domini mei conseruat, & faciet hæc omnia superare. Statim Iudex iussit eum virgis cædi, & in carcerem recipi: secundum verò, Felicem solum adduci. Quem cùm hortaretur Publius ad immolandum idolis, constanter dixit: Vnus est Deus, quem colimus, cui sacrificium piæ deuotionis offerimus. Vide, nè tu credas me aut aliquem fratrum meorū, à Domini Iesu Christi amore recedere. Et si immineant verbera, iusta tamē consilia, & fides nostra nec vinci potest, nec mutari. Et isto amoto, iussit tertiū filium, nomine Philippum, applicari: cui cùm diceret: Dominus noster Imperator Antoninus iussit, vt dijs omnipotentibus immoletis: respondit Philippus: Isti nec dij, nec omnipotentes sunt: sed sunt simulacra vana & misera & insensibilia: & qui eis sacrificare voluërint, in æterno erunt periculo. Et amoto Philippo, iussit adesse quartum Silanum, cui sic ait: Vt video, conuenit vobis cum pessima matre vestra hoc consilium, vt præcepta principum contemnentes, oēs simul intereatis.

Præclara Felicis vox.

Respondit Silanus: Nos si transeuntia tormenta timuerimus, in æternum interitū incidemus & supplicium. Sed quia verè nouimus, quæ prēmia sint parata iustis, & quę sit pœna constituta peccatoribus, securi contemnimus legem Romanam, vt iussa diuina seruemus: idola contemnentes, vt Deo omnipotēti famulantes, vitam æternam inueniamus. Adorantes autem dæmonia, cum illis in interitu erunt & incendio sempiterno.

Itē Silani.

Amoto Silano, iussit quintum præstò esse Alexandrum, cui & dixit: Misereris ætati tuæ & vitæ in infantia positæ, si non fueris rebellis, & secutus fueris ea, quæ sunt regi nostro Antonino gratissima. Vndè sacrifica dijs, vt possis amicus Augustorum fieri, & vitam habere & gratiam. Respondit Alexander: Ego seruus Christi sum, quem ore confiteor, corde teneo, incessanter adoro. Infirma autem ætas, quam cernis, canam habet prudentiam, & vnum Deum colit. Dij autem tui cum cultoribus suis interibūt. Isto amoto, iussit sextum Vitalem applicari, cui & dixit: Fortè vel tu optas viuere, & non abire in interitum. Respondit Vitalis: Qui est, qui optat meliùs viuere: qui verum Deum colit, vel qui dæmonem cupit habere propitium? Publius dixit: Et quid est dæmon? Vitalis respondit: Omnes dij gentium dæmones sunt, & quicunque eos colunt. Hoc quoquè amoto, iussit septimum Martialem ingredi, eique dixit: Crudelitatis fautores effecti, Augustorum instituta contemnitis, & in vestra pernicie permanetis. Respondit Martialis: O si nôsses, quæ pœnæ cultoribus idolorum paratæ sint: sed adhuc differt Deus iram suam in vos & idola vestra demonstrare. Omnes enim, qui non confitentur CHRISTVM verum esse Deum, in ignem æternum mittentur. Tunc Publius iussit & hunc septimum amoueri, & gesta omnia scripta per ordinem, regi Antonino ingessit.

Psalm. 95.

Antoninus verò misit eos ad diuersos iudices, vt varijs supplicijs afficerentur. E quibus vnus Iudex primum fratrem plumbatis occidit: alter secundum & tertium fustibus mactauit, alius quartum præcipitio interemit: alius in quintum, sextum & septimum capitalem sententiam pronunciauit, matremque illorum capite truncari iussit: & ità diuersis supplicijs interempti, omnes effecti sunt victores & martyres Christi, & cum matre triūphantes, ad pmia in cælis percipienda cōuolârunt, qui pro Dei amore minas hominū, pœnas & verbera contemnentes, Christi amici facti sunt in regno cælorum: Qui cum Patre & spiritu sancto viuit & regnat in secula seculorum, AMEN.

A diuersis iudicib⁹ interimūtur.

DE EADEM S. FELICITATE, EX BEATISSIMO PAPA GREGORIO, HOMILIA TERTIA IN *Euangelia.*

SANCTI Euāgelij, fratres charissimi, breuis est lectio recitata, sed magnis mysteriorum ponderibus grauida. Iesus etenim conditor & redemptor noster matrem se nôsse dissimulat, & quæ ei mater sit, qui propinqui, non per cognationem carnis, sed per coniunctionem spiritus, designat, dicens: Quæ est mater mea, & qui sunt fratres mei? Quicunq; fecerit voluntatem patris mei, qui in cælis est, ipse meus frater, & soror

Matt. 12.

ror,& mater est. Quibus nobis verbis quid aliud innuit,nisi quòd obsequêtes iussionibus suis multos ex gentilitate, colligit, & Iudæam, ex cuius carne genitus est, non agnoscit? Vndè & mater eius,cùm quasi non agnoscitur,foris stare perhibetur: quia videlicet synagoga idcircò ab authore suo nō cognoscitur, quia legis obseruationem tenens, spiritualem intellectum perdidit, & sese ob custodiam literæ foris fixit. Sed dum is qui voluntatem patris fecerit,soror & mater Domini dicitur, propter vtrunque sexum,qui ad fidem colligitur,mirum non est:mirandum verò valdè est,quomodò etiam mater dicatur. Fideles enim discipulos,fratres vocare dignatus est, dicens: Ite,nunciate fratribus meis.Qui ergò frater Domini fieri ad fidem veniendo poterit, quærendum est, quomodò esse etiam mater possit. Synagoga cur à Christo nō agnoscatur. Matth. 28.

Sed sciendum nobis est, quia qui Christi frater & soror est credendo, mater efficitur prædicando. Quasi enim parit Dñm, qui eum cordi audientis infundit: & mater eius efficitur prædicando,si per eius vocem amor Domini in proximi mente generatur. Ad quam rem nobis idoneè confirmandam,adest beata Felicitas, cuius hodiè festa natalitia celebramus,quæ credendo extitit ancilla Christi, & prædicando facta est mater Christi. Septem quippe filios, sicut in gestis eius emendatioribus legitur, sic post se timuit viuos in carne relinquere, sicut carnales parentes solent metuere, nè mortuos præmittant. In persecutionis em̄ labore depræhēsa, filiorum corda in amore supernæ patriæ pdicando roborauit,& parturiuit spiritu,quos carne pepererat: vt prædicatione pareret Deo,quos carne pepererat mundo. Christi mater quis sit.

Considerate fratres charissimi in fœmineo corpore virile pectus. Ad mortem stetit imperterrita,amittere se in filijs lumen veritatis timuit, si nō fuisset orbata. Nunquid ergò hanc fœminam martyrem dixerim? Certè Dominus cùm de Iohanne loqueretur,dixit: Quid exîstis in desertum videre? prophetam? vtiq; dico vobis, & plus quàm prophetam. Et Iohannes ipse requisitus,respondit dicens: Non sum propheta. Quia enim se plus quàm prophetam nouerat esse,se prophetam negabat. Qui idcircò plus quàm propheta dicitur, quia prophetæ est officium, ventura prænunciare, non etiam ostendere. Iohannes verò plus quàm propheta est: quia quem verbo prædixit, digito ostendit. Non ergò hanc fœminam martyrem dixerim, sed plus quàm martyrem, quæ septem pignoribus ad regnum præmissis, totiès ante se mortua ad pœnas prima venit,sed peruenit octaua. Adspexit mater,& cruciata,& imperterrita filiorū mortem,spei gaudium tribuit,adhibuit dolorem naturæ. Timuit viuentibus,gauisa est morientibus. Optauit nullum post se relinquere:nè,si quem haberet superstitem, non posset habere consortem. Virile pectus S. Felicitatis. Matt. 11. Iohan. 1.

Nemo ergò ex vobis, fratres charissimi, existimet, quòd eius cor morientibus filijs,etiam carnalis affectus minimè pulsauerit. Neque enim filios, quos carnem suam esse nouerat,sine dolore poterat moriētes videre:sed erat vis amoris interior,quę dolorem vinceret carnis. Vndè & passuro Petro dicitur: Cùm senueris,extendes manus tuas, & alius te cinget, & ducet quò nōn vis. Neq; enim si plenissimè Petrus nollet, pro Christo pati potuisset:sed martyrium, quod per infirmitatem carnis noluit, per virtutem spiritûs amauit. Qui dum per carnem ad pœnas trepidat, per spiritum ad gloriam exultat. Actum est, vt cruciatum martyrij nolendo voluîsset, sicut nos quoquè cùm gaudium quærimus salutis, amarum poculum sumimus purgationis. Amaritudo quidem in poculo,displicet: sed restituenda per amaritudinem salus,placet. Amauit ergò iuxta carnem Felicitas filios,sed pro amore cęlestis patrię,mori etiam voluît,quos amauit. Ipsa eorum vulnera accepit, sed in eisdem ipsa ad regnū præuenientibus excreuit. Rectè ergò hanc fœminam vltra martyrem dixerim, quæ & totiès in filijs est desiderabiliter extincta: & dum multiplex martyrium obtinuit, ipsa quoquè martyrij palmam vicit. Fertur apud veteres mos fuisse, vt quisquis consul existeret, iuxta ordinem temporum, honoris suî locum teneret. At si quis posterior ad consulatum veniens, consul non semèl, sed bìs fortasse aut tertiò fieret, etiam illos laude & honore transcenderet, qui non plùs quàm semèl, consules extitissent. Vicit ergò beata Felicitas martyres, quæ tot ante se moriētibus filijs pro Christo occubuit,quia ad amorem illius sola sua mors minimè suffecit. Iohan. 21. Felicitas plus quàm martyr.

Consideremus, fratres, hanc fœminam: consideremus & nos, qui membris corporis,viri sumus,in eius comparatione quid æstimabimur? Sæpè nanque agenda ali-

qua bona proponimus: sed si vnus contra nos leuissimus sermo ab ore irridentis erupерit, ab intētione actionis nostræ, fracti protinùs & confusi, resilimus. Eccè nos plerunquè à bono opere sola verba reuocant: Felicitatem verò à sancta intentione frangere nec tormenta potuerūt. Nos in aura maledictionis impingimus: hæc ad regnum etiam per ferrum exijt, nihilque, quod obsisteret, æstimauit. Nos ad præcepta Dominica largiri nostra saltem superflua nolumus: hæc non solùm Deo suam substantiam contulit, sed pro illo etiam propriam carnem dedit. Nos cùm ex diuina iussione filios amittimus, sine consolatione lugemus: hæc eos velut mortuos plangeret, si non obtulisset. Cùm ergò ad illud terribile examen districtus Iudex venerit, quid nos viri dicemus, cùm huius fœminæ gloriam viderimus, de debilitate mentis nostræ? Quæ tūc viris erit excusatio, quandò hæc ostendetur, quæ cum seculo & sexum vicit? Sequamur ergò fratres charissimi districtam & asperam redemptoris viam. Vsu quippe virtutum ità iam plana facta est, vt per eam fœminis libeat ambulare. Despiciamus cuncta præsentia. nulla sunt etenim in hoc mundo, quæ transire non possint. Turpe sit diligere, quod constat citiùs perire. Non nos terrenarum rerum amor superet, non superbia inflet, non ira dilaniet, non luxuria polluat, non inuidia consumat. Amore nostrî, fratres charissimi, redemptor noster occubuit: & nos amore eius discamus vincere nosmetipsos. Quod si perfectè agimus, non solùm imminentes pœnas euademus, sed communi cum martyribus gloria remunerabimur. Nam quanuìs occasio persecutionis desit, habet tamen & pax nostra martyrium suum. Quia etsi carnis colla ferro non subdimus, spiritali tamen gladio carnalia nostra desideria in mente trucidamus: ipso adiuuante, qui viuit & regnat &c.

Labentia cuncta pro nihilo putanda.

MARTYRIVM SS. VIRGINVM RVFFINAE ET SECVNDAE, EX ANTIQVIS MS. VOLVMINIBVS.

Vetusta Martyrologia suffragantur. Stylum nonnihil correxit Frater Laurentius Surius.

IVLII 10. Earum patria & parentes.

Vffina & Secunda sorores virgines, ciuesq; Romanæ, Patrem clarissimum habuêre Asterium, matrem itèm clarissimam Aureliam. Cùm autem feruor persecutionis iussu Valeriani & Galieni Augustorum, tunc in Vrbe Roma sæuiret, sponsi harum virginum Armētarius & Verinus, à fide Christi discesserunt: nec tamen sua perditione contēti, etiam has Dei famulas detestabili persuasione ad suî imitationem inducere nitebantur. Illæ verò, vt eorū insanas declinarēt adhortationes, ad prædiolum suū, quod in Tusciæ partibus videbantur habere, basternis vectæ, sese contulerunt. Id audientes Armentarius & Verinus, statim Comiti Arcesilao ità suggesserunt: Sponsæ nostræ repudiauerunt nos in deorum contumeliam. Vnum autem Deum verum colendum in cælis esse testantur Christum Iesum, & omnium templorum mysteria perindè vt pestem quandam abominantur. Ea causa ex vrbe hodiè egressæ, fugerunt. Ijs auditis, sceleratissimus Arcesilaus cum militibus suis equestribus iter capessens, sanctas Christi virgines via Flaminea quartodecimo milliario comprǽhendit, reuocatasque ad vrbem Romam Iunio Donato præfecto obtulit, dicens: Has sacrilegas virgines contra legem viuere, deos negare, templa deserere, contra salutem principum venire, sponsis earum accusantibus, didici: & quia hanc curam mihi demandârunt domini nostri, inuictissimi Principes, par erat, fugientes, à me comprǽhendi, & vestræ magnificentiæ discutiendas adduci.

Ducuntur in singulas custodias.

Tum indignatus prǽfectus Donatus, iussit eas ab inuicèm separatas, duci in custodiam, & die tertio in secretario ipsius sisti. Porrò Ruffinam ad se introductā ità compellauit: Cùm sis nata nobiliter, quid ità ad eam ignobilitatem deuoluta es, vt mâlis captiua in vinculis teneri, quàm libera gaudere cum marito? Ruffina respondit: Temporalis hæc captiuitas, æternam captiuitatem excludit, & vincula temporaria ab

æter-

æternis nexibus absoluunt. Præfectus ait: Abijce has vanas & aniles fabulas, & sacrifica dijs immortalibus, vt possis sponso tuo cum gaudio perfrui, & vsq; ad senectutem delicijs circunfluere. Ruffina respondit: Duo ex ijs, ad quæ me hortaris, prorsùs inutilia sunt: tertium, quod promittis, planè incertũ & dubium est. Iubes me idolis sacrificare, vt æternùm peream, & deindè maritũ accipere, vt virginitatis gloria me priuem. Post ista tam acerba & aspera, promittis ad senectutẽ vsq; voluptatibus me perfruituram, cùm nec de teipso certus sis in diem crastinum vsq; te peruenturum. Præfectus dixit: Cessent verba, quandò iam parata sunt verbera. Mihi quidem id è re tua esse videtur, vt saniori vsa consilio, corrigas prauam animi tui sententiam, & his vanitatibus valere iussis, tempus, quod tibi superesse poterit, non amittas. Ruffina respondit: Iam tu nonnihil sermonem corrigis tuum, cùm dicis, Tempus, quod mihi reliquum esse poterit. Ostendis enim vitam hominis certam nõ esse, dum in incerto posita est. Itaq; illam ego vitam amplector, quæ est cum æternitate coniuncta, nec aliquid lubricum & incertum suis amatoribus promittit. quam vitam Christus docuit magister veritatis. Cùm autem saxea Iudæorum pectora dubitatione sua credulos ei animos negarent, mortuos è monumentis excitans, iubebat eos suæ assertioni dicere testimonium: vt vel sic virtutibus crederent, qui verbis credere nolebant. Egregiũ s. Ruffinæ responsum.

Iunius Donatus Præfectus dixit: Missa fac isthæc vaniloquia, & nube viro tuo. Arcesilaus Comes dixit: Hæc cùm sit rea sacrilegij, in matrimonij sortem admitti non poterit. Ruffina respondit: Ità tu dicis in matrimonij sortem admitti me non posse, quasi ego hominis vxor esse desiderẽ, quæ Christo Dei filio virginitatẽ meã deuoui. Quamobrèm audi Arcesilaẽ Comes: Quære aliũ, cui minæ tuæ timorẽ adferant: me qdẽ nec à virginitatis palma reuocare poteris, nec ab amore & cultu Christi filij Dei separare. Tum Donatus iussit Secũdã acciri, vt Ruffina soror eius, ipsa ꝑsente, flagellis cæderẽt. Sperabant eñ sacrilegi illi, Secundã, terrore ꝓstratam, ipsorũ persuasionibus assensurã. Vt vidit aũt Secũda Ruffinã flagellari, clamauit ad Iudicẽ: Quid agis scelestissime, hostis regni cælorũ? Cur sororẽ meam gloria afficis, me verò eius gloriç non pateris esse participem? Præfectus ait: Vt video, sororem tuã insania superas. Secunda respõdit: Nec soror mea insana est, nec ego insanio, sed ambæ Christianæ sumus, & iustum est, vt simul cædamur, quæ pariter Christum Dñm confitemur. Gloria eñ nominis Christiani verberũ ictibus augescit, & tot cõciliat coronas sempiternas, quot temporarijs flagellorũ ictibus pulsatur. Præfectus dixit: Hortare potiùs sororẽ tuã, vt vos ab hac iniuria vindicetis, & sponsis vestris cum gloria nobilitatis vestræ restituamini. Secunda respondit: Vanis terroribus niteris, & friuolis promissionibus vteris. Nobis virginitatis dignitas adeò comperta est, vt magis optemus occidi, q̃ nos vinci patiamur. Præfectus ait: Si inuitis vobis erepta fuerit virginitas, qd facturæ estis cum Christo? Secũda respõdit: Virginitas in corde puro exhibetur Christo filio Dei. Non potest virgo suã perdere integritatẽ, si nolit à iustitia deflectere. Vis aũt illata ꝑpessionem adfert: perpessio palmam præparat. Tu in consensum nostrum arma cepisti, vt cogas nos velle, quod nolumus, & ijs rebus delectari, quas execramur. Admoue ignes, gladios, flagella, saxa, fustes & virgas. Quot tu pœnas inferes, tot ego martyrij nostri glorias numerabo. Quotiès tu in nos violẽtia vteris, totiès ego martyrij computabo palmas. Nostra eñ oĩs gloria est pœna, quam Christi amore perpetimur: nec poterit corruptio dici, q̃ pro mẽris tuẽda integritate nõ timet sui corporis facere iacturam. De cõsensu enim apud Deum iudicabitur, si qd perfecta qs volũtate dilexerit. Vouit Christo virginitatem. Flagellat. Secũdæ mira fortitudo. Nota virginis cõstantiam.

Tum verò iussit eas Præfectus in obscuro includi loco, & è stercoribus fumũ excitari. Id cùm factũ fuisset, fumus ille thymiama redolebat, non fœtorẽ vllum, sed delectationẽ potiùs naribus ingerẽs. Porrò obscuritas lucẽ meridianã splẽdore vincebat: nec poterant illic dominari tenebrę, vbi tenebrarũ vis Dei lumine vincebatur. Deindè iussæ sunt illinc produci, & in balneis includi, atq; in doliũ feruens iactari. Vbi cùm aliquandiù fuissent, post duas horas ingressi, qui earum corpora tollerent, dolium frigidum & vaporans inueniunt. Id Præfectus audiẽs, obstupuit, iussitq; eas duci in medium Tyberim, & saxo vno ad ambarum colla ligato, in eũ præcipitari. Cum illo autem saxo dimidiam ferè horam super aquam ferebãtur, & turbis adstantibus, in superiori fluminis parte siccis vestibus cernebantur, prædicãtes triumphum Dñi, & Christi gloriam decantantes. Quod cùm fuisset Iudici nunciatum, dixit Arcesilao Comiti: Fœtor mutat in odores aromaticos. Saxo alligatæ, non possunt submergi.

O 2 Istæ,

Istæ, quas mihi obtulisti, aut magica arte nos superant, aut vera sanctitate sunt prædi-tæ. Itaq; vt tu eas mihi tradidisti, ità ego eas tibi reddo, vt pro tuo arbitratu vel senté-tiam excipiant, vel absoluantur.

Capite cæduntur. Iussit igitur Arcesilaus duci eas in syluam per viam Corneliam milliario decimo ab Vrbe Roma, in fundum, qui Buxo vocatur, & illic pariter capite cędi, earumq; corpora inhumata relinqui, lupis deuoranda. Sed Domini gratia non defuit in Christũ credentibus etiam defunctis. Deniq; Plautilla matrona, in cuius pdio cæsæ sunt, vidit eas per visum sedere gemmatas in thalamo, & dicere sibi: Plautilla, reuoca animum tuum à flagitioso cultu idolorum, & impia incredulitate calcata, crede in Christũ: & abiens in prædium tuũ, corpora nostra, quæ illic inuenies, manda sepulturæ. Exurgens Plautilla, peruénit ad locum: & inueniens sanctarũ virginum corpora, nihil neq; fœtoris, neq; læsionis habẽtia, adorauit & credidit, fabricauitq; monumẽtũ virginibus Christi. Quo in loco per illarum oratiões magnæ fiunt virtutes, ad laudem & gloriam Dñi nostri Iesu Christi: q cum Patre & spiritu sancto viuit & regnat in secula, Amen.

Miracula ad earum sepulcrum.

GREGORII PRESBYTERI CAESAREAE CAPPADOCIAE ORATIO, DE SANCTIS TRECENTIS

decem & octo Patribus Nicenæ Synodi, & de Constantino in primis pio Imperatore. Habetur in Simeone Metaphraste.

10. IVLII. sic enim in Metaphraste habetur.

Præpositis obedire iussus ab Apostolica adhortatione, ô Theophile, & velutì oblitus meæ imbecillitatis, neglecta dicendi elegantia, párui venerando patri, qui mihi proposuit, vt breuiter scriberem de cõgregatione trecentorum & octodecim patrum, facta Niceæ, traderemq; huic sanctæ, quæ est penès ipsum, Nicenæ Ecclesiæ: vt quorum præsentiæ fructum percepit in corpore, eorum spiritalis quoquè decertationis scriptas habeat narrationes. Atq; quæ à me quidem pro meis viribus dicta sunt, si respiciatur magnitudo rerum, quæ à Patribus rectè & ex virtute gestæ sunt, dixerim ego tenui rori esse similia, qui cõtendit cum marinis fluctibus. Fuerit autem illius perfectionis, non sententiarum attendere humilitatem, sed promptam & alacrem parendi voluntatem grato animo excipere.

Cùm Maximianus & Licinius & Maxentius, q Romæ impiè imperauerunt, & multos, qui erant Christianæ fidei, dæmonibus sacrificare recusantes, supplicijs & morte affecerunt, insano simulacrorum cultu dignum exitum inuenissent, præter spem & opinionem ex Occidente instàr Luciferi exortus est Constantinus Imperator Christianissimus, orthodoxæ vitæ instituti princeps, & inculpatæ fidei propugnator: qui simul àc ex Occidente in Orientem sceptra transtulit, diuina luce illuminatur: & cùm pietate animum instruxisset, aduersùs diabolum primũ certamen suscipit, & de Christianorum libertate publica proponit edicta, & quæ fidelibus ab impijs afferebatur, molestiam repellit, diruit cultum simulacrorum, de falso agit triumphum: quæ consistere non poterat, efficit manifestam veritatis prædicationem: eos, qui Dñm honorârunt, & honore & libertate afficit. Instaurantur, viresq; recipiunt corpora fideliũ, quæ flagris lacerata fuerant. Tormentis & exilijs subijciuntur, quæ sequuntur dæmones. Licebatq; videre fideles reuocari à persecutione, & eos qui dæmonibus seruiẽrãt, resipiscere. Quod quidem chori Angelici præ se ferebat speciem, Dominum omnibus liberè glorificantibus.

Constantinus Imperator, fidei propugnator.

Lætabat Imperator fidelissimus quotidiano Christianorũ augmẽto, reputans animo hoc esse diuinæ operationis, quæ exiguo tempore eos, q illius parebãt imperio, traxit ad Dñi Iesu Christi agnitionẽ, & cogitãs qdnam euenisset ijs, q illum præcesserant. Nam cùm finitimæ gentes, tanq̃ nullis penitùs iunctæ fœderibus, insurgerẽt aduersùs eos, q ante ipsum imperauerãt, & intestinæ seditiones eis à mutuis cædibus respiran-

ſpirandi ſpatium non præberēt, quandò Conſtātinus per Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti gratiam accepit Imperium, protinùs tanquàm iuſſu aliquo, & mala ceſsârunt gentilium, & qui eius ditioni parebant, pacem amplexi fuêre. Tranquillũ Cõſtantini Imperium.

Sed bonis infeſtus dæmon ne hāc quidem tulit hominū eorum, quæ ſunt meliora, cognitionem: ſed ſicut olim primo homini creato vitam inuidit cæleſtem, & per ſerpentem eius auribus præcepti inſeuit inobediētiam: ità etiam tunc cruciatus ob hominum ex idolatria ad Deum cōuerſionem, excitat ſpiritum Pythonis. Is aūt fuit Arrius, qui erat quidem appellatione Chriſtianus, & in presbyteratum Eccleſiæ Alexandrinæ allectus: Cùm enim diuinarum ſcripturarum ei mandata fuiſſet, atq; vtinàm nō fuiſſet, interpretatio: vana autem gloria & auaritia, planè diaboli patris eius armis teneretur: vidiſſet verò poſt Petrum inſignem inter Martyres victorem, & inter Pontifices Apoſtolis æqualem, & Achillam eius ſucceſſorem, Alexandrum inter præſules caſtiſſimum, & Apoſtolicorum dogmatum ſtrenuum defenſorem, Alexandrinæ præeſſe Eccleſiæ, tanquàm venenatus quidam draco, inuidiæ virus, quod latebat in imis cordis eius penetralibus, euomit. Gene. 3. Arrius hæreſiarcha.

Sed aduersùs Alexandrū quidem nō poterat eius importuna ſe efferre inſolentia. Nam erat qdem Alexander vita, in quā nulla cadebat repræhenſio, & nullius vitij particeps, prout eſt Dñi de Iob teſtimoniū. Quidnam ergò machinatur ſceleſtus? Arma parat aduersùs eius decreta, tanq̃ per ea eum inſectaturus: & ſic ponit os ſuum in cælum, & loquitur iniquitatē aduersùs altiſſimum. Nam cùm confiteretur S. Alexander filium eſſe patri & honore & eſſentia æqualem, ſtatìm nugatus eſt mente captus Arrius, creaturā & facturam eſſe filium, & fuiſſe quādò non erat, & quę ſunt his magis impia, digna profectò, quæ æterno ſilentio & obliuioni mandentur. Iob 1. Arrij blaſphemia.

Cùm ergò vidiſſet diuinus Alexāder hoc malum inſtàr morbi ſacri depaſcere, (Attigerat enī Aegyptum, & Thebaidem, & Libyam nuperrimè) veritus nè appræhēderet totum corpus fidelium, ac poſt multas coràm adhortationes, quas efferato paternè adhibuit, poſt varias ex diuinis ſcripturis adductas probationes, q̃bus abundat & vetus & nouum Teſtamentum, ſciens impium adhuc eſſe implicatum erroris caligine, confugit ad Dñm Ieſum Chriſtum, quem iſte afficiebat cōtumelia: & vt aduersùs impium, & cum Deo pugnans cœptū, opem ferret, ieiunijs, vigilijs, & lachrymis adiutorem inuocat inſpectorem veritatis.

Cùm aūt impius magìs efferaretur & efferueſceret, euocat Alexander plures futuros periculi ſocios, & dirigit literas ad eos, q̃ erant in eo loco, Epiſcopos, & ſignificat ꝓdigioſos cordis Arrij fœtus aduersùs rectam opinionem. Quamobrèm p̄munit q̃dem eorum aures, nè attraherentur aliqui à lacuna ſenſûs Arrij. Incitat aūt oēs, vt citra moram de his optimum dñm certiorem facerent. Cùm hæc ergò cognouiſſet victor inclytus, tanq̃ ſtimulo profana obſcurorum moleſtaq; inopinatorum auditione perculſus, diuinas ꝓrinùs mittit literas, per quas & Magiſtratus, & eos, q̃ poterāt, Epiſcopos Niceam Metropolim ad ea examinanda, quæ ad ipſos pertinēt, venire ſuadet, & ad manifeſtandam veram & inculpatam fidem, penitùs aūt excindēdam dæmoniacam malè ſentientium hæreſim.

Cùm hęc ergò ſic ꝓceſſiſſent, quinam illo tempore inuenti ſint viuifici ſpiritûs p̄ſcientia cōſeruati Epiſcopi, & ex quanam parœcia ex ijs vnuſquiſq; ꝓfectus ſit, oſtendet quæ ab ipſis facta eſt deciſio ſynodica ijs, q̃ ſtudioſè legere voluerint. Sancti ergò Patres, nō ſecùs àc quædā apes operariæ, veluti ex floridis pratis vnuſquiſq; ex ꝓprijs Eccleſijs ſurgētes, perueniūt Niceam, locū, q̃ componit aluearia orthodoxæ opinionis. Diuinus ergò Cōſtantinus cùm audiuiſſet ſacram & Angelis reuerendā ſanctorū Patrum veniſſe præſentiam, ſtatìm ex veſtibulo eos conuenientibus proſequitur honoribus, & quibuſdā pręmiſſis ex ſacro cōuentu, humanitate & rerū neceſſariarū cōuenienti ſuppeditatiōe ꝓcurat, nè neceſsè habeant recedere. Poſtq̃ aūt cognouit rectè fuiſſe prouiſum Patribus, tunc ipſe Niceæ ſuam offert præſentiam, ſe ſobria mente ab externis abducens tumultibus, vtpotè in rebus agendis exercitatum ſanctorum Patrū allocuturus conuentum de re diuina & de ſalute, quæ ſpectat ad homines. Patres veniūt Niceā. Honorificè & liberaliter habētur à Conſtantino.

Etenim erant quidam ex ipſis, qui gratijs ornati erāt Apoſtolicis: alij autem Chriſti ſtigmata circunferentes in ſuis corporibus. Ex quibus, vt lectores habeant maiorem de ſanctis certitudinem, & animæ vtilitatem, aliquot adijciam. Sanctus itaque

Iacobus præsul Nisibenorum multos quidem liberauit à morbis, & de eo etiam fertur testimonium, quòd suscitârit mortuos. Et Neocæsareæ Euphratesiæ Episcopus sanctus Paulus, genitalia membra igne amisit, Licinij insaniæ effectus ludibrium. Et Paphnutius Aegyptius vir signifer. Et plures alij ex ijs sanctis: Alij quidem orbati sunt oculis: Alijs incisi sunt iuncturarum, crurum & brachiorum nerui: Alijs verò mutilati sunt pedes, & manus loreis vinculis. Bonorum autem aduersarius cùm hanc cælestem vidisset in terra choream, non permisit, vt esset omninò expers suorum aculeorum: sed sicut Iudam Domini proditorem constituit inter Apostolos: sic etiam vnà cum sanctorum caterua immanes lupos inuexit, tectos ouium pellib^9, Menophantem, inquam, Ephesium, & Patrophilum Scythopolitanū, & Theonam Marmaricanum, cum paucis alijs discipulis Arrij insipientiæ: de quibus dicetur in his, quæ consequuntur.

Episcopi quidam fautores Arrij.

Quoniam autem opùs erat, vt quæreretur de eo, quod erat obstaculo veritati, & dispiciebatur locus aptus, in quem conuenirent, cùm excidisset optimus Imperator domum maximam ab eo, quod illic est, palatio, cubiculorum (vt ità dicam) regiorum oculum, cuius decus & magnificētia ad nostra vsque tempora est sanctorum Patrum tegumento conseruata, eam, tanquàm suæ Regiæ primitias, sancto deputauit Concilio. Quo in loco æquales numero Patrum iussit sedes fieri, vnà habens rationem requietis senectutis, & honore prosequens sacerdotium. Cùm ergò ipsi appulissent, ipse quoquè Imperator ingreditur: neque verò arroganti, & elato, & regio adspectu intuens: sed contracto supercilio, & modesto incessu accedit, & sanctos, qui occurrunt, amplectitur, & eos benignè alloquitur: & leui quodam risu præ se ferens comitatem, ob sanctorum congregationem indicat suam animi lætitiam. Suam autem in Deum ostendit humilitatem, & summam in Patres submissionem, quòd inter sedes Episcopales suum submiserit subsellium.

Modestia Cōstantini.

Cùm sancti ergò consedissent, & à Deo coronatus Imperator, Eustathius Antiochenus (Ei em̄ annuit sancta synodus, vt verba faceret ad Imperatorem) Deo, inquit, agimus gratias, ô optime Imperator, qui terrenum tibi Regnum dirigit, qui errorem simulacrorum per te aboleuit, & fidelium animi trãquillitatem in libertate collocauit. Cessauit nidor dæmonum, multiplici gentilium deorum cultu soluta est falsa religio: Expelluntur tenebræ impietatis, luce diuinæ cognitionis orbis terrarum illustratur, Pater glorificatur, Filius simul adoratur, Spiritus sanctus annunciatur: Trinitas cōsubstantialis, vna diuinitas in tribus personis & hypostasibus prædicatur. Per eam, ô Imperator, tibi munitur tuæ pietatis potentia. Eam nobis serua integram & inuiolatam. Nullus hęreticus subiens Ecclesiam, de Trinitate vnum aliquid auferat, relinquens, quod restat, affectum ignominia. Arrius nobis, qui à furore accepit denominationem, orationis causa est & cōuentûs: qui nescio quomodò allectus in presbyteratum Ecclesię Alexandrinę, nos latuit, cùm esset alienus à doctrina beatorum Apostolorum & prophetarum. Vnigenitum em̄ filium, & verbum Patris non veretur priuare eâdem & æquali cum Patre substantia, & creatorē cum creatura creaturæ cultor cōtendit connumerare. Eum aūt persuaseris, Imperator, mutata sententia, nō repugnare doctrinæ Apostolicæ: aut si in vanæ opinionis, cuius est cōuictus, persititerit impietate, eum de Christi & nostro cœtu funditùs sustuleris, nè suis turbidis verborum blãditijs venetur animas simpliciorum.

Oratio Eustathij ad Imperat.

Serenissimus autem Constantinus cùm ex eo, quòd tam citò conuenissent, eorum in fidem ardorem conieciisset, & verba de concordia & conspiranti cōsensu, tanquàm Patribus filijs Patrum adduxisset: Agedùm Patres, inquit, omni studio & diligentia efficiamus, vt per Propheticas prædictiones & Apostolicas traditiones sit exæquatio & comprænhensio veritatis, extra turpe & indecorum fratrū odium & inanem doctrinam. Graue enim fuerit, si multiplicis deorum cultûs impietate dissoluta, & nobis subiectis hostibus, & bellis sedatis ciuilibus, non se inuicèm ensibus fideles, sed dogmatibus feriamus, & Euangelicam doctrinam, quæ est simplex, & non artificiosa, & vim habet non in verbis, sed in factis, doctrinæ disceptatione & verborum varietate conemur euertere. Deo ergò & Patri, & vnigenito filio Patris, & viuifico spiritui eorum, quę nunc à vobis exquiruntur, permittētes reuelationem, persequamur inquisitionem. Præstabimus em̄, vt nos quoquè prompto & alacri animo adsimus, & simus

Apostolicę Traditiões.

par-

participes certaminis & laboris, vsq; ad finem reuelationis eorũ, quæ vera sunt. Credimus enim fore, vt nos inspiret aduentus diuini spiritûs, per quem erit firma ac stabilis nostra fides, omni hęretica opinione vacua, & expers malæ de Deo sententiæ.

Hinc Patrum clarorum multitudo confirmata viuifico, qui vnà versabatur, spiritu, concorditer procedunt ad inquirendam & declarãdam fidem orthodoxam. Et cùm multis veteris & noui testamenti testimonijs, quod filius sit Patri consubstantialis, acerrimè conuicisset, extra rectam fidem & Ecclesiam sanctam Arriũ segregant, anathemati eum subijcientes cum ijs, quæ ab ipso elaborata & dicta fuerant: & ità, nè ad diuinum Symbolum hæreticę malignitati vllus daretur aditus, impedientes contexunt expositionem, per vnumquodq; dictum abolentes sensum, qui ab vnaquaq; hæresi opponitur, vt omnibus est manifestum ex expositione eorum, quæ in Concilio gesta sunt in palatio. Anathemate Arrius gcellitur.

Quoniam autem eis videbatur restare quęstio de die principali, cùm à multis in illud vsque tempus celebraretur, nullo certo pręstituto termino, adeò vt alij quidem essent in vestibulis sanctæ ieiuniorum Quadragesimæ: alij verò peragerẽt dimidium certaminum abstinentiæ: alij autem celebrarent symbola salutaris resurrectionis: & alij quidem in tristitia & lachrymarum profusione, & abstinentia à cibis se duriter gererent: alij verò victoria Domini exultarent, per quam fractus est infernus, & mors deleta, surrexit Adam, & satan est alligatus: de eo quoq; diuini Patres sancto, qui vnà cum eis erat, inspirati spiritu, vnà cum optimo Constantino constituerunt, vt omne genus Christianorum, vno eodemq; tempore Christi Dei nostri diem sanctum ageret resurrectionis: vt orationis & abstinentiæ, lętitięq; & choreæ communem domũ, nempe eam, quę est vbiq;, Ecclesiam sibi catholicam conseruarent. Cumq; aliarum Ecclesiasticarum quæstionum, & diuinorum canonum fecissent editionem, orthodoxæ sententiæ constituêre decisionem. Cùm hoc ergò factum esset, censuit optimus Imperator, vt vniuscuiusque ex Patribus descriptionibus sancta confirmaretur decisio. Mãdat synodus, vt tota Ecclesia vno eodemq; tẽpore pascha celebret.

Postquàm autem ea fuit exposita, & publicè lecta, & iam ferè omnes subscripsissent, fit miraculum, dignum quod memorię mãdetur, ad gloriam quidem eorum, qui crediderunt: pudorem autem eorum, qui fuerunt increduli. Nam cùm duo sancti Episcopi, Chrysanthus & Mausonius, nondùm decisioni suas adiecissent descriptiones, accidit vt diuina prouidentia ij ab humanis excederent. Diuini ergò Patres cùm venissent ad communem locum, in quo dormiebant, tanquàm simùl cum eis essent, & quæ dicebantur audirent: O patres, dixerunt, & fratres, Pręclarum certamen nobiscùm decertâstis, cursum perfecistis, fidem seruauistis: si ergò quod factum est, DEO gratum esse iudicâstis, (nunc enim puriùs cernitis) nè quid sit impedimento, quo minùs vos quoquè decisionem subsignetis. Hęc simùl & dixerunt, & signata decisione sanctorum Patrum loculo imposita, totam illam noctem insomnem peragũt in oratione. Die autem sequenti cùm venissent ad loculum, saluis, quæ erant imposita, signaculis, cùm sanctam reuoluissent decisionem, inuenerunt sanctorum Patrum in eam immissas subscriptiones, adeò vt citra dubitationem vnusquisque etiam ex ijs, qui erant extrinsecùs, fateretur, sanctum illum sanctorum Patrum chorum constare præsentia & ope sanctæ Trinitatis, eamque suam corporaliter ostendere defensionem ijs, qui digni habentur, vt videant. Nota insigne miraculum.

Sed (quod in ijs, quæ priùs dicta sunt, prętermisimus) cùm de Dei hostis Arrij blasphemia triumpharet sancta synodus, accessit superstitionis gentilis philosophus, cõtentionis scilicet, & non veritatis studio, Arrij sceleratam defendens sententiã. Menophantesq;, & Patrophilus, & Theonas, & alij, de quibus superiùs dictum est, syllogismis philosophi erecti, aperuerunt fœtidũ virus Arrij abominationis, & accedunt Philosopho petulãter insultanti veritati. Sed piscator piscatorũ, & Saluator piscatoris, hîc quoq; excogitat aliquid dignum suis ꝓdigijs. Propositionũ eñ Philosophi difficiles contentiones vt admirabiliter dissoluerentur, efficit silẽtio orationis: eligitq; quendam ex sanctis, non mũdana sapientia, sed vita ornatum Angelica, gentilis impietatis & hæreticę blasphemiæ defensori aduersarium. Hic minas imitatus Dominicas, quibus aduersùs dæmones & mare cernitur vsus Dominus, simùl & Philosophũ quodam veluti carmine alloquitur, dicens: Tace, compescere: & verbosum hominem Matth. 8.

Philosophus à simplici Episcopo confutatus, credit.

nem verbo mutum effecit, adeò vt cùm ei statim vox defecisset, cum timore & tremore accesserit ad chorum sanctorũ,& vinculo petiërit absolui, & sancto baptismate donari. Sic signorum Dominus philosophum cum tota domo vocauit ad salutem, & eum,qui heri fuerat orthodoxę accusator sententiæ, effecit defensorem veritatis. Hoc miraculo aiunt Menophantem cum suis sectatoribus obstupefactum,visum esse sua sponte assentiri sanctæ Synodo ad impium Arrium feriendum anathemate: postea autem,non secùs àc canes rabidos,ad suum redijsse vomitum.

Cùm ergò sancta Synodus trecentorum decem & octo sanctorum Patrum accepisset finem, propter quem congregata erat, & eos tempus vrgeret ad reditum,pius Constantinus cùm eos mensa vicissim excepisset, & verbis vsus fuisset adhortatorijs, cùm & Ecclesiarum ipsorum prouidisset inopię, & ad alendos vbiq; pauperes dedisset commeatus,eos omnes abeuntes benignis verbis est prosecutus: Videtis,inquiēs, institutionibus meum Dei cultum, & q̃ prōpto & alacri animo effecerim, vt euerterentur idola:operam autem dederim,vt fides Christianorum vbiquè annunciaretur, adeò vt nullius alteri' religionis species vobis relinquatur, nisi vt soli Christiani sanctam & vnius eiusdemq́ue essentiæ Trinitatem adorent & amplectantur. Hanc vobis hodiè trado puram & synceram. Vestrarum autem fuerit precum & diligentiæ curare, vt Deo adiuuante, maius in dies accipiat incrementum.

Cùm hæc dixisset, & quę sunt his similia, & alijs quidem vidisset effossos esse oculos,alijs aũt graui cruciatu obtorpuisse manus, alios verò esse incuruatos neruorum conuulsione, alios demùm excisis sibi genitalibus strenuè decertâsse: & cùm didicisset,quòd cùm in persecutionibus pro Christo in periculo confessionis se fortiter gessissent,impositorum sibi suppliciorum conseruarent eas,quæ videtur, reliquias, adorauit athletarum cicatrices, membrorum amplexus est torpores, affectis membris quandoq; membra sui corporis,aliquandò autem purpuram applicans Imperatoriã, eis se credens sanctificari. Quinetiam effossis oculis suorum oculorum admouebat pupillas, sustinens vt illinc illuminaretur eius mentis oculus. Sic cùm sanctos esset amplexus,nouam Romam est reuersus,exultans recta fidei prędicatione.

Cõstantini erga Episcopos reuerentia.

Sanctissimi autem Patres cùm optimum Imperatorem gratiarum actionibus & benedictionibus essent remunerati,per quas & pacis amplificationẽ, & Imperij confirmationẽ, & inimicorum subiectionem petit cœtus Episcoporum, ipsi Nicea soluentes, hospitalitatis munificentiam precibus sustentârunt & roborârunt. Hoc aũt testatur id,quod statim ea de causa factum est signum. Nam cùm postridiè essent precaturi Saluatorem vniuersorum pro suo domum reditu,& pro,ea, quæ illos excepit, ciuitate,accidit vt in eo,qui dicitur μεσόμφαλος,id est,medius vmbilicus ingressûs oriētalis,scaturirent fontes circa medium apsidis, circa quod cõstiterat sanctorum chorus. Quæ quidem in hodiernum vsq; diem appárens,ostendit orationum fructuosos effectus. Et nunc apud eos omnes celebratur & nominatur Nicea, apud quos sanctorum horum trecentorum decem & octo patrum honorata est Synodus. Quantùm autem illi pro ea laborauerint,& quantam eius curam gesserint, conijcere licet ex ea re admirabili,quę nostra ætate facta est.

Fontes per miraculum scaturiunt Niceæ.

Nam cùm ingrati fuissent Assyrij, & per quod eis parta est salus, Romanorum imperium depopulati essent & vexâssent,& omnia (Quid enim aliud dicendum est)barbarica consumerent insolentia,permansit intacta à Babylonica omni contumelia, vt quæ nec igne,nec gladio,virorum,aut mulierum, aut infantium senserit captiuitatẽ, cùm eam sæpè clanculùm & aperti adorti essent. Dicitur autem,superbum quoquè quendam ex eius exercitu tribunum militum impudenter audax cœptum esse aggressum,nempe vt magiæ illic execranda faceret piacula: nocturna autem visione, & diurnis,quæ illi soli apparebât, terroribus incussum esse timorem, nè acerbè periret, adeò vt mutatus sceleratus, templum illud vel potiùs templi habitatorem Christum verum Deum nostrum honoraret, & lucernis accensis placaret: Et ex eo tempore omnem Babylonicum exercitum à sancto templo arcuisse, & hospitalem mansuetudinem,& barbaricę ferociæ minimè respondentem ijs,qui in ipsa vitam agunt,ostendisse. Quę etiam externis multis salutem peperit: si quis enim ab eis captus esset,modò se Nicenum iactâsset per simulationem,quodcunque sibi ab eis impendebat,propulsauit periculum.

Niceã expugnare non possunt Assyrij.

Luminaria iã olim in tẽplis accẽsa.

Hæ

Hæ sunt gratiæ hospitalitatis in Patres, quę etiam possunt futuris seculis efficere, vt ab eis Niceæ cura geratur. Illi autem nō secùs àc limpidi fluuij ex vno Niceæ fonte diuisi, ad suum quisque gregem peruenerunt, fructum referentes beatę peregrinationis, salutare mundi Symbolum. Et cùm veneranda senectute, & in vitę ex virtute profectu suę parœcię illustrâssent curriculum, beatam sortem sunt consecuti. Benignus autem & clemens Deus, seruorumq; suorū amator beneficus, qui eos glorificat, qui ipsum glorificant, cùm eorum animas dignas censuisset, vt fruérentur delicijs in cælo repositis, nō sine munere ac pręmio dimisit eorum castissima corpora, sed miraculo, quod est pręter opinionem, per hæc quoq; suos honorauit ministros. Communem enim mortem, tanquàm naturalem eis somnū induxit. Vndè quę hos Patres suscepêre corpora, manserunt in vniuscuiusq; parœcijs minimè dissoluta. 1. Reg. 2. Nota res miras.

Horum autem fortasse sunt multi quoquè alij testes, qui in locis viderūt id, quod dicitur, & qui sanctos ipsos, veluti quodam somno tenerētur, cùm aliquandò eorum aperirentur loculi, in eis sunt complexi. Quinetiam sumus quoquè nos huius non falsi testes spectaculi. Angelis enim paris Leontij Cęsareensium Ecclesiæ sanctissimi Præsulis, (cuius multi quidem, etiam antequàm veniret in Nicenam Synodum, emanârūt sudores propter fidē, multi autem per ipsum martyres & victores athletę prostrauerunt aduersarium, multiq; vsi eius vitæ doctrina, ciues euasêre cęlestes: ex ijs enim vnus quoq; est Gregorius, magnus inter victores athletas, qui inuénit reliquias sanctarum martyrum Ripsimes & Gaianæ, & impudicum Teridatem priùs quidem euertit, deindè autem ad fidem deduxit) huius, inquam, preciosas reliquias complures nobiscùm vidêre, quæ neq; pilos abiecerant, neq; vngues amiserant: erant autem plenæ omni vnguentorū fragrantia. Neq; verò sit aliquis, qui his fidem non esse habendam existimet. Sunt enim hæc, & his maiora dona gratiæ, ad honorem fidelium, ad laudem Ecclesiarum, ad gloriam Christi Dei nostri: Cum quo Patri gloria, & viuifico spiritui, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen. Insigne miraculū in reliquijs Leōtij Episcopi

ORATIO HISTORICA DE IIS, QVAE NICEAE GESTA SVNT A SYNODO PROPTER

Arrij depositionem. In qua est etiam singularis narratio de vita magni Constantini.

Habetur in Simeone Metaphraste.

Nonodecimo anno Imperij Diocletiani, aduentûs autem Saluatoris nostri Iesu Christi trecentesimo quinto anno, rursùs in nos inualuit persecutio: quo tempore Constantinus Constantij filius erat puber. Qui cùm sacras literas didicisset à Patre, & electus fuisset ab eo Cæsar, cumq; Diocletianus autem & Maximianus venissent in Aegypti Alexandriam, quandoquidem illic Tyrannus insurrexerat, erat vnà cum eis ferens auxilium Constantinus iuuenis, & pulcher adolescens, & se in bello gerens strenuè. Quo tempore sceleratus Maximianus, qui erat gener Diocletiani, vt qui eius filiam duxisset vxorem, videns eum se fortiter gerere, & laudari ab omnibus, inuidia ductus, conatus est eum ex insidijs tollere de medio.

Sed cùm ipse cognouisset sibi parari insidias, fuga suę saluti consuluit, ad patrem confugiens. Eum autem decedentē offendens, eligitur ab ipso successor Imperij. Quo tempore pium quoq; dicunt dixisse Constantium: Nūc est mors mihi vita iucundior, ô fili, cùm funeris iusta accipiam maxima tuum principatum. Relinquere enim in terra Imperatorem, qui possit Christianorum lachrymas abstergere, & arcere iniquam cędem, quam non cessat Maximianus moliri in Christianos, dat mihi beatam sortem. Iam autem tertius agebatur annus eius, quæ exercebatur in nos, persecutionis: in quo Constantius caducum Regnum æterno commutauit, & filio Imperatore renunciato, pietatis prædicatorem & Christianorum reliquit defensorem. Cōstātinus à patre renunciatur Imperator.

Cùm autem Seuerus morbo esset mortuus, Licinius, qui erat Constantij gener, ducta sorore Cōstantini, ꝓpter suā cum ipso affinitatē senatuscōsulto Imperiū obtinet. Reliquā aūt partē Orientis Galerius Maximinus obtinuit: Maxētius verò Romę imperauit, q erat fratris filius. Nā hic quidē Maximiani prioris, ille verò Diocletiani. Constantinus autem pius Imperator cùm sæuas cædes & stupra virginum, & raptus alie-

alienarum vxorum,& vim,quam per delicias afferebat execrandus Maxentius, audi-tione accepisset, & Romani ad eum missa legatione ab eo contenderent, vt eos seruaret & redimeret, literis quidem hortatur Tyrannum, vt à rebus turpissimis abstineat. Cùm autem verbis eum nō persuaderet,bello aggreditur. Et commissa pugna, parùm quidem abfuit,quin vinceretur. Sed cùm ei in cælo apparuisset figura Crucis, insculpta immateriali lumine, & literis eiusdem materiæ annūciaret victoriam, (Dicebat enim scriptura: In hoc vince) cum hostibus congressus, & belli & hostis vim frangit.

Vide virtutē sanctissimę Crucis.

Ante conflictum autem cùm diuinam visionem trophæi instàr formâsset, & gemmis auro insertis concinnâsset, dat eam ferendam ijs,qui antè equitabant. Et ab eo quidem capitur Maxentius. Nam quibus venabatur insidijs Constantinum, eis ipse captus est. Nam ante Romam circa pontem Miluium, dolo pontem alium construxerat,per quem sperabat fore,vt equitans interiret Constantinus. Nam cùm citò & magno cum tumultu terga vertissent, qui Roma exiêrant, ipse doli artifex vnà cum ijs, qui sequebantur,rupto, qui callidè constructus erat, ponte, in fluuio submersus fuit,& mortem bibit. Sed sic quidem interijt Maxentius, & pars illius redit ad Constantinum. Subditi autem non solùm à malis ingentibus quieuêre, sed etiam in summa felicitate diem festum agebant.

Effigies Crucis.

Licinius verò,qui gentilium tuebatur sententiam,furebat in pios; primùm quidē clàm metu affinitatis,postcà autem palàm quoquè. Diuturnum enim, & quod intùs alitur malum,magna ex parte conclusum,intùs manere non potest. Sed quod olìm meditabatur,extrinsecùs producit in triumphum. Quæ in Christianos ergò est excitata,& quę verbis explicari nequit persecutio, mouet pium Imperatorem ad iustum odium in sororium maximè impium, odiumq; bellum peperit. Cùm autem & mari & terra multa,eaq; omnis generis committerentur prelia, vincitur Licinius, & Imperatoris humanitate fretus, seipsum ei dedit. Req; ipsa ostensum est, eum non frustrà fidere. Nam qui erat multis obnoxius supplicijs, impunè dimittitur, & ei deputata est Thessalonica,in qua poterat semper tutò versari. Is verò humanitatem arma suæ faciens amentiæ,ad amissum prælium instaurandum, molitus est rebellionem, quæ ei & vitam,& Imperium iusto ense amputauit.

Licinius persequitur Christiãos.

Capitur à Constãtino

Cęditur.

Postquàm autem post Achillam,beati Petri successorem, suscepit Alexander Alexandriæ sacerdotium, Ecclesia iam liberata à persecutionibus,& gloriante de martyrum certaminibus,malum quod in sinu nutriebatur,& orbis terrę tumultus Marti (id enim est Arrius) in mœrorem rursùs conuertit Ecclesiæ lætitiam. Dei enim filiū redegit inter creaturas, cuius manûs est opus vniuersa creatura. Postquàm aūt Alexandriæ Episcopus Alexander,& monendo,& rogando fuit defessus,(Altitudo enim zizaniorum vincebat sementem verbi) depositionis gladio eum excindit ab Ecclesia. Eusebius autem, qui Berytum quidem contempserat, ad Nicomediensium autē Ecclesiam oculos adiecerat,quoniam violentę suę rapinæ pœnas non dederat, animo sublatus, Arrij,& eius hæresis sectatorum vel inprimìs curam agebat. Ex quibus inter eos quidem,qui aliquandò fuerunt Episcopi,erat Secundus & Theonas. Inter Diaconos autem & presbyteros erat & Arrius principium hæresis, & Achillas, & alius Arrius,& quidam alij eiusdem honoris & ordinis, numerum implentes nouenariū: quos etiam deposuit Synodus centum ferè Episcoporum, qui ex Aegypto & Libya conuenerant,anathemati quoquè eos subijcientes.

Quę cùm non sine dolore audijsset Constantinus, mittit Alexandriam Osiū quidem nomine,vita autem etiam Osium,id est,sanctum. Corduba verò vrbs Hispaniæ de eo se iactabat. Porrò autem ei quoquè tradit literas scriptas & ad Alexandrū Dei Pontificem,& ad Arrium parentem impietatis. Quarū illæ quidem petebant, vt humanitate & clementia vteretur in Arrium: hæ verò imperabant, vt à furore desisteret,& sensum teneret Ecclesię. Quinetiam hortabatur,vt à lite inter se & contentione discederent,vt quę multorum malorum causa fuerit inter multos. Postquàm autem Arrij morbus nec insignis Osij pręsentia & doctrina,neque admonitione Imperatoris est curatus, Concilium Pontificum in Bithynię vrbe Nicea congregat Imperator. In qua cùm considérent Episcopi,Imperator ipse stans in medio, non aliàs sedere sustinuit,quàm sacrosanctus ei chorus annuisset.

Osius Episcopus mittitur Alexãdriam.

Nota quantùm deferat sacerdotibus tantus Imperator.

Atque

Atque Arrij quidem hæresim & Eusebius Nicomediæ Episcopus,& Theognis Niceæ, & Marius Chalcedonis defendebāt: Pietatem autem Alexander presbyter Constantinopolitanus,& vicem gerens eius Pontificis. Metrophanes enim sanctus non aderat tam propter profundam senectutem,quàm propter aduersam valetudinem. Post quem & Athanasius Alexādrinæ Ecclesiæ Archidiaconus,& eius Pontifex Alexāder. Synodo verò intererant etiam aliqui,qui non solùm Pontificalem non habebāt gratiam,sed neq; mysterijs Christianorum erant initiati: sed propter differendi facultatem magni erant nominis: quos non ficto & inornato Dei sapiētię verbo quidam ex sacrosanctis senibus,& diuina gratia inhabitante ceperunt,& cùm à gentili errore expurgâssent,& Arrij,pro quo maximè decertabant, effecerunt vt in gregem Domini allegerentur.

In hac Synodo autem aderat etiam Paphnutius admirabilis, genere quidem Aegyptius,cōfessor verò in certamine. Cui etiam Maximianus Christi inimicus dexterum effodit oculum,& sinistrę manús neruos pręcidit in cubito,& metalli opere vexauit: Vir, qui præclara multa opera, & virtutes effecit:quem etiā maximè pius & Dei amātissimus Imperator omni honôre affecit, nec eum vnquàm cepit satietas eius effossum deosculandi oculum. Quinetiam vnà versabatur venerandus Spiridon, de quo ex innumerabilibus pauca quædam dicet oratio. Pascebat ipse aliquādò greges suos, etiamsi in dignitate esset Episcopali. Gregem autem inuaserunt latrones,& vincti fuerunt vinculis,quæ non cadebant sub visum.Cùm eos autem vinctos depręhendisset, quos ipse vinxerat precibus,à vinculis quidem soluit pari sapientia: Dat autē eis quoquè arietem,futurum mercedem,dicens,nocturnæ afflictionis. Habebat verò virginem filiam,quę cum eo habitabat. Ipsa cùm alicuius accepisset depositum,migrauit è vita. Is verò qui aurum deposuerat,(erat enim peregrè profectus)reuersus aurū quærebat. Vnà autem cum eo scrutabatur quoq; Spiridon, nec inueniebatur. Quocircà accedit ad sepulcrum filię,&,O filia Irene,inquit,(hoc enim erat nomen virginis)vbi est depositum? Illa autem respondit è sepulcro, edocens locum & modum inueniendi. Et cùm facilè inuenisset depositum, restituit ei, qui deposuerat. Sed his quidem tanquàm ex vnguibus leonem significamus.

Paphnutius Episcopus.

Spiridon Episcopus, & quędam eius gesta.

Hi ergò viri longè beatissimi, & aliorum Pontificum congregatus cœtus, Arrium & eos,qui cum ipso sentiebant,condemnârunt impietatis:& pronunciârunt,filiū esse Patri consubstantialem,easdem vno ore ferentes sententias. Quidam autem octodecim numero, visi sunt declinare ad furorem Arrij. Sed ijs exilio Regia sententia decreto, in impietate sex soli permanserunt, cùm alij præ se tulissent recantare, & ad sensum pietatis,etsi non purè & syncerè,sed mente subdola concurrissent. Quorum fuit princeps Eusebius Nicomedię Episcopus. Hinc quę erant vbiq; Ecclesię, à multis tumultibus & seditionibus respirârunt ad pacem. Et Osius quidem Cordubę Episcopus simùl cum ijs,qui ipsum sequebantur, ferens acta synodica,procurauit pacem Occidentalibus. Ijs autem, qui erant in Aegypto & Libya,acer Athanasius. Alexāder verò etsi vergebat ad senectutem,(erat enim septuagenarius) ijs tamen, qui erant in Thracia & Illyrico,concordiæ & pacis Ecclesiarum ferendi fausti nuncij laborem sustinuit, vnà habens secum in eo itinere Paulum, qui tūc tenebat gradum lectorum & subscriptorum Constantinopolitanæ Ecclesiæ: qui etiam in synodo annum agens duodecimum, versabatur vnà cum Alexandro.

Alexander Constantinop. Episc. multis locis Arrianismū extirpat.

Sed hæc quidem paulò pòst:priùs autem venit ad videndum sanctissimum Metrophanem. Qui cùm eum lætitia affecisset propter bonum nuncium, & propter suum aduentum, non autem propterea quòd esset peregrinaturus, profectus est ad obeundum munus sibi creditum. Peruadentes verò Thraciam, & Macedoniam, & Thessaliam,& Achaiam omnem,& Græciam,& terram continentem,ne Insulas quidem neglexerunt,sed etiam nauigantes, radicitùs omnem euulserunt zizaniam: Euangelicę autem doctrinæ, & synodicarum prędicationum generosam sementem disseminârunt. Cùm synodus autem accepisset finem tribus annis cum dimidio, (Cœpit enim quintodecimo Aprilis,finita est autem,cùm triēnium rursùs peruenisset ad Aprilem, & excurrisset vsq; ad Septembrem: sic enim sapiens adnotauit Alexander, qui scripsit acta synodi) stans Imperator in medio chori Pontificum, petijt ab eis vnam sibi dari gratiam. Illi autem prompto & alacri animo annuerunt.

Gra-

Gratia autem hæc erat, vt ipsi vnà secùm ingrederentur, vt viderent Pontificem, quem esse suum patrem confessus est Imperator, & vt ciuitatis, quā ipse erexerat, eorum præsentia & precibus eius nomine, qui condidit, fierent Encęnia. Cùm autem inuisissent Pontifices Metrophanen perspicacissimum die quodam Dominico, & vnà adesset Imperator, & alij habiti sunt sermones, &, Video, inquit excipiens Imperator, ô Patrum mihi maximè venerande, te & senio & morbo laborare: rogo te ergò, vt dicas & nobis ostendas eum, qui post te est gregi præfuturus. Ille autem læto vultu dicit ad Regem: Persuasum habeo in Domino, sanctissimum spiritum nunc per tuam linguam esse locutum. Mihi enim de eo cogitanti septem antè diebus manifestauit Dominus, & me post decem dies è vita emigraturum, & quisnam sit sacram dignitatem suscepturus. Is est autem meus cōpresbyter Alexander, qui verè est dignus electione, & sancti spiritûs prædictione. Prætereà autem eum quoquè, vtpotè puer, lector Paulus sequetur.

Metrophanes pdicit, q sint ipsi successuri.

Cùm autem respexisset etiam ad diuinum Alexandrum Pontificem Alexandrię: Et tu quoquè, inquit, ô frater, egregium relinques successorem. Et manu accipiens Archidiaconum Athanasium: Eccè, inquit, strenuus Christi miles. Is te sequetur, qui nō solùm vnà cum Alexādro fratre meo decertauit aduersùs impietatē Arrij, sed adhuc cum eo multa & magna suscipiet certamina. Nō solùm aūt eum manent secunda, sed etiam cum forti & strenuo Paulo sustinebit tertia. Hæc dixit, & tanquàm spiritu excitatus, cum Episcopis descendit in Ecclesiam: & cùm post Euangelij lectionem breui sermone esset populum allocutus, & cum instituisset, etiam non pręsentem presbyterum Alexandrum renunciat Pontificem, & throni successorem. Populus verò vna voce cum ipso Imperatore aliquot horas clamauit, Dignus. Deindè pallium deponit in sacra mensa, id iubens seruari successori. Venturum autem ipsum prædixit propè diē post diem septimum suæ ad Christum resolutionis. Fiunt ergò omnia, vt priùs dixi, & vt mandauit. Quieuit autem, cùm esset centum & septemdecim annos natus, * quarto mense * Iunij.

Nota de Athanasio.

Constantia autem soror pij Constantini, quæ fuerat vxor impij Licinij, A fratre, inquit, vnam hanc postremam peto gratiam, vt ab exilio reuocetur Arrius, in quem iniustæ structæ sunt insidiæ: sentit enim cum synodo. Erat enim apud eam quidā presbyter studiosus Arrianæ hæresis: qui cùm se priùs insinuâsset in familiaritatē Eunuchorum Constantiæ, per ipsos quoquè ad eam peruénit, verborumque illecebris & blanditijs ei persuasit, quòd per inuidiam expulsus fuerit Arrius, & quòd rectum dogma teneat Ecclesiæ. Quæ cùm Imperatori dixisset, eum commouit, & statim scribit, vt Arrius redeat ab exilio. Eum quoquè fratri commendat presbyterum, qui non minùs erat hæresis presbyter, quàm assentationis. Qui moribus & verbis aptis ad se insinuandum, haud ità pòst conueniendi pium Imperatorem consequitur libertatem, & verba mouet de Arrio, quæ ipsum faciebant orthodoxum. Rex autem, si Arrius, inquit, id sentit quod synodus, ego eum & lubenter videbo, & cum honore in Alexandrina constituam Ecclesia. Hæc autem dixit, & ipsum literis ad se accersijt.

Constantia soror Constantini efficit, vt reuocetur ab exilio Arrius.

Atque Arrius quidem venit Constantinopolim simul cum Euzoïo, qui fuerat depositus: eosque benignè excipit Imperator, rogansque quidnam sentirent, audit eos dicentes, se non aliud sentire, quàm exposuissent Trecēti decem & octo sancti patres. Quinetiam miseri fictæ confessioni adiunxêre iusiurandum. Imperator autem iubet eos in scripta referre, quid sentiant. Illi verò prompto & alacri animo falsa scribunt. Dicebant enim in scriptis, se & eos, qui erant cum ipsis, credere ea, quæ lingua confingebant. Motus est ergò Imperator, proptereà quòd confessi sunt pietatem. Statimq; ipsum & eos, qui cum ipso erant, cum honore mittit Alexandriam. Alexandrię autem Pontifex Alexander, cum eo conspirante Athanasio, missum minimè suscipit. Et hæresim rursùs Arrius aperiebat & Aegyptum perturbabat.

Arrij fallacia & piurium.

Imperator verò accersit Arrium, & rogat an perseuéret in ijs, quæ coràm est confessus. Is autem rursùs promptè asseuerauit, se in ijs perseuerare, & verbis addidit iusiurandum. Erant autem hæc omnia verè scenica, atque adeò ijs, quę in scena agũtur, magis ficta. Aiunt verò, quòd cùm absconditè librum scripsisset Arrius, & eum ferret sub axilla, impudenter loquebatur impietatem, & sic se iurabat sentire, pietatis chartam in apertum proferens, sicut etiam subscripserit. Cùm autem res Arrij sic essent

Rursùs peiurat Arrius

dubiæ

dubiæ ac suspensæ, Imperator breui pòst tempore mortalem vitam cōmutat immortali, cùm triginta & vnum annum regnâsset, vitā autē transegisset sexaginta & quinq; annorum. Moriens verò, apud presbyterum hæresis deponit testamentum, iubens vt id traderet filio Constanti, quem etiam testamēto scripsit paternæ hæreditatis & Imperij successorem & Imperatorem.

Presbyter autem, qui & in Deum, & in homines erat infidelis, dat clanculùm testamentum Constantio, simul visus proditor & patris, & testamenti, & filij hæreditatis. In proditione autem concurrerunt & Eusebius impius Præpositus, & quidam alij impietatis, naturæq; Androgynæ sodales. Cæterùm prodit quidem Cōstantio ea, quę illius fidei credita fuerant: Eius autem in homines infidelitatis à Cōstantio hanc petit mercedem, vt rectam suam prodat fidem. Familiarem verò & socium sibi adsciscit Eusebium Nicomediensem. Ij verò machinantur, nè Alexandriæ audiatur Arrius, sed Constantinopoli, existimantes se facilè superaturos Athanasium, qui non aderat, simul etiam secùm Imperatoris ferentes authoritatem. Perfidia pseudopresbyteri.

Cùm autem cum Alexandro Constantinopolitano Episcopo multa locuti essent de conuentione, quæ pietatis dogmata eradebat, postquàm non persuaserunt, proferunt ei mandatum Regium, vt aut cum eo, quod sentit, Arrium suscipiat, aut sedi cedat: aut si neutrum elegerit, sciat se mitti in exilium. Persuaserunt aūt etiā Constātio verè mancipio, vt accersito Alexandro eadem diceret & minaretur, vt ei, qui propter maleuolentiam, nō autem pietatem, Arrio esset infensus. Ille verò Christi virtute inculpataq; vita & conscientia fretus, respōdet Imperatori: Veráne sint ea, quorum insimulor, dies deinceps ostendet. Ego autem eum, qui tantæ est conuictus impietatis, & condemnatus à tot Pontificibus, non possum in venerandorum sacramentorū suscipere communionē. Constantius verò: Vide, inquit, ô Episcope, (cōgregatur enim Concilium Episcoporum) nè eum inuitus suscipias. Post quæ surgens exijt Pontifex, & cùm ad Dei accessisset ecclesiam, cum suspirijs & lachrymis ad Deum clamauit, nè propter Arrij irreptionem permittat gregem suum dissipari. Totaque nocte sub altari à Pontifice peracta fuerat precatio. Precib° suis Alexander Episcopus interficit Arrium.

Eusebius autem, vt qui impietatis esset amator vehemens, accedit ad Arrium cum caterua hæretica, & iubet procedere ad synodum, quæ ei, vel inuito Alexādro, redderet iniustè ablatam sacerdotij dignitatem. Erat itaq; in ciuitate tumultus & perturbatio propter ea, quæ mouebantur, alijs quidem Arrio fauentibus, alijs verò proditionē pietatis non ferentibus. Congregatus itaq; erat cœtus in Ecclesia: & vnà cum ijs, qui erant eiusdem sententiæ, procedens Arrius, cùm ex equo descendisset, quasdā publicas ingreditur latrinas, quæ constructæ fuerant post forum Constantini: Et cùm egereret, cum stercoribus quidem intestina, cum intestinis autem animā quoq; miser simul abijcit. Cùm autem moraretur diutiùs, & quod factum fuerat, tegeret ignoratio, fama est properè insiluisse Eusebium, & diuturnam quidem moram ei exprobrâsse, exprobrâsse verò etiam illius in eos contumeliam. Quòd enim neq; loquatur, & tantoperè moretur, id arguit, eos ab ipso haberi loco seruorum. Is autem magìs eô ꝙ mutus esset, q̄ quòd diù moraretur, eos latuit pudore afficiens. Sed mutatus Eusebius, iubet eum bono & fidenti animo surgere: eum enim expectari ab vniuersa synodo ad declarandam eius innocentiam. Is autem extremum silebat silentium, vixque infelix animaduertit Eusebius, eum, cui studebat, esse mortuum. Horrenda Arrij mors.

Soluitur ergò synodus, & qui Alexandrum condemnabant exilio, impijs abiectis calculis, videntes hæresis suæ ducem descendisse ad inferos, magno luctu tenebantur. Cùm autem propter plagam diuinitùs illatam aliquātispèr erubuissent, rursùs in sua coibant conciliabula, & Dei iram in Arrium ostēsam, ad communem mortem referre contendebant. Atquì etiam si mors communis ei illata eo tempore, quādò eū studebant inducere in Ecclesiam, mutata sit in nouam mortem & illatam diuinitùs, Cōstantio tamen mancipio persuaserunt, quòd debitum naturæ reddiderit Arrius, non autem ira diuina pœnas luerit. Sed ille quidem miser precibus Alexandri sic vita excessit mirabiliter. Diuinus autem Alexander paulò pòst sanctè, & vt sanctum decuit, pro terrenis cælestia sortitus est tabernacula, cùm viginti quidē & tres annos in Episcopatu transegisset, vixisset autem nonaginta & octo annos, In Christo Iesu Domino nostro: Cui gloria & potentia in secula seculorum, Amen.

VITA S. AMELBERGAE VIDVAE, MATRIS S. GVDILAE VIRGINIS, VT IN MS. CODICIbus habetur. Stylum mutauit F. Laur. Surius.

10. IVLII.

Eata Amelberga illustrissimis orta natalibus, sed quæ ipsos natales morum integritate ornaret, * Sanctas oppidum ceu domina hæreditario iure obtinuit, donèc monasticæ religionis beatitudinem complexa est. Parētum verò orbata solatio, licèt tenera adhuc esset ętate, familiam hæreditaria successione ad ipsam deuolutā, peruigili cura & multa comitate gubernauit: non quòd seruorum aut ancillarum numerosa turba, quam mortales in præcipuis bonis numerant, delectaretur, sed quòd iniquum censeret, si paternas opes auarè sibi vni vendicans, quenquam illorum fame & inedia confici pateretur. Non erat illa dedita iocis puellaribus, non amatorijs capiebatur cantilenis, non quæuis ludicra aut friuola vel videre vel audire cupiebat: sed cum Maria ad pedes Domini residens, quid actura esset, habitu & actu præ se ferebat. Interìm totius boni hostis diabolus, puellæ admirans continentiam, eius parentes solicitat, vt nuptui eam collocent. Indicatur igitur renitenti maritus, & tandèm à Pipino, S. Gertrudis virginis parente, Vuitgero homini præpotenti coniunx traditur, generis nobilitate pari, nec dispari meritis.

Multam familiam, adhuc adolescentula, strenuè gubernat. *Luc. 10.* *Nubit Vuitgero.*

Ex ea verò natus est beatus * Aldebertus Cameracensis ecclesiæ præsul sanctissimus, cuius gesta plena miraculis & virtutibus, vsque in præsens in eàdem florent ecclesia: itemque quatuor Deo dicatæ sorores, Reinildis, Pharaildis, Ermelendis & Gudila: quarum postremam, nempè Gudilam, cùm vtero gestaret, & ante paucos puerperij dies instàr parturientium angeretur, angelica consolatione recreata est, dicente angelo ad eam: Nè timeas Amelberga. Lachrymæ & preces atque eleemosynæ tuæ ascenderunt ad Dominum. Paries filiam Deo dilectam, summæ continentiæ & castitatis integritate conspicuam, quæ omibus vitæ suæ diebus Deo gratum exhibebit famulatum. Post eam verò nullam deincèps conceptura es prolem: sed in castitate perseuerans cum marito tuo, mutatis vestibus & monastico sumpto habitu, ambo vosmetipsos gratas Domino hostias immolabitis, & in sancta conuersatione vsque in finem perdurabitis. Filiam autem Gudilam, vbi ea nata fuerit, Gertrudi offeres è salutari lauacro suscipiendam, & in Christo, lacte verbi Dei, vt Apostolus monet, enutriendam. Tum illa: Gratias, inquit, tibi ago Domine Iesu Christe, qui pro mea consolatione angelum tuum sanctum è cælis mittere dignatus es. Cùm autem filiæ eius ab infantia vitam castissimam ducere constituissent, licèt multi regni proceres propter nobilitatem & opes, illas sibi matrimonio iungi perecuperent, maluêre virginitatis tenere propositum, & sponso immortali Christo Iesu adhærere potiùs, quàm mortalium hominum coniugijs copulari.

**Idem vocatur etiā Emebertus.* *Angelus ei appàret.* *1. Cor. 3.* *Filiæ eius virgines permanent.*

Placuit verò etiam parentibus illarum, mundo valefacere, quô liberiùs possent vni Domino Iesu Christo militare. Et Vuitgerus quidem princeps sapientissimus, vt erat ab angelo prædictum, monasticæ vitę institutum complexus est: porrò Amelberga sacrum velamen accepit ab S. Autberto Cameracensi Episcopo, & se totam Domino consecrauit: & sicut ab ineunte ætate moribus bonis composita fuit, ità iam porrò in opera pietatis & sanctitatis studia attentiùs incumbere decreuit. Moxque totis viribus ità se comparare connitens, dictu incredibile est, quanta se abstinentia affecerit, quàm assiduè inedia & precibus corpusculum suum maceràrit. Sed cùm in dies magis ac magis carnem domaret, & roboraret spiritum, Dominus tantis laboribus finem imponere voluit. Itaque acerrima correpta febre, id quod optabat, consecuta est, nempè vt posset cum Domino inseparabiliter coniungi.

Vuitgerus princeps fit monachus, & Amelberga monialis. *Inedia eius & preces.*

Sentiens autem prudentissima fœminarum, diem vocationis suæ adesse, quasi quæ humana despiceret, & ad suos iam inuitaretur, vsque ad supremum spiritum hosce versiculos susurrabat: Domine, dilexi decorem domûs tuæ, & locum habitationis gloriæ

Psalm. 25.

gloriæ tuæ. Et cùm reddidisset spiritum, sancta illa anima ab angelicis spiritibus in cœlum deportata est. Tota ad eius funus Malbodiensis turba accurrit: omnis inopũ cœtus matrem & nutriculam se perdidisse lamentabatur. Tanta verò dignitas eius ora compleuerat, vt nemini posset esse ambiguum, illam ærumnas beatitudine, labores requie commutâsse. Sed quia id temporis Malbodij nulla spectabilis persona humata erat, ne ipsa quidem beata Aldegundis, quæ locum illum à fundamentis extruxerat, maiores natu ecclesiæ, quid faciendum esset, inter se consultabant: & quonam loco sanctissimum corpus terra condendum, tractabant, nihil interim certi statuẽtes. Tandem id illis consultissimũ visum est, vt in Lobiensi monasterio tumularetur: in quam sententiam omnes pedibus iêrunt. Per id verò tempus in Lobiensi monasterio non minima erat fratrum congregatio, Deo ad præscriptum regulæ S. Benedicti militantium, florebatque illic cultus diuinus & religio sanctitatis, & permulta beatorũ Christi confessorum ibi quiescentium corpora, magnam illi reuerentiam conciliabant. Itaque beatissimum S. Amelbergæ corpus cum ea, qua par erat, veneratione elatum est, sanctimonialibus cum hymnis & canticis illud prosequentibus, atque in Lobiense monasterium importatum. Vbi tum ab Abbate & fratribus cum multa deuotione exceptum est, & in ecclesia sanctissimæ genitricis Dei & beatorum Christi confessorum Vrsmari & Ermini, cum cæteris plurimorum sanctorum pignoribus, sepulturæ mandatum. Quanti autem apud omnipotentem Deum meriti sit, testantur abundè ad eius monumẽtum diuinitùs in multorum malè valentium curationibus edita miracula. Obdormiuit in Domino Christi famula Amelberga sexto Idus Iulij: regnante eodem Domino nostro Iesu Christo vnà cum patre & spiritu sancto per infinita secula seculorum, Amen.

Amelberga decedit.

Lobiense monasterium.

Multa ad eius monumentũ miracula.

DE S. KANVTO DANORVM REGE ET MARTYRE, EX SAXONE GRAMmatico, *Historiæ Danicæ Lib. XI.*

Veniam nunc ad Kanutum Suenonis filium, qui propitiæ fortunæ beneficio, summis naturæ dotibus cumulatus, magno cum indolis experimento ætatem animo præcucurrit. Quippe contracta iuuentute, myoparonum piratica monstra perdomuit, Sembicis atque Estonicis illustrem trophæis adolescentiam egit, nouisque viriũ gradibus, paterni roboris fundamenta transcendit. Quæ victoria futurum eius dominium ominata est. Pro amplificanda tuendaque patria iuges excubias gessit, rerumque, quarum ob infirmam ætatem vix spectator esse potuit, author haberi præsumpsit. Quinetiam iuuenile corpus continuo vsu ad bella impigrè conficienda, armaque viriliter sustinenda firmabat, famaque eius bellica vi in tantum claritatis excessit, vt rediuiuum magni Kanuti spiritum fortunamque simul cum nominis videretur cõmunione sortitus, adeò vt nullus cum paterni regni successione potiturum ambigeret. Neque enim virtute iam maturus, honori intempestiuus videbatur. Sed nec liberalitatis species, eius adolescentiæ defuit: cuius fratrem Haraldum natu maiorem, obtusi admodùm cordis, inter iuuẽtæ initia perpetuus inertiæ sopor oppressum tenebat.

IVLII. 10.

Dissipat piratas adhuc adolescens.

Suenone autem defuncto, regiæ successionis delectum anceps popularium sententia pertractabat. Maior nanque Danorum pars, memor quantis per Kanutum priuatæ adhuc fortunę periculis obiecta fuerit, grauiora, si regnum indueret, verita, maligna virtutis interpres, quod gloriæ eius accrescere debuerat, iniquissima meritorũ æstimatione damnabat, eleuatis virtutum præmijs, clarissima eius opera repulsæ turpitudine rependendo. Igitur vt hunc negociorum metu perosa, ità Haraldum ocij cupiditate complexa, audaciæ hebetudinem prætulit, ignauumque sibi regem maluit imperare, quàm fortem. Quamobrèm egregiæ indolis claritate contempta, negatum virtuti culmen vitio tribuere non erubuit, repulsa fortitudine, inertiam honoribus inse-

Dani Haraldũ præferunt Kanuto.

insecuta. Verùm hunc ingratæ mentis habitum fucosa rationis specie colorabat, Haraldum perindè àc natu maiorem, ipso naturæ iure regno debitum certans. Genus affectionis inusitatum: hunc virtus inuisum, illum vitium probabilem fecerat. Soli Scanienses, iusta animi inclinatione prouecti, Kanuti probitate cultâ, Haraldi desidiam respuebant. Porrò Haraldus plerosque fraternæ partis fautores, legum emendatione liberiorisque vitæ iucunditate promissa, per subornatos in gratiam suam solicitandos curauit. Ità à Kanuto vulgi animos partim spes, partim metus auertit. Ipse deficientibus à se copijs, tribus duntaxàt rostratis nauibus in angustissimas * Scanicæ maris fauces elabitur, regno carere iussus, cuius ipse incolumitatem protexerat, terminos auxerat. Vbì fraterna legatione, regni communionem spondente, reuerti monitus, spretis mãdatorum blanditijs, Sueciam fugibundus intrauit, perquàm stultum ratus, eius se promissis in fracta fortuna credere, cuius eadem adhuc vigente minas acceperit.

E regno proscribitur.

Mox perindè atquè iniuriarum oblitus, intactis patriæ rebus, bellum aduersùm Orientales viuente patre cœptum, enixè prosequitur. Interim Haraldus regnando biennium emensus, defungitur. Quo mortuo, Kanutus fraternis suffragijs in regni fastigium reuocatus, Orientale bellum, quod in adolescentia orsus, in exilio auspicatus fuerat, accepto solio, potiùs amplificandæ religionis, quàm explendæ cupiditatis gratia, totis viribus innouandum curabat, cum increscentis fortunæ etiam claritatis augmentum appræhendere cupiens. Nec antè manum ab incepto retraxit, quàm Curorum, Sembonumque ac Estonum regna funditùs delêsset. Deindè sublato hoste, nuptias circunspiciens, finitimaque coniugia obscura ac dignitate sua minora reputans, præfecti Flandriæ Roberti filiam Ethlam in matrimonium aduocauit, ex qua filius ei Carolus obuênit. Cumque magnatum insolentia solutos hebetatosque prisci iuris neruos adspiceret, omnibus ingenij modis ad reparandam patrij moris disciplinam connisus, probatioris iustitię cultum seuerissimis edidit institutis, contusumque & labentem æquitatis tenorem, in pristinum habitum reuocauit. Non sanguini, non necessitudini, quò minùs iustè se gereret, indulgentiam habuit: nullius amicitiæ aut familiaritati impunitatem iniuriæ tribuit: sed omnia antiquæ consuetudinis momẽta præcurrens, labefactatum iuris vinculum tenacissimo nexu adstrinxit, ac paternæ seueritatis vestigia solicitus vsurpauit, eoque studio grauissimas Maiorum offensas contraxit.

Haraldus obit, & Kanutus fit rex Danorum.

Iustitia & seueritas eius.

Sacris decus suum reddebat: sacerdotia gerentes, gratiæ nutrimentis prosequebatur: cumque ab inerti & rudi populo parùm iustam pontificibus venerationem haberi conspiceret, nè tanti nominis potitores inter priuatos relinqueret, decreti circunspectioris industria, principum eis * consortionem indulsit, ipsisque primum inter proceres locum, perindè àc Ducibus, assignauit, authoritatem honore concilians. Prouidit etiam, nè tanti officij pondus æquo minor veneratio caperet, inque summa religionis arce positi, infima cultûs conditione vilescerent. Nec solùm Pontificibus dignitatis incremẽta donauit, sed etiam priuatorum Clericorum ordinem benignissimis decretis adornare studebat. Nam quò cumulatiorem eis honorem redderet, literatorum controuersias, vulgaris fori conditione exemptas, ad eiusdem professionis iudicium relegabat. Ijsdem religionis reos, obiecta repellere nequeuntes, pecuniaria mulcta puniendos permisit. Quibus etiam in omnia, quæ aduersùm diuina committerentur, animaduersionis arbitrium tradidit, cunctasque huiusce generis actiones, sacerdotali iudicio destinatas, à publico foro secreuit, nè honore impares conditio æquaret. Quamobrèm dignitati pondus adiecit, decusque priuato fastigio excelsius eorum respectui inesse voluït. Quo effectum est, vt Danorum nemini, nisì regi aut pontificibus, eique, qui potissimus regni successor aduertitur, domesticis quenquam liceat actionibus postulare. Idem populares, adhuc sacrorum rudes, decimarũ religioni assuefacere conabatur. Sed propositi irrita suasio fuit: quippe maturitatem rerum capere nouelli cultûs rudimenta nequibant.

Episcopis primum inter proceres locum tribuit.

Fauor eius in Clerum.

Nè autem Sueno Episcopus promissam templi refectionem negligentiùs exequi videretur, cœptam Roschildensis sacrarij fabricam ad finem vsque perduxit. Cuius excolendi gratia coronam, arte impensaque operosissimè elaboratam, in eius ornamentum appendit, existimans regias opes potiùs sacrorum splendori, quàm humanæ

auari.

auaritiæ seruire oportere. Egynus quoquè ijsdem fermè temporibus, opitulante rege, Laurentianæ ædis inchoatum à se opus explicuit. Quibus rex dedicari iussis, mirificam dotis nomine munificentiam erogauit. Nam in æde Laurentiana annua cantorum stipendia, pontificis subsidio fultus, instituit. Ipse enim partìm ex fisco suo regisque latifundijs, partìm antistes ex antè collatis templo beneficijs quotidianos eorum sumptus exhibuit: tantaque inter ipsos religiosi certaminis alacritas fuit, vt vter in Deum venerabilior fuerit, incertum extiterit. Prima itaque dedicationis die rex solenniter altaria veneratus, quartam regij numismatis, quartam suæ in ciues exactionis, quartam æstiui censûs portiõem ei, qui pro tempore loci antistes extiterit, muneris loco perpetuo iure possidendam concessit. Nec parciùs priuata Clericorum iura tutatus, ab eis, qui sacrarij rus excolunt, vniuersum penè regiæ pensionis ius asscriptis chori ministris deferendum curauit. Cæterùm *detractæ expeditionis pœnas, ac violatæ pacis vindictam, eorumque, qui propinquis vacui decessissent, hęreditates regij duntaxàt iuris esse voluit. Itaque nõ minorem in edendis templorum priuilegijs, quàm præstandis beneficijs, authorem egit. Et vt legibus suis æternitatem conciliaret, eas conuellere conaturos Antistitum execrationi subiecit. Cuius edicti, postmodùm à multis temerè pertentati, vetus adhuc ratio perseuérat. Liberalitas eius in ecclesias. for.* detrectatæ

Rex verò cùm in omnibus sanctè se industrieque gessisset, præcipuè religionis charitate conspicuum præbuit, nec vnquàm remotos ab exactissimo eius cultu oculos habuit. Qui cùm fratrum suorum turbam iuueniliter intemperantem patriæ admodùm *onustam videret, largis vberibusque stipẽdijs alitam, vno duntaxàt Olauo, Slesuici partibus præsidente, in clientelam assumpsit, ac publicum pondus priuato leuauit impendio. Tandèm Danorum nomen, armis in desidiam cadentibus, à paterni auunculi temporibus obrutum animaduertenti, nouarum rerum cupído subrepsit. Vtque eius animum certiùs repræsentaret, nõ contentus studia sua Orientalibus decorâsse victorijs, Angliam infelicitate amissam, hæreditatis duxit nomine repetẽdam. recolebat enim bellicam Maiorum gloriam, cumque opibus imperij fines nullo magìs, quàm Anglicis creuisse titulis, maioremque eis ex vnius insulæ, quàm totius Orientis spolijs incessisse splendorem. A quorum imitatione deficere, stolidi ac degeneris animi esse, satiusque regno carere, quàm inter paruulæ telluris angustias inclusum, maiestatis vsum habere. Vt ergò negociorum conformitate, Maiorum fortitudini responderet, operamque eorum studijs consentaneam ederet, atque auiti nominis gloriam æquaret, omnium, quæ paterna corrupisset inertia, refectionem suę commendabat industriæ, parentemque perosus, auum æmulatus est. Onustã, pro onerosam.

Primùm igitur occultum Olauo consilium prodit, eoque idipsum hortante, rem deindè popularibus aperit. Alacris omnium assensio fuit. Sed quem rex sibi fraterna charitatis vicissitudine respondere crediderat, latenter æmulum habebat, insidiosęq; eius adumbrationis ignarus, affectum referri sibi, quem ipse impénderet, æstimabat. Quem etsì prudentia secùs monuit, sanctitas tamen malignam de fratre suspicionem referre prohibuit, nè consanguineam fidem temerè damnare, inq; fraudis metu hostes ac necessarios iuxtà ponere videretur. Verùm Olauus affectatione regni, pietatis erga germanum oblitus, perfidissimi pectoris habitum summa fidei simulatiõe tegebat, vulgatumq; regis propositum nõ solùm adulationibus fouit, sed etiam hortamẽtis instruxit: non ꝙ potentissimum regnum ab eo recuperari posse speraret, sed vt imperatæ rei difficultatem in odium imperantis cõuerteret. Enimuerò fratris animum fastidiosè æstimans, pijssimum eius amorem paricidali fraude pensabat. Nam cùm eũ, ꝙ neglectam antè seueritatem nouis legibus restituisset, ciuibus inuisum animaduerteret, quò odiũ eius cumulatius redderet, quod publicè displiceret, priuatim exequi stimulabat. Et nè solus insidias volueret, lecta societate, clandestinæ cõiurationis cœtum instruxit: nec frustrà ingenium fuit. Quippè primores, quorum violentia regijs sanctionibus retusa fuerat, paricidalis cum Olauo propositi consortium habuerunt. Kanutus verò omnium animos gloriæ magìs, quàm sceleri intentos existimans, imperata classe, Lynici maris orîs aduehitur, à quo breuissimus in oceanum trãsitus patet, quondàm nauigijs peruius, nunc verò interiecta arenarũ mole præclusus. Hîc rex fraternum diù præstolatus aduentum, nauigandi cunctatione exercitûs alacritate est excussus. Nam Olauus reddita tarditatis ratione, veniendi moram in dies extraxit, cõuentuq; cassandæ expeditionis exagitans, alimenta perfidiæ mẽdaci impedimentorũ Olaui fratris eius in Kanutum perfidiosus animus. Olaui cum primoribus cõspiratio.

mentumq; cassandæ expeditionis exagitans, alimenta perfidiæ mendaci impedimẽtorum simulatione quærebat, eò moram trahere cupiens, donèc aut regem sine eo proficiscentem, interìm ipse regno priuaret, vel tarditate suspẽsum, exercitu destitueret, rexq; vel desertorũ impunitate despicabilis, vel pœna cunctis inuisus euaderet. Itã & fratrem & dominum aduentûs sui cunctatione ludificans, tam vafræ, tamq; insidiosæ rationis commento, generosi ac fortis propositi molitionem subruere conabatur.

Nec eum callida consilij ratio fefellit. Nam tota à rege classis, fastidita eius expectatione, defecit. Rerum enim, quæ à fratre gerebantur, ignarus, morantis aduentũ sæpenũerò mandatis exegerat: cùm tandèm de eius perfidia certior factus, classi præstolari iussa, Slesuicũ lectissima manu festinatò contendit, ibiq; fratrem inopinatum & attonitum intercepit. Deindè productũ accusatumq;, nec obiecta validè propulsantẽ, perindè àc conuictum, impotentemq; defensionis, compediri à militibus iubet. Qui indebitam regio sanguini contumeliam suis manibus administrandam negabãt: cuius tanta apud ipsos veneratio fuit, vt ex eo ortos, morte q̃ vinculis mulctare mâllent, tolerabilius rati, quod cõmunis conditio admittit, q̃ quod seruile supplicium exigit. Sed & gentis nostræ verecundia summã in vinculorum pœna turpitudinem reponere cõsueuit, hisq; affici omni fato tristius ducit, ingenuas mentes probroso, q̃ cruento supplicio punitiores existimans, tanto alterũ altero speciosius censens, quantum naturæ habitus à fortunæ vitio distare creditur. Mandatam militibus operam cõmunis frater Ericus exequitur, plus iusti imperij, q̃ iniqui germani respectui tribuendum, nec sanguini parcendũ, dum vitia puniuntur, existimans. quippè quẽ virtus defecerit, nullam stirpis reuerentiam obtinere, animiq; labe fœdum, omnem generis infuscâsse splẽdorem. Igitur non tam fratris nomen, q̃ paricidæ propositum intuebatur. Adeò sanguinis precium vilescit, cùm se moribus ignobilem fecerit. Post hæc rex Olauum catenis coërcitum, nauigioq; in Flandriam relegatum, carcerali custodiæ mandandum curauit. Cuius captionem coniurati parùm fama aut nuncio experti, quô callidiùs exercitum soluerent, inertem regis moram absentiamq; causati, classem clandestino monitu circunuentam, domos abire iusserunt. Quam rem si quis palàm exhortatus fuisset, publicatis bonis, aut in exilium agi, aut capitali supplicio affici lege merebatur. Quam ob rem defectionis incentoribus tutissimum visum, vt sine vllo authore ipse sibi populus desertionis licentiam vendicaret, nè tam priuatum discessionis crimen, q̃ publicum haberetur. Tantum autem apud improuidam multitudinis temeritatem insidiosa magnatum ratio valuit, quòd plebs non minùs eorum authoritate, quàm moræ tædio adducta, fidentissimam reuertendi libertatem acciperet.

Olauus à Kanuto capitur.

Perfidia procerũ in Kanutum.

Cuius facti rex cognitione suscepta, dolorem priùs, deindè lætitiam egit. Siquidem iniuriã in religionis habitum formauit, mulctæq; nomine primã exigendarũ decimarũ occasionem corripuit, lætatus ꝙ ei vtilissimam propositi rationem opportunitas conciliâsset, suoq; dedecore sacrorũ decus instruere cupiens. Cumq; magnates Olauum, quem sibi factionis ducẽ futurum sperauerãt, à fratre interceptũ audissent, proposita fraude defecti, summã eius dissimulationẽ egérunt. Itaq; rex accersita postmodùm concione, docet quantum Danicis armis militaris semper disciplina profuerit, maiorũ imperijs à minoribus semper obtemperatũ fuisse, regum authoritatẽ populáribus inniti suffragijs, principum famam nullo magìs, q̃ militum fide creuisse, eorumq; nullius momẽti imperium esse, si nõ plebeijs subsistat auxilijs. Sibi verò nupèr ignotam regibus contumeliã obuenisse, insolitæ defectiõis authores hebetudinem audaciæ prætulisse, auiditate ocij speciosissimæ rei negociũ subruisse. Adiecit quoq;, quãta pecuniæ summa ob impiũ desertionis crimẽ damnari meruerint, gubernatorũ singulis quadragena nummûm talẽta, terna remigũ vnicuiq; mulctæ loco numeranda proponens. Nemine collationẽ abnuente, promissa æris solutio est. Quo cognito, remittere se Kanutus illã exactionẽ, si sacerdotib⁹ decimas erogare voluissent, edixit. Tunc concio, petita cõsulendi licentia, paulispèr à rege deliberatura secedit, an propositis satisfieri cõditiõibus oporteret. Vtraq; exhibitu difficilis æstimata. In soluendo nanq; ære, cõplures inopia afficiẽdos credebant. Decimarũ verò pensionem omni æuo celebrandã, æternã debitoribus infligere seruitutẽ. Igitur quasi in tristiũ rerum contextu minùs asperè delectũ facturis, acerbior visa, cui comes diuturnitas affuisset. Nã cùm altera se tantùm, altera posteros quoq; puniendos aduerterẽt, præsentẽ inopiã perpetuo muneri prætulerũt. Itaq; temporũ æstimatione facta, quo sibi tantùm, q̃

Exigit pœnã pecuniariam à desertoribus.

quo posteris pœnā crearent,culpā redimere prçoptātes, semèl ære, q̄ semper libertatate,defici maluērūt,iure elicitū,dedecore vacuū:ꝑsuasiōe extortū, ꝓbro obnoxium rati. Quinetiā annuam alienis frugē depēndere,ignominiæ, nō religiōi, attinere censebant. A quibus cùm rex deteriorē cōditionis partē approbari videret,simulata pecuniæ exactiōe,septentrionales Iutiæ partes ingressus, Tostonē cognomine Peculatorem,eiusq; collegā Hortā,colligendæ pēsionis quęstores instituit,mulctæ metu decimarū religionem differere cupiens. Iisdem defectorum res,æstimatis possessionum precijs,intactas dimittere iussum. Qui mandatū immitiùs, àc iussi fuerāt, executi, iniqua plebē exactione pulsabant. Quā rem æmuli regis in popularium concilio deplorantes,calumniam mendacijs exaggerabant. Veris quoq; maiora fingentes, inuisos cunctis reddidêre quæstores. Quippe militum opus,non regis imperium,iudicabant: nec iubentis,sed iussi studium intuebantur. Nolunt Cleio decimas persoluere.

Quorū instinctu multitudo quæstores adorta, communem iniuriam publica consternatione cohibuit,magìs,quid fieret,q̄ quid fieri iussum esset, inspiciēs. Nec eorum cædibus satiata,in regem quoq; vesana ꝓrupit. Qui impetū eius opportunè sua ratus absentia declinandū,Slesuicū cōcessit,ibiq; coniugē cum filio constitutā,si res sinistrè cessissent,ꝑfugere in patriā iussit,nullū inter perfidos præsidiū habiturā. Siquidē intempestiuum regno hæredē domesticorū arbitrio relinquere verebatur. Igitur Vuādali,solā sibi in armis libertatē restare credētes,fugæ eius perindè àc victores insultare cœperunt. Qui cùm imminētibus Iutis,& vetera auxilia deficere cerneret, nec noua temporis angustiæ contrahi finerent,quò tutior secessu foret, Fioniā petit, salutē insulæ ꝓsidio q̄siturus: vbì nihilominùs indignā religiosissimo spiritu suo violentiam expertus est. Hinc enim Iutis aucta sæuiēdi fiducia,concitatā multitudinis temeritatem exacuit:hinc grassandi præsumpta libertas,tristē regi ꝓcellam inflixit. Sanè populares,pœnæ metu cœptū omittere veriti, perseuerantiā sceleri exhibendā duxerunt. Neq; enim bìs læsum pœnā noxijs remissurū credebant. Ideoq; eius exitium sitiētes, ardentissimo odio sanctissimi viri necem petebant:ac velutì veniæ desperatiōe compulsi, hostē tollere,q̄ vltorē experiri,maluerunt. Nec suis cum finibus exegisse contēti,Fionia quoq; ꝓpellendū decernunt. Iamq; rex accepto traiectionis nuncio,Sialandiam emigrare statuerat,cùm Blacco quidā,primam ipsius familiaritatē adeptus, sed nihilo minùs eū occultè perosus,simulatæ fidei cōsilio hortatur,fugæ parcat, Ot honiēsis pagi præsidia expetat, nec fœmineo more latebrā circūspiciat:se interìm plebis acta speculaturū,blāditiasq; irę eius oppositurū ꝓmittit,quòd si plebis animū mitigare nequîsset,tāto antè id regi ꝓnunciaturū,quantū fugæ occupandæ sat esset. Cōsilio obtēperatū est. Tūc Blacco,omissa legatiōe,sinistris plebē monitis palpitās,conciliādę gratię loco,odiū regi impēsiùs struit. Hortatur,q̄celerrimè calūniæ authorē occupent,nec fugacē elabi ꝑmittant:oppressionū vindices tyrannū,non regē,fastidire cōmemorat:carere culpa,quod honestatis æmulatione cōmittitur:patriæ tutores, perindè àc pietatis ministros,paricidio exui:priuatū abesse crimen,vbì publicę libertatis vindicta peragitur. Prætereà miserrimos,cœpti irritos: compotes, felicissimos fore. His atq; cōsentaneis modis sollicitato in regis necem populo,aduersùm immerentis caput funestos omniū conatus erexit,eaq; actione consternatā amentia plebē, velutì furiali quadā face succendit. Statimq; impetus creuit,vbi hortatorem habere cœpit. Neq; enim temeritati ei⁹ constantiā suā obiecit, sed publicę sese dementiæ auctorem adscripsit. Igitur incitatior seditionis procella,pestifera eius conciōe *deferbuit, grauiorq; tempestatis incentorē nactis tumultus erupit. Indè reuersus,pacatiorē populi animum nunciat:facilè consternatiōis procellam acquiescere, si rex iram mutuò deponere, reisq; pœnam remittere voluîsset. Quē rex fidum legationis ministrum ratus,regalis magnificentiæ cōuiuio excipit, malignumq; suæ pietatis interpretē donis ꝓsequitur. Vtrobiq; gratia ꝑfidiæ habita est. Nam Blacco alterna partes vice subiens, corrupto legatiōis officio,ꝓ mediatore ꝓditorem agere cœpit, atq; ex speculatorē sceleris hortator euasit,sinistrè regis, falsò plebis animū interpretat⁹. Itā pellacis viri mendaciū,legationis titulo inuolutum,regē pariter ac populum fefellit:hunc,nè imminentem vitaret: illum, nè pareeret expectanti. Quæstores regis cæduntur. Rex fugit in Fioniā. Blacconis in se perfidiam experitur. *efferbuit legendum puto. Ecce tibi insignem proditorē.

Eundē die postera rex prioribus paria pollicentē, ad speculanda seditionis acta dimittit,cōmunemq; hostē,inter se & vulgum creādæ pacis authorē assumpsit. Nec solita legato ꝑfidia defuit:cuius pestiferis monitis instincta plebs, vehementiùs aduersùm

*solennijs legendum arbitror.

sùm regis caput cõsternationẽ destrinxit. Kanutus interim quotidianis sacrorũ *solennibus assuetus, nè quid religiõi præponeret, Albani ædẽ sacrã, pro se deprecaturus, accedit. Quippe precibus Deum, quàm hostẽ armis, nè quid charitati detraheret, aggredi præoptauit: vbi dum religioni vacando officia sanctitatis exequitur, cõsternatæ multitudinis corona armis sacrariũ clausit. Quotquot ergò ex militibus hostem præcurrere poterant, periculi consortium affectantes, regem petebant, eius in seipsos discrimẽ trãsfundere cupiẽtes: cumq; salutẽ secessu cõsequi possent, periculũ præsentia q̃sierunt, morteq; clari, q̃ fuga tuti fieri maluẽrũt. Quanta porrò humanitate cliẽtelam hanc abũdãsse credemus, q̃, nè infelicẽ dñi fortunam desereret, periculo sese, quod vitare licebat, opposuit, inq; magna fugiendi copia salutẽ regis, quàm suam, tueri satiùs duxit? Benedictus quoq; fraternitatis nexũ fide imitatus, in tẽplo cũ fratre cõmori destinauerat. Ericus verò seorsùm ab hoste conclusus, cùm solus multitudinem sustinere nequiret, ꝑ medios hostiũ globos, ferro secessum molitus, erupit. Tũc nemine religiosæ pacis domiciliũ violenter irrũpere præsumẽte, primus Blacco cunctantibus cæteris, ferro valuas petiuit, ductuq; suo eandẽ cunctis licentiam tribuit. Ità se non sacrilegij modò, sed etiam publici paricidij ducem authoremq; exhibuit. Quod videns plebs, concitato seditionis motu templũ aggreditur, eoq; irruptiõe facta, diuinos lares ac sanctissima penetralia sacrilega tempestate fœdauit. Verùm Blacco in ipso, quem irruperat, aditu trucidatus, datis paricidij piaculis, violati sacrarij pœnas pependit: mors eius, interfectoris exitu vindicata est. Itaque alterius fato scelus, alterius pietas causam præbuit. Crediderim tunc pium cruorẽ paricidali permixtum, separatis fluxisse meatibus, atq; sine vlla riuulorum communione hinc sacrum, indè scelestum sanguinẽ, diuiduis alueis incessisse. Benedictus liminibus irruptorẽ excipiens, dum foribus acriùs propugnat, occiditur.

Præclara militum fides in regem.

Pœna scelestissimi proditoris.

Benedictus regis frater trucidatur.

Rex ipse inter cruentos imminentis violentiæ strepitus fidutia conscientiæ eundẽ mentis habitum tenuit, neque religioni parciùs, quàm si periculũ abesset, vacauit, nè plùs ab eo timoris q̃ constantiæ viribus indulgeretur. Sed ne extrema quidẽ eius hora, sanctitatis studio vacua fuit. Nam cùm parietem vndiq; à popularibus perfringi, (quippe ligneus erat) ideoq; ꝓpinquam sibi necem instare animaduerteret, accersito sacerdoti factorum arcana confessus, per summam mœroris acerbitatem præteritæ vitæ culpas absoluit, præmiumq; sibi pœnitentiæ salubritate conciuit. Tantum enim in innocentia sua fidutiæ reposuerat, vt mortem nõ periculo oppressus refugere, sed metu vacuus, appetere videretur. Quinetiam propassis vtrinq; brachijs ante aram, fati securus occubuit. Vbi dum victimæ more prostratus percussorem expectat, immissæ per fenestram lanceæ mortifico iactu confossus, pium mortis sacrificium edidit, profusoque militum sanguine, suum ad vltimum erogauit. Enimuerò crebris vndiq; telis petitus, corpus immobile tenuit, nec antè loco, quo cubabat, excessit quàm feretro mandaretur extinctus. Ex cuius sanctissimis vulneribus plus gloriæ, quàm cruoris effluxit: quippe præsentis vitæ exitu initium melioris accepit, hostili iudicio punitus, diuino seruatus. Felix eorum paricidium, qui quem terrestrium virtutũ orbe exemerãt, cælestiũ vsibus applicabant, caducaq; & fragili potentia spoliatũ, solidæ atq; æternæ felicitatis compotẽ statuerũt. Sed & clãdestina eius virtus perlucidis postmodùm experimentis enituit. Hæc audiens regina, patriam cum filio impubere repetit, geminis post se relictis filiabus: ex quibus Ingertha Folconi Suedicę gẽtis nobilissimo nupta, Benedictum Kanutumq; filios habuit: ijsdemq; mediantibus, Birgerum, qui & nunc extat, Suedię Ducem cum fratribus suis nepotẽ accepit. Verùm ex Cæcilię matrimõio Ericus Gothorũ p̃fectus, Kanutum cum Carolo ꝓcreauit. Ex quibus generosissimarũ imaginũ numerosa posteritas, clara ꝓpinquitatis serie cohęrẽs emersit.

Pius rex ab impijs interficitur

At populus perempto rege exultãs, quod scelus deflere debuerat, insultatiõe ꝓsequi voluptatis loco reputabat. Qui cùm paricidio pietatis causam p̃texeret, idq; tyrannicidij nomine coloraret, militẽ suũ Deus mercede fraudari nõ passus, arcanã sanctissimi viri innocentiam manifestis publicauit indicijs, eximioq; vitę eius splẽdori etiam clara mortis ornamenta concessit. Sanè ad coarguendam paricidarum malitiam, puniti merita miraculosis prodidit argumentis, ignotamq; vulgo virtutem mirifico rerum fulgore detexit. Quorũ plebs admiratiõe perculsa, virtutis inuidiam egit, cõspicuamq; signorũ experientiã diù nequicq̃ infuscare tentauit. Veteris nanq; inuidiæ fremitu, ac pristinis odij viribus pertinaciùs excandescens, adduci nõ poterat, vt diuinis hono-

Miracula S. Kanuti inuida plebs obscurare conatur.

honoribus coleret, quē ob scelus à se interfectum putaret, rem cælitùs declaratā, humanis argumentis abnegare conando. Quanq̄ enim dānatos à se mores, cælesti iudicio cōprobatos videret, ad dissimulandā tamen occultandamq; miraculorum fidem, iustam cædis causam fingebat, firmamq; facti tuitionē retinens, sententiæ suæ perseuerantissima ꝓpugnatrix existere nō erubuit. Nec vita regem spoliâsse contenta, etiā fati laudibus exuere conabatur, cuius lucē extinxerat, famam quoq; sepelire connisa. Sed humanis tenebris diuinus splendor inuolui non poterat: quippe miraculorum nitor, dubietatis caliginem clara rerum luce pellebat. Nam sanctitatis eius medela, varias imbecillitatum affectiones, remediorum salubritate prosecuta est. Cumq; obtrectantium liuor crebrescentibus signis virtuti cedere cogeretur, nec fidem vlteriùs frustrari quiuisset, in facti tamen defensione persistens, sanctitati quidem assensit, sed eam non tam ex præteritæ vitæ meritis, quàm vltimi temporis pœnitentia ꝑfectam adstruxit. Ità & iustā facto causam prætexuit, & vita cassum honore donauit. Siquidem dignè regem perîsse, sed piū lachrymis euasisse dicebat, intentiōem eius, auaritiæ, q̄ religioni, ꝓpiorem existimans. Cuius erroris non paruas postmodùm pœnas pependit. Sed & posteri, paternā redolentes inuidiam, sanctitatis eius famam nō moribus, sed lachrymis imputant, præsentiq; incredulitate præterito se errori implicāt, neq; adduci possunt, vt ipsius beatitudinem, deposito odio, syncerè æstiment. Verùm sacra eius oppidulo orta, toto penè terrarum orbe fulserunt, cultusq; ipsius primùm à ciuibus exceptus, paulatim in commune prorepsit. Cuius tam vitæ, q̄ miraculorum virtutē priuatim Othoniēsibus venerandā, publica eam religio cōsecrauit. Sed & cælestem eius spiritū ad hoc vsq; tempus felix lignorum fortuna prosequitur. Hinc est, ꝙ Kanutus diuini iam animi immortalitate potitus, vt terrestribus patriam patrocinijs attollere studuit, ità cælestibus protegere nō desistit. Ideoq; sanctitas eius, gloriç & celebritatis fructu opulentissima, splendidū in Fastis locum obtinet. Quinetiā salutares effectus suos quotidianis administrat indicijs, malitiamque patriæ, beneficijs pensat. Nam virtutū eius insignibus omnis ætas Danica gloriabitur. Talibus illustrationis radijs sanctorum satis claritas erogatur, cùm cælesti beneficio mortalis liuor opponitur. Multa edit post obitū miracula sanctus rex.

Interfecto Kanuto, Iuti iniquæ societatis pertinacia singularem Olaui gratiam amplectentes, creari eum regem alacerrimis petiuêre suffragijs: hunc sibi plurimum gratiæ relaturum sperantes, cui tanto regnum discrimine quæsiuissent. Neque eius fratribus hūc honorem eximio Kanuti amore suspectis erogandum duxerunt. Igitur pecunia pacta, Nicolaū cōmunem tam præteriti q̄ futuri regis germanum, vadem pro eius redemptiōe dederūt, receptoq; regnum imponunt. Nec paruum Nicolaus fraternæ charitatis specimen edidit: siquidem fraternas induere catenas, suisq; vinculis germano regnum emere non dubitauit. Quod audiens Ericus, contumeliæ memor, quā ei cōmunis fratris iussu inflixerat, vltiōis metu cum coniuge Botilda, quç Vluoni Galliciano ex filio Trugoto neptis obuenerat, Suediam petiuit. Dani verò, collato certatìm ære pro sponsoris reditu, pactam creditori pecuniam numerârunt. Quem Flandrensi custodia liberatum, infesta paricidis fortuna veluti cladē aliquam nostrorum abundantiæ ac fertilitati iniecit. Nam cùm Dani noui regis initijs applaudētes, pristinæ ruinæ procaciùs insultarent, criminosis semper infensa diuinitas, nè diù scelus impunitate floreret, petulantiam penuria rependere voluit, communiq; inopia, publici paricidij victa exegit piacula. Vt eñ non in singulos modò, sed vniuersos animaduerteret, summa aëris intemperantia annorum, quibus Kanutus regnum gesserat, numerū adæquauit, cælestiq; robore humana vi maiorem edidit vltionem. Quippe verni æstiuiq; temporis feruore satū omne coaruit: autumnale verò adeò pluuium fuit, vt si quid locorū humilitate palustrive madore alitum succreuisset, perseueranti imbrium inundatione decideret, quanq̄ contrarium cæli habitum humanæ cōmoditatis ratio flagitâsset. Igitur opportuno solstitiū humore caruit, eūdemq; sine modo ꝓfusum, siccū amās Sextilis excepit. Tūc planè camporū facies cçlestib⁹ imbribus inundata, latè patentis stagni speciē præbere cōspecta est: ità quod çstas çgrè genuit, autumnus oppressit: tantaque temporum intemperies extitit, vt nec imber æstum leniret, nec æstus imbris illuuiem temperaret. Quinetiam agrestes, aquis campos tegentibus, supernantia spicarū capita demetentes, nauiculis excipiebant, ac deindè putres ari-

Ex lib. 12. eiusdē Saxonis.

Olauus in regno succedit.

Vltio diuina in Danos paricidas.

aristarum reliquias fornacibus igni percalefactis exiccandas mandabant: sicque eas molæ subijcientes, quia panē præstare non poterant, in vsum pultis vertebāt. Quamobrèm tanta ciborum penuria incessit, vt maxima populi pars, alimentorum inops, inedia consumeretur.

Ea res locupletes inopia, pauperes morte mulctauit, maioresq; ære, minores spiritu spoliauit. Nam diuitum populus, non suppetentibus alimentis, auro argentoque salutarem comparauit impensam: pauperum verò gregem, tam cęsus quàm dapis inopem, horrida passim fames absumpsit. Rex ipse ad vltimam tabem adactus, plurima fruge latifundia permutabat, agrisque vænire iussis, alimenta possessionum precijs comparabat. Nobilibus in eundem vsum ingenuitatis insignia erogare, rubori non fuit. Enimuerò abundè seges finitimis erat, vt priuata gentis, non publica terrarum, vltio videretur. Quæ tam dira clades conuictum populi animum, sanctitatem, quam anteà detrectauerat, fateri coëgit, deque celsitudinis eius contemptoribus veneratores effecit. Sanè tam euidens pœna, alijs fruge abundantibus, Danis priuatim ingruens, & paricidarum noxam, & perempti innocentiam liquidò argumentata est. Hanç pestem Sueno pontifex, cuius summa apud Danos authoritas erat, populo paricidij pœnitere præmonito, incessuram prædixit. Quippe in plebem pius, in Deū venerabilis habebatur, religionemque attentiore cura, conciones præstantiore facundia celebrabat: ità fauore omnium occupato, arcem in nostros authoritatis atq; eloquentiæ fastigium possidebat. Subiectorum mores non solùm dictis, sed etiam serenissimis operum informabat exemplis: nec voce, quàm mente, concinnior fuit. Idem perfecta Trinitatis æde, in exædificando eius ambitu Kanutum religiosi operis sociū habuit. Nec minorem in extruendis Mariæ sacrarijs operam gessit. Quippe vnum in vrbe, alterum Ryngstiadis enixè molitus, tertium Michaëlslagosæ condidit: adeò se sanctorum penetralium singulari cultu flagrare monstrauit. Nec domestica sanctitate contentus, augmentum eius foris petere, arrepto peregrinandi labore, constituit. Cumq; Hierosolymam proficiscens, Byzantium peruenisset, contracta varij generis ornamenta, cum sacrorum cinerum reliquijs in necessarios vsus domestici templi remittenda curauit. Sed cuius Græcia pietatem vidit, mortem Rhodos adspexit. Iisdem ferè temporibus, absumpto Richaldo, Ascerus, morum generisq; splendore eximius, Lundensi potitur sacerdotio. Olauus cùm bis penè lustrum regnando condidisset, inter continuas rei familiaris angustias, nihil regali magnificentia dignum exequi poterat.

Suenonis episcopi vaticinium, & præconia.

Olaui obitus.

CONSTANTINI SANCTISSIMI EPISCOPI TII ORATIO DE INVENTIONE PRECIOSARVM RELIquiarum *sanctæ & in primis benedictæ Euphemiæ. Habetur in Simeone Metaphraste.*

11. Iulij. Sic enim collocatur à Metaphraste.

Enio afferēs quod iussisti, ô sanctissime pater & amator omnis boni desiderij, & rudis mei ingenij eruditor, fretus vestris sanctis precibus. Nō enim sum idoneus ad hoc aggrediendum, vt qui sim rudis & ignarus, plenusq; rusticitate. Sed semper timēs periculosam pœnam inobedientiæ, & damnosum ducens paternis non obedire præceptis, optimis vestris fretus precibus, quæ ex viris pijs audiui, & quæ sum proprijs cōtemplatus oculis, ea scribēs, aggredior ad scribendum, quomodò in exteros fines exportatæ fuerint reliquiæ inprimis benedictæ martyris Euphemiæ, exciderintque, & rursùs fuerint inuentæ & reportatæ: vt cognoscat generatio altera Dei magnalia, quę nō cessat ipse, ab alto petita origine, in hodiernū vsque diem dispēsare, ad laudē & gloriā eorum, qui ipsum timent, dedecusque & ignominiam eorum, qui audent latrare cōtra gloriam suorum sanctorum.

Accidit annis præteritis, vt Dei permissione regnaret impurus & profanus Leo ex gente infaustorum Isaurorum. Qui cùm non sanctè, nec piè Regnum arripuisset, cœpit latrare aduersùs Dei Ecclesiam, & prætextu pietatis, dum idola vocat & eis assimilat, venerabiles frangere imagines, dicens suî similibus & execrandis hominibus, & eos docens ea esse, de quibus dicit Propheta: Os habēnt, & non loquentur. Quamobrèm

Leo Imp. Iconomachus.

Psalm. 113.

obrèm sanctissimum quoque patrem nostrum Germanum Patriarcham, vita & sermone resplendentem, impudentia & flagris vsus, è sede eiecit: & non solùm in venerandis imaginibus suam non compescuit blasphemiam, sed etiam eorum, qui propter Christum subière martyrium, reliquias est aspernatus, ossilatras eos appellans, qui nocturnis vacarent vigilijs. O audaciam, ô impietatem, ô contumeliam. Quis non admirabitur, quis non stupebit eam, quæ tunc fuit, Dei patientiam? *Sacras reliquias insectatur.*

Sed ad propositum redeat oratio, & dicat de clara & benedicta Christi martyre Euphemia. In eius ergò templo, quod est prope id, quod dicitur Hippodromium, erant eius sanctissimę reliquię integrę, intactę & illęsę. E Chalcedone enim cum arca translatæ fuerant Constantinopolim propter eam, quæ tunc fuerat, Persarum incursionem. In arca autem diuiua fuerat ara collocata, quæ subtèr sanctissimas habebat reliquias. Super eam autem peragebatur intemerati corporis & sanguinis Donini, Christi Dei nostri incruentum mysterium. In eadem verò arca erat paruum foramen, quod etiam stat nuncusquè in hodiernum diem, quod intùs ferre potest quasi manûs hominis magnitudinem. In qua cùm ego quoquè indignus aliquandò ausus essem manum inferre, & loculum tetigissem, sensi bonum odorem, & gratiam appræhendi.

Dicam autem causam quoquè foraminis, quod diuino consilio & prouidentia factum est. Quandò eius venerabiles & miraculorum effectrices reliquiæ erant Chalcedone, cùm impij Persæ eum locum occupâssent, in diebus Heraclij Imperatoris, moti inuidia diaboli, quem colebant, cùm paleæ & lignorum magnum aceruum circa arcam congessissent, eam statuerunt comburere cum venerabilibus, quę erãt in ipsa, reliquijs. Sed nihil valuit eorum barbaricum & dæmoniacum inceptũ, cùm Deus, prout scriptum est, seruet omnia ossa eorum, qui propter ipsum decertârunt. Ossa ergò eius ignis omninò non tetigit, nisi solùm, quòd cùm ex arca forma globi resilijsset, prouidit, vt facilior daretur ingressus ad reliquias ijs, qui ex ipso volunt haurire gratiam curationum, nempè priùs dictum foramen. *Psal. 33.* *Persæ frustra nituntur comburere ossa S. Euphemię.*

Erat ergò magna fides eorum, qui habitabant Cõstantinopoli, vt superiùs dixim⁹, in templo & reliquijs omni ex parte benedictæ martyris Euphemiæ, & confluebant omnes instàr fluuij haurientes curationes. Ex preciosis enim eius reliquijs exibat sanguis plenus bono odore, qui quidem tanquàm vnguentum à Deo suppeditatum, dabatur ægrotantibus. Et erat quidem fidelibus miraculum terribile & venerandum: infidelibus autem & ijs, qui aliter sentiebant, dedecus & ignominia. Tunc aũt ille execrandus & perniciosus Imperator, temeraria vsus audacia, noctù ingressus cum quibusdam, qui erant suæ sectæ, impetum fecit in reliquias omni ex parte benedictę martyris Euphemiæ: & cùm arcam aperuisset, abstulit reliquias benedictæ martyris cum loculo, qui eas continebat. *Nota rem miram.* *Impium facinus Leonis.*

Cùm parata autem haberet alia ossa mortui exiccata, ea iecit intrà arcam: & cùm eam rursùs texisset, recessit. Venerandas autem benedictæ Euphemiæ reliquias cum ligneo loculo, deposuit in quadam domo oratoria ex ijs, quæ illinc erant in Regia. Quamobrèm eius sorores & filiæ aromatibus, vnguentis, & luminibus id adorabant clanculùm, propter insignem gratiam & miraculorum magnitudinem. *Mos antiquus colẽdi sacras reliquias.*

Hæc cùm resciuisset sceleratus, traiecit in Bucoleontem & ferreum carcerem, & proiecit in fluentum maris: & die sequenti cœpit aduersùs benedictam Euphemiam mouere suam sceleratam & execrandam linguam, eam insectans, & dicens: Abite & videte, quantùm errabant, qui dicebant esse saluas & integras benedictæ Euphemiæ reliquias, & eas asserebant effundere vnguenta. Illi autem cùm abijssent & vidissent, non esse in carne preciosas Euphemiæ reliquias, sed arida, quæ ab ipso proiecta fuerant, ossa, ea conspuerunt, & maledictis sunt insectati.

Cùm fraudem autem & ludibrium & meras nugas dixisset esse curationes, arcam euerterunt, & cum ea aram sanctam templumque deserunt. Eduxerunt verò arcam extra suggestum, quod erat habitaculum virorum, qui non erant baptizati, & erãt ineruditi. Eos enim, qui erant bello capti ex gentibus, & Regiæ dabantur spolia, illic exonerabant. Alij autem armorum opifices, & sordidarum ac illiberalium artiũ artifices cùm fixissent in eo fornaces, fecerunt domum secularem, quæ aliquandò fuerat templum. In sancto autem suggesto, vtpotè loco occulto, requisita corpori faciẽtes, excrementa corporis deponebant. O mi Christe, tuam tunc patientiam. *Templum S. Euphemiæ prophanatur.*

Hæc

Hæc ego quoq; postquàm vidi, totus plenus lachrymis & eiulatibus, egressus sum, admirans omnipotentis Dei tolerantiam atq; permissionem. Et hæc quidem facta sunt tempore prædicti impij Imperatoris. Sed quoniam Dominus est virtutũ, qui inuictam habet potentiam, & vires, quæ subsannari nequeunt, (Deus enim reuerà non irridetur) audiamus quid Christus Deus noster prouidit in reliquijs benedictæ Euphemiæ. Nam dum eæ iactæ sunt in mare, prouidentia Dei summè misericordis, cymba quorundam duorum fratrum virorum piorum, egreditur è portu Sophiarũ, quæ dicuntur: & dum ipsi parùm quid è portu nauigant, eccè loculus, qui cum flucto descendebat, fuit prope nauem.

Gal.6.

E mari extrahitur loculus S. Euphemiæ.

Extractus itaque fuit à viris illis pijs, & repositus in nauigio, ipsis existimantibus se mundanum aliquem ferre thesaurum. Sublatis autem velis nauigârunt, vt exirent in ostio Abydi. Cùm autem parùm aperuissent loculum, vident reliquias, & suaui odore repleti, sunt admirati, neque sciebant quid agerent, nisi quòd solummodò inuocabant Dominum, vt eis reuelaretur, sanctúmne esset, an commune. Illa autem nocte vident gloriam maximam, & lumina, & cereos, & viros candidis vestibus indutos, & Christum laudantes. Rursusque bono odore repleti nautæ, agnouerunt eas esse sanctas reliquias. Magno ergò gaudio affecti, clàm profecti sunt propter metum Tyranni, vt thesaurum ferrent in suam patriam. Postquàm autem venissent ad Insulam, quæ dicitur Lemnos, accidit eis magna tempestas. Et cùm incidissent in Promõtoriũ insulæ, in quo fuit asper locus, & planè aptus ad naufragiũ, de salute desperabãt.

Cùm Deus autem per intercessionem benedictæ Euphemiæ corripuisset nauem vnà cum fluctibus, superato periculo, inuenti sunt in loco trãquillo: & cùm Deo gloriam emisissent, conuenientem honorem tribuêre reliquijs. Angebantur autem & dubitabant, cuiusnam essent sancti reliquiæ. Illa verò nocte acceperunt reuelatiõem reliquiarum, per eius nominis enunciationem. In illa enim insula sanctæ Glyceriç iacebant reliquiæ. Dicta autem nocte visa est egredi ex insula martyr Christi Glyceria, & hæc è naue exijsse, & se inuicèm esse complexæ. Et cùm dixisset quæ ex insula erat egressa, ei, quæ in naue exiêrat: Salue martyr Christi Euphemia benedicta, & se inuicèm salutâssent, rursùs per se recedebant.

Visio nautarum.

Tunc è somno excitati, cum lachrymis & gemitibus preciosas acceperunt reliquias, & loculum sunt complexi, præclari naucleri, Sergius & Sergonas: hæc enim erãt eorum nomina. Cùm fuisset autem dies, enauigârunt volentes ire in suam patriam. Et cùm processissent vsque ad viginti circiter milliaria, vento spirante contrario, vel inuiti reuersi sunt in locum, vndè soluerant. Rursùs verò cùm paucis pòst diebus experiri voluïssent, vterentúrne secunda nauigatione, iterùm reuersi sunt. Hoc cùm semèl, bìs & ter probâssent, nec vllo modo possent in suam ire patriam, reuersis & in portum appulsis illa nocte visa est illis Christi martyr Euphemia, dicens: Cur contẽditis me huc & illuc circumagere? Nolo vlteriùs progredi, neque hinc eò proficisci, quò me vultis ducere.

S. Euphemia nautis apparet.

Hæc cùm dixisset, rursùs dixit eis: Non satìs fuit, quòd Chalcedone translata sim Byzantium, & in mare proiecta fuerim, & hîc steterim? Cur etiam me vultis circumagere in partes inferiores? Hoc à me quidem ferri non potest. Nolite hoc facere: sed facite, vt hîc quiescam. Hæc cùm audijssent, bonum capientes consilium, & quæ iubebat martyr, impigrè exequi statuentes, ędificauerunt domum oratoriam: & cùm omne onus nauigij consumpsissent, & suas facultates Deo & martyri obtulissent, seipsos totonderunt, dicentes: Non dimittemus, ô benedicta martyr, tuas venerandas reliquias: sed hîc vsque ad vitæ terminum preciosis tuis reliquijs diuinissimè assidebimus.

His sic gestis, sanctissimus Lemni episcopus venerabile templum ædificârat in illis temporibus. Visum est ergò, vt illuc portarentur sacræ benedictæ Euphemiæ reliquię ad dedicationem tẽpli, quod ab eo constructũ fuerat. Et cùm supplex fudisset preces, & venisset ad reliquias benedictę Euphemiæ, & illic totam noctem transegisset, ab eo visa est in somnis martyr Christi, dicens: Nè aggrediaris facere, quod statuisti: nõ obediam enim hac in re tuæ sanctitati: sed abi ad sororem meam & in martyrio sociam Glyceriam, & ego illam rogabo. Ipsa autem se tibi tradet ad hoc, vt impleas quod desideras. Experrectus autem sanctissimus episcopus, fecit vt ei iusserat benedicta Christi martyr. Et hæc quidem facta sunt illis temporibus.

S. Euphemia apparet episcopo Lemni.

Aequum

Aequum est autem, nō prǽterire diaboli inuidiam, & quanam de causa hanc in benedictam Euphemiam excitauit tempestatem. Quandò Christi gratia, quarta, quę fuit Chalcedone, synodus tempore beatæ memoriæ Marciani, qui piè & sanctè imperauit, fuit congregata; cùm aduersùs Dioscorum Papam Alexandrinum conuenisset, & cum anathematizâsset, rectæque & orthodoxæ fidei Symbolum confirmâsset, & decretum exposuisset columnam rectæ fidei, dubitantibus ijs, qui erāt ex parte cōtraria, bono capto consilio, dixerunt: Agè benedictæ Euphemiæ Martyris arcā aperientes, in eius, quæ sunt in carne, & sunt mirabilium operum effectrices, reliquijs librum imponamus, vt per eam nunc quoquè virtutum Dominus faciat miraculum, & per eius preces nobis aperiat, an ex eius voluntate editum sit hoc decretum.

Cùm hæc ergò fecissent, simulatq; appropinquauit charta preciosis eius reliquijs, aliquid admirabile & magnum fecit Dominus opifex miraculorum. Nam cùm martyris mortuam & inanimam manum animâsset, eam extendit: Cùm autem chartam manu accepisset benedicta Christi martyr, & eam esset amplexa, piæ rursùs reddit fidei decretum ministris rectæ fidei. Hoc cùm omnes essent admirati, & stupore essent repleti, laudârunt Deum omnipotentem: & sic in perfectione orthodoxæ fidei stabiliti, confirmârunt sanctam & œcumenicam quartam synodum, per reuelationē, quæ facta est à benedicta Euphemia. Et ideò quæ inter sanctas imagines cernitur, Christi martyr Euphemia, vbiq; ponitur habens chartam in manu.

Nota insigne miraculum.

Vsus antiquus imaginum.

Propter hæc & similia benedictæ Euphemiæ miracula, malorum author & inuidus commotus diabolus, meditatus tunc fuit inania aduersùs Christi martyrē, & machinatus est, vt ea mitteretur in profundum, vt priùs dictum est. Sed Dei prouidētia, ex profundo fluenti, sanctissimi naucleri eius acceperunt reliquias.

Post hæc autem è viuis excesserunt ministri Sergius & Sergonas, & propemodùm illa generatio, quandò Tyrannus Imperator, vita abrupta, reliquit Constantinum filium suum, virum sceleratissimum & omni petulantia ac nequitia refertum, paternaque plenum contentione. Qui non solùm in sanctas imagines suam extendit improbitatem, sed etiam multa alia adinuenit in Deum & Dei ecclesias, piosq; monachos & omnes, qui piè & sanctè vitam instituebant: simul incendens & prophanans sacras ædes, & sanctorum reliquias exurens & dissipans, & quæ ad Dei & sanctorum gloriam fiunt, vigilias excindens: & quæ DEI prouidentia scaturiunt hominibus, aspernans & nihili faciens sanctificatiōes: & idololatras vocans eos, qui illis vtuntur, & sanctorum abdicans intercessiones, sanctissimæq; Deiparæ & semper virginis Mariæ auxilium & intercessionem publicè amandans & expellens, Crucesque quæ in triuijs fidei conuenienter figebantur, deijciens, Trinitatis adorationem, quam à patribus accepimus in precatione, hinc & hinc mutare parans: eos autem, qui in clero erant forma præstanti, eunuchos eligens, & ad suum ordinans seruitium: monachos alios quidem flagris, alios verò blanditijs decipiens, & vt votum abnegarent, efficiens, seculares dignitates tribuendo: vestes autem & vasa diuina, quæ diuinas insculptas habebant imagines, confringens & comburens, & alia per se peragens piacula & mysteria petulantiæ.

Constantinus Copronymus, scelestissimus Imperator.

Vide quem ducem sequātur hodiè nostrates hæretici.

De medio autem hunc quoquè sustulit Dominus virtutum fine miserabili. Post huius verò mortem imperauit Leo huius filius. Is hæresis quidem paternæ erat particeps, sed expers actionis. Non erat enim crudelis, vt eius parentes. Nullus tamen in diebus eius dignatus est liberè Dominum glorificare: sed metus & stupor omnes inuaserat orthodoxos, eis imminente impio cœtu eorum, qui nuper fuēre ex schola patris. Quam cùm ille execrandus plantâsset Constantinus plantationem ferentem botrum amaritiei, improbè educauit, & educatam insanè in pios armauit: qui quidem multos monachos miserabilibus supplicijs & morte affecēre. Sed non in finē iratus est Dñs, neq; faciem omninò auertit, sed miserans miseratus est humani generis.

Perit miserè impius Constantinus.

Cùm autem huius quoq; ramum morte affecisset, Leonem, inquam, qui genus ducebat è Scythia, excitauit eius vxorem Irenen, & eius filium Cōstantinum, qui conuenienter nomini, mundo pacem procurabant. Quæ enim ab execrando eius socero fracta erant & prophanata, restituebat & ornabat Irene: quos illi expulerant & in exilium miserāt, reuocans, & maternè omnes amplectens & fouens: & cùm illos immanes parricidas & piorum prædones scholares diuina exterminâsset prouidētia, & ali-

Irene & Cōstantinus restituunt religionem

os pro eis viros pios in numerum retulisset, & in ordinibus eorum loca implêsset, & de diuinis rectè sentire docuisset, & vt omnes orthodoxi aperta facie liberè gloriam Domini & rectam fidem enarrent, effecisset, profundam pacē per ipsam Deus donauit ecclesijs. Sed ad benedictæ Euphemiæ scopum redeat oratio. Vbi ergò pia Imperatrix diuino zelo incitata, cœpit omnia reædificare, fractum templum benedictæ Euphemiæ ante alia omnia contendit rursùs ædificare & ornare. Quod etiam fecit, & cùm id omni pietate exornâsset, effecit, vt in id referretur, quod in eo olim Deo solebat fieri, incruentum sacrificium: et Chalcedone statuit episcopum. Erat enim ad hoc vsque tempus vidua, propter iniuriam ei illatam ab impijs Imperatoribus, qui beatæ Euphemiæ memoriam et ciuitatem delere statuerant.

S. Euphemiæ tēplū instauratur

Atq; diuino quidē zelo mota pia illa Imperatrix, de reliquijs beatæ Euphemiæ satagebat et erat solicita: et cùm omnes ad quærendam hanc rem sanctā adhortaretur, ei, qui facit volūtatem eorum, qui ipsum timent, & implet consilia eorum, qui ipsum inuocant, placuit, benedictæ Euphemiæ aperiri reliquias eo modo, qui est à nobis declarandus. Quas quidem, vt iam diximus, pij viri illi deposuerant in Lemno insulæ.

Annis præteritis fuerant in eo loco occultæ & tectæ silentio, omibus Insulæ incolis maximam in eis fidem habentibus, & hoc arcanum conseruantibus, partìm quidē propter Tyrannorum insolentiā, partìm autem nè agnoscerentur, & ab eis auferrētur huius, quæ multa & præclara subijt certamina, reliquiæ. Cùm autem insignis & benedictæ martyris Euphemiæ miracula in omnem partem peruaderent, magnaque aduenarum multitudo ad reliquias conueniret, repentè quidam ex proceribus, nempè ex Apocrisarijs, ijs inquam, qui dant responsa, mittitur ab Imperatore ad Occidētem: venitque Lemnum, & contemplatur populi multitudinem, & ea quæ fiebant miracula.

Cùm verò veluti quædam hostilis inuidia illum scelestum inuasisset, rogauit quænam hæc esset populi congregatio, & quænam ea, quæ fiebant. Cùm autem rectè didicisset, cœpit vociferari, & terrere eos, qui illic conueniebant, populos, sic dicens: Ossa rursùs habētur in honore? Sic docent Imperatores? Et multùm minatus, diruit domunculam, in qua iacebat loculus benedictæ Euphemiæ. Cumq; hæc fecisset, fremens recedit. Illinc factum est, vt damnum martyr acciperet, & eius corpus vilipenderetur. Sed quoniam vbì vult Deus, vincitur ordo naturæ, & perit omnis humana ratio & inuentio, hoc accidit. Contigit enim, vt per successionem ad quēdam virum bonum perueniret benedictæ Euphemiæ habitaculū & oratorium: in quo oratorio repositæ erant venerandæ huius martyris reliquiæ.

Imp. quidam diruit ædiculā S. Euphemiç.

Erat autē eis marmor impositum, quod illi pij naucleri imposuerant, ab eis inscriptum tali inscriptione: Nos Sergius & Sergonas nauigantes per Hellespontum, cùm ex profundo sustulissemus reliquias benedictæ & sanctæ martyris Christi Euphemię, eius iussu eas hîc deposuimus. Cùm ergò per successionem huius loci hæres fuisset Anastasius Comes clarissimus, accidit vt quorundam æmulatione falsis appeteretur maledictis, & à sua dignitate excideret. Is verò nihil cunctatus, venit Constantinopolim, volens in suum restitui Comitatum. Cùm autem (vt solet vnusquisq;) quæreret aliquem inuenire, qui eum sua intercessione defenderet apud Imperatricem, quidam ei dixerunt, Chalcedonensem Metropolitanum ad id fore idoneum, vt qui possit liberè & fidenter loqui, & maiora sustineat & defendat negocia.

Cùm ergò de eo interrogâsset, inuenit illum in palatio: & cùm ad eius pedes procidisset, renunciauit ei propter quam causam adsit, rogans vt sit eius intercessor & adiutor. Contrà autem dicebat Metropolitanus, se id non posse facere. Postquàm ergò eum dimisit, ingressus est in partem ædis Episcopatûs, in qua est etiam templum benedictæ Euphemiæ, Ponè autē eum est secutus vir diuina motus prouidentia. Templum verò Comes ingressus, cùm Deo diuinam emisisset adorationem, sedit in quodam loco.

Ad eum autem accedens supradictus vir, qui erat vnus ex clericis templi, & cui sua vice creditum erat officium, rogauit, cuias, & quisnam esset. Ille autem ei ilicò exposuit, cuiusnam esset, & quæ ei molesta acciderant. Rogauit autem Comes clericum, cuiusnam esset hoc templum. Is verò dicit, Benedictæ Euphemiæ. Ille autem respondens,

dens, & ſynceriſſimè manum pectori admouens, inquit: O meam omni ex parte benedictam Euphemiam. Ei verò rursùs dicit clericus: Quemadmodùm dixiſti tuam eſſe benedictam Euphemiam? Ille autem reſpondens, dicit: Domi meæ, & in oratorio meo eius venerandas teneo reliquias. Et is rursùs: Quomodò, inquit, fieri poterit? Vide, ô homo, nè fortè loquaris contra teipſum, nec eas poſſis oſtendere. Nam & Auguſta & Imperator eas curant diligenter quærẽdas. Quarè Metropolitano quoq; ea de cauſa iuſsêre facere ſupplicationes. Ille autem rursùs: Pro certo habeat tua reuerentia, quòd reliquiæ benedictæ Euphemiæ, quæ erant Chalcedone, ſunt apud me.

Sic confirmatus clericus, hæc lætus & exultans renunciat Andreæ ſanctiſſimo Metropolitano, gratulans & Dei prædicans magnalia, Qui cùm ſtatim accerſiſſet Comitem, & ab eo fuiſſet factus certior, dedit gloriam Deo omnipotenti. Surgens autẽ, profectus eſt ad Taraſiũ ſanctiſſimum Patriarcham, & ei narrauit omnem rei ſeriem. Tunc profectus ſanctiſſimus Patriarcha ad Imperatricem, & eius filium Conſtantinum, qui erat orthodoxus & amicus martyrum, expoſuit omnia, quæ facta fuerant. Qui rem admirati, quæ erat præter opinionem, laudibus hymniſq; Deo emiſſis, magno ſunt affecti gaudio: & ſcapha quamprimùm expedita, miſerunt Comitem ſuæ dignitati reſtitutum, donatumque muneribus: & inſignes quoſdam clericos ex templo benedictæ Euphemiæ. Taraſius Archiepiſcopus Cõſtãtinopolitanus.

Cùm ipſi autem in Lemnum deſcendiſſent, congregati ſunt, qui illic circuncircà habitabant, in ira & indignatione, nolentes dimittere ijs, qui miſſi erant ab Imperatore, reliquias benedictæ Euphemiæ. Qua de re cùm nõ leuis exorta eſſet perturbatio, videns Lemni ſanctiſſimus epiſcopus populi motum ad malum progredi, ſurrexit & ingreſſus eſt in medium eorum, vociferans & dicens: Cedite, ó homines: eorum enim, quæ fiunt, nihil fit ſine Dei nutu. Sic omninò Deo viſum eſt. Vitemus itaque Regis indignationem: Ira enim regis, eſt tanquàm ira leonis. En quanti olim fiebãt ſacræ reliquiæ. Prou. 19.

Hæc cùm dixiſſet, & plura alia, vix ſedauit multitudinem, nè ijs, qui venerãt, aliquid mali facerent, & dicto Comiti. In eum enim concitatus erat populi animus clamãtis: Per ipſum proditus fuit noſter theſaurus. Tunc ergò ceſsârunt, & traducti ſunt ad pacem, & Deo dederunt gloriam, & laudem martyri, concedentes volentibus benedictę Euphemiæ venerãdas reliquias. Quas cùm accepiſſent, qui ad eas miſſi fuerãt, tulerũt Cõſtantinopolim, tota ciuitate, & Imperatrice, & ſanctiſſimo Patriarcha Taraſio egreſſis obuiàm. Nota hæc Lector.

Cùm eis ergò obuiàm proceſſiſſent, & complexi eſſent cum ea, cũ qua par eſt, glorificatione, depoſuerunt in eius tẽplo, & in ea arca, in qua priùs martyr fuerat, & vndè execrandus & prophanus Imperator eam ablatam immiſit in profundum. Ij autem, qui eas intulerunt Byzantium. & proceres, & qui primas obtinebant apud Artabaſtinem & filias Imperatoris, & alij plurimi diripuêre reliquias. Quomodò etiam manũ ſanctam, quæ librum accepit, à Niceta Patritio cognomine Monomacho, qui in Sicilia Inſula martyri templum extruxit, dicunt illic fuiſſe repoſitam. Hinc itaque factũ eſt, vt pauca quædam oſſa capitis quæ remanſerant, in ea, quæ olìm fuerat arca, clauderentur cum alijs reliquijs, quas etiam in hodiernum vſque diem ſcimus ſeruari in arcula. Arbitror autem in dicta quoquè Inſula Lemno relictas eſſe quaſdam partes corporis.

O prouidentiam minimè inueſtigabilem. O quæ compręhendi non poteſt, potentiam altiſſimi Dei, qui facit omnia: Facit enim omnia, quæ vult. Audite ergò Reges, & intelligite. Auribus percipite principes, & intelligite. Diſcite qui poſſidetis terrã, & obſtupeſcite. Videte Dei magnalia, & laudate eius, quæ compręhendi non poteſt, potentiam. Quis vnquàm ſperâſſet, aut expectâſſet inueniri poſſe reliquias benedictę Euphemiæ, de qua ne ſola quidem fuerat tot annis collocutio, donèc viſum eſt Dño virtutum, repentè & inopinatò ſuæ, quæ compręhendi non poteſt, potentiæ facere miraculum? Nos autem cùm indignis labris martyri parùm gratulati fuerimus, faciemus finem orationis. Pſalm. 148.

Gaude omni ex parte benedicta Euphemia refugium Chriſtianorum. Gaude benedicta Euphemia, ſacrum ſacerdotum ornamentum. Gaude omni ex parte clara & inſignis Euphemia, refugium infirmorum. Gaude benedicta Euphemia, refugiũ oppreſſorum. Gaude beatiſſima Euphemia, Regum propugnaculũ. Gaude beatiſſima Vide miras laudes, quas in ſanctæ honorẽ profert.

Euphemia, decretorum tutela synodalium. Gaude benedicta Euphemia, mūdo profundens vnguenta curationum. Gaude veneranda Euphemia, oris hæreticorum frenum validissimum. Gaude digna omni honore Euphemia, Barbarorum aduersaria. Gaude omnium nostrûm refugium & munitio, quæ es apud Deum nostri perpetua intercessio.

Memento autem ô Dei martyr, meî quoqùe humilis & infelicis, & suscipe hoc vile & nullius notæ scriptum funebre meæ temeritatis, petens pro omnibus, qui cum desiderio tuam venerabilem & miraculorum effectricem semper peragunt memoriam, Regibus & Pastoribus, sacerdotibus & monachis, principibus & subiectis, vt assequantur, vt sedeant à dextris Dei, & bonis fruantur æternis gratia & clementia Domini, nostri Iesu Christi: Cui gloria & potētia cum patre principij experte, & sanctissimo & consubstantiali & viuifico spiritu, nunc & semper & in secula seculorum, Amē.

VITA S. IOHANNIS GVALBERTI, AVTHORE (NI FALLOR) BLASIO MELANESIO, GENERALI ORdinis Vallis Vmbrosæ. *Is enim scripsit huius beati viri vitam, sed Codex MS. eius nomen non habebat. Stylum mutauit F. Laurentius Surius in gratiam Lectoris.*

IVLII. 12.

ANno salutis millesimo quadragesimo claruit beatus Iohannes Gualbertus, primus architectus & fundator Ordinis Vallis Vmbrosæ, cuius professores viuunt conuenienter Regulæ S. Benedicti, quibusdam constitutionibus priuatis illi superadditis, vtunturque habitu coloris cinericei. Habet autem is Ordo multa monasteria in Tuscia & Gallia Cisalpina, quam Longobardiam vocāt. Patria autem huius sancti viri Florentia fuit. Parētes habuit nobiles. Pater Gualbertus dictus est, vir militaris. Cùm adhuc iuuenis degeret in seculo, & pater eius Gualbertus, quem diximus, capitalis esset hostis cuiusdā, qui eius cognatum iniustè peremerat, eaq; causa non Gualbertus modò, sed etiam Iohannes filius eius vltionem expeteret: accidit quodā die, ipsum Iohannem cum armigero suo Florentiam proficisci, in ipso autem itinere venire ei obuiàm ab insperato hostem illum capitalem, idque loco tam angusto, vt neuter posset à via deflectere. Tum verò hostis ille, quòd inermis esset, nihil nisi mortem præsentem expectans, subitò quadam concepta fiducia de clementia Iohannis, ab equo desilijt, humique prostratus, veniam iunctis cancellatim ad pectus manibus, ꝑ Crucifixi amore veniam sibi dari humiliter postulauit. Compunctus Iohannes audito nomine Crucifixi, pacem illi obtulit propter amorem Crucifixi, qui pro suis hostibus ipsum crucifigentibus rogauit, nè perirent: iussitq; eum surgere à terra, metumque omnem ponere, quòd iam ex animo ipsi culpam omnem condonâsset, vt posset ipse quoquè propitium experiri Deum: fecitque ei copiam quò vellet recedendi.

Ordo Vallis Vmbrosæ à quo conditus. *S. Iohannis patria & parentes.* *Vide pietatem. Luc. 23.*

Porrò ipse vltrà progressus, in quandam ecclesiam monachorum, quæ erat in itinere, se contulit, & cùm coram imagine Crucifixi genua flecteret, vidit Christi à Cruce pendentis caput ad se inclinari, tanquàm gratias ipsi agentis, quòd pro eius reuerentia hosti capitali pepercisset. In tanti miraculi testimonium hodieque Crux illa in ecclesia S. Miniatis, in monte prope Florentiam, cum magna veneratione & cura seruatur: vbi olìm fuit monasterium monachorum, quos Nigros vocant: nunc verò Alborum est, id est, montis Oliueti. Iohannes autem ea Christi vocatione attractus, constituit seculo nequam valefacere, labentia cuncta despicere, vt Christum in Cruce nudum suspensum, ipse quoq; nudus sequeretur. Itaque ad isthuc S. Miniatis monasterium profectus, ab Abbate & fratribus humiliter petijt sibi sanctæ religionis habitum donari. Receptus igitur in laici habitu, pro monasticæ vitæ consuetudine comparat se ad capienda vitæ religiosæ experimenta. Intereà pater eius audiens filium

Nota Lector, & disce ignoscere. *S. Iohannes monasticū habitū petit.*

llum suum monachum futurum, ad monasterium abit, filiū ad se mitti postulat. Sed cùm Iohānes ab abbate ea de re interrogatus, non assentiret, timens nè quid à patre, homine seuero & aspero, periculi sibi crearetur: Abbas iniquum censebat, illū cōpellere & in discrimen conijcere. Tum verò furore percitus Gualbertus pater, quòd non daretur ipsi copia cum filio colloquendi, multas ei monasterio minas intētauit, si ausi essent filium eius in suam sodalitatem admittere. Multùm igitur anxij formidabant monachi, si habitum monasticum, quem ille obnixè poscebat, Iohanni traderēt, nè aliquo insigni damno à patre eius afficerētur. Cùm ergò nullus auderet veste monastica eum induere, ille feruore spiritûs inflammatus, cùm sibijpse capitis comam totondisset, cucullum fratris cuiusdam apprehendit, eumq; super altare in ecclesia reponens, hilariter sibi induit, cunctis fratribus iuuantibus & congratulantibus illi. Etsì autem pater eius, vt illum vidit ea veste indutum, initiò acerbè tulit, multumq; doluit, ac propemodùm amentia quadam correptus, se derelictum & desolatum clamitauit: at tamen ab Abbate tandèm & ab ipso filio confirmatus, sese colligens, & ad se rediens, consolationem accepit, & filio benè precatus, hortabatur vt in cœpto cōstanter perseueraret.

Id eius pater fert molestissimè.

Mirabilis feruor.

Ità ergò Iohānes iam monachus effectus, cœpit non sese inertiæ & segnitiei dare, sed ieiunijs & inedia vigilijsque domare corpus, ocium vitiorum sentinam summoperè vitare, in preces & pias meditationes religiosè incumbere: humilitatis, patientiæ, obedientiæ, cunctarumq; virtutum de se exempla omnibus præbere. Nō diù pòst Abbate ex hac luce migrante, fratres congregati, Iohannem in Abbatem vnanimiter eligunt. Sed illud munus vir Dei humiliter recusans, malebat subesse, quàm præesse: non ignorans, quo quisque sublimiori sit loco cōstitutus, eo maiori in periculo eum versari. At non sic impij, non sic: qui stimulante ambitione, per Simoniæ pestem, per fas & nefas, per abrupta nitentes in sublime, præcipites corruunt. Erat in eodem monasterio frater quidam. Is praua cupiditate inflammatus, Abbatiæ illius administrationem, numerata Florentino episcopo pecunia, ad se adduxit. Id vbì vir Dei cōperit, cum alio ipsi fauente monacho clàm ex monasterio recessit, veniensq; Florentiam, quendam magni nominis senem adit cum socio. Teuzo is senex dicebatur, & apud beatæ Mariæ ecclesiam Florentiæ in quadam cellula se incluserat, permultique ad eum confluebant, salutaria ab eo consilia expetentes. Valdè autem Simoniæ labē detestabatur, qua tunc multi in Dei Ecclesia contaminati erant. Ab illo igitur Iohānes sciscitabatur, num sub Abbate Simoniaco intrà suum monasterium Christo militare deberet, vel quid sibi faciendum esset. Consuluit ille, vt cum socio palàm in foro ciuitatis coram omnibus proclamaret, episcopum & Abbatem Simoniæ vitio obnoxios teneri: ac deindè loco cederent. Quod consilium, tametsì à communi legum consuetudine abhorreret, simpliciter ille secutus est. Ea autem res magnum horrorem attulit multis, quibusdam episcopi studiosis & amicis clamantibus, reum esse mortis, qui tanto viro tam fœdam labem adspersisset: alijs verò eum excusantibus. Porrò è tumultu extractus, clāculùm vix euasit manus eorum, qui episcopo fauebāt: consulenteque illo, quem diximus, solitario homine, è patria discessit, & cum socio perquirere cœpit locum ad seruiēdum Deo maximè accommodatum. Habebat tum apud se socius eius panem vnum, quem pro necessaria ipsorum refectiōe seruauerat. Eum vir Dei pauperi obuiàm venienti stipemque petenti dari iussit, iactans cogitatū suum in Dñm, qui dat escam omnibus in tempore opportuno, nec sua fiducia frustratus est. Cùm enim ad castrum quoddam applicuissent, à multis abundè eis res necessariæ suppeditatæ sunt.

Exercitia eius & virtutes.

Recusat Abbatis functionē.

Teuzo inclusus.

Discedit à patria S. Iohannes.

Psalm. 54.

Psalm. 144.

Vt autem ad eremum Camaldulensem peruenêre, non breuem illic fecêre morā, illic degentium mores contemplantes & vitam, quæ quidem sancta erat, sed eremitica & solitaria. Cumq; ab eius loci habitatoribus inuitarentur, vt se ipsis professione coniungerent, beatus Iohannes magìs appetens vitam cœnobiticam, quippè tutiorem, quàm sit solitaria, indè recessit ea animi sententia, vt alibì nouam quandam cōgregationem institueret, sancti Benedicti regulam secuturam. Veniens igitur ad Vallem Vmbrosam, à duobus monachis, qui illic Domino famulabantur, deuotè susceptus est: & cum locus ei arrideret, constituit illic sedem figere, constructo quodam

Vita Camaldulensium monachorum.

dam vili ex lignis domicilio. Sed non diù passus est Dominus lucernam sub modio latére. Fama sanctitatis eius per loca viciniora, sensìm sese diffundēte, permulti & clerici & laici eius inuisendi causa, pleriq; etiam conuersionis studio ad eum venêre, in quibus fuêre, Erizo, Albertus, Teuzo, Rodulphus, itemq; Petrus, qui posteà fuit Albanensis episcopus Cardinalis, & complures alij. Porrò Abbatissa quædam S. Hilarij, cuius monasterij erat locus memoratus, postq̃ audiuit virtutes beati Iohannis & sociorum eius, subsidio eis misit alimenta quædā & codices, & posteà consentiente monasterio, locum ei donauit cum rebus & possessiōibus multis, publico scripto donationem illam confirmans.

Fit primus Abbas Vallis Vmbrosæ S. Iohānes. Postquàm autem & numero & merito satìs illic monachi increuissent, placuit omnibus ipsum beatum Iohannem sibi Abbatem renunciare. Itaque licèt admodū renitentem & inuitum, in primaria sede illum collocârunt, eius imperio parituri. Tandèm ille, nè diuinæ voluntati resistere videretur, eis cessit: susceptoque Abbatis ministerio, mentem Regulæ beati Benedicti, quam complexi erant, accuratè inspiciens, modis omnibus eam obseruandam curauit. Itaque prohibuit, nè vnquàm monachi è monasterio exirent, nisì propter res necessarias monasterij, idque petita priùs exeundi facultate. Voluït etiam noctibus nunquàm in dormitorio lumen abesse, haud secùs atquè in oratorio. Ad vilitatem vestium & paupertatem hortabatur fratres, tum etiam, vt cilicijs vterentur. Ex ouium suarum lanis varijs iussit promiscuè pannum fieri, vndè vestes conficerentur. Quæ autem alios docebat, ipse Catalogus virtutū eius. præ omnibus & ante omnes perfectiùs exequi studebat. Erat in precibus assiduus, charitate diffusus, humilitate lenis, patientia constans, in obiurgandis vitijs rigidus, erga pœnitentes benignus, in cunctis morum grauitate maturus, abstinentia præcipuus, paruo admodùm cibo potuque contentus, qui mortem arceret, non qui delicias adferret. Verùm ex nimia viuendi austeritate fracto stomacho, in eum morbū incidit, quem syncopen vocant, quo beatum Gregorium Pontificem vexatum legimus: ità vt nisì crebrò fratrum opera cibus ei oblatus esset, animam acturus videretur. Qua molestia eum ad supremum vitæ diem laborâsse nôrunt, qui eum nouerunt: sed ille suis eam peccatis imputans, patientissimè tolerabat. Putatur autem diuina fortassìs dispensatione eam illi euenisse, vt suæ infirmitatis experientia disceret, quemadmodùm ipsum oporteret aliorum misereri. Cùm enim initiò pauci essent, qui propter austeritatem eius possent instituta seruare, eo morbo correptus, tanta moderatione, discretione & misericordia erga omnes imbutus est, vt nemo illo humanior videretur. Commissos, quos vocant, & Conuersos siue Laicos fratres permultos recepit, eosq; externis admouebat operibus, vt monachis tolleretur occasio euagandi, possentq; liberiùs orationi vacare.

Per id tempus Henricus rex Florentiam veniens, cùm multas beati Iohannis virtutes auditione accepisset, quadam erga illum concepta beneuolētia, hortante Teuzone supradicto, misit episcopum Catholicum ad Vallis Vmbrosæ monasterium, qui summum altare consecraret. Post aliquot verò annos Hubertus, sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, totum templum cōsecrauit cum duobus alijs altaribus. Eodem tempore multi fideles nobiles loca obtulerunt alijs cœnobijs extruendis congrua, odore sanctitatis eius inuitati. Alij rogabant eum, vt monasteria dissoluta, sibi Multa extruit monasteria. moderanda & gubernanda sumeret, & ad antè dictam formam reuocaret. Construxit tum recèns vir Dei monasterium sancti Saluij, item aliud in Mosceta, tertium in Razulo, quartum in monte Scalario. Paginam quoquè, iam vetustum monasterium, reformandum suscepit, atque aliud S. Reparatæ in Aemilia siue Romandiola. Horum autem singulis suos præfecit præpositos, sæpiusque illa visitabat, corrigens quæ emendatione digna viderentur. Fuit aūt vir Dei verus paupertatis amator, in omnibus illā præ se ferens & docens. Itaq; cū monasteriū Muscetanū visitaret, videretq; structuras grandiores & elegantiores, q̃ illorū paupertati congruere videretur, Zelus paupertatis. dño Rodulpho, eius loci Abbati vultu seuerissimo dixit: Tu hoc in loco magnis impendijs, quibus plurimi pauperes foueri potuissent, ꝓpria voluntate palatia fabricâsti: conuersusque ad riuulum quendam exiguum iuxtà manantem, ait: Deus omnipotens, qui minimis magna efficere soles, videam ministerio pusilli riuuli istius enormis structuræ huius celerē vindictā. His dictis, mox abijt, tanq̃ abominatus locū illū.

Porrò

Porrò simulatq; indè abijt, cófestìm riuul' cœpit increscere, collectaq; magna aquarum vi, locoq; suo relicto, præceps à monte ruit,& petrarum scopulos atque arbores secum trahẽs,structuras illas funditùs euertit. Quãobrèm Abbas cum fratribus perturbatus, cœnobium aliò transferre voluit. At pius pater benignè eos consolans, dixit: Nolite timere,nec mutetis locum,nihil ab hoc riuulo deincèps accepturi detrimenti. Quodquidẽ eius vaticinium vsque in hodiernum diem compleri certum est.

Alio tempore cùm audîsset quendam conuersionis gratia cœnobium petijsse, totumque patrimonium suum in charta scriptum,neglectis hæredibus,secùm eò apportâsse,mox illud monasterium adijt,& Abbati,qui chartam illam receperat, imperauit,vt sine mora eam sibi exhiberet. Quam acceptam discerpsit, humi abijciens fragmenta eius. Putabat enim rationi & æquitati magis consentaneum,exiguis contentum viuere,quàm auctis opibus superbia efferri. Deindè valdè cõmotus,zelo sanctæ paupertatis, Deum & Apostolum eius rogauit,vt ipsum de illo cœnobio vlciscantur: confestimque iratus abscessit. Nec longè abierat, cùm eccè repentinus existit ignis, monasterium illud magna ex parte absumens. Vt autem socius eius vidit incendium, & ei indicauit,nec retrò respicere voluit,nec eò referre pedẽ,sed ad Vallem Vmbrosam iter prosecutus est. Ignis cælestis vlciscitur monasterium.

Quo in monasterio cùm resideret,& Stephanus Romanus Pontifex per vicina loca iter haberet,audita celebri fama eius, nuncios ad eum misit,viros honoratos, orans vt ipsius conspectui se præsentare non grauaretur. Sed cùm aduersa valetudo non sineret eum ad sanctitatem illius proficisci, Pontifex denuò nuncios misit, fortassis quòd existimaret eum modestiæ & humilitatis causa nolle venire, indignumq; se arbitrari,qui coram ipso apparéret,vel etiam cupere eum latére: iussitque, vt si aliter venire non posset,in lectica se adduci pateretur. Cernens igitur vir Dei mentem Pontificis,in ecclesiam ingreditur,rogatque Dominum,vt citra scandalum & inobedientiam aliqua ratione id efficiat, nè cogatur ipse summo Pontifici sese præsentem exhibere. Deindè surgens ex lecto,coram nuncijs Pontificis conuersos aliquot ad se accersiri iubet,qui ipsum ad Pontificem perferant. Sed cùm paululùm à monasterio discessissent,mox ingens extitit aëris tempestas, ventis sæuientibus, & immẽso imbre è cælo ruente. Quod legati cernentes,& non sine diuino miraculo fieri credentes, illum ceu verum Dei hominem,in monasterium reduci mandant, beatissimo Pontifici rem,vt erat gesta,referentes. Qui deincèps noluit eum ad se acciri,vt in sua quiete permanens,pro felici Ecclesiæ statu Dominum oraret.

Nec defuit viro Dei gratia discretionis spirituum,neque donum prophetię,quo occulta hominum,soli Deo cognita,diuina reuelatione edoctus, enunciauit. Si quis ad monasterium veniret,monasticum habitum petiturus,ex eius adspectu cognoscebat,num Dei spiritu moueretur. Cùm esset in *Passiniano monasterio,quidam ad eũ venit,dicens se velle mundum relinquere. Is primò apud eum repulsam passus est, sed cùm importunè instaret,à pijssimo patre receptus est. Is igitur in conuersionis initijs pro more confessionem faciens,quædam peccata dixit,maiora præ verecundia reticuit. Gerardus,homo dicebatur. Ait itaque quodam die vir sanctus ad eum: Quid ità Gerarde mihi imponere voluisti? Illo dicente, Qua in re,pater sancte,tibi imposui? Vir Domini ad partem eum trahẽs, secretò dixit ei: Ea in re decepisti me,immò verò teipsum potiùs,quòd non es integrè confessus peccata tua. In ipsa enim Epiphania Domini & pridiè eius diei cum illius hominis vxore adulterium perpetrâsti, nec tamen in cõfessione dixisti:quodque deterius est,etiam in proposito eius adulterij iterandi perseuéras. His ille auditis,cùm agnosceret peccatum suum,nec dubitaret diuinitùs beato viro reuelatum,quod sciret esse occultum,prostratus ad pedes eius, cum lachrymis veniam petijt,egitque pœnitentiam. Pollet spiritu prophetiæ. Aperit secreta cordium.

Quidam vir nobilis & diues,viro Dei familiarissimus, Vbaldus nomine, grauissima laborabat valetudine. Vxor verò eius iamiamq; animam acturum expectabat,misitque Beuronem familiarem suum ad virum Dei,vt eum de mariti imminente obitu faceret certiorem. Venit Beuro celeriter ad hominem Dei,in monte Scalario tunc commorantem,indicauitq; illi,quid haberet in mandatis. Tum beatus Iohannes,versis ad Orientẽ luminibus,fusaq; ad Deũ prece ꝓ hoĩe moribũdo,Beuroni dixit: Redi

ad tuos. quem enim reliquisti supremum trahentem spiritum, sanum & lætum offendes. Itá nimirùm & ægro obtinuit sanitatem, & rem Beuroni incognitam explicauit atque prædixit.

Sanat moribundum.

Manente viro Dei in monasterio Passiniano, Leo Papa illàc transiens cum curia sua, volebat illic cibum capere. Quæsiuit ergò vir sanctus ex œconomo suo, num pisces haberet beatissimo Pontifici offerendos. cumque didicisset nullos eum habere, conuersos quosdam iussit ire piscatum in fluuio siue lacu vicino. Cunctis affirmantibus illic pisces non inueniri, perstitit in sententia, dicens vt irent, & Domini auxilium sibi adfuturum minimè dubitarent. Itum est ergò, & duo magni lucij capti sunt. Eos cum omniũ admiratione apportatos, ipse vir beatus Põtifici obtulit, gratissimo animo illos accipienti.

Pisces capiuntur, vbi nulli erant.

Viscera pietatis & misericordiæ magna erant in illo, eaque eum permouebant, vt multis modis miserorum inopiam subleuaret, ipse inops & pauper. Ab infantia enim creuerat cum illo miseratio. Reuersus quandoquè ab aliorum visitatione monasteriorum ad suum Vmbrosianum, memor inopiæ, qua multi tum premebantur, dispensatorem suum Gofredum, & Procuratorem Rusticum nomine, vocans ad se: Inspiciamus, inquit, horreum, vtì se habeat. Vt vidit autem abundè illud repletum: Quàm multi, inquit, fame opprimuntur in hac annonæ caritate, & vos abundatis? Iussitque adferri vas quoddam, quinque plùs minùs capiens modios, illudque frumento impleri: quod ab hora tertia vsque ad nonam per seipsum grata liberalitate pauperibus aduentantibus elargitus est: mansitque horreum æquè, vt anteà, plenum.

Frumentum elargitur, nec minuitur.

Fame populum quodam tempore premente, beatus pater stans ante fores monasterij de Razuolo, vidensque gregem vaccarum eius in montis iugo herbas carpere, nec haberet alimoniam, quam petentibus pauperibus largiretur, itá precatus est: O sancte Paule, si velles vnam ex his vaccis cedere in vsus pauperum. Confestim vacca deorsùm corruens, extincta est, cuius carnes iussit egenis distribui. Ea distributa, similiter petijt sibi & secundam & tertiam & quartam dari: easque omnes pauperibus dedit. Ea re contristati pastores, gregem ad aliud montis latus abduxêre. Sed vir pius pauperum precibus satisfacere desiderans, nec habens tamen, vndè id posset, cum lachrymis orauit: Sancte Paule, isti loci mutatione fugere moliuntur: sed te, qui loci huius patronus es, effugere non possunt. Tu qui misericordiam & eleemosynas præstandas docuisti, dona mihi, vndè pauperes sustentare queam. Mox aliæ quinque vaccæ ruerunt præcipites, quas eo casu extinctas iussit pater sanctus pauperibus erogari. Id vbì pastores aduerterunt, grauiter de illo conquesti sunt, asserebantque satiùs esse curare illum reduci ad suum Vallis Vmbrosæ monasterium, quàm cum tanta ipsorũ iactura illic eum hærere. Quibus ille placidè respondit: Video vos hac re afflictos: sed bono animo estote: nullius porrò vaccæ iacturam facietis. Id quod etiam sic euênit. Alio tempore cùm non haberet panes, quos daret, totum lac pauperibus iussit erogari. Quædam etiam pluuiæ receptacula, Valli Vmbrosæ donata, tempore inopiæ vẽdidit, & precium pauperibus distribuit.

Vaccas multas dat pauperib⁹.

Multa edidit miracula: multos morbidos sanitati restituit. Aegrotus quidam, Florentius nomine, filium habens ex morbo iam ad extrema tendentem, ad venerabilem patrem, qui tum apud S. Saluium erat, venit, salutem poscens filio suo. Sancto viro respondente, non hæc sua, sed Apostolorum esse opera, ille nihilo minùs in precibus perseuerauit. Tum vir pius commiseratione victus, cum fratribus pro illo rogauit Dominum, & ilicò curatus est.

Sanat moribundum.

Accidit quandoquè, vt fratres nimia egestate, non nisì tres panes in monasterio haberent. Illos beatus pater iussit diuidi, & singulis singulas particulas apponi. Simul autem perpendens, necessitati non esse præfixam legem, cum Cellario suo egit, vt aries vnus occideretur, & coctus fratribus apponeretur: Hodiè, inquit, penuriam patimur, cràs abundabimus. Itaque hora prandij fratres ad mensam sedentes, singuli particulas suas panis comederunt: à carnibus autẽ appositis oẽs abhorruerũt, nec eas pro sui canonis reuerẽtia attingere voluërunt. Postero die, vt vir sanctus pdixerat, venerũt quidã ad beati Saluij monasteriũ cũ multis iumẽtis, frumẽto & farina onustis, asserẽtes à nobilib⁹ se missos esse. Sed quãm illi nobiles fuerĩt, resciri nõ potuit. eiusdẽ gene-

Frumentum apportatur, sed nescitur, vndè.

generis aliud contigit alio tempore. Cùm enim pane deficiente, iussisset bubulam fratribus apponi,& illi non auderent contingere,orante viro Dei, quidam monasterij fores pulsauit. Ad quem cellarius exiens,vidit eum multos panes adferentē: quos ille fratribus ad mensam importauit,gratias Deo agentibus,qui dat escam in tempore opportuno. Porrò cellarius reuersus ad fores,vt nomen hominis cognosceret,qui illos panes misisset,nemine illic inuenit. Ille enim pistor miserat panes,qui filijs Israël manna è cælo præstitit in deserto. Psal. 144. Exod. 16.

Quidam mente captus cùm ad Passinianum monasterium iret,vt illic curaretur, cum alijs fluuium Arnum nauigio transmittens, impellente vesania, in medium flumen se præcipitem dedit: sed virtute Dei & meritis beati viri,ad ripam fluminis incolumis euasit.

In monasterio Vmbrosiano quidam frater malè habebat. Quæ ergò medicina ei parata fuit,eam vir sanctus sua manu ei præbuit, moxque negocio quodam emergente,aliò festinus abscessit. Interim æger ille non satis cautè se gerens,morbo increscente post paucos dies vita functus est: atque eius obitum, vt habet consuetudo, omni congregationi is,quem Suppriorem vocant, literis denunciauit. Intereà vir Dei reuertens,& de fratris decessu factus certior, causam mortis eius cognoscere studuit. Quæ cùm ei exposita esset,mandauit in tota congregatione aboleri memoriam eius propter illius inobedientiam,quòd se non satis cautè custodiuisset. Cùm sic igitur fieret,nec quisquam pro eo oraret, aliquot dierum euoluto spatio, clara die defunctus cuidam fratri appáruit,eique indicauit se esse illum, qui à vita migrâsset. Illo verò sciscitante,quo in statu res ipsius essent, respondit se excommunicatum esse, & per patrem Iohannem à fidelium consortio segregatum: quod accipiendum est de suffragijs. Seueritas in fratrē immorigerū.

Illo rursùs percontante,qua posset ratione iuuari, respondit defunctus: Si me sanctus Iohannes reconciliare voluërit.sicque disparuit. Tum frater ille beatum virum accessit,eique,quid vidisset & audiuisset, enarrauit. Mox pius pater seueritatem misericordia temperans,iussit in monasterio & per omnem congregationem, officium & eleemosynas pro illo fieri. Quibus peractis,post dies triginta iterùm eidem fratri defunctus apparuit alacer & iucundus,gratias agens sancto Iohāni, quòd eum reconciliâsset:absolutusque à pœnis,ad beatorum cœtum proficiscebatur. Precibus & eleemosynis liberatur frater à pœnis.

Alius quidam,Florentius nomine,vir eloquens & moribus ciuilis,qui Simoniana perfidia valdè se cōtaminârat,in cuiusdam Episcopi suscepto patrocinio,cùm grauissimè decumberet,iamiamque moriturum se affirmabat, atque inter acerbos mœstosque luctus crebrosque singultus,per amicos à beato Iohanne habitum ordinis eius sibi donari petijt. Assensit vir sanctus, nec multùm cunctatus,nouitiorum habitu eum induit. Eo indutus, cùm iam reualuisset, & scipioni innixus,monasterium perlustraret, prior morbi vis eum denuò inuasit,ità vt morti propinquus videretur. Id vbi vir sanctus audiuit,ad lectum ægroti cum multis fratribus accessit, eumque à corpore migraturum Domino commendauit. At ęger caput suum pallio,quo erat opertus,texit,& viro sancto,cur id faceret,inquirente,respondit timens & tremēs: Video satanam propè assistere,è cuius ore vasta flāma funditur,& ex naribus fumus sulphureus prodit. Cùm autem locum, in quo illum cernebat, viro Dei indicâsset, ille ablata è manu tenentis Cruce,diabolum ea egregiè verberauit. Tum ille mox instàr fumi euanuit,& ęgrotus in has prorupit voces: Gratias Deo,ecce aufugit satan,ecce recessit. Et ecce adest beata Maria,sanctique Petrus & Benedictus. Atque his dictis, spiritū exhalauit. Cruce verberat dæmonem.

Vir beatus Episcopum Florentinum, Petrum nomine, patria Ticinensem, non solùm Simoniæ,sed etiam hęresis propter illud vitium cum suis fratribus reū asserebat, nec ab illo sacramenta percipiēda dictitabat. Indè verò vehemens orta est cōtentio in Clero & populo Florentino,alijs Episcopū defendentibus,alijs monachos laudantibus,quòd tanta libertate illud vitium detestarentur. Cumq; ea causa nō rarò seditiones concitarentur,persuasit sibi iniquus ille Episcopus eam se infamiæ notā facilè abolituru,si monachos illos curaret occidi,vt eorū exemplo cæteri eius aduersarij terrerentur. Misit igitur nocturno tempore multam equitum & peditum turbā armatam ad monasterium sancti Saluij, vbi tum beatus Iohannes morari putabatur,

Crudelitas Episcopi Florentini.

qui tamen pridiè indè recesserat ad Vmbrosam Vallem. Ingrediũtur vi in monasterium ministri tenebrarum,& quos inueniunt monachos, eos crudeliter vulnerant, in agnos haud secùs atquè lupi insilientes. Nullum verò monachorum murmur, nulla querimonia auditur: sed patienter illi ferunt iniurias illatas,gratias agentes Deo,qui eos dignos fecisset,vt pro illo paterentur,qui est veritas, quæ nec fallere, nec falli potest. Nec his contenti satellites Episcopi,in monasterium priùs vastatum & expoliatum,ignem inijciunt. Sed vndè inimicus victoriam & suî exaltationem sperabat,indè detrimentum potiùs & ignominiam reportauit. Multi enim ex ijs, qui antè illi fauerant,eumque defendendum susceperant, tantam eius impietatem & barbariem cernentes,ad monachorum partes sese adiunxerunt. Altera die, eo iam diuulgato maleficio,multi venêre ad monasterium,eiusque perspecta vastatione & desolatione,multis modis fratribus monasterij opitulati sunt.

Consolatur vir Dei fratres verberatos.

Porrò beatus Iohannes eius rei nuncio accepto,simul eò aduenit: vidensq; fratres suos nudos, flagellis,cæsos & verberatos: Nunc,inquit,monachi estis. Sed cur sine me isthæc ferre voluistis? Doleo profectò non mediocriter, quòd coronarum vestrarum particeps fieri non merui. Posteà verò monachi cum amicis suis Romam profecti, Petrum Florentinum antistitem publicè & quidem constanter hæreticum & Simoniæ labe fœdatum proclamant,& eius rei confirmandæ causa offerunt se paratos ad subeundos ignes. Verùm Alexander Pontifex,qui tum in Petri cathedra residebat,nec accusatum deponere voluit,nec vt monachi in ignem ingrederentur, admittere. Maxima enim Episcoporum pars,qui ad Synodum generalem conuenerant, Episcopo fauebat, monachis aduersabatur. Sed Hildebrandus Archidiaconus, qui posteà fuit Gregorius,eius nominis septimus Romanus Pontifex, partibus beati Iohannis studebat,easque tuebatur. Porrò Dux quidam Godefridus vsqueadeò Episcopo fauebat,vt etiam mortis minas monachis intentaret. Itaque hac durante controuersia,qui Iohanni adhærebant,tum laici quàm monachi,multas ab aduersarijs iniurias perpessi sunt. In ijs fuit Archipresbyter summæ ædis & Prior,qui quòd Iohanni adhæreret,ex vrbe Florentina dimissus est.

Hildebrandus posteà Gregorius 7.

Ad extremum monachi aiunt illis,qui Petrum Episcopum suum defendendum susceperant,se per ignem transituros:& si,vtì benè confidunt,indè illæsi exiêrint,hortantur,vt idem cum ipsis sentiant de Simonia Episcopi. Sin minùs, paratos se dicunt vnà cum alijs venerari Episcopum,& à Simonia immunem pronunciare. Ea res cunctis placuit. Præfigitur itaque locus & dies, quo isthuc fieri debeat, vt si qui velint, possint coràm intueri. Locus præfixus est in monasterio Septimi,quod tunc erat Ordinis memorati,nunc verò Cistertiensium est. Dies fuit quarta feria primæ hebdomadæ Quadragesimæ. Modus probationis fuit eiusmodì: vt in loco publico duæ lignorum strues iuxta se fierent, quæ obtinerent in longum decem pedes, in latum quinque, in sublime quatuor & dimidium. Inter vtrasque autem strues semita intercesset longitudine brachij, prunis ardentibus constrata, per quam vnus ex monachis transiret. Vbì aduenit statutus dies & hora, inuitatur Episcopus Petrus à suis, vt accedat visurus tantæ rei experimentum,nè ciuitas Florentina tam diuturna vexetur altercatione.

At ille prorsùs renuit: immò si qui charum eum haberent, eos eò accedere vetuit. Sed plebs omnis vtriusque sexûs & cleri maxima pars,illuc properârunt. Pollicentur fautores Episcopi,si ea probatio suo potiatur effectu,vt quispiam è fratribus per ignem illæsus transeat,se ipsis suffragaturos, & ab Episcopo defecturos. Itaque fiunt litaniæ & aliæ preces à monachis;sacrificium solenniter celebratur ab Abbate illius instituti,clericis & monachis adiuuantibus. Vbì vētum est ad Agnus Dei,vnus ex monachis fert aquā sacratā ad asspergendū,alius thuribulū thuris incēdēdi causa,tertius faculas ad ligna inflāmanda:quartus imaginē Crucifixi. Inuocatur à cunctis Dn̄s Iesus Christus & sanctissima mater eius pleno ore,vt rei veritas declaretur. Sacrificio peracto,deponit casulam,crucemq; manu gestat Abbas, qui sacrificauerat. Petrus is quoq; dicebatur. Litanijs absolutis,vnus ex Abbatibus eligitur,qui clara voce populo exponat petitionis & sponsionis conditionem. Deindè Abbas Petrus cum Crucē, quā manu gestabat,S. Iohāne interim coràm adstante & orāte,ingreditur per medios ignium globos,flamma in sublime ascendente, calcatque ardentes prunas,quæ erant in

Abbas Petrus illæsus per medios ignes trāsit.

in via inter lignorum incensas strues. Sed priùs, quàm ingrederetur, cunctis audientibus, ità precatus est: Domine Iesu Christe, lux vera omnium in te credentium, peto misericordiam tuam, oro clementiam tuam, vt si Petrus Ticinensis, qui dicitur Florentinus Episcopus, pecunia Florentinam sedem occupauit, tu æterni patris filius, tu mea salus, in hoc tremendo iudicio ad me adiuuandum festines, & me illæsum sine vllis adustionis vestigijs conserues, sicut olim tres pueros in fornace Babylonica seruâsti. His dictis, per medios penetrat ignes, neque corpori, neque vestimentis vllo adustionis vestigio inhærente. Cumque vellet vertere sese, & eadem via per flammas reuerti, à populo retinetur, quippè iam perspicuè rei propositæ veritatem edocto. Nec verò satiari poterant eius præsentia, alijs manus, alijs pedes, reliquis vestimenta eius exosculantibus. Beatum se existimabat, quisquis vel fimbriam vestium eius posset cõtingere. Ità Simon Petrus magnis celebratur laudibus: Simon Magus vt stercus ab omnibus conculcatur: & Petrus, nõ Apostolus, sed Episcopus, Simoniacus ab omnibus pronunciatur, & vt hæreticus euitatur. Deniquè Senatus populusque Florentinus rem totam solennibus literis perscribit Pontifici Alexandro, humiliter orans, vt quemadmodùm Simon Petrus Simonem Magum maledictione damnauit, ità ipsius sanctitas velit Petrum Florentiæ Episcopum ea dignitate priuare, & alterum ei substituere. Fecit ità Pontifex Alexander, iustitia id exigente, ob tollenda scandala, & alius Florentinis datus est antistes.

Dan. 3.

Posteà verò beatus Iohannes iam senio confectus, in morbum incidit grauissimum: congregatisque è diuersis locis Abbatibus, suum è vita hac decessum pronuncians, hortabatur omnes, vt Canonem monasticum accuratè obseruarent, & vnitati fraternæque dilectioni studerent: perceptisque cum multa deuotione sacramentis, spiritum cælo reddidit incontaminatum, anno Dominicæ incarnationis millesimo septuagesimotertio, quarto Idus Iulij. Tertio indè die humatus est in ecclesia monasterij * Passiniani. Post obitum eius omnipotens Deus multis eum miraculis illustrauit.

S. Iohannes perceptis sacramentis mortẽ oppetit.

* de Passignano.

DE S. EVGENIO CARTHAGINENSI EPISCOPO, ET PLERISQVE ALIIS, SVB HVNERICO *Vandalorum rege multa in Africa perpessis, ex lib. 2. Victoris Vticensis de persecutione Vandalica.*

Ortuo igitur Geiserico (Vandalorum rege) Hunericus maior filius patri succedit. Qui primordio regni, vt habet subtilitas Barbarorum, cœpit mitiùs & moderatiùs agere, & maximè circa religionem nostram: vt etiam vbi anteà sub rege Geiserico præiudicatum fuerat, nè spirituales fierent conuentus, conuenticula concurrerent populorum. Et vt se religiosum ostenderet, statuit solicitiùs requirẽdos hæreticos Manichæos: ex quibus multos incendit, plurimos autem distraxit nauibus transmarinis: quos penè omnes Manichæos suæ religionis inuénit, & præcipuè presbyteros & diaconos Arrianæ hæreseos. Vndè magis erubescens, ampliùs in illos exarsit. De qbus repertus est vnus, nomine Clementianus, monachus illorum, scriptum habens in femore: Manichæus discipulus Christi Iesu. Propter quod magis laudabilior memoratus videbatur, in vno displicens, quia cupiditati insatiabili vehementiùs inhiabat, & prouincias regni sui varijs calumnijs atque indictionibus onerabat, vt de illo præcipuè diceretur: Rex egens, magnus est calumniator. Dedit aũt licentiã, Zenone Imperatore atq; Placidia, relicta Olibrij, rogãtibus, vt Carthaginẽsis ecclesia sibi quẽ vellet episcopũ ordinaret, q̃ iã ꝑ vigintiquatuor annos tali ornamẽto fuerat destituta. Mittit ergò tũc ad ecclesiã Alexandrũ illustrem, huiusmodi legationem ferentem, vt præsentia eius catholicus populus dignũ sibi peteret sacerdotẽ, destinãs quoq; per notarium

IVLII. 13. quo die Martyrologia eos habent.

Hunericus Manichęos persequitur

rium

rium suum, nomine Vuitared, edictum, quod publicè legeretur, hunc continens modum: Iussit vobis dominus dici, quia Imperator Zenon, & nobilissima Placidia, per Alexandrum virum illustrem scripserunt, petentes vt ecclesia Carthaginis, religionis vestræ proprium episcopum habeat, hoc fieri præcepit atque eis rescripsit, vel legatis ab eis directis dici iussit, vt sicut petiêrunt, vobis episcopum quem voluêritis ordinetis: eo sub tenore, vt nostræ religionis episcopi, qui in Constantinopoli sunt, & per alias prouincias Orientis, ex eius præcepto episcopi, liberum arbitrium habeant in ecclesijs suis, quibus voluêrint linguis populo tractare, & legem Christianam colere, quemadmodùm vos hîc vel in alijs ecclesijs, quæ in prouincijs Africanis constitutæ sunt, liberum arbitrium habetis in ecclesijs vestris Missas agere vel tractare, & quæ legis vestræ sunt, quemadmodùm vultis, facere. Nam si hoc circa eos non fuerit obseruatum, tam episcopus, qui ordinatus fuerit vel clerici, sed & alij episcopi cum clericis suis, qui in Africanis prouincijs sunt, iubentur inter Mauros mitti. Quod edictũ dum nobis præsentibus xiiij. Kalendarum Iuliarũ vniuersæ ecclesiæ legeretur, gemere cœpimus mussitantes, eò quòd meditantibus dolos, malorum esset futura persecutio præparata. Et ità legato dixisse probamur: Si ità est, interpositis his conditionibus periculosis, hæc ecclesia episcopum non delectatur habere. Gubernat eam Christus, qui semper dignatur gubernare. Quam suggestiõem legatus accipere neglexit. Simul & populus, vt tũc fieret, vt ignis exarsit: cuius erat clamor intolerabilis, qui nulla posset ratione sedari.

Missas agere.

Ordinato itaque episcopo Eugenio viro sancto, Deoque accepto, sublimis nata est lætitia, & gaudium cumulatum est Ecclesiæ Dei. Exultat multitudo catholica sub barbara dominatione, de ordinatione pontificis reparati. Nam maximus iuuenum numerus atque adolescentularum, sibimet in commune congaudens attestabatur, quòd nunquàm vidisset Episcopum in throno sedentem. Porrò ille vir Dei sacerdos Eugenius cœpit per conuersationem operum bonorum venerabilis & reuerendus haberi etiam ab eis, qui foris sunt, & ità esse ab omnibus gratus, vt si fas esset, animam suam pro eodem vniuersos ponere delectaret. Eleemosynas quoquè tales per eũ Dominus dignatus est facere, vt incredibile videatur tanta eum impéndere, vbì ecclesia totum Barbaris tenẽtibus, * ne vnius nummi habere cognoscitur facultatem. Humilitatem in illo, charitatem, pietatem, diuinitùs condonatam, si quisquam incipiat, non poterit explicare. Pecuniam apud eum mansisse non probatur, nisi fortè tali hora offerretur, quãdò iam sol diei explicans cursum, nocturnis tenebris ordinem daret & locum. Vndè tantum reseruabat, quantum diei sufficeret, non quantum cupiditas expetîsset, Deo nostro subindè quotidiè ingentia & maiora donante.

Eugeni⁹ ordinatur Carthaginis Episcopus.

Est mirè gratiosus apud oẽs.

Eius virtutes.

Sed cùm fama eius esset celebris atque manifesta, cœperunt exindè Arrianorum Episcopi inuidia graui torqueri, quotidianis & præcipuè cum Cyrila calumnijs insectantes. Quid primum? Suggerunt de illo, vt suum nequaquàm sederet thronum, neq; Dei populo verbum faceret consuetum. Deindè, quoscunque mares vel fœminas, in habitu barbaro incedentes, in ecclesia conspiceret, prohiberet. Ille respondit, vt decuit: Domus Dei omnibus patet, intrantes nullus poterit repellere: maximè quia ingens fuerat multitudo nostrorum catholicorum, in habitu illorum incedentium, ob hoc quod domini regiæ seruiebant. At vbì ab homine Dei tale responsum accepit, statuit in portis ecclesiæ collocare tortores. Qui videntes fœminam vel masculum in specie suæ gentis ambulantes, ilicò palis minoribus dentatis iactis in capite, crinibusque in eisdem colligatis ac vehementiùs stringentes, simul cum capillis omnem pelliculam capitis auferebant. Nonnulli dum hoc fieret, statim oculos amiserunt: alij ipso dolore defuncti sunt. Mulieres verò post hanc pœnam capitibus pelle nudatis, præcone præeunte per plateas, ad ostensionem totius ciuitatis ducebantur. Quod sibi magìs, quæ patiebantur, lucrum maximum computabant. Quorum nos plurimos nouimus, nec scimus eorum aliquem tunc, etiam pœnis vrgentibus, à recto itinere destitisse.

Arriani illi inuident.

Crudelitas Arrianorũ.

Catholicorum Constantia.

At vbì isto modo fidei infringere non valuit murum, cogitat vt nostræ religionis homines in aula eius constituti, neque annõnas, neque stipendia solita potirentur: addidit quoquè & laboribus eos conterere rusticanis. Dirigit viros ingenuos & admodùm delicatos ad campum Vticensem, vt sub ardentis solis incendio cæspites

Coguntur

mensium

mensium desecarent: vbì omnes cum gaudio pergentes, in Domino lętabantur. In quorum contubernio quidam fuit aridam habens manum, quæ per annos quamplurimos nullum ei præstiterat obsequium. Qui cùm veraciter excusaret se operari non posse, magis violenter iussus est pergere. Sed vbì ad locum ventum est, & præsertim pro eo orando ingemuerunt omnes, pietate diuina illa arida incolumis confessoris restituta est manus.

Viri nobiles cęde cæ- spites.

Hinc iam Hunerici persecutio, doloris atq; parturitionis nostrę sumpsit initium. Ipse autem qui sese iamdudùm omnibus lenem ostenderat, desiderans post obitum suum, quod non contigit, regnum statuere, Theodoricum fratrem filiosq; eius, Gentonisq; fratris nihilominùs filios, crudeliter cœpit insequi. Quorum nullum dimitteret, nisì ei mors desiderij sui voluntatem auferret. Primò sciens vxorem Theodorici fratris astutam, credo nè fortè maritum aut maiorem filium, qui prudens & sapiens videbatur, consilijs acrioribus aduersùs tyrannum armâsset, crimine apposito, gladio eam interfici iubet. Pòst occiditur & ille filius, magnis literis institutus, cui secūdùm constitutionem Geiserici, eô quòd maior omnibus esset, regnum inter nepotes potissimùm debebatur. Accenditur adhuc crudelius aliquid perpetrare. Adstante vulgo in media ciuitate pro gradibus plateæ nouæ, episcopum suæ religionis nomine Iucūdum, quem Patriarcham vocitabant, præcepit incendio concremari, ob hoc, quòd in domo Theodorici germani regis acceptissimus habebatur, cuius fortè suffragio memorata domus regnum poterat obtinere. In quo impietatis scelere futurū nobis adesse prospeximus malum, aientes singuli inuicèm nobis: Qui in suo ità crudelis effectus est sacerdote, quandò nostræ religioni vel nobis parciturus est iste? Tūc & Gentonis maiorem filium, nomine Godagisum, cum vxore absq; solatio seruuli aut ancillæ, crudeli exilio delegauit. Fratrem verò Theodoricum post occisionem vxoris & filij, nudum atq; destitutum similiter exulauit. Post cuius mortem filium, qui supererat, infantulum, duasq; filias eius adultas, impositas asinis, longiùs affligendo proiecit. Sed & comites quamplurimos & nobiles gentis suę obiectionibus falsis insectans, ob hoc quòd germano fauerent, alios incēdit, alios iugulauit, imitator existēs Geiserici patris, qui sui fratris vxorem ligato pondere lapidum, in Amsagam fluuium Cirtensem famosum iactando demersit, & post necem matris, etiam filios interfecit. Sed & multos ei Geisericus pater moriens, sacramento interposito, cōmendauerat. Quos ille immemor fidei & sacramenti violator, diuersis pœnis & incendijs trucidauit. Nā Heldicam, quem pater eius præpositum fecerat regni, iam veteranum atq; annosum cum dedecore capite detrūcauit, eiusq; vxorem cum alia, nomine Theucaria, in medio ciuitatis incendit. Quarum corpora per vicos & plateas trahi mandauit, quæ tota die iacentia, rogatus à suis episcopis, vix vesperì sepeliri concessit: Gamutinamque Heldicę fratrem, quia ad ecclesiam eorum confugerat, occidere nō potuit: quem tamen in loco latrinarum obscœno cōclusit, temporeq; multo eum ibì degere statuit. Posteà cum caprario quodam & rustico ad faciendas scrobes vineis profuturas condemnauit: quos etiam duodeciès per annum, id est, per singulos menses flagellis crudelibus dissipabat, vix modico aquæ cibarioq; pane concesso, hoc per quinq; vel ampliùs perpessi sunt annos, quibus hæc supplicia proficere poterant ad æternam mercedem, si catholici fuissent, & fidei suę merito ista perferrent. Sed ideò istud silere nequiuimus, vt impietatem regis etiam in suis minimè sileremus: qui non solùm episcopum suum Iucundum, vt superiùs demonstrauimus, flammis adussit, sed & presbyteros & diaconos suos, id est, Arrianos quamplurimos, incendit, necnon & bestijs mancipauit.

Sęuitia Hunerici in suos fratres, &c.

Suū patriarchā cōburit.

Vide immanē tyrannū.

Presbyteros & diaconos suos interficit.

Amputatis igitur in breui omnibus, quos timebat, & solidans sibi, vt putabat, regnum quod breue fuerat & caducum, omni ex parte ociosus atque securus, vniuersa tela furoris in persecutionem Ecclesię Catholicę, rugiens sicut leo, conuertit. Ante persecutionis tamen tempestatem, multis præeuntibus visionibus & signis, imminēs demonstratum fuerat malum. Nam fermè ante biennium, quàm fieret, vidit quidam Fausti ecclesiam solito in ornatu fulgentē: & dum lætarentur tanti fulgoris candore, cereis quoquè fulgentibus, pallijsque velaminum ac lampadibus rutilantem, subitò, ait, luminis illius concupiscibilis extinctus est fulgor, ac tenebris succedentibus, aduersarius naribus natus est fœtor, omnisque illa beatorum turba, expellentibus qui-

Visiones variæ.

Nota de cereis fulgentibus &c.

r bus-

busdam Aethiopibus, minata est forâs: ob hoc iugiter lamētatum, quòd eam in claritate pristina nequaquàm viderit iterùm restitutam. Nam visionem istam nobis præsentibus sancto retulit Eugenio. Vidit & quidam presbyter ipsam Fausti ecclesiam refertam turbis innumerabilium populorum, & post paululùm euacuatam, & repletam porcorum multitudine atque caprarum. Itèm alius vidit aream triticeam ventilationi paratam, granis adhuc ventilationis iudicio necdùm à palea separatis: & dum ingentis massæ, licèt confusæ, magnitudinem miraretur, subitò eccè turbo veniens, tempestatis soniuago flatu cœpit aduentum suum surgente puluere demonstrare. Cuius impetu palea illa omnis omninò volauit, remanentibus granis. Post hæc venit quidam procerus, splendido vultu habituque nitido fulgens, & cœpit grana vacua, macilenta atque similagini reproba, purgando proijcere. Quæ diù examinans, vix magnitudinem illius massæ, licèt probatæ, ad aceruum tamen perduxit exiguum. Itèm alius ait: Stabat quidam precelsus super montem, qui Ziquensis dicitur, & clamabat dextra leuaque: Migrate, migrate. Alius conspicit rugiente cælò atque turbato sulphureas nubes, quæ ingentes cœperunt lapides iaculari. Qui lapides dum cecidissent in terram, plùs accendebantur, & maioribus flammis ardebant, atq; intrantes in penetralia domorum, quos inuenerāt, incendebant. Qui autem vidit, ait, cùm se in quodam cubiculo abscondisset, miseratione diuina ad eum flamma non potuit peruenire: Reor, vt illud propheticum compleretur: Claude ostium tuum, & absconde te pusillum aliquantulum, donèc transeat ira Dei. Vidit & venerabilis Paulus episcopus arborem vsque ad cælos ramis florentibus extensam, quæ etiam dilatatione sua omnem penè Africam opacabat. Et cùm vniuersi eius magnitudine & speciositate gauderent, eccè subitò, inquit, venit asinus violentus, qui defricans ceruicem suam super robur radicum eius, impulsu suo cum ingenti sonitu illam mirabilem arborem elisit ad terram. Sed & Quintianus honorabilis episcopus vidit se super quendam montem stare, de quo conspiciebat gregem innumerabilium ouium suarum: & in medio gregis duæ erant ollæ nimiùm bullientes. Aderant autem ouium occisores, quarum carnes ollis bullientibus demergebant. Et cùm ità fieret, omnis illa magnitudo consumpta est gregis. Reor ergò illas duas ollas, Sicca veneria & Laribus, duas esse ciuitates, in quibus multitudo prima fuerat congregata, è quibus incendium initium sumpsit: aut Hunericum regem, & Cirilam episcopum eius. Sed de multis visionibus, quia breuitati consulendum fuit, hæc dixisse sufficiat.

Hæretici porci & capræ. — Esaiæ 26. — Visio Pauli Episcopi. — Itèm Quintiani Episcopi.

Edictū Hunerici planè barbarum.

Quid vltrà? Censet primò tyrannus iussione terribili, vt nemo in eius palatio militaret, neq; publicas ageret actiones, nisì sese Arrianum fecisset. Quorum ingens numerus vigore inuictus, nè fidem perderet, militiam temporalem abiecit. Quos posteà domibus proiectos, omnique substantia expoliatos, in insulas Siciliam & Sardiniam relegauit. Quodam tempore statuere per totam Africam festinauit, vt nostrorum Episcoporum defunctorum fiscus sibi substantiam vendicâsset. Qui autem defuncto succedere poterat, non antè ordinaretur, nisì fisco regali quingentos solidos obtulisset. Sed hoc ædificiū vbì cōstruere visus est diabolus, statim destruere illud dignatus est Christus. Suggerūt ei domestici sui, dicentes: Si istud firmauerit præceptio vestra, nostri Episcopi in partibus Thraciæ & alijs regionibus constituti, peiora incipient pati. Præcepit deindè sacras virgines congregari, dirigens Vandalos cum suæ gentis obstetricibus ad inspicienda & contrectanda contra iura verecundię verecūda pudoris, vbì nec matres aderant, nec aliqua matronarum. Quas cremantes graui suspendio atque ingentia pondera pedibus colligantes, laminas ferri ignitas dorso, ventri, mammillis & lateribus apponebant, quibus inter supplicia dicebatur: Dicite, quomodò episcopi vobiscùm concumbunt & clerici vestri. Quarum acerbitate pœnarum plurimas tunc scimus extinctas. Aliæ, quæ remanserunt, cutibus arescentibus factæ sunt curuę. Nitebatur enim semitam inuenire, per cuius aditum publicam, sicut fecit, faceret persecutionem. Et ità faciens, nullo modo inuestigare potuit, quomodò Christi ecclesiam macularet.

Vide hæretici regis belluinā feritatem.

Quibus autem prosequar fluminibus lachrymarum, quandò Episcopos, presbyteros, diaconos, & alia Ecclesiæ membra, id est, quatuor millia DCCCCLXVI. ad exilium eremi destinauit? in quibus erant podagri quamplurimi, alij per ætatem annorum à lumine temporali priuati. In quorum erat numero beatus Felix Abdiritanus

epi-

episcopus, habens iam in episcopatu 44. annos. Qui paralysi morbo percussus, nec sentiebat quicquam, nec penitùs loquebatur. De quo nos maximè cogitantes, quòd non posset iumento portari, suggessimus vt à suis rex peteretur, vt saltem cum properè moriturum Carthagini esse iussisset, quòd ad exilium nulla posset ratione perduci. Cui ità fertur tyrannus cum furore dixisse: Si animali sedere non potest, iungantur boues indomiti, qui eum colligatis funibus trahendo perducant, vbi ego præcepi. Quem ex transuerso super burdonem vinctum, quasi quendam ligni truncum, toto itinere portabamus. Congregantur vniuersi in Siccensem & Larensem ciuitates, vt illuc occurentes Mauri, sibi traditos ad eremum perduxissent. Superuenientes igitur Comites duo, subtilitate damnabili, blandis sermonibus cum Dei cõfessoribus agere cœperunt: Quid vobis, inquiunt, videtur, vt ità pertinaces sitis, & domini nostri præceptis minimè obtemperetis, qui esse poteratis in conspectu regis honorabiles, si eius festinetis facere voluntatem? Statìm illis clamantibus & dicentibus ingenti vociferatione, Christiani sumus, Catholici sumus, Trinitatem vnum Deum inuiolabilem confitemur: includuntur grauiori quidem, sed adhuc latiori custodia, vbì nobis copia dabatur & introire, & verbum admonitionis fratribus facere, & diuina mysteria celebrare. Ibì & infantuli fuêre quamplurimi, quos genitrices materno sequebantur affectu, aliæ gaudentes, aliæ retrahentes: aliæ gaudebant se martyres peperisse, aliæ morituros diluuio rebaptizationis, nitebantur à confessione fidei reuocare. Nullum tamen tunc nec blandimenta vicerunt, nec carnalis pietas aliquem inclinauit ad terram. Nam quædam quid tunc fecerit anus, breuiter referre delectat. *Præclara Catholicorum vox.*

Dum iter ageremus cum Dei exercitu comitãtes, & fortè magìs noctibus promoueremur propter solis ardorem, conspicimus mulierculam sacculum & alia vestimenta portantem manu, infantulum vnà tenentem, atque in his sermonibus consolantem: Curre domine meus: vides vniuersos sanctos quomodò pergunt & festinant hilares ad coronas? Quam nos cùm increparemus, quòd importuna videretur aut viris pro sexu iungi, aut exercitui CHRISTI sociari, respondit: Benedicite, benedicite, & orate pro me & pro isto nepote paruulo meo, quia & si peccatrix, filia sum quondàm Quiritanæ ciuitatis episcopi. Cui nos: Et quarè ità abiectè ambulas, & qua ratione de tam longo itinere huc pergere demonstraris? Quæ respondit: Cum hoc seruo vestro paruulo ad exilium pergo, nè inueniat eum solum inimicus, & à via veritatis reuocet ad mortem. Ad hęc verba repleti lachrymis, nihil dicere valuimus, nisì vt voluntas fieret Dei. *Insigne pietatis catholicæ in anu exemplum.*

Sed vbì aduersarius, qui iam fortè dicebat: Participor spolia, replebo animam meam, interficiam gladio meo, dominabitur manus mea: nullum potuit occupare, inquirit angusta & deterrima loca, in quorum conclauibus Dei exercitum coarctaret. Tunc eis etiam visitationis humanæ negata consolatio, puniuntur & custodes fustibus, & grauiter affliguntur, iactantur confessores Christi superinuicèm angustia coarctante, vnus super alium vt agmina locustarum, & vt propriè dicatur, vt grana preciosissima frumentorum. In qua constipatione secedendi ad naturale officium nulla ratio sinebat loci, sed stercora & vrinam vrgente necessitate ibidèm faciebant, vt ille tunc fœtor & horror vniuersa pœnarum genera superaret: ad quos aliquandò dantes ingentia munera Mauris, dormientibus Vandalis vix clàm admissi sumus intrare. Qui introeuntes, velutì in gurgite luti vsque ad genua cœpimus mergi, illud tunc Hieremiæ videntes fuisse completum: Qui nutriti sunt in croceis, amplexati sunt stercora sua. Quid multa? præcepti sunt, vndiquè perstrepentibus Mauris, ad iter vbì destinati sunt, præparari. Exeuntes itaque die Dominica, linita habentes stercoribus vestimenta, facies simul & capita, à Mauris tamen crudeliter minabantur, hymnum cum exultatione Domino decantantes: Hæc est gloria omnibus sanctis eius. Aderat enim ibì tunc beatus pontifex Cyprianus Vnizibirensis Episcopus, consolator egregius, qui singulos pio & paterno fouebat affectu, non sine fluminibus currentium lachrymarum, paratus pro fratribus animam ponere, & se vltroneum, si dimitteretur, talibus passionibus dare, qui totum quod habuit, egentibus fratribus, nulla tunc necessitate expendit. Quærebat enim occasionem, qualiter con- *Exod.15.* *Mirè premũtur Catholici.* *Vide miseriam.* *Thren.4.* *Psal.149.* *Cyprianus Vnizibirẽ. Episcopus egregius.*

 fesso-

fessoribus sociaretur, ipse animo & virtute confessor: qui posteà per multos agones & squallores carceris, ad exilium quod desiderabat, cum exultatione perrexit.

Quantæ tunc multitudines de diuersis regionibus & ciuitatibus, ad visendos Dei martyres occurrerint populorum, testantur viæ vel semitę, quæ cùm agmina venientium nequaquam caperent, per vertices montium & vallium concurrens turba fidelium inæstimabilis descendebat, cereos manibus gestantes, suosque infantulos vestigijs martyrum proijcientes, ista voce clamabant: Quibus nos miseros relinquitis, dum pergitis ad coronas? qui hos baptizaturi sunt paruulos fontibus aquę perennis? qui nobis pœnitentiæ munus collaturi sunt, & reconciliationis indulgentia obstrictos, peccatorum vinculis soluturi? quia vobis dictum est, Quęcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cælis. Qui nos solennibus orationibus sepulturi sunt morientes? à quibus diuini sacrificij ritus exhibendus est consuetus? vobiscum & nos licebat pergere, si liceret, vt tali modo filios à patribus nulla necessitas separaret.

Vide deuotionem catholicę plebis.

Matt. 18.

In his vocibus & lachrymis nullus iam pergere admissus est consolator, sed arctabatur multitudo ad currendum, vt vbi cannaua erat præparata, laboriosam caperet mansionem: qui cùm senes deficerent, & alij fortè, & si iuuenes delicati, cœperunt hastilium cuspidibus ad currendum & lapidibus tundi: vndè magis deficientes, ampliùs lassabantur. Pòst verò imperatum est Mauris, vt eos, qui ambulare non poterant, ligatis pedibus vt cadauera animalis mortui traherent, per dura & aspera lapidum loca, vbi primò vestimenta, posteà membra singula carpebantur. Quibus per gladios acutos petrarum huic caput conterebatur, alij latera findebantur, & ità inter manus trahentium spiritum exhalabant: quorum numerum nequaquàm valuimus colligere, multitudine coërcente. Exaltatur tamen per totum aggerem publicum vilis sepultura sanctorum, loquentibus tumulis. Reliqui habiliores ad solitudinis loca perueniunt, in quibus collocati, hordeum ad vescendum vt iumenta accipiunt. Vbi etiam venenatorum animalium atque scorpionum tanta esse dicitur multitudo, vt ignorantibus incredibilis videatur, quæ solo flatu etiam procùl positis veneni virus infundat: ab scorpij autem percussu, nullum dicunt aliquandò euasisse. Quorum feritas virulenta vsque ad præsens tempus, CHRISTO defendente, nullum seruorum eius nocuisse docetur. Sed cùm illic aluntur hordeaceis granis, posteà & hoc ablatum est, quasi non poterat DEVS, qui pluerat Patribus manna, pascere & nunc tali exilio mancipatos.

Multi animam reddunt.

Hordeũ cibus exulum catholicorum.

Exod. 16.

Cogitat acriora aduersùs Ecclesiam DEI, vt qui membra aliqua absciderat, totum laniando perderet corpus. Nam die Ascensionis Domini legato Zenonis Imperatoris, rege non præsente, legendum in media Ecclesia episcopo Eugenio dirigit preceptum, quod etiam vniuersæ Africæ, veredis currentibus, destinauit: Rex Hunericus Vandalorum & Alanorum, vniuersis episcopis Homousianis: Non semèl, sed sæpiùs, constat esse prohibitum, vt in sortibus Vandalorum sacerdotes vestri conuentus minimè celebrarent, nè sua seductione animas subuerterent Christianas. Quam rem spernentes plurimi, reperti sunt contra interdictum Missas in sortibus Vandalorum egisse, asserentes se integram regulam Christianæ fidei tenere. Et quia in prouincijs à Deo nobis concessis scandalum esse nolumus, ideò DEI prouidentia cum consensu sanctorum episcoporum nostrorum hoc nos statuisse cognoscite, vt ad diem Kalendarum Februariarum proximè futurarum, amissa omni excusatione formidinis, omnes Carthaginem veniatis, vt de ratione fidei cum nostris venerabilibus episcopis positis inire conflictum, & de fide Homousianorum, quam defenditis, de diuinis scripturis propriè approbetis, quô possit agnosci, si integram fidem teneatis. Huius autem edicti tenorem vniuersis episcopis tuis per vniuersam Affricam constitutis direximus. Data sub die xiij Kalen. Iunias, anno vij. Hunerici.

Cognoscentibus igitur, qui aderamus, simulque legentibus, contrita sunt extemplò corda nostra, & contenebrati sunt oculi nostri, & verè tunc dies festi nostri conuersi sunt in luctum, & cantica in lamentationem, dum edicti tenor indicaret futuræ persecutionis furorem. Et præsertim vbi dixit, In prouincijs nostris à Deo nobis concessis scandalum esse nolumus: quasi diceret, In prouincijs nostris Catholi-

cos

cos esse nolumus. Tractatum est, quid fieret. Nullum inuenit remedium imminens calamitas, nisi à sancto Eugenio rationabilis, si cor barbarum molliretur, suggerenda daretur tali textu conscripta: Quotiès animæ vel vitæ æternę ac fidei Christianæ causa tractatur intrepidè, sicut regalis prouidentia compromisit, necessè est quod comperit suggeratur. Nupèr potestas regia per Vuitaredum notarium paruitatem meam admonere dignata est, qui nobis de merito ac religione fidei præceptum eius in ecclesia, præsente clero & plebe, recensuit. Ex cuius tenore cognouimus ad omnes coëpiscopos meos præceptum regium similiter emanâsse, vt die constituta pro disputatione fidei veniatur. Quod nos venerabiliter accepisse suggessimus, cui præfato notario humilitas mea suggessit, debere etiam transmarinarum omnium partium, qui nobis sunt in vna religione vel communione consortes, agnoscere, quia vbiquè regno eius obtemperant vniuersi, maximè quòd totius mundi causa, non specialis prouinciarum Africanarum tantummodò. Et quia secundo responso suggerendam me promisi oblaturum, meritò suppliciter peto magnificentiam tuam, vt ad domini & clementissimi regis aures memoratam suggestionem meam perferre digneris, quô eius clementia dignanter agnoscat, nos disputationem legis cum adiutorio Dei nullatenùs declinare vel fugere, sed sine vniuersitatis assensu nos non debere asserendæ fidei nostræ causas assumere. Quod petimus, vt benignitate, quantus est, & iustitia sapientiæ suæ dignetur annuere. Data ab Eugenio episcopo ecclesię Catholicæ Carthaginis. Scriptū S. Eugenij.

Sed cùm hæc suggestio à beato Eugenio offerretur, ille iam, qui conceperat dolorem, vrgebatur iniquitatem grauiùs parturire: & ità sancto viro episcopo Eugenio per Obadum prępositum regni sui mandâsse videtur: Subde mihi vniuersum orbem terrarum, vt sub potestate mea totus mundus redigatur, & facio ô Eugeni quod dicis. Ad quod beatus Eugenius respondit, vt potuit. Quod rationem, inquit, non habet, dici non debuit. Sic est hoc, quomodò si dicatur homini, vt per aëra feratur & voliter, quod moris non est humanæ naturæ. Dixi enim, si nostram fidem, quæ vna & vera est, potestas regis cognoscere desiderat, mittat ad amicos suos: scribam & ego fratribus meis, vt veniant coëpiscopi mei, qui vobis nobiscum communem fidem nostram valeant demonstrare, & præcipuè Ecclesia Romana, quæ caput est omnium ecclesiarū. Ad hæc Obadus: Ergò tu & dominus meus rex similes estis? Eugenius Episcopus dixit: Ego non sum similis regis, sed dixi: Si veram cognoscere desiderat fidem, scribat amicis suis, vt dirigant nostros catholicos Episcopos: & ego scribo coëpiscopis meis, quia catholicæ vniuersæ vna est cura. Hoc agebat Eugenius, non quia deessent in Africa, qui aduersariorum obiecta refellerent: sed vt illi venissent, qui alieni ab eorum dominatu, maiorem fiduciam libertatis haberent, pariterq́; oppressionis nostræ calumnias vniuersis terris & populis nunciarent. Ille autem, qui nectebat dolos, audire noluit rationem, agens argumentationibus crebris, vt quoscunque episcoporum audierat eruditos, varijs insectationibus agitaret. Iam ad exilium Vibianensem secundò Donationum, impositis centum quinquaginta fustibus, miserat Episcopum, nec non & Sufetulensem Prȩsidium, virum satìs acutum. Tunc & venerabiles Mansuetum, Germanum, Fusculum, & multos alios fustigauit. Dum hæc geruntur, imperat vt cum nostræ religionis viris, illorum mensam nullus communem haberet, neque cum catholicis omninò versarentur: quæ res non ipsis aliquod præstitit beneficium, sed nobis maximum contulit lucrum: Nam si sermo eorum, dicente Apostolo, sicut cancer consueuit serpere: quanto magìs communis mensa ciborum poterit inquinare, cùm dicat idem Apostolus: Cum nefarijs nec cibum habere communem? Sed cùm ignis iam persecutionis accenderetur, & flamma infestantis vbiquè regis arderet, ostendit Deus noster quoddam miraculum per seruum suum fidelem Eugenium, quod præterire non debeo. Responsum barbari regis. Romana Ecclesia caput omniū ecclesiarū. 2. Tim. 2. 1. Cor. 5.

Fuit in eadem ciuitate, id est, Carthagine, quidam cæcus, ciuibus ciuitatique notissimus, nomine Felix: Hic visitatur à Domino, diciturque ei nocte per visum: (dies enim Epiphaniorum illucescebat) Surge, vade ad seruum meum Eugenium Episcopum, & dices ei, quia ego te ad illum direxi: Et illa hora, qua benedicit fontem, vt baptizentur accedentes ad fidem, continget oculos tuos, & aperientur, & videbis lu- Vide anti-

quũ morem benedicẽdi fontem baptismi.

men. Qui tali visitatione commonitus, putans se, quomodò assolet, deludi per somnium, surgere noluit cæcus. Sed cùm iterùm * vergeretur in somnos, similiter vt ad Eugenium pergeret, compellitur. Rursùs negligit, tertioque festinanter & grauiter increpatur. Excitat puerum, qui solitus erat manum porrigere. Pergit veloci agilitate ad Fausti basilicam, orat veniens cum ingentibus lachrymis, suggerit cuidam diacono, nomine Peregrino, vt cum Episcopo nunciaret, indicans se habere aliquod secreti genus intimandum. Audiens Episcopus, iussit hominem introire. Iam enim ob celebritatem festiuitatis, hymni nocturni per totam ecclesiam canente populo concrepabant. Indicat cæcus antistiti ordinem visitationis suæ, dicitque illi: Non te dimittam, nisi mihi, sicut à Domino iussus es, reddideris oculos meos. Cui Eugenius sanctus: Recede à me frater, peccator sum & indignus; & super omnes homines delinquens, vtpotè qui & in hæc tempora seruatus sum. Ille autem tenens genua eius, aliud non dicebat, nisi illud, quod iam dixerat: Sicut iussum est, redde mihi oculos meos.

Hymni nocturni in ecclesia.

Attendens quoquè Eugenius inuerecundam credulitatem, & quia iam tempus vrgebat, pergit cum eo, comitante officio clericorum, ad fontem. Vbi fixis genibus cùm ingenti gemitu, pulsans singultibus cælum, crispantem benedixit alueum fontis, & cum completa surrexisset oratione, ità cæco respondit: Iam tibi dixi frater Felix, peccator homo ego sum: sed qui te visitare dignatus est, præstet tibi secundùm fidem tuam, & aperiat oculos tuos. Simulque vexillo Crucis consignante oculos eius, statim cæcus visum Domino reddente recepit. Quem secum quousquè vniuersi baptizarentur, ibi detinuit ob hoc, nè tanto miraculo populus excitatus, virum contereret, qui receperat lumen.

Cęcũ illuminat S. Eugenius.

Fit postcà manifestum Ecclesiæ vniuersæ. Procedit ad altare cum Eugenio, sicut moris est, qui fuerat cæcus, suæ salutis oblationem Domino redditurus. Quam Episcopus accipiens, altari imposuit. Fit strepitus gaudio metante irreuocabilis populorum: statim nuncius pergit ad tyrannum. Rapitur Felix, inquiritur ab eo, quid factum sit, qualiterque receperit lumen. Dicit illi ex ordine totum, dicuntque Arrianorum episcopi: Hoc Eugenius per maleficia fecit. Et quia oppressi confusione, non poterant nubilare, eò quòd Felix vniuersæ ciuitati manifestus esset & notus, tamen volebant eum, si fas esset, necare, quomodò Iudæi suscitatum Lazarum cupiebant occidere.

Nota vocẽ hæreticis familiarẽ.

Appropinquabat iam futurus dies ille calumniosus Calendarum Februariarum, ab eodem statutus. Conueniunt non solùm vniuersæ Africæ, verumetiam insularum multarum episcopi, afflictione & mœrore confecti. Fit silentium diebus multis, quousquè peritos quosque & doctissimos viros exindè separaret, calumnijs appositis necandos. Nam vnum ex ipso choro doctorum, nomine Lætum, strenuum atque doctissimum virum, post diuturnos carceris squallores incendio concremauit, æstimans tali exemplo timorem incutiens reliquos elisurum. Tandèm venitur ad disputationis conflictum, ad locum scilicet, quem delegerant aduersarij.

Sic hęretici vincũt Catholicos.

Euitantes igitur nostri vociferationis tumultus, nè fortè postmodùm Arriani dicerent, quòd eos nostrorum oppresserit multitudo, eligunt de se nostri, qui pro omnibus responderent, decem. Collocat sibi Cirila cum suis satellitibus in loco excelso superbissimum thronum, adstantibus nostris, dixeruntque nostri Episcopi: Illa est semper grata collatio, vbi superba non dominatur elatio: sed ex consensu communi venitur, vt cognitoribus decernentibus, partibus agentibus, quod verum est, agnoscatur. Nunc qui erit cognitor, qui examinator, vel libra iustitiæ, vt benè prolata confirmet, aut prauè assumpta refellat? Et cùm talia & alia dicerentur, notarius regis respondit: Patriarcha Cirila dixit, aliquos vestrûm superbè & illicitè sibi nomen Catholicorum vsurpâsse. Nostri testati dixerunt: Dictum fuit, legatur nobis, quo concedente istud sibi nomen Cirila assumpsit. Et exindè strepitum concitantes, calumniari aduersarij cœperunt.

Vide Luciferi affectã.

Et quia hoc nostri petierant, vt saltem si examinare non licebat, prudenti multitudini vel expectare liceret, iubentur vniuersi filij Catholicæ Ecclesiæ qui aderant, centenis fustibus tundi. Tunc clamare cœpit beatus Eugenius: Videat Deus

Cęduntur Catholici.

Deus vim, quam patimur: cognoscat afflictionem persecutionum, quam à persecutoribus sustinemus: conuersique nostri, Ciriiæ dixerunt: Propone quod disponis. Cirila dixit: Nescio Latinè. Nostri Episcopi dixerunt: Semper te Latinè esse locutum manifestò nouimus, modò excusare non debes, præsertìm quia tu huius rei incendium suscitâsti. Et videns catholicos episcopos ad conflictum magis fuisse paratos, omninò audientiam diuersis cauillationibus declinauit. Quod antè nostri prouidentes, libellum de fide conscripserant, satìs decenter sufficienterque conscriptum, dicentes: Si nostram fidem cognoscere desideratis, hæc est veritas, quam tenemus. Malo dolo agant heretici semper.

Qui cùm noster libellus legeretur oblatus, veritatis lumen nequaquàm sufferre cæcis oculis potuerunt, insanientes vocibus inferendis, grauiterque ferentes, quarè nos nomine nostro Catholicos dixerimus. Statimque mentientes suggerunt regi de nobis, eò quòd strepitum fecerimus, audientiam fugientes. Qui eadem hora accensus & credens mendacio, festinauit facere quod volebat. Et iam conscriptum habens, & occultè cum eodem decreto per diuersas prouincias suos homines dirigens, Episcopis Carthagine positis, vna die vniuersæ Africæ ecclesias clausit, vniuersamque substantiam Episcoporum & ecclesiarum, suis episcopis munere condonauit. Nesciens quoque quid loqueretur, neque de quibus affirmabat, legem, quam dudùm Christiani Imperatores nostri contra eos & contra alios hæreticos pro honorificentia Ecclesiæ Catholicæ promulgauerunt, aduersùm nos illi proponere non erubuerunt, addentes multa de suis, sicut placuit tyrannicæ potestati. Nimirùm hic bolus est, cui inhiant hæretici.

Post feralia edicta (contra Christianos Catholicos proposita) iubet rex Hunericus Geiserici filius cunctos Episcopos, qui Carthagine fuerant congregati, quorum iam ecclesias, domos & substantiā ceperat, in hospitijs, quibus erant, expoliari, & expoliatos foràs muros propelli: non animal, non seruus, non mutanda, quæ ferebant, vestimenta penitùs dimittuntur: addens adhuc vt nullus quempiam illorum hospitio reciperet, aut alimoniam præstitisset. Qui autem hoc miserationis causa facere tentâsset, cum vniuersa domo sua incendio cremaretur? Sapienter tunc etiam profecti Episcopi fecerunt, vt licèt mendicantes exindè non abirent: quia si recederēt, non tantùm violēter omninò reuocarētur, sed & mentirētur eos, sicut mentiti sunt, fugisse conflictū: maximè quia vbi reuerterentur, iam nequaquā fuerat ecclesijs substantia, vel domibus occupatis. Dum ergò gementes in circumitu murorū nudo sub aëre iacerēt, factum est, vt rex impius ad piscinas exîsset. Cui vniuersi occurrere maluerunt, dicentes: Vt quid taliter affligimur? pro quibus malis fortè commissis ista perpetimur? Si ad disputationem congregati sumus, quarè expoliati? quarè traducimur? quarè differimur, & sine ecclesijs & domibus nostris foràs ciuitatem fame & nuditate laborantes, medijs stercoribus volutamur? Quos ille toruis oculis adspiciens, priusquàm suggestionem eorum audisset, iussit super eos cum sessoribus equos dimitti, vt tali violentia possent non solùm conteri, verumetiam necari. Quorum tunc multi contriti sunt, & præcipuè senes & infirmi. O barbarū hæreticum. Mendaces semper hæretici. Vis illata Catholicis.

Tunc deindè iubentur ad quendam locum, qui dicitur Aedes Memoriæ, illi viri DEI occurrere, fraudem sibi nescientes aptatam. Vbi cùm venissent, charta eis ostenditur inuoluta, diciturque illis ista subtilitate serpentis: Dominus noster rex Hunericus, licèt doleat, quòd fueritis contemptores, & adhuc eius voluntati obedire tardetis, vt eius efficiamini religionis, cuius est ipse, nunc tamen bonum de vobis cogitauit. Si iuraueritis ità, vt quod ista charta continet faciatis, dimittit vos ecclesijs & domibus vestris. Ad quod vniuersi Episcopi responderunt: Semper dicimus, & diximus, & dicturi sumus: Christiani sumus, Episcopi sumus, Apostolicam fidem vnam & veram tenemus. Factoque post confessionem fidei silentio modico, illi qui à rege fuerant destinati, festinabant extorquere Episcopis sacramentum. Constans Catholicorum vox.

Tunc beati viri Hortulanus & Florentinianus Episcopi, pro omnibus & cum omnibus, dixerunt: Nunquid animalia nos irrationabilia sumus, vt nescientes quid charta contineat, facilè aut temerè iuremus? Accelerauerunt quoquè illi à rege destinati scripturæ eis propalare tenorem, qui huiusmodi sermonibus fuerat coloratus. Sic enim calumniosa series continebat: Iurate, si post obitum domini nostri regis, eius filium Hilderichū desideratis esse regē: vel si nullus vestrûm ad regiones

transfmarinas epiſtolas diriget: quia ſi ſacramentum huius rei dederitis, reſtituet vos eccleſijs veſtris. Cogitauit tunc multorum pia ſimplicitas, etiam contra prohibitionem diuinam ſacramentum dare, nè Dei populus in poſterum diceret, quòd vitio ſacerdotum, qui iurare voluërunt, non fuerint eccleſiæ reſtitutæ. Alij quoquè aſtutiores Epiſcopi, ſentiẽtes dolum fraudis, nequaquàm iurare voluërunt, dicentes prohibitum fuiſſe Euangelica authoritate, ipſo Domino dicente: Non iurabis in toto. Quibus miniſtri regis: Secedant inparte, inquiunt, quia iurare diſponunt. Qui cùm ſecederent, notarijs ſcribentibus quis quid diceret, & ex qua ciuitate fuiſſet, exceptum eſt. Similiter factum eſt & de illis, qui minimè iurauerunt. Statimque pars vtraque cuſtodiæ mancipatur. Pòſt verò fraus, quæ celabatur, apparuit. Iurantibus dictum eſt: Quarè contra præceptum Euangelij iurare voluiſtis? Iuſſit rex, ad ciuitates atque eccleſias veſtras nunquàm redeatis, ſed relegati, colonatûs iure ad excolendum agros accipiatis: ità tamen, vt non pſallatis neque oretis, aut ad legendum codicem in manibus geſteris: non baptizetis, neque ordinetis, aut aliquem reconciliare præſumatis. Similiter non iurantibus ait: Quia regnum filij domini noſtri non optatis, idcircò iurare noluiſtis. Ob quam cauſam iuſſi eſtis in Corſicanam inſulam relegari, vt ligna profutura nauibus dominicis incidatis.

Matt. 5.

Eccè prodit ſe fraus hæreticorum.

Addidit itaque beſtia illa, ſanguinem ſitiens innocentum, Epiſcopis necdùm adhuc in exilium directis, per vniuerſas Africanæ terræ prouincias vno tempore tortores crudeliſſimos deſtinari: vt nulla remanſiſſet domus & locus, vbi non fuiſſet eiulatus & luctus, vt nulli ętati, nulli parceretur ſexui, niſi illis, qui eorum ſuccumberent voluntati. Hos fuſtibus, illos ſuſpendio, alios ignibus concremabant. Mulieres & præcipuè nobiles, contra iura naturæ nudas omninò in facie publica cruciabant. Ex quibus vnam noſtram Dionyſiam, curſim ac breuiter nominabo: Cùm viderent eam non ſolùm audacem, ſed etiam matronis cæteris pulchriorem, ipſam primò niſi ſunt fuſtibus expoliatam aptare. Quæ cùm peteret, diceretque de Domino ſuo ſecura, Qualiter libet cruciate, verecunda tamen membra nolite nudare: ampliùs illi magis furientes, celſiori loco veſtimentis exutam conſiſtunt, ſpectaculũ eam omnibus facientes. Quæ inter ictus virgarum, dum riuuli ſanguinis toto iam corpore fluitarent, libera voce dicebat: Miniſtri diaboli, quod ad opprobrium meum facere computatis, ipſa eſt laus mea. Et quia erat ſcripturarum diuinarum ſcientia plena, arctata pœnis, & ipſa iam martyr, alios ad martyrium confortabat. Quæ ſuo ſancto exemplo vniuerſam ſuam patriam liberauit. Quæ cùm ſuum vnicum filium admodùm adhuc teneræ ætatis & delicatum, timore pœnarum formidoloſum conſpiceret, verberans eum nutibus oculorum, & increpans authoritate materna, ità confortauit, vt matre multo fortior redderetur. Cui inter crudelia verbera conſtituto, ità dicebat: Memento fili mi, quia in nomine Trinitatis in matre catholica baptizati ſumus: non perdamus indumentum noſtræ ſalutis, nè veniens inuitator veſtem non inueniat nuptialem, & dicat miniſtris: Mittite in tenebras exteriores, vbi erit fletus oculorum, & ſtridor dentium. Illa pœna timenda eſt, quæ nunquàm finitur. Illa deſideranda vita, quæ ſemper habetur. Talibus itaque filium ſolidans verbis, velociter martyrem fecit. Venerabilis verò adoleſcens, Maioricus nomine, in certamine confeſſionis ſpiritum reddens, curſum palmiferum conſummauit. Amplexansque illam hoſtiam ſuam, quantis potuit vocibus Domino gratias agens, ad gaudium ſpei futuræ in ſua domo maluit ſepelire, vt quotiès ſuper ſepulcrum eius Trinitati preces effundit, alienam ſe à filio nunquàm eſſe confidat.

Crudeliſſimi tortores tota Africa vexant Catholicos.

Impudẽtia hæreticorũ.

Dionyſiæ illuſtris virtus.

Matt. 22.

Maiorici martyriũ.

Quanti igitur per eam in illa ciuitate, vt fati ſumus, acquiſiti ſunt DEO, longum eſt enarrare. Nam & eius germana, nomine Datiua, atque Leontia filia ſancti Germani Epiſcopi, cognatuſque Datiuæ venerabilis Emelius medicus, religioſus quoquè Tertius, Trinitatis confeſſione præclarus, vel Sibidenſis Bonifacius quanta pertulerint, qualibuſque cruciatibus euiſceratæ vel euiſcerati ſint, qui valet, ex ordine dicat. Seruus quoquè Tuburbitanæ ciuitatis Maiorus generoſi & nobilis viri, pro CHRISTO quas pertulit, quis explicet, pœnas? Qui poſt cædes innumerabilium fuſtium, trochleis frequentibus eleuatus, dum tota præ vrbe penderet, nunc in ſublime ſe tollente ictu celeri, dimiſſis ite-

Atrox ſupplicium.

iterùm canabinis, super silices platearum pondere corporis veniens, vt lapis super lapides corruebat. Sed & sæpiùs tractum, & lapidibus acutissimis defricatum, & cutibus separatis, pelles corporis lateribus dorsoque videres & ventre pendére. Iste iam temporibus Geiserici non valdè dissimilia pertulerat, nè amici cuiusdam sui secreta nudaret: quanto magìs nunc, vt suæ fidei sacramenta muniret? Et si hominis gratiæ fideliter exhibuit fidem, quantum debet illi, qui redditurus est pro fide mercedem?

In ciuitate verò Culusitana non valeo quæ gesta sunt nunciare, quia & ipsam quantitatem martyrum vel etiam Confessorum impossibile est homini supputare. Vbì quædam matrona auctrix sui nominis Victoria, dum in conspectu vulgi continuato suspendio cremaretur, à marito iam perdito, filijs præsentibus taliter rogabatur: Quid pateris coniunx? Si me despicis, vel horum quos genuisti, miserere impia paruulorum. Quarè obliuisceris vteri tui, & pro nihilo ducis, quos cum gemitu peperisti? Vbì sunt fœdera coniugalis amoris? Vbì societatis vincula, quæ inter nos dudùm honestatis iure tabulæ conscriptæ fecerunt? Respice, quæso, filios ac maritum, & regiæ iussionis implere festina præceptum, vt & imminentia adhuc tormenta lucreris, simul & mihi doneris & liberis nostris. Sed illa nec filiorum fletus, nec serpentis audiens blandimenta, affectum multo altiùs eleuans à terra, mundum cum suis desiderijs contemnebat. Quam cùm iam continuatione suspendij vulsis humeris, etiam qui cruciabant, conspicerent mortuam, deposuerunt prorsùs omi parte exanimem. Quæ posteà retulit quandam sibi virginem adstitisse, atque tetigisse membra singula, & ilicò fuisse sanatam.

Innumeri martyres & confessores in ciuitate. Culusitana

Victoria reuiuiscit.

Qualiter autem Adrumentinæ ciuitatis ciuem Victorianum, tunc proconsulem Carthaginis, prædicem, nescio deficientibus verbis. Quo in Africæ partibus nullus ditior fuit, qui etiam apud impium regem pro rebus semper sibi commissis fidelissimus habebatur. Mandatur ei à rege familiariter diciturque, quòd eum habiturus esset præ omnibus, si eius præcepto facilem commodâsset assensum. Sed ille vir DEI missis ad se tale dedit cum fiducia magna responsum: Securus de Deo & Christo Domino meo, dico quæ regi dicatis. Subigat ignibus, adigat bestijs, excruciet generibus omnium tormentorum, si consensero, frustrà sum in Ecclesia Catholica baptizatus. Nam si hæc præsens vita sola fuisset, & aliam, quæ verè est, non speraremus æternam, nec ità fecissem ad modicum atque temporaliter gloriari, & ingratus existere, qui suam fidem mihi contulit creditori. Ad quod tyrannus excitatus, quantorum temporum, & quantis eum afflixerit pœnis, humanus sermo non poterit explicare. Qui tripudians in Domino, feliciterque consummans, martyrialem coronam accepit.

Victoriani procõsulis præstans virtus.

Diuturni cruciatus.

Apud Tambaiensem quoquè ciuitatem gesta, quis queat certamina martyrum explicare? Vbì duo germani Aquisregiensis ciuitatis, sibi securi de Domino inuicèm iurauerunt, & rogauerunt tortores, vt vna pœna parique supplicio torquerentur. Et dum primo suspendio molibus lapidum pedibus alligatis tota die pendérent, vnus illorum petiuit sese deponi, & sibi inducias dari. Cui frater alius, metuens nè fidem negaret, de suspendio clamabat: Noli, noli frater, non ità iurauimus CHRISTO. Accusabo te, cùm ante thronum eius terribilem venerimus: quia super corpus eius & sanguinem iurauimus, vt pro eo inuicèm patiamur. Ista dicens & alia multa, confortauit germanum ad prælium passionis. Qui clamans, ingenti voce dicebat: Adigite supplicijs quibus vultis, & pœnis Christianos arctate crudelibus. Quod frater meus factus est, hoc etiam ego. Quantis iam laminis ignitis adusti sunt, qualibus vngulis exarari, quibus cruciatibus torri, ipsa res docet, & quòd eos ipsi tortores à sua facie proiecerunt, dicentes: Istos imitatur vniuersus populus, vt nullus ad nostram religionem penitùs conuertatur, & præcipuè quia nulli liuores, nulla pœnarum vestigia in eis penitùs videbantur.

Fratrũ duorum certamen.

Nota insigne miraculum.

In Typasensi verò quod gestũ est Mauritaniæ maioris ciuitate, ad laudẽ Dei insinuare festinemus. Dũ suę ciuitati Arrianũ episcopũ ex notario Cirilã ad perdẽdas animas ordinatum vidissent: omnis simul ciuitas euectione nauali de ꝓximo cõfugit, relictis paucissimis, q aditũ nõ inuenerant nauigãdi. Quos Arrianorũ episcopus primo blãdimentis,

Nota facinus præclarum Typasensium.

mentis, posteà minis compellere cœpit, vt eos faceret Arrianos. Sed fortes in Domino, non solùm suadentis insaniam irriserunt, verumetiam publicè mysteria diuina, in domo vna congregati, celebrare cœperunt. Quod ille cognoscens, relationem occultè Carthaginem aduersùs eos direxit. Quæ cùm regi innotuisset, comitem quendam cum iracundia dirigens, præcepit vt in medio foro congregata illuc omni prouincia, linguas eis & manus dexteras radicitùs abscidisset. Quod cùm factum, spiritu sancto præstante, ità loquuti sunt & loquuntur, quomodò anteà loquebantur. Sed si quis incredulus esse voluërit, pergat nunc Constantinopolim, & ibì reperiet vnum de illis subdiaconem Reparatum, sermones politos sine vlla offensione loquentem. Ob quam causam venerabilis nimiùm in palatio Zenonis Imperatoris habetur, & præcipuè regina mira cum reuerentia veneratur.

Loquuntur Cõfessores linguis præcisis.

Sed quis congruo sermone possit exequi aut coacequare diuersitates pœnarum, quas ex iussu regis sui, etiam ipsi Vandali in suos homines exercuerunt? In ipsa quoquè quæ gesta sunt Carthagine, si nitatur scriptor singulatim adstruere etiam sine ornatu sermonis, nec ipsa nomina tormentorum poterit edicere. Quæ res hodieq; posita in promptu demonstrat: Alios sine manibus, alios sine oculis, alios absque pedibus, alios truncos naribus auribusque intendas, aliosque videas nimio suspendio pilis euulsis, caput, quod eminere solebat, in medio scapularum fuisse demersum, dum iugiter in altis ædibus suspendio cruciantes, impulsione manuum funibus agitatis, per vacuum aërem huc atque illuc faciebant vagari pendentem. Qui nonnunquàm diruptis funibus, de illa altitudine suspensionis ictu valido corruentes, plurimi arcem cerebri cum oculis amiserunt: alij confractis ossibus spiritum cõtinuò reddiderunt, alij post paulùm exhalauerunt. Sed qui hoc fabulosum putat, Vranium Zenonis legatum interroget, cuius præsentia præcipuè gesta sunt, illa scilicet causa, quia veniens Carthaginem, sese pro defensione Ecclesiarum Catholicarum venisse iactabat. Et vt illi ostenderet tyrannus neminem formidare, in illis plateis vel vicis plures tortores & crudeliores statuit, in quibus legatis moris est ascendendo ad palatium & descendendo transire, ad opprobrium videlicet reipublicæ ipsius, & in nostri iam deficientis temporis fæcem. Tunc igitur & quædam vxor cuiusdam cellaritæ regis nomine Dagila, quæ temporibus Geiserici multotiès iam Confessor extiterat, matrona nobilis ac delicata, flagellis & fustibus omninò debilitata, exilio arido & inuio relegatur, vbì nullus hominum fortè consolationis gratia veniẽdi haberet accessum, relinquens cum gaudio domum, maritum simul & filios. Cui posteà oblatum esse dicitur, vt in mitiorem eremum translata, frueretur, si vellet, solatio sociorum. Illa verò ingens sibi adesse credens gaudium, vbì nullus humanus esset consolantis affectus, nè fieret, supplicauit. Tunc etiam, Eugenio pastore iam in exilio constituto, vniuersus Clerus Ecclesiæ Carthaginis cæde inediaq; maceratur, ferè quingẽti vel ampliùs. Inter quos quamplurimi erant lectores infantuli, qui gaudentes in Domino, procùl exilio crudeli trahuntur.

Immane suppliciũ.

Dagila matrona constantissima.

Cler9 Carthaginis vexatur.

Sed libertatem tunc, dum media vrbe cæderentur, Murittæ Diaconi, cæteris liberiorem tacere non debeo. Fuit quidam Elpidoforus nomine, nimiùm crudelis & ferus, cui fuerat delegatum, membra Confessorum Christi supplicijs grassantibus laniare. Hic enim dudùm fuerat apud nos in Ecclesia Fausti baptizatus, quem venerabilis Muritta diaconus de alueo fontis susceperat generatum. Pòst verò dum apostataret, tantæ extitit feritatis aduersùs Ecclesiam DEI, vt superioribus omnibus executor persecutionis fuisset inuentus. Quid multa? Dum primò presbyteri supplicijs macerandi ordine citarentur, post archidiaconum Salutarem, arctatur pœnis memoratus Muritta. Fuit enim secundus in officio ministrorum. Qui cùm Elpidoforo sedente & frementę, honorabilis senior cœpisset extendi, priusquàm exueretur, clàm furto, nescientibus cunctis, illa quibus eum suscipiens de fonte dudùm texerat, sabana baiulabat. Quibus ventilatis, simulque in ostensione cunctorum extentis, in his verbis totam ad fletum & lachrymas commouisse dicitur ciuitatem: Hæc sunt linteamina Elpidofore minister erroris, quæ te accusabunt, dum maiestas venerit iudicantis, custodiente diligẽtia mea ad testimoniũ tuæ perditiõis, ad demergendũ te in abysso putei sulphurãtis. Hæc te immaculatũ cinxerãt de fonte surgentẽ.

Libertas Murittæ Diaconi.

Sabana, dicit lineos pannos, q̃b9 baptizati excipiebantur.

Hæc

Hæc te acrius persequentur, flammantem gehennam cùm cœperis possidere: quia induisti te maledictionem sicut vestimentum, scindens atque amittens veri baptismatis & fidei sacramentum. Quid facturus es miser, cùm serui patrisfamiliâs ad cœnam regiam congregare cœperint inuitatos? Tunc te aliquandò vocatum, terribiliter indignatus exutum stolam rex conspiciet nuptialem, dicetque tibi: Amice, quomodò huc venisti, vestem non habens nuptialem? Non video, quod contuli: non nosco, quod dedi. Perdidisti militiæ chlamydem, quam in tela virgineorum membrorum decem mensibus texi, & tendiculas Crucis, quas extendens, aquam mundaui, & purpura mei sanguinis decoraui, non conspiciunt oculi mei: characterem non video Trinitatis, talis interesse non poterit epulis meis: ligate eum pedibus & manibus funiculis suis, quia se ipse voluntariè separare voluit à Catholicis dudùm fratribus suis. Ipse funes extendit continuatos in laqueum, quibus & semetipsum vinxit, & alios, nè ad istud venirent conuiuium, impediuit. Iuxta semitam multis scandalum posuit, quem nunc cum rubore perpetuo & dedecore sempiterno de conuiuio meo proieci. Hæc & alia Muritta dicente, igne conscientiæ ante ignem æternum obmutescens, Elpidoforus torrebatur. Parantes itaque vniuersi dorsa sua verberibus, alacres ad exilium pergunt. Quibus adhuc in itinere longioris viæ constitutis, destinantur, Episcopis Arrianorum suggerentibus, homines immisericordes ac violenti, vt illud, quod eis fortè miseratio Christiana victui contulerat profuturum, crudeliter auferretur, quandò vnusquisque eorum libentiùs fortè cantabat: Nudus exiui de vtero matris meæ, nudum me oportet ad exilium pergere: quia Dominus nouit esurientibus cibum porrigere, & in deserto vestire. Vandali nanq; duo sub Geiserichо sæpiùs Confessores, comitante matre, contemptis omnibus diuitijs suis, cum eisdem Clericis ad exilium perrexerunt.

Matt. 22.

Episcopi Arriani crudelissimi, sicut hæretici omnes.

Iob 1.

De multitudine autem pergentium confessorum, id est, Ecclesijs Carthaginis clericorum, suggerente quodam ex lectore Teuchario perdito, quos ille nouerat vocales, strenuos atque aptos modulis cantilenæ, designatione sua debere dicit duodecim infantulos separari, quos ipse, dum Catholicus esset, tunc discipulos habuit. Statìm illo suggerente, sub festinatione viro dimittuntur, & vi barbarici furoris bìs senus numerus puerorum de itinere reuocatur. Segregantur corpore, non spiritu, à grege sanctorum. Qui timentes præcipitium, cum suspirijs lachrymarum nè diuellerentur, constringebant manibus genua sociorum. Quos violentia tamen hæretica minacibus separans gladijs, Carthagini reuocauit. Sed cum eis quasi cum tali ætate non blanditijs ageretur, superiores suis inuenti sunt annis, & nè obdomirent in morte, lucernam sibi Euangelici luminis accenderunt. Indignantur ob hoc grauiter Arriani, & se superatos à pueris erubescunt. Vndè accensi, subdi fustibus iubent, quos iam ante paucissimos dies varijs verberibus dissipauerant. Imprimuntur vulneribus vulnera, & rursùm pœna restaurata crudescit. Factum est Domino confortante, vt nec ætas minor deficeret in dolore, & magìs animus cresceret roboratus in fide. Quos nunc Carthago miro colit affectu, & quasi duodecim Apostolorum, chorum conspicit puerorum. Vnà degunt, simul vescuntur, pariter psallunt, simul in Domino gloriantur.

Cæduntur fustib⁹ pueri 12. Catholici.

Illis diebus & duo negociatores Frumentius & alius Frumentius eiusdem vrbis, egregio martyrio coronati sunt. Tunc & septem fratres, non natura, sed gratia, simul in monasterio commanentes, confessionis certamine expleto, immarcescibilem peruenerunt ad coronam, id est, Liberatus Abbas, Bonifacius Diaconus, Seruus subdiaconus, Rusticus subdiaconus, Rogatus monachus, Septimus monachus, & Maximus monachus. Nam illo tempore crudeliùs Arrianorum Episcopi, presbyteri & clerici, quàm reges & Vandali sæuiebant. Nam ad persequendum ipsi cum suis clericis vbiquè gladijs accincti currebant: sicut quidam Episcopus inter illos cæteris crudelior, Antonius nomine, qui tam nefaria & incredibilia in nostros exercuit, vt narrari non queant.

Vide furorem Arrianorum Episcoporum &c.

Fuit iste in quadam ciuitate proxima eremo, quæ Tripolitanæ Prouinciæ vicinatur. Qui vt bestia insatiabilis, Catholicorum sitiens sanguinem, huc illucque ad rapiendum fugientes excurrebat. Nam impius Hunericus, sciens Antonij ferocitatem, in Ipsis eremi partibus voluit sanctum Eugenium relegare. Quem dum custodiendum

S. Eugenius ab atrocissi-

Anto-

mo Arriano Episcopo mirè affligitur.

Antonius accepisset, ità eum arctiori custodia cinxit, vt nullum ad eum introire permitteret: insupèr varijs insidiarum atque pœnarum supplicijs extinguere cogitauit. Sed Eugenius sanctus, dum nostræ persecutionis defleret incommoda, & asperitate cilicij senile attereret corpus, nudamque super humum cubitans, stratum sacci sui rigaret imbribus lachrymarum, aliquandò sensit infestum paralysis morbum. Quo nũcio in gaudia conuersus Arrianus, pergit festin' ad cubile eximij hominis Dei. Et cùm videret vrgente passione verum Pontificem balbutientia verba producere, cogitauit simul extinguere, quem superesse nolebat. Præcepit, vt acetũ asperum nimisq; acerrimum quæreretur. Cui cùm fuisset allatum, venerabilis senis recusantibus & nolentibus faucibus ingerebat. Nam si communis Dñs, qui ad hoc venerat, vt potaret, cùm gustâsset, noluit bibere: quanto magìs iste seruus & Confessor fidelis omninò nollet, nisì hæretica feritas ingessisset? Ex quo aceto præsertim ille passionis noxiæ morbus accipit augmentum. Cui pietas Christi misericorditer subueniens, posteà sanum exhibuit.

Matt. 27.

Episcopus Habetdeũ ab eodem dirè vexatur.

Alio autem nostro Episcopo Habetdeum, similiter relegato, Tamallumensis ciuitatis, in qua Antonius fuerat, quantùm potuerat infestari, res ipsa demonstrat. Nam cùm diuersis eum persecutionibus affligeret, nec posset eum facere Arrianum, videretque Christi militem semper in confessione constantem, promiserat suis, dicens: Nisì eum nostræ fecero religionis, nõ sit Antonius. At vbì in sua promissione minor inuentus est, suggerente sibi diabolo cogitat aliud. Pedibus manibusq; ligatis, vinculis ingentibus arctat Episcopum, oreq; obturato nè lingua clamaret, aquam corpori vt putabat, rebaptizationis spargit: quasi valeret conscientiam ligare cum corpore, aut non adesset, qui audit gemitus compeditorum, & cordis secreta rimatur: vel superare posset aqua mendax tantæ voluntatis propositum, quòd iam homo Dei metantibus lachrymis miserat legatum in cælum. Exuit statìm virum vinculis, & tali quasi gaudens prosequitur voce: Eccè iam frater Habetdeum noster, Christianus effectus es. Quid vltrà facere poteris, nisì vt voluntati consentias regis? Cui Habetdeum: Illa est, impie Antoni, mortis damnatio, vbì voluntatis tenetur assensio. Ego fidei meæ tenax, vocibus confitens crebris, quod credo & credidi, clamando defendi. Sed & posteaquàm catenis vinxisti, & oris ianuam oppilâsti, in prætorio cordis violentiæ meæ scribentibus angelis gesta confeci, & lectitanda Imperatori meo transmisi.

Erat quidem generalis ista violentia tyrannorum. Nam Vandali pro hac re vbiquè fuerant destinati, vt transeuntes itinera, sacerdotibus suis adducerent iugulandos. Ac vbì eos fallacis aquæ gladio peremissent, indicium eis perditionis scriptura teste tradebant, nè alibì sua violentia traherentur: quia non licebat siue priuatis, siue negociatoribus alicubì trãsire, nisì scriptam characteris indicio suam miseri ostẽderent mortem. Quam per reuelationem seruo suo Iohãni olim ostenderat Christus, vbì dicit: Nulli licebit alquid emere vel vendere, nisì qui habuerit characterem bestiæ in fronte sua & in manu sua. Nam & Episcopi atque presbyteri illorum cum armatorum manu nocturnis temporibus vicos & oppida circuibant, & sic despicatibus ianuarum aquam gladiumque gestantes, animarum prædones intrabant: & quos domi repererant, alios fortè in lectulis soporatos, imbre igneo atque fulmineo respergentes, dæmonica vociferatione Christianos suos ipsi pariter vocitabant, vt ludum prorsùs suæ hæreseos, quàm aliquam religionem ostenderent. In quo minùs capaces & ignaui, impletum in se pollutionis sacrilegium putabant: prudentiores verò, nihil sibi, quod nolentibus atque dormientibus ingestum est, obesse gaudebant. Nam & multi eadem hora cinerem capitibus suis iniecerunt: alij sese vel quia factum est, cilicio lugubri texerunt: nonnulli cœno fœtido liniêrũt, & linteamina violenter imposita per fila conseiderunt, atque in latrinis fœtidisque locis manu fidei proiecerunt.

Vide hæreticam barbariem.

Apoc. 13.

Insania hæreticorum.

Tali violentia, nobis videntibus, ibì Carthagine filius cuiusdam nobilis annorum circiter septem, iussu Cirilæ à parentibus separatus est, matre sine verecundia matronali solutis crinibus post raptores tota vrbe currente, infantulo clamante vt poterat: Christianus sum, Christianus sum, Christianus sum. Cui & os obturantes, insontem infantiam in suum gurgitem demerserunt. Ità de filijs medici venerabilis Liberati, factum esse probatur. Nam cùm iussu regis cum vxore & liberis ad exilium mitti iuberetur, cogitauit impietas Arriana à parẽtibus filios paruulos separare, quò posset per

pieta-

pietatis affectum, etiam virtutem prosternere genitorum. Disiunguntur tenera pignora filiorum. Qui cùm vellet lachrymas emittere, authoritate vxoria increpatur, & in ipso meatu exitûs sui ilicò lachrymæ siccauerunt. Ait enim ei coniunx: En propter filios Liberate perditurus es animam tuam? Computa eos nō fuisse natos. Nam & ipsos omninò vindicaturus est Christus. Nónne vides eos clamantes & dicentes, Christiani sumus?

Liberatus medic° vxoris vocibus cōfirmatur.

Sed hæc mulier quid in conspectu iudicum egerit, tacendum non est. Nam cum ipsa & maritus, licèt seorsùm, carceris tamen custodia tenerentur, ità vt se penitùs non viderent, mandatur mulieri, diciturque illi: Solue iam duritiam tuam. Ecce vir tuus paruit imperio regis, & noster factus est Christianus. Aitque illa: Videam illum, & faciam ego, quod voluerit Deus. Educta igitur de carcere, inuénit virum suum stantem cum ingenti multitudine pro tribunalibus connexum: & verum æstimans, quod fecerant inimici, iniecta manu appræhendens oram vestimētorum eius gutturi proximam, videntibus omnibus suffocabat eum, dicens: Perdite & reprobe, gratiæ Dei & misericordiæ eius indigne, quarè voluìsti ad modicum gloriari, & in æternum perire? Quid tibi proderit aurum? Quid argentum? Nunquid liberabunt te de camino gehennæ? Dixit & alia multa. Cuius maritus respōdit: Quid pateris mulier? quid tibi videtur? aut qd fortè de me audire potuisti? Ego in nomine Christi Catholicus permaneo, nec amittere potero aliquādò, quod teneo. Tunc hæretici mendacij sui conscij & detecti, fallaciam suam colorare minimè potuerunt.

Vide mirabile fœminæ facin°.

Et quia superiùs de violentia immanitatis eorum breuiter diximus, hanc plurimi metuentes, alij se in speluncis, alij in desertis locis viri vel fœminæ, nullo sibi conscio, sese claudebant, & ibidèm, nulla succurrente sustentatione ciborum, fame vel frigore victi, contritum & contribulatum spiritum exhalabant, inter hæc afflictionis incommoda inuiolatæ secum fidei securitatem portātes. Sic enim Cresconius presbyter Mizentinæ ciuitatis, in spelunca Ziquensis montis repertus est, putrescente iam solutus cadauere.

Multi fame & frigore pereunt.

Et quia de sancto Habetdeum præfati iam sumus, pergit tunc ad Carthaginem, adire censuit nefarium regem, vt conscientiam suam, quam semper familiarem Trinitas habuit & amicam, etiam hominibus faceret manifestam. Nec eum retinere potuit Antonius, propter verecundiam suam. Offert impijssimo regi libellum in hac similitudine verborum: Quid, quæso, iam cum proiectis habetis? quid cum eis quos exilio relegâstis, quotidiè dimicatis? Abstulistis substantiam, Ecclesijs, patria domibusque priuatis, sola anima remansit, quam captiuare contenditis. O tempora, ô mores: vniuersus hæc mundus intelligit, & ipse qui persequitur, videt. Si fides dicitur, quam tenetis, quid veræ fidei membra tantis persecutionibus agitatis? Quid vobis cum exilio nostro? quid vobis cum egenis in seculo, quorum est vita semper in Christo? Liceat saltem gaudere consortio bestiarum eis, quos abiecistis à facie omnium populorum. Dum hæc & his similia Pontifex dixisset, sceleratus tyrannus hoc ei mandâsse perhibetur: Vade ad Episcopos nostros, & quod tibi dixerint sequere, quia ipsi huius rei habere noscuntur per omnia potestatem. Sed neque Antonium hæc res ab insania potuit reuocare, sciens se magìs imperio regis ob hoc multùm posse placere, Habetdeum verè Episcopum, gaudentem bono conscientię suæ, ad locum exilij maluit remeare. Sed qd ad tot tantasq; impietates respondebūt? Si disputare nitebatur de fide nobiscùm barbara ferocitas & hæresis Arriana, rationabiliter disputaret. Sed quandò tenuit rationem, quæ à patre Deo Deum filiū separat Saluatorem? Quarè dolis & calumnijs egérunt, & velut spiritus tempestatis, procella sui furoris totum subuertere voluērūt? Si disputatio necessaria fuerat episcopalis, quarè suspendia, quarè ignes, quarè vngulæ, simul & cruces? quarè Arrianorum serpentina proles, contra innocentes genera talia tormētorum inuénit, qualia nec ipse Mezentius exquisiuit? Dimicauit contra innocētiam cupiditas furoris, & auaritia crudelitatis, vt & animas perderet, & substantiam harpagaret. Si collatio desiderabatur, quarè rapinę rerū alienarum, non tantùm sacerdotum, verumetiam omnium laicorū? Sed illi expoliati lætati sunt, & rapinam rerum suarum cum gaudio susceperunt. Assit iam, quæso, omnis ætas, omnis sexus, omnisq; conditio. Assit, obsecro, omnis turba Catholici nominis, quæ gremio materno toto orbe gestatur, quæ sola germanum cōmodare nouit affe-

Episcopus Habetdeū libellum offert regi.

Hæc quærunt hæretici.

Rom. 12. ctum, quæ didicit à Paulo magistro, & gaudentibus collætari, & cùm lugentibus lamentare. Conueniant simul ad domum nostri doloris, & paribus oculis fundamus flumina lachrymarum, quia causæ & fidei nostræ vnum est negocium. Nullum volo ad condolendum mecùm hæreticum conuenire, qui fortè addere concupiscit super dolorem vulnerum meorum, & gratulatur quotidiè malis meis. Nolo, nolo ego extraneum, sed fraternum quæro affectum. Nolo aliquem filiorum alienorum, quorũ os locutum est vanitatem, & dextera eorum dextera iniquitatis: qa filij alieni semper mentiti sunt mihi, qa inueterauerunt & claudicauerunt à semitis suis. Isti dicunt mihi quotidiè: Vbì est Deus tuus, dum affligitur populus precioso agni sanguine comparatus? Inter quorum opprobria ego ad flagella paratus, cantare non desisto Domino flagellanti: Amoue à me flagella tua, quia defeci non à fortitudine manûs tuæ, sed à persecutione hæresis Arrianæ.

Psal. 143.

Psalm. 17.

Aduenĩat omnes, qui mecùm angustæ viæ carpunt iter, & propter verba labiorum Dei vias custodiunt duras: & videant, si est dolor, sicut dolor meus. Quoniam vindemiata sum in die furoris Dñi, aperuerunt super me os suum omnes inimici mei, sibilauerunt & fremuerunt dentibus: dixerunt, deuorauimus eam. En ista est dies quam expectauimus: inuénimus, vidimus. Adestote angeli Dei mei, qui nunquàm deestis constituti in ministerio vestro, propter eos qui hæreditatem capessuri sunt æternæ salutis, & videte Africam totam, dudùm tantarum ecclesiarum cuneis fultam, nunc ab omnibus desolatam: tantis ordinibus sacerdotum ornatam, modò sedẽtem viduã & abiectam. Sacerdotes eius & seniores in desertis locis & insulis defecerunt, quærẽdo sibi escas ad manducandum, & nõ inueniunt. Considerate & videte, quia Sion ciuitas Dei nostri facta est vilis, facta quasi polluta menstruis inter inimicos suos. Manum suam misit hostis ad omnia desiderabilia eius, quia vidit gentes inuadere & ingredi atria sua, de quibus præceperas, nè introirent ecclesiam tuam. Viæ eius lugent, eô quòd nemo veniat in die festo. Egressus est à facie omnis decor & deliciæ, didicerunt vias asperas ambulare, virgines & iuuenes eius in aulis educati monasteriorum, abiêrunt in captiuitatem Maurorum, dum lapides sancti eius disperguntur, non tantùm in capitibus omnium platearum, sed etiam in locis squallidis metallorum. Dicite Deo nostro susceptori, & habentes fiduciam supplicandi, quoniam tribulatur, & venter illius turbatus est à fletu eius: qa sedit inter gentes, & requiem nõ inuénit, nec est qui consoletur eam. Quæsiuit à Patribus Orientis, qui simul contristaretur, & nõ fuit: consolantem, & non inuénit: dum manducaret in esca sua fel, & in siti sua potaretur aceto, sponsi & Dñi sui passiones imitando, qui idcircò passus est pro ea, vt sequatur vestigia eius. Deprecamini patriarchæ, de quorũ stirpe generis nata est, quæ nunc laborat in terris. Orate sancti prophetæ, cognoscentes afflictam, quam anteà vaticinante præconio cecinistis. Estote Apostoli suffragatores eius, quam vt congregaretis, vniuersum orbem, ascendente in vobis Dño, vt equi velocissimi cursitâstis. Præcipuè tu Petre beate, quarè siles pro ouibus & agnis, à communi Dño magna tibi cautela & solicitudine cõmendatis? Tu sancte Paule gentium magister, qui ab Hierusalem vsq; ad Illyricum prædicâsti Euangelium Dei, cognosce qd Vandali faciunt Arriani, & filij tui gemunt lugendo captiui. Vniuersique ingemiscite sancti simul pro nobis Apostoli. Sed scimus, qa indignum est vobis pro nobis orare, quia ista euenerũt nobis, non ad probationẽ, quomodò sanctis, sed malis meritis supplicia debebantur. Sed & pro malis orate iam filijs, qa & Christus orauit etiam pro inimicis Iudæis. Sufficiant castigationi, quæ iustè illata sunt nobis, & iamiamq; delinquentibus venia postuletur. Dicatur angelo percutienti, Sufficit: iam cohibe manum tuam. Quis ignoret hæc nobis probrorum nostrorum scelera procurâsse, aberrãtibus à mandatis Dei, & in lege eius nolentibus ambulare? Sed prostrati rogamus, vt nõ spernatis vestros miseros peccatores, per eum, q vos ad Apostolicũ culmen prouexit humiles piscatores.

Thren. 1.

Thren. 2.

Thren. 1.

Iohan. 21.

Rom. 15.

Luc. 23.

Horrenda mors impij Hunerici. Tenuit sceleratissimus Hunericus dominationem regni annis septem, mensibus decem, meritorum suorum mortem consummans. Nam putrefactum & ebulliẽs vermibus, non corpus, sed partes corporis eius videntur esse sepultæ. Sed & ille legis dator & transuersor, ex Donatianorum hæresi ad eos veniens quondàm Nicasius, in breui simili morte perijt.

VITA

VITA S. BONAVENTVRAE CARDINALIS ET EPISCOPI ALBANENSIS, AVTHORE OCTAVIAno de Martinis Sueſſano, vtriuſque Iuris Doctore. Eſt Oratio coram Pontifice Sixto IIII. habita in Conſiſtorio.

IVSTITIA ſuffragiorũ, beatiſſime Pater, ad quæ porrigenda deſiderabar, hærentem me concitauit ad indicti mihi muneris prouinciã, remota cunctatione, capeſſendam. Neque enim me alioquìn fallebat, quàm arduum, quámve anceps munus obirem, poſtulare ex merito ſanctum Romanæ ſedis decreto referri in ordinem ſiue catalogum cælestium, q cum Chriſto regnant, Sanctorum. Idq; in hoc tremendo auditorio, ſub adſpectu ſacri reuerendiſſimorum Patrum Senatûs, ac ſapientum Prælatorum & virorum, qbus tua ſanctitas cęleſti ſuperûm dono in ſua maieſtate ſapientiſſimè pſidet: vbi nõ ego modò, qui in actione cauſarũ forenſium noſtri ſeculi ſtylo verſor, verùm & alium quanlibèt exercitatũ, ac deniq; conſummatũ oratorem, expauêre qdem poſſe credendum ſit. Nam per immortalem Deũ, quis tam ſapiens aut diſertus quicquam adeò elimatum, aut ſtudioſa lucubratione excogitatum hîc proferat, quo maieſtatem loci dicendo vel mediocriter æquare poſſit? Quid porrò tanto ſtudio adinuẽtum, quod præuiſum ac tritum non fuerit apud tantæ ſapientiæ Patres, ac te ante alios ſanctiſſime Princeps: q cùm ex multis iam annis diuinarum atque humanarum rerum, ac omnis denique Philoſophiæ ſcientiam pleniſſimè edidiceris, velut ſplendidiſſimũ ſidus in firmamento, in Dei Eccleſia cęteros illuſtrâſti? Quæ qdẽ reuoluenti nõ leuem animo tremorem incuſſiſſe poterãt, atq; ab hac actione, qua nulla illuſtrior, penitùs dehortari, niſi iuſtitia meritorum, vt præmiſeram, B. Bonauẽturæ, pro quo intercedemus, animum erexiſſet atque confirmâſſet.

Accedebat præterea, quòd Princeps non profanus pro religioſo, aut indoctus pro literato rogandus erat: ſed tu profectò pater beatiſſime, qui diuinis obſequijs in beati Franciſci religione ex matris vtero cælitùs deſtinatus, in eadem omnipotenti Deo religioſiùs ſeruiuiſti, ac demùm ad eius principatum ſingularibus tuis meritis vectus, illam ſapienter ac ſalubriter gubernâſti, auxiſti atque ampliâſti: quíve cùm diuinorũ myſteriorum ſcientiam per traditiones Patrum fueris nactus, tum verò ex operibus eiuſdem diui Bonauenturæ, quæ diuino ſpirante lumine edidit, conditoris * diligentiam certiſſimè comparâſti. Ità te nanque par erat, quem conditoris vires geſturum in terris, in illius mandatis commiſſum gregem oporteret erudire. Neque enim illius fauſtè quis vices gerit, quem nõ penitùs nouit: neq; illius porrò mandata rectè alios edocet, * quę non priùs luculenter edidicit. Quarè cùm pro diuinæ ſapientiæ Patre, Ordinis Minorum generali Miniſtro, Epiſcopo Cardinali Albanenſi interceſſurus eſſem apud te beatiſſime Pater, qui ijſdem meritis clarus, ijſdémve officijs glorioſè perfunctus eras, & proindè ad hoc opus, tibi in hos vſque dies diuinitùs ſeruatum, electus, nequaquàm mihi verendum fuit, nè per inſufficiẽtiam tibi negligerer, qui etiam meritus fidelium Paſtor, imbecillitati noſtræ clementiſſimè compati didiciſti. Iamq; ego, qui horrore quodam non ſine titubatione occœperam, perſpecto quàm benigno vultu ac clementi nutu audientiam indulgeas, erectus in ſpem meliorem, fidentior proſequor, tuique ſacri affectûs oraculo meis auribus illud propheticum inſonare videtur: Dilata os tuum, & ego implebo illud. & rursùs: Dabo tibi ſermonem benè ſonantem in os tuum, vt complaceas in ore principis. ac proindè obſecro, pari clementia velis fauere, dum diuino numine adiutus, ac tuo benigno fauore firmatus, proferam quæ ad ipſius conditoris, Bonauenturæ, ac huius ſanctæ Sedis laudem perpetuam cedere poſſint.

Exoraturo à tua Sanctitate, Pater beatiſſime, diui Bonauenturæ canonizationem, ingens mihi ſtudium fuit Sacrarum Literarum codices diligentiùs euoluere ad dignoſcendum, quænam rei, de qua agimus, conuenirent. Quibus quidem curioſiùs

[Marginal notes: IVLII 13. — * for. intelligentiam — Pſalm. 80. — Eſther. 14.]

ſ 2 per-

perspectis, quantùm colligere potui, duo potissimùm inspicienda ac meritò inquirenda fuisse intelligo, vitam scilicet & miracula: quæ si recitando monstrauerim, in hoc viro esse comperta, qualia ad canonizationem sufficiat, tua Sanctitas, cuius arbitrio id subijcitur, benignè dignabitur votis supplicantium respondere. Et quoniam vitæ initium, quod ex religione suscipio, miraculosum existit, nemo mihi vitio vertet, si vitam ante miracula relaturus, alterum cum altero recensendo permisceam. Nec rursùs mirabitur, quòd quemadmodùm pleriq; cuiuspiam memoriam commendaturi, non ego primordijs nataliũ ac pueritiæ diui Bonauenturæ insistam, aut eo altiùs à parentum ipsius dignitate exordiar. Prohibent nanq; crebra & clariora viri facinora, ab illo in statu perfectiori agitata. Nec tamen omittam, quòd Bonauentura natione Tuscus, patria Balneoreginus, Ioãne Fidansa & Ritella fidelibus coniugibus ortus, baptismatis vnda respersus: quæ ex Ioanne Medicinę magistro, & Felice Antonij, qui & ipsi ex illis Maioribus originem trahunt, atque alijs testibus Balneoreginis probè comperta sunt.

In canonizatione quę inquirẽda.

S. Bonauenturæ patria & parentes.

Cæterùm prætermissa longiore serie præmissorum, vita indè exordium capiet, vbi relicto mortalitatis statu, mundo moritur, ac omnipotenti Deo meritis beatissimi Francisci victimam se perpetuam dedicauit. Gloriosus Deus in sanctis suis, quos sibi ab æterno prædestinauit electos, & secundùm necessitatem temporis ad salutem humani generis producit in lucem: cùm beatum Bonauenturam vas electionis sibi delegisset, ac suis obsequijs in religione S. Francisci destinâsset, quô tamen illius conuersio posset aliquandò à Deo disponente profecta intelligi, & in illo suæ maiestatis gloria reuelari, eundem in extrema valetudine periclitari permisit. Cuius saluti anxia sollicitudine timens charissima parens, vbi physicorum, quos adhibuit, diligentiam frustrà experta est, & medelarum vires ad illum leuandum minùs valere comperit, solius Dei opem, quem sancta timebat, & cui castos pueri mores, quos probè vt mater nouerat, intelligebat acceptos, humiliter in salutem pueri inuocauit, ac S. Francisci suffragia reuerenter implorans, illum, si sanum recuperaret, ipsius religioni perpetuò deuouit. Exaudita est pro diuina clementia & sua reuerentia: & sanitate recuperata, integer puer euasit, non sine admiratione physicorum, præsertim qui eum statum corporis probè in illo deprækenderunt, vt humana ope ægrum leuare posse penitùs desperâssent.

Matris eius votum.

Idem iam adolescens, ac porrò ætate prouecta, cùm religioni maturum se, & illi ex parentis voto debitum se intelligeret, memorque diuini mandati, per Dauid prophetam humano generi prolati, Vouete & reddite Domino Deo vestro: anno suæ ætatis circiter secundo & vicesimo, habitum religionis S. Francisci deuotissimè suscepit, inq; professionis emissione beneficium illius his verbis apertè testatus est: Voto enim pro me languente grauissimè ad beatum Franciscum emisso à matre, cùm adhuc essem puerulus, ab ipsis sum mortis faucibus erutus, & in robur vitæ incolumis restitutus. Quod cùm viua memoria teneam, vera nunc confessione profiteor, nè tantum beneficium reticens, sceleris arguar vt ingratus, orationemque ad illum pijssimè his effundens: Accipe, inquit, pater beate qualcunq; exiles, meritisq; tuis ac beneficijs impares gratiarum actiones, & cùm susceperis vota, culpas nostras sic orando excusa, vt à malis præsentibus eruas, & ad bona sempiterna perducas.

Psalm. 75.

Amplectitur S. Francisci institutum.

Igitur vir sanctus in eadem vocatione progrediens, cùm omnis ipsius vita in Dei certa cognitione ac contemplatione versaretur, ad quam assequendam per sacrarum scripturarum assiduam perlectionem, orationes ac contemplationes intenderet, docente illum Alexandro de Ales, sacræ paginę magistro, tantam doctrinarũ perfectionem breui adeptus est, vt à septimo sui ingressûs anno, consono magistrorum sui ordinis iudicio delectus, librum Sententiarum in Parisiensi vniuersitate clarissimè legerit, & cathedram magistralẽ receperit: admirabilis proindè cunctis, quòd tam paruo spatio eam sufficientiam valuerit comparare. Sed admirentur sanè, qui res humanas ex naturali tantùm cursu, non autem ex diuina potentia metiuntur: quæ duos discipulos, literarum prorsùs ignaros, Emaus oppidum contendentes, breui itineris spatio comitata, diuinorum scientiam plenissimè docuit. Idem diuus dona sancti spiritûs pro suis assiduis meritis consecutus, magna in dies doctrinæ accrementa recipiebat, quæ magis diuinitùs inspirata, quàm humanitùs acquisita, videantur. Cumque

Alexander Alesius eius præceptor.

Luc. 24.

per tres annos sequentes cathedram magistralem rexisset, anno suæ ætatis secundo & tricesimo, inter primos religione & doctrina in Ordine habebatur. Nanque illi tanquàm infinitus thesaurus scientia erat, quo qui vsi sunt, participes facti sunt amicitiæ Dei. Et quod notabilius & admirabilius erat in illo, quo magìs scientia & authoritate emeruerat, eo magìs humilitate mentis deprimebatur. Nec, vt plerique literarum scientia inflati, vilia ministeria domestica fastidiebat: sed qui vix, nec nisi per obedientiam, ægrè tamen, ab illorum executione coërcebatur, reputantibus Prælatis indignum, si non à talibus, vt egregius, sequestraretur, in quo sancti spiritûs gratia habitare perspicuè cernebatur. Nec tamen vir sanctus vlla charitatis officia ob literarias actiones prætermittebat: sed in omnes fratres oculos intendens, si quem fortè tristem aut professionis pœnitentem intelligeret, tanta dulcedine in sermone conueniebat, consolabatur, monebat ac confirmabat, vt nullus ab eo discederet, quin libens cœptum religionis iter persequeretur. Sap. 7. Magna eius humilitas.

Infirmorum prætereà cura suprà, quàm credibile sit, delectabatur, quóve grauioribus aut contagiosis morbis grauarentur, eo magìs se totum illorum obsequio applicabat. Quibus officijs cùm maiorem diei partem absumeret, non eo minor erat in publicis lectionibus & interpretationibus scripturarum: quæ tanta claritate audientibus intelligenda reddebat, vt ipse author illorum meritò videri posset. In Capitulis verò aut Prouincialibus, aut Generalibus tanta sapientia ipsius responsa dabantur, vt iam generalis Minister, perspecta magnitudine consiliorum illius, nil omninò graue exequendum putaret, in quo sancti viri iudicium non anteà explorâsset. Quibus donis & gratijs illustratus, cùm iam in religione esset omni merito clarus, defuncto generali Ministro, tredecimo ipsius ingressûs anno, ex tam multis sanctis viris, quibus religio in sua nouitate florebat, vnus omnium sine contradictione extitit subrogatus. Hũanitas eius erga morbidos. Fit minister generalis.

Hic vir sanctus, accingens se grauioribus actionibus, cùm iam religiosi cœpissent à fundatoris disciplina paululùm declinare, vbì monendo, instando, castigando ac operosiùs laborando ad meliorem vitæ frugem reduxisset, in Capitulo generali, quod primum Narbonense tenuit, regulam beati Francisci reformauit atque exposuit, Ordinemque in Prouincias & custodias taxauit, & duas addidit: vbì strenuè decertans, aduersùs venenosas oppugnationes temeratorum & obtrectatorum, qui in religionem Mendicantium ac sanctum virum impudentiùs ora soluerant, atque artificiosis calumnijs velitabantur: sola iustitia atque innocentia tutus, permansit inuictus, tanquàm qui Integer vitæ scelerisque purus, Nõ eget Mauri iaculis, nec arcu, Nec venenatis grauida sagittis Fusce, pharetra: expertus fructum sanctorũ monitorum Magni Basilij, diuini interpretis Homerici carminis, vbì Vlyssem pro meritis ad cælum tollit, asserens poëtam clara voce testatum: O homines, sit vobis cura virtutis, quæ cum naufrago énatat, & eiectum in litore venerabiliorem ostendit. Vbì etiam libellum contra Minores perniciosissimum, à magistro Giraldo de Abbatis Villa, vt putant, per apologiam editum, non minùs eloquenter, quàm subtiliter confutauit. Qui etiam Giraldus non longè pòst, iusto Dei damnatus iudicio, meritas sui sceleris pœnas dedit, ac paralyticus, ac miseranda lepra respersus, plenus ærumnis vitam finiuit. Réformat Ordinẽ suũ. Giraldus scribit contra Franciscanos, & miserè perit.

Congregato verò Capitulo generali Pisis, eo authore institutum, vt Gloria tibi Domine, qui natus es de Virgine, vsque ad Epiphaniam continuaretur eodem modo, quo intrà octauam natiuitatis Dominicæ cantatur: & aliæ Rubricæ in Breuiario reformatę, & aliæ additæ. Idem etiam pijssimus cultor gloriosæ Virginis matris Iesu, instituit, vt fratres populum hortarentur ad salutandum eandem, signo campanæ audito, quod post Completorium datur: quòd creditum sit, eandem ea hora ab angelo salutatam. Tunc translatum fuit venerabile corpus beati Antonij ad prægrandem ecclesiam Paduanam, cuius lingua secundo & tricesimo sui obitûs anno, recens & rubicunda reperta est: quam vir sanctus in manibus deuotè recipiens, ac largioribus lachrymarum imbribus perfundens, talibus reuerenter affatus est: O lingua benedicta, quę Deum semper benedixisti, & alios benedicere docuisti: nunc perspicuè cernitur, quanti meriti fueris apud Deũ. Cui oscula deuotè figens, illam honestè collocari Nota de S. Antonij Paduani lingua.

Præficitur ecclesiæ Eboracen. sed recusat. Eccli. 11.

curauit. Cuius etiam fama permotus tunc Clemens Quartus, vt illum in partem solicitudinis traheret, opulentæ Eboracensi ecclesiæ præfecit: nec tamen assequi potuit, vt vir sanctus eam promotionem acceptaret: qui propositi constans, in religione maluit permanere, vbi diuitias & dignitates sibi præpararet in cælis. Cuius constantiam Pontifex admiratus, ad illum, Sta, inquit, in testamento tuo, & in illo colloquere, & in opere mandatorum tuorum veterasce.

Scripta viri sancti.

Nunc verò se offert numerosior cumulus diuinorum scriptorum ipsius. Cùm Parisijs legisset primum librum Genesis, nobile opus, quod de septem visionibus Bonauenturæ intitulatur, editum est. In libros Sententiarum celebria Commentaria edidit, secundum & quartū præsertim, quos etiam metricè est prosecutus: & incipiũt,

O fons splendoris, vas dulcoris & amoris.

Quibus ob sublime ingenium authoris ibì inspersum, Sententiæ Sententiarum Bonauenturæ, titulus inditus est. Super Euangelijs compendiosè & vtiliter scripsit: Lucæ præsertim, cancellarij piæ matris Iesu, quam pectori impressam, assidua meditatione semper est veneratus. Rursùs contemplatione sancti Ludouici regis Franciæ, officium de Cruce deuotissimum edidit, quod ab Ecclesia, nullo immutato, receptum, in ea solennitate vbiquè legitur. Composuit & solenne officium in honorem beati Francisci, & de ipsius vita historiam serioso tractatu primùm, & secundò reductoriè annotauit. Composuit & libellũ de sex alis Seraphin. In mõte Aluerno duo nobilia opuscula edidit, pijssimas contemplationes flagrantia: quorum alterum, Itinerarium mentis in DEVM: & alterum, In seipsum, appellata sunt. Composuit & libellum approbatorium religionis Mendicantium, quod Defensorium appellant. Composuit & libellum de vita Christi, siue Meditationum passionum ipsius, quem Arborem Crucis nominant. Composuit & Breuiloquia. Itèm & Sermones Dominicales super Euangelijs & Epistolis per totum anni circulum. Itèm Compendium veritatis sacræ scripturæ. Itèm libellum ordinationis siue Institutionis Nouitiorum. Itèm & libellum de Stimulo Amoris. Itèm & libellum, quem appellant Pharetram, de authoritatibus principalibus Doctorum approbatorum, quem per Alphabetum prosecutus est. Et alia plura opuscula vsq; ad tricenarium numerum, quæ in partibus Galliarum frequentiùs habentur in manibus.

Concilium Lugdunen.

Creatur Cardinalis & Episcop. Albanẽsis.

Et cùm beati Francisci religio, quam annis octo & decem sancto regimine gubernauit, ipsius monitis & exemplis in solidiori sanctitatis statu firmata esset, & viri claritas ob vitæ sanctitatem, doctrinæ eminentiam atq; operum diuinitatem vbiquè elucesceret: tum fortè Romana Sedes plurimùm laborabat difficultatibus, quæ in Concilio, quod Lugduni congregabatur, inextricabiles emerserant, Gregorius tunc Papa X. & reliquus sacer Senatus, illecti studio viri, quem leuandis dictis difficultatibus ac vniuersalis Ecclesiæ regimini intelligebant plurimùm præstiturum, atque ob merita alioquìn subleuandum, in Cardinalem, quanuìs reluctantem, promouerunt, & quod carum, ex ipso initio ob viri excellentiam Episcopũ Albanensem. Moxq; pertractandis arduis rebus Concilij vnus omnium delectus est, deputatis qui illi assisterent, Rothomagensi & Tripolitano claris Episcopis illius temporis: qui & ipsi de religione S. Francisci ad Episcopatum ob meritum vocati fuerant. In quo Concilio de multis illius sapientia sanctè consultum atq; decretum, & Græcorum compositæ hæreses, quitum præsente Palęologo eorum Imperatore, qui in hoc Lugdunum venerant, liberè ad Romanæ Sedis obedientiam redierunt. Ad quorum reductionem missi fuerant frater Hieronymus de Esculo, & frater Bonagratia Dalmata, Ordinis Minorum, religiosi eximij meriti. Quibus cum literis reuersis, lætus idem Gregorius, fratres ac Prælatos, qui in Concilio aderant, in Lugdunensi Ecclesia conuocauit, vbì vir sanctus præclaram habuit orationẽ, proposito themate, quod legitur Baruch 5. Exurge Hierusalem, & circunspice ad Orientem, & vide collectos filios tuos ab Oriente vsq; ad Occidentem.

Gręci Ecclesiæ Romanæ subscribunt.

2.Tim. 4.

*quinto

Obitus beati viri.

Successiuè in ea vocatione, pari sanctitate & operum fructu perseuerans, cùm in Dei Ecclesia diutiùs laborâsset, ità vt cum Apostolo iurè dicere posset: Bonum certamen certaui, cursum consummaui, fidẽ seruaui: anno salutis millesimo ducẽtesimo septuagesimo *quarto, & suæ ætatis tertio & quinquagesimo, hora matutina diei Dominicæ, quæ mensis Iulij erat tertia & decima, ex humanis sublatus est, & sanctis

sanctis Patribus, vt credere debemus, æternùm victurus, redditus. Qua die ipsius venerabile corpus sepulcro reconditur in ecclesia S. Francisci Lugdunensi, cum multis lachrymis & consternatione fratrum, lamentantium se tanti viri societate destitui, qui parem sibi in Dei Ecclesia relinquere non videbatur: Gregorio Pontifice permaximè eum reputante, qui ibidèm publicè testatus est, Ecclesiam Dei illius morte magnam incurrisse iacturam. In cuius exequijs primam Missam celebrauit frater Petrus Tarentasiensis, Episcopus Cardinalis Ostiensis, & sermonem habuit proposito themate, Doleo super te, mi frater Ionatha. Vbì inter cæteras commemorationes gratiarum & donorum, quæ illi Deus dedit, etiam fuit quòd quicunque eum videbat, statìm ipsius amore capiebatur, eiusque monita libenter recipiebat, Græci præsertim, quibus reducendis ipsius diuina eloquia & consilia plurimùm contulerunt. Benignus, affabilis, omnibus gratus, & nulli vnquàm scandalo, pius, prudens, humilis, pudicus, sobrius, castus atq; quietus: quarum virtutũ actiones & officia semper strenuè executus est. Quod etsì nullo alio probante doceremur, satìs ex diuinis suis scriptis liquidò patet: quibus tam intenso affectu singula præmissa prosequitur, vt nisì per assumptum de illis habitum adeò ardenter illis insistere non valuisset. Tum verò, quòd Alexandri de Ales præceptoris ipsius testimonio mundus ab omni vitio probatus est: qui eius vita & moribus probè compertis, de eo dicere solebat: Verus Israëlita est iste, in quo Adam nõ peccâsse videtur. Cuius Doctoris authoritatẽ tanti apud Ecclesiam valuisse constat, vt de illius dictis aut scriptis nefas putauerint dubitare, cõsummatumq; omnes testati sunt diuinum oraculum, per beatum Franciscum de illo editum, futurum eum magnum virum in Ecclesia Dei, religionemque suam magna per illum sanctitatis accrementa recepturum.

2. Reg. 1.

Plurimùm cõtulit Græcis reducendis eius opa.

Alexandri Alesij de illo sẽtẽtia.

Iam intelligis, pater beatissime, quod & per te planiùs intelligebas, quis qualísve fuerit Bonauentura, de quo agimus, cuius vita & exemplis, beati Francisci religio illustrata, & doctrina, omnis terra repleta est. Nunc quod secundo loco aggredimur, pari patientia audire digneris, dum refero, quæ memorandà omnipotens Deus in illo, & ipsius virtute in alijs monstrare dignatus est. A re miranda exordior. Bonauentura adhuc in minoribus agens, demissæ mentis humilitate potiùs, quàm ex iniustitia, pluribus diebus abstinuerat perceptione sacratissimi corporis Christi, veritus nè si illud indignus sumeret, iudicium sibi manducaret & biberet. Cumque die quadam in Missa deuotus adesset, Deus respiciens ad illius humilitatem, particulam consecratæ hostiæ, de manu celebrantis per angelum acceptam, illius ori clementer immisit. Respexit eñ ad humilitatẽ serui sui, ꝑpter quam beatus ab omnibus gẽtibus prædicatur.

1. Cor. 11.

Rursùs cùm intenso affectu studeret contemplando & annotando vitam beati Francisci, gloriosus sanctus Thomas de Aquino, qui eadem tempestate meritis claruit, & Bonauenturæ magna charitate coniunctus fuit, accedens ad illius cubiculũ, ꝑ foramẽ ostij introspexit, viditq; illũ in contẽplatione raptũ, & à terra mirificè subleuatum. Tum retrocedẽs ad suos: Sinamus, inquit, sanctum, qui laborat pro sancto.

S. Thomas de Aquino.

Simona Lugdunensis, beatum Bonauenturam viuentem summa deuotione prosequebatur: quæ, sicut Domino placuit, mortuum peperit. Ad quam euocatus vir sanctus, exposito cadauere ante illius pedes, & mater, quæ in lecto coràm ingemiscebat, & reliquæ mulieres, quæ aderant, sancti viri opẽ in salutẽ mortui deprecatæ sunt. Tũ vir sanctus cõmiseratus, manibus atq; oculis erectis in cælũ, deuotissimè orauit. Mox signo Crucis suꝑ puerũ facto, viuẽtem reddidit matri. Tritum ac frequens apud Lugdunense castrum villanum, ac totam Prouinciam, quòd mulieres vtero laborantes inuocatus exaudit, & de periculo eximit.

Infantem mortuũ S. Bonauẽtura excitat.

Iohãna Lugdunẽsis, octo dies cõtinuos vtero distenta, atq; assiduo enixu parturiẽdi cruciata, desperauerat de salute. Monita à mulieribus, quæ laborãti aderãt, se sancti precibꝰ & suffragijs cõmendauit, certũ votum pro salute recuperãda faciẽs, & statìm incolumis incolumem peperit. Cõmemorat porrò Author etiã alia multa sancti viri miracula, q̃ nos studio breuitatis omittimus, ac deindè subiũgit: Sunt præthereà & alij innumeri, qui meritis eiusdem Sancti de varijs doloribus, ægritudinibus ac periculis miraculosè liberari meruerunt: quorum singulos si recensere pergam, præsenti operi detrimento potiùs, q̃ vsui aut fauori indubiè futurus ero. Hoc tamẽ loco nõ cõmittam, vt silentio transeam stupẽdum ac memorabile quiddam, quod omnipotẽs

Parturientẽ liberat.

Deus ad prohibendum certum testimonium sanctitatis viri, in illius venerabili corpore pro sua clementia monstrare dignatus est. Dum idem venerabile corpus transferretur ad nouam ecclesiam, ad titulum sancti Francisci, Lugduni erectam, cētesimo & sexagesimo sui obitûs anno, reliqua corporis parte alioquin exesa atque corrosa, caput tamen solidum, capillamentum hęrens, labia, dentes & lingua, in nullo à vitali statu aut colore demutata, reperta sunt. Erat profectò diuinæ clementiæ, illud os à putrefactione seruare, quod ad salutem fidelium atque in diuinis laudibus semper fuerat operosum, nec dare sanctum suum videre corruptionem.

Nota de incorruptiōe capitis eius.

Possem fortè ineptus videri, si studens cœpto, prosequar diem absumere recensendo miracula, quorum relationi nec diem, nec certè dies sufficere satis scio. Si igitur diuum Bonauenturam in suis operibus miraculosum iam constat: si infusam dono sancti spiritûs obtinuisse scientiam, diuina illius commentaria profitentur: si charitatis officia ardentiùs executum, mundanos honores contempsisse, affectus terrenorum abiecisse, in persecutionibus cōstantem mansisse, in beati Francisci ac vniuersali religione fructuosum extitisse: si superna vocatione, vt Paulum, in sortem Domini miraculosè conuersum: si diuino beati Francisci pręsagio sanctum prædicatum: si Alexandri de Ales Doctoris irrefragabilis, ipsius præceptoris, sedula obseruatione sanctum compertum ac iudicatum: si religiosorum Minorum voto, qui sanctitate pollebant, vt sanctior, summus Prælatus assumptus: si Romanæ Sedis iudicio, vt clarus meritis, ad vniuersalis Ecclesiæ regimen profuturus accitus: si denique communi omnium opinione fidelium, sanctus tenetur & nominatur, & colitur: si benignus succurrit quotidiè inuocantibus se: poterat sanctitas tua, etiam nullo petente, sancto, quod vnū deerat, publicos honores decernere: quāto magis id debes celsiorum principum votis? Accedunt pientissimæ preces serenissimorum ac clarissimorum, Friderici Romanorum regis semper Augusti, Ludouici Francorum Christianissimi, Ferdinandi Siciliæ, & etiam Matthiæ Hungariæ regum catholicorum: qui cùm de republica Christiana benè mereri sueti sint, digni certè videri debēt, qui à sanctitate tua tam sanctam rem impetrent. Rogant prætereà illustres Duces ac populi, & loco maximi muneris hoc petunt Calabriæ, Venetiarum, Mediolani, Sabandiæ, & Ducissæ Calabriæ & Borbonij, Florentini, Senenses, Perusini, Lugdunensis & ciuitas Balneoregij: quæ licèt humilis sit, tamen clarissima & Deo gratissima videri debet, cui tantum sidus producere datum est. Rogat prætereà istius Ordinis reuerendissimorum Patrum Iohannes de Aragonia, eiusdem serenissimi regis Ferdinandi illustris proles: qui sanctos, qui in eo Ordine claruerunt, religiosiùs veneratur & colit. Exigit deniquè suo iure beati Francisci sancta religio, cuius alumnus, vel iusta petenti deesse non potes. Exigit & ipse sanctus ex promissione, omnipotentis Dei nomine facta strenuè militantibus, quòd illorum laudes cantet Ecclesia. Ecclesiastici 44.

Actor. 9.

Hucusquè ex Oratione Octauiani de Vita S. Bonauenturæ, omissis nonnullis parùm ad vitæ historiam attinentibus.

DE DIVISIONE APOSTOLORVM, QVAE CELEBRATUR 15. *Iulij, nonnihil inueniet Lector in sermone Chrysostomi, qui infrà habetur* 30. *Iulij.*

VITA

VITA BEATI IACOBI NISIBITAE EPISCOPI, AVTHORE THEODORETO CYRI EPISCOPO, *interprete verò Gentiano Herueto, viro doctißimo.*

Habetur in Philotheo, vel sanctorum Patrum historia.

MOses ille diuinus legislator, qui imum maris fundũ aperuit, & inundatione aquarum aridam obruit solitudinẽ, & alia omnia fecit miracula, scripsit res gestas eorum sanctorum, qui fuêre antiquitùs: non ea vius sapientia, quam acceperat ab Aegyptijs, sed splendore gratię accepto à superis. Vndenàm enim alioquì Abelis didicisset virtutẽm, & Enoch virtutis studium, & Noë iustitiam, & Melchisedec pium sacerdotium, Abrahę vocationem, fidem, fortitudinem, &, quæ ei magnæ erat curæ, hospitalitatem, vulgò iactatum filij sacrificium, & aliorum, quæ ab eo præclarè gesta sunt, catalogum: & vt in summa dicam, diuinorum virorum certamina, victorias, præconia, nisì intelligentis diuinique spiritûs radios accepisset? Hoc mihi quoque in præsentia opùs est auxilio, qui conor eorum vitam scribere sanctorum, qui parùm ante nos & nostris temporibus claruêre, & velutì quasdam leges ijs, qui imitari volent, velim proponere. Horum ergò sunt preces inuocandæ, & incipiendum est narrare. IVLII. 15. Exod. 14. Exod. 17. Actor. 7.

Nisibis est ciuitas in confinio regni Romanorum & Persarum, quę olim quidem erat Romanis vectigalis, & eorum parebat imperio. Ex ea ortus magnus ille Iacobus, solitariam vitam & quietam est amplexus: & altissimorum montium occupatis verticibus, in eis vitam egit, vêre quidem & æstate & autumno vtens syluis, & pro tecto habens cęlum: tempore autem hyemis, antrum ipsum excipiebat, quod ei paruum præbebat tegumentum. Habebat autem alimentum, non quod cum labore nascitur & seritur, sed quod sua sponte producitur. Nam ex syluestribus colligens arboribus fructus, qui spontè nascuntur, & ex herbis eas, quæ sunt esculentæ, & habent instar olerum, ex ijs dabat corpori ea, quæ satìs erant ad viuendum, ignis vsum recusans. Vsus quoquè lanę erat ei superuacaneus. Asperrimi enim caprarum villi, eius vsum implebant. Ex eis ipsi fiebat & tunica, & simplex amiculum. Ità corpus affligẽs, spiritale alimentum assiduè exhibebat animo, & cogitationis facultatem expurgans contemplantem, & diuini spiritûs perspicuum efficiens speculum, reuelata facie, ex diuini Apostoli sententia, gloriam Domini speculans, in eandem transformabatur imaginem, à gloria in gloriam, tanquàm à spiritu Domini. Hinc quæ ei erat in Deum fiducia, augebatur in dies, & à Deo petẽs, quæ oportebat petere, ea statìm accipiebat. Porrò autem hinc quoquè futura prędidebat propheticè, & virtutem ad facienda miracula à sanctissimi spiritûs accipiebat gratia. Ex his pauca narrabo, & Apostolici eius splendoris radium ijs, qui nesciunt, aperiam. Nisibis patria S. Iacobi. Degit solitarius. Cibus eius. Vestis aspersima. 2. Cor. 3.

Vigebat illo tempore in simulacra hominum insania, & inanimę quidem statuæ diuinum cultum sibi vendicabant: Dei autem cultus negligebatur à plurimis: contemptui aũt habebantur, q eorum ebrietatis nolebant esse participes, quiq; perfecta virtute p̃diti, ea quæ sunt, discernebant: & simulacrorũ quidem videbant imbecillitatem, vniuersorum aũt adorabant opificem. Illo tempore Iacobus venerat in Persidem, visurus plantas verę religionis, & ei quam par erat, curam adhibiturus. Cùm is autem fontem trãsmitteret, puellę quędam, quę pannos lauabant, & vestes pedibus emũdabant, ne nouũ quidem, & qui decẽtem præ se ferebat grauitatem, sunt reueritæ habitũ: sed exuto pudore & perfricta facie, & impudentibus oculis diuinũ hominem adspiciebãt, neq; capita operientes, neq; vestes, quas succinxerant, demittentes. Hoc cùm ægrè tulisset homo Dei, & vellet Dei virtutẽ in tẽpore ostendere, vt facto miraculo liberaret ab impietate, fontem quidem est execratus, & fluentũ confestìm euanuit: puellas quoq; est execratus, & impudentem earum iuuentutem castigauit, canis ante tempus inductis. Et sermonem factũ est consecutum, mutatusq; est nigror pilorum, & similes euaserunt nupèr plantatis arboribus, quæ vêre circuntectę sunt Venit in Persidem. Maledicit fonti & puellis, vt eas Domino lucretur.

fo-

folijs autumnalibus. Eæ autem cùm sic sensissent supplicium, (Nam & fontis fluenta effugerât, & sua inuicèm capita intuentes, videbant repentinam illam mutationem) cursu ad vrbem contenderunt, renunciaturq; illud, quod acciderat. Illi autem cùm accurrissent, & magnum Iacobum ostendissent, rogauerût vt iram compesceret, & supplicium remitteret. Ille autem non diù cunctatus, Domino quidem preces obtulit, fluenta autem rursùs scatere iussit. Illa verò mox rursùs è suis emanârunt penetralibus, iussi deriuata nutibus. Illi autem cùm hoc impetrâssent, petebant vt filiarum quoquè suarum crinibus color suus redderetur. Aiunt autem eum hoc quoquè concessisse, requisijsse autem puellas, quæ illam acceperant disciplinam: & quoniam non venerunt, reliquisse supplicium, documentum temperantiæ & argumentum moderationis, & diuinæ virtutis perpetuum & euidens monimentum.

Restituit fontem.

Tale est noui huius Mosis miraculum: quod quidem non factum est virgæ percussione, sed operationem accepit signo Crucis. Ego autem præter miraculum, valdè quoquè miror mansuetudinem. Neq; enim vt magnus Eliseus, impudentes illas puellas vrsis tradidit immanibus: sed quadam innoxia disciplina, & quæ dedecoris parùm habebat, vsus, pietatem simul docuit & moderationem. Hæc autem dixi, non vt prophetam sæuitiç accusem, (absit, vt adeò insaniam) sed vt ostendam, quòd cùm eandē haberet virtutem, ea effecit, quæ congruebant Christi mansuetudini & nouo Testamento.

Vis signi Crucis.

4. Reg. 2.

Is cùm aliquandò vidisset iudicem Persam, iniquam tulisse sententiam, quendam maximum lapidem, qui propè situs erat, execratus, iussit eum conteri & dispergi, & illius iniquam arguere sententiam. Lapide autem statìm cōminuto in particulas innumerabiles, conterriti fuêre qui aderant: horrore autem plenus iudex, reuocauit quidem priorem, alteram autem iustam tulit sententiam. Et hîc quoq; suum Dominum est imitatus: qui cùm vellet ostendere, se sua sponte ac libentem subire passionē, & facilè, si voluisset, punijsset sceleratos, non eis intulit supplicium, sed ficū inanimam verbo arefaciens, suam ostendit virtutem. Hanc ipse quoq; imitans clementiā, non punijt iniustum iudicem, sed ictu lapidis illum docuit iustitiam. Cùm his rebus esset insignis, & omnibus amabilis, & in ore omnium versaretur, trahitur ad munus pōtificatûs, & suæ patriæ pficitur. Cùm illā aût montanam viuendi mutâsset rationē, & ciuilem vitæ consuetudinem non ex sui animi cepisset sententia, neq; cibum mutauit, nec vestitum: sed loca quidem erant mutata, vitæ autem institutio nullam accipiebat mutationem. Crescebant verò labores, & erant longè maiores prioribus. Ieiunio enim, & cubili humi strato, & sacco, quo induebatur, accesserant etiam omninò curæ eorum, qui indigebant: vt de viduis, inquam, esset solicitus, & prouideret orphanis, & eos, qui iniuriam faciebant, argueret, & ijs, quibus fiebat iniuria, iustum adferret auxilium. Et quid opùs est omnia recensere apud eos, qui nórunt quænam illis competant, qui hanc suscepêre curationem? Insigniter autem ille tales amplectebatur labores, vt qui ouium Dominum insigniter & cuperet, & timeret. Quo autem virtutis opes colligebat maiores, eo maiore sanctissimi spiritûs fruebat gratia.

Magno miraculo cogit iudicē reuocare iniquā sententiam.

Matt. 21.

Creatur Episcopus Nisibis.

Nec victū, nec vestem mutat.

Cura pauperum &c.

Et cùm aliquandò ei in vicum quendam aut oppidum iter esset, (neque enim locum satis teneo) ad eum accedunt quidam pauperes, vnumquempiam ex eis, qui cum eis versabantur, tanquàm mortuum proponentes, & quç ad illum sepeliendum erant necessaria, supplices ab eo postulantes. Ille autem concessit quidem rogantibus: Deo autem preces obtulit tanquàm pro mortuo, rogans vt ei remitteret, quæ in vita peccauerat, & eum in chorum iustorum dignaretur admittere. Hæc autem cùm dicerentur, eius, qui tunc mortem simulabat, euolauit anima: suppeditata sunt autem corpori tegumenta. Postquàm autem parùm processisset homo admirabilis, iubebant eum, qui iacebat, surgere, ij qui actum cōposuerant. Postq̃ aût viderût eum nō exaudire, & quod simulabatur, id verū euasisse, & in verā faciem mutatā esse personam: ad magnū quidem adeunt Iacobum, suppliciter aût obsecrantes, & ad pedes eius prouoluti, & actûs quem temerè agendum susceperant, dicentes causam fuisse paupertatem, rogabant vt suum eis remitteret delictum, & ei, qui iacebat, ablatam restitueret animam. Domini itaque imitans clementiam, & preces exaudijt, & ostendit miraculum: vt qui vitam precibus ablatam, per preces iacenti restituerit. Hoc autem mihi quidem videtur esse simile magni Petri miraculo, qui Ananiam & Sa-

Fraus pauperū punit.

Disce hinc, quàm nō sit rectè, orare pro defunctis.

Excitat mortuum.

Actor. 5.

Saphiram suffuratos mentitosque morti tradidit. Etenim hic quoquè similiter eius, qui veritatem erat furatus,& mendacio erat vsus, abstulit animam. Sed ille quidem cùm furtum cognouisset,(reuelauerat enim gratia spiritûs) intulit supplicium : hic autem actûs argumentum nesciens,obtulit quidem preces: stitit autem vitæ cursum ei,qui simulauerat. Et diuinus quidem Apostolus mortuos à calamitate minimè eripuit:(Salutaris enim prędicationis initia metu opùs habebant) hic autem cùm esset refectus gratia Apostolica,& punijt ad tempus,& pœnam mox remisit. Hoc eñ opùs habebat is,'qui esset lucrifacturus eos,qui offenderunt.

Sedenim & est eundum ad alia, & sunt illa breuiter exponenda. Postquàm enim Arrius,in vnigenitum filium & sanctissimum spiritum maledicti blasphemiæq;pater & opifex,in eum,qui ipsum fecerat, linguam mouens, impleuit Aegyptum tumultu & perturbatione: Constantinus autem Imperator maximus, gregis nostri Zorobabel : (Illius enim instàr,vniuersam piorum captiuitatem reduxit ab exilio:& diuina templa humì disiecta,in altum erexit & excitauit) postquàm ergò is omnes ecclesiarum præsides illo tempore congregauit Niceæ, venit cum alijs magnus quoquè Iacobus,pro veris decertaturus decretis,vt vir fortis & princeps totius phalangis. Romanorum enim imperio tunc parebat Nisibis. Postquàm autem fuit dimissus sacer ille conuentus,& vnusquisque in sua est reuersus,redijt hic quoq;, tanquàm vir fortis victoria potitus,exultans propter trophæa pietatis. Arrius serit hæresin. Synodo Nicenæ s. Iacobus interest.

Cùm autem aliquantum processisset temporis, Imperator quidem magnus & admirabilis excessit è vita cum coronis pietatis. Illius autem filij fuêre hæredes imperij orbis terrę. Tunc rex Persarum,cui nomen erat Sapores,cõtemptis filijs,vt quorum potentia non esset patri æqualis, bellum admouit aduersùs Nisibim, magnis & equitum & peditum copijs. Duxit autem elephantos quoquè quamplurimos,& ad vrbem obsidendam diuiso exercitu,eam circunsedit,& machinas extruxit,vallosque figens,& quod inter eos intercedit, ramis tanquàm cratibus contextis obstruens, iussit militibus, vt aggerem extruerent, & turres contra turres excitarent. Deindè illic sagittarios collocans,& in eos,qui erant super muros tela iubens mittere: alios iussit inferiùs fodere, murosque subruere. Postquàm autem omnia illi erant irrita & inania,vt quæ viri diuini dissoluerentur precibus: postremò cùm fluuij præterfluentis,multitudine hominum fretus, fluxum prohibuisset, extructisque muris,& ad retinendum comparatis impedimentis, fluuij plurimum collegisset, id totum simul immisit in mœnia,eo vsus,tanquàm aliqua vehementissima machina. Ea verò aquæ insultum non tulerunt:sed impetu concussa,in illa parte funditùs corruerunt. Illi verò magnum clamorem sustulerunt,vtpotè quòd vrbs iam esset captu facilis. habitãtium enim ciuium magnum numerum ignorabant. Distulêre tamen irrumpere,cùm viderent non posse vrbem adiri propter aquas. Cùm ergò procùl recessissent, vtpotè quòd labor eis esset cessaturus,quiescebant ipsi,& equos curabant. Qui autem vrbem habitabant,ex animo conuersi erant ad supplicationes, magnum Iacobum habentes intercessorem. Qui autem ętate adhuc vigebant,omnes quàm maxima poterant contentione rursùs ædificabant, nec pulchritudinis, nec concinnę compagis vllam curam gerentes,sed omnia temerè componentes,& lapides,& lateres,& quicquid portabat quilibet : vnaque nocte opus tantum processit, & in tantam creuit altitudinem, vt & satis esset ad arcẽdum cursum equorum, & hominũ ascensum absq; scalis. Tunc omnes ab homine Dei petunt supplices,vt & in muris se ostendat, & tela execrationum iaculetur in hostes . Is verò exoratus ascendit, & eorum plurima millia contemplatus, à Deo supplex petijt,vt in eos immitteret nubem cyniphum & culicum. Et is quidem dixit: Deus verò emisit,ab eo tanquàm à Mose exoratus, & viri quidem diuinis telis vulnerabantur:equi autem ac elephanti ruptis vinculis fugiebant,huc & illuc dispersi, vt qui non possent illos ferre aculeos. Rex Persarũ obsidet Nisibim. Precib' suis vir sanctus totũ Persarũ exercitũ debilitat.

Cùm itaque vidisset rex impius, & machinas nulli sibi fuisse vsui, & aquę irruptionem fuisse inutilem : (Murus enim , qui corruerat , rursùs fuerat ędificatus) & omnem exercitum & affligi laboribus , & malè se habere sub dio, & vexari à plaga immissa diuinitùs : vidisset autem diuinum quoquè hominem super muros ambulantem, & coniecisset ipsum Imperatorem ei prę esse operi, (Sibi enim visus erat & purpura indutus, & redimitus diademate) indignatus quidem est in eos, qui

cum

cum decepissent, & vt bellum moueret, persuasissent, & dixissent non adesse Imperatorem: & cùm eos damnâsset capitis, dimisit exercitum, & in suam regiã redijt quàm citissimè. Hæc in hoc quoq; Ezechia Deus fecit miracula, non illis minora, sed etiam maiora, vt mihi quidem videtur. Quòd enim cùm corruisset murus, vrbs non capta fuerit, quodnam potest esse eo maius miraculum? Ego autem prçter hoc illud quoquè valdè admiror, quòd cùm vteretur execrationibus, nõ petijt vt fulgura & fulmina è cælo mitterentur, vt fecit magnus Elias, quandò ad ipsum vterque quinquagenarius venisset cum suis quinquaginta. Audiuerat enim Dominum apertè dixisse Iacobo & Iohanni, qui hocipsum conabantur facere: Nescitis cuius spiritûs sitis. & ideò non petijt, vt terra eis dehisceret: nec rogauit, vt phalanx igne consumeretur, sed vt animalculis illis sauciaretur: & cùm Dei cognouisset virtutem, tandèm mutata, edisceret pietatem & verum Dei cultum. Tantam habuit hic homo diuinus apud Deum fidutiam, tantam à superis gratiam est consecutus.

4. Reg. 19. 4. Reg. 1. Lucæ 9.

Cùm in his quotidiè versaretur, & in rebus diuinis quotidiè cresceret, cum maxima gloria hanc vitam deposuit, & ex his locis migrauit. Cùm autem præterijsset aliquantum temporis, & hoc oppidum ab eo, qui tunc imperabat, regno Persarum esset traditum, exiêrunt quidem omnes, qui in eo habitabãt: sui autem defensoris ac principis corpus ferebant, ægrè quidem ferentes & dolentes, quòd transmigrarent: canentes autem, celebrantesque virtutem fortissimi victoris. Si ille enim vixisset, ij minimè venissent ad potestatem barbarorum. Hçc cùm de viro diuino recensuerim, ad aliam transibo narrationem, rogans vt consequar eius benedictionem.

Felix eius obitus.

EX EIVSDEM THEODORETI HISTORIAE ECCLES. *lib. 2. cap. 30. nonnulla, quæ historiam obsessæ Nisibis, quæ etiam Antiochia Mygdoniæ dicitur, illustrant.*

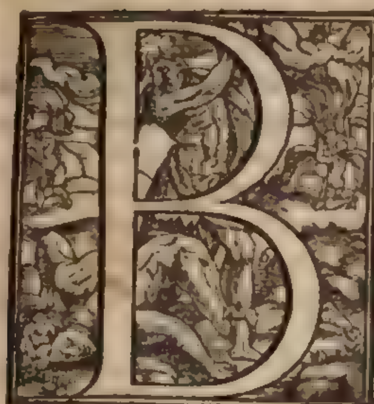
Interprete Iohanne Christophorsono.

Postridiè vbì cum omnibus copijs vrbi appropinquabat Sapores, expectabatque per disiectas muri partes in eam ingredi, cùm murum vtrinquè deintegrò ædificatum, tum laborem à se frustrà susceptum videt. Nam diuinus ille vir Iacobus suæ precationis virtute non solùm militum, aliorumq; incolarum confirmauit animos: verumetiam murum denuò extruxit, & machinis oppositis hostes irruentes repulit. Quas res perfecit non accedendo ad mœnia, sed intùs in sacrosancto templo Deum precibus enixè solicitando. Sapores autem non modò ædificandi celeritate obstupefactus est, verumetiam visione quadam perterritus. Etenim vidit in ipso muro quendam regali planè vestitu amictum, cuius purpura & diadema mirè resplendescebant. Quem Imperatorem Romanum esse suspicatus, minabatur illis mortem, qui nunciârant eum minimè adesse. Qui cùm constanter affirmarent vera esse, quæ dixerant, & Constantium Imperatorem esse Antiochiæ, intellexit cùm visionis significationem, tum Deum pro Romanis (sic enim aiebat) bellum gerere. Itaque miser rem indignatus, telum coniecit in aërem: non quòd putabat Deum se posse ferire, quem sciebat corporis expertem, sed quòd impetum insaniæ suæ sustinere non potuit.

VITA

VITA S. RAINELDIS VIRGINIS ET MARTYRIS, SORORIS BEATAE GVDILAE, PER F. *Laur. Surium ex quodam MS. codice, mutato stylo, compræhensiùs descripta.*

Eatissima Raineldis (quidam Reinildem vocant) nobilissimis orta natalibus, patrem habuit Vuitgerum, magna dignitate multisque opibus pollentem, & tum Deo, tum hominibus charum: cui coniunx fuit Amelberga cumprimis nobilis & illustris, nō minùs moribus, quàm corporis pulchritudine ornata & conspicua, sanctis dedita operibus, castitate venerabilis, atque omni integritate & honestate prædita. Ex ea verò filiū suscepit Emebertum, quem etiam Adelbertum appellant, sanctę Cameracensis ecclesiæ pastorem beatissimum: cuius gesta plena virtutibus & miraculis, in eadem ecclesia hodieq; florent: & filias, Raineldem & Gudilam. Quæ quidem puellæ, cùm à primis ætatis initijs vitæ castimoniam sectari constituissent, multique regni proceres ob nobilitatem & diuitias sibi coniuges eas optarent, illæ malebant corporis seruata integritate, sponso immortali totis visceribus adhærere, quàm spōsos admittere corruptioni obnoxios. Et cùm iam adultæ ad Dei potiùs, quàm hominum consilia & voluntatem se accommodarent, vitamque ab omni seculari vanitate & leuitate immunem ducere niterentur, etiam parētibus cælestis regni amore visum est mundo nuncium remittere, & facere, quod Dominus Iesus admonet: Nisi quis renunciauerit omnibus quæ possidet, nō potest meus esse discipulus. Hoc igitur præstare cupientes, vt possent centuplum recipere, quod Dominus promittit ità facientibus, & vitam æternam possidere, Vuitgerus sacræ religionis habitum induit: Amelberga verò coniunx eius, ab S. Autberto Cameracensi Episcopo sacrum velamen accepit, Christoque se totam dedicauit. Manserunt autem pleræque facultates eorum Raineldi & sorori eius: quibus cùm permulti potentes homines molesti essent, & eas procarentur, illæ ad eundem beatum Autbertum confugerunt, Christumque sponsum expetentes, sacro velamine ab illo donatæ sunt.

IVLII. 16. — *Eius parētes.* — *Emebertus Episcopus Cameracēs.* — *Luc. 14.* — *Matth. 19.*

Igitur sancta Raineldis, præclara Christi virgo, sicut ab ineūte ætate bonis moribus sese componere, castitati studere, diuinis operibus sedulam nauare operam cōtenderat: ità iam totis viribus eò connitens, incredibile memoratu est, quanta se affecerit inedia, quàm assiduis ieiunijs & orationib⁹ corpusculum suū macerârit. Nunq̄ à Dei laudibus promendis eius cessabat lingua: non diebus, non noctibus à psalmis & hymnis canticisque spiritualibus vel colloquijs diuinis vacandum sibi putabat. Erga pauperes Christi semper solicita & attenta, quemadmodùm eos vestiret & alimentis reficeret, nè qua re indigerent miseri, summoperè curabat. Et vt præcepto Euangelico paréret, non cogitabat de crastino: sed omnia indigentibus pro Christi amore distribuens, nihil sibi præter tenuem vitæ sustētationem retinebat. Seruis & ancillis suis crebriùs ipsa seruiebat, quàm illorum ministerijs vteretur, ità vt etiam illis recumbētibus officiosè inseruire non recusaret. Ad nudum corpus vtebatur cilicio, Crucem Domini, carnis mortificatione, iugiter in suo corpore circunferens: libenterq; sermonibus diuinis & scripturæ sacræ institutionibus, cordis admouebat aures, Mariæ ad pedes Domini residentis partem optimam eligens.

Sacrum accipit velamē Raineldis, & viuit sanctissimè. — *Matth. 6.* — *Humilitas eius.* — *Luc. 10.*

Cumque in dies magìs ac magìs carne edomanda spiritū roboraret, nudis semper pedibus virgo tam nobilis & tenera incedebat, prostrataque ad preces, non rarò noctem diemque sanctum opus illud continuabat. Cibum vix vnquàm, nisì semèl in die capiebat, idque parcissimè, modico pane hordeaceo & aqua contenta. Lectum sericis pānis & magni precij operimentis instratum, vt habet nobilium consuetudo, planè respuebat, in cinere & cilicio se reponere gestiens. Sed cùm nihil præter Christum habere concupisceret, cum sancta sorore sua Gudila Lobiense cœnobium adijt, beatissimo Petro Apostolorum Principi omnia sua oblatura. Pulsans autē fores monasterij, audiuit à fratribus loci illius, ex quo die fundatum esset illud monasterium,

Nudis pedibus semper ingreditur. — *Eius cibus. Lectus.*

nunquàm licuisse fœminis in illud ingredi. Id vbi sancta virgo Gudila audiuit, indè recessit. At soror eius Raineldis pro templi foribus sese prosternens, omnipotentem Deum tres continuos dies, nihil interim aut edẽs aut bibens, pijs precibus & lachrymis pulsare non destitit, donèc ille, qui nunquàm deseruit sperantes in se, signa potẽtiæ suæ mirabiliter declarauit. Nam tertia nocte, cunctis fratribus quiescẽtibus, ostia monasterij diuina virtus aperuit, & nullo mortalium manus admouente, signa suos dedêre sonos. Excitantur ergò fratres, concurrunt vndiquè, & sanctam virginem in crucis forma coram imagine Saluatoris prostratã cernũt, sciscitantur ex ea, quid actũ sit, aut qua ratione intrò ingressa sit. Respondet illa: Vos quidem parùm humani, me peccatricem intromittere noluistis: at ille, sine cuius benignitate nec formica viuit, cuius misericordia angeli viuunt in cælis, cuius sapientia omnia fecit in pondere, numero & mensura, qui seipsum Deo patri sacrificium obtulit pro totius mundi salute, qui peccatoribus ob admissa peccata cum gemitu & lachrymis veniam poscentibus nunquàm defuit, huius templi ianuas mihi peccatrici patefecit, & sua virtute patefacto aditu, me, sicut videtis, huc introduxit.

Diuinitùs aperiuntur fores monasterij. *Sap. 11.*

His auditis, Abbas monasterij cum fratribus ad pedes illius prócidit, & vt pro ipsis Dominum deprecaretur, cum lachrymis rogauit. At sancta virgo, cùm se inuicèm benignè & comiter salutâssent, humili corde & mẽte promptissima, vt erat Deo deuota & valdè religiosa, positis humì genibus, ad vestigia eorum prouoluta, orabat vt tantorum patrum precibus commendari apud Dominum mereretur. Deindè honorificè & cum multa deuotione ab eis suscepta, animi sui propositum illis explicauit, & * Sanctas cum quinq; villis & ad eas attinentibus, beato Petro Apostolo donauit, vt per eum ad cæli palatia introduci mereretur. Accepta indè benedictione à patre monasterij & fratribus, inanis gloriæ & humanæ laudis fumos vitare, & maioris certaminis cursum conficere volens, ad sanctam ciuitatem Hierusalem, vno tantùm famulo vnaque ancilla contenta, profecta est. Vbì biennio singula quæque loca, in quibus Saluator versatus fuerat, perlustrauit, àc si ipsum Dominum in corpore præsentem haberet. Delectabatur sanè eo labore, & tanquàm vberrimis refecta epulis, corpus suum, quantùm humana imbecillitas ferre poterat, excruciabat.

Multa largitur Lobiensibus. *It Hierosolymam.*

Septennio indè euoluto, preciosissimis aucta sanctorum reliquijs, parte quadam sepulcri Dominici, & ligni Crucis, vestisque beatissimæ matris Dei, alijsq; multis, ad patriam reuertitur, * Sanctas ingreditur, à familia & cunctis loci eius indigenis cum summa exultatione excipitur. Deincèps verò ità vixit, vt humanum modum excedere videretur. Nam velut in ecstasi posita, terrenis omnibus proculcatis & cælestibus inhians, miraculis quoquè & virtutibus coruscans, rerum diuinarum contemplationi vacabat. Cùm autem propter hominum flagitia Dominus Barbaros sæuire permitteret, illi in Gallias irruentes, multos trucidârunt, flammisque omnia vastantes, magnam Christianis cladem attulerunt. In ea rerum perturbatione alijs se in specus, alijs in montium cauernas abdentibus, nobilioribus verò & potẽtioribus in municipia & fortissima castella se recipientibus, hæc CHRISTI virgo nec minis impelli, nec amicorum blandimentis eò adduci potuit, vt locum, in quo diem claudere extremum constituerat, desereret. Dicebat autem ijs, qui eam abire compellebant: Si ego causa illius, qui vt me totumque mundum seruaret, capi, ligari, conspui, alapis cædi, flagellari, spinis coronari, deniquè ad Crucem affigi se permisit, miseram hanc & momentaneam vitam perdere reformido: quid ille dicturus est mihi, cùm in sede maiestatis suæ sederit, & coram illo signum sanctæ Crucis, in qua passus est, sub totius mundi conspectu vsqueadeò splenduerit, vt non magìs peccata, quæ confessione & pœnitentia abolita non fuerint, abscondi queant, omniumq; notitiam fugere, quàm intrà vas vitreum aqua lutulenta: cùm iusti omnes in vnitatem fidei & agnitionem filij Dei, in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi occurrerint, & in gloria Dei patris sicut sol in virtute sua fulserint: cùm deniquè electi ad gloriam, reprobi ad pœnas vocati fuerint: quid tum, inquam, dicturus ille mihi est, si hanc vitam miseram, & quæ vix vnius horæ spatium referre videatur, pro eius amore contemnere nolim? Hæc illa dicente, cæteri quidem omnes fugæ se mandârunt: ipsa verò sola permansit cum duobus magìs ei familiaribus, Grimoaldo Subdiacono & Gundulpho ministro.

Alij hos Hunnos, alij Nortmannos fuisse volunt. *Ephes. 4.* *Matth. 13.*

Irru-

Irruentibus igitur Barbaris, virgo Christi sancto spiritu plena, & in sponsi sui amore solidata, cum illis, quos diximus, more suo ad preces confugit, & coram altari in ęde beatissimi Quintini martyris in Crucis forma se prostrauit: vt sicut ille sui redemptoris fidelis testis fuit martyrij palmam referendo, sic ipsa apud martyris memoriam eiusdem testimonij Christi particeps effici mereretur. In ipsam verò ædem irrumpebant Barbari, instàr immanissimarum belluarum humanum sanguinem sitientes, arreptisque sanctæ virginis capillis, circunquaquè eam trahebant, fustibus & flagellis eam cædentes, tundentes calcibus, & colaphos ei infringentes, multisque iniurijs, ludibrijs & plagis crudelissimis eam afficientes. Tum illa Domino hilari mente psallebat: Benedictus es Domine Deus omnipotens, pater Domini nostri Iesu Christi, qui donâsti mihi peccatrici, non meritis meis, sed gratia vnigeniti filij tui, id quod semper amaui, quod toto pectore ab infantia concupiui. Non enim confundentur in ęternum, qui sperāt in te, nec derelinquis sperantes in te: porrò humilias eos, qui sua virtute gloriantur. Tu es enim Deus benedictus in secula seculorum, Amen. Barbari eā crudelissimè tractāt.

Compellentibus indè Barbaris, vt ceruicem extenderet, flexo poplite virili animo sustinebat ferientis ictum, præ gaudio lachrymans, & has fundens preces: Gratias tibi ago Domine Iesu Christe, quòd me dignatus es in ancillarum tuarum numero computare vel vltimam, quodque merui pro tui nominis honore plagis & contumelijs affici, & cursum mei certaminis in te consummare. Accipe ergò nunc spiritum meum.

His dictis, ceruicem porrexit carnifici, & capite cęsa, ad Christum euolauit. Porrò beatus Grimoaldus Subdiaconus itidèm capite plexus est: Gundulphus verò tribus in eius cerebrum adactis clauis, vitam finiuit. Ea cædè peracta, volebant satellites satanæ templum inflammare, & cum illo pariter sanctos martyres comburere: sed meritis beatæ Raineldis impediti, nullo modo id consequi potuère, coactique sunt, re infecta, cum ignominia abire. Capite truncatur.

Cæsa est CHRISTI sponsa Raineldis cum socijs duobus decimoseptimo Calendas Augusti: cumque iam recessissent cruentissimi latrones, oues CHRISTI, quas sua immanitate in fugam compulerant, paulatìm sese colligentes, quotquot eorum manus euaserant, domum se receperunt, inuentaque sanctorum corpora necdum humata, terra condiderunt in templo suprà memorato. Posteà volente Deo glorificare martyris suæ memoriam, & ostendere fidelibus suis, quanti apud ipsum meriti esset, cuidam paralytico septem annos membrorum dissolutionem perpesso, reuelatum est, vt ad sanctæ virginis tumulum se curaret deportari. Fecit ille, vt erat in visione iussus, & simulatquè tetigit eius monumentum, adeò plantę eius & cętera membra omnia confirmata sunt, vt nunquàm eo morbo laborâsse videretur. Itaque multi febribus alijsque diuersis vexati morbis, eius auditis miraculis, & è propinquis & longinquis locis ad eius sepulcrum aduolârunt, Deique beneficijs & sanctissimæ martyris adiuti meritis, Deum glorificantes, cum exultatione ad suos recedebant incolumes. Multi cæci & claudi, reddita luce & ingrediendi facultate, cum ingenti gaudio domum redibant. Longum verò esset singulatìm commemorare, quanta per eam Dominus populo suo beneficia præstiterit: & certè veremur, nè lectori fastidium adferamus. Eorum autem certa indicia, pendentibus cereis oculis, manibus, pedibus, alijsque membris humanorum corporum, à quibus eius meritis morbi depulsi fuère, eo in loco in virtutis eius testimonium permansērūt, donèc propter peccata plebis, ecclesia illa exusta est. Porrò anno Christi octingentesimo sexto sacratissimum corpus eius eleuatum est, & sub trium vicinorum Episcoporum præsentia, cum magnis Cleri psallentis & populi laudibus, in theca argentea repositum est. Ad eius tumulum sanatur paralyticus. Itē perplures alij. Corpus eius in theca argentea reponitur.

Non multis indè labentibus annis, cuiusdam nobilissimi viri filius studio literarum accensus, *Sanctas oppidum ad Rheni ripam situm, vbì natus fuerat, deserens, vbì in hanc regionem venit, *Sanctas Brabātiæ ingressus, & à quodam docto presbytero hospitio benignè exceptus est. Cumque aliquandiù discendi causa apud presbyterum illum adolescens morari constituisset, & quòd benè moratus videretur, libera ei data esset facultas quotiès vellet in templum ingrediendi, nocte quadam, custodibus somno oppressis, effracta theca, caput sanctæ Raineldis cum libello, in quo eius

gesta scripta erant, furatus abscessit. Sed cùm ad paternas reuertisset ædes cum sacris pignoribus, quanto se scelere obstrinxisset, quantiq; esset meriti virgo, cuius abstulisset caput, ciues eius loci latére non potuit. Nam mox à dæmone arreptus, tam immaniter vexatus est, vt vix in illo spiritus relictus videretur. Ea re valdè consternati parentes eius, quòd ipsis vnicus esset filius, cum multis lachrymis, deuota mēte & demissis precibus diuinam misericordiam anxiè implorârūt, vt sanctissimæ virginis meritis vnicum pignus ipsorum sanare dignaretur. Promiserūt autem Deo, se in honorem ipsius & sanctæ Raineldis monasterium virginū ædificaturos, si salus filio instauraretur. Eo nuncupato voto, iuuenis pulso dæmone reualuit, & deincèps Deo deuotus vixit: parentes autem eius monasterium virginum propè * Sanctense oppidum in prædio suo * Elchina condiderunt, atque ibì Dei seruitio deuotè se mācipantes, cursum vitæ feliciter exegerunt. Rogemus nos, vt sanctæ virginis adiuuantibus meritis gloriosis, ad eius societatem pertingere mereamur: præstāte Domino nostro IESV Christo, cui cum Patre & spiritu sancto est honor & potestas & imperium per infinita secula seculorum, Amen.

Vexatur à dęmone sacrilegus.

SANCTI ALEXII VIRI DEI VITA, EX SIMEONE METAPHRASTE.

17. IVLII.

VIT vir pius Romæ, nomine Euphemianus, diuis Archadio & Honorio Imperatorib', Senator magnus: cui tria erant seruorum millia, qui zonis aureis & vestimentis sericis induebantur. Nullos autem susceperat filios, quoniam vxorē habebat sterilem. Optimus hic erat vir. Ternas domì suæ mēsas instruebat pro viduis, & pupillis, & peregrinis, & pauperibus, & ægrotantibus. Ipse verò hora nona cum monachis peregrinis panem edebat. Et si quandò minùs in pauperes benignus & misericors extitisset, prostratus in faciem suam, dicebat: Non sum dignus, qui ambulē in terra Dei mei. Huic erat vxor Aglais nomine, mulier fidelis ac timens Deum, & erga pauperes benigna ac liberalis. Quę cùm esset sine liberis, Deum orabat, vt sibi filium largiretur, in quo vir eius cōquiesceret, & animum oblectaret. Et recordatus est eius Deus, largitusque est ipsi filium, vt senectutis solatium haberet. Et baptizauerunt eum, imposueruntque illi nomen Alexio. Quem, cùm sex esset annorum, Grammaticæ rudimētis imbuendum, & historiæ Ecclesiasticæ cognitione, atque arte oratoria erudiēdum curârunt. Itaque doctissimus euasit.

Euphemiani hospitalitas insignis.

Alexius admouetur literis.

Verùm cùm adoleuisset, Matrimonio, inquit Euphemianus ad coniugem suam, coniūgamus charissimum filium nostrum. At illa prócidit ad pedes eius, Confirmet, inquiens, Deus id, quod dixisti. Nuptias celebra dulcissimi filij nostri, vt videam ex eo prolem, & lætetur animus meus: & adhuc egenis & pauperibus auxiliabor. Puellam igitur ei regij sanguinis desponderunt, & coronârunt eos in templo S. Bonifacij, adhibitis venerandis sacerdotibus: totumque diem hilariter vsque ad vesperam transegérunt. Tunc Euphemianus: Ingredere, inquit, fili ad sponsam, & cognosce coniugem tuam. Qui in thalamum ingressus, eam in sella sedentem inuénit, annulumque suum & caput baltei, in velo purpureo inuoluta, ei tradidit: Accipe, inquiens, hæc atque serua: & Deus erit inter me & te, donèc illi placebit. Et in cubiculum suum ingrediens, ex proprijs diuitijs sumpsit: & ad portum descendens, nauem inuénit, in eamq; conscendit, ac Laodiceam peruénit. Cumque è naui egressus esset, agasones reperit, quibus se itineris comitem adiunxit, donèc Edessam Mesopotamiæ vrbem, vbi Domini IESV imago seruatur non manufacta, quam ipse dedit Abagaro in vita sua, peruénit. Hìc omnia bona sua vendidit, pauperibusque distribuit. Atque vestimentis vilibus indutus, & in vestibulo templi Dominæ nostræ Dei genitricis manēs, si qd acci-

Valedicit sponsæ, & peregrè abit.

Viuit pauper apud Edessam.

accipiebat, id egenis senibus nutriendis impēdebat. Et cùm faciem quidem in medio brachij demissam teneret, cor eius Deo vacabat.

Mater autem die, quæ celebratas nuptias cōsecuta est, in cubiculum suum ingressa, fenestram clausit, saccumque strauit ac cinerem, atque ibì iacebat: Non surgam, inquiens, priùs, quàm didicero, quid filio meo vnigenito factum sit. At nurus ad socrū conuersa: Neq; ego, inquit, à te discedam, & turturem imitabor: quæ solitudinis amās, quandò maritus eius, quem vnicū habet, captus est, mœrens eum in conuallibus quęritat. Sic ego forti animo feram & expectabo, dum audiam, quid viro meo, qui pręclaram viuendi rationem elegit, acciderit. Pater autem, cùm post nuptiarum diem filius non inueniretur, omnes ferè seruos ad eum quærendum dimisit. Quorum è numero cùm quidam Edessam peruenissent, ei minimè ab ipsis cognito eleemosynam dederunt. Ipse verò & agnouit eos, & gratias egit Deo, qui se dignum fecisset, vt eleemosynam à seruis suis domesticis acciperet. Serui autem redeuntes, Domino suo nunciauerunt, se filium eius non inuenisse.

At Alexius, cùm decem & septem annos in vestibulo ædis Dominæ nostræ Dei genitricis trāsegisset, Deoque gratus esset, imago ipsius beatæ Virginis sic ædis custodem est allocuta: Introducito huc virum illum Dei, qui dignus est regno cælorū: nam oratio eius, sicut incensum, ascendit in conspectu Dei, & spiritus sanctus super eum requiescit. Introductus igitur, cùm celebris omibus fieret, ipse vt humanam gloriam fugeret, Tarsum Ciliciæ ad sancti Pauli templum ire decreuit, vbì nemini notus foret. Sed naui conscensa, vi tempestatis Romam appulit. Itaque: Viuit, inquit, Dominus Deus meus, non ero cuiquam grauis: sed domum patris accedam, cùm sim omnibus ignotus. Cùm igitur patri è magno palatio multis comitātibus redeunti occurrisset, Serue, inquit, Dei, benignitatem exerce in me abiectum & pauperem, domique tuæ admitte, vt de micis, quæ cadunt è mensa tua, cum seruis tuis domesticis edam: Et Deus sanctus benedicet temporibus tuis, & si qui tuorum peręgrinātur, eos tibi reddet incolumes. Audita peregrinorum mentione Euphemianus, lætus, quòd eiusmodì pauperi factus esset obuiàm, & filij sui vnigeniti recordatus, conuocatis seruis suis: Quis, inquit, ex vobis huic pauperi vult deseruire, & liber erit omnibus diebus vitæ suæ, atque etiam hæreditatem accipiet è domo mea? Eum in vestibulo domûs constituite, vt quotiescunquè ingrediar & egrediar, illum videam. Nulla eum re mensæ meæ defraudate.

Diuinitùs eius sanctitas declaratur.

In domo paterna viuit ignotus.

Cùm autem vespera aduenisset, & silentium esset, quidam è seruis eum affligebant, quidam alapis cædebant, alij vellebant capillum: alij sordes in caput eius effundebant. Ipse verò hæc diaboli opera fieri considerans, omnia patienti & læto animo sustinebat. Quodam autem die cùm Archiepiscopus sacra faceret, & sacrificio diuus Imperator interęsset, audita est vox diuinitùs, dicens: Venite, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Quamobrèm timor & admiratio cunctos inuasit. Et ceciderunt in facies suas, clamantes: Miserere nostrì, Domine. Secūdò autē audita est vox ex altari, dicens: Quærite virum Dei, & orabit pro Roma, & res prosperè cedet. Die autem parasceue è corpore egredietur. Eo die igitur summo manè cùm omnes in sancti Petri templum conuenissent, vt intelligerent, vbinàm vir ille Dei esset, arcanæ vocis monitu dictum est, vt in ædibus Euphemiani virum Dei conquirerent. Tum sacratissimus Imperator ad Euphemianum: Tantum, inquit, munus domì habebas, & nobis id non significâsti?

Multa patitur.

Matt. 11.

At Dei vir cùm sciret vitæ suæ finem appropinquare: Affer huc, inquit ministro suo, frater chartam & atramentum. Scripsitque totam vitam suam, & arcana, quæ inter se & patrem ac matrem sponsamque suam intercesserant, & quicquid ei dixerat in thalamo, cùm illi dedit annulum aureum, & caput baltei in velo purpureo inuoluta, vt à parentibus agnosceretur. Decreuit igitur diuus Imperator, vt Euphemiani domus peteretur, ibique vir Dei quæreretur. Euphemianus autem seruis suis iussit, vt ad suscipiendum Imperatorem domum ornarent, & scamna sellasque disponerēt. Sponsa verò stans in solario spectabat, quid sibi vellet ea perturbatio, & quæ dicerentur ac fierēt. At Alexij minister ad dominam suam: Num, inquit, hic pauper est vir Dei? Magna profectò & præclara signa in ipso perspicio. Quolibet enim Dominicó die sancta

Nota abstinentiam. mysteria suscipit, cibusque eius tenuis, & potus duæ sunt aquę vnciæ. Ad hæc quidam è seruis affligunt eum, nonnulli alapis cædunt, alij vellunt capillos, multi sordes in caput eius effundunt, quæ ille perfert æquo animo.

Interim Euphemianus accedens, Alexium, cui neque vox, neque auditus erat, alloquebatur: retectaque eius facie, tanquàm Angeli splendidam vidit. Cumque defunctum esse, & chartã manu continere animaduertisset, conatus est eam tollere, sed non potuit. Itaque veniens ad Imperatorem: Inuentus est, inquit, is, quem pietas vestra conquirit: sed cessit è vita, & chartam manu tenet, quam nobis dimittere non vult. Tunc diuus Imperator lectum in medio secreti cubiculi sterni iubet, in eoque ipsum collocari. Archiepiscopus autem, & diuus Imperator consurgentes, ceciderunt in facies suas, atque dixerunt: Da nobis chartam, vt videamus, qui sis, & quid sibi velint ea, quæ in charta conscripta sunt. Et confestim chartam ipsis tradidit, quam Aëtio sacrosanctæ Ecclesiæ Cancellario legendam dederunt. Dum autem legeretur, magnum est silentium consecutum. Sed cùm ad eum locum peruentum esset, vbi de parentibus, deque sponsa fiebat mentio, & quemadmodùm ipsi annulum aureum, & baltei caput in velo purpureo conuoluta tradidisset, tunc Euphemianus excitatus canos diuellere, & cursu ad venerabile corpus contendere, atque illud complecti, & magna cum affectione osculari, ac dicere: Heu me miserum, domine mi, cur sic mecum egisti? Cur hanc animo meo afflictionem inussisti? Cur mihi te, cùm in paterna domo esses, meq; tristem ac mœstum cerneres, non aperuisti?

Post obitũ agnoscitur à suis.

Mater autem tanquàm leæna è viuario ruens, scissis vestibus, cælum obliquis oculis suspiciebat, & turbam precabatur, vt sibi locum daret. Date mihi, ô viri, dicebat, vt spem meam adspiciam. Date mihi locum, ô viri, vt membra contingam mea. Date mihi locum, ô viri, vt vnigenitum meum amplectar. Et accurrens, proiecit se super preciosum corpus filij sui, & amanter illud osculabatur, Hei mihi, inquiens, domine mi, cur nobis ità fecisti, vt affligeres animam nostram? Videbas nos in patria domo dolentes, & te nobis non patefecisti? Hei mihi, quid faciam? Quò circunspiciam? Sponsa verò lugubri veste induta, currens procidit super venerandum sponsi sui corpus: Hei mihi, inquiẽs, mi turtur solitudinis amãs, tot annos propter te vixi solitaria, & hodiè vidua relinquor, nec habeo ampliùs, quem morer, quem expectem. Porrò Archiepiscopus & Imperator iusserunt, lectum circungestari: sed populus ità premebat, vt moueri nõ posset. Tunc iussit augustissimus Imperator, vt aurum argentumq; proijceretur, quò populus ad colligendam pecuniam diuerteret. Verùm nemo fuit, qui aurum curaret: sed omnes ad venerandas reliquias concurrebant. Si quis enim eas tantùm adspiciebat, ab omni malo liberabatur. Surdi audiebant, muti loquebantur, mundabantur leprosi, dæmones fugabantur.

Nota solo reliquiarũ ei' conspectu tot edita miracula.

Sacras igitur reliquias in sancti Petri templum gestârunt, vbi diebus septem ei iusta, parentibus & sponsa præsentibus, celebrârunt. Imperator autem arcam è marmore & smaragdo faciendam curauit, in eaque corpus sanctissimum posuit XVI. Cal. Aprilis, Archadio & Honorio Imperatoribus, Innocentio autem primo Pontifice. Porrò ex arca ipsius oleum suauissimum emanauit, ex quo si quis accipiebat, quicquid postulabat, obtinebat à Deo: Cui gloria in secula seculorum, Amen.

MAR-

MARTYRIVM SANCTI MARTYRIS ATHENOGENIS, EX SIMEONE METAphraste.

Empore Diocletiani Imperatoris magna erat insania aduersùs Christianos, adeò vt venirent in periculum, quicunque ex Deo piè viuebant. Conturbabatur itaq; vniuersus orbis terrarum, sæua dominante insania. Plurimique ex propinquis etiam se inuicèm tradebāt ad mortem, pater filium, frater fratrem, amici amicos, propter metum Imperatoris. Ingressus est autem quidam Præses in ciuitatem Sebasteam, nomine Philomarchus, qui iussit canere tibicines, & cymbala pulsari ante ipsum, & sacerdotes idolorum gestātes coronas peragere sacrificia. Pro tribunali autem sedens, dixit per præconem: Audite ciues, & quicunque estis insignes, edictum Imperatoris, & accedentes sacrificate dijs. Clamauit autem vniuersa populi multitudo, dicens: Christiani sumus, nec idolis sacrificamus. Et Tyrannus multam turbam supplicio affectam sustulit de medio. Sancti verò propter Christum passi martyrium, acceperūt brauium supernæ vocationis.

IVLII 17.

Etiā propinqui inuicèm se produnt.

Apud Sebasteā multi Christiani cędūtur.

Accedēs autem ad Præsidem quidam Cornicularius, nomine Nicolaus, dixit: Domine Præses, est vir quidam nomine Athenogenes, qui est Chorepiscopus, & in errorem inducit propemodùm vniuersum orbem terræ. Pedachthone autem habitat in monasterio. Cùm hoc autem audijsset Præses, misit milites, qui eum compræhenderent. Qui cùm venissent in monasterium, & iustum illum non inuenissent, appręhēsos eius discipulos duxerunt Sebasteam. Videns verò eos Præses, iussit abduci in custodiam, & diligenter custodiri. Dixit autem militibus: Eorum quoquè Ducem mihi venemini. Ipsis verò circunspicientibus, an sanctum inuenirent alicubì, adueniens sanctus Dei in monasterium, non inuentis fratribus, it in oratorium. Flens autem dicebat ei, quæ illic stabat, Cruci: Vbi sunt fratres, quos tibi commendaui? Quis consuetas preces Deo mecū emittet? Vbi sunt pulchri rami oleæ? Nihil scio, cur hoc mihi factum sit. Erat autem sanctus animi anxius. Deambulāte verò ipso in ambulacro, occurrit ei cerua, quam pauloantè aluërat, & accurrens osculabatur iusti manus. Accedens autem quispiam, dixit ei: Vbi eras, domine, quādò tui capti sunt discipuli? Pręses enim missis militibus, iussit ipsos abduci in ciuitatem Sebasteam, vt subeant martyrium.

Crucis effigies.

Cùm autem audijsset sanctus, affectus est lætitia. Suspiciēs verò in cælum, cœpit dicere: Ago tibi gratias, Domine Iesu Christe, quòd generosos tuos ramos vocâsti ad regnum cæleste. Conuersusque sanctus, benedixit ceruæ, eaq; Deo commēdata, profectus est in Sebasteam ciuitatem ad fratres suos. Cùm accessisset autem sanctus, stetit ex aduerso Prætorij, cœpitque dicere: Cur meam diripuisti ecclesiam, Tyranne? Videat Deus, in quibusnam verseretur malis, & suam iram in te aggrauet. Statim verò fuit Sanctus accersitus ad Præsidem, eique dictum est: Eccè adest, qui quæritur, Athenogenes, & multùm queritur de vestra claritate. Statim autem iussit Præses sanctum conijci in custodiam, vbì etiam erant eius fratres inclusi propter Deū. Cùm eos autem vidisset sanctus, valdè est lætatus, & dixit eis: Pax vobis impleatur, & Dei gratia sit vobiscùm, filioli mei: Quoniam Deo grati effecti estis, ipse vos vocauit ad cæleste prandium. Estote ergò viri fortes, & nè extimescatis minas tyranni. Dei enim gratia cràs consummabimini, & eritis cum Angelis choros ducentes in paradiso, perpetuò exultantes, & assiduè Dominum cælestem glorificantes.

Athenogenis cōstātia

Includitur in custodia

Sequenti autem die sedens tyrannus in tribunali, iussit ad se adduci sanctum Athenogenem, & decem eius discipulos, & dicit eis: Sacrificate dijs ex edicto Imperatoris. Sin autem non paruëritis, cogetis me vos varijs tormentis affectos de medio tollere, vt eos, qui ante vos perstiterunt in hac mala opinione, & mali malè periêrūt. Respondens verò sanctus Athenogenes, dixit Tyrāno: Quos tu quidem dixisti pijsse, nō periêrūt, sed sunt in cælo, choros ducentes cum Angelis. Præses dixit: Nè mihi laborū

molestiā exhibeas Athenogenes, sed breuiter cum tuo conuentu mihi crede, & dijs sacrifica, nè malè pereatis. Respondens autē sanctus Athenogenes, dixit Tyranno: Canis inique & impudentissime, non terres nos tuis minis. Fac quod volueris. Parati enim sumus omnia pati propter Christum. Tunc iratus Præses, iussit decem huius sancti suspensos cædi discipulos. Sancti autē dicebant, cùm torquerentur: Nos ad flagella sumus parati propter Christū immortalē. Non te negamus, Dñe. Cùm autē magis magisque vidisset Tyrannus constantem & immutabilem, & quæ nulla mouebatur pœnitentia, tolerantiam, iussit eos ensi subijci. Consummatique sunt sancti in bona confessione, & gloriosè venerunt in paradisum.

X eius discipuli flagellantur.

Decollātur.

Accersito autem sancto Athenogene, ei dixit Tyrannus: Vbì est Christus tuus, quē dicis Deū? Cur non tuos discipulos liberauit è meis manibus? Iussit verò illum quoq; in ligno pendentem cædi. Pendens autem sanctus, dicebat: Gloria tibi Deus, quòd me dignum censueris, qui pro tuo torquerer nomine. Dicit autem Præses: Cur non te quoq; eripit Deus tuus è meis manibus? Martyr verò dixit: Et me liberat, & me liberabit, ô inique, ab improbo tuo artificio. Iussit autem Præses eum de ligno deponi, atq; verberari in cauernis laterum. Sāctus verò Christi athleta cùm grauiter torqueretur, dicebat: In te, Dñe, speraui: saluum me fac in tua misericordia. Facta est autē vox Dei ad eum, dicens: Confide, electe mi, & noli timere. Ego enim sum Dominus Deus tuus, qui te custodio. Quicunq; autem hanc vocem audiêrunt, contremuerunt. Qui verò eum torquebant lictores, obtorpuerunt, non valentes moueri. Philippus autē assessor Principis, dixit: Non dixi tibi, Præses, eos esse magos? Hunc quoq; à nobis citò tolle de medio. Tunc iussit Præses eum quoq; ensi subijci. Sanctus autem Martyr rogauit Præsidem, dicens: Rogo te, ô Præses, iube me abduci in monasterium, & illic cōsummari. Præses autem iussit sic fieri.

Athenogenes cæditur.

Diuinitùs confirmatur.

Gladio percuti iubetur.

Cùm verò duceretur sanctus, prompto & alacri animo sic canebat: Deus vltionum Dominus, Deus vltionum liberè egit. Postquàm autem appropinquauit monasterio, occurrit ei cerua, & adorauit ad eius pedes. Dixit verò ei sanctus: Priuata es fratribus: eccè priuaris eo quoquè, qui te aluit. Concedat Deus omnium seculorum, vt neque tu, neq; semen tuum veniatis in potestatem venatorum: sed sit semē tuum ferens genus suum in memoriam nostram, vt id consummetur ad Dei gloriam. Flens verò cerua, cecidit ad eius pedes. Cùm eam autem signâsset sanctus martyr, dixit ei: Vade in pace. Cùm verò appropinquâsset monasterio, orauit dicens: Domine Deus meus, suscipe in pace animam meam, & dignare me esse cum meis fratribus in oīnia secula, vt glorificemus sanctum nomen tuum. Da autē Dñe Deus meus ei, qui nostrā peragent commemorationem, perpetuam tuam benedictionem: & omnibus, qui te inuocabunt propter me, Domine, da gratiam: & siue in casu inuenti fuerint, siue in magna necessitate, siue in terribili iudicio, aut in malis somnijs, & inuocauerint nomen sanctum tuum in nomine famuli tui, præbe eis Domine tuam misericordiam, & imple eorū petitiōes. Eo aūt orante, fit vox Dei ad eum, dicens, Gaudeas mi athleta Athenogenes, mi electe: hodiè mecum eris in paradiso cum tuis discipulis. De gratia verò, quā à me petijsti, eccè dedi tibi tuas petitiōes. Quicunq; me inuocauerit per nomen tuū, & in qua domo lecta fuerit tuî cōmemoratio, liberabitur ab omni afflictione & necessitate, & eius peccatorum inducam obliuionem. Vos autē, electi mei, eritis defensores omnium viduarum, orphanorum nutrimentum, hospitum refugium, prouisio pauperum, medici ægrotorum, fugatores malorū spirituum. Cùm verò ad eum facta esset vox Domini, ense fuit percussus sanctus Athenogenes: Et sic suum spiritum tradidit in multa pace.

Psal. 93.

Orat pro sui memoriam habituris.

Plectitur capite.

Passi sunt autē hi sancti martyriū in Sebastea, tēpore Diocletiani Imperatoris. Depositi verò fuerūt in Pedachthone. Peragitur autē memoria sancti Athenogenis, & eorū, qui fuerūt cum ipso, Martyrū, mensis Iulij xvij iuxta Romanorum supputationem. Cerua aūt accedit in memoria sanctorū martyrū, offerens Deo donū hinnulū. Et cùm legitur sanctū Euangeliū, eum offert videntibus omnibus, oratq; sua flectens genua, & relicto suo hinnulo, abit in pace in locum suum. Consumitur verò hinnulus in gloriā Dei & in honorē sanctorum martyrum. Decertârunt autem ij sancti imperante Diocletiano, in nos aūt regnāte Domino nostro Iesu Christo: Cui gloria & potentia in secula seculorum, Amen.

Insigne miraculum.

VITA S. PHILASTRII EPISCOPI BRIXIENSIS, PER S. GAVDENTIVM EIVS SVCCESSOREM *conscripta. Habetur in libro vetusto sacrarij ecclesiæ Brixiensis, estque sermo habitus in anniuersario die solennitatis illius.*

Harissimi, nos hodiè memores promissiõum Christi, honorem debitum beato patri nostro Philastrio tanquàm verè viuenti deferimus. Est enim Patriarcharum filius & socius in fide, & æmulator conuersationis: quorum synceritati similimus, æqualem Christum viuere Deo pronunciat, incredulitatem Sadducæorum valida perscriptione refellens, dum dicit illũ, qui nũcupatur Deus Abrahæ & Isaac & Iacob, non esse DEVM mortuorum, sed viuorum. Omnes, enim, inquit, illi viuunt. Et certè scriptura diuina mortuos asserit eos fuisse in CHRISTO, iuxta conditionem carnis, quanuis in senecta bona prædixerat esse sepultos, sicut extantia demonstrant sepulcra. IVLII 18. Matt. 22.

Quod igitur beato Petro licuit audenter dicere de Patriarcha Dauid, quia mortuus fuerit & sepultus, cùm sciret eum prophetica fide vitam præsumpsisse post mortem. quippè dixerat: Viuet anima mea, & laudabit te, & cætera huiusmodi: Liceat & nobis audenter dicere ad vos de filio Patriarchæ legitimo, summoque sacerdote Philastrio, quoniam mortuus quidem est & sepultus, & sepulcrum eius est apud nos: sed vita eius in Christo est apud Deum. Itaque cùm Christus apparuerit vita nostra, tunc & iste cum ipso apparebit in gloria. Legitimum verò eum esse filium beatissimi Abrahæ, fidei atque operum testantur exempla. Credens enim Deo fide plenissima, exijt & ipse de terra sua, & de cognatione sua, & de domo patris sui: & sequebatur verbum Dei, ab omnibus seculi impedimentis exutus. Ac propterea citò assequi meruit, quod sequi studuit expeditus. Actor. 2. Psalm. 118. Coloss. 3. Relinquit omnia S. Philastrius.

Exercens nanque continentiam singularem, peruigil in scripturis sanctis, DEI sapientiam concupiuit, portionem suam CHRISTVM reputans Dominum: in quo sunt omnes thesauri sapientiæ cælestis absconditi. Quibus cùm repleuisset desiderium suum desideriorum cælestium vir, & per impositionem manûs presbyterij, dispensator fuisset diuini sermonis electus, negligere gratiam Dei omninò passus non est. Sed circumiens vniuersum penè ambitum Romani orbis, Dominicum prædicauit verbum, Pauli Apostoli idoneus imitator existens. Sancto enim spiritu plenus, non solùm contra Gentiles atque Iudæos, verumetiam contra Hæreses omnes, & maximè contra furentem eo tempore Arrianam perfidiam, tanto fidei vigore pugnauit, vt etiam verberibus subderetur, & in corpore suo stigmata Domini nostri IESV CHRISTI portaret. Nam & in Mediolanensi vrbe idoneus olìm custos Dominici gregis fuit, Arriano repugnans Auxentio, priusquàm beatus eligeretur Ambrosius. Romæ etiam non exiguo tempore moratus, multos & publica & priuata disputatione lucratus in fide est. Sed neque per vicos & castella diuersarum prætereiens regionum, prædicare verbum Dei vnquàm destitit fidelis CHRISTI discipulus. Coloss. 2. Arrianos acriter oppugnat, & ab illis verberatur.

Post illos itaque circuitus animarum plurium salutares, Brixia eum rudis quondàm, sed cupida doctrinæ, promeruit. Scientiæ quidem spiritalis ignara, studio tamen discendi laudabilis. Excidit continuò imis ab stirpibus horrentem syluis diuersi erroris bonus agricola, & aratro doctrinæ pronus incumbens, inuertit crudam totis viribus terram, squallentemque humum sulcis iduis in noualia fœcunda conuertit, affatìm semina vitalium mandatorum gremio eius insinuans. Venit Brixiam.

Plantauit quoquè vineam, cuius lætaretur ex fructu: quoniam vinum lætificat cor hominis. Oleas etiam pacis agrestibus indidit oleastris, & asperitati pomorum syl- Psal. 103.

syluestrium, germina pinguedinis ac suauitatis inseruit, vt haberet Apostolicus vir aliquem & in vobis fructum, sicut & in cæteris gentibus. Et iste quidem consummati operis nunc apud Deum fructibus gratulatur. nam dignus est operarius mercede sua: & laborantem agricolam oportet primò de fructibus sumere. Ego autem minima eius pars, omnibus votis exopto, vt agrum, benè à patre cōsitum, & non satis idonea successione susceptum, quoquomodò tueri præualeam. Zelum fidei eius, & magnitudinem laborum pauloantè perstrinximus.

Luc.10. 2.Tit.2.

Virtutes eius.

Iam reminiscamur, charissimi, vehemens ille ardor animi, quantam possederit in sanctis moribus lenitatem: Illa celsitudo scientiæ, quanta fuerit humilitate sublimis: Illa cælestium rerum peritia, quàm fuerit ignara terrestrium. Erat enim humanę gloriæ nescius, & acer diuini honoris exactor: non quærens quæ sua essent, sed quæ Iesu Christi. Amicitias seculi & officia mundana contemnens, seruitio Dei iugiter adhærens, inter humana colloquia iugiter occupatus: nimirùm ibì cor eius erat, vbì thesaurus. Illud etiam quale est, quòd cùm operosa quæq; huius seculi ac preciosa despiceret, vilium rerum pauperrimos venditores misericordi ambitione profusus emptor augebat? Parùm scilicet computans, quod professus egentibus largiretur. Erat idem sanctus ira breuis, indulgentia facilis, patientia supremus, humanitate deuincens. In corripiendo districtus, in relaxando absolutus, liber in agendo. Omni ætati & conditioni & sexui stupenda benignitate communis, ac tum humilibus quibuscunque coniunctior. Ipse quoq; in illo habitu vestium, tota erat vilitate mundissimus. Gratus sine industria, contemptibilis sine fuco, & planè qui ipso nil curante, mentis eius panderet puritatem.

Matt.6.

Festus dies S.Philastrij

Obitus ei⁹.

Pauca hæc de virtutibus hominis Dei breuissimo sermōe memoraui, nè dies iste, quo ad superna migrauit beatus Philastrius patronus noster, cuius hodiè festa celebramus, tristi silentio inglorius præteriret. Nam cùm multa meritorum eius præconia, quatuordecim iam per annos solennitatis huius cultum renouans, auditui vestro intulerim, plura quæ prædicari adhuc possunt, intacta perspicio. Quintodecimo autem Kalendarum Augustarum exuit hominem, & migrauit ad eum, quem dilexit. Tam digni igitur memoriam sacerdotis debito affectu venerēmur, vt ipsius quoquè suffragio bona, quæ poscimus, faciliùs impetremus: Largiente Dei filio sempiterno, cui est omnis honor, virtus & gloria, cum patre & spiritusancto in omīa secula seculorum, Amen.

ITEM DE EODEM BEATO PHILASTRIO PER BEATVM RAMPERTVM QVADRAGESIMVM EPIscopum Brixiensem.

Est Tractatus de translatione S. Philastrij, extatque in sacrario Brixiensi, in peruetusto MS. codice.

Riginta Brixienses sunt episcopi, quos meminimus, qui in altari nomini beati Philastrij dicato, & super caput eiusdem posito, preces Missarum celebrauerunt, & diem transitûs eius venerantes, ab omni terreno opere Brixiensem populum abstinere iubentes, reuerenter honorauerunt. Hi sunt, tertius ab eo & secundus à Gaudentio Paulus, deindè Theophilus, & Syluinus, & Gaudiosus, Optatianus, & Vigilius, & Ticianus, Paulus, Cyprianus, Herculanus, Honorius, Rusticianus, & Dominator. Itemque Paulus, Paterius, Anastasius, & Dominicus, Felix, & Deusdedit: Itèm Gaudiosus iterùm, Rustician⁹, Apollinaris, Andreas, & Theodaldus, Vitalis & Benedictus, Ansoaldus, Cunipertus, Amfridus & Petrus, venerabilis memoriæ episcopi: Quorum ordine & meritis nouissimus ego Rampertus indignus episcopus, Brixiensis sanctæ Ecclesiæ, dum officij assiduitas, & abundantia luminaria in eo venerabili loco non essent, quo beatissimæ memoriæ Philastrij corpus iacebat, non de meis pauxillis præsumens meritis, sed in Dei seruitio, tanto patri honorabiliori famulatu seruire cupiens, consultis vniuersis sacerdotibus meis, ieiunijs & orationibus interuenientibus, anno Dominicæ incarnationis octingentesimo trigesimooctauo, indictione prima, sexto Idus Aprilis, nō sine timore fodiēdo, eis iūctis sacerdotibus, de quorū vita credulus eram, venerandū corpus reperiēs, maximo cum timore, vtputà tam venerabilem glebam tam immeritus contingens, eleuaui, collocās in feretri locello.

Dein-

Deindè quinto Idus Aprilis, congregato Clero, stipantibus vtriusque sexûs immodicis cateruis, maximi cum horrore timoris, summaque reuerentia, idem corpus transtulimus in matrem ecclesiam Hyemalem nostram Brixiensem, penes altare sanctæ Dei genitricis Mariæ, vbi præscriptorũ Pontificum erat sedes. Et hoc diuina prouidente gratia, non sine miraculo (vt instantia produnt exempla) gestum à nobis est.

En quanta reuerentia apud priscos erga sacras reliquias.

Vbì quarto Idus Maij, coadunata Ecclesia, officijs & ieiunijs cum oratiõibus præeuntibus, maxima cum deuotione, in marmoreo recondentes antro, sepeliuimus: vt vbì modò pontificum sedes aderat, ibì tanti patris & Pontificis iaceret corpus: quô sedes honore, & populus deuotione, & Clerus suffragio, eiusdem meritis interuenientibus, Christo in omnibus fauente potiretur. Speramus enim sanctorum meritis nos omnium foueri, & maximè eorum, quorum amplectimur corpora, quorumque vel natiuitas, vel habitatio fuit cum patribus nostris. Eorum quippe vel dogmate instruimur, vel exemplo martyrum corroboramur. Quanuis enim homines, quorum nobis vita vel passio cognita est, dum viuerent in hac ærumnosa procellosi fluctuatione pelagi, præ omnibus nostrates imbuerint sanctis dogmatibus, mirificisq; exemplis, eosq; suis suffragantibus iugibus precibus tutati sint, supernam implorando clementiam, tamen eosdem defunctos pro nobis non minùs speramus, eorum intercedentibus meritis, nostros esse sub diuinæ pietatis protectione patronos.

Fouemur Sanctorum meritis.

Quanuis igitur certum sit, diuinorum præsentia exempla miraculorum, superna radiâsse prouidentia in nostri venerabilis papæ translatione, eorum tamen scriptionis necessitate, nostra plebs eget. Hæc etenim passìm affatimque euadens, ægri vulgi turba vndiquè conueniens, & percepta sanitate rediens, mille prædicat vocibus. Hęc vicinorum villæ locorum, quarum infirmi varios secretosque habentes languores, inter tantam multitudinem venerabile corpus adeuntes, procurante Dei misericordia, meritis quoquè eiusdem sancti promerentibus, eorumq; fide suffragante, de suis inualetudinibus conualescentes redièrunt, fama nobis renunciante, eis supernum narrant miraculum, qui eorum pridiè nouerant infirmitates, & tot testes miraculorum DEI existunt, qui priùs nouerant ægros, nisì ægrotantium titubans fides officiat. Sed quia suorum testium, & nostrûm generaliter debitus imminet obitus, pro futurorum hominum ignorantia, quorum fidei affectionem erga nostri patris obsequia studiosam futuram esse speramus, atque audire ardentissimam, non solùm lineæ fama generationisq; narrante, sed etiam scriptura à nobis, quibus Deus hoc videre concessit, promulgata testante, saltem pauca de pluribus miraculis, quæ Christus misericorditer gessit, confluentibus cateruis ad feretrum beati Philastrij confessoris, amatoris & prædicatoris sui, veraciter & compendiosè scribere optimum credimus.

Cùm igitur, vt à nobis prædictum est, plurimis vtriusq; sexûs instructi phalangib⁹, priùs sanctificato Clero, sacrisq; vestibus induto, effosso clandestino antro, quod fermè centum lustris beatissimum habens occuluit corpus, attoniti super reuelatione, sanctissimum charissimumque thesaurum, in sacerdotum humeros reuerenter detulissemus, ad domum sanctæ ac semper Virginis Mariæ summa cum deuotione peruenimus. Clero verò necdùm ad eius venerabilem aram pertingente, iam primis de populo sacras valuas aulæ tenentibus, sacerdotibus quoquè, qui obsequium vehiculi circa feretrum succidui famulantes præbebant, infra templi limina septimo fermè gressu fortuitù subsistentibus, eo præcipuè voto, quô veniens deuotus populus transiret sub feretrum, postmodùm nec de loco, quo steterant, vadere queuntibus, territa plebe & ingeminatè Domine miserere, clamitante, incredibilis ineffabilisque sonitus cælitùs increpuit. Cuius sonitùs tot testes sumus, quotquot tũc illic fuimus. Quo momento fragore sonitùs exterrita quædam mulier, habens aridam dexteram, & ità rigidam & deorsùm defluxam, vt foret inualida cõtingere os aut pectus suum, ilicò extendens eam, signum Crucis Christi frõti notauit sub nomine Trinitatis summæ, ipsi gratias agẽs, qui est benedictus in secula, qui est mirabilis in sanctis suis. O q̃ mirabiliter gessit, introeũte sancti sui corpore in ecclesiam, benedictus Deus. Etenim hìc septimus episcopus Brixiensem Ecclesiam Christo tunc prædicando congregans,

Ingens sonus diuinitùs auditus

Creberrimum apud maiores nõstros, Cruce se consignare.

gans, sanctum dogma custodiuit, & arescẽtem dexterã fidei Catholicæ Ecclesiæ, pullulante sinistra Arrianæ perfidiæ vbiq;, quantum potuit, reformare mirificè studuit. Nunc verò circiter septem introëuntium sacerdotum corpus eius portantium, in Ecclesia reformauit, pariterq; Christianæ mulieris aridam dexteram.

Sed priùs introëuntibus nobis Brixiam, & iam partem aliquam ciuitatis eundo tenẽtibus, in subiectu sumpti feretri laudibus Altitonantis aëra pulsando, inter eos infirmos, qui producebantur, quatenùs imitatores Apostolorum transeunte loculo, vel vmbra eius obumbraret quenquam eorum, est euecta quædam triennis languida, quam bilis tabo sic madefecerat, vt in lectuli sui iacẽs strato, nõ se posset aliquo modo in alterum vertere latus, neque cum vna vectrice quomodolibèt, nisì grauiter tãtùm, poni. Quæ dum sensisset obumbratione feretri quandam auram suæ saluti salubrem, cœpit vectricibus innuere, easq; exposcere consulens, vtì illò eam portarent, quò sanctum deducebatur corpus, cuius consultus ad nos illatis petitionibus annuentes, præbuimus assensum. Deportata itaq; prope feretrum, iacuit in basilica sanctę Dei genitricis perennis Virginis Mariæ, vbi beatissimi corporis deposueramus feretrum. Et dum quotidiè sese meliùs habere profiteretur, omnipotenti grates referẽs, eumq; exorans, vt sancti eius interuenientibus meritis, sibi tribueret restaurationem sanitatis: die sexto conualescens erexit sese, & accepto baculo, cœpit huc & illuc templi ambitûs testudinẽ perambulare, non egens solito comitis vectricisq; suffragio. Et deincèps iugiter in melius restaurata, sospitatis suæ gliscens, sine comitis sustentatione & sine quolibet vectricis iuuamine domum rediit. O mirabilis laudabilisq; medicina Dei, qui in principio cuncta simul creata materie, per sex dies in propriũ vniuscuiusq; formæ ꝑduxit opus, sextoq; die ad imaginem suam formauit hominẽ, cuius filiam languidam, quam potuit modò in ictu oculi saluam facere, disposuit arcano suo arbitrio, paulatìm membrorum reformatione recreando vigorem, prope corpus idonei testis sui, patris nostri Philastrij iacentem, die sexto aduentûs eius, ad pristinum reuocare statum salutis. Quod medici per triẽnium arte sua cauti facere nequiêrunt, hoc perfecit omnipotens Trinitas, quam intemeratam vbiquè prædicauit Philastrius: Pro cuius fidei ardore ab Arrianis flagris, corpori suo in flagellando manentia stigmata notata sunt. Quorum vulnera nunc Dei prouidentia conficiũt medicinam salubrem salutemq; cupientibus necessariam.

Curatur ad eius feretrũ paralytica.

Gen. 1.

Post illam beatissimi patris nostri glebæ repertionem delationemq;, custodibus in excubando erga venerandi pignoris loculum deputatis, turba languentium immodica conueniebat, superni numinis præstolans afflationem. Dum quadam die Dominica absque arbitrio quidam de subiectis custodum inter iacentia languentium corpora transiret, & iuxta altare puellam paruulam iacẽtem cerneret, & nescius languoris eius, vt surgeret imperauit, ilicò surrexit, vna manu aram tenens, altera patri gaudendo innuens, vulgari voce aiebat: Atta, Atta, da mihi fustem, vt ambulem. Viso pater miraculo, non acquiescens precibus filiæ, sed palmis in cælum expãsis, voce qua poterat, subitò, licèt procaciter, tamen omnipotenti gratias ingeminans, aiebat: Dñe tibi gratias, Domine tibi gratias. Qua voce territi custodes, cucurrerũt ad eum, inquirentes causas gratiarum actionum. Qui testans respondit: Hæc puella, quam altare tenere videtis, mea est filia, septem annos à natiuitate habens, quæ nũquàm, nisì modò, super pedes constitit suos, & insupèr quærit à me fustẽ, vt pergat. Tum vnus de circunstantibus currens, reperto baculo, dedit gaudẽti puellæ, & cœpit circa aram deambulare. Quam nos eadem hora ad orandum in ecclesia conuenientes, deambulantem circa aram vidimus. Et deincèps in melius proficiscens cœpit puella cum baculi sustentatione huc & illuc insolitum gradatìm suum tentare gressum, nobis cunctaque plebe misericordi Deo gratias agentibus, qui nõ solùm anima, sed etiam corpore sanat sperantes in se. Eugè incompræhensibilis & immensus, qualiter inter plura, quæ compræhendi possunt miracula, istud est mensus miraculum sua dispositione, plenus septiformi spiritusancto, diuidens singulis prout vult? Qui dedit Philastrio spiritum scientiæ prædicandi, concessit & huic puellæ septem annos habenti, & iuxta corpus prædicatoris sui iacenti, restaurationem compagum pedum atque crurium & feminum eo die, cui ipse sua resurrectione nomen indixit. Et vt detur intelligi, superna id fieri gratia, primò manum cęlo extendit debitam: deindè quasì descendens, totum

Puella septennis, quæ nunquàm ambulauerat, sanatur.

1. Cor. 12.

totum corpus: post hæc, pedum sanat iuncturas. Et notandum, quòd pedes puellæ, manusq; curauerit iuuenculæ. Quid aliud, nisi quòd ipse hoc mirabiliter egit, qui mirabiliter fecit hominem, mirabiliùs redemit? Qui dedit humanæ naturæ in puerilibus annis gressum, & iuuenilibus exercitium operis, ipse puellæ reformat gressum, & iuuenculæ manum aridam restaurauit.

Velutì etenim in edito sermone à Præsule Gaudentio, vitæ scilicet beatissimi Philastrij Pontificis, legitur fuisse cum omni ætati & conditioni & sexui stupenda benignitate communem, immò humilibus coniunctiorem quibusque: ità nunc omnibus languentium ætatibus (meritis suis suffragantibus, Christo mediante) profuit & sexibus. Nam inter languētium iacentes cuneos deductus est à genitore suo ità colobus puer, vt sine vectore suo nequiret consistere aut ambulare, & dum fide parentis & sua comitatus, iuxta feretrum beatissimi Philastrij frequētans, diuinæ misericordiæ præstolaretur opitulationem, cœperunt neruorum habenæ & fibrarum hiatus, feminis crurisq; sui, Domino restaurante, reformari, vsq; dum cōualescens super pedes constitisset suos, & solus suum tentaret paulatìm, opitulante diuino suffragio, gressum insolitum, ità vt aulæ mœnia sine cuiuslibet iuuamine, grates opifici suo referens, peragraret. Tum vnus presbyter noster, quem custodibus præposueramus, accersito genitori suo inquit: Fili, nè mentiaris, sed confitere nobis veritatem causæ languoris huius pueri, tui filij, vtrùm à natiuitate, an posteà femur aruit suum? Qui Deum testans, eiq; grates cum lachrymis gaudendo referens, confitebatur: Hic filius meus solito humanæ naturæ more in infantia sua à Deo recepit gressum, quo vsus est per aliquot annos. Sed cùm quodam die propria animalia foràs de domo mea truderē, cœpit, me nolente, causa mei amoris hic post me currere. Quo cursu accidit ei dolor summitatis femoris, & post paulum in poplitem & crus defluens, sic effectus est colobus, vt iam per bienniū nullatenùs vadere quiret, nisi modò interuenientibus meritis (quod firmiter credo) dn̄i sancti Philastrij, Dei misericordia nobis miserante. Quàm bonus Israel Deus his qui recto sunt corde: cuius congressu eius feminis compago emarcuit, & sui prosapia claudicauit, aduentu tenùs filij Dei. Sed qui per semetipsum & missos suos colobam Israëliticam plebem reformauit, quæ à recto tramite deuians claudicauerat, is ad reformationem fidei nostræ, meritis beatissimi Philastrij, colobum puerum erigens, piè sanitatem afferendo reformauit. Iacob enim omni tempore vitæ suæ claudicauerat, quoniam genus eius in præceptis legalibus secundùm literam, quæ occidit, non secundùm spiritum, qui viuificat, viuendo, colobum vsque ad perfectionem Euangelicæ gratiæ mansit. Puer autem iste originalibus per baptisma exutus sceleribus, sub gratia doctrinæ Euangelicæ degens, eo tēpore, quo ad lachrymas cum parētibus ibat ad frequentatam ecclesiam, circa sanctissimum feretrum venit, & fide comitante, cooperantibus meritis præfati vatis, diuina medēte misericordia, habetur incolumis.

κολοβὸς mutilus. Claudo gressus reformatur. Psal. 72. Gen. 32. 2. Cor. 3.

Sed cùm pluribus diuinitùs passim circa venerabilem redolentibus vrnam miraculis, reminiscendo nonnulla recolamus, & difficilimum sit omnia nostro compræhēdere stylo, saltem quoquomodò, velutì in marginibus pelagi sarculo pauxilli ingenioli collatis lapillis aggerem aggregando, scropea forma riuulum, quem prata bibere optemus, educere libet & id notare, quatenùs diuersa in eo facta mirabiliter æterni coruscauerint opificis. Collatum igitur inter cætera est (vt ità dixerim) notissimum nostratis adolescentis cadauer, ac inter capedinem reclinatum, carentis equidem, excepto gustu, humani corporis sensibus, soliti scilicet iacere in lecto bigis imposito, parentibus semiuiuo aurigæ famulatu vtentibus, & animalium suffragantium in iter agendo. Non solùm eo ardore, quô alimoniam peterent, sed magis, vt id nato meritis sanctorum omnipotentis gratia eueniret, quod contigit ei, qui ab introeuntibus in templum gratia orationis beatissimis Petro Apostolorum principe & Iohanne, eleemosynam petiuerat. Isti autem cum grabato, à parentibus arbitrio opificis sui circa vrnam deserto, vt operis operator curā gerat parentis lachrymosi, & longi oneris odiosi redeuntis, solers industria miserentium custodum toto corpore destituto adhibita est in cibando, & ad ea quæ necessè habuit inuehendo, & maximè in orando pro ipso, quin & pro omnibus ibidèm sitis infirmis. Quarè decreueramus consultu & consensu boni arbitrij nostrorum consacerdotum, quotidiè super ipsis supernā

Actor. 3.

petere medelam. Is enim corporeis sensibus ità defunctus erat, vt visu nil discernere, ore non nisì alio inferente mandere, pedum gressu neutrorum vadere quiret, manũ nullam suî, cuiusquámve vtilitati habilem gerens, ità vt etiam quidam delirãtes *ei irriderent, credentes eum animæ tantùm, corporis minimè iam consequi posse sanitatem. Sed eius clementia ipsum miserante, apud quem non est impossibile quicquã, corroborando corda fidelium instruendoque titubantium, atque vt aliorum miraculorum testis efficeretur, meritis, vt credimus, interuenientibus beatissimi episcopi Philastrij, pro cuius reuelationis testimonio ipsum credimus vsque ad id tempus in languore defluxum, vt eius in eodem manifestaretur gloria, cuius fidei prædicator per vrbes orbis fidus permansit Philastrius, superna luce visum, & afflatu loquelam, medelaque tactum cum gressu: sic priusquàm venerabilia ossa sepelirentur, à Domino per ipsum accepit, & in ecclesia eius habetur incolumis, vt gradiatur oculis comitantibus claustra eius, & queat ori cibum, & fronti inferre Crucis vexillum, linguaque fidem & oratiõem promere Dominicam, & quicquid sibi necesse est pronũciare. Cuius miraculi tot testes sumus, quot Brixiæ eodem tempore degimus, & priùs languidum nouimus. Qualiter autem priùs languidus sese habuerit, non solùm Brixienses, sed etiam à Ticino vsque Venetiam, omnes ostiarij religiosorum locorum, & domus proximæ Flamineis testari, si memoria retinent, possunt.

Salùs redditur penè omnibus sensibus destituto.

Attentè nunc meminisse iuuat & credere datur, quòd is, qui dicente Domino, inter Hierusalem & Iericho semiuiuum repertum, indita medela, stabulario, vt curam suî haberet, commendauit. Quiq; ob commissum protoplasti necis conditioni deuinctum genus humanum, iudicium deceptori, misericordiam decepto diuidens, pietate gratiæ suæ eripuit, quod pòst discipulis curandum commisit, à quibus origo pastoralis curæ emersit, per vniuersam ecclesiã maria terrasq; repleuit. Cuius officij honorisq; curã beatissimæ memoriæ Philastri* Episcopus suscipiens, fideliter solerterq; exercuit, & Domino Deo nostro fide immaculata plebẽ bono exercitio roborauit, modò ad loculum fidelis famulatoris iacentem toto corpore debilem, parentibusq; desertum, per omnes corporeos sensus, ità moderans restaurauit, vt sibi, nõ mundo, viuat. Aperuit enim oculos eius, vt duces gradientis fiant, non vt mundanam conspiciant vanam gloriam: patefecit aures, quô vtilia intelligant, non vt detractionis susurrones audiant. Soluit verò linguam eius, vt fidem profiteatur, & quæ deliquit, quod hominis est, confiteatur, & sibi necessaria quærat: sed ità parte altera ligatã eam reliquit, vt ad maledicendum & ad detrahendum prorumpere nequeat. Extendit autem eius arida brachia, ad proprium corpus alendum & tutandum, sed rapinæ habilia non sint. Artuum siquidem inferiorum ità compages reformauit, vt ad sibi necessaria vadere queat, sed ad malum currere debilis colobusq; perseueret. O Philaster solers stabularie, meritis tuis & gratia opificis nostri, in stabulo, vbi corpus tuum iacet, ità semiuiuus euasit, vt speculum humano fiat generi. Datur enim, ni fallor, intelligi, vt sensus nostros instàr præfati languidi moderemur, vtentes eis in necessarijs vtilitatibus, tam interioris, quàm exterioris hominis, ità moderando, nè exuberẽt ad quęq; mala perficienda. O admirabilis humani generis opifex, qui in restauratione languidi nostri nos instruis ità corporis vti sensibus, quô valeamus intemeratos custodire sensus interioris hominis, & similes prudentium fieri virginum.

Luc. 10.

Cur sensus reformati homini ijs destituto.

Matt. 25.

Omnia siquidem, quæ diuina immensitas in translatione sui confessoris peregit, compræhendere cùm difficile sit, saltẽ vnum, quod post diem sepulturæ eius gestum est, ad memoriam charitatis fidelium reducere, sicutì possum, conabor. Nona enim die post reclinationem venerabilis glebæ in præfatæ hyemalis ecclesiæ sepultura, vna eademque hora mirabiliter in languidorum turba, duorum adolescentum aridæ manus extensæ sunt. Quos subiecti præpositorum custodes, scientes priùs manus ariditate esse defluxos, dum vidissent ad quæque vellent, extendere, percontando geminum reperientes miraculum patefecerunt. Statuentes eos coràm, dixerunt vulgari locutione: Nónne videtis sideratos nostros manus extendere, quas tam hodiè, quàm herì & priùs contractas vidimus? Hoc nõ solùm ipsi custodes & cæteri ibidèm siti, sed etiam vicini & noti eorum, quia per longum tempus manus aridas habuerũt, testati sunt. Atque ea die quoniam crediderunt omnipotentem hoc facere posse, non proprijs præsumentes, sed beatissimi Philastrij episcopi meritis, Dei medela se-

Duorum aridæ manus sanantur.

se

se sanos effectos professi sunt. Vndè præ gaudio lachrymosa ecclesia, multimodas Deo retulit grates, quoniam saluat sperantes in se. Solerter tamen existimo nobis necessarium esse scrutari, quantum humanus, Domino largiente, capit sensus, huius qualitatem miraculi, quia credimus pro totius Ecclesiæ instructione hoc gestum. Vndè notandum est, quòd fide comitante, duobus simul aridæ manus reformatæ sunt. Per fidem, quam habuerunt in Domino, promeruerunt saluari duo simul: quo docemur, confidere & sperare in Domino, & diligere proximum. Per manuum restaurationem monemur, vt cum dilectione Dei & proximi bona indesinenter exerceamus. Hic enim numerus vi & natura secundus tetragonus est, qui per ternarium conficitur, & in ipso resoluitur. Nónne ter tres, nouem faciunt? & nouenarius diuidi æquè non potest, nisi in tribus ter? Vndè docemur Trinitatem credere in vna diuinitate, & ab ipsa nos esse formatos, & per ipsam iustè resolui. Eccè in secundo tetragono, in secunda nostri Episcopi sepultura, docemur cum dilectione Dei & proximi bonis operibus farti, credere patrem & filium & spiritum sanctum, vnum esse Deum: Qui viuit & regnat in secula seculorum. Amen. *Miraculū mysticè interpretatur.*

Cæterum nè quis æmulus obijciat, & si quis desiderabilis indagator abs quolibet nostrûm stipuletur, vtrùm absque quoquam miraculo clāculùm sopita antro membrantanti vatis fuerint, an priùs quiddam omninò gesserit ibidèm is, cui semper extitit fidelis Angelus testando, dicere pro pluralitate cuncta quis queat, cùm à diuersis hostibus linearis narratio, in Italiam irruentibus barbaris & Gotthis & Longobardis cæterisq;, obliterata fuerit?

Sed nè desidia nostra quasi muta priora tempora liquisse videamur, pauxilla de pluribus, partim ratiocinando, partim vt ipsi nobis retulerunt, qui colloquio quondàm eorum sunt vsi, qui aut in die annuali festiuo eius viderant, aut ad sepulcrum senserant omnipotentis prouidentia. Miraculum vel solatium intentè, mi charissime confrater, quicunque percontator extiteris, considera: qualem eum in Arrianorum nefandæ procellæ temporibus, sanctissimæ memoriæ Ambrosius Mediolanensis episcopus esse intellexit, qui sibi cum collegā habebat: quantiq; meriti vicini episcopi eūdem esse existimabant, si quartus * Pergamensis episcopus in epitaphio tertij episcopi, hoc est, prædecessoris sui (ni fallor) meminisse studuit, ꝙ Ambrosius ipsum episcopum, Philastrius consecrauit Diaconum? Cuius vitæ sanctitatisq; cum sapuit episcopus Gaudentius successor suus, qui per quatuordecim annos, forsan & plus, diē transitûs eius feriatum ducebat, populo siquidem de eo sermonem faciens, itèm triginta post eum Brixienses episcopi? *Philastrius collega S. Ambrosij. for. * Bergomensis*

Quibus putas causis, meritorum miraculorumque eius conscij fuerint, qui imposito altari super sepulcrum eius, diuina mysteria celebrabant, annualem festum diem transitûs eius recolentes? Præcessor nanque noster, hoc est, venerabilis memoriæ Petrus episcopus, tantæ venerationis eum esse monstrabat, vt anhelus mœroris sui, testaretur sese tempore presbyterij sui ità fuisse febribus anctum, vt nulla potio, nullumque vnguentum eripere eum à febri quiuerit, cùm etiam ipse peritus fuerit artis ipsius. Sed cùm post aliquod tempus ad sepulcrum beatissimi Philastrij venisset, & ibidèm Deum efflagitâsset, vt meritis ipsius intercedentibus sibi sanitas tribueretur, sic de oratione sanum se profitebatur exisse, vt nullus rigor accessionis eum vltrà tetigerit. Sed & rhythmicū hymnum, quem in eius honorem Gaudentium episcopum composuisse ferunt, cantare de ipso sedulè consueuerat. *Presbyter incurabili febre liberatur.*

Sed & temporibus sanctæ memoriæ Ansoaldi episcopi, dum quidam custos tituli sancti Petri, qui situs est in castro Maiori, in suburbano fundo possessionis ipsius tituli, cognomento Baronica, depositionem beatissimi Philastrij non ritè celebrans, tantumque diem inhonorans, familiam suam in area laborare coëgisset, ità vt fatigati suo sudore, flagellis triticum à paleis excuterent, dicentes, Sancti Philastrij festum est, requiescere solitò debemus: & ipse magìs, vt operi instarent, minans terreret eos, ilicò correptus à spiritu, per aream vexari cœpit amens. Qui ab attonitis famulis suis captus & vinctus, & insolito more turpiter ad præfatum titulum deductus est, & tandiù catenis est vinctus, donèc sese, inhonorando tantam festiuitatem, professus est deliquisse, *Vide pœnam violātis ferias S. Philastrij*

liquisse, & testis proprij delicti, & beatissimi Philastrij honoris effectus est.

Post aliquod autem huius temporis spatium, quidam diues Brixiensis eodem die festo depositionis beati Philastrij, in suburbanum casale suum, quod vocatur Caloniola, pro fœni collectione operarios incautè misit, & iam sicco fœno, & partim plaustris, partim aggeribus aggregato, tam procellosa coruscatio subitò, tamque præceps affuit, vt instàr pulueris, omnis collectio diei ipsius ab oculis eorum elapsa fuerit, intantùm vt nec vnus manipulus remansisset. Vndè factum est, vt prædictus diues post hæc annuam festiuitatem sancti Philastrij venerabiliter obseruaret, & iacturam suam profitendo, testis nostri fieret Præsulis. Cui enim Dauid cecinit, Misericordiam & iudicium cantabo tibi Domine, & qui iusto iudicio hostem humani generis reprobauit, & vt pia misericordia condolens, suam degeneratam creaturam, id est, humanum redimeret genus, formam serui assumpsit, hoc est, omnipotens, æternus Deus, qui in vna eademque essentia, omnipotentia, æternitate, diuinitate, carente initio & fine, auctione & diminutione; variatione atque diuisione, & gignens, & genitus, & procedens, hoc est, pater, & filius, & spiritussanctus, cuius consilio persona geniti, humanitate perfecta est, quam misericorditer suspenso iudicio cum nostratibus, sic & in omnibus, & cum omnibus in hac re mirabiliter egit.

Itē alteri⁹.

Psal. 10.

O dilectissimi Brixienses, quorum vnum febribus afflictum, mente humiliatum eripuit: alium scienter arroganterque peccantem, in sese corripuit: tertium, vtpotè popularem hominem, ignoranter forsan peccantem, in rebus suis afflixit, hoc est, in materie commissi: quoniam vnus oratione obtinuit, quod fide credidit: alius verò, quia instanter vi cogens, nec famulo Dei honorem, nec suis cessit misericordiam, turpiter publicèque intrinsecùs correptus, pura tenùs professione est, vt sibimet fieret emendatio, & alijs exemplum: Tertius verò, qui vtpotè precio operarios conduxit, & sobria voluntate famulos misit, extrinsecùs damnum passus est. Nam totum illud amisit, quod in illicito tempore operari nixus est, cum materie siquidem sua.

Habebat enim viridia gramina, & sine peccato sicca, vt oportet, habere poterat: sed quia illicitè siccare voluit, ipsam funditùs amisit materiam, disponente vel permittente prouidentia DOMINI nostri IESV CHRISTI, cuius amator fuit Philastrius, & cuius amorem nos cunctos oportet quærere. Qui substantialiter & coæternaliter & æqualiter indiuisè viuit & regnat cum patre & spiritu sancto per omnia secula seculorum. Amen.

DE S. FRIDERICO EPISCOPO TRAIECTENSI ET MARTYRE, EX QVODAM INSIGNI *eiusdem ecclesiæ MS. Codice: sed F. Laurentius Surius mutauit stylum.*

Anctus Fridericus natiõe Friso, nobilis quidem fuit genere, sed nobilior sanctitate. Is in primis ætatis initijs & teneris annis Angelicã potiùs, quàm humanam in terris visus est vitam degere. Libenter enim se adiungebat ad viros Deum timentes, & ludos pueriles prorsùs respuebat: ad ecclesiam prompta animi alacritate properabat, & quicquid ibi lectum aut cantatũ esset, intentis auribus accipiebat: domumq; reuersus, matri suæ, si quid intellexisset, referebat. Ea res lætitiam matri attulit, adeò vt inuito patre eum patribus quibusdam commendârit literis imbuendum, quos etiam tum muneribus, tum precibus solicitans obsecrabat, vt eum sanctæ religionis semitam & peccati deuitandi rationem docerent. Intereà nocturna quadam, eaq; cælesti visione sibi admoneri visa est, vt puerum indè ablatum, sancto Ricfrido Traiectensis ecclesiæ antistiti commendaret. Et mox ingenti perfusa gaudio, ꝙ Deo puerum curæ esse videret, licèt reluctante patre, cum Traiectum adduxit, & memorato præsuli commendauit. Is verò spiritu prospiciens, illum se post decessum suum habiturum in cathedra successorem, ceu filium & hæredem liberalibus pariter & Ecclesiasticis curauit disciplinis accuratè instituendum. Proficiebat igitur in melius Fridericus, & semper in virtutum scala ad gradus sublimiores contendebat. Nam cælestibus auctus benedictionibus, cùm adolescens sanctissimus etiamnũ in scholis ageret, officium suum non prætermittebat, sed cunctis tum maioribus, tum minoribus luculenta promebat dogmata. Si quẽ intrà domum Dei risu aut iocis dissolutum vidisset, blandè suauiterque admonebat, vt ab ijs sibi temperaret: simul erudiens eum, quemadmodùm diuinum cultum exercere deberet. IVLII 18. Sanctissima eius pueritia. Literis imbuitur. Commendatur episcopo Traiectensi.

Multos verò necdùm originis culpa absolutos, catechesi instituebat: & præco lucis sempiternæ, quæ illuminat omnem hominem venientem in hũc mundum, terros ex eis dæmones profligabat. Ad annunciandum populis Euangelium Dei semper paratus erat, memor scripturæ, dicentis: Clama, nè cesses: quasi tuba exalta vocem tuã, & annuncia populo meo scelera eorum. Audiens eum sapiens, euadebat sapientior, & eo loquente, ori suo digitum imponebat. Cùm ergò sic manum misisset ad aratrũ, vt non respiceret retrò, vt regno Dei esset aptus, Subdiacõus ordinatus est. Eum gradum adeptus, vigilijs, orationibus, & perpetuis ieiunijs pro Christi nomine cœpit affligere corpus suum, humanamque gloriam pro nihilo ducere, pulchrè tenens illud Dauidicum: Cùm interierit homo, non sumet omnia, neq; descendet cum eo gloria eius. Facultates porrò suas per manus inopum & miserorum transmisit in cælum, nè vel ærugine, vel tineis corrumperentur, vel à furibus effoderentur. Atq; ità in cælesti illo repositorio semper habebat defixum cor suum, vbi se suos nouerat thesauros cõdidisse. Erat planè verus Israëlita, cuius in spiritu nullus inerat dolus, ex cuius ore nullum vnq̃ auditum est mendacium. Lædebat neminem, nec cuiquam fraudem fecit: nullum odio prosecutus est: nemini fecit, quod sibi nollet fieri. Ad communionẽ corporis & sanguinis Domini, sacrorum portitor vasorum, mũdum & castum se seruabat, & ab omni carnali immunditia liberum, quemadmodùm illis, qui eius sunt ordinis, per Prophetam præcipit Dominus: Mundamini, qui fertis vasa Domini. Iohann. 1. Esa. 58. Ordinatur subdiaconus. Psalm. 48. Multa viri innocentia. Esa. 52.

Postquàm autem egregius vir factus est Diaconus, quantoperè in cultu & seruitio Dei nocte ac die desudârit, nullus vnquàm pro dignitate explicare valebit. Erat, iuxta Apostoli doctrinam, pudicus, non bilinguis, non multo vino deditus, non turpe lucrum sectans, ineptas fabulas deuitans, seniores non increpans, minores non contemnens, habens fidei mysterium in conscientia pura: exemplum se præbens fidelibus in verbo, in conuersatione: in charitate, in fide, in castitate, in patientia, in humi- Fit Diaconus. 1. Tim. 3. 1. Tim. 5. 1. Tim. 3. 1. Tim. 4.

 lita-

litate, in temperantia & omni morum integritate: gradum sibi acquirens bonum & fiduciā multam in CHRISTO IESV. Tantus illi inerat ardor spiritûs sancti, vt nec aduersis frangeretur, nec extolleretur prosperis. Cernens autem Ricfridus episcopus tot eum virtutibus instructum, ingenti afficiebatur gaudio, quòd talem esset habiturus successorem: iussitque eum secundum à se locum obtinere, sacerdotio eũ initians, quanuis inuitum. Mox autem nomen eius, diuina id agente prouidentia, per omnem terram adeò diuulgatum est, vt etiam regias penetraret aures, & ab omnibus ceu vir Apostolicus honoratus sit. Porrò Ricfridus antistes, vir omni bonitate conspicuus, leni correptus febre, iam multa ætate grauis, terræ reddidit corpus, cælo spiritum, Angelorum legiōibus stipatum. Eoq; humato honorificè, Clerus & populus, instinctu sancti spiritûs permoti, nullum alium se aiunt eligere aut velle episcopum, nisi Fridericum, hominem multa veneratione dignum.

Sacerdotio initiatur.

Interim Ludouicus rex, Caroli Magni filius, in quandam Rheno propinquam vrbem peruenit cum Iudith coniuge sua consecrāda: quam, nè ab episcopis anathemate feriretur, in Gallijs apud se retinere non audebat. Is Ricfridi obitu comperto, per legatos suos mandauit Traiectensis ecclesiæ senioribus, vt Fridericum sibi episcopũ deligerent, & electum cum summo honore ad ipsius palatium adducerent: nesciens iam omnes Traiectenses id antè decreuisse, quod & ipse & primates eius percuperēt. Sed simulatquè vir Dei isthuc percepit, se tanto honore indignum proclamauit, nec debere se hominem sceleratum, aliorum pontificem fieri. Populo autem contra asseuerante, neminem illo magis idoneum inueniri, quem sibi vellent præfici: vir Dei ingemiscens obstupuit, & coram omnibus illachrymans, ait: Cùm sim homo peccator, quo pacto ouium Christi possum pastor effici? Quid ità me vultis habere rectorē, qui regere non didici, quiq; me, omnium infimum facilè agnosco? Quæso ab hac sententia cessate, & ad alium me digniorem oculos animosq; adijcite. in me enim nihil, quod Deo gratum sit, comperietis. Paulo autem, vt nóstis, affirmante, Oportet episcopum esse irrepræhensibilem, sobrium, prudentem, ornatum, pudicum, hospitalē, doctorem: non vinolentum, non percussorem, sed modestum: non litigiosum, nō cupidum, non neophytum, suæ domui benè præpositum. Ego verò, qui domui meæ præesse non nóui, quo modo Ecclesiæ Dei diligentiam habebo? Qui peccati trabem ex oculo meo educere nequeo, qua ratione ex aliorum oculis festucam euellam?

Vide q̃ recuset episcopatum.

1. Tim. 3.

Cùm hæc atq; alia consimilia dixisset, missi denuò sunt ex palatio regis viri potentes, qui dicerent ei, si quidem velit regis gratia frui, vt quamprimùm cum maioribus natu ad ipsum properet. Tum ille confestim surrexit, dicensq; non esse regis iussa negligenda, sed parendum eius voluntati, ad regis aulam proficisci cœpit. Sperabat enim se apud regem effecturum, nè Traiectensibus, tanquàm indignus, episcopus daretur. Vbi ad palatium peruenit, Ludouicus rex postquàm eum cōspicatus est: Gratus, inquit, mihi est aduentus tuus serue Dei: & cùm osculatus eum esset, orauit, vt in apposita sede ipsi assideret. Deindè cunctis aulæ proceribus accitis, rex Traiectenses percontatur, quem velint habere antistitem, pollicetur que se illum ipsis daturum, quem cuperent. Responderunt omnes vno ore: Nos hodiè profectò nullũ eligemus alium, nisi hunc, qui adest, dominum Fridericum. Eum nos nouimus, quippe à puero apud nos versatum, & quæ Deo sunt grata, hactenùs sectatum. His dictis, rex præcepit beato viro, vt veste sacerdotali indutus, ordinandus accederet: addens, eam esse Dei voluntatem, vt id fiat, quod omnium animis sederet, nec se vllo pacto debere obluctari. At vir Dei lachrymabundus surrexit, regemque pronus adorans, Precor, inquit, domine mi rex, nè istis assentias in eo, quod postulant: sed eligant, te iubente, sanctiorem aliquem, & ego, si id feceris, quicquid iure hæreditario possideo, libens tibi tradam. Non enim potest esse pastor idoneus, qui irruēte lupo, nec se, nec gregem tueri potest. Ego verò quînam gregem Dei aduersùs lupos conseruare potero, qui nec à meipso quidē illos arcere nóui? Timeo sanè vir probrosus plebis sanctæ fieri episcopus, cùm quod infirmum est, solidare: quod ægrotum, sanare: quod confractum, alligare: quod abiectum, reducere: quod perditum, requirere nesciam. Horrendum est, teste Apostolo, incidere in manus Dei viuentis, cuius ista apud Prophetam minitabunda vox est: Væ pastoribus, qui pascunt semetipsos. & itèm: Eccè ego ipse super pastores requiram gregem meum de manu eorum, & sanguinem percun-

Mirè detrectat munus antistitis.

Heb. 10.

Eze. 34.

cuntis in die tribulationis exigam ab eis.

Hæc illi prolixè prosequenti, rex per nomē Christi adiurato pedūm tradidit, & coram se Episcopum eum ordinari præcepit. Tum ille cernēs nulla ratione se posse subterfugere, mœstus ad templum se contulit, multa militum caterua sequente, ibique tales Domino preces gemebūdus obtulit, manibus in cælum sublatis: Domine Deus omnipotens, qui in Trinitate perfecta dominaris & regnas: cui secreta omnia patēt, qui scrutaris renes & corda: tu scis, quòd inuitus cogor pontificis munus exequi. Nō enim sic ego sum corpore & animo constitutus, qualem tu me velles. Interim nihilo minùs credo, pijssime & amantissime Deus, te volente isthuc fieri. Itaque totis te visceribus rogo, quoniam tibi soli peccaui, & malum coram te feci vsque in præsens, vt delicta iuuentutis meæ & ignorantias meas mihi condones, malorum præteritorum des veniam, à futuris serues: vt ad viam veritatis reductus, nocte ac die possim meditari & scrutari legem tuam, facereque quod tibi sit gratum & acceptum. Sana me rex æternæ gloriæ, medice medicorum, medicina malè habentium, instaurator eorum omnium, qui sperant in te: saluum me fac, & saluus ero: quia tu es laus mea, lux mea, pax mea, spes & gloria mea, pulchritudo & beatitudo mea, refugiū meum, vita & fortitudo mea, consolatio, illuminatio & corona mea: qui viuis & regnas per omnia secula seculorum, Amen. Misericors & miserator, qui neminē vis perire, sed omnes saluos facere: pœnitet me criminum meorum, quæ hucusquè admisi aduersùm mandata tua. Itaque recipe me pœnitentem, & de tua misericordia confidentem. tua enim vox illa est: Viuo ego: nolo mortem peccatoris, sed vt magìs conuertatur & viuat. Exorabilis Domine, exaudi me deprecantem, sicut audîsti latronem à cruce pendētem, & propè serò pœnitentem, & largire mihi spiritum sapientiæ & intellectûs, spiritum consilij & fortitudinis, spiritum scientiæ & pietatis, & spiritum timoris tui. Pone verbum tuum in ore meo, vt docere possim populū tuum pro voluntate tua, & fac me fortē & constantem in cæremonijs tuis: vt tuæ protectionis vallatus armis, oēs meos gregisq; tui mihi crediti visibiles & inuisibiles vincam hostes. Confirma me in omnî opere bono, & dirige gressus meos in semitis tuis: & non veniat mihi pes superbiæ, neq; manus peccatoris moueat me. Pone custodiam ori meo, & ostium circunstantię labijs meis, nè ex eis egrediatur verbū mendax in conspectu tuo, sed quod omni tempore placeat tibi. Custodi gregem tuum rex regum & domine dominātium, & pastor pastorum, cui ego iam præficior pastor criminosus: nè quam lupus rapax ouem ex illo rapiat & dilaniet, sed tua sancta dextera semper illū foueat ac tueatur. Tu scis Domine, quarum ego rerum indigus sim, & quid petere abs te debeam. Præsta tu id mihi, quemadmodùm ego spero, & confido tibi.

Cogitur fieri Episcopus

Ezech. 18.

Luc. 23.

Vix precem hanc absoluerat, cùm ecce rex cum alijs superuénit Episcopis, eumq; curauit ordinandum cum multa celebritate. Quas verò laudes & grates Clerus & populus, eius consecratione mirificè exhilarati, Domino egerint, paucis dici non possit. Peractis omnibus, quæ ad eam rem pertinerent, Imperator Clerum & quotquot illic aderant nobiles & ignobiles, ad suum inuitauit conuiuium, & pro amore sancti viri diem illum haud secùs atquè insignem solennitatem, cum multa lætitia ad vesperam vsque exegit. At sanctus Episcopus, memor beatæ Cæciliæ, quanuìs corpore videretur interesse epulis, spiritu tamen cum Domino epulabatur, hos secùm versiculos tacitè reuoluens: Ciba me Domine pane vitæ, & aqua sapientiæ, vinoquē compunctionis pota me: quoniam dedisti metuentibus te significationem, vt fugiāt à facie arcûs. Peracto prādio, more suo vacabat eloquijs diuinis, peccatorum suorum remedia poscens à Deo. Nec paruipendēdum sibi existimabat onus pontificium, in ipsius humeros coniectum.

Consecratur Episcopus.

Inter epulas studet cōpunctiōi.

Psal. 59.

Altera luce Imperator secum animo voluens, propter illicitum matrimonium fieri posse, vt quandoquè ab Episcopo Friderico cōmunione priuetur: iussit eū accersiri, & coram Episcopis, qui aderant, eum demulcendo sic allocutus est: Dominus te in sacerdotem magnum elegit charissime, tanto muneri idoneum te sciens. Oro igitur, vt persēuéret in te studium adhortandi & verbum Dei prædicandi apud feroces maritimas gentes. Est sanè insula Vualacrana, tibi, vt reor, satis cognita, in qua proh dolor, quod nupèr ad nostras peruenit aures, passim sibi matrimonio iungunt neptes suas, aut etiam, quod est deterius, sorores vel ipsas quoquè matres suas. In illa

Corrupti mores insulæ Vualacranæ.

 autem

autem insula, vti satis constat, antecessores tui strenuè laborârunt: quod verò ipsi excolere non potuêre, tibi proculdubiò absoluendum reliquerũt. Adiuro igitur te per Deum viuum & verum, vt si quis siue nobilis, siue ignobilis, siue dominus, siue seruus, diues vel inops, à Christiana religione aberrans, eiusmodi se facinoribus contaminârit, vbi primùm id resciueris, corrigas illum. Quòd si repræhensus abs te, nõ se ad meliorem frugem receperit, & te vel Ecclesiam non audiërit, à communione fidelium authoritate tibi tradita illum separes, sitque ceu ethnicus & publicanus, donèc vera pœnitentia conuertatur ad Dominum, qui semper paratus est misereri. His ab Imperatore dictis, vir sanctus ingemuit, aitque ad illum: Grauiter quidem me obstringis Domine Imperator, sed quæso, dic mihi, num salua tua gratia facturus sum, quod hortaris. Tum Imperator, quasi iam de se securus, Non solùm, inquit, salua mea gratia id feceris, sed si voluëris, me quoquè ea in re adiutorem habebis. Mox vir sanctus, plenus spiritu Dei & memor sermonis, à Domino ad Ieremiã dicti: Probatorem dedi te

Iere. 6. in populo meo robustũ: & scies, & probabis vias eorum: ad Imperatorẽ se inclinans, ait: Dic mihi, oro, Domine Imperator, si sit edẽdus piscis, à capiténe, an à pedibus incipiendum est? si fabrica construenda, à parietibúsne, an verò à fundamẽto inchoandum? Imperator facilè aduertens, quorsùm ista spectarent, non sine admiratione respondit: Piscis pro meo iudicio rectiùs à capite primùm editur, atque indè ad caudum vsque proceditur. Fundamentum quoquè priùs collocandum est, deindè parietes extruendi, alioquì sine dubio collapsuri. Rectè, inquit vir sanctus, mi Domine, locutus es. Et eccè Dominus te voluït esse caput & fundamentum Ecclesiæ suæ, vt bonum omnibus de te exemplum præbeas. Itaque à capite mihi sumendum est initium, vt ab illo exclusis vitijs, & fundamento probè collocato, per corpus ad caudam, Deo me adiuuante, pro viribus pertingam, & parietes in sublime promoueam. Tu ergò mi Domine stare te existimas: sed quanuìs grauem iam ruinam feceris, vide tamen, nè

Hûc Guelphum quidam vocât primũ Comitẽ Altdorffensem grauiùs cadas. Habes coniugis loco Iuditham tibi sanguine propinquam, Guelphi Bauarorum Ducis filiam: quam si non repudiaueris, & dignam Deo egeris pœnitentiam, iam antè prædico tibi imminere regno tuo immane excidium, completumque iri in te sermonem illum Saluatoris: Surget gens contra gentem, & regnum aduer-

Luc. 21. sùs regnum. Tradet autem frater fratrem in mortem, & pater filium, & insurgent filij in parentes, & morte eos afficient. Quæ quidem si in tua tempora non inciderint, poteris securus vti frui isthac fœmina. Sin autem inciderint, non poteris habere ambiguum, non fuisse gratas Deo nuptias istas. Scriptum est enim: Omnis homo ad pro-

Leuit. 18. ximam sanguinis sui nõ accedat, vt reuelet turpitudinem eius, & iterùm: Anima, quæ fecerit quippiam ex istis, peribit de medio populi sui. Et Salomon in Prouerbijs: Qui

Prou. 6. adulter est, inquit, propter cordis inopiam perdet animam suam. Turpitudinem & ignominiam congregat sibi, & opprobrium illius non delebitur: quia zelus & furor

1. Cor. 6. non parcet in die vindictæ. Et Apostolus scribit Corinthijs: Fugite fornicationem. Omne peccatum, quodcunque facit homo, extra corpus est. Qui autem fornicatur,

Heb. 13. in corpus suum peccat. itemque alibì: Fornicatores & adulteros iudicabit Deus. Et reuerà etiamsi coniunx tibi legitima foret, Domine Imperator, nec tuo sata sanguine, at nihilominùs illud Apostolicum animaduertere debes, quod ille diuinitùs tra-

1. Cor. 7. dit: Qui habent vxores, quasi non habentes sint. Quid verò beatus Gregorius in Ca-

Repræhendit illicitas Ludouici Imperat. nuptias. nonibus dicat, quæso nè molestè feras, si commemoremus. Si quis, inquit, duxerit neptem in coniugio, anathema sit. Itaque si vis æternos gehennæ cruciatus euadere, & vita frui sempiterna, vera ductus pœnitentia, sperne isthuc coniugium, & ad Dominum conuertere, vt det veniam tibi. Vana est enim huius mundi gloria, & omnis caro fœnum.

Cùm hæc diceret vir sanctus, & multi etiam pontifices eius sententiam confirmarent, atque ad abolendum tam inuisum matrimonium, permulta sacrarum literarum testimonia proferrent, neque ea tamen Imperator ità, vt par erat, animaduerteret,

1. Pet. 2. rursùs vir DEI sic eum compellauit: Nos quidem, Domine Imperator, secundùm Apostolum, DEVM timere debemus, eiusque seruare mandata: te autem honorificare, & in rebus bonis consentire tibi: mala autem non modò non approbare, sed

Ezech. 3. etiam corrigere, dicente scriptura: Si non fueris locutus, vt custodiat se impius à via sua, ipse impius in iniquitate sua morietur: sanguinem verò eius de manu tua requi-

requiram. Nos igitur si tibi peccatum tuum non indicaremus, neque id reprehenderemus, tu ab illo te non reuocares, nec conniteretis redire ad vitam, nosque vnà tecum propter silentium nostrum æternis ignibus addiceremur. Quamobrem nobis ex officio incumbit, spiritalibus consilijs sanare peccato laborantem.

Vix sermonem hunc beatus Episcopus absoluerat, & Imperator erubescens, ad tempus doluit, defixisque humì luminibus, illachrymans dixit: Peccaui, & deflexi à recto itinere: agnosco erratum meum, vestroque me iudicio submittens, libenter quod à me perperàm gestum est, corrigam. Respōdit Deo dignus Episcopus Fridericus: Id si tu ex animo feceris, cum Domino redibis in gratiā, qui, vt tuipse dixisti, misericors est, & semper paratus misereri: eritque tibi pater, & tu illi filius, si tamen ab illo retrò non recesseris. Noli ædificare domum tuam super arenam, sed potiùs super petram: nè irruente imbre, & ventis flantibus, & flumine inundante cadat, & fiat ingens ruina illius. Nos verò non cessabimus orare pro te & postulare, vt implearis cognitione voluntatis Dei, & ambules dignè coram illo, per omnia placens ei. Tu autem tenta teipsum, & proba num sis in fide. Reddet proculdubiò iustus iudex in illo tremendi iudicij die vnicuique iuxta opera sua. His tandèm confectis, cum cæteris pontificibus Imperator beatum virum vocauit ad prandium: ac deindè cum summo honore à se Traiectum dimisit. Cumque ad Rhenum ventum esset, eius regionis Clerus & populus, qui domì remanserat, in vnum collectus, illi ruit obuiàm, Deoque pro optato pastore gratias agens immensas, ad castrum eum cum dignis laudibus deduxit, atque in templo beatissimæ matris Dei, vbì cum socijs conditus est martyr Bonifacius, in Episcopi sede eum collocauit. At ille suo more ad singulas sanctorum aras precaturus accessit, & eodem die sacrificium offerens, cùm ad populum cōcionatus & ei benè precatus esset, peracto ministerio, domum abire permisit.

Imperator lachrymat, agnoscens culpā suā.

Matt. 7.

Rom. 2.
Apoc. 22.

Accipitur honorificè à Traiectēs. s. Fridericus

Mansit autem in eodem castello diù satìs, populum docens, ità vt quicquid illic vetusti erroris relictum erat, diuinis eloquijs extirpârit. Non efferebatur animus eius pontificia dignitate, sed conuenienter scripturæ diuinæ, quanto erat maior, tanto se magìs humiliabat in omnibus. In præstandis eleemosynis æquè, vt anteà, fuit largus, ad suscipiendos peregrinos semper paratus, captiuis & compeditis liberandis deditissimus. Visitabat infirmos, nudos vestiebat, cunctis se affabilem & amabilem exhibebat, vigilijs & orationibus delectabatur, cum Propheta septiès in die laudem Domino dicebat. Semper vno & eodem erat animo: odij & iræ planè expers, pacis verò & concordiæ studiosus, morum integritate nulli secundus. Quicquid in muris templi, fratrum domicilijs & in parietibus castri collapsum fuerat, instaurauit, & religiosioribus quibusdam clericis & laicis, nè quid erroris aut perturbationis existeret, asseruandum commendauit. Deindè diœcesim suam visitare cupiens, ad insulam supradictam studio euangelizandi primùm iter intendit suum: salutatisque fratribus domûs, nauim conscendit, & prospero cursu ad Vualachranam appulit. Egressus autem in terram, ad ecclesiam se contulit, iubens interìm in aprici graminе campi suum figi tentorium. Eum verò vt eius insulæ habitatores conspexêre, multi, quibus sanior erat mens, vndiquè ad eum confluere, & eo, quo par fuit, honore eum excipere cœperūt: porrò complures ijs, quæ antè diximus, polluti flagitijs, iam arma sua aduersùs eum expediebant, tanquàm prælium inituri, aiebantque se, si quid ipsis molestiæ attulisset, illum planè trucidaturos. Id vbì sanctus Episcopus accepit, sanctam omnibus synodū indixit, excommunicationis sententiam intentans illis, qui nollent ei interesse. Illi verò minas eius floccipendentes, in sua peruersitate permanserunt. Porrò soli seniores ad sanctam venêre synodum, & eam, quam decebat, in omnibus obedientiam declarârunt. Beatus autem antistes vt vidit illorum obstinatos animos, seque illis conuertendis frustrà nauare operam, cum lachrymis obsecrabat senes omēs illic præsentes, vt ad destruenda incesta illa connubia pro sua virili opem ferrent, Dominoque talēta duplicata referre curarent. Non recusârunt illi, sed rogârūt refractarios illos, nè tam barbaros se exhiberent, sed ab Episcopo, cuius curæ essent commendati, veniam peterent, suamque culpam faterentur & agnoscerent: nè, si secùs facerent, Dominus totam insulam vel peste, vel fame, vel hostili incursu perderet, quòd pastorem ipsis ꝓpositū despicere viderētur. Interìm Episcop⁹ cū Clericis in ecclesia Deū rogabat ge-

Eccles. 3.

Psal. 118.

It in insulā Vualachranam.

Indicit synodum.

mitibus

mitibus inenarrabilibus, vt illorum cordibus adſpiraret ſanam mentem & voluntatē agendi pœnitentiam, & in operibus bonis eis præſtaret conſtantiam, nè poſt ſuſceptā emēdationem rursùs instàr canū redirēt ad vomitum. Nō deſpexit Deus preces ſerui ſui. Proxima enim luce illo cum Clericis de ſcripturis diuinis colloquia miſcente, ex pagis vndiquè ad eum accurrêre permulti, ex animo petentes veniam, & dignam ſe acturos pœnitentiam pollicentes. Tum vir ſanctus mirificè exhilaratus, in ſanctum ingreſſus eſt conuentum, dixitque eis, nō poſſe illos dignam agere pœnitentiam, niſi fœda priùs connubia diſcinderent & execrarentur, iuramentoque confirmarent, ſe ea nunquàm repetituros. Id poſtquàm omnes deuotis animis fecêre, agendamq́; pœnitentiam ſuſcepêre, vir Dei aliquot dies manſit illic, docens illos ea, quæ Dei ſunt. Cùm autem indè eſſet abiturus, magnę ſanctitatis presbyteros apud illos reliquit, qui plebem in officio retinerent: atque ità cunctis valeſaciens, inter eundum ſuas viſitauit parœcias: cunctiſque rectè conſtitutis, Traiectum venit, & aliquandiù illic moratus eſt. Deindè concionando & eccleſias ædificando, totam ſuam perluſtrauit diœceſim, Dominoque ſuo non poſtremus agricola, vineam egregiè inſtaurauit, familiæq́; eius, cui erat præfectus, cibum ſuo tempore miniſtrauit: vt ab eo veniente vigilans & ità faciens, talentumque ſibi traditum duplicans inuentus, ab eo conſtitueretur ſuper omnia bona eius, & in eius gaudium introduceretur.

Multi priùs refractarij, in inſula ſe corrigunt.

Matt. 25. Luc. 12.

Imperator autem vbì didicit omnia proſperè ceſſiſſe beato viro, nihilque in ea inſula diabolici erroris reſediſſe, non auſus fuit diutiùs apud ſuam Iuditham illic hærere: ſed in Gallias proficiſcens, ſalutauit eam, & dixit: Hunc nobis in noſtro negocio aduerſantem Epiſcopum, ſi potes aut vllis flectere precibus, aut muneribus excæcare, nè id quæſo intermittas. Sin minùs id potes, minis eum expugnare contende. Fecit illa, vt erat iuſſa, & modò precibus eum pulſans per epiſtolas, modò innumeras offerens diuitias, ſanctum virum, qui in nullis ſperauit pecuniæ theſauris, eò conabatur inflectere, vt ſua authoritate ipſis faceret poteſtatem in damnato coniugio permanendi. Sed cùm ille ſæpè recuſaret, idque ſine Pontificis maximi & aliorum præſulum iudicio fieri non poſſe aſſereret, Imperatrix bile pércita, amoreque inſano obcæcata, etiam iniuſſa ſecuta eſt Imperatorem, multiſque nominibus Deo charū pontificem accuſauit, iam animo pertractans, qua eum poſſet ratione quandoquè tollere è medio. Iam verò non contenta, vt fertur, cum Imperatore præter fas cōcumbere, etiam Bernardum quendam, quem è ſacro fonte Imperator ſuſceperat, adoleſcentem Deum timentem, vt quondàm Aegyptia mulier Ioſeph patriarcham, ſæpè ad fœdam ſecum explendam libidinem prouocabat. Illo verò recuſante, & adulterij immane eſſe crimen aſſeuerante, Iuditha excandeſcens, veritaque nè tanta eius turpitudo ad aliorum notitiam deduceretur, omni ſpurcitia & dolo plena, iuuenem inſontem crebrò apud Imperatorem detulit, quòd vi ipſam opprimere conatus eſſet. Vbì id cognouit Bernardus, voluit ſe innoxium declarare, idque coram Imperatore & duobus filijs eius Lothario & Ludouico, qui tum erant in Theodonis palatio: ſed nemo erat auſus cum illo ſingulare inire certamen. Porrò vt beatus Fridericus Epiſcopus iſthuc reſciuit, multùm doluit, & inſtàr Samuelis Saulem lugentis, ardentiſſimis precibus rogabat omnipotentem Deum pro Imperatore & perfidioſa coniuge eius, vt illis ſanam mentem largiretur.

Iuditha Imperatoris cōiunx, fruſtrà virum Dei expugnare contendit.

Gen. 39.

Iuditha in Bernardum calumniæ.

Per id tempus ſacerdos quidam Odulphus nomine, in Oreſchot morabatur, vir ſanctiſſimus & nobilis genere, patrem habens Bodgiſum, concionator egregius, diuinarum ſcripturarum lectioni deditus, bonorum operum cumprimis ſtudioſus. Is quadam nocte feſſa membra in lectulo reponens, per viſum angelum Domini multo lumine conſpicuū ſibi adſtantē vidit, & talia roſeo ore verba promētem: Surge ſerue Dei, & ad Traiectenſe caſtrum propera, manſurus illic cum cæteris famulis Christi, & beato Friderico Epiſcopo ſtrenuam nauaturus operā in habendis ad populum concionibus, vbicunquè illi viſum erit. Ea viſione perterritus vir Dei Odulphus, nocte ſurrexit, & itineri res neceſſarias parauit, memorque ſententiæ Saluatoris, Omnis qui reliquerit domum, vel fratres, aut ſorores, aut patrem, aut matrem, aut vxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam poſſidebit: relictis omnibus, DOMINVM eſt ſecutus, & poſt triduum Traiectum peruenit.

Huius vitā quære Tomo 3. Iunij 12. die.

Matth. 19.

Odulphus presbyter venit Traiectum.

Pro-

Processit autem in occursum eius Fridericus Episcopus cum Clero, & tanti viri aduentu exhilaratus, cum multo gaudio & honore eum excepit. & post preces ad Dominum in templo fusas, in Australi parte castri dedit ei hospitium satis commodum, cum adiuncto illi viridario. Ille verò talem se prębuit bonis consectandis operibus, vt tanquàm lucerna coram Domino lucens, omnibus resplenderet, ità vt tam à Pontifice Friderico, quàm fratribus, pater monasterij vocaretur.

Ea tempestate Frisones, malo dęmone id agente, tam malè de sacrosancta Trinitate plerisq; locis sentiebant, vt Sabellij Arrijq; hæreses ab inferis excitatę viderentur. Sanctus Episcopus ea re percepta, animo commotus est, multumq; flens & eiulans, citò ad eos profectus est, & pagos atque villas, eos docens, peragrauit. At proh dolor neq; per seipsum, neque per socios suos ferocem illam gentē corrigere potuit: & cùm animi dubius esset, quidnam agendū foret, tandèm accepto consilio Traiectum misit legatum, qui S. Odulphum rogaret, vt quanta maxima posset celeritate ad ipsum in Frisiam contenderet. Eo nuncio accepto, vir Dei præ martyrij desiderio lętus efficitur, & tanquàm ad epulas inuitatus, iucundo animo se dedit itineri, & Staueram, vbi Episcopus erat, peruénit. Eo viso, Episcopus mirificè lætatus, cùm eum osculatus esset, cum illo pariter totam regionem prædicando perambulauit. Erant enim ambo gladio spiritûs, quod est verbum Dei, armati, populumque illum ferum & belluinum vitali alimonia pascentes, breui tempore in agnos mutârunt, & ad Catholicam fidem reuocârunt. Scripsit autem beatus antistes in chartis de S. Trinitate quædam, easque misit sacerdotibus parœciarum diœcesis suæ, vt si repullularent errores, crebrò populis prælegerentur palàm.

Frisones Arrianizant.

Fridericus & Odulphus eos conuertunt.

Aeternus est pater, æternus & filius, æternus & spiritus sanctus. Distinctio enim in personis, vnitas cognoscitur in natura. Omnipotens pater, omnipotens filius, omnipotens & spiritus sanctus. Trinum quidem nomen, sed vna virtus & potentia. Filius à patre incomprehensibiliter genitus: Spiritus sanctus à patre & filio ineffabiliter procedens: potestas non accidens, sed perpetua & indiuidua manens: summitas sociabilis, regnum sine fine, gloria sempiterna. Quæ sola creat, sola peccata dimittit, & cælorum regna concedit.

Symbolum S. Friderici.

Insupèr ad placandam sacrosanctam Trinitatem, Orationem de ipsa compositā pro salute plebis quotidiè ter, nempè manè, meridiè & vesperì iussit recitari. Porrò beato Odulpho, ex consilio Cleri & fidelium eius loci laicorum, quanuis inuito, Stauerensem ecclesiam curandam commisit: cunctisque rectè & ordine constitutis, Traiectum se recepit. Vt autem impleretur beati viri prophetia, anno salutis octingentesimo tricesimoquinto Murmanus Britonum rex regnum Francorum inuasit, Imperatori arma inferens, quòd propter fœminam deflexisset à recta via, Deique præcepta & legem neglexisset. Erat eius Murmani ingens exercitus, vrbesque ac viros & pagos in Gallijs cepit & vastauit, atque innumeros trucidauit, multisque auctus spolijs, nullo accepto incommodo, in sua se recepit. Imperator quidem magnis coactis copijs illum insecutus, cum eo conflixit non semèl, sed infeliciter, permultis è suis desideratis proceribus. Tandèm amplissima ei offerens munera, pacem ab eo petijt, & hostem sibi cōciliauit. Nec latuit populum, cur permisisset Deus ea calamitate affici sanctam Ecclesiam suam, & iam de illicito Imperatoris coniugio multum in eo murmur audiebatur. Anni verò illius circulo euoluto, Imperatrix Bernardum, cuius antē meminimus, ad se euocauit, licèt nolentem, vt eius animum placaret, stimulanteq; eam turpi amore, cum Imperatore eum in gratiam reduxit, tanquàm miserta illius, & plerunq; illum apud se detinuit. Ità fiebat, vt crebra eaque varia & inania inter ipsos colloquia haberentur, quæ tandèm adeò feruntur iuuenis animum corrupisse, vt cum Imperatrice Iuditha dormierit. Ea re in vulgus sparsa, Pipinus, Imperatoris ex Irmingarde Imperatrice filius, magno animi mœrore affectus, cum Iesse Ambianensium Episcopo & Hilduuino Archicapellano, & Magfrido ac Elezaro Abbate, atq; Godefrido alijsq; permultis regni primoribus Imperatorē adijt, multa ei obiecit, & reginā adulterij accusauit. Imperatore verò nihil respondente, sed toruis eos oculis adspiciente, atq; caput agitante, illi reginam Iudithā vi abstulerunt, & in monasteriū velatā detruserūt, domūq; abiérunt. Sed post menses nō adeò multos Imperator Iuditha recepta, Nouiomagium profectus est, & cum multis alijs etiam Iesse Episcopum captum, qui in

Idem habet Abbas Regino in Chronicis.

Murmanus rex vexat Franciam.

Iuditha accusatur adulterij.

Truditur in monasterium, sed id Imperator atrociter vlciscit.

in cordis simplicitate Iuditham velauerat, vt ad meliorem frugem ea se reciperet, à sua sede remouit, cogens episcopos, vt eum exauthorarent: quæ res cunctis bonis displicuit: porrò alios in carcerem coniecit, alios exilio mulctauit.

Gregorius Papa pœnitentiam indicit Imperatori.

Vbi Gregorius Pontifex Romanus id comperit, multùm doluit, profectusq; ad Imperatorem, durè eum obiurgauit, admonuitque vt cum coniuge resipisceret, veniamque illis suppliciter petentibus, ieiunium & pœnitendi formam præscripsit: Episcopis verò tũ præsentibus, tum absentibus Apostolica authoritate præcepit, vt ipso recedente, Imperatorem & prophanam coniugem eius admonerent, & spiritalibus eloquijs pascerent: & si negligerent satisfactionem ipsis impositam, non alio quàm ethnicorum & publicanorum eos haberent loco, & perpetuo plecterent anathemate. Tum verò Imperator denuò se prosternens, fassus est peccatum suum, in omnibus morigerum fore promisit, Pontificemque Gregorium vt pro se & regni sui statu Deũ deprecaretur, orauit, multisque eum regijs muneribus affecit. Sed Pontifex nihil illis muneribus transuersìm actus, sed prudẽtiam serpentis & columbæ simplicitatem retinens, Imperatorem propter ea, quæ diximus, repræhendit, multaq; tum ei, tum proceribus eius sanctorum pignora, quæ pro illorũ salute secùm attulerat, elargitus est: & cùm saluberrimis de vita æterna adhortationibus eos instituisset, vltrò citroq; vale dicto, cum suis Romam reuersus est. Sed non diù pòst Imperator redijt ad vomitũ, & auxit etiam peccatum suum. Interìm Episcopi Germaniæ & Galliæ, memores præcepti Pontificis, per seipsos coràm, & per epistolas eum absentes orabant, nè ità se gereret. At ille palàm eos odio prosequebatur, inprimìs autem Fridericum Episcopum, qui diuino spiritu repletus, aperuit ei facinus suũ, nec quicquam reticuit, quòd æquitas dici postularet, atque præ cæteris vrgebat eum, vt sese corrigeret, nõ odio vllo aut liuore ductus, sed diuino ipsum timore stimulante, nè vnà cum illo periret: dixitque ei: Non licet fœminæ sacrum acceptum velamen abijcere: idque confirmabat sententia Zachariæ Pontificis sanctissimi, ità scribentis in Epistola ad Gallos: Qualicunque modo mulier, permittente canonicè viro suo, aut eo defuncto, velum sanctum acceperit in caput aut spontè, aut inuita, in eo permaneat omninò, nec dimittat.

Imperator redit ad vomitum.

Odit Fridericũ Episcopum, ipsum arguentem.

Porrò anno Dominicæ Incarnationis octingentesimo tricesimooctauo, cõuenêre filij Imperatoris, & communicato cum Episcopis, Ducibus & proceribus consilio, propter ignominiosum illud coniugium, & quòd summi Pontificis iussa cõtempsisset, in quendam occultum locum eum includere decernunt, donèc agat præscriptam pœnitẽtiam, & Deum sibi propitium reddat. Id postquàm gestum est, Iuditham ab Episcopo Iesse velatam, in Italiam ablegârunt, mortis ei minas intentantes, si indè reuerti aut aufugere ausa esset. Verumenimuerò non multò pòst Ludouicus Imperatoris filius, ea patris fortuna commotus, collectis quotquot potuit Francis, Imperatorem vixdùm inchoata pœnitentia è custodia eduxit, & Aquisgrani honorificè in eius sedem reposuit & palatium. Mox verò Imperator Ebbonem Rhemensem Archiepiscopum, virum sanè religiosum, vt potest animaduerti ex scriptis eius, iussit compræhendi, & ab Episcopis, quos ad id compulit, sine causa deponi. Deindè legatos misit in Italiam, qui Iuditham indè adducerent, venientemque summo cum honore & gaudio excepit: sed timens Episcopos, cum ea rursùs, relicta Francia, in oppidũ quoddam Rheno adiacens profectus est, deincèps quotidiè in eorum conuiuijs citharis & lyris, & tympanis, & tibijs personantibus.

Ludouicus Imperator à filijs includitur.

A Ludouico filio liberatur.

Ebbonem Episcopum deponi curat.

Cernens igitur beatus Episcopus Fridericus induratum esse pectus illius, per epistolam significauit ei, nisì resipisceret, se illum excommunicaturum. In ea epistola multas habuit sanctorum Patrum sentẽtias, & inter cætera scribit in hanc sententiã: Quandoquidèm Christi seruum te dici & haberi vis, quid ità seruos eius, Anselmum Mediolanensem, Vuolfoldum Cremonensem, Theodulphum Aurelianensem, Iesse Ambianensem, Ebbonem Rhemensem antistites sine vlla ratione condemnâsti? An verò id iussit, vt faceres, ille, qui per prophetas suos dicit: Qui vos tangit, tãgit pupillam oculi mei? & rursùs: Nũquid vos vltionẽ reddetis mihi? Et si vos vlciscimini contra me, citò velociter reddam vicissitudinem super caput vestrum. Nôsti Apostolum dicentem: Tu quis es, qui iudicas alienum seruum? Suo domino stat aut cadit. Tu certè non vis nisì à te iudicari seruos tuos. Si quis alius id attentet, stomacharis & pœnas ab eo repetis. Quod igitur tibi fieri non vis, cur tu id facere Domino dominorum nõ dubi-

Episcopi, quos Ludouicus vexauit.

Zach. 2.
Ioel. 3.

Rom. 14.

dubitâsti? Pessimè quidem fecisti, non enim ab hominibus, sed à Deo iudicandi sunt summi sacerdotes, nec à prauæ vitę hominibus lacerandi, sed potiùs à fidelibus tolerandi. Præterea in conuiuijs vestris quotidiè sunt cithara, & lyra, & tympanum, & tibia, & opus Dei non respicitis, nec opera manuum eius consideratis. Quamobrèm vindicabit Deus in vobis seruos suos, & dilatabit infernus animam suam, & os suum, nisi resipueritis, aperiet, in eumque vos descendetis, & sublimes vestri deprimentur oculi, eò quòd posueritis amarum in dulce, & dulce in amarum. Esaiæ 5.

Huiuscemodi verbis Imperator magìs etiam in virum Dei ira inflammatus, de eius nece tractare cœpit, reginęq; ad eam semper instiganti id negocij dedit, vt eam conficeret. Atque ità in Gallias proficiscens, profanam Imperatricem apud Rhenum reliquit, vt eam cædem accelleraret, ac deindè ipsum incunctanter sequeretur. Multas igitur illa beato viro molita insidias, cùm eum nec precibus, nec amplissimis promissionibus flectere posset, quadam æstate illo Traiecti, paucis terentis militibus, more solito cum fratribus degente, atque illic suum præstolante obitum, quem impendére sciebat, Imperatrix sub dies Caniculares conuocatis vndiquè ad se illis, quos sibi & Imperatori fidos nouerat, ità locuta est: Quanta præ cæteris Episcopis molestia & me & Imperatorem Fridericus præsul afficiat, vos latére non puto. Itaque modis omnibus oratos vos velim, quos alioqui nostra capessere iussa par est, vt me de illo vlciscamini, idque arte quadam, nè res innotescat, vndè vobis ingens possit creari periculum. Eius facinoris amplissimam à nobis mercedem expectabitis. Displicuit is sermo omnibus religiosis & probis viris: sed duo superbi & cupidi iuuenes promiserunt reginæ se eam rem curaturos, modò velit præmium polliceri. Vbi id illa promisit, & omnes iurârunt se Episcopo minimè indicaturos, illi cùm sicas accepissent, Traiectum se contulerunt. Quò cùm peruenissent, dixerunt se habere in mandatis à regina, quæ Episcopo cuperent indicata. Quod vbi Episcopo ad sacrificandum sese præparanti significatum est, ille ingemiscens, erectis sursùm oculis & manibus, Deo prolixè gratias egit, quòd tempus optatæ mortis adesset. Deindè ad adstantes vultu angelico conuersus, Scio, inquit, quid isti velint: sed expectare eos iubeo, donèc peractum sit sacrificium. His dictis, è cathedra pontificia surgens, Missam cum multa deuotione celebrauit, & post lectum Euangelium sermonem habuit ad populum, obitumq; suum obscurè & tectè prędixit, nè illos mœrore afficeret, à quibus se haud aliter atquè patrem nouerat amari. Ait enim, se illo die escam sempiternam cum sanctis in cælis à Domino precepturum: porrigensque eis corpus & sanguinem Domini, omnibus valedixit, & pastor fidelis pastori bono Domino nostro Iesu Christo oues ipsi commissas commendauit. Vidisses tum clerum & populum omnem prę dolore lachrymantem, nec tamen scientem, quid hæc sibi vellent, quæ ab Episcopo fiebant. Absoluto sacrificio, sic vt erat vestitus, in oratorium sancti Iohannis Euangelistæ, vbi eius sarcophagus erat, ingressus, exclusis omnibus præter vnum Capellanum suum, sanctorum omniū cum lachrymis & suspirijs patrocinia implorauit, & deindè eos, qui ad ipsum missi erant, iussit introduci. Illis intrantibus, Capellano suo pręcepit, vt retrò altare Saluatoris ambularet, nec rediret, donèc ab ipso esset accitus. Cūq; iam solus esset cum sicarijs illis, eosq; trepidantes cerneret, ait ad eos: Facite, quod iussi estis, intrepidi. Ego enim aduentûs vestri causam sciui antè, quàm vos huc veniretis. Id vbi illi audiêrunt, cùm eum vltrò mortē expetere viderent, in extis eum sicis suis percussêre, atque irridiculè vicissìm dixerunt: Vlta se est de te regina nostra. S. Fridericus prędicit obitū suū. Constantia sancti viri. Cęditur à sicariis.

At martyr Dei quibus poterat viribus vulnera compressit, nè sanguis & intestina effluerent, dixitque sicarijs illis, vt properè abscederent, nè compræhenderentur. Illis celeriter aufugientibus, post aliquantam moram accersiuit vir beatus Capellanum suum, iussitque vt ex muro contemplaretur, num illi nuncij Rhenum traiecissent, & qua vterentur celeritate, ipsi renunciaret. Fecit ille, vt iussus erat, reuersusque ad Episcopum, vt eum vidit in facie mutatum, penè exanimatus quæsiuit, quid haberet, aut quidnam ipsi accidisset. Tum vir sanctus rogans eum, nè perturbaretur, Percussus sum, inquit, fili mi. Aduoca fratres & commilitones meos, accersi populum Dei, vt reddant me, vndè egressus sum, terram terræ, orentque vt spiritus meus, licèt indignus, dirigatur ad Dominum, pro cuius legibus & amore sanguis meus hodiè fusus est. Id postquàm ille audiuit, euellens capillos suos & flens, miserabiles dabat voces.

Vbi autem cæteris indicauit, quis planctus, quę lamenta illic extiterint, nemo pro dignitate explicare queat. Tandèm sancto Odulpho, beati viri cooperatore, cum Clero & populo adueniente, simulque omnibus clamantibus, Cur nos pater orphanos derelinquis? gloriosus martyr cum lachrymis prophetico spiritu dixit: Fratres & filij mei charissimi, si qua mihi pars est cum sanctis in cælo, non vos relinquam desolatos, sed pro vestra salute & incolumitate perpetuus ero intercessor. Sed noueritis tamen propter Imperatoris, cōiugisq; & procerum eius peccata, totum regnum, Danorum incursione vastatum iri, & propter iniquitates nostras etiam hanc vrbem & diœcesin pœnas luituram. His ægrè prolatis, cùm populo benè precatus esset, viuus in tumulum intrauit, psalmodiasque, quę in funere cantari solent, ipse inchoans, dixit: Placebo Domino in regione viuorum.

Prædicit clades regni ex Barbarorū incursione.

Deindè crebrò repetens versum hunc, In manus tuas Dñe cōmendo spiritū meum, cęlum supinus intuebatur. Et cùm dixisset, Hæc requies mea in seculum seculi: hîc habitabo, quoniam elegi eam: Domino spiritum reddidit. Clericis autem corpus eius humantibus, tanta odoris suauitas totam compleuit ecclesiam, vt pręsentes oēs nihil ambigerent beatorum spirituum illuc multitudinem aduenisse, quę sancti martyris animam ad cælos cum triumpho deduxisset. Quò nos quoquè per eius merita perducat, qui viuit & regnat in infinita secula seculorum, Amen.

Animam agit.

Eodem autem anno propheticus beati viri sermo cœpit impleri. Nortmanni enim cum magna classe mare ingressi, ad oppidum Dorestadum, quod nunc Vuyck vocant, olìm tam amplum, vt ferantur in eo quinquaginta & quinque ecclesiæ fuisse, appulerunt, vastatumque flammis exusserunt, & cum opima pręda etiam multos captiuos abduxerunt. Ac deindè omni regione populata & vexata, abiērunt. Non multis verò interiectis annis reuersi, Traiectum vi ceperunt, cęsis omnibus eius loci incolis. Indè factum est, vt post obitum Alfrici, qui fuit pater beatissimi Friderici martyris & Lutgeri Episcoporum, cunctis ex agro profligatis, Traiectum planè desertū & euersum permanserit, vsque ad Baldrici antistitis tempora: quibus etsi non paria pristinis, noua tamen & bona sunt mœnia instaurata.

Nortmannorum irruptio in Gallias.

Traiecti vastatio.

Traiectum instauratur

Porrò Germaniæ & Galliæ Episcopi, comperta cęde immerita beati Friderici, vno animo in Imperatorem & Iuditham insurgentes, dixerunt dignos eos esse, qui regno pellerentur, & anathemate percussi, melioribus cederent, qui populum Dei regere, non iugulare, scirent, eiusque legem & cęremonias seruarent. Quod vbì Imperator didicit, multùm anxius & perturbatus, verebatur nè ab ipso ad filios deficerēt, ipsoq; pulso, illos eligerent. Iurauit igitur cum regina in conspectu omnium, se ab Episcopi Friderici cæde prorsùs immunes esse, & neque consilio, neq; voluntate sua eam perpetratam: ipsos autem sicarios, qui eum peremissent, nullibì posse reperiri.

Tum verò Episcopi, qui conuenerant, domum abiêre, missisque militibus, vbiquè inquiri illos homicidas iussêre. Illi igitur certam sibi necem impendére videntes, accepta à Iuditha mercede tanti sceleris, è regno in regnum profugi ferebantur, donèc subitaria extincti morte, in tartarum demigrârunt. Imperator autem homicida & periurus, dum filium Ludouicum trans Rhenum persequitur, subito correptus morbo, & in nauim delatus, in insula iuxta Ingelnheim vita functus est. Posteà Metim trāslatus, in S. Arnulphi basilica tumulatus est, resque ipsa declarauit, licèt Pius vocatus fuisset, qualis factis fuerit. Quid autem Iudithæ acciderit, aut quo pacto è vita excesserit, cùm non sit literis annotatum, pro incomperto habetur. At beatus Fridericus martyr multis fulsit virtutibus, vt hodieque fulget, ipsumque inuocantibus & medicum & medicinam se exhibet.

Percussores sancti viri subitò moriuntur.

Obitus Ludouici Imperatoris.

Sunt verò permulti etiamnùm superstites vtriusque sexûs homines, qui testentur temporibus Baldrici pij antistitis id contigisse, quod iam relaturi sumus. Vir quidam profanus post æditum res & omnes veteris ecclesiæ thesauros curabat. Is coram hominibus ità se comparare nouerat, vt agnus putaretur, cùm esset reuerà lupus rapax, clàm auferens, nesciente domino eius, dona, quę ad aras offerebantur, & cereos truncans sceleratè & flagitiosè absumens, qui in venerabili monasterio ob effugandas noctis tenebras ponebantur. Idemipse persæpè medijs noctibus immania in templo perpetrabat sacrilegia, vestesque sacras, quibus quotidiè sacrificium Missæ peragebatur, in sacello sancti Iohannis Euangelistæ, vbì beatus Fridericus quiescit, in lecto

Vide hoīem sacrilegū & impium.

cto

ᵭo suo sibi substernebat, sanctorumque monumenta impudentissimè ventris sui excrementis & lotio adeò contaminabat, vt quicunque eò vellent orandi causa ingredi, accedere præ horrore non possent. Interim nocte quadam dormienti sacer pontifex Fridericus appáret, vultu & veste mirificè radiante, sequebanturque eum Alfricus & Ludgerus, qui ei in Episcopatu successerant, atque in eodem sacello humati erant, multa etiam ipsi luce conspicui, manibus tenentes pedum, vt solent antistites. Itaque beatus Fridericus pedo sursùm adducto hominem illum, potu obrutum, in pectore percutit, expergefactoque dicit: Quid ità frater hîc supinus stertis? Cur ausus es sacras vestes tibi substernere, & nostros tumulos tam fœdè conspurcare? Effer hinc lectum tuum, & locum repurga: quæ sanctis furatus es, restitue, agens pœnitentiam: cessa impiè agere, & ad Deum, à quo recessisti, te conuerte. Quòd si ità non egeris, vitam hanc cum tormentis amittes, & ibis in ignem semper arsurum. Talia vt ille accepit, luce perterritus, timuit quandiù eos vidit: sed illis recedentibus, pulso timore, non nisi phantasmatis loco habuit visionem illam. Disce hinc num sancti ignorēt res nostras.

Manè surgentem æditiuus interrogat, num quam ea nocte visionem viderit. Respondit ille se tres vidisse angelos, qui eum iusserint deincèps extra templum dormire: at ignorare se, num res vera fuerit, an phantasma, quo permulti illudantur. Quòd autem de sacra veste, de sacrilegio, de sacrorum tumulorum pollutione esset repræhensus, id subticuit, timens pœnas, si æditiuus resciret.

Iussit igitur herus eius, id est, æditiuus, vt si denuò apparérent, de illorum nominibus perquireret. Ille verò non solùm nullas Deo gratias egit pro ea ipsi oblata visione, sed etiam in suis flagitijs perseuérans, cùm se potu ingurgitâsset, media nocte rursùm solus suum repetijt lectulum. Mox verò dormitante eo, & penè adhuc vigilante, iterùm adsunt tres Episcopi, quos diximus, consimili habitu: & stomachabundus beatus martyr Fridericus pedo illum cædit, dicitque ei: Cur ausus es venire contra iussa nostra? cur non solùm celare ea herum tuum, sed nec exequi voluisti? Sed collige te tãdèm, & cum lachrymis confitere peccata tua, & bonis operibus nouum quendam baptismum tibi effice, qui priorem tuis sacrilegijs perdidisti. Si aliter feceris, & facinus tuum confessus non eris, certa te mors manet. Domino quoquè tuo, sicutì petijt, nomina nostra indicato hoc pacto: Fridericus, & eius frater Alfricus, & Ludgerus pastor probus. His dictis, ea visio disparuit.

At miserum illum nullus corripuit tantæ visionis metus & horror, sed permanente satana in eius pectore, induratum est cor eius: ducensque ea omnia, quæ audierat, pro nihilo, ebrietate obrutus, obdormiuit. Orto autem sole, æditiuo exposuit visionem & nomina sanctorum: sacrilegium autem silentio pressit, nec voluit confiteri.

Tum verò æditiuus secùm admirans, dixit: Caue, nè quid fortaßis in sanctos Dei admiseris, vndè tibi sempiternum immineat exitium. Si enim talis esset animus tuus, qualis est frons tua, equidem puto non fuisse iussuros illos, vt è templo exportares lectum tuum. Nec scio tamen, vtrùm vera sint, quæ narras. Sed nè quis meo iussu perijsse te dicat, effer lectum tuum, & præ foribus templi cubato, donèc è pontifice nostro cognoscam, quæ sit eius hac in re voluntas & sententia. Sed ille propedièm periturus id negligens, plus solito potitauit, & media nocte in templum dormitum abijt. Quid autem ea nocte gestum sit, nescitur: sed sub auroram cùm nemo ad preces Matutinas pulsaret campanas, fratres ostiolum ex cardinibus leuãtes, cùm intrò ingressi eum excitare vellent, inuenerunt miserum iam ardentem, & lectum eius igne sulphureo absumptum: sacellum autem lotio & stercore illius contaminatum. Id illi conspicati, non dubitârunt ea causa fuisse cælitùs inflammatum: conuocatisque omnibus eius loci habitatoribus, extra oppidum eum extulerunt sepeliendum: cumque portaretur, è cadauere eius ignis instàr fulgetri procedebat, pspicuè declarans, quàm immaniter in beatum Fridericum & eius successores peccâsset. Eccè diuinã vltionē in hoiem sacrilegũ & sacra prophanantem.

Post eum diem nemo in illo oratorio vel templo venerabili hactenùs cubare ausus fuit: sed strato ante fores lectulo, custos dormiebat, benè obseratis ostijs. O felices illos, quibus beatus hic martyr cordi est. Felices illos, qui sibi apud Deum talem parant intercessorem. Securus æternam expectat vitam, qui tantæ suauitati inhęret. Feliciter nauta obtinebit portum, qui hunc sibi curauerit adhibere gubernatorem. Sa-

piens viator est, qui eo fruitur ductore. Prudenter bona omnia exequetur, qui eius vult vestigijs insistere. Qui de facultatibus suis eum honorârit in terris, centuplum cum sanctis in cælis recipiet. O Traiectensis ciuitas, tu felicior & sanctior multis: de tuis apud Dominum Iesum semper lętare patronis. Pugnat aduersùs hostes tuos innumerabilis cęlorum exercitus. In quibus preciosus martyr & pontifex Fridericus, diuino accinctus gladio, nocte & die te non desinit fortiter tueri: præstante Domino nostro Iesu Christo, cui est honor & imperium sempiternum, Amen.

Anno Christi 1362. 28. mensis Iulij, à Folkero Episcopo Gibeletensi, Vicario in Pontificalibus Traiectensis Episcopi, è sarcophago beati Friderici caput extractum, auroque & argento inclusum est, ad gloriam & laudem omnipotentis DEI, & ipsius sancti viri maiorem venerationem & honorem.

MARTYRIVM SANCTI ET GLORIOSI MARTYRIS CHRISTI MAVRICII, ET SEPTVAginta militum, qui erant etiam eius discipuli: ex Simeone Metaphraste.

Passi sunt hi martyres mēse Iulio, sed incertū, quo die.

MArtyrum memoria, est ostensio pietatis in DEVM: & mentis, quæ tenetur amore sapientiæ, cum Deo coniunctio: materię commixtio cum rebus expertibus materiæ: & pax impatibilitatis, quæ refrenat animi perturbationes. Quis enim venerandum & diuinum eorum certamen mentis intuens oculis, non erit remotus à carne & à mundo, conculcatam intelligens eorū carnem propter suam in Deum pietatem? Non enim caro * his concupiscit, neque puluis terræ rebellat contra Dei imaginem. Sed sapienter ducebatur id, quod est deterius, gubernatum ab eo, quod est præstantius, & habens mentem, quæ dimoueri non poterat à meta cælesti. Tale certamen aliquandò proponitur septuaginta martyribus, quorum preciosum & Christi amantem sanguinem, Apameēsium excipiens ciuitas, sanctum & Deo gratum emisit sacrificium, pro precioso vnguento, totum corpus Christi, nempe sanctam ecclesiam, in eorum sanguine inungens.

Maximianus enim inprimìs impius & iniquus Imperator, quanlibet, quantumuis magnam, crudelitatem contendens superare, studebat vt omnes, qui subiecti erant eius imperio, offerrent execrandis & immundis simulacris: vt per eorum adorationem & deorum, qui falsò nominantur, falsam religionem, suo imperio acquireret præsidium & magnificentiam. Cùm hoc ergò facere statuisset, ipse seipsum ad hoc sedulum & industrium constituit ministrum. Non enim sustinebat iubendo scribere ad locorum Præsides, vt Imperatores qui eum pręcesserant, vt idolorum cultûs curam gererent: sed ipse impigrè & diligenter obibat orbem terræ, effectus velox minister altarium dæmonum, sperans infelix per suum aduentum se effecturum, vt qui defecerant ab eius superstitione, & accesserant ad veritatis Christi cognitionem, transfugerent ad errorem suorum immundorum & execrandorum deorum. Tali ergò animo Romam relinquens Maximianus impius Tyrannus, & per Orientis partes iter faciens, peruenit Apameam, quæ est metropolis secundæ prouinciæ Syrorum. Quo in loco idolorum sacerdotes ad eum accedentes, accusabant Christianos, dicentes ei: O diuinissime Imperator, cùm dij nobis dederint loquendi libertatem apud tuā pietatem, deferimus ad tuam inuictam potentiam, quòd vnusquisque eorum, qui sunt apud nos, cum timore & desiderio honorat maximos & patrios deos: maximè autem Iouem patrem deorum, & Apollinem admirabilem, qui sunt alijs dijs superiores, & imperium tuæ potestatis valdè conseruant & tuentur. Mauricius autem & qui sunt cum eo septuaginta milites tuæ potentiæ, in altum elati honoribus tuis & muneri-

Maximiani studiū erga cultū dæmonum.

Accusatur Mauricius & milites eius.

neribus,& qui ditia & magnifica dona ex te perceperunt, deos habent contemptui, & aduersùs magnum tuum & inuictum imperium exercent tyrannidem, abducti ab errore Christianorum.

Hæc ergò cùm audîsset tyrannicus Imperator Maximianus, animo valdè fuit iratus,& præcordijs incensus,& mente magìs arsit,quàm fornax: præcipuè cùm accepisset,quòd in suo exercitu tales essent milites. Et cùm diem obseruâsset insignem, & locum inuenisset aptum ad populi spectaculum,in medio portarum septentrionalium metropolis Apamensiũ,quæ dicitur Vicinia Amaxica, & iussisset illic parari iudicium,iussit duci inclytos martyres. Cùm in alto autem tribunali impius sedisset tyrannus Maximianus, concurrisset verò vniuersa ciuitas & omnis ætas ad eos spectandos,adeò vt nec virgines quidem, quæ degunt in thalamis, remanserint in suis habitaculis,duxerunt satellites septuaginta Christi milites. Quos cùm adspexisset Imperator, dixit eorum Duci: Nos sperabamus, ô Maurici, quòd nostris fruentes donis,& alimento educti imperatorio,primosq; honores & dignitates à nobis consecuti,insisteretis vestigijs nostræ tranquillitatis,& eos,qui conarentur resilire à nostra deo grata * legione, fortibus factis & omne genus doctrinis cõuerteretis ad sanitatem,quod ægrotaret curantes, & quod claudicat corrigentes, & quod bellum gereret pacificantes:& vt semèl dicam,quicquid se non ex nostro haberet instituto, tanquàm inimicum & hostile subijcientes. Sed de vobis, vt videtur, contrarium accepimus.Non solùm enim non conuertistis eos, qui aduersùs nostram rebellârunt religionem,sed etiam ipsi aduersùs deos nostros omnipotentes tyrannidem exercentes,& qui eis sunt constituti honores & sacrificia ac libamina abolentes,alijs fuistis duces ad barathrum interitûs: si vera sunt, quæ de vobis ad nostras aures peruenerunt.

Dixit sanctus Mauricius: Imperator,quę à nobis exercetur tyrannis aduersùs deos, qui sunt nullo sensu prędita,nobis validam acquirit victoriam à vero Deo, & coronam gloriæ. Non enim aspernamur & nihilifacimus Deum, qui nos finxit,vt stulta est tua traditio: sed glorificamus eum,qui est solus verus Deus, qui fecit cælum & terram & mare,& omnia,quæ in eis sunt. Improbos autem & immundos dęmones & qui hominibus afferunt exitium, quæ sunt surda & cęca simulacra, & nullo sensu prędita,non cõuenit deos vocare ô Imperator. Dixit Imperator Maximianus: Cùm honorem à dijs sis consecutus, & militiæ primum locum sortitus ô Maurici, eis pulchram refers gratiam. Dixit sanctus Mauricius: Nunquàm honorem accepi à dijs vestris,neque volo eos honorare. Quis enim vnquàm ex hominibus, qui Dei habet cognitionem,sustinuerit honorare materias nullo sensu pręditas? Sed quibus non est mens, quæ rectis gubernatur rationibus, proptereà quòd iumẽtis comparati sint insipientibus, & similes facti sint eis, ij lapides & ligna in deos referunt,mentemque eis tribuunt,& honorant tanquàm deos. Dixit Imperator Maximianus: Quoniam primas partes obtinuisti in ordinibus nostrę administrationis, ô Maurici, id tibi magnam prębuit confidentiam,& effecit audaciorem: adeò vt splendidè & citra vllam conturbationem respondeas nostræ serenitati.iubetque,eo separato, reliquos interrogari,& blandè eis dicit Imperator: Quis vobis tantam fecit iniuriam, ô fratres, vt deficeretis à dijs seruatoribus: accederetis autem errori hominum, qui adorant hominem Crucifixum tanquàm vnum homicidam? Non enim sic vos erudijmus,neque in tali doctrina eduximus. *Pręclarũ s. Mauricij responsum.*

Tunc verè beati Theodorus & Philippus, tanquàm ex ore sanctorum septuaginta martyrum, dixerunt Imperatori:Nos,ô Tyranne Imperator Maximiane,tantum absumus ab errore,vt te quoq; optemus liberari ab errore, à quo nos quoq; fuimus liberati, vnum & solum adorantes verum Deum, patrem omnipotentem, & vnigenitum eius filium Iesum Christum Dominum nostrum,qui est Dei virtus & Dei sapientia: & sanctissimum eius spiritum,qui nobis inspirauit cognitionem & intelligẽtiam, vt confitearis quidem Trinitatem, quæ est eiusdem essentiæ: abomineris autem immundam tuam religionem: & hanc quidem abijcias,quæ est ad tempus,militiam: Deo verò milites, qui est Rex exercituum. Dixit Maximianus Imperator: Video ô Philippe te senectutem quidem habere reuerendam: intelligentia autem multùm cedere iuuenibus. Confuge ergò ad deos,& sis bonus consiliarius reliquis tuis mi- *Cõstãs vox militũ septuaginta.* *1.Cor. 1.*

 liti.

litibus de dijs adorandis, vt maiora dona & honores à nobis consequaris. Dixit sanctus Philippus: Notum tibi sit, ô Imperator, me non futurum malum consiliarium ijs, qui sua sponte deducti sunt ad timorem veri Dei. Scriptum est enim: Væ ei, per quem malum venit. Dixit Imperator Maximianus: Lenitas nostræ patientiæ te audaciorem effecit, ô Philippe. Nolite ergò in his insistere, nè iustas pœnas in vos irritetis, & euadatis exemplum nostræ indignationis, audentes nominare hominem, qui à vobis est relatus in deos. Respondentes verò sancti septuaginta Martyres, dixerunt tyranno Imperatori: Vanę & inanes minæ, ô Imperator, tuæ abominationis, virtutem nobis ex alto largiuntur. Non enim ingreditur aut inhabitat metus tormentorum in bona mente & stabili eorum, qui diligunt Dominum.

Matth. 18.

Tunc Maximianus Imperator valdè iratus, iussit auferri à sanctis septuaginta militibus habitum militiæ, & eis abscindi zonas, & deindè sic eos ad ipsum adduci cum magna ignominia. Cumque hæc magna celeritate effecissent satellites, dixit eis Tyrannus: Videte, à quali gloria & honore excidistis, & quale vobis obtigerit dedecus & contemptio propter vestram inobedientiam. Sancti dixerunt Tyranno: Etiamsi tu, vt existimas, nos exuisti habitu militiæ, & abscidisti zonas nostras, est Deus noster in cęlis, quem colimus, qui nos induit vestibus & zonis incorruptæ & ęternæ eius glorię, quam ipse non es dignus videre aut audire propter satanam patrem tuum, qui in te loquitur & operatur.

Habitu militari & zonis priuant.

Tunc valdè iratus Tyrannus, dixit Sanctis: O execrandi & indigni deorum beneuolentia, vos vestram ignominiam vobis conciliâstis. A nobis enim honore affecti, maximos deos affecistis contumelia, & nostram contempsistis amicitiam. Decęterò accipite conuenienter vestris factis. Respondentes autem sancti, dixerunt Tyranno: Imperator, hæc militia tua, vt quę nihil sit, pręterit: & qui adest honor, est tibi dedecus: quoniam oblitus es Dei, qui hanc tibi dedit potestatem. Vana verò & inanima simulacra, quę te nihil iuuant, quòd ea non cognoscant eum, qui ipsa honore afficit aut contumelia, in deos stolidè, vt qui planè sensu careas, refers. Dixit Tyrannus: Propter nostri imperij clementiam vobis parcens, & volens vitam vobis esse saluam, adhuc vos patior. iussitque eos tres dies includi in carcere, vt caperent consilium, quod eis expediret.

Christiana planè vox.

Carceri mancipantur.

Cùm autem satellites implêssent iussum Imperatoris, & eos in custodia inclusissent cum collaribus, Sancti dixerunt inter se: Fratres charissimi, paremus omnes nostras animas ad orationem, & intensè oremus benignum & clementem DEVM nostrum, vt det nobis sapientiam & cognitionem per sanctum Spiritum, & inijciat in os nostrum, quid respondeamus Imperatori: vt admiretur ipse quoquè Tyrannus veritatem nostræ fidei. & se ad precandum conferentes Sancti septuaginta CHRISTI Martyres, dixerunt tanquàm ex vno ore & vna anima: Domine IESV CHRISTE, DEVS omnipotens, cuius potestas æterna, & regnum non interibit, mitte ad nos sanctissimum tuum Spiritum, & nos per eum erudi, vt in ipso exultemus & lætemur, & vincamus erroris nequitias, & extollamur in vera tua fide per sanctum Spiritum, qui loquitur in nobis, conuenienter tuæ veræ & à mendacio alienæ promissioni, & pro à nobis ablata mundana dignitate, efficiamur milites in sancta tua ciuitate, & adscribamur in numerum ciuium cum omnibus tuis sanctis, qui tibi à seculo rectè in fide placuerunt. Quoniam tu es solus Deus, & te decet gloria & potentia in secula, Amen.

Matt. 10.

Completis autem tribus diebus, præsidens rursùs Maximianus, in eundem locum portæ Amazicæ rursùs concurrente vniuersa ciuitate, accersijt sanctos. Sancti verò martyres accesserunt tracti à ministris, & steterunt ante impium.

Iniquus autem Imperator minas temperans clementia, dixit eis: O viri, discite tandèm quid vobis expediat: & accedentes, dijs sacrificate, & vitam accipite, & non mortem acerbam. Dixerunt sancti martyres: De hoc bonum consilium cepimus ô Imperator. Audi attentè, & nè nos ampliùs cogas, aut vim nobis vllam afferas. statuimus enim odio habere hanc vitam, quæ est ad tempus: diligere verò mortem propositam, propter CHRISTI desiderium. Per ipsum enim vitam æternam speramus lucrifacere.

Des

Decætero ergò fac breuiter in nos, quod vis. Nos enim non negamus Deũ nostrum, neq; dęmones tuos vnquàm adorabimus. Nam in condemnatione huius mortis, quę est ad tempus, liberamur ab æterna condemnatione. Hæc cùm dixissent sancti Martyres, videns Tyrannus in medio eorum adolescentem, dixit ei: Dic adolescens, quod est tibi nomen, & cuias es genere? Dixit adolescens: Nominor quidem Phorinus, à vera luce accepto nomine. Sum autem miles Christi, qui pudore affecit patrem tuum satanam. Et sum genere quidẽ Romanus: filius verò & carnalis & spiritalis Mauricij clarissimi. Ex eo enim ortus, & ab eo accepta Dei cognitione, in Christi fide sum educatus. Quem tu negans ô Imperator, comparatus es iumentis insipientibus, & similis factus es illis. Phorini adolescẽtis fortitudo.

Dixit Tyrannus: Stultus es adolescens, & sunt tua verba ætate digna. At iam disce, quod est tibi conducibile: & accedens, sacrifica maximo Ioui, & parce tuę iuuentuti. Dixit adolescens: Propterea ꝙ nõ facio, quod vis, neq; sacrifico simulacris, dicis me stultum esse. Nam quòd attinet quidem ad fidem Domini mei Iesu Christi, valdè sapio. Tunc dixit Tyrannus rursùs Sanctis: Quousq; importunitatem vestram sustinemus ô miseri, & tormenta differimus ex benignitate incomparabili? Sacrificate ergò dijs, nè in vos armetis iustitiam. Dixerunt sancti Martyres Tyranno: Scelestè & administer immundorum dæmonum, Si quid ingenij habeas aut scientiæ, didicisti à Photino nostram fidem & vires nostras. Si enim ille, cùm sit ætate iuuenis, pudore affecit impiam tuam mentem & nullo sensu præditam per synceram suam fidem, & Christi cognitionem: quanto magìs nos contendemus tormenta omnia sustinere, vt pudore afficiamus patrem tuum diabolum, & placeamus Christo nostro & Deo? Tunc iratus Tyrannus, iussit sanctos verberari crudis boum neruis: & cœperunt ministri eos cędere, donèc carnes eorum discerpserunt: & cùm valdè emanaret eorum sanguis, Sancti sursùm adspicientes in cælum, clamabãt Christo supplicantes, vt eis vires adderet, & leuaret eorum labores. Qui cùm audijsset intẽsam eorum precationem, ad eos accessit potestate, quæ non cadit sub adspectum, & alleuauit labores tormentorum, & confirmauit corda eorum in charitate in ipsum. Cæduntur crudis boũ neruis martyres.

Cùm defessi autem essent tortores, Tyrannus dixit Sanctis: Cognouistis ô audaces homines & temerarij, quàm sit mihi facile vitam vestram perdere? Decætero ergò dijs sacrificate, nè acerbiora tormenta sentiatis. Sancti verò respondẽtes, dixerunt Tyranno Imperatori: Hoc cognosce ô impie & aliene à vero Deo nostro, quòd quomodò tu Christi charitatem non sentis & eius splẽdorem, propter tenebras quæ mentem tuam operiunt ex errore dęmonum: ità neq; nos tormenta tua sentimus, propterea quòd mens nostra sit illuminata à fide & charitate Christi Dei nostri. Excogita ergò, ô Tyranne & insane canis, alias in nos nouas machinas tormentorum. Sitit enim mens nostra, & desiderat, quæ est ex Christo, charitas, per tuam in nos sententiam, contemplari DEVM viuum & regnantem in secula. Hæc cùm audijsset Tyrannus & valdè fuisset iratus, iubet accendi rogum maximum, & in eum iaci sanctos martyres. Cùm implẽssent verò satellites acerbum & inhumanum eius iussum, sancti sua sponte accesserunt ad rogum, se inuicèm adhortantes, vt ad ignem tanquàm ad aquam accederent: neq; vllam ducentes rationem carbonum exustionis, magno & constanti spiritu dixerunt Tyranno: Nos, ô Imperator, considerantes cęcitatem tuam & sensùs egestatem, lapidei tui cordis miseremur, quòd fueris minister erroris improborum & immundorum dæmonum, non valens resipiscere, aut cognoscere Deum cæli & terræ, qui tantam nobis fortitudinem dedit & tolerantiam. Quis enim absque diuina refrigeratione, aduersùs omnia exedentem flammam decertauerit? Qui autem spiritu feruent, & Deum induerunt, ignis consumens illos, qui sicut tu sunt impij, nequaquàm pios lędere poterit. Flammæ enim non est à natura ingeneratum, vt consumatur à flamma, quæ est ad tempus, & in quam cadit interitus. Quamobrèm frustrà laboras, ô stolide Tyranne, qui nos, qui CHRISTI conflagramus charitate, igne contendis consumere. Nos enim ignis candefecit, sicut candesit argentum. Non sentiunt tormenta. Spõtè eunt in ignem.

Cùm omnes autem, qui audiebant, propter hæc verba admirarentur, Tyrannus, qui ab initio erat vas interitûs, perseuerauit velle sanctos perdere, & neque persuasus fuit verbis gloriosorum martyrũ, neq; rebus ipsis fuit obstupefactus. Quãob-

Ferreis vnguibus eorũ latera cæduntur.

rèm iubet eis rursùs palis affixis, ferreis vnguibus latera fortiter cædi. Cùm ergò sancti & generosi martyres hoc quoq; certamen strenuè decertarent, & omnes admirarentur Imperatoris amentiam & furorem, præclarus martyr Mauricius dixit Tyranno: Non sentis tuam imbecillitatem & miseriam, ô immunde & profane Tyranne, quòd Photínus paruus hic adolescens tui imperij fregerit audaciã? Talia enim & tam multa subijsse tormenta, est tui crudelissimi imperij confractio. Quomodò ergò vniuersam nostram phalangem frangere poteris, qui à tantillo adolescente fueris superatus? Propter hæc verba ira pércitus sceleratus Maximianus, & ardentibus eum intuens oculis, & stridens in eum dentibus, & volens sanctum & beatum CHRISTI Martyrem Mauricium acerbè vlcisci, iubet spiculatori, vt ante oculos patris filium conficiat & occidat. Eo itaque præsente, & filium adspiciente, eius caput abscidit spiculator.

Photin' decollatur.

Cùm ergò hoc modo beatissimi Photíni caput venerandum fuisset amputatum, isq; pulchrè & gloriosè migrâsset ad Dominum, dixit præclarus Mauricius: Nostrum desiderium impleuisti, ô Tyranne, & decæterò firmum & stabilem habemus cursum cælestem. Quis enim ex nostra multitudine sustinebit superari à Photíno Christi milite, qui migrauit in cælum, & pudore affecit patrem tuum Diabolum? Ad hæc maiori studio & contentione tormentorum in nos excogita cruciatus, & nihil à te prætermittatur eorum, quæ probant, an firmam & immobilem fidem CHRISTO seruemus. Quandò autem vidit Maximianus sanctos Christi martyres prompto & alacri animo perpetientes, & rectam suam fidem non deserentes, conuocato suo belluino & inhumano Senatu, cum eis consultabat, quemadmodùm sanctos martyres morte afficeret acerbissima, per quos terrorem afferret Christianis, qui erant in toto orbe terrarum, & efficeret, vt deficerent à sancta & nulli affini repræhensioni religione Christianorum. Tunc cùm ipsi multa consultâssent, & alius alia dixissent, quidam ex ijs, qui in senatum conuenerant, qui erat radix acerbitatis, & fructus nequitiæ, & cuiusuis alterius malitiæ & iniustitiæ arbor feracissima, consuluit Tyranno, dicens: Imperator, hic mensis est tempus maximi æstûs: (erat enim tunc mensis Iulius) situs est verò extra ciuitatem versùs occidentem inter duos, qui propter eam siti sunt, fluuios & lacum, locus positura quidem planus, fœno autem plenus & infinita alia materia: quem qui in eo loco habitant, vocant Rogam, propterea quòd sit vesparum & crabronũ acerbum habitaculum, quos meridie ne facilè quidem potest aliquis transire sine periculo. Iube ergò eorum corpora vngi melle, & in eo alligabuntur animalcula, vt in hoc cruciatu sentiant interitum grauiorem tormentis omnibus, quæ præcesserunt, & cognoscant, non esse maledictis incessendos inuictos nostros & æternos deos.

Hæc ergò cùm dixisset pessimus & sceleratissimus ille senator, eius consilium placuit Imperatori & vniuerso Senatui, & iubet Imperator eos tradi huic supplicio. Cùm itaq; meridiem obseruâssent ministri iniquitatis, & tempus quietum, in quo, flatu ventorum carentia animalia, corporibus, quæ incidunt, grauem & molestam efficiunt perforationem, catenis vinctos deduxerunt sanctos in priùs dictum locum: & cùm obijssent & elegissent locum humidum, situm prope fontem perennem & limosum, ex quo enasci solent limosæ lacunæ & voragines, vbi etiam solet degere multitudo eiusmodi animalculorum, melle quidem vngunt sanctorum veneranda corpora: lignis autem eos vehementer alligant in eo loco, iacientes etiam Venerandum corpus inclyti martyris Photíni ante faciem patris sui benedicti Mauricij, reputantes se ex eo ei maius allaturos supplicium. Hæc ergò cùm fecissent, quãprimùm recesserunt, vt qui venenatorum animalculorum minimè ferrent impetum. Cùm itaq; sancti decem dies & noctes hoc intolerabile & acerbũ pertulissent supplicium, sublatis ad Deum oculis, Dominum precati sunt, dicentes: Domine Deus noster, qui nos creâsti ad imaginem & similitudinem tuam, & deduxisti nos ad agnitionem tuæ veritatis & diuinitatis, & vnigeniti tui filij, & sanctissimi & viuifici spiritûs, apud te nostras animas deponimus, & rogamus vt eas colloces cum omnibus sanctis, qui tibi placuerunt à seculo. Quoniam te dileximus, & te desiderauimus ex toto animo nostro, & pro te nosipsos ad mortem tradidimus. Tu es enim DEVS solus benignus & clemens, & te decet gloria in secula, Amen. Hæc cùm dixis-

Immanissimę crudelitatis supplicio subduntur Sancti.

Vide diuturnũ cruciatum.

dixissent, Deo tradiderunt beatas & diuinas animas, & sic dignati fuerunt coronis decertationis. Felicissimè decedunt.

Sceleratus autem & tyrannicus Imperator Maximianus, etiam post mortem irascens semper viuentibus martyribus, (Deo enim viuunt, qui ex Deo emigrârunt, etiamsi hinc excesserint) cùm audiuisset eos emisisse animas, iubet abscindi veneranda & sancta eorum capita, & iaci in eundem locum. Pessimi verò ministri scelerati Imperatoris, cùm è ligno deposuissent venerandas & gloriosas eorum reliquias, non veriti sunt amputare colenda eorum capita. Cùm ea autem abscidissent, vbiq; per illam syluam proiecerunt ac dissipârunt. Quidam verò fratres fideles, noctù cum magno timore accedentes, collegerunt veneranda eorum capita & sanctissima & honoranda eorum corpora, & cum eo, quo par est, honore, & multo ac suaui odore, diuinaque psalmodia, & intensis precibus, in terra fodientes, deposuerunt ipsa in eo loco, vbì decertauerunt præclari & fortes Christi milites. In quo etiam appârent tanquàm luminaria in mundo. Quorum nos quoquè omnes dignemur esse celebris conuentûs participes & gratiæ, vno animo & consensu fruentes, quæ ab eis proficiscitur, curatione: In Christo Iesu Domino nostro, cui gloria & potentia, cum patre & sancto spiritu nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

DE SS. IVSTA ET RVFFINA, AVTHORE IOHANNE MALDONATO. CONSENTIVNT MS. *codices, & antiquissima Martyrologia.*

IVSTA & Ruffina vitam agebant Hispali pudicè ac sanctè, mercimonio fictilium vasculorum victum quæritantes, pauperum mendicitatem sua illa tenuitate iuuantes, *successiua tempora diuinis laudibus impēdentes, cùm hostis ille humani generis truculentus ac ferus, medius interuénit, honestumque viuendi modum perturbauit ac sustulit. Quędam siquidem matronę Salambonem (sic Venerem Babylonij vocant) circunferentes, vas in eius sacrorum vsum à sanctis fœminis postulârût. Illæ facere se nolle dixerunt, causantes, Deum Christianos, non lapides, venerari. Pessimæ tum fœminæ, dimisso simulacro, vasa pleraq; confregerunt. Quarè Iusta & Ruffina, integerrimę quidem matresfamiliâs, factum pessimum improbantes, idolum confregerunt, ac omninò deformârunt, mediam in viam prouoluentes. Quod adeò plebem concitauit, vt compræhensæ mox traherentur ad præsidem Diogenianum. Qui Christianas esse cognoscens, eculeo extendi, ferreisque vngulis laniari præcipit: pòst tetro carceri manciparas, nouis exquisitisque modis cruciari. Productæ tandèm ad præsidem, dijs supplicare litareq; iubentur. Illę Christo eum honorem deberi contendunt. Cumque per cautes & montium prærupta post Iudicem nudis pedibus ductæ, non mouerentur, Iusta tandèm in carcere vitam dedit. Corpus in puteum missum, à Sabino est Episcopo sublatum, sepulturęque traditum. Ruffinę, pleno Deum ore fatenti, gula est fracta, corpusque combustum: sed à Sabino ossa collecta, cum Iustæ reliquijs Hispali sepulta sunt.

19. Iulij.

*for. successiua

Salambonē Babylonij Venerem dicunt.

SS. Iusta & Ruffina diu rè crucian- tur.

Iusta in carcere obit.

Ruffina iugulatur.

VITA

VITA SANCTI PATRIS NOSTRI ARSENII, EX SIMEONE METAPHRASTE.

19. Iulij.

NON solùm res gestæ virorum bonorum & virtute præditorum prosunt ijs, qui tenentur studio boni & honesti. Nam eorum quoquè sermo ad suadendum & admonendum accommodatus, magnã ijs animæ affert vtilitatem: vt qui immittat velutì quendam virtutis stimulũ, ad eius studium paulatìm prouocans & incitans, quomodò clarè se habere ostenduntur res diuini patris Arsenij. Non solùm enim eius vita laboriosissima & studiosissima, si vel nudè tantùm sic memoretur, iuuat eos, qui virtutem concupiscunt: sed etiam sermo, quem ille habuit, adhibito studio, perindè àc aliquid memoriæ mandandum, aut egregium dictum, potest reuerà multùm conducere ijs, qui sunt attentiores. Dicantur ergò res illius, & scriptis rectè mandentur: & quæcunque priùs ad exercendum conscripti, & paterni libri sparsìm posita habebant, ea nunc simùl collecta, & velutì partes ac membra coniuncta ac compacta, & in vnum corpus conformata, piorum credantur auribus. Res enim eius valdè decantantur, & sunt celebratæ ab omnibus: pulchrisque ac præclaris eius rebus non solus est plenus insignis ille mons Scetes, vbì ille illustria peregit certamina: sed etiam vetus Roma, ex qua scilicet dicitur esse ortus, & etiam hæc ciuitatum regina Roma noua, in qua ille priusquàm vitam subiret monasticam, non obscuros nec euanidos, sed vel sole clariores, quandiù in hac vita mundana versabatur, virtutis effudit radios: qui non solùm resplendebant, sed ijs etiam, qui erant ad virtutem frigidiores, calorem immittebant, & ad eam parandam incitabant.

Arsenius & Romæ & Constantinopoli celebris.

Admirabilis ergò hic Arsenius, qui, vt fert eius nomen, nihil muliebre, nec ignauum & abiectum attulit ad labores virtutis, sed omninò maximè masculus, in primisque generosus & strenuus in his apparuit, patriam quidem habuit Romam veterem, vt iam antè diximus: Græcæ autem fuit disciplinæ particeps non mediocriter, nec tanquàm aliud agendo leuiter, nec ità vt solùm gustârit, & vsque ad eius vestibulum peruenerit, sed etiã interiùs processerit, & intrà ipsa adyta penetrauerit, præclarisque & splendidis rebus illius fuerit exatiatus. Vt qui non vnam solam artem obiërit & scientiam, & ad eam vsque solam suum stiterit impetum: sed per omnes ingressus, vsque ad summum peruenerit animi magnitudine & ingenij celeritate, & nihil sibi deesse studuerit. Sed neque eò, quòd doctrinæ & eloquentiæ operam daret in iuuentute, ideò exercendæ virtutis nullam curam habuit. Atq; hoc quidem decantant & veteres sermones: testatur autem & vita, quæ est posteà consecuta. Nam domûs quoquè fundamentum non est admodùm ad sciendum difficile, nec est arduum ijs, qui fecère periculum, ex ædificio & tecto id cognoscere. Omninò enim principia & iacta vitæ fundamenta, talis quoquè finis consequitur. Si quid autem præter hæc factum fuerit in nonnullis, id omninò raró fit, & præter consuetudinem. Nec plantæ quoquè poterunt cognosci non difficiliter, quæ fructum sunt laturæ. Ille autem cùm Græcam postremò doctrinam contempsisset, & nihilifecisset, diuinitùs inspiratæ scripturæ totum se dedicat, & ei vni nauat operam: vt qui præter vitam puram & generosam, voluërit quoquè doctrinam habere generosam, similemque apertissimè obtineret splendorem, & ex vitæ institutione, & ex eruditione. Propter hæc ergò eũ quoquè diaconum ordinat Romana Ecclesia. Idq; facit illa, non magìs seruans ordinem graduum, quàm honorem præbens dignum virtuti. Ipse verò apertè ostendit, se præstitisse vitam dignam sacerdotio. Atque erat quidem apertè hic Arsenius insignis in sacrato ordine: quem non minùs vita sua ornabat, quàm ipse ab eo ornabatur: & verè ostendebat se esse dignum vnguenti receptaculum.

Patria eius. Doctrina philosophica. Callet artes omnes. Totum se dat sacræ lectioni. Ordinatur Diaconus.

Postquàm autẽ Theodosius primus, qui non tempore, inquam, & ordine, sed moribus primas partes obtinuerat, post Valentẽ illum impiũ, vir maximè pius ascendens, ad sedẽ imperij: is reliquæ suæ vitę consequenter se gerẽs, & in hoc quoq; sibi similis,

de

de suis liberis multùm fuit solicitus, vt nec cernerentur insolentes & immoderati, & non doctrina culti, & disciplinis liberalibus, iuuentute & regia indole multùm ad hoc conferente. Quærebat ergò curatorem, præceptorem, & magistrum, cui hos in manus traderet. Volebatque eum non solùm vita præclarum iure proposita ad imitandum, sed etiam qui ad summum doctrinæ peruenisset, non solùm externæ, verùm etiam nostræ, & huius potiùs, quàm illius, & ad informandas & effingendas iuuenum animas maximè idoneum, ad moresque rectè componendos ac moderandos, & ad se extollendi deijciendiq; modum imponendum, & ad contemperandam magnificentiam cum moderatione animi affectionum. Sic quærens, & pulsans non est fraudatus suo desiderio: sed inuénit eũ, qui erat in omnibus optimus & probatissimus. Is autem fuit, qui erat in omnibus egregius, Arsenius. Quomodò verò inuénit? Ardẽs & vehemens rei amor persuadet Imperatori, vt scribat etiam ad Gratianum, qui tunc veteris Romę tenebat dominatum, & vt ei virum mandet inquirendum. Is verò Ecclesię Romanæ Præsuli (Papam eum solent vocare) eum committit inquirendum. Is autẽ cùm (vt est in prouerbio) omnem mouisset lapidem, inuénit eum, qui omninò nolebat inueniri, mundo autem & mundi splendori fastuiq; vale dixerat: tenuitèr autem & minimè curiosè sub Deo viuebat cum vna sorore, & ei soli suam vitam permiserat. Docet ergò Papa de eo Gratianum, & de eo significat, cùm ipse res illius pulchrè antè didicisset, & quòd is talis esset, qualem cùm diuinus vidisset Theodosius, & examinâsset accuratissimè, laudaret qui eum misissent, & de suis liberis cessaret esse solicitus. Cæterùm ipse quoq; cùm eum vidisset & conuenisset Gratianus, & eam quam par est, fecisset coniecturam, assensus est ijs, quæ de ipso dicebantur. *Cum sola sorore viuit Deo & sibi.*

Postquàm ergò hæc ille audiuisset, accersit statìm diuinum Arsenium. Cùmque vidisset vultum modestum, & virtutis in ipso cognouisset apparére vestigia, pudicosq; & stabiles oculos, & quos sæpè in terram solebat defigere, totumque viri habitum admodùm honestum, & qui à vita philosophica nihil omninò discrepabat: Deindè cùm etiam verba audijsset, quæ non inconsideratè profundebantur, neque multiplicabantur ad ostentationem, sed quæ potiùs optimè superabant silentium: vt quæ progrediendi quidem solam causam haberent interrogationem, & tamen sic quoq; parcè proferebantur, & deindè rursùs facilè cedebant silentio. Hęc, inquã, cùm audijsset & vidisset Gratianus, valdè est lætatus, & tacere minimè sustinuit: sed diuino protinùs Arsenio, Sicut audiuimus, inquit, & vidimus: nihil discrepat à tua fama, neq; omninò est dissimile, nec quod ea sit minus: Immò verò quę audiuntur, cedunt ijs, quę cernuntur oculis. Restat ergò, vt quod magnus desiderat Imperator, ad finẽ perducatur, & tu ad ipsum venias, & tuæ fidei eius credantur liberi, & tu sis eis vitæ exemplar, sisque egregius præceptor, non verbis solùm, sed rebus magìs docens. Hæc dixit Gratianus, cùm vnà quoq; cum eo esset Papa, & suffragaretur ijs, quæ dicebantur. Renuebat autẽ magnus Arsenius propter insignem humilitatem, dicens, eos in ipso eligendo errâsse iudicio, nec se esse talem, qualem vult Imperator. Et alioquì, inquit, est longũ tempus, ex quo Gręcas contempsi disciplinas. Ex quo enim sum in Ecclesiasticum relatus catalogum, & promotus sum in Diaconũ, renunciaui illis omnibus, meq; eorum omnium apertè subijt obliuio: adeò vt etiam si maximè velim, sit mihi difficile suscipere docendi prouinciam: nec ea est rectè successura. Cùm hæc ab admirabili dicerentur Arsenio, illi non ignorantes causam cur renueret, nempè modestiam, & quietis amorem minimè tolerabilem, persuadent ei vel nolenti viam ingredi, propemodùm cogentes, non tamen priùs, quàm (vt erat honestum) res sororis ordinâsset, virginibusq; & quæ vitam pudicè & honestè agebant, traderet virginem. *Valdè placent eius mores Gratiano Imperatori.* *Eius insignis humilitas.*

Postquàm autem ad hanc vrbem regiam ille procedens peruénit, & hoc resciuit Imperator: cumq; literas, quę Romę datæ fuerant, priùs quæsijsset & legisset, quarum ipse Arsenius vnum erat argumentum, & longæ laudes Arsenij: deindè etiam cum accersijsset, eiusq; vultum vidisset & habitum, & verba audijsset, non secùs quàm Gratianus, depræhensus est & ipse affici, ea scilicet, quæ cernebantur, eorum quæ scripta fuerant, ducens esse signaculum. Atque primùm quidem DEO egit gratias, qui eius voluntatem noluerit esse irritam: sed effecerit vt id quod volebat, consequeretur. Deindè cùm suos adduxisset liberos, commendat Arsenio, ipse ei dicens: Post hæc eris potiùs pater eorum, quàm ego; quandò benè esse, est magìs proprium & magìs paternum, *Venit Constantinopolim ad Theodos. Imper.* *Theodosius ei suos liberos tradit erudiẽdos.*

num, quàm esse solummodò. Eos magni tui ingenij committo excellentiæ, Deum inspectorem, & testem simul adducens, vt ij mihi tales per te euadant, quales ego volo & opto: sintque ipsi expressissima imago tuorum certaminum, & sermonum, & morum: & patris spiritalis euidentes conseruent characteres, nulla ô Domine Deus, eos iuuenili corrumpente cupiditate, aut offundente tenebras. Ità tibi tua prosit in Deum spes, mihi amicissime Arseni: da, vt gaudeam inculpata eorum educatione, & Deo agam gratias. Cæterùm hoc quoq; tuo animo insideat, nec hoc præceptum negligas: propterea enim hæc tibi mando his præsentibus. Nolo tuam virtutem attendere Imperatoriam eorum dignitatem, aut tanquàm filios meos respicientē, eis metum nō incutere. Volo enim eos esse tanquàm filios tuos & discipulos, & tibi esse subiectos, & morem gerere, tanquàm patri germano, & magistro. Quòd si quid præter hęc fecerint, (quod absit) ipsi se insimulabunt, vt qui sint à nobis passuri, quæ cordi sibi non erunt: & fructus operum suorum, vt Diuinus Esaias dicit, ipsi comedent. Sic dixit, & scholæ literariæ domum iubet esse prope suum cubiculum: vt sic eos frequentiùs conueniens, socordiam, quæ iuuenes sequi solet, repelleret, nihilque non videret & audiret ex ijs, quæ ab ipsis rectè aut secùs fierent. Arsenium autem maximo apud se dignatus ést honore & familiaritate. Primùm enim eum esse decreuit ex ordine senatorio, & patrem non solùm filiorum suorum, sed suum quoq; esse & nominari. Quod quidem sanctum apud eos, qui rectè iudicant & sentiunt, maiori afficiebat honore Theodosium, quàm Arsenium.

Esa. 3.

Magnos honores accepit ab Imperatore.

Diuinus itaq; Arsenius, acceptis filijs Imperatoris, qui vocabantur Archadius & Honorius, de eis summè erat solicitus, & maximam eorum curam gerebat. Aliquandò quidem eos excipiens magnificis Gręcę doctrinæ epulis: aliquandò autem, & multò magìs etiam scripturarum, quæ cum delectatione habent etiam vtilitatem, lautis implens ferculis: nonnunquàm autem etiam suæ linguæ, tanquàm hymettio aliquo melle, suauibus impertiens admonitionibus. Quorum omnium plura & copiosiora ea fuerunt, quæ erant pro ipsorum parte & Imperatore, eos deducentia ad veram beneuolentiam, & acriorem, quàm sit seruorum. Suggerebat etiam in subiectos curam & benignitatem, docens beneuolentiam esse in imperio firmiorem & stabiliorem, quàm metum. Adhæc suadebat, nè sibì magnoperè placerēt de diademate, nec de purpura: sed magìs esse proprium ducerent ornamentum, disciplinam & virtutem. Illa enim sępè malorū & sceleratorū fuerunt Imperatorū, & quod est deterius, nec, quandiù quidem vixerunt, ijs manserunt, qui se de ijs iactabant, & se magnificè circunspiciebant. Hęc autē sunt tantū bonorū: nec solùm sunt cum eis toto vitę tempore, sed etiam quæ extingui non possit, conseruant eorum memoriam, & quę simul cum toto seculo extenditur. Et talia quidem erant monita, quæ diuinus Arsenius dabat filijs Imperatoris. Sed non adolescentibus vtebatur, vt discipulis, neq; cum eis stantibus sedēs ipse loquebatur, vt iusserat Imperator: sed contrà, simul & Imperatoriam obseruans authoritatem, & quæ sibi erat amica, conseruans moderationem.

Stās docet filios Imperatoris.

Verùm cùm Imperator præter spem in scholam accessisset, & sic vidisset quidem pueros in sedibus considere: illum autem stare, & cum eis disserere, id non leuiter tulit, & verbis grauioribus animum tetigit Arsenij, ei obijciendo & quod priùs dederat mandatum, & exprobrando, quòd id minimè seruâsset. Is autem illi dixit cum qua par fuit reuerentia: O Imperator, rebus rectè vti oportet, & cum recta distinctione eis ea, quæ conuenit, tribuere, nempè adolescentiæ quidem doctrinam & admonitionē, Imperio autem honorem. His verò magìs iritatus Imperator: Quis autem, inquit, eos elegit Imperatores? nunquìd tu, qui etiam consequenter eis honorem tribuis? Quæ cùm dixisset, ab eis quoq; abstulit insignia Imperij: & diuinum quidem Arsenium vel inuitum in throno collocauit: illos autem sic nudatos adduxit in eius conspectum. Deindè etiam illud præclarum & Imperatore dignum est elocutus: Si se quidem ità instituerint, vt sint digni Imperio, hoc est, perfecti in doctrina, legibus, & Dei voluntate, potest illis Deus tradere Imperium compositum & constitutum ad vtilitatē eorum, quibus imperabunt. Sin minùs, melius est eos sic viuere, quàm imperare stultè & periculosè. His auditis, admiratus quidem est diuinus Arsenius piam mentem Imperatoris, & eum existimauit beatū inter Imperatores: Ipse aūt curam gessit puerorū, vt iussit Imperator, eis potiùs vtens, vt decebat rectorē, quàm vt Rhetorē: adeò vt ille quidem

Id indignè fert Imperator.

Cogit sedere Arseniū, filios suos stare.

Vox digna Imperatore.

quidem sederet honorificè, & sic doctrinam traderet: ipsi verò adstantes audirent, quæ dicebantur. Verumenimuerò cùm in has curas incidisset Arsenius, ægrè ferebat, vt qui esset ab ocio remotus, & esset huiusmodi, vt curas summo haberet odio, & alioqui à tumultu & strepitu esset alienissimus. Quinetiam cathedra & ipse thronus, gloriæque splendor & dignitas, grauiter conturbabant Arsenium, vt quæ ab ipso iam abiurata fuerant, & quæ ab instituto suo & amore, quem iandiù parturiebat, admodùm discreparent. Vitam enim monasticam, & à gloriæ fastu alieniorē amabat vitam. Proptereà ergò & precibus vsus est ad Deum vehementissimis, vt præberet causam & honestam occasionem se relaxandi à vinculis præsentibus. Et precatus quidem est Arsenius: Deus autem surda aure eius preces minimè præterijt, sed optima, sicut ipse rectè nouit, ei ratione prouidit. Hic verò fuit modus:

Non paruum aliquod delictum commiserat Archadius Imperatoris filius, & quod non merebatur veniam: flagris eum cecidit castigans diuinus Arsenius. Ille non tulit hoc leuiter, iniuriam potiùs, quàm castigationem hoc esse arbitratus. Ipse certè indignabatur, iram apud se alens, & præceptori suo mortem moliens. Cùm itaque quendam haberet spatharium, qui ei ministrabat, quique ei videbatur benè velle, dignusq; esse, cui sua secreta communicaret, ei aperit quæ in animo habebat, incitatque vt quibus possit modis, de medio tollat Arsenium. Hæc in animo versans Archadius, Deum latére non potuit, qui erat Arsenij custos fidelissimus. Hæc ergò duo validissima immisit in mentem spatharij, & Arsenij virtutis reuerentiam, (vir enim erat pietati deditus) & ingentem metum Imperatoris. Accedens ergò, arcanum detegit Arsenio. Deindè etiam ei suadet, vt se clanculùm è regia subducat, & astris, vt dicitur, viam signet. Neq; enim aliter, inquit, eris securus minarum. Erat autem hoc, vt diximus, diuinæ prouidentiæ, quæ mirabiliter procurabat, vt consequeretur ea, quæ desiderabat, & quietè deduceretur ad vitam monasticam. Deum itaq; rogat vehementer Arsenius, vt euadat insidias, & salutem animæ omninò assequatur. Ei sic precanti, vox quædam supernè resonat, dicens: Arseni, fuge tumultus, & salutem assequéris. Hæc cùm ille audijsset, quæ erant iucundissima, & voluntati suę cōgruentia, nihil cunctatur, nec moratur: sed statìm illas quidem vestes & superbum amictum exuit: eum autem, qui pauperi & inglorio conueniebat, indutus, citò processit ad litus, nauemque nactus (nec id sine Dei numine) quæ parata erat nauigare Alexandriam, eam ascendit, & illic fertur quamcelerrimè. Deindè quod etiam parturiebat desiderium, ad finem properans deducere, & alioquì spei Imperatoriæ omnem amputās occasionem, statìm tondet comam capitis, & cum ea, si quæ adhuc remanebant, reliquiæ curarum humanarum. Monasticū verò induit amictum, & scopum, qui conuenit monachis, & ad Scetem, de qua iam priùs diximus, (erat autem mons valdè excelsus, & quietę vitæ conueniens) rectà proficiscitur, seq; inserit in numerum patrum, qui illic se exercebant. Atq; ille quidem ità se habebat.

Castigat Archadium Arsenius, & ille necem ei parat.

Arsenius cęlitùs audit vocem.

Clàm fugit ex aula.

Fit monachus.

Cùm autem Imperator illius fugam non tulisset silentiò, sed multi, vt est consentaneum, sæpè ad eum quærendum mitterentur, omnes solitudines, insulæ, speluncę, petrarum fissuræ, atq; adeò ea etiam, quæ sunt sub terris, quærebantur. Nusquàm autem apparebat, nec inueniebatur Arsenius, Deo eum occultante, vt dixit diuinus Dauid, in occulto sui tabernaculi, & eum suis alis fouente. Sic per totam vitam magni Theodosij latuit Arsenius. Postquàm autem post decessum patris Archadius successit Imperio, ei significatur vbinàm sit Arsenius, & quānàm vitam agat, Angelicam scilicet & cælestem. Eum certè literis quoquè salutat, quæ magnam habebant submissionem & moderationem. Quæ verò literis continebantur, hæc erant: Vehementer rogabat sanctum, vt suis precibus opem ferret imperio, vt id ità regeret, vt DEO erat gratum. Præcipua autem epistolæ causa erat insidiarum enunciatio, propter quas etiam enixè rogabat, & eum placare contendebat, donum etiam liberale & magnificum offerens. Hoc autem erat totius Aegypti vectigalia: & honesta causa, vt ea pauperibus ab ipso distribuerentur, & sacris monasterijs, quibus deerāt, quę erant necessaria. Sic scripsit Archadius, & obnixè rogauit, vt rescriberet. Arseni' verò ea accepta epistola, rescribere quidem minimè annuit: sine scriptis autem ei significauit: Deus, dicēs, sit nobis omnibus propitius, & cōdonabuntur peccata. Pecunię autem distributio nequaquàm ad me pertinet, qui iam sum mundo mortuus. Mortui verò nulla est actio. Sed

Psal. 26.

Archadius Imperator offert ei totius Aegypti vectigalia, sed renuit.

y sic

sic quidem à mundo discessit Arsenius, & cooptatus est in numerū monachorum, qui erant in Scete. Cum quibus se exercens, & cum eis contendens, nulli sustinuit esse secundus in virtutis sudoribus, sed potiùs vel primas obtinuit. Neque enim erat eiusmodi, vt qui labores anteà nō gustâsset, nec in eis esset versatus. Neque enim Scete & habitus monasticus eum primùm cognouit laborantem in ijs, quæ ad virtutem pertinebant: sed anteà curam gesserat, vt honestam Deique voluntati congruentem vitam ageret. Quinetiam splendor vestis & magnificentia nihil in se habebāt, quòd cor ex eis vllam acciperet voluptatem. Erat enim Dei metu alligatus, & virtutis curam gerebat, & assueuerat laboribus: adeò vt ex sententia beati Dauid, licèt degeret in tot & tantis tumultibus, & tanta multitudine, Singularis ego sum, audacter diceret. Ea ergò ratione, vt pauloantè significauit oratio, primas haud ità multò pòst obtinuit. Verùm enimuerò etsi ità se haberet Arsenius, existimabat se omnium vltimum: cumque esset plenus omni eruditione, videbatur esse quidam rusticus & indoctus, & præ se ferebat nihil scire, nisi, vt dixit Paulus, IESVM CHRISTVM, eumque crucifixum.

In ipsa au. la q̃ sanctè vixerit.

Psal. 140.

1. Cor. 2.

Cùm autem ad summum virtutis peruenisset, & præter alia esset quoquè exornatus maxima discernendi facultate, quæ iudicatur aliarum esse præstantissima, conuenientibus aliquandò monachis, (mos enim erat ipsis, cùm certis temporibus soli esse intermisissent, simul conuenire, & de vtilitate animæ sermones agitare. Hoc autē est, vel quędam laborum mutatio ad recreandum animum, nec superuacanea, nec inconducibilia:) postquàm fuerunt omnes simul congregati, rogatus est ab eis Arsenius aliquem incipere sermonem, qui aliquā afferret vtilitatem. Is autē patribus potiùs obediens, quàm aliquid faciens ad ostentationem, neq; volēs ostendere doctrinam, quam collegerat, & alioquì expedita quadam & simplici vtens oratione: Fratres, inquit, & patres, omnem rem, quam quis aggreditur, præcedit causa aliqua & scopus, propter quem agitur. Causam verò, cur nos ex mundo fugerimus, nullā aliam dixerimus, nisi vt purgemus animā, & quę eam consequitur, salutē adipiscamur. Studendum est ergò nobis, vt nos purgemus pro viribus, & maximè interiorem hominem, vbì & maius est bellum, & victoria difficilior. Multi enim sunt, qui, quòd attinet ad carnis pollutionē & peccati operationem, magnam ostenderunt continentiā, & vsi sunt ieiunijs & alijs afflictionibus. De pollutione aūt cogitationis, & perfecta purgatione nihil omninò cogitauerunt, etiamsi sit pręceptum non de purgatione solùm carnis pollutionis, sed etiam spiritûs. Quinetiā multis quidem curę fuit, vt fugerēt fornicationē aliasq; voluptates: vt autē vitia occultiora, nempe inuidiam, glorię cupiditatē, nimiā de se persuasionem, pecuniarum amorem, & quæ est omnium pessima, superbiam: vt has, inquam, effugerent perturbationes, pauci admodùm curârunt. Ea ratione hi dimidiam habent purgationē, vel potiùs maiori & præstantiori parte manent impurgati, suntq; velutì statuæ, quæ sæpè quidem extrinsecùs auro vel ære refulgent, interna autem plena sunt immunditia, & quauis alia vilissima materia. Ab his ergò non manifestis vitijs nos vel maximè studeamus expurgare. Porrò autem hoc quoq; nos non lateat, ó fratres, quòd noster inimicus diabolus, multis & varijs vtens machinis, nos conatur decipere, & boni prætextu in mala impellere: vt verbi causa, suggerens hospitalitatem, & consequenter fratrum, qui accedunt, gratam & benignam exceptionem: efficit, vt simul comedant & compotent. Causa autem est bonum charitatis, deindè sic paulatìm suffurans & attrahens, imprudentes nos trahit, vt ventri seruiamus, & deindè nos ad satietatem libidinis polluit & voluptatibus. Alijs rursùs submittens in animū eleemosynam & benignitatem, & in pauperes beneficentiā, immittit amorem pecuniæ, & in furorem impellit auaritiæ. Alijs autem multorum vtilitatem tanquàm escam porrigens, efficit vt silentium & quietem relinquāt, tanquàm rem inutilem, & vt cum multis quidem mundanis habeant consuetudinem, & nonnunquàm etiam cum mulieribus incautè hoc faciant persuadet, tanquàm qui iam eò peruenerint, vt sint impatibiles: & sic miseros reddit libidinosos, & seruientes animi perturbationibus. Alijs nullam exhibens molestiam, & vt à nullo capiantur vitio, insidiosè procurans, extulit in superbiam, & sic facilè præcipitauit. Nonnunquàm autem faciens, vt à bellādo abstineant, & maximè ij, qui ad suscipiēda exercitationis certamina se paulò antè exuerant, decepit, efficiens, vt essent securi, & de nulla re soliciti. Ex quo factum est, vt cùm

Oratio eius ad monachos.

Scopus Monachi.

Occulta vitia extirpanda.

Sub specie boni fallit satan.

Multiplices dæmonum insidiæ.

eos iniecerit in socordiam, & vt labores negligerent effecerit, repentè eos inuaderet tanquam expugnatu faciles & inermes: & sic maxima tempestate eorum mentem labefactaret & conturbaret, & sæpè etiam in vitiorum profundum immergeret. Alios rursùs cùm vt sibi fiderent persuasisset, vt qui iam ad maiorem peruenissent mensuram, suggessit vt eis crederentur aliorum cogitationes, vitiorumque & bellorum annunciationes. Quibus cùm nondùm rectè sua vitia abluissent, primùm quidem recordationem & informationem eorum, quæ audiuerunt, immisit non absque animi perturbatione. Deindè verò etiam miserè impulit ad carnis pollutionem. Quoniam ergò tentatoris insultus sunt tam varij, tamque multiplices, & tam difficiles ad deprçhendendum, nobis quoquè multa custodia sobrietateq; opus est, & ad bonum attentione: vt ab ipso illuminati, imprudentes malo tanquã bono non vtamur, & non animaduertentes in noxia incidamus: sed vigilemus & sobrij simus, considerantes vndenàm, & quandò, & quomodò ille facit insultus: & in nullo offendamus, propterea quòd animum minimè adhibuerimus.

Cùm hæc & alia his similia diuinus disseruisset Arsenius ad monachos, qui erant congregati, humilitate adhuc magìs vtebatur, & seipsum reputabat tanquàm qui nihil sciret, & id alijs prçbebat existimandũ. Optimè autem nôrat insultus dçmonum, vt qui fuerat examinatus à multis eorum tentationibus. Cumque aliquandò ad eius cellam aduenissent dæmones, (hoc autem narrauit monachus Dauid, vir qui cum hoc beato plurimùm fuit versatus, & in multis monasticis sudauit laboribus) multisq; afflictionibus & visionibus eum vexarẽt, & molestia afficerent: ipse quietè tolerabat, se nihil pati præ se ferens: sed hoc tantùm submissè dicens, vt significatum est ex ijs, qui ipsi ministrabant & assidebant: Deus, nè relinquas me: quoniam nihil boni fecerim coram tuis oculis: sed secundùm tuam bonitatem da mihi ô Domine, vt bonæ vitæ attingam principium. Sic autem res mundi est aspernatus, & nihil omninò esse duxit, vt nihil ex ijs, quæ ad hanc vitam pertinent, sustineret omninò adspicere: potiùs verò velutì vicem rependens, & se directò opponens splendoribus & vestibus, quibus indutus fuerat cùm esset in palatio, tam contemptis & tam vilibus vtetur indumentis, vt in ijs nihil differret à paupere rustico, laceris pannis & contritis induto. Sed ille his vilibus & abiectis magìs exultabat, & in his sibi placebat: vt qui mundum internum, & qui non cernitur, sibi vendicaret, & seipsum potiùs, quàm res suas vellet ornare. Externæ autem eruditionis, quæ tanta contentione petitur, elegãtia ab eo adeò nihili ducebatur, vt cùm quidam monachus nomine Euagrius, qui de Græca valdè se iactabat doctrina, quoniam Arsenij sapientiæ fecerat periculum, de Aegyptijs interrogâsset monachis: Quomodò ij, dicens, cùm sint indocti & rudes, sunt tot & tantis insignes virtutibus: nos autem, qui sumus non paruam doctrinam consecuti, ne mediocria quidem rectè gerere possumus? diuinus respondit Arsenius: Nos quidem, qui alienis scilicet confidimus laboribus & disciplinis, ideò ex bonis tanquàm proprijs non facilè possumus fructum aliquem percipere. Ij autẽ, qui sunt in solis proprijs occupati laboribus, meritò proprios quoquè fructus colligũt. Hoc verò dixit, tacitè irridens Euagrium, qui non rectè de Græca gloriabatur sapientia.

Dæmones vincit humilitate, à quibus valdè ab eis vexatus.

Vilitas vestium eius.

Euagrius monachus.

Erat verò eius tam insignis humilitas, vt ne agrestiores quidem eum puderet rogare, & ex eis vtilitatem accipere pro viribus. Cumq; aliquandò eum vidisset quispiam rogantem & percontantem quendam monachum Aegyptium de cogitationibus; is miratus, causam est sciscitatus. Ille verò respondit: Non nego me esse doctrina mediocri præditũ. Huius autem, inquit, rustici illiteratam planè inscitiam fateor me nondùm didicisse: Eam, quç fit ex Deo, actionem & cogitationem tacitè innuens per hanc responsionem. Non solùm autem erat dignus, qui adspiceretur ab ijs, qui propè erant, & causa vtilitatis ijs, qui ad ipsum veniebant: sed etiam non pauci procùl venientes, tenebantur magno desiderio videndi Arsenij, & se eius linguæ epulis recreãdi. Illius enim virtutis fama totum orbem peruaserat, & aures omniũ impleuerat. Propter quã causam ex Alexandrinis quoq; multi ad eum venerunt, adeò vt ille ipse quoquè Theophilus, Archiepiscopus inquam, rem magnam arbitratus, & viæ labores negligens, venerit vnà cum præside ciuitatis: eumque rogauit, vt sui sermonis vtilitatis eos faceret participes. Is autẽ cùm parũpèr tacuisset, deindè respõdit: Et si quid vobis dixero, promittitis vos id esse seruaturos? Ipsi verò protinùs sunt assẽsi. Is aũt: Vbì, in-

Egregia humilitas S. Arsenij.

Theophilus Alexandriæ Episcopus eum inuisit.

Vide quàm cupiat necesse. quit, esse Arseniū audiueritis, hoc est vobis cauendum, nè velitis ampliùs eò venire. Placuit eis dictum, nec eis fuit molestū eius silentij desiderium, vt qui eius molestiam ex eo pulchrè didicerint. Cęterùm cùm posteà Archiepiscopus quæsijsset ad eū venire, & per quendam esset sciscitatus, an, si veniret, ei aperiret ostium: Si véneris, inquit, aperiam. Quòd si tibi aperuero, clarum est, fore vt alijs quoquè multis aperiam. Restat autem, vt ego hinc longè recedam. Hæc cùm audijsset Archiepiscopus, nihil tale ab eo posteà petijt.

Aliquot præclarę eius sententiæ & institutiones. Roganti verò cuidam monacho, vt sermones ab eo audiret vtiles: Pro viribus, inquit, contende, vt quæ est intrà te & in mente tua operatio, Deo placeat, & sic vinces externa vitia: hoc ei significante Arsenio, quòd nisì ea ità fiat, vt Deo placeat, sunt omninò inanes & inutiles labores corporei. Cùm ij autem sunt tales, excitatur bellum vitiorum carnalium. Admonenti verò eos, qui accedebant, & ea differenti, quæ faciunt ad salutem, ei mos erat quoq; eis dicere: Si sicut oportet Deum quæsierimus, is veniet, & à nobis omninò videbitur: & si eum per mundam vitam detinuerimus, is nobiscùm permanebit. Ad eum accedens aliquis alius ex patribus senioribus, ait: Me opprimunt, ô pater, cogitationes sic mihi suggerentes: Quoniam fieri non potest, vt ieiunes & labores propter senectutem, sunt saltem tibi visitandi ij, qui laborant & ægrotant. Nam hoc quoquè est signum non obscurū charitatis. Ad hęc autē diuinus Arsenius: (Non erāt enim ei ignotæ malæ artes & fraudes dæmonū) Vade, inquit, comede & bibe, nec recusa deincèps esse somni particeps: tantummodò nè in animum inducas, vt à tua cella recedas. Aliquandò autē rogatus, quomodò oporteret versari in regione externa: Si contigerit, aiebat, monachum regionem ingredi externam, aut ciuitatem, hoc est principaliter cauendū, nè alicui notus euadat, vt cum nullo omninò liberè loquatur, nec familiaritatem cum vllo ineat. Hoc si fuerit seruatum, omninò ei maximè proderit. Alius monachus, nomine Marcus, virtute clarus, cùm sciret quàm esset solitarius Arsenius, & auersaretur hominum consuetudinē: Cur nos quoquè fugis, rogauit? Nam ipse quidem omninò nihil læderis ex nostra consuetudine & collocutione: Nos aūt potes iuuare plurimū. Cui diuinus Arsenius: Deus, inquit, nouit, multùm à vestra pendeo charitate. Sed quid agam? Non possum me diuidere Deo & hominibus. Est enim facilius ei placere, quàm illis. Angelorum enim millibus & deciès mille millibus vnus est scopus & vna voluntas, vt Deum laudent, illiusque mandatis seruiant. Hominibus autem alijs aliæ sunt voluntates, scopique & instituta diuersa: & ideò est eis, vt dixi, placere difficilius, quàm Deo. Humanis autem afflictionibus vsqueadeò erat superior, & necessitatibus fortior Arsenius, vt non solùm fami & siti non facilè cederet, sed etiam somnum valdè superaret, quo nihil violentius, neque ad opprimendam & morti tradendam carnem est validius.

Somno vtitur breuissimo. Cùm itaq; totas noctes peruigilaret, & intētus esset precibus, vbì iam manè venisset, nè corpus haberet omninò dissolutum, & ad quanuis actionem defatigatum: Adesdùm aiebat, serue nequam, somno tanquàm seruo vtens. Deindè cùm parùm dormitâsset, rursùm statìm surgebat, & rursùs ad Deum inceptas persequebatur orationes, dictitans ijs, qui aderant: Monacho ad somnum vna hora sufficit, si sit egregius athleta. Solebat autem Arsenius aliquandò quidem patrū actionibus, aliquandò autem etiam sermonibus iuuare proximos. Aliquandò verò suas narrare actiones & contemplationes sub persona alterius, nè eum inuaderet vitium arrogantiæ. Cuiusmodi est id, quod est propositum. Dicebat enim: Quidam senex monachus in sua cella sedens, audiuit supernè vocem dicentem: Adesdùm, & ostendam tibi quomodò se habeant opera hominū. Surrexit ergò & exijt, & ducentem sequens Angelū, ambulabat. Cùm aūt is, qui apparuerat, in quodā loco substitisset, ei Aethiopē ostendit ligna scindentē, quibus alligauit quidē onus non facile ad tollendū humeris. Cùm autem alligâsset & conaretur tollere, non potuit propter pondus. Is verò alia quoquè adijciebat. Deindè cùm eum paululùm traduxisset, ostendit rursùs alium, qui ex quodam lacu aquam hauriebat, & eam in perforatum canalē infundebat: ex eoque effluebat aqua, & dispergebatur. Prætereà ostendit ei templum maximum, in quo duo viri equis insidētes, & maximum quoddam lignum transuersum inferentes, sic quidem conabantur statìm per portā ingredi: sed non poterant, quoniā, vt dixi, lignū ferebāt obliquè: neuter autē volebat id ex altera parte dimittere, & sic introducere. Horùm

Angelus ei ostēdit hominū opera & studia.

solu-

solutionem aperuit is, qui seni apparuerat, sic dicens: Qui lignum quidem portant, ij sunt qui propriæ confidentes iustitiæ, ad viam humilitatis omnem sibi obstruunt aditum: & ideò, vt foris maneant, & vt à regno cælorum arceantur, ij sibi causa sunt. Qui verò fundit aquam in canalem perforatum, bona quidem facit opera, ieiunat, orat, benefacit: sed cùm ea nolit ità facere, vt fiant solùm coram Dei oculis, sed studet etiã videri ab hominibus, & ideò frustrà operatur, & mercede quæ debetur, priuatur. Qui autem ligna scindit, & onus conficit, is est qui multis quidem grauatur peccatis. Pro eo autem, quòd ea deberet resecare pœnitentia & diligentia, ostenditur alia potiùs addere. Hæc dicens diuinus Arsenius, quodcunq; vitium, quod cuiq; Auditorum afferebat molestiam, absq; vllo dolore & tacitè curauit. Nõ solùm autem hoc modo fictis personis consueuit curare, sed etiam quod verè ab alijs factum fuerat, tanquàm ab alijs factum narrabat, quandò ad vtilitatem redibat narratio, cuiusmodi est etiã illud:

Monachus quidam senex (aiebat) qui vixerat in Scete, actione quidem vel valdè mirabilis, educatus autem in simplicitate & ignoratione, nõ mediocriter peccabat circa mysterium diuini sacrificij. Dicebat enim ille & asserebat, quòd quẽ participamus diuinum panem, non est ipsum corpus Christi & Dei nostri, sed traditur in quadam figura & imagine. Quod quidẽ nonnulli alij senes, qui audiuerãt, & senis propter hanc absurdam opinionem miserti fuerant, ad eum vadunt, alienam hanc sententiam alicui attribuentes, & ei dixerunt: Audiuimus de quodam monacho, qui errabat in iudicio de sacris mysterijs, & existimabat illud non esse corpus Christi, sed in illius figuram panem qui sumitur, benedici & tradi à sacerdotibus. Ille autem nihil celans: Ego sum, inquit, & in hac persisto sententia, nec possum dimoueri. Illi verò non dimiserunt, sed multis & validis argumentis conati sunt seni persuadere, affirmantes illud ipsum esse Christi corpus: Similiter aũt vinum quoq;, eius viuificum sanguinẽ & intemeratum. Nam etsi, aiebant, esset panis & vinum, precũ tamen inuocatione, & diuini aduentantis spiritûs benedictione, mutãtur in illud ipsum corpus & sanguinẽ Christi. Estq; caro & sanguis Domini, qui à nobis sumitur. Qua de causa sacerdotem quoquè dicebãt conuenienter voci Domini, scilicet illius personam subeuntẽ, dicere: Hoc est corpus meum, &, Hic est meus sanguis. Quoniam enim difficiliter fieri poterat, vt qui sumus homines, cruentã carnem sumeremus instàr ferarum, quæ carnem crudam deuorant: prouidit ille ipse, qui participatur, vt per similẽ & consuetũ panem, in hocipsum corpus Domini nõ manifestè mutatũ, perageretur sacrificium. Vide enim quẽadmodùm etiam baptisma eo quidẽ, quod appáret, est aqua: sed precibus & sacra operatione dignatũ, diuino impletur spiritu, & deincèps non est aqua solũmodò. Quomodò enim, quod regenerat & transformat eũ, qui baptizatur, & reddit perfectè liberũ à peccato? Cùm hæc & huiusmodi alia dicta essent à senibus, surdo videbãtur cani, quæ dicebantur. Ille enim adhuc erat incredulus, & exigebat solam ex rebus ipsis probationem. Cùm ergò videretur senibus absurdum & admodùm ignaui pusillique animi, negligere senem, qui sic labebatur præ simplicitate: ipsi & diligẽter orabant, & illum pro seipso orantem assumebant, nè tot labores & sudores exercitationis frustrà videantur suscepti. Deindè cùm sic transîsset dierum hebdomada, in templũ simùl conuenêre. Cùmq; sacra perageretur mystagogia, diuinusq; panis esset propositus, (ô tuam Christe potentiam & benignitatem) infans visus est eodem tempore tribus senibus is panis, qui in sacra mensa erat propositus. Deindè cùm sacerdos ad hoc, vt panem in frusta diuideret, iam manum extendisset, visus est eis Angelus, qui supernè deuolauerat, & gladium in manu habebat. Qui cùm propositum infantem sacrificâsset, deindè eius sanguinem fundebat in calicẽ, & quandiù sacerdos panem in parua frusta frangebat, tandiù quoq; poterãt videre Angelum secantem partes ex carne pueri. Cùm autẽ accessisset is, qui errabat senex, vt esset particeps sacrificij, carnis mundæ & cruẽtæ apertẽ fuit particeps. Hoc visum ab illo sene, & illius non sanum correxit iudicium, & effecit, vt Deo offerret gratiarum actionem cum lachrymis: alijsq; senibus illius correctio fuit argumentum lætitiæ. Hoc narrauit pulchra lingua Arsenij, quod omninò productum fuit ad magnam vtilitatem eorum, qui audiebant.

Error senis monachi circa Eucharistiam.

Sancti patres illũ errorem confutant.

Nota hæretice, & crede tandẽm corporaliter haberi Christũ in Eucharistia.

Senis error corrigitur.

Cùm barbari autẽ aliquandò in Scete fecissent excursiones, alij quidẽ ex patribus conuersi sunt in fugam, & ea ratione euaserunt ex manibus barbaricis: Arsenium autem nullus inuasit met⁹. Quomodò enim, qui etiã ipsos superabat dęmones, & erat eis

formidabilis? Sed sic manens in cella: Si mei, aiebat, Deus curam non gerit, cur nam ego velim viuere? Sic dicens & sentiens, surrexit & transijt per medios barbaros, & nihil mali passus, saluus euasit: cùm eis nullum omninò suî sensum dedisset. Deindè cùm cogitâsset hoc esse effecturum, vt fieret maior alijs, & maiorem aliam à Deo curam consequeretur, mâluit propter modestiam vnà fugere cum alijs: & ad eos abijt. Sedenim hic vir diuinus, etsi esset huiusmodi, vt nulla res mala & absurda eum vinceret, immò verò rebus bonis & ex virtute gestis adeò esset plenus, vt ne verbis quidem possit exprimi: in eos tamen, qui labebantur, magna mouebatur misericordia. Nam inter montis monachos erat fur quidam, qui & alia, quæ erant apta ad consumendum, quinetiam ipsa vasa auferebat assiduè. Arsenius autem eius malam miseratus consuetudinem, assumpsit eum in suam cellam, & apud eum multis vsus est admonitionibus: nec id solùm, verùm etiam eum consolabatur, dando obolos & vestimenta, cupiens eum hanc improbam dediscere consuetudinem. Sed tamen etsi multis admonitionibus, nō secùs àc aqua Aethiops perfunderetur, erat tamē Aethiops, & nigredinē minimè exuērat. Furans enim rursùs depræhendebatur, malam sequens consuetudinem. Ea de causa senes quoquè murmurabant aduersùs diuinum Arsenium: Illorum, dicentes, debemus ferre infirmitates, qui ducuntur pœnitentia, & seipsos conferunt ad correctionem. Cùm autem credebatur, hunc esse immedicabilem, eum potiùs expellere oportet & procùl mandare: vt qui sit valdè perniciosus in cohabitatione. Atq; talis quidem erat Arsenij in peccantes misericordia.

Magna S. Arsenij fiducia in Deum.

Eius humanitas in fratrem furacem.

Studiosissimus est silentij.

Erat verò ei quoquè admodùm grata quies & silentium, idq; tanto studio sectabatur, quāto aliquid aliud: vt iam sæpè priùs significauit oratio. Ea de causa eorum, qui accedebant, ægrè ferebat congressiones, cum Deo solo assiduè loqui desiderās. Quocircà illius quoquè cella triginta milliaribus âberat ab alijs. Fratrem itaque quendam, qui procùl venerat, neq; sciebat vbinàm habitationem haberet Arsenius, deindè sciscitatus vix eam inuenerat: postquàm eum ad se venientem magnus nouit Arsenius, cœpit petere lapidibus, & ità eum à se repellere: non odio habens fratrem, vt dixerit aliquis, (Quis enim cum alijs illo se gessit meliùs in charitate vtenda in proximum?) sed quietem, vt dictum est, sibi puram conseruās, & per id indiuulsam contemplandi facultatem. Neq; tamen hoc absolutè faciebat, sed sciebat quosnam quidem oporteret expellere, vt qui possent eius quietē interturbare: quosnā aūt admittere, & cū quibus conferre sermonē: & quosnam quidē admittere, sed non cum eis colloqui, sed inter eos exercere silentiū: vt patebit ex ijs, quæ his sunt posita capitib⁹. Frater verò tristis admodùm, quòd cum nō potuisset conuenire, mentē quoq; putabat Arsenio esse læsam, & ideò eum etiā iaculari lapides. Cùm ad se rursùs alios venire resciuisset, statim dixit eis, qui vnà conuersabantur: Interrogate eos, & discite quanam de causa venerint. Cùm verò interrogantes intellexissent eos ire Thebaidē propter aliquod suum negociū, & id renunciauissent Arsenio, is veluti arrepta occasione, nè interrumperetur silentiū: Quoniā, inquit, non propter me venerunt, nec me, inquit, videbunt: sed vbi se apud vos refecerint, deindè cœptum iter persequantur. Quandò autem propter barbarorum incursiones deserta fuit Scete, ipse quoquè egressus est vnà cum alijs patribus: Perdidit, dicens, mundus quidem Romam, Scetem verò monachi. Hæc dicens, & lachrymas emittebat ex oculis, & vehementer dolebat, ardens quietis desiderio. Sciebat enim, quòd translationes, & ex alijs locis in alia transmigrationes, reuerà sunt monachis ipsa mors, & eorum, quæ ex quiete compararūnt, bonorum dispersio & interitus. Sæpenumerò enim eos, quos nolunt, conueniunt, & vident quæ non oportet, & audiunt quæ non decet. Hoc aūt pulchrè testatur Arsenij amor quietis. Nam cùm ille ad quosdam accessisset monachos, propè quos quædam arundines, quæ vento leuiter agitabantur: Quænam, inquit, ô fratres, est hæc agitatio? Ei enim, qui verè amat quietem, ne passeris quidem vox est omninò tolerabilis. Quomodò ergò vos, qui taliū motuū sonitu conturbamini, purè poteritis quiescere?

Locorum mutationes exitiosæ monachis

Nec hoc quoquè est minus testimoniū Arsenij, quòd ille quietis & silentij magno teneret amore, & simul etiā puritatis ac synceritatis cogitationum. Nā cùm ipse circa Canopū versaretur, (est aūt hoc vnum ex septē ostijs Nili) venit Roma quædam mulier, ex eis nata, qui erant ordinis senatorij, valdè quidem diues, & valdè etiam pia ac religiosa. Aduentûs autem eius scopus & institutum erat, vt videret Arseniū, & simul quidem,

quidem, vt assequeretur vtilitatem, & simul eum benignè ac liberaliter, Dei iussa sequendo, acciperet. Ipsa Archiëpiscopum Theophilum, qui eam hospitio exceperat, enixè rogabat, vt sancto persuaderet, vt eam suis dignaretur oculis. Ille ergò iuit, & accedens vehementer rogauit. Is verò non sustinuit, etiam si Archiëpiscopus præter alia quæ adduxit, vt ei persuaderet, illius quoquè longæ viæ laborem proposuisset, & sic scilicet tentaret flectere Arsenium. Non tulit hoc mulier Senatoria. Eam enim incitabat fides, quam habebat in sanctum, & desiderium. Labore certè, & pudore, & omnibus despectis, iter ad eum iniit, volens videre. Cùm ergò accessisset ad sanctum, qui agebat extra cellam, se ad eius pedes deiicit. Is verò surrexit iratus, & stans ante eam: Si vis, inquit, meam videre faciem, eam adspice. Metus autem, qui eam inuasit cum pudore, ne permisit quidem, vt eum fixis intueretur oculis. Deindè rursùs adiecit: Non audiuisti vtiquè mea opera: & ideò ad nos veniendi te cepit desiderium. Quomodò autem ausa es tantam sustinere nauigationem, & huc venire? Nescis te esse fœminam, & non licere tibi egredi? Sed hoc, inquit, tibi, vt videtur, venit in mentem, vt rursùs Romam reuerraris, & aliis significes mulieribus, te vidisse Arsenium, & deincèps mare impleas mulieribus, ad nos venire nunquàm cessantibus. Illa verò: Non sinam, inquit, ó pater, Deo mihi opem ferente, huc vllam venire mulierem. Sed nè cesses, quęso, pro me orare, & meî meminisse. Is verò dixit: Deum magìs oro, inquit, vt * tua memoria de meo corde deleatur. Hoc cùm audiisset illa mulier, graui animi dolore est affecta, eamque inuasit febris, & statuit reuerti Alexandriam. Quod quidem vbì venisset ad aures Archiëpiscopi, venit quamocyssimè ad eam visitandam.

En q̃ fugit etiã Senatoriæ fœminæ collogũ.

Durè eã accipit.

Nota hoc responsum.

Deindè cùm rogâsset, & sciuisset quænam esset morbi causa, eam placidè & leniter est aggressus, dicens: Non oportebat te ità cruciari iis, quæ audiueras. Non erant enim verba odii, sed cautionis & purissimæ temperantiæ. Neque enim ignoras, qualia soleat malignus bella suscitare propter mulieres iis, qui DEO seruire constituerunt. Quod ergò tibi dixit senex, ideò dixit. Nam ille quidem non cessabit assiduè orare pro tua anima. Cùm his verbis mulieris curatus esset dolor, ea domum est reuersa. Par est autẽ admirari huius sancti cautionem & diligentiam. Non est enim incredibile, mulierem à maligno submissam, tantum laborem contempsisse, & ad eum venisse, prætextu quidem benedictionis, sed reuerà causa belli & tentationis. Is est enĩ mos illius, vt cùm p̃ bonitatẽ irrepserit, suggerat quæ mala sunt. Qua de causa fuit ille Sancti cum ira fremitus, & preces, vt è corde suo illius deleretur memoria.

Est autem hoc quoquè lepidum, & pręclaræ humilitatis Arsenii certum signum, atq; etiam non paruam afferens vtilitatem. Scete enim senes dicebant, quòd cùm aliquandò à quodam viro bono facta fuisset fratribus caricarum distributio, solus remanserit Arsenius, qui nihil acceperit, non ex obliuione, vt dixerit quispiam, nec ex contemptu: sed potiùs, quòd is qui distribuebat, erubescebat huius viri dignitatẽ, non solùm, quę olìm, sed potiùs q̃ erat hodiè, tam vili largitione p̃sequi. Quod cùm magnus ille audiisset, ęgrè tulit, & ne venit q̃dem ad synaxim. Significauit aũt senibus, se omninò nõ fuisse dignũ, vt ipse cõsequeretur cum aliis fratribus benedictionẽ: & ideò solũ fuisse relictũ. Quod quidẽ significatum senibus, iniecit magnam admirationẽ eius humilitatis. Mittunt ergò Arsenio partẽ, quæ ad ipsum pertinebat. Quã cùm accepisset, & eiecit dolorẽ, & statim venit ad synaxim. Nemo aũt ex iis, qui sunt p̃cliues ad repręhẽsionẽ, id omninò aut gulę tribuat, aut pusillo & abiecto aĩo, q̃ p̃pter caricas tantũ dolorẽ acceperit, vt ne ad synaxim quidẽ accederet. Vbì enim sunt hęc parua Arsenii, & q̃ iis cõueniunt, q̃ sunt pusilli animi? Sed sunt, vt dictũ est, signa extremæ humilitatis. Se enim ne minimùm quidem putabat aliis antecellere, sed esse vnum ex multis, vel, vt magìs verum dicatur, esse omnium vltimum: & ideò tanquàm Dei iudicio despectus, & eo reputatus indignus, ostendit se angi animo, quòd donum commune non esset assecutus.

Magna humilitas.

Sed nec summa illius in ieiunio tolerantia, inter cętera illius bona prętermittatur. Dicebant enim Daniel, & alii, cum quibus ille versabatur, eum inediam eousq; protraxisse, vt vnum frumẽti thallũ (oportet enim his vti patriis nominibus) ei * totum annũ sufficeret: Nam aduenientibus aliquibus, tunc dixerunt eum fuisse huius alimẽti participẽ. Cùm esset aũt tempus fructuũ, solebat ex eis solùm gustare. Simul quidem hoc faciens, vt Deo ageret gratias, & simul etiam, vt se demitteret. Dixerũt aũt hoc

Admirãda eius inedia.

quoquè, qui res Arsenij sciebant accuratissimè, cum nunquàm visum fuisse ociosum: sed quandò vel paulùm cessâsset à precibus, quæ fiebant diù & noctù, operabatur. Opus autem erat catenæ, quę per ramos palmarum contexebantur. Cùm in eo paululùm fuisset occupatus, reuertebatur rursùs ad orationem. Aqua autem, qua palmarum ramos madefaciebat, vt fierent molliores, quæ nunquàm ab illo mutabatur, sed sic diù manebat, corrumpebatur, maleque olebat, & tetra erat ádspectu: adeò vt quidam ex patribus senem rogarent, cur hoc faceret, & ei exprobrarent socordiam. Is verò: Cùm, inquit, suaueolentia & aromatibus priùs sim vsus, odoratûs damnum modò corrigo contrarijs. Quomodò verò tetrum odorem prioribus vnguentis & bonis opponebat odoribus: ità etiam superfluis possessionibus, quod est instàr magnarum diuitiarum, nempe nil possidere, & nihil omninò habere: adeò vt cùm aliquandò ægrotaret, & lucerna opùs haberet, quoniã nihil habebat, quod pro ea emenda solueret, petitum acceperit, & ità emerit, quod erat sibi vsui.

Nũquàm est ociosus. *Ferè perpetuò est in precibus.* *Summa eius paupertas.*

Ad hunc virum admirabilem accêssit aliquis ex patribus, nomine Marcus, virtute summus. qui diligenter rogauit: Num bonum est, dicens, nullam in cella habere consolationem? Vidi enim, inquit, quendam ex fratribus, qui parua quædam, quæ habebat, olera, ipsa quoquè euellebat, radicitùs. Is autem bonum quidem esse asseruit, sed si omninò referatur ad virtutis habitum, atque adeò ad vniuscuiusq; mensuram. Nisi enim perfectiorem habitum fuerit consecutus, etiamsi illa euulserit radicitùs, is rursùs plantabit alia. Cæterùm qui virtute & vi discernendi erat summus Arsenius, visus est etiam postquàm ad vitam accessisset monasticam, veluti quasdam apud se seruare reliquias aulicæ arrogantiæ & superfluitatis. In sedendo enim sublimem vnum tenens ex pedibus, imprudens sæpè imponebat alteri. Quod quidem à Græcis dicitur sedere [illegible], id est, sursùm erectis pedibus. Hoc visum à patribus, nequaquàm videbatur esse contemnendum: sed potiùs eum esse eius opportunè admonendum, vt id corrigeret. Sed magna viri dignitas & reuerentia eos abducebat ab eo, quod statuerant. Postquàm autem hoc quoq; nouit monachus Pastor, qui erat prudentia simùl & virtute incomparabilis, vide quàm sapiẽter illius excogitat remedium. Cùm ego, inquit, ad monachos accessero ad synaxim, & vobiscùm considens, sedero in eodem habitu, vobis adspicientibus videatur hæc res non toleranda: sed statim procedatis ad me reprehendendum: & ego statim cedam, & vt qui perperàm in hac re me geram, me corrigam. Quod quidem factũ cùm diuinus intellexisset Arsenius, & mente citò agitâsset, demisit pedem, & deincèps omninò abstinuit à turpi hac sessione.

Pastor Abbas mira arte corrigit qddã in eo.

Sed vide mihi virum egregium, qui indecorum hunc habitum non solùm in seipso correxit, sed alios quoquè, qui vel quòd non aduerterent, vel, vt meliùs dicam, quòd imbecilli essent, ità se gerebant, prudenter simùl & iucundè correxit. Monachum eñ Alexãdrum, (erat autem hic quoquè clarus inter monachos) cùm quodam aliquandò dolore teneretur, contigit seipsum supinum porrigere, & ità iacère victum à doloribus. Ad quem posteà accedens Arsenius: Quis erat, inquit, ille mundanus, quem pauloantè hic vidi porrectum supinum? Is autem: Et quandò, inquit, eum vidisti? Diuinus verò Arsenius: Cùm, inquit, de monte descenderem. Ipse eram, dixit Alexander. Sed ignosce mihi, inquit: dolore enim victus, sic me collocaui, quàm potui scilicet honestissimè. Moderatè autem subridens Arsenius, (erat enim Alexander ei familiaris) Satis ergò, inquit, verisimiliter existimaui, mundanum esse eum, qui iacebat porrectus.

Fratrem quendam ceperat desiderium videndi Arsenij. Cùm itaque venisset in ecclesiam, rogabat, vt magnum illum videret. Illi autem: Paululùm, inquiunt, reficere, & paulopòst eum alloquéris. Is verò contẽdebat, nisi eũ videret in præsentia, se neq; cibum esse omninò sumpturum, neq; somnum visurum. Mittunt itaq; ex fratribus vnum, cellam indicaturum. Longè enim aberat, vt iam priùs diximus. Et ambo quidem pulsant ostium. Cùm autem aperuisset Arsenius, introduxit & salutauit. Deindè verò sederũt, vtentes silentio, nihil neq; ipsis Arsenium, neq; Arsenio ipsos alloquentibus. Cùm ergò multum prẹterijsset temporis, & nullum verbum senex ederet, qui datus fuerat ad cellam ostendendam: Sed ego, hospiti inquit, reuertor. Et ille: Ego quoquè, inquit, te sequar: frustrà enim hìc mora trahitur. Ambo ergò egressi, recesserunt. Rogauit autem hospes fratrem, vt eum deduceret ad Moysem Aethiopem, q

Fratri cupidè illũ inuisenti gesùs nihil loquitur. *Secùs facit Abbas Moyses.*

priùs fuerat latro. Venientes verò accepit admodùm hilariter,& excepit hospitio,& liberè admodùm cum eis est collocutus,refecitque,& sic remisit. Dicit ergò frater hospiti: Quis ex duobus tibi esse videtur virtute superior? Ille verò: Qui nos,inquit, hospitio accepit & refecit. Auditum est hoc à quodam sene,q erat ex magnis. Is cùm esset dubius animi,nec posset scire, cuinam daret calculum victoriæ, rogauit Deum, vt id sibi significaret. Videt ergò in somnis duas naues,quæ ferebantur in fluuio:quarum altera quidem habebat diuinum Arsenium,qui quietè nauigabat, & D E I fouebatur spiritu: Altera verò Moysem,& Angelos Dei, qui vnà versabantur, melleq; & fauo eum pascebant. Cognouit ergò qui viderat, ambos quidem esse maximi precij apud Deum,sed maius esse silentium Arsenij Moysis hospitalitate : quòd cum Arsenio quidem versabatur diuinus spiritus,cum Mose autem Angeli. Ipsum autem pasci ab Angelis,tacitè significat bonum hospitalitatis.

Aegrotanti verò aliquandò admirabili Arsenio, sacerdos ecclesiæ vile substrauit stragulum,& capiti quoq; puluinar supposuit propter morbi afflictionem. Cùm autem vnus ex senibus venisset ad illum visitandum,& illum sic vidisset vtentem stragulis & puluinari,ei dubitatione commotus est animus. Quod cùm deprehendisset sacerdos,& eum seorsùm abduxisset: Qualis, inquit,erat vita tua, priusquàm esses Monachus? Ille verò: Magna,inquit,me premebat inopia rerum necessariarum, egestatisque mala me cruciabant. Cui sacerdos: Sed hic,inquit,quem vides, Arsenius,erat pater Imperatorum,quandò erat adhuc in vita mundana,magnasque habebat opes, & abundabat delicijs,iacebatque in sumptuosis & mollibus stragulis. Quocircà tibi quidem,qui nunc es inter monachos,est facilior vita, & minùs obnoxia molestiæ, vt qui sis à prioribus liberatus angustijs.Qui autem ex tantis diuitijs & delicijs sua sponte venit ad tantam humilitatem,& nunc eam sustinet, quomodò non est dignus, qui habeatur in admiratione? Hæc cùm audijsset & intellexisset senex, & seipsum condemnauit, & petijt veniam à sacerdote, propterea quòd non rectè cogitâsset.

Senex monachus malè sentiës de Arsenio, corrigitur.

Alexandria venerunt quidam aliquandò visuri beatum illum, qui tunc in petra Stromes degebat. Cum quibus erat etiam patruus Theophili Archiepiscopi. Is autem partìm quidem,quòd tunc ægrotaret: partìm verò, nè alij quoquè similia postulantes,eius quietem interturbarent,non processit eis obuiàm venientibus. Illi quod factum fuerat,ducebant esse contumeliam,statimque recesserunt. Posteà verò barbarorum facta incursione, illinc transiens, habitauit in inferioribus partibus. Quod vbì resciuit Theophili patruus,venit rursùm eum visurus. Is verò eum excepit cum magna voluptate & lætitia. Vnus autem ex ijs, qui cum ipso erant, in animo habens eam, quę eis visa fuerat,illius magni veluti contemptionem: Scis,inquit illi, nos priùs venisse in Stromem,cùm tu illic ageres? Tu autem,nescio quanam de causa,tuum nobis offerre adspectum noluisti. Certè, inquit: Sed vos & panem comedistis, & aquàm bibistis. Ego autem nihil horum. Quomodò enim? qui nec sedere quidem sustinui,donèc conieci vos peruenisse in locum proprium, propterea quòd laborem propter me passi essetis. Cęterùm sic vos quoquè mihi ignoscite. Sic diuinus Arsenius non absolutè & indiscriminatìm eos,qui accedebant,videbat, & nō videbat, sicut priùs dictum est: sed pia consideratione, & diuino quodam iudicio. Cęterùm eorum quoq;,qui sic reuertebantur, & nec eum viderant, nec conuenerant, magnam habebat rationem: vt nunc ostendit ex hac suî excusatione ad eos, qui non viderant.

Non vult videri à patruo Theophili Episc.

Posteà hilariter eum excipit.

Nec hoc quoq; existimo carere gratia & vtilitate. Is cùm suos discipulos aliquandò vocâsset Alexandrum & Zoilum: Quoniam,inquit, dæmones & alijs,& somni cupiditate non cessant me vexare, sustinete vnà mecùm hac nocte laborare, & nôsse quēadmodùm in vigilando ipse à somno superor. Illius ergò iussu, cùm ei assedissent, vnus quidem à dextris, alter verò à sinistris, sic permanserunt tacentes, & oculos in eum alternatìm defigentes à vespera vsque ad auroram. Qui quidem alijs declarauerunt,dicentes: Nos quidem vicissìm & dormiuimus,& surreximus: illum autem non sensimus omninò dormitâsse,donèc vidimus splendorem lucis. Circa auroram verò præ se tulit se somno cedere: siquidem re vera erat somnus. Cognouimus eū ter spirâsse,deindè eū sic surrexisse & rogâsse: Dormitaui certè? Cui nos: Nescimus quidem, pater. Ità Arsenij omnia erant maiora,quàm aut oratio aut cogitatio ea posset assequi.

Nota vigilias.

qui. An enim volens docere discipulos, vt se à somno continerent: an potiùs docere, quòd meditatio & exercitatio dat etiam naturales vincere affectiones, tunc eos aduocauit testes ad vigilandum, nunc mittit dicere oratio. Apertum est autem hoc indicium, vel potiùs veluti quidam gustus totius virtutis Arsenij, & eius, quæ ei cum Deo intercedebat, coniunctionis & familiaritatis.

Accessit ad eum quidam senex, volens eum conuenire, & ab eo aliquam vtilitatem consequi. Quoniam autem inclusum inuenit Arsenium, & manentem quietum, non pulsauit quidem ostium, nè ei esset molestus: sed per minimam adspiciens fenestram, videt sanctum totum igneum. Omninò autem is quoq;, qui cōspexit, fuit dignus eiusmodi spectaculis. Cùm verò ille posteà pulsâsset ostium, egreditur Arsenius: cumque eum vidisset obstupefactum, rogauit: Quantum est, inquit, tempus, ex quo huc venisti? nunquid adspexisti? Ille verò negauit. Sed quod iam quidem dictū est, est in summa testimonium summæ virtutis Arsenij, sicut diximus. Quod nunc autem dicendum est, apertè declarabit, quantùm ille mundum est auersatus, & ea quę sunt mundi, & ipse, vt dicit Paulus, mundo erat crucifixus, & ei mundus.

Totus igneus videtur.

Galat. 6.

Venit Roma quidam ex magistrianis, afferens testamentum cuiusdam ex ijs, qui erant genere proximi Arsenio. Hoc cùm in manus sumpsisset senex, erat rupturus, nisi occupans magistrianus, & se ad illius pedes deijciens, eum retinuisset, docens id futurum periculo ei, qui attulerat. Reddito ergò testamento Arsenius: Ego, inquit, ante illum sum mortuus, & non sum ampliùs inter viuos. Obstupefaciet autem, sat scio eum, qui est auditurus, id quod iam est dicendum. Dicitur enim, quòd cùm vesperè inciperet orare, & post se solem dimitteret occidentem, sic tota nocte staret, donèc Sol rursùs oriens eius vultui illucesceret.

Totus est mūdo mortuus.

Vanę gloriæ contemptio, amorque quietis & silentij, vtrisque inerat, Arsenio admirabili, & Theodoro, qui se Pherinæ exercuit. Sed in aditu ad ipsos, maximè autem nobiliorum, Arsenio quidem nec citus, nec facilis erat occursus: Theodoro autem citus quidem erat occursus, ex æquo autem citus etiam recessus. Cùm aliquandò fuisset prope fluuium admirabilis Arsenius, & iam esset nauigaturus, quædam mulier Aethiops appręhendit eius pellem ouillam. Cùm is autem eam grauiter & acerbè repræhendisset, illa: Si monachus es, inquit, Arseni, vade ad montem. Quod quidem verbum non affert nullam alijs vtilitatem. Hoc quoquè cauit Arsenius admirabilis, vt neq; in scriptis proponeret quæstiones, neq; mitteret: non ꝙ non posset, (Quomodò enim, cui esset tam facilè rectè dicere, quàm dicere alijs tantummodò?) sed silentij assuefactio & odium ostentationis, erant causa eorum, quę dicta sunt. Et ideò & in ecclesijs, & in congregationibus hoc diligenter agebat, vt nec alios videret, nec ipse videretur ab alijs: sed stabat, & se abscondebat, vel post aliquam columnam, vel post aliquod proiectum, & se separabat ab aliorum congressione, vt qui sibi vellet perpetuò attendere, & mentem interiùs cogere, & ità ad Deum facilè tollere. Mos autem erat Arsenio, hoc sibi carmen assiduè canere: Arseni, cur egressus es? Quod est: Quis fuit tuus scopus, vt te à mundo subduceres? An non, vt omninò DEO placeres, non autem ijs, quibus ille te nouit placere? Huius rei curam gere. Quinetiā aliud quoq; ab eo cani solebat: Me sępè pœnituit dixisse, nūꝗ aūt tacuisse.

Odit ostentationem.

Quid monacho assiduè cogitādum.

Cùm aūt hic vir insignis teneretur amore beatitudinis lugentium, & consolationis, quæ est eis promissa, non cessauit omninò seipsum lugere, & hoc perpetuò facere, & absq; vlla intermissione. Quocircà gremio suo suberat pannus, quo abstergebat lachrymas, quæ fluebant ex oculis. Quinetiam cùm Pastor, qui erat insignis inter monachos, hoc adspiceret, dixit: Beatus es Arseni, quòd cùm in hoc mundo teipsum luxeris, non opùs erit eis, quæ illic erunt, lachrymis. Cuius etiā dicunt Theophilum, qui fuit Episcopus Alexandriæ, cùm vita excederet, fuisse recordatum, & dixisse: Beatus es Arseni. Nunquàm enim cessâsti huius horę recordari.

Matt. 5.

Perpetuò lachrymatur.

Hęc sunt diuini Arsenij magnæ reuerà animæ, quę in hodiernum vsq; diem habebāt libri patrū, nō certo ordine & serie, sed posita sparsìm & separatìm, vt hic quidē huius, ille verò illius recordabatur: in vnum aūt collecta, & quę vita Arsenij essent & nominarētur, in hodiernum vsq; diem nondùm vidimus: quoniam ne inuenta quidem est illius vita ab vllo composita, etiamsi nunc sit composita vnius viri pij, & qui erat eiusdem nominis. Et hoc quoq; fortè factū est ex sentētia Arsenij, ꝙ nollet

se

se nè post mortem quidem fieri manifestum. Etenim sicut dum viueret, studuit latére: ità etiam, vt mortuus ignoraretur, studium adhibuit. Quomodò enim se dignum censuit, cuius fieret memoria, & qui apertè cognosceretur, qui ne iusta quidem sepultura se dignum esse statuit? Vt iam est narratura oratio.

Nam cùm tempus appropinquaret sui ad Deum excessûs, prædicit hoc suis discipulis. Cùm ij autem eo sermone fuissent perculsi, & commoti ad luctus & lachrymas, pater, non secùs àc pater, misertus doloris filiorum: Non sic, inquit, ô filij: Nolite tam pusillo & abiecto animo, & tam turpiter lamentari. Nam nec tempus quidē propè est: & quandò appropinquârit, de eo ego vos reddam certiores. Sed hoc vobis mando, & diligenter præcipio, vt post mortem nulli velitis vllas meas dare reliquias. Sin minùs, scitote quòd vobiscùm contendam in iudicio ante Christi tribunal formidabile. Cùm autem illi dixissent, Et quid ergò nobis, & quomodò est faciendum? Alligato, inquit, fune meis pedibus, sic me statìm trahentes, properate in montem abducere. Sic ille vel post mortem effugit cognosci, & omninò dignus censeri nomine. Veritus fortasè, nè honor, qui hìc offerretur, iudicaretur esse remuneratio: & sic illis minuerentur mercedes, quæ præbentur à Deo. Postquàm autem iam adfuit tempus translationis, licuit videre illumipsum, qui erat pauloantè vel Angelis virtute similis, metu pulsari & opprimi, & ad lachrymas effundendas moueri. Rogantibus ergò discipulis, Et tu pater times mortem? Reuerà, inquit, hic metus, quo nunc me videtis affici, nunquàm omninò à me recessit, ex quo factus sum monachus. Hoc cùm dixisset, & præsentibus patribus quàm fieri potuit iucundissimè, quæ in exitu dici solent, verba esset elocutus, sanctorum Angelorum manibus verè beatam tradidit animam, cùm vixisset quidem inter monachos quinquagintaquinq; annos, omnes autem centum & viginti, nulla parte corporis vllo morbo mutilatus, sed id habens integrum, & propter continentiæ labores firmum & sanissimum, promissa barba vsque ad ventrem, gracilior verò & ex abstinentia, & ex laboribus, quibus se exercuit: procera quidem statura corporis, senio autem paululùm incuruatus: multis verò lachrymis ei effluxerant pili superciliorum. Atque mortuum quidem corpus in ipsis, quibus fuerat indutus, vestibus, cilicio, inquā, & pelle ouilla eius discipuli, cùm psalmos pro more cecinissent, in quodam loco Stromes deposuerunt. Pro tali ergò vita & tantis laboribus, quęnam & quanta reddetur merces? etiamsi dictum sit à sapienti Paulo: Non sunt condignę passiones huius temporis ad eam, quę est beatis reddenda, beatitudinem.

Vide exlmiā viri perfectissimi humilitatē.

Sub mortē metuit.

Decedit è vita valdè grandæuus.

Vestes eius

Rom. 8.

Huius vitam, quicunq; vult ex Deo vitam agere, studeat quoàd eius fieri potest, habere tanquàm exemplar, & maximè quicunque sunt relati in ordinem monachorum. Huius tenuitatem, & vtensilium impedimentorumq; omnium vacuitatem, quietem, taciturnitatem, vanæ glorię fugam, à somno abstinentiam, in laboribus ferendis diligentiam, mundum ità auersari, vt ne odorem quidem, vt semèl dicam, sustineret eorum, quæ ad hanc vitam pertinent: mortuis ità meminisse, vt ne se putaret quidem viuere, sed se iam referret inter mortuos: adhærere Christo per dilectionem, & sub ipso viuere, & eum omnia ducere, eum & habere patronum, & ad Deum aduocatum. Qui multis capti sunt peccatis, & Deum ad iram concitauerunt, & per pœnitentiam sibi volunt eum reddere propitium, confugiant ad benignum, humanum ac misericordem, vt qui apud ipsum magnam sibi parauit coniunctionem & familiaritatem. Etenim hìc cursum peregit martyrij, non eius quod concedit vnus ictus gladij, sed quod perficiunt quinquagintaquinq; anni sudorum & laborum, & non dicto citiùs impleti. Eò factum est, vt martyricis quoquè coronis & præmijs dignus fuerit habitus: Cuius intercessionibus nos quoq; mereamur consequi remissionem peccatorum, Christiq; benignitatem & clementiam, cuius misericordia melior est super vitas: Quem decet omnis gloria, honor & adoratio nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Psal. 62.

VITA BEATAE MACRINAE VIRGINIS, SORORIS D. GREGORII NYSSAE PONTIFICIS,
per eundem scripta, Petro autem Francisco Zino Veronensi interprete.

Est Epistola eius, ad Olympium monachum scripta.

19. Iulij.

HOc quidem voluminis genus ex inscriptione epistola videtur esse: sed eius longitudo modum epistolæ superat, & iustam libri complectitur magnitudinem. Me tamen rei, quam vt literis consignarem, imperasti, defendit argumentum. Est enim maius & vberius, quàm vt epistolę terminis cōcludi possit. Omninò cōsuetudinis illius oblitus esse non debes, cùm ad vrbem Antiochi congressi sumus, quo tempore petebas Hierosolymam, vt monumenta Christi peregrinationis, dum in carne esset, inuiseres, eorumque sermonum, quos varijs de rebus inter nos contulimus. Neque enim congressus ille tacitus esse potuit, cùm prudentia tua multiplicem colloquendi occasionem subijceret.

Ea ꝗ antiquū, peregrè proficisci religionis ergò.

Inter disputandum igitur, vt in eiusmodi congressionibus fit, in mentionem probę cuiusdam mulieris incidimus. Si tamen ex natura mulier à nobis appellanda est, quę naturæ conditione præstantior fuit. Non autem ex alienis sermonibus narrationi fidem faciebat oratio: sed diligenter ea, quorum experientia magistra fuerat, persequebatur, & nihil ferè alieno auditûs testimonio confirmabat. Neque enim virgo, qua de verba faciebamus, genere nobis erat peregrina, vt quæ admirabilia de illa dicenda erant, per alios cognoscere nos oporteret: sed eisdem orta parentibus, quippe quæ tanquàm fructus primitiarum ex materno vtero prima pullulauerat. Quoniam igitur bonorum historiam esse frugiferam censuisti, nè vitæ illius virginis, quæ ad humanæ virtutis fastigium per sapientiæ studium peruênit, exemplum posteros lateat, néve sine fructu silentio transeat inuolutum, mihi faciendum existimaui, vt tibi parérem, & incomposita simplicique oratione vitam eius quàm breuissimè possem, explicarem.

cur ...a.

Macrinæ virgini nomen erat, sic à parentibus appellatæ, quòd olim insignis quædam in nostra familia Macrina fuerat, patris nostri videlicet mater, quę tempore persecutionum pro Christi confessione pugnauerat. Hoc quidem vulgato nomine à familiaribus vocabatur, sed arcanum & reconditum alterum habebat nomen, quo per visum fuerat insignita priùs, quàm in lucem à matre per dolores ederetur. Nam ipsa quoquè mater ea virtute erat, vt consilio Dei sese in omnibus regeret, puramque & integram viuendi rationem inprimis diligeret, adeò vt non sponte, sed inuita quodāmodò nupserit. Etenim quum vtroque parente orbata, in ipso esset ætatis flore, famaque pulchritudinis multos, vt eam sibi vxorem cuperent, incitaret, & periculum esset, nisi volens in matrimonio cuipiam collocaretur, nè per vim aduersi aliquid ei contingeret: (Nam eius forma capti, ad rapinam spectabant) vt saluti consuleret, vitæ grauitate spectatum commendatumque virum elegit, primoque partu huiusce facta est mater.

M. mo ligio....

Visio eius.

Verùm cùm pariendi tempus instaret, somno consopita, manu gestare sibi visa est id, quod adhuc intrà viscera continebat, & quendam humana specie, & forma augustiorem intueri, qui Theclæ nomine filiolam appellauit, Theclæ, inquam, illius, inter martyres celeberrimæ. Id autem cùm ter repetens testatum reliquisset, discessit. Ea verò statìm somno soluta est, & partu facilè leuata, vt & somno simul excitata sit, & quod in quiete viderat, effectum inspexerit. Arcanum igitur nomen hoc illi fuit. Videtur autem mihi is, qui per quietem apparuerat, eam vocem pronunciâsse, non tam, vt quo nomine appellanda esset, indicaret, quàm vt similitudine nominis idem ostenderet viuendi studium & institutum.

Educatur ergò puellula, & quanquàm propria illi nutrix aderat, tamen in manibus ferè matris enutriebatur. Cùm autem infantię ætatem esset egressa, docilem admodùm naturam in perdiscendis puerilibus illis institutis præ se tulit. Quicquid enim ei discendum parentes iudicabant, in eo puellæ ingenium excellebat. Studebat autem

mater,

mater, vt filia quidem erudiretur, sed non ista tamen externa disciplinarum serie, qua plerunquè ex poëtarum lectione primæ discentium ætates imbuuntur. Turpe enim & indecorum prorsùs existimabat, vel tragicis fœminarum perturbationibus, vndè scribendi principia & argumenta poëtæ sumpserunt, vel comœdiarum fœditatibus, vel pudendis eorum, qui tot ærumnas ad Ilium pertulerant, factis tenerum & benè formatum animum infici, & minùs grauibus de fœminis narratiõibus quodammodò coinquinari. Proindè quæ ex diuino spiritu dictata scriptura primæ illi ætatulæ faciliora aptioraque videbantur, discenda proponebat. Cumprimis autem Sapientiam Solomonis, idque ex ea potissimùm, quod ad vitam & mores maximè conducebat. Erat etiam psalmorum haudquaquàm ignara, præfinitamque eorum partem statutis temporibus percurrebat. Nam siue surgeret è lectulo, siue ad studia accederet, siue discederet ab eis, siue cibum sumeret, siue à mensa recederet, siue cubitum se conferret, siue ad precandum exurgeret, semper vt bonam, seq; nullo tempore deserentem comitem, psalmorum habebat cantilenam. Macrina quibus studijs applicuerit animũ adhuc puella.

Dum his & similibus institutis educatur, manumque tractanda lana excellenter exercet, ad duodecimum ætatis annum peruenit. Quo quidem tempore iuuentæ flos mirificè splendere cœpit, &, quod admiratione dignum est, quanuis celaretur puellæ pulchritudo, latére tamen non potuit. Nec in Patria quicquam æquè admirabile videbatur, atquè forma & venustas illius, vt ne pictorum quidem manus eius decorem assequerentur: & quæ ars nihil non machinatur & effingit, maxima quæque audens, & ipsorum etiam imagines elementorum imitatione exprimens, ea illius formæ felicitatem imitari non posset. Quamobrèm magnum iuuenum, nuptias eius ambientium, examen parentes circunstabat. Pater autem, qui sanè quàm prudens, & in rebus honestis dijudicandis expertus erat, quendam tum genere, tum moribus honestum probatumque adolescentem reliquis prætulit, eique si ad ætatem peruenisset, filiam despondit. Interìm ille magnam de se expectationem concitare, in iudicijsque reos defendendo egregiam dicendi facultatem præ se ferre, atque ità patri puellæ tanquàm gratum dare sponsalium munus. Quam tamen præclaram spem interrupit inuidia, eum vitæ in ipsa miseranda surripiens adolescentia. Præstãs forma eius. Sponsus eius obit.

Quæ autem à patre statuta fuissent, puella non ignorabat. nam adolescentis obitu cognouit consilium patris. Itaque iudicium illius connubium vocans, tanquàm id, quod pater decreuerat, effectùm esset; in reliquum vitæ tempus apud se manere constituit. In sententiaque permansit constantiùs, quàm ab illa ætate postulabatur. Etenim cùm sæpenumerò parentum ad eam deferrentur sermones, propterea quòd multi erant, qui fama pulchritudinis eius adducti, illam sibi cuperent vxorem adiungere: absurdum & iniquum esse dicebat, sibi nõ permitti, vt illud coniugium coleret, quo semèl à patre deuincta esset: sed ad alterum cogi respicere, cùm vnum natura sit matrimonium, quemadmodùm vnus ortus & vna mors. Eum verò, cui à parentibus fuisset desponsa, non esse mortuum contendebat, sed spe resurrectionis Deo viuere. Quapropter eum se non obijsse, sed peregrè profectum esse iudicare, & nefas fore, si peregrinanti sponso fidem non seruaret. Eiusmodi rationibus repellens eos, qui sibi persuadere conabantur, decreuit in eo, quod sibi proposuerat, perstare, ac ne momẽto quidem temporis à latere matris vnquàm discedere. Quamobrèm ei sæpè dicebat mater, se reliquos liberos in vtero tempore quodam præfinito gessisse, illam verò perpetuò in visceribus suis quodammodò circunferre. Filiæ tamen conuictus, nec laborem matri, nec damnum afferebat. Quin etiam officiosa eius sedulitas multarum ancillarum instàr erat, & mutua quædam inter eas vigebat remuneratio. Siquidem altera custodiebat animum filiæ, altera corpori matris inseruiebat, eique in reliquis officijs omnibus ministrabat, vt proprijs etiam manibus matri panem præberet: Quę tamen illi præcipua cura non erat. Sed posteaquàm sacris officijs satisfecerat, existimans id suo vitæ instituto conuenire, ex labore suo matri victum subministrabat. Idq; non ei solùm ab ea, sed tribus prætereà principibus præstabatur: quoniam eius possessio in tot gentibus disseminata erat. Respuit planè cõiugiũ. Eius pietas & obseruãtia in matrem.

Cùm igitur mater varijs curis distringeretur: (pater enim iam naturæ concęsserat)

rat) in omnibus laboribus matri se sociam præbebat, & solicitudinum partem ipsa subiens, eam graui molestiarum onere leuabat. Simul autem & matris disciplina vitam ab omni repręhēsione integram seruauit, cùm in eius oculis semper ageret, eiusdemque testimonio probaretur: & se vicissim ei magnam ad parem philosophiæ scopum exemplo vitæ suæ ducem præbuit, paulatim ipsam ad puriorem perfectioremq; vitam trahens. Cùm autem reliquæ sorores honestè collocatę essent à matre, à publicis literarū gymnasijs, in quibus diù versatus fuerat, reuertitur Magnus Basilius, ipsius Macrinæ frater: quem illa, scientia & eloquentia vehementer elatum existimans, omnesque despicientem dignitates, & fastu superantem eos, qui in magistratu essent, tanta celeritate ad idem sapientiæ studium incitauit, vt mundi posthabita claritate, despectaque eloquentię gloria, laboriosum hoc, operosumq; viuendi genus per paupertatem perfectam amplexus, expeditam sibi ad virtutem viam struxerit. Cęterùm illius vitam ac instituta, quibus in omnibus orbis partibus, quę illustrantur à Sole, celebratus, gloria sua splendorem omnium virtute illustrium obscurauit, longam scriptionem & multum temporis desiderant. Quapropter illuc, vndè digressa est, nostra reuertatur oratio.

Macrina Basiliū Magnū ad studium perfectionis incitat.

Cùm ipsa à se omnem turbulentioris vitę materiam amputâsset, persuasit matri, vt relicta pristina vitę consuetudine, elatioreque viuendi modo, quas ante subditas, & ancillas ad vsus proprios adhibuerat, secum eiusdem sortis, atque ordinis esse vellet, atque vnà cum illis vitam cum virginibus traduceret. Sed narrationis filum volo parūpèr intermittere, nè rem, qua sublimitas virginis magis declaratur, silētiò transeamus. Ex quatuor fratribus is, qui secundùm Basilium natu maximus erat, Naucratius vocabatur, iuuenis eximijs tum ingenij, tum corporis dotibus prędītus. Nam & pulchritudine, & robore, & celeritate, & habilitate quadam ad omnia peragenda reliquis præstabat. Qui cùm vigesimumsecundum ætatis annum confecisset, dicendoq; publicè tale studiorum suorum specimen dedisset, vt omne audientium theatrum ipsius admiratione commoueretur, diuina quadam prouidentia magno mentis impetu ductus, spretis omnibus, quæ in manibus habebat, ad solitariam & inopem vitam se cōtulit, nihil secùm præter seipsum ferens. Secutus est eum è domesticis vnus, Chrysaphius nomine, qui & illum diligebat, & eodem vitæ studio tenebatur. Nactus igitur secessum quēdam propter Iridem (Est autem Iris fluuius, qui per mediam Ponti prouinciam labitur, ortûs principium ab ipsa ducens Armenia, per regionemque nostram influit in Pontum Euxinum) Apud hunc fluuium nactus adolescens locum quendam, densis nemoribus consitum, & collem dorso præcelsi montis superextenso reconditum, in eo procùl ab vrbanis tumultibus, omnibusque tum militiæ, tum iudiciorum perturbationibus, & strepitu constitutus, vitam agebat, seque ab illis molestijs, quibus humana vita vexatur, liberans, senes quosdam simul viuentes, egestate & morbo laborantes curabat, studium & negocium illud putans à suo viuendi instituto non abhorrere. Venando igitur (quoniam ad omne genus venaticæ industriæ solertissimus erat) victum senibus quæritabat, & his laboribus pariter domabat adolescentiam: nec ob id alacri animo maternæ voluntati parére desinebat, si quid ab ea aliquandò mandabatur, duplici studio rectè vitam instituens, vt & labore feruorem ætatis extingueret, & obsequendo matri, recta via ad Deum per diuina mandata contenderet.

Naucratius frater Macrinæ, insignis iuuenis, vitam complectitur solitariam.

Senes morbidos & inopes sustētat labore suo.

Sic igitur philosophans, & vita sua matrem beatam reddens, quintum annum exegerat, cùm & temperantia pectus instrueret, & totis viribus matris obsequeretur voluntati, quandò miseræ dolis, vt opinor, aduersarij graue & tragicum vulnus inflictum est, quod calamitate & mœrore totam familiam affecit. Repentè enim adolescens vitæ surripitur, non morbo aliquo, aut solita vlla ratione, immatura morte sublatus: sed cùm ad venationem profectus esset, qua industria senio confectis illis victui suppeditabat necessaria, mortuus domum reportatur vnà cum illo ipso socio, & in omni vita coniunctissimo Chrysaphio. Procùl autem aberat mater, trium dierum itinere ab ea remota calamitate. Quæ licet in omni genere virtutis perfecta esset, tamen cùm tam acerbum nuncium à quodam accepisset, natura, vt par est, superante, collapsa exanimataque, tantùm non simul cum voce spiritum amisit. Ratio enim do-

Obitus Naucratij.

loris

loris magnitudine victa, succubuit, ipsaque velutì generosus quidam athleta, improuiso vulnere afflicta iacuit. Hîc magnæ Macrinæ virtus appáruit. Quæ non solùm se inuictam atque erectam seruauit, verùm etiam matris imbecillitatem fulsit atque sustinuit. Nam animum eius grauissimo casu deiectum excitans & recreans inuicto robore suo, ad fortitudinem & tolerantiam instituit.

Macrinæ planè mascula virtus

Sic igitur tandèm mater dolori restitit, nec indignum aut effœminatum quippiam admisit, vt vel vociferaretur, vel pallium scinderet, vel eiularet, vel luctuosis clamoribus lamentationes intenderet. Sed ratione sensìm impetus naturæ depulit, tum proprijs tum filiæ consilijs, ægritudini medicinam afferentibus. Tunc enim maximè virginis animus excelsus & sublimis extitit. Etenim quanuìs in ea vim suam natura exerceret, (Erat enim frater, & fratrum charissimus, qui tam acerbo genere mortis extinctus fuerat) tamen natura sublimior facta, rationibus suis matrem subleuabat, exemploque suo ad patientiam & virtutem erudiens perficiebat, vt dolore superior existeret. Quanquàm & eius vita virtute semper excellens, nullum sinebat esse tempus, quo mater propter mœstitiam potiùs angeretur, quàm præsenti bono gauderet.

¶ Cùm igitur iam & nutriendorum liberorum cura, & educationis atque collocationis eorum esset solicitudine liberata, & molestiæ domesticæ maiore ex parte inter ipsos filios diuisæ forent: author, vt dictum est, matri virgo fuit, vt ad sapientiç studium & puram viuendi rationem sese conferret, eamque à reliquis omnibus rebus, & pristina consuetudine ad propriam humilis abiectæque vitæ moderationem adduxit, vt in ea virginum multitudine eadem cum illis conditione viueret, vnaque mensa, simili lectulo, pari deniquè & æqua rerum omnium, quæ ad vitam pertinent, ratione vteretur, omni ex ipsarum vita dignitatis differentia sublata. Quamobrèm talis erat vitæ ordo, tantaque in sapientiæ studio præstantia, & tam grauis viuendi disciplina, vt nulla describi possit oratiōis facultate. Quales enim sunt animi, qui corporis vinculis soluti molestijsque liberati, ex hoc vitæ carcere auolauerunt: talis erat earum vita, quippè quæ ab omni rerum humanarum vanitate aliena, ad Angelorum vitæ similitudinem proximè accedebat. Non ira, non inuidia, non odium, non suspicio inter eas cernebatur: omnis honoris, gloriæ & aliarum id genus inanium rerum cupiditas, omnis fastus & superbia, & reliqua similia vitia indè reiecta erant. Delicias suas in temperantia collocabant: gloriam suam in eo putabant sitam, quòd notæ essent nemini: diuitias, quòd nihil possiderent, quodque terrenas omnes copias tanquàm puluerem à corporibus suis excussissent. Nullum autem non inane studium esse ducebant, quod in hac vita curanda, colendaque poneretur. Sola illic rerum diuinarum vigebat cura, perpetuumque precandi studium, & assidua psalmorum decantatio, quç nullo vnquàm tempore, nec die, nec nocte, intermittebatur: vt in ea re & opus ipsarum pariter, & quies consisteret. Quænam igitur humana dicendi vis hanc viuendi rationem explicare queat? Erat ipsarum vita inter humanam cælestemque naturam interiecta, vtriusque particeps, vtrique finitima. Etenim quatenùs ab humanis perturbationibus se vindicârat, hominis conditione præstantior erat. Quatenùs autem in corpore cernebatur, & hominis continebatur figura, & sensuum instrumētis vtebatur, Angelicæ & corporis experti naturæ cedebat. Ausit forsitan aliquis etiam non inferiorem esse contendere. Quandoquidem cum carne viuentes, ad similitudinem vacantium corpore Potestatum, onere corporis non premebantur: sed excelsa & sublimis erat earum vita, quippè quæ alto erectoque animo cum cælestibus illis Potestatibus versabantur. In hoc viuendi instituto non paruo tempore vixerant, cùm assiduis inuentorum bonorum accessionibus, sapientiæ studium augentes, ad maiorem animi munditiam appropinquarent.

Persuadet matri, vt petat monasterium.

Nota sanctimonialium miram sanctitatē.

Ad hunc autem tam præclarum scopum assequendum magno erat adiumento frater quidam, eodem ex vtero editus, qui Petrus appellabatur, in quo pariendi dolores finiërat mater. Hic enim vltimus à parentibus susceptus est filius, qui simul & natus, & orbus fuit. Quo enim tempore ipse in lucem edebatur, pater è vita decessit. Hunc, quæ inter liberos erat natu maxima, qua de instituta hæc est oratio, paulò post eius ortum ab vbere nutricis sublatum, ipsa statìm enutrijt, excellentique disciplina

Petr⁹ à Macrina sorore sanctissimè instituitur à teneris annis.

educauit, sacris institutis à puero ipsum erudiens adeò, vt nihil ocij concesserit, quo posset studijs inanibus vacare. Nam illi se & patrem, & magistrum, & custodem, & matrem, & ad optima quæque consultricem, præbuit: talemque reddidit, vt antequàm excederet è pueritia, in tenero illo ætatis flore ad excelsum philosophiæ gradum ascenderit. Ea quidem erat ingenij bonitate, vt ad omnia artium genera, etiam quæ manibus exercentur, perdiscenda natus esse videretur. Quarè nullo duce perfectam eorum peritiam est assecutus, quæ cæteri multo tempore, & labore discunt à præceptoribus. Is ergò studiorum externorum occupationes aspernatus, & ingenium ad omnes bonas disciplinas percipiendas aptum habens, semperque respiciens ad sororem, quam sibi tanquàm totius boni scopum proposuerat, eos ad virtutem progressus fecit, vt in reliqua vita Magno Basilio virtutis præstantia nihilo inferior fore iudicaretur. Tunc autem sorori & matri erat instàr omnium, & vnà cum illis ad angelicam illam vitam contendebat.

Nota, ingenij vis quæ fuerit in Petro.

Cùm autem quodam tempore graui laboraretur inopia & fame, multique fama beneficentiæ excitati, vndiquè confluerent ad eum recessum, quem incolebant, tantum industria sua cibariorum pauperibus subministrauit, vt aduentantium frequentia locus ille non solitudo videretur esse, sed ciuitas. Interim senex admodùm mater, in vtriusque filij manibus moriens, migrauit ad Deum. Cuius, quæ benedictionis vox fuerit illius, qua erga liberos vsa est, commemorare non erit alienum. Nam cùm de absentibus singulatim amanter mētionem fecit, vt nullus esset expers benedictionis: tum pręcipuè præsentes ipsa precibus suis obtulit Deo. Etenim cùm ei ex vtraq; parte lectuli aduersi assiderent, altera manu vtrunque tangens, hisce verbis postremis DEVM allocuta est: Tibi Domine & primitias, & decumam dico fructuum vteri mei. Primitiarum enim locum hæc mihi obtinet primogenita: decumæ verò, extremus hic decimus filius. Tibi autem lege vtraque debentur, & tua sunt munera. In hāc igitur primogenitam meam, & hunc decimum veniat sanctimonia: oratione perspicua designans filiam & filium. Ità benedictioni simul & vitæ finem statuit, cùm prius mandâsset filijs, vt se in sepulcrum paternum inferrēt. Id illi, vt iussi fuerant, cùm pręstitissent, in reliquum tempus ad sapientiæ fastigium, semper cum anteacta vita pugnantes, & præterita benefacta posterioribus superare studentes, contendebant.

Petrus multos alit pauperes.

Intereà insignis inter sanctos Basilius, magnæ Cæsareæ declaratus est antistes, & mysticis sacrificijs suis fratrem consecrans, ad sacram presbyterij dignitatem prouexit. Atque hic rursùs eis vitæ cursus ad grauiora sanctioraque dirigebatur, cùm sacerdotij dignitas, sapientiæ studio coniuncta, cumularetur. Pòst autem annis octo transactis, & nono inchoato, per totum orbem celeberrimus Basilius ab hominibus ad Deum concessit, communem patriæ & Ecclesiæ luctûs occasionem præbens. Hanc calamitatem cùm ad Macrinam rumor detulisset, animo illa quidem non potuit in tanto detrimento non commoueri. (Quî enim sororem non tangeret dolor, quo ipsi quoquè inimici afficiebantur?) Attamen vt aurum diuersis aiunt fornacibus explorari, vt, si primam euaserit, in altera dijudicetur, & rursùm in extrema omnes eius materiæ commistæ sordes eluantur: exquisitum autem optimi auri indicium esse, si per omnes transiens, nihil emittat sordium: sic ei contigit, vt varijs molestiarum casibus explorata, præstantis illius animi probitate, nihil vsquàm in ea sordidi, nihil adulterini reperiretur. Ac primò quidem periculum factum fuerat in obitu alterius fratris: deindè in matris funere, quandò commune generis decus Basilius decessit. Stetit igitur tanquàm inuictus pugil, nullo calamitatum impetu labefactata.

Basilius fit Cæsareæ Episcopus.

Eius obitus

Erat post hanc iacturam nonus mensis, aut paulò ampliùs, cùm episcoporū concilium indictum est Antiochiæ, cui nos itèm interfuimus. Sed posteaquàm domum quisque suam discessimus, antequàm annus præteriret, mihi Gregorio cupiditas incidit, vt sororem inuiserem. Magnum enim intercesserat temporis interuallum, quo mutuo inter nos conspectu non potueramus frui, prohibentibus tentationum molestijs, quas ab hæresis principibus patria pulsus, vbiquè sustinueram. Nam dimetienti mihi temporis spatium, quod interìm fluxerat, dum eiusmodì perturbationibus congressus noster impeditur, octo plùs minùs annorum videbatur. Cùm igitur multum itineris iam cōfecissem, nec ampliùs quàm vnius diei via restaret, visio mihi per quietem

Concilium Antiochenum.

Gregorius Nyssenus multa ab hæreticis passus.

tem manifestum eorum, quæ erant euentura, indicium ostendit. Videbar enim mihi manibus gestare martyrum reliquias, ex quibus splendor elucebat, qualis è leui speculo, si aduerso soli opponatur, egreditur: quo quidẽ luminis fulgore oculi mei perstringebantur. Hoc autem visum mihi ter occurrit eadem nocte, nec planè, quid portenderet, conijcere poteram. Solicitus itaq; animo agitabam, obseruabamq;, vt eius significationem exitu iudicarem. Eius visio.

Cùm iam ad secessum, in quo illa angelicam cælestemque vitam degebat, appropinquans, familiarium quendam interrogaui primùm de fratre, an adesset: quo respondente, illum quarto iam die discessisse cognoscens, cum altera nobis via prodijsse obuiàm, tum etiam de magna illa percontatus sum. Cumque ille respondisset, eam morbo quodam laborare: maiore incensus studio, quod reliquum erat viæ, festinanter arripui. Nam timore etiam quodam perterritus animus, futurũ præsagiebat. Sed cùm ad locum accederem, conuentus hominum (fama enim me iam adesse fratribus prænunciauerat) ex locis, in quibus habitabant, ad nos confluxit. Nam honoris gratia amicis obuiàm procedere consueuerunt. At virginum chorus ad ecclesiam modestè nostrum aduentum expectabat. Verùm cùm fecissemus & precandi, & benedicendi finem, atque illæ inclinato priùs capite benedictioni, honestè discedentes abijssent ad loca sua, nec vna quidem earum apud nos relicta esset, facilè id, quod erat, conieci, non esse inter eas ipsarum ducem: & præcedente quodam atque ostium aperiente, sacram illam domum, in qua inerat illa magna, ingressus sum. Vehementer autem tum ægrotabat. Neque verò in lecto, aut strato quopiam, sed humi quiescebat, subiecta sacco tabula, & altera caput eius sustinẽte tabula, quæ puluinaris loco insigni figura collum eius subibat, & ceruicem ipsius in se decorè recipiebat. Episcopalis benedictio. Nota lectũ & puluinar grauissimè decumbentis Macrinæ.

Cùm igitur vidisset me prope fores esse, sese in cubitum erigens, accurrere illa quidem non potuit, (nam febri defecerant vires) sed tamen solo manus affigens, seq; quantùm poterat, ex humili lectulo promouens, honorem habuit, quem mihi obuians præstare non poterat: sed ego accurrens, manibusque suscipiens, humi deiectam excitaui, & cubili solito restitui. Hîc illa manibus ad Deum sublatis: Gratias, inquit, tibi ago, Domine Deus, qui & hoc mihi largitus es, nec quod optabat animus meus, ei denegâsti: sed impulisti seruum tuum, vt me tuam ancillam inuiseret. Ac nè quam animo molestiam adspergeret, gemitum molliebat, & celare difficultatem spirandi conabatur, seque ad hilaritatem omni ratione reuocabat, iucundi sermonis & ipsa quærens occasionem, & nobis interrogationibus suis materiam præbens. Sed cùm series ipsa sermonis nos ad mentionem de Basilio perduxisset, mihi quidem commotus est animus, & præ mœstitia vultus concidit, & ex oculis lachrymæ defluebant. At illa tantum abfuit, vt eadem perturbatione nobiscùm deijceretur, vt ex Basilij memoria, sublimioris philosophiæ materiam arripiens, ea disputârit, rerum humanarũ causas exquirens, & occultam in rebus aduersis prouidentiam Dei dicendo aperiens, & quæ pertinent ad vitam futuram, tãquàm diuino spiritu afflata, percurrẽs, vt animus meus dictis illius excitatus, & eius oratione in cælestibus adytis constitutus, extra naturam hominis positus esse videretur. Macrinæ fortissimus animus.

Ac quemadmodùm Iob, vt in eius historia legimus, quanuis totum corpus, vlceribus vndiquè putrescentibus, sanie cõtabesceret, sensum ad dolorem ratiocinando non demittebat: sed corpore quidem sentiebat dolorem, animo verò ad propriam actionem nihilo factus erat imbecillior, nec sermonem altioribus de rebus institutũ interrumpebat: sic in magna illa cernebam. Etenim licèt febris omne robur ipsius exiccâsset, & corpus eius tanquàm rore quodam frigefaciens, ad mortem compelleret: mentem tamen expeditam, & tanquàm morbo illæsam, in rerum sublimium contemplatione detinebat. Quòd nisi vererer, nè in immensum oratio protraheretur, ordine cuncta persecutus essem, quomodò dicendo prouecta sit, vt & de hominis animo disputaret, rationemque vitæ huius in carne percurreret, & quem ad finem homo, & quomodò mortalis, & qua de causa immortalis, & quæ hinc ad alteram vitam resolutio. Quæ quidem omnia, tanquàm vi spiritûs rapta, sapienter distinctèque declarauit, oratione ipsius facilè tanquàm aqua ex aliquo fonte defluente, & sine vllo impedimento per pronum delata. Iob 2. &c. In moribũdo eius corpore mirabilis animi vis.

Facto autem dicendi fine, Tempus est, inquit, pater, vt paulispèr quiescas,&.corpus cures: quippè qui de via longa fessus sis. Ego autem quanuis in eius adspectu & sermone, tam grauibus de rebus vehementer vereque conquiescerem: tamen, quoniam sic ei gratum erat, nè non in omnibus magistræ parérem, in hortis proximis gratum quoddam diuersorium instructum nactus, sub arbustorū vmbra quiescebam: sed nullam ex rebus iucundis poteram oblectationem percipere, cùm animus intùs rerum tristium expectatiōe premeretur. Nam eorum, quæ per quietem adspexeram, ænigma ex præsentibus explicari videbatur. Spectaculum enim propositū, verè Martyris sancti reliquias referebat, quæ peccato quidem mortuæ, inhabitante spiritûs gratia splendescerent. Et hæc cuidam eorum, qui antè somnium meum audiuerant, exposui. Cùm autem demissiore animo tristia expectaremus, illa nescio quomodò cogitationes nostras conijciens, misit qui lætiora denunciaret, iubens nos bono esse animo, & meliorem de se spem concipere. sensisse enim, morbum in melius verti. Hæc autem non ad nos decipiendos dicebantur, sed ex vero, licèt eo tempore nos id ignoraremus. Reuerà enim tanquàm cursor aliquis aduersario superato, & iamiàm studij metam attingens, & ad præmium appropinquans, victoriæque coronam adspiciens, tanquàm voti iam compos effectus sit, lætatur, sibique & amicis lætum victoriæ nuncium affert: sic illa quoquè affecta, meliora de se iubebat sperare. Iam supernæ vocationis præmium spectans, ac tantùm non illa Apostoli verba de se etiam dicens: De reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi iustus iudex, quando quidem bonum certamen certaui, & cursum consummaui, & fidem seruaui. *2. Tim. 4.*

Ad bonorum igitur nuncium recreati surreximus, vt ijs præsentibus frueremur. Erant autem hæc varia, & lætitiæ plenus apparatus. Nam huculquè studio Magna illa descenderat. Verùm cùm rursùs in eius conspectum venissemus, non permansit inaniter tempus consumere: sed à pueritia sua memoriam eorum repetens, quæ contigerant, tanquàm de scripto omnia recensebat, neque illa prætermittens, quæ de parentum nostrorum vita recordabatur, quæque vel ante vel post ortum meum euenerant. Narrationi autem is erat propositus finis, vt DEO gratias ageret. Ipsorum enim parentum vitam, non tam opibus claram & illustrem, quàm diuina benignitate auctam cumulatamque demonstrabat, cùm propter confessionem CHRISTI, patris genitores fuissent oppugnati atque vexati: auum autem maternum indignatio regia sustulisset, omniaque illius bona alijs dominis distribuisset. Attamen adeò per fidem creuisse, vt eo tempore nullus eis clarior extiterit. Rem autem familiarem, quanuis pro numero liberorum multiplici ratione fuisset diuisa, tamen eum cumulum diuina clementia suscepisse, vt parentum opes, singulorum filiorum sors superauerit: sibi autem ex æqua in fratres partitione reliquum fecisse nihil, sed omnia manibus sacerdotis diuino mandato dispensâsse, & DEO suppeditante talem sibi fuisse vitam, vt neque tunc iuxta præceptum manibus desiĕrit laborare, neque ad hominem vnquàm respexerit, aut in cuiusquam beneficentia honestè viuendi spem collocauerit. Quinetiàm vt nunquàm petentes repulerit, sic dantes nunquàm quæsiuisse: cùm DEVS occulta quadam ratione paruos labores suos tanquàm semina ad fructum multiplicem benignitate sua perduceret. Sed cùm proprios ego labores, quos sustinueram, recenserem: primùm, cùm à Valente Imperatore propter fidem fuissemus in exilium pulsi: deindè, cùm ecclesiarum perturbatio nos ad certamina & sudores euocaret: Non desines, inquit illa, diuinorum beneficiorum immemor esse? ingrati animi vitium non cohibebis? non comparabis parentum rationibus tuas? Atquì si quantùm pertinet ad hanc vitam, ea re gloriamur, quòd claro genere nati, & honestis orti parētibus sumus, pater quidem illis temporibus & iuuenis eatenùs floruit, vt inter ciues & in iudicijs eius gloria consisteret. Pòst autem eruditio quidem ipsius se longiùs extulit, fama tamen Pontum non est egressa. Satìs enim illi fuit in patria clarum esse. Tu autem, inquit, ciuitatibus, populis, nationibus celebris es. Te ad ferendū auxilium, te ad res constituendas ecclesiæ mittunt, & Dei munus nō adspicis? nec talium bonorū causam agnoscis? Parentum enim preces te ad hoc fastigium tollunt, nihil aut perexiguum ad eam rem opis habentem domesticæ.

Eius sub mortē memorabilis narratio.

Gregorius Nyssenus à Valēte pulsus in exilium.

Nota hæc

Hæc illa cùm persequeretur, diem equidem produci lōgiùs optabam, nè dulci sermone

mone aures nostras desisteret oblectare: sed cantantium vox me ad gratias agendas vespertinas vocabat. Quamobrèm cùm me ad ecclesiam dimisisset, rursùm Magna illa precibus ad Deum accessit. Ac nox quidem ità transacta est. Cùm autem diluxisset, mihi quidem ex indicijs manifestum erat, diem illum ei huius vitæ terminũ fore, cùm quicquid in natura virium inerat, febris consumpsisset. Sed illa cogitationis nostræ respiciens imbecillitatem, præclaris illis sermonibus effundens, quod reliquum erat afflictæ animæ, in summa spirandi difficultate nos à tristiore spe abducere conabatur. Tum verò animus meus præsenti spectaculo varijs afficiebatur modis. Nam & natura ipsa me, vt par est, ad mœstitiam impellebat, cùm non sperarem ampliùs me talem vocem auditurum, sed quamprimùm communem gloriam nostri generis ex humana vita migraturam putarem, & mens ex ijs, quæ videbat, erat tanquàm numine afflata, eamque verè ex communi natura excessisse arbitrabatur. Etenim cùm extremum quidem spiritum duceret, in spe migrationis nihil noui sentire, neque timere in ipso vitæ exitu: sed animo excelso de hac vita iudicantem, quoàd animam ageret, philosophari, mihi non hominis ampliùs videbatur, sed cuiusdam Angeli, qui diuina prouidentia formam subijsset humanam, nec vlla cognatione aut necessitudine cum hac vita mortali coniunctus esset: atque ità nihil indecorum admittens, sine perturbatione permaneret, carne ad proprias affectiones non attrahente. Itaq; mihi videbatur diuinum illum & purum sponsi cælestis amorem, quem in animi arcanis absconditum aluërat, tunc ijs, qui aderant, ostendere, & cordis affectionem indicare, ad eum, quem desiderabat, festinans, vt corporis vinculis liberata, celeriter illum conueniret. Verè enim ad virtutem cursum intendebat, cùm nihil eorum, quæ iucunda sunt in hac vita, oculos eius ad se conuerteret.

de vesper-tinis preci-bus.

In ipso mortis ago-ne vt se gesserit.

Iam maxima diei pars præterïerat, & sol ad occasum appropinqnabat. At illa mẽtis alacritatem non remittebat: sed quo magis ad exitum appropinquabat, eo clariùs sponsi intuens pulchritudinem, maiore festinatione ad amatum contendebat, non ampliùs nos præsentes, sed illum ipsum alloquens, quem defixis oculis contemplabatur. Nam lectulus eius ad Orientem vergebat. Desinẽs igitur nobiscùm loqui, precibus deincèps loquebatur cum Deo, manibus supplicans, & tenui voce ita submurmurans, vt quæ dicebantur, mediocriter à nobis exaudirentur. Talis autẽ erat precatio, vt dubium non esset, quin funderetur ad DEVM, & ab illa DEVS audiretur.

Tu, inquibat, Domine, mortis metum nobis abstersisti. Tu effecisti, vt huiusce vitæ finis, veræ nobis esset principium vitæ. Tu nostra corpora ad tempus somno tradis, rursumque è somno suscitas extrema tuba. Tu terram nostram, quam manibus formâsti, tanquàm depositum terræ committis, & quod ei dederas, rursùm recperis, quod in nobis mortale atque deforme est, immortalitate & gratia decorans. Tu nos ab execratione peccatoque liberâsti, vtrunque pro nobis effectus. Tu draconis capita collisisti, qui per voraginem contumaciæ faucibus hominem corripuerat. Tu portis tartari confractis, & debilitato, qui mortis habebat imperium, nobis ad resurrectionem aditum patefecisti. Tu ad hostis perniciem, & vitæ nostræ securitatem dedisti signum metuentibus te, notam sanctæ Crucis. Aeterne Deus, cui addicta sum ex vtero matris, quem ex totis viribus dilexit animus meus, cui & carnẽ & animum ab adolescentia mea ad hoc vsque tempus consecraui: Tu mihi adhibe angelum lucis, qui me ducat ad locum refrigerij, vbi quietis est aqua, in sinus sanctorum Patrum. Tu qui flammeum fregisti gladium, & paradiso reddidisti hominem, qui tecum cruci suffixus erat, & ad misericordiam confugerat tuam, memento etiam meì in regno tuo. Siquidem & egò crucifixa sum tecùm, configens timore tuo carnes meas, & ab iudicijs tuis metuens. Nè separet me chaos illud formidandum ab electis tuis. Nè impediat inuidus iter meum. Nè reperiantur ante oculos tuos peccata mea, si propter naturæ infirmitatem collapsa, aut verbo, aut opere, aut cogitatione peccaui, condona id mihi tu, qui habes in terra dimittendi peccata potestatem, vt refrigerer, & in corporis spoliatione ante conspectum tuũ inueniar nõ habẽs maculã in forma animi mei. Sed sine repræhensiõe & labe suscipiatur animus meus in manibus tuis, tanq̃ incensum in conspectu tuo. Hæc dicens, oculis, & ori, & cordi Crucis signum apposuit. Lingua verò paulatim febri penitùs exiccata, verba ampliùs non

Precatio eius in supremo spiritu cõstitutæ.

Gal. 3. 1. Cor. 5. Psal. 73.

Luc. 23.

Nota antiquissimum more Crucæ se consignandi.

exprimebat,& vox implicabatur. Quarè sola labiorum dilatatione, & manuum mo-tu,eam precationi incumbere cognoscebamus.

Cùm interim vesper aduenisset,& lumen illatum esset,illa oculorum orbem explicans,& ad splendorem respiciens, ad vespertinam gratiarum actionem pronunciandam promptum animum præ se ferebat:sed voce deficiente,corde & manuum motione proposito satisfaciebat,& ad interiorem affectionem labra commouebat. Absoluta autem gratiarum actiõe,manum ad faciem signandam admouit, & voti finem adesse declarauit,& magnum quendam ac profundum spiritum ducens,precationem simul & vitam terminauit. Cùm igitur nec spiraret ampliùs, & iaceret immobilis, ego memor eorum,quæ in ipso primo congressu mihi mandauerat,dicens se velle,vt manus mea sibi oculos clauderet,& solitum ori suo præstaret officium:sancto vultui dolore languentem manum adhibui, nè mandatum eius negligere viderer potiùs, quàm quòd eiusmodi officium oculis eius esset necessarium: quippe qui, quemadmodùm fit in somno naturali,palpebris decorè contecti erant. Et labra itidèm clausa,manusque venustè pectori cohærentes. Totus deniquè corporis situs ea dignitate compositus,vt ornantium manu non indigeret.

Abit è corpore ad cõcupitũ diù Saluatorẽ.

Meus autem animus dupliciter angebatur, tum ob ea, quæ cernebam:tum ob luctuosas virginum voces,quibus aures meæ circunsonabant. Hactenùs enim illæ quiescentes,se fortiter gesserant, animoque dolorem inclusum continentes, fletùs impetum compresserant, obseruantes eam, verentesque, quanuis corpus eius iam cõticesceret, nè increparentur:aut si qua vox contra præscriptum erumperet,nè magistra ex ea re molestiam caperet. Vbi verò silentio dolor non potuit ampliùs coerceri, non aliter, quàm si victos eorum animos quidam ignis exureret, statim in acerbũ & incredibilem luctum proruperunt:adeò vt ratio mihi non consisteret ampliùs in proposito:sed tanquàm alicuius obruta torrentis impetu,cederet perturbationi,seq; totam lamentationibus daret. Aequam autem ac iustam mihi dolendi lugendique causam habere virgines videbantur. Non enim se consuetudine, aut gubernatione quapiam humana,aut alijs eiusmodi rebus, quas in calamitatibus suis homines grauiter ferunt, orbatas dolebant : sed tanquàm ab ipsa in Deum spe, & animorum salute seiunctæ essent, plorabant. Hæc in lamentationibus suis conquerebantur, dicentes: Extinctum est lumen oculorum nostrorum : erepta est lux, quæ animis nostris in itinere præcedebat: disiectum est vitæ nostræ præsidium : sublatum specimen integritatis: abscissum concordiæ vinculum:contritum imbecillium firmamentum. Te duce nox erat nobis diei loco, vitæ tuæ splendore illustrata : Iam verò vel dies in tenebras conuertetur. Grauiùs autem præter cæteras luctum intendebant, quæ matrem ipsam & nutricem appellabant. Erant autem illæ, quas penuriæ famisque tempore in alimentorum largitione proiectas in vijs sustulerat, alueratque,& ad castam atque incorruptam viuendi rationem informauerat.

Eius morte summè dolent sacræ virgines.

Verùm posteaquàm animum tanquàm ex profundo quodam angore collegi, in sacrum illud caput intendens aciem oculorum, quasi repræhensus ab ea propter inconditum illum tumultuantium strepitum,magna voce clamans:Ad hanc,inquam, respicite virgines,& præceptorum eius recordamini, quibus ab ea ad omne decus & honestatem estis institutæ. Diuinus ille animus vnum nobis lachrymarum tempus præscripsit,id fieri iubens,cùm vacaretis precationi· quod nunc etiam potestis efficere, lamentationis clamorem pia psalmorum decãtatione cõmutantes. Hæc, quàm maximè poteram,clara voce dicebam, vt superarem strepitum conquerentium. Deindè cohortatus sum eas,vt in proximam domum secederent, relictis duntaxàt aliquibus,quàrum opera libentiùs illa, dum viueret, vtebatur.

Vestiana fœmina nobilissima.

In earum erat numero quædam fœmina nobilissima, diuitijs, & genere, & corporis forma, atque alijs nominibus illustris, in ipsa adolescentia constituta. Hæc viro cuidam honestissimo in matrimõio collocata fuerat, sed breui tempore cum illo vixerat. Quarè coniugio liberata, viduitatis suæ custodem & magistram magnam Macrinam elegerat, & cum virginibus plurimùm versabatur, vt ab eis rectam & ex virtute viuendi rationem edisceret. Vestiana illi erat nomen: Pater Araxius vocabatur, vnus è numero senatorum summi consilij. Ad hanc ego : Nunc quidem, inquam, inuidiosum non erit,si defunctæ splendidiorem adiecerimus ornatum,& puram illam im-

immaculatamq; carnem clarioribus vestimentis induerimus. At illa intelligere respondit oportere, quidnam illi sanctæ in hoc genere probatum foret. Nihil enim à nobis geri fas esse contra voluntatem ipsius. Omninò autem, quod Deo gratum acceptumq; esset, idem ei iucundum futurum.

Erat quædam præfecta virginum choro in ministerij gradu, nomine Lampadia, q̃ sententiam eius de funerum pompis se planè scire dicebat. Hæc à me his de rebus interrogata, (fortè enim intererat cõsultationi) cum lachrymis respondens: Integrè & purè viuendo, inquit, sancta sibi ornamentum parauit, quod & vitam ipsius decoraret, & sepulturam. Nam quod ad corporis ornatum spectat, nec dum viueret accepit, nec in hunc vsum reseruauit. Quarè ne si velimus quidem, ampliùs licet, cùm ad hãc rem non suppetat apparatus. Nihilne, inquam, reconditum est, quo iusta & exequiæ possint adornari? Quid, inquit illa, reconditum narras? Quicquid reconditi est, in manibus habes: eccè pallium, eccè capitis tegmen, & trita pedum calceamenta. Hæ sunt opes, hæc supellex. Nihil præter id, quod cernis, in arculis aut thalamis conditum latet. Vnam diuitiarum suarum cellam nouerat, thesaurum cælestem: illic omnia collocauit, nihil reliquit in terra. Tum ego: Quid, inquam, si ad funus ornandum ex ijs, quæ mihi parata sunt, aliquid proferam, num inconsultè factum existimabit? Id præter sententiam eius futurum, se non arbitrari, respondit. Nam etsi, inquit, viueret, duabus de causis non repudiaret honorem tuum, vel propter sacerdotij dignitatẽ, quã semper venerata est: vel propter naturæ necessitudinem. neq; enim alienum duceret id, quod à fratre esset. Idcircò manibus etiam tuis corpus vt curaretur, mandauit. Nota summam Macrinæ paupertatem.

Cùm igitur ità visum esset, & sacrum illud corpus tegi vestibus oporteret, studium inter nos diuidentes circa ipsam, alius aliud cogitabamus. Et ego quidem iussi cuidã ex meis, vt vestem afferret: Illa verò, qua de mentionem fecimus, Vestiana proprijs manibus ornans sanctum illud caput, cùm eius ceruici manum submisisset, Eccè, inquit, ad me respiciens, quale è collo sanctæ monilis ornamentum pendet. Et hæc dicens, solutis ponè vinculis, prætendit manu ferreum Crúcis signum, & annulũ quendam ex eadem materia. Quæ quidem vtraq; cordi semper adhærebant: Et ego; Communis, inquam, sit hæc possessio. Ac tu quidem habeas Crucis insigne: mihi autẽ hæreditas annuli satìs erit: siquidem in huius etiam pala Crux erat impressa. At eum mulier intuens, rursùs ad me, In deligendo, inquit, non aberrâsti. Etenim excauatus est annulus sub ipsa pala, ibiq; de ligno vitæ particulam conditam habet, quod superadiacens pala simili nota significat. Eccè tibi ferreum Crucis signũ, quod illa semper ad pectus habuit. In ferreo annulo particulam ligni vitæ, id est, s. Crucis, apud se gestauit.

Cæterùm cùm tempus posceret, vt castum corpus veste tegeretur, quod quidem officium ex Magnæ mandato ad me pertinebat necessariò, cumq; præsens esset, ac simul contrectaret ea, quæ mecùm magnæ illius hæreditatis particeps fuerat, Nè prætermiseris, inquit, intueri rei admirandæ ab hac sancta perfectæ magnitudinem. Quidnam istuc est, inquam? At illa pectoris partem denudãs, Vides hoc, inquit, tenue & obscurum sub collo signum? (Videbatur autem pũcto simile, tenui acu cõfecto) simulq; lucernam propiùs admouit ad locum mihi demonstratum. Quidnam, inquam, admirandum, si tenue signum in hac parte est? & hoc, inquit, diuini auxilij in magnam Macrinam monumentum, in eius corpore relictum est. Etenim cùm acerbè intumuisset olìm hæc pars, & periculum esset, nè tumor secandus esset, aut nè latiùs serpens malum, fieret immedicabile, si ad loca cordis appropinquâsset, rogauit sæpiùs, & obsecrauit mater, vt medici manũ admitteret: & eam nanq; artem à Deo pro salute hominum ostensam esse. Illa verò cùm aliquam corporis partem alienis oculis aperire morbo ipso grauius iudicaret, ad vesperam, cùm solitam matri proprijs manibus nauâsset operam, in sacellum sanctissimum ingressa, totam noctem prostrata, curationũ Deo supplicauit, &, quæ ex oculis defluebat, aquã cum terra commiscẽs, lachrymarum lutum, morbo medicamentũ adhibuit. Matri autẽ exanimatæ, hortantiq; vt medico vteretur, sibi ad expellendũ morbũ satìs esse respondit, si manu sua mater ipsa locum sancto signo muniret. Quum igitur mater in sinũ eius manum intulisset, vt eam partem signaret, signum quidem egit, morbus autem abijt. Sed hæc parua nota, loco horribilis tumoris apparuit, & ad finem vsq; permansit, vt esset, quemadmodùm arbitror, diuinæ opis indicium, quo ad agendas gratias DEO continenter moueretur. Vide pudicitiam. Vide efficaciam signi Crucis.

Postea-

Posteaquàm studio nostro finem imposuimus, & ex domesticis copijs corpus exornauimus, non decere dixit ministra illa, corpus ad sponsæ similitudinem ornatum ante virginum oculos poni. Sed est, inquit, mihi ex vestræ matris vestimentis nigrum pallium, quod rectè, vt ego quidem sentio, poterit superinijci, nè externo & aduentitio isto vestitûs ornatu, sacra hæc pulchritudo illustretur. Quæ sententia cùm valuisset, & pallium adiectum esset, ipsa tamen in amictu pullo, diuina, vt arbitror, potentia & hanc corpori addente gratiam, ità splendebat, vt quemadmodùm in quiete visum ostenderat, radij quidam ex eius pulchritudine planè elucere viderentur.

Splendor corporis eius exanimis.

Interim dum hæc agebamus, & virginum cantu lamentationibus commisto resonabat locus, fama nescio quomodò vndiq; diffusa, omnes finitimi ad funus confluxerunt, adeò vt concurrentes vestibulum non caperet. Cùm igitur nocturna peruigilatio, vt in Martyrum celebritate, canendis psalmis perfecta esset, & crepusculum aduenisset, confluentium vicinis è locis omnibus virorum & mulierum multitudo, psalmorum decantationem fletibus interpellabat. Ego autem quanuis propter calamitatem animo essem cõsternatus, tamẽ ex rebus præsentibus, quoàd fieri potuit, operam dedi, vt nihil in tali funere desideraretur. Itaq; confluentẽ populum in genera distribuens, mulierumq; multitudinem admiscens virginum choro, virorum autem turbã adscribẽs monachorum cœtui, vnum quendam ex vtrisq; studui aptum concinnũq;, tanquàm in psalmos canentium cõgressu, ex communi omnium cõcentu aptè conjunctum ordinem constituere. Verùm cùm paulatim progrederetur dies, & locus ꝓ confluentium multitudine angustus redderetur, surgens qui ei regiõi præfectus erat Episcopus, Araxius nomine, (aderat enim cum vniuersa multitudine sacerdotum) ꝓcepit, vt sensìm præcederet tabernaculum. Nam & satis longum viæ interuallum intercedebat, & multitudo alioquìn ob motum incitatiorem impedimẽtum attulisset. Deindè omnes, quos in munere suo obeundo ministros habebat & adiutores, vt sua præsentia corpus decorarent, cohortatus est.

Vigiliæ in celebritate martyrum.

Cùm autem hæc ità constituta studiosè gererentur, ego feretrum subiens, illum aduocaui, vt alterã partẽ sustineret: posteriores verò feretri partes subiêrunt alij duo de Clero insignes viri. Sensìm igitur ꝓcedebatur, cùm & qui præibãt, pedetentìm incederẽt, & nos itèm gradatìm sequeremur. Etenim cùm frequens populus feretrum circunstaret, nec tam mirabili & sacro spectaculo posset expleri, non erat facile nobis iter facere. Ex vtraq; autem parte præcedebat non exiguus diaconorum ministrorumq; numerus: qui omnes ordine progrediẽtes, accensos cereos manibus gestabãt. Quæ quidem pompa non carebat mysterio, cùm à principio ad finem vsq; decantatio psalmorum eadem voce, triplicíq; canentium ordine, sicut ille triũ puerorũ cantus, absolueretur. Porrò cùm inter secessum & sanctorum martyrum ædẽ, in qua parentum etiam corpora quiescebant, septem octóve intercederent stadia, totum propè diem in eo spatio conficiendo consumpsimus. congredientium enim multitudo, quæ assiduè magis augebatur, non sinebat nos ex sententia progredi. Sed vbì intrà fores templi constitimus, demùm, deposito feretro, nos ad precationem conuertimus. Quæ quidem precatio populo luctûs materiam præbuit. Silentio enim psalmis canẽdis imposito, cùm sacram illam faciem virginis adspexissent, & parentum iam esset patefactus tumulus, in quem illam decreueramus inferre, vnaq; carũ nos post eam horam diuinum illud caput non ampliùs inspecturos, perturbatiùs exclamante, & reliquis deincèps virginibus eadem vociferatione subsequentibus, incondita quædã cõfusio rectè constitutum & sacrum illum psalmorum cantum est consecuta. Nam virginum luctu fracti, omnium animi commouebantur. Itaque nobis nutu silentiũ imperantibus, & præcone præeunte, & solitas ecclesiæ voces inclamante, vix tandèm populus se ad precandum composuit.

Accensi cerei gestãtur ad funus. Canuntur Psalmi. Dan. 3.

Cæterùm conuenienter facto precandi fine, me timor quidam inuasit, considerãtem præceptum illud, quo prohibemur patris aut matris turpitudinem aperire. Et quomodò, inquam, hoc ego iudicium effugiam, si in parentum corporibus videro communem humanæ naturæ turpitudinem, cùm verisimile sit, ea collapsa dissolutaq;, ad turpem & inconditam peruenisse deformitatem? Hæc autem mihi cogitanti, formidinem auxit indignatio Noë: cuius historia me, quid facto esset opùs, admonuit.

Leuit. 18. Gen. 9.

Pri-

Priusq̃ igitur corpora nostris oculis essent exposita, pura sindone operta sunt. Nam cùm operculum esset sublatū ex vtraq; parte summa, linteū iniectum est: quo linteo cōtectis parentum corporibus, ego & regionis Episcopus ille, cuius mentionem feci, sacrū illud corpus è feretro tollentes, iuxta matrem apposuimus, atq; ità votum vtriusq; compleuimus. Vno enim consensu semper orauerāt Deum, vt corporibus post mortem copularentur, vt quæ inter ipsas fuerat in vita coniunctio, ne in ipsa quidem morte dissolueretur.

Cùm autem iustis legitimè peractis recedendum esset, prostratus ad tumulum, & puluerem osculatus, tristis & lachrymans discedebam, cogitans quāto bono vita esset orbata: cùm mihi in ipso itinere vir quidam illustris in re militari, qui in ciuitate Pōti, cui nomen Augustæ, dux exercitûs erat, audita calamitate, atq; ægrè ferens, cū subditis humaniter obuiàm processit. Erat enim mihi & sanguinis, & amicitiæ necessitudine coniunctus. Hic mihi de ipsa miraculum narrauit, quod vnum adiungens, historiæ faciam scribendi finem. Etenim cùm lachrymis modum adhibētes, colloqui cœpissemus, ille ad me, Audi, inquit, quale quātumq; bonum migrauit è vita: atq; ità sermonem exorsus est:

Magna mihi, vxoriq; meæ quondàm cupiditas incidit videndi Virtutis Gymnasiū. Sic enim, inquit, locum illum, in quo beatus ille animus degebat, appellandum arbitror. Nobiscùm autem erat filiola, cuius oculum ex pestilenti morbo calamitas occupârat, adeò vt obducta tunica circa pupillam, contractoq; albore, fœdum esset miserandumq; spectaculum. Diuinam igitur illam domum ingressi, ità separati sumus in eo sapientiæ vacantiū loco, vt ego quidē diuerterē, vbi habitabant viri, quibus præerat Petrus frater tuus: illa autē intùs, vbi erant virgines, cum sancta Macrina versaretur. Hìc cùm aliquātulùm essemus cōmorati, tempus esse duximus, vt discederemus. Iamq; discessum adornabamus, cùm vtrinq; nobis humana quædā vis illata est. Nam & frater tuus mihi iubebat, vt manerem, & studiosorum mensæ particeps fierem: & beata illa non dimittebat vxorem meam, sed filiolam in sinu gerens, non priùs illam se reddituram aiebat, q̃ mensam apparâsset, & nos philosophiæ diuitijs accepisset. Puellulam autē exosculans, & admouens os oculis eius, vbi pupillā affectā vidit: Si hoc mihi, inquit, cōcesseritis, vt apud nos esse velitis, gratiā vobis tali honore non indignam referā. Ecquā, inquit puellulę mater? Est mihi, respōdit Magna, medicamentū, ad curandū hunc oculū, appositū. Quę quidē ꝓmissio cùm mihi à quodam ex virginū conclaui nunciata esset, libenter mansimus, posthabita, quæ nos vrgebat, proficiscendi necessitate.

Cùm igitur conuiuium, quod Petrus humanitate & gratia sua condiuerat, haberet finem, vxorq; nobis à sancta Macrina omni conuenienti iucunditate recreata remissa esset, lætitia & gaudio pleni, nos in viam dedimus. Et quæ vtriq; nostrûm contigerant, inter eundū narrabamus: ego quidem quæcunq; in virorum conclaui vel videram, vel audiuerā, recensebam. Et illa vicissim tanq̃ ex historia singula repetens, nihil omninò, quantunuis paruum, omittendū existimabat. Itaq; cùm non aliter, quàm ex scripto tanq̃ in altera lance appendens, ordine cuncta percurreret, iamq; ad eam peruenisset partem, quæ curationis oculi promissionem continebat, narratiōem intermittens: Quidnam, inquit, egimus? quomodò neglexìmus promissum ipsius? collyrium, inquam, illud, quod nobis promiserat? Cumq; ego itèm negligentiam incusarem, iuberemque vt celeriter aliquis ad illud poscendum excurreret, infans interìm, quæ in manibus nutricis erat, matrem respicit: etiam mater ad eius oculos aciē intendens, Negligentiæ, inquit, nostræ desinas succensere. Eccè tibi bona fide solutū, quod illa promiserat. Veram enim morborum medicinam, quæ precibus fit, nobis exhibuit, cuius ea vis fuit, vt ne vestigium quidem morbi in oculo relictum sit: adeò diuino illo medicamento planè curatus est. Atque ità loquens, filiolam suscipiens, mihi in manus tradidit. Tunc ego miracula, quæ in Euangelio narrantur incredibilia, cogitatione complectens, Quid mirum, inquam, è manu Dei cæcos videndi potestatem accepisse, quandò nunc eius ancilla per fidem in ipsum præstat illas curationes? opus enim cernimus, haud multò miraculis illis inferius. Hæc ille mihi dum narrat, singultus vocem eius intercepit, & subsecuta est copia lachrymarū. Atque hæc quidem à milite.

Oculum malè affectum sanauit S. Macrina.

Quæ

Multa eius miracula propter incredulos noluit scribere Gregorius.

Quæ autem ab illis, qui simul cum ea vixerunt, quiq; omnem illius vitā planè perspectam & cognitam habebant, acceperim, huic narrationi attexenda nō censeo. Pleriq; enim pro eo, quantū ipsi possunt efficere, credunt ea, quæ dicuntur. Quæ verò audientis superant vires, tanq̄ à veritate remota, mendacij suspicionibus insectantur. Proindè mirandam illam in penuria & fame agriculturam prætermitto. Quomodò in pauperum vsus proiectū frumētum, nec dum distribuerētur, nec pòst imminutum sit, sed eadem mensura numeroq; permanserit, aliaq; his longè magìs admirāda, morborum curationes, expulsiones dæmonum, & veras futurorum prædictiōes: quæ quidem omnia ijs, qui diligenter explorârunt, vera esse constat, licèt fidem superare videantur, nec fieri potuisse iudicentur ab ijs, qui carni magìs addicti sunt, qui nesciunt proportione fidei munerum fieri distributionem: & parua quidem dari habentibus paruam fidem, magna autem illis, qui ingenti fide præditi sunt. Quamobrèm nè offendantur, qui ad credendum diuinis muneribus sunt imbecilliores, sublimiora illius miracula silentio præterimus, satìs esse existimantes, ijs, quæ dicta sunt, eius historiam conclusisse.

MARTYRIVM SANCTAE ET EGREGIAE ET CVRATIONVM VIRTVTE PRAEDITAE MARTYRIS

Marinæ, quam Latina Ecclesia Margaritam vocat. Habetur autem in Simeone Metaphraste.

20. IVLII.

NIHIL æquè lætificat & exhilarat animam bonam & fidelem, vt quod victoria potitorum athletarum legitur martyrium: & eo magìs delectat auditorem, quo meliorem habuerit compositiōem, aptamq; & probabilē narrationem, & ea recensentem, quæ & persecutoris improbitati, & eorum, qui decertabant, animi magnitudini, quæ etiam eius quoq;, qui vnà decertabat, Christi potentiæ apta sint & conuenientia. Sit nanq; oportet omni ex parte eiusmodi, vt & nihil habeat offensionis, & rem rectis auribus ostendat credibilem.

Sanctorum historiæ quędam ab impijs contaminatæ.

Etenim scire oportet, non paucas ex ijs, quæ martyrū res gestas continent, narrationibus, ab initio fuisse adulteratas, vt quæ à gentilibus fortè, aut ab hæreticis, & profanis, & veritatis intelligentia priuatis viris corruptæ, & aut nugis & vanissimis ineptijs sordidatæ ac conspurcatæ, & euidentissimis dæmoniorum doctrinis, prauæq; ac sceleratæ mentis execrandis figmentis profanatæ, & ad Christi & Sanctorum eius contumeliam compositæ fuerint. Et ideò fidem decætero adeò labefactant, & tantum ei detrimenti afferunt, vt proptereà ne verissimis quidem deinceps assentiatur: sed aut omīnò ea reijciat ac repudiet, aut, vt quæ sint dubia, despiciat, & ea minoris faciat. Quomodò etiam egregię virginis & Martyris Marinæ quadam hostis nostri contumelia fuit adulteratū martyrium, veræ per passionē eius narrationi, tanq̄ puro frumento, à cōmuni omnium inimico iniectis zizanijs: illo, inquam, dæmōe, qui illic fingitur fuisse in medio eius certamine, & illius vocibus: adeò vt qui audiunt, attendentes q̄ sit ridicula & absurda dictio illa dæmoniaca, dubitent de ipso quoq; martyrio egregiæ victricis Marinæ.

Etenim qui adhuc viuos Iesu martyres inuasit, & eos morte afficiendi insatiabili tenebatur desiderio, nihil mirum, si postquàm excesserunt ad Agonothetam, & sunt pronunciati victores, eorum gloriæ conetur insidiari per impios, qui falsa loquuntur, admiscens mendacia sanctorum rerum gestarum commentarijs. Inanes ergò oēs fabulas & nugas, tanquàm maligni ludibria, illius mystis abijciens, solis aūt veris præclaræ huius martyris tam in verbis quàm in factis decertationibus sub ea, quæ cōsistit, veritate illuminante, mentem adhibens, breuemque orationem, & quæ nihil superuacanei contineat, componens, sic magnæ & præcipuum nomen sortitæ Marinæ ordine persequār decertationem.

S. Marinæ patria & parentes.

Hæc ergò beata puella Marina, fuit quidem ex ciuitate Antiochia Pisidiæ: parentibus aūt, quòd ad corpus quidem attinet, claris. Filia enim erat Aedesij, qui fuit illis tempori-

poribus vel maximè insignis sacerdos idolorum. Cùm aũt esset vnica, quoniã matrẽ citò mori cõtigerat, extra ciuitatem ad quindecim milliaria tradita fuit alenda eius nutrici. Cùm verò ætate cresceret, & honestate morũ, intelligentiaq; & prudentia supra ætatem proficeret, & honorificè à sua nutrice aleretur & educaretur, audiuit verbum fidei Christi, & id statìm in sua defixit cogitatione. Quæuis enim bona anima promptè suscipit eos, qui de bono sunt, sermones, & eo citiùs, quo est meliori ingẽnio prædita, aut fide acriori.

Marina ergò cùm esset adhuc admodùm iuuenis, mollisq; & delicata adolescentula, vt corpore speciosa & omni ex parte pulchra, ità etiam mente & anima valdè bona, postquàm solum audiuit Deum bonum, & qui verè est & viuit, pro salute hominũ ex puella coniugij experte natum hominem, crucifixumq; & sepultũ fuisse, & resurrexisse, & cùm ad cælos hominum naturam sustulisset, eam cõsensu paterno honorâsse, statim corde credens, ore quoq; est cõfessa se esse Christianam. Et sic in dies in Dei filium confessiõe & fide proficiens, optabat Christi cõfessorũ effici particeps & socia. Fidẽ Christi confitetur.

Atq; Aedesius quidem, qui falso nomine appellabatur eius pater, eam propterea auersabatur & abhorrebat. Ea autẽ Deum cælestem colens supra omnia, eos, qui pro pietate torquebantur & interficiebantur, valdè venerabatur, & cordis proposito eorum miserens, vnà cum eis dolebat, & vnà patiebatur. Oportebat autem deincèps ipsam quoq; sicut verbis & cogitatione, ità etiam factis Christum glorificare. Oportebat fidem quoq; eius tentari & probari: & cùm proba apparuisset, simùl cum regni filijs commisceri. Etenim q̃ sicut granum sinapis cælestem sementem suscepit anima, non patitur non in magnam augeri altitudinem, adeò vt cælestes quoq; virtutes in ea habitẽt. Olybrio ergò, qui tunc erat Præses Orientis, viro audaci, crudeli & cædẽ spiranti traditur hæc beatissima adolescens, vt tentaretur. Non enim pijs & bonis, sed impijs & malis filijs diaboli, filij Dei omninò traditi & accensi, & per tolerantiã vincentes aduersarium, sic in exultatione, q̃ dici non potest, & gloria, patri cælesti offeruntur. Hæc ergò pulchra virgo Marina, à partibus Asiæ Antiochiam versùs contẽdente Olybrio, ab eo in transitu conspecta (contigerat enim, vt tunc exiret beata ad gregẽ paternum adspiciẽdum) cùm eximia sua pulchritudine eum obstupefecisset & sauciâsset, statìm capta fuit à parricidæ manibus. Simulatq; enim eam adspexit sæuus ille Præses, eam vxorem ducere habuit in animo. Olybrius Præses eam vult habere coniugẽ.

Cùm autẽ eam propè stitisset, nomen & conditionẽ eius & religionem sciscitatus est. Ipsa verò cùm Dñm nostrum Iesum Christũ, vt sibi esset adiutor, liberator & redemptor inuocâsset, aperto ore dicit: Nomine quidem mihi à parẽtibus imposito vocor Marina: Cùm sim autem nata ingenuis parentibus, glorior me esse ancillã Domini mei & Dei & seruatoris Iesu Christi, qui fecit cælum & terram. Cùm sic audijsset Olybrius, & statìm ex prima responsione puellæ esset admiratus prudentiã, & anxio fuisset animo, vt est consentaneũ, denunciat sequentibus eum satellitibus, vt eam sibi seruarent honorificè.

Postq̃ ergò fuit intrà ciuitatẽ Antiochenã, & dijs suis pro more sacrificauit, & laudes, vt mos est, in honorem victoriæ Imperatoris celebrauit. Cùm autem manè surrexisset, & tota ei assistente ciuitate in tribunali præsedisset, iubet sanctam sisti Marinam. Cùm ea autẽ esset ingressa, & constanter staret in medio, ipse in eius vultum defixis oculis, & eius formæ venustate resolutis præcordijs, corde verò ab eum obsidente amore incensus & liquefactus, sic dixit Olybrius: Sciunt omnes dij, ô pulchra puella, scias autem tu quoq;, me moueri misericordia tuæ teneræ ætatis, & tui delicati corporis. Quãobrèm rogo te, mihi morem gere, & dijs sacrifica, meliusq; tecum agetur, q̃ cum omnibus tuis æqualibus. Pecuniarum enim & possessionum tibi immensę accedent diuitiæ. Eris autem clarior & illustrior, quàm omnes fœminæ ciuitatis. Blanditur ei diabolus.

Sancta autem Marina dixit: Ego, quę didici Deo cæli vero & viuo, & vnigenito eius verbo ratiõalem cultũ & sacrificium laudis in sancto spiritu perpetuò offerre, deos, quos non nóui, neq; placabo sacrificijs, cùm sint inanimi & nullo sensu prædicti, & quorũ nihil intersit, honorẽtúrne, an contumelia afficiãtur: neq; q̃ meo effectori debetur, adorationem rebus tribuã inanibus. Præses dixit: Rursùs rogo te, Marina, mihi morẽ gere, & adora deos inuictos, hoc apertè sciens, ꝙ si meum audieris consilium, eris mihi vxor honoranda & dilecta, & iam coram tota ciuitate te mihi accipiam Constans responsum S. Marinæ.

coniugem:& ego quidem ero tibi in perpetuam laudem & lætitiã: tu autem eris mihi in iugem spiritûs recreationem, voluptatemque & delectationem. Quòd si non parueris, scias fore, vt in multas incidens afflictiones, igne & ferro consumaris.

Dixit sancta martyr: Nè existimes, ô Præses, te meæ in Christum fidei rationem inflexurum, aut blanditijs emollliturum, vt te sequatur. Sum enim ancilla Domini mei Iesu Christi, qui pro me sustinuit voluntariam passionem & crucem. Si ergò ille pro me, omninò ego quoq; pro ipso debeo mori. Nè putes ergò me esse minis perterrefaciendam. Adsum tibi ad omnia tormẽta, supplicia & mortes impauida & interrita. Habeo enim, qui me confirmet & roboret, & ignominia afficiam oẽs tuas machinas.

Côtemnit cruciatus omnes.

Tũc ira plenus Præses Olybrius, iubet sanctã virginẽ Marinã humi extensam, virgis cædi immisericorditer. Cùm eius autem corpus dilaniaretur, & sanguis quidem terrã rigaret, propter ipsam verò totus adspiciẽs illachrymaretur populus, dictitaret autẽ præco: Marina, dijs sacrifica, & nè tantam perdas pulchritudinem inconsiderata persuasione: ipsa mansit firma, & minimè cedens. Etenim cùm oculos in cælum sustulisset, & mente Dominum contemplaretur, & rogaret, vt ei ferret auxiliũ, æquè absq; vllo sensu ferebat plagas, àc si alius pateretur. Deindè ad Præsidem conuersa, dicebat: Quæcunq; à patre tuo diabolo tibi suggeruntur, in me fac quãprimùm. Habeo enim Christum, qui me roborat & confirmat, neq; timebo mala, quoniam ipse mecum est semper.

Cæditur virgis.

Non sentit plagas.

Cùm itaq; ira ebullijsset Olybrius, ferreis eam laminis cõclusam, & clauis affixã, iubet ferreis cædi fuscinis. Cùm diù autem laniaretur, & flaccesceret pulchritudo corporis, auertit quidem ab ea faciem Olybrius, & vultum operuit chlamyde, nè videret: vix tandèm verò tortores reprimens, iussit vt ea abduceretur in custodiã. Cùm illic ergò seorsùm fuisset egregia illa martyr, mente quidem per preces à se excedẽs, & ad Deum erecta, clamabat: Domine Deus excelsorum, à cuius facie labant omnes cælorum virtutes, & omnes principatus & potestates horrent & contremiscunt, omnisque creata, quæ in te continetur, natura omnipotente tuo nutu alteratur, & tua volũtate recreatur & renouatur: Tu Domine altissime, respice è supercælesti tuo throno super me inutilem & indignam tuam ancillam, quoniam sum deiecto animo, & humiliata nimìs: quandoquidem speraui in te, & ad te meipsam conieci: propter nanque nomen tuum sanctum & terribile hæc patior. Intuere, ô sancte, attende mihi sapienter, & recrea hoc meum, quod effluxit, corpusculum, & renoua meam animam, eamque tuere & conserua ad regnum tuum supercæleste: quoniam te adoro, & rogo tuam omnipotentem virtutem & potẽtiam, audensq; à te supplex peto: Da mihi Domine Deus meus, vt ipsis oculis possim videre inimicum meum, qui me ex alto oppugnat: & ostende mihi eius mala machinans & auersandum caput: & vt ipse à meis cõculcetur pedibus, & vt tanquàm lutum platearum comminuatur & despiciatur, præsta, ô omnipotens, vt in me quoquè glorificẽtur sanctissimum & terribile nomen tuæ bonitatis & clementiæ, in secula seculorum, Amen.

Fuscinis laniatur.

Hæc sancta martyre Marina orante in carcere, repentè fit magnus terræmotus: & eccè ipse diabolus suscepta forma et specie terribilis draconis, qui colore quidẽ apparens varius et multiplex, multis autem, ijsq; sæuis serpentibus per totum corpus cinctus & circundatus: & corpore quidem edens execrandum sibilum, tetrum autem emittens odorem & intolerabilem, Sanctæ oculis adstitit. Celeriter autem eam circuncursans, maximum ei attulit timorẽ & perturbationem: vasto autem oris hiatu eam circumiẽs, existimabatur eam integram esse deuoraturus. Illa verò mente firma & stabilis, & vt quæ ad Deum omni ex parte intueretur, interrito & constanti animo precibus, quæ dici non possunt, & intensissimis cordis vociferationibus mẽte rapta ad altissimum, & simul signo Crucis signata, disruptum quidem ventrem draconis visa est videre ante suos oculos: illinc autem animaduertit se exire integram & illæsam. Nam quæ eius vitam administrabat virtus sancti Spiritûs, ei & inimici ostendit sæuitiam, vt postulauerat, & præbuit, vt ab eo statim liberaretur & redimeretur.

Diabolus specie draconis ei apparet.

Virtus S. Crucis.

Præter opinionem ergò, quæ nulli culpæ erat affinis, martyr Christi Marina à sæuo illo & pernicioso serpente liberata, videt magnam lucem refulsisse in custodia. Crux autem à terra in cælum vsque peruadens, ostendebatur, tanquàm fons illius luminis: supra Crucem verò conspecta fuit alba columba & tota pura, lucidos emittens splendo-

Visio S. Marinæ.

dores, Trinitatis, vt mihi videtur, mysterium apertè ostendente visione. Nam per lucẽ quidem erat ostẽdi apertè paternam gloriam: per Crucem autẽ, Crucifixum significari vnigenitum: per columbam verò, conspiciebatur sancti Spiritûs diuinitas, quę & ancillam Dei alloquebatur, & cõsolans animũ addebat, dicens. Aue Marina, ratione prædita Dei columba, quòd vicisti malignũ, & bono adhæsisti. Aue & lætare, & delectare ex toto corde tuo, filia supernæ Sion: quoniam venit dies, in qua pro tuis meritis ornata victorię coronis, & intelligentem Dei requiem cum prudentibus ingressa, apud sponsum & regem tuum habitabis.

Simul autem hæc de cælo eam alloquebatur, & caruncula renouabatur, & rore spiritûs omninò curata, à plagis fuit omninò mundata. Maxima verò exultatione & lætitia beata repleta: Benedicam te Dñe, magna voce confitebatur: laudabo te, Domine Deus meus, & glorificabo nomen tuum, ꝙ fecisti mecùm res admirabiles. Extollã te, Dñe, & te laudabo, ꝙ meæ miseriæ sis misertus, & me visitaueris, & meum corpus curaueris & animã, & me non tradideris in manus inimicorũ: sed etiam defectoris & perniciosissimi draconis vastam speciẽ ostenderis ancillæ tuæ, & eum in chaos infinitum cum venenatis, qui eum sequebantur, serpentibus & dæmonijs, ad abyssos amandaueris, & eos in profundum inferorum damnaueris, & eorum terrorẽ, vt bonus Deus, procùl à me abieceris. Et nunc spiritu lætans & exultans in Deo seruatore meo, rogo tuam summè bonam benignitatem, vt me digneris tua per lauacrum regenerationem, & aqua sancti tui baptismatis: vt quomodò sancto tuo spiritu & sanguine decertationis, ità etiam aqua baptismatis expiata & consummata, digna fiam ingressu tuorum sanctorum. Quoniam tu solus verè sanctus, & in sanctis requiescens, & glorificatus simul cum Patre principio carente, & viuifico spiritu, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen. Sanantur eius plagæ diuinitùs.

In his sancta virgine & martyre Marina per totam illam noctem exultante, & Deũ glorificante, manè surgens Præses, & in tribunali ante totam ciuitatem & populum præsidens, iubet sacram sisti virginem. Cùm vidisset autem eam adstare totam sanam, & læto vultu Olybrius, & esset admiratus, sic dixit: Vides, ô Marina, quemadmodùm magni dij tuî curam gerunt, qui tuæ miserti pulchritudinis, te sanam reddiderunt à tuis vulneribus? Aequum est ergò, vt tu quoq; pro accepto beneficio referens gratias, eis sacrifices, & eorum, sicut tuus pater, constituta sacerdos, sacerdotio fungaris, & eos colas. Sancta Marina dixit: Mihi quidem fas non est nec honestũ, vt vero relicto & viuo Deo, qui mortuos viuificat, deos colam, qui non viuunt, & eis sacrificem. Te autem maximè decuerit, fueritque sanctissimum, vt abstinens ab errore in rebus huiusmodi, verum Deum agnoscas, qui corporibus medetur & animis: & ei soli offeras sacrificia & cultus spirituales.

Tunc Præses iubet, vt ei nudatæ lampadibus pectus vratur & latera. Cùm diù ergò vreretur, & supplex tacitè preces emitteret ad Dominum nostrum Iesum Christũ in corde suo, dolores facilè sustinuit. Cùm eam autẽ de ligno deposuisset, iussit magnum lebetem afferri in medium, & eum aqua repleri, & Marinam vinctam in aquã immitti, vt in ipsa suffocaretur. Cùm id autem celeritate maxima factum esset, sancta Martyr vincta, & in vas aquæ iniecta, exclamauit magna voce: Domine IESV Christe, qui eduxisti vinctos in fortitudine, qui soluisti vincula mortis & inferorũ, & eos, qui habitabant in sepulcris, excitâsti tuæ potestatis nutu omnipotẽti: Tu Domine altissime, adspice ad ancillam tuam, & rumpe vincula mea, et fiat mihi hæc aqua in vitã æternam, et in supplementum baptismatis à me desiderati, ad depositionem quidem veteris hominis, et qui corrumpitur secundùm desideria deceptionis: indumentum verò et amictum noui, qui secundùm Deum creatur in veritate et iustitia. Vruntur pectus & latera eius. Ephe 4.

Sic orans, iniecta est sancta illa adolescentula in vas illud plenum aqua. Cùm primùm autem ingressa fuit lebetem, ecce fit magnus terræmotus: et rursùs prima columba coronam ore tenens, volauit ipsa hora super aquã, et ingens ignis columna, et Crux super eam, eadem qua priùs figura apparuit beatæ: Et columba quidem cùm tetigisset sacrum caput Martyris, et repẽtè sursùm volâsset, sedit super ipsam Crucem. Quæ etiã athletam placida voce est allocuta: Pax tibi, dicens, ancilla Dei. Nunc confide, cælestem accipiens coronam à manu altissimi. Simul autem atq; hoc dixisset, ipsa quoq; soluta à vinculis, et ex aqua emergens, cum, quæ explicari non potest, exultati- Mergitur in aquam.

one ſpiritûs diuiniſſimi magnificanſ laudabat Trinitatem, vt citra medium baptizata,& mirandum in modum ab ipſa illuminata.

Illic dicitur fuiſſe factũ miraculum valdè admirabile,mihi quidem & omnibus pijs valdè credibile:nempe alas quidem ſuas expandiſſe, tãquàm ijs, quæ fiebãt,exultantẽ, diuinam illam columbam,cõſpectam ſuper illam lucidam, quæ apparebat, Crucem. Cùm in voce autẽ erupiſſet apud ſanctã martyrẽ,audientibus omnibus,ſic fuiſſe locutam: Huc adſis nunc,ô ſponſa Chriſti Marina,in ſupernis manſiõibus: & accepta corona incorruptionis,in dilectis Dei tabernaculis cum primogenitis filijs patris choros ducens & lætans,requieſce in ſeculum.

Vox fit diuinitùs ad illam.

Hanc tanq̃ Dei vocẽ cùm totus populus exaudijſſet,& obſtupuiſſet, ſtatim Chriſto crediderunt viri ſimul & mulieres in magna multitudine: & ſeipſos quoq; eſſe Chriſtianos magna voce exclamauerũt,paratos verò ſe quoquè eſſe mortẽ ſubire ꝑ Chriſto. Erant autem virorũ quidẽ,vt aiunt,ad quindecim millia,& multæ mulieres. Qui quidem omnes Chriſtum eſſe verũ Deũ & regem confitentes,deos autẽ,& dæmones, & eos,qui ipſos colebant, Imperatores aſpernantes, & nihilifacientes, neci fuére dediti. Totum enim, qui erat in eius poteſtate, exercitum in ipſos immittens Olybrius,omnes interfecit,tanquàm oues ad occiſionem ſe dantes propter fidem in Chriſtum. Atque hi quidem ſic ſuo ſanguine baptizati & expiati,Deo offerebantur.

Multi interficiũtur Chriſtiani.

Hæc autẽ cùm impius vidiſſet Olybrius,pronunciauit capitis ſententiam in agnam Chriſti Marinam. Cùm ea ergò abducta fuiſſet extra ciuitatem,in eo loco,in quo interempta fuerat ea,quæ dicta eſt,multitudo,vnus ex militibus apprehenſo eius ſuperhumerali,& enſe ſtricto: Extende,inquit,collum tuum, & nunc accipe à Deo tuo deſideratum brauium victoriæ:ſed memento(rogo te)meî ſerui tui, quãdò fueris in regia cælorum. Reuerà enim vidi hodiè innumerabilem Angelorum Dei multitudinẽ, te in orbem circunſiſtentes,& tuam cuſtodientes ſanctitatem. Sancta autẽ dixit: Suſtine, ô fili,parumpèr, vt adſtantes parùm alloquar, & precer: & ſic implebis id, quod tibi fuit imperatum. Cœpit itaq; alloqui eos,qui aderant:Fratres,dicẽs,& amici, rogo vos,tanquàm indigna altiſſimi ancilla, audite prudenter hanc meam modicã verborum ſuaſionem. Tranſcendentes ergò omnem creatam naturam eorum, quæ videntur,agnoſcite patrem luminum,& vniuerſorum creatorem & Deum. Agnoſcite autẽ eius quoq; vnigenitũ Deũ verbũ,Dñm noſtrum Ieſum Chriſtum:& ſanctũ & viuificum ſpiritum. Non eſt enim aliud nomen,in quo poſſit aliquis eſſe ſaluus. Neque eſt vllus alius Deus,niſi vnus, qui in Patre, & Filio,& Spiritu Sancto conſideratur, & adoratur in ſecula,Amen.

Oratio S. Marinæ ad populum.

Hæc cùm eſſet martyr locuta ijs, qui aderant,ſuſtulit in cælum cordis oculos,& in gemitibus inenarrabilibus clamauit ſpiritu: Principij expers,immortalis,carens tempore, increate,qui non potes compræhendi,infinite,& qui nõ potes inueſtigari, Dñe Deus vniuerſorum,& vniuerſæ creatæ naturæ,tam quæ videtur, q̃ quæ intelligentia percipitur,opifex & adminiſtrator,& Saluator omniũ,qui ſperant in te: ago tibi gratias, ꝙ me ad hanc horã deduxeris. Benedico tibi,ꝙ appropinquauerim coronæ tuæ iuſtitiæ:laudo & celebro tuam inenarrabilem benignitatẽ & clementiã, ꝙ tibi viſum ſit me cooptare cum electis tuis filijs. Et nunc, Dñe Deus miſericordiæ, omnipotẽs, omnia intuens,adſpice ad me miſeram & abiectam, & exaudi meam deprecationẽ, & imple meas petitiones ad laudem & honorem & gloriam ſanctiſſimi & adorandi tui nominis.

Et nũc Domine Deus meus,omnibus,qui propter te mei corporis tabernaculum, quod pro te decertauit,ſunt veneraturi,& omnibus,qui ædificabunt oratoriã domũ in nomine ancillæ tuæ,& ſacrificia ſpiritalia,oblationesq; & preces tibi in ea offerẽt, & omnibus,qui ex fide deſcribent martyrium meæ decertationis, legentq́; & meminerint nominis ancillæ tuæ,da eis, Dñe ſancte,bonorũ amator,& animarũ amice, remiſſionem peccatorum: propitiationem & miſericordiam eis ſuppedita pro menſura eorum fidei:neq; eos tangat vltrix manus,non mala fames, non peſtis execranda, non graue flagellũ:neq; eis eueniat alius immedicabilis animæ & corporis interitus. Oĩbus aũt,qui in fide & veritate domui meæ, aut nomini meo adhærebũt, & glorificationem & laudẽ tibi Dñe offerent,& ſacrificiũ in memoriã ancillæ tuæ, & per me ſalutem petent & miſericordiam,largire eis, Domine, affluentem bonorum copiam: quo-

Preces eius ſub morte.

q̃m solus es bonus,& benignus,& dator omniũ bonorũ, in secula seculorum, Amẽ.

Hæc ea apud se precante,ecce rursùs factus est magnus terræmotus, adeò vt non pauci ex ijs, qui illic stabant, humì ceciderint: quinetiam ipse quoq; miles, qui volebat ei caput amputare. Ipse autem Dominus cum multitudine sanctorum Angelorũ exercitûs, ità vt mente possit percipi,assistens: Bono animo esto, inquit, Marina, & noli timere, quoniam exaudiui preces tuas,& quæcunq; petijsti,impleui,& opportunè implebo, sicut tu petijsti: Et nunc ideò tibi apparui, vt te ad me è terra recipiam. Tuque es beata,quòd meministi peccantium,quodque coram me pura apparuisti, & apud me gratiam inuenisti. Quamobrèm erit tua merces copiosa in cęlis. Christus ei apparet.

Tunc beata Marina impleta gaudio & lætitia, conuersa dicit militi: Agedùm fac deincèps frater,quod tibi est imperatum, vt mihi faceres. Ille autem correptus tremore,nolebat ensem in eam tollere. Ipsa verò eum adhortans, & ei animum addens, vix persuasit beatissima virgo, vt caput sibi amputaret. Capite cæditur.

Sic præclara virgo & martyr Marina,cùm decertatiōis cursum pulchrè peregisset, legitimumq; & perfectum & admirabile subijsset martyrium, quomodò magno dedecore affecit inimicum,ità etiam insigniter Christum glorificauit. Cuius beatam & sanctam animam,per sanctos archangelos gloriosè sublatam,supercælestis & quę intelligentia percipitur, Dei domus, quæ eam suscepit, habet intùs pro nobis assiduè orantem Christum Dominũ nostrum: Quem decet gloria in secula seculorũ, Amẽ.

COMMENTARIVS RERVM GESTARVM MAGNI PROPHETAE ELIAE THESBITAE: EX SIMEone *Metaphraste.*

Liquandò quidem duodecim tribus Israel erãt simul inter se, nec poterãt à se inuicẽ diuidi, vt q̃ erant beneuolẽtiæ vinculo colligatæ, & cedentes Dei p̃ceptis. Nam cùm post Mosem & Iesum Naue, & qui post illos fuerunt, populi Iudices, Dauid Propheta eis vnctus esset in Regem, & ad Solomonem filium is regnum traduxisset, vsq; ad illum tribus manebant indiuisæ, vna nequaquàm diuulsa ab altera: sed vnaquaq; conseruante eam, quam ab initio elegerat,concordiam. Postquàm autem eius filius Roboam patris regnum suscepit,&,vt qui esset iuuenis,&nõ satis nobilis prudentiæ,ijs, qui eius parebant imperio,insolenter est vsus, non tam ad se attrahens, quàm abstrahens & auellens, ab illo fuerunt tribus disruptæ, & aduersùs eum & inter se insurrexerunt. Nam cùm decem earum defecissent, & Hieroboam seruo Solomonis adhæsissent,cum eo habitàrũt Samariã, solas duas tribus habitare relinquentes Hierusalẽ. 20. Iulij. iuxta Metaphrasten 3. Reg. 12.

Is aũt cùm eos inuenisset moribus dissolutos, ventriq;,|& ijs, quæ sunt subter ventrem,seruientes, instituit quidem ad omne genus intemperantiæ,exercuit autem ad omnẽ impietatẽ. His cùm & templũ construxisset, & in eo duas iuuencas posuisset, vt quæ manibus facta erant,facilè possent colere,vt qui ad ea erant propensi: eis statìm adfuêre præmia malorum,dum & obsidetur ab accolis & finitimis, & à Babylonijs & Persis sunt euersi,& suis moti sedibus,& passi quæ sunt omniũ grauissima. Interìm aũt etsi facerent ea quæ sunt pessima, non eos tamen omninò reliquit bonus Deus: sed & eos sua dignatus est curatione, & manum præbuit adiutricem. Quinetiam desupèr eis dabat respõsa,& futuri prædictiōes:& quod est maximũ, ad eos mittebat Prophetas & Prophetias, vt aliquo quidẽ modo eos ad se captos traheret. Sedenim cùm ante alios,& cum alijs Prophetam misisset Eliam,iussit eum videre & inspicere, & vlcisci ea,q̃ ab ipsis fiebant. De quo nos quoq; oportet pauca dicere, vt plurimùm eius verbis vtentes, & ijs,quæ ille loquebatur diuino zelo accensus. Ibidèm. 4. Reg. 17.

Ergò is quoq; adsit orationi,& nobis proponatur argumẽtum, & maximè cùm sit eius dies,quẽ iam celebramus,& quẽ anniuersarijs laudibus honoramus. Hic ergò vir sacrosanctus & diuinus,cùm esset ex tribu Aaron,& natus in Arabia, tempore ortûs sui, quo est in lucem editus, viros candidis vestibus indutos vidit eius pater, et eum Hæc eadẽ habet Epiphanius.

in igne ligantes fascijs, & dantes flammã ignis, qua vesceretur. Quod cùm dixisset sacerdotibus, ij dixerunt eum magnum futurum Deo puerum, vt qui futurus esset semper luce plenus, & iudicaret Israel in rhomphæa & igne: qui etiam ab eis appellatus est Thesbites, quòd esset domus, quæ sorte obtigerat sacerdotibus, in qua is habitabat, virtutem exercens ab adolescentia, & flammeã efficiẽs animam per ignem spirantem sancti Spiritûs gratiam.

Nemo autem omninò contradicet, eum virum fuisse tantum & talem, qui posset & flammam, & rhomphęam, & ignem, & aquam, aliaque admirabilia & habere apud se, & ad alios, cùm vellet, immittere. Horum autem singula explicabit oratio. Postq̃ post Roboam & eos, qui deincèps in Samaria consecuti sunt, Reges, Achab accepit imperium, vir moribus prauus, & ab impietate possessus, cui coniuncta erat mulier, quæ ei erat par improbitate, vel etiam superabat: (Mulieri nomẽ erat Iezabel) Ambo verò studebant & diuinos Prophetas malis affligere, & eos, qui erant in illorum potestate, deterioribus assuefacere, vt qui à via recta iam olìm declinâssent, zelo diuino repletus Elias, q etiã reuerà & dignè hoc nomine fuerat vocatus, talia Achab liberè loquitur: Viuit Dñs Deus exercituum, corã quo adsto, si erit his annis ros & pluuia, nisi per os meũ. His enim iratus Deus vniuersorum, tres annos & dimidium pluuiã è cælo retinuit, imbris defectu terram exiccans & immittens famem omnium grauissimam. Hinc suum Prophetam honorans, cælum claudendi aut aperiẽdi, & pluuiam continendi, aut demittendi, ei dat potestatem. Qui etiam illa Achab dixerat ex potestate, quæ poterat facere, & quæ propter virtutis magnitudinem à Deo acceperat. Deindè illo relicto, ob diuinum responsum accedit ad torrentem, qui erat ad Orientem ex aduerso Iordanis. Vade enim illuc, audit à voce superna, & illinc bibe aquam: & præcipiam coruis, vt alimentum ad te afferant.

3. Reg. 16.
3. Reg. 17.
Ibidem.
Eliam pascunt corui.

Certè corui, animal valdè gulæ deditum, & longè rapacissimum, panes quidẽ manè Dei iussu, vespere autem carnem ad Prophetam afferebant: & erat ei sufficiens deincèps alimentum, vt cui nec obsonium, nec aqua deesset ad potum. Postquàm autem aliquot pòst diebus torrens, cuius aquam bibebat, est exiccatus, rursùs respõdens, tanq̃ amicus amico, dicit Dominus seruo: Vade hinc in Sarepta Sidoniæ: & illic incides in viduam, à qua aléris: & nullo opùs habebis ex ijs, quæ sunt necessaria.

Ibidem.

Ille autem cùm venisset, (sciebat enim vocanti parére in omnibus) ligna inuenit colligentem viduam, & cocturam panem subcineritium. habebat enim solùm pugillum farinæ, & modicum olei in lecytho, quibus & ipsa, & filij parcè vti volebãt. Quam etiam alloquens: Mihi, inquit, primùm, ô mulier, appone hunc panem, & modicum olei lecythi. Deindè tibi & filijs appones, quæ remanserint. Neq; enim tibi decætero hydria farinæ deficiet, neq; olei lecythus minuetur, donèc fuerit desupèr pluuia sup terram. Et fecit quidem vidua, sicut ei præceptum fuerat, benignè priùs Prophetam conuiuio excipiens, & secundò ipsa & filij vescentes eo, quod remanserat. Quæ quidem statìm accipit admirabilem mercedem hospitalitatis, videns vasa plena & redũdantia. Quod enim dictum fuerat à Propheta, statìm peruénit ad effectum valdè mirabiliter. Quid deindè consequitur? In morbũ incidit filius viduæ: & paulò pòst subit animæ defectionem. Quem cùm repẽtè mater vidisset mortuum, toto animo perturbata: Quid hoc est? clamabat ad Prophetam. Cur huc es ingressus, vt mea peccata reuocares in memoriam, & morte afficeres meum filium, ô homo Dei, qui mihi & viduitatis, & omnium erat solatium?

Farina & oleum non minuitur.
Ibidem.

Elias autem petijt, & accipit mortuum: & cùm eum sustulisset, ponit in eo, in quo manebat, cœnaculo, & eum componit in lecto. In quem cùm ter insufflâsset, hanc ad Deum facit inuocationem, dicens: Domine Deus meus, cõuertatur anima huius pueri ad ipsum. Et statim (O magnã Prophetæ gratiã) is qui fuerat mortuus, viuebat, & mouebatur, iucundissimũ simul & admirabile matri factus spectaculum. Multi ex illo tẽpore dies præterierant, & factũ est verbũ Dñi rursùs ad Eliã, cùm iam esset elapsus famis annus tertius, iubens vt & veniret in conspectum Achab, & futurã pluuiã ei significaret. Nam qui natura est clemens, eorum qui patiebãtur, erat motus misericordia: & suũ iam incitat Prophetam, nè eos videat ampliùs malis affectos: sed de magno zelo aliquid remittat, & eos benignè adspiciat & recreet. Qui iussu Domini alloquitur Achab, cùm priùs esset allocutus *Abdiu, qui cũ eo etiã res administrabat, & q mul-

Excitat puerum mortuum.
3. Reg. 18.

tos

tos ex Prophetis, quos persequebatur Iezabel, occultabat in speluncis terræ.

Quem cùm vidisset Achab, quam in eũ conceperat, parturiens acerbitatem: Túne is es, qui peruertis Israel? ei dixit apertè. Atquì oportebat, si nihil aliud, certè propter nimis diuturnam & admirabilem pluuiæ cessationem, habere eum ad Deũ supplicantem, qui potest pluuiam è cęlo pluere, ad quod etiam venerat, & quod scilicet erat significaturus. Sed ipse, cùm esset inflatus eius in illũ animus, apud illum statim est vsus verbis asperioribus. Ad quem Propheta sermones opportunè conuertens: Non ego, inquit, sum qui peruerto Israel, sed tu & domus patris tui, qui vniuersi Dño & Deo relicto, post Baalim (erat autem hoc execrandum idolum) ambulâstis. Sedenim hoc tibi sit curæ, si te vlla Dei subit cogitatio, vt huc deducas & cógreges quadringentos eos, qui numerantur, Prophetas ad inuocandum Baal. Quinetiam alios nemorum seu excelsorum, qui præter hos dicuntur. Numerantur autem ipsi quadringenti & quiquaginta, qui sunt etiam perpetuò socij mensæ Iezabel. Cura autem, vt hi omnes veniant in montem Carmeli, vt ipse quoq; cognoscas, qua de causa conuenerint. Multi pseudoprophetę Iezabelis.

Achab autem, cùm sic visum esset, omnes illic congregat. Cum quibus etiam cóuenit magna populi multitudo, auditura sermones Prophetarum. Quibus Elias ardẽti zelo dicit: Quandiù vos vtrisque tibijs claudicabitis? Si Dominus est Deus, & ipsum scitis colere, ambulate post ipsum: Sin autem Baal ipse est, & eum colendum statuitis, post eum similiter ambulate. Populus autem ad hæc nihil respondit. Quos cùm vidisset nihil loquentes, illis rursùs intulit: Eccè ego sum relictus, vt vos quoq; scitis, solus: sunt verò quadringenti, qui sunt apud vos, prophetæ Baal. Prætereà autem excelsorũ quoq; quadringenti & quinquaginta, vt iam antè dixeram. Duo boues ad nos deferãtur, & ipsi quidem vnum accipiant ad sacrificium, & eum secent membratim, & seorsùm ponant supra struem lignorum. Alterum autem cùm ipse membratim conscidero, imponam strui lignorũ, ignem nequaquàm accendens. Vnusquisq; ergò nostrûm Deum suum inuocet, & qui in igne *exaudient, is scilicet erit Deus. Visumque est hoc verbum vtile toti populo.

Atque illi quidem quomodò ab Elia iussi fuerant, cùm sacrificâssent bouem, qui sorte obtigerat, super struem lignorum posuerunt absq; igne. Qui quidẽ & deos suos, & Baal inuocabant, vt inferretur ignis in sacrificium, & ipsum consumeret. Fuerunt autẽ à manè vsq; ad meridiem, inuocantes stulti eos, qui sunt inanimi. Fuerunt ecótrà illi, sicut reuerà erant, surdi, & nullo sensu prædíti. Quos etiam subsannans Elias, dicebat: Dij vestri dormiũt, & vos oportet magìs clamare, vt videatis num sint intellecturi, aut è somno excitandi. Quibus etiam voces extollebantur altiùs, & furore incitabantur, & se incidebant gladijs. Elias irridet pseudoprophetas.

Postquàm autẽ apud illos nihil erat, nisì risus & ludificatio, (Quid enim eis profuissent ij, qui inuocabantur, qui sint statuæ, & reuerà lapides?) Tũc Elias dixit populo: Venite etiam huc ad me, & Dei mei cognoscite potentiam. Et omnibus ad ipsum collectis, accepit duodecim lapides, conuenienter numero duodecim tribuum, & ex ipsis extruxit aram. Deindè ei ligna imposuit, scindens etiam holocaustum in partes. Quoniam verò erat effecturus sacrificium magìs admirabile, aqua locum impleuit, & inferiùs in profundo, & circuncircà, & super ligna, & vbiquè eam dimittẽs fluere. Quid is enim? Accipite, inquit, mihi quatuor hydrias aquæ, & fundite super holocaustum, & super ligna. Et dixit: Secundò hoc facite. Et secũdò hoc fecerunt. Et rursùs: Tertiò hoc facite. Et tertiò fecerunt. Et erat deindè aqua, tanquàm mare fluens circum altare.

Tunc Elias oculis in cælum sublatis tam sensûs, quàm mentis, clamauit: Domine Deus meus, De⁹ Abrahæ & Isaac & Israel, exaudi me hodiè in igne, vt hic quoq; agnoscat populus, quòd tu es Deus solus, & ego tuus censear esse seruus, & tuum nomẽ inuocans. licebat autem statim videre (ô arcanum miraculum) ignem desupèr descendentem, & omnia penitùs consumẽtem. Tunc enim holocaustum, & ligna, & aquam, quæ erat circuncircà, & alia omnia exedit. Porrò autem lapides quoquè, & puluerẽ, & si quid aliud inuénit, elixit, & verè ostendit non esse solummodò ignem, cui aquæ repugnâsset natura, sed diuiniorem quãdam potentiam & maiorem, quàm vt ignis esset operatio. Ignis cælestis absumit holocaustum Eliæ.

Quod cùm vidisset totus populus, prócidit in faciem, & clamauit: Verè Dominus

est Deus: ipse est solus. Quibus etiam iubet Elias, vt compræhendant falsos illos pro-
Nota cædē pseudoprophetarum. phetas, daturos supplicium. Iiq; ilicò eos compræhenderunt. Quos cùm deduxisset ad torrentem Cison, omnes omninò de medio sustulit, igne diuino inflammatus corde propter deceptores. Et ipsi quidem talia præmia acceperunt: Elias autem tūc dixit Achab: Ascende, & securus vescere. etenim iam aderit sonus pluuię, quam ego venio vt tibi significem, & quam videbis deorsùm descendere. Et ille quidem ascēdit, vt comederet, maxima lætitia affectus propter nuncium. Propheta autem ascendens Carmelum, & se in terram inclinans confert ad precationem, posita facie inter genua.

Porrò autem puero quoquè præcipit, qui cum eo erat, vt ascenderet superiùs, & adspiceret viam, quæ tendit ad mare. Qui cùm ascendisset, tūc quidem nihil vidit eorum, quæ expectabat videre, pluuiam, inquam, in nubibus. Et rursùs iubet ei, vt rediret septiès ad eandem viam. Et iam cùm septiès redijsset, videt nubem condensari, & aquam è mari extollere. Tunc enim significat Achab per puerum, vt vehatur curru, & descendat in ciuitatem, nè eum appræhendat, quæ futura est pluuia. Cùm primùm autem hoc dixisset, cælum densabatur nubibus, contenebrans, & aquam emittens vehementem, & terram, vt ità dixerim, sitiētem pinguefaciens & abundè irrigans. Quā obrèm emittebat Achab lachrymas præ gaudio, Elia ante eū prosiliente, & suos lumbos fortiter adstringēte. Et sic quidem pluuia post tres annos, & alium dimidium, per Prophetæ intercessionem delata est in terram.

3. Reg. 19. Iezabel autem ne sic quidem desistit ab improbitate, neque vitium omninò dimisit: quoniam neque Aethiops nigrorem, aut Pardus varietates. Sed etiam post factum
Iezabel minatur necem Eliæ. miraculum irascebatur Prophetæ, & eò magìs, quòd intellexerat suos prophetas fuisse ab eo interfectos. Ei enim insidiabatur, & moliebatur ei malefacere, minitās si eum acciperet, fore vt eum morte de medio tolleret, & sicut eorum, qui ab illo fuerant interfecti, illius poneret animam. Quid ergò Elias? Timet mulierculā, (Sic enim de eo traditur) vt humanam ostendat naturam esse perturbationi timoris obnoxiam, neq; ipse aliud, quàm sit, existimetur propter diuina signa, quæ fecerat.

Quo tempore venit Bersabee, quæ est terra Iuda, & ambulat iter vnius diei per il-
Ibidèm. lam solitudinem. Cumq; fuisset defessus ex itinere, sedit humì, veluti cum Deo miserè expostulans, & dicens: Accipe, Domine, à me animam meam: quoniam non sum melior, quàm patres mei. Quem cùm corripuisset somnus, dormit ieiunus prope quandam arborem. Et eccè quidam eum tetigit, (Angelus autem Domini missus fuerat) & dicit ei: Surge, & comede quem ad caput vides subcineritium panem: iuxta quem est etiam vas aquæ, quam bibas. Ille verò surrexit, & comedit ea, quæ erant apposita: & conuersus, rursùs obdormijt. Rursùs secūdò Angelus: Surge, inquit, & iterùm comede. grandis enim tibi restat via, quam es confecturus.

40. dies ieiunus permanet Elias. Qui cùm iam comedisset, & firmus valensque euasisset, permansit decæterò ieiunus totos quadraginta dies, donèc venit ad montem Horeb, illic diuersaturus, & Deum compellaturus. Cùm enim iam illuc venisset, factum est protinùs ad eum verbum Domini: Quid tu hìc agis, Elia? veluti eum prouocans ad respondēdum. Ille verò: Zelans, inquit, zelatus sum pro Domino, quòd te dereliquerūt filij Israel: altaria tua destruxerunt, & Prophetas tuos occiderunt, & relictus sum ego solus, & quærunt animā meam, vt eam à me auferant. Rursùs autem, quæ audita fuerat, vox ei dicit: Cràs egre-
Visio Eliæ. diéris, & stabis in monte coram Domino. Eccè ergò transibit Dominus: & eccè spiritus validus, dissoluens montes & conterens petras. Non in spiritu Dominus, & post spiritum commotio: non in commotione Dominus, & post commotionem ignis: & post ignem vox auræ tenuis, & illic Dominus.

Hæc cùm audijsset Elias, & à se veluti discessisset, (nam vel parua Dei visio potest mentem sede sua dimouere, nedùm talis Dei aduentus, & pręsentia, seu operatio) vultu operto egreditur, & stat in ostio speluncæ. Et vox rursùs extitit, quæ ei respondebat, dicens: Quid tu Elia? sicut priùs. Ille verò interno adhuc zelo incensus, eadem recenset, quę priùs fuerat persecutus: altarium, inquam, destructionem, Prophetarum euersionem, se solum fuisse relictum, seipsum quoq; fuisse propemodùm cum alijs interfectum. Cuius animi ægritudinem consolans, qui est diues in misericordia: Nè putes, inquit, te solum esse relictum, neq; mansisse solum à malo intactū. Qui enim apud me manent, numerantur septem millia, qui genu nunquàm flexerunt ante Baal, & nec ani-

animo, nec corpore tribuerunt simulacris adorationem.

Postquàm autem quę audita fuit vox, ad alia conuertit prophetã, nempe & ad vngendum Regem Azaëlem illum, & Iehu, quinetiam Eliseum in Prophetam, qui etiam illi erat comes futurus: ipse ea executurus, quæ ei imperata fuerãt, abijt eò profectus. Atq; Eliseum quidem inuénit cum bobus arãtem: erant enim ei duodecim iuga. In quem cùm iniecisset palliũ, ex ouilla pelle confectum, is statìm omnibus relictis, & domo, & agris, & bobus, illũ est secutus, ministrans in omnibus, totus toti adhærens. 3. Reg. 19. Eliseus, relictis omnibus, adhæret Eliæ.

Non parùm deindè temporis præteriẽrat, & rex Achab mente insatiabili, vineam Naboth petijt sibi dari ad faciẽdum hortum olerum. Ille verò non dedit, & quòd eam hæreditatem haberet à parentibus, & quòd tãquàm aliquid magnum, eam possideret vineam. Ille verò animi affectus ægritudine, vxori Iezabel renunciat id, quod factum fuerat. Illa verò, vt quæ sciret & dolos struere, & insidias componere: Nè sit tibi curæ, dicit marito. Ego enim te dominũ vineæ efficiam, & medebor omninò dolori, quem ex ea re accipis. Scribit autem libellum nomine Achab, & eius obsignatum signaculo: quem mittit ad eos, qui habitabant cum Naboth. Continebant autem ea, quæ scripta fuerant, vt & ipsi ieiunarent, & in medio populi sedere facerent Naboth. Deindè ad uersùs eum duos falsos testes producerẽt, quòd is Deum & regem benediceret (quod quidem videbatur eis esse execrãdum) deindè vt lapidibus appeteretur, & mortis subiret supplicium. 3. Reg. 21.

Et mali quidem vicini, Iezabelis consilio, & actum composuerunt, & Naboth interemerunt, eum obruentes lapidibus. Postquàm autem impudẽs hæc audiuit fœmina, marito dicit: Surge, & esto hæres vineæ: mortuus est enim Naboth, qui tibi non concessit, quod volebas. Achab autem cùm resciuisset interfectum fuisse Naboth, dolore affectus, & disrupit tunicam, & se sacco induit, seu verè, seu fictè. Non enim recessit ab ea, quam desiderauit, vinea: sed statìm profectus est, vt eam possideret, & cædem omninò sibi asscriberet, quæ iam propter vineam perpetrata fuerat. Naboth iniquæ cædes.

Sedenim Dominus statìm dixit Eliæ Thesbitæ: Dic hæc Achab, ei factus obuiàm: Quoniam occidisti, & quæ non est fas, possedisti, scias quòd in quo loco linxerunt canes sanguinem interfecti, tuum quoquè lingent. Quinetiam in eo lauabuntur meretrices. Et alia prętereà, quę Propheta singulatim persequitur. Qui quidem cùm ei occurrisset, ille, vt qui nõsset cur venisset: Num inuenisti me, inquit, inimice mi? Ei autẽ dicit Elias: Inuéni, quoniam malum fecisti in cõspectu Domini, & prouocâsti eum ad iracundiam. Quamobrẽm exterminaberis, & eris desertus simul cum domo tua, adeò vt omnes intereant, & nullus relinquatur, qui mingat ad parietem. Quinetiam tuum cadauer canes & cæli volucres simul edent, & pascentur deuorato sanguine. Eadem autem, quę tu, patietur quoquè Iezabel: Nam præter alia, in propugnaculo exedetur pariter à canibus, vt sit eius supplicium omnibus manifestum. Vltionẽ diuinam prædicit Elias Achab.

Et Propheta quidem hæc dixit Achab: ille autẽ cùm audijsset, & corde sauciatur, & suam rumpit tunicam, corpus quoquè affligens ieiunio, & se sacco cingens: quæ erant omnia signa internæ animæ compũctionis. Dicit itaque Dominus Eliæ: Vidisti quomodò compunctus sit Achab à facie mea? Non inducam ergò malum in diebus eius, sed in diebus filij eius. Quem, cùm ipse quoquè malus fuerit, & quę sunt deteriora, facere elegerit, e uestigiò etiam consequetur iustitia. Non multum intercedit temporis, & moritur Achab. Imperium autem suscipit eius filius, qui vocabatur Ochozias, vir impius, & qui Baal habebat pro Deo. Qui etiam cùm in morbum incidisset, misit ad eum sciscitatum, an à morbo cõualesceret: quinetiam ad Myan deam Accaron, vt ex ea sciret, an sanitatem esset perfectè recuperaturus. En q̃d possint opera pœnitẽtiæ. 3. Reg. 22.

Quod Deus ægrè ferens, iubet Eliæ, vt dicat ijs, qui ab illo missi erant: Quoniam rex vester, Domino Deo derelicto, misit ad inanima de sanitate interrogaturus, sciat fore, vt nec liberetur ab ægritudine, neque descendat ab eo lecto, in quo nunc iacet: sed in eo moriatur, & abrumpat animam, suæ improbitatis colligẽs manipulos. Cùm his autem Elias in via occurrisset, & quæ Deus dixerat, ad verbum renunciâsset, ij reuersi omnia dixerunt Ochoziæ, nihil celantes eorum, quæ dicta fuerãt. Ille verò cùm de eius figura & forma, & zona esset sciscitatus, cognouisset autem esse Eliam, mittit statìm quinquagenarium cum ijs, qui ei parebant, vt eum comprehenderent, & ad ipsum deducerent.

Ille

Ille autem cùm venisset,& solum in monte offendisset: O homo Dei, inquit illi, Rex te vocat:Descende. Propheta autem:Si homo Dei,inquit, ego sum , descendens ignis de cælo,comedat te cum eo,qui te sequitur,populo. Et protinùs ignis inuadens iussu viri iusti,omnes simul cõsumpsit. Ochozias autem rursùs alium misit quinquagenarium:qui cùm ipse quoquè renunciâsset Prophetæ ea, quæ Rex iusserat, easdem quoquè subijt pœnas,vt qui ipse quoquè fuerit ab igne consumptus. Sed Rex insipiens,adhuc in suo cœpto perseuerabat:necdùm eius coërcebatur voluntas.

Ignis deuorat duos quinquagenarios.

Quocircà nec destitit quidem tertium mittere quinquagenarium. Qui cum metu accedens ad Prophetam, illius appræhensis pedibus, petijt veniam, quòd nolens eò venisset,& ei significauit,quòd eum Rex accerseret,supplex petens,nè easdem pœnas lueret,quas priores, nec diuinitùs immissi & ardẽtis ignis fieret materia. Propheta autem iussus ab Angelo descendere ad Regẽ,venit ad eum,illæso conseruato quinquagenario. Cui etiam dixit,vt res se habebat : Quoniam Deum quidem dereliquisti, à Baal autem petijsti auxilium,idolo inanimato, & prætereà sciscitatus es muscã Accaron,quæ ipsa quoquè est molestum animal,quæ oritur ex stercore,scias fore vt non descẽdas de lecto,in quo æger decubuisti:quod etiam tibi nupèr significaui:sed morte in illo moriaris,vt etiam tibi sit supplicium ineuitabile. Et eius quidem fuit talis vitæ exitus.

Tribuum autem, quæ erant in Samaria, Rex fuit eius frater Hieroboam, ad quem etiam translatum est imperium. Sedenim Elias, qui abhinc versabatur cũ Eliseo, quem etiam,vt dictum est, diuino responso vnxit in Prophetam, erat deincèps cum illo, sub eodem tecto simul,& eodem vtens vitæ genere, & omninò inseparabilis. Cùm autem esset igneos currus mox ascensurus, & cum eo,quod deorsùm deprimit,pondere ad superos venturus & assumendus,iam tandèm transiens Galgala,& in Bethel venturus,& cum se solo & Deo versaretur, iubet Eliseo manere in Galgalis. Ille verò non parebat ei, neque ab eo recedebat: eius enim sermones eum ceperant, & planè vinctum tenebant. Quamobrèm inuitus quidem,sed eum tamen secùm assumit Elias.

4. Reg. 2.

Qui cùm ambo venissent in Bethel,& dies aliquot in eo loco simul versati essent, rursusq; statuisset Elias ire Hiericho, iterùm præcipit Eliseo,nè veniat cum ipso. Ille autem,sicut priùs,parére noluit,fuitque firmo & constanti animo, vt qui sentiret se futurum quodammodò dubium & ancipitem,si se sensisset separari à magistro. Quocircà cùm is nesciret,quid ageret,concedit vt secùm rursùs veniret : quos etiã sequebantur alij quinquaginta. Ij verò erant filij Prophetarum. Postquàm autem Elias appropinquauit Iordani,qui eò,quòd esset maximus fluuiorum, & instàr maris inundaret,non poterat transmitti:eum cùm percusisset pallio,& in duas partes diuisisset,sibi & Eliseo iter reddit expeditum,& aridam facit eam,quæ est humida.

Qui postquàm traiecit, Pete,ait Eliseo,quod vis tibi faciam, priusquàm à te assumar. Ille autem dicit ei: Fiat duplex spiritus tuus super me. Is verò dixit: Fuisti durus in petendo:pro eo,quod est:Fuit magna & difficilis tua petitio, & quæ non facilè potest concedi:attamen si videris me assumi, erit tibi sicut petijsti, nè sit tua fides hebetior. His autem adhuc ambulantibus,& simul colloquentibus, eccè currus igneus & equi ignei,& dimiserunt eos à se inuicèm. Et cùm currum ascẽdisset Elias,assumptus est in cælum in commotione,& quò nemo alius ascenderat cum corpore. Coniunctam enim carnem non amisit,sed adhuc cum ea viuit.

Elias curru igneo vehitur in cælũ.

Cùm eum autem vidisset Eliseus ascendẽtem: Pater mi, clamabat,patèr mi, currus Israel,& auriga eius. Et non vidit ipsum ampliùs:& dolore affectus,appræhendit vestimenta sua, & ea discidit. Elias verò pallium suum ad eum ex alto deiecit, vt vel ipsum videns,acciperet consolationem, & per ipsum faceret, quæ vellet. Postquàm enim illud accepit,reuersus stetit in margine fluuij. Et cùm non posset traijcere, percussit aquas pallio,imitans magistrum.& aquis statìm diuisis, per aridam trãsit in humida,sicco pede præteriens Iordanem.

Pallio Eliæ diuiduntur aquæ Iordanis.

Quem cùm,qui erant in Hiericho, sic vidissent transmisisse,dixerunt: Reuerà quieuit spiritus Eliæ super Eliseum. Scit enim ille vel assumptus magna largiri ijs, qui ei germanè & syncerè adhærent: quoniam ille à Deo accepit omnium maxima, & quæ nullus alius. Cui enim concessum fuit cælos claudere, aut aperire? Cui aquam continere,

tinere, aut vnquàm deferre in terram? Cui aqua excitare ignem ad sacrificium, & id cũ aqua cõsumere? Quis alio igne binos vrit quinquagenarios ad arguẽdũ scelus? Quis ardenti zelo interficit Prophetas dedecoris, propter ea, quæ colebãt, simulacra? Quis (nè multa dicam) Deum vidit in aura tenui, cùm inedia se priùs attenuâsset? Hęc enim omnia sunt solius Eliæ, & eius, qui erat in eo, spiritûs.

Quæ sunt autem maiora, prętermisit oratio, nè videretur dicere, quę sunt incredibilia, & à vulgo minimè admittenda. Qui ne in hodiernum quidem diem mortis fecit periculum, sed assumptus manet expers senij, qui, vt arbitror, vnà versatur cũ Angelis, quorum incorruptionem & materiæ vacuitatem per puram vitam est imitatus. De quo maximè à Dauide quoquè dictum est, Longitudine dierum eum esse impletum, & Dei salutare ei esse ostensum. Psal. 90.

Etenim is etiam cernitur in transfiguratione vultum Dei nudum adspexisse, stans facie ad faciem. Porrò autem etiam in fine seculorum, quãdò Dei adueniet perfectum salutare, ipse Deum venientem prædicabit ante alios, & alijs ostendet scilicet, & multis diuinis signis diem, qui est occultus, cõfirmabit & patefaciet. Cui nos etiam parati occurramus, hunc diem habentes admirabilem, nobis complanantẽ eam, quæ ad illum ducit, semitam, & ad cælestia deducentem tabernacula: In Christo Iesu Domino nostro: Cui gloria & potentia nunc & semper in secula seculorum, Amen. Matth. 17. Malac. 4. Matth. 17.

COMMENTARIVS DE SANCTO PROPHETA DANIELE, ET DE SANCTIS TRIbus pueris, *Simeone Metaphraste authore.*

VM Nabuchodonosor rex Assyriorum ciuitatẽ Hierusalem bello cepisset, & magnam illinc prædam egisset, & plurimos abduxisset bello captos, & splendidè ac magnificè reuersus esset Babylonem, sui imperij sedem, nobilissimos pueros Iudæorum delegit, & sibi ad suum attribuit ministerium. Inter quos erant etiam quatuor ex ijs, qui à rege Dauide ducebant originem: pulchri quidem specie corporis, pulchri autem specie quoquè animæ, ingenuumque & liberalem adspectum pulchrè ex vtrisque ostendentes: qui etiam ad Ezechiam & Iosiam viros iustissimos genus proximè referebant. Cùm illos ergò *excidisset, & prouidisset vt ex mẽsa regia alerentur, tradit pædagogis, vt in externa sapientia & ipsa Chaldæorum doctrina pulchrè erudirentur. Ex his vnus quidem vocabatur Daniel: qui ipsum verò sequebatur, Ananias: & tertius Azarias, & alius Misaël. Mutatis autem eorum nominibus, Danielem quidem vocat Baltassar, Ananiam Sidrach, Azariam verò Misach, & Misaëlem nominat Abdenago. Quos quidẽ & rex amabat, & benignè admodùm eos adspiciebat, eorum laudans indolem: & quòd non solùm valebant ingenio ad disciplinas, sed eis quoquè magnum adferebat ornamentum solertia & modestia. Sed sic quidẽ erat rex affectus in pueros. IVLII. 21. secundùm Latina Martyrologia. Dani. 1. *excepisset

Diuinus autem Daniel non solùm erat laudator virtutis, sed eam etiam diligenter exercebat. Et ideò asperitate vitæ corpus affligebat, & ciborum mensæ regiæ non solùm recusabat esse particeps: sed alijs etiam cognatis, tribus, inquam, pueris sic suasit vt facerent. Cùm vtrisq; ergò visum esset, ab omnibus abstinere animatis, & vesci solùm seminibus & oleribus, accedentes ad Aschanetum archieunuchum, cui erat commissa eorum cura à rege, eum rogârunt, vt quæ ab ipso rege ad eos afferrentur, ipse accipiens consumeret: pro eis autem præberet legumina & dactylos ad nutrimẽtum, & si quid aliud vellet ex inanimis. In hac enim vitæ ratione dicebant se esse educatos ab initio, aliam verò despicere. Ille autem dicebat se esse quidem paratum inseruire eorum voluntati: sed timere, nè id rex rescisceret ex corporum gracilitate & vultûs pallore. Necesse enim esse, vt eis simul mutentur corpora & colores Daniel corpus castigat. Daniel cũ socijs regijs epulis antepont legumina.

cum

cum ratiōe victûs: & maximè, nè cùm alij pueri sint bonæ habitudinis, ipsi sint ei causa periculi & supplicij. Cùm itaque cautione hac in re vteretur Aschanes, ei persuadent pueri illi egregij, vt decem dies hæc illis pręberet experiendi causa: & si non mutaretur quidem eis corporum habitus, sineret in eis perseuerare. Sin autē viderit diminutos, & alijs se habentes deteriùs, eos ad priorem victûs reducat rationē, & faciat vt fuit ei imperatum. Cùm verò eo alimento vtentes nihil offenderentur, sed & corpora eorū melioris essent habitudinis, quàm aliorum, & adspectu pulchriora, adeò vt qui eos videbant, putarent Danielem quidem & tres alios viuere in omnibus lautitijs & delicijs: alios autem pueros vesci parciùs, nec eis suppetere ea, quæ sunt ad vsum necessaria.

Victûs tenuitas facit ad suscipiendam eruditionem.

Dan. 2.

Ex illo tempore, cum reuerentia, Aschanes quæcunque quidem è sua cœna, vt solebat, ad eum mittebat Rex, ipse accipiebat: quæ prędicta sunt verò, eis suppeditabat. Illi autem, vtpotè quòd eis animæ propterea euaserant mundæ & aptæ ad suscipiendas disciplinas, omnem citò didicêre doctrinam, tam quæ erat apud Hebræos, quàm quæ apud Chaldæos: maximè verò Daniel, qui cùm iā esset satìs doctrina prouectus, studium quoquè posuerat in iudicio somniorum: eique Deus manifestè apparebat: à quo cùm eius mens informaretur, ex futuris multa euidenter prædixit. Secundus annus pręterierat, ex quo capta fuerant Hierosolyma, & Rex Nabuchodonosor somniū videt admirabile, cuius euentum in somnis ipse Deus ei significauit. Ille autem cùm surrexisset è cubili, & ipsius somnij est oblítus, & illius, quam à Deo habuit, coniecturæ. Chaldęis ergò protinùs accersitis, tam qui erant inter Magos eximij, quàm qui periti diuinationis, dixit eis se vidisse somnium, & quid significauerit: porrò accidisse, vt eorum obliuisceretúr, quæ viderat: & iubebat eos dicere quodnam esset somnium, & quænam esset significatio. Illis verò dicentibus fieri non posse ab hominibus, vt, nisi ipse exposuisset visionem, coniecturam enunciarent: ipse mortem minatus est sapientibus, nisì ei & visionem reuocarent in memoriam, & coniecturam simul enunciarēt. & statìm iussit omnes interimi, cùm pronunciâssent se non posse facere id, quod iussi fuerant.

Cùm hoc intellexisset Daniel, iussisse Regem omnes occidi sapientes: inter hos autem se quoquè cum cognatis venire in periculum, accedit ad Arioch vnum ex Regis satellitibus, & rogat, vt ei dicat causam, propter quam Rex tam improbè iussisset occídi omnes sapientes Chaldæos & Magos. Cùm verò de somnio ex eo intellexisset, & quòd iussi à Rege hoc ei declarare, qui fuerat oblítus, dixerunt se non posse: & proptereà Rex ira motus, eos morte damnauit: rogauit Arioch, vt intraret ad Regem, & peteret Magis vnam noctem, & ín ea hanc differret interemptionem. Dicebat enim se sperare, fore vt cùm in ea Deum orâsset, somnium cognosceret. Et ille quidem hæc Regi quàm primùm renunciauit. Ille autem cupiens scire, quænam esset visio, & quænam esset eius significatio, iubet sustineri Magorum interemptionem, donèc sciret, quidnam dicturus esset Daniel, & quænam esset eius virtus. Hic ergò beatus cùm tota nocte cum cognatis ad se secessisset, tota nocte Deo supplicauit, vt Magos seruaret & Chaldæos, cum quibus ipse quoq; simul erat periturus, & liberaret ab ira Regis, aperiendo ei visionem, cuius Rex erat oblítus. Deus autem simul & misertus eorum, qui erant in periculo, & volens suum Prophetam reddere gloriosum, ei significat somniū, & aperuit coniecturam: & cùm protinùs Daniel hæc Azariæ & cæteris aperuisset, eos, qui vitę spem abiecerant, & in mortem suam defixerant cogitationem, immutat & reddit lætiores & animo alacriores.

Danieli diuinitùs reuelatur somniū Nabuchodonosor.

Cùm Deo autem cum eis egisset gratias, qui misertus fuerat eorum ætatis, & esset dies, accedit ad Arioch, & rogat, vt eum ducat ad Regem. Dixit enim, se ei velle somniū significare, quod ei accidit, vt nocte videret præterita. Ingressus verò, primùm se excusauit, nolens alijs Chaldæis videri sapientior: & quòd cùm nullus illorum potuisset inuenire somnium, ipse id esset dicturus. Non enim per experientiam, neque quòd sit subtilioris & solertioris ingenij, hoc accidit: sed nostrî, inquit, misertus Deus, qui veneramus in mortis periculum, mihi pro mea anima & eorum, qui sunt eiusdem gentis, precanti, & somnium aperuit & eius expositionem. Non minorem enim nostri doloris, quàm tuæ gloriæ curam gerebam, ô Rex, qui viros tam bonos & tam honestos, iniquè mori iusseras, cùm nihil petijsses, quod esset humanæ sapientiæ: sed hoc

ab eis exegisses, quod erat solius Dei opus. Tibi ergò ô Rex cogitanti, quis post te esset mundo imperaturus, volens Deus significare, tale ostendit somnium. Visus es tibi videre magnam statuam stantem, cuius caput quidem contigit esse aureum: humeros autem & brachia, argentea: ex ære verò, ventrem & femora: tibias & pedes, ferreos. Deindè lapidem vidisti abruptum à monte, incidere in statuam, & eam cõpræhendere ac conterere, & nullam eius partem relinquere integram: aurum autẽ & argentum & æs & ferrum vel puluere fieri subtilius: & statuam quidem vento spirante dispersam fuisse in aërem: lapidem verò adeò creuisse, vt videretur vniuersa terra ab eo fuisse repleta. Atque somnium quidem, quod ipse vidisti, fuit tale. Eius autem coniectura hoc modo se habet:

Aureum quidem caput, te significabat, & qui ante te fuerunt, Reges Babylonios. Duæ verò manus & humeri, à duobus Regibus dissoluendum esse vestrum principatum, à Persis, inquam, & Medis. Illorũ autem principatum destruet quidam alius ex occidente, ære indutus. Is est Alexander Macedo: & eum faciet alius cessare, viribus ferro similis. Superabit autem omninò propter ferri naturam. est enim is fortior auro, argento & ære. est verò id potentissimum Romanorum imperium. Significauit autem ei etiam de lapide, dicens: Lapis qui fuit scissus sine manibus, est Christus. Illud verò, Sine manibus, prædixit eum sine coitu esse nasciturum ex vtero à labe alieno. *Interpretatio somnij regij.*

Nabuchodonosor autem cùm hæc audiuisset, & hoc esse, quod ei apparuerat, somnium intellexisset, stupuit Danielis ingenij magnitudinem: & protinùs parua oĩa, & ipsum regnum, & imperij magnitudinem esse ducens, surgit è throno, & DEO paribus illum afficit honoribus. Prætereà verò ei quoquè sui dei imposita appellatione, eum totius regni effecit curatorem. Quinetiam eius cognatos, qui erant ei virtute pares, Azariam, inquam, & cæteros, creat principes Babylonis: quos paulò pòst contigit propter inuidiam incidere in periculum, cùm Regem offendissent hac de causa: Rex ille Babylonis, felici rerum successu, & infinitis diuitijs, & multitudine earum, quas *subiũxerat, gentium, in superbiam elatus & valdè inflatus, & propemodùm propter leuitatem se deum esse visione appræhendens, propemodùm se vel deos eo ipso die putabat posse fingere, & suarum manuum opera deos contendebat efficere. Hinc factum est, vt cùm auream construxisset statuam, sexaginta quidem cubitorum altitudine, sex autem latitudine, eam statuerit in medio campo Babylonis, qui vocatur Deera. Et cùm esset eam consecraturus, ex tota terra, cui imperabat, conuocauit primos satrapas. Dederat verò eis quoquè signum, vt non tam temerè, nec absque aliqua ratione ei honorem tribuerent: sed tanquàm signo dato accedẽtes, cum magno metu adorarent. Fuit autem tale signum: Quandò, inquit, audierint tubam, hoc magna voce significantem, tunc oporret, inquit, procidentes adorare statuam: eos verò, qui hoc non fecerint, continuò inijci in fornacem ignis ardentis. Vt enim esset ei maius & clarius certamen pro statua, iubet fornacem ex diametro distantem, pice, sarmentis, naphtha & stuppa accendi è regione statuæ: vt si quis conuinceretur iussui Regis non assentiens, in fornacem statìm conijceretur. *Maximis honoribus à rege afficiť Daniel.* **subiugõ. rat, aut * subiecerat* *Dan. 3.* *Aurea statua Nabuchodonosoris.*

Cùm omnes ergò, vt iussi fuerant, iam resonante tuba adorarent statuam, hi tres soli recusârunt hoc facere, vt sacra docent eloquia: vt qui patrias leges transgredi minimè sustinerent, & Deum dedecore afficere, & simulacro offerre adorationem. Hinc factum est, vt apud iniquum Regem accusarentur. Accedentes autem, qui eos accusabant, Rex, dixerunt, ij, quibus à te datum est imperium regionis, Sidrach, inquam, hic, Misac, & Abdenago, neque omninò sustinent adorare imaginem, neque tuis iussis obediunt. Hæc cùm illi dixissent, ij statìm producti sunt ante tribunal regium. Quid ergò deincèps est consecutum? Ille quidem rogauit, an vera essent, & nollent auream statuam adorare cum alijs. Dicebat enim se non credere hęc esse vera. Illi verò magno & excelso animo dixerunt, se nullum alium habere, nisi solum Deum in cælis: qui nos potest, ô Rex, eripere ex hac fornace ardente, & ex tuis manibus. Certò enim scias, quòd nos deos tuos non colemus, & auream, quam posuisti, statuam non adorabimus. *Triũ puerorum magna animi virt.*

His tyrannus non minùs ira accensus, quàm fornax ardens, iubet iratus viros robustos, Azariam cum cæteris, vinctos cum vestibus & tibialibus, ità vt erant, in for-

Mittũtur in fornacem. nacem iniicere. Et illi quidem statim in ignem iniecti, diuina prouidentia conseruantur illęsi, & admirabiliter ac contra opinionem manifestum effugiũt periculum. Non enim eos omninò ignis attigit, neque eos vlla affecit molestia. Sed cùm vnà cum eis descendisset & Angelus, statim quidem à circumpositis relaxantur vinculis: aura autem rore adspergens, eis euasit ignis, & tanquàm in thalamo in media flamma stantes, laudabant Deum vniuersorum: Benedictus es, dicentes, Domine Deus patrum nostrorum, & laudabile & gloriosum est nomen tuum in secula: & quę deinceps sequuntur in cantico. Eos verò, qui ipsos accusabant, Chaldæos, & multos alios ex Assyrijs, ignis excurrens perdidit & interemit. Sic gloria & honore coronare nouit Deus eos, qui reuerà nomen illius glorificant. Sic fide dignus est, qui promisit, quòd etiamsi per ignem venias, non combuiréris, neque ardebis. Atque hęc quidem sic habuerunt, & tres pueri degebant in fornace, laudantes Deum vniuersorum.

Dan 3.

Esa. 43.

Rex autem rem admiratus, statim quidem surgit è throno: dubitabat autem, quomodò tres ab eo coniecti in fornacem, nunc cernantur quatuor, qui nihil omninò graue aut molestum sensêre. Adspectus verò quarti est similis filio Dei. & statim accedens ad ostium fornacis, Sidrach, inquit, & Misac, & Abdenago, serui Dei altissimi, exite & venite. Illi autem salui egressi sunt & intacti, cùm ne in vnum quidem pilum dominatum obtinuisset ignis.

Nihil læsi sunt ab igne.

Hæc cùm vidisset Rex, miraculi vel potiùs miraculorum summam stupens magnitudinem, nempe quòd & tali igne fuerint superiores, & quòd non solùm superiores, sed nec eorum quidem pilus, res, quæ facilimè flaccescit & marcescit, tãta flamma effluxerit: & prætereà, quòd cùm essent vincti, continuò fuêre soluti: & quòd cùm adhuc essent in fornace, auditi sunt canentes: quod quidem ijs, qui sunt in flamma, ipsa statim oris apertione mortem solet afferre protinùs: & quòd ille ignis, qui in eis proprię est oblitus naturæ, in Chaldæis, qui erant circa fornacem, fuit verus & perfectus ignis, & nec in loco quidem manens, sed egrediens & saliens, & eos, qui digni erant, comburens facilimè. Postquàm ille vidit hæc omnia, statim humi cecidit, &, Benedictus es Domine, magna voce clamauit, Deus Sidrach, Misac & Abdenago: qui misit Angelum suum, & liberauit sanctos suos pueros ab igne, & à malis conseruauit illæsos. Deindè etiam edit decretum: Quicunque, dicens, non adorabit Deum Sidrach, Misac & Abdenago, interibit, & illius bona omnia prædæ erunt. Ipsos autem beatos pueros maiori, quàm priùs, honore afficiens, iussit Iudęis captiuis pręesse.

Aliud regis somnium. Dan. 4. Non multum intercessit temporis, & rursùs alia visio Regi apparet in somnis. Videbatur sibi videre arborem magnam & admirabilem, quæ radices quidem egerat in terra: creuit autem & valdè fortis euasit, & altitudo eius cælum attingebat, & speciosis erat comata folijs, & plena erat multo fructu: omnes verò bestiæ agri & volucres in ea habitabant. Deindè vox quoquè quædam repentè ex alto extitit, quæ iubebat arborem excindere, solùm autem dimitti germen radicis. Fuit itaque excisa, & eius folia repentè effluxerunt: & quæ erant in ea, omnes animantes & volucres, citò recesserunt. Atque fuit quidem hoc somnium. Rex autem è somno excitatus, Magis rursùs vocatis narrat id, quod visum fuerat: & simul rogauit, vt dicerent quidnam significaret. Atq; aliorum quidem nullus potuit statim inuenire significationẽ, & aperire Regi quidnam esset futurum: Daniel verò solus hoc coniecit: & euénit, sicut is prædixerat. Dixit enim: Tu es arbor quam vidisti ô Rex. Non multò pòst autem excides ab imperio, hoc enim significabat sectio. Deindè etiã vitã ages simul cum feris, & fœno pascéris sicut bos: cumq; sic septem annis vixeris in solitudine, imperiũ rursùs accipies. hoc enim sibi vult vox illa, Sed germen radicum dimittite. Proptereà ô Rex, tibi meum placeat consilium, & iniquitates tuas eleemosynis redime, & peccata tua in miserationibus pauperum: & fortasse in tuis delictis exercebitur lenitas & patientia.

Daniel id interpretat.

Optimum Danielis cõsilium.

Atque hæc quidem posteà euenerunt, & finem acceperunt, sicut dixerat Daniel. Cùm enim dictos septem annos versatus esset Rex in solitudine, neque vllus esset ausus regnum aggredi, Deum precatus, vt suum regnum reciperet, cum successione potentiæ excelsam rursùs mentem induens, in regnum reuertitur: & cùm regnâsset quadraginta tres annos, excedit è vita: vir in rebus gerendis acer & vehemens, & eorum, qui ipsum pręcesserunt, Regum longè felicissimus. Post decessum autem Nabucho-

chodonosoris, eius filius regnum suscipit: qui statìm Iechoniam Regem Hierosolymorum, quem pater Nabuchodonosor captiuum duxerat Hierosolymis, soluens è vinculis, habuit inter amicos maximè necessarios: ei donans multa munera, & honore afficiens inter eos, qui erant in regno Babyloniorum. Nihil enim boni Iechoniæ omninò ostenderat pater Nabuchodonosor: sed eum in vinculis tenebat & affligebat, etsi Iechonias fecerat rem humanissimam, & dignam multis laudibus, vt qui seipsum tradiderat cum vxoribus & liberis, & toto genere manibus Babyloniorum, nè vrbs ab hostibus capta euerteretur: vt hæc leges apud Iosephum narrantem singulatìm. Cùm autem is quoquè è vita decessisset, postquàm regnâsset octodecim annos, eius filius ei succedit in imperio: quod cùm tenuisset quadraginta annos, è vita excedit. Deindè Balsasar quoquè eius nepos fit hęres imperij. Non multum intercessit temporis, & Cyrus Rex Persarum, & Darius Medorum, expeditionem suscipiunt aduersùs Babylonem. Cæterùm cùm regnum accepisset Balsasar, & accidit nouum quiddam & prodigiosum.

4. Reg. 25.
4. Reg. 24.

Accumbebat ille, cœnans in magna domo, & facta ad conuiuia regalia, cum suis concubinis & amicis. Ipse autem, cùm sic ei visum esset, præ magna arrogantia iubet è suo templo afferri vasa Dei, quæ Nabuchodonosor eius auus cùm rapuisset Hierosolymis, ijs nequaquàm vsus fuerat, sed in suo templo piè deposuerat. Hic verò inconsiderata & à ratione aliena inductus audacia, eis vtebatur: & dum biberet & maledicam linguam moueret aduersùs excelsum, ex pariete videt manum procedentem, & in muro syllabas inscribentem. Conturbatus verò à visione, Magos simul & Chaldęos, & quotquot erant Babylone eius generis, qui poterant signa & futura conijcere, statìm conuocauit, ex illis volens discere ea, quæ scripta fuerant. Dicentibus autem Magis, se eorum nihil intelligere, Rex valdè anxius, & magno animi dolore oppressus, propter hanc rem inopinatam & valdè admirabilem, publico prę conio breui edixit per totam regionem, se ei, qui has literas & quidnam significarēt, esset declaraturus, pollicens esse daturum torquem aureum, & vestem gestandam purpuream, sicut solent ferre Reges Chaldæorum, & prętereà tertiam partem sui imperij. Cùm hoc publico præconio sic fuisset promulgatum, adhuc quidem magìs concurrebant Magi, & contendebant inuenire, quid sibi vellent literæ. Nihilominùs autem stabant dubitantes.

Dan. 5. Balsasar dū abutit sacris vasis, diuinitùs punitur.

Intereà Regem angore animi plenum videns eius auia, cœpit repetere, & de Daniele Propheta ei significare, quæ illius auo, Nabuchodonosori, inquam, propter ea, quæ viderat arcana, ei exposuerat. Est quidam, dicens, qui fuit ductus huc è Iudæa captiuus, nomine Daniel, vir egregius ad inuenienda arcana, & quæ sunt soli Deo cognita: qui Regi Nabuchodonosori, cùm nullus alius posset dicere de ijs, quæ quærebat, omnia pulchrè significauit, & edidit in lucem ea, quæ quærebantur. Si eum ergò accersiueris, id quod scire cupis, mox inuenies. Ille verò eum celerrimè accersijt: & cùm dixisset, quę de ipso & de eius audiebat sapientia, & quòd diuinus sit cum eo spiritus, & sit ad inueniendum solus vel maximè idoneus ea, quæ non veniunt alijs in mentem, rogabat vt ei diceret, & solueret ea, quæ scripta fuerāt: etiamsi sit, inquit, iniucundum & asperum quod à Deo significatur. Hoc ergò si feceris, dabo tibi purpuram, qua te induas: & torquem aureum, quem collo tuo imponas, & tertiam partem mei imperij, futuram præmium & honorem tuæ sapientiæ: vt ex ipsis euadas lōgè clarissimus, & ab omnibus suspiciendus.

Daniel autem rogabat quidem, vt sibi sua haberet munera: virum enim sapientem & diuinum non esse capiendum muneribus: se verò gratìs velle iuuare eos, qui opùs habeant.

Daniel regis munera respuens, ei explicat scripturam.

Declarat autem ei ea, quę scripta fuerant, nempe vitæ exitum: quòd nec ijs quidem, quæ auus eius Nabuchodonosor passus erat, supplicijs propter suas in DEVM contumelias, ipse didicerat esse pium, & vltra modum humanæ naturæ non sumere spiritus: sed quòd etiam cùm Nabuchodonosor mutatus esset in vitam ferinam propter ea, quæ impiè gesserat, & post multas preces & supplicationes misericordiam esset consecutus, & redijsset ad vitam humanam & ipsum regnum: & proptereà Deum, vt qui omnem haberet potentiam, & hominum curam gereret, vsque ad mortem laudaret, ipse eorum est oblitus: & Deum quidem multis insectatus est maledictis,

vasis autem eius vt sibi ministraretur, effecit simul cum pellicibus. Hæc ergò videntem Deum ei esse iratum, & per ea, quę scripta sunt, ei præsignificare, qualis sit futurus vitæ exitus. Significabant autem hæ literæ, Manel Thecel Phares. hoc verò dicebat lingua Latina significare: Tempus vitæ tuæ numerauit Deus, & in libra appendit: & ablatum regnum tuum diuidet Medis & Persis.

Cùm Regi sic dixisset Daniel, quęnam significarent hæ in muro literæ, Balsasar quidem angore & animi dolore fuit oppressus propter aspera illa & tristia, quę ei significabantur. Neque tamen ei tanquàm Prophetæ malorum, non dat ea munera, quæ fuerat pollicitus, sed prębuit omnia: quam minatus quidem erat regni euersionem, definitæ esse necessitatis, sed non eius, qui prædixit, esse reputans: ea autem, quę promissa fuerant, implere, boni esse viri iudicans, iustique & veri. Præterfluxit breue spatium temporis, & captus fuit ipse & ciuitas, sicut prędictum fuerat à Daniele, cùm Rex Persarum in ipsum duxisset exercitum. Sed Balsasar quidem sic è vita excedit. Darius verò, qui Babyloniorum dissoluit principatum, qui erat etiam filius Astyagis, regni sexagesimum secundum annum transegerat, quandò cepit Babylonem. Qui etiam admirabilem hunc Prophetam secùm accipiens, tanquàm rem aliquam magnam & preciosissimam, duxit in Mediam, magnum suum in eum studium ostendens & obseruantiam.

Darius cepit Babylonem.

Daniel ergò cùm esset in tanto honore & existimatione apud Darium, & ipse eius sermones acciperet, vt qui haberent aliquid diuinum, in eum quoquè excitata est inuidia ab ijs, qui primas partes ferebant in Media. Ei enim inuidebant Satrapæ, videntes eum esse in maiori existimatione, & esse maius in eum Regis studium, & haberi in maiori apud eum honore.

Dan. 6.

Inuidēt satrapę Danieli.

Quærentes autem calumniæ occasionem & accusationis, minimè inueniebant. nullam enim eis prębebat causam. nam neque à pecunijs vinci poterat, & omnem quęstum despiciebat. Hinc factum est, vt cùm nihil possent inuenire, quòd de eo dicentes apud Regem, de eius honore possent aliquid detrahere, alium modum quærerent, quo eum depellerent à Regis beneuolentia. Videntes ergò Danielem ter in die precantem, arbitrati sunt se inuenisse occasionem, per quam sint ei allaturi exitium: & accedentes ad Darium, ei renunciant, visum esse omnibus eius Satrapis & principibus, vt nullus ex omnibus spatio triginta dierum vllam omninò petat petitionem, neque à Deo, neque ab homine, nisi ab ipso Rege. Qui hanc autem legem fuerit transgressus, in lacum leonum inijciatur.

Rex verò non intelligens eorum malignitatem, nec suspicans eos hæc esse machinatos aduersùs Danielem, cessit eorum sermonibus. Et alij quidem omnes cauentes, nè transgrederentur ea, quæ eis imperata fuerant, quiescebant: Daniel autem hoc minimè curabat: sed sicut ei mos erat, stans orabat. Hinc cùm eum obseruâssent Satrapæ, & apparuisset ea, quam in ipsum studebant accipere, occasio, statim venerunt ad Regem, & accusârunt Danielem, vt qui solus transgrederetur ea, quæ fuerant imperata. Nam cùm nullus, aiebant, alius auderet deos orare, Daniel hoc non vult facere: & simul tanquàm legis transgressorem, volebant eum ex lege iaci in lacum leonum.

Confidens autem Darius, fore vt Deus eum eriperet, & à feris nihil graue pateretur, iussit eum alacri animo ferre quod acciderat: & in lacum iniecto Daniele, cùm obsignâsset Rex lapidem, qui erat situs in aditu loco ostij, recessit, totam noctem insomnis transigens, vt qui premeretur cura de Daniele.

Daniel mittitur in lacū leonum.

Cùm autem postquàm dies esset, surrexisset, venit ad lacum: & cùm saluum inuenisset signaculum, quo reliquerat obsignatum lapidem, aperiens, nominatim vocauit Danielem, & rogauit, an adhuc esset saluus. Cùm ille verò infernè audijsset, & dixisset se nihil molestum esse passum, iussit eum extrahi è lacu. Cùm vidissent autem inimici Danielem nihil mali fuisse passum, Non fuit, dicebant, iste conseruatus propter Deum & propter eius prouidentiam, sed quòd leones essent cibo satiati. Hoc illi quidem dicebant, victi ab inuidia. Rex verò odio habens eorum improbitatem, iubet quidem multas carnes obijci leonibus: cùm ij autem fuissent satiati, eos in lacum inijci, qui odio habebant Danielem: vt sciret, an propter satietatem eos non tangerent leones.

Manet illęsus.

Pla-

Planum verò factum est Dario, fuisse diuinam manum, quæ seruauit Danielem, cùm iniecti fuissent Satrapæ. Nulli enim eorum omninò pepercerunt: sed eos omnes vnguibus & dentibus protinùs discerpserunt & deuorauerunt, perindè acsi fame laborarent & alimento egerent. Cùm ij ergò interijssent, qui Danieli parauerant insidias, Rex Darius seipsum ostendens virum prudentem & parentem veritati, rebusque apertis & contra quas nihil dici poterat, misit per totam regionem, laudans D E V M, quem adorat Daniel: & eum solum dicebat esse verum, & qui in omnes obtinet dominatum. Habebat autem Danielem in maiori honore, quàm vllum alium, ostendens eum esse primum ex amicis. Simul verò cum eo erant etiam cognati: Azarias, inquam, cum cæteris, in quos & par erat studium Regis, & in pari eos honore habebat.

Aemulos eius leones deuorant.

Cùm is autem esset insignis & splendidus, extruxit in Medicis Ecbatanis, turrim pulcherrimum quoddam ędificium & factum admirabiliter, quæ in hodiernum vsq; diem conseruatur: ijs autem, qui vident, videtur nupèr fuisse constructa, atque adeò eoipso die, quo illam adspicit vnusquisque. Tam recens eius pulchritudo, & quæ minimè consenuit tanto tempore, cernitur.

Turris elegantissima in Ecbatanis à Daniele constructa.

Sepeliuntur verò in hac turre Reges Medorum & Persarum: & is cui ea est commissa, est Iudæus sacerdos. hæc ab Iosepho Iudęo ad verbum conscripta sunt. Quoniam autem non solùm fuit admirabilis in soluendis aliorum somnijs, sed longè admirabilior in ijs, quæ ille ipse vidit, operæprecium est hîc quoquè eorum meminisse, & ostendere, quàm esset eius mens pura & Deo digna.

A magno hoc propheta, cùm adhuc degeret Baltasar in terra Chaldęorum, visi sunt quatuor venti cæli in mare irruere, & quatuor magnæ bestiæ ex eo ascendere, quę significabant quatuor magna regna. Quarum vna quidem visa fuit tanquàm leæna, & eius pennæ tanquàm aquilæ. ea significabat regnum Chaldęorum. Vrsa autem secunda, quæ in ore tria habebat latera: cui vox quoquè audiebatur, dicens: Surge, comede carnes multas. ea significabat regnum Medorum & Persarum. Et tertia, Pardus: quæ etiam ostendebatur habens quatuor pennas volucris supra ipsam: & in ea quoquè bestia cernebantur quatuor capita. Regnum Græcorum per eam significabatur. Quorum potentissimos Reges vidit posteà in forma arietis & hirci. Darium quidem tanquàm arietem, in omnibus terræ partibus cornu petentem: Alexandrum verò tanquàm hircum in eum insurgentem, & viribus ac impetu conculcantem & prosternentem. Quartam autem bestiam vidit terribilem & stupendam, & mirandum in modum fortem: cuius ferrei quidem dentes, vngues autem ænei. Ea verò superabat omnes, quæ ipsam præcesserant, viribus & audacia: exedebatque & comminuebat, & reliquas conculcabat pedibus. per hæc docens manum Romanorum, quæ iandiù tenet imperium. In cuius capite animaduerti, inquit Propheta, decem cornua: & aliud quoquè paruum, quod inter ea nascebatur, & tria ex prioribus euellebat radicitùs. Iam enim in ipso fine Romani imperij, quod secatur in multos principatus, dicit quidem fore, vt decem Reges simul exurgant. hoc enim significabat visio decem cornuum: tria autem ex his regnis à paruo illo cornu dissolui, quod cernebat habere oculos hominis, & os magniloquum, & superaturum esse vitium omnium vitiorum, quæ fuêre à seculo. quæ quidem apertè significant Antichristum.

Visio Danielis. Dan. 7.

Cùm sic ergò in visione valdè fuisset admirabilis Propheta, vidit etiam quosdam thronos intelligentes positos & supramundanos: & Deum gloriæ, tanquàm antiquum dierum, præsidentem: qui eò, quod sit ante secula, sic videnti voluërit videri: cuius etiam indumentum erat album, sicut nix: & capillus eius cernebatur tanquàm lana pura. Nihil enim obscurum, nihil triste, nihil sordidum apud veram & magnam & primam lucem. Quinetiam thronum quoquè eius dicit apparuisse, tanquàm flammam ignis, & rotas ignem emittentes, & fluuium ignis ante eum fluentem, & horrenda omnia & terribilia, & admirabilia omnia, & quæ Deum decebant. Mille enim millia, inquit, & deciès mille millia ei assistentes, piè admodùm ministrabant. Deindè cum nubibus tanquàm filium hominis, filium D E I dixit se vidisse venientem, & eum ad patrem vsque euntem, & tanquàm ab eo dilectum, cum eo honorificè sedentem, & ei vniuersam potestatem & regnum omnium dari & honorem. Quinetiam libros ei

Ibidem.

Antichristus postquam mouit bellum Sanctis, mittitur in tartarum.

esse apertos, & occulta ei esse manifesta, & omnia adstare nuda & detecta: & aliorum quidem aboleri potestatem & imperium: illam autem pessimam bestiam & improbitate incomparabilem, quæ mouit bellum aduersùs sanctos, & os habuit, quod magna & superba loquebatur, deletam & transmissam ad ignis conflagrationem, qui nunquàm extinguitur. Deindè verò maiestatem & vniuersorum regnum datum sanctis in æternum.

Dan. 8.

Neque verò hæc solùm (ô beatam visionem) vidit Daniel: sed orans quoquè postea, & verbis confessionis placans eum, qui est summè bonus: Eram, inquit, deincèps Susis, quæ est metropolis Persidis, & postquàm egressus sum in campum cum familiaribus, eccè factus est magnus terræmotus: & fugientibus ijs, qui mecùm erant, relictus sum solus.

Et eccè quidam stans me tetigit, & fecit surgere: & quæ ciuibus erant euentura post multas generationes, mysticè enarrauit. Is autem erat magnus ille & primus cęlestium potestatum Gabriel. Qui etiam sibi, cùm surrexisset, significauit fuisse magnum ostensum arietem, cui multa quidem enata erant cornua: habebat autem vnum altius. Et hæc quidem cùm adspexisset, ait se vidisse in occidente hircum, qui indè ferebatur p aërem: confligentem verò cum ariete, & bis cornu petentem, ipsum humì prostrauisse & cùculcâsse. Deindè vidisse hircum, cui magnum cornu nascebatur in fronte: quo fracto, germinâsse quatuor, versa ad singulos ven tos. Ex ipsis autem exortum esse aliud quoquè breuius: quod is qui ostendebat, dicebat forè vt cresceret, & eius gentem bello inuaderet, & ciuitatem vi caperet, & quæcunque sunt legis, tolleret: idque diebus mille ducentis & nonagintasex. Hæc quidem se vidisse in campo, qui est Susis, scripsit Daniel: Deum autem eorum, quæ adspexerat, visionem dicebat sic sibi declarâsse.

Nam arietem quidem dicebat significare regna Medorum & Persarum: cornua autem eos, qui erant regnaturi. Ipsum verò cornu vltimum, significat ipsum vltimum Regem. Dicebat enim fore, vt is præstaret cæteris, & diuitijs & gloria & alio splendore. Hircum autem, significare futurum ex Gręcis Regem quendam, qui bis cum Persa confligens, eum pugna vinceret, & vniuersum assumeret principatum: significari verò à magno cornu, quòd est in fronte hirci, primum Regem. Deindè etiam ortum quatuor Regũ, cùm ille excessisset: vniuscuiusq; aũt eorum conuersione ad quatuor climata terræ, describi successores post mortem primi Regis, & significari factam ab eis diuisionem. Futurum autem alium quoquè quendam ex ijs Regem, vultu quidem impudentem: idoneum verò ad intelligenda problemata: qui & dolo multos interimet, & stabit ad interitum multorum: bellabit autem aduersùs gentem, & eorum leges fortiter dissoluet: quinetiam templum quoquè spoliabit, & delebit rempublicam, & prohibebit tres annos fieri sacrificia. Hęc quoquè sic facta sunt, & ad effectum peruenerunt, Antiocho videlicet regnante, qui fuit cognominatus Epiphanes.

Epicureorũ stultus error.

Prædixit autem ipsa Daniel multis antè generationibus, cùm Deus ei ea ostendisset, & vt scriberet effecisset: vt & qui ea legunt, & considerant ea, quæ eueniunt, & Danielem admirentur propter honorem, quo fuit dignus à Deo iudicatus: & inueniãt Epicureos hâc in re valdè errare, qui & prouidentiam è vita expellunt, & Deum non cessent rerum humanarum curam gerere: neque à beata essentia, & in quam non cadit interitus, ad hoc vt vniuersa permaneant gubernari omnia, carentia auriga & curatore.

Mundum autem vniuersum dicunt sua sponte ferri: sic malè sentientes & dicentes apertè stolidi, & nescientes, quòd ne nauis quidem in portu seruari potuerit, defecta gubernatore & nautis.

Sed quis in rebus honestis fuerit adeò socors & ignauus, aut auditores tantæ damnârit negligentiæ & somnolentiæ, vt non aliorum etiam meminerit Prophetæ huius admirabilis, quę & possunt afficere admiratione, & magnam afferre vtilitatem animis auditorum?

Bel simulacrum Babyloniorum. Dan. 14.

Erat enim tunc apud Babylonios simulacrum, quod in magno habebatur honore. Ei nomen erat Bel: cui etiam tanquàm deo constructum erat templum & ara, eique sup-

suppeditati fuerant largi sumptus: & circa illum erat frequens turba sacerdotum. Sumptus verò specie quidem ac prætextu suppeditabantur idolo: reuerà autem ab eius sacerdotibus latenter consumebãtur. Id ipse quoquè Rex colebat. is erat Cyrus, qui Dario successerat. Qui etiam, similiter atquè Darius, honorem conseruans in Danielem, eum habebat conuictorem & gloriosissimum omnium suorum amicorum. Hinc etiam factum est, vt ei suaderet, vt Bel coleret tanquàm deum viuentem. An non vides, inquir, quòd similæ quidem artabas duodecim quotidiè, oues autem non pauciores quàm quadraginta comedat: vini verò sex totas ebibit metretas. Est hoc error manifestus & apertè deceptio, ait Dei Propheta. Nam quod intùs quidem, est lutum, æs autem extrinsecùs, neque potest esse, neque bibere. Irascitur hæc audiens Cyrus: & statìm vocat sacerdotes, minaturque mortem, nisì Bel comedentem ostenderint. Illi verò, Mensæ cibos, aiunt, appone: nos autem egrediemur: & clauibus ac signaculis obserata ianua, redi die sequenti: & nisì omnia consumpta inueneris, nos digni erimus supplicio: Sin minùs, Daniel, qui & de nobis, & de ipso deo est mentitus. Atque Cyrus quidem statìm, sicut dixerant, cibos apposuit: Daniel autem, eis imprudentibus, cinere templi solum conspersit: & cùm sic ambo clausissent & obsignâssent, recesserunt. Sequenti verò die accedentes, vident vestigia mulierum & virorum & puerorum in cinere. Qui etiam capti, ostendunt occultos aditus, per quos nupèr ingredientes, consumebant ea, quæ apponebantur. Hæc cùm Rex vidisset, ira simul repletur & pudore: & vlciscens sacerdotes propter eam, quæ ad hoc vsque tempus latebat, fraudem, eos omnes interimit: Templum autem & Bel præbuit euertendum Danieli. Fallacia sacerdotum Babyloniorum.

Cùm Daniel Babylonijs hoc præclarum primùm ostendisset factum, quod nullo eorum, quæ propter intelligentiam & ingenij acumen in admiratione habentur, est inferius, deindè etiam secundum adijcit. Nõ solùm enim isti nullo planè sensu prędìti, nullo sensu præditum Bel colebant: sed etiam magnum quendam draconem, qui in domo quadam delitescebat, tanquàm deum colebant. Hoc opus est eius, qui intelligentia percipitur draconis, abducere quidem à Deo vniuersorum: persuadere autem, vt adhæreant bestiæ nequissimæ. Tentatur ergò in hoc quoq; Daniel à Cyro: & iubebat, vt eum adoraret tanquàm verè comedentem & bibentem & viuentem deum. Non potes enim, aiebat, dicere hunc non esse deum viuentem. Ille autem, Dominum, inquit, meum adorabo. Is enim est solus verè viuens, per quem viuimus & mouemur & sumus. Hic verò serpens est draco venenatus & malus, qui scit quidem nocere, nemini autem potest prodesse. Quòd si velis scire eum etiam esse mortalem, & in quem natura cadit interitus, non autem deũ, permitte ô Rex, & ego eum occidam sine gladio & virga. Cùm verò ei Rex in hoc annuisset, & picem simul & adipẽ & pilos coxisset hic vir admirabilis, & deindè etiam offas fecisset, demisit in os draconis. Ille autem cùm comedisset, confestìm rumpitur. Babylonij colunt draconem. Act. 17. Draconem interficit Daniel.

Hæc cùm grauiter tulissent, quicunq; ex Babylonijs erant superstitiosi & falsæ religioni dediti, ad Regem accesserunt & petiêrunt Danielem. erant enim reuerà instigati à dracone, qui non cadit sub adspectum, & aduersùs Prophetam magnum furorem conceperant, & iam parturiebant. Accedũt ergò ad Regem, dicentes: Trade nobis Danielem. Sin minùs, te occidemus. iam enim nobis ex tuis factis euasit manifestum, te quoquè ipsum eadem sentire, quæ Iudæi. Eum itaq; tradit Rex in manus eorum, non lubens alioquì nec volens, tradit tamen. Illi verò cùm eum accepissent, rursùs demittunt in lacum leonum. Ij erant septem numero, quibus & duo corpora & duæ oues singulis diebus erant deputatę ad eorum alimentum. Sex autem totis diebus, quibus iustus fuit cum eis inclusus, relicti sunt omninò ieiuni & omnis alimenti expertes: vt fame quidem oppressi, & omni alio nutrimento carentes, etiamsi Propheta haberet aliquam virtutem, quæ eorum arceret impetum, at fame certè impulsi violentiùs, maxillas celeriter in eum immitterent ac discerperẽt: Quid ergò Dominus? Tradítne feris animam, quæ eum confitetur? aut seruat quidem ex ore leonum, relinquit autem eum fame moriturum? aut alimentum quidem præbet ad esum, sed per alienigenam aliquem & incircuncisum? Multum abest: sed vt per omnia omnipotẽtes eius vires & ineffabilis misericordia fieret manifesta, diuina quidẽ manu obstruuntur ora leonũ, vel potiùs ipsi seipsos comprimũt ac contrahũt, Iterũ Daniel obijcitur leonibus.

angulos subeuntes, & nec sacrum corpus omninò audentes attingere: sed tanquàm quidam satellites beneuoli ac fideles, suum Regẽ custodientes, & quos nec famis quidem meminisse sinebat, qui eos vrgebat, metus.

Erat autem alius quidam Propheta in Iudæa. Is erat sacer Habacuc, quem scio satis omnibus esse notum. Is ergò, cùm panem in disco comminuisset & ius ei immisisset, abibat vt ferret ad messores. erat enim tempus æstatis. Angelus autem Domini ei apparuit, & iussit eum id ferre Babylonem ad Danielem. Cùm is verò ignorantiam, & esse maximum quod intercedit spatium, & quàm difficile esset imperatum, adduceret, protinùs Angelus comam capitis appræhendit, & momẽto temporis impetu ducentis spiritûs expansus stetit super lacum: & appellauit Dei vinctum, & dixit: Accipe hãc cœnam, quam Deus ad te misit, tuî magnam curam gerens. Hæc Habacuc. Magnus autẽ Daniel in contritione spiritûs & humilitate animæ, Meminit verò meî Deus, respondit. Fidelis vox est reuerà famuli, quomodò bonus quoquè Dominus eius curã gerit. Deindè, cùm accepisset, comédit: ipse autem Habacuc, cùm eadem rursùs virtute illud immensum transuolâsset spatium, (ô celeritatem, ô diuinã pernicitatem) momento temporis ità suo fuit loco restitutus, vt nondùm præterijsset hora prãdij messoribus. Atque hoc quidem cùm sit planè solius Dei opus & eius immensæ potentiæ, maius ex se habet miraculum, quàm vt id possit assequi sermo vel cogitatio. Atq; sex quidem dies sic transiêrunt, Danielem in lacu conseruantes. Cyrus autem septimo die abijt, vt amicum iam lugeret mortuum. Cùm verò despexisset, & vidisset ipsum sedentem in lacu illęsum, magna voce laudauit Deum rerum admirabilium, & magìs quàm priùs Darius: & illum quidẽ illinc quamprimùm extraxit: eos autem, qui ei temerè inuidebant, continuò demisit deuorandos à leonibus. Sic etiam in gentibus cognoscitur Deus iudicia faciens, vt in operibus manuũ ipsorum compræhendantur peccatores, prouidens modo ineffabili. Fuit ergò postea Daniel & Regis conuictor, honoremque & gloriam apud ipsum est consecutus supra omnes eius amicos.

Angelus Habacuc repentè perducit Babylonem, cibũ Danieli afferentem.

Psal. 9.

Sed rursùs admirabilis Daniel consueta faciens, & perseuerans in ab initio cœpta abstinentia, rursùs talibus dignus est habitus contemplationibus. Fui enim, inquit ille, tres dierum hebdomadas ieiunans. panem enim desideriorum non comédi, & caro & vinum non intrauit in os meum: & vnguento non fui vnctus, donèc impleti essent dies trium hebdomadum. & vicesimo & quarto die primi mensis, ego sedebam prope magnum fluuium Chobar: & sustuli oculos meos, & vidi. Et eccè vir indutus sacra stola, & lumbus eius accinctus auro Hophatz: & corpus eius tanquàm Tharsis, & vultus eius tanquàm adspectus fulguris: & oculi eius tanquàm lampades ignis, & brachia eius & tibiæ tanquàm adspectus æris resplendentis, & vox verborum eius tanquàm vox turbæ. Hæc vidi, & virtus mea defecit à me, & gloria mea conuersa fuit in interitum: & continuò cado in terram, & eccè manus me tangens, & erexit me super genua mea: & attende, inquit, ad me Daniel, vir desideriorum, & sta in statione mea: Quoniam nunc ego missus sum ad te: Quoniam à primo die, quo dedisti cor tuum, vt humiliareris coram DOMINO DEO tuo, ego véni ad te: & Princeps Persarum stetit contra me viginti & vnum diem. Et nunc esto vir fortis & robustus, quoniam ego sum tecùm. Hic multa quidem futura, qui apparuit angelus, Prophetæ mysticè enunciat, de regno Persarum & eius euersione: & ad quos erat deuenturum. Deindè etiam de Regina Austri, quæ quidem posteà finem acceperunt, & scripta sunt in libris, qui vocantur Machabæorum.

Dan. 10.

Non ex his autem solis, sed etiam ex alijs, Daniel apparuit magnus in contemplatione & admirãdus intelligẽtia. Et vt alia omittamus, quod de Susanna factum est iudicium, quod diù antè fecit, cùm esset adhuc iuuenis, quidnam reliquit intelligentię, quo id possit superare? Quæ quidem cùm fuisset marito fidelis, morte autem esset damnata ex iniquissima calumnia eorũ, qui illã impudicis adspexerant oculis, & erat similia passura ijs, quæ Ioseph passus est, qui illum tunc eripuit, is eam quoq; admirabiliter seruat per Danielem: qui sapiente iudicio seniorum conuicit malignitatem, & eos magìs morte dignos ostendit, & vt mortem paterentur effecit.

Dan. 13.

Gen. 39.

Cùm tanta esset intelligentia, tanta gratia & tam magnis dignus est habitus contemplationibus: cumque ipsa Dei arcana, & duplicis verbi aduentûs mysteria spiritu esset contemplatus: quinetiam quæcunque sunt alijs pluris facienda, & quæcunque sunt

sunt euētura in fine seculi, & eam, quæ tunc erit, afflictionē; & hominum ex terræ aggere resurrectionem, & sanctorum gloriam, & impiorū ignominiam, quæ nunquàm desinit, & Dei profunda, quantùm potest is, qui est carne indutus, per ipsa scrutantem spiritum cognouisset, deindè vinculo solutus, terra terræ lubenter tradita, ad Deum, quem desiderabat, vir desideriorum abijt, cum his tribus & amicis pueris & Prophetis perpetuò conuersans, & necà nobis quidē, q ad defendendum & adiuuandum attinet, abscedens: Ad gloriam Patris & Filij & Spiritûs sancti, supernaturalis & diuinæ Trinitatis: Quam decet honor & adoratio in secula seculorum, Amen.

Legas acute lector aliquãto superiùs (si tuus codex aliter habeat) in margine paginę 289. vers. 8. sot. a subiugã.

PETRI DAMIANI SERMO DE SANCTA MARIA MAGDALENA.

HODIE misericordia & veritas obuiauerunt sibi, & multitudo miserationum Domini in peccatricem fœminam refusa est. Filius enim Virginis, peccatricis & menstruatę manibus attrectatur, Deumque & DEI filium mulier infirmata contingit. Tangit pedes mundi atq; mundantis immunda, & ad vestigia creatoris mulier criminosa procumbit. Transit in affectum cordis præuaricatrix, & redit ad cor, atque magnitudinem scelerum, lachrymarum multitudo condemnat. Dissimulat pietas tangentis officium, & obsequiorum instantiam remuneratorius ille Maiestatis oculus felici dedignatione non inspicit. Osculatur Maria pedes CHRISTI frequentibus osculis, & oculis inundantibus vestigia Redemptoris infundit, tergit crinibus, odoriferis illinit & irrorat vnguentis. Videt, & inuidet singularitatis amator, & vtrunque redarguit Pharisæi iactantia, illum ignorantiæ, præsumptionis illam. Sed deliberans Prouidentia suspendit iudicium, dum affectat obsequium, & inuectiuam retinet præparatam, donèc Mariæ sacrificium in holocaustum pertranseat. Gaudent Angeli super peccatrice pœnitentiam agente, & odoris fragrantia cælestis ille conuentus asspergitur, saluantemq; & saluandam totam misericordiæ dulcedo procingit. Vbi abundauit peccatum, superabundat gratia, & numerositatem criminum præponderans pietas intercludit. Iulij 22. Luc. 7. Luc. 15. Rom. 5.

Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ, Domine, in peccatricis confessione? quàm iusta repræhensio in Pharisæi superbia & abusione? Enumeratur obsequentis obsequium, & per obliquum tangitur indignantis iniquitas, tota literali cohærentia Simonis inuidiam impugnante. Et quia vbi spiritus Domini, ibi libertas, dimittuntur illi peccata, quæ multùm diligit: immò immittuntur illi, qui multùm negligit. Non erat satiatus ab vberibus sponsæ, nec induerat compassionis affectum legem relegens, quæ misericordiam nescit, nouit iustitiam, Lex dura, duris & lapideis promulgata, parata percutere, nescia misereri. Lex excludens pœnitentiæ locum, veniam negans, emendationis ignara, Lex vinum durum & acidum, de botris amarissimis eliquatum, consecratum feritati, deriuatum Israëli, Saluatori propinatum. Vinum, de quo dentes bibentium obstupescunt, non de genimine vitis illius, quod Saluator bibit nouum in regno Patris sui. Verè meliora sunt vbera sponsæ vino isto. Quænam autem sunt illa? Procedat in medium Paulus Apostolus, & vbera felici lacte manantia nobis assignet. Gaudere, inquit, cum gaudentibus, & flere cum flentibus. O quàm breui sermunculo totius religionis depinxit insigne, tam eleganti clausula proposuit pietatem, æquitatem statuit, submouit inuidiam. His vberibus mater Ecclesia lactat proficientes, perfectos nutrit. Gaudere, inquit, cum gaudentibus. Psal. 30. 2. Cor. 3. Luc. 22. Cant. 1. Rom. 12.

Facessat hinc secularis plausûs insania, & lætitia mundialis abscedat: quia non est gaudere impijs, dicit Dominus. Nunquid illorum os gaudio repleri æstimas, qui lætantur cùm malefecerint, & exultant in rebus pessimis? Vel illi, qui laudibus adulatorijs rapiuntur, diuinæ iubilationis agnouêre lætitiam? Nunquid, qui vestiuntur purpura & bysso, & epulantur quotidiè splendidè, gaudium & lætitiam obtinebunt? Esa. 48.

Absit

Absit, vt in terra suauiter viuentium, gaudiorum inueniatur materia, cùm tantis alternationibus tanta mundi facies immutetur, vt eleuans allidatur, & respiret allisus. Sed est gaudium continua suî iucunditate firmissimum, quod perfectus animus de secura sibi conscientia pollicetur. Mens enim à mundi huius aspergine purè pressèque detersa, & in diuinæ contemplationis acumen totum desiderij sui figens affectū, gaudens gaudet in Domino, & exultat anima sua in Deo suo. Talis anima minas aspernatur, nescit timorem, spem falsam eludit, & omnium scandalorum immunis, in pace in idipsum dormiens requiescit. Pax multa diligentibus legem tuam, (ait iustus) & non est illis scandalum. Nouerat enim, quia lictores non persequuntur martyres, sed coronant. Cum huiusmodi gaudentibus gaudet Apostolus, & vt abundantiùs gaudeāt, tota securitate promittit. Hoc gaudium plenum & certum est, tantoq; certius idem, quanto viciniùs circa identitatem imprimitur. Hæc est māmilla congratulationis, de qua lac exhortationis effunditur, quo nutriuntur perfecti, vt cùm auulsi fuerint à lacte isto, epulentur ab introitu gloriæ Dei.

Psal. 118.

Secunda est, Flere cum flentibus. Nunquid Apostolus præcipit flere rerum amissionem, intermissionem voluptatum, filiorum mortes, morborum instantiam, grauitatem inopiæ, potentiam fortioris? Absit. Plorandi enim sunt, qui taliter plorāt. Religiosa enim tristitia aut alienum peccatum luget, aut proprium. Beati, quorū luctus in hac intentione versatur, quia consolatoriam possunt expectare dulcedinē. Quàm leni & dulcissimo spiritu imbibitus est spiritus illius, qui nouit in spiritu lenitatis peccantes instruere, suspendere vindictā, & affectuosis officijs inuiscerare sibi peccatorem, donec vitæ reddatur. De hac compassionis mammilla lac consolationis effunditur, & hoc lacte pascit Apostolus illos, qui solido cibo vesci non possunt. Amator innocentiæ, pacis amicus, patientibus compatiens, & congaudens gaudentibus, perfectionis metam, cursu consummato, contingit. Hæc sunt verba lacteis irrorata liquoribus, meliora vino, melle dulciora, misericordiam sonantia, redolentia pietatē, fragrantia, inquit, vnguentis optimis. Digna prorsùs vbera, de quibus eliquatur vnguentorum infinitas, odorata diffluxione ciuitatē Dei viuentis circunquaq; respergens. Hæc sunt vnguenta, quæ Regina Saba attulit in Hierusalē, de quibus dicit scriptura: Non sunt allata vltrà aromata tam optima, quàm ea, quæ dedit Regina Saba Salomoni. Quàm excellenter apposuit optima Spiritus ille subtilis, qui totam sibi libri huius rapit possessionem. Est enim vnguentum bonum, quod Maria pedibus Saluatoris infudit. Est & melius, quod eadem, si tamen eadem, super caput recumbentis effudit. Est & optimum, quod & ipsa præparauit toti corpori Christi. Primū vnguentum contritionis est, de recordatione peccatorum, de spiritu contrito & contribulato descendens. Hoc infunduntur pedes illius, qui ambulat super pennas ventorum. Hic adorat Maria in loco, vbi steterunt pedes eius. Steterunt, inquam, quia validissima amoris manu pedem vtrunque retinuit, donèc vtrunque perungeret, & audiret criminum remissionem, dimissionem in pace. Remittuntur, inquit, tibi peccata, & vade in pace. Magnam prorsùs miseriam magna misericordia diluit & abstergit: & hoc quidē festinanter, quia sine vllo interuallo coniunguntur & lachrymæ peccatricis, & indulgentia Saluatoris. Remittuntur peccata, & in pace dimittitur, vt & de præterito non sit solicita, secura de futuro.

Religiosus luctus. 1. Cor. 3. Cant. 1. 3. Reg. 10. Luc. 7. Ioan 12. Mar. 16. Psal. 17. Luc. 7.

Pedes isti sunt misericordia & iudicium, quorum alterum sine altero osculari, vel temeraria securitas est, vel desperatio fugienda. Quis enim Dei misericordiam indesinēter attendēs, non statim tepidioris vitæ quietem exoptet? Cùm enim recogitat vniuersitatis Dominum, formam serui pro seruis suscipere, triginta & tribus annis operari salutem nostram in medio terræ huius, capi, ligari, lancearí, crucifigi, & hoc totum pati pro filijs hominum: statim deceptoria spe sibi blanditur & alludit, gaudet obuersari misericordia & miserationibus, iudicium nescit, ignorat iustitiam, & puniendа existimat non puniri. Fallitur, qui sic osculatur misericordiæ pedem, vt pedem iudicij non attendat: qui totum de misericordis pietate præsumit, hoc solùm ad salutem sufficere credens, quòd credit. Rursùs cùm abducit os, & iudicij pedem crebrioribus osculis intertangit, subcutitur carnis animæque substantia, & vtriusque hominis statum vehementior aura percellit. Horrendum est enim in manus Dei viuentis incidere, offendere creatorem, nescire Dominum, recalcitrare Dominan-

Pedes Iesu, Misericordia & Iudicium. Heb. 10.

Dominantis imperio, qui habet potestatem corpus & animam mittere in gehennam. Terribilis certè, sicut ait Apostolus, quædam expectatio iudicij, quandò ignis in conspectu eius exardescet, & virtutes cęlorum mouebuntur, & vacillantibus conscientijs, latitudinem mundi validissimus ignis aduret. Nihil prorsùs terribilius, quàm videre latronis officinam plenam sanguine, cumulatam opprobrijs, tormentis vndantem. Quis hæc diutiùs cogitans, non statìm contremiscat, & in desperationis rotetur abyssum? Non est igitur huic pedi morosiùs incumbendũ, nè pietatis intuitum ferocia iudicantis occludat. Vtrunq; igitur inungat pedem, animæ pœnitentis affectus: & nunc misericordiam amplectens, nunc iudicium osculans, contribulati spiritûs offerat holocaustum. Matt. 10. Heb. 10.

Vide Mariam iudicij pedem fortiter attendentem, dum nobilis & lasciua mulier conuiuantium faciem non attendit, sed extenso corpore, prouoluitur pedibus Maiestatis, doloris plena, timoris impatiens, compunctionis iaculo vulnerata: sed & misericordiæ pedẽ labijs impressioribus osculatur, in cuius spe firmiter inhæret vestigijs accumbentis, donèc audiat: Remittuntur tibi peccata tua. Sanè preciosum vnguentum, quo nõ solùm terrena domus, sed etiã cęlestis adspergitur. Vilissimæ autem sunt species, de quibus conficitur, & magna eorum copia inter nostros hortulos poterit inueniri. Peccata igitur nostra, plantata in conscientijs nostris, quorum numerositas præ multitudine numerari nõ potest, species eius sunt. Ipsa igitur in mortariolo pœnitentię, macerationis pistillo contusa, & respersa discretionis oleo, doloris igne supposito, & in aheno disciplinæ concocta, vnguentũ exhibent preciosum, & acceptum pedibus Saluatoris. Compendiosè autem illud confecimus, sapienti rerum occasionem penitùs relinquentes. Et licèt materia videatur indignior, interìm tamẽ bonum est vnguentum istud, quod domum replet, penetrat cęlos, Angelos lætificat, & beatæ ciuitati lætitiam refundit & gaudium. Hoc est sacrificium iustitiæ, quia sacrificium Deo spiritus contribulatus. E peccatis nostris confici vnguẽtum. Psal. 50.

Secundum vnguentum est deuotionis, de recordatione beneficiorum Dei. Prorsùs dignissima huius vnguenti compositio, & in istius comparatione, prioris est conspersio vilipendenda. Eius enim species de cęlesti paradiso allatæ sunt, & in terra filiorum hominum nequeunt inueniri. Virtutes enim diuinitùs collatæ, & in mortariolo cogitationis, pistillo diligentissimæ meditationis intritæ, & exultationis oleo superfusæ, suffuso igne iustitiæ, & humilitatis aheno decoctæ, vnguentum faciunt & odore & virtute mirabile, quod solum super caput Domini recũbentis possit effundi, & exhiberi reuerentiæ Maiestatis. Sed & hoc recollegimus breuiter, illis, qui multa de paucis * esculpere cognouerũt, verborum multitudinem reseruantes. Notanda tamen vtriusq; differentia, & secundi sublimitas attendenda: quia illud est Deo Sacrificium spiritus contribulatus, & istud sacrificium laudis, quod honorat Deum. Pedes igitur vngimus Redemptoris, cùm de peccatis compungimur: vngimus caput, cùm de collatis virtutibus, virtutum largitori gratias cumulamus. Interstitij tamen morositas inter pedes esse debet & caput: quia profectò difficilimus & præsumptuosus saltus est, à vestigijs ad verticem Domini transuolare. Neque enim eadem, quæ vnxit pedes, vnxit caput: cùm illa meretrix, hæc nihil horum fecisse legatur, secundùm illud: Verte impios, & non erunt. Vnxit ergò Maria sanctum Dei verticem, profectò iam dilecta, iam familiaris effecta: longeq; peccatricis illius euoluta contagijs, quam infelix ille septenarius confundebat. Vnguentũ deuotioni. Vnguentũ ex virtutibus. Psal. 49. Prou. 12.

Porrò si duo præmissa vnguenta tantæ dignitatis sunt, vt alterum pedibus, alterum capiti complaceat Dominantis, illud tertium, quod optimum est & superexcellens, vbinàm inuenire poterimus? Sed absit, vt sponsa veritatis, à veritate dissentiat, & tale aliquid habere se iactitet, quod habere non possit. Est ergò tertium pietatis vnguentum, quod est super omnia aromata, morbis omnibus & periculis salutare, quodque nulli vnquàm pesti inueniatur inefficax. De ipso nanque sic legitur: Maria Magdalene, & Maria Iacobi, & Salome emerunt aromata, vt venientes, vngerent Iesum. Vidésne in prima capituli fronte propositum, quòd non vna, vel duæ, sed tres vix sufficiunt ad emendum tantæ compositionis vnguentum? Intelligis, quia non pedes, aut caput, sed totum Crucifixi corpus sibi vendicat ista confectio? Confectio sine dubio preciosa, quæ toti sufficiat corpori creatoris. Et attende, quia Vnguentum pietatis. Marc. 16.

vnguen-

Luc. 7. vnguentum pedibus infusum adeò dignissima lenitate suscepit, vt Pharisæum murmurantem parabolica prolixitate conuinceret, & retorto sugillaret exemplo. Sed
Matt. 26. & de refuso super caput eius vnguento discipulos indignantes coarguit, bonum mulieris opus esse protestans, & tumidam eorum animositatem verbis compescuit moderatis. Hoc verò tam salubre, tamque mirificum in mortuo corpore suo voluit ex-
Duo Christi corpora. pendi, quod viuo vtiq; reseruabat. Duo enim corpora habet Christus: vnum, quod suscepit in Virgine: alterum Ecclesiæ, quod charius habet benignitas redimētis. Deniq; illud pro isto morti exposuit & tormentis, addictus Cruci, vinctus cum sceleratis, morte turpissima condemnatus. Poterimúsne tam salubrem confectionem con-
Vnguentū ex miserorum miserijs. ficere? Vniuersæ miserorum miseriæ tam animarum, quàm corporum, oculo pietatis inspectæ, species eius sunt. Istæ igitur in mortariolo largitatis, dulcedinis pistillo confractæ, & delinitæ charitatis oleo, succenso compassionis igne, & in aheno perseuerantiæ despumatæ, vnguentum faciunt ipsis etiam Angelis admirandum.

Sunt viri diuitiarum in domo Domini virtutum: vestigemus, an apud eos huiusmodi habeantur vnguenta. Primus occurrit mihi Paulus, sicut vbiq; solet, totus præ-
2. Cor. 11. senti delibutus vnguento. Quis infirmatur, inquit, & ego non infirmor? Felix anima, facta sibi tanquàm vas perditum, vt omnium miserias in sua conscientia colligaret.
2. Cor. 9. Totum se toti corpori Christi donauerat, omnibus omnia factus, vt omnes lucrifaceret. Sed & ille vir simplex & rectus, & timens Deum, vide quomodò non secundùm hominem, immò verò secundùm hominem, & (quod verius est) supra hominē
Iob 29. ambulat. Oculus, inquit, fui cæco, & pes claudo: pater eram pauperum, & cætera: quę
1. Reg. 15. sic eum hoc vnguento perunxerāt, vt de misericordiæ thalamo largiùs irroratus exiret. Samuelem recolo, qui non semel, sed omnibus diebus vitæ suæ lugebat super Saul: & cùm sciret illum ab oculis diuinitatis longiùs elongatum, non cessabat tamen compassio, quæ condolentis animum irrepserat, fundens lachrymas, etsi non profu-
2. Reg. 18. turas, pias tamen. Dauid parricidam filium continua deploratione plorabat, plorans in eo non carnis necessitudinem, sed fidei destructionem. Cerne quomodò Ioseph totus hoc melle illitus erat. Veniunt fratres iam non ante fratrē, sed ante dominum
Gen. 43. assistentes, conscij proditionis, homicidij rei, fratricidij successores. Videns eos Ioseph, & omniū iniuriarum immemor, dulcissimis fletibus inūdatur, & pietatis adeps, qui intùs latitat, foràs per oculos emánat. Fugit odium, nescit iram, tempus iracundiæ non reseruat, reddens bonum pro malo, pro crudelitate dulcedinem. Penè oblitus sum Moysem, adeò sacri huius liquoris rore perfusum, vt totus ex eo superfundatur & profluat. Peccat Israël, & Moyses peccantem reconciliare nititur Creatori: sed dissimulat Dominus exaudire rogantē. Promittit plurima Moysi Creator omni-
Exod. 32. um, & feriendi licentiam quærit à Moyse, qui Moysem fecit. Dimitte me, inquit, vt irascatur furor meus contra eos, & faciam te in gentem magnam. Respondit Moyses: Si dimittis, Domine, dimitte: alioquìn dele me de libro, quem scripsisti. Obstupenda profectò dulcedo. Et principatum gentis respuit alienæ, & de libro viuentium deleri desiderat, nisi peccantibus dimittatur offensa. Hæc sunt vnguenta propitiationis & misericordiæ, quæ à sponsæ vberibus eliguntur, infirmitates omnes fugantia, profugantia passiones. Felix Maria vnxit pedes Iesu: felicior eadē caput vnxit Authoris: felicissima, quę rorem vnguentarium toti Christi corpori præparauit.

Considera, quàm vehementissimo dilectionis affectu Beata hæc mulier diligebat
Ioan. 20. Christum Regem: Domine, inquit, si tu sustulisti eum, dicito mihi, & ego eū tollam. Quem eum dicis, Maria, cùm de nullo feceris mentionem, ad quem relationem facias? Putásne quòd in omnium cordibus ità versetur memoria dilecti tui, sicut & in consistorio cordis tui? Et ego, inquit, tollam eum. Mira res. Hominem perfectæ ætatis, virum, cuius corpori vix centum libræ sufficiunt vnguentorum, tenerrima mulier portabis & tolles? Ardens & affecta locutio, quæ de puritatis amore refusa, promittit quod implere nō potest: nihil enim amanti difficile esse videtur. Quis desperare debeat, tanta peccatrice non solùm veniam, sed gloriam consequente? Ipsa hodiè intercedat pro peccatis nostris, & placatum nobis reddat iudicem nostrum, sponsum suum, qui est Deus benedictus in secula seculorum, Amen.

DE

DE BEATA MARIA MAGDALENA, EX AVREA ROSA SYLVESTRI PRIERATIS, VIRI DOCTISSIMI, *professione Dominicani: In expositione Euangelij feriæ V. intrà octauas Paschæ.*

VM anno Domini millesimo quadringentesimo nonagesimoseptimo deuotionis gratia antrum, in quo pœnituit B. Maria Magdalena, & sacras eius reliquias apud S. Maximinū visitâssem, ostensum est mihi pluriès sacrum & venerabile caput eius, grande valdè, & totum vndiquè ad os vsq; denudatum, excepta ea parte frontis, quā Saluatorem omnium diximus tetigisse. Ibi enim pellis adinstàr quasi Aethiopissæ, seu cadaueris iandiù occisi, clarè appàret, & in pelle duæ fossæ duarum extremitatū digitorū: quarū altera multo est reliqua euidētior atq; profundior, & sub pelle caro ad albedinem declinans. Ostēsi sunt & in vitrea ampulla eius capilli, non omnes, sed qui pedes Christi tersêre: necnon & ampulla vitrea, plena terra habente colorē medium inter rubeum & nigrum, quam in parasceue beata Magdalena sub cruce collegit: quę, vt omnes mihi sine hæsitatione affirmabant, singulis annis in die parasceues, perlecta passione, euidēter & clarè ebullit, acsì ibì videatur sanguis ebullire. De qua quid sentiendum sit, aliâs. Vidi & brachium eius magnum & cerei coloris. Ossa verò eius in capsa argentea reclusa, videre non potui. Alabastrum quoquè vnguenti nardi spicati pistici preciosi, monstratum est mihi Massiliæ in ecclesia S. Victoris.

Iulij 22.

Reliquię S. Magdalenę apud S. Maximinū in Gallijs.

Cùm verò diligentiùs de omnibus prædictis veritatem scrutari voluïssem, Chronicam huius sententiæ reperi. Carolus rex Siciliæ secundus, & Comes Prouinciæ, circa annum Domini millesimum, ducentesimum, septuagesimum nonum, bello nauali cum rege Aragonum congressus, victus & captiuatus est, & apud Barcinonem moriturus, diro carceri mācipatus. Cumq; omni humana spe destitutus, indubitatā mortē expectaret in breui, à magistro Guilielmo de Tonnais, Ordinis Prædicatorum, confessore suo monitus est, vt Magdalenam, quæ in terris sibi subiectis prædicauerat, pœnituerat & obiërat, in auxilium aduocaret. Qui statìm firma spe de meritis eius concepta, ieiunio & confessione & lachrymis ei se commendauit. Eccè autem in ipsa vigilia festiuitatis beatæ Magdalenæ nocte adstitit ei matrona pulcherrima, Carolum voce sonora & proprio nomine vocans, preces eius exauditas commemorans, & vt se velociùs sequeretur, indicans. Cumque pro captiua familia sua ille precaretur: Sequere, inquit, me, & te sequentur tui omnes. Sic autem factum est. Post paululùm verò cùm aliquantispèr processissent, illa firmato gradu, & se inuocatam Magdalenam esse commemorans: Scis, ait, vbì sis modò? At ille: Intrà muros, inquit, adhuc sumus Barcinonis, si non fallor. Falleris, inquit: sed iam es intrà terminos tui principatûs, & propeNarbonam ad*milliare vnum. Sunt autem inter Barcinonem & Narbonam tres magnæ dietæ, & triginta ampliùs* milliaria. Tunc ille perfusus lachrymis: Quid, inquit, ô domina, gratum rependere pro tanto beneficio possum? Dicam, inquit. Cùm instante bello quodam corpus meum de meo sepulcro sublatum, & loco eius aliud suppositum fuisset, vt fallerentur inimici, si meū corpus absportare voluïssent, ità factum est. Vndè adhuc eo in loco iacent reliquiæ meæ, alijs loco earum sublatis. Illuc perge, & eas talibus signis inuenies. Nam eo in loco vitis est, quam sequens, de ore meo prodijsse videbis: & ibì est caput meum totum nudū, excepta ea carne, quam Saluator mūdi in horto tetigit, cùm eius voluï tenere vestigia. Capilli omnes interiërunt, exceptis ijs, qui Iesu Christi pedes tetigêre. Iuxta caput est ampulla plena terra madefacta sanguine Christi, quam sub cruce collegi, & semper, quoàd vixi, in memoriam Domini mei seruaui. Cùm hæc inueneris, honore digno eleuabis, & locum meę mortis & meæ pœnitentiæ fratribus meis, id est, Prædicatoribus trades. Ego enim prædicatrix & Apostola fui. Conuētui loci, in quo decessi, reditus pro centū fratribus assignabis, vt semper ibì vigeat studium generale. Et his dictis, disparuit.

Carolus rex Siciliæ capitur.

Liberatur p B. Mariam Magdalenam.

* leucam

* leucæ

Ille verò,facto iam die,Narbonam cernens,in eo loco,in quo Magdalena disparuit, Crucem figi iussit,quę vsq; in pręsens, Crux de leuca, dicitur:& S. Maximinum adiēs, omnia per ordinem reperit, & iussa perfecit. Nam cùm in illis duobus locis monachi habitarent, eis contributionem fecit, & loca illa fratribus Prædicatoribus tradidit, assignans reditus super gabellis ciuitatis Niciensis & alijs,iuxta præcepta Magdalenæ. Templum verò reliquijs eius regium incepit, sed non plenè perfecit. Profectus verò ad regnum, monasteria duodecim vel plura Ordinis eiusdem Prædicatorum fabricauit atq; dotauit:in quibus de Magdalena vsq; hodiè memoria quotidiè agitur. ac tandèm moriens,cor suū Ordini eidem legauit, quod vsq; hodiè in conuentu S. Dominici de Neapoli,in eburnea pyxide reseruatur,illudq; anno millesimo, quadringētesimo,nonagesimoquinto proprijs luminibus inspexi. Igitur mirabilis Deus in sanctis suis. Et post pauca:

Carolus Siciliæ rex multa extruit monasteria Prædicatorum.

Psal. 67.

Ex his autem perspicuum credo, quantùm Prædicatorum Ordinem Magdalena diligat & magnipendat: quia scilicet Prædicatores suos fratres appellauit, & eis thesaurum suum, id est, sua loca suasque Reliquias commendare curauit. Quin & Magistro generali eiusdem Ordinis tunc apparuisse dicitur, dum Carolum è carceribus exemit, dicens: Vos elegi thesauri mei custodes atque cultores. Propter quod etiam ipse Carolus tantùm Ordinem dilexit, vt suæ scilicet liberatrici se conformem efficeret. Sed quia de Magdalena sermo nobis exorsus est, vt tanto amori pro viribus & vices & grates referam, nonnulla alia, quæ legi, recitabo. Nam anno Christi millesimo,trecentesimo,septuagesimo sanctam baumam,seu Italicè balmam, id est,antrum,in quo Magdalena pœnituit,quidam mercator Tuscus deuotionis gratia visitauit. Hic indè sic diuino succensus amore regressus est, vt ebrius amoris spiritu, verba eius relegenti videatur extitisse. Hic regressus in patriam,suæ viæ itinerarium vulgari metro confecit, pulcherrimè veridiceq; describens & loca, & reliquias omnes,quæ in S. Maximino, in Massilia & Arelate & Auinione,& reliquis locis vicinioribus continentur,iuxta ea,quæ oculis nostris inspeximus. Se quoquè præsente, fratrem Eliam Ordinis Prædicatorum, qui Magdalenæ longo tempore, id est, annis octogintasex, in sancta bauma seruiērat,multa,quæ subinferam,reuelâsse,& post paululum vitam finiuisse, testatur.

Igitur visitatis reliquijs & speluca, dum consolatus mercator discessum meditaretur,fratres, apud quos gratiā fortè inuenerat,eum beati patris Elię sermone ampliùs consolari voluērunt. Cumq; manibus fratrū beatus pater Elias delatus fuisset, (Nam totus contractus,nil ferè præter linguā habuit vitā participans) visos peregrinos dulciter salutauit,ac fratri se deferenti ait: Ad locū meum me deporta,quia secreta Dei volo reserare,quæ tacui. Locum verò suum dixit eum, in quo ad orationem in spelunca super petra, in qua,nocte Magdalena quieuit, stare consueuerat. Pro hoc verò sciendum est, montē esse in Prouincia,ab Oriente Niciam, ab Occidente verò Massiliam,à Meridie mare, & à Septentrione habentem Auenionem. Hic ad altitudinem trium millium passuum assurgit,& deindè iubam seu cristam gerit lapideam,ab Occidente in Orientem decem millibus passuū & eo ampliùs extensam: quæ ab Occidente sic pręcisè cernitur,vt murum vastissimum dixeris. Nam adinstàr ferè duarum pręcelsarum turrium eleuatur. In rupis huius radice spelunca est eleuata,quantum magnus, immò maximus, iactus est lapidis,ore prospiciens Occidentem, & clibani formam præ se ferens. Ante os speluncæ est breue spatiolum:intùs verò ad lęuā intrantis & ad speluncæ medium,lapis à solo surgens, in cumulum eleuatur,& paulatìm ac sensìm versùs interiora speluncæ euanescit: inter quem & extrema speluncæ,fons pulcherrimus patet,frigidissimus tactu, & gustu dulcissimus,nunquàm deficiens,& nunquàm patenter adextrà prosiliens. Super eo lapide Magdalena & contemplationi & quieti nocte vacabat, vt communis est fama, & imago ibì quasi Magdalenæ,apertis oculis quiescentis,beato Maximino authore,reposita testatur. Vndè cùm tota spelunca interdùm guttulis generati humoris humectetur, lapis ille solus, vt dicitur, omni tempore immunis ab iniuria stillicidij conseruatur.

Mons in Prouincia, apud quem vixit Magdalena.

Huc igitur dum pater Elias fuisset delatus,sequentibus peregrinis, & ad lachrymas sanctitatis eius àdspectu concitatis,ait: Fratres,dies venit & hora mihi diù expectatæ mortis.Igitur quæ ad beatæ Magdalenæ gloriā & vestræ salutis argumentum enarro, perci-

Narratio F. Eliæ fide

percipite. Cùm beatæ Magdalenæ ſeruiturus, deſertum iſtud & rupem horridam pe-tiuiſſem, exacto hîc menſe, ſolitudinem faſtidiens, pœnitui, & diſceſſum tacitus cogitaui. Quadam igitur nocte cogitationibus agonizans, ſubitò inſtàr crucis montem hunc lapideum in partes quatuor diuiſum inſpexi, atque mihi quatuor mundi partes, Oriens, Occidens, Meridies & Septentrio, paruêre, & cælum ſursùm abyſſusque deorsùm. Igitur timore perterritus, in terram excors cecidi. Cumque verbis quibuſdam dulcibus eleuatus, ſpiritum collegiſſem, toto corde Magdalenam in auxilium aduocaui. Hæc ſtatìm adfuit tam ſereno & radianti vultu, vt in eam intendere non poſſem, operta capillis, & nuda brachia, ac pedes floribus redimita, dicens: Inconſtans ac rudis, te propter apertus eſt mons, & te propter ego adſum: & per me, modò velis, anima tua in æternam vitam dirigetur. Tu hinc à meo ſeruitio diſcedere cogitâſti: ſed audi, quæ dicam, & demùm age, quæ libet. Vt nôſti, inquit, è Ieruſalem Maſſiliam multi, DEO volente & naue ſubuehente, deuénimus. At vbì Maſſilia & pars non parua regionis, Ieſu Chriſti fidem ſuſcepit, tantum circa nos humanus fauor & inquietudo creuerunt, vt hominum conſortia fugere cogitarem. Rapta verò diuinitùs, ſub huius antri fui ore depoſita. Cumque hincindè per locum mihi à Deo paratum lumina direxiſſem, drâconem, quem mea ſoror Martha occídit, repentè inter lucē & tenebras adſpexi, cuius horrorem ſufficienter exprimeret nemo. erat bubalo maior. Vidi & omni generis viperas. Subitò me apparente in ſpelunca, & draco & viperea multitudo excitantur in me, oculis ac ſibulis ſuum furorē præ ſe ferentes. Nam viperæ quidem innixæ caudis, pectoribus aſſurgebant: ſed draco omnibus immanior ità me conterruit, vt timerem eius adſpectum, immò nec ferre poſſem, quæ mortem non timebam. Heu me, tunc inquio, IESV mi: nisì mihi ſtatìm adfueris, aut deuorabor, aut præ pauore ſpiritum efflabo. Contraxit tunc ſubitò draco caput, quaſi me non curaret: ſed denuò ſtatìm extenſo ac dilatato vaſtiſſimo gutture, & concuſſis alîs, me deuorandam inuaſit. Cùmque iam degluriendam in ſua ora traxiſſet, quia lingua non poteram, ſic ſum profundo & ſecuro corde locuta: Dulcis amor IESV, triſtém ne ac ſolam in deſerto poſt innumera tua dona me draconis eſcam effeciſti? Tunc ſubitò Angelus de ore draconis eductam me allocutus eſt, dicens: Beata, quæ fidem tenes, ac dracone calce percutiens: Egredere, inquit, hinc draco, & omnes viperæ tecum. At repentè ſe dedit draco & reliqua turba præcipitem, & volans ac peditans deſertum adiuit, in quo illum mea ſoror Martha ſuperauit. Igitur Angelus Michaël ſpiritum efflauit odoriferum, qui in flammam conuerſus, totam baumam lambens, immundas ac fœtidas viperarum fæces abſumpſit, & locum omnem mundū ac redolentē effecit. Deindè verò ad me conuerſus: Deus, inquit, quem tantùm ô Magdalena concupiſcis & ſemper habes, te vult hunc locum lachrymis irrigare profuſis, vt futuris ſeculis exemplum pœnitentiæ perpetuò fias.

dignissimi de B. Magdalena.

Magdalena diuinitùs transfertur in locum desertum.

Magdalena exemplum pœnitētię.

Remanſi eo diſparente perterrita, & loco luſtrato, hominibus inuium aſſcenſum deſcenſumque, rupe vetante, cognoui. Tunc amoris dulcedine in lachrymas reſoluta, me ad terram proſtraui, adorans ac dicens: Gratias tibi, Chriſte amor, quòd me omni mea affectione replêſti: ſed oro, fontem in rupe hac exhibeas deprecanti. Crepuit ſtatìm ſub meis oculis immane hoc ſaxum, & quas cernis Elia, aquæ è duro ſilice ſcaturiêre. Cumque ante ipſum limpidiſſimum fontem genu flexo, Chriſto gratias agerem, eccè plùs quàm mille ſpiritus vidi in ſpeluncæ dextra ſteriſſe, verba ſuauiſſimi amoris Hebraica lingua decantantes. Cùm igitur poſtremò ſubintuliſſent, non expedire animæ tam aſſiduam orationum frequentiam, eleuatis oculis, plenum aërem extra ſpeluncam ex ſimilibus inſpexi. Igitur cùm eos dæmones ſuſpicata, IESVM, nimiùm territa, acclamâſſem, repentè cum ſuis militijs Angelus Michaël adfuit, dicens: Adſum Magdalena: nè timeas. Deniquè malignis ſpiritibus congreſſus, eos omnes in fugam compulit, ità clamantes: Non eris tamen ideò beata tu, quæ orationibus vacas in antro. Crucem igitur in ore ſpeluncæ Angelus erexit, dicens: Caue nè extimeſcas in poſterum: cuſtos tuì eſt altiſſimus. Igitur ante Crucem eo diſparente cùm iacuiſſem, orationi, timore nimio exiccatis viſceribus, inſtare attenta non præualens, collectas duas radices in ipſo ore ſpeluncæ & lotas comedens, aquā de fonte bibi, poſt quam humanum aliquid non guſtaui: Crucem deindè complexa, ea die ac nocte ſequenti orans, orto ſole, viſum ad Crucem ipſam leuaui, colôris, vt

Fōs ad preces eius scaturit è rupe.

videbatur, cryſtallini, & radijs fulgentibus coruſcam. Cumque in me vehementiſſimi amoris flammam perſenſiſſem, eccè tam læta & iubilans Angelorum turba adfuit, vt æternam vitam in hoc antro crediſſes. Repentè igitur ab his ad infernalia loca delata, pœnarum genera & punitorum turmas inſpexi. Cumq; ad loca Purgatorij ventum eſſet, tanta dulcedine me ſpiritus deuoti circunſteterunt, vt mihi viderer eſſe in patria, & cum magna teneritudine dixerunt: Ora pro nobis Magdalena noſtra. Quibus ego: Vtinàm, inquio, veſtra voluntas per me impleatur. Animaduerto, quantum vobis auxilij ſit opportunum. Deindè verò ad Crucem iterùm repoſitæ mihi Angelus ait: Quanto tempore tuus ac noſter amor Ieſus in terris te propter vixit, tanto tu quoquè in hac ſpelunca moraberis.

Quotidiè crebrò in aëra ſuſtollitur ab Angelis.

Steti igitur, eo diſparente, ad Crucem orans, & Chriſtum ſalutem meam contemplabar. Omni autem euoluto die, Angelorum adfuère militiæ, & me tam ſublimem in aëra ſuſtulerunt, vt cæleſtes audiuerim reſonare melodias. Quod abindè citra ſeptiès ſemper intrà diem & noctē fecerunt. Frigus ac gelu, igne ſuccenſa, iam non curabam. Cumque meæ veſtes paulatìm vetuſtate deciderent, paulatìm quoquè diuina pietate mei creuêre capilli: ac demùm cùm ſemicinctia è rupe deieciſſem, ſeſe adeò diffuderunt, vt à me lapidibus ſuccedendi greſſum præpedirent. In ipſa verò Cruce myſteria Chriſti cuncta videbantur. Ibì Annę ac Ioachim hiſtorias: ibì Mariam Ieſum meum mihi parientem: ibì Crucifixi tetrum liuorem, ibì pium cruorem, ibì dura vulnera, ibì Crucem ac mortem eius dabatur intueri, & eundem regredientem ab inferis, & cæli ſidera penetrantem. Cumque his cibata ferculis, nocte dieque fierem, cùm lauandi vultûs gratia fontē petiuiſſem, obuiū mihi humana forma Ieſum me his verbis alloquentem vidi: Te propter Maria loca iſta conſtitui. Circunſtabāt cæleſtes militię regem ſuum, florum ſerta geſtantes, & oliuarum palmarumque ramos tenentes in manibus. Et eccè reſplenduit ſubitò aſſumpta humanitas, & ſeipſum adinſtàr ſuî, cùm eſſet in monte Thabor, Saluator transfigurauit, adeò vt me oculos inflectere tanta maieſtas compulerit. Me quidem ad vultum dilectum oculos attollere dulcis amor inflammabat, ſed minimè valui. Cumque mecùm multa contuliſſet, illapſus eſt cælo: & quoàd vixi, centiès ac deciès me in ſpelunca pro ſua pietate viſitauit. Itaq; Elia tibi conſulo teq; rogo, vt in hac rupe Chriſti laudes exoluas, quô te ad vitæ portum tandèm adducam. Sterilem locum ſola ac nuda ego adiui: tu verò fratrum habes ſolatia, & victui veſtituique abundanter opportuna. Igitur de perſeuerantia cogita. His dictis, ab oculis meis, inquit Elias, Magdalena euanuit, & ego in hanc vſque horam omnes homines prædicta celaui. His dictis, poſt horulam beatus ille pater expirauit, ſtatimque ipſę campanulæ, in ea rupe ſuſpenſæ, nullo hominum mouente, iubilârunt. Omnia hæc ex dicto libello fideliter aſſumpſi.

Crux mirifica Magdalenæ exhibita.

Chriſtus ei apparet.

Matt. 17.

Mirabitur autem fortaſsìs vir animalis, diuinam pietatem peccatricem animam tam præclaris donis extuliſſe: ſed ſi viderit, qui eiuſmodi eſt, prædicantem Chriſtum, & fortè laſciuientem in ſermone Mariam, ſubitò diuini ſermonis iaculo percuſſam, ſui pectoris arcana lachrymis & ſingultibus reſerare: ſi viderit repentè agitatam doloribus, & amore liquefactam, torques, armillas, dextralia, margaritaſque deponere, & effuſis comis, lugubres aſſumere veſtes: Si, inquam, viderit hanc Ieſu Chriſti tenuiſſe veſtigia, & hæc lachrymarum flumine lota exiccare capillis, & cordialibus oſculis ac miſerandis vocibus miſericordiam ſuis ſceleribus implorare: ſi à maculis abſolutam, in pace Chriſti pietate remiſſam: ſi prædicantem vbiquè Chriſtum, & Mariam comitantem, haurientem quidem Chriſti doctrinam, ſed ſubſtantiam effundentem: Si hanc viderit pauperē ac itinere fatigatū Saluatorem mundi excipere domo, fouere vnguentis, dapibus recreare, & diſcipulorum eius turbam ſuis facultatibus ſuſtentare: Si propinquis, immò & diſcipulis fugientibus, carnifices inter intrepidam Cruci adſtitiſſe, cruentam ſanguine, lachrymis infuſam, aërē eiulatibus adimplentem: Si contemplari ſepulcrum, & vnguenta parare: ſi mulierem fragilem ſexu, noctis tenebras & arma cuſtodum non extimuiſſe, (ô vim amoris immenſam) quin dilectum extinctum quęreret in ſepulcro: ſi poſtremò hanc viderit vacuo ſepulcro colligatam, & nulla iam præter lachrymas habere ſolatia, videbit pariter diuinam pietatem, hanc ab extremo in extremum non niſi per opportuna media deduxiſſe. Quæ enim crimina poſſent tot gemitibus, tot lachrymis, tanto ardore non eſſe abolita? Si animas ſcele-

Ioan. 19.

Mar. 15. & 16.

Ioan. 20.

scelestissimas baptismalis vnda, sanguinis Christi operáte virtute, pulcherrimas, & in oculis DEI optimi maximè splendentes restituit: quid in Maria sanguis Christi, è Cruce stillans, effecit? Mirari igitur magis oportet ignauiam hominum atque socordiam, qui in Maria, Christi pietate perspecta, subitò quanuis atroces, quanuis scelesti & flagitiosi, non atteruntur, vt vbi superabundauit delictum, superabundet & gratia? Franciscus Petrarcha, visa Mariæ spelunca & lapideo cubili, huius beatæ peccatricis considerans pœnitudinem, compunctus ait: Rom. 5.

Francisci Petrarchæ Carmen de B. Magdalena.

Dulcis amica Dei, lachrymis inflectere nostris,
Atque humiles attende preces, nostræque saluti
Consule: nanque potes. nec enim tibi tangere frustrà
Permissum, gemituque pedes perfundere sacros, Luc. 7.
Et nitidis siccare comis, ferre oscula plantis,
Inque caput Domini preciosos spargere odores.
Nec tibi congressus primos à morte resurgens, Matt 26. Mar. 16.
Et voces audire suas, & membra videre,
Immortale decus, lumenque habitura per æuum,
Nequicquàm dedit ætherei rex Christus Olympi. Iohan. 19.
Viderat ille Cruci hærentem, nec dira pauentem
Iudaicæ tormenta manûs, turbæq; furentis
Iurgia & insultus, æquantes verbera linguas:
Sed mœstam intrepidamq; simul, digitisq; cruentos
Tractantem clauos, replentem vulnera fletu,
Pectora tundentem violentis candida pugnis,
Vellentem flauos manibus sine more capillos, Matt. 26.
Viderat hæc, inquam, dum pectora fida suorum
Diffugerent, pellente metu. Memor ergò reuisit
Te primam ante alios: tibi se priùs obtulit vni:
Te quoquè, digressus terris, & ad astra reuersus,
Bis tria lustra cibi nunquàm mortalis egentem
Rupe sub hac aluit, tam longo in tempore solis
Diuinis contentam epulis, & rore salubri.
Hæc domus, antra tibi stillantibus humida saxis,
Horrifico tenebrosa situ, tecta aurea regum,
Deliciasque omnes, ac ditia vicerat arua.
Hîc inclusa libens, longis vestita capillis,
Veste carens alia, ter denos passa Decembres
Diceris: hîc non fracta gelu, nec victa pauore:
Nanque famem, frigus, durum quoquè saxa cubile,
Dulcia fecit amor, spesque alto pectore fixa.
Hîc hominum non visa oculis, stipata cateruis
Angelicis, septemque die subuecta per horas,
Cælestes audire choros, alterna canentes
Carmina, corporeo de carcere digna fuisti.

MARTYRIVM SANCTI ET GLORIOSI MARTYRIS PLATONIS, AVTHORE SIMEONE *Metaphraste.*

Iulij 22. vt habēt Latina Martyrologia.

NON sum noua dicturus de Galatis, neque aliena ab ijs, qui Ancyram habitant: nec dicam incredibilia de confessore, & eo, cui verbū Dei fuerat commissum. Stultè enim fecerunt Galatæ, vt consueuerant. fuit autem Plato reuerà sanctissimus, qui sibi Dei creditam habebat sapiētiam: & ea passus est à Galatis, quæ confessoribus pati iubet lex Christi. Eum enim captum sæui & immisericordes coniecerunt in carcerē, vt qui verbū Dei annunciaret, & violaret leges Imperatoris. Acerbè ergò & inhumanè ijs eum affecerunt supplicijs, quæ non fas est ipsam humanā sustinere naturam, grauē ostendentes insolentiā, & in belluinam cōuersi crudelitatē. Fortiter aūt ferebat venerādus & purissimus Platonis animus, vt qui afflictiones omnes & calamitates propter Christum ferre esset meditatus. Nā non eandē, quam is, qui erat eiusdē nominis, Plato exercuerat philosophiam, neç erat in eadē doctrina philosophatus: sed erat quidē præstantissimus in omni verbi sapientia: fide autem antecellebat ijs, qui vnquā fuerunt.

S. Plato cō. ijcitur in carcerem & dirè cruciatur.

Hic ergò beatus Plato multos quidē ex ijs, qui Ancyrā habitabāt, affecit beneficio: multos aūt verbo illuminās, fecit Christo credere: & multos ex ijs, qui à potētioribus opprimebātur calūnijs, liberauit ab iniurijs. Pro ijs verò, quibus ipsos affecerat beneficijs, *iustę pœnæ ab eo exactę sunt: aut potiùs seipsum lubēs tradidit, fortiq; & excelso animo tulit calamitates. Erat enim eius semp ad Deū scopus, cuius etiā fuit imitator. Quāobrèm cùm abduceretur, confidēs ibat ad suppliciū. Vicarius aūt Agrippinus cū apertè præsedisset in Iouis basilica, iussit sisti Martyrē. Apparitor aūt dixit: Stat ante tuū tribunal, domine. Dixit Agrippinus: Cū totus orbis terrę degat in lætitia, cur es in tali & tanto errore constitutus? Dixit S. Plato: Vos estis, q in errore degitis: & reliquistis Deum, qui fecit cælum & terrā cū toto eorū ornatu: & excisos colitis lapides & ligna putrida, opera manuum hominū. Dixit Agrippinus: Iuuenilis tua ætas te facit temerarium, & efficit, vt sis valdè insolens. Dic ergò mihi, cuiusnā es religionis, & cuius conditionis & ciuitatis: & quod est tibi nomē. S. dixit Plato: Si velis scire cuiusnā sim religionis, sum Christianus. Dixit aūt Agrippinus: Dic nomē, quod tibi fuit impositū à parentibus. Nā ipse quoq; scio te esse Christianū. Iussit verò Imperator nullū hominem vocari Christianū. Dixit sanctus Plato: Si velis scire cuius sim religionis, iam dixi tibi me esse Christianū. Si autem vis etiā scire nomen mihi tributum à parentibus, dicor Plato: & sum quidem Christi seruus ab vtero matris meę: sum verò ciuis huius ciuitatis. Nunc autem sum captus & ad te adductus, tanquàm pius & Christi seruus. Quamobrèm mors est mihi proposita propter Christum, quam oportet me à te expectare. Fac ergò citò, quod scis & statuisti.

* fors. iniustę

Sistitur ad tribunal.

Vicarius dixit: Non expedit tibi, ô Plato, crucifixi nomē habere in mente. Nam qui eum confitentur, iubet Imperator tradi morti acerbæ: eos aūt, qui ipsum negāt, donis maximis afficere. Quāobrèm tibi consulo, vt pareas legi Imperatoris, & hoc lucrifacias, nè mortis acerbę facias periculū. Respondens aūt dixit sanctus Plato: Ego páreo meo Regi, cui etiā milito: mortem autē, quæ est ad tempus, eligo, vt sim hæres regni ęterni. Dicit Vicarius: Considera ô Plato, quidnā sit tibi conducibile nè malè percas. Dixit sanctus Plato: Curabit Dominus ea quæ sunt mihi conducibilia. Dixit Vicarius: Nôsti Plato iussa Imperatoris, quomodò iubeāt intemeratæ eius leges omnes Christianos aut dijs sacrificare, aut vita priuari. Tu ergò quomodò audes hęc iussa euertere, & per inobedientiā eos etiā, qui tibi párēt, euertis? Dixit sanctus Plato: Cognoui iussa Dei mei, sicut iubent eius intemeratę leges & viuifica pcepta, nēpè dæmonum mysteria euertere, & ei soli seruire. Neq; enim est tibi nouū & alienū, excogitare tormenta: neq; rursùs mihi, mori p pietate. Tu enim iā sustulisti multos de medio propter hāc confessionē: qui morte deuicta, iustitiæ accepērūt aduersùs coronā diabolū.

Constantia Platonis.

Agrippinus autem cùm hæc audijsset, vt qui esset sæuus & belluinis moribus, & aduer-

aduersùs athletas pietatis supra modum efferatus, velutì quendam cædis reum, aut alicuius alterius magni criminis conuictum, postquàm ipse ab initio didicisset eius in Dominum nostrum Iesum Christum virtutem & fidem firmam & immobilem, iubet extensum sæuè cædi neruis bubulis. Quod cùm quamprimùm factum esset, & quatuor milites sanctū verberarent multas horas, & defessi essent, alij autem duodecim milites ad id mutati essent, ne vlla quidem inuenta est macula in corpore sancti Platonis: adeò vt omnes quidem obstupefacti, supra modum admirati fuerint, & à se discesserint: ipse autem alacriùs & constantiùs perseuerauerit in confessione Christi, & per multas afflictiones contenderit ingredi in regnum Dei, in quem non cadit interitus. Immaniter cęditur neruis boum. Nihil lędit.

Dixit Agrippinus: Ego tibi consulo vt amico, vt mortem quidem declines, ad vitam autem accedas. Dixit sanctus Plato: Rectè admones, ô Agrippine. Fugio enim mortem æternam, & ad vitam me confero sempiternam. Dixit Agrippinus: Dic cacodæmon, quot sunt mortes? Dixit sanctus Plato: Duæ, vna quidem ad tempus: altera verò æterna. Ità etiam duæ vitæ: vna quidem breuis: altera verò sempiterna. Dixit Agrippinus: Dijs sacrifica, & declina cruciatus. Dixit sanctus Plato: Fac citò, ô Agrippine, id quod tibi videtur. Ego enim nunquàm sacrifico. Neque enim ignis, neque crux, neque ira bestiarum, neque ablatio membrorum nobis persuadent à Deo viuo deficere. Neque enim diligimus, quod nunc est, seculum: sed, qui pro me est mortuus & resurrexit, Christum. Duplex Mors. Itèm Vita.

His auditis, Agrippinus iussit eum reduci in carcerem: sequebatur autem multa turba Christianorum, propter eius sanctam & gloriosam confessionem. Fortis autem & magnanimus Christi Martyr Plato iussit sibi dari silentium: & postquàm ipsi cessârunt à tumultu, voce sublata dixit eis: Viri qui Christum diligitis, & estis amatores veritatis, non leui de causa adeo hoc certamen: sed propter effectorem cæli & terræ & omnium, quæ sunt in eis. Nè vos ergò conturbent, rogo, ea quæ fiunt. Multæ enim sunt afflictiones iustorum, & ex eis omnibus liberabit ipsos Dominus. Adeste decęterò, & confugiamus omnes simul ad portum, qui nullis agitatur tempestatibus, nempe Christum, & ad petram, quam magnus dixit Apostolus: Petra autem erat Christus. Nè ergò cedamus, ô dilecti, periculis, quæ suscipiuntur pro pietate: cùm sciamus, quòd passiones huius temporis non sunt dignæ, quæ conferantur cum gloria, quæ est in nobis reuelanda. Redu it in carcerem. Psal. 33. 1. Cor. 10. Rom. 8.

Hæc ergò cùm dixisset Christi Martyr Plato, & turbis, quæ aderant, addidisset animum, & mentem eorum confirmâsset, ingressus est carcerem lætus & Deum glorificans. Ingressus autem, humì fixis genibus, Dominum precatus est, sic dicens: Domine Iesu Christe, omnium creator & opifex, & qui tua prouidentia curam geris vniuersorum, qui omnibus tuis famulis tolerantiam largiris & victoriam, mihi quoquè humili & abiecto largire ad finem vsque tolerantiam: & emitte Archangelum tuum Michaëlem, vt me liberet à fallaci & malitioso serpente Agrippino: vt cognoscant omnes, non esse deos, qui fiunt per manus hominum: sed te solum esse Deum, qui es patiens & multæ misericordiæ, & glorificatus in secula, Amen.

Septem autem pòst diebus præsidens Agrippinus Vicarius in basilica ex aduerso Iouis, iussit sisti Martyrem. Dixit verò apparitor Vincentius: Qui non páret Imperatorum legibus, & vestris iussis repugnat, Plato, qui est defensor impiæ Christianorum religionis, stat ante tuum tribunal domine. Tunc Vicarius iussit diuersa & varia tormentorum genera ante ipsum statui: lebetem æneum, sartagines ferreas, cãdentes crates, manus ferreas, catapultas, acutos obeliscos, vncos, rotas, & multa alia terribilia: existimans infelix se per hęc esse territurum Martyrem, vt dijs eius sacrificaret: præcipuè autem Apollini, qui pellit ad interitum. & dicit ei: Ego quidem charissime Plato, contemplans tuam iuuenilem ætatem, & parcens flori tui corporis, & sciens parentū tuorum nobilitatem, tibi consulo priusquàm rursùs incipiam te torquere, vt gustatis sacrificijs seruéris, & sis nobiscùm: hoc quoquè sciens, quòd nullus vnquàm vixit ex ijs, qui mihi non paruerunt: quomodò rursùs nullus ex ijs, qui mihi paruerunt, ei à me promissis bonis fuit priuatus. Ergò tu quoquè, ô optime Plato, si voluëris me audire, tanquàm patrem proprium, bonum tibi dantem consilium, habeo vnicam fratris mei filiam, eam tibi dabo in matrimonium, Iudex vult terroribus frangere Platonem. Vertitur ad blanditias.

valdè magnam ei tradens dotem,& te meum proprium vocabo filium. Beatus autem & reuerà fortis athleta Christi Plato,ridens dixit: Miser & hominum inimice, fili diaboli,& administer satanæ: si vellem iungi matrimonio,& ducere vxorem, & degere in deceptione,implicatus fumo huius mundanæ vitæ, dignarérne vel in rerum mearum solicitudine accipere vxorem fratris tui filiam, aut tales habere ancillas, qualis est filia fratris tui, aut ea etiam meliores,vt ego eam ducam vxorem? Tunc satanæ scholasticus & administer patris eius diaboli, plenus omni vitio & repletus omni genere improbitatis,non secùs àc draco quispiam aut leo cędem eructans,grabatum iussit afferri æneum,& in ipso deponi Martyrem: & sic ignem accendi,& fieri magnum aceruum prunarum, eumque aspergi oleo & resina & bitumine,& cera, & eum cædi virgis subtilissimis:vt à plagis & igne nudata eius viscerum structura,ei intolerabile tormentum efficiat.

Igne & virgarũ ictibus crudelissimè torquet S. Plato.

Cùm diù autem cęderetur Martyr,dixit Sophronius Commentariensis: Infelicissime,páre magnificentissimo,& maximè suspiciendo Vicario, & dijs sacrifica,& nè malè moriaris,lucrifac.Quid contradicis? Non vides parata propter te tormenta? Dixit S.Plato: Ego totum meum corpus propter Christum tradidi. Cur ergò non desistis ô satanæ scriniarie,& inimice veritatis? Teipsum admone, vt ab errore desistas. Ego enim scio,quid mihi expediat, & nunquàm auertar ab hac confessione. Dixit Agrippinus: Quis est Christus, quem dicis? Non potest te viuum eripere è meis manibus non sacrificantem. Nunc ergò vis malè mori. Scias autem,quòd qui fuit crucifixus à Iudęis, non potest te seruare, etiamsi pręstigijs tuis valdè confidas. Sin autem magno deo Apollini sacrificâris, & tuo sacrificio eum tibi placâris, potest te ab hoc,qui te detinet, candentis ignis grabato & dolore eripere.

Magna fortitudo martyris.

Sanctus autem Plato dixit: Nunquàm sacrificabo, nec Apollini, nec reliquis dijs tuis. Nam qui Apollo dicitur,pellit ad interitum: & omnes, qui in eum credunt,eodem peribunt interitu. Vis autem scire, ô stulte & graui corde, delire & mente capte,quòd non sunt dij,qui fiunt per manus hominum,sed aurum, & argentum, & ligna,& lapides formati varijs & diuersis coloribus? Qui oculos habent, & non vident: manus habent,& non palpant: pedes, & non ambulant: aures habent, & non audiunt: nares habent, & non odorantur. & vt semel dicam, sunt opera fabrorum, & aurificum,& tornatorum, & lapicidarum. Isti enim, quos tu deos esse dicis, quomodò non possunt alicui benefacere, ità nec possunt vnquàm lædere eos,qui timent Dominum. Sunt enim nullo sensu præditi,vobis similes: & non sentiunt, nec cùm eis offertur sacrificium, nec cùm libamen,nec cùm eis vllus alius exhibetur cultus. Deus aũt, qui omnia fecit, & cælum extendit tanquàm pellẽ, & terram fundauit super aquas,qui potest animam & corpus perdere in gehenna: ipse in omnes dominatum obtinens,rationalia & incruenta suscipit sacrificia, quæ ex puro corde ei offerũtur:& quomodò non est absurdum, vt nos relicto effectore vniuersorum, sacrificemus lignis & lapidibus ratione carentibus,qui creati sumus ad Dei imaginem?

Psal.103. Matt.10.

Dicit Agrippinus: Miserere tui decętero ô miser: & si nolis sacrificare,dic solùm: Magnus est Apollo: & iubebo te auferri ab hoc graui ignis,quo vexaris, cruciatu, abiq; sospes & noster amicus.

Sanctus autem dixit Plato: Absit,vt ego ità meî miserear, vt meo parcens corpori, & parua accepta, vt tu censes, relaxatione, cum anima vadam ad gehennam ignis. Dixit Agrippinus: Rectè facis infelicissime,tibi mortẽ afferẽs,te hac suauissima volens luce priuare. Dixit Plato: Pro Christo mori,conciliat mihi regnum cælorum: non mihi autem solùm, sed etiam omnibus, qui ipsum timent. Ego verò tibi dico,quòd non possunt vincere, qui cum DEO conantur bellum gerere,& pietatis athletas diuersis tormentis subijciunt: quomodò rursùs nec qui CHRISTVM habent opem ferentem, possunt malos homines & DEO inuisos vincere propter insignem eorum malitiam. Quamobrèm dico tibi Tyranne,quòd neque vita,neque mors, neque gladius, neque fames, neque periculum, neque altitudo, neque profundum, neque vlla alia res creata potest nos separare à charitate DEI, quæ est in CHRISTO IESV DOMINO nostro. Ea de causa tu magis debes mihi parére,pollicenti fore,vt fruaris non rebus aliquibus caducis,& in quas cadit interitus, sed regno cælorum & vita æterna: quam habent, qui ad ipsum conuertuntur, vndè

Egregiè pręsidi martyr respondet.

Rom.8.

vndè aufugit dolor, tristitia & gemitus. Fac ergò, vt vana sit spes, quam in te habet diabolus, & discede ab hac insania, & rationali accepta dignitate, cognosce quisnam sit, qui omni carni vitam largitur. Sic enim eris admirabilis, traductus ab hac improbitate & ab errore, qui affert animæ exitium. Eos enim excipit, qui mouentur pœnitentia, Dominus noster Iesus Christus: qui vult omnes homines saluos fieri, & venire ad agnitionem veritatis: qui non vult mortem peccatoris & impij, sed vt conuertatur & viuat, ductus pœnitentia. Esa. 35. 1. Tim. 2. Ezech. 18.

Agrippinus autem his auditis, furore percitus dixit: Amentissime, & à dijs aliene, & inimice Imperatorum, & legum euersor Imperatoriarum, cousquè processisti insaniæ & amentiæ, vt ad me vsque tuum errorem extenderes, & me à deorum beneuolentia conareris abducere, & ad religionem Crucifixi traducere? Dixit sanctus Plato: Scio ego ô Tyranne, quòd tu non pares meis admonitionibus: sed me vocas planum & pręstigiatorem, quę quidem tu es: quoniam te admonui & consului id, quod est tibi vtile. Cæterùm sic meî quoquè memineris, quandò venerit tempus: quo tempore cum lachrymis recordaberis meę admonitionis, nec ea tibi quicquam proderit ô infelix, sed in tartari profundo ibis ad supplicium æternum.

Fac ergò citò id, quod vis. Cordis enim tui oculos ità excęcauit diabolus, vt non adspicias ad lucem Dei cognitionis: sed intuearis ad tenebras, vbi est paratus ignis æternus tibi & patri tuo satanæ.

Cùm tres autem horæ intercessissent, & ipse depositus fuisset ex grabbato, corpus ità resplendebat sancti & beati Platonis, perindè atquè si ipse exijsset è balneo, & suauis quidam odor tanquàm vnguenti preciosi ex eo egrediebatur. Habebat enim Christi verum lauacrum, & preciosam & veram cognitionem, per quam bono odore implebat eos, qui aderant: & tota quę circunsistebat, turba DEVM glorificabat propter fortitudinem & tolerantiam beati Platonis, adeò vt ipsi dicerent: Verè est magnus Deus Christianorum. Tam multis enim tormentis subiectus à crudeli & immisericordi Iudice, non negauit sanctum & terribile nomen Christi: sed in pręclaro perseuerans animi instituto, vicit insaniam Præsidis. Nota rē admiratione dignam.

Agrippinus autem postquàm ei intolerabile & tale tormentum attulisset, dixit: Non tibi persuasit, ô Plato, grauissimum tormentum, quod tibi fuit illatum, vt dijs sacrificares? Sed si nolis sacrificare, solùm nega crucifixum, & te dimittam. Dixit sanctus Plato: O cor peruersum, & mens extincta, & anima malis tradita, & quæ nihil cogitat, quod Deum deceat. Quid est, quod dicis? Qui mihi tot beneficia conciliauit, Seruatorem Christum negabo propter te, ô crudiuore & vindex simulacrorum, rerumq́ue inanimarum & mutarum defensor, & patrone erroris, vt reddar miser, tibi similis & iniquus? & non sufficit tibi solùm esse talem, sed eos etiam, qui iam relati sunt in numerum militum Christi, vis esse socios tuæ impietatis, in eadem via interitûs studens eos supplantare, qui recta via ingrediuntur? Discede à me, qui operaris iniquitatem. Statuisti enim alios quoquè ad eam trahere. Confido autem in DEO meo, quòd non faciet sanctum suum videre interitum.

Dixit Agrippinus: Quoniam tuî sum misertus, euasisti insolens ac contumeliosus, stulta loquens & emotę mentis. ego autem te citò tam grauibus afficiam supplicijs, vt ex teipso mihi dicas: Da mihi, vt sacrificem. Egregius autem Christi athleta Plato dixit: Christus est Deus, & non est sanctum eius nomen negandum. Non est ęquum, vt ego relinquens fontem vitæ, colam dæmonia & libem lapidibus, quorum quidem mater est ars. Si enim non fuissent artes inuentæ ab hominibus, non eratis deos habituri, sed planè eratis futuri sine dijs. Tunc Agrippinus multa ira repletus propter fiduciam & dicendi libertatem Martyris, surrexit è throno suo: & quamcitissimè indutus fibulatorio, iubet sphęras accendi ferreas, & poni in eius mammillis. Ministri autem satanæ citò fecerunt ea, quę iubebantur. Sphærarum autem ignis fuit tanta vehementia, vt non solùm apparérent eius latera, sed etiam corrumperetur interna eius viscerum structura, vt per nares eius & cerebrum emissus fuerit fumus ex calore ei per sphæras accenso. Sphęrę igneę eius mammillis applicantur.

Beatus autem Plato, q iam à multis reputatus fuerat esse mortuus, dixit Agrippino: Parua sunt tua tormenta, ô potor sanguinis, & bestijs moribus similis, & sęue canis, si considerēt ira tua & immanitas. Ira tua erit parua, tormēta aũt tua sint magna. Nam

Nam per tormenta, quæ mihi intentas, cognosces potentiam CHRISTI, qui mihi fert auxilium.

Apparitor autem veniens prope sanctum Platonem, dixit ei: Páre ô homo iussis Imperatoris, & dijs sacrifica, & lucrifac, nè malè moriaris. Non potes enim mortem effugere, nisì ea feceris, quæ à me tibi dicta sunt. Qui autem erat verè magno & excelso animo & verè Christi Plato, apparitorem quidem non paruis incessens contumelijs, ei os obstruxit tanquàm malo consiliario: interrito autem spiritu & animo immobili, & mente non perturbata, oculos in cęlum extollens, dixit: Dorsum meum dedi ad flagella, & genas meas ad alapas: faciem autem meam non auerti à dedecore sputorum. Nè discesseris à me Domine, quoniam afflictiones propè: nè fortè dicant gentes, Vbi est Deus eorum? Tibi ergò placeat, ô Domine Iesu Christe, vt ego famulus tuus, perfectè aduersarij effugiens tyrannidem, cum audacia & fiducia sistar ante tuum tribunal terribile, hoc pulchro confecto certamine. Te enim decet & in ecclesijs & in omni loco tuę dominationis gloria, honor, potentia & maiestas, nunc & semper, & in secula seculorum. & cùm multi audijssent, Amen, motus est locus basilicæ: & ne sic quidem intellexit miser Agrippinus, quòd Christus ei ferret auxilium, sed dixit ei: Impie, cur es adeò emotæ mentis, & non parcis tuo corpori, cùm id videas varijs modis tam acerbè cruciari? Páre ergò mihi, & sacrifica dijs intemeratis, nè malè moriaris. Sanctus Plato dixit: Dixi tibi sæpè, quinetiam nunc tibi dico, me esse Dei cultorem, nec vt eius decreta deseram, me posse in animum inducere, nec vt eos adorem, qui temerè nomen habent deorum, sunt autem adulterina & execranda simulacra. Sed non cessabo in dies assiduè Deo meo procidere & eum orare, vt salutem ab eo consequar. Tu autem Agrippine Tyranne, vanis affixus simulacris, & à patre tuo satana priuatus mente, quæ te trahebat ad Dei cognitionem, & totus redactus in eius potestatem, & ad viam vitæ nolens ascendere, in æternum punieris à DEO, qui mihi fert opem. Quem contumelia afficiens, eius seruos varijs tormentis subijcis, existimans te mutaturum eorum bonum in DEVM propositum.

Inuictus S. martyris animus.

Esa. 50.

Agrippinus dixit: Vide Plato, quàm multa siui te nugantem stulta dicere. Sed etsì sis indignus nostris sermonibus propter tuam audaciã & cor immutabile, audi quod tibi dico: Sæpè audiui multa eiusmodi ab ijs, qui confitentur Galilęum, nec vllus recessit viuus à meis manibus, nisì persuasus sit & sacrificârit. Si ergò non vis mihi morem gerere, & dijs sacrificare, vide quid sis passurus. Te enim multa manent tormenta, si non audiueris me tibi consulentem.

Sanctus autem Christi Martyr Plato dixit: Infelix & inhumane, & homines habens odio, & author ac princeps omnis iniquitatis, à Deo aliene & minister satanæ, & hęres ignis gehennæ, & digne omni supplicio, non me terrent tua verba, nec minæ mihi persuadent. Meus enim Dominus Christus pro me suum effudit sanguinem, vt mundum redimeret ab omni iniquitate: quantò magìs nos peccatores debemus pro ipso mori, vt vel per hoc grati & beneficij memores conspiciamur Domino nostro Iesu Christo?

Pręclara vox martyris.

Vicarius autem Agrippinus cùm hæc audiuisset, & magno furore esset percitus, iussit eum cędi loris, dicens: Videamus an Deus sit ei opem laturus, in quo sperans, imperatorias constitutiones contemnit & nostra iussa. Sanctus autem Plato, his auditis, dixit: Impudentissime & sceleratissime canis, nouorum tormentorum inuentor & excogitator Agrippine: conuenienter enim tuo animi studio & instituto fuit ab initio tibi nomen impositum. Es enim agrestis quidam lupus, & effrenatus tanquàm equus indomitus, eos pręcipitans, qui sequuntur impudentem & sceleratam tuam mentem. Miser & infelix, es ne adeò stultus & insipiens, & execęcatus à patre tuo satana? Non vides, quemadmodùm Christus mihi in prioribus adfuit tentationibus? & nunc quoquè adest, leuans meos labores, & curans plagarum notas, quæ à te mihi imprimuntur: & vt semèl dicam, nunquàm reliquit eos, qui ipsi seruiunt. Fac ergò quamcelerrimè ea, quæ tuo sedent animo: vt per tormenta, quæ mihi inferuntur, & indignas plagas, cognoscas CHRISTVM mihi opem ferre, qui à tua, quæ cum DEO pugnat, lingua nunc afficitur contumelia.

Cęditur loris.

Ego enim semper habens opem, quæ ab eo mihi fertur, non timebo tuas minas, neq; varios tuos cruciatus.

Ministri autem satanæ citò fecerunt imperata, & quamprimùm tanquàm inanimam eum tangentes statuam, sancti membra conscindebant immisericorditer, incipientes ab humeris. Sanctus autem Plato dicebat: Expectans expectaui Dominum, & intendit mihi. Omnes autem, qui eum adspiciebant, ęgrè ferebant propter ei illatum cruciatum. Erat enim Agrippinus supra modum inhumanus & planè ferus. Egregius verò Christi athleta Plato, tanquàm turris quædam, quę pulsatur, inconcussus manens & immotus propter suam fidem in Christum, in somnis quodammodò torqueri videbatur. Hoc enim tormentum non formidans, neque ab eo obstupefactus, non solùm pusillo & abiecto animo non cessit: sed se ostendens magnanimum, lorum vnum è suo latere euulsum ex ijs, quæ lictores ex eius corpore abscindebant, proiecit ante tribunal Iudicis, dicens: Inhumanissime & omnibus feris sęuior, estò, cor tuum est adeò excęcatum, vt Deum non agnoscas, qui ad suam nos fecit imaginem: quomodò non misereris corporis, eisdem, quibus tu, obnoxij perpessionibus, quod membratìm conscinditur: sed tibi est voluptati membrorum meorum dissectio? Hęc autem dico, non vt qui fugiam mori pro pietate, sed crudelitatem tuam & inhumanitatem reddam omnibus manifestam. Ego enim propter Christum meum lubenter patior omnia mala, quæ mihi à te inferuntur, & lubenter sustineo dolorum acerbitatem, vt in futuro seculo æternam inueniam requiem. Tu autem, ò crudelissime & immanissime, accepta pelle mei corporis, eam habe testem tuæ impietatis, quæ te mittit ad æternum, & quod nunquàm desinit, supplicium, cum simulacris tuis & dæmonibus.

Psal. 39.

Videt quasi in somnis torqueri.

Dixit Agrippinus: Cur es insipiens, & odio habes tuum corpus, ô Plato, & non curas, quòd intestina tua per tua latera feruntur cum stercore: sed adhuc nunc quoquè es nullo sensu prędictus? Præter hæc autem non contentus ijs, quæ dicta sunt, non cessâsti nunc deos incessere contumelijs, & venerandum meum irritare iudicium.

Vide sæuissimũ Tyrãni suppliciũ

Sanctus Plato dixit, subridens: Si ego, qui tot cruciatus & supplicia sum à te passus, contumeliosus vocor & maledicus: tu qui ea mihi infers, num & factis debes dici parricida, & verbis maledicus? Dixit Agrippinus: Deos & Imperatores iam sæpè multis affecisti contumelijs, & ad iram me non parùm prouocas. Scio autem te hoc facere, vt te quamprimùm occidam. Ego autem tibi tormenta inferam acerbiora, & te per partes consumam, nisì mihi paruëris, & intemeratis dijs sacrificaueris. Sanctus Martyr Christi dixit Plato: Sæpè tibi dixi, & rursùs dico, & non cessabo dicere: Nè minare verbis, sed re ipsa in me ostende tormenta: vt cognoscaris faciens voluntatem patris tui satanæ & tui Imperatoris. habes enim, vt priùs dixi, potestatem mei corporis, animæ autem Deus.

O egregiũ Christi athletam.

His auditis, dixit Agrippinus: Iam experientia cognouisti per tormenta, quòd nec Philosopho quidem Platoni pepercissem propter deorum beneuolentiam, timens iussum Imperatoris. Sanctus Dei Martyr Plato dicit: Cognouisti iam tu quoquè ô Tyranne experientia per tormenta, quæ mihi à te sunt illata, quòd corpori meo non parco propter pietatem in Deum meum, timens iussum Regis cælestis. Agrippinus autem cùm hęc audiuisset, & fuisset magno furore percitus, iussit eũ in ligno suspensum tandiù cædi, donèc omnes eius carnes simul cum sanguine in terram effundantur.

Immanissimè verberatᵉ

Præco autem magna voce clamabat: Sacrifica Plato, & soluëris à vinculis. Cùm verò sanctus Plato negaret se sacrificaturum, iussit Tyrannus vncis ferreis eius genas discerpi ac laniari. Adeò autem sunt laniatæ, vt facies hominis non cerneretur ampliùs, propterea quòd essent eius ossa planè nudata.

Genę lacerani vncis ferreis.

Postquàm autem iussit Agrippinus eum de ligno deponi, dixit ei: Infelicissime, quid decætero expectas, cùm sit tota tua caro excoriata, & nudata sint ossa? Morem mihi gere, & cessa ab hac vana philosophia, & dijs sacrifica, & nè persistas in hac verborum contentione, nè malus malè pereas. Dixit Martyr: Quid expectas, ô Tyranne, à me aliud audire, nisì fidem DOMINI nostri IESV CHRISTI? Carne enim mea excoriata & nudatis ossibus, adsum, vt vides, cum maiore audacia.

Si

Si ergò tibi restat aliquid aliud, quod mihi debet fieri, fac citò quod vis. Tunc impius Agrippinus Martyris admirans fortitudinem, iussit eum rursùs suspendi in ligno, & vehementer eius cædi vlnas & femorum eius latitudinem. Ità fecerunt lictores, eum cędentes spatio trium horarum. Dixit autem sanctus Christi Martyr: Leuaui oculos meos in montes, vndè veniet auxilium meum. Auxilium meum à Domino, qui fecit cælum & terram. Dixit Agrippinus: Impie & à beneuolentia deorum aliene, quoniã dedi tibi fiduciam, non te puniens, vt par erat, audes nunc loqui, violans iussum Imperatorum? Liba ergò dijs, & te dimittam. Dixit sanctus Plato: Si nos, qui piè Deum colimus, punimur, vt qui existimemur impij: vos qui Deum abhorretis, & corpus, quod est ijsdem, quibus vos, obnoxium perpessionibus, immisericorditer & indignè cæditis: quomodò damnabimini in iusto Dei iudicio, in die, in qua iudicabit DEVS occulta hominum? Dixit Agrippinus: Fero te loquentem audacter & confidenter: miserere, ô charissime Plato, tuæ florentis ætatis: hoc enim tibi dedit fortuna, quę est eiusdem nominis. adspicio enim te talem esse futurum, qualis ille fuit sapientissimus Plato. Nam cùm fuisset princeps philosophiæ, deorum dogmata constituit. Quamobrèm benignè tecùm loquor, & consulo vt sis benignus in deos: & leges suscipias, quas ipsi tulerunt Imperatores, & meis parcas admonitionibus. Si mihi autem non parueris, scias apertè, forè vt ego te cogam hoc facere diuersis & acerbis supplicijs, vt qui falsò sis appellatus Plato: eius, inquam, nomine suscepto, qui inter homines maximam sibi parauit philosophiam, cùm tu in deos ingratus euaseris.

Eius vlnę & femora cędũtur diutissimè.

Psalm. 120.

Rom. 2.

Christi autem verus ac germanus miles Plato dixit: Valdè magnum solœcismum admittis ó Agrippine, errans in veritate. Nam cùm pater tuus satanas ab initio fuerit perniciosus, meritò tu quoquè, qui es eius minister, facis ei similiter, & te in eius exerces actionibus. Dæmonum enim fortunam inuehis in homines Christianos, qui nec ferre quidem possunt audire aliquid eiusmodi. Sum ergò eiusdem quidem nominis, cuius Plato: sed non sum ijsdem moribus præditus. Quos enim mores non coniungunt, ne nomen quidem eos conciliat, neque locus copulat, nisì solùm pietas. Quamobrèm nulla in re ei similis sum Plato, prętèrquàm in solo nomine: hoc autem mihi piam mentem nunquàm poterit lædere. Et ego quidem exerceo eam, quæ est in Christo, philosophiam: illius autem philosophia, est apud Deum meũ stultitia. Scriptum est enim: Perdam sapientiam sapientum, & prudentiam prudentum abolebo. Nam deorum dogmata, quæ ille, vt dicis, posuit, sunt falsæ & fictæ fabulæ, quæ adumbrantur deceptione dęmonum, qui animis afferunt interitum, & verborum astutia vestras mentes excęcantes, abducunt à simplicitate fidei, quæ est in Christum.

1. Cor. 1.

Esaiæ 29.

Postquàm autem cessâsset loqui Martyr, eius quidem respõso obstupefactus Agrippinus, mansit mutus, non valens ei respondere. Cùm autem paulopòst iussisset eum de ligno deponi, aggressus est eum rursùs blandis verbis admonere, sic dicens: Ego decętèrò ó Plato, quòd ad te quidem attinet, sum planè animi dubius, nec scio quid debeam facere. Qui itaque te multis affeci cruciatibus, nec quicquam effeci, & adhibui blanditias, & hoc nihil profuit: nunc statui aliquot dies tibi concedere. Fortè cùm sic agnoueris id, quod est tibi vtile, hanc tuam relinques peruicaciam, & accedes ad deos, qui vniuersum orbem terræ administrant: & liberaberis à grauibus tormentis, quæ te circunsistunt.

Hæc cùm dixisset, iussit eum reduci in custodiam, iubens Commentariensi quotidiè ei dare vnciam panis & potum aquam, & prohibens, nè ab vllo videretur. Verebatur enim, nè quis ex ijs, qui ad ipsum attinebant, ei daret alimenta, ignorans stultus, quòd non in solo pane viuet homo, sed in omni verbo, quod exit per os Dei. Sanctus autem Plato transegit decem & octo dies in custodia: & vt in ipso quoquè impleretur id, quod scriptum est, Iustus ex fide viuet: noluit à Commentariensi panem omninò aut aquam accipere. Sciebat enim, quòd qui Danieli misit nutrimentum, qui erat in medio leonum, ipse ipsum quoquè nutriet in custodia. Postquàm autem custodes eum viderunt nihil sumere, veriti nè interiret à fame, eum hortabantur, dicentes: Comede ô homo, nè fortè veniamus in periculum, si tu nolis quicquam gustare eorum, quæ tibi à nobis offeruntur. Beatus autem Plato dixit: Nè existimetis, ô fratres, me moriturum propterea, quòd non comedam. Vos enim nutrit panis, me

Rursùs in carcerẽ adducitur.

Deut. 8.

Habac. 2.

Dan. 14.

Nihil comedit in carcere.

me autem verbum Dei permanens in æternum:& vos quidem satiant carnes, me autem puræ preces. Vos lætificat vinum: me autem Christus, vera vitis patris, qui non cadit sub adspectum. Vos expectatis audire laudem ab hominibus: ego autem vocem Dominicam in die iudicij,qua dicet redemptor mundi Christus:Venite benedicti patris mei,possidete paratum vobis regnum ante mundi constitutionem. Iohan. 15. Matth. 25.

Post dies autem aliquot præsidens Agrippinus in basilica,iussit sanctum Platonem ad ipsum duci è custodia. Cùm autem ductus esset,dicit ei: Páre mihi decæterò, & dijs sacrifica,& lucrare,nè malè moriaris. Dixit sanctus Plato: Mihi viuere, Christ⁹:& pro ipso mori,& lucrum & gloria. Fac ergò mihi citò,quod velis.ego enim nunquàm sacrificabo simulacris inanimis. Tunc cùm vidisset Agrippinus fidem eius immutabilem,tulit in eum sententiam,vt caput ei amputaretur. Cùm ergò eum accepissent lictores,abduxerunt extra ciuitatem in loco,qui vocatur Campus. Stans autẽ sanctus Martyr,rogauit spiculatorem,vt ei parùm spatij concederet ad orandum. Qui sublatis in cælum suis oculis,Dominum orauit,dicẽs:Ago tibi gratias Domine Iesu Christe,quòd sancto tuo nomine protexisti me seruum tuum,& dedisti mihi gratiã,vt perfectè cursum conficerem pro te suscepti certaminis. Et nunc rogo te, suscipe in pace animam meam:quoniam es benedictus in secula, Amen. Tunc cùm collum suum extendisset,dixit spiculatori:Fac ô amice id, quod fuit tibi imperatum. Spiculator autẽ cum gladio percutiens,abscidit eius sanctum caput:& statim tradidit Domino suum spiritum. Preciosæ autem & sanctæ beati Platonis reliquiæ,acceptæ à Christianis, depositæ fuerunt in eodem loco,qui dicitur Campus. Cõsummatus autem fuit sanctus & gloriosus Christi Martyr, Plato beatissimus,mẽsis *Nouembris decimooctauo,regnante Domino nostro Iesu Christo: Cui gloria & potentia in secula seculorũ, Amẽ. Caput ei amputatur.

VITA S. VVANDREGISILI ABBATIS, A QVODAM EIVS, VT EQVIDEM SENTIO, *propè æquali conscripta.*

PROLOGVS.

AD summam Dei laudem & honorem de beati Vuandregisili Abbatis vita laudabili & sancta conuersatione tractaturi, sancti spiritûs gratiã, qui etiam in rebus minimis inuocandus est, imploramus: vt qui eum in contemptu seculi & suìipsius abnegatione præuẽnit & prosecutus est,ipse nos quoquè in hac recitatione præuenire dignetur & subsequi,& efficiat nos idoneos tantæ historiæ relatores. Nihil enim dignũ Deo dicitur sine eo,neq; etiam ipse sine se inuocatur: cuius nimirũ dona sunt, si quis mereatur omnipotentis opera denunciare, & ipsum in sanctis suis magnificare Deũ. Et primùm quidem hunc Dei dilectum,exemplar nobis & speculum proponamus,& formam in eo Apostolicam,& vitam in terris Angelicam veneremur, atq; inquãtùm possibile est,boni æmulatores idipsum imitemur. Cùm enim magnum sit & valdè bonum,Sanctorum merita prædicare,& extollere virtutes,ipsas vtiquè virtutes ambire, atq; imitando acquirere,reuerà optimum est & præcellens. Vtrunq; tamen & cælitùs datur,& diuinitùs inspiratur:illiusq; administratio est gratis,quia gratiarum distributor dat ex eis,quibus vult,& diuidit singulis,prout vult. Nunc igitur quæ ad communem ædificationem pertinent,quæque deuotis auditorum animis prodesse ad imitationem possunt,de vita & meritis tanti Comitis, tamq; gloriosi principis aggrediamur:cætera,quæ mundi fuerunt, gesta videlicet fortia, ad terrenam dignitatem atq; secularem militiam pertinentia, quanuis inclyta & relatu digna in memoria æterna, nos tamen silentiò præterire decreuimus, gestis tantùm spiritualibus ex parte recitandis calamum applicantes: vt iamnunc ad ea, quæ religio beati viri & sanctitas expostulat,manus laborare incipiat & calamus,de ortu eius & generis nobilitate,quod de sanctis magnisque viris plerunquè requiritur, breuiter annotando. Præclarum est, Sanctorum prædicare virtutes: præclarius,imitari. 1.Cor.12.

VITAE HISTORIA.

IVLII. 22.

PRæclarus atq; gloriosus vir Domini Vuandregisilus, cognomento Vuando, ortum inclytæ natiuitatis in Virdunensi regione ex nobilibus atque religiosis parentibus eo tempore, quo sceptra regni Francorum fortis rex Dagobertus honestè gubernabat, habuisse dignoscitur. Deniq; genitor eius Vualtchisus nomine, ex nobilissima prosapia ortus, consobrinus fuit * Pipini excellentissimi principis Francorum. Et vt eiusdem sancti viri claram originem altiùs promam, cùm esset à nobilissimis ac ditissimis parentibus editus, non minùs nobilem se splendidæ vitæ moribus ac piæ conuersationis assiduis exemplis præbebat.

Eius pater.

Cumque adolescentiæ polleret ætas in annis, sub iam dicto rege Dagoberto militaribus gestis ac aulicis disciplinis, quippe vt nobilissimus, nobiliter educatus est. Et crescentibus sanctæ vitæ moribus, cunctis mundanarum rerum disciplinis imbutus, ab eodem rege Dagoberto comes constituitur palatij. Quo gradu paululùm administrato, ardore parentum honoribus plurimis, vt sese habet secularis rei dignitas, valdè sublimatus, etiam dispositioni rerũ plurimarum non multò pòst mancipatur. Suscipiẽsque hoc officium, exercebat cum pietatis studio administrationem sibi commissam.

Educatur apud Dagobertum regem inter bus militaribus.

Fit Comes palatij.

Mente semper cælestia tractans, optima principum iussa magnificè adimplebat, reddens, quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei, Deo. Eratque liber ad arguendum eos, humilis ad obediendum: regi Apostolico iussu subiectus, Christo deuotus. Erat in fide firmus, in bonis operibus promptus, in sermone verissimus, in iudicio iustus, in consilio prouidus, in bonitate conspicuus, in charitate præclarus. Arguebat subiectos clementer, tolerabat patienter. Erat in eo in cunctis operibus discretio, & imitabilis erga omnes dilectio. Euoluto autem tempore, parentum hortatu, licèt inuitus, quandam sibi despondit puellam, nobilissimis natalibus procreatam: solennique more castas celebrans nuptias, virginei floris immaculatum adeptus est torum.

Matt. 22.

1. Pet. 2.

Catalogus virtutum eius.

Deniquè suadebat suæ coniugi virginitatem integram custodire, castitatisq; munere angelicarum virtutum promereri consortium. Illa verò hac prudenti admonitione roborata, ac superno illustrata lumine: Quæso, inquit, nobilissime virorum, vt quæ ore promis, explere properes actu, & temetipsum à seculi curis exuas, meque famulam tuam castris committas regis perpetui. At ille exultans eius laudabili deuotione, gratiarum actiones bonorum omnium inspiratori hilariter persoluit. Fit itaque ex vtraque parte, magnificè Christo donante, saluberrimus castitatis consensus. Ipse Clericatûs habitum sumpsit, ac coniugem suam velo piæ religionis opertam, sanctimonialium monasterio ilicò tradidit sociandam. In quo viriliter, suimet custos, callem imitabilis vitæ peragens, triumphum Domino reportauit: talisque eius enituit conuersatio, vt ad declaranda ipsius merita, plurimæ à Domino per eam patratæ dicantur virtutes.

Cum sponsa nobilissima seruat corporis integritatem.

Fit Clericus: sponsa, sanctimonialis.

His ità se habentibus, ad sancti viri opera & virtutes enarrandas stylum vertamus. Cùm adhuc in laico habitu degens, iter carperet stipatus obsequijs suorum, diuertit in locum quendam suo itineri congruum: vbi seditiosum vulgus in iniuriam sancti viri totis furoris facibus exarsit. Nam stoliditate & rabie barbarica concitati, nihil sensu à belluis discrepantes, in virum Dei cum turba irruunt suorum: vbi non minimum humani sanguinis fusum fuisset, nisi intercessio ipsius & virtus Christi misericorditer adfuisset. Ipse enim ab illo poposcit auxilium, cui dicitur: Tu es refugium meum à tribulatione: orationem pro gladio sumens, clypeum diuinæ misericordiæ postulauit. Nec defuit diuinum, vbi humanum deerat, auxilium. Deniquè turba prauorum hominum ità stetit immobilis, vt propiùs accedere non valeret, Christi scilicet retenta virtute. Statimque ipsa concertatio & rixa in admirationem intuentibus vertitur, ità vt oratione viri Dei soluerentur pariter & saluarentur, ac pacati abscederent, qui seditiosi aduenerant. Nec mirum videri debet, quandò illic filius pacis aderat, quòd litigantes omnipotens Deus eius causa ad concordiam reuocauit. Exindè cœpit magis

Psal. 31.

Precibus sistit tumultuantes.

gis magisque diuino igne succendi, atque contemplatiuæ vitæ alta rimari, Deumque glorificare simul & laudare, dicens illum super omnia toto nisu diligendum, qui vbicunquè iustè fuerit inuocatus, præsens fit exauditor, secundùm illud prophetæ dictũ: Cùm quæsiëritis me in toto corde vestro, inueniar à vobis. Adeò verò seipsum propria disciplina coërcebat, vt iam quasi futurã olìm pastoris speciem suis in gestis præsignaret, vt irrepræhensibilis in templo Christi præpararetur sacerdos. O perfectissimum laicum, cuius imitatores ipsi esse sacerdotes desiderabant. O mentem ab omnibus prædicandam, cui non fuit aliud viuere, nisì Christum cum dilectione timere, & cum timore diligere. Iere. 19.

Postquàm autem, vt superiùs indicatum est, ipse vir sanctus mũdi huius oblectamenta deseruït, optabat in sancto cœnobio diuinæ insistere philosophiæ, ac monasticæ regulæ venerabilem animum tradere informandum. Ac primùm in loco, qui dicitur Mons Falconis, cum viro sancto, nomine Baltfrido, non multum temporis habitauit: cuius actus & vitam in gestis de eo scriptis, si qui nôsse velint, facilè reperiẽt. Erat autem idem vir Domini Vuandregisilus, statura mediocris, quæ honestam non excederet formam, oculis vigilantibus, facie candida, manibus prolixis, omniq; corporis forma decorus pariter ac iucundus. Qui omnes facultates ac prædia sua partìm monasterijs perpetìm possidenda tradidit: partìm precium ex ijs accipiens, indigentibus larga distribuit manu. Sicque exutus seculi curis atque impedimentis, liber & nudus cum hoste versuto certare contendit. Deniquè hostis inuidus, eius insuperabilem conspiciens deuotionem, nitebatur omnibus modis impedire pios eius actus & studia. Ac primùm regis animum & procerum illius aduersùs eum commouit, scilicet vt auulsus à sancto loco, habitum compelleretur recipere secularem. Sed ipse indesinenter precibus insistens, diuinis armis inimici euacuabat molimina. Viuit in monasterio. Forma corporis eius.

His temporibus rex inclytus Dagobertus, amator videlicet Dei ac Sanctorum, ecclesiarũ atque monasteriorum venerabilium strennus fautor pariter & fundator, ac proprij regni fortissimus defensor & propagator inuictus, sceptra Francorum prçclarè moderabatur, hostibus vndiquè suæ ditioni subactis. Et quia præfatus vir Domini in eius aula nutritus, & suis fuerat olìm ministerijs ascitus, nitebatur ei è suorũ consilio molestiam inferre, quòd sine eius permissu habitum mutâsset, ac monasticæ se religioni mancipâsset. Itaq; eum accersiri quamprimùm iussit in aulam suam. Ipse autem auxilio Dei fretus, qui ei semper opitulari præsens solebat, reminiscens etiam illius Apostoli Petri: Subiecti estote omni humanæ creaturæ propter Deum: siue regi, quasi præcellenti, licèt nolens quidẽ, in palatio sese exhibuit obtutibus regis. Cùm autẽ iussus regias, licèt animo reluctante, properaret ad ædes, ante fores palatij quendam pauperculum subitò offendit cum vehiculo, quod ei sola erat domus, luto immersum. Cumque omnes miserum prætererirent, aut etiam aliqui comprimerent, intellexit vir sanctus mercedem sibi ex hoc reseruari, si indigenti atque humì depresso misericordiam exhiberet. Cernens etiam crudelitatem, quam operabantur tumidi, de equo, cui sedebat, cum grauitate descendit, & pauperi manũ porrigens, simul cum plaustro eum de luto leuauit. Tunc quidam stolidorum perspicientes, vt de subleuatione iacentis cœnosum gestaret amictum, vanæ gloriæ & temeritati, more inuidorum pharisæorum, deputabant. Ille verò soli Deo placere desiderans, vituperia improborum floccipendit, sed humilis humilem magistrum imitabatur, qui in Euangelio dicit: Si patremfamiliâs Beelzebub vocauerunt, quanto magìs domesticos eius? Cùm sic autem illatum sibi pro pietate opprobrium æquo animo exciperet, extemplò cælitùs niueo est indutus amictu: id est, Angelus vestem illius diligenter emundans, candidiorem, quàm anteà fuerat, reddidit. Posteà autem perueniens in domum regiam, stabat in cõspectu regis & procerum illius, quasì agnus in medio belluarum. Porrò Dominus custos & rector omnium placentium sibi, ab hostium lesione eum tutum ac munitum vbiquè reddebat: omnibusque liquidò patefactum est, eum fidelissimum Dei esse famulum, qui cunctam huius mundi gloriam pro expectatione calcâsset futurorum. Et præcepit rex, vt nemo illi molestus esset, sed pro voto animi sui diuinis seruiret mandatis, & propositi sui obseruantiam, nullo resistente, seruaret. Sicque regia authoritate securus, de reliquo ad dilectæ habitationis locum reuersus est. 1. Pet. 2. Officiosè suã operam nauat pauperi. Matth. 10. Dagobertus rex eũ vindicat ab æmulis.

Quo loco nõ multò pòst occasione quadam relicto, in Elisgangium commigrauit territorium, vbì & monasterium struxit pro temporis opportunitate in possessione propria. Ibì nanque beatus Vrsicinus requiescit venerabiliter humatus. Monstratur verò eo in loco vsque in præsens viri Dei Vuandregisili grabatus, vbì quieti membra dare post prolixam vigiliarum instantiam & afflictionem solitus erat. Illic nanque ieiunijs, vigilijs & orationibus frequenter insistens cælestis tyro, fortissimus efficitur miles. Quòd si nonnunquàm diuinis vacantem laudibus somnus importunus DEI hominem oppressisset, nudis pedibus & simplici veste tantùm contentus, super humũ stare, ac poplitibus flexis orare solitus erat. Tali laboris afflictione detentus, adeò fuit attenuatus & exhaustus, vt vix membra confecta posset erigere. Cernens autem hostis antiquus insuperabilem viri Dei constantiam, ad tentamenta fortiora ilicò se cõtulit excitanda, plurimasque ei inquietudines & visibiliter, & per soporem sæpiùs ingessit: ità vt in effigies bestiarum, aut volucrum, siue serpentium se illudendo transformaret, & eius adspectibus terribilem se præsentaret. Vir quoquè Domini intelligens illius multimoda nocendi argumenta, suggestionesque lethiferas, per sanctæ Crucis vexillum, & rigidam abstinentiam iugemque orationẽ, diuino per cuncta fultus solatio, conatus eius irritos viriliter efficiebat.

Extruit monasterium, & in eo moratur.

Infestatur à dæmone.

Arma eius contra dæmones.

Sed cùm anguis lubricus se conspiceret à viro Dei vbiquè superari, adhuc maiora inquirit & adhibet artium suarum exitiosa machinamenta. At contrà in viro Dei tantus inerat fidei feruor, & insatiabilis erga Dei cultum ardor, vt quo plures ille sua calliditate ipsi irrogâsset molestias, eo crebriores sibi optaret afferri. Cùm nocte quadam vltra solitum somno indulsisset vir Dei, ilicò adfuit hostis, & illudens, ait: Te vigilantior hac nocte fui. Tunc vir Dei: Non dubito, inquit, in ruinam aliorum & cumulum tuæ damnatiõis te vbiquè esse peruigilem. Sed certè domabitur caro, quæ me ad hanc impulit torporis inertiam. Exurgens itaque à desidia somni, accipiebat armaturam Dei, taliaque promebat: Tu quidem, qui idem ipse es semper custos tuorum, non dormitans in æuum, indigno famulo tuo miserator adesto. Cumque per id tempus hyemis asperitas esset, sub diuo in medio niuium & glaciei, Dauidicam cælestemque musicam, flens & longa trahens suspiria, Domino deuotissimè depromebat. Sed & adeò in ieiunia incumbebat, vt tota hebdomada, exceptis prima & quinta sabbati, escam minimè sumeret. O quàm magnificum & laudatissimum bellum, quod indesinenter probatissimus Domini miles gerebat aduersùs hostem antiquũm. Verè dignissimum, in quo Dominus habitaret, templum, ieiunijs mundum, orationibus comptum, puritate conspicuum, vigilijs exornatum. Cuius quidem in mente virtutũ omnium decorem, & valdè sobrium sibi Sapientia collocauit domicilium.

Mira inedia eius.

Quadam nocte iuxta morem cilicio obuolutus, in cella dum ad refocillandum quieti membra dedisset, Angelico ductu in monasterium, quod vocatur Bobium, situm in Italia, perducitur, ostensæq; sunt ei eiusdem loci habitationes. Expergefactus autem à somno, intellexit hoc oraculum diuinitùs agi, seque ad hoc commoneri, vt ob gratiam vitæ contemplatiuæ atque arctioris continentiæ semitam explorandam talia inuiseret loca. Memor itaque Dominici præcepti, quo ait: Nisi quis renunciauerit omnibus, quæ possidet, non potest meus esse discipulus: surgens reliquit omnia, quæ oneri sibi videbantur, quatenùs ab vniuersis exutus, mãdatorum Dei tutiùs curreret viam. Adunatoq; fratrũ omniũ cœtu, orat vt imminenti itineri, eorũ intercedentibus precibus, iuuamen cunctipotens clementer tribueret. Sicque valedicens eis, cum tribus pueris & asello dispositum arripuit iter: ouansque peregrinationem optati laboris aggressus, Alpium iuga transgreditur, atque Italiam ingrediens, ad Bobiense cœnobium, velutì reuelatione didicerat, accedit: quod beatus pater Columbanus Scotici generis, laudabilibus gestis florens, cùm à rege Theodorico Gallia expulsus esset, atque ab Agilulpho Longobardorum rege Italia magnificè susceptus, eius permissu ædificauerat. Quem locum veterum traditione *Bonæum nuncupabant, propter riuum eius nominis illic manantem, amnemque alium, quem Trincam vocant: ad quem olìm Annibal hyemans, hominum, equorum, elephantorũ damna non minima sensit. Hunc ergò locum beatus pater Vuandregisilus adiens, qui à discipulis præfati Columbani tunc temporis incolebatur, aliquantispèr inibì commoratus est. Cùm autem vidisset cuncta loci eius habitacula, apertissimè intellexit, antea

Spiritu perlustrat Bobiense monasterium.

Luc. 14.

Venit ad Bobiense cœnobiũ.

*Bobium

sibi à Domino diuinitùs hæc fuisse monstrata. Cognoueruntque habitatores loci probatissimum Christi esse militem,& eius fructuosa deuotio atque nobilissimæ stirpis origo,cunctis est subitò patefacta:multaque pręsagia futurorum ei Dominus ibidèm monstrare dignatus est, posteris intimanda.

Morante autem eo illo in loco,incidit ei sancta quædam cogitatio,vt ad limina Apostolorum Romam proficisci deberet: Christoque duce, quod piè tractauit, deuotè compleuit. Deniquè cœpto itinere sancta lustrando loca, ad eandem conuolauit celeberrimam vrbem, votaque sua omnipotenti Deo eiusque beatissimis Apostolis deuotè obtulit,dicens cum Psalmista: In me sunt,Deus, vota tua,quæ reddam laudationes tibi. Sicque in visu admonitus,vt Galliarum repeteret rura, iter conuertit ad Alpes. Remotior enim volebat conuersari, & peregrinam pro Christo ducere vitā non mediocriter appetebat, si Dominus votis eius annueret. Disposuerat nanq; in Hyberniam insulam nauigare, sed diuina pietas hoc magnificum munus,ob multorum instructionem, Galliarum populis reseruauit. Romam proficiscitur. Psalm. 55.

Cùm autem non modico sudore, tamen delectabili, Alpibus transcensis,arua iam tereret Gallica,causa hospitij monasterium petijt,cuius est vocabulum *Romanis, situm vltra saltum Iurensem. Pater ergò loci venerabiliter & monasticè eum suscepit, ac debitum præbuit obsequium,vt eius vitæ præscribit laudabilis Canon. Cognouitque vir Domini religionem monasticam inibì pollere, deditque operam, vt monachorum iungeretur sodalitati. Amplexus autem obedientiam, per decem fermè annorum curricula sub institutiōe regulari, felici deuotione Domino militauit. Ibì solis ieiunijs & orationibus,multorum excedens metas hominum, vacare cœpit, & iugum Christi, quod ferentibus leue est, in se recipere, semetipsum sibi abnegando,ac crucem suam tollendo, Christum totis viribus sequi conabatur: in virtutum videlicet culmina per humilitatem ascendens,mansuetudinem sectans, modestiam, atque sobrietatem & lenitatem æquè in omnibus seruabat. Execrabatur deniquè vir Dei, præcipuus religionis amator,discordiæ vitium,arrogantiæ ac elationis supercilium. Erat ipse cunctis humilior,charitatis officijs præueniens cunctos: tardus ad loquendum,& velox ad audiendum:custos scilicet oris sui,hilaris vultu,maturus moribus. Obedientiæ quoquè ac subiectioni ità promptum se exhibebat, vt iussionem patris,quasi diuinitùs imperatam, cum omni synceritate quamprimùm exequeretur. Meditatio eius semper in lege CHRISTI totis viribus defixa erat:& vbicunquè esset, mandata Dei scrutabatur accuratè,&instanter perficiebat. Tale nimirùm erat beati viri studium,talisque in eo florebat religio. mortificabat enim membra sua, quæ sunt super terram. Nudus nudam amplectebatur Crucem, atque mortuus iam mundo,aduena terris,viuebat Deo. Cuius exemplis salubribus plurimi negligentes ac tepidi prouocati,arduum illius arripuerunt iter, atque ad opus sublimium virtutum, ipso sancto opitulante,æternæ vitæ soliciti, consurgunt. Decem annis hæret in monasterio quodam viuēs sanctissimè. Colos. 3.

Eo ergò in loco viro Dei commoranti cælestis adest visitatio. Nam cùm quadam nocte attentissimè precibus insisteret,diuinis auribus offerendis, in cellula sibi constituta,talique negocio apta,incomparabilis suauitatis odore simul & claritate locus ille cælitùs repletur,voxque ad eum huiusmodì perlata est: Serue CHRISTI, in timore Domini deuotissime, pax tibi semper multiplicetur. Certa bonum certamen, & his semper insiste operibus, quæ per me gerulum quotidiè offeruntur Domino. Quia non ocio torpentibus, sed in fide currentibus & peruigili instantia attentissimè Christo militātibus, vitæ ianua patet æternæ, iam tibi à Domino reseratæ,vt cum iustorū collegijs, gaudijs fruaris ęternùm duraturis. Nepos quoq; tuus Godo, ꝓ quo creberrimis precibus aures Domini solicitas, vestigia imitabitur tua,cunctisq; huius mundi vanitatibus derelictis, vt strenuus miles ad castra Christi deuotissimè conuolabit. His auditis,vir Domini humì prostratus,arctissimè orationi incubuit, non se in corde suo extollendo,quòd cælesti visione visitari meruisset: sed humilians se fragilem ac peccatorem fatebatur,& quòd dignius non esset, peccatorum næuis fœdatus, vt cælesti oraculo magnificaretur. Hæc de viro Dei reuelatio ostensa fuerat cuidam seruo Dei,in ipso loco degenti,qui & nobis narrare solitus erat. O quantis præconijs Visio ei cælestis exhibetur. Nota hinc Authoris ætatem & fidem.

efferenda eſt tam excellens virtus, quantiſque laudibus celebrandus eſt homo ille, qui ſic à CHRISTO meruit mirificari. O felix mortificatio ſeruorum Dei: quæ dum ſpontè agitur in membris corporis, conciues efficit angelorum. O amplectenda modis omnibus arcta & anguſta via, per quam vir Domini Vuandregiſilus ingreſſus, cæleſtis aulæ habitator effectus eſt.

Audoënus Epiſcopus Rothomagẽſ. His porrò diebus glorioſus confeſſor Domini Audoënus, anno tertio Clodonei regis, filij Dagoberti, ſedem vrbis Rothomagenſis adeptus, verbum ſalutiferæ prædicationis ſuis ciuibus adminiſtrans, fidei catholicæ fautor pariterque præceptor, barbaricas atque indomabiles eorum mentes nectare Euangelicæ doctrinæ debriabat, atque docilem ſubiectamque, ad credendum quondàm aſperam, gentem docebat, ſedulisque exhortatiõibus Dominum IESVM CHRISTVM eſſe colendum, innumeris aſſertionibus demonſtrabat. Cuius cognita ab omnibus vita, atque laudabili deuotione comperta, admonitus etiam in viſu, vt occidentalia Galliæ reuiſeret loca, de ſupradicto, Romanis, monaſterio cum licentia patris egreſſus, iter carpere cœpit, quod ad Belgicam deducit Galliam, peruenitque ad celebrem vrbem Rothomagenſem, ſumma reuerentia à venerabili antiſtite Audoëno exceptus. Qui memor prioris coniunctionis & ſocietatis, nobiliſſimæque eius originis, ſed & piæ ac Deo dignæ religionis, aliquandiù eum ſecùm in vrbe tenuit, & ſecundi ordinis honore amplìauit, Subdiaconũ eum creans valdè reluctantem, ſicut & proceſſu temporis Leuitici miniſterij onus ei impoſuit. Quo feliciter adminiſtrato, non multò pòſt ad ſacerdotium, licèt renuens, iuſſu eiuſdem beatiſſimi præſulis Audoëni, à venerabili Autmaro pontifice vrbis Taruannæ conſecratus eſt. Deindè poſt acceptum ſacræ benedictionis munus, ſtudioſè explebat miniſterium ſibi impoſitum, humilitatis tramitem in omnibus tenens. Erat nanque non minimùm idoneus & aptus huic ſacroſancto miniſterio Quamobrèm præfatus glorioſus præſul in vrbe ſecùm perpetìm retinendum cenſuit, quia mellito eius delectabatur alloquio, quo eum crebrò recreabat & grauitate fouebat. At verò ipſe egregius Dei cultor diſtrictiorem deſiderans ducere vitam, eremi ſecreta plurimùm ambiens, mundanos toto niſu fugiebat ſemper honores, vt apud CHRISTVM poſſet mereri cæleſtes. Itaque omni conatu tanto negocio opportunum inquirebat locum: aut ſi id fortè vetante mundi turbine, votis eius non obtingeret, ſaltem vt ſub Chriſti iugo & onere eius placido, regularem vitam promptiſſimus ſequeretur, vt per eum, Chriſto duce, multorum promoueretur ſalus.

Eum inuiſit S. Vuandregiſilus.

Fit ſubdiaconus, pòſt Diaconus, indè ſacerdos.

Cùm autem talia volueret animo, contigit, vt largiente Erchinoaldo præfecto, immodicam ſoli partem acciperet, quo Fontanellæ cœnobium, vnà cum venerando nepote ſuo Godone, vt rudis habitator conſtrueret. Quem veterum traditio, ob riuum in eo loco fluentem, hoc nomine vocitabat. Monſtrabantur nanque in eodem loco veſtigia, immò ruinæ ædificiorum, priſcorum accolarum induſtria olìm extructorum, ſed exterorum hoſtium feritate belluina ſolo funditùs æquatorum. Et in ipſo quidem loco magis luſtra ferarum, quàm hominum habitatio, tunc temporis videbantur. Hunc ergò locum vir Domini Vuandregiſilus, atque ipſius nepos venerabilis Godo, à prædicto patritio ſibi donatum, ſtuduerunt eum, nonnullis ipſis fauentibus, repurgare, ſuperuacanea quæque euellendo. Deindè verò etiam iacere fundamenta, vt iuxta prophetiam Eſaiæ, in cubilibus, in quibus habitabant dracones, oriretur viror calami ac iunci: videlicet fructus bonorum operum ibi naſcerentur, vbi priùs beſtiæ commorari & habitare conſueuerant. Cœptum eſt autem hoc opus ab anno Dominicæ incarnationis ſexcenteſimo quadrageſimoquinto, ſub die Calendarum Martiarum, Indictione tertia, qui erat annus Clodouei regis vndecimus, obtinente ſedem Romanæ Eccleſiæ beatiſſimo Papa Martino. Tam verò ſolerti ſtudio, tantaque induſtria perfectum eſt, vt penè illo in tempore venerabilibus cœnobijs æquaretur. Eſt autem hoc cœnobium ſitum in territorio Rothomagenſi, diſtans à memorata vrbe millibus fermè decem & octo: porrò à fluuio magno Sequana, ſpatio paſſuum circiter octingentorum.

Conſtruit Fontanellenſe monaſterium.

Eſa. 35.

Sed quia mentionem fecimus Erchinoaldi præfecti, libet de eo aliquid dignũ ſcribere.

bere. Is enim post transitum bonæ recordationis Dagoberti regis, præfecturæ ordinem ac curam maximam regni Francorum, etiam cum filio eius Clodoueo & * Baltilde regina, nobiliter administrauit. Erat nanque insignis bonitate ac eleemosynis largissimis, atque ex materna origine, beati viri consanguineus. Postquàm autē excessit è vita Clodoueus rex, remansit Baltildis regina cum tribus filijs, Clotario, Childerico ac Theodorico. E quibus Clotarius, qui maior natu erat, fastigium adeptus est regni, rexitque populum Occidentalium Francorum annis * quatuordecim: & quod pater eius inchoauerat, prædictum locum pijs largitionibus ac priuilegijs suæ authoritatis deuotè studuit augmentare. Terminos etiam ipsius loci, prout voluntas venerandi patris Vuandregisili erat, deuotissimè auxit. Ibique residens vir Domini, cœnobium, multorum fretus solatio, construere cœpit. Ad cuius famā plebs vndiquè concurrere, & cultui religionis dicare curabant prædia plurima, ità vt multis confluentibus, monachorum numerus ad trecentos excresceret. Accurrebant vndiquè nobilium liberi, & spretis seculi oblectamentis, & præsentium pompa facultatum contempta, æterna cupiebant cum tanto patre præmia adipisci. Aedificauit autem in ipso loco vir Domini basilicas egregio cultu, numero quatuor, in honorem videlicet principis Apostolorum Petri, simulq; doctoris gentium Pauli, sanctique Laurentij ac Pancratij martyrū Christi: & cùm huic operi insisteret, misit antedictum nepotem suum in vrbem Romam, propter pignora beatorum Apostolorum ac martyrum CHRISTI: vt ædificatis basilicis, in promptu haberet reliquias sanctorum, quorum nomini & reuerentiæ dicare disposuerat. Qui votis pij patris libentissimè párens, Romam abijt, Vitaliano Papa eodem tempore gubernante sedem eiusdem Ecclesiæ: atque ab eo suscepta plurima Apostolorum & martyrum CHRISTI pignora, vnà cum benedictione Apostolica rediens, secùm detulit, codicumque sacrorum copiam non minimam: prosperoque cursu itinere acto, ouans reuertitur ad virum Dei: cunctaque, quæ attulerat, idem vir Domini venerabiliter suscepit.

Erchinoaldus præfectus insignis.

*Blitilde

*alij quatuor tantū habent.

Trecenti monachi Fontanellæ.

Multas ab vrbe accepit sanctorū reliqas.

Itèm sacros codices.

Accersito etiam sanctæ recordationis Audoëno præsule, præfatas, quas ædificauerat, ecclesias vt consecraret, simulque pignora, quæ Godo cum eius authoritate Romæ impetrauerat, CHRISTI imponeret aris, supplex exorat. Quod ità à prædicto præsule confestim constat fuisse impletum. Locus autem ipsius cœnobij tam fertilis, tamque iucundus extitit, vt cùm quis illuc aduenerat, inter pomorum nemora & hortorum amœnitates virentium, in hæc protinùs libéret ei prorumpere verba: Quàm pulchra tabernacula tua Iacob, & tentoria tua Israel, vt valles nemorosæ, vt paradisi iuxta fluuios irrigui, vt tabernacula quæ fixit Dominus, quasi cedri propter aquas.

Reliquiæ aris impositæ.

Num. 24.

Adiutor prætereà huius operis & cooperator insignis, Vuaningus vir illustris extitit, qui viro Dei plurima prædia felici munere ad vsum seruorum CHRISTI deuotè contulit, filiumque suum, Desideratum nomine, sub regimine prædicti patris in eodem loco monasticæ disciplinæ & CHRISTI militiæ tradidit vacaturum. Erat is Vuaningus ditissimus, & multimoda cœnobiorum habitacula in possessionibus proprijs construxit. Ex quibus vnum est, quod vocatur Fiscamnum. Quo in loco dum moraretur, excessum mentis subitò passus est, ostensæque sunt ei pœnæ damnatorum, & felicitates iustorum, audiuitque diuinitùs, viginti annorum spatio ipsum victurum, idque impetrâsse à Domino sanctam CHRISTI martyrem Eulaliam, cui precibus se sedulis commendare solitus erat. Sed & ipsa CHRISTI martyr ei appárens, commonuit vt in prædicto prædio, quo morabatur, monasterium construeret, & de sua stirpe nulli regēdum committeret. Qua reuersa ad superos, virum Dei Vuandregisilum accersiuit, & ordinem ei visionis exposuit: simulque à febre, qua premebatur, eius precibus curatus, optatam recepit sospitatem, prædictumque cœnobium, vt monitus erat, ilicò construere cœpit.

Vuaningus vir illustris multa condit monasteria.

Erat tum temporis apud Burdegalim vrbem virgo Christi Hildemarcha, cuiusdam monasterij sanctimonialium sanctissima gubernatrix: ad quam quidam vir DEI, monachus ac diaconus, nomine Sindardus, cùm propter vtilitatem seruorum

Hildemarcha sanctissima abbatissa.

collocauit. Seruus autem CHRISTI Hartbamus in magnæ religionis obseruantia vitam, authore CHRISTO, finiuit. permultaque prædia eidem venerabili patri deuotè largitus est.

Erinbertus liberatur febre.

Eius pater Erinbertus, cùm magnis febrium angoribus teneretur, precibus sanctissimi viri sospitati pristinę redditus est, atq; per id tempus prædium Virtlaicum, situm in pago Cellan super amne Eura, eidem venerando patri deuotè donauit, in ipsa largitione damnationem æternam imprecans ijs, qui id prædium inuadere ausi essent. Gaudebat enim ille vir benignissimus, quòd bona sua posset largiri Christo, faciens eum terrestrium rerum suarum compotem, vt ille eum faceret bonorum cælestium cohæredem: sciens quòd patrimonium Deo creditum, nec respublica eripit, nec fiscus inuadit, nec aliqua calumnia forensis euertit: pariter intelligens scriptum esse, eam hęreditatem benè recondi, quæ Deo custode seruetur.

Sed his omissis, quæ sua multitudine dicendi facultatem vincunt, ad viri Dei virtutum pertexenda opera reuertamur. Ex largitione illustris viri Vuattratonis ad amnē Vuitlanam, in honorem principis Apostolorum oratorium construxit, quod Monasteriolum appellauit, vbi monachorum Deo militantium conuentum collegit. Redundabat in discipulos fructus doctrinæ eius, quandoquidem quod sermone docebat, factis explebat. Nullus apud eum vel mœrore tenebatur, vel immodica lætitia efferebatur. Stat gratus omnibus, singularis feruoris, specialis alacritatis, eximiæ charitatis erga pauperes & peregrinos. Nouerat & superbis resistere, & humilibus subditus esse: parcere subiectis, & debellare superbos. Sapientibus digna exhibere, simplicibus mystica reserare. Fortis erat in aduersis, sobrius in prosperis: tēratus in omnibus, discretus in cunctis. Erat hoc illi studiū & labor indefessus, vt recto itinere subditi ipsius ingrederentur: ex profectu enim filiorum, laus & merces cumulatur parentis. Nonagesimum ætatis annum iam supergressus, ità fuit virilis, vt in labore manuum iuuenes antecedere videretur. O virum prærogatiua meritorum dignissimū, qui per contemplationis studium sterilis effectus, pro educatione tamen atq; exemplo filiorum, multimodæ se seruituti placidè subdebat, imitās Apostolū, qui ait: Omnibus omnia factus sum, vt omnes facerem saluos. Sicq; per occidentem eius laudatissima peruolabat fama, vt putares Apostolorū adesse tēpora: ità vt perituri seculi spretis delicijs, nobilium multitudo virorum cōmunia cum omnibus possideret omnia. Si quisquam proprium aliquid vsurpare tentâsset, à cæterorum remotus consortio, pœnitudinis ilicò vltione plectebatur. Sed & omnes Caletorum populi, ità bruti ac belluis similes ante aduentum illius in hac regione fuerunt, vt præter Christianæ fidei nomen, virtus religiōis penè abolita in illis locis haberetur. Agebat nanq; vir venerandus studio indefesso, vt quęcunque peragraret loca, verbis Euangelicis condiret vniuersa. Et ità per eius monita & prædicationem sunt conuersi, vt qui anteà diripiebant aliena, posteà largirentur propria, ac idolorum confringerent statuas, quas dudùm ritu profano venerabantur: pieque ac spontè se subderent Christi disciplinæ, qui antè rebelles non dignabantur audire. Tantusque honor ac deuotionis affectus exercuerāt circa sacerdotes ac monachos, vt si contigisset alicui ex ordine plebeio eos obuiàm habere, quamuis potens persona, CHRISTVM in eis adoraret ac veneraretur.

Magnum robur in ætate decrepita.

1. Cor. 9.

Qualis olim reuerentia erga sacerdotes & monachos.

Spiritum quoquè prophetiæ diuinitùs illi collatum nō dubitamus, ità vt quę ventura essent, plurimis indicârit. Notum sanè est, crebrò illum prædixisse futura, quæ posteà constat euenisse. Blitildi nanque reginæ, relictæ Clodouei regis, obitus trium filiorum ac successiōes exposuit. E quibus Clotarius, qui maior erat natu, *quartumdecimum regni annum agens, consortijs subitò caruit humanis. Deindè Childericus temerè ab insidiatoribus interemptus, à præsenti sublatus est vita. Tertius Theodoricus matri superstes, regni suscepit gubernacula: completaque in illis est prophetia viri Dei. Hæc quidem pauca miraculorum insignia cum bona venia lectoris in præsens sufficiāt, breui incomptoque relata sermone. Veniendum est, fauēte Christo, ad eam, quæ vbertìm cunctipotens virtus, spiritu ipsius patroni sublato ad cælum, apud ossa sanctissima gesta referuntur in terris. Denique indubitanter retinemus, ipsius meritis, vt frequentiùs inculcatum est, animæ languores in permultis esse curatos, ad laudem & gloriam eius, qui dixit: Sine me nihil potestis facere.

Prædicit obitū triū regum.

*quartum.

Ioann. 15.

His

His ità se habentibus, vertantur articuli ad id commemorãdum, quemadmodùm beatus ille meruit de ærumnis exilij præsentis eripi, atq; ad cælestis beatitudinis gloriam transferri. In vltimo senio cõstitutus, vtpotè nonagesimum sextum annũ agẽs, Domino sæpissimè supplicans, aiebat: Heu mihi, quia peregrinatio mea prolongata est: addebatq;: Iesu benigne, verbum patris æternum, de hac conualle plorationis eripe me, & tuis fac quantocyùs dignum apparére conspectibus. Exaudiensque Dominus dignas eius preces, immisit ei vltimam, immò salutiferam ægritudinẽ, vtì camino præsentis seculi ceu purissimum examinatus aurum, dignissimus cæli fieret hæres. Tribus diebus totidemque noctibus in excessum mentis rapto, ianua cæli aperta monstrata est, & iucundo adspectu frequenter oculos aperiens, cælum intuebatur. Cernentes quoq; discipuli, sanctissimi patris beatissimam dissolutionem, lætabantur quidem de eius digna remuneratione, sed tristabantur plurimùm de absentia corporali: atq; inter mœsta suspiria & fluentes lachrymas, querulis aiebant vocibus: Quid facturi sumus, quòd nos tam citò deseris pater? Verbum immortalitatis à te audire cupimus, & assueta admonitiõe tua corrigi optamus. prostratiq; humì fundunt vberes fletus, orantq; Deum, vt antequàm viam ingrederetur iustorum, eius alloquio souerentur. Itaque omnipotens Deus, videns summum illorum dolorem, quem pro sui pastoris decessu patiebantur, famulorum suorum precibus aures suæ pietatis accommodat: permittitque, vt inclytus dux tum tyrones, tum veteranos milites dulcibus recrearet sermonibus, multaq; futura eis prædiceret, quæ posteà res ipsa comprobauit.

Psalm. 119.

Videt apertum cælum sub mortẽ.

Percontantibus indè monachis, post ipsius feliçissimum transitum, quem sibi præficere deberent, tale fertur dedisse responsum: Aeternus, inquit, rerum cõditor, qui vobis locum concessit opportunum, quo sibi plebs sua famuletur in secula, ipse vobis, charissimi filij, post paruitatis meæ decessum dignum ac deuotum misericorditer tribuet rectorem. Duo sunt tamen in præsentia vestra charissimi mei filij, qui vicissìm post meæ fragilitatis decessum in regiminis succedent locum. Erat nanque vnus vocabulo Lantbertus, vir eximiæ religionis & generis, ortus in territorio Taruanẽsi, qui post beatum Genesium præsulatum Ecclesiæ Lugdunẽsis suscepit: Alter verò vir Domini Ansbertus, qui beato Audoëno in põtificatu successit ecclesiæ Rothomagensis. Quorum vitam atq; virtutes libellus, qui de eorum scribitur actibus, luculenter narrat. Atq; ij successores fuêre in regimine prædicto sanctissimo viro.

Lantbertus episcopus Lugdunẽs.

Ansbertus episcopus Rothomagensis.

Sub horum regimine sanctissimi Patres, beatus Vulfrannus præsul Senonum & prædicator gentis Frisonum, necnon vir Deo dilectus Erenbertus Tolosæ vrbis Põtifex, & sanctus anachoreta & presbyter Condedus, Britannia insula ortus, monachicum amplectentes habitum, ad castra Dei fulgida deuotissimè conuolârũt. Reliquiæ quoq; eorum in eodem loco debito seruantur honore: vbì & gloria virtutum pollẽt, sicut in eorum plenissimè scribitur gestis. Inter reliqua autem prędictus vir Domini, exhortationis & confortationis verba, discipulis ipsi adstantibus valedicens, hæc intulit, vt cœptum non relinquerent iter, sed melioribus actibus quotidiè perseuerando se confirmarent, attentiusque sua monita retinerent, & opere perficerent: vt videlicet vnitas, charitas atque humilitas in eorum radiarent cordibus, nullaque dissensionis aut liuoris pestis, eorum vnquàm serperet in mentes: sicque statûs illorum iura, & religionis claritudo per cunctas perpetìm durarent ætates.

Hac breui vltimaq; coram eis oratione celebrata, quia gloriosum beatæ cõsummationis tempus instabat, vt terrena corporis sarcina terris cõmendaretur, & cælestis spiritûs celsa cõscenderet, viatico percepto, post paululum cõticuit. Cumq; hostis conspiceret inuidus remunerationis eius instare horam, propter eum cruentus adstans, pauores illi multiformes ingerere nitebatur. Quem in tali constitutũ agone audiêrunt circunstantes fratres in spiritu sanctæ translationis dicentẽ, se fonte lauacri Christi tinctũ, dæmonemq; se impedientẽ diuinitùs effugatũ. Vocauit etiam tertiò nominatìm quendam virum iustum, nomine Agathonẽ, cuius olìm laudabilem vitam ac conuersationem notam habuerat.

Accipit Eucharistiam moriturus.

Morienti multi adsunt sancti.

Ex qua & subsequẽti reuelatione liquidò colligitur, in eius transitu multitudinem adfuisse Sanctorum. Nam & à quodam discipulo eius, viro magnæ religionis, eadem hora suauissima audita fuerat cælestis çantilena: qui etiam percontabatur ex fratribus,

bus, verùm ille dulcissimus sonus eorum penetrâsset aures. Sed & ipse vir Domini adstantibus sibi imperauit, vt cum psallentibus iunctis psallerent vocibus. Quinam sint illi, inquiunt, nos nescimus: tu verò, cui olìm, vt credimus, ianua vitæ patet æternæ, optimè id nôsti. Ille verò iucundo adspectu lætabatur in Domino, gratias agens Deo, quòd cæli ianuam ipsi reserâsset. O virum omni laude dignissimum, in cuius transitu cælestis exultat chorus, omniumque virtutum supernarum gratulatur exercitus: cui cæli ianua patescit, & Abrahæ sinus lætantem excipit. Multitudo proindè monachorum, quorum erat numerus fermè trecentorum, in tanti patris transitu diuinas laudes decantaturus aderat: hilaris quidem pro gloria, quam spreta Aegyptia seruitute, olìm adibat promissam: sed graui affecta mœrore, quòd præclaro destituebatur patrono.

Hac discipulorum caterua vallatus, salutiferæ Crucis signo se muniẽs, vndecimo Calendas Augusti nexibus terrenæ corruptionis absolutus, animam cælo reddidit, consortijs iustorum sociandam, & æternæ felicitatis gloria fruituram. Illic nunc choris interest angelorum, hîc fulget claritate virtutum: Illic interpellat pro famulis voce supplici, hîc eos virtute tuetur sublimi: Illic petit, hîc præstat: Illic vota fundit, hîc votis respondet. Interfuit autem in hoc eius sancto transitu inclytus ecclesiæ Rothomagensis Pontifex Audoënus. Sepultus est primùm in ecclesia beati Pauli Apostoli, in qua requieuit annis 40. Posteà autem à sancto Baino episcopo vrbis Taruennæ, & Fontanellensis cœnobij abbate translatus est in Ecclesiam beati Petri Apostoli: atque ità integer ab omni corruptione cum vestimentis, quibus indutus fuerat, repertus est, quasi eodem die fuisset sepulturæ traditus. Actum est hoc anno Dominicæ incarnationis 729, regnante Domino nostro IESV CHRISTO, cuius potestas & imperium permanet in secula seculorũ.

Signo Crucis se munit, dum excedit è vita.

Requieuit sanè venerandus, & cum omni magnificentia nominandus beatissimus Pater & sacerdos Domini Vuandregisilus, anno ab incarnationis Domini nostri IESV CHRISTI sexcentesimo sexagesimoquinto, Indictione octaua, anno nono pontificatûs Vitaliani Papæ, porrò tertij Clotarij anno regni vndecimo. Peregit autem felici & gloriosa consummatione cursum præsentis vitæ annis circiter nonagintasex: è quibus in sacro regimine expleuit decem & nouem annos, menses quatuor, dies viginti & vnum. Sepultusque fuit in Ecclesia S. Pauli annis quadraginta. Sanctus verò Præsul Ansbertus, annis vndecim: inclytusque Pontifex Vulfrannus, annis fermè nouem.

DE S. APOLLINARI RAVENNATVM PRIMO EPISCOPO ET MARTYRE SANCTISSIMO, EX VETVSTIS MS. codicibus: quibus adstipulantur antiquißima Martyrologia, & in Sermonibus suis Petrus Damiani, vt in octauo Aloysij Tomo extant. Stylum opportunis locis nonnihil expoliuit F. Laur. Surius.

N diebus Claudij Cæsaris Petrus Apostolus IESV Christi Nazareni, Romã venit cum multis Christianis, ei ministrantibus. Vt autem est vrbem ingressus, ad Synagogam Iudæorum se contulit, indicauitq; eis se quoq; Hæbræum esse, & à Iudæa propter fratrum charitatẽ eò aduenisse. Cumq; per multos dies cum illis conferret sermones, adferebat identidèm de nomine IESV, dicens eum verè esse filium Dei, qui saluum fecerit omne humanum genus: simul exponens, quanta opera & virtutes fecisset in Israel conuenienter vocibus Prophetarum. Itaq; multi ex illis agentes pœnitentiam pro sua ignorãtia, prædicante Petro, crediderũt in Dominum IESVM: nec

23. IVLII.

S. Petrus venit Romã.

Multi Iudæi & Romani credunt. nec Iudæi solùm,sed etiam Romani excipientes verbum, gauisi sunt, quòd visitâsset Deus genus humanum,mittens filium suum,qui mundum renouaret. credentesq; in Iesum, baptizabantur. Post multum verò tēporis ait beatus Petrus Apostolus Apollinari discipulo suo: Quid hîc sedes nobiscùm? Eccè eruditus es de omnibus, quæ fecit Iesus: Surge,& accipe spiritum sanctum,simulq; Pontificatum, & proficiscere ad S. Petrus mittit Apollinarē Rauennā. vrbem Rauēnatium. Multus illic populus est: prædica eis nomen IESV, nihil reformidans. Constat enim apud te, verè eum esse filium Dei, qui mortuis vitam reddiderit, & ægris verbo attulerit medicinam. Tandèm post multa, cùm precatus esset beatus Petrus, manus imposuit capiti eius, dicens: Mittat Dominus noster Iesus Christus angelum suum,qui præparet iter tuū,& quæ postulaueris,annuat. Et osculans eum,dimisit à se.

Cumq; non longè abesset Rauenna beatus Apollinaris, mansit apud quendā militem *Asiaticum,nomine Irenæum. Is vbì resciuit ex eo vndè venisset, & quid vellet,ait ad eum: Habeo, ô hospes, filium oculorum lumine orbatum: si qua virtus est prædicationis tuæ, adhibe illi curationem, vt videat: & ego sequar DEVM tuum, credens in eum. Mox ad se puerum adduci alacriter iubet Apollinaris, cunctisq; videntibus, qui illic aderāt, non nisì Crucis signum in oculos cæci expressit,& ait: Deus qui loco non clauderis, sed vbiq; es, infer cognitionem filij tui Domini nostri IESV Christi in hanc ciuitatem: nec solùm hos oculos corporis illumines, sed etiam interiores in hac vrbe degentiū oculos aperias, vt celeriter illis cognoscentibus IESVM Christum filium tuum esse ipsorum Deum, locus hic mihi cum magna efficacia docendi tribuatur. His dictis,vidit cæcus, & aduolutus pedibus beati Apollinaris, vnà cum parentibus suis in Christum credidit: paritérq; baptizati sunt in fluuio non longè à Rauenna.

*Asiaticū habent Codices MS.

Cæcus cruce signatus videt.

Matrona verò quædam, Tribuni militum coniunx, Tecla nomine, multis annis grauissimo laborabat morbo, qui omnem medicorum industriam eluderet. Accidit autem, militem Irenæum adesse Tribuno:& cum sermo ortus esset,de coniugis mala valetudine,Irenæus ait: Est apud me peregrinus quidam,qui filium meum nullo adhibito medicamento curauit: si permittis, vbì eum viderit vxor tua, mox reualescet. Tribunus dixit: Vndè ille huc aduénit? Respondit Irenæus: Ab vrbe Roma. Tribunus ait: Est igitur natione Romanus? Respondit Irenæus: Equidem ignoro: sed mihi tamē potiùs Græcus esse videtur. Tribunus dixit: Clàm eum perduc in domū meā, vt cōperiam vera esse,quæ dicis. Cùm ergò beatus Apollinaris Rauēnam esset ingressus, circunsignans se,ait: Deus, qui operaris cum magistro meo Petro,operare etiam mecū, vt clarificetur nomen tuum, & fiat voluntas tua. Vbì in ædes Tribuni vénit, officiosissimè susceptus est, aitq; ad eum Tribunus: Benè aduenisti medice: & quid dulcius æstuanti, quàm frigida aqua? Beatus Apollinaris respondit: Requiescat in vobis pax Domini & Dei nostri Iesu Christi. Tribunus dixit: Ecquis ille est, de quo loqueris? Apollinaris respondit: Filius Dei viui, qui mundum perditum instaurauit. Tribunus ait: Vt video, Galilæus es tu. Apollinaris respondit: Etiam. Tribunus dixit: Nôsti curationes? Respondit vir sanctus: Nihil sine nomine IESV. Tribunus ait: Et quæ est virtus in Iesu? Apollinaris respondit: Conuoca huc milites tuos, & cunctis vidētibus cognosces veritatē Domini mei IESV CHRISTI. Illis collectis, ait Tribunus: En vxor mea multos annos decumbit, & medicina omnis ei officit. Si qua verò in te virtus est,exere nunc eam. Apollinaris dixit: Aperiat Deus oculos cordis vestri, vt videntes mirabilia eius,credatis in eum. Tum appræhendens manum mulieris: Surge, inquit, in nomine Dñi & Dei nostri IESV Christi, & crede in eum, nec quenquam putes illi parem. Mox illa surrexit sana,exclamauitq;: Non est alius Deus præter Iesum,quem prædicas. Videntes id milites & Tribunus, obstupefacti dixerunt: Reuerà hic Deus est, qui talia facit. Potest autē etiam ille in bellis ferre opē,si diligatur. Credidítque Tribunus cum vxore & filijs & familia,& omnes baptizati sunt. Multi quoq; alij,qui illic aderant,fidem Christi complexi sunt.

Vxorē Tribuni clinicam sanat Apollinaris.

Habitauit autem beatus Apollinaris Rauennæ in ædibus Tribuni, & quotidiè veniebant ad eum multi è populo, quos ille secretò docebat, dicens, vt crederent in IESVM, DEVM cæli & terræ: credentesque baptizabātur. Multi quoquè nobiles tradebant ei filios suos, vt sacris literis ab eo erudirentur. Ijs autem, qui iam in

Multi credunt.

Chri-

Christum credebant, Missas & baptismata faciebat in domo Tribuni cum discipulis suis. Itaque intrà duodecim annos, duos ordinauit presbyteros, Adhæretum & Calocerum: Marcianum vero nobilissimum virum, & Leucadium Philosophum, Diaconos fecit; & sex clericos constituens, cum illis diù noctuque Domino Psalmos cantabat. Crescente autem fama eius, & quòd annunciaret IESVM, multique in Christum credidissent, iam latére non poterat. Nunciatum est ergò de illo Saturnino Duci, qui eum adduxit ad Pontifices Capitolij Rauennatis, interrogauitq; ex eo, quid sibi vellet. Respondit vir sanctus: Christianus sum. Dux ait: Et quis est Christus? Apollinaris respondit: Filius Dei, per quem creatura omnis viuit, in cælo, terra & mari. Dux ait: Illéne ergò te misit ad nos, vt euertas cultum deorum nostrorũ? An ignoras sacrum nomẽ Iouis, qui magnus est habitator Capitolij vrbis huius, cui te oportet supplicem fieri? Beatus Apollinaris respondit: Quis sit ille habitator, nescio, nec templum eius noui. Pontifices dixerunt: Veni ergò, & vide magnificum fanum, mirificeque exornatum. Videbis illic inuictissimi Iouis simulacrum. Cùm ergò in Capitolium intrâsset beatus Apollinaris, subridens ait pontificibus: Hæc tam multa aurea & argentea ornamenta rectiùs in pauperum vsus erogarentur, quàm coram dæmonibus appendantur. Nota de Missis.

Tum verò pontifices, facta in eum impressione cum populo, immani eum cæde mactauerunt, eiectumq; extra vrbem ad mare, semiuiuum reliquerunt. At discipuli eum colligentes, in cuiusdam viduæ Christianæ domo absconderunt, curam ei adhibentes. Et post menses sex vir nobilissimus Bonifacius ciuis Clusensis subitò obmutuit, nec ei permulti medici remedium adferre potuerunt. Indicatum est ei, famulum Dei Apollinarem adhuc viuere, & apud viduam latitare. Misit ille ad eum vxorẽ suam, orans vt ipsum inuisere nè grauaretur. Venit vir sanctus ad domum eius, & puella è familia eius, à malo dæmone arrepta, exclamauit: Recede hinc serue Dei viuentis. Alioquì faciam te, colligatis pedibus, trahi extra hanc vrbem. S. Apollinaris dixit: Obmutesce diabole, & exi ab ea, nec vltrà in homine loquaris. Ille quàmprimùm ab ea recessit. Vt autem peruénit beatissimus Apollinaris ad Bonifacium, vidit eum mutum iacentem, & ait: Domine IESV Christe, qui clausisti os hominis istius, nè deincèps ab idolis suis opem posceret, restitue ei linguæ officium, vt inuocet benedictum nomen tuum, & credat te esse Deum viuentem in secula seculorum. Cumque à Christianis dictum fuisset, Amẽ, eadem hora soluta est lingua eius, & laudabat Dominum, dicens: Non est alius Deus præter eum, quem prædicat beatus Apollinaris. Eodem die homines ampliùs quingenti crediderunt in Dominum IESVM, agentes gratias Deo & beato Apollinari seruo eius, per quem illuminati essent. Crudeliter cæditur. Eijcit dæmonem. Muto redditur facultas loquendi.

Non multi autem intercesssêre dies, cùm gentiles quidam à diabolo inflammati, tenuerunt eum, & diù fustibus cæso interdicere volebant, nè nominis IESV aliquam faceret mentionem. At ille iacens in terra, clamabat eum verum esse Deum, qui sua sponte pro hominum salute pati voluërit. Sed hoc illi testimonium non ferentes, beatissimum virum coëgerunt nudis plantis calcare prunas. Tum verò multo ille magìs de Christo testificabatur. Id impij homines ferre non sustinentes, eum extra vrbẽ eiecerunt, dicebantque ei: Tametsì curationes adhibere nôsti, tamen vide, in vrbem nostram nè ingrediaris. Iacebat igitur beatissimus vir extra muros, & continenter nomen IESV prædicabat: multiq; è ciuitate Deum timentes, veniebant ad eum, & ministrabant ei. Non enim paruus illic erat Christianorum numerus, maximè nobiliũ. Habebant autem Christiani tugurium non longè à mœnibus, in quo ille Missas faciebat: baptizabat autem in mari, in nomine Patris & Filij & Spiritùs sancti. Cæditur fustibus. Calcat nudis plantis prunas.

Post plurimos autem annos vir beatus se contulit in Armiliam, atque illic secretè docuit populos, quos verbo attrahere potuit. Intereà autem Calocerus presbyter gubernabat Ecclesiam, quæ erat Rauennæ, clàm multas faciens virtutes in nomine IESV CHRISTI. Non diù pòst ab Aemilia reuersum beatum Apollinarem, Christiani Rauennates cum summo gaudio exceperunt. Per id tempus Rufus Patritius & exconsul, habebat Rauennæ filiam vnicam malè valentem. Vt cognouit autem de beato Apollinari, mox ad se illum accersiuit, vt filiæ opitularetur. Postquàm autem vir Dei cum clericis suis in domum eius intrauit, confestim filia eius mortua est. Eius obitum beatus Apollinaris ex lamentis familiæ didicit. Dixit autem ad eum Docet in Aemilia.

Rufus patritius cum lachrymis: Vtinàm in domum meam nõ venisses. Dij enim magni irati sunt,& noluerunt curare filiam meam. Tu verò qua ratione illi poteris curationem admouere? Flebant autem omnes, qui aderant. Dixit igitur beatus Apollinaris ad Rufum: Constanter age patritie,& iura mihi per salutem Cæsaris te permissurum, vt puella sequatur Saluatorem suum: & citò cognosces virtutem Domini nostri IESV Christi. Rufus Patritius respondit: Scio puellam mortuam: quam si stantem & loquentem videro,laudabo sanè virtutem Dei tui,nec prohibebo, quô minùs suum illa sequatur Saluatorem. Interìm omnes amarè lugebant. Tum vir sanctus benè confidens in Domino,accessit & tetigit puellam, dicens: Domine IESV Christe, Deus meus, qui magistro meo Petro, Apostolo tuo, id præstitisti, vt possit impetrare à te, quicquid velit:tu excita puellam hanc, quæ est creatura tua,non enim est alius Deus præter te.& respiciens ad puellam,ait:Surge,& confitere creatorē tuū. Confestìm illa surgens, magna voce dicebat: Magnus est Deus, quem prædicat Apollinaris seruus eius, & nullus est extra eum. Ea hora magno gaudio affecti sunt Christiani omnes,quòd magnificatum esset nomen Domini IESV. Baptizata est autem puella cum matre, & ex familia promiscui sexûs trecenti vigintiquatuor. Sed & alij multi gentiles crediderunt in CHRISTVM, cui est honor & gloria in secula seculorum. Amen. Porrò Rufus patritius timens Cæsarem, occultè diligebat beatissimum Apollinarem, & ministrabat ei. Filia verò eius consecrata est CHRISTO, & virgo permansit. Perlatum est igitur ad Cæsarem, virum quendam Antiochenum, magicis artibus in Rauennam inuexisse nomen IESV, magnamq; turbam hominum obedire illi, ipsam quoq; Rufi patritij domum. Cæsar illi mittēs successorem, scripsit ad vicarium Messalinum, vt hominem temerarium Apollinarē aut dijs faceret obsequentem, aut in exilium iuberet longinquum deportari. Messalinus ergò in prætorio coram se sisti iubet beatum Apollinarem,dicitq; illi coram sacerdotibus Capitolij: Quis vocaris? Respondit vir sanctus: Apollinaris. Messalinus dixit: Vndè huc aduenisti? B. Apollinaris respondit: Ab Antiochia. Messalinus ait: Quam artem profiteris? Apollinaris respondit: Christianus sum,& Apostolorum Christi discipulus. Messalinus dixit: Ecquis est Christus? Apollinaris respondit: Filius Dei viui, qui fecit cælum & terram, mare & omnia,quæ in eis sunt. Messalinus ait: De illóne Christo tu dicis, qui ante annos non multos, dum se filium Dei diceret, à Iudæis interfectus est? Certè si Deus ille fuisset, nec mori potuisset, nec vexari contumelijs. Sed cùm superbè se gereret, pœnis affectus & è medio sublatus est. Quo igitur pacto tu illum in deorum numero reponas,nos non videmus. Beatissimus Apollinaris respondit: Is, de quo loquimur, Christus & Deus erat, & est,eritque semper. Sed volens ille hominum genus à seruitute dæmonum liberare, exinaniuit semetipsum, & incarnatus est de spiritu sancto, natus ex Virgine, quæ virum nõ cognouit vnquàm. Messalinus vicarius dixit: Auditum est hoc apud nos, sed difficultèr potest credi. Beatissimus Apollinaris ait: Audi iudex, quæ à me dicentur, animo virili. Deus manebat in corpore, faciebat signa & miracula in mundo. Quòd verò à Iudæis tentus & crucifixus est, id caro ex virgine sumpta patiebatur: diuinitas autem mansit omnis perpessionis expers & immortalis: quæ etiam carnem ipsam tertia die excitauit, & multis appárens Christus,ascendit in cælum, vndè descēderat Deus. Tantam autem in se credentibus largitur virtutem, vt in nomine eius dæmones eijciant, ægrotos sanent, mortuos in vitam reuocent. Messalinus vicarius dixit: Tu mihi persuadere nõ poteris, vt ego deos sequar ignotos, qui à Senatu recepti non sint. Sed hac postposita vanitate, accede ad Capitolium, & manibus tuis pone thura magno deo Ioui tonanti, vt possis viuere. Nam alioqui per salutem Cæsaris, diuersis excruciatū pœnis in exilium te mittam. Beatissimus Apollinaris dixit: Tu nequaquàm mihi persuadebis, vt ponam thura dæmonibus: sed Domino meo IESV CHRISTO offeram sacrificium laudis & suauitatis.

Ad vitam reuocat puellam mortuam.

Marc. 16.

Tum verò exclamantes Pontifices, dixerunt: Ignoras Iudex hunc sibi pontificis arrogâsse titulum, vt sub nostro nomine seducat turbas? Sed tu inquire in eius temeritatem & arrogantiam. Vicarius ait ad officium: Exuite eum, & cædentes fustibus, dicite: Resipisce,& immola dijs. Sed ille dum cæderetur, clamabat: Christianus sum: fac, quod tibi visum erit. Interìm vnus è pontificibus dicit Messalino: In eculeo suspen-

pendatur, vt diù tortus, honorem habeat dijs immortalibus. Beatissimus Apollinaris, his subiectus tormentis, dicebat: Dominum IESVM Christum confiteor esse Deum viuentem, non alium aliquem. Messalinus ait: Quid præmij pro his supplicijs expectas? Beatus Apollinaris respondit: Scriptum est: Qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit. Et si quis in Christo mortuus fuerit, viuet. Hæc est remuneratio Christianorum. Tum vniuersi, qui illic aderant Christiani, glorificabant Deum cæli, cùm hæc ex Apollinari audirent, quòd fortior ipse esset in perferendis pœnis, quàm alij inferendis. Messalinus tortoribus ait: Rursùs verberetur, & in plagas aqua bulliens infundatur: deindè sub præconis voce ducatur ad nauim, vinctus graui pondere ferri, & in Illyricum eat exulatū. Interìm arripitur à diabolo vnus è tortoribus, qui in Christi seruum præ cæteris sæuierat, & subitò expirat. Cùm autem eleuatus esset S. Apollinaris, dixit Messalino: Impijssime, cur non credis in filium Dei, vt possis vitare æternos gehennæ cruciatus? Tum indignatus Messalinus, iussit os eius lapidibus contundi. Ea immanitate commoti Christiani, irruerunt in gentiles, & breui spatio ampliùs ducentos trucidârunt. Volebant verò etiam Messalinum interficere. At ille perturbatus, inclusit se: porrò beatissimum Apollinarem, grauissimo ferri pōdere adhibito, iussit in horridum retrudi carcerem, & in ligno extēdi, nec quicquam ei ministrari, vt sic deficeret. Angelus autem Domini nocte ad eum veniens, videntibus custodibus, escam ei dedit, & cùm eum corroborâsset, recessit. Quarto indè die audiēs Messalinus eum adhuc viuere, clàm iniectis ei catenis, naui impositum, in exilium iussit deportari. Secuti sunt autem tres è Clero eius, qui illi ministrârunt. Ecclesiam, quæ erat Rauennæ, intereà gubernabant presbyteri & diaconi: crescebatque numerus Christianorum.

Torquetur in eculeo.

Matt. 10. & 24.

Iterùm verberatur.

Os eius lapidibus cōtunditur.

Horrido carceri traditur.

Mittitur in exilium.

Nauigantibus verò illis mare, subitò orta est tempestas, & naui confracta, ad litus eiectus est beatus Apollinaris cum clericis suis & duobus militibus: cæteri in mari perièrunt. Dixeruntq; milites illi beato Apollinari: Domine pater, quò ibimus, aut quid faciemus? Respondit vir sanctus: Baptizamini in nomine IESV Christi, & viuetis. Illi quamprimùm propudiatis idolis, baptizati sunt in nomine Patris & Filij & Spiritûs sancti. Indè à loco in locum commigrantes, in Mœsia prædicabant verbum Dei, sed nemo eos recipiebat. Cuiusdam verò primarij & magni viri frater lepra infectus fuit. Eo viso, dixit beatissimus Apollinaris: Vis sanus fieri? Respondit ille: Volo. Beatus Apollinaris ait: Crede in Dominum IESVM Christum. Respondit ille: Qui me sanum fecerit, is erit Deus meus. Tum beatus Apollinaris inuocans nomen Domini IESV, tetigit eum: & euestigiò curatus est: reiectisque simulacris, credidit in Dominum IESVM, & baptizatus est: mansitq; vir sanctus apud eum diebus permultis. Deindè Danubij litora terens, multos ad Christum adduxit. Vbi autem didicêre gentiles hostem eum esse idolorum, de eius nece cogitabant. At ille profectus in Thraciam, mansit illic dies multos. Erat autem in quadam ciuitate idolum, à quo per id tempus nullum potuerunt habere responsum. Cumque multa illi offerrent, ægrè tandèm ab eo impetrârunt, vt diceret: Nescitis discipulum Petri Apostoli IESV Christi Roma huc venisse, meque, dum prædicat Iesum, ligâsse? Is si hinc profligatus non fuerit, nulla vobis responsa dare potero. Facta ergò inquisitione, repertus est beatus Apollinaris, interrogatusq; ab eis, quid illic ageret, dixit se Christianū esse, & pro Christi nomine à Rauenna eò extrusum in exilium. Itaque nudatum vestibus, diù fustibus verberârunt: perductumque ad mare, cum socijs naui in Italiam ituræ imponi curârunt, dicentes eius regionis præfecto, satiùs esse eum remitti eò, vndè venisset, vt illos potiùs euerteret, quàm apud ipsos aboleret cultum deorum.

In Mœsia prædicat Christum.

Moratur diù in Thracia.

Fustibus verberatur.

Ità ergò post triennium vir sanctissimus Rauennam reuersus est, & à Christianis cum summa exultatione exceptus, DEVM laudantibus, quòd is suum patrem & Doctorem restituisset. In ipso autem itinere multa per eum Dominus miracula effecit. Multo indè lapso tempore, cùm Christianis Missas in Cyrenæi Senatoris possessione faceret, repentè orta seditio est in vrbe propter eum, irruentesque in eum furentes populi, vinctum in forum pertraxerunt, cædentes eum, & plagas ei imponentes. Viso autem illo, dixêre Pontifices Capitolij: Non est hic dignus, vt præsentetur magno deo Ioui, quippe cui non semèl illuserit. Sed ducatur ad Apollinis templum, ibique cognoscat virtutem deorum immortalium. Illis ergò eum ducentibus, multi

Redit Rauennam.

Cæditur à populo.

 ti

ti nobiles viri,tam ethnici, quàm Christiani, vnà cum populo sequebantur eum. Dicebant autem gẽtiles: Videamus, num ad sanitatem redierit homo iste. Ingressus verò templum beatus Apollinaris,vt vidit Apollinis simulacrum,ait ad circũstantes gẽtiles: Isténe deus est, per quem futura prædicitis? Responderunt illi: Nimirùm ipsius est,& quidem primus inter deos,& custos vrbis huius. B. Apollinaris ait: Non sit illi vnquàm benè: sed eo profligato,custos hîc commorantium Christianorum erit Dominus IESVS Christus, qui est verus Deus. Cumque orâsset vir sanctus,simulacrũ dissolutum est, & templum dæmonis euersum. Id conspicati ethnici,clamabant: Senex impius tollatur è medio,qui omnia dissipauit. Christiani autem gratias agebant, dicentes: Reuerà hic Deus est,qui talia efficit per patrem nostrum Apollinarem.

Templum Apollinis euertit precibus.

Commoti verò gentiles,tradiderunt eum Thauro iudici,vt illum occideret. Is cõgregatis in prætorium cunctis nobilibus vrbis eius, ità compellauit eum: Oramus te, nè celes nos, qua virtute isthæc facias, & vbinàm conuentus agas & miracula efficias, vt tanta turba te sequatur? Beatus Apollinaris respondit: Virtus alia non est, nisi Domini nostri IESV Christi. Domum autem Dei habemus in cordibus nostris. Si tamen etiam fabricam requiris,non est procùl ab vrbe: vbì Christianis proponimus diuina eloquia. Thaurus dixit: Habésne adiutores aliquot? B. Apollinaris respõdit: Habeo sanè permultos. Thaurus dixit: Est aliqua in te virtus diuinitatis? B. Apollinaris respondit: Iam dixi tibi, esse supernam virtutem Domini nostri IESV Christi. Thaurus ait: Habeo filium ab ipsa natiuitate cæcum. Inuoca nomen eius,quem à suis crucifixum asseris, & aperi oculos huius, planeq; credemus, verè eum esse Deum. Sin minùs id feceris, pro tuis sceleribus igni te comburemus. B. Apollinaris respõdit: Veniat in medium cæcus. Venienti dixit vir sanctus: In nomine IESV Christi aperi oculos tuos,& vide. Continuò ille apertis oculis vidit. Stupefacti ea te proceres omnes, qui illic aderant, dicebant: Profectò Deus is est, qui talia perpetrat.multique ex eis crediderunt in Dominum IESVM. Thaurus autem iudex èruit eum è manibus vulgi, & nocte misit eum in prædium suum, tanquàm illic custodiendum. Vbì mansit annos quatuor. Erat is locus sexto ab vrbe milliario, confluebantque eò Christiani omnes, & ab eo instituebantur. Si quis ad eum venisset æger, sanus recedebat, quacunque fuisset infirmitate detentus.

Cæco reddit lumen.

Porrò Vespasiano Imperij habenas moderante, Pontifices Capitolij inuidiosè de eo retulerunt ad illum. Cuius relationis hæc erat sententia: Si Apollinarem impostorem, contra regni tui & populi Romani salutem docẽtem, non interfeceris, Romanas cæremonias pessùm premet. Non enim parua multitudo ab eo seducta,quotidiè in iniuriam deorum immortalium bacchatur. Magicis enim artibus ille templa euertit. Sed si solus iam affecta ætate erit vita priuatus, Romanum nomen incolume permanebit. Præscripsit ergò Vespasianus Imperator, vt si quis dijs irrogâsset iniuriam, aut satisfaciat,aut vrbe pellatur. Non enim æquum est, inquit, vt nos deos vindicemus: sed ipsi se de inimicis suis vlcisci possunt, si irascuntur. Ea iussione perlata Rauennam, Demosthenes vir illustris & patricius,sed planè ethnicus,beatum Apollinarem sibi exhiberi præcepit. Venit ille,& cùm multo senio pressus & diuersis pœnis & afflictionibus confectus staret coram iudice, gentiles clamabant: Nihil ex eo inquiras. Nos enim omnes scimus Christianum eum esse,& euersorem templorum. Aut puniri eum iubeto,aut procùl extra hanc vrbẽ expellito,nè nos pereamus. Demosthenes patricius dixit: Dic mihi antique impostor, cuius conditionis es? Beatissimus Apollinaris respondit: Equidem non nego coram gloria tua, sed planè confiteor Christianum me esse, & à beato Petro Apostolo eruditum, & ad hanc felicissimam vrbem missum,vt per nomen IESV CHRISTI salutem consequantur credentes in eum. Demosthenes patricius dixit: Quid multa? Iam tempus est, vt missa vanitate tua, dijs satisfacias. S. Apollinaris ait: Ego meipsum sacrificium offero Deo pro salute filiorum meorum,quos mihi acquisiui. Tibi autem dico: quisquis non recesserit à cultu deorum vestrorum, & adorauerit Deum cæli,terræ & maris,qui cum Domino IESV Christo regnat in æternum, is perpetuis gehennæ flammis concremabitur. Qui autem crediderint & baptizati fuerint, habebunt requiem sempiternam & diuitias inæstimabiles.

Respõsum Vespasiani Imperatoris.

Marc. 16.

Tum furore pèrcitus iudex, tradidit eum custodiendum Centurioni, occultè Christi-

Christiano, vt interim cogitaret, quibus eum supplicijs perderet. Centurio itaque perduxit eum in *domum suam, & post dies paucos dixit ei: Domine pater, noli tam citò mortem oppetere, cùm vita tua nobis necessaria sit. Egredere noctù, & abi in vicum, vbi ægri morantur, donèc furor populi conquiescat. Sicque media nocte dimisit eum, vt fugeret. Sed vbi res innotuit dæmonum cultoribus, insecuti sunt eum, & appræhensum non longè à porta tandiù ceciderunt, donèc putarent extinctum. Porrò ante lucem collectus à discipulis, perductus est in vicum, vbi leprosi degebant, & ibi inter Christianos decumbens, septem dies superuixit, admonens ecclesiam, nè à fide Christi discederet, simul annuncians, multas imminere pro Christi nomine persecutiones: sed tandèm post plurimas tentationes etiam principes ad fidem CHRISTI accessuros, omniaque deorum simulagra euersuros, & toto orbe terrarum hostiam à Christianis Deo viuo liberè oblatum iri. Addidit etiam: Qui permanserit in fide IESV CHRISTI, vita viuet, & non morietur. His & alijs multis eos instituens sermonibus, vita functus est beatissimus martyr & episcopus IESV Christi Apollinaris, & sepultus est extra muros * Clusenses in arca saxea à discipulis suis. Ea verò arca propter metum gentilium sub terram missa est. Gubernauit ecclesiam suam annos octo & viginti, mensem vnum, dies quatuor. Passus est sub Vespasiano Augusto, decimo Calendas Augusti, Regnante Deo & Domino nostro IESV Christo cum patre & spiritu sancto per omnia secula seculorū, Amen.

*Clusam, alij classem legunt, sed vtrunque, vt suspicor, mendosè.

Eius prophetia.

Felicissimè moritur.

*Classenses

VITA S. LIBORII EPISCOPI ET CONFESSORIS, GRAVITER ET BONA FIDE CONSCRIPTA, VT *testatur author ipse, cuius nomen MS. Codex non habebat: Clarauit autem is Author circa annum Christi noningentesimum.*

Vanuìs multifariàm modisque ineffabilibus supernæ bonitatis erga salutem humani generis pia dispensatio cognoscatur, in hoc tamen maximis videtur clarescere indicijs, quòd Ecclesię suæ in hac mortali cōuersatiōe pro ęternæ vitæ præmio laboranti, tales eruditores defensoresq; prouidit, quorum doctrinis & exemplis informari, quorum meritis & intercessionibus possit in perpetuum adiuuari. Omnibus enim, qui in procinctu fidei positi, agone militiæ Christianæ contra spiritales nequitias iugiter colluctantur, quid vtilius esse credatur, quàm illorū imitandas præ oculis habere virtutes, qui in eodem agōe legitimè certantes, perpetuam adepti sunt victoriæ coronam? Quid felicius, quàm eorum precibus muniri, quibus cūcta, quæ petièrint, pręstanda Veritas ipsa promittit? De his enim loquimur, qui verè in Christo manentes, eiusq; in se verba manere faciētes, illud consecuti sunt præmium, quod ipse promisit, dicens: Quodcunq; voluèritis petetis, & fiet vobis. Hoc equidem licèt ad Apostolos specialiter dictum sit, pertinet tamen nihilominùs etiam ad alios quosque excellentia sanctitatis insignes, illos præcipuè, qui Apostolorū tam meriti, quàm officij successione sublimati, perenni refulgent gratia sacri præsulatûs. Ij nanq; tanto faciliùs à Deo quælibet impetrant, quanto ei & per puritatem conuersationis, & per sublimitatem sacri ordinis appropinquant. Nec dubium, quin plurimùm illorum preces apud Dominum valeant: quorum ipse potestatem tantum in cælo terraque valere concessit, vt quicquid hîc ligarent, maneret ibì ligatū: quicquid hîc soluerent, esset protinùs ibì solutum. Præterea illorum officij dignitatem ipse inhabitator & consecrator eorū spiritus sanctus ostendit, qui per prophetam Malachiam loquitur, dicēs: Labia sacerdotis custodiēt scientiam, & legē requirent ex ore eius: quia angelus Dñi exercituum est. Hinc in Apocalypsi Iohannis, ecclesiarū præsules non nisi angeli vocantur, signati per septē stellas, in Christi dextera demonstratas. Sunt enim stellę, quia virtutibus radiant: angeli, quia mandata diuinæ iussiōis annunciant. Constat igitur, eos non parùm transcēdere modū infirmitatis humanæ, quos totiès scriptura sancta non dubitat Angelos appellare. Ipsorū verò in Ecclesia principes & primi propagatores, Apostoli fuère, qui post gloriosam Dñi nostri Iesu Christi ad cælos assensionem, iu-

IVLII. 23.

Iohan. 14.

Iohann. 15.

Matt. 18.

Malac. 2.

Apoc. 1.

Episcopi stellæ. Angeli.

Luc. 24.

Acto, 2. iuxta promissionem ipsius, sancti spiritûs infusione roborati, & scientia omnis veritatis instructi, in diuersas mundi totius penè profecti sunt regiones, verbũ salutis annunciantes vbiq;, & tam miraculorum signis, quàm prædicationum hortamentis, id
Psalm. 18. in breui efficientes, vt, quemadmodùm egregius olim Propheta præcinuit, in omnẽ terram exiret sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. Ex eorum igitur salutaribus cælestibusq; doctrinis, quas ab ipso fonte veritatis largiter hauserant, Ecclesiasticorum ordinum regula, diuini cultûs institutio, & tota catholicæ religionis obseruatio sumpsit exordium.

Post quos multi per orbem ecclesiarum præsules, illorum in omnibus vestigia secuti, & eorum non minùs virtutum gratiam, quàm ordinis dignitatem adepti, eandem tenuerunt in fide syncenitatem, in moribus sanctitatem, in doctrinæ studio vigilantiam: qua & fidelium mentes corrigerent, & infidelium mentes ab errore conuerterent. In quo plures eorum tantum Dño placuisse noscuntur, vt clarissimis vsq; hodiè miraculis coruscare videãtur. Ex quorum collegio glorioso vir magnificus &
Liborius antistes Cenomanorum. incomparabilis extitit sanctitatis Liborius, ecclesiæ Cenomanicæ præsul, cuius modò proposuimus vitam & transitum breuiter commemorare: vtile ac fructuosum fore legẽtibus arbitrati, eius vitã actusq; cognoscere, quẽ sequendo, possint in diuina seruitute ꝓficere. Eius etenim vita nihil aliud erat, nisi quoddã cælestis cõuersationis indiciũ, Christianæ religionis exemplũ, virtutis ac fidei documentũ. Vnde quoniam
Matt. 5. ipse Dominicũ illud impleuit præceptũ: Luceat lux vestra corã hominibus, vt videãt opera vestra bona, & glorificẽt patrẽ vestrũ, qui in cælis est: nobis in vitæ mortalis errore degentibus enitendũ valdè solerti imitatiõe videtur, vt qui vitiorũ & ignorãtiæ tenebris obscuramur, lucifluis bonorũ eius operũ radijs illustremur. Nec nos quisquã existimet in eius laudibus à veritatis aut moderationis tramite deuiare, cùm nulla,
Bona fides historiæ huius. nisi à veracibus scriptis seu relationibus comperta, ꝓferamus, nec eum dignè à mortali lingua posse laudari, ipse cum quo nũc immortaliter regnat, Deus visibili palàm ostensiõe declaret. Testatur nanq;, cunctis eum virtutibus atq; omni vitæ merito acceptum sibi fuisse viuentẽ, dum defuncti reliquias euidẽtissimis miraculorum signis frequẽter glorificare nõ desinit. Ex quo datur intelligi, hac eũ gratia nequaq̃ in præsenti vita caruisse, quãuis indè specialia literarũ indicia qualibet ex causa non habeãtur. Siue enim, ꝙ familiaris sanctis omnibus semper humilitas persuadet, vt ea, q̃ sibi ante humanos oculos laudi & gloriæ videri valent, celari abscondiq; desiderent, hoc ipse præ cæteris obtinuerit: siue gesta signorũ virtutumq; illius descripta quidẽ pleniùs, sed casu quolibet posterorum notitiæ subtracta fuerint: siue aliud quid causæ fuerit ignorantes, liquidò tamen credimus, eiusdẽ sancti spiritûs gratiã qui totiès ante eius sacrosancta pignora præclarũ sui charismatis donũ, operationẽ scilicet virtutum, ad ipsius demõstranda merita exhibere dignatur, eidẽ quoq; in carne posito mi-
Gesta præsulum Cenomanorũ. nimè defuisse. Nõ tamẽ desunt etiã certa de eius meritis apicũ monimenta. Habentur etiam gesta pontificũ eiusdẽ, cui præfuit, ecclesiæ Cenomanicæ, simplici eloquio & absq; omni næuo figmenti fideli narratiõe cõtexta: in quibus nõ plena alicuius eorũ vitæ series replicatur, sed quis cui successerit, cuius meriti fuerit, quot annis ecclesiam rexerit, breuiter etiam annotatũ. Huius verò sacri ac preciosissimi viri Liborij etiam trãsitus ex hac valle lachrymarũ ad societatẽ semper verè beateq; gaudẽtium ciuium supernorũ, quo cõtigerit ordine, latiùs indicatur. Extãt & aliæ de eius ortu & vita literæ strictìm exaratæ, de quibus omibus vtilissimis quibusq; & veracissimis narratiõibus defloratis, hîc eas, prout diuinitùs facultas datur, paucis explicare conamur.

Gallus fuit & nobilis genere. Hic igitur ex Gallis originem ducens, & parentũ non ignobili ortus prosapia, clarissimam patriam suorum claritudine meritorum ampliùs illustrauit. Nanque ab ætate primæua, maturum in bonis actibus cor gerebat, neq; illecebris voluptatũ carnalium, vt ætati lubricæ moris est, animo cedens, neque vitio leuitatis indulgens. Adeò
Esa. 66. verò sese humilem & quietum & trementem sermones Domini exhibebat, vt meritò sup illum sancti spiritûs gratia requieuisse credatur, quæ illum ad sacerdotij dignitatem ac dispensationem sacramentorum DEI, ad regimen fidelis populi nutriebat.
Ingens eius discendi ardor. Hæc etiam illius animo flagrantissimum discendi studium inspirauerat, quatenùs cælestium fluentis arcanorum, quæ multis erat quandoq; largiter ructaturus, ipsius primùm prçcordiorũ intima salubriter implerentur. Neq; vnq̃ peruerso quorũdam mo-

more priùs voluit docere, quàm discere: sed tanquàm futurũ se doctorem præsaga mente ad uerteret, cunctarũ ferè sibi vtilium scientiã scripturarum satagebat intentus auditor acquirere, quas postmodùm, quibus opùs esset, valeret facundus præceptor ingerere. Nec deerat sagacis ingenij vigor, largam bono studio efficaciã subministrãs: magnãq; in teneris adhuc annis pclaræ indolis flores spem suauissimorũ fructuũ pbuêre, quos abundanter constat postéà prouenisse. Deniq; simul cum processu temporis, probitatis ac sophiæ proficiens incremẽtis, ità in breui maturitatẽ virilis ornabat ætatis, vt acceptus apud omnes, et tam honore, quàm amore, dignus haberetur. Nec mirum, quippe quem nulli elatio proteruum, nulli asperũ liuor, nulli contemptibilem fecit ignauia: sed hũilitas etiã infimis coaptaret, charitas cunctis exhiberet affabilẽ & conformẽ, industria demõstraret eum esse vas vtile in domo Domini, ad omne opus bonum paratum.

Priùs didicit, quod posteà doceret.

Est omnibus charus.

2. Tim. 2.

Postquàm autem tam vitam, quàm habitũ, secularẽ, cœlestiũ præmiorũ intuitu dereliquit, & verè à Dño in suam electus sortem, Clero associatus, ac officijs est functus ecclesiasticis, ampliùs totum se diuino cultui visus est mancipare. Studebat nanque, quantũ fragili carnis sarcina circũdatus potuit, cunctos actus cogitatusq; suos ad rationis normam dirigere, circũspectus ac prouidus, docilisq; & cautus existere, aduersa vel prospera æquanimiter ferre, animũ supra tẽporalis periculi metũ fortiter agere, nihilq; nisi quod esset ante superni examinatoris oculos fœdum, peccati scilicet maculas, formidare: habere de Dei bonitate fiduciã, securitatẽ, constantiam, tolerantiã, firmitatẽ. Præterea nil appetere pœnitendum, in nullo legẽ moderatiõis excedere, sub iugo rationis cupiditatẽ moderari vel domare. Hinc modestus & abstinens, castus & honestus, parcus & sobrius ante Deũ & homines permanebat. Iam verò in illo propositũ æquitatis iustitiæq; seruãdæ, quis vnquàm dignè valeat explicare? Quis eius circa innocentiã, humanitatem & concordiã studiũ, quis erga pietatẽ & religionẽ enarret affectũ? Omnis eius animi meditatio, à rebus vanis & caducis remota, circa salutẽ animæ ac statum vitæ perpetuæ versabatur. Proindè quia tantus in eo cælestis iubaris splendor celari diù non potuit, sanctitatis eius ità rumor excreuit, vt totius inclytæ ciuitatis Cenomanicæ populi ad hũc sibimet eligendum pontificem, vnanimiter corda conuerterent. Nec dubiũ, quin se beatos fore arbitrarentur, qui talẽ habere pastorem ac præsulẽ mererentur: cui ad docendũ suppeteret linguæ disertitudo, ad doctrinam exemplis formandã vitæ rectitudo, ad exorandũ pro subditis Deũ meriti magnitudo. Vndè cũ memoratæ vrbis populũ antistitis sui Pauatij viri sanctissimi obitus ingenti, vt par erat, mœrore afficeret, consolabatur tñ huius concorditer electi probitas, & firmata de illo apud oẽs fiduciæ certitudo, quòd nemine sacerdotum Christi esset futurus inferior. Quinimmò antiquam Israeliticæ gentis gratiã sibi præstitã gratulabantur: quia sicut illis quondàm, ablato & ad cælũ rapto Eliæ propheta sanctissimo, Eliseus duplici eius spiritu repletus successit: ità spiritales beati Pauatij virtutes, in successore Liborio repræsentandas, aut etiam duplicandas fore sciebant. Quapropter gaudentibus cunctis, ecclesiæ Christi regimẽ, ad quod olìm erat diuinitùs præordinatus, iuxta morem canonicum assumpsit, regulariter pontifex ordinatus.

In Clerum asciscitur.

Habes formã, ad quã se, qui in Clero sunt, debeant cõponere.

Creatur Cenomanorũ antistes.

Pauatius Episcopus Cenomanorum.

4. Reg. 2.

Suscepto verò sacerdotio, nihil ex studio sanctitatis, quã priùs exercuerat, dereliqt: sed tanquàm lucerna super candelabrũ posita, ità ille diuina luce repletus, quo in eminentiore cõstitutus est loco, eo latiùs in domo Dei collatæ sibi gratiæ notitia refulgebat. Neq; illũ tantæ dignitatis honores solitæ religiõis mutare fecerãt mores, nec ecclesiasticorũ occupationes negociorũ quicquã ex quotidiana diuinæ laudis & placationis seruitute prætermittere coëgerũt. Quinimmò tanto eam instantiùs adaugere curauit, quanto iam nõ suæ solius, sed multarũ animarũ salutis causa rectè se viuere debere sciebat: quibus frustrà videbatur præesse, si non studeret etiam monitis exẽplisq; prodesse. Ob hoc igitur, nullius momenti spatium ociosè transigere volens, semper erat vtilibus intentus actibus, nunc lectioni diuinarũ scripturarũ operam impendẽs, nunc orationi prolixiùs incumbens: interdùm etiam rerum exteriorum dispositiõi, prout suo cõueniebat officio, prudenter consulens atq; prospiciens. Assiduè verò vigilijs & ieiunijs castigabat corpus suũ, & in seruitutẽ redigebat, nè alijs prædicans, ipse reprobus inueniretur. Erat enim prædicationis studio valdè intentus, & tanquàm se nõsset gerere officiũ Apostoli, dicentis: Non enim misit me CHRISTVS baptizare, sed

Honor in illo nõ mutat mores optimos.

Eius exercitia.

1. Cor. 9.

1. Cor. 1.

euangelizare: atque ab eodem audiret: Prędica verbum, insta opportunè, importunè:
2.Tim.4. ità ipse quotidiè modis omnibus auditores suos ad vitæ rectitudinem prouocabat.
Vita ornat doctrinam. Cuius præcepta & monita id maximè populo grata & amabilia faciebat, quòd eius vitam in nullo doctrinæ contrariam depræhendebant: sed quod illis sectandum afferebat, euidenter in eius moribus agnoscebant. Verbi gratia: qui elationem velut initium omnis peccati cauendam penitùs ab illo sæpè didicerant, nullum eius indicium in illius actibus, in habitu, in vultu, in gestu corporis, in sermonis vsu sentire potuerunt. Audiebant ab eo: Non efficiamur inanis gloriæ cupidi: videbant eum verè pauperem spiritu, nunquàm nisi in Domino gloriari. Audiebant ab eo, quòd inuidia diaboli, mors introiuit in orbem terrarum. &, Putredo ossium, inuidia. Videbant eum affectu beneuolentię gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus: aliorum prospera vel aduersa, sua æstimare. Audiebant ab eo: Ira enim viri, iustitiam Dei non operatur: videbant eum, omnem ostendentem mansuetudinem ad omnes homines. Audiebant ab eo: Seculi tristitia mortem operatur: videbant eum esse hilarem datorem, quem diligit Deus. Audiebant ab eo, auarum esse idolorum seruitorem: videbant eũ rerum suarum erogatione largiflua thesaurizare sibi thesaurum in cælo. Deindè si quis eius parsimoniam, strenuitatem castitatemque attenderet, non alijs ad fugiendam vitiorum corporalium labem admonitionibus indigeret.

Tob 4. Galat.5. Sap. 2. Prou.19. Iacob.1. 2.Cor.7. 2.Cor.9. Ephe.5.

Ità pius gregis Dominici pastor, commissis sibi ouibus adhibita cura duplici, exhortationibus scilicet & exemplis, iter ad æternæ vitæ pabula quærenda, & spiritualium morborum dira contagia vitanda demonstrans, tantum ex eis lucrum acquisiuit, vt quod voce Dominica per Malachiam dicitur, de illo conuenienter valeat dici:
Mala. 2. Lex veritatis fuit in ore eius, & iniquitas non est inuenta in labijs eius. In pace & in æquitate ambulauit mecùm, & multos auertit ab iniquitate. Verè enim multos ab iniquitate conuertens, & rectitudini vitæ fideique restituens, inter sanctos Ecclesiæ Christi doctores pręclarum obtinet locum: quorum multimodam gratiam & infinitam meriti excellentiam ipse verus eiusdem Ecclesiæ sponsus, in Canticis canticorũ multiplici laude prosequitur: nunc eos ipsius sponsæ collum, monilibus assimilatum vocans: nunc tigna cedrina & laquearia cypressina cognominãs. Interdùm labia, vittæ coccineæ, propter prædicationem passionis Christi, similia, seu fauum dulcedinis verbi Dei stillantia: nonnuuquàm turrim Dauid, ob constantiæ firmitatem, eos appellans: Aliquandò verò ibidèm, ob nutrimẽtum paruulorum, quibus lacte opùs est, mammę dicunrur. Aliquandò fauo simul & vino: aliquandò decori turris eburneæ comparantur: Plerunquè portæ Ecclesiæ nũcupantur: & propter variam vtilitatem, firmitatem, prouidentiam, contemplationem, dentium & oculorum nomine designantur. Prætereà ipsi sunt sexaginta fortes, Salomonis lectulum ambientes: ipsi columnæ argenteę, sacri eloquij nitore fulgentes. Quarum omnium similitudinum si quis mysteria perscrutetur, profectò inenarrabilem huius sanctę Ecclesiæ doctoris & eius similium gratiam dignitatemque reperiet, cùm satis indicent hęc pauca, de pluribus ex illo cælesti epithalamio sumpta, quòd nihil his illustrius, nihil pulchrius in sponsę laudibus decantandum spiritus sanctus inuenit. Qui etiam de eisdem per Da-
Dan. 12. nielem ità loquitur: Qui autem docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti: & qui ad iustitiam erudiunt plurimos, quasi stellæ in perpetuas ęternitates. Sed quoniam huius clarissimę stellę in erudiendis subditis feruorem pariter & splendorem ostendimus, quibus virtutum radijs in alijs quoquè rebus effulserit, monstrare curemus.

Multos à vitijs & erroribus reuocat. Doctores Ecclesiæ prædicãtur. Cant.1.2.4.5.7. Cant.7.4.7.3.

Habuit vir sanctus hoc prę cęteris tum temporis pontificibus, religionis & Dei amoris indicium speciale, quòd omnia, quę ad eius laudem iugiter celebrandã & ecclesiastici cultûs officium pertinent, totis nisibus amplificare, prouehere, atque adornare contendit: & exceptis his, quę sibi suisque ad quotidiani victûs & vestitûs necessaria, quibus solis contentus erat, vix sufficere poterant, necnon & his, quę ad egentium & inopum sustentationem larga manu solebat expendere: reliquos omnes redditus episcopalium possessionum, omnes quarunlibet rerum census, qui sibi ex omni sua diœcesi debebantur, vel si quid ex fidelium donationibus conferebatur, ad exhibendum ecclesijs congruentem ornatum, & noua quęque oratoria in locis, quæ ad hoc opportuna videbantur, construenda deputauit. Quorum

Cultûs diuini promouẽdi quàm fuerit studiosus S. Liborius. Noua oratoria cur extruxerit.

rum constructionem primùm diuinæ seruitutis multiplicādæ intuitu aggrediebatur: dehinc etiam plebium commoditati pariter & saluti prospicere piè meditabatur, vt ad ecclesias cum suis sacerdotibus propè positas facilè confluere, orationum studijs assuescere, regenerationis gratiam consequi, documēta sacrę legis audire, cælestium sacramentorum celebrationibus interesse, atque omnia Christianæ religionis iura discere & exercere valerent: Nec quenquam vllius molestiæ seu occupationis impedimentum exindè reuocaret, quò vniuersos ad salutem animarum quærendam ipsa loci opportunitas inuitaret. Hac igitur intentione præter illas, quæ à suis prædecessoribus fabricatæ fuerant, decem & septem sacris ædibus nouiter constructis & dedicatis, suam parochiam ità omnem illustrauit, vt in qualibet eius parte populo degenti aliquam orationis domum vicinam esse constaret. Locorum verò, in quibus eas construxit, hic nomina ponere dignum ducimus, quò religiosi operis memoria firmior, & fides certior habeatur. Vnam itaque ædificauit in Colinno, alteram in Syluiaco, tertiam in Raudatio, quartam in Campogenesto, quintam in Conedaco, sextam in Aciaco, septimam in Alonciano, octauam in Sangunno, nonam in Sabonario, decimam in Bona, vndecimam in Lucia, duodecimam in Lugduna, tertiamdecimam in Marsone, quartamdecimam in Paliaco, quintamdecimā in Magitto, sextamdecimam in Nouiliaco, septimamdecimam in Comnis. Quibus ritè perfectis & decenter adornatis, ac sacerdotum & inferioris ordinis clericorum iugi prouidentiæ commēdatis, obseruādum omninò censuit, nè qua ibidèm legitimis horis die noctuque sacrorum intermissio fieret officiorum, quibus sanctæ & indiuiduæ Trinitati debitæ gratiarum actiones & laudes referrētur. Deindè, vt vnitati & concordiæ totius populi commissi consuleret, atq; omnia illius diœceseos loca Deo dicata, cum vniuersis ad se pertinentibus antiquæ & principali suæ sedis ecclesiæ, velut vni capiti & matri omnium, subdita monstraret esse debere, decreuit vt illuc ex reliquis omnibus ecclesijs per annos singulos census persoluerētur, certus scilicet numerus librarum ceræ atque olei, prout illis offerendi facultatem suppetere sciebat. Aequum tamen omnibus eisdem locis debitum imposuit: hoc est, vt ex vnoquoq; redderetur vna cerę libra, & olei duę, præter id, quod custodibus præfatæ principalis ecclesiæ dari constituit. Ex quo verè sancta & religiosa intentio beati viri satis appáret, quòd nō sibi aurum vel argentum, seu quodlibet earum rerum, quæ mundum amantibus preciosa, ipsi verò velut cælestia desideranti omninò erant contemptibilia, coaceruauit: sed ea magis ecclesiæ dari constituit, quę ad luminaria iugiter in ea cōcinnanda copiam darent. Nam quoniam ipse fuit templum veri luminis, hoc est, spiritûs sancti, etiam corporalis lucis ornatū manufactæ domui Dei noluit vnquàm deesse.

Loca, in quibus sacras ædificauit ędes.

Vult perpetuò in Ecclesijs luminaria ardere.

Mansit autem in Episcopatu annos quadraginta & nouem: in quibus fuisse legitur ordinationes nonaginta & sex: ordinâsse verò presbyteros ducentos decem & septem: diaconos centum septuagintasex: subdiaconos nonagintatres: reliquorum quoquè graduum ministros, quantum sacris officijs congruum & sufficiens esse videbat. Prætereà habuit bonum testimonium etiam ab his, qui foris sunt: ità vt hoc quoquè specialiter de illo retterant scripta, quòd studuerit Deo in omnibus dulciter famulari, & in rebus ecclesiasticis Deo & hominibus bonis oppidò placere. Vndè liquidò patet, sic cum religionis constantiam ante Deum seruâsse, vt tamen proximorum oculos non offenderet: sic humano foris placuisse iudicio, vt diuinis obtutibus non displiceret in occulto. Ità per omnia verus Dei cultor illi meritò Pontifici comparatur, quem sine querela Domino seruijsse euāgelica laudat historia: nisi quòd hîc tanto præstantioris fuerit sacerdotij præsul, quanto figuram veritas, quanto legem veterem noua Christi gratia transcendit. Illo deniq; præsulatu functi, animalium cruores immolabant: huius sacerdotij primus author & pontifex, per proprium sanguinem introiuit semèl in sancta. Et tamē in officio dispari fuère pontifices isti sanctitate pares, ambo euangelica laude digni, ambo iusti ante Deum, incedētes in omnibus mandatis & iustificationibus Domini sine querela.

Diuturnus eius Episcopatus, & ordinationes.

Luc. 1.

Heb. 9.

Luc. 1.

Cùm autem diuinæ maiestati cōplacuit, post tam diuturna tot annorum certamina, victorē hostis antiqui, militem suum æterno pręmio glorificare, anno quinquagesimo Episcopatûs sui corporis eum molestia ità fatigari permisit, vt adesse sibi diē exitûs sui nō dubitaret. Qui annus illi verus extitit iubileus, quem in eodē numero annū

remis-

Leuit. 25. remissionis appellans, vnumquenque in eo redire ad familiam & ad possessionem suam lex diuina præcepit. Nam & ipse quô minùs se dubitaret ad requiem tendere, post septem septimanas annorum, ex quo constitutus est super familiam Domini, adhuc in terris positam, ad eam, quæ in cælis est, lætus vocari meruit: vt possideret terram, quam mansuetis & mitibus veritas repromisit. Matth. 5.

S. Martinus Turonen̄ Episcopus ei contemporaneus. Eodem tempore sanctus Martinus Episcopus Turonensem regebat ecclesiam, vir Apostolicis clarus omninò virtutibus: Cui inter illa, quibus assiduè frui solebat, Angelicæ collocutionis mysteria, etiam hoc ex diuina reuelatione præceptum est, vt ad vrbem Cenomanicam pergeret, atque ibidèm in infirmitate positum Dominum visitaret. Vndè animaduertens, hanc Domini infirmitatem de aliquo membrorum suorum intelligendam, de quibus ipse dicturus est in iudicio: Infirmus fui, & visitâstis me: cœpit ilicò festinus ad memoratam pergere ciuitatem. Matt. 25. Cui cùm iam appropinquans, iuxta vineam quandam iter ageret, vidit eminùs in ea stantem clericum gradu subdiaconum, Victurium nomine, operi quidem, quodcunque ibì agendum erat, studiosiùs insudantem, sed nihilo minùs frequentatione psalmodiæ laudes decantantem. Hic erat discipulus sancti Liborij, atque in ipsa suæ continētiæ mentisque & habitûs humilitate, bonæ institutiōis magistri optimi clarum prębebat indiciū. Quem intuens sanctus Martinus, reuelante sibi spiritu sancto hunc esse futurum ibì Episcopum, his eum verbis salutauit, dicens: Aue noster pontifex. S. Martinus Victurium prędicit fore Episcopum. Dehinc illi baculum suum dedit, atque ità cōuerso gradu, in vrbem properauit. In qua inueniens sanctum & verè Deo dilectum præsulem iam in extremis positum, & cælesti tantùm gaudio, quò iturus erat, intentum, cum ineffabili ab eodem lætitia susceptus est. Hìc verò necessè est, vt noster sermo deficiat: S. Martinus venit ad S. Liborium. quia neminem dignè constat posse referre, quàm diuina, quàm spiritualia, quàm cęlestia fuerint eorum colloquia, cum qua se exultatiōe mutuò viderint, quo mētis affectu suam ad tempus separationem ferre potuerint. Erant enim ambo Christi militum excellentissimi duces, ambo crebris de diabolo triumphis gloriosi. Sed alteri iam reddendum erat præmium sempiternum, alteri aliquandiù differendum, & adhuc pro castris Dei fuerat decertandum.

Migrat ad cælos S. Liborius. Igitur beatus Liborius, præsente sibi tanto consolatore, suarumque exequiarum prouisore, decimo Kalendarum die lætus migrauit ad Dominum. Cuius venerabile corpus sanctus Martinus cum honore congruo ad ecclesiam extra vrbem positam duci, & in ea sepeliri fecit: quam primus eiusdem sedis antistes, Iulianus nomine, construxit, & in honore duodecim Apostolorum dedicauit. Iulianus primus Episcopus Cenomanorū. Decebat enim, vt qui Apostolorum in terra successor, & in cælis esse meruit consors, in eorum quoquè ecclesia communi cum illis memoria coleretur. Sequēti verò die vir Dei Martinus populum omnem, qui ad tanti viri exequias copiosus nimìs & innumerabilis conuenerat, & internum amorem erga pastorem suum largissimis lachrymarum fontibus testabatur, in ecclesiam conuocans, sanctæ admonitionibus doctrinæ consolabatur, eisque præfatum Victurium ordinauit Episcopum. Multa ad sepulcrū S. Liborij miracula. Tradunt quoquè literæ superiùs memoratæ, multa quidem sanctum Liborium in hac vita fecisse miracula, sed multo plura postmodùm ad sepulcrum eius fuisse diuinitùs ostensa, licèt ob multitudinem suā, nominatìm expressa non sint. Quod nos facile credimus ex his, quæ oculis nostris videre meruimus, postquā ad nos sacrum translatum est corpus, sicut adiuuante Domino, sequens huius operis textus enarrabit. Nam quoniam ipse verè fuit organū spiritûs sancti, per ipsius nunc operationem ante eius reuerenda pignora virtutum signa sæpiùs ostenduntur: curationes scilicet debilium, salutes languentium, expulsiones immundorum spirituum: præstante ipsius gratia, qui est fons & origo bonorum omnium, Deus & Dominus noster: qui in Trinitate inseparabili viuit & regnat per infinita secula seculorum, Amen.

DE

DE TRANSLATIONE SANCTI LIBORII EPISCOPI ET CONFESSORIS.

Escriptis superiori libello vita & transitu preciosissimi confessoris Christi atque pontificis Liborij, nunc secundùm tuam, Biso præsul egregie, iussionem, ad exponendam seriem translationis eius sacratissimi corporis, & ostensa per eius merita virtutum insignia pro concessa diuinitùs facultate, stylum mentemque conuertimus: excitante studium nostrum pensatione solicita, qualiter vobis obtemperare, quãtum deferre debeamus, maximè cùm eorum officij dignitate sublimatus, quibus diuina voce dicitur: Qui vos spernit, me spernit: non dubitetur vos minimè sine Dei contemptu posse contemni. Proindè ad retexendas cum laude debita virtutum operationes, per quas sancti spiritûs gratia solet electorum merita declarare, eo, quo te præcipiente huic operi insistere debuimus, nullum opportunius tempus occurrit: appropinquante videlicet sacra solennitate aduentûs eiusdem spiritûs paracleti, qui beati Liborij & in hac vita manentis inhabitator appáruit, & nunc ipsius sanctitatis per miracula index & glorificator existit. Cuius nos ad susceptum opus auxilium haudquaquàm inefficacibus votis inuocaturos speramus, præsertim cùm non aliud, quàm quod ipse adueniens, mentibus, quas repleuit, ad proferendum inspirauit, Dei scilicet magnalia loqui, & ipsum mirabilem in sanctis suis monstrare conemur. Sed antequàm ad rei gestę ordinem veniamus, causam translationis memoratæ atque exordium constructionis ecclesiæ, quæ tanto cælitùs illustrari meruit thesauro, referre breuiter congruum arbitramur.

Hic Biso fuit 4. Episcopus Paderbornen.

Luc. 10.

Act. 2.

Igitur vbi primùm gloriosæ memoriæ Carolus Imperator concertatione longissima & varijs præliorum euentibus, cum gente Saxonum exactis, illos ferro edomitos Christi fidem suscipere fecit, suoque addidit imperio, clarum ilicò dedit indicium, qua fretus intentione, tam diuturnum laborem infatigabilis ferre potuerit. Siquidem, vt in libello vitæ ipsius legitur, triginta & tribus continuis annis bellum cum eadem gente gessit. Qua tandèm partìm armis, partìm liberalitate, per quam maximè Primorum eius animos sibi deuinxerat, superata, totum exindè suum ad hoc contulit studium, vt pro tantarum saluatione animarum populi, post tot secula cultum dęmonum relinquentis, fructum sui laboris ex Dei remuneratione consequeretur. Et vt se magìs Christianæ religionis, quàm regni sui dilatandi causa, tantæ rei difficultatem aggressum ostẽderet, ecclesias per omnem regionem illam, ad quas rudis in fide populus confluere doceretur, & sacramentis cælestibus initiari consuesceret, sub quanta potuit celeritate construi fecit, atque parochias diligenti ratione suis quasque terminis seruandas designans, quia ciuitates, in quibus more antiquo sedes Episcopales constituerentur, illi penitùs prouinciæ deerant: loca tamen ad hoc, quæ & naturali quadam excellentia & populi frequentia præ cæteris opportuna videbantur, elegit. Tum verò vix reperiebantur, qui barbaræ & semipaganæ nationi præsules ordinarentur. Cuius interdùm ad perfidiam relabentis cohabitatio, nulli clericorum tuta videbatur: cui ecclesiasticum officium, & quicquid ad rerum diuinarum pertinet cultum, non solum deerat, verùm ignotum omnimodìs erat. Quocircà vnamquanque prædictarũ pontificalium sedium cum sua diœcesi singulis aliarum regni sui ecclesiarum pręsulibus cõmendauit, qui & ipsi, quotiès sibi vacaret, ad instruendã, confirmandãq; in sacra religione plebẽ eò pergerent, & ex Clero suo personas probabiles cuiuscũq; ordinis, cum diuerso rerum ecclesiasticarum apparatu, ibidèm mãsuros iugiter destinarent. Et hoc tandiù, donèc annuente Dño salutaris illic fidei doctrina conualesceret, & ità diuini vsus ministerij proueheretur, vt ꝓprij quoq; in singulis parochijs dignè & fiducialiter possent manere pontifices. Inter omnia verò loca, constituendis principalibus ecclesijs in hac, de qua loquimur, prouincia designata, Paderbornensis sedes speciali quadam dignitate præcellit, habens amplissimam circunquaq; planitiẽ, nemorum tamen frequenti & varia diuersitate sufficienter ornatam, agros vberes & frugum omnium feracissimos. Cui adiacet à læua in ipso mœnium prospectu sylua, multis passuum millibus in longum latumque diffusa, adeò pecorum & armentorum pascuis, apiumq; seruandarum vsui opportuna, vt illi non dissimilis videatur regioni, quam sacræ literæ vocant terram lacte & melle manantem: Accedit ad ornamentum loci saluberrimorum fontium, intrà ipsum oppidũ in vnum pariter alueũ cõfluentium,

Carol' Magnus domuit Saxones.

Multas in Saxonia ecclesias extruit.

Saxonia ciuitatum inops.

Paderbornẽsis ecclesiæ encomium.

Deut. 6. 11. 26.

entium, incomparabilis tam species, quàm numerositas: intantùm, vt eorum latitudini & amœnitati similes esse alibì minimè compertum habeamus. Nec desunt hincindè & alia flumina, vtilitatũ, quæ ab his petuntur, largissima. Aër ibidèm & aura placidior, & licèt in frigido terrarum tractu, naturali gratia temperatior, citiùs, quàm in alijs illarum regionum partibus, maturitatem cunctorũ fructuum afferre consueuit. Præterea pagus ipse, vt & nostra memoria, & veterum relatio testatur, viris omni nobilitate generis animique semper insignibus abundabat: vt non esset dubium, quin patria ciuibus, & ciues patriæ congruerent, ac sibi vtraq; vicissìm ornamento forent. Et hæc quidem pauca de pluribus, hinc à nobis non ex superfluo dicta animaduertet, qui Christianissimi principis ex hoc quoq; in Deum deuotiõem comprobabit, quòd ea, quæ ex tanta locorum amœnitate iure belli acquisita, sub sua potuit tenere ditione, diuino magìs seruitio, quàm suis deputauerit vsibus. Tamen interdùm, pro varijs gentis eiusdem vtilitatibus generale placitum habiturus, illic populi conuentum fieri iussit, & hac ibidèm causa aliquandiù solebat immorari.

Paderbornam vocat pagum.

Nota Caroli Magni religionẽ & deuotionẽ.

Nam & vir sanctissimus & verè Apostolicus Papa sedis Romanę, Leo nomine, iniusta ciuium odia perpessus, illic cũ adijt, pro sedandis cõtra se ortis simultatibus imperialem opem quæsiturus. A quo cum ingenti, vt par erat, honore susceptus, religiosum eius ac salutare Christianitatis dilatandæ studium nobiliter inchoatum Apostolica authoritate firmauit, atque in ecclesia tunc ibidèm nouiter constructa quoddam altare consecrans, adorãdas in eo reliquias protomartyris Stephani, quas secum Roma detulerat, collocauit, fiducialiter id principi promittens, quòd oratorium illud, tanti martyris patrocinio munitum, nõ vlteriùs passurum foret iniuriam, quam ipso referente, priùs ei contigisse cognouit: vt videlicet ob incolarum loci perfidiam & odium in religionem Christianam, aliquotiès igni traderetur. Et ob hanc maximè causam easdem reliquias ibì rogatu Imperatoris recondidit, nõ sine effectu congruo fiduciæ sponsionisque suæ, cùm nihil tale postmodùm illic perpetratum esse, certissimum sit.

Leo Pontifex venit Paderbornam.

Consecrat illic altare.

Nota de reliquijs B. Stephani.

Hoc igitur ordine Paderbornẽsis ecclesiæ sedes episcopalis tam Imperatoria sanctione, quàm Apostolicæ benedictionis authoritate primitùs constituta, ob causam superiùs memoratam, commendata fuit aliquandiù tuitioni præsulum cuiusdam castelli orientalis Francię, quod sermone barbaro Vvirtziburg appellatur. Sub quorum regimine status rerum ipsius parùm proficere potuit: quippè cùm loca ipsa longa inter se terrarum intercapedine distarent, & præfatos præsules rarò hanc nouellam ecclesiam inuisere, vel occupatio permitteret, vel commoditas suaderet. Neque enim ibì deerant negocia, quibus procurandis insisterent, neque huc pergendi laborem paruum faciebat itineris longitudo. Ibì res necessariæ sufficientes erant & ordinatæ: hìc & tenues, & cum difficultate nouiter ordinandæ. Quocircà meritò vtilius visum est, hanc sedem suum per se habere antistitem, qui non alibì occupatus, hìc tantùm agendis rebus præsens insudaret. Erat tũc temporis in Clero Vvirtziburgensi vir magnæ humilitatis atque modestiæ, Hathumarus nomine, de gente nostra, hoc est, Saxonica oriundus: qui cùm adhuc puer esset, belli tempore Carolo Imperatori obses datus, illic seruari iussus est. Vbì posteà tonsuratus, ac studijs literarum traditus, in virum perfectum moribus & eruditione profecit. Hic ex præcepto principis primus est Paderbornensis ecclesiæ ordinatus Episcopus. Post cuius ordinationem paucis annis transactis, idem gloriosissimus princeps ab hac luce migrauit. Cuius incomparabilem in omni virtutum gloria præstantiam licèt libellus de vita eius conscriptus plenissimè referat, nos tamen hìc aliquid de eo vel breuiter dicere, ipsius in nos beneficij magnitudo suadet. Quem arbitror nostrum iurè Apostolum nominari: quibus vt ianuam fidei aperiret, ferrea quodammodò lingua prædicauit. Qui cùm totiès victoria potitus, quotiès in procinctu positus, multas sibi gentes, multa regna subiecit: cõstat tamen eum gloriosissimè etiam de diabolo triumphâsse: cui tot animarum millia, priùs sub eius tyrannide captiua, in conuersione nostræ gentis eripuit, & Christo Domino acquisiuit. A quo illum hoc recipere præmium & confidimus, & optamus, vt fruatur in cælis Apostolorum consortio, quorum functus est in terris officio.

Paderbornẽsi Ecclesia, aliquãdiù Episcopis Herbipolensibus cõmẽdata.

Hathumarus primus Episcopus Paderbornẽ.

Carolus Magnus Saxonum Apostolus. Eius laudes

Vt verò ad propositum redeamus, defuncto Carolo, Hathumaro quoquè Episcopo non longo pòst tempore ab hac mortalitate ad perennem, vt credimus, vitam

assumpto, successit ei vir egregius, nomine Baduradus: qui & ipse ex hac regione nobili ortus prosapia, ex eiusdem ecclesiæ Clero electus est. Qui præclaræ morum nobilitatis, magnanimitatis & industriæ merito, familiaritatem regiam intimè cōsecutus, tantæ dignitatis locum promeruit, vt ei non minor facultas, quàm voluntas amplificandæ, prouehendæ atq; adornandæ ecclesiæ sibi commissæ suppetere videretur. Tūc verò, tanquàm ad hoc sibi datam diuinitùs excellentiam animaduerteret, nihil sui laboris studijque subtraxit ab acquirendis ac procurandis omnibus, quæ ibidèm ad diuinæ laudis augmentum, ad vtilitatem Christiani populi nouerat pertinere. Hæc illi cura prima imminebat, ecclesias per omnem parochiam suam sub celeritate construere: principalem verò basilicam ingenti decore & grandi opere extollere, res omnes ad eam pertinentes modis varijs adornare, augmentare Clerum, disciplinam monasterialem instituere, pueros tam nobiles, q̄ inferioris conditionis, in scholā congregatos, in diuinæ legis eruditione nutrire. Quod eius laudabile studiū ità felix profectus comitabaṫ, vt verè illū ad hoc à Deo prę signatum, & rudimentis eius loci cęlitùs concessum dicere valeamus. Baduradus 2. Episc. Paderbornen. egregius.

Quia verò rudis adhuc in fide populus, & maximè plebiū vulgus, difficilè poterat ab errore gentili ꝑfectè diuelli, latenter ad auitas quasdam superstitiones colendas sese conuertens: intellexit vir magnę prudentiæ, ꝙ si pręcipui alicuius sancti illic corpus allatū, miraculorū, vt fieri solet, ostensione & gratia sanitatū suadente, multitudo plebis inciperet venerari, & ad eius patrocinia confluere consuesceret, nulla re eam facilius ab infidelitate posse reuocari: pręsertim cùm verbis Doctorum de diuina virtute non credentes, tamen his, quæ oculis viderent, quæ beneficiorum vtilitate sentirent, fidem derogare non possent. Prætereà cunctis fidelibus ibidèm manentibus, vel eò conuenientibus magnę hoc apud Deum intercessionis solatiū, maximam eidem loco tuitionem & gloriā allaturum fore non dubitās, ad id obtinendū sedulæ cogitationis curam intendebat. Et quoniam à Deo, qui est fons bonitatis, quicquid optatur boni, & maximè rem tantam nouerat expetendā, indicto ieiunio, & celebrata supplicatione publica cum omnibus sibi commissis, ab eius clementia demonstrari sibimet postulauit, quonam ordine pro adipiscenda re desiderata deberet insistere. Vndè fidem eius benignè respiciens, dignatus est ei reuelare, quòd ad Cenomanicam vrbē Gallię rem diù optatam petitum ab Episcopo loci mittere deberet: ibì dandum votis eius effectum prosperū fore. Ex hac reuelatione indubia spe animatus, accelerare negociū studuit. Episcopus q̄ p̄fatam vrbē eo regebat tempore, Aldricus nomine fuit. Ad hunc ergò cum consensu & pręcepto Cęsaris Ludouici, nuncios destinandos elegit, ex Clero quidem suo probabiles personas, & in sacris ordinibus religiosam vitā ducentes: necnon & quosdam laicos nobiles, quorum fidem & industriam ad tale opus idoneam nouerat. Clericorum verò, quibus id negocij commendatum est, præcipuus erat quidā presbyter, Ido cognomine, q̄ omnem suæ profectionis historiam & signa, quæ in ea diuinitùs ostēsa perspexerat, partim viua voce intimata, partim literis breuiter annotata, ad nostram fecit venire notitiam. Vnde quid sentiēdum de sanctorū reliquijs & intercessione. Diuinitùs iubet Episcopus petere ex Gallijs sacras reliquias.

Igitur anno Dominicę incarnationis octingentesimo trigesimosexto, Indictione xiiij. cùm pręfatus Ludouicus tertiū & vigesimū in imperio annū ageret, legati Paderbornenses de Saxonia ꝑfecti, ad vrbē Cenomanicā quarta kalendarū Maiarū die venêre: insinuantesq; Episcopo causam, ꝓ qua missi fuerant, benignè ab eo suscepti, Dei nutu, vt credimus, sine mora petita impetrauerūt. Sequēti nanq; die cōuocans omnē Clerū, p̄sente quoq; suo coëpiscopo, Dauid noīe, tractare cū eis diligenter cœpit, qualiter missorū de tā lōginqua regione venientiū, religiosis precibus decēter in hoc posset annuere vt sancti alicuius integros, vt petebāt, artus accipere mererētur. Erat ibidèm sanctorū corporū magna copia: inter q̄ sancti Liborij quōdàm præsulis eiusdē vrbis p̄cipuè glorificatū miraculis habebaṫ insigne. Quod cùm episcopus p̄fatis nūcijs dare disponeret, reniti primò cœpêre plurimi, dicētes se illis pignoribus preciosius nil habere. Tādèm vix omniū impetrato cōsensu, assumptis secùm sacerdotibus & cuiuscunq; gradûs clericis, sacri ministerij vestibus ornatis, missos quoq;, qui sanctos artus accepturi erāt, adesse p̄cipiens, ꝓcessit ex vrbe ad ecclesiā, in qua sacratissimū beati Liborij corpus digno cū honore conditū habebatur. Erat aūt eadē ecclesia iuxta ciuitatē posita, & in honore duodecim Apostolorum dedicata, quā pri-

In reuerentia priscorũ Christianorũ erga sacras reliquias.

mus eiusdem sedis præsul, nomine Iulianus, condidisse fertur. Ad hãc itaq; memoratus Episcopus, denunciato priùs ieiunio, cum sacro illo comitatu, humiliter ac deuotè, vt ad tale opus decebat, perrexit, vicissim psalmos, litanias, hymnosq; decãtans. In quam cùm ipse & plures secùm, sacros artus de mausoleis leuaturi, cõuenissent, mirũ dictu, sensêre cũcti inęstimabilis odoris suauitate totã domũ repentè cõpletam. Qui dissimilis odoramẽtis omnibus, quæ in terris vel natura vel arte fiunt, clarum cælestis cuiusdã prǫsentiæ dedit indiciũ. Ità enĩ omniũ, q aderant, mẽtes magis q̃ corpora ineffabili iucũditate immutauerat, vt velut in ecstasi positi, & aliarũ rerũ obliti, tantùm ibi manẽdi delectatione tenerẽtur. Nec dubiũ, quin ipse tũc fuerit in medio multorũ fideliũ, in suo noĩe congregatorũ, q paucis quõdàm discipulis tãtam suæ visionis dulcedinẽ pbuit, vt primus eorũ diceret: Domine, bonũ est nos hîc esse. Nec erat incongruũ, vt eorũ meritis odoris fragrãtia testimoniũ daret, cum quibus Apostolus dicit: Christi enim bonus odor sumus Deo. Erant aũt in eodem loco aliorũ quoq; mẽbra sanctorũ, in sarcophagis honestè reconditorũ, maximè Episcoporum ciuitatis illius. Ex quibus tunc simul cum beati Liborij mẽbra de tũba leuata, in ferertro locãda componebantur, pdictus odor nunq̃ defuit: quô minùs dubitaretur illi operi ministeriũ præbuisse, quo cœpto, inchoauit: quo finito, non diutiùs mansit.

Matt. 17.

2. Cor. 2.

Vide odorẽ è sacris reliquijs.

Dum hæc in tẽplo agerẽtur, foris quoq; aliud signũ eadẽ contigit hora. Nam mulier quædam ab annis plurimis cæca, in conspectu populi, qui satis frequẽs pro foribus stabat, interuentu ipsius, cuius corpus interiùs ad efferendũ parabatur, lumen recepit. Et quoniam eius tam prioris ęrumnæ, quàm nouę sanitatis oẽs ferè, qui aderant, testes erant, adeò multitudinis animos res gesta cõmouit, vt oẽs simul in laudem Dei, clarã in excelsum voce, prorũperent. Quod audientes q cum Episcopo erant intra clausas oratorij ianuas, statimq; miraculo quolibet populũ in tãtæ gratulationis clamorẽ excitatũ intelligentes, & ipsi pro viribus diuinę pietati gratias agere, ac præ gaudio flere cœperunt. Cumq; suas vtrinq; voces, qui intùs & foris erãt, recognoscerent, vno oẽs affectu mirabiliter inspirati, in tãtum erupêre planctũ, vt vix quisquam cõtinere lachrymas posset. Sed Episcopus vidẽs cantum diuinę laudis fletu exigente intermissum, cœpit rursùm antiphonas & psalmos sanctorũ gloriæ cõgruos cũ Clero psallere: atq; ità cõfusæ multitudinis clamorẽ cõpescuit. In ipso verò momento, priusq̃ illud sacratissimũ corpus de ecclesia, in qua sumptũ est, efferretur, etiam tertio signo eius declarata sunt merita. Deniq; vir quidam horribiliter lõgo tẽpore vexatus à dęmonio, & multis iam fama tãtę miseriæ factus notissimus, quippè qui per multas ecclesias & monasteria ductus, nusq̃ suę remediũ calamitatis accepit: tãdèm cum matre propria veniens ad ecclesiam, in qua sacer ille thesaurus adhuc inter sacerdotum manus habebatur, confestìm ità purgatus est, vt ne signum quidem vltrà talis pertulerit passionis.

Cæca recipit lumen.

Dęmoniacus sanatur.

Tum verò antistes, nè quam nuncijs memoratis moram faceret, eodem die venerandum illud corpus cum omni reuerentia suis & sacerdotum manibus deportari fecit in vrbem, ad principalem suæ sedis ecclesiam, vt hoc ibì coram populo his, qui accepturi erant, honorificè commendaret. Comitabantur verò, nec vsquã deerant, velut præsentis Dei virtutis, sanctum suum mirificantis, indicia. Nam vbì primùm ecclesiæ, quam diximus, illatum est, ingressus pariter quidam claudus vtroque pede, & multis in hac debilitate detentus annis, mox vt caput ad orandum inclinauit, recepit integram sanitatem.

Claudo redit vsus pedum.

Transacto deindè paruo diei spatio, mutus quidam, diuturno inutilis linguæ damnatus silentio, subitò sibi vocis organa sentiens restaurata, omnipotentis Dei misericordiam, eiusq; confessoris & pontificis Liborij patrocinium plano coram omnibus sermone laudabat.

Mutus loquitur.

Sed cùm ità coruscantibus supernæ gratiæ beneficijs celeberrimus ageretur dies, postremò maiori quoquè miraculo nouum fidelibus gaudium, noua data est materia gratulandi. Licèt enim omnia Deo sint æquè facilia, magìs tamẽ solemus mirari, cùm dantur noua & nunquã habita, quàm cùm amissa restaurantur. Hîc eadem rursùs fiunt, quæ naturali ordinę priùs facta fuerant: ibi mira Dei virtus tribuit, quod natura negauit. Vir quidam ab ortu natiuitatis intantùm à genibus deorsùm debilitatus, vt tibiæ cum pedibus arefactæ, graciles & contortæ, omnẽ ambulandi vsum penitùs de-

negarēt, in pdicta ecclesia ante venerāda S. Liborij pignora deportatus est: atq; ilicò viuaci vigore neruis venisq; infuso, & dissolutis antè cōpagibus solidatis, recto gressu cœpit incedere. Quo cognito, fit ingēs admirātis atq; gratulātis populi circa eum cōcursus. certatìm oībus videre cupiētibus, quod paulò antè nunq̃ se visuros arbitrabanť. Neq; enim velut infirmis aut titubātibus vestigijs gradiebatur, sed corā oībus, q eū nūq̃ anteà sanis terrā plātis tetigisse nouerāt, celeri motu currēs & exiliēs, Christo Dño eiusq; sancto cōfessori gratias referebat: Agebat hoc nimirùm ipse p successorē Apostolorū, q per ipsos quōdàm Apostolos eodē modo claudū à natiuitate, simili gratia sanari cōcessit. His ità gestis, cùm inclinata iam die Dominicæ noctis appropinquaret exordiū, pcepit Episcopus Clerū omnē ad vigiliarū solēnia maturiùs cōuenire, vt his statìm pactis, primo diluculo pfatis nūcijs optatū munus accipiētibus, redeūdi ad patriā opportunitas optata dareť. Cōuénit aūt pariter laicorū grandis numerus, quos ostēsa priori die miracula ad q̃renda sanctorū pignorū patrocinia ingēti delectatione inuitauerāt. Cumq; propè finito matutinę laudis officio, aurorę ortus illucesceret, lux lucis & fons luminis illuminauit ciuē vrbis eiusdē, q cęcus genitus, vsq; in diē illū coæuā sibi eā miseriā tolerabat. Sed qui in Euāgelio legitur per semetipsum hominem à pœna simili liberâsse, hunc quoq; per electum mēbrum suū à tenebris diuturnæ noctis eripiens, ignotam priùs lucem videre concessit.

Reformat gressus ab vtero ambulare nescienti.

Actor. 3.

Cęcus à natiuitate videt.

Ioan. 9.

Eadē hora eodemq; in loco, id est, in ecclesia corā Clero diuina carmina concinēte, multisq; alijs fidelibus adspicientibus, arreptus quidā à dęmonio, vexari miserrimè cœpit. Diù nanq; ab eo torqueri antè solebat: sed tū interuētu eiusdē cōfessoris, expulso hoste nequissimo, sospitatē mentis recepit, nec deindè vllū in se laruali phantasmatis sensit horrorē. Ità illius diei exordio geminata lętitia cęlitùs illustrato, infinitā populi multitudinē sexûs vtriusq; atq; oīs cōditionis & ætatis, tam ex ea regione, q̃ ex vicinis vrbibus tantorū signorū latè circumuolans fama cōtraxit. Celebratis verò Missarū solēnijs, accelerabat Episcopus sanctū illud corpus his, qui ad patriā secùm delaturi erāt, cōmendare, ipsumq; cum honore debito ex vrbe deducere, anteq̃ aduenieš turbarū immēsitas, eorū iter impediret. Ornatur itaq; clerus oīs sacerdotalibus & ecclesiasticis indumētis, eleuatoq; feretro sanctorū pignorū in humeros sacerdotū, sonātibus quoq; signis omniū p vrbē ecclesiarū, ac pręeuntibus, q sanctę ac viuificę Crucis vexilla, sanctorumq; Euangeliorū libros & sacras reliquias in aureis argēteisq; recōditorijs cum aromatibus pferebant, deducitur cum ingenti cunctorū veneratione, cum psalmis, hymnis & antiphonis in oratoriū S. Vincētij, sitū iuxta portā vrbis, p quam egressuri erant. Prosequebatur aūt maxima multitudo plebis: sed nō minor ibidèm obuiauit, quæ signorū rumore audito, vndiq; cōfluebat.

Dęmon ab obsesso pellitur.

Cāpanę olim pulsabantur iam olìm.

S. Crucis vexilla.

Tum verò nō leuis oriť contra psulem populi querimonia, clamātibus plurimis, magni se patrocinij tuitione priuari, ablato à se corpore tāti cōfessoris, cuius intercessione solerēt ab omni aduersitate muniri. Hoc suæ regionis vnicū post Deū fuisse tutamē, hūc honorē maximū, hāc gloriā singularē. Timere se meritò posse, nè trāslatis eius venerādis artubꝰ, pariter noīs eius in breui veneratio memoriaq; neglecta, indignos eos ipsius interuētu apud Dñm faceret. Arbitrari sese, pastoris potiùs officio cōuenire, sanctorū pignora ad munimentū gregis sibi cōmissi vndecunq; adquirere, q̃ eorū, q̃ haberēt, preciosissima queq; in alias mittere nationes. Cōmotus aliquantùm his vocibus antistes, & maximè lamētantis turbæ acclamatione, tādèm facto silentio, populū in eadē ecclesia S. Vincentij ità breuiter allocutus est: Nō est, inquiēs, æquū, fratres, quenquā vestrûm putare, me intantùm aut cōmissæ mihi solicitudinis, aut vestrę simul meæq; salutis oblitū, vt hęc nostri perpetualis patroni pignora sine certa ratione ex hoc loco trāsferri pmitterem. Si enim, cùm apud nos sanctorū corpora Deo miserāte satìs abūdent, illi populo, q nupèr ad fidē vocatus, & eorū aut parùm, aut nihil penitùs habens, à nobis huius suæ necessitatis solatiū humiliter postulat, omninò assensum pbere dedignamur, fatendū est, nos Euāgelici Apostoliciq; pręcepti contemptores, cōtra ius charitatis fraternæ, claudere à fratribus viscera nostra. Absit verò hic error procùl à cordibus vestris, vt putetis electos Dei iā cum ipso regnātes, ibì tātùm, vbì corporaliter eorū habenť reliquię, intercessionis suę pstare beneficiū posse. Quin potiùs credendū, eius patrociniū in hac ecclesia, quā in carne positus fideliter rexit, & in qua finē vitę mortalis accepit, oībus piè quærentibus in per-

Vide antiq. populi deuotionē erga Sanctor.

petuum non defuturum. In illo enim populo, nouiter ad Deum conuerso, nouos sibi seruitores & veneratores acquiret, ad quos corporali præsentia suorū pignorum accedet: sed à vobis spiritalis eius protectio nūquàm recedet. Sciendum quoq;, quòd serenissimus Imperator idipsum fieri præcepit. Cuius quicunq; potestati resistit, Dei nimirùm ordinationi resistit. Præterea luce clariùs ostensum est, Dei pariter & huius ipsius sancti patroni nostri Liborij placere volūtati, vt ad illā, in qua cū summo cunctorū desiderio expectatur, regionē adueniat. Quod si non ità esset, ab inchoato heri istius trāslationis exordio, vsq; ad hāc horā tanta nequaq̄ miracula coruscarēt. Cùm enim placatus potiùs, q̄ iratus, Deus dona cælestia largiatur, quisnā existimare potest, ꝙ si hoc opere offenderetur, tantis illud signorū beneficijs illustrâsset? Quocircà fratres ab hac intentione desistite, nè diuinæ dispositioni comprobemini palàm resistere voluisse.

Rom. 13.

Cùm his & multis alijs admonitionibus, & maximè Dei nutu sedata plebis cōmotio quieuisset, ꝑcepit pōtifex eos, q per totū biduū à varijs debilitatibus, seu ab immūdis spiritib' liberati fuerāt, in vnū cōgregatos, ad conspectū multitudinis nouiter aduenietis adduci: vt eorū oēm & pristinæ calamitatis, & nouæ reparationis historiam pandēs, diuinā clementiā faceret ab omnibus vnanimiter collaudari. Vbì primùm verò populus coadunatū illud recèns sanatorū agmē adspexit, & quos nudiustertiùs diuersis passionibus affectos, iam tunc sanissimos esse cognouit, subitò ex omni parte infinitæ multitudinis vox magnæ gratulationis exoritur. Nec datur vllus Episcopum loquentē audiendi locus: sed nemine tacēte, nemine aliū expectante, ꝓ se quisq;, qua poterat, Deū voce laudabat. Cumq; etiā clerus, Episcopo incipiēte hymnū, Te Deum laudamus, & quędā aliæ tātæ lætitiæ cōuenientia decātaret, immensę illius iubilationis sonus, inexplebili sup̄næ laudis delectatiōe, in lōgum diei spatiū ꝓrelatus est. Quo tandèm finito, aduocatis Baduradi sæpè memoratis Episcopi missis, beatæ memoriæ Aldricus antistes preciosissima illa, q̄ suprà diximus, pignora corā omni Clero & populo cōmendauit sub obtestatione grauissima, vt cum digno semꝑ honore tractarentur, nec eis vnq̄ oīs reuerētia cultús ecclesiastici à quolibet Episcopo Paderbornensi & Clero suo quolibet tēpore subtraheretur. Dehinc inter vtriusq; ecclesiæ, Cenomanicę videlicet & p̄fatæ Paderbornēsis cōgregationis firmata charitate ꝑpetuæ fraternitatis, ad patriā eis redeūdi licentiā dedit. Quos tñ vnà cum multitudine extra ciuitatem aliquandiù prosecūtus, cum paucis suorum redijt: quoniam à tam glorioso comitatu vix quisquam nisì inuitus separabatur.

Immensæ Deo laudes & grates ob morbidos curatos redduntur à populo.

Paderbornēsibus datur corpus S. Liborij.

Et illi quidem, annuente ꝑspicua Dei clemētia, voti sui se compotes effectos summoperè gratulātes, kalendis Maij ab vrbe Cenomanica profecti, cum omni studio ad patriā festinare cōtendunt. Cuius itineris gloriā ac lętitiā quis dignè valeat enarrare? opportunū tamen credimus, viā oēm celeri stylo percurrere, annotatis tantùm locis, in quibus p̄cipua sunt, eademq; certissima gesta miracula. Nam oīa, quæ sacrum illud iter cælesti quodam lumine illustrârunt, ne illorū quidem aliquis, q pręsentes fuerūt, dicere aut memoria potuit retinere. Illis itaq; ꝓficiscentibus, prędicta die iuxta locū, vulgò Pontleuua nominatū, secutus eò quidam ex familia, ꝑtinente ad seruitiū ecclesiæ ipsius S. Liborij, quem & sensum audiēdi, & sermonis vsum nunq̄ habuisse magna pars populi nouerat, dominū suum vt suî misereretur, quia voce nō poterat, gemitu & lachrymis precabat. Cumq; crebrò caput inclinatū, expāsę manus, leuati modò ad cælū, modò ad sacrū feretrū oculi, satìs internū eius affectum indicarēt, nec iam præ lassitudine sequi lōgiùs posset, tādèm à pœna secùm genita relaxatus, eo primùm die cœpit & audiri loquens, & loquentes audire.

Surdi & muti sanatio.

Indè cœpto itinere ꝓperantes, cùm ad ecclesiā quādam, S. Medardi memoria celebrē, ꝓpinquarent, ibì in via quædam mulier à longa infirmitate curata est, quam per omne tēpus vitæ suæ priùs tolerâsse ferebatur. De qua id quanuis incredibile, multorum tamē relatione asserebatur, ꝙ nullū alimenti genus vnq̄ gustare potuerit: sed cochlearū more, suo victitans succo, noxio tātùm aleretur humore. Quod nequaq̄ affirmantes, id tātùm dicimus, quod verū nouimus, eam ad sancti Liborij patrocinium & venisse languidam, & redisse incolumem.

Item morbidę mulieris.

Hinc ad basilicam S.* Symphorij aduenièntes, ibidèm sunt recepti hospitio, vbì noctem illā splendor pietatis diuinæ clarè fecit illucescere. Nam fœmina quędā diù maligno-

* Symphoriani puto legendum.

lignorũ ſpirituũ ſe vexantiũ, miſerabile receptaculũ facta, ad ſępè memorati cõfeſſoris implorandũ ꝓ ea ſuffragiũ, in eccleſiã adducta eſt. Finitis verò matutinis ex more vigilijs, cùm facto iam ſilẽtio plebs egreſſura eſſet, cœpit ſubitò horrorem dirę vocis emittere, vlulare, mugire, ſibilare, ac ꝑ oĩa belluinos imitari ſonos: vt nisi ꝑſens videretur, nihil minùs q̃ mulier putaretur. Terrore cũcti, q adcrant, ſimul & miſeratione ꝑmoti, teneri eã, & ad ſanctorũ feretrũ ꝓpiùs inuitã trahi, fecerũt. Deindè vnanimes ꝓ illa preces fundẽtes, citò exaudiri meruerũt. Deniq; ſtatim à dęmonũ violẽtia liberata, ſobria mente ac voce gratias & laudes Deo referens, euntes eos indè diù cum populo ſequebatur. Liberatur dęmoniaca.

Exindè feſtinato curſu monaſterio S. Sulpitij appropinquãtes, vidẽre eminùs adduci mendicum quendã in vehiculo, q miſerabiliter toto penè cõtractus corpore fuit. Nã & pollices vtriuſq; man⁹ erãt in mediũ palmę incuruati, & reliq digiti ſupra ipſos pollices extẽſi, ità eos ſtringebãt, vt vngues radicibus palmarũ hærerẽt infixi. Reliquũ corpus adeò velut in ſphęrã rotundatũ videres, vt genua pectori, ſummitates pedum renibus iungerẽtur. Sed quãto eius fuerat miſerabilior pœna, tãto ſecuta eſt mirabilior medicina. Interueniẽtibus nanq; beati Liborij meritis, cuius opẽ integra fide implorabat, erectis in momẽto ac ſanatis oĩbus ſimul mẽbris, ꝓſilijt de paruo illo, quo vehebat, curriculo, & celeriter ad loculũ ſacri corporis currẽs, ibidèm ſe in terrã proſtrauit, cum ingẽti affectu corde ſimul & ore gratias agens. Mirari populus, Deumq; ſublatis in cęlũ vocibus collaudare, ꝙ nõ videretur circa viuentem hoĩem amplioris virtutis opus ſub cælo fieri potuiſſe. Pergentes verò ad eccleſiã quandã, in honore S. Petri Apoſtoli dedicatã, ſubitò dæmoniacũ, q eos aliquãdiù ſequebatur, cõſpiciũt in via media cecidiſſe. Ad quẽ erigendum cùm aliq ex plebe cucurriſſent, iacuit omninò ſine motu aliquo, vt ab oĩbus eſſe mortuus nõ dubitaretur. Poſt paululũ tñ erectus ad ſedendum, cœpit ſenſìm quaſi reuiuiſcere: & ſequenti die coram populo laudes Saluatori ſuo rependens, ſanus apparuit, acsì nunquàm à maligno ſpiritu fuerit vexatus. Miſerabiliter cõtract⁹, ſanatur mirabiliter. Dęmoniacus penè mortuus curatur.

Proindè cùm tãtis diuinorũ beneficiorũ donis, velut cęleſtibus radijs micantẽ viã læti carperẽt, q̃ plus quotidiè gaudij, q̃ fatigationis offerret: contigit, vt ad ciuitatem Carnotẽſem, ſatìs amplã & populoſam, deuenirẽt. Cuius vrbis Epiſcopus, Bernuinus noĩe, iam tũc ætate ſimul & moribus valdè maturus, collectis ex more presbyteris, eo tẽpore ſynodũ in vrbe celebrabat. Cui cùm nũciatum eſſet, qualiter & quo ordine aſſumptũ Cenomanis corpus ꝑfati cõfeſſoris, ſuæ iam vrbi appropinquaret, ſtatìm cum omni illo ſacro ſacerdotũ collegio, totoq; Clero ſuo & populo ꝓceſſit in eius occurſum, atq; cum hymnis & cãticis ſpiritalibus illud deuotiſſimè extra vrbẽ lõgè ꝓgreſſus excepit, iuſſitq; vt deferret ꝑ viã, q̃ ducit extra muros ciuitatis ad oratoriũ, in quo ſancti Carauni mẽbra requieſcũt. Cumq; cateruatìm ſequenti grandi multitudine ad memoratũ locũ honorificè duceret, ſonãtibus ſignis ꝑ totã vrbẽ, & populo excelſa ad Deũ voce ꝓclamante, vt tantã ſibi gratã eſſe deuotionẽ Dñs declararet, multa ibidèm ꝑ B. Liboriũ fieri ſigna cõceſſit. Ex quibus vnũ ꝑcipuum hoc loco memorare decreuimus, reliqua, vitãdæ ꝓlixitatis cauſa, intermittẽtes. Puella, q̃ ab exordio miſerandæ natiuitatis, mẽbris ferè oĩbus curua, & velut in globũ cõtorta, nunq̃ vel mentũ à genibus leuare, vel plãtas pedũ à femoribus remouere valebat, ante loculũ ſanctorũ cinerũ deportata, ſingulorũ officia mẽbrorum cum integerrima ſanitate ſuſcepit. Sed quoniã breuis illa veſtis, qua contractũ priùs corpuſculũ facilè tegebatur, iam erectè ſtãti nõ ſufficiebat, quin ex parte nuda videret: citiſſimè fideles quiq; (nam in eccleſia corã Clero & populo res geſta eſt) raptis fœminarũ facitergulis eã contexẽre, donèc aptatis ſibi congruis indumentis veſtiretur. Ibì ergò cum ſpiritali lætitia noctem illam tranſigentes, primo manè optatum iter arripuêre. Bernuinus Epiſc. Carnoteñ. Et hic nota priſcã deuotionem. Mirè cõtracta reſtituit. Facitergulis, pro ſudarijs.

Appropinquãtes verò Pariſiẽſi ciuitati, quam fluẽtis Sequanę cinctam, Iulius Cæſar cõdidiſſe, & ob ſimilitudinẽ inſulę maris, Iſius nominatæ, Pariſius fertur appellãſſe: ſimili modo ab Epiſcopo loci illius Ercãrado noĩe, omniq; populo, vltra pontem ſtratum ſup memoratũ fluuiũ occurrẽre, ſuſcepti, & in principalẽ eiuſdẽ vrbis eccleſiam deducti ſunt. Erat aũt dies Dominica. Cumq; Miſſarũ ibidèm ſolennia celebrarentur, deducebatur in mediũ fœmina quædã, de vicinia eiuſdẽ loci oriũda: quę cum pœna grauiſſima nata, in eadẽ pręteritũ vitæ ſuæ tẽpus exegerat. Muta eñ à natiuitate & ſurda, tertiò inſupèr tormẽto ſubiacebat, ꝙ videlicet mẽte capta, ſpiritu agita- Iſthuc neſcio vndè habeat Author de etymologia ciuitatis Pariſieñ. Ercanradus Epiſ. Pariſieñ.

ff 3 ba-

batur immundo. Hæc in conspectu omniũ ad Missas circumadstantium vehementer anxiari cœpit & sudare: postremò in pauimentum ruit. Post celebrationem mysteriorum ad mãsionem deportata est, & ad vesperũ rursùs in ecclesiam delata. Ibì cum multis alijs pernoctabat. Statimq; vt albescente polo roseum auroræ iubar illuxit, lux magnæ misericordiæ Dei, effugatis ab ea tenebrosis tortoribus, & auditûs illi & vocis facultatem condonauit. Obstupuêre magnoperè cũcti, qui aderant, videntes eam in vno momento ità immutatam, vt & vacua esset à dæmone, quo plena erat, & plenum haberet membrorũ officium, quo vacua fuerat. Euntibus autem illis iuxta montem martyrum, cùm essent iam à dextro latere insignis monasterij sancti Dionysij, occurrit ibidèm seruulus quidã de familia eiusdem martyris, quem & sacerdotes & cuiuscunq; gradûs clerici, necnon & plures laici, cõtestati sunt ab exordio natiuitatis suæ auditûs pariter & loquelę vsu penitùs caruisse. Qui appropinquans sacris pignoribus, vbì vidit plures è populo pro sua quenq; facultate in honorem sancti Liborij, ad eius loculũ iactare munuscula, & ipse quoq; satis deuotè aliquid de vestimẽtis proprijs illuc offerre nitebatur. Cuius extẽplò adiutus intercessione, apertis auribus & soluto vinculo linguæ, in eadem hora Dei laudes canentem populum audiuit, & ipse simul cum gaudio decantauit. Interìm festinantes cum summa alacritate iter suũ peragere, deuenerunt ad villam, quæ Gebaloha nominatur. Vbì sicut anteà multorũ fides & deuótio remunerata, sic etiã quorũdam contumacia digna est correptione castigata. Contigit nanq; ibidèm, vt fluuiolũ quendam transire deberent. Quò cùm proximarent, hi qui sanctum feretrum portabant, quatuor, qui posteriora eius tenebant cornua, recto tramite per vadum aquæ incedere volebant. Totidem autem reliqui, priorem eius partem gestantes in humeris, pontem magìs, per quem transirent, quærere se velle asserebant, in tam præclaro sanctorum obsequio calceamenta sua madefacere dedignantes. Qui cùm ad pontem quẽdam venissent, & venerabilem thesaurũ secùm portantes, super eum transirent, repẽtè rupto sub pedibus eorum instrumẽto lignorum, oẽs illi, qui in vado vel pedes intingere aspernabãtur, ex alto cadentes, in pfundo flumine submersi sunt: meritis tñ sanctorũ artuũ, quos ferebãt, illęsi euasêre. Illud verò sacratissimũ feretrum ab ea parte, qua ab illis, anteq̃ caderent, tenebatur, mirum dictu, nemine cõtingente, in aëre pendebat immobile, donèc accurrere possent, q illud accipientes, ad vadum reueherent: atq; ità demùm, cœpto itinere, perrexerunt.

Dæmoniaca surda & muta, redit ad sanitatẽ.

Surdus & mutus, audit & loqt.

Puniuntur parùm religiosi.

Nota rem miram.

Ex quo loco non longum iter emensi, consuetum virtutis Dei testimonium ad cõprobanda merita electi sui videre meruerunt. Idipsum tamẽ, quod factum est, quo appelletur noĩe, non satìs occurrit. Euentum fuisse dixerim? sed non solet res talis casu euenire. Miraculum nominem? sed id non magnoperè quisquam admirabatur. Quis enim velut nouum miretur, quod sæpiùs intuetur? mulier à dęmonio liberata est. Magna Dei pietas, magnum confessoris eius meritum, rem alibì raram, in illo itinere fecit esse vsitatam. Quæ tamen mulier tunc à valdè diuturna vexatione saluata, (nam quindecim annis ea laborauerat) haudquaquàm ingrata suo extitit Saluatori. Cùm enim esset de castello, quod Bauaca nominatur, non infimis orta natalibus, relicta patria & parentibus, Deo & sancto Liborio se, dum viueret, seruituram deuouit. Secutaque sancta pignora vsque ad locum, in quo hactenùs requiescunt, in eorum seruitio reliquum vitę suæ spatium transegit. Circa hæc eadem loca & alia plurima sunt in via ostensa miracula: sed nobis festinantes illos ad patriam stylo prosequentibus, non vacat in singulis immorari.

Dæmon pulsus.

Cùm ad Rhenum fluuium peruenissent, erant in sancto illo comitatu prouinciarum occidentalium populi infinitæ multitudinis: qui de longinquis locis illuc secuti, iam necessariò reuerti ad propria debuerunt. Occurrit verò non minor mortalium numerus ex nationibus, orientalem eiusdem fluminis ripam incolentibus, & maximè Saxones nostri: quorum confinia non longè ab amne memorato distant. Ipsi enim nupèr aduocati, audita tantorum fama signorum, gregatìm ex suis vndiquè locis eò confluxêre. Stabant igitur in vtroque litore turbæ innumerabiles, diuerso nimìs affectu sese inuicèm contemplantes. Siquidem suscepturis preciosum illum thesaurum quantum gratulationis & gaudij, dimissuris verò quantum mœroris & gemitûs hora illa attulerit, quis vnquàm exprimere poterit? Deniquè statìm vt sancti corporis baiuli nauem introiêrunt, vniuersa plebs, quæ diutiùs

Saxones dicti, quos nũc Vuestphalos vocant.

tiùs ſequi non valebat, vnanimiter ſeſe in terrā proſternēs, cum ingenti gemitu & intenta ſupplicatione beati Liborij ſe patrocinio commēdabat, teſtes quodāmodò affectûs ſui largos lachrymarū imbres effundens. Pari modo & hi, qui in citeriore litore expectabant, terræ aduoluti, ſacra pignora cū omni, quo poterāt, honore ſuſcipiētes, & gratias agentes Deo, læti cum laudibus deduxêre. Igitur ingreſſi Saxoniā, prę nimia ſibi obuiāte turba, vix gradū mouere poterāt. Totis tamen niſibus iter accelerantes, tandèm die tertio, id eſt, quinto Kalēdarum Iuniarū, quo tunc ſacra Pentecoſtes ſolennitas agebatur, ad deſideratā diù Paderbornēſem eccleſiā peruenerūt. A qua cùm adhuc tribus diſtarent millibus, iuxta fluuiū quendā Hedraha vocatum, ob immēſam multitudinē, quę vſq; ad memoratū locum ſequi nō poterat, in medio campo Miſſarū celebrauêre ſolennia. Quæ antequàm finirētur, in eodē loco quinq; pariter homines à varijs debilitatibus liberati, cauſam immenſæ admirationis & lætitiæ tantā Dei virtutem videnti populo præbuêre. Inſupèr eadē hora in ſæpè memorata Paderbornēſis monaſterij eccleſia, cui talis gloriæ decus per tanta terrarū ſpatia afferebatur, contigit quoddā clarum valdè miraculū, velut inſigni præconio beati Liborij aduentū annuncians. Nam puer quidā, de eadē oriūdus parochia, qui à die natiuitatis ſuæ ſurdus erat & mutus, ibidèm auditū pariter percipere meruit & loquelā. Agebat hoc nimirū diuina diſpoſitio, vt in die aduentûs ipſius tot ſigna coruſcātia indicio eſſent, eundem locum ad hoc fuiſſe cælitùs electum, vt tanti confeſſoris corpore illuſtraretur. Quod cùm innumeris vndiq; ſtipatū turbis monaſterio paulatìm appropinquare cœpiſſet, Epiſcopus quidē nequibat occurrere, (nam apud palatium tunc morabatur) ſed tamē Clerus omnis cum vniuerſis eccleſiaſtici cultûs ornamentis ꝓceſſit obuiàm, ſequēte populo, q vel de longinquis venerat, vel ex eodē oppido & vicinis locis illuc ad audienda Miſſarū ſolennia in tanta feſtiuitate fuerat congregatus. Cūq; ſibi non paruo ab oppido interuallo vterq; populus, ſequentiū videlicet venerabile corpus atq; excipiētium, obuiâſſet, hi q occurrerunt, ter cuncti ſimul ſolo ꝓſtrati, ſumma illud cum veneratione ſuſceperunt. Cūq; Clerus in hymnis & confeſſionibus Deum benediceret, & ſpiritualium carminū melodiam, ſanctorum laudi congruā, cōcineret, populus verò Kyrieleïſon ingeminaret, cum ineffabili iubilo erectis ad Deū mētibus ſingulorū, nihil eius laude dulcius videbatur: ità vt in huius vitæ exilio ſimilitudinē quandā beatitudinis, quę in patria ſperatur, pręguſtâſſe viderētur, de qua dicitur: Beati q habitāt in domo tua Domine: in ſecula ſeculorū laudabunt te. Quē illis tantum diuinæ laudis amorē, eius meritis credimus inſpiratum, in cuius tūc exequiarū honorē fuerant cōgregati: quoniā & ipſius ſola in cælis beatitudo, vita & gloria, non niſì laus Dei eſt, in cuius charitate perfecta ad tantū ipſe ſanctitatis culmē aſcendit. Itaque cùm ſenſìm magìs ac magìs in altum ſublatæ populi voces attollerētur, etiā circunquaq; gaudentium, pſallentiū, Deo gratias agentiū & iubilantium illi in voce exultationis per totā viciniā ſonit⁹ intonaret, cū tali honore ſacratiſſimū corp⁹ in eccleſiā delatū, & in loco, in quo hacten⁹ requeſcit, collocatū eſt. Vbì quātis poſtmodū miraculis effulſerit, quāta ſanitatū dona pſtiterit, alibì dicēda reſeruamus, hîc pſenti libello terminū imponētes.

Vide hic rursùs antiquā deuotionem.

V. Morbidi reualeſcūt.

Eccleſia Paderbornēſis, ;olim monaſterium.

Puer ſurdus & mutus curatur.

Pſal. 83.

S. Liborij corpus in eccleſia Paderbonēſi conditum.

Hæc deniquè ſecundùm tuum præſul venerande prçceptum, noſtrumq; ꝓpoſitum de his, quæ in tranſlatione eius geſta ſunt, non quidē vt voluimus, & tantę rei conueniebat, ſed vt potuimus & ſciētia ſuppetebat, deſcribere curauimus: non magnipendentes in ſermonū qualitate repręhēdi, dum tantùm integrę veritatis fide ſeruata, diuinæ operationis inſignia ſilentio tegi nequaquā ꝑmitteremus. Noſtri enim ꝓpoſiti neceſſitas admonet, vt in huiuſmodi operibus nobis iniunctis id omnimodìs elaboremus, vt ſi nos imperitia facit ineloquētes, deuotio tamē oſtendat obedientes. Nec infructuoſo nos ſudore laborâſſe confidimus, ſi alicuius lectoris hæc in manus ſumere dignantis, vel cuiuſcūq; audiētis animus in laudē largitoris tantarū virtutū fuerit excitatus. Meritò nāq; laudes illi & grates toto corde referimus, q nos inter tot ęrūnas ſeculi laborātes, tantorū patronorū ſuffragijs tueri dignatur. Qui p viſibiles corporū curationes ad internā nos animarū ſalutē quęrendā ꝓuocantes, ſpem tribuunt p eorum exēpla & interceſſiōes ꝑueniendi illuc ex hac valle lachrymarū, vbì abſterget Deus omnē lachrymā ab oculis ſanctorum. Quò qui iam ſanctum ſuum Liborium feliciter perduxit, nos quoq; licèt indignos, eius interuentu venire concedat: qui in Trinitate perfecta vnus & verus viuit & gloriatur Deus per infinita ſecula, Amen.

Sanctorum patrocinia nos tuētur.

Apoc. 7.

VITA S. BIRGITTAE VIDVAE, MVLTIS REVELATIONIBVS CLARISSIMAE. HABETVR HAEC

Vita etiam typis iampridèm excusa, & suffragatur ei Bulla Canonizationis eius, vt vocant, edita à Bonifacio eius nominis IX. Pontifice Maximo. Stylum in gratiam Lectoris mutauit passim F. Laur. Surius, omißis nonnunquàm breuitatis studio, quæ ad historiam non multùm attinerent.

Iulij 23. Illustris ei' prosapia.

SANCTA Birgitta in regno Suædiæ orta, non tantùm parentes habuit nobiles, & tum coram Deo, tum coram mundo potentes, verumetiam auos, proauos & abauos excellentes, legem Dei feruenter inquirẽtes, & peregrinationes suscipientes, cæteraq; pia opera auidissimè exequentes. Omnis enim cognatio, eius & stirps, vti etiam beati Tobiæ, bonam vitam & sanctam conuersationem sectata est: adeò vt tam Deo, quàm hominibus, & cunctis habitantibus terrã, accepti & chari essent. Auus enim, & proauus atq; abauus patris eius, exempla Abrahę & aliorum priscorum patrum, peregrini esse voluẽrunt in hoc mundo, tametsi erant diuites in virtute, pulchritudinis studium habentes, pacificantes in domibus suis. Nam sacramenta Dominicæ passionis ad memoriam reuocantes, peregrè profecti sunt in ciuitatẽ sanctã Hierusalem, & ad alia loca, quę Christus Iesus corporali pręsentia sua illustrauit, idq; non sine multo sumptu & labore. Eorum autem & exitum & introitum Dominus misericorditer custodiuit. Sed & pater S. Birgittæ Birgerus, in illorum vestigijs insistens, multa loca Sanctorum, putà S. Iacobi, & alia circa mare Australe, deuotissimè inuisit, paratus etiã vlteriùs proficisci ad terram sanctam, nisi Apostolicę sedis consilio, propter causas rationi consentaneas, retardatus fuisset. Idem ipse singulis sextis ferijs peccata sua solebat humiliter confiteri, sæpissimè his vtens verbis: Ità me qualibet sexta feria comparare volo erga Deum, vt quicquid cæteris diebus ille mihi præstiterit, ferre æquo animo possim. Memor erat sententię illius: Non tardes conuerti ad Dominum, & nè differas de die in diem. Fecit consimiliter filius eius, quoàd vixit, qui etiam post confessionem secretò acerrimis flagellis cædebat corpus suum, vt paratus in flagella, Christum flagellatum in suo glorificaret corpore, & cum vitijs & concupiscentijs iugiter crucifigeret carnem suam.

Tob. 14. — Gen. 12. — Eccl. 44. — Pietas patris eius. — Eccl. 5.

Mater eius multas condit sacras ædes.

Mater quoq; beatæ Birgittæ, Sigridis, nobilis & religiosa fuit, cuius pater sanguine regio procreatus erat, diligens decorẽ domûs Dei, ità vt multas extruxerit ecclesias, & pro magnificẽtia sua amplissimos reditus dotis nomine eis assignârit. Porrò ingressus beatę Birgittę sponsę Christi, in hũc mundũ, fuit quasi diluculũ diuinitùs pręparatus. Nam cùm adhuc materno gestaretur vtero, accidit vt mater eius in quodã maris sinu naufragium faceret: cumq; multi vtriusq; sexûs submergerẽtur, Dux regni Henricus, frater regis Suediæ, videns illam in periculo versari, modis omnibus, quibus potuit, eam viuam ad litus perduxit. Eâdem autem nocte illi adstitit persona quædam, veste luculenta induta, dixitque ad eam: Salua euasisti propter bonum illud quod habes in vtero. Itaq; nutri illud pro Dei amore, sciens specialiter id tibi diuinitùs esse donatũ. Nata aũt puella, sacerdos quidam vicinioris ecclesiæ, vitæ integræ & prouectæ ætatis, qui posteà factus est Episcopus* Aboënsis in Suedia, inter orãdum nocte vidit nubem lucidam, & in nube sedentem virginem, in manu sua librum habentem. Admirans igitur, audiuit vocem eiuscemodi: Nata est Birgero filia, cuius vox mirabilis toto orbe audietur. Ab ipso aũt ortu suo triennium ferè permansit elinguis infantula, nec vllum edidit sermonem. Sub finẽ verò triennij tam perfectè loqui cœpit, vt iam nõ infantium balbutientiũ more, sed cõtra eius ætatis vsum, absolutè sua verba enũciaret.

Euadit mortem. — Visio sacerdotis.

Intereà mater eius eleemosynis & bonis operibus semper dedita, morbo corripitur, & aliquot diebus antè prædicit obitũ suum. Cũq; iam esset migratura à corpore, maritũ suum & alios eius morte dolẽtes, ità cõpellat: Quid ità doletis? Sufficiat hucusq; proro-

progâsse vitã. Gratulari potiùs mihi debetis, quòd ad potentiorẽ Dominum euocata sum. Indè accitis filijs, cũ omnibus valedixisset, obdormiuit in Domino. Ea defuncta, filiola eius Birgitta, à patre tradita est nutrienda matertetæ suæ, matronæ insigni prudentia & religione. Et cùm septennis ferè esset, vidit quodam tempore euigilans, eregionè lectuli sui altare, & super illud Dominam indutam vestibus splendidis, & in manu ferentem coronam magni precij, ipsique dicentem: Birgitta, veni. Surgenti illi & ad aram properanti, dixit Domina: Vísne habere coronam hanc? Illa annuente, imposuit eam capiti eius, ità vt sentiret puella caput suum tanquàm circulo quodam ambiri. Sed cùm ad lectulum redijsset, visio illa disparuit, cuius tamen nunquàm potuit obliuisci. Visio S. Birgittæ adhuc septennis.

Deindè ad annum ætatis decimum accedens, instàr purissimi lilij, totius honestatis candorem retinens, & à radice labentis mundi, ad cælestium pulchritudinem sese erigens, munditiam animi & corporis ceu thesaurum absconditum conseruabat. Abundauit in ea totius forma virtutis: sobrietas cum modestia, simplicitas cum verecundia, humilitas cum obedientia, iucunda conscientia, hilaris patientia, charitas indefessa. Decimo ætatis anno cùm audiuisset in templo concionantem de passione Domini, nocte sequente vidit in somnis Christum, quasi eàdem hora crucifixum, sibique dicentem: En vt excruciatus sum. Illa existimans eàdem hora recèns id factum, ait ad eum: Ecquis isthuc tibi fecit Domine? Christus respondit: Illi, qui me contemnunt, & charitatem meam negligunt. Tum illa ad se reuersa, vsqueadeò fuit affecta erga passionem Christi, vt eius mysteria raro sine lachrymis ad memoriam potuerit reuocare. Nota virtutes teneræ puellæ. Alia visio eius.

Cùm duodennis iam esset, cum puellis suis coætaneis acu pingebat ex serico & auro. Animo autem anxia, ità vt operi intendere non posset, oculos mentis ad DEVM referebat. Eccè autem visa est illi assidere virgo quædam ignota, eam in eo opere adiuuans. Interrogata deindè, quænam ipsi assedisset, respondit se neminem vidisse. At matertera eius opus, quod tum præ manibus habuerat, non ab illa tam tenera puella, sed diuinitùs potiùs elaboratum considerans, inter reliquias fideliter illud asseruabat. Nocte autem quadam eadem matertera in eius cubiculum latenter ingressa, inuenit eam, cæteris dormientibus, in silentio clàm ante lectum suum, nudam adorare cum lachrymis Crucifixum. Suspicata autem, leuitate quadam puellari id fieri, virga eam percussit, sed ea in minutissimas partes dissilijt. Admirans igitur, dicit ad eam: Quid egisti Birgitta? Num te docuerunt fœminæ preces quasdam fallaces? Illa cum lachrymis respondit: Non, domina mea: sed surrexi è lecto, vt laudarem eum, qui me semper solet adiuuare. Sciscitante matertera, quis ille esset, respondit: Crucifixus est, quem pridèm conspexi. Ab illo ergò die matertera eius cœpit eam & amare impensiùs, & ampliùs venerari. Orat nocte coram Crucifixo.

Non diù pòst ludens cum puellis Birgitta, vidit diabolum tanquàm centimanum & centipedem, horrenda specie deformem. Perterrita igitur, cucurrit ad lectulum suum, humiliter se CHRISTO commendans. Vbi rursùs ei teter ille spiritus apparens: Nihil possum, inquit, nisi permittat Crucifixus. Animaduertens autem pater eius, quòd virgo iam nubilis, & tanta morum elegantia spectabilis, ceu altera quædam Esther, posset generi suo magnum adferre splendorem & dignitatem, & instàr parui fontis in maximum excrescens fluuium, plurimis aquis redundare: ipsam licèt summoperè in virginitatis proposito permanere cupientem, cuidam adolescenti diuiti, illustri, cordato & prudenti despondit. Erat is Nericiæ princeps, & Vlpho de Vlphaso dicebatur. Vixerunt autem pariter annum vnum & eo ampliùs pudicè & continenter, obnixè rogantes Deum, vt si ei visum esset, vt inter se concumberent, talem ex ijs prolem procrearet, quæ ipsius seruitio manciparetur. Postquàm autem iam inter se conuenerant, semper in Quadragesima, & diebus solennibus & quælibet sexta feria, à carnali copula abstinebant. & tum illa clàm induta vestibus, extra lectum cubabat in pauimento vel assere, tapete instrato. Porrò ambo simul, adspirante spiritu Dei, matrimonium honestissimè coluerunt, & tam Deo quàm hominibus chari, in venusta morum integritate & maturitate felices habuère progressus. Filios suos Birgitta cum multa solicitudine & diligentia educauit: eosque ceu aquila prouocans ad volandum pullos suos, & super eos volitans, vnguibus, castigationis Horridissima specie ei apparet satan. Esther. 10. Nubit Vlphoni, & toto anno viuunt continenter.

& sa-

& sanæ doctrinæ, radijs Solis iustitiæ obiecit, adhibens illis præceptores, qui eos in fide & moribus instituerent. Apparuit quandoquè ei beatissimus Iohannes Baptista, & ait: Quandoquidem plorâsti, quòd filius tuus offendit me, non ieiunans in vigilia festi mei, mâllesque eum seruire mihi, quàm regia dignitate excellere: idcircò ego illum adiuuabo, & armis meis communiam.

Loca, leuitates, & personas omnes, vndè posset aliqua nota adspergi, declinabat, semperque honestas ancillas & comites omni morum honestate conspicuos apud se retinebat, nè cuiquam obtrectandi occasionem præberet. Et quia à primis ætatis initijs diuina erat gratia perfusa, diuini amoris calore incensa, sursùm toto desiderio ferebatur in Deum, & ardentissimè cælestia meditabatur. Nè quam autem satanæ tentandi materiam offerret, ab ocio valdè abhorruit, bonisque & sanctis exercitijs semper vacans, nunc operi manuum incumbebat cum famulabus suis, diuino cultui & proximorum vtilitati profuturo: nunc Sanctorum vitas & sacra Biblia, quę Gotthico idiomate sibi scribenda curârat, & legebat: nunc ecclesiarum limina terens, diuinis officijs libenter intererat: nec pepercit labori corporis: sed suaue & delectabile illi videbatur, pedibus suis ire ad monasteria & ecclesias cathedrales, tum ob indulgentias siue condonationes promerendas, tum ob audiendas doctorum virorum conciones. Ieiunijs quoquè, vigilijs & orationibus feruenter intenta, docebat carnem parére spiritui: atque à delicatioribus escis abstinens, ea cautione id faciebat, vt à marito & alijs non aduerteretur. Semper autem interdiù ad corpus, & noctù, absente marito, veste dura & aspera vtebatur.

Ociũ summoperè vitat.

Iam verò infirmorum, morbidorum & pauperum felix & inclyta mater, eleemosynas largissimas præstabat. Habebat autem magnas ædes pauperibus deputatas, & in ijs fœminas, quæ illorum ministerio semper occuparentur. Sed & ipsa cum multa humilitate non rarò illis inseruiebat, lauans & osculans pedes eorum. Quandoquè in partu ea periculosè laborante, matrona quædam, alba serica veste induta, ad eam ingrediebatur, singula iacentis membra palpans. Cumque rursùs egrederetur, illa mox sine vlla difficultate peperit. Non dubium, quin beata Maria fuerit, sicut posteà per reuelationem ei indicauit. Maritus autem eius, cùm esset vir strenuus & potens, & ex præcipuis regis consiliarijs, perspecta tanta eius virtute & gratia, illius sacris & salutaribus delectabatur sermonibus & consilijs, ità vt spretis omnibus mundanæ vanitatis honoribus & pompis, ab aula regis prorsùs se subduceret, suauique iugo Domini se totum humiliter submittens, quicquid esset æquum & iustum, quicquid bonis moribus & honestati consentaneum, in gloriam & laudem Dei efficaciter exequi conaretur. Didicit verò etiam à beata Birgitta legere preces horarias beatissimæ matris DEI. Ambo igitur feruentes spiritu, vt se liberiùs à mundi vanitatibus expedirent, è patria sua exeuntes, non sine multo labore & sumptu, profecti sunt in Hispaniam ad Sanctum Iacobum: & tandèm multis peragratis Sanctorum locis, cùm iam essent in reditu, maritus cœpit apud Atrebates pessimè valere. Increscente autem morbo, cùm beatam Birgittam magni tenérent angores, Sanctus Dionysius eam consolatus est, ità dicens: Ego sum Dionysius, qui ab vrbe Roma in Gallias véni prædicare verbum DEI. Tu ergò, quæ me singulàriter amas, scire debes, per te velle DEVM mundo innotescere, teque meæ curæ commissam esse. Cuius rei hoc habebis signum, quòd maritus tuus iam non morietur. Transactis indè aliquot eo in loco diebus, vidit in spiritu admiranda quædam, quemadmodùm itura esset Romam, & Hierosolymam, & è corpore migratura.

Pauperum magnã curam gerit.

B. Maria adest parturienti.

Suscipit peregrinationes cũ marito.

S. Dionysius ei appâret.

Rursùs aliquot euolutis diebus, cùm vir eius conualuisset, in patriam rediêrunt, ipsaque DEO dilecta maritum suum sanctis adhortationibus perfectè ad Deum conuertit, & tum precibus, tum exemplis suis, eum ad perpetuæ continentiæ studium perduxit. Cumque votum ille nuncupâsset Deo, quòd monasticum vellet viuendi genus arripere, septem liberis procreatis, diù seruata continentia, in monasterio Aluastra Ordinis Cistertiensis, feliciter à vita decessit. Eo defuncto, sancta & pudica matrona ad secundas nuptias non accêssit, sed mundo valefaciens, facultatibus suis inter proles distributis, habitũ mutauit & vitam. Fecisset autẽ maiora, nisi peregrinari diuinitùs iussa fuisset. Vidisses deindè eam ceu alterã Iudith, virtute castitatis

Maritus eius fit monachus.

tatis insignem, erga proximum officiosam, piam erga Deum: & quemadmodùm Apostolus docet, quasi verè viduam & desolatã, spem suam in Domino collocantem. Cùm aũt quodam tempore plùs satis anxia esset de mutatiõe status sui, vt Deo liberiùs seruire posset, mentis ecstasin passa, vidit nubem luculentam, & ex nube vocem audiuit ipsi dicẽtem: Ego sum Dominus Deus tuus, qui tecum loqui volo. Tu eris sponsa mea & canalis meus. Ijs verbis illa territa, quòd putaret illusiõem esse, rursùs audiuit: Noli timere, quia ego sum conditor omium, non impostor: nec tua vnius causa loquor, sed propter salutem multorum. Audi ergò, quæ ego loquor, & deindè refer ea ad magistrum Matthiam, qui sua experientia didicit spiritum veritatis ab illusionis spiritu discernere. Is Matthias vir magna fuit in Deum deuotione, & Sacræ Theologiæ Doctor celebris: cui beata Birgitta in omnibus obediuit, quemadmodùm ei tum diuinitùs præceptum fuit, cùm cælestes primùm cœpit habere reuelationes. Specialiter verò à DEO hoc illa obtinuit, vt annis vigintiocto, postquàm eas habuit reuelationes, * nunquàm profecta fuerit, nunquàm alicubi hæserit, nisi monente eam spiritu Dei.

1. Tim. 5.

Doctor Matthias spiritalis pater S. Birgittæ.

Instituit autem nouum monasticum ordinem, & regulam siue Canonem ex ore Christi ipsi dictantis conscripsit, quem monialibus cœnobij * Vuatstenæ seruandum reliquit. Interim propter subitariam vitæ mutationem & habitûs vilitatem à nobilibus, vitam eius non alio, quàm insaniæ loco habentibus, contemnebatur: sed eis illa dicebat: Nec propter vos incepi, nec propter vos desistam. Statui autem apud animum meum verba tolerare. Orate vos pro me, vt perseuerare queam. Non enim ignorabat, sicut malam conscientiam non sanant laudantium præconia, ità nec bonam lædere vituperantium conuicia.

Nouus ordo S. Birgittæ.

Triginta annis ab obitu mariti vestibus lineis vsa non est, nisi duntaxàt in capitis velaminibus: sed aspero induta cilicio, carnem suam excruciabat. Ante lectum suum iusserat poni tapetum simplex vel pallium, & puluinar exiguum pro capite: sicq; cubare solebat. Interrogata, quînam sic somnum capere posset in acerrimis frigoribus, quibus eæ regiones Aquilonares rigent, respondit: Ego tantum intrà me sentio ardorem, vt frigus externum me non valdè anxiam habeat. Nocte & die totiès flectebat genu, totiès sese inclinabat & osculabatur humum, vel Venias, vt dici solet, capiebat, vt mirum videretur tam nobilem & teneræ habitudinis matronam, tantos posse perferre labores. Sextis ferijs cõsueuit ardentis cerei guttas ignitas in nudam deponere carnem, ità vt vulnerum vestigia relinquerẽtur: quæ si sua sponte ante proximam sextam feriam nonnihil curata essent, suis vnguibus ea lacerãs, renouabat, nè corpus eius vulnerum afflictione vacaret. Habebat etiam nodosa & asperrima ligamina ad corpus suum, quæ neq; noctù, neque interdiù à se remouit. Qualibet sexta feria propter Saluatoris passionem, & felleum potum ipsi in cruce oblatum, amarissimam herbam quandam ore retinebat: idque itidèm alijs quoquè diebus faciebat, si quod verbum inconsideratè protulisset. Et quia spreta mundanæ lætitiæ falsa pulchritudine, cor eius intolerabili mortis Christi acerbitate perfusum erat, non absurdè dicere potuit cũ illa præclara vidua Noëmi: Nè vocetis me pulchram, sed vocate me amaram: qa amaritudine valdè repleuit me omnipotens. Obedientiæ adeò studiosa fuit, vt nullibì esse voluẽrit sine præceptore. In facienda confessione, humilimam, & ad quæuis ipsi iniuncta promptissimam, se exhibuit. Ab infantia pro more habuit, singulis sextis ferijs confiteri peccata sua. Sed sæpiùs, eo minimè contenta, quolibet die crebrò confitebatur etiam leuicula verba & cogitationes.

Cilicio vtitur.

Non sentit frigus præ animi ardore.

Valdè cruciat carnem suam.

Ruth. 1.

Crebrò cõfitetur.

Ex obedientia in domibus, monasterio Aluastræ vicinis & contiguis morabatur, nõ vt aboleret canonẽ monasticum illis fratribus præscriptum, nec vt nouum quendam morem, cùm ipsa esset mulier, eò inueheret: sed vt opus Dei mirabile eo in loco certiùs ostenderetur. In illo monasterio frater quidam fuit ex ijs, quos conuersos vocant, Gerekinus nomine, qui intrà annos quadraginta nũquàm è monasterio egressus fuit: sed die ac nocte vacans orationi, eam à Domino obtinuit gratiam, vt nouem Angelorum ordines inter orandum quasi continenter videret, & sub eleuatione sacræ hostiæ Christum in forma puerulì crebrò conspiceret. Cùm aũt sancta Birgitta ad illud venisset monasterium, illic moratura, hic frater secùm tacitus admirabatur, dicens: Cur hæc domina in monachorum cœnobio residet, contra regulam no-

Gerekinus conuersus sanctissimus.

nostram, nouam huc consuetudinem introducēs? Raptus igitur in spiritu, audiuit vocem perspicuè dicentem: Noli mirari. est enim hæc amica Dei, atq; ea causa huc venit, vt in hoc monte flores colligat, è quibus multi etiam vltra mare & in extremis orbis partibus degentes, accipient medicinam: putà Teutones, & alij in Oriente, Occidēte & ad Austrum morantes. Ità in hac reuelatione id præsignificatū est, multos in hisce locis victitantes, aduersùm exitialia peccatorum vulnera habituros medicinam, ex dictis S. Birgittæ. Prætereà vidit idem frater beatam Birgittam à terra eleuatam, & de ore eius tanquàm flumen egrediens, dictumque est illi: Hæc mulier à finibus terræ veniens, innumeris gentibus propinabit sapientiam. Et hoc erit tibi signi loco, quòd ipsa indicabit tibi finē vitæ tuæ, exultabisq; in aduentu & sermonibus eius, citiusque complebitur desiderium tuum, vt non videas mala, quæ illaturus est D E V S domui isti.

Visiōes cuiusdam, de reuelationibus S. Birgittæ dubitantis.

Prior quidam Dominicanus ægrè poterat adduci, vt beatæ Birgittæ reuelationibus fidem commodaret. Is cùm aliquandò dormiret, vidit ignē à cælo in eam descendere. Stupefactus ea visione, putabat sibi illudi. Itaq; expergiscēs, rursùs obdormiuit, viditq; ignem illum ex ore S. Birgittæ prodeuntem, multos circa illam stantes inflammare: simulque audiuit vocem dicentem: Quis prohibere potest ignem hunc, vt non egrediatur? Ego enim Deus omnipotens mittam hunc ignem ad Orientem & Occidentem, ad Aquilonem & Austrum, & incendet multos. Deincèps Prior ille credidit reuelationibus S. Birgittę, easq; tuendas suscepit. De hoc fratre habetur sexto libro Reuelationum, cap. 30. Duobus ferè expletis annis in memorato monasterio, Christus iussit S. Birgittam laborem peregrinationis suscipere, dicens ei familiariter: Proficiscere Romam. illic enim plateæ sunt auro instratæ, & Sanctorum sanguine rubricatæ: ibi propter condonationes siue indulgentias, quas promeruēre Sancti, compendiò venitur ad cælum. Manebis autem illic, donèc videas summum Pontificem & Imperatorem. Quod quidem ità euēnit, misitque illa vtrique reuelationes, ipsi præstitas de reformatione Ecclesiæ. Hoc Christi mandato accepto, illa, vtpotè obedientissima, non vllas nectit moras, sed confestìm aures parat auditui, linguam voci, pedes itineri, manus operi, totamque se intùs colligit, vt mandatum conficiat imperantis. Egressa igitur è paterno solo, crebris est diuinitùs recreata consolationibus: cumque Romam venisset, cum summa deuotione & multa assiduitate, nec mediocri labore visitabat loca Sanctorum, nec facilè colloquia miscēs inter eundum, nisì fortè interrogata esset: & tunc verbis paucissimis sciscitanti satisfaciens.

Nota Christi de Roma testimonium.

Studiū paupertatis.

Paupertas voluntaria adeò illi cordi fuit, vt omnes res & facultates suas cuidam commiserit dispensandas: & quotiès aliquid indè vel in suos, vel aliorum vsus conuerti cuperet, cum summa humilitate in nomine Iesu Christi id sibi dari petiērit, perindè àc si nunquàm eas possedisset. Solebat autē in eiusmodi petendis rebus aliorum, qui cum ipsa erant, vtilitatem suæ anteferre, & propriam celans indigentiam, orare vt illis præberentur necessaria, licèt ipsa plùs cæteris ijs careret: vtì sic proximum purè diligeret ꝓpter Deū. Post annos aliquot iussa est ire Neapolim & in Siciliā. Fecit illa, & à regina Siciliæ multisque nobilibus, propter vitæ eius sanctitatem & synceritatem multis est aucta & honorata muneribus & xenijs. Visitatis autem in Sicilia Sanctorum locis, Neapolim venit: vbi moram fecit, & instàr purissimi speculi, virtutum de se exempla omnibus exhibuit, intrepideque doctos pariter atque indoctos verbis & exemplis ad viam veritatis reuocauit. Reuelationem quoquè ipsi factam de populo ciuitatis illius, ipsi Archiepiscopo, doctis Theologis, alijsq; & clericis & laicis sapientibus exponens, absq; metu quenlibet repræhendit.

Honorificè accipitur in Sicilia.

Post annos multos, cùm Romæ solito feruentiùs Sanctorum limina visitâsset, vnigenitus Dei filius præcepit, vt iret Hierosolymam. Prætexente illa incommodam valetudinē & ætatem, Dominus respondit: Ecquis est naturæ conditor? Ego addam tibi vires: ego ꝓspiciam de itinere: ego te ducā & reducam in locū hūc: deniq; ego ero custos tuus, quocunquè perrexeris: nec dimittam, donèc compleuero vniuersa, quæ dixit. Veniens Hierosolymam, mira audiuit à Domino de statu regnorum, de natiuitate & passione eius, & de vocatione gentiū. Dicebat ei Dominus: Verba mea diù antè annunciari & audiri debent, sed posteà sequentur opera & signa. Nóueris itaq;, multos needùm editos in hanc lucem, hæc mea verba recepturos: & beati, qui audient

It Hierosolymam.

verba

verba mea, & ea opere perficient. Post obitum tuum complures verba mea, quæ tu scripsisti, complectentur, & suauiter ea sequentur.

Porrò loca omnia, in quibus pro peccatoribus pati voluit Dominus Iesus, ipsa deuotissimè visitauit, & quasi columba nidificans in foraminibus petræ, suauitatem vulnerum eius meruit degustare, & diuinis intrinsecùs visitationibus crebriùs illustrari. Antè autem, quàm à Hierosolyma rediret, febri & stomachi infirmitate laborare cœpit, eamque terra & mari inter labores & dolores suos integrum annum patientissimè tulit.

Vbi Romam redijt, morbus increuit, & tandèm illius vi extincta est. Cumq; immineret dies obitûs eius, quinque diebus antè rursùs apparuit ei Dominus IESVS ante altare, quod erat in conclaui eius, iucunda facie & corporeis eius oculis visibilem se præbens, eique dicens: Ego sic tibi feci, quemadmodùm sponsus solet, subducens se ad tempus à sponsa, vt ardentiùs desideretur. Non visitaui te diuinis consolationibus, quandoquidem tempus erat, quo probareris. At nunc probata satìs, procede & præpara te. Tempus est enim, vt sicut pollicitus tibi sum, coram altari meo monastico habitu induaris, & deincèps non modò sponsa mea, sed etiam monacha & mater in Vuasthena voceris. Attamen scias te corpus hîc Romæ posituram, donèc veniat ad locum ipsi præparatum. Placet Deo, parcere tibi à laboribus: accipit ille voluntatem tuam pro opere. Deindè subiûxit: Quinto ab hinc die manè sumptis sacramentis, conuoca singulatìm, quas tibi indicaui, & facienda illis demanda: atque ità venias ad monasterium tuum, id est, in gaudium meum. porrò corpus tuum in Vuasthena reponetur. Ex his licet animaduerti, beatam Birgittam, dum esset in corpore, monastico habitu indutam non fuisse, neque illius Ordinis vestibus, quem ipsa instituit: sed emigrantem à corpore, à Christo sponso suo accepisse eiusmodi habitum incorruptibilem, sicut ei in reuelationibus suis promiserat. Itaq; pingitur plerunq; vt monacha. nam tametsì non fuit monacha, dum vixit, attamen petijt veste eiusmodi indui, qua nunc vtuntur moniales Ordinis eius: sed eam accepit in cælis. *Christus ei apparet.*

Die quinto sub ortum Solis Christus iterùm ei apparens, consolabatur eam. Missa celebrata, perceptisque sacramentis, inter manus earum, quas paulò antè diximus, spiritum reddidit pijssimo Saluatori, quem toto pectore amauit. O ineffabilem increatæ Sapientiæ benignitatem, eos, qui ipsam concupiscunt, præoccupantem, vt illis prior hilariter se ostendat. O sponsæ singularem gloriam, quam sponsus in fide & misericordia sibi desponsans, verbis blandissimis consolatur. O felicem nimiũ, quæ post multiplices toleratos labores & miserias, iam sedet in pulchritudine pacis & requie opulenta. Felix obitus eius, non obscuris argumẽtis declaratus est. Quidã enim bonæ & venerabilis vitæ vidit quendam parari lectum, & à personis albis vestibus indutis, ferri in sublime: dictumq; est illi admirãti: Persona illa, quam in hoc lecto vides, sponsa Dei est, quæ in mundo contempta à multis, nunc transit de morte in vitam sempiternam. Eadem autem hora illa obijt: porrò corpus eius summa cum laude ad monasterium S. Laurentij deportatum, & illic honorificè sepultum est. Obijt anno salutis millesimo, tricentesimo, septuagesimotertio, decimo calendas Augusti. Anno autem proximo, post multorum miraculorum coruscationem, & ossium eius subitã & vltra modum mirabilem purgationem & exiccationem, ab vrbe Romana, multis in itinere editis miraculis, ad monasterium Vuasthenæ duodecimo Iulij die cum ingenti populorum frequentia & gaudio per sanctam filiam eius Catharinam translata est: vbì miris signis & multiuarijs miraculis eam ornat & illustrat Dominus Iesus Christus. Præstatur cæcis visus, surdis reformatur auditus, muti loquuntur, paralyticis membra dissoluta confirmantur: & vt paucis multa expediam, morbidi omnes, deuotè illic Christum inuocantes, meritis sponsæ eius ab eo curantur. *Felicissimè exit è corpore.* *Sap. 6.* *Multa ad eius miracula.*

Id vbì innotuit Imperatori, regibus, reginis, prælatis & principibus, multisque diuersarum nationum Christianis, apud Romanos Pontifices multis modis institerũt, vt dominam Birgittam in Sanctorum album referrent. Denique ad Bonifacium nonum re tota deuoluta, cùm is deintegrò accuratissimè in eius vitam & gesta inquiri curâsset, ad eius canonizationem, vt vocant, solenniter se contulit, eamq; de consilio & consensu Cardinalium & prælatorum omnium, qui tum in Romana curia erant, Sanctorum catalogo adscripsit. Multum & operæ & sumptuum posuerat filia eius *Sanctorum Catalogo adscribitur.*

Catharina, id vt fieret. Cùm sint autem innumera ferè miracula beatissimæ Birgittæ, nos pauca duntaxàt annotabimus.

Eunte illa ab Vrbe Roma Hierosolymam, Latinus de Vrsinis, pro magna erga illam beneuolentia & animi deuotione, extra Vrbem non paruo itineris spatio illam deduxit. Postquàm ergò Hierosolyma Romam rediјt, cum confessario suo domino Petro adijt eius domini Latini ædes: cumque in eas ingressa esset, manu ad nares admota, nihil loquebatur. Sciscitanti illi ab eius confessario, quid id sibi vellet, quòd nihil loquens, manum naribus applicaret, responsum est: Te non tam rectè animo constitutum inuénit, atquè tum eras, cùm à te recederet. Admiratus dominus Latinus: Ecquid, ait, designaui? Verum quidem est, habuisse me litem cum quibusdam subditis meis. Ibat quandoquè sancta Birgitta Romæ cum filia sua Catharina, & Petro Confessario, & Magno capellano, ad ędes Iordani de Marino, volens inuisere eiusdem Iordani vxorem. Qua pręsente, tantum ex actibus eius sensit fœtorē, vt vix ferre posset. Admirante ea causa non mediocriter Magno, quem diximus, & è Petro confessario eius percontante, quid hoc sibi vellet, ille respondit: Nóueris pro certo, quandocũq; coram ea quispiam mortifero peccato obnoxius stat, aut loquitur fraudulenter, aut quo Deus offendatur, illam mox sentire immodicum sulphuris fœtorem.

Valdè ei fœtent peccato mortifero obnoxij.

Cùm esset sancta Birgitta in quadam Cypri vrbe, postquàm Hierosolyma discessit, fama illic ferebatur, habere eam certas quasdam reuelationes de Cypri regno. Erant autem per id tempus in Cypro monachi quidam, carnales potiùs quàm spirituales, inflati scientia, & spiritu vani. Ij irridebant & detrahebant beatæ Birgittæ tanquàm fieri non posset, vt per eiusmodi sublimes reuelationes loqueretur Deus cum indocta muliercula. In ijs erat frater Simon Dominicanus, Confessarius Principis Antiochiæ, patrui regis Cypri, qui insignis Theologus & Astronomus habebatur, nósſetque cursus siderum & planetarum, sed non seipsum. Is venit ad domum, in qua erat beata Birgitta, non rectè tum corpore valens. Cœpit itaque sub ouina specie verbis blandis eam compellare, præsente domino Alphonso & alijs, percontariquе ex ea de gratia cælestium visionum, quas ipsa diuinitùs haberet. Illa columbina simplicitate respondit ad omnia humiliter & simpliciter: sed interim tantum fœtorem ab illo proficisci sentiens, vt vix posset subsistere. Ipsa quoquè, si quod verbum incautè protulisset, aut parùm aliquid in factis suis seculariter se gessisset, ingentem fœtorem sulphureum & magnam amaritudinem in lingua & gutture suo sentiebat. qua de re mira habentur in Reuelationibus eius. Prædixit verò mala euentura Cypro & eius ciuitati Famagustæ propter hominum peccata, quæ etiam posteà, vt prædixerat, acciderant.

Simon quidam Theologus arrogans, malè de ea sentit.

Circa Ecclesiam Lateranensem Romæ multos conspiciens peregrinos, vnum ex ijs vidit tenentem puerum infirma valetudine, & eleemosynam petentem: dixitq; ei: Quomodò ausus es tenere hunc puerum, quem tu, cùm sit Iudæi filius, furatus es? Audiens ille, obstupuit, & in pedes se coniecit: retentus est autem à circunstantibus peregrinis, dixitquе palàm cunctis audientibus, puerum illum Iudæum esse, & secum furatum esse. Accepit autem S. Birgitta puerum ad se, curauitque eum baptizari anno Christi millesimo tricentesimo sexagesimo. In regno Suediæ militem quendam à dæmone liberauit. Dicebatur is Iohãnes Scoberinus, & apud Ostrogotthos iuri dicundo vel sontibus puniendis præerat. Roganti S. Birgittæ pro Algotio Dominicano, Sacræ Theologiæ Doctore, qui iam senex orbitate oculorum & calculi doloribus cruciabatur, respõsum est: Ille stella micans est, nec expedit sanitate corporis obscurari animam eius. Certauit, & cursum consummauit: nihil iam superest, nisi vt à me coronetur. Et hoc tibi signum erit, quòd ab hac hora mitescent dolores corporis eius. Iam enim anima eius prorsùs ardet igne diuini amoris. Non diù pòst Theologus ille è vita decessit.

Arguit quendam furti.

Sanat dæmoniacum.

Proficiscẽs quandoq; S. Birgitta à rege Suediæ, venit ad Aluastræ monasterium, inuenitq; filium suum, quem iampridèm ęgrotum reliquerat, in extremis agentē. Luxit igitur multùm, ꝙ tam diuturno ille morbo teneretur, verita propter peccata parentum eius id accidere. Apparuit autem ei satan, & dixit: Quorsùm attinet, mulier, tantam te vim lachrymarum profundere? Debilitas ea re aciem oculorũ, nec quicquam efficis. Putas tum lachrymas tuas cælos penetraturas? Eadem hora etiàm Christus in

hu-

humana specie ei apparens, dixit: Huius pueri ægritudo non habet causam suam ex astris, vt stulti asserunt, neq; à peccatis eius, sed ab ipsius naturæ conditione, & vt insignius in cælis coronetur. Sicut ergò hucusquè dictus est Benedictus filius Vlphonis: ità deinceps vocabitur filius lachrymarum & precum, & ego iam finem imponam angoribus eius. Quinto indè die auditus est velut auiũ cantus gratissimus inter pueri lectum & parietem, & ille felicissimè decessit. Dictum est autem diuinitùs ad S. Birgittam: En, quid possint lachrymæ. Iam filius lachrymarum abijt ad requiem inconcussam & incommutabilem. Potest hinc animaduerti, quàm molestæ sint dæmoni lachrymæ piorum, ex diuino amore nascentes. Felix obitus filij eius.

Habuit S. Birgitta filiam sanctimonialem in monasterio Risabergensi. Eam vt didicit ex nuncio mortuam, mirificè lætabatur, aitque ad Dominum: O Domine Iesu Christe, ô amor meus: benedictus tu sis, quòd vocâsti eam antè, quàm mundi laqueis implicaretur. moxque surgens, & ad templum abiens, tam multas fudit lachrymas, & traxit alta suspiria, vt etiam ab alijs posset audiri. Dicebantque illi: En, vt plorat filiam suam. Apparuit autem ei Christus, & ait: Mulier, quid ità ploras? Etsi enim ego nóui omnia, tamen harum lachrymarum causam ex te audire volo. Respondit illa: Equidem non ex causa ploro Domine, quòd filia mea defuncta est: immò verò ea causa lætor potiùs. Si enim vixisset diutiùs, maior illi apud te ratio reddenda fuisset. Sed hoc lugeo, quòd eam non institui conuenienter mandatis tuis, & quòd superbiæ exempla ei de me præbui, & remissiùs correxi peccantem. Christus ait: Illa mater, quæ plorat peccata filiæ suæ, & instituit eam, quantùm optimè nouit, ea vera est mater charitatis & lachrymarum: & filia eius, filia Dei est propter matrem. Quæ autem genitrix lætatur filiam suam ità se comparare, vt solent * mũdis deditæ, nec curat eam bonis moribus imbuere, sed id solùm expetit, vt fiat sublimis in mundo, ea non germana mater est, sed nouerca. Itaque propter charitatem & bonam voluntatem tuam, filia tua compendiò pertinget ad coronam. Lætatur obitu filiæ suæ.

Puer quidam decem annorum, nomine Esau, nepos magni Senescalli reginæ Siciliæ, Neapoli degentis in aula eiusdem reginæ, hectica febre adeò fuit confectus, & exhaustus, vt medici de tota vita eius planè desperarent. Eum mater eius Lapa duxit ad S. Birgittam, suppliciter eam deprecans, vt puerũ tangeret, aut saltem Crucis signum illi imprimeret. Mox illa puerum tetigit, & tactum repentina salus consecuta est. Febrem hecticam pellit à puero.

Carolus miles, filius S. Birgittæ, Romam è Suedia venit anno salutis millesimo, trecentesimo, sexagesimoquinto. Vt aũt in ædes fuit ingressus, in quibus mater degebat, asscendẽre ea in solariũ, mater eius è cubiculo suo egrediens, vidit illũ corpore nõ rectè valere. Tetigit itaq; pectus eius, quędam orationis verba pronuncians. Confestìm ille multum vomuit sanguinem, ità vt loqui non posset, & restitutus est. Diù pòst proficiscens S. Birgitta Hierosolymam, prædixit se vnum pręcipuè charum è comitibus suis perdituram. & ità factum est. Cùm enim venisset Neapolim, filius eius Carolus, miles egregius, morbo correptus, desijt esse in humanis. Etsi autem pręsens moriẽti aderat mater eius, nihil tamen se loco mouit, & neq; voces querulas, neq; lachrymas fudit: sed cum admirabili patientia & reuerentia gratias agebat Deo. Et licèt tum regina ipsa, tum multi principes regni Neapolitani, & ciuitatis primarij viri ac fœminę omnes cum multo planctu corpus eius ad sepulcrum cum illa deducerent, nunquàm tamen illa fleuit, sed cum gratiarum actione animam eius commendabat Deo. Fuit ea res non mediocri admirationi tam reginæ, quàm cæteris omnibus, quòd tantam in principe fœmina animi fortitudinem viderent. Sanat filiũ. Carolus insignis filius eius decedit.

Cùm autem S. Birgitta esset Hierosolymis, quidam Franciscanus, qui erat reginæ Cypri à secretis, & cùm S. Birgitta à Famagusta Hierosolymã venerat, humiliter eam rogauit, vt pro ipso Dominum instanter deprecaretur, quò certum ipsi modum & rationem ei seruiendi ostenderet. Oranti S. Birgittæ Christus apparuit, & quadam ei reuelatione ostendit, quemadmodùm S. Franciscus regulam à Christo acceperit, & vt primi fratres eius secundùm illam sanctè vixerint: atque vt diabolus eum Ordinem contaminârit: postremò quæ gloria maneat in cælis regulæ illi conuenienter viuentes, quæ pœna apud inferos illam transgredientes. Hanc reuelationem cùm ille Franciscanus legisset, mox vbì Famagustam redijt, libros, vasa argentea & aurea, aliaque ornamenta & pecunias suas distribuit pauperibus, deincèps victurus in sanctæ regulę Reuelatio diuinitùs ei facta.

obseruātia. Dicebatur is Antonius ab Aragonia: posteà verò factus est guardianus in Bethleem. Habetur hæc reuelatio lib. 7. cap. 29. & eam obrulit dominus Alphonsus Gregorio XI.

Habetur in Extrauagātibus reuelat. Cap. 105.

Fuit etiam beatæ Birgittæ diuinitùs facta reuelatio de Abbate quodam, cuius erat vita exitiosa. Dixit ei Christus minitabundus: Tu Abba debebas esse speculum monachorum, & eccè caput es meretricum. Debebas esse exemplum pauperum & sustentator inopum: & eccè ex eleemosynis magnum te dominum exhibes, potiùs habitans in castris, quàm in monasterijs. Debebas esse doctor & verus pater fratrum tuorum: & tu illorum seductor es & vitricus. Te in delicijs & pompa versante, illi afflicti murmurant tota die. Sed nisi resipueris, deponam te de castris, & nec cum infimis fratribus tuis habebis consortium, nec ad patriam, vt tibi persuades, redibis tuam, nec in meam ingredieris. Ea quidem omnia posteà illi Abbati ità acciderunt.

Eius in fœminā paupercula humanitas.

Cùm esset S. Birgitta Romæ, & quodam die propter statiōem loca sacra inuiseret, casu inuénit pauperculam fœminam quandam è regno Norwegiæ, ante sanctæ Praxedis ecclesiam solam iacentem, propè semimortuam. Miserta illius, cœpit tentare ex multa humilitate, num posset ipsa eam ferre ad domum hospitalem S. Antonij. Sed cùm non posset, voluit vt dominus Magnus capellanus eius iuuaret ipsam: atque ità ambo simul deportârunt eam ad domum illam: cuius præfecto numerauit ipsa pecuniam, vt curā eius gereret. Interìm crebrò visitabat eam, donèc eatenùs curata fuit, vt iam commodè posset per vrbem ingredi. Posteà verò cùm eam acciuisset ad ædes suas, re accuratiùs inuestigata, comperit eam laborare morbo comitiali. Itaq; feruenter pro illa orans, ad collum eius piè admouit aliquot lapillos sui, vt vocant, rosarij, ad quos preces dicere solebat. Mox illa reualuit, nec vnquàm eum morbum deincèps experta est, licèt diù superuixerit.

Sanat morbum caducum.

Monachus quidam Ordinis Cistertiensis, Robertus nomine, præ immodica abstinentia mente captus fuit. Oranti pro eo S. Birgittæ Christus apparuit, dicens: Homo conductus fuit, vt vineam coleret: cumque haberet multorum dierum negocium, ille ductus cupiditate pecuniæ, vt totam mercedē vno die lucraretur, vsqueadeò se confecit labore, vt in morbum grauem incideret. Tum verò magna ex parte vinea mansit inculta, cùm ille laborem nullum ferre posset. Sed opere cessante, merces ei persoluta non est. Ità accidit huic Roberto, pro quo tu deprecaris: veruntamen hoc incommodo is liberabitur, quod etiam euénit posteà.

Pellit dæmones ab obsessis.

Habuit S. Birgitta cursorem, quem dæmon arripuit, sed ea illum ab homine profligauit. Itèm in regno Suediæ fœminam dęmoniacam ipsi oblatam, pristinę sanitati, cùm ei Crucis signum impressisset, restituit. Expulit etiam dæmonem è domo quadam, multa aduentantibus responsa dantem, multaque prædicere conantem, hominumq; res occultas prodentem. Quidam per incantationes capiebat multos pisces. Eum S. Birgitta hortabatur, vt à nefario opere cessaret. Sed ille spernens admonitiones eius, mortuus inuentus est. Fratrem etiam quendam, ex dæmonis tentatione immodica fame laborantem, curauit. Capellanum suum, grauissimè dolentem caput, tactu suo sanauit. Multa alia & in vita, & in morte, quæ propè fidem excedere videantur, operata est, quæ vitandæ prolixitatis causa omittimus.

Multi è Suedia veniunt Romam propter condonationes.

Cùm S. Birgitta Romæ degeret, Catharina filia eius permissu mariti, qui erat cognatus regis Suediæ, Romam venit anno Christi millesimo, tricentesimo, quinquagesimo, qui Iubileus erat. Venêre cum illa multæ aliæ dominæ & peregrinæ & familia magna, vt possent Romę obtinere condonationes siue Indulgentias Iubilei, & vt ipsa matrem suam inuiseret. Cùm iam aliquid lapsum esset temporis, nec Romæ quicquā sciretur de obitu mariti Catharinæ, S. Birgitta diuinitùs edocta de morte eius, ait ad illam: Filia mea, nóueris è vita excessisse virum tuum. Elige igitur aut secundas nuptias, aut viduitatem. Sic enim diuinitùs iussa erat tentare illam, quòd esset iuuencula nobilis, potens & opulenta in regno Suedię. Illa, audiens obisse maritum, viduitatem complexa, statuit matri adhęrere.

DE S. CHRISTINA VIRGINE ET MARTYRE, EX ADONIS TREVIRENSIS ARCHIE-*piſcopi Martyrologio.*

APVD Italiam in Tyro, quæ eſt circa lacum Vulſinum, natale S. Chriſtinæ virginis: quæ in Chriſtũ credens, deos aureos Vrbani patris ſui præfecti contriuit, & pauperibus diſtribuit. Ob hoc, iubẽte patre, alapis afflicta, verberibus dilaniata, ferro onuſta, in carcerem coniecta eſt. Iulij 24. Chriſtina, iubente patre, diriè cæditur.

Poſt hoc cùm diutiſſimè & crudeliſſimè dilaniaretur, de carnibus ſuis patri in faciem proiecit. Cumq; alligata rotæ, igni ſuppoſito, & fuſo deſupèr oleo torreretur, erumpens flamma mille gentilium interfecit. Iterùm carceri tradita, Angelo viſitante, ſanata eſt & refecta. Torretur ignibus.

Deindè cum magno ſaxi pondere in lacum Vulſinum iactata, Angelico præſidio liberata eſt. Quam ſucceſſor patris eius Dion multis iterùm ſupplicijs afflixit: ſed orante illa, ſimulacrum Apollinis, quod Dion adorare videbatur, in fauillam ſubitò redactum eſt. Quo miraculo tria millia hominum ad fidem Chriſti conuerſa ſunt. Nouiſſimè ſucceſſor prædicti Iulianus, poſt fornacem candentem, vbì quinque diebus illęſa permanſit, poſt ſerpentes à venefico immiſſos, ſed Chriſti fide ſuperatos, poſt abſciſſionem linguæ, ſagittis eam configi præcepit: ſicq; martyrij curſum conſummauit. Multis ſupplicijs affligitur. Sagittis cõfecta obit.

VITA ET MARTYRIVM S. CHRISTOPHORI, PER F. LAVRENTIVM SVRIVM EX DIVER-*ſis compendiò deſcripta.*

CHriſtophorus illuſtris martyr, ex Cananæa fertur duxiſſe originem. Diuinitùs autẽ à Chriſto illuminatus, in Lyciam venit eo animo, vt CHRISTVM paſsim confiteretur & prædicaret. Id vt poſſet efficaciùs, preces ad DEVM continenter fundebat. Cùm eſſet autem ſtatura corporis procérus, paſsim omnes in illum oculos conijciebant. Virgam geſtabat manu: quam cùm in terram defixiſſet, & illa repentè non ſine ingenti miraculo vireret, multi ſua nomina CHRISTO dedêre. Confirmabat Chriſtus prædicationẽ fidelis ſerui ſequentibus ſignis. Iam fama ſancti viri peruenerat ad Dagnum, qui per id tempus in Lycia rerũ potiebatur. Is moleſtiſſimè ferebat CHRISTVM IESVM illic annunciari. Miſit igitur milites, qui Chriſtophorum ad ipſum adducerent. Poſtquàm aduenit beatus vir, à fide eum auertere nitebatur Dagnus. At ſanctus Chriſtophorus & ſpiritu & corpore magnus, fidem ſuam præclarè confitebatur & nomen: dicens ſe anteà quidem Adocimum, id eſt, reprobum, dictum fuiſſe: nunc verò Chriſtiana religione initiatum, Chriſtophorum appellari. Et rectè ſanè dictus eſt Chriſtophorus, qui Chriſtũ ſacra prædicatione Euangelij cunctis cum expetentibus adferret. Iulij 25. Venit in Lyciam. Multos conuertit.

At prophanus homo Dagnus, gentiliſmi tenebris & erroribus occæcatus, Chriſti religionem ſtultitiam vocitabat, Chriſtophoro egregiè reſpondente, eam demùm veram eſſe ſtultitiã, cæca, ſurda, & muta dæmonũ ſimulacra adorare: illã veram eſſe ſapientiam, illum ſolũ Deum colere & adorare, qui cęlũ, terram, mare & omnia, quæ in eis ſunt, creârit, qui nos quoquè condiderit, & ab æterno igne poſſit liberare. Abductus indè eſt in carcerem Chriſtophorus, donèc apud ſe tractaret Dagnus, quo ſupplicij genere eum tolleret è medio. Et primò quidem id illi conſultiſſimum viſum eſt, vt duæ ad eum meretrices in carcerem intromitterentur, quæ eum ad res venereas prouocarent, & ità faciliùs ad idololatriam deuolueretur. Sed ſimulatquè In carcerẽ intromittũtur ad eũ duæ meretrices.

in carcerem venêre impudicæ fœminæ, adeò sunt diuinitùs exterritæ & illuminatæ, vt & facinus suum agnoscerent, orarentque Christophorum, vellet pro ipsis Dominum deprecari. Respondit Christophorus se libenter Dominum rogaturum, modò ipsæ velint, repudiato impuro Ioue & Apolline, Christi religionem profiteri. Illis prompto animo assentientibus, Dagnus quid actum esset percepit, accitasq; Nicetam & Aquilinam, (sic enim vocabantur) iubet dicere rem totam. Dicunt illæ intrepidè. Dagnus præcipit, vt in fanum ducantur, & idola adorent. Veniunt in templum, irrident dæmonum statuas, vt quæ nec ratione, nec sensu, nec vita præditæ sint: nec hoc contentæ, zonas in caput Iouis inijciunt, & illum magnum dæmonem trahunt per templi pauimentũ, pedibus benè largiter eum conculcãtes. Irascente magistratu, respondebant illæ, non se deos conculcare, sed ligna & lapides. Et ô miseros, inquiebãt, deos illos, qui se à fœminis patiuntur in solum deturbari. Cùm ea autem constantia niterentur, grauissimis affectę cruciamentis, ad extremùm capite punitæ sunt.

Meretrices conuersæ, irrident dæmonum simulacra.

Ante illas Dagnus etiam viros quadraginta, Christophori doctrina conuersos, capite cædi iusserat. Indè iubetur fortissimus Christi miles Christophorus sisti rursùs coram Dagno: sed cùm inuicta animi virtute in verbo gratiæ perstaret, nec ab illo vellet vlla ratione deficere, cui in baptismo iurârat, multiuarijs est pœnis crudelissimè excarnificatus. Interìm plerique nobiles credebant in Christum, & cùm Dagnum obiurgarent, citò Christi martyres effecti sunt, sanguine pro pietate effuso. Iussit verò tyrannus in caput S. Christophori galeam ignitam imponi, cùm priùs atrociter esset virgis cæsus. Deindè ad scamnum ferreum, quod corporis eius staturam æquabat, eum alligari, ipsumque scamnum, multo supposito igne inflammari, simulque beatissimum martyrẽ exuri, & corpus eius feruenti oleo perfundi: illo interìm dicente ad tyrannum: In nomine Iesu Christi tormenta tua non sentio. Tandèm modo admirabili liberatus, Christum populo prædicauit, & multos ad Christi ouile traduxit. Fuit id valdè inuisum Dagno, iussitque sanctum virum ad palum alligari, & milites sagittis eum conficere: sed inanes sagittarum ictus erant, mansitque ab illis vir sanctus prorsùs illæsus. Ad extremùm caput illi præcisum est, cùm priùs rogâsset Dominũ, vt vbicunq; humatũ esset corpus eius, ibi nec grando, nec ignis, nec fames, nec pestis noceret. Testantur antiqui manuscripti codices, ad hominum millia octo & quadraginta, beati Christophori prædicatione in Dominũ credidisse. Testatur verò etiã antiquissimum Græcum Martyrologium, S. Christophorum pro Christi confessione capite punitum. Præfatio quoq; Ambrosiana præclarè huius beatissimi viri meminit, cuius verba huc adscribemus:

S. Christophori multiplices pœnæ.

Capite cæditur.

48000. hominum conuertit.

Christophoro tantæ virtutis cumulum & doctrinæ gratiam Domine contulisti, vt quadragintaocto millia hominum, de gentilitatis errore ad Christiani dogmatis cultum coruscantibus miraculis reuocaret. Quique Nicetam & Aquilinam, publico lupanari longo tempore sub meretricia sorde famulantes, ad castitatis habitum reuocauit, easdemque coronam percipere edocuit. Prætereà inter igneum rogum ferreo scamno constrictus, nimium calorem non timuit, atque per diem integrum omnium militum sagittis transfigi non potuit. Cæterùm vna ex his, carnificis oculum collisit: cui tamen beati martyris cruor, mixtus terræ, lumen restituit, & corporis cæcitatem tollendo, illuminauit & mentem. Nam & apud te veniam impetrauit, atque vt morbos & infirmitates repellat, suppliciter obtinuit.

Hactenùs Ambrosius.

VITA

VITA ET MARTYRIVM S. CVCVPHATIS, EX VETVSTIS MS. LIBRIS, MVTATO PASsim stylo per F. Laur. Surium, descriptum.

Authoris nomen non habent Codices: sed consentiunt antiquissima Martyrologia.

PRAEFATIO AVTHORIS, STYLO MVTATO.

Loriosos Sanctorum triumphos laude & prędicatione efferre, & scriptis ad posterorum notitiam transmittere, multis modis probatur esse vtilissimum ac cumprimis salutare: maximè quòd in illorum gloria ille celebratur, qui mirabilis in Sanctis suis, illustri militum suorum certamine ab hoste triũphato victoriam reportat. Cuius laus vsque adeò salutaris est, vt in ea singulari quodam priuilegio iter sit, quo perueniatur ad societatem angelicam, & salutare Dei Iesum Christum Dominum nostrum, qui caput est membrorum fidelium, id est, omnium electorum suorum. Tum etiam ex cognitione inuictæ & insuperabilis constantiæ martyrum Christi, tepidæ mentes nostræ, consciæ fragilitatis suæ, ingemiscunt, & ad pœnitentiæ lamenta sese feruenter excitant, quòd prauis operibus propter viles, momentaneas, prorsusque inutiles voluptatum carnalium illecebras illum offenderunt, cui beati martyres per immanissima tormenta fidem, amorem, & obedientiam conseruârunt: simul etiam diuinæ gratiæ adiutorium per multa hortamenta sibi proponentes, ad eorum imitationem se accendunt. Psal. 67. Psal. 49.

Huc accedit, quòd fidelis mens quos plura & acerbiora pro Christo supplicia pertulisse intelligit, eos maiori etiam in cælis honore potiri, & proindè etiam faciliùs, si quid petant, obtinere, scriptura teste, nouit: quosq; propinquiùs fonti pietatis & totius misericordiæ Saluatori nostro, (quanquàm ipse propè sit omnibus inuocantibus ipsum in veritate) velutì singulari quodam priuilegio inhærere confidit, eos propensiores etiam esse & paratiores ad humilitatis nostrę exaudienda suspiria, diuinęq; clementiæ offerenda, & dignissimis precibus suis commendanda haud sanè inaniter credit. Vndè etiam repudiata omni segnitie & desidia, cùm cuiuslibet eorum martyria & agones percipit, eos obsecrat, sibique quibuscunque potest officijs conciliare contendit. Indè verò fit, vt & illos habere propitios mereatur: cùm absurdum, immò & impium sit, existimare eos, qui suis persecutoribus & ingratis beneficia pietatis impenderint, ipsos inuocantibus benignitatis suffragia negaturos, vt sacrosanctis eorum intercessionibus id impetrent, vt & hìc vitam transigant in studijs DEO gratis, & posteà omnis pœnę expertes, ipsorum consortijs adiuncti, gloriam obtineant sempiternam. Psal. 144.

VITAE HISTORIA.

EATI Cucuphatis clarissimi martyris tanta sunt merita, tanta in certamine fortitudo, vt humanam, eorum inprimìs fidem videatur excedere, qui non credunt diuinæ potentiæ, & omnia possibilia esse credẽti. Ortus fuit in Scyllitana vrbe nobilissimis parentibus, & inter suos singulari magnificentia opulentissimis natalibus. Sed ille fide & moribus longè se nobiliorem præstitit. Erat in eadem ciuitate Felix quidam, ęquè illustri prosapia. Cum illo profectus est Cæsaream, quę est ad Mauritanię litus sita, vt liberalibus literis operam nauaret. Vbì autem peruulgata fama compererũt, persecutionis immanitatem nimio æstu feruere in Oriente sub satanæ administris Diocletiano & Maximiano Imperatoribus, illi cum multis nauibus, non mediocris precij mercibus & opibus onustis, in Occidentem profecti sunt, mercatorum prę se habitum & formã ferentes: vt erant reuerà negociatores Domini nostri Iesu Christi. Iulij 25. Mar. 9. S. Cucuphatis patria.

Cumq; Barcinonem appulissent, repererũt vsqueadeò dictorũ principũ impietatem vsquequaquè malè grassari, vt nec in occiduis Orbis partibus superesset ciuitas, municipium, vicus vel possessio, vbi non esset statutum idolum: cui quisquis nollet thura ponere, illi fas non erat quippiam emere, nec beneficium vel commodum aliquod aut accipere, aut conferre. Itaque animaduertentes deuoti cultores Dei, tempus iam aduentare, quo virtus DEI & Domini nostri Iesu Christi manifestaretur, breui tempore in lachrymis semin âtunt, vt in gaudio sempiterno meterent: cœperuntq; operibus pietatis & eleemosynis, quibus sedulò assuéuerãt, etiam largiùs præstandis vacare, fide, castitate, sobrietate, mansuetudine, eximia charitate, erga omnes benignitate, deniq; virtutum omnium splendore ceu clarissima cęli luminaria coruscare, omniũ se mentibus & amori officiosissimè insinuare: tum quoquè verbum salutis priuatim & per domos ad ipsos confluentibus prædicare, donèc res suas omnes, quas eò attulerant, misericordiæ officijs impendissent, atq; ità ad extremum, Dominum Iesum publica voce confitentes & annunciantes, seipsos, vt rei declarauit euentus, superimpénderent.

Sęuissima Christianorũ psecutio sub Diocletiano.

Porrò communicato inter ipsos consilio, beatus Felix Gerundam abijt, & illic pro Christo sanguinem fudit. Cucuphas autem Barcinone vrbe populosissima remanẽs, prętet constantissimam & insuperabilem veræ fidei prædicationem, etiam miraculis egregiè ornatus est. Non enim potuit diù in tenebris latére tantum lumen. Deniquè ità in omnium gratia curationum excreuit, vt nemo fideliter ab eo petens aduersùm quosuis morbos & molestias remedium, non sine mora in nomine & virtute Domini nostri Iesu Christi id consecutus sit. Dęmones etiam solo expulit verbo, & virtutem Christi confitentes, à credentium finibus exturbauit. Audiens verò hæc Galerius proconsul, milites misit, qui eum ad ipsum adducerent: ac deindè ad tribunal assistenti dixit: Ecquod numen colis rebellis insanissime, qui, vt audio, inuictissimorum principum iussa contemnis, & maximorum deorum omnipotenti maiestati cultum impéndere non vis? Respondit sanctus Cucuphas cum ingenti constantia: Itáne mortalium omnium insipientissime ea me iubes simulacra adorare, eosque deos colere, qui non veri Dei voluntate, sed fraude & versutia malorum dæmonum & stultissimorum, tuique similium hominum vecordia & amentia inuenti & conflati sunt? Ea responsione incredibili mentis furore inflammatus proconsul, tortoribus ait, vt donèc spiritum ab illo extorquerent, non cessarent atrocissimè illum flagellare. Accedunt igitur per vices duodecim milites, & exquisita crudelitate ità eum flagellis laniant, vt dirupto corpore viscera eius conspicerentur. Tum vir sanctus magna voce clamauit: Domine Iesu Christe, qui omnia tuo præcepto fundâsti, qui me de limo fragili solidam substantiam & rationalem creaturã finxisti: pſta mihi seruo tuo, vt virtutem tuam intelligens, hæc propter te & possim, & ardenter concupiscam tolerare, qui cernis omnia, & pro sancto nomine tuo cum diabolo & ministris eius, & cum ipsius quoquè carnis meæ doloribus me certantem vides. Ostende virtutem tuam incredulis, qui nomen tuum persequuntur: vt videntes mirabilia tua; credant & conuertantur: aut certè pereant, & destruantur. Porrò impijssimum Galerium, qui tanta rabie sæuit in seruum tuum, si non est prædestinatus ad vitam, diuino citiùs gladio interfice. Cùm hæc dixisset, & milites viderent viscera eius in terram profusa, cæcitate percussi sunt, & Galerius Proconsul cum omnibus idolis suis, quibus electum Christi martyrem sacrificare cogebat, repentè consumptus est. Ipse verò martyr, visceribus intrà ventrem restitutis, dicto citiùs operatione diuina sanatus est.

Cucuphas Barcinone multis claret miraculis.

Flagellis crudelissimè cęditur.

His ità gestis, expansis in cælum manibus, dixit: Gratias tibi ago omnipotens Deus & mundi Saluator, qui es ab ęterno, & permanes in omnem æternitatem: qui in te credentium preces non despicis, qui cùm sis vbiquè totus, mihi hîc adesse dignaris: qui ea manu potentiæ, qua me primò plasmâsti, iam denuò omnipotenti gratia instaurâsti, tuique nominis hostes perdidisti.

Tunc verò populus omnis dedit laudem DEO, & toto pectore voces in cælum tóllens, dixit: Tu es verus DEVS, quem sanctus Cucuphas colit: tu es Deus, neque est alius extra te, qui facis hæc mirabilia: tu es Deus viuus & verus, regnans in secula seculorum, Amen.

Multi Christum confitentur.

Tunc

Tunc sanctus Cucuphas silentium indicens, cùm cessâssent eiusmodi populi clamores, ait: En vosipsi videtis, quàm admirandas res faciat verus Deus, quem ego prædico vobis. In illum ergò credere debetis, & illum adorare. Itaque fratres mei abijcite idola, hominum manibus facta, quibus nec vox, nec auditus, nec gustus, nec sensus vllus, nec vlla virtus inest: quæ nec sibi possunt consulere, & suî cultores mittunt in ignem æternum.

Intereà perlata sunt hæc ad Præsidem Maximianum, qui iussit, vt sacratissimum Domini testem, atrocissimè vinctum, coram se sisterent. Itaq; Niloximus & Hactraximus, viri & potestate & crudelitate cæteris, qui erant in officio, insigniores, grauissimo catenarum pondere fatigatum, ad Maximianum Præsidem perduxerunt: dixitq; ei Præses: Vndenàm es tu? inquilinus'ne, an peregrinus & alienigena? S. Cucuphas respondit: Quid sciscitaris de patria & genere meo, quæ tibi Deus indicare noluit? Maximianus ait: Quem tu ergò Deum colis? S. Cucuphas respondit: Quid ità sub dubio de Deo interrogas, quasi aut plures dij sint, aut Deus ipse dissectus sit? Egodem alium Deum non nóui, præter eum, qui est Deus viuus & verus: qui fecit cælum & terram, mare & omnia, quæ in eis sunt, quem corde credo, & ore confiteor, atque omni studio prædico. Maximianus dixit: Si verus est Deus, quem tu dicis, veniat nūc, & eripiat te de manibus meis, & de supplicijs tibi præparatis. S. Cucuphas dixit: Quæ verò mihi parata sunt scelestissime? Ego & te, & patrem tuum diabolum, cum omnibus exquisitis supplicijs, quæ mihi vt satanæ administer irrogaueris, irrideo, ijs planè insulto, & per virtutem nominis Domini IESV CHRISTI ea despicio. Maximianus ait: Video, miser, multa te esse animi pertinacia, qui etiam maleficis artibus tuis deos nostros contriuisti. S. Cucuphas subridens, dixit: Putaui, miser, aliquam saltem in te scientiæ particulam residere: sed, vt video, summæ dementiæ es & extremæ insaniæ: qui cùm dereliqueris, velis nolis, deum tuum, dæmonum statuas adoras, ijsque, secundùm scripturæ diuinæ imprecationem, similis factus es, quorum dux est diabolus princeps vester: putasque minis frangere te posse seruum Dei. *Constantia s. martyris.* *Psal. 113.*

Tum Maximianus, satanico furore correptus, iussit beatum martyrem in craticula assari, & ambustum, sinapi & aceto perfundi. Sed sanctissima hostia, inuictissimus Christi miles, psallebat: Exaudi Domine iustitiam meam, intende deprecationem meam. Auribus percipe orationem meam, non in labijs dolosis, & reliqua vsque in psalmi finem. *Assatur in craticula.* *Psal. 16.*

Cumque Psalmum absoluisset, ità est sanitati redditus, acsi nihil perpessus esset: pœnarum autem administri, ab igne consumpti sunt. Postquàm hæc Maximianus audiuit, furorem furori adiungens, præcepit Christi athletam ferrō onustum suis adspectibus præsentari, dixitque illi: Multa vis est pręstigiarum tuarum: sed per deos magnos, atrocissimis ego tormentis te interficiam. S. Cucuphas respondit: O virulenta lingua diaboli, quid ità procaciter absque opere minaris? Age, quod acturus es: prorsùs enim nullius apud me ponderis sunt minæ suæ. Iussit ergò Maximianus ignem copiosum extra vrbem accendi, vt sanctum DEI martyrem concremaret. Cumque eum officiales coniecissent in ignem, sublatis in cælum oculis, dixit: Adesto nunc mihi Domine Iesu Christe, qui in ardenti fornace tribus fidelibus pueris tuis adfuisti, & in te credentibus, æternos & intolerabiles gehennæ ignes tuo sanguine extinxisti, ad quos ire non metuit impijssimus pręses Maximianus: qui perspecta modò potentia tua pudefiat. Prece completa, ità ignis omnis extinctus est, vt nec tepor quidem incendij superesset, & vir beatissimus ab omni flammæ vapore illęsus & intactus, in has diuinę laudis voces erupit: Transiuimus per ignem & aquam, & eduxisti nos in refrigerium. Vbi id vidit Maximianus, pudore affectus, dixit custodibus: Ferro vinctū reducite eum in custodiā, donec excogitemus noua genera pœnarum. *Dan. 3.* *Psal. 65.*

Retruditur ergò sanctus Dei martyr in carcerem, & grauissimo ferri atque catenarum pondere oneratur. Cumque vesperì ingrederetur in carcerem, psallebat: Dirigatur, Domine, oratio mea sicut incensum in cōspectu tuo: eleuatio manuum mearū sacrificium vespertinū. Clauso autem ostio carceris, tantus in eo splendor refulsit, vt eo conspecto, custodes carceris crediderint in Christum. Post multam verò fidei doctrinam, beatus Cucuphas gratias agens DEO: Satia, inquit, Domine IESV *Psal. 140.*

ani-

animas esurientium & sitientium sanguinis tui recreatione. Hæc sancto martyre orante, manè admodùm transmissis apparitoribus, Maximianus eum sibi iussit præsentari, dixitque ad eum: Adhuc perseueras in insania tua, nec vis redire ad sanitatem? S. Cucuphas respondit: Te planè obtinet insania, qui patris tui diaboli iussa capessis, nec vis cognoscere verum Deum: tecumque pariter hanc multitudinem perdis. Ijs verbis grauissimè commotus Maximianus, dixit militibus: Cędite eum virgis ferreis & taureis, vt exterminetur caro eius. Dum autem cęderetur, suspiciens in cælum vir sanctus, cum multis lachrymis dixit: Gratias tibi ago, omnipotens Deus, Domine Iesu Christe: appropinquabit enim mihi gratia tua. Exaudi Domine preces serui tui, & pudefac impijssimum Maximianum: vt omnes, qui credunt in verum Deum, videant mirabilia tua, & corroborentur in fide sua. His dictis, vox cælitùs audita est: Quicquid petièris, dabitur tibi secundùm fidem tuam. Tum beatus Martyr ità orauit: Cōfirma Deus hoc, quod operatus es in nobis. Corrobora cor meum, & da vires seruo tuo ad superanda tela omnia nequissimi hostis. Ego enim cognosco te verum Deum. Quòd si iusto iudicio tuo periturus est Maximianus, fac vt celeriter intereat cum patre suo diabolo & omnibus dæmonum idolis. Iusserat autem Maximianus, ornari aras, vt dæmonibus sacrificia offerret cum pōtificibus. Cumq; ascenso curru eò tenderet, in medio foro nutu DEI in terram decidit, crepuitque miserè, & extinctus est. Porrò idola, quibus volebat immolare, pariter collapsa, & in puluerem redacta sunt.

Taureis cæditur.

Præses Maximianus perit.

Quæ vt vidit populus, summa vocis contentione dixit: Magnus est Deus Cucuphatis, & verus est Deus Christianorum, eorumque potentissimus liberator. S. Cucuphas ait: Tibi laus Domine Iesu Christe, tibi gratiarum actio, tibi omnis debetur honor & adoratio. Tibi Deus omnipotens gratias ago, te intùs & foris glorifico, qui incredulos euertis, & te diligentes extollis. Tum Ruffinus quidam, qui ciuitati pręesse videbatur, ità populum affatus est: Quid ità à paterna religione & cultu degeneratis, & hac perfidia generi vestro ignominiam affertis, relictis magnis dijs, ignotum adorantes? Responderunt omnes: Cur nos hortaris illos colere, qui non sunt dij, sed opera manuum hominum? Aequum est, in illum potiùs nos credere, illumque adorare, quem S. Cucuphas confitetur & colit. Ait autem Ruffinus ad Christi martyrem Cucuphatem: Improbissime, cur tantæ multitudini persuades deos maximos blasphemare, & nescio cuius Christi nomen confiteri? S. Cucuphas respondit: Nos confitemur viuentem, & adoramus immortalem: vos autem illos adoratis, quibus nec vox, nec auditus est, perituri hauddubiò cum illis in iudicio sempiterno. Tum Ruffinus ait spiculatoribus: Nunquàm hunc rebellem superabimus, nisi gladio in illum animaduertamus. Dictauit ergò hanc in eum sententiam: Cucuphatem aduersùs principes nostros rebellem, & dijs magnis sacrificare contemnentem, gladio feriri iubemus.

Mortis sententia pronunciat in martyrē.

Ea lecta sententia, spiculatores eum extra vrbem abduxerunt ad locum, qui * Tianus dicitur, octauo ab vrbe milliario, vt illic cum capite punirent. Orauit autem eos S. Cucuphas, vt breue precandi spatium ipsi præberent. Illis annuentibus, humì se ꝓsternens, dixit: Deus omnipotens, Domine Iesu Christe, qui fecisti omnia in virtute tua, & regnas cum patre & spiritu sancto: fac misericordiam cum me seruo tuo, & suscipe animam meam in pace. Scis enim Domine, quòd toto corde desideraui te. His dictis, caput ei amputatum est. Porrò Christiani rapuerunt corpus eius, & cum digna veneratione sepelièrunt octauo Calendas Augusti. In eo autem sepulturæ eius loco virtus Domini nostri Iesu Christi per sanctum suum martyrem petentibus benignas præbet aures, & pijs precibus præstat effectum in laudem & gloriam nominis sui Qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat DEVS per omnia secula seculorum, Amen.

Capite punitur.

Passus est beatus Cucuphas pro gloriosa confessione nominis Christi, & sepultus apud Barcinonem octauo, vt diximus, Calendas Augusti. Indè verò posteà translatū est venerabile corpus eius à Fulcado reuerētissimo & religioso Abbate cœnobij sanctorum martyrum Dionysij, Rustici & Eleutherij 14. Calendas Martij, in Cellam eiusdē cœnobij, quā idē Fulcadus in suo ꝓprio munificētia diuinę memoriæ Caroli Impera-

Corpus eius transfertur.

peratoris construxit, & patrono suo eximio Dionysio tradidit: quæ quidem sita est in saltu Vosago, diciturq; Lebcaha. Vbi cùm aliquandiù ità, vt allatum erat, inhumatum iacuisset, religiosi patris & eiusdem monasterij Abbatis Hilduini expeditiori consilio, solerti studio & ingenti desiderio (vt erat Dei & sanctorum eius amator & cultor) in crypta ad pedes beatissimi Dionysij sociorumque eius, quam idem Hilduinus in honorem Dei, & sanctæ atq; intemeratæ eius genitricis & sanctorum omnium extruxerat, Dominicæ incarnationis octingentesimo tricesimoquinto, octauo Calendas Septembris, humatum est.

VITA S. GLODESINDIS VIRGINIS, CVIVS AVTHOREM QVIDAM CODICES HABENT *quendam Bernardum Abbatem, alij Arbertum monachum. Stylum, vbi visum est, nonnihil mutauit F. Laur. Surius.*

PRAEFATIO AVTHORIS.

MVlta iandiù prece sanctitatis vestræ, sorores in Christo charissimæ, me paulò immoderatiùs perurgēte, nè quid vestræ negarem dilectioni, id demum effecit, quòd id, quod petebatis, non modò honestum, sed etiam omninò pium & religiosum est: idque me perpetuò recusare, cùm indignum, tum verò etiam periculosum sentiebam. Etsì enim pares tantæ rei vires me putabam adferre non posse: at rursùm animum subibat, quo difficiliora suscipiuntur propter charitatem, quæ non sua, sed quæ proximorum sunt, cogit spectare, eo faciliores p eamipsam successus obtineri. Neq; in ijs rebus, quę Dei sunt, verendum est illi, qui eas curandas suscipit, illum propter ipsum operanti defuturum: modò nè fide vacillet. Cogitis itaque, vt sacratissimę virginis Christi Glodesindis, cui deuotas continenter excubias defertis, quę conuersationis initia, qui totius sequentis vitæ actus, quis demùm è vita excessus fuerit, quantùm ex scriptis, quæ ad nostram ætatem qualibuscunq; literis annotata habentur, colligi liceat, stylo prosequi attentem. Quod sanè tam longo tempore, tam multa instātia flagitantibus vobis cùm indecorum sit abnuere, ope eiusdem pręstantissimę virginis, Deo puro spiritu inhęrentis, tum vestris quoquè fretus orationum subsidijs, etsi non sine rubore quodam, vt qui proprij ingenij tenuitatem agnoscam, ocyùs iam tandèm absque longis ambagibus narrationi me accingam.

VITAE NARRATIO.

TEmporibus * Childerici Francorum regis in Gallia Belgica virgo Domini Glodésindis egregijs orta natalibus, patre illustrissimo, eodemque duce clarissimo, qui Vuintro dicebatur, matre Gudila, non impari generis nobilitate: ab ineunte ætate multa virtutū dote insignis, multisq; de se castitatis exempla prębitura, vita & moribus clara enituit. Cumq; in parentum domo in puellaribus annis integrè & omni cura ac studio esset educata, vbi tempus aduénit, quo ad nuptias traderetur, iuueni cuidam, Oboleno nomine, à parentibus ex more sponsa decernitur: sed Christo illam vbiquè protegente, non minùs corpore, quàm animo, intacta seruatur. Eró miram semp Dei miserētis erga electos eius benignitatem & custodiam. Cùm post desponsationem iuuenis virginem, vt fit, à parentibus accepisset, domum eam cum grandi frequentia, nuptias paraturus, abducit. Sed quia sancta virgo cælesti sponso iam corpus & animam suam cōsecrauerat, non sine nutu Dei iubente rege euocatus iuuenis, ad palatiū eius cum festinatione cōtendit. Vbi eò peruénit, multis ei nefarijs illatis criminibus, rex grauiter in eum commotus, arctæ eum custodiæ iussit tradi, & integro anno, ità vt dignus erat, carceris squallore confectus, eductus tandèm, lata in eum sententia, capite plexus est. Ità sancta virginitas, dum totis viribus carnalem respuit voluptatem, cunctamque gloriæ temporalis pompam pro nihilo ducit, Domi-

Margin notes: IVLII 25. — Parentes S. Glodesindis. — Spōsus eius capite punitur.

Domino Iesu Christo, quem omnibus rerum labentium præferebat illecebris & oblectamentis, pro ipsa decertante, cui vni, vt semper optauerat, corde & corpore inhærebat, læta & victrix de corruptione triumphat.

Respuit alterum spõsum.

Sed neque sic tamen aduersę potestatis defecêre doli & machinæ. Pater, nece spõsi prioris accepta, puellam venerabilem rursùs compellit cogitare de nuptijs. Illa verò, quæ iam sponsum Christum ipsis animi medullis imbiberat, modis omnibus recusat, nec animum semèl virtuti addictum, qualibet inductione ad consensum inclinari sustinet. Iam aduentabat dies, quem parentes nouis nuptijs præstituerant, & sancta virgo præ eius specie, quem oculis interioribus incorruptibilem, immarcescibilem, immortalem contemplabatur, nouum sponsum, post paululum putredinem & vermem futurum cogitans, patre piè contempto, ad DEI & sanctæ matris Ecclesiæ perfugium se recepit. Erat patri eius soror memorandæ sanctitatis, * Rodindis nomine, apud Treuiros propter religiõis famam celeberrima. Ad eam pater volebat Glodesindim secùm adducere, vt vel eius persuasione animus puellæ emollitus, paternis non detrectaret parére consilijs. Sed quid contra lumen æternitatis cæca molitur instantia? Sancta virgo, posthabitis paternis iussis, Metim Mediomatricum vrbem, populis, potentia & antiquitate memorabilem, profecta est. In ea vrbe basilica habetur beatissimi protomartyris Stephani, multis miraculorum signis illustris. In eam ancilla Christi, cùm iam res propè ad vim spectaret, ingressa, intrà altare & confessionem vbi cum eiusdem præclari martyris sanguine, plurimorum Sanctorum reliquiæ continentur, se profugam abdidit. O seculis omnibus castitatis studium meritò efferendum. Quò enim fluxa mortalitas, natura per peccatum vitiata trahente, captiua descendit: hoc puella, spiritûs vigore ipsam fortiter retinente, quasi immanis præcipitij voraginem perhorrescens, cùm non patéret alia euadendi via, fugæ præsidium captauit. Nec sanè infimæ sortis, non egeni aut quilibet è plebe erant, qui cogerent. Nimirùm Dux præpotens pater erat, qui & ipsis locupletibus terrori esset, & eum cohors minax & terribilis stipantium satellitum comitabatur. At virgo pudicè mori paratior, quàm florem virginitatis & clarissimę integritatis splendorem prodere, nec minis concussa, nec blandimentis illecta, tanquàm in portu tutissimo interrita manebat. Discant virgines præsenti exemplo, non pulcherrimum ipsis esse maritalibus implicari vinculis: nec possessionum amplitudinę, nec seruorum ancillarumque gregibus, non ornamentorũ diuersi generis apparatu, non quorumcunq; obsequẽtium cuneis delectentur: maximè quòd sciant hæc omnia varijs casibus non sine multo dolore, si sint amata, posse eripi, nec quicquam ex ijs sequi aut comitari à corpore excedentes, morte omnia dissipante. Quinpotiùs beatæ integritatis, Deo angelicisque agminibus vnicè charæ, prę omnibus mundi huius vilibus & caducis oblectamentis, sancto & immaculato ferantur desiderio, illius eximia pulchritudine illectæ.

* Rothilda

Fugit Metim, & intrà ecclesiam latitat.

Parentes eam persequuntur fugientem.

Sed vt cœpta prosequamur, parentes puellam fugientem euestigiò insecuti, tum eius facto obstupefacti, tum ira inflammati, pręsertim quòd sponsalium administri se delusos cõquesti, acrioris doloris stimulis vrgerentur, ancillam Christi ex sacro perfugij loco omni arte adhibita extrahere conabantur. Itaq; fit iugis ante fores ædis sacræ pernoctatio, intenta diù noctuque obseruatio, vt qualibet fortassis oblata facultate, vi eam possint abducere. At puella venerabilis, robusto spiritu animoq; obfirmato immobilis perseuérans, sacrosancto adhęrebat altari, nec vlla indè ratione vel puncto temporis aliquatenùs potuit auelli: & quod dictu mirum est, sex perpetuos in ecclesia dies permanens, non modò nusquàm egressa est, sed etiam omni prorsùs cibo potuque abstinuit. Verùm is, qui dat escam omni carni, & implet omne animal benedictione: famulam suam humanis frustratam, diuinis recreauit alimentis, eamque precibus assiduis cælo intentam, angelica refectione sustẽtauit. Intereà tam constanti fide perseuerantiæ suæ remunerationem exigente, lux gratissima diuinæ consolationis repentè emicuit, quæ omnem illam mœroris nubem dissiparet. Instãte enim iam diè septimo, qui erat Dominicus, vir qdam vultu angelico, duobus pueris formosissimis sequentibus, sub omnium conspectu aduenit, partemq; altaris, qua virgo sacratissima pudoris tuendi causa celabatur, rectà ingressus, velamen, quod est sanctæ religionis specimen, cunctis cernentibus, in eius caput imposuit. Moxq; cum duobus pueris ab eorum oculis sublatus, rei magnitudine & nouitate omniũ animos obstu-

Sex dierum inedia.

Psal. 135. & 144.

Diuinitùs ei sacrũ velamẽ imponitur, & stà cessãt ei molestiã exhibere parentes.

obstupefecit, atque adeò propè mentis inopes effecit, vt neq; proloqui quicquã, neq; quinam aut vndè illi essent, qui eò aduenerant, sciscitari possent. Cùm verò ea visione ablata, ad se redijssent, & sanctam virginem ità velatã conspicerent, facilè animaduerterunt angelos illis apparuisse, totumq;, quod viderant, diuinitùs fuisse. Itaque nõ se vltrà opposuêre virgini, sed ad eius vestigia humì prostrati, omni feritatis tumore in supplices gestus mutato, pro irrogatis iniurijs veniam petiêrunt. Nec verò apud eius animum, cui spiritus pietatis & rex mansuetudinis præsidebat, difficilis fuit ea veniæ impetratio: sed confestìm perindè àc si nihil esset perpessa molestiæ, in integram cum parentibus & cæteris gratiam redijt.

Attendant hîc virgines, & castitatis thesauro discant nihil Deo gratius, nihil angelis familiarius. Virginitati Christus inter omnia adest discrimina: spiritus cælestes, vt sponsæ Imperatoris sui, deuotissimi obsequuntur. Ea sola agnum vbiquè sequitur, immaculata immaculatum: quantoque ei arctiori necessitudine coniungitur, tanto in precibus suis propensiùs exauditur. En quàm præstò huic ancillæ suæ gratia illa inæstimabilis adfuit. Verè propè est Dominus omnibus, qui obtriuerunt cor: & prope timentes eum salutare ipsius. Quo verò ore tum eam putas in laudes sui erupisse creatoris? aut cuiusmodì voce hymnum inæstimabili cum iubilo fudisse, cùm oculos illius lucis inuisibilis tam placidè in se cõiectos, & aures illas secretissimas voci suæ tam celeriter admotas, tamque facili via preces suum habuisse effectum cognouit, idque adeò, vt angelum Dei sub ipsis mortalium oculis ad se exhilarandam & consolandam præpotenti maiestate aduenisse gratularetur? Nimirùm iam sponsa cælestis regis effecta, prophetica exultatione dicere poterat: Induit me Dominus vestimento salutis, & indumento iustitiæ circundedit me. Itemque voce vniuersæ Ecclesiæ, ex vtroq; sexu collectæ, vni capiti suo dicere gratulabunda: Sicut sponso imposuit mihi mitram, & sicut sponsam ornauit me ornamento (vel mundo.)

Apoc. 5.
Psalm. 33.
Psal. 84.
Esa. 61.
Ibid. iuxta 70.

Cùm ergò, vt diximus, sancta virgo visceribus pietatis affluens, cunctis ipsi paulò antè infestis libenter ignouisset, & parentibus deincèps comiter se submisisset, ad supradictam amitam suam * Rothildam, magnæ probitatis fama insignem, quam tum, cùm de secundis nuptijs ageretur, fugerat non mente contumaci, sed pudori metuẽs, in gratia percepta non minimum fidutiæ gerens, Treuiros spontè contendit. Ibì verò pro modo conuersationis tempore non multo exacto, cunctis bonorum morum studijs ad cælestis disciplinæ & æqui ac honesti præscriptum plenissimè imbuta, vrbem propter diuina patrocinia ipsi amicam Metim repetijt, atque illic quamprimùm vitæ arctioris institutum, cui iampridèm sanctus eius spiritus toto pectore inhiabat, ancillarum Christi grege collecto, magno studio complexa est. Est intrà eius vrbis mœnia locus quidam, hæreditario iure tunc parentum eius ditioni subiacens, religioso viuendi instituto admodùm opportunus. Eum sancta virgo dono dari sibi petijt, diuinis vsibus applicandum. Non est negatum ei, quod petijt, moxque puellarum Dei monasterium, in hunc vsque diem insigne, multa operis elegantia construxit, sed elegantiori virtutum decore præclarè gubernauit. In quo vsque ad centenarium numerum Christo famulantes collegit, quibus etiam omni sedulitate inuigilauit.

* Rotlindẽ.
* Rodindẽ.
Construit monasterium, & multis illic pręest virginibus.

Quæ verò eius ibì deincèps in sancto certamine cõuersatio fuerit, quæ omnis generis spiritalis profectûs accessio quotidiana, quo disciplinæ rigore seipsam continuerit, & cæteris, quibus dux cælestis itineris facta erat, in se, quod sequerentur, exhibuerit, sicque eis potiùs, quàm sibi, vixerit: id ego sanè cogitandũ alijs relinquere, quàm scripto prosequi, mâlim. Nam attentiùs consideranti perspicuum fit, sanctam virginẽ ob oculos cordis semper versantem cælestem illam & angelicam visitationem, non minùs opere exteriori strenuam, quàm spiritu feruentem, fuisse. Deniquè cùm monasterium illud totidem annis, quot diebus in mirabili inedia in ecclesia durauerat, feliciter gubernâsset, Deo hominibusque chara, vita quoquè & miraculis insignis, in proposito sanctitatis cursu fideliter peracto, coronam iustitię perceptura à Domino, sponsoque diù desiderato in cælesti thalamo socianda, immaculata ab hoc seculo migrauit. Totum vitæ suę spatium triginta annis fertur confecisse. Nec id quicquam sanctitati eius derogare debet, cùm quicquid fructuum annosę senectuti fuerit accessurum, nihil indè breuì consummata iuuentus diminuerit. Vt enim in Sapientię libro habetur, Cani sunt sensus hominis, & ętas senectutis vita immaculata. Quin potius

Abit in cælos.
Sap. 4.

tiùs magno Dei munere, iusti in æternam quietem recipiẽdi, mundo prouidè subtrahuntur, nè videntes mala, quæ fiunt sub sole, aut ab internis retardentur delicijs, aut vitijs mortalis vitæ, quorum ipse quoque noxius est conspectus, cõtactu assiduo corrumpantur. Raptus est, inquit Sapiẽtia, nè malitia mutaret sensum eius, aut fictio deciperet animam illius. Funus virginis debito honore curatum est, & ex more ab ea in illo monasterio iamindè ab initio instituto, ad sanctorum Apostolorum basilicam haud procùl ab vrbis mœnibus versùs meridiem exportatum, atque illic in crypta admodùm depressa ad sinistrum latus depositum est. Ità enim ipsa viuens iusserat, quòd per id tempus sanctarum eius loci puellarum cœmeterium in Apostolorum ecclesia esset, & necdùm corpus gloriosissimi confessoris Christi Arnulphi, quem post multa indè tempora magnis vitæ & virtutum insignibus enituisse cõstat, eadem ecclesia augusto, vt nunc cernitur, tumulo suscepisset. Vndè etiam posteà nomen illi ecclesiæ impositum est, nec vllius alterius Sancti, præterquàm ipsius beati antistitis, apud vulgum illic memoria notata est. Mansit autem sacræ virginis venerabile pignus annis circiter vigintiquinque in eodem loco humatum, spiritu inter præmia æternitatis, omni iam temporis mutabilitate subacta, illi, qui verè solus habet immortalitatem, & lucem habitat inaccessibilem, adhærente, vitaq; immortaliter & immutabiliter cum illo perfruente, cui immortali, inuisibili, soli Deo honor & gloria in secula seculorũ, Amen.

Ibidem.

Ex hoc loco conijcio, in principio historię mẽdosè legi Childericũ regem.

1. Tim. 6.

MARTYRIVM S. HYACINTHI, EX MS. CODICIBVS, QVIBVS ADSTIPVLANTVR

antiquiss. Martyrologia. Stylum nonnihil hincindè elimauit F. Laur. Surius.

IVLII. 26.

SAnctum Hyacinthum Luxurius tradidit Leontio consulari. Eum ergò intromissum sub præconis voce interrogauit Leontius: Ecquis vocaris? Respondit ille: Hyacinthus dicor. Leontius consularis ait: Seruus es, an ingenuus? Hyacinthus dixit: Seruus sum. Consularis Leontius ait: Cuiusnam? Hyacinthus respondit: Domini mei Iesu Christi. Leontius dixit: Domini nostri Imperatores iusserunt, vt qui nolint sacrificare dijs, eos diuersis pœnis & supplicijs afficiamus. S. Hyacinthus ait: Pœnæ vestræ diuersæ esse possunt, æternæ esse non possunt. Itaque cùm nõ tam diuersa ego supplicia timeam, quàm æterna: nec te audio iubentem, nec tuum principem comminantem. Hodiè enim ira vestra & exardescit, & euanescit: & cùm eritis vita functi, deincèps nihil eritis. Tum Luxurius exclamans, dixit ad Leontium: Audis Hyacinthum cum principum iniuria verba iactantem, & adhuc cessas eum pœnis subdere? Leontius consularis respondit: Ecquænam in eum ferenda sententia est? Luxurius ait: Vt comburatur igne, & deindè corpus eius in torrentem præcipitetur. Beatus Hyacinthus dixit: Me quidem igne concremâsti, at aqua, quæ me regenerauit, quasi filium suum ex se renatum suscipiet: ipsaque mox martyrem me efficiet, quæ priùs fecit Christianum. Te autem, Luxuri, hodiè comedet coluber, vt cognoscat omnis hæc regio, quòd vindicet Deus sanguinem serui sui, quẽ tu iussisti ignibus concremari, & pro tua libidine in aquas iactari.

Egregium responsum martyris.

Cùm ergò in ignem missus esset beatus Hyacinthus, illo quidem die nec ignis, nec aqua illi potuit præualere: sed confestìm extinctus est ignis: aqua verò, in quam coniectus fuit, ad litus incolumem eiecit, in quo Luxurius iacebat, totus inflatus ab ictu serpentis. Equo enim sedens, solus properabat ad sumendum prandium in villa. Cumque arborem præterueheretur, inter collum & capitium tunicæ eius coluber illapsus, ventrem eius suis morsibus lacerauit, ad cor vsque pertingens. Iacens verò ità tumefactus, priusquàm spiritum redderet, vidit oculis suis iuxta aquas deambu-

Ab igni & aqua nihil læditur.

Luxurium lacerat coluber.

ambulantem martyrem Christi, & ità psallentem: Transiuimus per ignem & aquam, & eduxisti nos in refrigerium. Nunciantur hæc consulari Leontio, & ille mittit spiculatorem cum permultis militibus, vt eum comprąhendant, capitalem in eum sententiam subitò pronuncians. Duxerunt ergò eum milites non longè ab vrbe, illicque eum gladio percusserunt. Porrò matrona quædam religiosa, Iulia nomine, veniens ad vrbem Romam, nocte cum seruis collegit corpus eius, & inprimìs honorificè sepeliuit in prædio suo, quod erat in eodem loco: vbì etiam cubiculum sibi construxit iuxta sepulcrū beati martyris: vbì consequuntur beneficia omnes credentes in Christum: qui regnat in secula seculorum, Amen.

Psal. 65.

s. Hyacinthus capite plectitur.

DE BEATISSIMA ANNA, CHRISTI AVIA OPVSCVLVM CONSCRIPSIT IOHANNES TRITTENbemius Abbas, ad quod lectorem remittimus. Extat de eadem etiam Sermo Fulberti Episcopi Carnotensis, ante quingentos annos conscriptus. Nemo mirari debet, de matrona sanctissima tam parùm inueniri, cùm vix pauca de incomparabili virgine Maria eius filia, multisque alijs præcipuis Sanctis, habeamus.

DE SEPTEM MARTYRIBVS, QVOS DORMIENTES VOCANT, EX GREGORIO *Turonens. De gloria Martyrum Lib. 1. cap. 95.*

Eptem germanorum, qui apud vrbem Ephesum requiescunt, hæc est *historia: Tempore Decij Imperatoris, cùm persecutio in Christianos ageretur, septē viri compræhēsi sunt, ducti coram principe. horum nomina hæc sunt: Maximianus, Malchus, Martinianus, Cōstantinus, Dionysius, Iohannes, Serapion: qui diuersis verbis tentati, vt cederent, nequaquàm acquieuerunt. Imperator verò pro elegantia eorum, nè in momento perirēt, spatium tractandi indulget. At illi in vnam se speluncam cōdunt, ibique per multos dies habitauerunt. Egrediebatur tamen vnus ex eis, & comparabat victus, & quæ necessaria erant, exhibebat. Reuertente autem Imperatore in eandem ciuitatem, isti petiêrunt à Domino, vt eos ab hoc periculo dignaretur ëruere: factaque oratione, prostrati solo, obdormiêrunt. Cumque Imperator didicisset eos in hoc antro morari, nutu Dei iussit os speluncæ magnis lapidibus oppilari, dicens: Ibì intereant, qui dijs nostris immolare noluerunt. Quod dum ageretur, quidam Christianus in tabula plumbea nomina & martyrium eorum scribens, clàm in aditu cauernæ, priusquàm oppilaretur, inclusit.

IVLII. 27. *ratio

Eorum nomina.

Post multorum verò annorum curricula, cùm, data ecclesijs pace, Theodosius Christianus obtinuisset imperium, surrexit hæresis immunda Sadducæorum, qui negant resurrectionem futuram. Tunc quidam ciuis Ephesius, dum caulas ouibus secùs montem ipsum facere déstinat, ac lapides diuoluit ad coaptanda earum septa, ignarus quæ agerentur introrsùm, patefecit ingressum eius: non tamen cognouit arcanum, quod habebatur intrinsecùs. Dominus autem immisit septem viris spiritum vitæ, & surrexerunt: putantesque, quòd vna tantùm nocte dormîssent, miserunt puerum vnum, qui cibos emeret. Cumque veniens, supra portam ciuitatis vidisset Crucis gloriosæ signaculum, audissetque per Christi nomen iurare populum, obstupuit: prolatisque nummis, quos à tempore Decij habebat, à mercatore comprąhenditur, dicēte sibi, Quia absconditos antiquitùs thesauros reperisti. At ille negans, deducitur ad Episcopum ac iudicem ciuitatis. Cumque ab his argueretur, compellente necessita-

Hæresis Sadducæorū tempore Theodosij iunioris.

Reuiuiscūt 7. fratres.

te, abſconditum myſterium reuelauit, & deduxit eos ad ſpeluncam, in qua viri erant. Cumque ingrederetur Epiſcopus, inuenit tabulam plumbeam, in qua omnia, quæ pertulerant, habebantur ſcripta: locutusque cum eis, nunciauerunt hæc curſu rapido Imperatori Theodoſio. At ille veniens, adorauit eos pronus in terra: qui tali colloquio cum eodem vſi ſunt principe:

Theodoſi Imper cum eis loquitur

Surrexit glorioſe Auguſte hæreſis, quæ populum Chriſtianum à Dei promiſſionibus conatur auertere, vt dicant non fieri reſurrectionem mortuorum. Ergò vt ſcias, quia omnes, iuxta Apoſtolum Paulum, repræſentandi erimus ante tribunal Chriſti, idcircò iuſſit nos Dominus ſuſcitari, & tibi iſta loqui. Vide ergò, nè ſeducaris, & excludaris à regno Dei. Hæc audiens Theodoſius Imperator, glorificauit Dominum, qui non permiſit perire populum ſuum. Viri autem iterùm proſtrati in terram, obdormiêrũt. Quibus cùm Theodoſius Imperator ſepulcra ex auro fabricare vellet, per viſum prohibitus eſt, nè faceret. Viri autem vſq; hodiè palliolis ſericis aut carbaſinis cooperti, in ipſo loco requieſcũt. Quod paſſio eorum, quam Syro quodam interpretante, in Latinum tranſtulimus, pleniùs pandit.

2. Cor. 5.

Obdormiũt in Dño.

DE IISDEM EX SIMEONE METAPHRASTE, QVI HANC HABET INSCRIPTIONEM:

Commentarij ſeptem adoleſcentium, qui Epheſi dormiêrunt.

IVLII. 27.

Enente Decio Romani Imperij principatum, accidit, vt ipſe ex Cartagenna ciuitate in Epheſum, multo furore percitus, deſcenderet. Tunc omnis finitima regio in eam vrbem conuénit, vt vanis & falſis dijs immolaret. Eorum verò, qui Chriſti fidem ſequebantur, eccleſiæ diſperſæ ſunt. Chriſtiani enim tam ſacerdotes, quàm laici, metuebant tyranni adſpectum. Qui cùm ingreſſus eſſet Epheſum, animo elato in media vrbe cœpit idola erigere: cũq; illis totus eſſet addictus, præcepit vrbis optimatibus, vt vanis illis dijs ſecùm vnà victimas offerrent. Itaque victimarum ſanguine loca illa replebantur, & omnes turbæ vndiquè ad idolorum, quæ erant Epheſi, celebritatem confluebant. Fama enim per fines illius regionis diuulgabatur, quòd ſcilicet victimarum nidor ex vrbe media in altum proſiliret.

Feruor Decij Impera. erga cultũ dęmonum.

Cùm igitur diem feſtum ſuorum deorum Decius ageret, atq; ipſius iuſſu vniuerſa multitudo ob eam celebritatem ad templa idolorum, quæ erant Epheſi, ex omnibus locis impigrè conflueret, ac dijs libaret, cumque tota illa vrbs ſacrificia redoleret, fideles homines triſtes erant, ijdem & ab idolorum cultoribus opprimebantur. Itaque partìm perſequentium ora fugiebant, nè comprǽhendi poſſent: partìm ſeſe occultabant. Tribus autem diebus poſteà Imperator edictum propoſuit, vt Chriſtiani om̃es caperentur: quo tempore gentiles ac Iudæi vrgebant milites. Paſsìm igitur Chriſtiani homines trahebantur ad turbas, quæ in vnum locum conuenerant, vt vnà cum Imperatore idolis ſacrificarent. Tunc nonnulli tormenta formidantes, excidebant à fide, & coram turba illa miſeri ad idolorũ ſacrificia decidebant. At qui ex animo Chriſti fidem ſequebantur, cùm audirent aliquos lapſos fuiſſe, illorum caſum magnoperè dolentes, miſerorum hominum animas lugebant, qui propter metum ad idolorum ſacrificia delapſi fuerant. Quicunque verò ex eorum numero in Chriſti fide ſtabiliores inuenti ſunt, mentem atque cogitationem firmam conſeruantes, neque tyranni minas extimeſcentes, ſed nequiſſimi diaboli tela ſuis corporibus libenter excipiẽtes, cruciatus omnes forti animo perferebant.

Chriſtiani fuga & latebris ſe tuentur.

Chriſtiani quidam deficiunt.

Itaque ſanctorum martyrum carnes multis varijsque tormentis lacerabantur, ità vt ex illorum vulneribus multus ſanguis deflueret. Quorum corpora in vrbis mœnibus ac turribus ſuſpendebantur: capita verò palis affixa, erigebantur ante portas. Itaque corui, vultures, & eiuſmodi aues, mœnia illa circundantes, ſanctorum martyrum carnes dilaniabant. Quæ res Chriſtianis hominibus mœrorem afferebat. Tale tantumq;

Multi atrociter cruciantur.

tantumque certamen propositum erat his, qui Christi fidem confitebantur. Tales erant minæ terroris plenæ, omnibus planè formidolosæ: tales ærumnæ, lapides ferè ipsos commouentes. Sanctorũ martyrum cadaueribus vrbis plateæ coarctabantur. Flebant autem fideles, quòd sancta illa corpora in terris deiecta, viderent à volucribus lacerari. Quæso, quodnam facinus tantoperè dolendum? Quæ cędes sic immanis & acerba? Tunc Christiani homines, manibus in cælum erectis, precabantur Deum, vt eriperentur è manibus Tyranni. Patres filios, filij patres abnegabant. Calamitates ipsæ amicissimos viros à se vicissìm disiungebant. At * Maximilianus, Iamblicus, Martinus, Iohannes, Dionysius, Exacustadius & Antoninus, simul versantes, omnesque pariter in Christi fide stabiles, & Christi passiones in corporibus suis gestantes, cùm viderent quæ quotidiè contra Christianos efficerentur, fletu, gemitu, ieiunijs ac precibus assiduè se communiebant. Erant autem illustrium virorum & optimatium vrbis filij. Vide vt se cômuniant aduersus persecutionem.

Cùm verò Imperator turbas Gentilium ad inanium idolorum sacrificia congregâsset, tunc sancti viri, quos paulò antè nominauimus, in vnum locum conuenerunt, simulque ad Christianorum ecclesiam ingressi, prostrauerunt se in terram, & puluere capita sua conspergentes, ante Deum gemitus & lachrymas effundebant. Quod cùm facerent, obseruati sunt à speculatoribus quibusdam, quòd scilicet tempore illo, quo sacrificia dijs offerebantur, ipsi ad Christianorum ecclesiã secederent. Cũq; singuli diligenter exquirerentur, vt dijs sacrificarent, accesserunt qui homines illos obseruauerant, & Imperatori dixerunt: Viuas, Imperator, æterno tempore. Tu eos, qui longè absunt, cogis sacrificijs præstò esse, & qui propè sunt, contemnunt Imperium tuum, & iussa tua pro nihilo faciunt, Christianorum obseruantes religionem. Erat autẽ * Maximilianus ipse Pręsidis filius, item alij cumprimìs illustres in exercitu. Tunc Decius Imperator ira percitus, illos ad se vinctos duci iussit. Quibus ductis, Quarè, inquit, non permansistis nobiscùm, vt dijs sacrificaretis, qui totum orbem terrarum ad sibi obediendum conuocârunt? Accedite igitur, & debitum dijs sacrificium offerte, quemadmodùm omnes facere consueuerũt. Tunc * Maximilianus respondit: Habemus, Imperator, Deum in cælis habitantem, cuius gloria cælum & terra plena est, cui sacrificium confessionis nostræ offerre soliti sumus, atque nostrarum orationum libamine coram Deo exultamus omni tempore. Nos enim nidorem ac fumum vestrorum sacrificiorum istis idolis non offerimus, quãdoquidem nostras animas labefactare nolumus.

His auditis, Decius non ampliùs loqui voluit, sed iussit militares zonas ab eis auferri. Cuius rei causam esse dixit, quòd deorum potentiæ aduersarios ipsos deprehenderat. Prætereà illos à deorum munificentia repellendos, atq; ab Imperij militia procùl arcendos esse decreuit, quoàd opportunè de illorum religione inquirere posset. Non enim æquum videri sibi, aiebat, illorum iuuentutem tormentis consumi: itaque misericordia motum, temporis spatium se illis concedere, vt intereà resipiscerent, ad deos reuerterentur, & viuerent. Hæc dixit Imperator, & præcepit ferreis vinculis illorum colla exuï, atque à suo conspectu remoueri. Tunc Decius in alias vrbes profectus est, vt faceret quæ in animo habebat, eo tamen consilio, vt Ephesum repeteret. Itaque sanctis viris, quos diximus, concessum fuerat ab Imperatore, vt per aliquot dies liberè versari possent. Militares zonæ auferuntur 7. martyribus

Cùm igitur opportunum tempus inuenissent, & in Christi fide perseuerare constituissent, iustitiæ operibus incumbebant: cumque aurum & argentum ex paternis facultatibus collegissent, pauperibus multam pecuniam distribuerunt: & inter se cõsilium ineuntes, vicissìm se his verbis adhortabãtur: Secedamus parumpèr ab hac vrbe, & subeamus speluncam illam magnam, quæ vergit ad Orientem. Illic quietè viuẽtes, Deum nostrum attentis & assiduis precibus oremus, vt tales effici possimus, qui ante Tyranni adspectum constanter stare valeamus: neque desinamus Dei gloriam collaudare, vt Deus ipse ope sua nos adiuuet, quô rectam eius confessionem seruemus, coronamq; illam incorruptam his paratam, qui eius fidem custodiunt, & Christum agnouerunt, accipere possimus. Itaque cùm tantum argenti sumpsissent, quantum illis ad sumptum satis esse posset, ascenderunt in speluncam in monte sitã, (mons Ochlon appellatur) quo in loco multos dies transegérunt, Deum ipsum orantes, & Abdunt se in speluncã 7. martyres

salutem animarum suarum semper ab eo postulantes. Iamblico autem, qui omnibus alijs erat natu minor, & obeundis ministerijs aptior atque expeditior, impositum fuit negocium, vt in vrbem descenderet, & si quid fieri opùs esset, ipse faceret. Erat autem iuuenis ille valdè prudens. Itaque cùm ad vrbem descendebat, nè agnosci posset, vestem mutabat, & vnus aliquis è numero mendicorum videbatur: cumque pecuniam secùm haberet, partem aliquam pauperibus distribuebat: dabat etiā operam, vt subauscultaret, quidnam de Imperatore diceretur.

Post aliquot dies rediјt Imperator Decius in vrbem Ephesum: & statìm iussit optimates cum his, qui Achillidem sequebantur, & alijs, qui erant illic, sacrificia vanis idolis offerre: de falsis enim dijs suis erat valdè solicitus, cùm eorum vanitatem nō cognosceret. Quamobrèm Christianæ fidei sectatores timore magno afficiebantur. Hæc cùm Iamblicus audiuisset, egressus est ex vrbe, paucos panes secùm ferens, & ad montis speluncam, vbì erant socij, reuersus est. Narrauit Iamblicus, quæ in Tyranni palatio ad eius ingressum audiuerat, & quemadmodùm quæsiti fuerant & ipsi, vt vnà cum alijs ciuibus, præsente Imperatore, sacrificarent. His auditis, timuerunt illi, & multo cum gemitu ac lachrymis DEVM precati sunt. Apposita est igitur illis mensa, & panes, quos Iamblicus emerat, vt cibum sumerent, & ad Tyranni certamen sustinendum promptiores fierent. Consedêre igitur in media spelunca, & sole Occidente cibum sumpserunt. Cùm verò tristes sederent, & inter se colloquerentur, dormire cœperunt: erant enim eorum oculi propter mœrorem grauati.

Obdormiūt in speluca.

At clemens & benignus DEVS, qui seruis suis semper prouidet, fecit illos mortis genus quoddam obire, vt per eos miracula quædam opportuna fierent. Itaque cùm sopore omnes correpti essent, in terra iacentes obiêrunt, animas suas Deo reddentes, & diuinam gloriam concelebrantes. Argentum autem, quod habebant in suis marsupijs, apud illos eo in loco, in quo iacebant, remansit. Postridiè manè Imperator inter optimates iussit iterùm septem illos adolescentes requiri. Qui cùm non inuenirentur, ad optimates conuersus: Magnoperè, inquit, doleo propter adolescentum illorum calamitates, eô quòd illustribus & claris parentibus orti sunt. Opinor enim illos, arbitratos imperij nostri maiestatem sibi valdè iratam esse, propter pietatis nostræ religionem ab eis violatam, aufugisse. Sed Imperij nostri benignitas non succenset his, qui resipiscunt, & ad deorum nostrorum clementiam animos reducunt. Hæc dixit Imperator. Cui optimates responderunt: Quòd ad illos adolescentes pertinet religionis desertores, Imperij tui maiestas nequaq̃ doleat, neque resipuisse illos arbitretur. adhuc enim in pristina sua ignorantia persëuérant, & vt audiuimus, eo ipso tempore, quod ipsis præscriptum fuit ad mutandum consilium, pertinaciores facti, obstinatam voluntatem retinent. Itaq; argentum & aurum pauperibus per vrbis plateas dispositis distribuerunt, neq; ampliùs quisquam eos vidit. Si placet igitur maiestati tuæ, parentes illorum capiantur, & tormentis cogantur dicere, vbinàm eorum filij lateant.

Hæc audiens Imperator, ira pércitus iussit adolescētum parentes accersiri. Quos cùm præsentes vidisset: Et vbinàm, inquit, sunt filij vestri, Imperij & iussorum nostrorum contemptores? Propterea vos etiam insolentiæ ipsorum causa interfici iubeo. Tunc illi dixerunt: Precamur te, benignissime Imperator, vt nostram causam audias. Nos Imperij & maiestatis tuæ iussa non violauimus, neque propitia deorum numina deseruimus. Quarè igitur nos illorum, qui desertores sunt, causa moriemur? Quòd verò ad argentum & aurum pertinet, illi à nobis pecuniam subripuerūt: quam cùm pauperibus distribuissent, aufugerunt in montem, & ibì delitescunt in spelunca. Siue igitur viuant, siue mortui sint, nos ignoramus. Hæc audiens Imperator, viros illos dimisit, & multùm secùm cogitabat, quidnam faceret adolescentibus. Benignus autem DEVS in eius mentem iniecit, vt speluncæ illius aditum lapidibus obstrueret, quô sanctorum martyrum corpora sepulta illic iacerent, neque sanctæ reliquiæ amouerentur, sed vsque ad resurrectionem ipsam seruari possent.

Deci-

Decius ergò Imperator sententiam contra illos adolescentes talem pronunciauit: Quoniam nostris edictis parére noluerunt desertores adolescentes, & nostrorum deorum numen contempserunt, proptereà & ipsi benignitate nostri imperij priuentur, neque ampliùs in conspectum hominum appáreant. Quamobrèm speluncæ aditus saxis magnis obstruatur, & sigillorum munimine imprimatur, vt viui obruantur, & in eiusmodi carcere moriantur. Existimabat enim tam Imperator, quàm tota ciuitas, adolescentes illos adhuc viuere. Theodorus verò & Barbus, qui fuerãt à cubiculo Imperatoris, & ministri admodùm fideles, cùm essent & ipsi Christiani, propter persecutionem sese occultauerant. Tum inter se ità dicebant: Scribamus martyrium septem adolescentum in plumbeis tabulis, quoniam propter Christi fidem mortui sunt, & martyres facti sunt. Quæ autem scripserimus, in æreis loculis reponamus, & loculos ipsos sigillo munitos, inter lapides, qui sunt in eo loco, ponamus: (fortassis enim Dominus ante nouissimi aduentûs diem Martyres visitabit) vt si quo tempore spelunca hæc patefacta, & sanctorum martyrum corpora in apertum prolata fuerint, ex literarum monumentis illorum facta disci possint. Fecerunt igitur Theodorus & Barbus, quod inter se communicauerant. Decij in illos sententia.

Temporis interuallo mortuus est Decius Imperator, & tota ætas illa interijt. Successerunt autem Imperatores suo quisque tempore, quoàd Theodosius Imperator sceptrum tenere cœpit. Qui cùm religiosè & Christianè imperaret, surrexerũt quidam hæretici, qui negabant mortuorum resurrectionem, quam Christus ipse in sua sancta Ecclesia firmiter credi voluit. Milites enim quidam idolorum cultores, cùm in palatio Imperatoris versarentur, apertam persecutionem aduersùs aliquos apud Imperatorem commouerunt. Quinetiam episcopi quidam rectas Dei semitas peruertere cupientes, in ecclesijs multarum præuaricationum erant authores. Quorum princeps & malorum om̃ium caput habebatur Theodorus Aeginensium episcopus, simul cum ijs, quos secùm habebat: qui ne nominari quidem debent, cùm Dei ecclesiam persecuti fuerint. At Imperator Theodosius in dies magìs perturbabatur ac dolebat, cùm sanctarum ecclesiarum fidem fluctuantem videret. Itaque à DEO ipso eius mali curationem poscebat. Erant enim, qui dicerent mortuis hominibus consolationem nullam futuram. Alij affirmabant corpus vetustate consumptum, ipsum quidem consolationem nullam habiturum, sed solam animam immortalis vitæ participem futuram. Eiusmódi homines vanis opinionibus decepti sic errabant, neque animaduertebãt infantem puerum nunquàm in ventre matris fuisse sine carne, neq; carnem è vulua exijsse sine anima vitali. Item claudentes mentis oculos, sacras literas non considerabant, in quibus scriptum est: Audient qui sunt in monumentis, vocem filij hominis, & viuent. & alio loco: Et multi de ijs, qui dormiunt in terræ puluere, euigilabunt: alij in vitam æternam, & alij in opprobrium: cùm illud etiam in eis sciptum inueniatur: Ecce ego aperiam sepulcra vestra, & educam vos de sepulcris vestris, popule meus. Hæc sunt diuinarum literarum testimonia. Sed hæretici homines à recta vitæ semita deuiantes aberrabant, & fidei synceritatem obliquis suarum animarum cogitationibus peruertebant. Hæretici resurrectionem negãtes existunt sub Theodosio. Theodorus pseudoepiscopus. Errores sub Theodosio. Iohan. 5. Dan. 12. Ezec. 37.

Imperator igitur Theodosius eam rem molestè ferebat, ob idque mœrore afficiebatur. Verùm cùm clementissimus DEVS neminem velit à fidei via errantem perire, fecit, vt resurrectionis mysterium omnibus patefieret. Immisit enim in mentem cuiusdam hominis, qui dicebatur Adolius, eius montis & speluncæ dominus, vbi sancti martyres dormiërant, vt ouile quoddam suis pecudibus construeret. Eius igitur serui vnà cum his, qui operi faciendo vacabant, lapides pro ædificio ex eius speluncæ ostio reuoluebant.

Tunc Domini nostri IESV CHRISTI iussu sanctis illis viris, qui in spelunca dormiërant, vita restituta est, & vox illa, quæ Lazarum è monumento excitauit, eadem & sanctis martyribus vitæ spiritum restituit. Surrexerunt igitur, & Deum laudantes consederunt, &, quemadmodùm quotidiè consueuerant, se vicissìm salutabant, quoniam nullum in eis signum existebat, ex quo mortuos se fuisse iudicare possent: nam & vestes tales erant, quales & anteà, quàm obijssent: corpora etiam ipsa florebant, hilaritatem præ se ferẽtia: deniq; tales erant, vt si pridiè vesperì somnũ ce- Iohann. 11. Reuiuiscũt dormientes.

pissent, & postridiè manè experrecti fuissent. Adhuc & de idolorũ superstitione soliciti, à Decio Imperatore se inquiri existimabant: ob idq; multa cura affecti, vertebãt oculos ad Iamblicum procuratorem, & ab eo denuò quærebant, quænam pridiè vesperi audiuisset de ipsis in ciuitate. Quibus Iamblicus respondit: Quemadmodùm vobis dixi herì vesperì, & nos vnà cum reliquis ciuibus quæsiti fuimus, vt dijs immolaremus coram Imperatore: qui, nisi eius iussui obtemperauerimus, tormenta se nobis allaturum constituit. Quid autem facturus sit, nescio.

Tunc respondit * Maximilianus: Agitè, fratres, parati simus prodire in conspectũ Imperatoris illius terribilis & veri Dei Iesu Christi, neq; timeamus mortalem istum Imperatorem. Tu verò, Iamblice, da operam, vt paretur nobis cibus ad horam constitutam. Accipe argentum, ingredere in vrbem, eme panes multos: pauci enim fuerunt, quos herì vesperì attulisti, ob idq; esurimus. Eadem opera discas, quid Decius Imperator de nobis decernat. Cogitabant enim se nocte superiore cubuisse, & postridiè manè experrectos fuisse. Tunc igitur benè manè surrexit Iamblicus, & argẽtum sumpsit ex loculis, quemadmodùm consueuerat. Erat autẽ moneta illa vetere nota impressa, quæ partìm quadraginta, partìm sexaginta nummorum precio pẽdebatur veterum Imperatorum temporibus, cùm sancti viri, de quibus verba facimus, priùs viuebãt. Præterierant autem trecenti & septuaginta duo anni, ex quo dormierãt vsq; ad eum diem, quo resurrexerunt.

Diuturnus somnus.

Cùm igitur illuxisset, exijt Iamblicus ex spelunca, & vidit lapides ante speluncam positos, atque obstupuit: nihil enim de lapidibus illis cognouerat. Descendens autẽ de monte, timebat deambulare. Itaque in via totus trepidabat, metuens in vrbem ingredi, nè quo modo agnosceretur, & ad Imperatorem Decium vinctus duceretur: quippe ignorabat eius Tyranni ossa in sepulcro putrefacta esse. Cùm verò in vrbem ingrederetur, & venerandæ Crucis signum ante vrbis portas erectum vidisset, sic obstupuit, vt à mente ferè exciderit: atque in quancunq; partem oculos vertisset, rerum nouitate perculsus, magìs obstupescebat. Accessit ad aliam vrbis portam, & illic etiam Crucem ipsam supra muros erectam vidit. Cumque omnes portas obijsset, venerandæ Crucis figuram locatam adspiciens, præ stupore mutus factus est.

Vide antiquissimum S. Crucis vsum.

Itaque cùm ad primam illam portam se contulisset, ità secùm loquebatur: Quidnã hoc est? Herì vesperì huius Crucis signum in latibulis seruabatur, & nunc apertè in ipsius vrbis foribus erectum videmus. Veréne hoc video, an spectri alicuius illusione decipior? Cùm hæc diceret, & Crucis figuram vbiq; fixam videret, animo magìs cõfirmato, in vrbem aperto capite ingressus est. Cumque longiùs progrederetur, audiuit multos per Iesu Christi nomen iurare. Quarè magìs perculsus, Quid hæc sint, inquit, ignoro. Herì vesperì nemo liberè Christum nominabat, & nunc tam multis linguis Christi nomen celebratur. Rursùs secùm ambigens, dicebat: Fortasse vrbem Ephesum nõ video, quoniam eius ædificia omninò mutata sunt, & ipsius lingua, alia quædam est Christum edocta: quod in nulla alia vrbe fieri vidi, nisi in hac sola. Progressus igitur, quæsiuit à quodam ciue, quo nomine vrbs illa vocaretur. Ephesus, inquit ille, hæc vocatur. Non credidit Iamblicus, sed secùm cogitans: Deceptus, inquit, certè sum, locorum oblitus, totaque mente aberrans. Exeundum igitur mihi est ex hac vrbe, nè magìs errem.

Cùm ergò solicitudine magna teneretur, & illinc exire vellet, priùs voluit panes emere, & argentum sumpsit, vt precium daret. Qui verò panem vendiderant, cùm monetam illam magnam & diuersam vidissent, mirati sunt, & vicissìm eam sibi ostẽdebant. Per manus igitur tradita, moneta illa per omnes, qui panem vendebant, trãsijt. Qui vicissìm in aurem insusurrantes, & Iamblicum intuentes, dicebant: Verè homo iste thesaurum inuénit, veterem illum quidem, & multis ab hinc annis reconditum. Iamblicus cùm illos susurrantes videret, cœpit timere: existimabat enim se ab illis agnosci, & Decij imperio tradendum esse. Cùm verò multi accessissent, & eius formam nequaquàm cognoscere possent, in medio foro illum detinebant. Itaq; turbæ multæ confluxerunt, & sermo hic per totam ciuitatem vulgatus est; adolescentem quendam compræhensum fuisse, qui thesaurum inuenerat. Turbæ autem ad eum congregatæ, dicebant: Homo iste peregrinus est, neque vnquàm illum vidimus. Hæc dicebant, & intentis oculis magis magisque ipsum intuebantur.

Vole-

Volebat Iamblicus causam suam agere, quòd falsum esset, quod de thesauro inuento dicerent: sed stupore detentus, id facere non poterat. Cumque omnes turbas circunspiceret, neminem agnoscebat, & nemini notus erat, licèt claro & illustri genere apud vrbem Ephesum natus esset. Quapropter admiratione maxima detinebatur, quòd pridiè vesperì omnibus notus fuisset, & postridie manè neminem agnosceret omninò & ipse ignotus. Dabat operam, vt inter turbam illam, patrem vel aliquem ex fratribus inueniret, neque quenquam videbat.

Tūc ea res per totam vrbem vulgata, vsq; ad Episcopi aures peruénit. Diuina quoquè prouidentia factum est, vt eius vrbis Proconsul illa ipsa hora veniret ad Episcopum. Qui dum diceret de thesauro, quem ab adolescente illo inuentum cogitabat, ea res fecit, vt mortuorum resurrectio pateret omnibus. Iusserunt enim tam Proconsul, quàm Episcopus, adolescentem illum benignè tractatum custodiri, & ad se duci cum argento, quod secùm habebat. Cùm igitur Iamblicus ad ecclesiam traheretur, putabat ad Decium Imperatorem se trahi. Itaq; huc & illuc circunspiciebat, vt aliquē suorum videret, vel consanguineorum, vel eorum, quibus notus fuerat. Adolescentē ità circunspicientem turba, vt insanū aliquem, irridebat: itaq; violētiùs ad ecclesiam impellebatur. Iam verò Proconsul & Stephanus Episcopus monetam illam in manus sumptam inspicientes, admirabantur. Tunc Proconsul Iamblicum interrogans: Vbinàm, inquit, est thesaurus, quem inuenisti? Moneta enim hæc è thesauro subrepta est. Minimè, inquit Iamblicus, thesaurum inuéni, quemadmodùm me vos insimulatis. Illud vnum certò scio, ex paternis meis pecunijs argentum hoc esse, eius monetæ nota impressum, quæ huic vrbi consueta est. Sed certè miror, neque cogitare possum, vndenàm tentatio hæc mihi acciderit. Ad hæc Præses: Vndenàm, inquit, es tu? Illi autem respondit Iamblicus: Ex hac vrbe, vt opinor, ego sum. Quo patre natus? inquit Præses. Est'ne aliquis, qui te agnoscat? Veniat, & testimonium dicat pro te, & credemus tibi. Protulit Iamblicus patris & fratrum suorum nomina: neque quisquam nouerat, quos diceret. Tum Præses: Vera, inquit, non sunt, quæ dicis. Hæc audiens Iamblicus, perplexo erat animo, nec habens quid responderet, silebat. Quem cùm ità perplexum ac tristem vidisset: Fortassè, inquit, insanus est. Alij dicebant: Nequaquàm insanus est, sed insaniam simulat, vt pericula effugiat. Acerbioribus verbis Præses eum increpans: Qua ratione, inquit, te ferre possumus, aut tibi credere, argentum hoc ex paternis pecunijs ad te peruenisse, cùm moneta hæc ex inscriptione & nota significet, quòd trecentis & octoginta annis ante nos fuerit, ac priusquàm Decius imperaret, neque vlla ex parte similis sit illi, quæ nunc in vrbe impenditur? Num parentes ità veteres, & ante trecentos annos genitos habere potes tu, qui adolescens es? An putas te sic astutum esse, vt senes & Ephesinæ vrbis sapientes decipias? His de causis iubeo te in vincula conijci, & flagellis verberari, donèc confitearis, vbinàm sit thesaurus iste.

Iamblicus trahitur ad Episcopum & Proconsulem.

Durè accipitur à Proconsule.

Hæc audiens Iamblicus, & timens, faciem in terram prostrauit, & his verbis illos affatus est: Precor vos, vt mihi non grauemini dicere, quod quæsiero: omnia enim liberè vobis confessus fuero. Decius Imperator, qui erat in hac vrbe, viuit'ne, an non? Ad hæc Stephanus Episcopus: Non est, inquit, fili, qui hodiè in hac regione Decius Imperator nominetur. Tunc Iamblicus: Venite, quæso, mecùm, & ostendam vobis in spelunca montis Ochlon socios meos, vt ab illis discatis verum esse, quod dico. Certè scio ab Imperatore Decio nos illuc fugisse: quem Decium & ego herì vesperì in vrbem Ephesum ingredientem vidi. Sit autem nec'ne vrbs ista Ephesus, nescio. Tunc Episcopus Stephanus in eam cogitationem veniens, quòd Deus per iuuenem illum aliquid eis reuelare vellet: Eamus, inquit, & videamus. Statimque Episcopus & Proconsul cum Optimatibus & turbis multis ascenderunt in montem ad speluncam, quam Iamblicus antecedens demonstrauit. Dum autem Episcopus, & qui cum eo erant, ingrederentur in speluncam, in eius ostio arculam quandam æream inuénit Episcopus, inter duos lapides positam, & duobus argenteis sigillis impressam: quam coram Præside & Optimatibus aperiens, duas plumbeas tabulas in ea inuénit, in quibus scriptum erat, à Decio Tyranno fugisse Maximilianum Eparchi filium, Iamblicum, & reliquos adolescentes, & ipsius Decij Tyranni iussu speluncæ illius aditum obstructum fuisse. Erat & eorum martyrium in earūdem tabel-

Arcula ærea, continens martyrium 7. dormientium.

tabellarum latitudine conſcriptũ. Quo lecto, admiratione affecti ſunt, & Deũ ipſum, qui tanto miraculo adoleſcentes illos proſecutus fuerat, ſummis vocibus collaudarũt.

Ingreſſi verò in ſpeluncam, ſanctos illos ſedentes inuenerunt: quorum facies instar luminis effulgebat. Ad eorum igitur pedes ſe abijcientes, eos venerati ſunt, & Deo gratias egérunt, qui tanti miraculi ſpectaculum ipſis conceſſerat. Cæterùm sancti martyres de omnibus, quæ ſub Decio facta fuerant, eos docuerunt. Statim verò Epiſcopus & Proconſul miſerunt literas ad Imperatorem in hanc ſententiam: Celerrimè iubeat maieſtas tua huc aliquos venire, & videre miracula, quæ Deus oſtendit in Imperij tui tẽpore: quandoquidẽ futuræ in extremis temporibus reſurrectiõis ſignum noſtra ætate mundo ipſi p̃monſtratum eſt, in ſanctorum virorum corporibus, quæ nunc reſurrexerunt. Ea re gauiſus eſt Imperator, & Dei gloriã laudabat. Quinetiam ad eum locum ex vrbe Cõſtantinopoli cum multis hominibus ꝓfectus eſt: eiq; tota ciuitas Epheſina obuiàm proceſſit. Ilicò autẽ ab epiſcopo, procõſule & optimatibus deductus, in ſpeluncam ingreſſus eſt: cumq; adoleſcentes ſalutâſſet & amplexus eſſet, flere cœpit: & Dei gloriam celebrans, toto animo exultauit. Cui Maximilianus vir ſanctiſſimus: Ex hoc, inquit, tempore Imperium tuum propter fidei tuæ ſtabilitatem firmum erit, & IESVS Chriſtus filius Dei viui cuſtodiet ipſum in nomine ſuo ab omni tentatione. Mihi credas, tuî cauſa fuiſſe nos à Deo ipſo exuſcitatos.

Theodoſius venit Epheſum ad 7 dormientes.

Imperator, & Epiſcopus, & tota turba hunc ſermonem audientes, mirum in modum lætabantur. Sancti verò martyres cùm ſua capita in terram declinâſſent, & Deum precarentur, dormiêrunt, & ità diuino nutu ſuos ſpiritus Domino tradiderunt. Imperator igitur iuſſit ſeptem aureas arcas componi, quibus ſeptem illorum iuuenum corpora conderentur. Nocte verò illa iuuenes in ſomnis apparuerunt Imperatori, eique dixerunt, vt in ſpelunca, in qua fuerant ſupra terram, eos requieſcere ſinerẽt. Quamobrèm Imperator vſque ad hodiernum diem illic eos eſſe voluït. Deindè magnus epiſcoporum cœtus illic conuénit, & diem feſtum celebrauit, viroſq; beatiſſimos, vt ipſorum dignitas poſtulabat, debitis honoribus omnes proſecuti ſunt. Ad hæc Imperator illius regionis pauperibus multa dedit, & qui erant in carcere, eos dimitti iuſſit. Quo facto, Theodoſius lætus redijt in vrbem Conſtantinopolim multo comitatu. Omnes autem exultãtes, Chriſtum Deum noſtrum collaudabant, sanctos ſuos mirè glorioſos efficientem: Cui cónuenit gloria, honor & adoratio nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

Rursùs obdormiũt in Domino.

VITA ET MARTYRIVM SANCTI ET INSIGNIS MARTYRIS PANTELEEMONIS, EX SIMEONE *Metaphraſte. Latina Martyrologia Pantaleonem vocant. Simul etiam habetur hìc martyrium Hermolai, Hermippi & Hermocratis martyrum.*

IVLII 27.

Patria & parentes S. Pantaleõis.

VM idolorum calígo diffuſa eſſet per totum orbem terræ, quandò Maximianus tenebat ſceptra Romani Imperij, tunc cognitus fuit Nicomediæ admirabilis & magnus inter martyres Panteleemon. Ex ea enim ſui generis ducebat originem: & vocabatur quidem Pantoleon: erat autem filius Euſtorgij, opibus quidem inſignis, impietate autem clarioris. Erat enim deditus ſuperſtitioni gentilium, & ardenti zelo in eam erat incenſus. Erat verò illi mater fidelis, quæ, quòd ad religionem attinet, cũ marito pugnabat ex diametro: & benè affecta erat Eubula (id enim erat ei nomen) in res Chriſtianorum. Cùm à tali ergò matre & magiſtra bonus educaretur filius, corporali ſimul & ſpiritali eius priuatur nutrimento, lege mortis & communis naturæ, imperfectam & immaturam agens ætatem, cùm parùm, proh dolor, eſſet víus materna illa curatione.

Immaturus obitus matris eius

Poſtquàm autem vidit pater eum per ætatẽ eſſe aptum diſciplinis, tradit Grammatico:

neo: deindè præceptoribus & institutoribus. Postq̃ verò fuit in Græcis satìs doctus disciplinis, docetur medicinam, in ea arte illo tempore viro excellentissimo, nomine Euphrosyno, traditus in disciplinam. Ille autem celeritate ingenij, tãquàm auis quædam secans aërem, magna facilitate omnia peruasit, parùm indigens eorum, qui eum adiuuarent, laboribus, propter vires ingenij. Sicq; breui æquales omnes à tergo reliquit. Erat autẽ & moribus modestus, & sermone iucũdus, & pulchritudine insignis. Quæ quidem faciebant, vt cum magna voluptate esset in ore omnium, & haberetur ab omnibus in admiratione: adeò vt ipse Maximianus, cùm illum aliquandò vidisset (ventitabat enim in Regiam, sequens magistrum) non silẽtio præterierit: sed eum accersens, de ipso inquisierit, cuiusnam esset filius, & vndè, & alia rogauerit: quinetiam præceptori mandauerit, vt eum, quàm citissimè fieri posset, in omni exerceret medicina: eius enim moribus & flore virtutis delectabatur, & statuit illum habere in regia. Adhibetur literis, indè medicinæ.

Illo autem tempore quidam senex religione Christianus, nomine Hermolaus, erat absconsus in quadam domuncula cum alijs Christianis. (Id enim faciebat metus Imperatoris.) Qui cùm videret Pantoleonem euntem ad præceptorem, & externa testa animaduerteret celari margaritam, considerans quisnam esset eius incessus, quis motus, quis adspectus, quanta esset eius oculorum serenitas & trãquillitas: Hæc, inquã, cùm ille videret, &, sicut generosum quendam equum ij, qui tenent harum rerũ scientiam, etiamsi sit adhuc pullus, iudicant fore optimum: aut ex tenera adhuc planta arborem aptam ad fructum: cognouisset per spiritum fore, vt ex Pauli sententia cerneretur vas electionis, magni ducebat & plurimi hoc faciebat, si talem illam venatus esset animam. Cùm eum itaque prætereũtem aliquandò accersijsset, rogauit, vt ingrederetur in illam, in qua latebat, domũculam. Ille autem ingressus est. Quem cùm propè fecisset sedere, rogauit de genere, & parentibus, & cuiusnam esset religionis, & deinceps singula. Pantoleon verò statìm omnia refert, vt rei habebat veritas: & quòd mater quidem iam esset mortua, quæ erat religione Christiana: pater autem viuens sit mortuus, Gentilium sequens superstitionem. 2. Tim. 2. Venit ad Hermolaum senem Christianũ.

Deindè cùm adiecit senex: Tu autem, bone fili, cuiusnam vis esse partis, & vtrius religionis? Pantoleon verò: Mater quidem, inquit, cùm esset adhuc superstes, suasit, vt assentirer eius religioni, quod quidem mihi placebat: Pater autem, vt qui sit fortior, cogit me religioni suæ dare operam: vult enim me referre in numerum Palatinorum. Quænã verò est ea, cui studes, disciplina? ait senex. Aesculapij, inquit, & Hippocratis, & Galeni. Nam hoc quoq; visum est patri meo. Quinetiam ipse nobis affirmauit magister, quòd si eam accuratè didicero, potero curare omnem morbum humanum, & eam, vt fortiorem, obijcere cuiuis affectioni. Hermolaus autem ex illius verbis occasione accepta & semine, tanquàm pulcherrimum nactus receptaculũ, cœpit diuinum fidei fluentum in id effundere: Crede mihi, dicens, ô optime adolescens, vera dicenti. Hæc Aesculapij, Hippocratis & Galeni parua sunt, & parùm possunt prodesse ijs, qui eis vtuntur. Quinetiam dij ipsi, quos colit Maximianus, sunt vana omninò fabula, & leuiorum mẽtium deceptio. Vnus autẽ solus verus Deus est Christus: in quem si credideris, eius sola inuocatione omnes morbos solues & fugabis: qui cæcis quidem lucem, mortuis autem vitam, leprosis dedit purgationem: qui eos, qui à Maximiano adorantur, dæmones solo verbo & iussu expulit ab hominibus: cuius etiam vestimenti fimbria, cùm eam solùm tetigisset mulier, statìm stitit canales sanguinis, qui duodecim annos integros fluxerat. Et quid opùs est, res illius dicere? perindè enim est, àc arenam, stellas, & aquæ guttas dimetiri, eius miracula enumerare & magnalia. Et nunc quoq; adest suis adiutor inexpugnabilis, consolans in molestijs, dilatans in afflictione: in rebus, inquam, aduersis, & ijs, quæ præter nostram volũtatem accidunt, preces minimè expectans, sed præueniẽs ipsum quoq; motum cordis. Qui etiam ijs, qui ipsum diligunt, maiora quàm ipse fecit, præbens facienda miracula, donat deindè vitam, quæ nullum habet finem. Hermolaus ei Christũ prædicat. Matt. 9.

Hæc verba cùm Pantoleon, tanquàm bona terra corde accepisset & abscondisset, credebat, & vera esse iudicabat, & ab eis omninò pẽdebat, & suauiter in eis meditabatur, & dicebat Hermolao, se ea sæpè audiuisse à matre, & vidisse eam orantem, & Deum, quem ipse prædicat, inuocantẽ. Volebat autem hæc quoquè suo magistro significare. Quotidiè ergò ibat Pãtoleon ad senẽ, & se pulchris his fluẽtis oblectabat, & ad Credit in Christum.

veram

veram fidem paulatìm confirmabatur: & ad magiſtrum quotidiè ventitans, non priùs domum redibat, quàm ſuas aures oblectâſſet verbis ſenis. Aliquādò itaq; reuertēs à præceptore, cùm parùm à via propter vſum aliquem declinâſſet, videt infantem mortuum, quem momorderat vipera, & ipſam belluam prope eum ſtantem, & veluti oſtendentem, quiſnam cædem feciſſet. Eum ergò, cùm id vidiſſet, inuaſit timor, & ſeceſſit paululùm. Deindè cùm rursùs ſeipſum collegiſſet, eſt reuerſus, & ſtetit iuxta puerum. Iudicabat enim hoc eſſe ſufficiens ſignum eorum, quæ ſenex dixerat, ſi vera eſſent. Surget enim, inquit, puer eius verbo, & id patietur bellua, quod ipſi fecit. Hoc ei in mentem venit, & precibus petiuit, & ſimul viſus eſt infans viuus, & bellua mortua, & quæ apud eam erat, ea, quæ intelligentia appræhenditur, bellua multò magìs perdita & enecta.

Mortuum puerum excitat.

Cùm ad perfectionem ergò fidei in Chriſtum ſic perueniſſet Pantoleon, ſtatim adſpexit in cælū externis & internis oculis, & Deo, qui eum vocauerat à tenebris interitùs ad lucem veritatis, benedixit cum multa animi trāquillitate. Deindè cùm ferre non poſſet lætitiam, ad ſenem accedit Hermolaum, & exponit id, quod acciderat, & venerandum ab eo petit baptiſmum. Ille autem (ſciebat enim quidnā cuinam largiatur) in hoc libēter inſeruit, & eum, qui erat luce dignus, diuino perficit baptiſmate. Cùm verò ſeptē dies manſiſſet apud ſenem, poculētis ipſius verbis cor eius irrigatur, & pinguefit anima, vēterq; diuinis impletur fluminibus. Sicq; vixit ſub bono ſpiritu, multis conſeruatus vtilitas & illuminatio. Cùm fuiſſet autem dies octauus, venit ad patrem. Ille verò: Vbì eras, inquit, fili prioribus diebus, & me conieciſti in magnā animi ægritudinem? Nunquìd tibi accedit aliquid præter expectationem? Is verò: Ad quendam, inquit, ex ijs, qui verſantur in aula regia, graui morbo laborantem, profecti eramus ego & magiſter, & quoniam is erat gratus Imperatori, & dignus cuius magna cura gereretur, non erat omninò facile nobis illinc recedere, ſed perpetuos ſeptem dies illic fuimus præſentes, donèc ille ſanitatem purā eſt conſecutus. Hæc dixit, non dicens mendaciū, ſed myſticè verba diſpenſans in iudicio œconomiæ, non autē mali alicuius conſilij cauſa.

Baptizatur ab Hermolao.

Itidèm cùm ſequenti quoquè die veniſſet ad magiſtrum Euphroſynum, (quoniam ille quoquè eadem interrogauit) ad eum ſimili vſus eſt excuſatione: Pater, dicēs, emit agrū, & me eum iuſſit accipere, à quo non eſt mihi ocium diſcedēdi, donèc eius omnia attentè inſpexero, & ijs, quibus oportet, curam illius tradidero. Eſt enim magni precij, & qui cum nulla alia poteſt conferri poſſeſſione. Hoc verò dicebat, tacitè innuens gratiam diuini baptiſmatis. Porrò autem magnum adhibebat ſtudium & diligētiam, vt patrē ab errore abduceret, & efficeret, vt pietati aſſentiretur, eum, qui ipſum genuerat ſecundùm carnem, ipſe per ſpiritum ſtudens regenerare. Quocircà nunquam ceſſauit ipſum ſapienter aggredi, & proponere interrogationes, quæ non facilè ſolui poſſent, & ſic eius in falſos deos ſuperſtitionem conari diſſoluere. Quanā enim de cauſa dicebat, ô pater, qui ab initio quidem ſtabant, nunc adhuc ſtant, ſedendi nunquam memores? Quicunq; autem rursùs ſedent, ſic manent perpetuò, & nunquàm viſi ſunt ſurgere? Hæc, & alia ſimilia pater audiens, hæſitabat in eorum ſolutiōe, & iam in ſua de dijs opinione labaſcebat, & erat ancipitis ſententiæ. Quod quidem videns Pantoleon, Chriſti nomē magnis laudibus efferebat, & magnas ei agebat gratias, quòd patrem ſuum ſaltem reddidiſſet dubitantē, & (quod diuinus ait Oſee) cor diuidentem. Quocircà nec eum videbat, vt ſolebat, frequentia & opima offerentem ſacrificia.

Multùm nauat patri conuertendo.

Oſee 10.

Cùm itaq; primò voluiſſet contererc & deſtruere patris ſimulacra, quæ in eius cubiculo erant multa, ſe continuit. Is enim honorare patrem magni faciebat. Dicebat enim: Ego eum potiùs inducam perſuaſione, lenitateque & manſuetūdine efficiam, vt Chriſto credat: & ſic ambobus ea licebit deijcere. Et ideò is, qui patrem præcepit honorare, illius magnam amplectens pietatē, aptam præbuit occaſionem: quæ fecit, vt eius pater planè & placidè crederet: & procurauit, vt ille magnā ſibi pararet mercedem. Hæc cùm cogitaret Pantoleon, accedunt quidam, cæcum, qui manu deducitur, adducentes. Cùm fores autem pulſâſſent, rogabant, an adeſſet Pantoleon medicus. Cùm verò adeſſe intellexiſſent, expectabant. Ille autē cùm audijſſet, cum maximo ſtudio egreditur, patrem quoq; ſimul aſſumens. Cùm autem vidiſſet cæcū, rogauit quonam opùs haberet. Ille verò: Luce, inquit, qua ſum priuatus, & qua nihil eſt ho-

Exod. 20.

hominibus iucundius. Misericordia ergò motus meæ calamitatis, da, nè sic viuam imperfectè, & velutì ex dimidio: sed videam solem, videam cælum. Nam nos quidē sic viuentes, nihil differimus ab ijs, qui sunt apud inferos. Et cùm facultates omnes medicis præbuerimus, modicum quoq; lumē, quod erat nobis reliquum, amisimus: hoc solum à præclaris illis medicis assecuti, quòd cum facultatibus luce quoq; simus priuati. Pantoleon autem: Cùm alijs, inquit, medicis tuas dederis facultates, & nullā acceperis vtilitatē, si rursùs adspexeris, quid mihi dabis? Ille verò: Quæ sunt, inquit, reliqua ex meis facultatibus, exoluā ꝓmpto & alacri animo. Deindè Pantoleon: Donum quidem, inquit, lucis per nos tibi dabit pater luminum: Tu autem, quæ mihi es pollicitus, vade, & da pauperibus.

Hæc cùm audijsset pater, eum à cœpto abducebat: Noli, dicens, ô charissime, nè tu etiam irridearis. Quid enim plus poteris, q̄ priores medici? Pantoleon autem: Nemo, inquit, ex alijs medicis scit hunc hominem tractare, vt ego sum tractaturus. Multum enim interest inter eos, & eum qui nos docuit. Cùm putâsset autem pater eum hæc dixisse de Euphrosyno: Illum quoq;, inquit, fili, audio in hoc curando suam adhibuisse diligentiam, & nihil profecisse. Pantoleon verò: Expecta, inquit, pater, & ipsa res indicabit. Hæc cùm dixisset, & cæci oculos tetigisset, & magnū Christi nomē vocâsset, & ab ipso precibus petijsset illius curationem, statim illi quidē oculorum, patri autem soluit tenebras impietatis, & effecit, vt apertè confiteretur pietatem: vel potiùs cæco duplicem dedit medelam. Carnis enim & animæ cæcutiebat oculis, vt qui esset adorator idolorum, & per lucē iam corpoream apertos cordis habuisset oculos. Ambos ergò, cùm credidissent, diuino dignatur baptismate, & refert in numerū fideliū. Sed non eousquè sisti poterat Eustorgij studium pietatis, vt qui esset pater magni Pantoleonis: sed aptissimè ostendens se errorem habere odio, cùm contriuisset idola, quæ erant in cubiculo, ea iacit in fossam, vt quæ essent obliuione & profundo verè digna. *Cæco restituit visum, & pater eius credit.*

Haud ità magnum intercedit spatium, & moritur pater Pantoleonis. Moritur autem morte corporis: nam à morte animæ iam erat omninò liberatus per fidem & diuinum baptismū. Quocircà Pantoleon cùm inuenisset tempus opem ferre volūtati, famulos quidē liberat à seruitute, & eis satìs dedit pecuniæ: alia autē habuerunt manus pauperum. Deindè eos etiam, qui erant in carceribus, & qui tormentis vexabantur & morbis, circumiens curabat, & ea præbens, quæ erant necessaria: vt non solùm morbi videretur medicus, sed etiam egestatis. Qua ex re quidnam accidit? Vniuersa ferè ciuitas, cùm alios iussisset valere medicos, accedunt ad Pantoleonem, & ab eo liberantur ab ijs, quos vnusquisque habebat, morbis: vt qui sibi quoq; opem ferentem haberet boni spiritûs gratiam. Hoc eum apud medicos in magnam vocat inuidiā: & cùm aliqn̄ præteriret, qui priùs fuerat cæcus, cuius videndi facultatis restitutio erat opus pietatis Pantoleonis, ægrè ferebant, & inter se dicebant: Non est hic cæcus, qui nostram arguit artem, vt q̄ nihil ei profuerit? Quis est ergò is, qui eum curauit, & qui potest talem præbere medicinam? Cumq; eum aduocâssent, rogabant. Ille autem nō celauit eum, qui fuerat medicatus. *Facultates suas elargitur pauperibus.* *Multorum curat morbos.*

Postq̄ verò intellexerūt eum fuisse Pantoleonē, Euphrosyni discipulū: Magni; aiūt, magistri magnus est reuerà discipulus. Sic ignorātes de Christo prophetabant. Atq; quærebatur quidē à medicis occasio ꝓpter inuidiam, vt de eo detraherent apud Imperatorē. Cùm autē inuenissent ex cōfessoribus quendā ab ipso curari, accedētes ad Maximianum, dixerunt: O Imperator, quē tu iussisti omni studio discere medicinā, vt esset tuæ potentiæ vtilis, is, vt videtur, & metum & beneuolentiam tuā parùm curans, obit eos medicans, qui sunt in deos contumeliosi, & eadem, quæ illi non solùm sentiens, sed alios quoq; ad eadem colenda attrahens: cui nisi citò vitam ademeris, tibi non paruam afferes molestiam, vt qui multos quidem videas ab illo abduci à deorum sacrificio, Christo autem adscribi Aesculapij curationes. Cùm hoc dixissent, ad fidē faciendam eorum, quæ dicta fuerant, rogabant, vt accederet is, qui aliquādò fuerat cæcus: eum autem curârat Pantoleon. Postquàm verò auditi sunt, & is adstitit: Quomodò, dixerunt, Pantoleon tuos curauit oculos? Ille autē: Christo, inquit, inuocato: idque cùm nec breue quidem tempus mecùm esset moratus, vt aliqua cogitatio artis nobis posset in mentem venire: sed inuocationem propemodùm præcessit *Medici ex inuidia deferunt eum apud Imp.*

sit visio oculorum. Tibi autem quid videtur? inquit Imperator: Christum esse dicis, qui te curauit, an deos? Qui verò curatus fuerat: Imperator, inquit, huius rei iudiciũ est rebus ipsis permittendum. Hi quidem, quos vides, medici cùm pro me multùm laborâssent, sibi quidem profuerunt, vt qui meas attonderint facultates: mihi autem nihil, immò verò etiam obfuerunt, vt qui modicam lucem, quam habebam, corruperint. Quemnam ergò oportet existimare adiutorem? Aesculapiũ ne, qui à multis fuit vocatus, & nihil profuit: an Christum, qui à solo Pantoleone inuocatus, charã mihi lucem statìm donauit? Hoc, ô Imperator, quonam modo aliter dixerim? Nam hoc ipsum est vel cæco, vt dicitur, euidens.

Ad hæc Maximianus cùm non haberet, quod diceret, & quodammodò solo iussu ei posset persuadere: Noli, inquit, te stultè gerere, & ne Christum quidẽ omninò nominare: apertè enim dij tibi lucem donârunt. Is autem ad veritatem, non ad potestatem, omninò adspiciens, & liberiùs loquens, quàm cæcus Euãgelij: Tu, inquit, te stultè geris, qui eos, qui sunt cæci, vocas datores lucis, quibus consimiliter tu quoquè cæcus permanes, qui talia opinaris, & non potes intueri ad lucem veritatis. Propter hæc Tyrannus fuit ira incitatus. Quomodò enim omninò aures, quæ emarcuerũt & corruptæ sunt assentationibus, asperiorem, quæ ex veritate dicitur, sustinuerint orationem? Statimq; vera esse iudicans, quæ ei priùs dicta fuerant à medicis, iubet amici Christi caput amputari, pœnam veritatis ei mortem inferens, & inuitus efficiens, vt pulchras Christo referret gratias, qui eum curauerat, nempe confessionem. Bonus autem Pantoleon ne sic quidem neglexit ea facere, quæ tempori & rebus conueniebant. Sed cùm martyris corpus emisset ab ijs, qui interfuerant, id cum patre suo sepelit, vt qui per suam in Christum confessionem, eum sibi proprium esse duxisset, & cognatione sanguinis cum reputâsset longè coniunctiorem.

Iohan. 9.

Cæcũ Pãtoleone curati caput amputatur

Deindè Imperator ad se accersijt Pãtoleonem. Ille verò cùm abduceretur, labris canebat psalmum tempori conuenientem: Deus, dicens, laudem meam nè tacueris: quoniam os peccatoris & dolosi in me apertum est. Locuti sunt aduersùm me lingua dolosa, & verbis odij circundederunt me, & oppugnauerunt me gratis. Pro eo vt me diligerent, calumniabantur: ego autem orabam. Et reddiderunt mihi mala pro bonis, & odium pro dilectione mea. Sed fer mihi opem, Domine Deus meus, & saluum me fac secundùm tuam misericordiam. Induantur, qui me calumniantur, confusiõe, & amiciantur, tanq̃ diploide, ignominia sua: Seruus autẽ tuus lætabitur in te. Cùm finita autem esset eius precatio, stetit coram Rege, aut, vt meliùs dicam, non coram illo, sed coram immortali, & eo, qui est in æternum. Coram eo enim verè stabat, & mente conuersabatur. Cui ille primùm placidè & benignè: Non bona sunt, ô Pantoleon, ea quæ de te audiuimus, à te magnum quidem esse contemptui habitum Aesculapium, & alios, qui sunt apud te, deos: in illum autem Christũ, qui malè perijt, te tuã spem posuisse, & eum solum Deum nominare. Quanquàm non ignoras omninò, q̃ ego te benignis adspexerim oculis, & quemadmodùm, cùm ego te in meam adsciuissem familiã, præceptori tuo Euphrosyno diligenter mandauerim, vt te quamprimùm faceret in medicina præstantissimum, vt mihi ea in re posses esse vsui. Tu autem *. Sed omninò homines multa falsa dixerint & inania. Et ideò te accersij, vt illa, quæ à me sunt audita, arguantur esse vana, & inuidorum alioquì hominum calumnia: & maximis dijs, vt par est, offeras sacrificium.

Psal. 108.

Sistitur Pantoleon corã Imp.

Ad hæc Pantoleon: Facta, inquit, ô Imperator, sunt verbis magìs credibilia & fortiora, & ante omnes quidem res alias præcedere oportet fidem & veritatem. In Deũ autem pietas, quo est excellior, eo maiori perfectione & absolutione indiget. Atque is quidem, qui à me colitur & adoratur, cælum fecit, terram cõstituit, mortuos suscitauit, cæcis visum reddidit, leprosos curauit, paralyticos erexit: idquè sola voluntate & verbo. Qui autẽ à vobis dicũtur & coluntur dij, nescio an aliquid tale fecerint, aut possint omninò facere. Et si velis, id nunc re ipsa experiamur. Accedat huc aliquis ex ijs, qui laborant immedicabiliter, & quorum curationem desperat ars humana & manus. Accedant autem etiam, qui sunt apud vos sacerdotes. Deindè ab eis quidem sunt primùm dij illorum inuocandi: à me autem is, quem colo. Et qui nominatus morbum fugauerit, is Deus solus reputetur & colatur: alios autem in malam rem amandemus, eos magna obruentes obliuione. Placuerunt hæc Imperatori. Erat enĩ

Præclarè respondet Tyranno.

hoc

hoc Dei & diuinæ eius prouidentiæ consilium, vt sic recta fides vel apud ipsos inimicos esset citra controuersiam, & in aperto magis vinceret veritas.

Adducitur itaque in medium vir paralyticus, qui iam longo tempore decumbebat in lecto, & qui propemodùm non poterat magis moueri, quàm qui eum tenebat lectus. Cùm itaque accessissent vanorum deorum sacerdotes, & ij, qui versati fuerant in medicina, alij quidem Aesculapium, alij verò Iouem, alij autem Dianam, alij verò alios deos inuocabant, amentes ijs rebus supplicantes, quæ mente & sensu carent, & maximè in re tam magna, & quæ vsqueadeò superabat naturam. Erat enim æquè difficile, & ipsum conualescere, & videri illorum deos sensu & ratione præditos. Quænam enim adeò muta & leuia possunt alijs vllam præbere curationem? Ergò nec præbuerunt: sed cùm multa petijssent ij, qui dicti sunt, hoc ipsum, quod erat, nempe lapides, ijs, qui rogabant, apertè apparuerunt. Rogantes autem videns Pantoleon, inanem eorum laborem decorè subridēdo, subsannauit. Postquàm verò ipse quoq; iussus fuit inuocare, tollit quidem in cælum oculos, cum ijs autem extollit vocem, Et, Domine, inquit, exaudi orationem meam, & clamor meus ad te veniat. Nè auertas faciem tuam à me: in quacunq; die tribulor, inclina ad me aurem tuam. In qua die inuocauero te, celeriter exaudi me: & ostende ijs, qui te ignorant, & eos, qui non sunt, deos colunt, te omnia posse, ô Rex tua potentia. Nihil est autem, quod à te non possit fieri. Sic dixit: & cum tetigisset manum eius, qui iacebat, dicit: In nomine Christi, qui erigit eos, qui sunt confracti, esto sanus, & sanè vtere membris tuis: Dixit, & verbum effectus est consecutus: neque ampliùs lectus paralyticum, sed eius pedes sustinebant, audacter ingredientem, & propemodùm exilientem, & statìm cum magna voluptate domo egredientem.

Psal. 101.
Psal. 144. & 145.
Sanat paralyticum.

Neque verò ad eum vsque constitit curatio, sed ipse quidem corpore, multi autem alij animo paralytici, & morbo impietatis eneruati, cùm vidissent quod factum fuerat, surrexerunt & erecti sunt: & postremò priori errore condemnato, verum Deum coluerunt. Sic enim Dominus & illuminat cæcos, & scit erigere confractos. Atq; sceleratos quidem sacerdotes & medicos, qui sua sponte erant immedicabiles, nō subijt lumen veritatis: sed cùm à malis rebus liberari non possent, vt qui essent ijs diù assuefacti, accedentes ad Maximianū, ad iracundiam prouocârunt eum aduersùs sanctum: Si siueris illum viuere, dicebant, & dij simul tibi peribunt & sacrificia: & apertè fabula, nostra videbitur religio & sacra orgia: Christiani autem nos profusè ridebunt, & res illorum magis florebunt, & erunt nostris multò validiores. Hæc cùm dixissent, ille facilem eis aurem præbuit, & paruit. Sanctum itaque accersit Imperator, & tanquàm escam benignitatis ei Imperator, porrigens admonitionem: Crede mihi, inquit, Pantoleon, & dijs offer sacrificium. An non vides, quòd quibuscunque non est persuasum, vt facerent quod dictum fuerat, ij grauissima supplicia & mortem habuerunt incredulitatis remunerationem? Horum est testis, qui nupèr miserè vita priuatus est, Anthimus ille senex: Ego autem curam gero tuæ iuuentutis, neque volo te tam malè perire. Scito enim, fore vt te multa & grauia excipiant supplicia, si eandem sequaris inobedientiam.

Multi credūt in Dominum.
Psal. 145.

Pantoleon verò, vitans quidem admonitiones, tanquàm apertam fraudem, minas autem contemnens, tanquàm ipsis somnijs imbecilliores: Nè existimes, inquit, ô Imperator, fore vt me persuadeas admonitionibus, nec vt me minis terreas. Quid enim me vel ex bonis mundi capiet, vel terrebit ex rebus terribilibus, qui non solùm mortem contemno, sed eam etiam optandam arbitror propter Christum? Pro eo autem tormenta tantum abest vt extimescam, vt etiam magnum damnum existimem, si nō sint plura & grauissima, & in ijs clementiam quauis crudelitate duco esse grauiorem. Egregium certè Anthimum, non vt tu miserum, sed valdè etiam beatum esse iudico, & eius mortem cuiuis vitæ præfero: quòd tali fine talem ornauit senectutem, & canitiei alborem sanguine cruentauit martyrij. Quòd si ille, qui erat tam prouectæ ætatis, adeò fortem & constantem se ostendit, me, qui sum adhuc iuuenili ætate, quæ nō oportet grauia sustinere, vt ijsdem, quibus senex, coronis dignus habear? Non ergò persuadebis, non expugnabis, non nos ab hac abduces confessione: non per sacra mihi & diuina signa, quibus ego factus sum certior de veritate. Patriam enim pudore affecerim, & matris, quæ me peperit, pietatem, à qua in ijs, quæ ad pietatem pertinēt,

Et blandientem & terrētem Tyrannum cōtemnit.

pulchrè priùs fui informatus,& cum qua in æternis tabernaculis propero requiescere. Hæc dixit Pantoleon, & paucis ostendit, qualem virum offendisset is, qui de sceptris, & throno se iactabat. Quamobrèm cùm nesciret, quanam posset ratione persuadere, expertus est per tormenta: quod erat potestatis, non autem sapientiæ & prudentiæ.

Multis affi- citur supplicijs.

Et primùm quidem in ligno fuit appensus,& ferreis martyr laniabatur vngulis. Prætereà autem ignis quoquè lampades lateribus eius admouebantur. Ille verò non plagis & vstionibus, sed ei, qui potest opem ferre, attendebat, & oculos in cælum rollens,orabat: & ideò statim adfuit liberator, & Christus apparens in habitu Hermolai senis,eum verè ac germanè cõsolabatur & recreabat: Ego enim sum tecùm,dicens,in omnibus, in quibus propter me patiēs,te fortiter geris. Quòd autem adesset, non procùl abfuit probatio. Nam simul laxatæ fuerunt manus lictorum, extinctæ quoquè sunt lampades, & à castigando abstinuit Imperator, & planè dubitabat quid ageret. Iubet ergò eum demitti de ligno,nõ quòd misereretur,sed potiùs quòd planè nesciret, quid ageret. Deindè propiùs accedens: Quænam est, inquit, ô Pantoleon, ars præstigiarum,quæ tibi extinxit lampades, & satellitibus vires & vigorem abstulit? Ille autem, Meæ, inquit, præstigiæ est Christus, qui etiam adest mihi hæc operans. Si ergò, inquit,maiora tibi tormenta infligam,quidnam facies? Quid aliud,inquit martyr,quàm ipse quoquè maiores consequar remunerationes? Audiuit improbitas, & voluit experiri. Neque enim bonis nouerat credere, neque abstinebat à malis. Iussit ergò afferri lebetem ferreum, cui inerat plumbum, ipsumque igne infernè succendi, & in eum athletam inijci.

Christus ei apparet.

In plūbū liquidum im mittitur.

Postquàm autem diligenter factum est, quod iussum fuerat,cùm duceretur martyr ad supplicium, rursùs orationem tanquàm ad extinguendū comparatam,& consolatiōem, quæ satis possit eum refrigerare, sumit in ore, & eam in terribili illo cecinit lebete: Exaudi Deus vocem meam,dicens,dum oro ad te: à timore inimici libera animam meam: Protege me à conuentu malignantium, à multitudine operantium iniquitatem. Sic orauit, & rursùs in forma sancti senis Hermolai Christus ab eo visus est,& lebetem vnà cum eo est ingressus,& ignis protinùs est extinctus, & plumbum in naturalē mutatum est frigiditatem. Et rursùs oratio,& psalmus opportunè ab eo canebatur: Ego ad Deum clamaui,& Dominus exaudiuit me. Vesperè & manè,& meridiè narrabo & annunciabo,& exaudiet deprecatiōem meam.

Psal. 63.

Psal. 54

Atque ex ijs quidem, qui aderant, alios omnes cepit admiratio solus autem Imperator validè in suo hæsit errore: qui apud se cogitabat, quonam supplicio Christi puniret martyrem, & aut eum à pietate traduceret, aut malè vita priuaret. Cùm autem consulerent, qui aderant, vt in profundum maris iaceretur sanctus,(Nam etiam post decessum,Christianis eius inuidebāt reliquias) audiens Imperator est persuasus, & iubet grauissimum lapidem eius collo alligari, & sic in mare immitti. Curæ autem fuit ministris,vt citò id, quod eis imperatum fuerat, exequerentur: Deo verò,vt manum præberet adiutricem ei,qui propter ipsum patiebatur. Quod quidem etiam factum videre licuit. Nam illi quidem cùm ad mare venissent,& eius collo lapidem alligâssent, in profundum transmittunt. Christus autem cùm in priore Hermolai forma rursùs apparuisset, effecit, vt lapis quidem, non secùs atquè folium arboris,mari supernataret:illum verò,non secùs atquè magnum priùs Petrum,manu deducens,fecit pedibus ambulare super fluctus. Ipse enim,qui redimebat & seruabat, ipse erat, cuius in mari viæ, & in multis aquis semitæ & vestigia, vt diuinus ait Dauid, nõ sunt cognita. Ingrediebatur ergò Pantoleon ille admirabilis, & iam erat in litore, laudem contexens ei,qui seruauerat,dignam pia illius anima,& rebus admirabilibus. Quem cùm sic vidisset saluū præter spem Imperator: Quid hoc est,inquit, Pantoleon?mare quoquè tuis superâsti præstigijs? Ille autem, Etiam mare, inquit, fecit, quod iussum est à Domino. Ei etenim cedit mare & terra, & quæcunque sunt, ei magìs cedunt, quàm tibi Imperatori, qui nunc ad tempus seruiunt.

Missum in mare Christus eripit.

Matt 14.

Psal. 86.

Ad hæc Tyrannus, volens potiùs malè persuadere, quàm benè persuaderi & salutariter, iubet omne genus feras produci aduersùs virum egregium. Quæ cùm adductæ essent,& illum propè statuisset,partim quidem ei metum incutiens,partim autem fingens se moueri misericordia, & in omnem se partem versans, vt persuaderet:

Hæ,

Hæ,inquit, ô Pantoleon(ei feras ostendens)adductæ sunt propter te & tuum interitum. Si tuî ergò vlla moueris misericordia,(ego enim tuæ curam gero formæ & ætatis)velis persuaderi,& videri esse prudens & cordatus, vt qui possis vitam morti præferre, lætitiam doloribus,ignominiæ gloriam & delicias. Cui sanctus: Si antequàm essem expertus Dei,quam meî suscipit defensionem, à tuis verbis non potui persuaderi:nunc ex quo sum tantum consecutus auxilium,persuadebor? Cur me ferarū crudelitate perterrefacere quæris, ô Imperator? Qui enim satellitum tuorum ad torquendum paratas manus inutiles effecit & imbecillas, & ignem reddidit frigidum,& plumbum in aquam transmutauit, & ipsum mare constrinxit compedibus, poterit omninò feras quoq; mansuefacere,& eas nobis efficere ouibus mansuetiores.

Cùm ergò non párens Christi martyr,esset oppugnaturus cum bestijs, vt qui leuius esse reputâsset, tradi bestijs, quàm adorare dæmones, confluxit quidem vniuersa ciuitas ad videndum id quod fiebat,tam pulchrum scilicet iuuenem, & corpore & animo præstantem, qui nihil mali fecisset,malè passurum,& feris tradendum bestijs. Abductus est autem iustus confidens vt leo, sicut canitur, & nihil molle ac remissum intuens,aut quod moueret ad misericordiam. Quomodò enim id erat facturus, cùm rursùs in conspectum veniret Hermolaus, & iuberet eum esse bono animo? Deindè cùm bestiæ iam cum athleta essent congressæ,sic iubente Tyranno, qui aderant quidem, putabant fore, vt sanctus statìm discerperetur, perindè àc si non esset qui seruaret & eriperet:sed de viro pio non sic statuerat is, qui dicit: Altissimum posuisti refugium tuum: Non accedent ad te mala,& flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo. Et, Super aspidem & basiliscum ambulabis,& conculcabis leonem & draconem. Itaq; nec spem fefellit eius, qui crediderat. Tātum enim abfuit, vt feræ sancto malefacerent, vt eæ propemodùm ne feræ quidem viderentur. Feræ,dixi, immò nec,vt semèl dicam,animantia ratione carentia,& vi intelligendi priuata:sed tāquàm prudentia, & ex numero eorum, quæ sunt ratione prædita, cum magna reuerentia accederent ad martyrem,suauiter blandientes, benignaque & medicante lingua pedes tangentes:& alioquì inter se contenderent,quænam prima ad eum accederet, & non priùs recederet, quàm martyr ei manum imposuisset,& ei benedixisset.

Prou. 28.

Psal. 90.

Feræ mansuescunt martyri, eiq; blandiuntur.

Licebat ergò videre rem maximè nouam,& longè iucundissimam, homines quidem mutatos in ferarum sæuitiam, rursùs autem videri feras tanquàm ratione præditas, & credi humanam habere mansuetudinem. Ij certè, qui aderant, admirati id, quod factum fuerat,clamabant: Magnus est Deus Christianorum,qui quidem est solus & verus: &, Dimittatur iustus. Quid igitur? Qui verè erat ferus & crudelissimus Imperator iram infert in bestias,& omnes statìm tollit de medio, perindè àc eis inuidens prudentiam,& non potens ferre earum repræhensionem. Illæ autem cùm sic essent interfectæ, multos dies manserunt à nullo comesæ ex carniuoris, Deo in hoc quoq; athletam honorante,& ad pietatem alios hortāte: adeò vt cùm hoc stultus rescíuisset Imperator,eas iusserit infodi,sic multis fidem confirmans. Sic ergò dubitans Maximianus: Quid faciam, dicebat Pantoleoni? Iam enim,vt videtis multos abduxit à deis. Illi autem:Fiat,aiunt,rota,& ea in altum locum feratur. Deindè cùm ei fuerit alligatus Pantoleon, per decliue mittatur. Accidet enim omninò, vt cùm deorsùm feratur,ipse per partes & membra cōteratur,& sic malus malè pereat. Et hæc quidem illi prompti ad malum inueniendum, & qui nihil æquè benè faciebant, àc lædebant. Deus autem, qui semper protegit eos, qui illum diligunt, ne nunc quidem deserit Pantoleonem: sed eum rursùs defendit,sicut charum filium.

Tyrannus fæuit in bestias.

Atque interìm quidem mansit in carcere,donèc constructa esset rota. Cùm verò ea esset iam constructa, rursùs concurrente magna multitudine, vtpotè quòd Imperator ipse adesset spectator,alligatur martyr rotæ, & ipse desupèr per decliue dimittitur. Et illi quidem psalmus mouebat labra,& preces, quæ potentem vocabāt ad auxilium. Ille autem protinùs aderat,eum confirmans:& ad ostendendam præsentiam, rumpebantur vincula, martyr relaxabatur,& erat ab omni malo integer. Rota autē non tam contra illum, quàm pro illo acta, occidit multos infideles : & sic fit pœna vltrix eo modò, qui dici nequit:& cognoscitur Deus iudicia faciens,& Deus vltionū liberè agit. Propter hoc timor inuasit ciuitatem,Imperatorem admiratio. Et cùm esset adhuc crassus vitio, nec posset lucem suscipere veritatis, rogauit sanctum : Quid

Diuina virtus mirè liberat martyrem.

Psal. 9.

Psalm. 93.

hæc sibi volunt? & quousquè ex nostro populo alios quidem à dijs abduces, alios autem morti dedes, vt horum quidem detrimentum patiamur, illos autem etiam nobis habeamus aduersos? Deindè etiam rogauit, quemnam habuisset doctorem, & ex quo didicisset Christianismum.

Christi verò martyr confidenter confitetur Hermolaum, vt qui nō posset eum celare, qui non erat angulo dignus & obliuione, sed luce. Cùm autem iussisset, vt ei produceretur in conspectum, minimè distulit martyr, vt qui didicisset experientia, qualis esset apud eum linguâ & ingenium, quæ faciliùs capere possent, quàm capi. Abiens ergò ille iussus simul cum tribus militibus, quibus credita fuerat eius custodia, venit in domum, in qua latebat diuinus Hermolaus. Quem cùm ipse adspexisset: Cur huc venisti, fili, & quanam de causa? rogauit. Ille verò: Te vocat, inquit, Imperator, domine mi senex. Is verò dixit, se hoc scire, quoniam adest tempus patiendi & moriendi pro Christo, vt ipse ei significauerat illa nocte. Postquàm ergò illi constiterunt ante Imperatorem, ille rogauit, Quisnam esset, & quod esset ei nomen. Is verò & nomen dixit, & non celauit se esse Christianum. Deindè cùm rogâsset Imperator, an etiam secùm alios haberet Christianos, ille, cùm esset verax, dixit, Hermippum & Hermocratem, quos habebat. Cùm eos ergò iussisset etiā sisti cum Hermolao, vbi affuerunt: Vos estis, inquit, qui Pantoleonem à cultu deorum abduxistis*: Illi autem, Eos, inquiunt, qui ipso digni sunt, Christus scit ad lucem vocare. Imperator autem: Missis, inquit, nugis, si vultis ab hac priore culpa absolui, & ijs, qui à nobis amantur, & primos honores à nobis consequuntur, annumerari, efficire, vt ei persuadeatur dijs sacrificare. Illi verò: Quomodò, inquiūt, hoc fecerimus, q primùm nobis persuaserimus Christum non deserere, nec surdis simulacris offerre sacrificium? Hæc dixerunt, & sensus & mentis oculos in cælos sustulerunt. Sic precantibus autem apparet Saluator: & totus statìm locus agitatur & mouetur.

Hermolaus adducitur ad Imperatorem, item Hermippus & Hermocrates.

Emotæ autem re vera mentis Imperator dicebat, deos indignatos mouisse terram. Cui martyres prudenter admodùm & fortiter: Si contigerit ipsos quoquè deos tuos, inquiunt, vnà cadere? Nondùm finita erat oratio, & quidam ex ministris Imperatoris accessit ad illum, nuncius calamitatis: Dij, dicens, ó Imperator, ceciderunt, & contriti sunt. Sic illi terribiles & terram quatientes, iacebant in terram deiecti tristi casu, ijs, qui non erant æquè cæci & planè lapides, ridiculi. Atque alius quidem, qui vel parùm habuisset prudentiæ, & non ei sola forma obstaret, ne apertè crederetur esse pecus, Deum verum agnouisset, & qui posset hæc facere. Sed non ille: qui quantùm melior euasisset, & quantam vtilitatem ex pietate percepisset, statìm ex rebus ipsis aperit. Statìm enim tres illos sanctos, postquàm eos multis affecisset supplicijs, damnat capitis. Magnum autem Pantoleonem interìm mittit in carcerem. Atque martyrum quidem sic interfectorum corpora curæ fuit Christianis, tollere, & ea, vt par erat, sepelire.

Post multas pœnas decollātur.

Pantoleonem autem cùm Imperator vocâsset è carcere: Putàsne, inquit, te posse viuum meas manus effugere, si non accedens priùs dijs sacrificaueris? idquè cùm doctor tuus Hermolaus, Hermippusque & Hermocrates id, quod bonum est, mutati iam didicerint, & dijs sacrificium obtulerint, qui etiam à nobis obedientiæ acceperunt remunerationem, vt sint primi in palatio? Si ergò tu sacrificaueris, eorum pulchram imitatus mutationem, tunc videbis, Pantoleon, quàm ego, qui sum grauis in puniendis ijs, qui non párent, sim liberalis & munificus in benefaciendo ijs, qui párent. Hoc autem dicebat malignè & malitiosè (quod attinet, inquam, ad sanctos) ad illi persuadendum. Quomodò enim, quos iam antè interfecerat? Sed vt inescaret eum, qui à Deo illuminabatur. Quamobrèm nec latere potuit: sed, eos ipse quoquè videam, inquit, ó Imperator, ante tuam adstantes faciem. Maximianus autem nondùm cessans fraude agere, (posuit enim ipse quoquè spem mendacium, vt dicam cum magno Esaia, & statuit se mendacio tegere) Non adsunt hîc, dixit, sed aliqua necessaria de causa missi sunt à nobis in aliam ciuitatem. Martyr autem: Vel inuitus, inquit, verum dixisti, cùm diligas mendacium: sunt enim nunc in cælis, degentes in ciuitate DEI.

Esa. 28.

Sancti degunt in cælis.

Cùm verò nullum non mouisset lapidem, lapidum adorator: videret autem eum nihil de sua remittere constantia, & neque cedere assentationibus, nec verborum suasioni.

ſionibus, nec donorum promiſſis, nec ſuppliciorum minis, neque aliquo alio ex ijs, quæ vel delinire, vel perterrere poſſunt, abduci à pietate, vbi cum adhuc flagellis vehementer cecidiſſet, non quòd ſperaret ſe aliquid poſſe efficere, ſed vt expleret ſuam animi libidinem, vt gladio mortem ſubiret, eum condemnat: & deindè poſt mortem pulchrum corpus igni mandari: is, inquam, condemnat, qui æterno igne verè erat dignus. Ducebatur itaque athleta ad locum conſummationis, commiſſus manibus lictorum. Quò quidem cùm veniſſet, & eſſet eius animus plenus gaudio, (ſciebat enim ex quibus afflictionibus quales eum eſſent excepturæ voluptates) pſallebat hoc Dauidicum: Sæpè expugnauerunt me à iuuentute mea: etenim non potuerũt mihi: Supra dorſum meum fabricauerunt peccatores, prolongauerunt iniquitatem ſuam: Dominus iuſtè concidet ceruices peccatorum. Deindè facit hîc quoquè Deus miraculum non minus prioribus miraculis. Oleæ enim plantæ eum alligant, collum autem eius quidam enſe ferit. Statìm autem ferri quidem conuerſa eſt acies ceræ ſimilis: manſit autem collum ſicut erat ab initio, ſectionis nullum penitùs habens ſignum.

Flagellis dirè cæſus, capite punitur Pantaleon.

Pſal. 128.

Ea de cauſa tremor inuaſit occiſores, & accedẽtes ei fiunt ſupplices, quem priùs exiſtimabant ne dignum quidem eſſe apud eos viuere: cuius etiam pedes ſpecioſos præhenſantes, quid non dicebant, quid non faciebant, audaciæ petentes veniam, & in CHRISTVM fidem apertè confitentes? Ille autem non ſolùm, quòd ad ſe attinet, remittit, ſed etiam eis à Chriſto perfectam petit remiſſionem. Quamobrèm vocem quoquè audijt de cælis confirmantem, conſummanda ea, quæ petiuerat: eumque non ampliùs eſſe vocandum Pantoleonem, ſed Panteleemonem. Res autem, dicebat ea vox, nomini conueniet. Plurimi enim per te conſequentur miſericordiam. Hanc vocem cùm ille audijſſet, & de ijs, quibus dignus erat habitus, certior factus eſſet: conuerſus, iuſſit lictores facere, quod eis imperatum fuerat. Illi autem renuebant, & iudicabant hoc eſſe minimè tolerandum. Cùm verò inſtaret martyr, vt facerent, quod à Tyranno eis imperatum fuerat, apertè dubitantes, & quid facerent ignorantes, ſeipſos vtriſque diuidunt, nempe pietati, & ſancti viri iuſſui. Et cùm omnia priùs membra eſſent deoſculati, quamque eum reuererẽtur & colerent, ſatìs teſtati eſſent, beatũ eius caput deindè enſe amputant viceſimoſeptimo Iulij. Quod quidem, vt arbitror, non potuiſſent, ſi ille non annuiſſet, vt qui nollet à martyrij magna dignitate excidere.

Diuinitùs ei nomen mutatur.

Suntque rursùs miracula miraculis conſequentia, eo, qui glorificabatur, glorificante eum, qui propter ipſum hæc pati delegit. Lac enim fluxit protinùs pro ſanguine, & planta oleæ, cui fuerat alligatus, conſpecta eſt tota fructu onuſta. Quod quidem cùm veniſſet ad Tyranni notitiam, iubet plantam excindi, & corpus martyris igni tradi, ſicut etiam priùs iuſſerat. Atque milites quidem, qui crediderant, non ampliùs reuerſi ſunt ad Imperatorem, eum condemnantes magnæ crudelitatis, & quod Magi Herodi fecerunt, imitantes: Deum autem, & eius martyrem perpetuò glorificabant. Quinetiàm cùm quidam fideles conueniſſent in eoipſo loco extra ciuitatem, in quo martyr ſubijt conſummationem, ſacrum illud corpus in ſuburbano cuiuſdam ſcholaſtici (erat autem ei nomen Adamantius) ſacroſanctè deponunt: In gloriam patris, & filij, & ſpiritûs ſancti, *qui eſt vna diuinitas, & regnum: Cui conuenit honor & adoratio in ſecula ſeculorum, Amen.

Nota inſignia miracula.

Matt. 2.

VITA SANCTORVM VRSI ET LEVBATII ABBATVM, AVTHORE S. GREGORIO TVRONENS. lib. de Vita Patrum, cap. 18.

IVLII. 28.

Egiferi vatis oraculum cùm de Principio principiũ fandi sumpsisset, & Dominum extendisse cęlos dextera maiestatis fuisset effatus, ait: Et fecit duo luminaria magna, & stellas, & posuit eas in firmamento cæli, vt præessent diei ac nocti, vt lucerent in firmamento cæli. Sic & nũc menti humanæ, sicut priorum sanxit authoritas, luminaria magnà dedit, Christum scilicet, & Ecclesiam eius, quæ luceant in tenebris ignorantiæ, & illuminent sensus humilitatis nostræ: sicut Iohannes Euangelista de ipso Domino ait: Quia hic est lux mundi, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Posuit etiam in eo & stellas, Patriarchas videlicet, Prophetas, Apostolosq; qui vel doctrinis nos erudiant, vel mirabilibus suis illuminent, sicut in Euangelio ait: Quia vos estis lux mundi: &, Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum, qui est in cælis. Hi enim Apostoli meritò pro tota accipiuntur Ecclesia, quæ non habens rugam aut maculam, impolluta subsistit, sicut ait Apostolus: Quia ipse sibi exhibuit Ecclesiam mundam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiuscemodi. Ex horum ergò doctrina & vsque ad nostra fuerunt tempora, qui in hoc seculo, quasi astrorum iubar, non solùm meritorum radiantes luce, verumetiam dogmatum magnitudine coruscãtes, orbem totum radio suæ prædicationis illustrauerunt, euntes per loca singula prædicando, ac monasteria ad diuinum cultum locando, docendoque homines à curis secularibus abstinere, & relictis tenebris concupiscẽtiæ, Deum verum sequi, per quem facta sunt omnia: sicut de Vrso Leubatioque Abbatibus fidelium fratrum relatio signat.

Gene. 1. — *Duo luminaria mysticè.* — *Iohan. 1.* — *Item Stellę* — *Matth. 5.* — *Ephes. 5.*

Igitur Vrsus Abbas, Cadurcinæ vrbis incola fuit, ab ineunte ætate religiosus, & in Dei amore deuotus. De quo egressus loco, Bituricum terminum est ingressus, fundatisque monasterijs apud Tausiriacum, Oniam atque Pontiniacum, stabilitisque Præpositis sanctitate honorificis & prudentibus, ad Turonicum territorium in locum, quem Senapariam vocitari priscus instituit author, accessit, ædificatoque oratorio, monasterium stabiliuit, & commissa Leubatio Præposito summa regulæ, monasteriũ aliud statuit, quod nunc Locis vocant, situm scilicet super fluuium Angerem in recessu montis, cui nunc castrum supereminet, ipso nomine vt monasterium vocitatũ. Illic adiuncta congregatione, statuit apud animum suum, ne vltrà alium proficisceretur in locum: sed in eo cum omni cõgregatione manibus proprijs operari, & victum à terra in sudore vultûs exigere: illud fratribus inter reliqua prædicationũ dona commendans, quod Paulus Apostolus ait: Labora manibus, vt habeas, vndè possis tribuere necessitatem patientibus. Et illud: Quia qui non laborat, nec manducet. Dedit autem ei Dominus gratiam curationum, ità vt insufflatis energumenis, protinùs dęmonia eijcerentur à corporibus obsessis. Sed & alias per eũm Dominus dignatus est operari virtutes. Erat autem abstinens à cibis & potu, indicens monachis sine cessatione auertere oculum & cogitationem ab omni luxuria.

Vrsus cõdit monasteria — *Ephes. 4.* — *2. Thes. 3.* — *Abstinẽtia S. Vrsi.*

Dum autem hæc ageret, ac fratres molam manu vertentes, triticum ad victûs necessaria comminuerent, pro minuendo labore fratrum, visum est ei, molendinum in ipso Angeris fluuij alueo stabilire. Itaque defixis per flumen palis, aggregatisque lapidum magnorum aceruis, exclusam fecit, atq; aquã in canale collegit, cuius impetu rota fabricæ in magna volubilitate verti cœpit. Hoc opere laborem monachorum releuans,

releuans, atque vni fratrum delegans curam, opus necessarium implebatur. Hanc autem fabricam Sichlarius quidam Gotthus, qui magno ab Alarico rege amore diligebatur, æmulus monasterio concupiuit, dixitque Abbati: Dona mihi hoc molendinũ, vt sit sub ditione mea, & quod volueris repensabo. Cui ille: Cum grandi, inquit, labore hoc paupertas nostra statuit, & nunc non possumus ipsum donare, nè fratres mei fame pereant. At ille: Si vis, inquit, ipsum bona voluntate tribuere, gratias ago: sin autem, vi ipsum auferam, aut certè faciam aliud, cuius ex Clusis aqua retrorsùm cõuersa, rotam tuam verti ampliùs non permittam. Abbas respondit: Non facies, quod Deus non voluerit: nam à nobis ipsum penitùs non accipies. Tunc Sichlarius feruens felle, similem fabricam infrà adaptauit. Cumque aqua retrorsùm cõuersa, sub huius operis rotam inundans, gurgitem fecisset, restitit prorsùs, nec omninò verti potuit, vt consueuerat. Venit igitur custos eius ad Abbatem media (vt ferunt) nocte, illo in oratorio cum fratribus vigilante, & ait: Surge Abba, deprecare attentiùs Dominum, restitit enim rota molendini ab inundatione canalis alieni, quod Sichlarius fecit. At ille hæc audiens, misit confestim fratres singulos ad monasteria illa, quæ statuerat, dicens: Prosternite vos in oratione, & non sit vobis opus aliud, donèc iterùm ad vos dirigam. Sed & ipse non egressus ab oratorio, deprecans Dominum attentè, ac præstolans aduentûs eius misericordiam, sic fecit per integros duos dies, totidemq; noctes. Tertia iam illucescente die, accessit iterùm monachus ille, qui custos fuerat, nuncians rotam fabricæ suæ iuxta consuetudinem priorem in summa verti velocitate. Egressusque Abbas cum fratribus de oratorio, accedit ad litus, conspiciensque versùs molendinum, quod Sichlarius fecerat, non reperit: accedensque propiùs ad litus, & fundum aluei intuens, nullum indicium de eo accepit, non quicquam ligni, non lapidis, non ferri, nec vllius * vnquàm genus indicij potuit ostẽdi, nisi quòd cõijci potuit ipso, quo fabricatum fuerat, loco virtute diuina absorptum, atq; ab oculis hominum ablatum. Tunc misit nuncios ad fratres, dicens: Requiescite iam à labore, quia vltus est Deus iniuriam fratrum nostrorum.

Nota vim preci eius & fratrum.

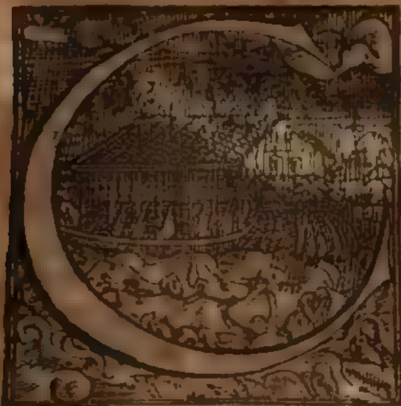
* vsquàm

His, & talibus virtutibus præditus, consummato cursu vitæ, migrauit ad Dominũ. Ad cuius tumulum posteà & energumeni sanati, & cæci illuminati sunt. Post eius verò obitum Præpositi, qui per monasteria erant, Abbatum officium, Episcopis largientibus, susceperunt. Sed & Leubatius apud Senapariam monasterium, quod intrà terminum Turonicum erat, Abbas instituitur, in summa sanctitate ac senectute perdurans: ibique obijt ac sepultus est.

Obitus eius

Itemq; s. Leubatij.

CERTAMEN SANCTI MARTYRIS CALLINICI, AVTHORE SIMEONE *Metaphraste.*

VM simulacrorum inualesceret insania, & omnia exederet & corrumperet, malis quidẽ dæmonibus diuinus honor attribuebatur: DEO autem creatori & opifici vniuersorum neque animum volebant adhibere, qui erant dediti impietati, neque ei, quem par est, honorem tribuere. Nam cùm mutilatis essent animis ij, quibus obtigerat vt fierent ad Dei imaginem, veritatis quidem lucem auersabantur, conniuentes oculis ad eius, qui illos fecerat, agnitionem: currebant autem ad tenebras erroris, neq; volentes illustrari splendore suæ gratiæ, neq; omninò contrà intueri, & adspicere vbiquè diffusum radium cognitionis. Nam cùm multam & tenebricosam effudisset malignus in homines ignorationem, & eos omninò in suam redegisset potestatem, à vero quidem & solo DEO disiunxit & abduxit: surda autem & muta simulacra turpissimè persuasit colere & adorare: vt sic eos omninò expugnaret & subiugaret. Sed qui nos custodit & seruat Dominus, non concessit ei, vt omninò suum in nos impleret odium: neque se adeò impudenter gereret, vt nos omnes conculcaret.

IVLII. 29.

Mortalium miserorum cæcitas & impietas.

Multi

Multi enim eum vicerunt,& omnes eius vires perdiderunt. Domini enim amore inflammatis eorum animis,& totis eius,qui est potens, charitate confirmatis, ad bellũ gerendum aduersùs inimicum strenuè & audacter processerunt, omnibus quidem membris lacerati,& carnis compagibus resoluti,recreationem autem ac delicias ea, quæ magnos dolores afferunt,tormenta existimantes: quos adhuc certaminum sanguine distillantes accepit Christus Agonotheta. Puræ nanque ei oblati sunt hostiæ,& victimæ voluntariæ. Propter quæ communis superatus inimicus,cecidit admirabili quodam casu illis spectantibus. Cum eo congressus magnus quoquè athleta,& corona redimitus Callinicus, cuius luctam & certamina in præsenti persequitur oratio, vsqueadeò derisit ea,quæ sunt eius terribilia,vt tanquàm infantem prima statìm lucta prostrauerit,& humì affixerit. Sed eius quidem egregij viri omnia singulatìm dicere & referre nec vlla posset oratio,nec quæ ab eo gesta sunt, auditione fuerunt accepta ab omnibus,vt possint omnia proferri ab omnibus. Quædam autem pauca,& quæ eorum,qui audiêrunt,minimè fugiunt memoriam,(etenim interfuerunt quidẽ,cùm decertaret martyr,& viderunt nonnulla eorum,quæ fiebant) præsenti oratione tradũtur memoriæ. Sic enim & nostro satisfaciemus desiderio, & athletæ afferemus breuem laudem martyrij.

Martyrum præclara virtus.

Hic ergò diuinus & magnus Callinicus in bona,& omnium rerum fertili Ciliciæ regiõe natus,fuit præclarè educatus, Deum quidem omnium Saluatorem & effectorem ab infantia confitens & honorans: simulacra autem,nullo sensu prædita & planè surda,abhorrens & habens odio. Qui cùm etiam vellet pietatem vbiquè disseminare, vsus est multis & longis peregrinationibus,vitam quidem dignam religione exercẽs, vitæ autem institutum exornans religione. Fidem enim in Christum nõ solùm in sinu ferre,sed etiam publicè predicare,pium esse existimans,cognitus fuit à multis magister veritatis: quos perindè àc quidam magnes trahebat ad seipsum, & auertebat ab errore. Ab eius enim, tanquàm alicuius Sirenis, dulcissimo verborum capti sono ij, qui audiebant,statìm deducebantur ad fidei agnitionem, pulchra ei effecti prædã.

Callinicus à puero Christianus.

Multis Christum annunciat.

Cùm verò multos vicos & ciuitates obiens,peruenisset Ancyram Galatiæ ciuitatem magnam,& populo frequentissimam,(erat autem verbum diuinum in ea explicans & diuidens) & multi ex ijs,qui tunc illic erant, fuissent eius doctrinæ participes, accensa est ab aliquibus in eum inuidia & odium inconsideratum. Qui enim diuinas insolenter despiciebant admonitiones, & auersati quidem erant veritatem, tanquàm terra autem petricosa,semen verbi non admittebant, fidei præconem accusant apud eum,qui tunc erat Præses ciuitatis, virum quidem plenum impietate, plenum itẽ ira & crudelitate. Ei autem erat nomen Sacerdos. Ad quem cùm productus esset athleta, & venisset in eius cõspectum: Quid,inquit audax & arrogans Præses sancto, aduersùs tantam potentiam audes solus ex alijs te insolenter gerere, idq; cùm sis aduena, & nõ nostrâs,omnibus se submittentibus,& dijs sacrificia offerentibus, & eos studentibus habere beneuolos ac propitios,per quos nobis donantur, quęcunq; sunt optima & pulcherrima? Sed tu quidem non solùm non accedis dijs sacrificaturus, & eos placaturus: sed eos etiam ab instituto dimouens,qui volunt accedere,verbis ad inducendũ accommodatis decipis,neque corporis fretus magnitudine, neque authoritate vlla aut dignitate. Cui martyr Christi sic mansuetè respondit & placidè.

Matth. 13.

Sistitur coram Præside.

Ego quidem me fateor esse hominem specie humilẽ & pusillum : circunfero autẽ in hoc meo vase fictili preciosum meum thesaurum,& margaritam Christum Dominum meum & Saluatorẽ Iesum,cuius sum seruus: cui proiectus sum ab vtero, qui est mihi diuitiæ,gloriatio & virtus,per quę sunt mihi delectabilia & longè iucundissima, quæcunq; sunt in vita aspera & molesta. Non est ergò mirum,ô Præses, si cùm talis sit mihi Dñs,contendo & decerto,vt & ipse me à vitij rubigine expoliem, me integrũ & syncerum,quoàd eius fieri potest,conseruans,& quemadmodùm ab errore idolorum eos,qui sunt decepti,auellam,& adducam ad veritatẽ. Qui enim abducit peccatorem ab errore viæ suæ,(vt dicunt diuinitùs inspirata eloquia) seruabit animam à morte,& operiet multitudinem peccatorum. Atq; vtinàm tu quoq; à me persuadereris pręsentem quidem relinquere deceptionem,ad veritatis autem lucem accedere. Tunc enim re vera cognouisses,quid sit vniuersorum quidem Deus & Dominus : quid autẽ, quæ sunt apud vos simulacra,quæ reuerà sunt animæ exitium & interitus.

Egregium eius responsum.

Iacob. 5.

Hæc

Hæc cùm mala audijsset anima,& quæ ea,quæ sunt honesta, habet odio,quę contineri non poterat, ira fuit repleta, & sanctum toruè intuens: Mihi, inquit, videris mortem vitæ præferre iucundissimæ,& ideò aduersùs deos verbis vsus es insolentibus,& amentiam tuam significantibus,hęc puerilia & inania cōtexens, & *vno spiritu proferens: sed scias futurum,vt nihil horum tibi prosit,neq; te aliquis ex meis manibus eripiat,ne is quidem, quem tu profiteris Deum & Saluatorem. Omnia enim tua membra contrectabo,& quodcunque est acerbum,tibi inferā supplicium : vt ipsa scias experientia, quantum sit malum non parére ijs, qui dominatum obtinent, & quàm multis sint pœnis obnoxij ij,qui deos subsannant, & eorum cultum repudiant. Quem martyr audaciùs fixis intuens oculis:Noli,inquit,differre,nec protrahere : sed citò para omnia tormentorum instrumenta. Veniant flagella,ensis,ignis,rotę,& quęcunq; alia excogitata fuerūt ad supplicia. Est enim mihi vnum solum terribile & formidandum,nè quid timeatur plusquàm Deus,& ab ea,quæ illic est, separer beatitudine. Alia autem omnia,quæ meo corpori intuleris,voluptatem mihi potiùs reputabo, quàm cruciatum, propter meum in Deum amorem. *Magna eius constantia.*

Tunc Præses cùm desperâsset fore,vt mutaretur, iubet ei totum corpus cædi neruis crudelissimis. Qui cùm cæderetur, clamabat præco : Agnosce deos,Callinice, & eos inuoca,vt te ab hoc tormento eximant. Ille autem tam leniter plagas accipiebat, vt ne videretur quidem omninò pati: tantum abest, vt concideret,aut flecteretur, ad Deum solum totam mentem dirigens,& ei constanter agens gratias,pro quo hęc pati delegerat. Et quo magìs videbat corpus sanguine diffluere, eo magìs subsannabat eos,qui verberabant,quòd non plures & vehementiores ei plagas inferrent. Sunt eæ enim,inquit,longè minores & imbecilliores, quàm ego expectaui, & quàm sim tolerare paratus. Propter quæ maiori furore percitus Sacerdos, iubet eum pendére à ligno,& ferreis laniari vngulis. Quē cùm etiam circunstetissent lictores agrestes & crudeles,scrutati sunt totam compagem corporis, nulli corporis parti parcentes. Dixisses eum habere naturam lapidis,aut aliquam aliam eorum,quæ sunt dura & repugnātia,cùm vidisses eum nulla affici molestia,nec vllo frangi dolore. Sic eum mutauit eius amor in Christum,vt eius,quam habebat,obliuisceretur naturæ. Tantum enim abfuit,vt summo tormento succumberet,vt voce libera irrideret & ludificaretur Tyrānum. Qua de causa videbatur hic quidem inexpugnabilis,ille autem pudore affectus, & sola quadam inani se exultatione iactitans. *Neruis cæditur.* *Ferreis laceratur vngulis.*

Cùm autem omninò desperâsset stolidus,ad hoc vltimum conuersus est supplicium,quod solus,vel cùm admodùm paucis excogitauit & inuénit : quod quidem erat signum eius furiosæ & amentis animæ. Nam cùm crepidas clauîs acutis confixisset, iubet alligari pedibus martyris,& imperat ijs,qui eum abducebant,lictoribus, vt tractus iniret viam Gangram vsque. Vt autem maiores & acriores ei afferrentur dolores ex perforatione clauorum, cùm alios lictores collocâsset in equis pernicissimis, cogebat ante eos currere athletam clauîs confixum. Omninò vel ad solum spectaculum fractus esset omnis animus,ne apertis quidem oculis hæc ferens adspicere. Sed nō ille immanis, & corde planè lapideo aut natura,est vllo modo commotus, aut dolorem reputauit insuperabilem: sed tanquàm ijs,quæ gerebantur, insultans, præsidebat superbus, impiam suam animam implens talibus spectaculis. Qui etiam iussit lictoribus,vt simulatquè dictam ascendissent ciuitatem, vehementissimam fornacem accenderent,& sanctum in eam inijcerent:vt etiam,qui illic sunt,aiebat, viderēt eius inobedientiam,atque contumaciam: quoniam in ea quoq; ciuitate multos, vt accepimus,abduxit à cultu deorum. *Clauis confixi calcei ei adhibentur.*

Ille ergò magnus Christi athleta per hanc viam ductus laboriosam, habebat supernam gratiam eum confirmantem & sustentantem:à quo etiam perficiebatur cursus celeriùs,quàm ab illis equis,quantumuìs pernicibus.Nam perindè leuis,àcsi fuisset ad cursum expeditus,cum illis ferro alligatis percurrebat crepidis,psallens illa Dauidis: Expectans expectaui Dominum,& attendit mihi. Et eduxit me à lacu miseriæ,& à luto fæcis. Et statuit supra petram pedes meos, & direxit gressus meos. Et illud: Dominus illuminatio mea & Saluator meus.quem timebo? Dominus protector vitę meę. à quo trepidabo? Postquàm autem currens peregit sexaginta stadia,& peruénit *Vide vim diuinę gratiæ.* *Psal.39.* *Psal.26.*

nit ad quendam locum, qui dicebatur Matrica, facit in eo quoddam insigne miraculum. Nam cùm lictoribus, qui eum abducebant, linguę siti horrerent & ęstu immodico, (erat enim mensis Iulius) & propter vię molestiam propemodùm deficerent, & nec aqua alicundè apparéret, qua sitim sedarent, & se exanimatos recrearent, & nec alia inueniretur ratio, qua malo afferrent remedium, omni spe abiecta, ad solum sanctum conuersi sunt, ad eius pedes prouoluti, & hæc ei dicentes cum lachrymis: Nè recorderis nostrorum malorum, ô sancte, nec veniant in mentem nostræ in te cõtumeliæ. Sed eorum omnium oblítus, fer nobis opem periclitantibus, & da aquam sitientibus animabus, & quæ sunt vi æstûs liquefactæ: consumptus enim est nobis humor naturalis. Defecit vt vides, virtus: æstus imminet capiti. Nos omnia simul opprimũt mala, quæ tuum est solius mutare & curare.

Hęc dicentibus lictoribus tenui & imbecilla voce, eorum mouetur misericordia vir maximè misericors: & cùm se conuertisset ad preces, inuocauit Deum, qui iniuriarum & malorum obliuiscitur, nè eos despiciat tanta oppressos necessitate: sed misereatur, & aquam eis bibendam præbeat, sicut olìm populo, qui erat in solitudine, & eos consoletur, qui sunt adusti siti. Simul autem cum sancti inuocatione & precibus (ô miraculum) aqua ex quadam petra effluens, & tanquàm ex fonte copiosè scaturiens, & lictorum torrida ora refrigerauit, repleta illo nouo & copioso fluento, quod posteris est conseruatum plenum & perenne. Non enim defecit fluens ab eo tempore, & nunquàm est consumptum. Talis fuit martyris ad DEVM fiducia & virtus. Ità eos, qui glorificant ipsum, Deus glorificat. Qui enim Solem suum oriri facit super iustos & iniustos, & nutrit omnes tam malos, quàm bonos, quid mirum, si his etiam viris, licèt sint moribus sæui, & cædem spirantes, abundè suppeditârit suam misericordiam? Qui cùm etiam, vt diximus, abundè bibissent ex illa aqua, quæ affluxerat, & suos recreâssent ac erexissent animos, perrexerunt iter facere, sequente eos quoquè martyre. Quod cùm totis septuaginta stadijs confecissent, Gangram peruenerũt, sicut eis imperatum fuerat.

E petra suis hostibus à Deo aquã impetrat. Matth. 5.

Cæterùm lictores non lubentes quidem, (habebãt enim ante oculos Martyris beneficium) sed victi metu eorum, qui obtinebant dominatum, (habebãt enim animos molles & flexibiles, & hiantes ad ea sola, quæ videbantur) festinârunt facere id, quod iussi fuerant, eos maximè incitante martyre, vt abiret celeriùs ad eum, quẽ cupiebat. Quocircà cùm fornacem succendissent, & sanctum propè statuissent, iam lætantem & exultantem in eam iniecerunt. Qui cùm etiam vltimis verbis Deum laudâsset, & in certaminis consummatione egisset gratias, in manus Domini tradidit spiritum, & ad eam, quæ illic est, transijt beatitudinem, vigesimonono mensis Iulij.

In fornace reddet spiritum.

Sed tu quidem, ô beate martyrum decus & ornamẽtum, sic è vita egressus, & præmiorum stigmatibus decoratus, nunc purus sedes cum Christo sponso purissimo, in hoc te oblectans & exhilarans, & corona gloriæ ab eo coronatus. Memento autem nostrî quoquè deincèps, qui te colimus, & hoc sacrum tuum festum celebramus: & da nobis, vt æquabiliter & sine vlla offensione transigamus vitæ asperitatem: vt cùm non obruti enatauerimus ex hoc mari tentationum, in portũ quietis appellamus, ipsum habentes gubernatorem tuis intercessionibus Dominum nostrum & Saluatorem Christum: Quem decet omnis honor & adoratio in secula seculorum, Amen.

Festus dies eius.

VITA

VITA SANCTI ET IVSTI EVDOCIMI, AVTHORE SIMEONE METAPHRASTE.

Vdocimi, qui conuenienter suo nomini ex Deo laudem est assecutus, vitam bonum est exponere. Hinc enim simul voluptas & vtilitas non redit solùm ad expositores, sed multò magis ad auditores: non solùm quòd se ostēderit vehementem amatorem virtutis, & quod est honestum, statìm elegerit ab ineunte ætate: cum multis ēm alijs fuit hic vitæ zelus ei communis: sed quòd in illo p̄cipuum & penè singulare, vel omni, vel magna ex parte excelluit, eius in mundo fuit supra mundū vita: & quòd cùm viueret in medio tumultuum, & harum rerum instabilium, quę omnibus tempestatibus sordibusque plenę sunt, puram & tranquillam, & minimè inquinatam suam conseruauerit animam: & ostenderit esse timidi & pusilli animi, mundi fugam persequi, & adiutrice vti solitudine: perindè àc si quis in maris tranquillitate nauigās, & absque vllis fluctibus ventisque vehementibus, velit vocari peritus nauigationis, & intelligens eorum, quæ ad mare pertinent. Quoniam ergò illius vita est exemplar sufficiens, cùm omnibus, vt semèl dicam, qui virtutis studium sibi vendicant, tum ijs, qui in mundo viuunt, & mundo (vt cum diuino Paulo dicam) vti solùm, non abuti eligunt: dicantur res illius, & virorum bonorum animis apponatur mensa diuina, & obsonia, quæ nunquàm consumuntur.

29. Iulij. *1. Cor. 7.*

Sanctus ergò Eudocimus genus quidem duxit ex Cappadocibus, piorum parentum pia soboles. Quorum alter quidem Basilius, Eudocia autem nomine, quæ genuerat, erant genere insignes, opibus abundantes, illustresque authoritate. Patriciorum enim dignitate clarus erat Basilius. Cùm tam præclaros autem generis fontes haberet filius, non tam visus est nobilis ex parentibus, neq; tantam ex eis accepit gloriam, quantam ipse præclaris suis factis ex se nobilitatem suis attulit parētibus. Nam filios quidem, qui ex claris orti sunt parentibus, permultos inuenies: parentes autem taliū filiorum, qui in medio mundo vitam nulli repræhensioni affinē transegérunt, admodùm paucos. Ille ergò doctrinæ & disciplinis iussus attendere, magnum in his posuit studium, non verberibus, non terroribus, non aliquo alio indigens ex ijs, quæ possunt puerilem ad res honestas excitare socordiam: sed ipse erat sibi stimulus ex propensione & animi alacritate ad ea, quæ bona sunt. Multò autem magis inuigilabat lectioni diuinorum eloquiorum, & assiduè in eis versabatur, adeò vt ipse quoq; caneret cum diuino Dauide: Exultabo ego super eloquia tua, vt qui inuenit spolia multa. Et: Quàm dilexi legem tuam Domine: tota die meditatio mea est. Propterea ei reputatum est supra millia auri & argenti, iuxta diuinum prophetam, dico Dauidem. Et Dei eloquia dulcia gutturi eius fuerunt, & supra mel ori eius.

Eudocimi parentes illustres. *Dat operā literis.* *Psalm. 118.* *ibidem.*

Vacabat autem diuinis templis, & assiduè ad ea veniebat. Et cùm eius ęquales & familiares dediti essent venationibus, & equorum cursibus, & alijs adolescentum studijs, ille ea ægrè ferebat, & ab eis minimè mouebatur, & nulli cedebat ex ijs, quę iuuenilibus blandiuntur cupiditatibus. Iucundè verò & lubenter versabatur Eudocimus, aut in domo orationis, aut in lectione diuinorum eloquiorum, per quæ studebat seipsum reddere templum Deo dignum, vt qui nihil ostenderet iniucundum, nihil turpe ex deformitate animi perturbationum, & in eas collato studio. Non res aduersæ, non secundæ, non aliquid ex ijs, quæ animum possunt aut efferre, aut deprimere, fuit satìs validum ad eum à suo instituto dimouendum: sed dexteris & sinistris armis (vt dicit Paulus) dexterè vtebatur, & ea materiam faciebat philosophiæ. Quinetiam cùm viam sępè ingrederetur, tam quę ferebat ad regiam, quàm quę in vllum alium locum, mentem simul & linguam habebat intentam operi: hanc quidem canentem psalmos Dauidis, illam autem attendentem, & quæ dicebantur intelligentem, & iubenti ipsi Dauidi parentem. Non enim id ei, quod multis, vsu veniebat, qui psallunt quidem,

2. Cor. 6.

sed non intelligunt: quique cùm ijs, quæ dicunt, ipsi priùs pugnant, & re ipsa apertè contradicunt, cùm procùl ab ijs, quæ dicuntur, aberret eorum animus. Temperantiam autem, quæ verè pulchra est, & pulchritudine alias excellit virtutes, sic amauit, & ab ea ità apertè est superatus, vt eam in vita sociam, & quæ secùm habitaret, delegerit, & audacter cùm Iob diceret non hoc solùm: Oculum meum non est cor consecutum: sed etiam, quod illo est maius, pactum fecisse cum oculis, nullo modo intellexisse super virginem: & vsqueadeò vitauerit cum muliere colloqui, vt soli matri non esset prohibitum ad eum accedere, quam in magna habebat veneratione: vt qui nō solùm maternis, sed virtutis etiam cederet legibus: Præter eam autem nulli licebat mulieri cum eo omninò loqui, aut ad eum adire.

Magnū castitatis studium. Iob 31. Ibidem.

Cum temperantia verò cōiunxit etiam eleemosynam, cum pulcherrima eam, quæ est maximè hilaris: adeò vt illius quidē lumine illustraretur facies, huius autem oleo cor pinguefieret, essetq; & mūdus & misericors: adeò vt altitudo, quę procedit ex puritate, ad proximum (vt par est) ex consensu se inclinans, in tuto esset. Tam splendidè autem attendebat eleemosynæ, & eam ità amplectebatur, vt non solùm superfluis, sed etiam necessarijs se piè gereret: & non parcè seminaret, sed in benedictionibus: & non solùm pecunijs, sed etiam carnibus, si ex ijs pauperibus dari posset auxilium, minimè parceret, idque admodùm hilari, promptoque & alacri animo, motus dilectione in Deum & proximum. Fructus enim charitatis, est in fratrē misericordia, adeò vt ipse promptior esset ad dandū, quàm ille ad accipiēdum, qui opùs habebat misericordia: & cùm dedisset, ipse magìs lętaretur, & plùs se iuuari crederet, quàm is, qui acceperat, quomodò res verè habebat. Maiores enim sunt diuinæ gratiæ, quàm humanæ, quas ipse larga manu emebat largiùs illinc scaturientes. Et, vt semèl dicam, orphanorum erat pater Eudocimus, curator viduarum, indumentum nudorum, panis esurientium, animarum, quæ ægritudine grauabantur, solatium.

Eleemosynę valdè est deditus.

Is cùm & ab Imperatore honores, &, quæ est ad tempus, gloriam assequeretur propter virtutē, nihil ex eo lædebatur, vt cuius nec calor animæ tepesceret, neq; ad cursum spiritalem fieret impetus hebetior: sed potiùs eam quoquè Deo asscribens gratiam, hinc sumebat occasionem maioris in ipsum desiderij, & cum colendi promptiùs & alacriùs. Certè cùm esset electus, vt pręesset parti exercitûs Cappadocum, & moraretur circa id, quod vocatur Charsianum, gerebat magnam curam populi: vt qui non solùm de eis esset paternè solicitus, sed eas etiam, quæ erant inter se inuicèm, vt solēt, controuersias solueret, nullam in partem propendente trutina iustitiæ: & iudicans orphanum (vt dicam cum Esaia) & viduam iustificans, & omnibus idem apparens per æqualem in omnes beneuolentiam. Et quid opùs est, vt dicam singula? Erat virtute perfectus Eudocimus: erat insignis charitate in Deum, & insignis charitate in proximum. Quamobrèm eius exitium & interitum, proximo, inquam, clanculùm detrahere, adeò odio habebat, vt non solùm ipse nihil tale faceret, sed etiam si alius vellet facere, minimè sustineret non honestis verbis aures præbere: &, quòd ad se attinet, illas quoquè conseruaret peccatis superiores.

Fit præfectus militū Cappadociæ.

Esai. 1.

Obtrectationes ferre nō sustinet.

Illum sic viuentem, piumque vitæ institutum exercentem, & rectè se gerentem communis in regione aliena finis occupat, cùm esset trigintatres annos natus, & necdùm quidem canis capillos albefecisset, multorū aūt canos superaret prudentia. Malè autem habebat Eudocimum, non quòd absolutè moreretur, vt qui per totam vitam id esset meditatus, & quam cùm egisset vitam, quænam sors esset eum consecutura: & alioquì cùm esset sapiens, non ignorabat omninò, qualis esset lex inter composita: nempè quòd cùm accepisset principium, necessè esset finem quoquè cōsequi: quamobrèm non eum conturbabat corporis separatio: sed quòd cùm matrem non vidisset charissimam, longè esset peregrinatus. Quomodò autem est mortuus? Est enim hoc simul philosophiæ & vtilitatis particeps. Aegrotabat quidem vir ille, & morbus eum iam eò deduxerat, vt vltimū ageret spiritum. Ipse verò cùm suos accersijsset familiares, primùm quidem diligenter mandauit, & eos iureiurando adegit, vt eum mandarent sepulcro sic indutum, & nequaquàm in ipsum obseruarēt, quæ solēt in mortuis. Deindè cùm omēs iussisset extra fores egredi, ipse solùm inclusus dat orationi. Oratio autem erat, (audita enim fuit à quodam, qui prope fores auscultabat) vt eius ad Deū excessus esset obscurus, & nulli cognitus, quomodò etiā tota ferè eius vita nulli eua-

sit

sit manifesta. Cùm verò alia quoquè adiecisset orationi, & egisset gratias, & postremò dixisset, In manus tuas commẽdo spiritum meum: verè sanctam emisit animam. Quidam autem ex ijs, qui sepulturę eius inseruiebant, magìs rusticè, quàm piè, in hoc mãdato exequendo affecti, non solùm cum vestimentis & calceis, quibus erat indutus, sed etiã cum stragulis, in quibus iacebat, in lignea capsa sic impositum, humì condunt eum, qui nihil habebat dignum tenebris, nube omninò solem, aut lignum modio, aut potiùs, si mâuis, in cella penaria preciosissimum thesaurum, & qui non potest consumi. Sed ille sic quidem fuit conditus: Deus autem non passus est eum latére, sed eum reddit manifestum causa multorum vtilitatis. Sic autem facit: Psal. 30. Eius è vita excessus.

Vir quidam à spiritu vexabatur dæmoniaco, Elias nomine, cùm post mortem sancti non multi dies præterijssent. Repentè accedit ad sepulcrum, multa quidem dicens, multa autem faciens, quæ solet facere nequitia dæmonum in damnum humanæ naturæ, quæ desupèr bello ab eo appetitur. Dæmone quidem moto à sancto, aut à Christi potiùs virtute, vt eum manifestum faceret & honoraret: mouente autem & torquente, & maxima tempestate hominem conturbante, cùm tanquàm mortuum Eliam humì iecisset, sceleratum illud dæmonium statìm abijt, vt quod fuerat homini veluti quædam disciplina, & medicamentum ad ex pianda peccata ijs, quæ Deus no uit, iudicijs. Atq; Elias quidem sic fuit liberatus à dæmone: Deus aũt non eousquè fecit consistere sui serui gloriam: immò verò cùm tanquàm tuba valdè clamans, in multos esset dispersum miraculum, multitudinem eorum, qui laborabãt varijs morbis, vocauit ad sepulcrum, sepulcrum, inquam, ex quo admirabiliter multis scaturiebat vita & curatio. Dæmoniacus fit liber ad tumulũ eius. Item alij morbidi.

Ex his verò vna mulier, quę habebat filium, cuius solutæ erant manus, quiq; eas ferebat non secùs atquè lapis ac statua, cùm ardenter accessisset ad sepulcrũ, non longa opùs habuit mora, non negocijs, non diebus: sed cùm primùm venit, ei opem tulit ad liberandum à morbo filium, oleum sumptum ex lucerna beati sepulcri: quo cùm illa filij manus vnxisset, vidit statìm eum totum illæsum, & vtẽtem manibus simul liberis, & suo fungẽtibus officio. Alius aũt puer eodem quidem modo affectus, in hoc verò solo differens, ꝙ priori quidẽ manus, ei aũt pedes erant immobiles: Is ergò simili fide oblatus, similem quoq; consecutus fuit curationem. Nam cùm is quoq; vnctus esset in pedibus oleo lucernæ, protinùs exilijt, & fuit causa magnę gratiarum actionis, quæ offerebatur ipsi sancto, qui curauerat, & Deo, qui prębuerat gratiam curationum. Oleo lucernę eius sanãtur quidam.

Rursùs aũt mulier vexata à dęmone, liberata est à maligno spiritu eam vexãte, cùm solùm accessisset ad sepulcrum, & pulchrè didicisset, quemadmodùm lux persequitur tenebras, & quàm sit terribilis, bonus & gratus seruus malo seruo & fugitiuo, ꝓpter eam, quæ ei cum Dño intercedit, coniunctionẽ & familiaritatem. Porrò aũt alij quoquè mulieri, quæ graui morbo laborabat, fuit mirabilis curatio solus sepulcri puluis sumptus cum fide, deindè aqua conspersus, aut, vt meliùs dicam, eius lachrymis, & impositus parti corporis, quæ malè se habebat. Et ideò cùm semināsset in lachrymis feruẽtis in Deum fidei, messuit exultatiõem curationis. Non paucis quoq; alijs malè affectis, qui longè aberant, fide aũt non erant longè, hic puluis ad eos allatus, visus est aptum in omni morbo medicamentum, & quod multis quoq; alijs modis erat iucũdissimum. Nam cum eo, ꝙ curabat certissimè, habebat etiã celeritatem, & cum celeritate, molestiæ vacuitatem, & cum molestiæ vacuitate, ꝙ nulla erat omninò soluenda merces, & nihil penitùs damni accipiebatur. Deficiet me tempus & oratio: defectæq; erunt manus scriptionis operi seruientes, si voluerimus omnia comprehendere, quæ & priùs ille, vbì fuit sepultus, & nunc huc quoq; translatus, facit miracula. Dæmoniaca liberatur. Nota de puluere sepulcri eius.

Quoniam aũt translationis meminit oratio, de ea quoq; tractandum est, quemadmodùm facta sit, & quænam fuerit causa, ꝙ illius corpus sepultum in finibus Charsiani, sit in hanc Regiam translatum ciuitatem. Magna & velox eius miraculorum fama in omnes partes peruadebat, & implebat aures omnium: & natura quidem sic habebat, nunc aũt velocior quoq; facta est propter rei nouitatem. Vbì enim sperauerit q̃spiam, hominem in mundo viuentem, & qui populi susceperat administrationem, & qui singulis horis tantis agitabatur fluctibus, posse per se quiescere, & interiorem hominem habere nulla vexatum molestia, illęsosq; & manifestos in se conseruare typos Dei memoriæ, & eius metu cor custodire mundũ ab omnibus sordibus. Nam pietatẽ

dum, aut quod emarcuiſſet, & eſſet liquefactum: ſed totus videbatur recens, perindè àc ſi nupèr eum reliquiſſet anima. Propemodùm videbantur eſſe membra cum motu, genæ cum rubore, labra cum flore, os cum anhelitu. Exiſtimâſſes te eum omninò videre non mortuum, ſed potiùs dormientem, aut ſeipſum colligentem, & diligentiùs aliquid meditantem Porrò autem ipſæ tunicæ, ipſæ veſtes ſtragulæ adeò erant integræ & illęſæ, & nullo detrimento affectæ, (quòd attinet ad ſepulturã) atquè ſi fuiſſent poſitæ in arca, & diligenter cuſtoditæ. Eſt mortuis corporibus ex ſe quid iniucũdum ac tetrum. Eſt veſtibus quoquè, quæ longo tempore iacuerunt, & alijs eiuſmodi malus quidam odor, & qui offendit odoratum. Illic autẽ nihil eiuſmodi, ſed bonus odor, & gratia & delectatio, tanq̃ non aliquod ſepulcrum & loculus, ſed hortus eſſet apertus. Probantur ea, quæ dicta ſunt, & quòd corpus eſſet adhuc integrum & recens, ex hoc, quod ſequitur:

Quidam monachus, Ioſeph nomine, ſacerdos, & qui pietati ſtudebat, cùm tũc adeſſet, ſubiectis manibus, & amplexus mortuum, conabatur erigere. Ille autem cedebat, & videbatur parére, & ſeipſum tradere. Erectus itaque fuit vir ille admirabilis, articulis & compagibus rectè inter ſeſe habẽtibus. Quod cùm vidiſſet presbyter, & metu eſſet repletus, rogauit, vt permitteret ea auferre, quibus erat indutus. Ipſe autem rursùs paruit, & manus remiſit presbytero & pedes, vt ijs vteretur vt vellet. Exuit ergò eum ſacerdos tunica, & eum altera induit. A pedibus verò amouet non ſolùm calceos, ſed ea etiam, quæ intùs erant ex ſerico impoſita pedibus. Hæc ergò omnia tam facilè fecit, & citra vllum laborem, perindè àc ſi ille opem ferret ſacerdoti, & ſe traderet, vt èo commodè vti poſſet. Deindè eum rursùs reclinat in ea, qua priùs erat, figura: adeò vt id totum diuino factum ſit conſilio, quòd ſic ſepultus fuerit, vt erat anteà: vt vel ex hoc eſſet manifeſtum omnibus, ꝙ poſt ſepulturam manſerit corpus potentius interitu & diſſolutione. Quod quidem viſum multis dæmonibus & morbis cauſa fuit, vt fugerent: & meritò: ſi enim etiam cùm eſſet abſconſum, erat eis terribile, poſtquàm appáruit, quomodò non eſſet eiuſmodi, vt non poſſet omninò ſuſtineri? Hęc ſunt ſanè admiratiõe digna.

Quid poſt hæc eſt conſecutum? Contendebat mater, ſacro ſublato corpore, domũ reuerti. Hęc enim, dicebat, ſtella ex meo ventre orta eſt. Qui autem in ea habitabant regione, contendebant non concedere, vt id aggrederetur. Nam etſi, dicebant, ex te proceſſit illa ſtella, cernitur tamen apud nos occidiſſe. Quomodò ergò eum à nobis auferes, qui miraculorum tales oſtẽdit radios? Ex te pulcher quidem germinauit palmes, ſed apud nos produxit botros miraculorum, & ei placuit, vt nos frueremur muſto gratiarum & curationum. Non erat Deo difficile, ſi vndè proceſſit, eum voluiſſet illuc rursùs diuertere. Nè videaris ergò repugnare iudicio Dei & voluntati, neq; nobis diuinas gratias inuideas. Nè nos fonte priuaueris, qui non nobis ſolis, ſed etiam communiter omnibus eſt ad fruendum propoſitus. Ad gloriã tibi ſufficit, ꝙ eius mater apparuëris, de cuius etiam mortuo corpore tanta eſt contentio. Nos priùs ex hac expelles patria, quàm hoc bono nobis à Deo dato noſtram priues patriam. Illa poſtq̃ hæc audijſſet, ſciens eſſe ſibi aliquod ſapientius capiendum conſilium, quieuit. Deindè autem cùm iuſſiſſet omnes valere, domum reuertitur. Ille verò pius inprimìs monachus & ſacerdos, de quo priùs diximus, cùm remanſiſſet, & dierũ multitudine oẽm expuliſſet ſuſpicionem, & in eo cuſtodiendo effeciſſet cuſtodes ſocordiores, noctù ingreſſus, diuinum ſuffuratus eſt theſaurum, & cum furto aufugit. Sed odor miraculorum oſtẽdit vnguentum, quod celabatur, & morborum curatio fuit furti accuſatrix. En quanti olim fiebãt ſacrę religq.

Mulier enim quædam, dum is in via ferretur, & qui eum ferebant in quodam, vt eſt conſentaneum, vellent loco requieſcere: illa, inquam, cùm à maligno vexaretur ſpiritu, in loculum irruit, & grauiter inſilijt, & veluti à magno fluctu fuit exagitata. Deindè cùm ſanctum turpiſſimis eſſet inſectata maledictis, non illa quidem omninò, ſed q eam inhabitabat, quem aduerſarium dixeris, fortis ille ab eo percuſſus receſſit, abiẽs in loca, ad quę à Deo fuerat condemnatus. Illa autem ſana domum rursùs eſt reuerſa. Non longum tempus interceſſerat, & virgo quædam pręfecta monaſterij, quod vocabatur Mantineum, cùm ſecreto quodam & graui morbo laboraret, & non poſſet graues, quos ſentiebat ex eo, ferre dolores, cùm reſciuiſſet illud mortuũ vitam afferẽs corpus afferri, & magna fide & animi ardore ei facta obuiàm, tãquàm viuenti & audienti ſancto, ad loculum ei morbum dixiſſet, ardentis fidei mercedem, celerẽ inuenit Dęmoniacę ſanatio.

curationem. Eiusmodi miracula faciens, & eam à Deo gloriam adipiscens, Byzantiũ tandem introducitur corpus parentibus iucundissimum, mortalibusq; vtilissimum malis spiritibus potentius, ægritudinibus & morbis validius, medicamentũ verè inexpugnabile: neque valens solùm aduersus vnum morbum, sed, vt semel dicam, resistens omnibus.

Mater ergò lęta tali reditu filij, & simul caput in Christo tollens, splendoremque & magnificentiam in tempore ostendens, argenti magno sumptu capsam induit: nõ solùm id faciens, tanquàm in gratiam filij, sed eum etiam studens honorare, tãquàm Dei amicum: vt illud quidem esset naturæ, hoc verò pij animi, & mentis Deum amantis. Cùm sic ergò capsam argento parẽtes optimi circundedissent, hoc verè sacrum templum deponunt in pulchro templo, quod ipsi Deiparæ construxerant, cõmunes hominibus effecti benefactores, dato dono, quod extenditur in sempiternum: per quem dæmones fugantur, morbi soluuntur, & Deus in omnibus, & per omnia glorificatur. Qm̃ eũ decet oĩs gloria, honor & adoratio, nũc & semper & in secula seculorũ, Amẽ.

Si placet, legatur aliquanto superiùs, pagina videlicet 381. vers. 7. cuius Exclusis

VITA S. LVPI TRECENSIS EPISCOPI GRAVITER CONSCRIPTA. HABETVR IN ANTIquis MS. codicibus. *Stylum F. Laur. Surius passim elimauit.*

Iulij 29.

Beatissimi & Apostolici viri, antistitis Lupi vitam vel breuiter cõmemorare operæpreciũ est. In eius enim præclaris operibus multiplex sese dicẽdi materia offert. Ortus est in Leucorum oppido, nobili inprimis familia, patre Epirochio. Quo ex hac luce subtracto, traditus est Alistichio patruo suo, multa generis nobilitate æquè conspicuo. Eius opera scholis adhibitus, rhetorũ studijs est imbutus. Deindè verò iam apprimè eruditum, florẽtis eloquij fama per regiones diuulgauit. Iũcta autem ei est matrimonio Pimeniola, sancti Hilarij Episcopi Atrelatensis soror illustris memoriæ, quæ in ipsa iuuentute sensûs maturitate pollens, pudicitiæ semper amore flagrabat. Cùm iam septimus coniugij annus volueretur, instigante Domino, se ad conuersionem mutuis adhortationibus contulerunt. Itaq; superni spiritûs vigore incitatus Lupus, ad animi cultum transferens vestium splendorem, relicta paterna domo, cunctisq; mundanæ cupiditatis vinculis dissipatis, Euangelicæ perfectionis feruens desiderio, eximiæ claritudinis & virtutis virum beatum Honoratum alacri animo statuit inuisere. Erat is Abbas primæ habitationis Lirinensis monasterij.

Patria & pater S. Lupi. *Traditur literis.* *Ducit vxorem.* *Posteà continenter viuunt.*

Vbi ad eum peruenit, eius institutioni ceruicem vltrò subdens, Dominicę seruitutis suaue iugum mansuetissimis humeris accepit, omnigenis vigilijs & ieiunijs sese afficiens. Cumque annum vnum illic egisset, magno fidei calore regressus est ad vrbẽ Matisconensem, vt ea, quę ipsi remãserant, pauperibus elargiretur. Et eccè deimprouisò ad vrbis Trecensis episcopatum rapitur. Fuère autem hæc eius promotionis primordia, vt ciuibus suis viam salutis semper concionibus sacris explicaret, & imperitos populi sensus diuina lectione instrueret. Porrò clerum quoquè suum, gratia præeunte, habenis iustitię strenuè moderabatur.

Fit Episcopus.

Exacto verò biẽnij spatio, cùm esset pollens ingeno, clarus eloquio, sanctitate pręcipuus, cum S. Germano, totius perfectionis & gratię spiritalis pleno, conta hęresin Pelagianam, quę sanam oppugnabat fidem, in Britanniam profectus est. Qui vno spiritu iuncti, & pari voluntate concordes, terribiles oceani fluctus, temporibus hybernis inexplorato mari se committentes, orationũ gubernaculis mitigârũt. Inter ipsas autem vndarum minas cùm ad tutam stationem appulissent, crebris virtutum signis aduentûs sui nuncios pręmittebant. Ad vrbis enim cuiusdam mœnia vt propinquârunt, omnes se illis obuiàm effudère, quibus ipsi admirãdis signis admirationi fuerũt. Erant verò sine intermissione intenti ad capiendos homines: eaq; causa ægris curationes adhibebant, spiritus immũdos palàm ex obsessis eijciebant. Deniq; omnes ad sanæ fidei confessionem ab errore reuocârunt, cùm iam totam ferè Britanniam Pelagiana pestis occupâsset.

It in Britanniam contra Pelagianos.

Non

Non longa post tempora Hunni erumpētes, & per omnē Galliam diffusi, partim simulatæ pacis arte tentabant vrbes, partim vi expugnabant. Vbi ad Trecensem infesto agmine venêre ciuitatem, patentibus campis sitam, & nec armis munitā, nec muris, solicitus pius antistes, ad vsitata se recipiens præsidia, solis ad Deum fusis precibus, supernæ opis auxilio eam defendit. At immanis ille & ferus Attila, fidem sancti viri altiori sensu suspiciens, pro sua exercitusque sui salute & incolumitate secū eum vult proficisci ad Rhenum vsque, pollicens vbi eò ventum sit, se ipsum dimissurum. Mox copia offertur ab eo loco reuertendi, non negatur reditus, iter quoque indicatur: orat tyrannus obnixè sanctum virum, vt velit pro ipso DOMINVM deprecari, interprete vsus Hunigasio. Reuersus autem vir DEI, vt vidit se desperatione suorum turbatum, ad montis perfugium Latisconē cæteris solertior festinauit, vt eò transferret plebem, quam orationum suarum suffragijs discrimini subiacentem inter excidia publica & hostilia arma defenderat. Illud perfugium distat ab vrbe milliaribus quinque & quadraginta. Manens verò illic biennij spatio, offensus raritate suorum eò venientium, Matisconem sibi censuit expetendam. Illuc cunti quædam mulier iuxta* Alisiam, corpore prostrata in aggere publico, se paralyticam magna voce significauit. Orauit pro ea vir sanctus, & mox sanitati se restitutam sensit.

Hunni vastant Gallias.

S. Lupus precibus suam tuetur vrbem.

* basilicam

Sanat paralyticam.

Cùm iam autem in Matisconensi prædio degeret, circa horam sextam oblata est ei puella, ex dæmonis infestatione linguæ officio destituta. Confestim signū Crucis illi imprimens, & media nocte pro more surgens, psalmodia absoluta, inuocato nomine sacrosanctæ Trinitatis, loquendi facultatem ei impetrauit. Etsi verò ex plurimis gestis eius pauca iam perstrinximus, at operæprecium tamen videtur vitæ eius historiam breuiter pertexere. Annis plùs minùs viginti, lectuli quietem nesciens, in tabula cubauit. Vestis eius perpetuò cilicium fuit. Præter illud, vnius tunicæ vsu semper contentus, in orationibus alternis noctibus peruigil perdurabat. Biduanis ieiunijs defatigato corpusculo, libidinis incentiua prosternens, fletibus ora, semper in futura intentus, indefessè rigabat. Iugi etiam districtione & seueritate sabbatum omne non nisi panis hordeacei esu transmittebat. Nec sacræ immemor legis, census suos pauperibus captiuisque redimendis humanissimè impendebat, sciens eleemosynis cælorum nos posse regna mercari. Permultos, quos nouerat desperatione teneri, celeri visitatione refouebat: atque in ijs clarissimum virum Claudium, filium spectabilis Germaniani, quem iam deficiente membrorum vigore, obtinebat vicinæ mortis pallor, hiatusque frigidi indicabant robur extinctum. Eum ferè exanimem intrà corpusculi hospitium oratione retinebat, iamque morientem reuocabat ad vitam, in viscera refuso, qui iam abscesserat, calore vitali, languentibusque venis suos motus recuperantibus, & spem viuendi ipso etiam vultu promittente.

Item mutā.

Eius cubile.

Vestis.

Vigiliæ.

Ieiunia.

Eleemosynæ.

Penè mortuum restituit.

Nec minoris miraculi res est, vno eodemque tempore & alibi ostendisse virtutem. Nam clarissima materfamiliàs, germana soror sancti & venerabilis presbyteri Rustici, quam lethalis iampridèm vexabat defectio mēbrorum, ità vt decem mensibus neque pes, neque manus suum faceret officium, ab illo visitari peroptans, vt eum venienrem intuita est, precibus adiungens lachrymas, palmas vtrasque extendit, dicens: Si vis, potes me sanare. At ille bis terque in preces incumbens, lachrymarum imbre perfusus, compellauit ægrotam. Ea verò mox sublata voce clamauit, nihil se dolere, iam abscessisse languorem omnem. Cumque omni cibi appetentia hactenùs caruisset, quamprimùm sibi petijt alimoniam apportari.

Item paralyticam.

Iam illud singularis gratiæ beneficium, quod ei inter mundi proceres diuinitùs collatum fuit, non patitur solicitudo silentio præteriri. Omnes quidem gentium reges ei præstabant reuerentiam, sed specialiùs tamen à rege* Gebauulto eximia ei fuit exhibita obedientia. Nanque Brionenses, quos olim captiuos abduxerat Alemannorum immanitas, literis à beato viro acceptis, non illectus cupiditate, non præda hominum captus, non auri pondere nec precio victus, sed regia dignitate sublimis, libertati restituit, hostili seruitute absolutos, & nimiæ iam dominationis acerbitate pressos, tanquàm deuotus reipublicæ minister, in eum statum, quem* legibus omnes emiserant, reuocauit, pristina dignitate donatos.

Reges eum venerantur.

Multos autem habuit vir beatissimus præclara virtute discipulos, insigni miraculorum gloria illustres. In S. Polychronio, Virdunensis ecclesiæ Episcopo, gratia curationum præfulsit, ità vt religatis post tergum manibus, dæmonibus imperaret, priusq; sensum perciperent obsessi, quàm corporũ suorum collisionem. S. Seuerum, Treuirensi ecclesiæ ordinatum Episcopum, primæ Germaniæ gentibus prædicantem, non ambigimus inter Apostolos suum habere consortium. Sanctum quoq; Albinum, Catalaunensem antistitem, diuturnæ sanctitatis prærogatiua eminentem, non debemus taciti omittere, quàm ille crebrò permultis locis dæmones ab hominibus profligârit. Nec immeritò dum tantorum virorum celebramus præconia, eximij magistri laudes depromere videri debemus. Successit autem ei dignus illo honore sacerdos Camelianus, eius morum imitator. Iam annis quinquaginta & duobus S. Lupus, gloriosæ memoriæ antistes, sacerdotio functus erat, cùm vitæ præsentis debitum persoluens, spiritum misit ad superos, dignis in terra laudibus celebrãdus. Indè ergò nunc nobis, quò sublimis euectus est, præsidium impendat: Præstante Domino nostro Iesu Christo, cui est gloria & potestas per omnia secula seculorum, Amen.

Eius aliquot insignes discipuli.

Diuturnus valdè Episcopatus eius, & obitus.

VITA S. VVILHELMI EPISCOPI BRIOCENSIS IN MINORI BRITANNIA, AVTHORE GODE- *frido Caluo Bituricensi Archiepiscopo, qui ei multùm familiaris fuit.*

PROLOGVS AVTHORIS.

SCRIPTVRVS vitam beati antistitis Vuilhelmi, inhabitatorem eius inuoco Spiritumsanctũ: vt qui ei virtutes largitus est, mihi ad narrandum eas sermonem tribuat, & de sua clemẽtia vires præbeat, quas mea imperitia denegat. Licèt autem in me non abundet scientia, nec suppetat facundia ad huiusmodi sancti viri miranda opera, prout condecet, depromẽda, inductus tamẽ tam deuotione, qua ipsi sancto ex pluribus beneficijs & suffragijs per eum receptis obligor, quàm requisitione quorũdam virorum valdè solennium, quibus obtemperare ex charitate compellor, ipsius gesta, non quidem omnia: quia non omnia didici, aut scire potui: sed aliqua, quæ partìm in eius domo & societate existens, oculata fide perspexi: partìm à quibusdã viris fidedignis auditu percepi, ad Dei & sanctissimi viri gloriã explanare conabor, sermone quodam licèt rudi ac simplici, breui tamen admodùm & veraci. Vt aũt quæ sequuntur, faciliùs se offerant inquirenti, septem infrà positis capitulis sunt distincta. Agitur enim primò de ipsius nobili origine & sanctæ vitæ inchoatione. Secundò, de orationis gratia, & eius ad diuina reuerentia. Tertiò, de mira ipsius sapientia, & scientia, & discreta prudentia. Quartò, de eius feruida charitate, vitæ austeritate & pietate. Quintò, de ipsius profunda & admiranda humilitate. Sextò, de eius felici obitu & consummatione. Septimò de mirabili eius canonizatione & translatione.

VITAE HISTORIA.

Iulij 29.

ANCTVS Vuilhelmus à primæuo iuuentutis suę flore senile cor gerẽs, nulli voluptati animũ dedit: sed sciẽs militiam esse vitam hominis super terrã, in sanctitate & iustitia corã Deo seruire disposuit omnibus diebus vitæ suæ. Qui in carne ambulãs, non secundùm carnis desideria militauit, sed eam spiritui seruire coëgit. Quod in suo obitu cuidam confessori suo, cui cordis arcana tanquàm domestico cõmittebat, reserauit, dicens: Frater, age gratias pro me Deo, qui me vsq; hodiè mundum à peccato carnis per suam gratiam custodiuit. Veruntamẽ humani generis inimicus, qui & eo, quòd à iusto contemnitur, magis ad scandala ꝓuocatur, tanquàm leo rugiens, quærens quem deuoret, per mulierum astutias ipsum seruum Dei corrumpere pluriès attentauit. Cũ enim idẽ adhuc iuuenis, & in minori officio cõstitutus, in domo cuiusdã

Iob. 7. *Luc. 1.* *Carnis integritatem seruauit.* *1. Pet. 5.*

diuitis

diuitis fuisset hospitatus, mulier quædā fornicationis spiritu stimulata, radios igneos in ipsum Dei virum procaciter vibrabat. Non enim solùm Deo sanctitatis merito, sed etiam cunctis eum videntibus corporis elegantia, verborum facūdia, & conuersationis gratia placens erat. Postquā autem immundus spiritus cor illius muliereulę fallaciter occupauit, donèc conceptum in animo virus peccati effunderet, non quieuit. Die verò cedente tenebris, cæteris dormientibus, captato noctis silentio, perrexit ad beati viri cubiculum dormientis, & ad latus eius se proiecit coluber tortuosus. Porrò vir Dei ad tactum mulieris insolitum excitatus, non solùm scelus abhorruit, verùm etiam de lecto statìm, quasi de medio ignis exiliens, à facie colubri se abscondit: sicut patriarcha Ioseph, qui fugit oblatam libidinem, pallio derelicto. Verè ergò beatus Vuilhelmus, qui inuentus est sine macula: qui potuit transgredi, & non est transgressus: & facere mala, & non fecit.

Impudica mulier eū infestat.

Gen. 39.

Alio quodam tempore, cùm B. Vuilhelmus pontificali officio fungeretur, quædam nobilis mulier de territorio Briocensi, tam viri, quàm amicorū auxilio viduata, super debitis & alijs negocijs in Episcopi curia plurimū vexabatur. Tandèm quid ageret, nesciens, ex muliebri nequitia cogitauit, quòd si posset amore polluto pontificis gratiā obtinere, suos faciliùs aduersarios superaret, & causam suam fauore iudicis fine prospero terminaret. Quadā igitur die deductū in partem Episcopū cœpit blandis sermonibus & plenis illecebris ad commiscendū secū in obscœno libidinis prouocare. Sed vir Dei spiritu sancto pręmunitus, causam eius & intentionē cordis sordidā intelligēs, tale fertur mulieri dedisse respōsum: O mulier infelix, cur pastorē tuum, pontificē, patrem & dominū huiusmodi verbis seducere voluisti? Et excutiēs manu tunicā lineam ante pectus, qua more pontificis vtebatur, quasi de sinu cordis ignē excluderet, cū indignationis indicijs hæc adiecit: Vide misera, qa Dei Episcopus sum & sacerdos. Tunc increpationis viri Dei stimulis sauciata, pallio confusionis operuit vultū suum, & tacta dolore cordis intrinsecùs, de domo protinùs est egressa. Sic tanquā aurū in fornace ꝓbauit Dominus sanctū suū, & sicut holocausti hostiā accepit eū merito castitatis.

Itèm alia.

Sap. 3.

Præter hæc castitatis insignia, aliud in eius obitu virginitatis apparuit argumentū. Nam cùm corpus eius à ministris ecclesiæ lauandum digna cum reuerentia tractaretur, illius membra inferiora non pudenda, sed quasi puerilia sunt inuenta. Virginitatis ergò aureola decoratus, qui cū mulieribus non est coinquinatus, meritò sequitur agnum Dei. Non solùm aūt lumbos ꝑcinxit fortitudine castitatis, verùm etiam lucernas ardentes tenuit in manibus per opera charitatis. Ipse enim tanquàm pater pijssimus pauperes nutriebat, miserorū miserias releuabat, & cætera pietatis opera misericorditer indigētbius exhibebat. Nec satìs erat sibi, quod per bursarium pauperibus ministrabat: quinimmò de bursa, quā ad hoc portare consueuerat, ipsemet indigentibus manum misericordiæ porrigebat. Tāto siquidē circa pauperes ardebat cōpassionis affectu, quòd quandò ciborum reliquiæ dabantur pauperibus congregatis, ipse ꝑ fenestram aliquā super dantes & accipientes intuitū dirigebat, nè quispiā eleemosynam defraudaret, néve pauper aliquis lęderetur, vel expers muneris remaneret. Si verò multitudini pauperū non sufficerēt eroganda, defectū protinùs suppleri faciebat.

Apoc. 14.

Benignitas eius in miseros.

Tempore quodā caro, cùm B. Vuilhelmus videret fame pauperes cruciari, totum bladum suum eis exposuit dispergendū. Sed cùm inter tantos minimè sufficeret, pręsertìm cùm vsq; ad messem magnū adhuc temporis spatiū superesset, precibus suis Canonicorum bladū accepit mutuò, pauperibus erogandū. Verè beatus est iste sanctus, qui post aurū non abijt, nec sperauit in pecuniæ thesauris: sed sicut iucundus homo miseris miserans, sua Domino cōmodauit. Sic enim in villicatione sua fidelis extitit, quòd omnibus ferè necessitati pauperum distributis, vndè testamentū faceret, nihil omninò superesset. Mâluit enim in cęlo thesaurū sibi creditum collocare, vbì nec ęrugo, nec tinea demolitur, nec fures effodiunt, nec furantur: quàm in terra cum seruo pigro Domini sui pecuniam occultare, aut alienis relinquere deuorandam. Sic lucerna beati Vuilhelmi non solùm luxit exteriùs ad Dei gloriam: verùm etiam arsit interiùs in affectu, cuius ardor fuit in ipso tripliciter ordinatus, ad Deum scilicet, seipsum, & proximum. Nam in amore DEI totus, deuotis precibus vacando, exardescebat cum Propheta, dicente: Concaluit cor meum intrà me, & in meditatione mea exardescet ignis. Quanuis enim cum Martha circa curā regiminis multis negocijs

Magna liberalitas in caritate annonæ.

Matt. 6.

Matt. 25.

Psal. 38.

Luc. 10.

cijs esset occupatus: illud tamen Mariæ necessarium, diuinis sermonibus vacans & deuotis orationibus, nullatenùs omittebat. Præter enim horas Canonicas & alias orationes consuetas, diebus singulis Psalterium, quòd sciebat cordetenùs, lectitabat. Iterùm quo ad seipsum, arsit in eodem igniculus charitatis, de quo dicit Dominus: Ignē véni mittere in terram, & quid volo, nisi vt ardeat? Ignis enim incinerat & consumit. DEVS autem noster ignis consumens est. Cuius ardor beati viri animam per humilitatem incinerauit, corpus per fragilitatem attenuans, vtraque pari fœdere Dei seruitio mancipauit, sicut in Leuitico scriptum est: Vtranque partem consumpsit ignis. Beatus verò Vuilhelmus quanto maior erat, eo magìs humilis apparebat, & humilitatis opera faciebat. Nam aliquandò ad sufflandum ignem pro calefaciēdo cibo pauperum, caput suum dicitur inclinâsse.

Quotidiè legit Psalterium.
Luc. 12.
Hebr. 12.

Die quadam ad domum eius, nuncius quidam venit, commodatò postulans balnearium vas pro muliere paupere, in puerperio decubante. Nam pro huiusmodi pijs operibus vascula talia reseruabat. Cumque causam eius itineris Episcopus didicisset, nec quisquam de suis famulis, præter Capellanum, præsens esset, nec negauit ei, nec distulit quod petebat, sed cum adiutorio Capellani sui vas, quod blado plenum erat, euacuans, imposuit in humeros nuncij proprijs manibus ad portandum.

Vide humilitatem.

Quadam autem nocte lectus cuiusdam monachi in Episcopi cubiculo factus erat: cumque vadens dormitum Episcopus, lectum monachi prope terram cerneret, suum verò propter Pontificalem excellentiam ac reuerentiam loco superiori: non est passus inferiorem se iacére monachum: immò fecit iterùm lectum sterni, & alterum alteri coæquari. His & alijs huiusmodi meritis & exemplis beatus iste Vuilhelmus Pontifex exaltationis æternæ gloriam est adeptus. Non solùm autem cor eius incinerauit ignis Dominicæ charitatis, sed & corpus per pœnitentiam cremauit. Quanuìs enim suæ, necnon & aliorum dignitatibus, vel meritis deferendo, magna sæpè conuiuia præparari faceret, seruata tamen modestia, semper parùm gustans de carnibus, reliquum in eleemosynam pauperibus erogandum reseruabat. Aqua pura vel cum vino mixta largiter vtebatur, quanuìs à pluribus vinum & pinguia diligere putaretur. Prætereà cùm lectus eius, sicut decebat Pontificem, sterneretur, & serui crederent ipsum super mollia quiescentem, spreto cubili, terræ duritiam ad orandum & dormiendum sæpiùs eligebat.

Aquā bibit.
Sæpè cubat humì.

Quantùm verò ad proximum, in eo charitas ignescebat. Nam quotiescunq; desolatum aliquē vel afflictum cerneret, aut infirmum, infirmabatur & ipse secundùm illud Apostoli: Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non vror? Die insupèr quadā, dum ipse beatus vir staret in medio domûs suæ, quædā hydropica ac paupercula mulier eleemosynā postulans, stetit ante eum. Erat aūt infirmitate sic inflata, quòd vix corpus suum capere poterat tunicæ latitudo. Quam intuens pius pater, qui super afflictos pia semper gestabat viscera charitatis, præcepit eleemosynam ei dari: necnon de theriaca, quam habebat, poculum ei ministrabat, piè credēs ipsam per antidotum huiusmodi posse consequi sanitatem. Accepto poculo, mulier abijt via sua. Hora verò prandij memor fuit Episcopus illius, & ferculum suum, de quo parùm gustauerat, per nuncium illi misit. Quam per vicos & plateas nuncius diù quærens, tandèm inuénit in lectulo passione nimia laborantem, & fini suo eam appropinquantem. Quod cùm Episcopo retulisset, timens ille, nè per theriacam, quam ei ministrari iusserat, mortis periculum incurrisset, oraturus pro eo ad Dominum, in ecclesiam festinauit: vbì flens largiter & rugiens à gemitu cordis sui, reum se mortis eius humiliter accusando, tandiù misericordiam Domini inuocauit, donèc nunciatum est ei, quòd mulier surrexit, & ab infirmitate sua dimissa penitùs esset. Quod Episcopus audiens, fecit eam præ gaudio sibi præsentari. Quam videns sanitati plenariè restitutam, admirans vix credere potuit, quòd hæc esset, quam quasì monstrum viderat ipso die. Quis autem dubitet, mulierem hanc de portis mortis, sancti viri fuisse precibus & meritis reuocatam?

2. Cor. 11.
Humanitas in fœminam miseram.
Nota vim precū eius.

Alio quodā tempore, cùm ex pressura præliorum, quæ inter Francos & Britones agitabantur, ducatus Britanniæ turbaretur, & Briocensis ciuitas, irruentibus in eam alternatim hostibus, damnis multis & iniurijs grauaretur, beatus Vuilhelmus, tanquā bonus pastor, cum fletu magno per ciuitatem circumiens, dispersas oues conabatur

paternis affectibus consolari. Sæpè etiam prædonum in medium se magnanimiter ingerens, animā suā ꝓ ouibus suis ponere non formidabat. O quotiès in ipsum ouiculas ꝓtegentem, viri sanguinū manus sacrilegas iniecerunt, & in ceruicē eius vibrantes gladios, ipsum minis & cōtumelijs affecerūt? Ipse verò cùm hæc omnia pateretur, nō comminabatur, sed tanquā agnus mansuetissimus, corde tacito patientiā seruabat. Et si quandò ꝓpter clericorum instantiā necessitas ipsum compelleret ferre excōmunicationis sententiā in maleficos & prędones, nè remissus & negligēs videretur, cū dolore cordis & multis lachrymis vim clauium exercebat, cùm malefactores huiusmodi sententiæ gladio feriebat. Quanto charitatis ardore dilexit proximos, qui sic luxit, vt Dauid & Samuel, inimicos? Sic virga sancta de radice Iesse, quod interpretatur incendium, ꝓcedebat. Nā virga correctionis, de incendio debet egredi charitatis. Ezechiel aūt loquens de quatuor animalibus, de igne vidit in spiritu fulgur egrediens. Ex igne verò fulgur egreditur, cùm excommunicationis sententia, non ex ira vel odio, sed ex charitate profertur. Intereà graui persecutione per tyrannorū malitiā in ecclesia Britannica sęuiente, B. Vuilhelmus zelo iustitiæ viriliter inflāmatus, ferocitati tyrannicę resistere satagebat. Quam ob causam minis & iniurijs ab ipsis tyrannis & eorum complicibus est adstrictus: nihilo minùs tamen murum se pro domo Domini, quantū poterat, opponebat. Renuēs igitur in præiudiciū libertatis Ecclesiasticæ principū acquiescere voluntati, compulsus est exire Britanniam, & in exiliū proficisci. Sed vir iustus, tanquàm leo confidens in Domino, sciensque quòd dignitas nominis Christi omnia possidet in omni possessione, & quòd omne solum forti patria est, vt piscibus æquor: damna, minas, exilium & contumelias propter spem æternæ beatitudinis sustinuit patienter. Nam Dominus dicit: Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam: quoniam ipsorum est regnum cælorum.

Obijcit se periculis ꝓ ouibus suis.

1. Reg. 16.
1. Reg. 15.
Ezech. 1.

Pellitur in exilium.

Matt. 5.

Tunc tēporis verò Pictauensis Episcopus, continuis laborās infirmitatibus, impotens & debilis erat factus, ità quòd officiū sibi competens exercere penitùs non valebat: qui beatū Vuilhelmū, obstinatę ꝑsecutionis impetū fugientē, venerabiliter suscipiens & deuotè, gregis sui curā ipsi cōmittere dignū duxit. Beatus igitur Vuilhelmus, assumpta cura vicaria Pictauēsis diœcesis, ibì per annos aliquot sanctissimè conuersatus in his, quæ ad suum officiū spectabant, ordines celebrādo, ecclesias dedicando, altaria consecrando, pueros confirmādo, necnon & alia pontificis officia solicitè ministrando, apud Deum & homines gratiosum se exhibuit & famosum. Cùm aūt placuit Deo ferocitatis hostiū impetū eneruare, relictis ouibus alienis, bonus pastor ad oues ꝓprias, ob ipsius absentiam nimiùm desolatas, reuersus est cum gaudio valdè magno. Circa curā istam ꝓpriarum ouium, non solùm spiritualiter sanctæ conuersationis exemplo & doctrinę pabulo: verùm etiā temporaliter humanę necessitatis subsidio, sicut dictum est, solicitè vigilabat. Hoc enim triplici cibo præcepit Dominus Petro suisque successoribus pascere plebē suam. Et quamuis gregis sui curā præponeret omni negocio temporali, fabricā tamen Briocensis ecclesiæ cathedralis, si posset in pace viuere, ꝓponebat consummare iam inceptam. Circa quod opus cùm die quadam vigilantiùs cogitaret, spiritu prophetico repletus, dixit: Certè viuus vel mortuus ædificiū huius ecclesię consummabo. Dominus aūt ipsius prophetiam ꝓcessu temporis adimpleuit. Nam cùm ipse viuens feliciter, victurus in perpetuū, præsentis vitæ cursum feliciter consummâsset, corpus eius sanctissimum in ecclesia cathedrali digna fuit cum reuerētia tumulatū. Quod cùm ibidèm duobus annis, antequā coruscaret miraculis, tanquā lapis preciosus latuisset, Philippus Episcopus successor eius studuit nihilo minùs fideliter ipsius ꝓpositi circa fabricā ecclesiæ fieri ꝓsecutor. Oportebat autē pro fundamento quęrēdo secundū dispositionē operis, corpus beati Vuilhelmi de loco in quo positū fuerat, trāsferri. Factum est aūt, cùm ad effodiendū thesaurum illū Clerici cum populo cōuenissent, ipsum corpus cū omniū membrorū integritate mirabiliter est repertū, & quasi preciosissimis fuisset aromatibus conditū, optimo odore eos, qui aderāt, adimpleuit: ità vt ex cōuersatione, quam viderāt, & mirabilibus, quę videbāt, ipsum ꝓculdubiò crederent esse sanctū, cùm corruptibile corpus, quod quidē per biennium in sepulcro latuerat, cernerēt incorruptū. Quid aliud dicere poterāt, nisi ꝙ à Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris? Mirabantur pręterea, nec mirum, quomodò cadauer hominis, quod tandiù iacuerat sub terra, odoris suauissimi

Pictauensis Episcopi suscipit operam vicariam.

Redit ad sedem suā.

Iohan. 21.

Felix obitus eius.

Corpus eius post biennium inuenitur incorruptum.

Psal. 117.

uiſſimi redolentia ſpecies aromaticas ſuperaret? Sed ille, cui integer à peccato ſeruierat carnis, ex incorrupti inuentione corporis, ſanctitatis ipſius lucernam de ſub modio ſuper candelabrum exaltari diſpoſuit, vt luceret omnibus, qui in domo ſunt, odor ſuauitatis ex ipſo Domino, ſuauiter omnia diſponente, mirificè procedebat: vt qui vitæ in vitam bonus odor fuerat, bonus odor ſanctitatis, odorem miraculorum prodigiis diffunderet vſquequaquè. Ab illo enim die cœpit crebrioribus coruſcare miraculis, per quæ ſanctitatis eius notitiam, non ſolùm per vniuerſam Britāniam, verùm etiam per circùm adiacentes & remotas prouincias Dominus dilatauit. Quotquot itaq; diuerſis oppreſſi languoribus eius tumulum viſitârunt, ſalutis ab eo beneficia fidenter poſtulantes, recuperata ſanitatis optatæ gratia, lætantes ad propria ſunt regreſſi. Quamobrèm cateruatim currunt vndiquè populi, cernere cupientes, necnon in ſeipſis experientes miracula, quæ per eum mirabilis in ſanctis ſuis Dominus miſericorditer operatur. Quorū eleemoſynis & deuotis oblationibus eccleſia, quam ſanctus in vita vel poſt mortem dixerat ſe ſtructurum, opere precioſo ſuſcepit complementum, ad laudem & gloriam omnipotentis Dei.

Miracula ad tumulū eius.

Cùm igitur beatus Vuilhelmus tot & tantis miraculorum radiis, non ſolùm Britanniam, verùm etiam diuerſas mundi prouincias illuſtraret, Philippus bonæ memoriæ Brioceñsis Epiſcopus, ſucceſſor eius, indignum arbitrans, ſi tantum lumen intus vel ſubtus modium celaretur, ad dominum Papam Innocentium 4. Lugduni tunc temporis reſidētem, cum firmiſſimis miraculorum teſtimoniis & teſtibus ꝓpter huiuſmodi negocium properauit. Quibus auditis rumoribus, exultans in gaudio Præſul ſummus, miraculorū inquiſitionem Cardinali cuidam cōmittere dignum duxit. Sed quod accidit ipſa die, propter huiuſmodi negocium aſſignata, nō minùs eſt miraculo deputandum. Nā præter teſtes idoneos, quos adduxerat dictus Epiſcopus Brioceñsis, alii quāplurimi de aliis mundi partibus ſubitò confluxerunt, de ſanctitate beati Vuilhelmi ꝓbatiſſima ꝓhibentes, eò quòd tam in ſe, quàm in aliis ipſius inuocata ſuffragia pro diuerſis infirmitatibus ſenſiſſe firmiter aſſerebant. Probatis itaq; miraculis, & in ſummi Pontificis audientia recitatis, necnon ab eo & cunctis Cardinalibus aliiſque eccleſiarum prælatis, q̄ aderant, approbatis, idē ſummus Pontifex de cōmuni fratrum conſilio Vuilhelmum Briocēſem Epiſcopum in ſanctorum catalogo, meritis eius exigentibus, decreuit firmiter conſcribendum, & celebri memoria venerandum. Ipſius autem ſancti mirabilia, pauca tamen, quia non poſſet aliquis ſingula quęq; ſcripto explicare, breuiter enarrabo.

Refertur ab Innocentio 4. in numerum ſanctorum.

Mulier quædā Brioceñsis diœceſis, quę tribus & eo ampliùs annis per totum corpus fuerat hydropiſi ſic inflata, quòd ſanitatē poſſe conſequi nullatenùs credebatur: facto voto, ſuper beati Vuilhelmi tumulum quarto Calēdas Auguſti, die videlicet, quo beatiſſimus confeſſor migrauit à ſeculo, requieuit: & poſt horam diei primā, cùm diuinum officium in eccleſia cantaretur, quaſi de ſomno euigilans, ſublato tumore, beati Vuilhelmi meritis reſtituta eſt ſubitò priſtinæ ſanitati.

Hydropicę curatio.

Homo etiā quidā languidus apud ſanctum Briocum ante ianuā alterius hominis iacebat in ſterquilinio, ſic contractus, quòd pro victu ſuo quærendo per villā ſuper palmas & genua ſe gerebat. Cuius paſſioni mulier quędam compatiens, dixit ei: Alane, in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti voueo te beato Vuilhelmo, q̄ ſuis meritis & precibus tibi conferet ſanitatē. Et appræhendens eū ad manus mulier & eius filius, ſuper pedes ſuos erexerunt. Qui protinùs conſolidatis membris, ad eccleſiā cum multis eū ſequentibus, & Deū in beato Vuilhelmo laudantibus, iter arripuit, omnipotenti Deo gratias referens & ſuo ſanctiſſimo confeſſori.

Itèm contracti.

Alia inſupèr mulier tantam lateris corroſionē patiens, quòd inteſtinis ferè patentibus, cum horrore magno fœtorē nimium emittebat, per vnā noctē ſuper ſepulcrū ſancti requieuit. In craſtino verò circa horā primā multis præſentibus, ab hac horribili paſſione ſic extitit liberata, quòd nulla remanſerunt prædictę paſſionis veſtigia.

Mulieris horridus morbus pellitur.

Cùm prætereà puer quidā, velut annorum octo, circa ripā ludens cuiuſdā fluminis, in ipſum ſubitò cecidiſſet, populis clamātibus, pater eius prę dolore cucurrit ad locū citiùs quęrens eū: Quē cùm multis eū iuuantibus minimè reperiſſet, ingeminatis clamoribus cœpit inſanire. Adſtans verò populus ei cōpatiens, dixit: Voue filiū tuū ſancto Vuilhelmo, ad cuius inuocationē Deus miracula operatur. At ille cōſilio eorū vix inten-

intendens præ dolore,protinùs sic clamauit : Sancte Vuilhelme,cõfessor Domini benedicte,tibi meum filium voueo & commendo. Vix votum finierat,& eccè puer sub aqua mortuus est inuentus,& de profundo fluminis extractus. Quem mortuum pater inspiciens,iteratò clamare ad beatum Vuilhelmum cœpit lachrymabiliter ,& eũ inuocare, dicens : Sancte Vuilhelme,redde mihi filium meum viuum, quẽ mihi ostẽdere dignatus es sic defunctum. Mater autem pueri tunc temporis ad beatum Vuilhelmum profecta peregrè pro eodem puero,quia eidem infirmitas quędã acciderat, ad eius tumulum nocte præcedenti aderat. Dum igitur pater voto & orationi deuotus existeret,in conspectu adstãtium statìm est puero vita restituta. Mortuus puer reuiuiscit.

Alius insupèr puer quasi annorum trium de Dolensium finibus,in quoddam fossatum cecidit,per quod faciebat mare transitum. Vbì cùm parentes eius cum dolore quærentes filium,annuente Domino,peruenissent, resupinum in aqua puerum repererunt,& de fouea extraxerunt. Cumque in eo nullum vitæ comperissent indicium, ipsum cum clamore valido & dolore vouerunt beatissimo confessori. Ad cuius inuocationem puer aquam euomens cum sanguine,respirauit.

Rursùs homo quidam per sex annos & ampliùs duo foramina in ventre habuerat & habebat, adeò perniciosa, quòd quicquid per os suum secundùm viam nutrimenti sumebat in corpus, relictis naturæ purgatorijs locis, per illa duo foramina turpiter emittebat. Qui ante Vuilhelmi tumulum requiescens,ad inuocationem eiusdem sancti,à tã enormi passione curatus est. Cuidam etiam mulieri est candidior solito mammilla subitò restituta, quam sibi præ nimio infirmitatis dolore miserabiliter amputauerat. Itèm alius puer. Sanantur vitia corporis teterrima.

Viro prætereà cuidam est repentè consolidata ruptura, per quam ipsius viscera se adspectibus hominum horribiliter offerebant. Quędam rursùs puella,cuius adeò pedes & tibiæ vlcerosæ erant ex quadam passione,quam medici fistulã nuncupant,quòd ei sola tibiarum abscissio,nè per eam,synceram corporis partem corrumpi contingeret,pro consilio præstolabatur,ad plenũ est à prædictis vulneribus liberata. Alia quoquè puella,ignis incendio intercepta, fuit in medio carbonum reperta. Cui eiusdem sancti meritis ignis,vim suæ virtutis oblitus,nullum impressit vestigium læsionis. Alia miracula.

Quadam etiam die,cùm quidam nautę peregrè profecti ad beatum Vuilhelmum, per mare vellent ad propria remeare,facta est tempestas in mari valida,adeò vt ruptis funibus fractisque remigijs,fluctus nauiculam operirent. Qui nimirùm de vita desperantes,beatissimi Vuilhelmi auxilium inuocando,dixerunt:O beate Vuilhelme,confessor Domini gloriose, succurre nobis in supremo mortis periculo constitutis. Statimque ad eius inuocationem sani nautæ, cum nauicula fluctibus operta, ad portum prosperum sine humano remige peruenerunt. Quid plura? Per beati Vuilhelmi confessoris gloriosissimi merita restituit Dominus cæcis visum,surdis auditum, mutis loquelam,claudis gressum: sicut probant baculi,lectiq; lignei,quos ante sepulcrum eius salutis beneficia consecuti,redeuntes ad propria,reliquerunt. Possessi à dæmone liberantur,paralytici reparantur,quamplurimi vi febrium laborantes,sanitatem celerem consequuntur. Hæc & alia multa & magna mirabilia, quorum non est numerus, præsertim cùm illius miracula finem non habeant,per beatissimum confessorem suum Vuilhelmum Dominus omnipotens operatur:ad laudem & gloriam nominis sui, Amen. Nautę è periculo eripiuntur.

SS. ABDON ET SENNES, QVORVM NATALIS INcidit in 30. Iulij diem, habentur in S. Laurentij martyris historia.

suscitâsse? Immò, vt verum fatear, quod in carne viuentibus sanctis minimè contulit, hoc sæpè diuina dispẽsatio mortuis prærogauit. Quod in Abdo scilicet viro Dei liquidò perpenditur, quem viuentem quidem leo potuit occisurus inuadere, sed cadauer eius nequaquàm permissus est aliquatenùs violare. Preciosa nimirũ in cõspectu Domini, mors sanctorum eius. Non ergò mirum, si diuina dispensatio congrua Sanctorum corporibus loca distribuit, & ea nunc quasi quoddam depositum terræ commẽdat, quæ postmodùm in regnis cælestibus transferenda restituat. Sed iam ꝑpter quod ista præmisimus, de beati Ruffini miraculis breuiter aliqua perstringamus. 3 Reg. 13. Psal. 115.

Beati igitur huius martyris corpus de suburbio Assisiensis oppidi, vbì antiquitùs fuerat positum, intrà mœnia postmodũ fuit gentilis impetûs terrore translatum. Labrum autem lapideum, in quo prædictum corpus antè iacuerat, per longum tempus extra muros fuerat derelictũ. De quo nimirùm inter populũ & Hugonẽ, eiusdem tũc sedis Episcopum, grauis est orta seditio. Episcopus siquidẽ ad ecclesiam beatæ Mariæ semper virginis, quę eius loci prima sedes est, deferendũ esse censebat, eo nimirũ consilio, vt quòd mater Ecclesia corpus martyris nõ haberet, quodam saltem vacui sepulcri solatio compensaret. Econtrà populus asserebat, inter sacras reliquias & propriũ tumulum diuisionẽ fieri non debere, nec humanis nunc adinuentionibus permutandum, quod ab ipso gloriosi martyris cõsummato triumpho videretur diuinitùs institutum. Taliter igitur hinc atq; indè certantibus, labrum mœnibus vrbis infertur, & ab vtrisq; simul partibus ad biuij cuiusdam compitum peruenitur. Illic itaq; cùm fautores Episcopi ad sanctæ Mariæ, reliqua autem pars populi ad beati Ruffini basilicam sacrum vasculum pertrahere molirentur, his atq; illis in diuersa nitentibus, crescente iurgio, eò vsque processum est, vt furentes arma corriperent, & mutuos inter se ictus, amissa placidę mentis ratione, miscerent. Vibratis itaq; gladijs, cominùs vtrinq; concurritur, & acres ardentibus animis ad infligenda mutuò vulnera debacchãtur. Sed ô prædicanda diuina clementia, quæ humanis miseretur erroribus, & sæpè nostris prauis voluntatibus ità obuiat, vt ad bonos exitus ipsa etiam malè cœpta perducat. Quid multis morer? Nullus illic vulneratur, nulla deniq; nec tenuis quidem gutta sanguinis funditur, atq; vt mirabilibus adhuc mirabiliora succedant, sexaginta ferè viri ex parte Episcopi prędictum vasculum ad Ecclesiam beatæ Mariæ conabantur attrahere, sed nullis illud nisibus de loci sui fixa potuerunt statione mouere. Illi igitur cùm iam præ lassitudine fracti, omninò deficerent, & vehiculum lapidis funditùs desperarent, tunc ex altera parte vix septem homines vrnã corripiẽtes, ad S. Ruffini basilicã tanta illam permissi sunt celeritate peruehere, vt non lapidem, sed palearũ potiùs viderentur fasciculum deferre. Ilicò populi clamor exultãtis attollitur, gratiarũ actio fautori Deo læta psoluitur, & quia pius Deus vnũ cum populo suo senserit, ab omnibus alacriter diuulgatur. Tunc deniq; probatum est, verum esse quod dicitur: Vox populi, vox Dei. Exquãtus in prisco populo amor reliquiarum.

Accessit autem ad rei certitudinẽ, & presbyter quidã, ab ipso videlicet beato Ruffino ad Episcopum missus. Nam cùm præfatus Episcopus aduersùs eos, qui sibi restiterant, non leuiter cõmotus esset, atq; illi pararẽt sibi dignè satisfacere, & deuota illum humilitate placare, presbytero, quem diximus, per visum beatus martyr apparuit, eiq; dixit: Vade, & dic Episcopo, si me non vult offendere, satisfactionem quamlibet à populo non recipiat: sed gratis ei puram sui amoris & benedictonis gratiam reddat: Mea siquidem hoc gestum est voluntate, vt vasculum illud ad meam deferretur ecclesiam, quatenùs meum in eo corpusculum denuò recondatur. Nouerit etiam, quia nisì ego illis tumultuantibus interfuissem, meq; eorum telis opposuissem, magna hominum strages fusa iaceret. Sed cùm Episcopus adhuc hæsitans, ne his quidem verbis presbyteri fidem accõmodare disponeret, eccè quidam, qui contractus fuerat, gaudẽs & exultans eodẽ die à beato se Ruffino fatebatur erectũ, sibiq; ab eodẽ beato martyre hoc mandatum perhibebat iniũctum, vt hæc ipsa cuncta per ordinem, quæ presbyter asserebat, ipse quoq; nihilominùs Episcopo nũciaret. Tandèm Episcopus omni scrupulo dubietatis amoto, quod sibi imperatum est, incunctanter exequitur, atque in gratiam suo populo donatis offensionibus fœderatur. Sed nè apud aliquem fortassis Episcopus næuum repræhensionis incurrat, quia ab ecclesia sua ad horam discedens, contra Dei iudiciũ sentiebat, Isaac ad memoriã reducẽdus est, qui non Esau, à se videlicet electũ, sed Iacob potiùs, ab vxore suppositũ, benedixit. Et illic ergò carnalis vxor, Vide an Sãcti nesciant res humanas. Contracti sanatio. Gen. 27.

& hîc spiritualis sponsa viris suis in propriæ sententiæ diuersitate præualuit: quia qui mundi infirma elegit, vt confundat fortia, Deus vtriq; consensit. Propheta quoq; Dauid construere templum voluit, sed hoc illi superna dispositio non permisit. Inter Paulum quoquè & Barnabam pro Iohanne quodam legimus interuenisse dissidium: propter quod tamen non solùm vtriusq; Apostoli non imminutum est meritum, sed ipse quoq; discipulus ab Apostolicæ disciplinæ linea non errauit. Non ergò mirum, si nunc homo aliquandò inscius à veritate dissentiat, cùm & ipsis Apostolis & Prophetis humanitùs aliquid accidisse, scripturarum authoritas probet. Sed hæc aliàs. Nunc ad proposita redeamus. Porrò eodē die, duo cęci ad altare beati martyris illuminati sunt. Sed & alius debilitatus membris & gibberosus, erectus est, & saluti per omnia restitutus. De quibus porrò miraculis, duntaxàt quid factum sit, nobis referre sufficiat, nè si qualiter facta sint singula, per rei gestæ ordinem referre contendimus, auditores fortassè (quod absit) laciniosi styli prolixitate grauemus. Ipsa quoq; miracula enumerando persequi cuncta negligimus, sed velut ex magno quodam flumine cyathum haurientes trahimus, quem super mensam Christi conuiuantibus salubriter propinemus: nè mentis stomachus ingurgitatione grauari, sed sobrio potu tantummodò sitis possit auferri. Ad alia igitur adhuc enarranda miracula, quæ per eundem beatissimū martyrem diuinitùs sunt ostensa, pergamus:

1. Co. 1.
2. Reg. 7.
Act. 15.
Cęci vidēt.

Per idem itaq; tempus vir quidam non ferendæ vesanię crudelis & rigidus, pauperculę mulieri de sui iuris agro chartulam fecerat, quam tunc cum magni furoris impetu contumaciter requirebat: vndè & bouem sibi, & vnam securim violēter abstulerat, robur videlicet domesticæ facultatis, & spem regendę familiæ. Quod illa prę dolore non ferens, cum contribulati amaritudine spiritûs ecclesiā beati Ruffini festinanter ingreditur, ante altare ꝓsternitur, atq; vt sibi in tātæ calamitatis articulo subueniret, lachrymabiliter deprecatur. Quid plura? Adest tandèm diuina misericordia, & mox vt ab oratione consurgit, iacére in pauimento securim suam ante pedes attonita conspicit. Ilicò mœror nimirùm in lætitiam vertitur, & digna Deo gratiarū actio à cunctis, qui aderant, vnanimiter exhibetur. Sed eccè raptor negocium adhuc suæ peruersitatis exequitur, & pręfatę mulieri, nisi monimentum redderet, supplicium comminatur: qui tamen mox vt securim tam mirabiliter redditam didicit, confusus & obstupefactus expauit, bouem reddidit, pœnitentiam egit, atq; omnem querelam, quam eatenùs aduersùs eam habuerat, sedata animi feritate, sopiuit.

Nota non nescire Sanctos res nostras.

Prætereà duodecim fures inuicèm conspirantes, in domū cuiusdam rustici hostiliter irruerunt. Qui ligantes eum primò, deindè boues & cætera domûs animalia diripientes, protinùs abiêrunt. Intereà rusticus lachrymabiliter vociferabatur, & gemebundus aiebat: O sancte Ruffine, adspice miserū, reuela calamitate depressum, nec placeat tibi, vt prædones & nequissimi homines meæ facultatulæ paupertate ditētur. Ad hanc ergò vocem (mira res) cùm iam raptores animalia ꝓsequentes, duodecim milliarijs ferè transmissis procùl abissent, eccè omnes, qui direpti fuerant, greges, balantes & mugientes accurrunt, & intrà caulas se solito more recipiunt. Sicq; factum est, vt & illi quæ prę manibus habere videbantur, repentè sublata congemerent: & iste quę deflebat amissa recipiens, versis vtrobiq; vicibus, exultaret. Visis itaque tot virtutibus, & tam euidentibus miraculorum signis, ꝑdictus Hugo, venerabilis eiusdē sedis Antistes, de parua basilica, in qua sanctū corpus fuerat antè receptū, magnā construxit ecclesiam, & iuxta possibilitatem sumptûs, non ignobiliter decorauit. Deindè beati martyris corpus in ipso alueo, qui certaminis materia fuerat, condidit, & cū magna totius diœcesanæ plebis frequentia altare desupèr consecrauit. Porrò autē quanti illic deincèps cæci fuerint illuminati, quanti à dęmonibus erepti, quanti ex varijs languoribus liberati, perlongum est vel apicibus tradere, vel sermone proferre.

Multa miracula fiūt.

His itaq; trāsactis, cœpit non parua inquisitio fieri, quo die inuictissimi triumphatoris Christi Ruffini deberet martyrium celebrari. Nullis siquidem apud eos extantibus historiæ monimentis, sola erant eatenùs annuę dedicationis solennitate contēti. Tandèm authore Deo, reperta passionis historia, constituit venerabilis Pontifex iuxta tenorem videlicet, quem literæ testabātur, vt tertio Calendas Augusti eiusdē gloriosi martyris festiuitas coleretur. Nonnulli verò aduersùs Episcopum inuidiæ facibus accensi, & vesaniæ spiritu implacabiliter incitati, tumultuabantur, onerosum esse dicen-

dicentes, populum geminatis vnius sancti solennitatibus feriari, superstitiosumq; esse domesticis adinuentas studijs festiuitates nouiter introduci: ad summã, non fabricatã hoc religionis amore, sed ardore pecuniæ. Præsertim autem quidam proterui homines, qui à vocabulo loci, quem incolunt, Insulani vocantur, ipso præclaræ festiuitatis die irreuerenter abutentes, cœperunt cum suis mulierculis non modò textrinis operibus audaciter insistere, verumetiã ruralibus exercitijs liberiùs insudare. Sed protinùs illos sententia diuinæ animaduersionis vlciscitur, & flagellis eruditi, ad cor redeunt, qui cor habere in prosperitate noluerunt. Vt eis aptissimè congruere videatur, quòd per Prophetã dicitur: Redite præuaricatores ad cor. Illud etiam: Et nunc ignis aduersarios consumit. Nam casas eorum repentè flamma corripuit, & non solùm domestica quęq;, sed & quæ in agris erant, omnia globis inextinguibilibus conflagrauit, adeò vt infelices illi in extremis iam periculis constituti, ad amnem hincindè confluerent, & in ipsum gurgitis alueum accensa quæq; iactarent. Sed vt perspicuè probaretur hoc non casum, sed diuini furoris esse indicium, quicquid mergebatur, extingui non poterat. Miro itaq; modo elementum illud vires sui iuris & partim tenebat, & ex parte perdiderat. nam & liquida erat aqua, vt immersa quæq; fluctu dehiscente reciperet: & quodammodò humida non erat, vt ardentia extinguere posset. Sed quid minimis immoror, cùm & ipsa hominum membra flamma prosiliens occupauerit, & extinctionis remedium, quocunq; se verterent, inuenire non valerent? Tandèm vstulati, fumigati, & in modum torris combusti, cum magnis vlulatuum stridoribus ad beati Ruffini altare confugiunt, indulgentiã petunt, & commissi piaculi decætero emẽdationem per pœnitentiã pollicentur. Precibus igitur beatissimi martyris ab incendij doloribus liberati, incolumes ad propria sunt reuersi. Ab illo itaq; tempore absq; vllo cunctationis obstaculo, beati Ruffini martyrium colitur, & die, quam prædiximus, cum magnę deuotionis instantia ad eius ecclesiam à populis vndiq; conuenitur. *Obserua vltionem in violatores festi.*

Illud quoquè prætereundum esse non arbitror, quòd viri quidam trabem de sylua operosis exercitijs leuigatam, ad beati Ruffini vectare ecclesiam conabantur: quibus nimirùm quidam Perusinorum violentiam ingerentes, lignum hostiliter extorserũt. Sed cùm raptores arborem instantissimi conatûs anxietate protraherent, & iam iamq; Perusinis mœnibus vno vix interiacente milliario propinquarent, repentè vehiculum hæsit, nullisq; virium nisibus impelli vlteriùs potuit. Intereà contigui quiq; homines ad auxilium confluunt, non pauci etiam iugati boues adduntur. Ordinant diligentiùs machinam, inuicèm exhortantur, in robur se colligunt, armos obijciunt, vociferanter impingũt, lignum tamen immobile permanet, àc si fixum radicibus teneretur. Demùm magistra necessitas docuit, quod cæca hominũ prauitas ignorabat. Mens nanq; eorum perpetrati criminis conscia, licèt serò, liquidò cognouit, quia qui de beati martyris substantia rapinã fecerãt, meritò illis diuina virtus obstabat. Mutato itaq; repentè consilio, Assisium versùs ilicò vehiculum dirigunt, & accelerandi facultate percepta, beatissimo martyri, quod superbè rapuerant, humiliter reddunt. *Pœna sacrilegij.*

Agamus igitur Saluatori nostro Christo gratias, & digna laudum præconia referamus: qui dum per ciues supernæ Hierusalẽ talia nobis beneficia prærogat, tanquàm per exiguas micas ac tenues, ad plenum nos conuiuium mensæ cælestis inuitat: & dum illos iam post laborem quiescentes in patria vbertim satiat, nos etiam in huius peregrinationis itinere, quasi quibusdam ciborum reliquijs vtcunq; sustentat: immò qui illos solido suæ visionis cibo reficit, quandò nos signorum suorum lacte tanquàm paruulos nutrit, donèc occurramus omnes in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi: Qui cum Deo Patre & Spiritusancto viuit & regnat in secula seculorum, Amen. *Ephes. 4.*

EIVSDEM HYMNVS DE IPSO SANCTO RVFFINO, BREVITER EIVS MARTY-*rium comprahendens.*

Cæditur os lapidibus &c.

Agnum Ruffini meritum turba canat fidelium,
Quo mundi victor extitit, & liber astra petijt.
Bellator inuictissimus præbet ora lapidibus,
Sed verbis grando verberum non indidit silentium.
Plumbatis indè cæditur: iamiàm obîsse creditur:
Sed qui putatur mortuus, surgit in arma promptiùs.
Detruditur in clibanum, furentem flammis ignium.
Mittitur in caminum. Caminus sed incendij, fit nemus refrigerij.
Nam flammis crepitantibus clarus immersit Angelus,
Ad cuius mox imperium perdit vires incendium.

DIVISIO HYMNI.

Certat martyr egregius, vt leo vinci nescius:
Cuncta pœnarum genera mente calcat intrepida.
Mergitur in aquas. Saxum collo suspenditur, sic fluctibus immergitur.
Quem aqua Christo genuit, per hanc ad ipsum peruenit.
Nunc carnis liber onere, rubro vestitur podere.
Corona plexus capite de precioso lapide.
Te martyr alme petimus mentis pronæ visceribus,
Nos tua soluant merita, quos nostra grauant debita.
Sit Patri laus ingenito, sit decus Vnigenito,
Sit vtriusque parili maiestas summa Flamini.
AMEN.

MARTYRIVM SANCTARVM MAXIMAE, DONATILLAE ET SECVNDAE VIRGINVM, AV-*thore Adone Archiepiscopo Treuirensi.*

Iulij 30.

APVD Aphricam ciuitate Tuburbo Lucernariæ, natalis sanctarum virginum Maximæ, Donatillæ & Secundæ: quæ persecutione Gallieni sub Anolino iudice passæ sunt. Qui interrogatione facta, distulit audientiā, & beatas virgines sorores Maximam & Donatillam, ad ciuitatem Tuburbitanam perduci iussit: quibus nec panem, nec aquam subministrari præcepit, sed aceto & felle potare. Videns autem beatissimarum fidutiam, exarsit in ira, & iussit vt vrgerentur ambulare.

Aceto & felle iubentur potari.

Tunc erat quædam puella in superioribus domûs suæ constituta, annorū duodecim, nomine Secūda: cui dum multæ nuptiarū conditiones offerrentur, omnes contēplit, & vnum Deum dilexit. Hæc accensa spiritu Dei, cùm videret commartyres suas Maximā & Donatillā transeuntes, (fuit enim in superioribus domûs eius mœnianū, vbi stabat) & sanctarum virginum pulchritudinē oculis fidei consideraret, cogitauit & decreuit ad similem gratiam peruenire, &, nè aliquis prohiberet, honestè descendere. Vtq; omnia impedimenta vitaret, nec opes, nec nationem suam contemplata est, nec patrem carnalem curauit: sed relictis omnibus, vnum authorem castitatis Deum quæsiuit, quem inæternùm possedit & tenuit. Cùm ergò egrederentur beatæ martyres & procederent, Secunda festina clamabat post eas: Nolite me dimittere: veniam vobiscùm, & simùl cum eis in ciuitatem Tuburbitanam ingressa est. Alia die

Secundæ puellæ eximia virtus.

die, hora tertia Anolinus proconsul pro tribunali consedit, & Maximam & Donatillam sibi præsentari præcepit, & ad tormenta elidi. Et cùm cæderentur, iussit calcem super plagas earum spargi & fricari. Deindè in eculeo extendi & torqueri, & statuam ad libandum offerri. (alij codices legunt, statiuam ad bibendum offerri) Deindè in craticula & ad carbones igneos sterni, prunasque ardentes super comam capitis earū adijci. Postmodùm in theatro ad delubrum deponi, & ab hominibus conculcari. Dirè cruciantur.

Tunc ex officio dictum est, esse cum eis puellam aliam, nomine Secundam: quā suo iudicio Anolinus proconsul applicari præcepit. Cumque adesset, ait: Christiana es, an pagana? Secunda dixit: Christiana sum. Statim Anolinus cum Maxima & Donatilla ad bestias eam damnauit: easque ferro vinctas ad spectaculum populi adduci præcepit. Quæ cum inducerentur, in media arena osculatæ sunt se inuicèm, vt martyrium pace complerent. Vrsus ferocissimus ac sæuissimus ilicò eis laxatus, in mansuetudinē versus, earum vestigia linxit potiùs, quàm momordit. Iratus Anolinus, quia se furente, bestias mites vidit, locutus cum concilio, sententiam ex tabella recitauit: Maximam, Donatillam & Secundam, in superstitione sua perdurantes, quæ diuersas pœnas pertulerunt, & bestijs obiectæ sunt, & dijs nostris sacrificare noluerunt, gladio animaduerti iussi. Maxima, Donatilla & Secunda dixerunt: Deo gratias. & consummatæ sunt 3. Calend. Augusti. Damnātur ad bestias. Vrsus mansuescit. Cęduntur gladio.

SANCTI PATRIS NOSTRI IOHANNIS ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI CHRYSOSTOMI *Encomium sanctorum duodecim Apostolorum.*

Meritò hodiè quoquè aduentu sancti spiritûs impleta est hæc sagena Piscatorū, nobis rationis compotibus pisciculis in eam nostra sponte insilientibus. Sermo enim verbi, qui erudijt illiteratos, & eos, qui erant tardæ & impeditæ linguæ, linguis acuit igneis, traduxit eorum artem ad id, quod est diuinius, dicens: Venite post me, & faciam vos piscatores hominum. Dixit: Venite post me, & mutati statìm sunt in id, quod est melius. Duodecim electi sunt athletæ, & nullus eorum mansit non coronatus. Vna enim gratia erat omnibus socia certaminis, & cum eis concurrebat, & vniuscuiusque victoriam reddebat magìs probatam. Solus miser Iudas seipsum à tali chorea separauit, cùm osculo lupis ouem ostendisset, & triginta argenteis vendidisset Dominum, cuius sanguis emit mundum. Iulij. 30. vt vult Metaphrastes. Matth. 4. Matth. 26.

Sed ô beatum & præclarum vestrum, ô Apostoli, cœtum, quòd omnia facti estis omnibus Dei gratia: non arundine, sed sermone greges hominum peritè capientes. Vos enim estis immobiles columnæ rectæ fidei, sceptra Ecclesiæ, & huius maximè Pastoris vigiles defensores, morbi humanitatis gratuiti medici, & nostræ ad Deum pœnitētię susceptores misericordes. Cùm enī essetis veluti quędā animatæ incudes, dum verberaremini, eos, q verberabāt, fabricati estis ad agnitionem. Hinc Petrus Romam accipit in disciplinam, Paulus illinc mundo annunciat Euangelium. Andreas corrigit Græciæ sapientes. Simon Barbaros Deum docet. Thomas baptismate dealbat Aethiopes. Iacobi cathedram honorat Iudæa. Marci thronū, quæ est ad Nilum, complectitur Alexandria. Lucas & Matthæus scribunt Euangelia. Iohannes, qui vel post finem adhuc tractat Theologiā, tanquàm viuus curat Ephesum. Bartholomæus erudit Lycaonas ad tēperantiā. Philippus faciēs miracula, seruat Hieropolin. Petrus Romę docuit.

Non cessant omnes omnibus vbiquè benefacere. Puluerē immortalem reliquerunt in sepulcris: nunc quidem pij cultores, paulopòst autem sedētes mundi Iudices. Cùm huic appropinquâsset claudus, reuersus est sanis & integris pedibus. Cùm in illum incidisset paralyticus, iussus est ferre grabatū. Alius vocabat mortuos: illi verò ei statìm obtēperârūt. Alterius autē vmbra sola fugabat morbos. Alterius inuocatione exhorrebāt dæmōes, & eorū sudaria distillabāt medicinā. Erāt enī discipuli illi', cuius

fimbria furto surrepta contactu eius, quæ sanguinis laborabat profluuio, exiccauit
Matt.9. rubrum mare sanguinis.

Sed ego reuertor ad principes Apostolorũ,& memini vocis illius propheticæ: Ec-
Psal.132. cè quàm bonum & quàm iucundum, habitare fratres in vnum. Inchoet ergò Petrus orationem,quoniam is quoquè fuit conductus prior in vinea Domini. Petrus gregis boni pastoris ouis primogenita. Petrus qui ex lacu transijt in cęlum: Qui relictis nautis,dignus fuit habitus,vt loqueretur cum Angelis: Qui relicta naue oneraria,guber-
Matt.16. nandam assumpsit Ecclesiam: Qui electus est clauiger cęlorum,& in terra accepit potestatem ligandi & soluendi: Qui est velox ad vocationem, & in fide minimè dubitās, & magistri feruidus defensor in omnibus: Qui dixit, Tu es Christus filius DEI viui.
Ibidem. Qui vnà cum Domino mori proposuit, & vsque ad atrium Caiphæ vnà vadit cum re-
Matt.26. demptore. Qui etiam negans,fuisti dignus venia: & pœnitentia ductus, admirabilis. Neque enim tam fuisti reprehendendus propter negationem, quàm beatus censendus propter pœnitentiam.

Nobis enim fuit errans quoquè vtilis, quòd cùm citò fleuisset,obruit delictum: & parùm labefactatus,inuentus est in æternum fundamentum fidelium. Si enim consideraueris, ô dilecte, id quod tunc erat tempus,non inueneris in Petrum magnam cadere repręhensionem. Quandò enim sol fugiebat, cælum abscondebatur, terra mouebatur,petræ frangebantur, vt quę ferre non possent contumeliam eius, qui creauerat,tunc primus cęspitauit,tunc princeps negauit,& ratione vacuum diei nunciũ, inuenit statim probationem eius,quæ prędicta fuerat, negationis, Priusquàm gallus
Iohan.20. cantet,ter me negabis. Sed cùm primus negâsset, primus cucurrit ad sepulcrum: pri-
Luc.24. mus vitę datorem vidit resurrexisse à mortuis, cùm è Maria didicisset, & quod ei non erat ausus dicere Angelus,qui sedebat supra lapidem.

Sed post eum in medium veniat Paulus sapientissimus orator orbis terræ, qui factus est ex lupo agnus, ex spinis botrus, ex zizanijs frumentum, ex inimico amicus, ex
Actor.9. Hebræis manens firmus ac stabilis: Qui apud illos Saulus cædem spirans & minas, apud nos autem Paulus seruus Iesu Christi, vocatus Apostolus: ex blasphemo, Theologus, ex persecutore Euangelista, ex prędone gubernator, ex proditore miles. Qui cum Petro Romam sortitus est ad sepulcrum, & cum eo hanc quoquè Sichem non despiciebat: Qui in Beniamin fuit frater Ioseph, & in Thecla, & filijs pater, & magister: Qui ante Damascum cæcus, & in vnaquaque ciuitate oculus prędicationis: Qui è cælo est vocatus, & raptus fuit in cælum: Qui adspexit paradisum, antequàm hinc abiret, & victoriæ coronam accepit adhuc luctans, & rursùs, vt dicit, ei debetur. Quid
2.Cor.12. enim dicit? Quam reddet mihi Dominus in illo die. Paulus qui ex vltimis primus: Qui
2.Tim.4. ex abortionibus vir perfectus: Qui etiam persequens est suauis, & dum patitur persecutionem, dulcis: Qui est Romanus, & Pharisæus, & omnia omnibus factus propter fidem.

Ioan.21. Christus enim, qui dixit Petro, Oportet te pati: de Paulo etiam dixit, Quàm multa oporteat eum pati pro nomine eius: vt ille quidem crucifixus, hic autem truncatus capite, cùm vnam fidem prędicauerint, vnum cursum consummauerint, in vno sepulcro habitauerint, sint veri testes resurrectionis eius, qui passus est & mortuus, & resurrexit eo modo, quo nouit, & venit in sinum patris, quem quidem nunq̃ reliquit.

Quos ipse Dominus alloquitur propheticè: Circundate hanc nouā Sion, & com-
Psal 47. prehendite eam, hoc est, seruate, confirmate & munite precibus, vt quandò in tempore irascar, & mouebo vniuersam terram, adspiciens vestrum, quod non desinet, sepulcrum, & quæ vestra sponte simul propter me fertis stigmata, vincam iram clemētia, & propter hanc vestram percipiam intercessionem. Sacerdotium enim & regnũ quandò videro lachrymans, statim tanquàm misericors inflector ad misericordiam,
Esa.37. & memini illius meæ vocis: Protegā hāc ciuitatē ꝓpter Dauid seruum meũ, & Aarō sanctũ meũ. Qui quidē cùm sicut vos fide essent cōcordes, & volũtaria humilitatē rexissent authoritates, & vestitu ostendissent animi abiectionē, multas mihi obtulerunt myriadas discipulorum, me ferentes, & à me mundo petentes placationem. Dixi
Matt.7. enim: Petite, & dabitur vobis: quęrite, & inuenietis. Domino sit gloria in secula seculorum, Amen.

DE SANCTO FABIO MARTYRE CAESAREENSI, EX ADONE TREVIRORVM *Archiepiscopo.*

Aesareæ passio S. Fabij martyris: qui cùm ferre vexilla præsidialia recusaret, primùm diebus aliquot in carcere rusus est. Deindè productus, sistitur ante tribunal. Interrogatus semèl & iterùm, in Christi confessione perdurat, & mox à furibundo iudice capitali sententia condemnatur. Post hæc inhumatum corpus custodiri iubetur: quod post triduum reticulo insutum, in maris profunda, seorsùm caput, seorsùm cadauer, immergitur. Sed Domini virtute rescisso reticulo, membra capiti reuocantur, & scapulis ceruix cum indicijs passionis adiungitur. Atque ità suæ integritati redditum corpus, vnda blandiore ad Caesernitanum litus euectum, & condigno cultu à fidelibus in basilica tumulatum est.

31. Iulij

Caput ei amputatur.

Insigne miraculum.

VITA SANCTI GERMANI EPISCOPI ANTISIODORENSIS, AVTHORE CONSTANTIO PRESBYTERO.

Epistola Constantij presbyteri ad sanctum Patientem, Lugdunensem Episcopum.

Omino beatissimo Apostolico, & mihi in æternum patrono Patiēti, Cōstantius peccator. Meritò inter oēs virtutes obedientia vendicat principatum, quę facit plerosq; tentare, quod nequeunt. Et ideò dignę deuotionis laude habendi sunt, qui considerata suî impossibilitate, iubentibus obsequuntur. Iraq; papa venerabilis, dū & sanctum virum illustrare virtutibus suis desideras, & profectui omnium miraculorum exempla largiri: imperâsti sępissimè, vt vitā sanctissimi Germani Episcopi obumbratam silentio, qualicunq; stylo vel præsentibus, vel posteris traderem. Quod dum audacter aggredior, præsumptionis reum esse me sentio: sed date veniam. Nam penè est, vt etiam iudicium vestrum quædam culpa respergat, qui tantæ materię relatorē magìs dignum debuissetis eligere. Sed quia vterq; charitati operā damus, dum & vos me putâstis posse, quod nequeo, & ego authoritati vestræ libēs páreo, orate vt ministerium meum gratiam, quam suî merito non potest obtinere, vestra intercessione mereatur. Vale longùm in Christo, meique semper memor beatissime præsul.

Obedientię præstantia.

Itèm eiusdem Epistola ad sanctum Censurium Antisiodorensem Episcopum.

Omino beatissimo, & mihi Apostolico honore venerabili Censurio papæ, Constantius peccator.

Prima mihi cura est, pudorem conscientiæ humilis custodire: cuius cancellos si in aliquo fortè transgredior, iubentum magìs culpa, quàm mea est. Itaque vt vitam gestaque beatissimi Germani Episcopi vel ex parte perstringerem, fratris vestri sancti antistitis fecit authoritas.

Cuius præceptioni, si non vt debui, vt potui tamen, paruï. Cumque obedientia mea ad beatitudinis vestræ notitiam peruenisset, vt iteratò in temeritatem pro-

prorumperem, præcepistis iubēdo, vt paginula, quę adhuc intrà secreti vicinia tenebatur, longiùs me authore procederet, essemque ipse reatûs mei quodammodò accusator & proditor. Manifestè enim condemnatio in me manebit, si verborum meorum abiectio doctorum afferatur auditui. Reiecto itaque pudoris velamine, obtemperans iussioni, transmisi vobis impensę deuotionis obsequiū, pro fidutia charitatis deposcens, vt duplici me fauore tueamini: quatenùs & legentum examen euadam, & ministerium meum per intercessionem vestram domini mei sancti Germani sensibus intimetur.

PROLOGVS EIVSDEM AD LECTOREM.

PLerique ad scribendum, solicitante materia vberiore, producti sunt, dum per multiplices sensus locupletari creduntur ingenia. Sed mihi illustrissimi viri Germani antistitis vitam gestaque vel aliqua ex parte dicturo, incutitur pro miraculorum numerositate trepidatio. Et sicut solis splendor, humanis illatus obtutibus, hebetata oculorum acie lumen confundit ex lumine: ità animi mei infirmitas oblatum pręconiorum cumulum, quem implere non potest, expauescit. Sed rursùs intrà sedem pectoris mei contentio alterna confligit: Hinc resistit impossibilitas conscientiæ: illinc commemorare aliqua vel proferre, & religionis contemplatio, & innumerabilium miraculorum exempla compellunt, quæ agnitioni vel profectui omnium impiè per obductum silentium subtrahuntur. Idcircò mâlui verecundiā meam negligere, quàm virtutes diuinas vsquequaquè obliuione veterascere. Excusat materia Dictorem, & cui verborū abiectio displicuerit, sensus placebit. Nec vereor *persuasorē me huiusce ministerij iudicandum. Tanta enim temporum fluxêre curricula, vt obscurata per silentium vix colligatur agnitio. Et verè mâluissem relatores tantorum bonorum alios potiùs, quàm me, fuisse: quia quicunq; illi, me fuerant digniores. Quod quia non contigit, me mâlo esse, quàm neminem.

for. * persuasorem

VITAE LIBER PRIMVS.

CAPVT I.

Iulij 31.

IGITVR Germanus, Antisiodorensis oppidi indigena fuit, parentibus splendidissimis procreatus, & ab ipsis infantiæ rudimentis, studijs liberalibus institutus. In quo doctrinæ collatio cum ingenij vbertate consentiens, eruditissimū duplicato bono, id est, naturæ & industriæ, reddiderunt. Atque vt in eum perfectio literarum plena conflueret, post auditoria Gallicana, intrà vrbem Romam iuris scientiam plenitudini perfectionis adiecit. Deindè tribunalia præfecturæ, professione aduocationis ornauit. In quo actu dū multiplici laudis luce resplēderet, sublimē genere, diuitijs & moribus, sortitur vxorem. Quem quidem togæ præconijs pręminentem, protinus res publica ad honorū pręsumpsit insignia, ducatûs culmē & regimen per prouincias conferendo. Erudiebatur profectò Diuinitatis occulto iudicio, nè quid perfectionis deesset Apostolico pontifici mox futuro. Parabatur eloquentia prędicationibus, iuris doctrina iustitię, vxoris societas ad testimonium castitatis.

Patria. Magna eius eruditio. Fit aduocatus. Ducit vxorem. Dux constituitur.

CAPVT II.

EO nanq; tempore territorium Antisiodorensis vrbis visitatiõe propria gubernabat. Cui mos erat, tyrũculorum potiùs industrijs indulgere, quàm Christianę religioni operam dare. Is ergò assiduè venatui inuigilans, ferarum copiam insidijs atq; artis strenuitate frequētissimè capiebat. Erat autem pirus arbor in vrbe media, amœnitate gratissima, ad cuius ramusculos ferarum ab eo dępręhensarum capita, pro admiratione venationis nimię, dependebant. Quem cęlebs vir, eiusdem tunc ciuitatis Amator Episcopus, his frequēs compellabat eloquijs: Desine, quæso, vir honoratorum

S. Amator eum repręhendit.

rū splendidissimè hæc iocularia, quæ Christianis offensa, paganis verò imitanda sunt, exercere. Hoc opus idolatriæ culturæ est, non Christianæ elegantissimæ disciplinæ. Et licèt hoc indesinenter vir Deo dignus perageret, ille tamen nullo modo admonēti se acquiescere voluit, aut obedire. Vir autem Domini iterùm atq; iterùm eum hortabatur, vt non solùm à consuetudine malè arrepta discederet, verumetiam & ipsam arborem, nè Christianis offendiculum esset, radicitùs abstirparet: sed ille nullatenùs aurem placidam applicare voluit admonenti. In huius ergò persuasionis tempore, quadam die Germanus in prædia sui iuris ex vrbe secessit. Tunc beatus Amator opportunitatem opperiens, sacrilegam arborem cum caudicibus abscidit. Et nè aliqua eius incredulis esset memoria, igni concremandam ilicò deputauit. Ossilla verò, quæ tanquàm trophæi cuiusdam certaminis vmbram dependentia ostentabant, longiùs à ciuitatis terminis proijci præcepit. Protinùs aūt fama gressus suos ad aures Germani retorquens, dictis animū incendit, atq; iram suis suasionibus exaggerans, ferocem effecit, ità vt oblitus sanctæ religionis, cuius iam fuerat ritu atque munere insignitus, mortem viro beatissimo minitaret. Et nè ei aliquo modo quorundam Christianorum conuentus furenti resisteret, turbam suorum secùm adunans, ciuitati improuisus aduénit. Hæc omnia, dum à quibusdam cognita, Amatori sanctissimo panderentur, ait: Ego indignum me esse iudico, testem fieri fuso sanguine Saluatori: hoc est, quod Græci appellant martyrem. Diuina ergò reuelatione suæ discessionis tempus agnoscens, & Germanum sibi futurum successorem præuidens, Heduam profectus est, vbì Iulius reipublicæ rector ac Galliæ gubernator præsidebat.

S. Amator eum reprehendit.

Amputat arborē, quæ erat offendiculo.

CAPVT III.

TVnc Simplicius, vir summæ simplicitatis atq; charitatis, eiusdē ciuitatis Episcopus, rumore aduentûs eius preuentus, ei cum ordine clericatûs, necnon & cum Iulio præfecto, officij sui turmis stipato, ire obuius non neglexit. Quem ritè salutatū, atq; debitæ venerationis assentatione puriùs honoratum, ad Heduam ciuitatem perduxerunt. Ex hinc postera die sanctus Amator ad pretoriū Iulij se velle ingredi asserit. Cuius aduentū Iulius cognoscēs, citus in occursum eius profectus est, & quemadmodùm decebat, fidelissimum Dei cultorē obsequijs intrà tectum inducit, & more Christianissimi filij, ipsius se postulat benedictionem suppliciter promereri. Suppleta ergò oratione, sic sacerdos reuerentissimus prefectum alloquitur: Finem meum, Domino mihi innotescente, cognoui. Et quia non est alter, qui regimē sanctæ Ecclesiæ suscipiat, nisi illustrissimus Germanus, sicut mihi Domin⁹ Deus meus reuelare dignatus est, posco celsitudinem tuam, vt licentiam tribuas mihi roganti, eundem Germanū tonsurare. Cui præfectus: Licèt, inquit, necessarius sit atque vtilis reipublicæ nostræ, tamen quia Deus sibi illum elegit, sicut tua beatitudo testatur, contra Dei præceptum venire non possum. Tunc voti compos, cum lætitia suæ est iterùm redditus ciuitati.

Nota priscorum erga Episcopos reuerētiam.

CAPVT IIII.

IN quam cùm venisset, præcepit vniuersum populum in atrium domûs eius adesse. Qui cùm venissent, his eis concionatus est affatibus: Animo attentiores estote, filij dulcissimi. Est operæprecium vestris sensibus alligari, quæ meæ mentis recessus parturiunt. Deo reuelante, diem transitûs mei de seculo euidentissimè scio atque cognoui. Proptereà hortor vnanimitatem vestram, vt diligentiùs perscrutantes, ex cœtu vestro virum firmissimum eligatis, qui speculator sit domui DEI. Illi autem hoc audientes, conticuerunt, & nullus eorum ei verbum respondit. Tunc ille videns, quòd omnes silerent, iter direxit ad sanctam Ecclesiam, in cuius comitatu omnis congeries profecta est populorum. Subeunte autem illo Ecclesiam, cùm & populus ingredi voluisset, ità eum allocutus est, dicens: Exonerate, filij charissimi, iaculis manus, & arma ab humeris vestris reijcite, & sic domum DEI ingredimini: quoniam hæc domus est orationis, non Martis statio petulantis. Illi verò hæc audientes, dicto citiùs quicquid chalybis gestabant, forinsecùs posuerunt. Tunc beatus Amator videns Germanum illustrissimum nihil oneris truculēti portantem, præcepit ostiarijs, Ecclesiæ fores vt claustris arctarent. Ipse verò glomerata secùm turba Clericorū atq; nobilium, inijciens manus, Germanū appræhendit, & inuocato nomine Dn̄i, cęsariem eius capiti detrahens, habitu religionis, reiectis secularibus ornamētis, cū pmotionis honore induit, talibus cum verbis exhortās atque cōfirmans:

Germanus ab S. Amatore tondetur, & in Clerum adsciscitus.

Sata-

Satagere te oportet, frater chariſſime & venerabilis, quò incontaminatum atq; immaculatum cuſtodias honorem tibi commiſſum: quia me decedente, tibi omnipotens paſtorale commiſit officium.

CAPVT V.

Deindè verò incipit beatiſſimus Amator obitûs ſui incitamentis vrgeri. Et licèt fuiſſet ægritudine ſaucius, nunquàm tamē omiſit prędicationibus populū confirmare, & dicere: Filioli, hanc Dominus meus, à quo hucuſq; fueram peregrinus, animam meam ſuſcipiet: obſecro, vt vnanimes atq; concordes fratrem Germanum loci mei faciatis adipiſci officium. Cui omnis turba conſentiens, ad confirmationem perſuaſionis eius reſpondit, Amen: non tamen ſine lachrymis, neq; ſine dolore. Omnis nanq; ętas atq; ordo vel ſexus lamentationibus afficiebatur, quia talē amittebat paſtorem. Erat tamen in eis inter hęc ſolatij genus, quòd non diſſimilem forent recepturi pontificem. Igitur Calendarum Maiarum quarta feria acriùs cœpit corporis diſſolutione fatigari. Sed nec ſic quieuit etiam inter dolores à ſalutari prędicatione, ſed omnibus ſalubrem admonitionem inculcans, ità loquebatur: Prohibete lamenta ſonare, vetate populos flere. Ibì profectò luctuoſę voces emittendę ſunt, vbì meliori deterior fuerit ſucceſſurus: hìc verò incaſsùm lachrymas funditis, vbì optimis meliora ſuccedunt. Iſtius nanq; vobis prędeſtinati pontificis non ſolùm vita proderit, verumetiam mors. Hoc dicens, pręcepit ſe ad ſanctam eccleſiam prouehi, vt ibì ſpiritum datori redderet, vbì die ac nocte eidem conſueuerat profiteri. Progreditur cum eo dextra lęuaq; frequēs populi multitudo. Pręcedit clericorum chorus, matronarum caterua ſubſequitur. At vbì eccleſiam eſt ingreſſus, pontificalem thronū aſſcendens, ferè hora diei tertia emiſit ſpiritum. Et continuò chorus ſanctorum, quod eſt ad dicendum mirabile, ſucceſſit, & ſpiritum eius cum hymnis & laudibus in ſpecie columbę vehebat ad cælum. Hoc multis cernentibus & narrantibus eſt confirmatum.

B. Amator in cælos proficiſcit.

CAPVT VI.

Exindè ad locum, qui appellatur Autricus, ad ſepulturam deducitur. Vndè dum redeunt, eccè proſpiciunt quendam hominem paralyticum, qui iam triginta annis ipſo morbo detinebatur, ceruicibus hominum baiulari. Erat autem ex territorio Biturico, quem ſanctiſſimi Amatoris opinio de locis proprijs vehi ac peregrinari compulerat. Accedunt hi, qui portabant, propiùs, viri Dei ſoſpitatem inquirunt, cognoſcunt ipſius eſſe, quam cateruatìm ex vrbe viderant proficiſci, funeris pompam. Tunc languidus exorat, vt vel aquis paululùm frui mereretur, quibus perfuſum fuerat illius ſacratiſſimum corpus. Hoc comperiens reuerentiſſimus Germanus, tunc presbyter, admirans fidem illorum, iuſſit ex eádem aqua paralytici membra perfundi. Mox autem, vt delibuti corporis lympha, ægroti eſt membris allata, protinùs languor omnis diſceſſit, & membrorum compages morbida reſolutione ilicò carens, ſuis eſt conſolidata medullis, atq; neruis vigentibus reparata.

Nota vim aquę, qua perfuſū fuit corpus S. Amatoris.

CAPVT VII.

Tum ſubitò diuina procedit authoritas, quam conſenſus vniuerſitatis exequitur. Nam clerici omnes, cunctaq; nobilitas, plebs vrbana vel ruſtica in vnam venêre ſententiam: Germanum Epiſcopum omnium vna vox poſtulat. Bellum ciuile indicitur poteſtati. Cuius ſubiectio facilis fuit, cùm etiā ab his, quos pro ſe parauerat, vinceretur. Suſcepit ſacerdotiū inuitus, coactus, addictus: ſed repentè mutatur ex omnibus. Deſeritur mundi militia, cæleſtis aſſumitur. Seculi pompa calcatur, vxor in ſororem ex coniuge mutatur, ſubſtantia diſpenſatur in pauperes, paupertas ambitur.

S. Germanus coactus ſuſcipit Epiſcopatū.

CAPVT VIII.

Iam verò enarrari non poteſt, qua hoſtilitate vim ſibijpſi conciuerit, quęve ſupplicia corporis ſui pſecutor induerit. Breuiter tamen, iuxta veri fidem, vniuerſa perſtringam. Ex ea verò die, qua ſacerdotij ſumpſit exordium, vſq; ad terminū vitę, tanta obſtinatione & tabe corporis animam ſuam pauit, vt nunq̄ panem frumenti, non vinum, non acetum, non oleum, non legumen, nunquàm vel ſalem ad vſum condiendi ſaporis acceperit. Sanè die reſurrectionis vel natiuitatis Dominicę, potiones ſingulę ſumebantur: in quibus ità vini ſapor aquis nimijs diluebatur, vt aceti auſteritas ſolet largis permixtionibus temperari. In refectionibus primùm cinerem pręlibauit, deindè panem hordeaceum ſumpſit, quem tamē ipſe excuſſit & moluit. Et cùm hic cibus grauior

Nota mirā vitæ auſteritatem.

grauior ieiunijs indiceretur, nunquàm nisi in vespere: interdùm tamen in hebdomada media, plerunque die septimo, ponebatur.

CAP. IX.

Indumentum, cuculla & tunica indiscretis fuêre temporibus. Nam neque hyeme accessit adiectio, neque æstate leuamen admissum est. Quod vtrunque tam diù vsui fuit, nisi fortè donatum est, donèc attritione nimia solueretur, cilicio semper interiùs inhærente. Vestes eius.

CAP. X.

Spatium verò lectuli sui trabeculæ dolatiles ambiebant, iniectos cineres vsque ad marginem continentes. Qui tamen quotidiana impressione densati, inconfecti soli duritiam præferebant. Stratum omne, subiecto cilicio & superposito vno tantùm sagulo, fuit. Caput ab humeris per ceruicis confinium nulla subleuauit adiectio. Ità pronus prostrata per terram membra damnauerat. Noctibus nunquàm vestitum, raro cingulum, rarò calceamenta detraxit. Redimitus loro semper, & capsula sanctorum reliquias continente. Iugis gemitus, oratio perseuerans. Longum enim tempus somnum capere inter tormenta non poterat. Dicat quisque quod senserit: cæterùm absolutè definio, beatum Germanum inter tot cruces longum traxisse martyrium. O quàm præclara Dei nostri virtus & pietas, qui famulum suum in via veritatis fideliter gradientem, duplici remunerauit donatione, vt & præteriti, si qui fuerant, decoquerentur errores, & celeriter defæcata sanctitas præstaretur. Quique præteritis forsitan peccatis tenebatur obnoxius, inciperet fœnerator esse virtutum. Lectus. Nullū habet ceruical.

CAP. XI.

Hospitalitatem peculiari obseruatione seruauit: omnibus enim, sine vlla exceptione personæ; domum præbuit. Et conuiuium ieiunus pastor exhibuit, pedes omnibus, manibus suis lauit, Dominicæ institutionis minister & custos. Eius hospitalitas.

CAP. XII.

Itaque vir beatissimus, quod est difficilimum, inter frequentias populorum, solitudinis vitam & eremum in seculi conuersatione seruauit. Qui duplicem viam Christo ad profectum religionis instituens, in conspectu Antisiodorensis oppidi, interposito Icauna flumine, monasterium collocauit: vt ad fidem catholicam populi, ad congregationem monachorum & ecclesiasticam gratiam raperentur, præsertim cùm tali pontifice vel magistro, accedentibus miraculis, fides succensa ferueret. Et vt ad tentamenta virtutum crescentibus meritis veniretur, nō præsumptionis, sed misericordiæ principium fuit.

CAP. XIII.

Erat illo tempore vir bonis moribus, Ianuarius nomine. Qui cùm princeps præsidiali militaret officio, exactos à prouincialibus solidos ad iudicem deferebat. Is cùm causa visendi eum ex itinere diuertisset, sacculum perdidit quem ferebat. Nulloq; de circunstantibus intuente, casu is reperit, qui vexari inimica infestatione consueuerat. Tandemque in se reuersus, damnum viator agnouit. Implet questibus ciuitatem, & à beatissimo sacerdote non aliter, quàm si ipsi tradidisset, pecuniam requirebat. Quam in Dei nomine reformandam, quasi verus debitor, repromisit. Ea tum dies sabbati fuit, qua per totā vrbem solicita indagatione percucurrit. Et cùm nihil indicij fuisset inuentum, post triduum is, qui solidos requirebat, lachrymans genua sacerdotis amplectitur, cōtestans *appetiturum se supremæ mortis occasum, nisi pecunia fuisset inuenta. Indicit Episcopus patiētiam, pollicetur securitatem. Nec multùm pòst, priusquàm proderetur admissum, exhibere secretè ad se vnum ex his, qui patiebantur, præcepit. Fortuitù is, qui furti author fuerat, præsentatur. Quem cùm districta examinatione discuteret, dicens fieri non posse, vt admissum facinus lateret, inimico, per quem praua fieri consueuerant, imperat, vt veri fidem celeriter fateatur. Sed neque spiritus crimen ac malitiam, quam commiserat, denegauit. Tum verò pia commotio sacerdotis produci inficiantem præcepit in populum. Nec mora: Missam celebraturus egreditur. Præmissaque in plebe salutatione solenni, in oratione tota corporis strage prosternitur. Statimque infelix inimici & captiuus pariter & minister in sublime suspenditur: ecclesia eius clamore completur, plebs vniuersa turbatur. Et quasi flammis circundatus, cum voce maxima nomen inuocat sacerdotis: crimen,

Mira efficacia precum eius.

quod cômmiserat, confitetur. Tandemque vir beatissimus ex oratione consurgens, accedit ad podium, euocat æstuãtem, omnia discutit, vniuersa cognoscit. Solidi de latebris proferuntur, clamor popularis attollitur, & vnà Germani meritum, & diuinitatis potentia prædicatur. Eodemque miraculo & deceptus pecuniam, & obsessus recepit sospitatem. Plures quidem iam antè curauerat, sed semper secreti obumbratione notitiam suppressit. Hoc verò factum ideò memorabile, quia publicum fuit.

CAP. XIIII.

Multi moriuntur è plebe eius.

Oleo benedicto pellit morbum.

QVodam tempore conspiratione terribili beato viro quoddam bellum dæmones intulerunt. Quem cùm multiplici infestatione tentatum, indutum fidei lorica inexpugnabilem reperissent, conceptam machinam ad plebis excidium contulerunt. Nam primùm paruuli, deindè maiores natu, repentè tumefactis intrinsecùs faucibus, interibant: sic vt irruente morte, ægritudinis spatium vix triduo traheretur. Ità more furentis gladij populus delebatur: nihil humana prouisio conferebat opis. Et penè serò plebs trepida ad diuinum pręsidium per antistitem decucurrit. Qui protinùs oleum benedixit, cuius tactu ità intrinsecùs tumefacta tabescebat infirmitas, vt meatus peruius statim & anhelitum & cibum deficientibus ministraret, tantaque celeritate remedium cæleste succurrit, quanta irruerat illata pernicies. Quod admissum malignorum spirituũ infestatione contigisse, vnus ab obsessis, dum à sancto viro purgatur, euomuit, omnesq; in fugam versos eius oratione confessus est.

CAP. XV.

Dæmonem eijcit.

Monasteriũ eius.

ERat autem familiare beatissimo viro, alternis vicibus nunc ecclesiã, nunc monasterium, quasi dux cælestium militum, visitare, vt certantibus studijs ęmulãtes, ad perfectionis gloriam prouocaret. Quadam vice occupatione detentus, cùm ad monasterium rogaretur, excusauit aduentum. Nec multò pòst absolutus morarum nexibus, insperatam fratribus suî præsentiam deferebat. Contigit, vt hora eadem in monasterio vnus ex his, qui pati consueuerat, vexaretur. Qui subitò cũ summa voce proclamat: Germanus ad flumen est, sed sine nauigio non potest transmeare. Diù Abbas fidem dictis negauit, dum & nequam spiritum fallere, & illum non adesse, quia excusauerat, iudicauit. Cumque in eadem vociferatione persisteret, missus vnus ex fratribus, veridicum fuisse dæmonem nunciauit. Nauigiũ mittitur, transit sacerdos, & cum ea, qua solebat, gratulatione suscipitur. Incumbit sine mora orationi: cõgregatio tota prosternitur. Cùm subitò per inane aëris, inuisibilibus nexibus hostis religatus appēditur, & id tantum morarum fuit, dum de oratione consurgeretur: nihilque aliud deprecatus est, quàm vt cum aliqua corporis debilitate discederet. Quo interdicto, fœda relinquens vestigia, cum eo, quo erat dignus, fœtore discessit. Hoc itaque monasterium, iter sequens magistri, semper virtutibus floruit, & sanitatum miraculis longè lateque refulsit. Qualiter sanè Mamertinus ab idolorum cultura conuersus, diuina reuelatione percepta, beatum virum eodem cœnobio degentem expetiuerit, cõmodum huic operi videtur inserere. Quod tamē eiusdem Mamertini verbis meliùs censuimus intimandum. Verùm ob quenq; cupidum plenæ narrationis, libellum de hac ipsa reuelatione ex ordine editum, hîc ponere disposuimus.

Reuelatio sancti Corcodemi, & qualiter Mamertinus ad baptismum peruenit.

CAP. XVI.

Mamertinus feruentissimus dęmonũ cultor.

QVanta sit diuinæ misericordiæ pietas, quantamque bonitatis eius generi humano patientia gratiam largiatur, nemo Christianorum ignorat. Ità igitur suarum manuum figmentum diligit, vt ad declarandam operis sui in eo doctrinam, indifferenter omnium bonorum malorumq; referet linguas. Quid nanq; interest inter horum seruorum Dei reuelationem, & Apostolorum, ignorantibus gentibus, manifestationem? Hi igitur, quorum vitam innotescendam auribus ratum duximus populorum, dum ipsi soli Deo, qui eam largitus fuerat, in notitia esset: humunam verò penè omnem creaturam latuisset, à pagano medelam vulneris quærente, nescientibus panditur, & Pauli Barnabæq; gentibus ignota spiritualis prudentia, per immundum spiritum publicatur. Igitur cùm hi Deo placiti diuturno tempore in suis lucifluis iacuissent sepulcris, per Mamertinum, qui eorum nunc spirituale narrat negocium, in omnium cognitionem deuenerunt. Eram itaque ego ipse Mamertinus idolis seruiēs, & Iouis templi vel cæterorum falsorum deorum frequentissimus cultor, ità vt nullo

modo

modo vel tempore possem simulacris eorum euelli. Et cùm eorum instantissima deuotione nefandas statuas venerarer, cæcitatem vnius oculi pertuli, & ariditatem manûs promerui. Eram ergò & debilitatus corpore, obsecundans stationibus nefandis, & quasi reatûs mei incursu, ipsis iratis plagatus fuissem, crebriùs eis lachrymosas preces effundens, rogabam vt delictis meis veniam tribuissent. Cumq; hoc continuatis momentis tristior perpetrarem, eunte me ad præfatum dæmonum habitaculum, obuius mihi fuit quidam Sauinus nomine, tonsus capite, & vestibus religiosis amictus. Quem dum percontarer, quis & vndè esset, vel quò pergeret, & propter hanc causam interrogationum adinuicèm sermocinaremur, ait præfatus vir: Vndè tibi talis accidit morbus, vel cuius religionis es tu? Cui ego: Cultor sum deorum maximorum, Iouis, Mercurij, Apollinis, vel omnium numinum. Propterea indifferenter aras eorum lachrymans pulso, vt mihi reconciliati, quæ abstulerunt indignati, reforment propitij. Hæc audiens ille, respondit: Erras, nesciens veritatem: propterea in talibus malis inuólueris, & crudeliter flagellaris. Illi si alicuius scientiæ vel intellectûs regerentur doctrina, non perpetuò cæci, muti, surdi, odore priuati, gressibus impediti, manibus trunci, ferro aut plumbo inhærerent colligati. Nonne ipsi sunt, de quibus sacratissima canit scriptura: Os habent, & non loquentur: aures habent, & non audient: nares habent, & non odorabunt: manus habent, & non palpabunt: pedes habent, & non ambulabunt: non clamabunt in gutture suo: neque enim est spiritus in ore ipsorum? Et subsequitur, de vobis loquens Propheta: Similes illis fiant, qui faciunt ea, & omnes, qui confidunt in eis. Vides pœnam statuarum cultoribus præparatam? Vides comparationem veridico ore prolatam? Festina igitur, si vis amissi oculi visionem, & aridæ manûs sanitatis percipere viriditatē, obedire meis eloquijs. Est enim in ecclesia Antisiodorensi vir sanctissimus, nomine Germanus, cuius ego sum clericus, timens Deum, & recedens à malo: cui seipsum Christus facie ad faciem demonstrat, & per eum inenarrabiles ostēdit corporum sanitates. Si vis ergò sanus fieri, relicta seruitute idolorum, qua es miserabiliter irretitus, ipsius tibi præsentiæ posce præsidium. Quo audito, agens gratias, rogaui præfatum virum, vt iter mihi, quo ad eum, de quo indicauerat, Episcopum possem peruenire, ilicò demōstraret. Ille autem lætitia plenus, propter quod me suis vidit obedire præceptis, antetulit gressum, & de alto aggere, quod est, *monte Matogene, ostēdens planitiem viæ, reuertitur. Ego verò perseuerans, lætus iter carpebam. Erat autem eodem die tempestiuus imber ab ortu solis vsq; ad occasum. Et licèt fuissem madida veste grauatus, nequaquàm tamen restiti fatigatus. Eccè autem labenti iam die hora penè vndecima, aduentante nocte, factæ sunt tenebræ, pluuialibus imbribus mixtæ, ità vt nullus posset nec sui itineris comitē adspicere. Vix tandèm perueni ad cœmeterium, in quo sancti Amatoris Episcopi dicebant esse corpusculum. Et quoniam imbres vibrato fulgure iugiter descendebant in terram, cœpi anxiari & nimiùm esse solicitus: quia non inueniebam, in quo me reciperem habitaculo. Crebris ergò micantibus ignibus ex æthere, parua cellula ostēditur oculis meis, in qua vnus erat sarcophagus. Quid plura? Ingredior obliqui aëris flāmis perterritus. Tunc non inueniens, vbi requiescerē, super ipsum me iactaui sarcophagum, ignorans quis in eo requiesceret sepulcro. Ingresso autem me, repentina lux in eodem habitaculo ità per sudum refulsit, vt existimarem solis radios reducis terram suo tempore illustrâsse. Supponens ergò capiti meo sportam, quam baiulabam, & lateri baculum, vtpotè lassus atq; nimiùm humectatus, somno indulsi. Intempesta verò nocte euigilans, respexi iuuenem vestibus dealbatum, in præfatæ cellulę vestibulo, in qua iacebam, luciflué illustratum. Ego verò insolitam latiùs maiestatem adspiciens, territus me supra illam, in qua dormiebam, prostraui memoriam. Eram autem intrà me orās, timore perterritus, & dicens: Deus Christianorum, cui est purè deseruiens Germanus Episcopus, cuius ego sanctitatis atque operis bonitatem nunc sequor, erue me de tali, in quo tremebundus iaceo, citò terrore. Me talia prosequente, adolescens, quem ante ostium stare præuideram, emittit vocem dulcifluam, dicēs: Sancte Corcodeme, sancte Corcodeme Leuita Christi. His auditis, beatissimus vir Corcodemus de sepulcro, supra quod procubueram, respondit: Scio qui sis, & vocem tuam audio: tantùm dic, quid me velis Florentine frater. Surge, inquit, velociter. Beatus Peregrinus Episcopus cum cæteris fratribus, pro nocturnis excubijs celebrādis, in ecclesia sunt congrega-

Sauinus clericus eū arguit erroris.

Psal. 113.

Tempestiuus, pro, tēpestuoso.

Visio offertur Mamertino.

Inuocat Christum adhuc paganus.

gregati: propterea te quoque sanctus Amator admonet, vt venias, & interſis sancto conuentui. Tunc beatus Corcodemus ait: Regredere citiùs dulcissime frater ad sanctum ac beatissimum Episcopum, mea reportans mandata. Hac igitur nocte non possum de hoc tabernaculo egredi, quoniam hospitalitatem præbui alicui peregrino. Scio enim, quę hîc sit obsidens turba catulorum, & insidias hospiti præparans, quô, me egresso, miserum deuoret ac dilaniet. Et si egressus fuero, venenosos in eum dentes infiget. Me suis Deus excubijs non fraudat: quoniam sunt mecum fratres subdiaconi duo, id est, Alexander & Iouianus, necnon & Iouinianus lector. Ergò obsecro te, vt sanctis Episcopis hæc, quæ tibi locutus sum, referas, & ab his impetres mihi veniā. Antefatus igitur iuuenis, accepto responso, egressus est. Me autem tanta cognoscentem mysteria, medullitùs formido inuasit: indè soporifero cesserunt languida somno membra. Et eccè in ecstasi raptus, adesse existimabā rursùs iuuenem, priusquàm galli cantarent, ad ianuam, & clamâsse rursùm eo nomine, quo antè clamauerat. Et illo iterùm respondente, & interrogante quid vellet, tunc ille dixit: Sancti Episcopi Peregrinus & Amator, priusquàm discedant, Missas sunt votiuas celebraturi: & propterea te quoquè miserūt inuitare, vt ministerium tui officij peragas. Si verò formidas propter præfatum hospitem, aiunt, vt vice tua Alexānder ei custodiam prębeat. Sed & illud iusserunt, vt tecùm Iouianum subdiaconum & Iouinianum lectorem, qui alleluia decantent, adducas. His peractis, videbam egoipse aperto sepulcro egredientem ex eo virum, adspectu miræ pulchritudinis decoratum, & vestimentum eius niueum tanquàm byssum. Illo egresso, quemadmodùm videbam, reperit tres ante ostium stantes in veste candida, & salutauit eos, nomine vnumquenque vocans, Tunc dicit Alexandro: Reuerentissimi antefati Episcopi Peregrinus & Amator, iusserunt mē vsque ad eos venire. Qui iterùm iusserunt te huic cellæ præponi, propter hospitem conseruandum & custodiendum à catulis, matre & filijs septem, qui ad necem eius delitescunt. Post hęc rursùs contemplabar, quemadmodùm tenuerit dexteram meam reuerētissimus diaconus, & dixerit: Veni nobiscùm hospes ad Missas. Pergentibus itaque nobis, vidi quinque stantes ante crepidinem altaris, speciosissimis indutos stolis, & videbam me interrogantem beatissimum Corcodemum, qui essent illi, qui coram altario assistebant. Et dixit mihi: Ille, qui in medio stat, est sanctus Peregrinus Episcopus & martyr, cum quo à Romana vrbe ego quoquè missus sum imperio Papæ Sixti. Illi duo, qui dextro adhærent lateri, sunt Amator & Marcellianus Episcopi. Qui sinistro, Elladius est & Valerianus sanctissimi, qui beatissimo Peregrino gradatim successerūt. Discedens igitur à me Perspicuus Diaconus, ipsorum est redditus vultibus. Tum demùm quasi me coram audiebam sanctum Amatorem episcopum dicentem diacono: Præbe silentium frater, quô possimus, remoto strepitu, votorum compotes fieri. Festinat enim Peregrinus frater ad proprium habitaculum Baugiacum reuerti, & oportet nos propter eum paulò *temperiùs sacrificium consummare. Indicto itaque silentio, & catechumenorum denunciata discessione, ego mirabar intrà me, tantę nouitatis contemplans mysterium. Non tamen ausus fui post catechumenorum denūciationē ad locum, vbi Missæ celebrabantur, pedem attollere: sed videbar mihi in eodem loco, in quo reuerentissimus me diaconus cōstituerat, stare. Itèm videbatur mihi interrogâsse diaconum beatus Peregrinus, ac dixisse: Quis homo hic est, qui tecùm hanc basilicam est ingressus? Et respondisse diaconum: Hic est hospes meus, cuius me custodia, nè vestris dudùm parérem imperijs, retinebat. Ego iterùm velut indignum videbam me stare iuxta ipsos, & non solùm per vultum, sed & vestiū qualitate discretum, admiransque dicebam: Cur hi niueis sunt vestibus omnes induti, & ego nigris induor tegumentis? Cùm hæc & talia mecùm ruminâssem, vox delata est in aures meas, ad Corcodemum diaconum, ex ore episcoporū emissa: Segrega frater hospitem tuum à nostris cœtibus, & forâs ab ecclesia expelle: quoniam indignus est gratiæ particeps esse, propter quod idolis Iouis deseruit. Quorum quasi præceptis deseruiens, pellere me forâs sæpedictus diaconus nitebatur. Tunc cadere quasi ad pedes eius, & his eum affatibus exorare videbar, & dixi ad reuerentissimum diaconum: Amice Dei, deprecor te, vt apud præsentes episcopos intercedas, vt mecùm misericordiam faciant, & ritum dæmonum, quo teneor obligatus, disrumpant. Ad quam supplicationem motus, videbatur me eis pręsentâsse, & ab illis accepto mandato, mihi manum

Missæ votiuæ.

Peregrinus Episcopus & martyr.

Missio catechumenorum sub Missa.

manum imposuisse. Post impositionem iterùm manûs, videbam me sanctis Episcopis præsentatum, & instructum ab eis, quę amplecterer, & à quibus cęremonijs separarer. Et rursùm audire me putabam Episcopos, quemadmodùm delegauerint sancto diacono, dicentes: Amantissime frater, reduc tecùm hospitem, & mone illum, vt Lucifero exorto, fratri repræsentetur Germano: quia ipsi est à Christo Deo directus, vt per eum omni plenitudine spiritualis gratiæ impleatur. Deindè videbam meipsum supplicare illis, & ipsos me alloqui, & exhortari ad perficiendam in me doctrinam fidei. Videbam etiam illis discedentibus, præfatum diaconum tenentem manum meam, & restituentem me ad suam, de qua eduxerat me, cellulam. Itèm videbam, priusquàm ingressi essemus cellulam, procidere me ad pedes eiusdem diaconi, & ità dixisse: Nè, quęso, irascatur dominus meus, si adhuc locutus fuerit in conspectu tuo famulus tuus. Qui quasì respondebat: Dic, quæ te remordent, cum fiducia. Et ego: Obsecro te, quot temporum lapsa sunt curricula, ex quo in hoc habitaculo requiescis? Qui respondit: Post martyrium beatissimi Peregrini die tertio passionis eius, non quidem eo tempore, de seculo migraui. Optaueramus quidem participes fieri passionis ego cum fratribus meis, sicut fueramus vnius quoquè baiulatores mandati: sed non post multum temporis Imperator est ordinatus, doctrina Christiana refulgens, qui persecutione remota, cunctas clausas ecclesias patefecit, & eis catholicos præpositos ordinauit. Propterea non potuimus, quæ voluimus, consequi. Fratres autem mei erant hi: Marsus presbyter, Alexander & Iouianus: & sepultus sum in hoc loco ab ijsdem fratribus meis. Ipsi autem, vt mihi diuinitùs reuelatum est, cõfessores obiêrunt. Iouinianus verò lector, Deo procurante, martyrium consummauit. Cumque hæc omnia in excessu mentis vidissem, sopore fugato, experrectus sum, & continuò gallus cantauit. Ego autem memor meî, ostenso mihi signaculo frontem muniui. Tunc ego planctigerum ciulatum emittens, supra sepulturam tãquàm super aram procubui Dominicã. Quam irrigans lachrymis, preces fundebam, & dixi: Domine Deus Israel, qui in altis habitas, Psal. 137. & humilia respicis, & alta à longè cognoscis: præter quem non est alius Deus: qui ob reparationem generis humani in terram venisti, & cum hominibus conuersatus es: cuius nutu ac misericordia ego indignus in hac nocte meæ saluationis secreta nôsse promerui, concede mihi, vt celeriùs famuli tui Germani contempler adspectum, cui me recto itinere perduxisti. Completa oratiõe, prostratum corpus erexi: & cùm aciem oculorum ad basilicam sancti Amatoris dirigerem, adspexi lucem immensam, intùs forisque fulgentem, ità vt crederem, repulsa noctis caligine, sui temporis metas solem continuò repleuisse. Dehinc ex eodem itèm loco vox canora atque hymnigera ad meos est auditus delata. Cõtinuò ego in eodem, quo audiêram, loco substiti, quousquè quæ cantabantur, audirem. Prima ergò antiphona, quæ ad aures meas venerat: Confundantur omnes, qui adorant sculptilia, & qui gloriantur in simulacris suis. Secunda hæc erat: Saluum fac seruum tuum Deus meus sperantem in te. Tertia: Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. Psal. 96. Psal. 85. Psal. 31. Et cùm hęc audîssem, reuersus sum ad me, prostrauiq; me septiès in supradicto sarcophago, orans & dicens: Deus sancti Corcodemi, suscipe festinantem ad te, & nè confundas me ab expectatione mea. Tua enim pietate & gratia ad hoc delatus sum habitaculum, per quod meorũ contagia cognoui errorum. Rursùs consurgens, illuc ad ipsam basilicam eleuaui meos obtutus, & audio iterùm antiphonam, meæ saluti atque conuersioni consonam: Exaudiat te Dominus in die tribulationis, protegat te nomen Dei Iacob. Psal. 19. His sanctis affatibus confortatus, tertiò me in oratiõe prostraui. Terna igitur obsecratione perfecta, surgens videbam eam, quam priùs videram, lucem ablatam à facie oculorum, in quibus antè fulserat, & repentinæ ilicò tenebræ circunsepserunt me. Ego tamen iam mysterio edoctus, fronti meæ Dominicum infixi vexillum. Dum hæc geruntur, vulgaris lux terris reddita radiauit. Mox iterùm atque iterùm salutis meæ characteres confirmans, sancto hospiti grates exoluẽs, ad ducem cælestis Imperatoris citiùs properaui. Explorãti ergò, vbi sanctissimus Germanus Episcopus eo die habitaret, incolæ ciuitatis dixerunt: Non est hîc. Monasterium habet proximum, & illuc frequentissimè gratia visitationis cymba portatur. Tunc deprecatus sum eos, qui mihi indicauerant, vt ad ipsum monasterium ducentem viam demonstrarent. Qua arrepta, quò tendebam, peruéni: & me paululùm ante ostium immorante, subitò vir beatissimus

Vide quàm solenne in prima Ecclesia, Cruce se consignare.

Germanus egreditur: quem, prócidens in terram, adoraui. Ille autem non euentu, sed admonitus, egrediebatur in occursum meum. Deus enim omnium conditor reuelauerat famulo suo & meam necessitatem, & quorum fuissem ad eum iussiōe directus, sicut posteà comperi. Curuatus ergò solotenùs, obsecrabam virum Dei, vt me benediceret. Qui extenta manu, eleuauit me, dicens: Habe fiduciam: nè terrearis. & apprehendēs mentum meum, osculatus est me. Cui ego: Nè facias vir sanctissime, quoniam adhuc ab osculis ararum dęmonum, os meum non est mundatum. Cui sanctus Germanus: Agnoui ego nocte transacta, ab omnibus illecebris te mundatum fuisse. Quo audito, obstupui, steteruntque comæ, & vox faucibus hæsit. Tunc egregio viro inhærente manui meę, pariter ad monasterium ingressi sumus: Ego verò intrà meipsum mouebar, dicens: Quis huic indicauit, quæ clàm gesta sunt noctis præteritæ spatio? Et me talia cogitante, introducit me in cellulam suam, & sedens, dixit: Obsecro fili, vt quæcunque gesta sunt, & ad tuam notitiam nocte præterita peruenerunt, mihi innotescere non demoreris. Tunc ego incipiens, à prima origine vsque ad eundem profectum meî, singulatìm exposui, reticens de turba catulorum. Mox ille ait: Nónne obsecraui te, vt omnia narres, & nihil mihi de ostēsis tibi mysterijs celes? Et cur partem, penè cuncta miraculis excedentem, mysterij reticuisti? Prosequere & expone nobis insidias, quæ te circumadstabant catulorum. Ego verò hæc audiens, dixi: Quid narrem domino meo puluis & cinis? Vbì diuinitùs fit allocutio, cesset incognita mortalium linguarum narratio. Video enim te Deo plenum, & cùm sis localis, vbiquè quæ aguntur, cognoscis. Ille subridens, dixit: Verè quicquid propter te actum est à viris venerabilibus Episcopis vel à diacono, cognoui, & præsens fui. Nè formides: fides tua te saluum fecit. Hæc audiens, declinans me in faciem, ingemui, & appræhēdens genua eius, reliqua, quæ ad perficiendam fidei Christianę potentiam superfuerunt, rogaui vt per eius dexteram implerentur. Tunc demùm pari comitatu ad ciuitatem processimus. Ingressis autem nobis in ecclesiam, vocatis clericis & quibusdam laicis, dixit mihi: Repete, quæso, quæ dudùm in monasterio, me interrogante, narrâsti, vt & hi audiant, qui ignorant. Cui ego, tremulus & timore prostratus, respondi: Quid dicam, quod non beatitudo tua antè præsciat? Et Episcopus: Propter adstantes dixi tibi, non propter me. Ego autem iterùm repetens omnia, illis quoquè innotui. Qui infinito gaudio exhilarati, Deo laudes & gratias referebant, dicentes: Gratias tibi Deus, quia hoc tibi vas electionis ante mundi constitutionem prædestinâsti, per quod virtutis tuæ virtutes omnibus & sine fine demonstrares. Tūc beatus Episcopus inducit me in locum, vbì remissio fit omnium peccatorum, & de more sacerdotali aquis benedictis baptismum mihi tradidit, replens circa me & in me vniuersa officia gratiæ spiritualis. Ad quem ego: Domine, sicut animæ recessus saluâsti, ità & corporis debilitata membra restitue sanitati. Da solitam lucem vtrisque patentibus oculis adspicere, & geminis manibus consueta opera attrectare. Hæc audiens antistes, dixit mihi: Credis hoc me posse in te operari? Respondi: Credo domine, & propterea ad tuam profectus sum pietatem. His auditis, accepto oleo consignans oculum atque manum, officijs proprijs repulso morbo, restituit sanitati. Hi qui adfuerant videntes, rursùm opera Dei laudauerunt, quæ per virum probatissimum atque sanctissimum Germanum fiebant Episcopum. Tunc ait turbæ, quę cum eo erat: Pergamus cum hoc homine ad locum, in quo hospitatus est nocte, & videamus, si adhuc serpens ibì est cum catulis septem. Qui dixerunt: Quicquid præcipis, fiat. Ego autem exiens de medio eorum, præcedebam, illis cum Episcopo subsequentibus vsque ad locum. Cumque venissemus ad locum, oratione celebrata, dixit Episcopus: Dic mihi iuuenis, vbì vidisti adstantem virum vestibus niueis circundatum? Et ego: Domine, hìc in vestibulo. Iterùm dicit: Super quod sepulcrum inclinatus es nocte? Ego autem digito ostendens, monstraui sepulcrum. Tunc sanctus Episcopus dixit: Remouete lapidem de hoc sepulcro, vt interiora eius inspiciamus. Remoto itaque lapide, visi sunt serpentes octo: primus immanissimus, cæteri verò septem paulo inferiores. Visis ergò hominibus, ille coluber capite erecto circunspiciebat omnes, plùs tamen Germanum Episcopum. Cui præfatus vir: Serpens nequissime, adhuc non deferens calcaneum humani generis, audes post præuaricationem tuam & deuictionem, gyros super membra reuerentissimi Cor-

Aeneid. 3. vers. 48.

Mamertinus S. Germano, quid viderit, exponit.

Mamertinus baptizatur.

S. Germanus eius oculos & manus sanat oleo.

Corcodemi tuos extendere? Viuit Dominus, quoniam morte cum omnibus tuis fueras dignus: sed quoniam obedisti præfati fratris imperio, & abstinuisti venenіferos voratus tuos à præsentis hospitis corpore, egredere sospes, & vlteriùs vbi conuersatio hominum est, recumbere non audeas. Sit autem habitaculum tuum syluestre gremium, vel eremi vastitas. Quos autem itineris tui in circuitu habitatores repereris, nè noceas aut lædas. Non ego, sed Christus per me tibi imperat. Tunc serpens, velut iniquitatis suæ mole grauatus, submisso capite, septiès suarum spirarum tendens volumina, tanquàm valedicens & gratias agens beatissimo Germano, pectoris tractu graditur: cuius post tergum turba minor sequitur. Visa enormitate corporis eius, cuncti trementes beatissimi Germani comites fugam arripiunt. Stabat tamen ille immobilis, fiduciàm habens beatissimæ sanctitatis. Tunc redarguens populum fugientem, dixit: State, & videte mirabilia Dei, quæ operatur in nobis indignis. In ipso autem tractu æstimatus est serpens habere longitudinem cubitorum septem. His miraculis ostensis, illa cellula beati Corcodemi diaconi, quæ propter densitatem veprium, nulli nisi tantùm antistiti Germano fuerat nota, facta est Deo operante omni sexui cognita: & non solùm omnium notitiam promeruit, sed & culturam. Omnes igitur ex hoc tempore eidem cellulæ votiuam gerentes deuotionem, alacriter frequentabant. Mamertinus igitur, per quem, & in quo Deus virtutum suarum ostenta depalauit, videns hæc, non solùm à gentilitate & errore, sed etiam à cæcitate ac ariditate clementissimè liberatus, & à serpentum morsibus Dei nutu ereptus, consecrauit se monasterio sancti Germani episcopi ità deuotè, vt nusquàm ex eo foràs egrederetur, nisi fortè eiusdem episcopi aut imperio, aut comitatu illectus Cuius sancta conuersatio ità doctrina spirituali floruit, vt defuncto Archimandrita Alogio, qui eum monachum fecerat, ipse hæreditariæ sanctitatis eius officium suscepisset.

Nota quid possint Sancti adhuc mortales.

Serpens 7. cubitorum.

Mamertinus fit monachus.

CAP. XVII.

QVodam enim tempore, cùm hyeme iter ageret, & diem totam in ieiunio ac fatigatione nimia duxisset, commonetur, vt, cogente vespere, quocunquè succederet. Erat eminùs domicilium absque tectis, iampridèm sine habitatoribus semirutum, quod etiam per incuriam vulgaris habitatoris arbusta contexerant, vt penè esset melius, noctem sub nudi aëris rigore durare, quàm in illo periculo & horrore succedere: præsertim cùm duo senes, propter infestationem terribilem, hancipsam domum inhabitabilem prædixissent. Quod vt vir beatissimus comperit, horrentes ruinas quasi amœnitates expetijt, ibique inter multiplices, quæ quondàm fuerant, mansiones, inuenta vix vna est, quæ instar haberet habitaculi. Illic claues & sarcinulæ & paucissimi comites collocantur, quibus breuis cœnula esui fuit, episcopo penitùs abstinente. Deindè alta iam nocte, cùm vnus ex clericis legendi suscepisset officium, ille ieiunio & fatigatione confectus, sopore superatus est. Tunc subitò ante os legentis adstitit vmbra terribilis, & paulatìm sub oculis intuentis erigitur. Parietes etiam saxorum imbribus colliduntur. Tunc verò deterritus lector, præsidium sacerdotis implorauit. Qui statìm prosiliens, effigiem terribilis imaginis intuetur, & præmissa obsecratione nominis CHRISTI, imperat, vt quis esset, quidve illic ageret, fateretur. Qui protinùs terrifica vanitate deposita, voce humili more supplicantis eloquitur, se vel comparem suum, authores fuisse multorum criminum, insepultos iacère; & ob hoc inquietare homines, quia ipsi quieti esse non possent. Rogat, vt pro eis Dominum precaretur, quatenùs recepti, requiem mererentur. Ad hæc vir sanctus indoluit, imperatque, vt locum ostenderet, quo iacèrent. Tum verò, cereo præcedente, dux vmbra progreditur, & inter difficultates maximas ruinarũ, intempesta nocte locum, in quo proiecti fuerãt, indicauit. Vt verò mundo redditus est dies, circuniectos incolas inuitat, hortatur ipse operis maturator assistens. Rudera tumultuariè superiecta ad tempus, rastris auulsa purgantur. Inueniũtur corpora fusa sine ordine, ossa ferreis adhuc nexibus illigata. Ad legẽ sepulturæ fossa dirigitur, mẽbra exuta vinculis, linteis ambiũtur.

S. Germanus intrepidus moratur in loco infesto.

Spectrum terribile mox illi submittitur.

Humus superiecta componitur, oratio intercessionis impenditur, obtinetur defunctis requies: ità vt post eandem diem, sine vllo terroris indicio, domicilium frequẽtato habitatore floruerit.

CAP. XVIII.

NEque illud omittendum videtur, quòd in eodem itinere post dies aliquot, noctis cæcitate compulsus, mediocrium personarum successit hospitio. Nam id maximè, ambitum fugiens, requirebat. Cumque in diuino opere solito pernoctâsset officio, lux orta est, nullis gallorum cantibus nunciata, cùm earum auium copia, in ijsdem domibus non deesset. Causam nouitatis explorat: agnoscit multũ iam tempus esse, quo tristis taciturnitas naturale gallicinium damnauisset. Ab omnibus exoratus, mercedem mansionis exoluit. Acceptum enim triticum benedictione condiuit. Quo pastæ auiculæ, auditus habitantium vsq; ad molestiam frequentatis cantibus fatigabant. Ità virtus diuina etiam in rebus minimis maxima præminebat.

Nota vim benedictionis.

CAP. XIX.

EOdem tempore ex Britannijs directa legatio, Gallicanis episcopis nunciauit, Pelagianam peruersitatem in locis suis latè populos occupâsse, & quamprimùm fidei catholicæ debere succurri. Ob quam causam Synodus numerosa collecta est, omniumque iudicio duo præclara religionis lumina vniuersorum precibus ambiũtur, Germanus ac Lupus, Apostolici sacerdotes, terram corporibus, cælum meritis possidentes. Et quanto laboriosior necessitas apparebat, tanto eam promptiùs heroës deuotissimi susceperunt, celeritatem negocij fidei stimulis maturantes.

CAP. XX.

QVibus territorium Parisiacæ vrbis itineris continuatione permeantibus, vicus quidam, cui Metodori vetustas vocabulum indidit, fatigationi eorum humanitatem hospitij ministrauit. Ciues loci, tantorum virorum agnito superuentu, permixta vulgi multitudine, obuiàm procedunt, benedictionem expetunt, debitam sanctis venerationem impendunt. Cumq; beatissimus Germanus confluentẽ multitudinem salutaris verbi hortatione refoueret, ad medium circunstantis populi longè porrecto intuitu, puellam quandam Genouefam nomine, inter adstãtes eminùs conspicatur. At vates diuinus, nescio quid in ea cæleste & angelicum auspicatus, è proximo hanc iubet suis sisti conspectibus. Obstupuêre omnes, intentisque animis propheticam de puella sancti viri sententiam expectabant. Cuius caput venerabilis pontifex sacri oris exosculatione demulcens, inter castos amplexus, quibus esset orta parentibus, vel quo censeretur nomine, ab adstãtibus sciscitatur. Mox puellæ edicitur nomen: parentes quoq; euocati, in præsentiam adducuntur episcopi. Interrogati de puella, suam esse filiam profitentur. Tum Germanus, vt erat ipsius semper diuinitatis conscius, prophetico intonans spiritu, tali electam à DEO puellam præconio extulit, in hunc modum virginis genitores affatus: Beatos, inquit, vos dies illa fecit, qua tantæ prolis vos contigit esse parentes. Cuius ortus natiuitatis, ipsis quoq; Angelis lætitiam peperit salutarem. Erit enim preciosi apud Deum meriti, ac spiritualis perfectione propositi, ipsis etiam viris aliquatenùs imitanda.

De S. Genouefa virgine quid vir Dei testatus sit.

CAP. XXI.

PLurima quoq; alia, quæ prolixitas explicare non patitur, in laudem virginis prosecutus, tandèm versus ad puellam, iterata hanc benignitate complectitur, tenerosque annos, qua tantus vir poterat, affabilitate consolatur. Atq; inter deosculantis lenia blandimenta, nè sibi animi sui secretum pandere erubescat, hortatur. Percontatur, si vitæ sanctimonialis cælibatum velit suscipere, ac Christi sponsalitio titulari. Illa tanti sponsi nomine delectata, titulum virginitatis complectitur, seque huius professionis iandudùm adstringi desiderio profitetur. Exorat, vt si id dignum ipse duceret, sanctitatis eius benedictione voti sui compos redderetur. Rursùs in amplexus virginis sacerdos incumbit, & vt constantis esset animi, exhortatur. Intereà gressum diuertit ad ecclesiam, maximo populorum agmine prosequente. Ibiq; inter diutissimos psalmorũ concentus, ac ꝓlixam orationis continuationẽ, beatus Germanus dexteram sup caput virginis indefesse tenuit. Expleta solẽniter oratiõe, cibũ vnà cum gratiarũ actione sumpserũt. Tum cõmendans eam parentibus, in crastinũ redire ꝓcepit. Subeunte diluculo, maturè adest Genouefa. At beatus Germanus, vtrũ pridianæ pro-

professionis esset adhuc memor, virginem percontatur. Illa spiritu animata diuino, constanter se suæ sponsionis reminisci fatetur, atq; in eius obseruantia perpetuò se manere decernere. Vt autem id fieri posset, superno auxilio quàm maximè & beati patris intercessionibus indigere. Atque vt ipsam diuinitatem cerneres amborũ votis euidentissimè fauere, Germanus vultum in terram defixit. Moxq; æreum nummũ diuina, vt credo, allatum sententia, impressione Crucis exsculptum inspexit, inspectumque protinùs à terra collegit. Quem loco muneris Genouefæ tradidit, atq; semper collo suspensum ob suî memoriam ferre præcepit. Hoc, inquit, me recedente, pignus mei amoris præ oculis iugiter gestare memento. Cæterùm vniuersa alia mundialis pulchritudinis ornamenta, auri gemmarúmve compacta fulgoribus, nunquàm tuis vel collo vel digitis inseri patiaris. Habeãt hæc, quæ seculo militãt: Tu, quæ sponsa Christo adscripta es, ornamenta spiritualia concupisce. Ità fatus, virgini valefecit, atque vt suî semper esset memor, admonuit. Commẽdansque eam iterùm parẽtibus, iter quod ceperant, perrexerunt.

Interdicit S. Genouefæ, Deo se virginem dedicanti, omnia mũdi ornamẽta.

CAP. XXII.

Hi itaque Oceanum mare, Christo duce & authore, conscendunt, qui famulos suos inter discrimina & tutos reddidit, & probatos. Ac primùm de sinu Gallico flabris leuibus nauis in altum prouecta deducitur, donèc ad æquor medium peruenirent: vbi porrectis in longum visibus, nihil aliud videretur, quàm cælum, maria. Nec multò pòst occurrit in pelago legionis inimica vis dæmonum, qui tantos ac tales viros pertendere ad recipiendam populorum salutem, liuidis iniquitatibus inuiderẽt. Opponunt pericula, procellas concitant, cælum diemque nubium nocte subducunt, & tenebrarum caliginem maris atque aëris horrore congeminant. Ventorum furorem vela non sustinent, & Oceani moles fragilis cymba vix tolerat. Cedebant ministeria victa nautarum, ferebatur nauigium oratione, non viribus. Et casu dux ipse vel pontifex, fractus corporis lassitudine, sopore resolutus est. Tum verò quasi repugnatore cessante, tempestas excitata conualuit, & iam nauigium superfusis fluctibus mergebatur. Tunc beatus Lupus omnesque turbati, excitant seniorem, clemẽtis furentibus opponendum. Qui periculi immanitate constantior, Christum inuocat, Oceanum increpat, & procellis sæuientibus causam religionis opponit. Statimque assumpto oleo, in nomine Trinitatis leui aspergine fluctus sæuientes oppressit. Collegam commonet, hortatur vniuersos: oratio vno ore & clamore profunditur. Adest diuinitas, fugantur inimici, trãquillitas serena subsequitur. Venti contrarij ad itineris ministeria vertuntur, nauigium famulatrix vnda prosequitur. Decursisque immensis spatijs, breui optati litoris quiete potiuntur. Ibique conueniẽs ex diuersis partibus multitudo, excepit sacerdotes, quos venturos etiam vaticinatio aduersa prædixerat. Nunciabant enim sinistri spiritus, quod timebant. Qui imperio sacerdotum dum ab obsessis corporibus detrudũtur, & tempestatis ordinem, & pericula, quæ intulerant, fatebantur, victosque se eorum meritis & imperio non negabant.

Horrida maris tempestas.

Vide mirã sancti viri virtutem.

Pelluntur dæmones ab obsessis.

CAP. XXIII.

Inter cà Britannorum insulam, quæ inter omnes est vel prima, vel maxima, sacerdotes Apostolici, raptim opinione, prædicatione, virtutibus impleuerunt. Et cùm quotidiè irruente frequentia stiparentur, diuinus sermo non solùm in ecclesijs, verumetiam per triuia, per rura, per deuia diffundebatur: vt passìm & fide catholici firmarentur, & deprauati viam correctionis agnoscerent. Erat in illis Apostolorum instàr gloria & authoritas per conscientiam, doctrina per literas, virtutes ex meritis. Accedebat prætereà tantis authoribus assertio veritatis. Itaque regionis vniuersitas in eorum sententiam prompta transiẽrat. Latebant abditi sinistræ persuasionis authores, & more maligni spiritûs, gemebant perire sibi populos euadẽtes. Ad extremùm, diuturna meditatione concepta, præsumunt inire conflictum. Procedũt conspicui diuitijs, veste fulgentes, circundati assentatione multorum: contentionisque subire aleam maluerunt, quàm in populo, quem subuerterant, pudorem taciturnitatis incurrere, nè viderentur se ipsi silentio damnauisse. Illic planè immensæ multitudinis numerositas, etiam cum coniugibus ac liberis excita conuenerat. Aderat populus spectator futurus & iudex: adstabãt partes, dispari cõditiõe dissimiles. Hinc diuina

Magnos faciunt fructus in Anglia.

Suscipitur disputatio cum Pelagianis.

uina authoritas, indè humana præsumptio: hinc fides, indè perfidia: hinc Christus, indè Pelagius author. Primo in loco beatissimi sacerdotes præbuerunt aduersarijs copiam disputandi, q̃ sola verborum nuditate, diù inaniter & aures occupauit, & tempora. Deindè antistites venerãdi torrentes eloquij sui cum Apostolicis & Euangelicis tonitruis ꝓfuderunt. Miscebatur sermo ꝓprius cum diuino, & assertiones violentissimas lectionũ testimonia sequebãtur. Cõuincitur vanitas, perfidia cõfutatur: ità vt ad singulas verborũ obiectiones reos se, dum respondere nequeunt, faterentur. Populus arbiter vix manus continet: iudicium cum clamore testatur.

Hæretici confutantur.

CAP. XXIIII.

CVm subitò vir tribunitiæ potestatis cum cõiuge procedit in *medio, decem annorum filiam cæcam sinibus ingerens sacerdotum: quam illi offerri aduersarijs præceperunt. Sed illi conscientia puniente deterriti, iungunt cum parẽtibus preces, & curationem paruulæ à sacerdotibus precantur. Qui expectationem populi & inclinatos aduersarios intuentes, orationem breuiter fundunt. Ac deindè Germanus plenus spiritu sancto, sanctã inuocat Trinitatem, & ꝓtinùs adhærentẽ lateri suo capsulã, cum sanctorũ reliquijs collo auulsam, manibus cõpræhendit, eamq; in cõspectu omniũ puellæ oculis applicauit. Quos statim euacuatos tenebris, lumine veritatis impleuit. Exultant parentes, miraculo populus contremiscit. Post quã diẽ ità ex animis hominum persuasio iniqua deleta est, vt sacerdotum doctrinam sitientibus desiderijs sectarentur.

Nota hæc de reliquijs sanctorum.

CAP. XXV.

COmpressa itaq; peruersitate damnabili, eiusq; authoribus confutatis, animisque omnium fidei puritate compositis, sacerdotes ad beatũ Albanum martyrẽ, authori Deo per ipsum gratias acturi, properabant. Vbi Germanus, omniũ Apostolorũ diuersorumq; martyrum reliquias secùm habẽs, facta oratione iussit reuelli sepulcrũ, preciosa ibidèm munera cõditurus: arbitrans opportunũ, vt membra sanctorum, ex diuersis regionibus collecta, quos pares meritis receperat cælum, sepulcri quoq; vnius teneret hospitium. Quibus depositis honorificè atq; sociatis, de loco ipso, vbi beati martyris effusus fuerat sanguis, massam pulueris secùm portaturus abstulit. In qua apparebat, cruore seruato, rubere martyrum cædem, persecutore pallente. Quibus ità gestis, innumera hominum eodem die ad Dominum conuersa est turba.

Hæresis ex Anglia ꝓfligatur.

En quanti facit vir tantus etiã puluerem martyris.

CAP. XXVI.

INdè dum redeunt, insidiator inimicus casualibus laqueis præparatis, Germani pedem lapsûs occasione contriuit, ignorans illius merita, sicut Iob beatissimi, afflictione corporis ꝓpaganda. Et dum aliquandiù vno in loco infirmitatis necessitate constringitur, in vicinia, qua manebat, casuale exarsit incẽdium. Quod cõsumptis domibus, quæ illic palustri arundine tegebantur, ad habitaculũ, in quo idem iacebat, flabris stimulantibus ferebatur. Concursus omnium ad antistitem conuolauit, vt eleuatis manibus periculum, quod imminebat, euaderet. Qui omnibus increpatis, moueri se fidei præsumptione non passus est. Multitudo omnis desperatiõe perterrita, obuiàm occurrit incendio. Sed vt potentia Dei manifestior appareret, quicquid custodire tentauerat turba, consumitur: quod verò iacens & infirmus defenderat, reseruatur. Hospitium sancti viri expauescens flamma transiliuit, vltrà citraq; desæuiens, & inter globos flammantis incendij, incolume tabernaculum, quod habitator inclusus seruabat, emicuit. Exultat turba miraculo, & victam se diuinis virtutibus gratulatur. Excubabat diebus ac noctibus ante tugurium pauperis turba sine numero, hi animas curari cupientes, hi corpora.

Iob 2.

Flãma non audet attingere sancti viri hospitium.

CAP. XXVII.

REferri nequeunt, quæ Christus operabatur in famulo, qui virtutes faciebat infirmus. Et cùm debilitati suæ remedij nihil adhiberi pateretur, quadã nocte candentem niueis vestibus vidit sibi adesse personam, quæ manu extensa iacentem videretur attollere, eumq; consistere firmis vestigijs imperabat. Post quam horam ità fugatis doloribus recepit pristinam sanitatem, vt die reddito, itineris laborem subiret intrepidus.

Diuinitùs curatur eius pes læsus.

CAP. XXVIII.

INtereà Saxones Pictiq; bellũ aduersùs Britones iunctis viribus susceperunt, quos eadem necessitas in castra cõtraxerat. Et cùm trepidi partes suas penè impares iudicarent, sanctorũ antistitum auxilium petiẽrunt. Qui promissum maturantes aduentum,

rum, tantũ securitatis ac fiduciæ contulerunt, vt accessisse maximus crederetur exercitus. Itaq; Apostolicis ducibus Christus militabat in castris. Aderant etiã Quadragesimæ venerabiles dies, quos religiosiores reddebat præsentia sacerdotũ, intantùm, vt quotidianis prædicationibus instituti, certatim ad gratiam baptismatis conuolarent. Nam maxima exercitûs multitudo vndam lauacri salutaris expetijt, Ecclesia ad diem resurrectiõis Dñicę frondibus contexta componitur, & in expeditione campestri instar ciuitatis aptatur. Madidus baptismate procedit exercitus, fides feruet in populo, & contempto armorum psidio, diuinitatis expectatur auxilium. Intereà hæc institutio vel forma castrorũ hostibus nunciatur. Qui victoriã quasi inermi exercitu præsumẽtes, assumpta alacritate festinant. Quorũ tamẽ aduentus exploratione cognoscitur. Cumq; emensa solennitate Paschali, recẽs de lauacro maior pars exercitus arma capere & bellũ parare tentaret, Germanus ducem se prælij profitetur. Elegit expeditos, circuniecta percurrit, & è regiõe, qua hostiũ sperabatur aduentus, vallẽ circũdatam editis montibus intuetur. Quo in loco nouum cõponit exercitũ, ipse dux agminis. Et iam aderat ferox hostium multitudo, quam appropinquare intuebãtur in insidijs constituti. Cùm subitò Germanus signifer vniuersos admonet, & prædicit, vt voci suę vno clamore respõdeant: securisq; hostibus, qui se insperatos adesse considerẽt, Alleluia, tertiò repetitum, sacerdotes exclamant. Sequitur vna vox omniũ, & eleuatum clamorem repercusso aëre montium inclusa multiplicant. Hostile agmẽ terrore psternitur, & ruisse super se nõ solũ rupes circundatas, verũetiam ipsam cœli machinã cõtremiscunt. Trepidatiõiq; iniectæ vix sufficere pedũ pernicitas credebatur. Passim fugiunt, arma pijciunt, gaudentes vel nuda corpora eripuisse discrimini. Plures etiam timore præcipites, flumen, quod sensim venientes transierant, deuorauit. Vltionem suã innocens intuetur exercitus, & victoriæ præstitæ ociosus spectator efficitur. Spolia colliguntur exposita, & prædam cælestis victoriæ miles religiosus adipiscitur. Triumphant pontifices, hostibus fusis sine sanguine: triumphat victoria fide obtenta, nõ viribus. Composita itaq; opulentissima insula securitate multiplici, superatisq; hostibus, vel spiritualibus, vel carne cõspicuis: quippè qui vicissent Pelagianistas & Saxones, cùm totius *numero regiõis reditũ moliuntur: tranquillã nauigatiõem merita ppria & intercessio Albani martyris parauerunt, quietosq; antistites suorum desiderijs felix carina restituit.

Quadragesimæ venerabiles dies

In fugam cõpellit hostes, dum Alleluia clamat cũ suis.

*for. * mœrore.*

CAP. XXIX.

Itaq; reditu venerabilium sacerdotum exultant Galliæ, gaudent ecclesiæ, dæmões contremiscunt. Certè expectatio propriæ ciuitatis beatum Germanũ votis duplicibus ambiebat, quã & apud maiestatẽ diuinã, & inter mundi pcellas seruare consueuerat. Tributaria enim functio pter solitũ, & necessitates innumeræ ciues suos quasi pupillos orbatos parente, depresserant. Recipiunt præsidium destituti, causas agnoscit, mœroribus congemiscit. Et pro quiete vel requie quæsiturus remedia ciuitati, post marina discrimina labores terrenæ expeditionis ingreditur. Itaq; Gallias illustraturus, paruissimo comitatu & exigua euectione progreditur; qui pro largissimis thesauris Christum ferebat in pectore.

CAP. XXX.

Operæpretium puto mãdare memoriæ, etiã eius iter clarũ fuisse virtutibus. Necdùm territorium suæ ciuitatis excesserat, viã leniter carpens, eratq; imminente iam vespera dies pluuius, cùm subitò comitatui suo nudus pede, cucullo vacuus, minis expeditus, viator accessit, cuius etiam nuditati condoluit. Qui dolosè inhærens cõtubernio, iungitur mansioni, & inter innocentes occupatosq; custodes, qui Deo, non animalibus, vigilabant, iumentũ, quo senior vehebatur, prædo nocturnus arripuit. Die reddito, amissio euectionis agnoscitur. Et vt sacerdoti animal non deesset, vnus ex clericis in peditem mutatur ex equite. Dum itaq; agitur iter, circuniecti comites intuentur beatũ virum extra morẽ, conceptã lætitiam vultûs obumbratiõe velantem. Quod cùm ab omnibus videretur, vnus ex reliquis authoritate cõcepta, causam lætitiæ pcontatur. At ille inquit: Paululũ remoremur: quia infelicis illius labor & irridẽdus est, & dolẽdus, quẽ mox videbitis æstuantẽ. Cumq; delapsi animalib' substitissẽt, paulopòst eminùs intuẽtur peditẽ post se manu captũ animal deducentẽ. Qui breui adiũgitur: dũ accelerat, immoratur. Statimq; vestigijs puolutus, crimẽ quod cõmiserat, cõfitetur, & ità totius noctis spatio irretitũ esse se retulit, vt longiùs pdire nõ posset, nec euadẽdi viã aliã repisset, nisi vt abductũ animal reformaret. ad hęc vir beat':

Pœna hominis nequam, qui furto abstulerat iumẽtum viri Dei.

Si

Si hesterna, inquit, die nudo tibi tegimen dedissem, furādi necessitas nō fuisset. Quod deest, accipe: reforma, quod nostrum est. Itaque confessor criminis pro pœna commissi non solùm veniam, verumetiam præmium cum benedictione suscepit.

CAP. XXXI.

Matt. 5.

QVærebat vir Deo plenus secretum & abiectionem oculi, cùm virtutibus proderetur, in quo verè Euangelica sententia probatur, ciuitatem supra montē positam latére non posse. Vitabat suorum solatia, extraneorum declinabat occursus: sed obscurari non poterat maiestatis luce circundatus. Nam vici omnes, municipia, ciuitates, quotquot sese per itineris eius tramitem porrigebant, in occursum cum coniugibus ac liberis cōuolabant. Et continuatū plerunq; agmen, dum occurrentes iungebant, prosequētibus cohærebant.

CAP. XXXII.

Vxor ante sacerdotiū, postea soror.

PRæteriri silentio impium puto, in Alisiensi loco quantum virtutis absens operatus est. Erat illic presbyter, Senator nomine, natalibus nobilis, religione nobilior. Coniunx illi Nectariola nomine, similis sanctitate: quos præteriens, pro studio antiquæ charitatis expetijt. Aduenienti præparant mansionem, & quāto maior persona aderat, tanto minor impenditur apparatus. Matrona furtim stramen in lectulo subdidit sacerdotis, quo ille insci⁹ cubitauit. Deductaq; nocte oratiōe vel psalmis, die reddito, iter, quo agebatur, ingreditur. Illustrato hospitio, familia tota gaudebat. Strati reliquias fidelis matrona recollegit & condidit. Accidit post dies aliquot, vt Agrestius quidam benè ingenuus, habens vxorem, filios & parentes, possessio fieret inuadentis inimici, suorumque omnium fletibus, non minùs Germani absentia, quàm infelicis captiuitas lugebatur. Et cùm nihil remedij posset adhiberi, præsumpsit virtutem fidei matrona venerabilis. Stramen conditum profert, quo furiosus circundatus colligatur. Qui per spatium noctis vnius, quasi apposito vallatus incendio, inclamato semper nomine sacerdotis: qui cùm abesset præsentia, virtute non deerat: diuino purgatur auxilio, neq; vnquàm posteà in omi vitæ suæ spatio periculum tentationis incurrit.

Nota virtutem straminis, in quo vir sanctus cubauerat.

CAP. XXXIII.

ITaq; sanctus Germanus Arelatum petens, ad Lugdunensium vrbem, Arari famulante, deuectus est. Vbi certantibus populi studijs, indiscreta ætas & sexus vno occurrit officio. Omnes benedictionem flagitant, tactum requirunt, & quod superest multitudini, releuat vel vidisse. Diuersæ infirmitates passìm benedictione sanantur, prædicationibus ciuitas recreatur. Et licèt festinus abscesserit, sitientem populū tamen doctrinæ fontibus irrigauit. Si itinera eius cuncta percurrā, si vniuersa commemorem, parabit prolixitas congesta fastidium. Sed dabit Dominus veniam, quòd sciens plura prætereo. Itaque aduenientem beatissimum virum vrbs Arelatensis religiosa gratulatione suscepit, Apostolicum instar sui temporis sacerdotem suscipiens. Illustrabatur eo tempore ciuitas Hilario sacerdote, multimoda virtute precioso. Erat enim fidei igneus torrens, cælestis eloquij & præceptionis diuinæ operarius indefessus. Qui venerabilē sanctum Pontificem affatu, vt patrem: reuerentia, vt Apostolū sublimabat.

Hilarius episcopus Arelatēsis reuerenter excipit eū.

CAP. XXXIIII.

AVxiliaris etiam tum regebat per Gallias apicem præfecturæ: qui præsentiam sacerdotis duplicata gratulatione suscepit, quòd & insignem virtutibus virum desiderabat agnoscere, & quòd vxor eiusdem longo iam tempore quartano tabescebat incommodo. Ingredienti longissimo præter consuetudinem famulatur occursu, simulque admiratione defigitur.Ità enim dignitas vultûs, sermonis eruditio, prædicationis authoritas stupentis animum compleuerunt, vt meritò famā eum minorem fuisse cognosceret. Inuentus est enim rebus maior esse, quàm nuncijs. Offert munera, ingerit beneficia, ambiturque à beatissimo viro, vt dignaretur accipere, quod tradebat. Incommodum confitetur vxoris: qua visitata, ità vis passionis extincta est, vt tremor præcedens & febris subsequens deleretur. Redditaque pristinæ sanitati fidelis matrona, remedium cæleste suscepit, quo & corpus salubritate, & anima conualuit credulitate. Acceptis itaq; ex voluntate beneficijs, optatum leuamen propriæ detulit ciuitati, licèt in se, maximum ciuibus & remediū referret & gaudiū.

Febris quartana profligatur.

CAP.

CAP. XXXV.

DEniq; dum multa peragraret,& salutaris doctrinæ pabulo audientiũ corda mẽtesque reficeret, peruenit quodam tempore ad Briuatensem vicum,vbi sanctissimi Iuliani martyris corpus honorabiliter habebatur humatum. Ibi nanq; plebs vicina mœsta pendebat, eò quòd ignoraret diem, in qua beatissimus martyr deberet pro virtutis ac passionis gloria honorari. Factum est autem,dum ibidem adueniret, vt sciscitaretur ab incolis, quo tempore huius sacra solennia celebrarentur. At illi se nescire fatentur. Tunc ille: Oremus, inquit,& fortasse nobis hæc Domini potẽtia reuelare dignabitur. Adueniente autem noctis tempore, redierunt quiq; ad sua. Tunc idem sanctissimus pontifex more solito in oratione pernoctauit. Redeunte verò matutino tempore ac sole orto,conuocatis senioribus loci, si cui forte Dominus aliquid depalauerit,inquit. At illi: Minimè, inquiunt, Domine. Et ille: Quinto Calendarum mensis septimi celebrandam esse scirote solennitatem. Nam vt mihi diuinitùs est ostensum,hac die hic ab infidelibus extinctus, sanctorum martyrum est societati coniunctus. Tunc deuotus qui aderat populus,vota præsuli reddens,optatam refert corporis & animæ medicinam.

Nota antiquam deuotionem erga sanctos.

VITAE LIBER SECVNDVS.

CAP. I.

INtereà ex Britannijs nunciatur, Pelagianam peruersitatem iteratò paucis authoribus dilatari. Rursumq; ad beatissimum Germanũ preces omnium deferuntur,vt causam Dei,quam priùs obtinuerat,tutaretur. Quorum petitioni festinus occurrit, dum & laboribus delectatur, & Christo se gratanter impendit. Cessit tandem inimici inuidia,victa virtutibus, nec tentare ausus est, quem Dei amicũ esse iam senserat.

CAP. II.

ADiuncto itaque Seuero episcopo, totius sanctitatis viro, qui tunc Treuiris ordinatus episcopus,gentibus primæ Germaniæ verbum vitæ prædicabat, Parisios iteratò dum expetit, totius plebis plausu, vt tantum virum decebat, excipitur. Benedictionem postulatus,vbertim omnibus impertitur. Intereà pignoris ibidẽ dudùm à se specialiùs commendati non immemor, de puella Genouefa, qualiter se habeat,attentiùs sciscitatur. Credo sanctum virum minimè latuisse,quæ & qualia post eius discessum ab obloquentibus virgo beata pertulerat,infamias, probra, criminationes,cunctas postremò, quæ à liuidis manare assolent,simultates. Atque vt eorum irreuocabilẽ in malo pertinaciam par esset agnoscere,iniquæ mentis virus,& iamdudùm concepta molimina nec in ipsa sancti viri præsentia aliquatenùs potuêre supprimere. Verùm ille, cui meliùs,quàm ipsis suis etiam esset parentibus nota, obtrectãtium garrulitate posthabita,ad virginis se diuersorium contulit,atque hanc non sine ingenti stupore intuentium,adeò humiliter salutauit,vt aduerteres eum in illa ipsius diuinitatis,cuius erat templum,præsentiam fuisse veneratũ. Et nè aduentus Pontificis beati sacræ virgini nil contulisse videretur,néve eius inter improbos persona inexpurgata remaneret, habito sermone ad populum,prima conuersationis eius auspicia declarans, cuius & quanti meriti esset apud Deum,cunctis euidenter exposuit. In argumentum tantæ rei arentem terram,cui orans superiacere consueuerat, frequẽti lachrymarum imbre madentem ostentans. Itaque vniuersorum animis erga innocentem pastorali assertione compositis, iter præmaturans inceptum, mare Christo authore conscendit. Ad itineris tranquillitatem elementa consentiunt, nauigium venti, fluctus aëra prosequuntur.

Seuerus Treuirorũ episcopus.

Iniuriæ irrogatæ S. Genouefæ.

Eius sanctitatẽ prædicat S. Germanus.

CAP. III.

INtereà sinistri spiritus peruolantes per totam insulam, Germanũ venire inuitis vaticinationibus nunciabant, intantùm vt Elaphius quidam, regionis illius primus, in occursum sanctorum sine vlla manifesti nuncij relatione properauerit, exhibens secùm filium,quem in ipso flore adolescentiæ debilitas dolenda damnauerat. Erat enim arescentibus neruis contracto poplite, cui per siccitatem cruris, vsus negabatur vestigij. Hunc Elaphium prouincia tota subsequitur. Veniunt sacerdotes,occurrit inscia multitudo: confestìm benedictio & sermonis diuini doctrina profunditur.

cis elata præfulgeant. Territorium sanè Augustudunense dum præterit, aduenienti multitudo indiscretæ ætatis & sexûs occurrit. Qui dum loca sanctorum ex more circumiret, tandem peruenit ad tumulum sancti Cassiani pontificis. In quo ità diuina virtus apparuit, vt in Pario lapide contrarius color Crucem exprimeret, & salutare signum varietas distincta monstraret. Quod dum Germanus sanctissimus fuisset intuitus, fusis ex more Christo p[...]ibus, ait: Quid hîc agis frater gloriose? At ille statim è tumulo, cunctis, qui aderan[...]udientibus: Dulci, inquit, in pace quiete potior, & aduentum redemptoris expecto. Cui Germanus mutua sermonis voce dixit: Quiesce per longum in Christo frater tempus. Vt autem diuinæ tubæ cantũ, & exoptati clangoris sonum ac sacræ resurrectionis gaudia obtinere mereamur, & pro nobis & pro hac plebe attentiùs intercede ad Dominum nostrum Iesum Christum.

Crucis signum apparet in lapide.

Sancti pro nobis orãt.

CAPVT VIII.

Miranda est in sancto viro principalis miraculorum eminentia, cui cuncta imis etiam sepulcris abdita, famulabantur ad votum. Et singula quidem, quæ ab eo mirabiliter sunt gesta, præcipua sunt admiratione suscipienda: Hoc verò eo mirabile, quo infrequens est. Cuius enim animum admiratio non percellat, duos non incelebres viros, quos nulla vnq̃ mutui conspectûs alternitas præsentauerat, alterum à viuentibus, à sepultis alterum seruisse colloquia? Vterque nimirùm beatæ illius & supernæ Hierusalem ciuis erat, cuius pars iam cælo fruitur, pars adhuc in terris peregrinatur. Quod factum est, vt is, qui iam patriam obtinebat, exulantẽ licèt adhuc commilitonem agnosceret, agnitiq; votis atq; colloquio responderet. Illic in conuentu omnium prostrati parentes in terram, filiam in annis nubilibus obtulerunt, cui debilitas pœnam sæuissimã temporis accessione generauerat. Ab ortu enim natiuitatis suæ ità contractis neruis in palmam digiti curuabantur, vt crescentibus introrsùm nimiè vnguibus, cedente carnis teneritudine, tot inciperent esse vulnera, quot digiti. Et nisi insistenti acumini ossa obiecta aliquatenùs restitissent, palmam totam vlcera interiùs immersa transfoderent. Huius dexteram compræhẽsam dum attrectat sacerdos, tactûs salubritate benedixit: appræhensosq; singulatim digitos, cedentibus neruis, in vsum flexibilem reuocauit. Redditurq; ministerio manus, quæ inferebat sibi ipsa perniciem: insupèr id pietatis adiungit, vt sanctis manibus, directis iam digitis, excessum vnguium ad formam communis consuetudinis resecaret.

CAP. IX.

Decursis itaq; ciuitatibus Gallicanis, dum Alpes, Italiam ingressurus, exuperat, casu artificibus, ex opere mercenario domum redeuntibus, itineris collatione sociatur. Qui dum grauati iniustis fascibus, iuga nubibus inserta conscendunt, torrente obuio tenebantur: qui in illis præruptis præcipitijs neque animalium, neq; hominum vestigia fideliter hærere patiuntur. Erat ex illis viator vnus, & claudus, & senior. Huius fascem vir beatissimus humeris suis inter vastos gurgites deportauit, cumque exoneratum, iterato transitu, subiecta ceruice transposuit. Libet hîc parumpèr subsistere, & admiratione tanti viri aliquandiù spatiari. Verè Dominus in sanctis suis potens, verè omnipotens, verè fons benignitatis eius, nullis verborum suffragijs explicandus. Cerneres, si adesses, in sancto viro ingenuam quandam spiritûs carnisque palæstram, inuictam dico animi fortitudinem, imbecillitati corporeæ concertantem. Is certè, cuius facies squallida, cuius inediam septimus plerunq; dies pane tantùm hordeaceo recreabat, cuius somnũ stratus mollior nunq̃ exceperat, quem continui itineris quotidiana fatigatio distrahebat, qui deniq; semetipsum ferre vix poterat, tantam subitò charitatis concepit animo corporeque virtutem, vt nec ponderis quantitate addictus, nec torrentis obuij impetu territus, senem ætate pariter & debilitate grauissimum, fasce priùs trãsposito, sanctis in humeris vectitaret. Et vt plùs mireris negocium, animaduerte hoc à nobili & clarissima persona patratum, quod nec infimus quisq; nostri temporis facere dignaretur. Re enim vera ab operibus misericordiæ alienum se reddere non poterat, in cuius sacro pectore humilitas virtutũ mater, charitas quoq; ac misericordia gratissimum cubile collocauerat. Et cùm studiosissimè suî agnitionem abiectione velaret, Mediolani, quis aut quantus esset, celare non potuit.

Nota eximiam humilitatem tanti Pontificis.

Nota admirabilem cibi abstinentiam.

CAP. X.

Sanctorum solennitas. Missæ celebratio.

ERat enim dies sanctorum solennitate venerabilis, qui in vnum plurimos collegerat sacerdotes. Et dum Missa sacris mysterijs celebratur altari, incognitus & improuisus ingreditur. Statimq; vnus è populo captiuus inimici, cum ingenti vociferatione proclamat: Cur nos in Italia Germane persequeris? Sufficiat tibi, quòd nos de Gallijs exclusisti: sufficiat, quòd nos & Oceanum mare oratione superâsti. Quid vniuersa perlustras? Quiesce, vt nos quieti esse possimus. Fit admiratio & terror in populo. Quis esset Germanus, dum alter alterum intuetur, inquiritur. Et licèt habitu despicabilis videretur, vultûs tamen dignitate cognoscitur. Consultus gradum aut ordinem, non negauit. Episcopi omnes sanctum Dei digna humilitate venerantur. Exorant, vt furiosum, qui nomen eius confessus fuerat, visitaret. Quem non præsumptionis cothurno, sed obedientiæ studio præcepit exhiberi, remotúmque in sacrario celebri absolutione purgatum, ad conuentum publicum reuocauit incolumē. Hoc primum virtutis suæ signum in Italia per famulum suum Christus operari dignatus est. Concurrebat diuersa populi multitudo, benedictionem expertæ sanitatis opperiens: Iunctisque cum prædicatione miraculis, & animas curabat, & corpora.

Sanat dæmoniacū.

CAP. XI.

Vide benignitatē in pauperes.

EGressus vrbe opulētissima, dū iter sensìm horis felicibus carperet, occurrūt pauperes eleemosynam postulantes. Consulit diaconū, quantum esset in sumptibus. tres tantùm aureos esse respondit: totosq; statìm præcepit erogari. Ad hæc diaconus: Vndè victuri hodiè sumus? Respondens ait: Pascet Deus pauperes suos: tu quod habes, præsta pauperibus. Diaconus quasi ꝓuidus, duos erogat, reseruat vnū. Dumq; agitur iter cœptum, intuentur post se equites concitatos. Qui breuì adiuncti, statìm desiliunt, & prouoluti genibus, huiusmodi precem fundunt: Dominus noster vir spectabilis Leporius, non longè ab hinc domicilio fruitur: qui cum familia sua ità implicitus diuerso tenetur incommodo, vt & propria, & suorum infirmitate succumbat. Cuius ad vos lachrymas deportamus: infirmum, si dignum ducitis, visitate. Si verò precem nostram vestræ occupationis necessitas vincit, orationem intercessionis impendite: Mereatur benedictionem, si non meretur adspectum. Ad hæc vir beatissimus, repletus misericordia, & relicto itinere, ea via rectior iudicatur, quæ mercedem boni operis præparabat. Diuertit, reclamantibus suis, & desideratum petentibus præstat aduentum, dicens: Nihil mihi prius est, quàm præcepta Domini complere. Tum illi cum exultatione, cum gaudio ducentorum solidorum munus, quod transmissum fuerat, obtulerunt. Deindè conuersus ad diaconem, ait: Accipe, quæ traduntur, & intellige te fraudem fecisse pauperibus. Nam si totum, quod dedi, indigentibus contulisses, remunerator noster trecentos hodiè reddidisset. Contremuit diaconus, secretum reatûs sui innotuisse pontifici.

O præclarā sancti viri vocem.

CAP. XII.

INtereà gradum accelerant: peruenitur. Et tanquàm manifesta sanitas fuisset ingressa, ità omnium animos sancti releuauit aduentus. Notas profert & exerit medicinas: Christum prostratus exorat, suisque lachrymis gaudia mercatur aliorum. Visitantur domini, visitantur & famuli, ac sine vlla discretione personæ tuguria circumit, cubilia vniuersa perlustrat. Et interposito vnius diei spatio, ità cælestes medicinas obtinuit, vt egrediens die tertia, domū totam reliquerit incolumitate gaudentem, prosequente eum domino, quem lectulo inuenerat decumbentem. Præcedebat enim venerabilem virum fama laudabilis, exigens, vt nūciati desideretur agnitio.

Multos morbidos sanat.

CAP. XIII.

FErebatur iam per ora Rauennatium populorum, & aduentûs sui moras præuius accusabat effectus. Tandèm diù expectatus excipitur. Prouiderat quidem, vt nocturno ingressus tempore, secreta obscuritate tegeretur: sed desiderantium excubias vitare non potuit. Illic Petrus tum pontifex, Christi ecclesiam Apostolica institutione retinebat.

CAP. XIIII.

Honorificè Rauennæ ab Imperat. excipitur.

REgebat etiam Romanum imperium Placidia regina cum filio Valentiniano iam iuuene: qui ità fidem catholicam diligebant, vt cùm omnibus imperarent, Dei famulis sublimi humilitate seruirent. Qui omnes venerabilem sacerdotem certantibus studijs prouido amore suscipiunt. Ambiunt principes, occurrunt proceres, ecclesia

ſia cum exultatione amplectitur. Ad diuerſorium ſacerdotis regina venerabilis vas argenti ampliſſimum, refertum cibis delicatioribus, ſine vlla carnis admixtione trãſmiſit. Quod ſuſceptum, ea ratione diſtribuit, vt cibos miniſtris ſuis traderet: ipſe verò vindicaret argentum, remittens loco muneris patinulam ligneam, panem hordeaceum continentem. Quod illa vtrunque cum gaudio ingenti complexa eſt, quòd & argentum ſuum tranſmiſiſſet ad pauperes, & illam eſcam beati viri cum miniſterio abiecti vaſculi ſuſcepiſſet. Nam & lignum poſteà auro ambijt, & panem multis remedijs & virtutibus reſeruauit. Nota quãti fecit regina vaſculum ſancti viri.

CAP. XV.

QVadam die, dum plateam latiſſimam turbis anguſtatus ingreditur, carcerem refertum vinctis, ſupplicia & mortem expectãtibus, præteribat. Qui agnito tranſitu ſacerdotis, vnum clamorem collatis vocibus ſuſtulerunt. Cauſam requirit, agnoſcit: cuſtodes euocat, ſubtrahuntur. Diuerſæ enim poteſtates palatij, miſerorum turbam in ergaſtuli illius noctes damnauerant. Quò ſe verteret miſericordia, non habebat. Tandèm ad notum recurrit auxilium, & quod difficile erat ab hominibus impetrare, à maieſtate depoſcit. Greſſum diuertit ad carcerem, cernuus in orationem membra proſternit. Tum verò Dominus noſter adſtantibus populis gratiam quam famulo ſuo tribueret, oſtendit. Clauſura vinculis & ſera conſtricta diſſoluitur: repagula ferrata diſſiliunt. Diuina pietas reſerat, quod meditatio humanæ crudelitatis arctauerat. Procedit ad libertatem turba de vinculis, exhibẽs vacua onera catenarum, tenens nexus, quibus anteà tenebatur. Relinquitur carcer innocens aliquandò, quia vacuus: & præcedente pietatis triumpho, turba miſerorum gremio eccleſiæ gaudentis infertur. Carcerem precibus patefacit.

CAP. XVI.

CReſcebat quotidiè admiratio & fama pontificis: occurrebant populi, ſanabantur infirmi: Chriſtuſque gratiam, quam contulerat, dilatabat. Aſſidebant iugiter obſequentes ſex venerabiles ſacerdotes: qui non minùs abſtinentiæ eius cruces ſine interpolatione durantes, quàm virtutes aſſiduas, mirabantur. Hi teſtes operum illius multis fuêre temporibus.

CAP. XVII.

VOluſiani cuiuſdam filius, qui tum patritij Segiſuulti cancellis præerat, ſuccenſus igne febrium vexabatur: & ità æſtuantis vaporis accenſio adoleſcentiæ medullas corpuſque conſumpſerat, vt deſperatio conclamata ſequeretur. Medici manus & promiſſa iam ſubtrahuntur, luctuſque ſolus parentibus reſeruatur. Ad beatũ virum ſpes tarda conuertitur: parentes cum amicis omnibus & propinquis ſancti genibus implicantur. Additur etiam interceſſio ſacerdotum, cum quibus feſtinus expetijt ægrotantem. Euntibuſque occurſor obuius, adoleſcentem iam mortuum nunciauit, nec eſſe cauſam, qua ſe vir venerabilis fatigaret. Inſiſtunt tamen antiſtites, ſupplicant vt cœptum miſericordiæ impleret officium. Inueniunt corpus exanime, & vitæ calore repulſo, mortis frigore iam frigidum. Depoſitaque pro animæ requie oratione, remeabant, cùm ſubitò multitudinis luctus attollitur: inhærent ſeniores ſui manibus ſacerdotis, vt pro parentum orbitate & defuncti reditu Domino ſupplicaret. Diù reſtitit, ſancto pudore confuſus: ceſſit tandèm miſericordiæ & charitatis imperio, fidei arma concutiens. Turbas eiecit, mortuoque in oratione proſtratus adiungitur. Rigat lachrymis terram, cælo alti gemitus porriguntur, vocat planctibus Chriſtum. Intereà mouetur exanimis, & paulatìm membris emortuis vitalia redduntur officia. Oculi lucem quærunt, micant digiti. Lingua iam reſurgit: vterque conſurgit, iſte de oratione, ille de morte. Germanus manu alleuat dormientem: reſidet, reſpirat, reficitur, reſpicit, paulatimque vigore concepto, integram recipit ſoſpitatem. Redditur parentibus filius, luctus conuertũtur in gaudium, & vno clamore populorum virtus maieſtatis extollitur. Continuat Chriſtus virtutes in famulo, & mox recipiendum in requiem, miraculorum laude ſublimat. Mortuum reuocat ad vitam.

CAP. XVIII.

ACholij eunuchi, tum præpoſiti regalis cubiculi, alumnus, iam iuuenis liberaliter inſtitutus, huiuſmodi dæmonio vexabatur, quòd per menſtruum tempus, redeuntibus incrementis lunaribus, captiuos ſuos caduca alliſione proſternit.

Nota eius in dæmones potestatem.

Interuentu reginæ vel procerum, sancto viro præsentatur & traditur. Quem diù examinatum purgare eadem die distulit, cùm soleret furiosissimos dæmones prima manûs impositione depellere. Ità enim miserandi iuuenis medullas & interiora penetrauerat, vt quasi vas proprium certis temporibus possideret. Recludi ergò eum secùm nocte constituit. Tum verò ex interioribus latebris manifestus erupit,& quasi inter tormenta compositus,tempus indicat, quo ab ineunte ætate cœperat innocentem. Itaque iussus egreditur: purgatusque adolescens,post diem alterum palatio reformatur. Causam sanè Armoricanæ regiõis, quæ necessitatẽ peregrinationis indixerat, obtenta venia & securitate perpetua, ad proprium obtinuisset arbitrium, nisì titubationis perfidia mobilem & indisciplinatum populum ad rebellionem pristinam reuocâsset. Quo facto,& intercessio sacerdotis euanuit, & imperialis crudelitas circunscriptione frustrata est. Qui tamen pro calliditate multiplici,breuì pœnas perfidæ temeritatis exoluit.

Dæmonem profligat.

CAP. XIX.

Prædicit obitum suũ

GErmanus igitur quadam die, matutinali solennitate perfecta, dum cum episcopis sermones de religione conferret, mœstissimam protulit mentionem, inquiens: Commendo vobis,fratres charissimi,transitum meum. Videbar mihi per nocturnum soporem à Domino nostro viaticum peregrinaturus accipere. Et cùm causam peregrinationis inquirerem, Nè metuas,inquit: ad patriam, non ad peregrinationem,te dirigo, vbì habebis pacem & requiem sempiternam. Deriuabant intellectu alio somnium sacerdotes, sed ille studiosiùs commendabat extrema,dicens: Benè nóui, quam patriam Deus suis famulis repromittit. Factum est, vt post dies aliquot sequeretur incommodum. Quo ingrauescente, ciuitas tota turbatur. Accelerabat transitum, qui vocabat ad gloriam, & fessum à laboribus Dominus inuitabat ad præmia.

CAP. XX.

Felicissimè decedit beatissimus vir.

REgina Placidia, deposito imperij supercilio, occurrit pauperi, requirit infirmũ, tribuens quicquid ab ea beneficij postulat. Peculiariter sanè petijt, quod illa inuita concessit, vt gleba corporis sui patriæ redderetur. Visitantum verò tanta fuit diebus ac noctibus multitudo, quantã aut admisit aditus, aut domus recepit. Tempus omne choris psallentibus tenebatur. Septimo incommodi die ad cælos anima felix & beata transfertur.

CAP. XXI.

*reliquijs

HAereditas deincèps relicta diuiditur: partem præsumpsit imperium, partẽ vendicant sacerdotes. Et quod fieri de opibus solet, nascitur de exiguitate contentio, dum deest quod capiant. Solius benedictionis hæres capsulam cum * sanctis regina suscepit. Cucullam cum interiori cilicio Petrus episcopus vsurpauit. Sex verò antistites, vt aliquid monimenti ex successione sanctitatis acciperent, disrumpere quod superfuerat, maluerunt. Vnus pallium, alter cingulum accepit: duo tunicam, duo sagulum diuiserunt.

CAP. XXII.

Funus eius honorificè curatur.

DEindè apparatu defuncti feruent studia conferentium, accusantium cur parua expensa mortuo deberetur. Acholius corpus aromatum constrictione solidauit, regina vestiuit. Quibus omnibus ritè perfectis, expensis & euectionibus iter instruit Imperator, ministrosq; eius copiosa largitione prosequitur. Sacerdotes religionis obsequium,& in præsenti instruunt, & ordinatione præmittunt, vnumque agmen reformatur ad Gallias.

CAP. XXIII.

*Placentiã

Paralytica sanatur.

P*Lacentium corpus dum præterit,cæca iam nocte peruenit. Quod in Ecclesia collocatum,dum vigilijs sanctæ deuotionis excolitur,matrona quædam loci eius paralysi dissoluta, ità vt nullum membrum suo fungeretur officio,precariò deposcit, vt feretro corporis subderetur: ibique vsque ad lucem extenta decubuit. Maturè corpus attollitur: surgit, & mulier viuificata per mortuum, mirantibus populis, proprijs pedibus debitum reddit obsequium.

CAP. XXIIII.

Ex-

EXcipiunt Galliæ patronum proprium famulatu maiori, quippe vbi reuerentiæ iungebatur affectus. Omne hominum genus diuerso occurrit officio. Alij vias præruptis depositis molliunt, & pontium innouatione continuant: alij expensas ingerunt: alij psalmis intonant: alij colla supponunt. Refulgebat repercusso solis radio, splendorem sibi etiam per diem vindicans luminum multitudo, totoque ministerio charitatis, propriæ redditur ciuitati, vbi sepultus corpore, quotidianis miraculis viuit & gloria. Galli summo studio corpus eius excipiunt. Nota de luminibus.

CAP. XXV.

EGo duplicem veniam lector à te exposco: Primùm, quòd solœcismis & abiectiõe verborum aures tuas vulnero: deindè, quòd prolixior pagina videtur parere fastidium. Sed non pigeat recensere, quod Christum præstare non piguit. Qui dum sanctos suos glorificat, nos inuitat exemplo. Et tamen Deum testor, conscium secretorum, me plura de domini mei Germani factis agnita & probata tacuisse. Ex quo reum me esse fateor, supprimendo quod mirabiliter ad profectum omnium diuina virtus operata est: & ideò in scribendo succinctum magìs me arbitror fuisse, quàm nimium. Hoc verò dolẽdũ est.

Fulgida fulgentem	Germanum	sidera captant.
Florida florentem		millia plaudunt.
Cælica cælestem		carmina cantant.
Splendida splendentem		gaudia pangunt.

Sedit autem idem dominus & Apostolicus noster, sanctissimus Germanus in Episcopali cathedra annos xxx. dies xxv. Obijt verò plenus spiritu sancto apud Rauennam Italiæ ciuitatem, pridiè Calend. Augustas, Valentiniano adhuc iuuene imperãte cum Placidia matre, à quibus ibidèm pro admiratione sanctitatis ac assiduitate miraculorum honorificè susceptus, Domino sibi apparente, obitum suum prænoscens, obtinuit, vt propriæ redderetur ciuitati. Cuius sacratissimum corpus honorifico agmine, comitantibus virtutum operibus, suam est delatum ad vrbem. Ibique sub die Calendarum Octobrium, à proprijs ciuibus celeberrimo cultu condignè est sepulturæ traditũ: vbi innumerabilibus virtutibus pollens, summa excolitur gloria, Amen. Eius sepultura honorificentissima, & innumera miracula.

FINIS IVLII MENSIS.

SERMO IN ADORATIONEM VENERABILIVM CATENARVM ET GLADII, SANCTI ET APOSTOLORVM PRINcipis Petri, authore S. Iohanne Chrysostomo Archiepiscopo Constantinopolitano. Habetur in Simeone Metaphraste.

1. Augusti. Dies festus S Petri ad vincula.

VICVNQVE diuino Apostolorũ summi Petri amore allecti, ad eius panegyrim ac diem festum celebrãdum parati, & eius diuinis retibus capti, incolumesque seruati, illius Theologię lumine illustrati sumus, communem panegyrim hodiè celebrantes, ad eiusdem laudum pręconia linguam nostram dirigamus. Multis quidẽ de causis beati Apostoli Petri memoriam die festo & laudatiõe dignam esse censemus, non minimè autem propter Apostolicæ dignitatis gradum, & Euangelicæ prædicationis cursum ac doctrinam admonitionesque, quibus in dispersione gentium versantes Iudæos instruebat: illos enim eô maiore cura & solicitudine prosequebatur, quòd ex illis originem duxerat. Quæ omnia cùm ad laudum materiam suppeditandam idonea esse iudicentur atque assumantur, omninò valent ad Apostolum ipsum summo laudationis præconio extollendum. Sanctum enim ac iustum est, eô quòd ex his, quæ in lege diuina scripta sunt, eum, qui ad salutem nobis conferendam in mundum vénit, tanquàm in speculo quodam perspexerit, summis & meritis honoribus Apostolum ipsum prædicari: omnium verò maximè, quòd in extremis temporibus Deũ ipsum viderit, vnigenitum, inquam, Dei filium secùm vnà versantem ac loquentem, & humanæ carnis, qua se induit, spectandæ, mysteriiq́; cognoscendi facultatem præbentẽ: in quo & suam Ecclesiam pro diuinæ illius vocis præmio, qua ipsum Dei filium esse prædicauit, ædificaturum se prædixit, & cælorum claues eius in se fidei arrhabonem se illi daturum, & eorum, quæ ab ipso in terris ligata aut soluta fuissent, in cælis sententiam confirmaturum promisit. Adde quòd vocanti fratri, & ad Messiam sequendum inuitanti libenter obediuerit, & vocationem illam sequens, ad Christum venerit, & Cephæ appellationem, velut quoddam suæ in ipsum fidei signum atq; imaginem acceperit: quodq́; ex eo tempore totus à magistro suo pendére, & eius amore inflammatus esse cœperit: ob idq́; beneuolentiæ ardorem multis in rebus ac sæpè talem ostenderit, qualem nullus alius ex discipulis ostenderat.

Matt. 16.

Iohan. 1.

Hæc etsi tam magna sunt, vt humanas cogitationes exuperent, & orationis facultate maiora videantur, non tamen talia omninò sunt, vt aditum nobis & viam obstruant. Ad nostram enim vsque imbecillitatem & humilẽ captum se demittit omnium Apostolorum summus, non solùm propter commiserationem, qua præ cæteris nos homines prosequitur: sed etiam quòd magistrum suum imitatur, qui cùm vsque ad serui formam se demiserit, eo ipso discipulos suos edocuit, nõ elatos, sed modestos esse, & cum humilibus submissè atq; humiliter se gerere. Hilaris quidem dies ille festus est, & multo sancti Spiritûs lumine illustris, qui eius martyriũ nobis repræsentat, hoc est, crucem fixam, & Apostolum prompto animo ad eam ascendentem, manus ad extensionem vltrò expansas, & Dominicę passionis imaginem prę se ferentes, figuram crucifixionis non rectam, sed capite in terrã deuoluto: quæ res eius in Magistrũ reuerentiam significauit, cùm semper summus ille Apostolus Magistro suo reuerentiã & primas, vt par erat, concesserit, suamq́; humilitatem illius celsitati subiecerit, atq; eo modo humilia & infima magìs, quàm summa & sublimia optauerit. Nihilo autem hac ipsa hilaritate inferior est hodierna celebritas: quippe quę eorũ causas præmonstrat, quæ postremò Apostolus passus est, & non minùs, quàm crucis eleuatio, ea, quæ anteà passus fuerat, hęc indicat. quarè & crux ipsa iucundior illi fuit, atque cæteris omnibus

Dies festus martyrii S Petri.

bus

bus rebus optabilior. Hic enim dies venerandas eius catenas manifestas ostendit, & earum adorationem proponit, quibus Apostolus ipse deuinctus, multiplices eius, qui est malorum om̃ium origo, nodos ac machinas dissoluit, & quos diabolus adstrictos tenebat, eos ereptos à morte sempiterna liberauit. Nota quæ hic dicit.

Hæc pro dicti festi argumento habentes, cùm crucifixionis causam his rebus conciliatam fuisse cognoscamus, & in vno eodemque Apostolo tam hæc, quàm illa facta & coniuncta contemplemur, ob id præsentem celebritatem à sacro martyrij die alienam nõ existimabimus. Itaque ex vtraq; re vnam componentes, orationis laudibus & fidei ardore, quàm maximè possumus, hodierno die celebritatẽ ipsam illustremus, eamque vt omni ex parte insignem & sacram, atque vniuerso mũdo lumen conciliantem, & Dei voluntatem in Apostolo suo decorando præ se ferentem, sacris cantibus exornemus: hanc denique vt sancti Spiritûs gratiã & lumen in animas illas, quæ sunt idoneæ, conferentem pro viribus nostris laudemus. Ità enim fieri poterit, vt si Apostolicarum laudum sumus amatores, illum ipsum, quem honore prosequimur, ad misericordiam attrahamus, & nostræ laudationis, quam de illo instituimus, adiutorem habeamus. Eius enim linguæ gratiam mihi dari exopto, quam Spiritûs sancti virtus lumen afferens concinnauit, & cœlesti atque arcanarum rerum doctrina ità repleuit, vt gentium nationes multis in locis dispersas, in propriam sagenam magnificentissimè concluserit.

Hoc autem loco, in Apostolicarum rerum pelago mentis aciem infigens, totus vertigine ac tenebris repletus, & in meipsum cõuersus, clarissimi Esaiæ verba illa pronuncio: Miser ego, qui impurus sum, & labia impura habens, purissimas materias tractem, nulla ope mihi ad hæc ipsa rectè aggredienda spem afferente. Quamobrèm ad Apostolicæ misericordiæ perfugium recurrens, tenui hac lingua de eius laudibus dicere conabor. Omitto nunc de eius ortu, de patria & parentibus aliquid dicere. Honesta quidem illa sunt, & auditu digna: sed mentem tamen obruerent, neque sinerent orationem longiorem de his rebus habere, quæ præstantissimæ sunt, & quarum memoria vtilis est ac salutaris. Diuinorum profectò signorum Apostoli huius, & miraculorum multitudo magna extitit: aliaque omnia, quæ Spiritûs sancti gratia in illo habitans effecit, tot tantaque sunt, vt si velim singula scribere, (Decet enim de ipso dicere, quod Theologus quidam scripsit) nostrarum orationum vis satis esse non possit, quanuìs ad eam rem tractandam audacter se ingerat. Esa. 6.

Hic Apostolus, postquàm vnigenitus Dei Filius supra humanam conditionem in paterno solio arcano quodam modo consedit, vnà cum reliquo Apostolorum cœtu erat ac viuebat, & communem cum illis Euangelij prædicationem exercebat, ac modò tribunali, iudicijsque vnà præstò erat, modò ignominias & verbera vnà cum alijs Apostolis à Iudæis ipsis patiebatur: neque vnquàm ab Apostolorum societate aberat, sed cum illis in ærumnis perferẽdis communicabat. Liber ille, qui Apostolorũ * scripta continet, multa eius pericula percurrit, in quæ Apostolus ipse incidit, & quibus detentus fuit, multorumque miraculorum mentionem facit, quemadmodùm admirabili quodam modo claudum illum sanauerit, & Ananiæ ac Saphiræ mortem incuitabilem seuerissimè intulerit, Tabithamque puellam à mortis ipsius laqueo ereptam vitæ restituerit, atque Cornelium Centurionem Angeli præsentia edoctum instruxerit, & ad Christi fidem traduxerit: quẽadmodùm per vmbram corporis infirmos homines firmos reddiderit: quot deniquè ærumnas sustinuerit, quàm sæpè comprǽhensus, & ante tribunalia constitutus, & pro Christo ipso flagellis verberatus gauisus fuerit, quòd dignus habitus sit, qui pro nomine Iesu multas ignominias pateretur. Licet ex eodem libro discere, q̃ libera oratione apud Iudæos sæpè vsus fuerit: & quemadmodùm ipse idiota ex illiterato ore sermones diuina sapientia refertos protulerit: vt precibus suis terram commouerit, ac turbam, quæ illuc conuenerat, ad Christi fidem attraxerit. Hæc, inquam, & quæcunq; alia deinceps passus est & effecit, cùm tam multa sint, vt facilè narrari non possint, oratio nostra summatìm perstringens, ad vnum illud periculum enarrandum se conferet omnium grauissimum, & vitatu difficilimum. nam in eo effugiendo diuino quodam miraculo opùs fuit. Quæ res & multã Iudæorum aduersùs Apostolum immanitatẽ, & diuini auxilij celeritatem declarauit. Act. 5. For. actus Act. 12. 3. 4. 5. 9. 10. 5. Act. 2.

Hero-

Herodes ille eius viri progenies, qui primus Hierosolymorum Rex fuit, cùm è Iudaico semine ortum duceret, & Iudaicum cultum teneret, zelo quodam excitabatur ad patrias institutiones ac leges defendendas, easq; dissolui non patiebatur, quę Apostolorum doctrina tolli ac funditùs euerti videbantur. Ille igitur Iudæorum iracundis vocibus inflammatus, vt illis gratum faceret, furorē ac rabiem in Apostolos ipsos
Act. 12. magìs effundens, primùm Iacobum fratrem Iohannis, gladio interfecit. Quo loco diuinæ literæ eius ferociam atque inhumanitatem eo ipso significârunt, quòd gladio Apostolum Iacobum ab eo interfectum dicunt. Poterat enim alio mortis genere Apostolum interimere, vel cruciatibus morti similibus subijcere. Sed vt Herodis mens feris etiam ipsis immanior, Apostoli verò Iacobi animus ad cædem illam subeundam æquissimus cognosceretur, instàr ouis, quæ ad cædem trahitur, gladio interfectus, martyrium perfectè obijt. Ità igitur sacer Iacobus consummatus fuit, & martyrij morte Apostolicum cursum consignauit, calicem bibens, quem olìm DEI
Matt. 20. sapientia illi bibendum prædixerat, & proprio sanguine baptizandum anteà significauerat.

Act. 12. Cùm autem videret gratum esse Iudæis, quod faceret, prætereà & Petrum ipsum capere aggressus est. Quem cùm cepisset, in carcerem coniecit, & tradidit quatuor quaternionibus militum, qui eum seruarent, cò quòd essent dies Azymorum, volens post Pascha producere eum populo. Omnibus his historiæ scriptor verbis vsus est, vt Herodis in effundendo sanguine studium, eiusque in patranda cæde voluptatem innueret. Nihil enim, quod iustum esset, ante oculos propositum habebat, nihil honestum aut laudabile, sed quæ nationi suæ grata esse intelligebat, quæque ad profanam Iudæorum voluntatem alliciendam spectabant, ea tantùm ab illo dicebantur & fiebant. Quòd enim Apostolum ipsum tenuerit, & in carcere custodiendum tradiderit, mortemque ipsam præsentem constituerit, totum hoc eò spectabat, vt Iudaicis votis satìs omninò faceret. Nanque putabant illud futurum, vt si Petrum Apostolum de medio sustulissent, facilè reliquos Apostolos superarent. Ille enim erat, qui contrarias voces emittebat, quique in concilijs, in iudicijs & in synagogis cum aduersarijs certabat, & Iesu nomen palàm prædicans, inuocato eius nomine, præcipua quædam miracula perficiebat. Licet autem illud considerare, quemadmodùm & Herodes ipse studuerit similis esse scribîs & Pontificibus, qui aduersùs Christum insaniam & rabiem
Matt. 26. effuderunt. Nam sicut illi dicebant, nè in die festo Iesus comprehenderetur, nè tumultus fieret in populo, vt post diem festum omninò in crucem acturi: ità & hoc loco post Pascha mortem Petro Herodes inferre constituebat. Cùm igitur hi, ad quorum gratiam hæc faciebat Herodes, eadem senserint, quæ & illi, quos suprà diximus, ijsdem & verbis, & operibus aduersùs Apostolū vsi sunt, quibus & aduersùs illius Magistrum superiores vsi fuerant.

In quatuor autem quaterniones militum custodiam distribuit, non vno in loco, sed pluribus, & paulùm à se distantibus, vt custodia ipsa tutior ac munitior foret: vt si fortè Apostolus ipse à vinculis effugisset, & custodes, qui propiùs manerent, latuisset,
Act. 12. ab alijs depræhendi & capi posset. Sed Petrus, inquit, erat in carcere, dormiens inter duos milites, & ligatus catenis duabus: Oratio autem fiebat assiduè pro ipso ab Ecclesia. Quænam fuit causa, vt tot diebus custodiretur, & non statìm, adhuc furore Iudæorum efferuescente, & Petri Apostoli mortem sitiēte, cædes ipsa Principi Apostolorum allata fuerit? Scriptoris quidem sententia hæc est, mortem propter dies azymorum prorogatam fuisse, quibus Iudęi seipsos purgantes, & ab omi turpi atque in-
Exod. 12. honesto facinore abducentes, diem festum Paschæ celebrabant, puris manibus sacrificium, quod in lege scriptum erat, contrectantes. Sed erat & alia eius rei causa. Cùm enim Herodes ipse infinita rabie contra Petrum Apostolum redundaret, pluribus diebus eum detineri voluit, vt diuturniore cruciatu, mœroribus, inquam, ærumnis, catenarū pondere, ac morte, quam à fame ipsa inferendā sperabat, eorum deniq; militū,
Quæ passus fit S. Petrus in carcere. qui vnà dormiebāt, inhumanitate grauiùs affligeretur. Quot enim per illos dies verba temeritatis & minarū plena, quàm multa conuicia & contumelias credimus à militibus illis in Apostolum iniectas fuisse, partìm vt cognatorum Iudæorum dogmata peruer-

peruertentem,partìm vt præceptis regalibus aduersantem? Modò autem, vt seditiosum, & causam tumultûs: modò vt Mosaicis legibus contrarium conuiciabantur: nonnunquàm pugnis & alapis eum percutiebant:neque quisquam illud dubitare potest,quin catenis,illis vehementiùs ac laboriosiùs Apostolum constringentes, ità coarctauerint, vt ex omnibus his maiorem doloris sensum percipiens, celeriter ab hac vita migraret. Sed omnia illorum studia & facta,inania extiterunt,perindè àc si quis in aqua ipsa literas imprimat,vel aërem verberet. Quo enim diutiùs in carcere Apostolus detentus est,eo firmior atque constantior effectus fuit,& acerbis illis ærumnis, quibus vndiquè affligebatur,vt quibusdam stimulis,excitatus & erectus: tantum aberat,vt rebus his infirmior fieret ac deficeret,vt custodes illi,Apostoli Petri iucunda & secura hilaritate confusi,in ruborem conuerterentur.

Hæc cùm ità se haberent,preces ab Ecclesia missæ,in cælos penetrârunt. Itaq; statìm Angelus illuc missus est,& in carcerem veniens,illum compleuit lumine,vt Apostolorum summus miracula,quæ fierent,apertè intueretur. Percusso autem eius latere:Surge,inquit,velociter. Ac nè quid absurdi in Apostoli mentem veniret,(quippè quòd satanas etiam ipse interdùm in Angelum lucis se transformare, & figuræ ipsius specie sensum subripere soleat)cùm primùm verba illa prolata sunt, Surge velociter, catenæ è manibus ipsius deciderunt,vt verba ipsa factis cõfirmarentur, neque potentiam aliquam ex earum numero,quæ Deo ipsi rebelles extiterunt, neque quod visum fuerat,inane aliquod spectrum esse crederet: sed verum & cælestem Angelum, visionem,inquam,veram esse sciret,ac certa fide comprobatam. Hæc cùm ità processissent Apostolo, quoniam adhuc metu & tremore detinebatur, non solùm re visa dubius atque anceps,verùm etiam qua ratione dispositas militũ custodias pertrãsiret: quippè qui multa diligentia & cautione,multisque vigilijs in eo custodiendo vtebantur: propterea Angelus:Indue te,inquit, sandalia tua,& præcingere vestimento tuo,& sequere me. Quoniam,inquit, Regis & Iudæorum timore adhuc detentus es,ac eorum militum vigiliæ,qui circunstantes te custodiunt, horrorem ac stuporem tibi attulerunt,ob idq; nõ his,quæ à me dicuntur,fidem habes: tanto te auxilio ac præsidio munitum esse facio,sicque omnem metum à mente tua excutio, vt & pallio ipso sine timore aliquo, & sandalijs indui possis. O celerrimum Dei auxilium. O Apostoli in Deum fidutiam atque gratiam. O maximas & ex corde ipso prolatas preces, quę tanquàm à funda quadam,ab ipsius Ecclesiæ ore prolatæ,atque in cælos emissæ,Herodis animum lethaliter vulnerârũt, & Apostolorum principem ab eius manibus incolumem eripuerunt. Proh quanta est Apostolica gratia,& spes firma & vera, quibus diuinum numen propitium,& ad audiendum promptum habens,à mortis laqueo Petrus ipse ereptus est.

Act. 12.

1. Cor. 11.

At si quis dubitaret, & à nobis illud quæreret, curnàm Apostolum ipsum eius magister Iesus à Iudaicis manibus non eripuit, quo tempore ab illis compræhendebatur:sed & vinculis,& custodia,diebus aliquot eum vexari, atque affligi permiserit: qui hoc obijcit,is consideret, non ità inimicos ipsos fuisse miraculum illud cognituros,si Apostolum statìm, cùm compræhenderetur,Dei auxilium eripuisset: quemadmodùm cùm eorum manibus detentum,catenis vinctum, & à custodibus cautè seruatum, è medijs atque ineuitabilibus illis retibus liberauit. Tunc enim his,à quibus compræhendebatur, fortasse id veneficio & magicis artibus factum videri potuisset, quô minùs ab eis compræhensus esset: itaque Apostoli miraculum irrideri ab illis potuisset. Nunc verò cùm & catenis vinctus,& quatuor quaternionibus militum custoditus,& inter duos milites cubans,omnibusque his rebus paratis,quæ mortẽ condemnatis hominibus afferre solent, ità superno auxilio dignus habitus sit, & contra omnium opinionem admirabilem liberationem assecutus fuerit,tanto hoc admirabilius,& contra opinionem omnium fuit, quanto è medijs malis seruari maius est, quàm illa non attigisse.

Cur nõ statim liberatus sit S. Petrus,cum compręhẽderetur.

At Apostolus ipse vel post tanti miraculi potentiam, & Angeli adhortationem nesciebat verum esse, quod fiebat per Angelum: sed videbatur sibi visum videre. Adhuc enim arguebatur humanæ naturæ infirmitas,quodque supra naturam eo modo, qui explicari non potest, efficiebatur, cum naturali ordine ac viribus comparatum, tale perindè, àc si inane aliquod visum esset,æstimabatur. Sed quidnam Angelus ipse?

Quo-

Act.12. Quoniam illum vidit adhuc animo fluctuantem, visioni fidem non habere, neq; quicquam ex ijs, quæ fiebant, re vera factum admirabiliter existimare, primam & secūdam militum custodiam ità sine strepitu cum Apostolo pertransijt, vt custodes ipsi eorum transitionem ne senserint quidem, diuino nutu somno ipso illorum palpebras detinente, quô minùs factum illud sentire possent. Cùm verò ad portam ferream venissent, quæ ad ciuitatem ducebat, illa vltrò aperta est, Deo ipso & hoc loco miraculum faciente, & Apostoli formidinem paulatìm subtrahente, vt ad ea, quæ deincèps futura erant, promptior fieret.

Posteà verò, quàm exeuntes processerūt vicum vnum, Angelus quidem ipse auolauit, neque ampliùs apparuit: Ille verò cùm miraculi sensum cepisset, atque considerâsset tam ea, quæ priùs in carcere mirabiliter effecta fuerant, quàm quæ nunc supra naturam prodigiosè facta viderat, atque hæc cum illis conferens, & vtraque vicissìm comparans, de visione ipsa certior factus fuisset, quòd videlicet non inane aliquod spectrum, sed verū illud fuerat, quippè quod manifesto rerū euentu confirmatum Ibidem. videbat: gratias Deo agens, talem emisit vocē: Nunc scio verè, ꝙ misit Dominus Angelum suū, & eripuit me de manu Herodis, & de omni expectatione plebis Iudæorum. Quidnam est, quod dicis, Apostolorum princeps? Nunc te sciuisse ais? Nunc credidisti? Nunc gaudes miraculo? Quonęm abijt feruor ille tuus? Quonàm auolauit Matt.16. certa illa spes? Quonàm effluxit illa tua vehemens confessio? Vbinàm sunt claues regni cælorum? Vbinàm appellatio, qua Ecclesiæ firmamentum nominaris? Vbi ardens illud desiderium, & coniunctio ad mortem vsque inseparabilis? Nunquid tantæ fidei argumenta, inania extiterunt? An talis & tam multa spes in ventos dissoluta est? An Matt.14. non sensisti, quæ à Magistro tuo prodigia sunt effecta? Oblitus'ne es maritimæ illius fluctuationis, quemadmodùm dextera sua te, qui submergebaris, incolumem seruauit? An non aures tuas vocibus illis adhuc habes personantes: Qui credit in me, ope- Iohan.14. ra, quæ ego facio, & ille faciet, & maiora his faciet? Nónne scis, quemadmodùm è mo- Matt.28. numento exurgens, custodes ipsos velut mortuos prostrauit, & ea, quibus monumētum signatum fuerat, intacta seruauit? Nónne præsens fuisti, cùm mortuos homines suo iussu exilire fecit? cùm cæcis hominibus vidēdi facultatem præbuit? cùm tibi per sancti Spiritûs aduentum miraculorum potentiam impartiuit? cùm in porta speciosa Act.3.5. claudum hominem, cùm Aeneam, cùm Thabitam, alterum integrum pedibus, & ad currendum velocem, alterum diuturno morbo liberum reddidisti, huius animā, quæ auolauerat, in corpus reduxisti? Cùm tantorum & talium miraculorum particeps effectus fueris, quorum alia videris, alia ipse feceris, cùm deniq; multam ipsius Dei potentiam expertus fueris, nunc te scire dicis, quod ais: Misit Dominus Angelum suum, & eripuit me de manu Herodis? Si tot præteritis miraculis adductus nō fuisti, vt crederes, quomodò vni huic credes? Si tantorum miraculorum multitudo veritatis cōfirmationem non attulit, quî poterit vnum hoc fluctuantes cogitatiões tuas sedare? Maximè, inquit ille: non enim talia sunt diuinæ potētiæ opera, vt facilè comprehendantur, & fidem afferant: facilis enim compræhensio non solum non auget miracula, sed etiam illa imminuit atque extenuat, & eorum, quæ facilè compræhenduntur, formas ex animo delet. Quod verò examinatione & varijs cogitationibus sæpè probatum fuerit, plus veritatis, quàm opinionis, ingignit, eò quòd animæ ipsius dubitatio atque infirmitas, ad ea, quæ sensum superant, & ardua sunt, compræhendenda minimè idonea, post fluctuationem multam & cogitationum varietatē, demùm certam fidem ac veritatem in animos ipsos immittere, atq; altiùs infigere solita est.

Act.12. Cùm deindè Apostolus ad eam domum accessisset, in qua fideles homines congregati erant, & ianuam pulsâsset, ab ancilla quidem ipsa, cùm agnosceretur, nunciatus ijs est, qui intùs erant. Sed quod ancilla nunciabat, tā incredibile videbatur, vt insana esse crederetur, & non Apostolum, sed eius Angelum præsentem vidisse putaretur. Cùm verò patefacta ianua Apostolus ipse ad eos ingressus esset, omnes stupuerunt, insperatam eius liberationem videntes. Tum ille statìm narrauit, quemadmodùm ab Herode compræhensus, & in carcere detentus, & ferreis catenis vinctus fuerit, quodque per Angeli visionem catenę ipsæ è manibus cecidissent, ipse verò Angelum sequens, eorum, à quibus seruabatur, custodias præterîsset, & portam spontè patefactam transîsset. Quibus rebus perterrefacti, & admirabili narratione illa perculsi, apud

apud seipsos non ampliùs esse videbantur, gaudio cum admiratione coniuncto, & duobus his affectibus illos obsidentibus. Tales enim sunt res, quæ à Deo proficiscuntur: quippè qui neque lætitia nimia homines ipsos dissolutiores fieri, neque propter miraculum ad nimium stuporem labi permittit: sed gaudio animum erigit, & ad iucundiorem statum traducit: admiratione autem ac stupore cohibet, nè vlteriùs progrediatur: deniquè vtraque re hominem ipsum in composito statu cõseruat. In miraculis suis ad Deus efficit, at in hominibus.

Hoc loco velim consíderes Apostoli mentem ab omni superbiæ & ambitione alienam, eiusque modestiam animaduertas: quippè qui miraculo illo non ità elatus est, vt ipsum tuba cecinerit, quod fortassè alius fecisset: non præclara illa facta ostentans, supra tecta prędicauit: non præ lætitia rem ipsam omnibus velut triũphans propalauit, aut cum peregrinis & notis hominibus ea communicauit: sed manu silentiũ indicens, his solis, qui in Ecclesia erant, summissa voce factum significauit, per quos Iacobo & ijs, qui cum eo erant, rem nunciandã curauit: vt cùm audiuissent, qualibus vinculis præter spem ereptus fuerat, magìs magisque ad fidei prædicationem incumberent, miraculorum spe corroborati: quique à Iudaica infidelitate ad Christi fidem nupèr conuersi, & diuinæ cognitionis lumine illuminati fuerant, illi eadem opera cõfirmati, & si quam de Dei fide in animo latentem dubitationem haberent, ab illa reuocari possent, & in bonarum rerum perseuerantia firmiores essent. Sed ô animi excæcationem, quæ Herodis mentem corripiens, totum illum ità oppressit, vt obstinato animo, miraculorum, quæ per Apostolum effecta fuerant, potensiam non cõsiderauerit. Decebat enim admirabilem Apostoli Petri liberationẽ ex custodibus, ex catenis, deniquè ex foribus sigillo impresso clausis certa fide prosequi, neque negligentia aliqua factum credere, vt id accideret: sed animo commoueri, atque erubescere, & resipiscere: & si non apertè propter Iudæorum in Apostolum ipsum furorem atque insaniam, saltem animo miraculum illud prodigiosum secùm admirari atque obstupescere, & à cædendis custodibus desistere. Verùm ille, vt eius ferocitas atque inhumanitas magìs cognosceretur, innocentes homines mortis sententiæ subiecit, idque cùm illi in Apostolo cautiùs custodiendo nihil aberrâssent. Cùm enim Herodes ipse furorem suum in Apostolum effundere, & ferocem animum Apostolica cæde satiare non potuisset, quod proximum fuit, in custodes illos, ità vt erat insanus, mortem intulit. Modestia S. Petri. Herodis cęcitas. Milites suos Herodes interficit.

Quòd si Apostolus illos ipsos, qui eius causa condemnati fuerant, miraculo aliquo facto à morte non liberauit, quæstio hæc duobus modis solui potest: Primùm, quòd inhumanè ac ferociter custodes illi aduersùs Apostolnm se gesserant: quippè qui vnà cubantes, verborum plagas vinculis acerbiores infligebant, ac nihilò minùs, quàm Herodes, rabiem suam & prauos affectus in beatum Petrum effundebant: deindè verò quòd non solùm aduersùs Apostolorum Principem tanta ferocitate abusi fuerant, (benignitatem enim impetrare potuissent, si in eum solum peccâssent) sed etiam contra reliquos Apostolos eandem rabiem exercuerunt, & multos alios fideles homines persecutionum pœnis, & omnigenis cruciatibus subiecerant, ac mortis retia vndiquè eis parauerant. Hac de causa morti addicti sunt; vt veteris & insanabilis malitiæ, in qua educati fuerant, pœnas exoluerent. Hoc fuit Petri Apostolorum summi contra diabolum illustre trophæum, hoc miraculorum omnium, quæ in eundem Apostolum à Deo collata sunt, maximè admirabile. Quid enim primùm in hoc Apostolo admirabimur? Eius'ne in Christum ardẽtem beneuolentiam? An reuelationem è cælo à Patre ipso concessam? An quòd cum magistro suo mori paratus erat, neque à mortuo auelli poterat? Quid, quòd post Christi resurrectionem tertiò interrogatus fuit? Quarè non solùm Iesus Christus singularem, & summum in se Petri amorem declarauit, sed mortis etiam genus iuuentutis senectutisque nomine præmonstrauit, & eoipso, quòd ab alio cingendus esset, illum capite ad terram verso, in crucem tollendum esse indicauit. Mat. 16. Iohan. 21.

Hic propter fidei abundantiam cùm reuelationem à Deo & Patre accepisset, Filium Dei viui Christum apertè prædicauit, & duarum naturarum veritatem certa fide testatus est. Hic Magistri desiderio ac beneuolentia inflammatus, cùm Iesus ipse longè anteà se cruciatus passurum indicâsset: Propitius, inquit, tibi sis, Domine: non erit hoc tibi. Quod cùm diceret, quasi humanum quippiam, non diuinum, sentiens, reprę- Mat. 16. Luc. 5.

Lucæ 5. hensus, silere docebatur. Hic è nauigio Magistrum aliquandò repellebat, cùm miraculi magnitudinem obstupesceret: quodque illum à se repelleret, eius rei causam esse dixit, quòd se peccatorem agnosceret. Hic præsens fuit, cùm Christus alia forma in monte apparuit, & tria tabernacula construere se paratum esse aiebat, vt Iudæorum ad inferendam cędem paratos ac scelestos animos vitaret. An non hic cum Christo se moriturum promisit, & homicidæ illius auriculam gladio amputauit, in omni re fidei suæ zelum atque ardorem ostendens? An non hic est, qui nè valdè immisericors & durus esset, in Magistri sui negationem incidere permissus fuit, & fletu multo peccatum purgare? Quid dicam alia? Missam facio timiditatem, fugam, duritiem, & eius in sepulcrum ingressionem, mulierum vnguēta ferentium læta nuncia: quemadmodùm etiam Christus ipse illi seorsìm apparuit, & in mare Tyberiadis miraculum efficit: itèm alia quæcunque antequàm passus est, & post resurrectionem, tam non credente, quàm credente discipulo illo, Iesus perfecit. Quæ omnia non frustrà ità dispēsabantur: sed (quantùm hominis mente compręhendi potest) modò Apostoli remissum & infirmum animum Christo ipso recreante: modò austeram & duram eius mētem leniente, & vtraq; re illum docente, neque aliquid sibi, quod humana infirmitate maius sit, polliceri: neque animo decidere & obstupescentem horrere, quo tempore oportebat in cruciatibus perferendis cum magistro communicare, & seruitutem discipulo conuenientem ostendere: sed intrà mediocritatis fines consistere, vt & ab inconsiderato feruore, & ab humili atque abiecta timiditate pariter distaret.

Matt. 17.

Matt. 26.

Luc. 24. Iohan. 21.

1. Pet. 5. Ego verò non verebor hoc de illo dicere, quòd testis, vt ipse ait, Christi passionum agnoscitur, & eius gloriæ, quæ reuelanda est, cōmunicator: quoniam ad eos Iudæos, qui dispersi erant, congruentes & diuinas admonitiones per epistolas scripsit, quibus charitatem & Christianæ fidei confirmationem suggessit, Christiq; aduentum omninò futurum sperari docuit, ac in illis ipsis & ex hoc tabernaculo nos migraturos esse prædixit: eaque ratione ad zelum, & diuinorum pręceptorum obseruationem nos ipsos magìs excitat, facitque vt maiore metu ac terrore afficiamur, diluuij, & eorum angelorum, qui peccauerunt, condemnationis exemplum afferens, quos & in tartarea loca detrusos fuisse affirmat. Ad hæc & alterum Christi aduentum significat, quo tempore cælos transituros dicit, & elementa ipsa comburenda dissolutum iri. Hunc vnigenitus Dei filius beatum prędicauit. Hunc Deus ipse ac Pater corona donauit. Hunc paracletus Spiritus sanctum reddidit, & instrumentum quoddam diuinas res spirans effecit. Hunc cęlestes Angelorum ordines collaudârunt, & Apostolorū chorus valdè admiratus, tanquàm os suum, amplexatus est ac celebrauit. Hunc qui Christo crediderunt, ducem & magistrum sequentes, ad infidelitatis scopulos non offendunt. Hunc ad cęlum vsque peruenientem, & valdè illustrem spiritualis Israëlis columnam, & animarum in perfidiæ pelago fluctuantium gubernatorem appellamus. Hunc vt vmbræ legis expulsorem valdè honoramus. Quique nos ad veritatis lumen traduxit, eum laudibus atque hymnis prosequimur.

2. Pet. 2.

2. Pet. 3.

Matt. 16.

Petrus os Apostolorū

Nota quæ hic tribuat S. Petro. Verè hic est Apostolorum firmamentum, & sacratus cælorum magister, arcanorum interpres, nutantium confirmator, lapsos erigens, firmos conseruans, pœnitentiæ dux ardentissimus: Petrus deniquè magnum illud orbis terrarum miraculum, Ecclesiæ iactatio, discipulorum decus, & eorum, qui rectè sentiūt, ornamentum, Theologorum pulchritudo, Christi os, mens cælestis, Trinitatis purissimum tabernaculū, lapsorum reconciliator, honestè viuentium ductor, rectè currentium propugnator, omni cælesti & humana laude, omni præconio dignissimus. Cuius si vmbra & lintei morbos profugabant, certè catenæ, quæ venerandum Apostoli corpus attigerunt, quanto propiorem tactum habuerunt, tanto abundantiorem miraculorum vim participârunt: catenæ, inquam, illę omninò venerandæ ac preciosæ, quæ Apostolicum illud ac beatum corpus colligârunt, quæ manus illas miraculorum effectrices, adstrinxerunt, quæ diuina gratia ab ipsis repletæ sunt, ex quibus miracula abundè scaturiūt, quæ ægrotos homines à morbis liberant, quæ homines illos sanctos efficiūt, qui cum fide ad eas accedunt: à quibus animarum maculæ mystico quodam modo expurgantur, & morbidę influentiæ reprimuntur: quę deniquè in aëream celsitatem extensæ, & vsque ad cælos ipsos peruenientes, à Dominico illo & diuino solio tanquàm ab ancora quadam, extenduntur. Has catenas potentiarum, quæ à Deo ipso defecerunt,

Actor. 5.

Catenę S. Petri venerandę, & earū mira pręconia.

princeps

princeps exhorruit,& nunc etiam exhorret,ac multo cum timore illas subterfugiens comprimitur. Has aërea spirituum multitudo metuens ac tremens, iaculisque indè immissis percussa,longiùs profugatur. Non enim ferre potest Spiritûs sancti gratiam, has ipsas catenas obumbrantem,neque scintillas ex diuino illarum igne exilientes sustinet: sed ab ipsis incenditur atque comburitur. Has composuit Dei Patris Verbum, eiusdem æternitatis & principij particeps, vt eius de Deo confessionis præmium essent. Illas ignitas reddidit carbo ille,ab Esaia anteà visus,& ad Deum intuendum efficacissimus. Spiritus sanctus paracletus suo afflatu ignem,è carbone illo exilientem, ad opus perficiendum maximè idoneum reddidit.

Dæmones illas timēt.

Esa.6.

Quamobrèm licèt ferreæ sint naturæ,diuina tamen gratia & potentia plenę sunt. Ab his dęmonum praui spiritus illigati enecantur. Ab his,princeps mundi huius pertractus,captiuus ducitur,à fidelibus hominibus illuditur,hoc est,ab ijs,qui anteà peccatorum laqueis constricti,soluti & liberati sunt, & mortis retibus anteà circundati, ad vitam transiêrunt. Hæ diuinę hæreditatis terminos cingentes, & vndiquè munientes,faciunt nè ab hostibus expugnari possint. Eædem Christianorum vertices coronantes,ab illorum hostium insidijs, qui corporeis oculis non cernuntur, intactos seruant.Nam etsì à malignis hominibus pro tormenti genere aduersùs Apostolum sunt adhibitæ,tamen ad eos propellendos, qui malum aliquod inferre volunt, idoneæ sunt effectæ,non magìs cruciantes, quàm venerandum illud Apostoli corpus vndiquè seruantes ac munientes. His catenis Apostolus ornabatur, his exultans ac gestiens se oblectabat, & tanquàm regalem aliquem ornatum circunferens, animo exultabat. Has & pœnę instrumentum cognoscebat, & coronę multæ conciliatrices existimabat. His & nunc sanctissima,omniq; ex parte incorrupta ac pura Christi sponsa Ecclesia,tanquàm splendido monili, & aureo quodam ornatu induta, velut corona quadam ex intactis floribus contexta, decorata est, & ad dexteram sui sponsi partem assistit.Has,inquam,catenas & nos copiosissimus Christi populus hodierno die amplexamur. Has reuerentes veneramur & colimus,& pro animarum emendatione habemus. His omnem sensum & membrum admouentes, illarum sanctitate implemur,& per mentis intelligentiam sancti Spiritûs gratiam in animos ipsos admittimus. Deceret certè,deceret,non solùm catenas, quæ manus illas adstrinxerunt, magnoperè venerari: sed etiam indicia omnia, ad quæ Apostoli membra accesserunt, singulatìm amplecti ac reuereri, & in illis singulis diem festum ac panegyrim celebrare.

Ecce quantũ iā olim S. Ecclesia catenas has venerata sit

Consentaneum autem & illud fuit eius prouidentiæ,& in nos benignitati,pro quibus laborauit,& quotidiè certamina & pugnas subijt, propter quos catenarum pondere adstrictus fuit,& crucis mortem libenter suscepit : consentaneum, inquam, fuit seipsum his,qui per eum Christo crediderunt, distribuere atque impartiri : & veteri quidem Romę venerandi sui corporis depositionem ac sepulturam largiri : huic aũt regali & nouę vrbi eorum,quæ passus est,symbola atque insignia relinquere, & sacratissimi corporis loco, suauissimarum catenarum munere vrbem hanc afficere.Quas catenas qui in eandem pręclaram vrbem venisse crediderit, non aberrabit, neq; aliquid Deo & veritati cõtrarium crediderit. Verus quidem sermo,& in libris ipsis conscriptus ad nos vsque peruénit,non longè ab Herodis Tetrarchæ regia Petrum Apostolum in carcere,sed in propinquo quodam loco militaribus cohortibus obseruatum. Nam illi metuebant,nè Apostolus ipse ab aliquibus solueretur è vinculis, & miraculum fuisse videretur. Hìc igitur seruabatur, vt tum propter regalis palatij vicinitatem,tum ob militum custodias & catenas, quibus ipse erat constrictus, nullam effugiendi facultatem haberet. Quoniam verò multi ex ijs, qui Petri Apostoli opera Christo crediderant,in regia illa erant,atque illic viuebant, & Regis ipsius ministeria obeuntes,suam in Christum & eius Apostolum beneuolentiam in animis occultam seruabant,cùm admirabili illo modo Apostoli Petri liberatio per Angeli præsentiã allata est,& Apostolus ipse per portam exijt, quæ ad vrbem ducebat, catenas illas in carcere derelictas,ipsi Herodis ministri, quibus diuinę cognitionis lumen effulserat, clàm sustulerunt,& apud seipsos velut thesaurum quendam eas conseruârunt.Quod verò à patre suo,vt dicitur,traditum,& de catenis illis narratum sibi quisque acceperat, posteris suis deincèps tradebat, & tuto in loco catenas illas occultas seruabat,

S.Petrus Romę sepultus

Nota quẽadmodum S. Petri catenę asseruatæ sint.

quoàd & Iudaica natio bello deuicta, captisque Hierosolymis, ad nihilum redacta est & superstitiosæ idololatriæ cęcitate & errore sublato, Romanorum sceptra ad Imperatores, qui Christi fidem sequebantur, translata sunt. Quibus Christi & Apostolorũ facta omni honore prosequi studentibus, hæc etiam Apostoli Petri catena manifesta facta est, & ab illis ad vrbem hanc regiam translata, in Apostoli Petri sacro templo iure optimo reposita est: quam, vt eius ipsius miraculorum effectricem, & veneramur, & amplectimur: hanc enim videntes, illum ipsum mente inspicimus: hanc tangentes, illum à nobis tangi existimamus.

Vt Constantinopolim translatæ.

De gladio S. Petri. Matt. 26.

Sed quidnam gladius? Neque enim hic despiciendus est, quoniam & ipse Apostolica manu eductus, totam sancti Spiritûs gratiam ac diuitias illinc attraxit. Hoc gladio Petrus, cùm Iesus ipse à Iudęis caperetur, Pontificis seruum percussit, & eius aurem amputauit: qua re suæ in Magistrum fidei ardorem ostendit, suamque in eum, quam in animo accensam habebat, affectionem & beneuolentiam patefaciens, magnum quiddam effecit, non suis viribus fretus, sed Magistri potentiam spectans: per quam auris illa, quæ abscissa fuerat, homini percusso restituta est, vt ex hoc ipso furens illa Iudæorum multitudo, sectæ auris curationem repentè factam videns, resipisceret, & à sua in Christum rabie desistens, ab eo prodendo abstineret, ac re ipsa eius ipsius, q prodebatur, vim illam omnipotentem & diuinitatis magnitudinem cognosceret: deniquè vt Pontifex ipse à seruo illo miraculum factum edisceret, atque cognosceret eum, qui percussus fuerat, ità celerem curationem minimè assecuturum fuisse, nisi verus Deus esset ille, qui ab eo quæsitus iudicabatur. Aderat autem Apostolo gladius ille, nõ, vt aliquis diceret, ad proprios vsus, & manuum opera explenda sumptus, (Quomodò enim hoc fecisset is, qui Magistri sui præceptis obtemperans, nõ peram, non zonam, non gladium ferebat, sed expeditus, & omni vitæ apparatu liber ab his cognoscebatur, qui eius prędicationem accipiebant?) sed quoniam tempus illud expectabatur, quo Christus passurus erat, & discipulorũ de Magistro cogitationes adhuc fluctuantes vacillabant. Partìm enim credebant, partìm non credebant: quapropter neque sublimius aliquid cogitare poterant, neque ad humiliorem omninò & abiectum sensum deueniebant. Illis autem adhuc imperfectioribus tutum non erat Christum apertè significare, & prędicere, quæ passurus esset. Cùm igitur eorum timiditatem Dominus Iesus perspiceret, manifestè, quod futurum erat, non explicauit: sed eorum, quæ passurus erat, mentionem obscurè fecit, dicens: Et qui non habet gladium, emat.

Luca 22.

Luca 10.

Luca 22.

Verba hæc non sunt illis consentanea, quæ anteà dixerat, cùm non peram, non gladium possidendum præceperat. Quid est igitur, quòd gladios nunc emendos esse iubet? Maximè, inquam, ob eam causam, quòd tunc quidem, cùm illis inopiæ semina insereret, vt ad Euangelij cursum conficiendum leuiores & agiles atque expeditos redderet, gladiorum & aliarum rerum possessionem interdixit: hoc autem loco, tempore illo imminente, quo salutaris eius passio futura erat, tacito & mystico quodam modo indicare volebat, non dormiendum, neque animo decidendum: sed quasi contra Iudęos armari oporteret, & aduersùs cæsores, tanquàm in acie aliqua contraria standum esse, & ijs resistendum, qui Deum interficere parati erant, eiusque sanguinem ac mortem sitiebant. Nunc non est, inquit, doctrinæ tempus, non curandorum ægrotantium locus, neque miraculorum opportunitas. Armis opùs est, gladijs & huiusmodi propugnaculis ad arma illa repellenda, quibus homicidæ scelestissimi ad meam cædem vtentur. Hac igitur ratione Petrus gladium attulit, cuius licèt feruentem beneuolentiam, & ardens studium Iesus ipse cognosceret, quodque eo gladio aurem illam abscissurus erat, non tamen prohibuit nè fieret, vt & eius in Magistrum suum ardor aperiretur, & curationis opus ad ingratos illos, qui Deum interficere aggrediebantur, redarguendos patefieret. Quòd autem non ad oppugnandum, aut vlciscendum Dominus Iesus discipulis suis gladiorum possessionem pręceperit, sed ad eorum, quæ passurus erat, significationem, licet hoc apertè cognoscere ex Euangelij verbis, cùm ipse dicit: Mitte gladium tuum in vaginam: quasi diceret: Non enim propterea iussi vos gladios possidere, vt illis ipsis inuasores vlcisceremini. Non est mihi hoc optabile. Nam si deceret, & mihi opem ferri vellem, possem rogare Patrẽ meum, & daret mihi plusquàm duodecim legiones Angelorum. Sed quoniam voluntariè meipsum ijs tradidi, propterea & gladiorum possessionem ad ea significanda, quæ pas-

Luc. 10.

Matt. 26. Iohan. 18.

passurus sum, vobis indicaui. Si enim permisi paululùm te, Petre, gladio vti, ob eas causas feci, quas prædixi, & vt discipulos ad pericula subeunda promptos efficerem. Sed conuerte gladium in vaginam, quòd mihi fas non est gladijs vti ad imminentes cruciatus auertendos. Nam licèt anteà gladios emendos Dominus præcepisset, & discipuli se duos habere dixissent, satisque illos esse Magister ipse respondisset, ea re significauit passionis suæ tempus propè esse, quasi gladijs vtendum esset ad inuasores repellendos. Lucæ 22.

Ità igitur gladium Petrus possidens, secùm & in prędicatione afferebat, tum vt sicubi opùs esset, illo vteretur, tum vel maximè, vt ipsum videns, ad magistri admonitionem memoria tenendam reuocaretur, & eo modo tempus illud, quo Iesus Crucem passus est, & ea, quæ posteà secuta sunt, secùm cogitaret, inuidiam scilicet, odium, insidias, proditionem, iniustum iudicium, iniustiorem mortis sententiam, Crucem, sepulturam, & reliqua omnia, quæ homicidæ Iudæi facere ausi sunt. Hæc, cùm gladium illum Apostolus videret, contemplabatur: hæc assiduè animo reuoluebat: hæc secùm repetens, meditabatur, gladio ipso memoriam suggerente, & ad prędicationem exequendam illum alacriorem efficiente. Hoc gladio & ad omne periculum pro Christo subeundum armabatur Apostolus, & ad pericula omnia suscipienda, tum vel maximè ad sacras illas catenas induendas, & iniquorum hominum carcerem habitandum: deniquè ad crucis martyrium subeundum firmior ac promptior effectus est. Quamobrèm hic gladius, vt res quædam preciosa, & omninò veneranda, Apostolicisque manibus deseruiens, ac eas tangens, eodem honore & veneratione, qua & catenæ ipsæ in regali palatio, vbi Apostolo Petro sacrum templum erectum est, velut sacratus quidā & cælestis thesaurus, in intimo loco repositus seruatur, vt scimus: qui fidelibus imperatoribus & fidelium virorum multitudini ad sanctitatem proponi solet. Cælestem enim gratiam confert, variarum curationum copiam suppeditat, suî cultores salutariter custodit, seque amplectentes erigit, animas ipsorum eleuans. Quòd si breuis & informis videtur gladius ille, non est propterea despiciendus. Apostolicam enim miraculorum vim & potentiam secùm continet. Nam hunc Apostolus, vt potentis Dei frameam possedit, & vt ancipitem gladium cognouit. Sic & aliæ Apostolicæ vestes atque indumenta, multùm illa quidem vilia sunt atq; abiecta: sed si quis eorum decorem & magnificentiam, quæ mente compręhēditur, inspexerit, diuina & cælesti gratia repleta esse, & Apostolicis miraculis nihilo inferiora inueniet. Sed perindè valet, cùm quis hęc ipsa recordatur, àc si Apostolum inuocet. Ego & carcerem ipsum, in quo Apostolus custoditus est, omni pręconio dignum censeo, quippe qui omni veneratione plenus est: dignus enim habitus fuit, qui tantum sanctitatis domicilium intrà se acciperet. Ego & solum illud, in quo decubuit, & vinctus dormiuit, sanctitate decorum existimo, & Apostolica gratia refertum. Vide antiq populi deuotionem. Nota hęc de S. Petri gladio.

Sed dubitat aliquis, num hæc ità se habeant: neque hæc tanti esse credit, vt gratiam illam, quæ in Apostolo fuit, participârint. Persuadeat huic vmbra ipsa, & semicinctia: quorum illa quidem ex corporis oppositione ad Solis lucem composita, & ab Apostolorum Principis tactu longè distans: hæc autem à Pauli corpore delata, & diuinam ex illo gratiam participantia, pari & miraculorum effectrici potentia repleta sunt: quodque admirabilius est, per secundam participationis consecutionem, & gratiarū translationem, sibi adhærentibus impartita, eandem miraculorum potentiam, & nihilo minorem abundè suppeditant. Considerandum igitur est: Si quibus gratia impertita est, ea talia sunt: qualisnam is est, qui vim illam impertiuit? Ac si participantes res, talium miraculorum gratiam prębent: quantum existimare oportet eum esse, à quo hæc impertita sunt? Maius enim est id, per quod aliquid fit, quàm in quo efficitur: vt causa maior est eo, cuius est causa, cùm superiorem & digniorem gradum contineat. Lucæ 5. Acto. 19.

Si quis autem mihi daret, vt & sandalia & vestes, quibus ab Angelo se induere iussus est, ipse videre possem, illa certè apertis vlnis exciperem atq; amplecterer, & vt cęleste donum in cordis mei penetralibus conderem. Hunc igitur sacratum gladium cū sacris & Apostolicis catenis cōnectentęs, Petrū ipsum mēte inspicere nobis videmur: & vtraq; tangentes, Apostolum à nobis tangi existimamus, neq; vllo modo ambigimus, eò ꝙ hæc loco ab Apostolo ipso disiuncta sint: sed & hæc, & illum mente for- Obserua has Chrysostomi voces.

mantes,& per fidem ipsam in vnum copulantes,ad eum ipsum, qui per hęc passus est, totum referimus. Hæc amplectentes,illum videre nos credimus: atque illum cogitantes,hæc, quæ illius fuerunt,videre nos arbitramur. Itaq; non omninò ipsius gratiarum expertes constituti sumus. Nam etsi in vetere vrbe Roma diuersatur per corporis sepulturam,quam vrbs illa sortita est: non tamen à nobisipsis abesse vult,quòd pertinet ad illius gladium & catenas.Adest enim & apud nos, qui partem hanc vt totum corpus continentes,ab eius coniunctione non separantur:sed cùm vna,eademq; sit gratia,quę per eius corpus,catenas,vestes & gladium miracula operatur:nemo dubitauerit,quin præsens sit in singulis,perfectus atque integer,& ijs,qui cum fide accedunt,& hæc amplectũtur,pro diuino eorum desiderio atq; ardore mercedem remetiatur. Hic & vnus est, & multis impertitus,non imminuitur: quinetiam totus in se manens,omnem & eandem vim ostendit: & quanuis eorum, quæ passus est, symbolis non in vno,sed in multis locis diuisus sit: idem tamen est, qui in Apostolica Ecclesia prodigia & miracula ingentia perficit. Ità nihil ex ijs,quæ in summo illo Apostolo insunt,inane est & actionis expers,nihil gloria & diuinis miraculis vacuum.

Petrus petra Ecclesiæ. Tu verò ó Petre,Christi Ecclesię petra & firmamentum, summe Apostolorũ vertex,qui verus & ardens fuisti Christi discipulus: qui pręter cæteros orationis libertate apud eum vsus es,viui Dei filium illum prędicando,cuius manibus regni cælorum claues tibi traditæ sunt, vt quæ à te in terra ligata aut soluta essent, eadem ligarentur & soluerentur in cęlis: qui Christum Deum & hominem fuisse clarissima voce prędicâsti: qui ex circuncisione, quæ in lege præcipitur, ad præputium diuinæ fidei cognitionem transtulisti: qui propter Christum omnia dereliquisti,vnum illum pro omnibus diuitijs possidere cupiens,à quo & mortis, & vitæ afferendæ potestatem accepisti: cui Deus cęleste mysterium reuelauit: qui columna quædam es è terra vsq; ad cælos extensa,eos ducens,qui ad mansiones illas festinant: qui rudis & inscius artificiosam Græcorum orationem expugnâsti: qui diuino Spiritu loquens, & verbo tantùm gentes ipsas in ea conuertens, quę voluisti, acerbam illam crucifixionem sustinuisti, vt nulla in re à Magistri cruciatibus distares: qui catenas has instàr scelerati alicuius hominis pertulisti,& curationum fontem illas reddidisti: tu, quęso, adesto hodiè misertus nostrî,& hoc in loco spiritu versare. Adsis huic templo miraculorum promptuario,quod sancta nominis tui appellatione pręcipuè honoratur: in quo venerandas catenas tuas,vt thesaurum quendam,reponi voluisti: in quo hasipsas, vt preciosissimas res,seruandas esse iudicâsti: vbi catenę ipsę propositæ, & ab omnibus Christi fidem colentibus inspectæ,miraculorum deriuationes non corporeis oculis,sed mẽte ipsa perceptas, abundè à teipso quærentibus suppeditant. His catenis nostrarum animarum vulnera,quæso,liges. His tumores & inflationes,à delictis illatas, resecces, & diuinis medicamentis eas cures. His,vt scuto bonæ voluntatis,Christi gregem corones. His barbaros ipsos deuincias,captiuos ducas,& ciuitati te veneranti hostiles illorum exuuias conferas. Omnium maximè pium & fidelissimum Imperatorem nostrum,pro telis militaribus,his catenis armes,munias,custodias, victorijs & trophæis corones,hostibus terribilem, & subiectis benignum atque optabilem,facias: vt pace fruentes sub eius regno simus, & ab eo gubernati, tranquillam & quietam vitam ducamus,veri Dei nostri gloriam celebrantes, quem tu in omni re gloriosè & magnificè celebrâsti: quandoquidèm conuenit omnis honor & adoratio æterno Patri, cognato Filio, & eiusdem substantiæ participi Spiritui sancto, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Matt. 16.

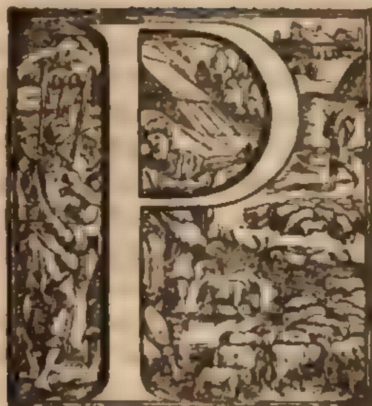
Actor. 12.

Inuocat S. Petrum.

SAN-

SANCTI PATRIS NOSTRI IOHANNIS CHRYSOSTOMI HOMILIA IN SANCTOS PETRVM Apoſtolum & Eliam Prophetam.

Habetur in Simeone Metaphraſte, in quo cùm nullus certus ei aſsignatus ſit dies, nos hoc loco repoſuimus.

PAVCI hodierno die noſtrę concioni præſentes ſunt. Quænam cauſa eſt, quamobrèm id facere debeatis? Martyrum diem feſtum & memoriam celebramus, & nemo nobis occurrit? Sed omninò vię ſpatium ſegnes illos reddidit: immò verò non interuallum viæ, ſed ſegnities ipſa eos impediuit. Sicut enim ſolertē virum, animo & ꝓpoſito alacrem, nulla res detinere poteſt, ità ſegnē & remiſſum hominē omnia poſſunt impedire. Martyres ꝓ veritate ipſa ſanguinē ſuum effuderunt: & tu ne breuē quidem viā ſubire potes? Illi pro Chriſto capita ſua expoſuerūt: tu verò eiuſdem Chriſti cauſa neq; extra vrbē vis egredi? Domin' ipſe ꝓpter te mortuus eſt: & tu ſegnē te oſtēdis? Martyrum celebratur memoria: tu verò piger es, & iacentem animum habes, quem oporteret hîc præſentē eſſe, & diabolum ſuperatum, martyres verò ipſos ſuperantes videre, necnon Dei gloriam celebratam, Eccleſiamque martyrij corona inſignitam? 1. Auguſti. Martyrum dies feſtus.

Sed iſtorum excuſatio talis eſt: Peccator, inquit, ſum, idcircò feſto diei occurrere non poſſum. Maximè, inquam, ob hanc cauſam, quoniam peccator es, occurrere debes diei feſto, vt iuſtus efficiaris. At ſi iuſtus es, occurre, nè à iuſtitia excidas. Ecquiſnā ex hominibus ſine peccato eſt? Proptereà ſacrificium & eccleſia, proptereà preces ac ieiunia: & quoniam multa ſunt animæ vulnera, proptereà medicamenta ipſa inuenta ſunt, quæ ſingulis animæ vulneribus congruētem medicinam afferunt. Habes eccleſiam & ſacrificium, quod perficitur: habes patrum orationes, habes Spiritûs ſancti donum, & ſanctorum congregationem, multaq; alia, quæ ſunt eiuſmodi, quæq; poſſunt te à peccatis ad iuſtitiam reuocare. Cùm res ità ſe habeat, tu tamen ad Martyrum preces occurrere noluiſti. Dic agè, quam peccati veniam habere poteris? Nihil mali in via poſitum fuerat, & tamen detentus es, quò minùs ad Martyrum concordiam celebrandam conuenires. Feſti dies ab omnibus celebrandi.

Sed dices, vnam aliquam ex ijs, quæ huius vitæ ſunt, curam te detinuiſſe. Maius certè hoc crimen eſt, cùm ne breuem quidem horam DEO ipſi conferre volueris, vt integram totius diei mercedem reciperes. Peccator, inquis, ſum, & non poſſum facere, quod dicis. Quia peccator es, proptereà magìs hoc debes. An ignoras eos etiam, qui altari aſſident, peccatis eſſe affixos? Carne enim ſunt induti, & ſanguine atque oſſibus compoſiti. Nos etiam ipſi, in cathedra ſedentes, & alios docentes, peccatis quidem complicati ſumus. Non proptereà tamen de benignitate diuina deſperamus, neque duritiem aut inclementiam aliquam DEO ipſi affigimus. Omnes, inquam, homines ſumus, iiſdem elementis compoſiti, neque correptionem recuſamus, immenſum diuinæ in humanum genus benignitatis pelagus conſiderantes. Et vobis quidem, ſi poſt peccata commiſſa in eccleſiam ingreſſi fueritis, non tantum crimen eſt: ſub magiſtro enim viuitis. Nos verò quanto dignitate præſtamus, eo maiori culpæ ſumus obnoxij. Aliud enim eſt, eum peccare qui docetur: aliud, doctorem ipſum delinquere. Non ob id tamen docendi locum recuſamus, neque ſubmiſſionis prætextu ad ſegnitiem decidimus. Nam & hoc diuina quadam diſpenſatione factum eſt, vt ſacerdotes etiam ipſi peccatis ſubiecti ſint. Audi, quæſo, quomodò res ſe habeat. Si doctores & ſacerdotes ipſi non peccarent, neque vitæ huius affectibus ſubiecti eſſent, certè inhumani, & à venia alijs danda eſſent abhorrentes. Sed proptereà ipſos etiam ſacerdotes affectibus ſubiectos eſſe DEVS voluit, vt eorum, quæ ipſi patiuntur, ſenſum habentes, alijs etiam veniam darent. Ità DEVS mundum optimè gubernat, quippè qui & illoſipſos, quorum fidei Eccleſiam & populum commiſſurus erat, permiſit peccato ſubijci, vt à ſuorum erratorum conſcientia

admonerentur in alios esse benigniores. Nam si ipsi non peccâssent, nullam peccantibus veniam daturi essent: sed inhumanitate ducti, omnes ab Ecclesiæ corpore abscidissent.

Quòd autem res ità se habeat, neque temerè aut coniectura ductum me hoc dicere existimetis, agè rebus ipsis consideratis, probemus quod dicimus. Petro apostolo orbis terrarum Ecclesiæ, & populorum multitudines eius fidei committendæ erant, vel potiùs creditæ sunt illi claues regni cælorum. Quid enim ait illi Dominus? Quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in*cælo. Erat autem Petrus non mitis, sed admodùm seuerus, & aliquanto durior. Quòd si ad eius naturam illud etiam accessisset, vt nullis peccatis subijceretur, quæso, quã veniã habituri fuissent, qui ab illo docẽdi erãt? Propterea hoc egit Dei gratia, vt paululùm ab ipso descisceret Petrus, & peccato alicui subijceretur, quô ex his, quæ ipse passus fuerat, disceret humanior esse in alios. Sed vide, cuiusmodi peccato permisit subijci Petrum illum, talem ac tantum virum, Apostolorum verticem, fundamentum immobile, petram stabilem, & quæ frangi non posset, Ecclesiæ principem, portum inexpugnabilem, turrim firmam, & quæ non posset concuti. Hic, inquam, fuit Petrus ille, qui dixit Christo: Etiam si oportuerit me mori tecùm, non te negabo. Petrus ille fuit, qui diuina reuelatione doctus, veritatem confessus, ait: Tu es Christus filius Dei viui. Hic cùm nocte illa, qua seipsum tradidit Christus, staret ad prunas & calefieret, ait illi puella quædam: Et tu cum Iesu Nazareno eras. Tum ipse: Neq; scio, neque nóui quid dicas. Hem Petre, modò dicebas: Si oportuerit me mori tecùm, non te negabo: & nunc eum negas, & ais: Non nóui hominem istum? Nondùm tormenta, nondùm flagella proposita tibi sunt, sed simplex vilis cuiusdam puellæ verbũ audîsti, & ad negationem prolapsus es? Negásne Petre? Nulla tibi tormenta, nulla flagella, nullæ plagæ, nullus furor, nulli principes, nulli gladij acuti, nulla iussa, nulla edicta, nulli reges minantes, nullæ deniq; instantis aut mox futuræ mortis minæ tibi obiectæ sunt: nondùm carceres, & præcipitia, & mare, nondùm aliquid tale terrorem tibi attulit, & Dominum negans, ais: Non nóui hominem istum?

Petro Apostolo, orbis terrarum commissus.
Matt. 16.
Matt. 26.
Matt. 16.
Matt. 26.

Rursùs puella cœpit dicere circunstantibus, quia hic ex illis esset. At Petrus: Non nóui, inquit, hominem istum. Quisnam est, Petre, qui te negare facit? Non vnus, inquam, aliquis ex grauioribus, sed fœmina, eaque ostiaria, abiecta & captiua quædam puella, nullius precij mulier. Talis, inquam, est, quæ te interrogat, & tu confestìm negas? O rem nouam & admirabilem. Puella momento temporis illius Petri fidem conturbauit. Petrus illa Ecclesiæ columna ac propugnaculum, puellæ vnius non minas, sed vnicum verbum non sustinuit. Locuta est illa, & ipse statìm quassatus est. Verbum puellæ processit, & columna illa concutiebatur. Illa locuta est, & propugnaculum fluctuauit. Quemnam vidisti, Petre, vt CHRISTVM negares? Puellam vilem, & ianuæ custodem contemnendam. Hanc vidisti, & Christum negas? Verùm quanuis Petrus negauerit, humani tamen generis amator DEVS peccatum illi condonauit. Nouit enim illum, vt hominem, humanum quiddam passum fuisse: cùm ob eam maximè causam, vt dixi, ipsum peccare permisisset, quòd populorum multitudo illi credenda erat, nè seuerus & innocens, à venia proprijs fratribus impartienda esset alienus. Succubuit igitur peccato, vt delictum suum & Domini veniam considerans, condonaret & alijs benignitatis causa, iuxta dispositionem DEO congruentem. Permissus enim est peccare is, cui Ecclesia credenda erat, illa videlicet Ecclesiarum columna, & portus fidei. Petrus orbis terrarum magister, peccare permissus fuit, vt eius indulgentia, humanitatis argumentum alijs proponeretur.

Petrum cur labi permiserit Deus

Sed quamobrèm hæc à nobis dicta sunt? Quoniam & nos sacerdotes in cathedris sedentes, peccatis colligati sumus. Propterea enim non Angelo, neque Archangelo sacerdotium commissum est, (liberi enim illi sunt à peccandi libidine) nè videlicet eos, qui ex populo peccarent, fulguribus transfigerent: sed homini à Deo cathedra hæc commissa est, qui & ipse libidine & peccatis colligatus est, vt si quem peccantem inuenerit, suorum peccatorum conscius, in eum, qui peccat, benignus efficiatur. Nam si Angelus sacerdos fuisset, & aliquem adulterium committentem inuenisset, statìm eum de medio sustulisset, cùm ipse huic libidini subiectus non sit?

Sacerdotium cur hominibus, non Angelis, commissum.

Si Angelus potestatem accepisset, peccantes homines non doceret: sed in iram mortiferam concitatus, repentè illos perderet. Itaq; ob id homini commissa est Ecclesia, quòd sciat se delinquere, & peccata expertus, ijs, qui peccant, veniam dare possit: nè irascente illo, Ecclesia inanis fiat.

Sed curnàm tam minutis orationibus de Petro loquens, ad aliam personam sermonem non transfero? Agè in medium proferamus prophetam illum Eliam, terrestrem Angelum, & cælestem hominem, qui humi quidem ambulabat, & ea quæ in cælis sunt, mente animoque versabat. Erat trium cubitorum staturæ homo, & per sublimem aëris regionem perambulabat, & vsque ad ipsa cæli fastigia protendebatur: ille, inquam, aquarum custos, cuius lingua aquarum fuit thesaurus, & clauis cælorum: ille idiota & philosophus: pauper & diues: pauper, quòd propter DEI charitatem ac studium, relictis terrenis rebus, maiora sibi comparare studuerit: diues, quòd cælestes nubes lingua sua detinuerit. quippè qui durior erat ad condonandum peccatoribus, ità vt DEVM orârit, nè daret pluuiam. Viuit (inquit) Dominus, si erit pluuia, nisì per os meum. Quid agis, Elia? Cur sic pronuncias: Viuit Dominus, si erit pluuia, nisì per os meum? Vbinàm sunt hæretici, qui dicunt, filium DEI orare? Miser homo & impudens, quid ais? Elias pronunciat, & DEI filius orat? Seruus iubet, & Dominus obsecrat? Neque eum honorem Dei filio tribuis, quem & Eliæ? An non vis parem saltem dignitatem Domino concedere & seruo? Non orat, neque precatur Elias: sed veritatis sermonem proponit, & cælum ipsum claudit. Non orat: sed quidnam facit Elias? Scio, inquit, quòd me audiat Dominus meus: zelo enim impulsus hoc facio. 3.Reg. 17.

O rem nouam & admirabilem. Vidisti Dominum serui beneuolentia superatum? Etenim Elias ipse multo zelo impulsus hoc fecit. Videbat enim absurda multa fieri. Videbat vitia ipsa multa cum libertate propagari. Atra siquidem nox orbem terrarum oppresserat: itaque omnes in tenebris illis offendebant. Erat orbis terrarum naufragium, non aquarũ, sed intemperãtię. Propulsata enim temperantia, incontinentia ipsa dominabatur. Virtus expellebatur, & vitia, tanquàm res aliqua legitima, colebantur. Colles, montes, saltus & viæ, atque aër tenebris contegebatur, Itaque obfuscato sole, cælum erat calliginosum. Omnis natura propter idolorum culturam coinquinabatur. Ergò tanquàm in nocte aliqua omnes ambulabant, rebus creatis, non tanquàm creatis, animum adhibẽtes. Videbant lapidem, & tanquàm Deum adorabant. Videbant ligna, & illa similiter colebant. Altissima igitur nox illos oppressos tenebat, cùm creatorem despicerent, & res creatas venerarentur. In tam multis tenebris solus Elias virtutis lucernam tenens, & tanquàm in quodam montis vertice, in sapientię fastigio sedens, virtutis quidem facem præferebat, sed splendorẽ præferens, nihil tamen eos iuuabat, eò quòd illorum mẽs tenebris oppressa erat, & idolatriæ sceleribus detinebatur. Excãdescebat igitur Elias, animo dissecabatur, lamentabatur, & multis verbis illos ab erroribus reuocabat: sed nemo tamen eum loquentem audiebat. Precabatur, sed nemo illi obtemperabat. Zelo igitur commotus, illos erudire voluit, vt fame ipsa tabefacti, preces suas tandèm ad creatorem transferret, ac fames pietatis materies illis fieret. Nihil, inquit, aliud homines istos erudire poterit, nisi fames: vt vel sic angustijs vndiq; coarctati, ad omnium creatorem Deum reuertantur.

Naufragiũ intemperantiæ Eliæ ætate.

Zelus Eliæ.

Quid igitur Elias? Viuit Dominus, si erit pluuia, nisì per os meum. Prolata fuit vox hæc, & statìm aër mutatus est. Cælum æreum factum fuit, non naturam mutans, sed facultatẽ suam refrenans. Statìm elemẽta, tanquàm in aliam quandam figuram conuersa sunt. Prophetæ oratio, tanquàm flãma quædam, ad terræ viscera demissa est, & omnia statìm exarescebãt, omnia vastabantur, omnia destruebantur: statimq; videre licebat herbas ipsas arefactas, itèm arbores ac plantas, tam fructum ferentes, quàm quæ fructum non ferunt: tam quæ in campis, quàm quæ apud mare consitæ erant, omnia simul arefacta, omnemque ætatem iamiàm destruendam, puerorum lamentationem, matrum eiulatum, & desperationem multam. Vna fuit Prophetæ oratio: sed vide quàm multa effecerit. Omnes igitur feræ moriebantur, iumenta, pueri, viri, animalia, volucrès omnes, deniquè orbis terrarum erat naufragium, & calamitas ipsa totam terram occupârat. Nemo seruabatur, sed vniuersi propter aqua-

Mira eius apud Deum potestas.

aquarum penuriam moriebantur: arescebant plantæ, arbores, fontes, fluuij, stagna & paludes, omnia deniquè perire videbantur, & vniuersale quoddam naufragium vniuersam terram detinebat: cælumque ipsum siccitate claudebatur. Itaque* detentum erat, & naturam omnem mutauerat. Omnia igitur moriebantur, & ira pœnaque à DEO missa perdebantur vniuersa: sed nihil tamen Elias hæc ipsa curabat, nam præ zelo tanquàm ebrius, efferuescebat contra eos, qui DEVM non quærebant. Ergò & immatura ætas extinguebatur. Quid agis, Elia? Esto, iuuenes peccârunt: cur infantes castigantur? Esto, homines deliquerunt: cur iumenta ipsa vnà cum illis moriuntur? Tantáne immanitate indutus es, vt homines nihil cures? Non habes vxorem, non infantes: ob id pereuntes homines tibi curæ non sunt? Quid igitur DEVS ad Eliam? Vade, inquit, ad fluuium Corazijn, & præcipiam coruo, vt te nutriat illic.

3. Reg. 17.

Libenter hoc loco quæsiuerim ab homine Iudæo, vt ostenderem ipsi, quemadmodùm lex ea, quæ legis sunt, euertat, & ipsa secùm pugnet, firmitatem non habens: quippè quæ non erat veritas, sed vmbra: nam in lege ipsa continebatur vmbra. hæc autem nostra lex sine dubio continet veritatem: res illæ figuram, nostræ facta exprimunt. Elias iste, quem veneraris, quem venturum expectas, quem multa oratione celebras, quem Prophetam appellas: ille, inquam, Elias quomodò à coruo nutriebatur? Coruus in lege impurum animal habetur. coruum, inquam, lex ipsa præcepit impurum esse animal: quomodò igitur ab impura volucre nutriebatur? Nam si lex ipsa coruum impurum esse dicit, omninò qui à coruo nutriebatur, eum quoquè impurum fuisse oportet. Sed caue hoc dicas: caue, inquam, hoc sentias, cùm diuinus Elias à coruo nutritus fuerit: nihil enim ex ijs, quæ à DEO creata sunt, impurum esse existimo. Interuallo autem temporis factum est, vt fluuius ille exaresceret. Eliam igitur DEVS illinc excitans: Surge, inquit, vade in Sareptha Sidoniorum, & præcipiam mulieri viduæ, vt te nutriat illic. Hoc autem qua dispensatione DEVS effecerit, velim audias: quoniam videlicet nesciebat Elias, quo modo apud alias nationes res se haberet. Cùm enim in vno certo loco sederet, neque orbis terrarum calamitatem videre posset, quomodò omnia arefacta essent, paludes, fontes, fluuij, plantæ, arbores, fructus, tam maturi, quàm immaturi: tam quæ ferunt, quàm quæ nullos ferunt fructus: tam quæ apud fontes, quàm quæ apud paludes aquarum: cùm, inquam, hæc ignoraret, & volucrum aliarumque rerum omnium interitum, puerorum mortem, & matrum vlulatus, tantam deniq; orbis terrarum calamitatem nesciret, excitãs illum Deus, fecit, vt multam terram peragraret, illinc ad Sidonem vsque proficiscens, vt cùm vidisset Elias, quo pacto res se haberent, rogaret deincèps Dominum suum, vt pluuiam dare vellet.

Leuit. 11.
Deut. 14.

3. Reg. 17.

Cur Elias missus ad viduam.

Excitauit igitur illum ob hanc rationem ad iter tam longum aggrediendum, non quòd non posset eum illic nutrire, sed vt Eliæ oculis calamitatem illam subijceret, qua ad pluuiam ab ipso rogandam alliceretur. Poterat quidem Deus sine Elia hoc facere: sed nolebat tamen proprium famulum contemnere, nè malorum conciliatorem Eliam, bonorum autem Deum fuisse diceres. Itaque serui sui obsecrationem expectabat. Sed neque sic ille ad misericordiam flectebatur: quinimmò duritia quadam vsus, neque cuiusquam rationem habens, viam illam ingressus est. Zelo enim (vt prædixi) ebrius erat. Cur, Elia, tanta inhumanitate indutus es? Expecta paulispèr, & redarguêris etiam ipse peccato esse obnoxius. Propter eorum peccata, qui terram habitant, squalorem à DEO ipso impetrâsti, cælum clausisti, terræ frenum imposuisti, & naturæ cursum retinuisti: neque pro his, quæ fiunt, DEVM orare vis? Non multò posteà & ipse peccato subiectus esse redarguêris, benignitatemque ac veniam à Domino impetrabis: vt tu quoquè in conseruos tuos mitem atque humanam te ostendas.

Cur nõ Angeli, sed homines facti sacerdotes.

Sed quamobrèm hodierno die harum rerum narrationem exponendam suscepi? Vt scilicet vobis ostenderem, propterea non vnum aliquem ex Angelorum numero in terris sacerdotem præfectum fuisse, sed hominem ex homine genitum: nè, si peccatorum omninò esset expers, peccantes homines sine misericordia puniret. Sed proptereà homo creatus est sacerdos, vt ex proprijs affectibus disceret humanæ naturæ consortibus veniam largiri. Itaque in medium protuli magnos illos viros, quibus

cùm

cùm populos multos crediturus esset DEVS, eos peccato subijci permisit: sed postea peccatum illis condonauit, vt ex ijs, quibus ipsi eruditi essent, benigni fierent. Primò Petrum tantum illum Apostolum adduxi, qui cùm peccare permissus fuisset, diuina benignitate adiutus, pœnitentia peccatum deleuit. Deindè venimus ad Eliam, cuius erratum iamiàm exponemus, vt & impetratam veniam ostẽdamus: quoniam volebat quidem Deus Eliam benignitate vti, sed ille nolebat. Volebat Deus pluuiam dare, sed petitionem à seruo requirebat.

Cùm igitur totum iter perfecisset Elias, venit in Sareptha Sidoniorum, & vidit mulierem viduam ligna colligentem. Quid expectas ampliùs, Elia? Cur accurris ad viduam? Vidisti paupertatis exordia. Nè interroges quanta sit eius tenuitas, nihil quæras de his, quæ intrà domum sunt, cùm paupertatis ingressum iam videris. Quid est, quod in eius domum introire velis? Vidisti ligna colligentem, & ab ea nutriri postulas? Sed habebat ille, tanquàm pignus quoddam, Domini sermonem. Abijt igitur illuc, vt cum vidua loqueretur. Sed quidnam ait? Da mihi, inquit, paululùm aquæ, vt bibam. Animaduerte sapientiam Eliæ, quemadmodùm non statim ad maius aliquid petendum venit, sed ad id, quod erat vilius. Non dixit, Da mihi panem: sed, Da mihi aquam. Priùs aquam petijt, coniectura colligens, quòd si aquæ facultatem habuerit, possit & panis facultatem habere. Da mihi, inquit, paululùm aquę. Abijt vidua, aquam tulit: quam cùm ille bibisset, animũ auxit, & ait: Sume mihi & buccellam panis, vt comedam. Cui respondit vidua: Viuit Dominus, si est mihi panis cineritius, nisi pugillus farinæ hydria, & paululùm olei in lecytho: quæ cùm confecero, comedam ego & filij mei, & moriemur. Quid ad hæc Elias? Vade, inquit, & fac mihi subcineritium panem seorsùm, & comedam: & posteà facies liberis tuis, & comedent. 3.Reg. 17.

Quid ais, Elia? Esto, panem petis: cur seorsùm & primùm tibi dari vis? An non gratias acturus esses, si vnà cum filijs viduæ comederes? Tu vis panem comedere, & eius filios fame necari? Scio, inquit Elias, quàm copiosa sit Domini mei liberalitas. Hæc ille. Vidua verò, non eius sermone obstupuit, neque tale quippiam absurdum cogitauit, aut dixit: Tu es, qui famem hanc intulisti, & ex reliquijs huius famis à me nutriri postulas? Non dixit: Tam magnam orbis terrarum partem prætergressus, ad me venisti, vt liberos meos fame corrumperes, ipse author famis existens? Nihil tale dixit, sed Abraham illum imitata, ingressa est domum, & fecit sicut à Propheta dictum fuerat. Quinimmò licebat videre viduam illam magis quàm Abraham, hospitalitatis amantem. Ille enim cùm esset locuples, Angelos hospitio accepit: at hæc post famem mortem expectans, Prophetam accepit. Itaque videre licuit naturam contemptam, & hospitalitatem honoratam. Licebat videre eius viscera proiecta, & prophetam susceptum, cùm integram filiorum multitudinem mandauit. Quantùm enim fuit in viduæ proposito, omnes eius filij mortui sunt. Sed Dei benignitate factum est, vt viuerent & incolumes essent. Gen. 18. Viduæ Sarepthanæ insignis hospitalitas.

Nescio certè, quibus verbis huius viduæ laudes compræhendam, quemadmodùm seipsam & filios contẽpserit, & hospitalitatis studium secuta fuerit: quemadmodùm eius natura non tabuerit, & viscera non dissoluta sint, cùm videret integram filiorum multitudinem iamiàm fame perituram. Sed illa animum gerens omnibus his rebus superiorem, accepit Prophetam hospitio. Cùm verò Propheta ipse panem accepisset & comedisset, deincèps mercedẽ retribuit. Hospitalitatis sementẽ vidua sparsit, & statim florentem atq; copiosam hospitalitatis messem collegit. Quid enim Elias ait viduæ? Viuit Dominus: hydria farinæ non deficiet, & lecythus olei non imminuetur. Facta est viduæ dextera torcular, & sinistra facta est area, & manipuli fructum in ipsa necessitate reddentes, ac propter Prophetæ dicta viduam illam nutrientes. Torcular & area effecta est domus viduæ. Non imber, non pluuia, non ver, non autumnus, non æstas, non æstus, non ventorum vis, non temporum mutationes, sed verbum vnum ex illius Prophetæ sententia prolatum, abundantem rerum copiam viduæ suppeditauit. Eius viduæ encomium. 3.Reg. 17.

Post hæc (vt orationem concidam) abijt illinc ad regem Achab. Dicam iam nunc eius rectè facta, vt cùm peccantem videris, discas ex DEI gratia bona omnia proficisci. Sed quidnam Eliæ dixit Achab? Tu, inquit, es, qui peruertis Israelẽ? Cui Elias respondit: Non ego id facio, sed tu, & domus patris tui. Vidisti liberam Prophetæ ora- 3.Reg. 18.

4. Reg. 1. orationem, quemadmodùm Regem ipsum redarguit? Post hæc cùm sederet in monte, venit ad ipsum quinquagenarius, & ait: Homo Dei, descende: quia Rex te vocat. Cui Elias: Si homo Dei, inquit, sum ego, descēdat ignis de cælo, & deuoret te, & quinquaginta tuos. Deindè venit alius quinquagenarius, & ait: Homo Dei, descende, quia rex te opùs habet. Si homo Dei sum ego, inquit Elias, descēdat ignis de cælo, & deuoret te, & quinquaginta tuos. Ad hæc venit ad orationis conuentionē: cumq; sacerdotes illos infames Baal prouocâsset: Oremus, inquit: & addidit: Facite vos seorsùm altare, & eligite duos boues, & imponite ligna super vnum bouem, & ignem nō imponite: & ego idem faciam. Posteà inuocate nomen deorum vestrorum, & ego nomen Dei mei: & qui Deus exaudierit ignem mittendo, hic erit verus Deus. Fecerunt sacerdotes infames altare, & cœperunt inuocare Baal, dicentes: Exaudi nos, Baal, exaudi nos. Cùm verò, multo clamore edito, nemo esset qui exaudiret, (non enim erat vox, neque auditio) expectabat Elias, patientiam retinens, donèc illi orarent. Cùm autem vidisset multam esse illorum moram, & intensos clamores, neque quenquam exaudire, irridens illos: Clamate, inquit, quàm maximè potestis: nam fortè dormit deus vester. Post hæc cùm iam meridies esset, & tempus processisset: Concedite, inquit Elias, vt faciam holocaustum meum: cumque fecisset altare, & imposuisset ligna, dixit: Afferte aquam circa altare: Afferte, inquit, bìs tantum, & tèr tantum. Fecerunt hoc ministri.

3. Reg. 18.

Erroris quis mos sit. Velim consideres, quarè ab Elia hoc factum sit. quoniam erroris mos est, veritati propria vitia obijcere, id quod faciunt meretrices. anticipant enim ipsæ, & ingenuas fœminas meretrices vocant, vt non habeant illæ, quid conuicij obijciāt. Proptereà etiam in hac re sapienter se gessit Elias. Attende, quæso, quod dicturus sum. vidi enim ipse, quod dicam. In idolorum altaribus foramina quædam sunt ex inferiore altaris parte, & fouea quædam obscura: descendunt autem erroris artifices in foueam illam, & ex foraminibus, quæ diximus, ignem sufflant ad sacrificium conficiendum, ità vt multi decepti, cælestem esse ignem illum existiment. Nè igitur & Elias in suspicionem veniret, quòd & ipse aliquid tale machinatus esset, aquam effudit, vt aqua illa nulla esse infra altare foramina ostenderet. Vbì enim foramen aqua inuenerit, illic aqua non consistit, sed per foramina ipsa defluat necessè est. Impleuit igitur altare, & his verbis Deum orauit: Exaudi me, Domine, hodiè in igne. Exaudîsti me in aqua, exaudi me & in igne. Vidisti elementorū aurigam, & gubernatorem Eliam? Et eccè, inquit, cùm ipse inuocâsset, celeriter ignis descendit de cælo, & consumpsit sacrificium, & lapides, & aquam deleuit ignis. Tunc ille: Compræhendite, inquit, sacerdotes istos infames, & nemo seruetur ex ipsis. Compræhenderunt, & interfecerunt ipsos, quadringentos scilicet & quinquaginta sacerdotes Baal, & quadringētos sacerdotes sublimium montium.

Fraus idololatrarum.

3. Reg. 19. Audiuit Iezabel vxor Regis Achab, quæ facta fuerant, & misit ad Eliam, dicens: Hæc faciant mihi dij, & hæc addant, nisì cràs ponam animam tuam, vt animam vnius ipsorum. Cùm hæc audiuisset Elias, aufugit. Vbínàm, quæso, est Elias ille talis tantusque vir? Propositum enim mihi est ostendere, quòd peccato succubuerit. Hoc autem dico, non accusans virum illum iustum, sed salutis materiam tibi procurans: vt cùm sanctos quoquè peccantes videris, & de sua salute non desperantes, sed diuinæ benignitatis compotes factos, tu etiam si peccaueris, salutem valdè speres. Cùm igitur dixisset Iezabel: Hæc faciant mihi dij, & hæc addant, nisì crās ponam animam tuam, vt animam vnius ex ipsis: audiuit Elias, & fugit itinere dierum quadraginta. Pròh facinus. Quanta fuit hæc timiditas? Mulieris vnius audiuit verbum, & aufugit quadraginta dierum itinere: idque fecit non post vnum, aut alterū, aut tertiū diē: sed cùm primùm mulieris sermo ad se platus est: ac præ metu nesciens quid ageret, tantam fugam corripuit. Quid hoc est, Elia? Túnc ille es, qui cælum clausisti, pluuiam refrenâsti, aeri iussisti, & ignem ex alto euocâsti, sacerdotes interfecisti, & Regi Achab dixisti: Tu es, qui peruertis Israëlem, & domus patris tui: item illud: Viuit Dominus, si erit pluuia, nisì per os meum: qui deniquè domum viduæ copiosam quandam aream & manipulos effecisti, & eius filium mortuum suscitâsti? Talis, inquam, tantusque vir, mulieris verbo audito, aufugisti, & mulier vna captiuum te ducit?

Sentit peccasse Eliā, dum fugit Iezabelis minas.

Duo

Duo illa propugnacula & arces, à duabus mulieribus sunt redargutę. Petrus puellā extimuit, & Elias Iezabel formidans, in simile incidit peccatum, & fugit itinere dierum quadraginta. Vbinàm est ille feruor tuus, Elia, cùm dicebas: Viuit Dominus, si erit pluuia, nisi per os meum: cùm Achab Regem redarguebas, & ignem è cælo euocans, tot & tanta fecisti? En vt mulieris vnius sermonem non sustinuisti. Vbinam est illa tua constantia, cùm DOMINVM rogare noluisti, vt pluuiam daret terræ? Manifestis enim quibusdam demonstrationibus te prouocabat, quasi illud diceret: Pete à me, Elia, vt terræ dem aquas. Poterat ille quidem id facere sine te: sed nolebat tamen, vt quemadmodùm mala per te inuecta fuerant, ità & bona per te conciliarentur. Tu quidem facinus commisisti crudelitatis plenum: at DEVS calamitatem tantam misertus est, quoniam ipse omnium rerum creator & opifex est. Cumque omnium esset curator, volebat ille quidem inhumaniatem tuam lenire, tu verò in illa permanebas. Dicebat ille: Noui ego præsentem calamitatem, noui matrum eiulatus, & puerorum vlulatus: video terræ illius, quam ipse feci, speciem immutatam. itaque volo benignè cum illa agere: sed nolo tamen te contemnere, & sine tuo consensu pluuiam emittere, nè malorum causa tu sis, & bonorum expers existas. Honoris igitur tui gratia id facio. O summam Domini nostri benignitatem. Hæc quidem Deus faciebat: sed Elias tamen multùm arrogantiæ habebat, quasi ipse peccare non posset. Nunc autem & illum peccato succubuisse ostendimus, cùm hoc Deus permiserit, ac prouiderit: vt quarum rerum indulgentiam ipse impetrauit, eam & in alios exerceret. Fugit, inquit, Elias itinere dierum quadraginta. Cùm vellet Deus declarare, miracula illa, quæ ostensa fuerant, non ab Elia, sed à sua ipsius potentia facta esse, vide quid faciat. Quo tempore Deus ipse operabatur, reges, principes & populi Eliæ succumbebant. Cùm verò Deus abscessisset, etiam mulier vna Prophetæ illi terribilis visa est. Abscessit Deus, & natura humana redarguta fuit.

Sed nihilominùs tamen cùm fugisset Elias diebus quadraginta, & dormiret in loco quodam, venit ad eum Deus, Dominus ad seruum, suam in humanum genus charitatem, vti creator, exercens. Sed quídnam ait? Sciebat ille quidem, quamobrèm Elias illuc venerat: interrogauit tamen illum his verbis: Quid tu hîc Elias, q͡d, inquam, hîc agis? Hæc dicens, fugam illius innuebat, quasi diceret: Cur aufugisti? Vbinàm est illa tua in loquendo libertas? vt discas viribus tuis non confidere. Respondet Elias, alia in mente habens, & alia dicens: Domine, Prophetas tuos interfecerunt, altaria tua suffoderunt, & ego relictus sum solus, & quærunt animam meam, vt auferant eam. Quid ad hæc DEVS? Statìm illum redarguens: Non propterea, inquit, fugisti, Elia: non enim tu solùs es Baal non adorans. Subiungit autem eum redarguens: Reliqui mihijpsi septem millia virorum, qui non curuauerunt genu ante Baal. Redarguit igitur illum, quòd non ob eam causam fugisset, sed propter mulieris timorem. 3. Reg. 19.

Sic mulier vna talem tantumque Prophetam Eliam fugitiuum effecit, vt discas, cùm aliquid admirabile feceris, illud non tibi, sed DEI potentiæ tribuendum esse. Vidisti quemadmodùm, discedente gratia diuina, redarguta est natura humana? Fugit enim Elias itinere dierum quadraginta. O timorem nimium, ô formidinis vehementiam. Non vno, aut altero, aut tertio, sed quadraginta diebus aufugit, & ad regionem omninò desertam se contulit, non nutrimentum, non cibum aliquem secùm ferens, nam tanquàm ebrius præ metu, cætera nihil curabat: sed desertas tantùm regiones sequebatur. Quemadmodùm enim ventus zephyrus, cùm vehementer flat in velum aliquod, nauigium ipsum cum impetu transmittit: ità mulieris oratio in Prophetam irruens, multo cum impetu ad solitudinem desertam eum compulit.

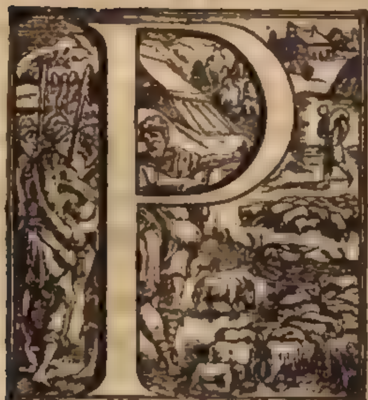
Vbì nunc est, Elia, tua illa in loquendo libertas? Vbinàm os illud terribile? Vbi lingua, imbrium atque ignis gubernatrix, & quæ elementis imperabat, modò cælum claudens, nè pluuiam dimitteret: modò ignem ad sacrificium aduocans? Sed, vt suprà dixi, hæc faciebat Elias, Dei gratia operante: quocircà & à Deo postmodùm redarguitur. Vides quemadmodùm in peccatum, exiguum illud quidem, permissus est incidere Elias, vt integram benignitatis formam se indueret? Deincèps enim eruditus est, vt benignus esset, quemadmodùm & eius DOMINVS: & quam indul- Exiguum fuit Eliæ peccatum: & ità inter-

PP gentiam

pretanda sunt, quæ superius videntur durius dici. gentiam in se fuerat expertus, eandem & in alios ostenderet. Vidistis quemadmodùm Deus permiserit in peccatum, quanuis exiguum, incidere columnas illas, propugnacula & turres: nè, si omninò fuissent isti à peccatis liberi, omnes ab Ecclesia exciderēt. neque cùm viderēt aliquem peccantem, immites & inhumani essent: sed suorum etiam peccatorum memores, quam illi à Domino benignitatem impetrârunt, eam & ipsi libenter alijs impartirent.

Hæc diximus, non vt iustos illos viros reprehendamus, sed vt salutis viam vobis præparemus, vtque cùm peccaueritis, de vestra salute non desperetis, viros ipsos memoria repetentes: qui cùm deliquissent, per pœnitentiam honorem non aliqua ex parte imminutum, sed integrum, qualem anteà possidebant, recuperârunt. Diximus primùm, quantæ fuerint illorum virtutes, & deindè protulimus peccata illa tenuia, in quę lapsi sunt. Ergò & tu, quanuis peccator sis, ab ecclesia abesse noli. Quanuis etiam iustus sis, noli abesse: vt scripturarū cognitione aures tuæ personent, & iustus permaneas, memoria repetens, quæ pertinent ad regnum cælorum, & bona illa, quę pręparauit Deus diligentibus se: quoniam gloria Patri, Filio & sancto, bono & vitæ datori Spiritui in secula seculorum, Amen.

MARTYRIVM SANCTARVM MVLIERVM, SOPHIAE ET EIVS FILIARVM, FIDEI, SPEI ET *Charitatis; authore Simeone Metaphraste.*

1. Augusti. Adriani Imperatoris superstitio. POSTQVAM fuisset salutaris prædicatio vbiquè annunciata, & omnia essent repleta cognitione Domini, velutì quædam sceleris reliquiæ Adrianus Romanorum administrans Imperium: in falsos deos, qui nominantur, ostendebat plurimam, si vllus alius, superstitionem, alios quidem alliciens blanditijs, alios autem etiam minis territans. Illo autem tempore mulier quædam pia & religiosa, nomine Sophia, clara genere, Itala natione, cùm esset viduata marito, cum tribus filiabus solis vitam agitabat. Ea cùm simul cum virginibus, quæ erant valdè honestæ, & elegantes animo & corpore, Romæ versata esset, non fuit errore seducta, neque ad impij Imperatoris declinauit religionem, factis ipsis pulchrè suam ostendens appellationem, quæ nomen verè sumpsisset à superna sapientia, & diceretur Sophia. Iacob. 3. Quæ est enim desupèr sapientia, inquit diuinus Iacobus, primùm quidem pudica est, deindè pacifica, modesta, obediens, plena misericordia & fructibus bonis. Eo enim, quòd virtutis fructus apud eam agnoscebatur, adaptauit filiabus suis appellationes: & illę rursùs eas in se ostendebant esse veras: neq; habebant aliquid rami, quod discreparet aut esset alienum à radice.

Cùm autem celebraretur apud omnes & illarum prudentia & virtus, & in CHRISTVM religio, non ferens pater inuidiæ, per inuidos oculos cuiusdam Antiochi, cuius fidei commissa fuerat Pręfectura Vrbis, significat Imperatori earum Antiochus præfectus accusat Sophiam & filias. pietatem, & eas defert lingua dolosa impius & verbis odij. Protinùs ergò ille ira pércitus inconsiderata, eos, quos solent vocare apparitores, mittit ad eas adducendas. Illæ autem cùm didicissent causam eorum aduentûs, cumque corporibus essent inseparabiles, magìs etiam coniungerentur spiritu, nihil ostendentes filiæ, quod Sistuntur coram tribunali. non cum matre conueniret: vt quæ inueniebantur inter se fraternè consentire, & erant velutì corona sibi æqualis, quæ per ipsas & matrem complebatur, alacriter iuerunt. Matt. 10. Luc. 21. Postquàm autem sederunt pro tribunali Præfecti Vrbis, cùm ipsę eum, qui dixit, non esse timendos eos, qui occidunt corpus, & pollicitus est à se dandam esse sapientiam, Nota de crucis figura. Dominum inuocâssent, & se Crucis figura munijssent, omni timore deposito,

sito, steterunt cum forti & generoso animo. Iudex autem, coniectis in eas oculis, cùm vultum vidisset liberalem, mentemque magnam & præclaram, cui ferebat testimonium oculorum & habitûs modestia, mittens fungi munere Iudicis, conuersus est ad admirationem.

Cùm autem matrem propè curâsset sistendam, & illas semouisset: Non parua sunt, inquit, ô mulier, quæ aduersùs te deferuntur. Siquidem non parua res est, morum à parentibus traditorum & religionis negatio. Cur ergò Romanorum regionem impleuisti tumultu & dissensione, omninò non esse deos, sed eos esse solùm nomina, quæ rebus ipsis careant, asserens? Dic ergò quamprimùm patriam, genus, nomen & religionem. Illa autem: Primum quidem, inquit, mihi est præcipuum nomen, ex Christo appellari: Sophia autem, est mihi impositum nomen à parentibus. Genus duco ex ijs, qui primos magistratus gesserunt in Italia, in qua etiam sum nata. Inter omnia verò, vt à me dictum est, glorior inuocatione mei CHRISTI & Domini, cui fui oblata continuò ab ortu, & cui obtuli fructum mei vteri: propter quem etiam vénimus in hanc Romanorum ciuitatem, vt cùm rectam fidem vsque ad mortem conseruauerimus, pulchrum viaticum afferentes, pro Christo susceptam decertationem, & transeuntes à morte in vitam, hæredes simus bonorum, quæ sunt illic promissa. Præclarum Sophiæ responsum.

Horum verborum libertatem, & cum libertate sapientiam admiratus est impius. Vtpqui autem iam primo facto periculo esset superatus, tunc quidē distulit virginum interrogationem: apud quandam autem mulierem ordinis senatorij, nomine Palladiam, iubet eas cum matre seruari, imperans, vt eas tertio die produceret ad examinationem. Illæ autem ocio, quod eis datum fuerat, rectè vtentes, animum adhibebant matri, quæ eis suadebat ea, quibus erat opùs. Dicebat enim eis: Ego quidem, ô dilectæ filiæ, cùm vos secundùm carnem genuissem, omni doctrina & sacris literis erudij. Quoniam autem tempus vos vocat ad certamen, meorum verborum fructus qualis sit, in vobis appareat: & diù à vobis meditatam virtutem, quæ vobis breui est inferenda, non vincat iniuria: neque erroris imbecillitas re qualibet fortiorem superet veritatem. Mihi est suspecta ætas vestra iuuenilis & tenera: sed non extimescat periculum. Vobis enim opem feret inuictum CHRISTI auxilium. Date ergò meæ senectuti, date, vt vestris certaminibus iuueniliter exultem, firmā & stabilem seruantes vsque ad finem Christi confessionem: qui & manu coronabit immortali, & quæ non possūt marcescere, vobis prębebit coronas, post quas in secula choros simul ducetis, & fruemini delicijs, in quas non cadit interitus: & consequemini diuitias, quæ non possunt surripi: &, quę nunquàm desinit, voluptate potiemini. Est ergò prudentium, paruis permutare maxima, instabilibus permanentia, fluentibus ea, quæ non exinaniuntur. Est enim omnium negociorum hoc longè præstantissimum, pauco sanguine emere regnum cælorum. Et hæc quidem Sophia. Sophia cōfirmat filias suas.

Matri autem congruentes filiæ: Tu quidem, inquiunt, ô veneranda mater, nos maternis precibus prosequere, eas nobis præbens bonum tutamen: Dominus autem, qui dixit: Nè soliciti sitis, quomodò aut quid respondeatis, quandò ducemini ad reges & præsides: is omninò, vt qui sit verax, non mentietur: vt qui sit autem potens, promissum implebit, præbens nobis sapientiam, per quam poterimus verè stultam sapientiam & quæ exinanitur, vincere, & aduersùs impietatem apertè trophæum erigere. Cùm tres ergò præstituti dies iam præterijssent, ducuntur sanctæ ad interrogationē. Deindè Iudex cùm esset callidus, & considerâsset quidnam tenerarum adolescentularum animum maximè remittere & emollire posset, eas multis aggressus est blanditijs: &, Cùm videā, inquit, ô puellæ, vestram pulchritudinem, & quæ ex hac forma effluit, voluptatem, non existimo vos ex humana processisse natura, sed è diuiniore aliqua esse editas, ad eorum, qui vos cernunt, admirationem. Et ideò in vos paternam ostendens beneuolentiam, rogo vos, charissimæ, nè amanti patri velitis omninò esse inobedientes: sed primùm quidem cogitate, qua sit ætate mater vestra, cuius necesse est flagelletur senectus, si vos non parueritis. Deindè animo versate vestram tenerā ætatem, florem pulchritudinis & speciem, quæ non potest verbis exprimi: quam quantùm admiror, tantùm puniam etiam inuitus, si vos non parendo molestiam afferentes, me ad iram prouocaueritis. Et tunc, proh dolor, malè peribitis, quandò vos Matt. 10. Blanditur puellis vere simpellis iudex. Miscet minas.

maximè oporteret gaudere, felices esse, diuitijs & gloria, & Imperatoria frui beneuolentia, ipsisq; temporis & ætatis vos explere delicijs. Sed hæc quidem iudex.

Constantia virginum.

Dixerunt autem virgines, Sophiæ germina: Nos neque promissa, quæ tu dixisti, cupimus: neque minas, nec tormenta curamus. Amamus enim bona, in quæ non cadit interitus, & sponsum, qui non perit, humana omnia contemnentes. Quòd autem minaris matrem te esse flagris cæsurum, tanquàm hoc modo nos territurus propter naturalem inter nos inuicèm consensionem, nescis te nobis & illi annunciare bonorum perfectionem. Quid enim Christianis potest esse iucundius, quàm pati pro Christo? Etiamsi non haberemus tales, quæ sperantur, remunerationes, quam non gloriæ pręstantiam superat, pati pro eo, qui nos formauit? Quandò autem nobis etiam paratum est regnum cælorum, & diuitiæ, in quas non cadit interitus, & perceptio bonorum æternorum, conari nos traducere à nostra sententia promissione bonorum, quę sunt ad tempus, est aperta insania. Nè fallaris ergò Iudex. Neq; enim assentans trahes, neque puniens nos conuertes: sed tunc maiorem afferes molestiam, si parcens huic, quam tu magnifacis, iuuentuti & pulchritudini, non sis graues illaturus cruciatus. Nos enim damno afficies maiorum bonorum remunerationis. Postquàm audiuit Iudex hanc firmam & constantem defensionem, statuit eas separare à se inuicèm, & singulatìm eas adducere ad examinationem: vt sic quoquè eas maiore afficeret molestia, & eis vteretur imbecillioribus. Cùm autem interrogâsset de ætate & nominibus vniuscuiusque, & à matre accepisset, vnam quidem vocari Fidem, & iam agere annum duodecimum: alteram autem duobus annis esse priore minorem, quæ vocatur Spes: tertiam autem nominari quidem Charitatem, vno autem anno esse secunda minorem: primam iussit primùm produci: &, Sacrifica, dixit, Dianæ, ô adolescentula: Non hoc tibi nouum imperamus, sed quod à nobis quoquè fit iandiù.

Præclara vox.

Illa autem tanquàm eoipso vellet ostendere, eos frustrà ipsas separâsse, volentes ex tribus contextam comminuere catenā, vt qui ignorarent esse ei ex alto audaciam & doctrinam, quonam scilicet modo oporteat respondere: O vestram, dicebat, quæ in profundum vsque penetrat, cæcitatem, qui tam miserè cæcutientes, alijs etiam vultis esse viæ duces: & cogere vultis, vt procedamus vobiscùm ad eandem viam interitûs. Quisnam autem homo, si sapiat, persuadebitur à vero quidem Deo recedere, cuius manuum opera sunt cæli & terra, & omnia, quæ sunt in eis: ad opera autem manuum hominum, tanquàm ad deos, accedere, & ijs, quæ sunt mentis expertia, & surda, eliget cultum offerre? Fuerit hoc summus stupor, & tam eorum, qui iubent, quàm qui pârent, amentia. Fac ergò quod vis, & ijs, quibus vis, nos trade malis. Melius est enim priùs pati omnia, dum sapimus, quàm persuaderi, vt talia faciamus. Quæ dicta fuerant, replent ira Iudicem: & cùm non posset persuadere, ad vim faciendam se contulit. Iubet ergò ei adimi vestem, & manibus ponè vinctis, eam virgis verberari grauissimis. Cùm autem experientia maiorem ostenderet constantiam & vehementiores spiritus, & martyr, non vt quæ virgis cæderetur, sed vt quæ rosis spargeretur, potiùs esset affecta, ne vibicibus quidē in corpore eius apparentibus, incitabatur magis Iudex ad crudelitatem, & iubet ei mamillas excindi. Tum licebat in ea videre rem nouam & prodigiosam. Ei enim pro sanguine fluebant riui lactis. Quod quidem Iudici maiorem adhuc iram accendebat: & supra candentem focum eam iussit imponi. Sed quomodò ille cùm esset malus, facilè excogitabat supplicia: ità etiam bonus Deus per ea, quę intentabantur, Sanctam non cessabat glorificare. Quod hîc quoquè vsu venit. Nam cùm ignis eam apprǽhendisset, conseruabat illæsam, amissa propria operatione. Deindè rursùs quoquè illinc sublatam, iubet inijci in sartaginem pice accensam & bitumine. In cuius stans medio, constanti & minimè turbato vultu supernum inuocauit auxilium. Et continuò ignis non erat ignis, & ardor mutatus fuit in frigiditatem: adeò vt videretur in roscido prato & in molli herba Sancta requiescere.

Fidei egregiū responsum.

Fides cæditur virgis acerrimè.

Excinduntur eius vbera.

Nihil læditur ab igne.

Sic ergò omnibus, quæ inferebantur, supplicijs martyrem quidem Christi nihil lædentibus, eos autem, qui adspiciebant, mouentibus ad admirationem, nesciens quidnam ageret maligni minister germanus, in eam mortis gladio inferendæ pronunciat sententiam. Quod cùm esset ei renunciatū, apertū erat, gaudio plenam esse martyrē. Quæ matrem est precata, vt oraret ꝓ filia: & sorores est exhortata, vt non dubitarent mori ꝓ consequendo brauio æternæ vocationis: Scitis, dicens, cui nomen dedimus, & cu-

& cuius sumus signatæ signaculo. In eius ad finem vsq; persistere confessione, nè ignauia adductæ dubitemus. Vna mater nos genuit, eadem tres aluit, ab vna sumus educatæ tam corporali alimento, quàm spiritali: Sit vnus finis etiam tribus, sororibus sint etiam sororiæ & germanæ voluntates. Sit prima domesticum exemplar ijs, quæ eam consequentur. His verbis confirmatæ sorores, cùm martyrē alloquentes, extremum ei vale dixissent, rogârunt vt pro se communem precaretur Dominum, vt sine offensione cursum ei parem peragerent, vt pares quoquè consequerentur coronas.

Generosa autem mater, non illiberaliter, neq; pusillo & effœminato animo se gerens, sed perindè àc erubescens aliquid facere, aut dicere, quod esset abiectum & indignum tali filia, erat omninò magni & excelsi animi, hanc solùm animo accipiens molestiam, nè videret alias primæ exemplum non assequi, & veniret in periculum, nè vnius solius, & nō triū videretur esse mater germana. Quocircà filiam dignis verbis prosequebatur: Ego quidē, ô filia, te genui, dicēs, & ꝑpter te tuli partûs dolores, & te nutriens deduxi ad hanc vsq; ętatē: sed nunc accipio mercedē alimentorū, accipio laborum remunerationes, easq; multiplicatas. Nam etsi nullus possit parē gratiā referre parentibus, (quomodò enim, cùm ab ijs ipsum, quod sumus, acceperimus?) tu tamen mihi omnia abundanter reddidisti, cùm tu me talis filiæ matrem esse ostēderis, & tam magnificè pro Christo decertaueris. Ad quem vade, filia, vade, tuo sanguine pro eo effecta purpurea, quo tuo sponso cōspiciéris, quo coram ipso sistéris, quouis colore & flore colorata speciosiùs. Hæc cùm illa à sororibus & matre audiuisset, porrecta continuò ceruice, ei caput amputatur: & sustollitur ad Christum, qui est caput omnium. *Fides capite punitur.*

Impius autem iudex non ferens ignominiam, ex se partæ victoriæ damnum cogitabat ex alijs reparare: multo autem magìs per eas quoquè victus apparuit. Continuò ergò accersita ea, quæ erat secunda: Crede mihi, inquit, filia, & cùm maximam deam Dianam adoraueris, læta discede. Illa autem, Spes reuerà, quæ pudore affici non potest: Quomodò, inquit, credidisti me esse sororem præcedentis, cuius iam fecisti periculum: ità tuo sit etiam animo persuasum, fore vt constantia conspiciar eius soror: & nihil esse omninò nec lætum, nec molestum, quod me ab hac traducat constantia. *Rom. 5.* Hæc cùm ille audijsset, conuertitur continuò ad puniendum, producere interrogationem, inane esse iudicans & superuacaneum. Veste ergò nudatam, iubet ipsam quoquè, sicut primam, crudis boum neruis flagellari. Cùm autem par supplicium sustinens, ei quoquè parem ostenderet fortitudinem, maior ira Iudici est excitata: & iubet fornacem valdè accensam, venerandam excipere martyrem. Sed Deus sororis, eius quoquè curam gerebat similiter. Idipsum autem nunc quoquè accidit, quod in flamma Babylonica: nam ingressam martyrem flamma nequaquàm eam tangebat. Proptereà ergò Spes emittebat voces, quibus simul & gratias ageret, & supplicaret. Agebat enim gratias, quòd in malis illæsa fuisset conseruata: supplicabat autem propter ea, quæ erant futura, vt in omnibus illius nomen glorificaretur, & pudore afficerentur impij. *Spes crudis neruis cæditur.* *Dan. 3.* *Ignis eam non cōtingit.*

Eam ergò non reueritus impius, quam ipse quoquè ignis visus est reuereri, iubet eam ligno suspendi, & ferreis laniari vngulis. Illa autem tunc quoquè eandem præ se ferebat animi magnitudinem, quam in malis pręcedentibus ostenderat. Quamobrèm liberalis quidem gratia illustrabat oculos: membris verò dilaceratis quidam odor suauis aderat. Leniter autem summis labris subridens: Tu quidem, inquit, ô sanguinarie, putas robur meum eneruare supplicijs. Ego autem à meo Christo confirmata, confido fore, vt te infirmum reddam & imbecillum, & irritos efficiam tuos conatus, qui cum fœmina bellum gerere sis aggressus, idq; cùm sim iuuēcula, & ad opem mihi ferendam nihil habeam paratum, nisi quòd in Deo vero confido. His ad furorem incitatus, iubet lebetem pice & resina plenum, & vehementer accensum Sanctæ subijci. Deo autem de more operante, lebes quidem dissoluebatur tanquàm cera à facie ignis: quod verò in se habebat incensum, repentè diffusum, non paucos perdidit ex ijs, qui circunsistebant, infidelibus. Sed ne sic quidem potuit ille mente cæcus intelligere, quænam esset hæc virtus, quæ faciebat miracula. Vndè etsi in omnibus, quæ fecit, superatus fuisset, nesciens tamen quid ageret, in eam mortis per gladium inferendæ, æquè atquè in eius sororem, pronunciat sententiam. Rursùs autem ea quoquè in decessu preces implorabat maternas: postremam autem post ipsam *Vngulis laniatur.* *Irridet tyrannum.*

ſororem excitabat ad certamina, ſeipſam pulchrum & certum exemplar præbens, & ex eo, quod paſſa ſit, orationem faciens fidedignam. Deindè ad iacentes ſororis accedens reliquias, eas amplectebatur: & partìm quidem ex eo commota, quòd eſſet ſoror, ad lachrymandum attrahebatur à cognatione: partìm autem intelligens martyrem eam eſſe, quæ iacebat, reliquias honorabat, tanquàm ſanctas, & ad gaudium retrahebatur. Quomodò enim propter Sanctã lachrymaretur, ad quam lubenter pari modo mortis iam tendebat? Suſcipit ergò ipſa quoquè mortem gladio, & pulchram viam ingreditur, viam verè beatam, & quæ eſt expetenda quidem omnibus Chriſtianis, ſed quam pauci ineunt.

Honorat ſororis ſanctas reliquias.

Iniquus autem Iudex cùm ad extremam veniſſet dubitationem, & non poſſet apertam ferre ignominiã. in extrema tamen ſorore adhuc ſpe tenebatur. Eum enim mouebat valdè tenera illius ætas, quæ ei exiſtimabatur fore expugnatu facilis. Poſtquàm autem adhibuit interrogationes, & mouit verba, quę poterant perſuadere: Nè te decipiat, inquit Charitas, ætas mea tenera, vt quæ facilè poſſit decipi, & à tuis verbis allici. Te enim docebit mox experientia, me eſſe ramum eiuſdem radicis, & fœtum illius vnius vteri, cuius iam duorum germinum & filiarum feciſti periculum. Non enim, quantùm in me erit, priores pudore afficiam, neque degenerabo ab eadem nobilitate: ſed tantum ſuperabo fortitudine, quanto maiorem habeo experientiam, vt quæ Chriſti auxilium in eis didicerim. Hanc libertatem nõ tulit ſceleratus: ſed trahi iubet ſuſpendi Charitatem, & omni ex parte extendi loris, adeò vt membrorum compages vehementi illa contentione diuellerentur à naturali ſua compoſitione. Sed Dei virtus, quæ aliarum ſororum curam geſſerat, cum ipſa quoquè erat, illam illæſam ſeruans à malis. Accenditur ergò ei quoquè fornax ex omnis generis materia, cùm is, qui iuſſerat, priùs vehementi ira fuiſſet incenſus. Vides, dicit ille martyri, ignem, qui contra te mouetur. Non poteris aliter minas eius effugere, niſì quod imperatur, minimè tergiuerſans, effectum reddere ſtudueris. Ego autem te vtar etiam benigniùs. Dic enim ſolùm, Magna Diana: & ſtatìm ab omni criminatione liberaberis. Illa autem: Abſit, inquit, vt vel ſolo verbo faciam aliquid impium & indecorum, & linguam tali polluam locutione, quæ eſt aliena à pietate in eum, qui creauit.

Charitatis puellæ mira conſtantia.

Dirè extenditur loris.

Quid deindè? Verbis relictis, fecit, quod ei iubebat ira, & iuſſit eam iaci in ignem. Illa autem non ſolùm eos, qui ipſam erant compræhenſuri, ſed propemodùm ipſum etiam iuſſum præueniens, in mediam flammam inſiluit, tanquàm in aquas calidas & lauacra ſuauiſſima. Protinùs ergò flamma quidem diffundebatur, & appręhendebat eos, qui circunſtabant. Tetigit autem ignis ipſum quoquè Iudicem, tum vt vlciſceretur impietatem: tum vt ipſe minimè dubitaret, ſed vteretur ſeipſo teſte diuinæ potentiæ. Sic ergò res quidem impiorum afficiebantur dedecore: glorificabatur autem Deus per ſuam martyrem. Iudici autem malè ſe habebat ea pars corporis, quam flamma tetigerat: & mittit quoſdam, qui Sanctam adducerent. Qui autem miſſi fuerant, vidẽt quoſdam candidis indutos veſtibus, eleganti & honeſta ſpecie, qui vel ſola forma poterant adducere in admirationem. Qui etiam ſæpè viſi fuerant cum beata verſari in fornace, & ſimul cum ea preces fundere. Cùm autem eis Sanctam conantibus capere ſolutæ eſſent dexteræ, non valentes aliquid ampliùs facere: Egredere, clamabant, ancilla Dei: vocat te Iudex. Quæ etsì ex igne egreſſa eſſet illæſa, cùm ei omninò non nocuiſſet ignis, & impius corpus haberet adhuc ſemiuſtulatũ, & ex ipſo poſſet intelligere: craſſam tamen nubem ferens in oculis, erat planè inſipiens. Proptereà in eam rurſùs alia induxit ſupplicia, & iubet eius membra transfigi terebris. Cùm autem martyr habens omninò mentem ad Deum ſublatam, parùm aut nihil curaret tormenta, eam morte condemnat. Quod quidem cùm audijſſet adoleſcentula, cuius non erant puſilli & muliebres ſpiritus, & reputâſſet hoc eſſe velutì ſignaculum & firmitatem ſuæ in Deum confeſſionis, magnas Deo egit gratias: Ago tibi gratias, dicens, diuina Trinitas, vna diuinitas, vna gloria, vna potentia, quòd te & tuis martyribus meis ſororibus dignam me, quæ ſum minima, reddidiſti. Concede autem, vt mater mea poſt meum deceſſum tandiù ſit in hac miſera vita ſuperſtes, vt tuis ancillis iuſta faciat.

Inſilit in ignẽ illæſa.

Dirum ſupplicium.

Cùm ſic precata eſſet beata Charitas, admirandæ filiæ mater admirabilis pro ea eſt precata, non vt eam videret viuam, & longo tempore viueret, mortẽ effugiens, & eam ſolã haberet conſolationẽ & ſpem ſenectutis, cùm ab alijs eſſet deſerta filiabus: nihil

horum

horum est precata, aut voluit: hęc enim iudicabat esse matrū illiberalis & pusilli animi, & quæ intuentur solùm ad id, quod adest, & quod videtur: sed vt cōuenienter eius proposito acciperet consummationem, & bona facta bonus sequeretur exitus. Quãobrèm ad mortem ei addens animum, & ad finem cursûs confirmans: Eugè, dicebat, ô filia, O mei vteri re vera felix planta, O quę honorauisti parentes, O quæ Deum in tuis glorificâsti membris. Quis non tuam laudabit fortitudinem? Quis non animi robur & constantiam? Vade ad communem Dominum, ad thalamum, in quem non cadit interitus, ad quietem reuerà beatam, laborum acceptura remunerationes. Vt visione appræhendo coronam, quæ dextera Domini porrigitur. Vt video angelos lætantes, & expectantes tuam consummationem. O quibus ego tribus filiabus honoraui Trinitatem: Qualia dona, quales ei obtuli suffitus? Tales preces, talia verba cùm egregia mater filiæ prębuisset viaticum, prosecuta est ad viam desideratam. Collum itaque porrigens beata, prompto & alacri animo subijt mortem pro Christo. Cuius corpus mater simul cum magna affectione & pietate est amplexa: faciensque, quod volebat ratio & natura, cùm ipsum suffijsset, & vt decebat matrem & martyrum amãtem, splendidè & magnificè composuisset, & ea fecisset, quæ de more fiunt in rebus huiusmodi, id quoquè in templo deponit simul cum sororibus, quod illa priùs præclarè excitauerat, rem magnam & thesaurum, qui consumi non potest, verè amans Christi fœmina largita Christianis medelam animæ, medelam corporis, inoffensam vitæ transactionem, Deo coniunctionem, & qui potest magna bona prębere. Caput amputatur S. Charitati.

Deindè cùm tres integri dies intercessissent post illius consummationem, egressa hęc egregiarum filiarum mater pro sacrosanctis filiabus peractura commemorationem, accedens ad loculum reliquiarum: Preciosæ, dixit, apud Deum hostiæ, consummata & pulchrè litata sacrificia, accipite vestram matrem contubernalem in vestris, quæ habitatis, tabernaculis. Hæc dixit, & simul cum his verbis abscessit mulier egregia, & somno, qui iustis congruit, obdormijt, mater addita filiabus, & communiter rursùs choro sanctorum. Cùm autem piæ conuenissent fœminæ, ei quoquè iustis factis, deposuerunt in communi loculo filiarum. Oportebat enim, quomodò animarum, ità etiam corporum esse vnam habitationem: Ad gloriam patris, & filij, & spiritûs sancti, vnius diuinitatis: Quam decet omnis gloria, honor & adoratio, nunc & in secula seculorum, Amen. S. Sophia obdormit in Dño.

DE S. EVSEBIO EPISCOPO VERCELLENSI, QVEM CONSTANTIVS IMPERATOR IVSsit abire in exilium, cùm constanter aduersùm Arrianos fidem Catholicam tueretur.

Epistola S. Eusebij Episcopi Vercellensis, dum esset in exilio, ad presbyteros & ad plebes quasdam Italiæ transmissa, qua de statu suo & vita illos commonefacit.

Habetur in codice antiquo, Mediolani typis excuso.

Dilectissimis fratribus, & satìs desideratissimis presbyteris, sed & sanctis in fide consistentibus plebibus, Vercellensibus, Nouariensibus, Hipporegiensibus, necnon etiam Dertonensibus, Eusebius Episcopus in Domino æternam salutem. 1. Augusti.

Licèt nos multis Dominus noster à vobis corpore separatos foueret bonis, & vestram admodùm in aduentu & visitatione plurimorū fratrum nobis presentiam exhiberet: tamē mœsti ac tristes, & sine lachrymis nō eramus: quia longo tēporis interuallo vestrę sanctitatis nō accipientes scripta, verebamur nè qua vos aut accepisset diabolica subtilitas, aut potestas humana infidelibus subiugâsset. His ergò dum afficimur cogitationibus, & omnem consolationem fratrum, q ad vos è diuersis Solicitudo veri pastoris.

veniebant prouincijs,ad dolorem magis absentiæ vestræ, quàm ad lętitiam verteremus: hoc pręstare dignatus est Dominus,vt id,de quo eram solicitus, non solùm literis synceritatis vestræ,sed & pręsentia charorum nostrorum,Syri diaconi & Victorini exorcistæ,cognoscere potuerim. Agnoui itaq; fratres charissimi,vos vt desiderabam, esse incolumes. Et quasi subitò raptum omni longinquitate terrarum, (vt Habacuc

Dan.14. factum est,qui per Angelum portatus fuit vsque ad Danielem) sic me iudicaui ad vos peruenisse. Dum autem singulorum literas accipio, dumque sanctos animos vestros & amorem in scriptis vestris percurro, miscebantur mihi cum gaudio lachrymæ, & auidus ad legendum animus,occupatione lachrymarum tenebatur. Et erant vtraque necessaria,vt singuli sensus in hoc complementum desiderij sua dilectionis officia cuperent præuenire. Sic per dies in occupatione hac vobiscùm me famulari iudicans, præteritos labores obliuiscebar. Ità enim vndiquè circundabant me gaudia,hinc stabilem fidem,hinc dilectionem, hinc fructum porrigentia, vt in tot & tantis constitutus bonis,subitò me(vt superiùs dixi)non in exilio,sed vobiscùm esse iudicarem.

Gaudeo itaque,fratres charissimi, de fide vestra : gaudeo de salute, quæ fidem sequitur: gaudeo de fructibus,quòd non solùm illic constituti,sed & longè pergitis. Vt enim agricola arbori bonæ inseruit illi,quę fructuum causa non securim patitur,non ignibus mancipatur: ità & nos vestræ sanctitati non solùm seruitium secundùm carnem volumus & cupimus exhibere, sed & animas nostras pro vestra salute impendere.

Extendistis,vt dixi,firmos fructu ramos, & per tam longa terrarũ spatia ad me pertingere laborâstis. Gaudeo agricola,& libens nostri laboris poma decerpo,quia tantum facere voluïstis:nec solùm ego,vel qui mecùm sunt sanctissimi nostri presbyteri & diaconi,vel cæteri fratres,sed & omnes, qui desiderantes sumus. Replêstis enim,

Philip.4. vt Apostolus beatissimus dicit, viscera mea, cùm complêstis mandata diuina : quæ complere Christianos in Episcopum vel ecclesiasticos viros decet, quos in exilio fidei causa nôstis laborare.Complêstis,quæ oportebat fratres fratribus facere, & patri filios exhibere.

Sed cùm nos secundùm mandata diuina,vobis volentes de terrenis cęlestes,de caducis stabiles,de fragilibus sempiternos fructus facere, cœpimus per necessitatem patientes quotidiè seminare: gaudebant de vestris fructibus pauperes, glorificabant Deum,non solùm ciuitatis ipsius homines, sed & omnes : qui autem videre potuerunt,quam mecùm dilectionem haberetis, ex ipsis fructibus videntes glorificabant Deum,& omni nos honore cum vestra benedictione nominabant.

Videns hoc diabolus,innocentium hostis, iustitiæ inimicus, contrarius fidei, quia in hoc opere benedicebatur Deus, inflammauit aduersùm nos Arriomanitas suos

Diabolus q' bus non potest psuadere, iis vim admouet. (qui iam longo tempore suspirabant) non solùm de hoc opere, sed & de sua infidelitate,ad quam nos persuadere non poterant, vt existerent violenti, more hoc, quo semper est vsus, vt quos persuadere non poterat,vi & potestate terreret.

Congregauit itaque suorum multitudinem,qui nos ad officinam infidelitatis suę rapiunt & eludunt, & totam hanc potestatem traditam sibi ab Imperatore dicunt.

His ergò multa dicentibus, & de sua potestate gloriantibus, in hoc illis ostendere voluï,quia nihil erant,nec poterant, dum tacens vt carnificibus corpus tradidi, quod

S. Eusebius vexatur ab Arrianis. Dominus dicebat posse in persecutionibus tradi. Quàm libero autem fuerim animo, dum ab ipsis patior & recludor,& per quatriduum seruor,& diuersorum increpationes & persuasiones audio,in hoc ostendi, quia nec vnum sermonem dixi. Addere voluerunt ad malitiam suam, vt à me cessarent fratres, id est,presbyteri & diacones : sed & cęteros dicebant se esse prohibituros,nè ad me accederent. Ego nè ab infidelium

1.Cor.5. manibus,vel potiùs transgressorum,quod deterius est, infidelium, vt Apostolus dicit,manducarem cibum,libellum ad ipsos hoc more feci.

Exemplar libelli facti ad Patrophilum cum suis.

Seruus Dei Eusebius cum conseruis suis,qui mecùm fidei causa laborant, Patrophilo custodi cum suis.

Qui

Qui me in multorum furore non solùm tractum per terram, sed interdùm nudato corpore supinum portâstis de hoc hospitio, quod mihi per vestros & agentes in rebus dedistis, me nunquàm nisi cum vestra violentia egredi passi fuistis. Et Deus scit, & ciuitas nouit, nec vos hîc & in futuro negare potestis. Ideò Deo causam reseruo, vt quemadmodùm ipse ordinauerit, finem possit accipere. Interìm hoc me decreuisse sciatis (vt ratio nunc, & in futuro, & hîc possit stare) in hospitio, quo me clausum tenetis, in quo me post primam portationem retrudentes crudeliùs, ausi fuistis indè eodem modo portare, & in vnam cellam reficere, non panem manducaturum, neque aquam bibiturum, nisi antè singuli professi fueritis, non solùm verbo, sed & manu, vos non prohibituros fratres meos, qui mecùm hæc fidei causa libenter patiuntur, de hospitio, quo manent, necessarias escas offerre, nec eos, qui me dignati fuerint requirere. Oportuerat quidem exire de corpore, nè tantum scelus, quod contra ius diuinum & publicum commisistis, sæpè scire volentibus cogeret dicere. Sed nè quis de infidelibus vos in nobis crudeles appellet, & ignorantes diuina pręcepta, putet nos confusionem potiùs vitare noluisse, quàm Domino parére, ideò hoc voluïsse pręsumere: iterùm dico, quòd nisi professi & verbo & conscriptione fueritis, eritis homicidæ prohibendo. Nouit hoc omnipotens Deus: nouit & eius vnigenitus, inenarrabiliter de ipso natus filius, qui salutis nostræ causa Deus sempiternę virtutis hominē perfectum induit, pati voluit, morte triumphata, tertia die resurrexit, ad dexteram patris sedet, venturus iudicare viuos & mortuos: nouit & Spiritus sanctus: testis est Ecclesia catholica, quę sic confitetur: quia non ego in me reus ero, sed vos, qui conseruos meos necessaria ministraturos prohibere voluïstis. Et si hoc putaueritis vos debere contemnere, non quasi mortem timentem, sed nè post excessum meum dicatis, me voluntariæ morte exire voluisse, & quandam vobis nebulam excusationis inueniatis, conuenturum me scitote ecclesias, quas clausus interìm literis possim pertingere, conuenturum & Dei seruos, vt in ipsis cōcurrentibus, orbis terrarum, quid fides integra, quæ ab vniuersis catholicis Episcopis comprobata est, ab Arriomanitis patiatur, quos antè damnauit, possit agnoscere. Itèm subscripsi ego Eusebius episcopus.

Adiuro te qui has literas légeris, per patrem, filium & spiritum sanctum, vt non supprimas, sed alijs legendas tradas.

Hi ergò vix quarta die ad hunc libellum mitigati, ieiunos ad hospitium, in quo māseramus, reuertere nos compulerunt. Viderunt in terra, quemadmodùm nos reuertentes populi cum gaudio susceperunt. Lucernis nostrum hospitium circundederunt. Cœpimus, annuente Domino, iterùm egentibus ministrare. Non hoc sustinuit ipsorum inhumanitas, & nostrum amorem in suum odium peruiderunt. Vix ferè viginti & quinque tolerare potuerunt dies. Erumpunt denuò, & cum perdita multorum manu ad nostrum hospitium veniunt, armati fustibus, per aliena claustra parietem rumpunt, & ad nos violentes perueniunt. Iterùm rapiunt, & in arctiori custodia cum solo charissimo Tegrino presbytero recludunt. Nostros quoquè fratres, id est, presbyteros & diacones, omnes rapiunt & includunt. Post triduum potestate sua per loca diuersa in exilium mittunt. Alios fratres, qui ad nos venerant visitandos, in carcere publico mittunt, per plurimos dies reclusos tenent. Aduolantes iterùm ad hospitium, omnia, quę aut in sumptu, aut pauperibus fuerant comparata, diruunt. Sed quia hoc publicum ipsorum facinus ab omnibus ciuibus notabatur, argumento hoc vsi sunt, vt aliqua redderent leuiora, & se nobis nostra reddidisse iactarent. Sumptus verò apud se tenuerunt: & post tantum scelus quærebant, si fieri possit, sic negare, vt nullum de meis ad me venire permitterent, qui escas corpori necessarias afferrent. Vix sexta die clamantibus sibi diuersis, vnum venire permiserunt: quantùm ad se fuit, ostenderunt homicidæ animos: quem primùm (nè à malignitate cessarent) quarta die dimiserunt: Postmodùm sexta vix, deficientibus nobis, olìm cum victu venire permiserunt. Hæc itaque sunt Arriomanitarum opera.

Arrianorū inhumanitas.

Eusebius includitur in custodia cū alijs.

Videte sanctissimi fratres, si non est persecutio, dum hæc patimur, qui fidem catholicam custodimus: & altiùs cogitate, num valdè etiam deterior sit, quàm illa, quæ fiebat per hos, qui idolis seruiebant. Illi mittebant in carcerem, non tamen prohibebant ad se venire suos.

Arriani crudeliores idololatris.

Quan-

Quantùm ergò satanas ecclesias vulnerauit per Arriomanitarum crudelitatem? In custodia publica mittunt, qui liberare debent. Violentiam faciunt, qui vt patiantur iustitiæ causa, discunt. Aliena diripiunt, qui sua direpta nè repetant, de diuina lege docentur. Prçtereà quanta illos inuasit crudelitas, dum facultatibus temporalibus gaudent? In carcere latronibus clausis, à quæstionarijs vel à iudicibus non denegatur facultas videndi suos: à nobis & nostri prohibentur, & deuoti fratres nè veniant, non solùm ab hospitio arcentur, quo tenemur, sed nè adeant, carcerum comminatione terrentur. Sic cunctos subiugauerunt, vt manifestissimè agnouerim, ab Episcopis incipiam, dum honorem quidam timent amittere, ipsos fidem perdidisse: dumque facultates terrenas & immunitates nolunt perdere, cælestes thesauros & veram securitatem nullam iudicâsse. Sic quoquè ducti cçteri, dum Episcopos hæc timentes perdere vident, amare cœperunt, quæ semper habere non possunt. Sic Arriomanitæ diuites terrent, dum his proscriptionem minantur: sic pauperes, dum potestatem in carcere recludendi habent. Et quanta insania est? In loco quo tenemur, non solùm viros, qui nobis seruiunt, in carcerem mittunt, sed & puellas sanctimoniales sine vllo diuino timore in custodia publica recludunt. Sed vt gauisi non sunt seniores mali, q̃ pudicitiam Susannæ violare quçrebant: ità nec hi gaudebunt semper, qui Ecclesiam persecutione varia, & depressione nimia suæ infidelitati conantur subijcere. Dixit em̃ sanctus Daniel ad illos: Sic timentes filiæ Israël concumbebant vobiscùm. Sed recedat, sanctissimi, humanus timor à vestris animis, cùm habeatis Domini consolationẽ, qui dicit: Nolite timere illos qui corpus occidunt, animam autem occidere non possunt. Tempus est probationis, tempus est, vt probati innotescant manifesti. Ideò acceperunt humanum adiutorium, quia diuinum non habent: quod si haberent, nunquàm potestate terrena innocentium sibi animas subiugarent.

Matth. 5.

Episcopi q̃dã, nè honorẽ p̃derẽt, fidem perdiderunt.

Dan. 13.

Ibidèm.

Matth. 10.

Multa de illorum malis, quibus non solus ego, sed plurimi deprimimur, debueramus scribere: sed nè possemus hoc facere, & ipsorum crudelitatem literis intimare, arctissima custodia seruamur ab ipsis. Ideò ad nos & alij, & nostri amici prohibentur accedere. Sed concessit Dominus mihi hanc epistolam per charissimum nostrum ad vos Syrum diaconem mittere, quem in potestate mittendi habui: quia prouidentia Domini nostri eo tempore ad videnda loca sancta accesserat, & cum cæteris fratribus inuentus non est.

Cæterùm vix hanc epistolam quomodocunquè conscripsimus, Deum semper postulantes, vt custodes in horas refrenaret, & concederet, nè ad vos Diaconus nunciũ magìs laboris nostri, quàm qualescunque salutationis literas ferret. Propter quod satìs vos peto, vt cum omni vigilantia custodiatis fidem, seruetis concordiam, orationibus incumbatis, nostrî memores sine intermisśione sitis: vt dignetur Dominus Ecclesiam suam liberare, quæ * super vniuersum orbem laborat, & vt nos qui deprimimur, posśimus vobiscùm liberati gaudere: quod prçstare dignabitur Dominus, petentibus vobis, per Dominum nostrum Iesum Christum, qui est secùm benedictus à seculis & in omnia secula seculorum, Amen.

* per, legẽdum puto.

Iterùm peto, & vos per misericordiam Dei rogo, vt vnusquisque in hac epistola salutationem suam nuncupet: quia singulis, vt solebã, faciente necesśitate, scribere non potui. Ità in hac vos omnes, fratres, sed & sanctæ sorores, filij & filię, omnẽ sexum appello, omnem ætatem peto, vt hac contenti salutatione, nostro obsequio etiam hos, qui foris sunt, & nos dignantur diligere, salutare dignemini. Salutant vos fratres nostri, qui mecùm sunt, presbyteri & diacones, sed & omnes nostri: qui vnà mecùm satìs pçtunt, vt nostrî memores, omnes vestros nostro dignemini obsequio salutare. Transmisi prætereà literas, quas ad Patrophilum custodem meum feci, vt ex his agnoscatis, nos Arriomanitarum nec minis posse terreri, neque ipsorum serpentina blanda subtilitate posse ad ipsorum societatem perduci. Diuinitas vos protegat, florentesque viuere & hîc & in futuro faciat cum omnibus vestris, fratres charissimi, & satìs desideratissimi.

DE EODEM S. EVSEBIO VERCELLEN. ITEMQVE *Dionysio Mediolanensi Episcopo, ex Lib. 10. Epist. 82. S. Ambrosij Episcopi.*

Diximus quid legis est, dicamus etiam quid rationis: sed priùs cognoscamus, non solùm hoc Apostolum de Episcopo & presbytero statuisse, sed etiam Patres in concilio Niceni tractatûs addidisse, neque clericum quenquam debere esse, qui secunda coniugia sortitus sit. Quomodò enim potest consolari viduam, honorare, cohortari ad custodiendam viduitatem, seruandam marito fidem, quam ipse priori coniugio non reseruauerit? Aut quid interesset inter populum & sacerdotem, si ijsdem adstringeretur legibus? Debet pręponderare vita sacerdotis, sicut pręponderat gratia. Nam qui alios præceptis suis ligat, debet ipse legitima pręcepta in se custodire. Quàm resistebam, nè ordinarer? postremò cùm cogerer, saltem ordinatio protelaretur: sed non valuit pręscriptio, pręualuit impressio. Tamen ordinationem meam occidentales Episcopi iudicio, orientales etiam exemplo probârunt: & tamen neophytus prohibetur ordinari, nè extollatur superbia: Si dilatio ordinationi defuit, vis cogētis est: si non, deest humilitas competens sacerdotio: vbì causa non hæret vitium non imputatur. Bigami nō admittendi in Clerum. 1. Tim. 3.

Quòd si in alijs ecclesijs tanta suppetit ordinandi sacerdotis consideratio, quanta cura expetitur in Vercellensi ecclesia, vbì duo pariter exigi vidētur ab Episcopo, monasterij continentia, & disciplina ecclesiæ. Hęc enim primus in occidentis partibus diuersa inter se Eusebius sanctę memorię coniunxit, vt & in ciuitate positus, instituta monachorum teneret: & ecclesiam regeret ieiunij sobrietate. Multum enim adiumenti accedit ad sacerdotis gratiam, si ad studium abstinentię & normam integritatis iuuentutem adstringat, & versantes intrà vrbem, abdicet vsu vrbis & conuersatione. Hinc illi processerunt viri, Elias, Heliseus, Iohannes: qui pelliceis tunicis & caprinis exuuijs induti, inopes atq; egentes, angustijs & doloribus afflicti, in solitudinibus errabant, inter alta & condensa montium, inuia rupium, spelūcarum horrida, fouearum vadosa, quorum conuersatione dignus orbis terrarum nō erat. Hinc illi Daniel, Ananias, Azarias, Misael, qui in aula regia pascebantur ieiunio, alebantur tanquàm in desertis cibo aspero, potuque obuio, meritoq; regij seruuli, regi pręualuerunt, & captiuitatem decusso iugo contempserunt, potestates subegerunt, elementa vicerunt, naturam ignis extinxerūt, euitauerunt flammas: obtuderunt aciem gladij, strinxerūt leonum ora, & vbì infirmiores fieri existimabātur, ibì fortiores reperiebantur: non refugebant ludibria humana, qui cælestia sperabant præmia: non horrebant tenebras carceris, quibus æterni luminis gratia refulgebat. Nota hæc de S. Eusebio. Hebr. 11. Dan. 1. Dan. 3. Dan. 6.

Hos secutus Eusebius sanctus, exiuit de terra sua, & de cognatione sua, & domestico ocio peregrinationem prætulit, Pro fide quoquè, exilij dura pręoptauit atque elegit, coniuncto sibi sanctæ memorię Dionysio, qui posthabuit Imperatoris amicitiam exilio voluntario. Itaque memorabiles viri, circundati armis, vallati exercitu, cùm raperentur de ecclesia, maiore triumphabant de imperio: quia contumelia terrestri mercabantur mentis fortitudinem, regni potentiam: quibus militaris armorum strepitus extorquere non potuit fidem, subegerunt bestialis animi feritatem, quæ nocere sanctis nequiuit. Ira enim regis, ira leonis, vt in Prouerbijs habes. Confessus est victū se esse, qui rogabat vt mutarent sententiam: sed illi validiorem calamum suum ferreis gladijs arbitrabantur. Eusebius & Dionysius in exilium missi. Prouer. 19.

Deniq; vulnerata est perfidia, vt occideret: non est vulnerata sanctorum fides, nō desiderârunt patrium sepulcrum, quibus reseruabatur cęleste domicilium. Errauerunt toto orbe, vt nihil habentes, & possidentes omnia. Quocunquè missi essent, locus deliciarum putabatur. Neque enim illis quicquam deerat, quibus fides locuples abundabat. Deniquè locupletabant alios ipsi inopes ad sumptum, opími ad gratiam: tentabantur, sed non mortificabantur, in ieiunijs, in laboribus, in custodijs, in vigilijs. Euaserunt de infirmitate fortes: non expectabant deliciarum illecebras, quos saginabat fames: non adurebat eos torrida æstas, quos refrigerabat 2. Cor. 6.

bat æternæ spes gloriæ. Non frangebant glacialis plagæ frigida, quibus feruenti spiritu vernabat deuotio. Non verebātur vincula hominum, quos Iesus soluerat. Non desiderabant redimi à morte, qui præsumebant à Christo resuscitari.

Deniquè sanctus Dionysius exegit votis, vt in exilio vitam poneret, nè regressus, confusa institutis & vsu infidelium studia plebis aut cleri inueniret. Meruitque hanc gratiam, vt pacem Domini tranquillo affectu secùm referret. Itaque vt Eusebius sanctus prior leuauit vexillum confessionis, ità beatus Dionysius in exilij locis propriore martyribus titulo vitam exhalauit.

Obserua q̄ hic dicūtur de Clericis & Monachis. Hæc igitur patientia in sancto Eusebio monasterij coaluit vsu, & durioris obseruationis consuetudine hausit laborum tolerantiam. Nanque hæc duo in attentiore Christianorum deuotione præstantiora esse quis ambigat, clericorum officia, & monachorum instituta? Ista ad comitatem & moralitatem disciplina, illa ad abstinentiam assuefacta atque patientiam. Hæc velut in quodam theatro, illa in secreto. Spectatur ista, illa absconditur. Ideò bonus athleta ait: Spectaculum facti sumus huic mundo. Dignus sanè, qui spectaretur ab Angelis, cùm luctaretur, vt ad Christi brauium perueniret: cùm certaret, vt in terris vitam angelorum instrueret, in cęlo nequitiam angelorum refelleret. Colluctabatur enim nequitijs spiritualibus: meritò mundus eum spectabat, vt mundus imitaretur. Hæc ergò vita in stadio, illa in speluca. Hęc aduersùm confusionem seculi, illa aduersùs carnis appetentiam, Hæc subijciens, illa refugiens corporis voluptates. Hæc gratior, illa tutior, Hęc seipsam regens, illa semetipsam coërcens. Vtraque tamen se abnegans, vt fiat Christi: quia perfectis dictum est: Qui vult post me venire, abneget seipsum sibi, & tollat crucem suam, & sequatur me. Sequitur ergò Christum, qui potest dicere: Viuo autem iam non ego, viuit verò in me Christus.

1. Cor. 4. — Matt. 16. — Galat. 2.

VITA BEATI FRIARDI RECLVSI, AVTHORE S. GREGORIO TVRONEN. EPISCOPO,

Lib. de Vita Patrum, cap. 10.

Augusti 1.

Vlti varijque sunt gradus, per quos ad cęlorum regna conscenditur, de quibus, vt opinor, & Dauid dicit, quia ascensus in corde posuit. Accipiuntur ergò hi gradus, diuersorum operum ad cultum diuinum profectus: & nullus in his gressum figere potest, nisi fuerit, sicut sæpè testati sumus, Dei adiutorio prouocatus. Sic enim Psalmographus in illo medię perfectionis gradu loquitur, dicens: Nisi Dominus ędificauerit domum, inuanùm laborant, qui ędificant eam. Quod adiutorium nō modò martyres, verùm etiam & illi, quos sacrę vitæ celebrauit authoritas, iugiter inquirentes, ad hoc, quod sitis desiderij spiritalis promebat, alacres peruenerunt. Nam si ad martyrium mens accensa est, huius adiutorij opem poposcit martyr, vt vinceret. Si ieiunij obseruantiam adhibere studuit, vt ab eo confortaretur, afflictus est. Si castitati artus reseruare voluit impollutos, vt ab illo muniretur, orauit. Si post ignorantiam pœnitendo conuerti desiderauit, vt ab eo nihilominùs subleuaretur, cum lachrymis flagitauit. Et si quid operis boni exercere eorum quispiam est meditatus, vt ab hoc adiutorio iuuaretur, expetijt.

Psal. 83. — Psal. 126. — Diuinę gratiæ auxiliū ad omnia necessariū.

Per hos ergò scalę huius ascensus tam difficiles, tam excelsos, tam arduos, cùm sint diuersi, ad vnum tantùm Dominum, per ipsius adiutorij opem conscenditur. Idcircò semper ille poscendus, ille quærendus, ille inuocandus erit, vt quod de bono mens concipit, adiutorio suo ipse perficiat. De quo & nobis sine fine oporteç dicere: Adiutorium nostrum in nomine Domini, qui fecit cælum & terram: sicut & ille beatissimus, de quo nunc nobis futurus est sermo, qui inter diuersas vel tentationes, vel cruces seculi, semper eius adiutorij munimen expetijt.

Psal. 123.

Fuit igitur apud insulam Vindunitam vrbis Nanneticæ vir egregiæ sanctitatis, Friardus

ardus nomine, reclusus: de cuius vita parumpèr ad ædificationem Ecclesiæ dicere delectat animum, quia ignoro, an ab aliquo sit scripta. Hic ab infantia sua semper Deo deuotus fuit atque pudicus: factus autem vir, semper in Dei laudibus, semper in oratione, semper in vigilijs degebat, victûs necessaria proprijs manibus exigens à terra: & si in opera inter reliquos properaret, nunquàm ab oratiõe cessabat: quod vicinis, aut extraneis, vt mos rusticorũ habet, ridiculum erat. Quodam verò die cùm, reliquis in segete culmos incidentibus, manipulos colligaret, examen mirabilium atque sęuarum muscarum, quas vulgò vespas vocant, reperiunt. Cumque acerrimè messores emissis aculeis lacerarent, vndiquè circumeuntes messem, locum illum, in quo hę adunatæ erant, transiliunt, atque irridendo beatum Friardum alloquuntur dolosè, dicentes: Veniat benedictus, veniat religiosus, qui orare non desinit, qui Crucem auribus & oculis semper imponit, qui vijs itineris sui salutaria vexilla præmittit: ipse metat super examen, ipse * illum sua oratione mitescat. Tunc quasi ad confusionem Dominicæ virtutis hæc verba suscipiens, prouolutus terræ, orationẽ fudit ad Dominum: & accedens, facto desupèr signo Crucis, ait: Adiutorium nostrum in nomine Domini, qui fecit cælum & terram. Ad hanc eius orationem confestìm omnes vespæ se intrà antrum, vndè egressæ fuerant, abdiderunt. Ille verò spectaculum omnium factus, messem statìm illæsus collegit. Quod non sine miraculo irridentibus fuit, eò quòd Dominus in se sperantem, ad confusionem eorum sic dignatus fuerit roborare.

Exercitia S. Friardi.

Crucis signo & precibus pellit examen vesparum.

Deniquè post hæc cùm in arborem pro quadam necessitate ascendisset, subitò, colliso sub pedibus ramo, ruere cœpit, cadensque deorsùm per singulos, quos percutiebat, ramos, Christi beatissimum nomen inuocabat, dicens: Christe omnipotens, salua me. Cumq; peruenisset ad terram, nihil est læsus, sed aiebat semper: Adiutorium nostrum in nomine Domini, qui fecit cælum & terram. His & alijs virtutibus animatus, cœpit intrà secreta cordis tacitus cogitare, dicens: Si Crux Christi, & inuocatio nominis eius, atque adiutorium postulatum ab eo tantam potentiam habet, vt aspera quęque mundi deuincat, periculosa obruat, tentationum atra depellat, & omnia, quæ sunt seculi huius, oblectamẽta pro nihilo reputet ac fastidiat: quid mihi & mundo, nisì vt relictis omnibus, quæ eius sunt, in illius vacare solius debeã obsequijs, cuius nominis inuocatione à periculis sum saluatus iniquis? Et egressus ab hospitiolo suo, oblitus parentes & patriam, eremum petijt, nè in seculo habitanti impedimẽtum aliquod in oratione mundi solicitudo conferret. Ipse igitur, simul & Abbas Sabaudus, qui quondàm regis Clotarij minister fuerat, pœnitentiã accipientes, Vindunitensem Nannerici territorij insulam sunt aggressi. Habebant autem secùm & Secundellũ Diaconum.

Cadit ex arbore illęsus

Petit eremum.

Abbas verò, ablata de aratro Domini manu, ab insula discedens, ad monasterium redijt, nec multò pòst, occultis causis, gladio est peremptus. Sanctus verò Friardus cum Secũdello Diacono in supradicta insula stetit immobilis: habebat tamen vterq; eorum propriam cellulam, sed procùl inter se positam. Cumque strenuè in oratione persisterent, nocte Secundello Diacono apparuit tentator in specie Domini, dicens: Ego sum Christus, quẽ quotidiè deprecaris: iam enim sanctus es, & nomen tuum libro vitæ cum reliquis sanctis meis asscripsi: Egredere nunc ab hac insula, & vadens fac sanitates in populis. His & ille illectus deceptiõibus, discessit ab insula, nec socio nunciauit: tamen cùm infirmis in nomine Christi manus imponeret, sanabantur. Regressus autem post multum tempus ad insulam, venit ad socium cum vana gloria, dicens: Abij extra insulam, & virtutes multas in populis feci. Cumque conterritus ille interrogaret, quid hoc sibi vellet, cuncta, quæ gesserat, simpliciter pandit. At senior obstupescens, suspiransq; ac lachrymans, ait: Væ nobis, inquantùm audio, à tentatore delusus es: vade, age pœnitentiam, nè vltrà tibi præualeant eius doli. Quod ille intelligens, & perîsse se timens, cùm fletu ad pedes eius prosternitur, rogans vt pro se Dominum deprecaretur. Cui, Veni, inquit, & pariter eius omnipotentiam pro salute animæ tuæ poscamus: non est enim difficilis Dominus se confitentibus misereri, cũ ipse per Prophetam dicat: Nolo mortem peccatoris, sed vt cõuertatur, & viuat. Orantibus autem illis, aduenit iterùm tentator in simili specie ad Secundellum diaconum, dicẽs: Nonne præceperam tibi, eò quòd oues meæ morbidę essent, & pastore indigerent, vt egredereris & visitares, atque opem sanitatis eis tribueres? Et ille: In veritate comperi,

Illusum dæmonis, Secundellum è cellula extrahentis.

Resipiscit Secũdellus.

Ezech. 18.

quòd seductor sis, neque te Deum credo, cuius te speciem mentiris habere. Tamen si Christus es, crucem tuam, quam reliquisti, ipsam ostende, & credam tibi. Cumq; non ostenderet, Diacono Crucem Domini in os eius faciente, confusus euanuit. Rursùm verò ad eum veniens cum multitudine dæmonum, tanta illum cæde afflixit, vt vix putaretur euadere posse: & discedens, nusquàm comparuit. Idem posteà Diaconus in summa sanctitate perdurans, die debito defunctus est.

Ad signum Crucis fugit dæmon.

Beatus verò Friardus cùm magnis virtutibus effulgeret, quadam vice effractum à vento ab arbore ramum, quem, vt ferunt, ipse inseuerat, collegit, compositumque baculum sibi exindè, quem manu gereret, fecit. Post multū verò tempus, iam arefactam virgam in terra plantauit, infusaque aqua sæpiùs, baculus ille frondes emisit & poma, atque intrà duos aut tres annos in magnam arboris proceritatem distentus excreuit. Quod cùm grande miraculum populis cernentibus haberetur, & quotidiè ad hanc visendam magna turba confluerct, ità vt etiam ipsam remotionem insulæ virtus prodita publicaret: sanctus Dei, nè vanæ gloriæ labe subrueret, arborem arrepta secure succidit. Rursusque sanctus alterius arboris ruinam cernens, quę acta venti violentia, floribus plena corruerat, misericordia motus, orauit dicens: Nè pereat, quæso, Domine, huius arbusculæ fructus, quæ te iubente florum ornamenta produxit: sed potiùs à te incrementum reparationis indultum, fructuum mereatur adipisci effectum. Et hęc dicens, accepta secure, amputauit arboris columnam super radices, quæ adhuc hærebant, columnamque ipsam in modum sudis fecit acutam, ac eam terræ defixit. Mox ligatis sine radice ramis, & ad pristinum restitutis statum, flores, qui aruerant, viruërunt. Ipso quoquè anno hæc arbor fructus cultori suo restituit. Credo ego de misericordia Dei, quod miraculum præsens exigit loqui, quia obtinere potuit hic oratione sua vitam mortuis à Domino impertiri, qui obtinuit arbores aridas in rediuiua viriditate frondescere.

Virga arida crescit in arborem.

Insigne miraculum.

Idem cùm plerunquè transitum suum fratribus prædiceret, quadam die tactus à febre, dicit suis: Ite ad Felicem Episcopum, & nunciate ei discessum meum, dicentes: Frater tuus Friardus dixit: Eccè consummato cursu vitæ huius, de hoc mundo absoluor: & vt certior sis de hoc verbo, die Dominica transitum accipio, & vado ad requiem, quam mihi promisit Rex æternus Deus. Veni, obsecro, vt videam te, priusquàm abeam. Cumque ille occasione nescio qua detineretur, mandatum misit, dicens: Rogo, si fieri potest, vt me modicùm expectes, donèc moris actiōum dissolutis, ad te vsq; perueniam. Reuertentibus verò nuncijs, & ista dicentibus, cùm iam lectulo decubaret, ait: Surgamus ergò, & sustineamus fratrem nostrum O virum sanctitate ineffabilem, qui quanquàm festinaret dissolui & cum Christo esse, non tamen oblitus charitatem, obtinuit apud Dominum adhuc esse in mundo, vt fratrem cerneret corporali intuitu. Sed nec illum infimi reor fuisse meriti, ꝓ cuius aduētu Dominus huius sancti dilatare dignatus est diem: nam de illius tarditate accepto nuncio, protinùs quiescente febre, sanus surrexit à lectulo. Post multum verò tempus aduenięte Episcopo, à febre corripitur, ingressumq; ad se salutat, & osculatur, dicens: Grandes mihi moras de itinere debito facis, ô sancte sacerdos. Quibus vigilātibus nocte, quæ erat Dominica, manè facto, tradidit spiritum. Eo autem emisso, mox omnis cellula ab odore suauitatis repleta, tota contremuit. Vndè indubitatum est, Angelicam ibì affuisse virtutem, quæ sancti meritum signans, cellulam diuinis faceret aromatibus effragrare. Cuius gloriosum corpus sacerdos ablutum recōdidit in tumulo, & Christus animam suscepit in cælo, relinquentem terrigenis exempla virtutum.

Obitū suū prædicit.

Precibus obtinet dilationē sui obitus.

Abit è vita.

MARTYRIVM S. FELICIS, APVD GERVNDAM, AVTHORE ADONE TREVIREN. *Archiepiscopo.*

N Hispanijs ciuitate Gerunda, natalis S. Felicis martyris, qui de Scyllitana ciuitate oriundus, cùm persecutiones in Hispanijs aduersùs Christianos agi comperisset, ascensa mercatorum naui, amore martyrij ocyùs accurrit: & cùm aliquandiù apud Barcinonam, Empurias & Gerundam verbum Dei prædicãs, plurimos in fide confortâsset, & fama eius longè lateque crebresceret, iubente Daciano, repentè à Ruffino officiali tẽtus est. Cumq́; nomen Christi confidentissimè fateretur, primò fustibus cæsus, & in ima carceris trusus: deindè manibus pedibusque ligatis, negato cibo & potu, in loco squallido proiectus, post hæc etiam catenis grauioribus vinctus, per totas plateas ab indomitis mulis tractus, & penè in frusta discerptus est. 1. Augusti. Felix it in Hispaniã. Fustibus cæditur. Dirè cruciatur.

Deindè missus in carcerem, nocte ab Angelo visitatus atque sanatus, facto die, ad certamina reuocatur. Tunc vngulis excoriatus, capite inuerso, ab hora tertia vsque ad vesperam suspensus, nullum penitùs sensit dolorem. Deindè in carcerem Ruffinus eum trudi præcepit, vbi per totam noctem splendor copiosus effulsit. Sed & voces Angelorum psallentium auditæ sunt in cælo. Quod cùm nunciatum fuisset Ruffino à custodibus, iussit eum, manibus post tergũ ligatis, in maris profundo mergi. Ibì continuò vincula eius dirupta sunt, & angelis ipsius manus tenentibus, super vndas deambulans, ad litus venit. Tunc Ruffinus iussit iterùm cutem eius vngulis detrahi, ac deindè vsque ad ossa laniari, & tandiù vulnera vulneribus instaurari, vsquedùm inuictum Christo spiritum reddidit. Corpus eius Gerundæ in monumento, quod ipse sibi præparauerat, conditum est Nonis Augusti. Vngulis laniatur. Crudelissimè laceratus, moritur.

VITA S. ETHELVVOLDI VVINTONIENSIS EPISCOPI. EIVS SANCTI VIRI VITAM SCRIPSIT

quidem Vuolstanus Vuintoniensis monachus, eius alumnus: sed Codex MS. quo vsus sum, testabatur esse contractam. Quam igitur nos edimus, eam non nisi Epitomen illius esse suspicor. Stylum plerunque mutauimus.

ARENTES S. Ethelnuoldus ingenuos & Christianos habuit, Vuentanæ vrbis ciues. Floruerũt autem sub Eduuardo seniore Anglorum rege, mãdatorum Dei seduli cultores. Felix eius genitrix, cùm eum in vtero ferret, intempesta nocte somnium vidit eiuscemodi: Videbatur sibi sedere præ foribus domûs suæ, & quoddam sublime vexillum ipsius obtutibus offerri, cuius suprema pars cælum contingeret: idemque modestè se submittendo ad terram, suis fimbrijs circumplecti ipsam grauidam: rursusque valdè sublimiter sese erigere, & inflexibili firmitate cõsistens, cælum, à quo se deposuerat, repetere. Expergefacta mulier, iterùm sopore deprimitur, & eccè repentè videt ex ore suo exilire & auolare quasi auream quandam miræ magnitudinis aquilam, quæ volitando cuncta Vuentanæ ciuitatis ædificia auratis alîs obtegeret, & in alta cælorum se subrigens, ab eius se adspectu subduceret. 1. Augusti. Somnium matris eius.

Solenni quodam die, cùm ex more nutrix illius ad ecclesiam se conferre, precibus illic incubitura, decreuisset, tanta vis imbrium è cælo proruit, vt extra eius loci limen, vbi puer asseruabatur, pedem efferre non posset. Cumque eo nomine acerbis-

simè fieret, omnipotentem Dominum deprecatura, caput humiliter deposuit. Et ecce nullam tempestatis molestiam sentiens, subitò inuenta est cum infantulo residere in templo, quò ire constituerat: & quod nulla ratione credere potuisset vt fieret, factum vehementer expauit.

S. Ethelunoldus didicit literas. Cùm autem creuisset puer, traditus est sacris literis imbuendus. Erat enim natura agili, & acri ingenio, adeoque tenaci memoria, vt quicquid didicisset, retineret. Vbi verò adoleuit, & famam eius rex Ethelstanus percepit, celeriter eum ad se accitum, apud se manere voluit, curauitque eum sacerdotio initiari. Per id tempus Elphegus Episcopus simul ordinauit Dunstanum, Etheluuoldum & Ethelstanũ, peractaq; Missarum solennitate, dixit: Hodiè coram Deo tribus viris manus imposui, quorum duo ad põtificiam euehẽtur dignitatem, tertius per lubrica voluptatum blandimenta ad miserabilem deuoluetur vitæ finem. Tum verò Ethelstanus sciscitabatur ex sancto antistite, ipsius cognato, num ipse is futurus esset. Cui sic ille respondit: Non erit tibi pars in ordine isto, nec in hac veste diù permansurus es. idque ità euénit. Nam paulò pòst ad lubrica seculi prolapsus est. Etheluuoldus porrò Glosconiam petijt, & sub Abbate Dunstano habitum monasticum induit, vigilijsque & precibus incumbens, & abstinentia corpus suum édomans, semper ad ardua virtutum culmina adspirauit. Cumque ab omnibus amaretur, & Abbas eum monasterij Decanum constituisset, nulla animi superbia intumuit: sed tantæ humilitatis & subiectionis de se præbuit subditis exempla, vt quotidiano manuum opere hortum coleret, & fratribus ad prandium poma ac diuersi generis legumina præpararet.

Initiatur sacerdotio.

Accipit habitum monasticum.

Fit Decanus monasterij.

Postquàm autem rex Edredus eius sanctitatem cognouit, hortante eum matre sua Edgina, locum quendam, quem Abendoniam vocant, ei tradidit, in quo antiquitùs exiguum fuerat monasterium, sed tum neglectum ac desolatum cernebatur. Ad instaurandas eius domos præbuit ei rex de thesauris suis, & mater eius etiam largiùs munera ei donauit. Itaque loci eius Abbas effectus, monachos congregauit, eosque in multa vitæ sanctitate gubernauit. Vénit autem rex quodam die ad monasterium, & mensus est omnia fundamenta monasterij propria manu. Rogante autem eum Abbate, vt cum suis apud ipsos prandium sumeret, rex annuit, & iussit Abbas omnibus hydromeli (vulgò medonem vocant) abundè bibendum inferri. Hauserunt igitur tota die ministri, & omnibus largiter bibentibus, liquor ille vix ad palmę mensuram imminutus fuit.

Creatur Abbas.

In eo monasterio erat frater quidã Elstanus nomine, vir simplex & magnæ obedientiæ, cui Abbas dederat negocium cibos procurandi monasterij artificibus. Coquebat ille quotidiè carnes, & operarijs sedulò ministrabat, focum accendens & aquam apportans. Accidit autem, vt quodam die Abbas illum cerneret stantem iuxta cacabum feruentem, simulque adspiceret omnia vasa munda & pauimẽtum scopis repurgatum. Itaque hilari vultu ait ad eum: O frater mi Elstane, hanc obedientiam tu mihi suffuratus es. Sed si eiusmodi miles es CHRISTI, immitte manum tuam in bullientem aquam, & partem vnam ex imo cacabo mihi impiger extrahe. Ille incunctanter mittens manum, ab imo lebete bullientem partem excepit, aquæ feruorem minimè sentiens. Is postmodùm Abbas creatus, etiam Vuiltoniæ Episcopus fieri meruit.

Magna obedientia Elstani monachi.

Fuit Etheluuoldus templorũm diuersarumque structurarum fabricator egregius. Sed communis hostis solitas suæ malignitatis ei tetendit insidias, vt si qua posset ratione, eum extingueret. Cùm enim quandoquè vir Dei in ædificio quodam laboraret, ingens postis super eum cecidit, & in foueam quandam eum detrusit, omnibus ferè costis vnius lateris confractis. Quòd si fouea illum non suscepisset, membris omnibus contritus fuisset. Sed virtute præpotentis Dei vir sanctus breui restitutus est. Tandèm iubente Edgaro rege, vir Dei à beato Dunstano Vuintoniensis Episcopus consecratur. Erant tunc in veteri monasterio Canonici moribus valdè deprauatis, elatione, insolentia, luxuria fœdi, ità vt quidam ex ijs nollent suo ordine Missas celebrare: repudiatisque vxoribus, quas præter ius fasque sibi copulauerant, alias ducebant, crapulæ & ebrietati perpetuò vacabant. Id minimè ferens Episcopus, annuente rege Edgaro, expulit eos, & in illorum locum introduxit Abendonienses monachos,

Consecratur Etheluuoldus Episcopus Vuintoniæ.

nachos, ijsque ipse se & Abbatem, & episcopum exhibuit. Misit autem rex quosdam è suis, qui Clericis præciperent, vt aut quamprimùm loco renunciarent, aut monasticum habitum susciperent. Illi nimio pauore conterriti, cùm vitam monasticam execrarentur, monachis ingredientibus, statim loco cessêre. Posteà tamen tres ex illis, monachorum habitum complexi sunt. Ad id enim temporis in gente Anglorum non erant monachi, nisi in Glasconia & Abendonia. Porrò Clerici illi, stimulante inuidia & liuore, venenum præsentissimum Episcopo obtulerunt. Quo hausto, statim facie in pallorem mutata, viscera illius cruciabantur. Surrexit ergò à mensa, & in lecto se reponens, dixit tacitus apud se: Vbì nunc est fides tua? vbì sunt cogitationes mentis tuæ? An non vera sunt verba CHRISTI, quibus in Euangelio pollicetur, si mortiferum quid biberint credentes, non eis id nociturum? An non præsens est diuinitate, qui hæc loquitur, etsì corpore absens est? Ille proculdubiò virus hoc in te eneruare potest. His dictis, totam illam lethiferam potionem, quam hauserat, fide sua mox inefficacem reddidit, pulsoq; dolore, hilari vultu surrexit. Annuente autem rege Edgaro, de nouo monasterio, quod nunc Hidam vocant, Canonicos expulit, & Abbatem cum monachis in illud introduxit. Is Abbas ab eo constitutus, fuit Ethelgarus, qui posteà Australium Saxonũ Episcopus factus, sancto Dunstano in Archiepiscopatu successit. Venenum oblatũ hausit, sed nihil læditur. Marc. 16.

Apud Vuintoniam quoquè monasterium virginum construxit in honorem beatissimæ matris Dei. Locum etiam quendam, quem modò Heli vocant, in fiscum regium redactum, non modico precio emit: monachos illic collocauit: Britnotum præpositum suum, Abbatem eis præfecit, ædificiaque instaurauit. Emit quoquè à rege locum Modeshanstede, qui nunc Burg dicitur, basilicamque congruis structuris ornatam, in honorem beati Petri consecrauit: monachos congregauit, Eadulphum eis Abbatem constituit, qui post sanctũ Osuualdum, Eboracensis ecclesiæ cathedram adeptus est. Tertium quoquè locum precio comparauit, qui propter spineta circunquaquè increscentia, Torneia dicebatur: monachosque illic colligẽs, Godmannum Abbatem eis dedit. Sicque factum est, consentiente rege, vt partim Dunstani consilio & actione, partim Etheluuoldi sedula cooperatione, monasteria virorum & fœminarum vbiquè apud Anglos construerentur. Construit monasteria

Circuiuit autem vir Dei singula monasteria, mores conformans & instituens, obedientes hortans, vt in bono magis magisque proficerent: stultos & obstinatos, vt à malo recederent, etiam verberibus adigens. Erat sanè improbis & peruersis terribilis instàr leonis, humilibus & morigeris ceu agnum mansuetissimum se exhibebat: ità serpentinæ prudentiæ temperans seueritatem, vt columbinæ simplicitatis non amitteret lenitatem. Quòd si nonnunquàm zelus rectitudinis cum compelleret disciplinæ iura subditis adhibere, furor ipse non de crudelitate, sed de amore proficiscebatur: atque intùs paterna beneuolentia complectebatur, quos foris tanquàm persequens castigabat. Pater erat & pastor monachorum, sanctimonialium & virginum protector peruigil, viduarum consolator, peregrinorum susceptor, ecclesiarum patronus, corrector errantium, recreator pauperum, pupillorum & orphanorum adiutor. Visitat monasteria.

Accidit quandoquè, vt acerba fames vniuersam Britanniam vehementer opprimeret, & multi præ nimia inopia dira clade extinguerentur. Tum ille pecuniam suam omnem in pauperes elargitus est. Deficiente pecunia, tolli iussit ornamenta, quæque, & permulta vasa argentea ex ecclesiæ thesauris confringi. Ijs in pecunias redactis, cum multo cordis gemitu testabatur, se æquo animo ferre non posse, muta metalla durare integra, hominem verò ad imaginem DEI factum, precioso CHRISTI sanguine redemptum, mendicitate & inedia confici. Sustentauit itaque innumeram pauperum multitudinem: qui periculum famis euadere cupientes, ad eum vndiquè confugiebant. Illos ipse in plateis, omni sólatio destitutos, refocillabat, singulis necessaria præbens: donèc misericordia Dei de cælo in terram prospiciens, & humano generi solita benignitate subueniens, malum inopiæ temperaret. In magna fame magna eius liberalitas.

Prou. 3. Heb. 12. Verùm quandò, scriptura teste, Dominus quem diligit, corripit, & flagellat omnem filium, quem recipit: vir Dei crebrò laborabat viscerum doloribus, crurium tumores patiebatur, noctes plerunquè insomnes ducens præ doloribus, at nihilo minùs interdiù, tanquàm nihil molestiæ sentiret, ambulans, non tamen sine vultûs pallore, memor illius Apostolicæ consolationis, virtutem in infirmitate perfici: & 2. Cor. 12. quod idem dicit: Quandò infirmor, tunc potens sum. Libenter itaque gloriabor in infirmitatibus meis, vt inhabitet in me virtus CHRISTI. Etsi autem permolestis afficeretur doloribus, nunquàm tamen carnibus vesci voluit, nisi semèl grauissimo compulsus morbo, idq; iubente beato Dunstano Archiepiscopo, & rursùs in ea infirmitate, qua decessit.

Clericus quidam sancti Episcopi, cui erat sacri chrismatis cura demandata, minùs acceperat olei, quàm res poscere videbatur, atque illud ipsum in itinere amiserat. Episcopo verò pueros confirmare volente, nec habente Clerico ampullam sacri olei, turbatus & anxius repetit iter, quo venerat: & huc illucque accuratè oculos aduertens, reperit ampullam in via iacentem, oleo plenam, cùm paulò antè nec media suî parte plena fuisset. Ea igitur accepta, cum timore & gaudio reuersus est. *Confirmationis sacramentum.*

Monachus quidam furti se crimine obstrinxerat. Mandauit Etheluuoldus, vt qui rem abstulisset, quamprimùm eam redderet cum ipsius benedictione: aut in tali eam loco proijceret, vbì posset inueniri. At induratus ille facere hoc neglexit. Venit ergò Episcopus in domum Capitularem, & ait: Noluit sacrilegus pecuniam, quam furatus est, reddere cum benedictione: reddat ergò eam nunc cum omnipotentis Dei maledictione, & sit ligatus non in anima duntaxàt, sed etiam in corpore nostra authoritate. Et eccè monachus ille sedens, inuisibiliter ligabatur, brachijs inter se sub cucullo cohærentibus, cùm interìm reliqua membra suo possent officio fungi. Tandèm exiens ille post Episcopum, confessus est facinus suum: sed quòd ità esset colligatus, id subticuit. Episcopus blandis verbis ei respondit: Vel nunc saltem benè fecisti, licèt serò, confitendo peccatum tuum. Fruere ergò benedictione nostra. Mox illius soluta sunt brachia, Episcopo nesciente. *Monacho maledicit, & ille diuinitùs punitur.*

Magno studio in veteris ecclesiæ instaurationem vir sanctus incumbebat, & fratres sæpè laborabant. Interìm accidit, vt frater quidam à summo culmine in terram decideret. Sed mox vt terram attigit, stetit incolumis, nihil quicquam mali ex tanto præcipitio passus.

Nocte quadam beatus vir lectioni operam dans, præ nimijs vigilijs obdormiuit, & candela ardens incidit in codicem. Cõsumpta tandèm candela, & Episcopo expergefacto, liber illæsus repertus est. *Cãdela ardet in Codice, sed nihil adurit.*

Cùm S. Dunstanus esset Abbas Glasconiæ, vidit in somnis quandam miræ proceritatis arborem, quę ramos suos extenderet in Orientem & Occidentem, Septentrionem & Meridiem totius Britanniæ. Eius autem arboris rami innumeris erant onusti cucullis magnis & paruis. In ipso autem arboris summo cacumine vnus erat prægrandis cucullus, qui amplitudine manicarum suarum cæteros protegebat, & ingenti sublimitate alios excedens, ipsum contingebat cælum. Vir autem Domini Dunstanus attonitus, interrogabat eum, qui hæc illi ostendebat, qui erat angelico capillo, sed canus: Quæso, inquiès, venerande senior, quænam est hæc robusta & præcelsa arbor, cuius rami longè lateque diffusi, tam innumeros cucullos sustinent? Respondit ille: Arbor, quam vides Abba Dunstane, huius insulæ situm designat. Magnus cucullus, qui est in huius arboris vertice, monachi tui Etheluuoldi est, qui in hoc monasterio CHRISTO religiosè famulatur. Reliqui cuculli, qui ramis inhærent, multitudinem significant monachorum, qui eius eruditione instruentur, & vndiq; in hac regione ad Dei seruitium congregabuntur, eiusque ductu venturi sunt ad gloriam regni cælorum, & ad societatem beatorum spirituum cum CHRISTO regnantium. *Visio S. Dunstani.*

Vidit etiam ipse Etheluuoldus somnium, idque quibusdam monachis suis ità enarrauit: Videbar mihi stare ad litus maris, vbì prægrandis quædam nauis visebatur, copiosam piscium multitudinem, præcipuè anguillarum, ab imo vsque ad summum intrà se retinens. Cumque mecùm tacitus cogitarem, quid sibi vellet hæc visio, repen- *Visio Etheluuoldi.*

repentè audiui vocem dicentem mihi: Etheluuolde, Etheluuolde, hoc tibi mandatum à DEO cælitùs missum est, vt excites hos pisces, quibus hæc nauis plena est, & orationibus tuis efficias, vt sint homines, sicut anteà fuerunt. Cuius iussioni mox ego obtemperans, preces pro illis fudi, & lachrymarum perfusus imbre, dixi cum gemitu: Domine IESV CHRISTE, cui nihil est impossibile, respice propitius ad animas diabolica fraude deceptas, quæ humanæ rationis sensu destitutæ, instar pecudum in lubrico mundi huius cœno miserabiliter volutantur. Nè, quæso, permittas bone IESV, vt de eis triumphans, glorietur humani generis inimicus; sed sancti nominis tui virtute redeant ad vitam, vt à somno mortis ereptę, te verum & vnicum mundi Saluatorem agnoscant: & deincèps semper ad tranquillum salutis portum confugientes, ab omnibus mundi perturbationibus sint immunes, & sub tua gubernatione permaneant. Tuum est enim, Christe, mortuos reuocare ad vitam, & imaginem tuam, quam creâsti, ad pristinum decorem reformare, qui venisti in hunc mundum peccatores saluos facere, & dira mortis supplicia passus in Cruce, fundere dignatus es sanguinem tuum preciosum pro salute omnium nostrûm. Cùm hæc & his similia compuncto corde & spiritu humilitatis effunderem, eccè quos anteà pisces videram, subitò homines effectos, & à morte excitatos vidi, qui celeriter ad terram properabant, multi sanè numero, quorum non paucos agnoui. Vnus autem ex ijs in terram retrorsùm cadens, rursùs in anguillam versus est: ille videlicet Ethelstanus, qui mecùm quondàm presbyter fuerat ordinatus, quem deincèps nemo excitare, nec ad humanam formam reuocare potuit. Cæteri omnes, sublatis in cælum vocibus, plaudebant manibus, & gratias agebant DEO, quòd ineffabili eius clementia, & meæ exiguitatis intercessione, meruissent à morte ad vitam reduci, & humanæ rationi, quam amiserant, restitui. Ego verò gaudens in Domino, & congratulans illis, euigilaui: & hanc visionem vobis filioli idcircò refero, vt & vos cum bonorum operum fructu in sancto proposito perseueretis: quô per gratiam DEI possitis in eorum numero computari, qui mihi, licèt indigno, commissi sunt.

1.Tim.1. — *Ethelstani casus horrendus.*

Obijt sanctus episcopus Calendis Augusti, anno salutis nongentesimo octogesimoquarto, Episcopatûs sui vicesimoquarto, regnante Ethelredo rege. Corpus eius subita immutatione fuit renouatum, lacteo candore perfusum, roseoque rubore venustatum, ità vt quodammodò septennis pueri vultum præ se ferre videretur. Est autem Vuintoniæ in veteris monasterij crypta ad Australem sancti altaris plagam, sicut olim cælitùs ei monstratum fuerat, perquàm honorificè tumulatum.

Obitus S. Etheluuoldi.

Anno ab obitu suo duodecimo cuidam cæco apparuit, præcipiens, vt iret Vuintoniam, ad ipsius tumbam visum recuperaturus: addiditque: Ea causa te nunc inuiso, & quæ tibi euentura sunt, prædico, vt tuæ salutis signum, id omnibus testatum efficiat, quòd oporteat me eleuari ab eo tumulo, in quo nunc conditus sum. Dicente cæco, se locum tumbæ eius nescire, sanctus respondit: Cùm eò véneris, monachum Vulstanum ad te acciri cures: qui vbì verba tua audiérit, mox ad meum te adducet sepulcrum, & ibì recuperabis amissum lumen. Fecit ille, vt erat iussus, & integra recuperata sanitate, ad sua reuersus est. Translatum autem est corpus beati viri 4. Idus Decembris, & in choro ecclesiæ repositum, vbì eiùs meritis vsq; in hodiernum diem multa Deus miracula effecit. Puer quidam paruulus in infantia oculorum lumine orbatus, cùm ad sancti sepulcrum esset adductus, mox depulsa est caligo omnis, & oculos eius splendor lucis aperuit.

Ad eius tumulum cæcus illuminatur. — *Itèm alius.*

Furem quendam ob multiplices culpas S. Elphegus episcopus flagellis cæsum, cippo constringi iussit, acrioribus supplicijs cruciandum. Cùm sic ergò diù ille iacuisset in pœnis, quadam nocte apparuit ei S. Etheluuoldus, dicens: Miser, cur tanto tempore in hoc ligno distineris? Respondit ille: Dignas Domine pœnas luo, quia nõ rarò in furto depræhensus, nolui resipiscere, sed scelus illud iterùm atq; iterùm repetiui. Dixit ei sanctus: At vel nunc cessa à furtis, abeasque, ab his compedibus absolutus. Cõfestìm ille surgens & exiens, prócidit ad pedes S. Elphegi episcopi, narrauitq; ei ordine rem gestam. Ille verò pro tanti patris honore permisit eum illæsum abire.

Soluitur cõpeditus.

In Chronicis annotatũ legimus, inter profusa conuiuia, q̃ tũc in Anglia ab Dano-

rum aduentu exercebantur, pane & aqua hunc sanctum virum vsum esse. Erat sanè per omnia beatissimæ matri Dei & S. Cuthberto deuotus, cuius sedem post eius obitum nunquàm potuit aliquis impunè * dormitãdo premere, quin tetris imaginibus territus sese abdicaret, increpantibus illis cur sedem episcopi indignus vsurparet.

for. *dominando,

Orta erat simultas anxia inter illum & Goduuinum Comitem: quæ cùm sedari non posset, iratus episcopus recedendo dixit: Per Dominam meam sanctam MARIAM malè ei erit. Ab ea autem hora à viscerum torminibus nullam comes intermissionem habuit, donèc ab episcopo esset benedictionem adeptus.

Pœna Comitis.

Tandèm Dunelmum profectus est, atq; illic, quod magnæ videbatur audaciæ, reuulso sepulcri operculo, cum S. Cuthberto quasi cum amico loquebatur: depositoque apud illum amoris munere, recessit.

MARTYRIVM SANCTISSIMI STEPHANI ROMANI PONTIFICIS, ET EORVM, QVI VNA CVM ILLO ROMAE PASSI SVNT, AVTHORE SIMEONE ME*taphraste, qui ea videtur ex Latinis codicibus Græco stylo propè ad verbum descripsisse.*

2. Augusti.

QVO tempore Valerianus & Gallienus impietatis sectatores imperabant, Christianorum quamplurimi, acerbissimos Tyrannos declinantes, latitabant. Non deerant tamen, qui fidei certamen subeuntes, martyrij palmam assequerentur. Erat enim lex proposita, vt quicunque Christianum hominem latitantem detulisset, omnes eius facultates ipse haberet, & quoscunque honores in exercitu petijsset, obtinere posset. Illo igitur tempore beatus Romanæ vrbis Episcopus Stephanus, cùm totum clerum congregâsset, sic eum affatus est: Audîstis fratres & commilitones mei, crudelissimum edictum diaboli, vt si quis Christianum deprẹhenderit, omnes eius facultates ipse possideat. Moneo igitur vos, fratres, vt terrenas diuitias contemnatis, quô cælestis regni hæreditatem percipere possitis. Nolite huius mundi principes extimescere: sed DEVM cæli & terræ DOMINVM, eiusque vnigenitum filium IESVM CHRISTVM adorate, illum colite, ad illum confugite, qui potest nos omnes eripere de manibus inimicorum nostrorum, & de diaboli malitia liberatos, sua gratia corroborare.

Præmium eorum qui deferrent Christianos.

Tunc presbyter quidam nomine Bonus: Nos, inquit, terrenas nostras facultates relinquere in animo habemus: quinimmò sanguinem ipsum propter Dominum nostrum IESVM CHRISTVM, & eius nominis confessionem effundere parati sumus, vt illum assequi digni efficiamur. His dictis, omnes clerici ad beatissimi Pontificis pedes prostrati, significârunt, quot quisque gentiles domi suæ haberet, qui baptizari optarent. Itaque à Pontifice quærebant, num aliò, an ad eum illos ducturi essent, quô baptizari possent. Iussit igitur beatissimus episcopus, vt postero die ad cryptam, quæ appellatur Nepotiana, omnes conuenirent. Cùm igitur ad eam cryptam conuenissent, inuenti sunt illic tam mares, quàm fœminæ, centum & octo: quos illo ipso die Pontifex in nomine Domini nostri IESV CHRISTI, sanctissimo baptismate & alijs diuinis mysterijs consecrauit, & vt illis placatum ac propitium DEVM redderet, sacrificium obtulit: sicque omnes Sacramentorum participes facti sunt.

Baptizantur homines 108.

Sacrificiũ Missæ offertur.

Eo autem die, qui deinceps secutus est, beatus Stephanus ordinauit tres Presbyteros, & septem Diaconos, ac sexdecim Clericos: & sedens, omnes illos docebat de Regno DEI, ac de sempiterna illa vita, quæ futura est. Mox cœperunt populi ex Græcis & reliquis gentibus ad eum venire: qui Diuinos sermones audientes, à Stepha-

phano Pontifice baptizabantur. Intereà venit quidam Tribunus militum, Nemesius nomine, cui erat filia vnica, quæ ab incunabulis apertos quidem oculos habuerat, sed nihil omninò adspiciebat. Ille se ad beati pontificis pedes prostrauit, ac dixit: Oro te, Pontifex, vt me & filiam meam baptizes, quò & ipsa illuminetur, & animas nostras ab æternis tenebris eripias, quoniam ad hanc vsque diem semper in ærumnis & doloribus propter huius filiæ meæ cæcitatem versatus fui. Tunc beatus episcopus: Si credis, inquit, ex toto corde, omnia tibi credenti concessa fuerint. Ad hæc Nemesius Tribunus: Ego ad hanc vsque diem toto animo credidi, & nunc credo Dominum IESVM Christum Deum esse, qui aperuit oculos cæci nati: neq; enim humanis consilijs impulsus, sed eiusipsius vocatione, ad sanctitatem tuam veni. Iohann. 9.

His auditis, statim beatus Pontifex hominem illum adduxit ad locum quẽdam, qui vocatur Titulus Pastoris: cumq; & ipsum, & eius filiam catechismo instruxisset, quẽadmodùm Christianæ fidei Canones & ordo postulat, iussit eos ieiunare vsq; ad vesperam. Cùm autem venisset hora vespertina, benedixit aquæ in eo loco, quem Pastoris titulum vocatum fuisse diximus: itaq; Nemesium in aquam demisit, & baptizauit in nomine Patris, & Filij, & Spiritûs sancti. Cùm verò ex piscina exijsset, cœpit ipsius filia clamare: En hominẽ video, qui tetigit oculos meos, in cuius circuitu magnæ lucis splendor apparet. Tunc Stephanus & ipsam Nemesij filiam baptizauit, quæ Lucilla vocata est. Ex hoc tempore multi cœperunt ad pedes beati Pontificis Stephani se prosternere, & cum lachrymis baptismum ab eo petere. Illo itaque die, quo Lucilla baptizata est, mares & fœminæ sexaginta duo baptizati sunt. Sic igitur, diuina gratia & ope adiuuante, multi viri Deum metuentes ex gentibus, beatum Pontificem Stephanum adiêrunt, vt ab illo Christi baptismum acciperent. Mox ille sanctissimus Pontifex, Spiritûs sancti gratia refertus, cœpit Christianorum multitudinem in vnum locum conuocare, diuinaque officia celebrabat in martyrum latibulis, quæ cryptæ appellantur: quo tempore Nemesium patrem Lucillæ ordinauit Diaconum.

Nemesius tribunus baptizatur.

Item alij 62.

Impietatis verò sectatores quidam cùm hæc audiuissent, insupèr & Nemesiũ Tribunum cum tota familia Christi fidem sectari, baptismoque & fidei lumine adiutũ, cæcitatem pristinam abiecisse, rem detulerunt ad Glabrionem & Maximum Consules, homines scilicet impietatis valdè studiosos. Tunc illi de ea re consultantes, præceperunt, vt quocunque in loco Nemesius Diaconus inueniri posset, omninò grauissimis supplicijs affligeretur. Cùm autem Nemesius ipse quodam die per viam Appiam iter faceret, & esset prope Martis templum, & Valerianum ac Maximum impios homines videret, qui vt anteà consueuerant, fœdissima dæmonibus sacrificia offerebant, ità Deum ipsum flexis genibus orauit: Domine Deus creator cæli & terræ, dissipa consilia & machinas, quibus diabolus humanas mentes peruertit: dissipa eas, quæso, per nomen Domini nostri Iesu Christi filij tui, quem misisti in hũc mundum. Contere satanam, vt miseri & infelices isti ab eius laqueis, quibus irretiti sunt, eripiantur, ac humanis manibus fabricata simulacra derelinquentes, agnoscant te omnium rerum creatorem, Deum & Patrem omnipotẽtem, & vnicum Filium tuum Dominum IESVM Christum. Illa ipsa hora impius Maximus à dæmone correptus, voce magna cœpit clamare: Nemesius nunc factus Christianus, me incendit. Eccè illius oratio me cruciat. Ex illa igitur hora egressi è templo, iusserunt Nemesium detineri. Cùm verò qui eum tenuerant, verberibus pulsarent, repentè Maximus Consul efflauit animam.

Precatio Nemesij.

Itaq; Nemesius statim ductus est ad Valerianum in palatium, quod Claudij nomine appellatur. Quem sic affatus est Valerianus: Et vbinàm est, ô Nemesi, prudentia illa tua, quam semper in te cognouimus, tum in consilijs ineundis, tum in rebus gerendis firmissimam? An ignoramus nos, quid optimum, quidve pessimum sit, quippe qui non aliud te adhortamur vt facias, nisi quod vtilitatem tibi afferre possit, vt scilicet quæ vera sunt amplectens, deos ipsos non deseras, quos omni tempore à pueritia coluisti & veneratus es? Ad hæc Nemesius Diaconus: Ego, inquit, scelestissimus veritatem ipsam dereliqueram, & sanguinem innocentem effuderam, & ad hoc vsque tempus peccatis oneratus fueram: sed Christi Domini & DEI misericordia modò adiutus, tandem creatorem meum cognoui, cuius baptismo illu-

Nemesij egregia oratio.

illuminatus sum, qui & cordis mei oculos aperuit,& corporeis filiæ meæ pupillis lumen restituit. Hunc adoro, hunc timeo, huic cultum & preces supplex offero, cuius auxilium semper implorabo,& simulacra omnia,quæ dæmones esse cognoui, & ipsa, & eorum cultores auersor & execror. Tunc ait Valerianus: Nota mihi sunt veneficia tua, quibus humanas cædes patrare ausus es, quippe qui & Maximum Consulem tuis præstigijs de medio sustulisti:quinetiam adhuc contra nostram & Reipublicæ salutem,temerè Christianorum causa talia veneficia exercere non desistis.

His dictis, Valerianus ira percitus, iussit illum in priuato carcere detineri, quem, cùm opùs fuisset, sistendum præcepit. Iussit etiam Sempronium Nemesij famulũ,domino suo fidelissimum,illic præstò esse, à quo eiusdem Nemesij tum facta, tum bona omnia inquirerentur:cuius etiam filiam Lucillam custodiri præcepit apud sceleratã quandam mulierem,nomine Maximam. Postero autem die iussit iniquissimus Valerianus Sempronium tradi cuidam Tribuno, qui vocabatur Olympius, vt torqueretur,& de domino ipsius per eum inquireretur. Illum igitur Olympius his verbis aggressus est:Nouisti ne, qua de causa hîc ante nos constitutus es? Hæc ille ait. Ad quæ Sempronius nihil respondit. Sed nihilominùs Olympius: Ausculta,inquit, Semproni, & fac quod iubent Imperatores nostri: sin minùs, multis & varijs tormentis cruciaberis. Ostendas igitur nobis Nemesij domini tui facultates: deindè verò propitijs deorum nostrorum numinibus sacrifices. Ad hæc Sempronius: Si facultates domini mei Nemesij requiris,scito illas à me Christo fuisse oblatas:non enim nostra,sed illius erant bona. Quòd verò dicis & me hortaris, vt dijs tuis sacrificem, nullo modo faciam: Christo enim sacrifico Dei viuentis filio sacrificium laudis & confessiõis, cui & dominus meus Nemesius seipsum obtulit. Cùm hæc dixisset Sempronius, furore accensus est Olympius,& satellitibus dixit: Prosternite hominẽ istum, & virgis percutite. Afferte ante illum deum Martem ac tripodem, vt vel dijs ipsis thura offerat, vel sine intermissione aliqua virgis percutiatur. Allatum igitur aureum Martis idolum vnà cum tripode,in conspectu Sempronij locatum fuit. Quod cùm Sempronius vidisset:Cõterat,inquit,te Dominus Iesus Christus Filius Dei viui. Hoc dixit Sempronius,ac repentè idolum illud sic liquefactum est, quasì cera igne admoto. Quod cùm vidisset Olympius, stupore perculsus obmutuit: mox verò domi suæ illum custodiri iussit, dicens: Hac nocte omnia tormẽta tibi afferam,& miseris modis te consumam. Hæc dixit, & Sempronium custodiendum tradidit Tertullo cuidam, domûs suæ gubernatori. Exuperiæ autem coniugi Olympius ipse narrauit, quemadmodùm Sempronius Iesu Christi Dei sui nomine inuocato, Martis idolum comminuerat.

Sempronius famulus Nemesij sistitur coram Olympio.

Eius constantia.

Tunc Exuperia vxor: Si tanta,inquit, est Christi potentia, quãtam dicis, satiùs nobis est dehinc illos ipsos deos relinquere,qui neq; sibi, neq; nobis opem ferre possunt. Quæremus igitur virum illũ, qui Nemesiæ tribuni filiæ lumen restituit. Tunc Olympius Tertullo præcepit,vt mitiùs se gereret cum Sempronio, siquidem Nemesij pecunijs inquirendis ipse operam dare vellet. Hoc mandatum executus est Tertullus. Olympius verò cum coniuge Exuperia,& vnico filio Theodulo,illa ipsa nocte venerunt,& ad pedes Sempronij prostrati, dixerunt: Nos paulò antè Christi potentiam cognouimus,verum scilicet Deum illum esse,qui Nemesiæ tribuni filiæ oculorum lumen dedit. Quamobrèm te precamur,vt cures nobis dari salutare baptisma in nomine Iesu Christi, quem tu prædicas. Respondit Sempronius:Si pœnitentiam agitis ex toto corde vestro, benignus est Deus meus, & accipiet vos pœnitentiam agentes. Tunc Olympius:Iamiàm,inquit,faciam, vt credas me toto corde Christi Dei fidem sequi. Hæc dixit,& statìm cubiculum patefecit, in quo habebat multa & varia idola. Quibus ostensis,En, inquit,Semproni,hæc omnia simulacra in potestate tua sunt:fac illis, quicquid lubet. Cui Sempronius: Agè, simulacra ista omnia manibus proprijs contere,auroque & argento,ex quibus confecta sunt, igne conflatis, pauperes congrega,& illis hæc distribue. Fecit omnia, quæ Sempronius dixerat, Olympius, nihil prorsùs dubitans. Repentè verò audita est vox è cælo,dicens:In te,Semproni, requieuit spiritus meus. Audierunt vocem illam Olympius & eius vxor, & in fide ipsa facti sunt firmiores,ob idque ad salutare baptisma promptiores. Itaq; Semproniũ precabantur, petentes vt sigillum Christi acciperent, & per aquam ac Spiritum denuò nascerentur.

Olympius cum vxore credit.

Idola sua confringit.

Iohann. 3.

Omnia

Omnia hæc Sempronius Nemesio domino suo retulit. Quæ cùm Nemesius accepisset, celeriter adijt ad beatissimum Pontificem Stephanum, eique rem omnem exposuit. Ille verò Christo Deo nostro gloriam dedit, & proxima nocte Olympij domum adijt. Quo viso, statim Olympius pstrauit se ad Pontificis pedes vnà cum vxore Exuperia, & filio Theodulo. Erexit autem illos sanctissimus Pontifex, atque interrogauit, an crederēt in Dominum nostrum IESVM CHRISTVM. Cui omēs concordi animo responderunt: Credimus, pater sanctissime, in Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum. Tunc Pontifex eos baptizauit in nomine sanctæ, consubstantialis & indiuiduæ atque viuificantis Trinitatis. Ostenderunt autem illi & idola, quæ proprijs manibus comminuerant. Qua de re sanctissimus Pontifex gratias egit Deo, & pro illis sacrificium obtulit benigno & salutis nostræ authori Domino IESV Christo, eosque sanctæ oblationis participes fecit. Itaque tota illa domus gaudio magno & hilaritate repleta est. *Olympius cum suis baptizatur.*

Tertius dies prætereirat, cùm Valerianus & Gallienus Imperatores valdè impij hæc audierunt, qui furore accensi, iusserunt Nemesium & eius filiam Lucillam, indicta causa, torqueri. Sed cùm nullis tormentis de sententia moueri possent, illos obtruncari iusserunt. Et quia cupiebant Lucillæ patri persuadere, vt sententiam mutaret, præceperunt Lucillam priùs obtruncari. Cùm verò & Nemesij propositum stabile atque immobile cognouissent, illum etiam securi percuti iusserunt in loco illo, qui est inter duas vias, Appiam & Latinam, non longè ab Vrbe Roma. Postera die nefarius Valerianus iussit Sempronium, publicè audiendum, sisti. Cui dixit: Quarè nō consulis tibijpsi, & dijs te subijcis, per quos vniuersa natura regitur & gubernatur? Christus me regit & gubernat, inquit Sempronius, qui & hanc sentētiam mihi confirmauit. Tunc iussit Valerianus Sempronium in ignem conijci. Milites igitur cùm ignem multum accendissent, sanctum illum virum Sempronium, vinctis post terga manibus, in mediam flammam coniecerunt. Itaque beatissimus martyr Sempronius in media flamma positus, spiritum IESV Christo Domino commendauit. Preciosæ autem ipsius reliquiæ intactæ permanserunt. Venit autem beatus Pontifex Stephanus cum clericis & viris religiosis, sanctique Sempronij reliquias collegit, & illas cum Olympij & sociorum, qui priùs propter Christum interfecti fuerant, sanctissimis reliquijs collocauit. *Torquetur cum filia, & occiditur Nemesius.* *Sempronius in igne reddit spiritum.*

Post multos dies Valerianus & Gallienus cœperunt beatum episcopum Stephanum & eius clerum inquirere: quinetiam edicto proposito iusserunt, vt vbicunq; inuenti fuissent, post multa & varia tormenta, morte acerbissima necarentur. Itaque detenti sunt clerici duodecim, quorum nomina hæc sunt: Faustus, Maurus, Primitiuus, Columnius, Iohannes, Exuperantius, Cyrillus, Honoratus, Theodosius, Basilius, Castulus, Donatus: qui cùm multis cruciatibus torquerentur, neque adduci possent, vt facerent, quod iussi erant, postremò Imperatores iusserunt illos obtruncari in via, quæ appellatur Aquæductus. Quorum veneranda corpora curauit Tertullinus, qui fuerat Olympij seruus, quanuis adhuc esset gentilis, & corū reliquias reposuit prope corpora sanctorum Iuuini & Basilei, in via Latina Calēdis Augusti. *12. è clero trucidātur.*

Hæc cùm audiuisset beatus Stephanus Pontifex, iussit ad se accersiri Tertullinū, quem multis hortationibus ad Christianam fidem cōuersum, docuit de Regno Dei, & sempiternæ vitæ mysterijs initiauit, sanctissimoque baptismate purgauit, atque illum adhuc alba veste indutum, ordinauit presbyterum. Quem cùm docuisset de salute ac cælesti Regno sanctus Pontifex: Esto, inquit, tibi frater, hoc onus impositū, vt multorum martyrum reliquias diligenter inquiras. Cùm hoc mandatum accepisset Tertullinus, post duos dies quàm presbyter ordinatus est, à Marco Tribuno compræhensus, ad Valerianum ducitur. Cui Valerianus: Agè, inquit, domini tui pecunias huc affer: *secùs, interficeris. Ad hæc Tertullinus respondit: Si pecunias domini mei & tu habere cupis, æternam vitam assequi poteris: nam ille pro CHRISTO moriens, DEO ipsi facultates suas obtulit, in futuro illo æuo eas recepturus. Si ergò & tu verè in DEVM credideris, mutaque ac sensûs expertia idola execratus fueris, misericors & clemens Deus te pœnitentiam agentem amplectetur. Tunc dixit Valerianus: Ergò domini tui pecuniæ æternam vitam illi afferunt? Maximè, *Nota hæc de alba veste baptizatorum.*

ximè, inquit Tertullinus, & non solùm æternam vitam, sed perpetuum etiam Regnum conciliant.

Tertullinus immaniter flagellatur. His auditis, Valerianus ad eos sermonem dirigens, qui aderant: Delirat, inquit Tertullinus iste. Prosternatur igitur in terram, & multis virgis percutiatur. Itaque cùm beatus Tertullinus sine misericordia verberaretur, voce magna dicebat: Gratias agó tibi, Domine IESV Christe, quòd non disiunxisti me à domino meo, & seruo tuo Olympio, qui & me antecessit martyrio functus. Cùm itaq; inter verbera & plagas hoc diceret, iussit Imperator eius lateribus ignem subijci. Ignis aduritur. Cui nefarij atq; impij homines hoc sæpè inculcabant: Tertulline sacrilege, redde pecunias domini tui. Beatus verò Tertullinus constanti animo atque hilari vultu dicebat Valeriano: Agè, miser, fac celerrimè quicquid vis, vt per incendium & flammas istas me sacrificiũ Deo gratum offerre possim. Tunc iussit Valerianus Tertullinum non ampliùs verberari, sed tradi Sapritio vrbis præsidi, cui dixit: Agè, require ab isto pecunias Olympij domini sui: deindè coge illum dijs libare: quod nisi fecerit, varijs tormentis crucietur.

Cùm hoc mandatum accepisset Sapritius, statim tribunal sibi parari iussit in eo loco, qui Mamertini domus appellatur: præcepitque adduci ad se martyrem, præcone sic indicente: Adducatur huc sacrilegus Tertullinus. Adductus itaque fuit Tertullinus, quem Præses interrogauit, quo nomine vocaretur. Cui Tertullinus: Peccator, inquit, sum ego, seruus seruorum Iesu Christi. Tunc Sapritius Præses sic eum affatus est: Considera quæ nunc tibi præcipiũtur, & sine mora facias, quod dico, vt viuas. Eià igitur dijs sacrifica, & redde, quæ iubemus, bona Olympij domini tui: sin minùs, tormentorum supplicijs consumptus fueris. Ad hæc respondit Tertullinus: Si nôsses æternæ vitæ felicitatem, non esses de præsenti seculo anxius ac solicitus, ea curás quæ à dæmonibus, quos vos colitis, suggeruntur, & tibi & tuî similibus æternos cruciatus afferent. Facies eius lapidibus tunditur. His auditis, Sapritius Præses iussit Tertullini faciem lapidibus colli-di. Sanctus verò Tertullinus Deo gratias agens, dixit Præsidi: Tu meum os confringi iussisti, & Dominus meus Iesus Christus, quem ego colo, te ac diabolum idololatriæ authorem conteret. Tunc Præses dixit his, qui præsentes erãt: Curnàm iste moratur Olympij pecunias reddere? Et ad eum conuersus: Agè, inquit, affer pecunias, quas debes, & dijs sacrifica, nè capite obtruncatus, vitam amittas. Respondit Tertullinus: Ego in Domino meo Iesu Christo, cui credidi, confirmatus ità sum, & ità illum habere cupio, vt præsentem hanc vitam pro nihilo ducam, cuius nullos certos fines constitutos video.

Neruis diù cæditur. Hæc audiens Sapritius, furore accensus, iussit Tertullinum in ligno extendi, & neruis diù verberari. Cùm igitur neruis cæderetur Tertullinus, clamabat: Dñe IESV Christe, nè deseras seruum tuum, qui fidem & spem suam in te collocauit: sed da vires, vt in sancta & recta confessione tua perseuérem. quoniam tu es spes mea, Fili Dei viui. Mox iussit Sapritius Tertullinum in rota suspendi. Dum igitur in rota penderet Suspenditur in rota. beatus ille, Spiritûs sancti auxilium inuocabat. Cùm autem ipsius animum ac propositum ità firmum & stabile vidisset Sapritius, vt moueri non posset, retulit Valeriano Tyranno, Tertullinum nullis minis, nullis adhortatiõibus, nullis deniq; cruciatibus aut machinis adduci posse, vt vel dijs immolet, vel domini sui facultates ac pecunias in medium afferat. Tunc Valerianus sententiam ferens, iussit Tertullinum obtruncari. E` rota igitur depositus, ductus est per viam Latinam ad secũdum Vrbis lapidẽ, Capite truncatur. quo in loco fuit capite obtrũcatus. Eius autem reliquias beatus Stephanus collegit, & sepeliuit in crypta, quæ arenosa dicitur, *pridiè Calendas Augusti.

*Postridiè legendum arbitror. Postero autem die Valerianus misit cohortem, quæ beatum Pontificem Stephanum cum multis clericis, presbyteris ac diaconis comprehenderet. Cùm igitur Pontifex & eius clerici cum eo comprehensi essent, plurimi Christiani lugentes alongè illos sequebantur. Posteà verò quàm beatus Stephanus iussu Valeriani ante ipsius Stephanus pontifex sistitur corã Valeriano. tribunal stetit: Tu'ne, inquit sceleftissimus Imperator, es ille Stephanus, qui Rempublicam nostram perturbare ac dissoluere aggressus es, quique consilijs & præstigijs tuis suades populo, vt à deorum cultu desciscat? Ad hæc sanctus Episcopus Stephanus respondit: Ego Rempublicam non perturbo, sed admoneo & hortor omnes homines, vt derelictis dæmonibus, qui adorantur in istis vestris idolis, ad verum Deum se conuertant. Ergò, inquit Valerianus, tu statim interficiẽdus es, vt alij exemplo tuo per-

perterrefacti, resipiscant & viuant. His dictis, iussit in templum Martis Stephanum Pontificem duci, atque illic sententiam de illo pronunciari. Ductus est igitur beatissimus Pontifex à satellitibus extra mœnia & portam Appiam ad templum Martis. Quo in loco episcopus ipse, omnibus spectantibus, oculos in cælum erexit, ac dixit: Domine Deus pater Domini nostri IESV CHRISTI, qui euertisti turrim confusionis apud Babylonem, destrue, quæso, nunc & locum hũc, in quo diaboli superstitio per idolorum cultum exercetur. Cùm hæc dixisset Pontifex, repentè facto tonitru & fulgure maximo, templum Martis magna ex parte corruit. Quod videntes milites, perterrefacti aufugerunt, ac reliquerũt beatissimum Stephanum cum omnibus Christianis, qui eum secuti fuerant. Itaque illa ipsa hora beatus Stephanus abijt cum omnibus Christianis, quos secùm habebat, ad cœmeterium beatæ Lucillæ, vbì múltis adhortationibus Christianos consolabatur, ipsos hortans & corroborans, nè Tyrannorum minas & tormenta formidarent, cùm Dominus ipse dicat: Nolite timere eos, qui possunt occídere corpus, animam verò nõ possunt occidere: timete illum, qui potest & animam & corpus perdere in gehennam. His adhortationibus bonus ille pastor proprias oues confirmans, obtulit Christo Deo omnipotenti oblationem.

Gen. 11.

Templum Martis corruit.

Matt. 10.

At impius Valerianus, cùm & Martis templum euersum fuisse, & Christianorum multitudinem cum Pontifice Stephano esse audiuisset, misit milites longè plures his, quos anteà miserat. Qui cùm venissent, inuenerunt beatum Pontificem Stephanum Deo sacrificium offerentem. Illorum autem aduentu sanctus episcopus nihil perturbatus est: sed tranquillo & quieto animo Christo Deo sacrificium obtulit, atq; ibidèm capite obtruncatus est, quarto Nonas Augusti. Christiani verò, qui erant illic cùm se tali pastore orbatos vidissent, multas lachrymas effuderunt. eius autem venerandum corpus in illa eadem crypta deposuerunt, vbì & eius sanguis effusus fuerat, in via Appia, in qua martyr ille multa cum pace requieuit.

Occiditur S. Stephan.

Eodẽ die milites idolorũ cultores Diaconũ quendam inuenerunt, Tharsitium nomine, qui purissimum Christi corpus ferebat. Compræhenderunt igitur illum milites: cumq; curiosiùs ab eo inquirerent, quidnam secùm ferret, & ipse indignum iudicaret, ante porcos margaritas proijcere, nulla ratione adduci potuit, vt sanctissimum ac purissimum sacramentum impuris hominibus reuelaret. Virgis igitur & lapidibus eousquè Tharsitium contuderunt, quoàd spiritum efflauit. Cùm verò eius corpus exanime per terram volutaretur, curiosi & sacrilegi milites neq; sub vlnis intrà manicas, neque sub vestibus aliquid inuenire potuerunt. Relicto igitur sic, vt erat, venerando illo Tharsitij corpore, multo cum stupore aufugerũt, & ad Appiæ viæ portam venientes, Christianos multos inuenerunt. Mox Valeriano rem omnem exposuêre. Illo autem ipso die Christiani venerandum gloriosi martyris Tharsitij corpus in cœmeterio Calisti in via Appia deposuerunt.

Nota hæc de vero corpore Christi in Eucharistia.

Post hæc Christianorum Ecclesia in vnum collecta, in sanctissimi Stephani Pontificis & martyris locum, Xistum Romanæ vrbis episcopum constituerunt nono Kalendas Septembris, tertio anno Valeriani, & Gallieni secundo: in nobis autem regnante Domino nostro IESV Christo: Cui sit gloria & imperium nunc & semper, & in secula seculorum. Amen.

EPISTOLA AVITI PRESBYTERI, DE RELIQVIIS BEATI PROTOMARTYRIS STEPHANI.

Beatissimo dilectissimoque semper in Domino Papæ Balchonio, atq; vniuerso Clero & plebi ecclesiæ Vracaren, Auitus presbyter salutem in Domino æternam. Memores meî esse vos cupio & deprecor, sicut & ego, inquantùm valeo, memoriam vestrî habere non cesso, tribulationibus vestris meo dolore compatiens, & pro dissidio patriæ nostræ in locis sanctis incessabiles lachrymas fundens: vt aut vobis Dominus restituat libertatem, quos admonere voluit: aut illis tribuat mansuetudinem, quos præualere permisit. Et ego quidem, beatissimi fratres, (teste Domino no-

S. Augusti.

ſtro IESV CHRISTO loquor) frequenter voluï venire ad vos, vt vobiſcùm vel mala tolerarem, vel bonis fruerer: ſed impeditum eſt deſiderium meum, per totas iam Hiſpanias hoſte diffuſo. Veritus enim ſum, nè & ſancta loca relinquens, & ad vos fortè non perueniens, vbicunquè interceptus, irrationabilis audaciæ pœnas luerem. Sed quoniam miſericors Deus meo voto veſtroque merito procurare dignatus eſt indulgentiæ ſuæ gratiam, primùm vt dilectiſſimus filius & compresbyter meus Oroſius vſq; ad has partes ab Africanis epiſcopis mitteretur, cuius mihi charitas & conſolatio veſtram omnium præſentiam reddidit. Deindè, vt in diebus ipſis, quibus iam ipſe reditum incredibili deſiderio parabat, beatus & verè ſanctus, corona glorię noſtræ in Chriſto IESV primus martyr Stephanus, ſe reuelare & manifeſtare ſignis & virtutibus euidentiſſimè ſequentibus dignaretur: quem ego tantarum rerum ordinatoris Dei occaſione perceptum, dignius duxi charitati veſtræ præmittere, vt ipſe præſens aduocatus & patronus obſequentium ſibi petitionibus dignetur aſſiſtere, qui cùm pateretur, etiam pro inimicis orare dignatus eſt.

Oroſius presbyter.

S. Stephanus aduocatus & patronus ipſi obſequentium.

Itaque beatiſſimi dilectiſſimique fratres, memoriam veſtrî inceſſabiliter agens, & tam congruētem ordinantis Dei diſpoſitionem videns, promptus fui de presbytero, cui reuelatum fuerat, partem aliquam inuenri corporis promereri, quam feſtinatò expetitam, ſecretoque perceptam, ad vos dirigere non diſtuli. Quamobrèm miſi vobis per ſanctum filium & compresbyterū meum Oroſium, reliquias de corpore beati Stephani primi martyris, hoc eſt, puluerem carnis atque neruorum, & quod fideliùs certiusque credendum eſt, oſſa ſolida, atque manifeſta ſuî ſanctitate nouis pigmentis vel odoribus pinguiora. Vt autem nulla poſſit eſſe dubitatio, ipſam ad vos ſubditam ſcriptis meis, ſancti presbyteri, cui hæc reuelata ſunt, epiſtolam conſcriptionemque tranſmiſi, quam me pro fide veritatis pleniùs cognoſcendæ rogante & expetente, dictauit Græco primùm ipſe ſermone, ſed per me poſteà in Latinum verſa eſt. Quæ & vos ſancti & beati fratres, quàm veraciter geſta ſunt, tam fideliter ſuſcepta habeatis, imploro: Certus ſum enim, quia ſicut ipſe beatus martyr dignatus eſt nunciare, & pro ſalute mundi periclitantis ſe manifeſtare, auxilio & præſentia tanti patroni, ſi vos tale pignus digno ſtudio diligatis, tuti ex hoc quietique viuatis. Gratia Domini noſtri IESV CHRISTI & ſancti ſpiritûs vobiſcùm dilectiſſimi in Domino, Amen.

Vide quid præſtent ſancti ipſos venerātibus.

EPISTOLA LVCIANI PRESBYTERI, DE REVELATIONE BEATI STEPHANI ET ALIorum *Sanctorum.*

S. Auguſti.

LVcianus miſericordia Dei indigens, & omnium hominum minimus, presbyter eccleſiæ Dei, quæ eſt in villa Caphargamala, in territorio Hieroſolymorū, ſanctæ eccleſiæ & omnibus ſanctis, qui ſunt in Chriſto Ieſu in vniuerſo mundo, in Domino ſalutem.

Viſio, quæ apparuit meæ puſillitati à Deo tèr, de reuelatione reliquiarum beati & glorioſi protomartyris Stephani & primi Diaconi Chriſti, & Nicodemi, qui in Euangelio ſcriptus eſt, & Gamalielis, qui in Actibus Apoſtolorum nominatur, neceſſarium duxi pandere veſtræ in Chriſto dilectioni, imploratus ac magìs iuſſus à ſancto Dei cultore Auito presbytero, vt ſecundùm fidem conſummatam interroganti quaſi filius obaudiens, ſicut cognoui, cum omni ſimplicitate impiger, integrè indicarem omnem veritatem.

Iohan. 3. Act. 5. & 22.

Die igitur paraſceue, hoc eſt, ſexta feria, tertio Nonas Decembris, conſulatu Honorij deciès, & Theodoſij ſexiès Auguſtorum, adueniente nocte, dormiente me in cubili meo, in loco ſancto baptiſterij, in quo conſuetudo mihi erat dormire, & cuſtodire eccleſiaſtica, quæ erant in miniſterio, hora tertia noctis, quæ eſt prima cuſtodia vigiliarum, quaſi in eſtaſi effectus ſemiuigilans, vidi virum ſenem, longum, Ieroprepē, hoc eſt, dignum ſacerdotem, canum, barbam prolixam habētem, palliatum alba ſtola, cui inerant gemmulæ aureæ, habentes intrinſecùs ſanctæ Crucis ſignum. Et virgā auream in manu tenens, vénit & ſtetit ad dexteram meam, & aurea virga pulſauit me,

Viſio oblata Luciano

tèr

tèr vocãs me nomine meo, dicẽs: Luciane, Luciane, Luciane: & dixit mihi Græco sermone: Vade in ciuitatẽ quæ dicitur Aelia, q̃ est Hierusalem, & dic sancto Iohãni, qui est in ea episcopus: Quandiù clausi sumus, & non aperis nobis? & maximè, quia temporibus tui sacerdotij oportet nos reuelari? Aperi nobis festinanter monumentum, vbi in negligentia positæ sunt reliquiæ nostræ, vt per nos aperiat Deus & Christus eius & spiritus sanctus ostium clementiæ suæ in hoc mundo. Periclitatur enim seculũ ex multis casibus, qui fiunt in eo quotidiè. Et non tantùm solicitus sum pro me, quantùm pro his, qui sunt mecùm positi, sancti & multi honoris digni. Sancti molestè ferunt suas neglegi reliquias.

Et respondi ei, dicens: Quis enim es tu domine, & hi qui tecum sunt? Respõdit mihi: Ego sum Gamaliel, qui Paulum Apostolum Christi nutriui, & legem docui in Hierusalem. Et qui mecùm in Orientali parte monumenti iacet, ipse est dominus Stephanus, qui lapidatus est à Iudæis & principibus sacerdotũ in Hierusalem pro Christi fide foris portam, quæ est ad Aquilonem, quæ ducit ad Cedar. Ibi die ac nocte iacuit proiectus, vt sepulturæ non daretur secundùm mandatum impiorum principũ, vt à feris consumeretur corpus eius. Ex Domini autem voluntate non tetigit eum vnum ex his, non fera, non auis, non canis. Ego Gamaliel compatiens Christi ministro, & festinans habere mercedem à Domino, & partem cum sancto viro fidei, misi per noctem quantos poteram religiosos Christianos, & in Christo IESV fideliter credentes, habitantes Hierusalem in medio Iudæorum: & hortatus sum eos, & necessarias substantias ministraui, ac persuasi illis ire occultè, vt portarẽt corpus eius meo vehiculo in villam meam, hoc est, in Caphargamalam, quod interpretatur, villa Gamalielis, viginti millia habens à ciuitate. Et ibi feci illi planctum fieri diebus septuaginta, & poni eum in meo monumento nouo in Orientali theca, & pręcepi meis, vt quæcunque necessaria erant pro eius planctu, de meo darent. Hæc citantur à Beda lib. Retractat. in Act. Apostol. cap 8.

Ipse etiam dominus Nicodemus in alia theca positus est, qui venit ad Saluatorẽ IESVM nocte, & catechizatus est ab eo, audiens: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest intrare in regnum cælorum. Et iens, baptizatus est à Christi discipulis. Et cognoscentes Iudæi, amouerunt eum à principatu suo, & anathematizauerunt eum, & de ciuitate exiliauerunt. Tunc ego Gamaliel, quasi persecutionem pro Christo passus, sustuli eum in meum agrum, & aluì & vestiui vsque ad finem vitæ eius, & defunctum honorificè sepeliui iuxta dominum Stephanum. Similiter & Abibas filius meus dilectissimus, qui mecùm baptismum Christi accepit ab eius discipulis, viginti annorum existens, ante me mortuus est, in tertia theca excelsiori iacet, in qua & egoipse posteà defunctus, sum applicitus. Mea verò vxor, Ethna habens nomen, & Sedemias primogenitus meus, quia noluerunt esse Christi fidei cultores, in alia villa matris suæ sepulti sunt, hoc est, in Capharsemelia. Iohan. 3.

Interrogaui autem ego humilis Lucianus presbyter, dicens: Vbi vos quæremus? Qui dixit: In medio proastio, quod potest intelligi, suburbano, ꝓximus de villa ager, qui dicitur Delagabri, id est, virorum DEI. Et euigilaui, & deprecatus sum Dominum, dicens: Domine IESV CHRISTE, si est hæc visio ex te, & non est illusio, fac vt iterùm & tertiò appareat mihi, quandò vis & quomodò vis. Cœpi ergò ieiunare, & siccas escas sumere vsque ad aliam parasceuen. Et iterùm dominus Gamaliel eadem similitudine eodemque schemate apparuit mihi, sicut in prima visione, dicens: Quarè neglexisti ire, & dicere sancto episcopo Iohanni? Et ego respondi: Timui domine mox ire à prima visione, & hæc nunciare, nè viderer seductor esse. Deprecatus sum autem, vt si à Domino missus fuisses ad me, denuò ac tertiò appareres mihi. Dixit autẽ ad me: Acquiesce, acquiesce, acquiesce mihi. & iterùm ait mihi: Quoniam requisisti de reliquijs singulorum, quomodò & vbi positæ sint: appone sensum, & vide diligenter, quæ ostẽduntur tibi. Et dixi: Etiam domine. Et statìm attulit quatuor calathos, tres aureos, & vnum argenteum. Tres eorum pleni erant rosis: duo albas rosas, tertius rubicundas habebat coloris sanguinei. Quartus verò calathus, qui erat argenteus, plenus erat croco benè olente. & posuit eos ante me. Et ego dixi ei: Quid sunt isti, domine? & dixit mihi: Lipsana nostra sunt. Qui rubeas habet rosas, ipse est dominus Stephanus, qui à dextris positus est ad Orientem ab introitu monumenti. Secundus calathus, dominus Nicodemus est, positus contra ostium. *Tertius Eadem visio offertur Luciano etiam secundò. Aliàs *Tertius

tius verò calathus, ipse est me- us. Quartus autem calathus ille argenteus, Abibas filius est meus, qui immaculatus &c.

tius calathus ille argenteus, est Abibas filius meus de vtero testimonij, id est, iteratus in lege, & immaculatus ex vtero matris suæ, excessit è mundo: propterea in similitudinem argenti mundissimi apparuit. Nunquid non vides crocum, qui in ipso est, suauissimi esse odoris? Et ipse coniunctus est meo calatho in excelso loco, vbi ambo positi sumus quasi gemini. Et cùm hæc dixisset, denuò ex oculis meis euanuit.

Tertiò videt eadem Lucianus.

Cumque expergefactus fuissem, gratias egi Deo omnipotenti, & consuetis ieiunijs operam dedi vsque ad tertiam reuelationem. In tertia igitur septimana, eâdem die & hora venit supradictus vir comminans & fremebundus, & dixit mihi: Quarè vsq; nunc dissimulâsti, & noluisti pergere & dicere episcopo Iohanni, quæ tibi dicta sunt & ostensa? Quam excusationem habebis apud Deũ, aut quam veniam pro hoc contemptu sperabis in die iudicij? Nunquid non vides, quanta siccitas est & tribulatio in toto mundo, & tu negligenter agis? Nunquid non consideras, quia multi meliores te sint per eremum sancti viri, quos prætereuntes, per te voluimus innotesci? Ideò nanq; te ex alia in hac villa voluimus esse sacerdotẽ, vt per te manifestaremur.

Sanctorum intercessio.

Exurge igitur & vade, & dic illi, vt aperiat nobis & faciat locum orationis, vt intercessiõe nostra misereatur Dominus populo suo. Et cùm ad verba eius intremuissem, dixi: Non negligens fui, domine mi, sed præstolabar tertium aduentum tuum. Nunc verò siue crastina die pergam, omnia, quæ mandâsti mihi, dicturus. Et cùm indignans aduersùm me staret, videbar mihi quasi in altero mentis excessu deuenisse Hierosolymis, & quasi in conspectu adstarem episcopo Iohanni, narrans ei omnem visionem: à quo videbar audire: Si hæc sic se habent, vt dicis, charissime, & Dominus tibi reuelauit hæc temporibus nostris, oportet me colligere de possessione illa bouem illum maximũ aratorem, qui & carro & aratro aptus est, & dimittere tibi possessiõem cum omnibus cæteris. Ad quem aio: Vt quid mihi possessio Domine mi, si non habeo bouem, per quem regatur & aretur possessio? Et dixit mihi episcopus: Ità placuit, charissime, quoniam ciuitas nostra vehiculis ministratur, & vnum bouem illum maximum ad carrũ minùs habemus, quẽ tu díceris in possessiõe tua celare. Oportet nãq;, vt in ciuitate celeberrima sit magìs, quàm in paruula possessione. Nunquid non tibi sufficiunt duo residui boues minores ad excolendam terram vehiculi tui? Cumque hoc in ecstasi, hoc est, in excessu mentis audîssem, statìm expergefactus, benedixi Dominum, & perrexi ad ciuitatem ad sanctum Iohannem episcopum. Et cùm illi omnia, quæ videram, nunciâssem, reticui de visione bouis, expectans quid audirem ab eo. Intellexeram enim, quia S. Stephanus ipse esset bos maximus: quia carri illi, de quibus dicebat, sanctæ essent ecclesiæ: & Sion prima ecclesia, ipse esset carrus maior. Et quia habebat sanctus episcopus à me petere benedicti Stephani reliquias, ideò de visione bouis episcopo dicere nolui.

Actor. 6. & 7.

Cumque hæc audîsset Iohannes episcopus, lachrymatus est præ gaudio, & dixit: Benedictus Dominus Deus, filius Dei viui. Si hæc, vt dicis, charissime, & audîsti, & Deus tibi reuelauit, oportet me indè transferre beatũ Stephanum, primum martyrem & Archidiaconum CHRISTI, qui primùm aduersùm Iudæos Dominica bella bellauit, & DEVM in sua maiestate, in terris positus, in cælo vidit stantem, & tanquàm angelus in concione hominum apparuit. Hæc autem omnia vt vidi, ità euenerunt, & consona sibi apparuerunt vniuersa. Dixit autem mihi sanctus episcopus: Vade, fode in aceruo, qui est in ipso agro: & si inueneris, nuncia mihi. Et ego dixi ei: Perambulaui agrum, & vidi aceruum minutorum lapidum in medio, vbì arbitratus sum eos esse. Et dixit mihi Papa: Iam dixi tibi: Vade, fode, & si inueneris, sedens, custodi lo-

Nugetius monachus visum videt.

cum, & manda mihi per diaconum, vt veniam ad locum. & ità me dimisit. Et cùm venissem in villam, misi præcones, vt omnes habitatores villæ diluculo consurgerent, & foderent in aceruo. Eâdem verò nocte apparuit ipse dominus Gamaliel cuidam monacho, nomine Nugetio, innocenti & simplici viro, eâdem similitudine, qua mihi apparuit, & dixit ad eum: Vade, dic Luciano presbytero: Vanè laboras in aceruo illo: modò ibì non sumus: sed tunc ibì positi fuimus, cùm lamentarentur nos secundùm consuetudinem antiquorum. Propter quod ibì aceruus, in testimonium planctûs, factus est. Sed quære nos in alia parte, quæ est Bocan, & loco, qui dicitur Syra lingua Dabatalia, quod interpretatur in Græco, Ἀνδρῶν ἀγαθῶν, quod nos possu-

possumus dicere, Virornm fortium. Diluculò verò consurgens ad hymnos, inuéni monachum prædicantem omnibus fratribus. Hymnis deindè dictis, cœpi dicere: Eamus ad aceruum illum,& fodiamus in illo. Tunc quidam dixerunt mihi: Audi primùm, quid dicat monachus Nugetius. Et aduocato monacho Nugetio, exquisiui ab eo, quid esset, quod vidisset. Ille autem vniuersa signa, quæ videram, domini Gamalielis dixit mihi, & quemadmodùm vidisset contra Austrum agrum situm, & monumentum in eo quasi neglectum & ruinosum, vbì vidisset tres lectos aureos stratos,& vnum ex eis altiorem cæteris, in quo erant duo iacentes, vnus senex, & vnus iuuenis:& in alijs duobus lectis erant singuli. Et respondit, qui erat in excelsiori lecto, & dixit mihi: Vade, dic presbytero Luciano, quoniam nos domini loci istius fuimus. Si vis magnum & iustum inuenire, ipse ab Orientali plaga positus est.

Et hæc audiens à monacho, glorificaui Dominum, quoniam inuentus est alius testis in reuelatione. Nos igitur iuimus ad aceruum, & fodientes, nihil inuenimus. Conuertimus autem nos ad monumentum illud, vbì monacho ipsa nocte apparuerat: & fodientes, inuenimus tres thecas, secundùm quod apparuerat mihi in typo calathorum. Inuenimus igitur altissimis literis scriptum lapidem obrutum, habentem ità: Celiel, quod interpretatur, seruus Dei: & Apaan, Dardan, quod interpretatur Nicodemus,& Gamaliel. Hoc interpretatus est papa Iohannes, sicut audiui ab ipso sancto Episcopo. Statìm ergò renũciaui episcopo, cùm esset in Lidda, q̃ est, Diospolis, synodũ agens. Qui assumpsit secùm duos alios episcopos, Eleutheriũ de Sebaste, & Eleutheriũ de Iericho, & venerũt ad locũ. Qui cùm aperuissent dñi Stephani thecã, statìm terræmotus factus est,& tanta suauitas & fragrãtia odoris indè egressa est, quãtam nullus hominum se meminit vel audisse, vel sensisse: ità vt putaremus, nos in amœnitate paradisi esse positos. Multitudo nanque populi aderat nobiscùm, inter quos erant plurimi infirmi varijs languoribus. Et ipsa hora mox de odore suauitatis eius, septuagintatres animæ curatæ sunt, ab alijs fugati dæmones, aliarum fons restrictus est sanguinis: alij à strumis & furunculis liberati: alij à * stringio sanati, alij à tertianis & quartanis: alios febris reliquit, alios morbus regius: alij à cephalea curati, & hemicrania: nonnulli à viscerum occulto dolore liberati. Et multas alias curationes senserunt homines, quas enumerare longum est. Et osculantes sanctas reliquias, iterùm clauserunt. Et tunc cum psalmis & hymnis portauerunt reliquias beati Stephani in sanctam ecclesiam Sion, vbì & Archidiaconus fuerat ordinatus: derelinquentes nobis de membris eius paruos articulos: immò maximas reliquias, terram cum puluere, vbì omnis eius caro absumpta est: cætera absportauerunt.

Inueniũtur sacræ reliquiæ S. Stephani &c.

Multi curantur odore illarum.

* stringio

Ex his ergò reliquijs transmisi beatitudini vestræ: quas cùm susceperitis, orate pro exiguitate mea, vt dignus inueniar in conspectu Domini, fultus beatissimi martyris Stephani meritis, & vestris orationibus. Translatæ sunt autem reliquiæ ipsiùs martyris* 8. Calend. Ianuarij,& tunc in tempore iugis & infinita siccitas erat: sed eadem hora pluuia magna descendit, & abundanter inebriata est terra, & omnes glorificabant ibì Dominum propter sanctum eius Stephanum, & propter cælestem eius thesaurum misericordiæ & pietatis, quem periclitanti seculo aperire dignatus est IESVS Christus Dominus noster, qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat in secula seculorum, Amen.

*7

DE S. VALENTINO PATAVIENSI EPISCOPO SCRIPTA QVAEDAM ANTE ANNOS AMPLIVS QVAdringentos, *sed nomen authoris MS. Codices non habent. Stylum F. Laurent. Surius hincindè nonnihil expoliuit.*

Augusti. 4.

Ostro æuo, temporibus Calixti Pontificis Maximi, anno Dominicæ incarnationis 1090. (sic habent duo MS. libri, sed vel in pontificis nomine mendum est, vel in numero annorum, legendumq; 1120. aut circiter) Patauij inuentum est corpus sanctissimum venerandi confessoris Christi & Episcopi Valentini, idq; ab eiusdem sedis venerabili antistite Dedalrico. Quod quidem sacrum corpus olim eò translatum à Longobardorũ gente è castro Magiensi, iussu venerandi Ducis Tassilonis, Dei benignitate propriæ sedi restitutum est. Prima verò trãslationis eiusmodi fuit occasio. Cùm beatę memoriæ S. Corbinianus Episcopus Frisingensis Romã aliquandò proficisceretur, captus est à ministris Grimoaldi Longobardorum principis, qui in Alpibus excubabant, perductusq; est in Magiense castrum. Vbì cùm maneret sanctissimus vir, accessit ad monumentum S. Valentini, Pauiensis quondàm Episcopi, quod in eodem castro in Alpibus sito, idem beatus antistes Valentinus extruxerat: in quo postquàm gentibus prædicauerat, & multos ab ethnicismo ad Christi religionem traduxerat, post obitum suum humatus, requieuit in pace. Vbì verò iussu Grimoaldi Principis Corbinianus Episcopus dimissus est è custodia, Romam ire perrexit, atq; indè prospero cursu ad eundem locum reuersus est. Cumq; non mediocriter doleret sancti pontificis Valentini corpus à propria ecclesia longiùs remotum, rogauit Tassilonem Ducem, patrem Grimoaldi ducis, vt per ipsum propriæ sedi quãdoq; vel mortuus restitueretur. Eius verò precibus annuens Tassilo, præcepit, vt corpus beati Valentini à castro Magiensi Pataium, vndè quondàm ab improbis hæreticis, Arriana perfidiá infectis, expulsus fuerat, honorificè deportaretur. Itaq; hunc in modum translatum est corpus sanctissimi viri à Magiensi castro Pataium, positumq; inter duos muros ante fores ecclesiæ beati Stephani protomartyris, vbì Episcopi sedes est.

Inuenitur corpus S. Valentini Episcopi.

Corpus eius transfertur Patauium.

De literis cum sacro corpore inuentis.

IPso autem sanctissimi Valentini pontificis inuento corpore nostris temporibus in ecclesia Pataiensi, iuxta illud reperta est tabula plumbea, in qua continebantur scripta strictìm, & vt vix possent intelligi, eius sanctissima gesta, tum etiam quis fuerit, quemadmodùm ecclesiæ Pataiensis Episcopatum administrârit, vt expulsus, in locis montanis vitam suam exegerit, vt deniq; post mortem reductus sit. Quæ quidẽ scriptura tum vetustate, tum terræ putrefactione dissipata, & ab inuentoribus in vnũ collecta, rerum gestarum ordinem ægrè hunc in modum manifestat: Vénit ab Oceano vir humilis, Valentinus nomine, in Norici vrbem Patauium, idq; animo apud illos prædicandi. Sed quia id hominum genus ferum ac belluinum nimìs erat, exiguũ apud illos animarum fructum capere potuit. Videns autem terræ eius opportunitatem, & quorundam hominum frugalitatem, regionemque iam albam ad messem, ità intrà se cogitabat: Non debet concionandi munus quisquam sibi vsurpare, nisì ex Apostolicæ authoritatis iussione, sicut scriptum est: Quomodò prædicabunt, nisì mittantur? Hæc dicens, adijt pontificem Romanum. Qui eum honorificè & reuerenter excepit, libenterq; eũ audiuit, & Apostolica authoritate eius studium prædicandi confirmauit. Reuersus ergò ille Patauium, tentauit illic prædicare verbum vitæ, sed nihil profecit: nondùm enim tempus miserendi eius aduenerat. Rursùs autem cogitauit adire Romanum pontificem, vt ab eo vel in aliã prouinciam mitteretur, vbì animas Christo lucrifaceret, & suæ quoquè salutis acciperet incrementa. Venit ad Pontificem, interrogatur ab eo, quid ità citò reuerti voluërit, respondet in hunc modum: Domine mi, pater charissime, obstante infelicitate mea, nõ potui vllum fructum facere. Redij

S. Valentinus prædicat Patauij.

Vide quid tribuat Romano Pontifici.

Rom. 10.

dij ergò ad te, orans vt ad aliam gentem me mittas, vbì fructum animarum, Christo iubente, colligam, nec minorem animæ meæ profectum percipiam. Respondit Pontifex: Insta frater opportunè, importunè, & beatus erit fructus laboris tui: si possis tantùm vti constantia, donèc frangas feritatem diù reluctantis populi. Quòd si verò iam tertiò conando nihil effeceris, authoritate Apostolica licebit tibi ad alias gẽtes prædicandi causa commigrare. Atque ità imponens ei manum, ordinauit eum Episcopum, dataque benedictione, à se dimisit. Ille celeriter reuersus Patauium, prædicauit verbum salutis & fidem sanctæ Trinitatis. At homines illi videntes eius prædicandi instantiam, vnà cum Arrianis restiterunt ei, nec sine læsione eiecerunt eum è finibus suis. Ille verò, vt erat homo patiens, excusso puluere pedum in eos, egressus ab vrbe, ad montana se contulit, vbì ex Dei prouidentia ingentem attulit animarum fructum, cum magno suæ salutis augmento: & tandèm Deo & hominibus charus, feliciter in CHRISTO defunctus est. Hucusquè in tabula plumbea habetur. *Ordinatur Episcopus. Obitus eius*

Sequuntur quædam de gestis eius, eodem authore, qui superiora huius historiæ scripsit.

Fuit itaque beatus Valentinus Episcopus in Alpibus, in locis nemorosis & syluestribus, in quibus ethnici multi, & feri ac belluini homines morabantur, prædicans ac docens verbum Dei, & virtutes multas efficiens, ità vt ab obsessis corporibus dæmones pelleret, sanaret infirmos, & multos malè habẽtes à diuersis languoribus curaret. Erat enim vir sanæ doctrinæ, & fidei catholicæ regula perfectè imbutus: non palpans vitia hominum, sed pungens: aculeatis sermonibus vtens aduersùs flagitiosos, & tanquàm clauîs quibusdam in altum defixis, abstinens se ab omni fratre ambulante inordinatè. Versutias hæreticorum toto studio declinabat, ità vt nec audire eos, nec in cibo, potu, aut qualibet amicitiæ coniunctione cum eis communicare vellet. *Prædicat in Alpibus. Edit miracula. Vitat hæreticorũ communionẽ.*

Quæ etiam ei partìm causa fuit montana expetendi, vt nulla ipsi daretur alicuius cum eis commercij occasio, aut communicandi necessitas offerretur. Arriana perfidia, inter cæteras hæreses per totum orbem peruaserat, & instàr serpentis suo veneno infecerat limites, quos olìm doctrina Apostolica ad CHRISTI fidem adduxerat. Nè ergò vir sanctus, & catholicæ religionis firmitate roboratus, hæreticorum, quibus præ multitudine resistere non poterat, tumultuosos clamores audiret, ad montana se contulit: vbì cùm sanæ doctrinæ & veritatis prædicationi vigilanter incumberet, multum Domino populum lucratus est. Audientes enim eum populi multi, qui non modò in montanis, sed etiam vicinis locis & circa Alpes cõtra Italiam & Insubres degebant, sacrum ab eo baptisma percipiebant.

Quidam etiam ab erroribus, quos ab hæreticis hauserant, resilientes, beati Valentini orthodoxa prædicatione instituti, sanam fidem complectebantur, confitentesque peccata sua, & abstinentes se ab omni opere malo, glorificabant DEVM patrem omnipotentem, & filium eius Dominum nostrum Iesum Christum, redemptorem & Saluatorem mundi, & spiritum sanctum paracletum, illuminatorem & consolatorem animarum, veram & sanctam Trinitatem, diuini nominis & confessionis vnitatem. Non est in hac Deitatis confessione diuisio, non est in personis inæqualitas. Pater æqualis & consubstantialis est filio & spiritui sancto: at tamen alia persona patris, alia filij, alia spiritús sancti: sed vna Deitas & consempiterna maiestas: quę cuncta creat, cuncta vegetat, cuncta gubernat. *Multos Domino lucratur.*

Eam fidem constantissimè prædicabat beatus Valentinus Episcopus, & in hac sanctæ Trinitatis confessione perdurabat. Hac fide multos ab errore diabolicæ prauitatis liberabat, multorumque animas à præcipitio æternæ damnationis eripiebat. Quos verò subtraxit diabolo, illos adduxit ad Christum: quosque cõuertit ad fidem, saluti restituit animarum.

Docebat autem eos resistere vitijs, pugnare cum mundi huius prauis cupiditatibus, pristinos errores prorsùs abijcere, cũctis vanitatibus valefacere. Docebat populũ Dei rectè credere & benè operari, spernere lenocinia blandientis seculi, perfecteq; ambulare in via Domini, & quæ fide recta comprehenderent, ea bonis operibus complere. Cumq; hæc alios doceret, nequaquàm seipsum neglexit, sed dabat operam, vt posset ipse quoquè dicere cum Apostolo: Castigo corpus meũ, & in seruitutẽ redi- *Eius optimę institutiões* *1 Cor. 9.*

go, nè fortè alijs prædicans, ipse reprobus efficiar. Erat eius doctrina sale sapientiæ condita, non declinans neque ad dextram, neque ad sinistram, id est, nec aspera nimiùm, nec plùs satìs remissa. Sic extirpabat vitia, vt virtutes pariter non euelleret, conuenienter illi sententiæ de Domino Saluatore: Linum fumigans non extinguet, & arundinem quassatam non conteret. Linum fumigans extinguere, est peccatores quosque & sceleratos seu criminosos propter fumum fœtoris eorum despicere, & ad reconciliationem diuinæ miserationis per beneuolentiam prædicationis non reuocare. Non extinguere verò, est, nè desperent, per lenitatem ad fiduciam salutis æternæ alliciendo temperare. Arundinem quassatam cōterere, est anxias, exacerbatas, & propter iniquitatis suæ instabilitatem afflictas mentes, ad constantiam & fiduciam spei, vitæ ęternæ promissionibus non erigere, sed seueritate maledictionis & desperationis conterere. Quod beatus Valentinus prædicator egregius nō fecit, sed ità potiùs peccatoribus prędicabat veniam, vt seipsum etiam peccatorem diceret, summum illum verbi Dei præconem Paulū imitatus, qui dicit: Christus Iesus venit in hunc mundum peccatores saluos facere, quorum primus ego sum: sed ideò misericordiam consecutus sum, vt in me primò ostenderet Christus Iesus omnem patientiam, ad informationem eorum, qui credituri sunt illi in vitam æternam. Ità nimirùm S. Valentinus Episcopus dulcis erat eloquio, pro concione suauis, nō multiplex, nec profusus nimiùm in verbis, non profundus sensibus, non vafer neque implicatus sententijs: sed humilis voce, lenis exhortatione, conspicuus bonitate, vniuersa morum honestate præclarus.

Esai 42.

1. Tim. 1.

Erat apud illum in more positum, noctes & dies ruminare psalmos, tota animi attentione hymnos depromere, preces multas fundere, tota compunctione ad Dominum suspirare, & cum Psalmista crebrò ingemiscere & dicere: Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est: cum Apostolo cupere dissolui, & esse cum Christo: frequentissimè in precibus suspirare ad Dominum, & cum lachrymis atque singultibus dicere: Quandò veniam & apparebo ante faciem Dei? Igitur beatus vir, athleta fortissimus, cùm permultos in fide Christi & catholicæ religionis professione cōfirmâsset, delegit vitam solitariam, vt tanto securiùs, quanto secretiùs Deo adhæreret, diuinis contemplationibus vacans, & cælesti dulcedini animum intendens. Fecerat sibi iampridèm oratoriolum seorsùm ab hominum tumultu, in quo crebrò pernoctabat in orationibus, vigilijs & ieiunijs insistebat, sæpissimè lachrymarum imbribus perfusus, ardentissimè ad Deum suspirabat. Diebus verò orationi, lectioni, contemplationi vacabat, eleemosynis, cæterisque, quibus poterat, bonis operibus intentus erat, Deoque soli in secreto cordis sui pura conscientia indefessus militabat.

Eius multę preces.

Psal. 119.

Philip. 1.

Psal. 41.

Eius exercitia.

Post tot vitæ huius labores, post tot bonorum operum sudores, post tantas corporis molestias & vigilias, hæreticorumq; vexationes & insidias, Deus omnipotens, cui soli iam longo tempore inhæserat, volēs ei reddere mercedem & amplissima præmia, in spiritu ei reuelauit horam, qua esset abiturus à vita: Tum verò ille præmuniuit se vigilijs & precibus, vt posset lætus audire à veniente iudice: Eugè serue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam: intra in gaudium Domini tui. Cumque labores laboribus, vigilias vigilijs, ieiunia ieiunijs, preces precibus cumularet, alijsque pijs operibus incumbendo, diem vocationis suæ cum iugibus lachrymis expectaret, in grauem morbum incidit, quo etiam extinctus est. Sed licèt magnis affligeretur corporis molestijs, at tamen scutum patientiæ, & obedientiæ virtutem tenens fortiter, non multùm contristabatur, sed gaudebat potiùs, credens à Domino se diligi, quandoquidem tam acriter ab illo castigaretur. Non erat immemor scripturæ, dicentis: Fili mi, noli negligere disciplinam Domini, neque fatigeris, dum ab eo arguëris. Quem enim diligit Dominus, castigat: flagellat autem omnem filium, quem recipit, & post flagella in hæreditatem patriæ cælestis introducit. Eiusmodi sancti spiritûs consolationibus confirmatus vir Dei, non timebat mori, sciens se à Domino celeriter à mortis cruciatu liberatum iri. Vocatis igitur fratribus & commilitonibus suis, indicauit eis propè adesse suum è vita decessum, cunctosque his compellauit sermonibus: Fratres charissimi, confirmate Ecclesiam in fide Christi, conseruate fidem, pacem, vnitatem, spem, charitatem & religionem catholicam: & Deus pacis & dilectionis erit vobiscùm vsque in finem. Deindè cum lachrymis

Matth. 25.

Prou. 3.

Heb. 12.

Prædicit obitū suū.

chrymis ità precatus est: Domine Deus, Pater Domini mei Iesu Christi, qui per spiritûs sancti gratiam omnes gentes in vnitate fidei congregâsti, collige Ecclesiam tuam vinculo veræ fidei & Christianæ religionis. Libera eam à prauitate hæreticæ peruersitatis: custodi eam à scissura diabolicæ falsitatis. Domine Iesu Christe, fili Dei omnipotentis patris, defende & ërue oues tuas de ore luporum, pro quibus fudisti preciosissimum sanguinem tuum.

Hac oratione finita, pariterque exhortatione fidissima, vir sanctus proprijs manibus accepit corporis & sanguinis Domini sacramentum, ità dicens: Domine IESV CHRISTE, mundi conditor & redemptor, qui es dux & illuminator animarum nostrarum: obsecro te per mysterium sacratissimæ passionis & resurrectionis tuæ, vt suscipias animam meam, & perducas eam in regnum tuum, quod præparâsti diligentibus te. His dictis, tradidit spiritum in manus Angelorum, ad Christum in paradisum perferendam. Corpus autem eius in Alpibus in ecclesia, quam ipse condiderat, humatum est. Post aliquantum verò temporis, consopita perfidia hæreticorum, à fidelibus Christianis Patauium translatum est, & in ecclesia beati Stephani protomartyris honorificè tumulatum. Cumque multis temporibus claresceret locus ille signis & virtutibus, quas fecit per illum Deus, oblatæ sunt multæ visiones nostris temporibus viris religiosis de corpore eius, ex diuina voluntate ad locum celebriorem transferendo. Inuentum est ergò corpus sanctissimi viri inter duos muros basilicæ sancti Stephani, & eleuatum cum magno tripudio & populorum conuentu à venerabilibus viris & religiosis Episcopis, collocatumq; in maiori ecclesia ad sedem pontificis, vbì etiamnùm plurima fiunt miracula, quæ facit per illum Deus & Dominus noster Iesus Christus, qui in sanctis suis est mirabilis & gloriosus in secula seculorum, Amen. Celebratur autem festum eius in ecclesia Patauiensi cumprimìs solenniter & honorificè pridiè Nonas Augusti, & fit ibì conuentus multorum hominum, quęrentium auxilium & defensionem ab illo: percipiuntque multi dignè postulantes, mentis & corporis sospitatem per Christum Iesum Dominum nostrum.

Sub mortē accipit Eucharistiam.

Feliciter obdormit in Dño.

Inuentio corporis ei° & trãslatio.

Festū eius.

HISTORIA S. AFRAE, ANTEA QVIDEM MERETRICIS, SED POSTEA SANCTISSIMAE MARtyris, *vt habetur in antiquis MS. libris, quibus suffragantur vetustißima Martyrologia. Stylum mutauit F. Laur. Surius in gratiam lectoris.*

SAEuiente persecutione in Christianos, Narcissus Episcopus Augustam Vindelicorum vénit profugus, & cùm nesciret, quò diuerteret, ad meretricem Afram ingressus est cum Felice Diacono suo. Illa videns honestos viros, sibique persuadens, non nisi turpitudinis studio ad se diuertisse, parat cœnam & omnia, quæ pro more cum tribus impudicis puellis suis apparare consueuerat. Porrò Episcopus veniens ad sumendum cibum, primùm orare cœpit & psallere. Tum Afra, quæ nunquàm eiusmodi vel vidisset, vel audijsset, stupefacta, inquisiuit quis esset: didicitque Episcopum Christianorum eum esse. Mox ad eius pedes aduoluta, dixit: Domine, mulier indigna sum, nec in hac vrbe me potest vlla alia turpior inueniri. Narcissus Episcopus ait: Saluator noster ab impurissima tactus, inquinari non potuit. Illius enim sanctitas sordes omnes diluit & expiauit, nec potuêre sordes, Domini claritatem inquinare. Nec hoc mirum, quandò splendor solis, in cloacas & lutulenta loca se diffundens, ipse in se incontaminatus pérmanet. Et tu ergò filia suscipe lumen vitę, lumen fidei, vt ab om̃i sorde peccati repurgata, possis ad meũ introitũ perpetua claritate gaudere. Dicit ei

S. Augusti. Narcissus Episcopus venit Augustam.

Ante cibũ orat more Christiano.

Luc. 7.

ei Afra: Quæ plura admisi flagitia, quàm sint capilli capitis mei, qúa ratione à tot possim sordibus expiari? Episcopus Narcissus respondit: Tantummodò crede & baptizare, & salua eris.

Tum Afra aduocat puellas suas, dicitque eis: Hic homo, qui ad nos vénit, Christianorum Episcopus est, & dixit mihi: Si credideris, & baptizata fueris, ab omni potes emundari peccato. Ecquid vobis videtur? Responderunt Digna, Eunomia & Eutropia: Tu domina nostra es, & sicut te sectatæ sumus ad expetenda inquinamenta facinorum, ità etiam sequemur ad impetrandam peccatorum veniam. Tu caput nostrum es: quocunquè se transfert caput, eò necesse est membra sequi. Dum hæc inter se conferunt, nox aduentat, & Episcopus cum Diacono suo totam noctem orando & psallendo transegit: fecit idem Afra cum puellis & sodalibus suis. Manè, sole orto, Afra à satellitibus Iudicis, his verbis compellatur: Vbì sunt viri, qui nocte ad te venerunt? Illa respondit: Amatores mei fuêre, abiêruntque sacrificatum. Id illi audientes, putârunt eos ad templum se contulisse, sicque discesserunt. Mansit tamen vnus ex illis, isque dixit Afræ: Ego nòui Christianos eos esse. semper enim frontes suas consignabant Cruce, in qua Christus eorum passus est. Dicit ei Afra: Itáne ad scortum illi ingressuri erant, si Christiani fuissent? Ad me non veniunt, nisì similes meî. Abijt ille, & renunciauit Iudici omnia, quæ dixerat Afra. Porrò Afra cùm abscondisset Sanctos Dei in domo sua, abijt ad matrem suam Hilariam, dixitque ei: Episcopus Christianorum vénit ad me, nesciens quò se conferret. Tota nocte expandens manus suas ad Deum suum, & psallens ei, nos vnà secùm voluït orare. Sub pullorum cantum autem extincta est candela, & ego properabam vt eam accenderem, sed non potui. Dixit verò ad me Diaconus eius: Noli expetere lumen, quod extingui potest: videbis modò lucem, quæ extingui non possit. Et dixit Episcopus: Veni lux mea cælitùs: ostende faciem tuam, & salui erimus. Mox apparuit fulgur è cælo, vt solet ad tonitrua, permansitque lux illa, donèc aurora prodiret. Cumque ille suas absoluisset preces, iussit nos dicere, Amen: sicque sensìm se subduxit splendor ille ab oculis nostris: dixique ego ad eum: Magna te iniuria affecisti domine, quòd ad me diuertisti. sum enim peccatrix, & impura nimìs. Ille respondit: Quò me misit Dominus meus, illuc ingressus sum.

Tota nocte orat.

Lux cęlitùs lapsa, diù moratur in ædib⁹ Afrę.

Deindè manè circa tertiam horam prodiderunt se mihi quidam, qui ante lucem insidias tetenderant, vt exeuntes è domo mea, cōpræhenderent & necarent. Sed cùm non prodirent, dixerunt mihi, vt eos producerem Iudici sistendos. Ego verò sub lino abscondi eos, sed timeo mater, nè impij carnifices scrutentur locum illum, & compræhensos trahant ad supplicia. Si iubes domina mater, eos huc ad te adducam. Promisit enim mihi Episcopus, quòd me velit efficere Christianam, & ità omnia peccata mea in baptismo expiatum iri. His auditis, exhilarata est Hilaria, aitque: Præstet mihi Christianorum Deus, vt hæc mihi salus obtingat, vt per Episcopum illum anima mea à peccatorum sordibus repurgetur, baptismi sacramentum adepta. Afra dixit: Ego nocte eum mittam huc ad te. Respondit Hilaria: Fac quod dicis filia: quòd si ille nolit, roga eum. Vesperì orauit Narcissum Afra, vt ad matris suæ domum se transferret. Fecit ille libentissimè: cumque eò venisset, ingēs illic gaudium extitit & compunctio cordium, Hilaria diù admodùm sancti Episcopi pedes tenente atque dicente: Obsecro te domine, vt cures me mundari à peccatis meis. Cui sic respondit S. Narcissus: Beata est fides tua, quæ antè etiam, quàm audires verbum Dei, credidisti, ipsamque veritatem Dei, quam per verba prædicationis vix cognoscunt homines, in tua mente fundâsti. Atque idcircò, quia video vos esse capaces verbi Dei, hodierna die simul ieiunare incipite, vt septimana vna ieiunijs & precibus vacantes, puro corde audire possitis verba vitæ æternæ, quæ vestris animabus salutem afferant sempiternam. Eo ieiunio exacto, die octauo expiabimini à cunctis peccatis & sceleribus vestris: & tunc eritis instàr infantium, omnis peccati prorsùs expertes. Dicit ei Hilaria: Si iubes, dicimus quid coluërimus: tu verò profligato errore nostro, doce quid porrò colere debeamus. Sanctus Narcissus Episcopus ait: Ità nimirùm constabit posse te suscipere, quod colere debeas, si priùs exponas, quid hactenùs coluëris. Dic igitur cultū tuum, & confitere Domino iniquitatem tuam.

Confert se ad ædes Hilariæ S. Narcissus.

Septimana vna ieiunijs & precibus baptizādas vacare iubet.

Hila-

Hilaria dixit: Parẽtes mei Cyprij fuêre, atque indè huc venerunt cum sacris Veneris. Venus autem coli non potest, nisi ab illis fœminis, quæ se scortationi dent. Ea causa ego filiam meam sacris Veneris dicaui, & tanquàm deæ Veneri seruituram, & de opere meretricio gratam ei futuram, in lupanari eam volui manere, ità mihi persuadens, propitiam mihi fore Venerem; si filiam meam sacris eius operibus occupâssem. Nam quo plures sibi amatores conciliare potest mulier Veneri seruiens, eo gratiorem eam esse Veneri sacerdotes eius affirmant. Audiens hæc vir Dei Narcissus, ingemuit, & fundens lachrymas, dixit ad Diaconum suum: Surge frater, ploremus talem cultum: rogemus Dominum, vt vbì abundauit iniquitas, superabundet & gratia. Cumque pariter orâssent Episcopus & Diaconus, & lachrymas ad Dominum fudissent, apparuit Aethiops quidam, coruo nigrior, nudus & horridus, lepræ sanie toto corpore scatens. Is cum magno quodam mugitu ait: O sancte Narcisse Episcope, quid tibi rei apud mihi addictas, apud ancillas meas, quæ in meo semper seruitio fuêre? Deus tuus mundas animas & pura corpora amat, & sacrificia impollura diligit. Hæ verò meæ sunt, nec alterius esse possunt. Vbì castitas regnat, illuc ego non intro. Vbì munditiæ & castitatis spiritus adest, illic locum ego non inuenio. Tu verò quid hîc aucuparis, vbì nullus castitati & munditiæ locus est? Cur huc ingredi voluïsti, vbì inquinata sunt corpora, & animi polluti?

Impurissimæ Veneris cultus impurus.

Rom. 5.

Dæmon apparet.

Sanctus Narcissus, edito signo Crucis, dixit ad dæmonem: Præcipio tibi, immunde spiritus, per nomen Domini mei IESV CHRISTI, vt respondeas mihi ad ea, quę sciscitatus ero. Dic mihi damnate, scis Christum Deum ac Dominum meum, Nazarenum, natum ex virgine, baptizatum, à ieiunio tentatum, proditum, compræhensum, flagellatum, consputum, spinis coronatum, irrisum, ligatum, Cruci affixum, felle & aceto potatum, vulneratum, mortuum, sepultum, tertia die surrexisse à mortuis? Respondit dæmon: Optimè sanè omnia hæc nóui, atque vtinàm nescire licuisset. Nam ab ea hora, qua crucifixus est princeps vester CHRISTVS IESVS Nazarenus, princeps noster ab illo aufugit, & in templo Dei sę abscondit: sed cùm velum templi scinderetur, timuit, ferre non sustinens virtutem ipsum persequentis: cuius virtute etiam saxa scindebantur, & monumenta aperta sunt, & qui tum surrexerunt, viderunt principem nostrum à Crucifixo teneri, & catenis igneis colligari. Sanctus Narcissus ait: Quod est nomen principis vestri? Dæmon respondit: Satan vocatur. Sanctus Narcissus dixit: Ecquid peccauit Dominus noster Iesus Christus, vt tanta pateretur? Dæmon respondit: Nunquàm peccauit, nec inuentus est dolus in ore eius.

Matt. 27.

1. Pet. 2.

Sanctus Narcissus ait: Si ergò nunquàm peccauit, cur tanta perpessus est? Dæmon respondit: Nõ pro suis peccatis passus est, sed pro alienis. Sanctus Narcissus dixit: Ex ore tuo condemnaberis immunde spiritus. Cùm enim scias Dominum Iesum non ob sua, sed aliena demerita passum & occisum, recede ab his fœminis. Nam & pro ijs passus est, quæ ad eius fidem & gratiam confugerunt. Dæmon ait: Lex vetat rem alienam tollere. Tu igitur, qui sanctus & iustus es, cur res meas tibi vsurpas? Cur mihi aufers animas, quas multo tempore lucratus sum? Immò non eas solas habui, sed earum opera multos alios in meam seruitutem redegi. Sanctus Narcissus eum increpans, dixit: Fur & latro ab initio tu es, damnate & inueterate: qui etiam has animas à Deo creatore suo separâsti. Ego te modò furem teneo, & creatori suam restituo creaturam. Respondit dæmon: Et ego creatura eius sum: me quoquè illi restitue. Sanctus Episcopus ait: Tuipse ore tuo confessus es, CHRISTVM ob peccata hominum passum esse. Quòd si ille sic propter dæmonum flagitia perpessus esset, vt est propter hominum peccata, equidem te illi restituerem. At nunc quandò ità pro hominum iniquitatibus passus est, vt principem vestrum religârit, tu abi ad principem tuum. Tum dæmon lachrymabundus ait ad eum: Vtere hac in me clementia, vt vel vnam animam ex his permittas potestati meæ: alioquì non ero ausus redire vacuus ad principem meum. S. Episcopus dixit: Si animam vnam dedero tibi, quid ea facies? Respondit dæmon: Ego interficiam eam, & mihi vendicabo. Sanctus Narcissus ait: Manè prima luce diei ego tibi faciam hanc potestatem, vt id facias. Dæmon dixit: Dic mihi in veritate coram DEO tuo, daturum te mihi animam in corpore manentem, quam ego mihi lucrari queam. Sanctus Narcissus ait: In veritate pro-

Exod. 20.

promitto tibi coram Deo meo, daturum me tibi animam in corpore degentem, animam manducantis & bibentis, concoquentis, dormientis, vigilantis. Dæmon dixit: Iube me hîc manere hac nocte. S. Episcopus ait: Si potes nobiscùm manere, mane hîc. Dæmon dixit: Si non extenderis manus in cælum, psallens Deo tuo, potero hîc manere. Sanctus Episcopus ait: Nunquàm tibi benè sit, spiritus immunde. Non ego duntaxàt, sed & isti omnes mecum tota nocte Domino Deo omnipotenti flectent genua, & laudes ei indefessas persoluent, fundentes lachrymas & preces pro criminibus suis. Tunc dæmon diræ vocis vlulatum teterrimum emittens, nusquàm comparuit.

Odit dæmō nec ferre sustinet preces piorum.

Post eius recessum sanctus Episcopus iussit ieiunantes fœminas reficere corpora sua, Afram & Hilariam matrem, cum puellis suis. Illæ verò trementes propter ea, quæ viderant & audiêrant, cum profusis lachrymis humì prostratæ, à Domino auxilium postulabant. Eas verò sanctus Episcopus precibus & admonitionibus suis egregiè confortauit, cum Felice Diacono nihil alimoniæ sumens, sed tota nocte in ieiunio, psalmodia & oratione perseuêrans, sciens se denuò cum dæmone manè luctaturum. Orto sole, adest dæmon, horribiliter clamans & dicens: Memor esto sancte Episcope iuramenti, quod coram Deo præstitisti, & da mihi animam, cuius corpus occidam, & eam mihi vendicem. Sanctus Narcissus ait: Et tu iura mihi in nomine Domini mei, te ilicò standum peremptururum eum, quem tibi permisero: ità vt si id non feceris, Deus te iubeat ire in abyssum. Dæmon dixit: Per eum, qui nos cum principe nostro vicit: si non statìm interfecero, quem mihi dederis, iubeat me repentè abire in abyssum. Sanctus Narcissus ait: Ito igitur ad fontem, qui est in Iulijs Alpibus, ex quo nemo potest potare aquam, non homo, non pecus, non fera vlla, quòd draco ingens illic maneat, à cuius flatu omnes, qui ad fontem accedunt, moriuntur. Eum ergò draconem interfice, & animam eius vendica tibi. Dæmon exclamauit: O mēdacem Episcopum. Animas, quas longo tempore hîc possedi, vi abstulit, & ab hac mea habitatione me expulit: tum præthereà iuramento me constrinxit, vt occidam amicum draconem, qui tam multos interfecit. Et nisì id faciam, eundum est in abyssum. Tandèm post vlulatum & mugitum teterrimum dæmon abijt, & occidit draconem: fonsque ille liberatus est, & vsque in præsentē diem manat purus & mundus in vsum omnium illic degentium.

Egregiè illudit dæmoni S. Narcissus.

Permultos autem dies beatus Narcissus verbum Dei docuit Augustæ, & complures ethnicos in domo Hilariæ conuertit ad Dominum, qui clàm ad eum veniebant præ timore persecutorum. Baptizata autem est Hilaria cum Afra filia sua & puellis eius Digna, Eunomia, & Eutropia, & cum omni cognatione sua, cunctisque amicis suis: & sanctus Narcissus domum Hilariæ mutauit in ecclesiam, dedicans eam in honorem sancti Saluatoris, & sanctæ Mariæ matris eius. Collectaque illic ecclesia fidelium, ordinauit eis Episcopum Dionysium, auunculum Afræ, qui posteà multas animas lucratus est CHRISTO, & ibidèm martyrio coronatus est. Sanctus verò Narcissus Episcopus, primus gentis illius Apostolus, rebus omnibus perfectis & benè constitutis, quæ Dei erant, post nouem menses in Hispaniam redijt ad ciuitatem Gerundam: in qua multum populum trium mensium spatio Domino acquisiuit, & ità demùm ad martyrij palmam, cum sancto Diacono suo Felice, feliciter peruênit. Cuius passiōis & agonis seriem proprio libello describendā, hîc ꝑtermittimus: porrò fructum doctrinæ eius in Afra & consodalibus eius, Deo annuente, prout possumus, explicandam suscipimus.

Multos gētiles conuertit.

Dionysius Episcopus Augustanꝰ ordinatur.

S Narcissus & Felix obeunt martyrium.

Sæuiebat Augustæ atrocissima Christianorum persecutio, & omnes vnius DEI cultores pro Christi nomine varijs supplicijs afflicti, ad sacrificia trahebantur. Tum verò etiam Afra, quæ iam publicè propter meretricias actiones nota erat, à persecutoribus comprænhensa est: cumque esset oblata iudici, ab illo agnita, sic compellata est: Dic mihi Afra, quidnam rei accidit tibi, vt posthabitis sacris Veneris, in nouam superstitionem te sinas abduci? Cur non potiùs sacrificas, quàm me iubente in tormentis deficias? Consultius sanè tibi fuerit cum honore viuere, quàm cum magna ignominia interfici. Afra respondit: Sufficiunt mihi peccata mea, quæ perperaui, ignorans DEVM. Itaque quod tu me iubes facere, id ego nunquàm factura sum. Gaius iudex dixit: Accede ad Capitolium, & sacrifica. Afra respondit:

Capi-

Capitolium meum Christus est, qui mihi ob oculos versatur, cui quotidiè peccata & crimina mea confiteor.

Et quia indigna sum, vt ei sacrificium immaculatum offeram, meipsam, licèt peccatricem, pro eius nomine cupio sacrificare, vt corpus, per quod peccaui, dum pœnas luit, abluatur. Iudex dixit: Scio meretricem te esse, & idcircò longè alienam à sacrificio Christianorum. Afra respondit: Dominus meus Iesus Christus dixit se propter peccatores descendisse è cælis: & cum peccatoribus & publicanis ea causa comedit & bibit, vt eius misericordiam nemo desperaret. Euangelia quoquè eius testantur peccatricem mulierem lachrymis rigâsse pedes eius, & impetrâsse veniam: mulierem in adulterio deprehēsam, dimissam ab eo esse, ità tamen, vt deincèps nō peccaret. Quidnì igitur & ego peccatrix sperem per eius misericordiam posse me salutem adipisci? Iudex dixit: Sacrifica, vt te ament amatores tui, vtì hactenùs semper, & multæ tibi ab illis pecuniæ adferantur. Afra respondit: Pecunias execrabiles posthàc nunquàm accipiam. Nam & quas habui, iam expendi, & Deo votum nuncupaui, nunquàm me tales habere velle. non enim possunt salua haberi conscientia. Ego, inquam, pro amore Domini mei IESV Christi omnia, quæ habui & malè acquisièram, in pauperes distribui: & aliquot etiam fratres meos Christianos nolentes accipere, rogaui vt dignarentur accipere, & pro peccatis meis Deo preces offerre. Si ergo ea, quæ habui, abieci: qua potest ratione fieri, vt iterùm cupiam ea consequi, quę nemo sine peccato potest habere? Iudex dixit: Christus te se indignam censet. frustrà ergò colis eum, qui te non agnoscit suam. Meretrix enim dici Christiana nequaquàm potest. Afra respondit: Christiana quidem ego dici non mereor: sed misericordia Dei, quæ non pro merito meo, sed pro pietate sua iudicat de me, ad hoc nomen me admisit.

Matt. 9. Lucæ. 7. Iohan. 8. Afra oīa sua dat pauperibus.

Gaius iudex dixit: Vndè nôsti, nomen isthuc cælitùs tibi obtigisse? Afra respondit: Ex hoc ego intelligo me non esse proiectam à facie Dei, cuius nomen accepi, quòd ad gloriosam sancti nominis eius confessionē permittor accedere, per quam me credo omnium scelerum meorum veniam consecuturam.

Iudex Gaius dixit: Hę nugę sunt: potiùs sacrifica dijs, per quos salutem consequaris. Afra respondit: Salus mea Christus est, qui in Cruce pendens, latroni confitenti paradisum promisit. Lucæ 23.

Iudex Gaius dixit: Posthabitis sermocinationibus istis, sacrifica dijs. Quod si non feceris, in conspectu amatorum tuorum, qui tecum turpiter vixerunt, catomis cædi te iubebo. Afra respondit: Me pudore nihil afficit, nisì peccata mea. Iudex dixit: Meipsum iniuria afficio, quòd tot horis tecùm certo. Itaque si non sacrificaueris, occidèris. Afra respondit: Hoc est, quod cupidè peropto, si tamen merear, per hanc confessionem ad requiem pertingere sempiternam. Iudex ait: Sacrifica, vt dixi: alioquìn te iubebo torqueri, & sic viuam concremari. Afra respondit: Corpus meum, per quod peccaui, multis subdatur pœnis, prout impiè gessi. Animam autem meam nunquàm patiar dæmonum sacrificijs inquinari.

Tunc iudex impijssimus dictauit sententiam hanc: Afram publicam meretricem, quę se Christianam profitetur, nec vult cum sacrificijs deorum quicquam habere commercij, viuā incendi mandamus. Mox rapta est à ministris, & ducta in insulam fluuij, quem Licum vocant, ibique expoliata, ad palum religata est. Iubetur viua ignibus cōcremari.

Illa verò sursùm erectis luminibus, cum lachrymis sic precabatur: Domine Iesu Christe, verè omnipotens Deus, qui non venisti vocare iustos, sed peccatores ad pœnitentiam: cuius promissio verax est & manifesta, qua tu dignatus es dicere: Quacunque hora conuersus fuerit peccator ab iniquitatibus suis, non te memorem fore peccatorum eius: accipe nunc passionis meæ pœnitentiam, & per hunc ignem temporalem, qui corpori meo paratus est, ab illo me libera igne æterno, qui animas & corpora exuret. Matth. 9. Ezec. 18.

His dictis, vndiquè circa illam sarmenta congesta sunt, & supposito igni, vox eiusmodi ab eius ore audita est: Gratias ago tibi Domine Iesu Christe, qui me dignatus es pro tuo nomine hostiam habere. Tibi Domine, qui pro toto mundo solus oblatus es in Cruce, iustus pro iniustis, bonus pro malis, benedictus pro maledictis, suauis pro amaris, mundus à peccato pro peccatoribus vniuersis: offero meipsam in sacrificium, qui cum Patre tuo & sancto Spiritu regnas in secula seculorum.

Orans emittit spiritū. Hæc dicens, reddidit spiritum. Stabant autem iuxta ripam fluminis Digna, Eunomia & Eutropia, ancillæ beatę Afræ, quæ simul cum illa impurè vixerant, & vnà cum illa baptizatæ erant à sancto Narcisso Episcopo. Hæ rogabant milites è nauicula, qua transuecti erant, in insulam descendentes, vt ipsas eò traducerent, vbi dominam earum ex iudicis decreto morte mulctârunt.

Corpus eius nihil læsit ignis. Quod cùm esset factum, inuenerunt corpus sanctę martyris integrum. Puer ergò, qui cum eis erat, transnatauit, & indicauit Hilariæ matri eius, corpus illius ab igne mãsisse illæsum. Illa verò *nocte venit cum sacerdotibus Dei, & tulit corpus eius, & posuit secundo milliario ab Augusta in memoria, quam sibi suisque construxerat.

*noctu

His ità gestis, nunciatum est iudici Gaio, Christianas fœminas cum sacerdotibus rapuisse corpus beatæ Afræ, & apud ipsas humatum, vigiliarum excubijs prosequi, & solenniter excolere. Confestìm ille mittit milites ad locum illum, iubens vt meretrices illas comprehendant: & si obtemperent, cum honore eas ad se perducant, accepturas ab ipso amplissima munera. Sin verò in sententia sint pertinaces, nec vlla ratione velint in sacrificia consentire, locum illum cremijs impleant, & eas illic includant, sicque admoto igne simul omnes concrement, nè qua possit effugere. Abeunt ad illas milites, agunt primùm blanditijs, mox terroribus pulsant. Sed vbì conspiciunt ab omnibus Iudicis præcepta contemni, complent locum sarmentis, fœno, aridis spinis, clausoq; extrinsecùs ostio, & igne subiecto, recedunt. Ità factum est, vt simul beatæ mulieres Hilaria, Digna, Eunomia & Eutropia, martyrij coronam sexto à passione beatæ Afræ die, perciperent, & quæ pariter in Christum crediderant, simul ad illum cum palma martyrij peruenirent: Ipso præstante, qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat Deus in secula seculorum, Amen.

Eius tres ancillę & mater comburuntur.

GESTA QVAEDAM S. OSVVALDI REGIS ANGLORVM, AVTHORE VENERABILI BEDA *presbytero lib. 3. Historiæ Ecclesiasticæ gentis Anglorum.*

Augusti. 5. Ex cap. 1.

Nterfecto in pugna Eduino, suscepit pro illo regnum Deirorum (de qua prouincia ille generis prosapiam & primordia regni habuerat) filius patrui eius Elfrici, vocabulo Osrichus, qui ad prædicationem Paulini, fidei erat sacramentis imbutus. Porrò regnum Berniciorum (Nam in has duas prouincias gens Nord Humbrorũ antiquitùs diuisa erat) suscepit filius Edelfridi, qui de illa prouincia generis & regni originem duxerat, nomine Eanfridus. Siquidem tempore toto, quo regnauit Eduinus, filij præfati regis Edelfridi, qui ante eum regnauerat, cum magna nobilium iuuentute apud Scotos siue Pictos exulabant: ibique ad doctrinam Scotorum catechizati, & baptismatis gratia sunt recreati. Qui vt mortuo rege inimico, in patriam sunt redire permissi, accepit primus eorum, quem diximus, Osrichus regnum Deirorum: secundus verò Eanfridus regnum Berniciorum: qui vterque rex, vt terreni regni infulas sortitus est, ità sacramenta regni cęlestis, quibus initiatus erat, anathematizando perdidit, ac se priscis idololatriæ sordibus polluendum perdendumque restituit. Nec mora: vtrunque rex Britonum Ceduala impia manu, sed iusta vltione, peremit. Et primò quidem proxima æstate Osrichum, dum se in oppidi municipio temerariè obsedisset, erumpens subitò cum suis omnibus, imparatum cum toto exercitu deleuit. Deindè cùm anno integro prouincias Nord Humbrorum, non vt rex victor possideret, sed quasì tyrannus sæuiens disperderet, ac Tragica cęde dilaceraret, Eanfridum inconsultè ad se cum duodecim electis militibus postulandæ pacis gratia venientem, simili sorte damnauit.

Nota pœnã regum apostatarum.

Infaustus ille annus & omnibus bonis exosus vsque hodiè permanet, tam propter apostasiam regum Anglorum, quia fidei sacramentis se exuerant, quàm propter vesanam Britonici regis tyrannidem. Vndè cunctis placuit, regum tempora computantibus, vt ablata de medio regum perfidorũ memoria, idem annus, sequentis regis,

id

id est, Osuualdi viri Deo dilecti, regno assignaretur. Quo post occisionem fratris Eanfridi superueniente cum paruo exercitu, sed fide Christi munito, infandus Britonum dux cum immensis illis copijs, quibus nihil resistere posse iactabat, interemptus est in loco, qui lingua Anglorum Denises burna, id est, riuus Denisi vocatur.

Ostenditur autem vsq; hodiè, & in magna veneratione habetur locus ille, vbì venturus ad hanc pugnam Osuualdus, signum sanctæ Crucis erexit, ac flexis genibus Deũ deprecatus est, vt in tanta rerum necessitate suis cultoribus cælesti succurreret auxilio. Deniquè fertur, quia facta citato opere Cruce, ac fouea præparata, in qua statui deberet, ipse fide feruens hanc arripuerit, ac foueæ imposuerit, atque vtraque manu erectã tenuerit, donèc aggesto à militibus puluere, terræ figeretur: & hoc facto, elata in altum voce, cuncto exercitui proclamauerit: Flectamus omnes genua, & Deum omnipotentem ac verum in communi deprecemur, vtì nos ab hoste superbo & feroce sua miseratione defendat: scit enim ipse, quia iusta pro salute gentis nostræ bella suscepimus. Fecerunt omnes, vt iusserat. Et sic, incipiente diluculo, in hostem progressi, iuxta meritum suæ fidei victoria potiti sunt. In cuius loco orationis, innumeræ virtutes sanitatum noscuntur esse patratæ, ad indicium videlicet ac memoriam fidei regis. Nam & vsque hodiè multi de ipso ligno sacrosanctæ Crucis assulas excídere solent: quas cùm in aquas miserint, eisque languentes homines ac pecudes potauerint, siue asperserint, mox sanitati restituuntur. Vocatur locus ille lingua Anglorum Heofonfeld, quod dici potest Latinè, cælestis cãpus: quod certo vtiq; p̃sagio futurorum antiquitùs nomen accepit: significans nimirùm quòd cæleste ibidẽ erigendum tropheũ, cælestis inchoanda victoria, cælestia vsq; hodiè forent miracula celebranda.

Ex cap. 2. Signum S. Crucis erigit Osuualdus rex.

Nota hæc de miraculis Crucis.

Est autem locus ille iuxta murum illum ad Aquilonem, quo Romani quondàm ob arcendos Barbarorum impetus, totam à mari vsque ad mare præcinxêre Britanniam, vt suprà docuimus. In quo videlicet loco consuetudinem multo iam tempore fecerunt fratres Hagustaldensis ecclesiæ, quæ non longè abest, aduenientes omni anno pridiè, quàm posteà idem Rex Osuualdus occisus est, vigilias pro salute animæ eius facere, plurimaque psalmorum laude celebrata, victimam pro eo manè sacræ oblationis offerre. Qui etiam crescente bona consuetudine, nupèr ibidèm ecclesia constructa atque dedicata, sacratiorem & cunctis honorabiliorem locum omnibus fecêre. Nec immeritò: quia nullum, vt comperimus, fidei Christianæ signum, nulla ecclesia, nullum altare in tota Berniciorum gente erectum est, priusquàm hoc sacræ Crucis vexillum nouus militiæ eductor, dictante fidei deuotione, contra hostem immanissimum pugnaturus, statueret.

Preces & sacrificia pro defunctis.

Nec ab re est vnum è pluribus, quæ ad hanc Crucem patrata sunt, virtutis miraculum narrare. Quidam è fratribus eiusdem Hagustaldensis ecclesiæ, nomine Bothelmus qui nunc superest, ante paucos annos, dum incautus fortè noctù in glacie incederet, repentè corruens, brachium contriuit, ac grauissima fracturæ ipsius cœpit molestia fatigari, ità vt nec ad os quidem adducere ipsum brachium nullatenùs, dolore arcente, valeret. Qui cùm die quadam manè audiret, vnum de fratribus ad locum sanctæ Crucis ascendere disposuisse, rogauit vt aliquam sibi partem de illo ligno venerabili rediens afferret: credere se dicens, quia per hoc, donante Domino, salutem posset consequi.

Fecit ille vt rogatus est, & reuersus ad vesperam, sedentibus iam ad mensam fratribus, obtulit ei aliquid de veteri musco, quo superficies ligni erat obsita. Qui cùm sedens ad mẽsam non haberet ad manum, vbì oblatum sibi munus reponeret, misit hoc in sinum suum. Et dum iret cubitum, oblítus hoc alicubì deponere, permisit suo in sinu permanere. At medio noctis tempore cùm euigilaret, sensit nescio quid frigidi suo lateri adiacere. Admotaque manu requirendo quid esset, ità sanum brachium manumque reperit, àc si nil vnquàm tanti languoris habuisset.

Idem ergò Osuualdus mox vbì regnum suscepit, desiderans totam, cui præesse cœpit, gentem fidei Christianæ gratia imbui, cuius experimenta permaxima in expugnandis barbaris iam ceperat, misit ad maiores natu Scotorum, inter quos exultans ipse baptismatis sacramenta cum his, qui secùm erant militibus, consequutus erat, petens vt sibi mitteretur Antistes, cuius doctrina ac ministerio gens, quam regebat, Anglorum Dominicæ fidei & dona disceret, & susciperet sacramenta. Neq; aliquãto

Ex cap. 3.

tardiùs,quod petebat,impetrauit. Accepit nanq; põtificem Aïdanum,summæ mansuetudinis & pietatis ac moderaminis virum, habentemque zelum Dei, quanuìs non plenè secundùm scientiam. Nanque diem Paschæ Dominicum, more suæ gentis, cuius sępiùs mentionem fecimus,à quartadecima Luna vsque ad vigesimam obseruare solebat. Hoc etenim ordine septentrionalis Scotorum prouincia, & omnis natio Pictorum,illo adhuc tempore Paschæ Dominicam celebrabat,æstimans se in hac obseruantia sancti ac laude digni patris Anatolij scripta sequutam. Quod quidem an verum sit,peritus quisque facilimè cognoscit. Porrò gentes Scotorum, quæ in australibus Hyberniæ insulæ partibus morabantur, iandudùm ad admonitionem Apostolicæ sedis Antistitis, Pascha Canonico ritu obseruare didicerunt.

Venienti igitur ad se Episcopo, Rex locũ sedis episcopalis in insula Lindisfarnensi,vbì ipse degebat,tribuit. Qui videlicet locus accedente ac recedente reumate, bis quotidiè instàr insulæ maris circunluitur vndis: bìs, renudato litore,contiguus terrę redditur. Atque eius admonitionibus humiliter ac libenter in omnibus auscultans, ecclesiam Christi in regno suo multùm diligenter ædificare ac dilatare curauit. Vbì pulcherrimo sæpè spectaculo contigit,vt euangelizante antistite, qui Anglorum linguam perfectè non nouerat, ipse Rex suis ducibus ac ministris interpres verbi existeret celestis: quia nimirùm tam longo exilij sui tempore linguam Scotorum iam plenè didicerat. Exindè cœpêre plures per dies illos de Scotorum regione venire in Britanniam,atque illis Anglorum prouincijs, in quibus regnauit Osuualdus, magna deuotione verbum fidei prædicare, & credentibus gratiam Baptismi, quicunque sacerdotali erant gradu prędititi,ministrare.

In Anglia conduntur ecclesiæ & monasteria.

Construebantur ergò ecclesiæ per loca : confluebant ad audiendum verbum DEI populi gaudentes: donabantur munere regio possessiones & territoria, ad instruenda monasteria: induebantur pręceptoribus Scotis paruuli Anglorum vnà cum maioribus,studijs & obseruatione disciplinæ regularis. Nam monachi erant maximè, qui ad prędicandum venerant : monachus & ipse episcopus Aïdanus, vtpotè de insula,quæ vocatur Hydestinatus, cuius monasterium in cunctis penè Septentrionalium Scotorum & omnium Pictorum monasterijs non paruo tempore arcem tenebat, regendisque eorum populis præerat: quę videlicet insula ad ius quidem Britannię pertinet, non magno ab ea freto discreta,sed donatione Pictorum, qui illas Britanniæ plagas incolunt,iandudùm monachis Scotorum tradita, cò quòd illis prędicantibus fidem Christi perceperunt.

Ex 4. Cap.

Siquidem anno incarnationis Dominicæ quingentesimo sexagesimoquinto; quo tempore gubernaculum Romani Imperij post Iustinianum Iustinus minor accepit, venit de Hybernia presbyter & Abbas,habitu & vita monachi insignis, nomine * Columba,Britanniam, prędicaturus verbum Dei prouincijs septentrionalium Pictorum,hoc est,eis,qui arduis atque horrentibus montium iugîs,ab Australibus eorum sunt regionibus sequestrati.Nanque ipsi Australes Picti, qui intrà eosdem montes habent sedes, multo antè tempore, vt perhibent, relicto errore idolatriæ, fidem veritatis acceperunt,prędicante eis verbum Nyma Episcopo reuerendissimo, & sanctissimo viro de natione Britonum,qui erat Romę regulariter fidem & mysteria veritatis edoctus: cujus sedem Episcopatûs, sancti Martini Episcopi nomine & ecclesia insignem, vbì ipse etiam corpore vnà cum pluribus sanctis requiescit, iam nunc Anglorum gens obtinet: qui locus ad prouinciam Berniciorum pertinens, vulgò vocatur Ad candidam casam,cò quòd ibì ecclesiam de lapide,insolito Britonibus more,fecerit.

* Columbanus.

Venit autem Britanniam * Columba, regnante Pictis Bridio filio Meilochon, rege potentissimo,nono anno regni eius, gentemque illam verbo & exemplo ad fidem Christi conuertit. Vndè & præfatam insulam ab eis in possessionem monasterij faciendi accepit. Neque enim magna est, sed quasì milliarium quinque iuxta æstimationem Anglorum: quam successores eius vsque hodiè tenent: vbì & ipse sepultus est cùm esset annorum septuagintasex, post annos circiter triginta & duos,ex quo ipse Britanniam,prædicaturus,adijt. Fecerat autem priusquàm in Britanniã veniret, monasterium nobile in Hybernia, quod à copia róborum de Armach lingua Scotorum, hoc est,campus róborum cognominatur. Ex quo vtroque monasterio plurima exindè

indè monasteria per discipulos eius, & in Britannia,& in Hybernia propagata sunt. In quibus omnibus idem monasterium Insulanum, in quo ipse requiescit corpore, principatum tenet.

Permulta monasteria condūtur in Britānia & Hybernia.

Habere autem solet ipsa insula rectorem semper Abbatem presbyterum, cuius ditioni & omnis prouincia,& ipsi etiam Episcopi,ordine inusitato debeant esse subiecti, iuxta exemplum primi doctoris illius,qui non Episcopus, sed presbyter extitit & monachus. De cuius vita & verbis nonnulla à discipulis eius feruntur scripta haberi. Verùm qualiscunque fuerit ipse, nos hoc de illo certum tenemus, quòd reliquit successores magna continentia, ac diuino amore regularique institutione insignes: in tempore quidem summę festiuitatis dubios circulos sequentes,vtpotè quibus longè vltra orbem positis, nemo synodalia Paschalis obseruantiæ decreta porrexerat: tantùm ea,quæ in propheticis,euangelicis & Apostolicis literis discere poterant, pietatis & castitatis opera diligenter obseruantes.

Permansit autem huiusmodi obseruantia Paschalis apud eos tempore non pauco, hoc est, vsque ad annum Dominicæ incarnationis septingentesimum decimumsextum,per annos centum quinquaginta.

At tunc veniente ad eos reuerendissimo & sanctissimo patre & sacerdotē Egbertho,de natione Anglorum,qui in Hybernia diutiùs exulauerat pro Christo, eratque doctissimus in scripturis,& longæua vitæ perfectione eximius,correcti sunt per eum, & ad verum canonicumque Paschæ diem translati. Qui tamen & anteà non semper in luna quartadecima cum Iudæis, vt quidam rebantur,sed in die quidem Dominica, alia tamen,quàm decebat,hebdomada celebrabant. Sciebant enim, vt Christiani, resurrectionē Dominicam, quæ prima sabbati facta est, prima sabbati semper esse celebrandam: sed vt barbari & rustici,quandò eadem prima sabbati, quæ nunc Dominica dies cognominatur,veniret,minimè didicerant. Verùm quia gratia charitatis feruere non amiserunt,huius quoquè notitiam rei ad perfectum percipere meruerunt, iuxta promissum Apostoli, dicentis: Et si quid aliter sapitis, & hoc quoquè vobis Deus reuelabit.

Egbertus Episcopus corrigit errorem Paschæ.

Phil.3.

Ab hac ergò insula,ab horum collegio monachorum, ad prouinciam Anglorum instituendam in Christo,missus est Aïdanus,accepto gradu episcopatûs: quo tempore eidem monasterio Segenius Abbas & presbyter prȩfuit. Vndè inter alia viuendi documenta,saluberrimum abstinentiæ vel continentiæ clericis reliquit exemplum. Cuius doctrinam id maximè commendabat omnibus, quòd non aliter, quàm viuebat cum suis,ipse docebat. Nihil enim huius mundi quærere,nil amare curabat. Cuncta quæ sibi à regibus vel diuitibus seculi donabantur, mox pauperibus qui occurrerent,erogare gaudebat. Discurrere per cuncta & vrbana & rustica loca, non equorum dorso, sed pedum incessu vectus, nisì si maior fortè necessitas compulisset, solebat: quatenùs vbicunquè aliquos vel diuites vel pauperes incedens adspexisset, confestìm ad hos diuertens,vel ad fidei suscipiendæ sacramentum,si infideles essent,inuitaret: vel si fideles,in ipsa eos fide confortaret, atque ad eleemosynas bonorumque operum exequutionem & verbis excitaret,& factis. Intantùm autem vita illius à nostri temporis segnitia distabat,vt omnes,qui cum eo incedebant, siue attonsi,siue laici,meditari deberent, id est, aut legendis scripturis, aut psalmis discendis operam dare. Hoc erat quotidianum opus illius, & omnium qui cum eo erant fratrum,vbicunquè locorum venissent. Et si fortè euenisset, (quod tamen raro euénit)vt ad Regis conuiuium vocaretur,intrabat cum vno clerico aut duobus, & vbì paululùm reficiebatur, accelerabat ocyùs ad legendum cum suis, siue ad orandum, egredi.

Ex cap. 5.

Optimi doctoris exēplum.

Cuius exemplis informati tempore illo religiosi quique viri ac fœminæ,consuetudinem fecerunt per totum annum, excepta remissione quinquagesimæ Paschalis, quarta & sexta sabbati ieiunium ad nonam vsque horam protelare. Nunquàm diuitibus honoris, siue timoris gratia, si quȩ deliquissent, reticebat, sed aspera illos inuectione corrigebat. Nullam potentibus seculi pecuniam, excepta solummodò esca,si quos hospitio suscepisset, vnquàm dare solebat. Sed ea potiùs, quæ sibi à diuitibus donaria pecuniarum largiebantur, vel in vsus pauperum,vt diximus, dispergebat, vel ad redemptionem eorum, qui iniustè fuerant venditi, dispensabat. Deniquè mul-

tos,quos precio dato redemerat, redemptos,postmodùm suos discipulos fecit,atque ad sacerdotalem vsque gradum erudiendo atque instituendo prouexit.

Fertur autem,quia cùm de prouincia Scotorum Rex Osuualdus postulâsset Antistitem,qui sibi suæque genti verbum fidei ministraret,missus fuerit primò alius austerioris animi vir. Qui cùm aliquandiù genti Anglorum prędicans, nil proficeret, nec libenter audiretur à populo,redierit in patriam,atque in conuentu seniorum retulerit,quia nihil prodesse docendo genti, ad quam missus erat,potuisset, eò quòd essent homines indomabiles,& duræ ac barbaræ mentis. At illi, vt perhibent, tractatum magnum in concilio, quid esset agendum, habere cœperunt, desiderantes quidem genti,quam petebant, salutem esse,sed non recepto,quem miserant, prædicatore dolentes. Tunc ait Aidanus (nam & ipse concilio intererat) ad eum, de quo agebatur, sacerdotem: Videtur mihi,frater,quòd durior iusto indoctis auditoribus fuisti,& non

1.Cor.1. eis,iuxta Apostolicam disciplinam, primò lac doctrinæ mollioris porrexisti, donèc paulatim enutriti verbo Dei, ad capienda perfectiora,& ad facienda DEI sublimiora præcepta sufficerent. Quo audito, omnium qui consedebant, ad ipsum ora & oculi conuersi,diligenter quid diceret, discutiebant, & ipsum esse dignū episcopatu, ipsum ad erudiendos incredulos & indoctos mitti debere decernunt, qui gratia discretionis,quæ virtutum mater est, ante omnia probatur imbutus. Sicque illum ordinantes,ad prædicandum miserunt. Qui vbì tempus accepit,sicut priùs moderamine discretionis, ità postmodùm & cæteris virtutibus ornatus apparuit.

Discretio, mater virtutum.

Ex cap.6. Huius igitur reuerendissimi Antistitis doctrina Rex Osuualdus cum ea, cui præerat,gente Anglorum institutus,non solùm incognita progenitoribus suis regna cælorum sperare didicit, sed & regna terrarum, plusquàm vlli Maiorum suorum,ab eodem vno omnipotenti Deo, qui fecit cælum & terram, consequutus est. Deniquè omnes nationes & prouincias Britanniæ, quæ in quatuor linguas, id est, Britonum, Pictorum, Scotorum & Anglorum diuisæ sunt,in ditione accepit. Quo regni culmine sublimatus, nihilominùs, quod mirum dictu est, pauperibus & peregrinis semper humilis, benignus & largus fuit.

Magna potentia Osuualdi pij regis, & magna humilitas.

Deniquè fertur, quòd tempore quodam, cùm die sancto Paschæ cum prefato Episcopo consedisset ad prandium, positusque esset in mensa coram eo discus argenteus, regalibus epulis refertus, iamque essent manus ad panem benedicendum missuri, intrauit subitò minister ipsius, cui suscipiendorum inopum erat cura delegata, & indicauit regi, quia multitudo pauperum vndecunquè adueniens maxima, per plateas sederet, postulans aliquid eleemosynæ à Rege. Qui mox dapes sibimet appositas,deferri pauperibus iussit: sed & discum confringi,atque eisdem minutatìm diuidi pręcepit. Quo viso, pontifex, qui assidebat,delectatus tali facto pietatis, appręhendit dexteram eius,& ait: Nunquàm inueterescat hæc manus. Quod & ità iuxta votum benedictionis eius prouénit. Nam cùm interfecto illo in pugna, manus cum brachio à cætero esset corpore resecta, contigit vt hactenùs incorrupta perduret. Deniquè in vrbe regia,quæ à Regina* quondàm vocabulo Bebba cognominatur,loculo inclusæ argenteo, in ecclesia sancti Petri seruantur,ac digno à cunctis honore venerantur.

Benedictio mensæ.

Insignis benignitas in pauperes.

Huius industria Regis, Deirorum & Berniciorum prouinciæ, quæ eatenùs ab inuicèm discordabant, in vnam sunt pacem & velut vnum compaginatæ in populum. Erat autem nepos Eduini Regis ex sorore Acha: dignumque fuit, vt tantus pręcessor talem haberet de sua consanguinitate & religionis hęredem,& regni.

Ex cap.7. Eo tempore gens Occidentalium Saxonum,qui antiquitùs Geuissi vocabantur, regnante Gynigillo,fidem Christi suscepit, prędicante illis verbum Birino Episcopo, qui cum consilio Papæ Honorij venerat in Britanniam, promittens quidem se illo pręsente in intimis vltra * Anglos partibus, quò nullus doctor pręcessisset, sanctę fidei semina esse sparsurum. Vndè & iussu eiusdem pontificis per Asterium Genuensem Episcopum in episcopatûs consecratus est gradum. Sed in Britanniam perueniens,ac primùm Geuissorum gentem ingrediens, cùm omnes ibidèm paganissimos inueniret, vtilius esse ratus est ibì potiùs verbum Dei prędicare, quàm vltrà progrediendo, eos quibus prædicare deberet,inquirere.

Birinus Episcopus.
* Anglorũ
Asterius Genuensis Episcopus.

Itaque

Itaq; euangelizãte illo in præfata prouincia, cùm Rex ipse catechizatus, fonte Baptismi cum sua gente ablueretur, cõtigit tunc temporis sanctissimũ ac victoriosissimum Regem Nord Humbrorum Osuualdum affuisse, cumque de Lauacro exeuntem suscepisse. Sicque pulcherrimo prorsùs & DEO digno consortio, cuius erat filiam accepturus in coniugem, ipsum priùs secunda generatione DEO dedicatum, sibi accepit in filium. Donauerunt ergò reges ambo eidem Episcopo ciuitatem, quæ vocatur Dorcinca, ad faciendam inibì sedem episcopalem: vbì factis dedicatisque ecclesijs, multisque ad Dominum pro eius labore populis aduocatis, migrauit ad Dominum. Sepultus est in eadem ciuitate, & post annos multos Hedde episcopatũ agente, translatus indè in Ventam ciuitatem, atq; in ecclesia beatorum apostolorum Petri & Pauli positus est.

Defuncto autem & Rege, successit in regnum filius eius Cenuualch, qui & fidem & sacramenta regni cælestis suscipere renuit, & non multò pòst etiam regni terrestris potentiam perdidit. Repudiata enim sorore Pendam Regis Merciorum, quam duxerat, aliam accepit vxorem: ideoq; bello petitus, ac regno priuatus ab illo, secessit ad Regem Orientalium Anglorum, cui nomen erat Anna: apud quem triennio exulans, fidem cognouit ac suscepit veritatis. Nam & ipse, apud quem exulabat, Rex erat vir bonus, & bona ac sancta sobole felix, vt in sequentibus docebimus.

Cùm verò restitutus esset in regnum Cenuualch, venit in prouinciam de Hybernia Pontifex quidam, nomine Agilbertus, natione quidem Gallus, sed tamen legẽdarum gratia scripturarum in Hybernia non paruo tempore demoratus: coniunxitq; se Regi, spontè ministerium prædicandi assumens. Cuius eruditionem atq; industriam videns Rex, rogauit eum, accepta ibì sede Episcopali, suæ gentis manere Pontificem. Qui precibus eius annuens, multis annis eidem genti sacerdotali iure prçfuit. Tandem Rex, qui Saxonum linguam tantùm nouerat, pertæsus barbaræ loquelæ, subintroduxit in Prouinciam alium suæ linguæ Episcopum, vocabulo Vuini, & ipsum in Gallia ordinatum: diuidensq; in duas parochias prouinciam, huic in ciuitate Venta, quæ à gente Saxona Vintancestir appellatur, sedem episcopalem tribuit. Vndè offensus grauiter Agilbertus, quòd hoc, ipso inconsulto, ageret Rex, redijt in Galliam: & accepto episcopatu Parisiacæ ciuitatis, ibidèm senex & plenus dierum obijt. Agilbertus Episcopus Parisiensis.

Non multis autem annis, post abscessum eius à Britannia, transactis, pulsus est Vuini ab eodem Rege ab Episcopatu, qui secedens ad Regem Merciorum, vocabulo Vultheri, emit precio ab eo sedem Londoniæ ciuitatis, eiusque Episcopus vsque ad vitæ suæ terminum mansit. Sicque prouincia Occidentalium Saxonum tempore non pauco absque Præsule fuit. Quo etiam tempore Rex præfatus ipsius gentis grauissimis regni sui damnis sæpissimè ab hostibus afflictus, tandèm ad memoriam reduxit, quòd eum, quem pridèm perfidia regno depulerit, fides agnita Christi in regnum reuocauerit. Intellexitque quòd etiam tunc destituta pontifice prouincia, rectè pariter diuino fuerit destituta præsidio.

Misit ergò legatarios in Galliam ad Agilbertum, submissa illum satisfactione deprecans, ad episcopatũ suæ gentis redire. At ille se excusans, & venire non posse contestans, quia episcopatu propriæ ciuitatis ac parochiæ teneretur adstrictus: nè tamen obnixè petenti nil ferret auxilij, misit pro se illo presbyterũ Eleutherium nepotẽ suum, qui ei, si vellet, ordinaretur Episcopus, dicens, quòd ipse eum dignum esse episcopatu iudicaret. Quo honorificè à populo & à Rege suscepto, rogauerunt Theodorũ, tunc Archiepiscopum Dornuernẽsis ecclesiæ, ipsum sibi Antistitem consecrari. Qui consecratus, in ipsa ciuitate multis annis episcopatum Geuissorum ex synodica sanctione solus sedulo moderamine gessit. Eleutherius consecratur Geuissorum episcopus.

Regnauit autem Osuualdus Rex Christianissimus Nord Humbrorum nouem annis, annumerato illo anno, quem & feralis impietas Regis Britonum, & apostasia demens Regum Anglorum, detestabilem fecerat. Siquidem, vt suprà docuimus, vno animo, omniumq; consensu firmatum est, vt nomen & memoria apostatarum de catalogo Regum Christianorum prorsùs aboleri deberet, neq; aliquis regno eorum annus adnotari. Quo completo annorũ curriculo, occisus est, commisso graui prælio, ab eadem gente pagana, paganoq; rege Merciorũ, à quo & prædecessor eius Eduinus peremptus fuerat, in loco, qui lingua Anglorum nuncupatur Maserfelth, anno ætatis Cæditur S. Osuualdus rex.

suæ trigesimooctauo, die quinto mensis Augusti. Cuius quanta fides in Deum, quæ deuotio mentis fuerit, etiam post mortem virtutum miraculis claruit.

Miracula post obitũ eius.

Nanque in loco, vbì pro patria dimicans, à paganis interfectus est, vsque hodiè sanitates infirmorum & hominum, & pecorum celebrari non desinunt. Vndè contigit, vt puluerem ipsum, vbì corpus eius in terram corruit, multi auferentes, & in aquam mittentes, suis per hoc infirmis multum commodi afferrent. Qui videlicet mos adeò increbuit, vt paulatìm ablata exindè terra, fossam ad mensuram staturæ virilis altam reddiderit. Nec mirandum, in loco mortis illius infirmos sanari, qui semper, dum viueret, infirmis & pauperibus consulere, & eleemosynas dare, opemq; ferre non cessabat. Et multa quidem in loco illo, vel de puluere loci illius facta virtutum miracula narrant: sed nos duo tantùm, quæ à maioribus audiuimus, referre satis duximus.

Non multo post interfectionem eius, exacto tempore, contigit vt quidam equo sedens, iter iuxta locum ageret illum. Cuius equus subitò lassescere, consistere, caput in terram declinare, spumas ex ore dimittere, & augescente dolore nimio, in terram cœpit ruere. Desiliuit eques, & stramine substrato, cœpit expectare horam, qua aut melioratum reciperet iumentum, aut relinqueret mortuum. At ipsum diù graui dolore vexatum, cùm diuersas in partes se torqueret, repentè volutãdo deuénit in illud loci, vbì Rex memorabilis occubuit. Nec mora, quiescente dolore, cessabat ab insanis membrorum motibus, & consueto equorum more, quasi post lassitudinem in diuersum latus vicissìm sese voluebat: statimq; exurgens quasi sanus, per omnia vireta herbarum auidiùs carpere cœpit. Quo ille viso, vt vir sagacis ingenij, intellexit aliquid miræ sanctitatis huic loco, quo equus est curatus, inesse.

Insigne miraculum.

Et posito ibì signo, non multo pòst ascendit equum, atque hospitium, quò proposuerat, accessit. Quò dum adueniret, inuénit puellam ibì neptem patrisfamiliâs longo paralysis morbo grauatam. Et cùm familiares domûs illius de acerba puellæ infirmitate ipso præsente quererentur, cœpit dicere ille de loco, vbì caballus suus esset curatus. Quid multa? Imponentes carro, duxerunt ad locum illum, ibidemque deposuerunt. At illa posita in loco, obdormiuit parumpèr, & vbì euigilauit, sanatam se ab illa corporis dissolutione sentiens, postulata aqua, ipsa lauit faciem, crines composuit, caput linteo cooperuit, & cum his, qui se adduxerant, sana pedibus incedendo reuersa est.

Paralytica sanatur.

Ex cap. 10.

Eo tempore venit alius quidam de natione Britonum, (vt fertur) iter faciens iuxta ipsum locum, in quo præfata erat pugna completa. Et vidit vnius loci spatium cætero campo viridius ac venustius: cœpitque sagaci animo conijcere, quòd nulla esset alia causa insolitæ illo in loco viriditatis, nisi quòd ibidèm sanctior cætero exercitu vir aliquis fuisset interfectus. Tulit itaque de puluere terræ illius secùm, illigans in linteo, & cogitans quod futurum erat, quia ad medelam infirmantium idem puluis proficeret: & pergens itinere suo, peruénit ad vicum quendam vesperè, intrauitq; in domum, in qua vicini cœnantes epulabantur: & susceptus à dominis domûs, resedit & ipse cum eis ad conuiuium, appendens linteolum cum puluere, quem attulit, in vno poste parietis. Cumque diutiùs epulis atque ebrietati vacarent, accenso grandi igne in medio, contigit, volantibus in altum scintillis, culmen domûs, quod erat virgis contextum atque fœno tectũ, subitaneis flãmis impleri. Quod cùm repentè conuiuæ terrore confusi conspicerent, fugerunt foràs, nil ardenti domui, & iamiamque perituræ prodesse valentes. Consumpta ergò domo flammis, postis solummodò, in quo puluis ille inclusus pendebat, tutus ab ignibus & intactus remansit. Qua visa virtute, mirati sunt valdè: & perquirentes subtiliùs, inuenerunt quòd de illo loco assumptus erat puluis, vbi Regis Osuualdi sanguis erat effusus. Quibus patefactis ac diffamatis longè lateque miraculis, multi locum frequentare illum, & sanitatum ibi gratiam capere sibi suisque cœperunt.

Vide priscã erga reliquias venerationem.

Nota rẽ sanè miram.

Ex cap. 11.

Inter quæ nequaquàm silentio prætereundum reor, quid virtutis ac miraculi cælestis fuerit ostensum, cùm ossa eius inuenta, atque ad ecclesiam, in qua nunc seruantur, translata sunt. Factũ est autem hoc per industriam reginæ Merciorum Offridæ, quæ erat filia fratris eius Osuuini, qui post illum regni apicem tenebat, vt in sequentibus dicemus.

Est

Est monasterium nobile in prouincia * Lindissi nomine * Beardanam, quod eadem regina cum viro suo Adilredo multùm diligebat, venerabatur, excolebat: in quo desiderabat honoranda patrui sui ossa recondere. Cumque venisset carrum, in quo eadem ossa ducebantur, incumbente vespera, in monasteriū præfatum noluerunt ea, qui erant in monasterio, libenter excipere: quia etsi sanctum eum nouerant, tamen quia de alia prouincia ortus fuerat, & super eos regnū acceperat, veteranis eum odijs etiā mortuum insequebantur. Vndè factum est, vt ipsa nocte reliquiæ allatæ, foris permanerent, tentorio tamen maiore supra carrum, quo inerant, extenso. Sed miraculi cælestis ostensio, quàm reuerenter ea suscipienda à cunctis fidelibus essent, patefecit. Nā tota nocte columna lucis, à carro illo ad cælum vsque porrecta, omnibus penè eiusdē * Lindissæ prouinciæ locis conspicua stabat. Vndè manè facto fratres monasterij illius, qui pridiè abnuerant, diligenter ipsi petere cœperūt, vt apud se eædem sanctæ ac Deo dilectæ reliquiæ conderentur. Tota igitur ossa intulerunt in thecā, quā in hoc præparauerāt, atq; in ecclesia iuxta honorē cōgruum posuerūt. Et vt regia viri sancti persona memoriam haberet æternā, vexillum eius super tumbā ex auro & purpura cōpositū apposuerūt, ipsamque aquā, in qua lauerunt ossa, in angulū sacrarij fuderunt. Ex quo tempore factum est, vt ipsa terra, quæ lauacrum venerabile suscepit, ad abigēdos ex obsessis corporibus dæmones, gratiæ salutaris haberet effectum.

Columna lucis ad ossa S. Osuualdi.

Nota vim admirādam terræ &c.

Deniquè tempore sequente, cùm præfata regina in eodem monasterio moraretur, venit ad salutandam eam Abbatissa quædam venerabilis, quæ vsq; hodiè superest, vocabulo Edilhilt, soror virorum sanctorum Edeluini & Aldeuuini, quorum prior Episcopus in * Lindissi prouincia, secundus erat Abbas in monasterio, quod vocatur Peartaneu, à quo non longè & illa monasterium habebat. Cùm ergò veniens illuc, loqueretur cum regina, atque inter alia, sermone de Osuualdo exorto, diceret, quòd & ipsa lucem nocte illa supra reliquias eius ad cælum vsque altam vidisset: adiecit regina, quòd de puluere pauimēti, in quo aqua lauacri illius effusa est, multi iam sanati essent infirmi. At illa petijt sibi portionem pulueris salutiferi dari, & accipiēs illigatum panno, condidit in capsella, & redijt.

Transacto autem tempore aliquanto, cùm esset in suo monasterio, venit illuc quidam hospes, qui solebat nocturnis sæpiùs horis repentè ab immundo spiritu grauissimè vexari. Qui cùm benignè susceptus, post cœnam in lecto membra posuisset, subitò à diabolo arreptus, inclamare, dentibus frendere, spumare, & diuersis motibus cœpit membra torquere. Cumque à nullo vel teneri vel ligari potuisset, cucurrit minister, & pulsans ad ostium, nunciauit Abbatissæ. At illa aperiens ianuam monasterij, exiuit ipsa cum vna sanctimonialium fœminarum ad locum virorum: & euocans presbyterum, rogauit secùm venire ad patientem. Quò venientes, viderunt multos adesse: qui vexatum tenere, & motus eius insanos comprimere conati, nequaquàm valebant. Dicebat presbyter exorcismum, & quæcunque poterat, pro sedando miseri furore agebat: sed nec ipse, quanuis multùm laborans, proficere aliquid valebat. Cumque nil salutis furenti superesse videretur, repentè venit in mētem Abbatissæ puluis ille præfatus. statimq; iussit ire ministram, & capsellam, in qua erat, adducere, & secùm afferre. Quæ cùm intraret atrium domùs, in cuius interioribus dæmoniosus torquebatur, conticuit ille subitò, & quasi in somnum laxatus, deposuit caput, membra in quietem omnia composuit. Conticuêre omnes, intentiq; ora tenebant, quem res exitum haberet, solicitè expectantes. Et post aliquantum horæ spatium, resedit qui vexabatur, & grauiter suspirans: Modò, inquit, sanum sapio, recepi enim sensum animi mei. At illi sedulò sciscitabantur, quomodò hoc contigisset. Qui ait: Mox vt virgo hæc cum capsella, quam portabat, appropinquauit atrio domûs huius, discessêre omnes, qui me premebant, spiritus maligni, & me relicto, nusquàm comparuêrunt. Tunc dedit ei Abbatissa portiunculam de puluere illo: & sic data oratione à presbytero, noctem illam quietissimam duxit, neq; aliquid ex toto nocturni timoris aut vexationis ab antiquo hoste pertulit.

Pulueris, in quem effusa fuit aqua, qua S. Osuualdi ossa abluta fuēre, sanat dæmoniacum.

Sequente dehinc tempore fuit in eodem monasterio puerulus quidam, longo febrium incommodo grauiter vexatus. Qui cùm die quadam solicitus horā accessionis febrium expectaret, ingressus ad eum quidam de fratribus, Vis, inquit, mi nate, doceam te, quomodò cureris ab huius molestia languoris? Surge, ingredere ecclesiam, & acce-

Ex cap. 12.

accedens ad sepulcrum Osuualdi,ibi reside,& quietus manens,adhęre tumbæ:vide nè exeas indè,nec de loco mouearis,donèc hora recessionis febriũ transierit. Tunc ipse intrabo,& educam te indè. Fecit vt ille suaserat:sedentemque eum ad tumbam sancti, infirmitas tangere nequaquàm præsumpsit: quia intantùm timens aufugit, vt nec secunda die,nec tertia,nec vnquàm exindè eum auderet contingere.

Febris pellitur.

Quòd ità esse gestum qui referebat mihi frater indè aduenìens, adiecit quòd eo adhuc tempore, quo mecùm loquebatur, superesset in eodẽ monasterio iam iuuenis ille,in quo tunc puero factum erat hoc miraculũ sanitatis. Nec mirandũ, preces regis illius,iam cum Domino regnantis,multũ valere apud eum,qui tẽporalis regni quondàm gubernacula tenẽs,magìs ꝓ æterno regno semper laborare ac deprecari solebat. Deniq; ferũt,quia à tempore matutinę laudis sępiùs ad diem vsq; in orationibus pstiterit, atq; ob crebrũ morem orandi, siue gratias agendi Domino, semꝑ vbicunq; sederet,supinas super genua sua manus habere solitus sit. Vulgatũ est hoc,& in cõsuetudinem ꝓuerbij versum,ꝙ etiã inter verba orationis vitã finièrit. Nanq; cùm armis & hostibus circunseptus, iamiamque videret se esse perimendum,orauit ad Dominum pro animabus exercitûs sui. Vndè dicunt in prouerbio : Deus miserere animabus,dixit Osuualdus cadens in terram.

S. Osuualdi crebræ & prolixę preces.

Ossa illius trãslata & condita sunt in monasterio,quod diximus. Porrò caput,& manus cum brachijs à corpore præcisas,iussit rex,q occiderat,in stipitibus suspendi. Quò post annum deueniens cum exercitu successor regni eius Osuuinus,abstulit ea : & caput quidem in cœmeterio Lindisfarnensis ecclesiæ,in regia verò ciuitate manus cum brachijs condidit.

Nec solùm inclyti fama viri Britãniæ fines lustrauit vniuersos,sed etiã trans Oceanum longè radiũ salutiferæ lucis spargẽs, Germanię simul & Hybernię partes attigit. Deniq; reuerendissimus Antistes Acca solet referre,quòd cùm Romam vadens,apud sanctissimum Frisonum gentis Episcopũ Vuillibrordum cum suo Antistite Vuilfrido moraretur, crebrò eum audiuit de mirandis reliquijs eiusdem reuerendissimi regis, quæ in illa prouincia gesta fuerint,narrare. Sed & in Hybernia cùm presbyter adhuc peregrinam pro æterna patria duceret vitam, rumorem sanctitatis eius in ea quoquè insula longè lateque iam percrebuisse ferebat.E quibus vnum,quod inter alia retulit, miraculum præsenti nostræ historiæ inserendum credidimus.

Tempore,inquit,mortalitatis,quę Britanniã Hyberniãq; lata strage vastauit,pcussus est eiusdẽ clade pestis inter alios scholasticus quidã de genere Scotorũ, doctus quidẽ vir studio literarum, sed erga curã perpetuę suę saluationis nil omninò studij & industrię gerẽs. Qui cùm se morti ꝓximum videret, timere cœpit & pauere,nè mox mortuus,ob merita scelerũ ad inferni claustra raperetur. Clamauitq; me cùm essem in vicino posit⁹,& inter ęgra tremẽs suspiria,flebili voce talia mecùm querebatur : Vides, inquit,quia iam crescẽte corporis molestia,ad articulũ subeũdę mortis cõpellor.Nec dubito me post mortẽ corporis statìm ad ꝑpetuam animę mortẽ rapiẽdũ, ac infernalibus subdendũ esse tormentis:q tempore non pauco inter studia diuinę lectionis vitiorũ potiùs implicamentis, quàm diuinis solebã seruire mãdatis. Inest aũt animo(si mihi pietas supna aliqua viuẽdi spatia donauerit) vitiosos mores corrigere, atque ad imperiũ diuinę volũtatis totã ex integro mentẽ vitamq; transferre. Verùm nòui,non hoc esse meriti mei,vt inducias viuendi vel accipiã,vel me accepturũ esse confidã,nisi fortè misero mihi & indigno,veniã ꝑ auxiliũ eorum,q illi fideliter seruièrũt, ꝓpitiari dignatus fuerit. Audiuimus aũt, & fama est celeberrima,quia fuerit in gẽte vestra rex mirandæ sanctitatis,vocabulo Osuualdus: cuius excellentia fidei & virtutis, etiã post mortem virtutum frequentiũ operatione claruerit. Precor igitur,si aliqd reliquiarũ illius penès te depositũ habeas,afferas mihi, si fortè mihi Dominus ꝑ eius merita misereri voluèrit. At ego respõdi:Habeo quidẽ de ligno,in quo caput eius occisi à paganis infixum est: & si firmo corde credideris,potest diuina pietas ꝑ tanti meritũ viri,& huius vitę spatia lõgiora cõcedere,& ingressu te vitę perẽnis dignũ reddere. Nec moratus ille,integrã se in hoc habere fidẽ respõdebat. Tunc benedixi aquã, & assulã roboris ꝓfati immittẽs,obtuli ęgro potandã. Nec mora,meliùs habere cœpit & conualescẽs ab infirmitate,multo deincèps tẽpore vixit:totoq; ad Deũ corde & opere conuersus,omnibus,vbicunq; ꝑueniebat, clementiã pij conditoris, & fidelis eius famuli gloriam prædicabat.

Væ impijs, qui sanctorum tã illustribus miraculis fidẽ denegant.

VITA

VITA BEATISSIMI PATRIS DOMINICI, ORDINIS PRAEDICATORII PRIMI INSTITVTOris,

Authore F. Theodorico de Appoldia Dominicano: sed stylum passim correxit F. Laur. Surius. Author totum opusculum in octo partes distinxit: nos libros vocamus.

MANDATVM MVNIONIS MAGISTRI ORDINIS

Fratrum Prædicatorum, ad F. Theodoricum de Appoldia, in quo nihil mutauimus.

Dilecto sibi in CHRISTO Fratri Theodorico de Appoldia, domûs Erphordensis prouinciæ Teutoniæ, Frater Munio, Magister Ordinis, licèt indignus, salutem & augmentum continuum cælestium gratiarum. In remissionem peccatorum, & in augmentum nihilo minùs meritorum vobis iniungo, quatenùs dictandi Legendam Sancti Dominici patris nostri, secundùm datam vobis gratiam, de qua gero fiduciam in Domino pleniorem, meritum subeatis, vt non in vacuum Dei gratiam videamini accepisse. Hæc inter alia diligentiùs attendes, vt sis veritate firmissima, integritate completa, gratiosa docere. Volo autem, quòd Prior vester, qui pro tempore fuerit, vobis adsit auxilijs, consilijs & solatijs consolationibusq; opportunis. Valete & orate pro me. Datum in Vrbe veteri, Idibus Aprilis.

Hic Munio fuit 7. Magister Generalis.

Epistola F. Theodorici de Appoldia, ad Nicolaum Magistrum Ordinis, in qua itidèm nihil mutauimus.

Patri filiorum amabili Nicolao, Magistro fratrum Ordinis Prædicatorum venerabili, F. Theodoricus de Teutoniç Prouincia, per prosperitatem* prouincialium meritorum pertingere ad çternorum præmia gaudiorum. Libellum, quem de patre diuino Dominico, & Ordine ab ipso instituto compositum, sibi deferri vestra dignatio imperauit, in abiectis quidem schedulis & petijs primùm iam senex cõscripsi proprijs manibus, oculisque caligantibus, & compegi: de cuius materia procemium vos instruet & docebit. Reperto igitur ex Chronicis tempore, quo sancti huius parentes extiterunt, ea, quæ circa ortum & progressum & exitum vitæ ipsius gesta sunt, secundùm decursum temporis disponere curaui: ità tamen, quòd propter conuenientiam materiæ, postmodùm quæ acta sunt, præposui, & quæ antè, postposui subiungendo. Legi sanctorum Patrum Bernardi & Frãcisci vitas, cum multa integritate editas, eleganti que stylo compositas, insigni synceraque deuotione probatas: nostrique eximij patris præfulgentem & prælucidam valdè dissimiliter scriptam vitam.

Is Nicolaus fuit 9. Magister generalis.

* temporalium, puto legendum.

Cupiens igitur statum Ordinis nostri plenaria certitudine non carere, posterisque nobilitatem auiti generis intimare, paternæ sanctitatis ingenuitatem, prout potui, verbis simplicibus designaui. Multa de verbo ad verbum, sicut in exemplaribus reperi, posui: quandoquè tamen propter consequentiam aliquid immutaui. Cumq; ex ijs, quæ ad manum habebam, exemplaribus omnia consummâssem, allata sunt mihi ad petitionem meam quædam scripta, quæ & precio comparaui, propter quæ opus præteritum, vt illa insererem, penitùs dissipaui. Erant enim illa magnæ authoritatis, vtpotè dicta testiùm iuratorum, quæ Papa Gregorius IX. approbauit, magnorumque meritorum & exemplorum, sanctitatis præcipuè expressiua. Præuénit præterea me litera venerabilis patris fratris nostri Munionis, tunc Magistri Ordinis, mihi istum laborem iniungens & studium pro peccatis. Non vt volui, nec vt debui, feci tamen quod potui, vt videtis. Verùm vos reuerẽdissime pater, quod vestrum est, manum peritam apponite, & de hac informi materia opus, sic vt scitis, perficite gloriosum. Decreuerã certè huic operi superaddẽdo, detrahẽdo, immutãdo, ornãdo, ordinãdo vlteriorẽ diligentiam adhibere, si facultas expensarũ & opportunitas temporũ adfuisset.

Quibus deficientibus, destiti, & vt adspicitis, dereliqui. Veruntamen quandiù viuo, his laborē impendere, si requiritur, non recuso. Ignoscite, obsecro, mihi pro nomine Iesu Christi. Expaui & dolui primùm, quòd ad aures vestras mea imperitia pertingere debuit, nec credidi hoc futurum. Spiritus Dei sanctus spiritum vestrum dirigat & infundat, vt sanctitatis in hoc libello descriptæ deuotus æmulator efficiaris & executor, & in Ordine, vestro regimini commisso, fidelis inueniamini executor.

Iordani libellus de primis patribus Prædicatorij Ordinis.

Sciendum, quòd venerabilis pater noster beatus Iordanus, secundus nostri Ordinis Magister, successor S. Dominici dignissimus, libellum de initio Ordinis composuit, in quo primorum patrum & fratrum sanctorum gesta gloriosa & mirabilia opera conscripsit, nè in obliuionem venirent patres tam excellentes, eorumque exempla tam eximiæ sanctitatis. De quo libello prima sancti Dominici Legenda conscripta est. Posteà de mãdato Ioannis Episcopi, qui quartus à sancto Dominico Magister extitit, F. Constantinus secundam Legendam edidit, multa insignia superaddens. Succedens sanctus pater Humbertus, Magister Ordinis V. ex prædictis tertiam conflans Legendam, multis superadditis, non modicùm ampliauit. Qui etiam librum, qui Vitasfratrum dicitur, sua deuotione & diligentia compilauit. Tandèm dilectus pater noster F. Gerardus, Prior prouincialis Teutoniæ, rediens de generali Capitulo, in Luca celebrato, detulit quædam præclara gesta sancti Dominici de Bononia, quæ ex ore sororis Cæciliæ Romanæ, quam beatus Dominicus ad Ordinem receperat, conscripta sunt. Quæ sicut vidit & audiuit, plena fide syncerissimè enarrauit, quæ vsque ad annum Domini millesimum ducentesimum nonagesimum, religiosissimam & honestissimam vitam duxit. Prætereà dicta illustrium virorum, videlicet nouem fratrum, quorum testimonio credibilia facta sunt nimìs, authoritate Domini Gregorij IX. approbata, & iam alijs proferenda, patris nostri eximiam prædicant sanctitatem. Accedunt ad hæc Reuelationes sanctorum, quæ spernendæ non sunt: Reuelationesque veterum fidelissimæ, & omni credulitate dignissimæ, per quas & Prædicatorum Ordinis authoritas, & Fundatoris eiusdem inclyta merita declarantur.

Partitio opusculi huius.

Ex his omnibus præsentis Opusculi materia sumpta, in vnum libellum conscripta est fideliter & compacta, cui authoritatem præstat gestorum veritas, sine qua nulla valet authoritas. Quis verò prædictis patribus authoritatem audeat derogare, quorum hìc sententiæ, & plerunquè verba de verbo * posita sunt? Distinctus est autem hic libellus in octo particulas, & subdistinctus per capitula, vt quod quærit quis, faciliùs inueniat, & legendo distincta, ampliùs delectetur. Est autem ex hoc libellus iste prolixior, quòd gesta Magistri Reginaldi & obitum eius, & quorundam aliorum patrum, & quæ ad commendationem Ordinis spectant, pleniùs inserta continet & asscripta. Fateor, hæc omnia ornatiùs & ordinatiùs exprimi poterant & conscribi, sed condescendendum est mihi: quia in his compingendis mihi nullus adfuit, nec propter hunc laborem aliquid, quod regularis obseruantia exigit, intermisi. Feci autem hanc ex diuersis collectam compositionem, vt cum quanta gloria & religione Prædicatorum institutus sit Ordo, & sanctorum patrum eundem fundãtium eximia deuotio & præclara discretio posteris innotescat. Nec volo, quòd Legendæ vocabulo censeatur, sed Libellus de vita & obitu & sancti Dominici miraculis, & de Ordine fratrum, quem instituit, nominetur. Pleraque sicut in prænominatis exemplaribus reperi, de verbo adverbum hìc posui, pauca propter continuationem immutans & prolationis decorem. Oro autem & desidero, vt ad vtilitatem sint legentium: cupioque vt omnis pius lector & deuotus auditor, attento studio hæc corrigat & emendet.

Prologus Authoris in Vitam S. Dominici, mutato passim stylo.

Matt. 20. Matt. 22.

VLtifariè multisque modis olìm Deus electos suos ad æternum inuitans conuiuium, nouissimè diebus istis, id est, ad horam vndecimam, misit seruum suum dicere inuitatis vt venirent, quia parata iam sunt omnia. Seruum hunc, Ordinem Prædicatorum sanctus Pontifex Gregorius interpretatur, nouissimis mittendũ temporibus, vt hominum

num animos de propinquo Iudicis aduentu admoneat. Nouum enim quandoquè Prædicatorum Ordinem futurum scriptura innuit, quandò sub finem mundi cum mittendum ità luculenter exprimit: Misit, inquiens, seruum suum hora cœnæ. Hora cœnæ, finis est mundi. Nos autem sumus, in quos fines seculorum deuenerunt. Missus est igitur hora cœnæ, id est, diebus extremis Ordo nouus: nouus, inquam, pariter & antiquus. Nouus institutione, antiquus authoritate. Nouus, immò nouissimus spatio, officio primus. Cùm enim primo manè, tum etiam hora tertia, sexta & nona, ex denarij conuentione conducti fuerint vineæ cultores, hora restat, immò iam adest vndecima, qua postremi cultores multiplicentur. Hi sunt Prædicatores, quorum Ordinem horum nouissimorum temporum periculis diuina dispensatio prouidit: vt apropinquante iudicio illius, cuius in humilitate iudicium sublatum est, testium numerus augeretur. Itaque multiplicantur nunc in senecta vberi, vt benepatientes annuncient, quoniam rectus DOMINVS DEVS noster. Hæc sunt tintinnabula, quibus pontificalis podéris extremitas ornatur. Hi sunt equi fortes & varij in quadriga nouissima, è medio duorum montium æreorum egressi, vt perambulent omnem terram. Huius Ordinis primus institutor & pater inclytus fuit beatus Dominicus, cuius vitam virtutibus plenam, Deoque gratissimam, obitum quoquè & nonnulla miracula, atque ipsius Ordinis in occiduis mundi partibus & occasu temporis orientis exordium rudi quidem, sed veraci stylo perstringemus, opitulante nobis gratia IESV CHRISTI.

Homil. 36. in Euangelia. Luc. 14. 1. Cor. 10. Esa. 51. Psal. 91. Exod. 28. Zach. 6.

Sequebatur hìc alius Prologus, quem omisimus, nè Lectori tædium adferamus.

VITAE S. DOMINICI LIBER I.

DE PIETATE ET HONESTATE PARENTVM S. Dominici. Cap. I.

IN nomine patris & filij & spiritûs sancti, Dominicus humilis seruus IESV CHRISTI, segregatus in Euangelium Dei, sobriè & iustè & piè conuersatus, dignus factus in partem sortis sanctorum in lumine, verè est lux mundi. Qui velut stella matutina in medio nebulæ coruscus appárens, innocentiæ, pudicitiæ, verecundiæ, simplicitatisque radijs omnes à se puerilis stultitiæ, lasciuientis adolescentiæ, petulantis concupiscentiæ tenebras depulit: studijsque sapientiæ, operibus misericordię, & canonicę religionis perfectione, vt lux splendens, procedens instàr lunæ plenæ, in diebus suis & se & proximos suos illustrauit: & tanquàm Sol oriens, atque ad perfectum excrescens diem, ad celsissima DEI dona Prædicatorum Ordinem prouexit. Qui rutilans in virtute sua, per omnia prospexit, opaca illuminans, sterilia fœcundans, frigida calefaciens, & tepida accendens, nunc à claritate in claritatem transfiguratus à spiritu DEI, gloriosus splendet in patria, qui in hac peregrinatione admirabiliter refulsit in gratia, cùm priùs humiliter ipso suæ natiuitatis ortu fulsisset in Hispania. Tempus, quo voluit Dominus huius clarissimi sideris radios in homines diffundi, sequentia declarabunt. Præsidente Romæ in cathedra sancti Petri magno patre, domino Alexandro III. & Friderico Imperatore, huius nominis primo, Imperij habenas moderante, in Hispaniæ oppido Callaroga Oxoniensis diœcesis, anno Dominicæ incarnationis millesimo centesimo septuagesimo, fuit vir quidam, Felix nomine, qui sibi matrimonio iunxit vxorem Iohannam. Erant ij tum secundùm seculi conditionem satìs honesti, tum erga DEVM Christiana pietate deuoti. Anteuertente autem illos diuinæ dispẽsationis benignitate, benedictionem cælestem in prolis sanctissimæ fœcunditate adepti sunt. Peperit enim Iohanna marito

Augusti 5. tametsi obiit 8. Idus Augusti. Patria & parentes S. Dominici.

Duo fratres eius viri egregij. suo duos filios, qui literis imbuti, & vitæ integritate conspicui, sacerdotiò initiati sunt. Alter ex ijs in domo quadam hospitali ministerio pauperum se mancipans, gratia humilitatis, operibus misericordiæ, alijsque virtutibus in vita sua clarus fuit, & vt fertur, post obitum miraculis coruscauit. Alter verò mundo valefaciens, vitam monasticam complexus est, & in ea multo tempore Domino laudabiliter seruiens, vir sanctus & contemplationibus diuinis deditus, beato fine quieuit. Nimirùm tales fructus progignit terra bona: quorum alter, dum est in misericordiæ studia intentus, gratia redolet: alter, dum veritatis speculationi addictus est, æternam beatitudinem prægustat.

Adiecit autem adhuc Dominus benedictionis suæ cumulos. Nanque sublimioris gratiæ filium paritura mater, antè quàm conciperet, cælesti visione docta est de partu futuro. Vidit nanque se vtero gestare catulum, ardentem ore faculam ferentem: egressumque ab vtero, totum mundum flammis ab eius ore prorumpentibus illuminantem. Visitauit deindè Iohannam Dei gratia, & inebrians partûs eius fructum, germinare eam fecit, sacra eius genimina multiplicans. Tandèm vbi pariẽdi tempus aduénit, filium peperit, fratrum decus & matris gaudium, exultantis in Domino, quòd in visione ostensum, suo gremio contineret. Catechizatus ex more infantulus, sacerdotali benedictione sanctificatur, salutariq; chrismatis vnctione consignatur, baptizatur in nomine patris & filij & spiritûs sancti, & nutu eius, cuius est nomen Dominus, Dominicus appellatur. Matri quoq; eius spirituali, cuidam nobili fœminæ sacer infans Dominicus in visu appáret, stellam luculentam in fronte ferens, cuius immodico splendore totus orbis irradiabatur. Videamus nunc præclarum infantulum. Gignitur à Felice patre, editus in lucem, nutritur, fouetur à Iohanna matre, per gratiam renascitur, accipit Dominici nomen, gratiæ alumnus, diuinitatis amans & cupidus, æternæ felicitatis hæres futurus. Necdùm natus, non dubio signo ostenditur: renatus, nomine insigni cohonestatur: sacro splendore micãtis stellæ declaratur, ardentem præ se fert faculam, cuius multo igni totus inflammetur orbis: fit nomine tam celebris, vt aduersarijs sit terrori: lumine tam illustris, vt peccatorum tenebras illuminet, & inter cæli astra eximiè refulgeat, feruore charitatis igneus, famosa authoritate grauis, luce scientiæ inclytus. In ipso quoq; ortu suo infans beatissimus præclari Ordinis, cuius erat ipse futurus parẽs & princeps, forma, signifer & vates fuit. Feruens enim prædicatio, cor peccatoris ad agendam pœnitentiam inflammans, ardens catuli facula est: authoritas gratiam concilians, potentiæ nomen est: doctrinæ claritas, alios ad sapientiam perducens, fulgor stellæ est. Nimiùm sanè errat, quisquis hæc ab omni æternitate non credit præordinata, sicut cælitùs hîc præsignata referuntur.

Visio matris eius.

Psal. 82.

Eius præclara encomia.

Porrò mater puerpera accuratè enutrit filium, lactat & ablactat & lætabunda sensìm ad incrementa perducit. Cumque iacéret aliquandò in cunis, Examen apum circa os eius volitans, linguam eius diuinæ sapientiæ melle * affluituram indicabat. Ablactatus verò à lacte, & auulsus ab vbere, mox cælestis gratiæ cœpit mamilla nutriri. Itaque quamprimùm potuit, infantiæ annos necdùm egressus, exemplo piorum parentum templa crebrò adire, Deumque colere studuit, lectulum quoquè in ea ætatis teneritudine sæpiùs reliquit, & eius mollitiem declinans, in nuda humo infantilia membra reposuit, quod posteà in diebus suis infatigabiliter obseruauit. Creuit igitur, religiosorum parentum cura religiosè educatus, quem etiam specialiter in pueritiæ annis quidam venerabilis Archipresbyter, eius auunculus, inprimìs diligenter instituens, enutriuit. Atque horum prudenti & religioso consilio traditus est sanctus puer Ecclesiastico præcipuè officio imbuendus: adfuitque pijs votis diuina benedictio & promotio, cœpitque esse puer ingeniosus & docilis, vtpotè sortitus animam bonam, vasculum gratiæ, scientiæ receptaculum. Proficiens autem in diuini cultûs institutis venerabilis puer, morabatur in ecclesijs, cum Clericis psalmos promebat, hymnos concinebat, altaria circumibat, sacris mysterijs deuotus assistebat, CHRISTI ministris & sacerdotibus seruiebat, & velut testa recens animus puerilis, per hæc exercitia odore est sanctitatis imbuta, quem ille posteà perpetuo tenore seruauit. Cœpit iam tum manus summi opificis formare sibi ex illo vas electionis, in quod suæ benedictionis chrismata effunderet. Custodiuit electus puer innocentiam, dilexit munditiam, conseruauit disciplinam: pudi-

Pietas adhuc ferè infantia.

Exercitia pietatis in pueritia.

pudicus sensibus, verecundus actione fuit. Hæc & alia in altero ætatis septenario, quemadmodùm vnctio spiritûs illi suggerebat, adhuc puerulus obseruabat, nil puerile præ se ferens in homine exteriori. Iam enim senile cor ei inerat, & sub tenello vultu canities animi verecunda latebat. Ab ipsis nanque incunabulis tam erat excellenti indole, vt eximium quiddam in eo futurum tam insignis infantia, tamq; sancta pueritia testaretur.

Quòd & philosophica, & theologica scientia non mediocriter eruditus sit. *Cap. 2.*

CVM viderent autem pij parentes eius continuam & ætatis & gratiæ in sancto puero accessionem, illum studiorum causa Valentiam miserunt. Ibì enim tunc florebat studium generale, vt vocant, abundans tam discipulorum frequentia, quàm præstanti doctrina magistrorum. Itaque prudens adolescens non segnitiem sectatus est, sed in discendas literas, propter quas illuc missus erat, accuratè incubuit, adeò vt gratia diuina illi opitulante, breui spatio multos coætaneos superârit. Contemptis nanque rebus ineptis & friuolis, quibus ea ætas diffluit, necessarijs dabat operam, noxiæ sodalitatis, inprimisque fœminarum viscosa & lubrica contubernia declinans. Cum ludentibus non se miscuit, neque cum ijs, qui in leuitate cordis * pro carnis desiderijs ad res curiosas, insanias falsas & inanissima spectacula se conferebant, participem se præbuit. Respuebat mundi blandientis & fallentis gaudia, carnisque spurcitias immaculati affectûs pede calcans, virginitatis decus & florem illibatum DOMINO conseruauit. Itaque copiosè in eius purum intellectum, animumque sordibus liberum, liberales disciplinæ, quæ puris intellectibus capiuntur, influebant. At verò angelicus adolescens his humanæ sapientiæ disciplinis non nimiùm capiebatur, quippe quòd in CHRISTVM DEI sapientiam, cui inhiabat, non cerneret. Non enim vllus philosophorum eam sapientiam tradidit, nec aliquis principum huius mundi cognouit. Nè ergò vires florentis iuuentutis vanè consumeret, sed sitim eam qua ardebat, posset extinguere, ad fontem Theologicæ sapientiæ se contulit, hausturus indè, quod auidè apperebat. Inuocans ergò per preces Christum Patris sapientiam, inclinauit cor suum disciplinæ, & sacræ paginæ magistris aurem suam: erantque eloquia illa super mel & fauum dulcia pectori eius. Ijs sanè addiscendis pius iuuenis quadriennio tanta animi contentione & studio incubuit, vt penè noctes insomnes duceret, quietisque tempora vigilijs largiretur. Porrò auditam veritatem pro affectu humiliter complectens, & suauiter animo affigens, etiam opere efficaciter exequi nitebatur. Atque vt è fonte sapientiæ salutaris haustum percipere mereretur, decem annis vino, in quo est luxuria, castitatis amator sibi penitùs voluit interdictum. Mirum profectò id fuit, nec minùs gratiosum, videre hominem annorum paucitate iuuenem, conuersationis maturitate & morum constantia senem. Iuuenilia fugiebat desideria: sectabatur verò iustitiam: vagosque cauens discursus, domum matris ecclesiæ & sanctæ quietis tabernacula non reliquit. In templo aut orans, aut studijs intentus, assiduè morabatur. Cùm igitur præcepta DEI tam eximio complecteretur amore, impleuit eum Dominus spiritu sapiētiæ & intellectûs, vt etiam difficiles quæstiones facilè penetraret.

Mittitur Valentiam studiorum causa. *Admodùm religiosè viuit.* ** for. ambulantes, pro* *1. Cor. 2.* *Studet Theologiæ.* *X. annis vino abstinet.*

Et quia toto corde diligebat DEVM, qui fecit illum, non potuit non amare & proximum, quem vult DEVS diligi in se. Videre erat in illo erga proximorum calamitates & miserias pijssimam commiserationem, & affectum beneuolentiæ & misericordiæ transferri in operis euidentes effectus. Nam cùm Valentiæ daret operam literis, omnem ferè Hispaniam immanis oppresserat fames. Deficiebant præ fame & siti pauperes, nec erat qui reficeret: moriebantur miseri & inopes, nec erat qui curaret: clamabant pupilli & viduæ, paruuli & debiles, nec quisquam attendebat. Inter hæc affligebatur spiritus iuuenis Dominici, & compatiebatur misericors anima eius pauperum multitudini. Itaque Euangelici consilij non surdus auditor, immò perfectionis sectator egregius, distraxit libros & omnes res suas,

Commiseratio erga proximos. *Libros & res suas vē.*

dit, & precium dat pauperibus. preciumque in pauperes expendit. Ità gratissimus CHRISTI iuuenis, obediens verbo Saluatoris, proximorum periculis medebatur, intuentesque præclaro prouocauit exemplo. Auxit in eo concupiscentia sapientiæ, non minuit, opera iustitiæ: nec retraxit à perfectione studium scientiæ, sed consummauit in virtute. Sciebat enim, quemadmodùm oporteret ipsum scire. Intelligebat super senes, quòd mandata Domini quæsiuisset: & beatus planè fuit, opere efficiens, quod cognitione comprehenderat. Agebat autem hæc & alia præclara angelicus iuuenis, necdùm habitu vel conuictu à mundo separatus: immò, vt dicamus quod res est, non ille, sed Dominus & habitans in eo virtus CHRISTI, fecit hæc omnia, præueniens eum in benedictionibus dulcedinis, mirificans eximijs eius infantiam sacramentis, sanctificans innocentem pueritiam munditiæ rudimentis, adolescentiam solidissimis Philosophicæ & Theologicæ scientiæ fundamentis, morumque suauium ornamentis confirmans. Nec cessabit misericordia DEI, donèc perficiat & consummet eum ad extremum vsque diem bonorum operum & virtutum omnium incrementis.

Psal. 118.

Vt venerabilis Didacus Episcopus eum fecerit Canonicum regularem in Ecclesia sua. *CAP. 3.*

Didacus Oxoniesi Episcopus.

PER id tempus erat vir vitæ venerabilis, Didacus nomine, Ecclesiæ Oxoniensis Episcopus, quem & sacrarum peritia literarum, & generis nobilitas, & inprimìs morum insignis honestas ornarent. Is adeò totus amore inhærebat DEO, vt seipsum contemnens, & sola, quæ sunt IESV CHRISTI, quærens, in id summoperè cura & cogitatione esset intentus, quemadmodùm multas Domino animas lucrifaciens, talētum sibi creditum cum vsura multiplici ad illum reportaret. Quamobrèm vbicunquè reperire potuit viros vitæ & morum integritate conspicuos, eos quibus poterat modis ad se adiūgebat, & in Ecclesia, cui præerat, ecclesiasticis beneficijs donabat. Porrò subditos illos suos, quorum esset propensa in virtutē & sanctitatē voluntas, animus à mundo abhorrens, vt religiosorū hominum institutum complectèrentur, & verbis hortabatur, & exemplis inuitabat. Indè adeò accidit, vt canonicis suis crebris id adhortationibus persuadere niteretur, vt ad præscriptum regulæ beati Augustini, in canonicæ religionis obseruantiam consentirent. Tanta verò cura & diligentia id egit, vt eorum animos, tametsi non deessent qui obluctarentur, ad suam voluntatem inclinârit. Ad eius autem notitiam peruénit celebris & odorifera beati Dominici fama, & cùm accuratè de illo esset percontatus, remque certam comperisset, accersitum eum fecit in sua Ecclesia Canonicum regularem, ex hoc ipso beatum se putans, quòd & sibi de tali filio, & Ecclesiæ suæ de ministro tam idoneo prouidisset.

Fit canonicus regularis S. Dominicus.

De eius religione, perfectione & admirabili sanctitate. *Cap. 4.*

HAbitum igitur Canonicæ religionis indutus extrinsecùs seruus CHRISTI Dominicus, per DEI gratiam nouum hominem intrinsecùs induit, moxque in DEI timore ad totius sanctitatis studium conuersus, in seipso priùs exprimere curauit, quod erat alios posteà docturus. Satagens igitur perfectorum imitari vestigia, & ad virtutum fastigia contendere, nouitius Canonicus solicitè de antiquis semitis inquirebat, vt sciret quæ esset via bona, vt ambularet in ea. Vndè librum illum, qui Collationes Patrum inscribitur, studiosè legendum suscepit, deditque operam, vt lecta, intelligentia comprehenderet, affectu sentiret, effectu & re ipsa fortiter exequeretur. Didicit enim ex eo puritatem cordis, contemplationis viam, omniumq; virtutum perfectionem, idque vnctione magistra. De huiusmodi enim liber ille agit. Itaque abijciens & despiciens seipsum in cordis humilitate, reuerentiam Canonicis & honorem exhibebat. Inuitatus ad æterni sponsi nuptias, nouissimum tenuit

Ierem. 6.

Collationes Patrum legit.

Lucæ 14.

nuit locum, se infimum, cæteros sanctiores existimans. In oratorio versabatur noctù diuque, orationi sine intermissione, lectionique & meditationi assiduè vacans. Externa solatia paruipendit, euagationes vanas prorsùs vitauit, contemplationique tempus concilians, extra septa monasterij vix vnquàm visus est. Ità sanctus DEI inter canonicos illos ceu iubar eximium emicuit, miraque celeritate de virtute in virtutem progrediens, omnium in se amorem & affectus prouocauit. Mirantur omnes tam subitam religionis perfectionem, & licèt inuitum, suum eum voluït esse Suppriorem. Tum verò quasi lucerna super candelabrum posita, & ciuitas super montem, factus est omnibus vitæ speculum, sanctitatis exemplar. Erat in oratione assiduus, charitate præcipuus, commiseratione anxius, contemplatione suspensus, & ipsis quoquè subditis suis cum multa humilitate subiectus. Vigil ei cor & sensus erat ad DEVM, nec rarò in precibus pernoctabat: erantque preces eius feruentes, & cum lachrymis coniunctæ: rugiebat à gemitu cordis sui, nec continere se poterat, quin plangentis vox pijssima procùl etiam audiretur. Macerabat corpus ieiunijs & abstinentia multa, vix sustentandæ naturæ necessaria alimenta percipiens. Vinum, quod decennio non gustârat, propter afflictam stomachi valetudinem, iubente Didaco Episcopo, sumere cogebatur. Quod tamen & exiguum, & aqua dilutum, bibebat. Feruebat in eius pectore vehemens desiderium salutis animarum, eamque vt procurare re ipsa dignus foret, crebris orationibus & votis specialibus à DOMINO flagitabat. Optabat se totum impendere saluti proximorum, tunc se reuerà CHRISTI fore membrum existimans, si eius se exemplo animabus lucrandis prorsùs manciparet, nec fraudatus est desiderio suo. Semen enim fratri suo defuncto, nempè Christo crucifixo, suscitauit, verbum illius disseminans, & instituens prædicatores. Et eccè grana seminis DEVS multiplicans, auxit frugum iustitiæ incrementa. Plenum erat sanctissimis affectionibus pectus eius, atque erga omnia tum prospera, tum aduersa proximorum, mira pietate mouebatur, afflictorum rebus duris cruciabatur, pauperum penuria & miserorum calamitatibus torquebatur, atque inprimìs pereuntium animarum zelo mirè angebatur & mente sauciabatur. Ità nimirùm instàr Prophetæ, Dominicus peccata hominum & afflictorum miserias contemplans, æstuabat animo intrinsecùs, & flens largissimè, latentem commiserationis affectum per lachrymas prodebat forìs. Hanc enim excellentissimam charitatis gratiam specialiter habebat à DEO donatam, flendi scilicet pro peccatoribus, & miseris atque afflictis omnibus condolendi. Sed quantum illi angoris & mœroris afferebat erga calamitosos condolentia, tantum profectus piorum hominum, quibus mirè gratulabatur, ceu quædam pigmenta odorifera eum consolabantur. Inter hæc quæ sursùm sunt, quærens, agebatur in Deum homo diuinus, gloriam sanctorum contemplans, & ad illam veram patriam anhelans, lugebat profusè diuturnum sui exilij incolatum.

Fit Supprior, licèt nolens.

Matt 5.

Feruet animarū zelo.

Luget hominū peccata, & miseris condolet.

De societate & mutua charitate inter S. Dominicum & Didacum Episcopum.

Cap. 5.

CVM verò tot tantisque virtutum floreret ornamentis angelicus Dominicus, à venerabili Didaco Episcopo suo, miro diligebatur affectu. Erat enim in animis eorum quædam spiritûs similitudo, & charismatum consonantia: siquidem pari zelo domûs Dei ad procurandam animarum salutem, sancto eos spiritu impellente, ferebantur. Postquàm ergò visum est Deo in eis reuelare gratiam suam, vt vtriusque virtus prodiret in publicum: ità eos in ministerium illud, quod voluït, assumpsit, vt ipsi etiam, licèt sancti, diuinæ erga se prouidentiæ consilium ignorarent. Eccè enim Alphonsus rex Castellæ rogauit Didacum Episcopum, vt vellet ipsius esse legatus apud *Marchiam. Profecturus ergò ob regis negocia conficienda prudens antistes, ecclesiæ suæ Suppriorem, dilectum Dominicum sibi comitem adiunxit, vt & ex societate eius ornamentum, & ex sanctis colloquijs solatium haberet. Vbi autem ventum est Tolosam, & S. Dominicus cognouit hæreticorū fraudibus ciues deprauatos,

Hæresis Albigensiū.

ingemiſcens ſpiritu turbatur. Vt verò etiam hoſpitem ſuum hæreticum ſenſit, multa tum affabilitate, tum ratione hominem conuicit erroris, & ad catholicæ fidei veritatem reduxit. Erat hic primus manipulus, quem diabolo ereptum, ad aream Domini reportauit. Expeditis tandèm apud Marchiam regis negocijs, & per nuncium ad regem reſponſo remiſſo, Epiſcopus cum ſuis ad Romani Pontificis curiam profectus eſt, expoſitoque Pontifici ſuo deſiderio, petijt ab Epiſcopi functionẽ abſolui, vt animabus conuertendis ſe poſſet impendere, ſed non impetrauit. O verè felicem præſulem, qui tanta eſſet humilitate præditus, vt cuperet dignitate exui: tamque feruebat ſublimi charitate, vt pro ſalute proximorũ & periculis & morti ſe obijcere optaret. At verò diuina prouidentia pro ſuo beneplacito pium Epiſcopi deſiderium aliter implere conſtituerat. Eſt ergò redire compulſus, ſuis quidem fruſtratus precibus, ſed obedientiæ & charitatis gratia plenus, nec quicquam de ſalutari propoſito remittens. Reuertens autem, Ciſtertienſe cœnobium inuiſit, vbi, multorum ſeruorum DEI ſancta conuerſatione & religionis ſublimitate illectus, habitum monaſticum accepit, atque indè monachos aliquot ſecùm abduxit, è quibus diſceret mores illius inſtituti, & ordinis diſciplinam. Equidem felicem dixerim electum Dei Dominicum, qui tanti pontificis & viri Apoſtolici meruerit ſocietate & amicitia decorari, à quo dubium non ſit, illum ſanctitatis exempla & religionis inſtitutiones hauſiſſe.

Didacus Epiſcopus vult abſolui Epiſcopatu, ſed non impetrat.

Apud Ciſtertienſes habitũ monaſticum induit.

De prædicatione eius aduerſus hæreticos & de libello, ab igne nihil læſo.
Cap. 6.

CVM Montem Peſſulanum eſſent prætergreſſi, offenderunt duodecim Abbates Ciſtertienſis Ordinis, contra Albigenſes hæreticos ab eodem Pontifice Innocentio miſſos, ibidèm cum Epiſcopis & alijs Prælatis concilium celebrantes. Ij comperto Didaci Epiſcopi aduentu, cum multo gaudio ipſum accerſiunt, honorificè accipiunt, conſilium ab eo petunt, & libenter párent illi. Erat enim vir iuſtus & ſanctus atque maturus, & zelator fidei Chriſtianæ: cumque animaduertiſſet eos non rectè ambulantes ad veritatem Euangelij, vt erat miræ circunſpectionis & gnarus viarum DEI, dixit ad eos: Non ſic, fratres, non ſic arbitror procedendum. Mihi enim impoſſibilem rem moliri videtur, qui ſolis verbis putat homines iſtos reduci poſſe in viam: operibus & exemplis potiùs reuincendi ſunt, qui vitæ ſuæ merita iactant impudenter. Dicunt illi: Quid igitur nobis das conſilij, pater? Quibus ille: Quod me, inquit, videritis facere, facite. Moxque familiam & equiratum atque apparatum omnem, quem copioſum habebat, à ſe remiſit, ſtatuens in illa regione aliquandiù hærere. Eius verò exemplo cæteri permoti, itidèm fecerunt. Et ecce diuinum miraculum, & iucundum ſpectaculum. Duodecim illos patres coniunxit ſibi verbo & exemplo, ipſe tertiusdecimus factus pater patrum & patriarcha, quem tanquàm dominum & magiſtrum vnanimiter ſequebantur. Aſſumpſit autem & alios virtute & gratia inſtructos viros, comites laboris & fideliter ipſi adhærentes. In quibus præcipuus, omnique ſanctitate conſpicuus, vir angelicus Dominicus, illi præ cæteris charus, dictis & factis ceu ſidus ſplendidiſſimum rutilabat. Hi omnes ſine expenſis pedites diſcurrebant, in paupertate voluntaria CHRISTVM pauperem prædicantes. Ecce formam CHRISTI, inſtaurantis Eccleſiam initio: figuramq; Ordinis Prædicatorum, mox ſecuturi hoc extremo tempore. Tum verò hęretici inuidia correpti, ediuerſò cœperunt importuniùs concionari: ſed tam inſigne fulgebat in Epiſcopo Didaco morum decus, vt & incredulorum illorum, & omnium, cum quibus verſabatur, ſibi vendicaret affectus.

Optima ratio hæreticos in viam reuocandi.

Fiebant tunc crebræ conciones ad populum, & diſputationes cum hæreticis ſub iudicibus deputatis. Nec deſtitit DEVS miraculorum ſignis Eccleſiam illuſtrare ſuam. Permulti quoq; catholici libellos conſcribebant in fidei defenſionem. Scripſit quoquè beatus Dominicus librum fidei ſuæ, ſacris Authoritatibus & Diuinis rationibus munitum: qui etiam præ cæteris approbatus, ab omnibus receptus eſt. Idemque ad confutandam hæreticam falſitatem, & Catholicæ fidei confirman-

Liber à S. Dominico ſcribitur cõtra Albigenſes.

mandam veritatem, post longam disputationem apud Fanum Iouis habitam, cum libello cuiusdam hæretici in ignem iniectus est. Verùm hæretici libellus, à flammis correptus, mox in cineres redactus est: libellus confessoris Christi Dominici ex igne prosilijt procùl, idque etiam secundò & tertiò in ignem reiectus, scriptoris sui sanctitati & Christianæ fidei veritati præclarum reddēs testimonium. Stupebant omnes: lætabantur pij, impij corde compungebantur. Erant illis in locis nobiles aliquot, qui inopia adacti, filias suas tradebant hęreticis nutriendas & erudiendas, immò verò erroribus pestiferis corrumpendas. Earum exitiale opprobrium miseratus Dei seruus beatus Dominicus, monasterium quoddam, in quod reciperentur, instituit in loco, quem Prulianum vocant: vbi ancillæ Christi perpetuò inclusæ, admirandas constitutiones & obseruantias, arctumque silentium sectarentur, & laborantes manibus suis, in conscientiæ puritate creatori suo iucundum exhiberent famulatum. Exacto indè in pędicationis labore biennio, memorabilis præsul Didacus, suam volens reuisere ecclesiam, socijs ad pędicandum remanentibus pijssimum D E I sacerdotem Dominicum præfecit, vt ad illum omnia referrentur. Magnum enim aliquid in eo cernebat, quæ illi causa erat illum eximiè diligendi. Valedicens deindè omnibus, multo labore pedibus suis iter agens, tandèm Oxoniam peruénit, vbi correptus morbo, iactura vitæ temporariæ, aditum inuénit in vitam sempiternam, fruiturus deincèps gloria cælesti: claruitque post obitum miraculis, qui in vita sua insignis fuerat operibus sanctis & virtutibus multis.

Is liber ab igne nihil læditur.

Obitus Didaci Episcopi.

De ijs, quæ post obitum Didaci Episcopi euenerunt, & de miraculis eius. CAP. 7.

Constituerat dilectus Deo & hominibus Didacus Episcopus, ad susceptum redire prædicationis ministerium, instituereque de summi Pontificis assensu viros, qui verbis & exemplis hęreticæ prauitati resisterent: tum etiam monasterio illi, quod sanctus Dominicus in Pruliano construxerat, absoluendo quędam subsidia adferre. Sed his alijsque pijs ardens desiderijs, migrauit à corpore, victurus semper in Christo.

Eius autem morte comperta, omnes qui in illa regione pędicationis causa remanserant, tanquàm non habentes ducem aut principem, ad propria sunt reuersi. Tum verò confessor CHRISTI verus, beatus Dominicus, eius in Domino filius, in eius successit locum, adiuuabantq; eum meritis & precibus fratres eius, coniuncti patri suo, qui in cęlis est, & præliabantur prælium fidei cum lætitia. Similis factus est leoni in operibus suis, erantque arma militiæ eius non carnalia, sed spiritualia. Congregatus est ad eum cœtus fortis viribus Cruce signatorum, & eorum, qui fugiebant à malis: additique sunt illis Catholici omnes, voluntarij in fide Christiana, & facti sunt illis in firmamentum. Ex mandato enim summi Pontificis Innocentij III. contra illos Albigenses hæreticos Crux pędicabatur, eaque consignabantur fideles.

Crux prædicat cōtra Albigenses.

Accessit ad hęc Christianissimus & fortissimus princeps, dominus Simon, Comes Montis fortis, pater orphanorum, defensor viduarum, pupillorum tutor, pauperum sustentator, protector ecclesiarum, & aduersùs hæreticos catholicæ fidei constantissimus propugnator. Is princeps clarissimus cernens Christi athletam Dominicum coram Deo & hominibus innocenter & laudabiliter versari, sanctitatem eius multo & amore complectebatur, & honore ac veneratione prosequebatur. Circumibat enim vir Dei Dominicus vicos & castella & vrbes, prædicans verbum Dei: eratque vitiorum acerrimus castigator, hæresum oppugnator egregius, fidei zelator strenuus, Catholicorum diligentissimus exhortator. Verba eius instàr facularum ardebant. Itaque inuidia tabescebant hæretici, & fremebant aduersùs iustum, irridebantque simplicem veritatis doctorem, phlegmata, lutum, aliaque vilia iactantes in eum, & ad dorsum eius paleas alligantes. At ille ibat gaudens & exultans spiritu, quòd dignus habitus esset pro nomine Iesu contumelias pati.

Simon Comes insignis.

Molesta ab Albigēsibus patitur S. Dominicus.

Accidit eo tempore, vt celebris disputatio cum hæreticis institueretur: ad quam cùm Episcopus loci cum multa pompa esset iturus, dixit ad eum humilis præco

CHRISTI Dominicus: Non sic,mi domine pater, non sic aduersùs filios superbiæ est progrediendum:sed humilitatis, patientiæ, religionis,aliarumq; virtutum exemplis reuincendi sunt hostes veritatis,non fastu elationis & ostentatione gloriæ secularis.

Armemur ergò deuotis precibus, & humilitatis insignia prę nobis ferentes, detractis calceis,contra illos procedamus. Assensit Episcopus consilio pietatis, & omnes à se calceos amouerunt. Cumque de itinere essent incerti, obuium quendam hæreticum habuère, quem catholicum putabant. Is promisit quidem se illos rectà perducturum ad locum, sed perfidus in syluam quandam malitiosè eos abduxit,vbi inter vepres & spinas pedes eorum sauciabantur, & tibiæ sanguine conspergebantur.

Magna eius patientia. Tum verò beatus Dominicus cum omni patientia id ferens, & in iucundas DEI laudes erumpens, ad collaudandum DEVM & comiter ferendas molestias, illos omnes adhortabatur, ità dicens: Confidite in Domino,charissimi, quia de cęlo manet nos triumphus & victoria. Iam enim peccata nostra sanguine expiantur. Cernens autem veterator ille miram illorum & iucundam patientiam, optimis beati viri sermonibus compunctus,malignitatem suam confitens,hæresin abiurauit.

Venientibus indè illis ad locum, rectis corde orta est lætitia, peruersis verò mœror & ignominia. Quamobrèm dissecabantur impij cordibus suis, & stridebant dentibus in seruum Dei, necemque ei molientes, eius occidendi consilia agitabant, vt condemnarent sanguinem innocentem. Dominus autem irridebat eos, nec tradidit eum in manus eorum. immò verò etiam admirandis operibus illustrauit seruum suum.

Cùm sic autem prędicando discurreret, crebrò fluuiolum Aregiam pedibus transibat, Accidit autem,vt libri, quos in sinu ferebat, dum se succingeret, in medias aquas laberentur.

Tum ille benedicens Deum, cuidam religiosæ matronæ id indicauit. Tertio die piscator capiendis illic piscibus intentus, cùm se speraret grandem piscem hamo extracturum, libros illos extraxit vsqueadeò inuiolatos, acsì in bibliotheca asseruati fuissent.

Libri eius in aquis nihil accipiũt detrimenti. Quod miraculum ea res mirificè amplificat, quòd nec pannum, nec quicquam munimenti habebant codices, præter beati viri merita. Eos matrona cum ingenti gaudio Tolosam misit seruo Dei. Traiecit quandoquè in ijsdem partibus aquam quandam cum multis alijs euangelizandi causa. Is autem,qui eos transuexerat,importunè denarium ab illo pro naulo exigebat. Respondit ei vir Dei: Seruus Dei sum, & discipulus Iesu Christi. Argentum & aurum non est mihi: mercedem regni cælorum tibi promitto. Quod miser ille vilipendens, institit acriùs, & sanctum vi per cucullum trahens,Aut cucullum,inquit,hìc relinques, aut denarium persolues. Tum ille sublatis ad cælum oculis,parumpèr intrà se orauit:moxque in terram adspiciens, denarium diuino nutu illic iacentem vidit,aitque homini:Eccè frater,tolle quod petis,& me liberum in pace dimitte.

Aliquandò iter facienti seruo Dei adiunctus est socius, conuersationis quidem sanctitate domesticus, sed alterius prorsùs linguæ & idiomatis. Dolens itaque non posse se mutuam ex pijs & diuinis colloquijs captare consolationem, à Domino precum suarum instantia,vt alius alium intelligeret,impetrauit.

Loquitur cũ alterius linguę homine. Atque ità per triduum,quo simul iter capessebant, alternis sermonibus inuicèm se recreabant, Domino gratias agentes. Reuerà conuenienter omninò dono sancti spiritûs,varijs loquitur linguis lingua placabilis, & doctrina salutaris mundi,clauis fit cæli, & reseratio portæ sempiternæ. Benigneque cælitùs misso nautæ precio honoratur, qui cogitatum suum omnem in Dominum iactârat. Et qui corpus & animam illius immaculata seruauit à carnali concupiscentia, ille ipse libros eius illæsos custodiuit in vndis. Donum ergò linguæ, illustrat fidei prædicatorem: solutio precij, cohonestat Christi pauperem: integritas codicum,pudicitiæ venustat florem.

De mira eius patientia, & desiderio martyrij obeundi.

CAP. 8.

Man-

MAnsit apud Tolosanos multo tempore Dei sacerdos Dominicus, vir per omnia Apostolicus, propugnans veram fidem, & expugnans hęresim tum verbis, tum exemplis, & Ecclesiam confirmans.

Tolosæ diù pugnat cũ hæreticis.

Insurgebant verò in eum testes iniqui, synagoga satanæ, & fortes quærebant animam eius. Sed cùm ad id vsque amentiæ proruerent, vt etiam cædem ei minarentur, cum multa fidutia ait ad illos: Non sum ego dignus martyrio: nondùm mortem merui istam. Et tamen sitiebat ardore inæstimabili calicem passionis haud secùs, atquè ceruus desiderat ad fontes aquarum.

Itaque transiens per loca, vbì illi structę ferebantur insidiæ, cantans & alacer ingrediebatur. Ea re in admirationem adducti satellites Antichristi, dicebant ei: An non mortis horrore tu afficeris? Quid acturus eras, si nos te compræhendissemus? Tum ille martyrij amore flagrãs, Rogâssem, inquit, vos, nè breui compendio mortem mihi celerem adferretis, aut repentinis me conficeretis vulneribus: sed paulatim singula pręcisa membra corporis mei oculis meis contemplanda obijceretis: atque ad extremum euulsis luminibus, sineretis ità mutilatum corpus in suo sanguine volutari, vel prorsùs pro vestro arbitratu vita omni priuaretis. Verè beatissimam animam, cuius non solùm perfecta charitas foràs misit timorem mortis, verumetiam in cruciatibus durandi cunctis inauditum suppeditauit desiderium.

Mota insignem animi fortitudinẽ

Nec minùs paratus erat pro salute proximorum ponere animam, Christum in hoc imitari gestiens. Cùm enim quendam hæretica prauitate euersum conaretur ad fidem reducere, dixit ille: Res vitæ degendæ necessarias, quas aliundè non habeo, ab istis accipio: ità fit, vt eis adhærere compellar. Quibus auditis, vir sanctus toto pectore hominem miseratus, seipsum vendere proposuit, vt eius in tanto periculo constituti inopiam subleuaret, & redimeret venundatum sub peccato. Quis dubitet illum reuerà tulisse crucem Christi, qui pro eius amore tam cupido animo morti se exposuit: & pro salute proximi, perpetuæ seruituti incunctanter addici peroptauit? Flagrabat in eius pectore charitas, qua nemo habet maiorem, cupiens ad Dei accedere similitudinem quandam, & conformis effici imagini filij Dei. Satagebat igitur totis vtriusque hominis viribus, votis, gemitibus, vigilijs, ieiunijs, orationibus, concionibus, laboribus diù noctuque, opportunè, importunè insistendo, vt ex Dei benignitate, dignus fieret, qui se penitùs impénderet, & superimpendit pro animarum salute, & quandoquè martyrio consummari mereretur. Qua etiam causa vltra mare proficisci decreuerat, si fortasis posset illi tandèm obtingere, vt in Dei voluntate moreretur, quod tantoperè desiderabat.

Magno flagrat martyrij desiderio.

At verò omnipotens Deus, qui pia adspirat vota, sic timentium se deprecationem exaudit, & voluntatem clementer facit, vt tamen à sua inscrutabili dispositione non recedat. Occultus itaque omnium moderator, & maximè fidelium custos & amator electorum suorum, ità sanctum vas electionis suæ in domo sua magna in honorem & vtilitatem constituit, vt ex illo pocula vitalis gratiæ præberet, multorumq; saluti sic ille proficeret, vt tamen corona martyrij non frustraretur. Sicut enim discipulus ille, quem diligebat Iesus, Iohannes Euangelista præcipuus, calicem Domini bibit, tametsi sanguinem non fudit, quòd animo mortis ferendæ prompta voluntas non deesset: ità S. Dominicus propter ardentissimum patiendi desiderium, palmam martyrij nõ amisit. Taceo, quòd quotidiè crucifigebat carnem, & mortificabat membra sua immodica austeritate, spiritum affligebat dolore & commiseratione erga animas iugiter pereuntes.

Inerat enim pectori eius mira quædam & penè incredibilis salutis omnium æmulatio. Ea de causa apud nobiles quasdam fœminas, hæretica simulatione deceptas, vt eas ad Ecclesiam reduceret, hospitio vsus est: atq; imminente Quadragesima clàm ab illis cilicia accepit, quibus ipse & socius eius induebantur. Et cùm lectus eis appararetur: Non sic, inquit, sed super asseres cubabimus. Somno verò breui contenti, ꝓ more noctẽ vigilijs occupabant. Atq; hũc in modũ totũ illud sacræ Quadragesimæ tẽpus, rigida ꝓ aliorũ peccatis agenda pœnitẽtia, homo innocẽs trãsmisit, solo&q;

Zelus ingẽs salutis proximorum.

Multa vitæ austeritate in Quadragesima suscepta, cõuertit hæreticas fœminas.

loque pane & aqua frigida contentus, vsque ad Pascha quotidiano se ieiunio macerauit.

Indè verò id consecutum est, vt, Christi gratia suffragante, fœminę illæ sancti viri meritis adiutæ, erroribus propudiatis, ad catholicæ Ecclesię fidem reuerterentur.

Cùm in Tolosæ partibus apud castrum, quod Fanum Iouis vocant, prędicaret vir Dei, & aliquandò fidem catholicam egregiè adstruens, hæreticorum perfidiam multis modis confutâsset, absoluta concione, more solito in ecclesia precandi causa remansit.

Et eccè nouem matronæ nobiles ex illo castro veniunt, intrant in templum, cadunt ad pedes eius, & dicunt: Serue Dei, adiuua nos. Si vera sunt, quæ hodiè pro concione dixisti, iampridèm mentes nostras necesse est spiritus erroris vt excęcârit. Nam istis, quos tu hæreticos vocas, nos homines bonos appellamus, vsque in pręsens credidimus & adhęsimus toto corde: nunc verò prorsùs animis fluctuamus. Serue Dei, adiuua nos, & ora Deum tuum, vt notam nobis faciat fidem suam, in qua viuamus, moriamur, & saluæ fiamus.

Tum vir Dei stans, & aliquandiù intrà se orans, paulò pòst dixit ad eas: Constantes estote, & expectate intrepidæ. Confido enim in Domino Deo meo, quòd ille, qui neminem vult perire, iam declarabit vobis, cuiusmodi domino hactenùs adhęseritis. Moxque viderunt è medio suî felem teterrimum prosilire, canis magnitudine, crassis oculis & igneis, lingua oblonga, lata, sanguinolenta, & vsque ad vmbilicum producta, cauda breui & in sublime erecta, ità vt loci eius turpitudinem, quocunquè se verteret, hominum oculis ostenderet, fœtore intolerabili indè exhalante. Cumque apud matronas illas sese hora vna huc illucque agitâsset, ad restim, quę à campana pendebat, insiliens, & per eam sursùm scandens, tandèm disparuit, fœda post se vestigia derelinquens. Conuersus autem ad matronas sanctus Dominicus, nimiùm territas consolabatur, ità dicens: En ex eo, quod coram oculis vestris, Deo volente, apparuit, potestis animaduertere, qualis sit ille, cui hucusq; seruijstis. At illę gratias Deo agentes, ad fidem catholicam integerrimè sese receperunt: & quędam ex eis apud sorores de Pruliano, religionis habitum induerunt. Ità nimirùm seruus Christi, Euangelicè se gerens & laborans in omnibus, superiores fœminas exemplo seuerissimę pœnitentiæ, has posteriores verbo fidelissimę doctrinæ, & diabolicæ imposturę detectione, ad sanctæ matris Ecclesiæ gremium reuocauit.

Nota cui dño seruiãt hęretici.

Ix. matronę nobiles ab hęresi resipiscunt.

De multiplici eius pugna cum hæreticis, & multis miraculis perpetratis. CAP. 9.

DEcem annis beatus Dominicus in diuersis Narbonensis prouinciæ locis moratus, inprimis verò apud Sonam & Fanum Iouis, hæreticos oppugnando, catholicam fidem promouit: animarumque saluti parandæ addictus, totus concionandi officio vacabat, multas interim contumelias, multum suî contemptum & abiectionem, multas angustias hilariter perferens propter amorem Domini nostri IESV CHRISTI.

Per id verò tempus dominus Simon, Montis fortis illustris princeps, ferro persequebatur hæreticos, quos Christi confessor Dominicus gladio verbi Dei. Itaq; multa inter eos amicitia & familiaritas contracta fuit. Vt enim in eius principis gestis legitur, cùm catholici die quodam cum hæreticis disputâssent, sanctus Dominicus quędam fidei documenta scripsit in chartula, tradiditque eam hæretico, vt de obiectis deliberaret. Ea nocte hæretici consederunt ad ignem: prolata est chartula viri DEI, dictum est ab hæreticis: Mittatur in ignem schedula, vt veritas comprobetur. Mox proiecta in ignem, post aliquantam moram indè nihil lęsa prosilijt. Tum vnus obstinatior, Mittatur, inquit, secundò, & patebit veritas. Obtemperatum est illi, sed iterùm charta resilijt. Stupentibus illis, obduratus hæreticus etiam tertiò idem vult fieri: sed nihil chartulæ officit. Tãto aũt viso miraculo non sunt cõpuncti miseri illi, sed inter se grauissimè ꝓhibuêre, nè qsquã id catholicis indicaret. At tñ miles quidã, q rei co-

Chartula viri Dei non potest igne absumi.

O hęreticã pertinaciã.

corâm interfuit, fidei ex parte consentiens, insigne miraculum ad catholicorum notitiam perduxit.

Venit aliquãdò seruus omnipotẽtis Dei, cum Conuerso quodã Cistertiẽsis ordinis valdè religioso, ab hæreticorum conflictu ad ecclesiam quandam vespertino tempore, eamque clausam inuénit. Orant igitur ad ostium, & mox clausis ianuis miro modo se intrà templum conspiciunt introductos. Gratias igitur agentes Deo, totam illam noctem in eius laudibus exegerunt. Clausis ostijs in tẽplum recipitur.

Concionanti quandoquè beato viro in quadam parœcia oblatus est dæmoniacus, iampridèm à nequam spiritu vexatus. Orauit pro illo vir sanctus, & curatus est. Alios quoquè diuersis pressos morbis, fusis ad Deum precibus, sanauit. Adductus ad eum fuit quidam multis obsessus dæmonibus. Accepto ergò orario, quod stolam vocant, priùs suum, indè dæmoniaci collum illo cinxit, pręcipiens dęmonibus, vt ab hominis infestatione deincèps cessarent. Multos sanat.

Viro Christianissimo Comite Montis fortis cum Crucesignatis obsidente Tolosam, venerunt peregrini ex Anglia, S. Iacobi limina visitaturi. Ij propter excommunicationem vitantes Tolosam, in nauiculam se contulerunt, vt fluuium transirent. Præ multitudine verò hominum, qui erant ferè quadraginta, depressa est nauis, & omnes submersi sunt, ità vt nec capita ab aquis extarent. Orabat tum in vicina ecclesia S. Dominicus, clamoreque pereuntium & circunstantis exercitûs permotus, festinus eò accurrit: cernensque præsentissimum periculum, commiseratione affectus, toto corpore prosternitur, expansis in Crucis formam manibus, flens acerbissimè clamat ad Dominum, vt suos peregrinos seruet à morte. Paulò pòst surgens ab oratione, conuersus ad fluuium, cum multa in Deum fiducia ità ait: Præcipio vobis, vt omnes ad litus euadatis.

Mira res, sed ab illo facta, qui facit mirabilia magna solus: Confestìm ad eam vocem omnes, qui tandiù sub aquis pressi latuerant, cunctis cernentibus, qui ad illud triste spectaculum confluxerant, super vndas emerserunt. Mox vndiquè accurrentes, porrigentesque eis lanceas & hastas, vniuersos è fluctibus incolumes eduxerunt, clementiam Saluatoris, & almi eius confessoris Dominici merita, laude & prędicatione efferentes. Homines ferè 40. penè submersos seruat.

De celebri beati viri fama, & contemptu dignitatum.

CAP. 10.

VIr Dei inclytus, predicator eximius, gratia Dei plenus, omni virtute conspicuus & perfectus Dominicus, apud homines fama & existimatione sanctissimus habebatur. Inuidebant autem ei hæretici, & illum irridebãt, atq; cõtumelia afficiebant. Porrò fidelium omnium erga illum deuotio crescebat, & apud Archiepiscopos, Episcopos aliosq; ecclesiarum prælatos siue pręfectos, qui in illis locis erant, pro suæ excellentia sanctitatis omni dignus honore ducebatur: Fuit sanè à tribus cathedralibus Ecclesijs Episcopi ei oblata dignitas.

At ille mâlens humiliari cum mitibus, Christi paupertatem regnis & sedibus anteposuit, nec illas cathedras voluït conscendere. Optabat enim liber esse ab omnibus, vt posset omnium seruus esse. Diuitibus & pauperibus, Iudæis & gentilibus, quorum est non parua copia in Hispanijs, amabilem se exhibuit, atque ab omnibus amabatur, pręterquàm ab hæreticis & Ecclesiæ hostibus, quos disputationibus conuincebat, & concionibus oppugnabat: nec minùs tamen eos vt resipiscerent, humaniter & benignè adhortabatur. Tres Episcopatus respuit.

De

De eius abstinentia & spiritu prophetiæ.

CAP. II.

CVm apud Carcasonam demoraretur in ędibus Episcopi, per Quadragesimam in conciones ardentiùs incubuit, & demandatas sibi Episcopi vices accuratiùs executus est.

Itaque egressus ex Episcopi palatio, ad quoddam venit monasterium, quod Castris vocabatur: vbi ab Abbate inuitatus ad sumendum cibum, intrauit. Sed cùm hora edendi protraheretur, pro sua consuetudine vir sanctus in ecclesiam se, oraturus, cõtulit. Cumque attentiùs Deo preces funderet, spiritu in Deum sublato, corpus pariter à terra eleuatum est.

Orãtis corpus à terra eleuatur.

Vbi cibi capiendi aduénit hora, perquirebatur vbinàm esset, qui fuerat inuitatus: & cùm diuersis in locis quæsitus non inueniretur, vnus ex Clericis, qui Abbati adstabant, illum quęsiturus exijt, & casu in ecclesiam veniens, vidit sanctum virum inter cælum & terram mirabiliter eleuatum. Valdè igitur stupefactus, stabat admirans & expectans, quem exitum esset res tam insolita habitura. Tandèm cœpit paulatìm corpus se demittere, & ad sensus externos spiritus, à supernis ad se rediens, sese accommodare.

Tum accedens ad virum Dei Clericus ille, Domine, inquit, hora reficiendi corporis iam præterijt, & dominus meus Abbas vestrum aduentum sustinet. At vir sanctus, tanquàm è suaui somno expergefactus: Eccè, inquit, præstò sum ego. Posteà Clericus ille, relictis omnibus, eum secutus est. Verè colendam Dei prouidentiam, quæ virum hunc admirabili consilio ad illa loca transmisit, in quibus tanquàm lucerna ardens & lucens in caliginoso loco, frigescentem charitatem in multorum cordibus inflammaret, & tenebrosam hęreticorum vanitatē fidei veritate & doctrinę Euangelicæ luce perlustraret. Egregium tum fidei catholicæ propugnatorem se præstabat illustris Montis fortis Comes Simon: sed Comes Tolosanus, regis Aragonum fretus auxilijs, homini acriter resistebat, ità vt non parùm hęretici præualere viderentur.

Porrò conuersus quidam Cistertiensis illic præsens, ad sanctum Dominicum ait: Magister Dominice, nunquámne finem habitura sunt hæc mala? Vir autem Dei reticens, illo importuniùs instante, tandèm pręsente fratre Stephano, ità respondit: Finem certè habebit isthæc Tolosanorum malitia: sed procùl adhuc abest ille finis. Multus interìm fundetur sanguis, & rex quidam in hoc bello occidetur. Illis formidantibus, nè rex Franciæ is esset, qui recèns Albigense negocium susceperat, beatus vir ait: Alius planè, quàm Franciæ, rex erit, eiusque vitam varij belli huius casus extinguent.

Eius prophetia de excidio Albigensium.

Proximo anno cęsus est rex Aragonum, atque vtinàm, arma ferens aduersùs Ecclesiam, non æternam oppetièrit mortem. Non dubium, quin hæc ità euentura prophetici spiritûs illustratione sanctus vir & præuiderit, & pręduxerit: nec immeritò quidem. Tota enim illa Quadragesima ieiunans, pane solo & aqua vixit, neque cubauit in lecto suo. Adueniente autem Paschate sancto, & viribus erat robustior, & facie elegantior. Inuisibili enim intùs pastus erat alimento, & sicut adipe & pinguedine diuina suauitas eum repleuerat: è cuius redundantia corpus infirmum confirmabatur, & animi acies purgabatur, vt posset cernere mysteria futurorum.

Rex Aragonũ, Albigẽses defendẽs cæditur.

Hæretici quidam apud Tolosam capti & conuicti, cùm redire nollent ad sanitatem, iudici ciuili traditi sunt. Sed in ijs vnum conspiciens secretorum Dei conscius Dominicus: Hunc, inquit ad aulę officiales, reseruate, nec cum cæteris comburatur. Deindè illum comiter & blandè compellans: Scio, inquit, fili, scio, tardè quidem, sed tamen quandoquè, fore te virum bonum & sanctum.

Res stupenda planè: Dimissus ille, viginti ferè annis in hæretica cæcitate permansit: sed tandèm ad Ecclesiam rediens, institutum siue ordinem Prædicatorum complexus est: in quo sanè & vixit religiosè, & cursum suum fideliter absoluit.

A morte liberat hęreticũ, quẽ nouerat se correcturum.

Diximus iam crebrò de Comite Montis fortis. Is tanta animi beneuolentia, tanto honore & reuerentia sanctum Dei virum prosequebatur, vt ab illo voluèrit baptizari filiam suam, & nuptias filij sui benedici. Annuẽtibus etiam hęredibus suis, principe

cipe digna munificentia dedit ei,& qui eum essent secuturi, castrũ insigne, quod Cassauuel siue Fanum Iouis appellatur:itemque alia, vndè se suosque sustentare potuisset. Porrò Episcopus Tolosanus, vir bonus & sanctus, zelator fidei, sanctum Domini cum impensè amans, lætus nouam oriri salutem, consentiente collegio suo ad libros aliaque necessaria comparanda, sextam decimarum omnium partem ei donauit. Obtulerunt se etiam illi duo Tolosani boni viri, frater Thomas homo facundus & gratiosus,& frater Petrus de Salare, qui insignes ædes, quas Tolosæ habebat, ei largitus est. Tum verò, qui cum beato Dominico erant, cœperunt se ad religiosorum siue monachorum mores accommodare. Necdùm enim Prędicatorius Ordo institutus erat, sed quædam iam concepta erant,& de illo instituendo deliberabatur.

Multa ei donantur.

Fulconem dicit.

Multa certè multi de hoc sacro Ordine futuro, Domino eis reuelante, præuiderunt,& congratulantes Ecclesiæ, præsago spiritu prædixerunt. Teste enim scriptura, cùm insigne quippiam facturus est Dominus, solet electis seruis & prophetis suis multifariè multisque modis per spiritum suum id manifestare. Ità de hoc quoquè electorum lectissimo instituto quædam dignatus est mirabiliter præmonstrare: è quibus nonnulla inserere operæpretium mihi visum est.

Amos 3.

De reuelationibus, quibus Ordo Prædicatorius diuinitùs est præmonstratus. Cap. 12.

VEnerabilis igitur Aurasicensis Episcopus, Ordinis albi, vir multæ religionis & magnorum operum, pro sancto à populis colebatur. Isque concionandi dexteritate & feruore fidei, non solùm in sua diœcesi, sed alijs etiam locis singulariter excellebat. In quadam autem publica concione ità ait: Ego verbum Dei, vtì nóui, ità annuncio vobis: sed breuì existent, qui vobis re vera prædicabunt, quippe & ministerium, & scientiam, & nomen, & vitam habituri. Congruum inprimìs erat, vt Episcopus & concionator feruens, de Prædicatorum Ordine tam præclarè prophetaret. Magnus quoquè pater Stephanus, Prior Carthusiæ Lugdunensis diœcesis, vir eximia sanctitate, fratribus suis Prædicatorium Ordinem futurum prædixit, peculiariter eos orans, vt eum Ordinem omni amore & reuerentia prosequerentur: quod etiam præstitum est ab illis.

Aurasiceñ Episcopi vaticinium de Prędicatoribus.

Abbas & institutor Florensis monasterij, de Prædicatorum Ordine in multis libris & locis scripsit. Ipsum autem institutum & habitum describens, monuit fratres suos, vt post decessum suum illo existente Ordine, piè & honorificè eius professores exciperent. Itaque venientibus primò ad ipsos fratribus Dominicanis, cum processione & Cruce obuiàm exiêrunt. Perpendant iam huius instituti fratres, quàm solicitè in eo viuere ipsos oporteat, cùm diuina prouidentia voluerit etiam extraneos tantam ei præstare reuerentiam. Perpendant pariter, qua grauitate, quàm sublimi functione & sanctitate præditi fuerint, quorum nimìs credibilibus testimonijs, Prædicatorij Ordinis dignitas & vtilitas confirmatur.

Accedant verò his etiam alia nō minùs vera fidelium hominum testimonia. Ante Ordinis institutionem monachus quidam fuit honestæ vitæ. Is aduersa correptus valetudine, raptus extra se, sine sensu & motu externo triduo permansit. Indè ad se reuersus, nulli explicare voluït, quid vidisset. Cùm autem nonnihil temporis iam prçterijsset, videns in ecclesia sua fratres Dominicanos, accuratè ex eis sciscitabatur ipsorum officium, professionem & nomen, absolutaque concione, seorsùm eos ducens coram honestis viris, dixit eis: Ea, quæ mihi Deus pro sua benignitate reuelauit, & tamen hactenùs silentio pressi, non debeo diutiùs reticere. Olìm raptus in ecstasin, per triduum vidi dominam nostram Dei matrem Mariam, flexis genibus & iunctis manibus filium suum pro humano genere deprecantem, vt eius sustineret adhuc pœnitentiam. Ille verò piam matrem crebrò nō audiens, tandèm insistenti sic ait: Mater mea, quid vel possum, vel debeo porrò huic mundo facere? Misi Patriarchas & Prophetas pro illorum salute, & parùm sese correxerunt. Véni ego, misi Apostolos meos, sed & me & illos sceleratè occiderunt. Misi martyres, doctores & confessores permultos: at nec illis obtemperârunt. Quandò tamen fas non est, vt tibi aliquid negem, dabo eis Prædicatores meos, quorum opera illuminentur & ad meliorem frugem se recipiant. Quòd si verò id illi non fecerint, vlciscar me de eis, & veniam contra illos.

Visio cuiusdã boni monachi.

Eo tempore, quo suprà diximus duodecim Abbates Cistertiensis Ordinis, ad prædicandum contra Albigenses hæreticos, à Pontifice Innocentio III. missos, quidam à morte reuocatus ad vitam, cùm eum vnus ex illis Abbatibus interrogaret, quidnam vidisset, respondit: Vidi Dominam nostram virginem Mariam, tribus diebus cōtinuis flexis genibus coram filio pro populo deprecantem. Cui filius beneficia, quæ mundo ipse contulisset, & maleficia, quæ mundus ipsi reddidisset, commemorans, ait: Ecquid porrò facere possum tam ingrato? Tum Virgo mater: Bone, inquit, fili, non pro illorum malitia, sed pro mansuetudine tua ages. Victus tandèm matris precibus filius: Vt vis, inquit, ità faciam adhuc clementer cum eis. Mittam eis Prædicatores, qui eos ad agendam pœnitentiam hortentur. Et si quidem recesserint à sceleribus suis, eorum nulla apud me erit recordatio: sin minùs, non parcam eis.

Itèm cuiusdam à mortuis excitati.

Anno Christi millesimo ducentesimo decimoquinto, cùm ex omnibus Orbis partibus ad Concilium generale Romam proficiscerentur Episcopi & prælati, venerabili & sancto viro Fulconi Tolosano Episcopo eò contendenti, pijssimus Christi minister Dominicus adiunctus est: quos ità charitas inter se colligârat, & spiritus Iesu moderabatur, vt salutem animarum ardentissimo zelo sitirent. Tempus igitur opportunum rati se adeptos, quod iampridèm conceptum & deliberatum erat de instituendo Ordine Prædicatorum, summo Pontifici explicare statuerunt. Cumque ea, qua par erat, humilitate & reuerentia Pontifici sua vota exposuissent, visus est initio nonnihil se opponere Domini dispensator. Proxima nocte videt idem Christi Vicarius in somnis, Ecclesiam Lateranensem grauem minitari ruinam. Tremefactus igitur & mœrens, videt ediuersò virum Dei Dominicum accurrentem, & suis humeris totam illam ruinosam fabricam sustentantem. Eius visionis nouitatem admirans sapiens Pontifex, & quid ea sibi vellet, sagaciter animaduertens, oblatas ipsi preces hilariter admisit, & pium propositum commendauit. Hortabatur verò beatum Dominicum, vt ad suos rediret fratres: communicatoque cum eis consilio, Regulam quandam approbatam deligeret, quam Ordo inchoandus sectaretur: atque ità ad ipsum rediens, confirmationem Ordinis pro voto reportaret. Absoluto generali Concilio, reuersus ad suos vir Dei, Pontificis verba eis enarrauit. Illi inuocato spiritu sancto, Regulam beati Augustini, concionatoris egregij, ipsi quoquè cōcionatores siue prædicatores futuri, vnanimiter elegerunt, adiunctis quibusdam arctioris vitæ constitutionibus. Et nè prædicationis officium impediretur, decreuerunt tum terrenas possessiones abijcere, & temporarijs redditibus carere. Mox Tolosæ in ecclesia S. Romani, quam felix ille Fulco, eius ciuitatis Episcopus, illis attribuerat, extructum est monasterium, & in eo Cellæ studijs accommodæ, satisque aptum dormitorium. Erant tunc fratres numero plùs minùs sedecim.

Romæ Cōcilium generale.

Visio Innocentij 3.

Monasterium Dominicanū Tolosę extruitur.

Apud Tolosam in Theologia præerat magister quidam, genere, scientia & fama præclarus. Is quodam manè, cùm ante lucem ad prælegendum se pararet, leui oppressus somno, caput ad cathedram paulispèr reclinauit, & dormire cœpit. Videbatur autem illi, quòd septem stellæ coram ipso exhiberentur. Admirante illo eam rem, subitò visæ sunt stellæ in eam molem & splendorem excrescere, vt totam regionem, immò & orbem vniuersum illuminarent. Confestìm excitatus à somno, vidit solem ortum, accitisque famulis, qui libros eius ferrent, in scholam ingressus est. Et eccè beatus Dominicus & sex socij eiusdem habitûs, ad eum humiliter accedunt, indicant se fratres esse, qui in territorio Tolosano fidelibus Euangelium prędicent aduersùs hęreticos: simul etiam exponunt ei, quòd velint eius adire scholam, & prælectiones cupidissimè auscultare. Indè multo tempore Magister ille eos septem fratres familiares sibique addictos habuit, & vt discipulos instituit. Rediensque in memoriam suprà dictæ visionis, beatum Dominicum & socios eius lucidas illas stellas interpretatus est: cumque eos immenso famæ & scientiæ lumine subitò videret augeri, summa veneratione eos prosecutus est, & multo amore perpetuò complexus.

Visio Theologi cuiusdam.

LIBER SECVNDVS.

De confirmatione Ordinis Prædicatorij, per beatißimam Dei matrem impetrata. Cap. 1.

Ostquàm vir Dei Dominicus ex mandato Pontificis ad fratres suos de deligēda Regula retulit, iterùm Romam profectus est, Domino illum comitante, & in omnibus dirigente. Interìm verò Innocentius III. Pontifex desijt esse in humanis, & ei succedens Honorius, Apostolicæ sedis dignitatem obtinuit. Egit itaque apud illum seruus Dei, vt contra hostes Ecclesiæ Prædicatorium Ordinem confirmaret. More autem suo nocte in ecclesia orans vir Dei, sedentem ad patris dexteram filium surgere vidit iratum, vt interficeret omnes peccatores terrę, & disperderet omnes operantes iniquitatem. Stabat verò in æthere, adspectu terribilis, & contra mundum in maligno positum, tres lanceas vibrabat: vnam, qua superborum erectas ceruices traijceret: alteram, qua cupidorum viscera configeret: tertiam, qua carnis voluptatibus deditos confoderet. Cumque eius iræ nemo posset resistere, occurrit clementissima mater eius, & pedes illius complectens, rogabat, vt parceret eis, quos suo sanguine redemisset, & iustitiam misericordia temperaret. Cui filius: An non vides, inquit, quantæ mihi irrogentur iniuriæ? Iustitia mea tot mala ampliùs non patitur impunita. Contrà mater: Tu qui omnia, inquit, nôsti, benè perspectam habes viam, per quam illos ad te reducturus es: Habeo seruum fidelem, quem mittes in mundum, vt verba tua annunciet eis; sicque conuertentur ad te omniū Saluatorem. Habeo etiam alium seruum, quem ei adhibebo adiutorem, vt similiter operetur. Filius dixit: Eccè placatus suscepi faciem tuam: at tamen velim videre eos, quos tanto muneri designâsti. Obtulit ergò mater filio beatum Dominicum, & ait Dominus: Benè & accuratè is faciet, quæ dixisti. Visio S. Dominici terribilis valdè.

Porrò beatus Dominicus socium suum in hac visione diligenter contemplans, ad id vsque tempus ignotum sibi, postera die in ecclesia inuentum agnouit, ruensq; in sancta oscula & synceros amplexus, ait: Tu es socius meus: tu mecùm pariter curres. Stemus simul, & nullus aduersarius vincet nos. Visionem quoquè, quam iam diximus, enarrauit ei. Atq; ab eo die fuit illis cor vnum & anima vna in Domino, quod etiam à successoribus suis iusserunt perpetuò obseruari. Huius visionis seriem & notitiam per S. Franciscum accepimus, cui beatus Dominicus ante Ordinis confirmationem, eam patefecit. Is fuit beatissimus pater Franciscus.

Ea verò visione animatus certiorque effectus beatus Dominicus, ad Pontificem accedens, quemadmodùm ab ipso & fratribus erat cōceptus, Ordinis Prædicatorij, & omnium, quæ obtinere voluit, confirmationem impetrauit anno salutis 1216. Sanè si quis magnæ huius rei successum accuratè expenderit, multa admiratione afficietur, quòd vir tam humilis atque extremè inops, nullo humano fretus auxilio, apud Apostolicam sublimitatem & illustrissimum Cardinalium collegium, tam arduum negocium tam efficaciter solus expedire, tamque faciliter ad effectum perducere potuerit. Sed reuerà non humana industria, sed potens Dei sapientia per humilem seruum suum perfecit hæc omnia, impetrante id matre Dei sanctissimis precibus suis: cuius, oro, potentiam, clementiam & studium paulispèr consideremus. Quid illa potentius, quæ omnipotentis iudicis iram, qui iam, vt fulgur exacuerat gladium suum, & arripuerat iudicium manus eius, supplici prece retinere potuit, nè effusa eius ira deuoraret impios sicut stipulam, & arderet vsque ad inferni nouissima? Clementiam eius abundè testatur, quòd pro perituris tam humiliter, tam benignè, tam instanter interpellauit. Eius clementiam ambiunt peccatores, nè pereant: iusti, vt proficiant. Porrò studium, curam & diligentiam tuam erga nos, ô Domina nostra, in his planè Confirmatur à Pontifice Ordo S. Dominici. B. Mariæ encomiū. Deut. 32.

experimur, quòd non modò potentissimi furorem ardentem iudicis intercipis, & pro nobis apud filium clemens intercedis: sed etiam quòd omnium salutis ministros egregios exhibuisti filio tuo: nempe viros lectissimos Dominicum & Franciscum, quos tu Virgo mater filio offerens, præclarè commendas: & filius acceptans, veritatis testimonio approbat, & perindè vt agnos à se missos inter lupos, firmissimis præsidijs tuetur ac munit. Benedicamus ergò fratres charissimi patrem cum filio & spiritusancto, cuius super nos inscrutabile videmus consilium, & benignissimum sentimus affectum. Benedicamus & matrem Dei, cuius precibus placatus filius, misericordiæ memor fuit, cùm esset iratus peccatis hominum, relinquens nobis semen diuinum, sine quo sicut Sodoma fuissemus, & quasi Gomorrha perîssemus. Ex eo verò nos enati benedicto semine, mittamus radices deorsùm, & faciamus fructum sursùm: vt sit in nobis agnitio propriæ vilitatis, & animus incommutabili intentione addictus æternitati. Nos enim sumus semen seruorum eius, cum quo bona permanent: semen, cui benedixit Dominus, vt crescat, & hæreditate capiat terram viuentium cum beatis mitibus, & portas possideat inimicorum suorum, id est, dæmonum. Amplectamur amanter, & imitemur constanter tantorum Patrum clarissima exempla & eximias virtutes, vt digni efficiamur, qui cum eorum semine in DEI filijs numeremur.

Esai. 37.

Sed iam ad historiam se nostra recipiat oratio. Cùm in basilica S. Petri beatus Dominicus coram Deo preces funderet pro conseruatione & propagatione Ordinis, quem per ipsum dextera eius plantârat, confestìm facta super ipsum manu Domini, vidit beatissimos Apostolos Petrum & Paulum ad se venientes. E quibus Petrus scipionem, Paulus librum ei tradere videbatur, simulque dicere ad eum: Vade, concionare, diuinitùs ad id ministerium electus. Mox temporis momento vidit filios suos toto orbe dispersos, binosque & binos verbum Dei populis annunciantes.

Visio S. Dominici.

De fratrum Prædicatorum per Ecclesiam dispersione, & eorum profectu. Cap. 2.

ITaque Tolosam reuersus, vbì fratres reliquerat, cum illis pariter inuocauit Spiritum sanctum: aitque hoc sibi animo esse constitutum, vt eos omnes, licèt paucos etiamnùm, per mundum dispergat, tanquàm grana multam segetem allatura. Didicerat enim ex Apostolica reuelatione Deum id velle, vt ità dispergerentur. Illi verò omnes mirabantur tam repentinum eius ipsos ità in diuersa loca dimittendi consilium. Porrò illustris Comes Montis fortis dominus Simon, & venerabilis Archiepiscopus Narbonensis, & Episcopus Tolosanus, alijque ecclesiarum præfecti & prælati, pro humana industria & prudentia viro Dei sese opponentes, tam paucos fratres nè ità subitò à se ablegaret, cum hortati sunt. Quibus ille Dei spiritu plenus, fidenter respondit: Nolite patres & domini mihi obluctari. Ego enim probè nóui, quid faciam.

Fratribus autem dixit, vt studijs & prædicationi vacarent, monasteria conderent, nec quicquam formidarent, omnia prospera habituri. Tum illi, quòd eum haud vulgariter amarent, perspicuæ sanctitatis eius authoritati promptiùs obtemperârunt, tanquàm Deo per hominem ipsis imperanti. Cogitabant per id tempus Tolosani Comiti Montis fortis arma inferre, idque per reuelationem beatus Dominicus cognouit. Monstrata ei in visione est arbor proceritate sublimis, venustate grata admodùm, in cuius ramis permultæ aues commorabantur. Euersa autem est arbor, & degentes in ea volucres auolârunt. Intellexit vir sanctus, amico suo, magno & sublimi principi, è propinquo mortem impendére: vtì etiam rei probauit euentus.

Fratres ad diuersa loca amãdat.

Alia visio de cæde Comitis Simonis.

Anno à Christo nato 1217. assentiente beato Dominico, electus est in Abbatem F. Matthæus, qui cæteros gubernaret. Sed eius nominis prælatus nemo alius in Prædicatorio Ordine extitit. Qui enim toti Ordini præest, Magister Ordinis: cæteri inferiores prælati, Priores & Suppriores vocantur. Voluit autem beatus Dominicus hanc Abbatis institutionem fieri, quòd decreuisset proficisci ad Saracenos,

Primus idemq; postrem⁹ Abbas apud Dominicanos.

nos, vt eis verbum D E I prædicaret: perurgente eum charitate Christi, salute proximorum, & desiderio martyrij obeundi. Ea causa aliquandiù barbam nutriuit. Cœpit tum in agro Ecclesiæ electa seminare grana, quæ fructum plurimum, vndè cęlestis pater glorificatur, adferrent: misitque in Hispaniam quatuor fratres, Gnomenicium, Petrum, Michaëlem, & Dominicum: in quibus Dominicus hic, quem postremum nominauimus, corpore quidem fuit exiguus, sed sanctitate, scientia & virtute magnificus. Sunt etiam Parisios missi F. Matthæus electus Abbas, cum F. Bernardo, qui in seipsum fuit homo rigidissimus, & carnis suæ castigator seuerissimus, sanctique Dominici in multis imitator eximius, cuius etiam aliquandò itineris comes fuerat. Ij cum literis summi Pontificis Lutetiam sunt missi, vt Prædicatorum institutum cōfirmatum palàm annunciarent. Adiuncti sunt eis alij duo studij causa, F. Iohannes & F. Laurentius, cui multa de cœnobiorum habitatione & situ, de multorum Fratrum receptione diuinitùs reuelata fuerunt: quæ sicut futura prædixit, ità res ipsa confirmauit. Seorsùm autem missi sunt & alij tres, putà F. Manes, germanus S. Dominici frater, vir contemplator & sanctus: itemque F. Michaël Hispanus, & F. Otherius conuersus. Hi omnes Parisijs congregati, conduxerunt domum contra fores Episcopi, in qua primùm habitârunt. Anno sequenti, rogante id Pontifice Maximo Honorio, data est eis domus S. Iacobi à magistro Iohanne Decano S. Quintini, & ab Vniuersitate Parisiensi: quam illi ingressi sunt octauo Idus Augusti. Eodem verò anno, quo vir sanctus ità emisit filios suos, ipse Romam ꝓfectus est, vbi per eum Deus ad honorem nominis sui, & corroborationem nupèr inchoati Ordinis, mira sanè operatus est, sicut sequentia declarabunt.

Parisijs obtinent Dominicani domum S. Iacobi.

De gratia concionandi, de populi erga illum veneratione, & de duobus mortuis excitatis. Cap. 3.

VBì Romam venit vir sanctus, concionandi munus, ad quod diuinitùs accitus, & ab Apostolica Sede institutus fuerat, in præcipuo Apostolicæ authoritatis loco cœpit frequenter, humiliter & piè exercere. Diffundebatur gratia in labijs eius, eratque D E V S in ore illius, & audiebantur verba eius cupidissimè. Sermo enim eius & prædicatio non in persuasibilibus humanæ sapientiæ, vel inanis Philosophiæ verbis erat, sed in animi pietate, & ostensione spiritûs & virtutis: cooperabaturque ei Dominus, & sermonem eius sequentibus signis confirmabat. Erat Romæ matrona quædam, ciuis Romana & vidua, Gutado ea dicebatur, miraque erga beatum Dominicum deuotione ferebatur. Habebat autem filium vnum paruulum, mala affectum valetudine. Cumque vir Dei in Ecclesia S. Marci Concionem habiturus esset, matrona hęc desiderio audiendi verbum Dei ex ore eius, relicto filio, venit ad cōcionem. Ea finita, domum reuertens, filium exanimem inuénit: sed immodicum dolorem ex eius morte conceptum silentio premens, & tum de Dei virtute, tum de beati Dominici meritis fiduciam concipiens, assumptis ancillis suis, tulit filium suum ad Ecclesiam S. Sixti, vbì tum vir sanctus cum fratribus morabatur. Et quia domus illa tunc recipiendis sororibus apparabatur, alij artificum occasione intrabant cum illa. Inuénit autem virum Dei stantem ad fores domûs, quam Capitularem vocant, tanquàm ibì aliquem expectaret. Vt verò illum vidit, misit filium defunctum ad pedes eius, & prostrata coram illo, cum lachrymis orabat, vt ipse filium restitueret. Dolens ergò ex animo vicem eius vir misericors, secessit paululùm ab ea, humique se abijciens, breues D E O preces obtulit. Mox surgens, accessit ad mortuum: Crucis in eum signum expressit, manuque eius appræhensa, sanum & incolumem erexit, reddiditque matri eius, præcipiens nè hoc ad vllius notitiam perferret. Illa verò cum ingenti gaudio discedens, beneficium D E I, quod in suscitato filio acceperat, iucunda & glorians in Domino, alijs indicauit, sic vt etiam ad Pontificis aures perueniret. Qui sanè exultans, & donis D E I gratulans, quæ ipsius tempore extitissent, decreuit vt omni populo id pro concione exponeretur. Sed verus humilitatis cultor Dominicus obstitit, protestans, si id fieret, se mare transmissurum, nec vnquàm deincèps in hisce regionibus moraturum. Remisit igitur Summus Pontifex decretum suũ. At quanto vir Dei profundiùs sese abijcere nitebatur, tanto prępotens

S. Dominicus Romæ cōcionatur.

Excitat vita functum.

Deus eum ſublimiùs erigere pergebat. Atq; ab eo tempore, quòd ſuam gloriam non venaretur, Pontificis & Cardinalium, qui eum etiam anteà charum habuerant, affe-ctum & beneuolentiam erga illum longè propenſiorem excitauit, vt & impenſiùs eũ amarent, & ampliori honore proſequerentur. Omnium etiam aliorum tanta erga illum extitit reuerẽtia, vt tum magnates & proceres, tum plebeij homines mira illum charitate colerent, atq; ceu Angelum Dei ſequerentur, beatosq; ſe exiſtimarent, qui vel contingere eum poſſent, vel quippiam ex rebus eius adipiſci. Itaque cucullus & capitium eius adeò ab illis conſcindebantur, vt vix ſufficerent genibus obtegendis. Cumque fratres eos arcere vellent, nè ſic veſtes eius ſecarent, vir Dei ait: Sinite illos ſuæ deuotioni ſatisfacere. Adeò enim illorum fidei congratulabatur, vt truncato habitu contemptibilis videri, pro nihilo putaret. Adfuerunt in his ſancto Patri noſtro viri probati, Tancredus, Ottho, Gregorius, Henricus & Albertus: quorum idcircò hîc nomina expreſſimus, quòd tanti Patris contubernio ornati, Prædicatorij Ordinis ſacra quædam fundamenta, & viui precioſique lapides fuêre. Ità & in ſcriptis diuinis Maiorum nomina memoriæ cauſa exprimuntur.

Multa cum omnes reuerentia proſequuntur.

In eodem autem loco fratribus in ſtructura laborantibus, architectum quendam conductitium in crypta moles ſupernè diſſoluta contriuit, & ſub tanto pondere diù iacentem penitùs extinxit. Concurrunt Fratres ad miſerabile ſpectaculum, ſummo dolore affecti. Aç pius pater Dominicus & inopinatæ mortis caſum vehementer miſerans, & filiorum mœrentium afflictionem non ferens, extinctum cadauer è cauerna ad ſe iuſſit deportari, fuſisq; precibus, mox illum & viuum & incolumem reſtituit, & triſtes filios gaudio & conſolatione affecit.

Aliũ mortuum reuocat ad vitã.

Vt Pontifex ei mandârit de coniungendis Vrbis Sanctimonialibus. Cap. 4.

PER id tempus, conſentientibus Cardinalibus, conſtituerat Honorius Pontifex, omnes Sanctimoniales, per diuerſa vrbis loca diſperſas, modò id fieri poſſet, in vnum redigere, vt & faciliùs poſſent regi, & cautiùs cuſtodiri. Si ſint enim in vnum collectæ, hauddubiò minùs difficilis eſt earum cuſtodia. Porrò illas ità adunatas decreuerat apud ſanctum Sixtum, propter antiqui loci reuerentiam & opportunitatem, collocare. Cernens verò beatum Dominicum per omnia virum religioſum & ad omnes gratioſum, illi pium hoc opus committendum cenſuit. At ille nihil Pontificis voluntati reſiſtens, id vnum à Pontifice modeſtiſſimè petijt, quandoquidem tam grande opus ipſius vnius vires ſuſtinere non poſſent, adiutores idoneos vt ipſi largiretur. Adiuncti ſunt igitur ei à Pontifice tres Cardinales, Hugolinus Oſtienſis, qui poſteà fuit Pontifex maximus, Stephanus de Foſſa noua, Nicolaus Cardinalis, Tuſculanus Epiſcopus: quorum hac in re exequenda fideli & opera & conſilio vſus eſt. Tentabant ergò ſumma cum modeſtia & moderatione, quod Pontifex mandârat: ſed inueteratæ libertatis mala conſuetudine tranſuersìm actæ, Pontificis voluntati & nunciorum eius perſuaſionibus ſiue adhortationibus parére, ſtulta quadam audacia & muliebri pertinacia, omnes pariter detrectârunt.

Stephan[us] erat ord[inis] Cister[ciensis]!

De mon ialibus S. Mariæ trans Tyberim. Cap. 5

ERat tum in Vrbe inſigne quoddam monaſterium Sanctimonialium, quod ſanctæ Mariæ trans Tyberim, dicebatur, in quo venerabilis & omni honore digniſſima eiuſdem Virginis matris ſeruabatur imago, quam beatiſſimus Lucas Euangeliſta ad vultûs eius & habitûs ſimilitudinem ad viuum planè creditur depinxiſſe. Quę quidem pijſſima imago neſcio quo caſu illi eccleſiæ ſublata fuerat, ſed illi cæleſti miraculo fuit reſtituta. Eam verò, vt par eſt, illius monaſterij ſorores, & Romani omnes ineffabili ſtudio venerabantur. Ad hunc ergò locum vt beatus Dominicus acceſſit, Abbatiſſam & ſorores omnes, vna tamen dẽpta, ad Pontificis voluntatẽ inflexit: cunctæq; in manus ei obedientiã promiſerunt, ſe indè migraturas, ſi illa dulciſſima imago cum ipſis vellet trãsferri. Eã conditionẽ libenter accepit S. Dominicus, illud adijciẽs, ſi illa deſi-

Imago S. Mariæ, à B. Luca picta.

desiderabilis imago, vti olim, ad suam rediret ecclesiam, & ipsæ pariter essent ab hac obedientia absolutæ. His ità gestis, prohibuit eis, nè posthàc è monasterio exirent visitatum parentes vel alios quoscunq;. Vbi resciuerunt earum cognati & amici, quidnam fecissent, & quibus assensissent, multo furore perciti, ad eas venêre, dureque obiurgârunt, quòd ad persuasionem hominis ignoti, tam celebri loco derelicto, aliò se transferre vellent: nec à contumelijs sancti viri abstinebant, eum sacrilegis linguis hominem nequam & scurram appellantes. Itaque perturbatis illis & fœmineo timore perterritis, nō paucæ ex eis, rei benè gestæ quadam irrationabili ductæ sunt pœnitentia. Hæc autem omnia vir Dei, licèt absens, eo spiritu, quo regebatur, reuelante cognouit. Sustinens autem ad breue tempus, quodam die manè venit ad locum, & post oblatum Missæ sacrificium, concione peracta, dixit ad illas blandè & leniter: Filiæ meæ, iam quidem de sanctitatis proposito, perindè atquè de maleficio, multùm doletis, & vultis à bona via pedem retrahere, & à tergo Domini recedere. Sed cùm apud Deum grati illi sint & accepti, qui voluntariè ei sacrificant, & vltrò se ei offerunt: si qua in vobis est timens Deum, & audiens vocem serui eius, spontè, vtì cōuentum est, huc ad me accedat, Domino obedientiam oblatura. Tunc Abbatissa cum oībus alijs, sicut iam antè fecerant, denuò in eius manus volūtariam obedientiam promiserunt. Quæ enim abiërant retrò post satanam, sancti Patris meritis sunt reuersæ. Deindè vir prudens quosdam Conuersos, viros religiosos & solertes adhibuit, qui monasterium perpetuò custodirent, & sororibus necessaria ministrarent: abstulitq; claues omnes, & totius monasterij administrationem in se recipiens, non permisit, vt deincèps vel propinquis, vel alijs, sine arbitris loquerentur. Reformat sanctimoniales, sed ea causa fert contumelias.

Vt Napuleonem iuuenem excitârit.
CAP. 6.

POsteà fidelis Domini seruus & prudens, ex consensu trium Cardinalium, quorum regebatur & muniebatur auxilijs, id constituit, vt apud sanctum Sixtū quarta feria ipsi quatuor conuenirent, & ibidèm Abbatissa, quam diximus, cum monialibus omnibus præsens, administrationem & iura omnia monasterij Cardinalibus & ipsi resignaret, vtì etiā factum est. Eccè aūt sedēte viro sanctissimo cum illis Cardinalibus in media Capitulari domo, Abbatissa verò cum monialibus adstante, vt ea res diuinitùs gesta, euidenti miraculo declararetur: vir quidam eiulans & comam vellens, voce horribili exclamat: Eheu, eheu. Cūctis exterritis & sciscitantibus, quid haberet, respondit: Nepos Stephani Cardinalis ab equo cadens, mortuus est. Dicebatur is Napuleon. Ea re prorsùs inopinata & miserabili Stephanus Cardinalis patruus eius attonitus & angustatus, in beatum Dominicum caput reclinauit: alij verò excipientes, sustulerunt eum. At sanctus pater surgens, aquam benedictam in Christi nomine ei adspersit. Porrò frater Tancredus dixit ad virum Dei: Vbì est pietas tua, pater? vbì nunc fides in Dominum? Cur pro salute adolescentis non oras Deum? Tum vir Dei egressus, ibat ad cadauer, miseranda concussione & immodica dissipatione horribiliter deturpatum. Iussit autem illud in quasdam ædes inferri: porrò F. Tancredo & alijs qui cum ipso erant, dixit, vt pro sacrificio offerendo altare ipsi præpararent. Ibant ergò Cardinales cum suis, & Abbatissa cum Sanctimonialibus ad locum, vbì vir beatus erat hostiam salutarē immolaturus. Cùm aūt iam adstaret ad aram cum summa, vt solebat, reuerentia, immenso perfusus est lachrymarum imbre, spiritu sancto flante: cumq; corpus Christi purissimis manibus in altum eleuaret, cunctis qui aderant, spectantibus & stupentibus, ipse pariter cubiti vnius altitudine à terra eleuatus est, corpus terrenum & graue animi deuotione & spiritu gratiæ sursùm attollente. Oblationis indè ministerio pijssimè peracto, vir beatissimus ad corpus defuncti, Domini misericordiam imploraturus, accessit. Sequebantur eum Cardinales cum famulis suis, itemque Abbatissa cum sororibus suis, cum mœrore & fidutia, quid in sui nominis gloriam Dominus facturus esset, penitùs ignorantes. Offert Missæ sacrificium cū multis lachrymis. Corpus eius eleuatur.

Stans autem vir pijssimus ad corpus extinctum, caput & cętera membra conquassata, ipsosque pedes manu sua contrectauit, suis locis accuratè & comiter omnia componendo. Deindè ad preces iuxta feretrum se contulit.

Cumque hunc in modum secundò & tertiò fecisset, surgens ab oratione, signo Crucis eum consignauit: stansque ad caput defuncti, sublatis in cęlum manibus, diuina virtute ipse quoquè plùs quàm cubito vno suspensus in aëre, magna voce clamauit: Adolescens Napuleon, in nomine Domini nostri Iesu Christi tibi dico, surge. Confestim videntibus cunctis, qui ad tam grande spectaculum confluxerant, sanus & incolumis surrexit, dixitque ad virum Dei: Pater, da mihi quod edam. Moxq; vir pius dedit ei cibum & potum, sanumque & hilarem, nec vllum contriti corporis vestigium habentem, reddidit venerabili viro Stephano Cardinali. Iacuerat exanimis à manè vsque ad horam nonam. Quantùm autem possum coniectura assequi, decimosexto Calendas Martij excitatus est.

Tertium vitæ restituit.

De fratrum Prædicatorum ad S. Sabinam, vbi nunc manent, commigratione.

CAP. 7.

AD hoc vsque tempus in Vrbe Fratres Prædicatores apud S. Sixtum manserant, vbì hæc & plura alia admiranda omnipotens Saluator per S. Dominicum operatus est. At Pontifex Honorius, qui virum Dei haud vulgariter amabat, ecclesiam S. Sabinæ eis tradidit incolendam, vbì hodieque Pontificum beneuolentia perseuérant. Eò libros & omnia, quæ hactenùs apud sanctum Sixtum habuerant, transtulêre. In ea ecclesia S. Sabinæ beatorum martyrum Alexandri Papæ, Euentij & Theoduli corpora quiescunt. Is Alexander, à beato Petro Apostolo septimus, & huius nominis primus Romanæ sedis Pontifex, sub * Adriano principe post vincula, carceres, eculeum, ignes & vngulas, punctis creberrimis per tota membra peremptus est: Euentius & Theodulus presbyteri, post longam carceris tolerantiam ignibus examinati, ad extremùm capite cęsi sunt: eorumq; illustribus titulis hic Fratrum Prędicatorum locus ornatur. Extat verò ibidèm titul* insignis S. Sabinæ, cuius Cardinalis fuit Hugo Ordinis Prædicatorij, vir doctissimus & cumprimìs religiosus: cuius doctrina, scriptisq; pręclaris hodieq; Ecclesi[illegible] eruditur. In Germaniam etiam Apostolicę Sedis missus à Latere legatus, cum multa moderatione, prudentia & religione, omni calcata auaritia, suæ legationis functus est munus, itâ vt vsque in præsens eius iustitia illic commemoretur. Et nunc quoquè eiusdem tituli, nominis, religionis, doctrinæ & pietatis vir paterque venerandus, eundem locum cunctis reddit venerabilem.

* Traiano potiùs legendum.

Hugo Cardinalis.

De commigratione Monialium S. Mariæ trans Tyberim, ad S. Sixtum.

CAP. 8.

AD quem sanè cùm se contulissent, vt diximùs, Fratres cum omnibus rebus suis, agente beato patre Dominico, tempus ab illo præstitutum est, quo deberent sorores in ecclesiam sancti Sixti, vbì Fratres hactenùs habitauerant, succedere. Anno igitur à nato Saluatore 1219. 12. Calendas Martij, in quem diem tunc inciderat prima Dominica Quadragesimæ, Abbatissa cum sororibus S. Mariæ Transtyberinæ possidendam accepêre ecclesiam sancti Sixti, ibique habitare cœperunt, Domino perpetuò seruituræ. Erat inter illas puella quædam Cæcilia, annos nata decem & septem. Ea in ipso portæ ingressu prima ante omnes habitum Ordinis induit ministerio beati viri, in cuius manus tertiò obedientiam promisit. Post eam Abbatissa cæterçq; sorores & multę aliæ eum habitum simpliciter suscepêre & professionem fecêre: quæ omnes erant numero quatuor & quadraginta. Porrò Romani illam insignem beatissimę matris Dei imaginem, quæ apud Moniales trans Tyberim fuerat, indè tolli nolebāt, ꝙ facilior illic eis ad illā contēplandam aditus pateret. Itaq; vir sanctus nocte sequēti, duobus Cardinalibus, Nicolao Tusculano Episcopo, & Stephano, cuius nepotē ad vitā reuocârat, comitātibus, & cum ꝑmultis alijs, simul etiā magna luminū copia tum præcedente, tum subsequente, nudis pedibus incedētibus, illam cunctis optatissimam & dulcissimam virgineę matris imaginem, proprijs humeris reuerentissimè deportauit: quam sanè sorores nudis pedibus, orantes, expectabant, & cum

Cum multa reuerentia transfertur imago B. Mariæ.

la-

lachrymis, multaque animi exultatione exceperunt: permanetque ea apud illas vsque in hodiernum diem.

Hæc est imago illa veneranda, quam beatus Gregorius Pontifex ob sæuientem pestem profligandam, quodam Paschali tempore in processione cum litanijs per vrbis circuitum reuerenter deferri iussit, cui etiam tota aëris cessit infectio, eius præsentiam ferre non sustinens. Mira autem successit serenitas, & auditæ sunt voces in aëre iuxta imaginem, ità canentes: Regina cæli lætare, alleluia: quia quem meruisti portare, alleluia: resurrexit sicut dixit, alleluia. & beatus Gregorius subiunxit: Ora pro nobis Deum, alleluia. Reposita est ergò reuerenter admodùm per beatum Dominicum & duos Cardinales apud virgines imago Virginis matris, & in ea vultum eius deprecantur omnes diuites plebis, adorantes in matre filium, qui est super omnia Deus benedictus in secula seculorum. Amen.

Nota de hac imagine.

Psalm. 44.

De sororum institutione, & miraculis apud illas patratis. Cap. 9.

PRimum hoc sororum monasterium author & architectus Prædicatorij Ordinis Dominicus instituit, eiusque Sanctimoniales summo studio in disciplina monastica conseruans, erudiuit, sæpè pro illarum consolatione conciones & collationes fratribus audientibus habuit, de Ordinis disciplina paternè docuit, quippe cui singularis gratiæ virtus affatìm multa suppeteret. Coram illis & in illis per eum virtus altissimi miracula multa euidenter declarauit. Concionabatur quandoquè vir beatus apud S. Sixtum Dominica secunda Quadragesimæ, aderat etiam populi frequens auditorium: & eccè dæmoniaca quædam, eius concionem interturbans, crebrò dictitabat: Scelestè, scelestè, tuis imposturis quatuor, quæ meæ erant, mihi abstulisti. Meæ, inquam, erant, & tu eas mihi eripuisti. Populo verò indignè ferente eam concionis interpellationem, sæpè ei beatus vir dixit: Obmutesce, obmutesce. Respondit dæmon per os fœminæ obsessæ: Non nos hinc eijcies: nostra est hæc, nec indè emigrabimus: Septem sumus, & hoc pacto in eam ingressi sumus: cœperuntque singuli, quomodò in eam intrâssent, diuersis vocibus enunciare. Crescente autem populi commotione & tumultu, vir Dei sublata manu edidit Crucis signum, & ait: In nomine IESV CHRISTI præcipio vobis, vt exeatis, & eam deincèps minimè vexetis. Continuò mulier horribili corporis distensione compacta, magnam carbonum molem euomuit, tanta sanguinis copia sequente, vt quasi mortua videretur. Iussit autem vir sanctus eam ex ecclesia educi, & curam eius haberi, donèc pleniùs sanaretur. Reddita sanitati, Christo se dicauit, eamque beatus Dominicus dici voluit sororem Amatam. Vixit ea diù posteà sana & incolumis in operibus bonis. Factum est hoc insigne miraculum die octaua ab ingressu sororum in ecclesiam S. Sixti: quæ sanè vt viderunt eum in publica concione tãta authoritate dæmonibus imperantem, stupentes timebant valdè.

Primum cœnobium sanctimonialium S. Dominici Romæ.

Eijcit septẽ dæmones ex vna fœmina.

Alio tempore pijssimus vir de filiarum salute solicitus, accessit ad locũ, & è sorore Constantia Rotularia (sic enim vocant eam, quæ reddit responsa aduentantibus) sciscitatus est, num rectè valerent sorores Theodora & Thedramia. Respondente Constantia febribus illas vexari, & Theodoram iam ex paroxysmo decumbere, vir misericors ait ad eam: Abi, & dic eis me iussisse, nè deincèps febricitent. Fecit illa, vt iussa erat, & mox omni morbo expeditæ sorores, incolumes extitêre, alijs sororibus videntibus, & ad tantum miraculum stupentibus. Reuersa ad virum Dei Constantia, (expectabat enim eam) indicauit rem totam. Ille gratias agens Deo, abscessit.

Duas febricitantes mirè sanat.

De eius solicitudine erga salutem animarum & Ordinis propagationem. Cap. 10.

CVm sic Romæ concionaretur vir sanctus, tanquàm palmes in vite manẽs, vberes animarum fructus attulit, ità vt duo præclara, alterũ fratrũ Prædicatorũ, alterũ sororum, monasteria, plena religiosissimis & Deo deuotissimis hominibus, instituta sint. Sanctus enim erat, & qui cum eo cõuersabantur, sancti fiebãt. Sic ergò, vt semp

optâ-

optârat, fructificans profecit, nec tamen animo eius charitate dilatato suffecit. Diffusa enim erat in corde eius charitas per spiritum sanctum, qui habitabat in eo, & cupiebat omnes esse in visceribus IESV CHRISTI. Hæc nanque pijssima affectio, & Deo gratissimum desiderium sanctissimum pectus eius sibi vendicârat, vt animas proximorum lucraretur, & suo coniungeret creatori. Hoc lachrymis & precibus à Domino contendit: hoc feruentibus concionibus, & perfectissimis studijs egit: & præclaris per eum Dominus miraculis compleuit. Optabat impendi & superimpendi pro animarum salute, idque exemplo Saluatoris, qui seipsum tradidit pro animabus nostris. Nihil vel tam laboriosum, vel terribile potuit accidere, quod pro salute proximi refugeret: nihil tam carum aut adeò preciosum offerri, quod nõ charitati posthaberet, & eius causa exponeret. Ea igitur cura & solicitudine eum stimulante, vt & animas Domino adduceret, & Ordinem suum propagaret, ab Vrbe misit Bononiam fratres Iohannem & Bertrandum, anno Christi 1218. Deindè illis adiunxit fratrem Christianum & Conuersum quendam. Ij Bononiæ degentes, magnas paupertatis angustias perpessi sunt.

Rom. 5.

Eximia sitis animas lucrandi.

Matt. 20.

Vt magistro Reginaldo habitum Prædicatorum beata virgo ostenderit. *Cap.* 11.

EOdem anno Romam venit Aurelianensis episcopus, & cum eo magister Reginaldus Decanus, vir per omnia laudabilis, fama celebris, eruditione conspicuus, qui etiam Parisijs annis quinque in Iure Canonico prælegerat. Is vbì admissus fuit in familiare cum quodam Cardinali colloquium, indicauit ei hoc se esse animi proposito & voluntate, quòd velit per mundum discurrere, & pauper pauperem Christum prædicare. At tamen qua id ratione possit aggredi, nondùm satìs animo occurrere. Tum Cardinalis: En, inquit, quemadmodùm desiderat anima tua, nouus existit Ordo, in quo prædicandi munus & voluntariam paupertatem profitentur. Eius verò fundator intrà hanc degit vrbem, concionibus vacans. His exhilaratus vir prudens, beatum Dominicum ad se acciuit, eiusque sanctitatis adspectu delectatus, verborumque comitate & veritate illectus, mox deliberauit eius complecti institutum. Eccè autem quamprimùm sancti propositi examinatrix aduersitas graui eum corporis ægrotatione affligit. Morbo ingrauescente, natura succumbens deprimitur, & salus à medicis desperatur. Confidens autem in DEI virtute beatus Dominicus, ad preces se conuertit. Illo orante, magistro Reginaldo vigilanti, & ardore febrium admodùm æstuanti, regina cæli, Virgo mater apparuit visibiliter cum duabus speciosissimis puellis, dixitque ei: Pete à me quod vis, & dabo tibi. Deliberanti quid peteret, altera ex puellis illis suasit, nè quid peteret, sed se totum beatissimæ matris Dei permitteret voluntati. Ille salubri pârens consilio, illius se penitùs subiecit arbitrio. Tum mater Dei extendens manum virgineam, ægri oculos, aures, nares, os, manus salutari, quam attulerat, vnctione liniuit, proprias verborum formulas ad singulas vnctiones proferens. Porrò ad pedum vnctionem ità dixit: Pedes tuos in præparationem Euangelij pacis perungo. & ad renes dixit: Stringantur renes tui cingulo castitatis. Omnem quoquè Prædicatorij Ordinis habitũ ei demonstrans: Hic est, inquit, habitus Ordinis tui. Atque ità & ab ægrotantis oculis cælestis illa visio, & à toto corpore morbus omnis ablatus est, stupentibus medicis, quorum iudicio vita eius desperata fuerat. Nihil horum latebat beatum Dominicum, quippe cuius meritis & intercessione Reginaldo contigisset ea visio. Tertio indè die, cùm assideret Reginaldus beato Dominico, rursùs adfuit clementissima virgo, & vt erat pollicita, vnctionem illam in Reginaldo iterauit. Aderat tum religiosus quidam ex Ordine hospitali, qui testabatur se vidisse beatissimam virginem totũ Reginaldi corpus sua manu perungentem. Illa salutaris vnctio corpus eius ab omni concupiscentia adeò purgauit, vt quemadmodùm ipse fassus est, nec primi in eo motus posteà extiterint. Verùm hæc omnia beatus Dominicus, ab eo adiuratus, non priùs reuelare voluit, quàm ille è vita excessisset.

Reginaldo insigni viro apparet beatissima Maria.

Eum sanitati restituit.

Omnem in eo libidinẽ extinguit.

De commendatione magistri Reginaldi & Ordinis. *Cap.* 12.

ACcepit indè Reginaldus habitum, ipsi diuinitùs præmonstratum, à beati Dominici manibus. Prædicatorum adhuc nouello adiũctus Ordini, & factus consors pauperum Christi. Fuit is vir insignis, scientia instructus, gratia præuentus, virtute robustus, sanctitate conspicuus, religione præcipuus, castitate mundissimus, beatissimæ matris Dei tactu sanctificatus. Qua sit autem pietate efferendus, & quãta veneratione prosequendus huius instituti habitus, qui à matre Domini eidem Reginaldo in visione ostensus fuit, Dominus posteà declarare voluit. Nam magister quidam apud Salamancam Hispaniæ vrbem, vbi tum literarum studia florebãt, Artium præfectus, manè quodam, die Dominico cum multis studiosis ad domum Prædicatorum vénit, vt concionem audiret. Subitò autem tanta extitit pluuiæ vis, vt è domo egredi non possent. Suppræfectus igitur siue Supprior domûs, cùm eum ad prandium inuitaret, nec retinere posset, induit eum fratris cuiusdam cucullo, nè pluuia vestes eius madefaceret. Eoque sic induto, coram multis Doctoribus & studiosis, qui illic aderant, dixit Supprior: Protestor ego hodiè, & vos omnes testes esse volo, magistrum Nicolaum habitum nostrum suscepisse. At ille magister ridens & irridens abijt, totoque die illo per plateas & ædes studiosorum discurrens, cum multo risu & cachinno omnibus deridendum propinauit habitum sanctitatis. Sed eccè eadem nocte acerrima eaque perpetua febre corripitur, & mirè cruciatur. Quod cùm & ipsi, & medicis non parùm formidinis adferret, tabescebat, sicut ipse ait, anima eius, & valdè exterritus, anxias Domino preces fudit. Audiuit verò diuinitùs vocem ità dicentem: Putas'ne me ipsas fratrum Prædicatorum personas duntaxàt velle honore & reuerentia affici? Ego verò id te scire velim, me & vestes eorum nolle debita veneratione fraudari. Quas cùm tu contumelia affeceris, nisì per pœnitentiam resipueris, non id feres impunè. Ea vox, vbì non dormientis, sed vigilantis auribus illata est, omnia eius viscera concussa sunt. Vocatis igitur fratribus, habitum, quem irridiculè & ludens gestauerat, cum reuerentia multa suscepit & solenniter induit, vt in eo expiaret, quòd perperàm admiserat. Beatos planè, qui his vestibus multiplicis gratiæ indui meruerunt, quas mulier fortis suis contexit domesticis, vt armis lucis induti, honestè ambulent, nè ab agni nuptijs excludantur. Verè felicem & inclytum Prædicatorum Ordinem, inter Ordines præcipuum, & Angelico Ordini similimum. Laudat enim, benedicit, & prædicat Deum, quæ sunt officia Angelorum. Purgat instàr Angelorum immunditiam peccatorum, inuitando reos ad pœnitentiam: illuminat infidelium & insipientium ignorantiam, scientiam salutarem docens. Perficit deniquè proficientes, excellentiorem eis viam demonstrans. Hæc est huius instituti ordinatissima religio, Deo gratissima professio, ab æterno profecta consilio, quam Virgo mater impetrauit à filio, extremis temporibus in populi salutem instituendã. Quam etiam fouet patrocinijs, attollit beneficijs, illustrat miraculis, tuetur in afflictionibus, conseruat in tentationibus, & à periculis omnibus tam potenter, quàm clementer eripit. Specialis quoq; charitatis argumento, singularisque gratiæ priuilegio huius sacri Ordinis filijs ipsa habitum tribuit, peculiari eos ornans indumento. Cùm enim initiò Canonicorum Regularium vestibus vterentur, nunc beatissimæ virginis vestitu amicti cælitùs, præ cæteris gloriantur. Custodi igitur summo studio frater charissime virginea, quibus induẽris, vestimenta: maneant candida omni tempore. Sit munditia castitatis in corpore, lumen veritatis in opere, pura synceritas in corde. Intuere & imitare beatissimum patrem tuum Dominicum, munditiæ speculum, virginalis innocentiæ vasculum: pro cuius puritate Virgo mater, ex filij munere, omnem hanc Prædicatorio ordini impertit sanctitatem.

Reginaldus induit habitum S. Dominici.

Pœna habitum monasticum irridentis.

Is resipiscens, fit monachus.

Prov. 31.

Eccle. 9.

De reuelatione facta beato Dominico.
Cap. 13.

CVM enim beatus vir Romæ apud sanctam Sabinam in Ecclesia fratrum pro consuetudine sua pernoctaret, & iam media nocte oraret, cũctis fratribus quiescentibus, in dormitorium ingressus, in quadam eius parte constitit, Domino preces offerens. Eleuatis autem oculis, vidit àb alia parte tres admiranda pulchritudine virgines, in ijsque mediam forma incomparabili: cuius aliæ latus claudebant

Visio B. Dominici.

vtrinquè: & vna quidem ferebat situlam splendidam & elegantem: altera verò aspergillum porrigebat in medio gradienti reginæ. Transiens ergò regina cum virginibus per dormitorium, singulos fratres suis in lectis quiescentes conspergebat, eosq; Crucis signo consignabat. Vnum solùm præterijt, nihil ei huius gratiæ impertiens: vt discant posteri, quam religionis disciplinam, quod pudicitiæ studium velit in nobis extare etiam dormientibus, visitans nos omni tempore misericordiæ mater. Aduertit hoc beatus Dominicus, quid fratri accidisset: surgensq; à prece, reginæ processit obuiàm, vbi lampas dormitorij pēdebat, ad eiusque prostratus pedes: Obsecro, inquit, Dña mea, indica seruo tuo, quænam sis. Dicebat hoc, licèt eam spiritū cognosceret. Per id tempus antiphona, Salue reginā, in cœnobio fratrum & sororum Romæ flexis genibus sine cantu dicebatur. Respondit ei Domina: Ego sum illa misericordiæ regina, quam quotidiè ad vesperam pijs mentibus inuocatis: cumque dicitis, Eià ergò aduocata nostra: prosterno me coram filio, orans illum pro Ordinis huius conseruatione. Tum ille concepta fidutia: Quæ sunt, inquit, ô Domina, virgines speciosissimæ, quæ te comitantur? Respondit illa: Cæcilia & Catharina. Rursùs ille: Cur mea Domina, ait, fratrem illum auersata præterijsti? Respondit Domina: Quòd non ità, vt decebat, se gereret. Deindè ad reliquos fratres pergens, cùm eos quoquè conspersisset & consignâsset, disparuit. Vir Dei autem ad locum redijt, vbi priùs constiterat: & eccè repentè extra se rapitur ante Deum, videtque sedentem Dominum, & à dextris ei assidentem matrem eius, indutam pallio coloris sapphirini. Circunspiciens verò, vidit ex omni natione spiritalium patrum, qui sacris instituendis religionibus siue monasticis institutis, Christo filios & filias spiritales genuerant, magnā copiam, in conspectu Domini gloriantem. Sed nullum ibì suorum filiorum vidēns, pudore suffusus & intimo dolore compunctus, acerbissimè fleuit: atque à maiestatis diuinæ gloria exterritus, eminùs stetit, non ausus vultui DEI & Virginis excellentiæ appropinquare. Innuit autem ei mater Domini, vt ad ipsam veniret: at ille tremens & pauens, non audebat accedere, donèc etiam à Dño esset accersitus. Tum verò accessit corde compunctus, humilis spiritu, totus infusus acerbissimis lachrymis, & ad filij atque matris eius pedes cum summa humilitate se proiecit. Dixitque Dominus Iesus ad eum: Surge. cumque staret coram Domino, ait ad illum: Quid ità miserè luges? Ille respondit: Quòd coram te omnium monasticorum Ordinum homines adesse conspicio: de meis verò ne vnum quidem. Ait Christus ad eum: Vis videre filios tuos? Respondit ille: Id vel maximè velim. Tunc Christus manum suam ponens super humerum matris, dixit ad eum: Institutū siue Ordinem tuum ego commisi matri meæ. Sed illo instante & cupiente videre filios instituti sui, rursùs ait Dominus: Itáne planè eos videre vis? Respondente eo, se id modis omnibus cupere, mater Domini pallium, quo induta erat, expandit coram lachrymabundo Dominico, quod tantæ erat amplitudinis, vt totam cælestem Hierusalem suauiter circumplecti videretur. Atque sub hoc securitatis tegumento & pietatis sinu vidit ille cælestium arcanorum contemplator, fratrum Ordinis sui innumeram multitudinem, singularis cuiusdam protectionis cura & peculiaris amoris brachijs circumplexam. Itaque luctus mutatur in gaudium, lamenta abeunt in iubilum: & ille spiritu exultās, prostratus agit gratias DEI filio & eius matri singulari. Mox ad se redit, & signo ad nocturnas preces fratres excitante, omnes surgunt. Illis precibus absolutis, ad domum Capitularem vir Dei fratres conuocat, prolixè ad eos concionatur, admonet vt ament matrem Dei, cuius erat mirificis cōnsolatiōibus egregiè recreatus. Posteà fratrem illum, quem sanctissima virgo dormientē præterierat, blandè alloquens, illum comperit à culpa prorsùs alienum: fatebatur tamen frater, se, cùm euigilâsset, nudato corpore fuisse. O quanta nobis indicta est necessitas seruandæ disciplinæ, tuendæ pudicitiæ, quandò etiam nesciētes & nolentes, illos pijssimos oculos à nobis auertimus, qui clementer intuentur eos, qui vias suas semper solicitè custodiunt. Quanta verò nobis veneratione colēnda, quibus laudibus efferenda est beata Dei genitrix, cui à Diuina maiestate commissi sumus, sub cuius alîs protegimur, cuius manu benedicimur, cuius gratiæ rore perfundimur, cuius intercessione dilatamur, conseruamur, & salui efficimur? Hæc est, quæ beatum Dominicum patrem nostrum, tanquàm seruum fidelissimum filio obtulit, ei sæpè apparuit, illum blanditer allocuta est, ei in extremis

Eius alia visio, extra se rapti.

Summo studio etiam dormiētes debēt pudicè se gerere.

mis adfuit, illum scala candidissima in cęlos venientem cum filio suo coronauit.

De quibusdam miraculis.
CAP. 14.

SOlebat beatus Dominicus visitare afflictos, inopes consolari. Erat autem Romæ in turri iuxta portam Lateranensem quædam solitaria fœmina, Bona nomine, magna religione & sanctitate. Eam morbus grauissimus infestabat, ità vt ex pectore & vberibus eius scaterent vermes innumeri. Sed illa tam horrendam vexationem adeò sedatè & patienter, tantaque animi gratitudine tulit, vt interdùm vermes excidentes colligeret, & in pectus suum reponeret. Visitabat eam sanctus Dominicus, eius confessionem recipiebat, & crebrò illi Eucharistiam porrigebat. Cumque die quodam tanti sacramenti eam fecisset participem, & consolationis atque ædificationis verba ei loqueretur, sedens ad fenestellam eius, inter alia rogauit eam, vt locum tam immaniter corrosum ipsi ostenderet. Fecit hoc illa, viditque vir sanctus pectus eius vermibus plenum: multaque erga illam commiseratione affectus, Oro te, inquit, vt pro magno munere largiaris mihi vnum ex his vermibus. Noluit illa, nisi fidem daret vir sanctus, se vermem redditurum. Illo hoc promittente, tulit vermem à pectore, & per fenestellam ei tradidit. Is sanè magnus erat, atro capite. Vt verò illum beatus Dominicus accepit, & digitos suos vertit, cumq; inspexit, subitò versus est in gemmam elegantissimam. Ea re perspecta, non mediocriter admirabantur fratres, qui cum illo erant, dicebantque viro Dei, nè ei gemmam restitueret. Illa verò lachrymante & orante, vt sua gemma ipsi redderetur, vir Dei stans promissis suis, eam fenestellæ imposuit: eamque acceptam illa, cernente beato viro & socijs eius, ad suum pectus apposuit, repentè mutatam in vermem. Tum verò sanctus vir, cùm ei benè precatus esset, eamque consignâsset, ab ea discessit. Illo autem à turri descendente, vbera ab eius pectore deciderunt vnà cum vermibus, qui extincti sunt, pectusq; consolidatum, paulatim integrè restitutum est, omnisque illius horrendę putredinis dolor sopitus est. Post aliquot dies inuisit eam vir Dei, planeque incolumem & gaudentem reperit. Illa autem narrabat fratribus, quemadmodùm Dei gratia & sancti viri meritis eo morbo liberata esset.

Bona, eximię sanctitatis fœmina. *Eius horrendū morbū sanat B. Dominicus.*

Fuit itidèm Romæ inclusa quædam apud ædem S. Anastasiæ, Lucia nomine: quam, cùm ad S. Sixtum iret, subindè inuisere solebat vir Dei. Eius brachium adeò sæuissimus morbus corroserat, vt carne & cute exesis, totum os vsque ad cubitum nudum appareret. Iubente autem viro beato, vt brachium ipsi ostenderet, illa paruit. At viso tanto dolore, vir pijssimus eius misertus, Cruce eam consignauit, eique benè precatus, abijt. Confestim illa meritis eius plenissimè sanata est. Huic rei interfuit F. Bertrandus, & complures alij.

Alterius brachiū cōsignās Cruce, mirificè reformat.

LIBER TERTIVS.
De aduentu F. Reginaldi Bononiam.
CAP. 1.

VEnerabilis ille magister Reginaldus, cuius suprà meminimus, sanitate vtriusque hominis, meritis beatissimæ matris Dei, percepta, licèt iam professione esset obligatus ordini, at tamen cum bona venia beati Dominici, vt suum expleret desiderium, cum Episcopo Aurelianensi mare transijt. Indeque reuersus, Bononiam vênit anno partæ salutis 1218. 12. Calend. Ianuarij: cœpitque mox totus in conciones incumbere. Erat verò vehementer ignitum eloquium eius, sermoque eius ceu facula ardēs, auditorum corda inflammabat, vt vix quisquam tam saxeo esset pectore, qui se absconderet à calore eius. Feruebat tum tota Bononia, quòd nouus videretur apparuisse Elias. Per id tempus multos recepit ad ordinem, siue in sui instituti sodalitatem,

Reginaldi feruentes conciones.

Bononiæ valdè crescit Ordo Prędicatorum.

tem, auctusque est Prædicatorum numerus: multique ad eos adiuncti sunt, quorum prædicationis luce, permulti in Orbe instàr stellarum radiant. Eam lucem futuram Deus antè pręmonstrauit. Priusquàm enim venissent Dominicani fratres Bononiã, mulier quædam DEO deuota & chara, contra locum, in quo illi habitaturi erant, & nunc habitant, non rarò flexis genibus adorabat. Cumque eam perindè vt fatuam homines repræhenderent, illa dicebat: Vos potiùs miseri & fatui estis: qui si sciretis, quinam & qualia hîc futura sint, mecùm pariter adoraretis. Per eos enim, qui hunc locum occupaturi sunt, totus illustrabitur orbis, Habitauerant anteà fratres apud ecclesiam de Vascarella: sed paulò post aduentum magistri Reginaldi, rogante Hugolino Ostiensi Episcopo, qui posteà factus est Pontifex maximus, Bononiensis antistes, ecclesiam sancti Nicolai illis assignauit. Cuius sacellanus & presbyter Rudolphus, vir bonus & pius, Dominicanorum habitum suscepit.

De ijs, quæ Reginaldus præclarè gessit apud Bononienses.
CAP. 2.

EVM locum priusquàm fratres Prædicatores essent ingressi, Deus angelicis concentibus, cęlestibus luminibus, & mirificis splendoribus propheticè ornârat. Ad hoc reorum asylum, domumque refugij Clericus quidam, satìs quidem literis instructus, sed seculi vanitatibus plùs satis addictus, à Deo admonitus confugit. Vidit is in visione, in campo tempestate valida vndiquè se occupari. Fugit ergò ad domum quandam: sed cùm esset clausa, pulsat fores, petit intrò admitti. Domina domûs respondit: Ego Iustitia hîc habito: non potes huc ingredi, cùm sis iniustus. Dolens ille, alias pulsat ædes, petitque recipi: sed audit ab hera domûs: Ego veritas sum: non te admitto. non enim liberat veritas se non amantem. Vidit tertias ædes: petijt & illic recipi: sed hera ait: Pax sum ego, non est autem pax impijs, sed hominibus bonę voluntatis. Verùm quandò apud me sunt cogitationes pacis, & non afflictionis, salutare tibi præbebo consilium. Vltrà me degit soror mea Misericordia, quæ semper miseris fert opem. Ad eam accede, & fac quod illa iusserit. Eunti illi occurrit Misericordia, dicitque ei: Si vis ab imminente seruari tempestate, ito ad sanctum Nicolaum, vbì fratres Prædicatores morantur. Ibì inuenies stabulum pœnitentiæ, præsepe continentiæ, doctrinæ pabulum, asinum simplicitatis cum boue discretionis, Mariam illuminantem, Ioseph proficientem, & Iesum te saluum facientem. Euigilat homo, pensat quid viderit, accommodat se ad Misericordiæ consilium, venit ad fratres, petit obnixè se recipi, & impetrat. Erat tunc magnus in fratribus charitatis feruor, erga omne virtutis opus alacritas eximiæ deuotionis, vigilantia perpetua in precibus, strictissima eorum obseruantia, quæ ordo præscribit, ardens animarum zelus in concionibus & perpetuò audiendis confessionibus, conuersationis decus in sanctis moribus & exemplis, seueritas erga coërcenda vitia: nec tunc leuem culpam leuis vltio sequebatur.

Visio Clerici cuiusdã.

Esaiæ 48. Luc. 2.

Fratrũ Dominicanorũ magna sanctitas.

Quidam frater ex ijs, quos Conuersos vocant, tum dephęhensus fuit vilem pannum absque superioris permissu accepisse. Eum magnus pater Reginaldus acriter in fratrum conuentu castigauit, & pãnum coram fratribus exussit. Sed misero illo murmurante, nec suam culpam agnoscente, neque ad pœnitentiam submittere se volente, vir Dei Reginaldus præcepit fratribus, vt eum ad virgarum accipiendam castigationem mox aptarent: erectisque in cælum luminibus, cum lachrymis ait: Domine Iesu Christe, qui famulo tuo Benedicto eam præstitisti virtutem, vt à monacho suo virgarum ictibus pelleret dæmonem: da, quęsumus, vt huius castigationis vi ab anima fratris huius dæmonis tentatio profligetur. Cecidit autem vir sanctus tam seuerè illum fratrem, vt eius plagis fratres ad lachrymas prouocarentur, neq; id frustrà. Nam compunctus animo frater, lachrymans dixit: Gratias tibi ago pater: nam reuerà à me diabolum expulisti. Perspicuè enim sensi à renibus meis serpentem exire. Is frater posteà proficiens, bonus & humilis effectus est.

Seueritas Reginaldi in fratrem rebellem.

Alius frater iam fugam meditans, deprænhensus coram magno patre Reginaldo Bononiæ, in domùm Capitularem adductus est. Fatebatur autem culpam suam, & ad virgarum excipiendos ictus se humiliabat.

Porrò

Porrò vir Dei grauiter illum cædens, ait: Abſcede ſatan. vertensque ſe ad fratres: Orate, inquit, fratres: ſimul & precibus & verberibus volens abigere dæmonem. Cumque diù ſic faceret, exclamauit frater: Audi me pater. Et ille: Quid vis, inquit, fili? Reſpondit ille: Planè iam receſſit diabolus, & ego tibi ſtabilitatem promitto. Lætabantur fratres, & ille permanſit in arrepto inſtituto conſtans. Verberibus ſanatur frater inſtabilis.

De illuſtribus viris Ordinis Prædicatorij.

CAP. 3.

CVm adhuc exiguus eſſet fratrum numerus, in Conuentu ſeu cœnobio Bononienſi quædam tentatio extitit, quibuſdam è fratribus diffidentia fractis, inter ſe conferentibus, ad quæ monaſtica inſtituta ſe transferrent, quòd nouella Dominicani inſtituti plantatio, parùm firmiter conſtituta videretur. Et duo quidem ex illis literas à Legato, qui tum erat Bononiæ, impetrârunt, vt ſe poſſent aliò conferre. Eas verò inter fratres recitante magno Reginaldo, ortus eſt luctus ingens, & creſcebat commotio. Itaque vir Dei Reginaldus ad cęlum ſuſpiciens, corde DEVM deprecabatur. Mox frater Clarus, vir bonus & magna authoritate, vtpotè qui artium & Iuris Pontificij ſcholas rexiſſet, & Ciuilis quoquè iuris eſſet peritus: cœpit conſolari fratres, multisque rationibus illorum animos confirmare. Vix ſermonem compleuerat, & eccè magiſter Rolandus, qui tunc Bononienſi ſcholæ præfuerat, & erat fama celebri, ſpiritu Dei accenſus, è mundo fugiens, ſolus venit ad fratres: & quia ſpiritu ebrius erat, nulla ſalutatione præmiſſa, ſimpliciter ſe petijt in illorum ſodalitatem admitti. At magnus Reginaldus præ nimio gaudio veſtes alias non expectans, ſuum ſibi detrahens capitium, illo eum induit, pulſataque campana, & fratribus cantantibus, Veni creator ſpiritus: factus eſt virorum & mulierum concurſus, commouebanturq́; tum ſtudioſi, tum ciuitas vniuerſa. Vix autem cantare poterant fratres præ gaudio & copia lachrymarum. Ità ergò inſtaurata eſt priſtina deuotio, & omnis error atque tentatio conquieuit: atque illi duo fratres in medium proſilientes, ſe malè egiſſe confeſſi ſunt, literisque poſthabitis, ſtabiles ſe fore promiſerunt. Sequenti nocte apparuit Rudolpho, quem ſuprà diximus, Chriſtus Dominus cũ matre ſua & S. Nicolao: eiusq́; capiti manum ſupponens beatus Nicolaus, Nè timeas, inquit, frater, omnia & tibi & Ordini tuo proſpera euenient, Domina noſtra veſtrî curam gerente. Statìm autem vidit nauem iuxta vrbem, plenam multis fratribus, dixitque illi beatus Nicolaus: Vides hos fratres? Nihil ergò reformides. Tot enim ſunt, vt totum orbem impleturi ſint. Accepit ex ijs conſolationem frater, quem nõ mediocriter perturbârat ea commotio, quam diximus. Delectat valdè horum illuſtrium virorum commemoratio, perindè vt muſica in conuiuio vini, & ſuauis odor aromatum. Quantus fuerit Reginaldus, & ex ijs quæ diximus, & quæ dicturi ſumus, cerni licet. Frater Clarus, iuxta nomen ſuum, bonitate & ſanctitate vitæ inſignis & conſtans fuit, & eruditione clarus. Eum creârunt Priorem Prouincialem Romanæ prouinciæ, & Põtifex maximus eum ſuum pœnitentiarium & capellanum fecerat. Frater Rolandus Cremonenſis, ſcholæ Bononienſis quondàm moderator, cùm apud ſe perpénderet vanitatem deliciarum & gloriæ, quibus affluebat, corde compunctus, factus eſt Dominicanus, primusque è fratribus Pariſijs in Theologia pręlegit, & multis annis Domino in ſanctitate ſeruiuit, fama, ſcientia & vitæ integritate præclarus. Frater quoquè Moneta, qui tunc liberales artes profitens, in omni Gallia Ciſalpina celeberrimus habebatur, in concione magni Reginaldi multa vi compunctus, non paucos cùm adhuc ſtudioſus eſſet, ad Dominici inſtitutum adduxit. Poſtquàm autem ipſe habitum eius inſtituti accepit, quàm in omni ſanctitate excreuerit, quantùm in verbo & hæreticis confutandis profecerit, non facilè poſſit ſcripto explicari. Nimirùm hi ſunt viri religioſi, patres noſtri & fratres, quos magnus pater Reginaldus per verbum Euangelij Domino cum multis alijs Bononiæ acquiſiuit.

Tentatio dęmonis.

Rolandus vir magnus fit Dominicanus.

Eius cõuerſiõe fratres cõfirmãtur.

F. Clarus.

F. Rolãdus.

F. Moneta.

De pane & vino cælitùs miniſtratis.

CAP. 4.

DEtinuit, fateor, me ſcribẽtem dulcis & odorifera recordatio filiorum, & ſuſpendit interìm à cõmemorandis ſancti patris egregijs facinorib᷒. Sed reuertor nũc

ad suauissimam radicem, vndè omnis hæc dulcedo germinauit. Interim dum ea quæ retulimus, per venerabilem Reginaldum agerentur Bononiæ, omnipotens Deus per merita beati Dominici diuersis locis multa admiranda operatus est. Cùm enim Romæ apud sanctum Sixtum centum fratres cum illo sub Euangelica degerent paupertate, die quodam missi sunt ab eo duo fratres, Iohannes Calaber & Albertus Romanus, vt eleemosynam peterent. Illis à manè vsque ad tertiam frustrà laborantibus, & iam reuertentibus occurrit quædam mulier, benè erga fratres affecta, deditque eis panem vnum, dicens: Nolim vos prorsùs vacuos redire. Eo accepto pane, quidam vir candidus & pulcher rogauit obnixè, vt darent ipsi eleemosynam. Illi excusant se, quòd non possint dare, cùm ipsi egeant. Vrgente illo, dederunt ei panem illum pro DEI amore: isque mox ab eis disparuit. Redeuntibus domum venit obuiàm pius pater Dominicus, qui per reuelationem iàm didicerat omnia, quæ illis acciderant: dixitq; illis iucundo vultu: Iam nihil habetis filij? Illi narrauerunt ei omnia, & quòd panem dedissent pauperi. Ait vir sanctus ad eos: Angelus Domini is fuit, & Dominus pascet seruos suos. Eamus oratum. Egressus indè ab ecclesia, iussit fratres ad prandium adesse. Quibusdam dicentibus frustrà illos conuenturos, cùm nihil esset, quod posset apponi: ille sciens quid facturus esset Deus: Dominus, inquit, pascet seruos suos. Illis præ pusilla fide adhuc hæsitantibus & cunctantibus, vocauit fratrem Rogerum Cellarium, mandans ei, vt fratres ad mensam acciret, à Domino alimoniam habituros. Tandèm instructis mensis & scyphis appositis, dato signo ingressi sunt fratres in refectorium, & sanctus vir mensis benedixit. Cunctis sedentibus, legit ad mensas F. Henricus Romanus. Porrò vir Dei Dominicus, iunctis manibus, cœpit orare ad mensam. Et eccè, vt promisit, aderat prouidentia diuina, pastura seruos suos. Duo enim formosissimi adolescentes in medio refectorio apparuêre, panes candidissimos ferentes, & ab infimis incipientes fratribus, singulis singulos apposuêre panes, vnus à dextris, alter à sinistris. Vbi ad beatum Dominicum ventum fuit, illi quoq; panem præbuêre, & submissis capitibus, ab eorum oculis ablati sunt. Dixit autem vir Dei: Comedite nunc fratres, comedite panem, vobis missum à Domino. Deindè ait ad illos, qui mensis ministrabant, vt vinum adferrent. Illis dicentibus se nihil vini habere, vir Dei plenus spiritu sancto: Ite, inquit, ad dolium, & de vino in illud à Domino infuso, nobis haurite. Eunt illi, inueniunt dolium optimo vino redundans, quod haustum fratribus apportant. dixitque beatus Dominicus: Bibite fratres vinum vobis à Domino donatum. Comederunt itaque & biberunt indè die illo & sequenti. Tertio die post sumptum cibum quicquid fragmentorum superfuit, iussit beatus Dominicus dari pauperibus, nec quicquam indè voluit reseruari. Posteà vir sanctus hortabatur fratres spem suam in Domino collocare, nec in vlla necessitate de illius benignitate diffidere, vsus apud eos concione egregia.

Fratres Dominicani dant panē, cùm ipsi egeant.

Diuinitùs panes ministrātur fratribus.

Itèm vinū.

Alio quoquè tempore Procurator fratrum eiusdem domûs, indicauit sancto viro deesse panes. Ille iucundo spiritu benedixit Deum, & exiguum illud, quod supererat, iussit particulatìm in mensis apponi. Erant tum in monasterio fratres plùs minùs quadraginta. Fratres ad signum datum ingressi refectorium, post benedictionem singuli buccellas sibi appositas cum gaudio frangunt, moxque duo iuuenes eiusdem & formæ & habitûs, in refectorium multos panes important, ijsque beato viro tacitè oblatis, subitò recedunt, nec sciri potuit, quinam fuerint. Tum vir sanctus ad omnes manus extendens, Iamnunc, inquit, fratres comedite. O miram Dei benignitatem, talem se timentibus escam præparantem.

Iterùm panes diuinitùs præbētur.

De quadam beati Dominici prophetia, & iuuene in eius Ordinem recepto.

CAP. 5.

IN eadem domo vel monasterio vir Dei fratribus palàm prædixit, duos ex ipsis corpore, duos animo morituros. Nec mora, vt prædixerat, ità rei declarauit euentus. Frater Gregorius, vir pulcherrimus & admodùm gratiosus, primo, & F. Albertus, qui pro eleemosynis missus, panem angelo dedit, tertio die perceptis admodùm religiosè sacra-

Sacramentis, in DOMINO obdormiêrunt. Alij duo ab Ordine profugi, periêrunt.

Frater Iacobus Procurator quandoquè graui correptus morbo, illo magìs magisque inualescente, & natura succumbente, ad extrema deductus fuit. Aderant fratres, vt Sacra Vnctione & precibus animam emigrantem communirent. Dolebant non mediocriter, quòd frater tam necessarius ipsis tolleretur, quo neminem haberent notiorem in vrbe. Permotus autem vir Dei filiorum desolatione, exclusis omnibus & ostio clauso, fusis super eum precibus, iam egredientem spiritum potenter retinuit: accitisque fratribus eum incolumem reddidit, suo officio functurum. Dixit hoc palàm ipse frater Iacobus, tanto veriùs, quanto id in seipso certiùs expertus erat. Eo procurationis munus exequente, multiplicatorum panum miraculum suprà memoratum contigit. S. Dominicus fratrem moribundū reddit incolumem.

Admisit in sodalitatem suam beatus Dominicus iuuenem pulcherrimum, Henricum nomine, genere quidem nobilem, sed moribus nobiliorem, ciuem Romanum. Id indignè ferentes propinqui eius, eum è cœnobio extrahere nitebantur. Ea re animaduersa, vir prudens Dominicus, adiunctis ei itineris socijs, ad aliud cœnobium eum misit. Iam flumen iuxta viam Numentanam transmiserant, & eccè cognati eius vt eum rapiant, ad alteram fluminis ripam adsunt. Nouitius Deo & beati Dominici meritis se commendat, vt ex illorum manibus eripiatur. Mox, iubente DEO, intantùm excrescit aqua, vt eam illi persecutores equis transire non possent. Id vbi viderunt, admiratione perculsi, abiêrunt, nihil molestiæ deincèps iuueni inferentes. Fratres id animaduertentes, redeunt ad fluuium, qui iam ità detumuerat, vt liberum illis transeuntibus iter præberet. Insigne miraculum.

De diuersis viri Dei miraculis.
CAP. 6.

DIE quodam vir sanctus tardiùs venit ad sorores, & omnibus ad fenestram conuocari iussis, coram fratribus ità ait: Filiæ meæ, ego ex piscatione redeo, in qua Domino largiente magnum cepi piscem. Dicebat hoc de fratre Gandeone, vnico filio Alexandri magnifici viri Romani, quem in suam sodalitatem receperat. Indè cum eis conferens, multam eis consolationem attulit. Posteà dicit ad eas: Expedit sanè, vt parùm aliquid sumamus potûs: iussitque F. Rogerum Cellarium scyphum vino plenum adferre. Eum allatum benedixit vir DEI, primusque ipse bibit, indè cęteri fratres, qui erant triginta: nec quicquam de vino imminutum est. Tum vir DEI sororem Nubiam vocans: Abi, inquit, ad Rotulam, prębe scyphum hunc sororibus, vt omnes indè bibant. Tollit illa scyphum omninò plenum, vt erat, & ne guttula quidem indè fusa est, licèt per multorum manus & diuersa loca trāsferretur scyphus. Bibit primò Priorissa, bibunt sorores omnes post eam, hortante crebrò beatissimo viro, vt benè bibant. Erant sorores quatuor supra centum. Postquàm ergò fratres & sorores omnes ex illo charitatis poculo biberunt, omninò plenum mansit vino. His ità gestis, vir sanctus ait: Dominus vult, vt eam ad S. Sabinam, & consoler filios meos. Priorissa autem & sorores nitebantur eum retinere, quòd iam ferè media nox esset, nec consultum videretur, vt indè abiret. Sed ille non acquieuit eis, dicens Dominum planè velle, vt eat ad fratres, eumq; missurum cum ipsis Angelum suum. Itaq; assumpto F. Tancredo, qui erat Prior siue pręfectus fratrum, abscessit. Et eccè ad portam iuuenis elegantissimus adest, manu virgam tenens, tanquàm ad iter accinctus, illosq; antecedit. Tum vir sanctus, socios fratres inter se, & illum voluit ingredi: ipse tertio loco sequebatur. Vbi ad fratrum portam ventum est, eam diligenter seris obfirmatā cernunt. Mox iuuenis, viç dux, ad quandam portæ eius partem se applicans, eam aperit: primusq; ipse ingreditur, sequuntur fratres, demùm post illos intrat vir sanctus. Sed iuuene rursùs egresso, porta clausa inuenta est. Sciscitante autem ex beato viro F. Tancredo, quis ille iuuenis fuisset, S. Dominicus respondit: Angelus Dei fuit, ab illo nobis custodiendis delegatus. Indè cùm in ecclesiam, nocturnas preces cum fratribus persoluturi, intrarent, fratres mirabantur, quînam ianuis clausis eis aditus patuisset.

Vinum magno miraculo, dum bibitur, nihil minuitur.

Angelus dux itineris est.

Aperit ei fores monasterij.

Per id tempus quidam nouitius iuuenis, ciuis Romanus, Iacobus nomine, in eo cœnobio erat. Is importuna diaboli tentatione fractus, planè deliberauerat, simul atquè fores templi patefactę essent, ab Ordine discedere. Fuit hoc diuinitùs reuelatum beato Dominico. Itaque humanissimè admonet adolescentem, nè à tam sancto contubernio se reddat alienum. At ille nihil flexus eius verbis & precibus, habitum sibi detraxit, dicens se prorsùs decreuisse indè abire.

Precib9 suis iuuenem, è monasterio abire volentē, retinet.

Dolens vir mitissimus adolescentem ea tentationis vi pulsari, Expecta, inquit, parumpèr fili mi: posteà facturus, quod tibi visum erit. Confestìm ad preces prosternitur vir sanctus, orat Dominum pro filio in suam perniciem ruente. Ibì tum repentè licuit cernere, quid iusti valeat deprecatio, & quàm facilè possit, quod velit, obtinere. Necdùm preces finierat vir beatus, & adolescens totus infusus lachrymis, ad pedes eius se aduoluit, habitum quem reiecisset, sibi reddi petit, pollicetur se perpetuò in eo instituto Domino seruiturum. Eum vir pius blandè compellat, habitum ei restituit, hortatur vt perseuéret. Vixit ille postmodùm, sui intercessoris meritis adiutus, multo tempore religiosè & piè. Manè reuersi ad sorores fratres, narrant rem gestam: ipse quoquè vir sanctus fatetur ità se habere, ait diabolum voluïsse rapere ouem Christi, sed eum liberâsse illam de manibus eius.

De eius magna in dæmones potestate.
CAP. 7.

Demonis terriculamenta.

INgressus quandoquè beatus Dominicus cum multis fratribus in monasterium sororū, de fraudibus & imposturis dęmonū ad eas concionabať. Et ecce adest satan in specie lacerti mirè deformis & abominabilis, duo grādia ostētans capita: discurrit iuxta ripam, ad quam sedebant, caudam & alterum caput celerrimè attollit & deponit, facit impetum in sorores, tanquàm in illas inuasurus. At vir Dei agnoscens quis esset, in eum zelo Dei inflammatus, terribili vultu caput agitans, dicit: Inimice, inimice. Porrò ad sorores se vertens: Nè timueritis, inquit: nihil vobis officere potest. Sed quibusdam iam præ nimio terrore fugere volentibus, dixit vir Dei: Præcipio tibi humani generis inimice, vt quamprimùm te demergas in hanc aquam. Fecit ille, vt erat iussus, nec vsquàm apparuit.

Dęmonē cogit se in aquas demergere.

Quodam tempore ab Hispanijs reuertens beatus Dominicus, singulis sororibus singula cochlearia, è cupresso confecta, attulit. Cumq; ad fenestram sedens cum multis fratribus, sermonem haberet ad illas, malus dæmon in passeris forma prope terram, ità vt manu capi posset, supra sorores in aëre volitans, concionem interturbabat. Id vir Dei videns, dixit ad sororem Maximillam: Surge, & appræhensum illum adduc ad me. Illa sine difficultate compręhensum, per fenestram tradidit viro Dei. Is verò quamprimùm euulsit ei pennas, dicens: Inimice, inimice. Cumque lamentabiliter garrientem plumis omnibus, cunctis subridentibus, nudâsset, proiecit eum: Vade, inquiens, hostis humani generis: vola nunc, si potes. Strepitum quidem magnum concitabis, sed damnum irrogare non poteris. Ille per fenestram intrans, ascendit ad vas æneum, quod ante altare beatissimæ Virginis in catenulis pendebat, in quo erat lampas oleo ardens: ipsasque catenulas magno impetu concutiens, vas euertit: sed nec lampas è vase décidit, nec læsa quicquàm est aut extincta, sed versa hæsit in aëre, os habens deorsùm, fundum sursùm. Sorores ad eum strepitum capita leuantes, vident lampadem sine adminiculo in aëre mirabiliter hærere, nullo prorsùs oleo indè distillante, nec furfure, qui in pelui erat sub lampade pro custodia, disperso, sed cunctis illæsis & integris permanentibus: id quod vir DEI ore prophetico prædixerat.

Dęmon in specie passeris.

Miraculū in lampade.

Videns igitur etiam ipse vir sanctus quid gereretur, cum fratribus gratias egit Deo: porrò passer ille prorsùs euanuit, & lampas suo loco restituta est, iubente id beato viro.

Cùm vir Dei ibidèm in oratione vsque ad noctis medium vigilâsset, & de ecclesia egressus ad lumen candelæ in capite Dormitorij sedens scriberet, dæmon simiam se simulans, ridiculos gestus prę se ferebat, contorto vultu coram ipso inambulans. Tum vir sanctus manu ei innuit, vt fixo gradu consisteret, & candelam accensam co-

coram ipso teneret. Fecit ille sic quidem, at nihilo minùs pergebat ludicros exhibere gestus, cum quadam irrisione coniunctos. Intereà venitur ad candelæ extrema, simiæ digitus aduritur, eaque ceu præ dolore se torquendo lamentatur, cùm tamen gehennæ ignibus ardens, flammam non timeat corporeã. Nutibus verò sanctus coëgit eum sic persistere: mansitq; donèc index totus cõbustus est, magis magisq; intereà se contorquens & lugens. Fecit hoc beatus Dñicus, vir fortis in fide, vt illudere sibi volenti illuderet: tandemq; ferula, quam semper apud se gerebat, eum fortiter percussit, dicens: Recede nequam. Is ictus talem reddebat sonum, qualem solet siccus vter plenus vento. Recedens autẽ nequissimus spiritus, fœtore post se relicto, declarauit quis esset. Meritò sanè inter Angelicas potestates corcnandus est, qui tanta vi compressit & pudefecit diabolicas peruersitates. Hæc & permulta alia tum virtutum exẽpla, tum miraculorum signa per beatum Patrem Dominicũ virtus altissimi Romæ edidit Honorio Pontifice, qui Ordinem Prædicatorum confirmauit, & sanctum virum benigno fauore prosecutus est, omniquc honore dignum existimauit.

Soror Cæcilia, cùm esset annorum septendecim, prima è manibus S. Dominici habitum Ordinis accepit: eaque Bononiam translata, vt illic S. Agnetis monasterium instauraret. ibidèm etiamnùm viuit in senectute bona & summa vitæ sanctitate. Hæc ea, quæ hîc memorata sunt, oculis suis vidit, & auditione accepit, bonaque fide alijs narrauit. Cęcilia, prima sancti-monialis Dñicana.

De ijs quæ fecit vir Dei in itinere. Cap. 8.

IN Hispania beatus Dominicus duo instaurârat Cœnobia. Itaque non quæ sua sunt quærens, sed quæ IESV CHRISTI, eò properauit proficisci. Cùm autem in Tolosę regione cum multis fratribus iter ageret, & die quodam ceu veri Christi pauperes, ad prandium non nisi vnum vini scyphum haberent, atq; essent inter eos qui in sęculo delicati admodùm fuissent: eorum penuriæ pius vir condolẽs, iussit parùm illud vini, quod habebant, in magnum vas fundi, & aquam abundè multam illi superfusam, fratribus apponi, qui erant simul octo. Biberunt ergò aquam, in vinum valdè bonum mutatam, ad satietatem, Domino gratias agentes. Superfuitq; de vino, quod erat eis Christi beneficio ministratum. Aqua mutatur in vinum.

A Tolosa proficiscens Lutetiam vir sanctus, cùm ad Rupem Amatoriam venisset, ibidèm in ecclesia beatissimæ matris DEI vigilans pernoctauit, & itineris, & pietatis comitem habẽs F. Bertrãdum, virum sanctum, qui fuit Prouinciæ primus Prior Prouincialis. Altera luce iter agens, obuios hábuit quosdam peregrinos Teutones: qui audientes eum cum socio psalmos & lectiones crebrò recitare, piè admodùm se illis adiunxere: & cùm ad pagum quendam venissent, inuitârũt sanctos, & more suo lautè eos acceperunt, eodem modo diebus quatuor eos tractantes. Quarto autem die ingemiscens beatus vir, dixit ad socium: Reuerà, frater, sentio me læsum in conscientia, quòd horum peregrinorũ carnalia metimus, cùm eis spiritalia nõ seminemus. Si placet ergò, flexis genibus rogemus Dominũ, vt det nobis cognitionẽ sermonis eorum, & vt possimus Germanicè loqui, & Dominũ Iesum eis annunciare. Orãt igitur, & stupentibus peregrinis, loquũtur Teutonicè: idq; alijs diebus quatuor, quibus cum eis gradiebantur, & de Dño Saluatore sermones miscebãt. Tandèm vbi Aureliam vectum est. Teutones ab eis recesserunt, illorum precibus se humiliter commendantes. Altero die beatus Dominicus dixit fratri: Iam frater ingredimur Lutetiam, & si cognouerint fratres, diuinitùs nos accepisse peritiã alieni sermonis, nos sanctos putabunt, cùm simus peccatores: ad seculares verò si diuulgatum erit, multæ patebimus vanitati. Quãobrèm pcipio tibi, nè cuiquã mortaliũ ante meũ obitũ id reueles. Ità latuit res, donèc sancto viro defuncto, per F. Bertrandum ad aliorum notitiã perlata est. Diuinitùs accipit, vt possit loqui Teutonicè. Vide sancti viri modestiam.

Iste F. Bertrandus vir sanctus fuit, & primus, vt diximus, Prouinciæ Prouincialis Prior, solebatque ferè quotidiè Missam pro peccatis celebrare. Sciscitante autem ex eo F. Benedicto, viro prudente, cur raro pro defunctis, sæpissimè pro peccatis sacrificaret, ille respondit: Vita functi, de sua salute certi sunt: nos in periculis fluctuamus. Ait illi F. Benedictus: Si sint duo mendici, alter sanis membris, alter ijs carens; vtri potissimùm opitulaberis? Respondit: Illi sanè, qui se minùs iuuare

potest. Tum Benedictus: Nimirùm, inquit, ij sunt defuncti, quibus nec os est ad confitendum, nec manus ad operandum: sed nostram opem postulant. Viui autem peccatores & os & manus habent, & possunt ijs sibi consulere. Sed cùm à sententia sua non deduceretur Bertrandus, sequenti nocte quidam terribilis defunctus apparuit ei, & fasce lignorum mirè eum compressit, atque deciès & eo ampliùs illa nocte eum excitans perterruit & vexauit. Igitur prodeunte aurora F. Benedictum ad se vocat, narrat totius noctis historiam: indè religiosè & lachrymabundus ad aram accedens, pro defunctis sacrificium obtulit, idemque deinceps sæpiùs fecit. Hic est, inquam, pater Bertrandus, vir sanctus & reuerẽdus, cui beatus Dominicus præcepit, vt non sua, sed aliorum peccata ploraret. Nouerat enim illum, ob sua peccata, nimias à se pœnas repetere. Tantæ autem efficaciæ illa beati Dominici iussio apud animum F. Bertrandi fuit, quòd ab eo tempore, etiamsi vellet, pro suis culpis flere non potuit: ad aliorum lugenda errata, magna ei lachrymarum copia præstò fuit.

Alio quodam tempore B. Dominicus iter agens, obuium habuit quendam sanctum Dei hominem, sed alterius linguæ. Dolens ergò non posse se eum alloqui, cælestisque consolationis & fraternæ ædificationis flagrans desiderio, Dominum orat, vt præstet facultatem cum illo viro Dei colloquendi. Pręstatur vtriq; copia varijs loquendi linguis: & sic triduo spiritalibus colloquijs & diuinis sermonibus vicissim recreati, tandèm à se separantur. *Impetrat donum linguarum.*

Aliâs proficiscente eo cum F. Bertrando, ingens tempestas eis incubuit, quam multa pluuia secuta est. Ruente è cælo imbre & terram inundãte, vir beatus illi signum Crucis opposuit. Itaque in tanta aëris intemperie, virtute Crucis protecti, adeò nihil ex pluuia molestiæ tulêre, vt nec vestimentorum fimbria madefacta sit. Diuersum verò aliâs accidit, cùm cadente pluuia, & viri beati & sociorum eius vestes maderent. Alijs ergò ob siccandas eas ad ignem remanentibus, beatus Dominicus sancti spiritûs igne feruens, more suo in ecclesiam, illic in precibus pernox futurus, se ità madidus recepit. Manè cùm aliorum, qui apud focum hæserant, vestimenta etiamnùm humecta essent, eius adeò sicca reperta sunt, àc si tota nocte ad ignem iacuissent. *In multo imbre sicce ambulat cũ socio.*

Vt B. Dominicus Bononiam venerit. Cap. 9.

ANno reparatæ salutis 1219. beatus Dominicus Lutetiam veniens, in Cœnobio S. Iacobi triginta fratres inuenit. Apud quos ad breue tempus hærens, eis valedixit: & gratię Dei eos commendans, profectus est. Indè ad Castellionis castrum vbi accessit, Capellanus eum hospitio accepit, cuius nepos è solario çadens, à matre & alijs pro mortuo plangebatur. Eorum vicem dolens vir beatus, cum lachrymis ad preces se prosternit. Exaudit eum Dominus, puer incolumis redditur afflictæ matri, dolor omnis in gaudium mutatur. Tum sacerdos pueri auunculus, magno apparato conuiuio, multos pios homines inuitat. At pueri mater, quartana laborans febre, cęteris anguillas edentibus, eas vitabat. Videns id vir Dei, particulam exiguam anguillæ Cruce consignatam, illi offert cum his verbis: Comede in nomine Saluatoris. Comedit illa, & febris omnis abscedit. *Redit ad vitã eius precibus puer extinctus.* *Crucis signo pellit quartanam febrem.*

Tandèm æstate beatus Dominicus Bononiam ingressus est, vbi iamtum apud S. Nicolaum magnus cum F. Reginaldo erat fratrum numerus: qui de aduentu beati viri gauisi, cum ingenti deuotione & reuerentia eum ceu patrem charissimum exceperunt: mansitque vir Dei in ea vrbe vsque ad supremum vitæ diem, dempto quòd Romam profectus fuit, & quædam Galliæ Togatæ, quam vulgò Lombardiam vocant, loca visitauit, itemque Venetias. Diligebat autem verus Iesu Christi imitator Euangelicam paupertatem præ cunctis mundi opibus. Offerebat ei & fratribus, cùm Bononiam venisset, Odericus quidam possessiones suas, quæ æstimabatur libris Bononiensibus ampliùs quingentis: sed ille diuitiarum contemptor, prorsùs eas recusauit, conscriptamque indè coram Bononiensi Episcopo chartam, iussit rescindi. Nõ enim voluit, vt fratres haberent possessiones, sed eleemosynis frugaliter victitarẽt, contenti vilibus indumentis, & paruis atque humilibus ędibus. Absente eo, F. Rudolphus procurator Bononiensis cœnobij, paruas & vilissimas fratrum cellas nonnihil in sublime euehere cœpit. Reuersus autem vir DEI, vbi id conspexit, Procuratorem *Recusat amplas possessiones.*

& alios dolens & gemens repræhendit, erumpensque in lachrymas: Itáne, inquit, tam citò vultis paupertatem abijcere, & magna palatia struere? Ipsoq; iubente, opus illud, quoàd vixit, mansit imperfectum.

In afflictionibus vir Dei non solùm patiens erat, sed lætabatur etiam: tametsì multa tum cum fratribus victûs & vestitûs inopia premeretur, qua ille non mediocriter delectatus fuit. Ordinis canonem & ipse seueriter & integrè seruauit. & à fratribus inuiolatè voluït obseruari: & si qui id non fecissent, multa quidē mansuetudine & blandis verbis eos puniebat, ità vt nemo turbaretur, etiamsì esset grauis ei mulcta irrogata. Occurrit ei quandoquè frater à concione reuertenti. Aduertit autem vir sanctus, spiritu edoctus, illum secùs, quàm Canon præscriberet, viuere. Salutat ergò eum, rogat quò eat, num quid apud se habeat, quod nefas sit habere. Ille se cernēs deprehensum, erubescit, ferre se pecuniam humiliter fatetur. Eam vir religiosissimus mox iubet proijci, & fratrem indicta satisfactione emendat. Silētium statis horis semper tenuit: à verbis ociosis penitùs abstinens, semper de Deo loquebatur. Magna eius paupertas.

De obitu F. Reginaldi, & duobus ab illo ad Ordinem S. Dominici receptis. Cap. 10.

EOdem anno, quo beatus Dominicus Bononiam venit, F. Reginaldus ab illo Lutetiam missus est, vt Christum euangelizās, etiam illis aliquid gratiæ spiritalis impertiret. Affligebantur ea re non mediocriter fratres, quos Bononiæ Reginaldus collegerat, & paterno affectu consolatus erat. Paruit beato Dominico Reginaldus, veniensque Lutetiam, magno spiritûs feruore prædicabat Christum Iesum, idq; non verbis duntaxàt, sed etiam factis. Verùm non diù passus est Dominus eum manere in hac vita. Placita enim erat illi anima eius: propter hoc properauit educere illum de medio iniquitatum. Priùs tamen dedit ei duos filios egregios, insignem magistrum Iordanum, qui proximus fuit à beato Dominico Magister generalis eius Ordinis, & F. Henricum Coloniensem, vtrunque natione Germanum: de quorum ineffabilibus virtutibus mâlim sanè humiliter tacere, quàm parùm dignè eas commemorare. Et quis tandèm gloriam virtutis eorum poterit explicare? Per id tempus F. Matthæus, primus & vltimus huius instituti Abbas, Prior erat Parisiensis monasterij. Is quia nouerat Reginaldum olìm Decanum Aurelianensem, apud homines eximium, celebrem & delicatum fuisse, aliquotiès ab eo pcontabatur non sine admiratione, an non molestus ipsi esset tam durus & asper habitus & modus viuēdi. Cui ille respōdit: Nulla mihi in hoc instituto videor merita colligere, quòd nimiùm illud mihi semper arrisit. Nimirùm cælesti vnctione vir iustus perfruens, iugum durum Euangelicæ paupertatis suauiter tulit: & graue onus monasticæ religionis, suauefragrans vnguenti eius odor admodùm tolerabile ei effecit. Iam breue tempus fecerat Parisijs, & morbus eum inuasit. Languebat corpore, spiritu roborabatur. Propinquans verò ad extrema, cùm eum admoneret F. Matthæus Prior de suprema Vnctione accipienda, quòd lucta mortis & dæmonum immineret, ità respondit: Ego luctam hanc nihil reformido: immò etiam lætabundus & expeto & expecto. Mater misericordiæ, mater DOMINI mei IESV CHRISTI me Romæ vnxit, in qua equidem confido, & ad quam cum ingenti desiderio proficiscor. At tamen, nè Ecclesiasticam Vnctionem contemnere videar, placet mihi eam percipere, & oro vt mihi adhibeatur. Ea religiosè percepta, coram fratribus Dominum orantibus, feliciter à corpore migrauit. O verè beatum virum, in die obitûs sui benedictum, qui nec ad mortis acerbitatem, nec ad dæmonum immanitatem expauit: sed confidens in Domino & suauissima matre eius, ad illam æternam vitam cum gaudio festinauit. Humatum est corpus eius in ecclesia S. Mariæ de campis, quòd fratres nondùm haberent proprium cœmeterium, anno Christi 1219.

Reginaldus mittitur Lutetiam. Sap. 4. Iordanus & Henricus egregij viri fiūt Dominicani. Reginaldus migrat ad Dominum.

Eo defuncto, Iordanus & Henricus, quos diximus, homines cumprimis gratiosi, qui in eius manibus votum nuncupârant, in capite ieiunij Quadragesimalis, Fratribus cantantibus, Immutemur habitu, vestibus suis reiectis, sancti Dominici • induti sunt. Hi sanè duo fontes sunt lympidissimi, qui, vt visio significârat, de obturato fonte mox scaturiêre. Erant corpore virginei & mundissimi, doctrina præstan-

præstanti, moribus suauissimis. Hi sunt duæ oliuæ, pietatis & misericordiæ visceribus
Sap. 6. affluentes, qui gratissimo odore totam Ecclesiam adsperserunt. Hi sunt candelabra, super quæ, claraq; & quæ non marcescit Sapientia, lucem pedibus insipientium præbuit in hac vita, quæ etiam nunc lucentia coram Domino, augent gaudia sanctorum.

De eximia religione B. Dominici.
Cap. II.

ILlis diebus beatissimus Pater Dominicus, exemplar religionis & virtutum speculum, Bononiæ degens, sicut oliua fructifera in domo Dei, virtutum & famæ floribus redolēs, verbis & exemplis radians, gratia deuotionis pinguescens, incomparabiles fructus attulit: & tanquàm lignum vitæ in medio paradisi, inter fratres constitutus, Deo gratissimam, Angelicæ similem, hominibus admirandam, solis perfectis vix imitabilem duxit vitam. Cuius excellentissimam vitæ sanctitatem, cùm pro dignitate non possim, simplici oratione vtcunq; referre conabor. Fuit vir beatus cumprimis humilis, mansuetus, patiēs, benignus, tranquillus, pacificus, sobrius, modestus, in cunctis actionibus suis valdè maturus, regularis obseruantiæ prudens & discretus institutor, cultor præcipuus, executor strenuus & iustus, integrè & perfectissimè præ omnibus suum institutum siue Ordinem obseruans, in nullo sibi parcens, seueritatem communis vitæ consectans, in omnibus semper ad Canonis præscriptum se gerēs. In templo, refectorio, in cibo, potu & vestitu, in ieiunijs, vigilijs & alijs Prædicatorum regulam & institutum exactissimè custodiuit, & à fratribus quoquè accuratè voluit custodiri. Interdùm quidem alijs nonnihil rationabiliter indulsit, & Canonis gratiam fecit: sibijpsi verò supra humanum modum asper & rigidus, nullum penitùs voluit dare laxamentum. Alijs duo pulmenta edentibus, ipse vno contentus fuit. rara enim & excellēs erat in eo virtus abstinentiæ. F. Rudolphus procurator quandoquè etiam aliud ferculum, quod pitantiam vulgò appellant, fratribus apparabat. Id sentiens vir beatus, clàm ad se accito dixit: Cur vis enecare fratres, altero hoc edulio apponendo? Dicebat hoc, quòd ipse exigua alimonia contentus esset. Cùm idem Rudolphus ei annonæ inopiam indicaret, ad ecclesiam eum iussit abire, & deprecari Deū. Illo eunte, non rarò sequebatur vir Dei, obtinuitque precibus suis, vt semper fratribus suppeteret, vndè commodè sustentarentur. Apponente Rudolpho fratribus exiguum panis, quod supererat, (sic enim iusserat vir Dei) eius meritis ità augebatur, vt omnibus abundè sufficeret. Quodam ieiunij die cùm in refectorio fratres panem non haberēt, vir sanctus signo dato innuit Procuratori, vt panem eis apponeret. Illo dicente, panem non adesse, vir Dei alacri vultu erexit manus suas, & laudauit Dominum. Confestìm in refectorium ingrediebantur duo, totidem canistra ferentes, alterum panibus, alterum siccis ficis plenum, quibus fratres abundè sunt refecti. Sanctos enim prædicatores, spe & pennis contemplationis ad sublimia se subrigentes, & neq; serentes, neq; metentes, neq; in horrea congregantes, nihil solicitos, quemadmodùm Dominus iubet, quid comedant vel bibant, pater cęlestis pascit.

Catalogus virtutum S. Dominici.

Precibus obtinet fratribus necessarium victum.

Ezech. 1.

Matt. 6.

Eiusdem cœnobij Procurator dolens quandoquè, retulit ad virum Dei, non nisi duos panes haberi in monasterio, cùm magna esset fratrum multitudo. Ille panes iubet in minutas particulas scindi, easq; benedicit: & de Dei benignitate confidens, dicit ministro, vt singulis fratribus duas vel tres particulas apponat. Facit hoc ille etiam secundò & tertiò, & panes augescunt: atque abundat plus, fratribus iam saturatis, quàm fuerat ad mensas illatum. Solebant fratres eius cœnobij propter paupertatem initiò aquam plerunquè bibere: sed infirmis vndecunquè vinum, quoàd fieri potuit, conquirebatur. Eo quandoquè exhausto, frater, qui ægrorum gerebat curam, cum multa commiseratione id B. Dominico nunciauit. Is suo more ilicò ad precandū Dominum se contulit, hortans cæteros, vt & ipsi sic faciant. Porrò cœnobij Prior dixit ægrotorum curatori, vt subleuaret vas, & quantùm liceret, è vino infirmis ministraret. Eo iussa capessente, vas reperit vino plenum, hauddubiò diuinitùs illi infuso.

Panes diuinitùs augentur.

Itèm vinū.

De habitûs eius vilitate, & lecti duritia.
Cap. 12.

Nulla

NVlla beato viro solicitudo vel cura fuit vestitûs sui. Indumenta eius erant sanè vilia, atque indè in Domino gloriabatur, nec erubuit etiam apud magnos viros vili habitu apparêre. Nam breui quodam & abiecto aliquandò scapulari, vt vocant, indutus, noluit cucullo se tegere apud viros quosdam primarios. A superfluis omninò abstinens, hyeme & æstate solam tunicam sibi sufficere voluit. Nunquàm neq; domì, neq; foris lecto vsus est, siue sanus, siue ęgrotus esset. Humì cubabat, vel in scamno, storea aut crate straminea, aut paleis, vel sacco: atque ita nocte dormiebat vestitus, vt interdiù ingrediebatur, nisi quòd saccos detrahebat pedibus. Semper ad lumbos catenam habebat ferream: quam eo vita functo in eius corpore inuénit F. Rolandus, ablatamque sibi renuit, sed posteà dono dedit patri Iordano Magistro Ordinis, beati Dominici sanctissimo successori. Post Completorium, vt vocant, & preces à fratribus communiter Domino oblatas, illos voluit se ad dormiendum conferre: ipse in ecclesia, precaturus clàm, permansit. Orabat aũt cum ingenti clamore & gemitu, in eumq; planctum & motum erumpebat, vt in propinquis locis dormientes excitarentur, & plerunquè ad lachrymas permouerentur. Ità orans, vsq; ad nocturnas preces pernoctauit, ac nihilo minùs cum fratribus eas preces persoluens, cantabat alacriter, & alta voce. Solebat etiam per vtranq; transire chori partem, voce iubilante monens & inuitans fratres, vt psalmodiam altè & distinctè depromerẽt. Post absolutas noctis preces tradens cor suum ad vigilandum diluculo ad Dominum, qui fecit illum, ità in oratione perstitit, vt nunquàm visus sit in lecto dormire. At tamen inuentus est nonnunquàm præ lassitudine sedens, vel in assere aut terra iacens, obdormiuisse. Tam autem erat orationi intentus, vt propter tumultum vel strepitum qualencunq; nihil ab attentione reuocaretur. Nocte quadam ante aram ad preces prostratũ malus dæmon interturbare volens, grandem lapidem è tecto ecclesiæ deiecit, idq; eo impetu, vt tota ecclesia eius casu circunsonaret. vsqueadeò autem capiti eius propinquus fuit lapis, vt ruens capitium eius contingeret. Sed viro Dei nihil se mouẽte, hostis terribili voce eiulans, cum multa ignominia abscessit. Cernẽs autem terroribus se illum frangere non posse, illudere ei voluit. Oranti enim post Completoriũ in specie fratris Deum obsecrantis ante quoddam altare apparuit. Eum fratrem esse existimans vir Dei, signo quodam iussit ire cubitum. Ille caput inclinans, abijt. Posteà vir sanctus monuit fratres, nè quis post vltimum signũ in templo permaneret. At ille fictus & commentitius frater, semèl atq; iterùm orare se simulauit. Accessit ergò ad eum vir Dei, & ait: Quę est ista inobedientia, quòd iam tertiò id facis, quod ego vetui, nè quisquã faceret? Tum ille nequissimus cachinnum sustollens, Effeci certè, inquit, vt silentium frangeres. Cui vir sanctus: Noli miser, ait, lætitia efferri, ex re nihil tibi profutura. Ego possum silentium relaxare & loqui, vbi mihi expedire visum est.

Stratum eius. *Catena ferrea ad lumbos.* *Vigiliæ & preces eius.* *Eccl. 39.* *Dæmon ei insultat, sed mox retunditur.*

Occulto sanè & iucundo quodam iudicio suo nequissimi hostis insidias & fraudes electis suis Deus facit ad meritum & salutem proficere. Vidit nocte quadam beatus Dominicus fratrum illum accusatorem ceu ferreis manibus tenentem chartam, & ad lumen lampadis eam legentem. Interrogante autem viro beato, quid legeret, respondit se peccata fratrũ eius legere. Magna ergò authoritate præcepit ei vir sanctus, vt chartulam illic relinqueret. Fecit id ille virtute Christi compulsus. Inuenit aũt quędam in ea S. Dominicus, quæ filios suos admonuit vt emendarent. En vt capitur iniquus in insidijs suis, & pij ab angustijs extrahuntur.

Dæmõ annotat fratrũ peccata.

Quodam tempore B. Dominicus nocte vigilans, & muros Hierusalem custodiens, vidit eum, qui circumit tanquàm leo rugiens, quærens quem deuoret, per omnia monasterij loca puagantem: dixitq; ad eum: Quid ità hîc circumis cruenta bestia? Ille respondit: Propter lucrum, quod hîc facio. Ait ei vir sanctus: Ecqd lucraris in dormitorio? Respõdit dęmon: Somnũ necessariũ eis aufero, quietẽ interpellando: efficioq; vt cunctabundi surgant, pigritia eos retinẽte: hortorq; vt à diuinis officijs se subducant. Prętereà verò, si mihi id permittatur, nocturnas corporis inquinationes & libidinosos motus in dormiẽtibus excito. Indè vir Dei de tẽplo interrogauit, qd in tam sancto lucraretur loco. Respõdit ille: Id ago, vt tardè huc veniãt, citò hinc recedant, suiq; immemores sint. De refectorio sciscitãti viro B. ait: Ecquis non plùs, qs non minùs? De colloquij loco interrogatus, cachinnatus dixit: Hic locus totus est meus. Hîc existit risus, hîc vani referuntur rumores, & verba inania proferuntur. Postremò ad locum

1. Pet. 5. *Dæmones vbiq; insidiantur fratribus.*

locum Capitularem à beato patre ductus, cum horrore quodam refugit: Iste, inquiens, locus mihi tartarus est. Si quid enim alibì lucrifeci, eius hîc facio iacturam. Hîc nanque admonentur fratres, hîc confitentur, hîc accusantur, hîc verberantur, hîc absoluuntur. Qua causa locum hunc præ cæteris abominor, planeque detestor. Ità miser ille, cogente illum sancto viro altissimi virtute, malitiæ suæ detexit fraudes, vt videant iusti, & illum irrideant, sibique à laqueis eius caueant, nè irretiti capiantur.

Quàm fuerit B. Dominicus paupertatis & humilitatis amans. Cap. 13.

Studium paupertatis. SVmmus fuit beatus Dominicus paupertatis amator, in cunctis actionibus & moribus suis illam præ se ferens, filios & fratres suos ad eam consectandam accuratè inuitans admonitionibus & exemplis. Huius diuinæ & singularis discipulorum Christi virtutis studio possessiões, quas habebat, abiecit, oblatas recipere noluit, statutoq; perpetuò seueriter cauit, nè in ipsius Ordine haberentur. In structuris voluit magnos vitari sumptus. In templis quoquè curiositatem fugit, studuit paupertati. In cultu & ornatu vestium Ecclesiasticarum, sanctitatis & paupertatis voluit signa extare potiùs, quàm opes ostentari. Eam ob rem, dum viueret, multùm in id incubuit, nè fratres in altaribus Sericis vterentur vestibus, aut argenteis vel aureis vasis, demptis calicibus: sed sacra indumenta mâluit è panno simplici haberi.

Iniunxit quoquè fratribus, & ipse quoquè obseruauit, vt vilibus induti vestibus, nunquàm in itinere apud se pecuniam ferrent, sed vbiquè victitarent eleemosynis. Possessionibus suum institutum obscurari omninò noluit, idque in sua Regula scribi mandauit. (Matt. 13.) Scribit vir prudens, spinas semen in ipsas coniectum suffocare. Itaque nè pungens diuitiarum solicitudo, & anxius rerum labentium amor, sanctitatis fructum aut prædicationis semen opprimeret, paupertatem Euangelicam, quæ, reiecta solicitudine, de crastino non cogitat, amplexus est, mandauitque filijs amplectendam. (Matt 6.) Dum enim temporalibus curandis plùs æquo incumbitur, minor habetur cura spiritalium, & plerunquè prædicandi ministerium omittitur. Longè hoc abfuit à beatissimo patre nostro Dominico, qui nunquàm sibi curæ esse voluit res temporarias: sed propter Christum & Euangelium, omnia detrimentum fecit, & vt stercora reputauit, Christi inopia diues effectus. (2. Cor. 8.) Gaudebat ille inopia & penuria fratrum haud secùs, atquè lætari solent homines mundani rerum affluentia. Exultabat, quandò nunciabatur ei annonæ defectus, nuditate delectabatur. Indè procul dubiò existebat in animo eius abundans gratia, & charitas non ficta. Plerunquè tunc fratres inopia pressi, cum sancto patre bibebant aquam, modicoq; cibo contenti, læti Domino gratias agebant. Animæ enim illorum sicut adipe & pinguedine cælitùs replebantur. Hæc profectò patrum nostrorum vita, perfectio Euangelica fuit: nos autem vita viuimus tantùm, & non erit tale nomen nostrum. (Ostiatim petit eleemosyna S. Dominicus.) Beatissimus Pater Dominicus non semèl ostiatim petiuit eleemosynam, nec recusabat vir humilis porrectum sibi pro Christi nomine panem instàr mendici accipere. Impellebat verò eum ad hoc non cupiditas aut egestas, sed humilitas & charitas. Quandoquè sic mendicanti quidam integrum panem dedit, quem ille, flexis genibus, cum multa deuotione & humilitate, ceu munus à Deo oblatum, recepit.

LIBER

LIBER QVARTVS.

De primo Conuentu generali, Bononiæ habito.

Cap. 1.

ANno Dominicæ incarnationis 1220. à confirmatione instituti Dominicani quarto, seruus Christi Dominicus pro eiusdem instituti siue Ordinis conseruatione decreuit, vt Capitula generalia (sic enim Conuentus patrum celebres vocant) haberentur. Acceperat enim à Sede Apostolica plenam potestatem de toto Ordine disponendi, constituendi, & corrigendi. Mandauit ergò ipse primus Ordinis generalis Magister, inclytus pater Dominicus per literas, vt Lutetia quatuor fratres mitterētur Bononiam ob celebrandum Capitulū generale. Missus est ergò venerabilis F. Iordanus Teuto cum alijs tribus. Eo tempore Iordanus necdùm tres menses fecerat in illo instituto: sed erat gratia plenus, & ad omne opus bonum paratus & idoneus. In hoc Capitulo siue Conuentu, cui beatus Dominicus præsedit, consilio sancti spiritûs & illustrium virorum, quos acciuerat, huius Ordinis vel instituti locata sunt fundamenta. Ibì paupertas Euangelica primarius lapis fuit. Abiecerunt enim statuto perpetuo possessiones & reditus temporarios, etiam illis renunciantes, quæ apud Tolosam habuerant, paupertatem Christi Aegyptiorum diuitijs præferentes. Dixitq́ue ad fratres beatus Dominicus: Ego dignus sum, cui hæc defunctio abrogetur. inutilis enim sum & remissus: & qui omnes sanctitate anteibat, multùm se in omnibus coram illis abiecit. Sed cùm cessionem eius fratres non sustinerent, ex eorum consensu constituit, vt deincèps crearentur diffinitores, qui haberent potestatem de ipso & toto Capitulo statuendi & ordinandi, durante eiusmodi Conuentu seu Capitulo, salua posteà manente Magistro generali ipsius reuerentia. Ità tum ob extirpandos vitiorum frutices & virtutes plantandas, sancitum est ab illis egregijs patribus, vt quotannis generale Capitulum celebretur. Cùm is autem Conuentus solutus esset, siue peractum Capitulum, F. Iordanus percepta beati Dominici benedictione, ei valedicens, redijt Parisios: vbì Euangelium secundùm Lucam tanta dexteritate & gratia fratribus prælegit, vt ex eius doctrina multùm proficerent in scientia & notitia veritatis, & pietatis affectu. Erat enim conuersatio eius sancta, & vita perfecta: vndè fiebat, vt doctrina eius & grata & fructuosa esset.

Bononiæ primū generale Capitulum celebratur.

De obseruantia religionis, & fratrum benigna repræhensione.

Cap. 2.

HActenùs beatus Pater Dominicus authoritate sedis Apostolicæ Ordinem suum multo studio gubernârat: at illustres patres, qui ad Conuentū generalē Bononiam acciti fuerant, eum vnanimiter sibi & toti instituto præesse voluērūt. Creatus igitur ab eis magister & rector, erat inter eos tanquā vnus ex illis, nisì quòd rigore vitæ primus, abstinentia, vigilijs, castigationibus corporis sui pcipuus, sanctitate summus, humilitate altissim⁹ fuit. Diù noctuq; intererat diuinis officijs, mēsa fratrū prę omnibus parcè vtebatur. Religiosæ institutionis cultor erat, custosq; pręcipuus, omniq́ue studio id agebat, vt syncerè & integrè obseruaretur. Quòd si nonnūquàm, vt se habet humana infirmitas, aliquid neglectū esset vel omissum, nō sinebat inultū abire: sed eā tamē fratribus corrigēdis adhibebat rigoris moderationē, adeoq; sese erga illos & seuerè blandum, & blandè seuerum exhibebat, vt & meritas à reis pœnas sumeret, & illos tamen minimè pturbaret. Si vidisset fratrē aliquo delicto pręoccupari, tanquàm non vidēs dissimulabat: oblata verò tēporis opportunitate, cum multa māsuetudine dicebat illi: Frater, non rectè egisti, rem illicitā perpetrando: sed da gloriā Deo, & confitere peccatū tuum. Porrò quēadmodùm se patrem exhibebat verbera correctionis inferendo: ità sanè & matrē in spiritu lenitatis se declarare nouerat, vbera cōsolationis admouendo: eratq; consolatio eius suauis & efficax, ità vt quisquis ad eum veniret animo afflicto, non sine recreatione abiret. Seipsum & animas fratrum suorū solicitè

S. Dominicus creatur primus Magister generalis.

In fratribus puniendis moderatio.

custodiebat, diligenter curãs, vt honestè & religiosè in omnibus sese gererẽt. Et quia scriptum est, Amictus corporis, & risus dentiũ, & ingressus hominis enunciãt de illo: si quem vidisset fratrẽ, cuius habitus nec ad formã religionis, nec ad paupertatis normam esset accommodatus, non tulit, donèc esset frater ille emẽdatus. Quotidiè ferè, nisì multùm fuisset impeditus, ad fratres concionẽ habuit vel collationẽ. Loquebatur aũt cum tanta animi deuotione & lachrymarum copia, vt fratres quoquè compuncti corde, in lachrymas erũperent. Atq; hic sanè parem non habuit, qui sermone suo perindè fratres ad lachrymas & compũctionis gratiã emolliret. Si vidisset fratres aliqua oblata occasione mœstos & afflictos, totis visceribus cõdolebat eis, & orationum suarum præsidijs eos tuebatur. Multos sanè ꝓ suorum consolatione à morte ad vitam reuocauit, & à varijs liberauit morbis. Frater quidã Bononiæ infirmis custodiendis deputatus, reliquias carnium non rarò absque superioris bona venia comedebat. Fecit hoc idem ad vesperam diei cuiusdam, & arreptus à dęmone, horrendos edidit clamores. Fratribus accurrentibus, non defuit pius pater, dolensq; obsessi vicem, obiurgauit nequam spiritũ, ꝙ corpus fratris sui inuasisset. Dixit autẽ satan: Ingressus sum in eum, quòd ità commeruisset, vescens carnibus ęgrotorum contra tua decreta. Respondit B. vir: Ego verò absoluo eum authoritate Dei à peccato, quod fecit: tibiq; præcipio in nomine Domini nostri Iesu Christi, vt exeas ab eo, nec porrò molestus ei sis. His dictis, euestigiò frater curatus est.

Eccl. 19.

Eius quotidianæ ad fratres exhortationes mire efficaces.

Profligat dæmonem.

De sanctitate eius, cùm esset in itinere constitutus. Cap. 3.

SI qua occasione exeundum esset viro sanctissimo, tum per se, tum per socios fratres proponebat verbum Dei, & aut disputãs, aut conferẽs, siue docens, vel orans, à diuinis eloquijs ꝓferendis non cessabat. Quandò autẽ loquendum vel orandum, vel alijs vacandum erat, dicebat socijs: Præcedite me: interim cogitemus de Saluatore nostro. Tum verò audiebant eum ingemiscentẽ ad Dominum, medullitusq; suspiria trahentem. Nunquàm visus est iratus, aut commotus vel turbatus labore itineris, aut quacunq; occasione: sed semper in rebus aduersis & duris patiens erat, & nudis pedibus iter agebat. Si per pagos aut vrbes eundum esset, induebat calceos: indè egressus, exuebat. Calceos ferebat in humeris, cucullumq; & alias vestes, nec volebat in his ferendis alium sibi vicarium substituere. Si ad lapidem aut res alias pedem offenderet, nihil motus, dicebat: Hæc est pœnitentia, sicq; alacri vultu ire pergebat. Ità nudis pedibus Roma proficiscens, vbì venit ad locum quendam acutis lapidibus asperum & scrupulosum, dixit socio: En ego miser quandoquè coactus sum hîc calceos induere. Illo causam inquirente, beatus vir respondit: Multa pluuia tum extiterat, vndè riui & flumina magna acceperant incrementa. His dictis, iam lætabatur itineris incommoditate, laudansq; & benedicẽs Deum, alta voce cantabat hymnos, Aue maris stella, &c, Veni creator spiritus. Cumq; venisset ad inundantes aquas, Crucis signum contra illos edidit, aitq; socio multùm formidanti, vt transiret. Ille de obedientia patris benè sperans, itemq; de signo Crucis ab illo expresso, cum eo per pericula tumescẽtis aquæ securè & feliciter penetrauit. Quandò cum socijs erat in itinere vir DEI, & ad hospitium diuertere oportebat, non pro suo, sed illorum arbitratu hospitium inquirere consueuit. Per vrbes & pagos ambulans, vix vnquàm à terra oculos attollebat. In itinere constitutus, si posset haberi copia templi, quotidiè ferè sacrificium offerebat. Inter sacrificandum autem multæ ab oculis manabant lachrymæ. Veniẽs ad hospitium, si esset illic ecclesia, semper eò se oratum conferebat. Quandò extra monasteriũ erat, audito primo signo nocturnarum precum, surgebat, & fratres excitans, cum multa deuotione totum diuinum officium absoluebat horis & tẽporibus suis, tum nocturnis, tum diurnis, nihil penitùs omittens. Persoluto Completorio, etiã in itinere positus cum socijs, silentium non minùs seruabat, quàm si esset in monasterio. Manè proficiscens, & ipse intrà silentium se tenebat, & fratres idem facere volebat vsq; ad horã tertiam. In paleis dormiebat vestitus & calceatus, perindè vt incedebat, nisì fortè soccos detraheret. Iter faciens, nihil de continuo ieiunio remittebat à ferijs exaltatę S. Crucis vsque ad Pascha. Aestate quoquè omnia ab Ecclesia indicta ieiunia seruauit, semperque sextis ferijs ieiunare voluit. Quicquid esset appositum, patienter edebat, nisì quòd carnes noluit edere, nec cibos vllos carnibus admixtos vel sanguini, vbi id

Animi trãquillitas.

Nudis pedibus agit iter.

Cum socio Crucis expresso signo aquas penetrat.

Abstinet semper à carnibus.

id scire potuit. Si parùm & tenuiter esset appositum, gratulabatur in DOMINO.

Ad fratrum monasteria veniens, illis accitis concionabatur, ꝓponens verbum Dei cum multa consolatione. Si illic mora esset facienda, in cibo & mensa fratribus se conformabat, seruabatq; Canonem monasticũ integrè & ꝑfectissimè, idem à fratribus vt fieret, accuratè insistens. Erat vir sapiens, prudens, sobrius, iustus, patiens, valdè misericors, comis inprimis & affabilis. Aliquandò Romã proficiscens, in itinere in grauem incidit morbum, nec tamen ea causa voluit ieiunium soluere, aut carnes edere, aut ferculum lautius admittere, ꝑterquàm ex pomis aut rapis confectum, quo interdùm est vsus, omnia Canonis monastici ieiunia haud secùs afflicta, quàm integra, valetudine obseruans. Idem fecit Vitorbij & Mediolani morbo vexatus. Remittente se morbi dolore, cum fratribus de Deo miscebat colloquia, aut legebat ex libro, aut ipse sibi legi curabat, laudabatq; Dominum. Aegrotans lætabatur: quemadmodùm semper gaudere potiùs solebat in aduersis, quàm secundis & iucundis rebus. Nec ægrotus vult soluere ieiunium.

De beati viri feruentibus Concionibus. Cap. 4.

MAgna in id cura incubuit primus hic Prędicatorũ dux & parens, vt seipsum exhiberet operarium inconfusibilem, rectè tractantem verbũ veritatis: nè quod lingua extrinsecùs sonaret, vita repræhensioni obnoxia deturparet. Curauit igitur priùs opere exercere, quod posteà alios docturus esset. Cônciones crebrò habuit, nõ tacebat veritatem & salutare Dei, vt posset cum Propheta dicere: Iustitiam tuam non abscondi in corde meo. Sermo erat ignitus valdè, & qui auditores mirè permoueret. Sub concionibus multæ ex eius oculis distillabant lachrymæ, ità vt complures corde compũcti flerent. Concionabatur generatìm ad omnes, ad populum, ad studiosos, ad sapientes & insipientes. Omnibus se debitorem existimans, non abscondebat à concilio multo veritatem & misericordiam Dei. Monasteria sua inuisens, ad fratres sermones habuit: hortabatur eos, vt summoperè curarent salutem animarum, & ad prædicandum alijs promptos paratosq; se exhiberent. Atq; vt in eo diuino ministerio liberiùs & expeditiùs versari possent, noluit vt apti & idonei ad conciones faciendas, ad easq; deputati, rerum temporalium cura ad alia distraherentur. Et initiò quidem decreuerat vir S. vt laici illiterati fratres tẽporalia administrarent: cęteri fratres orationi, meditationi, prædicationi vacarent. Sed ad eiusmodì administrationem non assensêre illi prudentiores aliquot fratres, veriti nè quas ea pareret absurditates. 2. Tim. 2. Psal. 39.

Et quia sine sanctarum notitia scripturarum perfectus prædicator nemo esse potest, hortabatur fratres fideliter vir sanctus, vt semper in noui & veteris Testamenti lectione essent: atq; ipse quoquè Euangelium secundùm Matthæum & Pauli Epistolas apud se ferens, multùm in eis lectitabat, vt propemodùm memoria retineret. Euangelicam enim & Apostolicam doctrinam & vitam amans & amplectens, philosophica figmenta non magnipendebat. Ad recipiendas peccatorum confessiones paratus & benignus fuit, ad consolandos afflictos omnes humanus & candidus. Optimè nouerat mederi tentatis & perturbatis omnibus, maximè fratribus suis, misericordiæ visceribus affluens, efficacibusq; & gratis verbis semper abundans. Hortatur fratres ad legẽda scripta diuina.

Sacerdos quidam videns B. Dominicum & fratres eius in conciones feruenter incumbere, nulla terrenorum premi aut angi cura, cæteris posthabitis, non nisi studijs spiritalibus operam dare, eorum vitam pia quadam æmulatione appetijt, beatum se fore existimans, si aliquandò posset ad eorum imitationẽ se componere. Planè igitur apud se statuit, spretis omnibus, ad illos se adiungere, modò noui Testamẽti codicem haberet, quem ad concionandum necessarium putabat. Hęc illo cogitante, eccè iuuenis quidam adest, sub veste habens codicẽ venalem. Interrogatus à presbytero, cuiusmodì sit liber, indicat esse nouum testamentũ. Lætatur presbyter, eumq; mox sibi cõparat. Sed accepto libro, statìm adfuit tentatio: hæsitare cœpit, num id ꝓpositum suum esset gratum Deo. Varijs interìm cogitationibus exagitato visum est, ex illo codice diuinum petere oraculum: fusisq; Domino precibus, & forinsecùs ad librum expresso Crucis signo, & Dei nomine inuocato, codicẽ aperit, oculos ad locum primò se ipsi offerentem conijcit, occurrit ille in actibus Apostolicis, vbi B. Petro de Cornelij legatis dicitur: Surge, descẽde, & vade cum eis, nihil dubitãs: qa ego misi illos. Mox igitur tanquã diuino confirmatus oraculo, mundo nunciũ remittẽs, illos secutus est. Act. 10.

De beati Dominici zelo erga animas lucrandas, & de fratrum ablegatione. Cap. 5.

NON ignorabat sanctus pater noster, pijssimum Deum humanas animas æterno amore prosequi. Itaque totus in eo erat, vt animas omnes illi adiūgeret. Inerat ei mira quædam & penè incredibilis salutis omnium æmulatio, zeloq; feruentissimo nitebatur molas iniqui dæmonis conterere, & de illius dentibus eruere prædam. Nec modò Christianorum, sed etiam gentilium appetebat salutem, quos etiā per seipsum adire constituerat, vt eis verbum fidei prædicaret. Tantus certè ille animarum zelator fuit, vt vix ea in re parem habere videretur. Nam cùm etiam adhuc iuuenis esset ætate, ea charitate plenus fuit, qua maiorē nemo habet. Quædam enim mulier in patria adhuc manenti conquesta fuit, fratrem suum à Saracenis teneri captiuum. Ille mox vendendum se obtulit pro captiui redemptione: vt, sicut Christus pro nobis animam suam posuit, ille pro fratre animam suam offerret. Cupiens etiam peregrè ꝓficisci, & pro salute proximorum exul degere, fratribus suum exposuit desiderium, ad exteras nationes abeundi, ità dicens eis: Cùm nostrum constituerimus institutum siue Ordinem, ad gentiles migrabimus, vt eos ꝑdicando adducamus ad Dominū Iesum Christū.

Est salutis animarum sitientissimus.

1. Ioan. 3.

Interìm exemplo Christi & Apostolorum eius, filios, quos dederat ei Deus, misit in diuersas regiones prędicare pœnitentiam in remissionē peccatorū. Instruxit verò illos, vt spem suā in Domino reponerent, contenti piorū hominū eleemosynis. Egressi itaq; fratres, multam experti sunt penuriā, vias difficiles ambulantes. Contigit, duos ex illis iter agentes, cùm iam hora nona abijsset, inter se conferre, vbinàm necessariū possent adipisci alimentum. Ieiuni enim erant & labore defessi: regioque illa inops & ignota eis erat. Derepentè autem ità soliciris adstitit vir quidam magnus in habitu ꝑegrino, aitq; ad illos: Quid inter vos agitatis homines modicæ fidei? Primùm quærite regnum Dei & iustitiam eius, & omnia adijcientur vobis. Potuistis credere Deo, vt eius causa omnia relinqueretis: & nunc metuitis nè vos fame confici patiatur? Qui dat iumētis escas ipsorum, non sinet inedia perire filios suos. Et hoc vobis erit signū: Transibitis hunc agrum, & in proxima valle pagum non magnum reperietis: in cuius ecclesiam vbì ingressi eritis, sacerdos vos inuitabit. Sed quidam superueniens miles, vi ab illo tollet vos. Illis autem ità piè concertantibus, patronus ecclesiæ & vos, & sacerdotem, & militem lauto conuiuio excipiet. His dictis, disparuit: fratribus autē omnia ità vt dixerat, euenerunt. Reuersi indè Parisios, fratribus qui tum pauci & pauperrimi illic erant, rem gestam indicârunt. bonus paterfamiliâs Dominus Iesus propheticum B. Dominici sermonē complēs, hodieq; seruis suis largiter eleemosynas subministrat.

Matt. 6.

Psal. 146.

Paucos quidem à principio B. Dominicus fratres habuit, & nihilo minùs ablegauit eos, vt vbiq; concionarentur. Misit verò eos cum multa fidutia, nihil hæsitās, tametsì erant in ijs simplices quidam & parùm literati. Nouerat placuisse Deo, per stultitiam prędicationis saluos facere credentes. Illis autem ꝓpter rei nouitatem & imperitiam sese excusantibus, ità dicebat: Ite, & fructū facite: ad hoc enim vocati estis: hortamini eos, vt agant pœnitentiā propter ea, quæ & vos aliquādò, cùm adhuc mūdi amor vos teneret, perpetrâstis. Qui enim conuerterit peccatorem ab errore viæ suæ, liberabit animam eius à morte, & operit multitudinem peccatorum suorum. addebatq; vir S. Confidite in Domino, & nihil vobis deerit. Dicebat id securus de ꝓtectione Dei cęli, cui eos precibus commēdabat. Ibant igitur illi, & spiritu humilitatis, zeloq; Dei ducti, non mediocrem adferebant fructum. Turbabantur omnes iniqui, quia virtus diuina multiplicabat eos. Sed quos B. Dominicus periculis objciebat, dum sic eos mitteret, eos precum suarum clypeo protegebat.

Magna fidutia eius

1. Cor. 1.

Iac. 5.

Fratres eius fructum faciunt.

Venerunt ex illis fratribus duo in quandam Germaniæ Abbatiam Ordinis Cistertiensis, cui religiosus præerat Abbas, Eberhardus nomine. Ei Dominus dormienti apparuit, dicens: Cràs mittam ad te equos meos: tu illorum pedes ferro munies. Euigilans vir sanctus, commodā somnij interpretationē adferre nō potuit. Altera die venerunt duo illi fratres ad monasterium, (erat aūt in diœcesi Constantiensi, & * Salem dicebatur.) Alter horum fratrum fuit vir illustris F. Iohannes Germanus, posteà in Hungaria Bornēsis Episcopus, quartus in Magisterio Ordinis B. Dominici successor. Cùm autem ijs in locis etiamnùm incogniti essent Dominicani, Abbas Eberhardus roga-

Eberhardus Cistercius

rogauit ex ijs, cur codices, virgam & habitum varium circunferrent. Respondit ei accuratè vir prudens & doctus F. Iohannes: Prædicatores, inquit, sumus: & decet nos libro scientiæ esse instructos. Et quia Virgo mater virga est aromatica, & Crux Christi directionis virga est, ijs nos nitimur, & tanquàm quibusdam scipionibus sustentamur. Porrò iuxta prophetiam Zachariæ, quadriga vltima, è medio duorum mōtium æreorum egressa, equos habens fortes & varios, quadripartitam significat sancti Euangelij prædicationem: quæ è duobus confecta Testamētis, per viros varijs ornatos scientijs, virtutibus & miraculis, itemq; fortes aduersùm dæmonum, mundi & carnis infestationes, paratos quoquè ad discurrendum prædicando per omnes terras, hoc extremo mundi tēpore in totū infertur orbem terrarū. Angelus enim magni consilij misit illos. His auditis, Abbas ad eorum pedes prócidit, eisque pia oscula affigens, Vos, inquit, reuerà estis equi illi, quos Dominus ad me misit. Statimq; lotis eorum pedibus, nouos calceos & vestes iussit illis proferri. Sunt autem eius monasterij fratres vsq; in præsens Prædicatorio Ordini addicti.

Cant. 3. Psal. 44.

Zach. 6.

De efficacia precum S. Dominici. Cap. 6.

DEcanus quidam Galliæ, Romam iter habens, B. Dominicū Mutinæ concionantem vidit. A concione eū adit, de salute animæ suę cum illo cōfert, inter alia dolenter commemorat ceu quoddam ineuitabile naufragium, quòd non possit carnis libidinē frenare: quę res cogat eum ceu desperatum, ab alijs bonis operibus abstinere. Misertus eius vir Dei, fide qua plenus erat, eum confirmat, dicens: Abi, deinceps age viriliter, nihil de Dei immensa misericordia desperans. Ego tibi carnis continentiam impetrabo. Dixit ille, & ità factum est. Qui enim anteà immūdus & lubricus fuerat, castus & pudicus effectus est. En quantum potest deprecatio iusti.

Decano lubrico impetrat continentiam.

Eo tempore, quo B. Dominicus Bononiæ morabatur, erat ibì Magister Conradus Teuto, quem suæ sodalitati adiungi summoperè optabant fratres. Intereà venerabilis quidam Cisterciensis instituti Prior illàc proficiscens, ꝑ singulari amicitia, quam cum beato viro Romæ contraxerat, eum Bononiæ inuisit: cumq; pridiè Assumptionis beatissimæ Mariæ de cælestibus dulcia inter se colloquia haberent, fiducia familiaritatis ait B. Dominicus ad amicum Priorem: Confiteor hoc tibi, Prior, me nunquàm quicquam in hac vita postulauisse à Domino, quod non pro voto impetrârim. Nec tamē id vllus vnquàm ex me resciuit, & tu quoquè illud tacitū habebis, quoàd supstes ero. Ille admirans tam rarā in sancto viro gratiam, simul etiā non immemor, quàm ardenter cuperent fratres Prędicatores in suum contuberniū perduci magistrū Cōradum, ait ad eum: Roga ergò Deum, pater, vt tibi largiatur magistrum Conradum, quem intantùm expetunt fratres habere socium. Respondit illi vir beatus: Rem, frater, difficilem petis: at tamen si velim hac nocte Dominum deprecari, de solita eius benignitate nihil ambigo, quin sit nostras admissurus preces. Absolutis Completorij precibus, vir Dei præsente Priore illo & vidente, in oratione more suo mansit in ecclesia peruigil. Illucescente die, fratribus Primæ preces ꝑsoluentibus, & Cantore hymnum, Iam lucis orto sidere, inchoante, eccè nouū reuerà sidus futurum magister Conradus ad pedes B. Dominici aduoluitur, admitti se in fratrem instanter & humiliter orat & impetrat. Is F. Cōradus vita religiosus, in pręlectionibus dexter & gratiosus, & obitū suum, & locum, in quo esset decessurus, p̄dixit. Iamq; morte aduentante, Parthenopoli siue Magdeburgi degens, Priore & fratribus præsentibus, suauiter cecinit, Cantate Domino canticū nouum, alleluia. Et cùm aliud non ꝓferret, fratres dicebāt septē Psalmos. Tum ille apertis oculis circunspiciens omnes, dixit: Dominus vobiscùm. Illis respondentibus, Et cum spiritu tuo, subiūnxit: Fidelium animę ꝑ misericordiā Dei requiescāt in pace. Fratres responderunt, Amen, & cœperunt legere Psalmos quindecim graduum. Vbì ventum est ad ea verba Psalmi centesimi tricesimiprimi, Hæc requies mea in seculum seculi: sublato brachio & in cęlum intento digito, ore iucundo & luculenta facie spiritum reddidit. Tum verò omnes pro reuerentia Saluatoris prostrati sunt, & quidam ex eis tantam sensêre dulcedinē, quantam nec credere, nec exprimere potuerunt. Illi etiam, qui defuncti corpus induerunt, miram odoris fragrantiam percepêre, quæ etiam in illorum manibus diù inhæsit. Verè beatas & efficaces sancti patris nostri preces, quæ talem gratiæ filium, & gloriæ cohæredem impetrare meruerunt.

Nihil vnquā periję, à Deo, quod nō obtinuerit.

Mira efficacia precū sancti viri.

F. Conradi felicissimus obitus.

Recepit autem B. Dominicus Bononiæ in suum institutum etiam Thomam Apulum, quem propter simplicitatem & innocentiam vsqueadeò charum habuit, vt eius specialis filius diceretur. Hunc seculares socij eius per insidias è monasterio extractũ, detracto religionis habitu, mundanis vestibus induerunt. Sed fratribus ad B. Dominicum concurrentibus, & dicentibus filium eius ad seculum pertrahi violenter: ille mox ad ecclesiam properat, postulaturus opem à Deo. Et eccè simulatquè lupi illi rapaces fratri interulã vi induerunt, ille exclamauit: Ah totus exuror: nec potuit quiete frui, donèc redditis illi sanctæ religionis indumentis, ad cœnobium reduceretur. Is posteà diù superuixit, & multùm vtilis atque gratiosus fuit.

Precibus S. Dominicus eripit fratrẽ è manibus vi eũ è cœnobio extrahentiũ.

Iurisperitum quendam Bononiensem amici eius per vim è monasterio extrahere volebant. Fratres metu affecti, cogitabant nobiles quosdam, ipsorum patronos, in suã defensionem accire: sed B. Dominicus ait ad eos: Nõ opùs est brachiò seculari vel humano præsidio. Video enim Angelos ampliùs ducentos circa ecclesiam, quos Dominus fratribus custodiẽdis deputauit.Ità illi hostes, cælesti terrore perculsi, recesserũt.

De altero generali Conuentu vel Capitulo Bononiæ habito, & de morte F. Eberhardi. Cap. 7.

ANNO post natum Saluatorem 1221. duo fratres ibant Bononiam ad Conuentũ, quem generale Capitulum vocant. Illis verò iunxit se quidam ad iter accinctus, cursoris speciem præ se ferens, dixitque ad eos: Quò vos iter intenditis? Illis Bononiam dicentibus, vt interessent generali Capitulo, ait: Ecquid ibì tractabitur? Respõderunt fratres: Constituetur illic, vt fratres euntes in mundum vniuersum, prædicent Euangelium omni creaturæ, & annuncient regnum Dei. Tum ille: Mittentúrne, inquit, nonnulli in Pannoniam? Fratres dixerunt: Volente Domino, multi mittentur. Tum commentitius ille cursor in aëra exiliens, terribili voce clamauit: Institutũ vestrum, nostra ignominia est. & repentè ab eorũ oculis subtractus est instàr fumi. Fratres aũt illi postquàm Bononiam venêre, narrauerunt omnia patri Dominico, & alijs illic in nomine Domini congregatis. Eodem tẽpore magister Paulus Hungarus, Iuris Canonici publicus professor, ad Prædicatorum sodalitatem se contulit. Peracto autem hoc secundo Conuẽtu generali, missi sunt fratres, qui pro monasterio sufficerent, in Angliam, quibus præfectus est F. Gisilbertus. Misit etiam B. Domnicus Paulũ, quem diximus, in Pannoniam secundam, quam Hungariam vocant, cum socijs, è quibus vnus fuit frater Sadoch, vir magnæ perfectionis. In hocipso Conuentu vel Capitulo generali, venerabili viro Iordano absenti demãdatum fuit ministerium Prioratûs Prouinciæ Galliæ Cisalpinæ. Per id tempus S. Dominici institutũ Parisijs complexus est dominus Eberhardus Archidiaconus Lingonẽsis, vir multa virtute, opere strenuus, consilio circunspectus, authoritate magnus. Quanto is celebrius nomen & existimationem obtinuerat, tanto plures sanctę paupertatis consectandę exemplo ad meliora prouocauit. Amabat impensè F. Iordanum, & cum eo profectus fuit in Galliam Cisalpinam, desiderio videndi B. Dominicum. Porrò per omnes Galliæ & Burgundiæ partes, per quas iter habebant, & in quibus erat notissimus F. Eberhardus, Christum egenum & pauperem in corpore suo circunferebat. Tandèm in morbum incidens Losannæ, cuius ciuitatis recusauerat Episcopatum, vitã hanc ærumnis plenam, celeriter qdem, sed omninò felicissimè finiuit. Paulò verò ante suum decessum, cùm iam certam de eo medici tulissent sententiam, idq; ipsum celarent, dixit ad Prouincialem: Si medicorum iudicio moriturus sum, cur id mihi subticetur? Non audiãt sibi mortem impendére ij, quibus est mortis acerbum nomen. Ego verò morte non terreor: nihilq; timẽdum ei, si terrestris hæc domûs miseræ carnis dissoluatur, qui domum non manufactam, æternam in cęlis, felici commutatione expectat. Ità ergò migrauit à vita, corpusculum illic terræ commendans, spiritum creatori. De eo sic scribit magister Iordanus: Felicis defunctionis eius hoc mihi laudabile indicium fuit, ꝙ in exitu spiritus eius, cùm me crederem ad dolorẽ cordis & turbationem spiritûs cõcitandum, quadam econtrà deuotione atq; iucunda sum hilaritate perfusus, vt minimè flendum eum, qui migrâsset ad cælum, testimonio conscientiæ commonerer. Defuncto aũt apud Losannam F. Eberhardo, F. Iordanus ad Insubres peruénit, demãdatum ipsi per illam prouinciam ministerium executurus.

Vide vt dæmones oderint monachos.

Mittuntur fratres in Angliam & Hungariã.

2. Cor. 5.

DE

De forma & habitudine corporis B. Dominici,
CAP. 8.

INtereà B. Dominicus in fratrum monasterio Bononiæ degebat, propediêm de hoc seculo migraturus. In eius sanè vtroq; homine, id est, corpore & animo, tantus inerat decor & puritas, vt omnium in se & adspectum & affectum prouocaret. Erat statura mediocri, corpore gracili, pulchra facie & subrubicunda: barbæ & capillorum subrufus aliquantùm erat color. A fronte eius & superciliјs quidam lucis radij micantes vibrabantur, cunctos ad eius amorem & venerationem permouentes. Vultu erat semper hilari & iucundo, nisi ad commiserationem proximi afflictio eum inflexisset. Manus habebat longas & elegantes, vocem egregiam, suauem, canoram, & tubæ instàr. Caluus non fuit, sed coronam rasam prorsùs integram habebat, paucis capillis resparsam. Ità corporis huius membra finxerat Omnipotens conditor, vt essent donorum eius receptacula, & organa spiritûs eius. Fuit reuerà corpusculum beati viri templum spiritûs sancti, quod nunquàm fœdauit mortiferi peccati labes vlla, nec inquinauit insanæ libidinis turpitudo. Elegantia corporis S. Dominici.

Verè beata corporis huius membra, in quibus tanta fuit cordis & carnis, in Deum viuum exultantis, consonantia. Ad omnem enim sanctitatis perfectionem contendenti, magnus aderat carnis cum spiritu consensus. Agebatur enim spiritu D E I, & carni liberrimè imperabat. In perpetrandis miraculis, in gratia sanitatum & morbis curandis, quibus donis Christus illustres & gloriosos reddit sanctos suos, nulli secundus inuenitur. Nunq̃ admisit peccatũ mortiferũ.

Porrò, quod est miraculis excellentius, tanta morum pollebat honestate, tanto diuini feruoris impetu ferebatur, vt eum vas honoris & gratiæ, vas omni ornatum lapide precioso, meritò prædicemus. Inerat ei animi mira quædam & constans ęquabilitas, nisi eã erga aliquem afflictum misericordia & condolentia nonnihil interpellaret. Et quia cor gaudens exhilarat faciem, tranquillam eius interioris hominis constitutionem externa vultûs iucunditas & serenitas perspicuè indicabat. Si quid secundùm Deum ad rectę rationis præscriptum facere constituisset, id tanta animi cõstantia prosequebatur, vt ne sermonem quidem vllum, semèl ab ore matura deliberatione prolatum, irritum fieri pateretur. Etsi autem, vt diximus, ex bono conscientiæ testimonio, multa semper eius vultum perfunderet hilaritas, at tamen illa vultûs eius lux non cadebat in terram. Iucundus enim erat secundùm faciem sanctorum, qua iucunditate fiebat, vt facilè omnium, qui eum adspicerent, sibi conciliaret amorem. Vbicunquè versaretur, siue in itinere cum socijs, siue in domo cum hospite & eius familia, vel apud magnates, principes & prælatos, semper sermonibus vtebatur ad pietatem facientibus & aliorum ædificationem, aderatque ei in promptu copia sacrorum exemplorum, quibus ad Christi amorem & mundi contemptum, auditores inuitarentur. Vbiquè virum Euangelicum dictis & factis se declarabat, omnes largo charitatis sinu excipiens: & cùm omnes diligeret, ipse quoquè ab omnibus diligebatur. Gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus, admodùm peculiare ei erat. Affluens multa pietate, totum se in proximorum dilectionem & erga afflictos commiserationem effundebat. Et cùm piè erga omnia afficeretur, tamen propter hominum peccata & flagitia, miserandum in modum præ animi dolore tabescebat. Itaque vrbi vel pago propinquans, hominum miserias commemorans, totus in lachrymas soluebatur. Erat & aliud in beato viro, quod eum cunctis faceret amabilem, quòd simplici animo ingrediens, nullum vnquàm vel verbo, vel opere simulationis aut fictionis de se vestigium reliquit. Prou. 15. Eius dictorum factorumque cõstantia. Iob. 29. Rom. 12. Cruciatur hominum peccatis.

Quàm perfectus in actione & contemplatione fuerit B. Dominicus.
CAP. 9.

IN corpore degens vir sanctissimus, & inter peccatores versans, cum Deo & Angelis animo degebat: Deique præcepta seruans, & consilia consectans, totisq; viribus illi seruiens, mirificè lucebat in huius mundi horrida caligine, & innoxiam vitam, sanctissimæque conuersationis exempla in seipso exprimens, dies impertiebatur proximis, noctibus vacabat D E O. In die enim mandauit D O M I N V S misericordiam Conuersatio eius in cælis. Psal. 41.

suam,& nocte canticum eius. Interdiù conciones habebat ad Clerum & populum, nec reuertebatur verbum eius vacuum,sed multos ab iniquitate auertit. Mirabantur eius doctrinam permulti. Quidam è Clero cum optimè concionantem audiens,& de scripturis luculenter & efficaciter differentem, quæsiuit ex eo, quorum librorum lectione tantam eruditionem sibi conflâsset. Respondit ei comiter vir sanctus: Ego, fili,maiorem dedi operam charitatis lectitando codici, quàm cæteris. Is enim liber docet de omnibus. Erat nimirùm eruditus paterfamiliâs, de thesauro charitatis proferens noua & vetera. Circumibat per vicos,castella & vrbes, prędicans verbum Dei, visitans ægrotos,consolationem afferens desolatis,morbos sanans.

Matt.13.

Post itineris laborem hospitium petens,ad fontem aliquem vel aquam priùs sedare solebat sitim, nè eius,ex labore itineris accensæ,occasione largiùs bibendo notam incurreret:quod in omnibus summoperè euitabat. Per diem nemo apud socios aut proximos,aut fratres humanior & communior,nemo iucundior vel vtilior. Noctibus verò in vigilijs & precibus nemo modis omnibus instantior. Ità ad vesperam demorabatur ei fletus,& ad matutinum lætitia. In ecclesijs pernoctans in oratione, modò in genua procumbebat, modò toto corpore prosternebatur, quantùm à corporis fragilitate extorquere potuit. Cumque tandem lassitudine victus, à somno interpellaretur,vel ante altare, vel alio quouis loco, aut certè ad lapidem cum Iacob patriarcha caput inclinans, paululùm quiescebat: rursusque euigilans, orationi & spiritûs feruori studebat. Circumibat tum altaria visitans, & Sanctorum implorans patrocinia:atque ità se gerebat vsque ad noctis mediũ. Indè fratres dormientes cum summa modestia inuisens, si quos vidisset non opertos, operuit, & Cruce consignauit: mox ad orationem redibat. Atque ijs horis excubias agens in precibus, multas dæmonum infestationes tulit,multos quoque ex eis virtute nominis Christi triumphos reportauit. Non paucæ animi illustrationes, supernæ visitationes, diuineq́; reuelationes,de quibus suprà dictum est,ei tum obtigêre. Deum enim desiderauit anima eius in nocte, & ad eum totis visceribus suspirans,vigilauit. Atque hæc illi erat vigilandi & orandi creberrima consuetudo.

Psal.29.

Mira precũ instantia.

Gen. 28.

Et quanuis fratres ad quietem capiendam accuratiùs hortaretur, ipse tamen vix vnquàm in lectulo se reponere voluit. Oratio eius munda & accepta fuit in conspectu Dei,quam cùm sine intermissione Domino offerret, nihil non ab illo impetrauit. Sicut enim ipse fassus est, nunquàm quicquam à Domino petijt, quod non pro voto sit adeptus. Credidit veritati promittenti, quòd quicquid peteret,acciperet: sicque Dei benignitate largiente,quæcunque petijt,obtinuit.

Matt.21.

Non autem sat habuit vir Dei, perpetuis vigilijs carnem maceràsse suam,sed etiã quanuis innocentem & virgineam,multis verberibus & castigationibus attriuit. Singulis enim noctibus tèr catena ferrea se flagellauit: primò pro seipso,tum propter peccatores in mundo degentes: tertiò pro animabus, pœnas in Purgatorio luentibus. Oculi eius quasi fontes quidam erant lachrymarum, flebatque vberrimè & sæpissimè: ità vt lachrymæ eius essent ei panes die ac nocte. Die quidem tum præcipuè, cùm Missæ quotidianum offerret sacrificium: nocte verò, cùm præ omnibus indefessus vigilaret. Erga Dominici corporis venerabile sacramentum eximia deuotione feruebat, & crucifixi Saluatoris excellentissimam in nos commemorans charitatem & immensam dulcedinem,quasi totus in eius amorem præ nimia deuotione absorptus videbatur. Nec raro, dum in Missa Christi corpus eleuabatur, mentis est passus excessum,maiestatis diuinæ præsentia delectatus.

Dirè se flagellat.

Copia lachrymarũ.

De contemptu mundani honoris & gloriæ, & quàm vitârit curiosa.

CAP. 10.

Diues fide,mundi huius opes respuit,seculi pompas fastidiuit, humilitatem Christi & Euangelicam paupertatem illis longè anteponens. Electus enim in*Cizeranensem Episcopum, prorsùs recusauit, dicens se mâlle è terra exire, quàm vlli eiusmodi electioni consentire. Mundus illi crucifixus erat, & ille mundo: quandò & ipse mundi contemnebat gloriam, & contemnendam docebat, & mundo huic de-

Recusat Episcopatũ.

diditi, illum spernebant, & contemptibilem existimabant. Interrogatus cur in Carcassona diœcesi libentiùs moraretur, quàm in Tolosana, respondit: In Tolosana diœcesi multos inuenio, qui me honore afficiunt: in Carcassona omnes me oppugnant. En verum mundi contemptorem, Christique ger manum discipulum, qui proposito sibi gaudio sustinuit Crucem, confusione contempta. Magnus illi quoquè paupertatis amor inerat, & libenter vilibus vtebatur indumentis. Adeò omnem amorem suũ in Deum transtulerat, vt non solùm à magnis, sed etiam minimis rebus affectus suos cohiberet. Itaque vestes, calceos, libros, cultellos, zonas, aliaque pro corporis vsu necessaria, noluit habere preciosa & curiosa, sed humilia, monasticæque professioni & paupertati consentanea. Monebat etiam fratres, nè eiusmodi res appeterent, vel apud se haberent, quæ religioni & modestiæ non congruerent. In cibo & potu summa vtebatur temperantia, delicata vitans, simplicibus gaudens: sicque naturę necessitati faciebat satìs, vt nunquàm cor eius crapula grauaretur, aut corporis refectio subtilem eius spiritum hebetaret. Ab ipsa ineunte ætate vsq; ad supremum vitæ diem carnem in spiritûs seruitutem redegit, Innocensque & incontaminatum corpus suum vigilijs, inedia, precibus, flagellis, alijsque pœnitentiæ exercitijs castigauit. Quis verò illius virtutes omni ex parte imitari queat, quandò etiam illis commemorandis non sufficimus? Tantam in eius animum spiritus sanctus virtutum & charismatum infudit copiam, tanta erat cordis eius synceritas, in sermone veritatis authoritas, in actione charitatis & humilitatis sanctitas, vt humanam consuetudinem excederent, Deumq; eius habitatorem certissimè declararent. Mirari eius exempla possumus, & ex ijs pensare nostrorum temporum inertiam. Posse autem quod ille potuit, non humanę virtutis, sed singularis est gratiæ: nisi cui fortassis miserans Dei benignitas eam gratiam prærogare dignetur. Sed ad id quis idoneus?

Gaudet cõtemptu sui. Heb. 12.

De quibusdam, in superioribus prætermissis.
CAP. II.

BEnedictus Deus & pater Domini nostri Iesu Christi, qui benedixit seruum suum Dominicum omni benedictione cælesti, vt nihil ei defuerit in vlla gratia. Præparauit enim ille cor suum, in mente habẽs Deum, & quęrens eum totis viribus, & eum prouidens in conspectu suo semper. Visus est sæpenumerò contẽplationi vacans erectis sursùm manibus stare suspensus, ità vt vix terram contingere videretur. Vigilabat & orabat plùs cæteris. Verberabat ipsus sese, & ab alijs curabat verberari & cędi catena ferrea. Missam celebrans quotidiè domì vel foris, multas fundebat lachrymas, summaque deuotione stabat ad aram: & in itinere dicebat orationem Dominicam, vt intelligerent præsentes cælitùs eius pectori infusam gratiam. In precibus horarijs & psalmodijs, quas inprimìs reuerenter absoluere solebat, facies eius crebrò visa est lachrymis irrigari. Coram hominibus quidem serenus & hilaris erat: in abscondito autẽ patrem cælestẽ illo orante, ceu torrentes quidam lachrymarum erumpebant ab oculis: sed eas, ab oratione euocatus, abstergebat. Cauebat diligentissimè, nè delinqueret lingua sua: & tam domì, quàm in itinere semper voluït aut de DEO, aut cum Deo colloqui, raro aliâs loquens: testatique sunt viri perfecti, qui multo tempore apud illum vixerant, non fuisse dolum in ore eius, nec ab eo profectum fuisse vnquàm verbũ ociosum, aut noxium, aut obtrectatorium, vel adulatorium. Si quis ei maledixisset, ille contrà benedicebat: nec omninò vnquàm pro maledicto reddidit maledictum, quippe qui non solùm maledictis & conuicijs proscindi, sed etiam flagellis cædi & membratim secari pro Christi amore ardentissimè desideraret.

Sępè in oratione suspẽsus à terra fuit.

Oris sui castos attentissimus.

Vt autem fratres solis rebus spiritalibus semper essent intenti, vetuit nè negocijs monasterij se immiscerent, aut consilijs temporalium rerum tractandarum: ijs tamen exceptis, quibus id ex Superiorum voluntate incumbit. Pręerat fratribus multa charitatis solicitudine, attendens sibi & vniuerso gregi. Errata iustè quidem, sed tamen humaniter & clementer castigauit, animoque cruciabatur, illis condolens, quibus meritas irrogabat mulctas. Tanta erat eius comitas & affabilitas, vt per eum tum nouitij, tum complures alij, à varijs sint tentationibus erepti.

Volun-

Voluntariam etiam, licèt permolestam, sibijpsi pœnitentiæ Crucem imposuit, vt iter agens, nudis pedibus ingrederetur. Erga proximos & afflictos omnes, maximè peccatores & infideles, multa ei inerat commiseratio, eorumq; salutem suis laboribus promouere, & à Deo precibus obtinere ardentissimè cupiebat. Sanctorum patrum monastica instituta vel Ordines religiosè venerabatur, & monasticæ vitæ homines præ cæteris impensiùs amabat, tanquàm ciues sanctorum & domesticos Dei: illorum statum & professionem multa laude & prædicatione efferebat, ceu cōfratrum suorum. Ob prolixas vigilias edendo & bibendo parcior fuit. Etiam iter faciens, si esset ieiunandum, semper statam horam, putà Nonam, expectauit: socijs tamen vt eam anteuerterent, & bis se reficerent, permisit. Nunquàm propter cibum aut potum, aut lectum, siue sanus esset, siue ægrotaret, conquestus est: sed quoàd vixit, semper gratias egit. In itinere constitutus, vesperì priusquàm se quieti daret post absolutas Completorij preces, tandiù in oratione permansit, vt plerunquè suo eiulatu socios excitaret. Ordinis & Canonis monastici zelus ei inerat feruentissimus, statutorumque seuerus fuit conseruator. Atque interim fratrum adeò fuit benignus & pius consolator, vt in his non putetur parem habuisse successorem.

Monasticę vitæ homines præ cæteris amat.

Inter cętera doctrinæ suæ hortamenta, vitæque preclara exempla, tria præ cæteris à suis voluit solicitiùs obseruari. Primò, vt semper de Deo vel cum Deo loquantur. Secundò, vt iter habentes, non ferant apud se pecuniam. Tertiò, vt nullas vnquàm recipiant temporarias possessiones. Hæc enim sunt, quę cor mundum, & à curis liberum efficiunt, seruumque Christi ad meditanda diuina tractandaque spiritualia reddunt expeditum. Conemur igitur, fratres, imitari sancti patris admonitiones & exempla pro viribus, simulque gratias agamus pijssimo redemptori, quòd talem nobis ducem præbuerit. Per eum enim nos in huius conuersationis lucem regenerauit. Rogemus etiam patrem misericordiarum, vt illo nos regente spiritu, quo filij Dei aguntur, per terminos, quos posuerunt patres nostri, ad eam beatæ vitę immortalitatem, ad quam ille felicissimè peruénit, nos quoquè recto itinere pertingere valeamus.

Tria pręcipuè à suis vult obseruari.

Rom. 8.

Vt vocatus à Domino B. Dominicus, mortis suæ diem prædixerit.
CAP. 12.

CVM in omni sanctitate perfectus beatissimus pater Dominicus, cunctis fulgeret virtutibus, etiam prophetiæ gratiam à Domino accepit. Multa enim futura pręuidit, diuinorum conscius arcanorum: eique Dominus ceu specialiter dilecto diē obitûs sui indicauit. Qua enim ratione celaret eum mortem propriam, qui multorū aliorum à corpore migrationem ei reuelauerat? Erant ei lachrymæ eius panes die ac nocte prę desiderio videndi faciem Dei: & audiuit desiderium pauperis Dominus, ponens in conspectu suo lachrymas eius. Oranti enim, & cęlestium appetitione vehementer æstuanti iuuenis formosissimus adstitit, aitque ad eum: Veni dilecte mi: veni, ingredere in vera gaudia. O suauem & omni charitatis dulcedine plenam beati viri vocationem: qua non ad caduca & vana, sed ad solida semperque duratura gaudia vocatur. Verè felicem hominem, qui accitus, non petijt inducias, tanquàm iudicem reformidans: nec venire iussus ad cœnam magnam Agni, moras nexuit, temerè excusando: sed pręcinctos habens lumbos, & lucernas ardentes in manibus suis, pulsanti incunctanter aperuit, venientique Domino multa alacritate obuiàm properauit. Gratulans itaque & gratias agens vir Dei de certa expectatione futuræ gloriæ, inuisit quosdam è Clero Bononiæ, admodùm ipsi charos & familiares: cumque de contemptu mundi, & vitæ huius pręterlabentis vanitate cum eis contulisset, tandèm eis valefaciens, dixit: Vos quidem charissimi nunc me sanum videtis: sed ego ante illam celeberrimam beatissimæ matris DEI assumptionem, ad Dominum proficiscar.

Multa futura prædixit.

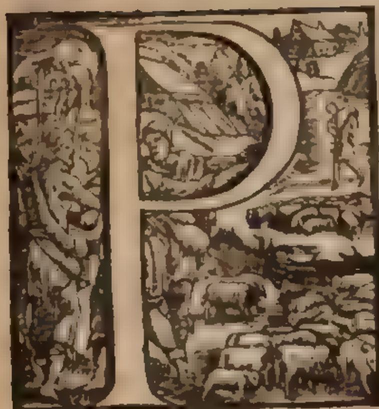
Lucæ 12.

Prędicit suū è corpore decessum.

LIBER QVINTVS.

De extrema beati Dominici ægrotatione, & de ijs, quæ tum dixit & fecit.

CAP. I.

Ostquàm absolutus fuit secundus generalis Conuentus siue Capitulum, beatus Dominicus Hugolinum Ostiēsem Episcopum, qui tum apud Insubres legatus erat Pōtificis maximi, pro eius amore & promotione Ordinis sui inuisit. Reuertens autem ab illo sub finem mensis Iulij, Bononiam valdè fessus venit. Erat enim feruentissimus ęstus, & laborem itineris permolestum susceperat. Interim nō habita eius lassitudinis ratione, cum Priore domûs, qui Ventura dicebatur, & cum F. Rudolpho vsq; in noctem de statu & rebus Ordinis loquebatur. Illi cubitum ituri, instanter orabant, vt daret membra fessa quieti, & matutinis precibus non interesset. Sed ille precibus eorum non acquiescens, in ecclesiam se contulit, & more suo illic pernoctauit, atque etiam ad matutinas preces venit. Ijs absolutis, dixit Priori, se dolere caput. Indè tum cœpit perspicuè laborare morbis, quibus ex hac vita subtractus est. Sed licèt illi sua caperent incrementa, mente confirmatus, spiritu Deo indefessus adhærebat, tanta animi tolerantia eas corporis molestias perferens, vt semper iucundus & hilaris apparéret, tametsì eum & exhauriret dysenteria, & febris exureret. Sciens autem è propinquo mortis sibi imminere diem, iussit nouitios ad se adduci. Eos præsentes sereno vultu intuens, ad amorem Dei & Ordinis, ad deuotionem & instituti monastici obseruantiam verbis gratissimis inuitabat: moreque suo contentus sacco, etiam tam afflicta valetudine noluït in lectulo iacére. Indè accitis duodecim magìs expertis fratribus, Priori domûs F. Venturæ, multis sacerdotibus audientibus, omnia peccata sua generaliter est confessus, dixitque eis: En vsque in hanc horam carne incorruptum me Dei misericordia seruauit, illibatamque mihi virginitatis munditiam custodiuit. Quæ vt etiam in vobis inuiolata permaneat, fœminarum omnium suspecta vitate consortia. Ea retenta, seruus Christi vitæ paupertate gratus Christo, & bonæ famæ odore fructuosus erit proximis. Spiritûs feruor semper maneat in vobis, & feruenti spiritu Deo perpetìm seruite. Promouendo & propagando huic Ordini sitis intenti: stabiles in sanctitate, perseuerate in monastico instituto & virtutum omnium incremento.

Incidit in morbos.

Vide sancti viri in seipsum seueritatem.

Et quia ex diuina reuelatione didicerat se è corpore abiturum, fratribus coram se congregatis, testamentum fecit, quod nulli mutare fas est. testatoris enim morte cōfirmatum est. Hæc sunt, inquit, fratres & filij charissimi, quæ vobis hæreditario iure possidenda relinquo: Charitas sit in vobis: humilitatem sectamini, paupertati voluntariæ studete. Non erat illic argentum & aurum, aut quęuis terrenæ facultates, vndè testamentum conderet. Quod autem habuit fide locuples, hoc illis legauit: nempe diuitias salutis, thesauros cęlestes, & opes nunquàm perituras, quibus illum abundâsse vita sanctissima testatur, docent exempla, miracula confirmant. Nè autem paupertatem Euangelicam, firmissimum huius instituti fundamentum, inimica Deo carnis sapientia euertat, quanta potuit seueritate prohibuit, nè quis possessiones temporales Ordini inueheat, omnipotentis Dei & suam maledictionem ei terribiliter intentās, qui Ordinem Prędicatorum, quem vel maximè ornat paupertatis professio, terrenæ substantiæ puluere ausus fuerit obscurare.

Testamētū eius morituri.

De obitu beati Dominici.

CAP. 2.

IN dies ingrauescente aduersa valetudine, filij de patris salute soliciti, illum ad sanctam Mariam in mōtem deportârunt, ea spe, quòd propter loci salubritatē posset reualescere. Sed ille magìs etiā viribus destitutus, cùm sentiret corporis dissolutionē imminere, Priorem ad se vocari iussit. Venit ille, & cum eo viginti fratres, patrem

agrum inuisere cupientes. Quibus ille decumbens concionabatur egregiè. Cumque resciuisset, eius loci præfectum velle ipsum in sua ecclesia humare, cum multa humilitate & mansuetudine dixit: Absit, vt ego alibì sepeliar, quàm ad pedes fratrum meorum. moxque charitatis & pacis studiosissimus, cauere volens, nè vel optato fraudaretur sepulcro, vel fortassis contentio ea causa oriretur: Foràs me, inquit, efferte, vt in vinea illa sub diuo moriens, possim in vestra ecclesia sepeliri. O verè beatum & fidelem patrem, qui incommodã potiùs & contemptam voluit mortem oppetere, quàm à filijs post mortem corpore separari.

Vult sepeliri ad pedes fratrũ suorum.

Itaque fratres eum reportârunt ad monasterium Prædicatorum, sed interim valdè metuebant, nè in via animam ageret. Repositus est autem in quodam cubiculo, & administratum ei est Extremæ Vnctionis sacramentum. Cumq; aliquandiù illic fuisset, F. Adolphus caput eius sustentans, sudorem panno lineo à facie detergebat. Flebant verò fratres, qui aderant, videntes iam in agone versari charissimum patrem, cuius se dolebant consolatione destitui, nunquàm in ea consolandi gratia parem habituri. Eos vt vidit vir beatus lachrymis infusos: Nolite, inquit, flere charissimi, nec vos perturbet corporalis hic à vobis discessus. in eo loco, ad quem nunc proficiscor, vtilior vobis ero, quàm hîc fuerim: vitaque functus, plus aliquid vobis conferam, quàm hîc à me expectare possetis. Ingens hæc erat morientis fiducia, quandò nec mori timuit, nec de vitæ æternæ aditu dubitauit, fidenter pollicens se in illa constitutum, filijs patrocinaturum. Quodam autem fratre ex illo percontante, vbì vellet sepeliri corpus suum, respondit se velle illud condi sub pedibus fratrum suorum. Ità inuitatus ad nuptias, elegit nouissimum locum, cùm iam summus paterfamiliâs ad superiorem, vtpotè amicum honoratum, eum transferet, coram simul discumbentibus in gloria sublimiter euehendum.

Consolatur fratres, dũ ipse cũ morte luctatur.

Lucæ 14.

Conuocans autem ad se Priorem & fratres, dixit eis: Pręparate vos. Illis ad commendationem solenniter pręparatis, ait: Sustinete adhuc parumpèr, deindè ait Prior ad eum: Tu nôsti, pater, quàm nos deseras desolatos & mœrentes. Memento nostri, vt ores Dominum pro nobis. Tum ille vir sanctissimus, totus in Deum absorptus, sublatis sursùm manibus, dixit: Pater sancte, tu scis, quia libenter persititi in voluntate tua, & illos, quos dedisti mihi, custodiui. At nunc commendo eos tibi: tu illos serua & custodi. Ego ad te venio pater cælestis. Deindè post paululùm ait ad fratres: Incipite iam. Qua verò deuotione, quibus lachrymis & singultibus peractũ fuerit commendationis officium, non nescit ille, qui non spernit preces pauperum, & gemitus mœrentium non despicit.

Ille intereà migrans, labia mouebat ad preces, licèt vox minimè sentiretur. In extrema commendatione fratribus pro more dicentibus: Subuenite sancti Dei, occurrite Angeli Domini, suscipientes animam eius, offerentes eam in conspectu altissimi: eleuatas tenens in cælum manus, spiritum exhalauit: nec dubium quin Angelicis manibus exceptus, Domino sit præsentatus. Mansit autem corpus exanime in cinere iacens, mœrentium luctu miserabile, fidei pietate amabile, & pro eius sanctitate cunctis venerabile.

It in cęlos vir planè Angelicus.

De reuelationibus ad eius obitum factis.

CAP. 3.

ADfuit è corpore abeunti viro sanctissimo beatissima Dei mater cum filio suo, & Angelorum suauiter modulantium frequenti exercitu, spiritum eius in cęlos secùm abducens, quemadmodùm fideles quidam per reuelationem didicerunt. Qua enim hora decessit, venerabilis F. Guuala, Prior Dominicanorum Brixiensium, posteà eius vrbis Episcopus, leni oppressus somno, vidit oculis interioribus cælum aperiri, & ab illo submitti duas scalas candidissimas. Vnius cacumen tenebat Christus, alterius sanctissima mater eius. Angeli per vtranque sursùm deorsùm cursitabant. In earum medio posita erat sedes humì: in qua sedebat quidam similis fratri Prædicatori, ad cælestem Hierusalem proficisci volenti. Scalas sensìm attrahebant Christus & mater eius: & sedes vnà attollebatur cum sedente, donèc psallentibus Angelis, in cęlum

Visio F. Guualæ.

lum illata est. Receptis in cælum scalis cum sede & sessore, cælum clausum est, & visio finem habuit. Veniens posteà frater ille Bononiam, rem certam cogniturus, comperit, in eandem horam & sanctissimi viri obitum, & suam visionem incidisse: nec dubitauit, in Dei gloriam & sancti Dominici honorem, visionem illam palàm in concione populo indicare.

Eodem die, quo è vita abijt beatus vir, duo religiosi fratres Prædicatores, Tancredus & Raon, pariter iter agebant. Vbi ad hospitium ventum est, * Rao abijt sacrificium oblaturus. Mandauit autem ei Tancredus, vt charissimi patris Dominici, Bononiæ ægrotantis, memor esset. Postquàm sub sacrificio ad eum locum venit, quo solet haberi viuorum memoria, subitò fit extra sese, stat immotus ad aram, videt manifesta spiritûs visione sanctum Dominicum corona aurea ornatū, totumq; mirabili splendore radiantem, cum duobus reuerendis viris, vtrumque eius latus stipantibus, extra Bononiam regia via progredi. Doctus est autem à spiritu Dei, eodem die, nempe sexta feria, hora sexta, beatum Dominicum è corpore in cęlos abijsse. Hanc autem insignem visionem frater ille prę multa humilitate diù reticuit: sed posteà à Domino admonitus, quibusdam fratribus in Dei laudem & beati Dominici honorem enarrauit. Alterius fratris visio.

De sacri corporis obuolutione, & exequijs ad illud celebratis. *CAP.* 4.

CVM autem sacrum beati viri corpus Fratres ad sepeliendum inuoluerent, inuenerunt ad lumbos eius catenam ferream. Eam F. Rudolphus reuerenter asseruans, posteà Magistro Ordinis pro magno munere dedit. Deportatum indè est corpus, reuerēter & honorificè obuolutum, in ecclesiam non sine lachrymis multis: vbì illud fratres cum multa veneratione ambientes, psalmos & congrua cantica depromebant. Adfuit tum inter eos Albertus Prior monasterij sanctæ Catharinæ, quod est Bononiæ, vir religiosus & beato Dominico cumprimìs familiaris & addictus. Is vt vidit fratres carmen lugubre in iubilum mutâsse, cœpit & ipse gaudere cum gaudentibus. Enimuerò concepta de sanctissimi Patris beatitudine non inani fiducia, iubilârunt filij Dei, & Dominum laudauerunt pro cūnctis, quas viderant, virtutibus, quibus mirificauerat Dominus sanctum suum. At Prior ille compunctus corde, ruit cum mœrore in pia oscula & amplexus sacri corporis, nec indè recessit, donèc mortis suæ indubitatum meruit habere responsum. Quo accepto, surrexit, aitque Priori fratrum iucundo & hilari vultu: Fidelis sermo & omni acceptione dignus: Magister Dominicus me complexans, dixit mihi: Hoc anno sequéris me ad Christum. quod & factum est. Eodem enim anno obijt vir ille iustus, sicut prophetauerat mortuum corpus sanctum. Quidā religiosus iter ad funus S. Dominici discit obitū suum.

De celebri sepultura B. Dominici, & fabrica sepulcri. *CAP.* 5.

PER id tempus Hugolinus Ostiensis Episcopus, cuius crebrò suprà meminimus, Bononiam vénit. Venêre cum illo, ceu Apostolicę Sedis legato, etiam multi magni viri & ecclesiarum Pręlati. Vbì cognouit autem de obitu S. Dominici, suis manibus corpus eius sanctissimum sepulturæ mādauit. Nouerat enim sanctam eius in Domino conuersationem, & haud vulgariter dilexerat viuentem. Interfuerat etiā, quandò vir Dei, Stephani Cardinalis nepotem suis precibus ad vitam reuocauit. Aderat autem huic sepulturę etiam reuerēdissimus Patriarcha Aquilegiensis, nec pauci Episcopi & Abbates, cum alijs pręlatis & multa populi turba. Obijt vir sanctissimus octauo Idus Augusti, humatus Bononiæ iuxta filios suos Fratres Prędicatores, quorum primus generalis Magister fuit & institutor. Annus autem erat Christi millesimus ducentesimus vicesimusprimus. Sarcophagus eius non quidem ex materia preciosa, sed tamen pia deuotione & solerti studio confectus est F. Rudolphi, qui tū Procurator erat, cuius nutu omnia gerebātur. fabricata enim est area lignea, & sacro corpore in ea condito, clauîs obfirmata est. Ipse quoquè sepulcri locus magnis saxis, te- S. Dominici honorifica sepultura.

naci calce inter se coniunctis, vndiquè cinctus & communitus est. Verebantur enim Fratres, nè quid homines impij malo dolo molirentur. Ipsi quoquè tumulo impositum est ingens saxum, calce benè munitum & compactum. Dormit itaq; vir beatus in sinu matris suę, requiescens in pace: suauisq; est somnus eius, nec euigilabit, donèc tuba nouissima excitatus, resurgat, cum electis Dei in parte dextera collocandus. Porrò anima eius vigilat, discussa tenebrarum caligine, apertis oculis optatissimam æternæ lucis contemplans claritatem. Vigilat, miserorum precibus & ęgrorum clamoribus patulas aures exhibens, eorumque calamitatibus nunquàm non remedium adferens. Omipotens enim Dei virtus, & in obitu & post obitum eius, multa effecit miracula, hodieque in tota Ecclesia sua efficere non cessat.

De miraculis quibusdam, ad eius monumentum editis.

CAP. 6.

2. Cor. 4. NImirùm iacet pater sanctissimus, vt optârat, inter filios loco humili & depresso conditus, nullisque aromatibus conditus. At Deus bonus, qui facit de tenebris lumen splendescere, ex hoc obscuro tumulo iussit miraculorum fulgura coruscare. Clericus quidam honestus Bononiæ de morte quidem sancti viri audierat, sed nescio quibus rebus impeditus, solenni sepulturę eius non potuit interesse. Nocte indè sequenti vidit in somnis B. Dominicum in ęde sancti Nicolai, residentem in cathedra, gloria & honore mirificè coronatum. Ait ergò ad illum: Tu'ne es magister Dominicus, iam vita functus? Respondit ille: Non sum mortuus, fili: quia bonum Dominum habeo, apud quem viuo. Manè abijt Clericus ad ecclesiam Fratrum, & beatum virum eo loco humatum reperit, quo viderat eum in throno sedentem.

Visio Clerici cuiusdã.

Non sunt mortui sancti, sed viuunt.

Eodem die ad sancti patris monumentum quidam dæmoniacus adductus est, qui vt in templum ingressus est, clamauit dæmon: Quid mihi vis Dominice? Cumque id crebrò repeteret, obsessus ad sepulcrum pertractus, curatus est. Eodem anno hyberno tempore odor suauissimus, idemque copiosissimus apud sepulcrum sancti viri extitit, & per omnem ædem se diffudit. Durauit verò dies non paucos, senseruntq; eum F. Ventura Prior, & Fratres alij. Vt cœperunt autem innouari signa & mirabilia multiplicari, Christiani fideles videntes verè in loco illo operari Dei virtutem, statuerunt pro reuerentia claudere sepulcrũ, & operire pannis Sericis. Sed id Fratres non permiserunt, veriti nè cupiditatis vel iactantię notam incurrerent, si aut facerent sic, aut fieri permitterent.

Dęmoniaci curatio.

De meritis & præmijs B. Dominici, diuinitùs reuelatis.

CAP. 7.

CVidam B. Dominicum haud vulgariter amãti Dominus multa de meritis & gloria eius, itemque de Ordine Prędicatorio reuelauit, quæ scriptis ad posterorum notitiam transmisit, inter alia etsì non verbis ijsdem, tamen eâdem sententia sic scribens: Amicum meum peculiari quodam amore complector, arctiorisq;, quãtùm fas est, dilectionis amplexibus stringo præ cęteris amabilem virum sanctum Dominicum. Itaq; in eius solennitate cùm Dominum pro Ordine Prędicatorum deprecarer, Dominum ipsum videre merui, amicum Dominicum mihi in gloria ostendentem, sicq; dicentem: En quæ ego exigere soleo à cunctis populi mei pastoribus, ijs fidelis seruus meus & bonus pastor Dominicus præclarè ornatus fuit. Cùm in vita mortali degeret, nullum vnquàm Fratrum suorum exacerbauit. non enim potuit de charitatis scaturigine amaritudo vlla emanare. Inerat illi tam larga benignitas & suauis pietas erga omnes, vt quæ ad corporis necessariam refectionem pertinẽt, non sat haberet frugaliter subministrâsse, sed etiam pro ratione temporis, quantùm potuit, Fratrũ commoditati studeret: nè vel adolescentior ætas inedia contabescens, ollas Aegyptias appeteret: vel confectæ senum vires, rebus necessarijs destitutæ, penitùs exhaurirentur. Ità omnes multa humanitate fouens, & ad omnes se accommodans, omnes tamẽ antecessit, egregio exemplo id docens, laude dignam esse modestiam, & abstinẽtiam saluta-

Christi testimoniũ de S. Dominico.

lutarem. Porrò misericordiam iudicio superexaltans in corrigendis Fratrum erratis, intrà regulares limites se continuit iustè parcens eius clementia, & piè sæuiens disciplina. Hæc dilectus dixit ad me de dilecto. Et vidi, & eccè dilectus meus erat vestitus multicoloribus, & varietate admirabili circũtectus. Habebat amictum cādoris niuei, purpurei decoris, coloris viridis. Illa enim qua operitur, vestis immortalitatis, tincta est virgineæ puritatis candore elegantissimo, primæ veritatis virore amœnissimo, qui cęlestes oblectat & reficit mentes, geminæ charitatis colore purpureo, qua olim & per commiserationem iungebatur proximo, & propter Christum fundendi sanguinem flagrabat desiderio.

Et adiecit Dominus loqui ad me de sancto suo, dicens: Quandò ridere solebat hic electus meus, ille risus è suauitate spiritûs mei proficiscebatur. Risus eius verax erat, talique risu os veracis decebat impleri. Cùm orans lachrymas funderet, totius Ecclesiæ causas & angores, speciatim verò filiorum Ordinis sui, in thuribulo deuotionis suæ cum grandi fide meo conspectui repræsentabat. Cōsiderauit accuratè pius pastor vultum pecoris sui, idque adspectu benigno, sancta deuotione, discretione prudenti: Docebat sapientes scientiam suam columbina simplicitate ornare, conuenientèr sententiæ Saluatoris. Simpliciores monebat eam, quæ desursùm est, sapientiam pudicam & modestam, ante omnia quęrere & amare. Tentatorum pericula & turbulentas molestias paterna commiseratione in arcano sacri pectoris ferebat, piè eiusmodi consolans, prudenter illis consulens, & eos suis precibus sustentans. Hortabatur iuuenes, vt intrà perpetuum silentium se tenerent propter obtinendam sapientiam & custodiam disciplinæ. Aegros & debiles summa fouebat humanitate, eis res necessarias solicitè suppeditans. Itaque eius præsentia lætabantur vniuersi: eiusque suauissimæ conuersationis grata societas, tolerabilem eis reddebat omnem paupertatis inopiam, & totius laboriosę vitæ asperitatem & duritiam mitigabat. Agamus ergò gratias Domino Deo nostro, & gloriemur in laude eius, qui talem nobis huius peregrinationis ducem ac principem dedit, cuius sanctitas eximia, ipsius summæ veritatis ore probata est. Gloriemur de illo in Domino, Amen.

Iob. 8.

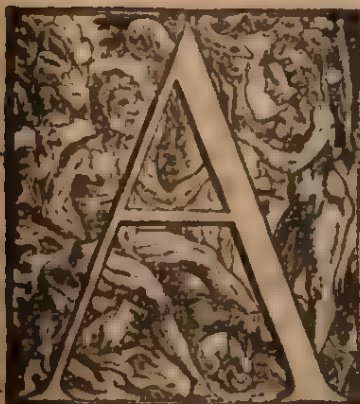
Matt. 10.

Iacob. 3.

LIBER SEXTVS.

De primo statu sanctorum Patrum & Fratrum instituti Dominicani.

CAP. I.

Anno à partu Virginis 1222. beatissimo Dominico iam in cęlos translato, habitus est Parisijs tertius Conuentus generalis, quem Capitulum vocant, in quo vir vitæ venerabilis F. Iordanus, natione Saxo, Deo volente, totius instituti Dominicani creatus est Magister generalis. Is beatissimo patri Dominico non tam in administratione regiminis, quàm in æmulatione iustitiæ & rectitudinis successit, intentionis, feruoris ac religionis paternę perfectissimum se præbens sectatorem: Deoque dilectus & hominibus, quæsiuit bona genti suę, & dilatauit gloriam Ordinis sui, amplificans eum prouincijs, cœnobijs & copia optimorum Fratrum. Multi enim generis nobilitate & honoribus conspicui, complures opibus & sacerdotijs seu beneficijs Ecclesiasticis locupletes, pleriq; diuersarum artium & facultatum magistri & Doctores, innumeri delicati adolescentes & literati studiosi, eius mellitis sermonibus compuncti, omnia Christi & Euangelij causa relinquentes, Dominicanorum se instituto addixêre. Crescebant tum filij Dei, & quasi germinantes multiplicati sunt, & roborati nimìs, impleuerunt terram. Illud nanq; purissimum tritici granum, mortuum in terra latens, sed in cælo viuens, beatissimus pater Dominicus in hanc pulcherrimam & copiosissimam segetem pullulans emersit.

F. Iordanus creatur Magister generalis.

Suis cōcionib9 pmultos egregios viros efficit Dominicanos.

De perfecta Fratrum conuersatione, & vera cordis contritione.

CAP. 2.

Psal 16.

Feruor primorũ Prædicatorum.

ERat profectò tunc tempus acceptabile diesque salutis, cùm tot illustres viri sua aliorumque procuranda salute odoriferum Domino sacrificium præpararent, & in conspectu eius holocaustum gratissimum offerrent. Erant tum reuerà dies immaculatorum, quos dies nouit Dominus, qui spiritu feruentes, Domino seruiebant in sanctitate & iustitia coram ipso. Miserat enim tunc Deus ignem de excelso in ossa eorum, & ardore charitatis illorum pectora vehementer inflammauerat. Diffundebat autem illa se flamma foràs in luculenta opera & efficacia exempla. E quibus, cùm sint innumera, pauca quædam annotabimus sanctitatis & perfectionis studia, vt qui hodiè sunt, illis ad meliora prouocentur. Qui per Dei gratiam tum peccatis & mundi voluptatibus nuncium remittentes, ad meliorem frugem se recipiebant, ob mala perpetrata compuncti corde, tota animi contentione ea expiare nitebantur, cordis contriti sacrificium Domino offerentes, peccata sua confessarijs exactè & purissimè explicantes, omnes conscientię latebras & recessus accuratè explorantes, nè vel parùm aliquid illic hæreret, quod animum pungeret, aut eius munditiam obfuscaret. Nam benè constituta & syncera conscientia non solùm mortiferis, sed etiam minutis culpis affligitur & mordetur. Discutiebantur tum assiduè pectoris arcana, fiebant confessiones quotidiè, idque non semèl, sed vesperì, aut manè, & meridie, quotiès aliquid occurreret, quod piam conscientiam perturbaret. Contra omnes dæmonum tentationes viriliter instructi & armati, vel primos sensisse motus, indignum arbitrabantur. Eos verò admittere, aut in eis moram facere, id fœdissimum censebant. Quicquid anteà in seculo negociorum, commodorum, voluptatum experti essent, eius nulla apud eos erat commemoratio, nulla mentio: in hoc vnum solicitè intenti erãt, vt sua plangerent peccata, rebus diuinis vacarent, sese intrà se continerent, corpus suum despicerent, & in spiritûs redigerent seruitutem, in Deum omnia reijcerent, & illi vni adhærerent. Cumque animaduerterent Ordinis seu instituti sui honestatem & decorem, animoque & verbis id efferrent, hoc solùm querebantur, quòd tam tardè ad seruiendum Deo & illud vitæ genus suscipiendum se contulissent.

De accurata nouitiorum institutione, & exacta silentij obseruatione.

CAP. 3.

Nouitios instituendi ratio.

MAgna tum cura adhibebatur nouitijs probè instituendis & consolandis, eorumque conseruandæ ac tuendæ valetudini, nè nimietate immodici laboris fracti & debilitati, deindè ad potiora inutiles & inepti redderentur. Et quemadmodùm tepidis & remissis quidam admouendi sunt stimuli: ità tum oportebat nimio deuotionis ardore feruentibus, moderationis frenum adhibere: & vt pleriq; hodiè vix excitantur à somno, etiamsi tundas eos: ità tum in diuersos sese angulos abdentes, cùm essent inquisiti & in precibus depræhensi, vix compelli poterant, vt somno indulgerent.

Silentium quoddã religionis fundamentum.

Pro seruando silentio, quod sacrę religionis quoddam fundamentum est, seuera quędam exercebatur censura, cura religiosa, & studium ingens. Nisì enim grandis vrgeret necessitas, aut ingens periculum immineret, nefas erat silentium frangere. Frater quidam Bononiæ ante altare prostratus post Completorium, vt vocant, Dominũ precabatur. Illum malus dęmon pede appręhensum, in mediam ecclesiam pertraxit. Clamante eo, accurrerunt Fratres ampliùs triginta, qui in templi latibulis delitescẽtes, orationi vacabant. Videntes autem trahi quidem Fratrem, nec tamen trahentem cernentes, conabantur eum retinere, sed frustrà. Itaque non mediocriter territi, aquam sacram illi adspergebant: nec id tamen curante dęmone. Vnus autem ex senioribus eius retinendi causa illi inhærens, cum alio pariter trahebatur. Multo tandèm conatu ad aram sancti Nicolai perductus est: quò accedęns venerabilis pater Reginaldus, eius audiuit confessionem: qua absoluta, quamprimùm ab ea satanæ vi & infestatione liberatus est. Latuerat enim nescio quid mali in pectore eius, quod per confessionem non reiecerat. Mira quidem virtus puræ confessionis; & prædicanda atque imitanda Fratrum obseruantia regularis. In tanta enim Fratris vexatione, ne vnus quidem extitit, qui silentij legem violaret. Inter illos ergò fuit pro-

Vis cõfessionis purę.

Silentij arctissima custodia.

proculdubiò pax, quādò frenabatur lingua loquax. Sicut enim clibani ore obstructo, calor intrinsecùs confouetur: ità seruato silentio, gratia sancti spiritûs in animo conseruatur. Id illi non ignorantes, ponebant custodiam ori suo, vt non delinquerent in lingua sua. Quid porrò indè consecutum est? Concaluit cor eorum intrà ipsos, & in meditatione eorum exarsit ignis ille, vitia consumens, nempe Deus noster. Et hunc quidem silentij cultum sanctus Dominicus diuinitùs instituit, & suo exemplo confirmauit: qui sanè nullum vnquàm obtrectatorium, nullum adulatorium, nullum perniciosum verbum de suo passus est ore proficisci. Atque adeò etiam in itinere constitutus, vsque in horam Tertiam silentij fuit obseruantissimus, idem volens à socijs custodiri: nec os sibi ape[illegible]ndum putauit, nisi aut de Deo, aut cum Deo loqueretur. Psal. 38. Hebr. 12.

De diuini officij frequentatione, & oratione assidua.

CAP. 4.

PReces matutinæ, Missæ officium, & omnes preces horariæ, statis horis absoluebātur solenniter & distinctè: ijsque semper intererat beatus Dominicus, diligenter in eam curam incumbens, vt psallerent Fratres alacriter & deuotè. Aderant vnà cum illo viri reuerētissimi, huius instituti Patres primarij, & in vniuersum Fratres omnes. In quorum ille medio stabat, qui se promisit congregatis in nomine suo non defuturum. Matth. 18. Prætereà verò rarò ecclesiæ vacabant orantibus, rarò templa illorum sine Fratribus visebantur: vbì sanè, si quæsiti essent, crebriùs inueniebantur: quippe qui ab illis non discederent, die ac nocte in preces intenti. Vidisses ibì alios pœnitentiæ gemitus & suspiria, internosq; animi dolores Domino offerentes, suaq; & aliorum peccata nonnunquàm etiam non sine clamore, quem dolor exprimeret, deplorantes: Alios centiès, vel ducentiès per diem & noctem procumbentes in genua, adorare diuinam maiestatem non absque corporis sui afflictione indè nascente.

Post persolutas ea, qua par est, obseruantia & religione preces Canonicas diurnas, Fratres ceu rem valdè optatam Completorium expectabant, atque ad illud haud secùs atquè ad solenne quoddam festum sese preparantes, mutuis se precibus commēdabant. Dato autem campana signo, ex omnibus monasterij locis ad ecclesiam properabant. Expleto Completorio, salutataque beatissima Dei matre, singulari Ordinis nostri patrona, per Antiphonam, Salue regina, Fratres se subijciebant virgarum ictibus, quos disciplinas vocant. Deindè domesticos Dei, patronos suos iam in patria beatos, quorum in oratorijs altaria habebantur, ceu peregrini quidam, non habentes hîc manentem ciuitatem, animo & corpore visitantes, & eos procùl adspicientes, officiosissimè salutabant. Interìm ex eiusmodi pia Sanctorum cōmemoratione cogitatio purgabatur, affectus inflammabatur, tranquillabatur conscientia, animus in Deum erigebatur, & luce gratiæ in eos radiante illorum compungebantur corda, & commotis visceribus, erumpebant lachrymæ, nec poterant contineri, quin etiam ab illis, qui forìs stabant, voces plorantium expresè audirentur, putarentque illic funus adesse, quod ità ab illis plangeretur. Multi ea re compuncti sunt, & quidam etiam habitum Ordinis induerunt. Nec tamen his exercitijs contenti, in quoslibet monasterij angulos se recipiebant, actusque suos seuero examine discutientes, nodosis loris corpora sua dirè lacerabant. Ex ijs autem feruentissimæ deuotionis exercitijs ceu ignis inflammati, & instàr thuris ardentes, alij sub precibus inter cælum & terram aliquandiù visi sunt manere suspensi, igne spiritûs molem corpoream sursùm impellente. Alij pœnitentię ardore incensi, in fauilla & cinere iacentes, dabant gemitus, ponentesque in puluere os suum, nolebant oculos leuare ad cælum, donèc ardor per lachrymas doloris ebulliens, ipsos irrigaret. Alij præ amoris impatientia quiescere non valentes, nolebant indulgere somno, quousquè gratiam sentirent nouam ipsos calefacientem. Iam perpendat pius quisque, post eiusmodi exercitia quantum noctis spatium, ad capiendam quietem, seruis Dei potuerit superesse. Sanctorum pia inuocatio quid præstet. Thren. 3. Sōmus Fratrū parcissimus.

Cùm ad matutinas preces surgerent, Officium Virginis matris reuerenter, & vt moris est, stantes persoluebant, & ad eius altare deuotè accurrebant, nè tantillum tempus orationi subtraheretur. Absolutis Matutinis & Completorio, idem altare

triplici nonnunquàm ordine ambiebant, vt meritò dici posset: Circundabant eam flores rosarum & lilia conuallium: nempè pœnitentes verecundia rubicundi, & innocentes virginali pudicitia candidi. Post matutinas pauci ad lectionum studia, pauciores ad lectum se conferebant: plerique in precibus pernoctabant. Aduentante autem luce & ad sacrificia Missarum, signo dato, vix inueniebatur, qui non ante Missam per confessionem se expiaret. Tum verò ad vnum sacerdotem accurrebant plurimi, ei ad sacrificium ministrare cupientes: eratque inter illos pia quædam contentio, quis potissimùm id ministerij expleret.

De Fratrum abstinentia, & mutuæ charitatis officijs. CAP. 5.

POst tantos diuinis officijs impensos labores, ad mensam accessuris plerunquè cibus, panis & potus deerat. At tamen Christi benignitas siue per merita Patrum mirabiliter, siue ex eleemosynis fidelium clementer eis prouidit, ità vt in ipso sperantibus & fidentibus nihil deesset. Et quanuìs mensa Fratrum per se satis frugalis & sobria esset, at tamen non parùm illi addebat ornamenti quorundam mira abstinentia. Alij enim ad dies octo potu prorsùs sibi interdictum volebant: alij cibo apposito aquam frigidam infundebant: multi, nè notam singularitatis contraherent, modò ab hoc, modò ab illo edulio sibi temperabant, de appositis sibi quippiam subtrahentes. Quidam tota Quadragesima interdiù non bibebant, nec loquebantur nisi interrogati. In conuentu lecturis & seruituris multi certatìm suam offerebant operam, vt solēt fidissimi amici suis in prelio congressuris. Nimirùm tanta fuit in his charitatis officijs deuotio, vt non hominibus, sed angelis seruire viderentur: tantamq; nonnulli sensēre suauitatem, vt præ cordis iubilo etiam scutellas clàm exoscularentur. Alacritatem sanè & promptitudinem eorum in his charitatis ministerijs nemo facilè explicare verbis poterit. In subleuandis Fratrum oneribus & necessitatibus mira erat omnium commiseratio, & indefessa atque efficax sermonis & operis consolatio. In suscipiendis Fratribus à labore venientibus, humanissima in eis visebatur iucunditas, ingerebantque se passìm eorum abluendis pedibus, & seruitijs impendendis. Atque adeò si quis commiseratione erga infirmos benignior, in hospitibus accipiendis hilarior, in eorum lauādis pedibus humilior, in monasterij seruitijs sedulior esse posset, is se apud Deum beatiorem existimabat. Non raro sibijpsis detrahebant tunicas, cucullos, scapularia, vt vocant, & vel peregrinis Fratribus, vel alia occasione indigentibus dabant. Permulti etiam ex Fratribus non contenti habitùs monastici asperitate, clàm induebant cilicia, carnem edomantes suam, & lumbos zonis ferreis stringebant.

Mira quorundã abstinentia.

Insignis charitas.

De deuotione & veneratione Fratrum erga sanctissimam matrem DEI. CAP. 6.

INter id genus corporis castigationes & afflictiones, quod longè præstabilius est, etiam veræ virtutes in hoc instituto & religione munda & immaculata, atque pura innocentia relucebant. Nam quodam egregio fratre referente compertum est, eũ ipsum intrà breue tempus centum Fratrum generales audiuisse cõfessiones, qui integra mente & corpore inuiolato virginitatem conseruâssent. Quòd si vnus sacerdos in confessione tot potuit inuenire homines sanctos & puros, quantam putabimus in toto Ordine latére sanctimoniam? Nimirùm de florigero Prædicatorij instituti horto, Virginis matris manu plantato, hæc lilia colligit flos Virginis & filius Dominus noster Iesus Christus. In hunc hortum, regio cultu & opera consitum, regina mundi, cæli stipata proceribus & virginum choris, sese oblectatura proficiscens, extirpat vitiorum lolium, plantat virtutum omnium germina, spargit semina, & gratiæ stillis irrigat omnia.

Eximia vitę puritas & innocentia.

Hic cum filio spõso Ecclesiæ, eiusq; sodalibus, delicijs affluēs, delectatur amœnitate florũ, odorũ fragrantia, saporum suauitate. Flores, accipe mores sanctos: odores, preces:

ces: sapores, cõsolationes spiritales. Atq; his in hoc horto refecta virgo sacratissima libenter in illo inambulat, & Dei præsidijs septum circundat & protegit. Nec summis duntaxàt & præcelsis eius cedris, putà sancto Dominico, mellifluo Iordano, & Reginaldo doctissimo, suam voluit exhibere præsentiam: sed etiam hyssopum, rosas, lilia, violas & nardum non recusat coràm inuisere. Hæc indulgentissima hortulana in laboribus, in tentationibus, in periculis, in supremo vitæ spiritu constitutis Fratribus visibiliter appárens, afflictionem, angores, timores omnes abstulit: in tẽplo, in cellis, in dormitorio, in Completorio, in itinere positis, præsentia sua gaudium & consolationẽ attulit: quæ omnia alteri & ocio & operi reseruantur, vno duntaxàt non omisso hoc loco, quod quanto magìs extraneum, tanto chariùs amplectendum videtur.

Fœmina quædam pia, in Gallia Cisalpina solitariè degens, vbì comperit nouum Dominicanorum institutum enatum, quosdam eius ꝓfessores videre cupiuit. Interìm duo Fratres Dominicani per eam regionem concionãtes ꝓficiscebantur: eiq; ad eam diuertentes, more Ordinis sacris verbis eam compellabant. Sciscitante illa, quinam & cuius Ordinis essent, responderunt se noui instituti Prędicatorij alumnos esse. Videns autem illa formosos eos & sic satìs benè vestitos iuuenes, contẽpsit eos, putans quòd ea ratione non possent huius improbi seculi inquinamẽta euitare. At nocte ꝓxima Virgo mater commoto vultu ei appárens, ità dixit: Hesterno die non mediocriter me offendisti. Itáne persuasum tu habes, non posse me seruos meos, licèt iuuenes, per mundum discurrentes animarum causa, seruare illæsos? Vt autem nòueris me illorum specialẽ curam gerere, en iam ostendã eos tibi, quos herì despexisti. Expansoq; pallio, ostendit ei magnam Fratrũ turbã, atq; in ijs etiam illos, quos ea spreuerat. Tum verò religiosa fœmina corde compũcta, Fratres deincèps ex animo charos habuit, & hæc ordine recitauit. Sanè pallium Virginis matris, insignis habitus est sacri Prędicatorij Ordinis, quem cum religiosa charitate in vera humilitate gestamus, & sub alîs protecti eiusdem sacrosanctæ Virginis, in adiutorio altissimi habitamus. Porrò ab hac die tanta extitit Fratrum omnium erga Virginem matrem deuotio & reuerentia, tantum eius laudandę & colendæ studium, tam sedulę ac feruẽtes ad eam preces, tam ingens amor, tanta eius patrocinij fiducia, tam auida & insatiabilis eius contemplatio, vt humano sermone non possit explicari. Proindè habebant in cellulis suis imagines Virginis, filium gestantis in vlnis, itemq; Saluatoris à Cruce pendentis, quarum intuitu memoria dormitans excitaretur, sensusq; exteriores, in vanas res propensi, spiritali robore confirmarentur.

Corripitur diuinitùs Sãcta fœmina, quòd temerè contempsisset Dominicanos quosdam.

Imagines sacræ quid conferant.

De crebris eisque feruentibus Fratrum concionibus. Cap. 7.

QVodam tempore, cùm Fratres cœnobij Bononiensis frequentes adessent, Apostolicę Sedis legatus, Episcopus Portuẽsis, Conradus nomine, vir religiosus, ꝓfessione Cistertiensis monachus, cò aduénit, & apud Fratres honorificè susceptus est. Inerat eius animo scrupulus quidam de instituto Dominicano, quidnam sibi vellet noua isthæc & inaudita ꝓfessio vel religio, atq; vtrùm ex Deo esset, an ex hominibus. Posita cathedra in templo, resedit, petijtq; aliquẽ sibi codicem exhiberi. Oblatus est ei Missalis liber: quẽ, cùm expressisset Crucis signũ, aperuit, & in primę paginę suprema parte legit, Laudare, benedicere, prędicare. Atq; ea re tanquàm cælesti quodã oraculo exhilaratus, omnem à se hęsitationem reiecit. Deindè quasì totis visceribus Fratres amplexans, ait: Ego quidem tametsì alterius professionis habitum extrinsecùs fero, at vestrum intùs animo indutus sum: nec ambigere debetis, quin totus vester sim. Vestri Ordinis sum: vobis me tota deuotione committo.

Et reuerà congruenter huius instituti viris laudatio, benedictio & prędicatio ceu ex diuino oraculo accommodatur, vtpotè in quorum ore semper resonat Dei laus, quem tota die benedicunt, eiusq; virtutem & magnitudinẽ populis ꝑdicant. Illa enim quatuor sancta animalia, quę B. Iohannes Apostolus in Apocalypsi ceu Prędicatorum typum describit, non cessant noctes & dies clamare, Sanctus, Sanctus, Sanctus. Prędicatores enim sancti diuinæ maiestatis gloriam & magnificentiam laudare, benedicere, ꝑdicare nõ cessãt. Admirãdi enim feruoris gratiã sanctꝰ spiritus eorũ adspirauerat cordibus, vt verbũ Dei annunciare, & Christũ Iesum ꝑdicare cupidissimè appeterent.

Apoc. 4.

Cumque ſcirent Ordinem ſuum, potiſſimùm ob habendas cõciones, & vt animarum ſaluti conſulerent, Fratres inſtitutum, nonnulli ſimplici quodam zelo permoti, ad ſumendum cibum alacres non accedebant, niſi priùs aliquammultis, aut certè vni verbum Dei prędicâſſent. Prędicabant ſanè illi cum Apoſtolo, non vt ederent: ſed vt prędicarent, edebant.

B. Jacobus ordinis Cist.

Quædam hoc loco referam, quæ de his ſanctis Prædicatoribus Dominus voluït reuelare. Fuit ea tempeſtate in Tuſcia in monaſterio S. Galgani Ciſtertienſis Ordinis monachus, Iacobus nomine, multæ & ſimplicitatis, & gratiæ, & famæ, quippe cui oranti ſæpè Dominus apparéret. Venerunt ad eum duo Fratres Dominicani, ſeque ſuumque Ordinem totum illi obnixè commendârunt. Poſt preces nocturnas cogitanti illi, quid pro Prædicatoribus oraret, apparuit Dominus, & quaſdam illum preces docuit, quas funderet pro eis. Eas ille publicauit, & Romanus Pontifex approbáuit, permiſitque vt ſub ſacrificio dici queant. Erat enim monachus ille propter ſanctitatem ſuam Pontifici charus, & ad eius curiam ſæpè vocabatur, vir ſimplex & rectus. Solebat crebrò audire Fratris cuiuſdam conciones, viditque, Domino reuelante, beatiſſimam Dei parentem librum expâſum coram illo tenere, vndè ille totam ſuam depromebat concionem. Alterius quoquè Prædicatoris, argumentum non præmeditatum tractantis, cõcionem auſcultans, vidit ſacratiſſimã Virginẽ comiter illi adſtantem, & quæ diceret, liberaliter ſuppeditantem. Ex ijs autem Prædicatorum ſermonibus multa ſalus animarum conſecuta eſt: quippe matre Verbi virtute multa verbum euangelizantibus ſubminiſtrante. Itaque vir ſanctus dilexit Ordinem noſtrum, Fratresque ſequebatur, optãs vt omnes ſui Ordinis & alij literati Clerici, Prædicatorum inſtituto eſſent adiuncti, ob curandam animarum ſalutem.

Conciones fratrũ feruentes & aſsiduæ.

Erant tum Fratrum conciones feruentes, aſſiduæ & voluntariæ. Deus autem, cui placuit per ſtultitiam prædicationis ſaluos facere credentes, effectu gratię ſuæ ſupplebat in eis ſcientiæ defectum, vt multos lucrarentur, & ad agendam pœnitentiam permouerent. Cùm irent ad habendas conciones, non niſi S. Matthæi Euangelium & ſeptem Canonicas Epiſtolas ſecùm ferebant. Diuinus enim Pater Dominicus prudenter id ſtatuerat, vt ea apud ſe haberent, & eorum ſermones tum Euangelica authoritate confirmarentur. Ità ſimplices filij Dei ſcientiam principum huius mundi, quæ deſtruitur & inflat, contemnentes, per charitatem, quæ ædificat, & per ſcientiam Sanctorum, quæ ſtultiſſimos hominum facit, ibant, & fructum adferebant, & fructus eorum manet. Ardebant animi eorum diuini amoris igne: atque indè manantia verba, Auditorum animos inflammabant. Nec ſolùm ille ardor in ſermonibus inerat, ſed magìs etiam in actione feruęſcebat. Cùm enim vel in generali, vel prouinciali Conuentu ſiue Capitulo de mittendis vltra mare vel ad Tartaros, aut certè ad alias barbaras nationes Fratribus mẽtio fieret, dici nõ poteſt, quàm multi humì ꝓſtrati, cũ multis lachrymis & attentiſſimis precibus ſeſe offerrent. Flagrabat enim in eis ardens deſiderium tum ſalutis animarum, tum pro Chriſto martyrij obeundi. Eum ignem amoris ſui miſerat Dominus in corda Fratrum noſtrorum, vt arderet & accenderetur, & tenebrarum huius mundi præclara lux & illuſtratio eſſet. Ibant igitur accincti virtutibus, & ſancti ſpiritûs flammis ardentes: eratque adſpectus eorum, vt carbonum ignis ardentium, & ignito vehementer eloquio D E I compungebant & incendebant frigidos peccatores, pios & Deo deuotos illuſtrabant, ſurſumque flamma amoris eos impellente, erant cæteris mentibus puriores & humilitate ſublimiores. Vtinàm recaleſcat ille ignis, &, qui nunc prohdolor eſt in nubilo, feruoris Sol; vt nos accenſos deuoret, ſicut ignis cælitùs miſſus abſumpſit olìm ſanctorum Patrũ myſtica holocauſta. O Domine, Domine, perfunde craſſa illa tuæ benedictionis aqua, de abſcondito ſacri ignis loco concepta, iandudùm ſiccos aut gelidos huius ſtructuræ primarios & dignitate maiores lapides, vt accenſa ex eis flamma, tenebroſos illuminet, & tepidos rurſùs accendat, vt quemadmodùm olìm, ſeruiant tibi cum feruore, & tui ardeant amore.

[illegible] de- [illegible] am- mas, lucrã- di & mar- tyriũ obe- undi.

1. Cor. 8.
Prou. 30.
2. Mach. 1.
Ibidèm.

Legatur aliquanto ſuperiùs, pagina videlicet 540. verſ. 1. ægrum inuiſere

LIBER SEPTIMVS.

Cuius non nisi parua fragmenta habebantur in MS. codice, quem vnicum obtinueram.

De miraculis B. Dominici. Cap. 1.

VM beatus Pater Iordanus alijque religiosi Fratres, tanquàm stellæ radiantes, vt dictum est, luce concionum suarum & sanctæ conuersationis exemplis peregrinantem in huius mundi tenebris Ecclesiam illustrarent, beatissimus Dominicus iam in regno claritatis æternæ fulgens instàr Solis, charitatis igneos de se radios vibrans, beneficiorum spargebat fulgores, & miraculorum fulgura diuina virtute continenter diffundebat, ità vt cordibus fidelium & admirationem & amorem adueheret. sicut enim in hac mortali vita positus, nulli vnquàm charitatis & beneuolentiæ præclusit sinum: ità nunc de fonte pietatis ebrius, omnibus ipsum inuocantibus præstat quod cupiunt, summæ maiestatis potentia fretus. Cuius virtute & beati viri meritis salus ęgris, lumen cæcis, surdis auditus, sermonis facultas mutis, gressus claudis restituitur. Itèm corpora paralysi dissoluta, ariditate tabescentia, contractis membris monstrosa, putredine diffluente sordida, febribus languida, varijs afflicta morbis sanantur. E quibus pleraq; accurata inquisitione discussa, coram Pontifice Gregorio IX. recitata & ab illo approbata sunt. Miracula post obitũ S. Dominici.

De translatione corporis beati Dominici, ex Capite 9. & fortaßè etiam alijs quibusdam.

CVmque tota Italia per beati viri merita increbrescerent tam illustria miracula, æquum planè visum est fidelibus, vt corpus eius, hactenùs humili loco conditum, ad altiorem honorificè ac reuerenter transferretur. Indignum enim erat, vt eius ossa humus tegeret, mortalium pedibus substrata, cuius sanctissima anima in cælis sublimiter coronata regnabat. Postquàm igitur & dies & hora & modus præstituta fuêre, qui huic rei sanctissimæ exequendæ & inspiciendæ sunt idonei iudicati, conuenerunt: nempè Archiepiscopus Rauennas, & alij complures Episcopi, itemque Ordinis Magister humanissimus Pater Iordanus cum Capituli diffinitoribus. Adfuit etiam Magistratus Bononiensis, cum multis eius vrbis aliarumque ciuitatum honoratis viris, cum Fratribus deniq; tum clericis, tum laicis. Qui omnes sepulcrum beati viri ambientes, pariter constitêre: atque coram illis sublatum est saxum monumento impositum, simulque prodijt è monumento odor suauis & delectabilis, vt non tam sepulcrum, quàm cella aromatica patére videretur. Erat autem is odor ingens, omnium nares totamque ecclesiam complens, planè incognitus & aromata omnia superans, diuersus ab omni odore naturali. Tum verò Magister Ordinis alijq; Fratres cum multa deuotione & reuerentia è veteri capsa tollentes sacras reliquias, in noua reposuerunt, eamque clausam & obfirmatam, illius clauim Magistratu Bononiensi retinente, idem Magister & Prouincialis Stephanus coram omnibus in sepulcrum marmoreum transtulerunt. Remansit autem odor ille gratissimus multo deincèps tempore in priori monumento, & in rebus, quæ in illo positæ erant, itemq; in vestibus & manibus eorum, qui sacras reliquias contigerant: & in præsens quoquè in sacris ossibus mirabiliter sentitur. Facta est hæc translatio anno Christi millesimo ducentesimo tricesimotertio, Indictione sexta, Pontificatûs Gregorij IX. anno sexto: ab obitu beati Dominici tertio decimo. Sit per omnia benedictus DEVS, Amen. Collocatis verò sacris reliquijs honesto loco & venerabili, singuli ad sua sunt reuersi, Christum Dominum in eius fideli seruo Dominico collaudantes. E sepulcro eius profiscitur suauis odor.

Tanta

Tanta autem per id tempus tum gratia prædicationis, tum operum mirabilium efficacia & per Italiam,& in alijs prouincijs meritis beati viri in eius Fratribus extitit, vt totus Orbis stuperet, & in Saluatoris amorem & laudem exardesceret. Nam F. Iohannes Vincij, vir vtriquè Deo deuotus,& verbi Dei præco eximius, professione Dominicanus, cœpit tum Bononiæ præclaris fulgere miraculis: idque adeò, vt virtute fidei, diuina gratia efficiente, decem vita functos ad vitam reuocârit, aliaque permulta stupenda miracula per eum Dominus potenter & benignè effecerit. Porrò eodem anno, quo beatissimi Patris Dominici corpus translatum est, Gregorius IX. Pontifex Maximus spectabiles viros, itemque inquisitores authoritate Apostolica misit, qui de vita, conuersatione, decessu & miraculis sancti viri accuratè perquirerēt. Illi testes plena fide testimonium dicentes audiêrunt,& dicta eorum sedes Apostolica rata habuit & approbauit. Quibus, quod longè præstantius est, etiam ipsius Dei testimonium accessit. Pater enim,& Verbum,& Spiritus sanctus, vnus Deus, qui facit mirabilia magna solus, testificatur in Ecclesia signis & prodigijs, verè sanctum fuisse Dominicum fidelem seruum suum. Itaque Pontifex, qui iam antè non nesciebat sanctam eius in Domino conuersationem, cumque dum viueret, haud vulgariter charum habuerat, vnà cum Cardinalibus eum censuit in Sanctorum album referendum in hac Ecclesia militante, quem non dubitaret cum illis felicissimè regnare in Ecclesia triumphante. Itaque anno à partu Virginis millesimo ducentesimo tricesimotertio Romanus Pontifex, Pater Patrum, præsentibus Archiepiscopis, Episcopis, alijsq; Ecclesiarum Præpositis non paucis, itemq; Fratribus & permultis Laicis, fidelē Christi seruum Dominicum Perusij in Sanctis numerandum pronunciauit, & eius diem festum ab omnibus celebrari voluit. Misit etiam literas per omnem Ecclesiam, quibus eius in Sanctos relationem, vitęque integritatem bona fide declarauit.

F. Iohannes Vincij stupendis claret miraculis.

Psal. 135.

S. Dominicus adscribitur catalogo Sāctorum.

LIBER OCTAVVS.

Cuius itidèm non nisi exiguum quiddam extitit in Codice MS.

F. Paulus cum socijs mittitur in Hungariā.

NNO salutis millesimo ducentesimo vicesimoprimo, cùm magister Paulus, qui tum Iuris Canonici publicus erat Bononiæ professor, ad sancti Dominici sodalitatem se contulisset, eodem anno ab eodem sanctissimo Patre cum alijs quatuor Fratribus missus est in Hungariam. Qui cùm in ciuitatem *Lauriensem venissent, ad eorum Concionem multa hominum frequentia, tanquàm ad nouum quoddam & inauditum spectaculum confluebat. In ipsa verò Concione tres pij pueri scholastici, sancti Dominici institutum amplexi sunt. Sed cum necdùm illic locum haberent, indè egressi, in Pannoniam profecti sunt: vbi eadem nocte Fratri Sadoch, qui erat vnus è quatuor, viro magnæ perfectionis, multa dæmonum turba apparuit, alta voce & cū multo eiulatu clamitās: Venistis huc priuare nos iure nostro. cōuersiq; ad illos tres nouitios, dicebāt: Eheu per eiusmodi paruulos nos pudefacitis. Precibus matutinis absolutis, F. Sadoch hæc socijs indicauit.

Ea tempestate duo fratres in eâdem Prouincia ad pagum quendam ea venerunt hora, qua solet Populus Christianus ad audiendam Missam conuenire. Ea celebrata, cunctis ad sua recedentibus, & custode ecclesiam occludente, soli Fratres in atrio remansêre, nec erat, qui humanitatis officio prosequi eos vellet. Vidit autem eos quidam piscator pauper, & licèt misericordia moueretur erga illos, non tamen ausus fuit eos ad suas inuitare ædes, quòd non haberet, vndè eos reficeret. At nihilo minùs domum properè abiens, indicat vxori propensum animum suum, dicitq; : Vtinàm suppeteret nobis, vndè duos Fratres alere possemus. Non mediocriter torquent animum meum duo peregrini Fratres, qui stant in atrio templi, & à nemine inuitan-

Pauperis piscatoris liberalis animus.

inuitantur. Respondit mulier: Non habeo, nisi parùm milij. Iussit autem vir eius, vt marsupium excuteret, in quo præter spem omnem duos nummos reperit. Itaq; mirificè exhilaratus homo: Abi, inquit, celeriter, & altero nummo panem, altero vinum eme: deindè milium & pisces coquito. Fecit mulier, vt iussa erat. Vir autem eius abijt ad templum, & eodem, quo reliquerat, Fratres loco stantes inuénit, secumq; lætus ad suas adduxit ædes. Qui posteaquàm in mensa paupere charitatis fercula sumpserunt, gratias agentes, abière, hospiti suo vt Dominus retribueret, deprecantes. Itaque reddidit illi Dominus mercedem pro humanitate, quam ijs impenderat, ità vt ab illo die non defuerint ex crumena eius nummi duo, quibus emeret necessaria domui suæ. Nã simulatquè duos expendisset nummos, mox alios duos sibi comperit redditos. Locupletatus est igitur agris & ædibus, habuitque oues & boues & alia multa. Accepit etiam à Domino hæredem. Postquàm autem intantùm eius excreuerant opes, vt iam pro illius statu sufficerent, deindè ea gratia subtracta est illi. Porrò deincèps & amauit Fratres, & libenter hospitio accepit. Humanitatis & hospitalitatis egregia remuneratio.

Crescente verò Fratrum numero, missi sunt quidam ex ijs à F. Paulo in ciuitatem Furiensem, cuius habitatores palàm schismatici & hęretici erant. Ibi Fratres illi multa perpessi, cùm reualuissent, multos ab hæresi ad sanam fidem, à schismate ad Ecclesiæ vnitatem reuocârunt. Cumque non essent immemores deuotionis & zeli beati Patris Dominici, quodque ille Cumanos adire constituisset, homines Dei prorsùs ignaros, diuino eos spiritu permouente, quosdam spectata virtute Fratres ad eos mittere constituerunt. Sed illi miris modis & penè suprà quàm credi possit, ab ea gente afflicti, atque etiam repulsi, sine fructu coacti sunt ad suos se recipere. At tamen sancto eos inflammante spiritu, & zelo animarum incitante, denuò ad eos profecti, per multa itinerum discrimina ad flumen eius regionis, quod * Deneper vocant, peruenêre. Sed rursùs crebrò fame, siti & multiuaria persecutione vexati sunt, alij abducti in captiuitatem, duo interfecti. Qui autem superfuêre, illi incolumes in cœpto concionandi studio constanter perseuerârunt. Et tandèm pijssimus Deus respexit labores eorum & constantiam, præstititque vt barbari homines audirent illos: baptizatusque est ante omnes Brutus dux eorum cum quibusdam è familia sua. Qui post aliquot annos, in veræ fidei confessione perseuérans, obdormiuit in Domino, cùm priùs confessus esset peccata sua, & more Christiano sacram percepisset communionem à Fratribus, atque in beatissimæ Mariæ sacello quod Fratres illic degentes, vt quandoquè ibi se colligerent, ædificârant, honorificè sepultus est. Cumania est quædam Tartarorũ regio. Brutus dux Cumaniæ cum alijs credit.

Deindè verò nobiliorem Ducem Benborch cum mille ferè ex familia eius conuerterunt, quem è sacro baptismatis fonte non absque magno gaudio suscepit serenissimus Hungarię rex. Cumque posteà supremum traheret spiritum, dixit ad Fratres, qui illi morienti aderant: Discedant à me Cumani omnes, à fide Christi alieni. Video enim circa illos dæmones teterrimos. Soli Fratres maneant, & Cumani baptizati. Conspicio enim apud me Fratres martyrio affectos, qui me expectant, vt secùm perducant ad gaudia, quæ prędicauerunt. Atque his dictis, cum ingenti lętitia spiritum tradidit, humatusque est in sacello memorato. Ità nimirùm profecère Fratres in illis regionibus concionibus suis, tum hæreticos, tum gentiles conuertendo, Domino cooperante, & sermonem signis efficacibus confirmante. Infinita enim miracula virtus diuina meritis beati Dominici in compluribus cœnobijs nostris in Hungaria effecit, quorum certus numerus iniri non potest. Itèm dux Benborch.

BASL.

BASILII EPISCOPI SELEVCIAE ISAVRIAE ORATIO, DE TRANSFIGVRATIONE DEI ET *Saluatoris nostri Iesu Christi. Habetur in Simeone Metaphraste.*

6. Augusti.

SOL in terram modò emittens radios, stellarum quidem choros contegit, Lunæ autem lumen obscurat, insigni splendore impediens, nè cernantur luminaria: noctis autem cursum reprimit, luce tenebras separans: omnia autem velutì nigra veste exuens, ea lucis gratia induit, & ostendit terga continentis coronata floribus, & mare purpuræ speciem præ se ferens: & cùm sit vnus, creatæ, quæ cernitur, naturæ illustrat faciem. Verum enimuerò etsi sit tantus, ad summam vsque lucem nondùm peruenisse arguitur. Nam & mortales oculi eum audent intueri, & sępè subtercurrens nubes splendorem discutit, & vmbrosa arbor fulgorem prohibet, & nox freta lege eius, qui eam creauit, in æquilibrio tempus cum Sole partitur. Quoniam enim vita hominũ est & laboriosa, & constringitur laboribus: propterea diem quidem extendit Creator ad operandum: nox autem aduentans & defessos inueniens, eos tradit lecto relaxationis, membra quidem somno soluens, dans autẽ naturæ præfinitum tempus virium paulatim colligendarum.

Diei & noctis officia.

Magna est igitur, vt dixi, & splendida lux Solis, sed quæ vsibus solùm hominum æquali respondet proportione. Non est autem huiusmodi lux Domini. Non est enim fas, creatam naturam conferre cum creatore. Neque enim ex collatione radiorum solis honoratur, neq; noctis successione occultatur: sed ea est hominibus admirabilis, & Angelis ad eam non patet aditus. Hac luce indutus Christus Dominus, tanquàm trophæum gestans, vénit è cælo in secundo suo aduentu ad homines. Tunc enim mutata belli figura, veste victoris induitur. Sic enim dicit Propheta, describens belli figuram: Quæ sunt rubra vestimenta tua? Ius enim belli eius, qui bellum gerit, vestem cruentauit. Quoniam enim Deo totius sui consilij & œconomiæ is est scopus, qui eius in homines declaret benignitatem, variè perficit voluntatem, & ad vsum hominum humiles figuras induit. Sic in paradiso ambulans eum, qui primus formatus erat, se abscondentem hominem vocat ad colloquiũ. Sic inter eũ ad homines loquẽtem nubes intercessit: & cùm in nouissimis diebus appræhendisset humanitatem, semper appáret conuenienter legibus naturæ ex ijs, quæ patiebatur, naturæ assumptæ fidem fecisse. Huiusmodi sunt, præsepe, partus, fasciæ, circuncisio, purificatio, & lege constituti precij solutio: crux post hæc, passio & mors. Sed sic quidem fuit prima carnis susceptæ œconomia, humili figura se ad vsum hominum accommodantis. In tempore autem secundi aduentûs mutat figuram, non ampliùs humilem, vt priùs, sed terribilem faciens & præclaram.

Esa. 63.

Scopus diuini officij.

Gen. 3.

Psal. 98.

Illius ergò aduentûs gloriam volens aperire discipulis, dicebat: Sunt quidam ex vobis, qui mortem non gustabunt, donèc viderint filium hominis venientem in gloria patris sui. Atque vos quidem intuentes ad eam, quæ nunc est, figuræ humilitatem, propter ignorationẽ rationis, eius, quę celatur, sapientiæ non peruidetis profunditatem, & mẽsura cognitionis à vobis sumitur ex mensura adspectûs. Tanto enim tempore sum vobiscùm, & non cognouistis me. Aperiam ergò vobis aliquã partem eius, quod spectari non potest, spectaculi, & spem futuram deducam sub adspectum. Locutus sum vobis de passione, & obtorpuit animus. Dixi oportere me crucifigi, & illius consideratione metu fractus est animus. Dixi, Si quis vult post me venire, abneget seipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. Afflictionem enim prebat Crucis societas: sed memoria passionis robur quoquè soluebatur. Dixi, Quid enim prodest homini, si totum mundum lucretur? & eo sermone vestrum timorem non amoui, sed ità mansit animi perturbatio, quasi amoueri non possit. Rursùs introduxi iudicem, qui non

Mat. 16.

Ioan. 14.

Luc. 9.

Ibidem.

non corrumpitur muneribus,qui donis non condonat delicta, dicens: Quod enim precium dabit homo pro anima sua?& apud vos fuit dubia oratio. Dixi, Veniet filius hominis in gloria patris sui:& existimâstis me narrare fabulas. Quoniã ergò fuit inefficax oratio, res docebunt. Sunt aliqui ex ijs,qui hîc stant, qui mortem non gustabunt, donèc viderint filium hominis venientem in gloria patris sui. Futuri mei aduentûs nondùm est tempus. Oportet enim fixam esse Crucem,vinci inferos,mortuis proponi decreta libertatis,cùm ex mortuis resurrexero,in cælos ascendere,omnibus proponi certamen prędicationis,per prædicationem,dominatum obtinere Euangelium,& tunc apparére eum, qui in Euangelio annunciatur. Sed vobis meis discipulis studeo priùs donare imaginem mei aduentûs,vt cùm ante tempus spectaculum oculis hauseritis,ea,quæ præcesserint,vobis fidem faciant futurorum.

Sunt aliqui ex his, qui hîc stant. Quinam? Non enim omnes. Non enim nunc publico spectaculum: maneat id, quod visum fuerit mysterium, etiam postquàm visum fuerit. Hæc cùm dixisset,inquit,assumit tres discipulos suos,Petrum,& Iacobũ,& Iohannem.Hos adhibẽs spectatores,alios reliquit auditores.Et cùm duxisset in montem excelsum: Rectè excelsum:vt etiã mons haberet descensûs ex cęlo imitationẽ. In montibus cælo vicinis(vt Paulus prędicabat) rapiemur in nubibus in occursum Domini in aërem. Nunc quoquè quęrit locum, qui vnà cum nubibus extollitur. Atque spectatores quidem erant parati: oculi autem erant ꝑpter spem aperti, & anima cum timore parturiebat spectaculi desiderium. Cùm sic autem futurũ expectarent, repẽtè transfiguratur Christus coram discipulis, & mutatur eius forma: & cùm lucis induisset tunicam,fulguris prę se ferentẽ speciẽ ostẽdit adspectum.O miraculũ. Ex humana forma ferebãtur radij,qui emittebãtur diuinis operationibus.Vidit Sol,quę nõ priùs didicit,vt qui doctus sit abscõdi alterius luminis illustratione. Cõstitisti Sol aliquãdò, victoriam expectans Hebraicã. Reueritus es Iesum ducẽ, qui imperauerat, in conseruo honorans Domini appellationẽ.Nunc vidisti lucem,quam non priùs videras. Hoc spectaculum narrantes scriptores Euangeliorum, alius aliò trahit dictionem,vt qui verbis non possit exprimere spectaculum. Alius enim dicit vtiq;, Resplenduit facies eius,sicut Sol. Alius verò,Resplenduerunt eius vestimenta,sicut lux. Ijs enim,inquit, quę videmus,assimilamus. Vnà autem vincatur creata quoquè natura, non inueniẽs similitudinem eius,quod cernebatur. Testãtur oculi:lingua enim dicere non didicit. Spectaculum autem splendore eorũ,quę videbantur, fulguris instàr pręstringẽs oculos,significauit orbis terrę futurum Iudicem. Visæ sunt autẽ vobiscùm præsentes eæ, quæ sunt viuorum & mortuorum ad virtutem primitiæ,vt viuorum simul & mortuorum Iudicem Dominum prędicent pręsentibus. Moyses enim virtutis dux & legislator,morte excedit è vita: Elias aũt diuino zelo accensus,ignis auriga efficitur: & cùm cursu vectus esset per aërem,leges naturæ transilijt,viam inueniens morte superiorẽ.

Matt.17.
1.Thes.4.
Iosue 10.
Matt.17.
Luc. 9.
Deut.34.
4.Reg. 2.

Cùm in hunc locũ ꝑueneris,fac vt in memoriã reuoces Domini rogata,& responsa discipulorũ: cùm alij quidẽ Eliam, alij verò vnũ ex Prophetis,alij verò Prophetam nominarẽt: viderent aũt eum adorari à Prophetis.Moyses supplicat,Elias se inclinat: & Dominum esse,non seruum,testantur eum q aderat. Sed Petrus etiãsi hęc videret, nondùm docetur,vt cuius esset obstupefacta ratio magnitudine miraculorum. Nam ꝑpter spectaculi desideriũ, omnium obliuiscitur, & loco alligatur superatus à nimio gaudio.Faciamus,inquit,tria tabernacula:tibi vnum, Moysi vnum, & Eliæ vnum. Arguit suam ignorationem, Dominum vnà cum seruis enumerans. Existimauit subiectos,esse Domino æquales honore. Sed non mansit Petrus in hoc vitio ignorantiæ. Nam cùm tonitru desupèr erupisset, cum timore curat ignorationẽ, propemodùm cum strepitu hoc exclamans: Cur seruos cum Domino comparatis? Vultis scire differentiam? Hic est filius meus dilectus: Illos creaui seruos, hunc filiũ ex mea genui essentia. Meus est filius,etiãsi serui forma propter vos est indutus. Habet lucẽ,ad quam accedi non potest,etiamsi propter vos habet moderatos radios. O beatos oculos,qui Christum contemplantur indutum instàr sponsi. O beata lumina, quæ terribilẽ diem iudicij in miti cernunt specie. Quæ enim cernent trementes Angeli,ea lęti viderunt homines. Quęnam enim vis oculorum potest diem terribilem subire iudicij, quandò terra quidem mouebitur,& mare, quod hominum ex Adam orta ebulliet corpora:

Matt.16.
Matt.17.
1.Tim. 6.

Apoc. 6. quatientur verò cæli cum Angelis, timorem non ferentes? Complicabitur enim cæ- lum, tanquàm Rege transeunte: repentè verò contrahent satellites vestibuli peripetasmata. Ablato autem cælo, Angelicarum quidem potestatum cum splẽdore se offe- rent ordines, mille millia Angelorum, & deciès mille millia præcurrentia. Videbitur autem descendens Dominus, insigni luce, fulguris instàr, illustrans omnia.

Quis ergò eorum, quæ videbuntur, sufficiet spectaculo? Quis metum poterit dimetiri? Si enim repentinam non ferimus fulguris coruscationem, sed ea eum, qui cernit, in humum sæpè deijcit: quid dixerit quispiam, exorientem eum videns, qui fulgurat? quandò sonitus tubarum vocabunt mortuos è sepulcris: quandò rumpentur capsæ monumentorum, vinctos emittentes: quandò iudicabũtur proposita facta & cogitata: quandò vinctus adducetur diabolus, de quo tyrannicarum sumentur pœnæ cogitationum: quandò separabuntur greges hominum, vt sciatur quis cuinam sit parti attribuendus, quisnam sit futurus Christi iudicis, aut condemnati latronis: quandò simul viuentes & mortui confluent. Erit enim vna omnium adoratio, quandoquidem celeritas resurrectionis faciet eorum, qui immutabuntur, corpora in cursu æqualia, conuenienter voci beati Pauli: Nos qui viuimus, qui relicti sumus, non præueniemus
1. Thess. 4. eos, qui dormiêrunt: Nec erit mortuus ijs, qui viuunt, propter sepulcrum tardior. Et
Matt. 25. omnes eius sententiam expectabunt cum timore, nescientes, an sint audituri, Venite benedicti patris mei: an, Abite in tenebras exteriores, quæ sunt paratæ diabolo & angelis eius: quandò trutina appendens opera, res circunscribet fine conuenienti.

Huius ergò spectaculi imaginem dedit Dominus Apostolis. Cuius nos terrorẽ reputantes, mores mutemus ante id tempus, bonis actionibus fiduciam comparemus, & ante tempus Iudicij meditemur defensionem, nè vnà condemnemur cum inimico, qui iudicatur: sed cum diligente Christo in cælum ascendamus, hæredes Dei, cohęredes autem Christi: Quoniam ei gloria in secula seculorum, Amen.

ANDREAE EPISCOPI CRETAE HIEROSOLYMITANI, ORATIO DE TRANSFIGVRATIONE *Domini nostri Iesu Christi. Habetur in Simeone Metaphraste.*

6. Augusti.

Votquot estis, quibus verbi Dei exinanitione irrationalis vitæ velamen ablatum fuit, & à terra erectam habetis mentem, & quæ sunt suprà, sentire didicistis à spiritu, agitè mihi credentes, qui vobis spiritale verborum propono conuiuium, & oratione in altum ad superiora eleuo, hodiè conscendamus in sublimem montem Transfigurationis: syluestrem quidem vitam & tenebrosam exuẽtes, à superis autem omninò contextam vestem, & virtutum radijs per rationem omni ex parte decoratã, induentes. Nos itaque iam candidatos, & vita, & sermone, & puris ac synceris cogitationibus à spiritu erectos, ipse quoquè Christus, qui est purum mysterium, qui est genitoris verbum substantiale, qui propter nos descendit è superis, & nostram, vt pauper, benignitate sua carnem suscepit: velit nos, inquam, cum ipso hanc facere ascensionem: Illum autem velle, ex eo patet, quòd cùm electos suos Apostolos, vt sibi propinquiores &
Matt. 17. coniunctiores, secùm assumpsisset, ascendit in altum montem. Quid facturus, aut quid docturus? Valdè illustrem suæ diuinitatis gloriam & splendorem ostensurus. In quem paulò quidem anteà altiore mysterio, nunc verò apertiùs per suam transfigu-
Gen. 3. rationem, transmutauit naturam illam, quæ audiuerat: Terra es, & in terram reuerteris.

Festũ Trãsfigurationis. Hoc ergò festum hodiè celebremus, naturę Deificationem, in id quod est melius, mutationem: & ad ea, quæ sunt suprà naturam, accessum & ascensum. Quomodò autem, & quanam ratione? Eò quòd tam magna, & naturam vsqueadeò excedẽs, ad nos processerit eius verbi gratia, quæ humanam scilicet vincit rationem, quæ omnẽ mentem & humanam intelligentiam incomparabiliter transscendit, & ex certa & indemonstra-

monstrabili mysterij traditione ꝓpriè facit, vt quod vngitur, illud ipsum sit, quod vngens & est, & nominatur: sola immobili differentia conseruata mysterio propter eã, quæ confundi non potest, vnionẽ, secundùm quam præstantioris naturę victoria, vel (vt magis ꝓpriè dicã) inexplicabilis est Deificatio: hanc suî verissimã præbens demonstrationem, nempe hypostaticam eorum, quę conuenerunt, vnionem, quam admirabiliter & supernaturaliter cognoscimus esse factã, ex ipsa mysterij summa concretione: Illa, inquam, concretione, quæ ad nos attinet, & ea quæ inferiùs & propter nos fit, purissima verbi compositione, eiusq; ad nostram substantiam deductione, & secunda generatione, quę fuit ex Virgine matre sine patre. Vndè secũdùm veridicam & mysticam Theologorum doctrinam, tanquàm ex aliquo perenni fonte, per in infinitũ munificam gratiam syncerę Deificationis, ad nos magnũ hoc procedit donum. Hoc admirantur Angeli, hoc glorificant Archangeli, hoc omnis supermundanorum intelligibilis ordo, qui pascitur immaterialiter, ꝓ euidẽtissima & verissima Verbi in nos benignitatis significatione habuit. Cuius quidem benignitatis infinitum & immensum pelagus cùm ordo ipse contẽplatione non possit compræhendere, talẽ bonitatis incompræhensibilitatem initium constituit maioris contemplationis & assensionis.

Hoc ipsi quoquè nunc laudare quidẽ volumus, non possumus tamen ꝓ dignitate. Quomodò enim? cùm ad id omni ex parte ꝑfectè laudandum ne Angeli quidem possint peruenire: qui primum contemplantur splendorem, & circa diuinitatem, vniuersarum rerum Dominam, choreas perpetuas ducunt: nedùm terrenis vinculis alligati homines, (vt ait diuinus Ieremias) & quibus affert impedimẽtum caligo huius miseri & humilis, & deorsùm grauantis corporis, ꝑ quod ne obscuram quidem aliquam nobis licet imaginationem percipere beatorum, & quæ intelligentia compręhendũtur spectaculorũ, dum terrenarũ rerum affectibus mens nostra detinetur: quo fit, vt summum illud ac supremum appetẽdum bonum difficulter appetamus. Verùm quoniam Deo gratum est id, quod fit ꝓ viribus, licèt omninò necessè sit de his longè minus dicere, quàm eorum dignitas postulat, propterea quòd verbis exprimi, & contẽplatione compræhendi non potest mysteriũ: id tamen aggredi minimè est pertimescẽdum: nec id, quod omnem superat orationem, dubitandum est oratione honorare pro viribus. Non est enim orationi consentaneum, nec iustum. Nam hic quoquè est scopus orationis, ostendere id, quod laudatur, omnem superare orationem. Quamobrèm oratio suam ostendens imbecillitatem, cum eo comparata, quod celebrandum est, propositum assequetur: ità vt superata, meritò coronanda sit, cùm rectè se gesserit, in quibus non vicerit. *Benignitatem Dei erga humanum genu nemo potest satis laudare.*

Sed redeamus ad ꝓpositum, vel potiùs prompto & alacri animo in montẽ assendamus. Aliquandiù tamẽ ad mõtis radices versantes, Verbi pulchritudinẽ, quę est ante assensum, admiremur: cùm quidẽ liceat ijs, q ità pręparati ac prouecti fuerint, vnà cum verbo assendere, ea, quę sunt maiora, conseq, nube illustrari, indè oculis hebetari, excedere ab ijs, quę videntur, quęq; humana mente ꝑcipiuntur: pręterea eo, quod modum excedit, lumine initiari in ijs, quę superãt hominẽ, (cùm priùs scilicet fuerint expurgati ab omnibus materialibus) deincèps autem propter ea, quę dicta sunt, illam quoquè beatam, quę è superis à patre ꝓfertur, vocem in excelsis audire: quę quidẽ verè suo testimonio vnigenito tribuit diuinitatẽ, & nobis euidenter ostẽdit eius, qui est ante secula genitus, essentiã eandẽ esse cum eius, qui genuit, essentia. Vt ergò hoc fiat, agè quantùm licet, mysteriorum duce freti spiritu, consideremus ea, quæ vulgus non potest contemplari: quo quidem vel solo mens ea videt, quæ sensum superant: & per eum nos iucundè oblectemus ijs, quæ facta sunt in Domini transfiguratione. Mysticę enim contemplationes (vt ego quidem existimo) eò spectant, & hic est scopus transfigurationis, & mysterium ipsum sic à nobis laudari conueniens est. Res enim postulat, vt nos intelligẽtes altitudinem eorum, quæ in ipso facta & dicta sunt, imitatione eius, qui fuit transfiguratus, cognitione efficaciorem attrahamus gratiam, quæ in nobis ipsis admirabile hoc & nouum mysterium operetur. *Scopus Dominicę trãsfigurationis.*

Quid ergò dicit Euangeliũ? Decet enim huius contemplationis, aut præclari conuiuij, aut nescio quomodò vocandum sit, quod ꝓpter gratiæ magnitudinem linguã vincit & cogitationẽ, hinc iacere fundamentum. Matthęus quidẽ narrat Dominum dixisse discipulis: Amen amen dico vobis, sunt quidã de hîc stantibus, qui non gustabũt *Matt. 16.*

Matt. 17. mortem, donèc videant filium hominis veniẽtem in Regno suo. Et post dies sex assumit Iesus Petrum, & Iacobum, & Iohannem fratrem eius, & ducit illos in montẽ excelsum seorsùm, & transfiguratus est ante eos. Et resplenduit facies eius, sicut Sol: vestimenta autẽ eius facta sunt alba, sicut nix. Et eccè apparuerunt illis Moyses & Elias, cum eo loquentes. Respondens aũt Petrus, dixit ad Iesum: Domine, bonũ est nos hîc esse: si vis, faciamus hîc tria tabernacula: tibi vnum, Moysi vnum, & Elię vnum. Adhuc eo loquẽte, eccè nubes lucida obumbrauit eos. & ecce vox de nube, dicens: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi benè cõplacui: ipsum audite. Et audiẽtes discipuli, ceciderunt in faciem suam, & timuerunt valdè. Et accessit Iesus, & tetigit eos, dicens: Surgite, & nolite timere. Leuantes autem oculos suos, neminem viderunt, nisì Iesum solùm. Et descendentibus illis de monte pręcepit Iesus, dicens: Nemini dixeritis visionem hanc, donèc filius hominis à mortuis resurgat.

Mar. 9. Porrò autem Marcus quoquè magna ex parte conuenit cum Matthęo, & verbis & sententijs cum illo congruens, & habẽs eodẽ spiritu inspiratam animã, menteműq; informatam. Quòd si paululùm discrepare ab vno, vel à duobus visus fuerit, non proptereà, nec illi vni, nec alijs cõtrarius est, vel repugnat. Aut enim alio modo, quòd ad phrasim ptinet, (vt paucis de his disserã) res gestas verè illi narrauerũt: aut quę ab hoc fortasse, vel ab illo Euãgelista sunt prętermissa, vnus, aut plures tradẽtes, videntur dissentire: sicut nec omnes communiter eodem ordine, nec vllus separatìm ex quatuor scripsit omnia, quæ inexplicabili dispensatione in carne fecit Verbum, factum quidem caro, sed non desinẽs esse Deus: etsì vnum scopum, nempe veritatem ipsam, haberent omnes quatuor, & totum vi ac potentia per partem compræhensìm simul exponerẽt, vt sæpè accidit propter eloquiorum inter se spiritûs consensionem & conueniẽtiam, & membrorum instàr in vno corpore commissuram & compositionem, quæ habet continuationem indissolubilem. Eorum autem, quæ dicuntur, veritati ferunt testimonium non ea solùm, quæ separatìm apud ipsos, aut apud quosdam eorum inueniuntur: sed illud etiam, quod excelsus Iohannes in ipso fine Euangelij scripsit. Ità enim

Vndè in Euangelistis quædã videatur dissonãtia.

Iohan. 21. habet: Sunt & alia multa, quę fecit Iesus: quæ si scribantur singulatìm, nec ipsum arbitror mundum capere posse eos, qui scriberentur, libros.

Luc. 9. Eadem autem de Luca quoquè dici possunt: qui quidẽ exponens gratiã transfigurationis, ea etiã, quę visibiles res excedunt, mysticè innuit, & paulò ꝓgressus, à Marco & Matthęo dissentire videtur: quanuìs in eo, quod verũ est, enarrãdo, cum vtroq; conueniat. Is enim scribit, Saluatorem ità ad discipulos suos locutũ fuisse: Dico aũt vobis verè, sunt aliqui hîc stantes, q non gustabunt mortẽ, donèc videãt regnũ Dei. Factum

Matt. 17. Mar. 9. est aũt post hæc verba, ferè dies octo. Sed qd dicemus, cùm Marcus & Matthęus veluti vno ore loquentes hęc dicãt: Et post dies sex assumit Iesus Petrũ, & Iacobum, & Iohãnem fratrẽ eius, & ducit illos in montem excelsum seorsùm, & transfiguratus est ante eos? Ad hæc responderet B. Lucas: Nihil ex ijs, quę à me & ab illis dicta sunt, potest esse magìs in omnibus vnitũ & coniunctum. Verè enim inter nos conuenímus, & eandem vim habent, quæ à me & ab illis dicuntur. Illi enim die ꝑmisso, quo id, quod paulò pòst erat à verbo faciendũ, Apostolis communiter est prædictũ: & illo rursùs, in quo id, quod pędictum est, Verbũ fecit admirabiliter, eos, q sunt inter duos, primum, inquam, & vltimũ, vel potiùs inter primum & octauũ, numerãt: q quidẽ sunt apertè sex: quibus si duos coniunxeris, principiũ & finem coniungens medio, id quod quęritur, habebis sine contradictione, & nostrarũ scripturarum inter se conuenientiã videbis Sole clariùs & puriùs elucescere, cùm veritas ipsa singulari resplẽdeat pulchritudine.

Conciliat dicta Euangelistarum.

Sed posteaquàm quod Lucas de hac re scripsit, id cum alijs conuenire & congruere docuimus, agè iam in adyta ipsa ingredi ausi, mysticorum, quę in verbo sunt absconditorum, spectaculorũ decus aperiamus eo, quod appáret, tanto clarius, secretius ac perennius, quanto est spiritus carne excelsior. Sitis aũt mihi priùs purgati & auribus, & cogitatione, ô chari, mysterijs Verbi eruditi atq; initiati, & rerum honestarum studiosi, spiritu omnia purgante & illuminante, vt vobiscùm tanquàm cum familiaribus, coalescens, Verbum habeat consuetudinem, & ijs, qui non didicerunt, perfectiorẽ ostendat mysteriorum rationẽ. Sed nunc quoquè mihi adsis, ô Euangelista & doctor veritatis, qui Euangelicorum verborum & sententiarũ eam, quæ est inter vos inuicèm, con-

Auditores rerum diuinarũ quales esse debeãt.

2. Cor. 13. cordiam & cõsensionẽ oratione ostendisti & adaptâsti: qui Christũ in Paulo loquentẽ intrà

intrà teipsum quoquè attraxisti spiritu,& Pauli imitatione,ab ipso prędicatum Euangelium,litera & spiritu cōstituisti,magna tuba pietatis effectus, & circūsonans omnes fines orbis terrarum. Nescit enim vno loco circunscribi, quæ non potest circunscribi,gratia. Et sis mihi dux ô vir laudatissime,in hac sacra contemplatione, mentē meam transmittens ad occulta & verè beata Christi Regni spectacula. 2.Cor. 8.

Quid ergò dicimus,fratres, & quodnam est hoc verborum conuiuium & contemplatio,ad quam vos prouocamus hodiè, & ad quam vos volumus accedere cum spiritu? Senarium numerum dicunt ij,qui sunt in his rebus exercitati, solum intrà denarii numerum esse perfectū,vt qui ex suis partibus constet & compleatur. Christus enim, qui est Dei sapientia & virtus,qui verbum insigniter bonum, qui vnigenitus filius,qui est in sinu patris,sex quidem diebus fabricatur id totum, quod appáret: Quinetiā hominem,q constat ex immateriali anima,& materia corporis. Porrò autem charitatis quoquè, qua nihil est ex bonis excelsius, neq; cum ea comparandum, sex ipse apertè enumerat species,in quibus in seipsum apertè suscipit eam, quę in egentes exercetur, benignitatē. Misericordibus enim misericordia repensans misericordiā, & vt munificus tribuens dona eius,quæ illic est,beatitudinis,eis, cùm iam digni habiti fuerint, vt stent à dextris,dicet: Venite benedicti patris mei, possidete paratum vobis Regnum à constitutione mundi. Esuriui enim,& dedistis mihi māducare: Sitiui,& dedistis mihi bibere: Hospes eram,& collegistis me: Nudus,& operuistis me: Infirmus,& visitâstis me: In carcere eram,& venistis ad me. Tunc respondebunt ei iusti,dicentes: Domine, quandò te vidimus esurientē,& pauimus? Sitientem,& dedimus tibi potū? Quandò autem te vidimus hospitē,& collegimus te? Aut nudū,& cooperuimus te? Aut quandò te vidimus infirmum,aut in carcere,& vénimus ad te? Et respondens Rex, dicet illis: Amen dico vobis,quandiù fecistis vni de his fratribus meis minimis, mihi fecistis. Cùm ergò tot sint & tales charitátis species,sicut in Euangelijs ipsa apertè clamat veritas: per charitatē autem,in proximum conferantur: p quam etiam ea, quæ speratur, beatitudine dignus efficitur, qui eius verè intēsam habet appetitionē: cumq; in duobus mandatis pendeat tota Lex & Prophetę,vt Verbum asserit in Euangelijs,hinc patet charitatem esse rem, quæ omnia bona maximè continet,& est summa omniū,quæ per sanctam declarātur scripturā. Neq; est vlla virtutis species, per quam homo Deo fiat familiaris,& ei coniungatur, & sit supernæ gloriæ & Regni hæres, nisì dependeat à charitate, & ab ipsa compræhendatur, inexplicabili ratione contenta & custodita. Quocircà summam inter homines perfectionem & puritatem eius,quę in agēdo versatur, Philosophiæ: cuius finē dicunt esse bonum,quod quidem est ipse Deus,sola perfectè charitas, quæ per senarium suarum partium numerum rectè perficitur,constituit. Quo facto,Deo quoq; hominē coniungit insigniter,ignē accendens Theologię. Senarij numeri perfectio. 1.Cor.1. Gen.1. Matt. 25. Matt. 22. Charitas, diuinę scripturæ summa.

Sed quanam de causa dicta sunt hæc? Dico,quòd si quis voluērit in excelsum contemplationis montem,tanquàm discipulus vnà cum Verbo extolli, & illius Regni, ad quam adiri non potest, gloriā spectare, eiusq; dignus haberi ea apparitione, quę tam sensu,quàm intelligentia pcipitur: ille,inquā, postquàm audierit Christum prædicentem, fore vt breui veniat eius Regnū: (hoc enim innuit Transfigutatio,per quam is, qui est immutabilis,plusquàm Sol, q ad nos quidem & nostra attinet,resplēduit) nutriet quidem & potabit Christum,qui esurit & sitit omnium salutē: nutriet, inquam, & potabit illū per egenos, habitantē in omnibus, qui eum per fidem accipiunt. Colliget aūt hospitem, induet nudum, curabit ægrotum, & eum, qui est inclusus in carcere,non despiciet: sed visitabit,benefaciendi vehementi motus desiderio: Immò per laudabilem honestarum rerum insatiabilitatē,non consistet in ijs,quę videntur: neq; ea, quę est in res exteriores,benignitate circunscribet suam in benignum Dominum benignitatē: (hoc enim audeo dicere,hęc verba considerās: Quodcunq; vni horū minimorum fecistis,mihi fecistis) sed etiam pcedet vltra id, quod appáret, & animarum possessiones curabit,& conuenientē medicinam excogitabit: & in loco quidē pascuæ collocabit animalia ratione prædita,& nupèr formata ad pietatē: Super aquam refectionis aūt ea educabit: & eum quidem,qui peregrè à sua profectus est patria,versatur verò & errat in terra aliena,cum reueritus,qui propter nos hospes factus est,in domū suam,quęcunq; ea sit, lubenter deducet, abducens quidem à terrena vita, & quæ potest diuidi,ad vnicum autem & cælestem sanctorum cœtum traducēs, in quo versatur Opera misericordiæ corporalia. Ephes.3. Psal.22. Itèm spiritualia.

Phi. 4. Paulus,& ij,qui timent Dominum. Quinetiam videns alium paternis nudatum facultatibus,& exutum veste incorruptionis,quç est in libero animi arbitrio,nuditatē miseratus,rursùs induet eam, quæ est secundùm Deum,& est beata,vitam introducens. Quid autem?cùm ne,qui est fide infirmus,& in eorum,quæ sunt facienda, discretione pucrili se gerit cogitatione, prçteribit silentio? Nequaquàm, sed ad desideratam sanitatem, & propriū finem illum reuocabit citissimè, veritatis verbo fugans affectiones irrationabilitatis,& innatam rationem proprio restituēs principio, iram & cupiditatem,bigam partis animæ patibilis,secūdùm rationem *subiungens rationi, erigensq; & mouens spiritu ad ea,quæ oportet. Ad hæc eum quoquè,qui est conclusus tenebris ignorantiæ, ꝓhibetur autem videre lucem * inerrātis cognitionis, *prouidè ad locū veniens tenebrosum,tanquàm per quendam * angelum, per rationem, quç mentem illuminat, disruptis vinculis ignorationis, deducet ad lucem eius, quæ est secundùm Christum,libertatis & institutionis,neq; seruitutis iugo deincèps alligatum, neq; ad cælestem pulchritudinem mente libera ascendere prohibitum.

*pro, non errantis. for. *ꝓindè fo. *angulū

Et hæc omnia, & quæ sunt huiusmodi, probabili ratione & modis probabilibus, charitatis facibus in animo accensis,ostendet dupliciter. Cùm nos enim simus duplices,vt qui constemus ex anima & corpore, duplex quoquè est curatio, qua ipsi & oēs homines indigemus : etiamsi ille quidem plùs,hic verò minùs, quandiù fuerit mutationi subiectum liberum arbitriū,& ex se acceperit materia id, quod est inordinatum & inæquale,externisq; molestijs & difficultatibus fuerit obnoxia . Quaobrèm oportet nos nobis vti inuicèm benignè & humaniter,vt alioquì nosipsos afficiamus beneficio. Beneficium enim cùm seipso maius euaserit, apud eum, qui accepit, ad benefactorem reuertitur copiosiùs. Eo aūt euidenter homo Deum imitatur. Imitatio verò est familiaritas & coniūctio. Coniunctio autē est assimilatio. Illa verò est summū bonorum. Vides quantus sit fructus benignitatis ? Sic enim aliquis,cùm ꝑfecto mandatorum senario seruilem omnē timorem expulerit,& praua vitiorū molestia se,quoàd eius fieri poterit, expurgauerit, & in charitate fuerit consummatus, præmiū virtutis recipiet per naturalem,quæ est in spiritu, cōtemplationem, certam scilicet cognitionem eorum,quç sunt tempori & naturæ subiecta, intelligens mundum materialē, & qui videtur,ex diebus constantē,esse figuram eius,qui sensum transscendit:& per eum qui videtur,pulchrè videns eum, qui non videtur:apteq; & concinnè ad earū rerum, quæ intelligentia percipiuntur, & plurima luce illustrantur, speciem traducens pulchritudinem eorum, quæ apparent. Et sic creatam naturam ad suum authorem eius mentem,perducentem habebit,adeò vt per vtraq;, actionem, inquam, & contemplationem post eam, quæ est in vtrisq;,perfectionem, quæ per diuinorum mandatorum senarium,& per dies etiam significatur,in quibus constitutus fuit mundus, qui cernitur,posse purè intelligere octauæ diei mysterium. Quod quidem per Lucæ mysticam doctrinam (vt mihi quidem videtur) patefactum viderit aliquis ex ijs, qui sunt dediti contemplationi,& qui sensum superârunt. Id autem, quod dicitur,& ea,quæ sunt futuri statûs, veram extra carnem & mundum gustantes cognitionem, quoàd eius fieri potest, hìc etiam ex ijs, quç sunt experti, didicerunt.

Duplex homini curatio necessario.

Mundus materialis typus mundi inuisibilis.

Sed hæc quidem,quòd attinet ad iter muniendum gloriæ & gratiæ,quæ est in monte aperienda ijs, qui sunt perspicaciores. Quandò autem cum Iesu intrà nubem fuerint,tunc longè apertiùs & excelsiùs,per verbi vestes, quæ tanquàm nix dealbatæ fuerint,& resplenduerint sicut lux,digni habebuntur mystico eorū, quæ priùs dicta sunt, spectaculo,iam signis veritati cedentibus. Verbi autem vestes, secundùm spiritalem considerationē,intelligi possent tam illæ, quibus contegitur, quàm quibus detegitur: quod est profectò admirabile,& præter opinionem. Quomodò? Per vnam quidē speciem,quæ anagoge dicitur ,(vt mihi quidem videtur) significant ea, quæ à Saluatore nostro dicta & facta sunt, in illa vita impolluta, immaculata, altissima, integra & incorrupta,quç mūdo apparebat per carnis susceptæ dispensationē:quæ ab omni quidē improbitate erat libera citra comparationē:omnis autē puritatis & sanctitatis nostrç causa,& exemplar naturæ:quod is,qui supersubstantialis est,cùm verè ad substantiam nostram venisset,& supra substantiæ conditionem substantiam humanam suscepisset, cum hominibus versans,nobis reliquit:qui etiā in monte insigniter coruscauit: non vt qui seipso euaserit clarior aut excelsior : Absit : sed qui id etiam, quod priùs erat,

Vestes Christi mysticè.

discipus

discipulis, qui in altioribus initiabantur mysterijs, verè cerneretur. Ea ergò, per quæ illa vita constitit, verba & facta, quibus etiam infinita in nos dispensationis altitudo Verbi ostenditur, non absurdè pro vestibus Saluatoris accipientur, aut illa per eas significabũtur, *spiritu purgatione vtraque tanquàm lux resplendentia, propter perfectam puritatem & summam claritatem. *spiritûs

Alio autem modo Verbi vestes intelligi possent, (quę res, vt arbitror, non indigna esset spiritu) eorum scilicet, quę ab ipso verba procreata, & ad essentiam producta sunt, magnificentia: quinetiam sacra scriptura: Illa quidem, vt quæ creatorem & authorem, purè aperiat latentem, quippe qui neque oculis cerni, neq; loco capi possit. Hæc autem, vt quę verbum, quod mysticè ac libenter in ea versatur & resonat, ostendat ineffabiliter ijs, qui sunt digni spiritu. Vtraque enim per spiritum expurgantur & illustrantur, & talia puritate ostenduntur rerum diuinarum amatoribus, & ijs qui delectantur contemplatione, qualia non potest fullo dealbare in terra. Spiritus enim, inquit, omnia scrutatur, etiam profunda Dei. Atque sic quidem per vestes, quod intrà eas celatur, Verbum seipsum aperit, & cognitionis suæ lucem immittit, illis scilicet, qui, vt Petrus, Iacobus & Iohannes, perfecti sunt spiritu. Ex quibus ille quidem, vt Petrus, supra petram stabiliter fundatus, & fidei fundamentum, & eam, quæ fit per virtutes, Ecclesiæ dispensationem in se suscipit: His autem, vtporè filijs tonitru, excelsæ Theologiæ mystica contemplatio creditur, & vt qui basim habeant solidam, & quæ non potest labefactari, nempe petram immobilem. Et ille quidem profundum, hi verò latitudinem, vt arbitror, & altitudinem fidei significant, quæ eo, quod cõprehendi non potest, mysterio æqualiter omni ex parte omnem excedunt infinitatem. Sed tales quidem sunt Saluatoris vestes, & sic effulgentes. 1.Cor.2. Marc.3.

Faciem verò supra modũ coruscantem, pulchritudinẽ insignem, quæ omnibus rebus amabilibus est altior & preciosior: q̃ ijs, qui vidẽr, cõciliat lętitiã indissolubilem: quæ quatenùs cõpræhendi videtur, eoipso manifestatur: quippe quæ vel extrinsecùs occultè appareat, quæ est diuinissima, & omniũ recẽtissima: quę mẽs, aut oratio inspiciet, aut explicare poterit? Si eñ tales sunt vestes ꝓpter splendorẽ intrinsecùs scaturientẽ, certè quod à vestibus tegitur, vt quod visum superet & cognitionẽ, si ipsum ꝑ se solũ fuerit, omni spoliatũ integumẽto, (quid hoc dico?) si vel in sola sancta sua veste fuerit, quam cùm ex virgineis sanguinibus cõstruxisset, sibi ꝑ spiritũ mysticè coagmẽtauit: q̃s id esset visurus? Non est, inquã, non est aliquis ex creata natura, qui eius summum splendorẽ possit capere. Nã etsì bonũ est eiusmodi, vt nulli ex omnibus sit incõmunicabile, nõ totum tñ id, quod est, sed quãtùm, & quatenùs assequi possunt ij, q̃ sunt participes, capi potest: idq; ꝓpter summã eius bonitatẽ, infinitis ad oĩa procedit & ꝓfunditur illuminationibus. Cuius rei demonstrationẽ affert id, quod beato & celeberrimo quodã modo passi sunt sancti Apostoli in mõte, quandò ad quam adiri nõ potest, & est temporis expers, lux propriã carnẽ insigni propriæ lucis scaturigine trãsformãs, illustrauit eos superessentialiter. Nam cùm ab omni macula alienæ illius carnis radium ferre non potuissent, qui oriebatur ex Verbi diuinitate, qui erat carne vnitus in hypostasi, & per eam supra naturam emanabat, proni cadunt in faciem. Deus quatenùs capiatur à creaturis.

O miraculum: Propter verissimam naturæ ecstasim graui somno & metu correpti, obstructis sensibus, cùm omnem intelligendi motionem & appræhensionem omninò amisissent, ità in diuina illa, & lumen exuperante, & quæ in adspectum non cadit, caligine cum Deo versabantur, eô quòd omninò non viderent, verè ipsum videre acquirentes: & per id, quod est eiusmodi, vt nulli cognosci possit, insignem sibi parantes ignorationem, omniquе intelligenti attentione excelsiorem vigilantia per somnum illum mysticè initiati. Fit autem admirabiliter in re admirabili vigilantia somnus, vel potiùs somnus ipse vigilantia: cùm cognoscendi appræhensionibus quiescentibus, rerum supernaturalium notitia credita illis fuerit. O quis mihi dederit tantam, quantam cuperem, eloquentiam? Quis est, qui pro dignitate possit vnà extolli cum ipso mysterio? Quisnam intelligentiæ motus, si ad hoc solùm adspexerit, non protinùs omninò extinguitur, cedens miraculo, ad quod adiri non potest? Hoc Dauid quoquè, cùm procùl, vt arbitror, animaduertisset spiritûs receptaculum, regale & propheticum instrumentum, diuino ore clamauit ad DEVM vniuersorum, dicens: Thabor & Hermon in nomine tuo exultabunt. Caligo diuina lucẽ superat. Psal.88.

Quid verò? quale & quantum foret reuerà mysterium Transfigurationis, propter quod exultaturi essent Thabor & Hermon, vt quod nec verbis exprimi, nec mente compræhendi possit, silentio honorauit: quippe quod ab ijs, qui ea re digni essent,& experientia ipsa (si fas est) didicissent, cognoscendum foret.

Postquàm autem ad hunc locum perueni, ea quoquè, quæ à Petro dicta sunt, consentaneum mihi videtur tractando declarare oratione: quę, nesciens quid diceret, à sancto spiritu professus, præ gaudio est elocutus. Ea enim, quæ facta fuerat, apparitione luminis, & Diuina contemplatione supra naturam lætatus & delinitus Petrus,& Deo totus afflatus, cùm motum animi verbis explicare non posset, & rursùs silentiò diffluere gratiam non pateretur, non stultitię, nec stoliditatis (vt existimauerint aliqui) verba loquitur: sed ea verba effatur, quæ sunt genita & producta ab illo ineffabili mysterio,& illa planè diuina operatione. Quid autem dicit? Domine, bonum est
Matt.17. nos hîc esse. Quamobrèm, Petre? Vt à turbulenta, inquit, hominum vexatione liberati,& anima & sensu per separationem à turbis (quomodocunq; eę intelligantur, aut dicantur) purgati, inexplicabili tuæ Diuinitatis apparitione hîc fruamur sine intermissione, ò Domine. Eo autem quidnam fuerit melius? Quid verò ijs, qui sapiunt, desiderabilius atque amabilius? Quamobrèm, si velis, Domine, faciamus hîc tria ta-
2.Cor.3. bernacula: tibi vnum, Moysi vnum,& Eliæ vnum. Est enim honestum, vt à litera legis, quæ occidit, quæ per Moysen significatur: & viua lex naturæ, quam ostendit viuus Propheta, hîc apud te habitet. Verbum, qui homo factus es, & habitâsti inter homines: qui verè es requies, qui vitæ & mortis Dominus, cui omnes sancti viuunt, quanuis à membris humanam concretionem componentibus segregati, naturalem mor-
1.Tim,6. tem passi sint: qui es Rex vniuersorum,& qui omnia contines, & es author omnium: vt diffusa tua, ad quam accedi non potest, luce ipsi quoquè illustrati, te, qui in eis habitas & inambulas, Verbum mundo faciant manifestum, priorem quidem suam vitam deponentes, solam autem tuam, quæ tuo spiritu & igne diuino constat, Euangelicam admittentes gratiam: quę est excelsa & immaterialis, quæ nunquàm desinit, neq; consenescit, aut interit: sed semper feruore spiritûs ad id, quod est maius & diuinius, procedit,& extollitur per gratiæ infinitatem.

Iam verò cùm de nube quoquè,& de ijs, qui cum Iesû simul loquuntur, conuenienter ei, quę latet in abdito, sententiæ, pro viribus perscrutati fuerimus, nè simus procùl remoti ab ea, quæ significatur per ipsa, cōtemplatione. Est ergò nubes lucida no-
Nubes lucida, Spiritus sanctus. stro Verbo conuenienter, ex qua etiam procedit vox Patris, quisnam sit, & vndenàm sit transfiguratus, clarè prædicans, columba illa, quæ in Iordanem pauloantè deuola-
Matt.3. Luc.3. uerat: spiritus ille sanctus, qui in columbę specie descendit ex superis,& mansit super illum ipsum, qui baptizabatur & baptizat, conuenienter testimonio Iohannis, in spiritu & igne: in quo etiam habet inseparabilem (si ità dicere oporteat) mansionem, per eam, quę est inter ipsos inuicèm personarum collocationē. Hęc de nube sentire docemur à magno Apostolo, quem in his magistrum habemus. Hic scribens ad Corin-
1.Cor.10. thios: Nolo, inquit, vos ignorare fratres, quòd patres nostri omnes sub nube fuerunt, & omnes per mare trāsiêrunt, & omnes in Moyse baptizati sunt in nube & mari. Nube spiritū, mari aquā figurari sentiēs, ex quib[9] & p q̄ est fons baptismi, regenerationis, vel potiùs diuinę gn̄ationis maximū donū & pulcherrimū. Neq; em̄ potest aliter aut in filio pater, aut in patre filius inspici, nisi in sancto spiritu: q à patre quidē procedit, in filio autem per essentiam versatur & quiescit, vt qui sit eiusdem cum vtrisq; essentiæ,& sede honoreq; ęqualis. Hîc igitur idem, quod in Iordane, Trinitatis declaratur mysterium, quod admirabili vnione & planè vnitate eius, quæ omne superat principium,& principio caret, diuinitatis continetur, & appâret per eadem verba. Addam autem per res quoquè ei, qui diuinè considerat, & transcendit omnem creatam naturam ductu spiritûs.

Hoc autem est, per quod nube illuminati,& luce vultûs Domini omni videndi priuati visione, ij, qui pręlati fuerant cæteris Apostolis, vt Transfigurationis in monte essent inspectores & testes, fuerunt extra omnia, quę videntur & intelliguntur, atque adeò etiam seipsos: vt, quod omnem Deificationem,& ablationem insigniter exuperat, per verbi apparitionem,& spiritûs adumbrationem, & quę ex nube desupèr ferebatur, Patris vocem, perq; visûs priuationē & ignorationem, supessentiale docerētur my-

mysterium. Sub hac nube sunt Moyses & Elias, & vnà cum Iesu colloquentes cernuntur, & eius prędicantes excessum, qui futurus erat per Crucem. Ex quibus ille quidem Luc. 9
scriptam, vt priùs dixi, legem, hic autem legem significat naturalem, vt qui per vtrosq; Lex scripta. Lex naturalis.
multifariàm multisque modis (vt Apostolicè dicam) legitur & prædicatur Verbum, Heb. 1.
huius quidem effector, illius verò perfector cognoscatur: & vni quidem seipsum beatum finem imponat: alteram autem iam inueteratam, & quæ ijs, qui erant ratione præditi, propter rationis egestatem effluxerat, renouaret spiritu: & cùm vtriusque legis homines ad seipsum collegisset, & ad spiritalem & materiæ expertē redegisset gratiam, ostenderet eos in se nihil omninò inter se differre: qui etiam euanescunt abditi sole Euangelij, vel potiùs illuminati, & in altum sublati: &, vt dicam id, quod est maius, ad illum ipsum Solem in vnum congregati, cedentes ei, quod est præstantius, & omninò ab eo superati.

Est autem beatus, qui, cùm contactu Verbi carne crassa induti, & subiecti ei, quem nos habemus, sensui, eorum, quæ mysticè apparuerunt, acceperit cognitionem, gratiam non affecit contumelia, ostendens seipsum indignum spiritu: sed ipsum vel solùm maximè legem putat: quinetiam seipsum facit illuminatione spiritûs eum, qui lege diuina & humana nouo quodam modo vitam nobis instituit. Nobis enim, quibus etiam homo factus est, vixit: qui donum quoquè in hanc vitam intulit, nempe institutum vitæ supramundanum. Quod cùm etiam accepisset vita hominum, effecta est in gignendo copiosa, ac multiplex in ijs, quę sunt spiritûs, deposita sterilitate, quæ ei inerat ex peccato. Quocircà deincèps cum Angelis choreas ducunt homines, Deum communiter laudantes, & dicentes: Gloria in excelsis DEO, & in terra pax, Luc. 2.
hominibus bona voluntas.

Habes ergò, ô dilecte, rationem mysterij, etiamsì longè tua spe minorem, viribus tamen nostris non inferiorem. Eam autem, quæ est excellior & magìs mystica, ab ipso Verbo quæsiēris, qui etiam propter te carnem tulit, & Crucem sustinuit. Quem apud te acceptum, omni studio conserues, nequaquàm proferendum, & arcanum, Verbo pārens, donèc ipse, qui carne passus est, Dominus, cùm in te, victa morte, ex mortuis resurrexerit, & te vnà fecerit resurgere, qui à peccato morte affectus fueras, Deum faciat spiritu. Est enim tempus (vt videtur Salomoni & Veritati) omni rei. Eccles. 3.
Hæc ergò cùm scias, ô homo, te nequaquàm arguas indignum gratia: neque per tuam in vita agenda negligentiam damno afficiaris in rebus cælestibus, & quæ nulla agitantur seditione: sed omni animæ repulsa socordia, & ea, quę est ad materialia, excussa affectione, esto purus, & totus omninò deditus melioribus & cælestibus: Nosque omnes vnà contemperemur cum eo, qui desideratur, gratia & clementia Domini nostri Iesu Christi: Per quem & cum quo Patri gloria, & sancto ac viuifico Spiritui, nunc & semper & in secula seculorum, Amen.

SAN-

SANCTI PATRIS NOSTRI EPHRAEM SYRI ORATIO DE TRANSFIGVRATIONE DOMIni & Dei & saluatoris nostri Iesu Christi.

Est in Simeone Metaphraste.

6. Augusti. Scripturę diuinę fertilitas.

EX agro messes & lætitiæ, & ex vinea fructus esculenti,& ex scripturis doctrina viuifica. Ager habet vno tempore vindemiam: ex scriptura autem semper scaturit doctrina viuifica. Ager, quãdò est messis,minuit:& vitis,quandò fuerit vindemiata,efficitur abiecta & humilis. Scriptura autem quotidiè metitur, & spicę interpretum in ea non deficiunt. Quotidiè vindemiatur, & botri eius, quę est in ipsa, vineæ nunquàm consumuntur. Accedamus ergò ad hunc agrum,& viuificis eius sulcis fruamur, & ex eo metamus spicas vitæ, nempe verba Domini nostri Iesu Christi,qui dixit: Sunt hîc viri, qui non gustabũt mortem, donèc viderint filium hominis venientem in gloria sua. Et post sex dies assumit Iesus Simonem Petrum,& Iacobum, & Iohannem fratrem eius,& duxit eos in montem excelsum valdè, & trãsfiguratus est coram ipsis. Et resplenduit facies eius sicut Sol,& vestes eius fuerunt albæ sicut nix. (Matt. 16. Matt. 17.)

Viri enim,quos dixit non esse gustaturos mortem, donèc vidissent locum eius pfectionis,sunt hi tres Apostoli. Et cùm assumpsisset,duxit eos in montem, & ostendit eis quomodò sit venturus in die nouissimo in gloria sua. Duxit autem rursùs eos in montem, vt ostenderet eis, qualis sit filius iste,& cuius. Quandò enim interrogauit, Quemnam me dicunt homines esse filium hominis? dicunt ei: Alij quidem Eliam, alij verò Mosem,aut vnum ex prophetis. Propterea eos sursùm ducit in montem,& ostendit eis se non esse Eliam,nec Mosem, sed Deum Elię, & qui sanctificauit Mosem in vtero matris: neque vnum ex Prophetis, sed Dominum Prophetarum, & qui eos miserat. Et rursùs ostendit eis se esse effectorem cęli & terræ, & se esse Dominum viuorum & mortuorũ. Ei rursùs eos duxit in montem, vt eis ostenderet se esse filiũ Dei. (Matt. 16.)

Si enim dixisset eis,Ego sum filius Dei,non eis persuasisset propter carnem, quam gestabat,& quòd cum eis conuersabatur. Videbant enim Mariam, quæ eum pepererat,& quòd Ioseph, qui aluerat,nomine vocabatur pater eius, & quòd quidam vocabantur fratres eius. Et rursùs similiter esurijt & comedit,sitit & bibit, laborauit & requieuit,& dormitauit,& dormijt,& timuit & sudauit. Hęc autem diuinę naturæ minimè conueniebant. Propterea eos ducit in montem,vt pater loquatur, & ostendat eis eum esse suum filium in veritate: & vt ostendat eis regnum suum ante mortem suam,& gloriam suam ante ignominiam: vt quandò captus fuerit & crucifixus à Iudæis,sciant eum non fuisse ab eis crucifixum propter eius impotentiam: sed quòd ei ità placuisset propter suam gratiam,ad mundi salutem. Et rursùs suam eis ostendit gloriam ante suam resurrectionem,vt quandò resurrexerit à mortuis in gloria naturæ suę diuinæ,sciant eum accepisse tanquàm mercedem sui laboris gloriam, vt qui ea indigeret: sed eum illam iam olim habuisse ab ęterno cum patre, & cum spiritu eius: sicut dixit: Pater,glorifica me gloria,quam habui,antequàm mundus esset,apud te. (Iohan. 17.)

Hanc gloriam suæ diuinitatis, quæ erat obscura & ignota sub humanitate, ostendit Apostolis suis in ascensu montis. Facta est enim facies eius, sicut Sol, & vestimẽta eius alba,sicut * lux. Duos Soles in monte videbant oculi discipulorum, vnum ex consuetudine, & alterum pręter consuetudinem. Vnum,qui eis lucebat, & mundum totum illuminabat in firmamento: & vnum qui eius illuminabat faciem, Iesum,inquam. Hoc autem dixit, Facta sunt vestimenta eius alba. Etenim ostendit, quòd ex toto eius corpore eius gloria scaturijt,& ex tota eius carne resplenduit eius facies, & ex totis eius membris resplenduerunt radij. Non enim sicut Mosi, eius facies resplenduit extrinsecùs: sed ex ipso scaturiebat eius gloria, & in eo manebat. Ex ipso oriebatur lux eius, & in eo cogebatur. Neque enim abijt in alienam partem, (* nix. Exod. 34.)

&

& ipsum dimisit: quoniam non venit ex alio obliquo, & eum exornauit. Neque eam vtendam pro tempore accepit. Totam tamen abyssum diuinitatis suæ eis minimè ostendit, sed quantùm poterant contemplari pupillæ suorum oculorum.

Et apparuerunt eis Moses & Elias simul cum eo loquentes, & sermones eorum, quos cum eo loquebantur, ij erant: Agebant ei gratias, quòd vera fuissent verba Prophetarum in eius præsentia, & offerebāt ei adorationem pro salute, quam fecerat in mundo propter genus humanum, & quòd mysterium, quod ipsi priùs descripserant, ipse re ipsa implêsset. Fuit ergò lætitia Prophetis, & Apostolis in ipso ascensu montis. Lætati sunt Prophetæ, cùm vidissent humanitatem eius, quam non nouerant. Lætati sunt autem Apostoli quoquè, cùm vidissent gloriam diuinitatis eius, quam non cognouerant. Et cùm audijssent vocem Patris ferentis filio testimonium, per ipsam cognouerunt fuisse ab eo susceptam humanitatem: quæ quidem erat apud eos obscura: eisque fidem fecit cum voce Patris, gloria corporis eius, quæ apparuit, ex ea quę in eo fuit vnita diuinitate immutabiliter & inconfusè. Et signatum fuit trium testimoniũ, in voce paterna, Moseque & Elia, qui quidem illi adstiterunt tanquàm serui: & adspiciebant alter alterum: Prophetæ Apostolos, & Apostoli Prophetas. Viderunt illic alter alterum principes veteris, principes noui. Vidit Moses sanctus Simonem sanctificatum. Vidit œconomus Patris procuratorem filij. Ille quidem scidit mare, vt populus ambularet in medijs fluctibus: hic autem excitauit tabernaculum, vt ædificaret Ecclesiam. Vidit virgo veteris, virginem noui, Elias Iohannem. Qui ascendit currum ignis, eum qui recubuit super pectus flammæ. Et factus est mons in figura Ecclesiæ. Et vnijt in eo Iesus duo testamenta, quæ suscepit ecclesia. Et nobis significauit ipsum esse datorem duorum. Vnum accepit eius mysteria: alterum manifestam reddidit gloriam suorum factorum.

Moses & Elias quid locuti cum Domino Iesu.

Exod. 14.

4. Reg. 2. Iohan. 13.

Dixit itaq; Simon: Bonum est nos hîc esse, Domine. O Simon, quid dicis? Si hîc mãserimus, quis implebit verba Prophetarum? Quis obsignabit verba prçconum? Quis peraget mysteria iustorum? Si hîc manserimus, illud, Foderunt manus meas & pedes meos, in quo implebitur? Diuiserunt sibi vestimenta mea, & super vestem meam miserunt sortem, cui adaptabitur? Dederunt in cibum meum fel, & in siti mea potauerunt me aceto, cui accidet? In mortuis liber, quis confirmabit? Si hîc manserimus, Adæ chirographum quis scindet? & eius debitum quis exoluet? & indumentum gloriæ eius quis restituet? Si hîc manserimus, quæ dixi tibi, quomodò fient? Ecclesia quomodò ædificabitur? Claues regni cęlorũ quomodò à me accipies? Quem ligabis? Quem solues? Si hîc manserimus, cessabunt omnia, quæ dicta sunt per Prophetas.

Psal. 21. Ibidem. Psal. 68. Psal. 87. Matt. 16.

Dixit rursùs: Faciamus hîc tria tabernacula: tibi vnum, & Mosi vnum, & Elię vnũ. Simon missus est ad ædificandam in mundo Ecclesiam, & faciet in monte tabernacula? Modò enim Iesum humanè attendebat. Et nũc seipsum collocat cum Mose & Elia. Ilicò autem ei ostendit, se non opùs habere eius tabernaculo. Ipse enim erat, qui patribus eius fecerat tabernaculum nubis in solitudine. Eis enim adhuc loquentibus, eccè lucida nubes eos * adumbrauit. Vides, Simon, tabernaculum sine labore? tabernaculum, quod arcet ęstum, & non habet tenebras? tabernaculum, quod fulgurat & resplendet?

Admirantibus autem discipulis, eccè vox, quę à Patre extitit, è nube est audita, dicens: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi benè complacui: ipsum audite. Cum voce Patris reuersus est Moses in locum suum, & Elias reuersus est in regionem suam, & Apostoli proni ceciderunt in terram, & Iesus stetit solus, quoniam vox illa in illo solo implebatur. Fugiebant Prophetæ, & Apostoli in terram ceciderunt: quoniam vox Patris non implebatur in eis, quæ ferebat testimonium, dicens: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi benè complacui: ipsum audite.

Docuit eos Pater fuisse impletam Mosis dispensationem, & ab eis esse audiendum filium. Ille enim tanquàm seruus locutus fuit, quę iussus fuerat: & ea prędicauit, quæ ei dicta fuerant. & omnes itidèm Prophetæ, donèc venisset is, cui repositum est, nempe Iesus, qui est Dominus, non seruus: Dominans, & non párens imperio: legislator, & non is, cui lex datur: filius, non verna: natura, & non adoptione. Apostolis itaq; id quod erat obscurum, effecit Pater in monte manifestum. Qui est, eum qui est, significat. Pater aperit, & declarat filium.

Gen. 49.

Ad hanc vocem, Apostoli proni ceciderunt in terram. Erat enim tonitru terribile. Quamobrèm voce eius terra tremuit, & ij ceciderunt in terram. Ostendit eis patrem appropinquâsse, & eum vocâsse filium. Voce sua eos etiam excitauit. Quomodò enim vox Patris eos deiecit, sic etiam vox filij in virtute suæ diuinitatis eos fecit surgere: quę quidem cùm in eius carne habitet, & in ea sit vnita immutabiliter, ambo in vna hypostasi & vna persona inconfusè manent citra diuisionem. Non enim, sicut Moses, decorus fuit intrinsecùs: sed tanquàm Deus, fulgebat in gloria. Moses enim faciei eius apparitione vnctus fuit decore: Iesus autem toto suo corpore, tanquàm Sol suis radijs, resplenduit gloria suæ diuinitatis.

Clamauit autem Pater: Hic est filius meus dilectus, eum audite: non separatus à gloria filij diuinitatis. Vna est enim natura pater & filius cum sancto spiritu, vna potentia, & vna essentia, & vnum regnum, & in vnam clamauit vocem in vili corpore, & Luc.3. in gloria terribili. Et Maria ipsum vocabat filium, non separatum corpore humano à gloria eius diuinitatis. Vnus est enim Deus, qui in corpore apparuit in mũdo: Gloria eius significauit diuinam gloriam, quæ est ex patre: Et gloria eius significauit humanam naturam, quæ est ex Maria: ambas naturas, quę conuenerunt, & vnitæ sunt in vna hypostasi. Vnigenitus ex Patre, & ex Maria vnigenitus. Et qui diuidit, diuidetur à regno eius. Et qui confundit eius naturas, peribit à vita eius. Qui negat Mariam Deũ peperisse, non videbit gloriam eius diuinitatis: & qui negat eum gestâsse carnem peccato non obnoxiam, eijcietur à salute, & à vita, quæ data est per eius corpus. Ipsę res testantur, & diuinæ eius virtutes docent eos, qui possunt discernere, eum esse verum Deum: & eius perpessiones significant, eum esse verum hominem. Et si hoc non persuasum habent, qui sunt mente imbecilla, luent pœnas in terribili eius die.

Luc.1. Luc.2. Matt.2. Si non erat caro, cur Maria in medium est producta? si non erat Deus, Gabriel Dominum quemnam vocabat? Si non erat caro, quisnam recumbebat in pręsepi? Si non erat Deus, Angeli descendentes quemnam glorificabant? Si non erat caro, quis inuoluebatur fascijs? Si non erat Deus, Pastores quem adorabant? Si non erat caro, Ioseph quem circuncidit? Si non erat Deus, stella in cælo in cuius honorem cucurrit? Luc.2. Matt.2. Osee.11. Si non erat caro, Maria quemnam lactauit? Si non erat Deus, Magi cui munera offerebãt? Si non erat caro, Simeon in vlnis quẽnam gestauit? Si non erat Deus, cui dixit, Dimitte me in pace? Si non erat caro, Ioseph quemnam accepit, & fugit in Aegyptũ? Si non erat Deus, illud, Ex Aegypto vocaui filium meum, in quo est adimpletum?

Si non erat caro, Iohannes quem baptizauit? Si non erat Deus, Pater è cælo cui Matt.4. Iohan.2. dixit: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui? Si non erat caro, quis ieiunauit & esurijt in deserto? Si non erat Deus, descendentes Angeli cui ministrabant? Si non erat caro, quis fuit inuitatus ad nuptias in Cana Galilęæ? Si non erat Deus, quis mutauit aquam in vinum? Si non erat caro, panes in cuiusnam manibus erant? Si nõ erat Deus, quinque millium hominum turbam, pręter mulieres & pueros, in solitudine quis pauit quinque panibus & duobus piscibus?

Matt.8. Luc.7. Si non erat caro, quis dormijt in naue? Si non erat Deus, quis ventos & mare increpauit? Si non erat caro, Simon Pharisæus cum quò comedit? Si non erat Deus, peccatrici delicta quis condonauit? Si non erat caro, supra puteum ex itinere defesIohan.4. sus quis sedebat? Si non erat Deus, aquam viuam quis dedit Samaritanæ, & eam arguit, quòd habuisset quinque maritos? Si non erat homo, quis gestabat indumenta hominis? Si non erat Deus, quis faciebat virtutes & miracula? Si non erat caro, quis Iohan.9. Iohan.11. spuit in terram, & lutum fecit? Si non erat Deus, ex luto oculos cæcorum quis coëgit adspicere? Si non erat caro, in Lazari monumento quis flebat? Si non erat Deus, mortuum iam quatriduanum quis iubendo eiecit? Si non erat caro, super pullum quis sedit? Si non erat Deus, cuinam cum gloria ibant turbę obuiàm?

Si non erat caro, Iudæi quem appręhenderunt? Si non erat Deus, quis terræ imperauit, & eos pronos humì iecit? Si non erat caro, quis colaphis cædebatur? Si non erat Deus, abscissam auriculam à Petro quis medicatus est, & restituit in locum suum? Si non erat caro, cuiusnam facies sputa accipiebat? Si non erat Deus, quis spiritum Sanctum insufflauit in faciem Apostolorum? Si non erat caro, quis stabat coram Pilato in iudicio? Si non erat Deus, quis Pilati vxorem terrebat in somnis? Si non erat caro, cuiusnam vestes exuërunt & diuiserunt milites? Si non erat Deus, Sol quomodò

dò fuit obſcuratus in cruce? Si non erat caro, quis erat in cruce ſuſpenſus? Si non erat Deus, quis terram mouit à fundamentis?

Si non erat caro, cuiusnam pedes & manus fuêre clauîs confixi? Si nō erat Deus, templi velum quomodò ſciſſum eſt, & petræ ruptæ ſunt, & ſepulcra ſunt aperta? Si nō erat caro, quis clamauit, Deus meus, Deus meus, vt quid me dereliquiſti? Si non erat Deus, quis dixit, Pater ignoſce illis? Si non erat caro, quis in cruce pependit cum latronibus? Si non erat Deus, quomodò dixit latroni: Hodiè mecùm eris in paradiſo? Si non erat caro, fel & acetum cuinā obtulerunt? Si non erat Deus, Infernus cuiusnā voce audita contremuit? Si non erat caro, cuiusnam latus pupugit lācea, & exijt ſanguis & aqua? Si non erat Deus, quis portas inferorum contriuit, & vincula diſrupit? & cuiusnam iuſſu mortui è ſepulcro egreſsi ſunt?

Si non erat caro, Apoſtoli quemnā viderunt in cœnaculo? Si non erat Deus, quomodò clauſis foribus eſt ingreſſus? Si non erat caro, cuiusnam clauorū & lanceæ plagas Thomas contrectauit manibus? Si non erat Deus, cuinā clamauit, Dominus meus, & Deus meus? Si non erat caro, in mari Tyberiadis quis comēdit? Si non erat Deus, in cuiusnam iuſſu impletum eſt rete? Si non erat caro, quemnam viderunt Apoſtoli aſſumi in cælum? Si non erat Deus, cælū cuinam fuit apertum? & poteſtates quēnam in tremore adorârūt? & pater cuinā dixit, Sede à dextris meis, & quæ ſequūtur? Si non erat Deus & homo, falſa eſt decætero noſtra ſalus: falſæ ſunt etiam voces Prophetarum. Sed veri fuerunt Prophetæ, & à mendacio aliena eorum teſtimonia. Dixerunt enim ea, quæ iuſsi fuerant. Spiritus ſanctus per eos eſt locutus.

Iohan. 12. Iohan. 20. Actor. 1. Pſal. 109.

Quocircà caſtus quoq; Iohānes, q ſup pectus flāmæ recubuit, cōfirmans voces Prophetarum, de diuinitate diſſerens, in Euangelijs docuit, dicens· In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil, quod factum eſt. Et Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis. Qui eſt ex Deo Deus Verbum, & ex patre filius vnigenitus: Qui eſt eiuſdem cum patre eſſentiæ: Qui eſt ex eo, q eſt Verbū ante ſecula, ex patre genitus ſine matre ante omnia ſecula ineffabiliter, idem in nouiſsimis diebus naſcitur ex filia hominis, ex Maria virgine ſine patre carne indutus, ex ipſa carnem geſtans, & homo effectus, quod quidem non erat, manens Deus, id quod erat: vt mundum ſaluū faceret. Et ipſe eſt Christus Dei filius, vnigenitus ex patre, & ex matre vnigenitus.

Iohan. 1.

Confiteor eundem eſſe perfectum Deum, & perfectum hominem, qui in duabus naturis, in hypoſtaſi ſeu perſona vnitis cognoſcitur, & citra diuiſionem, confuſionēq; & mutationem, carnem induit animatam, & animam ratione præditam & intelligētem, factus eſt omninò iiſdem, quibus nos, obnoxius affectionibus, præter ſolum peccatum. Idem terrenus & cæleſtis, temporalis & æternus: qui cœpit, & q eſt ſine principio, expers temporis, & ſubiectus tempori: creatus, & increatus: patibilis, & impatibilis: Deus & homo: in vtriſque perfectus, vnus duo, & in duobus vnus. Vna perſona Patris, & vna perſona filij, & vna perſona ſpiritûs ſancti, vna diuinitas, vna potentia, vnum regnum in tribus perſonis ſeu hypoſtaſibus.

Sic glorificamus ſanctam vnitatem in Trinitate, & ſanctam Trinitatem in vnitate. In quo pater clamauit de cęlo: Hic eſt filius meus dilectus, ipſum audite. Hæc ſuſcepit ſancta DEI Eccleſia catholica. In ipſa ſancta Trinitate baptizat in vitam æternam. Eam ſanctificat honoris æqualitate. Eam confitetur citra diuiſionem & ſeparationem: & eam adorat non errans, & glorificat. Ipſam in tribus perſonis vnitatem decet gloria, gratiarum actio, honor, potentia, maieſtas, Patrem, & filium, & ſanctum ſpiritum, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

CYRILLI ARCHIEPISCOP. ALEXANDRIN. ORATIO DE TRANSFIGVRATIONE DOMINI & Dei & saluatoris nostri Iesu Christi.

Extat in Simeone Metaphraste.

6. Augusti.

VI benè quidem sciunt decertare, Spectatorum delectātur plausibus, & spe præmiorum excitantur ad eam, quæ illos decet, victoriam. Qui autem diuina dona assequi desiderant, & spei sanctis paratæ sitiunt participationē, quæ pro pietate in Christum suscipiuntur certamina, lubenter quidem admittunt: in vita autem se rectè gerunt, nō præferentes ocium, quod nullam consequitur mercedē, neq; ignauam amātes timiditatem: sed se strenuè & fortiter gerentes aduersùs omnem tentationem, & persecutionum insultus plurimi facientes, & pro ipso Domino pati, magnas reputantes diuitias. Meminerunt enim beati Pauli, qui scribit non esse condignas passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ est reuelanda in nobis. Rom. 8.

Vide ergò pulcherrima dispensatione nunc vsum Dominum nostrū Iesum Christum, ad vtilitatem & ędificationem sanctorum Apostolorum. Nam eis quidem dixit: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. Qui enim vult animam suam saluam facere, perdet illam. Qui autem perdiderit animam suam propter me, inueniet eam. Et salutare quidem est pręceptum, & decens sanctos, & quod supernam gloriam conciliat, & alacritatis animi & gaudij sortem comparat. Eligere enim pati propter Christum, minimè caret mercede: immò verò efficit æternæ vitæ & gloriæ participes. Matt. 16.

Sed Discipulos, qui virtutem ex alto nondùm acceperant, consentaneum erat vtiq; in humanas incidere imbecillitates, & tale quid apud se cogitantes, dicere: Quomodò negabit quis seipsum, aut quomodò qui suam perdidit animam, eam rursùs inueniet? Quod autē ijs, qui hoc passi fuerint, erit pręmium, quod ei respōdeat? aut etiam quorumnam erit donorū particeps? Vt tales ergò cogitationes & verba eis adimat, & eos veluti transfundat & transmutet ad animi magnitudinem, eius, quæ ipsis danda est, gloriæ ingenerans desiderium: Dico vobis, inquit, sunt quidam ex ijs, qui hìc stāt, qui non gustabunt mortem, donèc viderint regnum Dei. Num eis eousq; vitæ extendetur mensura, vt ad illa perueniat tempora, post quæ in consummatione seculorum descendens de cęlis, restituet sanctis paratum eis regnum? Sed ipse quidem hoc pręstare poterat. Omnia enim potest: nec est aliquid, quod non possint efficere eius potentissimi nutus. Ibidèm.

Regnum autem dicit ipsum gloriæ spectaculum: in qua ipse quoquè videbitur illo tempore, in quo resplendebit in terra. Veniet enim in gloria Dei patris, & non in ea, quæ est in nobis, humilitate & abiectione. Quomodò ergò fecit miraculi spectatores eos, qui promissum acceperant? Ascendit in montem, habens ex eis tres electos. Deindè transmutatur in quendam excellentem & diuinum splendorem, adeò vt eius vestis videretur resplendere instàr luminis. Deindè Moses & Elias Iesum circunsistentes, de eius decessu inter se loquebantur, quem erat adimpleturus in Hierusalē, hoc est, eius quę est cum carne œconomiæ mysterium, & salutarem passionem, quæ, inquam, futura erat in Cruce. Matt. 17. Luc. 9.

Verum enim est, quòd lex Mosis, & sermo sanctorum Prophetarum, Christi priùs ostenderunt mysterium: illa quidem in figuris & vmbris ipsum propemodùm describens in tabula: hi autem multifariàm multisque modis prędicentes, quod suo tempore videbitur in nostra forma, & quòd pro salute & vita omnium non recusabit pati mortem in ligno. Quòd autem Moses & Elias aderant, & simul loquebantur, id fiebat hoc consilio, vt ostenderetur, legem & Prophetas esse veluti satellites Domini nostri Iesu Christi, vt qui ab ipsis fuerit ostensus Dominus, per ea, quæ significārunt, quæ erant inter se conuenientia. Non enim dissident à lege ea, quę dicuntur per prophe- Heb. 1. Moses & Elias cur visi cum Christo.

pheras. Et hoc est, vt arbitror, quod inter se colloquebantur Moses sanctissimus, & Prophetarum optimus. Is autem erat Elias. Potest autem aliud quoquè considerari: Quoniam ex turbis alij quidem dicebant eum esse Eliam, alij Ieremiam, alij verò vnũ ex Prophetis: * ducit eorum principes, vt vel ex hoc videant, quid intersit inter Dominum & seruum. Matt.16.

Post hanc autem alia quoquè potest *dici consideratio: Quoniam enim eum assiduè accusabant, quòd legem transgrederetur, & existimabant eum esse blasphemum, vt qui sibi vendicaret eam, quæ ei non conueniebat, nempe gloriam Patris: & dicebant: Hic homo non est ex DEO, quoniam sabbatum non seruat. Et rursùs: De bono opere non lapidamus te, sed de blasphemia. Et, quòd homo cùm sis, facis teipsum DEVM: vt ostenderentur vtraque crimina profecta esse ex inuidentia, & eum neutri eorum esse affinem: & neque id, quod à se fit, esse legis transgressionem, neq; vendicationem gloriç non sibi conuenientis, quòd dicat se esse æqualem patri, eos, qui in vtroq; eorum clari fuerunt, producit in medium. Iohan.9. Ioan.10.

Etenim Moses dedit legem, & poterant considerare Iudæi, quòd legem non neglexisset conculcatam, vt ipsi existimabant: neque eum, qui ipsam transgrediebatur, & erat inimicus ei, qui ipsam tulerat, honorâsset. Porrò autem Elias Dei gloriæ zelo erat incitatus, Qui, si Christus fuisset Dei hostis, & seipsum quidem dixisset æqualem Patri, non fuisset autem id, quod dicebat, si deniquè non faceret, vt oportebat, non ei affulsset ipse, & obedijsset. Potest verò cum ijs, quæ dictæ sunt, alia quoquè causa dici. Quænam autem ea est? Vt sciant eum vitæ & mortis habere potestatem, & superis & inferis dominari. Propterea in medium adducit eum, q viuebat, & eum, qui erat mortuus. Apparentes enim non tacebant: sed loquebantur de gloria, quam erat impleturus in Hierusalem, nempe passionem & Crucem: in his autem etiam resurrectionem.

Sed beati quidem Discipuli parùm dormitant, vtpotè quòd Christus vacaret orationi. Certo enim consilio & certa dispensatione humanis necessitatibus seruiebant. Deindè cùm essent experrecti, fiunt spectatores tam venerandæ & tam admirabilis mutationis. Arbitratus autem fortasse beatus Petrus aduenisse tempus regni Dei, in monte quidem versari deligit: dicit autem tria esse facienda tabernacula, nesciens qd diceret. Non erat enim tempus consummationis seculi, neque in prçsenti tempore sunt sancti futuri participes spei eis promissæ. Dicit enim Paulus: Qui transformabit corpus humilitatis nostræ, vt sit ipsum conforme corpori gloriæ eius, Christi scilicet. Philip.3.

Cùm ergò dispensatio adhuc esset in principio, & nondùm esset finita, quomodò erat consentaneum, Christum, qui venerat propter charitatem in mundum, desinere pro eo velle pati? Seruauit enim eam naturam, quæ est sub cælo, cùm subijsset mortem secundùm carnem, & eam deleuisset per suam à mortuis resurrectionem. Nesciebat ergò Petrus, quid diceret. Matt.17.

Cæterùm præter admirabile & arcanum Christi gloriæ spectaculum, aliquid quoquè aliud factum est vtile & necessarium ad confirmandam in se fidem, non solis discipulis, sed etiam nobis ipsis. Desupèr enim ex alto extitit vox Dei & Patris, dicentis: Hic est filius meus dilectus, in quo benè mihi complacui: ipsum audite. Et dum facta est, inquit, vox, inuentus est solus Iesus. Quid ad hæc dicit duræ ceruicis Iudæus, qui est contumax & repugnãs, & cor habet, quod nullam suscipit admonitionem? Eccè prçsente Mose Pater iubet sanctis Apostolis, vt eum audiant. Quòd si eos voluisset sequi præcepta Mosis, dixisset: Seruate legem. Nunc autem ne hoc quidem dicit Deus & Pater. Sed cùm adesset Moses & eius Propheta Elias, iubet eos ipsum audire potiùs.

Nè autem calumniarentur aliqui veritatem, dicentes quòd pater eos iusserit audire Mosem, & non omnium nostrûm Saluatorem Christum, necessariò Euangelista annotauit, dicens, quòd cùm vox illa extitit, inuentus est Iesus solus. Quandò ergò sanctis Apostolis Deus pater, tanquàm ex nubibus desupèr præcepit, dicens: Ipsum audite: aberat quidem Moses, Elias autem non aderat: solus verò erat Christus.

Iussit ergò ipsum audire. Ipse est enim finis legis & Prophetarum. Propterea Iudæorum populum allocutus est, dicens: Si crederetis Mosi, crederetis vtiquè *mihi. Ille enim de me scripsit. Quoniam autem & per sapientissimum Mosem datum præceptum contemnere, & quç per sanctos Prophetas dicta sunt, nihil ducere perpetuò perseuerârunt, iure sunt abalienati & exturbati à bonis, quæ promissa sunt ipsis patribus. Rom.10. Ioan.5.

1.Reg.15. Eccles,4. bus. Obedientia enim melior est, quàm sacrificium: & auscultatio, quàm adeps agnorum: sicut scriptum est. Et ità quidem se habent res Iudęorum. Nobis autem, qui eius aduentum agnouimus, omnia omninò bona aderunt per ipsum & in ipso Christo. Per quem, & cum quo, Deo & patri gloria & potentia, cum sancto spiritu in secula seculorum, Amen.

De Sixto Papa & martyre quærat Lector infrà in gestis sancti Laurentij martyris.

VITA BEATI ALBERTI DE MONTE DREPANO CARMELITAE, AVTHORE, NI FALLOR, IOhanne Maria Politiano. *Is enim scripsit beati viri vitam, sed MS. codex eius nomen non habebat: id quod sæpè non sine dolore videmus in eiusmodi libris. Scripsit verò etiam Baptista Mantuanus Vitam eius Carmine Sapphico. Stylum simplicem mutauimus in gratiam Lectoris.*

7.Augusti.

A tempestate, qua serenissimus rex Petrus regnum Cataloniæ & Siciliæ obtinuit, fuit Benedictus quidam, nobili stirpe progenitus, dictus Adalbatibas, quæ est præclara apud Siculos familia. Duxit verò vxorem Iohannam, generis nobilitate ipsi non imparem, in Castro mõtis Drepani ortam: apud quem montem est monasterium fratrum Ordinis beatissimę matris Dei, qui Carmelitę vocantur. Dicitur autem Drepanense monasterium. Porrò istorum coniugum erat coram Deo vita integra & mores inculpati. Cumq; in matrimonio pariter annos fermè sex & viginti exegissent, nec prolem vllam procreâssent, tandèm communicato inter se consilio, beatissimæ Marię virgini votum mente syncera nuncupârunt, si ipsa pro solita humanitate & benignitate sua eis prolem impetraret masculinam, eam se ipsius Ordini perpetuò consecraturos. (Votũ parẽtũ Alberti.) Eo voto facto, in ieiunia, preces, eleemosynas incumbunt, vt dicta factis confirment. Nec verò multi præteriêre dies, & præpotens Deus annuens votis illorum, Iohannæ præstitit, vt è suo marito se sentiret grauidam. (Voti illius effectus.) Porrò Benedictus vir eius, vidit in somnis cereum mirificè radiantem, è suę coniugis vtero prodeuntem: nec dissimilis visio eius coniugi oblata fuit: mutuoq;, quid vidissent, sibi indicârunt, flexis genibus gratias agentes Deo & sanctissimę Virgini: dixitque posteà Iohanna: Si ea, quæ videre nobis licuit, suum habitura sunt effectum, magnus erit profectò hic puer coram Domino. Vbì deindè partûs aduenit tempus, filium peperit, cui sacri baptismatis fonte abluto, Alberti nomen imposuit, non sine instinctu diuino, cùm apud Siculos hactenùs vix quisquam ità esset appellatus.

(Ad studia literarũ admouetur puer Albertus.) Postquàm autem nonnihil creuit puer, liberalium artium studijs est admotus. Ille verò sancti spiritûs gratia ornatus, literis benè eruditus, & optimis moribus instructus, parentibus charus, ciuibus acceptus & amabilis fuit. Iam annum octauum attigerat, & quidam pręcipuę nobilitatis viri, eum poscebant sponsum addici puellæ cuidam, quæ regio stemmate nata videretur. Pater eius, illorum tandèm flexus precibus, rem ad vxorem refert, putans eam non alienam fore ab eius rei consensu. (Religio matris eius.) At illa posteaquàm audiuit maritum talia dicentem, valdè obstupescens, ait ad eum: Miror prudentiam tuam vel in animum inducere pôtuisse, vt ea proponeres, quæ fieri nefas sit. An verò iam prorsùs immemor es benignissimi Creatoris tui, qui nos tanto voluit afficere beneficio, intercedente pro nobis sacrosancta Virgine Maria? An non danda nobis opera est, vt Deo & sanctissimæ matri eius persoluamus id, quod polliciti sumus? Albertus filius noster non fœminæ, sed Deo coniungendus est, & sacrę religioni copulandus. His auditis, pater Benedictus, diuino permotus timore, obticuit, nec vllam voluit eius rei deincèps facere mentionem. Non debet autem mirum videri Lectori, quòd diximus, Albertum puerum tenellum, sponsum à quibusdam expetitũ.

Eius

Eiuſmodi enim matrimonium,per verba de futuro contractum eſſet,quod apud eius regionis nobiles frequens eſt.

Porrò mater Iohanna beatum puerum Albertum in cubiculum acciuit, & omnia ei expoſuit,tum de conceptione eius,tum de viſionibus parentum: ſimul etiam indicans,quid Domino promiſiſſent. Ille verò cùm verba matris probè cepiſſet, humiliter ei reſpondit: Ego,mater,non ſum mei iuris, ſed parentum meorum iugo ſalutari me ſentio contineri. Quid igitur, mea mater,me vis facere? mundo'ne ſeruire, & tēporarijs perfungi honoribus, vel potiùs amare Chriſtū, & illi in ſacra religione perpetuum exhibere famulatum, vt poſſim æterna apud illum vita frui? quod quidē vos illi promiſiſtis. Reſpondit Iohanna mater: Equidem, mi fili, votum, quod nuncupauimus,nolim eſſe irritum : immò verò toto pectore oratum te velim, vt quod polliciti ſumus,exequamur,& dicta factis compenſemus. Ait illi Albertus puer: Faciā,mea mater,quod hortaris. Cumq; pater veniſſet domum, & cum vxore ad menſam accūberet,coram illis dixit puer Albertus: Non comedam, niſi mihi benè precemini. Tū illi pio animi affectu dixerunt: Benedicat tibi Deus, & dirigat greſſus tuos. Ea perce- pta benedictione parentum ſuorum,abijt ad monaſterium Drepanenſe fratrum Carmelitici inſtituti,à caſtro montis Drepani ad duo diſtans milliaria. Quò cùm perueniſſet,petijt ſibi donari habitum eius inſtituti, optās illic apud fratres commorari.At Prior ſiue præfectus cœnobij,ijs pueri ſermonibus acceptis, non ſine multa admiratione,quòd non neſciret generis eius nobilitatem, noluit eum in fratrum ſodalitatē admittere.Itaq; pius puer ad parentum ædes mœſtus ſe recepit.Nocte proxima,cùm parentes eius ſopori ſe dediſſent, beatiſſima Virgo eis apparuit, ſeuereq; eos obiurgans,minitabunda dixit : Vos id quod mihi polliciti eſtis, non redditis,& rem alienā apud vos detinetis . Filius veſter è veſtra quidem carne genitus eſt, ſed mihi voto perpetuò obligatus.Quòd ſi vos illum famulum meum mihi nō reddideritis, breui morte fœdiſſima vos extinctos ſentietis. Ex his nimio illi terrore conſternati,expergiſcūtur: confeſtìm ad monaſterium illud properant, Priori & fratribus, quid viderint & audierint,exponunt: filium votiuum vltrò illis exhibent, orant vt intrà paucos dies habitu monaſtico induatur.

Puerulꝰ petit monaſterium.

Si quid vouiſti Deo, nè moreris reddere.

Is dies poſtq̃ aduénit,putà quo veſtes erat monaſticas accepturus Albertus,nobiles omnes ad tam pium ſpectaculum confluunt. ſanctus puer Albertus ex more ſanctum habitum induit: veſtes ſuas,quibus hactenùs vſus erat, proprijs manibus pauperibus elargitur,vitam mox viuere incipit ſanctiſſimam.Id verò cernens antiquus hoſtis,arte veteratoria eum à ſalubri propoſito nititur reuocare, in ipſis primis conuerſionis initijs, pœnitentię ſtudijs incumbentem & precibus inhærentem, ſub elegantiſſimę mulieris forma aggreditur,& quandam vultu mentiens pietatem,non ſine gemitu ità compellat:Me miſeram,quidnam factura ſum tuî amore vſqueadeò occupata,ſed tuo conſortio deſtituta,cùm ego nihil optarem magìs,quàm te habere maritū? Sed quæſo te,nè me tam illuſtrem & ſpecioſam puellam deſeras: nec tibi fas eſt tam vili & abiecto vti habitu,cùm ſis nobilis: planè redeundum eſt ad ſeculum. Ego tam decora & amabilis,præcipuę nobilitatis ſtirpe progenita,opibus & copijs huius mundi,in quibus eſt multa vitæ ſecuritas & felicitas,egregiè abundo & affluo. Quid igitur in his ſordibus perpetuò decreuiſti permanere, cùm certum ſit, non poſſe te hoc aſperum & acerbum vitæ genus,tantumq; pondus perferre? Oro & obſecro, iuuenis formoſiſſime,quem ego præ omnibus vnicè diliùo, redi ad paternos lares, iungere mihi legibus matrimonij,& omnibus bonis mecum perfruere. Sentiens Chriſti ſeruus à ſatana eas proficiſci ſuggeſtiones & perſuaſiones, ſigno ſanctę Crucis ſe communiens, ità ait: Abi ſerpens tortuoſe in flammas tuas, meque miſſum facito. Non enim vera hæc eſt,quam præ te fers,hominis effigies, ſed maledicta eſt commentitia ſpecies tua. Ad has ſerui Dei voces ille ſatan euanuit, nec quicquam mali ex ea viſione Albertus perpeſſus eſt.

Induit monachi veſtes & ſua dat pauperibus.

Diaboli fallacia.

Indè anno abſoluto,palàm ſe monaſtica profeſſione obligauit,quam animo iamtum fecerat, quandò habitum religioſum ſuſcepit. Fuit porrò vita eius valdè ſeuera & aſpera,inſignis patientia, multaque de ſe virtutis exempla præbebat. Ferijs ſecundis,quartis & ſextis, egregio cilicio carnem domabat ſuam, eam aſſiduis ieiunijs macerabat,in palmitibus,nudo corpori admotis, cubabat, rudi panno tegebat corpus,

ꝓfitetur palàm monachatum.

Aſperitas vitæ eius.

nè desis nobis præsidijs tuis, ad te confugimus. Ora pro nobis clementissimum Deum & eius virgineam matrem, vt in tantis periculis nos ab hostibus tueantur, & fame pressos releuent, nec vlciscantur nos propter peccata nostra. Has illorum voces & gemitus vt audiuit vir Dei, inter sacrificandum lachrymatus est, & flexis humiliter genibus, sic orauit: Domine Deus vniuersorum, qui non auertis faciem tuam ab illis, qui toto animo & pectore tibi confidunt: respice de excelso cælorum habitaculo super populum hunc tuum ad te clamantem, & effunde in illum misericordiam tuam. Pasce fame laborantes, qui olìm in eremo manna pauisti esurientes. Extende brachium dextrum, & protege hanc ciuitatem, vt non modò non diffidat de te, sed certò confidat, sine tuo consilio non posse ipsam saluā consistere: sciatque non in multa exercitûs copia spē collocandā, sed in tuo nomine. Succurre Domine miseris, iuua eos, qui pusillo sunt animo, nè lætetur satan perditione tot animarum. Hac oratione completa, mox ingens extitit tonitruum, vndè vox instàt tubæ audita est, ità dicens: Exaudiuit D E V S preces tuas. Hanc vocem non sine multa admiratione omnes audiêrunt, mirificeque exhilarati, dixêre: Tibi Domine gratias agimus, qui meritis huius sanctissimi patris nostri Alberti admisisti clamores populi tui. Simul autem in vrbis portu visæ sunt tres triremes onustæ, licèt hostes vndiquè & portum & vrbem obsiderent. Eæ triremes virtute & beneficio diuino in ciuitatem penetrârunt, atque ex ijs annona & commeatus in oppidum noctè cunctis lætantibus, importatus est, & pro cuiusque necessitate distributus. Deindè verò nusquàm conspectæ sunt illę triremes: neque earum patroni cuiquam noti erant. Creditum est à multis, earum gubernatores fuisse Angelos Dei. His verò animaduersis, rex Siciliæ tanto miraculo non immeritò obstupefactus, cum satellitibus suis & populo ad sanctum virum accessit, eique ait: Tibi sancte Pater gratias agimus, quòd tam humaniter pro nobis peccatoribus intercedere voluïsti: planeq; nobis persuademus, tuis sanctis meritis nos hodiè liberatos esse. Gratijs actis, cùm eius manū essent exosculati, læti abiêrunt. Creuit indè apud populum opinio sanctitatis eius, sentiebatque non posse deincèps ab hostibus vrbem propter eius merita expugnari.

Exod. 16.

Magno miraculo annona Messanensibus importatur.

Per id tempus quidam monachus è cœnobio sancti Saluatoris apud Messanam, apostemate in gutture adeò premebatur, vt medici omnes spem salutis omnem, haud secùs atquè extincto, præciderent & auferrent. Vt audiuit autem, Messanæ esse virum D E I Albertum, misit quosdam è Fratribus, qui rogarent, vt ad ipsum in tam præsenti periculo constitutum, venire non grauaretur. Abiêrunt illi, & cùm ad eum peruenissent, ea, quam par erat, reuerentia illi præstita, dixerunt: Frater noster apostematis molestia miserè afflictus, orat vt ipsum velis inuisere, & tuis precibus malum, medicorum omnium artem & operam eludens, profligare. Misericordia permotus vir D E I, iuit cum illis, & intrans in cubiculum ægroti, ait: Non debuisti ad me mittere, frater charissime, qui infirmus sum & peccatis obnoxius. Sed quandò tamen & salus & morbus diuino párent imperio, bono animo esto, & spem tuam in Deo repone. Deindè cùm illum Crucis signo cōsignâsset, eius apprę hensa dextra, ait: Confidis, frater, in Domino I E S V & pijssima matre eius? Planè, inquit ille, confido, & tuæ sanctitati me commendo, incurabili morbo oppressum. Quæ cùm ab illo dicta essent, mox apostematis rupti per os saniem teterrimam reiecit, & pristinæ saluti restitutus est. Ea res sanctitatem beati viri vbiquè diuulgauit.

Signo Crucis sanat apostema exitiale.

Perlatum quandoquè est ad virum D E I, quandam nobilem matronam habere filiam, à dæmone vexatam. Tum ille ingemiscens, Et quanam, inquit, authoritate hoc facere ausus es impure satan? Statìm è fratribus quidam indicauit matronæ illi, virum D E I Albertum adesse. Illa cum ingenti charitatis feruore dixit ad hominem Dei: Spero tuis sanctis meritis diuinitùs mihi consolationem adfuturam. Vnica filia mea, diabolica infestatione miserè fatigatur. Quæso vt eam inuisere digneris. Tum vir pius commiseratione affectus, ingreditur ad puellam, eamque salutans, dicit: Pax tecùm. impressoque fronti eius Crucis signo, ab illa in dextera maxilla percutitur. Ille nihil motus, dixit: Præbe mihi alteram, pater omnium superborum. At malus dæmon sancti viri humilitate pudefactus, atque eius meritis eneruatus, ait: Hei mihi, quantùm crucior sanctis meritis tuis, præsentiam tuam ferre non

vas fictile,in quo erat panis & aqua,vndè in itinere sustentabantur. Accidit autẽ quodam tempore illis iter facientibus, & iam ad monasterium quoddam appropinquantibus, vt socij eius negligentia vas illud in terram caderet, & in multas particulas frangeretur. Ea re valdè consternatus frater ille, non audebat ad virum Dei propiùs accedere. Id spiritu cognoscens vir sanctus, vocat illum ad se, rogat cur solito tardiùs & remotiùs sequatur, & quid habeat, vndè tam mœstus sit. Ille rem omnem tremebundus exponit: iubetque vir beatus, vt particulas omnes contriti vasis ad se apportet. Abit ille, vt vas adferat: & eccè cernit illud suæ integritati restitutum & aqua plenum. Itaque incredibili affectus gaudio, fert illud ad virum Dei, & porrò cum illo cœptum iter conficit. Vas fractũ redintegratur.

Alio tempore cùm vir sanctus quoddam sui instituti & prouinciæ monasterium visitaret, & quandoquè precãdi causa cum fratribus esset in Choro, spiritu didicit, quẽdam fratrem multa erga sacratissimam Christi matrem Mariam animi pietate & deuotione feruere. Sed ei inuidens tortuosus coluber diabolus, ab ea deuotione eum retraxit, animumque eius, cuiusdam fœminæ amore inflammauit. Ille verò se sentiens animo saucium, postposuit pristinam deuotionem, & secum statuit cum ea fœmina suam explere libidinem. Itaque quodam die loquitur cum ea, aperit illi voluntatem suam, illa se promptam & paratam offert. Hæc verò non latebant virum DEI. Clàm igitur ad locum secretum eum vocat, explicat ei omnia, quæ cum muliere perpetrare deliberâsset. Tum ille à sancto viro veniam petit, & illo pro eo orante, priorem erga CHRISTI matrem virgineam sibi sensit restitutam deuotionem.

Volebat vir DEI hominum fugere frequentiam, & alicubì delitere. Itaque iter ingressus est Messanam versùs, vbi est Episcopi sedes, atque apud illam in quoddam tugurium sese abdidit orationis & deuotionis causa. Vbì cùm dies aliquot mansisset, & mortis suæ tempus aduentare cognouisset, graui correptus morbo rogauit DOMINVM, vt ipsum ad se euocare dignaretur. Vtebatur autem hac precandi formula: Si proprio filio tuo non suam, sed tuam mandâsti facere voluntatem, non mea, Domine, sed tua voluntas fiat. Itá ergò ille in orandi feruore positus, & quasì mentis ecstasim patiens, audiuit vocem eiuscemodi: Anima tua in sanctorum Confessorum consortium admittetur, gaudijs perpetuò duraturis fruitura. Quanuis ergò magna esset anteà vsus precandi assiduitate, at nunc porrò diutiùs in ea perseuerauit. Legebat prophetarum oracula, diuina in eis mysteria contemplans, dulceque illi erat cum sanctissima DEI matre miscere colloquia. Cernens autẽ propè adesse extremum vitæ suæ diem, acciuit ad se Fratres, & exemplo sanctorum Patrum, mitissima voce eos compellans, Cupio, inquit, dissolui, & esse cum CHRISTO: addiditque tanquàm vaticinans: Hoc ipso die spiritus meus è carnis ergastulo liberabitur, & ad Dominum, qui creauit eum, dirigetur. Eodem autem temporis puncto mecum pariter emigrabit soror mea. Quæ quidem aberat à loco, in quo tum erat vir sanctus, ad ducenta & sexaginta milliaria. compertumque est postcà, de eius obitu vera Albertum prædixisse. Deindè orante illo & grauiter laborante, Fratres apud illum vigilabant, & precibus suis animam eius DEO commendabant. Sub horam autem vespertinam sentiens imminere corporis dissolutionem, vir sanctus in genua se submittit, & coram Fratribus sic orat: Domine Iesu Christe, qui cuncta creâsti, & omnia pro tua voluntate disposuisti, conseruasque ea sapientia & prouidentia tua, conserua animam meam ineffabili misericordia tua: tuere illam ab hoste maligno, & produc eam in consortium electorum tuorum. Deindè legit Psalmum: DEVS, in nomine tuo saluum me fac: cui adiunxit Psalmum, In te Domine speraui. Illo absoluto, cùm dixisset semèl orationem Dominicam, & bìs Angelicam salutationem, iterùm repetijt Psalmum, In te Domine speraui. Indè ad extrema tendens, sublatis in cælum oculis, animam suam DEO & beatissimæ Matri eius commendauit, eorum implorans opem: & paulò pòst alta voce dixit: In manus tuas DOMINE commendo spiritum meum. Quibus dictis, à Fratribus orantibus anima eius instàr * nebulæ candidissimæ visa est vno volatu ex ore illius rectà in cælos contendere. Corpus eius præclaro cilicio indutum, in terra relictum est. Ad eius obitum campana, quam ille fieri curârat, per seipsam

Latitat in tugurio quodam, vt possit vacare Deo.

Prędicit suum & sororis suæ obitum.

Psal. 53.

Psal. 30.

Migrat ad Dominum.

* Colũbæ, legendũ arbitror.

Campana edit sonum nullo mouente.

nullo

nullo mouente, insonuit, & odor suauissimus, omnia vincēs aromata, ab eius corpore manauit, adstantes omnes mirificè afficiens. Quamobrèm etiam omne mortalium genus, non modò Christiani, sed etiam Iudæi, tantæ rei admiratione permoti, ad illud confluebant.

Postquàm autem Fridericus Dux illustrissimus, frater Iacobi regis Cataloniæ, de eius decessu certior factus est, cum nobilibus suis venit ad funus, tantique patroni & aduocati orbitatę omnes mœrebant & flebant. Quotquot verò illic aderant, sacrum corpus contingere nitebantur. exibat enim de illo virtus, & sanabat multos. Vestes eius, causa deuotionis ab omnibus lacerabantur & diripiebantur, singulis particulam aliquam indè sibi vendicare cupientibus, quòd multa admiranda per eas DEVS efficiat ob merita sancti viri. Cumque exequiæ celebrarentur, nobilis matrona Renetia de Palliatijs, prę multa deuotione orans ad corpus eius, à capite abstulit eam partem, quam almutium vocant, accurateque custodiuit. Quidam enim imponentes illud capitibus suis, omni oculorum morbo liberantur. Iussit verò Dux Fridericus, vt literati omnes ad ipsum venirent, in quibus fuit etiam Episcopus Messanensis Vindericus, & alius quidam Episcopus, compluresque diuersorum ordinum. Venit autem rex Siciliæ ad Episcopos & alios: simulq; omnes adunati, cùm communem suum pro tanti viri amissione dolorem testati essent, inter se consultabant, quid faciendum esset. Tum verò Archiepiscopus, sano vsus consilio, triduanum indixit ieiunium omnibus, & vt interìm precibus & eleemosynis darent operam, & Missarum offerrentur sacrificia in omnibus ecclesijs, vt Deus in seruo suo dignaretur sua declarare miracula. id quod re ipsa ità factum est. Nam cùm corpus beati viri summa populi deuotione in mediam maiorem ædem deportaretur, & exequiarum Missæ celebrandæ essent, odor longè suauissimus è corpore diffundebatur, cunctis non mediocriter id admirantibus. Multi enim morbidi eo odore sanabantur, ità vt corpus illud, quodam sanctitatis receptaculum à turbis omnibus pro certo haberetur.

Miracula ad corporis eius contactum.

Nota de vestibus eius.

Odor suauissimus ex eius corpore multos sanat.

Interìm lis orta est Cleri & populi de Missa celebranda, Clero dicente, defunctorum Missam dicendam esse: Populo contrà affirmante, de Sancto celebrandum esse sacrificium. Consulebant autem, qui de Clero erant, Ius Pontificium: populus verò ad preces se conferebat. Tandèm Archiepiscopus mandauit, vt diuinum expectaretur consilium, omnesq; Deum obsecrarent, vt indicaret ipsis, quomodò vellet honorari & ornari sanctum suum. Cunctis igitur in preces incumbentibus, subitò apparuère in aëre duo pueri, albis amicti stolis, ijsq; auro intextis, dicebantq; excelsa voce cantandum esse, Os iusti meditabitur sapientiam. Et his dictis, mox ab omnium oculis ablati sunt. Tum verò tam insigni conspecto miraculo, Archiepiscopus & rex cæterique omnes statuère, Officium Confessoris anteponendū esse officio defunctorum. Celebrata est igitur solenniter Missa Confessoris à Clero vniuerso. Ea finita, sub horam nonam corpus ea, qua par erat, deuotione sepulturæ mandârunt. Deindè rex & alij omnes id planè decreuère, beatum virum catalogo Sanctorum ab Apostolica Sede inserendum, idque opera & impensis regni. Ad eius enim sepulcrum properant etiam ex longinquis partibus ægri, claudi, cæci, leprosi, paralytici, & intrà paucos dies curantur. Modus autem curationis, eiusmodi est: Postquàm ad viri DEI tumulum tribus aut quatuor diebus ieiunijs & precibus vacârunt, & beati viri patrocinia implorârunt, media nocte lux splendidissima illos ambiuit, in cuius medio cernebatur vir DEI Albertus candida veste indutus, isque eis vigilantibus ad sepulcrum ipsius integram reformabat sanitatem. Tum illi voce magna laudabant præpotentem DEVM, qui talem potestatem & gratiam tribuit seruo suo. Idque vbi rescriuit Dux, itemque Prælati & populus omnis, maiori erga eum deuotione affecti sunt, vsque in hodiernum diem coruscantibus miraculis in laudem & gloriam DEI, qui est mirabilis in sanctis suis. Obdormiuit autem in Domino vir Dei Albertus anno à partu Virginis millesimo ducentesimo nonagesimosecundo, 7. Idus Augusti.

Diuinitùs iubetur Clerus pro illo tanquàm Confessore cantare Missam.

Psal. 67.

Eodem anno innumera hominum turba in regno Siciliæ ad arma cucurrit propter bellum illic enatum. Cumque vbiquè alij aduersùm alios confluerent, multi & nobiles & ignobiles eam castri partem, quam rex beato Alberto & fratribus dederat, vi occupârunt, & equos suos in templo, vbi humatum erat beati viri corpus, collo-

collocârunt. Id cùm illi ad dies aliquot facerent, & cum equis suis & exirent & redirent, equi subitò extincti sunt, & milites varijs correpti morbis, ità vt pauci euaderēt. Quidam verò ex ijs, qui fugerant, ira incensi, cum suis equis per ecclesiæ habitacula discurrebant, & beati viri arca, in qua corpus eius conditum erat, cecidit in imum sepulcri. Indè verò extractis arcæ illius partibus, & sancti viri corpore detecto, visum est illud in genua procumbere, tanquàm à Domino vindictam petens. Eádem autem hora omnes illi horrenda peste extincti sunt. Id alij, qui forìs erant, conspicati, nunquàm deincèps illic habitare ausi sunt. Fratres verò ex eo loco recedentes, corpus absportârunt in eum locum, vbì nunc manet. Prior enim locus parùm opportunus erat. Tandèm tamen communicato inter se consilio, partem inferiorem sacri corporis Messanæ reliquerunt, reliqua ad cœnobium Drepanense translata. Nota diuinam vltionem in prophanatores loci sacri.

Puer quidam, orto incendio, in medias flammas cadens, Sancte Alberte, inquit, adiuua me, simul etiam beatissimam Dei matrem inuocans. Exiuit ergò ab igne expers ignis, aitq; se beatissimę Virginis & sancti Alberti meritis flammas non sensisse. Porrò largas eleemosynas pro facultate sua Ordini præstitit.

Sacerdos quidam audiens Priorem quendam pro concione dicentem, Albertum sanctum esse, stimulante inuidia, coram populo exclamauit: Tu verò turpiter mentiris, & falsa atq; commentitia sunt, quæ loqueris. Non est enim sanctus ille Albertus, quem tu dicis. Eodem momēto viscera & intestina omnia maligni hominis, cunctis adspectantibus in eius genua prolapsa sunt. Accitus autem Chirurgus, ait ad eum: Nō mea opera, sed sancti Alberti ope, si credere voles, liberaberis. His auditis, sacerdos coram multis lachrymabundus dixit summo animi cum dolore: O beate Alberte, falsum ego locutus sum, tuæq; sanctitati per mendacium obtrectaui. Itaq; propter blasphemiam meam meritò hæc patior. Sed si me sanaueris, ieiunabo illo die, qui præcedit diem obitûs tui: ipsumque diem, quo è vita abijsti, pro festo habebo. Proximo die Sole illucescente, sentit sacerdos adesse sibi beatum Albertum, & corpus suum oleo perungere. Mox surgit sanus, properat ad monasterium, ostendit omnibus quid esset consecutus beneficij, & deincèps quod promiserat, præstare non omisit. Pœna sanctum virum blasphemia insectantis. Vide vim voti.

Quædam nobilis matrona tribus annis morbum passa immedicabilem in vbere, tandèm beato Alberto votum nuncupauit, se in illius honorem curaturam effici imaginem argenteam, & tres pauperes fratres vestituram. Nocte proxima in somnis audit sanctum Albertum ceu medicum sibi dicentem: Si vis sana fieri, mamillam S. Alberti oleo perunge. Surgit illa, confert se in sacellum beati viri, fusa prece oleo lampadis inungit mamillam, audit sacrificium de S. Alberto. domum repetens, in ipsa via itineris comitibus ostendit mamillam sanissimam, multos & gaudio & admiratione afficit. Oleo lampadis sacelli sancti viri mulier sanatur.

Fratribus monasterij, ob populi deuotionem, beati Alberti commemorationem facientibus, quidam Clerici, malo dæmone instigante, voluêre nocte sequenti imaginem eius abolere & perdere. Iam illis euntibus, paralyticus quidam, quem morbus annis duodecim lecto affixerat, media nocte, quòd esset ecclesiæ vicinus, audit tumultum, dicit vxori vt surgat & inuestiget, quid rei sit: audiens ex ea collectos malos homines, qui velint sancti Alberti imaginem abolere, ait: Vtinàm sanus essem, vt possem isthuc impedire. additque: Alberte beate, libera me, staboque promissis meis, omnesque facultates meas cultûs tui augmentandi causa expendam. His dictis, obdormit, videtque sanctum Albertum tanquàm effigiem parieti affixam, manuque tenentem virgam inprimìs luculentam, eaque ipsum tangentem, & dicentem: Sanet te omnipotens DEVS. Mox euigilat æger, sentit se incolumem, magno animo progreditur hominibus malignis obuiàm, aitque illis: Opera Dei vos conuenit facere, non satanæ. Illi sciscitantur quis sit, & qua ratione morbo, omnem medicinam respuente, liberatus sit. Refert ordine omnia. magno illi timore correpti, resipiscunt, laudantq; Deum in sancto suo. Primum tum in S. Alberti honorem sacellum conditum est. Sanatur paralyticus.

In Castro Drepanensi quidam taxillarum lusu omnem rem suam perdidit tanto animi dolore, vt pariter à fide deficeret ad desperationem. Et ecce venit ad locum, vbì erant imagines beatissimę Virginis & S. Alberti. Eas intuens, dicit ad imaginem S. Alberti: Totiès inuocaui te, & non me audîsti in necessitatibus meis. Quid igitur

causę

causa est, vt te sanctum prædicem, cùm nulla ratione me potueris iuuare? Absit, vt posthàc pro sancto te habeam. Tu quoquè Maria, quæ Mater gratiæ diceris, pias aures tuas occlusisti ad preces meas. Indè arrepto gladio, vtranque imaginem secat, & confestim ex ambabus distillat sanguis benè multus in terram. Vidit id quidam puer, sublataque voce clamat in sacrilegum. Ille audito clamore exit è templo, sed repentè horrendo existente tonitru, fulminis ictu totus in pulueres ad fores ecclesiæ redigitur. Reliqua miracula breuitatis studio omisimus.

Nota insigne miraculū in sacris imaginibus.

DE S. VICTRICIO EPISCOPO ROTHOMAGENSI, EX EPISTOLA SECVNDA S. PAVLINI *Episcopi Nolani, quam is scripsit ad illum.*

Augusti.7.

NOTVM nobis fecit Titius, tunc charissimus frater & fidelis minister in DOMINO, non quidem te magis, quàm in te, DEVM prædicans, quanta Dominus per te lumina in obscuris antè regionibus accendisset: qui educens nubes ab extremo terræ, te quoquè in lucem populi sui de extimo orbis eduxit, & clarum fulgur in pluuiam vberem fecit. Sicut terra Zabulon quondàm & Nephthalim, via maris trans Iordanem Galilææ, & qui sedebant in regione vmbræ mortis, lucem viderūt magnam: ità & nunc in terra Morinorum, situ orbis extrema, quam barbaris fluctibus fremens tundit Oceanus, gentium populi remotarum, qui sedebant in latebris, via maris arenosa, extra Iordanem, antequàm pinguescerent fines deserti, in ea orta sibi per tuam sanctitatem à Domino luce gaudentes, corda aspera Christo intrāte posuerunt: vbì quondàm deserta syluarum ac litorum pariter *in tota aduenæ barbaria, aut latrones incolæ frequentabant, nunc venerabiles & Angelici sanctorum chori, vrbes, oppida, insulas, syluas, ecclesijs & monasterijs plebe numerosis, pace consona celebrant: quòd quanquàm totius Galliæ populis & vbiquè gentium Christus offertur, qui totum orbem circumit, quærens dignos se, & per nationes in animas sanctas se transfert, & in vijs directionis ostendit se hilariter, & omni prouidentia occurrit amatoribus suis: tamen in remotissimo Neruici litoris tractu, quem tenui antehàc spiritu fides veritatis afflauerat, te potissimùm in vas electionis excerpsit, in te prima refulsit, clariùs inualuit, ardēriùs & propiùs apparuit: te, in quo sanctificaret illic nomen suum, & per cuius nomen etiam Solis ab occasu in omnē terram sonus eius exiret, assumpsit.

Esa.9. Matth.4.

**in totum aduenæ barbari,*

Sap.7.

Deniquè nunc Rothomagum, & vicinis antè regionibus tenui nomine peruulgatum, in longinquis etiam Prouincijs nominari venerabiliter audimus, & inter vrbes sacratis locis nobiles, cum diuina laude numerari haud immeritò, cùm totam illic, qualis in Oriente memoratur Hierusalem, faciem, Apostolorum quoquè præsentia, meritum tuæ sanctitatis adduxerit: qui peregrinam memorijs suis vrbem, affectu sanctorum Spirituum, & effectu operum Diuinorum, sedibus suis comparant, qui in teipsum aptissimū sibi diuersorium repererunt. Iuuat videlicet amicos Dei & principes populi veri Israël, id est, populi appropinquantis sibi in ea vrbe remorari & cooperari tibi, in qua cum Angelis sanctis continua diebus ac noctibus Christi Domini prędicatione mulcentur: in qua illis per deuotissima fidelium corda famulorū plurimæ virtutes amicę, gratam requiem & familiare metantur hospitium: vbì quotidiano sapienter psallentium per frequentes ecclesias & monasteria secreta concentu, castissimis ouium tuarum & cordibus delectantur & vocibus: & nunc illos intemerata virginitas in sacri corporis templo tenet, vt in visceribus pudicis, requiescente Christo, hospites faciat. Nec minore eosdem voluntate sanctis operibus & pio ministratu inexpugnata noctù diuq; famulantium viduarum pascit integritas, vel subiugatorum DEO coniugum arcana germanitas, quæ orationibus sedulis lætum in operibus suis CHRISTVM ad visitationem, non iam maritalis tori, sed fraterni cubilis inuitat,

Vrbes sacratis locis nobiles.

Frequentia iam olim Rothomagi ecclesiæ & monasteria.

inuit ac,cum ipso sanctisq; eius vicissim mixta,concubitu castitatis,spiritibus visitantum immaculato amore confunditur: nunc verò per misericordiæ viscera reficiuntur,& in filijs pietatis atq; iustitiæ conquiescunt, te in omnibus eruditionis tuæ filijs diligentes,& in te Christũ amantes,ac per hoc virtutes Dei,id est,potentiã in Christo suam in tua potissimùm ciuitate,vt consortem te suum testentur,operantes.

Gratia illi & gloria,qui opera manuum suarum non omittens, omnem hominem vult saluum fieri, & in agnitionem veritatis venire:& pedibus Euangelij toto orbe discurrens, te quoq; speciosum verbi sui pedem facere, in quo exultaret vt gigas ad currendam viam, & in præparationem Euangelicam pacis suæ vestigio calceare dignatus est:vt per te quoquè super aspidem & basiliscũ ambularet, & conculcaret leonem & draconem. At nè tam illustris lucerna sub modio taciturnitatis obscura latitaret,sic te Apostolicæ Sedis euectu quasi super candelabrum sublime constituit,vt tota domo multorum illuminatione luceres. Sed quibus te itineribus ad viam suę veritatis adduxit? Carnalibus munijs ad spiritalia suæ virtutis instituẽs, creauit initiò militem,quem postea elegit antistitem : & passus est militare te Cæsari, vt Deo disceres militare:vt dum labore castrẽsi corporis robur exerces,spiritalibus te prçlijs roborares,confessioni spiritum firmans,& passioni corpus indurans. Quod diuinæ prouidẽtiæ circa te fuisse consilium ingens,posteà exitus tuus à militia,& ingressus ad fidem, docuit. Cùm primò Christi amore succensus,ordinãte ipso Domino,quandam operis sui pompam,per insignem concilio militari diem ꝓgressus in campum es, toto illo,quem iam mente respueras, muniminum bellicorum prçcinctus ornatu: cunctisq; mirãtibus accuratissimos in te habitus,ac terribiles apparatus,repentè obstupefacto conuersus exercitu,ante pedes sacrilegi Tribuni militiæ sacramẽta permutans, arma sanguinis abiecisti,vt arma pacis indueres:contemnens armari ferro, quia armabaris CHRISTO. Et ilicò antiqui serpentis inuidia concitato in furias Tribuno, districtis in verbera, & vastis fustib⁹ fractus, nec tamen victus es, quia Crucis ligno innitebaris geminataq; mox corpori pœna,acuto testarum fragmine substratus es,laniata immanibus plagis membra tunc molliùs fulciẽte Christo:cuius tibi gremium lectulus erat, & dextra puluinar. Vndè ad maiorem hostem, necdùm vulneribus obductis,incenso potiùs illorum dolore,quàm fracta virtute reparatus,fortior prosiluisti : oblatusque Comiti,de potentiori inimico gloriosiùs triumphâsti. Nec ausus vltrà diaboli satellitibus superata ingerere tormenta, capitalẽq; sententiam meditãtibus, vt vel fine carnalis tuæ vitæ vinci desinerent, Dominus noster fortis & potens inuictus in prælio, conspicuis mirabilibus pectora quanlibèt obdurata confudit. Nã carnifex,qui in itinere, quo percussorem tuum sacra victima sequebaris, ceruicem tuam insultans minaciter attingendi temeritate violauerat,quasi ictûs sui locum præcurrente gladium manu palpans,excussis ilicò oculis,cæcitate percussus est.

1.Tim. 2.

Psal. 90.

Victricius quandoquè miles.

Mira S. Victricij conuersio.

Duce ab impio Tribuno cruciatur.

Psal. 23.

Capite plectendus, magno miraculo liberatur.

O Christi ineffabilis bonitas,quantum in suos ostendit affectum? Iniuriam confessoris sui non tulit impunitã,qui suis crucifixoribus rogauit ignosci: contumeliã martyris statìm vltus est,qui passionẽ suam noluit vindicari. Sed eaipsa ira,pietas est. Idcircò enim vnus cæcatus est, vt plures illuminarentur:& ipse forsitan, qui oculos carnis amiserat,lumina mentis acciperet. Statìm deincèps maiore documẽto,qui feralis custodiæ ministerium triste curabant,quas ipsi artiùs innodatas, & ad ossa depressas vel exiguo, rogantibus vobis,beneficio relaxare noluerunt catenas, conuersa in conspectu ipsorum prece vestra ad Deum Christũ, spontè de manibus absolutis fluere viderunt:nec ausi renectere,quod Deus soluerat,ad Comitẽ pauidi cucurrerũt,veritatem Dei ꝓ confessoribus confitentes. Quod auditũ religiosè & creditũ, Comes principi suo cum testimonio militũ retulit. Et vt ipsius quoquè repẽtina ad clementiam de furore conuersio inter mirabilia Dei numeraret,factus est in te ꝑdicator Christi,in quo esse deuouerat ꝑsecutor. Putà & ipsum,tanquàm Saulẽ aliquandò, spiritu sancto Dominus impleuerat:quia & te sicut Dauid suũ diligebat,vt sicut ille rex quondã,dum ad prophetas ꝑsequendos ꝓficiscitur, affectus est:ità & Comes ille respersus gratia Domini,quę de fidei tuæ abundantia redundabat,q ad puniendum confessorẽ venerat,& ipse confessor absccderet. Credidit enim,& quos sçuiens prędamnârat vt reos,laudãs emisit vt sanctos : & testimonium perhibuit veritati,qui testes fidei punire cupiebat.

Luc. 23.

Eius vincula diuinitùs soluuntur.

1.Reg. 19.

Quid ergò miremur tam potentem te esse meritorũ,tam diuitem gratiarum,cùm

hoc tibi fuerit virtutum in Christo rudimentum, quod longorum laborum paucis consummatio est? Dubitemus etiã nunc, an perfectus sis, qui de perfectione cœpisti? & si legitimè coronandus sis agone decurso, cùm currere cœperis à corona? Quis daret nobis pennas sicut columbę, & volaremus ad te, & requiesceremus in conspectu sanctitatis tuæ? coràm in ore tuo Christum admirantes atq; venerantes, tergeremus capillis pedes illius ,tuis pedibus, & lachrymis rigaremus, & in illis cicatricibus tuis quasi Dominicæ passionis impressa vestigia lamberemus. Suauiora enim sunt vulnera amici, quàm oscula inimici. Væ mihi misero peccatori, immunda labia habenti, cui fructus iste non contigit, cùm in manu fuerit. Meminisse enim credo dignaris, quia sanctitatem tuam olìm Viennæ apud beatum patrem nostrum Martinum viderim, cui te Dominus in ętate impari parem fecit. Ex illo igitur licèt breui notitia te attigerim, tamen magna dilectione complexus sum, & quanta tunc licuit copia veneratus sum sanctitatem tuam, & me ac meos, qui te absentes, tamen quia iungẽte Christo vnum sumus, per me videbãt, commendaui inæternùm tibi: gaudeoq; nunc, quòd hoc saltem mihi gloriari licet, quia faciem tuam in carne viderim: sed lugeo negligẽtiam infelicitatis meæ, quòd occasionem tanti boni ignarus amiserim, & contenebrantibus me illo tempore, non solùm peccatis, quibus etiam nunc premor, sed & curis huius seculi, quibus nunc, propitio Deo, liber sum, sacerdotem te tantum, quod in medio erat, viderim, & quod inerat insignius, martyrẽ viuũ videre nescierim.

Prou. 27.

Memineris, quæso te, nostrì in illa die, qua te innumera meritorum tuorum cohorte comitatum, ornamentisq; felicibus comptum, & infulis pariter atq; adoreis coronatum, & niueas sacratorum antistitum vittas, & floridas confessorum purpuras, occurrentium manus afferent Angelorum: teq; ipsum, vt argentum igne examinatum, & aurum in fornace seculi huius probatum, ipse summus auri sui argentiq; purgator accipiet, & vt preciosam diadem ati suo margaritam rex ęternus aptabit: nec tuarum tibi tantùm præmia se debere virtutum iudex iustus agnoscet, vides innumeros circa te sanctorum vtriusq; sexûs greges, quos illi quotidie institutis tuis generas, formulam omnibus perfectæ virtutis & fidei, sicut & Frater Paschasius, * ostendens: In cuius gratia & humanitate quasi quasdam virtutum gratiarumque tuarum lineas, velut speculo reddente, collegimus. Verè tu beatus, tot beatorum parens, tantæ messis sator, cẽtesimum & sexagesimum ac tricesimũ fructum Deo fœcunditate tuę terrę afferẽs, & mensurã parem de varijs partuũ tuorũ fructibus recepturus. Te altissimus inter regni sui maximos nominauit, cui concessit facto æquare sermonem: vt & doctrina tibi vitæ tuæ sit, & vita doctrinæ. Quo fit, vt nemo te audeat excusare discipulus, velut difficultatis imperio, cùm priùs adstringatur exemplo.

* Codex excusus habet, ostendit, sed mẽdosè, vt arbitror.

Matt. 13.

De S. Cyriaco Martyre videat Lector in primo Tomo Gesta S. Marcelli Papæ, 16. Ianuarij.

MARTYRIVM SANCTORVM SECVNDIANI, MARCELLIANI ET VERIANI, VT HABETVR IN MS.

Codicibus. Suffragantur antiquiß. Martyrologia. Dictionem paulò latiniorem reddidit F. Laur. Surius.

Augusti 9.

DECIO Cæsare, & Valeriano præfecto, Christianorum fuit atrox persecutio. Erat tum rogatus quidam Secundianus nomine, vir eloquentissimus, assessor Valeriani Præfecti, omnium disciplinarum cognitione instructus, ità vt inprimìs charus esset viris illustribus. Cùm autem à consilijs esset Valeriano Prefecto, & ei aduersùm sanctos martyres suasor adesset, ità secùm cogitare cœpit: Quid causæ est, vt tant operè cupiant Christiani ob Christi nomen vit am potiùs perdere, quàm eum tueri? Vtque accuratiùs ea de re perquireret, & ad veri cognitionem perueniret, cùm didicisset famã Marcelliani, viri sapientia præclari, sed tamẽ hostis Christianorum, acciuit eum ad

ad ædes suas, summa vtriusq; animi voluptate. Itaque inter se philosophicè conferentes, illum Virgilij locum deuoluuntur, vbi ille ait:

Magnus ab integro seclorum nascitur ordo : Ecloga 4.
Iam redit & virgo, redeunt Saturnia regna:
Iam noua progenies cælo demittitur alto.
Tu modò nascenti puero, quo ferrea primùm
Desinet, ac toto surget gens aurea mundo,
Casta faue Lucina &c.

Cùm ergò inter se disquirerent, de quo hæc dixisset Poëta, Secundianus ait: Redeamus ad simplicis doctrinæ cõsultationem. Sciscitante Marcelliano, quam ille diceret simplicis doctrinę consultationem, Secundianus respondit: Videamus de Christianis, qui tanto ardore Christiani haberi volunt, & præ Christi amore, vitæ mortem anteponunt. Marcellianus ait: Equidem ex eorum responsis non semèl tu didicisti, qua spe & charitate inflammati, propter Christum mori cupiant potiùs, quàm vita hac frui. Secũdianus dixit: Dicunt illi resurrectionem futuram, & iudicium post mortem, vitamque immortalem, omnis doloris expertem, omnibus rebus bonis affluentem. Christus verò, quem illi colunt, odit & execratur idola & simulacra, quæ nos adoramus. Marcellianus ait: Ecquid verò est Christus? Secundianus dixit: Vnctum eum possumus dicere. Marcellianus ait: Quî tandèm vnctus? Secũdianus dixit: A Deo vnctus. Marcellianus ait: Si est ergò à Deo vnctus, cur etiam Deum eum esse volunt? Secundianus respondit: Miror equidem prudentiam tuam. Non te meministi legisse libros Christianorum, cùm ambo daremus literis operã? Eius historiographi Matthęus & Lucas scribunt eum cæcos illuminâsse, leprosos mundâsse, mortuos excitâsse, dæmones quoquè ipsos cõfessos eum filium Dei esse. Hoc igitur est, quod Christianos perurget, vt mortem vita habeant chariorem & antiquiorem. Et ego quoquè in hanc planè sententiam concedo, aut Deum esse Christum, aut filium Dei, cui Deus è cælo loquitur, quem occisum, Pontij Pilati iussũ crucifixum, lancea confossum, mortuum, sepultum, indè tertia die rediuiuum, immò & manducantem vidêre multi, atque post aliquot dies in cælos ascendentem. Quandò verò de nostris dijs auditum est, eos quippiam eiusmodi fecisse? quos nos colimus quidem, nec ignoramus tamen vixisse turpiter & flagitiosè. Marcellianus dixit: Planè memini me isthęc omnia legisse. Secundianus ait: Vel nunc ergò agnoscamus, iustum esse Christianorum amorem, pro Christi nomine mori cupientium.

Cur Christiani mãlint, ꝓ Christo mori, quàm viuere.

Cùm hæc & his consimilia inter se conferrent, venit ad eos Verianus, amicus eorum, ijsque salutatis, ex literis [illegible]phanis quęstionem illis mouit. Ait verò ad eum Secundianus: Heu me miserum & infelicem, qui semper colui idola falsa & muta: quid facturus sum, qui tam multos sanctos excruciaui, vt Valeriano gratificarer? Verianus dixit: Forsitan ego amens effectus sum, qui aliter atquè hactenùs, docere videam magistrum & amicum principum. Sed nè, quæso, isthuc prodere in publicum velitis, quandoquidem huius doctrinæ professores vos persecuti estis. Secundianus ait: Audite me, & credamus Christum Iesum esse Deum, idq; vel eorum exemplis permoti, qui vsqueadeò cupiunt huius vitæ iacturam facere, vt æternam lucrentur. Verianus respondit: Si est aliquid æternum, par est illud nos inquirere. Secundianus dixit: Ego id, dum multorum fundo sanguinem, cognoui.

Eádem hora miserunt ad Timotheum presbyterum de titulo Pastoris. Eum ad ipsos intrantem salutant: ille respondet, Pax vobis: sperans ad martyrij certamen ineundum accersitum se esse. At verò Secundianus quamprimùm se abiecit ad pedes eius, ità dicens: Oro te per Christum, quem prædicas, nè mihi moras nectas, sed baptizes me in eius nomine. Idem rogârunt Marcellianus & Verianus Itaque beatus Timotheus cùm eos catechesi instruxisset, baptizauit eos: accitusq; beatus Sixtus Episcopus, consignauit eos. Ab ea autem die cœpêre facultates suas erogare in pauperes. Porrò post menses duos Valerianus præfectus de Secundiano inquisiuit, quem didicerat Christiana religione initiatũ, & cum illo simul Marcellianum & Verianũ scholasticos. Ait autem Valerianus: Equidem Secundianum putaui constantem fore: sed si vera sunt, quę audio, certè imbecillus est. Scripsit verò ad eũ tanquàm amicitiæ causa, epistolam eiusmodi: Fratri Secundiano togato Valerianus præfectus: De amicitia

Timotheus presbyter.

Catechesi imbuuntur & baptizãtur.

nostra solicitus, quòd præter morẽ non ades consilijs nostris, multùm admiror. Sed quęso, vt venias ad nos. sunt enim, quæ tecùm de republica tractare velimus. Maturè fac ad nos accedas. Hanc epistolam vbi legit Secundianus, dixit ad Marcellianum & Verianum: Viri fratres, en tempus nostrum adest. Accingamus nos ad bellum: iam armis fidei communiti, ponamus metum omnem. Ego solus ibo ad Valerianum. Responderunt illi: Et nos tecùm ibimus, quicquid tandèm euenturum sit nobis.

Iuerunt igitur diluculò omnes tres absque mora ad Salustij palatium, vbi tum Valerianus erat cum Decio. Sedente autem Valeriano in basilica Asclepij, cùm ad eum intraret Secundianus, subitò mutatus est vultus eius, vt planè Angelicus videretur. Ait verò ad eum Valerianus: Vir eloquentissime, & artium omnium peritissime, Secundiane, quidnam est isthuc, quod audio de te? Secundianus respondit: Equidem nihil tibi dixi: quid est autem, quod audîsti? Valerianus ait: Didici ex alijs, te mentis inopem esse. Secundianus respondit: Ego verò sapiens effectus sum. Valerianus dixit: Audio te Christianum velle appellari. Secundianus ait: Et tu, si saperes, idem velles. An nõ memoria tenes, quales & quot domini mei, mundũ & opes omnes contẽpsêre, vt possent vitam adipisci sempiternam? quos ego miser, tuæ obsecundans voluntati, cruciabam & affligebam in meum dedecus & ignominiam æternam: sed credo tamen & spero veniam me impetraturum à Domino meo Iesu Christo, quandoquidem ignorans feci. Valerianus dixit: Itáne ergò Christianus effectus es? Respõdit Secundianus: Et verò Christianus. Subridens Valerianus pfectus, dixit: Nòli te vel à nostra, vel Cæsaris amicitia alienum efficere. Secundianus respondit: Sit tibi tua amicitia, quam, certum est, inimicam esse creatori nostro. Valerianus pręfectus ait: Num qua tibi à me hactenùs irrogata est iniuria? Ego veterem amicitiam tuam non contemno, sed te curatum cupio. Deindè iussit eum in custodia seruari. Cùm autem duceretur ad carcerem, Marcellianus & Verianus clamabant: Cur includitis hominem innocentem? Quòd si causa nominis Christi id facitis, & nos Christiani sumus. Mox relatum est ad Valerianum præfectum de his duobus. Ille verò iussit eos pariter custodię mancipari.

Secundiani constantia.

Marcellião & Veriani præclara confessio.

Indè ad Decium Cæsarem ingressus, inuénit eum lætissimum, dixitque ei: Suggero pietati tuę, Secundianum togatum, virum sapientissimum, ad Christianorum cõsuetudinem accessisse. Respondit Decius: Id prorsùs incredibile est, cùm ille hactenùs pœnis affecerit omnes qui Christi nomen inuocarent. Valerianus ait: Ego illum examinatum iussi in custodia haberi. Decius Cæsar dixit: Maturiùs ad me adducatur. Postera ergò luce coram Cæsare exhibitus est, qui sic ait ad eum: Quid ità mutatus est vultus tuus Secundiane? Respondit ille: Puto meliorem & luculentiorem eum esse. Videns autem Cæsar Decius vultum eum Angelicu[m p]ræ se ferre, subridens ait: Adhibe in consilium priscam sapientiam tuam. Secundianus dixit: Immò stultitiam, Deo inimicam. Decius ait: Quem ergò te profiteris? Secundianus respondit: Christianum. Decius Cæsar dixit: Facessat hæc insania pectoris tui, & viuas. Secundianus respondit: Tu potiùs recede ab insania tua, & viuas, qui reuerà viuens mortuus es. Iratus Decius iussit Secundianum, Marcellianum & Verianum in exilium deportari. Valeriano pręfecto sciscitante, quem in locum relegari eos vellet, Decius respondit: Ducantur Centumcellas ad Consularem Promotum, isque compellat eos dijs sacrificare.

Itemq; Secundiani.

Ducti sunt ergò eodem die Centumcellas à militibus, & traditi Quarto Promoto consulari. Eo iubente trusi sunt in custodiam, cùm ei mandatum esset, nè eos viuere pateretur, si nollent dijs offerre sacrificia. Deindè iussit sibi apparari tribunal in foro, atque illic coram se statui simulacrum Saturni in tripode, simulque Secundianum, Marcellianum & Verianum adduci, ijsque ità ceu egregijs Christi athletis præconis voce dici: Introducantur huc in Cæsares contumaces, & erga deos obstreperi & rebelles. Illis introductis Promotus ait: Cur nõ obtemperâstis edictis principum, & dijs ceruices vestras atq; animos submisistis? Secundianus respondit: Nos omnipotentis Dei iussa capessimus, non diaboli. Promotus dixit: Audi me vir sapientissime, & *sacrificate dijs. Martyres responderunt: Si digni simus, nosipsos cupimus Deo offerre sacrificium, non dæmonibus sacrificare: cum quibus vos & principes vestri iam æternũ damnati, ad tempus facitis ea, quę illorum sunt benè grata voluntati. Tum Promotus iussit eos expoliatos fustibus cædi. Illi verò dum verberarentur, clamabant: Gloria tibi Domine, quòd meremur admitti in requiem tuam. Indè præcepit eos Promotus erigi

Sancti martyres fustibus cæduntur.

erigi, dixitque eis: Sacrificate dijs: en hîc præstò est simulacrum. In quod cùm illi ex puissent, subitò illud corruit, & comminutum est.

Id cernens Promotus, ira commotus, voluit vt in eculeis suspenderentur, & eorum latera vngulis raderentur. Interim dicebat eis, vt dijs sacrificarent. At illi sursùm erectis luminibus, aiebant: Gratias tibi agimus Domine Iesu Christe. Tum Promotus iussit ad eorum latera flammas admoueri: dumque illi sic torrentur, repentè vnus ex carnificibus extinguitur: alij à dæmonibus arrepti, clamant: Cur nos torquetis sancti Dei? Tulit verò in eos sententiam Promotus, vt capite punirentur, & corpora eorum in mare iactarentur. Ducti sunt igitur in locum quendam sexagesimosecundo milliario ab Vrbe Roma, illicq; decollati sunt, & corpora proiecta in mare. Eâdē nocte quidam Christi seruus, Deodatus nomine, à maris litore ea abstulit, & mandauit sepulturę apud eum locū, quo capite cæsi sunt, quinto Idus Augusti, vbi illorum vigēt orationes, præstante Domino nostro Iesu Christo, cui est honor & gloria in secula seculorum, Amen.

In eculeo vngulis lacerantur.

Flammis latera vrun tur.

GESTA PRAECLARA ILLVSTRISSIMI MARTYRIS ET ARCHILEVITAE LAVRENTII, QVIBVS

continentur multorum aliorum egregia certamina, putà, Sixti Papæ, Polychronij, Abdon, Sennes, Hippolyti &c. Ex his gestis B. Ambrosius non pauca ad verbum ferè descripsit. Quòd sub Decio autem passi scribuntur Sixtus Papa & Laurentius cum plerisque alijs, id docti viri putant indè accidisse, quòd quidam confuderint Decium cum Valeriano. Sed tamen hac in re puto nihil temerè pronunciandum. Stylum, vbi expedire visum est, modicè expoliuimus. Extant verò multi sanctissimorum Patrum Sermones, qui confirmant hanc historiam.

CERTA tempestate sub Decio, multi Christianorum necati sunt. Pręsidente in Vrbe Galba, pergit Decius ad Persas, cùm illorum bello vrgeretur. Veniens autem ad ciuitatem Ponticam, sedit in ea, licèt bello premeretur. Ascendit autem in montem Medorum: & cùm conflixisset cum Persis, obtinuit victoriam, & è Persis multos interfecit, occupauitq; Babyloniam, Bactrianā, Hyrcaniam & Assyriam. Vbi cùm multos inuenisset Christianos, eos supplicijs & afflictionibus vexatos necauit. Erat tum Babyloniæ Episcopus Polychronius cum presbyteris Parmenio, *Elima, Chrysotelo, & Diaconis Luca & Muco. Quos cùm compræhendisset, protinùs iussit duci ad sacrificandum idolis. At Polychronius constanter dixit: Nos Domino Iesu Christo nosipsos offerimus: dęmonibus verò nunquàm nos submittemus, nec vanis idolis manufactis. Tunc Decius iussit eum cum Clero suo in custodiam trudi, ædificauitque in ciuitate templum Saturno, eiusque simulacrum ex gypso fecit, & inaurauit: scripsit quoquè epistolam Valeriano præfecto eiusmodi: Illustri & magnifico viro Turtio Apollonio Valeriano præfecto Decius Cæsar: Vestro declaramus amori & competentiæ, quia beneficio deorum victoria nos prosecuta est. Illustris itaq; & charissime, id nobis gratum esse cognosce, vt frequēter deos nostros placare festines sacrificijs & odoramētis thurificationum, quorum beneficio nos semper victores congratulare. Admonemus quoquè, vt si quos prophanos Christianos inuéneris in Vrbe, protinùs ad tormenta trahere non differas, si nolint dijs nostris humiliari, & sacrificia offerre: vt possimus eos placatos habere, & victores vbiquè existere, & Romana possit libertas augeri. Vale charissime.

Augusti id.

Decius Cæsar vincit Persas.

Polychronius babyloniæ episcopus.

Eodem tempore perfecit templum Babyloniæ Saturno, iussitq; præsentari sibi Polychronium Episcopū cum diaconis & presbyteris suis, eumq; sic appellauit: Túne es Polychronius sacrilegus, qui neq; deos, neq; principū pręcepta obseruas? Polychronius

nius verò ne verbum quidem illi respondit. Dixit ergò Decius ad Clerum eius: Princeps vester obmutuit. Respōdit ei Parmenius presbyter: Non obmutuit pater noster, sed præcepto Domini nostri Iesu Christi, æterni creatoris, conuenienter se gerit, nè polluat os sanctū, quod à creatore nostro purificatum est. sic enim præcepit Dominus noster Apostolis suis: Nè miseritis margaritas vestras ante porcos, nè conculcent eas pedibus suis, & conuersi elidant vos. Iustúmne tibi videtur, quod semèl purificatū est, stercore inqnari? Decius dixit: Itáne ergò nos stercora sumus? iratusq; iussit eius præcidi linguā. Cumq; eius esset præcisa lingua, exclamauit, dicens: Ora ꝑ me beate pater Polychroni: video enim regnantē in te spiritum sanctū, & sacrū os tuum consignantē, & * mihi fauum mellis in os instillantē. Decius dixit: Polychroni, sacrifica dijs & esto noster amicus, habeasq; & nos & templum cōmendatū. Polychronius nihil ei respondit. Iratus Decius, iussit os eius contūdi. At ille in cælū sublatis oculis, emisit spiritum. Reliquit aūt Decius corpus eius ante templū, & ꝑfectus est Cordubā. Eádem aūt nocte venerunt duo subreguli, qui erāt occultè Christiani, & rapuerunt corpus eius, & sepeliêrunt iuxta mœnia portę vrbis Babylonię. Iussit autem Decius presbyteros & diaconos, vinctos catenis, secùm duci. Cùm autem ducerentur, cadebant vincula de collo & manibus eorum.

Parmenius presbyter.

Matt. 7.

Loquitur præcisa lingua.

for. * tibi

Polychronius reddit spiritum.

Veniens verò Decius in ciuitatē Cordubā, cum furore iussit sibi pręsentari presbyteros & diaconos, eosq; pręsentatos sic aggreditur: Et vos stulti optatis perire? Eccè admoneo vos, vt sacrificetis dijs immortalibus. Respondit Parmenius presbyter clara voce: O te miserū, q nos manufactis idolis cōpellis humiliare. At tu infelix humiliare te debebas Christò omniū saluatori, nō dijs manufactis. Peribis enim tu pariter cum dijs tuis, quos iniustè colis. Tū Decius pręcepit vt oēs in eculeis suspēderētur: & cùm neruis traherentur, gratias agebāt Deo, dicebātq; Parmenio presbytero: Benè precare nobis. dixitq; Parmeni⁹ presbyter: Det nobis Deus pater Domini nostri Iesu Christi consolationē spiritûs sancti, q regnat in secula seculorū. Responderūt presbyteri & diaconi omnes clara voce, Amē. Iratus Decius, ait: Hominē sine lingua loqui, argumentū magicę artis est. Respōdit Parmenius presbyter: Dominus noster Iesus Christus, q mutū loqui fecit, ipse mihi peccatori pręstitit, vt possim excisa lingua loqui. Tu verò dum loqueris, obmutescis. Tum Decius iussit eos ignibus exuri. Cùm aūt incenderentur, vox cælitùs audita est: Venite ad me humiles corde. Decius ait: Nimirùm isthuc artis magicæ est: voluitq; vt laminæ ardentes ad latera eorum applicarentur, & vngulis lacerarētur. Deindè iussit eos de eculeo deponi, & capite truncari. Cæsis aūt eorum capitibus, corpora proiecta sunt in publicam viam, adhibita custodia, nè quis ea sepeliret. Audientes autem subreguli, viri religiosi, Abdon & Sennes, venerunt noctù, & collegerunt corpora sanctorum presbyterorū Parmenij, Elimæ & Chrysoteli, & diaconorum Lucæ & Muci, condiderunt que ea in prædio suo iuxta Cordubam.

Parmenij constantia.

Sine lingua crebrò loquitur.

Capite cæditur cum socijs.

Eodem tempore Decius curiosè inquisiuit Christianos, misitque authoritatem suam in vniuersam Persidem. Et quia non potuerunt abscondi lucernæ ardentes sub modio, positæ tunc sunt super candelabrum, vt lucerent omnibus, qui in domo Dei sunt. Venerunt enim quidam ad Decium, eique dixerunt: Eccè quibus victor vitam donâsti, corpora cæsa Christianorum colligunt, & in suo prædio recondunt: & neque dijs fiunt supplices, neque tuis iussis párent, vt sacrificia offerant. Decius ait: Quinam sunt isti prophani? Dictum est: Abdon & Sennes. Confestìm edixit Decius, vt ipsi præsentarentur. Cumque in eius conspectum venissent, dixit eis: Adeóne vos stulti effecti estis, vt vobis in mentem non veniat, ea causa vos traditos esse in manus Romanorum & nostras, quòd deos non colitis? Respondit Abdon: Immò verò hac causa nos potiùs victores euasimus, fauente Deo & Domino Iesu Christo, qui regnat in æternùm. Decius iratus ait: Nescitis vitam vestram esse in manu mea? Abdon respondit: Nos Deo patri & Domino Iesu Christo submittimus nos & humiliamus, qui nostræ salutis causa dignatus est ad terras venire, & humiliari. Iussit indè Decius arctæ eos custodiæ includi, vinctos catenis. Dixit autem Abdon ad Sennen: Eccè gloria, quam semper sperauimus à Domino.

Matt. 5.

Abdon & Sennes sistūtur corā Decio.

Mittuntur in carcerē.

Eodem die oblati sunt Decio Olympiades & Maximus, viri nobilissimi & Christiani: quos ille inauditos iussit fustibus cædi, irà dicens: Isti digni sunt morte affici, nec audiri debent, qui deos deserunt, & colūt hominē mortuum. Maximus dixit: Benè

Olympiadis & Maximi certamen.

Benè dixisti, mortuum: sed cur non etiam dicis eum resurrexisse? Decius ait: Pródite nobis facultates vestras. Olympiades dixit: Nostræ opes, nostræ gemmæ, nostrum aurum & argentum Christus est. Disce autem miser, quia corpora nostra tibi tradimus, contemptis facultatibus terrenis atque perituris. Quòd si teipsum benè considerares, supplex fieres Deo creatori tuo, & filio eius Domino Iesu Christo. Honores enim & diuitiæ ad tempus sunt, alijs quidem pro gloria, tibi verò ad pœnas sempiternas. Decius ait ad milites suos: Cædite eos fustibus, quia mentis inopes sunt. Cùm autem deficerent qui eos cædebant, Maximus exclamabat: Gloria tibi Domine Iesu Christe, qui nos dignatus es in seruis tuis numerare. Decius furore pércitus, iussit eos plumbatis cædi, præcone dicente: Deos blasphemare nolite. Sed cùm cæderentur, magìs confortabantur, & vultu alacri dicebant: Fac, quod facis: noli cessare: munda quod sordidum est. Decius dixit ad milites: Leuate eos à terra, & proponite coram eis lectos ferreos, & linteamina & aquam, vt sacrificent: curaque eis adhibeatur, vt extendantur in lectis ferreis super prunas, vt sic deficiant. tradiditque eos Vitellio Anisio vicario, qui dixit ad eos: Non estis nescij, quid iusserit excellentissimus Cæsar Decius: vt qui sacrificant & seruant præcepta principum, honorentur, sintque amici principum, & augeantur diuitijs, honoribus & dignitatibus: qui verò nolunt assentiri, diuersis affecti pœnis, spiritum exhalent. Maximus respondit: Quot verò horarum sunt tormenta vestra? breui sanè & vos spiritum exhalabitis. Nos quidem tormenta vestra non modò non formidamus, sed appetimus etiam. Aeterna autem supplicia metuimus, quæ torquebunt vos & patrem vestrum diabolum. Vitellius Anisius vicarius furore plenus, iussit eorum capita securibus tundi. Quod cùm diù fieret, reddiderunt spiritum. Præcepitque Vitellius, vt corpora eorum canibus relinquerentur. Itaque dies quinque ità iacuerunt, sed canes non solùm non attigére corpora eorum, sed etiam quosdam iuxta ea mugitus dederunt. Post diem quintum Christiani quidam nobiles, cognati Abdon & Sennes, collegerunt ea & sepeliêrunt in domo sua duodecimo Calendas Aprilis.

Feliciter abeunt è corpore.

Eodem tempore nunciatum est Decio Galbam mortuum, & Romam profectus est: quò post menses quatuor vénit, secùm adducens beatissimos subregulos Abdon & Sennen, catenis vinctos pro nomine Domini nostri IESV CHRISTI: quos seruârat Decius in suam gloriam, quòd nobiles essent, & Romani populi spectaculum.

Iussit autem Valerianus publica authoritate omnes Christianos compræhendi & includi. Ita que tenuerunt beatissimum Sixtum Romanum Pontificem cum omni Clero suo, incluseruntque eos in custodia publica: vbi fuêre multis diebus. Veniebant autem ad eos multi Christiani, vt sacramenti benedictionem ab eis acciperent, quia tempus persecutionis vrgebat: afferebantque in carcerem filios & propinquos suos, ex paganis conuersos, & baptizabantur à beato Sixto Episcopo. Iussit autem Decius omnem Senatum conuocari, fecitque conuentum in Tellude cum Valeriano præfecto * quinto Calendas Augusti. Ibi tum eo mandante, præsentati sunt ei Abdon & Sennes subreguli Christiani, quos de Perside adduxerat, diuersis pœnis maceratos, dixitque Decius ad Senatum: Audiat cœtus vester, Patres Conscripti: Dij deæque tradiderunt nobis hostes ferocissimos, inimicos reipublicæ & Imperij Romani. Erant tum Abdō & Sennes ornati auro & lapidibus preciosis, vinctiq; catenis. Eos vt vidit omnis Senatus, admirati sunt in adspectu eorum. Tantam enim gratiam contulit Deus seruis suis, vt dolor potiùs eorum obtineret animos, quàm furor. Iussit verò Decius adduci Claudium pontificem Capitolij, isque tripodem secùm attulit. Tum Decius ait ad Abdon & Sennen: Sacrificate dijs, & estote subreguli Romanę libertatis, possideatisque omnia vestra, & fruamini pace Romani Imperij, auctique diuitijs & honoribus, consulatis vobisipsis. Abdon & Sennes responderunt coram omni Senatu: Nos ex meritis peccatores, semèl obtulimus Domino Iesu Christo nosipsos oblationē & sacrificium. porrò dijs tuis tu sacrifica. Decius dixit: Istis acerrima tormenta parata sunt: iussitque vrsos feroces & leones produci. Dixerunt autem Abdon & Sennes: Quid moraris? Fac, quod facturum te putas. Nos securi sumus de Domino Iesu Christo, qui potest omnes cogitationes tuas, & teipsum quoquè destruere.

Sixtus Papa cū Clero in carcerem includitur.

** sexto*

Abdō & Sēnes certant egregiè.

Altera luce nunciatũ est Decio, vrsos & leones omnes in caueis mortuos esse. Iratus Decius, præcepit sibi in amphitheatro editionẽ munerum parari. Cùm autem id factum esset, & ad amphitheatrum venissent, Decius noluit introire, sed Valeriano præfecto dixit: Si non adorauerint deum Solem, ferarum morsibus lacerentur. Valerianus dixit ad Abdon & Sennen: Consulite natalibus vestris, & thura ponite deo Soli. Quod si non feceritis, peribitis morsibus ferarum. Abdon & Sennes responderunt: Iam diximus tibi, nos Dominum Iesum Christum adorare: nec vnquàm manufactum simulacrum colemus. Mox ergò nudatos furibundus adduxit ad simulacrum Solis iuxta amphitheatrum, præcepitque militibus, vt compellerent eos sacrificare. At illi contemnentes, expuerunt in simulacrum, dixeruntq́; Valeriano: Iam fac, quod facturus es. Tum Valerianus sub præconis voce iussit, vt plumbatis cæderentur, dicens: Deos blasphemare nolite. Indè præcepit, vt in amphitheatrum introducti, ferarum morsibus consumerentur. Ingressi autem Abdon & Sennes, dixerunt coram Valeriano: Nomen Domini nostri Iesu Christi, ob quod accedimus ad coronam, interdicat tibi immunde spiritus. Expressoq́; signo Crucis, introierunt in amphitheatrum in conspectu Valeriani, nudi quidem corpore, sed Christum induti. Dixit autem Valerianus: Dimittantur leones duo, & vrsi quatuor. Ij dimissi, venerunt rugientes ad pedes sanctorum, nec indè recedebant: sed potiùs custodiebant eos. Dixit ergò Valerianus: Hìc apparet illorum magica ars. Nemo verò ad illos accedere poterat propter impetum ferarum. Itaque Valerianus ira inflammatus, pręcepit vt gladiatores ad sanctos introirent, & eos interficerent. Cùm ergò eos percussissent, ligatis pedibus, iussu Valeriani extraxerunt eos, & proiecerunt ad Solis simulacrum prope amphitheatrum, vbi in Christianorum exemplum tribus diebus iacuerunt. Post triduũ vénit quidam Christianus Cyrinus subdiaconus, qui apud amphitheatrum morabatur: colligensq́; noctù corpora, condidit ea in arca plumbea in domo sua, tertio Calendas Augusti. Latuerunt autem corpora sanctorum Abdon & Sennes vsq; ad tempora Constantini: quo imperante, diuinitùs reuelata sunt, & à Christianis eleuata, atque in cœmeterium Pontiani translata.

Cæduntur plumbatis.

Feræ illis mansuescũt

Gladio trucidantur.

Eodem tempore Decius Cæsar & Valerianus pręfectus iusserunt sibi Sixtum Episcopum cum Clero suo præsentari noctù in Tellude. Itaque Sixtus apud Athenas natus & doctus, priùs quidem Philosophus, posteà verò Christi discipulus, ità dixit ad Clerum suum: Fratres & commilitones mei, nolite pauescere. Scitis quæ tormenta passi sint sancti omnes, vt securi vitæ æternæ obtinerent palmam. Ipse Christus Deus & Dominus noster passus est pro salute nostra, vt nobis exemplũ relinqueret. dixitq́; clara voce: Nemo terroribus frangatur. Dixerunt diaconi Felicissimus & Agapitus: Et nos sine patre nostro quò ibimus? Præsentatus est ergò noctù coram Decio & Valeriano cum duobus diaconis, dixitque ei Decius Cæsar: Scis quamobrèm compræhensus sis, nobisque pręsentatus? Sixtus Episcopus respondit: Scio, & probè scio. Decius ait: Si ergò nôsti, fac vt omnes nôrint, vt & tu viuas, & Clerus tuus augeatur. Sixtus Episcopus respondit: Reuerà ego id & studui, & studeo, vt Clerus meus augeatur. Decius dixit: Ergò sacrifica dijs immortalibus, & esto princeps sacerdotum. Beatus Sixtus respondit: Ego semper sacrificaui, & sacrifico Deo patri omnipotenti, & Domino nostro Iesu Christo filio eius, & spiritui sancto, hostiam puram & immaculatam. Decius ait: Senectuti tuæ nos consulimus, itaque consule & tu tibi & Clero tuo. Beatus Sixtus respondit: Vsqueadeò ego consului & mihi & Clero meo, vt de profundo mortis æternæ coner omnes mecùm eripere & liberare. Decius ait ad milites suos: Ducite eum ad templum Martis, vt illi sacrificet. Quòd si noluerit, includite eum in priuata custodia Mamertini. Duxerunt ergò eum ad templum Martis, vrgebantque vt sacrificijs se contaminaret. Dixit autem beatus Sixtus Episcopus: O infelices, qui cùm lugere deberetis, adoratis idola vana & manufacta, surda & muta, quę nec sibi, nec alijs prosunt. Sed audite me filij, & liberate animas vestras ab ęterno supplicio, neque reformidetis hæc tormenta, sed illa æterna: agatisque pœnitentiam, quòd nescientes vanis idólis sacrificâstis. Illi verò iussu Decij duxerunt eum in priuatam custodiam Mamertini cum Felicissimo & Agapito diaconis.

Sixtus Papa cum socijs præsentatur Decio.

1. Pet. 2.

Traditur custodiæ.

Cùm autem audîsset beatus Laurentius Archidiaconus beatum Sixtum Episcopũ iterùm in custodiã reduci, his verbis eũ appellare cœpit: Quò ꝑgrederis sine filio pater?

Ambrosius Lib. 1. Officiorũ, ca. 41.

pater? quò sacerdos sanctè sine diacono properas? Tu nunquàm sacrificâsti nec offerre consueueras sine ministro. Quid in me ergò displicuit paternitati tuæ? Nunquid degenerem probâsti? Experire certè, vtrùm idoneum ministrum elégeris. Cui commisisti Dominici sanguinis consecrationem, cui consummandorum consortium sacramentorũ credidisti, huic sanguinis tui consortium negas? Vide, nè periclitetur iudicium, dum fortitudo laudatur. Abiectio discipuli, detrimentũ est magistri. Quot illustres præstantesq; viri, discipulorum certaminibus magìs, quàm suis, vincũt? Deniquè Abraham filium obtulit, Petrus Stephanum pręmisit: & tu pater ostende in filio virtutẽ tuã, & offer quem erudîsti, vt securus iudicij tui, comitatu nobili peruenias ad coronam. Sixtus Episcopus respondit: Non ego te fili desero, neq; derelinquo: sed maiora tibi debentur pro fide Christi certamina. Nos quasi senes, leuioris pugnę cursum recipimus: te quasi iuuenem manet gloriosior de tyranno triũphus. Post me venies: flere desiste: post triduum sequéris sacerdotem Leuita. Hic medius numerus decet. Non erat tuum sub magistro vincere, quasi adiutorem quæreres. Quid consortiũ passionis quæris? Totam hæreditatem tibi dimitto. Quid præsentiam meam requiris? Elias Eliseum reliquit, sed virtutem non abstulit. Accipe facultates Ecclesię vel thesauros, & diuide quibus tibi videtur. Atq; ità beatissimus Sixtus Episcopus tradidit beato Laurentio Archidiacono omnes Ecclesiæ facultates. Gen. 22. Actor. 7. 4. Reg. 2.

S. Laurẽtius Ecclesię thesauros confert in pauperes.

Ea verò accepta potestate, beatus Laurentius cœpit per regiones curiosè inquirere, vbinàm sancti Clerici vel pauperes essent abscõditi, afferensq; thesauros, vnicuiq; prout opùs erat, subministrabat. Veniens autem in Cæliũ montem, inuénit ibì quandam viduam, quæ fuerat cum viro suo annis vndecim, in viduitate autem permanserat annis trigintaduobus. Ea in domo sua multos habebat Christianos, & presbyteros & Clericos abscõsos. Id cùm audîsset beatus Laurentius, tulit vestes & thesauros, & noctù venit ad eam. Dicebatur autem Cyriaca: cœpitq; beatus Laurentius omniũ Christianorum pedes lauare. Cyriaca autem mittens se ad pedes eius, dixit: Per Christum te coniuro, vt manus tuas imponas capiti meo. Multas enim patior capitis infirmitates. Beatus Laurentius, cùm dixisset, In nomine Domini Iesu Christi, filij Dei omnipotentis, ponam manum meam super caput tuum: edito signo Christi, imposuit capiti eius manum suam, & manibus eius linteum, quo extergebat pedes sanctorum: & mox omnis dolor capitis discessit ab illa. Cyriacam sanat.

Eádem nocte abijt indè, & perquisiuit vbì congregati essent Christiani, siue in domibus, siue in cryptis. Vénit autem in vicum, qui dicitur Canarius, reperitq; multos Christianos in ædibus cuiusdam *Narcisci Christiani collectos: ingressusq; in eas cum lachrymis, pedes eorum lauit, deditq; eis de thesauris, quos beatus Sixtus Episcopus ei tradiderat erogandos. Inuénit autem illic etiam Crescentionem cæcũ, cum lachrymis ipsum rogantem, & dicentem: Pone manũ tuam super oculos meos, vt videã faciem tuam. Beatus Laurentius lachrymans dixit: Dominus noster Iesus Christus, qui aperuit oculos cęci nati, te illuminet. Impressoq; signo Christi in oculos eius, vidit lumen & beatum Laurentium, sicut petijt. Iohan. 9. Signo Crucis cæcum illuminat.

Exiens autem indè beatus Laurentius, audiuit in vico Patritij multos Christianos in crypta Nepotiana adunatos. Eò accedens cum rebus, quæ essent sanctis necessariæ, cõperit ibì esse homines promiscui sexûs fermè septuagintatres: intransq; cum lachrymis, pacem omnibus impertijt. Erat illic Iustinus presbyter, à beato Sixto ordinatus, ad cuius pedes se misit beatus Laurentius, & ambo in pauimento volutabantur, atque inuicèm osculabantur pedes: dixitq; beatus Laurentius ad beatissimum Iustinum: Comple votum meum, & lauentur pedes sanctorum & vestri per manus meas. Iustinus presbyter dixit: Hoc Dominicum pręceptum est. Fiat voluntas Domini nostri Iesu Christi. Et accepta pelui, misit aquam in eam, & lauit omnium virorum pedes: veniensq; ad beatum Iustinum, primò osculabatur pedes eius, deindè lauit. Lotis omnium pedibus, commendauit se beato Iustino. Iohan. 13.

S. Sixtus iterùm sistitur corã Decio.

Eádem hora illo indè exeunte, beatus Sixtus ducebatur in Telludem, vt audiretur, & cum eo Felicissimus & Agapitus. Aderant illic Decius & Valerianus: dixitq; Decius furore plenus ad S. Sixtum Episcopum: Nos quidem consulimus senectuti tuæ: itaque audi pręcepta nostra, & sacrifica. Respondit beatus Sixtus: Tibijpsi consule miser, & noli blasphemare: sed age pœnitentiam propter fusum sanguinem

san-

sanctorum. Decius furibundus ait ad Valerianũ: Hic si extinctus non fuerit, non erit vllus euidens timor. Valerianus respondit: Capite puniatur. Felicissimus & Agapitus dixerunt: O si audiretis miseri monita patris nostri, tormenta æterna euaderetis, q̃ vos cruciabunt. Valerianus præfectus dixit: Quid ità diù viuunt isti, qui nobis tormenta minantur? Reducantur ad templum Martis, vt sacrificent. Quòd si noluerint, eodem loco capite truncentur. Ducti ergò sunt extra muros portæ Appiæ, dixitque beatus Sixtus: Eccè idola vana, surda, muta & lapidea, quibus miseri se inclinant, vt perdant vitam æternam: & ait ad templum Martis: Destruat te Christus filius DEI viui. Christianis omnibus dicentibus, Amen, subitò corruit & comminuta est pars quædam templi.

Porrò beatus Laurentius exclamauit: Noli me derelinquere pater sancte. iam eñ expendi thesauros, quos tradidisti mihi. Tunc milites audientes thesauros, tenuerunt beatum Laurentium Archidiaconum: sanctum verò Sixtum Episcopum, & Felicissimum atque Agapitum diaconos, duxerunt ad cliuum Martis ante templum, vbi pariter decollati sunt octauo Idus Augusti, & corpora eorum relicta in platea. Noctù autem venerunt Clerici, presbyteri & diaconi, & plurimi è plebe Christiana, atq; eorum corpora colligentes, beatum Sixtum Episcopum & martyrem sepeliêrunt in crypta in cœmeterio Calixti eadem via: sanctos verò Felicissimum & Agapitum martyres in cœmeterio Prætextati, octauo Idus Augusti.

S. Sixtus cũ socijs decollatur.

Porrò milites Decij beatum Laurentium duxerunt ad Parthemium tribunum. Is verò mox indicauit Decio, Laurentium Sixti Archidiaconum, qui haberet thesauros reconditos, in custodia teneri. Gauisus est Decius, & iussit sibi Laurentium præsentari, aitque illi: Vbi sunt thesauri Ecclesiæ, quos apud te cognouimus reconditos? Beatus Laurentius ne verbum quidem illi respondit. Decius ergò tradidit eum Valeriano præfecto, dicens: Perquire diligenter de thesauris Ecclesiæ, & fac, vt sacrificet. Quòd si nolit, diuersis pœnis eum interfice. Valerianus itaque tradidit illum Hippolyto cuidam vicario in custodia asseruandum: isque inclusit eum cum multis alijs. Erat autem quidam gentilis in custodia, qui, cùm diù illic mansisset, plorando amisit oculorum lumen. Dixit verò illi beatus Laurentius: Crede in filium Dei, Dominum nostrum Iesum Christum, & baptizare, & ille te illuminabit. Respondit Lucillus: sic eñ vocabatur: Ego semp desideraui baptizari in nomine Domini nostri Iesu Christi. Beatus Laurentius dixit: Credis toto corde? Respondit ille cum lachrymis: Ego credo in Dominum Iesum Christum, & idola vana respuo. Hippolytus interìm patienter sustinebat sermones eorum. Tum beatus Laurentius catechizauit Lucillum, & accepta aqua, dixit ad eum: Omnia in confessione lauantur. Tu autem me pronũciante, responde, Credo. benedixitque aquam, & cùm expoliâsset eum, fudit super caput eius, dicens: Credis in Deum patrem omnipotentem Lucille? Respondit ille, Credo. Et in Iesum Christum filium eius? Respondit, Credo. In eum, qui mortuus & sepultus est, & tertia die resurrexit? Respondit, Credo. Et ascendit in cælum, vndè vẽturus est iudicare viuos & mortuos & seculum per ignem? Respondit, Credo. Sanctus Laurentius ait: Et is te in corpore & anima illuminet. Respondente illo cum lachrymis, Credo, S. Laurentius eum induit linteamine, apertique sunt oculi eius, & exclamauit: Benedictus Dominus Iesus Christus, Deus æternus, qui me illuminauit per beatum Laurentium, qui semper cæcus fui, & nunc video. Audientes id multi cęci, venerunt ad beatum Laurentium flentes, isque in Hippolyti custodia imponebat oculis eorum manum suam, & illuminabantur.

S. Laurẽtius Decio offertur.

Lucillus cęcus recipit lumen.

Itẽque plures alij cęci.

Cernens id Hippolytus, dixit ad beatum Laurentium: Ostende mihi thesauros Ecclesiæ. B. Laurentius respondit: O Hippolyte, si credis in Deum patrem omnipotentem, & in filium eius Dominum Iesum Christum, & thesauros tibi ostendo, & vitam æternam promitto. Dicit ei Hippolytus: Si dictis facta compensas, faciam quod hortaris. B. Laurentius ait: Audi me, & fac citiùs, quæ hortatus sum: idola enim muta, surda & vana sunt. Tu saltem baptizare. Deindè more solito catechizauit eum, acceptamque aquam benedixit, & baptizauit eum. Et cùm eum ex aqua eleuaret, dixit Hippolytus: Vidi animas innocentiũ lætas gaudere: porrò ad B. Laurentium lachrymabũdus ait: Adiuro te per Dominum Iesum Christũ, vt oĩs domus mea baptizetur. Et præclarè baptizati sunt in domo eius promiscui sexùs decem & nouem.

Hippolytus post catechesin baptizatur.

Ecce

Ecce autem mandat Valerianus Hippolyto, vt Laurentium ad palatium adducat. Dixit ergò Hippolytus ad B. Laurentium: Valerianus iubente Decio pcipit, vt te ad illum perducam. Beatus Laurentius ait: Eamus: & mihi enim, & tibi gloria paratur. Cùm venissent ergò ambo simul in conspectum Valeriani, Valerianus dixit ad B. Laurentium: Pone iam pertinaciam, & profer thesauros, quos apud te didicimus repositos. B. Laurentius dixit: Da mihi bidui aut tridui inducias, & proferam tibi thesauros. Dixit autem Valerianus Hippolyto: Tua fide habeat trium dierũ inducias. Collegit ergò B. Laurentius cæcos, claudos, debiles & pauperes, & abscondit eos in ædibus Hippolyti. Valerianus verò nunciauit Decio, B. Laurentium, triduanis acceptis inducijs, promisisse se thesauros prolaturum. Post triduum præsentauit se B. Laurentius in palatio Salustiano, dixitq; ei Decius coram Valeriano præfecto: Vbi sunt thesauri, quos te exhibiturum pollicitus es? B. Laurentius, collecta multitudine pauperum, introduxit eos in palatium, dicens clara voce: Ecce isti sunt thesauri æterni, qui nunquàm minuuntur, sed crescunt: qui in singulos dispergũtur, & in omnibus inueniuntur. Valerianus præfectus dixit: Quid per multa vagaris? Sacrifica dijs, & abijce artes magicas, quibus confidis. B. Laurentius dixit: Quid ità premit vos diabolus, vt Christianos iubeatis sacrificare dæmonijs? Vos ipsi iudicate, iustum'ne sit nos ceruices nostras inclinare dæmonibus potiùs, quàm Deo, visibilium & inuisibilium omniũ creatori, & vtrùm debeat adorari is, qui fecit, an qui factus est. Decius Cæsar dixit: Quis vel factus est, vel fecit? B. Laurentius ait: Deus & pater Domini nostri Iesu Christi conditor est vniuersæ creaturæ, hominum, volucrum, bestiarum, iumentorum, piscium, cæli & terræ: & tu dicis, Sacrifica lapidibus, & adora rem surdam & mutam?

Decius Cęsar iratus, iussit eum in conspectu suo nudatum cędi scorpionibus, ipso Decio clamante: Deos blasphemare noli. B. Laurentius in ipsis tormẽtis dicebat: Ego quidem gratias ago Deo meo, qui me dignatus est adiungere seruis suis: tu autem miser torqueris insania & furore tuo. Decius Cæsar dixit: Eleuate eum à terra, & subijcite oculis eius omne genus tormentorum. *S. Laurentius scorpionibus cæditur.*

Allatę igitur sunt laminæ ferreæ, & lecti, & plumbatæ, & cardui, & dixit ei Decius Cæsar: Sacrifica dijs, alioquì omni hoc genere tormentorum corpus tuum vexabitur. Beatus Laurentius dixit: Infelix, has ego epulas semper optaui. Hæc enim tibi q.dem tormenta sunt, nobis verò gloria. Decius Cæsar ait: Si ergò hæc vobis gloria sunt, dic nobis, vbi delitescant similes tuî prophani, vt simul epulemini. B. Laurentius respondit: Illi iam semèl dedêre nomina sua cęlo, & eorum tu es indignus conspẽctu. Tum Decius Cæsar iussit beatum Laurentium vinctum catenis in palatium Tiberij duci, & illic eius gesta audiri: sibi verò in basilica Iouis tribunal parari, atq; beatũ Laurentium præsentari, cui & dixit: Indica nobis prophanos omnes, vt ciuitas repurgetur: & tu sacrifica dijs, nec velis confidere in thesauris, quos habes absconditos. Beatus Laurentius ait: Ego verò confido, & securus sum de thesauris. Decius Cęsar dixit: Putas'ne thesauris & pecunia te à tormentis redemptum iri? B. Laurentius respondit: Ego Christi famulus, securus sum de thesauris cælestibus. Decius Cęsar ira inflãmatus, iussit eum nudum fustibus cædi. B. Laurentius cùm cæderetur, exclamans ait ad Decium: Ecce miser, vel modò cognosce, quia triumpho ex thesauris Christi, nec sentio tormenta tua. Decius Cæsar dixit: Augete fustes, & ad latera eius applicate laminas ferreas candentes. *Mira animi fortitudo.* *Cæditur fustibus.* *Laminæ ardentes viũ latera eius.*

Tum verò ait beatus Laurentius: Domine IESV CHRISTE, Deus de Deo, miserere mihi seruo tuo: quia accusatus, non te negaui: interrogatus, te Dominum IESVM CHRISTVM confessus sum. Decius Cęsar præcepit, vt à terra leuaretur, dixitque ei: Video in te artem magicam: sed tandèm sacrifica. Scio illudere te tormenta arte magica, sed mihi non illudes. Testor deos deasque, aut sacrificabis, aut diuersis pœnis te interficiam. Beatus Laurentius ait: Ego in nomine Domini nostri Iesu Christi non reformido tormenta tua, quæ ad tempus sunt. Fac, quod facis: noli cessare. Decius immani furore percitus, iussit eum plumbatis diutissimè cædi. B. Laurentius dixit: Domine Iesu Christe, qui pro nostra salute dignatus es formam serui suscipere, vt nos à seruitute dæmonum liberares, accipe spiritum meum. Et ecce audita est vox, ipso etiã Decio audiente: Adhuc multa certamina tibi debentur. Decius furore correptus, dixit clara voce: Viri Romani & cœt⁹ reipublicę, audîstis vt dęmo- *Cęditur plũbatis.*

nes

Scorpionib^9 flagellatur. nes consolentur sacrilegum, qui nec deos, nec principes vestros timet, nec exquisita tormenta formidat? Extendite eum, & scorpionibus flagellate. B. Laurentius in catasta prostratus, subridens, & gratias agens Deo, dixit: Benedictus es Domine Deus, pater Domini nostri Iesu Christi, qui nobis immerentibus impendisti misericordiam tuam. Et tu Domine, propter pietatem tuam largire nobis gratiam tuam, vt cognoscant circunstantes, quòd tu consoleris seruos tuos.

Eádem hora vnus ex militibus, Romanus nomine, credidit Domino Iesu Christo, verbis beati Laurentij permotus, dixitque ad illum: Video ante te hominem pulcherrimum stantem cum linteo, & extergentem membra tua. Quamobrèm adiuro te per Christum, qui tibi misit Angelum suum, nè me derelinquas. Tum Decius furore & dolore percitus, ait ad Valerianum: Arte magica victi sumus. iussitque beatum Laurentium solui à catasta, & eleuari. Porrò Romanus vrceum afferens cum aqua, opportunitatem captabat, qua eum offerret beato Laurentio. Cœpit autem animo æstuare Decius, & præcepit beatum Laurentium reddi Hippolyto tantùm in palatio. Roman^9 miles credit, & baptizatur. Tum Romanus accessit, & aquam offerens, misit se ad pedes beati Laurentij, rogauitque cum lachrymis, vt baptizaretur. Et acceptam aquam benedixit, & baptizauit eum. Decius id audiens, voluit vt cum fustibus ipsi exhiberetur Romanus. Qui vbi in Capite damnatur. Decij conspectum vénit, etiam non interrogatus, clamauit magna voce: Christianus sum. & iubente Decio, eádem hora capitalem excepit sententiam: ductusque extra portæ Salariæ muros, decollatus est quinto Idus Augusti. Vénit antè Iustinus presbyter noctù, collectumque corpus eius sepeliuit in crypta in agro Verano.

Eádem nocte iussit Decius vnà cum Valeriano Præfecto apparari sibi tribunal in thermis Olympiadis, iuxta Salustij palatium: ad easq; noctù veniens, mandauit beatum Laurentium sibi offerri. Hippolytus autem mœrore affectus, flere cœpit: cui B. Laurentius ità dixit: Noli flere, sed lætare potiùs & tace, quandoquidem ego proficiscor ad gloriam. Hippolytus ait: Quarè ego non vociferor, Christianus sum, & tecùm occumbo? B. Laurentius respondit: Absconde potiùs Christum in interiori homine: & cùm post paululùm ego clamauero, audi & veni. Interim iubet Decius omne genus tormentorum exhiberi ad tribunal suum, plumbatas, fustes, laminas, vngues, lectos, batilla, seditque in thermis pro tribunali. Adducitur autē nocte ad Decium & Valerianum beatus Laurentius, dicitque ei Decius Cæsar: Iam facessat perfidia artis magicæ, & edic nobis genus tuum. B. Laurentius respondit: Quòd ad genus attinet, Hispanus sum: Romæ autem nutritus & eruditus, atq; à cunabulis Christianus, doctus omnem legem sanctam & diuinam. Decius Cæsar ait: Reuerà diuinam, quia nec deos cogitas, nec tormenta formidas. B. Laurentius dixit: In nomine Domini nostri Iesu Christi tormēta tua non timeo. Decius Cæsar dixit: Sacrifica dijs: alioquin nox ista in te supplicijs expendetur. B. Laurentius respondit: Nox mea obscurū Præclara vox S. Laurentij. non habet, sed omnia in luce clarescunt. Tum iussit Decius os eius lapidibus contundi. Ille verò magis confirmabatur, & ridens, dicebat: Gratias tibi ago Domine, quia In craticula assatur. tu es rerum omnium Deus. Cæsar Decius dixit: Afferte lectum ferreum, & in eo cubet Laurentius contumax. Allatus est lectus ferreus instàr craticulæ, & in eo nudus extensus B. Laurentius coram Decio & Valeriano, & prunæ ei substratæ, furcisq; ferreis illum compresserunt, dixitque Decius Cæsar ad eum: Sacrifica dijs. B. Laurentius respondit: Ego me obtuli Deo sacrificium in odorem suauitatis. sacrificium enī Psal 50. Deo est spiritus contribulatus. Intereà carnifices vrgentes, iactabant carbones sub cratem, furcis ferreis eum comprimentes. Dixit autem B. Laurentius: Disce miser, quòd carbones tui mihi refrigerium præstant, tibi autem supplicium æternum: quia Inuicta eius constantia. ipse Dominus nouit, quòd accusatus non negaui: interrogatus, Christum confessus sum: assatus, gratias ago. Valerianus præfectus dixit: Vbi sunt ignes, quos tu dijs minabaris? Beatus Laurentius ait: O vestram insaniam: Infelices, non cognosciris vestros carbones mihi non ardorem adferre, sed refrigerium? Omnes verò, qui illic aderant, mirabantur præcepisse Decium, vt viuus assaretur. At ille vultu elegantissimo dicebat: Gratias ago tibi Domine Iesu Christe, quòd me confortare dignatus es. eleuansque oculos suos in Decium, ait: Eccè miser, assâsti vnam partem: versa aliam, Felicissim^9 eius obitus. & manduca. gratiasque agens Deo, dixit: Gratias ago tibi Domine Iesu Christe, quòd merui ianuas tuas ingredi, atque ità reddidit spiritum.

Eá-

Eádem nocte Decius cum Valeriano indè abijt ad palatium Tiberianum, relicto corpore beati Laurentij in craticula. Porrò summo manè rapuit illud Hippolytus, & è suis facultatibus condiuit aromatibus & linteis, significauitq; Iustino presbytero, quemadmodùm super prunas beatus Laurentius egisset animam, & Decius atq; Valerianus pudefacti abijssent ad Tiberij palatium, & magna crudelitate sanctum corpus in craticula super carbones reliquissent. Itaq; beatus Iustinus presbyter & Hippolytus, plorantes & multùm tristes, tulerunt corpus eius, venientesq; in prædium viduæ Cyriacæ via Tyburtina, ad quam beatus martyr nocte venerat, eiq; linteum dederat, quo pedes sanctorum extersérat, cùm sacrum corpus abluissent, vsque in vesperam illic deposuerunt. Hora autem vespertina sepeliêrunt illud in crypta via Tyburtina in eodem Cyriacæ viduæ prędio, in agro Verano, quarto Idus Augusti, ieiunantesq; celebrârunt vigilias noctis triduo cum multa Christianorum frequentia, nec cessârunt à luctu & lachrymis. Beatus verò Iustinus presbyter obtulit sacrificium laudis, & participes eius facti sunt omnes. Hoc est, Missæ sacrificium.

Reuertens autem Hippolytus, post diem tertium venit in domum suam, impertiensq; omnibus pacem, etiam seruis & ancillis suis communicauit de sacrificio altaris beati Laurentij martyris. Positaque mensa, priusquàm cibum sumeret, venerunt milites & tenuerunt eum, perduxeruntque ad Decium Cæsarem. Eo viso, subridens Decius Cæsar, ait: Nunquid & tu magus effectus es, qui corpus Laurentij abstulisse diceris? Respondit Hippolytus: Equidem id feci, non vt magus, sed vt Christianus. Decius Cæsar furore correptus, iussit os eius lapidibus tundi: expoliataque veste, qua ceu Christianus vtebatur, ait: Sacrifica dijs, obsecundansq; præceptis nostris, viue & fruere militiæ ornamētis. Hippolytus dixit: Non me expoliâsti, sed potiùs vestire cœpisti. Decius Cæsar ait: An non es cultor deorum? Quid ità insipiens factus es, vt non erubescas nuditate tua? Hippolytus respondit: Ego verò & sapiens, & Christianus effectus sum: nam ignorantia tum laborabam, quandò feci quod tu credis. Decius Cæsar dixit: Sacrifica & viue, nè pereas per tormenta, sicut Laurētius. Hippolytus ait: Vtinàm exemplum fieri merear beati Laurentij Martyris, quē tu miser ausus es ore polluto nominare. Decius Cæsar dixit: Extendite eum, & fustibus cædite. Quod cùm diù fieret, ait: Gratias ago Deo meo. Decius dixit: Deridet fustes Hippolytus: carduis cædite eum. Cædentes autē eum, deficiebant: porrò Hippolytus magna voce clamabat, glorificans Deum, & dicens: Christianus sum. Decius Cæsar ait: Leuate eum à terra. Cumq; esset leuatus, iussit eum habitu militari indui, quo gentilis vsus fuerat, dixitq; ad illum: Memor esto militiæ tuæ, & sis amicus noster, atque in conspectu nostro fruere militia pristina, vt semper consueuisti. S. Hippolyti os lapidibus verberatur. Fustibus cęditur.

B. Hippolytus dixit clara voce: Militia mea hæc est, vt me constanter Christianum militem declarem. Itaque cupio celeriter ad palmam cum fructu peruenire. Decius ira feruēs, dixit ad Valerianum pręfectum: Accipe omnes facultates eius, & cum crudeli examinatione interfice. Eodem die Valerianus in omnes eius facultates inquirens, inuénit in domo eius omnem familiam Christianam, eosque in suum conspectum præcepit adduci. Erat in ijs etiam nutrix beati Hippolyti Concordia cum marito suo. Valerianus pręfectus dixit ad eos, pręsente Hippolyto: Attendite annos vestros, nè simul pereatis cum Hippolyto domino vestro. Respondit Concordia: Nos cum domino nostro optamus potiùs pudicè mori, quàm impudicè viuere. Valerianus prefectus ait: Genus seruorum non nisi verberibus emendatur: iussitque Concordiam plumbatis cædi. Ea dum cæderetur, emisit spiritum, pręsente Hippolyto, q exultans, dixit: Gratias tibi ago Domine, quòd nutricem meam pręmisisti ante conspectum sanctorum tuorum. Valerianus præfectus ait ad eum: Adhuc tu confidis magicis artibus, & nec honoras deos, nec præceptis principum obsecundas? Iratusque præcepit, vt educerent eum cum familia extra muros portæ Tyburtinæ. Hippolytus verò omnes suos confirmabat, ità dicens: Fratres, nolite metuere: ego & vos vnum Dominum habemus. Constantia eius. Concordia nutrix eius cęditur plūbatis, & exspirat.

Iussit autem Valerianus, vt inspectante Hippolyto, omnes capite truncarentur, decollatique sunt promiscui sexûs decem & nouem. Porrò beatum Hippolytum voluit pedibus ad colla indomitorum equorum ligatum, per carduos & tribulos raptari. Quod cùm fieret, ille migrauit ad Dominum: relictaq; sunt corpora san- Familia Hippolyti decollatur. Ipse quoq; reddit spiritum.

ddd ctorum

ctorum in campo iuxta Nympham, ad latus agri Verani, Idibus Augusti. Nocte eádem vénit Iustinus presbyter, collectaque eorum corpora eodem loco sepeliuit. Cœpit verò curiosè inquirere diebus multis corpus beatę Concordiæ martyris: & cùm nō inueniret, mœrore affectus, non cessabat lachrymas fundere. Tertiodecimo autem die ab Hippolyti passione, Porphyrius miles vénit ad cloacarium quendam, sperans se in vestimentis beatæ Concordiæ aurum, argentum & gemmas reperturum, dixitq; cloacario: Si possis tacitum apud te habere, indicarem tibi quiddam non parùm tuæ arti quæstuosum. Cloacarius respondit: Secretum apud me erit: tu modò dicas veritatem. Ait Porphyrius: Ante hos dies iussit Valerianus pręfectus coram se Concordiam quandam è familia Hippolyti Christiani plumbatis interfici, & eius mortuę corpus proijci in cloacam. Eam ego puto in vestibus suis habere margaritas & aurum. Cùm esset autem cloacarius fidelis & occultè Christianus, dixit ad Porphyrium: Demonstra mihi locum, & ego nocte quęram eam: atque vbi inuenero, nunciabo tibi. Dicebatur verò Cloacarius ille, Irenæus: vénitque ad Iustinum presbyterum, & narrauit ei omnia, quę fecisset & indicâsset Porphyrius. Beatus Iustinus presbyter gratias agens Deo omnipotenti & Domino Iesu Christo, flexis genibus, cum lachrymis dixit: Eamus nocte fili ad cloacam. Respondit Irenæus: Sine, vt priùs accedam ad Porphyrium. B. Iustinus presbyter dixit. Vide fili, vt sacramentum tibi creditum conserues. Abijt Irenęus ad Porphyrium, isque indicauit ei locum, vénitque cum illo nocte, & inuénit sacrum corpus incontaminatum: quęrentes autem in vestibus eius, nihil repererunt. Fugit ergò Porphyrius: Irenæus verò vocauit ad se Abundium Christianum, & cum illo attulit corpus beatę Concordiæ ad Iustinum presbyterum: qui illud suscipiens, gratias egit Deo, & sepeliuit apud corpora sanctorum Hippolyti & cęterorum.

Irenæi & Abūdij martyrium.

Altera die Valerianus id audiens, Irenæum & Abundium compræhensos, iussit viuos in cloacam demergi: atque ità necati sunt septimo Calendas Septembris. Eorum corpora beatus Iustinus presbyter indè extracta, sepulturæ mandauit iuxta corpus beati Laurentij in crypta in agro Verano, vicesimoseptimo die à passione sanctorum supradictorum. Iussit verò Decius Cęsar in amphitheatro editionem munerum apparari: sedensque in carruca aurea cum Valeriano præfecto, descendit vt in amphitheatrum introirēt, multorumque martyrum funestas cædes exhiberent. Eccè autem exclamat Decius Cęsar, arreptus à dæmonio: O Hippolyte, tanquàm captiuum catenis horridis vinctum me ducis. Valerianus quoquè exclamat: O Laurenti, igneis catenis me trahis: eádemque hora, præsente Decio, expirauit. Decius autem rediens in palatiū, triduo perpetuo vexatus à dæmonio, clamabat die ac nocte: Adiuro te Laurenti, vel parùm cessa à tormentis. Orto autem luctu magno in palatio, vxor Decij Tryphonia pagana crudelis, videns Decium à dæmone exagitari, iussit sanctos omnes qui clausi erant, dimitti. Eádem hora mortuus est Decius: Vxor autem eius Tryphonia vénit ad beatum Iustinum presbyterum, & cum filia Decij Cyrilla misit se cum lachrymis ad pedes eius, orans vt baptizarentur. Eas cum gaudio excepit B. Iustinus presbyter, indixitque illis ieiunium ad septem dies. Die septimo expleto, baptizauit eas: quæ res toto orbe diuulgata est. Altera die Tryphonia orans, reddidit spiritum, & corpus eius beatus Iustinus presbyter in ea sepeliuit crypta, in qua humatus est S. Hippolytus, quintodecimo Calend. Nouembris.

Diuina vltio in Deciū & Valerianum.

Tryphonia & Cyrilla baptizātur.

Ab illa die B. Iustinus accuratè peruestigauit, sicubì corpora sanctorum abscondita essent, promisitque præmium militibus. Audientes autem milites Tryphoniā Decij vxorem cum filia Cyrilla Christo nomen dedisse, ad sex & quadraginta venerunt ad beatum Iustinum presbyterum cum vxoribus suis: prostratique ad pedes eius, petiêrunt se baptizari. Deindè beatus Iustinus, collecto omni Clero, perquisiuit quis in locum beati Sixti substituendus & ordinandus esset. Et ordinauerunt venerabilem virum Dionysium, eumque consecrauit Maximus Ostiensis Episcopus. Obtulit autem ei ad baptismum Iustinus presbyter quadragintasex milites, & ab eo baptizati sunt in nomine sanctæ Trinitatis. His auditis, Claudius princeps iussit compræhendi Cyrillam filiam Decij Cæsaris & milites, ducique eos ad sacrificandum dæmonibus. Sed illi omnes, contempto eius præcepto, ipsum pariter irriserunt. Iussit ergò eos in custodiam recipi, Cyrillam verò sibi præsentari, eique dixit: Sic tibi visum est

Milites 46. credunt.

Dionysius succedit Sixto.

præ-

præcepta & morē clarissimorū parentum, regiamq; educationē negligere? Cyrilla respondit: Ego Christiana sum, ancilla Christi, respuoque dæmonia, quę vos perducent ad supplicia ęterna, cum illis pariter pituros Claudius dixit: Assentire nobis, & sacrifica dijs, nubasq; viro qui respōdeat natalibus tuis. Cyrilla respōdit: Ego iam nupsi viro, qui me veram docuit sapientiam, nempe Dominū Iesum Christum, cui semel tradita sum. Claudius ira feruescens, præcepit vt iugularetur. Cumq; necata esset gladio, Cyrilla iugulatur. voluit corpus eius in platea canibus relinqui. Collegit autem corpus eius beatus Iustinus presbyter, & sepeliuit cum matre eius, vbi iam antè posuerat corpus beati Laurentij, quinto Calendas Nouembris.

Eodem tempore iussit Claudius exercitum armatum in palatio Salustij includi, militesque baptizatos sibi præsentari. Præcepitq; exercitui, vt educerent eos extra muros portæ Salariæ in ciuitatem Figlinam, vt illic capite plecterentur. Ità decollati sunt omnes quadragintasex pro Christi nomine, cum vxoribus suis. Corpora illorum Milites 46. decollātur cū vxorib. Iustinus presbyter & Iohannes nocte collegerunt, & sepeliērunt in crypta, multis pręsentibus Christianis, in via Salaria, in cliuo cucumeris, octauo Calendas Nouembris: vbi florent orationes eorum vsque in hodiernum diem, cum alijs cētum viginti martyribus: inter quos fuerunt quatuor milites Christi, Theodosius, Lucius, Marcus & Petrus: qui, vt viderunt armatos ad se venire milites, rogabant vt ipsi primi ante oēs decollarentur, ea feruentes intentione, vt mâllent læti mori pro Christo, quàm malè viuere. Atq; ità profecti sunt ad Dominum, cui est honor & gloria in secula seculorum, Amen. 120. Martyres.

PASSIO SANCTI LAVRENTII MARTYRIS, AB AVRELIO PRVDENTIO SCRIPTA.

Est Hymnus 2. in lib. περὶ στεφανῶν.

ANtiqua fanorum parens,
Iam Roma Christo dedita,
Laurentio victrix duce,
Ritum triumphas barbarum.
Reges superbos viceras,
Populosque frenis presseras:
Nunc monstruosis idolis
Imponis imperi iugum.
Hæc sola deerat gloria
Vrbis togatæ insignibus,
Feritate capta gentium,
Domaret vt spurcum Iouem.
Non turbulentis viribus
Cossi, Camilli, aut Cæsaris:
Sed martyris Laurentij
Non incruento prælio.
Armata pugnauit fides,
Proprij cruoris prodiga:
Nam morte mortem diruit,
Ac semet impendit sibi.
Fore hoc sacerdos dixerat
Iam Xistus, adfixus cruci,
Laurentium flentem videns
Crucis sub ipso stipite.
Desiste discessu meo
Fletum dolenter fundere:
Præcedo frater: Tu quoquè
Post hoc sequéris triduum.
Extrema vox Episcopi,
Prenunciatrix gloriæ,
Nihil fefellit: nam dies
Prędicta palmam pręstitit.
Qua voce, quantis laudibus
Celebrabo mortis ordinem?
Quo passionem carmine
Dignè retexens concinam?
Hic primus è septem viris,
Qui stant ad aram proximi,
Leuita sublimis gradu
Et cæteris præstantior.
Claustris sacrorum prçerat,
Cęlestis arcanum domûs
Fidis gubernans clauibus,
Votasque dispensans opes.
Versat famem pecuniæ
Pręfectus vrbis regię,
Minister insani ducis,
Exactor auri & sanguinis,
Qua vi latentes ëruat
Nummos, operta existimans
Talenta sub sacrarijs,
Cumulosque congestos tegi.
Laurentium sisti iubet:
Exquirit arcam ditibus
Massis refertam, & fulgidæ
Montes monetæ conditos.
Soletis, inquit, conqueri,
Sæuire nos iusto ampliùs,
Cùm Christiana corpora
Plusquàm cruentè scindimus.
Abest atrocioribus
Censura feruens moribus:
Blandè & quietè efflagito,

Structos talentis ordines.
It ille, nec pudet sequi:
Ventum ad sacratam ianuam:
Stabant cateruæ pauperum,
Inculta visu examina.
Fragor rogantum tollitur:
Præfectus horrescit, stupens
Conuersus in Laurentium,
Oculisque turbatis minax.
Contrà ille, quid frendens, ait,
Minitaris? aut quid displicet?
Num sordida hæc aut vilia?
Num despuenda existimas?
Aurum, quod ardenter sitis,
Effossa gignunt rudera,
Et de metallis squallidis
Pœnalis excudit labor.
Torrens vel amnis turbidis
Voluens arenis implicat:
Quod terrulentum ac sordidum,
Flammis necessè est decoqui.
Pudor per aurum soluitur,
Violatur auro integritas,
Pax óccidit, fides perit,
Leges & ipsæ intércidunt.
Quid tu venenum gloriæ
Extollis & magni putas?
Si quæris aurum verius,
Lux est & humanum genus.
Hi sunt alumni luminis,
Quos corpus arctat debile,
Nè per salutem viscerum
Mens insolescat turgida.
Cùm membra morbus dissecat,
Animus viget robustior:
Membris vicissim fortibus,
Vis sauciatur sensuum.
Nam sanguis in culpam calens,
Minus ministrat virium,
Si feruor effœtus malis
Elumbe virus contrahat.
Si fortè detur optio,
Mâlim dolore asperrimo
Fragmenta membrorum pati,
Et pulcher intùs viuere.
Committe formas pestium,
Et confer alternas lues:
Carnis ne morbus fœdior,
An mentis & morum vlcera?
Nostri per artus debiles
Intùs decoris integri,
Sensum venusti innoxium
Languoris expertes gerunt.
Vestros valentes corpore
Interna corrumpit lepra,
Errorque mancum claudicat,
Et cæca fraus nihil videt.
Quemuis tuorum diuitum,
Qui veste & ore prænitet,
Magis probabo debilem,
Quàm quis meorum est pauperum.
Hunc, qui superbit serico,
Quem currus inflatum vehit:
Hydrops aquosus lucido
Tendit veneno intrinsecùs.
Ast hic auarus contrahit
Manus recuruas, & volam
Plicans aduncis vnguibus,
Laxare neruos non valet.
Istum libido fœtida
Per scorta tractum publica,
Luto & cloacis inquinat,
Dum spurca mendicat stupra.
Quid ille feruens ambitu,
Sitique honoris æstuans,
Merlis'ne anhelat febribus,
Atque igne venarum furit?
Quisquis tacendi intemperans,
Silenda prurit prodere,
Vexatur & scalpit iecur,
Scabiemque cordis sustinet.
Quid inuidorum pectorum
Strumas retexam turgidas?
Quid purulenta & liuida
Malignitatum vulnera?
Tute ipse, qui Romam regis,
Contemptor æterni Dei,
Dum dæmonum sordes colis,
Morbo laboras regio.
Hi, quos superbus despicis,
Quos execrandos iudicas,
Breuì vlcerosos exuent
Artus, & incolumes erunt.
Cùm carne corruptissima
Tandèm soluti ac liberi,
Pulcherrimo vitæ statu
In arce lucebunt patris.
Non sordidati aut debiles,
Sicut videntur interìm:
Sed purpurantibus stolis
Clari, & coronis aureis.
Tum, si facultas suppetat,
Coram tuis obtutibus,
Istos potentes seculi
Velim recensendos dari.
Pannis videres obsitos,
Et muculentis naribus,
Mentum saliuis vuidum,
Lipposque palpebra putri.
Peccante nil est tetrius, Peccati turpitudo.
Nil tam leprosum aut putridum,
Cruda est cicatrix criminum,

Compellat affatu breui:
Conuerte partem corporis
Satis crematam iugiter,
Et fac periclum, quid tuus
Vulcanus ardens egerit.
Præfectus inuerti iubet.
Tunc ille, Coctum est, deuora,
Et experimentum cape:
Sit crudum, an assum, suauius.
Hæc ludibundus dixerat:
Cælum deinde suspicit,
Et congemiscens obsecrat,
Miseratus vrbem Romulam.
O Christe numen vnicum,
O splendor, ô virtus patris,
O factor orbis & poli,
Atque author horum mœnium:
Qui sceptra Romæ in vertice
Rerum locâsti, sanciens
Mundum Quirinali togæ
Seruire, & armis cedere:
Vt discrepantum gentium
Mores & obseruantiam,
Linguasque & ingenia, & sacra
Vnis domares legibus.
En omne sub regnum Remi
Mortale concessit genus:
Idem loquuntur dissoni
Ritus, idipsum sentiunt.
Hoc destinatum, quo magis
Ius Christiani nominis,
Quodcunque terrarum iacet,
Vno illigaret vinculo.
Da Christe, Romanis tuis
Sit Christiana ciuitas:
Per quam dedisti, vt cæteris
Mens vna sacrorum foret.
Confœderentur omnia
Hincinde membra in symbolum:
Mansuescat orbis subditus,
Mansuescat & summum caput.
Aduertat adiunctas plagas
Coire in vnam gratiam:
Fiat fidelis Romulus,
Et ipse iam credat Numa.
Confundit error Troicus
Adhuc Catonum curiam:
Veneratur occultis focis
Phrygum penates exules,
Ianum bifrontem & Sterculum
Colit senatus: horreo
Tot monstra patrum dicere,
Et festa Saturni senis.
Absterge Christe hoc dedecus,
Emitte Gabriel tuum:
Agnoscat vt verum Deum
Errans Iuli cæcitas.
Et iam tenemus obsides
Fidissimos huius spei:
Hic nempè iam regnant duo
Apostolorum principes.
Alter vocator gentium,
Alter cathedram possidens
Primam, recludit creditas
Aeternitatis ianuas.
Discede adulter Iupiter,
Stupro sororis oblite:
Relinque Romam liberam,
Plebemque iam Christi fuge.
Te Paulus hinc exterminat,
Te sanguis exturbat Petri:
Tibi id, quod ipse armaueras,
Factum Neronis officit.
Video futurum principem
Quandoquè, qui seruus Dei
Tetris sacrorum sordibus
Seruire Romam non sinat.
Qui templa claudat vectibus,
Valuas eburnas obstruat,
Nefanda damnet limina,
Obdens ahenos pessulos.
Tunc pura ab omni sanguine
Tandem nitebunt marmora,
Stabunt & æra innoxia,
Quæ nunc habentur idola.
Hic finis orandi fuit,
Et finis idem vinculi
Carnalis: erupit volens,
Vocem secutus, spiritus.
Vexére corpus subditis
Ceruicibus quidam patres:
Quos mira libertas viri
Ambire Christum suaserat.
Repens medullas indoles
Afflârat, & coëgerat
Amore sublimis Dei
Odisse nugas pristinas.
Refrixit ex illo die
Cultus deorum turpium:
Plebs in sacellis rarior:
Christi ad tribunal curritur.
Sic dimicans Laurentius,
Non ense præcinxit latus:
Hostile sed ferrum retrò
Torquens, in authorem tulit.
Dum dæmon inuictum Dei
Testem lacessit prælio:
Perfossus ipse cóncidit,
Et stratus æternùm iacet.
Mors illa sancti martyris,
Mors vera templorum fuit:
Tunc Vesta Palladios lares

Cathedra primaria Romæ.

Impunè sensit deseri.
Quicquid Quiritum sueuerat
Ornare nænias Numæ,
Christi frequentans atria,
Hymnis resultat martyrem.
Ipsa & Senatûs lumina
Quondàm luperci & flamines,
Apostolorum & martyrum
Exosculantur limina.
Videmus illustres domos,
Sexu ex vtroque nobiles,
Offerre votis pignora
Clarissimorum liberûm.
Vittatus olìm pontifex
Adscitur in signum Crucis:
Aedemq; Laurenti tuam
Vestalis intrat Claudia.
O ter quaterque, ô septiès
Beatus vrbis incola,
Qui te ac tuorum cominùs
Sedem celebrat ossium.
Cui proptèr aduolui licet,
Qui fletibus spargit locum,
Qui pectus in terram premit,
Qui vota fundit murmure.
Nos Vasco Iberus diuidit
Binis remotos Alpibus,
Trans Cottianorum iuga,
Trans & Pyrenas ninguidos.
Vix fama nota est, abditis
Quàm plena sanctis Roma sit:
Quàm diues vrbanum solum
Sacris sepulcris floreat.
Sed qui caremus his bonis,
Nec sanguinis vestigia
Videre coràm possumus,
Cælum intuemur eminùs.
Sic sancte Laurenti tuam
Nos passionem quærimus:
Est aula nam duplex tibi:
Hîc corporis, mentis polo.
Illic inenarrabili
Afflictus vrbi municeps,
Aeternæ in arce curiæ
Gestas coronam ciuicam.
Videor videre illustribus
Gemmis coruscantem virum:
Quem Roma cælestis sibi
Legit perennem consulem
Quæ sit potestas credita,
Et muneris quantum datum,
Probant Quiritum gaudia,
Quibus rogatus annuis.
Quod quisque supplex postulat,
Fert impetratum prosperè:
Poscunt, litantur, indicant,
Et tristis haud vllus redit.
Ceu præstò semper assies,
Tuosque alumnos vrbicos
Lactante complexus sinu,
Paterno amore nutrias.
Hos inter, ô Christi decus,
Audi poëtam rusticum,
Cordis fatentem crimina,
Et facta prodentem sua.
Indignus agnosco & scio,
Quem Christus ipse exaudiat:
Sed per patronos Martyres
Potest medelam consequi. Martyres patroni nostri.
Audi benignus supplicem
Christi reum Prudentium:
Et seruientem corpori,
Absolue vinclis seculi.

DE SANCTO LAVRENTIO MARTYRE
BEATI PETRI CHRYSOLOGI ARCHIEPISCOPI
Rauennatis Sermo, qui est in opere eius, 135.

Odiernus dies beatissimi martyris Laurentij corona illustratur: cuius egregij martyris merita, nulla pars Romani orbis ignorat. Passus est in ipso capite gentium, id est, in ipsa vrbe Romana. Ibi enim diaconus ministrauit, & in ipso iuuentutis suæ flore decorem iuuentutis suæ sanguine purpurauit.

Passio eius insignis est, multumque mirabilis: hanc breuiter Domino adiuuante, narrabo. Illo tunc Archidiacono, beatus Sixtus erat Episcopus: cuius triumphus martyrij ante triduum fuit. Cùm ergò sanctus Laurentius Episcopum suum Sixtum pergentem ad martyrium sequeretur, fide fultus, tristis affectu, non quia ille patiebatur, sed quia ab illo ipse deserebatur, respexit venerabilis senex venerabilem iuuenem, & ait illi: Noli esse tristis fili: post triduum me sequeris. Tunc ille ebibita prophetia, iam corde paratissimus, è spiritu ebrius, certum sperauit futurum, quod prædixerat ille, qui nouerat. Deindè appræhensus, est adductus: & quoniã erat Archidiaconus, apud illud esse vtiq; credebantur opes Ecclesiæ, quas desiderabat persequutor, non tam auarus, quàm furiosus, oderat, quem occidebat: sed amabat apud eum, quod ille contemnebat.

Erat

Erat autem sanctus Laurentius pauper opibus, diues moribus: non se negauit Ecclesiæ habere diuitias: sed vt eas ostenderet, tridui dilationem petijt: deindè mādauit congregari agmina pauperum. Tunc deindè ipso die coronæ suæ præsentatus examini, tanquàm demonstraturus quod ille quęrebat, demonstrauit quod habebat. Tunc ait persequutor: Vbì sunt Ecclesiæ facultates? At ille manum extendens in pauperes: Hę sunt, inquit, Ecclesię facultates. Verū dixit, sed amarum. Quid aūt mirum, si veritas auxit odium? Irrisum se dolens crudelis tyrannus, & auarus inimicus, qui fortè mitiorem pœnam cogitauerat, ferro interficere venerabilē iuuenem, parari flammas præcepit. Plùs ardebat, quàm vrebat: vrebat in carne, ardebat in corde. Supplicium eius tanto erat grauius, quanto interius. Tunc oblata est torrenda, & vt veriùs dicam, assanda martyrio nobilis illa Laurētij craticula: adstrictus est ferro, sed ille craticulā supplicij, lectum quietis putabat: supplicium dixi, secundùm animum punientis, non secundùm conscientiam patientis. Nullum est enim supplicium damnati, vbì non est pœna peccati. S. Laurentius pauper opibus, diues moribus.

Itaque beatissimus martyr ostendens, quàm quietè iacéret in illo ignito ferro, ait circūstantibus: Iam me versate, & si vna pars cocta est, vorate. Miramur patientiā: donum Dei miremur. Ibì fides non solùm non arsit, sed & consolabatur ardentem. Quarè fides consolabatur ardentem? Quia fidelem tenebat promittentem. Vt fides nō deficeret, vt spes non auerteretur, vt charitas inter pœnas igneas corporales plùs accenderetur, Dei dona erant. Eximia animi virtus.

Fratres mei, nemo arroget potentiæ suæ, quod non dat nisi Deus. Meritò Apostolus alloquēs martyres, vt in epistola eius hodiè, cùm legeretur, audistis: Vobis, inquit, donatum est pro Christo, nō solùm vt credatis in eum, sed etiam vt patiamini pro eo. Phil. 1

Ergò martyrum merita velut Dei dona laudemus, amemus, subinferamus voluntatem nostram: voluntas enim sequitur, non præuenit. Sed tamen non deest charitas, si non deest voluntas: ipsa enim ardens voluntas vocatur charitas. Quis est, qui timeat volens? quis est, qui amet nolens? ferueat oratio, & festum martyris celebretur: Sed vt non sit inanis, qui celebrat, imitemur.

GESTA ILLVSTRIA S. SVSANNAE VIRGINIS: QVIBVS ETIAM QVORVNDAM ALIORVM,

putà Gabinij, Claudij, Præpedignæ & filiorum eius, & Maximi, martyria sunt compræhensa. Putantur à Notarijs Rom. Ecclesiæ conscripta. Consentiunt vetustissima Martyrologia. Stylum nonnihil expoliuimus, vbi visum est opportunum, maximè quòd multis locis obscurus est historiæ sermo.

Emporibus Diocletiani & Maximiani Augustorum fuit quidam presbyter, nomine Gabinius, de vrbe Roma, frater vterinus Caij vrbis Romę Episcopi, doctus in diuinis literis, amator tam diuinę sapiētię, quàm mundanarum literarum. Is verò crebrò conferebat cum Caio germano suo, scribebatque libros contra paganos: quippe eruditus omnigenis artium mundanarū literis. Cumq; nobili ortus esset ꝓgenie, fama latissimè cognoscebatur. Nam & Diocletianum Augustū sanguine attingebat. Caius quoq; similiter vulgabatur. Habebat autē idem Gabinius filiam vnicam, eamq; charissimam & pulcherrimam, quam ipse enutriērat in studijs prophanæ literaturæ, siue mundanarum literarum: posteà verò etiā diuinis ab eo literis imbuta, boni ingenij ex illo particeps effecta est. Audiēs aūt Diocletianus puellā & pulchritudine & sapiētia pollentem, misit ad Gabiniū, & petijt eā * Maximino Augusto filio suo coniugē. Misit autem Claudiū consobrinū suū, virū nobilē, vt oīa pacificè à Gabinio presbytero obtineret. Augusti n. Gabinij presbyteri eruditio. * Maximiano.

Veniens itaq; Claudius ad Gabiniū, sic eum appellat: Etiāsi occurrēte die festo me non compulisset præceptum dominorum nostrorū Augustorum, qui me amāter ad vos dirigere voluērunt: tamen vos non debuistis longè recedere ab agnitione suauissi-

suauissimorum parentum vestrorum. Quid verò melius possis eligere aut optare, quàm vt generis tui nobilitatem instaures ac repares coniunctione & claritate Augustorum? Gabinius presbyter respondit: Nos humiles vndenā digni sumus cognati dici maiorum? Claudius dixit: Sancte frater, nunquid tu non es filius Maximini, cuius & Caius Episcopus, vester frater, cognati famosissimi Senatoris & Consulis, patrui nostri & consobrini Augusti domini nostri? Gabinius respondit: Ità est: at tamen nos extremi his temporibus non sumus digni tales dici. Claudius ait: Fruere * natione communi consilio sapientis. Hoc igitur præcepit Dominus & princeps noster Diocletianus Augustus, vt filiam tuam, quam didicimus omni sapiētia eruditam, filio suo * Maximino Augusto coniungas. iustum est enim, vt à firma radice nata virgulta non separentur: quod quidem etiam in votis nobis esse hilariter speramus. Gabinius presbyter respondit: Inducias mihi date, vt animum puellæ charitate obligem. atque ità, cùm se salutâssent, discessum est.

Susannam vult Diocletianus iungi filio suo.

* Maximiano.

Gabinius autem presbyter veniens ad filiam Susannam, dicit ei: Cupio te ad sanctum patrem & germanum nostrum, tuum patruum, Caium Episcopum perduci, vt quod tibi contulit spiritus sanctus, non fiat irritum & inane. Eodem tempore rogauit sanctum Caium Episcopum, vt ad ipsum veniret, eique narrauit quicquid gestum erat: simulque intrantes domum, dixerunt puellæ cum lachrymis: Diocletianus Augustus direxit ad nos Claudium consobrinum nostrum, qui nobis indicauit, ipsum Augustum petere te, nobis charissimam filiam, Maximino filio suo vxorem. Susanna patri & patruo respondit: Vbi est nunc sapientia tua? Certè euanuit Si non scires me Christianam esse, sicut & vos doctores estis, posses ità loqui. At nunc quarè inquinâsti os tuum & aures, pollutos audiendo sermones, vt ego coniungar crudeli pagano, quem vos propter fidem Domini non timuistis negare esse cognatum vestrum? Sed gloria omnipotenti Deo, qui me dignatus est iungere corporibus sanctorum. sic enim credo in Dominum Iesum Christum, me huius contemptu ad martyrij palmam peruenturam. Respondit Gabinius presbyter: Ergò filia, constans esto in fide, quam tenes, vt & nos fructum oblationis mereamur offerre Domino Iesu Christo, ex constantia tua: scio enim pietate propendére in omnes homines, & misericordem esse Dominum Iesum Christū. Susanna dixit & patri & patruo: Domini mei, ego nóui ab ore patris mei semper me ità esse institutam, vt seruandæ castitati studerem, & pudicitiam Domino Iesu Christo exhiberem. In cuius ergò timore iam constituta, nunquàm amoris studio coinquinabor virili complexu: sed cui me tu pater semèl tradidisti, illi seruio, illi confido: nouit enim ille conscientiam meam. Caius Episcopus dixit: Si ergò iam semèl oblata es Deo, custodi præcepta eius. Ille enim nobis seruis suis per doctrinam Euangelicam dignatus est declarare vias suas, ità dicens: Cùm stabitis ante reges & pręsides, nolite præmeditari, qualiter respondeatis. dabitur enim vobis in illa hora, quid dicatis: quia non vos loquimini, sed spiritus sanctus loquitur pro vobis.

Mira virtus Susannæ.

Susanna nō vult nubere viro.

Matt. 10.

Susanna cum lachrymis respondit: Equidem spero in Domino Iesu Christo, quòd orationibus vestris templū Dei efficiar, sicut beatus Paulus Apostolus ait: Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos. Nemo vos seducat. Cùm hęc inter se tractarent, subitò venit Claudius ad eos post dies tres, & cum gaudio introiuit in domum Gabinij presbyteri, multis eum militibus pro officio comitantibus: è quibus tamen, neminem permisit secùm ingredi, sed ipse solus intrauit. Itaque gaudium illis attulit aduentu suo, seque coràm mutuò amplexi sunt, pacis oscula sibi inuicèm præbentes. Dixit verò clarissimus vir Claudius: Non ignorat sanctitas vestra, quæ me lætitia pduxerit ad vos. Caius Episcopus respondit: Etiamsi nulla alia causa ad nos veniendi suppeteret, vel solius tamen generis & consanguinitatis ratio sufficeret, vt mutuo adspectu & cognitione fruamur. Claudius ait: Nouerit ergò sanctitas vestra, dominum nostrū Diocletianū Augustū summoperè desiderare, vt vobis possit amicitia & affinitate coniūgi. Et ego moneo & rogo sanctitatē vestrā, vt obsecūdetis volūtati domini & principis totius mūdi, eiusq; animā gaudio compleatis. Gabinius presbyter respōdit: Expone sancto Episcopo Augusti pceptionē. Claudius dixit: Ego verò gaudēs & gratulabūdus id faciā: aitq;: Domin⁹ noster clemētissimus August⁹ filiā vestrā, neptē meā, coniugē expetit Augusto & Cęsari filio suo Maximino, ꝙ multa audierit de eruditiōe eius.

1. Cor. 3.

eius. Nihil verò pręstabilius nobis putamus, quàm vt genus nostrum in imperij affinitatem se insinuet,& tanta sublimitate augeatur. Gabinius presbyter respōdit: Nihil nos extraneum vel obscuret,vel impediat. At tamen exploremus simul animū puellę.

Accitam igitur coram illis Susannam,nullo alio pręsente,Claudius lachrymās amplecti voluit,& amanter osculari:sed illa ait ad eum: Noli contaminare os meum. nouit enim Dominus meus Iesus Christus,os ancillæ suæ nunquàm à viro contactum esse. Claudius respondit : Equidē charitatis affectu volui osculari te dominam neptem meam. Susanna dixit: Non ob aliud ego recuso osculum tuum,quàm quòd os tuum sacrificijs idolorum pollutum est. Claudius ait: Ecquid verò faciam,vt hac immunditia purgetur os meum ? Susanna respondit: Pœnitētiam agere debebis, & baptizari in nomine patris & filij & spiritùs sancti. Claudius dixit Caio Episcopo : Vos igitur me purificate, si quidem melior est homo mundus,credens in Christum, quàm deos colens. Ego dijs sacrificia obtuli,quibus & principes nostri flectunt ceruices. Caius Episcopus ait: Frater Claudi,ausculta me: nam bonū est, cuius ego te admoneo. Tu quidem efficere rem istam apud nos cogitâsti, sed Dominus te redimere vult per preces puellæ,vt saluum sit genus nostrum. Ipse enim dignatus est dicere in Euangelio: Venite ad me omnes,qui laboratis & onerati estis,& ego reficiam vos. Nullum sanè peccati onus grauius & peius est, quàm idolorum cultu pollui hominem, quem Dominus Deus creauit, cuius causa dignatus est ad terras descendere, & nasci ex Virgine,& humiliari,& mori:quem,resurgēdo ab inferis,releuauit, cùm teneretur constrictus vinculis peccatorum,idolis seruiens:vt erectus, vsque ad cæli terminos eueheretur.

Pudicitia castissimæ virginis Susannæ.

Matt. 11.

Claudius hæc omnia cum gaudio suscipiens,dixit Caio Episcopo : Omnia, quæ prædicas, faciam vir reuerendissime, modò nè petitio Diocletiani Augusti retardetur. Caius Episcopus ait : Tu frater priùs fac id, quod nos petimus, & omnia fient tibi bona precanti. Claudius respondit: Explicate mihi omnia, quæ seruare debeam , & faciam quod iubetis. Interim tamen, quid expectandum sit Diocletiano Augusto, quamprimùm significate,vt sciam quæ ad eum responsa referre oporteat. Caius Episcopus dixit : Vtere mi frater consilio meo, & esto fidelis D E O, & age pœnitentiam propter fusum abs te sanguinem sanctorum, suscipiasque baptismum, & omnia præstabuntur tibi. Sic enim Dominus noster Iesus Christus nos dignatus est admonere: Cùm stabitis ante reges & præsides, nolite cogitare, quomodò aut quid loquamini. Ego enim dabo vobis os & sapientiam, cui non poterunt resistere & contradicere omnes aduersarij vestri. Claudius respondit: Cùm ergò baptismum percepero,expiabuntur omnia scelera cordis mei ? Caius Episcopus dixit : Omnia diluentur facinora tua:tu tantùm vide,vt fideliter credas.

Matt. 10. Luc. 21.

Eádem hora misit se Susanna ad pedes Caij Episcopi,dicens ei: Domine,per Christum te coniuro, nè differas baptizare eum,sed redime eum. Caius Episcopus respondit: Accuratè inquiramus,num toto corde velit credere: Claudius ait: Ego ad vestrā pollicitationem credo,si omnia mihi peccata donantur. Caiu Episcopus dixit: In nomine Domini Iesu Christi & Dei omnipotentis, omnia tibi peccata relaxantur. Tum abiecit se ad pedes Caij Episcopi,& volutans sese,capitiq; puluerem asspergens, dixit: Domine Deus, lumen æternum, remitte mihi omnia, quæ feci aduersùm sanctos tuos:quia nesciens feci:& idola,quibus sacrificia obtuli miser,inanis & vacuus,ignorans colui. Reple me gratia tua, vt sciant omnes filij mei & vxor, quòd tu saluos facis oēs sperantes in te. Fecit ergò eum Caius catechumenum,& cùm porrexisset ei medicinam, dimisit eum. Ille domum veniens, narrauit omnia vxori suę, quemadmodùm precibus puellę neptis suę ad gratiam Domini accessisset. Vxor verò eius Prepedigna id audiens,obstupuit,aitque ad illum: Quis te hortatus est,vt ità faceres? Claudius respondit: Caius Episcopus frater meus,& Gabinius presbyter,& puella virgo,pręcipua in omnibus.

Medicinam pro salutari doctrina & eruditione.

Eádē hora Prepedigna asscendit Basternas, vénitq; ad ędes Gabinij presbyteri, & ad Caium Episcopū sola intrauit. Eam Caius Episcopus vidēs, gratias egit Deo. Illa autē submisit se ad pedes eius,eosq; tenēs & exosculās cum lachrymis,ait: Salua famulū & famulā tuam, & filios meos. Audiēs hoc Susanna, exijt è cubiculo suo, & Prepedignā cum gaudio amplexata est. Nocte subsecutus Claudius cum duobus filijs, vénit ad domum Gabinij presbyteri,iactansq; se ad pedes eius,dixit : Per Dominū Iesum Christū

Prepedigna credit.

te

te coniuro, nè me cuncteris cum vxore & liberis baptizare. Fecit ergò Gabinius presbyter pro consuetudine vxorem & filios eius Alexandrum & Cuthiam catechumenos, deditque eis sapientiæ medicinam. Atque eádem hora catechesi eos instruxit, & cùm aquam benedixisset pro Dei timore, baptizauit Claudiũ, ità ei dicens: Credis toto pectore in Deum patrem omnipotentem? Claudius stans super ligneam peluim, respõdit: Credo. Rursùs dixit ei: Et in Iesum Christum Dominum nostrum? Respondit, Credo. Iterùm ait: Qui natus est de spiritu sancto ex Maria Virgine? Respondit: Credo. Gabinius ait: Et ego famulus Dei & sacerdos, baptizo te in aqua, in remissionem peccatorum & carnis resurrectionem. Sublatusque ex pelui, dixit Claudius: Vidi lumen Sole splendidius, illuminans me. Itaq; integrè credo Dominũ Iesum Christum Deum Dei filium. Eádem hora beatus Caius Episcopus liniuit eum chrismate, baptizauitq; eius vxorem Præpedignam & filios Alexandrũ & Cuthiam: quos Gabinius presbyter è baptismo suscepit. Obtulit verò pro illis sacrificium in eadem domo, & consecrauit corpus & sanguinem Domini nostri Iesu Christi, & lac, & mel, & fontem, participauitque cum omnibus mysterium Dei.

Claudius baptizatur. Chrismate linitur. Præpedigna cum filijs baptizatur.

Ab eadem die cœpit Claudius distrahere omnes facultates suas, Christianisq; pauperibus erogare: & inquirens loca abdita & secreta, in quibus Christiani morarentur, pecunias & tegumenta distribuebat. Veniẽs etiam in custodias, quoscunque ipse religari præcepisset, cũ metu & vestimẽtis ad eos accedẽs, relaxabat, abijciẽsq; se ad pedes singulorum, pœnitentiam agebat, & prout suppetebat, cum gaudio illis quotidiè nocturnis horis omnia subministrabat. Post mensem autem & dies sedecim perquisiuit de illo Diocletianus Augustus propter puellam Susannam. Renunciatumque est illi, Claudium morbo teneri. Misit ergò Diocletianus ad eum fratrem eius Maximum, Comitem rei priuatæ, vt inuiseret illum, & loqueretur cum eo de Susanna puella nepte sua. Is vbi vénit ad Claudium, inuénit eum in cilicio orãtem: subitoq; ingens eum tremor appræhendit, aitq; ad Claudium: Frater amantissime, qui me incredibili amore à cunabulis educâsti, quid causę est, quòd tam tenuis effectus es? Claudius respõdit: Si me vis audire, dicam tibi eius rei causam. Maximus eum complexus, ait: Enarra mihi domine laborem corporis tui. Claudius dixit: Equidem pœnitentiã ago, quod præceptis principis seruiens, effudi sanguinem innocentium, & Christianos excruciaui, tametsì id ignorans feci. Maximus dixit: Dominus meus Diocletianus princeps eò te direxit, vt Cæsari & Augusto Maximino filiam Gabinij fratris nostri vxorem asciscеres. Hoc igitur ego cum gaudio inquirere cœpi, quandoquidem tantũ nobis beneficium offertur, vt genus nostrum possit augeri sublimitate, nè separetur à cognatione communi. Tu verò nunc talia mihi commemoras? Claudius respondit: Ego charissimam dominam & neptem meam, de qua mandata habui à Diocletiano Augusto, accessi & appellaui: sed inuéni eam sanctam, præclarè sapientẽ, pulchritudine insignem, & Deo æterno dicatam: atq; per eam redemptus sum à peccatis meis. Et vt scias Deum omnipotentem posse omnes homines saluare, eamus ad domum fratris nostri & patris Gabinij presbyteri vna nocte, & videbis lumen æternum. Maximus ait: Quicquid mihi dixeris, faciam.

Maximus cum Claudio venit ad Gabiniũ.

Eadem nocte venerunt ad arcus portæ Salariæ iuxta palatium Salustij, vbi manebat Gabinius presbyter: cui etiam nunciatum est, Claudium & Maximum fratres eius stare præ foribus, eum salutare cupientes. Gabinius presbyter illis mox occurrit, & introduxit in domum suam. Cumque ingressi essent, dixit: Oremus: illisque humì prostratis, ait: Domine Deus, qui dispersa congregas, & cõgregata respicis, respice in opera manuum tuarum, & illumina omnes in te credentes: quia tu es lumen verum in secula seculorum. Responderunt omnes, Amen. surgentesque à terra, mutuò se complectuntur & osculantur. Claudius autem cum gaudio osculabatur pedes Gabinij. Id cernens Maximus, admirabatur, orabatque vt Susanna in ipsius conspectũ veniret. Ingressus igitur Gabinius in eius cubiculũ, vocauit eam. Illa egrediens & Dominum adorans, dixit patri suo: Impertire nobis benedictionem. Ad eius ergò aduẽtum rursùs orauit Gabinius presbyter, ità dicens: Pax nobis donetur à Domino Iesu Christo, qui viuit & regnat cum Deo patre omnipotente in secula seculorum. Omnes responderunt, Amen. Maximus autem cernens in Susanna constantiam humilitatis & verecundiæ, eius appræhensas manus osculabatur. Illa verò id respuebat. Cumque dicta

præ

prę gaudio flerent, nunciatū est S. Caio Episcopo, qui iuxta habitaculū ecclesiæ, quam ipse condiderat prope Salustij palatium, morabatur.

Ille, quòd speraret ad palmam martyrij se vocari, citò properauit ad Gabinij ædes, easq; tanto cum desiderio ingressus est, vt ad eius conspectum omnes caderent in pauimentum. Dixit autem ad illos: In nomine Domini animo constantes estote: & subiunxit: Oremus: Domine Deus pater Domini nostri Iesu Christi, qui omnibus ad salutem & vitam æternam misisti Dominum nostrum Iesum Christum, vt nos è mundi tenebris erueres: da nobis seruis tuis constātiam fidei, quia tu regnas in secula seculorum. Omnes vno animo dixerunt, Amen: & sedentes, audiebant verbum à beato Caio Episcopo. Susanna verò nunquàm cum eis sedere voluit, sed stans orabat. Caius Episcopus dixit: Gratias ago Deo meo frater Maxime, q̄ dignatus es nos visitare. Maximus respōdit: Ego qdem immeritus véni ad vos, at tamē osculabor pedes vestros. Qua enim causa huc venerim, tu meliùs nôsti. Caius Episcopus dixit: Immò verò tu nobis id enarra. Maximus ait: Diocletianus Augustus parēs vester, direxit me ad Claudiū germanum meū, q̄ audiuisset eū ægritudine teneri. Miserat enim eum ad petendā filiā sancti presbyteri Gabinij, vxorē filio suo adoptiuo Maximino Cæsari. Ità ego ausus fui venire ad vos. Habes causam aduentûs mei. Caius Episcopus dixit: Puella hęc iā Christum habet coniugē à Deo patre omnipotente: quod te scire volumus. Maximus respondit: Quicquid à Deo datur, sempiternum est. Caius Episcopus dixit: Ergò accipe & tu sempiternam vitam. Maximus ait: Et quæ est vita sempiterna? Claudius respondit: Ea, quam ego iam cognoui. Maximus dixit: Verùm id quod tu cognouisti, & ego nôsse desidero. Interim tamen non debet familia nostra se abalienare ab Augustorum sublimitate. Caius Episcopus dixit: Nos verò te admonemus, vt credas Dominum Iesum Christum Dei filium sempiternum. Hæc enim sublimitas, quam videmus, temporaria est: ea autem, quam nos prædicamus, æterna est & innoxia & amabilis.

Audiens hæc Maximus, cum gaudio suscepit. Dixit autem ad eum Caius Episcopus: Nôsti frater omnia, quę dereliquimus, quę & quāta fuerint, & modò nihil aliud quærimus, quàm Dominū nostrum Iesum Christū, p quē viuimus & gloriamur. Maximus respōdit: Nè tardetis nunc domini mei: sed quod nôstis expedire mihi, sicut vobis, celeriter faciatis. Indixit ergò illi Caius Episcopus ieiuniū, iussitq; eū domū redire. Veniens ille domū, nihil cuiquam aperuit, sed tantùm magno tenebatur fratrum Caij Episcopi & Gabinij presbyteri amore, qui etiam intantùm excreuit, vt morte contēpta, Dominū confiteretur. Porrò consultū est ei ab illis, vt intrà quinq; dies venundaret facultates suas, & distribueret pauperibus Christianis. Post quinq; dies veniens, misit se ad pedes Caij Episcopi, & ait: Adiuro tę domine meus p ipsum, per quē illuminâsti fratrē meum Claudiū, nè me differas illuminare. Sensi enim in corde meo compunctionē Domini nostri Iesu Christi, quem tu prędicas, idq; ab illo die, quo mihi dignatus es sermonē ædificationis imptire. Dixit ei Caius Episcopus: Ergò inclina cor tuum ad inuocandū Dominū Iesum Christū. Maximus respōdit: Ego miser & infelix oro sanctimoniā vestram, vt saluetis animā meam, & eruatis me de pfundo idolorum & tenebrarū, atq; ad veram lucē pducatis. Caius Episcopus dixit: Audi me frater: Credis toto corde, & abrenūcias pompis & angelis satanæ? Maximus respōdit: Ego semel abrenunciaui: quia vestro exemplo viuere volo. Tum Gabinius presbyter catechizauit eum, & omnia Christi sacramenta ei explicauit. Porrò sanctus Caius Episcopus, vt habet consuetudo, baptizauit eum, & è pelui eleuatum, chrismatis sacramento liniuit, obtulitq; pro eo sacrificium Domino, & eius omnes sunt participes effecti.

Ab eo die cœperunt omnes simul habitare cum gaudio & hymnis. Maximus autem singulis noctibus vendebat facultates suas per quendam amicum togatū, nomine Thrasonem, virum Christianissimum, qui occultè assidebat in publico, asseruās in corde suo cum reuerentia Christianam religionem, quem ante multos annos Caius Episcopus baptizauerat. Qui etiam gesta sanctorum martyrum colligens, ornabat ea, & omnia sua nocturnis temporibus in pauperes Christianos erogabat, circuiens per vicos & carceres & custodias.

Eodem tempore post dies quindecim diuulgata est fama per Maximianum quendam, hominem paganum, adiutorem Comitis rei priuatæ, nomine Arsitium, Diocletiano Augusto adulari volentem, eique dicentem: Sacratissime princeps & semper

Caius Papa mirè tenact desiderio Martyrij.

Susanna Christo desponsa.

Caius Maximo indicit ieiuniū ante baptismum.

Nota hîc primò catechesin, indè baptismum, tum confirmationem, postea Eucharistiam, qua omnia sacramenta consummantur.

Thraso gesta martyrum ornat.

Auguste, magna existit fama de famulo vestro Comite rei priuatę, quòd multis egenis ministret alimoniam. Multi enim, vt habet fama, eius humanitate fouētur. Diocletianus Augustus dixit ad eū: Perquire mihi, vndè has pecunias habeat. Arsitius respōdit: Sacratissime semp Auguste victor, si licet loq, suggero. Diocletian' dixit: Loquere fidēter. Arsitius ait: Facultates suas transigendo venūdat: idq; ea causa facere videtur, q Christianus est effectus à Caio Episcopo & Gabinio presbytero. Audiens id Diocletianus Augustus, apud se secretum habuit: indicauit tamen Serenæ vxori suæ, eó quòd filiam Gabinij postulâsset vxorem Maximino. Serena vbì audiuit, magìs confirmata est, & dedit gloriam Deo, cùm esset etiam ipsa occultè Christiana. Ait autem Diocletiano: Quod tibi imperatum fuerit à superna maiestate, fac.

Serena Augusta occultè Christiana.

At verò Diocletianus Augustus, contempta vxore sua, vocauit ad se Iulium quendam paganum crudelē, & cōmunicato cum eo consilio, dixit ei: Misi charissimos meos ad quendam, vt peterent filiam eius vxorē filio meo. Illi aūt contemnentes præcepta mea, cùm essent mei, Christiani effecti sunt. Iulius respondit: Omnes principum contēptores, etiamsi illi iniusta præcepta pponant, puniuntur. Pietas autem vestra & prudentia, quod iustum fuit, imperauit, & illud erat faciendū. Itaq; sine retractatione puniantur contemptores. Iussit ergò Diocletianus, vt Iulius mitteret milites, qui oēs cōprehenderent, solo Caio Episcopo excepto. Misit ille milites, & comprehēderunt Gabinium presbyterum & Susannā filiā eius. Claudium autē cum vxore Præpedigna & filijs Alexandro & Cuthia, itemq; Maximum, in exilium iussit deportari, & flammis concrematos, apud Ostiam in aquas iactari. Porrò Gabinium presbyterum cum filia Susanna custodiæ voluit mancipari.

Multi sancti concremantur.

Post dies autē quinq; & quinquaginta iussit Diocletianus, vt Serena vxor ipsius ad se adduceret Susannā, & eius propositum mutaret. Vidēs igitur Susanna milites ad se venientes, orauit Dominum, & ait: Domine, nè derelinquas ancillā tuam. Adductam indè ad Serenā Augustam, in eius introitu ipsa Augusta adorauit: Susanna aūt prostrauit se in pauimētum, dixitq; Serena ad eam: Gaudeat in te Christus Dominus noster. Audiens Susanna Augustā Christum inuocantē, dixit: Gratias ago Deo meo, quia in omni loco ille dominatur. Fuit verò Serena Augusta cum Susanna multis diebus, quibus Susanna non cessabat iugiter, etiā noctibus, hymnis & orationibus vacare, & Deo gratias agere. Imperator autē Diocletianus semper sperans Susannę persuasurā Serenam, vt in filij Maximini coniugiū consentiret, misit quendā familiarem suū Curtium ad Serenam, hęc verba pferentem: Fiat tua industria, vt iungatur puella filio meo Maximino. Serena Curtio dixit: Nisì voluntas adsit, non potest hęc coronę fieri coniunctio. Ego sanè nō animaduerto puellę animū in filij tui consortiū ppendére. Interìm Susanna diù noctuq; lachrymabiliter nōn desinebat psalmos canere in laudē Domini sui, vtì consueuerat etiā Gabinius presbyter, pater illius. Vbì id renunciatum est Diocletiano Augusto, ille multo furore incensus, præcepit Maximino, vt reduceretur Susanna in domum patris sui Gabinij presbyteri, ità dicens: Non polluatur palatiū nostrum: sed in paternis ædibus vtere illa pro voto, & sic relinque eam.

Perpetuæ preces Susannæ.

Demissa est igitur Susanna, & ait Serena Augusta ad eā: Qui quondàm priorē illam Susannam famulā suam liberauit, is te quoquè liberet, sitq; tibi auxiliator, gloriosam pacem tibi tribuēs. Deindè Susanna cum duabus fœminis ingressa in domū suā, iactauit se in pauimentū, orauitq; Dominū Iesum. Eádē nocte venit Maximinus ad eam, & intrans in cubiculum, vbì Susanna orabat, vidit Angelū Domini supra illā cum multa claritate. Ea re perterritus, cursìm fugit ad palatiū, nec attigit eam: narrauitq; omnia patri suo Diocletiano Augusto, q ait: Non est hoc, nisì magicę artis. Misit indè Curtium, q in domo eius audiret eā, & vt fierēt gesta amplissima. Veniēs eò Curti', magis ac magìs pauere cœpit. Diocletianus verò cum vxore sua Serena contēdebat de aduentu Christi, & de cultura idolorum. Sed cùm ab ea superatus esset, Susannæ mentionē intulit, aitq; ad Augustā: Quid ità egisti, vt nòn consentiret sapiēs & speciosa puella in coniugiū filij mei? Serena respondit: Illa elegit, quod melius est: quod etiā nouit filius tuus dicere, qui lumen æternū apud illam se vidisse commemorat, nec te illud celauit.

Dan.13.

Maximini libidinem Angelus coërcet.

Diocletianus Augustus iratus, Macedonio homini sacrilego & pagano præcipiens dixit: Coarcta eam intrà domū suam, vt sacrificia dijs offerat: occultè tamen, nè mansuetudo nostra inuidia laboret. Abijt Macedonius, veniensque in regionem Salustij, intra-

intrauit in ædes eius, cœpitque vrgere eam, vt sacrificaret. Habebat enim apud se statunculam auream Iouis, & mẽsam, & tripodem. Quæ vt vidit Susanna, insufflauit, flexisq; genibus sic Dominum precata est: Domine, non videant oculi mei dæmonum thecas, sed consolare ancillam tuã. Macedonius dixit ad eam: Erige te à terra, & adora deum Cæsaris. Illa caput suum erigẽre ad cælum, repentè simulacrum nusquàm comparuit. dixitq; Macedonius: Auri cupido te se duxit, & impetu suo claram te reddidit. At tamen gratias ago tibi. non enim furata esses simulacrum, nisi deos amares. Susanna consignans pectus suum, Dominus, inquit, misit Angelũ suum, qui abstulit Iouem à facie mea, nè polluerentur oculi mei. Eadẽ hora vnus ex seruis Macedonij nunciauit ei, Iouem aureum in platea ante palatium Salustij iacére. Tum Macedonius ira commotus, manibus suis eam expoliatam, fustibus cecidit. Susanna autẽ gaudens, dixit: Gloria tibi Domine. Macedonius ait: Consule tibi, & sacrifica. Illa consignans pectus suum, dixit: Ego Deo meo meipsam cupio sacrificium offerre.

Antiquissima consuetudo Cruce se consignandi.

Tum verò Macedonius rem gestam significauit Diocletiano Augusto, & vt Iouis simulacrum sublatum, & in platea confractum sit. Iussit ergò Diocletianus, vt intrà domum suam gladio puniretur. Itaq; percussa gladio, reddidit spiritum. Id vbi rescivit Serena Augusta, cum gaudio noctù veniẽs, collegit corpus sanctæ martyris, & sanguinem eius illic fusum, suo velamine extersit, posuitque in capsa argentea in palatio suo, vbì diù noctuque furtiuis vicibus orare non cessabat. Corpus quoquè S. Susannæ ipsa manibus suis ornauit linteis & aromatibus, posuitq; iuxta corpora sanctorum in cœmeterio Alexandri, in arenario in crypta iuxta S. Alexandrũ, tertio Idus Augusti. Ab eodem die beatus Caius Episcopus in eam domum, vbi illa percussa est, ingrediẽs, sacrificia Domino Deo suo obtulit pro commemoratione beatę Susannæ. Caij enim Episcopi domus, beati Gabinij presbyteri domui iuncta erat. Atque ex illo tempore Christianorum statio deputata est in duabus ædi[illegible]q; in hodiernum diem. Factum est hoc Romæ in regione sexta apud vicum* Mam[illegible]ri ante Salustij forum: regnante in vniuerso mundo Domino nostro Iesu Christo cum patre & spiritu sancto in secula seculorum, Amen.

S. Susanna gladio percussa, abit in cælos.

Nota reuerentiã erga reliquias Sanctorũ.

**Mamurtini*

VITA S. GAVGERICI EPISCOPI CAMERACENSIS, INCERTO QVIDEM AVTHORE, SED *fideliter conscripta. Stylum nonnunquàm elimauit F. Laurentius Surius.*

Eatus Gaugericus Iuodio (Euosio habet codex manuscriptus) Galliarum oppido diœcesis Treuirensis, patre Gaudentio, matre Austridiola, etsì pro elati sanguinis fastu nec summis, nec infimis, Christianis tamen & ingenuis atque orthodoxis, parentibus editus est. Cumque procedente ætate in Dei rebus iam cresceret, puer traditus est sacrarum literarum studijs: vt futurus pontifex limina sapiẽtium tereret, & cum Maria ad pedes Domini sedens, verba ex ore illius audiret. Contigit intereà, Episcopum Treuirensem Magnericum, merito & nomine canonicis sanctionibus obtemperantem, parœciam suam circumire, & ad eius castri ecclesiam pro consuetudine peruenire. Cumq; ex more sacrum perageret ministerium, ex loci illius sacerdote perquisiuit, num ritè illic se haberet ordo Ecclesiasticus, qui & quales ipsi essent in Dei seruitio adiutores. Tum ille: Habemus, inquit, illos & illos in Christi famulatu ministros altaris: in quibus pollet Gaugericus quidam, ætate quidem adolescens, sed cæteros sacris studijs & sanctitate antecellens. Sacrarum ille literarum eruditioni adhibitus, primis adhuc literis imbuitur: verùm tyrocinij sui tempus morũ integritate iam in emeritam ætatem transtulisse videtur. Audito enim signo, quo ad laudes Dei horis canonicis inuitamur, ille mẽte deuotus, relicto domicilio, nec illis etiam, quæ in manibus sunt, absolutis, ad ecclesiam properat, alios maturè anteuertens. Inter lasciuos est continens, inter impudicos verecundia & pudore honestus, suauis eloquio, parcus

Augusti 11.

S. Gaugerici patria & parentes.

Luc. 10.

Magnericus Treuirensis Episcopus.

Gaugerici adhuc pueri virtutes

604 in victu, vigilijs deditus, eleemosynis largus, in precibus perseuerans, animo virilis, operibus bonis ætatem suam vincere contendens. Cęteris eius coætaneis, vt ea poscit
Dan.1. ætas, cibum capientibus, ille velut alter Daniel in aula Babylonica abstinentię studet, & prandium cum cœna cõmutat: quodq; suo corpusculo subtrahit, pauperibus elargitur. Sub noctem, inedia & maceratione attritus, modicum sumens cibum, sustentato potiùs, quàm nutrito corpusculo, ad similia se studia confert.

His auditis, venerandus antistes, Nostris, inquit, actutùm exhibeatur adspectibus adolescens. Adductus ille, blandè ac leniter ab Episcopo compellatus, & præclaræ in-
Tondetur à Magnerico Episcopo. dolis animus suaui oratione confirmatus est. Deindè suis eum manibus, fusa sup eum benedictione, idem Episcopus totondit, regiaq; ac sacerdotali corona Domino perpetuò famulaturũ insigniuit. Interìm verò interrogauit eum, quam nupèr prælectionem à magistro illi reddendam accepisset. Respondit adolescẽs: Pręlectionis eius hoc
Psal. 2. est exordiũ: Postula à me, & dabo tibi. Lętatus venerabilis Episcopus, ait: Vbì ad hunc locum fili rediĕro, vide vt totum mihi possis Psalteriũ reddere memoriter. Dixit hoc præsul, vt rei posteà probauit euentus, ad sacros illum volens Ordines promouere. Ille igitur saluberrimo pcepto instructus, vigil & sobrius, studijs & spiritalibus exercitijs instanter operam dedit, & macerando ventre, sensum tenuem fouit. quodque alij sub crepantibus ferulis vix longo efficiunt tempore, ille vna duntaxàt admonitiũcula in-
Psalterium breuì discit memoriter. citatus, breuì assecutus est, ità vt intrà paucos dies totum Dauidicum Psalterium sacræ memoriæ commendaret. Nec enim multò pòst ad idem castrum beatus antistes reuersus, memor præceptionis suæ, Gaugericum in suos voluit conspectus venire, præsentiq; mandauit, vt quod iussus erat, quamprimùm expleret. Páret ille paternæ voluntati, totumq;, Episcopo audiente, psalterium de memoria depromit.

Tum verò Episcopus pio eum animo complectẽs, nè lucerna talis lateret sub mo-
Ordinatur Diaconus. dio, sed super candelabrum pos[illegible]mnibus in domo Dei agentibus luceret, Diaconum illũ ordinauit, gratias agens Deo. Ille Leuitico sublimatus ministerio, facilè oẽs, qui in Clero erant, virtute & gratia antecedebat. Cumq; in dies semper bonis operibus augeri contenderet, & quodam tempore loca orationis more suo adiret, quendam obuium habuit vtriusq; hominis lepra laborantem, corporis externa superficie luridum & horridum, & gentilismi fœdis erroribus animo corruptũ ac squallidum. Cognoscens autem vir beatus corporis deformitatem à peccatorum putredine profectam, hominem aggreditur, & nihil iam mortale sonans, verbum Dei illi proponit, vt conuersus ad Dominum, tum à peccatis absolui, tum à lepræ fœditate repurgari mereretur. Ille mox, visitante eum gratia DEI, ad viri DEI adhortationem credidit, & diabolo atque omni idolorum spurcitiei renuncians, Christianum se fore pro-
4. Reg. 5. misit. Itaq; quamprimùm eum ad sacerdotem, tanquàm Naaman ad Iordanem, addu-
Leprosus gentilis, dũ baptizatur, fit sanus. xit, vndis salutaribus expiandũ. Vbì simulatq; baptizatus est, quòd peccatis iam vacuus esset, ipsa externa corporis habitudo ostẽdit, tanta in illo mũditia apparẽte, vt nunquàm lepra infectus fuisse videretur. Eum verò Christi seruus Gaugericus è fonte suis sacris manibus suscepit, & posteà literis imbutũ, coronæ fratrum religiosorũ sociauit. Deindè Episcopus factus, per singulos gradus vsq; ad sacerdotij culmẽ cũ euexit.

Increscente autem beati viri fama, & odore sanctæ existimationis eius longè latèque sese diffundente, etiam procùl degentibus nomen eius cum multa laude inno-
Matt. 5. tuit, dicente Domino, ciuitatem super montem positam non posse abscondi. Intereà diem suum obijt Vedulphus Cameracensis Episcopus, exemptusq; rebus humanis, ad meliora commigrauit. Igitur grex eius, pastore destitutus, spiritalis patris solatia & ecclesiæ orbatæ rectorem expetens, diuino instinctu, comperta iam viri sancti fa-
* Francorũ ma, vno animo & pari voluntate tum Clerus, tum populus à Childeberto* Austrasiorum rege, beatum Gaudericum sibi Episcopum ordinari postulârunt. Rex confestìm
Ordinatur Episc. Cameracensis S. Gaugericus. missis literis ad Aegidium Rhemensem Episcopum, voluit populi votis satisfieri, vt bonæ existimationis Leuita Christi Gaugericus, Cameracensi ecclesię pręsul ordinaretur. Id vbì cognouit antistes Aegidius, cunctis acclamantibus beatum Gaugericum Episcopi honore esse dignissimum, incunctanter illum in Cameracensis ecclesiæ sede collocauit. Felicem sanè populum, sanctumque Clerum, qui talem à rege superno defensorem & patronum habere meruerunt.

Ordinatus igitur Episcopus Gaugericus, cùm inuisere vellet oues ipsi à Domino com-

commissas,atq; à Clero & populo obuiàm festiuè procedente,officiosissimè exciperetur,carceris cuiusdam ostium præterijt,vbi duodecim homines noxij ferreis vinculis constricti detinebantur. Id percipiens vir pius, more suo misericordia permotus, multis precibus egit apud * Vualdonem, eius loci Comitem, vt miseros illos ipsi donaret. At ille superbia tumidus, & mundanæ potentiæ fastu inflatus, beati viri preces contempsit. Sentiens vir Dei ab illo se repulsum, cùm humanum auxilium non suppeteret,totum se ad deprecandum Dominum contulit,orans,vt è carceris squallore erepti illi,in ea ecclesia,quam ipse petebat,sub totius populi conspectu inuenirentur. Mox diuinitùs manicæ ferreæ confringuntur,compedes dissoluũtur, & in ecclesiam, ad quam vir sanctus deducebatur, illi iam nexibus liberi, Angelo eos perducente, celeriter ingrediuntur. In quam intrante etiam beato Gaugerico, Clero populoque spectante,qui paulò antè vincti fuerant,flexis poplitibus,dicunt ei:Nos illi sumus,pater sanctissime, qui ex interiori ergastulo tuis precibus sanctæ matri Ecclesiæ modò sumus restituti. Audiens hoc vir pius,gaudio repletur:& gratias agens Deo,dicit Comiti,qui cũ cæteris huic spectaculo admirabundus intererat: Iam vel expertus agnosce,vir generose,potentiorem esse Dei misericordiam,compeditos soluentem,quàm tuam seueritatem,hos in vinculo coniectos perdere volentem. Deindè salutaribus eos monitis instructos,vt deincèps emendatiùs viuerẽt,ad sua quenq; liberos reuerti permisit.

* Vualdonium.

Multos è carcere liberat miraculosè.

Confirmatus porrò in sede sua,sacris habendis concionibus dabat operam, nec modò pluebat verbis,sed etiam miraculis coruscabat. Cumq; pro Galliarum cõsuetudine litaniæ, id est,supplicationes vel Rogationes triduano conuentu fierent,atq; vir sanctus veneratione plenissima ieiunijs, eleemosynis & psalmodijs eas excoleret, atq; basilicas cum suo Clero psallente & Cruces deferẽte, multo populo prosequente, visitaret ac circumiret, contigit eum transire obitèr carcerem,in quo tres viri tenebantur,iussu Vualacharij Tribuni,vinculis implicati. Solita igitur humanitate Tribuno præsenti supplices obtulit preces, vt miseros illos ipsi ad meliorem frugem reuocandos largiretur. Negat ille. Gaugericus ante fores carceris prosternitur,orat aliquantispèr,vt omnipotentis Dei clementia præstet, quod iudex superbus & ira ebrius recusat. Surgit indè ab oratione, & protinùs vincti nutu præpotentis Dei nexibus suis expediuntur. Adhibet tum illis venerandus presul animarũ medicinã, & sic mẽte atq; corpore absolutos,& vt posthàc emendationi vitę studeãt admonitos,ad propria remittit.

Dies Rogationum.

Tres alios vinctos eripit.

Dum sic igitur crescit, & tum publicè,tum priuatim diuulgatur beati antistitis fama celebris,ad Clotarij regis aures ꝑtingit. Is comperta eius sanctitate, de domo æternitatis secùm pertractãs,in saluberrimã incidit cogitationẽ, vt ꝑ manus tanti viri eleemosynę pauperibus Christi distribuerentur. Mox igitur illum iubet ad se perduci. Audiens ille,quid rex mandaret, cùm non esset nescius potestatibus sublimioribus paré re nos oportere,sine mora ꝓfectus est ad eum,& quę ille in pauperũ vsus contulerat, liberali manu distribuenda suscepit. Interìm apud se ꝑquirebat, quomodò ea sic posset expendere,vt indè consolatio pręcipua ad inopes rediret,conuenienter illi sentẽtiæ:Desudet eleemosyna in manu tua,donèc inuenias iustũ,cui tradas eã. Venit autẽ illi in mentem, vt ad beatissimi Martini limina ꝑperaret,ibiq; ꝓ suis & suorũ erratis, tãti viri interueniẽtibus meritis,Dominũ deprecans,ꝓut dignũ videretur,etiã in vsus sanctorũ pauperũ daret. Cùm ergò itineri se dedisset, ꝓpe Turones cęcus quidã triginta annis lumine orbatus,vt audiuit B. Gaugericum transire,clamauit obsecrãs, vt per sanctitatis eius preces,à sole iustitiæ Christo Domino illuminari mereretur. Itaq; vir sanctus diuinę misericordię confidẽs, dextera sua oculis cęca caligine diù pressis, sanctæ Crucis signum impressit,& cæcitatem omnem sancta manu detersit. Tum cæcus gratias agens Deo pro collato sibi tanto beneficio, domum se recepit, multisque posteà & videns & incolumis superuixit annis.

Rom. 13.

Cæcũ signo Crucis illuminat.

Porrò beatus Episcopus cœpto insistens itineri, ad sancti Martini sepulcrum peruenit:ibiq; à fratribus magno gaudio acceptus, peracto opere, cuius causa eò venerat,ad suam ecclesiam redire ocyùs voluit. At tamen visum est illi,possessiones ecclesiæ suæ,quas ea in Petragoricẽsi territorio habebat, inuisere. In illo autem itinere ad monumentũ beati Frontonis, deprecaturus Dominũ,accessit. Interìm scipionẽ,quo susten-

Vide mira.

culum in scipione. sustentabatur, retrò porrexit ministris tenendum. Sed illis ad alia intentis, nemo fuit qui scipionẽ seruandum susciperet. Nolens autem pius Dominus fidelis serui sui preces vel illorũ incuria, vel scipionis cadentis strepitu, etiã ad breue temporis spatiũ impediri, immò verò, cuius ille esset meriti, hominibus indicare volẽs, angelicis, vt equidem sentio, manibus scipionẽ illũ, pindè acsì radicitùs terrę infix9 esset, immotũ iussit retineri. Absolutis precibus, vir S. exurgẽs, vidit scipionẽ stantem, tanquã rem mentis compotem, & ad ei pręstanda officia paratam. Gratias ergò agens Deo, qui semper & vbiquè adest ipsi famulantibus, ad patriam honorificè & prosperè reuersus est.

Morante viro Dei apud fanum Martis in diœcesis suæ territorio, pro sanctionis Ecclesiasticæ solicita executione, negociator quidam pueros captiuos, vinculis constrictos, per eum locum venundandos duxit. Id vbì comperit sanctus Episcopus, valdè eum rogauit, vt pro obtinenda peccatorum suorum remissione vinctos illos dimitteret, atque in supremo illo sanè horrendo mundi die, eius operis mercedem æternam expectaret. At mercator ille, auaritiæ mancipium, obstinato animo quibus potuit modis sese excusauit, nec sancto antistiti obsequi voluit. Orat ergò beatus præsul clementissimum Deum, vt ipse sua immensa virtute præstet, quod mercator ille lucris inhians negabat. Vincti alij liberantur. Abit intereà negociator ad hospitium suum, & eccè nutu diuino somno grauissimo opprimitur. Id verò cernentes captiui, nexibus dissolutis, ad Episcopum confugiunt. Indè expergefactus mercator, videt non adesse vinctos: suspicatur eos beati antistitis precibus sibi ereptos esse: properè accedit ecclesiam, in qua erat vir Dei: inuenit, quos quærebat, suì liberatione lętantes, & qui priùs noluit spontè obtemperare Gaugerici precibus, diuinę potentiæ vel inuitus cessit.

Obtinuit cathedram suam beatus Episcopus ad annos plùs minùs trigintanouem, virtutibus insignis, miraculis celebris, fide integer, operibus bonis perpetuò intetus. Et licèt animum instàr arcûs semper haberet intensum, at tamen corporis viribus deficientibus, iam ætate prouectus, plenus dierum in senectute bona, in pace sanctę Ecclesiæ Dei tertio Idus Augusti obdormiuit in Domino. Obdormit vir sanctus in Domino. Sepultus est autem in basilica, quæ est in montis vertice, ab ipso in honorẽ S. Medardi constructa: qui locus haud procùl abest Cameraco, olìm dæmonum cultui ab idololatris in animarum exitium dedicatus. Sed vir Dei Gaugericus idola exterminauit, lucũ succidit, & locum spurcitijs addictum, in orationis & sacrificij ædem mutauit: Et iam locus ille & beati viri memoria est venerabilis, & nundinis celeberrimus: præstanturq; illic vsque in pręsens beneficia diuina in laudem Domini nostri Iesu Christi: Cui est honor & gloria in secula seculorum, Amen.

MARTYRIVM SANCTI EVPLII, AVTHORE SIMEONE METAPHRASTE. LATINI MARTYROlogi eum *Diaconum fuisse testantur.*

12. Augusti, secundùm Latina Martyrologia.

Iocletiano & Maximiano imperantibus, idolorum superstitio ità per omnes regiones & insulas celebrabatur, vt idola omnia erigerentur, & Christiani vniuersi gladio interficerentur. Miserunt igitur Imperatores ipsi hominem quendam, Pentagurum nomine, in fines Prouinciæ Siciliæ, vt quencunque inuenisset, qui Christum confiteretur, eum pessimis modis interficeret. Itaq; vénit Pentagurus in vrbem Catinam. Caluisianus autem cùm in ea Præsidem ageret, iussit turbas ipsas, quæ in vrbe erãt, obuiàm prodire, prout consueuerãt his, qui ab Imperatoribus mittebãtur. Ingressus igitur Pentagurus in eam vrbem, iussit Caluisianum constituere tribunal in loco illo, qui dicitur Achillius, & præcones mittere per plateas & vicos vrbis, qui iuberent omnes ad eius nefarium tribunal conuenire.

Iraq; cùm Pentagurus in illa nefaria sede vnà cum Caluisiano præsideret, vniuersus populus stetit ante tribunal. Tunc Pentagurus dixit Caluisiano: Num omnes isti

isti deorum nostrorum religionem obseruāt? Maximè, inquit Caluisianus, omnes isti, quos vides, religiosissime Pręses, deorum nostrorum religionem obseruant. His auditis, valdè gauisus est, & iussit turbas dimitti. Tunc Pentagurus Imperatorum edicta Caluisiano illi ostendit, eumque vrbis Præsidem confirmauit, & edicta ipsa ei tradidit, vt Christianos homines inquireret. Tunc ipse in alias vrbes iter suum dirigebat, quas omnes peragrans, studium omne ad Christianos inquirendos adhibebat. Cùm hæc ille ageret, intereà Caluisianus à patre suo diabolo clarus, & impijs edictis Imperatorum confisus, magnoperè intumescebat, ingentes spiritus & superbiam præ se ferens. Vocatis igitur ministris: Agitè, inquit, vos exite ad vrbis plateas & finitimas regiones, ac si quem inueneritis, qui Christum confiteatur, vinctum ad me ducite. Si enim hoc feceritis, vobis annona & victus publicè suppeditabitur. Ad hæc honores multos à me percipietis.

Cùm hæc ille diceret, vnus ex eorum numero, qui illic stabant: Est, inquit, in hac vrbe homo quidam, Euplius nomine, librum secùm habens, quo populos & multitudinem ipsam circunuenit, affirmans magnum esse Deum Christianorum. His auditis, valdè perturbatus est Caluisianus, & ait: Adducite vinctum ad me hominem istum, adducite. Statìm satellites per vrbis plateas Euplium perquirentes, inuenerunt eum in cellula quadam morantem, & Dei Euangeliū docentem. Quem subitò compræhensum, manibus post terga colligatis, ad Caluisiani Præsidis tribunal adduxerūt. Tunc impius & nefarius Caluisianus, cùm ambas eius manus & pedem alterum ad ipsius genu colligari fecisset: Tu'ne, inquit, es deorum nostrorum desertor, & Imperatorum contemptor, qui neque ipsorum edictis obtemperas, neq; prępotentes deos adoras? Respondit Euplius: Quinam sunt isti vestri dij, vt eos adorem? Iupiter, inquit Caluisianus, Aesculapius & Diana. Ad hæc Euplius ait: Cæcus es tu, Dominum Iesum Christum non cognoscens, qui cęlum & terram effecit, & hominem è terra formauit, quiq; nos Christianos induit veste immortalitatis, precioso videlicet, insigni, sanctissimo, terribili & illustri suo baptismate. Tunc ait Caluisianus: Propterea tam superbè loqueris, quòd nondùm tormenta expertus es. Ad hæc sanctus Euplius respondit: Tormenta ista tua mihi quidem coronæ, tibi verò sunt tenebræ. *Euplius proditur.* *Adducitur vinctus ad Caluisianū.*

His verbis valdè perturbatus Caluisianus, & à patre suo diabolo concitatus, iussit lignum in terra defigi, & in eo virum illum sanctum suspendi, ferreisque pectinibus dilaniari. Quo facto, ille, erectis in cælum oculis, sic DEVM orauit: Domine Iesu Christe, indue me veste immortalitatis: fac, quæso, nè istorum tormentis superari valeam. Tunc vox audita est è cælo, quæ dixit: Esto, Eupli, bono & forti animo: vera enim vestis tibi parata est. Hæc ait vox illa. At impius Caluisianus: Etiámne, inquit, ab istis tuis nugis adhuc non destitisti? Quin potiùs in templa ingredere, & dijs sacrifica, vt peccatorum veniam consequaris, & ab inuictis Imperatoribus bona multa percipias. Insupèr amicitiam nostram habebis, atque argenti & auri copiam multam. Ad hęc Euplius respondit: Ex hoc ipso, perditissime homo, minister diaboli & eius consors, intelligere potes, omnes istos auro adduci, vt idola venerentur: cuius rei indicium ac ratio in illo terribili die à teipso exigetur. Caluisianus his verbis accensus, iussit ferreis malleis eius maxillas & crura verberari. At ille cùm verberaretur: Insane, inquit, insipiens & mentis lumine obcæcate, cur mihi tormenta ista tua inferri iubes, quæ, Dei mei auxilio munitus, tanquàm aranearum telas contemno? Si potes igitur, alia tormenta his grauiora excogites: hęc enim tanquàm ludibria quædam corpori meo sunt. *Ferreis pectinibus laceratus.* *Malleis ferreis cęditur.* *Mira fortitudo eius.*

His auditis, impius Caluisianus iussit beatum Euplium deuinciri, & sanctum Euangelium in eius collo alligari, & tāquàm in pompa aliqua sic duci, & in carcerem conijci. In quem cùm beatus Euplius ingressus fuisset, pręcepit iniquus Caluisianus, carceris fores eius annulo signari, & milites constitui, qui carcerem ipsum diligenter custodirent, nè quis ad eum introire permitteretur, néve panem aut aquam illi daret. At beatus Euplius cùm in carcere dies septem & totidem noctes transegisset, ac siti laboraret, erectis in cælum manibus, sic Deum orauit: Domine Iesu Christe, qui es verus DEVS noster, qui das escam omni carni, qui per Mosem seruum tuum aquis filios Israëlis satiâsti, qui ex maxilla quadam olim aquam eduxisti, & Samsonem refrigerâsti, qui nos lætos atque hilares effecisti precioso & incorrupto *Conijcitur in carcerē.* *Psal. 135.* *Exod. 17.* *Iudic. 15.*

baptiſmate tuo nos induens: tu, inquam, Domine fac, quæſo, vt aquę fons ſcaturiat, & ſitis mea leuetur, vt cognoſcant omnes, non eſſe Deum alium præter te. Compleuit preces Euplius, & repentè aquarum copia in carcere ſcaturiuit. Itaq; martyr ipſe Deo gratias agens, bibit, & ſanctam, eiuſdemque ſubſtantiæ conſortem, & vitę omnium effectricem, Trinitatem collaudauit, immenſam DEI charitatem pſalmis & hymnis concelebrans.

Aquā diuinitùs impetrat.

Cùm verò dies ſeptem pręterijſſent, iuſſit Caluiſianus duci beatum Euplium ad ſecretam eius domum. Caluiſiani autem ſatellites, cùm patefacto carcere, illam aquarum copiam repentè affluentem vidiſſent, perterrefacti ſunt. Euplius verò, manu extenſa, quaſi aquam ipſam increpauit, & ſtatim illa euanuit. Viderunt ſatellites, quod factum fuerat in carcere, & inter ſe dicebant: Certè magnus eſt Deus ille, quem colit homo iſte. Beatum verò Euplium eductum è carcere, ad ſecretam Caluiſiani Tyranni domum adduxerunt. Qui oculos in beatum Euplium conuertens: Saltem nunc, inquit, dijs ſacrifica, priuſquàm gladio caput tuum abſcindatur. Tunc illi Euplius, Peruerſe & excæcate miniſter atque collega diaboli, quisnam eſt, qui velit lucem relinquere, & in tenebris ambulare? Turbatus eſt his verbis Caluiſianus, & iuſſit Eupliū ligari, eiusque aures ferreis vncis auelli, & ad tribunal duci. Cùm igitur illuc ageretur, vniuerſus populus, tam eorum, qui Chriſti fidem ſequebantur, quàm qui erant infideles, ad eius rei mirabile ſpectaculum conuénit. Tunc nefarius ille Præſes Caluiſianus iuſſit ſedem ſuam locari prope carcerem ante lauacrum, quod erat vicinum carceri, ad meridiem vergens. Illic igitur ſedens, iuſſit beatum Euplium gladio percuti. At ille rogabat Pręſidem, vt tantum temporis ſibi concederet, quoàd Deum orare poſſet. Aperto igitur ſancto illo Dei Euangelio, cœpit Domini noſtri Ieſu Chriſti miracula recitare. Ex qua re factum eſt, vt multi ex ea turba, veritatis lumine ſint illuſtrati. Cumq; beatiſſimus martyr Deum precaretur, audiuit vocem è cælo demiſſam, ac dicentem: Eſto bono animo, Eupli: beatus es tu: agè, veni, & cum ijs requieſce, qui ex omnibus ſeculis mihi grati extiterunt. Deincèps ex Caluiſiani ſententia Euplius gladio percuſſus, martyrium compleuit.

Magna eius dicendi libertas.

Gladio interficitur.

Quidam verò homines religioſi, & Chriſti amatores, precioſas illius reliquias collectas, in loco quodam inſigni repoſuerunt, vbì morborum curationes ad hodiernum vſque diem efficiuntur. Eius autem martyrium & ſancta confeſſio completa eſt vndecimo die menſis Auguſti, Imperatoribus Diocletiano & Maximiano, impijs & nefarijs hominibus: in nobis autem regnante Domino noſtro IESV CHRISTO: Cui ſit gloria in ſecula ſeculorum, AMEN.

De S. Hilaria & ſociabus martyribus, videat Lector ſuperiùs 5. Auguſti, hiſtoriam S. Afræ martyris.

VITA

VITA S. CLARAE VIRGINIS, SANCTITATE ET MIRACVLIS CLARISSIMAE, IVSSV *Alexandri Pontificis Maximi conscripta, cùm eam in Sanctas retulisset, anno ab eius obitu secundo.*

Is est Alexander IIII.

Prologus Authoris, cuius nomen necdùm comperi.

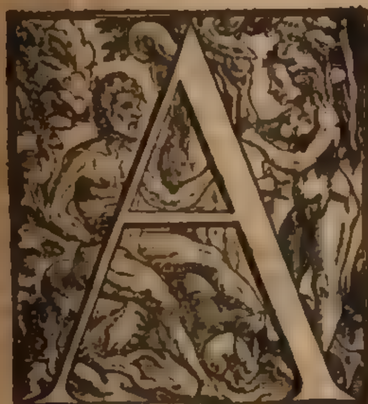
QVasi veterata mundi senecta vrgente, fidei caligabat visus, morũ nutabat gressus, marcescebat virilium operũ fortitudo: quinimmò fæces temporum, fæce commutabantur etiam vitiorum, cùm amator hominum Deus, ex suæ pietatis arcano sacrorum Ordinum suscitans nouitatem, prouidit per eos & fidei fulcimentum, & reformãdis moribus disciplinam. Dixerim certè modernos patres cum viris sequentibus, luminaria orbis, viæ ductores, vitæ magistros: in quibus meridianus fulgor mũdo ad vesperam consurrexit, vt lumen viderent, qui in tenebris ambulant. Nec decuit infirmioris sexûs adiutorium sibi deesse: quem libidinis gurgite interceptum, nõ minùs ad peccandum trahebat voluptas, & magìs satìs fragilitas impellebat. Suscitauit propterea pius Deus virginem venerabilem Claram, atque in ea clarissimam fœminis lucernam accendit: quam & tu Papa beatissime pater super candelabrum ponens, vt luceat omnibus, qui in domo sunt, virtute percogente signorum, Sanctorum catalogo adscripsisti. Horum Ordinum te patrem colimus, te nutritiũ scimus, te protectorem amplectimur, te dominum veneramur: quem sic permaximæ nauis regimen vniuersale solicitat, vt paruæ quoquè nauiculæ curam singularem & solicitam nõ excludat. Sanè placuit Dominationi vestræ, meæ paruitati iniungere, vt recensitis actibus S. Claræ, Legendam eius formarem: opus certè, quod mea multùm ruditas formidabat, nisì pontificalis authoritas verbum coràm posito, iterùm atque iterùm repetîsset. Igitur me colligens ad mandatum, nec tutus per ea procedere, quæ defectiua legeram, ad socios beati Francisci, atque ad ipsum collegium virginum Christi perrexi, frequenter illud corde reuoluens, non licuisse antiquitùs historiam texere, nisì ijs, qui vidissent, aut à videntibus accepissent. Ijs, inquam, veritate præuia cum timore Domini pleniùs instruentibus, aliqua colligens, & plura dimittens, plano stylo transcurri: vt quia magnalia virginis, virgines legere delectabit, rudis intelligentia non inueniat, vbi pro verborum ambitu tenebrescat. Sequantur ergò viri viros, Verbi incarnati nouos discipulos. Imitentur fœminæ Claram, Dei matris vestigium, nouam capitaneam mulierum. Vobis autem, sanctissime pater, sicut in his corrigendi, subtrahendi & addendi plena manet authoritas: ità mea per omnia subiacet, concordat, flagitatque voluntas. Valere vos faciat Dominus Iesus Christus nunc & in æuũ, Amen.

Vtilitas ordinũ monasticorum.

VITAE HISTORIA.

De parentibus & ortu S. Claræ.

CAP. I.

ADmirabilis fœmina, Clara vocabulo & virtute, de ciuitate Assisij claro satìs genere traxit originem. Beato nanque Francisco primùm fuit conciuis in terris, conregnans pòstmodùm in excelsis. Pater eius miles, & tota vtroque parente progenies militaris. Domus abundans, & copiosæ, iuxta morẽ patriæ, facultates. Mater eius nomine Hortulana, fructiferam in horto Ecclesiæ plantulã paritura, fructibus bonis & ipsa non mediocriter abundabat. Nam quãuìs maritali iugo subdita, quãuìs curis familiaribus alligata, vacabat tamen pro posse diuinis obsequijs, insistebat operibus pietatis. Vltra mare siquidem cum peregrinantibus deuota transiuit, & loca illa perlustrans, quę Deus homo sacris vestigijs consecrauerat, tandèm cum gaudio remeauit.

Augusti 12. tametsi obijt Augusti 11.

Pietas matris S. Claræ

Itèm

Itèm ad S.Michaëlem Archangelum causa orationis accessit,& Apostolorum limina deuotiùs visitauit. Quid plura? Ex fructu arbor cognoscitur, & fructus ex arbore cõmendatur. Præcessit in radice diuini copia muneris,vt in ramusculo sequeretur abundantia sanctitatis. Prægnans denique mulier,& partui iam vicina, cùm ante Crucem in ecclesia Crucifixum attentè oraret,vt eam de partûs periculo salubriter expediret,vocem audiuit dicentem sibi: Nè paueas mulier: quia quoddam lumen salua parturies,quod ipsum mundum clariùs illustrabit. Quo edocta oraculo, natam infantulam sacro baptismate renascentem, Claram vocari iussit, sperans promissi luminis claritatem,pro diuinæ beneplacito voluntatis,aliqualiter fore complendam.

Oraculũ de futura S. Claræ sanctitate.

De exercitio virtutum in eius infantia.
CAP. 2.

EDita mox in lucem paruula Clara, tempestiuè satìs in vmbra seculi cœpit clarere sancto lumine, atq; intrà teneros annos morum splendere sancta probitate. Docili corde primùm ex matris ore fidei rudimenta suscepit,& spiritu interiùs conflante pariter & formante, vas reuerà purissimum,vas innotuit esse gratiarum. Extendebat sancta Clara libenter ad pauperes manum suam,& de abundantia domûs suæ supplebat inopias plurimorum. Et vt suum sacrificium gratius esset Deo, proprio corpusculo delicata subtrahebat cibaria, clamque per internuncios mittens, reficiebat viscera pupillorum.

Benignitas in pauperes

Sic ab infantia secùm miseratione crescente,mentem compassiuam gerebat,miserorum miserias miserantem. Sanctæ orationis studium habebat amicum: vbì sæpiùs odore bono respersa, paulatìm vitam cælibem actitabat. Et quia signacula non habebat, quorum euolutione diceret Orationes Dominicas,congerie lapillorum suas oratiunculas Domino annumerabat. Vbì ergò sancti amoris stimulos primitùs sentire cœpit, mundani floris picturam instabilem iudicat contemnendã,& spiritûs vnctione prædocta,vilibus rebus precium imponere vilitatis. Sub vestibus nanque preciosis ac mollibus, ciliciolum gerebat absconditum, mundo exteriùs florens, Christum interiùs induens. Deniquè suis eam nobiliter maritare volentibus, nullatenùs acquieuit: sed dissimulata in posterum mortali coniugio, virginitatem suam Domino promittebat. Talia fuerunt in domo materna delibamenta virtutis, tales primitiæ spiritûs,talia prąludia sanctitatis. Tantis itaque redundans vnguentis, velut cellam aromatum,licèt clausam,ipsa sua fragrantia manifestat. Ore quidem vicinorum laudari nescia cœpit, & secretos actus veridica fama prodente,rumor bonitatis eius vulgabatur in populo.

Preces.

Virginitatis votũ nũcupat Deo.

De mutuo colloquio beati Francisci & S.Claræ virginis.
CAP. 3.

AVdiens verò tunc celebre nomen Francisci, qui velut nouus homo, obliteratam in mundo viam perfectionis nouis virtutibus renouabat,mox alloqui eum desiderat & videre,suadente hocipsum patre spirituum, cuius iam vterq;,licèt differenter,acceperat primitiua. Nec minùs ille tam gratiosæ puellæ celebri fama perflatus,videre hanc & alloqui cupit,si quo modo qui totus inhiabat ad prædam, regnũq; mundi depopulaturus aduenerat, nobilem istam prædam, seculo nequam possit eripere,suoq; Domino vendicare. Visitat ille istam,& sæpiùs ista illum,visitationum suarum tempora moderantes,quibus diuinum illud studium nec percipi ab homine possit,nec rumore publico detrectari. Nam vnica tantùm familiari socia comitante, paternos lares puella egrediens,clandestinos ad virum Dei frequentabat accessus, cuius sibi verba flãmantia,cuius vltra hominẽ opera videbantur. Hortatur eam pater Franciscus ad mundi contemptum: speciem seculi aridã & spem deceptiuã viuo sermone demonstrat: Instillat auribus eius dulcia cõnubia Christi, suadẽs virginalis pudicitiæ margaritã beato illi sponso,quem amor humanauit,fore seruandã. Quid immorer multis? Instante patre sanctissimo, & more fidelissimi paranymphi solerter agente,

S. Frãciscus viã perfectionis instaurat.

non trahit in longum virgo consensum. Aperitur ei protinùs æternorum intuitus gaudiorum, quorum cōspectu mundus ipse vilesceret, quorum desiderio à semetipsa liquesceret, quorum amore ad supernas nuptias anhelaret. Cælesti nanq; igne succēsa, terrenæ gloriam vanitatis sic ex alto contempsit, vt nihil iam de mundi applausu eius affectibus inhæreret. Carnis quoquè illecebras perhorrescens, iam torū in delicto se nescituram proponit, soli Deo de corpore suo templum facere cupiens, & magni regis connubia virtute promereri contendens. Extunc Francisci consilio se totam committit, ipsum post Deum statuens suæ directionis aurigam. Pendet exindè anima eius ad sacra illius monita, & de bono IESV calido excipit pectore, quicquid promit ille sermone. Molestè iam fert secularis ornatûs decorem, & quasi stercus arbitrabatur omnia, quæ forìs applaudunt, vt Christum lucrifacere possit. S. Clara verbis S. Francisci mirè inflāmatur.

Vt consilio beati Francisci mundum reliquerit.
CAP. 4.

PRotinùs, nè speculum illibatæ mētis mūdanus puluis vlteriùs inquinet, aut contagio secularis vitæ azymam fermentet ætatem, properat Clarā educere pius pater de seculo tenebroso. Instabat Palmarum dies solennis, cùm ad virum DEI puella feruido corde se confert, sciscitans de sua conuersione, quid & qualiter sit agendum. Iubet pater Franciscus, vt in die festo compta & ornata procedat ad palmam cum frequentia populorum, ac nocte sequenti exiens extra castra, mundanum gaudium conuertat in luctum Dominicæ passionis. Die itaq; Dominico veniente, in turba dominarum splendore festiuo puella præradians, cum reliquis intrat ecclesiam. Vbi illud digno præsagio contigit, vt cęteris ad ramos currentibus, dum Clara prę verecundia sua in loco maneret immota, pontifex per gradus descendens, vsq; ad eam accederet, & palmam suis in manibus poneret. Nocte sequenti ad sancti mandatum se præparās, optatam fugam cum honesta societate aggreditur. Cumq; ostio consueto exire non placuit, aliud ostium, quod lignorum & lapidum pondera obstruebant, miranda sibi fortitudine proprijs manibus reserauit. Igitur domo, ciuitate & consanguineis derelictis, ad sanctam Mariam de Portiuncula, festinauit: vbì fratres, qui in aula Dei sacras excubias obseruabant, virginem Claram cum luminaribus receperunt. Mox ibì reiectis sordibus Babylonis, mundo libellum repudij tradidit: ibì manu fratrū crines deponens, ornatus varios dereliquit. Nec decuit alibì florigeræ virginitatis Ordinē ad vesperam temporum excitari, quàm in eius aula, quę prima omnium atque dignissima, sola extitit mater & virgo. Hic locus ille est, in quo noua militia pauperum, duce Francisco, felicia sumebat primordia, vt liquidò videretur, vtranq; religionem mater misericordiæ in suo diuersorio parturire. Cùm autem coram altari beatæ Mariæ sanctæ poenitentiæ suscepisset insignia, & quasi ante torum huius Virginis, humilis ancilla Christo nupsisset, statim eam ad ecclesiam S. Pauli sanctus Franciscus deduxit, donèc aliud prouideret altissimus in eodem loco mausoleum. Fugit, cōsilio S. Francisci, parentes & patriā. Tondetur. Induit habitum monasticum.

Vt à consanguineis impugnata, constans permanserit, vtque ad ecclesiam sancti Damiani venerit.
CAP. 5.

AD cōsanguineos ašt rumore volante, dilacerato corde, factū & ꝓpositum virginis dānant: & conglobati in vnū, currūt ad locū, tētant quod obtinere non possunt. Violentię impetū, venena consiliorū, blāditias adhibēt ꝓmissionū, suadentes ab huiusmodi vilitate discedere, qa nec generi cōgruat, nec exemplū habeat in cōtracta. At illa pānos appręhendens altaris, caput denudat attonsum, firmans se nullatenùs à Christi seruitio vlteriùs auellendā. Crescit animus bello crescēte suorū, viresq; ministrat amor iniurijs lacessitus. Sic sic ꝑ plures dies cùm in via Domini obicem paterètur, & sui se opponerent eius proposito sanctitatis, non collapsus est animus, nō feruor remissus: sed inter verba & odia ad spem animum tandiù reformat, donèc propinqui, retusa fronte, quiescunt. Paucis interiectis diebus, ad ecclesiam sancti Angeli de Panso, transiuit: vbì cùm non plenè mens eius quiesceret, tādèm ad ecclesiā S. Damia- Constantia eius ab amicis infestatę.

mia-

miani, beati Francisci consilio, commigrauit. Ibi mentis ancoram quasi in certo figens, non iam pro loci mutatione vlteriùs fluctuat, non pro arctitudine dubitat, nec pro solitudine reformidat. Hæc est illa ecclesia, in cuius reparatione Franciscus miro desudauerat studio, cuiusq; sacerdoti pecuniam obtulerat pro opere reparando. Hęc est, in qua dum Franciscus oraret, vox ad eum de ligno Crucis dilapsa, insonuit: Francisce, vade, repara domum meam, quæ, vt cernis, tota destruitur. In huius locelli ergastulo, cęlestis amore sponsi, virgo se Clara conclusit. In hac se à mundi tempestate celans, corpus, quoàd viueret, carcerauit. In huius cauerna maceriæ, columba deargentata nidificans, virginum Christi collegium genuit, monasterium sanctum instituit, pauperum dominarum Ordinem inchoauit. Hìc in via pœnitentiæ glebas membrorum texit: hìc semina perfectæ iustitiæ seminat: hìc incessu proprio signat vestigia secuturis. In hoc arcto reclusorio per quadragintaduos annos disciplinæ flagellis frangit sui corporis alabastrum, vt domus Ecclesiæ repleatur fragrantia vnguentorum. Vbi quàm gloriosè conuersata sit, tunc demùm apertè narrabitur, si quot & quantæ animæ per eam ad Christum venerint, primò narretur.

Apud S. Damianũ se includit.

Colligit multas virgines.

De fama virtutum eius circunquaquè diffusa.
CAP. 6.

Ecce quàm ingens fructus ab vni' exẽplo proficiscitur.

SPargitur enim paulò pòst opinio sanctitatis virginis Claræ per proximas regiones, vt in odorem vnguentorũ eius vndiquè mulieres currãt. Festinant virgines eius exẽplo Christo seruare, quod sunt: maritatæ castiùs agere satagunt: nobiles & illustres, amplis contemptis palatijs, arcta sibi monasteria construunt, atq; pro Christo in cinere & cilicio viuere, magnam gloriam ducunt. Concitatur nihilo minùs ad coinquinata certamina iuuenum impetus, & ad carnis aspernanda ludibria per infirmioris sexûs exempla prouocatur. Plures deniquè matrimonio iuncti, mutuo consensu continentium se lege vincientes, viri ad Ordines, vxores ad monasteria transeunt. Mater filiam, filia matrem inuitat ad Christum: soror sorores allicit, & amita neptes. Omnes æmulo feruore Christo seruire desiderant. Omnes vitæ angelicæ, quę per Claram inclaruit, fieri participes optant. Innumeræ virgines, Claræ rumoribus excitatæ, dum ad claustralem vitam transire non pręualent, in patrijs domibus sine regula regulariter viuere student. Tanta hìc salutis germina virgo Clara suis parturiebat exemplis, vt in ea videretur impleri propheticum illud: Multi filij desertæ magìs, quàm eius, quæ habet virum.

Esa. 54.

Vt rumor sanctitatis eius etiam in longinquas abièrit regiones.
CAP. 7.

INtereà nè cælestis huius benedictionis vena, quæ in valle Spoletana scaturijt, breues intrà terminos concludatur, sic diuina prouidentia deriuatur in amnem, vt fluminis impetus totam Ecclesię lætificet ciuitatem. Nam tantarum nouitas rerum lõgè latèque transiuit in orbem, & vbiquè animas cœpit lucrifacere Christo.

Psal. 45.

Clausa manens Clara, toto clarescere mundo
Incipit, & laudum titulis præclara, refulget.

Replet fama virtutum eius cameras dominarum illustrium, attingit ducissarũ palatia, ipsarum quoquè penetrat penetralia reginarum. Flectitur nobilitatis apex ad eius sectanda vestigia, & à superbi sanguinis linea generata, sancta humilitate degenerat. Nonnullæ ducum ac regum matrimonio dignæ, Claræ inuitante præconio, arctã pœnitentiam faciunt, & quæ potentibus nupserant, Claram suo modulo imitantur. Ornantur monasterijs innumeræ ciuitates: ipsa quoquè campestria & montana, huius cælestis ædificij fabrica decorantur. Multiplicatur castitatis cultus in seculo, Clara sanctissima præcedente, & rediuiuus ordo virgineus in medium reuocatus est. His beatis floribus, quos Clara parturijt, feliciter hodiè vernat Ecclesia, quibus & ipsa fulciri postulat, dicens: Fulcite me floribus, stipate me mális, quia amore langueo. Sed iam ad propositum stylus redeat, vt, eius conuersatio qualis fuerit, innotescat.

Multa condũtur S. Claræ monasteria.

Cant. 1.

De

De eius sancta humilitate.
CAP. 8.

HAEC sui Ordinis lapis primarius ac nobile fundamentum, in fundamento sanctæ humilitatis, virtutum omnium fabricam ab ipso principio studuit collocare. Beato nanq; Francisco obedientiam sanctam promisit, & à promisso nullatenùs deuiauit. Triennio verò post suam cōuersionem, nomen & officiū Abbatissę declinās, humiliter subesse voluit potiùs, q̄ præesse, & inter Christi ancillas seruire libentiùs, q̄ seruiri. Cogente autem B. Francisco, suscepit tandèm regimen dominarum: de quo in corde suo timor, non tumor, exoritur: nec libertas, sed seruitus augmentatur. Quo enim iam aliqualis prælationis specie altior cernitur, eo reputatione propria vilior, obsequio prōptior, cultu despectior reperitur. Nullos iam famularum respuit actus, adeò vt plerunquè sororum manibus aquam infunderet, sedentibus assisteret, comedentibus ministraret. Inuita valdè aliquid præcepit: spontanea verò facit, magìs eligens per seipsam facere, quàm sororibus imperare. Infirmarum sedilia ipsa lauabat, ipsa tergebat, suo illo nobili spiritu nec sordida fugiens, nec fœtida perhorrescens. Pedes famularum deforìs reuertentium sæpiùs abluit, & ablutis oscula imprimit. Lauabat semèl cuiusdam seruientis sororis pedes: quos dum deosculari properat, illa tantam humilitatem non ferens, pedem subtrahit, dominamq; suam pede in ore percussit. At illa pedem famulę blandè resumit, & sub ipsa planta strictum osculum figit.

Promittit obedientiā S. Francisco.

Cogitur esse Abbatissa

Magna humilitas.

De eius sancta & vera paupertate.
CAP. 9.

PAupertati spiritûs, quæ vera humilitas est, & paupertas rerum omnium conueniebat. Primùm in suæ conuersionis initio paternam hęreditatem, quæ ad eam peruenerat, distrahi fecit, sibiq; de precio nihil reseruans, totum pauperibus erogauit. Hinc seculo forìs relicto, mente intùs ditata, post Christum sine sacculo exonerata percurrit. Tantum deniq; cum sancta paupertate fœdus inijt, amoremq; contraxit, vt nihil præter Dominum Iesum vellet habere, nihil filias suas possidere permitteret, nil p̄ter necessariū victū & vestitum à sororibus recipi, vel in posterū reseruari. Nequaq̄ cælestis desiderij preciosissimam margaritam, quam venditis omnibus comparârat, arbitrabatur cum temporali mordaci solicitudine possidendam. Inculcat suis frequenti sermone sororibus, tūc acceptabile Deo illud fore collegiū, cùm paupertate fuerit opulentum: & tunc perpetuò stabile permansurum, si altissimæ paupertatis fuerit semper turre munitum. Hortatur eas in paupertatis nidulo Christo pauperi conformari, quem paupercula mater in arcto præsepio paruulū reclinauit. Hoc enim peculiari recordatorio quasi monili aureo suū subornabat pectus, nè terrenorum puluis ad interiora transiret. Volens deniquè religionem suam intitulari titulo paupertatis, à bonæ memorię Innocentio tertio, paupertatis priuilegium postulauit. Qui vir magnificus, tanto virginis feruori congratulans, singulare dicit esse propositum, quòd nunquàm tale priuilegium à sede Apostolica fuerit postulatum. Et vt insolitæ petitioni fauor insolitus arrideret, Pontifex ipse cum hilaritate magna petiti priuilegij primam notulam sua manu conscripsit. Felicis recordationis dominus Papa Gregorius, vir sicut sede dignissimus, ità & meritis venerandus, paterno affectu sanctam istam arctiùs diligebat. Cui cùm suaderet, vt propter euentus temporum & pericula seculorum aliquas possessiones assentiret habere, quas & ipse liberaliter offerebat, fortissimo animo restitit, & nullatenùs acquieuit. Ad quam respondente Pōtifice, Si votum formidas, nos te à voto absoluimus: Sancte pater, ait, nequaquàm à Christi sequela in perpetuum absolui desidero. Eleemosynarum fragmina panumq; minutias, quas eleemosynarij deportabant, valdè suscipiebat hilariter, & quasi mœsta de panibus integris, exultabat potiùs in fragmentis. Quid multa? Satagebat pauperi Crucifixo paupertate perfectissima conformari, vt nulla res peritura amantem ab amato secluderet, aut cursum eius cum Domino impediret. Occurrunt eccè duo miranda, quæ paupertatis amatrix meruit operari.

Totā hereditatē suam dat pauperibus.

Matth. 13.

Priuilegiū paupertatis petit à Papa

Is fuit Gregorius IX.

Nota lector

fff DE

De multiplicatis panibus.
CAP. 10.

VNicus erat in monasterio panis, cùm iam instarent & fames & hora edendi. Dispensatrice vocata, iubet sancta panem diuidere, partemq; fratribus mittere, partem intùs pro sororibus retinere. De quo retento dimidio iubet quinquaginta fieri, iuxta dominarum numerum, incisuras, & eis in mēsa paupertatis apponere. Cui cùm deuota filia responderet, necessaria hic fore antiqua Christi miracula, vt modicū panis quinquaginta reciperet sectiones, respondit mater & dixit: Fac filia secura, quod dico. Properat filia matris implere mandata: properat mater ad Christum suum pia cum filiabus destinare suspiria. Crescit diuino munere inter frangentis manus parua illa materia, & cuilibet de conuentu suo extitit portio copiosa.

Panis exiguꝰ diuinitùs augetur.

De oleo diuinitùs ei ministrato.
CAP. 11.

DIe quodam Christi ancillis sic ex toto defecerat oleum, vt nullum adesset saltem pro debilibus condimentum. Accepit domina Clara vasculum vnum, & humilitatis magistra suis manibus lauat, ponit vas vacuum seorsùm, vndè frater eleemosynarius illud accipiat, & vocatus est ipse frater, vt pro acquirendo oleo vadat. Accelerat deuotus frater, vt succurrat inopiæ tantæ, & ad sumendum vasculum currit. Non enim volentis est, neq; currentis, sed miserentis est Dei. Etenim solo influente Deo, vas illud plenum oleo reperitur, præueniente S. Claræ oratione fratris obsequium in solamen pauperum filiarum. At verò frater prædictus, quasi frustrà vocatus fuisset, submurmurans, dixit: Derisoriè me istæ fœminæ vocauerunt, cùm eccè vas plenum existat.

Rom. 9.

Vas vacuū miraculosè oleo impletur.

De mortificatione carnis, & austeritate vitæ eius.
CAP. 12.

DE miranda carnis maceratione silere magìs, quàm loqui, forsitan expediret, cùm talia fecerit, in quibus audientium stupor cum veritate rerū contendit. Non illud magnum, quòd simpla tunicula & vili mantello de rudi panno, tegebat potiùs, q̃ fouebat corpusculum. Non magnum erat, omni tempore continuare ieiunia, nec vti lectulo sine pluma. In his eñ dum reliquas in suo claustro habuit similes, laudes fortassè non meruit singulares. Sed quæ cōuentio carnis virgineæ ad vestem porcinam? Procurauerat enim sibi virgo sanctissima vestem de corio porci, quam, versa ad carnem hispida tonsura pilorum, secretò sub tunica deferebat. Vtebatur nonnunquàm duro cilicio, de pilis equorum nodosè conserto, quod hincindè chordulis rudibus stringebat ad corpus. Hanc vestem vni de filiabus dum petenti accommodâsset, illaq; se vestîsset, tantę protinùs asperitati succumbens, non tam hilariter petijt, quàm celeriter post triduum resignauit. Nuda humus, & interdùm sarmenta vinearū erant pro lectulo, lignumq; durum pręstabat sub capite officium puluinaris. Processu verò tēporis corium debilitato corpori strauit, & capiti modicam paleam clementer indulsit. Postquàm autem corpus tam seuerè tractatum longa cœpit occupare infirmitas, iubente beato Francisco, sacco pleno paleis vsa est. Porrò in ieiunijs tantus erat rigor abstinentiæ suæ, vt de viatico tenui, quod sumebat, vix corporaliter viueret, nisi eam virtus alia sustentaret. Sanitatis nanq; tempore maiorem Quadragesimā & Quadragesimam S. Martini, quotidiè in pane & aqua ieiunans, solis diebus Dominicis vinum, si habebat, gustabat. Et vt mireris, auditor, quod imitari non potes, tribus diebus in hebdomada, secunda videlicet, quarta & sexta feria, nihil in illis Quadragesimis sumebat in cibum: Sic alternatìm dies penuriosæ refectionis, & dies acerbę mortificationis sibi inuicèm succedebant, vt vigilia perfectę inedię, quasi in festum solueretur panis & aquæ. Non mirum, si tanta rigiditas multo tempore obseruata, Claram infirmitatibus subdidit, si vires consumpsit, si vigorem corporis eneruauit. Cōpatiebantur propterea sanctæ matri deuotissimæ filiæ, ac mortes illas, quas quotidiè volun-

Porcino corio carnem affligit.

Itèm cilicio

Duriter cubat.

Mira eius abstinentia.

voluntariè sustinebat, lachrymis deplorabant. Prohibuêre tandèm beatus Franciscus & Episcopus Assisij, S. Claræ illud trium dierum exitiale ieiunium, præcipientes, vt nullum transeat diem, quin saltem vnciam & dimidiam panis sumat in pastū. Cumq; grauis afflictio corporum, afflictionem ex more generet animorum, longè aliter effulgebat in Clara. Seruabat enim in omni sua mortificatione vultus festiuos & hilares, vt vel non sentiret, vel deridere videretur angustias corporales. Ex quo liquidò datur intelligi, quòd sancta lætitia, quæ interiùs abundabat, exteriùs redūdabat: quoniam flagella corporis, leuigat amor cordis.

De exercitio sanctæ orationis.
CAP. 13.

QVæ verò sic in carne præmortua, sic erat à mundo penitùs aliena, continuè sacris orationibus & diuinis laudibus animum occupabat. Feruētissimam interni desiderij aciem fixerat iam in lucem, & quæ globum transcenderat terrenarum voluminum, sinum mentis latiùs expandebat imbribus gratiarum. Longis post Completorium tractibus cum sororibus orat, & lachrymarum profluuia, dum in ipsa erumpunt, in cæteris excitantur. Postquàm verò cæteræ fessa membra duris adibant refouere cubilibus, in oratione peruigil & inuicta manebat: vt tunc venas diuini susurrij furtiuè susciperet, quādò sopor cæteras occupâsset. Sæpissimè ad orationem prostrata in faciem, terram infundit lachrymis, osculisq; demulcet: vt semper suum Iesum tenere videatur in manibus, in cuius pedes lachrymę illę fluant, & oscula imprimantur. Lachrymanti semèl profunda nocte adstitit angelus tenebrarum in forma nigri pueruli, & ipsam monuit, dicens: Nè tantum plores, quoniam cęca fies. Cui cùm ilicò responderet, Cæcus non erit, qui Deum videbit: confusus ille discessit. Eádem nocte post matutinum orante Clara, & irriguo solito balneata, monitor fraudulentus accessit: Nè tantum, inquit, fleueris, nè tandiù resolutum cerebrum per nares emunxeris: quoniam adhuc tortum nasum habebis. Qua celeriter respondente, Torturā nullam patitur, qui Domino famulatur, statìm elapsus euanuit. Quantam suî * mutationem in fornace feruentis orationis accipiat, quantum sibi in illa fruitione bonitas diuina indulcescat, solita indicia probant. Cùm enim ab oratione sancta cum iucunditate redibat, calida verba & quæ sororum pectora succendebant, de igne altaris Domini reportabat. Mirabantur enim quandam dulcedinem ex eius ore procedere, & clariorem solito faciem apparére. Parauerat certè in dulcedine sua pauperi Deus, & mētem, quam in oratione lux vera repleuerat, exteriùs corporaliter exemplabat. Sic in mundo labili sponso suo nobili non labiliter iuncta, continuè deliciatur in superis: sic in rota versatili virtute stabili fulta, & in vase fictili thesaurum gloriæ claudens, carne in imis, mente permanet in excelsis. Mos erat ei ad matutinum præuenire iuuenculas, quas per signa silenter excitans, prouocabat ad laudes. Sæpè, cæteris dormientibus, lampades accendebat: sæpè campanam proprijs manibus ipsa pulsabat. Nullus erat torpori, nullus in suo claustro desidiæ locus: vbi orandi & Domino seruiendi pigritiam aspera inuectio stimulabat.

[Margin notes: Iob 4. — Fallacia dæmonis. — * munitionem. — Psal. 67. — Animo versatur in cælis.]

De admiranda precum eius vi: & primò de Saracenis mirabiliter fugatis. *CAP.* 14

LIbet hîc orationum eius recitare magnalia, sicut veritate fidelissima, sic & veneratione prędigna. Illa tempestate, quam sub Imperatore Friderico in diuersis mūdi partibus sustinebat Ecclesia, Vallis Spoletana de calice iræ frequentiùs imbibebat. Erant in ea pro depopulatione castrorū, pro ciuitatum expugnatione, Imperiali iussu cōstitutæ acies militum, & Saracenorum sagittariorum examina velut apum. Cumq; in Assisium peculiarem Domini ciuitatē hostilis semèl furor irrueret, & iam ipsis portis exercitus appropinquaret, Saraceni gens pessima, qui sanguinem sitiunt Christianum, & omne nefas impudentiùs audent, apud sanctum Damianum intrà loci terminos, immò intrà claustrum virginum, confluxerunt. Liquescunt dominarum cor-

[Margin note: Fridericus Imperator Ecclesiam vexat.]

da timoribus, tremunt formidine verba, & ad matrem referunt fletus suos. Quæ intrepida corde, se infirmam ad ostium duci iubet, & ante hostes poni, præcedente eam capsa argentea, intrà ebur inclusa, in qua Sancta sanctorum deuotissimè seruabantur, sacratissimum scilicet corpus Christi. Cumque se totam in oratione coram Domino prostrauisset, Christo suo cum lachrymis ait: Placet, mi Domine, inermes ancillas tuas, quas tuis amoribus innutriui, manibus eccè tradere paganorum? Custodi Domine, precor, has famulas tuas, quas ipsa in præsenti articulo custodire non possum. Mox de nouæ gratiæ propitiatorio vox quasi pueruli ad eius aures insonuit: Ego vos semper custodiam. Mi Domine, ait, & hanc, si placet, protege ciuitatem, quia nos pro tuo amore sustētat. Et Dominus ad eam: Grauamina sustinebit, sed meo munere defendetur. Tunc virgo lachrymosam erigens faciem, flentes confortat, dicens: Fideiubeo vobis filiolæ, quòd nihil patiemini mali, tantùm in Christo confidite. Nec mora: statìm canum illorum repressa pauescit audacia, & per muros, quos ascenderant, celeriter exeuntes, orantis virtute deturbati sunt. Confestim Clara illis, quæ vocem prædictam audierant, studiosè interminatur, dicens: Cauete per omnem modum, charissimæ filiæ, nè vocem illam, dum corpus ago, cuiquam referatis.

Præsens Christus in asseruata Eucharistia

Saraceni diuinitùs terrentur.

De Aßisio liberato.
CAP. 15.

ALio quoquè tempore Vitalis de Auersa, vir gloriæ cupidus & in prœlijs animosus, Imperialē exercitum, cui capitaneus præerat, admouit contra Assisium. Terram itaque nudauit arboribus, adiacentia cuncta vastauit, & sic in ciuitatis obsidione resedit. Firmat verbis minacibus se indè nullatenùs recessurum, donèc ipsam habuerit ciuitatem. Iamque ad id deuentum erat, vt de ciuitatis periculo in proximo timeretur. Quod cùm audisset Clara famula Christi, vehementer ingemuit, & sororibus ad se vocatis, ait: Ab ista ciuitate, charissimæ filiæ, multa quotidiè bona suscipimus: impium valdè est, si non in tempore opportuno ei, prout possumus, succurramus. Iubet afferri cineres, iubet capita nudare sorores. Ac primùm suum exopertum caput cinere multo conspersit: deindè super illarum capita cinerem ponit. Pergite, inquit, ad Dominum vestrum, & liberationem ciuitatis totis affectibus postulate. Quid singula narrem? Quid virginum lachrymas, quid preces repetam violentas? Facit misericors Deus sequenti nocte cum tentatione prouentum, vt toto dissoluto exercitu, & superbus homo contra vota discederet, ac terram illam vlteriùs non vexaret. Nam & ipse dux belli paulopòst interemptus est.

Assisiū suis & suarū precibus liberat S. Clara.

De conuersione Agnetis sororis eius.
CAP. 16.

VErùm nec illa suæ orationis virtus mirifica debet silentio sepeliri, qua in ipso conuersionis initio vnam animam ad Deum conuertit, cōuersam defendit. Habebat nanq; sororem, æuo teneram, carne ac puritate germanam: cuius conuersionem desiderās, inter precum primitias, quas Deo plenis affectibus offerebat, hoc postulabat obnixiùs, vt sicut cum sorore habuerat in seculo cohærentiam animorum, ità iam in Dei seruitio fieret inter eas vnitas voluntatum. Orat igitur instāter patrem misericordiæ, vt relictæ in domo sorori Agneti mundus desipiat, dulcescat DEVS, eamque sic à proposito carnalium nuptiarum ad sui amoris copulam transferat, quatenùs vnà secùm in virginitate perpetua sponso gloriæ nubat. Mirandus enim vtriq; insederat mutuus amor, qui nouam diuulsionem, licèt affectu dissimili, vtriq; fecerat dolorosam. Fauet celeriter diuina maiestas egregiæ oratrici: primùm illud donum, quod præcipuè postulat, quodq; magìs Deum exhibere delectaret, festinantiùs elargitur. Nam post sedecim dies à conuersione Claræ, Agnes diuino afflata spiritu, properat ad sororem Claram, eiq; suæ voluntatis reserat arcanum, dicens se velle penitùs Domino deseruire. Quam illa gaudenter amplectens: Gratias, inquit, ago Deo dulcissima soror, quòd me de te solicitam exaudiuit. Miram conuersionem satìs est miran-

Agnes soror eius se totā Deo consecrat.

randa defensio subsecuta. Cùm enim felices sorores apud ecclesiam sancti Angeli de Pāso, Christi vestigijs inhærerent, atq; illa, quæ plus de Domino sentiebat, suam erudiret nouitiam & germanam, repentè contra puellas noua consanguineorum prælia suscitantur. Audientes enim Agnetem ad Claram transisse, currunt ad locum sequēti die duodecim viri furore succensi, & conceptam malitiam dissimulantes exteriùs, pacificum prætendunt ingressum. Moxq; ad Agnetem conuersi, (Nam de Clara iam anteà desperauerant) Quid tu, inquiunt, ad locum istum venisti? Festina quantocyùs domum redire nobiscùm. Qua respondente, nolle se à sorore sua Clara discedere, irruit in eam miles vnus animo efferato, & pugnis calcibusq; non parcens, eam per capillos abstrahere conabatur, cæteris impellentibus, & suis brachijs leuātibus eam. At iuuencula dum quasi à leonibus capta, de manu Domini raperetur, exclamat, dicens: Adiuua me soror charissima, nec me Christo Domino tolli pmittas. Cùm ergò violenti prędones adolescentulam renitentem per deuexum montis abstraherent, vestes abrumperent, vias crinium laceratione complerent, Clara cum lachrymis in orationem procūbens, petit sorori mentis constantiā tribui, petit vires hominū diuina potentia superari. Confestim verò tanto pondere corpus illius in terra iacentis figi videtur, vt illam plures homines, suis conatibus annitentes, nequaquàm valeant vltra quendam riuulū absportare. Accurrentes etiam aliqui de agris & vineis, auxilium illis præstare contendunt, sed corpus illud de terra leuare nullatenùs possunt. Dumque in suo conatu deficiūt, verbo lusorio miraculum extollunt, dicentes: Tota nocte plumbum comēdit: ideò si ponderat, non est mirum. Nam & dominus Monaldus patruus eius, cùm in tanta rabie constitutus, vellet eam lethaliter pugno percutere, manum, quam leuauit, subitò dirus dolor inuasit, eamq; vsque ad plura tempora doloris angustia cruciauit. Eccè autem post longum agonem Clara pergens ad locum, rogat propinquos, à tali conflictu discedere, & Agnetem seminecem iacentem, suæ solicitudini commendare. Quibus infecto negocio cum amaro animo recedentibus, Agnes iucūda surrexit, & iam cruce Christi gaudens, pro quo hac prima pugna certauerat, se diuinis seruitijs perpetuò mancipauit. Siquidem & beatus Franciscus manu sua ipsam totondit, & vnà cum sorore in via Domini erudiuit. Verùm quia magnificam eius vitæ perfectionem sermo breuis explicare non posset, intendatur ad Claram.

Grauis tentatio Agnetis à cognatis.

Insigne miraculum.

Vt precibus suis dæmones incenderit, & quantum illis tribuerit Gregorius Papa. CAP. 17.

MIrum non est, si contra malitiam hominum Claræ oratio valeat, quæ etiam dæmones incendebat. Mulier enim quædam Pisanę diœcesis, deuota semèl vénit ad locum, vt Deo & sanctæ Claræ gratias ageret, pro eo quòd meritis eius à quinque dæmonijs liberata fuisset. Fatebantur autem in sui expulsione dæmonia, quòd ipsa orationes S. Clarę incenderent, & ex possesso vasculo deturbarent. Non sine causa dominus Papa Gregorius in huius sanctæ orationibus fidem habebat mirabilē, quarum virtutem senserat efficacem. Sæpè quidem noua, vt assolet, emergente difficultate, & cùm esset Ostiensis Episcopus, & postquàm ad culmen Apostolicum esset euectus, supplex eidem virgini per epistolam factus, poscit suffragium, sentit auxiliū. Res certè sicut humilitate conspicua, sic toto studio imitanda: quandò Christi Vicarius à Christi ancilla opem efflagitat, & suis se virtutibus recommendat. Sciebat sanè, quid potest amor, & quàm liber aditus puris virginibus pateat ad consistorium maiestatis. Si enim rex cęlorum seipsum feruenter amantibus tribuit, quid est, quod deuotè orantibus, si expedit, non conceditur?

Mulier à 5. demonibus liberata.

Pōtifex eius preces magnipendit.

De eius eximia deuotione erga Eucharistiam sacrosanctam. CAP. 18.

QVantus beatę Claræ ad altaris Sacramentum fuerit deuotionis affectus, effectus ostendit. In illa graui infirmitate, quæ eam grabato adscripserat, faciebat se erigi, & fulcimētis appositis sustētari: & sedens, filabat delicatissimos pānos: de quibus vltra quinquaginta paria Corporaliū faciens, & ea sericis vel purpureis thecis includens, per plana & montana Assisij varijs ecclesijs destinabat. Corpus verò Domini su-

sceptura, calidis primò lachrymis irrigabatur: & accedens cum tremore, non minùs formidat in Sacramento latentem, quàm cælum terramque regentem.

Reuerentia eius erga Eucharistiā.

Vt audierit officium fratrum in ecclesia beati Francisci.
CAP. 19.

SIcut enim in infirmitate, Christi sui memoria memor erat, sic & Christus eam in suis languoribus visitabat. In illa natiuitatis hora, quandò paruulo nato mundus cum Angelis iubilat, omnes dominæ ad matutinum in oratorium pergunt, & matrē infirmitatibus pressam, solam relinquūt. Cumq; de paruulo IESV cogitare cœpisset, & multùm doleret, quòd eius laudibus interesse non posset, suspirans ait: Domine Deus, eccè sola relicta sum tibi in loco isto. Et eccè repentè mirabilis ille concentus, qui in ecclesia S. Francisci fiebat, suis cœpit auribus intonare. Audiebat iubilum fratrum psallentium, harmonias cantantium attendebat, ipsum percipiebat sonitum organorum. Nullatenùs tanta erat loci propinquitas, vt hæc attingere posset humanitùs, nisi vel illa solennitas ad eam fuisset ampliata diuinitùs, vel eius supra humanū modum vigoratus auditus. Verùm quod totum hoc excellit oraculum, ipsum digna fuit Domini præsepe videre. Manè ad eam venientibus filiabus, dixit Clara: Benedictus Dominus Iesus Christus, qui me, vobis relinquentibus, non reliquit. Audiui reuerà per gratiam Christi tota illa solennia, quæ in ecclesia sancti Francisci hac nocte celebrata sunt.

Videt præsepe Domini in spiritu.

De eius feruentissimo erga Christi passionem amore.
CAP. 20.

FAmiliaris ei planctus Dominicæ passionis, quæ ex sacris vulneribus nūc myrrhatas affectiones exhaurit, nunc dulciora gaudia sugit. Hanc lachryma Christi passi vehementer inebriat, & quem cordi suo profundiùs amor impresserat, frequēter memoria repræsentat. Docet nouitias Christum plangere Crucifixū, & simul quod verbis docet, factis exemplat. Nam sępè cùm in secreto ad talia hortaretur, præueniebat verborum exitum, irriguū lachrymarū. Inter horas diei, Sexta & Nona maiori compunctione afficitur, vt cum immolato Domino immoletur. Nam & semèl hora Nona orantem in cellula diabolus in maxilla percutiēs, oculum sanguine, genam liuore suffundit. Vt autem Crucifixi delicijs absq; intermissione pasceret mentem, orationem de quinque plagis Domini frequentiùs ruminabat. Officium Crucis, prout Crucis amator Franciscus instituerat, didicit, & affectu consimili frequentauit. Chordulam tredecim nodorum scopulis annulatam, subtùs ad carnē cingebat secretò, in memoriale vulnerum Saluatoris. Aduenerat quodā tempore dies sacratissimæ Cœnæ, qua Dominus in finem dilexerat suos. Serò appropinquante Domini agonia, Clara contristata & mœsta, in cellæ secretario se reclusit. Cumque orantem Dominum orans prosequeretur, & tristis vsque ad mortem anima tristitiæ illius hausisset affectum, iam compræhēsionis & totius illusionis memoria debriata, lecto resedit. Tota igitur nocte illa & die sequenti sic absorpta, sic à seipsa permanet aliena, vt irreuerberatis circa vnum semper intenta luminibus, confixa CHRISTO ac prorsùs insensibilis videretur.

Verbis & exēplis docet, Crucifixi passionē cōmemorare.

Chordula nodosa cingit nudum corpus.

Raptus eius diuturnus.

Redit quædam familiaris filia sæpè ad ipsam, si fortè aliquid velit, & semper eodem modo se habere reperit. Nocte verò diei sabbati veniente, deuota filia candelam accendit, præceptum sancti Francisci ad matris memoriam signo, non verbo, reducit. Præceperat enim sanctus Franciscus, nè vllum sine comestione transiret diem. Illa igitur assistente, Clara quasi aliundè rediens, hoc protulit verbum: Quæ candelæ necessitas? Nunquid non dies est? Mater, ait illa, nox abijt, & dies transiuit, noxque altera redijt. Cui Clara: Benedictus sit iste somnus, charissima filia: quoniam diù optatus, tandèm donatus est mihi. Sed caue, nè somnum istum cuiquam referas, dum vixero ipsa in carne.

Vt complura miracula signo Crucis effecerit.
CAP. 21.

Aman-

AManti, vicem Crucifixus amatus rependit: & quæ circa Crucis mysterium tanto amore succenditur, Crucis potentia in signis & miraculis illustratur. Signũ enim viuificæ Crucis dũ morbidis applicat, morbos ab eis mirabiliter fugat. Tangã ex multis aliqua. Fratrẽ quendam, nomine Stephanũ, furiæ morbo laborantẽ, B. Franciscus ad dominã Claram transmisit, vt sup eum faceret signum sanctissimæ Crucis. Magnã enim sciebat eius perfectionẽ, & magnam in ipsa venerabatur virtutẽ. Cõsignat eum obedientiæ filia patris iussu, & in loco, vbi ipsa orare solita erat, parumpèr dormire sinit. At ille post modicũ somnũ solutus, sanus exurgit, & ad patrẽ liber ab insania redit. Disce ex his efficaciã S. Crucis.

Puer quidam annorum trium, nomine Matthiolus, de ciuitate Spoleti, lapillum quendam incautè suis intruserat naribus. Nemo illũ ex eius naso valebat educere, nec ipse puer proijcere. Periclitatus angustiã magna, ducitur ad dominã Claram: & dum signo Crucis ab ea esset signatus, statim proiecto lapide liber efficitur.

Alius puer de Perusio, totum habens oculum macula coopertum, ad sanctam Dei famulam adductus est. Quæ tacto pueri oculo signum Crucis impressit, & dixit: Ducite eum ad matrẽ meam, vt ipsa sup eum signum Crucis ingeminet. Mater, inquam, eius domina Hortulana, suam secuta plantulam, post filiam ad religionem transierat, & in horto concluso cum virginibus vidua Domino seruiebat. Signo autem Crucis ab ipsa recepto, ilicò pueri oculus à macula expurgatus, clarè & lympidè vidit. Asserit ergò Clara, puerum ipsum suæ matris merito liberatum: declinat pondus laudũ mater in filiam, se tantæ rei fatetur indignam. Mater eius, sanctimonialis effecta.

Vna de sororibus, nomine Beneuenuta, plagam fistulæ sub brachio duodecim ferè annis perpessa fuerat, quæ per quinq; foramina saniem emittebat. Cui compassa virgo Dei Clara, peculiare illud suum signi salutiferi admouit emplastrum. Statimq; ad Crucis designationem, perfectam recepit annosi vlceris sanitatem.

Alia de numero sororum, Amata vocabulo, tredecim mensibus aggrauata hydropisi, febre insupèr & tussi & lateris dolore confecta, iacebat. Super quam domina Clara pietate permota, ad suæ nobilis physicæ recurrit experimentum. Signat eam Cruce in nomine Christi sui, & statim restituit plenariæ sanitati. Signo Crucis pellit hydropisin, febrem &c.

Alia Christi ancilla de Perusio nata, vocem per duos annos ità perdiderat, quòd vix exteriùs poterat formare sermonem. Cumq; in nocte Assumptionis Dominæ nostræ sibi fuisset in visione monstratum, quòd domina Clara liberaret eam, diem cum desiderio expectabat. Qua illucescẽte, ad matrem festinat, signum Crucis expostulat, vocem mox signata recuperat. Eodẽ sorori restituit vocem.

Soror quædam nomine Christiana, magno tempore in vna aure surditatem perpessa, multas contra malum illud, frustrà tamẽ, fecerat medicinas. Cuius caput domina Clara clementer signat, aurem contrectat, auditûsq; virtutem ilicò reparat. Alteri auditum.

Magna erat in monasterio sororum, multitudo languentiũ, diuersis doloribus afflictarum. Ingreditur Clara locum ex more cum sua medicina solita, & signo Crucis quinquiès facto, quinq; statim releuat à languore. Ex his profectò patet, in pectore virginis plantatam esse arborem Crucis, cuius dum fructus reficit animam, præbent exteriùs folia medicinam.

De quotidiana sororum institutione. Cap. 22.

SAnè quia erat magistra rudium, & quasì in magni regis palatio præposita puellarum, tanta eas disciplina informabat, tantoq; fouebat pietatis amore, quòd sermo nullus explebit. Docet primò strepitum omnem de mentis hospitio pellere, vt solius Dei penetralibus valeant inhærere. Docet iam carnaliũ ꝓpinquorum amore non affici, domumq; patriam, vt Christo placeant, obliuisci. Hortatur exactiones contẽnere fragilis corporis, carnisq; nugas imperio restringere rationis. Monstrat insidiosum hostem occultos puris mentibus inijcere laqueos: aliter sanctos, aliter tentare mundanos. Monet ad actiuam, certis horis eas hortans ità operari manibus suis, vt protinùs ad conditoris desiderium per orationis exercitium recalescant, & torporem negligentiæ deserentes, igne sancti amoris frigus indeuotionis deponãt. Nusquàm maior censura silentij, nusquàm amplior & color & tenor omnis honesti. Non ibì fluida loquela fluidum loquitur animum, nec verbi leuitas leuẽ prodit affectum. Ipsa nanq; magistra parca in verbis, abundè mentis vota sermonis breuitate coarctat. Optimè instituit sanctimoniales.

De desiderio audiendi verbum Dei. Cap. 23.

PRouidet filiabus per deuotos prædicatores alimoniam verbi Dei, ex qua suā deteriorem non efficit partem. Nam tanta in auditu sanctę prędicationis exultatione perfunditur, tanta sui IESV familiaritatis dulcedine deliciatur, vt prædicante aliquandò fratre Philippo de * Adria, speciosissimus quidam puer virgini Claræ assisteret, & per magnam prædicationis partē suis eam gratulationibus oblectaret. Ex cuius apparitionis intuitu illa, quæ de matre videre talia merebatur, suauitatē inexplicabilem sentiebat. Licèt aūt literata non esset, literatorū tamē gaudebat audire sermonem, rata ꝙ in testa verborum nucleus lateat, quem ipsa attingebat subtiliùs, & sapidiùs degustabat. Nouit de cuiuslibet sermone loquentis elicere, quod animæ prosit: sciens non minoris esse prudentiæ, de rudi quandoquè spina flores decerpere, quàm fructum ex arbore nobili manducare. Cùm semèl dominus Papa Gregorius prohibuisset, nè aliquis frater ad monasteria dominarum sine sua licentia pergeret, dolens pia mater cibum sacræ doctrinæ rariùs habituras sorores, cum gemitu dixit: Omnes nobis auferat decæterò fratres, postquàm vitalis nutrimenti nobis abstulit præbitores. Et statìm omnes fratres ad Ministrum remisit, nolens habere eleemosynarios, qui panem corporalem acquirerent, postquàm panis spiritalis eleemosynarios non haberet. Quod cùm audiret Papa Gregorius, statìm prohibitum illud in generalis Ministri manibus relaxauit.

*Andera.

Libēter audit literatorum Conciones.

Mirabilis zelus audiendi verbi Dei.

De studio eius erga sorores humaniter fouendas & moderandas. Cap. 24.

NON autem venerabilis Abbatissa filiarum suarum solas animas diligit: immò & ipsarum corpusculis miro studio charitatis inseruit. Nam sæpiùs in frigore noctis propria manu cooperit dormientes, & quas ad rigorem communem seruandam cernit inualidas, remissiori moderamine vult esse contentas. Si quam turbaret tentatio, si quam, vt assolet, inuaderet mœstitudo, secretò vocatam cum lachrymis consolatur. Aliquandò se ad pedes prosternit mœrentium, vt maternis blanditijs alleniet vim doloris. Cuius beneficijs filiæ non ingratæ, seipsas tota deuotione rependunt. Complectuntur siquidem affectum dilectionis in matre, reuerentur in magistra prælationis officium, sectantur in pędagoga rectitudinis gressum, & in DEI sponsa pręrogatiuam mirantur omnimodæ sanctitatis.

Magna prudentia in sororibus moderādis.

De eius infirmitatibus & languoribus. Cap. 25.

QVadraginta annis in stadio cucurrerat altissimæ paupertatis, cùm eccè iam ad brauium supernę vocationis, pręcedente languore multiplici, appropinquabat. Vigore siquidem carnis in annis prioribus austeritati pœnitentiæ succumbente, posteriora tempora occupauit infirmitas, vt quæ sana ditata fuerat merito operum, infirma ditaretur meritis passionum. Etenim virtus in infirmitate perficitur. Cuius miranda virtus qualiter fuerit in infirmitate perfecta, hinc maximè liquet, quòd in vigintiocto annorum lāguore diutino non murmur resonat, nō querimonia: sed semper ab eius ore sanctum colloquium, semper procedit actio gratiarum. Licèt autem ægritudinum pondere prægrauata, festinare videretur ad finem: placuit tamen Deo, ad tempus illud ipsius obitum reseruare, quo ab Ecclesia Romana, cuius erat factura & filia specialis, dignis valeret honoribus exaltari. Summo nanq; Pontifice cum Cardinalibus moram trahente Lugduni, cùm Clara pręsolito vrgeri morbo cœpisset, filiarum mentes ingentis doloris gladius trucidabat. Mox cuidam Christi ancillæ, virgini Deo deuotæ de monasterio S. Pauli, Ordinis S. Benedicti, huiusmodi visio demōstratur: Videtur sibi vnà cum suis sororibus apud S. Damianum dominę Claræ infirmanti assistere, ac eadem Clara in lecto precioso iacére. Flentibus autem, & cum lachrymis beatę Claræ pręstolantibus exitum, formosa quædam mulier ad lectuli caput appárens, lachrymantibus loquitur: Nolite, inquit, ô filiæ plorare victuram: quoniam mori non poterit, quousquè Dominus cum suis discipulis veniat. Et eccè post modicum tempus venit Curia Romana Perusium. Audito verò eius infirmitatis augmento, properat de Perusio dominus Ostiensis inuisere spōsam Christi, cuius fuerat officio pater, cura nutritius, affectu purissimo semper deuotus amicus. Pascit infirmā Dominici corporis sacramēto, pascit & reliquas salutaris exhortationis sermonibus. Supplicat illa tāto patri cū lachrymis, vt suam & aliarū dominarū famulas pro

2. Cor. 12.

In diuturno morbo eximia eius patientia.

Christi nomine habeat cõmendatas. Verùm illud super omnia rogat, vt priuilegium paupertatis à Domino Papa cum Cardinalibus sibi impetret confirmari. Quicquid fidelis ille religionis adiutor verbo promisit, opere adimpleuit. Reuoluto anno, dominus Papa cum Cardinalibus de Perusio transiuit Assisium, vt de transitu Sanctæ præostensa visio sortiretur effectum. Ipse nanq; summus Pontifex, vltra hominem, citraq; Deum existens, personam Domini repræsentat: cui in templo militantis Ecclesiæ familiariùs hærent, velut discipuli, domini Cardinales.

Ro. Pōtifex Christi personã repræsentat.

Vt summus Pontifex cum Cardinalibus eam visitârit. Cap. 26.

ACcelerat iam diuina ꝓuidentia suũ de Clara implere ꝓpositum: accelerat Christus pauperem peregrinam superni regni palatio sublimare. Cupit iam illa, & toto desiderio suspirat liberari de corpore mortis hui⁹, & in æthereis mãsionibus Christum videre regnantem, quẽ fuerat toto corde in terris pauperẽ paupercula prosecuta. Artubus itaq; sacris veteri morbo detritis, noua cumulatur debilitas, quæ & ꝓximam vocationẽ ad Dominũ indicat, & sanitatis ꝑpetuæ viã parat. Festinat sanctę memoriæ dominus Innocentius IIII. vnà cum Cardinalibus visitare Christi ancillam, & cuius vltra fœminas nostri temporis ꝓbauerat vitam, mortẽ non dubitat Papali præsentia venerandam. Ingressus monasteriũ, pergit ad lectulũ, & infirmantis ori manum applicat osculandam. Quam illà gratissimè suscipit, & pedem Apostolici summa cum reuerentia osculandum exposcit. Ascenso ligneo scabello, curialis dominus dignanter pedem accõmodat: super quem illa sursùm & deorsùm inculcans oscula, vultum reuerẽter acclinat. Petit exindè à summo Pontifice vultu Angelico remissionẽ omnium peccatorũ. Qui cùm diceret, Vtinã ego tanta venia indigerẽ: ꝑfectę absolutionis manus & amplæ benedictionis gratiã impertire festinat. Recedentibus aũt omnibus, quia die illa de manu ꝓuincialis Ministri sacrã receperat hostiam, subleuatis in cęlum oculis, & iunctis ad Deum manibus, cum lachrymis ait suis sororibus: Laudate Dominum filiolę meæ: quia tale beneficiũ hodiè Christus mihi est dignatus tribuere, quod cælum & terra non sufficeret compensare. Ipsum hodiè recepi altissimum, & eius Vicarium videre commerui. Circũstant matris lectum filiæ quamcitiùs orphanandæ, quarum animas acerbi doloris gladius ꝑtransibat. Non somnus eas reuocat, nõ fames ipsas diuellit: sed lectulorum oblitas & mensæ, nocte ac die solùm plãgere delectabat. Inter quas Agnes virgo deuota, lachrymarum inebriata salsugine, sororem efflagitat, nè, se relicta, discedat. Cui Clara respondit: Placet Deo, soror charissima, quòd discedam: sed tu flere desiste, quoniam post me ad Dominum festinè peruenies: & magnã, inquit, consolationem tibi faciet Dominus, priusquàm moriaris.

Innocẽtius Papa eã inuisit decũbentem.

Prædicit Agnetis obitum.

De eius felicissima à corpore migratione, & magna morientis fidutia. Cap. 27.

VIdetur tandèm in extremis plurimis laborare diebus, qbus fides gentiũ & deuotio populorum excrescit, Cardinaliũ quoquè & prælatorũ visitatione frequẽti, vt verè sancta, quotidiè honoratur. Quod verò est auditu mirabile; cùm decẽ & septẽ diebus nullum cibum sumere posset, tanta est à Domino fortitudine vigorata, vt oẽs ad se venientes, in Christi seruitio confortaret. Nam cùm vir benignus, frater Reinaldus in tantarum infirmitatum longo martyrio ad patientiam hortaretur, liberrima ei voce respondit: Postquàm Domini mei Iesu Christi gratiam per illum seruũ suum Franciscum agnoui, nulla pœna molesta, nulla pœnitentia grauis, nulla mihi, frater charissime, infirmitas dura fuit. Domino autẽ propitiùs agente, & iam quasi ad ianuam stante, iubet & vult sibi sacerdotes & spiritales fratres assistere, passionem Domini & sancta verba recitare. Inter quos dum appáret frater Iuniperus, egregius Domini iaculator, qui calida sæpè verba de Domino eructabat, noua hilaritate ꝑfusa quęrit, si aliquid noui de Domino haberet ad manum. Qui aperiens os suum, de fornace feruidi cordis flãmantes verborum scintillas emittit, atq; in eius parabolis virgo Dei magnum solatiũ sumit. Lachrymantes tandèm se vertit ad filias, quibus paupertatem Domini recommendans, beneficia diuina laudando commemorat. Benedicit deuotos deuotasq; suas, & omnibus dominabus monasteriorũ pauperũ, tam præsentibus, quàm futuris, largã benedictionis gratiam imprecatur. Cętera sine fletu quis referat? Adstãt illi duo B. Frãcisci socij benedicti: quorũ vnus Angelus mœrẽs ipse, cõsolatur mœren-

17. diebus nihil cibi capit.

Nota sanctissimæ virginis exl... miam sanctitatem.

F. Iuniperi feruor.

mœrentes: alter Leo, recedentis lectulum osculatur. Plangunt filiæ destitutæ piæ matris recessu, & quā vltrà visuræ non essent, ꝓsequuntur cum lachrymis recedentē. Dolent amarissimè totū earum solatiū cum illa migrare, seq; in valle lachrymarū relictas, non iam à sua magistra vlteriùs consolādas. Vix à dilaceratione corporū solus pudor continet manum, & doloris ignē illud efficit acriorē, ꝙ exteriori planctu non sinitur vaporare. Imperat claustralis censura silētium, extorquet vis doloris gemitum & singultum. Tument lachrymis facies, & nouas adhuc aquas mœrebundi cordis impetus subministrat. Ad se autem conuersa virgo sanctissima, suam animam silenter alloquitur: Vade secura, quia bonum habes conductum itineris. Vade, quoniam qui te creauit, sanctificauit]: & custodiēs te semper, velut mater filiū, tenero amore dilexit. Tu, inquit, Domine benedictus sis, qui me creâsti. Quā cùm quædā ex sororibus interrogaret, cui loqueretur, illa respondit: Ego loquor animæ meæ benedictæ. Nec ille gloriosus cōductus lōgè distabat. Nā ad quandā filiā se cōuertens, Vides tu, inquit, ô filia regē gloriæ, quem ego video? Sup aliam quoq; facta est manus Dñi, & corporalibus oculis felicē inter lachrymas excipit visum. Iaculo quidē ꝓfundi doloris cōfossa, versùs portā domûs aciē dirigit oculorū: & ecce in vestibus albis turba ingreditur virginum, quæ omēs aurea serta suis capitibus deferebāt. Graditur inter eas vna ꝑclarior cęteris, ex cuius corona, quæ in summo suî, fenestrati thuribuli speciē ꝑtendebat, tantus splēdor irradiat, vt noctē ipsam in diei lucē intrà domū cōuertat. Procedit ad lectulum, vbi spōsa filij decubat, & amātissimè se sup eā inclinās, amplexū dulcissimum pręstat. Proferē à virginibus mirę pulchritudinis palliū, ac certatìm deseruiētibus cunctis, & Clarę corpus tegitur, & thalamus adornatur. In crastino igitur beati Laurētij, egreditur anima illa sanctissima, pręmio ꝑpetuo laureāda: temploq; carnis soluto, spiritus feliciter migrauit ad astra. Benedictus talis exitus de valle miseriæ, qui introitus ei beatæ factus est vitæ. Iam ꝓ tenui viatico mēsa lętatur ciuium supernorum: iam ꝓ vilitate cinerum, regno beata cęlico, æternę stola glorię decoratur.

Talē fiduciam pręstat non sola fides, sed vitæ optimè transactæ consciētia.

Videt Christum sub mortem.

Visio cuiusdā virginis.

Eius felicissim⁹ decessus.

De eius celeberrimis exequijs, præsente Pontifice Innocentio IIII. cum tota curia &c. Cap. 28.

RVmor incōtinenti de trāsitu virginis totum stupēdo auditu cōcutit populum ciuitatis. Cōfluunt viri, cōfluunt mulieres ad locum, atq; in tāta multitudine gentes inundāt, vt sola videatur ciuitas remanere. Omnes sanctā, oēs Deo charā ꝓclamāt, & inter laudū verba nōnulli fletibus manāt. Accurrit potestas cum caterua militū & multitudine armatorū, seroq; illo ac tota nocte custodias adhibet diligētes, nè fortè de precioso thesauro, qui iacebat in medio, pati contingeret detrimentum. Commouetur sequenti die curia tota: Christi Vicarius cum Cardinalibus accedit ad locum, totaq; ciuitas versùs S. Damianum dirigit gressus suos. Ventum erat ad celebrandum diuina, cùm fratribus incipientibus officium mortuorum, repentè dominus Papa officium de Virginibus, non de mortuis, fieri debere proloquitur: vt priùs eam canonizare videretur, quàm corpus traditum esset sepulturæ. Respondente autem viro eminentissimo domino Ostiensi, morosiùs in his fore agendum, Missa de mortuis celebratur. Confidente postmodùm summo Pontifice, Cardinaliū quoq; & prælatorū cœtu, Ostiensis Episcopus, de vanitate vanitatum sumpta dicēdi materia, vanitatis egregiā contemptricē nobili sermone commēdat. Circūdant ilicò sanctū funus deuota dignatione presbyteri Cardinales, & circa virginis corpus solita officia complent. Tandemq; nec tutum esse censetur, nec dignum, vt tam preciosum pignus tam longè distet à ciuibus. Leuatur cum hymnis & laudibus, cum tubarū clangore ac iubilatione solenni ad S. Gregorium honorificè deportatur. Nam & hic locus ille est, vbi S. Patris Francisci corpus primò conditum fuerat: vt qui viam vitæ viuenti parauerat, etiā morienti locū quodā præsagio ꝑpararet. Factus est proindè cōcursus populorum ad tumulum virginis, laudantium Deum atq; dicentium: Verè sancta, verè gloriosa regnat cum Angelis, quę tantum honorem ab hominibus sumit in terris. Intercede pro nobis ad Christum primiceria pauperum dominarū, quę innumeros ad pœnitentiam, innumeros cōduxisti ad vitā. Paucis interiectis diebus, Agnes ad Agni nuptias euocata, sororē Clarā ad æternas delicias subsecuta est: vbi ambę Siō filię, natura, gratia & regno germanę, Deo iubilāt sine fine. Et verè consolationē illā, quā Clara tepro-

Exequiæ valdè celebres virginis Christi amore pauperrimæ.

repromiserat, Agnes, antequàm migraret, accepit. Nam sicut sorore præuia, de mundo ad Crucem transierat: sic dum Clara signis & miraculis rutilaret, Agnes post ipsam de luce finibili maturè volauit ad Deum: Præstante Domino nostro Iesu Christo, qui cum patre & spiritusancto viuit & regnat in secula seculorum, Amen. Obitus sororis eius Agnetis.

De miraculis post obitum eius. Cap. 29.

ILla sunt sanctorum signa mirifica, illa miraculorũ testimonia venerãda, quę in morum sanctitate & operum pfectione consistunt. Iohãnes quidẽ signum fecit nullũ, non tamen sunt vel erunt Iohanne, q signa faciunt, sanctiores. Ideoq; sufficeret sanctæ virgini Claræ ad testimonium sanctitatis, pfectissimę suę vitę pręconiũ, nisi interdùm aliud exposceret partim tẽporum, partim deuotio populorum. Clara itaq; dum viueret, meritis, & iam in abyssum absorpta ppetuæ claritatis, nihilominùs adhuc miraculorum luce per mundi cardines mirificè declaratur. Cogit syncera atq; iurata veritas multa conscribere: cogit multitudo quàm plura transire. Puer quidã, nomine Iacobinus de Perusio, non tam infirmus, quàm dæmonio pessimo videbatur obsessus. Nũc enim in ignem sese desperatè pijciens, nunc in terra collidens, vsq; ad dentiũ fractionem lapides mordens, laniabat miserrimè caput suũ, & corpus sanguine cruentabat. Ore distorto linguã foris pijciens, mẽbrorum machinã tam facilè glomerabat, vt sæpè crus suũ poneret super collũ. Singulis diebus p duas vices puerũ ipsum pdicta vexabat insania: nec illi duę personę obsistere poterãt, quin ppria exueret vestimẽta. Peritorũ medicorũ iuuamẽ requiritur, sed nullus q sciat consulere, inuenitur. Pater eius, Guidolotus nomine, postq̃ infortunij tanti remediũ apud homines nullũ inuenit, ad S. Claræ merita se conuertit. O virgo, inqt, sanctissima, ô mundo venerabilis Clara, tibi miserũ natũ deuoueo, à te sanitatem eius tota supplicatione deposco. Festinat ad sepulcrum eius fide plenus, & allatum puerum super tumbam virginis ponens, protinùs opem, dum poscit, acquirit. Statim enim puer ab illa infirmitate liber efficitur, & iam vlteriùs nulla consimili lęsione vexatur. Iohan. 10. Dæmoniacus puer sanatur.

Alexandria de Fracto Perusinæ diœcesis, dęmonio nequissimo vexabatur. Quã dæmoniũ in suã redegerat potestatẽ, vt faceret p excelsam rupẽ, q̃ in crepidine fluminis eminebat, sicut auiculã volitare: p tenuissimũ quoq; arboris ramũ, fluuio Tyberis impendentẽ, faciebat descendere, atq; eã ibidèm quasi ludo vacare: suorũ quoq; merito peccatorũ cùm latus sinistrũ penitùs amisisset, & manũ contractã haberet, medicinis sæpè tentatis nihil pficiebat: venit ad tumbã gloriosę virginis Claræ corde cõpuncta, eiusq; meritis inuocatis, cõtra suũ illud triplex periculũ vnius remedij salutarẽ sumit effectum. Cõtracta quidẽ manus extenditur, latus sanitati redditur, possessa à dęmonio liberatur. Altera mulier eiusdẽ loci, à dæmonio & multis doloribus, eodẽ tempore ante sepulcrum Sanctę, munus liberationis accepit. Itèm demoniacæ duæ.

Puerum quendã Francigenã, q curiam sequebatur, furiæ morbus inuaserat, q̃ ipsi & loquelæ abstulerat vsum, & corpus mõstrosè fecerat inquietum. Detineri ab aliquo minimè poterat, sed potiùs intrà manus detinere volentium horribiliter se frãgebat. Ligatur funibus lectulo mortuorum, & à compatriotis ad ecclesiã S. Claræ defertur inuitus, ante sepulcrũ eius deponitur, & statìm p fide offerentium poptimè liberatur. Itèm puer furiosus.

Valentinus de Spello, caduci morbi ruinæ intantùm erat obnoxius, quòd sex per diem vicibus indifferenter vbilibèt corruebat. Cruris etiã cõtractione plagatus, liber ambulare non poterat. Ducitur asello vectus ad S. Claræ sepulcrum: vbi duobus diebus & tribus noctibus iacet: die tertio, nullo tangente, crus eius fragore magno personuit, & ab vtraq; infirmitate sanatus ilicò fuit. Comitialis homo liberatus.

Iacobellus dictus filius Spoletinę, duodecim annorũ cęcitate pcussus, ducẽ itineris sequebatur, nec sine ductore quoquã poterat, nisi in p̃cipitiũ, ambulare. Nã & semèl à puero parũpèr dimissus, in p̃cipitiũ actus, brachij fracturã cũ vulnere capitis reportauit. Hic cùm iuxta pontẽ * Vernij quadã nocte dormiret, apparuit ei dña quędam in somnis, dicẽs: Iacobelle, quarè tu ad me nõ venis Assisiũ, vt libereris? Qui manè cõsurgẽs, duobus alijs cęcis tremebũdus recitat visionẽ. Respõdent illi: Dominã quandã nup audiuimus in Assisij ciuitate migrâsse, cuius sepulcrũ p sanitatũ munera & per multa miracula manus Domini dicitur honorare. Quo audito, impiger factus cõcitè pperat, & nocte hospitatus apud Spoletũ, eandẽ cernit iterùm visionẽ. Ocyùs aduolat, totũ se præ amore luminis ad cursum pręcingens. Perueniens aũt Assisiũ, tantas ante virginis * Cũnarinũ Ingens morbi.

dorũ concursus ad sepulcrum S. Claræ. mausoleum gentium concurrentium reperit turbas, vt ipse intrare nullatenùs posset ad tumbam. Supponit lapidem capiti suo,& cum fide magna, dolens tamen, quòd introitum habere non posset, somnũ capit præ foribus eius. Et eccè tertiò vox ad eum: Benefaciet tibi Dominus, Iacobe, si poteris introire. Euigilans ergò, rogat cum lachrymis turbas, clamans & preces ingeminans, vt ei propter diuinam pietatem viam præstare dignentur. Data sibi via, calceamenta proijcit, vestes exuit, collum corrigia cingit,& sic humiliter sepulcrum contingẽs, lentum somnum incurrit. Surge, inquit ei beata Clara, surge, quia liberatus es. Extemplò surgens, omni cæcitate discussâ, Cæcus videt. omni oculorum caligine relegata, dum clarè per Claram videt, luminis claritatem Deum laudando clarificat, vt pro tanti mirificentia operis, ad benedicendum Deum omnes gentes inuitat.

Perusinus quidam, vocatus Bonus Iohannes, cum suis ciuibus contra Fulginates perrexerat. Cũq; hincindè cõcertatio incepisset, grauis ictus lapidis eius manũ dura quassatione perfregit. Expendit in medicos pecuniam multam sanitatis amore, sed nullo potest medicinali suffragio intantùm iuuari, quin ipsam manum portet inutilem,& ad omne opus penitùs impotentem. Dolens itaque illius quasi non suæ dextrę pondus ferre, vsu carere, optat sibi pluriès esse truncatam. Audiens verò, quæ per famulam suam Claram Dominus dignabatur ostendere, votum vouens, ad sepulcrum Manus incurabilis restituitur. virginis properat, affert cercam imaginem manûs, & super tumbam S. Claræ incumbit. Statim, priusquàm ecclesiam exeat, manus eius perfectè restituta est sanitati.

* Petronus quidam de castro Birone, trium annorum infirmitate consumptus, totus ferè diutini languoris tabe desiccatus apparuit. Cuius violentia morbi adeò contractus erat in cruribus, vt curuus semper & ad terram reflexus, vix cum baculo pergere posset. Explorat pater pueri multorum solertiam medicorũ, illorum pręcipuè, qui fractis ossibus medendi peritiam habebant. Paratus erat omnia bona sua expendere pro recuperanda pueri sanitate. Cumque responderetur ab omnibus, nullius artis ope illi morbo posse succurri, ad nouæ Sanctæ suffragia, cuius audiebat magnalia, Puer contractus restituitur. se conuertit. Portatur puer ad locum, vbì preciosa virginis spolia requiescunt, & non diù ante sepulcrum iacens, perfectæ sanitatis gratiam sumit. Confestìm nanq; rectus & sanus exurgit, ambulans & exiliens,& laudans Deũ, & ad S. Claræ laudes populum confluentem inuitat.

Erat puer decem annorum in villa S. Quirici Assisinatis diœcesis, claudus ex vtero matris suæ, tibias habebat exiles, pedes in transuersum iactabat, & tortuosè deambulàns, vix poterat surgere, cùm cadebat. Mater eius beato Francisco pluriès eum deuouerat, nec vllius meliorationis opem acceperat. Audiens verò beatam Claram nouis Itèm claudus puer. coruscare miraculis, ad sepulcrum eius puerum deportauit. Post aliquot dies sanatis ossibus tibiarum, ad rectitudinem sunt membra reducta, & quod S. Franciscus multis precibus exoratus non tribuit, sua discipula Clara virtute diuina concessit.

Ciuis Eugubinus, nomine Iacobus de Franco, puerum quinquennem habens, qui debilibus pedibus nunquàm ambulauerat, nec poterat ambulare, tanquàm ostentum suæ domûs & opprobrium suæ carnis deplorabat. Cubitabat in solo, reptabat in cinere, voluens se quandoquè ad scamnum, nec potens erigere: cui natura gradiendi desiderium dederat, negauerat facultatem. Vouent puerum parentes eius meritis S. Claræ, atque vt ipsorum verbo dicatur, volunt esse hominem sanctæ Claræ, si per eam sa- Itèm alius. nitatem fuerit consecutus. Protinùs voto emisso, virgo Christi suum hominẽ sanans, liberæ ambulationis officium in oblato sibi puero reparauit. Ilicò parentes ad virginis tumulum cum puero properantes, eum subsilientem & gaudentem Domino obtulerunt.

Mulier quędam de castro Menanij, Pleneria nomine, diù contractionem renum perpessa, non nisi baculo sustentata poterat ambulare. Adminiculo tamẽ baculi non curuũ erigebat corpus, sed nutantes vtrunquè trahebat gressus. Deferri se fecit quodam die Veneris ad tumulum S. Claræ: vbì preces ad eam deuotissimè fundens, cele- Itèm contracta fœmina. riter obtinuit, quod fideliter postulauit. Sequenti nanque sabbato, integra sanitate obtenta, proprijs pedibus est reuersa, quæ fuerat per alios adducta.

Tumores gutturis, quos vulgari sermone scrofulas vocant, puella quædam Perusina cum dolore multo diù portauerat. Viginti quidem glandulæ numerabantur in guttu-

gutture, vt ipsum puellæ guttur satis capite crassius videretur. Duxit eam sæpè mater eius ad memoriam virginis Claræ, vbi ipsius sanctæ beneficium deuotissime implorabant. Cumque tota quadam nocte ante sepulcrum puella iacéret, prorumpente sudore, strumæ illæ mollificari cœperunt, atque de suo loco paululùm commoueri. Processu verò temporis, per S. Claræ merita sic euanuerunt, vt nulla penitùs vestigia remanerent. Puellę strumosæ sanatio.

Consimile malum vna de sororibus, Andrea nomine, dum adhuc in carne virgo maneret, portabat in gutture suo. Mirum certè, quòd in medio lapidum ignitorum anima tam frigida latitabat, & inter prudentes virgines desipiebat imprudens. Hæc siquidem nocte quadam guttur suum vsque ad præfocationem constrinxit, vt globum illum per buccam proijceret, volens de seipsa diuinam supergredi voluntatem. Sed hoc incontinenti per spiritũ Clara cognouit. Curre, inquit vni, curre velociter in inferiorem domum, & ouum calefactum sorori Andreę de Ferraria sorbendũ prębe, simulque cum illa ascende. Properans illa, reperit dictam Andream loquela priuatam, propriæ manûs iniectione suffocationi propinquã. Releuat eam, vt potest, & secùm ducit ad matrem. cui & dixit famula Dei: Misera, cogitationes tuas Domino confitere, quas & ego benè cognoui. Eccè quod sanare voluïsti, sanabit Dominus Iesus Christus. Sed vitam muta in melius, quoniam de infirmitate alia, quam patieris, non consurges. Ad cuius verbum spiritum compunctionis accepit, & vitam satis egregiè mutauit in melius. Post modicum ergò sanata de scrofulis, de alia infirmitate migrauit. Itèm strumosæ monialis.

Crudelium luporum feralitas sæua * Contractam vexare solebat: qui in ipsos homines irruentes, humanis sæpè carnibus pascebantur. Mulier ergò quædam, nomine Bona, de Monte Galliano Assisinatis diœcesis, duos filios habens, vnius, quem lupi rapuerant, vix planctum compleuerat, cùm eccè ad secundum consimili ferocitate festinant. Stante nanque matre in domo, & aliquid rei familiaris agente, puero deambulanti exteriùs lupus dentes infigit, ac per ceruicem mordens, cum tali pręda ad syluam quantocyùs tendit. Audientes autem pueri stridores homines, qui erant in vineis, ad matrem clamant, dicentes: Vide, si filium tuum habes: quoniam ploratus insuetos pauloantè persensimus. Cognoscens mater filium à lupo direptum, clamores in excelsum leuat, & vlulatibus aërem complens, virginem Claram inuocat, dicens: Sancta & gloriosa virgo Clara, redde mihi miserum filium meum. Redde, ait, redde infelici matri natellum. Quod si non feceris, meipsam aquis necabo. Currentes itaq; vicini post lupum, reperiunt infantulum à lupo in sylua dimissum, & canem iuxta puerum eius vulnera delingentem. Ceruici primos iniecerat morsus bestia fera: dehinc vt prędam leuiùs ferret, ipsius pueri renibus suas impleuerat fauces, & vtrobiq; non leuis attractûs signa reliquerat. Voti compos effecta mulier, cum suis vicinis ad suam properat adiutricem, & pueri varias plagas omnibus videre volentibus monstrans, Deo & S. Claræ gratias copiosas exoluit. Infans è lupi faucibus eripitur.

Puella quędam de castro* Cannarti, clara die in agro sedebat: in cuius sinu mulier altera reclinauerat caput. Et eccè lupus hominum rapax, furtiuos ad prædam concitat gressus. Quem tamen puella vidit: sed quia canem credidit, non expauit. Cumque infantula cœpto intenderet scrutinio capillorum, efferatur in illam bestia truculenta, eiusq; vultum suo vasto hiatu concludens, prædam portabat ad syluam. Surgit protinùs mulier stupefacta, & S. Claræ memor, clamores suscitat, dicens: Succurre sancta Clara, succurre: tibi in hac hora puellam istam commendo. Ipsa deniquè, mirabile dictu, quæ lupi dentibus portabatur, contra lupum inuehitur, dicens: Portabis me tu latro vlteriùs, tantæ virgini commẽdatam? Qua inuectione confusus, puellam statìm in terram molliter posuit, & quasì latro depræhensus, festinè discessit. *Cetanaril. Itẽ puella.

De S. Claræ in Sanctas relatione. Cap. 30.

RESidente aũt in sede B. Petri clementissimo domino Alexandro IIII. viro totius sanctitatis amico, qui & religiosorũ tutela, & religionũ firma colũna erat, dum horum mirabilium relatio curreret, & de die in diem fama virtutum virginis latiùs insonaret, canonizationẽ tantę virginis ipse iam mundus cum desiderio expectabat. Dictus itaq; Pontifex, tantorum turba signorum quasì* re insolita excitatus, de cano- *in rem solitam

nizatione eius vnà cum Cardinalibus cœpit habere tractatum. Committuntur personis solennibus & discretis examinanda miracula, vitę quoquè magnalia discutienda traduntur. Inuenitur Clara, dum viueret, omnium virtutum exercitio clarissima: inuenitur post transitum veris & probatis miraculis admiranda. Die enim ad hoc statuta, cùm cœtus Cardinalium conuenisset, Archiepiscoporum & Episcoporum conuentus adesset, Cleri concio ac religiosorum, sapientum quoquè & potentum plurima multitudo assisteret: summo Pontifice illud salubre negocium in medium proponente, ac Prælatorum iudicium sciscitante, vniuersi prompto fauore propensiùs annuentes, Claram dicunt clarificandam in terris, quam Deus clarificauit in excelsis. Instante verò die migrationis eius ad Dominum, duobus annis ab ipsius transitu reuolutis, Prælatorum & totius Cleri multitudine conuocata, sermone quoquè præmisso, felix Alexander, cui hæc à Domino fuerat gratia reseruata, cum celebritate permaxima sanctorum catalogo Claram reuerenter adscripsit, festum eius solenniter in tota Ecclesia celebrandum instituit, atque ipse priùs cum tota Curia solennissimè celebrauit. Acta sunt autem hæc apud Anagniam in ecclesia maiori, anno Dominicę incarnationis millesimo ducentesimo quinquagesimoquinto, Pontificatûs Domini Alexandri Papę IIII. anno primo: ad laudem Domini nostri Iesu Christi, qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat in secula seculorum, Amen.

Asscribitur catalogo Sanctorũ.

De S. Hippolyto martyre, & Concordia nutrice eius, atque alijs 19. è familia S. Hippolyti, videat Lector Gesta S. Laurentij martyris 10. Augusti.

VITA ET PASSIO SANCTI CASSIANI MARTYRIS, PER AVRELIVM PRVDENTIUM *descripta.*

Habetur in eius Peri Stephanôn. Augusti 13.

Ylla forum statuit Cornelius: hoc Itali vrbem
  Vocant ab ipso conditoris nomine.
Hîc mihi, cùm peterem te, rerum maxima Roma,
  Spes est oborta, prosperum Christum fore.
Stratus humì, tumulo aduoluebar, quem sacer ornat
  Martyr dicato Cassianus corpore.
Dum lachrymâs mecùm reputo mea vulnera, & omnes
  Vitæ labores, ac dolorum acumina:
Erexi ad cælum faciem, stetit obuia contrà,
  Fucis colorum picta imago martyris,
Plagas mille gerens, totos lacerata per artus,
  Ruptam minutis pręferens punctis cutem.
Innumeri circùm pueri, miserabile visu,
  Confossa paruis membra figebant stylis:
Vndè pugillares soliti percurrere ceras,
  Scholare murmur annotantes scripserant.
Aedituus consultus ait: Quod prospicis hospes,
  Non est inanis, aut anilis fabula.
Historiam pictura refert: quæ tradita libris,
  Veram vetusti temporis monstrat fidem.
Præfuerat studijs puerilibus, & grege multo
  Septus, magister literarum sederat.
Verba notis breuibus comprendere cuncta peritus,
  Raptimque punctis dicta præpetibus sequi.
Aspera nonnunquàm pręcepta, & tristia * iussa
  Impube vulgus mouerant ira & metu.
Doctor amarus enim discenti semper ephebo,
  Nec dulcis vlli disciplina infantiæ est.

Imago S. Cassiani.

S. Cassianus ludimagister.

*visa

Eccè

Sistitur coram iudice.

Ecce fidem quatiens tempestas sęua, premebat
Plebem dicatam Christianæ gloriæ.
Extrahitur cœtu è medio moderator alumni
Gregis, quòd aris supplicare spreuerat.
Pœnarum artifici quærenti, quod genus artis
Vir nôsset, alto tam rebellis spiritu.
Respondent: Agmen tenerum ac puerile gubernat,
Fictis notare verba signis imbuens.
Ducite, conclamat, captiuum, ducite, & vltrò
Donetur ipsis verberator paruulis.
Vt liber illudant, lacerent impunè, manusque
Tingant magistri feriatas sanguine.
Ludum discipulis, volupe est, vt præbeat ipse
Doctor seuerus, quos minis * coërcuit. *almis
Vincitur post terga manus, spoliatus amictu.
Adest acutis agmen armatum stylis.
Quantum quisque odij tacita conceperat ira,
Effundit ardens felle tandèm libero.
Conijciunt alij *fragile, sinque ora tabellas *lapides,
Frangunt: relisa fronte lignum dissilit.
Buxa crepant cerata, genis impacta cruentis:
Rubetq; ab ictu curua * humens pagina. *fumans
Indè alij stimulos & acumina ferrea vibrant,
Qua parte aratis cera sulcis scribitur.
Et quia secti apices abolentur, & æquoris hirti
Rursùs nitescens innouatur area:
Hinc foditur Christi confessor, & indè secatur:
Pars viscus intrat molle, pars scindit cutem.
Omnia membra manus pariter fixêre ducentæ,
Totidemque guttæ vulnerum stillant simul.
Maior tortor erat, qui summa pupugerat, infans,
Quàm qui profunda perforârat viscera.
Ille leuis, quoniam percussor morte negata
Sæuire solis scit dolorum spiculis.
Hic quanto interiùs vitalia condita pulsat,
Plus dat medelę, dum necem propè applicat.
Este precor fortes, & vincite viribus annos:
Quod desit æuo, suppleat crudelitas.
Sed malè conatus tener infirmusque laborat:
Tormenta crescunt, dum fatiscit carnifex.
Quid gemis? exclamat quidam: tute ipse magister
Istud dedisti ferrum, & armâsti manus.

Ludibriis nefarij pueri exagitant martyrem.

Reddimus eccè tibi tam millia multa notarum,
Quàm stando, flendo, te docente, excepimus.
Non potes irasci, quòd scribimus: ipse iubebas,
Nunquàm quietum dextera vt ferret stylum.
Nunc petimus, totiès te præceptore negatas,
Amare doctor, iam scholarum ferias.
* Pungere puncta libet, sulcisque intexere sulcos, *Pingere
Flexas catenis impedire virgulas.
Emendes licet inspectos longo ordine versus,
Mendosa fortè si quid errauit manus.
Exerce imperium: ius est tibi plectere culpam,
Si quis tuorum te notauit segniùs.
Talia ludebant pueri per membra magistri:
Nec longa fessum pœna soluebat virum.

Tandèm luctantis miseratus ab æthere Christus,
Iubet resolui pectoris ligamina:
Difficilesque moras animæ ac retinacula vitæ
Relaxat, arctas & latebras expedit.
Martyris illustris mors.
Sanguis ab interno venarum fonte patentes
Vias secutus, deserit præcordia,
Totque foraminibus penetrati corporis exit
Fibrarum anhelans ille vitalis calor.
Hæc sunt, quæ liquidis expressa coloribus hospes
Miraris: ista est Cassiani gloria.
Suggere, si quod habes iustum vel amabile votum,
Tibi si qua spes est, si quid intùs æstuas.
Martyres audiūt preces nostras.
Audit, crede, preces martyr prosperrimus omnes,
Ratasque reddit, quas videt probabiles.
Pareo, complector tumulum, lachrymas quoquè fundo.
Altar tepescit ore, saxum pectore.
Tunc arcana mei percenseo cuncta laboris:
Tunc quod petebam, quod timebam, murmuro:
Et post terga domum dubia sub sorte relictam,
Et spem futuri fortè nutantem boni.
Audior, Vrbem adeo, dextris successibus vtor,
Domum reuertor, Cassianum prædico.

EIVSDEM S. CASSIANI MARTYRIS HISTORIA, A QVODAM ANTIQVO SCRIPTORE

ex Prudentio prosa reddita, cuius quidem Beda venerabilis meminit in prologo in vitam S. Felicis Nolani, sed nomen eius non exprimit, sicut nec peruetustus Codex MS. vndè hæc descripsimus.

PRudentius, sicut notum est, vir religiosus, fidei dogmata poëmatis etiam iucunditate commendans, & hoc quoquè ad cultum religionis adiungens, vt antecessorum Martyrum certamina sacra percurreret: adorandam Cassiani martyris passionem sub hoc ordine voluit ad posteritatis memoriam peruenire. Quam ideò visum est communi sermone describere, vt quæ tenentur libris, recenserentur & populis, vt scientiæ nota doctorum, auribus quoquè omnium non essent ignota fidelium. Cuius ideò in præsenti lectione nomen insertum est, vt passionem sancti martyris Cassiani, quam traditione colimus, tanti quoquè viri commendatam authoritate credamus. Nam licèt merita eius virtute prodatur, & Dominus noster sanctum suum quotidiana eius operatione glorificet: nunquàm tamen religiosus vir Prudentius passionis eius ordinem per se voluisset agnosci, nisi fidem oportuisset adhiberi. Scripsit ergò sermone competenti, dum apud Cornelij Forum S. Cassianum, venerabili tumulo aduolutus, oraret, erectos ad cælum oculos suos, in huiusmodi imaginē martyris incidisse, in qua ipse esset laceratus omnibus membris, plagis mille perfossus, minutis rupta cute vulneribus, & circunstantes pueri stylis paruulis membra fodientes. In quo dum miratus esset adspectu, dixisse custodem: Hospes, non est fabula, quod cernis. Historia est, quę libris tradita, monstrat vetusti temporis veritatem. Magister hic pueros paruulos literis imbuebat, doctus, notis breuibus verba compræhendere. In quem discipulorum suorum ira propterea, quòd ad discendum cogebantur, exarsit. Non enim latet, quanuìs vtilia sint scientię bona, dura tamen semper esse infantię.

Passionem sancti martyris traditione colimus.

Dum ergò eodem tempore catholica fides persecutorum tempestate laboraret, beatus Cassianus est productus ad medium, vtpotè qui cum persecutoribus colere impia sacra noluisset. A quo cùm esset quæsitum, quid artis, aut quid haberet officij, respon-

responsum est, quòd pueros literis erudiret. Statìm ergò à persecutore, quem spreuerat, ipsis pueris, quos in se exasperauerat castigando, per sententiam animi furentis addictus est, vt ipsi in magistri sanguine, cum corporis eius laceratione, sæuirent. Durus, inquit, discipulorum suorum & seuerissimus doctor, eorum, quos terruit, feritate crucietur. Statuitur ergò spoliatus vestibus, manibus post tergum ligatis, circunstante armato stylis agmine puerorum: qui quantùm dum discerent, doluère, tantùm ea accepta libertate sæuirent. Itaque in faciem & ad caput magistri tabulæ & buxa cerata franguntur, & præacutis stylis confessor Christi nunc foditur, nunc secatur: & alijs summa vulnera, alijs altiora figentibus, dum leuiores manus grauiores fiunt, morte dilata, humili confessor voce precabatur, vt essent viribus fortiores, & annos virtute transcenderent, vt ætatis infirmitatem suppleret sæua crudelitas, & se velocitas amaritate mortis absolueret. Sed illi non contenti sola feritate tortoris, sic magistri sui vulneribus illudebant: Tu armâsti manus nostras, & ferrum hoc, quod gerimus, tu donâsti. Duriores reddimus, quàm sensimus, plagas, & in te districtonem, accepta libertate, punimus. Tandèm pius Deus martyris sui tormenta miseratus, mortis vincula dissoluit, & per venas totius corporis sanguis effusus, piam animā Creatori scutum reddidit & coronam. Per Christum Dominum nostrum.

Impius persecutor sanctorū martyrem pueris tradit lento cruciatu necandum.

Videtur locus mēdosus.

VITA S. RADEGVNDIS REGINAE, DVOBVS LIBRIS COMPRAEHENSA: QVORVM PRIOREM

*scripsit Fortunatus Episcopus: posteriorem *Bandomina ad Abbatißam Didymiam, supplens ea, quæ à Fortunato erant prætermissa: cuius posterioris stylum, vbi expedire visum fuit, nonnihil elimauit F. Laur. Surius. Fuit autem ea Bandomina S. Radegundis æqualis, & monasterij eius monacha vel sanctimonialis.*

* Bandoninia

In priorem librum Prologus Fortunati.

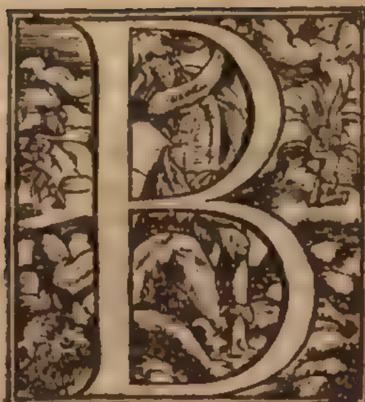
Edemptoris nostri tantùm diues est largitas, vt in sexu muliebri celebret fortes victorias, & corpore fragiliores, ipsas reddat fœminas virtute mentis inclytæ gloriosas. Quas habentes nascendo mollitiem, facit Christus robustas ex fide: vt quæ videntur imbecilles, dum coronantur ex meritis, à quo efficiuntur fortes, laudem sui cumulent creatoris, habendo in vasis fictilibus thesauros cęli reconditos. In quarum visceribus cū suis diuitijs ipse rex habitaturus est Christus. Quę mortificantes se seculo, despecto terræ consortio, defęcato mundi contagio, non confidentes in lubrico, non stantes in lapsu, quærentes viuere Deo, ad gloriam redemptoris sunt copulatæ paradiso. In quo est pariter numero, cuius vitæ præsentis cursum, licèt sermone priuato, ferre tentauimus in publicum: vt cuius est vita cum Christo in gloria, memoria relata celebretur in mundo.

Coronari ex meritis.

VITAE LIBER PRIMVS.

13. Augusti.

for. *altitudinem

Eatissima igitur Radegundis, natione barbara, de regione Turinga, auo rege Basino, patruo Herminefrido, patre rege Berchario: quo* altitudo seculi tangit regina de germine, celsa licèt origine, multùm celsior actione. Quæ cum suis parentibus breui cōmanens tēpore, tempestate barbarica Francorum victoria regione vastata, vice Israëlitica exit & migrat de patria. Tunc inter victores, cuius esset præda regalis puella, fit contentio de captiua: & nisi reddita fuisset transacto certamine, in se reges arma mouissent. Quæ veniens in sortem præcelsi regis Clotarij, in * Viromandensem ducta, Atheias in villa regia nutriendi causa custodibus est deputata. Puella data laboribus, q̃ conueniūt sexui, inter opera reliqua fit ex barbaris literata, frequēter loquens cum paruulis, si cōferret sors tēporis, martyr fieri cupiēs. Indicabat adolescens iamtunc merita senectutis, obtinēs pro parte, quod petijt. Deniquè dum esset in pace florens Ecclesia, ipsa est à domesticis persecutiones perpessa: iamtunc id agens infantula, vt quicquid sibi remansisset in mensa, collectis alijs paruulis, lauans capita singulis, compositis sellulis, porrigens aquā manibus, ipsa inferebat, ipsa miscebat infantulis: hoc etiam præmeditans cum Samuele paruulo clerico, facta Cruce lignea, præcedentem subsequens psallendo ad oratorium grauitate matura. Simul paruuli properabant: ipsa tamen cum sua veste pauimenta nitidans, circa altare verò cum facitergio iacentem puluerem colligens, foris cum reuerentia recondebat potiùs, quàm verrebat.

S. Radegūdis captiua.

Adhuc puella fert persecutiones, & mirā exercet pietatem.

Facitergiū ꝑ sudario.

Quam præparatis expensis, cùm voluisset rex prædictus accipere, per berarcham ab Atheias nocte cum puellis elapsa est. Deindè Suessionis cùm eam direxisset, vt in reginam eligeret, fugit, euitans pompam regalem, nè seculo cresceret. Sed cui debebatur, & humana gloria non mutatur. Nubit ergò terreno principi, nec tamē separatur à cælesti. At dum sibi accessit secularis potestas, magìs quàm permitteret dignitas, se plùs inclinauit voluntas, subdita semper Deo, sectans monita sacerdotum: plùs participata Christo, quàm sociata coniugio. Illo verò sub tempore tentamus patefacere de multis pauca, quę gesserit. Igitur iuncta principi, timens nè à Deo degradâsset, cùm mundi gradu proficeret, se cum sua facultate eleemosynæ dedicauit. Nā cùm sibi aliquid de tributis accideret, ex omnibus, quæ venissent ad eam, antè dedit decimas, quàm recepit. Deindè quod supererat, monasterijs dispensabat: & quò ire pede non poterat, misso munere circuibat. A cuius munificentia nec ipse se abscondere potuit Eremita. Sic nè premeretur à sarcina, quod acceperat, erogabat. Apud quā nec egeni vox inaniter sonuit, nec ipsa surda pterijt, sępè donās indumēta, credēs, sub corporis veste, Christi se mēbra tegere: hoc se reputans pdere, quicqd pauperibus nō dedisset.

Clotarius rex eam inuitā ducit vxorem.

Largæ eius eleemosynæ.

Adhuc animo tendēs ad opus misericordiæ, Atheias domū instruit: quò, lectis cultè compositis, congregatis egenis, fœminas ipsa lauans in thermis, morborū curans putredines, virorū capita diluens, ministeriū faciens, quos anteà lauerat, eisdē sua manu miscebat, vt fessos de sudore, sumpta potio recrearet. Sic deuota fœmina, nata & nupta regina, palatij domina, pauperibus seruiebat ancilla. In mēsa verò subocculte, nè cognosceret ab aliquo, anteposito cū legumine ferculo, inter epulas regū, more triū puerorū, faba vel lēticula delectabiliter vescebatur. Decursū verò decantādo, etsi sederet in prandio, excusans se regi aliquo casu, vt Deo redderet debitū, se subducebat cōuiuio, quò egressa, Domino psalleret, & curiosè requireret, quali cibo pauperes foris refecissent. Itidē nocturno tēpore, cùm reclinaret cū principe, rogās se ꝓ humana necessitate velle cōsurgere, & leuans, egressa cubiculo, tandiù antè secretim orationi incūbebat, iactato cilicio, vt solo calēs spiritu, iacéret gelu penetrata, tota carne ꝑmortua: nō curās corporis tormentū mens intēta paradiso, leue reputās quod ferret, tantùm nè Christo vilesceret. Indè regressa in cubiculū, vix repefieri poterat vel foco, vel lectulo. De qua regi dicebatur, habere eum potiùs iugalē monachā, q̃ reginā. Vndè & ipse iritatus, ꝓ bonis erat asperrimus. Sed ipsa pro parte leniens, pro parte tolerabat

Mira humilitas & humanitas.

Dan. 1. Vide abstinentiam.

Nocturnę preces eius.

mo-

modestè rixas illatas à coniuge.

Diebus verò Quadragesimæ satìs est scire, qualiter se redegerit inter vestes regias singulariter pœnitentē. Igitur appropinquāte ieiunij tempore, ad religiosam monachā, nomine Piā, mittebat, cui ad sanctū propositū illa dirigebat veneranter in linteo sigillatū ciliciū. Quod sancta induēs, ad corpus ꝑ totā Quadragesimā subter vestē regiā, dulcē portabat in sarcinā. Transactis aūt diebus, similiter sigillatū retrāsmittebat ciliciū. Si aūt rex deerat, quis credat, qualiter se orationi diffundebat, qualiter se tanq̄ ꝑsentis Christi pedibus alligabat, & quasi repleta delicijs, sic longo ieiunio satiabatur & lachrymis? Cui, despecto ventris edulio, tota refectio & tota fames erat in Christo. Illud qua pietate peragebat solicitè, vt quæ ꝑ oratoria vel loca venerabilia tota nocte ꝑlucerent, cādelas suis manibus factas, iugiter ministraret? Pro quarū mora serotina, dum sibi nūciaretur tardè, ꝙ se ad mēsam rex quæreret, circa res Dei dum satagit, rixas habebat à cōiuge: ità vt multis vicibus princeps ꝑ munera satisfaceret, ꝙ ei per linguam peccâsset. Ad cuius opinionem si quis seruorū Dei visus fuisset per se vel per alium vocatus occurrere, videres illam cælestem habere lætitiā. Et hora noctis decursa, cum paucis pergēs & intimis per niuem, lutū vel puluerem, aqua calida parata, ipsa lauabat & tergebat venerāda vestigia, ac resistente seruo Dei, ei propinabat in patera. Sequenti die domûs curam commendans creditarijs, ipsa se totam occupabat circa viri iusti verba, circa salutis instituta, circa despiciendi mundi intuitum, & vitæ cælestis commercia retentabatur per dies. Quem videns lætificata, remuneratum relaxabat ipsa tristis ad propria.

Tota Quadragesima vtitur cilicio.

Ieiunio satiatur & lachrymis.

Seruos Dei mirè veneratur.

Illud quoq; q̄ prudenter totum ꝓ sua * parte prouidebat in pondere? Quotiès quasi mafortem nouū linteum, auro vel gēmis ornatū, more vestiebat de barbaro, à circunstātibus puellis si laudaretur pulcherrimū, indignam se adiudicās tali cōponi linteolo, mox exuēs se vestimento, dirigebat loco sancto, quisquis esset in proximo, & ꝑ palla ponebatur diuino super altario. Qualiter verò si quis pro culpa criminali, vt assolet, à rege deputabatur interfici, sanctissima regina moriebatur, cruciabatur, nè designatus reus moreretur in gladio? Qualiter concursabat ꝑ domesticos, fideles seruiētes & proceres? Quibus blandimentis mulcebat animum principis, donèc mitigata ira regis, vndè processerat sors mortis, indè curreret vox salutis?

*salute

Anxiè intercedit pro morti adiudicatis.

His igitur beatis actibus occupatam, intātùm ꝓuexit diuina clementia, vt etiā adhuc in palatio laicā, Dn̄o largiente, declararentur ꝑ eam miracula. Deniq; in Perona villa post prandiū dum ambularet ꝑ hortum sanctissima, rei retrusi pro crimine, succurri sibi succlamabāt, vociferantes de carcere. Ipsa quid esset interrogat: mentiūtur ministri, ꝙ mēdicorum turba quæreret eleemosynam. Credens hoc illa, transmittit quo indigebat inopia. Intereà à iudice compelluntur tacere, qui tenebantur in compede. Cùm verò nox superuenisset, dum solitum cursum diceret, fractis vinculis soluti, occurrunt Sanctæ de carcere. Quo cognito, reos se viderunt, qui Beatæ mentiti sunt, dum qui rei fuerant, de catenis soluti sunt. Et quoniam frequenter aliqua occasione, diuinitate prosperante, casus cedit ad salutem, vt hæc religiosiùs viueret, frater interficitur innocenter. Directa igitur à rege, veniens ad beatum Medardum Nouiomum, supplicat instanter, vt ipsam mutata veste Domino consecraret. Sed memor dicentis Apostoli, si qua ligata sit coniugi, nè quærat dissolui: differebat reginam, nè veste tegeret monacham. Adhuc beatum virum perturbant proceres, & per basilicam grauiter ab altario retrahebant, nè velaret regi coniunctam, nè videretur sacerdos, ꝙ præsumeret principi subducere reginam, non publicanā, sed publicam. Quo sanctissima cognito, intrans in secretariū, monachæ veste induitur: ꝓcedit ad altariū, & beatissimum Medardum his verbis alloquitur: Si me consecrare distuleris, & plùs hominem quàm Deum timueris, de manu tua pastor ouium animam requirat. Quo ille contestationis concussus tonitruo, manu superposita, consecrauit diaconam.

Soluuntur compediti diuinitùs.

1. Cor. 7.

Fit monacha ex regina.

Mox indumentum nobile, quo celeberrima die solebat, pompa comitante, regina ꝓcedere, exuta ponit in altare, & oblatis gemmis, ornamentis, mensam diuinę gloriæ tot donis onerat per honorem. Circulum auri ponderatum, fractum dat in opus pauperum. Similiter accedens ad Cellam S. *Nimeris die vno, quo se ornabat felix regina cōpositè, sermōe vt loquar barbaro, *stibionē, camisias, manicas, cofias, fibulas, cūcta auro, quædam etiam gemmis exornata ꝑ circulum, sibi ꝓfutura sancto tradidit

Eius munera liberaliter ecclesijs donata.

*Numeris

*scapione

ggg 4 alta-

altario. Indè procedens ad Cellã venerabilis Daddonis die, quo debuit ornari pstanter in seculo, quicquid inducere poterat, censu diuite fœmina, Abbate remunerato, totũ dedit cœnobio. * Acquiter sancti Gundulphi, pòst facti Metis Episcopi, pgressa receptaculo, nõ minori laboratu nobilitauit * Sinergiũ. Hinc felici nauigio Turones appulsa, q̃ suppleat eloquentia, quantùm officiosam, q̃ se monstrauerit munificã, quid egerit circa S. Martini altaria, tẽpli basilicã, flẽs, lachrymis insatiata, singula iacẽs p limina? Vbi Missore vocato (aliàs misso Reuocato) vestibus & ornamẽto, quo se clariori cultu solebat ferre in palatio, sacra cõposuit altaria. Hinc cùm in vicũ Condatẽsem, quo gloriosus vir Martinus, & Christi satìs intimus * sanator migrauit à seculo, ancilla Domini puenisset, dedit nõ inferiora, Domini crescẽs in gratia. Hinc cùm in villa Seindas Pictauo territorio, iuxta pdictum vicũ decẽter accederet, itinere psperante; qualiter se gessit p singula, qs numeret infinita? Nanq; in mẽsa sub fladone siligineum panẽ abscõsum, vel hordeaceũ, mãducabat occultè, sic vt nemo pciperet. Nam ex illo tẽpore, quo beato Medardo cõsecrante velata est, vsq; ad * finẽ, pter legumẽ & olera, nõ pomũ, nõ piscẽ vel ouũ, vel aliud quid edit. Potũ verò, pter aquã mulsam atq; * pyratiũ, non bibit: non vini puritatem, non medi decoctionem, ceruisięq; turbedinem. Tunc more S. Germani, iubet sibi molã secretissimè deferri, ex qua tota Quadragesima, inquantùm quatriduana refectio postulauit, sua manu commoluit: Oblationes etiam suis manibus faciens, locis venerabilibus incessabiliter dispensauit.

*Atq; ter

for. * senator

* infirmitatem,

Nota mirã abstinentiã in tanta regina.

Oblationes, dicit hostias, vt vulgò vocant.

Ergò qa apud sanctam nõ minùs vsus misericordiæ, q̃ erat concursus de plebe: nec deessent q peterẽt, nec deficeret quæ donaret, mirãdum, vt omnibus satisfaceret, vndè thesauri tot exuli, vndè tot diuitiæ peregrinæ. Quanta expẽdebat diurna redẽptio, quæ sola sciebat, quę petẽtibus deportabat? Nam pter quotidianã mẽsam, qua refouebat matriculã, duobus semp diebus sabbati, quinta & sabbato, balneo parato, ipsa succincta de * sabacro, capita lauans egenorũ, defricãs quicquid erat crustæ, scabiei, tineæ, nec purulẽta fastidiẽs, interdũ & vermes extrahẽs. Purgãs cutis putredines, singulatìm capita pectebat ipsa, quæ lauerat. Vlcera verò cicatricũ, quæ cutis laxa detexerat, aut vngues exasperauerant, more Euangelico, oleo superfuso mulcebat morbi contagiũ. Mulierũ verò descendẽtiũ in tinã, ipsa cũ sapone à capite vsq; ad plantã mẽbra singula diluebat. Egrediẽtibus exindè, si cui veterata indumẽta inesse conspiceret, tollẽs rasa, noua reddẽs, antè pãnosos, faciebat cultos venire ad prãdium. Quibus cõgregatis, ministerio parato, ipsa aquã siue mappã singulis porrigebat, & inualidis ipsa manus pariter & os tergebat. Hinc tribus ferculis illatis, farcitis delicijs, stãs ante prãdentes ieiuna, psens cõuiuis ipsa incidebat panẽ, carnem vel qcquid apponeret. Languidis aũt & cæcis nõ cessabat cibos cum cochleari porrigere. Hoc psentibus duabus adspiciẽtibus, sed se sola seruiẽte, vt noua Martha satagebat, donèc purulẽti fratres leti feruerẽt cõuiuijs. Tũc illa remouẽs se loco, vt ablueret man⁹, iam benè culto cõuiuio, tota gratificabat, si quid audiret fremitús: iubebat tñ, vt sederẽt, donèc vellẽt assurgere. Venerabili verò omni Dominico die hoc habebat in canone vel æstate, vel hyeme, vt pauperibus collectis, primùm merum sua manu de potu dulci porrigeret, puellæ posteà cõmittens, vt omnibus illa ppinaret: qa ipsa festinabat ad orationẽ recurrere, quò & cursum cõsummaret, & sacerdotibus ad mẽsam inuitatis occurreret: quos adhuc regali more, ad ppria cùm redirẽt, sine munere nõ laxaret. Hãc quoq; rẽ intremiscẽdam qua peragebat dulcedine? Cùm leprosi veniẽtes signo facto se pderẽt, iubebat adminiculæ, vt vndè vel quanti essent, pia cura requireret. Qua sibi renunciãte, mẽsam parari iussit, itẽq; cochlearia, cultellos, cãnas, potum & calices. Sola subsequẽte, intromittebantur furtìm, quò eos nemo perciperet. Ipsa tum mulieres, varijs lepræ pfusas maculis cõprehendens in amplexibus, osculabatur vultus, toto in DEO diligens aĩo. Deindè mẽsa posita, ferens aquã calidã, facies lauabat, manus vngens & vlcera, & rursùs administrabat ipsa, pascens p singulas. Recedentibus pbebat auri vel vestimenti, vix vna teste, munuscula. Ministra tamen præsumebat, etsì non sine blandimentis, sic appellare sanctissimã: Domina, qs te osculabitur, q̃ sic leprosos amplectẽris? Illa respondebat beneuolè: Verè si me non osculeris, hinc mihi cura nec vlla est.

* lauacro

Vide humilitatẽ & officia summę humanitatis.

Luc 10.

Luc. 10.

Officiosissimè tractat leprosas.

Quę tamen, pstante Deo, diuerso fulsit miraculo. Deniq; si quis pustulę desperaret de vulnere, offerebat ministra sanctę foliũ pampini, mentiens sibi opùs hoc esse. Sicq; vix obtẽto signaculo, portabat ad desperatũ: vulneri superpositũ mox occurrebat reme-

Nota vim S. Crucis.

medium. Itidèm frigoreticus q venisset, aut lãguens, dicẽs in somnis se vidisse, vt ꝓ sua salute fœminę sanctæ occurreret, offerebat candelã alicui ex ministris. Qua accẽsa ꝑ noctẽ, morbus accipiebat mortẽ, morbidus sanitatẽ. Quotiès aũt cognouit decubãtem in lectulo, portãs poma peregrina, dulce simul & calidũ, reficiebat ægrotũ: & q nec decimo iam die aliqd ꝑcepisset cibi, ipsa mox administrãte, languidus accipiebat cibum pariter & salutem. Quod tamen ipsa imperabat, nè quis proferret in fabula. Frigoretic* pro febrici-tante. Morbido sanat.

Tanta verò congressio popularis extitit die, qua se sancta deliberauit recludere, vt quos plateę nõ caperẽt, ascendẽtes tecta cõplerent. Quid aũt sanctissima ieiunij, obsequij, humilitatis, charitatis, laboris & cruciatûs frequẽter indepta sit, si qs cũcta ꝑcurreret, ipsam ꝑdicaret nõ tam confessorẽ, q̃ martyrẽ. Ergò venerabilẽ ꝑter diẽ Dominicũ, fuit sacratissimæ oĩbus diebus ieiuniũ, lẽticulę vel oleris propè ieiuna refectio: nõ aũt piscẽ, vel pomũ, nec ouũ habens in eduliũ. Panis verò deliciarũ, siliginis fuit aut hordei, quẽ abscõsum sub fladone sumebat, nè quis ꝑciperet. Fuit etiã potio, aqua, mulsum *pyratiũ, sed modicè libata sitibũda potatio. Prima Quadragesima, qua se reclusit in cellula, donèc fuisset transacta, panis nõ sumpsit cibaria, nisi die Dominico tãtùm. Radices herbarũ aut olera de malua, sine olei gutta, sine sale cõposita sumebat in cibũ: verùm ex aqua toto ieiunio nec sumens duo sextaria. Hinc tãta siti laborabat, vt faucibus desiccatis, vix psalmũ diceret arida. Ciliciũ etiam habẽs ad corpus ꝓ linteo iugiter, cursum decãtans ꝑagebat vigilias: ante se cinere strato, superiecto cilicio, vtebat pro lectulo. Ipsa eam requies fatigabat, cui parùm videbatur hoc sustinere corpusculũ. Nõ illam aliquandò mollis pluma fulciuit, neq; linteaminis nitor instruxit. Manicã, qua brachiũ indueret, non habebat, nisi quòd de caliga sua sibi duas fecit manicas. Sed ità se tractabat, vt hæc nec Abbatissa sentiret. Nota in tãta fœmina tã rarã abstinentiam. *piracium. Eius aridissima uita. Lectus. Paupertas.

Adhuc monachabus omnib* soporãtibus, calceamẽta tergẽs & vngẽs, transmittebat ꝑ singulas. Alijs Quadragesimis aliquid relaxãs, quinta feria sumebat, deindè die Dominica. Nam & reliquo tẽpore, præter dies Paschales ac summæ festiuitatis, donèc infirmitas permisit, in cinere & cilicio semꝑ vitã duxit austerã, priùs se leuãs, vt psalleret, q̃ congregatio surrexisset. Nam de officijs monasterialibus nihil sibi placuit, nisì prima seruiret: & ipsa se castigabat, si bonũ fecisset post alteram. Ergò suis vicibus scopans monasterij plateas simul & angulos, quicquid erat fœdũ purgãs, & ante se sarcinas, quas alius horreret videre, non abhorrebat euehere. Secretũ etiam opus purgare non tardans, sed occupãter ferẽs fœtores stercorũ, credebat se minorẽ sibi, si se nõ nobilitaret seruitij vilitate: ligna supportãs brachijs, focũ flatib* & forcipibus admouẽs, calens nec lęsa se retrahebat. Extra suã hebdomadã infirmãtibus seruiẽs, ipsa cibos decoquens, ægrotis facies abluens: ipsa calidum porrigens, visitabat quas fouebat, ieiuna rediens in cellulam. Illud quoq; quis explicet, quanto feruore excitata ad coquinã cõcursitabat, suã faciẽs septimanã? Deniq; nulla monacharũ de posticio, nisì illa, quantũ ligni opùs erat, sola ferebat in sarcina. Aquã de puteo trahebat, & dispensabat ꝑ vascula. Olus purgãs, legumẽ lauãs, focũ flatu viuificans, & vt decoqueret escas, satagebat exęstuãs. Vasa de foco ipsa leuãs, discos lauans & inferẽs. Hinc cõsummatis cõuiuijs, ipsa vascula diluẽs, purgãs, nitidãs: de coquina, ꝗcquid erat fęculentũ, foràs in locũ designatum ferebat, ima etiã purgamina. Indè *ꝓ ægrotãtes inferens necessaria, ibat nõ tepida. Et priusq̃ acciperet Arelatẽsem regulã, hebdomada sub transacta, sufficiẽter ad oẽs calidã faciebat aquã, humilitate sanctissima, pedes lauãs & osculãs: & adhuc omnibus prostrata, deprecabatur veniam negligentia pro cõmissa. Itaq; post tot labores quas sibi pœnas intulerit, & ipse, q voce refert, perhorrescit. Quadã vice dũ sibi trãslatos tres circulos ferreos, dieb* Quadragesimę collo vel brachijs innexuisset, & tres catenas inserẽs, circa suũ corpus alligâsset strictiùs, inclusit durũ ferrũ caro tenera supercrescẽs. Et trãsacto ieiunio, cùm voluisset sub cute clausas catenas extrahere, nec valeret, caro ꝑ dorsũ atq; pectus suꝑ ferrũ catenarũ est incisa per circulũ, vt sanguis effusus, adextremùm exinaniret corpusculũ. Itidèm vice sub altera iussit fieri laminã in signũ Christi aurichalceã. Quã accẽsam in cellula, locis duobus corporis altiùs sibi impressit, tota carne depicta. Sic spiritu flãmante, mẽbra faciebat ardere. Adhuc aliquid grauius in se ipsa tortor excogitans, vna Quadragesimarum super austerum ieiunium, & sitis torridum cruciatũ, adhuc lima cilicij tenera membra setis asperis dissipante, iubet portari aquimanile, ardentibus plenũ carbonibus. Humilitas. Vilitate seruitij se sentit nobilitari. *ꝓ ęgrotãtibus. Vide genus voluntarij martyrij. Corpus suũ adurit.

Hoc

Hoc, discedentibus reliquis, trepidãtibus mẽbris, animus armatur ad pœnã, tractans, q̃a nõ essent ꝑsecutionis tẽpora, à se vt fieret martyr. Inter hæc vt refrigeraret tã feruentẽ animam, incendere deliberat corpus: apponit ęra candentia, strident membra cremantia, consumitur cutis, & intima, quò ardor attigit, fit fossa. Tacens tegit foramina: sed computrescente carne, riuus sanguinis, quod vox non prodiderat, prodebat in pœna. Sic fœmina pro Christi dulcedine tot amara libẽter excepit. Hinc actum est, vt quod ipsa abdiderat, hoc miracula non tacerent.

Miro fermone spiritûs carnem cõcremat.

Itaq; matrona Gislahadi proceris, nomine Bella, sed longa cęcitate miserrima, rogauit se de Francia Pictauos ad sanctæ duci deuotè præsentiam. Quam licèt tardè exoratam, sibi fecit occurrere per terrę noctis silẽtia. Prostrata ad eius genua, vt dignaretur oculos eius signare, vix impetrauit. Quæ mox vt in nomine Christi signũ Crucis impressit, cęcitas fugit, lux rediit, & nocturno sub tẽpore orbę diù dies illuxit, ità vt tracta cùm venisset, nullo ducente recederet. Itẽ puella Fraifledis, inimico instigãte dũ torqueret nequiter, sacras inter man⁹ sanctę, nec data dilatiõe, curari ꝓmeruit.

Signo Crucis cæcam sanat.

Curat dæmoniacam.

Nec illud ꝓtereatur tẽpus beatæ, salutẽ in quo ꝓstitit. Fœmina quędã Leubila, dum vexaretur more ab aduersario grauiter, sequẽti die orãte sancta, noua Christi curatione, in scapula crepante cute, & verme foràs exeunte, sana est reddita publicè, & ipsum vermem calcans pede, liberatam se retulit.

Itèm alterã

Illud quod gessit in secreto, ꝓferatur in publicũ. Monacha quædã toto anno in die gelida frigore, ꝑ noctem cremata igni, sex mensibus nec gressum mouẽs, cùm iaceret exanimis, sanctæ de eius infirmitate soror altera nunciauit: & quia perinanis esset, tepidam fieri pręcepit, ipsaq; ægrotã facit ad se in cellulam portari, & in tepidam deponi. Hinc iubet oẽs remoueri, remanente tãtùm sola simul ęgrota cum medica ferè ꝑ horas duas. Quantùm est corporis forma, à capite vsq; ad plantas infirma mẽbra cõtabuerant. Dehinc quò manus attingebat, fugiebat dolor de languida. Quam duæ deposuerant, exit salubris de tepida. Quæ vinum nec odorabat, accipit, bibit & * reficit. Quid plura? Sequenti die, cùm iam expectaretur migrare de seculo, salua processit in publicum. Adijciatur laudi, quod non deperijt merito. Mulier quædã dum inimici inuasione grauiter laboraret, & vix ad sanctam potuissent hostem rebellẽ adducere: imperat aduersario, vt se suo cum tumore pauimento prosterneret. Mox ad beatę sermonem se in terram deijciens, qui timebatur, extimuit. Cui sancta plena fide dum calcâsset in ceruicem, fluxu ventris egressus est.

Restituit monacham penè exanimem.

Pellit dęmonem.

Est in rebus minimis magna gloria Creatoris. Ergò casu cùm glomus, quem sancta filauerat, penderet de camera, veniens sorex vt tangeret, antequàm filum incideret, mortuus in morsu pependit.

Inferatur operi res tam digna miratione. Floreius quidã nomine homo, eiusdẽ sanctæ ꝑ piscatione in mari dũ satageret, oborto ventorũ turbine, fluctuũ surgẽte mole, nec tam nauta sentinãte, q̃ vnda superuergẽte, cùm nauis plena submergeretur, in extremitate clamat: Sancta Radegũdis, dum tibi obedimus, nõ subsidamus naufragio: sed obtine apud Deum, vt liberemur de pelago. Quo dicto, mox fugata nube, reddita serenitate, vnda cadente, prora surrexit. Goda puella secularis, pòst Deo monacha seruiens, dum longo sub tempore lecto flebilis decubaret, & impenso multo medicamine plùs langueret, facta cãdela ad mensurã suæ staturæ, Domino miserante, in nomine sanctę fœminę, qua hora frigus speraret, lumen accendit ac tenuit. Cuius beneficio antè fugata sunt frigora, quàm esset candela consumpta.

Sentinante, pro, sentinã exhauriẽte.

Nota de cãdela.

Si propter breuitatem multa ꝓtermittimus, plùs peccamus. Igitur purgatis velociter reliquis, dilato remedio, carpẽtarij cuiusdam vxor dum plurimis diebus energumena torqueretur, venerabilis eius Abbatissa iočulariter dicit ad sanctam: Crede mihi, excõmunico te, si intrà hoc triduũ mulier hæc ab isto purgata nõ redditur. Dixit planè, sed fecit sanctã mulierẽ occultè refectionis tẽpore pœnitentẽ. Quo nè moremur, quid actã sit, altera die sancta precante, aduersarius rugiens, per aurem egrediẽs, inuasum vasculum deserit: mulier cum marito sospes redit hospitio.

Sanat obsessam.

Nec illud prætereatur, quod est actu simillimum. Rogat beatissima de loco suo euelli arborem validam lauri, & ad suam cellulam pro iucunditate transferri. Quo facto, transplantata, non adhærente radice, fit tota folijs arida. Cui Abbatissa iočulariter imputat, nisi exoraret, vt arbor terræ adhæreret, se de cibo suspenderet. Quod nõ inani-

Arida arbor reflorescit.

aniter dictum est. Nam folijs, sancta intercedẽte, ramis, radice laurus siccata, reuiruit.

De monachabus quędã sibi familiarior, cuius ex humore sanguis contexerat oculum, appręhensa herba absynthio, quam sancta circa pectus, vt refrigeraret, habuerat, cùm super oculum posuit, dolor & cruor mox effugit, & de viriditate herbæ puritas lucis emicuit.

Reuocetur memoria, quod tacitum penè prętерijt. Anus de rebus agens beatissimæ, cùm sibi filij nascerentur, quos vt videret, mox pderet, & cogitaret sepelire mater tristis, dum pareret, exanimem infantem lachrymosi parentes iactant in sanctę cilicium. Qui saluberrimam vestem mox vt panni nobilis attigit, ad officium vitale redijt infans de funere, & rubens leuat de pallio pallor vicinus ad tumulum. Ecce tibi cilicij ei⁹ mirã vim.

Quis numeret mirabilia, quæ Christi misericordis operatur clementia? Anna monacha dum tantùm hydropis morbo tumefacta tenderetur, vt salus esset in vltimo, & deputatæ sorores expectarent, quo momento exhalaret spiritum: visa est ei per soporem cum veneranda Abbatissa beata Radegundis in balneum sine liquore nudam iubere descendere. Deindè manu beata visa est oleum ægrotæ super caput effundere, & noua veste contegere. Quo peracto mysterio, euigilanti de sopore, de morbo nihil apparuit, ità vt nec sudaret, & intùs aqua consumpta sit. Quo nouo sub miraculo nõ reliquit in vtero nec morbi vestigium. Nam quæ credebatur præceps deferri ad tumulum, leuatur ad cursum de lectulo: vt olei testimonio odor inesset capitis, & ventris nulla pernicies. Hydropica curatur admirabiliter.

Proferatur in medium, quo gratuletur religio. Quadam vice, obumbrante iam noctis crepusculo, inter choraulas & citharas dum circa monasteriũ à secularibus multo fremitu cantaretur, & sancta duabus testibus perorâsset diutiùs, dixit quędam monacha sermone ioculari: Domina, recognoui vnum de meis canticis à saltãtibus prædicari. Cui respondit: Grande est, si delectat coniunctam religioni, audire modulationem seculi. Ad hæc soror pronunciat: Verè domina, duo & tria hîc modò mea cãtica audiui, quæ tenui. Sancta respondit: Testor Deum, me nihil audîsse modò seculari de cantico. Vndè manifestum est, vt carne licèt in seculo, mente tamen esset in cælo. Nota, q̃ fuerit mundo mortua, & Deo intẽta. Prędicetur in laudem Christi, more beati Martini, tempore præsenti antiqui norma miraculi. Cùm beatissima fœmina reclusa esset in cellula, audit fletum de monacha: & signo facto, venientem, quid illud esset, interrogat. Quæ mortuam sororẽ nũciauit infantulam, & frigidam, qua lauaretur, paratã esse iam calidam. Cõdolens sancta tunc imperat, vt cadauer ipsius suam deferret in cellulam. Quod sibi deportatum excepit manu propria, reclusa post se mox ianua, iubens lõgè discedere, nè quis sciret quid ageret. Sed quod occultè gessit, celari diù nõ potuit. Inter hæc dum defunctæ exequiæ pręparantur, ferè per horas septem mortuum tractat corpusculũ. Sed Christo vidente fidem, cui negare non potuit, reddita prorsùs salute, surgit hæc ab oratione, resurgit illa de funere: & se tunc subleuat vetula, cùm surrexit infantula. Quæ tacto iterùm signo, lætificata reddit viuam, quam flens acceperat mortuam. Infantulam mortuã excitat.

Commemoretur & illud factũ per somnium. Tribunus fisci, cognomẽto Domolenus, die, qua sanctissima migrauit de seculo, dum grauiter suffocationis totus lãguore deficeret, videbatur ipsi, q̃ sancta in vicũ eius dignabiliter accederet. Currit, salutat, interrogat quid sancta requireret. Tũc ipsa dicit, q̃ ad eum ibì visendũ puenerit. Et q̃a votũ plebis erat, vt B. Martini oratoriũ cõderent, appræhẽdit Tribuni manũ beatissima, dicẽs: Hoc loco sunt cõfessoris venerãdę reliquiæ: p hũc ędificate templum, quod sibi ducat dignissimũ. Quale Dei mysteriũ? Fundamentũ & pauimentũ repertum est, quo basilica facta est. Adhuc in ipso sopore manũ trahit p fauces eius, gulam diù deliniẽs, insupèr & hoc dicẽs: Veni, vt tibi melior à Deo sanitas cõferatur. & videbatur sic rogare: Per meã vitã ,ppter me relaxes illos, quos habes in carcere. Euigilãs Tribun⁹, refert, quod viderat, cõiugi, dicẽs: Verè credo, q̃ hac hora exijt sancta de seculo. Dirigit ad ciuitatem, vt p hoc vera cognosceret: trãsmittit ad carcerẽ, q̃ septẽ homines ibì reperẽtos admonitus relaxaret. Redeũte trãsmisso, refert eam horã, qua migrauerat iusta de seculo, & triplici mysterio, carcere relaxato, Tribuno sano reddito, ædificato templo, sanctę probauit oraculum. Emigrans à corpore, apparet Tribuno, eiusque morbũ sanat.

Sed de beatę virtutib⁹ sufficiat exiguitas, nè fastidiat vbertas: nec reputetur breuissimũ, vbi de paucis cognoscit in miraculis amplitudo. Quę pietate, parcitate, dilectiõe, dul-

dulcedine,humilitate,honestate,fidei feruore sic vixerit,vt ad huc ipsam post obitum gloriosi transitùs mirabilia prosequantur.

Prologus Bandominæ (vel Bandoniniæ) in librum secundum.

*Bãdoninia

Ominabus sanctis, meritorum gratia decoratis, Didymiæ Abbatissæ * Bandomina humilima omnium: Iniungitis mihi, vt opus suscipiam non minùs impossibile,quàm sit digito cęlum tãgere:nempe vt de vita dominæ Radegundis aliquid dicere attentem. Sed isthuc ab illis exigi oportebat,qui præstant eloquentia, ità vt quicquid illis iniunctum sit,carmine copioso & facili vena vbertìm explicare queant. Qui eñ angusto sunt intellectu,nec habent eloquij copiam affluentem,qua vel alios reficere, vel piæ siccitatis possint inopiam temperare,ij non solùm sua sponte nihil dicere appetunt, sed etiam si quid eis iniunctum sit,pertimescunt. Id quod equidem in me experior, quæ sum & animo pusillo, & intelligentia atque eloquentia pertenui. Quàm verò vtile est,doctos ad dicendum procedere,tam expedit indoctis, tacere. Illi enim de exiguis nôrunt magnificè disserere: hi verò etiam de magnis nesciunt vel pauca proferre. Ità fit,vt quod ab alijs expetitur,id alij reformident. Cùm sim ergò minimarum omnium ego minima,quam ab ipsis incunabulis ante sua vestigia peculiarem vernulam familiariter enutriuit,dum impensi muneris memor,de eius pręclaris operibus etsi non omnia,saltem nonnulla commemorare aggredior, vt sui gregis auribus eius celeberrimæ vitæ pręconia, etsì non condigno, deuoto tamen eloquio,sanctissimæ vestræ voluntati me obsecundante, depromantur, vestris orationibus adiuuari me peto,quæ non tam doctrinæ fidutia, quàm deuotione,permoueor. Neq; verò ea,quæ vir Apostolicus Fortunatus Episcopus de beatę vita conscripsit,iteramus: sed ea scribenda suscipimus,quæ ille ob prolixitatem omisit. Sic enim ipse habet in libello suo: De beatæ virtutibus sufficiat exiguitas, nè fastidiatur vbertas: nec reputetur breuissimum, vbì de paucis agnoscitur in miraculis amplitudo. Itaque diuina nobis fauente potentia, cui beata Radegundis placere studuit in seculo, vt cum eo regnaret post seculum, non polito, sed rustico tentamus sermone ex multis pauca eius gesta annotare.

Bandomina à S. Radegũde enutritur

VITAE LIBER SECVNDVS.

Vandoquidem priori libro indicata est eius regia origo & dignitas, nullus ignorare potest, quemadmodùm sese gesserit, quandò cum terreno principe,eodemque coniuge,rege pręcelso Clotario,conuersabatur: Ex regali enim progenie nobile germen erupit:quodq; accepit ex genere,plùs fide ornauit. Coniuncta quidem erat terreno principi nobilis regina,cęlestis potiùs,quàm terrena: sed & ipso coniunctionis breui tempore ità se sub coniugis specie nupta comparauit, vt Christo maiori deuotione seruiret,& hoc ageret adhuc in laico habitu, quod imitari religiosa mente appeteret,iam animo præuidens futurę conuersationis aduentum. In ipso enim seculari habitu iam ad religionis exempla se conformabat, & nulla huius mundi compede catenata,in seruorum Dei ministeria semper accincta erat, in redimendis captiuis solicita,in præstandis eleemosynis profusa: ità vt hoc solum se possidere & proprium habere putaret,quod ab ipsa pauper accepisset.

Iuncta regi, Christo est deuotissima

Liberalitas in captiuos & egenos.

Cùm esset adhuc cum rege, habitu quidem mundano, sed mente in Christum intenta,(teste Domino loquor,cui etiam ore tacente pectora confitentur: cui,etiamsì lingua taceat, conscientia nihil occultat: quia quod audiuimus,dicimus, testamur) inuitata ad prandium à * Sifrede matrona,dum iter ageret, pompa comitante, fanũ quoddam,quod à Francis colebatur,ab eius itinere milliario vno aberat. Illa audiens coli illud à Francis,iussit ministris,vt igni iniecto illud comburerent:iniquum cẽsens,

Deum

Deum cæli contemni, & diabolo cultum ac venerationem adhiberi. Vbi id Franci comperiunt, collecta non parua manu suorum, cum gladijs, fustibus & multo satanico fremitu fanum tueri conantur. At sancta regina immota perseuerans, & Christum in pectore gestans, equum, cui insidebat, non antè è loco promouit, quàm fanū illud profanum, euersum esset, ipsáq; orante, populus inter se mutua pace copularetur. Eo impetrato, reginæ virtutem & constantiam omnes admirantes, Dominum benedixerunt. Fanū dæmonū euertit.

Postquàm verò, diuina agente potentia, à rege terreno pro voto discessit, dum in villa * Suades, quam rex ipsi dederat, resideret, primo anno conuersionis suæ vidit in visu nauem humana specie, per cuius membra omnia homines sederent: ipsa verò in eius sederet genu: audiuitque ab eius ore vocem huiuscemodi: Modò in genu meo sedes: sed posteà in pectore meo residebis. hoc ipso futuram illius gratiam voce illa significante. Visionem eam illa secretiùs fidelibus suis retulit, obtestans, nè, ipsa viuente, quisquam resciret. Explicare verò quis possit, quàm fuerit in sermone cauta & circunspecta, quàm in omni actione deuota? In prosperis & aduersis, in lætis & tristibus eodem semper animo permanebat: non frangebatur aduersis rebus, non secundis efferebatur. Cùm etiamnùm in ea, quam diximus, villa hæreret, rumor ad eam peruénit, quòd rex vellet ipsam ad se reuocare: quippe qui tanquàm magnū passus dānum, doleret se talem ac tantam reginam permisisse à suo latere amoueri: diceretq; ipsam quoquè vitam sibi molestam fore, nisi eam ad se reduxisset. Id illa audiens, nimio terrore consternata, maiori se afficit cruciatu, cilicium asperrimum tenerrimo corpusculo inijcit, ieiunio se macerat, noctibus peruigil totam se in preces effundit, paternam despicit sedem, coniugis affectum negligit, mundi huius amorem à se prorsùs excludit, optat exul fieri, nè sit à Christo peregrina. Visio eius. Animi eius magna æquabilitas.

Habebat tum apud se regium quoddam ornamentum, ex auro fusile, gemmis & margaritis conspicuum, mille solidos appendens. Hoc per nonnam suam Fridouigiā, quam inter fideles proximam habebat & coniunctissimam, venerabili viro Iohanni apud castellum Cainonense incluso transmisit, petens, vt Dominum pro ipsa oraret, nè rursùs ad seculum reuerteretur: tum etiam vt vestem cilicinam ipsi mitteret, qua corpus suum excruciaret: simul etiam certiorem ipsam redderet, si quid spiritu didicisset de ea re, quam ipsa formidaret: hoc etiam addens, si regis ea esset voluntas, se mâlle tolli è medio, quàm iterùm regi terreno iungi, quandò iam in regis cælestis esset admissa amplexus. Remisit autem ad eam ille vir Dei pannum cilicinum, vndè ipsa sibi interius & superius effecit indumentum. Porrò totam noctem idem vir sanctus in oratione peruigilans, ex diuino instinctu in crastinum mandauit ei, regis quidem eam esse voluntatem, sed non permissurum Deum, vt ea fiat: antè enim regem, Dei iusto iudicio pœnas daturum, quàm eam coniugem recipiat. Id vbì illa cognouit, animo ad tranquillitatem reuocato, ex diuina inspiratione & Christi adiutorio, Pictauis sibi monasterium construxit, Clotario rege iubente, vt id fieret. Qua in re acceleranda diligētem ei nauârunt operam, iussu regis, Apostolicus Episcopus Pientius & Austrapius dux. In illud monasterium sancta regina, mundi fallaciosa blandimenta respuens, hilariter ingressa est, vt perfectionis sibi ornamenta illic compararet. Magna autem puellarum frequentia, Christo sponso immortali ibidèm collecta, Abbatissam constituit: & tam seipsam, quàm omnia sua illius permittens potestati, nihil sibi reseruare voluit, vt expedita per Christi vestigia cursitaret: tantoq; maiores sibi opes pararet in cælo, quanto sibi amplius de mundo subtraxisset. Pictauij sibi construit monasteriū. Fit monacha, & multas sibi adiungit.

Ibì sanè sancta illius conuersatio feruebat studio magnæ humilitatis, charitatis vbertate, castitatis splendore, abstinentiæ pinguedine: adeoq; totā illic se cęlesti amori impendit, vt Deum mundo corde complectens, Christum suî habitatorem sentiret. At bonis omnibus inuidens, & humani generis inimicus diabolus, cui ne tum quidē obsequi voluit, cùm adhuc in seculo degeret, eam persequi non cessauit. Vt enim per internuncios iam didicerat, præcelsus rex Clotarius cum filio Sigeberto Turones vénit sub deuotionis prętextu, vt indè faciliùs Pictauos adiret, ipsam reginam repetiturus. Qua re illa comperta, literas scripsit cum diuina obtestatione ad virum Apostolicum, Germanum Parisiensem Episcopum, qui tum cum rege erat: easq; p Proculum agentē suum, secretiùs misit cum xenio & eulogijs. Eas literas vbì perlegit vir

Deo plen⁹,cum lachrymis se ꝓstrauit ad pedes regis apud B. Martini sepulcrũ, grauiter eum obtestans,vt literis ei erat indicatũ,nè Pictauũ adiret. Tum rex animo commotus,intelligens reginæ eas esse preces,pœnitentia ducitur,& malis consiliarijs conatus suos imputans,seq; indignũ iudicans, qui talem reginam diutiùs apud se haberet,itidèm se prostrauit ad pedes beatissimi Germani ante S. Martini limina,orans vt à B. Radegunde veniam ipsi peteret,vt illa condonaret,quòd in eam,à malis consiliarijs persuasus,peccâsset. Et eccè vltio diuina repentè illos ipsos malos cõsultores persequitur. Sicut enim Arrius catholicam fidem oppugnãs, intestina sua omnia in cloacam effudit:ità & istis accidit,beatam reginam infestantibus. Porrò Clotarius rex, cùm non ignoraret reginam etiam apud ipsum commorãtem, semper magìs diuinæ, quàm ipsius voluntati paruisse, diuinum iudiciũ metuens, rogat beatum Germanũ, celeriter vt Pictauos proficiscatur. Obtemperat regi vir Apostolicus Germanus, venit Pictauium,intrat in monasterium,in oratorio beatæ Mariæ ad sanctæ reginæ pedes se abijcit,regi veniam precatur. Illa gaudens se è seculi ereptam faucibus, clemẽter ignoscit,seque ad Dei famulatum applicat,iam expedita ad sequendum Christum, cum quo semper ierat,quem semper amauerat.

Clotari⁹ rex dolet se eã voluisse à monasterio ad se reuocare.

Diuina vltio in eos, q id cõsuluerant.

Iraq; eiusmodi studijs intenta,auctis vigilijs,perindè atquè carceris se fecit sui corporis pernoctando custodem : & cùm esset erga alios misericors, in seipsam seuera & rigida fuit:alijs indulgens & liberalis, sibijpsi dura abstinendo & parca : ità vt non sat haberet corpus affecisse inedia & ieiunijs,nisì etiam de illo triumpharet. Id genus exercitijs occupata, eo casu, qui primo libro indicatus est,meruit eò pertingere, vt vni Deo liberè vacare posset. Atq; ab illo tempore fortioribus indutis armis,sine cessatione in preces,vigilias,lectionem incubuit. Ipsa cibos ad mẽsam inferebat : ipsa suis manibus lauit & extersit infirmorum pedes. Non famulæ sibi passa est adhiberi solatium, sed ipsa deuota cursitabat ad præstanda seruitia. Multa se abstinentiæ districtione afflixit,quandiù licuit per aduersam valetudinem. Mente enim Deo intenta,terrenum cibum non requirebat. Lectum permolestum ipsa sibi effecit, quem etiam ante susceptum religiosum habitum non aliquandò molli fulciuit pluma, non linteaminis nitor instruxit. Cinis & cilicium loco vestium eius tenera membra domabant. De abstinentiæ & seruitutis eius rigore multa habet primus liber.

Vitę seueritudo & eximia sanctitas.

Intantùm autem propter Deum se pauperem fecit,quò cæteris præberet exẽplum, vt manicas,quibus brachia indueret,non haberet. Itaq; de caliga sua duas sibi confecit manicas. Sed paupertatem suam adeò celabat, vt eam etiam Abbatissa non sentiret. Quis verò eius patientiam,quis puritatem,quis charitatem,feruorẽ spiritûs, discretionem, benignitatem, zelum sanctum, perpetuam nocte ac die diuinæ legis meditationem dignè poterit explicare? Cessanti illi à psalmorum meditatione vel prædicatione,monacha aderat,quæ coram illa lectitare non desisteret. Deniquè vsqueadeò ab eius corde & ore laus Dei non recedebat, vt cùm quandoquè videret monasterij ostiariam prætereüntem,(dicebatur autem illa quoquè Radegundis) velletque eam nomine proprio appellare,pro Radegunde diceret Alleluia. Atq; id sanè crebrò fecit. Nunquàm autem ab eius ore detractio,nunquàm mendacium,nunquàm maledictum contra qualencunq; hominem profectum est : & non modò ipsa nemini detraxit,sed neq; detrahentem æquo ferre animo potuit. Pro suis persecutoribus semper orauit,& alios orare docuit. Congregationem,quam in Dei nomine magno pietatis affectu collegit,tanto amore prosecuta est,vt neq; parentes reges,neq; maritum regem se habuisse cogitaret: crebroq; dum ad nos sermonẽ haberet,ità dicebat : Vos elegi filias: vos mea lumina : vos mea vita : vos mea requies,totaq; felicitas : vos nouella plantatio. Agite mecùm in hoc seculo, vndè gaudeamus in futuro. Plena fide, plenoq; cordis affectu seruiamus Domino in timore. In simplicitate cordis quęramus eum,vt cum fiducia ei possimus dicere: Redde Domine quod promisisti,quia fecimus quod iussisti. Nunq̃ cuiquã faciendũ alq̃d imposuit,quod nõ prior ipsa fecisset.

Virtutũ ei⁹ catalogus.

Hinc aduertis authoris ętatẽ & historię fidẽ.

Vndecunquè quispiam Dei seruus adueniret,solicitè ex eo percontabatur,qua ratione ipse Domino seruiret:& si quid noui ab eo didicisset, quod ipsa non faceret,cũ multa alacritate id ipsa primò faciendum suscepit, atq; deindè etiam alias suæ cõgregationis monachas verbo docuit,quod exemplo suo faciendum ostendebat. Coram illa cessantibus per vices psalmis, nunquàm intermittebatur lectio,non die, non nocte

&c,non dũ vel paululùm corpus reficit. Cùm legeretur aũt, illa pia solicitudine animarũ nostrarũ curã gerens,dicebat:Si nõ intelligitis, quod legitur,cur nõ solicitè requiritis speculũ animarũ vestrarũ? Quòd si ꝑ reuerentia nõ ausæ essent interrogare, illa materna cura & affectu, quod lectũ erat,in salutẽ animarũ suis verbis & ꝑdicatione explicare nõ cessabat. & sicut apis è diuersis florum generibus mel sibi colligit,ità illa sua inuitatione etiã inuitis studiũ retinẽdi extorquebat. Noctibus vel vnius spatio horæ illa somnũ captãte,semper corã ea legebatur. Cùm aũt putaret ea, q̃ legebat, illam obdormiuisse,& ꝓpterea cessaret legere : illa mẽte Christo intenta, tanq̃ diceret, Ego dormio,& cor meũ vigilat: aiebat legẽti: Cur taces? ꝓge legere sine intermissione. Medijs noctibus,quãdò surgẽdi aderat hora,licèt ipsa iã cursum cõpleuisset,& vix somnũ sensisset, prõptè surgebat è strato,parata ad seruitiũ Deo depẽdendũ, idq; aĩo iucũdo,vt posset dicere cum fiducia:Media nocte surgebã ad confitendũ tibi Domine. Sępè autem & dormire visa est, & sub ipso sopore decãtare psalmum,vt rectè & ex sententia posset dicere: Meditatio cordis mei in conspectu tuo semper.

Perpetua psalmodia & lectio. *Sõnus breuissimus.* *Cant.5.* *Cursum, dicit preces horarias.* *Psal.118.* *Psal.18.*

Eximiã eius erga mortales oẽs charitatẽ quis vnq̃ possit imitari? Elucebãt in ea virtutes oẽs:modestia cõiuncta cũ verecundia,prudẽtia cum simplicitate,seueritas cum mãsuetudine,doctrina cum humilitate:deniq; vita immaculata,vita in quã non caderet repręhẽsio,vita semꝑ ęquabilis. Adeò verò se rebus suis oĩbus nudauit,vt si alicui ex sororibus vinũ dari voluisset,nõ esset ausa è suo cellario promere. Id vbi sensit Abbatissa,dedit ei vas quoddã octo modiorũ,quod illa Felicitati expendendũ cõmendauit. Indè verò à vindemia in vindemiã diebus singulis,vbicunq; sãcta iussisset, Felicitas ꝓmebat vinũ,nec tñ quicq̃ ei⁹ imminutũ fuit,sed eadẽ semꝑ copia ꝑmansit. Postq̃ nouũ aduẽnit vinũ,& cella vinaria plena erat, illa se satisfecisse credebat. Citiùs aũt vasa alia exhauriebãtur,q̃ illud,quod in omnibus sanctę parebat voluntati. Dominus Iesus quinq; panibus & duobus piscibus quinque hominum millia pauit : & eius ancilla,vbi aliquem indigere vidit, ex hoc modico toto anno refecit.

Vinum non minuitur. *Matt.14.*

Erat semꝑ de pace solicita,de patri ę salute curiosa & anxia. Cùm mutua inter se pace regna gauderẽt,illa,q̃ reges oẽs diligeret, ꝓ omniũ vita Deũ precabatur, & nos sine intermissione pro illorũ salute & stabilitate orare docebat. Audiens verò mutuas inter reges ortas simultates & animorũ acerbitates,tota cõtremuit : scripsitq; indissimiles ad eos literas, q̃bus hortabatur eos abstinere ab armis & bellis, pacẽ cõfirmare,nè patria periret.Scribebat quoq; eorũ proceribus,rogans,vt ꝑcelsis regibus salutaria ꝑberent consilia, vt eis regnãtibus, subditi & ditiones eorum florerent. Porrò cõgregationi suæ assiduas indicebat vigilias,cum lachrymis sanctimoniales adhortãs, vt sine intermissione ꝓ eis orarẽt.Quis verò dicẽdo possit cõsequi, quo illa se tũ cruciatu affecerit? Ipsa intercedente,pax inter reges, belli mitigatio, patriæ salus conciliabatur.Cumq; de pace apud regẽ cælorũ victoriam obtineret,magis ac magis DEO se deuotam exhibebat, & omniũ seruitijs mãcipabat. Nec curę illi erat cuinam inseruiret,quæ omnibus seruire parata erat,pedes omniũ suis lauãs manibus,suis manibus extergens,& suauiter deosculans.Quòd si verò permissum illi esset,instàr Marię capillis eos suis extergere non cũctabatur. Itaq; ꝓ tot rectè factis & beneficijs, quæ diuino munere collata ei erãt, Dominus virtutũ largitor eam miraculis clariorẽ in Francia reddidit. Cùm adhuc regnare videretur,vt se cælesti potiùs regno ꝑpararet,oratoriũ sibi cõdidit,vt quotiès à rege se subduxisset,semꝑ illic cęli Dñm inuocaret. In quo sanè oratorio diuina præstãtur beneficia ad eius nominis inuocationẽ, q̃ ibi assiduas solebat Dño offerre preces. Postq̃ aũt in monasterio se inclusit,matrona,Mannieris nomine,oculum suum cõtingere volens,sordes in eum intulit. Eius vna vox,vnus dolor,vnus clamor diù noctuq; fuit, vt famulæ suæ Radegundis meritum ipsam sanando Dominus declararet. Etsi autem illa corpore ibi non esset, ad sui tamen nominis inuocationem benigna adfuit. Diuinitùs eñ ꝑmota fuit matrona illa,vt ad eius oratorium se conferret,eamq; inuocans,se salutem adepturam crederet. Postquàm ergò fœmina doloris plena, ità vt manibus seruulorum suorum sustentata,vix ad oratoriũ illud perduci posset,acerrimo affecta dolore, in pauimentum se abiecit, cœpitq; clamare:Domina Radegundis, credo te famulam Dei esse,cuius voluntas tibi potior & antiquior fuit,quàm hominis: bona domina,domina pijssima, miserere mei,súbueni infelici,ora pro me,vt mihi reddatur oculus : graui enim cruciatu & dolore affligitur

Reges anxiè hortatur ad pacem. *Omnibus seruit.* *Luc.7.*

anima mea. Tum illa, quæ dolores omnium in se transtulit, dum in corpore maneret, donèc eis mederi posset, benignè exaudit se inuocantem, & Domino miserante, ad eius intercessionẽ dolor fugit, salus reuersa est. Oculũ, quẽ iam ꝑdidisse se credebar, non nisì dolorẽ sentiens, sanum matrona recepit: quæq; tot diebus nec cibũ sumpserat, nec lumen cæli viderat, pedibus suis absq; vllius adminiculo incolumis domũ redijt, Domino vsq; in præsentem diem gratias agens.

Oculũ afflictũ cuiusdã matronæ sanat.

Adijciatur & aliud in laudem Christi. Vinobisga, vna ex famulabus eius, ausu temerario in cathedra beatę reginæ iam defunctę, sedere non dubitauit. Mox diuino ꝑcussa iudicio ità arsit, vt cũctis cernentibus, fumus ab ea in sublime proficisceretur. Tum illa coram omni populo proclamat, ream se confitetur, se propterea ardere dicit, ꝙ in beatę Radegundis sede resedisset. Tribus diebus & noctibus totidem continuum passa incendium, vociferans clamabat: Domina Radegundis, peccaui, perperàm egi: ignosce, refrigera mẽbra diro cruciatu ardentia: quæ es larga misericordia, & bonis operibus illustris & gloriosa, quæ misereris omnium, meî miserere. Tantam autẽ eius pœnam cernens omnis populus, pro ea precatur beatam Radegundem, tanꝗ si præsens adesset: (vbicunq; em̃ ex fide inuocatur, adest) Bona domina, parce ei, nè tãto cruciatu infelix deficiat. Itaq; ad preces omniũ illa beatissima benignè condonauit, ignẽ furentem compescuit, sospes misera ad domum suam redijt. Eius verò pœna omnes fecit cautos ac deuotos.

Eccè horrẽdũ suppliciũ famulæ, in eius defunctæ sede residentis.

Cùm in villa * Sedas esset, deuoto ac fideli animo Domino Iesu inhærẽs, reliquias sanctorum omniũ habere plena deuotione cupiebat. Et eccè illa orante, aduénit venerabilis presbyter Magnus cum reliquijs B. Andreæ & aliorum ꝑmultorum. Ijs suꝑ altare positis, illa nocte deuotè vigilãs, dum se in orationẽ ꝓsternit, breui somno corripitur, vt Dominus eius animi votũ illi declararet, q etiã dixit ad eam: Nóueris benedicta, nõ has modò reliquias, quas Magnus presbyter attulit, sed etiam oẽs illas, quas in villa Atheias cõgregâsti, pariter hîc adesse. Illa aperiens oculos, videt virũ splẽdidissimum, hæc ipsi annũciantem. Itaq; gaudens benedicit Dñm. Quantã illa, posteaꝗ in monasteriũ se cõtulit, sanctarum reliquiarũ multitudinẽ precibus fidelissimis aggregauerit, testatur Oriẽs: Aquilo, Auster & Occidẽs cõfitetur. Vndiq; em̃ gẽmàs preciosas, cęlo recõditas, & quas paradisus habet, & munerib' & precibus, vt adipisceretur, effecit. Apud illas verò sine intermissiõe meditari psalmos & hymnos sibi depromere videbat. Perlatũ est ad eã, Mãmetis martyris sacros artus Hierosolymis quiescere. Illa instàr hydropicæ mirè sitiẽs, auidè hæc hauriebat. Sicut em̃ q hydrope laborãt, quãto plùs bibunt, tanto maiori ardent siti: ità & ipsa rore Dei perfusa, magìs incaluit. Itaq; virum venerabilem Reculum presbyterum, qui tum secularis adhuc erat, & hodieq; superest, ad patriarcham Hierosolymitanum trãsmisit, petens beati Mãmetis pignora sibi donari. Eius preces vir Dei benignè admittẽs, orationes populo indixit, cupiẽs nôsse Dei voluntatem. Tertio die Missa celebrata, ad beati martyris sepulcrum cum omni populo accesit, altaque voce & plena fide dixit: Obsecro te cõfessor & martyr Christi, si vera est ancilla Dei beata Radegundis, innotescat gentibus potentia tua, permittasq; de pignoribus tuis mentem fidelẽ accipere, quod poscit: Oratione completa, cùm populus omnis respondisset, Amen, venit ad sepulcrũ, semper beatæ fidẽ pronuncians, contrectat sacra membra, scire cupiens, quænam ipse martyr beatissimus dominæ Radegundi donari velit. Tangit manûs dextræ singulos digitos. Vbì ad minimũ ventum est, leni attactu è manu amotus est, vt beatæ reginæ desiderio satisfieret. Eum ergò digitum vir Apostolicus eo, quo par erat, honore B. Radegundi misit. Ab Hierosolymis verò Pictauos vsque in eius honorẽ semper diuinæ laudes promebantur. Quis verò pro dignitate explicet, quàm ardenti animo, quàm fida deuotione, tantum illa munus expectans, sese abstinẽtiæ mancipârit? Postquàm autem hoc cæleste donũ cum multa animi alacritate accepit, tota hebdomada cum vniuersa cõgregatione psallẽtium vigilijs & ieiunijs se accomodauit, Deũ benedicens, quòd tale munus consequi meruisset. Sic Deus suis fidelibus, quæ postulant, non negat.

Studiosissimè vndiquè cõquirit sacras religas.

Eccè quanti fecit regina sanctissima digitũ martyris.

Crebrò autem & suauiter & quasi ænigmaticè dicere illa solebat, nemine intelligente, quid sibi ijs vellet verbis: Cui animæ suæ salus curę est, summoperè timere debet, si miracula ꝑ ipsum fiãt. Sed quanto studiosiùs ea vitare volebat, tãto magìs virtutũ & miraculorũ author Deus eam sibi in omnibus fidelẽ declarabat: adeò vt morbidã

bidi omnes, quocunque essent affecti morbo, si eam inuocarent, sanarentur. Leo vir illustris, ad synodum euocatus à viris Apostolicis Leontio & Eusebio Episcopis, cùm iter ageret, oculis eius magna incidit caligo, sanguinis nube eos obtegente, ità vt nisi famuli eum ducerent, viam ꝓrsùs non videret. Ingressus ergò in beatæ Radegundis monasteriũ, vbi filias suas ei deuotè tradidit Domino seruituras, ad oratoriũ beatiss. Mariæ virginis se cõtulit, & post oblatas preces, fide plenus, super sanctę cilicium se ꝓstrauit, eamq; inuocãs, tam diù illic ꝑmansit, donèc dolor abscederet, dissipataque caligine, sanguis concretus in venas, vndè manârat, se reciperet. Ità qui aliorum sustẽtatus manibus eò aduenerat, oculis sanis abscessit: & q de cilicio beatę lumen receperat, lætus atq; incolumis ad Synodũ ire ꝑrexit. Isthuc aũt, ipso referente, vniuersa deindè synodus cognouit, & cùm reuertisset, suo ore nobis quoq; enarrauit. Deuotione itaq; incitãte, dominæ Radegundis basilicæ fundamenta iecit, & in fabricæ vsus centum est solidos largitus. Cæcus sanatur, in eius cilicio orãs.

Ecquis verò certũ illorum numerum inire queat, qui aduersa correpti valetudine, ad eius inuocationẽ curati sunt? Quis aũt vnq̃ eam vidẽs, terrestrẽ hominẽ credidit? Equidẽ ꝑ Deũ cæli fidẽter & verè dico, omniũ oculis ità semper animũ eius in vultu illiꝰ resplẽduisse, vt nõ immeritò extrinsecùs cerni liceret, qd intrinsecùs illa gereret. Innumeri curantur.

Post cõgregatas aũt Sanctorũ reliquias tanto complebatur gaudio spiritali, acsì ipsum Dñm è sublimi sede maiestatis descẽdentem visibiliter apud se haberet: quem tñ licèt corporeis non cerneret oculis, aĩo sedulis precibus intẽto contẽplabatur. Et qa Dominus nõ priuabit bonis eos, q ambulãt in innocẽtia, & q toto corde, tota anima, tota mẽte illũ inquirũt, sicut hæc beata fecit, ꝓ sua benignitate & clemẽtia illi inspirauit, qppe q in eius pectore ꝑpetuum haberet domiciliũ, vt instàr beatę Helenæ, sapientia & timore Dei atq; operibus bonis plenæ, lignum illud salutare ꝑquireret, à quo precium mundi ꝓ nostra salute pepẽdit, vt nos è potestate satanæ eriperet. Quo reperto, ambabus beata Helena plaudens manibus, flexis humì genibus Dñm adorauit, atq; ex mortui resurrectione declarato, exclamans dixit: In veritate tu es Christus filius Dei, qui in mundum venisti tuos captiuos, quos creâsti, precioso sanguine redimere. Quod igitur fecit sancta Helena in Oriẽte, hoc fecit B. Radegundis in Gallijs. Sed quia sine cõsilio nihil facere voluït, quãdiù vixit in hoc mũdo, literis ad Sigebertum excellentissimũ regẽ datis, petijt ab eo, vt cum eius bona venia liceret ipsi ꝓ totius patriæ salute & regni eius stabilimẽto, lignũ salutaris Crucis Domini ab Imperatore expetere. Illo clemẽtissimè sanctæ reginæ precibus annuente, deuotione plena cum multo desiderio ad Imperatorẽ nõ munera misit, quippe q̃ causa amoris Christi pauperẽ se fecerat: sed Sanctos iugiter implorãs, nũcios suos ablegauit, Sanctorumq; suffragijs, quod optabat, adepta est. Imperator eñ & beatũ lignũ Crucis Domini, auro & gẽmis ornatũ, multasq; Sanctorũ reliquias, quas Oriens obtinebat, ei per legatos transmisit, vnà cum Euangelijs, auro gemmisque decoratis. Psal. 83. Ab Imperatore petit & obtinet lignũ s. Crucis & reliquias Sãctorũ.

Vt aũt salus mũdi in Pictauorũ vrbem cum sanctorũ reliquijs aduènit, lociq; antistes cum omni populo deuotè ea vellet excipere, inimicus humani generis ꝑ satellites suos egit, vt preciũ mundi repelleretur, nec illud intrà vrbẽ vellẽt recipere, aliud ꝓ alio Iudaico more asserẽtes. Quid sanè egerint, non est nostrũ cõmemorare: ipsi viderint. Dominus nouit, quinã rei sint. At B. Radegũdis feruens spiritu, aĩo certans, ad clementissimũ regẽ scripsit, orans vt in ciuitatẽ lignũ Dominicũ recipi iuberet. Interìm donèc eius nũcij à rege redirẽt, Turonico suo virorũ monasterio, quod ipsa condiderat, cum psalmodijs & cãticis sacerdotũ Crucẽ Domini & Sanctorũ pignora cõmendauit. Vbì tñ non minorẽ iniuriã sancta Crux ꝑpessa est stimulãte inuidia, q̃ Dominus ipse, cùm ante p̃sidem & iudices iniquos maligna oĩa patienter pertulit, nè id quod creauerat, periret. Id verò sancta fœmina animaduertens, magnis sese cruciatibus dedit, ieiunijs, vigilijs, ꝓfusioni lachrymarũ se addicens cum tota cõgregatione sua, donèc respexit Dominus humilitatẽ ancillæ suæ, adspirauitq; eam mẽtem regi, vt in populo faceret iudiciũ & iustitiã. Misit enim deuotus rex virũ illustrẽ Iustinũ ad virum Apostolicũ Euphroniũ Episcopũ, ꝑcipiens vt cum honore cõdigno gloriosam Domini Crucem & Sanctorũ reliquias, in monasteriũ dominę Radegundis inferret. Quod vt factum est, exultauit mirificè beata illa cum omni congregatione, tale sibi donum cælitùs collatum, quod propitium Deum effecturum esset suæ cõgregationi, Is fuit antè cessor Gregorij Turonen. Episc.

 quam

quam in Dei seruitium collegisset: nimirùm spiritu præsentiens, post decessum suum quàm esset exigua monasterij eius futura facultas, licèt ipsa cum cæli rege gloriaretur. Vt ergò illi subueniret, instàr optimi prouisoris & pastoris boni, nè oues vsquequaquè desereret, precium mundi de pignore Christi, è longinqua regione expetitũ, in loci eius honorem & populi salutem suo in monasterio reliquit: vbì diuina agente virtute, cæcis redditur lux, aures surdorum patescunt, mutorum linguis suum restituitur officium, claudi ambulant, dæmones profligãtur. Quid multa? Quisquis morbo laborans, quicunq; tandèm ille sit morbus, ex fide eò accedit, ꝑ sanctæ Crucis virtutem recedit incolumis. Pro quo ineffabili dono, quod in hanc vrbem beata intulit, quisquis ex fide viuit, eius nomini benedicit.

Multa miracula efficit lignum S. Crucis.

Porrò clarissimis regibus, & serenissimæ reginæ Brunechildi, quos haud vulgariter dilexit, atq; etiam sacrosanctis ecclesijs & eorum Episcopis cum diuina obrestatione suum commẽdauit monasterium. Pro cęlesti aũt hoc munere misit supradictum presbyterum cum alijs, gratias vt agerent Imperatori: Quibus redeuntibus, mare fluctibus cœpit agitari, ità vt multis illi obiecti periculis, eiusmodi procellas & tempestates nunquàm se vidisse faterẽtur. Quadraginta diebus & noctibus in medio mari in summum vitæ discrimen coniecti, cùm vitam planè desperarent, & mors eis ob oculos versaretur, inter se mutuò conciliati, pelago illos iamiamq; absorbere cupiente, voces in cęlum dabant, ità dicentes: Domina Radegundis, súbueni seruis tuis, vt qui tibi obediuimus, sine subsidio non pereamus. Libera nos de præsentissimo submersionis periculo. Vbicunq; ex fide inuocaris, misereri soles: adiuua ergò etiam tuos, nè pereamus. Ad has voces in medio mari columba ad eos veniens, nauem ter circunuolauit. Cumq; tertiò id faceret in noĩe sacrosanctæ Trinitatis, quã B. Radegundis semper in suo habuit pectore, famulus eius Benesarus manum extendens, è cauda eius tres extraxit pennas: quas mari intingens, tempestatem sedauit. Ità ad sui nominis inuocationem beata Radegundis in columbæ specie appárens, suos ex ipsis mortis faucibus reduxit ad vitam. Facta ergò tranquillitate in mari, illi alta voce exclamabant: Aduenisti bona domina, pietate plena, vt tuos captiuos eriperes, nè fluctibus absorberentur. Nec illi soli liberati sunt, sed etiam alij omnes meritis beatæ illius. Eas pennas ad nos attulêre ij ipsi à tanto periculo educti, & per loca sancta piè distribuerunt.

Eccè etiã in corpore manens & absens, dũ inuocatur, opitulatur S. Radegũdis.

Itaq;, vt diximus, vbicunquè inuocatur beata Radegundis, benignè exaudit. Si febricitans quispiam, aut pustula vexatus, aut alia quauis afflictus infirmitate, in lõginqua positus regione, ob itineris prolixitatẽ ad eam venire non potuit, candela in eius nomine accensa, omnem febrem depulit. Quanto amore congregationem suam ꝓsecuta sit, nemo vel centum linguis explicare queat. Instituit ipsa, vt mensæ illis assidentibus, semper lectio adhiberetur: nè solæ fauces haurirent cibum, sed aures etiam susciperent Dei verbum. Quicquid aut alijs præcepit faciendum, aut ipsa fecit, semꝑ causa Christi id egit. Ità etiã[q]cquid vetuit alias facere, aut sibijpsi interdixit, non nisì Dei impellente zelo id fecit, nihil secundùm carnem aut faciens, aut sapiens. Et q͞a nunquàm ab opere DEI ociosa esse voluït, insistebat orationi, lectioni, eleemosynis & pędicationi sine intermissione, vt nè qua posset ignorantiæ prætextu se tueri. Tanta in ea fuit diuinę gratiæ largitas, vt humilitatis magistrum Dominum Iesum, qui à cęlesti solio in terras descendit, imitando, eum spiritu secuta sit, quocunquè iuisset. Cùm sanctimoniales omnes cubitum irent, illa pernoctans in oratione, & sancta dextera sua Crucis signum exprimens, totam seruabat congregationem. Cùm aliquandò ità Crucis signum ederet, soror quædam vidit supra murum innumeras dæmonum cateruas caprina specie: qui mox omnes fuga dilapsi, nusquàm apparuẽre. Stabat quandoquè nocte ante cellam suam, corde & ore preces Canonicas depromens: cumque nocturna auis, hominibus inuisa, in medio monasterio ab arbore clamitans, ei infesta esset vlulatu suo, vna ex adstantibus dixit ad eam: Domina, si iubes, tuis verbis abigam auem hanc. Illa respondit: Si noxia est, abi, & eijce eam in nomine Domini: interìm verò Crucis signum in eam edidit. Vénit illa ad auem, & dixit: In nomine Domini Dei nostri Iesu Christi iubet domina Radegundis, si non es missa à Domino, vt hinc recedas, nec ausa sis hîc edere clamores. Aufugit mox auis haud aliter, quàm si ipsius ore Dei verba illa prolata fuissent. Et meritò quidem illi obediebant aues & bestiæ, quæ semper diuinis præceptis obtemperâsset.

Nota de cãdela accensa.

Crucis signo dęmones abigit.

Aues & bestiæ ei obediunt.

Quan-

Quandò inualetudinis causa nonnũquàm membra quieti dare volebat, spiritu vigilans ait, tanquàm admonens qui psalmum diceret: Agè, dic. Vndè dubium non est, quòd aut specialiter cum Sanctis tum psalleret, aut certè minimè dormiret. Mēte ad Christum erecta, non raro, etiam dormiens, de futuro iudicio & æternis præmijs loquebatur: & expergiscens, dicebat nobis: Colligite, colligite Dominicum triticum. Reuerà enim dico vobis, non diù vobis prestò erit hęc colligendi opportunitas. Attendite quod dico, Colligite. Quæsituræ enim estis hoc tempus, reuerà verè quæsituræ estis dies istos cum ingenti desiderio, nec aderunt vobis. Quod quidē etsì tum præ ignauia oscitanter accepimus, at nunc tamen euenisse cōperimus, quod illa dicebat. Impletum est in nobis illud vaticinium: Emittā famē in terrā: famem, inquit, nō panis & sitim aquæ, sed audiēdi verbum Dei. Etsì enim nō desunt ꝑdicationes, quas ipsa instituit, at tamē desideratur illa incessabilis vox, optata adhortatio, dulcis affect⁹. Qualem enim vultum, Deus plasmator bone, qualē faciem, qualem ꝑsonam in ea amisimus? Quis vnquàm possit esse satis ad isthuc explicādum? Eius meminisse, supplicij instàr est. Nos planè humiles desideramus eius doctrinā, formā, vultum, ꝑsonam, eruditionē, pietatē, benignitatē, dulcedinē: quę quidē præ cęteris illi videbatur specialiter à Domino indita, Quàm sancta erat vita illius, tam syncerus & suauis adspectus. Dormiens cōcionatur. Amos 8.

Anno vno ante obitum suũ vidit in visione locum sibi pręparatum. Vénit ad eam iuuenis pręediues, idēq; formosissimus. Qui cùm comiter eā attingeret & blādè compellaret, illa zelo permota pudicitiæ, eius blanditias respuebat. Tum ille ait ad eam: Quid adeò meî ardens desiderio cum tot lachrymis me rogas, me gemebunda requiris, me profusis precibus expetis, mea causa tam duriter te habes, tam multo cruciatu te afficis, cùm ego tibi nunquàm non adsim? Tu gēma nobilis, nóueris te in diademate capitis mei esse è gemmis primarijs vnā. Nulli dubium est, ab illo visitatā esse, cui se toto pectore addixerat: indicatamque ei adhuc in corpore manenti gloriam illam, qua esset fruitura in cælis: Eam visionem duabus benè fidelibus secretò cum obtestatione reuelauit, grauiter interdicens, nè ipsa superstite vlli aperirent. Sunt multa alia, nec ea vulgaria, quæ tamen præterimus prolixitatis vitandæ causa. Sanè quotiès eius amoris, nutricationis, charitatis, prædicationis, omnis sanctæ conuersationis recordamur, dolore torquemur, mœrentesque diductis oculis requirimus tantam pietatem & humanitatem, & non conspicimus. O duram sanè conditionem nostram, in quam infelices incidimus. O pijssima domina, debebas obtinere à cæli Domino, vt te antecederent oues tuæ, quas collegeras: & tu instàr boni pastoris gregē subsequēs, cum Domino exhiberes. Visio eius.

Sed veniamus nũc ad eius felicissimā à corpore emigrationem, quam sine profusis lachrymis referre non possumus. Fluũt lachrymę ab ipsis intimis medullis, gemitusq; prorumpunt, nec tamen vlla percipitur indè consolatio. Sed si sic lachrymis indulgeamus, vt interim de eius fideli deuotione minùs dicamus, maiori sanè culpæ nos obnoxias reddimus. Vsq; ad diē illum, quo hinc excessit, nũquàm quicquā de Cursu, quē susceperat, imminuere voluit, memoria retinēs, nō q cœperit, sed q ꝑseuerauerit vsq; in finē, eũ saluũ fore. Vbì iā ad vitę finē ꝑuénit sanctum eius corpusculũ, lōga ꝓ Christi amore ducēs martyria, & multiplices ꝑpessum cruciatus, oēs sanctimoniales lugētes & flētes, eius lectulo assistebāt: eiulātesq; & duris pugnis atq; lapidibus pectora verberantes, voces ad cęlum dabāt, clamantes & dicētes: Domine, nè ꝑmittas nos tā graui dāno affici. Lumē nostrũ tollis à nobis: cur nos in tenebris relinqs? Et qa illa, qcquid facere cōstituisset, id die natalitio Saluatoris facere solebat, eius quoq; beatus decessus ità euénit. Quarta feria manè Idibus Augusti clausi sunt eius oculi, & nostri obscurati. Vę nobis, qa peccauimus: afflictũ est in dolore cor nostrũ. Flemus & plāgimus, ꝙ te diutiùs, vita nostra, habere nō meruimus. Eo ipso manè, quo nobis tantũ mali accidit, vna voce, vno plāctu, vno clamore cęlos penetrāte, lapidicidę, q in mōte operabāt, in aëre audiērũt loquētes, & vnũ qdē dicentē cęteris, Quid facitis? dimittite eā adhuc. hæ enim voces ad nostras vsq; aures ꝑtingunt. Angeli verò eā ducentes, respōderunt: Iam factũ est: qd iterùm faciemus? Eam iā paradisus recipit, vt glorietur cũ Domino. Credimus nō deserturā eā illas, quas ei placere voluit. Flēda ergò nobis iā nō est, sed reuerēda. Amisimus qdē in ꝑsenti seculo dominā & matrē, sed ad regnũ Christi ꝑmisimus intercessorem. Magnũ illa gaudiũ excitauit in cęlis: intolerabilem nobis dolorem in terris reliquit. Matt. 10. & 24. Felicissime regina ad sponsum regem Christũ feliciter ꝑficiscitur.

Gregorius Turonensis Episcopus sepelit eã. De gloria Confess. cap.106.

Migrante sancta eius anima è seculo ad Christum, Episcopus Pictauensis non erat domi. Abijt ergò nũcius ad virũ Apostolicũ, dominum Gregoriũ Turonẽsem Episcopum. Ille mox aduenit, & quantùm suis ipse conspexit oculis, antequã eam sepeliret, eius virtutes in libro miraculorũ inseruit. Veniens autem ille ad locũ, vbi sanctum iacebat corpus, sicut ipse post sacramẽtum lachrymans dicebat, in forma humana vultum vidit Angelicũ. Facies enim illius instàr rosæ & lilij nitebat. Vndè haud secùs ille contremuit & extimuit, atquè si ipsam Domini Iesu sanctissimã matrẽ sibi adstantem videret. Expectabatur interim vir deuotus & Deo plenus Pictauorum antistes, vt eam quo par erat honore sepulturæ mandaret. Sanctimoniales oẽs apud eius torũ stabant psallentes: si verò psallentium voces vel paululũ reticerent, mox planctus audiebatur intolerabilis. Triduo expectatus præsul, qui tum suam diœcesin visitabat, cùm non veniret is, quem diximus, vir Apostolicus Gregorius, de eius humanitate præfidens,

1. Iohan. 4.

(pfecta enim charitas foràs mittit timorẽ) in basilica S. Mariæ, vbi sacra eius monasterij virginum corpora conduntur, eam inprimìs honorificè tumulauit. Cumq; corpus eius sub muro cum psalmodijs deportaretur, quandoquidẽ instituerat illa, vt nulla viuens extra monasterij fores egrederetur, tota congregatio in muro lamentans, ità vt planctus eius superaret psallentium voces, pro psalmo lachrymas, pro cantico mugitum, pro alleluia gemitũ reddebat. Orabant supernè, vt sub turre nonnihil quiesceret feretrum, in quo beatæ corpus portabatur, grauiter ferentes eius absentiam.

Cæcus ad feretrũ eius illuminatur.

Ibì tum, vt Dominus fidelem famulam suam declararet, corpore eius in medio populi deposito, cæcus quidam lumen recepit: qui multorum annorum passus cæcitatem, vbi ad corpus accessit, ità sanatus est, vt nunquàm luminibus orbatus fuisse videretur. Viuit hodieque clarè videns.

Cùm iam humata esset à Gregorio Episcopo, operculum tumulo eius non est ab illo impositũ, donèc rediret Pictauensis antistes. Itaq; liberè cereos ad eam adferebant omnes, sepulcrum circunstãtes, & singulę suis cereis nomina sua inscripserãt, dabãtq; cereos omnes per ordinem vni è famulis. Et eccè existit contentio in populo, alijs dicentibus cereos illos in eius sanctum sepulcrum mittendos esse, alijs id negantibus. Interim è pueri cereos tenentis brachio vnus exiliens, & populum omnem transcendens, in sepulcrum ad pedes beatæ se demisit, litem omnem eoipso dirimens. Inspecto cereo, inuentum est nomen Caluæ in eo scriptum. Ea re perspecta, Episcopus & plebs omnis, beatæ Radegundis virtutem admirantes, Dominum benedixerunt.

Infinita ei post obitũ miracula.

Quæ verò post eius decessum eo in loco declaratæ sint virtutes & edita miracula, quot dæmoniaci liberati, quot pulsis febribus curati, quis vel numerare sufficiat? A Burgundia cum Episcopo quodam venit Pictauium eius Abbas, Abbo nomine. Is magno illic dolore dentium vexatus, nocte & die clamores edebat, mortem aduentare cupiens, vt posset tanto leuari cruciatu. Incidit autem eius animo, Deo inspirante, vt se curaret in sanctæ Radegũdis basilicam perduci. Ingressus intrò, cum fide se ante sepulcrum humì prosternit, mortem prę oculis habens, operimentum siue pallam tumuli mordicùs appręhendit, & qui septem diebus nec cibum sumpserat, nec somnum capere poterat, ab illo morsu somno corripitur, doloreq; fugiente, sanus abit ad hospitium. Multi hoc posteà ab eius ore acceperũt, cùm ille palàm testaretur, se dominę Radegundis virtute ab ipso mortis aditu reuocatum.

Abbas quidam liberatur dẽtium dolore acerrimo.

Habet hoc cõsuetudo, vt in ferijs beati Hilarij Episcopi reliqua monasteria circùm adiacentia, in mediam vsq; noctem illic vigilias celebrent: à media verò nocte singuli Abbates cum suis fratribus ad sua reuertantur monasteria, nocturnas preces persoluturi. Itaq; cùm in beati antistitis basilica vigilarent, toto illo noctis spatio energumeni clamabant. In ijs duas fœminas dirè exagitabat malus dæmon, vnam pręsertim, ad cuius fremitum tota basilica tremebat. Abscedente autem indè venerabili Arnegisilo, Abbate basilicę beatę Reginæ Radegundis, & cum suis monachis ad suã basilicam redeunte, fœminæ illæ clamabant post eos, & ingressæ in basilicam, vociferantes orabant, vt domina Radegundis ipsis parceret. Cùm ergò matutinæ preces dicerentur, altera sanata est, quam dæmon ter quinis occupauerat annis: altera ad Tertiam ante basilicę fores liberata: nec posteà eis nequissimus spiritus nocere potuit.

Duę dęmoniacæ purgantur.

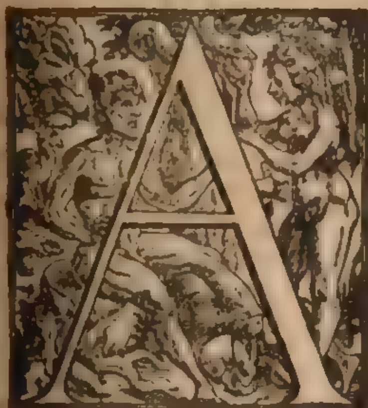
Quàm larga est & diues misericordia Dei, vt suos faciat trepidare, & loca sanctorum inquirere? Virtutũ largitor p suos fideles dispensatìm suã declarat potentiã. Alij enim libe-

liberati sunt in basilica sancti viri, alij in basilica dominæ Radegundis: vt quorum erat par gratia, virtus quoq; indissimilis ostēderetur. Quisquis etiā vsq; ad vitę despe- rationem malè habet, si pallam inferiorem altaris in aquæ calicem intingat, potumq; illum hauriat, mox somnus ei accedit, morbus abscedit, Christo largiente. Multæ illic quotidiè fiunt virtutes & miracula in Christi nomine. Nos sanè fideli deuotione & debita sedulitate veneramur eam in terris, cuius animā confidimus, gaudemus & gloriamur præfulgere in cælis: illo præstante, qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat in secula seculorum, Amen.

Nota insigne miraculum.

VITA ET INSTITVTIO SANCTAE MATRIS NOSTRAE ATHANASIAE, EIVS'QVE MIRACULA,

à quodam viro pio narrata, qui partim ea vidit, partim à mulieribus ipsius matris familiaribus audiuit. Ex Simeone Metaphraste.

Apostoli Pauli præceptum est, vt Sanctorum memorijs communicemus. Eorum verò vitam atque institutionem conscribere, & ea legentibus communem vtilitatem proponere, illud certè laudabile est ac salutare. Beatæ igitur fœminæ Athanasiæ vitam conscribere conabimur, pauca quædam eorum, quæ ad illam pertinent, oratione percurrentes: nè temporis diuturnitate res ipsæ obliuioni traditæ, plurimis hominibus damnum afferant.

14. Augusti.

Hæc fœmina laude digna, & immortalitatis nomine prædita, quæ vitam ipsam benè transegit, Deique vniuersorum Domini optimam ancillam se præbuit, patre Niceta, matre verò Irene, orta est, parentibus sanè genere præstātibus, & Deum valdè timentibus, qui domum in insula Aegina possidebant: è quibus genita, & ad vitam humanā promota, vtilissimum quoddam sanctissimi Spiritûs vas extitit. Illa cùm esset annos septem nata, breui tempore Psalterium edidicit, & diuinis literis prompto animo operam nauabat.

S. Athanasiæ parētes & patria.

Cùm igitur quodam die sederet, & sola telam texeret, vidit stellam quandam valdè splendidam, ad suum vsque pectus descendere, seque ab illa multùm illustrari, ac stellā ipsam posteà ex oculis suis euanescere. Ex ea igitur re cùm eius anima multo lumine illustrata esset, omninò vitæ huius vanitatem odisse cœpit. Cumque sibi proposuisset ad monasticam institutionem se conferre, eius parentes inuitam & nimiùm recusantem, multam ei violentiam adhibentes, cum viro collocârunt: quo cum sexdecim solos dies habitauit, ac repentè vidua remansit. Cùm enim Maurisij barbari homines in illas regiones irrupissent, atq; Athanasię vir ad pręlium egressus esset, iudicijs illis, quę Deus nouit, factum est vt gladio interficeretur.

Visio eius.

Inuita nubit.

Marit9 eius cæditur.

Cùm igitur multum temporis præterijsset, & Athanasia secùm ipsa certaret, & ad monasticam vitam mentem dirigeret, regale quoddam edictum repentè prolatum est, vt mulieres, quæ nuptæ non erant, seu viduæ, ijs viris, qui essent ex natione, collocarentur. Ex eo igitur factum est, vt Athanasia non anteà monasticam vitam aggredi posset, quàm eius parentes eam ad alterum virum ducendum impulerint. Quæ res quanuìs facta sit, illa tamen, vt consueuerat, propriam salutem curabat, psalmorum cantibus & diuinis lectionibus diligenter vacans, neque vllarum bonarum rerum aut studiorum mutationem accipiens: sed mansuetudine ornata, cordis humilitate sanctissimè fulgebat, ità vt ab omnibus, qui bonos ipsius mores audiuissent, laudatissima illa fœmina dilecta valdè fuerit. Eleemosynæ verò tantoperè studebat, vt quæ domì habebat, quanuìs plurima illa essent, ad copiosam tamen manûs ipsius distributionem minimè sufficerent. Omnes enim Monachos, qui vndiquè peregrè venie-

Cogitur ad alteras trāsire nuptias.

Eius largæ eleemosynæ. venìebant,benignè accipiens,viduis,pupillis & omnibus indigentibus abundè suppeditabat,quæ vitæ sunt necessaria.

Cùm verò aliquandò fames esset, omnesque inopia premerentur, illa non solùm ijs,qui eiusdem fidei homines erant, nutrimenta copiosè largiebatur : sed alienis etiam, qui Atthingani appellabantur, fame tunc oppressis, & ad eam accedentibus, misericordia commota, victum impertiebat. Illud enim Domini præceptum obseruabat : Estote misericordes, vt pater vester cælestis : qui facit solem suum oriri super malos & bonos, & pluit super iustos & iniustos. Neq; solùm nutrimenta illis tribuebat,verùm etiam vestibus eos fouebat, & alijs donis consolabatur. Dominicis verò & festis diebus vicinas omnes amanter ad se congregans, diuina scripta illis legebat, earum mentem aperiens, & ad Domini timorem ac desideriũ diuino quodam modo illas erigens.

Luc. 6. Matt. 5.

Cùm igitur in his,quæ DEI sunt, ità proficeret, & virtutibus ipsis, vt campus multis floribus,abundaret,coniugi suo persuasit post aliquot annos conuictûs,quem cum illo habuerat,vt admonitionibus suis cedens, mundo & his omnibus, quæ in eo sunt, renunciaret, & ad sacram monachorum institutionem se conferret. In qua cùm sanctè versatus esset, & in ea excelluisset, postcà dormiuit in Domino. Beata igitur illa fœmina,libertatis tempus nacta,se totam per omne tempus Deo ipsi dedicauit. Nam cùm & alias mulieres valdè religiosas inuenisset, quæ & idem propositum habebant,& spiritu ipso ardentes erant, illis concordi animo adhærens, quam primùm ex huius mundi confusione se remouit. Cumque omnia, quæ possidebat, pauperibus distribuisset, vnà cum moribus & mundi habitum mutauit cum illis ipsis honestis mulieribus, quas suprà diximus. Itaque cùm quodam in loco quietam vitam ducere cœpissent,cuiusdam viri sancti & virtute præditi adhortatione, qui & eas totondit,post tres aut quatuor annos Athanasia earũ mulierum, quæ cum illa erant, principatum etiam inuita suscepit, prima quidem ab illis nominata,sed omnium nouissimam, quòd ad mentis sensum pertinet, seipsam existimans, vt illud DOMINI præceptum seruaret : Qui vult in vobis esse primus, sit omnium nouissimus & vltimus.

Maritus eius fit monachus.

Athanasia fit præfecta monacharum.

Matt. 20.

Multa eius humilitas.

Sed quænam oratio,aut quæ lingua humilitatis & summissionis, qua fœmina illa excellebat,celsitatem explicare posset? Neq; enim vnquàm passa est,ab aliqua earum mulierum,quæ cum ipsa erant,ministerium sibi præberi,vel aquam in manus dari per totum vitæ suæ tempus:quemadmodùm quæ cum ea vixerant, post sanctum eius obitum,omnes illius regionis homines de ea re certiores fecerunt.Illa enim se indignam putabat,quæ vnà cum ipsis versaretur:tantum abest,vt sibi tanquàm præsidenti,ab illis ministrari vellet. Cùm etiam abstinentia multùm valeret, paulũ panis & aquæ post nonę horę tempus gustabat,caseo & pisce omninò abstinens:quæ in solo die festo Paschę,Deo gratias agens,gustare solita erat. Sanctæ verò Quadragesimæ diebus post biduum sumens cibum, crudis tantùm oleribus contenta erat,in illis sanctis diebus omninò potum non gustans. Cumque dormiret,non in latus,sed in vnum quendam lapidem,ad id ipsum accommodatum, sese inclinans, parùm somni capiebat. Neque solùm in sancta & magna Quadragesima,sed etiam in sanctorum Apostolorum,& sacratissimi diei natalis Christi Saluatoris nostri temporibus,eandem exercitationis & vitæ regulam seruabat. Eius verò stratũ, ex magnis lapidibus in solo ipso compositũ, parua quadam & aspera veste desupèr tegebatur : quo loco in ipso quietis tempore cubans,lachrymis per singulas noctes,vt Propheta dixit,stratum suum rigabat. Cùm enim diuinus amor intùs abundè ipsam accenderet atq; inflammaret, lachrymę ipsæ tum in psalmis canendis, tum in precibus ad Deum mittendis ità copiosè profundebantur,vt fontem potiùs vidisses aquis destitutum,quàm sanctos & assiduè Christum spectantes eius oculos,lachrymarum expertes esse.

Magna abstinentia.

Lectus eius.

Psal. 6.

Copia lachrymarũ.

Vestes.

Indumentum illi erat interius quidem asperum, ipsius carnem asperitate affligens:exterius verò tegumentum pannis constabat ex ouium lana contextis. At interior illa vestis ignota erat:exterior autem corpus contegens, ab hominibus cernebatur. Ad hæc vigilabat se colligens,& Dauidis psalmos meditans, singulisque sessionibus orationem animo valdè sobrio atque attento ad Deum fundens. Die autem modò secùm, modò cum alijs, quæ cum illa erant,psalmorum versus recitans, dabat operam,

Vigiliæ.

Preces.

operam, nè vllo tempore aut hora, eius os aut mens à Dei gloria celebranda vacaret, vt sacrorum carminum author Dauid cecinit: Benedicam Dominum in omni tempore, semper laus eius in ore meo. Psal. 33.

Ex quo autem die monasticam vitam fœmina illa ingressa est, ad illud vsque tempus, quo ad Deum migrauit, nullos omninò fructus degustauit. Cumque multas ærumnas pateretur, & sororibus præesset, earumque curam haberet, ob animi summissionem, qua excellebat, nulli vnquàm increpationem adhibuit, neque contumeliosum aliquid ex eius ore honestissimo, ne aduersùs minimum quidem aliquem, aut magnum, seruũ, aut liberum hominem profectum est: præsertim cùm sæpiùs audiret, diabolica tentatione illa omnia se facere. Omnes igitur mansueto animo & recto corde perferebat, ad futuram illam mercedem semper animũ attentum habens. Cùm verò quatuor anni præterijssent, ijs, quæ cum illa erant, persuasit, vt è loco in quo manebant, exurgerent, & ad priuatum & omninò remotum montem secederent, in quo possent solitariam vitam degentes, Deo ipsi operam dare, & ab omni humana consuetudine separari. Mansuetudo & patientia.

Cùm igitur quæcunq; ad proprios vsus possidebant, ea omnia pauperibus distribuissent, ardenti animo ad id, quod sibi proposuerant, se præparabant. Adierunt igitur virum quendam virtute præditum, & Dei amantissimum, Matthiam nomine, presbyterij honore decoratum, & eorum, qui se in vita monastica exercebant, ouili præsidentem. Ille cùm vitæ honestæ esset studiosus, & earum mentis ardentem affectum vidisset, beatæ Athanasiæ dixit: Tuũ quidem & earum, quæ tecùm sunt, bonum est & valdè laudabile propositum: sed quoniam vos video ità exercitatione afflictas, vt infirmissimæ sitis, moneo nè durissimis vitæ legibus vosipsas tradatis. Itaque si meum consilium suscipitis, vos in quendam locum perducam, in quo poteritis ità, vt decet, versantes, benè vobisipsis consulere. Habebitis etiam me infirmitati vestræ opitulantem, vobisque toto animo & omnibus viribus ea, quibus indigetis, ministrantem. Hæc cùm dixisset, sanctæ mulieri, & ijs, quæ cum illa erant, persuasit, vt eum promptissimo animo sequerentur. Cùm verò prope locum accessissent, eum beata illa mulier contemplata, valdè hilaris cœpit dicere: Hunc ego locum iampridèm mentis lumine contemplabar, &, vt opinor, hîc in posterum viuemus, vitæq; finem excipiemus.

Erat in loco illo sanctum protomartyris Stephani templum, tum gloria, tum vetustate clarissimum. Beatus igitur ille Matthias, nuru eius Episcopi, qui regioni præsidebat, illic mulieres illas collocauit, omnemque curam eis adhibuit. Insupèr virtutis exercitationi valdè studebat, continentiæ, inquam, & vigilijs multis, cùm per totam noctem & psalterium recitaret, & preces quamplurimas ad Deum funderet, dormiensque non suprà latus, sed sedens, somnum, quantùm satis esset, caperet. Tanta etiam erat illius viri compunctio, tum in psalmis canendis, tum in offerendo diuino & incruento sacrificio, vt qui eum videbant, multam ex ea re vtilitatem perciperent. Veste autem aspera contentus erat: quam cùm vnicam ferret, carnem ipsam horribiliter domabat. Cùm verò Iohannis Apostoli, qui recubuit super pectus Domini, esset valdè studiosus, & eius die festo ac memoria instante, incruenti sacrificij ministerium celebraturus esset, maxima compunctione affectus, vni ex ijs, qui præsentes erant: Nũ, inquit, aliquis est dignus hodierno die, qui Ephesum ꝓficiscatur, & sanctum Apostolum Iohannem contempletur? Cumque hæc dixisset, fontes lachrymarum ex oculis emittens, gemitum è corde proferebat. Res igitur oblata est, eius fide & in discipulum Domini charitate digna. Nam ab initio sacræ illius mysteriorum celebrationis, quoàd res diuina completa est, sanctissimum Apostolum Iohannem in ara illa sancta secùm vnà stantem videbat: neque solus ipse eum cernebat, sed duo etiam alij, qui vnà præsentes erant, cùm incruentũ sacrificium celebrabatur. Ad tertium igitur vsq; diem permansit ità compunctione illa se oblectans, vt humani cibi particeps fieri non posset. Matthias egregius monachus. Dies festus sancti Iohannis. S. Iohannes adest sacrificanti Matthiæ.

Ad hunc beatum Matthiã accessit homo quidam, totius corporis cõpages remissas & dissolutas habens: cuius misericordia commotus vir ille, chlamyde, quã indutus erat, seipsum exuit, & in eius humeros eam imposuit. Quo facto, eius compages cùm stridorem magnum emisissent, statìm homo ille sanus factus est. Cuidã verò alij Sanat paralyticũ, &c.

faci-

faciem habenti, diabolo authore, peruersam, honoratæ manûs suæ signaculo curationem attulit. Quinetiam vetulæ mulieri, impuro spiritu detentæ, & ad beatum illum virum Matthiam accedenti, illius precantis perseuerātia factum est, vt Deus ipse paucis diebus sanitatem conferret. Alia quædam mulier, habitu monastico induta, impuro spiritu vexabatur, & ad monasterium accessit. Cùm igitur ille ingressus, eam solam vidisset in ecclesia prauo spiritu laborantem, misericordia commotus, in cælum manus erexit: cumque, quantum satis esset, orauisset, & ad eam conuersus esset, tèr Crucis signaculum ipsi adhibuit. Quo facto, prauus ille dæmō aufugit, & fœmina illa sana deincèps permansit. Hæc nos perstrinximus, vt vitæ, quam vir ille tenebat, præstantiam declararemus, & signorum gratiam à Deo illi cōcessam, omnibus manifestam faceremus.

Sed nescio quomodò factum sit, vt cùm sanctus ille homo, & Deo ipsi dicatus, nauem conscendisset, & ad regiam ac magnam vrbem nauigaret, iudicijs illis, quæ solus Deus nouit, acciderit, vt vnà cum socijs nauigationis fluctibus marinis suffocaretur. Quamobrèm & illius sancti corporis expertes facti sumus, neq; sacras illas & beatas reliquias repositas habemus, quæ nos maximè iuuare possent. Omninò enim Sanctus quemadmodùm, cùm in corpore erat, curationes abūdè conferebat, multo magìs, postquàm excessit, his, qui eius reliquias attigissent, easdem afferre posset. Huius ministerio alius quidam presbyter successit, eunuchus natura, qui vocabatur Ignatius. Ille cùm ijsdem moribus, quibus & is, quem suprà diximus, excelleret, sanctè admodùm & Domino Deo gratus migrauit: cuius sepulcrum fulgoribus quibusdā dæmonum turmas prosternit, & curationes affert. Sed ad narrationis ordinem reuertamur, sanctæ matris nostræ Athanasiæ facta perstringentes.

Eccè quid antiquitas senserit de reliquijs.

Hæc igitur beata fœmina cùm multam, vt diximus, humilitatem, magnamque & singularem mansuetudinem in se haberet, sæpè Deum precans, atque in cælum intuens, stupore atque excessu quodam implebatur: nubem autem lucidam, Solis radios emittentem, videbat, & in eius medio virum speciosum, formaque ità effulgentem, vt eius species singularis existeret. Cumque hoc sæpè vidisset, & eius viri adspectum obstupesceret, secùm ipsa dicebat: Ecquisnam virum hunc tam multo decore atque ornatu repleuit? Et quænam virtus ità splendidum ac speciosum effecit? Cùm hæc cogitaret ac diceret, sibi visa est vocem hanc audire: Virum hunc, cuius speciem tu admiraris, humilitas & mansuetudo ità splendidum reddiderunt: quæ cùm & ipsa mirum in modum imiteris, te quoquè illustrem futuram manifestò scias. Quotidiè igitur hæc contemplans, ità duabus virtutibus se ornauit, vt in illa iræ aut superbiæ ne vestigium quidem vllum apparéret. Quæ verò ad earum virtutum celsitatem ascenderat, quęq; cælestem visionem puro cordis lumine inspexerat, mirum non est, si admirabilibus signis Deus eam ornauit.

Visio S. Athanasiæ.

Mansuetudinis & humilitatis est studiosissima.

Etenim cùm quodam die ipsa sederet, & Deo operam daret, ad eam vénit homo quidam oculos multùm dolens, eamque rogans, vt pro ipso Deum precaretur. Illa verò humilitatem suam ostendens, quasì eum consolaretur: Et mihi, inquit, huiusmodi morbus molestiam attulit. feras igitur, & Dominus te curare poterit. Ille verò cùm nequaquàm discederet, sed curationis se compotem fieri cum fide multa postularet, beata illa mulier manum suam super ipsius oculos imponens: Ille, inquit, Christus, qui cæcum natum curauit, det tibi, frater, perfectam istius morbi curationem. Hæc cùm ille audîsset, & firma fide accepisset, statìm illo ipso tempore optatam sanitatem assecutus est.

Iohan. 9. Cęcum sanat.

Posteà verò, quàm Athanasia prope templum illud protomartyris Stephani supradictum, alia tria templa ędificauit, celeberrimę Dominæ nostræ & Dei genitricis Mariæ, Iohannis præcursoris, & Nicolai illius diuini præconis, necessitate postulante, ad regiam Vrbem profecta fuit, ibique in monasterio sex vel septem annos morata est. Quod molestè ferens: Exul, inquit, facta sum è templo illius, quæ Deum peperit: quo derelicto, en hìc moror. Cùm igitur diuina quædam visio illi oblata esset, ausa est ijs, quæ cum illa versabantur, dicere: Tempus iam instat, vt ad eum locum abeamus, vbi olìm nos sedebamus: Vidi enim in mentis excessu templi Dominæ & sanctissimæ Mariæ, quæ Deum genuit, fores patefactas, nosque illuc introire iussas. Cumque hæc dixisset, ex Vrbe illa regia migrauit, & Dei verè preciosum illud vas ad desideratū locum

vénit,

uénit, qui vocatur Timia, nomine ipso ab honore deducto: dicebat enim, honestum locum illum eius præsentia honorari, & appellationem veram, ac factis ipsis comprobatam, habere, vt à quodam perspicacissimo viro ac patre multis annis anteà præuisum fuerat. Hic, quem dixi, Iohannitius fuit ille laudatus & insignis vir, cuius gloria per totum orbem terrarum celebratur. Hic, inquam, diuinus vir, cùm per eum locum transiret, prophetico spiritu pronunciauit, decere locum illum honorari quorundam sanctorum corporum collocatione. Id quod posteà factum fuit. Iohannitius vir sanctissimus.

Cùm igitur beata mulier eò peruenisset, & paucos quosdam dies illic vixisset, grauissimo quodam morbo correpta est, & duodecim diebus, antequàm è vita discederet, de ea re mysterio quodam edocta fuit. Vidit enim viros duos, albis vestibus indutos, ad se venientes, & paginam quandam ei tradentes, in qua hæc scripta erant: En libertas tua hæc est: sume hanc. & lætare. Beata verò mulier cùm ad se redijsset, & vnam è sororibus ad se vocâsset, singulatim ei omnia narrauit. Totis igitur illis duodecim diebus mansit assiduè contemplationi dans operam, neque cibi, neque potûs particeps fiebat, nihilque aliud, nisi hoc dicebat: Psallite, sorores meæ, psallite, & Deum assiduè laudate, vt propitius sit peccatis nostris. Cùm igitur duodecimus dies venisset, sancta mulier alias, quę cum illa erāt, affata: Succurrite, inquit, quæso infirmitati meæ, & in ædem sacram ingressæ, versus, qui mihi dicendi essent, vos Deo reddite: non enim possum ampliùs psalterium complere, cùm omninò vis mea deficiat. Illæ verò cum clamore & lachrymis respondentes: Ad quemnam, inquiunt, psalmum ipsa peruenisti, & vndenàm, quod reliquum est, nos incipiemus? Illa sensìm respondens: Nonagesimum, inquit, psalmum in ore habeo: sed infirmior facta, vlteriùs progredi non possum. Illæ cùm hæc audiuissent, ad ædem sacram ingressæ, reliquos psalmos compleuerunt. Cumque exijssent, in faciem ceciderunt, & vlulatum magnum emittentes, sibi preces à sancta muliere impartiri postulârunt. Illa verò omnibus quidem pariter precata est: Marinam autē & Euphrasiam vlnis suis honoratis amplexa: En, inquit, sorores meæ dilectæ, ex hoc ipso die à nobis separamur: sed in futuro illo seculo rursùs nos Deus coniunget: det autem vobis pacem, charitatem & concordiam, & impleat vos omnibus bonis suis. Hæc & alia cùm dixisset, eius facies instàr luminis effulsit, ità vt qui ad eam videndam eò venerant, admiratione & stupore afficerentur. Visio alia S. Athanasiæ.

Quoniam verò dies festus aderat, quo sanctissimæ DEI genitricis Assumptio celebratur, omnes sic admonens: Videte, inquit, nè quid eorum, quæ ad diem festum pertinent, infectum prętermittatis: itaq; & psalmorum ordinem, & ministerium in ipsos egentes pro viribus diligenter exequamini: deindè post diuinū rei sacræ ministerium humile hoc corpus meū terrę mādetis. Hæc cū pcepisset, & duas sorores, quas suprà diximus, amplexata esset, in pace dormiuit ac requieuit: ità vt qui eam viderunt, communi somno requieuisse crederent. nam ore atque oculis clausis, minimè illi opùs fuit, qui hæc honestè componeret. At sorores, ad sanctas eius reliquias se abijcientes, & suam orbitatem deplorantes: Quonàm, inquiunt, nunc abijsti, mater nostra sancta, & immortalitatis cognomē habens? Quomodò nos ità orbas dereliquisti, è nostro conspectu euanescens? Vbinàm posthàc angelicā faciem tuam adspiciemus? Vbì vocem illam tuam audiemus, qua nostra corda exhilarentur, & ad bonorum operum studia excitentur? Extinctum est nostræ spei fomentum. Tu nunc dormis, & nos in segnitia, velut mortuæ, iacemus. Non ampliùs te nobiscùm vnà versantem habebimus: elegit enim te DOMINVS, & ad mansiones illas æternas vocauit. Dies festus Assumptionis beatæ Virginis. Migrat ad Dominum.

Cùm hæc & his similia lamentatæ fuissent, & consuetum officij canonem in ea compleuissent, post mysteriorum tempus, sacrū illud corpus in loculis repositum, in terra congruenter condiderunt. Quæ verò mulier in eius locum successit, prope sepulcrum permanens, neque nocte, neque die illinc discedebat, lachrymans, & beata illa fœmina se orbatam lugens. Cui Athanasia in somnis apparens: Esto, inquit, bono animo, & certò fore scito, vt completis quadraginta diebus post meum obitum, recipiam quod à Deo ipso receptura sum. Hæc igitur cùm in somnis vidisset, expergefacta dubitabat, quidnam hoc visum, & sanctæ mulieris verbum, significaret. Cumq; quadragesimus dies venisset, quæque sorores monasterium habitabant, id oblitæ

(vt sæpè vsu euenire solet) post duos dies illum quadragesimum diem futurum existi-marent, eius diei vespere sorori, quę supradicta est, Athanasia beata illa fœmina se offerens: Cur, inquit, ità quadragesimos dies meos neglexisti, neque quæ ad pauperum distributionem, neque ea, quæ ad amicos benignè accipiendos pertinent, præparâsti? Hoc viso illa perculsa, & ad se rediens, ac diligenter dies numerans, cognouit tempus illud vesperam esse quadragesimi diei, quo sacra psalmorum cantio celebrari deberet.

Quadragesimus dies defunctorũ iam olim obseruat.

Cùm igitur dies illuxisset, & diuinum officium celebrari cœpisset, duę, quæ illi-us sacri & monastici chori principem locum tenebant, quarumque cordis oculos DEVS aperuerat, vt horribile illud visum animaduerterent, duos quosdam viros contemplatæ sunt specie terribiles, habitu effulgentes, & beatam Athanasiam mediam habentes: quam cùm duxissent, & ante sacram aram constituissent, purpuramque preciosis lapidibus ac margaritis ornatam protulissent, regali habitu eam induerunt, & corona, Crucem & antè & retrò habente, caput eius cinxerunt: cumque virgam gemmis ornatam in manus ei dedissent, eam ad diuinam aram perduxerunt. Hæc igitur visio cùm quadragesimo die contigisset, loculus, in quo sanctæ mulieris reliquię infra terram iacebant, stridorem emittere cœpit: idque assiduè per totũ anni tempus faciebat.

Visio de gloria S. Athanasiæ.

Cùm verò anniuersarius dies, quo sancta illa mulier obïerat, iam venisset, eccè viri duo adstiterunt, & cum ipsis misera quædam mulier, prauis spiritibus vexata: qui spiritus supra sanctæ illius mulieris reliquias debacchantes, redarguti sunt. Manibus igitur tegumentum illud, quod supra sanctæ Athanasiæ reliquias impositum fuerat, amouentes, arcam è monumento extraxerunt. Quo facto, mulier illa spiritu malo agitata, curationis statim compos facta est. Sacri verò illi viri arcam illam inspicientes, eam viderunt vndiq; suauissimi odoris vnguento diffluentem. Cùm igitur diligenter eã patefecissent, Athanasiam inuenerunt ità decorè positam, vt recèns mortua fuisse videretur. nam & eius oculi luminis speciem præ se ferebant, & labra, & totum illud beatum corpus sanum, integrum & intactum videbatur, teneris adhuc carnibus & manibus in rectum protensis, neque aliqua ex parte impeditis. Cùm illud igitur venerati essent, & lachrymas effudissent, arcam muniêrunt, & in omnium conspectu ponendam esse, sanctè iudicârunt.

Dæmoniaca sanatur.

Nota rẽ admirandam.

Posteà verò quàm in aliam arcam translata fuit, in qua & nunc beata illa reposita est, monachæ ipsæ veste priore illã exuẽtes, alia quadam sericis filis contexta, & colore cæruleo induere cupiebant: sed minimè Athanasia sancta eis obtemperabat, manus ipsas tenens pectori adhærentes, & vestem illam renuens. Vna igitur è choro illo, quę omnibus virtutibus effulgebat, & sancti Spiritûs vas quoddam erat valdè preciosum, flexis genibus sic eam precata est: Quemadmodùm quo tempore nobiscùm versabaris, obedientiam sine aliquo discrimine præstitisti: ità & nunc libenter nobis obedire velis, & humilem tunicam tibi oblatam te indui patiaris. Hæc illa cùm perindè àc si viueret, audiuisset, manus statim relaxauit, & tunicã, quam diximus, accepit, ac deindè ad sanctam illam arcam se reclinauit.

Viuũt Sancti, & nórũt res nostras.

Operæprecium verò est pauca quædam, quæ posteà facta sunt, miracula commemorare, & ità orationi finem imponere. Cùm non multi dies præterijssent, puella quædam, annos ferè duodecim nata, impuro spiritu detenta, cadens, & spumam emittens, ad sacræ mulieris sepulcrum adducta est: cumque illic quadraginta dies permansisset, diuina ope adiuta, sana redijt. Alius quidam puer, annos ferè octo natus, in manu ipsa dæmonem habebat. Hunc vt passerem quendam nigrum ad manum suam venientem, & illic sedentem videbat, à quo & manus ipsa commouebatur. Quarè miserabiliter afflictus puer ille, cùm totos septẽ dies apud diuinas sanctæ mulieris reliquias permansisset, sanctissimi Spiritûs ope curatus est.

Dæmon à puero depellitur.

Alius quidam conditione seruus, fide verò liber, occulto dæmone vexatus, & insupèr aqua intercute totum corpus, instàr vtris, tumefactum habens, ad monasterium illud vénit, & sanitatis compos fieri supplex postulabat. Illi ergò beata Athanasia in somnis appárens: Expecta, inquit, frater, paululùm, & ego tibi, diuina ope adiuuante, curationem afferam. partem enim quandam mei corporis ad te mittam, qua morbo isto liberaberis. Audiuit hæc vir ille, & fuit bono animo: & post mẽsem vnum

nocte

nocte quadam in mentis stuporem incidens, seipsum vidit vndiquè à templi tecto aqua defluente madefieri,& omnibus candelis extinctis,ad sanctas beatæ mulieris reliquias confugere: stridoreque magno ex arcula emisso, vocem ad se venientem audire sibi videbatur,quæ ità diceret: Aperi citò os tuum,aperi. Quod cùm ille fecisset, hilaris, quod missum fuit,excepit, simulque sanitatem recuperauit. Cùm verò dies illuxisset,omnibus, quæ in monasterio erant, curationem suam clara voce prædicabat. Cumque omnes concursu magno illuc venissent, & causam eius rei ediscere cupiuissent, tum ille donum, quod acceperat, è sinu protulit, vnguem videlicet magni digiti è sanctæ mulieris pede missum, ac paruo quodam panno inuolutum. Abijt igitur vir ille sanus, diuinam gratiam,& sanctæ mulieris gloriam celebrans. Per visum hydropicus idemq; dæmoniacus sanatur.

Aliquandò cùm eius sancta memoria celebraretur, & multus populi concursus factus esset,mulier quædam,nomine Theodota, manum arefactam habens, curationem assequi supplex poscebat. Vna igitur è sororibus, cùm eam appræhendisset, & maxillæ sanctæ mulieris, quæ in arca erat,admouisset, sanam atque integram DEI ope illinc extulit. Alia verò quædam mulier cùm occulto spiritu vexaretur, & multos dies illic permansisset, re infecta ac tristis domum suam reuersa est. Vidit autem sanctam fœminam talia sibi dicentem: Tu fraudem viro tuo fecisti, & animam tuam in grauem mortem iniecisti. Vade igitur, & erratum tuum proferas, & ego mali dæmonis vexatione te liberabo. Hæc cùm mulier audiuisset, & ea, quæ audiuerat, fecisset,diuina ope adiuta,sanata est. Alia quædam mulier infantem puerum mammam sugentem ferens, cui tum dexter oculus extinctus, tum manus & pes torpens, & motionis expers erat, ad sanctæ illius sanitatis datricem arcam eum adduxit. Post paucos verò dies illum sanum receptum, in propriam domum gaudens retulit. Manus arida restituitur. Dæmoniaca iubetur à S. Athanasia confiteri peccatū suum, & ità sanatur.

Alia quędam tam malè oculorum morbo laborans,vt ei tanquàm poma aliqua oculi penderent,ad eius arcam accessit, & capite supra sanctas reliquias imposito, sanitatem assequi precibus postulabat. Cùm igitur duobus aut tribus diebus permansisset, Deï ope adiuuante,sana facta est,eius oculis ad priorem statum restitutis. Puer verò duodecim ferè annos natus, cùm manus & pedes torpentes haberet, ad eius sepulcrum accessit. Cumque nondùm pauci dies præterijssent, diuina visione puer ille dignus factus,& proprijs pedibus inambulans,domum suam reuersus est. Quod miraculum per beatam mulierem editum omnes obstupescebant. Collum puellæ cuiusdam, quæ Maria vocabatur, & in monasterio habitabat, graui morbo laborabat. Cui beata Athanasia in somnis apparens: Asperam,inquit,tunicam meam accipias,& morbo admoueas. Id cùm illa è somno excitata fecisset, statìm curationem ipsam admirabiliter assecuta est. Alia miracula.

Marina verò,cuius suprà mentio facta est, multo tempore graui morbo ex ventre laborauerat. Cùm igitur lauri folium sumpsisset ex ijs,quæ tunc super arcam illam posita erant, & supra morbi locum tribus diebus reliquisset, perfectam sanitatem accepit. Hæc, quantùm vobis religiosis monumentum esse possint,mediocriter à nobis dicta sunt. Singulatìm enim omnia persequi, non solùm supra vires meas est, sed neq; ijs facile erit,qui & vita meliore sunt,quàm ego,& orationem vitæ parem habēt. Ego verò cùm ingenio sim valdè tenui,& sublimioris orationis omninò expers,prouinciam hanc suscepi, non vana secutus figmēta,sed quæ tum ipse proprijs oculis vidi,tum à sanctis mulieribus, cùm hæc dicerent, audiui, è quibus fuit & felicissima mater nostra. Quæ omnes cùm per totam vitam rebus gestis excelluerint, & Athanasiæ beatæ mulieris facta cuncta benè nouerint,illis ego credidi. Earum autem vitam,& optimam maximæq; vtilitatis conciliatricem institutionem, alijs suo tempore scribendam prætermittamus. Fides huius historiæ.

Tu verò beata, & immortalitatis appellatione prædita, diuinorumque Angelorum contubernalis Athanasia, quæ propter Christum, benè paupertatem exercuisti,& diuinis muneribus diues facta es: quæ assiduè lugens, consolationem istam tibi comparâsti:& mansuetudine oblectata,mansuetorum terram recepisti: & in fame & siti vitam ducens,perennes delicias inuenisti: misericordemque animam habens,à DEO ipso misericordiam magnoperè consecuta es: tu,quę corde puro splendorem

sancti Spiritûs excipiens, & in animo pacem habens, eiusdem sancti Spiritûs diuersoriu m, &, vt summatim dicam, omnium bonorum thesaurus, ob idque maximo lumine digna facta es, cum sanctorum turmis simul versans, & cum iustorum choreis hilaris, vnà chorum ducens: sis nostrî memor, qui factis tuis lætamur: cura sororum gregem, quem proprijs laboribus congregâsti: respice vitam nostram, multis huius mundi fluctuationibus agitatam: vt per tuas preces sanctè viuentes, & laqueis diaboli fortiores redditi, tecùm vnà sempiternis bonis digni efficiamur, gratia & benignitate Domini nostri Iesu Christi: Cum quo patri simul cum sancto Spiritu sit gloria, honor & adoratio nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Author inuocat S. Athanasiã.

ORATIO, QVAE TRACTAT A VENERANDO ORTV ET EDVCATIONE SANCTISSIMAE NOSTRAE

Deiparæ, & ortu Dei nostri, & quæcunque contigerunt ad viuificum eius decessum. Et prætereà quomodò in apertum prolata sit preciosa eius vestis: Et quemadmodùm hæ magnæ opes fuêre Christianis reconditæ: Authore Simeone Metaphraste, qui grauissimorum Patrum vtitur testimonijs.

xj. Augusti.

Oportebat re vera Virginem, sicut ipsa DEI ad homines venturi inuenta est dignum & Deo conueniens habitaculum, ità nunc illam ad encomij argumentum nobis propositum, dignam linguam esse consecutam, quæ res eius eleganter narraret, & conuenientem ei laudem afferret. Sed quoniam quo hoc est maius, eo difficiliùs explicari potest, pro viribus saltèm alacri animo danda est opera, vt texamus eius laudationẽ. Scit enim ipsa quoq; filij cedens legibus, gratum habere id, quod fit pro viribus. Dicendum est ergò, & diligenter narrandum, & vndè orta sit, & quos parentes habuerit, deque educatione eius, & fine vitæ: quinetiam quæcunque illi contigerunt ex diuina prouidentia, & arcanis rationibus. Quòd si oratio alia quoq; comprehendit, & necessariò persequitur, non est à ratione alienum, quod factum est, omnia enim ad eam referuntur, eiusque sunt gloria & encomia. Quorum narratio non erit nobis absque fidedignis testibus, nec sumetur ex personis quibuslibet: sed quam viri, quibus iure credendum est, & qui simul cum doctrina egregiam quoquè vitam attulerũt, diligenter composuerunt: Gregorius, inquam, Nyssenus, Athanasius Alexandrinus, Dionysius Areopagita, & multi alij, qui nec sunt vulgaris, vt diximus, eruditionis, & sunt vita admirabiles: Et, quod maius est, quam ipsum quoquè diuinum refert Euangelium.

De quibus dicturus sit Author.

Quibus testibus vsus.

Ex Gregorio Nysseno.

Iam enim diuinus Gregorius in oratione, quæ de ortu Christi ab ipso est composita, hæc de ea tractat: Audiui, dicens, arcanã quandam & occultã historiam de ea hęc narrantẽ: Erat insignis in accurata vitæ, quæ est ex lege, institutione, & inter optimos apprimè notus, pater Virginis. Consenuerat autem sine liberis, quòd non erat eius coniunx apta ad procreandos filios. Erat verò ex lege quidam honor matribus, quem non adipiscebantur, quæ carebant filijs. Imitatur ergò ea quoquè illa, quæ narrantur de matre Samuelis. Et cùm fuisset intrà templa sanctorum, fit supplex Deo, rogans, nè excideret ab ea, quæ est ex lege, benedictione, cùm in legem nihil peccaret: fieret autem mater, & Deo consecraret id, quod pareret. Cùm nutu autem diuino confirmata esset ad gratiam, quam petierat, postquàm peperit puellam, eam quidem nominauit Mariã: vt vel ipsum nomen significaret, à Deo datã esse gratiam. Cùm verò iam creuisset puella, vt nõ ampliùs opùs haberet sugere mamillã, eam Deo tradidit, & promissum impleuit, & ad templum adduxit. Sacerdotes autẽ interim quidem, ad similitudinem Samuelis, inter sanctos educabant puellam.

1. Reg. 1.

Nascitur S. Maria.

Offertur templo.

Cùm

Cùm verò creuisset, consilium ceperunt, quidnam sacro illi corpori facientes, in Deum non peccarent. Eam enim legi naturę subiungere, & eam dare in seruitutem ei, qui illam duceret, videbatur absurdissimum. Existimatũ est planè sacrilegium, si diuini donarij homo fieret dominus: quandoquidem à lege est constitutum, vt maritus esset dominus coniugis. Vt autem in templis versarentur mulieres cum sacerdotibus, & inter sanctos viderentur, neque lege permittebatur, nec res erat honesta. Eis verò de his consultantibus, à Deo datur consilium, vt eam quidem dent viro nomine desponsationis: Is autem talis esset, qui ad virginitatis aptus esset custodiam. Inuẽtus est itaq; Ioseph, qualem quærebat ratio, ex eadem tribu, ex qua erat virgo: & ex consilio sacerdotum sibi despondet Virginem. Coniunctio autem processerat vsq; ad desponsationem. Tunc Virgini à Gabriele aperitur mysterium. Erant autem verba mysterij benedictio. Aue gratia plena, inquit, Dominus tecùm. Contraria illi primæ voci, quæ facta est mulieri, nunc verba fiunt Virgini. Illa doloribus in partu condemnata fuit propter peccatum: In hac autem per lætitiam expellitur tristitia. In illa partum præcesserunt dolores: Hîc verò lætitia est obstetrix partûs. Nè timeas, inquit. Quoniam enim omni mulieri metum affert partûs expectatio, metũ expellit dulcis partûs promissio. In vtero concipies, & paries filium, & vocabis nomen eius Iesum.

Gen. 3.

Despõdetur S. Iosepho.

Gen. 3.

Quid autem Maria? Audi puram vocem Virginis. Angelus partum annunciat, & illa adhæret virginitati, non corrumpi, iudicans esse præstantius, quàm apparitionem Angeli. Et neq; potest Angelo non credere, neq; discedit ab ijs, quæ statuerat. Est, inquit, mihi prohibita cum viro consuetudo. Quomodò erit mihi hoc, quoniam virum non cognosco? Hæc vox Mariæ, est demonstratio eorum, quę arcanè & occultè narrantur. Si enim eam Ioseph acceperat in matrimonium, quemadmodùm ei visum est alienum, ꝙ partum ei antè significaret, si ipsa omninò expectabat fieri mater lege naturæ? Quandoqudem carnem, quæ Deo fuerat consecrata, velutì quoddam sanctum donarium, intactum conseruari oportebat: propterea, Etsì sis Angelus, inquit, etsì de cælo venias, etiam si sit super hominem id, quod appáret, non potest tamẽ fieri, vt virum cognoscam. Quomodò ergò ero mater absque viro? Nam Ioseph quidem nóui sponsum, virum autem non cognosco. Quid ergò paranymphus Gabriel, qualẽ thalamum parat puro & impolluto matrimonio? Spiritus, inquit, sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi. O beatam illam carnem, quæ propter insignem puritatẽ, animæ bona ad se attraxit. In alijs enim omnibus vix anima pura sancti Spiritûs aduentum acceperit: hîc autem fit caro spiritûs receptaculum. Quinetiam virtus Domini obumbrabit tibi. Quid hæc perarcana significat oratio? Christus Dei virtus, & Dei sapientia, inquit Apostolus. Altissimi ergò Dei virtus, q̃ est Christus, per aduentum sancti Spiritûs formatur in Virginitate. Quomodò enim vmbra corporum cõformatur figurę corũ, quę ꝓcedunt: ità etiã character & signa, quibus filij Dei cognoscitur diuinitas, apparebũt in eius, q pariter, virtute, vt qui imago & signaculũ & adumbratio, & splendor primi exẽplaris, per admirabiles ostendatur operationes. Et hęc quidẽ diuinus Gregorius. Alia autẽ & sacrum Euangelium, & alij viri pij, ac Dei amantes, quos nominauimus, & quorum nominatìm non meminimus, verè docent.

Studium virginitatis.

Satis hinc liquet, S. Mariã vouisse virginitatem.

1. Cor. 1.

Hæc ergò postquàm Virgo audiuit, statìm mente illustrata à spiritu, qui ei inhabitabat, lubenter accepit promissum: &, Ecce ancilla Domini, ait Angelo, Fiat mihi secundùm verbum tuum: simul & ad Angeli vocem ea vtens, qua par est, cautione, & postquàm fide digna visa essent ea, quæ dicta fuerant, noluit ampliùs esse incredula: sed illo quidem euasit primę matris deceptionem, hoc autem vitauit Zacharię incredulitatem, quę vltrà, quàm deceret, processit.

Fides & prudentia S. Mariæ.

Luc. 1.

Atque Angelus quidem ab ea recessit. Consecuta est autem paulopòst & Mariæ cum studio ad montana aduentus, & eius in domum Zacharię ingressus. Magno enim studio contendit gratulari Elisabethæ, vt quæ ab Angelo didicisset nouam eius conceptionem. Accedit ergò, & benignè salutat. Fit autem salutatio dulcis exultatio infantis, qui erat in vtero Elisabethę. Iam enim ex ventre sciebat seruus Dominum, qui erat in vtero: & cùm sensisset eius in mundum aduentum, mirandum in modum lætabatur. Hoc enim apertè significabat illa exultatio. Non te autem lateat Elisabethæ reuerentia & submissio, cum prædictione admirabili. Virginis enim aduentum admiratur, quippe qui eius superaret conditionem: Vndè hoc mihi, dicẽs: sicut etiam illius

Ibidem.

Inuisit Elisabetham.

hic Herodes Antipatri filius, cùm dedisset plurimas Romanis pecunias, & fœdus cum eis iniuisset, obtinet imperium. Quænam autem huius rei data sit ei occasio, dicemus quàm fieri potest breuissimè: Herodes fit rex Iudæorũ

Cùm Augustus Cæsar in Aegyptum cum maximis copijs iret, ad bellum, inquam, Cleopatræ, (Erant enim in eius potestate res Aegypti, vt quæ genus traheret ex Ptolemæis, sicut etiam videtur Iosepho) accedit ad eum hic Herodes, & exercitus & impensas ei suppeditando, non mediocri fungens apud eum munere. Cùm autem & Cleopatra & Aegyptus essent in manibus Augusti, qui iam duodecim annos imperauerat, ipse Romam reuertens, memor, vt est consentaneum, officij, quo in eum vsus fuerat Herodes, senatusconsulto Iudææ eum Regem elegit, ei quoquè imposito diademate. Qui cùm venisset Hierosolyma, quoniam sciebat Iudæos non esse benè in eum affectos, sed quòd esset alienigena, & alioqui asper & difficilis, eius ægrè ferre imperium, eorum quidem nonnullos occidit, plurimis autem malefecit, ciuitatemque & Dei templum stolidè & improbè redegit in seruitutem. Ille ergò malè vtens potestate, quiddam insigniter sceleratum adijcit, & quod erat sui vitij apertũ indicium. Tribuum enim & familiarum, quæ erant in Iudæa, publicas scripturas à tempore Esdræ, rem faciens inuidia plenam & insania, igni tradit. Scopus autem erat improbissimus: nempe, nè notum esset Iudæis, ex quanam ij sunt tribu, & quinam ex eis sunt indigenæ, & quinam ex ijs, quos ipse solebat appellare γιώρας, id est, aduenas. Præter alia autem, cùm sacerdotalem vestem in quodam vase reposuisset, viris indignis, pecunijs (proh dolor) emptum mandabat Pontificatum. Et hæc quidem iste. Augustus capit Aegyptũ & Cleopatram. Herodes scripturas publicas Iudæorũ exurit.

Cùm autem Cæsar Augustus quadragesimumsecundum sui Imperij ageret annum, exit ab eo edictum, vt fiat descriptio vniuersi orbis terræ. Abijt itaque vnusquisque in suam ciuitatem, vt ibi describeretur. Oportebat enim in descensu eius, qui regnat in cælis, terræ quoquè principes conferre munera. Quoniam autem edictum, scilicet descriptionis, vnumquenque in suam compellebat patriam, Ioseph quoquè ei párens, ex Galilæa, ex ciuitate, inquam, Nazareth, vénit in Iudæam, in Bethleem ciuitatem, quæ est ciuitas Dauid. Causa verò erat, eò quòd esset (inquit) de domo & familia Dauid, hoc est, cognatione. Luc. 2. Ibidem.

Vénit autem ad descriptionem cum hac ex mulieribus maximè admirabili Maria, quæ erat grauida. Etenim Galilæa quidem est quædam regio Palæstinæ: Nazareth autem est ciuitas Galilææ. Rursùs autem Iudæa est quædam, quæ sic dicitur, regio: Bethleem verò ciuitas Iudææ. Atque CHRISTVM quidem omnes Prophetæ, non ex Nazareth venturum dicebant, sed ex Bethleem, & fore, vt illic pareretur. Eccè enim tibi euestigiò, proposita est prophetia: Et tu Bethleem terra Iuda, nequaquàm es minima in principibus Iuda. Et quæ sequuntur deincèps, tibi declaret Euangelium. Mich. 5. Matt. 2.

Quoniàm ergò manifestum erat omnibus, CHRISTVM venturum ex Bethleem: idcircò Iosephũ & Mariam: qui, etsi ciues essent Bethleemitæ, ea terra dimissa, (quod multis sæpè accidit, vt dimissis ijs, quæ ipsos tulerunt, mâlint in aliena habitare ciuitate) ipsi quoq; habitabãt in Nazareth: cõpellebat, vt dictum est, eos vel inuitos in Bethleẽ edictũ, Deo admirabiliter & pter opinionẽ hæc dispẽsante & versãte.

Cùm illic ergò fuissent propter descriptionem, Impleti sunt, inquit, dies vt virgo pareret: & parit filium suum primogenitum: & fascijs inuoluit eum, qui nullis potest terminis circunscribi: & propterea quòd non esset eis locus in diuersorio, (O tuã ineffabilem, Christe, propter me paupertatem) in præsepi reclinat eum, qui omne alimentum suppeditat: eum, qui nequaquàm capi potest, ea, quæ ipsum arcana ratione ceperat. Cùm enim multi ex multis locis ad descriptionem confluerent, (vt est cõsentaneum) & loca scilicet præoccuparent, & ex eo eos, qui postremi veniebãt, in magnas abducerent angustias, illum sic cum alijs loco egentem, præsepe suscipit: illum, inquam, qui paupertatem elegit ab initio, & eam honorauit in seipso. Sed pastores quoquè, inquit, erant in hac regione, agentes in nocte custodias. Ad quos Dei quoquè aduenit Angelus, & eos Domini gloria circunfulsit. Cùm autẽ exterriti fuissent spectaculo: Timuerunt enim, inquit, timore magno: Angelus timorem, vt qui non decenter eos inuasisset, expellit: Nolite timere, dicens: Eccè enim annuncio vobis gaudium magnum, quod erit vniuerso populo, non Iudæis solis, sed omnibus. Christi paupertas. Luc. 2.

Adijce adhuc apertiorem gaudij significationem: Quoniam, inquit, natus est

nem interfecerat. Ille enim erat Tetrarcha, hic autem Rex. Locum verò & tempus, nos transmittens ad prophetias. Quarum alteram quidem prædixit Michæas: Et tu Bethleem, dicens, terra Iuda, nequaquàm es minima in principibus Iuda. Alteram verò Iacob Patriarcha: Non deficiet enim, inquit, princeps ex Iuda, & dux de femoribus eius. Quomodò autem Magis venit in mentem, vt tãtum iter conficerẽt, & venirent ad adorandum infantem, qui erat adhuc in fascijs: idque cùm esset eius mater pauper & nullius nominis, & quæ nihil habebat præter solum tugurium? Nunquid planum est, Deum eorum animos ad hoc mouisse? Vide enim eorum quoquè claram fuisse virtutem, non solùm eò quòd venerint, sed etiam quòd audacter & liberè loquantur. Nè enim existimarentur fuisse suppositi, & viæ ducem ostendunt: Vidimus enim, dicentes, eius stellam: Et viæ magnitudinem, In Oriente scilicet. Deindè etiam addunt insignem fiduciam, cùm dicunt: Et venimus ad eum adorandum. Neque iræ populi, neque Regis tyrannidis vllam ducunt rationem. Quę cùm audijsset Herodes, conturbatus est, inquit. De imperio enim eum metus ceperat. Et ideò ad se quoquè congregat pontifices & scribas populi, & eos diligẽter interrogat, vbinàm Christus nasceretur. Matth. 14. Matt. 2. Gen. 44. Magorum virtus.

Considera autem admirabilem rerum dispensationem, & quemadmodùm veritas etiam suorum inimicorum vtitur auxilio. Cùm enim interrogarentur Iudæi, vbinàm Christus nasceretur, ij, In Bethleem Iudæ, vt res se habebat, dixerunt: & statìm testem adduxerunt prophetam, qui & Bethleem magnificat, & ex ea ducem exiturum, & populum Israëliticum ab eo esse pascẽdum prædicit. Sic ij, qui erant re vera inimici, necessè habebant vel inuiti aperire prophetiam, etsì non omnem. Quod enim deincèps sequitur, reticuerunt, quod est: Egressus eius ab initio, à diebus æternitatis. Cur sic fecerunt? quòd regi loquerentur ad gratiam. Ille autem quid facit? Clanculùm vocat Magos, diligenter perscrutatur stultus tempus stellæ, quæ apparuit eis, iam aggrediẽs de medio tollere id, quod natum fuerat. Quod quidem non solùm erat amentiæ, sed etiam insaniæ. Cuiusmodi enim erant ea, quæ clàm cum Magis vocatis loquitur? Ite, & diligenter inquirite de puero: postquàm autem inueneritis, renunciate mihi, vt ego quoquè veniens, eum adorem. Euidens & aperta insania. Si enim vera quidem sunt verba, & non insidiosa, cur cum eis latenter congrederis? Sin autem vis aliquid sinistrum celare & dolosum, quomodò ne hoc quidem potuisti perspicere, quòd sic à Magis depręhenderis malignè & sceleratè gerere, quòd quæras latère? Hinc cùm stella eis rursùs apparuisset, eis dux efficitur, sicut ab initio. Absconsa enim erat, postquàm apparuerat ad Orientem: vt cùm illi ducem perdidissent, necessariò Iudæos interrogarent, & sic res euaderet manifesta omnibus. Postquàm verò vel ipsos inimicos habuère magistros, eis rursùs appàret. Mich. 5. Fallacia Iudæorum.

Vide autem, à quàm multis fit eius rei fides. Nam nunc quidem stella, nunc populus Iudæorum, deindè etiam Regis insidiæ, & propterea prophetia, docent id, quod quærebatur. Deindè cùm eos rursùs stella accepisset ex Hierosolymis, postquàm cum Rege collocuti essent, deducit in Bethleem, non simpliciter vadens, sed eos trahens, & ducens meridie: vt vel ex eo notum esset omnibus, eam non esse stellam vnam è multis, neque omninò similis cum alijs ordinis. Ideò enim vadẽs ex Hierusalem, non priùs consistit, donèc ad ipsum venerit pręsepe. Postquàm autem stetit supra puerum, statìm constitit. Et propterea quòd nunc quidem absconderetur, nunc autem apparéret, & deindè cùm apparuisset, rursùs staret, ostẽdebat se esse maioris virtutis, quàm quæ in stellam caderet, & eis faciebat accessionem fidei. Certè longè maxima afficiuntur lætitia, quòd & inuenissent id, quod quærebatur, & iter non frustrà confecissent, & quòd fœtus esset diuinus, & quòd fuissent nuncij veritatis. Quæ quidem omnia sunt illius admirabilis puellæ encomia propter Deum, qui ex ipsa natus est: & eorum magnitudine illam, vt præcipuam, eximunt à mulieribus. Matt. 2.

Postquàm aũt fuerunt intrà domum, viderunt, inquit, infantem cum Maria matre eius. Quid aũt magnum viderunt, quòd eum adorârunt, cùm oĩa essent eiusmodi, vt nihil posset esse vilius? speluncámne, pręsepe, fascias: an matrem, quæ tanta erat simplicitate? Quid ergò eos tãta affecit admiratione, vt non solùm adorarent, sed etiã dona offerrent, eaq; huiusmodi, quæ ipsum esse Deum & Regem significarent? Hoc enim sibi volunt, nempe Regem quidem aurum, thus verò DEVM, myrrha autem prę-Munera Magorũ quid significarunt.

prę-

p̄significabat mortem,quam pro me erat subiturus. Quidnam ergò eos monit? Illud, quod etiam effecit,vt domo excitarentur, & tantum iter conficerent: stella omninò, & quæ eorum animis inerat à Deo illuminatio.

Sed quid consentaneum erat animo versare matrem, hæc cernentem? Cuiusnam filij esset mater,ad quem viri tam insignes sic accesserant,stella duce vtentes: qui eum adorabāt in fascijs,& dona offerebant, tanquàm ei se conciliare studentes, & sibi aliquid magnum,quod hinc erat secuturum, procurantes. Vel quantùm eam gaudere par erat ac quantùm illustrari, quantæque spei fructum iam percipere non ex his solùm,sed ex illis etiam,quæ præcesserant, admirabilia colligente? Hæc puer ille dat ei prooemia:sic opponit humilibus ea,quę sunt illustria : nè solam videns speluncam,& tugurium,& præsepe, & viles fascias, parua, vt consequens videbatur,opinaretur,& distraheretur cogitationibus:sed vt & hæc magna considerans,rursùs in altū extolleretur,& propter hunc nouum partum se posse beatam ducere. Quod enim ab initio consueuit Dominus facere, vt quæ sunt vilia & humilia,extollat præter opinionem: sicut econtrà,vt ea, quę sunt superba, deprimat : hoc quidem certè videtur etiam facere in seipso.

Matt.2. Matth.1. Sed cur Magis est imperatum, nè rursùs redirent ad Herodem? Et quorsùm illa abiecta & minùs decora in Aegyptum fuga Christi,perindè àc si non posset aliter esse saluus? Futurū est em̄, inquit,vt Herodes quærat puerum ad perdēdum eum. Num vt per hæc parua & humana,& cerneretur ipse carnem sumpsisse, & dispensationis illius crederetur magnitudo? Maximè:propterea nec primò statuit in omnibus facere miracula. Quæ enim ab initio facta sunt, propter matrem omninò facta sunt, propter Ioseph,propter pastores,propter Magos. Qua de causa Magis quoquè datum est responsum,nè reuerterent ad Herodem,vt & Doctores citò mitterentur in Persarum regionem, & Tyranni furor interrumperetur, sciretque se ea aggredi, quę effici non possent. Quòd si non euasit melior, non in eum,qui hęc prouidit, & qui hæc eo fecit consilio: sed in summam illius insaniam culpa est conferenda. Pręterea vt tu quoquè,qui ex Christo viuere elegisti,non paruas ad philosophiam ex eo inuenias occasiones: nempe vt & statim ab initio expectes tentationes, & sis paratus aduersùs insidias.

Ibidèm. Iubetur autem assumere puerum & matrem eius, & fugere in Aegyptum. Non sicut priùs. Nam tunc quidem dicit, Vxorem tuam : nunc verò hanc vocat matrem, cùm esset egressus partus,& mota suspicio. Fugæ autem causa, est metus insidiarum. Vide ergò rursùs,cum magnis & suspiciendis coniungi humilia,& cum iucundis ea, quæ sunt molesta. Post illam per stellam deductionem, post illorum tanquàm Regi, vel potiùs tāquàm Deo exhibitam adorationem,& donorum oblationem, in eo fuit metus mortis,& fuga occulta. Et de quo priùs renunciatum fuerat, fore vt saluum faceret populum, ne se quidem videtur posse saluum facere. Quę quidem quomodò rursùs animum Virginis affecerunt? Et quid consentaneum est eam intereà cogitâsse? Sic etiam in omnibus sanctis consequenter inuenies,cum ijs,quę sunt ex animi sententia,misceri quoquè molesta. Verumenimuerò sic quidem Christus venit in Aegyptum.

Sanctis in hac vita p̄mixtim iucūda & molesta eueniunt.

Herodes autem cùm à scopo aberrâsset,in infantes, qui nullam fecerant iniuriam, tota ira erumpit,eo modo eos vlciscens,qui illum illuserant: vel potiùs propter suam in Christum insaniam, quam concepit ob metum regni, communiter aduersùs oēm irruit naturam, & interficit omnes infantes, qui erant in Bethleem, in hac vniuersa cæde infantium existimans se & vnum illum omninò assecuturum, & vt ille solutus esset à metu, omnes lugere procurans immisericorditer : quod vel in rebus inanimatis abstinuisset facere alius, & teneras plantas adspiciens,misericordia ductus,eas noluisset excindere. Sed videte vos, qui imperium amatis, & estis à vana superati gloria,in quantam ea insaniam adigat amatores, & quonàm eos ferri persuadet,& quęnam eos cogit facere. Hanc autem infantium cædem Hieremias quoquè multis antè annis prænunciat, & pręclicit tragœdiam, & introducit Rachelem flentem suos filios, & consolationem minimè admittentem. Quocircà non ignorante scilicet DEO hæc fiebant, sed & sciente, & valente quidem arcere, permittente autem arcanis quibusdam rationibus. Sed Herodes quidem percipiens eorum

Matt.2.

Ambitio q̄ perniciosa. Ierem.31.

rum,quæ fecit, fructus conuenientes, diuinitùs immissa plaga, toto corpore saucia. tur,& verè malus malè perit,eius regno in quatuor partes diuiso: Archelao quidem imperium obtinente in Iudæa,Herode autem,& Philippo, & Lysania, illo quidem Galilęæ, hoc verò Iturçæ & Trachonitidis, postremo autem, tetrarchatum sortito Abilinæ. Herodes malè perit. Luc.3.

Postquàm autem excessit Herodes ex humanis, Angelus rursùs in somnis Iosepho appáret in Aegypto,& iubet infantem accipere,& proficisci in terram Israël. Quàm multæ,ô Christi mater, fuerunt tibi casuum inæqualitates? quàm multæ rerum mutationes? Eccè enim rursùs quidem fuisti soluta ab exilio, & ad propriam reuerteris regionem,& eum,qui tibi malè facere aggressus fuerat, ipsa potiùs eum vidisti malè perijsse. Cùm domum autem venisses,rursùs inuenis malorum successionem,& vides filium Tyranni, qui fuit tui filij (proh dolor) insidiator, pro eo regnantem. Sed rogauerit quispiam ex studiosis,quomodò Archelaus Iudæę imperabat, Pontio Pilato tunc præsidente? Num quòd nupèr decessisset Herodes, & nondùm in multa regnum esset diuisum, illius filius intereà habebat imperium. Non est autem Euangelistæ superuacanea patris quoquè adiectio. Pro Herode enim, inquit, patre eius: vt scilicet eum à fratre distingueret, vt qui ipse quoquè Herodes vocaretur similiter. Matt.2.

Venit ergò Ioseph Nazareth, vt qui in somnis responsum accepisset, (ità enim diuinus ait Matthęus) simul & periculum fugiens, & volens habitare in patria. Vt autem posset magìs confidere, responsum accipit ab Angelo. Atquì non dicit Lucas, illum venisse ex responso: sed cùm omnem implèssent purificationem, statuisse rursùs reuerti Nazareth. Ibidèm. Luc.2.

Quomodò ergò est à nobis soluenda controuersia? Quòd tempus, quod fuit ante descensum in Aegyptum, narrans Lucas (neque enim ante purificationem eos illuc duxisset,vt nihil omninò fieret contra legèm) hæc dicit. Erat enim omninò purificandus,deindè venturus Nazareth,& tunc descensurus in Aegyptum. Deindè cùm sic ex Aegypto redijssent, iubetur rursùs in Nazareth venire. Anteà enim, nullo accepto responso,vt illuc venirent, sed cùm lubenter habitarent, vt diximus, in patria, sua sponte hoc faciebant. Cùm enim assensus non fuisset propter aliam causam, quàm propter descriptionem, & nusquàm stare possent,eo impleto, propter quod venerant, descenderunt in Nazareth. Angelus certè,qui posteà eos reddebat quieti,domì restituit: Nec hoc ab re,sed cùm prophetia hocipsum multis ante annis significâsset. Vt enim,inquit,impleretur, quod dictum fuerat à Prophetis, Nazarenus vocabitur. Puer autem,vt ait Lucas, crescebat & inualescebat, spiritu repletus sapientiæ, & gratia DEI erat in ipso. Hęc accipienda sunt, vt dicta sint, quòd attinet ad humanitatem. Luc.2.

Cùm autem esset natus annos duodecim, ascendit quidem simul cum parentibus Hierusalem,festum Paschæ celebraturus. Cùm verò illud finem accepisset, ipsi quidem reuersi sunt: Iesus autem manet eos latens. Et illi quidem quærebant, hic verò tres dies latuit. Deindè eis fit manifestus, in templo quidem sedens, simul autem audiens Doctores,& cum illis disserens, & in responsis auditores afficiens admiratione. In hoc enim implebatur, quod de illo scriptum est, Quòd puer confortabatur spiritu,& proficiebat sapientia & gratia apud Deum & homines, eô quòd multis talis esse declararetur. Latet autem parentes, nè ab eis prohiberetur disserere cum iurisperitis: vt qui scirent eum non didicisse literas, & cauerent, nè laberetur in sermone: aut fortasè cauens, nè videretur parentes habere contemptui, eô quòd non parentibus pareret iubentibus ea, quę sunt hominibus consequentia. Vide autem,quemadmodùm ea facit,quæ puero conueniunt. Non enim docet legisperitos, etiamsì esset suppeditator sapientiæ, sed audit & interrogat: vtrunque cum magna sapientia. Sed cur non primò, nec secundò, sed tertiò inuenitur, qui quæritur à parentibus? Hinc fortasè sepulturam,& quæ post tres dies futura erat, resurrectionem præsignificans. Tunc enim,cùm sepulcro contectus esset,appáret. Ibidèm. Ibidèm. Modestia pueri Iesu.

Sed quomodò rursùs mater admirabilis,à maternis victa visceribus,& cum magna affectione vocat filium, & tanquàm repræhendens,adducit eam, quæ cum dolore fiebat, inquisitionem? Eccè, dicens, pater tuus & ego, dolentes quærebamus te.

Et

Et ideò cùm illa dixisset de patre, tanquàm de eo, qui videbatur, Christus velutì corrigens id, quod dictum fuerat, dicit de eo, qui est verè pater, ei veritatem reuocans in memoriam, & prouidens, vt non humì serpat, sed in altum extollatur: Nescitis, dicens, quòd me oportet esse in ijs, quæ sunt patris mei? Sic se ostendit Deū esse natura, siquidem filius eiusdem est naturæ cum patre. Quoniam autem illud templum patris erat, in ijs, quę sunt patris, ille versabatur. Quod verbum nondùm manifestum illis erat. Ille autem descendit cum eis in Nazareth, & mansit eis subiectus, ex se docens honorare parentes, & quod ipse iusserat, hoc primus implens. Honorare autē omninò post Deum, illisque esse præferendum Dei cultum. Ideò enim eis relictis, in templo remanserat, ostendens Dei amorem naturali & paterno validiorem esse debere.

Obedientia Iesu erga parentes.

Sed mihi rursùs vide mulierum sapientissimam Mariam, matrem eius, qui est verè sapientia & arcana cognitio. Conseruabat enim, inquit, omnia verba hæc in corde suo: sicut enim priùs in aduentu pastorum, & ijs, quæ illi visa & audita narrabant. Et tunc Lucas similiter hæc omnia dixit Mariam conseruare. Non enim ei, tanquàm alicui infanti attendebat, sed quæ dicebantur, plurimi faciebat: & nihil erat ex ijs, quę ab ipso dicebantur & fiebant, quod non ea magno studio dignum duceret, & corde diligenter celaret, diuinarum quarundam rerum & arcanarum ea esse semina, easque illis pręmonstrari rectè iudicans.

Luc. 2.

Post hæc baptisma, post quod miracula quoquè: Sed (vt diuinus dicit Iohannes) id quod primùm fecit (in nuptijs, inquam, aquæ in vinum mutationem) fecit matre pręsente. Illa quidem certè prima admonet vinum deesse, filio præbens occasionem & materiam faciendi miraculum. Is autem quanuis ægrè ferre videatur, & ideò recusare: facit tamen ea, quæ à matre suggerebātur, honorans omninò vt matrem, & velutì ei reddens mercedem, quòd ipsum in aluo gestauerit. Vide autem hîc quoquè Dei matris insignem moderationem & prudentiam. Nec enim iubet audacter, tanquàm mater filio, vt faciat miraculum: sed eum solummodò admonet, idque cum quadam magna reuerentia & submissione, & quantùm sufficeret ad suam declarandam voluntatem. Quid enim est, quod dicit filio? Vinum non habent. Nam etsi ea illum esse suū cognoscebat filium, non ignorabat tamen eum esse suum quoquè effectorem. Et ideò simul quidem volens ostendere, cuiusnam esset mater, & simul etiam referre gratiam ijs, qui inuitauerant, prudenter ei suggerit miraculi effectionem. Deindè etiam ministris: Quodcunque dixerit, inquit, vobis, facite, hoc dicens de filio: iam enim veniebat ad notitiam virtutis filij, vt quæ vidisset multa admirabilia, quæ etiam paulatìm in corde conferebat, vt rectè cognouimus ex ijs, quæ præcesserunt.

Iohan. 2.

S. Marię erga filium reuerentia.

Quoniam autem non aliò spectat argumentum propositum, quàm solùm ad ostēdenda Virginis magnalia, erit hoc quoquè ex ijs, quę illius sunt bona & præclara, si ostenderimus eam fuisse perpetuò versatam cum filio, & ei semper assedisse, & nec in tempore quidem rerum aduersarum, nec in passione fuisse ab eo separatam, quandò & discipuli, & amici, & omnes noti, alij qdem ipso omninò relicto, se in pedes cōiecerunt: alij verò, cùm paululùm expectâssent, negauerunt. Itaque quoniam hæc ità se habent, alijs relictis, nos ea dicamus.

Cùm enim tempus iam adesset passionis, & ille seipsum traderet, & staret in medio eorum, qui in eum cædem spirabant, & iam abduceretur ad Pilatum, & ante Caiphā sisteretur, & ad Herodem mitteretur examinandus, & tandèm in eum ferretur sententia, & Cruce condemnaretur, mater, sicut in alijs superabat mulierem, ità etiam hîc quoquè videtur plusquàm mulier, quæ ab illo minimè recedit, sed propiùs sequebatur, nihil timens, quod esset formidabile: non quòd tantùm maternis vinceretur visceribus, quàm quòd potiùs diuino induceretur iudicio, adeò vt alias quoquè duas mulieres, duas, inquam, Marias, vt docet Euangelium, ad hoc adhortata sit, & vt secùm versarentur, persuaserit: vt quæ essent forti & generoso animo, & vellent adhærere huic sponso, qui non videtur, & tamen cùm non cernatur, appropinquat. Erant enim, inquit, mulieres quoquè, quæ consequebantur à Galilæa, & ministrabant ei. Ea ratione videtur ne abfuisse quidem à tempore mysteriorum: sed cum duodecim quidem minimè accubuisse, fuisse tamen eius domûs consequenter participes. Nam discipulos quidem, cùm mysteria & humilitatis summæ traderet doctrinam, vnà habuit accumbentes: matrem autem iussit curam gerere mulierum, quę ministrabant, tanquàm

Luc. 23.

S. Maria filio patienti cōstantissimè adhęret

Marc. 15.

quàm per eam ipsas benignè accipiens, & adimplens officium humanitatis, & simul cum eis vescens, & sic pro ministerio eis referens gratiam.

Sic autem vnà quoquè ingressa est in atrium Annæ & Caiphæ, cernens vnumquodque eorum, quæ gerebantur: & apud eum quidem manens, dum iudicaretur: vnà autem proficiscens, dum abduceretur ad mortem, eorumque, qui ibant, egressus & ingressus considerans, & omnium ora attendens, vt sciret, quænam in eum ferretur sententia: quinam verò erant ij, qui ei assentiebantur, aut qui repræhendebant. Nulli enim obscurum est, eam hæc vidisse omnia, quãdoquidem in Cruce quoquè vnà aderat, quandò ab ipso Crucifixo filio fuit commendata discipulo. Et ideò licet considerare, cuiusmodi illa esset, quæ hæc difficilia cernebat & molesta, illusiones, flagella, alapas, purpuræ amictum, coronæ impositionẽ, contumeliosam traductionẽ. Oportet quoquè considerare, quemnam haberet animum, siue ex filio eam simpliciter iudices, naturalem ferentem vim passionis, siue quòd eum cognosceret homine superiorem, admirans summam eius tolerantiam: aut potiùs vtrinquè, adeò vt & naturali flecteretur affectione, & miraculo afficeretur. Iohan. 19.

Postquàm autem scelerati venerunt in locum Caluariæ, & fixa quidem fuit Crux, in ea verò pendebat eius filius, quomodò erat animo affecta, cum videns sic patientem? Quomodò videbat eum nudatum vestibus, qui cælum tegit nubibus? Quomodò habentem putas carnes clauîs confixas? Quomodò non in eius potiùs carnes tela immittebantur? vt etiam hinc finem acciperet, quod dixerat admirabilis Simeon. Tuam quoquè ipsius animam pertransibit gladius. Quomodò sanguinis guttis effluentibus non acerbiores lachrymarum aquęductus fluebant ex illius oculis? Quomodò illum tulit videre in Cruce distensum, ipsam, & eos qui aderant, adspicientem adspectu benignissimo? Quid verò irrisiones, quid impia transeuntium scommata, ingratorum subsannationes, probra eorum qui circunstabant? Quæ quidem omnia eam transuerberabant profundiùs, quàm vlli claui. Et innumerabilibus quidem plagis sauciabatur: stimulis autem confodiebatur innumerabilibus. Hoc verò erat ei omnium molestissimum, quòd ad illum quidem accedere, & eum alloqui sitiebat, repellebatur autem à multitudine canum eam circundantium. Sic enim diuinus ille pater eos priùs nominauit. Vt affecta fuerit sub Cruce. Luc. 2. Eius immẽsi dolores. Psal. 21.

Postquàm autem quęcunque volebant, impleta fuerunt à Dei parricidis, & nõ expectabant ampliùs, fore vt ab eis euaderet: cùm proximi quidem amici effugissent, aut potiùs (vt dicam cum Propheta) à longè starent, ipse autem esset clauîs confixus, custodia ab eis omninò negligebatur: tunc verisimile est, Deiparam, sibi data facultate, ad eum accessisse, & intemeratos quidem eius pedes, & impressas eis plagas lubẽter esse deosculatam, & sanguine miscentem lachrymas, oculos & genas attriuisse, cũ maximo autem animi motu eum adspicientem dixisse: Quid hæc sunt, ô Domine & Deus? sunt'ne hæ remunerationes tuæ inexplicabilis in homines clementiæ? Est'ne hęc retributio tuę benignitatis? Ij'ne, quos tu affecisti beneficio, tales tibi gratias retulêre? Te purpura induunt irrisionis, quos tanquàm filios pater ornâsti stola glorię, & tanquàm aquila nidum tegens, alis expansis suscepisti, & in dorso tuo portâsti. Contumeliæ coronam tibi imposuerunt, quos bonę voluntatis armis ipse coronâsti, & vt aduersùs inimicos caput tollerent, confirmâsti. Clauîs tibi dolores afferunt, qui à laboribus Aegyptiacæ seruitutis, & ab innumerabilibus afflictionibus sunt liberati. Arundine tuum caput feriunt, quibus mare virga percussum cessit fugientibus. Sed loquere aliquid modicum ad tuam matrem recreandam: non fero enim dolores, quę te peperi sine dolore. Vbi te videbo posteà? Quod erit mihi solatium? Quis meî curam geret, ac defendet? Psal. 37. Deut. 32.

Cùm eam vidisset tam acerbè affectam, & stantem propè dilectum discipulum, illud (sicut erat consentaneum) est omninò elocutus, quod diuinum narrat Euangelium. Eam enim primùm adspiciens: Mulier, inquit, eccè filius tuus, ostendens discipulum. Sic vel cruci affixus, curam gerebat matris, & eam commendauit dilecto discipulo, nos docens, non negligere parentes vsque ad extremum spiritum: quanquàm priùs videbatur etiam repellere, vt quæ non in tempore ei esset molesta. Quid enim mihi & tibi (in nuptijs inquit) mulier? Et posteà, Quę est mater mea? Hîc autem apertam ostendit dilectionem, & discipulo quidem eam commendat, sic consolans: illum autem Iohan. 19. Parẽtũ perpetua cura habenda. Iohan. 2. Matth. 12.

tem magis honorans commendatione, & quòd valdè eum diligeret, hoc vtens testimonio, (Quid enim aliud faciens, aut dicens, illum tali honore est dignatus) simul quoquè quòd permansisset, ei referens gratias. Deindè cùm etiam adspexisset discipulum: Eccè, inquit, mater tua. Hoc autem erat coniungentis ad dilectionem, & simul etiam ostendentis amborum authoritatem. Ab eo ergò tempore, inquit, discipulus eam accepit in propria, intelligens quorsùm tenderet oratio, & Domini voluntati syncerè inseruiens.

Iohan, 19. Postquàm autem finem acceperunt omnia: Sitio, inquit Saluator. Qui verò erant velocès ad malum, & ingratorum ingratissimi, ei acetum felle commixtum, qui aqua (proh dolor) in sitis æstu in terra arida sunt potati: & qui melle saturati fuerunt, fel porrigunt: Quorum vua, vua fellis: & ira, draconum domus. Sed quomodò rursùs illam hæc videntem, oportebat cruciari animo? Quandò autem mortuum quoquè vidit, quomodò tulit? quomodò non etiam ipsam vnà abrupit animam? Quomodò sustinuit videns inimicos, qui ne post mortem quidem adhuc erant reconciliati filio: sed cędem adhuc in eum spirabant, & gladio eius latus confodiebant? Sed hæc quidem diuinum narrat Euangelium. Dicuntur autem hæc quoquè à linguis, quæ plurimi faciunt veritatem, quòd cùm hæc noua & admirabilia percepta essent oculis Deiparę, & post mortem filij, pindè àc si viueret, ex eius latere aqua & sanguis scaturiret, illa eum quidem haurit reuerenter & diligenter.

Exod. 17. Deut. 32. Iohan. 19.

Deindè ea sic se totam dedit parandæ sepulturæ, & quemadmodùm diuinum illud corpus è ligno deponeretur, & aptum monumentum consequeretur. Cùm autem non posset hæc per se efficere, eius mentem mouet omninò eius filius, vt scrutaretur in loco Caluariæ. Quod cùm factum esset, concedit vt eius scopus facilè succederet. Inuenitur enim quoddam monumentum recentissimum & pulcherrimum, & elegãs locus, in quo erat situs, illo quidem nequaquàm dignus: Quid enim omninò ex rebus terrenis? sed non indignus eius, quæ quærebat, desiderio. Atque erat quidem sepulcrum planè, vt dixi, nouum & omninò intactum, vt in quo nullum adhuc esset sepultum: nè, si alia posita fuissent corpora, dubitaretur quodnam resurrexisset: & locus in optimo aëre positus, & in horti speciem ornatus. Postquàm autem sciscitata intellexit, non solùm esse amicum horti dominum, sed etiam discipulum, verùm occultum, (hoc enim docet Euangelium) vt qui Dei timeret parricidas, venit ad eum Virgo, & verbis ei suadet accommodatis, vt in suo monumento, tanquàm in aliquo armario, magnam vim opum reponat, & sic domum custodientem apud se vitam habeat. Finem enim, inquit, acceperunt res aduersariorum, & maximè probrosam hi mortem Magistro attulerũt, nulla, quantunuìs magna, iniuria & ignominia in eum priùs prætermissa. Cæterùm nunc quoquè in ligno iacet mortuus & nudus, mihi & createę naturæ horrendum spectaculum, vt quem potiùs irrideant, quàm eius misereantur. Da ergò mihi gratiam, & communi, inquam, huic magistro. Audacter pete illius corpus, vt deponatur, & mandetur sepulturę, si non etiam post mortem sit illis Iesus inuisus. Sic nobis omnibus magnam afferes consolationem, qui in omnem redacti sumus egestatem, & quorum nemo mouetur misericordia. Amici enim mei & propinqui mei, ex aduerso appropinquauerunt & steterunt, & proximi mei à longè steterunt. Ex me non possum quicquam facere, vt vides, cùm sim sola & hospita, & cum vno solo ex discipulis attenta sim Crucifixo. Sic mihi sistes dolorem, sic reprimes lachrymas.

Luc. 23. Iohan. 19. Psal. 37.

Cùm Iosephum Deipara talibus verbis inflexisset & incitâsset, emittit ad Pilatum. Ille autem expulsa omni timiditate, & ab illo, qui mortuis vitam inspirat, mortuo audacia inspiratus, audacter (inquit Marcus) ingreditur ad Pilatum, & ijs vsus, quibus opùs erat, verbis, petitum accipit diuinum illud corpus, & cui nihil potest exęquari, ostendens animum, Iudæ tanquàm ex diametro contrarium. Nam ille quidem cùm haberet, tradidit ijs, qui erant interfecturi: hic autem ab ijs, qui interfecerant, petijt & accepit. Verumenimuerò rursùs persequatur oratio, quomodò mater se haberet. Dicunt enim ij, qui de his rebus tractârunt, eam ab initio vsque ad finem se fortiter & constanter gessisse, honestè quidem, & non indecorè vtentem motu animi: factis tamen ostendentem se esse matrem, sed omninò matrem illius, qui amico mortuo & ostendit amorem, & motum animi certis finibus continuit. Mortuum itaque videns filium ea, motu animi vsa est, vt oportuit. Quinetiam in eo à Cruce deponen-

Mar. 15. S. Maria vt erga filij mortem se gesserit.

ponendo maternis manibus inseruijt, & clauos, qui extrahebantur, suo sinu accepit, & membra illius amplexa est, partim quidem vlnis stringens, partim autem suis quoque lachrymis plagas emundans, deinde etiam tota toti corpori circunfusa. Ecce tibi ab omni seculo præfinitum mysterium ad finem vsque venit, ó Domine, placida voce dicit: Et Iosepho in manu tradens sindonem: Tibi autem, inquit, deinceps erit curæ, vt in hac eum honeste componas, myrrhaque pulchre condias, & ei iusta facias.

Cùm sic ergò nouo monumento diuinum corpus tradidissent, Ioseph, & qui cum eo erat Nicodemus, & alij, qui cum eis aderant, ipsi quidem statim recedunt à sepulcro: mater autem sola remansit sepulcro adhęrens, minimè dormientibus oculis perseuerans. Nam etsì Mariam Magdalenam Matthęus ex aduerso cum altera significauit assedisse, solùm tamen ad videndum venisse innuit, neque ausas esse accedere eo tempore, quo mandabatur sepulturæ. Certè nanque eis succurrit, vt recederent propter metum Iudæorum, & aduentum custodię. Inquit enim ipse Matthęus: Vespere autem sabbati, quæ lucescit in prima sabbati, venit Maria Magdalene & altera Maria videre sepulcrum. Non dixisset autem venisse, quæ remansissent, nisi eę quoque similiter vt cęteri, recessissent à monumento. Atque alij quidem alteram, quæ dicitur, Mariam, quam ipse dixit, qui pręcessit, & Marcus clarè aperit, dicens: Maria autem Magdalene, & Maria Ioseph, adspiciebant vbi ponerent: alij verò Mariam, quæ appellata est Iacobi, existimârunt esse Deiparam, non rectè, neq; accuratè veritatem coniectantes. Vbique enim in Euangelijs ipsa post arcanum illum ortum apertè & propriè nominatur Mater, & hanc omninò maximè notam habet appellationem. Accepit, inquit, infantem, & matrem eius. Et rursùs: Erat mater Iesu illic. Et, Dicit mater eius ministris. Et, Descendit in Capharnaum ipse, & mater eius. Et, Mater tua & fratres tui steterunt foris. Quinetiam, Steterunt ad Crucem Iesu mater eius, & soror matris eius. Habes, si vis, etiam Lucam in Actibus suffragantem ijs, quæ sunt proposita: Hi omnes erant perseuerantes in oratione cum mulieribus, & Maria matre IESV. Et in summa difficilimè inueniri potest, eam esse aliter nominatam, aut ex patre, aut ex aliqua alia cognationis habitudine, vt diximus. Quocircà nulla ex his illa est.

Matt. 27. Matt. 28. Marc. 15. Matt. 2. Iohan. 2. Ibidem. Matt. 12. Actor. 1.

Nam alię qdem tota nocte ad sepulcrũ ingressę sunt & egressę, & ea, quę fiebãt, Apostolis nunciârũt. Quãobrèm nec eis contigit videre plura miracula resurrectionis. Illa autem, quę indiuulsa assidebat sepulcro, omnia vidit apertè, & non statim, sed posteà protulit in lucem, & renunciauit. Nam quomodò simul terræmotum, & Angeli in momento temporis descensum, & lapidis reuolutionem, & custodum profundum soporem, & expergefactionem, & quorundam in vrbem reuersionem, potuissent abeuntes mulieres, & rursùs reuertentes, integrè perspicere? Sed clarum est, hæc fuisse materni & ardentis amoris, quæ perpetuò assidens, & acriore spiritu vigilans, omnia perfectè vidit, vt se habebant, quòd ne tantillùm quidem, vt diximus, à sepulcro recesserit, donec ipsam viuificam vidit resurrectionem. Nam lapis quidem reuolutus, & Angelus ei insidens, ab alijs quoquè visus est mulieribus.

S. Maria perpetuò assidet sepulcro filij. Marc. 16.

Quandò autem, & quemadmodùm hæc facta sunt, illæ quidem omninò nesciebant: ipsa verò sola, vt quæ assideret, omnia accuratè perspexit. Videntur ergò ei primæ esse datæ boni nuncij resurrectionis, & quoàd eius fieri potuit, ab ea conspectus fuisse splendor filij.

Sed sic quidem Dei mater & ipsa clariùs adspicit filij resurrectionem, & eius prędicatores de ea magìs confirmat, quàm eæ, quæ vnguenta attulerunt: etiamsì, dum loquerentur de Domini resurrectione, nullam eius mentionem fecerint, cauentes fortasè maternum afferre testimonium, nè videretur suspectum, & propter coniunctionem fides ei minùs haberetur. Sed Deipara, cùm filij resurrectionem & visu, & internis oculis sic accepisset, posteà habitauit cum dilecto discipulo, expectans tempus Christi assumptionis.

S Maria prima videt resurgentē filium.

Postquàm autem finem accipere oportebat, quæcunq; ad carnis susceptæ pertinebant œconomiam, & ità in cælum extolli, quod assumptum fuerat, amicis appárens Saluator, (Non enim sępè post resurrectionem spectabilem se illis præbebat) & multa alia cum eis disserit, & boni spiritûs aduentum annunciat. Deindè etiam cùm edu-

xisset parùm extra ciuitatem,& illos,vt eum decebat,impertijsset benedictione, vidētibus ipsis,in cælum extollitur. Sed nè ea res ipsis afferret molestiam, & dolorem eis procrearet magistri priuatio, eius quoquè curam gessit bonus pastor. Ad eos mittit Angelos,qui & illius ascensum explicarent, & eos ineffabili & admirabili implerent consolatione. Cùm autem adorâssent,rursùs domum lęti sunt reuersi,simul quidem agentes in superiore cœnaculo,sicut constitutum fuerat,& paracleti expectantes aduentum. Erant autem in oratione vnanimiter perseuerantes,sicut etiam Lucas Euāgelista narrat. Cùm enim nominatìm Christi enumerâsset discipulos, deindè subiūgit: Et hi omnes perseuerabant vnanimiter in oratione & precatione, cum mulieribus,& Maria matre Iesu,& cum fratribus eius. Semper enim ipsa quoquè cum eis conuersabatur,à rebus pulcherrimis & honestissimis nunquàm omninò desistens.

Luc.24. Actor.1. Ibidèm.

Postquàm autem in tempore Pentecostes Apostoli impleti diuina gratia paracleti,ad Euangelij doctrinam alius aliò mittebantur, & iam prędicatio fidei annunciabatur,Virginem, vtpotè dilecto discipulo & virgini commēdatam, quæ erat in Sion eius domus,eam habebat illic degentem: Cui tanquàm matri Dei honor ab omnibus exhibebatur. Cùm verò & mortis eam participem fieri necesse foret,(cur enim hoc passura non esset, quanuis Dei filius ex ea genitus re vera esset homo?)cùm,inquam, ætate prouecta ad multam senectutem peruenisset,& peregrinationis tempus pręsens esset, per Angelum,se migraturam esse,à filio edocta est,sicut & anteà, quo tempore in eius ventrem ingressurus erat,nunciatum illi fuerat. Cùm igitur excessûs sui mysterium didicisset, eam rem lætitiæ tantæ, quanta verbis explicari non potest, materiam iudicans,(Quid enim illi suauius euenire poterat,quàm cum filio suo esse,& vnà regnare?)statìm iussit plurima lumina domum afferri: Idque factum est. Tota verò domus mundata est. Lectus itèm, & thalamus ornabatur: & conuocabantur quotquot erant cognati & vicini,vt cum ea lętitiæ fierent participes.Deindè parata erant omnia ad excessum. Significat itaque ijs,qui conuenerant,id quod ei filius per Angelum nunciauerat. Ostendit autem brauium, quod sibi ab eo datum fuerat. Id verò erat ramus palmæ,vt linguæ assuefactæ vera loqui de eo dixerant: signum victoriæ mortis,& vitæ imago immortalis: Sicut etiam Hebręorum pueri,id eius faciebant filio,inspirati diuinitùs. Illi enim appropinquanti ad passionem, ij ramos palmarum offerebant,eum futurum victorem mortis antè significantes. Cùm autem iam adesset tempus excessûs,illa quidem veræ vitę mater in Sion iacebat in grabbato: aderat verò is,qui eam domo exceperat, Iohannes. Aderant etiam, quicunque erant electi in Hierusalem,amicæque & cognatæ simul adstabant. Virgo ergò ad Iohannem adspiciens virginem,cùm pauca cum eo esset locuta,deindè,Duas, inquit, tunicas quas toto vitę tempore habui tegumentum mei corporis,eas dari iubeo hisce duabus mulieribus. Hæc illa quidem dixit: Qui aderant verò, videntes signa decessûs, ex oculis multas fundebant lachrymas. Quis enim tali priuari muliere tulisset sine dolore? Deindè è cælo quidem descendit eius filius,illius diuinam assumpturus animam: Per nubem autem suos congregat discipulos, vt venerandum eius corpus mandarent sepulturæ.

Actor.2. Iohan.12. Apostoli adsunt migranti Virgini suae dulcissimae.

Postquàm verò vidit eos Deipara, cognouit autem causam, propter quam omnes statìm accersiti fuerant, & vniuscuiusque audijt petitiones, eos quidem, vt par erat, impertijt benedictionibus. Cùm verò omnibus dixisset verba,quę in decessu dici solent:Vos,inquit, valete filij: meum autem hinc decessum nè luctu, sed lætitia potiùs prosequamini: quandoquidem vobis est persuasum,nos transire ad gaudium:& videte,vt corpus meum mandetis sepulturæ in hac figura, in qua ego me composuero. Hæc est enim,inquit, mea voluntas. Accersit autem Petrum, deindè alios: & cùm lucernas ipsi accendissent, illa in spiritu exultans,diductis labris: Benedico tibi, inquit, datori omnis benedictionis, causæ luminis, qui meum ventrem inhabitâsti. Benedico tuę charitati, qua nos dilexisti, Domine: & magnifica verba tua, quæ nobis data sunt in veritate: & credo mihi affutura,quæ dixisti. Cùm sic dixisset, se reclinat in lecto,& manibus in altum sublatis, cùm nulli repręhension i affine suum corpus in honestam & decoram figuram composuisset,& os venerandum aperuissetet,(enim videbat iam Dominum ad ipsam venientem cum multitudine Angelorum) tota impletur gaudio & voluptate.Et cùm rursùs dixisset,Fiat mihi,Domine,secundùm verbum tuum:

Dñs Iesus venit ad matrē corpore migraturam.

tuum: emittit tanquàm in somno spiritum, & eum in amicis deponit filij manibus. Nè autem videatur esse inane, quod dictum est de congregatione Apostolorum, quæ facta est in dormitione Virginis, satiùs fuerit ea summatim addere, quæ à Dionysio Areopagita dicuntur in tertio libro. Et caput quidem, Quæ sit vis orationis, & de beato Hierotheo, de pietate & de Theologica inscriptum est conscriptione. Dicuntur autem ea cuidam Timotheo Ephesi Episcopo. Ea verò sunt in hoc capite sic ad verbum posita:

Felicissimè illa obdormit.

De diuinis Nominibus cap.3.

Quandoquidem apud ipsos quoquè nostros à Deo afflatos sacrorum principes, quādo nos quoquè, vt ipse nôsti, & multi ex nostris sacris fratribus ad videndū corpus, quod vitæ principium dedit, & Deum suscepit, conuénimus, (aderat autem DEI quoquè frater Iacobus, & Petrus, qui erat Theologorū suprema & antiquissima summitas) visumque est, vt post illud spectaculum, omnes sacrorum principes hymnum canerent, & laudarent, prout poterat vnusquisque, infinitam bonitatem diuinarum virium: post Theologos ille, vt scis, vicit omnes alios mystas sacrorum, vt qui planè excederet, & à se omninò abduceretur, & in ea, quam hymnis celebrabat, afficeretur societate & cōmunicatione, & ab oībus, à qbus audiebatur & videbatur, & cognoscebat, & nō cognoscebatur, iudicaretur esse à Deo afflat' & diuinus scriptor hymnorū. Et qd tibi ampliùs dixerim de ijs, quæ illic de Deo diuinè dicta sunt? Etenim nisi sum meî quoq; oblitus, scio multos à te audijsse quasdā partes illorum Deo afflantium hymnorum. Sed hęc quidem sacer Dionysius. Nobis autem pergat oratio ad ea, quę deincèps sequuntur.

Cùm autem in orbem sanctum Virginis corpus circūdedissent Apostolorum chorus, & quicquid erat electum ex viris & mulieribus, & hymnis honorabant, qui illud deducebant, & omnia membra reuerenter simul & amanter amplectebantur, non solùm suum ostendentes desiderium, sed vel ex tactu credentes percipere vtilitatem. Fidē aūt cōsecuta quoq; est operū demōstratio. Cæcis oculi illuminabant, surdis aures apiebantur, claudis bases pedū confirmabātur, & quodlibet morborū & ægritudinū genus facilè dissoluebatur. Cur non dico, quæ sunt perfectiora? Aër quidem & cęlum assensu spiritûs sanctificabatur: terra autem similiter depositione sacri corporis. Cęterū nec aquę qdem natura erat exps benedictiōis: sed ipsa quoq; lauacro purissimi corporis fuit particeps sanctificationis. Neq; eñ illud habebat opùs purgationib', (quis eñ hoc diceret, nisi emotæ mētis?) sed suo cōtactu potiùs sanctificabat id, quod attingebat. Deindè quid? Mūdis sindonibus mundū corpus inuolutum, rursùs in lecto ponitur. Deindè cum lucernis & vnguentis, intelligentibus quidem desupèr laudantibus virtutibus, Apostolis autem & diuinis patribus DEO digna cantica canentibus, diuina arca ex Sion vecta Apostolicis manibus & humeris, ad Gethsemane sacrum prædium exportatur, Angelis, vt est consentaneum, præcurrentibus, circuncursantibus, sequentibus, Angelicis pennis adumbrantibus, longè, inquam, splendidiore & venerabiliore facta deductione, quàm propter translationem veteris illius arcę testamenti Domini, vt sacra narrant eloquia.

Miracula ad sacratissimū corpus eius.

Honorificētissimū funus eius.

2.Reg.6.
3.Reg.8.

Accidit huic pulchræ & diuinæ rei graue quidem quid & odiosum, non tamen silentio, sed memoriæ mandandum: & ad gloriam quidem & laudem piorum, dedecus autem improborum, qui infidelitatis malum semper sectantur. Cùm hoc sacrum & impollutū corpus in Gethsemane efferretur, vbi sepulcro tradi Deipara ipsa præceperat, Iudæis, qui semper fuerunt repleti inuidia, ne in hoc quidem succurrit tacere, sed ad eius, quod fiebat, splendorem claudere oculos, & ad eis innatum motum animi erumpere. Qui erat ergò alijs insanior & impudentior, is cùm venerandum portaretur grabatum, in id irruit plenus inconsiderato impetu & furore. Eius autem scopus erat, hunc sacrum lectum in terram allidere, & tali afficere iniuria, vt qui esset vir insigni audacia. Non neglexit autem diuina iustitia: sed manus, quæ grabatum apprǽhenderant, ex vlnis protinùs fuerunt abscissę. Verùm quæ in partu gaudio totum orbem terrarum repleuerat, non erat vlli omninò in morte futura causa molestiæ. Cumque qui passus fuerat, esset quidem improbus, non tamen omninò eius improbitas videretur insanabilis, ex his quæ erat passus, iustam eorum, quę malè senserat, petijt pœnitentiam.

Vltio diuina in sacrilegū Iudæū.

Et quoniam carebat manibus, nec eas poterat ad preces extendere, emittit lachry-

mas ex oculis,& sic petit curationem. Disciplinam autem vide, simul & medicationem. Statìm enim ij quidem, qui lectum ferebant, constiterunt: accedit verò is, qui passus fuerat sectionem: & quę amputatæ fuerant, partibus vlnis applicatis, (hoc autem iusserat Petrus) statìm consecuta est manuum curatio.

Sepelitur corpus sanctissimum Virginis.

Hinc ad sacratissimum abducitur Gethsemane, & illic sanctissimum quidem corpus mādatur sepulturæ. Quidni enim, cùm etiam qui erat Deus, eius filius, more hominum sepelitur? Per ipsum autem ad cælestia & diuina transmittitur tabernacula. Quod dicimus, confirmat Iuuenalis, diuinus Hierosolymorum Episcopus. Fuit autem hic vir sanctus, & à Deo inspiratus, qui ab antiqua & vera traditione narrationem dicens ad se sic fuisse deductam, ait: Quòd tres totos dies ad sepulcrum sancti permanserunt Apostoli, diuinas hymnodias ex alto audientes: Deindè post tertium diem, cùm vnus ex Apostolis tardiùs venisset ad exequias, vel quòd ità contigisset, vel quòd diuinum ità prouidisset consilium, vt nota esset omnibus translatio admirabilis, tunc & ipse quidem accessit, &, vt est consentaneum, magnum ex eo cepit dolorem, quòd tanti boni mansisset expers, idque omninò tolerare non poterat. Sacer itaque ordo Apostolorum non iustum esse iudicans, vt ipse quoquè viuificum illud corpus non videret & amplecteretur, iubet statìm aperiri sepulcrum. Et illud quidem fuit apertum: thesaurus autem nequaquàm erat in eo: sed solæ erant vestes, in quibus fuerat conditus, quomodò etiam eius filij in resurrectione. Quas cùm ipse esset amplexus, & qui cum eo aderant, & repleti essent inexplicabili odore & gratia, rursùs quidem claudunt sepulcrum. Miraculum autem posteris filius à patre accipiens deincèps tradit. Atque viuifici quidem corporis diuinæ sepulturæ ità se habet narratio. Siquidem quod ex ea natum erat, totam eam Verbum ad se transtulit, & voluit eam apud se & esse, & perpetuò simul viuere. Verumenimuerò pro eius impolluto corpore suam vestem, boni nostri magnam semper ducens rationem, velutì quandam dat huic ciuitati hæreditatem. Quemadmodùm autem hoc factum sit, & quomodò beatum illud donum ad nos venerit, & sacrosancto hoc thesauro ditata sit Constantinopolis, iam declarabit oratio.

Corpus eius in cælos assumptum.

Tunica eius thesaurus sacrosanctꝰ, vt venerit Constantinopolim.

Leo ille magnus, qui illo tempore optimè Romanorum administrabat imperium, duos sub se habebat, qui curam gerebant exercitûs: quorum vni quidem erat nomen Galbius, alteri autem Candidus, fratres genere, fratres virtute, & vt semèl dicam, in cæteris quidem valdè insignes & paucis similes: sed vnum eis deerat, idque maximum. Siquidem non rectam habere fidem, est laborare in rebus maximis & præcipuis: Arrianæ enim pestis erant participes, cùm ex paterna fortè traditione malum hoc, tanquàm quędam hæreditas ad eos venisset. Dicebantur enim fuisse proximi genere Ardaburio & Aspari, qui illis temporibus in regia obtinuêre tyrannidem: quos cum Arrio sensisse, apertè arguit veritas. Verumenimuerò Galbium & Candidum, qui alioquì se rectè gerebant, & Deo placebant, non siuit diuina gratia non esse illuminatos in eo, quod est præcipuum salutis: sed eos ab errore traducit ad veritatem, adeò constanter & stabiliter, vt non solùm rectè se haberent, & tuti essent, quòd attinet ad pietatem: sed etiam alios, quos nôssent non recto pede ingredi ad veritatem, studerent pro viribus efficere, vt eiusdem essent secum sententiæ. Ij cùm piè essent affecti, magno quoquè & excelso animo se dedunt misericordiæ exercendę in pauperes, vt qui pro agnitione veritatis satagerent Christo reddere gratias. Castissima ergò mater illius magni Dei & Saluatoris nostri, sacrosanctum thesaurū, nempe suam vestem, volens suæ largiri ciuitati, vt hoc fiat, per dilectos illos viros prouidet quodam modo diuiniore. Modus autem ità habet:

Immittit eis desiderium adorandi sancta loca, quæ sunt Hierosolymis. Quod planè & ab illis factum est. Cumque Leoni & Verinæ rem aperuissent, comitatum non exiguum eorum familiarium & amicorum secùm adduxerunt. Cùm autem iter ingressi essent, & iam venissent Palęstinam, viam, quæ ducit in Galilæam, pręferunt maritimæ, pluris facientes contemplari Nazareth & Capernaum, quàm maritimis frui delectationibus. Ex quibus illa quidē fuit sacrū Deiparæ habitaculū, & in ea multo tempore vidit Deum Verbum ex se genitum: Hæc autem, eius filij charum & consuetum diuersorium. Cùm hîc ergò fuissent, vt diximus, quoniam non permittebat tempus, vt vlteriùs progrederentur, (Iam eñ erat vespera, & nox obscura: puisum aũt omni-

omninò hoc quoquè fuerat diuinitùs) vicus quidem eos excipiebat, isque paruus. In eo autem habitabant & alij non pauci, & muliercula quoquè quædam insignis castitate,& planè honestissima & moderatissima: quæ propter profundum quidem senium & canos honorata, sed propter magnum virtutum ornamentum longè honoratior erat. Apud eam autem vestis, diuinus fuerat hic thesaurus reconditus. Quomodò verò fuisset illa tantæ rei custos, nisi & virtutum fuisset ornata pulchritudine,& animi puritate? Quanquàm enim Hebræa quidem erat illa mulier,(est nanque amica veritas) illius tamen animam locum dixisses, qui est in præsentia quidem obscurus,aptus est autem ad lumen excipiẽdum, & valdè accommodatus. Diuinum verò erat in hoc quoquè apertè consilium, vt res apud eam mulierem recondita, quæ sic affecta erat,vt eam totis viribus celare studeret,posteà in lucem prolata,maiorem fidem haberet.

Tunica illa apud anum Iudæam recondita.

Vide ergò, quàm eleganter processerit diuinum consilium. Nam apud eam venientes, excipiuntur hospitio Galbius & Candidus sapientes, eos sic diuina deducente gratia. Erat verò propter id solùm, quod in ea latebat, domus admirabilis: alioquì autem nihil habebat magni, sed erat planè vilis & abiecta. Cùm eos autem tempus vocaret ad cœnam,vbì accubuissent, vidẽt interiùs aliam domunculam: quæ multo quidem lucernarum lumine illustrabatur, multis verò suffitibus & vnguentis suauè spirabat: in ea autem sitam magnam ægrotorum multitudinem. Ex quo diuinum quidem quippiam suspicabãtur esse & venerabile, rei tamen veritatem omninò excogitare non poterant. Inuitant itaque ad cõuiuium egregiam illam aniculam, cupiẽtes ex ea aliquid scire eius, quod desiderabant, illa autem hoc recusabat, causans religionem,& quòd non fas sit ei,cùm sit Hebræa, vesci cum Christianis. Illi verò,cùm propter magnam sitim cognitionis eius, quod erat propositum, nihil de propenso suo studio remitterent,eam adhuc inuitant ardentiùs, & illius non parendi pertinaciæ obijciunt aliud validius: Quid, dicentes,obstat,si cùm tu acceperis cibos, quibus pro more vesceris, nobiscùm quidem colloquaris, sola autem tuis alimentis vtaris? His itaque paret mulier,& congreditur.

Postquàm autem comedissent,apud eam viri illi precibus egérunt,vt eis id significare nõ recusaret,quęnam essent ea,quę fiebant in domo interiori. Existimabãt enim esse aliquid legale,& ex vmbratilibus illis & veteribus. Illa autem ea quidem dicit,quę fiebant: causam verò,quamobrèm ea fierent, minimè persuadetur vt aperiat. Videtis enim,inquit,ô viri diuinissimi, ægrotorum multitudinẽ. Etenim cùm Deo ità videatur,in hoc quidem loco dæmones expelluntur: cæcis autem vt liberè videant,claudis vt ambulent,surdis vt audiant,& mutis vt loquantur,efficitur mirabiliter: & alij morbi, & corporum mutilationes, quæ medicorũ artibus nullo sint modo medicabiles, curantur facilè. Illi autem (Non enim erant imprudentibus hominibus similes, neq; quod interrogare oportebat, ipsi præ simplicitate prætermittebant) Vndenàm verò, rogabant, principium cepit locus talia operandi? Illa verò, Apud nos, inquit, Hebræos à patribus tradita habetur narratio,quòd Deus in hoc loco visus sit cuidam ex patribus: ex quo factum est, vt loco hæc seruaretur gratia. Hæc cùm ea diceret, illi ei corde minimè assentiebatur: sed videbãtur eis muliercula, sicut res erat, probabilium verborum pulchra specie celare veritatem. Ipsi ergò eam quidem adhuc rogabãt vehemẽtiùs,vt eis rem,vt se habebat,aperiret, respiciens,si nihil aliud, laborem saltem tanti itineris: qui nulla alia de causa erat susceptus,nisì vt viderent sancta loca, & audirent ea,quæ à pijs & sanctis dicuntur hominibus. Illa autem ne sic quidem cedebat, sed manebat,vt statuerat,apertũ religionis existimans esse dedecus, si aperiretur veritas,& dicens se nihil scire ampliùs, quàm quòd locus sit plenus diuina gratia.

Multa miracula fiũt apud illam sanctissimã vestem.

Cùm autem illi pulchrè sensissent eam optimè quidem scire, vitare autem, nè eam scire esset apertum,& ideò præ se ferre ignorationem, euadunt auidiores inueniendi eius, quod quærebatur. & sicut Cleophas & ille alius discipulus, corde cœperunt ardere. Eos enim virgo beatissima incitabat, volens Byzantinis diuinũ hunc & sacrosanctum largiri thesaurum. Omnem ergò statìm mouebant lapidẽ, vt mulier remittens immobilem hanc occultationẽ,eis id quod tacuerat,in apertũ proferret. Quin etiã iusiurandi necessitatem adhibebant, eiusque adeò validi, vt animum quantunuis inexpugnabilẽ suo possent loco mouere. Cùm sic eã omni ex parte adstrinxissent,

Luc. 24.

& tanquàm ineuitabilia ei vincula imposuissent, vix tandèm persuadent, vt eis rem aperiat. Cùm itaque ex alto, & cum lachrymis suspirâsset, & in terram fixisset oculos, perindè àc si eam puderet enunciare: O viri, inquit, nunquàm in hodiernum vsque diem, diuinum hoc mysterium viro euasit manifestum. Quæ enim in genere meo me præcesserunt, iureiurando adhibito, vni mulieri, eique virgini, ità tradiderunt, vt singulis ætatibus ea res sic traderetur. sed quoniam video vos esse viros reuerendos & pios: & alioquì (nam hoc quoquè vobis significabo) ad me vsque redactæ sunt mei generis fœminæ, nec vlla superest alia post me virgo, cuius fidei à me credi possit cognitio mysterij, rem modò vobis aperiam. Existimo enim fore, vt quod à nobis dicetur, apud vos conseruetis. Mariæ illius Deiparę (hoc enim est nobis ab alto traditum) hîc custodita sita est vestis. Obstupuerunt viri illi, cùm solùm rei audijssent principium. Deindè adijciens mulier: Etenim hæc, inquit, Deipara vitam finiens, duabus mulieribus virginibus duas suas vestes donauit loco benedictionis. Ex quibus vna fuit ex mei generis Maioribus, quę id accepit, quod donatum fuerat, & in arca deposuit: & omninò iussit ijs, quæ erant sui generis, vt esset virgo vnaquæque, quæ eam acciperet. Est ergò arca recondita in interiore domo, quā nūc videtis: & quę in ea est vestis, est causa omnium, quæ fiunt, miraculorum. Hæc, ô viri, est vera narratio eius, quod à vobis quæritur: Et videre, vt ad vos vsque solùm deducta sit cognitio, & nemo sciat ex ijs omnibus, qui sunt Hierosolymis.

Nota, non nisì fœminas, easque virgines, asseruâsse vestem matris Dei.

Cùm hæc audijssent, adhuc maior metus viros subijt & lætitia. Metus quidem, propter magnitudinem eorum, quæ audita fuerant: lætitia autem, quòd essent participes talium sacramentorū. Quid ergò deincèps cōsequitur? Viri seipsos humì deijciunt, & pedes illius præhensantes: Nulli quidem, inquiunt, ex ijs, qui sunt Hierosolymis, notum erit id, quod nobis dictum est: nè dubites domina: dominam enim iam te vocamus, quæ sis talibus dignata mysterijs: ipsam tibi huius rei testem citamus Deiparā. Vnum autem aliud concede nobis rogantibus: Rogamus verò, vt dormiamus in eo loco, in quo hic diuinus reconditus est thesaurus. Cùm hoc autem statìm concessisset mulier, stragulæ quidem vestes portatæ sunt in eum locum: Illi verò non se somno dederunt, sed cùm nocturnum accepissent silentium, totam noctem perseuerabant in oratione, & cum lachrymis agebant gratias Deiparæ, quòd talibus auditionibus & spectaculis digni essent habiti. Cùm autem eos, qui ægrotabant, vidissent somno oppressos, metiuntur ex omni parte ambitum arcæ, in qua erat diuinum repositum indumentum: ipsamque ligni speciem & habitudinem, ex quo erat arca, accuratè admodùm & diligenter considerant. Deindè manè egressi, & honestam salutârunt mulierem, & cùm rogâssent, vt audacter iuberet, si quid sibi opùs esset Hierosolymis: se enim rursùs ad ipsam venturos per eandem viam: inierunt iter rursùs Hierusalem, cùm illa dixisset, se nullo alio egére, nisì eorum precibus, & vt eos rursùs lętos videret & alacres.

Vide antiquā deuotionē erga sacras reliquias.

Cùm fuissent itaq; Hierosolymis Galbius & Candidus, & partìm quidem Deo preces fudissent, partìm autem pauperibus & egentibus liberaliori dextera eleemosynam erogâssent, secretè vocant quosdam fabros lignarios, quibus iubent, vt eis construāt arcam, & forma, & figura & magnitudine illi, quam viderant, similem: mandātes pręterea, vt formaretur etiam ex ligno veteri, quò nihil in ea cerneretur, quod non esset omni ex parte simile p̄dictę. Excogitāt deindè aliqd aliud idoneū ad celandū id, quod erat futurum. Cōparant sibi auratum operculum, vt eo arca tegeretur. Postquàm autem & precatio, & erogatio eis satìs benè habere visa fuit, eo accepto, quod fuerat fabrefactum, redeunt in vicum sani & alacres: aromatibusque & suffitibus aptis ad sacrificium, venerandam donant mulierem. Et illa quidem rursùs viros, tanquàm sibi familiares, iucundè accipit. Illi autem rursùs ab ea petunt, quod priùs, vt scilicet in sacro habitaculo totā noctē transigerent. Illa verò rursùs quoquè p̄mittit, nihil omninò suspicās. Qui ingressi, summo ocio vtebantur precibus ad inculpatam, & ab omni repræhensione alienam Dei matrem, eas tāquàm sacram hostiam lachrymis pinguefacientes: Non ignoramus nos serui tui, dicentes, ô diuinissima, & in primis illustris Domina, quænā olìm Ozię euenerint, qui ausus est tangere arcam, quę erat secūdùm legē. Quomodò ergò nos, q̄ sumus multis obnoxij peccatis, te nō iubēte, ausi fuerim' diuinam hanc arcam omninò tāgere, intrà quam est talis thesaurus repositus: & non solùm

2. Par. 26.

Priscorum Christianorum

solùm tangere profanis manibus, sed etiam eam aliò transferre? Annue ergò voluntati nostrarum animarum, ô boni filij bona mater. Ad tuam enim ciuitatē est translatio, quę est omnium aliarū Regina, & te semp̄ magnō studio statuit honorare. Ad eam nos hoc diuinum donum exportare statuimus, ad eius tutelam & gloriam, quæ nunquàm extinguatur. Hæc tota nocte dicentes in oratione, & solum lachrymis madefacientes, repentè implentur fiducia, fiducia, inquam, contemperata reuerentia. Deindè ad diuinam accedunt arcam, simul læto & tremēte animo, & cùm omnes, qui illic erāt, efficeret somnus nullo sensu præditos, (O beatas manus, ô furtum, in quod nulla potest omninò cadere repræhensio) hanc accipiunt, eis quoquè omninò hac in re fauente gratia. Et eam quidem sic tollunt: apponunt autem, quam Hierosolymis ad eius similitudinem fabricati fuerant, cùm ei etiam imposuissent operculū. Quod quidem erat aureum, vt diximus. erga reliquias reuerentia.

Cùm primùm autem illuxisset, sanctam mulierem quidem iubent valere, & rogant, vt non cesset pro eis orare, & eorum facere commemorationē. Deindè ei quoq; digito ostendunt operculum, quasi veram illam tegeret & primam arcam, quod mulieri quoquè visum est ab illis allatū esse honoris gratia. Et cùm prætereà ijs, qui fuerant inuenti, pauperibus suppeditâssent, quæ erant necessaria, valdè læti protinùs iter ingressi sunt, domum reuersuri. Postquàm autem venissent Byzantium, non honestū esse statuerunt, ijs, qui illo tempore erant, Imperatoribus mysterium priùs communicare, quàm Patriarchæ. Eos enim subibat timor, nè quod ipsi suum esse bonum statuerant, eo ab illis priuarentur. Cùm ergò multa consultâssent, eis hęc visa est optima sententia, latenter eos ad hoc quoquè monente Deipara. Erat eis prædium apud muros ciuitatis, propinquum marini sinûs cornui. (Huic loco nomen erat Blachernæ) in eo extruunt quidem domum oratoriam. Cùm autem eis magnę esset curæ, vt laterēt, Petri Apostolorum principis & Marci domum nominant. Cùm in eo certè sacrum illum thesaurum posuissent, omne statim studium adhibuerunt, vt in templo esset perpetua hymnodia, perpetuus odor aromatum, & assiduus splendor luminum. Et sic quidem longo tempore hoc diuinum mysterium, fuit semper re vera mysterium. Hymnodia, suffitus, lumina antiquitùs in templis.

Quoniam autem ei, quæ per ipsum honorabatur, & cuius erat ille amictus, visum est, tantum bonum ad solos duos testes non debere contrahi, & tanquàm profundo aliquo contegi silentio, & communes diuitias esse eorum tantùm proprias, & communi epulo eos se solos explere: mouet ipsos ad id, quod tacuerant, proferendum in lucem: & accedentes, annunciant ijs, qui tunc erant, Imperatoribus, & aperiunt quale sit miraculum, & declarant quemadmodùm sit allatum. Eos autem, cùm audijssent, magnum inuasit gaudium: & protinùs fit publicum, quod fuerat occultum. Et beati quidrm inter omnes reputantur Galbius & Candidus propter tale ministerium, & publicis honorantur honoribus: Diuina autē ędes in eo loco regijs impensis Deiparę ædificatur: & capsa ex argento & auro constructa, sacrum illum thesaurum excipit: & plurimis alijs muneribus & donis domus honoratur. Leo verò & Verina (ij enim tūc imperabant, quorum tempore hoc quoquè magnum & reuelatur mysterium, & ad regiam vrbem exportatur) cùm pulchrè & piè imperâssent, & Galbius & Candidus, q̄ hoc ministerium pulcherrimè obiêrunt, transferuntur posteà ad senectuti non obnoxiam vitæ conditionem. In capsa argentea, & aurea reponitur vestis S. Mariæ.

Cùm ergò hæc sacra arca nobis contineat, non quasdam tabulas, manu Mosaica politas, sed vestem planè diuinam, & summè venerandam, quæ non solùm intemeratum & ab omni labe alienum corpus texit: sed in qua (vt audacter dicam) cùm esset infans, Deus verbum fuit inuolutus & auctus: adeò vt ea sæpè conspersa sit guttis lactis venerabilis, quo nutritus fuit is, qui est omnium alimentum & vita: ad eam quidem verè laudādam nulla sufficit oratio: sola autem gratiarum actione res est prosequenda: & ipsi Deiparæ sunt agendæ gratiæ, & eius filio communi Saluatori & Regi, qui omnia ad nostram vtilitatem & salutem dispensat: Ei gloria & potentia nunc & semper, & in secula seculorum, Amen. Vestis planè diuina & veneranda.

SAN.

SANCTI PATRIS NOSTRI ANDREAE CRETENSIS, ARCHIEPISCOPI HIEROSOLYMITANI

Encomium de dormitione sanctißimæ Deiparæ.
Habetur in Simeone Metaphraste.

15. Augusti. Festũ dormitionis Virginis Deiparæ.

Ysterium est festum præsens, cuius argumentum est Deiparæ dormitio, orationis facultatem superans: mysterium (inquam) quod non apud multos quidem iam celebrabatur, apud omnes autẽ nunc honoratur & amatur. Et hoc est nostrum festum, mysterij declaratio seu explicatio. In qua re nos vellemus quidem silentium præferre orationi, cogimur tamẽ à desiderio: quibus parùm quid dicere conceditur, quanuìs cõfidere non possimus, & nostram imbecillitatem non ignoremus. Non igitur committendum est, quò minùs longi silẽtij secretum compensemus. Celebrandumq; est donum, & non obruendum obliuione: non quòd recenter sit inuẽtum, sed quòd sit suo decori restitutum. Non enim quoniam à nonnullis, qui nos præcesserunt, non fuit cognitum, iam etiam est tacendum: sed quod non omninò effugit, id est sanctè prædicandum.

Luc. 1. Sit ergò hodiè vnum commune festum cælestium & terrestrium, & cum Angelis collætentur homines: omnisq; lingua choros ducat, & Deiparę óccinat, Aue. Hoc Gabriel priùs sumpsit exordium mysterij, quandò id, quod est totius Theologiæ clarissimum, diuina Iesu secundùm nos formatio, ineffabili consilio & dispositione noua quadam & præclara ratione effingebatur in virginali naturæ officina. Et nos quoquè rursùs oportet hoc tanquàm comparatum ad agendas gratias, offerre Reginæ generis. Illi enim etiam post excessum conuenit dicere illud χαῖρε. Sola enim nobis introducto gaudio, expulit dolorem primæ parentis.

Psal. 80. Tubis ergò canamus in Sion. Accipiamus psalterium & citharam. Canamus matri Dei nostri, canamus, non epithalamium, sed funebre canticum. Rogauerit autem meritò quispiam eorum, qui diligenter considerant: Quanam de causa Sion fecisti mentionem, ó qui canis hymnum sacræ præsentis lætitiæ? Sed non ab instituto est hoc alienum, ei ego dixerim, si memini sanctissimæ Sion. In ea enim peractum est hoc magnum Deiparæ mysterium. In ea sacrorum castissimi corporis genuum inflexiones, tanquàm clara voce testantur tabulæ, quæ sunt humi constratæ. Toto enim tempore incolatús in ea est versata: & illic naturæ seruiens legibus, vitæ finem accepit. Hic quoquè latuit principem tenebrarum, quomodò in pariendo ea effugit, quæ accidunt matribus, illa sanctissima & à Deo vocata, quæ gloria & gratia cælum & terram impleuit magnitudine diuinæ suæ translationis.

Cuius si omnia vellem deincèps persequi, quomodò extiterit, aut concepta vel nata sit, non inuenerim tempus, quod respondeat orationi: aut dicendi facultatem, quæ factis exæquetur: nisì quòd præclara eius omnia quæ narrantur, possunt summatìm recenseri. Dico autem generis claritatem: parentum vtrinquè insignem nobilitatem, qui hinc sacerdotalem, illinc regiam nacti erant dignitatem: liberorum egestatem & sterilitatem: pro ea frequentes interpellationes, & crebra sacrificia: in quibus D E V M rogabant, orabant, supplicabant, vt vincula solueret sterilitatis, & vt qui carebant liberis, fœcundi fierent ex sterilibus, & ex infertilitate datum fructum producerent.

Summatìm perstringit matris Dei ornamẽta.

Deindè amotionem sterilitatis, implementum promissionis: & paulò antè ea quæ visa sunt in somnis, & quæ re vera audiuerunt, & quęcunq; ambo cõmuniter & priuatìm, visione præstãtioribus diuinis exauditis vocibus, diuina illuminatione sancti accepêre responsa. Deindè ad generandum aptitudinem, & ad eam progressionẽ: fascias, aduẽtum ad Dei templũ: quomodò sit pulchrum munus Deo dedicatũ, quomodò in adytis, tanquàm in aureis vecta thalamis, immortalem, non autem communem cibum

cibum sumebat. Deincèps verò educationem, & quomodò crescens, à puerili ætate peruenerit ad adolescentiam: & quæcunq; declarant perfectam illam conditionem, quibus vt par est pubescens, augebatur conuenienter ijs, quę sunt supra naturam.

Mitto dicere occulta plusquàm ignotæ conceptionis mysteria, & supra modum admirabilem & ineffabilem partum IESV apparitionis: vt verbi causa, quòd ea non fuerit corrupta: quòd sine dolore & obstetrice pepererit: quòd ea fuerit sine macula: quòd inuiolatum fuerit claustrum virginis: quòd nouo & admirabili modo lac produxerit: quòd ex lege fuerit purgata, & quę in templo fuęre prophetias, quibus à propheta, qui legem & Deum suscipiebat, Simeone prædicta sunt futura. Deindè rursùs persecutiones: fugam in Aegyptum: ex Aegypto reuersionem: quemadmodùm circumierit, & in terra morata sit: quę ante Crucem probra subierit: quos iuxta Crucem passa fuerit dolores: quos post Crucem terrores: & postremò, quæcunque ab ea in vita & facta, & dicta sunt. Quæ cùm esset immaculata & impolluta, & supra modum plena purissimę castitatis, eum, quem totus mundus neque capere, neq; verbis explicare poterat, conseruauit perpetuò arcanum & ineffabilem, tanquàm Regis mysterium, quæ ex eo exprimuntur, ijs solis nota faciens, qui diuina diuinè conferre didicerunt. Quibus maximè purgatis ea, quæ est ad Deum, appropinquatione, per eloquendi egestatem, & ignorationem eo modo, qui omne superat silentium, intelligentē cutem aperiens sanctissima, ostendit aliquam partē occulti, qui intùs latet, mystici splendoris. Vtinàm autem nobis quoquè, qui sumus præsente splendore illuminati, liceat longè clarissima dignatis effusione luminis, purè videre, aut modicè accipere radium mysticæ contemplationis, & ità imbui, si non in ijs, quæ ad planè inexplicabilem illam vitam pertinēt, (sunt enim ignota) at vt doceamur saltem, quoàd eius fieri potest, ea, quæ hodierno die dicenda suscipimus. Luc. 2. Matt. 2.

Adeste ergò, O verbi chari mystę, & rerum honestarum amatores & spectatores. Vos enim voco magno & alto pręconio, vt orationis aperta contemplatione, quę est velis adhuc tecta symbolicis, vobis ostendamus eum, qui est intùs, decorem, qui Solis superat splendorem pulchritudine nitoris. Postquàm autem ad hunc locum peruénit oratio, non alienum arbitror nonnullos ex ijs, quæ hîc sunt, præmunire, nè fortè illotis, vt dicitur, aut immundis pedibus sancta adeant. Nō enim ex æquo ab omnibus ingrediendus sanctorum locus: sed ab ijs, qui propter mentis puritatem transscenderunt omnia materialia, & transilièrunt omnia, quæ cadunt sub sensum: quibus maximè sanctissimum Dei verbi tabernaculum parans, ingressum concedit liberaliter. Si enim ijs, qui ad Sina montem indignè progredi audacter contendebant, imminebant fulgura, & tonitrua, & terrores, & sonitus tubarum, & minæ horribiles: si autem templi quoquè parietes non erat tutum vulgo tangere, & ideò secundis extrinsecùs opùs erat parietibus: magnaque res erat ante sanctorum contactum priùs expiari, & ante sacra, quę peragebantur, præparari, idq; cùm adhuc Deum colebant in vmbra, & à velis dependebant typicis: quanto magìs oportet eos, qui veritatis lucem habent resonantem, studium adhibere, vt ad hoc magnificum & lōgè maximum Dei gratiarum tabernaculum accedant diligenter? In quod cùm ineffabili quodam, & qui non cognosci potest, & intelligentiam omnem superat, modo se demisisset ad exinaniendum, in terris est versatus: & is, qui nusquàm capi potest, nullis compressus angustijs, habitauit in vtero virginis, quæ vniuersam, q̄ est in generatione, naturā superauit puritate: & hinc, tanquàm ex sacris quibusdam adytis, suæ carnis peregit mysterium. Quis autem? Is, qui nullo indiget, & sibi attribuit omnes fines humanos. In hoc à Deo formato tabernaculo vniuersa lex, & Prophetæ re ipsa sunt adimpleti, & in eo adumbratæ typicorum characterum formę; fuère delatæ, speculis veritate dissolutis. Illotis pedibus non sunt diuina adeunda. Exod. 19.

His autem oratione satìs iam præparatis, agè typo dimisso, ad ipsam accurramus veritatem, vel in ipsa potiùs adyta ingrediamur. Quousquè enim in verbi immorabimur vestibulis, eam, quæ est ante ingressum, admirātes pulchritudinem, cùm liceat ingredi vnà cum matre verbi, & velo disciso introspicere Sancta sanctorum, & initiari in ijs, quę sunt maiora & perfectiora? Si enim sunt talia sanctorum vestibula, & templi porticus excellunt pulchritudine, mentis oculos præstringentes: qualis fuerit locus adytorum, & eorum, quæ non licet adspicere, & ad quæ non datur aditus, intimaq; quæ solis illis oculis & labris adspici & dici possunt, qui gloriam Domini contemplantur

cui-

Esa. 6. euidentissimè, & quæ carbone calculi Seraphici sunt expurgata, & ad summā peruenerunt impatibilitatem.

Si mihi ergò rectè vobis consulenti credatis, iubentes quidem valere carnis perturbationes, cùm & materialem omnem amicitiam, & quæ est infernè, commixtionem expurgaueritis, & deindè eius, quæ ex alto procedit, diuinæ illuminationis luce vos circundederitis, accurratis simul ad Deiparam. Iam enim illustratos, & actione orationeque, & virtutum pulchritudine omni ex parte refulgentes, Christus ipse, qui est purum mysterium, lux semper viua, ex Sole, hoc est, patre sine principio, & absque egressione, tanquàm ex luce radius, refulgens, volet nos simul congregatos mystico conuiuio accipere.

Quales debeat esse, qui velint de matre Domini tractare.

Hoc autem apertè ostendit ex eo, quòd suam matrem semper Virginem: ex cuius vtero suprà, quàm verbis dici possit, cùm esset Deus, formatus est, (quòd ad nostrā conditionem pertinet) hodiè è terræ locis, vt humanæ naturæ Reginam transtulit, non prædicabilem quidem, sed nō omninò incommunicabilem relinquens vim mysterij. Neque enim præter terminos, qui nobis desupèr fixi sunt, neq; noua præter naturam lege deducta est ad generationē, aut vixit, quatenùs versata est nobiscùm sanctissima in ijs locis, quæ sunt supra terram. Etiamsì in hoc quoquè, sicut in alijs, habuerit rationem valdè admirabilem: vt quæ nobis præstantiùs vixerit, & conceperit, & tandèm hinc excesserit, & reuerà omnes superauerit, qui sunt in generatione, naturæ magnitudine.

S. Maria, humanæ naturæ regina.

Sed iam abeamus, eo modo, qui tempori conuenit, festum celebraturi. Omnia cum celebritate pulchrè concurrunt, & simul exultant. Eccè enim quilibet auditor eorum, quæ à me dicuntur, talis est, qualia quæ nunc cernuntur. Regina tribuum, Ecclesia fidelium, Reginæ generis, quæ à Deo Rege, omnium Principe, in cæli regiam regaliter hodiè assumitur, pompam celebrat, & ex se dono ei offert, quicquid est pulcherrimum atque iucundissimum. Quæ puluerem reddidit cęlestem, puluere exuitur: & quod à generatione acceperat, deponit operculum: & terræ reddit id, quod est ei cognatum. Quæ cùm vitam conciliâsset, in vitalem statum denuò reuertitur: & in locum introducitur, ex quo vitæ ducitur principium, & qui vinci non potest, & qui ab omni materiali & patibili disiunctus est positura ac habitudine. Et in summa ex ijs, quæ appârent, id, quod appâret, assurgit: & cum eo, quod intelligentia percipitur, intelligendi ratione cōgreditur, ijs rationibus, quas nouit is, qui priùs colligauit & soluit, deindè rursùs colligauit.

Nisì fortè nimia sum ego audacia, qui ea attingo, quæ non licet assequi. Quibus nemo sit, qui non credat, aut qui de eis dubitet, Eliam & Enoch in animo cogitans. Qui postquàm ea, quæ videntur, superârunt, obstructis sensibus à carne & mundo remoti, ille quidem in curru, hic verò sublimis raptus est, non disiūctis eis partibus, non dissolutis: sed eousquè productis vitæ eorum terminis, quos nobis, quæ omnia sapienter definit, fixit prouidentia. à qua & quæ olìm fuêre, & quæ nunc sunt, similiter simul & conuenienter formantur & deducuntur. Quòd si hæc parua videantur, si conferātur cum exēplo eius, quæ à nobis laudatur, ipsa certè sibijpsi sufficiet, sua conferens & assimilans.

4. Reg 3. Gen. 5.

Considerandum autem est, an inter miracula inueniendum sit maius eo, quod admirabiliter & præter opinionem in ea factū fuit. Depræhensum est, legem naturalem euasisse imbecillam, quæ vix tandèm cóncidit. Omninò aboletur & euertitur acerba mortis condemnatio: soluta est vis maledicti. Sed nemo vicerit ea, quæ olìm à DEO fuêre definita: nisì sit Deus secundùm naturam, qui omnia mutat & transformat nutu suæ bonitatis. Ei autem conuenienter nunc quoquè decuerit ea in matre innouare. Sic enim ostendet eam non solùm esse matrem suam secundùm naturam: sed etiam confirmabit eam, quæ est ex ipsa, dispensationem: per quam maximè eas, quæ sunt in ipsa, magìs mysticas rationes modo excellenti extollimus, quo Verbum vitæ principium ea ratione, quæ compræhendi non potest, eius subijt vterum, & naturam hominis susceptam superessentialiter induit. Propterea ea, quæ olìm quidem in ea facta sunt, à nobis autem nunc celebrantur: etiamsì videantur esse vtiq; admirabilia, & pręter opinionem, & longè esse remota à naturæ legibus: si tamen consideretur, quæ naturā superat, inexplicabilis ratio conceptionis, ad eam relata, faciliùs erit illa asseq.

Erat

Erat ergò tunc quoquè Verbum præsens, & legem fecit cessare, legem, inquam, mortis, cui nil poterat afferri detrimenti. Erat autem spectaculum verè nouum, & quod non poterat consequi cogitatio. Mulier, quæ cælorum superauerat naturam puritate, in adytorum, quæ sunt in cælis, sancta commeans & ingrediens. Virgo, ipsorum Seraphim ipsam vincens naturam miraculo Dei generationis, prima natura proximè accedens ad Deum, opificem omnium generationis: mater, quæ ipsum viuere pepererat, consecuta vitæ finem partui non absimilem, & miraculum Deo & fide dignum. Sicut enim non fuit corruptus parientis vterus, ità mortuæ caro non interijt. O miracula: Partus effugit corruptionem, & sepulcrum nō admisit interitum. Sanctos enim non attingit. Quomodò potest hoc demonstrari? Vultis dicam? Nemo autem ex ijs, qui adsunt, me irrideat. Quomodò est monumentum inane? Vos enim alloquar. Quomodò corpus euanuit? Quomodò non sunt in ea vestes, in quibus est sepulta, nisi effugisset interitum id, quod sepultum fuerat, si trāslatus non fuisset thesaurus? Quòd si ità est, quomodò non est vera, & à mendacio aliena translatio? Nā alia quoquè concurrerunt, animæ à corpore separatio, carnis depositio, compositionis solutio, partiū disiūctio, resolutio, adiunctio, concretio, & eò discessio, vt nihil appáreat. Stat enim sepulcrum inane vsque in hodiernum diem, quod & testimonio est approbatum, & approbat factam translationem. S. Maria est corpore assumpta est in cælum.

Nescio autem an id factum sit partibus rursùs inter se collatis, & concretis in vnā compositionem, (de his enim parùm philosophabor) cùm sic fortè visum esset Creatori, arcano hoc excogitato modo honorare parentem: an vno ex his alteri imposito, & vno quidem extra, altero verò intrà fines sortito constitutionem, postquàm fuerunt à se inuicèm separata: an noua quadam & aliena consequentia supernaturaliter in ea concurrente: vt sint re vera omnia noua, quæ ad eam pertinent, appositè admittentia rationem, quæ superat naturam, vt quibus cedat omnis ratio & cognitio. Nos ad hoc spiritale conuocat verborum conuiuiū, quæ est Verbi mater secundùm carnē.

Proponuntur autem hodiè hæ mysticę epulæ, & verborum argumentum diuinis abundans mysterijs Harum ego sum hodiè epularum conuiuator, qui sum hospes & peregrinus expositor sublimium spectaculorum. Nemo autem intuens ad nostram humilitatem & abiectionem, renuat conuiuium. Non enim à nobis, sed ab ipsa Deipara, sunt diuinarum harum contemplationum mysticæ paratæ narrationes. Quarum quoniam plena est mensa, spiritales inuitans conuiuas, eamus conuenienter dignitati spiritûs, ad profunda spiritûs. Iam enim sapientiam, quæ ipsam sapientiam secundùm carnem genuit, appositè imitans, cùm totam seipsam, tanquàm mensam mysticam cælestemq; parauerit, eos qui mente sunt in diuinis initiati mysterijs, benignè inuitat ad conuiuium, non victimas mactans, aut crateri liquores infundens: cuiusmodi fuerunt olim beatę illę victimę & crater ille, qui beatum illud & à Deo perfectum nectar suscepit: sed suorum mysteriorum illa planè admirabilia, & diuina reuerà spectacula.

Ad quæ quidem maximè eos, qui sunt congregati, inuitans festi Domina, sapientiæ quidem domum, quantacunq; sit, hinc nobis ex seipsa ostendit. Ostendit autem suam quoquè sanctissimam mensam, vtpotè quæ ipsum totum viuificum panē Dominum nostrum Iesum, qui est vita æterna, qui creatam continet naturam, ex fermento Adamicæ conspersionis panē factum, in vtero gestauit œconomicè: qui eos, qui sanctè ad eum accedunt, reducit ad vitam recentiorē, & reddit in Deo perfectos. Quo quidem modo eos quoquè expurgat, & reddit immortales, qui participatione nouæ illius & pulchræ eius communionis ei coniunguntur, fiuntque familiares.

Quæ autem suis amatoribus in conuiuio apponit, hæc sunt apertè, per quæ vita illa constat excellens & ineffabilis, qua nihil ex ijs, quę cōsiderantur in natura, est excelsius: per quam is, qui omnem superat Theologiam, per arcanā exinanitionem, hominis, cuius curam gerebat, flexus misericordia, vt qui vniuersa produxerit, se consultò demisit ad nostram vsque mendicitatem, & implicatus fuit in nostra cōspersione, & similiter atquè nos, fuit particeps carnis & sanguinis: Qui nulli⁹ indiget, q est summè plenus & diues: Qui non recedendo à sua superessentiali diuinitate, elegit eam, in qua non erat, substantiam, integras in se seruans, etiā post vnionem inexplicabilem, rationes eorum, quæ conuenerunt, nulla vtriquè intercedente confusione, aut diuisione. Qui ne supermundanis quidem cælestium ordinū præfectis significauit, quidnā esset

quod ab eo fieret, præterquàm vni ex primis Angelis, qui ministrauit in progressione cælestis mysterij.

Sic enim, qui erat incorporeus, intercedente mente & carne, nobiscùm est versatus, vt omninò commixtus toti nostræ cōspersioni, renouaret id totum, quod ex nobis sumpserat. Hæc quidem est, vt mea consequitur scientia, & vt res sic in promptu offert, intelligens mensa diuino mysterio traditæ sapientiæ. Talia sunt etiam, quæ in ea mysticè peraguntur, quæ sunt à Deo tradita arcana: in quibus meritò oportet adnotare præsentis quoquè diei mysteria, in quo Dei mater, nullo murato ex ijs præscriptis, quæ sunt secundùm naturam, nostrę legi seruijt: & sub eisdem, quibus nos, terminis, quæ in carne erat, vitam finijt, miraculo plenum mundo relinquens suum ortum & decessum. Si quid ergò, quod nos superat, in ipsa à diuina dispensatū est natura, nemo miretur, intuens ad nouum & explicabile, quod in ea peractum est, mystèrium, ab omni infinitate infinitiès infinitè exemptum.

Ortus & decessus S. Mariæ miraculo plenus.

Et sint hæc quidem perpetuò complicata, & arcana, & habentia suam rationem immobilem. Nos autem sanctissimæ, ex quo principium vitæ ductum est, corporis sepulturæ memoriam splēdidi splendidè celebremus. Ad quam, cum eo quod est adspectabile, quicquid percipitur intelligentia, & quicquid est cæleste & terrestre simul congregatum, Reginam honorat, & deducit ante tabernaculum. Ex quo commune hoc propitiatorium, quod ex ea absq; manuum sectione tanquàm templum effectum, Dominicum & salutare acquisijt corpus, eius qui tam naturalis, quàm intelligentis motionis, cuius nos, est particeps, excepto solo peccpto. O miraculum. Quæ Deum, qui est infinita magnitudine, & ab omni circunscriptione seiunctus, in paruo sui vteri spatio cepit superessentialiter, ei hodiè circunscripto lecto vectæ, sanctis manibus iusta fiunt. Quæ in suo sinu habuit collocatum eum, qui tergis vehitur Cherubicis, insculptę petrę finibus sepelitur. Et cuius partum admirati sunt Angeli, huius tabernaculū deducunt Angeli, choros ducentes.

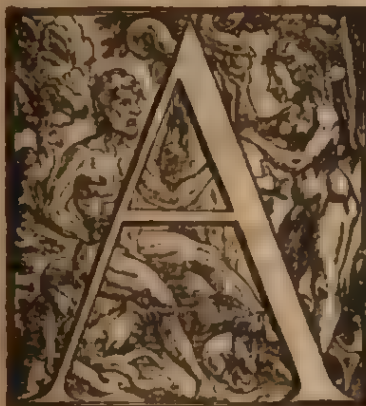
Et quis eorum, quæ illic peracta sunt, rationes fuerit interpretatus? Quis pro dignitate in hoc extolletur mysterio? Quis menti dabit alas, vt vnà volet cum miraculo, & eius accipiat communionem? Quis (vt aliquid dicam magìs mediocre, & fortasse ex ijs, quæ sunt secunda) nostræ concretionis fluxionem descripserit & affluxionem? Quam cùm non posset consequi natura, & quam comprehendere non poterat, superet constitutionem, appetitione conuersa in admirationē, ea, quę Dauid, diuino spiritu afflata eloquitur ad Deum vniuersorum: Mirabilis facta est, dicens, scientia tua ex me: valida effecta est: non potero ad eam: propemodùm nostrā admirans compactionem, vel compositionem, aut contrà, eam, quæ fit in membris, disiunctionem. Quinetiā quod huic intemeratæ & clarissimæ Reginæ eius matri cōiectu difficilimū factū est miraculū, tanquàm diuinum celebrans, quod communiter in nobis & propriè in ipsa, ipsi soli, vt omnium opifici & talium operatori, ante secula est agnitum.

Psal. 138.

Hoc est nostra formatio, hoc concretio, hoc solutio, quod etiā hodiè celebramus. Hinc ego me reprimens ac contrahens, & metu honorans mysterium, cum eo, qui ex omnibus Prophetis maxima voce vtitur, Esaia simul loquor: O miser ego, dicēs, quòd sum compūctus, quòd homo cùm sim, & habeam labra immunda, audeo aliquid dicere de pura & impolluta, & quæ summè plena est omni sanctitate: & eam aggredior funebri laudare oratione, cuius nubes tegunt assensum ad contemplationem: intelligens autem quædā caligo circunfusa est theologicis, quæ sunt circa ipsam, conuersionibus, quæ non sinunt apertè explicari complicatam mysterij comprehensionem, quā est Dei tantùm laudare pro dignitate, qui, quas ipse nouit, rationibus in ea fecit miracula. Tātum abest, vt sit meum, qui humì iaceo, & nihil ampliùs scio, quàm quod est ante pedes, quòd desit mihi egregius ad res honestas animus. Non erubuerim igitur, quæ sunt supra facultatem meam, etsi non possum pro dignitate, ea dicere, cùm reijciendum non sit, quod fit pro viribus. Itaque loquendo silentium amouimus, Deo sermonem dedicantes: Cui gloria & potentià in secula seculorum, Amen.

Esa. 6.

ANDREAE ARCHIEPISCOPI CRETENSIS HIEROSOLYMITANI ALIVD ENCOMIVM DE DORmitione *sanctissimæ Dominæ nostræ Deiparæ. Est etiam in Simeone Metaphraste.*

D concionem nos rursùs vocat continuatio orationis: & oportet nos omninò ijs, quæ deincèps coniungentur, ea, quæ iam dictis deerant, supplere: vt sit perfecta & indissolubilis oratio, vt quæ nihil disiunctum vlla ex parte habeat. Atque in ijs quidem, quæ præcesserunt, quoàd eius fieri potuit, paucis à nobis est dictum de admirando illius corpore, ex qua vitæ processit initium. Dico autem de virginali Dei matris tabernaculo. Restat, vt dicamus, quisnam sit hymnus, & quænam sint ea, quæ in eo laudantur. Nemo autem mihi nunc inurat labem arrogantiæ, aut audaciæ, quòd aliquid audeam, quod sit vastæ magnitudinis: non enim ex dicendi facultate, sed ex sola precum promissione incitatus, hanc composui orationem, quæ nunc est in manibus, submissionis & modestiæ semper curam gerens pro viribus. Sed non ideò vult mysterium minuere oratio, etiamsi hoc tanquàm non tritum, & minimè exercitatum, ex arrogantia id sit primùm aggressa. Si quid autem ex ijs, quæ non sunt à multis cõsiderata, hæc nunc est habitura oratio, nemo miretur. Ex coniectura enim, & vt mens ea potuit cõijcere, (rem enim ipsam exactè vix Angeli potuerint consequi) hęc sunt à nobis considerata. 15. Augusti.

Iam ergò illa innumerabilis eorum, qui Deum honorant, classis, sicut priùs diximus, frequens erat congregata: & vniuersus supermũdanarum potestatum, qui intelligentia percipitur, pulchrè instructus cœtus, à nullo cõspectus, desupèr aduolans, ad spectaculum confluebat admirabile. Aderant quoquè sanctorum, quas Deus, vt arbitror, inspirauerat, animæ, choros ducentes circa lectum: quas liber Canticorum vocat adolescentes ex mystica contemplatione. Oportebat enim cum Regina naturæ vnà adesse diuinas eorum, qui vixerant, animas in exitu præcedentes, & eam deducere, & ea canere cantica, quæ cani solent exeuntibus. Erat ergò in medio propositum illud tricubitale & luminosum corpus Deiparæ, quod Dei Verbi totam capiebat plenitudinem. Quod quidem dum videbatur in lecto, vnguenti sanctificationis suaui odore perfundebat totam creatam naturam. Quæ mens, & quænã lingua eorum, quæ illic fuêre conspecta, rationes inuestigauerit? Omnia enim plùs, quàm in infinitum, inuaserat omnis ignoratio & videndi egestas. Hinc certè factum est, vt diuinorum sapientũ præcipui, à diuino spiritu arrepti, ex insigni lætitia diuini tunc oblectantis splẽdoris, id quod supererat illuminationis in ecstasim traducẽtes, illos hymnos diuinitùs inspiratos, illã, inquã, quæ est in hymnis tropologiam, vt poterat vnusquisq;, attingerent, alius alium excipiens. Erant autem ea, non qualia ipsi inducimur, vt mente agitemus, aut vt quis fortè descripserit: sed vt eos ad dicendum informabat spiritus, & audire iubebat: ità & ipse hymnus, & quæ in hymno celebrabantur, ab ijs, qui hymnos dicebant, dicebantur & exaudiebantur: quæ ab inferiore quidem & nostra harmonia & consonantia, erant infinito interuallo seiuncta: parùm autem, aut nihil aberant à sono Angelorum, qui in cælis festum celebrant. Quorum altitudinem & profunditatem & infinitam pulchritudinem, non est nostrum, velle temerè describere, qui in tali dulcedine nullo modo sumus exercitati: sed silentio potiùs honorare, vt quæ nec possint compræhendi, nec verbis explicari. Ea autem sola tutò possumus aggredi, quæ & iucundum est assequi, & si non assequaris, nullum est periculum: quæ neque scienti afferunt molestiam, neq; rudem cruciant. Hymnus autem & quæ hymno celebrabantur, etiamsì nostram effugiant comprænhensionẽ, quantùm tamẽ possumus assequi, vt rem vtcunquè exprimam, sint eiusmodi:

Oẽs beati spiritus adsunt Virgini matri hinc emigranti. Cant. 1. & 6.

Dionysius Areopagita Lib. de Diuinis Nomi. Cap. 3.

Hic est finis testamentorum, quę nobis fecit Deus: Hęc est declaratio occultorum, & pro-

Mira sanctissimæ Virginis præconia.

& profundorum diuinæ incomprehensibilitatis. Hic est scopus, qui excogitatus fuit ante secula. Hæc est summa diuinorum oraculorum. Hoc est ineffabile, & quod planè cognosci nō potest, eius, quę est ante principium, curationis hominum, consiliū. Hę sunt primitiæ communionis & coniunctionis omnium genitoris DEI cum suo figmento. Hæc est diuinarum reconciliationum, quæ pignore dato fit, fideiussio: Eximia pulchritudo: A Deo sculpta statua: Rectè descripta diuini Archetypi imago: Totius contemplationis & ascensûs sustentaculum: Sanctissimum Verbi omnium creatoris tabernaculum: Qui Deum suscipit, sapientiæ, quæ non potest exinaniri, crater: Vitę, cui nihil potest auferri, penarium: Fons, qui non potest exhauriri, diuinarum illuminationum: Potentia, quæ nequit labefactari: quatenùs nequaquàm vincebatur ab animi perturbatiōibus, vt quæ erat puritate omnibus superior. Per hanc fuère nobis data pignora salutis. Et quòd vsq; ad nostram quidem processerit mensuram, quæ fuit habita in tanta admiratione, & commune exoluerit debitum, est proprium naturæ. Quòd autem ità viueret, vt non haberet omninò easdem, quas nos, proprietates, erat proprium eius, quæ illi cum DEO intercedebat propinquitatis: quinetiam aperta quoquè est probatio summæ eius impatibilitatis. Quid enim ex ijs, quæ sunt longè maxima, non in ea processit cum maxima virtutis abundātia? Quid verò ex ijs, quæ spectant ad ostendenda miracula, non productum est admirabile? adeò vt omnium miraculorum, quæ quomodocunquè facta sunt, aut fiunt, eam esse effectricem in omnium resonet auribus. Quorum pars est extrema id, quod nunc adest: etiamsì ante omne tempus id fuerat prædesti natum, cùm diuinum consilium sic altiùs definierit vniuscuiusque nostrûm transitum.

S. Maria præclarissimis aucta Dei donis.

Et ô prouidentiam, ad cuius extrema nemo venit eorum, qui nati sunt, aut potest inuenire vestigium. Cuius opus est etiam, quod nunc peragitur, virginis mysterium. Est enim mysteriū, etiamsì circa nostrum finem consideratur. Et hoc est pars, quæ ab initio hominis naturæ sorte est attributa. Sed ô quomodò discissa est sepes, quæ peccato fuerat colligata? Quomodò diuulsum est vinculum, quod complexum fuerat transgressione? Quid, quòd contemptui mors est habita, tanquàm diei somnium? Abit metus, non ampliùs terrens eos, qui sunt in Christo, infantes. Sed nunquìd nisì mortuū fuisset DEI receptaculū, non dissoluta fuisset corruptio, quę seminata fuerat inobedientia? Dissoluta certè fuit, Christo priùs mortuo. Iam enim excesserat natura à condemnatione, quæ erat in corruptione, suscepto statu, qui est per incorruptionē. O nouas remunerationes. O diuinas pmutationes. Produxit natura liberum arbitrium spinis obseptum. Ipsa contrà produxit eum, qui impleret paternam voluntatem. Peperit natura ex obedientia mortem voluntariam. Ipsa contrà peperit eum, qui mortem sustulit per obedientiam. Sola enim, sola præter naturam fuit electa ad naturam renouandam: Sola seruijt opifici vniuersæ naturæ.

Quoniam ergò nunc proponitur hæc diuina capsa eius, quod à Deo sumptum est, tabernaculi, quæ tanquàm larga bonorum largitrix, inuitat eos, qui sunt honesti studiosi, nemo cunctetur vocatus. Non indiget enim labore gratia, præterquàm sola voluntate. Eat ergò prompto & alacri animo vnusquisque, qui certam & minimè dubitantem habet fidem: eat ad thesauri Virginis repositorium, & discat experientia euentum eorum, quæ desiderat. Propositum est hoc commune reconciliatorium. Omnes Deo reconciliemini. Eccè fons immortalitatis, qui non potest exinaniri. Venite, qui morte affecti estis. haurite: Eccè vitæ fluuij perennes. Adeste omnes, efficimini immortales. O filia Adam, & mater Dei. O mater sine viro, & virgo quæ filium paris. O opus eius, qui in te factus est temporaliter, & non excessit à sua æternitate. De te resonârunt omnes spiritûs interpretes. Moyses primus cùm vidisset rubum, te prædixit: Transiens, videbo magnam hanc visionem. De te DEI pater Dauid CHRISTVM rogauit, dicens: Exurge Domine tu, & arca sanctificationis tuæ. De te idem, tuum præfigurans egressum, prædixit: Vultui tuo supplices erunt diuites populi. Eccè enim, inquit, omnis gloria filiæ Regis intrinsecùs, in fimbrijs aureis, circumamicta varietate. Te Canticorum sanctus liber prædescribens, mysticè præsignificauit.

Exod. 3. Psal. 131. Psal. 44.

Quæ est hæc, quæ ascendit ex solitudine, tanquàm rami fumi, suffita myrrha & thure ex omnibus pulueribus vnguentarij? De te rursùs idē priùs scripsit liber: Eccè dicens,

Cant. 3. Ibidem.

dicens, lectus Salomonis. Columnas eius fecit argentum, & reclinatoriũ eius aurum: ascensus eius purpura est intrà ipsum, constratus charitate ex filiabus Hierusalem. Et rursùs: Egredimini filiæ Sion, & videte Regem Salomonem in corona, qua coronauit eũ mater eius, in die despõsationis suæ, in die lętitiæ cordis sui. Videte eam filiæ Sion, & beatam eam prædicate Reginæ, & pellices laudate eam: quoniã odor vestimentorum eius est supra omnia aromata. Te præuidens diuino spiritu afflatus, exclamauit Esaias: Eccè virgo in vtero concipiet: & erit radix Iesse, & flos de radice ascendet. De te magnus prædixit Ezechiel: Eccè porta, dicens, in oriente: & erit porta clausa, & nemo ingredietur per eam: & Dominus Deus solus ipse ingredietur, & egredietur: & erit porta clausa. Te quoquè prophetans vir ille desideriorũ, magnum vocauit montem, & lapidem sine manibus viri ex te sumptum, non excisum: ablatum, non diuisum assumptione nostrę humanitatis. Tu es res illa magna venerandę œconomiæ, quã cupiunt inspicere Angeli. Tu es diuinæ demissionis pulchrum habitaculum. Terra, quæ es verè desiderabilis. Rex enim desiderauit gloriam tuæ pulchritudinis, & amauit diuitias tuę virginitatis, & in te habitauit, & inter nos fixit tabernacula: & per te Deo & patri nos reconciliauit. Tu es thesaurus absconsi ante secula mysterij. Tu es liber verè viuus eius, qui in te tacitè fuit inscript⁹, verbi paterni, viuifico calamo spiritûs. Tu sola verè es noui testamenti volumen, à Deo scriptum, quod Deus antè fecit cum hominibus. Tu es ille deciès mille millibus multiplicatus Dei currus, quæ millia locupletum adduxisti ad eum carne tectum. Tu es mons Sion, mons coagulatus, mõs pinguis, in quo beneplacuit Deo habitare. Ex quo in carnem concretus, quæ, sicut nos, est intelligenter animata, is fuit coagulatus, qui est superessentialis. O diuinum templum, & homo terrestris. O columna mortua, & columna viuifica: non carnalem per lucem deducens Israëlem, qui fugatur: sed spiritalem, qui deducitur ad inerrantem lucem cognitionis, diuinis illuminans facibus. O nubes tota lucida, & mons vmbrosus, non adumbrans ingratum populum Iudæorum, sed electum Dei populum, gentem sanctam maternis tuis tædis illustrans. O quouis auro purior, & quauis sensili & immateriali natura. O terra virginalis, ex qua secundus & vetere antiquior processit Adam.

Ibidem. Cant. 6. Cant. 4. Esa. 7. Esa. 11 Ezech. 44. Dan. 2. Psal. 67.

Quodnam sepulcrum te teget? Quænam te terra accipiet, qui cæli & cælorum naturam superâsti sanctitate? Quænam erunt vestes, quibus sepeliéris? Quænam fasciæ? Qui amictus? Quibusnam autem vnguentis vngent tuum corpus odoriferum, impollutum, & plenum sanctificatione, ex quo scatet remissio, ex quo manat immortalitas, ex quo est Deificatio, in quo est perfectio? Tu enim verè es, quæ es reuerà pulchra, & macula non est in te. Paruum quid tibi quoquè áccinat diuinissimus Salomon: Formosa, vt Hierusalem, & odor vestimentorum tuorum, tanquàm odor Libani. Tu es noua theca vnguenti, quod minimè exinanitur. Tu es olei vnctionis exultatio. Tu es aromatum, quæ intelligentia appræhenduntur, suffitus. Tu es flos incorruptionis: Terra, quæ fers aromata: Lucerna luminosa: Quæ à Deo es contexta purpura: Indumentum regale: Amictus à Deo variatus: Aurea specie diplois: Verbi purpuræ, quæ intelligentia percipitur, quæ non potest nominari tinctura. Manu non factum regni diadema: Thronus excelsus: Porta sublata supra cęlos cælorum: Regina omnis humanæ naturæ, Quæ habes non comparabilem cum alijs appellationẽ: Quę excepto Deo solo, es omnibus altior. Quænam te manus ad sepulcrum component? Quibusnam vlnis portabimus eam, quæ eum portauit, qui minimè potest contineri? Quasnam sepulcrales preces in te fundemus? Quibusnam te ducemus cãticis? Quibusnam autem labris tuũ laudabimus decessum? Qua voce, quibus verbis magnalia tua ornatè enunciabimus? Quamobrèm pro omnibus tales tibi voces offerimus:

Cant. 4. Cant. 6.

Beata es in mulieribus, & benedicta in generationibus: benedicta in cælis, & glorificata in terra. Te enim gratè omnis lingua glorificat, matrem vitę prædicans. Impletum est, quicquid est creatum, tua gloria. Sãctificatum est vniuersum vnguento boni tui odoris. Per te deleta est peccati occasio: transmutata est in lætitiam primæ parentis execratio. Omnes propter te nobiscùm canunt: Gloria in cęlo, pax in terra: Te nequaquàm potest habere sepulcrum. Corpus enim Dominicum non delent ea, quæ intereunt. Aduersùs te non valebunt inferi. Animam enim regiam non attingunt ea, quæ seruiunt cum alijs. Abi ergò, abi in pace. Migra ex ijs, quæ sunt in natura

Luc. 2.

Sanctissima Dei genitrix, totius mũdi commune post Christũ propitiatoriũ.

creata mansionibus. Placa Dominum pro communi figmento. Nam quandiù quidem versabaris in terra, te habuit parua terræ portio. Ex quo autem translata es è terra, te vniuersus mundus continet commune propitiatorium. Supra Enoch magnificare. Supra Eliam in altum extollere, in lætitia, in gaudio ineffabili, in æterna luce: vbì est verè viuere, regnum totum lucidum, perpetua Angelorum chorea. Præterea fruere pulchritudine filij tui: exple te delicijs, quæ nõ possunt exinaniri, & beatitudine, in quam non cadit senectus: illic vbì est torrens æternarum deliciarum, vbì sunt prata incorruptionis, fontes vitæ æternæ, fluenta lucis, quæ ex Deo scaturit fluenta semper viuentis lucis effusionis. Illic est finis eorum, quæ sunt sperata, & quæ nunc sperantur: propalatio eorũ, quæ occulta fuerunt, & tunc solùm conspiciuntur: compræhensio omnium bonorum: vltimus finis, vltra quem nihil est omninò. Illic pater adoratur, & filius glorificatur, & spiritus sanctus laudatur, vnica natura vnius, quæ est in Trinitate, diuinitatis. Hęc & quę sunt huiusmodi, arbitror, diuinos illos viros diuino spiritu afflatos tunc & dixisse, & hymnis celebrâsse, & quę etiam sunt his superiora. Nescio enim quid dicam ampliùs, cùm sim terra & cinis, & in summa putredo, & non secùs atquè serpentes serpam super ventrem.

Atque orationis quidem debitum pro viribus est à me exolutum, nullo, vt arbitror, ex ijs prætermisso, quæ ad pręsens festum pertinent. Quòd si quis his aliquid sublimius conferat, & ad nos hoc contulerit, & is festo fuerit conducibilis. Cùm pauca autem dixero, sistam remos huius orationis. Atque vt pro dignitate quidem rem exequamur, ex æquo nullus assequitur. Vt autem præstet, quod possit pro viribus, est vniuscuiusq; par alacritas. Scio autem fore, vt hanc nostram suscipiat orationem ea, quæ verbum peperit: & reddet non ea quidem, quæ petimus, sed quæ meremur accipere.

Sancta Maria pro minimis reddit maxima.

Solet enim sanctissima, vt quæ sit munificentissima, maxima reddere pro minimis. Et hæc quidem ità se habeant. Vos autem, ó clarissimi & illustrissimi cœtus, vos rursùs voco ad conclusionem orationis: agè in sacra virginalis thesauri deductione præcuntes, canamus carmina funebria, & eam quę festo pręest, quibus possumus, coronemus honoribus. Vt hoc verò fiat insigniùs, adsit hodiè omnis cœtus terrestriũ & cælestiũ, & vnà mecùm compleat hymnum decessui accommodatum, qui constat his verbis:

Hymnus Authoris de Assumptione Virginis.

Mota sunt castra Dei à tabernaculis Cedar, ad materię expertia &* rediuiua tabernacula. Tabernaculum legis exemplar accepit arcam supermundanam, cuius figura erat arca legalis. Attollatur id, quod est supra supernas fores, vt summã cęli portam cęlestium regia* regiè sinu accipiat. Hanc excipite cãdidis vestibus induti Angeli: Laudate cæli: glorificate terrigenę. Attollite ciuitatem Dei, Regis magni. Plaude terra, prosequere laudibus: narra quæ sunt gloriosa Virginis, partus, fascias, sepulcri miracula, quomodò sit sepulta, quomodò translata, quemadmodùm cernitur inane sepulcrum, quod

Sepulcrũ eius adoratur.

adoratur. Iudæa, congrega tuos filios: Prædica eam, quę est ex Iuda, Reginam: esto bono animo: noli timere: celebra tua festa. Hierusalem exclama, iubila, deduc Dei metropolim, canta Dauidicè, dic apertè: In exitu Israel de Aegypto. Mater Sion, quam

Mal. iij.

adsciuit Dominus, quam elegit, voca tuas filias, Ecclesias ex gentibus: Cane canorum aliquid, sed non tragicum: iubilans, non gemẽs. Lætus enim est, non lugubris, pręsens cœtus.

Gethsemane, suscipe nouam reginam: para sepulcrum: produc ea, quæ sunt vsui ad sepeliendum: orna thecam vnguentis. Sit arca tibi custos thesauri. Cautè & diligenter sanctum custodiatur. Si conseruetur quidem, manens in ipso, erit communis possessio, quæ adorabitur ab Angelis & hominibus. Si quid autem contigerit admirabile, & præter opinionem, & translatum fuerit id, quod est impollutum, esto prædicãs miraculũ. Narrato trãslationem ijs, quæ sunt posteà consecuturæ, generationibus, supernis quidem spiritibus concedens spiritum Dei matris: nobis autem dans quasì ex perenni fonte, instàr vnguenti sanctificationem corporis. Accurramus simul omnes ad Deiparam: chori patrum & Patriarcharum, spiritus Prophetarum, & conuentus sacerdotum, cœtus Apostolorum, populi Martyrum, Doctorum congregatio, iustorum animæ, piorum ordines, dignitas quælibet & ætas, Reges & potẽtes, Principes, & qui parent imperio, adolescentes & virgines, senes cum iunioribus, laudate, supplicate: Dicite Dei matri, dicite: Quàm beata est domus Dauid, ex cuius lumbis germinâsti Dei mater? Matres & virgines, glorificate eam, quæ est sola mater & semper vir-

go.

go. Sponsæ præcedite eam, quę inter adolescentulas sponsa quidem fuit, sed planè incorrupta: & sola sine dolore peperit eum, qui non potest compręhendi. Steriles & viduę plaudite, eam deducentes, quę virum non est experta, & liberorum egestatis effugit vincula. Filiæ exultate, eam, quę filium peperit, prosequentes incorruptione. Benedicite gentes, * linguę beatam prędicate. Cãtate matri Dei omnes tribus terræ: cantate, deducite cum canticis & cymbalis, iubilate, magnificate, psallite. Tolle, tolle Maria tympanum, & procede ante virgines, moue lyram Dauid, extolle vocem tuam, lauda reginam, duc chorum, extolle modos citharæ, voca virgines, congrega choros canentium, ordina choreas. Post lectum currant, ante lectum cum lecto pręcedant, circa capsam choreas ducant. Eccè enim DEI gloriæ noua arca, in qua est vrna aurea & virga Aaron, quæ germinauit, & tabulę testamenti. Eccè summam, de qua clamârunt oracula Prophetarum. Eccè scalam, quam vidit Iacob, qui in diuinis erat initiatus, in qua vidit Angelos Dei ascendentes & descendentes: quicunque is esset ascensus & descensus. Hęc est porta cęlorum, de qua dixit ille: Quàm terribilis est locus iste. Non est is aliud, quàm domus Dei: & hæc est porta cæli. Eccè propitiatoriũ, quod sanctum supra sancta est positum mystici tabernaculi & adytorum: tunc quidem alis adumbratum Seraphicis: nunc autem nostra peccata expians per mysticam Iesu contemplationem. Legalis seruitutis iugum non ampliùs vero imponitur Israëli, cùm Christus nobis sua manu adscripserit libertatem per cultum, qui est in spiritu, in corpore, quod ex Deipara sumpsit, tanquàm in charta. Non ampliùs anniuersarius Pontificum cursus sanctis applicatur. Ipse enim magnus Pontifex Christus, qui cælos assumpta carne peruasit, quæ habebat animam ratione prędicam & intelligentem, tanquàm in templo, in Virginis sanctuario nos adiens, suffit & sacrificat, & sacrificatur: & offerens oblationes, offertur: & pro nobis seipsum sanctificans, sanctificat eos, qui ipsum sanctificant. Gen. 28. Ibidem.

Talia sunt, ô Deipara, supermundanę tuæ dormitionis mysteria. Hęc sunt sacrę tui, cui Deus iusta facit, tabernaculi deductionis epitaphia. Hi sunt hymni & laudationes, quæ celebrantur in decessu. Hæc quæ ante & post sepulturam fiunt, monimenta ad prosequendam eam, quæ planè ignoratur, translationem. Hæc sunt diuinarum & beatarum, quæ in te fiunt, illuminationum simulacra per ænigmata. Non enim potest mens nostra plura assequi, quàm ea, quæ dicta sunt. Hæc breuis tibi à nobis elaborata est oratio, quæ eadem simul agit gratias, & supplicat. Si habeat quidem aliquid dignum tua maiestate, pro eo tibi sunt agendæ gratiæ, quæ dedisti promptum & alacre animi studium. Sin autem (quod necessè est omninò contingere ijs, qui aggrediuntur de te aliquid dicere) longè abfuerit, vt pro tua dignitate rem tractauerit, ignosces omninò, cùm tibi sit omninò innatum misereri, pro ea, quæ tibi cum filio & curatore omninò intercedit, propinquitate. Accipies autem hanc, satis scio, orationem vt donum pulcherrimum, à me ex pauperibus compositum laboribus. Nihil enim vltrà habui, quod offerrem excellentissimæ omnium matri Verbi, nisì orationem, quæ ex arcanis fontibus gratiæ, quæ est in te, promanat, ô Deo gratissima. Atq; tuæ quidem, quæ nunquàm senescet, beatitudinis venerãdus & planè ignotus status, vt qui nec omninò discerni, nec dici possit, honoretur silẽtio. Aequum est enim, cùm nostrum non sit ea aggredi, quæ sunt supra nos, & quę propterea, quòd compręhendi nequeant, arceant omnem perscrutationem. Nemo potest par esse ↄmẽdis matris Dei laudibus.

Atque tibi quidem, ô sanctissima, ter regina, Dei genitrix, quę à nobis debebantur, qui à te & tuis liberis ad Deum precibus informati sumus arcanis tuis rationibus, hęc nunc sunt à nobis mediocriter composita pro viribus. Nobis autem quis præbebit vocem & dicendi vires, quæ ęquali proportione respondeant altitudini & magnitudini longè gloriosissimorum de te cogitatorum? Sed, ô omnium hominum Domina, & capax ipsius sapientię, & Verbi quod cõsistit, quod est primum & principale, & causa omnium: ô vitæ suppeditatrix, & vita viuentium, & causa vitæ: ô sancta, & sanctis sanctior, & omnis sanctitatis sanctissime thesaure: ô pars, quę insolubiliter & non per diuisionẽ Deo vnijsti hoĩem, ô regnũ, è terrenis qdem sumptũ, sed ex superna gloria potentiã habẽs inexpugnabilẽ: ô Christianorũ fidei propugnaculum, & ꝓpugnatrix eorum, qui in te spem collocârunt: accipe à nobis, qui veritatis lucem per te accipimus, ea, quæ de te honorificè dicimus, quæ ex obscuris imaginibus à nobis, S. Maria ꝓpugnaculũ fidei, & propugnatrix in ipsa sperantium.

bis, quoàd eius fieri potuit, sunt mysticè considerata. Nobis autem, qui te, ô Dei mater, ornamus, da vicissim hanc parui doni remunerationem, nẽpe, vt habeamus quibusuis thesauris & diuitijs preciosiores & splendidiores, ad filium tuum, & nostrum Dominum & Regem & Deum, preces supplices: Per quas & peccantes Deum placamus: & nos rectè gerentes, ad nos meliùs attrahimus: Per quas arma barbarorum, infantium tela ducimus, lanceaque & galea & iaculatio, inutilia manent & inefficacia: Et (vt in summa dicam) per quas omne bonum rectè geritur à Christianis, & quæ fit Deo assimilatio.

Vide quid possint preces eius.

Habes, ô dilecte, rationem mysterij, etiam si spe longè inferiorem, qua tamen nihil maius præstare potuit promotum nostri animi studium. Magìs autem mysticam & sublimiorem quæsiêris à Verbo, qui propter te fuit exinanitus, & carne incrassatus, & te totum sibi propter suam vnijt clementiam, & vt meliùs dicamus, homo quoquè factus est, vt te totum Deum faceret spiritu, & id, quod est deterius, eo quod melius est, consumeret, & humo ad se attolleret, & in spiritalibus sedibus collocaret. Ad quem semper erigaris per puram vitam & contemplationem, vitam agens in diuinis sermonibus & moribus, Deumque videns, quoàd eius fieri potest, & visus. Qui quidem vt tibi manifestus euadat, stude ijs, quę per contemplationem fiunt, illuminationibus, & in virtute ascensionibus, vt vtrinq;, ex actione, inquam, & contemplatione, sis perfectus & solidus, euadens in vnum absolutissimum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi. Cui gloria & potentia in secula seculorum. Amen.

SANCTI PATRIS NOSTRI IOHANNIS MONACHI ET PRESBYTERI DAMASCENI SERMO

de dormitione sanctissimæ dominæ nostræ Deiparæ.

Vt habetur in Simeone Metaphraste.

Augusti 15.

Nemo quidem homo est, qui possit pro dignitate laudare sacrosanctum decessum Dei matris: non si linguæ innumerabiles, neque si totidem essent ora. Sed neque si conuenerint omnium linguæ hominum, multis in locis dispersorum, laudes, quas decet, assequentur. Superat enĩ omnem legem encomiorum. Quoniam autem Deo gratum est, quod pro viribus ex desiderio & zelo offertur, & bona voluntate: matri autem DEI grata sunt, quæ filio sunt chara & iucunda: agè encomia rursus aggrediamur, vestris iussis parentes, ô pastores optimi, & Deo inprimis beneuoli, qui ex ipsa carnem suscepit, Deum Verbum inuocantes: qui implet omne os, quod ad ipsum aperitur: qui ei solus fuit ornamentum & gloriosum encomium: vt qui sciamus, quòd quandò laudes incipiemus, debitum exoluemus, & cùm id exoluerimus, debere rursùs incipiemus. Sit autem propitia ea, quæ à nobis laudatur, quæ res omnes creatas superat, quæ omnibus dominatur operibus: vt quæ sit Dei mater, qui est creator & opifex, & omnium Dominus.

S. Maria superat creaturas oẽs.

Ignoscite autem vos quoquè, ô cœtus, qui diuinos audiẽdi sermones tenemini desiderio, & promptitudinem qdem accipite, & desiderio applaudite: imbecillę autem misereat orationis. Quomodò enim si quis Imperatori, & cui sunt à Deo credita cõtribulium gubernacula, q plenam quidem semꝑ habet mẽsam, & omnigenis cibis affluentem, regiam aũt sumptuosorum vnguentorum delinitã exhalationibus, tẽpore non consueto offerat violam purpurę concolorem, aut rosam, spinæ germen odoris suauissimi, quæ viride habet floris receptaculũ, & ex eo procedentem florem gemini coloris, & peruenientem ad ruborem speciosum & elegantẽ: aut maturum aliquem fructum dulcissimum: non attendet Imperator vilitatem muneris, sed considerabit,

Elegans similitudo.

quàm id sit nouum & alienum, & admirabitur quòd sit inusitatum, optimè iudicans & rectè intelligens: magnis autem & gratis donis agricolam remunerabitur: Ità nos quoquè, qui hyeme dictorum flores Reginæ offerimus, & quæ iam consenuit, dicendi facultatem ad suscipienda certamina encomiorum armamus, & menti desideriũ tanquàm ferro lapidem affricamus, atque immaturo botro expresso, nempe mente, quæ parit narrationem, exiguam quandam orationis scintillam vobis tribuimus, quibus placent orationes, & qui audiendi tenemini desiderio, lõgè magis admittemur. Verbi enim matri quid aliud offeremus, quàm sermonem? Simile enim simili delectatur. Et id ei quidem certè gratum est, quod fit pro viribus. Iam ergò orationum apertis carceribus, orationem tanquàm equum aliquem, parùm laxatis habenis, ad cursum dirigentes emittamus. Sed mihi fer opem, ô Dei Verbum, & effice vt mea cogitatio, quę est expers rationis, sit ratione prędita, lenemq; & planã ei fac semitã, & eius cursũ dirige ad hoc, vt tibi placeat, ad quod quidẽ dirigit̃ sapiẽtis oratio oĩs & cogitatio.

Hodiè sancta & sola virgo supermundano & cælesti templo offertur: quæ virginitatem adeò desiderauit, vt ab ipso tanquàm ab aliquo igne purissimo qualitatem acceperit. Quæuis enim virgo partu amittit virginitatem: Ipsa autem & ante partum, & pariens manet virgo, & post partum. Hodiè sacra & animata arca Dei viuentis, quę suum in vtero gestauit artificem, requiescit in templo Domini, quod nullis est excisum manibus, & Dauid exultat eius parens, & cum eo choros ducunt Angeli, virtutes glorificant, principatus simul exultant, potestates collætantur, gaudent dominationes, throni festum celebrant, laudant Cherubin, gloriam eius prędicant Seraphin. Non parùm enim glorificant, qui matri gloriæ gloriam attribuunt. Hodiè sacratissima columba, pura & innocens anima, & diuino consecrata spiritui, ex arca euolans, ex corpore, inquam, quod Deum suscepit, & vitæ dedit principium, inuénit requiem suis pedibus: vt quæ peruenerit ad mundum, qui percipitur intelligentia, & in immaculata terra supernæ hæreditatis fixerit tabernacula. Hodiè Eden, noui Adami paradisum suscipit rationalem, in quo soluta est condemnatio, in quo plantatum est lignũ vitæ, in quo operta fuit nostra nuditas. Non sumus enim ampliùs nudi, & veste carentes, & non ferentes splendorem diuinæ imaginis, & copiosa priuati gratia spiritûs. Nõ ampliùs tragicè veterem deflentes nuditatem, dicemus: Exui me tunica, quomodò me ea induam? In eum enim non patet aditus serpenti: cuius cùm falsam appetijssemus diuinitatem, cum eo facti sumus similes iumentis insipientibus. Ipse enim Dei filius vnigenitus, cùm esset Deus, & eiusdem cum patre essentiæ, ex hac virgine & pura terra seipsum formauit hominem. Et factus quidem sum Deus, qui eram homo: qui mortalis autem, euasi immortalis, & pelliceis sum exutus tunicis: exuï enim corruptionem, & indutus sum incorruptione, amictu diuinitatis.

S. Maria virginitatis studiosissima. *Gen. 8.* *Cant. 5.* *Psal. 48.*

Hodiè Virgo intemerata, quæ non est versata in terrenis animi perturbationibus, sed fuit in cælestibus educata cogitationibus, non abijt in terram: sed animatum verè cęlum appellata, in cęlestibus collocatur tabernaculis. Quis enim eam cęlum vocãs, à vero aberrauerit? Nisi fortè dixerit aliquis rectè intelligens, ipsam extolli incomparabiliter supra cælorum excellentiam. Nam qui cælos est fabricatus, & omnia continet tam mundana, quàm supramundana, & quæ sub adspectum cadunt, & quæ non cadũt, cuius nullus est omninò locus: siquidẽ locus definitur id, quod q̃ insunt continet: in ea est à seipso fabricatus infans sine semine, & eam effecit spatiosum receptaculum eius, quę oĩa implet, & à nullo circũscribi potest, diuinitatis, totus in ea cõtractus impatibiliter, & tot⁹ manẽs extrinsecùs, & sibi habẽs locũ, q nõ potest cõpræhẽdi. Hodiè vitæ thesaurus, gratiæ abyssus (nescio quomodò dicã audacib⁹, & nõ tremẽtibus labris) vitali morte tegit̃, & ad eã sine metu accedit illa, q̃ eũ peperit, q ipsam fregit & dissoluit: si mortem tñ vocare oportet, eius sacratissimũ & vitalẽ è vita excessum. Quæ eñi omnibus eam, q̃ verè est vita, edidit, queãdmodùm morti fuerit obnoxia? Sed cedit legi latę ab eo, quem pepit, & tanq̃ filia quidem veteris Adam, paterna soluit debita: Nam eius quoquè filius, qui est ipsa vita, ea nõ recusauit: Vt quæ autem fuerit mater Dei viuentis, indignè ad ea adducitur. Si eñ dicit Deus: Nè si manum extenderit is, qui primus est formatus, & acceperit de ligno vitę, & gustauerit, viuat in æternum: quomodò quæ vitam ipsam accepit, quę caret principio & fine, quę neque principij, neque finis seruiuit terminis, non viuet in infinitum seculum?

Vide q̃ reuerẽter loquutur viri sancti de dormitione Virginis. *Gen. 3.*

Olim

Olim quidem Dominus Deus eos, qui fuerunt principes humani generis, & se impleuerunt mero inobedientiæ, & magnitudine transgressionis cordis clauserũt oculum, & peccati crapula grauatos habuêre mentis oculos, & somno in mortem fuêre sopiti, exterminauit ex paradiso Eden. Nunc autem hanc, quæ omnis vitij repulit insultus, & produxit germen Dei patris obedientiæ, & vniuerso generi fuit vitæ principium, non suscipiet paradisus? non cęlum gaudens portas aperiet? Maximè. Nam Eua quidem, quæ aures præbuit nuncio serpentis, & inimici audijt suasionem, & falsæ deceptricisq; voluptatis insultu fuit delinita sensibus, accipit sentẽtiam doloris & molestiæ, & partûs subit dolores, & cum Adamo mortis damnatur supplicio, & in inferorum collocatur penetralibus: Hanc autem omni ex parte beatam, quæ aures inclinauit Dei verbo, & repleta fuit operatione spiritûs, & per Archangeli hymnum spiritalem, & patris volũtate, absque voluptate & viri coniũctione, concepit omnia implentem Dei Verbi personam, & appositè peperit absque doloribus, & tota Deo fuit vnita, quomodò mors deuorauerit? Quomodò susceperint inferi? Quomodò audebit interitus in corpus, quod vitam suscepit? Sunt hęc aliena, & omninò remota à diuina anima & corpore. Hanc mors tantùm adspiciens, extimuit. Eius enim filium aggressa, didicit ex ijs, quę passa est: Et cum ipsa didicisset experientia, fuit castigata. Ei clausum quidem & obseptum fuit iter tenebrosi descensûs inferorum: recta autem,
Iohan.12. Iohan.14. plana & trita parata est via, quę ducit in cælum. Si enim, Vbi ego sum, illic sit meus minister, inquit Christus, qui est vita & veritas: quemadmodùm non mater cum eo habitabit? Priusquàm dolorem sensisset, peperit, absque dolore fuit eius quoquè è vita
Psal.33. excessus. Mors peccatorum est mala. In qua autem mortis stimulus, nempe peccatũ, fuit morte affectus, quid eam dicemus aliud, quàm vitę principium perennis & melioris? Verè quidem venerãda est mors sanctorum Domini à Dei potestatibus: Longè autem magìs veneranda est matris Dei migratio. Nunc lætentur cęli, & plaudant Angeli. Nunc exultet terra, & prę gaudio exiliant homines. Nunc prę lætitia resonet aër canticis, & nocti obscuræ auferantur atræ tenebrę & deformes, eaque diei splendorem alacriter imitetur, procedentibus ex igne fulgoribus. Viuēs enim ciuitas Domini Dei exercituum sublimè attollitur, & Reges ex templo Domini gloriosæ & illu-
Gal.4. Psal.46. stris Sion, ad supernam Hierusalem, quę est libera, & sua mater, munus offerunt preciosissimum, qui sunt constituti principes ab vniuersa terra: Apostoli, inquam, DEI matrem semper virginem.

Non videtur autem mihi alienum pro viribus describere, & figura vtcunq; exprimere, quę ab hac sacrosancta Dei matre facta sunt miracula: quæ moderatè & valdè consideratè, filius à patre, vt dicitur, ex alto repetita accepimus. Videor enim mihi videre hanc sanctis sanctiorem, & sacris sacratiorem, & pijs magìs piam, dulcem mannæ vrnam, aut, vt veriùs dicã, fontem, super aliquem lectum recumbentem in diuina & inclyta ciuitate Dauidis: in qua lex quidem fuit impleta Prophetarum, pronunciata autem fuit lex spiritûs: in qua typicum pascha peregit Christus legislator, & verum pascha, qui Deus est veteris & noui testamenti, tradidit: in qua cœnam mysticam suis
Iohan.1. Luc.15. discipulis, Agnus Dei, qui mundi tollit peccatum, celebrauit, & eis seipsum, tanquàm vitulum saginatum, sacrificauit, & veræ vineæ botrum calcauit, in qua Christus adspi-
Iohan.21. citur ab Apostolis surgens à mortuis, & fidem facit Thomæ, & per eum finibus terræ, quòd sit Deus & Dominus: duas in se ferens naturas, etiam postquàm surrexit à mortuis, & eis conuenienter duas operationes & liberas voluntates, quæ durabunt in seculum infinitum. Hæc est arx Ecclesiarum: Hęc est habitaculum Apostolorum. In hac sanctissimi spiritûs in varijs sonis & linguis, & in specie ignis effusus fuit aduentus
Actor.2. Apostolis. In hac cùm ille Theologus accepisset Deiparam, subministrabat ei ea,
Ioan.19. quibus opùs habebat. Hæc est mater Ecclesiarum, quę sunt per vniuersum orbem terrę. In hac vitam egit Dei mater, postquàm filius surrexit à mortuis. In ea ergò beata Virgo iacebat super aliquem felicissimum lectum.

Sed cùm ad hunc locum peruenit oratio, (vt enunciem meum animi motum) ardẽtissima accensus face desiderij, à quodam horrore occupor & lachrymis, quę pariunt lętitiã, ipsum beatũ & amabilem lectũ amplectẽs, q̃ est plenus miraculis: q̃ accepit tabernaculũ, quod est vitæ principiũ, & eius accessione fuit particeps sanctificationis:

Ipsum

Ipsum sacrum, atque adeò sacratissimum tabernaculum, & spectatu dignissimum, mihi videbar proprijs complecti manibus, oculos. & labra, & frontem, & collum, & genas membris admouens. Et contactum sensi, perinde acsi constaret ex presenti corpore. Sed cùm essem contemplatus, non potui videre oculis, quod desiderabam. Quomodò enim, quod sublime raptum est in templa cęlestia? Et hæc quidem nunc.

Quinam autem ei habiti sunt honores ab eo, qui lege sanxit esse honorandos parentes? Eos quidem, qui dispersi erant per vniuersum orbem terræ, multiplicibus & varijs, sed numerosis linguis spiritus, & verbi sagena captos homines deducebant ex profundo erroris ad spiritalem & cælestem mensam cœnæ mysticæ: sacri, inquam, cōuiuij spiritalium sponsi cælestis nuptiarum, quas pater filio, qui est eiusdem naturæ & potentiæ, splēdidè celebrat & planè regiè. Eos, inquam, iussus diuinus, nempe nubes, tanquàm quoddam rete, vrgebat ex finibus terræ, velutì quasdam aquilas cogens & congregans. Vbi enim cadauer, illic congregandas esse aquilas, dixit veritas. Nam etsì de ipsius, qui hæc dixit, magno & glorioso aduentu id prædictum fuit: non absurdè tamen, tanquàm quoddam condimentum orationis, hîc quoquè assumetur. Aderant ergò ij, qui Verbum & ipsi viderant, & ei seruiêrant, eius quoquè matri, vt debebant, ministraturi, & tanquàm præclaram & preciosam hæreditatem ab ea hausturi benedictionem. Cui enim dubium est, eam esse fontem benedictionis, & omnium bonorum scaturiginem? Simul autem aderant eorum quoquè asseclæ, & successores, & ministerij & benedictionis simul futuri participes. Quorum enim labor communis, cōueniens erat, vt fructus quoquè essent communes. Aderat verò eorum quoquè, qui erant in Hierusalem, quicunque erat cœtus à Deo electus. Oportebat autem iustos quoquè & Prophetas, qui olim fuêre, vnà sequi, futuros huius sacri conuentûs participes: qui priùs annunciârunt, fore vt ex ea, propter nos carne suscepta, benignus Deus Verbum nasceretur. Sed neque cœtus Angelorum aberat. Quicquid enim Regi sua sponte obediebat, & ideò ei assistendi honore dignum habebatur, id tanquàm satellites adesse oportebat, ad honorandum eius matrem secundùm carnem. Et oēs aderant, resplendente face spiritûs, & præclaris illustrante splendoribus eos, qui reuerentia, & metu, & immobili desiderio synceros mentis oculos in eam defigebant. Nullus enim ordo ex ijs, qui in cælo sunt, qui non vnanimiter affuerit, nec quisquam inuentus est, qui eò quòd in supernis versaretur, & cum inferioribus non comparandus esset, descendere, & omnia, quæ diximus, munera obire recusârit.

Exod. 20.

Congregātur diuinitùs Apostoli ad S. Marię decessū.

Matt. 24.

Hîc fuerunt verba, inspirata & dicta diuinitùs. Hîc hymni diuini qui dicuntur in decessu. Oportebat enim propterea quoquè laudare Dei plusquàm infinitam bonitatem, & quę est omni magnitudine superior, magnitudinem, & infinitam potentiam, & quę omnem sublimitatem & altitudinem exuperat, eius in nos moderationem, plusquàm infinitas diuitias eius, quæ compręhendi non potest, benignitatis, inexplebilem abyssum charitatis, quemadmodùm à sua maiestate non discedens, ad eam, quæ in altum extollit, descendit exinanitionem, id cum eo, Patre quoquè comprobante, & spiritu, quemadmodùm qui est superior essentia, ex vtero muliebri superessentialiter accepit essentiam: quemadmodùm Deus est, & homo factus est, & simul manet vtrunque: quemadmodùm neq; excessit ex essentia diuinitatis, & similiter atquè nos fuit particeps carnis & sanguinis: quemadmodùm qui implet omnia, & est super omnia, & vniuersa simul fert verbo oris sui, habitauit in loco angusto: quemadmodùm materiale, & quod erat instàr fœni, corpus insignis huius Virginis, accepit consumentem ignem diuinitatis: & tanquàm aurum purum, & minimè adulteratum, nequaquàm consumptum fuit, Deo hæc volente. Nam si Deus quidem velit, possunt omnia fieri: Sin autem nolit, minimè possunt.

Heb. 11.

Post hæc aūt inter eos quoq; mota est dicēdi cōtentio, non vt se inuicèm superarent (hoc eīn est mētis laborātis vanæ gloriæ cupiditate, & procùl remotæ à diuina volūtate) sed vt de prōpto & alacri animi studio & viribus nihil remittentes, Deū celebrarent, & matrem eius honorarent. Tunc tunc Adam & Eua, nostri generis primi parētes, exultantes clarè suis labris exclamârunt: Tu beata filia, deleuisti pœnas nostræ transgressionis. Tu cùm quod corrumpi poterat, tanq̄ hæreditarium, corpus à nobis accepisses, in vtero nobis gestâsti indumentū incorruptionis. Tu cùm à nobis originē duxisses, vt benè simus, vicissìm reddidisti, dolores partûs soluisti, mortis fascias per-

Dioys. Areopag. li. de diuinis Nō. cap. 3.

Adam et Eua ad B. Mariā loquuntur.

pfregisti,nobis antiquũ restituisti habitaculũ. Nos clausimus paradisum: Tu ligni vitæ viã aperuisti. Per nos ex ijs, quæ bona erãt, venêre quę erãt molesta: Per te ex ijs,quę erant molesta,rediêre quæ erant meliora. Et quomodò morti es obnoxia, quæ es intemerata? Tu es pons ad vitam,& scala ad cęlos. Tibi mors quodammodò erit cymba, qua traijciaris ad immortalitatem, verè beata inter mulieres & vndiquè beanda. Ecquisnam talis,nisì verbum hoc passum, quatenùs fuit oblatum, quod dum pateretur, * mentem ipsum vicit? Plaudebat vniuersus quoquè chorus sanctorum, dicens: Tu nobis adimplêsti prędictiones. Tu nobis eam, quæ expectabatur, adimplêsti lętitiam. Per te enim soluti sumus à vinculis mortis. Agedùm huc ad nos veni, O diuine, & qui vitam affers,thesaure. Veni ad nos desiderantes, quæ finem nostro imposuisti desiderio. Sed non paucioribus verbis eam vicissim retrahebat multitudo sanctorũ, qui adhuc erant in corpore,dicens: Mane nobiscùm, quæ es nostra consolatio, quæ es nobis vnicum in terra solatium. Nè nos relinquas orphanos,quæ es mater misericordiæ,venientes in periculum. Habeamus te laborum requiem,& sudorum refrigerationem. Tibi si velis manere,in tua est potestate: & si velis recedere, nihil est impedimenti. Si recedis,quæ es Dei tabernaculum,nos quoquè recedemus,qui vocati sumus tuus populus propter tuum filium. Te solam in terra relictam habemus recreationem. Tecum viuente simul viuere,& cum moriente mori est beatum. Quid autem dicimus, Moriente? Nam tua quidem est vita, mors, & vita es melior, & hanc vitam superâsti incomparabiliter. Nobis autem quemadmodùm erit vita vitalis,si te non habeamus, cum qua versemur? Hæc mihi videntur Apostoli cum tota Ecclesiæ congregatione dicere beatæ Virgini.

S. Maria scala ad cęlos.

for. * mortem ipsam

Sed cùm ad excessum è vita festinantem,& illum desiderantem vidissent DEI matrem,conuersi sunt ad hymnos, qui dicuntur in excessu, diuina impleti gratia, & os commodantes spiritui & à carne excedentes, & vnà cum emigrante Dei matre emigrare cupientes, & quoàd eius fieri poterat, vehementi animi studio præmigrantes. Postquàm autem omnes desiderio simul & debito satisfecerunt,& ex multis floribus, varijsque hymnis contextam sacram contexuêre coronam,benedictionem,tanquàm aliquem à Deo datum thesaurum,accepêre: quę in exitu postrema dicuntur,verba dicentes. Ea autem,quantùm ego possum scire, fluxam & inanem vitam pręsentẽ enũciabant,& quæ erant occulta,in apertum producebant futurorum mysteria. Deindè quędam his conuenientia & consequentia tũc videntur esse facta. Aduénit enim Rex, vt mihi quidem videtur,ad suam parentem,diuinisque & ab interitu alienis manibus suscepit eius puram & nulli culpæ affinem animam. Et ea quidem dixit, vt est consentaneum: In manus tuas,fili, commẽdo spiritum meum: suscipe tibi charam animam, quam conseruâsti alienam ab omni repręhensione. Meum corpus tibi trado, & non terræ. Custodi saluum, quod tibi placuit habitare, & cùm natus esses, conseruâsti virginem. Tu me ad te transfer,vt vbì tu es,fœtus meorum viscerum,ego quoquè tecùm degam. Ad te enĩ propero, qui ad me ventitâsti citra vllam spatij distantiam. Tu meis filijs maximè desiderabilibus,quos tibi placuit vocare fratres, esto mei discessûs solatium. Benedictioni eorum adijce benedictionem, per mearum manuum extensionẽ. Deindè cùm manus sustulisset,vt erat consentaneum,eis benedixit,qui erant congregati. Cùm hęc autem fecisset,& audijsset à filio: Veni,benedicta mater mea,in requiẽ meam: Audi,surge propinqua mea,pulchra inter mulieres. Eccè hyems præterijt,venit tempus putationis. Pulchra es propinqua mea,& macula non est in te. Odor vnguentorum tuorum supra omnia aromata: Hæc, inquam,cùm audijsset sancta,deponit spiritum in manibus filij.

Hymni etiã olim apud decedentes dicti.

Christus accipit animã matris suæ.

Can. 2.
Can. 4.

Quid deindè fit? Elementorum, vt mihi quidem videtur, factus est motus & alteratio,vocesque & strepitus: Laudesque dignas canebant Angeli, præcurrentes, deducentes,cõsequentes: partim quidem sanctissimam, & nulli culpæ affinem animam comitantes,& simul ascendentes, donèc regali throno stitissent Reginã: partim autem diuinum & sacrum corpus circundantes,& canticis,quę Angelis digna erãt, Dei matrem celebrantes. Quid verò ij, qui aderant sanctissimo & sacratissimo corpori? Metu & desiderio, & lachrymis exultationis diuinissimum & sanctissimum circunsistentes tabernaculum,amplectebantur,osculabantur,omnibus membris os admouebant,ex contactu repleti sanctificatione & benedictione. Tunc autem morbi quidem fu-

fugiebant, fugabantur turbæ dęmonum, omni ex parte compulsę ad sola loca subterranea. Aër, æther, & cęlum assensu spiritûs sanctificabatur, terra autem depositione corporis. Sed neq; aquę natura erat expers benedictionis. Lauatur enim aqua pura, quæ non eam mundabat, immò verò ipsa sanctificabatur. Hîc surdis quidem perficiebatur auditus, claudis autem integer reddebatur ingressus: firmęq; & solidæ fiebant bases pedum, cæcis restituebatur visus, accedentibus peccatoribus dirumpebantur chirographa.

Deindè quid? Mundum in mundis inuoluitur sindonibus, & in lecto rursùs Regina imponitur. Deindè lampades, & vnguenta, & hymni, quibus eam prosequebantur, Angelis quidem suis linguis canentibus hymnum eis conuenientissimum: Apostolis autem, & à Deo inspiratis patribus, Deo grata canentibus cantica & quibus applaudebat spiritus. Tunc tunc arca Domini sublata ex monte Sion, vecta inclytis humeris Apostolorum, in cęleste templum transmittitur per mediā ciuitatem, tanquàm quædam sponsa speciosa, decorata splendore spiritûs, ad quem non patet aditus: & sic fertur in sacratissimum prædium Gethsemane, Angelis præcurrentibus, consequētibus, aliis contegentibus: & Ecclesiæ tota congregatione. Et quomodò rex Salomon, propter arcæ requiem in templo Domini, quod ipse construxit, omnes seniores Hierusalem vocauit ad concionem in Sion, vt transferret arcam testamenti Domini de ciuitate Dauid, quæ erat Sion: & sustulerunt Sacerdotes arcam, & tabernaculum testimonij: Ipsi verò, & Leuitæ, & Rex, & vniuersus populus ante arcam sacrificabant boues & oues innumerabiles, qui & intulerunt ipsam arcam testamenti Domini in locū eius, in Daber domos, in sancta sanctorum, sub alas Cherubin: Sic tunc propter regem arcę intelligentis, nō testamenti Domini, sed ipsi⁹ hypostasis Dei Verbi, ipse nouus Salomon, qui est princeps pacis, & vniuersi optimus architectus, mentium cęlestium supermundanos ordines, & noui testamenti proceres, Apostolos, inquam, cum vniuerso populo sanctorum, qui erat Hierosolymis, hodiè congregauit: & animam quidem per Angelos in sancta sanctorū, quę sunt exēplaria vera & cælestia, introducit, sub ipsas alas quadruplicis formæ animaliū, & suo stitit throno in interiori tabernaculo, in quod præcursor ipse Christus ingressus est corporaliter: Portatur autem corpus manibus Apostolorum, Rege Regum id tegēte splendore suæ, quę sub adspectum non cadit, diuinitatis, & toto cœtu populi pręcurrente, & sacras voces emittente, & sacrificante sacrificium laudis, donèc in sepulcro, tāquàm in thalamo, & p ipsum in delicijs Eden, & in cęlestibus repositus fuit tabernaculis.

3. Reg. 8.

Heb. 6.

Aderant autem fortè ex Iudęis nonnulli. Operępretium est enim, tanquàm obsonio condimentum, id quod multorum labris profertur, admiscere narrationi. Aiunt cùm fuissent in descensu montis ij, qui tollebant beatum corpus Dei matris, Hebręū quendam seruum peccati, & qui fœdus iniuerat cum errore, imitantem seruum Caiphæ, qui Dominico & diuino Christi Dei vultui impegit colaphum, cùm effectus esset instrumentum diaboli, audaci & inconsiderato impetu & infelici impressione irruisse in diuinissimum illud tabernaculum, ad quod timētes accedunt Angeli: & cùm ambabus manibus furiosè grabatum appręhendisset, id in humum deijcere voluisse, inuidia illius, qui est author malorum. Et hoc quidem fuit eius facinus. Sed laborem præuénit fructus, & amaram collegit vuam, & dignam sui animi instituto. Aiunt enim ei defecisse manus. Et licebat videre eum, qui sua manu audax & nefarium fecerat facinus, repentè carere manibus, donèc mentem conuertit ad fidem & pœnitentiam. Cùm primùm enim constitissent ij, qui grabatum portabant, & mutilata brachia imposuisset infelix tabernaculo, quod vitæ dedit principium, & peperit admirabiliter, ex manco manibus, sanus & saluus euasit. Solent enim magna ex parte calamitates quoquè sapientia & salutaria parere consilia. Sed reuertamus ad propositum.

Iohan. 18.

Punitur diuinitùs Iudęus, volens euertere feretrum S. Mariæ.

Hinc ad sacratissimam deducitur Gethsemane. Rursusque amplexus, & rursùs encomia, hymni sacri, & genuum inflexiones, & lachrymæ, & ex animi mœrore & desiderio sudorum fontes circunfluentes. Licebatque videre sudores & lachrymas de fluxu contendentes. Sic igitur sanctissimum corpus præclarissimo imponitur monumento. Sed hinc tertio die ad cursus cælestes in cælestia transfertur curricula. Non oportebat enim hoc diuinum habitaculum, fontem, qui non potest exhauriri, aquæ remissionis, cælestis panis terram inarabilem, botri ambrosiæ terram inirrigabilem,

Corpus S. Marię trāsfertur in cęlum.

semper florentem & fertilem oleam paternæ misericordiæ, coërceri in sinu terræ: sed quomodò quod ex ea constitit, Verbi Dei corpus sanctum & integrum & interitui minimè obnoxium, tertio die surrexit ex monumento: ità etiam eam eripi è sepulcro decebat, & matrem transferri ad filium: & quomodò ipse ad eam descendit, ità etiam eam illi dilectissimam ad ipsum extolli in maius & perfectius tabernaculum, nempe in ipsum cęlum. Oportebat eam, quæ Deum Verbum in suo vtero hospitio exceperat, collocari in diuinis sui filij tabernaculis: & quomodò dixit Dominus debere se esse in ijs, quæ sunt sui patris: ità etiam matrē oportebat habitare in regia filij, in domo Domini, & in atrijs domûs Dei nostri. Si enim in ipso est habitatio omnium, qui lætantur, vbi est causa lætitiæ, oportebat eius, quæ in pariendo integram conseruauit virginitatem, incorruptum conseruari corpus etiam post mortem. Oportebat eam, quæ Creatorem in sinu gestauit infantem, in diuinis versari tabernaculis. Oportebat sponsam, quam Pater despondit, degere in thalamis cælestibus. Oportebat eam, quæ suum filium in cruce adspexerat, & doloris, quem in partu effugerat, gladium in corde acceperat, videre sedentem cum patre. Oportebat Dei matrem possidere ea, quæ sunt filij, & tanquàm Dei matrem & ancillam, adorari ab omni creata natura. Nam etsi semper quidem à parentibus ad filios descendit hęreditas, nunc (vt dicit quidam sapiens) ad fluuiorum caput fontes procedunt. Filius enim vniuersam creatam naturam redegit in matris seruitutem.

Luc. 2. Psal. 86. Eccl. 1.

Dei matris diē festū celebremus.

Agedùm ergò nos quoquè hodiè Dei matri diem festum celebremus, qui solet in decessu, non tibias aliquas ferentes, & Corybantes, & matris falsorum, qui vocātur, deorum, vt ipsi dicunt, peragentes orgia: quam etiam multis filijs fœcundam stulti confingunt, sermo autem veritatis ostendit carere filijs. Dæmones sunt hęc adumbrata spectra, qui id quod non sunt, temerè simulant ac repręsentant, eorum, qui falluntur, ignorationem habentes adiutricem. Quemadmodùm enim gignit ex cōiunctione id, quod est incorporeum, & quonam modo coibit? & quis deus est id, quod priùs quidem non erat, deducitur autem ad generationem? Quòd autem dæmonum genus sit incorporeum, est cuiuis manifestum, vel ijs etiam, qui mentis oculis cęcutiunt. Alicubi enim dicit Homerus, se dignorum deorum statum exponens:

Non esca ijs panis, calidum nec potio vinū est. His deest hinc sanguis, immortalesque vocantur.

Non est eis, inquit, esca panis, neque quod calefacit, vinum est eis potus: Ea de causa deest eis sanguis: hoc est, non habent sanguinem, & nominantur immortales. Propriè autem & verè dixit illud, Vocantur. Nam vocantur quidem immortales, nō sunt autem id, quod vocantur. Sunt enim mortui morte vitij. Nos verò, quibus est verus Deus id, quod colitur Deus, qui non ex ijs, quę sunt, productus est ad hoc, vt esset, sed qui semper est ex eo, qui est semper, supra causam, & rationem, & notionem temporis & naturæ: matrem Dei colimus & veneramur, non eius diuinitatis ex ipsa describentes generationem, quę est sine tempore, (Dei enim Verbi ex Deo generatio est sine tempore, & patri coęterna) sed secundam confitentes generationem, per voluntariam carnis susceptionem, atque eius causam & scientes, & dicentes. Carne enim induitur is, qui est sine principio, sine corpore, propter nos, & propter nostram salutem, vt simile seruet simili. Et cùm carnem suscepisset ex hac sacra Virgine sine coniunctione, nascitur ipse manens totus Deus, & totus factus homo, ipse totus Deus cum carne sua, & totus homo cum eius plusquàm diuina diuinitate.

Christi matrē sacris pͦsequūtur cāticis, q sunt Christi populus.

Sic Dei matrem cognoscentes hanc Virginem, celebramus eius dormitionem: nō hanc Deam appellantes (Absit: est enim gentilium nugarum, hæc fabulari: nam eius quoquè mortem annunciamus) sed DEI carne induti matrem cognoscentes, hanc hodiè sacris prosequimur canticis, nos, qui hoc adepti sumus, vt Christi populus & simus, & dicamur. Hanc nocturnis honoremus stationibus: Hanc animi & corporis castitatē oblectemus, quę reuerà post Deum casta est supra omnes. Solent enim naturaliter similia gaudere similibus. Hanc colamus egenorum commiseratione. Si ē Deus nulla re æquè colitur, atquè misericordia: quis contradicet matrem quoquè non lætari similibus? Hęc publicauit ineffabilem Dei in nos abyssum. Per eam nobis cum eo magno plausu inita fuit reconciliatio, paxque & gratia fuit donata: & simul cum Angelis choreas ducunt homines, & filij DEI sumus effecti, qui priùs eramus contemptui, & notati infamia. Ex hac botrum vitæ decerpsimus. Ex hac collegimus ger-

germen incorruptionis. Hęc nobis bona conciliauit. In hac Deus quidem homo,& homo Deus factus est. Et quid hoc admirabilius? quid beatius? Caligo metu, timens id quod dicitur. Cum Maria Prophetissa,ô animæ iuuenes, choros ducamus cũ tympanis,mortificantes membra,quæ sunt super terram. hoc enim est mysticum tympanum. Iubilemus in arca Domini Dei animæ iubilationis,& muri cadent Hierichuntini,contrariarum,inquam,potestatum infestæ munitiones. Post Dauid exiliamus spiritu. Arca Domini hodiè requieuit. Clamemus cum Gabriele, qui primum locũ obtinet inter Angelos: Aue gratia plena,Dominus tecùm. Aue gaudij pelagus,quod nõ potest consumi. Aue vnicum molestiarum leuamen. Aue medicamentum, quod medetur cordis doloribus. Aue,per quam mors quidem fuit expulsa, vita autem introducta.

Exod.15.

Tympanum mysticum, carnis mortificatio.

Tu verò ô sacrorum sepulcrorum sacratissimum,post Domini quidem sepulcrum, quod vitæ dedit principium, quod fuit fons resurrectionis, (etenim loquar tanquàm cum animato)vbì est aurum purum,quod manus Apostolorum in te recondiderunt? Vbì sunt diuitiæ,quæ consumi nequeunt? Vbì est,qui Deum suscepit, thesaurus? Vbì est mensa animata? Vbì est nouus liber, in quo ineffabiliter Deus Verbum inscriptus fuit sine manibus? Vbì est abyssus gratiæ? Vbì est pelagus curationum? Vbì est valdè desiderabile & amabile corpus Deiparæ?

Quid quæritis in sepulcro eam, quæ ad cælestia translata est tabernacula? Cur à me custodiæ rationem exposcitis? Non licet mihi iussis diuinis resistere. Corpus sacrũ & sanctum,relictis lindonibus, cùm me impertijsset sanctificatione & vnguento bonoque odore repleuisset,& templum diuinum effecisset, abit raptum sublime, comitantibus Angelis & cęlestibus omnibus. Nunc me defendunt Angeli. Nunc diuina in me habitat gratia. Ego euasi officina medicinæ ægrotantibus. Ego sum fons perennis curationum. Ego remedium aduersùs dæmones. Ego sum refugium omnibus cõfugientibus. Fide populi accedite,& tanquàm ex fluuio haurite charismata,fidem habentes non hęsitantem. Accedite,qui sititis: venite ad aquam,(iubet Esaias) & qui nõ habetis pecuniam,properate,emite sine precio. Ego omnibus exclamaui Euangelicè: Qui sitit morborum medicinam,à perturbationibus animi liberationem, peccatorum absterfionem, ab omne genus insultibus alienationem, regni cælorum requiem,ad me fide veniat, & hauriat fluentum gratiæ, quod magnę est virtutis & vtilitatis. Quomodò enim aquę operatio,quæ est simplex & vnica, terræ quoquè,& aëris,& solis omni ex parte lucentis,mutatur vnicuique eorum, qui eam participant, conuenienter eorum naturæ: & in vite quidem fit vinum,& in olea oleum:ità etiam gratia, licèt sit simplex & vna, variè tamen & habita ratione vsûs vniuscuiusq;, beneficio afficit eos,qui sunt participes. Ex mea natura non habeo gratiam. Sepulcra fœtere solent,tristitiam conciliare, lætitiæ esse aduersa: Ego autem euasi vnguentum preciosum,& boni odoris particeps: vnguentum,inquam, tam odoriferum, & tantæ efficaciæ,vt vel parua suî portione donet defensionem,quæ auferri nequeat. Sunt enim reuerà eiusmodi charismata diuina,vt ea nullam vnquàm inducant pœnitentiam. Lætitiæ fontem excepi hospitio,& diues remansi perenni eius scaturigine.

S. Marię corpus in cęlis.

Vide qd tribuendũ eius sepulcro.

Esa.55.

Videtis amici patres & fratres,quæ nobis porrigit sepulcrum gloriosissimũ? Quòd autem hæc ità se habeant,in Euthymiacę quoquè historiæ libro tertio,capite quadragesimo,his verbis scriptum est: Superiùs quidem dictum est, quòd Constantinopoli multas Christo erexit ecclesias sancta Pulcheria. Ex his autem vna est,quæ in Blachernis fuit ædificata,in principio imperij diuinæ memorię Marciani. Ij ergò,scilicet Pulcheria & Marcianus,cùm illic ædificâssent domum venerabilem maximè celebrandæ & sanctissimæ Deiparæ, & semper virgini Mariæ, & eam omnibus exornâssent ornamentis,quærebant eius sanctissimum corpus, quod Deum susceperat. Et cùm accersiuissent Iuuenalem Hierosolymitanum Archiepiscopum,& Palæstinę Episcopos,qui in regia vrbe versabantur propter synodum,quę tunc facta est Chalcedone, dicũt eis: Audimus esse Hierosolymis primam & egregiam sanctissimæ Deiparæ & semper virginis Mariæ ecclesiam in prædio,quod vocatur Gethsemane,vbì eius, quod vitã portauit,corpus fuit in loculo depositum. Volumus ergò eius huc adduci reliquias ad custodiam huius regiæ ciuitatis. Excipiens autem,respondit Iuuenalis: In sancta quidem & diuinitùs inspirata scriptura de decessu sanctæ Deiparę Mariæ nihil traditur.

Ex histo Euthymiaca de assũpta S. Maria cũ corpore.

Nota quod hic dicũtur à Iuuenali Episcopo.

Ex antiqua autem & verissima accepimus traditione, quòd tẽpore gloriosæ eius dormitionis, vniuersi quidem sancti Apostoli, qui orbem terræ ad salutem gentium obibant, momento temporis sublimè sublati, conuenerunt Hierosolymis. Et cùm apud eam essent, eis visio extitit Angelica: & audita fuit diuina hymnodia prę̨stantiorũ potestatum: & sic cum diuina gloria & supercęlesti, in manus Dei sanctam tradidit animam ratione quadam ineffabili. Quòd verò Deum suscepit eius corpus, cum Angelica & Apostolica hymnodia elatũ, iustis ei factis, in loculo fuit depositum Gethsemane. Quo in loco Angelorum chorea & hymnodia mansit tres dies perpetuos. Post tres dies autem, Angelica cessante hymnodia, qui aderant Apostoli, cùm vnus abfuisset, & post tertium diem venisset, & quod Deum susceperat corpus adorare voluisset, loculum aperuerunt: sed intemeratum quidẽ *, & omni ex parte laudandum corpus nequaquàm inuenire potuerunt. Cùm ea autem sola inuenissent, in quibus fuerat compositum & positum, & ineffabili, qui ex ijs proficiscebatur, essent odore repleti, loculum clauserunt. Qui mysterij obstupefacti miraculo, hoc solùm poterant cogitare, quòd cui placuit in propria persona carne indui, & ex sacrosancta Virgine homo fieri, & nasci in carne Deus Verbum, & Dominus gloriæ, & post partum, eius incorruptam conseruauit virginitatem: ei quoquè visum est, postquàm ea è viuis excessit, intemeratum eius & impollutum corpus honorare translatione, ante communem & vniuersam resurrectionem.

f. * omni ex parte, &

Tunc autem aderant cum Apostolis sanctissimus Timotheus Apostolus, & primus Episcopus Ephesiorum, & Dionysius Areopagita, sicut hic ipse magnus testatur Dionysius in ijs, quæ de beato Hierotheo, qui ipse quoquè tunc aderat, conscripsit ad dictum Apostolum Timotheũ, sic dicens: Nam etiam apud ipsos à Deo afflatos sacrorũ Antistites, quandò nos quoquè, sicut ipse nôsti, & multi ex sacris nostris fratribus, ad spectaculum corporis, quod vitæ principium dedit, & Deum suscepit, conuénimus: (Aderat autem & Domini frater Iacobus, & Petrus suprema & antiquissima Theologorum summitas) & postquàm eam vidissemus, visum fuit vt omnes Sacerdotes hymnos canerent, & laudarent, prout poterat vnusquisque, infinitam bonitatem diuinarum virium: post Theologos, ille, vt scis, vicit omnes alios mystas sacrorum, vt qui planè excederet, & à se omninò abduceretur, & in ea, quam hymnis celebrabat, afficeretur societate & communione, & ab omnibus, à quibus audiebatur & videbatur, & cognoscebatur, & non cognoscebatur, iudicaretur esse à Deo afflatus, & diuinus scriptor hymnorum. Et quid tibi ampliùs dixerim de ijs, quæ illic diuinè dicta sunt? Etenim nisi meî quoquè sum oblitus, scio me sæpiùs, multosque alios à te audijsse quasdam partes illorum Deo afflantium hymnorum. Hæc cùm audijssent Imperatores, petiêrunt ab ipso Archiepiscopo Iuuenale, vt sanctus ille loculus cum vestibus clarissimæ & sanctissimæ Deiparæ Marię, sigillo munitus, ad eos mitteretur. Quæ cùm missa fuissent, ea deposuerunt in veneranda æde, quæ ædificata fuerat in Blachernis. Et hęc quidem sic.

De diuinis Nomin. c. 3.

Hierotheus dicit.

Loculus & vestes S. Marię transferũtur Constantinopolim.

Quid nos autem dixerimus sepulcro? Tua quidem gratia est perennis, nec vnquàm deficit. Sed non diuina virtus ijs circunscribitur, neque Dei matris beneficia habitãt in solo monumento. Si enim solo sepulcro circunscriberentur, donum paucis suppeteret diuinitùs. Nunc autem in omnibus mundi finibus est abundè distributum. Nostram ergò memoriam efficiamus repositorium Deiparæ. Hoc verò quomodò erit? Ea fuit virgo, & amatrix virginum: Ea fuit casta, & amatrix castorũ. Si ergò cum corpore mentem quoquè castam habuerimus, inhabitantem eius gratiam possidebimus. Fugit enim omnem limum, & omnes cœnosos declinat animi motus. Abhorret ingluuiem turpissimę fornicationis, infesta est vitijs, ac execrandas eius cogitationes fugit, tanquàm fœtus viperarum. Turpia verba & scurrilia repellit, cantica & vnguẽta meretricia reijcit. Odit irę rumores, inhumanitatem, & inuidiam, & lites non admittit. Auersatur vanam gloriam, quę ponit studium in rebus inanibus. Ampullis superbię hostiliter aduersatur. Odium & iniuriæ acceptæ recordationem odit, vt salutis aduersariam. Omne vitium reputat, tãquàm virus lethiferum. Delectatur autem horum contrarijs. Contraria enim contrarijs curantur. Iucundum est ei ieiunium, & continentia, & Psalmorum cantica. Castitati & virginitati, moderationiq; & temperantiæ assentitur, & cum eis pacem agit perpetuam, & eas benignè amplectitur. Mode-

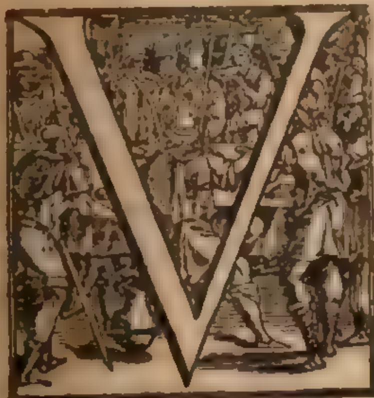
S. Maria quod amet, & oderit in nobis.

deratum & mansuetum diligit & fouet animum. Charitatem & misericordiam & humilitatem in honore habet, tanquàm suas nutrices. Et (vt semel dicam) molestum quidem est ei omne vitium: omni autem virtute d lectatur, vt quæ sit ei nota & familiaris. Si ergò quæ priùs quidem dicta sunt, omni animi impetu declinauerimus: virtutes autem omni studio dilexerimus, & eas habuerimus nobis familiares, veniet frequenter ad suos famulos, omnium bonorum cœtum secùm simul attrahens: & Christum suum filium, & omnium Regem & Dominum vnà assumet, vt in nostris cordibus inhabitet: Cui gloria, honor, potentia, maiestas & magnificentia, cum patre principij experte, & sanctissimo & viuifico spiritu, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

VITA S. ARNVLPHI SVESSIONENSIS EPISCOPI, AVTHORE LISIARDO, EIVS SVCCESSORE Episcopo:

Cuius sermo, nè eruditos Lectores offenderet, per F. Laur. Surium passim nonnihil expolitus est: modestè tamen propter authoris reuerentiam.

Prologus Authoris ad Radulphum Rhemensem Archiëpiscopum.

VEnerabili & charissimo patri & domino Radulpho, DEI gratia sanctæ Rhemēsis ecclesiæ Archiëpiscopo, omniū Episcoporum infimus Lisiardus salutem, & omniū bonorum plenitudinem. Frequens & celeber te videndi & audiendi vsus multis patefecit, & in ijs etiam mihi, scientiæ tuæ pelagus immensum, eximiam prudentiam, & in omnibus moderationem & discretionem, amorem quoquè & studium prouehendæ sanctæ Ecclesiæ, atq; in corrigendis *, disciplinę tenorē. Itaq; tot virtutum tuarum adminiculis fretus, veridicorum etiam testium multiplici ac diuturna relatione informatus, rerum quoquè magnitudine incitatus, ausus fui imperitus opusculum conscribendum suscipere, quod doctis scriptoribus meritò seruari oporteret: non tamē elationis typho, sed vtilitatis causa permotus, vt meæ exiguitatis opera vtcunq; in publicum proferrentur magna opera Dei, quæ sapientes & docti hactenùs à profundo silentio & hominum obliuione vindicare neglexerunt. Cùm autem ad hæc pro viribus exaranda animum intenderem, palpitabam (fateor) præ pauore: sed cùm accuratiùs pensitarem, illum timorem meum fore vtilitati fraternę obstaculo, referebam animum ad tuæ moderationis contemplationem, sciens proculdubiò facilè veniam patére temeritati, quæ accidit germanæ charitati inseruire cupienti. Det itaque tua Paternitas veniam præsumptori, qui hoc conatu per omnia tuo studuit seruire decori. Det tua authoritas gratiam & pondus isthęc propalanti, nè pro sua vilitate rubore afficiatur. De veritate horum, quæ dicturi sumus, nulla cuiusquam mens ambigat: qppe cùm ea tam diligenter inquisita, & ad liquidum comperta sint ab ijs, qui interfuerunt, vt certò constet, omnia esse verissima. Et quia mihi perplacet ante omnia te in id intentum esse, vt Ecclesia prouehatur, quicquid in his minùs comptè prolatū erit, tuæ tuorumque sapientiæ curę sit, vt nobili Rhemensis eloquij acumine elimetur, quod mea socordia mansit impolitum. Vitæ igitur sanctitatem & virtutum opera, quæ Christus Dominus modernis temporibus militi suo Arnulpho largitus est, vel aliqua ex parte narraturus, omnium bonorum artificem inuoco Spiritum paracletum, vt ad ea referenda benignus repleat os meum laude sua, qui, vt ea efficeret, huius serui sui pręcordia sua luce illustrauit.

Typhus, superbia & fastu, frequens est apud S. Augustinum.

VITAE HISTORIA.

De patria S. Arnulphi, & præsagÿs ortûs eius.

CAP. I.

Augusti 15.

ER id tempus, quo Flandriæ regio, Balduini Comitis & Adelæ coniugis eius, regimine ornabatur, regnum Francorum moderãte Henrico filio Roberti, & apud Anglos regnãte Eduardo pio rege, fuit vir nobilis, Fulbertus nomine, in pago Brabantiæ apud fluuium Scaldem in villa, quam vocãt Thidengem, qui non solùm genere, sed etiã mundanarũ rerum copia locuples, inter cęteros cõterraneos & animo & carne modis omnibus eminebat.

Patria & parentes S. Arnulphi.

Porrò nobiliũ more, digno matrimonio inito, ex nobilissima coniuge * Meinsinde filium elegantem sustulit. Is iam adultus, & armis gestandis aptissimus, ex hac luce est subtractus. Eius verò mors grauissimũ parenti vtriq; omniq; familiæ dolorem attulit, ità vt toto anno illum plangerent sine intermissione. Iam menses aliquot in illo dolore consumpti erant, cùm eccè in somnis apparet illi matronæ vir speciosus, & multa luce splẽdidus, ità dicens ad eam: Quid ità teipsam mœrore afficis, & tristitia deprimis propter filium, tam vtiliter mortuũ? Quem si vitalem spiritum ex te accepisse nôsses, non immeritò lugeres à te factum & conditum. At nunc, quandò eum supernus conditor incompręhensо quidem, sed tamen æquissimo iudicio ex hac vita sustulit, quo pacto lugere ausa es? Quòd si vitæ illi spatia suppeditâssent, prędo lubricus reuerà fuisset. Nullum igitur propter eius obitum deincèps tuo cordi patiaris inesse dolorem: immò verò summoperè exultes, quòd in vtero gestes puerum, qui superna prædestinatione magnus est futurus. Quem vbi in lucem protuleris, Christophorum vocari curabis: quãdoquidem reuerà in hoc ille destinatus est, vt verbis & factis suo in pectore Christum ferat. Et vt certò nôueris hæc ità diuinitùs pręfinita, abi ad ecclesiam, & eo loco, quo soles orare, fodi iubeas. Humo fossa, inuenies lapidẽ, in quo grandibus literis insculpta cernes, quæ tibi filij tui & nomen & meritũ prodant. Matrona tantæ laudis percepto oraculo, summo manè euigilans, cum ingenti stupore & mirabili gaudio visionem narrauit marito: atq; vt cęlestium verborum probaret fidem, assumpsit famulos, & abiens ad ecclesiam, eo loco, vbi preces facere solita erat, fodere cœpit: & eccè lapidem quadratũ inuénit, in eoq; profundè Christophori nomen exaratum. Eo reperto, maiori est affecta lętitia, & secura iam de prolis sanctitate, quam anteà nesciẽrat se concepisse, alacriter expectabat diuinæ operationis munus tam præclarum. Indè opportuno tempore peperit filium diuinitùs promissum, cum multo gaudio patris & propinquorum, eumq; à sacro fonte suscipiendum direxerunt pro more ad Arnulphum Aldenardensem, virum diuitijs & potentia insignem. Is hilariter excipiens infantem, festinauit impertiri illi sacrum regenerationis lauacrum. Porrò præ nimio propinquitatis amore & fastu quodam, non permisit eum Christophorum vocari, sed voluit à se Arnulphũ dici. Etsì autem non accepit nomen Christophori, at virtus tamen Christum ferendi, in dies in illo excreuit. Cùm enim studiosè & accuratè satìs nutriretur, die quodam superuenit peregrinus, multa canitie conspersus: qui infantulo benedicens, & quasi balba locutione alludens, ait ad nutricem eius: Hunc paruulum magno studio & summa munditia enutrito: Christus enim Dominus cor eius inhabitaturus, virtutem operum suorum per eum populo suo annunciare decreuit. Tantis igitur ac talibus auspicijs, agente Deo, merita illius & futura gloria declarabantur ac propalabantur, & antè, quàm faceret opera Domini, iam qui facturus erat, diuini fauoris laude & laudabili fama anticipabatur.

*Mansuetude.

Visio matris eius.

S. Arnulphi ortus.

Eremitę de eo vaticiniũ

De eius præclara iuuentute, & armorum strenuitate.

CAP 2.

ADultus verò, cœpit esse blãdus alloquio, acutus ingenio, prõptus obsequio, opere alacer, efficax & fortissim' mẽbrorũ robore. Tãta sanè viriũ excellẽtia & corporis agilitate eminebat, vt quatuor aut quinq; coętaneorum vires excederet, ità vt omnes

Magni corporis eius robur.

oẽs eum fortem Arnulphũ nominarent. Et pater qdem ac mater cupiebãt illum tradere studio literarum, sed propinqui summoperè illis resistebant, maximè verò supradictus Aldenardensis Arnulphus, ex paterno sanguine cognatus. Eius enim materna prosapia ex Comitum genere deriuabatur, nempe Ducis Louaniensis & Comitis Namurcensis, Losnensis, Dusacensis atq; Mõtensis. Tanta nobilitate ornatus Arnulphus Christophorus, (Sic enim eum mater ex diuina sponsione mãluit appellare) quicquid in se habuit elegantiæ & splẽdoris, totum appetijt in Dei famulatum redigere. Optabant verò propinqui eius in bellicis rebus illum habere tyronem potiùs, quàm gradibus ecclesiasticis accõmodatum. Ità factũ est, vt secularis militiæ cingulũ cum multa cognatorum exultatione acciperet, spiritalia arma postmodùm viriliter correpturus. Itaq; ꝓ voto amicorum & nobilium consuetudine militię arreptis signis, pietatis opera exercere studuit, pius in subditos, erga pauperes ꝓfusus, in iudicijs rectus simul & misericors, auscultandis diuinis officijs maximoperè intentus, in amandis paribus mirè gratus, in Dei timore firmus, erga parentes honorandos valdè solicitus, & apud omnes, qui illum nouerant, gratiosus & charus.

Militiæ dat operam.

Eius virtutes.

De quibusdam ab eo fortiter gestis. Cap. 3.

AD ostendendã corporalem eius fortitudinẽ licèt plura suppetãt, nos tamen non nisi duo succinctè expediemus. * Cùm enim opera Domini vniuersa sint bona valdè, illius quoquè roboris seu virtutis cognitio, materia erit laudis Dei, q eã illi cõtulit: simul etiã accedit ad cumulũ glorię sancti huius, q ea non ad mundi vanitates & insanias falsas, cùm posset, abusus est: sed contẽptor eius, & quæ ex illa cõparatur, mũdanæ gloriæ, totus ad Dominũ conuersus est. Enimuerò in sanctis etiam corporalia Dei dona prædicantur, nobilitas cõmendatur, opulentia extollitur: non ꝙ hęc beatitudinem illis contulerint, sed ꝙ eorum contemptu, quibus ad malum potenter abuti poterant, sed noluerunt, gloriosiores & illustriores euaserint. In aula igitur Imperatoris apud Traiectum frequens erat conuentus secularium, mundano fastu tumentium, & in ijs Comes Flandriæ, inter præcipuos summus. Is cùm exoccupatus quibusdã hora opportuna occurreret, vt iuuenilis feruor assolet ꝓ captando inani fauore mira facilitate agi, exurgit hincindè militaris cohors, iactandisq; lanceis non sine viriũ attenuatione alius alium vincere summoperè contendebat. Inter hos conatus animosi & audaces arcus frangũt, & Imperatorijs militib⁹, in hoc conflictu ferè superioribus, dum Flandrenses nihil egregiũ, quod celebris eorũ virtutis quoddã esset ꝓbamentum siue documentum, efficiunt, parùm absunt ab opprobrio & ignominia. Aderat tũ in comitatu Flandrensiũ vir egregius Arnulphus, q ætate quidem iuuenis, sed senili prudẽtia & grauitate pollẽs, nulla instàr illorũ leuitate mouebatur. Quidã igitur virtutis eius, cui nulla in Germanorũ regno cõparari poterat, conscij, ipsum adeunt, & vt ludicro certamini apponat manum, non tam rogant, quàm cogunt. Addũtur precibus præcepta maiorum & seniorum: quibus ille coactus, in re etsi ipsi nihil profutura, nõ tamen cuiquam nocitura, obediẽtiam pertinaciter negare, friuolum ducens, lignum, quod in vertice mãli positum, velum continet, afferri curauit. Allato ligno, quod lanceis multo & longius & crassius esset, ille cunctis stupentibus assurgit, & molem illam atque pondus potiùs, quàm lanceam, vi multa concutiens, procùl conijcit. Mox strepitus & clamor omnium in laudem viri existit, & Flandrensibus eo in ludo sine vllo periculo victoria cedit. Nam iuxta illud Poëtæ:

Eccl. 39.

Grauitas eius inter sodales leues.

Ludus enim genuit trepidum certamen & iram:
Ira truces inimicitias & funebre bellum.

Eiusmodi in aulis regis fiebant conflictationes, ioco quidem initiò susceptæ, sed persępè in luctum & homicidia desinentes. Quod idem profectò leuibus hominibus & mutuo tumore inflatis facilè etiam hîc euenire potuisset, si non hunc ludum vir virtutis Arnulphus diremisset.

De fœni plaustro, facilè loco moto. Cap. 4.

CVM seniore suo Arnulpho Aldenardẽsi quãdoq;, vt crebrò solebat, proficiscens, ad iter arctissimũ ꝑuenit, vbì plaustrũ fœno onustũ vię angustias occupãs, omnẽ

Mouet loco fœni plaustrum. transitum prohibebat. Itaq; socijs eius aliò se conferentibus, solus cum armigero suo mansit illic, partemque fœni in terram abijciens, & aliam cum plaustro manu sustollens, in eum locum, quem vepres & spinæ obsidebant, & iter angustum efficiebant, longiusculè transposuit, atq; ità viæ obstacula iter agentibus, non minùs facilè, quàm benignè, amouit.

De eius conuersione. Cap. 5.

OMnia ille militiæ exercitia & studia percurrit, Imperatorijs atq; regijs bellis interfuit, Flandriæ & Brabantiæ lites & rixas compescuit: rectis & probis omnibus vbiquè charus & amabilis, prauis & improbis terribilis & inuisus. Nam vt erat validus & formidabilis ad exercendam vindictam: ità ediuersò pro causarum ratione & merito, pro loco & tempore, mitis erat & profusus ad clementiam. Sed cùm tot & tanta virtutum germina, quæ diuina in illo gratia seminauerat, non possent vberes proferre fructus, neque sese diffundere, terrena militia illum retardante, salutari apud se consilio statuit laborem & curas militiæ in aliquid melius commutare, vndè illa posset stipendia expectare, quæ vitæ & laudis nullum sentirent finem. Itaque conuocatis duobus armigeris suis, iubet quamprimùm omnia armorum genera expediri, vt cum eximio ornatu & pompa, Francorum regis aulam possit adire. Párent armigeri imperanti, præparant equos, arma componunt, omniaque strenuo milite digna comparant. Tum Arnulphus matri valedicens, (iam enim pater obiërat) arripit iter versùs Franciam: & neglecta regis Philippi aula, festinus expetit ecclesiam almi Insigne monasteriũ S. Medardi. confessoris Medardi, quæ est sita apud muros vrbis Suessionensis. Erat tunc in illo monasterio præclara monachorum congregatio, quorum honesta celebrabatur institutio, digna Deo immolans laudum sacrificia sub Abbate Reinaldo. Eius loci fratres prudentes, & tum diuina, tum humana solertia præditi, coram Deo & hominibus Rom.12. cum Apostolo bona prouidentes, (Neque enim esse poterant moribus inculti, qui totius Franciæ & Romanæ atque Rhemensis curiæ crebra visitatione afficerentur) Arnulphum deuotione præcipua ad Christum properantem, ità vt par erat excipiũt, Tõdetur S. Arnulphus, & fit monachus. atque militiæ cingulum respuentem, armaque cum vestibus cultissimis, quas attulerat, ecclesiæ conferentem, tondent, & tonsum habitu regulari & Crucis Christi mortificatione induunt. Iam verò monachum effectum, & re verą huic mundo crucifixum, literis erudiunt, legibus & præceptis Dominicis informant, cunctisque monasticis sanctionibus imbuunt: quæ ille omnia in interioris hominis cella adeò recon-Matt.13. didit, vt semina verbi Dei nec secus viam, nec in petrosa, nec inter spinas cecidisse, sequens eius * via prodiderit.

De obedientia eius & vitæ austeritate. Cap. 6.

IAM annuum cursum in regulari tramite exegerat, & propter eius animi deuotionẽ & obediẽtię ꝓbationẽ, iniungitur ei cura eleemosynę ꝑſlandę, & alendorũ pauperũ solicitudo. Dignũ planè erat, vt ei cura egenorũ demandaretur, q̃ misericordiæ visceribus afflueret, & liberalis ꝑ omnia haberetur. Huius ministerij causa cùm quadã die prędiũ illi charitati deputatũ solus inuiseret, canes oẽs pagi adiacentis in eum subitò Rabidos canes mitè sedat. insilierunt, dẽtibus rabidis illum dilacerare cupiẽtes. Quibus ille manu extẽsa innuit, vt ipsum sequerentur. Párẽt canes, & rabiẽ in obsequiũ mutantes, ei se comites placidos ꝑbent: & quandiù illic mansit, cũ illo manserunt, tandẽq; illo reuertẽte rediêrũt, Corpus durè castigat. nec aliquẽ, eo præsente, morsu vel latratu insectati sunt. Cœpit intereà multa se carnis mortificatione cõstringere, vigilijs & ieiunijs operã dare, in preces ꝓlixas cũ lachrymis incũbere, atq; in omnibus ꝓbabilem se exhibere. Atq; vt funditùs risum omnẽ & lætitiæ mũdanę morus cõprimeret, asperrimo & nodoso tribuli ramo corpus sub veste cinxit, mẽbra viriliter lacerãs, & mentẽ ad cęlestia dirigẽs, at nihilo minùs vultum hilarẽ & iucundũ omnibus exhibens. Quodã die in cõuentu fratrũ quippiã ꝓlocuturus, non potuit more Francorũ exactè verbum exprimere. Dixit ergò ei Abbas, vt ad Mira obediẽtię simplicitas. horam sileret, nè vtilitas causæ differretur, si latiùs indè tractatum esset. Quod silendi mandatum ille corde simplici & verę obedientiæ zelo per mẽses aliquot obseruauit, nulli verbum ꝓferens, nulli reddens respõsum, donèc à fratribus nunciatũ est Abbati,

cum

eum prorsùs obmutuisse. Abbas ergò eum ad se vocans, perquirensq; cur sic perpetuò taceret, audit ab eo, diuturni causam silentij fuisse, quòd ipse eum tacere iussisset. Admirans Abbas renouatam in eo Pauli eremitæ simplicitatem, gratulansq; ei, quòd esset ergà obedientiam præstãdam feruore, præcepit, vt ædificationis causa interdùm fratribus officium mutuæ collocutionis exhiberet.

De monacho solitario vel incluso, qui ei post obitum apparuit: & vt ipse ei successerit, multique eius exemplo conuersi sint. Cap. 7.

IN illo monasterio per id tẽpus monachus erat Ereboldus, causa amoris Dei inclusus vel solitariè degens. Is è Flandria ortus, duram & asperã agebat pœnitentiã, diuinæ contẽplationi ꝑpetuò inhærens. Ei autem Arnulphus solicitè inseruiebat: non ꝙ deesset famulantium copia, sed vt ex eius longa consuetudine & familiaritate, religiosè viuendi ab illo exempla hauriret. Cùm autem post multos continentiæ agones ille ad vitæ mortalis finẽ tenderet, viribus corporis admodùm cœpit destitui, & multo angore premi & vrgeri. Rogauit ergò amicabilẽ Arnulphum, ipsi indefessè ministrantem, vt parùm lactis adferret, quo imbecille corpus vel ad punctum refocillaret. Arnulphus ocyùs id exequi volens, tulit panem vnum ex ijs, q erant pauperibus destinati, emit lac, & obtulit seruo Dei. Sumpsit ille, sed parùm indè profecit. Nam & morbus & ætas grauiter illum premebant: immò verò dispensatio cælestis ad requiem capessendam prolixioribus flagellis adaptabat. Flagellat enim Dominus omnem filium, quem recipit. Orauit ergò eum Christi miles Arnulphus, vt post obitum suum quo in loco & statu anima eius esset, ipsi reuelaret. Ille verò, quod fidei calore eũ petere nouerat, se facturum fideliter ꝓmisit. Cumq; à seculo emigrâsset, iuxta ꝓmissionem seruo Dei Arnulpho iucundã de se ꝑbuit visionem, alacrẽ & gaudentẽ, beatęq; requiei se compotẽ blãdissimè demonstrãs. Ait aũt ad eum Arnulphus: Quid agis, pater, & quomodò habes? Pœnã'ne aliquã culpæ alicuius ꝑtulisti? Ille respõdit: Lactis illius causa, quod tu mihi ministrâsti, & ego comedi, nõnihil pœnarũ ꝑpessus sum, ꝙ illud lac pauperum substantia cõparâsses. Sed tum hoc, tũ cætera peccata oĩa mihi remissa sunt, & nunc fruor gaudijs beatorũ. Hac visione venerabilis Arnulphus admodùm inflammatus est ad diuinæ seruitutis studiũ & cultũ, nec deincèps cessauit à precibus, donèc impetraret quod optabat, vt posset eandẽ secretę cõuersationis rationẽ sectari, & ità inclusus degere. Eo aũt potitus desiderio, factus est Christi bonus odor in omni loco, & eius exemplo ꝓuocati multi in ꝓpinquis & longinqs locis, monasticã cõuersationem certatim expetebant. Eodẽ enim tempore Theobaldus nobilis adolescens, eius exemplo incitatus, clàm fugiẽs sodales suos, exul & inops Domino militauit, & laborum præmia atq; coronã breuì assecutus, victoriã, qua nunc fruitur, multorũ mẽtibus affixit. Et quis, oro, audiens Arnulphum, nupèr prępotentem militem ac valdè celebrem, mundi pompã respuisse, non cõtinuò mundi à se amorẽ omnem abijciat? Quis satìs mirari posset, hominem genere nobilem, amicis præpotentibus fultum, statura ꝓcérum, vultu decorũ, cui mundus applauderet, cui omnis mũdi gloria faueret, tam repentè cõuersum, vt à summis diuitijs ad infimã paupertatẽ deductus, Christi amore seipsum planè contẽneret & abijceret? Multi sanè è Brabãtia & Flandria tam Clerici, quàm laici, ad sacrum B. Medardi monasterium aduolârunt, ꝙ illic ordo monasticus floreret, & venerandi alumni eius Arnulphi iam inclusi amor eos mirificè attraheret.

Ereboldus vir sanctiss. simus.

Prou. 3. Heb. 12.

S. Arnulphus degit inclusus.

Mira eius conuersio.

Multi eius exẽplo conuertuntur.

De S. Arnulphi vita durissima & diuturno silentio. Cap. 8.

ILle verò de virtute in virtutem quotidiè ꝓficiscens, & quæ hactenùs egisset, pro nihilo ducens, cellulæ angustias, intrà quam sese incluserat, delicias paradisi æstimabat, continuãq; corporis afflictionẽ non dolorẽ putabat aut tristitiam, sed gloriam & voluptatem. Quamobrèm cellam egrediens, foris sub diuo fossam effecit, atque in ea residens, stillicidia à tecto ecclesiæ super caput & collum eius decidentia excepit: nec mutauit illam fossæ habitationem & sessionem etiam pluuia & niue cadente, frigus atq; gelu minimè declinans: sed ad omnem cæli iniuriam & incommoditatẽ perseueranter orans & psallẽs, gemens & plorans, atq; interdũ lectioni vacans, ꝑdurabat.

Vide durã tiam vitæ.

Tri-

Diuturnum silentium. Tribus etiam annis & mensibus sex nulli mortalium vllum locutus est verbum; intra perpetuum sese silentium continens, & cælestium contemplatione atq; assidua verbi Dei delectatus meditatione, quam solus sedens & legens, ex diuinorum copia librorum vbertim hauriebat. Cuius instantia proficiens, & diuinæ gratiæ auxilio præcedente multùm abundans, non mediocriter sapiens euadebat, prudenter intelligens & efficaciter capiens diuinæ scripturæ mentem & sententiam, tanto Deo propinquior, quanto ab humanis rebus remotior. Dedit quoquè operam, vt scribendi peritiam obtineret: librosque componendi non contemnendam adeptus est gratiam. De cibo verò & potu quid referam, cùm diuturnis ille ieiunijs plùs delectaretur, quàm delicatis ferculis. Panis ex hordeo semitrito & raro & parcè in cibum sumebatur, alius nunquàm: aqua squallens erat potus. nec ea tamen quotidiè apponebatur, neq; apposita sic capiebatur, vt sufficeret. Mira abstinentia.

Vt Abbas creatus aufugerit. Cap. 9.

INtereà defungitur Abbas Reinaldus, & instigante ambitionis spiritu, Pontius quidam pseudomonachus, gradu comparatiuo, non secundùm Grammaticã, sed iuxta Simoniam, à Rege Francorum Philippo nomen & sedem Abbatis adipiscitur. Is Pontius nimiùm ꝓfusè & dapsiliter victitans, omnem loci substãtiam breuì exhausit, ecclesiæ ornamenta, quæ iam præcipua erant, in vsus militum ipsum stipantiũ expendit, & penè omnia, quę ad domûs Dei decorem pertinerent, vesanus profudit. Quid plura? Fame & inedia fratres premente, diuinæ laudis officia in ecclesia defecêre, atq; illa tam famosa beati Medardi basilica, ad tempus facta est opprobrium vicinis suis. Fratres ergò sanioris consilij, in vnũ congregati, inter se cõferunt, quid remedij tantę perniciei adhibẽdum sit. Reperiunt consultum fore, vt assumpto Episcopo Suessionensi cum loci primarijs, à regia maiestate petant, vt cœnobij prisca nobilitate cõspicui, at nũc ꝑ Pontiũ destructi, clemẽter misereatur, preciosorũ martyrũ confessorũq; corpora illic quiescentia reuereatur, iubeatq; vt eiecto Pontio, non Abbate, sed tyranno, dignus pater & pastor ouili Dominico prouideatur. Ità ergò faciunt, & facilè regis animum ad clementiam inflectentes, communi consilio fratrum, fauente Clero & populo, eligunt sibi Abbatem Christi seruum Arnulphum. Mox antistes Theobaldus cum fratrum caterua abit ad inclusum, & pręmissa oratione solenni, appellat eum, rogans & obsecrans, monens & imperãs, vt votis fratrum acquiescat, Abbatisq; ministerium locumq; in Christi nomine suscipiat. At ille, qui iam triennij & sex mensium silentium tenuerat, nimiùm expauescens, arrepta tabella, tale responsum scribit: Rogo vos, patres charissimi, parcite mihi, & me peccatorũ mole pręgrauatũ, sinite aliquem Deo offerre pœnitẽtiæ fructum: nec me hominem insulsum, vllo modo cogatis ad tale onus suscipiendum. Quòd si modò non vultis cedere precibus meis, inducias vel vsq; manè mihi detis, vt possim hac in re explorare Dei voluntatem. Et respõso perlecto, Episcopus cum Clero aduertit eum quippiam animo callidè versare: datis tamen inducijs, custodes, nè noctù fugiat, in cellæ circuitu disponunt. Verùm ille altis suspirijs crebrisque gemitibus noctem trahens peruigil, vbi aduertit custodes optato sopore correptos, scalam ascendit & per murum aufugit. Cùm autem fugiendo erraret, nec sciret quò fugeret, tandèm peruênit in pagum iuxta * pontem Laudunensem, atq; illic in pauperis cuiusdam hospitium ingressus, quieuit. Hora autẽ cœnæ aqua deficiẽte, ille non iussus arripit amphorã: currens ad puteum, haurit aquã, infert in domum, omnibus inseruit, sed mutus omninò perseuerat. Sub vesperam redit homo ab vrbe Suessionensi, atq; inter cœnandũ commemorat, vt vulgo referente perceperat, multum rumorem multãq; turbationẽ extitisse in populis ob discessum cuiusdam serui Dei, quem dicerent aufugisse, nè fieret Abbas S. Medardi. Permulti interìm ablegantur in regiones, vt sanctum virum quærant per syluas & montes, edicto etiam proposito, nè quis reficiatur, donèc vir Dei repertus sit.

Pôtij pseudabbatis ꝓdigalitas.

Arnulphus creatur Abbas.

Ecce modestiam.

Aufugit clã noctù.

* montem

Lupo præeunte, redit nescius ad vrbem Suessionensem, & compellitur esse Abbas. Cap. 10.

Hæc

HAEC vbi audiuit heros reuerendus, toto animo satagit euitare quærentiū manus. Itaq; prima noctis hora surgens è strato, abit ad pagi eius ecclesiam, & ante ianuam ꝓstratus, clamat ad Deū cū multo ploratu, eius maiestatē deprecans, nè onus regiminis, quo se prorsùs indignū censebat, vllo modo sibi patiatur imponi. Cumq; diù multumq; id oràsset, putaretq; preces suas à Deo exauditas, deliberauit fugere ad remota deserti loca. Et eccè subitò lupus ingens abimprouisò adueniens, illi se itineris comitē adiungit. Ille ratus ex lupi comitatu se faciliùs ad auia loca ꝑuenturum, illum præeuntē sequitur. Ità duce lupo, vel potiùs authore Deo, nocte redit ad vrbem Suessionēsem, sedensq; in cliuo eiꝓpinquo, orto sole, vbì esset agnouit. Animo ergò anxius & mœrore cōfectus, eminùs videt fossam in rupe, in qua lapides quadrabātur: atq; in eā, illic latitaturus descēdit. Aduenīētes aūt agricolę & lapicidę, vt viderunt hominē in veste humili & nihil loquentē, renunciauerunt in ciuitatē. Quale vero gaudium, quanta celebritas mox in vrbe extiterit, nō putamus fieri posse, vt ab vllo homine referatur. Iuuenes & virgines, senes cū iunioribus laudabāt nomen Domini, ꝙ nō esset passus eos frustrari inuentiōe patris optati. Exeūt Monachi cū Clericis, nobiles cum vrbanis, & ligatū fugitiuum suum ꝑtrahunt ad B. Medardi ecclesiā, inuito demādantes munus locūq; Abbatis. Vix tādèm ille ora resoluēs, Reuerà, ait, nisì diuinis nutibus resistere formidarē, quod imponitis ꝓrsùs abnuerē. Consensit itaq; vel inuitus, sicq; illi cœnobio p̄fectus, sancti Ordinis instaurator lōgè optimus, studuit praua corrigere, vitia funditùs extirpare, mores fratrum suaui sermone, exēplo p̄eunte, assiduè cōponere, & quicquid monasticę regulæ aduersabatur, ocyùs ꝓfligare. Credi vix possit, q̄ breui tempore totius cœnobij status ad primę integritatis & honestatis formam reductus sit. Ornamenta ecclesiæ reuocata sunt, vita monastica & regularis obseruātia restituta & redintegrata, conducibilia quęq; reparata, absona & noxia dissipata. Gaudebat ijs in locis nobilitas omnis, ꝙ celebre illud & regale monasteriū pristino honore & cultu non diù caruisset. Exultabat illa regio, ꝙ magni cæli senatoris eximijq; martyris Sebastiani, aliorūq; martyrum & confessorum pignora, à diuersis regibus & Episcopis illic congregata, congruis laudū solēnijs diutiùs nō priuarētur.

Impertenitus cum lupo graditur.

Inuitus cōpellitur esse Abbas.

Optimi Abbatis exemplum.

Vt asellum suum mirè curârit, & ab homine feroci, res sui monasterij recuperârit. Cap. II.

LAbores & fatigationes, quas in eo regimine ꝑtulit, cōmemorare par est, vt rectoribus optimū imitādi specimē ꝓponatur. Godefridus Florinensis, vir non minùs superbus, q̄ potens, & q nec Deū nec hominē vereretur, p̄dium quoddā, in pago Sambrico situ, ecclesię S. Medardi fratribus multis annis eripuerat, & in suos vsus vtilitatemq; praua volūtate cōuerterat. Et qa potestas eius omnibus terrori erat, nemo antistitū coràm illū appellare ausus erat, eiusq; intolerabilē malitiā nō ignorātes, nullo modo canonicè illū tentare volebant. Fratres igitur vnanimiter orāt Abbatem & ꝓcuratorem suum vigilantissimum Arnulphū, vt charitatis studio laborē suscipiat virū illum prępotentē adeūdi, & vt res ecclesię ipsorū ablatas restituat, grauiter admonēdi. Assentit fraternis precibus, feruens zelo domûs Dei, vir beatus, iubetq; parari itineri opportuna. Etsì autem ille mundi gloriam & fastum summoperè deuitaret, at tamen quidam familiares eius, quorum adhuc erat infirma mens, ꝑoptabant vt pomposè ageret, delicatè se gereret, instàr aliorum Franciæ Abbatum ambitiosè cōuiuaretur, & viueret deliciosè: humilitatem sancti viri, quā ille perpetuò sectabatur, ignominiæ loco ducentes Itaque asellum eius, quo solebat iter facere, clàm debilitârunt, vt illo amoto, spumanti equo deincèps sublimis veheretur. Indicârunt autem illi, vt caballum comparari iuberet, cuius opera vteretur. Ille hoc audiens, cùm pro obfirmatæ humilitatis constantia ab equestri vectione abhorreret, cum paucis discipulis adit stabulum, in quo asinus iacebat debilis, aitque placida voce, & affectu placidiori: Omnipotens DEVS benè scit, quo animo hoc iter aggredi velim: non vtiquè iactantiæ supercilio, sed studio Deo obsequendi, & fratrum vtilitati consulēdi. Et quia postquàm secularem militiam valere iussi, deliberatum mihi est equi tergo minimè insidere, idq; non pro aliqua vanitate, sed Domini mei IESV CHRISTI imitatione: si iam placet illi, vt abeam, placeat oro, vt sanetur pes huius aselli: vt hu-

Mūdi fastū semꝑ vitat.

Non vult equo vehi.

Signo Crucis & prece sanat asellũ suum.

humili gestatus vehiculo, seruitium eius lætus exequar. Hæc dicens, simul signũ Crucis contra asellum edidit, & recessit. Mox asinus restitutus, surrexit, totusq; sospes & alacer, famuli Dei vectionẽ & suscepit, & perfecit. Vbi aũt ventũ est in conspectũ superbissimi illius & opulenti Godefridi, dici nõ potest, quàm benignè & comiter eum exceperit, quàm propenso amore illi obedierit. Nã simulatquè eum allocutus est vir sanctus, ilicò detumuit fastus eius, & deposuit sese illa ferox & elata ceruix, redditaq; est ecclesię prisca hæreditas: & q hactenùs fuerat ecclesię deuastator, deincèps factus est deuotus conseruator.

Recuperat monasterij res, diù ab homine potente occupatas.

Multi ægroti, pane vel vino ab eo benedicto, itemque pomis eius curantur. Cap. 12.

MVlier quædam nobilis, nomine Hasplendis, charitatis causa ad virum Dei profecta, conquerebatur suum quendam domesticum esse lunaticum, & menstruis casib⁹ pserpè dirè torqueri. Ille fragmẽ panis, quo vesci ipse solebat, benedixit, deditq; ei, dicens: Mox vt domum redieris, aliqud huius panis ante omnem cibum eum sumere compelle, & Deo iubente, passio, qua laborat, curabitur. Fecit illa, vt docta erat, sed malignus inuasor non permisit, vt eius panis quicquam contingeret, haud secùs, atquè ignis, eius tactum pertimescẽs. Sed diuturna fame tandèm compulsus, sumpsit ex eo, & sanatus est. Habebat seruus Dei ante fores cellę suę quasdam arbusculas: quarum poma eius iussu ægroti edentes, mox pulsis languoribus erigebantur. Ad infirmos etiam longiùs positos crebrò transmisit panem vel vinũ, sua benedictione conditum: eoque gustato, illi confestìm meliùs habebant.

Nota vim panis benedicti.

Multos sanat admirabiliter.

De sanatione hominis edère non valentis, itemque cæcæ mulieris. Cap. 13.

EA, quam diximus paulò suprà, matrona nobilis Hasplendis, crebrò virum Dei inuisens, indicauit ei in supradicto prędio manere hominẽ quendam, qui prę nimia morbi acerbitate omnẽ edendi facultatẽ & vsum amisisset, & miserã vitam squallenti edulio ducens, in pœnis tabesceret. Is verò ità precatus erat hanc fœminam: Quæso mea domina, vbi ad hominem Dei accesseris, significes ei certa visione crebrò monitum me esse, si de pane eius pcipere merear, statìm edendi panis vsum me recuperaturum: oresque illius humanitatem, vt mittat ad me optatam sui panis benedictionem. Hæc vt audiuit vir sanctus, pro eximia miseratione homini compatiens, cum lachrymis Deo preces libat, & hora refectionis suæ panis appositi partem profusiùs benedicens, per ministrum dat fœminæ illi ad ægrotum deportandam. Ex quo pane mox vt infirmus quippiam in os intulit, non solùm redijt edendi facultas, sed etiam auiditas accessit, ità vt in dies robur corporis instauraretur, quod lõga fame attritum videbatur. Inuisit indè aliud monasterij prędium Vinceredium, ad Mosam flumen situm: vbi cùm paucis diebus fuisset, quædam ejus ruris mulier, iam decem annis cæca, accessit ad monachos, itineris eius socios, & ait: Ante cõplures dies meã mihi calamitatem deploranti appáruit quædam in somnis visio, certissimè promittens, si aquam manuum suarum ablutione sanctificatã, ad diluendos oculos meos hic homo Deo charus mihi largiri velit, illius meritis Dominum amissum diù oculorum lumen ilicò mihi restiturum. Precor igitur, vt vos illo manus lauante, aquam seruetis, vt possim absolui tenebris tam diuturnæ cæcitatis. Cùm ergò seruus Dei manus ablueret, illi aquam luminibus orbatę offerunt, eodemque temporis puncto, quo eam oculis admouit suis, visum mulier recepit. Sed vbi vir Dei id comperit, nõ tulit ęquo animo, celeriter indè abscedens, vt pro tantæ virtutis signo populares applausus declinaret.

Pane benedicto sanat hominem.

Aqua, qua manus abluit, cæca curatur.

Virum nobilem ægrotum, & eius vxorem è partu laborantem sanat, prædicitque calamitatem alterius nobilis viri. Cap. 14.

NON longè ab vrbe Suessionensi degebat vir nobilis, militiæ actibus implicatus, Guido nomine. Eius vxor Ermegardis, pietatis cultrix erat. Ambo autem & diuitijs

diuitijs & bonis operibus abundabant. Porrò Guido in grauem incidens morbum, dormiendi & manducandi facultate amissa, à suis desperabatur, & tanquàm mortuus ab amicis plangebatur. Eodem ferè tempore coniunx eius, vicini partûs doloribus & angustijs premebatur, dupliciq; attrita timore, hinc suam, indè mariti mortem formidabat. In tot malis hoc vnum sibi credidit superesse remedium, si suos & mariti casus orationibus sancti Arnulphi commendaret. Mittens itaque ad eum domesticum Clericum, & suum & viri periculum lachrymabunda ei exponit. Ille futurorum mirè præscius, cùm priùs orâsset, ità ait Clerico illi: Abi frater, & charissimæ sorori nostræ hæc responsa accuratè & celeriter reporta. Duæ tibi imminent graues angustiæ, quas propitio Domino feliciter superabis: sed his tertia accedet, quam tu quidem ignoras, sed ea tanto erit grauior, quanto ab omni remedio alienior. Maritus enim tuus reualescet, & firma incolumitate gaudebit. Tu quoquè pariendi periculum euades, & hac nocte ante nocturni officij datum signum, paries filium gratulabunda. At tertia calamitas, quæ tibi ne in mentem quidem adhuc venit, & prolixiores est dolores allatura, eiusmodi erit: Albricus frater tuus, Codiciati castri dominus, coniugis suæ Anelinæ consilio iam proditus est, & nisi citò & cautè sibi prospexerit, turrimq; suam & totum castellum diligenter communiërit, cràs ante vesperam ab hostibus capietur, exturbabitur, & damno irreparabili afficietur. Mitte ergò ocyùs soror mea, & tam vxoris malitiam, quàm hostium insidias iam ingruentes, fratri tuo denuncia. His dictis, nuncius ab eo recedens, celeriter properat ad dominam: refert mandata sancti viri: matronæ animus vno eodemque tempore & gaudio & pauore afficitur: mittit properè nuncium ad fratrem, perspicuè indicat vxoris eius machinas, & hostium illa duce conatus atque molitiones. Albricus his acceptis, credit quidem sorori, sed tamē coniugi perneganti maiorem commodat fidem. Itaque dum sibi non cauet, castellum non munit, diluculo ab hostibus inuaditur, capitur, expellitur, & ante vesperam alterius diei eius castri possessione nudatur. Eádem autem nocte Ermegardis è partu laborans, antequàm in beati Medardi ecclesia nocturnæ synaxis primum signum ederetur, filium enixa est. Eccè autem sequenti die depræhenditur infans absque oculis esse editus in lucem. Ecquid verò tum facerent obstetrices? Valdè animis consternatæ plangunt, clàm mussitabundæ condolent, & modis omnibus dant operam, nè mater filij cæcitatem rescíscat. Euolutis sex diebus, ex ancillarum murmure animaduertit matrona quippiam puero accidisse, quod fateri non auderent. Accersit pedissequas, sciscitatur num pueri res omnes saluæ sint. Præ pauore non audent illæ indicare puerum cæcum natum, nè noui doloris accessio illi interitum adferat: sed rem salutarem comminiscuntur, aiunt se idcircò conturbari, quòd infans ille, vtì par erat, ante baptismum non sit oblatus serui Dei Arnulphi obtutibus. Matrona illis assentitur, mittit infantulum ad hominem Dei, orans & postulans, vt suis eum manibus tangat & benedicat. Páret ille maternis votis, perq; fenestram ad se recipit infantem, fundit super eum preces, tangit illum & benedicit, saliua oris sui linit oculorum sedes, mox oculi cæci patescunt, & in ipsius serui Dei ora primos suos vibrant radios. Redditur indè eis, qui eum attulerant: ab illis ad matrem deportatur, exultantibus quòd recèns nato, noui essent collati oculi. Tum verò magna admiratio inuadit matrem, cui contigisset scire filium priùs illuminatum, quàm cognouisset cæcum natum. Ipsa quoquè, vt vir Dei promiserat, à partûs angoribus citò & integrè absoluta, viri incolumitatem paulò pòst conspexit. Hæc autem omnia ità, vt diximus, gesta esse, ipsemet testatur, olìm quidē cęcus natus, & à viro Dei curatus, nūc verò homo pfectę ętatis & Archidiaconus Petrus, vno capitulo quatuor miracula complexus, ante prouisam Albrici ꝓditionem, coniugis eius opera structam, Guidonis sanationem, puerperæ liberationem, & quod ijs præstātius est, nouos oculos oratione serui Dei potiùs, quàm naturæ debito, impetratos.

Eius vaticinium.

Albric⁹ vir nobilis, negligēs sancti viri prophetiam, in magnas incidit calamitates.

Cęcus puer videt.

Prædicit obitum cuiusdam nobilis. Cap. 15.

EST illud quoquè commemorare operæprecium, vndè aduertatur, quàm subtiliter & promptè ille quadam Dei prærogatiua futura præuiderit. Coniuges illi, quos iam diximus, iampridèm filiam genuerant vultu decoram, quæ per id tēpus nubiles habens annos, ab illis militi cuidam natalibus non impari fuerat desponsata. At

illa, vt se habet puellaris lasciuia, quendam alium, rebus & genere inferiorem, plùs diligens, recusabat spõsum à parentibus delectum, crebrò iurans, quòd seipsam interficeret, nisi cupitis amplexibus potiretur. Ea incõmoditate parentes affecti, virum Dei Arnulphum consulunt, scire cupientes, quid in ea afflictione ipsis faciendũ foret. Ille auditis eorum querimonijs, opportunũ quidem & planè diuinum eis respõsum dedit: Canonũ, inquit, authoritate cauetur, nè puella cui nõ vult iungatur. ideoq; præcipio vobis, vt puellã ei quẽ amat, collocetis matrimonio. Vt enim ob vestræ religionis meritum nobis ostensum est, paulò pòst videbitis eam illum sponsum ardenter expetere, cuius à se coniugium tam studiosè iam conatur amouere. Permittatis filiæ vestræ sua hac in re vti voluntate: & ità fiet, vt res ad vestrã cedat honestatem. Credunt illi verbis sancti viri, nuptias optatas honesto apparatu celebrant, sinuntq; filiam dilecti viri frui contubernio. Ille verò, cùm in id valdè esset intentus, vt posset miles celebris & famosus haberi, atq; ea causa nũquàm vellet abesse, vbì milites inter se cõgrederẽtur, dum auidiùs fertur in arma, ab armatis perimitur, & ex noua sponsa breuì efficit viduam. Ità iuxta viri Dei sermonem puella se contulit ad amorem prioris sponsi, eique coniuncta, alterius iacturam moderatè tulit.

Puellæ non sunt collocandæ viris quos nolũt.

Rhombum piscem fratribus importunis non sine miraculo procurat: sed prædicit importunitatis eius pœnam. Cap. 16.

IN eodem beati Medardi monasterio erat crypta versùs Orientẽ, cuius anniuersarius dedicationis dies solenniter quotannis agebatur. Illo aũt die prisca loci nobilitas esum rhõbi piscis requirebat. Eã aũt consuetudinẽ nouus Abbas ignorabat, donèc ipsa solennitas iam præ foribus esset, & Abbati nihil prorsùs indè cogitanti, alijsq; curis occupato, quandã necessitatẽ repentinò imponeret. Eius enim diei hora tertia ex œconomo perquirunt fratres, num rhombus prẽstò sit. Illo negante, & verba eorum admirante, stomachabundi dixêre, se Missarum celebrationem minimè inchoaturos, donèc rhombus in culinam esset illatus. His auditis, quidam è senioribus adeunt Abbatem nihil tale suspicantem, exponunt fratrum sententiam. Ille, vt vir sagacissimus, tam puerile fratrum propositum cognoscens, & parumpèr apud se tacitus deliberãs, tandèm respondit: Si hunc morẽ pridèm perspectũ habuissemus, licuisset ꝑ ociũ illum piscem inquirere. At nunc quandò deimprouisò eum discimus, potest Dei omnipotentia eum largiri nobis, vt fratribus tollamus scandalũ, & sancta celebritas alacriter peragatur. Et nunc ocyùs abeat minister cum puero ad pontem Axonæ, & rhombum illic cómparet, coquinęque fratrum repræsentet. Porrò ad seniores conuersus, ait: Ite charissimi, nunciate fratribus, non defuturũ illis rhombum, & vt solennitatẽ Domini hilariter peragant: simul aũt indicate eis, siue ego viuam, siue moriar, definitum hoc esse, vt viginti annis hoc die careant rhombi ferculis. Qui autẽ missus erat, præter omnem spem rhombum inuenit, emit, mensis fratrum coctum curat inferri. Sed fratres, qui huic rei interfuêre, sub diuini nominis obtestatione asserebant, deincèps per annos triginta piscẽ eiusmodi illo die nullo modo potuisse inueniri. Mirũ sanè, quòd tam pręsens ei aderat spiritus Dei, vt quicquid diceret, veritatis constãtia firmaretur.

Punitur diuinitùs fratrũ importunitas.

Abdicat se Abbatis functione, nolens cum rege in bellum proficisci armatus. Cap. 17.

SED quia ratum hoc est inter mortales, nihil esse ex omni parte beatum, erat tum temporis in illo monasterio Odo monachus, honestatis vsurpator, virtutis deprauator. Is Arnulpho viro Dei mirè inuidebat, putabatq; se illo digniorẽ loci eius administratione. Itaq; perpetuò ille animo voluebat, qua ratione posset eum ab Abbatis functione amouere. Indicauit aũt per internuncios regi Francorũ Philippo, vt cõtra hostes arma sumpturus, Abbatẽ S. Medardi secùm in militiã ꝓficisci iuberet. Annuit rex consilijs Odonis, & cùm exercitum ꝓmouisset, missis legatis, monuit dominũ Arnulphum, vt cum armato milite secùm in expeditionẽ iret. At ille, q̃ quondã in seculo strenuè se in militia gessisset, & militare cingulum in DEI famulatum commutâsset, vehemen-

Odo, sancti viri æmul⁹.

vehementer ab ea re abhorrescens, prorsùs recusauit id genus officij regi præstare. Egóne, inquit, relicta causa Dei, rursùm militibus stipabor, cum militibus rursùs arma tractabo? Grande profectò id nefas fuerit. Mâlim sanè Abbatis & loco & nomine perpetuò caruisse, quàm sub huius dignitatis prætextu iterùm seculo inseruire. Id vbi cōperit Philippus rex, à malis consiliarijs deprauatus, misit legatos, qui dicerent Abbatiam magnis opibus & possessionibus instructam, militibus, qui regis essent beneficiarij, circumfultam, qui antiquitùs consueuissent cum Abbate regiæ expeditioni adesse. Faceret ergò, quod mos haberet antiquus, aut loco cederet, quò regis iussa compleantur. His auditis, vir eximius cellam repetit, sese in ea includit, pro nihilo ducens illud culmen honoris: ac deincèps longè & meliùs & feruentiùs in summæ maiestatis famulatu sese exercet.

Mâlit Abbatis carere dignitate, quàm ire in bellum cum rege.

Geraldum sibi substituit, & reginæ illum expellenti futuram calamitatem prædicit. *Cap.* 18.

VErùm quandò illa nobilis animi ingenita prudentia nequaquàm ferre potuit, vt grex eximius absque spiritali rectore, diù fluctuaret, conuocatis ad se præstantioris ingenij & sanioris consilij fratribus, salubri vsus consilio, elegit sibi successorē virum non minùs dignū Geraldum, scientia scripturarū egregiè instructum, & omni honestate conspicuum. Eo Abbate ocyùs instituto, derepentè aduolat supradictus ille Pontius, vesanus monastici Ordinis temerator, ducens secùm reginā Bertradam, quæ authoritate regia Geraldum expelleret, & Pontium contra fas in sancti loci administrationem intruderet. Id vbi resciuit Christi seruus Arnulphus, è cella egreditur, reginam furibundam blanditer appellat, submissò rogat, vt licèt regina sit, memor tamē muliebris conditionis, memor diuinorum iudiciorum, contra leges Ecclesiasticas venire formidet, ab iniuria tanti viri verecundè sibi temperet. Cùm autem ea præ regio fastu & tumore viri sancti monita non admitteret, prophetico spiritu dixit ei: Crede, si lubet, ô regina fratri Arnulpho, immò potiùs crede spiritui sancto. Nam si tu fratrē Geraldum hinc eieceris, Deo vindice, tu quoquè ante obitum tuum à regno extrudéris, contemptaque & ærumnosa morieris. Eam viri DEI prophetiam, luce clarius est, completam esse, quandò omnes nórunt, reginam illam post annos aliquot regis animum adeò offendisse, vt conciliari prorsùs nollet: amotamque à regni consortio, & in pagum Pontinum translatam, post diuturnam calamitatem illic plebeio more defunctam & sepultam. Geraldus autem ab ea pulsus, dedit locum iræ, abijtque in Aquitaniam: vbi à duce humaniter acceptus, in sylua maiori illustre cœnobium cōstruxit: in quo ad finem vitæ Deo seruiuit, & tandèm feliciter in Domino obdormiuit. Eius & vita & mors virtutum signis effulsit.

Prædicit reginæ temerariæ futurā calamitatē.

Sanctitatis eius fama permultos etiam nobiles inuitat ad captanda ab eo salutaria consilia. *Cap.* 19.

ARnulphus ergò amica Cellæ inclusione potitus, perindè acsi tum primò inciperet, quotidianis sese ieiunijs alacriter macerabat, vigilijs affligebat, orationi assiduè vacans, & magna animi contentione diuinæ contemplationi insistens. Itá ergò se comparans, & eiusmodi virtutum studijs & exercitijs in dies excrescens, magnam à Domino consecutus est gratiam, & in Francorum regno fama eius longè lateq; diffusa est, adeò vt totius regni nobiles, eius benedictionibus frui peroptarent, & omnes in dignitate positi, eius colloquium ardenter expeterent, tum de pace Ecclesiæ, tum de animarum salute ab illo consilia petētes. Felicem se credebat, quisquis vel sermonem eius audire potuisset. Fama verò sanctitatis eius etiam per omnes prouincias dimanabat, atque ad eius colloquium diuersæ & ætatis & dignitatis personas vndiquè aduocabat. Opportunum equidem reor hoc loco commemorare, quæ signa & miracula ediderit, quæ propheticè enunciârit.

Exercitia eius inclusi.

Multi ad eū cōfluūt.

Absentis hominis nobilis mortem indicat. *Cap.* 20.

PER hos dies venit ad eum maritus sororis eius, ex quo post mutua de animæ salute colloquia sciscitabatur, viueréntne ipsorum quondàm sodalis & cômilito Israël, & quidnam ageret. Illo respondente, sospitem eum esse & rectè valere, atq; in omnibus prosperè agere, vir Dei prophetico plenus spiritu, ait: Non est ità, vt dicis. nanque ille & corpore & animo mortuus est. Hesterno enim die cum multa præda rediens domum, sub vesperam in scamno apud focum in concubinę suæ gremium caput deposuit, & repentina morte extinctus perijt. O mortem sanè horrēdam, ô crudeles exactores, à quibus infelix eius anima æternis cruciatibus punienda, in tartarum abducta est. Hæc audiens affinis eius, valdè perterritus est, & priusquàm domum rediret, omnia sic comperit Israëli accidisse, vt vir Dei nunciârat.

Horrenda mors nobilis cuiusdā.

Piscem sibi oblatum, diuinitùs cognoscit veneno ab hostibus infectum. *Cap.* 21.

ALio tempore venit ad eum soror eius Adzela. Ea ad fenestrā cellulæ eius sedēte, & quo pacto vitam animæ inter tot mundi procellas seruare posset inquirentē, hora meridiana minister piscem frixum attulit; (erat enim dies celeberrimus) & coram illo posuit in fenestra. Ait ergò soror eius: Iam mihi, sancte frater, recedendū est, cibo enim allato, te refici par est. Respondit vir Dei: Huius cibi causa ego, mea soror, te non patior hinc abire. Non enim licebit mihi ex hoc pisce edere. Est enim veneno ab infesto nobis hoste infectus, vt mihi exitium adferat. Sed spiritui sancto agamus gratias, qui suo instinctu docuit nos, nè sumpto toxico, inimico gaudium adferamus. Mox ad se coruū vocat, quē micis quibusdā collectis in fenestra pascebat: imperat ei, vt rostro correptū piscem, in eum locum transferat, vbi à nullo possit mortaliū inueniri. Hæsitat aliquantispèr coruus, tandèm mordicùs apprehensum absportat. Porrò vir sanctus terribiliter interdicit sorori hæc cernenti, nè, ipso viuēte, cuiquā reuelet.

Piscem veneno infectū, cælitùs cognoscit.

Eidem sorori suæ indicat mortem filij eius. *Cap.* 22.

HAbuit eadē ipsa filium adolescentē, quem cuidā homini potenti cōmendârant, vt ab illo arma acciperet. Interrogauit ergò eā vir Dei, vbi esset filius eius, & quid ageret. Respondit illa, missum eum esse saluum & incolumem ad quendam potētem consanguineum, vt apud eum sit, donèc militiæ ornamenta accipiat. Vir sanctus ait: Vanam de eo coniecturā fecisti nupèr in initio Quadragesimæ, ꝙ moriturus nō esset, quandoquidē calceus in altum ꝓiectus, trabem excessisset. Illo enim in loco ęgrotās, tali die, taliq; hora mortuus & sepultus est. Tum illa suprà, quàm dici possit, admirās, cum multo pauore discessit, & antè, quàm domū rediret, nūcius mortui filij ipsam anteuertit, & locum, & diem, & horam obitûs eius eodem modo exponens, quo antè fecerat vir Domini Arnulphus, diuinitùs edoctus.

Mortē absentis matri eius indicat.

Sanat mutum puerum. *Cap.* 23.

SOlenne martyriū clarissimi Leuitę Laurētij annua celebritate festiuè agebatur, & populi frequentia cāpos & plateas in circuitu monasterij B. Medardi cōpleuerat: cùm eccè quędā mulier cū filio annorū tredecim, ab ipso ortu ꝓrsùs muto irrūpit ad fenestrā cellę serui Dei, & cū multo animi mœrore orat, vt filij sui misereatur. Iungit ille dolorē dolori, & lachrymas lachrymis ei⁹, & fusa oratiōe, acceptū ꝑ fenestrā puerum, signo sanctę Crucis cū diuini nominis inuocatiōe cōsignat: idē signū labris eius imprimit, digitis linguā cōtrectat, eumq; interrogat: Quod est nomē tuū? Ille confestìm lingua soluta, planè & apertè respōdet: Iohānes: & sic deincèps inoffensè verba formās, loquendi beneficiū accipit. Ea res mox innotescit multitudini, & magnis vocibus ꝓ fidei ardore Dei laudes ꝓmunt. Sed cùm in illis laudibus etiā viri sancti nomē celebrarent, ille molestissimè ferens, ait: Valdè erratis, ꝙ Christi opera mihi peccatori adscribitis. Quod Dominus fecit, Domino tribuatis, & illustri martyri Laurentio; cuius hodiè sacra solennitas celebratur. Animā enim lædit meam, quisquis tale opus meæ credit esse virtutis. Sic laudes hominum cauens, & summoperè intùs puram seruans humilitatē, factus est apud Deū meritis gloriosus, & apud homines laude dignus.

Mut⁹ puer, Cruce ab eo cōsignatus loquitur.

De profligato immundo spiritu ab adolescente. Cap. 24.

ADolescens quidam infestissima dæmonum obsidione correptus, vinculis & catenis colligatus, non potuit domari: sed quotquot contingere poterat, morsibus lacerabat. Tandem à multis vtcunquè superatus & constrictus, cum multa vi pertractus est ad S. Medardi ecclesiam, vbi viro Dei indicatum est de eo. Qui miseratus pessimè captiuum, iussit eum ad se adduci. Cumq; propiùs accessisset, mox vt vir Dei illum vidit, signum Crucis edidit, dicens illis, qui eum trahebant: Dissoluite illum. Illis respondẽtibus, se id nullo pacto facere audere, nè fortè ab illo perimerẽtur: vir Dei ait: Iam dixi vobis, Dissoluite eum, nihil metuentes. Tum illi ægrè sanè manus apponunt, hominemq; à vinculis absoluunt. Ille solutus, mox pronus corruit in terram, & adorauit. Iam enim, postquàm Christi seruum viderat, & ab eo fuerat consignatus, vis inimici in illo fracta quieuit. Vir autem sanctus iussit eum à terra surgere, & ad cellæ fenestram se adiungere. Illo propiùs assistente, vir Dei ait ad eum: Dic mihi, fili, quandò & qua ratione tibi hæc accidit inimici infestatio? Respondit ille: Charissime pater, fuit mihi quidam consobrinus elegãti corporis forma & insigni robore. Eius animũ cuiusdam viculi homunciones offenderant, ità vt adunatis sodalium & amicorũ turbis, in eum viculum irruere, & eius habitatoribus trucidatis, iniuriam suam crudeliter vindicare tentaret. Sed cùm viculus ille vndiquè sylua cingeretur, & vallo esset munitus, atq; eius incolæ viriliter resisterent, cõsobrinus meus nihil effecit: immò etiam lancea vulneratus, visceribus patefactis, citò extinctus est. Eum mortuum miser ego appræhendi, & scapulis meis eius talos imponens, per mediũ saltũ traxi extra cædis locum. Nox tetra tum erat: & ecce circunsistunt me antè & retrò malorum dæmonum turbæ innumerabiles, vlulantes & sibilantes, subindè etiam cachinnãtes. Itaq; timor & tremor horrendus me inuadit, & quędam aduersaria vis me medullitùs concutit. Cumq; ignorarem quid facerem, tandèm mortuum cadauer nescio quẽ in locum abieci, moxq; sensu perdito, emotaq; mente, talis effectus sum, qualem me iam tua cernit beatitudo. Famulus Dei ait: Vis agere pœnitentiã, quòd tanto facinori tuã operam commodâsti? Ille respõdit: Et pro hoc, & alijs omnibus, quibus Deum offendi, volo sancte pater dignam Deo offerre pœnitentiã, & deinceps pro viribus ab omni malo abstinere. Tum vir Dei, irrogata illi pœnitentiæ mulcta, sanum & incolumẽ sanaq; mente præditum, à se dimisit, non solùm legione dæmonum, sed etiam humani sanguinis hauriendi innata crudelitate liberatum. Nisi enim hac ratione impeditus esset, omnes eius viculi incolas in consobrini vltionem iugulâsset.

Diuinitùs punitur homicidiliter quidã vindictæ cupidus.

Eum sanat vir sanctus.

Rumorem de Danorum aduentu sparsum, cælesti reuelatione edoctus, vanum ostendit. Cap. 25.

EA tempestate sæuus rumor vrbem Suessionũ, eiusq; suburbana & villas adiacẽtes quorundã rumigerulorũ opera perturbârat, in vulgus spargẽtium hostilẽ Danorum aduentum, affirmãtiumq; gentem illam, totã Franciã breui occupaturã & vastaturam, non senibus, non infantibus, nõ ecclesijs vllo modo parciturã. Is rumor infaustus intantùm creuit, vt Theobaldus Episcopus Suessionensis virum Dei Arnulphum, tanquã diuinorum secretorũ consciũ, hac de re solicitè consuleret, & multũ anxius rogaret, à Domino sibi reuelari vt peteret, num è propinquo tanta calamitas immineret. Christi seruus simulatq; audiuit hos rumores, pro vanis habuit: nè tamen leuitatis argueretur, spatiũ petijt vsq; in crastinũ, quô per alta noctis silẽtia supnam maiestatẽ prolixiùs precaretur, aliquod eius rei manifestum indicium sibi exhiberi. Manè redit solicitus Episcopus ad modernam spiritalis testamenti arcam, repetitq; ab Arnulpho de re ipsi hesterno die exposita cæleste oraculũ. Tum vir Dei, vt erat à Domino edoctus, Nè paueas, inquit, venerande præsul: donèc enim nos ambo hoc mortale geremus corpus, neque Dani, neque quæuis aliæ barbaræ gentes regnum Franciæ vastabunt.

Cælesti reuelatiõe didicit falsum rumorem sparsum.

Hoc loco in MS. exemplari sequuntur quinquagintaquinque versus heroici rhythmici, quibus eadem de falso aduenientium Danorum rumore historia repetitur: quos breuitatis studio omisimus.

S. Arnulphus cogitur inuitus esse Suessionum Episcopus. Cap. 26.

INterea Theobaldus Suessionum antistes, Deo iubente, è vita excessit: in cuius locum quidam vir nobilis Geruasius, pro quadam Palatini seruitij compensatione fratrem suum Vrsionem curauit subrogandum. Erat ille Vrsio habitu quidē monachus, & à puero literis eruditus, sed ad eiusmodi munus parùm idoneus. Vitæ eius socordia & ignauia, & cathedræ Suessionensis non canonica vsurpatio, non diù post peruénit ad aures Gregorij Pontificis Romani: qui mox datis literis ad Hugonē Diensem Episcopum, & tunc apud Gallias Legatum, admonuit, vt vita & promotio Vrsionis canonicè discuteretur, & quicquid in ijs pugnaret cum sacris canonibus, synodali sententia rescinderetur. Itaq; Hugo, fauente & opitulante Theobaldo Comite, in Meldensi vrbe, quæ est ad Mátronam fluuium, indicit synodum, & ex decreto Pontificis Gregorij, permissa Vrsioni se purgandi facultate, cùm ille legitimè citatus, & canonicè dilatus, se presentare contemneret, iudicio Episcoporum reus est pronunciatus, & etiam condemnatus. Facta proindè Clero & plebi Suessionensi idem præstolanti noui antistitis eligendi copia, pars sanioris consilij eligunt sanctæ religionis cultorem eximium Arnulphum, & vt is quamprimùm ipsis donetur, instanter postulant. Ità facta & conscripta cōcordi electione, Hugo Legatus mox è Concilio mittit quosdam ad S. Medardi cœnobium, per epistolam monens & mandans, vt Arnulphus è cella exeat, & ocyùs se conferat ad Meldensem synodum: nî id faciat, anathemate se plexū nórit. Páret iubenti Legato, q̄uis ęgrè, Arnulph⁹: venit in Cōciliū. postq̄ assedit, confestìm relegitur petitio Cleri & populi Suessionēsis, Arnulphum sibi Episcopū eligentis. Indè vox existit Episcoporum, Arnulphum omni sanctitate ornatum, sibi collegam dari poscentium. Mox trahitur, & nec ad momentum excusandi dato spatio, infula ei imponitur, simulque in conspectum Episcoporum adducitur. Afflicto autem & mœrenti, Hugo Legatus in virtute sanctę obedientiæ præcipit, vt deincèps Christi Ecclesię in Pontificali officio seruiat. Hoc ille mandato constrictus, cessit eorum voluntati, & designato consecrationis loco & tempore, ad monasterium S. Medardi redijt, vt itineri necessaria præpararet. Quibus copiosè paratis, non suo typho, sed fidelium voto, profectus est cum quatuor monachis, & electis è Clero, venitq; in Campaniam ad castrum, quod Virtutes appellant.

Gregori⁹ 7.

S. Arnulph⁹ eligitur Suessionū antistes.

Seuerè castigat fratrem, cuius culpam spiritu reuelante cognouerat. Cap. 27.

POrrò Comes Theobaldus, eius cognito aduētu, cum magno militū & nobilium comitatu hilariter eum excepit, & officiosè in ędes introduxit. Hora aūt vespertina in quodā remotiori cubiculo vir Dei secretiùs residebat, aderatq; ei Comes iam dictus cum ꝑpaucis nobilibus, de animę salute ex illo sciscitans: cùm subitò mutato vultu & quasi spiritu incitante, Vocate mihi, ait, duos illos fratres nostros, Euerolphū & Ostermarum. Est enim, quod illis dictum velim. Confestìm vocantur, & veniunt: cumq; starent ante illū, ait Ostermaro: Postquàm Deo miserante secularis militiæ fastum reliqui, ꝑ viribus operam dedi, nè vlli ex fratribus iniuriā aut quanlibet contumeliam irrogarē: quodq; ego solicitè obseruaui, à cunctis mihi adhęrētibus soliciitiùs obseruandū curaui. Nóui enim pœnā diuino ore constitutā in eum, q̄ vnum è pusillis scādalizet. Quę cùm sint verissima, qua fronte ausus es frater Ostermare fratrē Euerolphū afficere cōtumelia, & neq; timori diuino, neq; nostro pudori deferre? Abi igitur, & reuertere ad monasteriū tuū. post tantā enim stoliditatē nō patior te sociū itineris mei. Volo enim comites meos esse placidos, mites, beneuolos, in mutua officia paratos, nō refractarios & nō subditos. His ille frater supra modū cōsternatus, tremula voce respōdit: Vbinā ego, domine pater, aut refractari⁹ fui, aut alicui cōtumeliā feci? Ego sanè eius nō memini. Vir Dei ait: Nónne aures meę erant ad os tuū, quādò dixisti fratri Euerolpho, mâlle te, vt caput eius mergeret in latrinam, q̄ tu us caball⁹ solito maiori annona fraudaretur? Crede mihi, nunq̄ id ausus fuisses dicere, si nostrę gratiæ vlla tibi cura fuisset. Tum verò omnes, qui aderant, mirè obstupuerūt, quomodò ille

Nota vitæ innocentiā.

Matt. 18.

Absens nouit, qd alibi geratur.

ille rem occultam & quasi tacitè prolatam, tàm perspicuè scire posset. Longo enim interuallo distabant illud cubiculum, in quo sedebat vir sanctus, & equorum stabulū: neque dictum hoc erat, nisi cùm equis annona distribueretur. Tandèm frater ad viri Dei pedes aduoluitur, & cum illo pariter cæteri fratres, suppliciter illi veniam petētes. Quibus ait vir sanctus: Ignoscat illi Deus: mihi verò non erit posthàc huius itineris comes. At ille præ nimio mœrore plorans, Eheu, inquit, sancte pater, quînam ego solus à te regrediar, aut qua ratione huius repulsæ meæ dedecus ferre potero? Putabunt omnes nefarium aliquod facinus me perpetrâsse, & ea causâ à te reiectum. Parce, obsecro, pudori meo, & dona mihi veniam, nè me ꝑpetuus mœror occupet. Tum vir pius eius dolorem miseratus, & fratrum precibus se accōmodans, ait: Tu quidem ob hanc tuam stoliditatem prorsùs domum redibis: sed nos per Dei gratiam aliquod eiusmodi negocium expediendum tibi demandabimus, vt nulla possis è reditu ignominia notari. Sed tamen rem, quam tibi mandaturi sumus, apud te tacitam habebis, nec vlli pandes, nisi cui eam volumus indicatam. A nobis ergò recedens, Parisios venies, & reginam Bertradam nostro nomine salutabis, lætumque ei nuncium afferes, quòd in vtero habeat filium, quem in sacro fonte vocatura sit Ludouicum, post patris obitum regni Francorum regem futurum. Illa verò vix tibi credet, quandoquidem infans necdùm vitalem habet motum: sed tu illi dicas, vt fidēter credat, post breue tempus certo experimento rei veritatem compertura. His frater ille valdè exhilaratus, Parisios proficiscitur, reginæque iucundum affert nuncium. Illa præ stupore pallescit, regemque Philippum venationi intentum, per celeres nuncios euocat. Venit rex, auditaq; tam fausta relatione, quòd tādiù optata prole esset potiturus, & gaudio & mœrore afficitur, atq; inter vtrunq; fluctuat. Gaudet qdem, si ità se res habeat: metuit verò, nè sit inanis promissio. Tandèm in regio pectore vincit fiducia, prudenterq; apud se statuit, non posse esse superuacaneum, quod tantus vir DEI prophetâsset. Nouerat enim multimoda experientia, cuius sanctitatis & veritatis esset, qui isthuc fore prædixerat. Paucis indè euolutis diebus sentit mater palpitantem fœtum, & cum gaudio illius expectans natiuitatem, præ amore prolis contempsit partûs dolores. Tandèm editum filiolum in Paschæ peruigilio Episcoporum manibus obtulit ad baptismum, & iuxta beati viri vaticinium, Ludouici nomē ei curauit imponi. Atq; is est Ludouicus, qui modò regni Francorum habenas moderatur, bella intestina ꝑ viribus compescit, hostilia fortiter exagitat: quantùm quidem in ipso est, pacis est studiosus, in armis strenuus, in verbis cautus, prudens consilio, in bello imperterritus, bonorum amans, eius, quæ regem decet, probitatis & integritatis cultor. Cui tamen, si quid regiæ perfectionis deest, non tam illi, quàm regni proceribus, id imputandum est. Verùm his obitèr commemoratis, ad Arnulphi res gestas explicādas reuertamur.

Prędicit reginę nasciturū ex ipsa Ludouicū.

Ludouicus rex laudatur.

Vt sit consecratus Episcopus. CAP. 28.

CONfecto tādèm itinere, peruenit ad Hugonem Legatum, qui sanè eius inopinato aduentu & lætatus est, & perturbatus. Lætatus quidem, ꝙ talem virū exciperet: ꝑturbatus verò, ꝙ ad eum consecrandum nulli Episcopi adessent. Interìm tamen totum Deo committēs, repētino nūcio exhilaratur, & anxietas omnis abcedit. Nam postridiè veniūt ad eum tres Episcopi, nulla qdem necessitate eos cogente, sed tacito instinctu, vt ipsi palàm asserebant, ad Legatum inuisendum eos permouente. Atq; ità omnibus patuit diuini consilij arcanū, & quòd diuinę maiestatis voluntate decretum esset, vt Arnulphus Episcopus cōsecraretur. Itaq; proximo die Dominico cōsecratus est Episcopus decimoquarto Calendas Ianuarij, & multa omnium gratulatione & lętitia ad sedem Suessionensem dimissus est. Nec latuit Viennenses eius fama præclara, collectiq; in vnum, mutuò se hortabantur, vt illum vi caperent, suæq; vrbis Archiepiscopum crearent. Vacabat enim tum Viennensis sedes. Sed vbi rumor ille spargi cœpit, vir DEI è finibus eorum properè excessit, ad eam excolendam vineam, animasque pascendas festinans, quę eius curæ specialiter commissę erant.

Cōsecratus Episcopus S. Arnulphus.

Viennenses cupiūt eum haberè suū Archiepiscopum.

Cluniaci ab Hugone Abbate honorificè excipitur.
CAP. 29.

sbt. * cum

COnstituerat autem vir sanctus Cluniacum, monachorum deuotione conspicuũ cœnobium, clàm perlustrare: sed fama virtutis comes, nõ permisit * eam latére. Nanq; Abbas Hugo vir cumprimis religiosus, eius cõperto aduentu, collecto monachorum exercitu, admodùm honorificè ei obuiàm ꝓcessit, & cum multa veneratione eum excepit, nõ tam ꝓpter Episcopatũ, quàm superioris vitæ merita, ipsi nõ ignota. Sedulus aũt explorator eũ illic manẽtem obsedit, nõ ex curiositate, sed sanctæ charitatis feruore, è scripturis quæstiones ei ꝓponens, earũq; solutiones ab ore eius eliciẽs: vt hac ratione posset cognoscere, vtrum prõptus esset ad ꝓferenda de thesauro suo noua & vetera, nè cõmissa illi ecclesia, minùs, q̃ par esset, spirituali doctrina aleretur. Deniquè id indè consecutũ est, vt quem pius Abbas Hugo zelo charitatis idiotã & agrestẽ esse anteà ꝑtimuerat, eũ doctrinæ fructibus abũdare, & oratoris facũdia nõ mediocriter pollere, non sine multo gaudio expertus sit. Libet aũt eius Hugonis vel breuissimã hoc loco historiã interere: Fuit corpore & animo castissimus, eleemosynis & orationi iugiter intentus & addictus, monasticæ disciplinę custos & ꝓmotor instantissimus, perfectorum monachorum & personarum ecclesiastico cultui idonearum nutritor perpetuus, sanctæ Ecclesiæ procurator & propagator mirè feruens.

Hugonis Abbatis Cluniacen. virtutes.

Vt verum se pastorem etiam cum vitæ periculo declarârit, vtque vi repulsus ab ecclesia sua, patienter tolerârit. CAP. 30.

OCcupabat tum sedem Suessionũ ille nõ matris ecclesiæ electione, sed palatij iure Episcopus Vrsio, Geruasij regij dapiferi germanus frater, vtebaturq; interim rebus Episcopi, fretus regis fauore, quem ei frater conciliârat. Venienti ergò Arnulpho Episcopo, & Suessionũ vrbem ingredi volẽti, fit obuius Geruasius cum turba armatorum, monetq; eum, nè in ciuitatẽ intret, nisì mori velit. Ei vir Dei cõstanter respõdet: Apostolus Iohãnes dicit, ꝑfectam charitatẽ foràs mittere timorẽ. Et qa mihi viuere Christus est, & mori lucrum, obedientiã p̃cepto Apostolico mihi iniunctã implere conabor, nè si nõ obediã, à Domino merear reprobari. Habeat me Dñs De⁹ aut martyrẽ, si interficior: aut confessorẽ, si euado. Charitas eñ Christi vrget nos. Ità dicens, animal, cui insidebat, vrget calcarib⁹, vt ocyùs se in vrbẽ recipiat. Sed Geruasius iniecta manu in frenũ iumẽti, illud cum sessore retrahit, cogitq; retrocedere. Tũ vir Dei statim cessit obsistẽti: atq; ità quãtùm licuit, obediẽtię mãdatum impleuit, sedẽq;, quam nõ cõcupierat, trãquillo animo interim deseruit, pietate eam excolens, quam videbatur corpore reliquisse.

1. Iohan. 4.

In præsens vitę discrimen se conijcit obedientię studio

Verumenimuerò cùm sedes non faciat Episcopũ, sed Episcopus sedẽ, & virtus maiestatis ꝑ loca non scindatur: in quodam castello eiusdem diœcesis, quod Vlciacũ vocant, fouẽte illũ Comite Theobaldo, mãsionem & sedẽ sibi constituit: vbi cõuenientibus ecclesiarũ p̃latis & senioribus è Clero, accurrẽtibus etiam ꝓmiscuis populorũ turbis, pœnitẽtiam cõfessis, & lapsis reparationẽ multa auiditate fideliter ac strenuè procurabat. Aduolãt populorũ cateruæ, sanãtur ægroti, aduẽtantibus frequẽs prædicatio impenditur, animarũ & corporum vlcera curantur, ecclesiæ passìm consecrantur, diuinæ laudis officia sacrosancta egregiè instaurantur. Lætantur omnes ecclesiæ reformatum decus & venustatem, quæ Vrsionis incuria non mediocrem iacturam fecerat.

Curat Euerolphum presbyterum morti propinquum, eique futura prædicit. CAP. 31.

COmmorãte viro Dei in illo castello, Euerolph⁹ monach⁹ & presbyter, sancto Episcopo valdè deuotus & impẽsè charus, in morbũ incidit grauissimũ: cũq; se moriturũ crederet, rogauit Episcopũ, vt sacri olei Vnctionẽ ipsi impẽriret. Episcopus verò ait ad eum: Intẽpestiua sunt, quæ postulas: quibus ego ea causa nõ annuo, ꝙ sciam contraria dispositioni diuinę. Nõ eñ ego te aut vngã, aut sepeliã: sed tu me alio & loco & tempore vnctionis & sepulturæ sacris officijs prosequêris. Illo dicente, fieri id non posse, cùm Episcopi vel Abbates Episcopum debeant sepelire, vir Dei respondit: Scias certissimè ad me vngendum & tumulandum nullum adfuturum antistitem vel Abbatem: sed tuę charitatis ministerio, quicquid eius est, circa me completum iri. Sic locutus, manum ægroto imponit, & pulso morbo, reddit incolumem.

Sanat moribundum.

Mira in sancto viro futurorũ prænotio.

Cuius-

Cuiusdam furtum spiritu prophetico prodit.
CAP. 32.

MVltis ad eum turbis confluentibus, quarum ille morbis curandis sedulã nauabat operam, quodam die è loco superiori per fenestrã prospiciens, videt in platea hominẽ sub planca, quam ferebat, mirè sudantem: mox ait ad circunstantes: Plancam istam rapuit hic homo. Aiunt illi: Vndè hoc scire potuisti domine? Respõdet vir Dei: Pro comperto habeo raptu eam partam esse. nam dęmon author rapinę, collo eius insidens, eum miserè premit. Mox vnus ex illis, celeri cursu abit ad hominẽ, sciscitatur vndè habeat plancam, quam ità anhelus baiulet. Ille fatetur apud pagum Nãtolium in quadam se congressione adfuisse, & eam ad se plancam rapuisse. His auditis, festinus reuertitur ad eos, qui illum miserant, nunciatque ipsis stupentibus vera dixisse Episcopum. Videt dęmonem premẽtem furem.

Quinque panibus & totidem vini mensuris satiat plùs quàm septingentos homines. *CAP.* 33.

QVodam tempore cuiusdam pagi ecclesiam dedicaturus, ait ad famulos suos: Tali, quæso, itinere ad eam ecclesiam nos perducatis, vt populus nesciat, quà venturi simus. Nonnihil quoquè alimentorum vobiscùm feratis, vt fessa ex itinere corpora possimus vel paululùm recreare. Itaq; iter lõginquum & deuium arripitur, nec tamen potest ardor populi compesci. Breui temporis spatio grandis ad eum multitudo confluit. Id cernens vir Dei, in Dei laudes erũpens, ait familiaribus suis: Quicquid escarum habetis, proferte, vt post laborem vires reparemus. Confestìm exhibentur quinque panes monastici, quos vulgò crudas micas vocant, & totidem vini mensuræ, vt habet censura monastica: stratisque in herba tapetibus, vir Domini residet, profusa illum turba vndiquè ambiente: benedicit panes illos, paucos quidem numero, sed numeri mysterio multos, iubet omnibus prę sentibus ex illis distribui, vinũ quoquè ad satietatem porrigi. Accidit tum res admiratione digna. Nanque panes illi & vinum tam abundè omnibus suffecêre, vt se benè refectos & abundè satiatos faterentur. Et tamen præter Episcopum & comites eius, illi, qui manducârunt, ampliùs septingenti fuêre. Miro modo pauci panes sufficiũt hominib⁹ ampliùs septingentis.

Robertum Flandriæ Comitem inexorabilem conciliat quibusdam ab illo proscriptis. *CAP.* 34.

RObertus Flãdrię Comes infestus fuerat qbusdam gentis suę primarijs & ditioribus viris: q pertæsi onerũ, quibus ab illo premebantur, inter se tractabant, vt illo ꝓfligato, humaniorẽ sibi principem adsciscerent, nẽpe Balduinũ Comitẽ Mõtis Castrorũ. Id vbi resciuit Robertus, summo conatu intercipit illos ceu ꝓditores, atq; alios exijs ꝓscribit, alios perimit, nonnullos rebus & honoribus nudatos, iubet in exilium proficisci. Inter eos etiam Arnulphus Morinorum Archidiaconus & ecclesiæ S. Audomari Pręposit⁹, omni dignitate sua priuatus, multo tẽpore vixit ꝓfugus. sed tãdèm ad se rediẽs, Gregoriũ Romanũ Pontificẽ adit, qua calũnia gradu & honore suo spoliat⁹ sit, lachrymabũdus ei exponit. Tamã verò eius calamitatẽ miseratus Põtifex, literis suis ferocẽ & truculẽtũ Roberti animũ statuit lenire, vt illis, quos suspectos habebat, aut planè ignosceret, aut certè facultatẽ sese purgãdi nõ negaret. Sed cùm nemo posset inueniri, q Põtificis literas tã offenso principi exhibere ausus esset, res diù ꝓtracta est. Tãdèm animo succurrit cõstãtia sanctitatis & feruor charitatis Arnulphi Suessionũ antistitis, cuius tum in curia Põtificis celebris fama innotuit, & ꝙ is ꝓculdubiò incũctanter oblaturus esset Roberto Comiti scripta Põtificis. Tum verò animatus Põtifex, Arnulpho diploma mittit, mandans ei, vt literas intercessorias & ꝑsonas de qbus agebat, ad Robertũ Comitẽ secùm adducat, illisq; vel veniã, vel saltem se purgãdi copiã obtineat ꝓ sedis Apostolicæ honore. Ità ille vir pietate fortis, gemina instigãte iustitia, obedientiæ & fraternæ condolentiæ, cum quibusdam ex illis venit ad Insulam ciuitatem, atq; illic reperto Comiti obtulit sacras Pontificis literas. Quæ cùm legerentur, illi, quorũ res agebatur, clàm se submittẽtes, eius tenuêre pedes. Sed ô furorem & rabiem, ô fellis acerbam commotionem, quæ tum in fronte, oculis & toto Comitis vultu visebatur: quandò sensit eos quos oderat, suos apprehendisse

Flectitur eius præsentia Comes inexorabilis.

pedes. Ecquid verò illa ferocitas in sancti viri præsentia faceret? Adfuit cōtinuò gratia Dei, & tum sanctitatis eius contemplatione, tum pro Apostolicæ Sedis reuerentia, salus, vita, res & facultates illis donatæ sunt. Laude dignis, laudabiliora succedūt.

Componit atroces aliquot Flandriæ ciuitatum dissensiones & cædes mutuas. CAP. 35.

EOdem enim tempore quibusdam Flandriæ locis quotidianæ fiebant cædes, & insatiabilis grassabatur sanguinis humani fundendi libido, qua totius regionis pax & quies perturbabatur. Itaq; permulti nobiles magnis precibus vix obtinuerunt à viro Dei, vt loca, in quibus atrocior sæuiebat crudelitas, adiret, & Flandrorum indociles cruentosq; animos, ad pacem & concordiam vtcunquè permoueret. Itaque satanicam illam rabiem, qua Brugenses, Furnenses & Altenburgenses in mutuas cædes ferebantur, vir Domini verbo mellitæ prædicationis & paternæ adhortationis instantia, propemodùm ad mansuetudinem redégit, hominumque illorum crudeles animos ad concordiam, licèt immenso labore, reuocauit. Et vt paucis multa expediam, quod mille argenti libris impetrari non potuisset, id gratia DEI per seruum suum in illa regione efficere dignata est.

Sedat atroces simultates.

Cæcam mulierem in multorum præsentia sanat. CAP. 36.

PER id quoq; tempus Rogerus Comes Porcensis, missa ad beatum Arnulphū fidā legatione, summoperè rogauit, vt veniret ad dedicandam ecclesiam, quam in castro, quod Caluū montem appellant, ipse condiderat in Rhemensi territorio: pollicens se multa in eius ecclesiæ vsus collaturum, modò sanctus præsul velit consecrationis explere ministerium. Vt autem more comparatum est, Cleri consilio dies dedicationi statutus est, & per loca opportuna publica voce populis denunciatus. Nec verò dici satis potest, quanta populi frequentia eò aduenerit. Vénit autem etiam ex pago Cauniaco mulier, quindecim annis cæca, quę, impetrante Comitissa, se ad beati viri vestigia prostrauit, clamans & dicens: Serue Dei, miserere meî, & digitis sacræ dextræ tuæ oculos meos continge. credo enim tuis meritis me curatum iri. Aderāt ibi nobiles & illustres psonæ, à Comite Rogero inuitatæ, in quibus erat Ingelrannus Archidiaconus, posteà Laudunensis Episcopus, Rudolphus Viridis, posteà Rhemorum Archiëpiscopus, nonnulli itèm Abbates & proceres: ad quórum pręsentiam vir Domini pro sua modestia nonnihil verecundatus, submissè ait ad fœminam: Quid tibi, mea soror, contactus noster prodesse valebit? Illa fidei calore succensa: Permultùm, inquit, tuus mihi tactus proderit: tantùm velis, quęso, digitos tuos in oculorū meorū cauernulas in Christi nomine immittere. Hac voce ille victus, & quasì vim patiens, signo sanctæ Crucis edito, digitos misit in oculorum eius loculos, ità dicens: Fiat tibi secundùm fidem tuam. Mox illa, apertis oculis, clarè vidit. Ea re Clerus multùm exhilaratus, in præpotentis Dei laudem cantauit, Te Deum laudamus.

Signo Crucis & manus cōtactu restituit cæcę visum.

De Gerico viro nobili, sed valdè flagitioso, sancti viri precibus animo & corpore sanato. CAP. 37.

CVm adhuc militiæ actibus implicatus esset vir Dei Arnulphus, sodalē habuit Gericū militem: q, illo se seculo abdicante, totū se rapinis addixit, & nec Deū timēs, nec hoīes, viduas & pupillos ppetuò oppressit. Eā illius flagitiosam vitā vbi comperit vir Dei, Christū deprecabat, vt aliqua occasione cogeret eū corrigere pessimos mores suos, & Dei timorē cogitare. Intereà Gericus mūdi prosperitate florēs, Iuditham, ipsi nobilitate parem, ducit vxorē, procreat liberos, & annis pmultis cum tota domo sua mira felicitate potitur. At posteà morte tolluntur filij, & intrà paucos annos nec vnus manet superstes. Illum quoquè vehemens corripit morbus, qui eum ad menses quadraginta sic lecto affixit, vt quotidiè mors illi ob oculos versaretur. Porrò cognati, cernentes eum prole carere, eius terras & beneficia sibi cupiūt vēdicare, vxorē eius Iudithā omni dote priuare, & à tota mariti hæreditate extrudere. At illa sentiens omni se solatio destitutam, conuersa ad Dominum, eius opem implorat: & recordata

Efficacia precū eius.

serui

serui Dei Arnulphi, cum multo gemitu ait ad maritum moribũdum: Charissime coniunx, eccè mortui sunt filij tui, & cognati inhiant facultatibus tuis, & iam sermonem malignum sibi firmauerunt, vt te sepulto, me turpiter eijciant, nec coniugẽ me tuam agnoscant. Quæso igitur, audi consilium te impensè amantis coniugis tuæ, & animo promittas Deo, te curaturum, vt hac nocte lectica veharis ad Arnulphum fidelem seruum eius, & tuum quondàm sodalem & amicum. spero enim ità fore, vt pater misericordiarum & dolores tuos, & meum mœrorem respiciat. His auditis, ille, parumpèr cogitans, Sapienter, inquit, isthuc consulis, & ego optimo consilio libenter pàrens, polliceor me ità ocyùs facturum. Mox igitur lectica equestri vehitur Suessiones, & vbi viro Dei in sua Cella commorãti eius aduentus innotuit, lætabatur ille adesse hominem, cuius olim in militia sodalitate amanter vsus esset, iubetque illum ad se perduci, aitq; ad eum, amicissimè illum obiurgans: Frater Gerice, tu miles optimus tuis, pessimus tibi, qui tandiù iritâsti præpotentem Deum, in rapinas incumbens. Crede mihi, parùm abfuisti ab interitu, nimis diù in faucibus Leuiathan hæsisti: sed gratias ago Domino Iesu Christo, quòd non despexit lachrymas meas, teque hac ægritudine impediuit, nè plùs satìs rapinis incrassatus, fieres esca tartarico draconi. Nòueris ergò diuturnis precibus à Domino me impetrâsse, vt hic morbus te corriperet, vt vel inuitus cessares ab opprimendis pupillis & viduis, & rapinis consectandis. En quanto te immensę misericordiæ suæ beneficio affecit Deus, vt agnoscas te nequiter egisse, & tot flagitiorum infamia celebris, dentes leonis posses euadere. Sed dices fortassis: Cuiusnam leonis? Audi Petrum Apostolum, immò Christum in Petro loquentem: Aduersarius vester diabolus, tanquàm leo rugiens, circuit, quærens quem deuoret. Huius leonis rictus sola Dei benignitate euasisti. Iam porrò da operam, vt ab eius tyrannide prorsùs libereris. Respondit Gericus: Equidem, mi pater, eo voto eaque deliberatione ad tuam sanctitatem properaui, vt ad pręscriptum consilij tui, mea deincèps vita componatur: nec aliud faciam, quàm quod tibi visum erit. Tantùm pro mea miseria & calamitate Dominum instanter ora, vt possim corporis adipisci sanitatem. nam quòd ad animæ salutem attinet, sanctè polliceor, me posthàc nihil scientem admissurum contra leges diuinas.

Vide quomodò sancti viri oséé pro malis.

1. Pet. 5.

Deindè Iuditha vxor eius lachrymabunda in has prorupit voces: Serue Dei, audi etiam meos casus, & fer opem miseræ ac destitutæ. Vir Dei respondit: Dum audio voces tuas, agnosco necessitatem tuam: sed promitto tibi in Christi nomine, aduentum ad me vestrum, non fore inanem & infructuosum vobis. Itaque certò nòueris, respexisse Dominum contritionem tuam, eumque te exhilaraturum propter fidelem operam, quam nauâsti marito tuo in doloribus eius. Is enim, quia iniquitati nuncium remisit, iam perfectè curabitur, & tù ex illo filium concipies Lambertum, iubente Deo, hac ipsa hora anno euoluto nasciturum. Is in paternam hæreditatem succedet, tuamque nutriet & fouebit senectutem: nec moriéris, donèc videas sobolem illius. Volo igitur & hortor, Gerice charissime, vt deincèps viam iustitiæ insistas, Ecclesiam Dei & sacrum Clerum honores, pauperibus nihil auferas, immò etiam ablata restituas, eleemosynas largas assiduè præstes, decimas tuas nũquàm apud te retineas, agros tuos colas, principi tuo & æqualibus fidem serues & veritatem, ex iustis possessionum tuarum redditibus vitam sustentes, colonis tuis humanum & clementem te præbeas, pro collatis beneficijs DEO perpetùm gratias agas, diuinis officijs quotidiè interesse coneris. Ità tibi facienti aderit gratia Dei, dabitque pacem rebus tuis, & bono fine potiéris. Qui verò lectica huc apportatus es, Deo fauente, eques hinc recedes benè sanus. O diuinæ bonitatis incompræhensam benignitatem & clementiam, fidelem seruum suum tot virtutum donis ornantem, vt & conuersatio eius in cælis sit, & vitæ meritum etiam alijs prosit. Quantùm enim licet intelligi, Gericus iste ob suam peruersitatem mortuus fuisset, nisi eum assiduæ beati Arnulphi preces conseruâssent. Deniquè, propitio Deo, recessit sanus: domum reuersus, anno elapso, eodem die filium ex coniuge suscepit, qui ei hæres successit, matremque humaniter sustentauit, eousquè, vt erat à viro Dei prędictum, in corpore manentem, donèc ea legitimo matrimonio ipsius filios procreatos videret.

Prędicit afflictę matri eiusque ipsam filiũ pariturã &c.

Optimę institutiones nobilium.

Adolescentem conciliari hostibus nolentem, à dæmone arreptum vir sanctus sanat. CAP. 38.

Quo

QVo tempore vir Dei inter Flandros pacem componere nitebatur, in pagū Turholt venit, agente dæmone, contentionum & rixarum flāmis ardentem. Hortāte aūt sancto viro propinquos eius, cuius sanguis fusus erat, vt pacem amplecterentur, & satanæ incendia sopirent, adolescens quidam Herradus, Herradi presbyteri filius, malebat surda aure pacis consilia contemnere, quàm vel se, vel alios ad pacis studiū accōmodare. Ea causa ex atrio ecclesiæ, in quo stabat Episcopus, exire voluit, nè salutares eius admonitiones audiret: dictumq; est Episcopo, abire illum, q vel maxima pars esset turbæ huius. Confestim illum sequitur sanctus Episcopus vsq; ad Comitis stationem, atq; ibi in humum se abijciens coram illo, humiliter orabat, vt pacē non respueret. At ille iuuenili arrogantia tumidus, noluit illic consistere, sed veritus, nè ab alijs detineretur, celeriter aufugit. Eccè autem fugientem arripit malignus spiritus, ità vt amentia affectus, seipsum dentibus & vnguibus laceraret. Id conspicati amici & affines eius, vinctum pertrahunt ad virum Dei, plurimùm obsecrantes, vt superbo & fatuo ignoscat, & iniuriam illatam voluntaria obliuione conterat. Vir DEI respondit: Iniuriam pro veritate irrogatam libēns amplector, sed cordis eius duritia me dolore afficit. Si ergò vultis, vt pro eius liberatione Dominum exorem, fidē certam detis, vos omnes, velit nolit ille, pacem firmam conseruaturos: & si quas ille rixas aut seditiones excitârit, neminem è vobis suppetias ei laturum. Omnes vna voce dixerunt: Anathema erit inter nos, quisquis illi opem tulerit, nisì in ijs, ad quę tu nos hortaris. Illa promissione flexus Episcopus, aquam cum exorcismis consecrauit: qua adolescens ille conspersus, mox malo dæmone liberatus est, & mentis benè compos effectus, pacem & concordiam sanctè coluit.

Eximia sanè tanti viri humilitas & charitas.

Aqua benedicta sanat dęmoniacū

Meritis sancti viri, quidam ab hoste percussus, mortem euasit. CAP. 39.

ACcidit in eodem pago Turholtensi aliud quiddam non minùs admirandū. Miles quidam Altenburgensis, Vuilhelmus nomine, statura & cognomine Lōgus, filium adultum habuit, in rapinis plùs satìs præcipitem & propensum. Is cùm vellet aliquandò cuiusdam res diripere, ab illo interfectus est. Eius cædem pater Vuilhelmus vlcisci volens, percussori struebat insidias, sed frustrà, donèc circa S. Iohannis ferias ad nundinas Turholtenses eum venientem, vt vestem sibi compararet, in ceruice gladio percussit, & exanguem, non tamen mortuum, in corbem quādam abiecit. Mox verò fit tumultus in nūdinis, existit clamor & indignatio in populis, quòd violata esset pax, principis priuilegio cōmunita. Curritur ad Comitem, qui præsens tum aderat in domo sua Turholtēsi, dicitur ei, magnum ipsum ignominia affectum, pace maiorum eius legibus sancita, cuiusdam audacia violata. Procedit in publicum Robertus Comes stomachabundus, iubet quamprimùm percussorem & percussum sibi exhiberi. Interìm audit à militibus suis, Vuilhelmum Longum id facinus designâsse, vt filij necem vindicaret. Tum verò Comes nonnihil mitescens, ait: Vuilhelmus domesticus miles meus valdè errauit, qui cædem filij post conciliatam olìm sancti Arnulphi Episcopi opera pacem, vlcisci voluit. Cumq; ante illum adducti essent Vuilhelmus, & ab eo percussus, ceruix hominis percussi non gladio incisa, sed rubri fili vestigia præ se ferre videbatur. Ait ergò Comes ad Vuilhelmum: Equidem miror temeritatem, sed non paulo plùs imbecillitatem tuam. Si enim filij mortem vlcisci volebas, cur te non puduit tam molliter ferire, vt manûs fœmineæ potiùs, quàm virilis roboris vestigia in huius ceruice appareant? Agnosce igitur nutu Dei id ità euenisse, qui, vt merita sancti serui sui declararet, non permisit illam ceruicem vulnerari, quę tanti Pontificis ministerio vltrò fuit paci addicta.

Nota quantū Comes tribuat meritis sancti viri.

Quinque morbidos miserè decumbentes, precibus & aqua sacrata sanat. CAP. 40.

IN parœcia Gistellensi est quædam terræ vena nigerrima, interdùm rubra, quę crebris paludibus intermixta, non facilè poterat adiri. Atq; in ijs locis moratur genus hominū atrocissimū, qui oēm gentis huius ferocitatē, innata eis audacia animi, superare videntur. Ad ea ergò loca vir Domini pertractus, vt eorum sæuitiam nonnihil mo-

moderaretur & comprimeret,à quadam fœmina compellatur, cum lachrymis & singultu ità dicente: Serue Dei, miserere mei,& nè recuses venire in tugurium paupertatis meæ, visurus multiplicem materiam doloris & calamitatis meę. Iacebant enim in lectulis quinq; filij eius, vno eodemq; languore affecti, nec poterant mutuam sibi vlla in re operam præstare, aut aliquid ferre subsidij. Ait ergò mulier: Vide serue DEI, quanta sit miseria mea, quis me dolor obtineat, quo animi mœrore occuper. Seruio sola quinq; viris, propero ab alio ad alium, & tamen nō possum satisfacere ministrando. Tum vir sanctus præ multa commiseratione ingemiscens, orauit Dominum: deindè aquam consecrans, totam domum & ægrotos illos conspersit, aitq; ad eos: In nomine Domini nostri Iesu Christi properè facessat morbus iste, & vos quamprimùm reualescentes, matris vestræ vsqueadeò afflictæ ministerio nō egeatis. Derepentè adest virtus Saluatoris, & omnes prorsùs incolumes è lectis surgunt.

Folcardus quidam, nolens audire virum Dei, à dæmone vexatur: sed à sancto viro purgatur. CAP. 41.

FOlcardus quidam Gistellensis homo, alacer & robustus, sed non tam vtilis, quàm arrogans & superbus, beatum præsulem contemnendum putauit, nec audire voluit, de pace concilianda loquētem. Cùm ergò viri Dei cōspectum fugeret, mox vltori spiritui traditus est, & ab illo miserè discerptus ac dilaceratus, ità vt ab amicis & ꝓpinquis vix posset coërceri. At tamen non sua fide, sed aliorum precibus per beatum Pontificem dæmone purgatus, didicit ex ea vexatione, quo erga sanctum virum amore & reuerentia vti debuisset. Purgat obsessum.

Nobilis vidua respuens sancti viri de pace cōsilia, repentina domûs suæ euersione perit, saluis alijs omnibus, qui erant in domo. CAP. 42.

APud castrum Furnense habitabat vidua quędā nobilis & opulenta, nomine Enregarda: cuius maritum & filium hostes atrociter peremerant, & propter eam cædem magnas inimicitias susceperant. Earum autem amoliendarum causà accersitus sanctus præsul Arnulphus, vtì semper consueuerat, vbì de pace & concordia esset agendum, spontè prompteq; eò properabat. Venit ergò asello vectus ad domū illius viduæ, quam illa Apostolica perstringebat vox, Vidua, quæ in delicijs est, viuens mortua est: sed ea nullo pacto ferre voluit, vt ad ipsam ingrederetur: ponteq; pensili adducto & suspenso, aditu eum prohibuit, nè posset efficere quod volebat. At ille tamen non destitit admonere, arguere, obsecrare, vt mariti & filij percussoribus veniam daret pro animarum eorum refrigerio, & quos immani odio ꝓsequebatur, eos ad amicitiæ fœdus admitteret. Illa verò nec preces, nec admonitiones eius audiens, tumenti animo Christi seruum contemptìm irrisit, & contumeliosè à se repulit: sed nō impunè. Nam cùm ab ea Pręsul gemebundus recederet, diuina eam animaduersio terribiliter persecuta est. Post paululùm enim, cæli serenitate manente, quidam leuis turbo domum eius concussit & euertit, eamque repentina morte oppressit. Accidit tum res sanè multa admiratione digna. In eàdem enim domo aderant famuli & ancillæ, aderant porci, canes, magnus columbarum grex, anseres, gallinæ: & tamen illis omnibus saluis & illęsis, sola procax mulier interijt. 1. Tim. 5. Vidua procax terribiliter à Deo punitur.

Funditùs extincta, docuit non dogmata ficta,
Quæ monuit sanctus, vindictæ pondere tantus.
Fœmina sic fortis, iustè fit filia mortis.

Sanctus vir prædicit sororem suam, licèt auidè id expetentem, ipsum viuum non conspecturam. CAP. 43.

HAbuit venerandus antistes sororem Odam, quæ ab infantia sacris eruditionibus instituta, in virginitate voluit permanere. Ea iam grandæua & Deo sacrata permanens, magno Hierosolymæ, totiès in scripturis memoratę, pia deuotione inuisendæ desiderio accensa est. Cumq; eò peruenisset, per nuncios, quos habere poterat, sępè obsecrauit fratrem suum beatum Arnulphum, vt à Domino impetraret, nè priùs

alter eorum moreretur, quàm mutuo conspectu potirentur. Cùm ergò vir sanctus postremò Altenburgi maneret, & obitum suum cælitùs didicisset, qdam nuncius aduueniens, ait sororem eius iam redeuntem superâsse Alpes, & valdè accelerare iter, vt possit ipsius conspectu frui. Tum vir sanctus ait: Oda soror nostra & germana in Domino, quantunuis properet, frustrà id nititur consequi, quod fieri non potest. Videat & contempletur actus nostros, diuiniq; timoris studium: nam faciem nostrã in corpore deincèps nunquàm visura est. Illa interìm pudicissima fœmina mirè festinans, quandò Altenburgũ est ingressa, iam octo diebus vir sanctus sepulcro tenebatur: sicq; tanto conatu frustrata, virili animo ad illam se visionem extendit, quę nullo dierum numero finitur. Nos quidem tantã futurorum pręscientiã in beato viro admiramur.

Prophetica sancti viri vox.

De campanis admirabiliter suo loco restitutis.

CAP. 44.

AMabant medullitùs virum Dei omnes eius loci incolæ, & summoperè cupiebãt illum apud se perpetuò retinere. Itaq; modis omnibus disquirunt, quonam loco honestè apud ipsos possit residere. Erat Altenburgi ecclesia, in B. Petri & omnium Apostolorum honorem antiquitùs fundata, diuinis miraculis celebris. Eam ergò laicorum dominio priùs expeditam & liberam, per manus Radbodi Tornacẽsis Episcopi conferunt viro Dei Arnulpho, vt illic sibi habitationem paret, & futuri monasterij fundamenta primaq; initia inchoët. Habet seniorum traditio, eam ecclesiam sub Dagoberto rege Francorum à beato Vrsmaro conditã, quam etiam diuina maiestas multis reuelationibus & miraculorum signis crebrò illustrauit. Ibì enim cæci receperũt visum, claudi & contracti erecti sunt, mutis instaurata loquela, surdis auditus reformatus est. Porrò anno Dominicæ incarnationis millesimo octogesimoprimo sancta Dominici natalis nocte vehemens ventus existens, turres vrbium & tecta domorum & permulta ecclesiarum ædificia concussit, fregit, euertit, campanariũ ecclesiæ S. Petri à suis cardinibus euulsum, in tectum turris, in qua fuerat, ad orientem impulit, ità vt sex noctes & dies sic pendulum cerneretur, tãquàm semper esset ruiturum. Manè loci incolæ celeriter conuocant architectos, proponũt præmia, si possint illud in suũ locum reuocare. Multa illi promittunt, restes pręparant, multa inter se ligamina colligant: & eccè dum populus illorum molitiones sustinet, quibus sperabatur campanarium restitutum iri, pridiè Calendas Ianuarij ante noctis medium sub ignis specie quędam à cęlo virtus aduenies, campanarium quidem in suas sedes firmissimè reposuit, templum verò intùs & foris miro lumine compleuit. Hæc quidem ego referre ausus non essem, nisì testes ampliùs mille ea se vidisse affirmâssent.

Ecclesia Altenburgi à B. Vrsmaro extructa.

Nota miraculum.

Fœminam sanat manûs impositione &c.

CAP. 45.

SOlebat vir sanctus, Catholicę fidei propugnator, ęgrotis ad ipsum remedij causa accedentibus, mox edito signo Crucis, manum imponere, & verba Dominica pferre, tertiò sic dicens: Super ægros manus imponent, & benè habebunt. quibus prolatis, fugiebant morbi, sanitas redibat. Id verò non ignorans quędam mulier Altenburgensis, cùm nimijs premeretur doloribus, vénit ad eum, & cum lachrymis questa est, quid pateretur. Episcopus ergò manum ei imponens, ait: Secundùm fidem tuam fiat tibi, simulque ei benedixit, mox dolor omnis abscessit.

Mat. 16. Morbidos vt curârit.

Redit ex Flandria ad Suessiones, & rursùs viuit solitarius in multa asperitate. *CAP.* 46.

EVm locum, quem paulò suprà diximus canonica traditione illi donatum, fratribus quibusdam ex ijs, qui ei aderant, commendauit repurgandũ & instaurandũ, atq; vt monastica ibì posset vita institui, cõmodis ædificijs instruedũ. Porrò ipse ad sedẽ Suessionẽsem se recepit, vbì sanè ab omnibus cupidè acceptus, & multo fauore & studio tractatus est. Peruenit autem ad eius notitiã regis Philippi in quibusdam culpanda vita, & perpetua dissimulatio eorum, quæ cum coërcere oporteret, indiscreta

quo-

quoquè Episcoporum & Abbatũ promotio. Itaq; magno afficiebatur tædio propter ea mala, quæ passìm fiebant, nullo rempublicam moderante gubernatore, & illa quoquè nobili Rhemorum moderatione tepescẽte, propter metropolitani iuris ereptionem: ità vt consultius putarent homines pij abdere se in solitudinem, quàm multorũ contentiones & tumultus excitare. Illam ergò compunctionis nutricẽ, illam vigiliarum & psalmodię regulam, illam quietis & diuinæ contemplationis amicam inclusionem repetijt vir beatus, eligens abiectus esse in domo Dei sui, magìs quàm abire, stare, sedere in qualibet diuinæ legis transgressione. Nouerat enim potentes potenter tormenta passuros. eam ob rem declinauit à malis, vt totis viribus faceret bona, esseque paratus & peruigil ad confestim aperiendum Domino pulsanti. In ea autem inclusione vitam vixit valdè arduam, & virtutum studijs addictus, fame & siti, ieiunijs multis, frigore & nuditate se afflixit, semper occupans mentẽ suam scientia Dei, charitate nõ ficta, verbo veritatis, in virtute Dei, in longanimitate, in suauitate, in spiritu sancto.

Impĕsè dolet pleraq; non rectè fieri. Sap. 6. Psal. 36. Luc. 12. 2. Cor. 6.

Redit accitus in Flandriam, & in itinere reuelatur ei obitus suus.
CAP. 47.

RVrsùs autem emergentibus quibusdam rebus importunis, nobiliores quiq; Altenburgenses cum Euerolpho presbytero statuerunt ire ad virũ Dei, & omnem mouere lapidem, vt eum reducerent in Flãdriam, rebus illis & causis finem modumq; impositurum. Annuit eorum votis vir sanctus, & quidem libens, crebroq; ait ad illos: Quòd ego nunc, filioli, in Flandriã proficiscor, non tam vestræ est voluntatis, quàm dispositionis diuinæ. Cùm autem Atrebatum venissent, vidit vir Dei non lõgè ab vrbe agellum virẽtem, in quo se ait parùpèr velle quiescere. Celeriter ergò ab equis desiliunt comites, & stratis humì vestibus, quietis captandæ locum ei parant. Post breuẽ quietem surgit ille, solito alacriùs sanctum nomen Domini benedicit, eiusq; alacritatis causam exponens, ait: Noueritis charissimi, me posthàc nũquàm in Franciã reuersurum. Nam sub hoc breui spatio, quo coram vobis dormitaui, ostendit mihi Dominus, vbì Altenburgum venero, me paulò pòst moriturum, & in S. Petri ecclesia locũ sepulturæ, à Domino destinatum, habiturum. Eæ voces multo stupore & gemitu eos, qui aderant, compleuerunt: at tamen illo præsente nulli fas erat aut immodico mœrore contrahi, aut inepta lætitia dissolui. Tantum enim illi homini Dei & authoritatis & gratiæ inerat, vt illum videre & alloqui omnes appeterent, cùm tamen illum aliqua re offendisse, grandis piaculi loco haberent.

Diuinitùs ei reuelatur obitus suus.

Graui morbo correptus, non vult sacram Vnctionem accipere, certus de die obitûs sui, & ideò differens eam Vnctionem in tempus opportunum. CAP. 48.

MEnsis Iulij die decimooctauo incolumis & virtutum fama celebris vénit Altenburgum, & septem diebus illic benè sanus euangelizauit regnum Dei. Indè verò acri morbo correptus, decubuit vno & viginti diebus. Cumq; iam in extremis positus videretur, suggesserunt fratres, vt sacris officijs se curaret præmuniri, nè sine ijs è vita exiret. Quibus ille mitissima voce respondit: Nõ vos isthuc solicitos habeat, charissimi filij: satis enim ex Dei benignitate sentio, quid vel quandò mihi expediat. Nóui tempus & horam, & eius vos opportunè commonefaciam. Vicesimo indè die, postquam decubuit, qui tum erat sexta feria, sub noctis mediũ cella, in qua iacebat, mirabili tremore & horrifico fragore tertiò concussa est, ità vt à fundamento euerti videretur, & monachi cum famulis, qui apud illum excubabant, intolerabili perculsi timore, cellæq; ruinam formidantes, aufugere percuperent. At illos vir Dei blandis verbis consolans, hortabatur vt se quieti darent, certi nihil ipsos incommodi passuros. Ait autẽ ad eum Euerolphus presbyter: Domine mi, terra contremiscit, cella colliditur, ostium iam tertiò à me diligenter obseratum, patescit: turbarum murmure locus circũsonat: & quinam inter tot terrores nos possimus somnum capere? Respondit vir Dei: Nè paueas, dilecte frater. sunt enim hæc omnia diuinæ maiestatis signa. Porrò post pau-

Cella eius decŭbentis multo fragore concutitur.

lùm dicam tibi, quæ vis cellam quassauerit & hunc terræmotum effecèrit.

Sub obitum cælestibus visionibus fruitur. CAP. 49.

PRoximo indè sabbato, sentiens mortem imminere, dixit fratribus: Parate iam funeri necessaria. nam sub noctis initium decedam, vtì mihi Dominus, cui pro viribus seruire conatus sum, hesterna nocte reuelauit, cùm ille terræmotus & aëris concussio fragorem cellæ excitaret. Sub prima enim quassatione beatus Petrus Apostolus ad me vénit, significans mihi peccata remissa, & vitæ ianuã patére. Aderat illi beatorum frequens cœtus, laudes diuinas continenter modulantium. Sub altera quassatione cum multis Angelicis spiritibus sanctus Michaël me inuisit, pollicẽs, se duce, me ad beatam vitam ingressurum. Tertia cõcussione adfuit Domina nostra, vera misericordiæ mater, multis stipata sanctarum virginum agminibus, benignissima voce me certiorem efficiens de anima mea, inter Assumptionis eius gaudia in cęlos transferẽda. Sed vos omnes obtestor, fratres mei, per Christi misericordiam, nè, dum hîc sum, cuiquam ista referatis.

Sancti illi morituro appárent.

Feliciter à corpore migrat in cælos. CAP. 50.

VIcesimo & primo die ęgrotationis suæ, q̃ erat sabbati dies & vigilia Assumptionis gloriosæ Dominæ nostræ Dei genitricis semperq́; Virginis Mariæ, vocatis ad se discipulis cum ecclesiæ vicinæ Clericis, sacro oleo voluit inungi, dans cõfessionem coram omnibus, & omniũ preces humiliter expetens. Ait autem ad illos: Cràs de resurrectione Domini gaudium erit in cęlis, & de assumpta regina mundi, lętitia sanctis Angelis duplicabitur. Christo largiente, tertia quoquè materia aderit, vndè gaudia illa triplicentur. Itaq; prohibeo vobis, nè die crastino mihi sepulcrum fodiatis, sed in secundam feriam id differatis. Ità enim cælitùs definitũ est, vt in die S. Arnulphi Mētẽsis Episcopi, huius peccatoris Arnulphi corpus terræ reddatur. Multa proindè prædixit tam de regni statu, quàm de Episcoporum & principum casibus futuris: quæ oĩa etiam ità euenerunt. Sub horam autem vespertinã corpus & sanguinem Domini nostri Iesu Christi summa cum deuotione percepit, omnibusq́; benè precatus, orabat vt sibi quoquè omnes benè precarentur: sicq́; ad requiẽ adspirans, sanctæ Crucis signo se consignauit, & in ipso Dominicę noctis ingressu de lectulo se subrigens, in pauimẽto, cinere & cilicio strato, feliciter obdormiuit, & in regionem viuorũ, Domino coniungendus, ingressus est, decimooctauo Calẽdas Septembris, anno Christi millesimo octogesimoseptimo. Postquàm obitus eius populis innotuit, mirum dictu, quãta alacritate & deuotione plebs vndiquè confluens, omnia in circuitu compleuerit, Clericis psalmos concinentibus, alijs pauperum refectionem apparantibus, nonnullis luminaria comportantibus, plerisq́; omnibus exultantibus, quòd tantis exequijs interesse meruissent.

Accipit extremã Vnctionem.

Eius sub morte prædictiones.

Eucharistiã percipit.

Obitus eius

Defunctus porrigit manum, quæ iam obriguerat, vt annulus digito inseratur. CAP. 51.

CVmq́; beati viri corpus pro more compositum, & pontificali habitu ornatũ, in templum illatum esset, veritus frater Eurolphus, nè inter tot promiscuas turbas rapax quispiam aureum annulum à manu eius abstraheret, abstulit illum. Hora autem sepulturæ adueniente, cùm vellet annulum digito rursùs adiũgere, frigida manus & contracti digiti adeò rigebant, vt id efficere non posset. Ea re amor erga illum fidelium indoluit, orabantq́; cum gemitu, nè Dominus sineret illud sacrũ corpus suo cultu carere. Et ecceillis piè conquerentib⁹. manus dextera à pectore se erigit, digitos displicat & diducit, & annulũ digito inserendi magnam præbet opportunitatem. Indè inserto annulo, ad pristinum sese locum retrahit, & digitos, vt anteà, intrà volam contrahit. Nemo sanè vnquàm possit scripto explicare, quantus amor, quantaq́; lætitia p̃ omnium mentes peruaserit, cùm cernerent hominem Dei, corpore mortuũ, viuentis sensum exhibere, & ipsi inseruientium affectu tam piè moueri. Contemplandũ certè hîc

Prǽclarũ & illustre miraculum.

Nõ nesciũt sancti res nostras.

hîc est,& fideli mente retinendum, quãtis laboribus & corporis macerationibus hic Christi seruus eam meruerit virtutis efficaciam,vt etiam membra defuncti gloria miraculorum polleant.Nimirùm non gulæ & ventri seruiendo,non opibus aut honoribus aucupandis tale munus à Christo accepit,sed corpus mortificando, mandatis diuinis inuigilando, veræ charitati inhærendo, & in via iustitiæ quotidianis augmentis crescendo & perseuerando.Cùm enim cubile cordis eius,corpore edomito, præclarè esset repurgatũ, placuit spiritui sancto glorificare glorificãtem se, sibiq; puram exhibentem seruitutem,apud omnes gratiosum,amabilem & laude dignũ efficere. Simul autem prudens lector obseruet,quàm verax fuerit viri Dei vaticinium,quo multis annis antè prędixerat,funeri eius curando nullum Episcopum vel Abbatem adfuturum, sed per Euerolphum monachum & presbyterum id curatum iri. Talis enim occupatio vicinos Abbates,duos Gandauenses,& vnum Bergensem detinuit,vt quãuis solicitè inuitati,& adesse peroptantes, nullo pacto id possent consequi. Vndè est id admiratione dignum,quòd sanctus præsul tanta fuit rerum futurarum prouidẽtia, tanta sancti spiritûs illustratione præditus, vt haud aliter res euenirent, quàm ipse prędixisset. Celebratis porrò Missarum solennijs,à multis quoquè in pauperes distributis largissimis eleemosynis,quo die S.Arnulphi Metensiũ Episcopi feriæ celebrantur,eodem in ecclesia beati Petri Apostoli,huius sancti viri corpus apud Altenburgẽses humatum est in eius basilicę parte Aquilonari. Posteà rogatus Regemarus, sancti Bertini monachus,eiusmodi epitaphium composuit:

Miles in hoc mundo,modò puluis in hoc monumento, S.Arnulphi Epitaphiũ.
  Militiam mundi spreuit amore Dei.
Cuius tutela, qua viuitur absque querela,
  Primùm deuotus Suessionis monachus,
Et mox angustæ deuotior incola cellæ,
  Et per pauperiem,frigus & esuriem,
Atque per insomnes in fletibus & prece noctes,
  Virtutum studijs extulit & meritis.
Abba dein factus & præsul,vtrunque coactus,
  Quę dignè subijt,digniùs excoluit.
Huc veniens demùm,Domino donante,supremum
  Claudens morte diem,transijt ad requiem.
Transitus eius ei prouénit fine diei,
  Quam sequitur celebris,orbe colente, dies:
Qua cæli Dominam de mundi valle Mariam
  Intulit astricolis cælica turma choris.
Præsulis Arnulphi quo festa dies celebratur,
  Pręsulis Arnulphi corpus humo tegitur.

De miraculis post obitum eius.
CAP. 52.

POstquàm vir beatus humanis rebus exemptus est, multa ad eius exuuias diuinitùs sunt miracula declarata,multi morbi & languores curati.Nũc verò ab Oriente & Occidente permulti assiduè confluunt, & puluerem eius tumulo propinquum colligentes,ad suos morbidos eum absportant,atq; indè salutare remediũ illi celeriter obtinent. In calce libelli mihi meus cudendus est apologeticus, vt quorum relatu hæc didicerim,quibúsve vrgentibus hæc scribenda suscipere ausus fuerim,omnibus pspicuum fiat. Primus ex ijs,fuit is,quem sæpè diximus, Euerolphus, in eius seruitio perseuerans, qui cùm præsens res eius certiùs cognouisset, mecùm Altenburgi manens ad dies aliquot,cuncta,quæ nouerat,mihi in cera exaranti, ordine enarrauit. Alter Arnulphus,sancti viri ex sorore nepos,& primus Abbas Altẽburgensis, quæ ceris impresseram, mihi adiumento fuit, vt ea atramento in chartis conscriberem. Tertia deniquè,soror eius Adzela,quę illi fuit familiarior,multa de eo nobis indicauit.

Nota mirã vim pulueris, apud eius sepulcrum collecti.

CONSTANTINI, COGNOMENTO PORPHYROGENITI, IN CHRISTO ROMANORVM IMPERATORis, *Narratio, collecta ex diuersis Historijs, De non manufacta Christi Dei nostri Imagine, missa ad Abagarum, & ex Edessa translata in hanc beatissimam vrbium reginam Constantinopolim.*

Huic narrationi, vt hoc loco in Simeone Metaphraste annotauit reuerendissimus Veronæ Episcopus Aloysius Lipomanus, minimè dubia fides habēda est: tum quòd apud Græcos, vt ex eorum Minæis constat, celebratur festum exportationis ipsius IMAGINIS ex Edessa ciuitate ad vrbem Constantinopolitanam tempore Romani Imperatoris: cuius filij fuêre duo, præsens scilicet author Constantinus, & Romanus: qui etiam, dum pater viueret, appellabantur & ipsi Imperatores: tum quòd & Euagrius in Ecclesiastica sua Historia, & secunda Nicena Synodus, ipsam Euagrij Historiā & alios super hoc in V. Actione allegando, abundè tractant. Hæc Aloysius. Videat etiam Lector Adriani I. Pontificis Maximi scriptum, quod habetur Tomo tertio Conciliorum postremæ editionis, cap. 18.

16. Augusti.

NON solùm cōpræhendi non poterat patri coęternū Dei Verbū: sed eius quoquè plurima, vel omnia potiùs eius opera tegūtur eadē caligine incōpręhensibilitatis: neq; ea solùm, q̄ constituit, hoc vniuersum architectās: sed ea etiā, quę, in assumpta p̄ œconomiam massa nostri corporis nobiscùm versatus, fecit per primam illam & vnicam potentiā suæ diuinitatis. Vndè oportet omninò eum, q̄ seipsum non ignorat, & q̄ sunt supra ipsum, se nescire cognoscit, non gloriari in immensum, neq; stolidè ingredi p̄ inane, nec contendere se oīa scire, neq; ignorare, q̄ ipse non cōpręhendat. De hac igitur expressa forma eius, qui fuit Deus & homo, quæ impressa fuit sine pictura, admirabili eius qui fecit voluntate, in contexta veste, quę eam suscepit, & tūc quidem missa fuit ad Abagarum ad eius curationem: nūc autem Edessa ad hanc vrbiū reginā, certo omninò Dei consilio & prouidentia ad eius salutem & custodiam est translata, vt ex ijs, quę sunt pulchra & honesta, nihil ei deesset, cùm debeat oēs vincere in omnib': existimo oportere eū, q̄ est pius & iustus auditor & spectator, singulorū q̄dem historiam singulatim vt sciat, postulare, & antiquæ narrationis velle certam & nō dubiā accipere sententiā: Causam aūt, quomodò ex gutta humida absq; coloribus & arte picturæ, impressa fuit forma vultûs in panno ex lino cōtexto, & cur quod est cōtextum ex materia, in quam tam facilè cadit interitus, interitū tēpore nō accepit, & quęcūq; alia is, q̄ res aggreditur naturaliter, solet diligēter p̄scrutari, relinquere Dei sapientiæ, ad quam nō potest accedi: vt q̄ sciat, q̄ si quis accuratè oīa cōtenderit appręhēdere, exturbatus in p̄fectam ignorationē, & p̄cipitatus in profundū incōpręhensibilitatis, veniet in periculū, nè in ijs, q̄ sunt p̄cipua, patiat̄ iacturā, pauca nolēs cōcedere. Quotquot ergò in fide recti, & ardētiore zelo huc cōuenistis, agitè adeste, & narrabo vobis ea, q̄ qua oportuit p̄scrutatus examinatione, & nō sine labore versat' in inquirēda veritate, tam ex ijs, qui historias conscripsêre, quàm ex ijs, qui illinc ad nos venêre, quæ tanq̄ in arcanis dicebant apud eos conseruari, memoria exactè potui cognoscere.

Imago Christi, Edessa Cōstantinopolim trāslata.

Cùm Dn̄s & Deus & Saluator noster Iesus Christus, ad genus nostrū erigēdū apud nos versaretē, erat, vt dicit Propheta, multitudo pacis in terra, & fuerat dissipatus multorū principatus, & administratio, cùm tanquàm ab vna zona, Romano Imperio cinctus esset vniuersus orbis terræ, & subiectus esset vni gubernatori. Ideò erat omnium cum omnibus secura cōgressio: neq; sibi videbantur homines terrā habitare diuisam, sed vt quæ ab vno Domino possideretur, & esset tota vnius opificis: & collū primo illi seruo inclinātes, pacem inter se agitabant. Quāobrèm qui tūc quoquè erat Edessæ Toparcha Abagarus, erat Aegypti Pręsidi notus, & amicus, & alterius ad alterum veniebant vtrinquè ministri. Quocircà illo quoquè tempore, quo Dominus noster & DEVS paternam implens voluntatem, salutarem doctrinam proponebat hominibus, & p̄ insignia miracula, ad fidem in eum habendam conuertebat homines: accidit

Psal. 71.

Abagar' toparcha.

vt quidam ex ministris Abagari, nomine Ananias, in Aegyptum vadens per Palæstinam, in Christum incideret, & eum procùl contemplaretur, verbis ab errore attrahentem multitudinem, & quę omnem superabant opinionem, facientem miracula. Postquàm ergò iter suum confecisset in Aegyptum, & ijs, quæ mandata fuerant, tractatis rediret, cùm recordaretur dominum suum diuturno articulari morbo tyrannicè vexari, & nigra lepra consumi, & duplicem calamitatem, vel multiplicem potiùs morbum sentire, quòd & articulorum affligeretur doloribus, & lepræ malis cruciaretur, (aderat autem pudor quoquè deformitatis, propter quam ab hominibus nō erat adspectabilis: & neq; solummodò erat ferè semper in lecto, sed amicos etiam, qui veniebant ad eum adspiciendum, præ pudore celabat) propterea hæc laborauit scire diligentiùs, vt posset certè renunciare domino suo, quó ille quoquè forte per eum sanitatem consequeretur. Inuénit ergò rursùs Dominū in eisdem locis mortuos excitantem, cæcis visum donantem, claudos ad ingrediendum integros efficientem, sanosque & firmos reddentem omnes, qui aliqua laborabant infirmitate. Nigra is lepra laborat.

Postquàm ergò persuasum habuit, & apertè cognouit hæc fieri à Domino, ea Abagaro reuersus significauit: & pluribus ea, quæ viderat & audierat, edocuit. Quamobrèm vt qui rem in transitu comparâsset maiorem, quàm quæ ei commissa fuerat, & vt q bona afferret nūcia, benignissimè fuit exceptus, & habitus fuit vnus ex maximè beneuolis. Et quoniam qui alicuius rei desiderio tenetur, tanquàm rapinam existimat, si quod promissum fuerit, differatur, re, quæ narratur, & spe ipsa hominem excitante: vehementiq; studio incitatur ad venandum id, quod significatum fuerit: idcircò Abagarus est excitatus, vt literis eum accerseret, qui talia dicebatur posse curare. Et protinùs scripsit ad Dominum eam, quæ vbiq; circunfertur, epistolā: Abagarus Toparcha Edessæ, Iesu Saluatori, qui bonus exortus est medicus in ciuitate Hierosolymorū, salutē. Auditione accepi de te, & de tuis curationibus, vt quæ à te fiant sine medicamentis & herbis: &, vt fertur, cæcos facis videre, claudos ambulare, leprosos mundas, immundos spiritus & dæmones expellis, & eos curas, qui diuturno fuére morbo vexati, & mortuos excitas. Cùm hęc autem omnia de te audiuissem, duorum alterum mihi vénit in mentem vt cogitarē, vel te esse Deum, & cùm è cęlo descenderis, hęc facere: vel te esse filium Dei. Propterea ergò ad te scribēs rogaui, nè graueris ad me venire, & morbum, quo laboro, curare. Etenim audio Iudæos aduersùs te murmurare, & velle tibi malefacere. Est autem mihi ciuitas minima, & honesta, quę vtrisque nobis sufficiet, vt in pace in ea habitemus. Quoniā ergò Ananias & suę in dominum beneuolentiæ aperta prębuerat indicia, & viam rectè sciebat, & pingendi artē callebat, per eum ad Iesum talem misit epistolam, mandans ei, vt si literis Christo persuadere non posset, vt ad ipsum veniret, eius quidem certè formę similitudinem accuratè descriptam ad eum afferret, vt in vmbra saltem disceret, non solùm per auditum, sed etiam per visum, qualis sit hic magnorum horum opifex miraculorum. Abagari ad Christum Epistola.

Cùm autem qui missus fuerat, peruenisset in Iudęam, inuénit Christum sub dio disserentem cum populo, qui confluxerat, & prodigiosè facientem insignia miracula. Cùm verò propter multitudinē eorum, qui propter diuersa, quibus opùs habebāt, venerant, non posset Ananias Iesu appropinquare, in quandam petram, quæ parùm eminebat à terra, nō procùl à loco, in quo Iesus versabatur, ascēdit & assedit. Et cùm ei fuit manifestus Iesus, quē populus abscondebat, cęterosq; supereminuit, statìm in illum quidem oculos, in chartam autem manum defigebat, & eius qui cernebatur, describebat similitudinem. Hęc autem cognouit Iesus spiritu, & cùm Thomam accersiuisset: Vade, inquit, in illum locum, & hominem, qui sedet supra petram, & meam formam describit, adduc ad me, afferentem etiam, quam habet ad me epistolam, vt id impleam, quod præcepit is, qui misit. Vadens ergò Thomas, & agnoscens Ananiam ex eo, quòd audierat quid eum esset inuēturus facientem, duxit ad Iesum. Priusquàm autem ab eo acciperet epistolam, dixit ei Christus causam cur ad se venisset, & quid contineret epistola. Deindè cùm eam accepisset, & perlegisset, alteram epistolam rescripsit ad Abagarum his verbis: Beatus es, ô Abagare, qui in me credidisti, cùm me non videris. De me enim scriptum est, quòd qui me viderunt, in me non credunt: & qui non viderunt, ipsi credent & viuent. Quod autem ad me scripsisti, vt ad te veniam, oportet me hîc omnia implere, propter quæ huc sum missus. Et postquàm Christi Epistola ad Abagarum.

impleuero, assumi ad eũ, qui misit me, patrem. Postquàm autẽ fuero assumptus, mittam ad te vnum ex meis discipulis, qui tuum morbum curabit, & vitam æternã & pacem tibi præbebit: & tuæ ciuitati cauebit, vt nullus eam possit superare inimicus.

Cùm Ananiæ Christus eam tradidisset epistolam, quoniam videbat eum solicitum, vt alterum domini sui exequeretur mandatum, nempe vt ad eum deferret illius formæ similitudinem, cùm aqua faciem abluisset, deindè humorem, qui ex ea descendebat, in dato ei mantili abstersisset, diuinè prouidit, & supra rationem, vt eius figura in eo imprimeretur, & cùm eam tradidisset Ananiæ, iussit reddi Abagaro, vt & eius solaretur desiderium, & morbum reprimeret. Postquàm ergò cum his reuertens Ananias, peruénit ad ciuitatem Hieropolitanorum, quæ Saracenorum quidem voce dicitur Membich, Syrorum autem Mabuč, cumque extra eam ciuitatem diuertisset adolescens, in cumulo tegularum recenter factarum, qui illic iacebat, sacrum illum pannum occultauit. Circa mediam verò noctẽ, visus est ignis plurimus illum locum in orbem circundare, adeò vt intrà ciuitatem viderẽtur omnia circũcircà ardere, & de se iam timentes, exirent, vt inquirerent de eo, quod videbatur, incendio. Illic autẽ inuentum compræhenderunt adolescentẽ, vt qui hoc admisisset facinus, & de re eum sunt sciscitati, & quisnam ipse esset, & quò iret, & vndè veniret, sunt percontati.

Christ⁹ suã imaginem imprimit mantili.

Cùm verò dubius animi esset adolescens propter alienam criminationem, tunc declarauit, vndenàm esset, & vndè veniret, & quid afferret: & significauit se deposuisse in tegulis id, quod afferebat, vndè etiam visa est flamma accendi. Statim autem volentes illi scire veritatem eorum, quæ dicebantur, cùm locum essent perscrutati, inuenerunt non solùm id, quod ab adolescente Anania illic erat repositum, sed etiam in vna, quæ propè erat, tegula, diuinam aliam expressam effigiẽ, admirabiliter & suprà quàm posset consequi intelligentia, cùm quæ descripta non fuerat forma, in testa ex contexta tela descripta fuisset. Quod cùm vidissent, pleni stupore & admiratione, productione propterea quòd ardens ignis nusquàm esset inuentus, sed ex claritate, quæ erat in forma, flamma visa est emitti, tegulam quidem, quæ in se diuinam expressam habebat effigiem, apud se detinuerunt, tanquàm aliquem sacrum & preciosum thesaurum: vt qui ex eo quod viderant, coniecissent diuinam, quę in ea erat, operationem: primum autem exemplar & eius ministrum veriti retinere, miserunt ad Abagarum. Et tunc conseruatur, & in honore habetur apud eius oppidi habitatores, forma quæ est in tegula, non descriptæ formæ non descripta, & non manufactæ non manufacta. Ananias autem cùm confecisset iter sibi propositum, aperuit domino ea, quę interìm facta sunt, ei etiam redditis salutaribus, quæ afferebat, symbolis.

In tegula miro modo Christi imago expressa censetur.

Et hoc quidem est, quod dicitur à pluribus, quod neque remotum est à probabilitate, neque bonis eget testibus. Cæterùm hoc quoquè exponam, nè quis suspicetur, me, dum ego id ignorarem, tenuisse alterum. Neque omninò est mirum, in tanto tempore sæpè errare historiam. Nam in eo, quod est hac in re præcipuum, omnes consentiunt, & confitentur ex facie Dominica admirabiliter in linteo fuisse formam expressam: in nonnulla autem rei circunstantia, seu in tęmpore differunt. quod quidem nihil lædit veritatem, seu priùs factum sit, seu posteriùs. Sic autem habet alterum quoquè, quod dicitur: Cùm, inquiunt, esset Christus iturus ad salutarem passionem, quandò humanam ostendens imbecillitatem, visus est animo anxius, & orans, quo tempore eius quoquè sudorem tanquàm guttas sanguinis distillâsse significat Euangelium, tunc dicunt eum, cùm accepisset à quodam ex discipulis hoc, quod nunc videtur, frustum lintei, stillantes imbres in eo abstersisse, & statim fuisse expressam hanc, quæ videtur, diuinæ illius formæ effigiem. Quod cùm apud Thomam deposuisset, postquàm ascendit in cęlos, per Thaddęum iussit mitti ad Abagarum, implens id, quod erat ei literis pollicitus. Postquàm ergò assumptus esset in cælos Dominus noster Iesus Christus, dans Thomas Thaddæo non manu descriptam Domini nostri faciei effigiem, misit ad Abagarum.

Luc. 22.

Cùm ergò Thaddæus peruenisset Edessam, mansit primùm apud quendam, qui illic erat, Iudęum, cui nomen erat Tobias. Et ante sermones ex factis volens Christi discipulus seipsum notum reddere Abagaro, eos, qui erant ægroti illius ciuitatis, curauit sola Christi inuocatione. Quamobrèm cùm fama citò prualisset, (quod quidem solet euenire in ijs, quæ sunt eiusmodi: Res enim, quę sunt admirabiles & prę-

Thaddæus venit ad Abagarum.

præter opinionem, multos habent, qui eas renuncient) peruénit etiam ad Abagarum, per quendam ex eius proceribus, qui vocabatur Abdu, illic scilicet esse Christi Apostolum. Cùm itaque statìm apud se cogitâsset ex ea spe, quæ in ipso habitabat, hunc illum esse, quem Iesus literis suis pollicitus est se ad eum missurum: & cùm de Thaddæo ipso didicisset perfectiùs, iussit vt ad se adduceretur. Veniens ergò Tobias, significauit hæc Apostolo. Ille verò cùm dixisset se in virtute ad eum esse missum, deincèps venit ad Abagarum. Cùm autem esset ante conspectum eius appariturus, in sua fronte, tanquàm in columna, appensa ea Domini Iesu, quam diximus, similitudine, sic ingressus est ad Abagarum. Is verò cùm ipsum procùl vidisset venientem, visus est videre lucem maiorem, quàm vt eam ferre posset adspectus, radiosque emittentem, * quæ ex eius vultu exiliebat. Prodibat autem ab effigie, quæ erat ei imposita: Quamobrèm insigni luminis splendore obstupefactus, & velutì eorum, quæ sibi acciderant, oblitus, & diuturnæ membrorum paralysis, è lecto exilijt, & resoluta membra coëgit ei currere obuiàm. Eique idem accidit, sed alio modo, quod ijs, qui in monte Thabor resplendentem formam Domini viderant. Cùm ergò ab Apostolo eam accepisset effigiem, & capiti, labris & oculis eam imposuisset, & nec alias quidem partes corporis eo contactu priuâsset, ilicò cognouit omnia membra mirandum in modum roborari, vt quæ mutationem in melius susciperent, lepramque expurgatam & fugientem, etiamsì in fronte eius aliquæ adhuc paruæ restarent reliquiæ. Cùm autem verbum veritatis ab Apostolo didicisset apertiùs, & de CHRISTI, quæ opinionem superant, miraculis diuinisque passionibus, & sepultura, & resurrectione à mortuis, & assumptione in cælos, perfectè audîsset, & confessus fuisset Christum verum esse Deum, eum rogauit de forma in linteo impressa, quandò quidem propiùs adstans, cognouit eum non consistere per colores materiales: & stupebat eam, quę in ipsa erat, virtutem, quæ fecit, vt admirabiliter è lecto surgeret, & connumeraretur inter sanos. Adhæc Thaddæus declarauit tempus angoris animi, & eam, quę ex sudore sine colore facta est, transformationem, & vt ad ipsum veniret, iussum Domini, & alia quæcunque præcedens narrauit historia.

f. * q ex eius vultu exiliebant.

Matt. 17.

Imaginis cōtactu lepra curatur.

Postquàm ergò & ex his, & ex impositione manuum Thaddæi in nomine Iesu Christi ea, quæ dolorem afferebant, recesserunt, & quæ erant dissoluta, quodammodò constringebantur: & deformitas dispergebatur, & omnia redibant ad sanitatem: Abagarus in maximam omni ex parte adductus admirationem: Reuerà, inquit, verus es & germanus IESV filij DEI discipulus, qui curabat sine medicamentis & herbis: Et ego tanta in eum sum deuinctus charitate & fide, vt nisì ego vererer summam Romanorum potentiam, qui non permittunt ijs, qui sunt subiecti eorum imperio, contra se inuicèm arma capere, fortiter aduersùs Iudæos, qui crucifixerunt Dominum, arma mouissem, & eos subegissem. Nunc autem quoniam didici eius passionem fuisse voluntariam, & persuasum habeo, quòd nisì voluìsset, ingrati in eum nullam habuissent potestatem, nihil quæro ampliùs. Rogo autem, vt diuinum quoquè consequar baptismum, & cum tota domo Domino Christo reddar familiaris. Cùm itaque multa priùs effecisset miracula Domini Apostolus, & omnes curâsset à morbis suis, inter quos is erat etiam, qui primus de eo famam retulit ad barbarum, quem liberauit à podagra, adduxit Abagarum ad diuinam piscinam: & cùm in eo ea fecisset, quę sunt de more, baptizauit eũ, & vxorem, & filios, & omnes, qui erant in eius domo. Et egressus est ex diuina hac aqua expiationis totus mundus & sanus, repentè deletis ijs quoquè paruis lepræ reliquijs, quæ erant in eius fronte. Hinc factum est, vt omnibus modis colens & adorans hanc formæ Domini effigiem, hoc quoquè alijs adiecerit Toparcha.

Abagarus cũ multis baptizatur.

Antiquissimus imaginum vsus & cultus.

A veteribus Edessæ habitatoribus imago cuiusdam dei insignis ex dijs gentillium, posita erat ante portam publicam ciuitatis, quam necessè erat adorare omnem, qui volebat ingredi ciuitatem, & quasdam preces reddere constitutas, & sic intrare vrbis vias & vicos. Hanc ergò cùm tunc diruisset Abagarus, & omninò deleuisset, in eo loco, vbì ea erat posita, hanc non manu factam Domini nostri IESV Christi imaginem, cùm in tabula conglutinâsset, & hoc, quod nunc videtur, auro ornâsset, posuit, hęc verba in auro inscribens: CHRISTE DEVS, qui in te sperat, à spe non excidit. Et statuit, vt quicunque per illam portam erat transiturus, pro illa veteri

inutili

inutili columna, eum quem par erat, cultum & honorem qui debetur, & adorationem tribueret longè admirabili & miraculorũ effectrici Christi imagini, & sic ingrederetur ciuitatem Edessæ. Itaque conseruatum est hoc huius viri pietatis expressum monimentum, & Deo dedicatum donarium, donèc in hoc vitę incolatu mansit Abagarus, & eius filius, qui regni simul & pietatis paternæ fuit successor. Cęterùm eorum filius & nepos, fuit quidem successor paterni & auiti imperij: non fuit autem hæres etiam pietatis: sed in pietatem calcibus, vt ità dicam, insultauit, & ad dæmones & idola transfugit. Quamobrèm dęmones quoquè velutì remunerans, voluit, quoniam eius auus idolicam illam deleuit imaginē, eandem afferre condemnationem Domini imagini. Sed quod captabat, minimè est assecutus vir fraudulentus. Nam cùm hoc præsciuisset loci Episcopus, ea, qua ipsi licuit, vsus est prouidentia. Et quoniam locus, in quo sita erat imago, seruabat figuram hemisphærij, speciem cylindri referentis, accensa ante imaginem lucerna, & imposita tegula, cum calce & coctis lateribus obstruxisset loci ambitum, redégit murum in planam superficiem. Cùm igitur non videretur diuina forma, destitit ille impius à conatu. Ideò autem, vt arbitror, statutum est à sacerdote, vt ante imaginem poneretur tegula, nè aliqua putrefactio, quæ fit ex situ ædificij, & ex humore calcis, inesset in linteo imaginis receptaculo, & ex diuturnitate temporis aliquid damni acciperet.

Christi imago absconditur, nè ab impio rege destruatur.

Fluxit itaque interìm multum temporis, & ex hominum effluxit memoria sacræ huius imaginis in columna erectio, ac eiusdem absconsio. Postquàm autem suo tempore Chosroë Rex Persarum, Asiæ ciuitates diripiens, venit etiã Edessam, & ante eam castrametatus, omnem mouit machinam, & omne comparauit instrumentum aptũ ad oppugnandam ciuitatem, (fabricatus est nanq; omnia, quæ pertinent ad emittenda tela, conquassandos muros, & confringendas portas) in tantum periculum adducti Edesseni, ipsi quoquè excogitabant, quæ poterant, ad suî defensionem. Miserunt autem legatos quoquè ad petendum auxilium à ducibus Romani exercitûs. Ilion verò, qui tunc præerat Romanis copijs, & p se vexabatur ab hostibus, non poterat Edessenis mittere auxilium: Literis autem addebat animum, epistolam Domini reuocans in memoriam, & veram, quæ est in ipsa prolata, sententiam, per quam dicitur & creditur fore, vt conseruetur non direpta ciuitas. Persæ autem cum aperta inuasione occultas quoquè moliebantur insidias. Et cùm procùl cœpissent fodere, cogitabant per cuniculos ingredi ciuitatē. Cùm verò perindè àc quidam vrinatores sub terra essent intrà muros, ex tali causa contigit, vt manifestæ fierent insidiæ ijs, qui erant intrà vrbem. In illa enim vrbis parte habitabat faber æris intrà muros, cuius vasa ænea in domo sublimia sonitum emiserunt, Persis sub terra pulsantibus, & puluerem effodientibus. Cùm ergò planè essent inopes consilij, & essent ad extremam redacti desperationem Edesseni ciues, ad Deum confugiũt, & cum dolore cordis & lachrymis ipsum exquirũt. Noctù autem appáret Episcopo (Erat verò is Eulalius) mulier quædam honesta & moderata, præstantior, quàm vt homo esset, ei consulens, vt Christi non manufactam acciperet imaginem, & cum ea faceret supplicationem: foreq; dixit, vt Dominus omninò sua ostendat miracula. Episcopus autem dicebat se omninò ignorare, an sit apud ipsos, an apud alios ea imago. Tunc dicit ei, quæ in muliebri apparebat habitu: Supra portam ciuitatis, in hoc loco, hoc modo absconsa fuit hæc imago.

Chosroë obsidet Edessam.

Visio offertur Eulalio Episcopo.

Manè ergò Episcopus euidenti visione fretus, ad locum veniens cum precibus, & perscrutans, inuenit hanc diuinam integram & incorruptam imaginem, & lucernam, quæ tot annis non fuerat extincta: & in tegula ante lucernam imposita ad eius custodiam, aliam expressam similitudinem similitudinis, quæ in hodiernum diem conseruatur Edessæ. Cùm ergò sumpsisset in manus hanc diuinam Christi, qui est Deus & homo, effigiem, meliori spe concepta, venit ad eum locum, in quo Persæ fodientes, ex æris sonitu depræhensi fuerant. Et cùm cœpissent ciues fodere intrinsecùs, vbì sibi inuicèm appropinquârunt, ex illa lucerna oleum instillantes in ignem, qui fuerat eis paratus aduersùs inimicos, & immisissent contra Persas, qui erant in cuniculo, omnes perdiderunt. Et cùm hinc liberati essent ab insidijs, eádem vsi sunt experientia aduersùs machinas, quę erant extra muros, & eas repentè combusserunt, & multos cõsumpserunt ex ijs, qui erant in eis, hostibus.

Nota hæc lector.

Iam

Iam autem effecti fidentiores, lapides quoquè è muris emiserunt, à quibus ducem quendam exercitûs hostium contigit interimi, & alios multos cum eo. Nec id solùm, sed etiam ea, quæ extrinsecùs à Persis accensa fuit, pyra aduersùs eos, qui erant intus, quam olearum & multarum aliarum, quas immiserant, arborum alebat infinita materia, effecit diuinę imaginis auxilium ferentis virtus, vt contra ipsos esset, qui accenderant. Postquàm enim ex alto Eulalius eam è muro suis explicâsset manibus, & obiret ciuitatem, repentè cùm peruénit ad hunc locum, ventus vehemens excitatus, aduersùs eos, qui hunc rogum accendebant, flammam conuertit: quæ eos persecuta fuit & exussit, sicut olìm Chaldæos.

Magna vis sacræ imaginis.

Dan. 3.

Non sunt hæc miracula nullis approbata testibus, aut oratione composita ad aures oblectandas, aut à nobis conficta deceptio: sed tres simul Patriarchæ, Iob Alexandrinus, Christophorus Antiochenus, & Basilius Hierosolymitanus hęc scripserūt, & hæc ità se habere significârunt Theophilo Imperatori, qui sacras imagines iniuria affecerat: quandò multis ostendentes, quàm sint sacræ & venerandæ imagines, de hoc quoquè tractârunt. Licet autem ei, qui velit, ipsam prolixam legere epistolam, & id discere. Sed Euagrij quoquè ecclesiasticam si quis diligenter legerit historiam, sciet omninò, quænam de hac sacra imagine narret in quarto libro. Scribit enim, quòd cùm alijs de causis Chosroë, tum ob eam potissimùm rationem exercitum duxerit, vt apertè ostenderet esse falsùm, quòd à Christianis de Edessa iactabatur ciuitate, eam non posse expugnari ac diripi. Qui cùm magnam lignorum struem & penè infinitam, breuì multa manu militum coëgisset, & ea circuncircà fixisset aduersùs muros ciuitatis: deindè terram in medium eorum iniecisset, & alium murum ei ex aduersò ædificâsset, fuit altior muris Edessę. Et sic ex superioribus locis, & supra modum dexteris, erat mox tela emissurus aduersùs eos, qui pericula adibant pro ciuitatis defensione. Quod quidem cùm viderent Edesseni, apertè velutì montem excitari aduersùs mœnia, per quem tanquàm ex plano, credebant hostes esse ingressuros ciuitatem, etsì planè essent perplexi, & nescirent quid agerent, machinantes tamen ipsi quoquè, quę poterant, aggrediebantur ducere fossam ante murum illum recenter factum, vt si possent attingere vallos, qui erant ante aggerem, terram in fossam attraherent, & sic magnus ille murus, tanquàm somnio effictus, citò pessundaretur & difflueret. Postquàm autem absoluta quidem esset fossa, ignem verò in ligna immittentes, à scopo aberrarent, nec posset ignis, propterea quòd terra esset constipata, & ligna adhuc viridia, aliquid appræhendere, cùm hanc sacram imaginem in illam recenter ductam fossam tulissent, & ex ea aquam sanctificâssent, eaque rogum & ligna adspersissent, effecerunt, vt ignis esset efficax. Et fidei eorum, qui hæc fecerunt, opem ferente diuina virtute, facta est aqua igni tanquàm oleum, & accendit flammam, & consumpsit quicquid appræhendit. Tunc ergò rex Persarum desperans fore vt vrbs caperetur, cùm didicisset vndenàm haberent auxilium, processit ad ineundam cum eis conuētionem: & percusso fœdere pacis, reuersus est in suam regionem.

Videat lector 2 Nicenæ Synodi actionē 5.

Erat autem ipse quoquè haud ità longo pòst tempore beneficium assecuturus ab hac sacra imagine, quę hostes eius beneficio affecerat, & suos de medio sustulerat. Eius enim filia, quam dæmoniacus inuaserat spiritus, & excesserat à statu, qui est secundùm naturam, assiduè clamabat ab eo vexata. Nisì venerit Edessa imago non manu facta, id, quod in ea habitat, non esse egressurum. Quod cùm Rex audijsset, & quæ in obsidione euenerant, considerâsset, (neque enim eum latuit, quæ repentè extitit virtus admirabilis, & audacia Edessenorum) scribit statìm ad pręsidem ciuitatis, & ad Metropolitanum Eulalium, & ad commune ciuitatis, vt statìm ad eum mitteretur diuina & maximæ virtutis effigies: adijciens etiam causam, nempè filiæ calamitatem, & omninò rogans & instans, nè frustraretur petitione. Illi autem Persicos mores suspectos habentes, & timentes, nè rex Persarum vellet eorum vires dolo surripere, & cauentes, nè eam, in cuius erant tutela, & quæ eos beneficio afficiebat, pderent, nec eo prætextu initam pacem soluerent, capiunt consiliū prudens & eis vtile. Cùm itaque omninò æqualem, &, quoàd eius fieri potuit, similem non depictæ depictam effinxissent imaginem, mittunt ad eum, qui petiërat. Postquàm autem fuerunt intrà fines Persidis ij, qui afferebant imaginem, statìm per filiam regis exclamauit dæmon, se

Chosroë rex Persarū petit sibi mitti Saluatoris imaginem.

Ecce mirā imaginis vim.

se statim exiturum,& mutaturum esse habitationem propter eius, qui venit, potentiam,si modò reuertatur,quæ accersita fuit,imago, & non appropinquet regiæ, neque ciuitati Persarum. Quod à Rege magnoperè contendebat, & ab eo supplex petebat. Cùm Rex autem esset pollicitus, egresso è puella dæmone, & Regis filia sanitati restituta, Chosroë, siue implere volens dæmonis petitionem,& confirmare quod erat pollicitus, siue eius, qui veniebat, extimescens potentiam propter malos & sceleſtos suos mores, misit qui iuberent,vt hæc imago reuerteretur in suam ciuitatem,è qua exiërat,adiectis à se missis donis ad eos, qui eam miserāt. Erant ergò apud Edessenos hæ preciosæ opes,thesaurus, qui non potest exinaniri,imago illa primaria, & non depicta,quæ semper ab eis honorabatur,& eos vicissim custodiebat.

Postquàm autem ad hanc vrbium reginam vndiquè confluxerant, quæ sunt optima & pulcherrima,eratque Dei voluntas,hanc quoquè sacram imaginem hîc recondi cum alijs thesauris: Romanus,qui erat Romanorum dominus imperij,studium adhibet,vt per ipsum ciuitatum regina hanc consequatur. Diuersis verò temporibus mittens Edessam, petebat, vt ea cum epistola,quam Dominus sua manu scripserat, ad eum mitteretur:& promittebat, se contrà eis daturum in permutatione Saracenos numero ducentos,&argenti signati duodecim millia. Edesseni autem dicebāt sibi non conducere,suę ciuitatis custodem & conseruatricem argento & hominibus mortalibus permutare.Cùm autem ille sępè petendo instaret,illi verò sępè preces reijcerent, tandèm sexiès millesimo quadringentesimo quinquagesimosecundo anno ab origine mundi,misit Ameras Edessenus,rogans vt,scripta cautione per aureum signaculū, quod haberet firmitatem,fideiuberet Imperator,nō esse Romanorum exercitus hostiliter inuasuros quatuor ciuitates : dico autem Rhocam, quam vox barbara vocat Edessam,* Charam,Sarotze & Samosata : neque ex eorum agris prædas esse acturos, aut eos,qui in illis habitant,redacturos in captiuitatem:tradendos autem esse sibi ducentos Saracenos ex contribulibus cum ea, quæ priùs fuit promissa, quantitate pecuniæ.Quod si faceret,sciret se ad eum esse missurum illam,quæ quærebatur, imaginē & Christi epistolam.Imperator verò, eius boni desiderio concedens omnia,quæ fuerant proposita,cùm dedisset ea quę petebātur,misit Abramium Deo charum Samosati Episcopum,qui illo tempore hîc agebat,ad diuinam illam suscipiendā imaginem, & Christi Dei nostri epistolam. Aduertens autem & qui misit, & qui erat minister, nè in ea tradenda callidè deciperetur,& ꝓ non descripta & vera, traderetur ea, quæ tunc fuit descripta propter Persicum casum,has ambas cum alia, quæ celebratur in Ecclesia Nestorianorum, quæ ipsa quoquè,vt est verisimile, sumpta fuerat ex prima, quæsitas accepit ad fidem faciendam. Quæ rursùs sunt redditæ,retenta sola principali & vera. Sed hoc quidem posteà.

Romanus, Imperator Romanorū.

*Charran.

Tunc autem excitabatur magnus tumultus à fidelibus,qui erant Edessæ,vt qui non sinerent à se auferri,quæ erant preciosissima,& propugnacula eius,quæ ipsos tulerat, ciuitatis:donèc præfectus Saracenorum,alijs quidem persuasis,alijs verò coactis,alijs verò etiam minis mortis territis, effecit, vt ea traderetur. Cùm autem tonitrua & fulgura cum pluuia vehementissima,diuina prouidētia subitò erupissent,dum Edessa esset exitura imago,& Christi Epistola,rursùs mouebantur ij,qui ea priùs retinebant, & affirmabant Deum ijs,quæ fiebant, significare, Diuina voluntate non fieri rerum sanctissimarum ex eo loco translationem. Sed cùm præfectus Saracenorum, penès quem erat vniuersa potestas,statueret standum esse conuentis, & implēdum esse promissum,egreditur è ciuitate effigies preciosissima, & epistola à Deo scripta, & huc afferebatur. Et viam quidem conficientes ij, qui ea ferebant, peruenerant ad Euphratem:& rursùs tumultus excitatur, nullo priorum minor, Edessenis dicentibus, quòd nisi diuinitùs ostensum fuerit signum aliquod, nullo modo dimittent id, quo continetur eorum securitas. Datur ergò eis signum,cùm essent infideles, & tentarent. Nauis enim,cum qua erat eis propositum transmittere Euphratem, cùm adhuc esset in portu in partibus Mesopotamiæ,vbi eam solùm ingressi sunt Episcopi, diuinam Imaginem afferentes & epistolam,cùm seditiosi tempestate adhuc retinerentur, repentè sine remigibus,sine eo,qui gubernaret aut traheret,appulit in terram,quę erat ex aduerso,gubernata sola diuina voluntate. Quod quidem omnes,qui conuenerant,stupore impleuit & admiratione, & persuasit, vt non inuiti concederent emissionem. Hinc

Vide prisceorū Christianorum deuotionē erga sacras imagines.

Nota miraculum.

Hinc perueniunt Samosata ministri eorũ, quę ferebãtur. Erant autem Samosatorum & Edessæ Pontifex, & eius primus presbyter, & alij quidam religiosi Christiani, cum quibus vnà erat etiam minister Ameræ, qui Romam reuertebatur. Hîc cùm aliquot dies essent morati, multis illic factis miraculis, rursùs iter sunt ingressi. Et rursùs in via innumerabilia fiebant miracula à sacra imagine & Christi Epistola. Cęci enim, ex improuisò adspiciebant: & claudi, reddebantur sani & membris integri: saltabant, qui longo tempore in lecto decubuerant: & sani fiebant, quibus erant manus aridę: & (vt semel dicam) fugabatur omnis morbus & infirmitas: & qui sani erant, Deum glorificabant, & laudabant eius admirabilia. Innumera miracula Imaginis & Epistolæ Christi.

Cùm autem multum iam viæ confecissent, veniunt etiam ad sanctissimæ Deiparæ monasterium, quod vocatur Eusebij monasterium, quod quidem est in loco, qui dicitur Optimatum. In templo verò huius monasterij, quo par fuit honore reponitur capsa, quæ miraculorum effectricem tegebat imaginem: & multi, qui accesserunt pura & syncera affectione, curati sunt à suis morbis. Quò etiam venit quidam vexatus à dæmone: quo tanquàm instrumẽto vtens malus spiritus, & multa per ipsum eloquẽs, quæ pertinebant ad laudem Imaginis & Epistolæ, (Nam olìm quoquè, Nouimus quis sis sanctus Israël, dicebãt, qui erãt earundẽ cum illo partium) tandèm hæc quoquè est quasì vaticinatus: Accipe, dicens, ô Constantinopolis gloriam & lætitiam, & tu Constantine Porphyrogenite tuum imperium. His dictis, fuit homo curatus, & statìm liberatus à vexatione dæmonis. Horum autem verborum fuére multi testes. Nam cùm Imperator misisset obuiàm ei, quod desiderabat, magistratus & primos totius senatûs: & multi ex satellitibus simul cum eis exiuissent, accidit vt magistri & patricij cum inferioribus ordinibus ea audirent, & de ipsis ferrent testimonium. Et quoniam quæ dicta fuerant, citò euenerunt, iurè est dubitandum, vndenàm præscientia accesserit ad dæmonem. Non enim creduntur eam ex se habere, cùm à diuina gloria exciderint, & pro luce dicti fuerint tenebræ. Sed clarum est, quòd quomodò diuina virtus vsa est Balaamo, ministro eius, quæ tunc fuit, prædictionis, & aliàs alijs sæpè ea re indignis, sapienti quodam & solerti consilio, ità nunc quoquè virtus, quæ erat in diuina effigie, vsa est dæmone. Et ideò per eum præsignificauit, quæ mox erant euentura. Sed cùm hoc quidem sic euenisset, eius meminisse interìm non fuit fortasse alienum. Pergemus autem ad ea, quæ sequuntur, narranda. Marci 1. Luc. 4. Num. 23. & 24.

Decimoquinto mensis Augusti, Imperatoribus de more festum celebrantibus semper Virginis & Dei matris Mariæ in venerabili templo, quod est in * Blachermis, circa crepusculum illuc peruenerunt ministri harum rerum preciosarum. Et reposita est in superiore oratorio diuini huius templi arca, quæ intùs habebat Imaginem & Epistolam. Quò venientes Imperatores, eam extrà reuerenter adorauerunt. Deindè cùm honorificè magno comitatu & multis lampadibus ad regiã eam portâssent triremem, cum ea venerunt in regiam, & in templo, quod illic est & nominatur Pharos, propterea fortasse, quòd sicut vestis splendida, id sit egregiè ornatum, eam reposuerunt, die sequenti, qui erat mensis sextusdecimus, piè & reuerenter salutantes eã rursùs, & adorantes. Illic sacerdotes, & iuuenes Imperatores (senex enim domì manserat propter corporis infirmitatem) cum psalmis & hymnis & copioso lumine, per descensum ad mare, ea in triremi regia rursùs imposita, prope vrbem remigantes, vt quodammodò vrbem conseruaret per ipsum in mari ingressum, appulerunt extra murum ciuitatis, qui est ad Occidentem. Quo in loco egressi è naue, pedibus ingredientes Imperatores, & totus senatus, & sacrorũ Antistes cũ tota ecclesiæ cõgregatione, eo quo par fuit comitatu prosecuti, tanquàm aliam arcam, vel potiùs supra eam, vas deducebant, quod illa sanctissima & preciosa custodiebat: Et cùm quæ erant extra muros, transmisissent vsque ad portam auream, deindè ingressi ciuitatem cum psalmodijs & hymnis sublimibus, & canticis spiritalibus, & infinito lumine lampadum publicam celebrantes deductionem, iter faciebant per mediam ciuitatem, sanctificationis & roboris per hoc esse participem ciuitatem credentes, illæsamq; & inexpugnabilem esse in æternum conseruandam. Festũ Assumptionis sanctissimę Matris Virginis. Obserua quàm honorificè Saluatoris Imago habeatur.

Ociosa autem turba concurrente ad spectaculum, homo quidã paralyticus & imbecillus, & qui iam longo tempore suis innitebatur famulis, surrexit, vt videret diuinam imaginẽ transeuntẽ, qui simulatquè eã adspexit, præter opinionẽ sanus effectus,

Miraculũ. cùm cognouisset esse confirmatas & corroboratas bases suorum pedum, accurrit ambulans ipsis pedibus, & osculatus est capsam imaginis,& DEVM magnificauit,narrans quod in se factum fuerat miraculum. Quem cùm vidissent omnes, qui simul aderant,& verba eius audiuissent, emiserũt gloriã Deo vniuersorũ,qui semp facit admirabilia. Tam multæ autem lachrymæ præ gaudio sunt profusæ, & tam multæ ad Deum preces & gratiarum actiones factę sunt ab vniuersa ciuitate,diuina Imagine & Veneranda Epistola transeunte per mediam ciuitatem, vt verbis explicari nequeant; vtpotè quòd quæ vidit oculus,non possit consequi oratio. Res enim, quæ sunt excellentes,pulchrius est videre,quàm audire:solentq; talia relinquere à tergo orationem. Cùm ergò ad forum,quod est ante Augustium,venissent duces huius celebritatis,& à via recta parùm declinâssent ad sinistram,veniunt ad clarissimum templum sanctę Sophiæ:& intrà adytorum propitiatorium reponunt preciosam Imaginem & Epistolã. Cùm hîc autem adorâsset tota Ecclesiæ cõgregatio,& vt par est,honorâsset,illinc rursùs egressi sunt cum sancto onere,qui peragebant processionem : & cùm venissent in regiam,in atrio,quod cognominatur Triclion,super thronum imperatorium,in quo consueuerunt respondere de rebus magnis, tunc diuinam collocant Imaginẽ, cathedram omninò sanctificari imperatoriam,& simul iustitiam & benignitatem eis planè largiri,qui in ea sedebant,non immeritò credentes. Intẽsa autem de more facta oratione, post eam impletam hinc sublata fuit diuina Imago, & in prædicto Phari templo,in dextera parte,quæ vergit ad Orientem, conseruata fuit & reposita ad gloriam fidelium, ad custodiam Imperatorum, & ad tutelam totius ciuitatis, & statûs Christianorum.

Sãcta Imago Saluatoris Constantinopoli asseruatur.

Sed ó diuina similitudo eius, quæ mutari non potest,patris similitudinis. O character characteris paternæ substantiæ. O venerandum & omni honore dignum signaculum primariæ pulchritudinis Christi Dei nostri, (Tecùm enim loquor tanquàm cum re animata)conserua & custodi semper eum,qui piè & moderatè nobis imperat, &tui aduentûs memoriam luculentè celebrat.Quem cùm tua benignitate ad auitam & paternam sedem extulisti,conserua eius germen ad generis successionẽ,& sceptrorum perpetuitatem : Statum pacificum præbe Reipublicæ. Concede, vt hæc regina ciuitatum maneat inexpugnabilis : & vt nos placentes Archetypo tuo Christo Deo nostro,admittamur in eius regnum cæleste,eum glorificantes & celebrantes:Quoniam eum decet gloria & adoratio, in secula seculorum, Amen.

DE S. ARSACIO CONFESSORE, QVEM LATINA MARTYROLOGIA VRSATIVM VOCANT:

ex Sozomeni Historia Ecclesiastica,Lib.4.cap.15,interprete Iohanne Christophorsono Anglo.

16.Augusti.

Iuitas(Nicomedia) tam exiguo temporis momẽto terræmotu concussa est, vt qui cuperent aliò confugere, nõ possent:sed prima periculi aggressiõe,quo quisq; stetit loco, in eo magna ex parte aut seruatꝰ est,aut perijt. Est prætereà multis in ore, Arsacium hanc antè vidisse calamitatem,quàm acciderit. Qui genere Persa fuit,& ex milite, q Imperatoris leones nutriebat, insignis confessor regnante Licinio factus,relictaq; militia, in arce Nicomediæ, intrà murum monasticam disciplinam exercens,habitauit.Quo in loco diuina visio ei oblata, iussit ex vrbe egredi,quò vitaret cladem, quæ esset eam postcà occupatura.Qua re confecta,maturè ad ecclesiã ꝓfectus, dat mandatum Clericis, vt Deo preces supplices sedulò adhibeant, vt orationes ad eum placandum faciant,quo clades, quam vrbi minatus fuerat, ab ea depelli posset. Vbi autem illis frustrà persuadere conatus est,& pro ludibrio habitus, simul vt calami-

Arsacius ex milite fit monachus.

calamitatem eos necopinantes oppressuram præsignificauerat, ad arcem reuertitur, & humì in faciem proiectus, Deum precatus est.

Intereà temporis vrbe terræmotu concussa, complures obtriti periêrunt: q autem supererant, in agros & solitudinē ꝑfugerunt. Siquidē in ciuitate opulēta & ampla, singulis in ædibus ignis accensus fuit: in focis, furnis & caminis balneorum, & eorū, qui eas exercent artes, quibus igni opùs sit: adeò vt tectis ædium terræmotu disturbatis, flamma eorum materiem occuparet, lignisq; aridis, vt est verisimile, admixtis, & rebus oleo & pinguedine perfusis, quæ facilè incendi solent, áffatìm nutrita cresceret: atq; in omnes partes serpens, ac tandèm velut in vnum confluēs, efficeret, vt tota vrbs instàr vnius (penè dixerim) rogi videretur. Et quoniā in hac clade ad ædes accedi nō posset, q incolumes ex terræmotu euaserant, ad arcem procurrerunt. Arsacius aūt in turri, quę steterat inconcussa, pronus decumbens, sicut se, cùm orare cœpisset, extenderat, mortuus repertus est. Fama verò est, eum à Deo precibus contendisse, vt ante cladem mortem oppeteret: moriq; maluisse, quàm calamitatem oculis cernere vrbis illius, in qua primùm Christum cognouerat, & Ecclesiastica disciplina imbutus fuerat. Terræmotus Nicomediæ multos opprimit. Arsacius mortuus repertus.

Sed quoniam ad hunc virum nostra delapsa est oratio, intelligendū est, eum ꝑ amore, quo Deus illum cōplexus est, potuisse dæmones abigere, & homines ijsdē agitatos, illis purgare. Nam cùm quidam vexatus dęmonio, per forum gladio stricto curreret, omnesq; fugerent ab eo, & tumultus vrbem occuparet: Arsacius factus illis obuiàm, Christū nominauit, verbo hominē deiecit, eum extemplò dęmone purgauit, & ad sanam mentē reduxit. Edita sunt etiā ab illo multa alia opera, q̄ supra facultatē humanā artemq; putanda sunt. Quorū hoc vnum fuit: Erat fortè draco, vel aliud serpentis genus, quod viatores, q illàc transirent, antè flatu suo perémit, quàm oculis eorū cerneretur. nam in quodam specu propter viam obtituit. Ad quem locum accedens Arsacius, orauit: serpens autem sua sponte egreditur è specu, & capite bìs ad terram alliso, se ipse interfecit. Atque ista commemorârunt hi, qui dicebant se ab illis audiuisse, qui ipsum Arsacium oculis adspexissent. Profligat dæmones. Draconem interficit precibus.

VITA S. ARNVLPHI METENSIS EPISCOPI, A QVODAM EIVS FAMILIARI AMICO CONSCRIPTA.

Puto autem eam esse, cuius meminit Paulus Diaconus de Gestis Longobardorum Lib. 6. cap. 5. Stylum, vbi visum est, modicè expoliuimus.

Præfatiuncula Authoris.

IN omnipotentis Dei nomine, & Christi Iesu Domini nostri filij eius, vitam & actus sanctissimi antistitis Arnulphi, adiuuāte nos spiritu sancto, qui in eo requieuit, scribere aggrediar, eius ope fretus, q ait: Aperi os tuum, & ego implebo illud. Neq; enim reticenda sunt, quę diuulgata, alijs bonæ actionis exemplum præbent, eorumque sectatoribus id proculdubiò conferunt, vt sint cum sanctis ciues patriæ cælestis. Psal. 80.

VITA.

BEatus igitur Arnulphus Episcopus, Francorū prosapia ortus, altus sanè & nobilis parentibus, atq; rebus seculi opulentissimus fuit: sed nobilior posteà & sublimior in Christi fide permansit. Huius ego res memorabiles & laude dignas, nonnullas ab eius familiaribus didici, plerasque per memetipsum cognoui. Et quidem operęprecium mihi videtur, ab ipsius natali die scribendi initium sumere. Erat peregrinus quidā seruus Dei, Stephanus nomine, qui ab Italiæ partibus veniens, in loco vicino morabatur. Ei cùm reuelata fuissent natiuitatis eius exordia, aliquantispèr apud se reticens, tandèm tanquàm cæleste editurus oraculum, præsaga voce ait: Scitote Augusti 16. Quo die eius festum celebratur, propter trāslationē illius.

Eremitæ prophetia. omnes & attendite, quòd puer iste iam natus, summis honoribus perfunctus, & apud Deum & apud homines magnus erit. Quod ità postmodùm certus rerum probauit euentus. Deindè cùm esset præclara indole, & plenus gratia Dei, opportuno tempore literarum studijs imbuendus, traditus est præceptori. Apud quem inter cęteros contubernales suos sagaci ingenio & memoria capaci gratiosus & amabilis extitit: Christoque in ipso habitante, cunctis quidem fuit subditus, sed fide & charitate omnes antecessit.

S. Arnulphus adhibetur literis.

Degit in aula regis. Cumque iam benè edoctus, ad robustam peruenisset ætatem, Gundolpho subregulo, siue palatij rectori vel magistro, regioque consiliario, in bonis actibus exercitandus oblatus est. Quem ille per multa deincèps experimenta probatum, Theodeberti regis ministerijs applicauit. Ecquis verò illius in armis & bellicis rebus strenuitatem satìs enarrare queat, quandò ille sæpè aduersarum gentium phalanges suo ferro abegit? Itaque Christo Præsule, demùm effectus est omnium summus, qui dudùm penè omnium infimus videbatur: ità vt sex prouinciæ, quas nunc totidem curant regis domestici, sub illius administratione, eius solius arbitrio regerentur. Fuit autem sedulus in oratione, in ieiunijs, in misericordia pauperibus exhibenda: & sicut scriptum est, reddebat Deo, quæ Dei sunt, & quæ sunt Cæsaris, Cæsari. Porrò amicis & parentibus ipsum cogentibus vix cedens, ex inclyta & nobilissima gente, DEO sic volente, duxit vxorem, puellam præclaris moribus ornatam. Præstititque illi Deus speciale munus, ceu duarum gemmarum splendidum decus, vt ex eâdem egregia fœmina duorum filiorũ gaudia susciperet. Inter hæc diuersis in palatio honoribus & ministerio primus floruit: sed iugis eius meditatio circa monasteria & loca sancta versabatur.

Magnis honoribus potitur.

Matt. 22.

Ducit vxorem.

Per id tẽpus erat in regis ministerio Romaricus, vir egregius, qui eius cognito desiderio, sancto & familiari ei affectu iungebatur. Itaq; communicato inter se consilio iuxta præceptum Domini, dicentis: Vade, & vẽde omnia, quæ habes, & da pauperibus: & veni, sequere me, & habebis thesaurum in cælo: relictis omnibus, ad* Lirinense monasterium propter Christum peregrè proficisci statuunt. Sed hac in re vtriusq; desiderio altissimi voluntas obstitit. Neq; enim fas esse censuit omnipotens Deus, vt hi duo viri, qui postmodùm ceu lampades duæ fulserunt in seculo, sub modio occultarẽtur, dicente scriptura: Nemo accendit lucernam, & ponit eam sub modio: sed sup candelabrum, vt luceat omnibus, qui in domo sunt. Cùm ergò ijs, quæ diximus, bonis studijs tanquàm auriga potens & strenuus inuigilaret, fortè euénit, vt vrbs Metẽsis præsule careret. Tum vna vox populorum Arnulphum, regis domesticũ & consiliarium, dignum esse episcopatu acclamat. Ille cernẽs Deo sic visum esse, compulsus, cũ lachrymis eam vrbem gubernandam suscepit: ità Pontificalem ferens infulam, vt quanuìs nolens, cogeretur etiam curã & solicitudinem, qua tenentur regis domestici, itemq; palatij primatum siue magisterium retinere.

Matt. 19.

*Lerinum

Matt. 5.

Creatur Metensis Episcopus.

Benignitas eius in pauperes. Mox autem tanta illi accessit, tamq; profusa in pauperes munificentia, vt fama perferẽte, etiam de longinquis regionibus & ciuitatibus innumera pauperum multitudo ad S. Arnulphum antistitem refocillanda festinaret. Erat ille iugiter solicitus, & bonis operibus, præsertim suscipiendis monachis & peregrinis, deuotissimè intẽtus: ità vt quos hospitio recepisset, eorum suis manibus ablueret pedes: illosq; vestitos & cibo potuq; refectos deducens, mox alios refocillandos exciperet. Porrò abstinentię eius modum explicare quis possit, cùm præsertim ille interdùm post triduana vel prolixiora ieiunia, pane hordeaceo & aquæ potu victitârit? Indutus quoquè licèt clàm, cilicio, eius perpetuo vsu exesis & maceratis membris, geminum addebat vigiliarum & inediæ cruciatum.

Humilitas.

Abstinentia.

Multa eius miracula extant, sed ego non nisì pauca commemorabo. In locis * Vosago propinquis est prædium sancti Stephani. In eo cùm esset vir sanctus, quędam mulier, Bertila nomine, nequiter à dæmonio arrepta, cum vitæ suæ discrimine sæpè fortiter quatiebatur. Accidit tum, vt coram sancto præsule baccharetur. At ille ductus pietate, quę erat semper in eo eximia, Heu miserrimũ, inquit, humanũ genus. qd adeò præualuit inimicus, vt vbi Christus debuit habitare, ibi infelix ille suum habeat domicilium? Nocte proxima iubet mulierem esse in vigilijs: cumque pro ea Dominum oraret, mox dæmonium abscessit, clamans & eiulans. Lætantur omnes. Episcopus fœmi-

Dæmoniacã purgat.

fœminam iubet abire incolumem & hilarem, quam paulò antè inimicus diuexârat.

Eo tempore, quo triduanum ieiunium Ecclesia vniuersalis celebrare consueuit, vir sanctus extra ciuitatem cum Crucibus atq; promiscua plebe, orandi gratia, iuxta morem processit: & ecce è media hominum frequentia, fœmina à dæmone arrepta, clamare incipit. Eam vt vidit Episcopus, Crucis vexillo iniecto, quamprimùm eam ab hoste liberauit.

Dies rogationum.

Alia dæmoniaca curatur.

Alio tempore intrà vrbē precandi studio ad basilicam sanctæ Crucis accessit, ibiq; puellā miserè à dęmone exagitatā inuénit. Motus ergò misericordia, ait Archidiacono suo: Hac nocte, frater, ꝓ hac misera orationū vigilias celebremus, & cràs diluculò huc pariter reuertamur. Postridiè reuersi, puellam à dæmone liberatam conspiciunt Ità factum est, vt eius sanctitas etiam absentes & procùl positos curaret.

Itèm alia.

Temporibus Dagoberti regis, cùm in eius palatio esset vir sanctus, quidam leprosus clamauit ad eum, victum & vestitū ab illo petens. Ille mox iubet eum duci in hospitiū: vbì cùm suo more humaniter eum tractaret, sciscitabatur ex eo, (erat autē barbarus) num sacra baptismatis vnda ablutus esset. Ille confestìm respondet: Nequaquàm domine mi. Quis enim mihi infelici, & à populis excluso & abiecto, baptismi gratiā conferret? Ait ad eū vir Dei: Nè timeas, frater. Fieri enim potest, modò tu credas in Christum, vt & corporis & animi fruaris sospitate. Postquàm ergò à sancto viro ꝑcepit baptismi sacramentū, celeriter ab eius corpore lepra discessit, fuitq; deinceps in vtroq; homine sanus, qui priùs in vtroque fuerat contaminatus.

Leprosus mūdatur.

Profectus quandoquè cum eodem rege in Turingiam, incidit in nobilē quendam Noddilonem puerum, & parentem eius, ipsi valdè charum, supremis lachrymis prosequentem. Erat enim & sanguine & amicitia ei admodùm coniunctus. Rege aūt ocyùs ex illo pago abire properante, nihil aliud homini afflicto consilij aderat, nisì vt more gentilium, languentis præsecto capite, cadauer flammis exureret. Sed vt credimus, omnipotentis DEI nutu & voluntate factum est, vt sanctus Arnulphus Episcopus à mansionibus necdùm est egressus: Eo comperto, Noddilo celeri gradu ad eum abit, & infelicitatem suam singultibus potiùs, quàm verbis, ei exponit. Itaque vir egregius properè venit ad ægrotantis lectulum, & illic humì prostratus, orat diutissimè: indè semiuiuum hominem suo more ità alloquitur: Pœniteat te, inquit, fili, si quid fortè fecisti mali, vt duplicem accipias medicinam. Ille hominem Dei venisse exultans, vix verbis exprimit, quod animo voluebat: quippe qui iam supremum penè spiritum traheret. Quid plura? Calida affertur aqua, & proprijs manibus vir sanctus ægroti faciem, manus & pedes ingenti studio abluit, & oleo benedicto corpus eius perungit. Et ecce eodem die, tanquàm nullam perpessus infirmitatem, cum cæteris lætus & incolumis è villa profectus est.

Mos planè barbarus.

Semiuiuū restituit.

Alio quoquè tempore ab eo perpetratum miraculum, silentio premendū non est: Noddo quidam, homo scelestus, cibo benè fartus, & vino ęstuans, cum cōplicibus suis non verebatur obtrectare sancto Episcopo, dicens illum non Dei esse cultorē, sed hominem potiùs voluptati addictum, ad cuius lectū non solùm rex, sed etiā regina, tanq̄ consiliū captantes, nocturnis horis ꝓperarent. Cùm ergò cubitū iuisset cum socio detractore, iubente Domino, omnia illorū vestimēta flāma corripuit. Itaq; exiliens, magnis vocib⁹ aquā expetit. Sed aqua iniecta, flammā diuinitùs immissā nō extinxit. Ardebant acriter circa nates & verenda interulę illorū, nec poterāt ardētes vestes exuēre. Quid multa? Cùm nō possent aliud, foràs exiliunt, & instàr porcorū in luto sese vociferantes volutant: sed magìs magisq; in eorum mēbra genitalia ignis sæuit. Impletū est in illis, vt reor, quod in Psalmo habetur: Detrahentem occultè proximo suo, hunc persequebar. Iusto igitur Dei iudicio illis in locis pœnas luerūt, de quibus illi sanctum virum sua obtrectatione infamare voluêre. Nec diù pòst Noddo ille in eiusmodi flagitijs depræhensus est, vt regia animaduersione iure illi vita adempta sit: & nè solus moreretur, filius eius mox eádem sententia punitus est.

Vltio cælestis in eius obtrectatores.

Psal. 100.

Per id tempus, cùm iam penè thesauros omnes in pauperum vsus erogâsset, adhuc ei supererat discus argenteus librarū septuagintaduarum. Eum Hugo quidā, primus inter proceres, datis alimonijs & ijs, quæ pauperibus essent necessaria, cōparauit. Sed non est passus omnipotens Deus, vt homo laicus eo frueretur, qui beati protomartyris honori iam olìm consecratus esset. Illo enim Hugone repentina morte sublato,

discus ad Clotarium regem allatus est: qui cùm cōperisset eum à S. Arnulpho Episcopo alendorum pauperū causa venundatū fuisse, mox admirabili instinctu ceu diuinitùs impulsus, iubet eū, adiunctis centū aureis, celeriter ad sanctum Pontificē Metim referri. Ità factum est, vt & matricularij & cæteri pauperes Christi haberēt alimēta, & res sanctorum, quibus semèl data fuerat, absque vllo dispendio restitueretur.

Cùm autem id genus pmultæ virtutes per eum in populo crebrescerent, remotiora à vulgi strepitu & fragorib⁹ loca expetijt, quibus crebrò ceu ergastulo inclusus, soli Deo sacris offerendis precibus studiosissimè vacaret, conuenienter illi diuinæ admonitioni: Vacate & videte, quoniam ego sum Deus. Ità sæpiùs in villa Dodimiaca, quæ est apud Vosagū: interdùm Calciaci, non longè ab vrbe in cellulam retrusus, cælum diurnis nocturnisq; precibus pulsabat. Sed cùm in his athleta Christi cōtra diabolum sanctissimè & fortissimè dimicaret, conscientiæ religione pmotus, nè plebs ipsi à Domino credita, illo sic remoto, æternæ vitæ pabula minùs acciperet: intentissimè cœpit principē flagitare, vt præsulem successorem ipsi daret: mittensque epistolas per internuncios, se eo munere indignum, se peccatorem asseuerabat: orans, vt talem eligerent pontificē, q verbo prædicationis in populo seminando esset magìs aptus & idoneus. Ijs literis relectis, Clotarius rex non modicis correptus angoribus, & omni se consilio destitutū queritans, si sanctus Episcopus à palatij frequētia abesset, inter cætera sic illi rescribit: Quòd scribis, domine & pater, vt tuo loco aliū eligamus Episcopum, id quidē nos nulla ratione facere ausi sumus. & rursùs: Quātum deuotione tua, quam ex admonitione diuina esse confidimus, gauisi sumus, dum scribis te à Domino admonitum: tantum rursùs doloris sensimus, quòd præter spem tuo conspectu carere debeamus. Immò verò, domine & pater, si qualibet impellēte deuotione, ob exercenda bona opera aliò te conferre deliberâsti, petimus, vt nos sine pace & communione tua, pro Dei amore, nequaquàm relinquas.

Multa sanè Clotarius rex virum sanctū fide & amore psequebatur, adeò vt etiam tū, cùm iam Dagobertū filiū suū ad principatûs culmen euexisset, illi & regnū gubernandum, & ipsum Dagobertum erudiendū tradiderit. Quē ille acceptū, tam pclarè & sapienter instituit, vt in gente *Sicambrorum nullus ei rex similis fuisse feratur. Sed cùm insuperabili desiderio vir beatus ad eremum adspiraret, rex Dogobertus, vt erat prudens, suspicatus se eum minis absterriturū, nè illius consilijs & solatijs destitueretur, ait ad eum: Charissimi filij tui ob admissum facinus caput amputabo, si nobiscùm nolis permanere. At vir sanctus ei respondit: Filij mei vita in manu Dei est. Tu verò compos vitę non eris, si insontium vitam perdere volueris. Tum iratus rex, ensem manu corripit. At beatus Episcopus regis morituri iram paruipendens, constanter ait: Quid facis miserrime? Itáne mala pro bonis vis reddere? En habes me paratum. Exerce arma tua in sanguinem meum, quantùm collibitum est animo tuo. Ego pro illius mandatis mori non dubito, qui & vitam mihi dedit, & pro me mortuus est. Tum verò vnus è proceribus dixit: Noli bone rex cōtra teipsum impiè agere. An non vides sanctum virum obeundi martyrij cupidum esse? Cur non pertimescis Christi seruum iniuria afficere? His verbis, iubente Deo, regis ira nonnihil repressa est. Intereà regina adest, & ambo agnoscentes culpam suam, simul ad pedes sancti præsulis corruunt, orantque cum lachrymis. vt ipsorum misereatur. aiuntque ad illum: Abi domine ad eremum pro arbitratu tuo: tantummodò te placatum habeamus, quem iniuria affecimus.

Itaque vir sanctus, data illis venia, à palatio egreditur, & eccè præ foribus conspicit claudorum, cæcorum, omnis generis pauperum, viduarum & orphanorum innumeram propè multitudinem, lamentabili voce dicentium: Cur nos miseros sancte pastor derelinquis? Quisnam deincèps nostrî miserebitur? quis nobis victum & vestitum præbebit? Te amoto, omnes moriemur, fame & nuditate consumpti. Obsecramus per CHRISTVM, nè nos derelinquas. Tum ille lachrymans, blanda voce ait ad eos: Deus vobis pastorem dabit, qui vos pascat in multa misericordia. Faciem verò meā non diù visuri estis. Vos autem quærite primùm regnum DEI, sicut Christus docet, & iustitiam eius, & hęc omnia adijciētur vobis. Sitis inuicèm humani, benigni, misericordes: vt post huius paupertatis & miseriæ angustias, in futura vita cum Christo felices regnare mereamini. Lazarus mendicus in sinum Abrahę ab Angelis

Expetit loca solitaria.

Psal. 45.

Clotarius rex quanti eū fecerit.

for. * Francorum

Constantia sancti viri.

Matt. 6.

gelis portatus est. Et vos ergò quærite Dominum, & hîc & in æternum viuet anima vestra. His dictis, statim ad orationum pergit certamina. Posteà non multo interiecto tempore, viro iusto, iugi intentione id expetenti, sanctus Goëricus, cognomento *Abbo, successor eligitur, Domino id agente, vt sancto sanctus substitueretur. Id vbi percepit vir egregius Romaricus, à partibus* Vogasi egressus, ad beatum Arnulphum vénit, & vtroque in id consentiente, in vasta eremo aptum illi locum præparauit. Luc. 16. Psal. 68. Goericus el surrogatur. * Abdo *Vosagi

Sed quid proxima ab eius aduentu nocte à beato antistite miraculi intrà vrbem perpetratum sit, silere non debeo. Casu accidit, vt regis promptuarium vorax ignis vexaret, & indè erumpens excelsissimaq; flamma, domos vndiquè vicinas minaciter lamberet. Repentè exiftit eiulatus & clamor totius ciuitatis ad tam præsens exitium. Quod nos audientes, celeri gressu imus ad domum beati viri, pro suo more perpetuo psalmodiæ melos promentis. Ilicò apprehensa manu eius, Romaricus ait: Egredere domine, en adsunt præ foribus equi nostri, nè, quod absit, te in hac vrbe ignis absumat. Respondet vir sanctus: Nequaquàm, charissime: immò verò perducite me illuc, vt videamus immane hoc, quod grassatur, incendium. Me verò ponatis iuxta illud. Si vult Deus vt ardeam, habet me in manu sua. Tum nos apprehensis eius sanctis manibus, ad larem vénimus, & mox illo iubente in orationem prostrati, capitulo dicto, surreximus omnes. Ille verò manum eleuans, contra ingentes flammas signum Crucis expressit. Confestim miro modo tãquàm cælitùs percussus, nihil alibì nocẽs, intrà parietes in semetipsum totus contortus ignis interijt: nosque iam deincèps securi, pro depulso periculo gratias agentes Deo, dictis matutinis, ad lectulos nostros remeauimus: vbì tum vni ex fratribus talis apparuit visio: Intuens cęlum, vidit instàr flammæ ignis, Crucis signum depictum, factaque est vox de cęlo à crucis latere, ità dicens: Cernis hoc signum? Hac nocte Arnulphus Episcopus per illud totam hanc ciuitatem ab incendio liberauit. Mirantibus nobis omnibus virtutem, quam vidimus in igne prostrato, frater ille visionem hanc enarrauit. Hîc habes ętatẽ authoris huius. Signo Crucis comprimit ingẽtes flammas.

Posteà verò beatus Arnulphus, relictis cunctis seculi rebus, & benè atq; integrè in pauperes erogatis, securus iam de thesauro in cælis recondito, cùm pauci fluxissent dies, pauper quidem in seculo propter Christum effectus, sed diues Domini virtute, ceu nouus Elias ad eremum properans, inter bestias & feras syluestres, exiguis constructis domicilijs, quotidiana meditatione laudes Deo deprompsit. Ascitis enim nonnullis monachis, atque etiam leprosis, suis manibus fidissimam operam & seruitutem eis iugiter impendebat, calceamenta à pedibus detrahens, eaque detergens, capita & pedes illorum crebrò abluens, lectos illorum quotidiè studiosissimè componens, à coquinæ etiam seruitio non abhorrens, idem & Episcopus & cocus, sæpè ipse esuriens, suos cõtubernales pascebat. Lectus verò eius, vilis in oculis hominum, elegantissimus in obtutibus Angelorum, spretis mollibus & preciosis operimentis, cilicijs ornabatur. Abit in eremum. Vide tanti viri humilitatem. Lectus ei⁹.

In his igitur & alijs bonis innumeris vitam Angelicam agens, Deo volente athletam suum ad destinatum vocare brauium, ad extremũ cœpit vrgeri diem. Quo comperto, præstò illi fuit vir religiosissimus Romaricus cum cæteris monachis, felicẽ eius è corpore egressum præstolaturus. Eum igitur electus Dei & sacratissimus antistes alloquens: Bone vir, inquit, & Deo amabilis, ora Christum pro me. Iam eñ adest dies, in quo iudici meo pręsentabor. Quid faciam? Nil equidem gessi in hoc seculo, omnibus sceleribus & peccatis vallatus coarctor: quorum vt veniam merear, quæso, Dominum pro me depreceris. Dixit hoc vir sanctus conuenienter illi sententiæ scripturæ diuinæ: Iustus in primordio sermonis, accusator est suî. Iam aderat hora, vt illa sancta anima manibus sanctorum Angelorum ad Christũ deferretur. Ea igitur è corpore abeunte, fit proculdubiò gaudium magnũ supernis Virtutibus in cęlo, & ingẽs nascit luctus paupibus Christi & monachis in terris. Adest iuxta morẽ sacrosanctum Euangeliũ, quod lector inter psallentiũ luctus & cãtus recitet. Porrò vir egregi⁹ Romaricus eius sanctissimũ corpus quo potuit honore in castello sepulturæ mandauit. Indè anni fermè exactis spatijs, vir lectissimus successor eius Goëricus Episcopus, cõmunicato cũ alijs cõsilio, collecta Cleri & populi multa frequẽtia, accitis quoq; duobus Episcopis, abijt in eremum: atque illic reuerenter excubias pariter agẽtes, sancta Prouer. 18. Obitus eius.

Trãsfertur eius sacrum corpus. mẽbra in feretro reponũt, & cum gaudio ad vrbem ea trãsferunt, suaui interim odore è sacris illis membris emergente, & omnium illorum nares implente.

In illo itinere quæ facta sint miracula, vt potero, iam exponam. Cùm ventum esset ad quendam riuum, cuius ripæ, scissa tellure, euntibus lubricum præbebant transitũ: posteriores feretri portitores casu corruunt: sed, vt reor, Angeli statim eum casum excipiunt. Priores enim sine vllo gradiendi impedimento, feretro in aërem sublato, pergunt liberè & expeditè: surgentesque illi, qui lapsi fuerant, cùm ea loca humiliora euasissent, ad collegas sese adiungunt.

Huic miraculo mox aliud accessit. Homo quidam in pago Caluomontensi, Cunita nomine, incestus fuit. Eum vir sanctus sępè admonuerat: sed cùm ad pœnitentię emẽdationem perducere non posset, priùs excessit è vita, quàm ille se corrigeret. In eius villa oratorium erat: itaque opportunum illis iter agentibus videbatur, vt mansio illic pararetur, vel eo præcipuè nomine, quòd sanctum corpus oporteret in ecclesia vigilijs honorari. Nota priscã pietatem. Vt ergò ventum est ad fines telluris hominis incesti, derepentè figũtur gressus feretrum portantium,ità vt nulla illis facultas suppeteret sacra membra vlteriùs transferendi. Res mira. Anguntur animis sacerdotes & populus omnis, quòd nescirẽt, ad quam mansionem diuerterent, præsertim die iam ad vesperam inclinante. Tum verò Noddo dux, qui cum alijs exiẽrat, ait: Cernitis virum sanctum nolle in incesti huius terram ingredi? Est autem, licèt procùl, villa mea, ad quam peruenire non poterimus ante solis occasum. Deest ibì quoquè potus & res aliæ, quibus tantam multitudinem possim reficere. In vno tantùm, vt audio, vasculo parùm cereuisię habetur. His auditis, vniuersus populus iter eò intendit, tantaque omnes celeritate feruntur, vt ij, qui feretrum gestabãt, portari se potiùs, quàm portare, sibi viderentur, & adhuc luce diei manente, ad destinatum peruenirent locum. Ait autem Noddo ad illos: Nũc hac nocte pascat vos beatus Arnulphus. quod enim deest nobis, illo intercedente potest suppetere. Insigne miraculum. Et eccè quàm primùm exiguus ille potus in tantam copiam excrescit, vt abundè satiatis omnibus, etiam altera luce superesset.

Indè iam cum multa prosperitate & lætitia ad vrbem pueniunt, mox ciuitas omnis cum Crucibus & cereis, ingentique gaudio & admiratione obuiàm procedit, pastoremque suum, quem pridèm ceu fugitiuum amiserat, in cælo iam regnantem recipit, & sacrum corpus illius in basilica sanctorum Apostolorum cum reuerentia & ingenti exultatione sepulturę tradunt. Vide antiquã Christianorũ erga sacras reliquias deuotionem. Ab ipsa autem sepultura, quid apud Christum in eremo sibi comparâsset, suis ciuibus per miracula ilicò declarauit. Nam mulier quædam, Iulia nomine, luminibus olìm orbata, ad sepulcrum eius accessit, illicq; cum fide prostrata orans, absque mora lumen multis annis optatum recuperauit, cernensque iam viam, quam sine aliena manu ingredi anteà non poterat, absque duce rediit ad diuersorium. Cęca videt.

Aliud miraculum nupèr ex viro religioso Aringisilo Abbate cognoui. Mulier quędam, Ceucerella nomine, in suburbano Mediomatricum degens, ausa fuit die Dominico operari. Itaque celeriter diuinitùs castigata, vtraque manu contracta est. Puniturdiuinitùs fœmina ob violatũ Dominicum diẽ. Illa in magnas coniecta angustias, ad Aringisilum Abbatem venit: eoque iubente, ad sepulcrum beati antistitis cum fide properè abit. Sed cùm ostia obserata inuenisset, ante valuas sanctæ basilicæ se prosternit, orãs cum lachrymis sanctum Episcopum, vt ipsam sanet. Mox digiti palmis fortiter affixi, laxato rigore, ad pristinum reuocãtur statum, abitque ad propria mulier læta & incolumis, quæ tristis & contracta aduenerat.

Per idem tempus Ciaro homunculus pedibus contractis, gemino suffultus scipione, vix pedetentìm, idque cum ingenti iniuria, ingrediebatur. Claudus ambulat. Is ad monumentum sancti viri cùm se in preces prostrauisset, laxatis neruis, surrexit sanus & hilaris, & ad domicilium suum firmo gradu reuersus est, qui eò baculis sustentatus accesserat. Hęc nos pauca è plurimis huius beati viri miraculis & operibus bonis, pro nostra facultate in scripta retulimus. Quòd si verò bona omnia, quæ ille gessit, stylo exarare vellemus, vastum opus & ingens lectori exhiberemus. Voluimus autem è multis saltem aliqua narrare, nè lectori & auditori fastidium pareremus: freti auxilio omnipotentis Dei & redemptoris nostri Iesu Christi, qui est benedictus in secula, AMEN.

Itèm

Itèm de eodem beato Episcopo ex Gestis Metensium Pōtificum. Antiquus MS. codex non habet nomen Authoris: sed non dubito esse Paulum diaconū, qui eo loco, quē suprà annotauimus, se testatur de Episcopis Metensibus scripsisse. Itaq; hîc nihil de stylo mutauimus.

Ost Pappolum Episcopum ad regimen ecclesiæ (Metensis) beatissimus Arnulphus vicesimusnonus ascitus est, vir p omnia lumine sanctitatis & splendore generis clarus. Qui ex nobilissimo fortissimoque Francorum stemmate ortus, ità Dei ecclesiæ præfuit, vt & palatij moderator existeret. Hic deniquè & in corpore permanens, simul & post vitæ exitum multa admiranda patrauit. Quæ si quis nôsse desiderat, libellum, qui de eius specialiter actibus conscriptus est, legat. Vnum tamen eius admirabile factum referam, quod satìs miratus sum, quo ordine prætermiserit is, qui eius contexuit vitam. Hic deniquè, cùm pœnitentiam pro aliquibus excessibus ageret, contigit, vt per Mosellæ fluminis pontem transiret. Cumque subterfluentium aquarū pfundos nec visu penetrabiles gurgites cerneret, nō dubię spei fiduciā mēte gerēs, extractū digito annulū in illā aquarū profunditatem piecit: Tūc, inquiēs, me putabo culparum nexibus absolutum, quandò istum, quem proijci o, recepero annulum.

Post aliquot verò annos, cùm ad Episcopatûs ascendisset officium, ei die quadam piscator quidam piscem attulit: quem ille sibi, quia carnibus abstinebat, ad refectionem vespertinam iussit præparari. Cumque eius minister officij more solito eum exenterâsset, eundem annulum intrà ipsius piscis intestinum reperit. Ille factum admiratus, sed rem nesciens, beato Arnulpho detulit. Quem ille vt vidit, statìm recognouit, ac Deo omnipotenti, iam de remissione peccatorum fidus, gratias retulit: ac deincèps non remissiùs vitam duxit, sed maiori se potiùs abstinentia coarctauit. Nec dissimiliter pater hic venerabilis, quàm olìm Gedeon ille signum à Domino poposcit. Ille etenim indicium per vellus in area positum capere voluit, vtrùm in bello victoriam de inimicis habere potuisset: iste annulum in profundissimum fluminis gurgitem proijciens, experiri cupit, vtrùm de inimicis iam victoriam cepisset. Fortes quidem erant, quos ille deuicerat: sed hi, quos iste superauerat, fortiores.. Hæc ego non à qualibet mediocri persona didici, sed ipso totius veritatis assertore, præcelso rege Carolo referente, cognoui: qui de eiusdem beati Arnulphi descēdens prosapia, ei in generationis linea trinepos extabat.

Non vescetur carnib9. *Miri quiddam.* *Iudic. 6.* *Hęc nō obscurè pdūt Paulū Diaconū authorē, qppe Carolo admodùm familiarem.*

Nam venerandus iste vir. vt ad superiora redeam, iuuentutis suæ tempore ex legitimi matrimonij copula tres filios procreauit, id est, * Anchisum, Vualachisum, & Clodulphum. Cuius Anchisi nomen ab Anchise patre Aeneæ, qui à Troia in Italiam olìm venerat, creditur esse deductum. Nam gens Francorum, sicut à veteribus est traditum, à Troiana prosapia trahit exordium. Cùm igitur hos tres, de quibus præmisimus, venerabilis Arnulphus filios haberet, quoniam erat misericors & ad pietatis opera semper intentus, pdictis filijs suis cœpit suadere, vt ei assensum præberent, quatenùs oēs suas facu ltates ad vsus pauperum dispertiret, Tunc vnus filius, id est, Clodulphus se hoc posse facere, id est, vt portionem sibi debitam, patri largiretur, omnimodìs denegauit. At verò alter filius, id est, Anchisus, fidens de Christi pietate sibi plura condonari, ad omnia, quæ pater vellet, se libenter obedire promittit. Agit venerandus pater gratias filio, & pdicit ei, plura ipsum, quàm reliquerat, habiturum. Insupèr benedixit eum, cunctamq; progeniem nascituram in posterum, factumque est ità. Nam & plures Anchiso, quàm reliquerat, diuitiæ accesserūt, & ità in eo paterna est constabilita benedictio, vt de eius progenie tam strenui fortesque viri nascerentur, quòd non immeritò ad eius prosapiam Francorum sit regnum translatum.

** Hūc alij Ansegisum vocant.* *Vide Paulū Aemyliū.*

Et vt agnoscere hoc possis, paucis animaduertere docebo. Anchisus genuit Pipinū, quo nihil vnq̄ potuit esse audacius. Pipinus genuit Carolū, viris omninò fortissimis conferendū: q inter cętera & magna bella, quæ gessit, ità pcipuè Saracenos detriuit, vt vsq; hodiè gēs illa truculenta & pfida, Francorū arma formidet. Hic porrò genuit Pipinum, sapientia nihilominùs & fortitudine satìs clarum: qui inter reliqua, quę patrauit, Vascones, iamdudùm Frācorum ditioni rebelles, cum Vuaifario suo principe felicitate mira debellauit & subdidit. Huius itèm filius, magnus rex Carolus extitit, qui Francorum regnum, sicut nunquàm anteà fuit, dilatauit. Deniquè inter plura & miranda, q̄ gessit, Longobardorū gentē, bìs iam à patre deuictā, altero eorū rege, cui

S. Arnulphi posteritas.

Desi-

Desiderius nomen erat, capto: alteroq;, qui dicebatur Adalgisus, & cum genitore regnabat suo, Constantinopolim pulso, vniuersam sine graui prælio suæ subdidit ditioni, & quod rarò fieri assolet, clementi moderamine victoriam temperauit. Romanos præterea, ipsamque vrbem Romuleam, iampridem eius præsentiam desiderãtem, quę aliquandò mundi totius domina fuerat, & tunc à Longobardis depressa gemebat, duris angustijs eximens, suis addidit sceptris, cunctaq; nihilominùs Italia miti dominatione potitus est. De quo viro nescias, virtutem in eo bellicam, an sapientiæ claritatem, omniumque liberalium artium magìs admireris peritiam.

Res à Longobardis ereptas Romanę Ecclesiæ, restituit Adriano Papę. Vide Eginhartum & alios.

Hic ex Hildegarde coniuge quatuor filios & quinque filias procreauit. Habuit tamen ante legale connubium ex Himmiltruda nobili puella filium, nomine Pipinum. Natorum sanè eius, quos ei Hildegardis peperit, ista nomina: Primus dictus est Carolus, scilicet patris ac proaui vocabulo nuncupatus. Secundus itèm Pipinus, fratri atque auo æquiuocus. Tertius Ludouicus, qui cum Clotario, qui biennis occubuit, vno partu est genitus. Ex quibus iam, Deo fauente, minor Pipinus regnum Italię, Ludouicus Aquitaniæ tenent. Mortua autem Hildegarde, rex excellentissimus Carolus Fastradam duxit vxorem.

Porrò Hildegardis apud vrbem Metensem in beati Arnulphi oratorio requiescit. Pro eo deniquè, quòd à beato Arnulpho iam dicti reges originem ducerent, suorum ibì charorum defuncta corpora posuêre. Nam ibì humatæ sunt duæ regis Pipini filiæ, quarum vna * Rothaidis, altera Adelhaidis appellata est. Ibì quoquè & iunioris regis Caroli duæ nihilominùs natæ sunt tumulatæ, scilicet Adelhaidis & Hildegardis: quæ Hildegardis materno nuncupata nomine, matrem morientem citiùs subsecuta est.

MARTYRIVM SANCTI MARTYRIS MAMANTIS,

Authore Simeone Metaphraste.

17. Augusti secundùm Latinos.

S. Mamãtis parentes, & patria.

Amas magnus & insignis martyr Christi, patriam quidem habuit Paphlagoniam: erat autem clarus & pietate, & genere. Nam erat ei quidem pater Theodotus, mater verò Ruffina, religione quidem ambo fideles, genere autem insignes, vt qui orti essent ex patricijs: & qui non solùm in filijs, sed etiam in omnibus, qui erant sui generis, conseruarent nobilitatem. Hi, cùm esset vehemens eorum amor in Christum, & nec possent quidem internum continere desiderium: sed & liberè profiterentur pietatem, & multos ad eam excitarent, accusantur apud Alexandrum, qui tunc erat legatus ciuitatis Gangræ, & cui mãdatum fuerat ab Imperatore, vt deorum quidem cultum omni studio augeret & extolleret: qui inuenirentur autem, Christianos multis subijceret supplicijs: Quòd si in sua perseuerarent religione, etiam morti traderet.

Alexander ergò diuinum Theodotum, productum ante suum tribunal, cogebat sacrificare simulacris. Sed ille ne aurem quidem prębebat ijs, quæ dicebantur. Legatus autem, cùm esset paratus eum punire, prohibebatur à dignitate parentum. Non enim ei permittebatur cõtumelia afficere filios patriciorum, nisì Imperator permitteret. Eum itaq; mittit in Cappadociæ Cęsaream ad Faustũ Præsidem. Ille autem, qui quo erat in impietate ardentior, eo erat sęuior, cùm accepisset Theodotum, eum statìm conijcit in carcerem. Eius verò coniunx, etsì esset grauida, maritum tamen est secuta, & cum Theodoto ingrediente carcerem, vnà quoq; est ingressa. Interìm autem dum simul degerent, Theodotus & sciens carnis imbecillitatem, & non ignorans tyranni sæuitiam, statuit ad Deum confugere: quem precabatur, vt ipse potiùs moreretur cum vxore, quàm aliquid accideret eorum mente indignum, dum non possent sustinere vehementiam suppliciorum. DEVM itaque rogabat, dicens: Domine DEVS virtutum, dilecti filij tui pater, tibi benedico, & te glorifico, quòd vel in carcere habitare propter nomen tuum sum condemnatus. Sed te rogo, Domine,

Nota preces sancti Theodoti.

susci-

suscipe animam meam in his vinculis, qui meam nôsti imbecillitatem: nè aliquandò in me glorietur inimicus. Hæc ergò is est precatus. Qui verò finxit singulatìm corda nostra, qui intelligit omnia opera nostra, mente ante opera suscepta, post finem orationis, ei mortem affert euestigiò. Atque sic quidem excessit Theodotus, corpore mortuo relicto in custodia. Psal. 32.

Coniunx autem eius Ruffina, non ferens afflictionem carceris, cùm ipsa quoq; intempestiuè peperisset filiũ, vtpotè quòd magna illa afflictio effecisset, vt pareret prę-ter naturam, distrahebatur multis ac varijs animi perturbationibus. Eam grauiter angebat mors mariti, premebant grauissimæ de infante solicitudines, & Prȩsidis crudelitas efficiebat, vt extrema timeret & contremisceret: & tamen à nullo horum vincebatur: sed Deo quidem infantem commendat & dedicat: ipsa autem assidens mariti reliquijs, & partìm quidem miserabiliter deflens solitudinem, partìm autem non sustinens coniugi relictam esse superstitem, in lachrymis & suspirijs hæc dicebat DEO: Qui finxisti hominem, & ex eius latere Euam es fabricatus, concede vt ego quoquè eâdem via ingrediar, qua maritus, & liberata ab his rebus caducis & fluxis, transeam ad ea, quȩ sunt apud te tabernacula & mansiones, quæ sunt æternæ, & in quas non cadit interitus. Hæc Deum precata est Ruffina, & voti facta compos, perindè ac preces consequens, ipsa quoquè decedit. Gen. 2. Obit Ruffina mater S. Mamantis.

Ea ergò beatum illud ad Deum iter ingrediente, solus infans iacebat viuus inter parentum reliquias. Protinùs autem quædam diuina visio in habitu & figura adolescentis, appáret cuidam mulieri claræ & genere & opibus, neque minùs pietate ac religione: vocabatur autẽ Ammia: & ei iubet, vt petat quidem à Prȩside corpora sanctorum, qui dormiêrunt in carcere: tollat autem infantem quoquè qui iacet inter eos, & eum sibi adoptet in filiũ, & magnam eius curam gerat. Illa verò (carebat enim liberis, & erat vidua) sicut ei mãdauit somnium, ad Præsidem citò accedens, habuit eum facilè annuentem eius petitioni. Nam eum quoquè morem gerentem effecit diuina gratia. Statìm enim reddidit, quæ Ammiæ iussa fuerant. Quamobrèm cùm & sanctorum corpora & infantem exportâsset, illa quidem splendidè simul & magnificè in suo horto sepelit: infantem autem sibi éducat in filium, & non secùs, atquè si ipsa eum peperisset, eum alebat & erudiebat, atque adeò maiorem, quàm si fuisset mater eius, curam gerebat. Mamas adoptatur à vidua opulenta.

Peractus autem iam erat annus, ex quo fuerat adoptatus: & quo magìs puer crescebat, eo magìs procedente tempore, simul quoquè crescebat in eum amor Ammię. Eũ enim videbat, tanquàm fructum sui vteri, & existimabat se eum habiturum, qui ipsam pulchrè in senectute aleret. Iam secundum annum infans attingebat, & lingua tenera Ammiam vocat mammam. Hoc autem lingua Romanorum significat matrem. Itaque prima infantis balbuties, proprium nomen ei tribuit, & Mamas vocabatur ab omnibus, & decætero agnoscebatur. Cùm fuisset autem quinque annos natus, eum commendat Ammia magistris literarũ. Ille verò mouebatur earum vehementi amore, & in doctrina ac disciplinis erat longè suis æqualibus superior: eratq; eius animus totus intentus, & planè defixus in eruditione. Adhibetur scholæ.

Romanorum autem sceptra tunc tenebat Imperator Aurelianus, qui cogebat oẽs sacrificare dæmonibus, non solùm viros & mulieres, sed etiam pueros. Maximæ autem ei curæ erant pueri. Existimabat enim se facilè eos esse inducturũ propter ætatis teneritatẽ. Sed alij quidem pueri re vera cedebãt volũtati Imperatoris: qui aũt cum Mamante ventitabãt ad ludũ literarium, imitabãtur ipsi quoq; canam pueri prudentiã, & hec verba quidem audire necessè habebãt. Quotidiè eñ docebãtur honesto illo pulchri Mamãtis spectaculo & exẽplo, solum verũ agnoscere Deũ vniuersi opificẽ, & ei rationale animorũ offerre sacrificiũ: eos aũt, qui ab impijs & colũtur & adorantur dij, nugas existimare, & plenos probro & dedecore. Fausti aũt Cæsareæ Præsidis successor creatus Democritus, vir valdè spirans impietatem, & accensus vehementi eius æmulatione, cùm primùm ascendit Cæsaream, bonum Mamantem ad eum statìm deferunt, quòd non solùm ipse deos non coleret, sed suos quoquè æquales & cõdiscipulos ad errorem suum omnes induceret. Mamas autem iam quintumdecimum agebat annum ætatis: & honesta matrona (hoc enim erat Ammiæ epithetum) morte priuatus, fit successor & hȩres eius facultatum. Mamantis pueri mira pietas.

De-

eius collo alligari: & sic in medium mare ductum martyrem, proijci in profundum. Et iussus quidem deductus est ad effectum: sed ne tunc quidem, o Mama, Deus est oblitus. Angelis enim suis mandat de te, vt te custodiant. Et statim Angelus in forma humana in orbem circumiens, terrorem quidem affert ijs, qui eum ducebant, & eos vertit in fugam, iubet autem martyrem venire in montem, qui est Cęsareæ, & illic degere. Cùm fuisset ergò in monte, & totos quadraginta dies mansisset ieiunus, fit hîc alius Moses. Ei in manus nouum traditur testamentum, quod non tunc quidem primùm esse cœperat, sed iam fuerat datum patribus. Et quod tunc deerat Mosi, hoc nunc adimpletur in martyre. Nam Moses quidem solummodò è cęlo accepit tabulas: ad hunc autem & vox, & virga ab alto descendit. Cùm autem virgam accepisset, & vt vox significabat, ea terrā dissecuisset, quomodò priùs mare Moses, accipit Euangelium editum è terræ visceribus.

Psal. 90.

Angelus eū liberat.

Exod. 31.

Quid opùs est ea dicere, quæ sunt posteà consecuta? Non ampliùs nobis martyr Moses, sed fit alius Paulus prędicans Euangelium. Cùm quoddam autem templum construxisset, in quo orare consueuerat, quoniam oportebat eum, sicut Paulus, operari manibus, diuina virtute ad se ducit omnes feras: & lac mulgens fœminarum, quęcunque id scilicet prębent poculentum hominibus, efficiebat caseum: & eius quidem parùm sibi relinquebat & reponebat: reliquum autem, descendens Cæsaream, distribuebat egentibus. Quoniam autem magnus Mamas fama & sermone multorum celebrabatur, Alexander quidam alius, non is, quem priùs diximus, nunc creatus pręses Cappadociæ, vir crudelis, si vllus alius, & contendens in impietate à nemine superari, cùm de eo omnia intellexisset, mittit quosdam equites ad eum quærendum, vt cùm inuenissent, ad eum adducerent. Cùm illorum itaq; aduentum pręsciuisset martyr, fit eis obuiàm. Illi autem postquàm simul conuenissent, neque scirent hunc esse illum, rogabant eum, vbinàm, & in quo loco esset Mamas. Ille verò: Vos quidem, inquit, ô amici, oportet nunc ex equis descendere, vt eamus ad cœnam: posteà autem ostendam vobis Mamantem. Hi ergò ab eo hospitio accepti, caseum & panem lubenter comederunt. his enim egregius eos accepit Mamas, dominus conuiuij.

1. Cor. 4.

Nota tem murau.

Interìm autem ad martyrem accedunt, vt consueuerant, fœminæ animantes, vt vnaquęq; suo lacte mulgeretur. Quod cùm vidissent equites, eos inuasit stupor & timor: & cœna relicta, confugiunt ad martyrem. Ille verò cùm metum eis ademisset, & eos bono & fidenti animo esse iussisset, deindè vellet etiam eorum animos à cura liberare, dixit se quidem verè eum esse, qui quærebatur, Mamantem, nè ampliùs eum quærerent. Eos ergò dimittit, pollicitus seipsum quoquè mox venturum. Deindè cùm equites protinùs recessissent, (tali enim viro credebant, neque in eo poterant vllum suspicari mendacium) cùm vnum ex ijs, qui erant in monte, leonibus, martyr nutu ad se vocâsset, iubet eum, postquàm ipse ingressus fuerit stadium, cursìm pergere ad Græcos & Iudæos, qui lingua maledica nomini vnigeniti detrahunt, & id maledictis incessunt, & eis afferre interitum. Hæc cùm iussisset ferę, à monte proficiscitur: & accedit ad equites, qui eum expectabant ad portam ciuitatis. Cùm ij itaque eum assumpsissent, ducunt ad Alexandrum. Ille autem protinùs: Tú ne es, inquit, ille, qui es magia insignis? Martyr autem Mamas prudenter dicit: Ego sum Christi seruus: qui eis quidem, qui credunt in ipsum, & faciunt eius voluntatem, dat salutem: magos autem & incantatores, & eos, qui adorant idóla, igni tradit æterno. Sed quanam de causa me accersijsti? Quòd nec possum quidem, inquit Pręses, perspicere, quibusnam vtens præstigijs & incantationibus, viribus inexpugnabilia & fera animalia inducis, vt cum eis degas, & apud eas verseris: imperes autem propemodùm, tanquàm ratione præditis. Respondens autem martyr: Qui seruit, inquit, Deo meo, qui solus viuit, & est verus, ne vel parùm quidem sustinuerit versari & vitam agere cum *idolatris & maleficis. Quamobrèm ego mihi duco esse præstantius, versari simul cum feris, quàm vobiscùm habitare. Nam illę quidem non nostris inducuntur, vt putas, incantationibus, & ideò mihi redduntur cicures & domesticæ: neque enim scio, quid sibi velit vel solum nomen incantationis: sed etsi sint prudentiæ expertes & rationis, sciunt tamen ipsæ quoquè meum reuereri Dominum, & in honore habere eius famulos. Vos verò estis longè, quàm ipsæ, minùs participes rationis, quòd cùm illas habeatis exemplar honorandi Domini, ne sic quidem intelligitis.

Sistitur coram Alexandro pręside.

Præclarum eius responsum.

Et quæ à Præside quidem immissæ sunt bestiæ, sic, vt videtis, mitem tractârunt athletam. Sed non sic leo, qui ab illo signum accepit, quem ipse armauit aduersùs impios, vt priùs diximus. Nam dentibus stridens, & iram spirans, properè descendit de monte: & cùm conturbâsset theatrum, & in partes dissecâsset, ex eis quidem multos discerpsit dentibus & vnguibus. Quo quidem tempore innumerabilis multitudo infidelium, intelligentes virtutem diuinam, quæ erat in martyre, eius DEVM magnificè extollebant. Hæc, quæ vel ipsos poterant mollire lapides, reddebant Præsidem duriorem: & leonem rursùs in ipsum immittit. Ille autem quantùm qui præcesserat, efferatus fuerat in impium theatrum, & eis quauis morte vitam affecerat acerbiorem, tantùm hic accessit mitis & mansuetus ad martyrem: adeò vt multis videretur immissus esse à Præside ad eum consolandum, non autem ad puniendum.

Cùm itaque spem omnem abiecisset impudens ille Præses, rogat quendam ex ijs, qui ei parebant, vt in præclari huius martyris viscera ferreum adigat tridentem. Et ille quidem eum ambabus manibus torquet in Martyrem. Martyr autem sanguine manantia fert intestina, adeò vt quædam mulier ex ijs, quæ beneuolæ erant martyribus, quamprimùm accurrens, cratere guttas sanguinis susceperit: & lætus ingreditur per medium theatrum: magnam enim à vinculis securitatem præbebat ei finis, qui mox expectabatur: & egreditur lætus è ciuitate, onere, quod gestabat, sibi placēs, dum internam naturę compositionem in manibus suauissimè circumferebat, vt qui gauderet, quòd ea oblata esset hostia ei, qui formauerat, & grato animo reddita esset ei, qui dederat. *Grauiter vulneratur.*

Cùm ergò duo stadia peruasisset, & Christo agonothetæ visum esset eum satìs laborâsse, recumbit in quadam spelunca, & adspicit ad eas, quæ illic sunt, coronas. Vox autem desupèr existit, vocans athletam ad æterna illa tabernacula & prǽmia, ad eum qui illic est splendorem & delicias, ad quas transit protinùs, ab illis exceptus secundo mensis Septembris. Quę detur omnibus nobis consequi gratia & benignitate Domini nostri IESV CHRISTI, Cum quo patri simul cum sancto spiritu gloria, honor & potentia, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen. *Reddit spiritum.*

Hæc dixit Iuliana. Cui Aurelianus: Video, inquit, pulchritudinem tuam talem esse, vt illius rationem habens, te perdere nolim. Te igitur adhortor, vt dijs sacrifices, quô legitimam mihi vxorem te deligere possim, & mecum vnà regnes, Imperio meo omni tempore fruens. Quinetiam fratri tuo iniuriam compensabo, & faciam, vt amplissimum dignitatis gradum apud me habeat. Erexit Iuliana oculos suos in cælum, & Crucis signo cùm frontem notâsset, risit. Cui Aurelianus: Cur, inquit, Iuliana, multã benignitatem meam cõtemnens, risisti? Non, inquit illa, cõtempsi benignitatem tuã: sed rideo, gaudens, quòd sponsus meus cælestis, qui vult omnes homines saluos fieri, sedet in solio sancto suo, eiusque diuinitatis pulchritudinem contemplor: qui etiam me hortatur, vt certamina ipsa libenter sustineam, te verò vt nugacem & futilem hominem contemnã: quippe qui, cùm te Imperatorem appellari facias, & ligna & lapides adoras. Audiens hæc Aurelianus, bili percitus: Suspendite, inquit, mulierem istã, eamq; constanter cruciate, vt intelligat se ante Imperatoris tribunal consistere. Cœperant iam carnifices illam cruciare, cùm Paulus eius frater eam intuens: Nè timeas, inquit, soror, Tyranni cruciatus, neq; ipsius minas formides. Sustineamus paulispèr, vt perpetuò requiescere possimus. Infligite huic, inqt Aurelianus, cruciatus assiduos, eiq; inculcate, nè superba & stulta verba effutiat. Audiens hæc Iuliana, iterùm risit, & ait: Aureliane Tyranne atque inique, Dominus Iesus Christus facit, vt neque labores, neque tormenta hæc sentiam. Tunc Aurelianus: Quanuis, inquit, multas nugas effundas, & simules te cruciatus non sentire, faciam tamen, vt diutiùs crucieris, & doloribus succumbas. Non sinet, inquit illa, Christus ipse, me vnquàm à te superari. Ille est, qui mihi opem affert, & nunc, & semper ad finem vsque opitulabitur, quô ipsius potentiam, & nostram Christianorum patientiam cognoscere possis. Te verò ipse Deus meus æterno igni puniet: exiget enim à te animas, quas perdidisti.

1. Tim. 2.

Iuliana quoquè suspensa torquetur.

Nec ipsa sentit dolores.

His verbis magìs exarsit Aurelianus, & iussit lebetem afferri, ac picem in eum conijci, atque ignem multum infra lebetem accẽdi, ità vt nemo propiùs accedere posset. Iussit autem in illum conijci Paulum & Iulianam. Qui cùm fuissent coniecti, oculos in cælum erigentes, ac tanquàm vno eodemq; ore precantes, hæc dicebant: Domine Deus patrum nostrorum, Abraham, Isaac & Iacob, qui descendisti in fornacem ignis ad Sidrach, Misach & Abdenago in Babylonis regione, neque illos igne lædi permisisti: tu, Domine Iesu Christe, lux illa immensa, Patris mysterium & gloria, Deiq; altissimi dextera, qui homo factus propter peccata nostra, inter homines versatus es, da salutem animabus, quas inimicus diabolus miserrimè deceptas & corruptas, vsque ad infimam tartareæ sedis voraginem detrudere conatur: quemadmodùm Aurelianus iste, ipsius diaboli discipulus, nunc facit. Hęc cùm illi precantes dixissent, pix efferuescens, in gelidam aquam conuersa est, ità vt qui præsentes erant, Dei potentiam admirarentur.

Mittũtur in feruentem picem.

Dan. 3.

Pix frigescit, in aquã mutata.

Nihilominùs tamen Aurelianus proprio furore oppressus, Deo gloriam non reddebat, sed magicis artibus ea fieri existimabat. Iussit posteà è lebete illos extrahi, in q. bus nec picis odor aliquis inerat: quin etiam neq; in lebete ipso picis aliquid inuentum est, sed tantùm frigida aqua. Tunc Aurelianus, Existimatis ne, inquit, eos, qui p̃sentes sunt, à vobis circunueniri, & adduci, vt putent auxilium à Deo vestro vobis allatum, & non magicis potiùs artibus hæc facta esse? Non ità, per deos ipsos, res se habebit: faciam enim, vt cruciatibus affecti, igne consumamini, nisì dijs ipsis victimas obtuleritis. Ad hæc Paulus respondit: Minimè nos possumus viuentem Dominum Deum relinquere, cæli & terræ creatorẽ, qui nos è tenebris eripuit, & à manibus tuis eosdem liberauit. Nunquàm igitur, Aureliane Imperator, nobis persuadere poteris, vt lapidibus & statuis vestris, voce, auditu & anima carentibus, cultũ præbeamus. Itaq; decæterò tormenta, quęcunq; vis, nobis admoueas, vt Dei nostri vim cognoscas.

Iussit Aurelianus duas ferreas sedes illuc afferri, & è balneis publicis carbones congeri, & sedes illas vehementer succendi: suum verò abdomine illitos martyres ipsos supra candentes sedes imponi. Quod cùm mox factum esset: Iam, inquit Aurelianus, artibus vestris omnibus superatis, potestis discere, quisnam sit Aurelianus Imperator. Veniat nunc Christus vester, si potest, & vobis laborantibus opem afferat. Respondit statim Aureliano Iuliana: Nobiscùm hoc in loco Christus est, nobis opem affert, neque sinit ab igne nos tangi. Tu verò illum non vides, cùm eius visione indignus

In ignitas sedes imponuntur.

sis. Moneo te, Aureliane, vt insaniam istam omittas, & ad CHRISTVM accedas. nam si ei credere volueris, te resipiscentem amplectetur, cùm benignus sit ac misericors, & humana peccata condonet. Quòd si non credideris, æterno igne punieris.

Vide insaniã Tyráni

Magìs iratus est Aurelianus, & iussit carnifices capite truncari, quasi pecunias à Christianis accepissent, vt illis parcerent. Cùm verò ad mortem ducerentur carnifices, hortabatur eos Paulus his verbis: Nolite timere. neque enim in æternum moriemini, sed Sanctorum participes futuri estis, & cælestis regni hæredes. Hæc cùm audîssent carnifices, constiterunt, ità Deum orantes: Domine Iesu Christe, quem Paulus & Iuliana prędicant, adesto nobis, & in cõfessione tua fac nos perfectos esse: quoniam nihil mali fecimus, & morimur. Hæc cùm dixissent, obtruncati sunt. Eorum alter, Quadratus: alter, Acacius dicebatur.

His igitur martyrio consummatis, iussit Aurelianus alios carnifices ignem afferre, & supra carbones sal adspergere, vt ignis ipse vehementer accenderetur. Tum Iuliana: Aureliane, inquit, Tyranne & nefarie, cur teipsum affligis? Video enim te cruciari, & omnibus modis furore detentum affligi, deniquè vt serpentem aliquem exibilantem, venenum contra nos effundere: sed nihil tamen proficies, cùm Deus ipse nos corroboret, vt prauas tuas cogitationes sustinere possimus. Itaq; cùm aduersùs nos nihil efficere potueris, magìs erubesces, & à nobis ipsis abstinebis. Aurelianus iussit illos exolui, & in carcerem detrudi, atque ligna quædam maximi ponderis in eorum ceruices imponi, pedes etiam compedibus ligari, catenis manus deuinciri, & ferreos clauos sterni, vt illis configerentur, neq; Christianorum aliquem permitti ad eos ingredi, nè cibus afferretur.

Ducũtur in carcerẽ, & pessimè habentur.

Illos igitur carnifices in carcerem duxerunt, quęque ab Aureliano iussi fuerant, eis fecerunt. Cùm verò media nocte martyres Deum precarentur, lux quædam magna effulsit in carcere, & Angelus coram illis sterit, eisq; dixit: Paule & Iuliana serui Dei altissimi, surgite & Deum orate. Hæc dixit Angelus, & ad eos accessit: ac statim instrumenta, quibus eorum colla constricta erant, tetigit, statimq; tam illa, quàm reliqua ferrea & lignea vincula confracta, de iustorum martyrum corporibus exciderunt: duę autem sedes pannis stratæ, & mensa coram ipsis ilicò apposita est, omnigenis ferculis plena: eisq; Angelus dixit: Venite, requiescite, & cibum sumite, quem misit vobis Iesus Christus.

Diuina cõsolatio.

Paulus & Iuliana ea re lætati, discubuerunt. Cumque panem ipsum in manus sumpsissent, & oculos in cælum erexissent, Deo ipsi gratias egérunt, & cibi participes facti sunt. Viderunt carceris custodes lucem illam magnam: cumque ad eos repentè introiuissent, quod factum fuerat didicerunt, ipsos insupèr comedentes, & hilares factos viderunt. Itaque cum illis recumbentes & ipsi comederunt, Deoque laudem & gloriam dederunt, qui talem gratiam filijs hominum contulisset, ità vt pleriq; ex ipsis Deo crediderint, & Christiani euaserint.

Tertio pòst die Aurelianus, cùm in tribunali sedisset, iussit sanctos martyres Paulum & Iulianam illuc duci, quibus ait: An nondùm tormenta ipsa vos docuerunt, vt ab ista insania vestra discedatis, & deos adeuntes, illis victimas offeratis? Hæc, inquit Paulus, stultitia mihi sit, & omnibus, qui Deum ipsum diligunt. Quod enim stultum est Dei, sapientius est hominibus: & sapientia hominum, stultitia est apud Deum. Desipiens profectò & insanus essem, si à Deo ipso deficiens, dæmones vestros colerem. Denuò Aurelianus bili percitus, iussit illos in ligno suspendi, & cruciari. At illi Deum orantes, hæc dicebant: Domine IESV CHRISTE, fili Dei viuentis, lux Christianorum, & fides, quæ neque concuti, neque ab aduersarijs expugnari, aut dissolui potest: ostende faciem tuam, & nobis opem feras, neque nos destituas propter sanctum nomen tuum. Cùm igitur carnifices diutiùs illos cruciarẽt, & Christus eorum cruciatus subleuaret, nihil omninò martyres tormenta illa sentiebant.

1. Cor. 1.

In ligno suspensi cruciantur.

Vnus verò è carnificibus, nomine Straronicus, cùm staret ad sinistrum Iulianæ latus, & tormẽta in eã inferret, eius pulchritudine captus, manus ab ea cõtinebat. Cuius sensum atque animum cùm beata & sancta Iuliana cognosceret, sinistrum pedem extendit, & calce illum verberans: Stratonice, inquit, fac quod iussus es à Tyranno Aureliano, neq; manus à me contineas mihi parcẽs: ego enim habeo Regem meum

Domi-

Dominum IESVM CHRISTVM, Deum æternum, & animæ meæ curatorem, qui corporeis laboribus me subleuat, atque ità præsentes cruciatus non sentio. Hęc cùm Stratonicus audiuisset, statìm ensem, quem manu tenebat, abiecit: cumque ad tribunal Aureliani cucurrisset, clamãs: Aureliane, inquit, tyrãne & temerarie, curnàm hæc facinora contra Christianos patrare audes? Quidnam homines Deo seruientes commiserunt, vt ità crudeliter & immaniter eos crucies? An quia Christum omnium dominatorem venerantur? Hęc cùm audiret Aurelianus, ità obstupuit, vt hora vna mutus remanserit. Tandèm respondens: Túne etiam, inquit, Stratonice, istorum stultitiæ atq; insaniæ particeps factus es? An Iulianę pulchritudo te decepit, & eius iucundis sermonibus allectus es? Stratonicus cùm in cælum oculos erexisset, dein Paulum ac Iulianam in ligno suspensos circunspexisset, Crucis signo munitus, illorum adspectus tales vidit, quales Angelorum Dei facies esse solent. Mox accurrit, & deorũ aram calcibus conculcauit, eamq; euertẽs, ait: En & ego Christianus sum, facias licèt, quicquid libet. Furore accensus Aurelianus, iussit eius caput abscindi. Cumq; sententiam Imperator tulisset, vénit ad eum locum, in quo martyrium obiturus erat: vbì cùm genua inclinâsset, ità orauit: Domine Iesu Christe, quem Paulus & Iuliana confitentes, inuicti permanẽt, à diuinitate tua seruati, & Aureliani tyrannidem confundentes: tu, quæso, & animam meam accipe in cęleste regnum tuum, meam, inquam, animam, qui breuissimæ horæ spatio nomen tuum confessus sum, præsente Aureliano tyranno. His dictis, ille caput extendit, & à carnifice obtruncatus est. Venerunt autem Christiani, & eius reliquias collegerunt.

Stratonicus carnifex fit Christianus.

Crucis signo munit.

Capite plectitur.

Paulus verò & Iuliana cruciatus fortiter sustinebant. Tunc Aurelianus Iulianam affatus: O scelesta, inquit, & impia muliercula, quomodò in tormentis existens, carnificem decipere potuisti, eiq; mortis causam afferre? Non ego, inquit Iuliana, illum decepi, vel mortis causam attuli: sed qui me assumpsit Iesus Christus, ille ipse & hunc dignum fecit, ac vocauit: nisì enim dignus fuisset, nunquàm ad martyrij palmam peruenire potuisset. Illum igitur in regno cælorum requiescentem adspicies: te verò in gehennæ flamma puniri senties. Tunc quidem pectus tuum infelix percuties, cùm inferiorem hominem, teipso apud Christum præstantiorem videbis, & dolore affectus, clamabis, Dei misericordiam implorans, quam tamen impetrare non poteris. Posthæc iussit Aurelianus illos è ligno detractos, in carcerem interiorem concludi, & oẽs veneficos ac præstigiatores vocari, qui feras omnes, quascunque haberent, acerbissimas, hoc est, viperas, aspides, cerastes ac dracones, afferrent, vt vnà cum Paulo & Iuliana in carcere concluderentur. Cùm igitur feras attulissent, quemadmodùm à Tyranno iussi fuerant, simul cum Paulo & Iuliana eas concluserunt. Serpebant autem feræ illæ, & ad pedes beatorum martyrum assidebant, intentis quidem oculis eorum facies adspicientes, sed nihil tamen nocentes. Paulus autem & Iuliana sedebant psallentes, & Deum collaudantes.

Nihil læduntur à viperis &c. Paulus & Iuliana.

Manserunt autẽ serpentes illæ tres dies & tres noctes cũ martyribus clausæ. Tertiò autem die misit Aurelianus sub noctis tẽpus, vt disceret, an à serpentibus cõsumpti essent. Venerunt, qui missi fuerant ad eum locum: cumque ad ianuam accessissent, eos, psalmos canentes & Deum laudantes, audiuerunt. Cùm verò accuratiùs scire vellẽt, quo pacto res se haberet, asscenderunt in locum quẽdam superiorem. Vndè per fenestram speculati, viderunt Paulum sedentem simul cum sorore sua Iuliana, & Angelum Dei stantem in conspectu ferarum, neque permittentem feras accedere. Cucurrerũt igitur illi, & Aureliano omnia, quæ viderant, nunciârunt. Surrexit Aurelianus diluculo, & sedit pro tribunali, & iussit veneficos feras suas illinc euocare, & martyres duci ad tribunal. Accesserunt venefici ad ianuam, & feras eo modo, quo solebant, vocare cœperunt. Cùm verò feræ ipsæ illis non obedirent, ianuam patefecerunt, & feræ vno impetu omnes exiêrunt, & quoscunq; infideles homines prope ianuam inuenerunt, statìm interfecêre, & ad deserta loca aufugerunt.

Carceris autem custodes Paulum & Iulianam ad Aureliani tribunal duxerunt. Tyrannus igitur eos intuens, ac ridens: Beatum, inquit, me hodiè existimo, quòd vestra consuetudine fruor. fortasse enim magnum aliquid à vobis lucrifaciam: & per deos ipsos, si quidem mihi verum dixeritis, multa & magna dona à me percipietis, & regni mei potestas penès vos erit. Nunquid vos deum Apollinem præsentem,

& vobis opitulantē, vt audiui à quibusdam speculatoribus, vidistis? Nos, inquit Paulus, nullum Apollinem cognouimus: nam sumus ex eorum numero, quibus Deus salutem dedit. Tua verò anima ad mortem vsque perdita est, non enim sapis, neque resipiscere vis: quinimmò multus tyrannidis tuæ furor ad blasphemiam te conuertit, quippe qui Angelum, quem misit Dominus Iesus Christus ad obturanda ora serpentum, quæ tua est arrogantia & temeritas, Apollinem fuisse dicis. Tunc iratus Aurelianus, iussit plumbeis glebis Pauli maxillas contundi, atq; illi dici: Nè ità insipienter & arroganter loquaris, cùm scias te Imperatori assistere.

Iussit posteà è tribunali Paulum abduci, & Iulianam eius sororem coràm sisti, quam his verbis aggressus est: Quæso, animæ meæ domina Iuliana, quæso, inquam, & te hortor, nè fratris tui insaniam imiteris. Video te puellam prudentissimam, multa sapientia refertam. Obtempera consilijs meis, & columnas aureas per totum terrarum orbem, tuo nomine inscriptas, erigam. Tunc illi Iuliana: Minimè, inquit, me decipies, Aureliane tyranne & impie. Non circunuenies Dei altissimi seruam. Nè mihi æternam mortem suggeras. Vis'ne me priuare Dei gloria & cælesti regno, quo tu indignus es & alienus? Iussit Aurelianus Iulianam semoueri, & Paulū reduci: cui dixit: En, Paule, soror tua promisit mihi se dijs sacrificaturam: quæ idcircò mihi vxor erit, totiusque regni mei domina. Fac igitur & tu quod dico, & sinas tibi persuaderi, vt dijs sacrifices. Ad hæc Paulus: Verè, inquit, mentitus es, idq; tuo malo: sed nihil alienum fecisti à patris tui diaboli disciplina, cùm id facias, quod ille solet: neque enim aliquem subripere potestis, nisi mendacia confingendo. Sed frustrà laboras, nanq; nos non decipies, ne si totius quidem orbis terrarum imperium nobis pollicereris. Minimè, inquam, nos circunuenire poteris.

Iuliana fortiter tyrāni blādimēta contēnit.

Quousquè tandèm, inquit Aurelianus, iniuriam nobis facis? An non erubescis, nugator & insipiens? Per deos ipsos ego vos omnium generum tormentis affligam, & nemo è manibus meis vos auferre poterit. Iussit igitur ignē afferri, & quatuordecim virgas ferreas, easq; in ignem conijci, & valdè accendi: tum Pauli manus & pedes ligari, ferreumq; vectem inter manus & pedes inijci, & in terram defigi, ac sic virgis ignitis binis per vices Paulum percuti: Iulianam verò iussit in lupanari constitui. Itaque multi è turba illa, quæ circunstabat, scelesti & nefarij homines, certatim contendebant, quis ad eam primus ingrederetur. Erant enim velut equi hinnientes, eius puellę forma incitati. Cùm verò in eo loco, in quo Aurelianus iusserat, constituta esset, statìm Angelus Domini descendit de cælo, & dixit: Nè timeas, Iuliana: Dominus enim Iesus Christus, quem tu colis, misit me, vt te protegam, & sanctum nomen eius notum faciam omnibus timentibus eum. Cùm verò multi ad virginem accederent, & eius pulchritudine frui vellent, Angelus excussit è pedibus suis puluerem, & in eorum oculos iniecit, ità vt eos excæcârit. Quapropter neque ampliùs cernebat, vbì essent, aut quò irent, neque ad illam accedere poterant. Id cùm turbæ vidissent, quod admirabiliter factum fuerat, vno animo clamabant: Magnus est Deus Pauli & Iulianæ, qui vbiquè eos seruat & protegit, qui illum timent. Qui autem excæcati fuerant, flexis genibus supplices eius opē implorabant, dicentes: Iuliana, serua Dei altissimi, peccauimus quidem contra te, cùm stultè atq; insipienter nos gesserimus: sed tu da, quæsumus, nobis veniam, vt Dei serua: & precare Christum tuum, vt nobis visum restituat. Eorum misericordia commota Iuliana, paululùm aquæ accepit: & cùm oculos in cælum extulisset, Deum inuocauit, ità dicens: Domine Iesu Christe, author omnium salutis, exaudi me, & nunc etiam ostende miracula & prodigia, quæ facis propter nos filios hominum. Restitue his viris facultatem videndi, vt sanctum & gloriosum nomen tuum celebretur. Hæc cùm dixisset, aquam supra turbas illas infudit, & omnes, qui excæcati fuerant, visum receperunt. Tum illi ad terram prostrati, gratias DEO reddebant, pœnitentiam agentes. Cumq; peccata sua confessi essent, Christiani facti sunt.

Sæuissima tormenta Paulo admouentur: Iuliana ducitur in lupanar.

Angelus tuetur Iulianam.

Cæcos Iuliana illuminat.

Paulus verò, de quo dicebamus, cùm à carnificibus cruciaretur, virgis illis ferreis diutiùs percussus vociferabatur, hæc dicens: Aureliane tyranne & nefarie, quidnam mali commisi, vt sic crudeliter & impiè me crucies? Verùm me quidem à tormentis Dominus meus IESVS Christus subleuat: te verò manet hæreditas æterni illius ignis, qui paratus est tibi, & diabolo hæc aduersùs nos suggerenti. Et vbinàm, inquit

Inquit Aurelianus, Paule, est Iuliana soror tua, quam ais esse temperantē & virginem? En illa ad lupanar ducta est. Num putas adhuc esse virginem? Ad hæc Paulus: Scio, inquit, illum ipsum Deum, qui semper à tuis prauis cogitationibus me liberauit, sororis etiam meæ propugnatorem fuisse, & intactam ab omni labe conseruâsse. Misit enim Angelum suum è cęlo, vt eam custodiret. En vt sine macula, & virginitatē puram habens, reuertitur, vt videat vincula mea. Miserat enim Aurelianus, vt Iuliana duceretur. Quæ cùm venisset ad tribunal, & Paulus eam vidisset, multo gaudio plenus risit. Aurelianus verò: Num, inquit, Iuliana, amatores tui pulchritudine tua satiati sunt? At illa dixit: Mea pulchritudo, meum ornamentum & decus Christus est, qui misit Angelum suum, & me abiectam atque humilem seruam protexit: quoniam fidem & spem meam in illo fixam habeo. Quapropter gratias illi ago, & sanctum eius nomen collaudo, quòd ipse est, qui facit mirabilia solus, & non est alius Deus præter ipsum. *Psal. 71.*

Iussit deincèps Aurelianus Paulum exolui, & foueam quandam éffodi, tam longam, quanta est trium hominum statura: tum ligna & ignem afferri, atque in fouea illa succendi. Fecerunt carnifices, quod iussum fuerat, admodùm studiosè. nam & foueam statìm effoderunt, & ignem vehementer accenderunt. Itaq; Aurelianus iussit Paulum & Iulianam in ignem illum conijci. Sancti verò martyres Deum collaudantes, Saluatorem ac Dominum Iesum Christum inuocabant ad opem sibi ferendam. Cùm autem ad eum locum venissent, sua membra Crucis Christi signo muniêrunt, & spontè se in ignem coniecerunt. Erant autem in igne illo Deum laudantes, & eius gloriam prædicantes. Eccè autem Angelus Domini descēdit de cælo, & fumum vnà cum igne foràs excussit, neq; permisit sanctos martyres vel paululùm ab igne perturbari. Stabāt itaq; in fouea illa rectis corporibus, diuinas laudes proferentes in hāc sententiā: Benedictus es Domine Deus Rex seculorū, qui memor fuisti humilitatis nostræ, & præsentia tua ignis flammam extinxisti propter bonitatem tuam, quę facit, vt peccata nostra nō recorderis. Tu nos indignos, saluos atq; incolumes eripuisti à cogitationibus tyranni Aureliani, qui suo Imperio ità intumescit, quasì futurus sit immortalis. Hæc cùm martyres precarentur, multi ex Græcis, Dei potentiam contemplantes, animo compuncti, ab idolorum superstitione defecerunt, & Christi fidem secuti sunt: multi etiam carnifices, qui eos verberauerant, cùm Dei tanta in illos beneficia collata vidissent, mutato consilio, Christi fidem amplexi sunt.

Mittuntur in foueam igne ardentem.

Nihil vrūt.

Multi credunt in Christum.

Perlata verò sunt hęc omnia ad Aurelianum, qui iussit illos, ità vt erant, in fouea lapidibus obrui. Sed eccè repentè tonitrui sonitus cum multis fulguribus, & nubes huc atque illuc agitatæ, & ignis plenæ, vsque ad Aureliani conspectum deuenerunt, & ignem illum in terram effuderunt, voxque hæc è cælo ad eum demissa est: Aureliane, ingredere in abyssum gehennæ ignis, paratam tibi & patri tuo diabolo. Hęc cùm facta essent, misit Aurelianus, & iussit athletas & Christi martyres ex fouea illa éxtrahi, & in carcerem conijci. Itaque sancti martyres Dei gloriam laudabant in omnibus his, quæ Deus ipse mirabiliter illorum causa fecerat. Septimo die posteà diluculò Aurelianus sedit in tribunali, & iussit sacerdotes afferre quotcunque idóla habebāt argento & auro confecta, ac preciosis lapidibus ornata. Quæ sacerdotes ipsi mox in conspectu Aureliani constituerunt, cùm strauissent sub eius pedibus purpuram regalem. Tum Aurelianus: Vocate, inquit, Paulum & Iulianam. Quos cùm vidisset ante tribunal consistentes, animo & vultu valdè irato illis minatus, dixit: Ite nunc, & dijs sacrificate; nolim enim existimetis, manus meas vos euasuros. Subrisit Paulus, & ait: Nunquàm, Tyranne, DEVM nostrum dereliquimus, qui cælum & terram effecit. Nè putes ampliùs, idólis tuis cultum nos allaturos. Tum Aurelianus: Violenta, inquit, morte dignus es. Idoláne tibi hæc videntur? Neque intelligis, quæ vis in illis sit?

Ad hęc Paulus: Iupiter iste, quem tu deum esse dicis, homo quidam fuit fugitiuorum filius, qui artem magicam benè edoctus fuerat: cumque præter cæteros homines esset incontinentissimus, & libidini maximè deditus, ac quorundam pulcherrimas vxores atque filias adamâsset, se continere non potuit, quin cum illis commisceretur. Qui modò in taurum mutatus, modò aui similis, aquilæ scilicet, ac cygno, mulieres nonnullas ex iam dictis circunuénit, & à mente alienatas in eam miseriam impulit, *Iouis fœda libidines.*

vt

vt ipsum,tanquàm deum,colerent. Ad hæc & alias mulieres per formæ mutationem & prçstigias decepit,in aurũ cõmutatus. Et nè alia eius libidinosa facinora hoc loco narrem,(Scio te ad iracundiam concitari:sed licèt irascaris,dicam tamẽ,nihil veritus) iste, qui prope Iouem positus est, & Apollo dicitur, an non ex adulterio genitus est è muliere quadam, quæ Latona dicebatur, quæque illum peperit inter duas arbores, qui & ipse opera nefaria commisit, patrem Iouem imitatus? Eodem modo & Dionysius vester ille deus,aņ non & ipse ex adulterio genitus est ex Semele Cadmi filia? Nugator,inquit Aurelianus,& scelestе, an non ex Iunone deorum matre Bacchus genitus est? Risit Paulus,& ait: Est'ne deus, qui ex muliere genitus incipiat esse deus, aut qui vxorem habeat? Tunc Aurelianus: Quousquè,inquit,multas nugas effundens dijs maledices? an non est vester Christus,quem vos Christiani Deum cęlestem esse dicitis,ex muliere genitus est? Respõdit Paulus: Non es tu dignus,qui Dei mysterium audias. Verùm nè oratione tua multos eorum,qui præsentes sunt, circunuenias, necessè est aperire id,quod quæris.

Apollo ex Iouis adulterio natus.

Gen. 1. Initiò Deus ipse cùm cælum & terram,mare & omnia, quæ in ijs sunt, effecisset, hominem effinxit ad imaginem & similitudinem suam : purum enim à malitia,innocentem, iustum, pietate præditum creauit illum Deus,& in paradiso deliciarum pleno eum collocauit. Pater autem vester diabolus non ferens tantam hominis felicitatem, Euam seduxit, & per illam, Adam ad diuini præcepti transgressionem impulit. Quo factum est,vt & Adam ipse tanquàm transgressor è paradiso expulsus sit,&genus omne humanum morti & peccati pœnæ obnoxium euaserit. Quamobrèm cęlestis Pater & omnipotens Deus misericordia motus , humano generi subuenire volens, misit filium suum, vt humanam carnem susciperet, & Adam solueret, eosque qui ab iniusto detinebantur. Ipse igitur Deus, Verbum Dei,ac Patris filius,ante secula omnia est sapientia ipsius,& potentia & dextera: qui per Archangelum Gabrielem annũciatus fuit sanctæ illi Virgini, puræ atq; honestissimæ,ex prophetico & regio genere originem ducenti. In cuius vtero Deus ipse, hoc est,cæleste Verbum,quod oculis corporeis non cernitur,habitans,suscepit corpus,cùm Gabriel ità Mariam ipsam affatus esset : Aue gratia plena: Dominus tecùm.& paulò pòst,Spiritus sanctus superueniet in te,& virtus Altissimi obumbrabit tibi: ideoque quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius Dei.

Gen. 3. Luc. 1. Ibidèm.

Genitus igitur fuit Deus & cæleste Verbum per Virginem, omni labe purissimam,corpore, tanquàm veste quadam, indutus propter humanæ salutis dispensationem. Nemo enim poterat Deum verum,ità vt est, præsentem videre, cùm Deus ipse sit ignis consumens,neque homo aliquis viuens Dei faciem videre possit. Huius igitur dispensationis causa Deus noster, quòd ad carnem pertinet, genitus fuit, & vt infans lacte nutritus est,cùm esset tamen diuinitate perfectus. Insupèr factus est puer,& iuuenis, cumque hominibus,vt homo,conuersatus est annos trigintatres, vrbes, regiones & castella orbis terrarum pertransiens,& benefaciens omnibus, ac liberans eos, qui à diabolo vexabantur. Posteà in ligno Crucis suffixus est, vt salutem daret mundo,qui perierat diaboli violentia & fallacia. Idem corpore mortuus est. Cumq; ad inferos descendisset vnà cum sancta anima illa sua,contriuit portas æreas,& vectes ferreos confregit:atque in caliginosa inferorum penetralia ingressus,eripuit eos,qui vinculis detinebantur,& ex carcere diaboli illos in superiorem regionẽ eduxit. Quod totum ipsius benignitati acceptum refertur.

Heb 12. Exod. 33. Act. 10. Psal. 106.

Cùm verò ità post tres dies à mortuis resurrexisset, apparuit suis Discipulis atq; Apostolis, & alijs multis, qui verè in eum crediderant : & cùm aliquotiès comedisset & bibisset cum Apostolis per dies quadraginta, sic posteà in cælum assumptus est, & sedet ad dexteram patris cum corpore illo, quod ipse Deus Verbum sibi copulauit. Nunc igitur diabolus dolore affligitur,illum enim Christus ipse Christianorum pedibus conculcari fecit,qui per sanctum ipsius nomẽ ingrediuntur in regnum cælorum: à quo regno tu alienus es. habes enim sortem & partem, æternam ignis gehennam, hæreditatem diaboli patris tui percipiens.

Act. 1.

His auditis, Aurelianus præ furore vultu mutatus est, & dentibus stridere cœpit, exardescens in illum, cui & respondens : Multas, inquit, nugas te modò effundentem passus sum, patientiam in te, nugax & sceleste, audiendo retinens. Tu verò

quandiù perges me contemnere, & dijs maledicere? Nunc igitur nisi dijs immolaueritis, pessimis modis vos perdã, ità vt nemo possit è manibus meis vos eripere. Tum Paulus & Iuliana concordi animo & magna voce clamantes: Nos, inquiunt, Christiani sumus, & in Christo ipso spes nostras collocatas habemus: dæmones nõ adoramus, idólis tuis non seruimus, tormenta tua non timemus. Excogita igitur quoscunq; vis cruciatus. fidem enim in Deo habemus, fore vt à nobis supereris, quemadmodùm pater tuus diabolus à Christo superatus fuit, qui nos etiam robustos facit, & prauas artes tuas expugnat. Hæc cùm audìsset Aurelianus, iussit lignum quoddam magnum afferri. Quod cùm allatum fuisset, fecit Paulum in eo alligari. Carnifices verò eius manus colligârunt. Tunc Aurelianus præcepit accensas lampades afferri, & in eius faciẽ inijci, præcone ità vociferante: Nè in orbis terrarum dominos cõtumeliosus sis, néve in deos ipsos maledicta conijcias. Paul⁹ igne aduritur.

Iuliana cùm fratrem suũ igne comburi spectaret, summa voce clamauit: O tyranne & scelesté, quid mali frater meus commisit, vt ità crudeliter eum crucies? Iussit Aurelianus & Iulianam in ligno alligari, & accensas faces in os eius, & in totum corpus adhiberi: cui & dixit: Impudentissima mulier, erubesce, quemadmodùm mulieres decet. Tum Iuliana ridens: Verè, inquit, Aureliane, te admonentem acceptum habeo, eô quòd dixisti, Cùm sis mulier, erubesce: reuereor enim, & erubesco Christum Dei viuentis filium, qui est ante faciem meam, neque illum possum derelinquere, & dæmones colere. Furore accensus est Aurelianus, cùm se ab illis irrisum videret. Itaque iussit carnifices ignem per totum corpus illorum circũferre. Quod cùm illi mox fecissent, tota ciuitas, quæ sanctorum martyrum spectaculo intererat, voce magna clamabat: Imperator Aureliane, iniustè iudicas, iniustè illos crucias. Si nolunt dijs sacrificare, sententiam contra illos feras. Tum Aurelianus, cùm metueret, nè populus seditionẽ aduersùs ipsum concitaret, sententiam tulit, vt eorum capita truncarentur, & corpora canibus ac feris & volucribus cæli proijcerentur. Itèm Iuliana.

Itaque decimoseptimo die mensis Augusti exiêrunt simul lætantes, atque versum hunc psalmi cõcinentes: Saluâsti nos, Domine, ab affligentibus nos, & odientes nos confudisti. Cùm verò ad locum martyrij venissent extra vrbem, Paulus rogauit carnificem, vt Iulianam priùs, quàm ipsum, securi percuteret. Iuliana verò, cùm faciem suam Christi signo munîsset, admodùm læta collum extendit, eamq; spiculator securi percussit. Paulus igitur cùm sororem Christi martyrio perfunctam vidisset, oculos in cælum erexit, & Deo gratias egit, ac Crucis signo se itidèm muniens, collum suum extendit: quem & spiculator mox obtruncauit. Psal. 43. Nota quàm frequens apud priscos Crucis cõsignatio.

Erant illorum corpora extra vrbem iacentia, cùm è loco illo ea tollere Christiani prohiberentur. Milites enim, ità vt iusserat Aurelianus, obseruabant, nè quis reliqas illas auferret. Veniebant autem in eum locum lupi, canes & volucres, & circa sanctorum martyrum corpora sedentes, illa custodiebant: cumque muscas & eiusmodi animalia supra corpora illa sedentia viderent, aues ipsæ alîs ea expellebant, non permittentes, vt in sanctis illis corporibus insiderent. Itaq; septem dies & septem noctes feræ ac volucres cæli circa martyrum reliquias consederunt. Cęterũ nunciata sunt omnia hęc à militibus Aureliano. Qui cùm ea audiuisset: O furorem, inquit, pessimum Christianorum istorum, quos ne mortuos quidem superare potuimus. Misit igitur, & milites ipsos noctù illinc abduxit: neque enim volebat de die eos illinc remouere, nè à Christianis irriderentur. Cùm verò dies illuxisset, exiêrunt Christiani, & martyrum corpora curantes, sumptuosè in pace condiderunt, regnante Domino nostro Iesu Christo: Cum quo patri simul & sancto spiritui sit gloria, honor & imperium nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

PASSIO BEATISSIMORVM SEPTEM MARTYRVM, QVI APVD CARTHAGINEM PASSI SVNT

sub Hunerico rege, Authore Victore Episcopo Vticensi. Sunt autem hi martyres, Liberatus Abbas, Bonifacius diaconus, Seruus & Rusticus subdiaconi, Rogatus & Septimus monachi, & Maximus puer monachus.

Augusti 17. secundùm Martyrologia.

RAEdicaturus triumphos martyrum beatorũ, ad enarranda q̃ gesta sunt, auxilium exposco diuinũ: vt qui illis prçstitit superandi victoriam, mihi indigno & immerito quantulacunque verborum porrigat ornamenta. Tunc etenim valebo, quæ desiderata sunt, indicare, si ipsi dignentur pro me Domino supplicare. Septimus nanque agebatur annus crudelissimi atq; impijssimi Hunerici, & ecce antiquus hostis, veternosus vtiquè anguis, trisulcæ linguæ venena vibrans, Cicila quodam Arriomanitarum episcopo ministro vsus est, subuertens & obtinens animũ regis cruenti, vt ità suaderet non posse eum pacatum atque longæuum obtinere regnum, nisi nomen perderet innocentum. Qui tamen Dei iudicio post non multos dies turpissima morte præuentus, scatens vermibus, expirauit. Insectari cœpit ore cruento omnem Catholicorum multitudinem, quæ per totam prouinciam Africanam in modum, sicut prædictum est Abrahæ patriarchæ, arenæ maris fuerat multiplicata: vt eam rebaptizationis sauciaret machçra, atque stolam illam singularis & puri baptismatis, quam Christus vino carnis suæ purificans, prçlo exprimẽs Crucis, fecerat dealbatam, terræ nigredinis turparet illuuie sordidulenta.

Vltio diuina in Arrianum Cicilã.

Gen. 22.

Gne. 94.

Accipiens quoquè tyrannus, vt erat ducibilis & ferus serpentinam suggestionem, feralibus edictis vno tempore totam cœpit Africam commouere. Primò sacerdotum & ministrorum copiosissimam & maximam turbam, in longinquis & extremis regionibus exilio crudeli detrusit. Quibus bis acutum genus frumenti, quod iumentis solis edere concessum est, nequaquàm industria molari contritum, sed manente furfuris cortice loricatum, pro miseratione dare prçcepit. Pòst verò, crescente impietatis insania, etiam hoc auferri crudelissimus imperauit. Post modicum quoquè temporis vniuersas simul ecclesias, præiudicatis venerabilibus portis, cæmentis ingentibus claudi mandauit. Vniuersa nanque monasteria virorum vel puellarum sanctarum, gentibus, id est, Mauris cum habitatoribus donare præcepit. Vnus fuit omnibus eiulatus, vnus pro Christo moriendi integer & plenus affectus. Paria currebant flumina lachrymarum, quia permiserat Dominus cibari eos pane lachrymarum, & potari eos in lachrymis mensurarum, aut forsitan sine mensura. Etsi reperta est exiens de arca, inhians cadaueribus mortuis, pars aliqua pereuntium coruorum, maior est tamen in nomine Trinitatis numerus felicium columbarum. Quanti nobiles & optimi viri, ampli & lati cæspitis domini, terram cum cælo commutauerunt, & simul corpus cum substantia tradiderunt: atque delicatæ & nobilissimæ fœminæ, contra verecundiam naturç spectãte vulgo, virgis cæsæ, varijsq; tormentis cruciatæ, victricia trophæa portârunt. Quanti infantuli irridentes edicta feralia, antè mundũ contempserunt, quàm illecebrosam eius semitam introirent?

Sęuitia Hunerici in Clerum.

Monasteria omnia largitur Mauris cum habitatorib⁹.

Psal. 79.

Gen. 8.

Multi martyres.

Tunc apprçhensi sunt & septem fratres, quantùm pertinet ad concordiam Dominicæ seruitutis, in monasterio habitantes in vnum: quia bonum est & iucundum, habitare fratres in vnũ: Id est, Bonifacius Diaconus, Seruus subdiaconus, Rusticus subdiaconus, Liberatus Abbas, Rogatus monach⁹, Septimus monachus, & Maximus monach⁹, in numero scilicet Machabçorũ germanorũ. Quos vnà mater Ecclesia catholica genuerat, & p viscera fontis çterni salubriter pepererat, de territorio Capsẽsis ciuitatis, cui prçfuit S. Vindemialis sacerdos egregius, & Christi fidelis antistes. Quib⁹ attractis ad vrbem Carthaginensem, primò eis illecebrosis blandimentis serpens voluit sibi-

Psal. 132.

Septem è monasterio fratres trahũtur Carthaginem.

Tentantur blãdimẽtis.

sibilare, promittens honores caducos, & diuitias ingentium voluptatum, necnon & regis amicitias, vel alia multa, quæ solent insipientium animas, aucupante diabolo, visco mundiali captare. Sed hęc omnia milites Dei, acsì contagia, respuerunt, clamãtes vno ore: Vnus Dominus, vna fides, vnum baptisma. Nec poterit in nobis, adiuuante Domino, iterari, quod in sancto Euangelio semèl pręceptum est dari: quia qui semèl lotus est, non habet necesse iterùm lauari, quia mundus est totus. Facite quod vultis, inferte pœnas corporibus nostris. Melius est temporalia ad modicũ sufferre supplicia, quàm æterna péndere & subire tormenta. Habete quæ promittitis, cum ipsis diuitijs post paululum perituri. Nobis verò nullus de postibus frontium valebit euellere, quod in vno baptismate artifex Trinitatis dignatus est titulare.

Respuunt. Ephes. 4. Iohan. 13.

Quid multa? Dum tali constantia diuinitùs munirentur, iussi sunt carcerali custodiæ mancipari. Et ità crudeliùs onerati ferri ponderibus, tenebrosis deputati sunt locis, vbì nulla miseratio arrideret lenitatis. Sed populus ille memoratæ vrbis, in Domino semper fidelis, dato munere carcerarijs, die ac nocte Christi martyres frequentabat, & ità ab eis doctrina & virtute fidei roborabatur, vt talia etiã ipsi pro Christi nomine plena delectatione perferre cuperent, & capulo ꝑsequentis facilia supponerent colla. Hoc autem tyrannicas peruenit ad aures. Qui ebrietate furoris accensus, iubet eos adhuc inauditis supplicijs adigi, & maioribus vinculis onerari, nauimq; imperat lignorum aridorum manipulis adimpleri, atque in eadem omnibus alligatis, in medio pelago igne supposito concremari. Eductisq; illis de custodia, multitudo populi Dei, bellatores Trinitatis quasì agnos innocuos ad victimam deducebat, & rigentiũ pondera catenarum quasì quædam monilia peruidebat: quia non fuerunt illa vincula, sed potiùs ornamenta. Incedebant itaq; cum fidutia ad supplicium, quasì ad epulas concurrẽtes, vna voce ꝑ ambitus plateãrũ Domino decantantes: Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominib⁹ bonę volũtatis. Votiua nobis hęc dies est, & omni festiuitate festiuior. Eccè nũc tẽpus acceptabile, eccè nũc dies salutis, quandò ꝓ fide Domini Dei nostri perferimus præparatum supplicium, nè amittamus acquisitæ fidei indumentũ. Sed & populis publica voce clamabãt: Nè timeatis ô populi Dei, neq; formideris minas atq; terrores præsentium tribulationũ: sed potiùs moriamur ꝓ Christo, quomodò ipse mortuus est pro nobis, redimens nos precio sui sanguinis salutaris. Vnum tamen vehementi conatu, qui inter eos infantulus videbatur, nomine Maximũ, cupiebant authores malorum à sanctorum consortio separare, dicentes: Infantule, quid festinas ad mortem? dimitte eos, insaniunt, & audi consilium nostrum, vt possis inuenire vitæ remedium, & tanti regis adire palatium. Tunc ille ætate quidem pucrili, senili tamen maturitate clamabat: Nemo me separat à sancto patre meo Liberato Abbate, & fratribus meis, q̃ me in monasterio nutrierũt. Cũ ipsis sum in timore Dei conuersatus, cum ipsis desidero passionem suscipere, cum quibus credo me & futuram gloriam inuenire. Nolite putare, quia potestis seducere pueritiam meam. Simul nos Dominus septem voluit congregare, simul dignabitur omnes vno martyrio coronare. Quomodò nemo perire potuit de septenario illo numero felicium Machabæorum, ità etiã septenus nostrę cõgregationis numerus, nullum inueniet detrimentũ. Nam si negauero eũ, & ipse negabit me. quoniã ab ipso dictũ est: Qui me negauerit coram hominibus, negabo & ego eum coram patre meo, qui est in cælis. Et qui me confessus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo, qui est in cęlis.

Traduntur in carcerẽ. Luc. 2. Eunt ad mortẽ iucundissimis animis. Monachi pueri mira constantia. Matth. 10.

Perducti itaque cum festinatione ad nauale supplicium pro volũtate infandi regis, vel crudelium ministrorũ, extensis manibus & pedibus, clauati feruntur potiùs, quàm ligati. Qui dum ignis fuisset lignis iniectus, statim imperio diuino, videntibus cunctis, extinctus est. Et dum sæpiùs renouantur nutrientibus pabulis, iterũ atque iterùm extinguebantur rogus globo flammarum. Et cùm exindè magìs tyrannus furore simul esset & rubore repletus, iussit eos remorũ vectibus enecari, & ità singulos in modum canum cerebris comminutis extingui. Qui tali genere mortis, debitum spiritum feliciter Domino reddiderunt. Nec expauerunt lignis quatientibus mortificari, quibus semper fuit spes omnis in ligno. Sed cùm in mari venerabilia corpora iactarentur, ilicò (quod contra naturam est æquoris) eadem hora illæsa corpora pelagus litori reddere maturauit. nec ausum fuit, vt moris est, triduana dilatione in ꝓfundo retinere, nè ꝓcepto Dominico minimè paruisset. Ad quod miraculi genus & ipse tyrann⁹, licèt

Ignis diuinitùs extinguitur. Crudeliter trucidãtur.

Ecce veterem morè tumulandi Christianorum corpora, præcedète videlicet clero, & cũ hymnis solennibus. Qui contra hoc faciunt hodiè, ipsi se hæreticos esse produnt.

licèt impœnitens, vt fertur, expauit. Gaudens autem quæ aderat multitudo, corpora sanctorum martyrum diligenti tradidit sepulturæ, præeunte clero venerabili Carthaginensis ecclesiæ. Vbì etiam & prędicandi diacones, tertiò iam confessores effecti, Salutaris & Muritta, geruli reliquiarum affuerunt. Humatæ sunt igitur cum hymnis solennibus lipsanæ beatæ sanctorum, in monasterio Biguæ, continuo basilicæ, quæ dicitur Celebrinę. Et sic in cõfessione Trinitatis beatissimi martyres passi sunt, & speciosum cursum certaminis sui, coronante Domino, perfecerunt: Cui est honor & gloria in secula seculorum, Amen.

DE S. HELENA, MATRE CONSTANTINI MAGNI IMPERATORIS, EX EVSEBII CAESAREENSIS *Episcopi de vita eiusdem Constantini, Lib. 3, interprete Iohanne Christophorsono Angliæ Episcopo,* Cap. 41.

Augusti. 18.

Elena mater Constantini, cùm Deo omnium gubernatori debitum piæ mentis & affectionis munus impertire in animo haberet, & pro filio suo, tanto & tam præclaro Imperatore, proque liberis eius Cęsaribus, Deo charissimis, suis nepotibus, gratias per preces esse agendas putaret: ætate iam ingrauescente, singulari quodam consilio & prouida animi cogitatione, vereq; regia, adducta, properè instàr adolescentulę vęnit, tum sacrosanctam terram oculis lustratura, tum gentes Orientem incolentes, plebemque pariter ac populi multitudinem conspectura. Ac posteaquàm in locis, in quibus Seruatoris erant impressa vestigia, debitam venerationem adhibuerat, idq; conuenienter prophetico sermoni, dicenti: Adorabimus in loco, vbì steterunt pedes eius: pietatis suæ monimenta, quibus post se relictis, posteris hominibus prodesset, statìm fabricare aggreditur.

Grandæua S. Helena visitat terrã sanctam.

Psal. 131.

CAP. XLII.

Duo illic templa condit.

NAm Deo, quem adorauerat, duo dicauit templa: quorum alterum ædificauit in monte, vbì ascenderat: alterum, ad obscurũ illud antrũ natiuitatis eius. Etenim nobiscùm Deus in terris nasci (locus autem illius natiuitatis, proprio nomine apud Hebræos Bethleem appellatur) pro nobis sustinuit: ac propterea Imperatrix sanctissima, Deiparę partum eximijs monimentis exornare, & sacrum illud antrum varijs culusque generis insignibus illustrare studuit. Imperator autem paulò pòst eundem locum ornamentis regalibus honorare, & monimentis ex auro & argento, varijsq; aulæis matris suæ magnificentiã adaugere cœpit. Rursùs eius mater, quò omnium nostri Seruatoris in cælos ascensionis memoriam celebraret, excelsa quædam ædificia in monte Oliuarũ extruere parat. Ac primùm in summo totius montis vertice sanctuarium ecclesiæ Dei erexit: tẽplumq; inferius etiam exędificauit in eoipso antro, in quo, vt vera & sacrata Dei testantur eloquia, discipuli & Apostoli à Seruatore omnium, arcanis mysterijs initiati fuerunt. Imperator quoquè ibidèm varijs monimentis & insignibus regem magnum Deum veneratus est. Ista igitur duo tẽpla, memoria perpetua celebranda, augusta & eximia, in duobus obscuris quasì antris & mysticis, Helena Augusta, pij Imperatoris pia mater, suæ pię mentis tanquàm indicia, Deo Seruatori fundauit, filio suo ei opem per regiam suam potentiam & authoritatẽ porrigente. Itaq; illa, neq; adeò multò pòst, præmia digna laboribus reportauit: Nam cùm iam planè grandis esset, inq; omnium bonorum affluentia omne vitæ suæ tẽpus ad extremam vsq; senectutẽ obijsset, & tum verbis, tum rebus ipsis veros pietatis fructus, quos præcepta Seruatoris præscribunt, extulisset, atq; ità vitam suam florentem & expertẽ cuiusq; molestię, valenti corporis simul & animę virtute transegisset: deinceps eximiũ pietatis suę exitum, & præclaram rectè factorum à Deo remunerationem, etiã in hac vita consecuta est.

Vide studiũ ornandi templa.

CAP. XLIII.

Mira eius liberalitas & beneficẽtia.

POrrò aũt dum regiarum opum magnificentia instructa, omnẽ Orientẽ peragrat, cùm vniuerso populo, quasq; ciuitates incolẽti, simùl: tũ priuatìm singulis eorũ, q ad ipsam accedebant, infinita munera largita est. Infinita etiã ordinibus militaribus, quasì plena manu distribuit. Quę verò pauperibus, omnib⁹ rebus nudatis, omniq; ope & auxilio destitutis dispertierit, vix enumerari possunt: quippe in alios grãdem pecuniarum vim cõferre, alijs corporis integumenta ꝓlixè & largiter suppeditare, vinculis eripere alios, alios tũ laboribus in metallis effodiendis afflictatos, tũ fraude & iniuria oppres-

Eximia humanitas.

oppressos liberare, deniquè ab exilio alios in patriam reuocare dignata est.

CAP. XLIIII.

QVAE quidem, licèt eiusmodi rebus esset insigniter nobilitata, alia tamē in Deum pietatis munera minimè neglexit. Nā vbiquè cernebatur in ecclesiā Dei intrare, templaq; splēdidis exornare monimentis: inq; ędes sacras vel in minimis vrbibus extructas, suā benignitatē ostendere licebat: prętereà eam & decoro eximioq; apparatu admirabilem, videre sæpè versari cum multitudine, & verum cultum erga Deū omnibus pijs vitę officijs declarare. Ornat templa vbiquè.

CAP. XLV.

DEmùm verò, cùm naturā satietate viuendi expleuisset, & ad meliorē statum euocaretur, octogesimūq; ferè ętatis suę annum cōfecisset, & ad extremū vitę exitū propè venisset: decreuit secùm, statuitq; coram Imperatore filio suo, vnico principe mūdi potentissimo, huiusq; liberis Cęsaribus, nepotibus suis, testamentū suū facere: & singulatìm nepotibus suas, quæ sibi in toto orbe terrarum suppeterent, facultates dispertire. Quibus rebus ad hunc modum constitutis, suo filio, tanto tamque eximio Imperatore, ipsi præstò assistente, sedulò inseruiente, & manus illius tenente, finē ità viuendi fecit, vt beatissima quidem iure optimo non mori prudentibus videretur, sed vitā caducā & fragilē cum cęlesti & æterna reuerà commutare. Animus igitur corporis cōpagibus solutus, ad immortalē & Angelicam naturam, atq; adeò ad ipsum Seruatorem assumptus est. Condit testamētum. Obit feliciter.

CAP. XLVI.

EIus autē tabernaculum, splendidis est exequijs decoratum. Nam maxima satellitū turba ad ciuitatē, quę principem locum tenet imperij, deportatum fuit, ibiq; regali sepulcro conditū. Sic igitur Imperatoris mater diem suum obijt: quę quidem est immortali planè memoria celebrāda, non modò ꝓpter pia vitę officia, sed etiā ꝓpter eximium illud & admirabile germē ab ipsa editum, Constantinū dico: quē q̄dem cùm ob cęteras res oēs, tum ob pietatem in parentem & ꝓcreatricem suam, beatum iudicare par est: qui illam, cùm iam anteà pietate minimè esset imbuta, ità piam reddidit, vt à primo tempore ætatis, ab ipso communis omnium Seruatoris ore instituta fuisse videretur: ità etiā honore regio exornauit, vt cùm apud omnes gentes, tum apud eos, q aliquo gradu militari collocati essent, Augusta & Imperatrix nuncuparetur, aureaq; numismata eius imprimerentur effigie. Iam verò thesauro regio pro arbitratu vtēdi, proq; animi sententia, & vt sibi cōmodissimum fore putaret, singula liberè dispensandi, filius liberam ei fecit potestatem, quô etiam in his omnibus eam & splendore eximiam, & amplitudine admirabilem efficeret. Quarè inter ea, quæ ad ejus memoriam illustrandam faciant, ista etiam non sine causa repetita sunt: quæ dum propter singularem pietatis præstantiam in matre colenda exercebat, præcepta etiam diuina, quæ honorem parentibus decenter impertiendum tradunt, accuratè expleuit. Humatur Constantinopoli. Constantinus suā matrem conuertit. Exod. 20.

ITEM DE EADEM S. HELENA, EX THEODORITI HISTOriæ *Ecclesiasticæ lib. 1. cap. 18. eodem interprete.*

ILlustrissima illa, & maxima digna admiratione Imperatrix Helena, aliud facinus, quod posteriorum memorię meritò commendari debet, obijt. Nam mulieres, quæ toto vitę tēpore virginitatē excolebant, primùm oēs in vnū cōgregari, & sedibus p̄paratis accumbere iussit, Deindè illa ipsa ancillæ munus exequi, apponere cibaria, pocula illis porrigere, fundere vinum, & gutturniū cū malluuio afferre, aquā deniquè earum manibus, dum lauant, ministrare non dedignata est. Quas res atq; similes hisce cùm confecisset, redijt ad filium: atq; non multò pòst lęto animo ac tranquillo, vbi filio de pia viuēdi ratione plurima præceperat, & eum benedictionibus, quæ ab exeuntibus è vita dari solent, muniuerat, hinc ad alteram vitam demigrauit. Cui post mortem talis tributus est honos, qualis ei, quæ Deum omnium moderatorem tam assiduo atque adeò ardenti studio coluerat, meritò tribuendus erat. Seruit officiosissimè sacris virginibus.

Quomodò ab eadem beatissima Imperatrice inuenta sit Crux & claui Saluatoris nostri, Lector videre potest in S. Crucis Inuentione, de qua agitur Tomo 3. die Maij 3.

MARTYRIVM S. ANDREAE, DVCIS EXERCITVS ET SOCIORVM, AVTHORE SIMEONE *Metaphraste. Vocatur autem hic Andreas etiam Magnus.*

19. Augusti

Mperatore Maximiano, homine valdè impio, persecutio quædam magna contra Christianos commota est, præcipuè autem in regionibus Syriæ. Erat tempore illo Antiochus quidam, superstitioni plurimùm deditus, militares ordines sub imperio suo regẽs: qui propter idolorum insaniam, contra pios homines furorem acrem spirabat. Sub eo viro, quem Antiochum nominatũ diximus, multi Tribuni militares eiusdẽ erroris participes numerabantur. Inter quos velut rosa florebat inter spinas, & inter graueolẽtes odores fragrãs aliquis vapor, fidelissimus Dei seru' & martyr Andreas: q latuerat qdem anteà, sed posteà manifestè apparuit. Hic ꝓpter ardentem zelum atque pietatem, magni Dei & Saluatoris nostri Iesu Christi opem assecutus, aduersantium bellorum hostes superabat, & multis egregijs ac strenuis facinoribus excellebat.

Multa præclara facinora & victoriæ S. Andreæ.

Tempore illo accidit, vt Persicarum copiarum pars quędam fines transiliret, & bellum aduersùs Antiochum suscitaret. Quoniam igitur repentina hostium incursio, & eorum multitudo non mediocriter ipsum perturbauit, Andreæ tunc Tribuni militarem peritiam & strenuitatem recordatus, illum ad consuetos ordines accersiri iussit, hortans eum, vt forti animo esset. Vtens autem his sermonibus: Tuæ, inquit, fortitudinis facinora quæque aduersùs hostes, & mihi, & ei, qui sceptra Imperij tenet, maximè nota sunt, & admodùm manifesta: quapropter & dignitatis istius gradum sortitus es. Itaq; magnum hoc & repentinum bellum fortitudini tuę cõmitto, vt p præsentis certaminis occasionẽ, ad gloriam tuam superiorẽ maior cumulus accedat. Hos cùm audìsset sermones optimus Christi miles Andreas, non copijs, nõ armis aut curribus, sed solo prępotente Deo fretus, magnũ illum Gedeonem æmulatus est, & paucos quosdam milites ad eiusmodi aciẽ assumpsit. Eos enim solos, quos manifestè cælestis gratia ei designauit, secùm habens, oppositis hostibus prælium intulit.

Iudic. 7.

Iam verò cùm esset congressurus cum hostibus, eorum ingentẽ multitudinem diuinę cognitionis argumentum suis militibus ꝓposuit: nondùm enim Christi Dei nostri fide donati fuerant. Hęc igitur illis enarrabat: Præsens opportunitas, cęlestis & diuinę cognitionis conciliatrix nobis erit: statim enim cognoscetis, ꝙ dij gentium verè dęmonia sunt, quodq; verus Deus ille est, quem ego colo, qui cęlum & terram effecit. Ipse igitur, cùm omnia possit, opem affert ijs, qui eum inuocant, eosq; fortes in bello efficit, & hostium cohortes facit terga vertere. En igitur, vt videtis, hostes ipsi eregionè nobis sunt oppositi, copijs innumerabiles, & nobis validiores. Sed agitè errorem idolorum omittentes, mecùm vnà Deum, qui verè Deus est, inuocate, ac statim videbitis hostes ipsos, velut fumum quendam aut puluerem, coram vobis deficientes. Hæc ille dicebat. Cui milites credentes, & cum multa fiducia irruentes, oppositas phalanges in fugam conuerterunt, & illustrem de hostibus ipsis victoriam deportârunt. Milites autem eius illos pręlij victores, reiq; admirabilis supra omnium opinionem testes, sanctus vir Dei Andreas, vt electos Christi viros, perfectè, quantùm in illo erat, confirmauit, & ad Dei cognitionem adduxit.

Psal. 95.

Insignis victoria diuinitùs ei collata.

Ea re putatisne parùm aduersarium diabolum conturbatum, qui victoriam illam contra se trophæum quoddam erectum cogitauit, neq; aliquid aliud eam rem fuisse, nisi propriæ potestatis casum, existimauit? Cęterùm maximus Dei Athleta, ad stadium progredi paratus, quasì pignora quędam cęlestia, præstantia dona ab ipso Deo percipiebat, cùm & eijciendorum dæmonum miraculis abundaret. Multos igitur in singulos dies impuris spiritibus perturbatos liberabat, sicque lethale vulnus diabolo infligebat, & inuidum & superbum hostem maximè subijciebat. Cùm verò quæ ad bellum pertine-

Multos sanat dæmoniacos.

pertinebant, viro sancto ex sententia processissent, & aduersùs Persas trophæum statuisset, vénit cum suis militibus in vrbem Antiochiam. Statim autē illum milites quidam ex ijs, qui cum ipso fuerant, inuidia & liuore incitati, cùm bonum illud non voluntariè delegissent, apud Antiochum detulerunt, quòd Deum Dux confiteretur & celebraret, qui in Cruce suffixus fuerat. Ea res maximam iram Antiocho attulit, & misit quosdam ex ordine militari, qui ab eo discerent, quod verum erat, & planum facerent. Cumq; per eos, qui missi fuerant, rem ità se habere certò audiuisset, apud eum per internuncios partim assentationibus, partim minis, partim admonitionibus vsus est: commemoransque suum in Christianos odium & acerbitatem, per ipsos internuncios ei dicebat: Cùm nóueris, quemadmodùm & qualibus tormentis sustulerim Eutychium Polyeucti filium, & multos eorum, qui vnà cum illo Christi fidem secuti sunt, ac quemadmodùm neminem ipsorum misericordia prosecutus fuerim, tu quo nunc consilio, aut qua spe hominis in Cruce suffixi mentionem proponis?

Ad hæc Andreas respondit: Maximè istis verbis, quæ dicit, constantiam meam Antiochus corroborat. Nam si omnes, quos nominatim protulit, grauibus tormentis ab illo subiecti, victores ipsius extiterunt, & Christo Deo coronati athletæ adstiterūt, quarè non & ego studere debeo amicus, vel potiùs Domini mei Iesu Christi seruus, omni tempore permanere, vt eadem, quæ illi, consequar præmia? Has voces per eos, qui celeriter, quæ dicebantur, excipiebant, & literis mandabant, à sancto viro prolatas accepit Antiochus ille arrogans, & à Dei pietate abhorrens, eumque vinctum ad se duci iussit, & omnibus audientibus interrogari, & apertè fateri, num Imperatoris edicto, an suo Deo, parére vellet. Ille autem pręsentibus hominibus, Angelis, & tota spectabili & creata natura, distinctè, apertè & confidenter CHRISTVM confessus est. Itaque superbissimus Præses acerbissimum supplicium aduersùs illum excogitabat, & ironia quadam vtens: Quoniam, inquit, multum laboris Andreas in bellis perpessus est, & victorijs non paucis coronatus fuit, remissionis & requiei viam ac rationē ipsi excogitauimus. Iussit igitur ęreum lectum componi: qui cùm valdè accensus fuisset, sanctum virum Andream supra illum poni iussit. At ille pręsenti & alacri animo in lectum illum, tanquàm in molle aliquod stratum, insiliuit, & in illo decubuit, statimque vehementem cruciatum sensit, cùm totum eius corpus comburetur, & vndiquè ignis ardore feruesceret. Mox verò propter eximium fidei suæ feruorem, requiem & recreationem habuit, cùm ignis ipse relaxatus esset. Duxit etiam nefarius ille Iudex quosdam ex eorum militum numero, qui vnà cum ipso strenuè in bello se gesserant, & verè in DEVM crediderant, ipsorumque manus in lignis, quadratam figuram habentibus, suffigi iussit: ridensque ab eis quæsiuit, num ea res esset illis voluptati. Repentè illi animo valdè prompto sibi eam rem iucundissimam esse affirmârunt, hæc addentes: Vtinàm CHRISTI simus imitatores, qui propter nos in ligno Crucis suffixus fuit. Deincèps ad diuinum Andream Tyrannus interrogationes suas conuertens, periculum faciebat, num talem cruciatum expertus, sententiam mutâsset, & à Christianorum fide animum auertisset. Sed cùm is respondisset se coronam illam, quam, qui ad finem vsque patientiam retinent, adipiscuntur, à DEO expectare, neque vnquàm ab ijs, quæ rectè & firmiter statuta sunt, se decessurum, iussit tyrannus Andream è loco illo eductum, in carcere diligenter custodiri, verbo quidem, quòd martyri tempus dare vellet, vt rem suam meliùs consideraret, & sententiam mutare posset: re autem vera hoc faciebat, vt ipse intereà scire posset, quænam esset super Andrea, cæterisque militibus Christianis, Imperatoris sententia.

Præclara eius confessio.

Iucūdo animo insilit in ignitum lectum æneum.

Sociorū militum cruciatus.

Mittitur in custodiam.

Statim igitur ad Maximianum literas misit, & rem illam significauit. Maximianus cùm de Andrea & ijs, qui cum illo erant, certior factus est per eas literas, quas suprà diximus, existimans non parùm perturbationis & tumultûs ad eum peruenturum, si tam insignem & clarum Ducem exercitûs, totque & tantos viros, qui cum ipso erant, milites optimos gladio percuti iuberet, rescripsit ad Antiochum, vt artificio aliquo aut versutia viros latenter ad id, quod vellet, perficiendum alliceret, neq; rerum nouandarum, aut seditionis occasionem toto exercitui præberet. Hæc scripsit Imperator, illud considerans, quòd si, cùm aliquibus obscuris hominibus, quorum crimina sunt incerta, pœnam iudex inferre vult, ad illorum causam defendendam plerique

Magnus ergò & celeberrimus martyr, cùm ex diuina prædictione loca illa suo & eorum omnium, qui cum ipso erant, martyrio præfinita esse cognouisset, (Oportebat enim eum, qui diuinum cursum conficiebat, & per angustam & arctam viam ambulabat, ad cęleste Dei regnum ingredi) vlteriùs progredi destitit. Tunc Seleucus vénit, & vidit loca, in quibus viri illi à Deo ducti constiterant: in eos autem exercitum, quem secùm habebat, immisit. Id cùm sensisset Dei minister, & se & socios suos ad preces excitans, ait: O amici & cômilitones, ac filij mei, nunc est tempus acceptabile, nunc dies salutis: perstemus in Dei amore, resistamus animo æquo & forti, quemadmodùm præcepit nobis Deus: manus nostras non ad vlciscendos persecutores, sed ad Deum precandum, eique gratias agendum erigamus: quòd nobis concesserit, vt ad horam hãc venire poterimus, quô partem & sortem cum omnibus ijs, qui sanctitate præditi sunt, assequamur. Supplices ab illo postulemus, quod martyrum primus celeberrimus Stephanus, cùm lapidibus obrueretur, à Deo petiuit, dicentes & nos: Domine IESV CHRISTE, accipe spiritus seruorum tuorum, quos in manus tuas commendamus. Actor. 7.

Cùm verò in medio ipsorum constitisset, manibus atque oculis in cælum erectis, Deum orauit, hæc dicens: Domine Deus, qui magnus es & omnipotens, accipe mei peccatoris & indigni serui tui preces, eorumque omnium, qui mecùm sunt, & fidem tuam immobilem seruauerunt: omnibusque his, qui necessitatis tempore nostra, qui sumus indigni, nomina inuocauerint, præsta petitiones illas, quæ ad salutem pertinent: quique ad locum hunc confugerint, eos protege, & à malo ac necessitate libera, largiens ipsis sanitatem animæ & corporis: & quo loco humilis sanguis noster effusus fuerit, fiat illic curationum fons, & spirituum impurorum redargutio ac liberatio, vt terribilis & sancti, benedictique nominis tui, vnigeniti etiam Filij tui Christi Dei nostri sanctissimi, & vitam dantis Spiritûs sancti gloria celebretur in secula seculorum, Amen. Completis his precibus, adstiterunt statim persecutores, feris immitibus crudeliores. Ipsi verò, tanquàm agni simplices ad immolandum ducti, mansuetè & leniter seipsos illorum manibus tradiderunt, communem omnium Dominum imitantes. Orat S. Andreas pro ipsos inuocaturis.

Profani igitur illi & nefarij persecutores, ferociter & cum quodam (vt ità dicam) dêtium stridore ac fremitu irruentes, strictis gladijs beatissimos viros interfecerunt, & illorum multo sanguine præterlabentem fluuium impleuerunt. Statìm autem, quemadmodùm sanctus martyr precibus suis postulauerat, locus, in quem venerandus sanguis ille defluxerat, fons quidam effectus est, omnigenarum ęgrotationum sanitatem afferens: qui fons ad hodiernum vsque diem gratijs redundat, & curationem singulis accommodatam largitur. Quamobrèm non ad eos solùm, qui propè, & in eo loco ac finitima regione sunt: sed ad ipsos etiam, qui longè absunt, & ab illis locis multùm distant, huius viri sancti fama celeriter peruénit: quæ facit, vt omnes tam parui, quàm mediocres & summi viri, concursu magno illuc proficiscantur, & miracula, quæ illic fiunt, gloriosè celebrent. Cursum igitur martyrij sui beatissimus Andreas cum tota sua forti & à DEO electa phalange perfecit decimonono die mensis Augusti, die Dominico, hora secunda. Cęduntur sancti martyres. Nota rẽ miram.

Petrus verò, Tarsensis vrbis Episcopus, qui diuino baptismatis lauacro eum purgauit, Nonnus Episcopus Berœensium, Theodulus & Synesius Diaconi, Marinus & Nicolaus, Eusebius & Lamyrion Lectores, cùm Andreas ipse, & ij qui cum eo erant, certamen perpessuri essent, è longinquo sequebantur, cupientes eorum finem cognoscere, quem & cognouerunt, communem, inquam, illorum omnium in Domino consummationem: quorum & venerandas reliquias reposuerunt, congruentem venerationem adhibentes. Viderunt & fontem illum venerandum, & multorum miraculorum effectorem, ex iusti & magni martyris defluente sanguine scaturientem: qui fons cùm primùm scaturijt, repentè curationum gratiam emisit: statìm enim vnum ex Lectoribus, quos diximus, Lamyrionem, à spiritu quodam prauo & impuro perturbatum, neque ad illum vsque diem liberatum, inprimis curauit, qui cum alijs Lectoribus sanus redijt. Idcircò illi DEVM hymnis celebrârunt, qui verè in sanctis suis gloriosus efficitur. Cæterùm in Ciliciam ampliùs redire noluerunt, quoniam Petrum Tarsensis vrbis Episcopum, qui martyrem Andreã cum Reliquię eorũ reuerẽter habẽtur.

tur. Misit ergò Bertulphus quosdam ad regem explorandi causa, quibus Ariouualdus rex ait: Non est meum, sacerdotum causas discernere, sed synodalis examinatio ad purum debet cuncta excutere. Illis sciscitantibus, num Episcoporum velit fauere consilijs, ità respondit: Nequaquàm ego illis fauebo, qui DEI famulo vellent creare molestias. Cernens ergò Bertulphus ità se gerere, quanuìs barbarum & Arrianæ sectę addictum, regem, poscit vt publico supplemento fultus, Romam ad sedem Apostolicam peruenire queat. Nota respõsum quanuis barbari regis.

Regio igitur subsidio Romam veniens Bertulphus Abbas, cuius obsequio ego interfui, Honorium Papam accessit: cumque ei causam aduentûs sui patefecisset, ille deindustriâ quærit, quæ sit regularis consuetudinis disciplina. Postquàm ille omnia alacri animo Pontifici explicauit, placuit beato Honorio, vt regularis series religionisque cultus, humilitatis indicia teneret. Porrò aliquandiù quotidianis colloquijs Bertulphum roborare nitebatur, vt cœpti itineris laborem non abijceret, & Arrianæ pestis perfidiam Euangelico mucrone feriret. Erat enim venerabilis præsul Honorius sagax animo, vigens consilio, doctrina clarus, comitate & humilitate pollens: lætabaturque è gentibus socium se inuenisse, qui suauis esset eloquio: nec prorsùs ferre sustinuit, vt citò ab eius consortio separaretur. Cùm autem æstus vehemens longa quiescendi spatia præberet, optatum illi munus impertijt, priuilegijs sedis Apostolicæ eum afficiens, nè quis Episcoporum in eius monasterio quodlibet sibi dominij ius vendicaret. Illud peroptatum munus adepti, ad nostros remeare studuimus: Vbi autem confecto itineris spatio, Tuscana arua & Apennina rura attigimus, & prope castrum Bismantum vénimus, tanta vis febrium Bertulphum oppressit, vt omninò moriturus crederetur. Aeger enim ab Vrbe excesserat. Omnes itaque mœror occupauit, non tam ob iter prolixum, quàm laborem ægroti patris: nullaque nobis de eius sospitate spe relicta, tenso tentorio in locis asperis, admodùm nos premente tristitia, commorati sumus. Erat tum Vigilia passionis beatorum Petri & Pauli Apostolorum. Venit ad Papã Honorium. Honorij Papę encomiũ. Bobiẽsecœnobium eximitur.

Atra indè nocte irruente, ille inter ignes febrium me accersiuit, curque mens curis dedita esset, sciscitatus est. Me autem respondente, omnia iam rectè esse constituta, ille ait: Et tu hîc apud stratum meum tota nocte, donèc illucescat, excubato. Me igitur vsque ad intempestam noctem vigilantem tantus sopor oppressit, vt sursùm caput attollere non valerem: omnesque qui circa tentorium ad sarcinas vel equos excubabant, simili sunt sopore correpti. In tanto igitur omnium silentio beatus Apostolorum princeps Petrus aduenit, & supra stratum ægri patris stans, Surge, inquit, & sospes abi ad sodales. Illo inquirente, quis esset, Petrum se esse respondit, cuius tum sacra toto orbe solennia celebrarentur. His dictis, abscessit. At Bertulphus timore perculsus, anxio & trepido corde sciscitabatur, quid rei esset: putabat enim & audiuisse me vocem, & visionem vidisse. Vt autem comperit me nihil neq; vidisse, neq; audijsse, Non cernis, inquit, fuluam lucem, qua Petrus Apostolus proficiscitur? Me respondente, nequaquàm eam me videre, siluit. Tum verò ego animi dubius, quid rei secùm versaret, vix tandèm precibus obtinere potui, vt mihi panderet veritatem: quam ille planè reticuisset, si me audiuisse & vidisse nouisset. Sacra Apostolorũ solẽnitas toto orbe celebratur.

Cùm quodam tempore, expleto psallendi officio, vnà cum fratribus hora diei secunda è beati Petri ecclesia egrederetur, obuium habuit hominem, Viatorem nomine, dæmonis rabie plenum. Eo viso, sublatis ad cælum oculis, conditorem rogauit, vt suis votis faueret, hominemque plenum malo dæmone, flexus precibus suis curaret. Exaudiuit precantem Dominus, & vis rabida dæmonis profligata est, nec prorsùs ausus est satan Dei imaginem contaminare: sed miserabiliter hominem discerpens, fugit ab eo. Protinùs autem salus consecuta est, & homo sospes ab ecclesia cum fratribus egressus, permanẽsq; incolumis, gratias persoluit creatori, quòd famulo suo tam facilè fauendo, eiusq; orationibus obtemperando, ipsius abstulisset cruciatus. Interiecto indè tempore, alius sæua dęmonis infestatione vexatus infantulus, (Dominicus is dicebatur, filius Vrbani cuiusdam) ad eum salutis causa productus est. Diù ergò ille dæmonem increpans, coëgit ab homine exire. Dęmoniacũ purgat. Itèm aliũ.

Alio tempore q̃dam multa lepra perfusus, qui nulla vnq̃ medicorũ opera se salutẽ cõsecuturũ speraret, ad venerabilẽ virũ Bertulphũ venit, orãs, vt precib⁹ ipsius posset

set Dei misericordiam experiri. Eum vt adspexit vir fiducia plenus, indoluit hominem tam graui vltioni subiacére: imperauitque, vt apud ipsum donèc curatus esset, permaneret. Itaque mens virtutum conscia, cælos penetrans, suis precibus conditorem omnium excitauit: peractoque biduano ieiunio, oleo perfudit lepra obsitum: moxq; didicêre membra post viscerum putredinem redire ad sanitatem, pristinumq; recuperare decorem. Ità nanque sanus ille effectus est, vt nec vestigium lepræ in eius corpore apparéret. Sic nimirùm præpotens Deus propenso fauore opitulatur famulis suis, vt multo virtutum vigore roborati, calcent fluxa & labentia, semperque suspirent ad cælestia.

Sanat leprosum.

Hic sequuntur aliquot aliorum facta memorabilia.

PLerosque verò monachos itidèm experti sumus virtutes patrare, putamusq; nos facturos operæprecium, si ex ijs nonnullas his interseramus. Cùm tempore quodam Blidulphus presbyter ab * Attala Ticinum missus esset, & in media eius vrbis via ambularet, obuium habuit Arioualdum, Ducem Longobardorum, hominem genere nobilissimum, Agilulphi generum, Adulualdi cognatum, sectæ Arrianæ studiosum, qui post Adulualdi obitum regnum Longobardorum obtinuit. Is ergò vt vidit Blidulphum, De Columbani, inquit, monachis est iste, qui nobis salutantibus non dignatur ità, vt par est, respondere. Cumque iam haud procùl abesset, irridiculè salutauit eum. Respondit Blidulphus: Precarer equidem salutem tibi, nisì tu seductoribus tuis & doctrinis à veritate alienis faueres: diceresque eos sacerdotes, qui per mendacium hoc sibi nomen vsurpant. Præstaret verò, ineffabilem Trinitatem in vna Deitate confiteri: non tres potestates, sed tres personas: nec vnam trium nominum personam, sed tres in vnitate patris & filij & spiritûs sancti personas, vna potestate, voluntate, essentia: Hęc ille paulispèr audiens, & indè progrediens, querebatur se non habere eius crudelitatis administros, qui cæca noctis caligine reuertentem illum monachum fustibus vel sudibus cæsum enecarent. Tum verò vnus cæteris vesanior, ait se ad id facinus perpetrandum paratum, modò ipse iubeat. At ille: Si hoc, inquit, feceris, postera luce ego te muneribus afficiam. Progreditur ergò, & alium suî similem adiungit sibi sceleris socium, viamque petris impeditam in tenebris obsidet. Remeat indè per eandem viam monachus & presbyter, reuertens à cœna, ad quam à quodam Christiano inuitatus fuerat, & necopinatò in satellites incidit, percussusque interijt, cerebro & omni corporis compage fustibus & sudibus contusa, nec tamen vllo è populo id sentiente. Erat enim abditus locus, nec clamare ille poterat, & loco & ictibus præpeditus. Diù ergò exanime, vt putabant, cadauer cædentes, memorato illi sceleris authori patratum facinus nunciant. Cumque Iustus presbyter, qui Blidulphum inuitauerat, euentum rei nesciens, timeret nè in Arrianorum manus ille incideret, arrepto baculo & pane, abit post eum, reperitque iacentem, & tanquàm somno pressum excitare conatur. Tum ille tanquàm è lecto surgit incolumis, vix plagarum vestigijs apparentibus: abeuntque pariter ad hospitium: vbi inquirenti Iusto, quid ei accidisset, respondit nihil sibi vnquàm euenisse suauius, nec dulciori somno se potitum esse. Illo rursùs interrogante, num quos sentiat membrorum dolores, respondet se nunquàm rectiùs habuisse, prorsusque nescire quippiam ipsi aduersi accidisse. Expeditis indè rebus necessarijs, ad monasterium redijt. Porrò is, qui se vltrò ad hoc designandum facinus obtulerat, mox post discessum monachi à Ticino, arripitur à dæmonio, & diuersarum pœnarum incendijs flagellatur. Facinus quoquè suum exitiabiliter confitetur, clamatque ad omnes, Si quis aliquid eiusmodi, quale ego feci, Bobiensibus monachis intulerit, pari vltione plectatur: & qui Arrianorum persuasionibus fidem commodat, talem iusti iudicis iram experiatur. Id vbi conspexit miser Arioualdus, putà flagitium illud diuinitùs manifestatum, confusus & metuens, nè quid simile ipsi accideret, illum, qui tam dirè torquebatur, cum socijs ad beatum * Attalum misit. orans pro se, vt admissum crimen condonet, affirmansque se paratissimum ad præstanda illis officia, si eius dona recipere velint. Videns autem beatus * Attala membri sui iniurias diuinitùs vltas, rogat vt cuncti pro pe-

Blidulphus presbyter & monachus

Dirè cęditur Blidulphus.

Diuinitùs mirè curat.

Vltio diuina in eius percussorem.

pestifero orent, vt vis aduersæ potestatis à misero homine pellatur. Porrò implj hæretici munera nunquàm se accepturum respondet. Cunctorum ergò orationibus Dominus placatus, ad tempus homini pepercit. Statim enim reualescens, sospes abijt, at tamen lucis huius vsura non diù fruiturus: Nam sedens in hospitio suo, cùm ab alijs obiurgaretur, quòd id fecisset, insultantis voce respondit: Etsi verò id spontè fecissem, quid tum posteà? Mox correptus febrium ardoribus, inter pœnas incendij & calamitates vita priuatus est. Eum sanè haudquaquàm iuxta aliorum sepulcra humare ausi fuêre, sed procùl ab hominibus in quodam loco omnium oculis exposito, vt prętereuntes dicerent: Hìc iacet ille miser, qui in Bobienses monachos sua petulantia crudelitatem exercuit.

Eodem tempore alius monachus, Meroueus nomine, à beato * Attala Dertonam vrbem missus, & causa eius negocij, propter quod venerat, longiùs ab vrbe progressus, ad quandam villam Yræ fluuio adiacentem accessit: vbì fanum quoddam arboribus consitum videns, allatum ignem ei admouit, congestis in modum pyræ lignis. Id verò cernentes fani cultores, Meroueum appræhensum, diuque fustibus cæsum & ictibus contusum, in flumen illud demergere conantur. Sed vnda monachum non ausa fuit suscipere, licèt ille eius rei, quam gesserat, nomine mori paratus esset. Cernentes ergò illi non posse eum mergi, quem Domini clementia seruaret, manè inter se communicato consilio, super vndas eum prosternunt, materiamque supereum coaceruant, vt immani pondere deprimeretur. Cumq; id scelus se iam confecisse putarent, relicto, vt putabant, cadauere, ad litus redeunt. Illis abeuntibus, Meroueus nihil molestiæ sentiēs, incolumis à fluuio surgit, diruptis nexibus, sospes Dertonam ingreditur, ac posteà ad monasterium redit. Eccè autem repentè diuina vltio in eius aduersarios animaduertit. Quotquot enim in eo fuêre contubernio, diuersis sunt calamitatibus affecti: alij cęcitate, alij ignis adustiōe, quidam * publica cōtractione, plerique omnium membrorum debilitate: ità vt diuersi diuersas sentirent pœnas. At vbì compererunt Meroueum sospitem ad Bobiense monasterium reuertisse, quidam ex eis eò adducti sunt: & perpaucis quidem pœnitentiæ medicina remedium attulit, reliqui omnes ea vltione perîere.

Meroueus monachus nō potest submergi.

Puniuntur diuinitùs eius persecutores.

Ità sanè mirificum famulis suis Deus munus impertit, cùm post damna corporis, & post irrogatas iniurias, & in præsenti vita adiutorio suò eos roborat, & in futura post certamina coronando glorificat, quos hìc propter nomen suum illatam iniuriam spontè excipere sentit. Vidimus nos in eodem Bobiensi monasterio etiam aliorum monachorum felicem vitam, felicioremque exitum, qui multa virtutum de se exempla præbuêre, è quibus nos aliqua saltem referemus, vt viuentibus, eorumque vitam imitari cupientibus, vberior adhortatio accedat. Monachus quidam, Agibodus nomine, qui beati * Attali tempore monialiū monasterium gubernârat, in extremis angoribus positus, sui exitûs expectabat horam. Cumque iam fratres adstarent, qui animæ è mundo emigranti suprema officia persoluerent, atque de more ad psallendi munus sese præpararent: elapsa è corpore anima, vidit ęternam lucem sibi paratam, solemque miro fulgore micantem. Cùm autem ea visione stuperet, diceretque se nunquàm talem solem vidisse, vel claritatem, quæ ei posset æquiparari, vnus è cęlicolis accedens, sciscitatur quid sic attonita intueatur. Illa respondet: Solem micantem se intueri, cui nunquàm alium similem viderit. Ait cælicola: Nóueris te hodiè venturam ad nos, & in hac admirabili luce habitaturam, septiesque vincentem Solis lumen, iustorum choris inserendam. Reuersa igitur, vale dic fratrum collegio, atque ità porrò redibis ad nos. Reuersa igitur anima in corpus, Agibodus fratribus vltimum vale dixit. Quodam autem è fratribus percontante, quandiù in eo ancipiti exitu moratus esset, ei indicauit quid vidisset, & quanta ipsi esset claritas promissa, quòdque eâdem hora obiturus sit, postquàm viaticum perceperit, & fratribus valedixerit. Sumpto indè sacratissimo Domini corpore, omnibus osculo præbito, orat vt charitatis officia corpori impendant. Itaque promissionem cælestem mox finis prosecutus est, felicemque obtinuit exitum, magno suî desiderio superstitibus derelicto. Hunc enim sanctorum remunerator posteris voluit exemplo esse, vt qui eius coronam ante exitū ꝓmissam cognouissent, eius puritatis & religionis in omnibus imitatores se pręberent,

Agibodo reuelat futura ipsius beatitudo.

Foe-

Virtutes Agibodi monachi. 1.Cor.14. Fuerat is à puero sub disciplina regulari eruditus, sub Columbano à seculo conuersus, simplex, & omni bonitate inter fratres conspicuus, obedientia & religione pollens, deniquè iuxta Pauli sententiam, malitia omninò paruulus. Quid enim sibi vult, quòd clementissimus Deus exeunti de mundo monstrare voluït, qualis posteà futurus esset, nisì vt ostendat eos, qui simili simplicitate viuant, & obediëtiæ ac mortificationi voluntariè subijciantur, similem expectare remunerationem, & æterni luminis esse claritate potituros?

Thedoaldi monachi beatus obitus. Vidimus & alium, huic obedientia, pietate & mãsuetudine similem Thedoaldum, feliciter ex hac vita abeuntem, & summa animi exultatione ad æterna gaudia properantem. Cùm enim lętus in suo strato decumberet, rogat vt fratres omnes ad ipsum veniant: ijsq; omnibus supremum vale dicens, se eadem hora ait è corpore egressurũ. Qua autem ratione exitum suum cognouerit, nobis haudquaq̃ voluït indicare. Cumque iam omnibus valedixisset, viaticum poposcit. Quo accepto, antiphonam ipse imposuit, ità dicens: Psal.83. Ibunt sancti de virtute in virtutem: videbitur Deus deorum in Sion. Absolutaque antiphonæ melodia, lætus & summa hilaritate refertus, animam reddidit creatori: vt nobis, qui præsentes eramus, apertè liceret intelligere, cum de gloria cælesti & promisso præmio vsqueadeò exultâsse.

Alius monachus sub Abbate Bertulpho, nomine Baudacharius, cùm tempore vindemiæ deputatus esset vineæ custodiendæ, nè ea ab auibus & bestijs aliqua iniuria vel detrimento afficeretur: euënit vt triginta fratres eiusdem vineæ tuendæ causa eò aduenirent. Ille ergò charitate plenus orat, vt illic post laborem fessa membra reficiãt, cùm nihil aliud haberet, quàm parùm panis, quem in suos vsus secùm attulerat. Obiurgante autem eum Præposito, dicenteque nè quid tale attentaret, quandoquidem panes conficere non posset: ille ait: Largæ mecùm dapes sunt, quibus possint etiam plures satiari. Præposito sciscitante, quænam illæ sint dapes, respondet anatem sibi à Domino datam. Tum verò Præpositus: Fac, inquit, sicut dixisti. Diuisit itaq; anatem triginta fratribus, atque adeò illi exatiati sunt, vt dicerent se nunquàm ità cibo expletos fuisse. Auxit enim fides, quod dapibus deerat.

Anate Baudacharius monachus reficit 30. fratres.

Leopardus quoquè monachus alio tempore vineæ tuendæ deputatus, inuënit vulpeculam botrum vorantem: quam obiurgans, minis intentatis iussit, nè ampliùs vineam attingeret. Sed cùm ille abijsset, furax bestiola redijt ad carpendas vuas: quas vbi contra illius prohibitionem gustauit, hærente in ore cibo vetito, extincta est: moxque Leopardus monachus vineam studio circumiens, reperit vulpem mortuam, in ore prohibitos tenentem cibos.

Alio tempore, eodem Leopardo cum Meroueo, cuius suprà fecimus mentionem, septa vineæ ex Abbatis imperio defendente, arborem securi succiderunt, & ramis sepem densârunt. Cumque arbórem totam ramis nudâssent, inter se statuerunt humì prostrati Dominum rogare, vt ipse vires suppeditet, quibus possint arboris truncum integrum ad sepem absportare. Indè ab oratione surgentes, inuocato sanctissimo nomine omnipotentis Dei, truncum corripiunt, & in locum destinatum perferre conantur. Et eccè quem vix multi eò pertrahere potuissent, duo homines fide armati, leui motu portant. Posteà verò multi fratres simul collecti, eundem truncum mouere volentes, leuare nequibant: atque ità omnipotentis virtutem agnouerũt, quam duo illi fratres nulli indicare voluërunt, sed secretò alij alijs patefecerunt. At nos fortassìs rodet quispiam & carpet, quòd hęc inserere hoc loco voluïmus: sed nos tamen, quæ ad DEI gloriam faciunt, silere nequiuimus. Ille verò dijudicet, recipiendáne sint, vel reijcienda hæc Dei dona, qui talia non abnuit, nec abijcienda sentit, quæ fidei canon admittit.

Trunců ingentẽ duo fratres facilè absportãt

DE

DE S. LVDOVICO EPISCOPO TOLOSANO ET CONFESSORE, DIPLOMA IOHANnis XXII. *Pontificis Maximi.*

Iohannes Episcopus, seruus seruorum DEI, venerabilibus fratribus, vniuersis Archiepiscopis & Episcopis, ac dilectis filijs Abbatibus, Prioribus, Decanis, Archidiaconis & alijs ecclesiarum rectoribus per vniuersum orbem cõstitutis, salutem & Apostolicam benedictionem. Sol oriens mundo in altissimis Dei, Deus Dei filius, ex paterno vtero ante Luciferum genitus, Deus Verbum, qui rerum in principio fundans terram in sapientia, cælos prudentia stabiliuit: adornando cælos sideribus, germinantibus cunctis terram: quique in fine temporum pro humani generis salute nostram assumendo naturam, texit nube nostræ carnis fragilis semetipsum: nunc hora instãte nouissima, illuminando per cuncta respiciens, opus ꝓduxit mirabile, claritate gloriæ suæ plenum, bonitatem suam monstrans magnificè, sponsámq; suam sanctam matrem Ecclesiam reddens nouitate tam claræ sobolis lætabundam. Nam qui facit mirabilia magna solus, dilectum suum, confessorem eximium, beatum videlicet Ludouicum, puritate candidum, charitate feruida rubicundum, electum ex millibus, produxit nouiter vt exemplar præfulgidum, cunctis fidelibus imitandum, eius vitæ singularis excellentiam signis probans & prodigijs coruscantibus, crebris miraculis manifestans. Augusti 19. Prou. 3. Psal. 135.

Igitur lætentur cæli & exultet terra, iucundetur pariter totus orbis. Nam qui effulsit in templo, dum viueret, in medio nebulæ suæ carnis vt matutina stella ac luna plena solari lumine, velutì vt sol refulgens, in sua formosus stola, in virtute multa repentinè ad summa graditur, regalibus dignus adspectibus, vt candens lilium, ac odoris suauissimi rosa rubens. Huic cęli præstant hospitium, cæli ciues vt sibi conforment & comparent, ad suum hunc consortium admittunt in supernis: Christus hunc reficit, idemipse prandium & conuiua. Hic felix sanctus ex regali prosapia, patre videlicet claræ memoriæ Carolo rege Siciliæ: matre verò, charissima in Christo filia nostra, Maria Siciliæ regina ex Hungaria, originem suam trahens, altum sui generis recusauit sapere, humilia semper diligens & amplectens. Sciebat nanq;, quòd excelsus Dominus, alta de longinquo prospiciens, humilia è vicino contemplatur. Quanquàm autem singula præclara opera lucidæ vitæ suæ verbis paucis enarrari non possent, aliqua tamen de quamplurimis ad vtilitatem legentium referemus: vt ex his Deum patrem glorificent, & in his reperiant viuendi regulam, quam sequantur. Genus & parentes S. Ludouici. Psal. 137.

Sanctus iste, sicut probatum est testimonijs fidedignis, in ætate existens tenera, sub magistri religiosa diligentia cum suis fratribus tenebatur. Ipse tamen ibi maturis intendendo moribus, sub tenello pectore gestare se senilem animum ostendebat. Ductus in Cataloniam, cum duobus è suis fratribus datus obses pro liberatione antè dicti regis, tam feruenter dedicauit se studio, quòd infra septennium, quo etiam ibì obses fuit, sub instructione fratrum Minorum, quos secùm habebat in socios, in primitiuis scientijs & sacra pagina sic profecit, quòd vir Dei pollens ingenio, de prędictis scientijs non solùm publicè ac priuatè subtiliter disputare valeret, sed & solenniter Clero & populo proponere verbum Dei: vt putaretur scientia hæc infusa sibi magìs deuinitùs, quàm humanitùs acquisita. Obses mittitur in Hispaniam. Multũ proficit in literis.

In orationibus sedulus & deuotus, mentem ad Deum eleuatam tenuit: profectò sciens, quòd oratio humiliantis se nubes penetrans, pro exauditionis suffragio Deum adit. In tempore nanque dicto, sacramentali confessione præmissa, Missas audiebat deuotè. In magnis verò festiuitatibus, cum præparatione multa corpus sumebat Dominicum. Factus autem sacerdos, diebus singulis celebrabat. Audientiæ verbi Dei insistebat attentè. Pro pastu verò animæ, in scripturis deuotus studens, habebat ad hoc pro solatio sanctos libros. Castitatis autem amor à puero affecerat eius men- Eccles. 35. Quotidiè sacrificat. Studiũ castitatis.

tem adeò, quòd ob ipsius fidam custodiam, mulierum consortia fugiebat omninò, intantùm quòd nisi forsan cum matre & sororibus, solus cum sola nullo vnq̃ tempore loquebatur. (Eccl.7.) Mulierem nanque amariorem nouerat esse morte. Verba etiam inhonesta horrebat audire, ac loquentes talia grauiter arguebat: attendens prudenter, quòd corrumpunt mala colloquia bonos mores. (1.Cor.15.) Fratres nihilominùs duo, & interdùm quatuor, in sua iacebant camera, in suæ testimonium nitidæ puritatis. Cum Apostolo Paulo, sobrietate cibi & potûs, corpus suum castigabat assiduè, seque frequenter manu sua, quandoquè autem alicuius fratris consocij, cum catenis ferreis disciplinans, vestiendo pro camisia rude stamen, & deferēdo ad nudum pro cingulo chordam grossam, ipsam carnem in seruitutem redigebat. (1.Cor.9.) (Catenis ferreis se cędit.) Summo etiam studio terrena cuncta calcare studuit ex desiderio æternorum. (1.Iohan.5.) Considerans etiam sanctus iste, quòd mundus totus sit positus in maligno, quodque cum concupiscentia sua transit, ipsum fugiendo deseruit totaliter & contempsit. (1.Iohan.2.) Nam rediens de Catalonia cum rege prædicto, votum, quod de intrando Ordinem fratrum Minorum in obsidione fecerat, in conuentu eorundem fratrum de Monte Pessulano, voluit adimplere. Sed videns, quòd timore dicti regis ipsum fratres recipere non audebant, votum ipsum solenniter iterauit.

Et quia vouentibus præceptum nouerat de reddendo, (Psal.75.) suadenti felicis recordationis Papæ Bonifacio prædecessori nostro, quòd assensum præberet prouisioni de se factæ ecclesiæ Tolosanæ, nullatenùs consensit, quoadusquè votum dictum, quod fecerat, compleuisset. Cuius deuotioni annuente prædecessore nostro prædicto, habitum Ordinis prædicti suscipiens, (Fit monachus Franciscanus.) in pręsentia bonæ memoriæ Iohannis Episcopi Portuensis, tunc eiusdem Ordinis generalis Ministri, expressam professionem flexis genibus in manibus * suis fecit (*for. eius): sicque prouisioni prædictæ suum præbendo assensum, mandatis Apostolicis obediuit. Et quanquàm de iussu prædecessoris eiusdem, dictum habitum velatum portauerit vsque ad festum beatæ Agathę tunc vicinum, in dicto tamen festo in præsentia duorum Cardinalium recepit publicè: (Itèm Episcopus Tolosanus.) ac sic extunc portauit continuè, atque ipso die ad sanctum Petrum patenter detulit prædicando. Miranda res, & aliâs insueta. Vir nanque virtutum positus in sublimi, iuri primogeniturę renunciauit & regno, regalis solij spreta pompa, pro regno corruptibili, æternum ac plenum delicijs regnum mercans.

Mira verò compassione ad pauperes ferebatur, quibus largas tam priuatas, quàm publicas, eleemosynas faciebat. (Benignitas eius in pauperes.) Vndè iam factus Episcopus Tolosanus, per vnum suum familiarem secretarium mandauit inquiri de suorum quantitate reddituum, quantumque sibi sufficeret pro moderatis expensis faciendis & rationabilibus: volens quòd totum residuum in sustentandis pauperibus poneretur, quanquàm prælatus tam magnus esset, & filius tanti regis. Cùm autem iret * Parisius, pauperem quendam nudum reperit: cui multùm compatiens, abscondite cappam contulit, quam portabat, sibique fecit aliam secretè apportari. In hoc, etiam Christi imitatione, nihilominùs humilitas vera fulsit. Attendit nanque, quòd Deus, qui mœrentes sospitate erigit, ponit humiles in sublimi. (Iob 5.) Ipse enim vigintiquinque pauperes in domo suą reficiebat quotidiè, aquam in manibus fundebat, manuque sua ipsis fercula apponebat ac panes scindebat, eisdem etiam genu flexo, in ipsis Christo seruire, & ipsum recipere se delectans. (Insignis humilitas.) Hospitalia pauperum aliquotiès visitabat. Sciens deniquè quòd qui vestiuntur mollibus, in hoc à Domino non laudātur, (Matt.11.) post Diaconatûs sumptum ordinem, semper veste humili vsus fuit. Post ingressum verò prædicti Ordinis, vili habitu ac bruno colore in tapetijs, cortinis & lecti coopertorijs vtebatur.

Pontificatûs etiam officium exercebat cum diligentia seruus hic CHRISTI fidelis & prudens, (Officiū boni Episcopi.) Missas dicendo assiduè, deuotissimè Ordines celebrando, Clericos quibus de beneficijs prouidere volebat, examinando de virtutibus & vitijs & articulis fidei, vita & moribus diligenter. Iudæos & Gentiles, zelo feruens DEI, inducebat sedulè ad baptismum, ac quosdam eorundem sacro de fonte leuauit. Demùm gloriosus iste sanctus, cursu vitæ consummato, feliciter ad DEVM fontem viuum, quem auidè sitiērat, migraturus, infirmitate decumbens vltima, deuotissimè sumpsit corpus Dominicum, quanuis debilis, de lecto exiliens in occursum Domini Saluato-

uatoris. Cruce autem sibi data per quendam ex socijs, deosculabatur illam, genuflexus in lecto, vt potuit, ac in oratione deuota & silentio postmodùm diù mansit. In Cruce nanque Domini nostri Iesu Christi, & non in alio, didicerat gloriari. Tandèm gloriosam resolutus in mortem, qui hìc viuus ambulauit in innocentia in medio domûs suæ, ad Deum suum contemplandum in gaudio, facie reuelata in sua innocentia est ingressus. Verùm quia decebat multùm diuinæ magnitudinem bonitatis, quòd illum, quem in terris, ipsum præclaris adornando virtutibus, suæ imagini fecerat tam conformem, secùm ostenderet regnare in cælis virtutis suæ testimonijs: quædam per eum miracula operari dignatus est, quæ ad sancti huius declarandam gloriam, præsentibus duximus annotanda.

Felicissimus eius obitus.

Quædam nanque duorum annorum puella, quæ vi febris, quam passa fuit duobus mensibus, expirauit: facto voto per patrem sancto isti, quòd ipsi imaginem de cera offerret, si vitam à DEO filiæ suæ impetraret, resuscitata, vbera matris suxit.

Miracula post eius obitum.

Quidam etiam quinque annorum puer, vehementia febris continuę vita functus, facto voto per patrem, est vitæ pristinæ restitutus, nec dictæ febris in eo apparuit vllum signum.

Quędam puella annorum septem, quæ per septimanas tres febrem passa continuam, expirauit, facto ad dictum sanctum voto per suos, spiritum recuperauit, & reuixit.

Quædam deniquè mulier, quæ duas conceperat filias, vna illarum in vētre mortua, ex casu dictæ matris de asino, & in eius ventre ex mora diutina putrefacta, cœpit puerperio laborare. Cumque dictus partus iam putridus per frusta fuisset extractus, & alia filia mortua, iam educta esset obstetricum ministerio violenter, & proiecta in stabulo super fimum: emisso ad ipsum sanctum voto, quòd si partus ille resurgeret, vnam sibi ceræ imaginem præsentaret, puella palpitare cœpit, & baptizata, septem mensibus superuixit.

Quidam etiam puer ætatis annorum septem, dum sub lecto, in quo cum suis iacebat parentibus, repertus mortuus, rigidus & frigidus aliquo tempore permansisset, facto per parentes ad hunc sanctum voto, fuit diuinitùs suscitatus.

Mulieri cuidam, quæ propter vehementem infirmitatem diem extremum clauserat, emisso per suos ad sanctum istum voto, eius meritis reddita fuit vita. Quædam puella nobilis, quę ex casu ad terram de nutricis brachijs, per octo menses passa fuerat surditatem, facto voto ad prædictum sanctum per patrem, à dicta surditate ad plenum extitit liberata. Quidam nanque, cùm post fortem febrem continuam perdidisset loquelam, & sic mutus per mensem integrum permansisset, adductus ad sepulcrum sancti huius, fuit ibidèm loquelæ, finita Missa, restitutus.

Mulier mortua reuiuiscit.

Surda audit.

Mutus loquitur.

Mulier quędam, quę subitò muta & impotens de vno brachio facta fuit, hac infirmitate sibi per mensem durante, emisso voto per * matrem, statim ad sanitatem pristinam est reducta. Quædam etiam mulier, dum ex partu quodam violento de puero mortuo, & in eius vtero transuersato, contracta in manibus & pedibus & femoribus biennio permansisset: facto voto ad sanctum pręfatum, quòd si curaretur, scoparet in tota vita ecclesiam, in qua iacet, dormire cœpit, & expergefacta, à morbo prædicto penitùs est curata.

* patrem.

Vir quidam passus annis sex guttam in manu & brachio, ventre ac humero, facto voto, quòd eius limina visitaret, statim fuit sanitatis beneficium consecutus.

Quidam deniquè presbyter passus guttam in latere, quæ ipsum afflixit grauiter diebus septem, facto voto ad memoratum sanctum, diligentiùs eius tumulum visitando, recepit continuò sanitatem.

Quędam mulier, quæ per octo annos morbo epilentico quasì quotidiè grauabatur, emisso voto, quòd sepulcrum eius, si curam reciperet, annis singulis visitaret, curam recepit, sicque extunc de morbo ipso penitùs nihil sensit.

Comitialis fœmina sanatur.

Monialis quædam, quæ post febrem longam, quam passa fuerat, dolorem incurrebat in omnibus membris eius, intantùm quòd in duodecim diebus nisì alieno adiutorio de lecto non poterat se mouere: portato sibi pedali panno, qui quondàm sancti huius dicebatur fuisse, ac sibi applicato ad carnem, sana & incolumis est effecta.

Nota quid cōferāt etiā viles panni sanctorum.

Cùm homo quidam, qui miraculis istius sancti detrahere nitebatur, reuersationem

faciei & oculorum turpiter incurrisset, sicque manens per dies sex, huic sancto cum deuotione, qua poterat, se deuouisset, ad sepulcrum eius veniēs, & offerens caput cereum, antequàm exiret ecclesiam, perfectè reperit se curatum.

Hæc sunt mirabilia opera solius altissimi, quibus & alijs quampluribus mirificare voluit sanctum istum, ac toti mundo reddere venerandum. Laudetur igitur magnificè Deus noster, cuius dextera huic Episcopo confert stelliferum regni diadema. Applaudant & isti pariter cæli ciues, quorum cœtibus sanctus hic sole splendidior est insertus. Canant quoquè altissimè Franciæ, Siciliæ ac Hungariæ regna felicia, de quorum horto candoris niuei flos erupit, quorum vitis germinat dulcem vuam, cuius liquor cælos lætificans, abundè funditur in calice summi regis. Lætetur insupèr ciuitas Tolosana, tanto ditata præsule, quem apud Deum aduocatum habet sedulum & patronum: Verè felix es ô tu Marsilia, facta diuinorum aromatum tam sancti corporis apotheca. Sed & fratrum Minorum Ordo conspicuus, nouæ laudis canticum promere non desistat, in aula cęlesti tam pręclarum alumnum diuinis festiuè conspectibus repræsentans.

Cęterùm quia cōuenit, vt quem Dominus in cælo magnificat, mundus colat, nos de sanctitate vitæ ac veritate miraculorum ipsius, inquiri fecimus diligēter. Et quia post inquisitionem solertem, & studiosam examinationem & discussionem solennem, supplicatione deuota & humili pręlatorum omnium, tūc apud sedem Apostolicam existentium, cum instantia requisiti, de fratrum nostrorum consilio & assensu, de omnipotentis Dei virtute confisi, authoritate quoquè beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius, & nostra, ipsum septimo die Aprilis sanctorum Confessorum catalogo duximus adscribendum. Ideoque vniuersitatem vestram monemus & exhortamur attentè, per Apostolica scripta vobis præcipiendo mandantes, quatenùs quartodecimo Calendarum Septembrium festum eiusdem Episcopi & confessoris deuotè celebretis solenniter, & faciatis à vestris subditis deuotione congrua celebrari: vt pia eius intercessione hîc à noxijs protegi, & in futuro sempiterna gaudia consequi valeatis.

In Sanctos refertur.

Et vt ad mirabile eius sepulcrum ardentiùs & affluentiùs Christiani populi confluat multitudo, ac celebriùs eiusdem confessoris colatur festiuitas: omnibus verè pœnitentibus & confessis, qui cum reuerentia illuc in eodem festo annuatim accesserint, ipsius suffragia petituri, de omnipotentis Dei misericordia, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius authoritate confisi, duos annos & duas quadragenas: accedentibus verò ad prędictum sepulcrum annis singulis infra eiusdem festi octauam, vnum annum & quadraginta dies deiniunctis sibi pœnitentijs misericorditer relaxamus. Nulli ergò omninò hominum liceat hanc paginam nostræ approbationis, confirmationis & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Datum Auinione 7. Idus Aprilis, Pontificatûs nostri anno primo.

DE EODEM BEATO LVDOVICO QVAEDAM EX *egregio MS. codice, per F. Laurentium Surium mutato stylo descripta.*

LVdouicus Christi confessor, clarissimo stemmate prognatus, patrem habuit Carolum Siciliæ regem, & matrem Mariam regis Hungarorum filiam. Cùm adhuc puerulus esset, tanta Dei in illo emicuit gratia, vt posthabitis eius ætatis ineptijs, diuino sese cultui manciparet. Vbi decimumquartum ætatis annum attigit, vt tanquàm lapis electus quadraretur, patris redimēdi causa ductus est obses in Cataloniam cum alijs quibusdam: cumque omnes militari custodia tenerentur, ipse eorum animos salutaribus adhortationibus erigebat & consolabatur. Oblato verò in eo exilio magna opportunitate, toto septennio se in fratrum Minorum, quos semper apud se comites habebat, tradidit disciplinam, vt ab eis literis institueretur: in quibus sanè intrà illud tempus tantas fecit progressiones, vt & promptus esset ad eloquendum, & benè idoneus ad concionandum, & admirabilis in disputationibus de rebus Theologicis suscipiendis. Pro sola verò animi pietate & deuotione, non ex vllo debito vel obligatione,

ne, quotidiè Ecclesiasticum persoluebat officium eo ritu, quo solent fratres Minores. Legebat etiam extensis brachijs officium Dominicę passionis, vt crucifixo Saluatori posset saltem aliqua ex parte cōformari. In vigilijs, ieiunijs, pauperibus exhibēdis ministerijs sedulum se prębebat: crebrò percipiebat sacrosanctā Eucharistiā, sæpiùs apud se statuebat seculo valefacere. Preces eius quotidianæ

Tandèm pace inter patrem eius & Aragoniæ regem confecta, eo tempore, quo celebrabantur nuptiæ sororis eius, quæ pacis causa agebantur, præsentibus duobus regibus, & totidem Apostolicæ sedis Legatis, palàm accepta tonsura Clericorū, in magna pręlatorū frequētia publicè insignē habuit cōcionem die solēni omniū sanctorū. Indè Romam cum patre & fratribus profectus, & à Pōtifice Bonifacio honorificè exceptus, subdiaconus ordinatus est. At verò curię strepitum fugiens, Neapolim se contulit, atq; illic Diaconus & presbyter effectus est. Porrò quodam in loco fratrum Minorum se habitationi adiunxit, vt studiosè posset sacræ lectioni dare operam, & studiosiùs in pias preces incumbere. Palàm accipit Clerici tonsuram. Fit subdiaconus. Itèm Diaconus & sacerdos.

Intereà sede Tolosana vacante, prudens pontifex Bonifacius animū adiecit ad pręficiendum illi Ludouicum, virum eximium, tametsì ille absens prorsùs id ignoraret, nec quicquam eiusmodi appeteret. Vbì autem comperit, quid Pontifex ea de re mādâsset, prorsùs assentiri noluit, nisì priùs ea occasione permissum ei esset & habitum fratrum Minorum induere, & in manibus Ministri generalis sancti Francisci institutum solenniter profiteri. Id posteaquàm fecit, inuitus tandèm in Episcopi cathedra se collocari sustinuit: in qua sanè quanto se vidit sublimiorem, tāto arbitratus est viliorem atq; abiectiorem. Nec deincèps pati voluit alijs se vestibus indui, quàm suscepti Ordinis vili habitu & cingulo nodoso. Iam enim oblitus erat se regis filium, nesciebat se Episcopum: solùm cogitabat se fratrem esse instituti Minorum. Canes venaticos, rapaces volucres, histriones & leuitates omnes à suis ædibus arcebat, vt psonis Ecclesiasticis ipsi assistentibus posset tanto expeditiùs diuina promere eloquia, & sanctę vitæ de se exempla præbere. Inter omnia diuina charismata, pręcipuè in eo relucebat eximia humilitas, haud aliter atquè carbunculus in aureo ornamento. Annis singulis die Cœnæ Dominicę duodecim pauperum abluebat manus, cibum potumq; illis apponebat, ac deindè in genua se submittens, eorum itidèm lauabat pedes. in quibus officijs tametsì pręse ferre videretur seruilem personam, at nihilominùs honorificans ministerium suum, pontificiā seruabat authoritatem. Erga miseros enim & calamitosos humanum & mansuetum se exhibebat ductus misericordia: erga superbos & tumidos peccatores iustitiæ seueritate vtebatur. Itaq; in illorū, quibus conferre debebat beneficia Ecclesiastica, mores & scientiam accuratè inquirebat, nullaq; habita ratione conditionis, precum aut fauoris, ijs prouidebat. Clericos quoquè peccantes, absq; respectu personarum regulari subdebat disciplinæ: cumq; id expedire cerneret, etiā beneficijs priuabat. Rarus omninò dies illi abijt, quo nō Missam celebraret. Fit monachus & Episcopus. Singularis eius humilitas. Ecclesiastica beneficia quibus contulerit.

Et quia sicut esca corporea citò corrumpitur, nisì salis acrimonia seruetur, sic vitæ sanctimonia facilè labascit, nisì pœnitentiæ austeritate fulciatur: vir Dei victûs parsimonia, asperitate vestium, vigilijs, ieiunijs, curis & laboribus carnem domabat, & cogebat spiritui parére. Nodosa enim reste cingebat nudam carnem, & stamine aspero vtebatur pro interula. Vrgentibus ecclesiæ ipsius causis, vt aliò proficisceretur, diuersas Italiæ & Galliæ perambulans regiones, & vbiquè verbum Dei pręicās, vénit Luteriam Parisiorum: atq; indè proficiscens, superatis Pyrenæis montibus, Hispaniam adijt, peragrataq; Catalonia, reuersus est in Prouinciam. Ad eius conciones audiendas tanta auiditate accurrebant homines, vt propter turbas sese inuicèm comprimētes, quidam in mortis discrimen adducerentur. Diuina tandèm dispensante clementia, cùm breuì explêsset tempora multa, sanctus antistes in eo loco, qui Brimonia dicitur, annos natus trigintatres, ardentium vi febrium correptus, anno salutis 1297. 24. Calendas Septembris, feliciter migrauit ad Dominum. Corpus eius Massiliæ humatum est in ecclesia fratrum Minorum: vbì, mirificante Domino sanctum suum, cæcis, surdis, claudis, mutis, paralyticis, hydropicis, cæterisque morbidis præstantur remedia ab eo, qui solus facit mirabilia, viuens & regnans per infinita secula, Amen. Carnem domat. Abit è vita. Miracula ad sepulcrū eius. Psal. 71.

VITA S. PHILIBERTI ABBATIS, SCRIPTA AD ABBATEM COSCHINVM ET FRATRES *Gemmeticensis cœnobij.*

Stylum mutauit F. Laur. Surius.

PRAEFATIVNCVLA AVTHORIS.

Vm prisca Patrum gesta commemoramus, ad nosmetipsos nos reuocamus, & velut in speculo nostros contemplamur vultus. Vt verò sitiens potum, & famelicus panem appetit: ità ego diuinam imploro opem, vt præstet mihi synceram animi deuotionem, & oris facundiam: vtì nè temeritati adscribatur id, quod ego patris spiritualis Coschini Abbatis, fratrumque omnium Gemmetici monasterij iussu & voluntate suscepi, cupientium mea opera habere monumentum aliquod rerum à patre nostro Philiberto gestarum: Quibus vt morem gererem, pauca excerpsi è multis, quæ ad animatum ædificationem faciant: vt nec lectoribus oneri, nec auditoribus fastidio sint, satisfiatq; piorũ precibus, quandoquidem fortis est vt mors dilectio. Sufficiant autem, quęso, pauca è pluribus, conuenienter illi sententiæ: Cui pauca non sufficiunt, multa nil proderunt. Can. 8.

VITAE HISTORIA.

Augusti 20.

Taque beatus Philibertus, Helisano territorio ortus, secularis literaturæ minimè rudis, pro gentis illius more planè strenu', in vico Iulij est educatus, ea potissimùm ratione, quòd patrem eius Philibandem, fauore regio laicę functionis ministerio absolutum, eius loci ciues sibi Episcopum expetijssent. Qui cùm iampridèm cognouisset adolescentem Philibertum bona ac liberali esse indole, eum regi Dagoberto commendauit, quę inter Francorum reges constat fuisse fortissimum. At verò Philibertus nobilitate conspicuus, in Audoëni optimatis familiaritatem admissus est: qui sanè, aureo licèt balteo cinctus, Deum impensè amabat, & inter alios aulæ proceres cumprimìs illustris habebatur: clarissimisque vitę meritis insignis, Rothomagensis ecclesiæ factus Episcopus, virtutum signis modò egregiè coruscat in terris.

Venit ad aulã Dagoberti regis.

Audoenus postrà Rothomagen. Episcopus.

Vbi verò Philibertus adolescens vicesimum ætatis expleuit annum, diuina præcepta audiens, apud se deliberauit Christi fieri discipulus, facultatibus omnibus derelictis. Nec tamen suo voluït viuere arbitratu, sciens non debere illum præesse alijs, qui subesse non didicerit: nec à subditis exigere obedientiam, qui eam superioribus non exhibuerit. Dedit ergò operam, vt alicubì reperire posset DEI seruum, eximia religione probatissimum. Comperit autem eiusmodi esse Aglium, Rasbacensis cœnobij præfectum: quod Cœnobium sanctus Audoënus cum socijs quibusdam in suo fundo condiderat, & hunc Aglium virum DEI, è Luxouiensi monasterio accitum, huic suo cœnobio Patrem constituerat. Rebus igitur omnibus, quas habere poterat, in pauperes erogatis, ità vt nihil quicquam indè amicis aut parentibus imparti ret, sed haud secùs, atquè regia negocia ipsi credita, cautè & religiosè dispensaret, ad cœnobium Rasbacense se contulit: atque illic à beato Aglio amanter exceptus, capitis comam deposuit, Christique iugum suaue & onus leue sustulit, atque adeò in omni religione & sanctitate excreuit, vt etiam perfecti viri in eo cernerent, quod meritò imitarentur.

Fit monachus Philibertus apud Rasbacẽses.

Iussus autem in prima mensa sedere, omnibus ministrare studuit, vt ipsa eius refectio, in fraterna seruitia & officia mutaretur: absolutoque prandio vel cœna, à mensa minimè satur abiret. Cumque antiquus hostis, eius inuidens

dens abstinentiæ, pulsaret animum eius, vt largioribus epulis indulgeret, volente D E O, fraus eius detecta est, nequissimo dæmone illi in somnis ostenso. Cùm enim nocte quadam cibo refectus esset, improbus ille ventrem eius palpans: Modò, inquit, hîc benè, modò hîc benè. Tum verò Christi miles agnoscens ignita hostis iacula, Cruce se consignat, statuitque repetere pristinum abstinendi rigorem, & diuinum aduersùs fallacis dæmonis machinas auxilium implorare. Nocturnis horis illo ad ecclesiam abeunte, tortuosus coluber tribus modis eum voluit impedire. Prima nocte, sumpta vrsi specie, intrà ecclesiam eum terrere cùm vellet, & alia nocte candelabri ferro cōfodere niteretur, atq; tertia nocte transuersim in ecclesiæ foribus stans, eum aditu arcere conaretur, cuncta hæc machinamenta virtute Christi Philibertus dissoluit, Crucis expresso signo. Abstinentiæ eius sua fraude diabolus nititur impedire. Virtus signi Crucis.

Postquàm autem beatus Aglius obdormiuit in Domino, fratrum vnanimi cōsensu Philibertus in eius locum subrogatus est. Quē tum videre licebat humilitate pollentem, hospitalitatis studiosum, abstinentiæ deditū, prudentia eximiū, charitate feruentem, zelo Dei inflammatum, domum ipsi creditā strenuè gubernantē, nullius personam accipientē, vitia reperta radicitùs extirpantem. At verò quidā è fratribus, maligno spiritu eos impellente, excitata rebellione aduersùs sanctū virum, eum non dubitârunt ex ecclesia extrahere. Sed vltrix manus præpotentis Dei, non passa est impunè id abire. Vnus enim ex eis, fulminis ictu interijt, alius instàr Arrij in sterquilinium viscera effudit, indignamq; vitam digna morte finiuit. Quę res cæteris metum attulit, ità vt veniam ab illo petentes, in pristinum honoris gradum eum reuocarent, & deincèps amanter ei obedirent. Creatur Abbas. Vltio diuina in rebelles monachos.

Sed quia perfecti viri semper ad meliora contendunt, sacerdos Christi sanctorū lustrauit cœnobia, vt posset aliquid haurire emolumenti ex illorum ꝑspecta sanctitate. Itaq; inuisit Luxouiēse, Bobiense, & alia S. Colūbani institutum cōplexa monasteria: nec ea duntaxàt, sed quęcūq; in Gallia, Italia, Burgundia extabant, solerti animi industria; instàr apis prudentissimæ, optima quęq; colligens viuendi instituta & exempla. Legebat studiosè Basilij præclaras constitutiones, Macarij regulam, Benedicti decreta, Columbani instituta sanctissima: atque ità onustus virtutum aromatibus, sectatoribus suis egregia de se exempla præbebat. Multa perlustrat monasteria.

Quandò aūt visum fuit omnipotenti Deo, lucernā tantā ponere sup candelabrum, vt longè lateq; eius se lumē & virtutum radij diffunderēt, eā illi voluntatē adspirauit, vt sua opera monasteriū extruendum curaret. Itaq; à rege Francorū Clodoueo, & eius coniuge Baltilde locum in pago Rothomagensi supplici prece obtinuit, quē antiqtùs Gemmeticum appellabant, atq; illic egregiū cœnobium ędificauit. Congruè sanè locus ille Gēmeticus est dictus, quippe q instàr gemmarum, multiuario sit decore conspicuus. Videas illic arborum comas syluestrium, multigenos arborum fructus, solum fertile, prata virentia, hortorū flores suaueolentes, botris grauidas vites, humum vndiquè cinctam aquis, pascua pecorum vberrima, loca venationi apta, auium cantu circumsonantia. Sequana fluuius illic cernitur latè ambiens, & deindè suo pergens cursu, vno duntaxàt cōmeantibus aditu relicto. Ibì mare nunc increscēs eructat: nunc in sinum suum reuolutum, nauium fert cōpendia, cōmercia plurimorū. Nihil illic deest: quicqd vehiculis pedestribus & equestribus, plaustris & ratibus subministratur, abundè suppetit. Illic castrum condidęre antiqui: ibì stant in acie illustria castra D E I: ibì præ desiderio paradisi suspirantes gemunt, quibus posteà opùs non erit in flammis vltricibus nihil profuturos edere gemitus. Ibì deniquè almus sacerdos Philibertus multiplici est laude & prædicatione efferendus, qui instàr Patriarchæ Iacob in animabus septuaginta demigrauit in hanc eremum, addito grege septemplici propter septiformem gratiam spiritûs sancti. Ibì enim eius prudentia construxit mœnia quadrata, turrita mole surgentia, claustra excipiendis aduentantibus mirè opportuna. Intùs domus alma fulget, habitatoribus digna. Ab Euro surgit ecclesia Crucis effigie, cuius verticem obtinet beatissima virgo Maria. Altare est ante faciem lectuli cum dente sanctissimi patris Philiberti, pictum gemmarum luminibus, auro argētoq; comptum. Ab vtroq; latere Iohannis & Columbani aræ dant gloriam D E O. Adhærent verò à borea Dionysij martyris & Germani confessoris ędiculę. In dextra domûs parte sacellum nobile extat S. Petri, à latere habens S. Martini oratoriū. Ad Austrum Condit Gemeticū cœnobium. Situs amœnus ei' loci. Gen. 46.

est sancti viri cellula, è petris habens margines. Saxis cinguntur claustra camerata. Is decor cunctorum animos oblectans, cum inundantibus aquis geminus vergit ad Austrum. Habet autem ipsa domus in longum pedes ducentos nonaginta: in latum, quinquaginta. Singulis legere volentibus lucē transmittunt fenestrę vitreę. Subtùs habet geminas ędes: alteras condendis vinis, alteras cibis apparandis accommodatas.

In hunc locum conueniunt, Deo dignè seruire cupientes, nihil sibi ceu proprium vendicantes, nullo compendio indigentes. Sperantes enim in Domino non deficiēt omni bono. vereq; completur in eis illud scripturæ diuinę: Pax multa diligētibus legem tuam Domine, & non est illis scandalum. Mira illic fulget charitas, multa abstinentia, summa humilitas, præcipua castitas. Habent illic & suum è marinis belluis solatium vel compendium: quod mirùm sanè est, & à seculo inauditū. Vncis enim, retibusq; & ratibus capiunt pisces maris, longos pedes quinquaginta: ex quibus nō solùm escas sibi parant fratres, sed etiam pinguedine illorum fouent lucernas. Faciunt hoc merita sancti Philiberti, & multorū aliorum illic quiescentium sanctorū fratrum: qui fideliter Domino seruiêrunt, & tēpore pacis cum Christo Cruci affixi sua voluntate, martyrium obiêre, & cum Christo corpore mortui, expectant iudicij diem, magnorum certaminum coronas recepturi. Et hæc quidem de situ loci breuiter diximus: nunc ad gestorum ordinem reuertamur.

Psal. 33. Psal. 118. Nota de marinis piscibus.

Cùm ergò vir Domini eo in loco pręclaris meritis & virtutibus augeretur, & quicquid sibi abstinentiæ studio subtraheret, in pauperes & hospites conferret: quodā die laborantibus fratribus panis defuit. Tum verò ille confirmans eorum animos, aiebat scriptum esse & ꝓmissum, non afflicturum Dominum fame animam iusti. Ecce autem repentè adest Francus quidam, septem panes & sex farinæ sata adferens, idq; ea hora, qua corpora reficere cogebat necessitas. Ea re corroborati fratres, & sibijpsis indè satìs accepêre alimoniæ, & aduentantibus hilariter obtulerunt. Porrò deincèps nunquàm eius loci habitatoribus frumenta necessaria defuêre.

Prou. 10. Panis fratribus eo carentibus pręter spem offertur.

Volebat vir Dei cuiusdā negocij expediendi causa (erat autem illud monasterij sui negocium) mittere ad Ebroinum Francorū principem: sed cùm eū cōperisset acri febre ꝓstratum, in virtute Christi negocium obedientiæ illi demandans, solo verbo ait ad eum: Abi, & reuertere, & desine hac febri laborare. Mox ille surgit incolumis, & sine mora exequitur, quod erat iussus à sancto viro: cuius sermo & causam obtinuit, quam volebat, ab Ebroino, & morbum abegit à fratre.

Inciderat quandoq; discordia quędā, cuius causa properè Luteriam se cōtulit. Sed malignus dęmon, qui, vt suprà diximus, semꝑ ei infestus esse conabatur, eius felicibus actibus inuidens, quô lites procaces sereret, vnum è ciuibus incitauit, vt chirothecas beati viri surriperet. Ablatis igitur chirothecis, cùm eas postero die vir sanctus non inueniret, suo more sedato animo id tulit. Sed infelix ille fut percussus à Domino, magnis cœpit clamare vocibus se ardere, nec quicquam aliud eloqui potuit, sed extensis manibus palàm omnibus indicabat sinum suum, in quem chirothecas abdiderat: atque paulò pòst vita functus est. Homines autem eius ciuitatis secuti virum Dei, ad monasterium eius chirothecas apportârunt.

Pœna furis improbi.

Quadā nocte in basilica S. Petri illo vigilante & psallēte, quidā monachus intrinsecùs vigilās, subitò vidit oculos eius instàr lampadarū spiritûs sancti gratia splēdentes. Habebat verò etiā gratiā lachrymarū, ità vt in preces incūbentis oculi, repētè multo lachrymarū imbre manarent: atq; summoperè id illi curę erat, vt nō antè ad sumendū cibum accederet, quàm illius pectus cōpunctionis gratia Christus visitâsset.

Gratia lachrymarū in S. Philiberto.

Quidā monachus ad extrema ꝑductus, loquendi facultatē omnē amisit. Ingressus ad eum vir beatus, blanditer hortabatur, vt si quod haberet occultū facinus, cuius eū nondū pœnituisset, quodq; pœnitentia nō expiâsset, manū ipsius stringeret. Quod vbi ille fecit, vir Dei in beatiss. Marię virginis ecclesiā ingressus, Dñm deprecabat, vt ęgroto restitueret loquelā, nè mal' dęmō animā illius ꝓpter absconditū peccatū in tartarū deportaret. Surgēti indè illi ab oratione, frater quidā nūciat posse loq fratrē illū, cupereq; sua peccata cōfiteri. Itaq; confessus est, & accepta pœnitētia, animā reddidit, vt neq; vir S. de Domini misericordia diffideret, nec ęger in desperatiōe à corpore exiret.

Fratri muto redditur loquela.

Die quodā fratribus fruges metentibus, & manipulis sparsìm ꝑ agrū iacentibus, sęua orta tēpestas est, & furētes extitêre ventorū turbines. Nè igiē suo labore frustrarētur fratres,

fratres, extensis brachijs vir sanctus clamauit ad Dominum Iesum. Vt autem ab oratione se erexit, cælesti virtute horrida tempestas in duas distracta partes, profligata est. Atque ità reddita serenitate, monachi Deo laudes gratesque egérunt. Sedat tempestatem.

Dies erat Dominicus, & vir Dei confecto itinere festinabat ad cœnobium, vt solẽnitatem celebraret. vbì ad Sequanã ventum est, cum fratribus ingressus est in nauiculam, equis in pascuis derelictis. Porrò quidã regis forestarius conspecto equo, cui vir sanctus insederat, illũ abegit. Postq̃ aũt cubitum iuit, repentè exurgens, videt totã domum suam flãmis exitialibus cõflagrare. Cùm verò vxor eius flãmas nõ videret, & eũ anxiũ cerneret, subitò etiã ipsa vidit, qđ priùs nõ viderat, cœpitq; pcõtari, nũ qd e reb' seruorũ Dei p fraudẽ sibi vẽdicâsset. Illo rẽ, vt erat, exponẽte, ambo pariter nullã sibi dedére requiem, donèc & equus esset redditus, & accepta pœnitẽtia veniã imperrâsset. Vltio cęlestis in raptorem.

Monachus quidam, cui erat p more ægrotorũ cura demãdata, cùm aduersa laborare valetudine videretur, vir Dei, vbì id resciuit, ait ad eum: Habeto fidẽ, & ægrotis seruiens, liber esto ab hac infirmitate. Simulatq; audiuit iussionem patris monachus, morbo absolutus, ad fratrum malè habentium ministeria se contulit.

Proficiscebatur quandoquè vir sanctus apud Isaram fluuium, & cùm Romanorum attigisset portum, non inuento illic nauigio, ad supplices preces se prostrauit. Surgẽs indè à terra, cernit nauiculam à Domino missam. In eam cum multa Dei laude ingressus, cum socijs flumen transmisit. Nauiculam precibus à Deo obtinet.

Quædam religiosa fœmina in villa Pinuerno virum Dei in suo excepit domicilio, orãs, vt in cellarium ingressus, vas vinarium benediceret: simulq; cibo sumpto ea nocte apud ipsam permaneret. Assensit vir beatus, & p eius honore cunctis eius domûs tum hospitibus, tum habitatoribus, largiter ex illo vino bibentibus, postquàm maturè ille indè recessit, fœmina in cellarium descendit, idemq; vas adeò inuenit plenum vino, vt nihil indè haustum fuisse videretur. Vinũ dum bibitur, nihil minuit.

Cellarius viri Dei è pustula adeò laborabat, vt iam mori cerneretur. Venit ad eum vir sanctus, benedictionem ei impertit, vulnus ilicò in seipso tabescit, & citra vlla medicæ artis fomenta, homo totus fit sanus.

Nauigante illo in Sequana, ex immodica tempestate summum nauibus periculum imminere videbatur. Orat vir Dei, & eccè, cęteris nauibus remanentibus, ea sola, quę illum vehebat, ad litus appellitur.

Solebat vir pius ob animarũ curandam salutẽ, fratres è monasterio ablegare, vt suis exhortationibus homines instituerẽt. Itaq; confluebant ad eum viri nobiles & potẽtes, ppriaq; calcata voluntate, Christi seruitio se mancipabant. Cumq; in monasterio fratrum numerus increuisset, aliud cœnobiũ condidit, quod Pauliacũ vocant, decimo milliario à Gemmetico: atque in eo habitare voluit sanctas fœminas, quibus præfecit matrem prudentissimam, illustri familia ortam Austreberthã. Multa quoquè alia eius exẽplo cõstructa sunt monasteria in Neustria. Longũ est enarrare p ordinem singula, quantumq; eius opinio creuerit, vt etiã Abbates alij sua monasteria relinquerẽt, vel pbatissimos monachos suos ad eum ablegarẽt, vt multo tẽpore apud eum degentes, eius vitã & conuersationẽ discerent, sicq; ad suos reuersi, rectiùs illis cõsulere possent. Eos omnes vir sanctus & in fide vera probè instituebat vel confirmabat, & vt mutuam synceramque inter se charitatem retinerent, admonebat. Multi nobiles fiunt monachi. Cõdit monasterium virginum.

Multa tum ei pecunia à rege & fidelibus offerebatur: cuius ille decimam partẽ indè septiès detraxit. Cumque id anno integro fecisset, semper plus ei pecuniæ accessisse comperit, quàm ipse indè abstraxisset. Eas verò decimas captiuis redimendis & alendis pauperibus assignabat, idque adeò liberaliter, vt etiam monachos suos cum onustis nauibus in regiones transmarinas mitteret, qui illic captiuorum greges redimerent. Si qua etiam pro fratrum vtilitate vellet opera fieri, plus mercedis solebat dare, quàm seculares homines consueuissent. Atque ità lætante vicino populo, iustos labores dignis compensabat præmijs. Humanitas eius erga captiuos & pauperes.

Porrò autem cùm pestifer ille Ebroinus, qui ob nimiam crudelitatem à Francorũ gente Palatino fuerat honore nudatus, & in Luxouiensi cœnobio tonsus, posteà vilis apostata factus, malignitatis eum impellente spiritu, multa rabie ferri cœpisset in nobiles Christi sacerdotes & Francos, multisque ei consentientibus, contra Dei mandatum pristinum recuperâsset honorem, S. Philibertus ad eum profectus, apostatam Ebroinus taxatus.

cum

Eum seuerè corripit Philibert. eum appellauit, afferens nullum hominem Christianum cum ipso communicare debere. Fecit hoc vir Dei, quòd speraret se ferro trucidatum, ad martyrij palmam peruenturum. Sed Dominus eum multorum profectui seruauit, qui eius opera vocandi erant ad regna cælorum.

At verò diabolus instàr rapacis lupi sæuiens, & animarũ greges immanissimis dentibus lacerare volens, quosdam in beatum virum Rothomagenses clericos inflammauit: qui vt inter eum & beatum Audoënum Rothomagensem præsulem discordiam sererẽt, apud illum Episcopum virum Dei falsò detulerunt, tantumq; efficere potuerunt, vt Philibertum, quem anteà pręcipuè charum habuerat, iusserit in custodiã duci. Sed eccè dum vir Dei in illo ergastulo psalmos Dauidicos concinit, vespertiliones, q illic magno numero congregati erant, diuina virtute suauissimũ de se reddunt odorem. Indè è carcere literis Audoëni dimissus, ad Ansoaldum virum nobilem, Pictauorum Episcopum, monasterij construendi causa ꝓfectus est, ꝙ eorum hominum, q eius prædicationibus conuertebantur, multitudinem locus vnus capere non posset.

Falsò delatus, ducitur in carcerẽ.

Multa futura prędicit.

Per id tempus seculari potentia plùs satis florebat Ansoaldus. Itaq; vir Dei illum secretò reprǽhendit, multaq; ei futura prædixit, quę posteà rei ꝓbauit euentus. Cernẽs autem electus Dei sacerdos Ansoaldus virum beatum etiã prophetico pollere spiritu, & eximia sanctitate conspicuum esse, totum se illius consilijs cõmendauit, & sub eius religionis disciplinam, pontificiam cœpit potentiam inclinare. Cumq; eum vellet secùm in vrbe retinere, ille verò semper eremi vastitatem appeteret, in maris insula *Herio cœnobium construxerunt, Ansoaldus ope & liberalitate, Philibertus religione, opere, doctrina & monachorum frequentia. In quem locum de Gemmetico fauo mella commigrârunt cum animarum examine: atque eundem locum Ansoaldus vir Apostolicus, magnis muneribus ditauit ex rebus proprijs, facta etiam villarum commutatione cum ecclesia Pictauensi.

Monasteriũ in Herio insula.

Intereà cùm S. Philibertus nec cum Ebroino cõmunionem iungere, nec in Neustriam redire vellet, sanctusq; Audoënus loco illius alium vellet constituere Abbatẽ, sed monachi fortissimi, absq; permissu rectoris sui, nec minis & terroribus, nec blanditijs possent ad consentiendum ꝑmoueri vt alium Abbatẽ admitterent, & fidem Philiberto datam infringerent: Crodobertus miser homunculus, cuius filium olìm in seculo Philibertus è sacro fonte susceperat, quiq; posteà factus monachus, ei obedientiã ꝓmiserat: contra iustitię pręscriptum, eius monasterij regendi curam suscepit. Sed eodẽ die diuinitùs ꝑcussus, tanta doloris acerbitate afflictus est, vt ex eius viuentis corpore ossa exciderent, & miserabilem vitam miserrima morte finiret. Succedens autem ei ex beati Audoëni voluntate Ragentrãnus Archidiaconus, Abrincatinæ ecclesię est præfectus: atque eodem tempore Ebroinus apostata interfectus est. Tum verò sanctus spiritus beati Audoëni pectus sua charitate inflammans, id effecit, vt is legatos suos mitteret ad Philibertũ, qui eum hortarentur redire, vt mutua inter ipsos posset concordia sarciri. Ità ergò recuperauit Philibertus cœnobium suum: gratulãte Neustria vniuersa præsentia tanti viri, & monachorum agmine obuiàm illi ꝓcedente cum laudibus & sacris reliquijs, eumq; intrà suum monasterium reducente. Cùm aũt duo illi eximij sacerdotes, Audoënus & Philibertus, in mutuos venissent cõspectus, veniam à se inuicèm precabantur, colla manusq; vicisšim osculabantur, & tanto inter se amoris ardore copulati sunt, vt nulla vnq̃ posteà inter ipsos dissensio intercesserit. Octauus tum erat annus, ꝙ à suo monasterio abfuerat, iamq; noni anni initia agebantur: quod quidẽ ità fore ipse anteà pędixerat. Nã cùm infelix quidã Diaconus monasterij Crucem furto abstulisset, idq; demũ noni diei initio fuisset deprę̃hensum, vir Dei qbusdã secretò ait, tot annis monasteriũ illud pastore cariturũ, quot diebus Crucẽ amisisset.

Horrenda vindicta in vsurpatorẽ functionis eius.

Vt aũtẽ firma inter Audoënũ & ipsum charitas ꝑmaneret, cõuenit inter eos, vt vbicũq; visũ esset, Philibert⁹ degeret, atq; alijs suis monasterijs rectores ꝑficeret, quãdoq̃dẽ lõgo interuallo alia ab alijs distabãt. Manẽte aũt eo in Gẽmetico cœnobio, Ansoaldus ꝑsul eius inuisẽdi causa eò aduenit. Illisq; pariter cõsedentib⁹ nũcius allat⁹ est, quendã monachũ à maligno spiritu vexari. Cũq; simul abijssẽt ad eã domum, in qua æger iacebat, & ꝓ eo Dominum orâssent, mox fugit satã, & homo redijt ad sanitatem. Eodẽ tẽpore Vuaratto palatij princeps, in Caltino territorio oppidũ donauit S. Philiberto, vt in eo virginũ monasteriũ cõstrueret. Villare id appellãt: vbi hodieq; viget

Dæmon à fratre depellitur.

sacra

sacra religio. Vir Dei profectus Pictauium, cum multo gaudio ab Ansoaldo Episcopo exceptus est: abijtq; ad Quinciacum monasterium, egregio cōstructū loco: quod monasteriū monachis ille impleuit, cùm priùs veteres indè eliminâsset errores: atq; illic Christus p seruos suos assiduè laudatur. Voluit aūt, id alijs cōsulentibus, Aichadrū, virū sanè idoneū & electū discipulum suū, Gēmetici monasterij administrationē suo loco suscipere. Etsi aūt fratres dolerēt se destitutos patris Philiberti pſentia corporali, tamē eius p gratiā pſentis voluntati obtēperantes, Aichadro obedientiā pmiserunt. Quinciacū monasterium.

Ad eos visitandos vir Dei Philibertus veniens, sedulò hortabatur, vt semp religionē opere seruarēt. Deindè cōmendans eos Domino, cùm eis esset benè precat, in insulā Heriot est reuersus: Quinciaco autē monasterio vnū è suis monachis prępoſuit. Manente autē eo in insula, quidam frater acerrimo dentiū dolore cruciabatur: cui, ex fide eam petenti, oblata est aqua, qua beati viri pedes abluti erant: qua simulatquè locum dolentem attigit, repentè dirus ille dolor, Christi virtute profligatus, abscessit. Vide quid præstet Deus Sanctis suis.

Frater quidā eodē loco febre afflictus, ad sancti patris mensam accessit. Cūq; vir Dei paululū olei cū panis fragmine ei porrexisset, adiūcto pcepto nè deincèps eo modo laboraret: vbi ille panis oleatā buccellā comedit, euestigiò se sensit diuinitùs curatū.

Alius quoquè frater, dū in culinę ministerio sedulò versat, casu corruit, & brachio è sua iūctura moto, cū dolore surgit: & iā penè deficiēs, aduenientē virum Dei orat, vt brachij afflictū locum Cruce consignet. Ille pietate motus, sub casula, qua erat indutus, signū Crucis contra brachiū ęgri exprimit, & dolore abeunte, brachiū restituitur. Crucis signi magna vis.

Ambulanti aliquandò in monasterio viro Dei, cellarius monasterij Sidonius, indicauit ei nō suppetere ipsis oleū, quo posset foueri lumen, ex more in ecclesia ardens. Interrogatus autē, num vel parùm aliquid superſit, respondit non nisi olei librā dimidiam restare, quam in hospitum & ipsius vsum seruâsset. Iubet ergò vir sanctus, vt id olei mittat in lampades, forè promittens, vt mox accipiat tantam olei copiā, quę toto anno sufficiat. Indè in vesperam inclinante die, nuncius venit à portu maris, indicans ab vrbe Burdegalensi adesse nauim, quæ habeat quadraginta olei modios, ab amicis eius viro Dei missos. Atque itá cum prophetiæ spiritu fœcundauit eum Deus oleo lętitię præ consortibus eius.

Alio quoquè tempore cùm eiusmodi liquore lucernæ fratrum indigérent, beato viro Dominum instanter orante, vt ipsius munere fratrum inopia supplerętur: manè annunciauit e monachus, mare grandem piscem mortuum eiecisse in litus. Ex illo pisce fratres triginta modios pinguedinis ad lucernas fouendas extraxêre. E piscis pinguedine fouent lucernas.

Accidit quandoquè, vt nautæ Britones eius monasterij iumentum furtìm auferrēt. Sed cùm vellent indè abire, mare intumescens, pręsens eis cœpit periculum minitari. Itaque quidam ex illis sanæ mentis, animaduertentes ob suum facinus in discrimen se conijci, cùm diligenter inquisijssent, repererunt pellem & carnes bouis. Reuersi ergò, vento impellente, ad monasterij insulam, ablata restituerunt, fidem dederunt, nihil se eiusmodi quandoquè facturos: & itá impetrata venia pariter & benedictione, ad sua cum pace abiêrunt.

Alio tempore Pictauense territorium magna annonæ caritate infestante, vir Dei pro fratrum necessitate solicitus, attentè in preces incubuit. Manè inueniunt fratres magnam vim piscium, qui simul erant ducenti triginta & septem, mari recedente, in litore hęsisse. Ij pisces toto anno non solùm fratribus solatio fuêre, sed etiam permultis monasterijs & pauperibus præbuêre alimoniam. Multos pisces non sine miraculo fratribus mare præbet.

Hęrebāt quandoquè ad litus naues Britānicę, vento eas retardante, & interìm nautę ex fame in discrimen adducebantur. Humanitate permotus vir Dei, iubet eis duo animalia & farinā atq; panes dari: simulq; cum fratribus orans pro eis Dominum, optatum eis ventum impetrauit, cuius secundo flatu altera luce profecti sunt.

Sedebat quodam die cum fratribus, & prophetico repletus spiritu: Planè, inquit, fratres, gratias agamus Domino Iesu Christo. Propediēm enim aderunt nobis è partibus transmarinis opportuna solatia. Non multò pòst aduentat quædam Scotorum nauis, diuersis onusta mercibus, fratribus vestes & calceos abundè suppeditans. Eius prophetia.

Nostra quidem facultas tanta non est, vt eius facta omnia commemorare possimus. Ille hoc potest, qui numerat multitudinem stellarum. Erat hoc in illo præclarum, vt quicquid alijs faciendum prædicaret, id ipse priùs re ipsa præsta- Psal. 146.

Catalogus virtutũ ei^9 præstaret. Erat multa in eo pietas, insignis humanitas & misericordia, prompta concionãdi facultas, magna ingenij & intellectûs perspicacia, in ieiunando discretio, in colloquijs amabilis affabilitas, multus animi vigor, egregia hospitalitas. Erat redemptor captiuorum, mœrentium consolator, ædificator ecclesiarum. Permulti quoquè eius exemplis incitati, eum imitari nitebãtur. Mendacium haud secùs atquè virus exitiale vitabat: castitatem, sobrietatem, in omni opere bono perfectionem illius quis explicet? Semper in ore eius Christus, semper in eius pectore spiritus sanctus versabatur. Tandèm flentibus populis, lætantibus Angelis, anima eximij sacerdotis tertiodecimo Calendas Septembris, è mundi huius ludibrijs migrauit ad Christum, perceptura à Domino palmam gloriç sempiternæ: Qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat in secula seculorum, Amen.

VITA S. BERNARDI ABBATIS, SANCTITATE ET DOCTRINA EXIMII, V. LIBRIS *compræhensa.*

Prologus Vuilhelmi Abbatis sancti Theodorici Rhemensis, in librum primum.

SCripturus serui tui vitam ad honorem nominis tui, prout tu dederis Domine Deus, ipsius, per quem Ecclesiam nostri temporis in antiquum Apostolicæ gratiæ & virtutis decus voluisti reflorere, cum inuoco adiutorem, quem iam olìm habeo incentorem ad amorem tuum. Quis enim de amore tuo quantulumcunq; spiraculum vitç habens, & videns testimonium gloriç & honoris tui tam præclarum, & tam fidele, temporibus nostris mundo insolitum effulsisse, non agat & satagat, non det operam quantamcunque potuerit, nè lumen à te accensum, tuorum quempiam lateat: sed quantùm humano fieri stylo potest, quod meliùs ipse tamen per virtutem operum facis, manifestatum & exaltatum luceat omnibus, qui in domo tua sunt? In quo cùm ego iam olìm vellẽ, prout possem, qualecunq; ministerium agere vicis meç, seu timore, seu verecundia prohibitus sum vsque adhuc: modò quidem supra me iudicans esse dignitatem materiç, & dignioribus opificibus reseruandam: modò etiam post obitũ eius, quasi superuicturus ei, meliùs hoc & cõpetentiùs deliberãs agitandum: cùm iam homo non grauaretur laudibus, & tutius id fieret, cùm iam securus esset à conturbatione hominum & contradictione linguarum: At ille vigens & valens, quanto infirmior corpore, tanto fortior fit & potens, non cessans agere digna memoriæ, & magna maioribus semper accumulans, quæ ipso tacente scriptorem requirant. Ego verò iam delibor, vrgentibus infirmitatibus & molestijs corporis huius, & mẽbris meis omnibus incipiẽtibus habere responsum vicinæ mortis, sentio instare tempus resolutionis meæ: plurimumq; timeo, nè serò me pœniteat tandiù distulisse, quod, priusquàm pereffluam, velim omnimodè peregisse. Sed & fratrum quorundam pia beneuolentia plurimùm ad hoc me impellit & cohortatur: qui cùm viro Dei iugiter assistunt, omnia eius nouerunt: ingerentes quædam diligenti inquisitione inuestigata, plura etiam, quibus, cùm fierent, interfuerunt, & viderunt & audiêrunt. Qui cùm multa suggerant & præclara, quæ per seruum suum Deus, ipsis præsentibus, operatur, & nota eorum religio & schola magisterij ab omni me liberet suspicione falsi: adhuc etiam ad testimonium sibi asciscunt probabilium authoritatẽ personarũ, Episcoporum, clericorum, monachorum: quibus fidem non adhibere nulli fidelium licet: quanquàm id superfluè dixerim, cùm totus ea nouerit mundus, & virtutes eius narret omnis Ecclesia sanctorum. Quapropter attendens diuinæ laudis mirificam materiam omnibus se offerentem, neminem verò suscipientem, dissimulantibus eis, qui meliùs hoc ac digniùs poterant: suscepi in ea agere ipse, quæ potero, non vanitate de se confidentis, sed præsumptione diligentis. Metiens tamen memetipsum in memetipso, & meipsum comparans mihi, nequaquàm totam vitam viri Dei suscepi dige-

digerendam:sed ex parte, experimēta scilicet aliqua viuentis & loquentis in eo Christi, opera quædam exterioris cum hominibus conuersationis eius, quæ de ipso viderunt, quibus hoc datum est, & nos quoquè ex parte vidimus & audiuimus, & manus nostræ contrectauerunt. Cùm enim hocipsum ex parte magna de seipso sentiendum sit, quod de eo, qui dicit: Viuo autem iam non ego, viuit verò in me, Christus. & Gal. 2. alibì: An, inquit, experimentum quæritis eius, qui in me loquitur Christus? non in- 2. Cor. 13. uisibilem illam vitam viuentis & loquentis in eo Christi enarrare proposui: sed exteriora quædam vitæ ipsius experimenta, de puritate interioris sanctitatis & inuisibilis conscientiæ, per opera exterioris hominis, ad sensus hominis exterioris micantia: quæ sicut omnibus scire, sic etiam quibuslibet vtcunquè scribere in promptu est: præsertim cùm nec ipsa quasi accuratiùs digerenda, sed saltem in vnum congerenda & reponenda susceperim. nec edenda viuente ipso, sicut nec scribuntur ipso sciente. Confido autem in Domino, quoniam post nos & post obitum eius exurgent, qui meliùs ac digniùs perficient, quod nos conati sumus: qui etiam exteriora interioribus comparare poterunt, & preciosam in conspectu Domini mortem eius, vitę similem continuare scribendo, & de vita mortem, & de morte vitam commendare. Iam ergò, iuuante Domino, propositum aggrediamur.

VITAE LIBER PRIMVS.

CAP. I.

Ernardus ergò Burgundiæ oppido oriundus fuit, parentibus claris secundùm dignitatem seculi, sed dignioribus Augusti. 20. ac nobilioribus secundùm Christianæ religionis pietatem. Pater eius Tesselmus, vir antiquæ & legitimæ mi- Parentes S. litiæ, fuit, cultor Dei, iustitiæ tenax. Euangelicam nanq; Bernardi. secundùm instituta præcursoris Domini, militiam agēs, Luc. 3. neminem concutiebat, nemini faciebat calumniā, contentus stipendijs suis, quibus ad omne opus bonū abundabat: & sic cōsilio & armis seruiebat dominis suis temporalibus, vt etiam Domino Deo suo non negligeret reddere, quod debebat. Mater Aleth, ex castro, cui nomē Mons Barrus, & ipsa in ordine suo Apostolicam regulam tenens, subdita viro, sub eo secundùm timorem Dei domum suam regebat, operibus Ephes. 5. misericordiæ insistens, & filios enutriens in omni disciplina. Septem quippe liberos genuit, nō tam viro suo, quàm Deo: sex mares, fœminam vnam: mares omnes monachos futuros, & fœminam sanctimonialem. Deo nanque, vt dictum est, non seculo generans, singulos mox vt partu ediderat, ipsa manibus proprijs Domino offerebat. Propter quod etiam alienis vberibus nutriendos committere illustris fœmina refugiebat, quasì cum lacte materno, materni quodammodò boni infundens eis naturam. Cùm autem creuissent, quandiù sub manu eius erant, eremo magìs, quàm Vide, nobilis matrona curię, nutriebat, non patiens delicatioribus assuescere cibis, sed grossioribus & com- vt suas educet proles. munibus assuefaciens, & sic eos præparans & instituens, Domino inspirante, quasì continuò ad eremū transmittendos. Hęc cùm in ordine generandorū filiorum, tertium Bernardum haberet in vtero, somnium vidit pręsagium futurorum, catellum Visio matris eius. scilicet candidum totum, in dorso rufum & latrantem, se in vtero habere. Super quo territa vehementer, cùm religiosum quendam virum consuluisset, continuò ille spiritum prophetiæ concipiēs, quo Dauid de sanctis prædicatoribus Domino dixit, Lin- Psal. 67. gua canum tuorum ex inimicis ab ipso: trepidanti & anxię respondit, Nè timeas: benè res agitur. Optimi catuli mater eris, & qui domûs DEI custos futurus, magnos Prophetia de eo. pro ea contra inimicos fidei editurus est latratus. Erit enim egregius prædicator, & tanquàm bonus canis gratia linguæ medicinalis, in multis multos morbos curaturus est animarum. Quo responso mulier pia & fidelis quasì à Deo suscepto, lęta efficitur, & iamtunc in amorē nondùm nati tota transfunditur, cogitans eum sacris literis erudiendum tradere, secundùm modum visionis & interpretationis, qua ei de illo

tam sublimia deitatis dona promittebantur. Quod & factum est. Mox enim, vt felici partu edidit, non modò obtulit Deo, sicut de alijs agere consueuerat: sed sicut legitur de sancta Anna matre Samuelis, quæ petitum à Domino & acceptum filium, in tabernaculo eius destinauit perpetuò seruiturum: sic & ipsa eum in Ecclesia Dei acceptabile obtulit munus. Vndè & quo citiùs id potuit fieri, in ecclesia Castellionis, quæ postmodùm, ipsius Bernardi ope, à seculari conuersatione in ordinem regularium canonicorum sublimata cognoscitur, magistris literarum tradēs erudiendū: egit quicquid potuit, vt in eis proficeret. Puer autem & gratia plenus, & ingenio naturali pollens, citò in hoc, matris desiderium impleuit. Nam in literarum quidem studio supra ætatem & præ coætaneis suis proficiebat: sed in rebus secularibus iam mortificationem futuræ perfectionis velut naturaliter inchoabat. Erat quippe simplicissimus in secularibus, amans habitare secùm, & publicum fugitans, mirè charitatiuus, parentibus obediens & subditus, omnibus benignus & gratus: & domì simplex & quietus, forìs rarus, & vltrà, quàm credi possit, verecundus, & nusquàm multùm loqui amans, Deo deuotus, vt puram sibi pueritiam suam conseruaret: literarum etiam studio deditus, per quas in scripturis Deum disceret & cognosceret. In quo quantùm in breui profecerit, & quàm perspicacem in discernendo induerit sensum, ex eo, quod subiungimus, aduerti potest.

1. Reg. 1. — *Adhibetur literis.* — *Virtutes eius adhuc pueri.*

CAP. II.

CVM adhuc puerulus graui capitis dolore vexaretur, décidit in lectum. Adducta autem ad eum est muliercula, quasì dolorē mitigatura carminibus. Quam cùm ille appropinquātem sentiret cum carminalibus instrumentis, quibus hominibus de vulgo illudere consueuerat, cum indignatione magna exclamans, à se repulit & abiecit. Nec defuit misericordia diuina bono zelo sancti pueri: sed continuò sensit virtutem, & in ipso impetu spiritûs surgens, ab omni dolore se liberatum esse cognouit. Ex quo cùm non parùm in fide proficeret, adiecit ei Dominus apparére, vt olìm puero Samueli in Silo, & manifestare illi gloriam suam. Aderat nanque solennis illa nox natiuitatis Dominicę, & ad solennes vigilias omnes, vt moris est, parabantur. Cumque celebranda nocturni officij hora aliquantispèr protelaretur, contigit, sedētem expectantemque Bernardum cum cęteris, inclinato capite paululùm soporari. Affuit ilicò puero suo se reuelans pueri Iesu sancta natiuitas, teneræ fidei suggerens incrementa, & diuinæ in eo inchoans mysteria contemplationis. Apparuit enim ei velut denuò procedens sponsus de thalamo suo: apparuit ei quasì iterùm ante oculos nascens ex vtero matris virginis verbum infans, speciosus forma præ filijs hominum, & puerulì sancti in se rapiens minimè pueriles affectus. Persuasum est autem animo eius, & nobis nonnunquàm dicere consueuit, quòd eam credat fuisse horam Dominicę natiuitatis. Sed facile est aduertere his, qui eius auditorium frequentauerunt, in quanta benedictione ea hora pręuenerit eum Dominus, cùm vsque hodiè in his, quæ ad illud pertinent sacramentum, sicut ipse quoquè fatetur, & sensus ei profundior, & sermo copiosior suppetere videatur. Vndè & postmodùm in laudem eiusdem genitricis & geniti, & sanctæ eius natiuitatis, insigne edidit opusculum, inter initia operū suorum seu tractatuū, quos postmodùm plures inuenitur edidisse, sumpta materia ex eo Euāgelij loco, vbì legitur: Missus est Angelus Gabriel à Deo in ciuitatem Galilęæ, & cætera, quæ ibì sequuntur. Neque illud tacendum, quòd ab ipsis iam puerilibus annis, si quos poterat nummos habere, clandestinas eleemosynas faciens, & verecundiæ suæ morem gerebat, & pro ętate, immò supra ætatem, pietatis opera sectabatur. Cùm autem post hoc aliquanto tempore deuoluto, proficiens ætate & gratia apud Deum & homines, puer Bernardus de pueritia transiret in adolescentiam, mater eius liberis feliciter & fideliter educatis, & vias seculi ingredientibus, quasì peractis omnibus, quę sua erant, feliciter migrauit ad Dominum. De qua nequaquàm prætereundum est, quòd cùm multo tempore vixisset cum viro suo honestè & iustè secundùm iustitias & honestates seculi huius, & legem fidemque coniugij, & per aliquot ante obitum suum annos, in eo ad quod filios suos nutrire videbatur, prout potuit, & licuit mulieri sub viri potestate cōstitutæ, nec habenti proprij corporis potestatem, omnes ipsa pręuenit.

Repellit puerulus fœminam carminibus medentem. — *1. Reg. 3.* — *Visio eius.* — *Psal. 44.* — *Luc. 1.* — *Benignitas pueri in egenos.* — *Obitus matris eius.*

Etenim in domo sua & in professione coniugali, & in medio seculi, eremiticam seu monasticam vitam non paruo tempore visa est æmulari, in victûs parcitate, in vilitate vestitûs, delicias & pompas seculi à se abdicando, ab actibus & curis secularibus, inquantùm poterat, se subtrahendo, insistendo ieiunijs, vigilijs & orationibus, & quod minus professionis assumptæ habebat, eleemosynis & diuersis operibus misericordiæ redimendo. In quo de die in diem proficiens, ad extrema deuénit, & perficienda in futuro in eo, in quo profecit, de seculo migrauit. Obdormiuit autem psallentibus clericis, qui conuenerant, & ipsa pariter psallens: vt in externis quoquè cùm iam vox eius audiri non posset, adhuc moueri labia viderentur, & palpitans lingua Dominum confiteri. Demùm inter litaniæ supplicationes cùm diceretur, Per passionem & Crucem tuam libera eam Domine: eleuans manum suam, signauit se, & emisit spiritum, ità vt manum non posset deponere, quam leuauit. Mater eius in medio mundo vitâ agit monasticam.

CAP. III.

EX hoc Bernardus suo iam more, suo iure victitare incipiens, eleganti corpore, grata facie præeminens, suauissimis ornatus moribus, acri ingenio præditus, & acceptabili pollens eloquio, magnæ spei adolescens prædicabatur. Cui tanquàm ingredienti seculum, plures se viæ seculi ipsius offerre cœperunt, & omnes assurgere prosperitates vitæ huius, & magnæ spes vndiquè arridere. Obsidebant autem benignum iuuenis animum, sodalium dissimiles mores, & amicitiæ procellosæ, similem sibi facere gestientes: quę si ei dulcescere perstitissent, necesse erat amarescere illi, quod in hac vita dulcius cordi eius insederat, castitatis amorem. Cui præcipuè inuidens coluber toruosus, spargebat laqueos tentationum, ac varijs occursibus calcaneo eius insidiabatur. Vndè cùm aliquandò matrona quædam, pulchritudine, diuitijs, cultu & alijs huiusmodi iritamentis concupiscentiæ & peccati præcellens, in secretiori domûs cubiculo eum aggressa, pertraheret ad peccatum, ille eam lenibus verbis demulcens, donèc è manibus eius & amplexibus elaberetur, fugit & euasit, & in medio ignis non est æstuatus. Altera autem vice, cùm curiosiùs adspiciendo, defixos in quandam oculos aliquandiù tenuisset, continuò ad se reuersus, & de semetipso erubescens apud semetipsum, in seipsum vltor seuerissimus exarsit. Stagno siquidem gelidarum aquarum, quod in proximo erat, collotenùs insiliens, tandiù inibì permansit, donèc penè exanguis effectus, per virtutem gratiæ cooperantis, etiam à calore carnalis concupiscentiæ totus refriguit: induens illum castitatis affectum, quem induerat, qui dicebat: Pepigi fœdus cum oculis meis, vt ne quidem cogitarem de virgine. Mundus blanditur S. Bernardo. Insidiatur diabolus pudicitię eius. Seuerissimè punit in se ipso incautum fœminæ adspectum. Iob 31.

Circa idem tempus, instinctu dæmonis, in lectum dormientis iniecta est puella nuda. Quam ille sentiens, cum omni pace & silentio partem ei lectuli, quam occupauerat, cessit, & in latus alterum se conuertit, atque dormiuit. Misera verò illa aliquandiù iacuit, sustinens & expectans, & deindè palpans & stimulans, demùm etiam vnguibus eum lacerans & cruentans. Nouissimè cùm immobilis ille persisteret, illa, licèt impudentissima esset, erubuit, & horrore ingenti atque admiratione perfusa, relicto eo, surgens aufugit. Contigit itèm, vt cum socijs aliquot apud matronam aliquam Bernardus hospitaretur. Considerans autem mulier adolescentem decorum adspectu, capta est laqueo oculorum suorum, & in concupiscentiam eius exarsit. Cumque tanquàm honoratiori omnium seorsùm fecisset ei lectulum præparari, surgens ipsa de nocte, impudenter accessit ad eum. Quam Bernardus sentiens, nec consilij inops, clamare cœpit: Latrones, latrones. Ad quam vocem fugit mulier, familia omnis exurgit, lucerna accenditur, latro quæritur, sed minimè inuenitur. Ad lectulos singuli redeunt, & fit silentium, fiunt tenebræ sicut priùs: pausant cæteri, sed non illa misera requiescit. Exurgit denuò, & Bernardi lectulum petit: sed denuò ille proclamat: Latrones, latrones. Quæritur iterùm latro, latet iterùm, nec ab eo, qui solus nouerat, publicatur. Vsque tertiò improba mulier sic repulsa, vix tandèm, siue metu, siue desperatione victa, cessauit. Cùm autem die sequenti iter agerent, arguentes Bernardum socij, curnàm totiès vna voce latrones Eius eximia castitas.

somniauerit, perquirebant. Quibus ille: Veraciter, inquit, latro aderat: quia quod mihi preciosius est in hac vita, castitatē videlicet, hospita nitebatur mihi auferre, * incomparabilem vtiquè thesaurum.

*irreparabilem

Inter hæc tamen cogitans & perpendens, quod vulgò dicitur, Non est tutum diù cohabitare serpenti, fugam meditari cœpit. Videbat enim mundum istum & principem eius, exteriùs sibi multa offerentem, multa promittentem, & magnas res, spes maiores, sed fallaces omnes, & vanitates vanitatum: veritatem verò ipsam interiùs iugiter audiebat clamantem, & dicentem: Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Tollite iugum meum super vos, & inuenietis requiem animabus vestris. Perfectiùs verò relinquere deliberans, cœpit inquirere & inuestigare, vbì certiùs & puriùs inueniret requiem animæ suæ sub iugo CHRISTI. Inquirenti autem, prima, quæ animo eius insideret, occurrit Cistertij innouatæ monasticæ religionis noua plantatio, messis multa, sed operarijs indigens: cùm vix adhuc aliquis conuersionis gratia declinaret illuc, ob nimiam vitæ ipsius & paupertatis austeritatem. Quæ tamen cùm animum verè Deum quærentem minimè terrerent, posthabita omni hæsitatione ac timore, illuc vertit intentionem: posse se æstimans omninò ibì delitescere, & abscondi in abscondito faciei Dei ab omni conturbatione hominum: maximeq; ad effugium vanitatis, seu de seculari generositate, seu de acrioris ingenij gratia, seu fortè de alicuius nomine sanctitatis.

Matt. 11.

Cistertiēsis cœnobij origo & rigor.

Vbì verò de conuersione tractantem fratres eius & qui carnaliter eum diligebant, persenserunt, id omnibus modis agere cœperunt, vt animum eius ad studium possent diuertere literarum, & amore scientiæ secularis, seculo arctiùs implicarent. Qua nimirùm suggestione, sicut fateri solet, propemodùm retardati fuerant gressus eius: sed matris sanctæ memoria, importunè animo iuuenis instabat, ità vt sæpiùs sibì occurrentem videre videretur, conquerentem & improperantem, quia non ad huiusmodì nugacitatem tam tenerè educauerat, & non in hac spe erudierat eum. Demùm cùm aliquandò ad fratres pergeret, in obsidione castri, quod Granceium dicitur, cum Duce Burgundiæ constitutos, cœpit in huiusmodi cogitatione vehementiùs anxiari: inuentaque in itinere medio ecclesia quadam, diuertit: & ingressus, orauit cum multo imbre lachrymarum, expandens manus in cælum, & effundens sicut aquam cor suum ante conspectum DOMINI DEI sui. Ibì ergò firmatum est cor eius. Nec verò surda aure percepit vocem dicentis: Qui audit, dicat: Veni. Siquidem ab illa hora sicut ignis, qui comburit syluam, & sicut flamma comburens montes, hincindè viciniora quæque corripiens, postmodùm in vlteriora progreditur: sicut ignis, quem Dominus miserat in cor serui sui, volens vt arderet, primò quinque fratres eius aggreditur, solo minimo ad conuersionem minùs habili, seniori patri ad solatium derelicto. Deindè cognatos, & notos, & socios, & amicos, etiam de quibuscunque poterat esse spes conuersionis. Primùm omnium Galdricus auunculus eius absque dilatione aut hæsitatione, pedibus, vt aiunt, iuit in sententiam nepotis, & consensum conuersionis, vir honestus & potens in seculo, & in secularis militiæ gloria nominatus, dominus castri in territorio Heduensi, quod Tuillium dicitur. Continuò etiam Bartholomæus occurrens, iunior cæteris fratribus, & necdùm miles, sine difficultate eádem hora salutaribus monitis dedit assensum. Porrò Andreas Bernardo etiam ipse iunior, nouus eo tempore miles, verbum fratris difficiliùs admittebat, donèc subitò exclamauit: Video matrem meam. Visibiliter siquidem ei præsens apparuit, serena facie subridens & congratulans proposito filiorum. Ipse etiam continuò manus dedit, & de tyrone seculi, factus est miles Christi. Nec solus vidit Andreas tantorum matrem filiorum lætantem, sed confessus est & Bernardus, eandem similiter se vidisse. Guido primogenitus fratrum, coniugio iam alligatus erat, vir magnus, & magnoperè in seculo radicatus. Hic primùm paululùm hæsitans, sed continuò rem perpendens & recogitans, conuersioni consensit, si tamen coniunx annuerit. Verùm id quidem de iuuencula nobili, & paruulas filias nutrienti, penè impossibile videbatur. At Bernardus de misericordia Domini spem concipiens certiorem, incunctanter ei spopondit, aut consensuram fœminam, aut celeriter morituram. Demùm cùm omnimodis illa renueret, & vir eius magnanimus, immò ea iam pūentus virtute fidei, in qua postmodùm excellēter emi-

Apoc. 22.

Galdricū auunculum conuertit.

Itèm Bartholomæū fratrē suū.

Itèm Andream.

Itèm Guidonem primogenitū fratrem.

emicuit, virile consilium, DOMINO inspirante, concepit: vt abijciens quicquid habere videbatur in seculo, vitam institueret rusticanam, laborare scilicet manibus proprijs, vndè suam sustentaret & vxoris vitam, quam inuitam dimittere non licebat. Interim superuenit Bernardus, qui vndiquè alios atque alios colligebat discurrens. Nec mora: Flagellatur prædicta vxor Guidonis infirmitate graui. Et agnoscens, quia graue sibi esset contra stimulum calcitrare, accersito Bernardo, veniam deprecatur, & prior ipsa conuersionis petit assensum. Deniquè iuxta morem Ecclesiasticum separata à viro, interueniente parili voto castitatis, in cœtum sanctimonialium transit fœminarum, religiosè vsque hodiè seruiens Deo.

Vxor Guidonis Christo se consecrat.

Secundus natu post Guidonem, Gerardus erat, miles in armis strenuus, & magnæ prudentiæ, & benignitatis eximiæ, & qui ab omnibus diligebatur. Qui cæteris, vt dictum est, primo auditu & prima die acquiescentibus, vt est mos sapientiæ secularis, leuitatem reputans, obstinato animo salubre consilium & fratris monita repellebat. Tum Bernardus, fide iam igneus, & fraternæ charitatis zelo mirum exasperatus in modum: Scio, inquit, scio: quia sola vexatio dabit intellectum auditui. Digitumque lateri eius apponens, Veniet, inquit, dies, & citò veniet, cùm lancea lateri huic infixa, peruium faciet iter ad cor tuum consilio salutis tuæ, quod aspernaris: & timebis quidem, sed minimè morieris. Sic dictum, sicque factum est.

Prædicit S. Bernardus Gerardo euentura.

Paucissimis interpositis diebus, circunuallatus ab inimicis, captus & vulneratus, iuxta verbum fratris, lanceam gestans ipsi lateri, eidemque infixam loco, trahebatur, & mortē quasi iam præsentem metuēs, clamabat: Monachus sum, monachus sum Cistertiensis. Nihilominùs tamen captus & reclusus in custodia est. Vocatus est Bernardus per celerem nuncium, & acquieuit aliquatenùs, vt veniret: Sciebam, inquit, & prædixeram, quòd foret ei durum contra stimulum calcitrare: nec tamen ad mortem ei vulnus hoc, sed ad vitam. Et factum est ità. Siquidem de vulnere præter spem citò conualuit: propositum verò seu votum, quod vouerat, non mutauit. Cumque iam liber ab amore seculi, hostilibus adhuc vinculis teneretur, & hoc solum esset, quod conuersionis eius propositum retardaret, in hoc etiam citò affuit ei misericordia DEI. Venit frater eius, laborans vt erui posset, sed non profecit.

Demùm cùm nec loqui ei permitteretur, accedens ad carcerem, clamauit: Scito frater Gerarde, quia ituri sumus in proximo, & monasterium intraturi. Tu verò, quandoquidem exire non licet, hîc monachus esto: sciens, quod vis & non potes, pro facto reputari. Cumque Gerardus magìs ac magìs anxiaretur, paucis interpositis diebus, audiuit vocem in somnis, dicentem sibi: Hodiè liberaberis. Percontanti modum, dictum est: Pater tuus & alius quidam te liberabunt. Erat autem sacrum Quadragesimæ tempus. Circa vespertinam itaque diei horam cogitans quod audierat, compedes suas tetigit: & eccè ferrum ex parte crepuit in manu eius, vt minùs iam teneretur, & aliquatenùs incedere posset. Sed quid ageret? Erat ostium obseratum, & pro foribus pauperum multitudo. Surrexit tamen, & non tam spe euadendi, quàm tædio iacendi, seu curiositate tentandi, accedens ad ostium subterraneæ domûs, in qua vinctus & clausus erat, mox vt pessulum tetigit, sera tota inter manus eius collapsa est, & ostium domûs apertum. Exiens pedetentìm, sicut homo compeditus, ad ecclesiam, vbì adhuc vespertina celebrabantur officia, pertendebat. Porrò mendici, qui pro foribus domûs adstabant, videntes quod fiebat, diuinitùs exterriti, in fugam conuersi sunt, nihil clamantes. Cumque iam appropinquaret Ecclesiæ, egrediens quidam de familia domûs captiuitatis suæ, germanus illius, à quo custodiebatur, vidensque eum ad Ecclesiam properantem: Tardè, inquit, Gerarde venisti. Expauescente illo: Festina, ait: adhuc superest, quod audias. Oculi quippe eius tenebantur, nec prorsùs, quid ageretur, agnoscebat. Sed ad altiores gradus ecclesiæ cùm data manu Gerardum subleuâsset, introeunte illo ecclesiam, tunc demùm, quid ageretur, agnouit: & conatus eum retinere, non potuit. Hoc ergò modo Gerardus à captiuitate amoris seculi huius, captiuitate filiorum seculi liberatus, votum quod vouit, fideliter persoluit. In quo potissimùm notum fecit DOMINVS, à quanta perfectione sanctæ conuersationis gratiam iste DEI famu-

Magno miraculo Gerardus frater eius liberatur à carcere.

Gerardus se monachum fore pollicetur.

lus ceperit, qui in eius spiritu, qui fecit quæ ventura sunt, quod erat futurum, videre potuit quasi iam factum. Præsentialiter quippe in latere fratris eius lancea apparebat, quando digitū in loco applicuit vulneris mox futuri, sicut ipse postmodùm confessus est nobis.

Cùm autem cæteri, vt diximus, fratres prima die in eodem essent cum Bernardo spiritu congregati, manè intrantibus eis ecclesiam, Apostolicum illud legebatur capitulum: Fidelis est Deus, quia qui cœpit in vobis opus bonum, ipse perficiet vsque in diem Iesu Christi. Quod deuotus iuuenis haud secùs accepit, quàm si de cęlo sonuisset. Exultans itaque iam spiritualis pater regeneratorum in Christo fratrum suorum, & manum Domini intelligēs secùm operantem, cœpit ex hoc palàm vbiquè prædicationi insistere, & quoscunque poterat, aggregare: cœpit nouum induere hominem, & cum quibus de literis seculi, seu de seculo ipso agere solebat, de serijs & conuersione tractare: ostendens gaudia mundi fugitiua, vitæ miserias, & celerem mortem, vitam, post mortem temporalem, siue in bonis, siue in malis perpetuam fore. Quid multa? Quotquot ad hoc præordinati erant, operante in eis gratia DEI & verbo virtutis eius, & oratione & instantia serui eius, primò cunctati, & deindè compuncti, alter post alterum credebant & consentiebant. Adiunctus est etiam ei dominus Hugo Matisconensis, nobilitate & probitate morum, possessionibus & diuitijs seculi ampliatus. Qui hodiè merito religionis suæ & sanctitatis potiùs, quàm nobilitatis seu diuitiarum gratia, raptus à Pontiniacensi cœnobio, quod ipse ædificauit, Antisiodorensi ecclesiæ præest merito & honore Pontificis. Hic audiens de conuersione socij & amici charissimi, flebat quasi perditum, quem seculo mortuum audiebat. Vbi autem primò data est vtrique facultas mutui colloquij, post dissimiles lachrymas & gemitus dissimilium dolorum, verba verbis cœperunt conferri, & res rebus cōparari. Cumq; inter ipsa verba familiaris amicitiæ Hugoni infunderetur spiritus veritatis, aliā iam faciem habere cœperūt verba mutuę collocutionis. Datis itaq; dextris in sodalitium nouæ vitæ, longè digniùs veriusque facti sunt cor vnum & anima vna in Christo, quàm in seculo antè fuerant. Post paucos autem dies nunciatur Bernardo, subuersum Hugonem ab alijs socijs, à proposito resilire. Opportunitate ergò inuenta, quòd magnus quidam Episcoporum conuentus illis in partibus haberetur, festinat vt reuocet pereuntem, iterumque parturiat. Obseruantes autem prædicti sodales & subuersores Hugonis, viso eo, prædam ambiunt suam, & omnem ei loquendi adimunt facultatem, omnem aditum intercludunt. At ille cùm loqui ei nō posset, clamabat pro eo ad Dominum. Quo orante cum lachrymis, subita & vehemēs inundatio pluuiæ mox erupit. Consederant autem in campo, eò quòd aër serenus esset, & nil tale sperarent. Dispersi ergò omnes ad repentinum imbrē, vicum proximū petunt. At Bernardus Hugonem tenens: Mecum, ait, sustinebis huius pluuiæ guttas. Cumque soli remansissent, non fuerunt soli, sed Dominus fuit cum eis, reddens eis continuò & aëris & animi serenitatem. Ibi renouatum est fœdus, & propositum confirmatum, quod non potuit deinceps violari.

Philip. 1.

Multos adhortatur ad mundi contemptū & vitam monasticam.

Hugo vir nobilis & opulentus cōuertitur.

Resilit à proposito.

à B. Bernardo admonitus resipiscit.

Videbat ista peccator, & irascebatur: dentibus suis fremescebat & tabescebat: iustus autē confidens in Domino, gloriosè de seculo triumphabat. Iamque eo publicè & priuatìm prædicante, matres filios abscondebant, vxores detinebant maritos, amici amicos auertebant: quia voci eius spiritus sanctus antè dabat vocem virtutis, vt vix aliquem aliquis teneret affectus. Crescente siquidē eorum numero, qui in hanc conuersionis vnanimitatem consenserant, sicut de primitiuis Ecclesiæ filijs legitur, Multitudinis eorum erat cor vnum & anima vna in DOMINO, & habitabant vnanimiter simul, nec quisquam aliorum audebat se coniungere eis. Erat enim Castellioni domus vna propria & communis omnium, vbi conueniebant & cohabitabant & colloquebantur: quam vix ingredi aliquis audebat, qui non esset de cœtu eorum. Sed & si quis intrabat, videns & audiens, quæ ibi gerebantur, sicut de Christianis Corinthijs Apostolus dicit, omnibus quodammodò prophetantibus, conuincebatur ab omnibus, dijudicabatur ab omnibus, & adorans DOMINVM, & confitens quòd verè DEVS esset in eis, aut ipse vnanimitati eorum adhærebat, aut recedens flebat semetipsum, illos autem beatificabat. Hoc enim

Act. 4. & 5.

1. Cor. 14.

enim illis temporibus & in illis partibus erat inauditum, vt alicuius adhuc in seculo commorantis conuersio præsciretur. Ipsi verò quasi mensibus sex post primum propositum in habitu seculari stabant, vt perindè plures congregarentur, dum quorundam negocia per id temporis expediebantur.

Cùm autem iam suspecta inciperet esse multitudo, nè quem de numero eorum subriperet is, qui tentat, placuit Deo super hoc, quod futurum esset, reuelare. Adspiciebat enim quidam in visione noctis, & videbat quasi eos omnes consedisse in domo vna, & per ordinem singulos quasi communicare de cibo quodam miri candoris & saporis. Quem cæteris omnibus optimè suscipientibus, & cum gaudio magno, duos ex omni numero illo notabat à cibi illius salutaris participatione vacuos remansisse. Alter nanque eorum nec sumebat: alter quidem sumere videbatur, sed tanquàm minùs cautè sumeret, spargebatur. Vtrunque verò posteà probauit euentus. Alter enim, priusquàm ventum esset ad rem, conuersus retrorsùm, in seculum rediit: alter cum cæteris cœpit quidem opus bonum, sed non bono fine conclusit. Vidi ego eum in seculo posteà vagum & profugum à facie Domini, sicut Cain, quantùm animaduertere potui, hominem humilimum, & miserabilis confusionis, & nimiæ pusillanimitatis. Qui tamen in vltimis Clarauallem rediit, infirmitate corporis & inopia cogente, cùm homo benè natus, ab omnibus cognatis & amicis proiiceretur: ibique proprietati renuncians, sed non omninò propriæ voluntati, obiit non quidem intùs, vt frater & domesticus: sed foris, misericordiam postulans, sicut pauper & mendicus. Iam verò adueniente die reddendi voti, & complendi desiderii, egressus est de domo paterna Bernardus, pater fratrum suorum, cum fratribus suis, filiis suis spiritualibus, quos verbo vitæ Christo regenerauerat. Cumque exirent de mansione Guidonis primogeniti, quæ Fontanæ dicebatur, Guido videns * Niuardum fratrem suum minimum in platea puerum cum pueris aliis: Eià, inquit, frater Niuarde, ad te solum respicit omnis terra possessionis nostræ. Ad quod puer non pueriliter motus: Vobis ergò, inquit, cælum, & mihi terra? Non ex æquo diuisio hæc facta est. Quo dicto, abeuntibus illis, tunc quidem domì cum patre remansit: sed modico pòst euoluto tempore, fratres secutus, nec à patre, nec à propinquis seu amicis potuit detineri. Supererat de domo illa Deo dicata pater senior cum filia, de quibus etiam suo loco dicemus.

Visio vnius ex sociis S. Bernardi. — *Gen. 4.* — ** Vuinardū.* — *Niuardus sequitur ad monasteriū fratres suos.*

Eo tempore nouellus & pusillus grex Cistertiensis, sub Abbate degens viro venerabili Stephano, cùm iam grauiter ei esse tędio inciperet paucitas sua, & omnis spes posteritatis decideret, in quam sanctę illius paupertatis hæreditas transfunderetur, venerantibus omnibus in eis vitę sanctitatem, sed refugientibus austeritatem: repentè diuina hac visitatione tam lęta, tam insperata, tam subita lętificatus est, vt in die illa responsum hoc à spiritu sancto accepisse sibi domus illa videretur: Lętare sterilis, quę non pariebas: erumpe & clama, quę non parturiebas: quia multi sibi desertę magìs, quàm eius, quę habet virum: de quibus postmodùm visura es filios filiorum vsq; in multas generationes: Nam anno priore vni ex eisdem Cistertiensibus primis fratribus in extremo iam posito, apparuit innumera hominum multitudo prope basilicā, ad fontem lauans vestimenta sua: & in ipsa visione dictum est ei, quia fons Ennon vocaretur. Quod cùm indicâsset Abbati, intellexit protinùs vir magnificus diuinā consolationem: & multùm quidem iam tunc de promissione, sed plurimùm posteà de exhibitione lętatus, egit gratias Deo per Iesum Christum: qui cum eo & spiritu sancto viuit & regnat in secula seculorum, Amen.

Esa. 54. — *Visio fratris Cistertiensis.*

CAPVT IIII.

ANno ab incarnatione Domini millesimo centesimo tertiodecimo, à constitutione domûs Cistertiensis quintodecimo, seruus DEI Bernardus annos natus circiter viginti tres, Cistertium ingressus cum sociis fermè triginta, sub Abbate Stephano suaui iugo CHRISTI collum submisit. Ab illa autem die dedit DOMINVS benedictionem, & vinea illa DOMINI Sabaoth dedit fructum

S. Bernardus cū 30. sociis fit monachus Cistertiēsis.

suum, extendens palmites suos vsque ad mare, & vltra mare propagines eius. Quia verò ex prædictis socijs eius, vxorati aliqui fuerant, & vxores quoquè cum viris idem votum sacræ conuersationis inierant: per ipsius solicitudinem ædificatum eis cœnobium sanctimonialium fœminarum, quod Villetum dicitur, in Lingonensi parochia, Domino cooperante, magnificè satis excreuit, vsque hodiè religionis opinione celeberrimum, & personis ac possessionibus dilatatum: sed & propagatum iam per loca alia, & non cessans adhuc ampliorem facere fructum. Hæc quidem fuère viri Dei conuersionis sancta principia. Conuersationis autem eius insignia, quomodò vitam Angelicam gerens in terris vixit, neminem enarrare posse puto, qui non viuat de spiritu, de quo ille vixit. Solius quippe donantis & accipientis est nôsse, quantùm mox in conuersionis exordio præuenerit eum Dominus in benedictionibus dulcedinis suæ, & quanta repleuerit gratia electionis, quomodò ab vbertate domûs suæ inebriauerit eum. Ingressus est autem domum illam pauperem spiritu, & eo adhuc tempore absconditam & penè nullam, intentione ibidèm moriendi à cordibus & memoria hominum, & spe delitescendi & latendi, tanquàm vas perditum, Domino aliter disponente, & eum sibi in vas electionis præparante: & non solùm ad ordinem monasticum confortandum ac dilatandum, sed ad portandum nomen suum coram gentibus & regibus, & vsque ad extremum terræ. Ipse verò de se nil tale æstimans aut cogitans, potiùs ad custodiam * oris sui & propositi constantiam, hoc semper in corde, frequenter etiam in ore habebat: Bernarde, Bernarde, ad quid venisti? Et sicut de Domino legitur, quia cœpit Iesus facere & docere, à prima die ingressûs sui in cellam nouitiorum, ipse cœpit agere in semetipso, quod erat alios docturus. Postmodùm enim, cùm iam Claræuallis Abbas ordinatus esset, aduentantibus nouitijs & festinantibus ingredi, audire eum soliti sumus prædicantem & dicentem: Si ad ea, quæ intùs sunt, festinatis: hîc foris dimittite corpora, quę de seculo attulistis. Soli spiritus ingrediantur: caro non prodest quicquam. Quod tamen nouitijs, ad nouitatem verbi perterritis, parcens teneritudini eorum, clementiùs exponendo, dicebat carnalem concupiscentiam foris dimittendam. Ipse autem cùm nouitius esset, in nullo sibi parcens, instabat omnimodis mortificare non solùm concupiscentias carnis, quę per sensus corporis fiunt, sed & sensus per quos fiunt. Cùm enim iam interiore sensu illuminati amoris, dulciùs ac frequentiùs sentire inciperet desursùm spirantem sibi suauitatem, sensui illi interiori timens à sensibus corporis, vix tantum eis permittebat, quantum sufficeret ad exterioris cum hominibus conuersationis societatem. Quod cùm continui vsûs instantia in consuetudinem mitteret, consuetudo ei ipsa quodammodò vertebatur in naturam: totusque absorptus in spiritum, sæpè tota in Deum directa intentione spiritali, tota occupata memoria, videns non videbat, audiens non audiebat: nil sapiebat gustanti: vix aliquid sensu aliquo corporis sentiebat. Iam quippe annum integrum exegerat in cella nouitiorum, cùm exiens indè, ignoraret, vtrùm adhuc desupèr celata esset domus ipsa. Multo tempore frequentauerat intrans domum ecclesiæ, cùm in eius capite vnam tantùm esse fenestram arbitraretur.

Curiositatis enim sensu mortificato, nil huiusmodi aduertebat: vel si fortè aliquandò eum contingebat videre, memoria, vt dictum est, alibì occupata, non sentiebat. Sine memoria quippe, sensus sentientis nullus est. Natura quoquè in eo non dissentiebat à gratia. Naturaliter enim iam ab initio hoc erat homo iste, quod legitur: Puer eram ingeniosus, & sortitus sum animam bonam: & cùm magis essem bonus, véni ad corpus incoinquinatum. Ad contemplanda quippe spiritualia quęq; seu diuina, cum gratia spirituali, naturali quadam virtute pollebat ingenij: fortitusque in hoc etiam erat animam bonam, sensualitatem non curiosè lasciuam, nec superbè rebellem: sed congaudentem spiritualibus studijs, & in eis, quæ ad DEVM sunt, spontè subditam spiritui & seruientem. Corpus etiam nullius vnquàm contaminatum consensu flagitij, etsì neglectum minùs curaretur, quàm oportebat, ad seruiendum spiritui in seruitio DEI aptissimum instrumentum. Sed cùm caro in eo ex dono prçuenientis gratiæ, & adiutorio subsequentis naturæ, & vsu bono spiritualis disciplinæ, vix iam aliquid concupisceret aduersùs spiritum, hoc est, quod spiritum læde-

Sanctimonialiu cœnobium extruitur.

* cordis

Actor. 1.

Adhuc nouitius, mirè est tot' Deo intentus.

Celata, pro Testudineata.

Sap. 8.

Naturę eius bonitas.

Mirus feruor spiritus

læderet: spiritus supra vires, supra virtutem carnis ac sanguinis, tanta aduersùs carnem concupiscebat, vt infirmum animal cadens sub onere, vsque in hanc diem non adijciat vt resurgat. Quid enim dicam de somno, qui in cęteris hominibus solet esse refectio laborum, & sensuum aut mentium recreatio? extunc vsque hodiè vigilat vltra possibilitatem humanam. Aliquandò dormit, sed somno tenuissimo, & qui nulli hominum, præter ipsum, qualemcunque refectionem conferre posset. Nullum enim tempus magìs se perdere cōqueri solet, quàm quo dormit: idoneam satìs reputans comparationem mortis & somni: vt sic dormientes videantur mortui apud homines, quomodò apud Deum mortui dormientes. Vndè etiam si quem fortè religiosum in dormiendo seu duriùs stertentem audierit, seu minùs compositè viderit iacentem, patienter vix ferre potest, sed carnaliter eum seu seculariter dormire causatur. In ipso nanque tenuem victum tenuis somnus comitatur. In neutro enim vllam indulget corpori suo satietatem, nisì quòd in vtroque sumpsisse aliquid, sat ei est. Quantùm enim ad vigilias, vigiliarum ei modus est, non totam noctem ducere insomnem.

Vigiliæ supra vires humanas.

Porrò ad comedendum vsque hodiè vix aliquandò voluptate trahitur appetitus, sed solo timore defectûs. Etenim comesturus, priusquàm comedat, sola cibi memoria satur est. Sic accedit ad sumendum cibum, quasi ad tormentum. A primo siquidem conuersionis suæ anno, seu egressionis de cella nouitiorum, natura eius cùm teneræ nimìs semper & delicatæ complexionis fuisset, ieiunijs multis & vigilijs, frigore & labore, durioribus & continuis exercitijs attrita, corrupto stomacho, crudum continuò per os solet reijcere, quod ingeritur. Quòd si quid naturali decoctione digestum transfunditur ad inferiora, ibi nihilominùs partibus illis corporis non minoribus infirmitatum incommodis obsessis, non nisì cum graui tormento egreditur. Si quid autem residuum est, ipsum est alimentum corporis eius qualecunque, non tam ad vitam sustentandam, quàm ad differendam mortem. Semper autem post cibum quasì pensare solitus est, quantum comederit. Si aliquandò ad modicum mensuram solitam excessisse se depræhenderit, impunè abire non patitur. Sed & vsus parsimoniæ sic ei in naturam versus est, vt etsì aliquandò corporalis sibi cuiuslibet refectionis plus aliquid solito velit indulgere, non possit. Sic autem ab initio fuit inter nouitios nouitius, monachus inter monachos, spiritu validus, corpore infirmus, nil indulgentiæ circa corporis quietem seu refectionem, nil remissionis de communi labore vel opere sibi fieri aliquandò acquiescens. Cęteros nanque, sanctos esse arbitrabatur & perfectos: se verò, sicut nouitium & incipientem, nequaquàm emeritorum perfectorumq; indulgētijs & remissionibus indigere, sed feruore nouitio, & ordinis districtione, & rigore disciplinæ. Propter quod communis vitæ seu conuersationis feruentissimus æmulator, cùm opus manuum aliquod fratres actitarent, quod seu minor vsus ei, seu imperitia denegabat: fodiēdo, seu ligna cædendo, & proprijs humeris deportando, vel quibuslibet laboribus æquè laboriosis illud redimebat.

Cibū haud aliter atquè tormentum accipit.

Spiritu robustus, corpore infirmus.

Vbì verò vires deficiebant, ad viliora quæque opera confugiens, laborem humilitate compensabat, & mirum in modum is, qui tantam in contemplatione rerum spiritualium ac diuinarum acceperat gratiam, circa talia non solùm occupari patiebatur, sed & plurimùm delectabatur. Sed mortificata, vt dictum est, sensualitate, cuius seu curiositate, seu infirmitate, in huiusmodi laborum corporalium distractionibus, perfectorum etiam quorunque mentes sæpè necessè est, etsì non intentione, certè memoria & cogitatione, ab interiore vnitate spiritûs aliquam pati dissolutionem: ipse priuilegio maioris gratiæ, in virtute spiritûs simul & totus quodammodò exteriùs laborabat, & totus interiùs Deo vacabat: in altero pascens conscientiam, in altero deuotionem. Laboris ergò tempore, & semper intùs orabat seu meditabatur, absque intermissione exterioris laboris: & exteriùs laborabat, absque iactura interioris suauitatis. Nam vsque hodiè quicquid in scripturis valet, quicquid in eis spiritualiter sentit, maximè in syluis & in agris meditando & orando se confitetur accepisse, & in hoc nullos aliquandò se magistros habuisse, nisì quercus & fagos, ioco illo suo gratioso inter amicos dicere solet. Quantùm verò in scripturis valeat,

Eximia eius perfectio.

Quercus & fagos habet magistros.

palàm

palàm omnibus est,qui vel loquentem eum audire, vel aliqua, quæ scripsit,legere potuerunt.

Messis tempore fratribus ad secandum cum feruore & gaudio sancti spiritûs occupatis, cùm ipse quasì impotens & nescius laboris ipsius, sedere sibi & requiescere juberetur: admodùm contristatus, ad orationem confugit, cum magnis lachrymis postulans à Deo donari sibi gratiam metendi. Nec fefellit simplicitas fidei, desiderium religiosi. Continuò nanque,quod petijt,impetrauit. Et ex illo die in labore præ cæteris peritum se esse cum quadam iucunditate gratulatur, tanto in hoc opere deuotior,quanto se in hocipso facultatem ex solo Dei dono reminiscitur accepisse. Feriatus autem ab huiusmodi labore vel opere, iugiter aut orabat,aut legebat, aut meditabatur. Ad orandum si se solitudo offerret, vtebatur: sin autem, vbicunquè seu apud se,seu in turba esset,solitudinem cordis ipse sibi efficiens,vbiquè solus erat. Canonicas autem scripturas simpliciter ac seriatìm libentiùs ac sæpiùs legebat,nec vllis magìs, quàm ipsarum verbis eas intelligere se dicebat: & quicquid in eis diuinæ sibi elucebat veritatis aut virtutis,in primæ sibi originis suæ fonte magìs, quàm in decurrentibus expositionum riuis sapere testabatur. Sanctos tamen & orthodoxos earum expositores humiliter legens, nequaquàm sensibus eorum suos sensus æquabat, sed subijciebat formandos: & vestigijs eorum fideliter adhærens, sæpè de fonte,vndè illi hauserant,& ipse bibebat. Indè est,quòd plenus spiritu, quo omnis sacra scriptura diuinitùs est inspirata, tam confidenter & vtiliter ea vsque hodiè, sicut Apostolus dicit, vtitur ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum: & dum prædicat verbum Dei, quicquid de ea affert in medium, sic patens & placens efficit, & circa id,vndè agitur, efficax ad monendum,vt mirentur omnes,tam seculari,quàm spirituali præditi doctrina, in verbis gratiæ,quæ procedunt de ore eius.

Diuinitùs præstatur ei peritia metendi.

Legit reuerenter scripta Patrũ.

2. Tim. 3.

Magna deæteritate docet verbum Dei.

CAP. V.

CVm autem placuit ei, qui eum segregauit à seculo, & vocauit, vt ampliore gratia reuelaret in eo gloriam suam,& multos filios Dei,qui erant dispersi, congregaret in vnum: misit in cor abbatis Stephani,ad ædificandum domum Claræuallis mittere fratres eius,& cum eis alios viros religiosos. Quibus abeũtibus,ipsum etiam dominum Bernardum præfecit abbatem, mirantibus sanè illis, tanquàm maturis & strenuis,tam in religione,quàm in seculo viris: & timentibus ei, tum pro tenerioris ætate iuuentutis, tũ pro corporis infirmitate,& minore vsu exterioris occupationis. Erat autem Claraualllis locus in territorio Lingonensi, non longè à fluuio Alba, antiqua spelunca latronũ & antiquitùs dicebatur Vallis absynthialis,seu propter abundantis ibì absynthij copiam, seu propter amaritudinem doloris, incidentium ibì in manus latronum. Ibì ergò in loco horroris & vastæ solitudinis consederunt viri illi virtutis, facturi de spelunca latronum,templum Dei & domum orationis. Vbì simpliciter aliquanto tempore DEO seruiêrunt in paupertate spiritûs, in fame & siti, in frigore & nuditate,in vigilijs & angustijs multis. Pulmentaria sępiùs ex folijs fagi conficiebant. Panis instàr prophetici illius,ex hordeo & milio & vicia: ità vt aliquandò religiosus vir quidam appositum sibi in hospitio, plorans vbertìm, clàm absportauerit,quasì pro miraculo omnibus ostendendum, quòd indè viuerent homines, & tales homines. At virum Dei minùs ista mouebant. Summa ei solicitudo de salute multorum,quæ à prima die conuersionis suæ vsque ad hoc tempus, tam singulariter sacrum illud pectus noscitur possidere, vt erga omnes animas maternum videatur gerere affectum. Erat ergò vehemens in præcordijs eius, sancti desiderij & sanctæ humilitatis conflictus. Modò enim seipsum deijciens, fatebatur indignum per quem fructus aliquis prouenirct: modò oblitus suî, æstuabat flagrantissimo ardore, vt nullã nisi ex multorũ salute consolationẽ posse admittere videreť. Sanè fiduciã charitas pariebat: sed eandẽ castigabat humilitas. Cõtigit aũt inter hæc,vt aliquandò tẽperiùs solito surgeret ad vigilias. Quibus peractis cùm vsque ad matutinas laudes superesset interuallum, egressus foràs, & loca vicina circumiens, orabat Deum, vt acceptum haberet obsequium suum & fratrũ suorũ: & in eo,quod diximus,spiritualis fructûs desiderio

Fit Abbas Claręuallis.

Claraualllis quid loci fuerit.

Sũmam penuriã patiť cum suis in Clarauallé.

Cõflictus in eo charitatis & humilitatis.

derio constitutus, subitò stans in ipsa oratione, modicè interclusis oculis, vidit vndiquè ex vicinis montibus tam infinitam diuersi habitûs & diuersæ conditionis hominum multitudinem in inferiorem vallem descendere, vt vallis ipsa capere non posset. Quod quid significauerit, iam manifestum est. Hac ergò vir Domini visione magnificè consolatur. Exhortatus est etiam fratres suos, commonens eos, de misericordia Dei nunquàm desperare. Visio eius.

CAP. VI.

CVm verò ante instātem hyemem Gerardus frater eius, cellerarius domûs, apud eum duriùs quereretur, ad necessaria domûs & fratrum, multa deesse, nec habere se, vndè ea coëmeret, & vrgente necessitate, iam nullam reciperet verborum consolationem: res autem in promptu non esset, quę daretur: Vir Dei, quantum ad pręsentes interìm angustias sufficere posset, inquisiuit. Ille verò vndecim libras respondit. Tunc dimittens eum, ad orationem confugit. Post paululum verò rediens Gerardus, mulierem quandam de Castellione, forìs esse, & velle ei loqui nunciauit. Ad quam cùm egrederetur, prócidens ad pedes eius eadem mulier, duodecim librarum benedictionem ei obtulit, orationum suffragia implorans viro suo periculosè ægrotanti. Quam breuiter allocutus, dimisit à se: Vade, inquiens, sanum inuenies virum tuum. Illa verò abiens in domum suam, sicut audierat, sic inuénit. Abbas verò consolans pusillanimitatem Cellerarij sui, ad sustinendum Dominum decæterò reddidit fortiorem. Nec tamen semèl ei hoc contigisse, certum est: sed sępè, cùm huiusmodi necessitas instaret, repentè vndè non sperabatur, auxilium ei à Domino affuisse. Propter quod viri prudentes, intelligentes manum Domini esse cum eo, teneritudinem mentis eius, à delicijs paradisi nupèr egressæ, rerum exteriorum solicitudine grauare cauebant, eas ipsi intrà semetipsos, vt poterant, digerentes, & tantummodò de interioribus & conscientijs suis, & causa animarum suarum eum consulentes. In quo tamen penè hoc eis contigit, quod filijs Israel legimus olìm de Moyse contigisse, cùm diù conuersatus cum Domino in monte Sina, & de caligine nubis regrederetur & descenderet ad populum, & ex colloquio Domini facies eius cornuta appareret & terribilis, adeò vt fugeret populus ab eo. Egressus enim vir ille sanctus à facie Domini, qua in solitudine Cistertij, & sublimioris altitudine contemplationis in silentio aliquandiù fruitus erat, quasi de cælo afferens inter homines miraculum quoddam conquisitæ sibi apud Deum plusquàm humanæ puritatis, homines quos regere, & inter quos conuersari veniebat, penè omnes à se absterruit. Siquandò nanque de spiritalibus & ædificatione animarum sermonem ad eos habebat, loquebatur hominibus lingua Angelorum, & vix intelligebatur. Maximè autem in his, quæ ad mores hominum pertinebant, ex abundantia cordis sui tam sublimia eis proponebat, tam perfecta exigebat ab eis, vt durus videretur sermo: intantùm non capiebant, quæ dicebantur. Rursùm cùm singulatìm audiret eos confitentes sibi, & semetipsos accusantes super diuersis illusionibus cogitationum communium humanarum, quas nullus in carne viuens homo penitùs vitare potest: hoc potissimùm fuit, in quo luci illi ad tenebras illas conuentio esse non potuit, scilicet quòd homines inueniebat, quos in hac parte Angelos æstimabat. Angelicam enim magna ex parte degustans puritatem, & ex conscientia iam olìm acceptæ gratiæ à Deo singularis simplicitatis, præiudicans vniuersæ conditioni humanæ fragilitatis, in tentationes seu inquinationes cogitationum harum nullum religiosum virum posse incidere, vel si incideret, verè religiosum non esse æstimabat. Sed viri verè religiosi & piè prudentes, & in prædicatione sermonum eius venerabantur etiam quæ non capiebant, & in confessionibus suis, licèt ad nouum stuperent auditum, eò quòd seminarium quoddam desperationis præferre videretur infirmis, tamen iuxta sententiam sancti Iob, nefas putabant contradicere sermonibus sancti: non excusantes, sed accusantes infirmitatem suam in conspectu hominis DEI, in quo nemo viuens iustificari potest in conspectu Dei. Vndè factum est, vt fieret magistra magistri, pia humilitas discipulorum. Cùm enim ad nutum arguentis humiliarentur, q arguebant: cœpit etiā spi-

Sanat ęgrotū absentē.
Sæpè diuinitus præstani ei necessaria.
Exod. 34.
Eius summa vitæ perfectio, principiò fratribus onerosa fuit.
Iob 6.
Psal. 142.

Humilitas fratrũ, facit vt tẽperet zelũ suum.

spirituali magistro aduersùs fratres humiles & subiectos zelus suus esse suspectus, intantùm, vt ipse iam potiùs accusaret ignorantiā suam, & defleret necessitatem, quòd silere non liceret, cùm nesciret loqui: quòd non tam alta ad homines, quàm indigna hominibus loquendo, læderet conscientias auditorum: quòd tam scrupulosè perfectionem à fratribus simplicibus exigebat, in quo se nōdùm inueniret ipse perfectum. Cogitabat nanque, eos multo meliora & viciniora saluti suæ in silentio suo meditari, quàm ab ipso audirent: deuotiùs & efficaciùs salutem suam operari, quàm ex eius exemplo acciperent: ex prædicatione verò eius scandalizari potiùs, quàm aliquid excipere ędificationis. Cumque super hoc vehementiùs conturbaretur & contristaretur, & diuersę cogitationes ascenderent in cor eius, post multos cogitationum fluctus & cruciatus cordis, decreuit ab exterioribus omnibus ad interiora sua recolligere se, ibique in solitudine cordis & secreto silentij continere, & præstolari Dominum, donèc quocunque modo misericordiæ suæ super hoc ei suam reuelaret voluntatem. Nec distulit misericordia Dei auxilium in tempore opportuno. Paucis siquidem diebus euolutis, vidit in visu noctis puerum, claritate quadam diuina adstantem sibi, & magna authoritate præcipientem fiducialiter loqui, quicquid ei suggereretur in apertione oris sui: quoniam non ipse esset, qui loqueretur, sed spiritussanctus, qui loquetur in eo. Et extunc manifestiùs in eo & per eum loquens spiritussanctus, & sermonem potentiorem ei, & sensum in scripturis abundantiorem suggerens, in apertione oris sui apud auditores quoquè gratiam ei addidit & authoritatem, & intellectum super egenum & pauperem, & peccatorem pœnitentem, & veniam postulantem.

Visio eius.

Cumque iam aliquatenùs didicisset inter homines conuersari, & humana agere ac tolerare, iamque inter fratres suos quasì vnus ex eis & cum eis inciperet frui fructibus conuersionis suæ, pater quoquè, qui solus domì remansit, veniēs ad filios suos, appositus est ad eos. Qui cùm aliquod tempus ibì fecisset, obijt in senectute bona. Soror quoquè eorum, in seculo nupta, & seculo dedita, cùm in diuitijs & delicijs seculi periclitaretur, tandèm aliquandò inspirauit ei DEVS, vt fratres suos visitaret. Cumq; venisset quasì visura fratrem suum venerabilem, & adesset cum comitatu superbo & apparatu, ille detestans & execrans eam, tanquàm rete diaboli ad capiendas animas, nullatenùs acquiescere voluit exire ad videndum eam. Quod audiēs illa, confusa & compuncta vehementer, cùm nullus ei fratrum suorum occurrere dignaretur, cùm à fratre suo Andrea, quem ad portam inuenerat monasterij, publicè ob vestium apparatum, stercus inuolutum argueretur, tota in lachrymis resoluta: Etsì peccatrix sum, inquit, pro talibus Christus mortuus est. Quia enim peccatrix sum, idcircò consilium & colloquium bonorum requiro. Etsì despicit frater meus carnem meam, nè despiciat seruus Dei animam meam. Veniat, & pręcipiat: & quicquid præceperit, facere parata sum. Hanc ergò promissionem tenens, exijt ad eam cum fratribus suis frater eius. Et quia eam à viro separare non poterat, primo verbo omnem ei mundi gloriam in cultu vestium, & in omnibus seculi pompis & curiositatibus interdixit, & formam vitę matris suæ, in qua multo tempore vixit cum viro, ei indixit, & sic eam à se dimisit. Illa verò obedientissimè párens præcepto, redijt ad propria, mutata repentè secundùm omnipotentiam dexterę excelsi. Stupebant omnes adolescentulam nobilem, delicatam, subita mutatione in habitu & victu, in medio seculi vitam ducere eremiticam, & instare vigilijs, ieiunijs & orationibus, atque ab omni seculo prorsùs se facere alienam. Biennio posteà sic vixit cum viro suo: illo sanè, secundo maximè anno, dante Deo honorem, nec temerare vlteriùs præsumente templum spiritussancti. Qui etiam tandèm virtute eius victus perseuerantiæ, liberam à se dimittens iuxta ritum Ecclesiæ, facultatem ei concessit seruiendi Deo, cui se probauit. Illa verò optata libertate potita, monasterium Villeiū, cuius suprà meminimus, adiens, cum sanctimonialibus inibì Deo seruientibus, reliquum vitæ suæ Deo vouit: vbì tantam ei gratiam Dominus contulit sanctitatis, vt non minùs animo, quàm carne, illorum probaretur virorum Dei esse germana.

Pater eius fit monachꝰ

En vt se gerit erga sororē, cū pōpa ipsum inuisentē.

Sororis eius admiranda cōuersio & cōuersatio.

CAP. VII.

CVm autem missus nouiter Clarauallem Bernardus, ordinandus esset in ministerium, ad quod assumptus erat, & sedes Lingonensis vacaret, ad quam ordinatio

ipsa

ipsa respiciebat: quærentibus fratribus, quò eum ducerent ordinandum, citò se obtulit bona fama venerabilis Catalaunensium Episcopi, opinatissimi illius magistri Vuilhelmi de Capellis, illucque eum transmittendum esse diffinitum est. Sicque factum est. Abijt autem Catalaunum, assumpto secùm Elbodone, monacho quodam Cistertiensi. Intrauit ergò prædicti Episcopi domum iuuenis exesi corporis & moribundi, habitu quoquè despicabilis, subsequente monacho seniore, & magnitudine & robore corporis eleganti, alijs ridentibus, alijs irridentibus, alijs rem, sicut erat, interpretãdo venerãtibus. Cùm aũt quęreretur, qs eorũ esset Abbas, Episcop⁹ primus oculos in eũ aptos habẽs, agnouit seruũ Dei, & suscepit eũ sicut seruũ Dei. Cùm enim primò in priuato colloquio omni meliùs locutiõe prudentiã iuuenis magis magisq; proderet verecundia loquendi, intellexit vir sapiens diuinam visitationem in aduentu hospitis sui. Nec defuit hospitalitatis pia instantia, donèc vsque ad familiarem fiduciam & libertatem loquendi producto colloquio ad alterutrum, iam meliùs eum commendaret conscientia sua, quàm verba vlla. Quid multa? Ex illa die & ex illa hora facti sunt cor vnum & anima vna in Domino, intantùm, vt sępè alter alterum hospitem deincèps haberet, & propria esset domus Episcopi, Claraualles: Clarauallensium verò efficeretur non sola domus Episcopi, sed & per ipsum tota ciuitas Catalaunensis: quinetiam & Rhemensis prouincia, & Gallia tota per eum in deuotionem excitata est & reuerentiã viri Dei, ità vt huius temporis pręsensisse in eo gratiam videatur homo tantę authoritatis, sic affectus erga ignotum monachum, & monachum tantæ humilitatis. Vuilhelm⁹ insignis Episcopus Catalauńensis.

Modico verò pòst tempore transacto, cùm eousquè infirmitas Abbatis ingrauesceret, vt iam non nisì mors eius, aut omni morte grauior vita speraretur, ab Episcopo visitatus est. Cumque viso eo Episcopus se non solùm vitæ eius, sed & sanitatis spem habere diceret, si consilio eius acquiescens, secundùm infirmitatis suæ modum aliquam corpori suo curam pateretur impendi: ille verò à rigore vel vsu consuetudinis suæ minùs facilè flecti posset, profectus Episcopus ad Capitulum Cistertiense, ibì coram pauculis Abbatibus, qui conuenerant, pontificali humilitate & sacerdotali charitate toto corpore in terram prostratus, perijt & obtinuit, vt toto anno vno in obedientiam sibi traderetur. Quid enim tantæ humilitati in tanta posset authoritate negari? Reuersus itaque Clarauallem, extra claustrum & terminos monasterij domunculam vnam ei fieri præcepit, ordinans & mandans in cibo vel potu, siue aliquo huiusmodi, circa eum nullam ei ibì teneri ordinis districtionem, nullam de tota cura domûs ad eum referri solicitudinem: sed sibi eum ibì viuere, secundùm modum ab eo pręstitutum. Eodem tempore & ego Clarauallem, ipsumque frequentare cœpi. Quem cùm ibì cum quodam Abbate altero visitarem, inuéni eum in suo illo tugurio, quale leprosis in compitis publicis fieri solet. Inuéni autem ex præcepto, vt dictum est, Episcopi & Abbatum, feriatum ab omni solicitudine domûs, tam interiori quàm exteriori, vacantem & Deo & sibi, & quasì in delicijs paradisi exultantem. Ingressusque regium illud cubiculum, cùm considerarem habitationem & habitatorem, tanta mihi (Deum testor) domus ipsa incutiebat reuerentiam suî, acsì ingrederer ad altare Dei: tantaque sum affectus suauitate circa hominem illum, tantoque desiderio in paupertate illa & simplicitate cohabitandi ei, vt si optio illa die mihi data fuisset, nil tam optâssem, quàm ibì cum eo semper manere ad seruiendum ei. Vide insigne Episcopi humilitatẽ & charitatem.

Cumque & ipse vicissìm nos cum gaudio suscepisset, & quæreremus quid ageret, quomodò ibì viueret, modo illo suo gratioso arridens nobis: Optimè, ait. Ego, cui hactenùs homines rationales obediebant, iusto Dei iudicio, irrationabili cuidam bestiæ datus sum ad obediendum. Dicebat enim de quodam homine rusticano & vano, nil prorsùs sciente, ipsumque ab infirmitate, qua laborabat, curaturum se iactante: cui ad obediendum ab Episcopo & Abbatibus & fratribus suis traditus erat. Ibique cum eo manducantes, cùm arbitraremur hominem tam infirmum, tantæque prouidentiæ commissum, sicut oportebat, procurandum, & videremus ei, agente medico suo illo, offerri cibos, quos sanus quis vix præ angustia famis attingeret: videbamus & tabescebamus, vix regulari silentio nos cohibente, quin in illum, quasì in sacrilegum & homicidam, ira & contumelijs insurgeremus. Ipse autem, in quem hęc fiebant,

bant, indifferenter cuncta sumens, æquè omnia approbabat: sicut qui sensu ipso corrupto & penè emortuo, sapore nil discernebat. Nam & sagimen crudum, per errorem sibi oblatum, pro butyro multis diebus noscitur comedisse: oleum bibisse, tanquàm aquam: & multa talia contingebant ei. Solam quippe aquam sibi sapere dicebat, eò quòd cùm eam sumeret, fauces & guttur ei refrigerabat. Sic ergò tunc eum inuéni, & sic habitabat in illa solitudine sua vir ille Dei. Sed non erat solus, cum quo erat Deus, & custodia & consolatio sanctorum Angelorum. Quod etiam manifestis indicijs monstratum est.

Summa eius patiētia & mortificatio.

Nocte enim quadam solito attentiùs orando, effuderat super se animam suam: cùm tenuiter soporatus, voces audiuit tanquàm transeuntis multitudinis copiosæ. Euigilans autem, & voces easdem pleniùs audiens, cellam quoquè, in qua iacebat, egreditur, & persequitur abeuntes. Haud procùl aberat locus densis adhuc spinarum vepriumque frutetis abundans: sed nunc longè ab illo mutatus. Super hunc aliquandiù stabant velut alternantes chori, hincindè dispositi, & vir sanctus audiebat & delectabatur. Cuius tamen mysterium visionis non priùs agnouit, quàm translatis post aliquot annos ædificijs monasterij, eodem in loco positum oratorium cerneret, vbi voces illas audîsset. Mãsi autem ego indignus paucis diebus cum eo, & quocunquè oculos vertebam, mirans videbat quasi cęlos mihi videre nouos, & terram nouam, & antiquorum Aegyptiorum monachorum, patrum nostrorum, antiquas semitas, & in eis nostri temporis hominum recentia vestigia.

Visio eius.

Erat enim tunc temporis videre Claræuallis aurea secula, cùm viri virtutis, olim diuites in seculo & honorati, tunc in paupertate Christi gloriantes, Ecclesiam DEI plantarent in sanguine suo, in labore & ærumnis, in fame & siti, in frigore & nuditate, in persecutionibus & contumelijs & angustijs multis, pręparantes Clarçualli eam, quam habet hodiè, sufficientiam & pacem. Neque enim se tam sibi, quàm Christo & fratribus, ibidèm Deo seruituris, viuere æstimantes, pro nihilo habebant, quicquid sibi deesset, dum relinquerent post se, quod illis sufficeret, & ad subsidium necessitatis, & ad aliquam conscientiam voluntariæ pro Christo paupertatis: primaque facie ab introeuntibus Clarauallem, per descensum montis Deus in domibus eius cognosceretur, cùm in simplicitate & humilitate ædificiorum, humilitatem & simplicitatem habitantium pauperum Christi vallis muta loqueretur. Deniquè in valle illa plena hominibus, in qua nemini licebat esse ociosum, omnibus laborantibus, & singulis circa iniuncta occupatis, media die mediæ noctis silentium à superuenientibus inueniebatur, præter laborum sonitus, vel si fratres in laude Dei occuparentur. Porrò silentij ipsius ordo & fama, tantam etiam apud seculares homines superuenientes sui faciebat reuerentiam, vt & ipsi non dicam praua vel ociosa, sed & aliquid etiam, quod ad rem attineret, ibì loqui vererentur. Loci verò illius solitudo inter opaca syluarum, & vicinorum hincindè montium angustias, in quo serui Dei latebant, speluncam illam sancti Benedicti patris nostri quodammodò repræsentabat, in qua aliquandò à pastoribus inuentus est: vt cuius imitabantur vitam, habitationis eius ac solitudinis formam aliquam habere viderentur. Omnes quippe etiam in multitudine, solitarij ibì erant. Vallem nanque illam plenam hominibus, vt dictum est, ratione ordinis charitas ordinata singulis solitariam faciebat: quia sicut homo inordinatus, etiam cùm solus est, ipse sibi turba est: sic ibì vnitate spiritûs & regularis lege silentij in multitudine hominum ordinata, solitudinem cordis sui singulis ordo ipse defendebat. Domibus & habitaculis simplicibus, victus inhabitantium persimilis erat. Panis non tam furfureus, quàm terreus videbatur, duris fratrum laboribus vix de terra deserti illius sterili productus: cætera quoquè cibaria vix erant aliquid saporis habentia, præterquàm fames seu amor Dei faciebat. Sed & ipsum nouitij feruoris simplicitas sibi tollebat, cùm quasi venenum arbitrantes, quicquid comedentem vtcunquè delectabat, recusarent dona Dei propter gratiam, quam in eis sentiebant. Cùm enim circa omne genus carnalis tolerantiæ cum adiutorio gratiæ Dei, studium spiritualis patris in eis hoc effecisset, vt plurima, quæ homini in carne constituto impossibilia priùs videbantur, iam non solùm constanter peragerent & sine murmuratione, sed etiam cum ingenti delectatione: ipsa delectatio aliam in eis pepererat murmurationem, & eo periculosiorem, quo eam æstimabant quasi remotiorem à carne, spiritui pro-

Pręclara initia Clarauallēsis monasterij.

Magnū silētiū fratrum.

Victus prenuis & horridus fratrū.

propinquiorē. Persuasum quippè habentes, & quasi cum testimonio conscientiæ suæ memoriæ fideliter commendatum, inimicam esse animæ omnem delectationem carnis: quicquid carnem cum qualibet delectatione nutrire videretur, fugiendum arbitrabantur. Quasi enim per aliam viam reduci se putabant in regionem suam, cùm præ dulcedine amoris interioris, amara æquè àc dulcia delectabiliter edendo, delectabiliùs viuere in eremo sibi viderentur, quàm priùs vixissent in seculo. Cumq́; in hoc suspectam aliquatenùs haberent spiritualis patris quotidianam correptionem, quasi carni eorum plus quàm spiritui deferentem, aliquandò ad iudicium Episcopi, qui tunc fortè aderat, res delata est. Super quo vir ille potens in verbo, sermonem ad eos aggressus, ad eum finem perduxit, vt omnem hominem, qui quæcunque dona Dei recusaret propter gratiam Dei, inimicum esse gratiæ Dei, & spiritui sancto resistere pronunciaret. Adducta siquidem historia de Eliseo propheta, & filijs prophetarum, cum eo in desertis locis vitam eremiticam ducentibus, quomodò aliquandò, cùm ad horam refectionis ventum esset, amaritudo quædam mortis in olla decoctionis eorum inuenta, per virtutem Dei & ministerium prophetę per infusionem farinulæ dulcorata est: Olla, inquit, olla illa prophetica, olla vestra est, nil in se, nisi amaritudinem habens: farinula verò, amaritudinem in dulcedinem conuertens, gratia Dei operans est in vobis. Sumite ergò securi & cum gratiarum actione id, quod cùm naturaliter minùs aptum fuerit vsibus humanis, ad hoc per gratiam DEI vestris est vsibus aptatum, vt vtamini & comedatis. In quo si inobedientes & increduli permaneritis, resistitis spirituisancto, & gratiæ eius ingrati estis.

Eccè quid facit amor Dei & sicu tamen indiscretus hic fuit fratrum zelo.

4. Reg. 4.

CAP. VIII.

HAEC ergò fuit in tempore illo sub Abbate Bernardo & magisterio eius in clarissima & charissima valle illa spiritualium schola studiorum: hic feruor regularis disciplinæ, omnia eo faciente & ordinante, & tabernaculum Deo in terris ædificante secundùm exemplar, quod ei in monte ostensum est, cùm in solitudine Cistertiensi cum Deo in nube habitaret. Et vtinàm post rudimenta primæ eius conuersationis cum hominibus, postquàm didicit aliquatenùs & consueuit homo cum hominibus esse, & intelligere super egenum & pauperem, compatiendo infirmitatibus hominum: vtinàm se circa semetipsum talem exhibuisset, qualem circa cęteros, tam benignum, tam discretum, tam solicitum. Sed continuò, cùm ab annuæ illius obedientiæ vinculo solutus, & sui iuris effectus est, velut arcus distentus, ad pristinum rigorem, & sicut torrens detentus & dimissus, ad prioris cursûs consuetudinem reuersus est: quasi repetens à semetipso pœnas diutinæ illius quietis, & damna laboris intermissi. Videres hominem imbecillem & adhuc languidum, conari & aggredi quęcunque vellet, minùs considerare quid posset, & solicitum pro omnibus, circa se negligentem: omninò in omnibus alijs obedientissimum, sed de seipso vix aliquandò seu charitati, seu potestati obedientem. Semper enim priora sua nulla reputans, maiora moliebatur, & ad non parcendum corpori, ad studijs spiritalibus robur addendum: corpus suum, varijs infirmitatibus per se attenuatum, ieiunijs insupèr & vigilijs sine intermissione atterendo. Orabat stans die noctuque, donèc deficeret, donèc genua eius infirmata à ieiunio, & pedes eius à labore inflati, corpus sustinere non possent. Multo tempore & quàm diù occultum esse potuit, cilicio ad carnem vsus est: vbi verò sciri aduertit, continuò illud abijciens, ad communia se conuertit. Cibus eius, cum pane lac, vel aqua decoctionis leguminum, vel pultes erant, quales infantibus fieri solent. Cætera vel infirmitas eius non recipiebat, vel parsimonię studio ipse recusabat. Vino si quãdò vtebatur, raro & minùs modico, cùm magis aquam & infirmitati suæ, & appetitui competere testaretur. Sic autem affectus & confectus, à communi fratrum labore, seu diurno, seu nocturno, vix se aliquandò patiebatur esse excusatum, seu ab occupationibus & laboribus ministerij sui. Videbant eum & conuersationem eius homines medici, & mirabantur, tantamq́; vim eum in seipso causabantur inferre naturæ, acsi agnus ad aratrum alligatus, arare cogeretur. Nam cùm crebra illa ex corruptione stomachi per os eius indigestæ cruditatis eruptio alijs

Magna vitę seueritas in B. Bernardo

Eius preces perpetuę.

Cibus eius.

Multũ naturæ suæ vim infert.

inciperet esse molestior, maximè autem in choro psallentium, non tamen ilicò collectas fratrum deseruit: sed iuxta locum stationis suæ procurato ac defosso in terra receptaculo doloris illius, sic aliquandiù, prout potuit, necessitatem illam transegit. At vbì nec hoc permisit intolerantia rei, tunc demùm collectas deserere, & seorsùm habitare compulsus est, nisi quantùm collocutionis siue consolationis gratia, siue disciplinæ claustralis necessitate, conuentui eum fratrum aliquandò interesse oportebat.

Propter stomachi cruditatem nimiā, cogit abesse à fratrū cōuentu

Et hæc fuit tristis illa necessitas, qua primò sancta illa fraternitas, sanctæ illius paternitatis iugi consortio carere coacta est. In quo dolemus quidem & plangimus infirmitatis eius tristem effectum, sed sancti desiderij & spiritualis feruoris affectum veneramur: quanquàm nec infirmitatis eius effectus vsquequaquè plangendus sit & dolendus. Quid enim, si voluit sapientia Dei per infirma potiùs illius hominis tot tantaque confundere fortia mundi huius? Quid verò aliquandò pro qualibet infirmitate eius remansit infectum, quod per eum secundùm datam gratiam fieri oporteret? Quis enim nostra ætate, quantumuìs robusti corporis & accuratæ * valitudinis, tanta aliquandò fecit, quanta iste moribundus & languidus, ad honorem Dei & sanctę Ecclesiæ vtilitatem? Quantum posteà numerum hominum verbo & exemplo traxit de sęculo, non solùm ad conuersionem, sed & ad perfectionem? Quantas per totum Christianum orbem constituit domos seu ciuitates refugij: vt quicunque peccauerint ad mortem, & æternę mortis rei iudicati fuerint, reminiscantur & conuertantur ad Dominum, & confugiant ad eas, & saluentur in eis? Quæ schismata Ecclesiæ non sedauit? quas non confudit hæreses? & quam pacem inter dissidentes ecclesias & populos non restituit? Et hęc quidem communia sunt. Cæterùm quę bona innumeris hominibus singulatìm præstitit, pro causa, pro persona, pro tempore, pro loco, quis enumeret? Porrò si nimietas in eo repræhenditur sancti feruoris, habet certè apud pias mentes excessus iste reuerentiam suam: quia quicunq; spiritu Dei aguntur, multum verentur repræhendere in seruo Dei nimiùm istam nimietatem. Habet & facilem apud homines excusationem, cùm vix audeat eum quisquam condemnare, quem Deus iustificat, tam multa, tam sublimia cum eo & per eum operando. Felix, cui soli reputatur ad culpam, quod cæteri sibi præsumere solent ad gloriam. Fuerat autem bono iuueni suspecta iuuentus sua, (beatus quippe, qui semper est pauidus) vndè fuerat ei studium, tantam virtutum plenitudinem, quam habebat ex gratia, aliqua etiam laboris sui conscientia cumulare. Sed & vita eius, quæ omnibus proponebatur imitanda, frugalis continentiæ exemplo carere non debuit. In quo seruus Dei etsì nimietate excessit, pijs certè mentibus non de nimietate, sed de feruore exemplum reliquit.

Multi eius labores pro Ecclesia & fructus ingentes.

Nō debet in sanctis vitiis reprehendi temerè feruor nimius.

Prouer. 28.

Iob 9. Quid autem in hoc eum nitimur excusare, in quo ipse, qui veretur omnia opera sua, non confunditur vsque hodiè se accusare, sacrilegum arguens semetipsum, quòd seruituti Dei & fratrum abstulerit corpus suum, dum indiscreto feruore imbecille illud reddiderit ac penè inutile? Sed conualuit de infirmitate, & infirmus, fortior & potens factus est. Virtus nanque Dei, vehementiùs in infirmitate eius refulgens, extunc vsque hodiè digniorem quandam apud homines ei effecit reuerentiam, & in reuerentia authoritatem, & in authoritate obedientiam. Iam enim tunc ad opus &
Cap. 1. virtutem prædicationis diuinitùs aptabatur, ad quod, sicut suprà dictum est, ex vtero matris suæ, cum testimonio diuinæ reuelationis, olìm fuerat pręsignatus. Nec tunc tantummodò, sed & omni tempore conuersionis, & subiectionis, & pręlationis suæ, ipso ordinante, quo & agente, congruo ordine ad hoc instituebatur, ignorans quid de se fieret: cùm non solùm monastico, sed & omni Ecclesiastico ordini in hoc præparabatur.

Et primùm quidem circa resuscitandum in monastico ordine antiquæ religionis feruorem, primitias iuuentutis suæ dedicauit, exemplo & verbo conuentui fratrum intrà septa monasterij ad hoc omni studio vacans. Postmodùm autem, cùm ad alium vitæ & conuersationis ordinem infirmitate corporis cogeretur, &, sicut dictum est, necessitas infirmitatis & ordo necessitatis, à communi eum conuersatione conuentûs plùs solito sequestraret, hæc prima cœpit esse occasio, vt quasi hominibus

de

de seculo expositus, quorum iam ad eum multitudo magna confluebat, ipse etiam præsentiam suam liberiùs eis ac liberaliùs accommodans, verbum prædicaret. Cumq; & longiùs aliquandò à monasterio pro causis Ecclesiæ communibus obedientia traheretur, & quocunquè veniret, vndecunquè locuturus, de Deo silere non posset, & agere quæ Dei sunt, non cessaret: sic in breui innotuit apud homines, vt Ecclesia Dei tam vtili membro in corpore suo reperto vti, ad quodcunque oportebat, non dissimularet. Multi ad eũ seculares cõfluunt.

Sed & licèt à primo flore ineuntis ætatis fructibus spiritûs semper abundauerit, ab hoc tamen tempore copiosiùs ei addita est, sicut Apostolus dicit, manifestatio spiritûs ad vtilitatem: sermo scilicet fœcundior sapientiæ & scientiæ cum gratia prophetiç, & operationes virtutum, & diuersarum opitulationes sanitatum. Quorum quædam, quę certa narratione didici, qua fide à fidelibus mihi viris assignata sunt, eadem & ipse legentibus resigno. 1. Cor. 12.

CAP. IX.

PRimum ergò signum hoc fuit, quod in manu serui sui mundo celebre Christus effecit. Cùm aliquantos iam in Claraualle expleuisset annos, contigit Iosbertum quendam nobilem virum de castello proximo, cui Firmitas nomen est, ægrotare. Cumque ingrauescente subitò ægritudine obmutesceret, & iam mori incipiens, sine viatico hinc abiret: cœperunt omnes eô magis dolore affligi, tam ipsius ægri filius alter Iosbertus, quàm propinqui cęteri & amici, omnisque familia, quòd sine confessione peccatorum & communionis sacræ perceptione moreretur, vir honestus secundùm seculum, & magnificè honoratus. Erat autem cognatus viri Dei secundùm carnem.

Cumque ad eum cucurrisset nuncius, rediens à monasterio Trium Fontium, quod in parochia Catalaunensi primum omnium ipse fundauit, diuertit ad ecclesiam quãdam, & pro eodem infirmo obtulit hostiam salutarem. Eadem autem hora in se rediens homo, locutus est, & peccata sua cum lachrymis fatebatur. Sed vt diligenter probatum est, vbi sanctus vir sacrificium consummauit, ille quoquè obmutuit, vt priùs. Cùm autem desideratus Christi seruus adesset cum Gerardo fratre suo & auunculo Galdrico, ab amicis ipsius obnixiùs rogabatur, vt pro eo oraret. Compassus autem tanto dolori, & confortatus in Domino, & bonitate & potentia virtutis eius, sancto sibi spiritu reuelante, cur hoc sibi accidisset, cum omni fiducia eis respondit: Scitis quanta mala fecerit homo iste, & quanta abstulerit. Reddat ablata, & consuetudines prauas super pauperes vsurpatas, abneget tam ipse, quàm filius & familia sua, & Christiano more morietur. Obstupuêre omnes ad tantæ fiduciæ promissionem, eô quòd ignota adhuc hominibus gratia erat diuinitùs collata viro DEI. Maximè verò turbati & territi sunt, qui venerant cum eo, frater & auunculus. Quid plura? Factum est quod præcepit, & continuò secutum est etiam quod promisit. Solutum est vinculum linguæ eius, confessus est cum gemitu & lachrymis peccata sua, cum magna deuotione deosculans manus eius: & accepto viatico cõmunionis sacrę, rursùs peractis omnibus, quæ facere eum oportebat, sequẽti nocte in spe misericordiæ Dei expirauit. Mutus resti tuit, dũ pro eo sacrificiũ offert vir sanctus.

Reuertebatur etiam aliquandò à pratis, & obuiàm habuit mulierem, paruulum filium in brachijs deportantem, quem de longè attulerat ad eum, ab vtero matris habentem manum aridam, & brachium tortum. Motus autem lachrymis matris & precibus, iussit puerum deponi: factaque oratione, continuò signans puerum, & brachium, & manum eius, dixit mulieri, vt vocaret filium suum. Vocauit illa infantem, & occurrit, & vtroque brachio amplexatus matrem suam, sanus factus est ex ea hora. Erant autem huius beati fratres & filij spirituales, mirantes super his, quę audiebant & videbant de eo. Nec tamen more carnalium, in gloriam eleuabantur humanam: sed iuuenili eius ætati & nouę adhuc conuersationi, spirituali solicitudine metuebant. In quo nimirùm zelo Galdricus auunculus eius & Guido primogenitus fratrum, cæteros anteibant, vt ipsos geminos tanquàm stimulos carnis suæ, nè gratiarum magni-

tudo eum extolleret, accepisse diuinitùs videretur. Neque enim parcebant, verbis durioribus exagitantes teneram verecundiam eius, calumniantes etiam benè gesta, signa omnia annihilantes, & hominem mansuetissimum nihilq; contradicentem, frequenter vsque ad lachrymas improperijs & opprobrijs affligentes. Narrare solet venerabilis Episcopus Lingonensis Godefridus, sancti viri & propinquus sanguine, & in conuersione socius, & extunc per omnia indiuiduus comes, primo miraculo, quod per manus eius fieri vidit, prædictum germanum eius affuisse Guidonem. Erat enim eis transitus per castrum Nantonis in territorio Senonum, & iuuenis quidam, cuius pedem fistula occupauerat, prædicti patris tactum & benedictionem cum multa supplicatione petebat. Signatus autem, statim conualuit: & post paucissimos dies regressi per eundem locum, sanum atq; incolumem inuenerunt. Cæterùm sæpè dictus beati viri frater, ne ipso quidem poterat compesci miraculo, quò minùs increparet eum, & præsumptionis argueret, quòd acquieuerit tangere hominem: tanta siquidem charitate pro eo solicitus fuit.

CAP. X.

Circa idem tempus accidit, vt auũculus eius Galdricus, qui & ipse zelo simili eius mansuetudinem, sicut prædiximus, duris increpationibus obruebat, grauissimis febribus laboraret. Demùm ingrauescente morbo, ipsa doloris magnitudine superatus, Abbatem humili supplicatione compellit, vt suî misereatur, & opem sibi ferat, quam cæteris consueuit. At ille, cuius spiritus super mel dulcis, primùm leniter breuiterque commemorans crebras super huiusmodi obiurgationes ipsius, & imponens ei, nè fortè hæc diceret tentans eum: persistenti tamen manum imponit, & febrem abscedere iubet. Nec mora: ad imperium eius reliquit eum febris expertum in semet ipso, quod in cæteris arguebat. Et is quidem Galdricus cùm in Claraualle aliquot iam perageret annos, feruens spiritu, & totius boni æmulator, ex luce migrauit. Qui ante ferè vnam horam mortis, turbatus ad momentum, & toto corpore terribiliter motus, infremuit: sed ad pristinam statìm serenitatem reuersus, deincèps vultu placidissimo expirauit. Noluit autem Dominus solicitum Abbatis animum huius rei cognitione fraudari. Siquidem post aliquot dies idem Galdricus apparens ei in visu noctis, cùm omnia erga se prospera esse sciscitanti responderet, & in magna se gratulaLaretur felicitate locatum, demùm interrogatus est, quid sibi voluerit tam acerba illa in morte, tamque repentina commotio. Dicebat autem, quòd duo spiritus nequam velut in puteum horrendæ profunditatis eum præcipitare parâssent: vndè territus, ità contremuit: sed beato Petro accelerante ereptus, nihil sensit deincèps læsionis.

Galdrici auũculi S. Bernardi, obitus.

Longum est cuncta enarrare, quæ super his, qui de hac vita discesserant, & eorum felicitate, seu etiam necessitate, diuina ei gratia reuelare ab ipsis initijs consueuit. Vnum tamen dicam, quod ob fratrum commonitionem aliquotiès etiam ipse commemorare solebat. Frater quidam bonæ intentionis, sed durioris erga cæteros fratres conuersationis, & minùs compatiens, quàm deberet, in monasterio defunctus est. Post paucos autem dies viro Dei apparuit vultu lugubri & habitu miserabili, significans non ad votum cuncta sibi succedere. Interrogatus quid sibi esset, quatuor lacertis sese traditum querebatur. Ad quod verbum continuò impulsus est, & quasì præcipitanter expulsus à facie viri Dei. Qui grauiùs ingemiscens, post tergum eius clamauit: Præcipio tibi in nomine Domini, vt qualiter tecùm agatur, post paucos dies mihi iterùm innotescas. Et conuersus ad orationem pro eo, & oblationem hostiæ salutaris, aliquos fratres etiam, quorum ampliorem nouerat sanctitatem, eidem similiter subuenire monebat. Nec verò destitit, donèc post aliquot dies, sicut præceperat, per aliam reuelationem cognita eius liberatione, meruit consolari.

Nota pœnã fratris defuncti, erga alios, dũ viueret, seueriores.

Vir reuerentissimus Hũbertus, Igniacẽsis posteà cœnobij ædificator, & primus pater, in Claraualle tã acriter morbo epilepsiæ laborabat, vt septiès corruẽs vna die, demùm etiã cerebro turbato, vix multorũ manibus fratrum colligatus, in lectulo teneret. Adueniẽs aũt venerabilis Abbas, & sic inueniẽs virũ, quẽ pro sua sanctitate speciali venerabatur affectu, repletus est zelo, & ait: Quid facimus? Eamus, oremus. Vt aũt ingressus oratoriũ genua flexit, prædictus vir inter manus tenentium obdormiuit. Qui sequen-

sequenti die Dominica de manu eius sacramenta suscipiens, perfectã adeptus est sospitatem, vt nihil tale vnquàm deincèps pateretur. *Epilepticus sanatur.*

Circa hoc tempus in regno Galliæ & finitimis regionibus fames inualuit: seruorum autem suorum horrea, Domini benedictio cumulauit. Siquidem vsque ad annum illum nunquàm eis laboris sui annona suffecerat: sed tunc post messem collectam, diligenter omnibus supputatis, vix vsque ad Pascha sibi sufficere æstimabant. Cùm autem emere vellent, sumptus non inuenerunt, quòd longè cariùs solito venderetur. Itaque à tempore Quadragesimali pauperum ad eos maxima multitudo confluxit: Quibus erogantes fideliter, quod habebant, Domino benedicente, ex modica illa annona vsque ad messem, ipsi pariter, & qui superueniebant, pauperes sustentabantur. *Frumẽtum fratrum diuinitùs augetur.*

Virum pauperem, non longè à monasterio habitantem, vxor adultera maleficijs cruciabat. Sicut enim ei in ira & furore fuerat comminata, ità egerat per malignas incantationes, vt miser homo consumptis carnibus nec posset mori, nec viuere permitteretur. Sæpiùs deniquè & vocis vsum, & sensum omnem corporis amittebat, iterumque redibat, non ad vitam, sed ad mortem prolixiorem crudeliter reuocatus. Adducitur tandèm homo ad virum Dei in monasterio demorantem, & ei tragœdia miserabilis explicatur. Qui vehementer indignans, antiqui hostis malitiam tantum sibi in Christianum vsurpâsse, vocans duos è fratribus, ante sanctum altare hominem deportari, ibique superposito capiti eius vasculo Eucharistiam continente, in ipsius sacramenti virtute à læsione Christiani iubet dæmonem prohiberi. Factum est, vt præcepit, & miserum hominem post tantos cruciatus fides perfecta perfectę reddidit sanitati. *Eucharistia asseruata, pellit dæmonem.*

CAP. XI.

ERat Robertus, eius sancti viri monachus, & secundùm carnem propinquus: qui in adolescentia sua quorundam persuasione deceptus, Cluniacum sese contulerat. Venerabilis autem Pater, postquàm aliquandiù dissimulauit, eundem fratrem statuit per epistolam reuocare. Quod dictante, venerabilis Gulielmus, Rieuallis posteà monasterij primus Abbas, in membrana scribens, eandem excipiebat epistolam. Erant enim ambo pariter sub diuo sedentes: ad dictandum quippe secretiùs, septa monasterij egressi fuerant. Subitò autem inopinatus imber erupit, & is, qui scribebat, sicut ipso referente didicimus, chartam reponere voluït. Ad quẽ pater sanctus: Opus, inquit, Dei est: scribere nè timeas. Scripsit ergò epistolã in medio imbre sine imbre. Cumq; vndiquè plueret, chartã expositã virtus charitatis operuit: & quæ dictabat epistolam, schedulam quoquè pariter conseruabat. Et hæc quidem epistola, ob tam grande miraculum, in codice epistolarũ eius à fratribus non immeritò prima est ordinata. *Scribitur Epistola ei in imbre sine imbre.*

Agebatur solennitas quædam præcipua, & frater aliquis, quem pro secreta culpa ab altaris sacra communione suspenderat, notari timens, & ruborem non sustinens, ad manum eius cum cæteris, nimiùm pręsumptuosus, accessit. Intuitus autem eum, quia causa latens erat, repellere hominem nolebat: sed intimo corde orabat DEVM, vt de tanta præsumptione melius aliquid ordinaret. Itaque sumens homo Eucharistiam, non poterat ad interiora traijcere: & diù multumq; conatus, cùm nullo modo præualeret, anxius & tremebundus clausam ore seruabat. Expleta deniq; hora orationis Sexta, patrem sanctũ traxit ad partem: cuius pedibus aduolutus, cum multis lachrymis ei, quod patiebatur, aperuit, & aperto ore, ipsam quoquè Eucharistiam ostendebat. Increpãs autem eum confitentem absoluit, & extunc sine difficultate recepit Dominica sacramenta. *Eucharistia temerè percipiens, glutire eam nõ potest.*

In minimis etiam rebus magna per eum nouimus contigisse. Venerat aliquandò *Fusniacum, quæ est Abbatia vna de primis, quam ipse ædificauit, in Laudunensi territorio sita. Cùq; ibidèm oratorij dedicatio pararetur, ità illud occupauerat muscarum incredibilis multitudo, vt earum sonitus improbusque discursus grauem nimis introëuntibus molestiam generaret. Nullo ergò succurrente remedio, dixit sanctus: Excõmunico eas: & manè omnes mortuas inuenerũt. Cumq; paulmentũ ** Fuscinacũ* *Muscas excõmunicat, & omnes moriuntur.*

omne operuissent, palis eijcientes eas, ità demùm basilicam mundauerunt. Hoc autem tam notum & tam celebre fuit, vt inter vicinos quoquè, quorum ad dedicationem magna multitudo conuénit, muscarum Fuscinacensium maledictio in parabolam verteretur.

In eo quoquè monasterio, cui, Charus locus, est nomen, puerum quendam, qui incessabiliter flebat & vigilabat, vir sanctus osculo sanauit. Cùm enim per multos dies sine intermissione plorans, nullam reciperet consolationem, quod genus morbi medici non ignorant, miserabiliter deficiens tabescebat. Quem seorsùm alloquens Pater sanctus, monebat vt suorum confessionem faceret delictorum. Facta autem confessione, subitò vultum serenans, petijt à beato Patre osculũ sibi dari. Acceptoq; ex ore sancti osculo, in omni pace protinùs quieuit, & lachrymarum fonte siccato, lætus & incolumis regressus est in patriam suam.

Osculo sanat miserabilẽ puerũ.

Exeunte aliquandò Abbate post fratres reliquos ad laborem, filium claudum ei quidam pater obtulit, supplicans, vt ei manum imponere dignaretur. Intumuerant enim mirum in modum genua eius. Excusabat autem se vir Dei, dicens se non esse illius meriti, à quo talia beneficia deberent postulari. Claudis reddere gressum, Apostolicæ esse, non suę, virtutis. Victus tandèm patris instantia, signauit puerum ac dimisit. Qui ex ea hora conualuit, & infra paucos dies, omni tumore deposito, ab eodem iterùm patre cum multa gratiarum actione reductus, incolumis oblatus est viro Dei.

Diuertit aliquandò nobilium cohors militum Clarauallem, vt sanctum viderent Abbatem. Propè autem erat sacrum Quadragesimæ tempus: Et illi omnes ferè iuuenes, dediti militiæ seculari, circumibant quærentes execrabiles illas nundinas, quas vulgò torneas vocant. Cœpit itaque ab eis petere paucos illos, qui ante Quadragesimam supererant dies, nè armis interìm vterentur. Quibus obstinato animo eius acquiescere monitis renuentibus: Confido, ait, in Domino, quoniam ipse mihi dabit inducias, quas negatis. Et accersito fratre, iubet eis ceruisiam propinari, benedicens eam, & dicens, vt potionem biberent animarum. Biberunt ergò pariter, quidam tamẽ inuiti præ amore seculi, metuentes eum, quem posteà experti sunt, diuinæ virtutis effectum. Vt enim egressi sunt fores monasterij, mutuis sese cœperunt inflammare sermonibus, quia cor eorum erat ardens in eis. Inspirante ergò Deo, & currente velociter verbo eius, eádem hora reuersi, & conuersi à vitijs suis, spirituali militiæ dextras dederunt. Quorum quidam adhuc militant Deo: quidam verò regnant cum eo, vinculis carnis absoluti.

Aliquot nobiles repentè conuersi, fiunt eius monachi.

Quid autem mirum, quòd deuotis hunc hominẽ colit obsequijs maior ętas, in cuius deuotione diuina virtus ipsam quoquè infantiam excitat, expertẽ adhuc rationis, & deuotionis ignaram? Nôrunt multi illustrem iuuenem Vualtherum de Monte mirabili, cuius patruus frater Vualtherus inter eos, quos prædiximus, milites sacram in Claraualle militiam est professus. Hunc ergò Vualtherum minorem, cùm adhuc infantulus esset, & necdùm ab ortu suo mensem tertium expleuisset, mater sua benedicendũ obtulit viro Dei, gratulabunda & exultans, quòd in domo sua mereretur habere tam sanctum virum. Cumq; vir Dei, sicut semper & in omni loco facere consueuerat, de salute & ędificatione animarum ad circumpositos loqueretur: prædicti mater infantis, tenens eum in gremio, sedebat secùs pedes eius. Accidit autem, vt inter loquendum manum aliquandò protenderet, & appræhendere eam conaretur infantulus. Aduertitur autem conatus paruuli, cùm sæpiùs id fecisset, & mirantibus vniuersis, datur ei facultas, vt manum possit appręhendere, quam optauit. Tum verò mirum in modum cum reuerentia alteram manum suam supponens, altera tenens eam detulit ad os suum, & osculatus est eam. Neque id semèl tantùm, sed totiès faciebat, quotiès beatam manum tenere permissus est.

Infantulus admodùm reuerenter osculatur manũ eius.

CAP. XII.

INfirmabatũ aliqñ homo Dei, & velut riuulus quidã phlegmatis incessãter ab ei⁹ ore fluebat. vndè exhausto corpore vsquequaq; deficiẽs, paulomin⁹ ad extrema deuénit. Conuenerũt itaq; filij & amici eius, velut ad exequias tanti patris, & egoipse inter cæteros

cæteros adfui, quòd me quoquè eius dignatio in amicorum numero reputaret. Cumque extremum spiritum iam trahere videretur, in excessu mentis suæ ante tribunal Domini sibi visus est præsentari. Adfuit autem & satan ex aduerso, improbis eum accusationibus pulsans. Vbi verò ille omnia fuit prosecutus, & viro Dei esset pro sua parte dicendum, nihil territus aut turbatus, ait: Fateor, non sum dignus ego, nec proprijs possum meritis regnum obtinere cælorum. Cæterùm duplici iure illud obtinens Dominus meus, hæreditate scilicet patris, & merito passionis: altero ipse contentus, alterum mihi donat: ex cuius dono iure illud mihi vendicans, non confundor. In hoc verbo confusus inimicus, conuentus ille solutus, & homo Dei in se reuersus est. Rursùs autem velut in litore quodam positus, videbatur sibi nauem, quæ se transueheret, expectare. Cumque applicuisset nauis ad litus, festinabat ingredi: & illa cedens, impingebat in aquam. Vsque tertiò ità faciens, tandèm relicto eo, nauis ibat, & non reuertebatur. Intellexit autem protinùs, necdùm tempus suæ nauigationis adesse: adhuc tamen crescebat dolor, eo vtiquè magìs molestus, quo minùs eum spes imminentis exitûs solabatur. Contigit autem aduesperascente iam die, vt cæteris fratribus iuxta consuetudinem accedentibus ad lectionem collationum, solus Abbas cum duobus fratribus sibi assistentibus remaneret in diuersorio, in quo iacebat. Cumque vehementiùs affligeretur, & supra vires dolor accresceret, aduocās alterum è duobus, iubet citiùs oratum ire. Excusantem deniquè, & dicentem, Non sum ego talis orator: obedientię authoritate compellit. Itum est & oratum ad altaria, quę in eadem basilica erant tria: primum in honore beatę Dei genitricis: duo circunposita in honore beati Laurentij martyris, & beati Benedicti Abbatis. Eádem hora adfuit viro Dei prædicta beata virgo, duobus istis stipata ministris, beato scilicet Laurentio, & beato Benedicto. Aderant autem in ea suauitate & serenitate, quę eos decebant: & tam manifestè, vt ex ipso introitu cellulæ, personas discerneret singulorum. Imponentesque ei manus, & loca doloris attactu pijssimo lenientes, omnem protinùs ægritudinē depulerunt. Siccatus est enim ilico phlegmatis riuus, & dolor omnis abscessit.

In spiritu raptus, accusantem ipsum diabolum mirè pudefacit.

Apparet ei beata Virgo cū SS. Laurentio & Benedicto, & sanat eū.

Cùm autem & ego ægrotarem aliquandò in domo nostra, & me iam nimiùm fatigâsset & attriuisset in longum nimiùm se protendens ægritudo, audiens hoc, misit ad me fratrem suum, virum bonæ memoriæ Gerardum, mandans me venire ad Claramuallem, spondens me ibì citò aut curandum, aut moriturū. Ego verò quasì diuinitùs accepta vel oblata facultate, seu apud eū moriendi, seu aliquandiù cū eo viuēdi quorum quid tunc maluerim, ignoro: profectus sum statìm illuc, quanuìs cum labore nimio & dolore. Vbì factum est mihi, quod promissum fuerat: & fateor, sicut volui. Reddita mihi quippe sanitas est à magna & periculosa infirmitate: sed sensìm & paulatìm vires corporis redierunt. DEVS enim bone, quid mihi boni contulit infirmitas illa, feriæ illæ, vacatio illa? Nam cooperabatur necessitati meæ toto illo tempore infirmitatis meæ apud eum infirmitas eius, qua & ipse tunc temporis detinebatur. Infirmi ergò ambo, tota die de spirituali physica animæ conferebamus, de medicamentis virtutum, contra languores vitiorum. Itaque tunc mihi disseruit de Cantico Canticorum, quantùm tempus infirmitatis meæ permisit, moraliter tantùm, intermissis altioribus mysterijs scripturæ illius: quia sic volebam, & sic petieram ab eo. Singulisque diebus, quæcunque super hoc audiebam, nè mihi effugerent, scripto alligabam, inquantùm mihi DEVS donabat, & memoria me iuuabat. In quo cùm benignè & sine inuidia exponeret mihi & communicaret sententias intelligentiæ, & sensus experientiæ suæ, & multa docere niteretur inexpertum, quę non nisi experiendo discuntur: etsì intelligere non poteram adhuc, quæ apponebantur mihi, plùs tamen solito intelligere me faciebat, quid ad ea intelligenda deesset mihi. Sed de his hucusquè dixisse sufficiat. Cùm autem instante Dominica, quæ Septuagesima nominatur, vespera ipsa sabbati, Dominicam ipsam præcedentis, iam tantum conualuissem, vt valuissem de lecto surgere p me, & intrare possem & exire, cœpi disponere de reditu nostro ad fratres. Quod ipse auditum omninò prohibuit, & vsq; ad Dominicam Quinquagesimæ omnē mihi spem reditûs & conatum interdixit. Acquieui facilè, cùm quod pręcipiebatur, voluntas non abnueret, & infirmitas requirere videretur. Cùm aūt vltra Dominicā illā Septuagesimę à carnibus, qbus vsq; ad diē illā

author huius historiæ curai ab eo.

ipso

Ipso præcipiente, & necessitate infirmitatis cogente, vescebar, vellem abstinere, & hocipsum prohibuit. Super quo cùm nec prohibenti acquiescerem, nec rogantem audirem, nec obedirem præcipienti, sic vespere illo sabbati abinuicèm discessimus: ille tacitus ad completorium, ego ad lectum. Et eccè infirmitatis meæ rabies rediuiua, quasi resumptis viribus omnibus, cum tanta me vehementia & ferocitate inuadens corripuit, tantaque me malignitate tota nocte illa deuastando cruciauit supra vires, supra virtutem, vt de vita desperans, vix saltem vsque ad diem, vt vel semèl adhuc loquerer viro Dei, crederem me victurum. Cumque in dolore illo totam noctem duxissem, summo manè accer situs ille aduénit: non tamen afferens, quē solebat, vultum compatientis, sed quasi arguentis. Subridens tamen: Quid, inquit, hodiè comedetis? Ego verò, qui, hoc ipso tacente, hesternam inobedientiam certissimè interpretabar causam esse nocturnæ illius afflictionis: mox, Quicquid, inquam, præcipietis. Quiescite ergò, ait, non moriemini modò: & abijt. Et quid dicam? Confestim & omnis dolor abijt: nisi quòd fatigatus nocturno dolore illo meo, tota ipsa die vix de lecto surgere valui. Quis enim, aut qualis fuit ille dolor? non recolo similem me aliquandò fuisse perpessum. In crastino autem sanus factus sum, & vires recepi: & paucis interpositis diebus, cum benedictione & gratia bona boni hospitis mei, ad propria reuersus sum.

Abbas Vuilhelmus, dum sancti viri non obtemperat voluntati, in morbum recidit.

CAP. XIII.

CVmq; dilectus Deo & hominibus Bernard', in illa valle sua, & vicinis ciuitatibus & regionibus, quas aliquotiès eum inuisere domesticę curę ratio cogebat, tantis floreret virtutibus & miraculis, cœpit etiam seu communibus ecclesię necessitatibus, seu charitate fratrū, seu obedientia Maiorū, ad remotas pertrahi regiones, paces desperatas inter dissidentes ecclesias & principes seculi reformare, causas humano sensui & cōsilio interminabiles, auxilio Dei pacificè terminare, & virtute potiùs fidei, quàm spiritu huius mūdi de multis huiusmodi impossibilibus possibilia faciēdo, quasi montes transferendo, in oculis omnium mirabilis & venerabilis magìs ac magìs apparére. Maximè verò intantùm in eo enitescere cœpit virtus prædicationis, vt dura etiam corda Auditorum sæpè ad conuersionem emolliret, & vix aliquandò vacuus domum rediret. Postmodùm verò feliciter proficiente, & vsu sermonis, & exemplo conuersationis, rete verbi Dei in manu piscatoris Dei, tam copiosas piscium rationabilium multitudines cœpit concludere, vt de singulis eius capturis nauicula domûs illius impleri posse videretur. Vndè factum est, vt in breui maiori miraculo, præ omnibus, quæ in hac vita gessit, miraculis, per vnum hominem languidum & seminecem, tantummodò loqui valentem, obscura vsque ad illud tempus illa vallis, & re & nomine Claraualllis efficeretur, diuinę cuiusdam claritatis lumen, quasi de summo quodam apice virtutum, diffundens in deuexa terrarum: & extunc apud vallem illam, quæ priùs dicebatur Vallis Absynthialis & amara, cœperunt montes stillare dulcedinem. Quæ vacua fuit & sterilis ab omni bono, cœpit abundare frumento, & de rore cæli & benedictione Dei, intantùm pinguescere omnia deserta eius, & multiplicata gente magnificare lætitiam, vt impletum in ea videatur, quod olim per prophetam dictum est ad ciuitatem Hierusalem: Adhuc, inquit, dicent in auribus tuis filij sterilitatis tuæ: Angustus est locus: fac locum, vt habitemus. Et dices in corde tuo: Quis genuit mihi istos? Ego sterilis, & non parturiens: & istos quis enutriuit? Iam enim de locis angustioribus vallis illius, domus claustralis habitationis, non sine diuinis quibusdam reuelationibus, translatæ in locum planiorem & spatiosum, magnificatæ & amplificatæ sunt, & adhuc multitudini inhabitantium angustus est.

Multùm crescit opinio sanctitatis eius. Vis concionum eius. Amos 9. Esa 49.

Iam domus Ordinis illius, filiæ domûs ipsius, citra & vltra Alpes & maria, deserta plurima impleuerunt, & adhuc sunt, & quotidiè confluunt, quibus locus quærendus est. Et petuntur vndiquè fratres, & mittuntur, cùm beatos se ęstimāt reges gentium, & præsules ecclesiarum, ciuitates & regiones, quæcunq; de domo illa & disciplina viri Dei contubernium aliquod se gaudēt adipisci. Quid dico? Vltra homines vsque

Mirum in modum sub illo augescit numerus monachorū & cœnobiorum.

vſque ad barbaras nationes, in quibus naturalis feritas naturam quodammodò exuit humanam, religio hæc ꝑfecta eſt, vbi per eam beſtiæ ſyluæ, homines fiunt: & cum hominibus aſſuetæ conuerſari, diſcunt cantare Domino cãticum nouum. Quapropter piſcator Dei, præcipiente Domino, non ceſſat laxare retia in capturam, & alijs abeuntibus, alijs ſuccedentibus in locum eorum, nunquàm minuitur ſanctę illius cõgregationis plenitudo. Hoc vſque nunc egérunt, & quotidiè agunt miræ eius capturæ, Catalaunenſis, Rhemenſis, Pariſienſis, Moguntinenſis, Leodienſis, & aliarum nonnullarum ciuitatum: Flandriæ quoquè, Germaniæ, Italiæ, Aquitaniæ, & aliarum regionũ, quaſcunque quacunque neceſſitate contigit aliquandò, ſeu adhuc vſq; hodiè cõtingit virum Dei viſitare. Cooperante ſiquidẽ gratia ſpirituſſancti, quocũquè vadit, pleniùs redit, & ſua eum plenitudo vbiquè comitatur. Nec dimittit ſuos, quos à ſe tranſmittit, ſed vbicunquè ſunt, & ipſe ſemper paterna ſolicitudine cum eis eſt. Et ſicut ad locum, vndè exeunt, flumina reuertuntur: ſic ad ipſum quotidiè ſeu lęta, ſeu triſtia filiorum ſuorum. Sępè etiam ſine omni relatione carnis & ſanguinis, paternę eius ſolicitudini diuinitùs innoteſcit, quid circa aliquos eorum longè à ſe diſtantes agatur: ſi quid eis prouidendum, ſi quid in eis emendandum ſit: tentationes & exceſſus eorum, infirmitates & obitus, & quarumlibet ſecularium tribulationum incurſus. Nam & ꝓ abſentiũ fratrũ certis neceſſitatibꝰ, pſentibus circa ſe fratribus ſępè orationẽ indicit: nõnunq̃ etiã moriẽtes in alijs locis, ad ipſum ꝑ viſionẽ acceſſiſſe noſcunt, benedictionẽ eiꝰ & licentiã poſtulãtes: nimirũ agẽte hoc obediẽtia miſſorũ, & charitate mittẽtis. Eccl. 1. Si homo in corpore degens, ità nouit res absentium: quanto magis sancti in cælis?

Veneram aliquandò ad eũ, & dum loquerer ei, vidi & audiui, quod ſilere nõ debeo: Aderat monachus quidã Fuſniacenſis, cõtinuò ad ſuos rediturus. Cumq; reſpõſo accepto ſup his, ꝓ quibus venerat, iam ab eo egrederet̃, in ſpiritu & virtute Eliæ reuocãs eũ propheta Dei, & nomine fratris cuiuſdã de domo illa pmiſſo, de occultis quibuſdã, me audiẽte, mãdauit ei, vt corrigẽda corrigeret: ſin aũt, iudiciũ Dei ſup ſe in ꝓximo expectaret. Stupefactus ille, qs eſt hæc dixerit, reqſiuit. Quiſquis, inqt, dixerit mihi: tu vade, & dic, quæ ego dico tibi, nè, ſi diſſimulaueris, te quoquè inuoluat par pœna peccati. Mirabar ſuper hoc: ſed mirãti mihi, in ſimili cauſa mirabiliora de eo narrata ſunt. Nouit occulta peccata absentiũ.

Guido nanque frater eius, maior natu inter fratres ſuos, cuius grauitatis & veritatis fuerit vir, omnes ſciunt, qui ſcire eum potuerunt. Hic, cùm ſimul alicubì eſſemus, & de huiuſmodi loqueremur, & quærerem ego ab eo, ſicut iucundæ ad amicos collocutionis eſſe ſolebat: Fabulæ, inquit, ſunt, quæ auditis. Cumque ſuo more & ſolito ſtudio fraternas virtutes deprimeret, mihi tamen nollet eſſe moleſtus: Quæ, inquit, neſcio, non dico vobis: ſed vnum narrabo, quod ſcio & expertus ſum, multa ei in oratione reuelari. Deindè narrauit mihi, quomodò cùm primò melliflua illa ſpiritualium apum aluearia, noua de ſe examina circunquaquè proferre, nouaſque ex eis domos ordinis ſui ædificare cœpiſſent: petente & agente domino Gulielmo Epiſcopo in Epiſcopatu Catalaunenſi eam, quæ Trium Fontium dicitur, conſtruxerunt. Ad quã cùm Abbatem cum monachis emiſiſſet dominum Rogerium, virum nobilem ſecundùm ſeculum, ſed nobiliorẽ ſanctitate, & viros quoſdam ſimilis formæ cum eo: ſpiritualis pater filios, quos emiſit, nõ dimiſit, ſed paterna ſolicitudine & pia affectione cũ eis erat. Vndè cùm die quadã ſimul ſoli eſſent Abbas & ipſe frater eius, cuius hoc relatione didici, & de fratribus ipſis ad alterutrũ loquerẽtur: ſubitò altiùs ſolito ſuſpirãs, durius aliqd ſolito de eis corde ſuo ſibi reſpõdente: Vade, inqt fratri ſuo, ora ꝓ eis: & quicqd oſtẽderit tibi Deus, refer ad me. Ipſe enim grauiſſima valetudine ea hora laborans, in lectulo tenebatur. Ad quod ille vehementer expaueſcẽs: Abſit, inquit: nõ ſum, qui hoc modo nouerim orare, qui hoc merear impetrare. Perſeuerante tamen eo in ſententia, itum eſt & oratum. Ille igitur per ſingulos, inquantùm præualuit, ꝓ ſingulis fudit ad Deũ animã ſuam: tãtaq; ꝑ ſingulos in orando pfuſus eſt ſuauitate conſciẽtię, tantaq; impetrandi fiducia, & omni gratia ſpiritualis cõſolationis, vt in omnibus certa fide exauditum ſe exultaret ſpiritus eius, exceptis duobus, in quibus oratio titubauit, hæſitauit deuotio, fiducia defecit. Quod cùm retuliſſet ad eum, à quo miſſus erat, ille ſtatìm pronunciauit de illis duobus, quod poſteà probauit euentus. Prędicit futura de duobus fratribus.

Abbas autem Rogerius & aliqui, qui cum eo erant, ipſi fuerunt, quos vir Dei aliquandò de Catalaunenſi traxit ciuitate, de quibus vel in quibus etiam tunc ſimile quid factum fuerat. Cùm enim gratia Epiſcopi Catalaunum frequentaret, rediens

aliquan-

aliquandò, traxit secùm multitudinem copiosam nobilium & literatorum, clericorum & laicorum. Quibus adhuc in domo hospitum demorantibus, dum nouellas plantationes cęlestibus irrigaret eloquijs, superuenit portarius monachus, nuncians Stephanum de Vitreio magistrum eorum, adesse ad renunciandum seculo, & cum eis commorandum. Quis alius de talis viri aduentu non exultâsset vehementer, cùm vallis illa huiusmodi frumento non multùm adhuc abundaret? Ipse verò, reuelante sibi spiritusancto insidias spiritualis nequitiæ, tacitus aliquantulùm ingemiscens, erupit in vocem audientibus vniuersis: Malignus, ait, spiritus huc eum adduxit. Solus venit, solus reuertetur. Obstupuêre omnes, qui priùs, audito eius aduentu, non se poterant capere præ lætitia. Veruntamen nè pusillos adhuc scandalizaret filios suos, suscepit hominem, & de perseuerantia alijsque virtutum studijs studiosè commonuit, & sciens & præuidens omnia promittentem, nihil acturum, cùm verè Deum quærentibus & perseueraturis, in cellam nouitiorum probandum intromisit. Sed de omnibus, quæ prædixerat, nihil cecidit in terram. Vidit idem Stephanus, sicut confessus est, cùm in cella nouitiorum adhuc demoraretur, Maurulum quendam puerum ab oratorio se extrahentem. Vbi sex fermè mensibus degens, nouissimè tamen defecit, & vt de eo dictum fuerat, sicut solus venerat, sic solus recessit. Frustrata est autem versutia inimici, & quem nouitiorum parauerat in ruinam, de ipsius ruina ipsi confirmati sunt.

Nota propheticam gratiam.

Eccè tibi insidias satanæ.

Priusquàm à Catalauno recedamus, cùm aliquandò pater sanctus indè rediret, frigore & vento tam ipse, quàm qui cum ipso erant, grauiter laborabant. Cumque præcedentibus multis, qui tunc fortè in comitatu eius erant, nec præ angustia frigoris ad eũ attendẽtibus, penè solus ipse sequeretur: contigit equũ vnius è duobus, qui cũ eo erant, incautè dimissum euadere, & excurrere per planitiẽ latè patentẽ. Quem cùm appræhendere non possent, & intemperies aëris ad hoc non permitteret vacare diutiùs: Oremus, inquit. Flexisque genibus in oratione cum fratre, qui cum eo erat, vix adhuc Dominicã poterant orationẽ expleuisse, cùm eccè equus ille cum omni mansuetudine rediens, substitit ante pedes ipsius, & redditus est sessori suo.

Ingens vis precũ eius.

Et vt à Catalauno ad Rhemensem ciuitatem pertranseamus, contigit aliquandò, dissentientibus Archiepiscopo & populo Rhemensi, ad conciliandos eos adesse virum Dei. Cumque in palatio eiusdem ciuitatis cum Iosleuo Suessionensi Episcopo consedisset, & magna Cleri plebisque frequentia repleta domo, de pace tractaretur: Eccè misera mulier coram omnibus filium suum plenum, vt putabatur, dæmone ei offerens, misericordiam precabatur. Siquidem iam ipso die insurgens in matrem suam, penè eam occiderat, & mutus effectus, & surdus, & cæcus, apertis oculis non videbat, & stupentibus in eo sensibus omnibus, etiam sine intellectu permanebat. Compassus verò miseræ matri, quam maximè sensus doloris illius excruciabat, misero adolescenti blandiens, & pijs manibus caput eius & faciem demulcens, alloqui eum cœpit, & quomodò in matrem suam manus mittere præsumpsisset, sciscitari. Ille verò ad se reuersus, peccatum suum continuò recognouit, & deincèps emendationem promittens, incolumis restitutus est matri suæ.

En quàm facilè curat tam miserũ hominem.

In monasterio quoquè, quod Alpense dicitur, inter cæteros, qui curam requirebant, infirmos, venit ad eum mulier, quæ caduco morbo laborabat. Hæc in ipsa hora cùm staret coram eo, à repentino impetu mali illius corruit. Sed appræhensa manu eius, continuò erexit eam: nec tantùm in hora illa, sed perfectè omninò curata est ab infirmitate sua.

Epilepticã celerrimè sanat.

CAP. XIIII.

DVcissa Lotaringiæ, fœmina quidem secundùm seculum nobilis, sed ignobiliter nimìs victitans, cùm vidisset aliquandò in somnis illum hominem Dei, serpentes septem horribiles de vtero eius manibus proprijs extrahentem, postmodùm ad religiosè viuendum commonitione & doctrina eius conuersa, vsque hodiè se esse, de qua septem dæmonia eiecerit, gloriatur. Nòui clericum quendam, Nicolaum nomine, seculo penè desperabiliter deditum, sed per eum de seculo liberatum: qui cùm in Claraualle monasticæ conuersationis habitum & ordinem suscepisset, videns eos, qui

Præclara conuersio Ducissę Lotaringiæ.

qui de seculi illuc naufragio confugerant, naufragij sui damna continuis lachrymis redimere, idemq; ipse facere volens, nec valens pręduritia cordis sui: rogabat eũ cum magno cordis dolore, vt sibi impetraret à Domino gratiam lachrymarum. Orauit, tantamq; ei & tam cõtinuam impetrauit compunctionem cordis cum gratia lachrymarum, vt vix aliquandò inueniretur vultus eius in diuersa mutari, vel oculi sine lachrymis, cùm iret per viam, vel cum quolibet loqueretur. Gratiam lachrymarũ impetrat cuidam fratri.

Tot sunt & tantę, quas in hunc modum de eo audiuimus & vidimus, virtutes & sanitates, & circa diuersas hominum necessitates diuersę opitulationes, vt si omnes velim vel verbo vel scripto pronũciare, timeam nè fastidiosis incredulitatem, vel incredulis fastidium inueniantur generare. Aliquanta siquidem adhuc narrare volẽti, plura se offerunt, nõ solùm de pterito, sed & de præsenti, quæ vsq; hodiè non desinit operari. In omnibus autem operibus suis quàm purus sit ei oculus intentionis, manifestè denunciat corpus lucidæ operationis. Summos quippe honores Ecclesiasticos, & secularium principum fauores, quasi dignum eum prosequentes, non iactãter respuendo, sed religiosè & rationabiliter declinando, quid in omni operatione sua semper quęsierit, quid ambierit, manifestè declarat. Mediolani, Rhemis, Clero eligente, populo acclamante, in Archiepiscopum nominatus est: Catalauni, Lingonis in Episcopum: & idipsum in multis iam alijs ciuitatibus actum fuisset, si consensûs eius aliqua spes esse potuisset. Cumq; dignus esset vt cogeretur, nescio quo iudicio Dei & singularis reuerentia sanctitatis, iam olìm apud omnes obtinuit, nè aliquãdò ad aliquid contra voluntatem suam cogatur. Sed cùm hoc modo huius mundi modò fugit honorem, omnium honorum non effugit authoritatem. Dignus in conscientijs omnium est, qui in timore & amore Dei timeatur & ametur: quo præsente, vbicunquè fuerit, nil cõtra iustitiã audeatur: cui, vbicunquè aliquid loqtur vel agit pro iustitia, ab omnibus obediatur. Et hac fultus authoritate, vbicunquè necessarium est in Ecclesia Dei, cùm obediẽtię vel charitatis vrget necessitas, nullam refugit incommoditatem laboris sui. Cuius enim voluntati tantum detulit, cuius consilio sic se humiliauit omnis tam secularis quàm Ecclesiasticæ dignitatis altitudo? Reges superbi, principes & tyranni, milites seculi huius & raptores, sic eum timent & reuerentur, vt videatur in eis impletum, quod in Euangelio Dominus legitur dixisse discipulis suis: Eccè dedi vobis potestatem calcandi super serpentes & scorpiones, & super omnem virtutem inimici, & nihil vobis nocebit. Porrò inter spirituales, & vbi spiritualia spiritualiter examinãtur, longè rei alia authoritas est. Sicut enim dicitur per prophetam de sanctis animalibus, quia cùm fieret vox super firmamentum, quod imminebat capiti eorum, stabãt & submittebant alas suas: sic hodiè vbiquè terrarum spirituales quique, loquente eo seu tractante, stant, cedendo præcedenti, & sensibus eius seu intelligentijs submittunt sensus suos omnes & intelligentias suas. Testantur hoc scripta eius, quæ vel ipse scripsit, vel alij scripserunt, sicut ex ore eius exceperunt. Tanta ergò virum illum sanctum vsq; hodiè & apud Deum & homines commendant sacrarum insignia virtutum, testimonia circunuallant sanctitatis, charismata sanctispiritûs illustrant: quodq; maius his omnibus & difficillimum est in humanis rebus, hæc ei omnia sine inuidia adesse videntur. Compescit autem ab eo inuidiam, quòd omni inuidia maior est, inquantùm nequitia cordis humani hoc sæpè cessat homini inuidere, quò non potest adspirare. Sed & ipse omnem inuidiam aut mortificat exemplo humilitatis, aut mutat in melius pnocatione charitatis, aut si nequior aut durior est, obruit pondere authoritatis. Quis enim tam affectuosæ peritiæ hodiè inuenitur ad fouẽdam charitatem, vbi est: ad prouocandam, vbi non est? tam, ad quoscũq; potest, beneficus, ad oẽs beneuolus, tantã habens gratiam ad amicos, patientiam ad inimicos? Si tamen vllum aliquandò habere potuit inimicum, qui nulli aliquandò voluit inimicari. Sicut enim amicitia nõ nisi duorum est, nec nisi inter duos amicos haberi potest: sic nec inimicitia, nisi duorum inimicorum est. Qui enim odit diligentem se, non tam inimicus, quàm iniquus est. Sed qui omnem hominem diligens, nullum aliquandò inimicum habet virtute sua: nonnunquàm est tamen quod patiatur, inimicante sibi gratis iniquitate aliena. Charitas autem, quæ totum eum possidet, patiens est, benigna est, sapientia vincens malitiam, patientia impatientiam, superbiam humilitate.

Multos Episcopatus recusat.

Magna eius apud oẽs authoritas.

Luc. 10.

Ezech. 1.

Ea, quæ sequuntur, ad calcem primi Libri, eius authore defuncto, adscripsit Burchardus Abbas Balernensis.

PRæscriptum opus, quod de vita sanctissimi viri Bernardi Claræuallis Abbatis, à venerabili Vuilhelmo, pridèm sancti Theodorici Abbate, sed tunc iam monacho Signiacẽsis cœnobij, ad quod desiderio solitudinis & quietis sese contulerat, conscriptum est, vsq; ad tempus schismatis, aduersùs Innocentium Papam à Petro Leonis conflati, digestum esse cognoscitur. Fuit autem præfato fideli viro specialis causa scribendi, amicitia & familiaritas, quibus viro Dei multo tempore coniunctus erat. Vndè & tantam apud illum inuenerat gratiam, vt vix alter magis inueniretur intimus ad secreta communicanda mutuę dilectionis, ad spiritualium mysteriorum conferẽda sacrosancta colloquia. Cuius familiaritatis gratia ex eo præcipuè vsque modò prodit ad manifestationem: quia plures epistolas idem sanctus scripsit ad illum, in quibus, quantum sentiat de illo, liquet manifestè legentibus illas. Scripsit etiam ad ipsum librum Apologeticum, & alterum De gratia & libero arbitrio. Fuit tamen eidem Vuilhelmo, speciali valentior, generalis causa scribendi, videlicet vtilitas totius Ecclesiæ Dei, nè cùm absconditur vas plenum thesauro desiderabili, ipse quoquè thesaurus pariter abscondatur. Vndè non immeritò conqueritur, qui exponi desiderat, dicens: Eccl. 20. Thesaurus inuisus, & sapientia abscondita, quæ vtilitas in vtrisque? Exponit iste diuitias salutis, thesaurum desiderabilem, nè lateat cum gleba, quod gleba nõ est, sed preciosissima margarita. Accidit tamen ei contra desiderium suum: quia, sicut ipse in præfatione sua vereri se denunciauit, præoccupatus morte, non expleuit, quantum animo conceperat stylo mandandum. Itaque qui accedit ad lectionem operis huius, facilè satis intelliget, à qua perfectione pius puer & religiosus Bernardus, velut alter Benedictus, primordia conuersionis fuerit aggressus: qui & in vtero matris sanctificationem visus est accepisse, de qua concepta sunt præsagia futuræ sanctitatis illius, vitæ pariter & doctrinæ. Sicut refertur de illo, nunquàm suxit vbera nutricis, nisi matris: vt cum lacte piæ matris pietatem sugeret, non errorem. Sunt infantes, qui pendentes ad vbera matrum, vultu turbulento & toruis oculis præfigurant, quales sint futuri. Sunt & alij, qui lactentes, lactantium mammas pugnis & capitibus quasi furiosi contundunt. At infans Bernardus bonæ indolis, exhibuit semper signa pietatis. De matris vtero exiêrunt cum illo indicia bonitatis, facies gratiosa, vultus placabilis, oculi columbini. Quicquid fuit illi ad indicium bonitatis ex dono naturæ, per donum gratiæ transijt in virtutem. Infans, nondùm fans lingua, fari videbatur gratia iam accepta. Auulsus à lacte, & transiens iam in puerum, iam aliquid maturum prætendebat, puerilia iura transcendens. Quid agere cœperit etiam adolescens, in præscripto narratur opere, ac deincèps vsque ad virum perfectionis depingitur diligenter, quantùm, sicut iam dictum est, licuit optimo pictori, sed præoccupato.

Præfatio Bernardi Bonæuallis Abbatis, in secundum librum vitæ beati Bernardi Clarauallensis Abbatis, Ordinis Cistertiensis.

VIrorum illustrium gesta nonnulli Scriptorum laudibus attollentes, verbis ea solennibus celebrârunt, quantùm excellentis ingenij & disertæ linguæ potuêre conamina. Cumque tractator & opus, iunctis complexibus pari sunt fœdere coniugati, & ad propositum thema, vt dictum est, ordinandum, ingenium & eloquentia conuenerunt, prosperè actum est, & ad quietum tranquillumque portum directo cursu materia dignè ordinateque disposita appulit. Vbi verò sublimitas negocij sub imperito artifice naufraga eliditur scopulis, & succumbente sensûs hebetudine, tractatoris lassatur præsumptio, serò de correctione initur consiliũ: qa quæ in multos effusa

effusa sunt, nec reuocari possunt, nec corrigi: & dissonantiam scripti & operum venustius esset abradi, quàm emendari. Hęc ego mecùm reputans & reuoluens, omnino timeo, nè, sicut ipse multorũ imprudentię soleo indignari, qui cùm scientia & facũdia careant, ad scribendum præcipites, cùm se vehementer emunxerint, eliciunt sanguinem: ità & ego, si quod supra me est, aggrediar, meipsum derisioni exponã. Quis enim ego sum, qui ad scribenda gesta sanctissimi viri Bernardi Clareuallis Abbatis adspirem, qui nostris temporibus singulari religione floruit & doctrina, cuius odor exinanitus vniuersam repleuit Ecclesiã, cuius gratia, cooperante Domino, signis & miraculis declaratur? Quot in monasterium eius literatos viros, quot rhetores, quot philosophos seculi huius scholæ miserũt ad conuersationẽ theoricam & mores diuinos? Quæ non ibì floruit disciplina, vbì erant examina magistrorum, & egregij viri, exercitato intellectu insignes: qui adinuicèm diuinis studijs inhærẽtes, multis gratiarum authoramẽtis inuicèm seipsos edocent & accẽdunt? Quorum vnanimis vniuersitas cantat canticũ graduum, & ascendens cùm Iacob, in summitate scalę in decore suo Deum videt, radiante corona perspicuũ. Debuerãt vtiquè viri illi, quibus nihil in aliqua gratia deest, hunc laborẽ assumere, & eorum esset, venerabili patri insculpere monimenta, vt esset eorum studio delectabilis pagina, quam quasi viuentẽ traderent legendam discipulis, & perpes foret consolatio, secùs positis reliquijs sacri corporis & sermonis. Sed extrema æmulari, & quæ homines lateant, Clareuallis consueuit humilitas: & proferre in publicum aliqua suî indicia, viri illi nobiles erubescunt, & quietiores eos facit contemptus & abiectio, quàm quælibet oblatio dignitatis, in qua sibi professio humilitatis periclitari videtur. Ob huiusmodi causas sese intrà silentij cardines retinentes, magìs in sacco eremi, quàm in serico palatij delectãtur: nec iam in stylo, sed in cruce gloriam quærunt. In hoc ergò, sicut & in cęteris eiusmodi, negociorũ suorum sarcinas alijs libenter imponunt. Et nunc sublato venerabilis memoriæ domino Vuilhelmo, qui eiusdem viri sancti & gloriosa primordia feliciter & deuotè conscripsit, ad meam exiguitatem huius operis deuénit petitio, & imposuit mihi dilectæ Ecclesiæ charitas, vt coquam pulmentum filijs prophetarum. In quo si colocyntidas miscuero negligens, superiecta, vt confido, farinula amaritudinem condiet Eliseus: & excessus insipientiæ, obedientiæ bonitas condonabit.

Multi literati, rhetores, philosophi, facti monachi in Claraualle.

Nota humilitatem primorum monachorũ Claraualensis.

4. Reg. 4.

LIBER II.

CAP. I.

EA tempestate Honorius Papa, cuius adhuc instituta nitent & redolent, viam vniuersæ carnis ingressus est. Nec mora, in electione dissidentibus Cardinalibus, & diuisa Ecclesia, plures numero & seniores consilio, vita probabiles, viri virtutum, presbyteri, diacones, Episcopi, Innocentium elegerũt, cuius vita & fama & ętas & sciẽtia digna summo sacerdotio habebatur. At verò pars altera, infames ausus violentia, nõ ratione, corroborãs, Petrum Leonis, ad hũc apicẽ adspirantẽ, fraudulentis machinationibus seorsùm & præcipitãter nominauit Anacletũ, & cæteris renitentibus ordinauit. Qui verò in parte catholica erant, electum suum solenniter ordinatum collocãrunt in cathedra, & per loca illa, in quibus sessiones habent ex antiqua consuetudine Romani Pontifices, circunduxêre, & pro tempore honor debitus Apostolicæ affuit dignitati. Extunc sanè circa Lateranense Palatiũ morabãtur, nec erat eis iã tuta in domibus proprijs mansio, cùm eos acerrimè Petri satellites infestarent. Ibì etiã diù resistere non valentes, per confœderatos sibi quosdam ex nobilibus Romanis, ad tẽpus in turribus eorũ receptacula habuerunt. Sed nec in eis perseuerauit fidelitas: nã in breui aut fortitudine temerariæ multitudinis, aut precio corrupti sunt. Nam Petro tam propria generis virtute, quàm adhęrentiũ sibi affinitate, multitudo tanta erat, vt ferè eũ tota ciuitas sequeretur, vel pecunijs, vel cõmodis obligata. Congregauerat sanè opes innumeras in exactionibus curię, & in legationũ negociationibus, quas ad expectãdas

Obitus Honorij Papæ.

Innocentius substituitur.

Petrus Leonis Antipapa.

Persecutio eorum, qui Innocentiũ elegerunt.

paterni nundinas réseruârat. Insupèr ex paterna censûs ampla congerie,catenùs sigillata, modò distributa in populum,ad fas,ad nefas venalẽ plebem armauerat. Quibus erogatis,donaria regum in ornamentis ecclesię ab ipsis euulsit altaribus: & cùm calices frangere, & Crucifixos aureos mẽbratìm diuidere ipsi prophani Christiani vel timerent,vel erubescerent,quæsiti sunt Iudæi,qui ad derisionẽ religionis nostræ,sacra vasa & imagines Deo dicatas,audacter cõminuerẽt.Igitur quisq;pro modo suo secundùm maius & minus conducti ad scelus, sacramẽtis generalibus publicè Petro vendiderũt assensum,&in omnẽ sanguinẽ manus exposuerunt & arma, & quotidianis congressibus partem,quæ cum Innocentio erat,maledictis insectabãtur & gladijs.Habuére igitur serui Dei consilium,& qui vi humana tueri se poterant, cedere elegerunt. Et prouocatis clàm nauigijs,de ore Leonis & de manu bestiæ per Tyberim in mare Tyrrhenum elapsi, prosperis ventis carbasa impellentibus, citò in portu Pisano feliciter appulerunt. Audito tantorum virorum aduentu, & cognita causa, propter quam de vrbe exïerant,gratulata est Pisa,quòd ad se Romani nominis gloria transferretur, & illis perpetuæ sibi infamiæ insculpentibus notam,sibi nominis æterni & perennis famę inscriptio pararetur. Occurrunt ergò honorati & consules, & domini Papæ pedibus aduoluti,gratias agunt, quòd eos tanto dignos iudicâsset honore, vt eorum eligeret vrbem,quam propria dignaretur illustrare præsentia. Tua est, inquiunt, ciuitas,nos populus tuus: nostris stipendijs famulamur tibi: immò in vsus tuos respublica, quicquid apud se repositum habet, exponet. Nihil duplicitatis inuenies in Pisanis:non modò adhęrebũt, modò resilient: modò iurabunt,modò iuramenta dissoluent. Non inhiat populus iste rapinis domesticis & cædibus intestinis. Non est gens nostra domì audax,nec extrà meticulosa. Nos nec serui sumus,nec domini: sed conciues & fratres,honore inuicèm pręuenientes,non seditiosis ausibus alterutrum prouocantes. Domì mansuetudine vtimur: fortitudinem nostram sæpè extranei experiuntur. Nos, Pœnis subactis, & Balearibus insulis subiugatis,terra marique de piratis & dyscolis triumphantes, Reges eorum captiuos in vinculis Pisam induximus: de quorum spolijs & varia supellectili hodiè in aduentu tuo ornantur compita & plateæ,& lætabunda ciuitas coronatur. Post huiusmodi verba populo obuiàm procedente, præ innumerabili multitudine vix patebat aduenientibus via: sed pedetentìm procedentes, desideratam suî copiam prospicientibus per fenestras matronis & virginibus & paruulis Cardinales præbebant, & porrectis hincindè benedictionibus, vsque ad beatæ Mariæ canonicam, dominus Papa cum comitatu suo gloriosè deductus,& honorificè susceptus est.

Petri Leonis sacrilega barbaries in sacros calices & imagines Crucifixi.

Innocẽtius 2. Papa, imprimis honorificè Pisis excipit.

Pisani Pœnos & Baleares insulas subigũt.

Præmissi,antequàm de vrbe egrederetur,à domino Papa in Gallias fuerant nuncij, qui dissensiones & schismatis,à Petro facti,ordinem Gallicanæ intimarent ecclesię,& hortarentur Episcopos, vt in vltionem pręsumptionis huius accingerentur, & dãnata parte schismatica,subscriberent vnitati. Necdùm verò ad plenũ tenor operis innotuerat Episcopis, nec priuatìm quisquam commodare pręsumpsit consensum, donèc collecto Stampis generali conuentu, in cõmune decernerent, quid reciperent, quid dãnarẽt. Neq; enim Francia,cęteris regionibus ꝓcliuibus ad schismata,aliquãdò Guiberti vel Burdini susceptione fœdata est, nec malignorũ acquieuit erroribus, nec fabricata est idolũ in Ecclesia,nec venerata in Petri cathedra monstrũ. Nec enim talibus in causis principalia aliquãdò terruerũt edicta, aut generalib⁹ vtilitatibus priuata cõmoda ꝓtulerũt:nec declinãtes in partẽ,ꝑsonis detulêre,sed causis. Sed si qd oportuit, fortiter ꝑsecutionibus obuiârũt,nec dãna,nec exilia formidârũt. Cõuocato igitur ad Stãpas concilio,Abbas sanctus Clarauallẽsis Bernardus,specialiter ab ipso rege & ꝓcipuis quibusq; põtificibus accersitus,sicut posteà fatebatur,nõ mediocriter pauidus & tremebũdus aduénit,periculũ quippe & põdus negocij nõ ignorãs. In itinere tamen cõsolatus est eũ Deus,ostẽdens ei in visu noctis, Ecclesiam magnã cõcorditer in Dei laudibus concinentẽ. vndè sperauit pacẽ sine dubio ꝓuenturã. Vbi verò ad locũ ventũ est,celebrato priùs ieiunio,& precibus ad Deũ fusis,cũ de eodẽ verbo tractaturi rex & Episcopi principesq; cõsedissent,omnium vnum consilium fuit, vna sententia, vt negocium Dei famulo imponeretur,& ex ore eius causa tota penderet. Quod ille, timẽs licèt & tremens, monitis tamen fidelium virorum acquiescens, suscepit:& diligenter prosecutus electionis ordinem, electorum merita, vitam & famam prioris electi, apc-

Synodus Stampensis in Gallijs.

Visio S. Bernardi.

Vide quanti sit vir sanctissimus.

aperuit os suum, & spiritus sanctus impleuit illud. Vnus ergò omnium ore locutus, suscipiendum ab omnibus summum Pontificem Innocentium nominauit, & ratum esse omnes pariter acclamauerunt. Et decantatis ex more laudibus Deo, obediẽtiam deincèps polliciti, electioni Innocentij omnes pariter subscripserunt. Intereà dominus Papa, multis in Pisis & in Tuscia & in alijs ꝓuincijs potestatiuè dispositis, valefaciens Pisanis & gratias agens, in Prouinciã nauigio delatus est: & Burgundiam transiẽs, Aurelianum peruénit. Vbì occurrentibus Episcopis, à rege pijssimo Frãcorum Ludouico alacriter & honorificè susceptus est. Indè à Gaufredo Carnotensi Episcopo magnarũ virtutũ viro, Carnotũ deducitur: vbì etiã Anglorũ gloriosus rex Henricus cum maximo ei Episcoporum & ꝓcerum comitatu occurrit. Hunc quoquè regem venerabilis Abbas ad eum præmissus adduxit: quẽ vix persuasit Innocentium recipere, ab Episcopis Angliç penitùs dissuasum. Cùm enim omnimodìs recalcitraret & detrectaret, ait: Quid times? Times peccatum incurrere, si obedias Innocẽtio? Cogita, inquit, quomodò de alijs peccatis respondeas Deo: istud mihi relinque: in me sit hoc peccatum. Ad hoc verbũ ꝑsuasus rex ille tam potens, etiã extra regnum suum domino Papæ occurrit vsque Carnotum. Multa ibì dicta & facta sunt, multaque ibì secularia & ecclesiastica negocia definita. Reuersi de Germania legati domini Papæ, tam Episcoporum quàm regis consensum & literas detulerunt, & deprecationem publicam, vt ad eos transiens, suam eis desideratam exhiberet præsentiam. Facilè enim persuasi sunt recipere eum, quem iam cæteri recepissent. Sed detinuit eum dilectio & deuotio ecclesiæ Gallicanæ, & singuli & omnes visitationẽ Apostolicam expetebant. Perlustrata igitur Francia, Rhemis conuocauit conciliũ: in quo multis ad honorem Dei dispositis, regẽ Ludouicũ, viuente patre, pro Philippo fratre coronauit in regem, & vnxit. In omnibus dominus Papa abbatẽ à se separari nõ patiebatur: sed cũ Cardinalibus rebus publicis assidebat. Sed & priuatìm, quotquot habebant negocia, virum Dei secretiùs consulebant. Ipse verò audita referebat ad curiam, & oppressis patrocinia exhibebat. Igitur soluto concilio, Leodium dominus Papa Romanorum regi occurrit, & honorificè quidem susceptus est, sed velociter obnubilata est illa serenitas. Siquidẽ importunè idem rex institit, tempus se habere reputans opportunum, Episcoporum sibi restitui inuestituras, quas ab eius prędecessore Imperatore Henrico per maximos quidẽ labores & pericula multa, Romana Ecclesia vendicârat. Ad quod verbum expauêre & expalluêre Romani, grauius se apud Leodium arbitrati periculũ offendisse, quàm declinauerant Romę. Nec cõsilium suppetebat, donèc murum se opposuit Abbas sanctus. Audacter enim resistẽs regi, verbũ malignũ mira libertate redarguit, mira authoritate compescuit. Rediens autem à Leodio, Clarauallẽ dominus Papa ꝑ semetipsum voluit visitare. Vbì à pauperibus Christi, non purpura & bysso ornatis, nec cum deauratis Euangelijs occurrentibus, sed pãnosis agminibus scopulosam baiulantibus Crucem: nõ tumultuantiũ classicorũ tonitruo, nõ clamosa iubilatione, sed suppressa modulatione affectuosissimè susceptus est. Flebant Episcopi, flebat ipse summus Põtifex, & oẽs mirabantur congregationis illius grauitatẽ, ꝙ in tam solenni gaudio omnium oculi humì defixi, nusquàm vagabunda curiositate circunferrẽtur: cõplosis palpebris ipsi neminẽ viderent, & ab omnibus viderentur. Nihil in ecclesia illa vidit Romanus, quod cuperet: nulla ibì supellex, eorũ solicitauit adspectũ: nihil in oratorio nisì nudos viderunt parietes. Solis moribus poterat inhiare ambitio: nec dãnosa poterat esse fratribus huiusmodi præda, cùm minui non posset absportata religio. Gaudebant oẽs in Domino, & solennitas non cibis, sed virtutibus agebatur. Panis ibì opicus, ꝓ simila: ꝓ careno, sapa: ꝓ rhõbis, olera: ꝓ quibuslibet delicijs, legumina ponebantur. Si fortè piscis inuentus est, domino Papę appositus est, & adspectu, nõ vsu, in cõmune ꝓfecit. Inuidit diabolus, & seruorũ Dei gloriã, quos tanti hospitis nobilitauit pręsentia, ferre nõ valens, dum in choro alacriter psallerẽt & deuotè, ꝑsentibus etiã nõnullis ex Cardinalibus, q in auditu & adspectu eorũ delectabãtur, aliquãtos fratrum horribili pauore turbauit. Nã & vnus prę cęteris occupatus, blasphema quędã verba locutus: Discite, inquiens, ego sum Christus. & alij plures territi & tremebũdi, ad beati patris vestigia confugerũt. At ille cõuersus ad cęteros: Orate, inquit: ac deincèps sub silẽtio ipsos, qui turbati videbãtur, eduxit atq; cõpescuit: vt nequissimus ille, qui conuentum pietatis trãsferre conabatur in theatrũ, & scholã innocẽtię in derisum, nõ, vt putabat,

Innocẽtius Papa honorificè suscipitur in Gallijs.

Itèm à rege Angliæ.

Itèm à Germanis.

Concilium Rhemense, præsente Papa.

Imperatorẽ cõpescit S. Bernardus.

Papa venit in Claraualem.

æstimationem religiosorum hominum corrumpere posset, sed se proderet, & conatus suos experiretur infirmos. Tanta siquidem celeritate omnia sunt sedata, vt personas illas, quę propè adstabant, omninò latuerit quod acciderat, & malignus hostis velociter increpatus, non modò scādalum eis, quod parabat, inferre nequiuerit, sed nec ad illorum notitiam rem perferre: factumq; est ex eo, vt diligenti solicitudine & ampliori custodia se fratres munirent, & merito, & numero, & possessionibus deincèps cresceret Claraualllis: & multiplicatis conuentibus, ferè ꝑ omnē latitudinē loci illius dilataret religio, ipse etiam Abbas sanctus ampliùs solito miraculis clareret & signis.

CAP. II

Innocentiū Papā Imperator reducit in vrbē.

Longas In Gallijs facere moras dominus Papa non potuit: sed sicut inter se & regem Lotarium condixerant, Romam ei occurrit, & vi exercitûs in Lateranense palatium deductus est. Multi etiam ex nobilibus Romanis, fideles Ecclesiæ, cum honorificè susceperunt. Verùm Petrus Leonis, non ponens DEVM adiutorem suum, sed cōfœderatorum stipatus malitia, in editioribus & tutioribus turribus manēs, Lotarij ludificauit virtutem: & interdicens suis congressus publicos, nec sibi securitatis suæ fecit periculum, nec causas conflictûs hostibus dedit: sed tamen liberum eorum discursum machinis superioribus & obstaculis varijs impediuit. Vitauit etiā obstinatissimè Imperatoris colloquiū, nec minis, nec blandimētis flexus est, nec de statu suo consilium cuiuslibet personæ admisit. Relicto igitur Romę Innocentio, aliàs Imperator digreditur. Petrus verò post eius discessum crebros mouens per vrbem discursus, fideliū cędibus inhiabat. Intelligens igitur Innocētius Romā sibi infructuosam eo tēpore, ad horam cessit, nè præsentia sua illius bestiæ rabiē efferaret: Et rursùs Pisas reuertitur, ibiq; aggregatis totius Occidentis Episcopis, alijsq; religiosis viris, magnæ gloriæ synodus celebratur. Affuit ꝑ omnia & cōsilijs & iudicijs, & diffinitionibus omnibus sanctus Abbas, impendebaturq; ei reuerētia ab omnibus, & excubabant ante limina eius sacerdotes: non ꝙ fastus, sed quòd multitudo communē ꝓhiberet accessum: & alijs egredientibus, alij introibant, ità vt videretur vir humilis, & nihil sibi de his honoribus arrogans, non esse in parte solicitudinis, sed in plenitudine potestatis. Actiones concilij longum est ꝓsequi: summa tamen in excōmunicatione Petri, & irregressibili * factorum eius deiectione cōstitit, & vsq; hodiè hæc sentētia ꝑseuérat.

Petri Leonis pertinacia.

Crudelitas.

Concilium Pisanum præsente Pontifice.

* fautorum

Soluto concilio, ad Mediolanenses reconciliandos dominus Papa Abbatem Claræuallis, quem multis supplicationibus expetiērant, & Guidonē Pisanum, & Matthęum Albanensem Episcopū à latere suo direxit, q schisma ꝑ Anselmum in eādē vrbe factum, abluerent. Abbas ergò cum p̄dictis viris, quos à Domino Papa collegas acceperat, addidit consortio & cōmuni consilio virum venerabilē Gaufredū Carnotensem Episcopum, cuius innocentiā & synceritatē in multis ꝓbauerat. Et visum est Cardinalibus bonū, vt tanto adiutore negocium tanti pōderis fulciretur. Transcenso itaq; Apēnino, vbì audiērunt Mediolanenses Abbatē desideratum suis finibus ꝓpinquare, longè à ciuitate milliaribus septem omnis ei populus obuiat: nobiles, ignobiles, equites, pedites, mediocres, pauperes, quasì de ciuitate migrarent, proprios lares deserūt, & distinctis agminibus, incredibili reuerentia suscipiunt. Omnes pariter delectantur adspectu: felices se indicant, qui eius possent frui auditu. Deosculabantur pedes eius vniuersi: & licèt hæc ille molestè acciperet, nulla poterat pronos & deuotos ratione compescere, nulla interdictione repellere. Vellicabant etiam pilos, quos poterant, de indumentis eius, & ad morborum remedia de pannorum lacinijs aliquid detrahebant: omnia sancta, quæ ille tetigisset, iudicantes, & se eorum tactu vel vsu sanctificari. Præcedentes itaq; & subsequentes, lætabundis acclamationibus applaudebant Abbati, & diù inter agminum spissamenta detentum, tandèm solenni reddidēre hospitio. Et cùm tractatum esset in publico de negocio, propter quod tam vir Dei, quàm Cardinales aduenerant, oblita fortitudinis suæ ciuitas, omni feritate deposita, se ità Abbati substrauit, vt obedientiæ eorum non incongruè ille posset aptari poëtę versiculus: Iussa sequi, tam velle mihi, quàm posse, necessè est.

Mediolanēsium erga S. Bernardum mirum studium & reuerentia.

Pacatis omnibus recōciliata ecclesia, formatis inter plebes cōcordię pactionibus, alia cœperūt nasci negocia, & insanienti diabolo, & in quibusdā obsessis corporibus debacchanti oppositū est vexillū Christi, & increpāte viro Dei, de possessis atrijs superueni-

Mediolanēses conciliāt ꝑ eum.

ueniente eminentiori virtute, territa & tremebunda diffugêre dęmonia. Eccè noua legatio,non Romanum pragma circunferens, sed diuinis legibus fidei pragma allegãs,prolatis in medium literis,sanguine Christi conscriptis,& bulla Crucis impressis: quę figura authoritate sua terrestria & inferna sibi subdit & curuat. Inaudita est nostris temporibus tanta populi fides, tanta in homine virtus: inter quos religiosa erat contentio,cùm signorum gloriam Abbas credulitati eorum, illi verò sanctitati Abbatis asscriberent,& hoc de eo indubitanter sentirent, vt quicquid à Domino peteret,impetraret.

Adducunt ergò ad eum nihil hæsitantes mulierem omnibus notam, quam septem annis immundus vexauerat spiritus:& postulant supplices,vt in nomine Domini dæmoni imperet fugam,& mulieri restituat sospitatem.Quæ populi fides non minimam verecundiam viro Dei ingerebat,& humilitate magistra conscius sibi,insuceta experiri non pręsumebat: & instante petitione populi, erubescebat,si charitati postulantium obstinatiùs resisteret: & videbatur ei,quòd offenderet Deum, & omnipotentiam eius diffidẽtia obnubilare videretur, si à fide populi fides propria dissentiret. Aestuabat igitur secùm,& licèt signa non fidelibus fieri oportere assereret, ausus tamen suos spiritui sancto committit:& orationi incumbens,cęlitùs elapsa virtute, satanam in spiritu fortitudinis increpat & fugat, mulierem reddit incolumem & quietam. Lætabantur qui aderant,& leuantes manus ad sidera, Deo,qui de excelso eos visitauit,gratias agunt. Auditum est verbum,& percrebuit fama,& repentè totam perculit vrbem,per ecclesias, per prætoria, per compita omnia. Conueniunt vndiquè, de viro Dei sermo habetur vbiquè: dicitur publicè, nihil ei impossibile esse, quod à Domino postulet,& ad preces eius apertas Dei aures credunt,& dicunt,& prędicant, & affirmant. Nec possunt adspectu eius vel auditu vllo modo satiari: irruunt alij in præsentiam eius:alij,donèc exeat, præ foribus præstolantur. Cessatum est ab officijs & artibus: tota ciuitas in hoc spectaculum suspensa est. Concurrunt,postulant benedici: & tetigisse eum,singulis salutare videtur.

1.Cor.14.

Sanat dæmoniacam, admiranda populi gratulatiõe & applausu.

Tertia die ad ecclesiam sancti Ambrosij, diuina celebraturus mysteria, seruus Dei procedit. Vbi expectante innumera populi multitudine, inter ipsarum Missarum solennia, dum clericis cernentibus ipse secus altare sederet, paruulam ei puellam offerentes,quam vehementi impetu vexabat diabolus,orant vt misellæ subueniat, & diabolum in ea debacchantem elidat. Audita supplicatione adstantium,intuitus personam dentibus frendentem & stridentem,vt etiam intuentibus esset horrori: compassus est ætati,& vehementiæ anxietatis illius condoluit. Patenam igitur calicis,in quo diuina celebraturus erat mysteria, postulat: in qua digitis superfuso latice, intrà se orans & de Dominij virtute confidens,ori puellę salubrem potum applicat,& corpori eius stillam medicinalem infundit. Nec mora: quasi vreretur satanas, infusionis illius virtutem ferre non potuit: sed vrgente intrinsecùs Crucis antidoto, festinanter egrediens, vomitu sordidissimo tremebundus erupit. Sic persona purgata, diabolo profugo & confuso, laudes debitas canit ecclesia, & post acclamationes lætabundas alacer populus ibidèm, donèc diuina compleantur mysteria, immobilis perseuérat. Sub adspectu itaque omnium incolumis puella à suis domum reducitur, & vix tandèm à populo dimissus,ad hospitium vir Dei reuertitur. Nescio quo DEI iudicio,ea tempestate in Mediolano, iuxta illud Esaiæ verbum, pilosi clamabant alter ad alterum, & occurrebant onocentauris dæmonia,& effrenatis discursibus plurimos infestabant, nec erat, qui insolentiæ eorum resisteret, cùm diù sub Anselmi schismate, qui Petri fautor extiterat, sacerdotes gementes, virgines squalidæ, sanctificationes maledictæ,altare pollutum,iram Dei in populum prouocâssent. At verò in viri Dei aduentu,abdicatis indè Anselmi præstigijs, & ad Sedis Apostolicæ obedientiam sub Innocentio reuocata ecclesia, impedita illa dæmonum licentia, quotidiè ad preces viri Dei diffugiebat diabolus, & si quandò resistere conabatur, in ipso conflictu succumbens,gloriosiùs pellebatur.

Aqua digitis suis infusa curat puellã dæmoniacam.

Esa.34.

Nota schismate licentiã dęmonũ & sęuitiam apud Mediolanenses.

CAP. III.

INter eos ergò,qui vexabantur,mulier grandæua,ciuis Mediolanensis, & honorata quondàm matrona,vsque ad ecclesiam beati Ambrosij, post beatum virum à mul-

tis tracta est. In cuius pectore pluribus annis diabolus sederat, & iam ità suffocauerat eam, vt visu & auditu & verbo priuata, frendens dentibus, & linguam in modum promoscidis elephantinæ protendens, monstrum, non fœmina, videretur. Sordida ei facies, vultus terribilis, flatus fœtidus, inhabitatoris satanæ colluuia testabantur. Hanc cùm adspexisset vir DEI, nouit inhærentem ei & inuisceratum diabolum, nec facilè egressurum de domo, quam tanto possederat tempore. Cõuersus igitur ad populum, cuius innumera aderat multitudo, orare iubet attentiùs, & Clericis ac monachis, secùm iuxta altare consistentibus, mulierem ibidèm iubet constitui & teneri. Illa verò reluctans, & vi diabolica, non naturali virtute, recalcitrans, non sine aliorum iniuria ipsum Abbatem pede percussit. Quem diaboli ausum mansuetè ille contempsit, & in eius expulsionem, non indignatione iræ, sed pacifica & humili supplicatione, Deũ inuocat adiutorem, & ad immolationem hostiæ salutaris accedit. Quotiès tamen eandem hostiam signat, totiès ad mulierem conuersus, eodem signo Crucis edito, spiritum nequam fortis athleta impugnat. Nam & ille malignus, quotiès aduersùs eum signum Crucis intenditur, percussum se indicans, acriùs sæuit: & recalcitrans contra stimulum, quidnam toleret, prodit inuitus. Expleta autem oratione Dominica, efficaciùs hostem aggreditur vir beatus. Patenæ siquidem calicis sacrum Domini corpus imponens, & mulieris capiti superponens, talia loquebatur: Adest, inique spiritus, iudex tuus, adest summa potestas: iam resiste, si potes. Adest ille, qui pro nostra salute passurus: Nunc, inquit, princeps huius mundi eijcietur foràs. Hìc illud corpus, quod de corpore Virginis sumptum est, quod in stipite Crucis extensum est, quod in tumulo iacuit, quod de morte surrexit, quod videntibus discipulis ascendit in cælũ. In huius ergò maiestatis terribili potestate tibi spiritus maligne præcipio, vt ab hac ancilla eius egrediens, contingere eam deincèps non pręsumas. Cumque eam inuitus deserens, & vltrà manere non valens, atrociùs afflictaret, tam magnam iram, quàm modicum tempus, habens: rediens sanctus pater ad altare, fractionem hostiæ salutaris ritè compleuit, diffundendamque in populo pacem ministro dedit: & confestim pax & salus integra reddita est mulieri, & iniquus ille viuifica mysteria quantæ sint efficaciæ & virtutis, non cõfessione, sed fuga coactus, ostendit. Fugato diabolo, mulier, quam in tantorum sartagine tormentorum carnifex pestilens tanto tempore frixerat, mentis suæ compos effecta, redditis cum ratione sensibus, reuoluta intrà fauces lingua, confessa Deum, gratias egit, & intuita curatorem suum, pedibus eius aduoluta est.

Nõ fert signũ Crucis improbus dæmon.

De corporali Christi pręsentia in Eucharistia, habes hic exẽplũ memorabile. Iohan. 12.

Alia dęmoniaca restituitur.

Ingens per ecclesiam attollitur clamor: omnis ętas iubilat Deo: personant æramenta· benedicitur ab omnibus Deus: excedit veneratio modum, & seruum Dei supra hominem, si dici fas est, liquefacta charitate ciuitas veneratur. Audiebantur hæc, quæ Mediolani fiebant, & per totam Italiam viri Dei discurrebat opinio, & diuulgabatur vbiquè, quòd surrexisset propheta magnus, potens in opere & sermone: qui inuocato nomine Christi, & infirmos curaret, & obsessos à dæmonibus liberaret. Maxima quidem ei erat in curationibus ægritudinum gratia, sed in dæmonibus eliminandis frequentior operatio erat: quia copiosior vexatorum numerus ad experta subsidia currebat, & maiorum operatio virtutum, minores obscurabat effectus. Iam verò prę frequentia populi, qui à manè vsque ad vesperam foribus assidebat, oppressiones vulgi propter corporis imbecillitatem non ferens, ad fenestras domûs procedens, se eis conspiciendum pręebebat, & eleuata manu benedicebat eis: panes quoquè & aquam deuehebant secùm, quibus benedictioni eius suppositis, domum ea pro beneficijs sacramentalibus referebant. Ex vicinis sanè castellis, & vicis, & vrbibus multi ad virum Dei confluxerant, & communia tam aduenarum quàm ciuium in Mediolano studia erant, prosequi sanctum, expetere beneficiũ, audire verbum, videre signum: & doctrina ac miraculis vltrà, quàm credibile est, delectabantur.

En quãti facit religiosa plebs Mediolanẽ. panẽ & aquã à viro Dei benedicta.

Aderat inter eos quidam ex suburbanis, qui puerũ dæmoniacum illuc adduxerat. Qui repentè coram omnibus, ad signum Crucis quod vir Dei edidit, de baiuli sui brachijs ruit, & elisus humì, quasi mortuus sine vllo sensu immobilis visus est: neq; vox, neq; halitus erat in eo: tãtùm circa pcordia exiguus ei superat yapor. Dãt ei cæteri locum, vt posset procedere & admitti ad virum Dei seminecis pueri baiulus, & attonita multitudo, tam miserabilis casûs præstolabatur euentum. Ingressus igitur ad virum

DEI

Dei homo est,& puerum stupidum,nec aliquid sentientem ante pedes Abbatis exposuit,& ait: Puer iste,domine pater,quem ante pedes tuos posui,iam triennio est vexatus à dæmonio acerrimè, & quotiès vel ecclesiam ingreditur, vel salibus exorcizatis adspergitur,vel signum ei Crucis imponitur,vel Euangelium audire compellitur, vel diuinis interest sacramẽtis,offenditur habitator eius diabolus,& torquetur atrociùs. Dumque modò cum cęteris ego pro foribus expectarem, signum sanctæ Crucis figurante te,& extendente in populos manum,sacramentalium signorum virtute exacerbatus diabolus,vehementiùs solito totus ad pueri vexationem se contulit, & sicut vides,totum corpus eius occupans, ferè etiam ei vitalem spiritum interclusit. Sed & ipse puer,cùm audita esset apud nos gratiæ,quã à Deo accepisti,opinio,ex aliorũ curationibus suam sperans salutem, rogauit me, vt ad te eum adducerem. Obsecro igitur per misericordiam Dei,vt & laboribus meis,qui in eius custodia operam damnosam & periculosam impendo, & illius miseriæ,quæ tanta est, quantam ipse oculis probas, pio & consueto affectu subuenias, & rabiem dæmonis non vsquequaquè procedere patiaris. Flebat igitur,& lachrymis ora perfusus,præsentes quoque commouit, vt omnes pariter supplicarent. Nota qbus reb⁹ cruciet diabolus, & eius admi- nistri hæretici.

Tunc vir Dei,confidere eos in Dei misericordia iubens, baculo arundineo, cui innitebatur,collum pueri leniter tangit. Sed & frater eius Gerardus, volens experiri, quæ à rustico dicta fuerant,latenter dorso eius signum Crucis impressit. Cumq; priùs sine motu & sensu,nec videns nec audiens,ante pedes Abbatis diù extensus pauimento hæsisset,ad tactum baculi & ad signum Crucis infremuit,& turbatus ingemuit. Iubet igitur Abbas super proprium lectum eum poni. At ille, quasi ex iniuria offensus, reiecit se in pauimentum,& stridebat dentibus, & mordebat procuratorem suum : & capillis eorum,qui aderant,manus inijciens,quo poterat conatu, se ab eorum manibus abstrahebat, & ab eis vix teneri poterat. Eià (inquit Abbas) ad lectum nostrum eum reducite. Orante itaque Abbate, & fratribus in oratione prostratis, quasi ardentibus paleis, quæ in lecto continebantur,diabolus vreretur, tormento ęstuantis vi diuina propinquante,passionem clamoribus testabatur. Iubet ergò vir sanctus in os patientis aquam benedictam infundi. Quam ille pressis labijs & dentibus non admittens,vix tandèm cuneo infixo dissoluente pressuram, vellet nollet, intrà fauces & guttur recepit. Confestimque vt penetrans sanctificatio ad interiora descendit,quasì infuso antidoro,vis maligna erupit,& vomitu sordidissimo, quasì torrẽtis impulsu, festina pręcipitatione rotatus,cum ingenti contumelia dæmon exiuit. Repentè, qui videbatur mortuus,viuit:& de lecto Abbatis quietus & incolumis surgens, patruumque amplexatus:Deo gratias,sanus sum, inquit. Gratias agunt omnes communiter Deo, & qui modò flebant,lętabantur : forìs clamor effunditur : res intùs gesta, supra tecta solenniter prædicatur: tota ad spectaculum conuenit ciuitas : benedictus Deus in Abbate, tanti operis patratore, totius plebis requiescit affectus. Vide quàm torqueatur diabolus aqua benedicta.

Febricitantibus multis idem sanctus manus imponens, & aquam benedictam porrigens ad bibendum,sanitatem obtinuit: aridas manus & membra paralysi dissoluta tangens,incolumitati restituit: cęcis etiàm sub multorum testimonio in eadem ciuitate,vt viderent,imposito signo Crucis,à patre luminũ potenter obtinuit. Per idem tempus Albanensis Episcopi,quem Dominus Papa in eadem legatione sibi collegam dederat,gratia tractandorum negociorũ hospitium intrauerat, & de his, quę iniũcta fuerant,agebant ad inuicèm:cùm repentè irruit super eos adolescẽs, cuius arida erat manus & retorta ad brachium: & aduolutus pedibus eius,suppliciter postulat sanitatem. Ille aliàs occupatus,benedixit quidem & abire præcepit,& nè ampliùs sibi molestiam faceret, verbis solito seuerioribus interdixit. Recedebat ille,nõ cõsecutus quod quęsierat,cùm venerabilis Episcopus sub omni celeritate eum regredi iubet,& manu arreptum tradit Abbati: Huic,inquit, qui minimè beneficium consecutus, tibi vt recederet,obediuit, tu nè claudas viscera misericordię: quinpotiùs tu obédi, & virtute obedientiæ,me iubente, adstrictus,fac quod postulat, largire quod petit:& confidens in eius virtute,per quem expetit sanitatem,postula,& impetrabis: vt & tu de Dei munere, & ille de optata glorietur salute. Ad pręceptum Episcopi Abbas appræhensa manu pueri, inuocauit Dominũ,& exaudiuit eũ:& signo Crucis edito, nerui,q obriguerãt,extensi sunt,& caro,quã assidẽs cõgelauerat morbus,redeũte sospitate ità mo- Multos curat morbidos aqua benedicta & Crucis signo. Manũ aridã celerrime sanat.

bi-

bilis facta est & flexibilis, vt dicto citiùs languidum diù membrum conualuerit. Obstupuit Episcopus, tam repentinæ virtutis admirans effectum, & mira extunc veneratione virum Dei coluit, & miraculorum eius ipse testis extitit & relator. Coëgit igitur Abbatem, vt secùm ea nocte cœnaret: Cuius rei assensum vix & cum magna difficultate obtinuit, ea duntaxàt ratione suasum, quòd intolerabilis populus vndiquè expectaret, nec sine periculo egredi posse videretur. Inter cœnandum verò paropsidem, in qua Abbas comederat, Episcopus ministro familiari seruandum tradidit, & præcepit, vt seorsùm reconditam, cum omni diligentia custodiret. Elapsis exindè aliquot diebus, idem Episcopus febrium vehementi ardore corripitur: & recordatus hominis Dei, familiarem iubet accersiri ministrum: Discum, inquit, Abbatis, quem nupèr tradidi conseruandum, huc aduehere nè cuncteris. Cumque ille obtulisset allatum: Infunde, inquit, aquam in eo, & panis exiguas buccellas conscinde. Quod cùm factum esset, confidens in Domino, & Abbatis precibus se commendans, comèdit & bibit, & absque dilatione conualuit.

Nota lector de paropside, vndè vir Dei comederat.

Augebatur aduentantium numerus, & mirifica opera populos ad se inuitabant, nec vsquàm viro Dei dabatur requies, dum ex lassitudine eius alij sibi requiem procurarent. Abeuntibus occurrebant aduenientes, & succedebant sibi beneficia mendicantes. Inter quos miles quidam in vlnis suis puellam ad virum Dei attulit, quæ ità exosam habebat lucem, vt semper clausis palpebris, etiam brachium opponeret oculis, nè aliquo modo aliqua lucis particula se ei ingereret. Auellebātur aliquandò opposita brachia violenter, & cùm ei lumen se infunderet, clamabat & flebat: & erat ei claritas pro cruciatu, & lux visa quasì aculeos eius cerebro infigebat. Benedicit infantulæ vir Dei, & signaculum Crucis faciens super eam, tranquilliorem dimittit: & dum domum referretur, vltrò aperit oculos, & pedes sine vectore ipsa reuertitur. Et ipso in loco mulieri à dæmonio vexatæ, multis adstantibus, à patre misericordiarum idem sanctus obtinuit sanitatem.

Signo Crucis sanat oculos puellæ.

Itèm dęmoniacam.

CAP. IIII.

IAm Papiam aduenerat, & fama virtutum aduentum eius præcesserat, & cum debito gaudio & apparatu tantę gloriæ virum ciuitas lætabunda suscepit. Et nè diù populi desiderium dilatio suspenderet, qui, sicut Mediolani miracula facta audiērat, signum ab eo optabat videre: aduénit post eum repentè rusticus quidam, qui de Mediolano secutus eum fuerat, vxorem dæmoniacam secùm adducens, quam antę pedes eius, lachrymabili voce intrinsecas protestans anxietates, deposuit. Nec mora: in contumeliam Abbatis per os miserę mulieris diabolus locutus est, & irridens seruum Dei: Non me, inquit, de anicula mea hic, porculos edens & brassicas deuorans, expellet. Multa in hunc modum in virum Dei iactabat conuicia, vt blasphemijs prouocatus, impatienter ferret opprobria, & confunderetur in præsentia populi, cùm lacessiri se indignis audiret sermonibus. Sed vir Dei astutias eius intelligens, irrisorem irrisit, & vltionem ipse non expetens, sed ad Deum remittens, ad ecclesiam sancti Syri dæmoniacam duci præcepit. Voluït quippe curationis illius gloriam dare martyri, & primitias operationum virtuti eius asscribi. At verò sanctus Syrus ad hospitem suum remisit negocium, nec in ecclesia sua quippiam sibi deferens, intactum opus reduci ad Abbatem voluït. Reducitur igitur mulier ad Abbatis hospitium, garriēte per os eius diabolo, & dicente: Non me Syrulus eijciet: non me expellet Bernardulus. Ad hęc seruus Dei respōdit: Non te Syrus, nec te Bernardus eijciet: sed Dominus Iesus Christus. Et conuersus ad orationem, pro salute mulieris Domino supplicabat. Tunc verò spiritus nequam, velut priori improbitate mutata: Quàm libèns, inquit, egrederer ab hac anicula mea, nil in ea sentiens, nisì molestiam magnam: quàm libèns egrederer, sed non possum. Interrogatus causam: Quia necdùm vult magnus Dńs, inqt. Cui sanctus: Et qs est magnus Dńs? Et ille: Iesus Nazarenus. Ad quem rursùm vir Dei: Vndè em̄ Iesum nôsti, aut si vnq̄ eum vidisti? Vidi, inquit. Vbinàm eum vidisti? In gloria.

Procacitas dæmonis.

Et

Et tu in gloria fuisti? Fui quidem. Et quomodò indè existi? Cum Lucifero, inquit, multi cecidimus. Hæc autem omnia voce lugubri per os vetulæ, audientibus omnibus, loquebatur. Respondente autem sancto Abbate: Nunquid in illam gloriam redire velles, & restitui in gradum pristinum? Rursùm voce mutata, & miro modo cachinnans: Hoc, inquit, tardum est. Et nihil vltrà loquens, orante attentiùs viro DEI, nequissimus ille victus abscessit, & mulier sibi reddita sanitate, quantas potuit gratias egit. Reuertitur ergò vir cum muliere, per totam viam incolumitati eius congaudens: expectantibus amicis, domui suæ redditur. Lætabantur omnes, qui ordinem rei gestæ audiêrant: sed repentè gaudium vertitur in mœrorem: quia vbi domûs suæ limina attigit, rursùs intrat diabolus in eam, & infestior solito, miseram discerpit atrociùs. Quid faceret miser maritus, quò se verteret, nesciebat. Cohabitare cum dęmoniaca, molestissimum: relinquere, impium videbatur. Surgit igitur, & assumpta secùm muliere, rursùm Papiam reuertitur. Vbi cùm virum DEI non inuenisset, vsque Cremonam prosequitur abeuntem. Indicat, quid factum sit, & vt gratiam inueniat, lachrymabiliter deprecatur. Nec defuit piæ petitioni Abbatis clementia: sed pręcipit, vt ecclesiam ciuitatis illius ingrediatur, & ante confessorum corpora orans, expectet donèc ipse sequatur. Itaque memor promissi, circa noctis crepusculum, cæteris dormitum euntibus, ipse, vno tantùm prosequente, ecclesiam ingreditur, & tota nocte illa orationi vacans, obtinuit à Domino, quod petebat: & impetrata mulieri sanitate, iubet eam securè reuerti ad propria. Sed cùm reditum ad se diaboli, sicut iam experta fuerat, formidaret, collo eius alligari chartulam, hæc verba continentem, præcepit:

Eijcit nequissimum dęmonem.

Rursùs in fœminā dęmon reuertitur.

Iterùm à S. patre expellitur.

In nomine Domini nostri Iesu Christi pręcipio tibi dæmon, nè hanc amodò pręsumas mulierem contingere. Quod mandatum cum tanto timore suscepit diabolus, vt mulieri regressæ ad propria, nunquàm deinceps appropinquare præsumpserit. Erat etiam in eadem ciuitate quidam dæmoniacus, cuius passio multos ad risum commouebat, cùm alij, qui seuerioris animi erant, clementissimo ei compaterentur affectu. Hic ità latrabat, vt, si audires, nec personam videres, canem crederes. Hunc ad se adductum, vir Dei cùm latrantem audisset, ingemuit: qui eo modo latrabat, quo solent percussi & obruti canes irasci & fremere in percussores: sed in præsentia viri Dei anhelans & latrans, acriùs solito turbabatur. Increpato itaque diabolo, & in virtute Christi expulso, homini imperat vt loquatur. Purgatus homo intrat ecclesiam, interest sacramentis, Crucis signo se munit, audit Euangelia, confitetur & orat, & cętera sanę mentis officia Deo reddit, & consecrat.

Dęmoniacus purgatur.

Cùm secundò per Mediolanum eodem anno pater sanctus transiret, oblata est ei dæmoniaca mulier. Nam eo tempore aberat, quo primùm vir Dei ciuitatem prędictam sua illustrauit pręsentia. Hanc possidebat dæmonium, quod modò Italica, modò Ibera lingua loquebatur: nec satis certum erat, vtrùm vnus esset bilinguis, vtriusq; sermonis idiomate vtens, an duo: sed tam propriè modò hæc, modò illa sonabat, vt diceres: *Hic qui loquitur, Ligur est: *hic, Hispanus. Hæc etiam genuum passione & poplitis tremore turbabatur. Hæc cùm ad virum DEI adducta fuisset, saltu concito scamnum, in quo sedebat, inopinata celeritate transilijt. Reducta & interrogata, quid sibi vellet saltus & fuga, & vndè ægrotanti & vetulæ tanta virtus & velocitas venisset, respondit hanc sibi agilitatem ex pręsentia inesse diaboli, vt currentes compręhenderet equos, & eorum dorsa sine adminiculo transiliret. Hęc sequenti die dum in ecclesia diuinis, quę ille celebrabat, officijs interesset, crudelissimè & diutissimè coram omnibus vexata est. Compassus Abbas mulieri, iam sæpè in talibus expertus Dei clementiam, imperat diabolo, vt recedat. Ille ad imperium serui Dei tremebundus, euanuit: mulier verò non solùm ex vexatione, sed etiam à neruorum contractione, in momento conualuit.

*Hic

Dęmoniaca sanatur.

Hæc & alia multa intrà Alpes constitutus, operatus est vir DEI, & diuersa loca perlustrans, benefaciebat his, qui infirmabantur, illuminando cæcos, erigendo debiles, curando febricitantes, maximè oppressos à diabolo diligentiori studio purgans: & quę malignus fœdauerat spiritus pectora, templa DEO acceptabilia consecrabat. Multa in hunc virum probabilia & laude digna concurrunt: & alij quidem doctrinam, alij mores, & alij mirantur miracula. Ego quidem con-

congruum his omnibus honorem defero, sed præ omnibus, quantùm in me est, hoc sublimius duco, hoc propensiùs prædico, quòd cùm esset vas electionis, & nomen Christi coram gentibus & regibus ferret intrepidus, cùm obedirẽt ei principes mundi, & ad nutum eius in omni natione starent Episcopi, cùm ipsa Romana Ecclesia singulari priuilegio veneraretur eius consilia, & quasi legatione generali concessa, subiecisset ei gentes & regna, cùm etiam, quod gloriosius iudicatur, dicta eius & verba confirmarentur miraculis, nunquàm excessit, nunquàm supra se in mirabilibus ambulauit: sed semper de se humiliter sentiens, venerabilium operum non se authorem credidit, sed ministrum: & cùm esset omnium iudicio summus, suo sibi iudicio constitit infimus. Soli DEO, quicquid fecit, asscripsit: immò nihil boni aut velle aut posse se, nisi inspiranre Deo, & sensit, & dixit. Sed aderat vis diuina in tempore accepto, & in die salutis, segregans in Euangelium suum seruum suum, cuius humilitatem respexit, cuius animam spiritussanctus ornauerat: & quia synceritatem eius nulla maculabat duplicitas, nec interrumpebat bonum eius qualibet conspersio falsitatis, in loco suo idem spiritus manebat immobilis. Qui vt semper splendidior esset & purior, quotidiè in fornace probabatur: & nè quid ei rubiginis obreperet, crebris malleorum ictibus in incude tundebatur, flagellabatur & arguebatur, non ad pœnam pro crimine, sed ad gloriam pro virtute. Nunquàm ei defuit stimulus ægritudinis: & cùm sciret virtutem in infirmitate perfici, sufficientem sibi in hoc experiebatur gratiam, quod videret suos omnes, quantuluncunquè extraordinarios motus, lima illius quotidianæ afflictionis abradi. Erat quippe caro infirma, sed spiritus promptus: & quia in corpore delectari non poterat, totus delectabatur in Domino: nec aliqua seculi huius ambitione pulsabatur, qui solis cælestibus inhiabat. Quot ecclesiæ pastoribus destitutæ, sibi eum in Episcopum elegerunt? Elegit eum domestica Lingonensis ecclesia, elegit Catalaunensis: intrà Italiam ciuitas Ianuensis & Mediolanum, metropolis Ligurum, hunc optauerunt & pastorem & magistrum. Rhemis nobilissima ciuitas Franciæ, secundæ Belgicæ prouinciæ caput, eius dominationem ambiuit. Omnibus his vocationibus postpositis, nõ solicitauit animam eius honor oblatus, nec motus est pes eius, vt inclinaret se ad gloriam: nec magis eum delectabat tiara & annulus, quàm rastrum & sarculus. Petentibus se non aliquandò negabat, quod petebant, nec concessit: sed dicebat eis, se non esse suum, & quod obedientia iuberet, facturum vt seruum. Aiebat autem se venisse non ministrari, sed ministrare, & à ministerij seruitute, cui obligatus esset, nisi fratrum voluntate, non posse absolui. Quæ res cùm referretur ad fratres, respondebant: Nos omnibus, quę possidebamus, venditis, inuentam preciosam margaritam comparauimus. Ad patrimonia distracta redire non possumus. Quòd si precium & appreciatum nobis periërit, & substantijs ac margarita priuati fuerimus, expectationi nostræ malè prouisum est: si oleo nostro effuso, clausis ianuis, sicut fatui, mendicemus. Prouiderant enim sibi ex consilio sanctissimi fratres, & domini Papæ authoritate muniti erant, nè quis gaudium eorum tollere posset ab eis, & aliorum consolatio, eis fieret tribulatio, & eorum inopia, aliorum plenitudinem cumularet. His alijsque rationibus serui Dei expugnauerant petitores, & iam diuulgatum erat vbiquè, Abbatem sic statutum esse in Ecclesia à Deo, sicut in Hebræorum populo Moyses fuit: qui, cùm non esset pontifex, Aaron tamen vnxit & sacrauit pontificem, & dispositionibus eius tota Leuitica successio omni tempore paruit.

In S. Bernardo quid pcipue suspiciendum.

Viri sancti perpetuæ ægritudines.

2. Cor. 12.

Multę ecclesiæ eũ eligũt sibi Episcopum, sed renuit.

Amor fratrũ Claræuallẽ. erga S. Bernardũ.

Matt. 25.

Leuit. 8.

CAP. V.

IAm Alpes transcenderat, & descendebant in occursum eius de summis rupibus, pastores & armentarij, & agreste hominum genus, & conclamabãt à longè, benedictionem petentes, & reptabant per fauces montium, regredientes ad caulas suas, colloquentes ad inuicèm & gaudentes, quòd sanctum Dei vidissent, & manu sua super se extensa, optatæ benedictionis gratiam accepissent. Tandèm Chrysopolim veniẽs, vsq; Lingonas solenniter deducitur: circa quos fines fratres ei Claraualenses occurrunt. Prouoluti pedibus, surgunt ad oscula, & vicissim ei colloqūentes, Claräuallem cum deducunt alacriter. Assunt fratres in vnum congregati, & mira deuotione dilectum

Chrysopolis.

Fratres reuertentem amãtissimè excipiunt.

lectum patrem suscipiunt: Agitur sine tumultu cum omni grauitate lætitia: facies quidem purior, hilaritatem dissimulare non poterat, sed castigatus actionum & locutionum modus, metas proprias non transgrediebatur, & cohibebant se affectiones ipsæ, nè quid agerent, in quo dissolutionis nota, religionis maturitatem offenderet. In tanta Abbatis mora, nihil in Claraualle potuit diabolus texere, nihil interim rubiginis syncceris affricuit mentibus, nec aliqua parte domus DEI supra petram fundata, mota est. Ità opus suum seruus Dei absens corpore, præsens spiritu, orationum instantia munierat & solidârat, vt nec ruina aliqua in tantis constructionibus dehiscere videretur. Nullæ in aduentu eius lites seruatæ sunt, non odia nutrita, in præsentia iudicis eruperunt. Nihil iuniores aduersùs priores de austeritate aut duritia: nihil priores aduersùs iuniores de dissolutione aliqua vel remissione causati sunt. Integer vniuersorum status, consors societas, mira vnitas: omnes vnius moris in domo DEI, in pace & sanctimonia inuenti sunt, ascendentes scalam Iacob, & festinantes ad intuitum Dei, cuius delectabilis adspectus in superioribus eminebat. Abbas autem videns satanam sicut fulgur cadentem de cęlo, eo humilior & subiectior Deo erat, quo intelligebat desiderijs suis Deum adesse propitium. Nec de hoc in se gloriabatur, quòd subijciebantur ei dæmonia: quin potiùs in Deo gaudebat, quòd nomina fratrum suorum scripta videbat in cælo, quorum vnanimitas immaculatam se custodiret ab hoc seculo. Gen 28. Luc.10.

Aderant ei in consilijs suis venerabiles fratres sui, aderat Godefridus Prior eiusdem loci, propinquus eius & carne & spiritu, vir sapiens & constans, qui etiam religionis & prudentiæ merito, posteà in ecclesia Lingonensi factus Episcopus, & sanctitatis formam retinens, & dignitatis, in qua est, honorem non minuens, vsque hodiè egrediens & ingrediens, laudabiliter perseuerat. Hi ergò atque alij plures viri prouidi, & de communi vtilitate soliciti, virum Dei, cuius conuersatio in cælis erat, aliquandò descendere compellebant, & indicabant ei, quæ domûs necessitas exigebat. Insinuant itaque ei locum angustum & incommodum, in quo consederant, nec capacem tantæ multitudinis: & cùm quotidiè cateruatim aduentantium numerus augeretur, non posse eos intrà constructas recipi officinas, & vix oratorium solis sufficere monachis. Addunt etiam, se considerare inferiùs aptam planitiem, & opportunitatem fluminis, quod infrà illabitur: ibique locum esse spatiosum ad omnia, quæ ad monasterij necessitates conueniunt, ad prata, ad colonias, ad virgulta, ad vineas: etsi ex vna parte syluę videatur deesse clausura, facilè hoc parietibus lapideis, quorum ingens ibi est copia, posse suppleri. In primis vir Dei non acquieuit consilio: Videtis, inquit, quia multis expensis & sudoribus domus ista parata est, sublimis est ecclesia, domus lapideæ consummatæ sunt, aquæ ductus cum maximis sumptibus per singulas officinas traducti. Si hæc omnia confregerimus, poterunt homines seculi de nobis malè sentire, quòd aut leues sumus & mutabiles, aut nimiæ, quas tamen non habemus, diuitiæ faciant nos insanire. Cumque certissimum vobis sit, penès nos non esse pecunias, verbo Euangelico vobis dico, quia ædificaturo turrim, futuri operis necessè est supputare expensas. Alioquìn cùm cœperit & defecerit, dicetur ei: Hic homo fatuus cœpit ædificare, & non potuit consummare. Ad hæc fratres respondent: Si consummatis his, quæ ad monasterium pertinent, habitatores cessaret mittere Deus, stare posset sententia, & cessandum ab operibus rationabilis foret censura. Nunc verò cùm quotidiè gregem suũ Deus multiplicet, aut repellendi sunt, quos mittit, aut prouidenda mansio, in qua suscipiantur. Nec dubium est, qui parauit mansores, quin præparet mansiones. Absit autem, vt pro diffidentia sumptuum, confusionis huius incurramus discrimina. Audiens hæc Abbas, fide & charitate eorum delectatus est, & aliquandò tandèm consilijs eorum acquieuit, plurimis tamen super hoc ad Deum precibus suis fusis, nonnullis quoquè reuelationibus præostensis. Gauisi sunt fratres, vbi verbum effusum est in publicum. Audiuit hoc sanctæ memoriæ nobilissimus princeps Theobaldus, & multa in sumptus dedit, & ampliora spopondit subsidia. Audiêrunt Episcopi regionum, & viri inclyti, & negociatores terræ, & hilari animo sine exactore, vltrò ad opus Dei copiosa contulêre suffragia. Abundantibus sumptibus, conductis festinanter operarijs, ipsi fratres per omnia incumbebant operibus. Alij cędebant ligna, alij lapides conquadrabant, alij muros struebant, alij fundabant ec- Luc.14. Eccè tibi verè piorum hominũ erga monasteria cõstruẽda liberalitatem.

Yyy cle-

clesiam, alij diffusis limitibus partiebantur fluuium, & extollebant saltus aquarum ad molas. Fullones, & piscatores, & coriarij, & fabri, alijq; artifices, congruas aptabant suis operibus machinas, vt scaturiret & prodiret, vbicunque opùs esset, in omni domo subterraneis canalibus deductus riuus vltrò ebulliens, & demùm congruis ministerijs per omnes officinas expletis, purgata domo, ad locum cardinalem aluei reuerterentur, qui diffusi fuerant, & fluuij propriam redderent quantitatem. Inopinata celeritate consummati sunt muri, totum monasterij ambitum spatiosissimè amplectentes. Surrexit domus, & quasi animam viuentem atque motabilem haberet, nupèr nata ecclesia, in breui profecit & creuit.

CAP. VI.

Aquitaniæ princeps persequit Pontificis fautores.

LAborabat ea tempestate sub schismaticorum oppressione, tota Burdegalensis ecclesia, & non erat in Aquitania, qui posset resistere principi, cuius animam indurauerat Deus: qui, annuente Gerardo Engolismensi Episcopo, & instillante in cor eius dissensionis semina, factus est schismatis defensor & auctor. Quicunque susceptioni Petri Leonis nō subscribebant, persecutionibus expositi, alij damnis, alij proscriptionibus mulctabantur: alij à sedibus proprijs pulsi, exulare compellebantur. Sibilabat in auribus Comitis illius crebris persuasionibus, quasi serpens, antiquus veterator ille, qui diù in partibus illis Sedis Apostolicæ fuerat legatus, & nunc à magistratu tanto deiectus, non poterat se pati suæ solius ecclesiæ Episcopum, qui se viderat totius Aquitaniæ principem & magistrum. Erubescebat enim ad primam domum redire, cuius potentatui & Turonica, & Burdegalensis, & Anxiensis prouinciæ subditæ fuerant, & quicquid à collibus Iberorum vsque ad Ligerim complectitur & claudit Oceanus, paruerat eius imperio. Consuetus igitur prædari prouincias, & sub titulo iustitiæ de causis emergentibus facere quæstum, infinitas aggregauit pecunias, quæ sibi erant in idolum, & in apostasię simulacrum. Videns igitur perîsse sibi exactionum authoritatem, & solam domum, quæ nupèr multis stipata clamoribus, iam carebat ærarijs, impatienter ferens, quòd manus eius non implerentur muneribus, homo serpentinę astutię festinatò ad Petrum Leonis misit, vt ei legationem concederet, & ipse ei fidelitate iurata obediret: insupèr & principem terræ, & quoscunque posset, ad eius imperium inclinaret. Gauisus homo perditionis, quia locum, in quo dilataret malitiam suam, se inuenisse putauit, citò annuit, & libenter ei in adstipulationem erroris Gilonem Tusculanum Cardinalem Episcopum, qui solus de Romanis cum Petro Portuensi Episcopo ei adhæserat, celeriter delegauit. Porrò Gerardus, qui priùs se mutilatum dolebat, resumpsit cornua, & deincèps cœpit securior & audacior apparére. Nam & quod antè non fecerat, publicè procedebat mitratus, vt ipsa sacri officij insignia ampliorem ei reuerentiam in populos vendicarent. Aggreditur ergò Comitem multis pecunijs, inuadit animam eius rationibus venenatis, & hominem promptum facilè seducit & corrumpit. Inprimìs ab vrbe Pictauensi Vuilhelmus Episcopus, vir honestus, homo catholicus, in societate & defensione vniuersalis Ecclesiæ stabilis, violenter expellitur, & à Gerardo & Cardinale adiutore suo, quia Petrum abdicabat, damnatur. Erant & aliæ familiares causæ, pro quibus ei à multo tempore Comes infensus, data occasione, libentissimè eum persequitur & abiurat. Visum est autem tam Gerardo, quàm Comiti, vt ad confirmationem partis suæ, sine mora Pictaui crearent Episcopum: & inuenerunt hominem ambitiosum, nobilem quidem genere, sed degenerem fide: quem, vt genus suum cum eo in causa ponerent, quibusdam ex clericis consentientibus elegerunt: & prophanas ei imponentes manus, execrabile caput eius non tam vnxerunt, quàm contaminauerunt. Simile huic monstrum in Lemouicensi ecclesia instruxerunt, Ramnolphum quendam Dorotensem Abbatem, quem non multò pòst vltio diuina secuta est: & cadens resupinus de equo in via plana, vno tantùm lapide vltore, qui ad hoc ibì erat relictus, infixo capiti eius, quassato cerebro, expirauit.

Gerard' Engolimens. Episcopus, fouet partes Antipapę admodùm flagitiosè.

Legitimis exturbatis Episcopis, substituntur pseudoepiscopi.

Vltio diuina.

Audiens hæc & huiusmodi vir venerabilis Gaufredus Carnotensis Episcopus, cui à Papa Innocentio Aquitaniæ legatio fuit commendata, vehementer indoluit, & suc-

succurrendum periclitanti Ecclesiæ, postpositis alijs negocijs, sine dilatione vlla decreuit. Abbatem ergò Clarauallensem petit & obsecrat, vt sibi ad tanta mala eliminanda succurrat. Assensit vir DEI, (& se in proximo congregationem monachorum in Britaniam in locum, quem iuxta Nannetum Comitissa Ermengardis parauerat, ducturum intimat, & promittit, disposita illa domo secundùm genus & species suas, se cum eo in Aquitaniam profecturum. Ibant igitur simul, & nè multis ambagibus vtar, simul Nannetum venerunt. Erat autem in regione illa misera mulier, quę à quodam petulante diabolo vexabatur. Apparuit autem ei lasciuus ille diabolus in specie militis, valdè pulchri adspectu, & in amorem suum intùs suggestione latenti, extrà locutione blandienti, animum eius fallaciter inclinauit. Cumque assensum mulieris obtinuisset, expansis brachijs, pedes eius super vnam manuum suarum posuit, altera verò manu caput eius operuit, sibique eam huius fœderis signo dotauit. Illa quidem virum habebat strenuum militem, sed huius execrabilis commercij penitùs ignarum. Diabol' mirè abutitur vxore militis cuiusdã.

Abutebatur ergò ea, etiam in eodem loco cubante marito, inuisibiliter impurissimus ille adulter, & incredibili vexabat libidine. Sex annis tantum latuit malum, nec detexit mulier perdita tanti criminis probrum. Septimo verò anno confusa est in seipsa, & expauit, tum propter colluuionem tam continuæ turpitudinis, tum propter timorem Dei, cuius iudicio singulis momentis timebat intercipi & damnari. Confugit ad sacerdotes, & piaculum confitetur. Peragrat loca sancta, & sanctorum implorat suffragia: sed nulla ei confessio, nulla oratio, nulla eleemosynarum largitio suffragatur. Quotidiè, vt priùs, & importuniùs, à dæmone infestatur. Deniquè in publicum tantum scelus effusum est. Quo audito & cognito, maritus eius contubernia execratur. Intereà ad locum prædictum vir Dei cum comitatu suo aduenerat: cuius vt audiuit aduentum infelix mulier, se ad pedes eius tremebunda proiecit. Aperit ei lachrymis perfusa passionem horribilem, & ludificationem inueteratam, & quòd ei nihil profecissent, quæcunque fecisset sibi à presbyteris imperata. Addit sibi ab oppressore suo aduentum eius prædictum, & minaciter *ei interdicit, nè ante eius veniret præsentiam: quia nihil ei prodesset, & ipse, recedente Abbate, qui fuerat amator, crudelissimus ei fieret persecutor. Audiens hæc vir DEI, blandis verbis consolatur mulierem, & de cęlo promittit auxilium: præcepitque, vt die altera (iam enim nox instabat) confidens in Domino reuertatur. Reuersa manè, cùm viro Dei blasphemias & minas, quas eadem nocte ab incubo suo audierat, retulisset: Nè cures, inquit vir Dei, minas eius: sed tolle baculum hunc nostrum, & pone in lecto tuo, & si quid potest, agat. Egit mulier quod iussum fuerat, & recubans in lecto suo, signo Crucis munita, iuxta se baculum ponit. Adest ille continuò, sed nec ad consuetum opus, nec ad ipsum cubile pręsumpsit accedere: tamen minatur acerrimè, quòd discedente viro Dei, ipse in eius supplicia reuerteretur. Instabat dies Dominica, & voluit vir Dei per edictum Episcopi populum in ecclesiam accersiri. Cumque ipsa die maximus populus ad ecclesiam conuenisset, inter Missarum solennia, comitantibus Episcopis Gaufredo Carnotensi, & Brictio Nannetensi, ipse ad ambonem conscendit, & vt omnes, qui in ecclesia erant, accensas candelas in manibus teneant, locuturus edicit. Quod & ipse cum Episcopis & clericis faciens, inauditos diaboli ausus publicè aperit, & fornicatorem spiritum, qui in tam horrenda inquinamenta etiam contra naturam suam exarserat, cum omnium fidelium, qui aderant, subscriptione anathematizat, & authoritate Christi tam ad illam, quàm ad omnes mulieres deincèps interdicit accessum. Extinctis itaque sacramentalibus illis luminibus, extincta est deincèps tota virtus diaboli, & mulieri post confessionem communicanti, nunquàm posteà apparuit inimicus, sed irregressibiliter eliminatus aufugit.

f. ei interdicit.

Eccè quid valeãt etiã viles Sãctorum res.

Profligat mirabiliter impurissimũ dęmonem a fœmina.

His itaque patratis, simul Abbas & legatus ingrediuntur Aquitaniam. Interim Gerardus, assensu Comitis, Burdegalensem Archiepiscopatum occupauerat, & simul Burdegalensem & Engolismensem detinebat ecclesiam. Sed effluentibus pecunijs, quas in assentatorum manus iniecerat, magìs ac magìs cognita veritate: iam defluebant ab eo subsidia principum, & perfidiæ eius timebant existere defensores. Morabatur itaque in locis illis, in quibus securiorem se putabat, nec iam facilè se conuenientibus præsentabat. Vt enim priùs gesta breuiter repetamus, vbì primùm cœpit audiri,

quid aduersùs Ecclesiam Dei Gerardus ille machinaretur, ab Innocentio Papa, adhuc in Gallijs demorante, missi sunt Abbas noster Clarauallensis, & Iosleuus venerabilis Episcopus Suessionensis, & Pictauum vsque venerunt, vt tam ipsum quàm prædictum principem conuenirent. At ille, iam eodem principe persuaso, impudenter in ecclesiam catholicam, à qua se præcidebat, conuicia cœpit iaculari, & pollicitam priùs Innocentio obedientiam subtrahere, Anacletum suum electum digniorem, & quicũq; ei non obedirent, erroneos & acephalos nominare. Vndè factum est, vt animati & armati in insaniam Clerici, publicè ex ea die persecutionem catholicis intentarent. Priùs tamen, quàm ab vnitate seipsos taliter præcidissent, obtulerat Abbas sanctus in eorum ecclesia sacrificium Deo. Post cuius discessum, decanus eiusdem ecclesiæ altare, in quo diuina mysteria celebrârat, impiè quidem, sed non impunè, confregit. Siquidem post breue tempus percussus à Deo, cùm spiritum exhalaret, domum, in qua moriebatur, plenam videbat dæmonibus, & se à dæmonio iugulari clamitans, cultellum à circũstantibus postulabat, quem immergeret gutturi suo, vt extracto dæmone viueret. Sed diabolus, cui datus erat, eum inter hæc verba extinxit, & pestilentem animam in infernum demersit. Archipresbyter quoquè, qui Petri inuasoris Pictauẽsis ecclesiæ synodum denunciabat, coram ipsis, quos ad conuentum perfidiæ inuitabat, à diabolo correptus est. Sed & in alios multos, qui in schismate illo feruentiores extiterant, manus diuina manifestam exercuerat vltionem. Propter hæc & alia huiusmodi, ante homines confundi cœperat Gerardus, & timens opponi sibi, quæ negari non poterant, conuentus publicos euitabat. Significatum est interim Comiti per viros illustres, qui ad eum securiùs audebant accedere, quòd Abbas Claræuallis & Episcopus Carnotensis, alijque Episcopi & religiosi viri, colloquium eius expeterent: quorum etiam studium esset, vt secùm de pace Ecclesiæ, & de malo remouendo tractarent: persuasumque est illi, nè tantorum virorum deuitaret colloquium: quia poterat fieri, vt communicato cum eis consilio, & facile esset, quod modò videbatur difficile: & quod videbatur impossibile, repentino prouentu possibile redderetur.

Gerardus Episcopus schismaticus Catholicos persequitur.

Terribilis vindicta in decanũ, & alios schismaticos.

Itaque apud Pertinacum hincindè conueniunt, & inprimìs de diuisione Ecclesiæ, & de scissura & obstinatione, quæ infra Alpes in sola Aquitania quasì nebulæ corruptela consederat, multis modis & rationibus à seruis DEI Comiti intimatum est, quòd Ecclesia vna est, & quicquid extra eam est, quasì extra arcam, iudicio Dei necessè est interire & dilui. Adducta quoquè exempla Dathan & Abiron, quos reatu schismatis terra viuos absorbuit: nec tanto malo vindictam Dei aliquandò defuisse, monstratum est. His auditis, Comes ex parte sano vsus est consilio, & respondit, in obedientiam Innocentij Papę posse dare consensum: sed in restitutionem Episcoporum, quos de sedibus suis expulerat, nulla ratione induci: quoniam implacabiliter eum offenderant, & iurauerat, se nullo tempore eorum pacem aliquandò suscepturum. Diù per internuncios protractus est sermo, & dum vicissìm verbis se mutuò occupant, vir Dei efficaciora sibi arma arripiens, ad altare sanctũ oblaturus & supplicaturus accedit. Intrauerãt ecclesiã, quibus licebat diuinis interesse mysterijs, Comes sustinebat pro foribus. Peractis itaque consecrationibus, & pace data ac diffusa per populum, vir Dei iam non se agens, vt hominem, corpus Domini super patenam ponens, ignea facie & flammeis oculis, non supplicans, sed minax, foràs egreditur, & verbis terribilibus aggreditur Ducem: Rogauimus te, inquit, & spreuisti nos: Supplicauit tibi in altero, quem iam tecùm habuimus, conuentu seruorum Dei ante te adunata multitudo, & contempsisti. Eccè ad te processit filius Virginis, qui est Caput & Dominus Ecclesię, quam tu persequeris. Adest iudex tuus, in cuius manus illa tua anima deueniet. Nunquìd & ipsum spernes? Nunquìd & ipsum sicut seruos eius contemnes? Lamentabantur vniuersi, qui aderant, & orationibus intenti, præstolabantur exitum rei, & omnium suspensa expectatio nescio quid diuinum cælitùs fieri expectabat. Videns Comes Abbatem in spiritu vehementi procedentem, & sacratissimum corpus Domini in manibus ferentem, expauit & diriguit, membrisque tremebundis metu & dissolutis, quasì amens solo prouoluitur. Eleuatus à militibus, rursùm in faciem ruit, nec quippiam alicui loquens, aut intendens in aliquem, saliuis per barbam defluentibus, cum profundis efflans gemitibus, epilepticus videbatur. Tum vir Dei ad eum pro-

Num. 16.

Nota historiã memorabilẽ, & de corporali Christi in Eucharistia pręsentia.

propiùs accessit, & pede pulsans accliuem, surgere iubet, & stare supra pedes, & DEI audire sententiam. Pręsens est, inquit, Pictauensis Episcopus, quem ab ecclesia sua expulisti. Vade, & reconciliare ei, & in osculo pacis iungito foedera, & ipse ad Sedem suam eum reducito: & satisfaciens Deo, redde pro contumelia gloriam, & in vniuerso principatu tuo diuisos & discordes ad charitatis reuoca vnitatem. Subdere Innocentio Papæ, & sicut ei omnis obedit Ecclesia, tu quoquè electo à DEO tanto pare Pontifici. Audiens hęc Comes, authoritate spiritussancti & sanctorum sacramentorum præsentia victus, nec audebat respondere, nec poterat: sed statim occurrit, & in pacis osculo recepit Episcopū, & eâdem, qua eum abiurauerat, manu cum totius exultatione ciuitatis, ad propriam sedem eum reduxit. Sed deinceps Abbas cum Comite iam familiariùs & suauiùs loquens, paternè eum monuit, nè ad impios & temerarios ausus vltrà exurgeret, nè Dei patientiam in tantis iritaret flagitijs, nè pacem factam in aliquo violaret. Huius Vuilhelmi Comitis mirè cōuersi vita habet Tomo 1. X. Februarij.

Pace itaque omni Aquitanicæ ecclesiæ reddita, solus Gerardus perseuérat in malis: sed non multò pòst adueniente die iræ, in domo sua miserabiliter extinctus est. Et cùm dicat scriptura, Est peccatum ad mortem: pro eo non dico, vt roget quis: impoenitens & subitò mortuus, sine confessione & viatico de corpore egredientem spiritum diabolo reddidit, cuius minister vsque in finem extiterat. Corpus eius à nepotibus suis, quos in ecclesia illa honoribus sublimauerat, inuentum in lecto suo exanime & enormiter tumidum, in basilica quadam humatum est. Sed posteà à Gaufredo Carnotensi Episcopo, sedis Apostolicæ legato, indè extractum, aliasq; proiectum est. Nepotes quoquè eius ab eâdem ecclesia posteà eliminati sunt, & omnis progenies & plātatio à radice euulsa, per extera regna, tanti iudicij circunferens querimonias, exulauit. Tanto ergò malo obruto, & schismate Gerardi redacto in cineres, vir Dei cum magno gaudio Clarāuallem reuertitur. Assunt fratres circunfusi pedibus eius: gratias agunt Deo, qui bonis initijs feliciores prouentus accumulat, & vbiquè Abbatis sui humilitatem glorificat & exaltat. Nactus verò vir DEI aliquod quietis tempus, alijs se negocijs occupauit: & secedens in casulam, pisatijs torquibus circuntextam, solus meditationibus diuinis vacare disponit: & repentè occurrunt ei in diuersorio humili, quasi ad præsepe Domini consistenti, amatoria Cantica, & spiritualium fercula nuptiarum. Considerat & expauescit, quòd sponsus speciosus forma præ filijs hominum, in quem etiam Angeli desiderant prospicere, fuscam adamauerit sponsam, & decoloratam à sole, tanto extollat præconio, vt dicat eam totam formosam, nec vllam in ea maculam esse. Ipsam quoquè sponsam dilectione languere miratur, & inquirit diligenter, quæ sit illa charitas, cuius oscula dulciora sunt vino, ad quorum delibationem tanto affectu anima impatienter anhelat: cumquè sponsus multis laudibus sponsam attollat, non tamen in omnibus plenam ei suî copiam pręběat, nec vsq; ad plenitudinem satietatis se sponsę desideranti concedat: quæsitus aliquandò non inueniatur, & post longos circuitus repertus, teneatur, nè fugiat. Multo tempore in harum meditatione rerum animam suam effudit, & multipliciter hæc exponens, quātùm in se profecerit, qui quotidiè in illis epulabatur delicijs: quantùm in nobis, quibus illius benedictionis reliquias in scriptura seruauit, manifestum est legētibus eam.

1. Iohan. 5. — Nota schismatice, & time similē vltionem. — Psal. 44. — Cant. 1, &c. — Exponit Cātica Canticorum.

CAP. VII.

INtereà literæ Apostolicæ virum Dei vocant, & vt assit laboranti Ecclesię, supplicāt Cardinales. Intermittūtur studia, & quę modò cōtinuā erant, interpolatis discursibus resumuntur. Nulla vacatio superest: seruus Dei aut orat, aut meditatur, aut legit, aut concionatur. Videns ergò excusationes frustrà expendi, & necessè esse obedire mandatis, cōuocatos à multis partibus fratres, diù profundeq; suspirās, affatur: Videtis fratres, in quantis tribulationibus laboret Ecclesia. Pars quidem Petri & in Italia & in Aquitania, authore Deo, elisa, iam non parturit, sed abortit. Euasati sunt in his regionibus schismatis defensores: Romę magna pars nobiliū Innocentium sequitur, & fauent ei multi fidelium: qui tamen temerarię multitudinis impetū formidantes, non audent publicè confiteri, quem Innocentio firmauêre, consensum. Coniuratos habet Petrus homines perditos, quos corrumpit pecunia: & munitionibus corū

Literis Pōtificis euocat ad Vrbē, vt adsit laboranti Ecclesiæ.

occupatis,nō Simonis Petri fidem,ſed Simonis magi repræſentat præſtigias. Contra vnam gentem,Occidente edomito,ſupereſt lucta. Orantibus vobis & iubilantibus, Iericho corruet: & cùm extenderitis cum Moyſe manus ad Dominum Amalech victus aufugiet. Ioſue pugnat,& vt ad conſummationem victoriæ dies ſufficiat protelata,ſoli vt ſtet,non tam orat,quàm imperat: & meretur fides tam ſolis obedientiam, quàm de hoſte proſtrato victoriam. Nobis ergò pugnantibus,vos ferte pręſidium, & auxilium de cęlo ſupplicibus animis implorate. Agite, quæ agitis, & ſtate in gradu, quo ſtatis. Et licèt vobis nihil conſcij ſitis,iudicio tamen veſtro non æſtimetis vos iuſtos: quia ſolus Deus quos iuſtificat, iudicat, & perfectiſſimus quiſque iudicij diuini diſtrictum examen ignorat. Iudicari autem ab humano die non multùm curetis, neq; veſtra propria, neque aliena iudicia approbantes, ſub timore Dei ſic ſtate, vt nec vos quempiam iudicantes,aliquandò extollamini: nec aliorum curantes iudicia, excidatis in nugas. Singula verò proſequentes, vos ſeruos inutiles reputetis. Eundum autem eſt nobis,quò nos obedientia vocat: & huius domûs fraternitatem & veſtrî cuſtodiam,Deo,pro quo hunc aſſumimus laborem,confidentes de eius clementia,tradimus & commendamus.

Exod.17. Ioſue 10.

Hęc dicens,& benedicens,flentibus vniuerſis,diſceſſit: & cum multa reuerentia vbiquè receptus,demùm Romam peruénit. In cuius aduentu tam dominus Papa, quàm fratres læti ſunt: & communicatis cum eo conſilijs,ſecundùm rerum prouentus & ſtatum cauſarum,Abbas in opus egreditur: nec in curribus, nec in equis ſpem ponens, ſed colloquia quorundam ſuſcipiens,ſciſcitatur, quæ ſit eorum facultas,qui fautorum animi: vtrùm errore, an malitia ſeducti, tantum ſcelus protrahant & protelent. Intellexit ex ſecretis, Clerum, qui cum Petro erat, de ſtatu ſuo ſolicitum, ſcire quidem peccatum, ſed non audere reuerti, nè perpetua notatus infamia, vilis inter cæteros haberetur: & mâlle ſub vmbra honeſtatis interìm ſic eſſe, quàm expelli à ſedibus ſuis,& publicæ mendicitati exponi. Eorum,qui de Petri erant proſapia, hæc erat reſponſio, quia iam credi eis à nemine poſſet, ſi dimembrarent genus ſuum,& eum relinquerent, qui cognationis ſuæ caput eſſet & dominus. Cęteri iuramento fidelitatis excuſabant perfidiam, nec aliquis ex ſana conſcientia parti illi conferebat ſuffragia. Denunciabat itaque Abbas eis, colligationes impietatis eſſe ſacrilegas, & prophanas conſpirationes,legibus & canonibus condemnatas, iuramentis non poſſe muniri: nec poſſe nec debere veritatis ſacramenta mendacio ſuffragari: inſanire autem eos, qui rem illicitam ſacramenti patrocinio conſtare exiſtimant, cùm oporteat extraordinarias pactiones,quocunque religionis obtentu ſancitas,reuocari in irritum,& authoritate diuina diſſolui. Auditis his & alijs viri Dei ſermonibus,defluebant à Petro,& quotidiè partis illius diſſociatis agminibus,vincula rumpebantur: ipſius quoquè Petri anima tabeſcebat, quia ſe quotidiè minui, Innocentium verò creſcere minimè dubitabat. Defecerant pecunię,contabuerat curiæ amplitudo,aruerant miniſteria domûs,rarus mēſas eius frequētabat conuiua, deliciæ in plebeia cibaria mutatæ,cultus obſequētiū vetuſtate obſcurus, macri & acuti ſtipēdiarij,ære alieno oppreſſi,& tota domûs effigies pallida,diſſolutionē proximā indicabat.

Venit Romā, Pōtifice & Cardinalibus gratulantibus.

Intereà rex Siciliæ Rogerus,qui ſolus iam ex principibus obedire Papæ Innocentio detrectabat,ad eum mittit epiſtolas,petens, vt Aimericum Cācellarium ſuum & Abbatem Claræuallis ad ſe mitteret, nihilominùs à Petro Leonis idem petens, vt Petrum ſibi Piſanum à ſuo latere delegaret. Aiebat autem,ſe diſſenſionis huius, quę iam diù indurerat, velle ſcire originem, & cognita veritate, aut corrigere errorem, aut ſancire ſententiam. Mittebat autem in dolo: quia audierat Petrum Piſanum eloquētiſſimum eſſe,& in legum & in Canonum ſcientia nulli ſecundum: putabatque,ſi eloquentiæ eius in publico conſiſtorio audientia præberetur, declamationibus rhetoricis ſimplicitatem Abbatis poſſe obrui, & ſilentium ei in verborum & rationum pondere imponi. Nè diù morer, venit pars vtraque Salernum: ſed militauerat vltio, & præuenerat tanti ſceleris machinamentum. Parato nanque ad bellum innumerabili exercitu aduersùs Rannulphū Ducē,idem rex in cāpum armatas ꝑduxerat acies,cùm ſubitò viſo Duce, audacter obuiàm ꝓcedente,territus fugit,effuſumque exercitū prędæ & cædibus expoſuit,& innumeris militibus captis & interfectis, inuitus Ducē ditauit opibus, & gloria ſublimauit. Quæ quidem ei omnia iuxta verbum viri DEI con-

Rogerus Siciliæ rex, ſolus detrectat obedire Innocentio Papæ.

Magna eius regis calamitas.

contigerunt. Cùm enim primus eorum, qui vocati fuerant, Abbas sanctus adueniens, regem in castris positum inuenisset, per multos dies vicinas acies, nè committerent, impediuit, denuncians regi, quia si conflictum inieris, victus & confusus abibis. Nouissimè verò cùm eiusdem regis plurimùm creuisset exercitus, ignorans, quòd non in multitudine foret euentus belli, virum sanctum quærentem ea, quę pacis erāt, vlteriùs audire contempsit. At ille ducem Rannulphum & catholicorum aciem verbis potentibus adhortans, sicut regi fugam, sic illis victoriam pollicitus est & triumphum. Cumq; ad proximam villulam declinasset, & instaret orationi, repentè fugientium & insequentium clamor auditur. Siquidem per eundem locum fugientem regis exercitum Rannulphus persequebatur. Egressus itaque frater quidam ex his, qui cum Abbate erant, vni ex militibus occurrit, & quid accidisset interrogabat. At ille (siquidem literas nouerat) Vidi, inquit, impium superexaltatum & eleuatum, sicut cedros Libani: & transiui, & ecce non erat. Nec mora, Dux ipse secutus, mox vt monachum vidit, sicut erat armatus, equo desilijt, & eius pedibus aduolutus: Gratias ago, inquit, Deo & fideli seruo eius: quia non nostris viribus, sed fidei eius collata hæc victoria est. iterumque insiliens equo, hostes insequebatur. Psal. 36.

Nec tamē hac plaga sibi inflicta cęlitùs, correctus est animus regis, nec detumuit procella, quam cōglomerauerat prauę mētis elatio: sed post fugā reuersis, q euaserant, simulans alacritatē, regio se ornatu attollens, stipata militibus curia, vtranq; partē iubet accersiri: & priùs instructo Petro, & multarum promissionū authoramētis accenso, de causæ suæ rationibus eloqui iubet. Prior Petrus electionem domini sui canonicam asserit, & verba sua multis canonum assertionibus munit. At verò vir Dei non in sermone, sed in virtute regnum Dei esse intelligens: Scio, inquit, te Petre, virum sapientem & literatum esse, & vtinàm sanior pars & honestiora te occupâssent negocia. Vtinàm te patronum causa iustior obtineret, & sine dubio * rationalia eloquentem, nulla posset impedire facundia. Et nos quidem agrestes, sæpiùs ligonibus, quàm pragmaticis aduocationibus assueti, si causa fidei non esset, institutum silentium teneremus. Nunc autem cogit nos charitas eloqui, quia tunicam Domini, quam in tempore passionis nec ethnicus præsumpsit scindere, nec Iudæus, Petrus Leonis lacerat & dirumpit. Vna est fides, vnus Dominus, vnum baptisma. Nos neque duos dominos, neq; geminam fidem, nec duo baptismata nouimus: vt ab antiquis ordiar, vna arca tempore diluuij fuit. In hac octo animę, cęteris omnibus pereuntibus, euaserunt: & quotquot extra arcam inuenti sunt, perierunt. Arcam hanc typum tenere Ecclesiæ, nemo est qui ambigat. Arca alia nupèr fabricata est: & cùm sint duæ, alteram necessè est esse adulteram, & in profundum demergi. Arcam, quam regit Petrus, si ex DEO est, necessè est, vt arca quam regit Innocentius, obruatur. Peribit ergò Orientalis Ecclesia, peribit Occidens totus, peribit Francia, peribit Germania, Iberi & Angli, & Barbara regna in profundum pelagi demergentur. Religio * Camaldrensis, & Carthusiensis, & Cluniacensis, & Cisterciensis, & Præmonstratensis, aliaque innumerabilia seruorum Dei & ancillarum collegia, necessè est, vt sub vno turbine corruant in abyssum. Episcopos, & Abbates, & reliquos Ecclesiæ principes, collo præcipiti mola asinaria alligata pelagus vorax excipiet. Solus ex principibus mundi arcam Petri intrauit iste Rogerus, & cæteris omnibus enecatis, ipse solus saluabitur? Absit, vt totius mundi religio pereat, & ambitio Petri (cuius vita, palàm est, qualis extiterit) regnum cælorum obtineat.

1. Cor. 4.

Iohan. 19.

Ephes. 4.

Gen. 6.

1. Pet. 3.

Obserua, quinam pareant Romano Pontifici.

Ad hæc verba non vltrà se poterant, qui præsentes aderant, continere: sed abominati sunt & vitam Petri, & causam. Abbas autem tenens manum Petri, eleuauit eum, & simul ipse surrexit: Tutiorem, inquiens, si mihi credis, intrabimus arcam. Et sicut iampridèm mente conceperat, salutaribus illum aggrediens monitis, cooperante gratia Dei, protinùs persuasit, vt ad vrbem rediens, Innocentio Papæ reconciliaretur. Soluta concione, rex necdùm voluit obedire: quia sancti Petri patrimonium, quod in Cassinensi & Beneuentana prouincia amplissimum est, cupidus occupauerat: putabatque huiusmodi suspensionibus aliqua extorquere priuilegia, per quæ in ius proprium deincèps sibi stabiliretur hæreditas. Sic Herodes videns Saluatorem, contempsit: & quem desiderauit absentem, contempsit præsentem. Sed omnipotens DEVS claritatem, quam accepit à patre, dedit hominibus: Luc. 23. Iohan. 17.

& contemnentes se facit inglorios, & erigit in sublime humiliatos. Igitur circa curationem cuiusdam viri nobilis, & in vrbe Salernitana notissimi, succumbentibus medicis, quorum præcipuè ibi ars viget & studium, eidem vitam de medicorum auxilio desperanti, noctù quidam per somnium apparens, intimauit aduenisse Salernum virum sanctum, & in curationibus efficacem. Hunc inquirere iubet, & de lauacro manuum eius bibere. Quæsiuit, inuénit, aquam petijt, bibit, conualuit. Hoc verbum per totam vrbem diuulgatum, ad aures regis & procerum eius peruenit. Cùm omnium igitur populorum fauore, solo rege in malitia permanente, Abbas Romam reuertitur: prædictum verò Petrum Pisanum & quosdam alios reconciliauit Ecclesiæ, & Innocentio Papæ confœderat.

Hominē à medicis desperatū sanat aqua, qua abluit vir Dei manus suas.

Exod. 12.

Antipapa diuinitus percussus perit.

Aduenerat tempus, in quo completa Amorrhæi malitia, Angelus percutiens, gladium iam vibrabat, & pertransiens domos, quarum superliminaria agni sanguis imbuerat, ad domum Petri Leonis veniens, salutare in ea non reperit signum. Percussit ergò miserum: nec tamen ilicò defungitur, sed datur per triduum pœnitentiæ locus. Ille patientia Dei abutitur, & in peccato suo moritur desperatus. Miserabili pompa corpus eius effertur, cadauer eius in latebris sepelitur, & vsque hodiè fouea illa à catholicis ignoratur. Attamen pars illius, Papam sibi pro illo alterum statuerunt, non tam ex pertinacia schismatis, quàm vt opportuniùs per aliquam tēporis moram Papę Innocentio reconciliarentur. Quod sine mora p manus serui sui effecit Dominus. Nam & ipse ridiculus pontifex, Petri Leonis hæres, ad eundem virum Dei nocte se contulit, & ille eum nudatum quidem vsurpatis insignibus, ad domini Innocentij pedes adduxit. Quo facto, gratulabunda ciuitas lætatur, Innocentio Ecclesia redditur, Romanus populus, vt pastorem & dominum, Innocentium veneratur, Abbas Claræuallis mira reuerentia habetur, ab omnibus author pacis & pater patriæ prædicatur. Procedentem viri nobiles prosequuntur, acclamat populus, matronæ sequuntur, & omnes ei prompto animo obsequuntur. Sed quandiù gloriam illam tolerauit? Quandiù pace fruitus est post tam diuturnum laborem? Nec diem pro anno recipere acquieuit. Sedatis omnibus & compositis, vix quinque dies teneri potuit, qui septem annis & vltrà pro resarcienda eádem scissione sudauit. Exeunti autem vniuersus populus occurrit, lachrymantur post eum, & se ab eo postulant benedici, & orationibus eius cum omni deuotione se commendant.

Viri Dei opera schisma tollit.

Accepta igitur ab Innocentio licentia, confirmata pace, vir DEI egreditur, & maximum domì reportans gaudium, à fratribus cum gratiarumactione deuotè suscipitur. Intereà Romæ Innocentius potestatiuè agenda disponit, vndiquè visitatores occurrunt: alij cum negocijs, alij gratia congaudendi adueniunt: processiones per ecclesias celebrantur: depositis armis, ad audiendum verbum DOMINI plebes accurrunt, post multifarias egestates, ciuitas in breui opulenta refloret. Quę discordiæ tempore distracta fuerant, pax solidata reducit & reuocat: arantur solitudines, pinguescunt deserta. Requiescunt singuli sub vite & ficulnea sua, nocturnæ silent excubiæ, & apertis ianuis, omnis timor excluditur. Dato tempore, Innocentius Ecclesiæ ruinas restaurat, recolligit exules, ecclesijs antiqua seruitia, depopulatas colonias expulsis restituit, insupèr & dona congrua largitur per singulos. Monasteriū etiā apud Aquas Saluias, in sancti martyris Anastasij honore constituit: quod quidem ibì fuerat priùs, sed hoc tempore solus in ecclesia deerat habitator. Constructis itaque cœnobialibus mansionibus, & reformata Ecclesia, assignatis etiam ad alimonias domibus, agris & vineis, à Claraualle Abbatem & conuentum fratrum sibi mitti dominus Papa voluit & obtinuit. Mittitur ergò Bernardus, Pisanæ olim Ecclesiæ vicedominus, & religiosi cum eo fratres, qui secundùm beati Benedicti Regulam, in eodem loco DOMINO deseruirent. Citò profecit illa plantatio, & associatis sibi viris indigenis, seruorum DEI multiplicatus est numerus, & pinguibus ac congruis nutrimentis incolume & multiplex in breui produxêre peculium.

Mittūtur è Claraualle monachi, qui Romæ degant in monasterio S. Anastasij.

CAP. VIII.

Abbas

ABbas sanctus ad studia sua reuersus, dilectũ amplectitur epithalamiũ. E diuersis etiam regionibus, odore religionis illius vbiquè diffuso, fratres ad fundãda monasteria inuitantur: Fundata quoquè & statuta, se ditioni eius subijciunt, & arctioris ineunt regulas disciplinę. Sed & diuersarum regionum ciuitates ex hoc collegio meruêre Episcopos. Inprimis Roma summo ornatur Pontifice: Præneste Stephanũ habuit totius modestiæ virum: Ostia virum magnum Hugonẽ. In ipsa quoquè Romana curia Henricus & Bernardus, alter presbyter, alter diaconus ordinati sunt Cardinales. Prope vrbẽ Romam Nepa quoquè sub Huberto refloruit. In Tuscia Pisis, natalis soli gloria & magnũ Ecclesiæ lumen, Balduinus effulsit. Citra Alpes Lausannę datus est Amedeus, Seduno Garinus, Lingonis Godefridus, Antisiodoro Alanus, Nannetis Bernard', Beluaco Henricus, Tornaco Giraldus, Eboraco Henricus. In Hybernia duo Episcopi, re & nomine Christiani. In Alemania ciuitate Curia Algotus, sapientia, ætate & gratia reuerendus. Hęc luminaria, de Claraualle assumpta, fulgore puro pdictas vrbes sua illustrauêre pręsentia, & pastoralis officij elucidãtes gloriã, exemplũ cęteris Episcopis facti sunt doctrinę & vitę, & in altitudine sua semper humiles constiterunt. Episcopi complures è Claraualle creati.

Defuncto siquidẽ Innocẽtio Papa, & successoribus eius Cęlestino & Lucio quamuelociter cõsummatis, Bernardus, quẽ priùs apud S. Anastasiũ Abbatẽ diximus ordinatũ, Papa vrbis efficitur, & Eugenius tertius appellatur. Hic seditione orta in populo, puluerẽ pedũ in litigantes excussit, & relictis eis, in Franciã venit. Cumq; Romæ se comederent ac morderent, & se inuicèm consumerent, expectauit in pace, donèc fatigati conflictibus, & dãnis afflicti, eius præsentiã cuperent & optarent. Qui interìm celebrato Rhemis Concilio, Clarãuallẽ humiliter visitat, & gloriã pontificatûs Romani pauperũ repręsentat adspectibus. Mirantur in tanta altitudine humilitatẽ immobilẽ, & in tam excellenti culmine, ppositi sancti pmanere virtutẽ: vt altitudini sociata humilitas, pro officio exteriùs fulgeat, & pro virtute nequaquàm interiùs inanescat. Adhærebat carni eius lanea tunica, & dieb' ac noctibus cuculla vestitus, sic ibat, sic cubabat. Intùs monachi habitum retinens, extrà se Pontificem & moribus & vestibus exhibebat: rem difficilem agens, diuersarum in vno homine proprietatem exhibens personarum. Segmentata ei circunferebantur puluinaria: lectus eius pallijs opertus, cortina ambiebatur purpurea: sed si reuolueres operimenta, inuenires superiectis laneis complosa stramina & paleas conglobatas. Homo in facie, Deus videt in corde: ipse verò bona coram Deo & hominibus prouidebat. Alloquitur fratres non sine lachrymis, miscens sermonibus auulsa à corde suspiria, hortatur & consolatur, & se inter eos fratrem & socium, non dominum, exhibet, vel magistrum. Cumque eum ibì morari diutiùs non pateretur magna eum prosequens comitantium multitudo, salutatis fratribus, iter in Italiam dirigens, abscessit, & ad Vrbem peruénit. Scripsit ad eundem Papam vir sanctus multæ subtilitatis librum, in quo acutissima indagatione tam ea, q̃ circa eum, quàm infra sunt, psequens, etiã ad ea, quæ supra ipsum sunt, affectdens, tanta de natura diuina disseruit, vt videatur in tertio cælo assumptus, audîsse quædam verba, quæ non licet homini loqui, & regem in decore suo vidisse. In his, quæ infra, & quæ circa ipsum sunt, morum societas, naturæ æqualitas, officiorum distantia, consideratio meritorum, dijudicatio prouectuum subtilissimè distinguitur, & singulis in suo genere suî cognitio intimatur. In his, quæ supra hominem sunt, speculatur cælestia, non eo modo, quo Angeli, qui semper adhærent Deo, considerãt: sed eo modo, quo potest homo puri animi & mentis synceræ diuina contingere, & conformari Hierarchiæ cælesti sacerdotium temporale. Cùm enim in cælesti militia constet alios alijs principari, & ministeriales spiritus ad nutum superiorum potestatum ad diuersa officia delegari: quidam viciniùs assistentes, ab ipso accipiunt, quæ alijs vel agenda vel intelligenda insinuent. Cumque exigat homo præposituræ suæ reuerentiam exhiberi, ad honorem summæ potestatis cuncta referri necessè est: quia cùm sit subditus homini homo, vel spiritui spiritus, subdi maximè oportet DEO, de cuius munere datur ista prælatio, & quo docente fit, vt pateat homini tam cognitio suî, quàm per fidem & spem ad diuinam contemplationem pro modo data & indulta accessio. Dictabat vir DEI, & nonnunquàm scribebat in tabulis cereis, non patiebatur perire inspirata sibi diuinitùs: sedabat lites Ecclesiarum, & appellationes importunas, quas inter se clerici discordes conci-

Eugenius 3. fit Rom. Pontifex.

Concilium Rhemens. præsente Eugenio.

Nota in Põtifice strati duritiam.

1. Reg. 16.

Libri sancti Bernardi de consideratione.

concitabant, blando ſpiramine componebat. Interdùm etiam duriùs increpante eo, redibat tranquillitas, & detumeſcentibus procellis, qui ſeditioſi ante eū venerant, & bile diffuſa ſcaturientes declamationibus, pacifici reuertebantur. Adhæſit ei p̄ omnibus Comes Theobaldus, & dilectionē beneficijs ꝓſecutus, & ſe & ſua in ſubſidia Claræuallis expoſuit, & in manibus Abbatis poſuit animā ſuam, depoſita altitudine principali, ſe inter ſeruos Dei conſeruū exhibens, non dominū, ità vt obediret ad omnia quæcunq; domûs illius infimi imperâſſent. Emebat ergò fundos, cōſtruebat domos, Abbatijs nouis prębebat impēſas, & vbicūq; ſerui Dei extēdiſſent ꝓpagines, delegabat pecunias: non vnā domum, ſicut Salomon Hieroſolymis ſtatuens: ſed vbicunq; huius ſchematis cōſediſſent pſonæ, ſatagebat eis miniſtrare neceſſaria, quaſi Chriſto in terris præſenti ꝓpriam faceret manſionē. Sed & hoc in arbitrio viri Dei poſuit, vt qbuſcunq; egentibus, eo mandāte, ad opus Dei ſumptus p̄beret. Videns ergò Abbas promptum principis animū, pietatē pietate accendit, & maximè quidē domeſticis fidei voluit eſſe eum obnoxiū, & immortalia tēpla fundare cōſuluit, & eleemoſynas ea ſagacitate diſponere, vt ſemper fructificantes, rediuiuis & renaſcentibus acceſſionibus nouas ſemp̄ eleemoſynas parturirēt. Deindè egenis, quos hàc atq; illàc, quaſi veſpę pungentes, ſtimuli paupertatis exagitāt, omnimodis docuit miſereri: alijs indumēta, alijs alimenta largiri monuit: & ſuggeſſit, vt per ſeipſum Xenodochia viſitaret, nec horreret adſpectus languentiū: quia in hoc duplicaretur clementiæ bonum, ſi videret & foueret, ſi conſolaretur & reficeret. Humiliare pauperum oppreſſores, defendere pupillum & viduam, miſereri & cōmodare, ſermones ſuos in iudicio diſponere, prouidere quieti Eccleſię, rationem gladij intelligere, quaſi elementarium inſtruxit, ſummam principalis officij ei intimans, & hoc exquiri à principe ex debito, vt laudi bonorū & vindictæ malorum intendat. Hęc & alia huiuſmodi ſalubria monita homo rationabilis reuerenter accipiens, luxum curiæ & faſtum altitudinis in humilitatem & honeſtatem conuertit: nec erat, qui in præſentia eius auderet aliquid indecens vel agere, vel loqui: ſed in hoc etiam ei placere ſtudentes, ſiue ficto, ſiue puro animo, ea in quibus dominum ſuum delectari videbant, ipſi quoquè ſæpiùs factitabant. Introducebāt igitur ad eum, qui familiariùs ei aſſiſtebant, pauperes patientes calumniam: nunciabant, languentes in plateis iacentes, & quoſq; in amaritudine & miſeria conſtitutos: & ipſe oblata ſibi occaſione clemētię lętabatur, & altiori gratia amplectebatur, quos de huiuſmodi rebus videbat eſſe ſolicitos. Deniquè duos religioſos viros, de Præmonſtratenſi Ordine euocatos, eleemoſynæ ſuæ prępoſuit, ad quorū curam ſpectaret circumire caſtella & vicos, in quibus ipſe maneret, & de propria menſa languentes & leproſos omnes, qui ibì manebant, quandiù in illis locis eſſet, abundanter refici iuſſit: ſed & alijs pauperibus largas & congruas eleemoſynas ſiue in cibis, ſiue in veſtibus, eorum miniſterio donari inſtituit. Et illis quidem tātum in domo ſua voluit eſſe dominium, vt poteſtatiuè pincernis & piſtoribus & cocis, & reliquis miniſterialibus, quæ vellet, iuberent quæ placerent, tollerent: nec eſſet, qui aliquid prohibere auderet vel referre ad Comitem, ſi in aliquo prodigi viderentur. Hi duo, quos prædixi, timentes Deum, & Comiti placere volentes & Deo, nec magnificentiam principis minuebant, qui charitatis plenitudinem de ſuis impleri præceperat: nec Deo ingrati eſſe volebant, ſi inuenirentur deſides & auari, quos promptos & expeditos diſpenſatores eſſe tam voluntas Dei, quàm principis ſufficiens bonitas iniunxiſſet. Erat prætereà horum officio deputatum, vt monachis & religioſis viris, quos ad curiam diuerſa mittebant negocia, hoſpitia prouiderent, & de penu & horreo Comitis neceſſaria miniſtrarent. Circunferebant etiam, rigente bruma, aptatis ſarcinis, pauperum indumenta & pelles, & birros, & calceamenta, in quibus nec axungia deerat, quæ per vicos indigis erogabant. Nullum in Comitatu illo clementiæ opus deerat: ad portum illum naufragi omnes tutum habebant refugium. Temporibus famis non ſicut Pharao frumenta venundedit populo, nec in ſeruitutem ſibi erogatis annonis ſubiecit Aegyptum: ſed Abbate ſancto, quaſi altero Ioſeph, diuiniore vſus conſiliario, gratis egenis aperuit horrea, nec exhauſit populum pecunia, nec aſtu circunuénit afflictos, nec re publica ad ſe tranſlata, priuatos in terra cumulauit theſauros: ſed in cælo potiùs theſaurizans infatigabilis diſtributor, cum magna alacritate & pecunias diſtribuit, & annonas.

Comitis Theobaldi erga virum Dei ſummū ſtudium & inſignis liberalitas.

Officium Principis.

Theobaldi Comes, exemplum optimi principis.

Gen. 47.

Nec defuit viro inhianti cælestibus, magni ponderis & horrenda tentatio: sed aggressus est eum tam rex quàm principes, & commota est & contremuit terra, & quasi iratus esset ei Deus, rapinis & incendijs ferè omnia ad eum pertinentia depopulatoribus exposita erant, & operuit faciem terræ regis exercitus, & passìm omnia vastabat. Nec erat ei tutum resistere vel obuiare persecutoribus: quia & sui deseruerunt eum, manifestè infestantes: & qui remanserant, in insidijs, non ad subsidia, erant: & erant vndiquè angustiæ graues: quia nec domi sibi cauere, nec extrà poterat congrua ꝓuidere, qui omninò, qui sui essent, nesciret: & tam de perfidia refugarũ, quàm de duplicitate suorum, prorsùs diffideret. Inter has angustias conuersus ad Dominum, de cælo quæsiuit auxilium: & accito viro Dei, cuius consilio maximè vtebatur, non desperans de misericordia Dei, hoc ex eius respõso accepit, vt intelligeret, qa flagellat Deus omnẽ filium, quem recipit, & huiusmodi correptiones vel purgant, vel probant animam: & gloriosiorem fuisse Iob, cùm sederet in sterquilinio, quàm fuisset, cùm circũstante exercitu, sedisset illæsus in solio. Ostendit ei vir sanctus Salomonem peccâsse in ocio, & abusum bono pacis, defluxisse in vitia: cùm Dauid pater eius, Absolon filio ꝑsequente & vniuerso Israële, permansisset in gratia. Intimauit etiam, quomodò ipsum satanas colaphizauit Apostolum: in qua tribulatione immobiliter perseuerans, illud meruit audire: Quia virtus in infirmitate perficitur: & quia in præsenti segniores nos faciunt prospera, & circunspectiores aduersa. Hæc audiens venerabilis Comes, magnificè animatus, duo immensi ponderis & miri operis vasa aurea, in quibus preciosissimæ gemmæ habebantur inclusæ, quæ in solennitate coronæ suæ rex Anglorum Henricus auunculus eius, ad ostentationem diuitiarum suarum & gloriæ suæ, in mensa coram se habere consueuerat, sub omni celeritate proferri iussit in medium: & à corde suo delectationem huiusmodi auellens, gemmas à retinaculis suis abstrahi iussit, & aurum confringi præcepit, vt venũdaretur, & de precio eorum dilecta Domino super aurum & topazion tabernacula fundarentur. Nec desistebat Amalech ab infestatione Israël, sed Moyses eleuatis in cælum manibus, potitus est victoria: & retrahentibus se hostibus, Abbas sanctus sequester solicitus, clamantibus ad Dominum & domi plorantibus fratribus, irrupit in acies, & in tempore iracundiæ factus est reconciliatio: & allegationibus diuinis intercurrentibus, derumuêre procellæ, & reuersa est inter regem & principem tranquillitas, & pacis desiderata serenitas.

En princeps longè optimus in quá horrendam incidit tentationem.

Prou. 3.

Iob 2.

2. Reg. 15. &c.

2. Cor. 12.

Prologus domini Ganfridi monachi Clarauallensis, & quondàm beati Bernardi notarij, in tres vltimos libros de vita eiusdem.

Gofridi.

Larissimi patris nostri Bernardi Clarauallensis Abbatis memoriam, viri insignes ad laudem Christi & multorum ædificationẽ literis commendârunt. Inuẽta sanè materia vberi, prout cuiq; licuit, & certior ei gestorum innotuit veritas, non eam totam, sed partes aliquas digessêre. Videtur asit nonnullis, quòd multo minùs eum silere debeat puer sanctitatis ipsius, dignationis filius, benignitatis alumnus: quẽ ab eius vberibus post annos circiter tredecim, quod sine singultu nec meminisse debeo, nec proferre queo, sola tandèm, quæ sola potuit, mors auulsit. In quo tibi vtinã sic cõplaceat etiam nunc, pater sancte, sicut aliquandò videbatur & aliquandiù cõplacere. Et quis alter tibi tam debitor, quis tam obnoxius, quis tam tuus? Momordit, fateor, momordit mors improba, sed non totum pariter deglutiuit. Amputauit, non extirpauit: sine misericordia portionem, quæ se cõtingebat, accepit. Tulit adspectũ, tulit eloquium, corporale etiã tulit obsequiũ: sed non rapuit fidẽ ꝑsentis etiã nunc opitulationis, non absorbuit spem futuræ aliquãdò visionis, nõ deniquè filialis absumpsit deuotiõis affectũ. Cæterùm mihi quidẽ, vt optimè noui, præsertim tanto, idonea operi, nec sciẽtia, nec eloquentia suppetit. Sed tua sanè magnalia & tuas dignè eloqui laudes, non Origenis ingeniũ, nõ Ciceronis lingua sufficeret. Nec desperandum tamẽ, ꝙ tuorum magis operũ fructus carpere prudẽs lector, ꝗ verborũ nostrorũ folia indigna, debebit:

vt illorum magis suauitate gustata, quàm illorum ariditate culpata, non tam nequiter ista mordeat, quàm illos delectabiliter edat. Nam & securiùs & synceriùs visa solent, quàm audita, narrari: & in tertium vas transfusa, faciliùs coacescunt. Sed & dulciùs ea bibitur aqua, quæ exiguo licèt alueo fontis hauritur, quem confestim repleuerit vena scaturiens: quàm quæ ex riuo tollitur, longiùs iam progresso, vel ex flumine iam copioso. Indè est, quòd intactis eorum libris, qui de eiusdem beatissimi patris nostri initijs seu etiam medijs conscripserunt, nè tanquàm super alienum ædificâsse videar fundamētum: circa ea potissimùm noster sermo versatur, quibus penè omnibus præsens adfui: interdùm etiam, licèt pauca interserens, quæ fidelissima fratrum, qui aderant, relatione cognoui. Veruntamen opus istud libellis tribus, partitum lector inueniet: quorum quidem primus ea maximè, quæ ad habitum, mores atque doctrinam huius beati patris visa sunt pertinere: secundus autem virtutes multas, per eum factas, eloquitur: tertius in eiusdem beato fine completur. Illud etiam admonendum, in rerum narratione gestarum, cohærentiam similitudinis magis, quàm temporis obseruari. Siquidem nec signa ipsa, nec opera quædam eo ordine scripta, quo facta sunt: sed interdùm aliqua, prout occurrere locis opportunioribus videbuntur, inserta. Firmior enim videri, & haberi acceptior solet oratio, quę suis innititur & illustratur exemplis, velut fabrica quædam, idoneis fulta columnis. Nonnulla quoquè transportata sunt, vt similibus alijs iungerētur, & quæ erant eiusdem generis, sibi aptiùs cohęrerent. Verùm hæc in duobus quidem libellis prioribus. nam in tertio, penè per omnia ordini ipsi ipsius temporis, series narrationis obsequitur.

LIBER III.

CAP. I.

INnumeris quidem signis atque miraculis, vt orbis comperit vniuersus, fidelem famulū suum Bernardum Clarauallensem Deus glorificauit Abbatem, sicut gloriosus semper in sanctis suis, & in sua mirabilis est maiestate. Cæterùm, sicut Malachiam sanctum idemipse commendat, primum maximumque miraculum, quod exhibuit, ipse fuit: serenus vultu, modestus habitu, circunspectus in verbis, in opere timoratus, in sacra meditatione assiduus, in oratione deuotus: & sicut alios ipse monebat, crebra siquidem experientia persuasus, de omni re magis fidens orationi, quàm industriæ propriæ vel labori. Magnanimus in fide, lōganimus in spe, perfectus in charitate, summus in humilitate, pręcipuus in pietate. In consilijs prouidus, in negocijs efficax, nusquàm tamen minùs, quàm in ocio ociosus. Iucundus inter opprobria, inter obsequia verecundus, suauis moribus, meritis sanctus, miraculis gloriosus, plenus deniquè virtute & sapientia & gratia apud Deum & homines. Cuius sanctæ animæ adiutorium simile sibi fecerat Deus, & speciali præuentum benedictione corpus aptauerat. Apparebat in carne eius gratia quædā specialis, spiritualis tamen potiùs, quàm carnalis: in vultu claritas præfulgebat, non terrena vtiquè, sed cælestis: in oculis Angelica quædam puritas, & columbina quędam simplicitas radiabat. Tanta erat interioris eius hominis pulchritudo, vt euidētibus quibusdam indicijs foràs erumperet, & de cumulo internæ puritatis & gratiæ, copiosè perfusus homo quoquè exterior videretur. Corpus omne tenuissimum & sine carnibus erat: ipsa quoquè subtilissima cutis in genis modicè rubens. Illò nimirùm, quicquid caloris inerat naturalis, assidua meditatio & studium compunctionis attraxerat. Cęsaries ex flauo colorabatur & candido: barba subrufa, circa finem vitæ eius respersa canis. Statura mediocritatis honestæ, longitudini tamen vicinior apparebat. Aliàs autem thesaurus iste in vase fictili erat, contrito penitùs & conquassato. Laborabat siquidem caro eius multiplicibus infirmitatum incommodis, vt in eis virtus animi perficeretur. Quarum periculosior quidem

Catalogus virtutum beatissimi Bernardi.

Dotes corporis eius, & formę habitudo.

Multiuariis morbis laborat.

quidem in meatu arctissimi gutturis, nil penitùs siccum, vix solidum aliquid admittentis: molestior erat stomachi defectus, viscerum corruptio. Hę continuæ illi, pręter alias sæpiùs incidentes. Summũ eius studium, fugere admirationem, & tãquàm vnum sese agere cæterorum. At persequebatur gloria fugientem, sicut eregionẽ captantes sese alios fugere consueuit. Prouerbium illud in ore ei frequenter, semper in corde: Qui hoc facit quod nemo, mirantur omnes. Quo nimirùm intuitu vitam regulamq; communẽ ampliùs æmulabatur, nil in suis actibus præferens obseruantiæ singularis. Ob hoc deniquè & cilicium, quod pluribus annis occultè gestauerat, deponere maluit, quàm vt ferre sciretur: minimè illum latére velle contestans, qui cum cæteris eiusdem professionis sibi communia non sectatur. In ipsis tamen communibus erat illi singularis puritas, & deuotio non communis. Nihil negligens, & minima quæque cum studio & intentione tractabat, ex propria siquidem experientia diffinire solitus sapientem, cui quæque res sapiunt, prout sunt.

Fugienda monacho singularitas.

Sapientiæ definitio.

A primis ferè annis sic euasit illecebras gulæ, vt ipsam quoquè saporum discretionem ex magna parte perdiderit. Quotiès pia sibi ministrantium fraude deceptus, liquores alios pro alijs sumpsit? Nam & oleum sibi per errorem aliquandò propinatum bibit, & penitùs ignorauit: nec priùs id cognitum, quàm superueniens quidam labia eius miraretur inuncta. Cibus eius buccella panis, in aqua calida penitùs emolliti, exigua sorbitiuncula erat. Modicus ille quidem, sed non modicam partem eius crudam reijcere stomachus solebat nè qua illi foret in cibo voluptas: quem sumere, periculum: sumptum tenere, dolor: reijcere, miseria. Sic nimirùm fideli seruo iuxta desiderium cordis sui dispensatio diuina prouiderat, vt nec fructus ei deesset abstinentiæ singularis, & odiosam admirationem declinaret sub vmbra necessitatis. De vino quidem aliquandò nobis ipse dicebat, decere monachum, quandò sumere oportet, sic gustare illud, nè exinanisse calicem notaretur. Quod sic ipse seruabat, quotiès sibi vinum patiebatur apponi, vt non modò post vnum potum, sed post qualecunque prandium, suum vasculum, in quo ei ꝓpinabatur, vix aliquãdò videretur minùs plenũ à mensula reportari. Minùs quidẽ stare poterat, sed erat sedens penè iugiter, & rarissimè mouebatur. Quotiès subtrahere se poterat negocijs, aut orans, aut legẽs, aut scribens, aut insistens doctrinę erat & fratrũ ędificationi, aut in sacra meditatione ꝑsistẽs. In quo nimirùm studio spirituali obtinuerat gratiã singularẽ, vt nõ tędiũ in illo, non difficultatem aliquandò sustineret, liberè secùm habitans, & deambulãs in latitudine cordis sui, & ibì exhibẽs Christo, vt monere alios ipse solebat, cœnaculũ grãde stratũ. Omnis ei ad meditandũ hora breuis, locus omnis cõgruus erat: freqũeter tamẽ licèt sic affectus, diuino vrgẽte metu, immò regente spiritu, studiũ hoc lucris vberioribus postponebat, doctus quærere non quod sibi erat vtile, sed quod multis. Alioquìn in quolibet cœtu hominũ vel tumultu, nisì eius intentionẽ causa deposceret, tota facilitate animum colligens, interiori quadam, quam vbiq; ipse sibi circũferebat, nsolitudine fruebatur, nil prorsùs attendens, quod sonaret vel apparẽret exteriùs.

Cibus eius.

Vinum ità bibit, vt vix bibisse videatur.

Exercitia eius.

Cùm iam DEI famulus annos aliquot in Clarauallе peregisset, subijt animum eius, vt sanctum Hugonem Gratianopolitanum Episcopum & Carthusienses fratres deuotionis gratia visitaret. Quem prædictus Episcopus tam gratanter & tam reuerenter suscepit, diuinam intelligens in eiusdem hospitis visitatione præsentiam, vt prostratus solotenùs adoret. Videns autem seruus CHRISTI Episcopum ętate grandæuum, celebrem opinione, sanctitate conspicuum, coram se procidentem, vehementer expauit: & ipse quoquè corruens ante eum, ità demùm susceptus in osculo pacis, humilitatẽ suam tanti viri veneratione confusam, non sine graui gemitu causabatur. In cuius pectore singularẽ obtinuit ex eo tẽpore locũ, vt fierent deincèps duo illi filij splendoris, cor vnum & anima vna, & se inuicèm fruerentur in Christo. Sicut enim regina Saba de Salomone testatur, vterque in altero lõgè ampliùs, quàm fama vulgãsset, inuenisse gratulabatur. Carthusię quoquè à viro reuerentissimo Guigone Priore, & à cęteris fratribus eodẽ affectu & eadẽ veneratiõe susceptus est seruus Christi, exultantibus illis in gaudio, quia qualem eum ꝑ epistolã priùs nouerant, talem inuénerunt & præsentem. Cæterùm cùm in reliquis omnibus ędificarentur, vnum fuit, quod prędictum Priorẽ Carthusiensem aliquatenùs mouit, stratura videlicet animalis, cui idem vir venerabilis insedebat, minùs neglecta, minùs pręferens paupertatem.

Inuisit sanctum Hugonem Gratianopolitanum Episcopum.

3. Reg. 10.

Itèm fratres Carthusianos.

Nec silentio pressit æmulator virtutis, quod mente conceperat: sed locutus vni è fratribus, aliquatenùs moueri sese confessus est & mirari. Cumque ille ad patrem sanctum, quod audierat, retulisset, nō minùs ipse miratus, qualis illa esset stratura, quærebat: quòd ità scilicet à Claraualle Carthusiam vsque venisset, vt nunquàm eam vidisset, nunquàm considerâsset, & vsque in horam illam, qualis esset, omninò nesciret. Neque enim suum erat animal illud, sed à quodam monacho Cluniacensi, auunculo suo, & in sua vicinia demoranti, fuerat commodatum: & erat, sicut sibi sternere ille solebat. Quod verbum sæpè dictus Prior audiens, in eo potissimùm mirabatur, quòd sic ille DEI famulus foris oculos circuncidisset, intùs animum occupâsset, vt quod ipsum primo offenderat visu, hoc ille tanti itineris spatio non vidisset, non considerâsset omninò. Iuxta lacum etiam Lausanum totius diei itinere pergens, penitùs eum non vidit, aut se videre non vidit. Cùm enim vespere facto de eodem lacu socij loquerentur, interrogabat eos, vbi ille lacus esset: & mirati sunt vniuersi.

Vide rem admiratiōe dignam.

CAP. II.

DEsiderauerat tamē ab initio omnimodis subtrahere se negocijs, & nusquā egredi, sed in monasterio residere. Quod & postmodùm, ex defectu corporis occasionem inuenisse se reputans opportunam, aliquandò statuit, & aliquandiù tenuit, donèc illum exire coëgit necessitas Ecclesiæ DEI, & summi Pontificis atque omnium Abbatum sui Ordinis iussio: quibus per omnia tanquàm patribus deferebat, ipse omnium Pater. Ex quorum etiam mandato, præter tunicam & cucullam, laneo panno in modum chlamydis decurtatæ, & pileo simili vtebatur, inter tantos languores corporis & labores, nullis vnquàm vti pellibus acquiescens. In vestibus ei paupertas semper placuit, sordes nunquàm. Nimirùm animi fore indicium, aiebat, aut negligentis, aut inaniter apud se gloriantis, aut foris humanam gloriam affectantis. Incessus eius & habitus omnis, modestus & disciplinatus, præferens humilitatem, redolens pietatem, exhibens gratiam, exigens reuerentiam, solo visu lætificans intuentes. De risu dicimus, quod ex ore eius frequenter audiuimus, dum cahinnos religiosorum hominū miraretur, non meminisse se à primis annis suç conuersionis aliquandò sic risisse, vt non potiùs ad ridendum, quàm ad reprimendum sibi vim facere oporteret, & risui suo magìs stimulum adhibere, quàm frenum. Vocem illi in inualido corpore validam satìs intelligibilemque contulerat, qui in opus prædicationis segregauerat illum ex vtero matris suæ. Sermo ei, quotiès opportuna inueniebatur occasio, ad quascunque personas de ædificatione animarum, prout tamen singulorum intelligentiam, mores & studia nouerat, quibusque auditoribus congruens habebatur. Sic rusticanis plebibus loquebatur, àc si semper in rure nutritus: sic cæteris quibusq; hominum generibus, velut si omnem inuestigandis eorum operibus operam impendisset. Literatus apud eruditos, apud simplices simplex, apud spirituales viros perfectionis & sapientiæ affluens documentis, omnibus se coaptabat, omnes cupiens lucrifacere Christo. Cautus erat artificiosissimè obseruare, quod ad Eugenium Papam scribens, de sui cordis plenitudine eructauit:

Præclara eius obedientia.

Nunquàm vtitur pellibus.

Nota quàm fuerit à risu alienus.

Sermonem suū accommodat auditoribus.

Lib. 2. De Consideratione, sub finem.

CAP. III.

NVgæ si incidant, interdùm, inquit, ferendæ fortassis, referendæ nunquàm. Interueniendum cautè & prudenter nugacitati. Prorumpendum sanè in serium quid, quod non solùm vtiliter, sed & libenter audiant, vt supersedeant ociosis. Quàm verò placabilem & persuasibilem, quamquç eruditam linguam dederit ei DEVS, vt sciret, quem & quandò deberet proferre sermonem, quibus videlicet consolatio vel obsecratio, quibus exhortatio congrueret aut increpatio; nôsse poterunt aliquatenùs, qui ipsius legerint scripta: etsì longè minùs ab eis, qui verba oris eius sæpiùs audiêrunt. Siquidē diffusa erat gratia in labijs eius, & ignitū eloquiū eius vehementer: vt non posset ne ipsius quidem stylus eximius, totam illam dulcedinem, totum retinere feruorē. Mel & lac sub lingua eius, & nihilominùs in ore eius ignea lex; iuxta illud Cantici Canticorum: Sicut vitta coccinea labia tua, & eloquium tuum dulce. Indè erat, quòd Germanicis etiam populis loquens, miro audiebatur affectu, & ex sermo-

Cant. 4.

ſermone eius, quem intelligere, vtpotè alterius linguæ homines, non valebant, magìs quàm ex peritiſſimi cuiuſlibet poſt eum loquentis interpretis, intellecta locutione ædificari illorum deuotio videbatur, & verborum eius magìs ſentire virtutem. Cuius rei probatio certa, tunſio pectorum erat & effuſio lachrymarum. Vtebatur ſanè ſcripturis tam liberè commodeque, vt non tam ſequi illas, quàm præcedere crederetur, & ducere ipſe quò vellet, authorem earum ducem ſpiritum ſequens. Quem nimirùm, vt in medio Eccleſiæ aperiret os eius, ſic ſpiritu Deus impleuerat ſapientiæ & intellectûs, vt, ſecũdùm quod in libro Iob legitur, profunda quoquè fluuiorum ſcrutaretur, & abſcondita proferret in lucem. Nam & confeſſus eſt aliquotiès, ſibi meditanti vel oranti, ſacrãm omnem velut ſub ſe poſitam & expoſitam ſibi apparuiſſe ſcripturam. Cæterùm q̃ gratis euangelizauerit, quis dignè prædicet? quis dignè miretur? Minus fore credidit, nullas ſibi ab auditoribus tranſitorias petere facultates, niſi oblatas ſępiùs refutaret etiam Eccleſiaſticas dignitates. Parùm illi fuit, nulla quærere ſtipendia militantem: ne inſignia quidem recipere acquieuit. Deniquè velut alter Dauid proceſſurus ad bellum, bellica arma ſibi grauiora cauſatus eſt, vtpotè quibus multos, ſuo præſertim tempore, cerneret prægrauari: & in ſimplicitate ſua gloriosiùs triumphabat. Tantam enim gratiam virtus diuina ei contulerat, vt licèt abiectus eſſe elegiſſet in domo Dei, vberiùs tamen fructificaret in ea, quàm alij quilibet in ſublime porrecti: ampliusque luceret Eccleſiæ velut de ſub modio humilitatis ſuæ, quàm cæteri ſupra candelabra conſtituti. Nimirùm quo humilior, eo ſemper vtilior fuit populo DEI in omni doctrina ſalutari: in quo tamen nunquàm tenere voluit locum doctoris. Beatus planè, qui, ſicut ipſe de quodam ſanctorum ait, legem dilexit, & cathedram non affectauit. Quàm feliciùs ſiquidem in virtutum cathedra ſedere meruit, dum ſedere noluit in cathedris dignitatum. Deniquè ſicut iuſtus & fortis in prædicatione Euangelica laborauit, ſic prudens & temperans cauit ſibi ſemper ab Eccleſiaſtica prælatione. Nec enim contumaciter vnquàm renuit, ſed frequenter & ad maximos electus honores, prudenter egit, diuina ſibi cooperante gratia, nè cogeretur aliquandò. Moyſes quidem ſanctus Pontificium conceſſit Aaron fratri ſuo, quia linguæ erat impeditioris: Bernardum noſtrum, non ab opere Euangeliſtæ neceſſitas aliqua, ſed ab honore ſolo, ſola humilitas reuocauit. Meritò proindè apud DEVM & homines obtinuit gratiam ſingularem, qui non modò ſine ſumptu, verumetiam ſine gradu dignitatis, non autem ſine fructu fraternæ ſalutis, Euangelium poſuit, & populo Dei ſemper prodeſſe ſtuduit, nunquàm præeſſe ſuſtinuit. Raro tamen, nec niſi ad loca proxima, vt prædicaret, exiuit: ſed quotiès eum neceſſitas aliqua traheret, ſeminabat ſuper omnes aquas, publicè & priuatim annuncians verbum Dei. Quod tamen ipſum ex mandato ſummi Pontificis actitabat: ad nutum quoquè Præſulum cæterorum, vbicunquè eorum aliquem contigiſſet adeſſe, ſimiliter faciebat. Nimirùm quantò magnus erat, humiliabat ſe in omnibus: & eo magìs ſacerdotibus omnibus deferebat, quo pleniùs intellexerat, quæ miniſtris Chriſti reuerentia deberetur.

Iob 28.

Omnis diuinæ ſcripturæ ſenſus, ei diuinitùs explicatur.

1. Reg 17.

Reſpuit multas ſibi oblatas dignitates.

Exod. 3.

Eccl. 3.

CAP. IIII.

NEC tacendum, quòd ex prædicatione itineris Hieroſolymitani graue contra eum quorundam hominum vel ſimplicitas, vel malignitas ſcandalum ſumpſit, cùm triſtior ſequeretur effectus. Quod tamen verbum dicere poſſumus ab eo quidem initium non ſumpſiſſe. Cùm enim multorum iam animos permouiſſet audita neceſſitas, à rege Francorum ſemèl & iterùm propter hoc expetitus, Apoſtolicis etiam literis monitus, non ſic acquieuit ſuper hoc loqui, vel conſilium dare: donèc per ipſius tandèm ſummi Pontificis generalem epiſtolam iuſſus ab eo eſt, tanquàm Romanæ Eccleſiæ lingua, exponere populis atque principibus. Cuius epiſtolæ tenor fuit, vt in pœnitentiam & remiſſionem peccatorum iter arriperent, aut liberaturi fratres, aut ſuas pro illis animas poſituri. Hæc & huiuſmodi ſuper hoc poterant veraciter dici: ſed dicendum potiùs id, quod potius fuit. Euidenter enim verbum hoc prædicauit, DOMINO cooperante, & ſermonem confirmante ſequentibus ſignis. Sed quantis & quàm multiplicibus ſignis? Quanta numerare, nè dicam narrare, difficile foret. Nam & eodem tempore ſcribi cœperant: ſed ipſa demùm ſcriptorem nume-

Innumeris claret miraculis.

numerositas scribendorum, & materia superauit authorem: nimirùm cùm aliquandò vna die viginti seu plures ab incommodis varijs sanarentur, nec facilè ab huiusmodi dies vlla vacaret. Deniquè plures eo tempore CHRISTVS per serui sui tactum & orationem, ab ipsis etiam matris vteris cæcos videre, claudos ambulare, aridos conualescere, surdos fecit audire & mutos loqui, mirabiliùs restituente gratia, quod minùs præstitum fuerat à natura. Nec tamen ex illa profectione Orientalis Ecclesia liberari, sed cælestis lætari meruit & impleri. Quòd si placuit DEO tali occasione plurimorum quidem eripere, si non Orientalium corpora à paganis, Occidentalium animas à peccatis: quis audeat dicere illi, Quid fecisti sic? Aut quis certè sapiens illorum sortem magis non doleat, qui ad priora, vel fortè ad peiora prioribus scelera redierunt, quàm eorum mortem, qui in fructibus pœnitentiæ purgatas varijs tribulationibus animas CHRISTO reddiderunt? Alioquìn quanlibet dicant Aegyptij, dicant filij tenebrarum, qui veritatē nec videre valent, nec proferre, Callidè eduxit eos, vt interficeret in deserto: patienter tolerat CHRISTVS Saluator opprobrium, quod tantarum animarum salute compensat. Meminit huius verbi ipse quoquè venerabilis Pater, inter cætera dicens: Si necessè sit vnum fieri ex duobus, mâlo in nos murmur hominum, quàm in Deum, esse. Bonum mihi, si dignetur me vti pro clypeo: libens excipio in me detrahentium linguas maledicas, & venenata spicula blasphemorum, vt non ad ipsum perueniant. Non recuso inglorius fieri, vt non irruatur in Dei gloriam. Hoc siquidem ille in Libro de Consideratione.

Accidit autem, vt vbi primùm de eiusdem exercitûs dissipatione lamentabilis intrà Gallias insonuerat rumor, vt illuminandum Dei famulo cæcum filium offerens pater, multis precibus vinceret excusantem. Et imponēs sanctus puero manum, orabat ad Dominum, quatenùs si ab eo verbum prædicationis illius exierat, si prædicanti spiritus eius affuerat, in illius illuminatione ostendere dignaretur. Dum verò post orationem orationis præstolaretur effectum, Quid facturus sum? ait puer. Video enim. Attollitur ilicò clamor adstantium. Plures enim non modo è fratribus, verumetiam è secularibus aderant: qui vt puerum vidêre videntem, multipliciter consolati, Deo gratias referebant.

Illud etiam iucundè satìs credimus considerâsse nonnullos, quòd eádem hebdomada, qua felicissima anima eius carne soluta est, ecclesia Hierosolymitana magnificè satìs fuerit diuino munere consolata, sicut sæpiùs nouerāt illum promisisse. Siquidem capta est Ascalon illa munitissima, paucis à sancta ciuitate milliarijs distans, & periculosè instans calcaneo eius. Aduersùs hanc quinquaginta annis & eo ampliùs nihil profecerant Christiani laborantes. nam & tunc non humana virtute capta est, sed diuina. Nec incongruū nunc ipsius interserere verba, quæ eodem scripserat anno ad virum optimum militem templi, tunc ministrum, nunc etiam magistrum militiæ templi, qui ipsius secundùm carnem auunculus erat: Væ principibus nostris, ait. In terra Domini nihil boni fecerunt: in suis, ad quas velociter redierunt, incredibilem exercent malitiam, & non compatiuntur super contritione Ioseph. Confidimus autem, quia non repellet Dominus plebem suam, & hæreditatem suam non derelinquet. Porrò dextera Domini faciet virtutem, & brachium suum auxiliabitur ei: vt cognoscāt omnes, quia bonum est sperare in Domino, quàm sperare in principibus. Sed de his hactenùs.

Ascalon capit, diuina potiùs quā humana virtute.

Psal. 117.

CAP. V.

IAM & illud propter posteros memorandum, quàm multipliciter viri sancti doctrina Ecclesiæ sanctæ profuerit in catholicorum moribus corrigendis, in schismaticorum furoribus reprimendis, in hęreticorum erroribus confutādis. Siquidem pręter eos, quos docuit sobriè & iustè & piè viuere in hoc seculo, quantos etiam perfectiùs valedicere seculo persuaserit, vel ex hoc liquet, quòd non cessauit, quandiù vixit, deserta seculi, seculi desertoribus implere. Cuius ministerio videtur propheticum illud etiam corporaliter exhiberi: Posuit deserta in stagna aquarū, & terram sine aqua in exitus aquarum: Et collocauit illic esurientes, & constituerūt ciuitatē habitationis: Et seminauerunt agros, & plantauerūt vineas, & fecerūt fructū natiuitatis: Et benedixit eis, & multiplicati sunt nimis, & iumenta eorum non minorauit. Sanè in diebus schismatis generalis, quàm fideliter seruus Domini stetit in confractione in cōspectu eius,

Psal. 106.

eius, vt auerteret iram eius: quàm efficaciter stetit & placauit, cessauitque quassatio: quàm deniquè euidenter in tẽpore iræ factus est reconciliatio, non modò latiùs prosequendum. Sufficere interìm potest, si ipsius super hoc scribentis ad eum Innocentij Papæ verba ponamus: Quàm firma, ait, quàm perseuerantiq; constantia causam beati Petri & sanctæ matris tuæ Romanæ Ecclesię, incandescente Petri Leonis schismate, feruor tuæ religionis & discretionis susceperit defensandam, & se murum inexpugnabilem pro domo Dei ponens, animos regum ac principũ, & aliarũ tam ecclesiasticarũ quàm secularium personarum ad catholicę ecclesiæ vnitatẽ, ac beati Petri ac nostram obedientiam frequentibus argumentis & ratione munitis inducere laborauerit, magna, quæ Ecclesiæ & nobis ꝓuenit, vtilitas manifestat. In quibus autẽ pro fide quoquè magnificè egerit seruus fidelis & prudens, breuiter annectendum est.

Innocentij Papę literæ ad S. Bernardum.

Fuit in diebus illis Petrus Abailardus, magister insignis & celeberrimus in opinione scientiæ, sed de fide perfidè dogmatizans. Cuius cùm blasphemijs plena grauissimis volitare vndiquè scripta cœpissent, prophanas nouitates vocum & sensuum execrati viri eruditi atq; fideles, ad hominẽ Dei retulerũt. Qui nimirũ solita benignitate & bonitate desiderans errorem corrigi, hominem non cõfundi, secreta illum admonitione conuénit. Cum quo etiam tam modestè, tamque rationabiliter egit, vt ille quoquè compunctus, ad ipsius arbitrium correcturum se promitteret vniuersa. Cæterùm cùm recessisset ab eo Petrus idem, consilijs stimulatus iniquis, & ingenij sui viribus plurimoque exercitio disputandi infeliciter fidens, resilijt à proposito saniori. Expetens deniquè Senonensem metropolitanum, eò quòd in eiusdem ecclesia celebrandum foret in proximo grande concilium, Clarauallensem causatur Abbatem suis in occulto detrahere libris: additque paratum se esse in publico sua defendere scripta, rogans vt prędictus Abbas dicturus, si quid haberet, ad concilium vocaretur. Factum est, vt postulauit: sed vocatus Abbas, venire penitùs recusauit, suum hoc non esse renuncians. Posteà tamen, magnorũ virorum monitis flexus, nè videlicet ex ipsius absentia & scãdalum populo, & cornua crescerent aduersario, demùm pergere acquieuit, tristis quidem nec sine lachrymis annuens, sicut in epistola ad Innocentium Papam ipse testatur, vbì pleniùs lucidiusque omne negocium prosequitur.

Petrus Abailardus, vir doctissimus, sed hęreticus, spargit impia dogmata.

Affuit dies, & Ecclesia copiosa conuénit, vbì à Dei famulo Petri illius in medium scripta prolata sunt, & erroris capitula designata. Demùm illi optio data est, aut sua esse negandi, aut errorem humiliter corrigendi, aut respondendi, si posset, obijciẽdis sibi rationibus pariter & sanctorum patrum testimonijs. At ille nec volens resipiscere, nec valens resistere sapientiæ & spiritui, qui loquebatur, vt tempus redimeret, sedem Apostolicam appellauit. Sed & posteà ab egregio illo catholicę fidei aduocato monitus, vt vel iam, sciens in personam suam nihil agendum, responderet: tam liberè quàm securè, audiendus tantùm & ferendus, hoc quoquè omnimodis recusauit. Nam & confessus est posteà suis, quia ea hora maxima quidem ex parte memoria eius turbata fuerit, ratio caligauerit, & interior fugerit sensus. Nihilominùs tamen Ecclesia, quę conuenerat, dimisit hominem, mulctauit abominationem, à persona abstinẽs, sed dogmata praua condemnans. Quandò verò Petrus ille refugium inueniret in sede Petri, tam longè dissidens à fide Petri? Et ipsum ergò authorem eadem sententia cum erroribus suis Apostolicus Præsul inuoluens, hæreticumque denuncians, scripta incendio, scriptorem silentio condemnauit.

Concilium Senonense.

Petrus Abailardus, licèt hæreticus, tamen agnoscit Ro. Pontificis authoritatem.

Damnatur à Ro. Pontifice.

Fuit item Gillebertus, quem cognominauêre Porretanum, Pictauorum Episcopus, in sacris libris plurimùm exercitatus, sed sublimiora se etiam sępè ad insipientiam sibi scrutatus. Siquidem de sanctę Trinitatis vnitate, & de diuinitatis simplicitate nõ simpliciter sentiens, nec fideliter scribens, discipulis suis panes proponebat absconditos, furtiuas ꝓpinabat aquas: nec facilè, quid saperet, immò quantùm desiperet, personis authenticis fatebatur. Timebat enim, quod apud Senonas Petrum dixisse ei ferunt:

Tunc tua res agitur, paries cùm proximus ardet.

Nouissimè tamen, cùm iam fideliũ super hoc inualesceret scandalum, cresceret murmur, vocatus ad mediũ est: & librũ tradere iussus, in quo blasphemias euomuerat, graues quidẽ, sed verborũ quodã inuolucro circunseptas. In concilio igitur, quod in vrbe Rhemorũ Papa venerabilis Eugenius celebrauit, egit cominùs aduersùs hunc Gillebertum Ecclesię sanctę suo tẽpore singularis athleta Bernardus, primò quidem totũ,

Gilleberti Porretani errores.

Concilium Rhemense, præsente Eugenio Pontifice.

quod ille verborum cauillationibus occultare nitebatur, eliciens: Deindè verò tam suis ratiocinijs, quàm sanctorum testimonijs biduana disputatione redarguens: cõsiderans sanè nonnullos ex his, qui p̄sidebant, iam quidē animaduertentes blasphemiam in doctrina, adhuc auertentes tamen iniuriam à persona: accensus est zelo, & domesticam sibi ecclesiam seorsùm conuocat Gallicanã. Communi deniquè consilio à patribus decem prouinciarum, alijs aũt Episcopis & Abbatibus plurimis, dictante viro Dei, nouis dogmatibus opponitur symbolum nouum. Cui etiam subscribuntur nomina singulorum, vt eorum videlicet omnium, sicut fides irrepræhẽsibilis, sic irrepræhensibilis zelus innotescat. Ità demùm Apostolico iudicio & authoritate vniuersalis Ecclesiæ, error ille damnatur: Episcopus Gillebertus, an eidem damnationi consentiat, interrogatur: consentiens, publiceq́ue refutans, quæ priùs scripserat & affirmauerat, indulgentiam ipse consequitur: maximè quòd ab initio cautus fuisset ea lege eandem ingredi disceptationem, vt promitteret sine vlla obstinatione sese pro Ecclesiæ sanctæ arbitrio correcturum liberè suam opinionem.

Gillebertus agnoscit errorẽ suũ, & impetrat veniam in Concilio.

In partibus Tolosanis Henricus quidam, monachus olìm, tunc apostata vilis, pessimę vitæ, perniciosissimæq́ue doctrinæ, verbis persuasibilibus gentis illius occupauerat leuitatem, & vt prædixit Apostolus de quibusdam, in hypocrisi loquens mendacium, fictis verbis de eis negociabatur. Erat aũt hostis Ecclesiæ manifestus, irreuerẽter Ecclesiasticis derogãs sacramẽtis pariter & ministris. Nec mediocriter in ea iam malignitate profecerat. Sicut enim de eo scribẽs venerabilis pater ad principẽ Tolosanũ; inter cętera ait: Passim inueniebantur iam ecclesiæ sine plebibus, plebes sine sacerdoribus, sacerdotes sine debita reuerentia, sine CHRISTO deniquè Christiani. Paruulis Christianorum, Christi vita intercludebatur, dum baptismi gratia negabatur. Ridebantur orationes oblationesq́; pro mortuis, sanctorum inuocationes, sacerdotum excommunicationes, fidelium peregrinationes, basilicarum ædificationes, dierum solennium vacationes, chrismatis & olei consecrationes, & omnes deniquè institutiones Ecclesiasticæ spernebantur.

Nota de Henrico monacho apostata, typo hæreticorũ nostri tẽporis. 2. Tim. 4.

Hac necessitate vir sanctus iter arripuit ad ecclesiam regionis illius, sæpiùs iam antè rogatus, & tũc demùm à reuerẽdissimo Alberto Ostiẽsi Episcopo & Legato sedis Apostolicæ persuasus, pariter & deductus. Veniens autem, cum incredibili deuotione susceptus est à populo terræ, acsì de cęlo Angelus aduenisset. Nec moram apud eos facere potuit, eò quòd irruentium turbas nemo reprimere posset: tanta erat frequentia diebus ac noctibus aduentantium, benedictionem expetentium, flagitantium opem. Prædicauit tamen in ciuitate Tolosa per aliquot dies, & in cæteris locis, quæ miser frequentâsset ampliùs, & grauiùs infecisset, multos in fide simplices instruens, nutantes roborans, errantes reuocans, subuersos reparans, subuersores & obstinatos authoritate sua premens & opprimens: vt, non dico resistere quidem, sed nec apparére præsumerent. Cæterùm etsì tunc fugit Henricus ille & latuit, ità tamen impeditæ sunt viæ eius, & semitæ circunseptæ, vt vix alicubì tutus, posteà tandèm captus & catenatus Episcopo traderetur. In quo itinere plurimis etiam signis in seruo suo glorificatus est Deus, aliorum corda ab erroribus impijs reuocans, aliorum corpora à languoribus varijs sanans.

Impurissimi hæretici commenta vir sanctus profligat è populo.

Est locus in regione eadem, cui Sarlatum nomen est: vbì sermone completo, plurimos ad benedicendum panes, sicut vbique fiebat, DEI famulo populus offerebat. Quos ille eleuata manu & signo Crucis edito, in DEI nomine benedicens: In hoc, inquit, scietis vera esse, quæ à nobis: falsa, quæ ab hæreticis suadentur, si infirmi vestri, gustatis panibus istis, adepti fuerint sospitatem. Timens autem venerabilis Episcopus Carnotensis, magnus ille Gaufridus, (siquidem præsens erat & proximus viro DEI) Si bona, inquit, fide sumpserint, sanabuntur. Cui pater sanctus, de Domini virtute nihil hæsitans: Non hoc ego dixerim, ait: sed verè, qui gustauerint, sanabuntur: vt proindè veros nos & veraces DEI nuncios cognoscant. Tam ingens languentium multitudo, gustato eodem pane, conualuit, vt per totam prouinciam verbum hoc diuulgaretur, & vir sanctus vicina per loca regrediens, ob concursus intolerabiles declinauerit, & timuerit illò ire.

Benedicto pane sanat plurimos.

CAP. VI.

Cele-

CElebertrimum sanè miraculum, quod per seruum suum in partibus Tolosanis Christus exhibuit, paralytici cuiusdam clerici curatio fuit. Hunc in domo regularium clericorum sancti Saturnini, quorum ipse vnus erat, ad petitionem Abbatis & fratrum visitans homo Dei, moribundum inuenit hominem, qui extremum spiritum trahere videretur. Consolatus itaque miserum, & data benedictione egrediens, sicut posteà confessus est, loquebatur in corde suo fidelis seruus Dei, ad Dominum tam fiducialiter, quàm fideliter dicens: Quid expectas Domine Deus? Generatio hæc signum quærit. Alioquin minùs apud eos nostris proficimus verbis, nisi abs te fuerint confirmata sequentibus signis. Eadem hora exilijt paralyticus ille de grabato, & accurrens, secutus & consecutus est eum, sacra vestigia deuotione, qua debuit, amplexatus. Cui subitò procedenti obuians ex concanonicis vnus, expauit & exclamauit: siquidem phantasma putabat. Quando enim de lectulo crederet surgere potuisse? Egressam magìs à corpore eius animam phantasticè sibi apparuisse arbitratus, aufugit: sed demùm ipsa tam ei, quàm cęteris, rei veritas fidem fecit. Egreditur exindè sermo inter fratres, curritur ad spectaculum tam iucundum, ipse etiam inter primos accurrit Episcopus & Legatus: indè pergitur ad ecclesiam eo ipso, qui conualuerat, pręeunte, & conclamatur in laudes Dei, eodem pariter concinente: ruit vndiquè populus, & benedicitur Deus, triumphat fides, infidelis quisque confunditur, exultat pietas, & impietas contabescit. Porrò vir Dei cellam, vbi manebat, ingressus, diligenter omnes obseruari aditus, obserari ianuas iubet, nè quis pateat accessus populo concurrenti. Sanè is quidem Bernardus, qui sanus factus est, (hoc enim clerico nomen erat) corporali beneficio non ingratus, magisque solicitus pro remedio spirituali, secutus est seruum Christi, monasticum in Claraualle ordinem profitens, & habitum sumens. A quo etiam missus ad partes iterùm Tolosanas, & Abbas illic constitutus, hodieque monasterio præest, quod Vallis Aquæ dicitur.

Paralyticus moribūdus repètè curat.

Cùm autem per totum ab eadem prouincia reditum viri sancti magìs magisque signa crebrescerent, & multiplicarentur in dies, non prętereundum, quidnam ipse animi inter hæc gereret, qui à Christo humilitatem cordis & mansuetudinem didicisset. Disputans enim secùm in cogitationibus suis, & ex ipsa demùm locutus abundantia cordis sui, domesticis sibi religiosis quibusdam fratribus aiebat: Plurimùm miror, quidnam sibi hæc miracula velint: quid visum sit Deo, talia actitare per talem. Nil mihi videor in sacris paginis super hoc genere legisse signorum. Siquidem facta sunt aliquandò signa per sanctos homines & perfectos, facta sunt & per fictos. Ego mihi nec perfectionis conscius sum, nec fictionis. Scio enim sanctorum mihi non suppetere merita, quæ miraculis illustrentur: confido autem nec ad eorum sortem me pertinere, qui virtutes multas in nomine Domini operantur, & à Domino ignorantur.

Vide inter tot miracula humilitatē sanctissimi viri.

Matth. 7.

Hæc & huiusmodi crebriùs secretiusq; cum viris spiritualibus conferebat. Nouissimè verò opportunum sibimet visus exitum reperisse: Scio, inquit, huiusmodi signa non ad sanctitatem vnius, sed ad multorum spectare salutem: nec Deum in homine, per quem talia operetur, perfectionem considerare, sed opinionem: vt in eo commendet hominibus, quæ illi creditur inesse, virtutem. Neque enim pro eis fiunt hęc, per quos fiunt: sed pro eis fiunt magìs, qui vident illa vel sciunt. Nec eo fine per eos ista Deus operatur, vt ipsos probet cæteris sanctiores, sed vt cæteros magis amatores & æmulatores faciat sanctitatis. Nihil ergò mihi & signis istis, quandoquidem meæ illa famæ magìs, quàm vitæ, nouerim exhiberi: nec ad meam fieri commendationem, sed ad cōmonitionem potiùs aliorum. Satìs nimirùm huius viri mirabitur animum, quisquis hæc diligenti consideratione pensauerit: nec præstantius reputabit æstimator quisque fidelis, signa atque prodigia mirabiliter operari, quàm perpetrata taliter interpretari. Sibi quoquè non minùs vtile iudicabit, imitandos eius affectus, quàm mirandos actus, & morum insignia, quàm operum signa cognoscere. Sed ad hæc quis idoneus?

In huius siquidem pectore viri Dei puritas suauitasq; consederāt pari fœdere: satìs quidē vtraq; mirabilis, sed mirabilior vtriusq; cōplexus. Indè nimirùm tā singulariter in

Mira in eo puritas & suauitas morum.

in vnum hominem totius orbis vota pariter concurrebant, quòd puritatem suauitas amabilem faceret, suauitatem puritas acceptabilem: vt difficile fuerit ęstimare, gratiæ'ne an reuerentiæ amplius obtineret. Quis enim tam rigidæ conuersationis, qui Clarauallensem non reuereretur Abbatem? Quis tam dissolutæ, qui non erga eûdem dulciter afficeretur? Dulcissimis enim affectibus plenū pectus ipse gerebat: sed quàm liberè eos, quotiès causa posceret, coërcebat. Humanissimus in affectione, magis tamen fortis in fide. Et vt breue aliquod huius rei proferamus exemplum, sicut ipse quoquè testatur in sermone super Cantica Canticorum vicesimosexto, siccis oculis germani sui, & germani tam necessarij, tam dilecti, Gerardi videlicet, celebrauit exequias; siccis oculis corpus eius tradidit sepulturæ, nè affectus fidem vincere videretur. Nam extraneum quenlibet vix aut nunquàm sine lachrymis sepeliuit. Talem sibi illum, vberiùs proindè fructificaturum, manus diuina formauerat, vt austeritatem suauitas morum tolleret, authoritatem sanctitas conseruaret. Cui enim vel tanta benignitas esset oneri, vel tanta bonitas non esset honori? Legimus de Salomone, quòd omnis terra desiderauerit videre vultum illius. Grande pręconium: sed forsitan in hac parte non minus, quàm Salomon, hic. Neque enim satis credibile est, Salomonem illum in omni gloria sua tam vniuersalem orbis obtinuisse fauorem, quàm hunc in sua humilitate. Immò verò difficile omninò videtur, ex historijs aliquibus inuenire hominum vnum, conuersantem adhuc cum hominibus, in vniuersa terra tam celebre & amabile obtinuisse nomen, à solis ortu & occasu, ab Aquilone & mari. Vt enim illas memoremus prouincias, ex quibus vsq; hodiè monimenta certiora superesse noscuntur, & in Ecclesia Orientali, & apud soles occiduos Hybernorum, & à meridie in remotissimis finibus Hispaniarum, & ab Aquilone in insulis, quæ procùl sunt, Daciæ Suediæque opinio eius celeberrima fuit. Crebras vndiquè recipiebat epistolas, & reddebat. Vndiquè ei xenia mittebantur, vndiquè eius benedictio petebatur. Postremò quasi vitis abundantissima, eius opinio suos vndiquè palmites propagauit, excepto quòd in terram Hierosolymitanam, quanuis locus esset à rege paratus, ob incursus paganorum & aëris intemperiem, non acquieuit mittere fratres suos. Neq; verò Episcopus ille incongruum aliquid vsurpâsse videtur, qui post sacrum eius obitum, dum fratres consolaretur, inter cętera hoc quoquè in ipsius prosecutus est laudem: quia in omnem terram exiuit sonus eius, & in fines orbis terræ verba illius. Vincebat tamen sublimitatem nominis, humilitas cordis: nec tantùm poterat vniuersus mundus eum erigere, quantùm se ipse deijcere solus. Summus reputabatur ab omnibus, infimum ipse se reputans: & quem sibi omnes, ipse se nemini præferebat. Deniquè sicut nobis sæpiùs fatebatur, inter summos quosque honores & fauores populorum vel sublimiū personarum, alterum sibi mutuatus hominem videbatur, seque potiùs reputabat absentem, velut quoddam somnium suspicatus. Vbi verò simpliciores ei fratres, vt assolet, fiducialiùs loquerentur, & amica liceret semper humilitate frui, ibi se inuenisse gaudebat, & in propriam redîsse personam. Innata ei à puero verecundia, vsque ad diem perseuerauit extremum. Indè erat, quòd licèt tam magnus esset & excelsus in verbo gloriæ, nunquàm tamen, sicut sæpè audiuimus eum protestantem, in quanlibèt humili cœtu sine metu & reuerentia verbum fecit, tacere magis desiderans, nisi conscientiæ propriæ stimulis vrgeretur, cum timore DEI & charitate fraterna.

Facilè imperat affectibus suis.

3. Reg. 10.

Celeberrima fama B. viri.

Perpetua ei verecundia vsq; ad obitum.

Patientiam eius maximè quidem Dominicis flagellis exercitatam nouimus & probatam, qui nimirùm ab ipso suæ conuersionis initio vsque ad diem sacræ depositionis tanta sustinuit, vt vita eius his, qui nouerant, non nisi quædam mortis protelatio videretur. Cæterùm erga homines quoquè, etsì rarior ei occasio minora forsitan patientiæ potuit experimenta præstare, dicendum tamen vel breuiter, ne huius quidem apparuisse eum virtutis immunem. Et quia genus hoc patientiæ solitus erat dicere tripartitum, videlicet ad verborum iniurias, ad damna rerum, & ad corporis lęsionem: de singulis singula saltem proponamus exempla, quæ interim nobis occurrunt. Scripserat aliquandò DEI famulus ad Episcopum aliquem de curia & consilio regis, monens eum super quibusdam negocijs regi suadere & consulere meliora. At ille vehementer exacerbatus, amarissimam condidit epistolam, dicens in salutatione prima, Salutē, & non spiritū blasphemiæ: tanq̃ videlicet vir sanctus (quod

Eius in perpetuis molestijs eximia patientia.

(quod horror est dicere) ex blasphemiæ spiritu illa scripsisset. Ad quod verbum mansuetissimus Christi seruus, memor Dominicæ responsionis, Ego dæmonium non habeo: sicut hodieque extans eius epistola continet: Minimè quidem, ait, spiritum blasphemiæ me habere credo, sed nec maledixisse cuiquam, aut maledicere velle me scio, præsertim principi populi mei. Nec minùs posteà charum, nec minùs familiarem eũdem Episcopum habuit: sed elogium illud prædictum sic fuit, quasi non dictum. Iohan. 8.

Abbas Farcensis conuentum fratrum à Clarauallе vocauerat, monasterium eis ædificaturus: sed Romanus impediuit Antistes, & sibi tollens eos, in alio loco ordinauit. Vndè plurimùm dolens prędictus ille vir magnus & magnæ deuotionis, collectam pecuniam sexcentarum ferè marcarum argenti, deposuit sub chirographo: quam, ad Dei hominem veniens, obtulit ei, rogans, vt quod non meruerat in partibus suis, vel citra Alpes nouum exindè cœnobium conderetur. Missum est pro argento, & prorsùs totum amissum. Nec respondit aliud homo Dei, cùm ei nunciaretur, quàm, Benedictus Deus, qui nobis pepercit ab onere. Nam & illis, inquit, qui abstulêre, leuiùs indulgendum: sunt enim Romani: & pecunia videbatur immanis, ac vehemens fuit illa tentatio. Gratulari autem consueuerat, decem circiter monasteria, vel ędificandis monasterijs loca congrua numerans, fraudulenter sibi & violẽter ablata, dum contendere nollet, & magìs eum vinci, quàm vincere, delectaret. Ingẽtis pecuniæ iacturã fert placidissimè. Itèm decẽ monasteriorum.

Veniens aliquandò Clarauallem clericus quidam ex his, quos Regulares canonicos vocant, importunè satis instabat, vt in monachum reciperetur. Suadente patre sancto, vt ad suam reuerteretur ecclesiam, nec acquiescente recipere eum: Vt quid ergò, ait, in libris tuis perfectionem tantoperè commendâsti, si eam desideranti, opem renuis exhibere? Et maligno spiritu iracundiæ vehementer instigatus, sicut postmodùm euidenter apparuit: Iam, inquit, si illos tenerem, discerperem libros. Cui vir Domini: Puto, ait, in nullo illorum legisti, non posse te in tuo claustro esse perfectum. Morum correctionem, non locorum mutationem, (si benè memini) in libris omnibus commendaui. Tum verò impetum faciens homo, velut insanus, in eum, percussit maxillam eius, idque tam grauiter, vt succederet statim rubor ictui, tumor rubori. Iam qui aderant, in sacrilegum inuolabant: sed præuénit eos famulus Domini, clamans & adiurans per nomen Christi, nullatenùs eum tangere, sed educere cum cautè, & curam eius habere, nè ab aliquo ei vel in aliquo noceretur. Quod tam districtè pręcepit, vt miser ille timens & tremens, absque omni iniuria eductus sit & deductus. In maxillã grauiter percussus, grauissimè interdicit, nè qd mali nec percussori.

Et quidem in libertate spiritûs Dei famulus excellenter enituit, cum humilitate & mansuetudine tamen, vt quodammodò videretur & vereri neminem, & omnem hominem reuereri. Increpatione rariùs vtebatur, monitis & obsecrationibus potiùs agens.

Quàm verò inuitus, & non ex cordis amaritudine, verbum proferret amarum, ex eo maximè animaduertebatur, quòd perfacilè eiusmodi impetum cohiberet. Siquidem mirabatur hominum improbitatem, quos aliquandò fortè turbatos, excusationem quanlibèt rationabilem, satisfactionem quanlibèt humilem admittere, grauat: quòd ipsa suæ turbationis passio miseros sic delectat, vt oderint omne remedium, vt contineant aures, claudant oculos, objiciant manus, & omnimodìs satagant, nè semèl orta commotio, sedari valeat & sanari. Eius tamen obiurgationem non minùs facilè aliquandò compescebat grauis & turbulenta responsio, quàm humilis & modesta, vt ab aliquibus proindè diceretur cedenti insistere, cedere resistenti. Dicebat enim, vbì resonat vtrinquè modestia, dulce esse colloquium: vbì vel ex parte altera, vtile: vbì ex neutra, perniciosum: Vbì enim hincindè duritia sonat, iurgium est, non correctio: nec disciplina, sed rixa: vt deceat magìs dissimulare prælatum interìm, & commotione sanata, vtiliùs castigare subiectos: aut certè, si ità res exigit, obseruare consilium sapientis, Quia stultus non corrigitur verbis. Loquitur ipse de increpationibus, minùs vtiliter, minùs patiẽter acceptis, in Sermone super Cantica Canticorum quadragesimosecundo, dicens inter cætera: Vtinàm neminem obiurgare necessè sit: id enim melius. Sed quoniam in multis offendimus omnes, mihi tacere non licet, cui ex officio incumbit peccantes arguere: magìs autem vrget charitas. Quòd si arguero, & fecero quod meum est, illa autem procedens increpatio minimè, quod suum est, faciat, neque ad quod misi illam, sed reuertatur ad me vacua, tan-

tanquàm iaculum feriens & resiliens, quid me animi tūc habere putatis fratres? Nōn-ne angor? nónne torqueor? Et vt mihi vsurpem aliquid ex verbis magistri, quia de sapientia non possum, coarctor prorsùs è duobus, & quod eligam nescio: parcere ne mihi in eo, quod locutus sum, quoniam quod debui, feci: an pœnitentiam agere super verbo meo, quia quod volui, non recepi. Et infrà: Dicas forsitan mihi, quòd bonum meum ad me reuertatur, & quia liberaui animam meam, & mundus sum à sanguine hominis, cui annunciaui & locutus sum, vt auerteretur à via sua mala, & viueret. Sed etsì innumera talia addas, me tamen minimè ista consolabuntur, mortem filij intuentem: quasì verò meam illa repræhensione liberationem quæsierim, & non magìs illius. Quæ enim mater, etiamsì omnem, quam potuit, curam & diligentiam ægrotanti filio adhibuisse se sciat, si demùm se viderit frustratam, & omnes labores suos esse penitùs inefficaces, illo nihilominùs moriente, propterea vnquàm à fletibus temperabit? Et hęc hactenùs.

Philip. 1.
Ezech. 18.

Decætero, tantus æmulator erat mansuetudinis & pacis, vt si fortè improbus quisque petitor duriùs extorsisset à negante responsum, haud facilè deincèps cum eadem repulsa dimitteretur inanis. Siquidem velut naturaliter, vt fatebatur, oderat omne scandalum: & grauamen cuiuslibet hominis sustinere, ei admodùm graue: non sentire, impossibile erat. Ideò neminem sprẹuit, nullius hominis scandalum paruipendit, etsì veritatem Dei iustitiamq; prætulerit. Nam & quotiès oporteret noxios aliquorum vel repræhendere actus, vel impedire conatus, tam consideratè fiebat, vt abundanter ipsi quoquè, qui lęsi viderentur, haberent, vndè sibi pro eo satisfacerent in cogitationibus suis. Sanè vidimus ex ipsis nonnullos, & de quibus id minùs videbatur posse sperari, ampliori deuotione eius postmodùm vel obsequijs deseruîsse, vel etiam adhæsisse vestigijs. Dicitur tamen & inuidos habuisse, vt haberet meritum & ex eis. Cęterùm tam singulariter eminebat gloria nominis eius, vt pestis illa magis desperatione, quàm liuore, tabesceret, & timeret agnosci. Quinetiam humilitate eius & mansuetudine vincebatur, beneficijs suffocabatur, obruebatur obsequijs. Nimirùm doctus erat vincere in bono malum, sicut ad quosdam fratres scribens, inter cætera ait: Adhærebo vobis, etsì nolitis: adhærebo, etsì nolim ipse. Inuitis præstabo, ingratis adijciam, honorabo & contemnentes me. Vsqueadeò siquidem omnes homines germano amplectebatur affectu, vt eorum scandalo (sicut ipse fari solebat) grauiùs vreretur, quibus nullam videretur occasionem scandali præbuisse. Plùs enim pijssimum pectus, gratuitum alterius affligebat scandalum, quàm propriæ immúnitas conscientiæ solabatur. Siquidem minùs sperabat posse sanari, quod, vndè procederet, non videbat: magnum sibi eregionè solatium fore perhibens, quotiès inueniret vndè satisfacere posset vel homini pro se, vel Deo pro homine, non sine occasione turbato. Erga omnium quidem hominum spirituale commodum incommodúmve ampliùs afficiebatur: & summum ei desiderium, summum gaudium erat, animarum fructus, cōuersio peccatorum. Et corporeas tamen quorunlibet hominum necessitates pijssimo miserabatur affectu: cuius tanta erat humanitas, vt non modò hominibus, sed irrationalibus etiam animantibus, auibus & feris, compateretur, nec compatienti deerat virtutis effectus. Contigit enim aliquotiès, vt iter agens, fugitantem, &, vt videbatur, protinùs capiendum vel lepusculum à canibus, vel auiculam ab accipitribus, signo Crucis edito mirabiliter liberaret: diceretque sequentibus, frustrà sese conari, nec vllatenùs se præsente eiusmodi exercere posse rapinam.

Eximia ei⁹ māsuetudo & tranquillitas.

Inuidiā vt vicerit.

Sūmum ei⁹ gaudiū, sal⁹ animarum.

CAP. VII.

HAEC nos quidem de sacris moribus patris nostri, pro modulo nostro, sub breuitate perstrinximus. Cęterùm longè eminentiùs in suis ille libris appâret, & ex bonis proprijs innotescit. In quibus ità suam expressisse videtur imaginem, & exhibuisse quoddam speculum suî, vt illud quoquè Ambrosianum meritò illi posse videatur aptari: Laude ipse se sonet, & laureatus spiritu, scriptis coronetur suis. Si quis eñ nôsse desiderat, q̃ solicitus ab initio suîipsius dijudicator & scrutator extiterit, primū opus illius de Gradib⁹ humilitatis inspiciat. Indè si quęrit pię mẽtis religiosa deuotio, trāseundū ad Homilias in laudib⁹ Virginis matris, & illū, quē De diligēdo Deo edidit, li-

Ex scriptis suis vt possit agnosci.

librum. Si feruens contra suorum vel aliorum vitia zelus, legatur is, quem Apologeticum vocat. Si vigil in zelo cordis & circunspecta discretio, de Præcepto & dispensatione differens audiatur. Quàm verò fidelis cuiuslibet piæ conuersationis commendator extiterit & adiutor, Exhortatorius ad milites tēpli sermo declarat. Quàm non ingratus gratię DEI, ex his liquet, quę de gratia & libero arbitrio tam fideliter quàm vtiliter disputauit. Quàm liber in voce, quàm disertus, & in rerum superiorum pariter inferiorumque scientia locuples, in his, quæ ad Papam Eugeniū de Consideratione scripsit, diligens considerator agnoscet. Quàm deuotissimus prędicator alienæ sanctitatis, tam diligenter Episcopi sancti Malachiæ vitam prosecutus ostendit. Nam & in sermonibus super Cantica, & mysteriorum inuestigator, & morū ędificator magnificus innotescit. In Epistolis, quas ad diuersas personas ob negocia diuersa dictauit, prudens lector aduertet, quo feruore spiritûs iustitiam omnem dilexerit, omnem æquè oderit iniustitiam. Fidelis etenim seruus Christi non quærebat aliquid suum: quicquid tamen erat Christi, sic curabat vt suum. Quæ enim scelera non arguit? quæ odia non extinxit? quæ scandala non compescuit? quæ schismata non resarciuit? quas hæreses non confutauit? Quid verò sanctum, quid honestum, quid pudicum, quid amabile, quid bonæ famæ, quid virtutis aut laudabilis disciplinæ, suis ortum in qualibet religione diebus, non roborauit eius authoritas? non fouit charitas? diligentia non promouit? Quid antè promotum, dilatari ampliùs non optauit? quid fortè collapsum, non totis pro loco & tēpore viribus egit, vt repararetur? Quis malitiam quancunq; disponens, eius zelum & authoritatem nō timuit? Quis proponens quodcunq; bonum, eius, si potuit, non consuluit sanctitatem? non considerauit fauorem? opem non flagitauit? Quis ad sacrum in eius pectore habitantis templū diuinitatis, de quacunq; tribulatione fideliter clamaturus accessit, & inefficaciter laborauit? Mœstus ab eo solatium, afflictus auxilium, consilium anxius, æger remedium, pauper subsidium reportabat. Ità sese omnium fecerat seruum, àc si toti genitus orbi: ità tamen liber ex omnibus, conscientiæ suæ solicitudinem gerens, tanquàm soli deditus curæ & custodiæ cordis sui. Et quidem diuisiones gratiarum cōmendat Apostolus, & si quis diligenter quærat, inueniet diuersos ab initio Dei famulos in diuersis enituisse muneribus. Legimus enim viros in fide magnificos, multiplicibus claruisse miraculis: alios spiritum habuisse propheticum, & futura quasi præsentia, occulta velut sub oculis posita mirabiliter cognouisse. Alios nihilominùs antiquorū literę protestantur grauiori abstinentiæ deditos, parsimoniam coluisse: alios in humilitatis proposito, spretis dignitatibus huius seculi, authori seculi plurimùm placuisse: alios in doctrina verbi ad salutis sciētiam plurimos erudîsse, vt secundùm promissionem scripturæ sanctæ, luceant quasi stellę in perpetuas æternitates. Alij quoquè in ędificandis cœnobijs laborantes, amplificauerunt nomen sanctitatis: alij in sedandis scandalis & turbinibus huius seculi, promouendisque Ecclesiæ Dei negocijs efficaciter occupati, vtiles in actione: alij in sacris meditationibus spiritualiter feriati, sublimes in contemplatione fuerunt. Quid horum nostro videbitur defuisse Bernardo? Immò quid horum tam insigne in eo non fuit, vt ad commendationem satis esset, etiamsi cæterorum aliquid non adesset? Nam etsi multiplicibus Ecclesia sui temporis, tam in suprà memoratis negocijs, quàm in alijs pluribus, actionis eius vtilitatem meruit experiri: magnificè tamen etiam gratia contemplationis in eo tam ex visionibus & reuelationibus Domini, quàm ex scriptis suis, quæ spiritalibus exuberant sensibus, elucescit. Porrò monasteriorum fructus, quę per eum Dominus ordinauit, tam copiosus & euidens, humanis sese ingerit oculis, vt nullis egeat literis commendari. Magis autem ex ipsa quoquè eorundem multitudine cœnobiorum, omnis deincèps generatio certum capere poterit documentum, quantos collegerit ad seruitium Christi, qui tam multos vndiquè propagauit. Quòd ad reliqua spectat, de humilitate eius, & dignitatibus refutatis, sed & de tenuissimo victu, superiùs prosecuti: ex his, quæ ad prophetiam pertinent, ostensionemque virtutum, sub alio quidem principio curabimus annotare perpauca de multis. Et nunc igitur iam super his, quæ in signis exterioribus & multiplici virtutum exhibitione consistunt, secundus, vt præmissum est in pręfatione, libellus aliquanta narrabit.

Persequitur vitia.

Fouet virtutes.

Omniū se seruū facit.

1. Cor. 12.

Diuersa sanctorū hominum charismata.

Dan. 12.

LIBER QVARTVS.

CAP. I.

Icut Sermone super Cantica Cāticorum vicesimoq uarto seruus Domini Bernardus Claraeuallensis, gratulatur & gratias agit illi, tertiò quidem reditum ab Vrbe suum clementior è cęlo respexit oculus: quia serenior tandèm vultus arrisit, eò quòd quieuisset rabies Leonina, accepisset finem malitia, recepisset pacem Ecclesia. Tanta verò exultatione ecclesia illum Gallicana recepit, vt non minorem videretur de suo reditu exhibere, quàm de pace reddita lætitiam nunciare. Vndè etiam mirari ipse, sępiusque causari solebat, quòd dum sibi post tam graues frequentias hominum & tumultus, velut ab exordio valefaciendum seculo iudicaret, & tanquàm de nouo adoriendum sacræ propositum conuersationis, tunc potissimùm vberioribus suscipere- tur gaudijs, obsequijs coleretur. Rediens autem pater sanctus ab Vrbe, ex sanctorum Apostolorum martyrumque corporibus xenia secùm tulit preciosa, haud modicum hunc sibi reputans fructum esse laboris. Inter quæ beati Cęsarij dentem quonam modo receperit, memorādum. Cùm enim integrum ei prædicti martyris caput Gręci monachi, in quorum basilica repositum est, exhiberent, vt tolleret indè, quod vellet, dari sibi petijt dentem vnum. Frustrà verò aliquandiù fratres, qui cum eo venerant, laborantes, cōncessum sibi trahere penitùs non valebant. Fractis enim cultellis duobus aut tribus, quos applicuerant, nihilominùs dens immobilis permanebat. Tunc ille: Orandum est nobis, ait. Nec enim habere possumus, nisi martyr ipse concedat. Facta deniquè oratione, reuerenter accedens, incredibili facilitate duobus digitis, quod ferreis anteà moueri non poterat instrumentis, accepit.

Sacras ab Vrbe religas gratulabūdus absportat.

Ecce tātus vir quāti facit dentem vnū sancti martyris.

Fratres autem Hierosolymitani templi, fidelis militiæ professores, cùm nouam habere eo tempore domum in Vrbe cœpissent, redeunte prędicto patre specialiq; patrono suo, tunicam eius pro eximia benedictione seruabant. Apud quos eodem anno sacerdos quidam grauissima febre correptus, desperabiliter ægrotabat. Vt autem omninò deficiens, deuenisse visus est ad extrema, portari sese in oratorium, & prædictam beati viri superponi sibi tunicam fecit, in sola positus expectatione exitûs mortis. Cùm subitò raptus in quendam mentis excessum, ac velutì carne solutus, videre sibi visus est corpus suum eodem, quo iacebat, in loco exanime iam circundatum multitudine sacerdotum, apertos tenentium libros, & celebrantium exequias ex more solennes.

Tunica eius pro insigni benedictione seruat.

Nec mora, in vultu habituque prędicti patris sancti reuerenda quędam persona prodiens ex altari, manu illis innuit, vt tacerent, voce pariter prohibens, nè mortuum reputarent, cuius vitam Claraeuallensi Abbati donauerat Deus. Confestim deniquè ad se rediens, sanum se reperit, & quod viderat, fratribus indicauit. Qui quidem, vt à fidelibus viris nupèr accepimus, hodieque superstes, & in partibus Aquitaniæ degēs, beneficium, quod accepit, sedulò confitetur in eius præconium, cuius merito viuit. Si quis hoc minùs miratur, animaduertat de beato Nicolao ex innumeris, quibus decoratus est, miraculis in natalis eius annua commemoratione tanquàm eximium commendari, quòd Imperatorem Constantinum ab interitu quorundam, longè constitutus, per visum deflexit. Nec illud dissimile est, quod annectimus:

Illa tunica vitę restituit hoiem moribūdū.

Abbas Gerardus proximum Claræualli monasterium, quod Mores dicitur, regens, testatus est nobis, vidisse se eum aliquandò psallentium fratrum circumire choros, & sicut frequenter agebat, excitare torpentes, ità vt affectuosiùs & viriliùs psalleretur, quod reliquum fuit vigiliarum. Cumque die sequenti apud eum familiariter causaretur, tardiùs illum, quàm oportuerat, ea nocte visitâsse psallentes: Ego, ait, nocturnis horis corporeo grauiter occupabar incommodo: sed quod non potuit corpus,

Absens corpore, spiritu pręsens, excitat dormitantes in Choro.

pus, spiritus fecit. Expauit ille, audiens non fuisse in corpore, quem tamen diù corporeo spectâsset intuitu circumeuntem vtrunque chorum, & dormitantes quosque, vt consueuerat, excitantem, & manum singulis imponentem.

Tempore, quo pater sanctus apud Vrbem morabatur, contigit fratrem quendam, Robertum nomine, in Claraualle grauiter infirmari. Huic apparuit iuuenis quidam, similis fratri infirmario, præcipiens vt sequeretur se. Visum est, quòd sequeretur præeuntem, venitque ad montem excelsum, in quo Dominum inuénit Iesum cum Angelis suis, audiuitque eum illi ductori suo dicentem: Custodi mihi istum. Iamque misit etiam Dominus in cor ipsius infirmi quędam verba, quę suæ Clarçualli per illum mãdauit. Facto ergò manè, resedit, qui moriturus ilicò putabatur, mirantibusq; omnibus, dominum Godefridum, tunc Priorem, nunc Lingonensem Episcopum, vocari fecit. Cui præsenti inter cętera dixit: Mandat vobis Dominus, vt domos amplas faciatis, quæ gentem possint capere, quam ipse multam missurus est vobis: fratribusque grangiarum mandate, vt honestè se habeant, formamque boni exempli hominibus secularibus prębeant: quia væ ei, per quem vnus retrò abiërit. Post dies fermè viginti, cùm eâdem adhuc valetudine desperabiliter laboraret, admirabilis pater Bernardus corpore absens, sed spiritu præsens, Clarauallem aduénit, languentem visitauit, matutinos hymnos circa eum cum ingenti fratrum multitudine decantauit, noctemq; illam ibidèm iuxta illum fecit, & manè facto, idem frater sanus apparuit, modum etiam suæ liberationis fratribus indicauit.

Visio fratris Roberti

Adest s. Bernardus spiritu fratri moribūdo, & sanat eum.

Ad multorum aures famam credimus peruenisse viri venerabilis Guilelmi, qui olìm Montis Pessulani dominus, nunc verus Christi pauper & humilis monachus, degit in cœnobio, quod Grãdissylua vocatur. Ipsius enim relatione didicimus, quod dicturi sumus, sicut ab eius ore, cui contigerat, se accepisse dicebat. In ciuitate Auxitanorum, quæ metropolis est Vasconiæ, miles quidam infirmabatur. Cuius cùm inferiores corporis partes à renibus & deorsùm morbus sæuiens occupâsset, erat diebus multis lecto decubans, non modica parte præmortuus. Compunctus deniquè & confisus de misericordia Dei, ad seruum eius, cuius circunquaquè tam celebris sese virtutum fama diffuderat, quocunque labore se pręcipit deportari. Iam per dies aliquot processerat, profeceratq; non minùs in fide & deuotione, quàm in itinere ipso: cùm miseratus hominem Deus, mirabiliter satis & infirmitati eius subuenire dignatus est, & parcere fatigationi. Occurrens enim quidam in via, quisnam esset, aut quò tenderet, inquisiuit. Acceptaque itineris eius necessitate: Ego, ait, ex parte illius sancti præcipio tibi, vt reuertaris, sciens quòd vbi domum véneris, sanus eris. Persuasit illi Deus, vt crederet, cuius nimirùm dispositione omnia gerebantur. Redijt, rediensque, paulatìm recepit eam, quę sibi promissa fuerat, misericordiam, vt non priùs domum pertingeret, quàm plenariæ donum perciperet sospitatis.

Vir nobilis miro modo redit ad sanitatem.

Anglorum quoquè regina Mathildis, tantum huic famulo Dei exhibuit aliquandò deuotionis affectum, vt venienti Boloniam, extra vrbem cum populo pedes occurreret, grauida tamen ipsa, multumque iam grauis. Quæ post dies aliquot, vt pariendi tempus aduénit, tam grauiter est afflicta, vt tam ipsa, quàm domus omnis, de vita eius penitùs desperarent: iamque omni reliqua supellectili pauperibus & ecclesijs delegata, vestis etiam regia pararetur, in qua sepeliretur, tanquàm protinùs moritura. Tum subitò recordata hominis Dei, & nomen illius inuocans plena fide, in ipsa protinùs inuocatione sine periculo partum edidit desperatum. Nec distulit legatum destinare fidelem, per quem gratias ageret celeri subuectori, ipsum sic natum, non immeritò natum eius appellans. Verùm ille, quotiès tale aliquid contigisset audire, non minùs humiliter, quàm iucundè refutans, dicere consueuerat: Hoc certè mihi sic est imputandum, sicut ei, qui conscius omninò non fuit.

Regina Angliæ in summo piculo, absentē virū Dei inuocans, mox liberatur.

In monasterio, cui nomen est Belleuallis, prope vrbem Chrysopolim, homo quidam à dæmone vexabatur, mira eo instigante faciens, mira loquens. Post multas igitur orationes fratrum, cùm improbè persisteret illa nequitia spiritalis, recordatus est venerabilis Abbas loci illius Pontius, hodieque superstes, habere se stolam, qua aliquandiù beatus pater vsus fuerat in oblatione hostiæ salutaris. Nec cunctatus, tulit protinùs arma potentia Deo, fiducialiterque aggressus est inimicum. Vix limen attigerat cellulæ, in qua miser homo iacebat, cùm subitò malignus ille horridis vocibus

victum se profitens: En, inquit, egredior, recedo protinùs, manere vltrà non possum. Respondente autem Abbate, Per nomen Domini, & ipsius beati viri meritum, cuius hæc stola fuit, tibi præcipio, exi citiùs, nè moreris: continuò dæmon fugatus ab homine, homo liberatus est. Quis alter non periculosè forsitan exultâsset, vsque adeò sibi spiritus esse subiectos, vt cederent & absenti? Verùm ille, Abbate ipso nunciante, nil motus, magisque subsannãs eos, quos videbat magna super hoc admiratione moueri, hæc eadem verba respondit: Quidni facilè nos duo præualuissemus in vnum? Leniter illum eijcere potuit Deus, præsertim cùm ego, vt dicitis, socius ei datus sim & adiutor. Huiusmodi nempe responsis in huiusmodi rebus sæpiùs vtebatur. Nouerat siquidem verus & verax, non ostentator, sed æmulator humilitatis, efficaciùs dissuaderi posse hominibus, quod stupebant, obliqua quadã & artificiosa obiectione, quàm aperta excusatione: quæ humilitatem magìs prædicabilem præferẽdo, æstimationem non minueret hominum, sed augeret. Vndè quodam loco ex propria loquens experientia: Verus, inquit, humilis, vilis vult reputari, non humilis prędicari.

Insigne miraculum.

Serm. 16. in Cantica.

CAP. II.

ILlud quoquè notissimum fuit, quòd adhuc in carne degens, appárens autem in spiritu, fratri cuidam obitûs sui prænunciauerit diem. Infirmabatur nouitius quidam frater in Claraualle, bonæ conuersationis & bonę indolis adolescens: Nec longè aberat dies, qua post annuam ex more probationem nouum indueret hominem, si non priùs hominem exuisset. Siquidem consummatus in breui, expleuit tempora multa. placita enim erat Deo anima eius. Quinto igitur die ante vltimum diem suum, visitante se fratre Gerardo, qui hodiè Abbas est monasterij Longipontis, idem nouitius exhilaratus plurimùm, inter alia spiritalis gratiæ verba: Eccè, inquit, quinta die moriar. Hodiè enim pater noster dominus Abbas mihi apparuit cum multitudine monachorum, & blanda consolatione refouens, quinta die moriturum me esse dicebat. Exijt sermo inter fratres, & antequàm impleretur, diuulgatum est verbum. Expectabatur ab omnibus dies illa, sed multo magìs ille beatus in expectatione sua fuit. Iam dies quinta inclinabatur ad vesperam: illius autem spiritus magìs eleuabatur ad Deũ. Demùm circa vndecimam horam in ipso agone mortis positus, obducto prorsùs, vt assolet, lumine oculorum, & nemini iam intendens, ad exitum festinabat. Interim visitans eum pater sanctus, velut ab alto somno reuocat, & quasi retrahit commeantem, nec insalutatum abire permittit. Ad cuius vocem aperiens oculos, & mirum in modum facie serenata, aliquandiù intendebat in eum. Mirabamur omnes mortalem hominem, immò iam morientem, eatenùs triumphare de morte, vt in ipso mortis articulo exultaret in gaudio, nobis exhibens illud Poëtę:

Appáret vir sanctus nouitio, & ei pdicit diem obitus sui.

Incipe parue puer risu cognoscere matrem.

Ecl. 4. Buc. Virgilij.

Tunc verò consolans eum pater beatus, nil timere iubet, sed recto protinùs cursu pertingere ad Dominum Iesum Christum, & offerre ei humilem pauperis suæ familiæ salutationem. Ad hanc vocem, qua potuit capitis inclinatione & motu annuens labiorum, iterùm clausit oculos, & eádem hora in pace quieuit. Multa quidem huic Dei famulo reuelata per spiritum, multa sine pręcedenti reuelatione mirabiliter ab eo prædicta cognouimus, ex quibus exempli gratia pauca subnectimus.

Nouitij felix obitus.

Cùm esset aliquandò pater sanctus in vrbe Nouiomensium in domo Episcopi Simonis, adductus est ad eum Herueius de Baugenceio, puer admodùm gratiosus, ortus ex regio sanguine, & prædicti Episcopi nepos. De quo sequenti nocte famulo suo Christus ostendit, quod erat post longa tempora futurum. Siquidem videbatur sibi tanquàm in Missarum celebratione Angelo cuidam pacis osculum dare, quod ad puerum deferretur. Nec dubius de reuelatione, eundem Herueium renunciaturum seculo, & futurum aliquandò deuotum Christi famulum promittebat. Quæ promissio adeò celebris extitit & vulgata, vt ipse quoquè Herueius nobis posteà fateretur, adolescenti sibi ad omnes arguentis conscientiæ stimulos semper occurrere, impossibile esse, vt post viri sancti tale promissum in seculari habitu moreretur. Nec fraudatus est à spe sua. Siquidem venerabilis Gualerannus, Vrsicampi cœnobij primus Abbas, mo-

Prędicit Herueiũ nobilè puerũ monachum futurum.

monachum illum fecit, & Angelico functus officio, pacem, quam ex ore patris sancti ipse susceperat, communicauit Herueio. Cuius talis postmodùm apparuit conuersatio, vt tali dignus oraculo videretur. Nam & prædicto Gualeranno in regimine monasterij Vrsicampi ille successit, & nouissimè obitum suum imminentem sanus adhuc & incolumis, eodem Gualeranno per reuelationem sibi annunciante, præsciuit atq; prædixit.

Apparuerunt aliquandò viro Dei in Trecensium vrbe posito venerabiles eius filij, iam quidem carne soluti, Galdricus & Gerardus: quorum etiam secundùm carnem alter germanus, alter auunculus eius extiterat. Cumque velut accelerantes, citiùs pertransirent, reuocanti & retinere volenti respondebant, eundum sibi pro fratre Gaufrido monacho, qui eorundem à prima conuersione socius, strenuè satis in multis cœnobijs extruendis militauerat Deo. Continuò excitatis fratribus pater sanctus accelerari iubet, & ad monasterium veniens, ipso die, sicut eis prædixerat, eundem Gaufridum iam positum reperit in extremis. Apparent ei frater eius & auunculus

Infensus aliquandò rex Francorum senior Ludouicus quibusdam sui regni Episcopis, suis eos sedibus & ciuitatibus exturbauit. Vndè etiam hic vir reuerendus plures scripsit epistolas, pro eorum pace laborans, quarum hodieque exemplaria perseuerant. Accidit autem, vt præsente eodem patre sancto, Episcopi multi, indignationem regis flectere cupientes, tota humilitate prostrati solotenùs, eius tenerent vestigia, & nec sic gratiam obtinerent. Qua ex re vir Dei religiosa animositate permotus, die altera regem duriùs increpans, quòd Domini sacerdotes spreuisset, liberè quoquè denunciauit, quod eadem sibi nocte fuerat reuelatum. Hæc, inquit, obstinatio primogeniti tui Philippi regis morte mulctabitur. Vidi eñ te cum minore filio tuo Ludouico ad pedes Episcoporum, quos herì contempseras, inclinatum, & protinùs intellexi, Philippo celeriter facto de medio, pro Ludouici substitutione ecclesiam, quam nunc opprimis, te rogaturum. Quod quidem non longè pòst miserabilis casus impleuit: & decedente Philippo, egit pater, vt is, qui feliciter hodiè regnat, Ludouicus iunior vngeretur. Diuinitùs punitur rex ob cōtēptos sacerdotes.

CAP. III.

Fidelissimum principem Theobaldum Comitem, in magna tribulatione probatũ, non minùs mirabiliter, quàm misericorditer Dominus liberauit. Is nimirùm potentissimus & secundus à rege, diuersos & immensos tenens in regno Franciæ principatus, totus tamen eleemosynis deditus, & studio pietatis intentus, omniumque seruorum Dei, sed specialiter Bernardi Clarauallensis, amator deuotissimus erat. Quem eatenùs impugnari & affligi passus est Deus, vt rege pariter & vicinis potentibus ferè cunctis coniurantibus aduersùs eum, vsqueadeò de eius euasione desperaretur, vt publicè quoquè iam insultaretur religioni, pietati detraheretur, eleemosynis derogaretur. Monachi & Conuersi, inutiles eius milites & balistarij dicebantur. Necnon & apud extraneos, sed in ipsis quoquè eius ciuitatibus & castellis, eiusmodi iam blasphemiæ personabant. Deniquè congregatis aliquandò Episcopis pluribus, alijsque personis, pręsente etiam viro Dei, dum super his agerent & colloquerentur, Episcopus quidam, eo tempore ætate & opinione prudentiæ celeberrimus, aiebat: In manu regis est Comes Theobaldus: non est qui possit eum eruere. Respondente alio quodam antistite, Est qui possit liberare eum: multùm ille miratus, quisnam crederetur posse, quærebat. Demùm audiens, quia potest eum eripere, qui omnia potest, Deus, non parùm substomachans: Potest, inquit, si manifestus appareat, si clauam teneat, si hincindè percutiat: sed hactenùs ista non fecit. In tanta igitur desperatione, cùm prędictum principem vehementer vrgerent extranei, grauiùs tamen impugnarent, qui ab eo defecerant, omnes ferè homines sui, nec minùs eum affligerent pauci, qui residui videbantur, ex aliorum defectu ipsi quoquè suspecti: Lingonensis Episcopus Godefridus frequenter & familiariter Dei hominem consulebat, quidnam sibi Dominus super his reuelaret. Cui ille cùm iam sępiùs respondisset, nihil sibi apparére, nisi tribulationem super tribulationem: demùm aliquandò sciscitanti, ait, quia quinto mense pax erit. Sanè vltima die quinti mensis reformata est pax, ipso quidem & oran- Theobald9 Comes potentissimus & pijssimus mirè vexat.

te, & cooperante, vt non esset ambiguum, eius potissimùm studio simul & merito, illum principem pijssimum, à tam grauibus imminentibusque periculis liberatum.

Post annos aliquot inter eundem regem Francorum & Gaufridum Comitem Andegauensium, exercebantur inimicitiæ graues. Causa erat, quòd virum nobilem Gerardum de Monasteriolo, rege prohibente, in munitissimo oppido suo Comes obsidens, compræhenderat cum vxore ac liberis & propinquis, ipsamque diruerat munitionem. Tractabat ergò vir sanctus de reformanda pace, multis ad hocipsum Episcopis & principibus cōgregatis: cùm subitò Comes ille, amaritudinis felle commotus, insalutatos omnes relinquens, equo insilijt, & recessit. Confusis deniquè omnibus, iam conuentus in desperatione pacis soluebatur: & prędictus Gerardus accedens ad hominem Dei, licentiam postulabat, velut in mortem & carcerem rediturus. Sub obsidibus enim ad colloquium illud erat adductus. Cumque vir Domini consolaretur cum, grauiùs ille flens & eiulans: Meam, inquit, minùs doleo sortem: meos omnes lugeo pariter morituros. Compassus itaque vir beatus: Nè timeas, ait: certus esto, quia Deus tibi tuisque subueniet, idque celeriùs, quàm valeas vel sperare. Siquidem recordatus visionis, quam veniens ad id colloquiū viderat, tanquàm lecturum se Euangelium, à sancto Episcopo Malachia petere benedictionem, confisus est pacem sine dubio prouenturam. Necdùm Gerardus ille limen domûs attigerat, à facie eius egrediens, cùm subitò quidam occurrens, redire Comitem nunciauit. Mirati sunt omnes, tam celerem audientes promissionis effectum. Eàdem etenim hora Comes redijt, & pariter pax desiderata prouénit. Erat autem idem Comes pro eodē negocio ex mandato summi Pontificis anathematis vinculis innodatus, sed absoluendus, humiliari vt debuit, vel culpam super hoc fateri suam, penitùs recusauit: magìs autem, vt erat plurimùm animosus, Deum sibi culpam huiusmodi nunquàm remittere imprecabatur, innocentem se reputans & iniustè ligatum. Quamobrèm discessit pater sanctus non parùm tristis ab illo, dicens ei: (siquidem literas nouerat) In qua mensura mensus fueris, remetietur tibi. Eàdem autem die, causantibus super hac improbitate personis quibusdam, & principem illum grauiter erràsse dicentibus, accensus zelo DEI famulus, aiebat: Grauiter satis hæc temeritas punietur. Fieri omninò non potest, quin hoc eodem anno Comes ipse aut moriatur, aut euidentem aliam diuinæ indignationis sentiat vltionem. Hoc verbum & ex ipsis & ex alijs audiére nō pauci. Quod tam celeriter est impletum, vt Comes idem infra diem quintumdecimum moreretur.

Prędicit mœstissimo nobili futurā eius consolationē.

Mat. 7.

Eccè vltio diuina in contēptorē anathematis.

Ingressus aliquādò seruus Christi Germaniæ regnum, festinabat ad partes Moguntinorum, pacem reformaturus inter regem Lotarium & prædecessoris eius Henrici regis nepotes, Conradum scilicet, qui Lotario posteà successit in regnum, & Fridericum, patrem huius Friderici, qui post Conradum electus, obtinet hodiè principatum. Venerabilis autem Metropolitanus Moguntinorum Albertus, honorabilem clericū quendam, nomine Mascelinum, viro Dei obuiàm misit. Hic igitur Mascelinus cùm à domino suo missum se esse diceret ad seruiendum ei, paulispèr intuitus illum vir Dei: Alius, inquit, Dominus ad sibi seruiendum te misit. Expauit Teutonicus, & miratus quid dicere vellet, firmiùs asserebat à Domino suo Mogūtino sese Archiēpiscopo destinatum. Econtrà seruus Christi: Falleris, ait: maior est Dominus, qui misit te, Christus. Tunc demùm intelligens homo, quorsùm vellet vibrare sermonem: Putas, inquit, quòd monachus fieri velim? Absit à me: non cogitaui, nec ascendit super cor meum. Nihilominùs tamen, renuente illo, Dei famulus affirmabat omnimodis fieri oportere, non quod ipse de se cogitauerat, sed quod de eo disposuerat Deus. In eodem deniquè itinere conuersus ad Dominum, seculo valefecit, & cum alijs pluribus literatis honoratisque personis, quos collegit eo tempore seruus Christi, ipse quoquè, sicut sibi prædictum fuerat, secutus est eum. Henricum quoquè, germanum regis Francorum, qui Beluacensem hodiè cathedram ornat, nō dissimili Dominus conuersione mutauit.

Prędicit nihil minùs cogitanti Clerico, ipsum monachū futurum.

Multi literati & honorati fiūt monachi.

Accidit enim, vt veniens idem Henricus ad hominem Dei, super quodam seculari negocio locuturus, conuētum etiam fratrum visitans, eorum sese orationibus commēdaret. Cui pater sanctus inter verba sanctæ exhortationis: Cōfido, ait, in Domino, ne-

nequaquàm te in eo statu moriturum, in quo nunc positus es: sed velociter experimento proprio probaturum, quantùm tibi istorum prosit oratio, quam expetisti. Quod eodem postmodùm die non absque multorum admiratione completum est, & de tãti iuuenis couersione cœnobiũ omne exultatione repletũ. Lugentibus autem socijs, & familia omni, acsi mortuum illum cernerent, eiulante, præ cæteris Andreas quidam Parisiensis Henricum ebrium, Henricum insanum vociferabatur, nec conuicijs, nec blasphemijs parcens. Econtrà sanè Henricus pro illius potissimùm conuersione, Dei hominem dare operam precabatur. Cui vir sanctus, audientibus multis: Dimitte, ait, hominem modò: anima enim eius in amaritudine est: nec pro eo multùm solicitus sis, quia tuus est ille. Cumque ampliùs spe concepta Henricus instaret, vt loqueretur Andreæ, seueriùs intuitus eum vir Dei, ait: Quid hoc est? Nunquid non iam dixi tibi, quia tuus est ille? Andreas audiens hæc, (siquidem præsens erat & ipse) sicut & plurimùm improbus erat, & à sacra conuersione vehementer abhorrens, talia secùm, vt posteà confessus est nobis, tacita cogitatione voluebat: In hoc nunc falsum scio te esse prophetam. Hoc enim certus sum, quia locutus es verbum, & non fiet. Hoc tibi ego coram rege & principibus in celebri quocunque conuentu improperare non parcam, vt tua in omnibus falsitas innotescat.

Hẽricus frater regis fit monachus.

Nota gratiã propheticã.

Cæterùm quàm mirabilis Deus in consilijs super filios hominum, ridens eorũ vana conamina, vt propositum suum, quandò & quomodò ipse voluerit, impleatur. Siquidem die altera ibat Andreas, mala omnia imprecans monasterio, vbi dominum dimittebat, ipsam quoquè desiderans vallem funditùs subrui cum habitatoribus suis. Nec parùm moti sunt & mirati, qui prædictum viri sancti de ipso audierant verbum, cùm taliter videretur abire. Sed non diù pusillanimitatem eorum & fidem modicam tentari passus est Deus. Illa tantùm die procedens & repellẽs quodammodò gratiam Dei, nocte proxima victus & quasi vinctus, trahente se & vim faciente spiritu DEI, diem expectare non potuit: sed exurgens ante diluculum, velociterque ad monasterium rediens, alterum nobis Saulum, vel magis de Saulo Paulum alterum exhibebat.

Inter cæteros, quos de vana conuersatione seculi per ministerium serui sui Christus eripuit, de partibus Flandriæ multi aliquandò sapientes, multi nobiles & literati viri, sub ipsius magisterio sacram professi sunt seruitutem. Quorum primus videbatur Gaufridus ille de Perona, qui postmodùm in Claraualle Prioris officio functus est, & in eo defunctus. In quibus euidentissimè vidimus euangelicum illud impleri: Multi dicent vobis, Eccè hîc est Christus, eccè illic. Plurimis enim persuasionibus actum est cum eis, vt aliam magis eligere professionem & loca alia debuissent, donèc occurrit Dei famulus iam propè dispersis, & in verbis gratiæ, quę procedebant de ore eius, pristina omnis hæsitatio facta est de medio, & omnium pariter in ipsius consilio irrefragabiliter est firmata voluntas. Quod quidem factum est non sine subita penitùs quorundam ex ipsis mutatione animorum. Deniquè cùm iam virum Dei ad monasterium sequeretur prædictus ille Gaufridus, grauissima cœpit tentatione pulsari. Intuitus autem illum vnus è fratribus, Quid est, inquit, quòd facies tua exterminata, & tristitiæ quodam nubilo obuoluta videtur? Cui Gaufridus: Scio, inquit, scio, quòd nunquàm ampliùs lætus ero. Quod verbum cùm ad famulum DEI idem frater satis anxius retulisset, videns ille basilicam prope viam, per quam gradiebantur, diuertit, & ingressus orabat. Cæteris autem deforis præstolantibus, Gaufridus ille grauatus tædio, super lapidem obdormiuit. Demùm cùm ambo pariter surrexissent, ille de oratione, iste de somno, apparuit idem Gaufridus tanto iucundior & hilarior cæteris, quanto tristior priùs. Cumque ei prædictus frater verbum mœstitiæ, quod locutus fuerat, amicabiliter improperaret: Etsi tũc, inquit, dixi, Nunquàm ampliùs lętus ero: sed nunc dico, Nunquàm ampliùs tristis ero.

Multi nobiles & literati Flãdri fiũt monachi.

Matt. 24.

Vide tẽtationẽ inuidi satanæ.

Mira vis precũ B. viri

Idem quoquè Gaufridus primo tempore tyrocinij sui, pro patre suo viro nobili & potenti, quem in seculo dereliquerat, filiali pietate solicitus, patrem sanctum pro eius conuersione rogare Dominum affectuosiùs exorabat. Cui vir Dei: Nè timeas, inquit, ego illum probatum monachum manibus meis in hac Claraualle sepeliam. Vtrunque secutum est: & perfectus monachus factus est, & à patre sancto, sicut prædixerat ipse, in Claraualle sepultus est. Tanquàm enim mori illo absente non posset,

Eius ꝓphetia de conuersione nobilis viri.

quinque mensibus infirmatus, & creberrimum, immò continuum in seipso mortis responsum habens, sustinuit donèc pater sanctus rediret, qui, vt olìm promiserat, eum traderet sepulturæ.

Regina Franciæ, supradicti Ludouici iunioris vxor, plures cum eo fecerat annos, & sobolem non habebat. Erat autem vir sanctus apud regem pro quadam pace laborãs, & regina in contrarium nitebatur. Cumque eam moneret desistere cœptis, & regi suggerere meliora, inter loquendum illa cœpit conqueri super sterilitate sua, humiliter rogans, vt sibi partum obtineret à Deo. At ille: Si feceris, inquit, quod moneo, ego quoquè pro verbo, quod postulas, Dominum exorabo. Annuit illa, & pacis non tardauit effectus. Qua reformata, prędictus rex (nam verbum ei regina suggesserat) à viro Dei promissum humiliter exigebat. Hoc autem tam celeriter est impletum, vt circa idem tempus anno altero eadem regina pepererit. Dominus Abbas Rainardus Cistertiensis, quem ex Claraualle assumptum, pater sanctus & vt filium amplectebatur, & reuerebatur vt patrem, ob quorundam monasteriorum ordinationem Prouinciæ partes intrauit. De quo vir Dei in Claraualle consistens, dum fratri cuidam loqueretur, subita inspiratione permotus: Dominus, ait, Cistertiensis aut mortuus est, aut in proximo moriturus. Nec parùm ille frater miratus est, audiens verbum: magìs tamen obstupuit, cùm eiusdem Abbatis post dies paucos audiret obitum nunciari.

Impetrat prolem reginę Franciæ.

Abbatis Cistertiensis mors ei diuinitùs reuelatur.

Eodem anno, quo de hac vita pater sanctus fuerat exiturus, tres adolescentes de proximo oppido, quod Barrum dicitur super Albam, monasterium Claræuallis gratia conuersionis intrauerant, quorum tertius, suadente maligno, ad vomitum est reuersus. Qua ex re pro duobus alijs magìs soliciti fratres, ipsis quoquè præsentibus, patri sancto super hoc loquebantur. At ille intuens in eos: Hic, inquit, nulla vnquàm tentatione laborabit: iste verò multa, sed tamen præualebit. Vtrunque sicut audiuimus, sic vidimus, adeò vt frequentiùs alteri obijceremus, cùm aliquotiès in tentatione penè deficeret, & inciperet iam abire, impossibile esse vt vinceretur, quem vir sanctus dixerat nulla tentatione vincendum.

Pernoctabat aliquandò Dei famulus in oratione, in suo Clarauallensi cœnobio constitutus, & solita intentione Dominum deprecabatur. Contigit autem eàdem hora pauperem quendam, & verè pauperem spiritu, in cella hospitum mori, cuius animam cum vocibus canoris in cęlum deferri pater sanctus audiuit: & interrogatis manè fratribus, qui affuerant, illam fuisse horam obitûs eius comperit, qua prędictas audierat in sublime tendentium voces.

Audit voces Angelicas ad obitũ cuiusdam.

CAP. IIII.

CVM beatus Episcopus Malachias, cuius vitam virtutibus plenam pater sanctus studiosè descripsit, iuxta desiderium cordis sui in Claraualle beatam cælo animam reddidisset, offerens pro eius transitu venerabilis Abbas hostiam salutarem, gloriam eius, Domino reuelante, cognouit, & eodem inspirante, sacrificio iam expleto, formam mutauit orationis, & collectam intulit, quæ ad sanctorum pontificum celebritates, non ad commendationes pertinet defunctorum, ità dicens: Deus qui beatum Malachiam pontificem, sanctorum tuorum meritis coæquâsti, tribue quęsumus, vt qui preciosæ mortis eius festa agimus, vitæ quoquè imitemur exempla. Deindè reuerenter accedens, sacra eius vestigia deuotissimè osculabatur. Modum tamen aut seriem visionis nec cuiquam aperire, nec in eiusdem Episcopi vita scribere acquieuit: hoc tantùm respondens, cũm plurimùm super hoc rogaretur, nimìs ad propriã suijpsius pertinuisse personam. Nec sanè dubium, plura eum similia occultâsse similiter, quęcunque videlicet passus est Dominus occultari. Nam & Virduni aliquandò, quæ est ciuitas Lotaringorum, cùm ad tumulum reuerendissimi viri Alberti Episcopi Ostiensis, nouiter antè defuncti, pro commendatione eius sacrificium laudis offerret, Collectam similiter in fine mutauit: de quo tamen quid vidisset, nec interrogatus est, nec confessus, cùm sine certa reuelatione id fecisse minimè videatur.

Reuelat ei gloria S. Malachiæ Episcopi.

Super

Super his, quæ ad gratiam pertinent sanitatum, tam multa per hunc famulum suum operatus est Christus, vt in eo quoquè videretur exhiberi, quod de ipso Iohannes Euangelista testatur. Si enim omnia scriberentur, ne ipsum quidem mundum capere eos arbitror, qui scribendi fuerant, libros. Cæterùm nos saltem pauca de pluribus exempli gratia proferamus. Castrum Villanum accolæ vocant, quod à Claraualle, vt aiunt, sex milliarijs distat. Vbi mulier prægnans, tempus omne transierat pariendi, & aliquot mensibus iam decursis, cùm necdùm pareret, ampliùs mirabatur. Cuius eousquè dilatus est partus, vt tam sibi, quàm cæteris quibusque vicinis, morbus potiùs videretur, nec iam crederetur prægnans esse, sed tumens. Quis enim credere posset infantulum anno integro visceribus posse teneri maternis? Desperata igitur mulier, ad monasterium viri DEI ducitur, sic se habens. Sistitur ad portam misera, & portario fratri causa tam miserabilis intimatur. Rogatus ille & inaudito compassus incommodo, supplex adijt patrem sanctum, fideliter ei indicans necessitatem mulieris, fideliter explens negocium susceptæ legationis. Et ô mira diuinæ virtutis operatio, mirabiliùs accelerantis, quod mirabiliter tardabatur. Tanquàm enim hoc solùm tempore tanto nasciturus expectauerit infans, hora eâdem fœmina peperit, & præcurrente remedio, ad portam rediens frater ille, incommodum, quod nunciauerat, non inuenit.

Iohan. 21.

Facilimè impetrat partum desperatę mulieri.

Alio tēpore in territorio Antisiodorēsi apud oppidū, quod Cona vocatur, mulier quædam mirabiliter laborans, periclitabatur multis diebus, eò quòd venisset filius vsque ad partum, & vires non haberet parturiens. Cumque superuenisset interìm seruus Christi, postulanti benedictionem, aquam benedictam misit. Gustauit mulier, & confestìm natus est puer. Quem venerabilis Episcopus Carnotensis Gaufridus baptizauit, Bernardi ei nomen imponens.

Ecce vim aquæ benedictæ.

In eodem itinere & in territorio eodem, dum febricitantium multitudo, sicut vbiquè solebant, à DEI homine panem peteret benedictum, Gerardus quidam clericus ex castro cui nomen est Clamyteium, malè sciolus & subsannans fidem populi, blasphemabat. In ipsis autem verbis blasphemiæ grauissima febre correptus, vsque Antisiodorum abeuntem sequi coactus est virum DEI, & pœnitentiam agens apud eū, ipsam, cui detraxerat, multis obtinuit precibus benedictionē. Tā multis verò gustata eiusmodi benedictio reddidit sanitatem, vt solius DEI, cuius hæc virtute fiebant, possent notitia comprehendi. Vidimus in Meldensi territorio militem deuotissimas referentem gratias viro DEI, quòd ad primum gustum panis ab eo benedicti, plenam receperit sospitatem à febre quartana: qua sic grauiter laborauerat mensibus fermè decem & octo, vt in hora accessionis quasi phreneticus, nec matrem agnosceret suam.

Pœna irridentis miracula viri Dei.

Nota miraculū benedicti panis.

Virum quoquè venerabilem, Gerardum Lemouicensem Episcopum testantē audiuimus, iuuenem quendā de familia sua lethaliter in capite sauciū, cùm iacéret spumans & impos mētis, immissa sibi in os buccella panis, quem benedixerat homo Dei, tam celerem sensisse virtutem, vt incolumis surgeret ipsa hora. Neq; illud tacendum, quòd ipsam quoquè substantiam panis ab omni corruptionis iniuria eadem benedictio vendicabat, adeò vt plures viderimus, qui per septennium & vltra eosdem seruauerant panes, nec colore nec sapore mutato.

Itèm aliud.

Efficacia benedictionis viri Dei.

Ante hos paucos dies venerabiles Abbates Gerardus & Henricus de Suediæ partibus venientes, dum super his conferremus, testati sunt nobis, panē ante vndecim annos eius benedictione signatum, manere adhuc apud se penitùs incorruptum. Nec dissimilem apud aliquos nostrûm vsq; hodiè nouimus, & apud alios multos credimus esse repositum. Et nunc idoneum satis & euidens testimonium huius rei proferamus.

Vir magnus & magnificè honorandus Danorum Archiepiscopus Eskillus patrem sanctum vnico venerabatur affectu, vnica deuotione colebat. Nec contentus est in filijs eum videre, cùm nouum cœnobium extruxisset, & impetrâsset ab eo desideratum sacræ congregationis examen. Præualuit apud eum desiderium vehemens, vt homo tantæ authoritatis, & in insulis illis tam ecclesiastica quàm seculari authoritate singulariter potens, expositis suis omnibus, etiam semetipsum periculis multis traderet & labori. Nam de expensis dicere non est magnum, quantis eundem audierimus protestantem, quòd expenderit in itinere ipso argenti marcas ampliùs

Eskillus Archiepiscopus Lundensis venit in Clarauallem.

quàm sexcentas. Venit igitur Clarauallem persona humilis & sublimis, quam à finibus terræ non curiositas audiendæ sapientiæ, sed fidei zelus & plenitudo deuotionis attraxit. Vbi quantùm fleuerit, qualem sese non modò erga eum, quem tam vnicè diligebat, sed etiam erga minimos quoslibet fratrum exhibuerit, non est facile dictu. Demùm rediturus ad propria, vt benedictum à DEI famulo panem referre posset, & diutiùs conseruare, humano sensu præcepit, vt in clibano recoquatur, sicut solent, qui maria transeunt, panem referre bis coctum. Audiens autem sanctus, non est passus errare hominem tam deuotum: sed amicabiliter arguens, in hac parte fidem eius modicam inueniri: Itáne, inquit, non poterit benedictio ipsum panem magìs, quàm recoctio, conseruare? Et non acquieuit benedicere illum: sed communem sibi panem præcipiens exhiberi, benedixit & dixit: Eccè hunc tolle tecùm, nihil deincèps de corruptione solicitus. Tulit, & ad suos per multa quidem prosperè rediens, vsq; hodiè gloriatur fidei suæ defectum euidentissima rei veritate conuinci. Nec enim passus est patris sancti non visitare sepulcrum, nec minùs nunc erga eum afficitur, nec minùs, quàm olìm in viuente, confidit, nimirùm quem veriùs viuere non ambigit. Confessus est etiam nobis de pane, quem retulit, quòd nuncusque, cùm iam tertius annus transierit, illæsum ei beati viri fides & benedictio custodiuit.

Narrauerunt etiam nobis idem reuerendus Antistes, & qui cum eodem Archiepiscopo venerant viri religiosi, miraculum dignum memoria, nupèr factum in cœnobio, quod, vt suprà meminimus, in terra sua ipse fundauit. Erat enim, inquit Archiepiscopus, in eadem regione nostra adolescens nobilis, meus quoquè secundùm carnem propinquus, sed ob multa sua flagitia minùs charus. Correptus autem ægritudine, vix impetrauit visitationem meam, & per manum meam ad prædictum sese contulit monasterium, vbì & cum maxima cordis contritione renuncians seculo, per dies aliquot in humili & fidelissima confessione persistens, magìs ac magìs eadem ægritudine laborabat. Qua demùm inualescente, exitum sibi imminere cognoscens, Abbatis & fratrum præsentiam miro amplectebatur affectu, mira eos deuotione monebat, vt spiritualia arma arriperent, egressuram protinùs animam sibi commendatam efficaciter protecturi, & exhibituri fideliter necessarium prorsùs inter imminentium hostium crudelissima tela conductum. Cumque in huiusmodi supplicatione diuinis iam sacramentis munitus, & de eorundem seruorum DEI patrocinio & DOMINI miseratione pijssima deuotione præsumens, ac proindè circunstantibus omnibus multam suæ salutis relinquens fiduciam, expirâsset, offerebant fratres pro commendatione animę eius, quam deuotissimè poterant, Dominici corporis salutarem hostiam. Tum subitò inimicus humanæ salutis, ex eiusdem, sicut indubitabile videtur esse, liberatione animæ, quam ex multis diebus irreparabiliter sese occupâsse credebat, iram magnam concipiens, eandem, permittente DEO, crudeliter nimis exercens, vnum è fratribus repentino furore peruasit. Clamabat igitur horrendis vocibus miserabilis homo, & vix multorũ manibus tenebatur. Demùm cum maximo quidem labore absportatus, & in lectulo religatus, tam sua quàm adstantium membra dentibus appetens, dirissimè vexabatur. Nec illa, quam priùs nôsset, lingua, sed noua quadam, quam nec adstantium quisquam nouerat, loquebatur. Et cùm nihil, quod diceret, intelligerent, tam liberè tamen & sine offendiculo non inconcinnas eum audiebant edere voces, vt indubitanter crederent, quòd lingua aliqua loqueretur. Post aliquantas igitur horas, cùm vehementer confusi fratres, quid agere possent, anxiè cogitarent & studiosè conquirerent, vnus ex eis salubre consilium, DOMINO inspirante, concipiens, sacra pignora, à meipso nupèr ibidèm commendata, videlicet de capillis & barba & dentem vnum domini mei sancti Bernardi afferri monet, & eius pectori superponi. Quod vt factum est, Germanica lingua per os illius cœpit horrendis vocibus nequam spiritus exclamare: Tollite, tollite, amouete Bernardum. Et dicebat: Heu Bernarde, quàm onerosus, quàm grauis, quàm intolerabilis factus es mihi. Cùm hæc & similia aliquandiù clamitans loqueretur, factum est breue silentium: & subitò frater idem, DOMINO miserante, purgatus, aperuit oculos, ac velut de somno euigilans, circunstantes fratres & sua plurimùm vincula mirabatur, verecundè satìs, quidnam sibi vellent hæc, vel quid accidisset, interrogans.

Eccè quàm torquetur diabolus exiguis reliquijs S. Bernardi.

Ex

Ex ea igitur hora pristinam sanitatem mentis & corporis per beati patris merita sancta recepit, nil penitùs, quod in illo tam graui casu fecerit, aut locutus fuerit, recordatus. Hæc quidem à nobis de testimonio viri reuerendissimi Eskilli Danorum Archiepiscopi, ex occasione panis, à DEI homine benedicti, non sine quadam anticipatione sunt dicta: decætero iam ex ordine reliqua prosequamur. Non modò autem hominibus, sed pecoribus etiam & armentis tam frequenter eius benedictio profuit, vt monasterij sui cellerarium durè aliquandò increpârit, quòd sibi nō indicans, mori animalia pmisisset, vndè fuerāt Christi pauperes sustentandi. Dehinc, vt solitus erat, benedixit sal, & animalibus iussit apponi: & protinùs lues orta cessauit. Quod in alijs quoquè monasterijs vidimus & cognouimus, vt audiens fratrum animalia mori, interdùm etiam non rogatus, sed ipse prior admonens eos, eodem remedio subueniret. Salis ab eo benedicti virtus.

Gaudium dicitur locus quidam Casiacensium monachorum, vbi vir sanctus cùm aliquandò pernoctaret, exhibitum sibi iuuenē claudū oratione & benedictione sanauit, ità vt post dies paucissimos p eundem locum redeunti incolumis & deuotus adstaret. In eisdem partibus in vico, cui nomen Algorrium est, mulierem phreneticam populus obtulit transeunti. Cui manus imponens & orans, sanam dimisit, & abijt. Hanc in eodem loco vidimus posteà viro Dei cum gratiarum actionibus occurrētem. In remotis etiam regionibus, quocunquè eum Ecclesiæ sanctæ necessitas traxit, virtus est prosecuta signorum. Apud Viride Folium (sic enim dicitur castrum territorij Tolosani, quod, vt superiori libro meminimus, aliquandò pater sanctus introïens, multis ibidèm virtutibus claruit) puer mancus & claudus ex vtero matris suæ, ad cuiusdam memoriam martyris, vtriusque pedis & alterius manûs receperat sanitatem. Huius alteram manum adhuc inualidam, tanquàm diuinitùs sibi seruatam, pater sanctus benedicendo sanauit, vt sanctorum innotesceret particeps esse virtutis. Caturcium dicitur ciuitas Aquitaniæ, per quam viro Dei ipso tempore transitus fuit. Ibì præter alia beneficia, quæ præstitit infirmantibus multis, vnus de pueris Episcopi ciuitatis ipsius, qui ex vulnere graui, alterius oculi lumen amiserat, sub manu eius visum recepit. Claudum sanat. Itèm phreneticam. Oculum restituit.

In pago quoquè Engolismensi, loco cui nomen est Castellare, post oblationē hostię salutaris, adstantibus venerabilibus Episcopis, Lamberto Engolismensi & Gerardo Lemouicensi, puerum ex matris vtero claudum & mancum, cuius in modum pilæ cubiti cum genibus vmbilico, pedes autem natibus adhærebant, DEI famulo offerebant. At ille singula membra, edito priùs signo Crucis, attrectans, mira facilitate extendit protinùs, & sanauit. Appræhendens deniquè manum eius, erexit illum, & dimisit liberè gradientem. Populus autem pro tantis nimirùm virtutibus, magnis vocibus Dominum collaudabat. Nam & die sequenti in pago Lemouicensi, in vico, quem sancti * Germani nomine vocant, signa per eum plurima claruerunt. Vndiquè enim confluebant, qui incommodis varijs laborabant, & virtus erat Domini ad sanandum eos. Vbi inter cæteros puer fermè decennis, cæcus ex vtero matris suę, coram omni populo oblatus est viro Dei. Qui in digitos suos expuens, & liniens oculos eius, breuem fecit orationem, & in nomine Christi aperuit oculos cæci nati. Celerrimè curat miserè cōtractū puerum. * Geniani. Itē cæcum natum.

Regnum quoquè Germaniæ cùm introïsset aliquandò vir beatus, tam excellenter enituit in gratia sanitatum, vt nec verbis exprimi, nec credi valeat, si dicatur. Nam & testati sunt, qui adfuêre, in territorio Constantiensi circa vicum, quem * Donignem nominant, ex his, quæ diligentiùs inuestigârunt & viderunt oculis suis, vna die illuminatos ad eius impositionem manûs cæcos vndecim, sanatos etiam mancos decem, & claudos decem & octo. Cæterùm nè fecisse nos inopes copia videatur, ex innumera multitudine saltem pauca memoriæ commendamus, maximè quæ in locis celebrioribus facta noscuntur. Cùm venisset Constantiam homo Dei, & vndiquè se virtutum eius fama diffunderet, Abbas Augiensis, quod intra lacum Lemannum antiquum extat & nobile monasterium, cæcum hominem, quem suis eleemosynis sustentabat, misit ad eū, & confestìm videntē illū recepit. Heiterescelm dicitur locus, ad eiusdē diœcesin pertinens ciuitatis, sed plurimùm à ciuitate remotus. Ibì quoquè, sicut & cæteris illius prouinciæ, per quę transijt, locis, multis in seruo suo miraculis glorificatus est DEVS, vbi etiam cęcus natus, sub manu eius visum recepit. Item alteri à natiuitate surdo & muto, auditus redditus est & loquela. In ciuitate etiā Basi- * Döningen. Vno die sanat homines 39. Venit Constantiam.

Basilea, cùm ex more sermonem habuisset ad populum, vt impleretur in eo, quod de sanctis Apostolis legitur, qui videlicet profecti, prædicauerunt vbiquè, Domino cooperante,& sermonem confirmante sequentibus signis : oblata est ei fœmina muta,& orante eo,locuta est:oblatus est ei claudus,& ambulauit:oblatus est cæcus,& vidit. Apud Spirensium ciuitatem, præsente Romanorum rege Conrado, qui Dei hominem ab Ecclesia ad hospitium deuotissimè deducebat,offerebant puerũ claudum, rogantes,vt ei manum imponere dignaretur. Quem signatũ protinùs erigens,super pedes statuit,& liberè gradiebatur,in Dei laudem acclamantibus vniuersis.

Mar.16.

Venit Spiram.

Item in Capella Episcopi ciuitatis ipsius,rege ipso vidente,visum reddidit cęcę cuidam mulieri, & claudo nato gressum donauit. Multa quidem & alia in manu eius ibidèm Christus effecit,sed ad exemplum pauca sufficiant. Nonnullos eñ auperculos, etiam pueros,rex ipse deuotus suis illi manibus offerẽs, de multorum curatione meruit gratulari. Necnon apud prædictam Spirensium vrbem,sed & apud Franckenfurt, Moguntinę diœcesis locum,innumeris virtutibus idem DEI seruus effulsit. De tota siquidem regione quotquot patiebantur,afferebant ad eum:& tantus erat concursus,vt prædictus rex, cùm aliquandò populum comprimentem coërcere non posset, deposita chlamyde, virum sanctum in proprias vlnas suscipiens, de basilica absportârit. Inter plurimos sanè,qui ibidèm adepti sunt sanitatem, senex quidam paralyticus de vicinia illa, homo notus & honoratus, multis suorum precibus & non sine multo labore introductus est ad hominem Dei. A quo post breuissimam, vt solebat, orationem erectus protinùs, non modò incolumis,sed & fortis apparuit : vt posses credere, si videres,non tam alteratum hominem esse,quàm alterum. Iamque eo viriliter procedente, parabant alij tollere lectum eius,in quo subuectus erat, cùm reuocans eum vnus ex circunstantibus,Hugo Tullẽsis ecclesiæ Archidiaconus, Euangelici illius memor paralytici,Non sic,ait,non sic vacuus reuertéris:tolle grabatum tuum, & ambula. Et imponens in humeros eius,dimisit eum liberè procedẽtem. Sed & omnis plebs, vt vidit,dedit laudem Deo. Ibidèm etiam surdus puer & mutus ex vtero matris suæ, subleuatus per scalam, & in fenestra accedens ad virum DEI, sub manu eius auditum recepit pariter & loquelam. Sed & quædam paralytica mulier de regione eádem, diues & honorata,ibidèm recepit amissam ex multo tempore sospitatem. Dumq; exiliens ambularet,omnes quidem lætati sunt,qui videbant : sed præ cæteris exultauêre milites,qui attulerant & obtulerant eam. Nam & ipsius sibi particeps esse virtutis religiosa deuotio videbatur. Per idem tempus transeunte sancto viro prope vicum,in litore Rheni positum,quem Bobardum vocant,& varios per vniuersam prouinciam curante languores, oblatus est paralyticus in grabato. Audita siquidẽ fama virtutum à p̃dicto viro,in occursum eius se fecerat apportari. Cui in medio populi manus imponens,erexit hominem,incolumemque remisit ad propria.

Venit Frãcofurtũ, & innumeris claret miraculis.

Iohan. 5.

Sanatur paralytica.

Itèm paralyticus.

Eodem anno ingredienti vrbem Treuirensium Christi seruo, ex more obuiàm ruit populus vniuersus. Offerunt autem ei sorores duas,quæ ab annis quatuor lumen amiserant oculorum. Quarum ille vtrique imponens signum Crucis, visum reddidit lucis:& videntes virum Dei,cum cæteris sequebantur. In eiusdem basilica ciuitatis, cùm ad altare beati Petri vir Apostolicæ gratiæ immortalem hostiam immolâsset,oblatus est ei claudus,& ambulauit:oblatus est cæcus,& vidit : oblata est surda mulier,& audiuit. Hęc in somnis admonitam se esse dicebat, vt DEI hominem peteret, cuius beneficio receptura esset auditum. Apud Confluentiam, Treuirensis diœcesis nobile castrum, Mosellam fluuium,qui ibidèm in Rhenum labitur, DEI famulus pertransibat. Cumque paululùm processisset,oblatum sibi & signatum hominem claudum, deponi iussit & ambulare:sed non fuit,qui obediret. Nec mora : claudus idem retractum priùs femoris neruum clamat spontè laxari, & dum nescit, extenditur velut ab alterò genu suum:quod, quanlibèt antè conatus, nullo modo potuisset. Mirantur omnes : probatur sub omni velocitate, quod dicitur: deponitur ilicò, ilicò graditur, ilicò sanus & incolumis innotescit.

Treuirẽses honorificè eum excipiunt.

Non est nobis Colonia transeunda. Magna est ciuitas : magna illic DEI famulo virtus adfuit : magna illum deuotio coluit populorum. Ostenditur vsque hodiè in claustro beati Petri, sicut à personis veridicis nupèr accepimus, adolescẽs olìm claudus,nunc liberè gradiẽs:q̃ oblatus viro Dei,ad impositionẽ manûs eius, gressum

Venit Coloniam, & cum multa deuotione excipitur. Sanat ibi claudum.

gressum recepit. Vndè etiam filius eius publicè cognominatur. Abbas Henricus de Suedia, cuius suprà fecimus mentionē, nupèr retulit nobis, fœminam nobilem, germani sui olìm vxorem, cùm post obitum viri sui præ dolore phrenesim incurrisset, & multo tempore sic se habens, in vinculis teneretur, eidem patri sancto in ciuitate præfata oblatam, & vix tenuiter turba circunstrepente signatam, dum ex more ligata reuehitur, mentem pristinam atque integram recepisse salutem. Itèm phreneticam.

In eadem etiā ciuitate filiā surdam, eidem patri sancto parentes nobiles obtulerunt. Hanc aiebant à pueritia traditam sanctimonialium monasterio fœminarum, ibidèm prorsùs amisisse auditum, & annos plurimos in eodem incommodo peregisse. Cuius aures, signo Crucis edito, pater sanctus attrectans, protinùs & auditum ei, & parentibus reddidit audientem. Et surdam puellam. Accedens inter hæc mulier honorata, Coloniensis itidèm ciuis, quæ alterius oculi lumen amiserat, plurima iam per quinquennium inutiliter sese in medicos expendisse dicebat. Et ipsam quoquè continuò per signum Crucis illuminans vir beatus, quod gratìs acceperat, gratìs dedit. Itèm cæcā.

Sed & matronam alteram, in beati Petri basilica oblatam in lectulo, idem Christi seruus erexit protinùs, & incolumem suis pedibus abire præcepit. Et contractam. Huius ex multo iam tempore nerui femorum fuerant sic retracti, vt nec erigi vllatenùs posset, nec consistere pedibus suis. Nam ex personis alijs perhibebant, qui studiosiùs obseruârunt, ad eiusdem sancti viri orationem & manûs impositionem in ciuitate prædicta infra triduum, quod ibì fecit, duodecim claudos erectos, mancos duos sanatos, & quinque cæcos illuminatos, loquelam redditam mutis tribus, & decem surdis auditum. Atq; alios multos. Aquisgrani sede regia, dum in illa famosissima toto Romanorum Orbe Capella vir beatus Missarum solennia celebraret, claudo homini gressum, & cæcis quatuor visum sub manu eiusdem serui sui Rex regum summus, & vnicus Dominus dominantium reparauit, & potenti virtute restituit. Eodem etiam tempore intrà Leodiensium fines, præter innumera alia, quæ breuitatis studio præterimus, iuxta oppidum, quod Fontanas vocant, orante eo, aperuit Dominus oculos cęci nati. Huius non modò oculi cæci, sed ipsę etiam palpebræ clausæ & emortuæ erant. Quas sacratissimis digitis suis aperiens vir beatus, diuino munere & vigorem palpebris, & pupillis præstitit claritatem. Confestìm deniquè idem puer lucem miratus ignotam, maxima cum exultatione clamabat. Video diē, video homines, video capillatos: plaudens quoquè manibus & tripudians: Deus, inquit, ex hoc iam non offendam ad lapides pedes meos.

In vrbe etiam Cameraco celebranti Missarum solennia viro Dei, surdum & mutum à natiuitate puerum offerebāt. Cameraci curat surdū & mutum. Quem audientem & loquentem qui propiùs aderant, supra gradum ligneum statuêre, vt de loco eminentiori nouo sermone populum salutaret. Nec mirum, quòd mira plebis deuotio, mira protinùs vociferatio sit secuta. Et hæc quidem super his, quæ in regno Germaniæ in manu serui sui mirabiliter operatus est DEVS, è pluribus pauca sufficiant. Nam & in Hispanijs, vbì præsens ipse non fuit, sanctitatis eius indicia claruerunt. Cùm enim fidelis seruus & prudens, preciosum Crucis Dominicæ fructum vndiquè colligeret, itèrumque propagaret vbiquè: contigit vt de filijs suis in Hispanias mitteret, in illis quoquè, sicut & in cæteris gentibus, aliquem habere fructum desiderans. De quorum numero Albertus quidam faber in loco, cui nomen Superadum, grauissima valetudine occupatus, per multum iam tempus iacebat paralyticus in grabato. Interìm per Abbatem suum incommodum suum nunciat patri sancto, & vt sibi misereatur, exorat. Eadem autem die, qua vir beatus in Claraualle pro eodem paralytico ad petitionem sui illius Abbatis orauit, currente velociter verbo virtutis, & virtute orationis, illo in Hispanijs repentè conualuit, tanquàm vas plenum aqua suo sentiens capiti superfundi. Precibus absentē restituit paralyticum. Regressus siquidem Abbas, cùm prædictum fratrem incolumem reperisset, diligenter sciscitatus ab eo & modum & tempus suæ liberationis, certissimè comperit, orante in Gallijs Dei famulo, illum in Hispanijs esse curatum.

Et quia semèl ad Hispanias vertimus stylum, illud quod contigit de viro reuerendissimo Petro Asturiensi Episcopo, prosequamur. Is quidem Petrus nobilis genere, monachus ꝓfessione, pietate deuotus, in cœnobio quodam, quod eo tēpore ipse regebat, tam vehemēti dolore capitis laborabat, vt nulla die regulā obseruare ieiunij,

nulla hora sine pellicijs posset aut pileis stare. Sic miserabilis homo aliquandiù victitabat, vel magìs diù moriebatur. Audiēs autem celeberrimam virtutum famam, quæ per Dei hominem efficiebantur, per quendam fratrem legationem mittit suę supplicationis, & opem flagitat eius intercessionis. Cui vir sanctus laneum, quo ipse vtebatur, pileum misit, & promisit ęgro capiti de Dòmini virtute remedium. Suscepit ille missam sibi benedictionem maxima cum reuerentia & deuotione. Confitens enim, quàm solicitè potuit delicta sua, & stola sese induens sacerdotali, ità demùm velut Christi fimbriam tangens, serui Christi pileum sumpsit, & imposuit capiti suo. Nec tardauit fidei fructus, & benedictionis effectus: sed miratus & ipse est, celerem protinùs sentiens medicinam: & extunc vsq; hodiè ab eiusmodi languore sanus & incolumis, annunciat omnibus, quam experiri meruit ipse, virtutem. Nam & Episcopus factus, xenia illa diuisit, partem mediam suis secùm in scrinijs honorificentissimè ferens, mediam in monasterio sub eadem veneratione deponēs, nec locum scilicet, vndè vocatus: nec sedem, cui pręlatus est, volens tanta benedictione fraudari.

Pileo suo sanat acerrimos capitis dolores.

Ex hoc nobis ad ea quoquè, quæ mirabiliter egit in regione propria, redeundum. Nam in eo fortè etiam plus, quàm propheta, dici posse videtur, quòd propheticus ei non defuerit honor in patria sua. Henricus quidam, vir magnus & potens in domo & familia Ducis Bauarorum, ex multo iam tempore, misero penitùs & miserabili quodam incommodo desperabiliter laborabat. Siquidem tanquàm viuum aliquid & mobile intrà pręcordia sentiens, & ex magna parte phreneticus, nec consolari poterat, aut securus esse: nec quid timeret aut pateretur, agnoscere, nisi quòd dæmonium esse suspicabatur. Talis ad Dei hominē de Bauaria Claraualllem vsque perductus, eius oratione perfectam meruit sospitatē. Cui etiam formam vitæ & mandata, quæ deincèps obseruaret, idem sanctus imponens, incolumem remisit ad propria. Nam & vsque in præsentem diem, sicut certa relatione didicimus, tam obediēs perseuérat, vt non modò suis contentus sit stipendijs, sed operibus etiam pietatis intentus: ità vt mirabilior eius morum conuersio, quàm curatio, videatur. Mussceium dicitur villa super Sequanam fluuium, paucis à Claraualle milliaribus distans. Ex hac virum hydropicum ad Dei hominem adduxerunt. Cui manus imponens & orans, proprio quoquè cingulo suo tumentem enormiter vterum eius accinxit, pręcipiens, vt incolumitate recepta, pristinum sibi cingulum reportaret. Nec tardauit sanitas, sed paulatìm tumor abscessit. Deniquè circa vicesimum diem gracilis incolumisque reuersus, cingulum simul & gratias multas suo retulit curatori. Exeunti aliquandò alio tempore monasterij claustra, senem paralyticum ex proximo viculo, qui Mundiuilla dicitur, obtulerunt. Subsequens autem modicè, & breuiter orans, tetigit hominem, & incolumem suis pedibus abire præcepit. Quo abeunte, populus multus, qui in occursum viri Dei confluxerat, non sine lachrymis Dominum collaudabat. Itèm redeunti aliquandò de via, pro foribus monasterij oblatus est ei surdus & mutus. Expuens igitur, tetigit linguam eius, & digitos immisit in aures eius. Protinùs autem aurium eius obstacula facta sunt de medio, & solutum est vinculum oris eius. Maliuilla dicitur vicus, tribus circiter milliaribus à monasterio distans. Hunc quandoquè pertransiens vir beatus, mancam puellam tetigit & curauit, quam nunc vsque superstitem & incolumem esse nupèr percepimus. Per idem tempus in finibus illis apud castrum, quod nominant Burdemontem, duo milites de beati patris virtutibus conferebant: sed minùs credulus alter, Si hunc, inquit, puerum sanauerit, extunc firmiùs credam. * Dicebat autem surdum quendam & mutum, qui apud eos nutritus, nec locutus fuisset aliquandò, nec audisset. Post dies paucos, transeunte propiùs patre sancto, ambo pariter puerum tollunt & offerunt ei. Imposita igitur manu puero, & signans os illius & aures, allocutus est eum, & loquentem protinùs audientemque dimisit. Apud Risnelmum oppidum regionis eiusdem, vsque modò cernere est adolescentem, Simonem nomine, satis notum, qui præfato Dei famulo oblatus est, & sub manu eius gressum recepit. Eodem etiam tempore prope viculum, cui nomen est Malenuilla, puella māca ad eius tactum sanata est: & vt nobis testati sunt, qui viderunt & nouerunt, etiam hæc incolumis vsq; hodiè perseuérat.

Medetur cuiusdā magni viri grauissimo incommodo.

Hydropici curatio.

Itèm paralytici.

Itèm surdi & muti.

Manca puella fit incolumis.

f. *Ducebat

Itèm surdus & mutus puer.

Barrum super Albam dicitur oppidum, tribus, vt aiunt, leucis distans à monasterio Clarçuallis. Ibì quoquè sępiùs per hunc hominē Dei, diuinæ virtutis opera claruērīt.

Siqui-

Siquidem pręter ea, quę minùs diligenter curauimus inuestigare, eò quòd omnis nostra curiositas signorum multitudine vinceretur, quatuor illic claudos, ad ipsius orationem & manûs impositionem, diuersis temporibus Christus erexit, cæcos duos illuminauit, duobus ęquè surdis & mutis auditum pręstitit & loquelam. Sed iuxta alterum Barrum super Sequanam, ad eius tactum illuminatus est cæcus, conualuit etiam paralyticus, gressum recepit puer claudus ex vtero matris suæ.

Cùm reuerendissimus Papa noster Eugenius tertius ex monacho Claraualleensi, & Abbate sancti Anastasij in vrbe Romana, ad Apostolicam assumptus cathedram, Gallias intrâsset, ibat cum eo vir sanctus: nec minùs Apostolica virtus in illo, quàm dignitas in illo præeminebat. Tantus enim ad beatum virum erat concursus incommodis varijs laborantium, vt cùm aliquandò summus Pontifex basilicam vbi ille Missarum solennia celebrabat, deuotus intrâsset, expleto sacrificio, & ex more accedentibus eis, qui curam desiderabant, paulominùs idem Papa comprimeretur à turbis, & vix potuerit per ministrorum manus educi. E plurimis sanè, quæ in eiusdem Apostolici viri facta sunt comitatu, duo scribimus, quæ nos obliuisci ipsa, quam vidimus, magnitudo lætitiæ non permittit. Chaleta dicitur vicus, inter Prouignum castrum & Sequanam fluuium constitutus, vbì puer fermè decennis ab anno priore paralyticus sic iacebat, vt nec ipsum caput flecteret, nisì ab altero moueretur. Quem afferentes in culcitra mater eius cæterique propinqui, offerebant viro sancto, prope eundem locum per stratam publicam transeunti. At ille sanatum erigens, statuit supra pedes suos, & ire præcepit. Nec mora: exilijt puer, & ambulabat, magnificans Deum. Qui tandiù sanctum prosecutus est abeuntem, donèc ille, inuitum licèt & renitentem, redire præcepit. Vbì non immeritò quidem magna admodùm facta est admiratio, magna exultatio omnium, qui videbant: sed præ cæteris frater iunior in ipsius, tanquàm rediuiui, oscula ruens, multos eorum ad lachrymas vsq; permouit. Hunc quidem puerum & post annos quatuor in eodem vico vidimus, quem beato viro mater offerens, sacros monebat osculari pedes: Hic est, inquiens, pater tuus, qui tibi vitam reddidit, & te mihi. Eodem anno apud Cistertium iuxta morem Abbatibus congregatis, prædictus Papa venerabilis adfuit, non tam Apostolica authoritate pręsidens, quam fraterna charitate residens inter eos, quasì vnus ex eis. Vbì cùm ad cellulam, in qua iacebat, facto vespere & conuentu soluto, Dei famulus diuertisset, surdum ei puerum obtulerunt. Erat autem puer ille de vicinia eâdem, & sicut posteà didicimus, ex longo antè tempore vigilans in custodia gregis sui, subito terrore percussus, amiserat prorsùs auditũ. Orans itaque pater sanctus, & puero manus imponens, vtrùm audiat, sciscitatur. At ille mira deuotione proclamans, Audio, domine, audio: tam firmiter amplexatus est eum, vt vix ab eo posset auelli. Auditum est verbum, oblatus est puer summo Pontifici alijsque personis, celeberrimumque hoc miraculum fuit.

Vide mirabilem morbidorũ concursum ad virum Dei.

Eugenij Pontificis insignis modestia.

Surdus puer audit.

Venerat pater sanctus ad monasterium in diœcesi Bisuntina, cui nomen est Charus Locus, & erant cum eo ex Abbatibus sui Ordinis multi. Vbì matrona quædam de finibus illis, ex multo tempore iam clauda, in carro allata, oblata est ei. Orans verò breuiter, & signans eam in nomine Domini, erexit & sanauit, vt eâdem hora incolumis remearet ad propria. Eodem tempore in monasterio, Morimundo, quæ est Cistertiensis Ordinis Abbatia vna de primis, monachus quidam iacebat vsqueadeò paralysi dissolutus, vt reliquis omnibus membris officio proprio destitutis, in solo vigere videretur capite sensus, in solo deincèps pectore vitalis spiritus palpitare. Non manum mouere, non pedem: tantùm loqui poterat, & videre. Intereà superueniens vir beatus, paralyticum visitat, manum postulatus imponit, & continuò opem sentit ægrotus. Vt tamen gratius esset miraculum, velut gradatìm per aliquot dies ad singulas eius visitationes magìs ac magìs conualescens, iam mouebat manus, priùs, alteram manum, posteà alteram recuperans: iam pedibus consistebat, iam paulatìm gradiebatur, donèc fratrum collegio redderetur incolumis. Sicq; exindè profecturus Abbas sanctus, palliolo suo operuit postulantem, & sub eo in breui obtinuit etiam reliqui corporis sospitatem.

In monasterio Alberipæ monachus quidam adolescens vsum vocis amiserat, vt nec psallere inter fratres, nec à quoquam, nisì multùm proximo sibi, intelligi

bbbb posset,

Restituit vocem adolescenti. possct, quid loqueretur. Cui vir sanctus, dum idem monasterium visitaret, aquam frigidam benedicens, potum dedit, & continuò frigidus ex pectore eius sudor erupit. Deniquè ipsa die ab eodem incommodo liberatus, psallere cœpit quasì vnus de cæteris fratribus: & hoc illi beneficium vsque hodiè perseuérat.

Nôrunt multi deuotum iuuenem, qui Lugdunensis olìm ecclesiæ filius, modò monachus Cisterciensis, patrui sui sancti Hugonis Episcopi Gratianopolitani, cuius & nomen meruit, mores imitatur. Huius conuersione vir sanctus audita, gauisus est, quia patruo eius singulari fuerat charitate deuinctus, & consolatorias illi literas misit. Contigit autem, vt eodem tempore idem iuuenis febre correptus, grauiter laboraret. Susceptam igitur debita veneratione epistolam, fideli deuotione collo suo ob remedium salutis appendit, & vsque modò gratulatur perfectam se protinùs obtinuisse sospitatem. (Epistola eius collo appēsa, pellit febrem.) Cùm venisset aliquandò pater sanctus ad monasterium Trium Fõtium, oblatus est ei clericus quidam ex his, qui Regulares nominãtur, homo grandæuus & cæcus. Imposuit ei manum, & breuem ex more fecit orationem, & eádem hora videntem illum remisit ad ecclesiam suam. (Cæcus videt.)

In Trecensium vrbe multa per hunc DEI famulum miracula claruerunt. E quibus duo, quæ præsentibus Episcopis, Godefrido Lingonensi & Henrico Trecensi facta sunt, memoramus. Puellam curuam in prædicti Trecensis Episcopi domo, propinqui & noti cum multis ei precibus offerebant. Tantus verò concursus erat, vt cùm eam signatam DEI famulus, acsì molle lutum inter sacras manus mirabiliter formans erexisset, & erectam incedere præcepisset, locus non potuerit inueniri. Demùm supra mensam magnam, quæ propè posita erat, statuerunt illam, & erecta liberè gradiebatur, magnificè Dominum collaudantibus vniuersis. Hanc quoquè adhuc superstitem ab his, qui eam nouêre, nupèr audiuimus. In eádem vrbe filiam mutam patri sancto obtulit mater, cui morbus epilepsiæ loquendi ademerat facultatem. Nec mora: seruo Christi imponente ei manum, solutum est vinculum oris eius, & loquebatur rectè. (Mutæ vox reformat.) In eiusdem vrbis diœcesi loco, cui nomen Domnamant, cùm vir sanctus Missarum solennia celebrâsset, cæcum illi filium obtulit pater. Expuens autem in digitos suos, & palpebras eius liniens, eádem hora videntem illum reddidit patri suo. (Cæco lumē redditur.) Nec longè ab eodem vico apud oppidum Argillerias, post Missarum similiter celebrationem, fœminam claudam, quæ in præbenda Odonis, eiusdem castri domini, mendica viuebat, cùm basilicam egrederetur, signans & sanans, populum multum, qui vndiquè fuerat congregatus, admiratione & exultatione repleuit. (Clauda ambulat.)

In exitu quoquè oppidi, quod Rosnaium vocant, paralyticum hominem sic extenuatum corpore, vt solam circunferre pallidæ mortis imaginem videretur, impositum plaustro transeunti offerunt viro DEI. Is quoquè, vbì signatus est, deponi & incedere iussus, plaustrum suum incolumis sequebatur, vehementer stupentibus & in DEI laudem acclamantibus vniuersis. (Itèm paralyticus.) Alio tempore proximum castrum Brenam transiens, obuium habuit populum multum, sicut vbiquè semper & vndiquè in ipsius occursum confluebat innumera multitudo. vbì, cernentibus cunctis, fœminam claudam ex eodem oppido tetigit & erexit: quam & ibidèm posteà vidimus occurrentem cum cæteris, & præ cæteris gratias referentem. (Clauda itidèm.) In pago Senonico apud castrum, quod Triangulum vocant, intrà Missarum sacra solēnia, fœmina, cuius ibidèm per annos decem cæcitas omnibus innotuerat, sub manu viri Dei, mirantibus omnibus, visum recepit. (Cæca videt.)

Apud Monasteriolum quoquè, vbì Iona & Sequana confluunt, præsente pijssimo principe Comite Theobaldo, cuius suprà fecimus mentionem, alijsque adstantibus non paucis potentibus viris, offerenti diuina sacrificia viro DEI, paralyticam fœminam obtulerunt. Quam, expletis solennijs, tangens & erigens, ipsa hora sanam remisit ad propria: itá vt suis pedibus illa abeunte, grabatum, in quo fuerat apportata, in eádem basilica vacuum remansisse viderimus. (Paralytica sanatur.) Eiusdem quoquè Diœcesis castrum Iouinianum transeunti eidem famulo Christi, in strata publica fœminam cæcam offerebant. Substitit, & breuiter orans, eidem fœminæ manus imposuit, & Dominus aperuit oculos eius. (Itèmq; cæca.) Vt autem videre visa est, exultatio magna secuta est omnium, qui aderant: & clamantes alter ad alterum, Anna videt, Anna videt, (Hoc enim eidem fœminæ nomen erat) copiosiùs confluebant. Intereà vir sanctus accelerans, declinabat

nabat turbas,& egrediebatur, cùm iuuenis quidam, altero oculo cæcus ab vtero matris suæ,secutus & consecutus est eum. Qui quidem continuò & ipse ad eius benedictionem visum recepit,& geminata est lætitia populi prosequentis. Et cæcus.

Antisiodorum aliquandò veniens vir beatus,orationis causa monachorum basilicam introiuit, vbi Confessor Domini gloriosus Germanus Episcopus requiescit. Cui post orationem regredienti mulier clauda,genibus repens & manibus,vt suî misereretur,supplicabat. At ille signo Crucis edito, appræhendit manum eius, & erexit eam:exiensque dimisit incolumem,& Deo gratias reddituram, ad prædicti confessoris memoriam misit,suis pedibus gradientem. Clauda erigitur.

Chableia nomē est vico,qui eidem proximus ciuitati, insignem beati Martini basilicam habet. Nam & fundus ipse ad possessionem spectat Ecclesiæ Turonensis, vbì corpus iacet eiusdem gloriosissimi Confessoris. Hunc verò vicum Dei famulo transeunti, claudum adolescentem populus offerebat. Quem ad eius orationem erectum protinùs & liberè gradientem, ad prædictam beati Martini basilicam deduxerunt, magnificè Dominum collaudantes, qui Martini sui spiritum suscitauerat in Bernardo. Itèm claudus.

CAPVT V.

NOnnullas etiam sanitates, quas per manus fidelis serui sui mirabiliter Christus effecit,per visum ei mirabiliùs præostendit: multas ipse,cùm fierent, animi virtute persensit:ad aliquas etiam,spiritu suggerente,non rogatus accessit. E quibus nè videatur in immēsum processisse narratio, exempla pauca subijcimus:illud etiam eregionè monentes,nè qs fortè tam breuiter scribi opera tanta miretur. Siquidem multa ex his in tam breui fieri vidimus,vt tam celeriter ea proloqui nequeamus: & cùm dici soleat, nil esse facilius dictu : huic tamen Dei famulo per gratiam, quam acceperat,signa facere magis facile videbatur,quàm nobis facta narrare.

Egredienti aliquandò patre sancto monasterium, homo qdam de finibus illis occurrens,sanandum filium offerebat. Nam intrà monasterium quidem infirmis imponere manum, difficiliùs acquiescebat, nè videlicet,si cōcursus hominum illic fieret, quies cœnobij turbaretur,& disciplina periret. Erat autem prædictus puer ille fatuus & mentis inops,claudus quoquè,& surdus,& mutus. Qui eâdem hora per ipsius orationem & manûs impositionem ab omni simul incommodo liberatus, audiebat, & loquebatur, & ambulabat, & sanæ mentis effectus, à priore penitùs inquietudine & furore cessabat. Cumque eundem iam incolumem filium pater deuotus ad oratorium beatæ DEI genitricis cum gratiarumactione deduceret,loquebantur mutuò fratres,de tam multiplici vnius incommodo pueri conquirentes. Ad quos pater sanctus:Flagellum,inquit,Dei erat,& maligni spiritûs dira vexatio. Vidi enim nocte prçterita hoc eodem in loco (erat enim iuxta fluuium Albam,vbì sanatus est puer) hîc, inquam,vidi oblatum puerum talem,exeunte ab eo spiritu nequam, omnem recipere protinùs sospitatem vsumque membrorum. Addidit etiam vir beatus, de eâdem scilicet visione: Cumque paululùm processissem in eodem itinere,quo nunc pergimus, iuxta proximum vicum (dicebat autem de eo, quem nominant Longumcampum)offerebatur mihi fœmina clauda, & Dominus ei gressus reddebat. Audiêrunt & mirati sunt fratres,futuri magis attoniti expectatione miraculi,quàm recordatione præteriti.Quid enim vnquàm simile mundus audiuit? Ventum est ad locum,inuenta ibì protinùs mulier clauda,expectans DEI hominem transiturum, & à simul transeuntibus iuxta verbum, quod prædixerat, expectata. Oblata igitur ab eis, qui attulerant eam, & sicut prædictum fuerat, signata ab homine Dei, ex Dei munere gressum recepit,& ibat gratias agens. Multa mala simul in vno puero curantur. Spiritu præuidet quædam sua miracula.

Anno altero causa extitit, vt vir sanctus Lingonas peteret, inter Episcopum & Clerum ciuitatis illius orta graui admodùm simultate. Vbì cùm prima die inefficaciter laborâsset, & manè facto,abire pararet, dicebat fratribus: Quia vidi per visum noctis, introëunti mihi ecclesiam offerri claudam fœminam,& sanari. Post vnam ferè horam,cùm iterùm Clerici conuenissent,prӕter spem omnium reformata pace, multis precibus coëgerunt illum beati Mammetis martyris intrare basilicam, &

Claudæ restituitur gressus.

quia fames inualuerat, populum ad eleemosynam exhortari. Vbì inter loquendum, sicut prædixerat, oblata est ei clauda mulier & erecta, mirantibus quidem omnibus, sed eis ampliùs, qui sicut videbant factum, ità se recordabantur audisse futurum.

In pago Treuirensi antiquum extat cœnobium, quod Rutinense vocatur: vbi celebrante aliquandò Missarum solennia viro D E I, innumerabilis aderat multitudo. Intereà Guntrannus de Sura, quod est oppidum eidem proximum monasterio, claudam illuc fecit fœminam afferri. Hæc ex multo iam tempore repens humì, penitùs erigi non valebat: sed scabellula tenens manibus, pedes emortuos post se trahere consueuit. Cùm autem præ multitudine populi ad D E I hominem introduci fœmina non valeret, in basilica media repentè conualuit: & exiliens ambulabat, non sine lachrymis gratias agens Deo. Cuius scabellula populus iubilans tulit protinùs ad altare, vt sisteret ea D O M I N O & Bernardo seruo eius. De cuius nobis curatione confessus est pater sanctus, quòd præcedenti nocte sibi præostensa fuisset. Videbatur enim sibi in eâdem basilica in medio populi circunstantis clandestinus & ignotus eiusmodi fœminam tangere & transire, ac penitùs eam videre sanatam, plurimùm sibi ipse congratulans, & exultans, quòd agnitus non fuisset. Eádem etiam die rutilauit Rutinæ in beati viri præsentia lux cælestis, cuius benedictio alijs quoquè claudis duabus fœminis gressum, visum reddidit cæcis æquè duobus. Sæpissimè verò contigit, vt inter orandum indubitanter D E I seruus agnosceret virtutem adesse diuinam. Cuius tamen modum cognitionis se posse nullis verbis exprimere fatebatur. Nonnunquàm verò, cùm signâsset aliquos & transisset, sanatos esse dixit: & regressus aliquis ex his, qui audiêrant, sicut dictum erat, inuénit.

Idem alteri.

Surdus audit.

Egressus aliquandò Basileam vrbem, surdum quendam signauerat & transiêrat. Cumque paululùm processisset, vocans Alexandrum Coloniensem: Reuertere, ait: quære, vtrùm audiat homo. Redijt, & illum reperit audientem. Similiter ipso die, cùm signâsset alium cæcum altero oculo, & abiret: D E V S, inquit, aperuit oculum eius. Hoc etiam prædictus Alexander cùm ad inquirendum reflexisset iter, ità esse cognouit. Iste est Alexander, qui in eisdem diebus ad viri DEI sacra monita ostensionemque virtutum, inter alios & cum alijs fermè triginta, seculo valefecit, & secutus est eum. A quo etiam deindè post modicum tempus promotus, Abbas vsque hodiè est ordinatus in monasterio Tolosanæ diœcesis, quod Grandissylua vocatur, cuius suprà fecimus mentionem. In Constantiensi quoquè diœcesi prope castrum Frieburg, cùm homini cæco in via manum imposuisset, remisit qui videret eum: & inuentus est videns.

Cæco oculus restituitur.

Item tribus alijs.

Quod duobus alijs cæcis in pago Coloniensi prope monasterium, quod Bruuiler dicitur, similiter fecit: & cùm videre nunciarentur, confessus est se quoquè sensisse virtutem. Vtriusque rei, tam illorum illuminationis, quàm ipsius confessionis, vsque hodiè testis est Abbas de Campo, quod est cœnobium non ignotum parochiæ Coloniensis & Ordinis Cisterciensis. In territorio etiam Senonensi, in oppido, quod sancti Florentini nomine vocant, oblata est viro D E I mulier surda. Cui manus imponens, per spiritum sensit virtutis effectum, cùm illa adhuc stupida & tumultuosa, vt est genus illud, & vt antè solebat, nihil se audire clamaret. Manè autem facto, cùm nec illa rediret, nec alter aliquid indicaret de ea, sciens sanctus diuinam misericordiam adfuisse, accersiri fœminam iubet. Inuenta igitur auditum recepisse, venit glorificans D E V M, & Dei famulo gratias agens.

Surdæ redit auditus.

Egrediebatur idem pater Metensium ciuitatem, & ex more deuotus cum populus deducebat cum eorum Episcopo Stephano, & fratre eius Reinaldo Barrensi Comite, alijsque personis tam ex clericali quàm ex militari ordine multis. Interìm causa extitit, vt rogaret nobilem virum Henricum de Salmis super verbo quodam, quod ipse ei Episcopus & alij, qui conuenerant, suggerebant: vt videlicet Metensi ciuitati & populo pacem daret, cui grauiter inimicabatur. Ille verò renuere penitùs cœpit & abiurare, nec vllis precibus flecti. Inter hæc superuenientes alij, offerebant beato viro hominem surdum, obsecrantes, vt ei manum imponere dignaretur. At ille fidei zelo succensus, sicut interdùm ob causas necessarias terror quidam & authoritas supra hominem in eius facie rutilabat, conuersus ad militem: Tu nos, inquit, audire contemnis, quos continuò coram te audiet surdus. Et imponens

ponens manum homini, signauit eum, & in aures eius digitos misit. Quo protinùs audiente, pauens Henricus & tremens, ruit ad pedes hominis Dei, humiliter satisfaciens, & liberè annuens, quicquid fuerat postulatus. Nobilem quendam miraculo cogit paci studere.

Transiens aliquandò seruus CHRISTI Brenam oppidum, mendicantem in platea vidit fœminam cæcam. Quam aliquantispèr intuitus, cùm ex more à transeuntibus eleemosynam flagitaret: Tu, inquit, petis argentum, & DEVS tibi donabit visum. Accedens ergò, tetigit eam, & oculos eius aperuit. Quæ beneficium sentiens insperatum, non minùs misericordiæ magnitudinem, quàm lucem insolitam mirabatur. Cæcam illuminat. Inter primas propagines, quas abundantissima vitis emisit, in Rhemorum parochia monasterium Igniacense plantatum, feliciter radicauit. Quod aliquandò visitans idem sanctus, vicum Mátronæ fluuio proximum, quem Riuolium nominant, pertransibat. Vir quoquè magnificus & deuotissimus eius amator Samson Rhemorum Archiepiscopus comitabatur illum, solita veneratione deducens. Senex autem claudus, ad mendicandum positus erat in via, cui vnus ex fratribus eleemosynam dedit. Secutus Abbas sanctus, cùm iam hominem pertransisset, conuertit se, & paulispèr intendens in eum, quid patiatur, interrogat circunstantes, & sibi illum præcipit exhiberi. Suspicati homines, quòd esset ei amplius aliquid ipse daturus, Domine, inquiunt, claudus est, nec moueri potest: nos ad eum ferimus, quod volueris dare. Quo repetente verbum, & dicente, Tollite eum, & afferte ad me, primò quidem præ admiratione mutuò sese intuebantur, ignorantes quid esset facturus. Demùm agnoscentes eum, clamabant adinuicèm: Abbas est Claræuallis, & protinùs illum sanabit. Nimirùm solitus erat, quotiès poterat, operam dare, nè in vicis agnosceretur, & interdicere socijs, nè cui ex occurrentibus manifestarent eum, aut de eo aliquid loquerentur: sed quærentibus quis transiret, dicerent monachos esse, aut aliquem de personis simul euntibus nominarent. Ecce vt se cupit celatum. Igitur agnito DEI famulo, ruunt vndiquè: & leuantes hominem, ferunt & offerunt ei: Qui imponens vtranque manum capiti eius, & in cælum suspiciens, ac breuiter orans, deponi illum iubet & ambulare. Excusante illo, & dicente, Non possum: Ego tibi, ait, in nomine Domini & eius virtute præcipio, Vade, sanus esto iam ab hac hora. Quid plura? Statìm depositus, statìm sanatus est, statìm liberè gradiebatur, repletus stupore & ecstasi in eo, quod contigerat sibi. Claudus repentè fit sanus. Sed & vicini eius & noti pariter congratulantes, Dominum collaudabant, qui miserabilis hominis & meritum simul & votum, abundantia suæ pietatis excessit. Vndè etiam vsque hodiè locus ab incolis demonstratur, vbì signum tam euidens diuinæ virtutis effulsit, vbì senex claudus ex multis annis, tota inferioris corporis sui parte præmortuus, & à renibus deorsùm omni prorsùs membrorum destitutus officio, dum stipem postulauit, sanitatem recepit, oranti seruo fideli, & omnipotente DOMINO operante. Hic fuit viri sanctissimi nouissimus in Rhemorum partes ingressus: siquidem factum est hoc ante sacram eius depositionem corporis anno vno: de qua felicium eius actuum felicissima consummatione erit nobis iam, sed sub alia narratione, dicendum. Nimìs enim fallitur, si quis arbitratur huius sanctissimi viri facta mirifica posse cuncta narrari: & tam necessè est multa sileri, quàm impossibile omnia compræhendi.

LIBER QVINTVS.

CAPVT I.

VM post tantos & tam multos iam labores ac sudores, Dominus dilecto suo Bernardo Claraualleusi Abbati, diù desideratum preciosæ mortis somnum dare disponeret, & fidelem seruum in requiem introducere suam: cœpit magìs ac magìs promptus in *ipsum proficere spiritus, & caro infirma deficere. Cognoscēs enim vir sanctus propè esse iam brauium, solito currebat alacriùs, & terrestris suæ habitationis dissolutionem sentiēs imminere, votis vberioribus adspirabat ad habitationem ex Deo, domum non manu factam, æternam in cælis. In cuius purissimo pectore sacri sese desiderij flamma non capiens, crebris erumpebat indicijs, & ignitū eloquium vehementer feruoris interni vehementiam declarabat: sicut in sanctis animalibus per prophetam inter cætera describuntur & scintillæ, quasi adspectus æris candentis. Corpus lectulo decubans, varijs exercebatur incommodis: animus tamen nihilominùs liber & potens, quæ Dei erant, exercebat inuictus, non cessans in medijs quoquè doloribus meditari sacrum aliquid, aut dictare, & orare affectuosiùs, fratres studiosiùs exhortari. In oblatione hostiæ salutaris, quam vsque ad defectum vltimum vix aliquandò intermisit, artus sibi vix cohærentes vigore spiritûs sustentabat, semetipsum pariter offerens acceptabilem hostiam Deo in odorem suauitatis. Quo tempore ad auunculum suum Andream militem templi, qui & ipse regionis Hierosolymitanæ columna maxima habebatur, Epistolam scribens, inter cætera ait: Ego enim delibor, nec puto me * longum facere super terram. In illis diebus causa extitit, vt fratrum aliquis in remotas Germaniæ partes pro quibusdam mitteretur agendis. Et missus est frater Henricus monachus, quem ante sex annos de Constantiensis diœcesis partibus cum pluribus alijs idem pater sanctus adduxerat. Hic ergò dum mitteretur, longioris itineris pericula timens, (nimirùm hyems erat) illud tamen maximè verebatur, nè contingeret, vt idem pater sanctus, priusquàm ipse rediret, ab hac vita migraret, & absens ipse benedictionis extremæ participio fraudaretur. At ille benedicens ei, & dicens, Nè timeas: & incolumis reuertéris, & me quoquè, sicut desideras, inuenies, consolatum illum emisit. Profectus idem frater, in territorio Argentinēsium adstrictum glacie fluuium pertransibat. Tum subitò fracta glacie, sub pedibus muli, quo vehebatur, corruit, & sub glaciem vehemens illum vnda trahebat. Quid faceret mersus flumine, glacie clausus? Recordatus est patris sui, recordatus est promissionis eius, quæ inanis esse non potuit. Continuò siquidem, vt hodiè quoquè fatetur, patrem sanctum sibi visus est habere præsentem: tantaque suauitate perfusus est, vt nec impetum amnis, nec molestiam frigoris, nec spirandi difficultatem, nec vllum deniquè incommodum sentiret aut metum. Nec mora: contra fluminis impetum sine suo conatu diuina virtute reductus, ad ipsum, per quod ante ceciderat, foramen se reperit, marginem arripit, exit intrepidus, illęsus euadit, expleto negocio redit incolumis, & fideli promissione, sicut ipse promisit, inuenta, multiplices gratias agit, ad sacrum cuius tumulum tam deuotus hodieque persistit, quàm certus est eius sese meritis, velut de tumulo, & quidem satìs horribili, reuocatum. Sed non est nobis super hoc declamandum. Alij antiqua miracula conferant: nec minùs hunc mirabiliter, quàm beati Benedicti puerum Placidum, nec minori asserent à periculo liberatum: qui etiam, si viderent, quem adstrictus glacie reddidit fluuius, ei compararent, quem euomuit cetus: nobis sufficit breuis & pura narratio.

Ezech 1.

Corpore lãguente, spiritus robustus fortiter diuina exercet.

Nota rem memorabilem de absente viro beato.

Ionæ 2.

Intereà dū adhuc pater sanctus in suo Claraualēsi cœnobio, licèt lectulo decubās, cursum vitæ viriliter consummaret, grauis admodùm plaga Metensi populo superuénit. Egressi enim in multitudine graui aduersùs vicinos principes, à quibus præter morem lacessitā se esse tāta ciuitas indignabatur, traditi sunt multi in manus pau-

cissimorum. Conclusi deniquè inter Frigidi Montis (sic enim eum appellant) & Mo-sellæ amnis angustias, ac mutuo sese impetu collidentes, vna hora, sicut dicebatur, * plus quàm duo millia corruerunt, quidam gladijs trucidati, plures amne submersi. Vehementi ergò indignatione concepta, nobilis illa ciuitas totis ad vltionem viribus parabatur, cùm eregionè aduersarios quoquè & fortiores prędа copiosa, & audaciores fecisset euentus. Imminebat totius prouinciæ certa vastatio, cùm venerabilis eorum metropolitanus * Hillius Archiepiscopus Treuirensis, dignam gerens suorum solicitudinem filiorum, vnicum in tanta necessitate petijt refugium, & expetijt virum Dei Bernardum. *Illinus

Veniens ergò Clarauallem, ipsius atque omnium fratrum vestigijs tota humilitate prostratus, rogabat & obsecrabat, vt se tantis dignaretur opponere malis, quibus alter nemo modum posse ponere videretur. Dominus autem, sicut semper fidelis serui sui direxerat vias, & in pręcipuis quibusque causis aptissimo vsus fuerat instrumento, ex paucis antè diebus ægritudinem corporis eius aliquatenùs releuârat. Quibus diebus cùm ad literas venerabilis Hugonis Ostiensis Episcopi rescriberet, ait: Verum est, quod audistis. Infirmatus sum vsque ad mortem: sed interim, vt sentio, ad mortem reuocatus, atque hoc, vt me sentio, non diù. Vitam quippe mortalem, mortem magis, quàm vitam reputans, non à morte, sed ad mortem reuocatum se sentiebat, cùm ab exitu reuocaretur, licèt præsentiens non diutiùs differendum. Et hoc quidem sæpiùs erga eum prouidentia diuina disposuit, in cuius manu placita erat anima illius, vt quotiès eum grandis aliqua necessitas euocaret, vincenti omnia animo vires corporis non deessent, mirantibus, qui videbant, eum & robustos homines in tolerantia superare. Expletis nãq; negocijs, velut in se rediēs, multiplicibus infirmitatibus laborabat, vt vix viueret feriatus, qui occupatus deficere nesciebat. Cui in opere nouissimo tam manifestè tamque magnificè, diuina adfuit virtus, vt ex laboribus vires capere videretur. Accidit autem, cùm in prædicti Mosellæ fluuij litore residentibus hincindè partibus, fidelis mediator rogaret, quæ ad pacem erant, vt pars altera nimìs ęgrè ferret, quod exigebatur: ex tanta siquidem hostium strage ferocior, & humiliari, vt erat necessè, non sustinens: subitò deniquè, tanquàm agitati furijs, discesserunt, virum Dei insalutatum, solam verò cæteris omnibus relinquentes desperationem pacis. Nec sanè ex contemptu aliquo, sed ex metu reuerentiæ eius inière fugam. Siquidèm verebantur, nè præsentium quanlibèt improbas mentes facilè flecteret, minùs considerantes, quid ille per spiritum nusquàm absentem, posset etiam in absentes.

Vide Archiepiscopi eximiã humilitatem.

Iam conuentus in magno turbine soluebatur, sola vtrinq; meditabantur arma, sola inibant consilia malignandi: cùm vir sanctus eos, qui secùm venerant, consolatus fratres, Nè turbemini, inquit: licèt enim per multas difficultates, omninò tamen pax desiderata proueniet. Quibus etiam, vndè id nôsset, innotuit, dicens: Videbar mihi per nocturnum soporem Missam celebrare solennem. Cumque expleta paulominùs oratione prima, recordarer Angelicum ex more canticum, id est, Gloria in excelsis Deo, præcedere debuisse, erubui, & quod oblitus omiseram, Canticum inchoans, vobiscùm pariter ad finem vsque compleui. Iam medium noctis transierat, cùm vir sanctus de prædictorum pœnitudine principum legatione suscepta, iucundè satis conuersus ad nos: Agnoscite, ait, promissæ vobis canendæ gloriæ & cantici pacis præparationem. Interim ergò partibus conuocatis, per dies aliquot de pace tractatum est, & ob maximas difficultates occurrentes vtrinquè, sæpiùs desperatum, nisi quòd omnes iam cōsolabatur, quæ omnibus innotuerat, Abbatis sancti tam certa de reformanda pace ꝓmissio. Nec parùm ipsa dilatio profuit, ijs præsertim, qui varijs incōmodis laborantes, remedia consequebantur in carne, seu etiam qui videntes ædificabantur in fide. Tantus enĩ cōcursus erat, vt multitudine pariter atq; importunitate sua ipsum quoq; negociũ reformãdæ pacis penè desperabiliter impedirẽt, donèc quæsita tãdèm in medio flumine insula, partis vtriusq; primarij in nauiculis accesserunt. Vbi cōpositis omnibus, secundùm quod fidelis arbiter diffiniuit, datis sibi inuicèm dextris, reconciliati & confœderati sunt in osculo pacis.

Visio sancti viri.

Inter oẽs sanè, quas ꝑ manũ serui sui ibidèm pręstitit Dominus, sanitates, celeberrima fuit cuiusdã mulieris curatio. Hæc ab annis octo pessima ægritudine laborabat,

Vehementi tremore & validis motibus vniuersa pariter membra concutiens. Cùm autem videretur, grauioribus ortis difficultatibus, propemodùm excidisse spes pacis, Domino disponente, venit mulier ità tremens, nec minùs horribilis, quàm miserabilis, & omnes pariter ad spectaculum conuenerunt. Orante deniquè Dei famulo, sub oculis omnium paulatìm concussione sedata, perfectam adepta est protinùs sospitatem. Quæ res in tantam admirationem etiam durissimos quosque permouit, vt percutientes pectora sua, per horam ferè dimidiam cum lachrymis acclamarent. Tantus deniquè factus est impetus & concursus procidentium & deosculantium viri Dei sacra vestigia, vt propemodùm comprimeretur, donèc tollentes eum fratres, & imponentes in nauiculam, à terra modicè subduxerunt. Cumque accedentes ad se principes, vt cœperat, pro pace rogaret, suspirantes dixerunt: Oportet nos libenter eum audire, quem, vt ipsi cernimus, Deus diligit & exaudit: & audito eo multa facere, pro quo tanta facit Deus in oculis nostris. Quibus ille, vt semper cautus erat competenter huiusmodi gloriam declinare, Non propter me, inquit, sed propter vos facit.

Insigni miraculo multorũ compũgunt animi, & pax deplorata reformatur.

Simili quoquè miraculo, & in simili opportunitate, ipsa etiam die Metensium animos Dominus inclinauit ad pacem. Ingressus enim sanctus Metensium ciuitatem, Episcopum simul populumque ad ea, quæ pacis erant, vehementer vrgebat. Grauiter autem vrebat eos vulnus acceptum. quibus enim validè satìs rependere cogitauerant, secùs, quàm vellent, remittere cogebantur. In ipsa hora oblata est ei mulier paralytica in ciuitate eàdem. Cui manus imponens, & orans, dignatus est palliolum quoquè proprium, quo vtebatur ipse, super eam extendere, tenendum Episcopo tradere adstanti, & sub eodem velamine debilia tangere membra.

Expleta autem oratione, & benedictione data, erexit illam: omnibusque mirantibus, per medium illorum incolumis ibat, quam attulerant in grabato. In flumine quoquè prædicto Mosella dum ob intolerabilem concurrentium multitudinem vir Dei nauicula veheretur, vnus ex his, qui curam desiderabant, cęcus clamabat in litore, obsecrans vt duceretur ad eum. Cumque ille iam pertransiret, audiens homo nauigantem post eum haud procùl à litore piscatorem, diffibulatam protinùs chlamydem, qua erat opertus, porrigens illi, rogat vt in nauiculam reciperetur. Factum est: & vt peruénit ad sanctum, iuxta fidei suæ magnitudinem, magna velocitate sub manu eius visu recepto, miratus clamabat se videre colles, videre homines, videre arbores & cætera vniuersa.

Cæco celerrimè reddit visum.

Paucis ab eodem loco milliaribus distat cœnobium, quod sancti Benedicti nomine vocant: vbì puer claudus & à renibus infra, omni prorsùs membrorum destitutus officio, solìs ad mouendum manibus vtebatur & renibus, pedes emortuos simul cum tibijs post se trahens. Quem ex Burgundiæ partibus pater aduectum, ante annos quatuor ibì reliquerat, & extunc fratrum eleemosynis alebatur. Itaque cùm beati viri sanctitatem & virtutes, quas Dominus operabatur in ipso, per omnem prouinciam celebris fama vulgaret, impositum plaustro eundem puerum, prædicti cœnobij fratres adduxerunt ad eum, rogantes, vt solita pietate misero subueniret. Acquieuit, imposuit manus, orauit, & eàdem hora sanum reddidit, liberè stantem, liberè gradientem. Deniquè sicut ab eiusdem loci Abbate nupèr accepimus, vsque hodiè fratrum pecora idem puer incolumis sequitur & custodit: & si quis scire desiderat, Iohānes est nomen eius.

Claudus reualescit.

Alter etiam claudus, in eiusdem monasterij vicinia degens, eodem tempore ad prędicti patris sancti benedictionem sanatus est, & gressum recepit. Sed & prope Leucorum vrbem loco, cui nomen est Gunderuilla, idem vir Dei fœminam cæcam illuminauit sub oculis plurimorum, qui de tota confluxerant regione. Cęterùm nimìs difficile, aut omnimodìs impossibile foret, itineris illius magnalia vniuersa complecti: sed neque propositi nostri est, eiusmodi modò prosequi signa, & narrandis virtutum operibus operam dare. Hic enim viarum tuarum, pater dulcissime, finis beatus, & hic labor vltimus fuit.

Itèm alius.

Cęca videt.

In hoc opere non minùs vtili, quàm difficili, nec minùs desperatæ, q̃ necessarię pacis labores tuos gloriosè cōpleuit, q magnificè semp honestauit te in laboribus tuis, & te

in

In suo nomine,& nomen suum in te glorificant,rex gloriæ DOMINVS DEVS tuus.

CAP. II.

VT expleta Metensium reconciliatione, & prouinciæ illi pace reddita, pater sanctus ad monasterium redijt, graui admodùm iamiamque deficientis languore corporis occupatus, in tanta tamen suauitate & dulcedine spiritûs quotidiè propinquabat ad exitum, acsi in portu nauigans, paulatìm vela deponeret. Euidenter quoquè fratribus aiebat: Hæc sunt verba, quæ loquebar ad vos, cùm præterita hyeme ægrotarem, non vobis esse, quod adhuc timeretis: æstate proxima imminere mihi credite huius corporis dissolutionem. At quàm euidenter proprio didicimus experimento, quod de sanctis Apostolis Euangelia sacra testantur,quòd dum suam eis prędiceret Dominus passionem, erat verbum absconditum ab eis, & capere non valebant.Nimirùm quod tam vehementer horrebat animus,minùs facilè persuadebatur vt crederet: præsertim cùm & ipse compatiens filijs, eiusmodi verba supprimeret. Cęterùm factis quodammodò clamans, Opera consummaui, quæ dedit mihi pater vt facerem, ac magìs & magìs actus omittere, affectus retrahere, & sacrorum funibus desideriorum sedula intentione præiactis, vicino iam litori hærere firmiùs,commodiusque applicare. Deniquè cùm venerabilis antistes sedis Lingonicę Godefridus,de quibusdam eum solicitaret agendis,& minùs apponere animum miraretur:Nè mireris,inquit: ego enim iam non sum de hoc mundo. Corripit vir sanctus graui morbo,& suauissimo spiritu tendit ad finē. Luc.18.

Videns autem pater sanctus,compassionis & misericordiæ visceribus affluens, charissimos sibi fratres & filios miserabiliter admodùm tabescentes & arescentes prę timore & expectatione iamiamque imminentis desolationis grauissimę & lamentabilis orbitatis,dulcissimis eos consolationibus refouebat: & monens eos in tuto diuinæ clementiæ sinu spei fideique suæ ancoram per inconuulsibilem charitatem firmiùs radicare, se quoquè promittebat nec post mortem eis aliquandò defuturum. Propensiùs autem,quàm noster queat exprimere sermo, rogans obsecransque per multas lachrymas, timorem Dei & sacræ puritatis ac totius perfectionis amorem nostris immittere & imprimere animis conabatur. Sed & monebat, & cum lachrymis obtestabatur, vt si quid fortè virtutis aut exemplo nobis commendâsset, aut verbo,id æmularemur, id firmiter teneremus, & proficeremus in eo : alijs quidem verbis,sed eodem spiritu illud Apostolicum loquens: Rogamus vos & obsecramus in Domino Iesu, vt quemadmodùm accepistis à nobis, quomodò vos oporteat ambulare & placere Deo per omnia, sic & ambuletis, vt abundetis magìs. Atque vtinàm tam efficaciter persuaserit,quàm affectuosè suasit. Consolat & adhortatur vir pijssimę fratres mœrentes. 1.Thes.4.

Modum autem ægritudinis eius si quis nósse desiderat,extat Epistola,quam ad amicum quendam paucissimis diebus ante sacram à nobis profectionem suam ipse dictauit. Quam nimirùm huic narrationi nostræ duximus inserendam, quòd videlicet etsì aliena quoquè de ipso,ampliùs tamen nos ipsius de se verba, delectent. Suscepimus charitatem vestram in charitate,& non in voluptate. Quæ enim voluptas, vbì totum sibi vendicat amaritudo? Nisì quòd solùm nihil comedere,vtcunquè delectabile est. Somnus recessit à me,nè vel beneficio sopiti sensûs dolor vnquàm recedat. Defectus stomachi ferè totum,quod patior, est. Frequenter in die & in nocte exigit confortari modico admodùm qualicunque liquore. nam ad solidum omne inexorabiliter indignatur. Hoc parùm,quod dignatur admittere,non sine graui molestia sumit : sed timet grauiorem,si sese vacuum omninò dimiserit. Quòd si plusculum quid interdùm admittere acquiescat, id grauissimum. Pedes & crura tumuerunt, quemadmodùm hydropicis contingere solet. Et in his omnibus,nè quid lateat amicum,de statu amici solicitum, secundùm interiorem hominem, vt minùs sapiens dico, spiritus promptus est in carne infirma. Orate Saluatorem, qui non vult mortem peccatoris, vt tempestiuum iam exitum non differat,sed custodiat. Curate munire votis calcaneum nudū meritis,vt is,q insidiatur,inuenire non possit, vbì figat dentem,& vulnus infli- Epistola eius ad Abbatē Bonęuallis Arnoldum, quę est in eius Epistolis 310.

infligat. Hæc ipse dictaui, sic me habens, vt per notam vobis manum, agnoscatis affectum.

Hoc exemplar Epistolæ, quam, vt nos diximus, & ipsa quoquè eius verba declarant, pater sanctus exitu iam imminente dictauit. Ex cuius tenore posset nimirùm diligens lector sacrum illius vel ex parte aliqua pectus agnoscere, quanta illi in ipsa sui ruina corporis tranquillitas mentis, serenitas animi, suauitas spiritûs, quanta sub fiduciæ culmine radix humilitatis. Sed nostrum sub tam graui articulo inconsolabilem luctum aliquatenùs illi æstimare ac sibimet exhibere licebit, pallidasque, si piè senserit, turmas imaginabitur filiorum, exterminatas facies, vultus exangues, genas lachrymis sordentes, suspiria quoquè pectorum ac singultus. Quis enim apud nos erat tumultus cogitationum, quod naufragium animorum, cùm thesaurus tam amabilis raperetur à nobis, & præsentibus & cernentibus, quia nec spes esset retinendi, nec facultas aliqua commeandi? Pater erat, sed qualis pater, qui videbatur abire? Nobis quodammodò proprius, veriùs tamen toti mundo communis. Erat enim omniũ & bonorum gloriatio, & malignantium metus: vt de eo non incongruè videretur esse psallendum: Videbunt recti & lætabuntur, & omnis iniquitas oppilabit os suum. Quo præsente, sanctitas omnis iucundabatur, præsumptio frenabatur, duritia compungebatur. Quo præsente, celebris quisque conuentus velut quodam sole resplenduit: absente, caliginosus & quodammodò mutus apparuit. Quàm deuotè, quàm piè singulis nostrûm & tunc hodieque clamandum, Pater mi, pater mi: currus Israël, & auriga eius. Tu fluctuantium portus, clypeus oppressorum, &, vt de seipso beatus Iob loquitur, cęco fuisti oculus, & pes claudo. Tu perfectionis exemplar, virtutis forma, speculum sanctitatis. Tu gloria Israël, tu lętitia Hierusalem, tu deliciæ tui seculi, & vnicum tui temporis decus, oliua fructifera, vitis abundans, palma florida, cedrus multiplicata, platanus exaltata, Vas electionis, & vas honoris in domo Dei: vas auri solidum, ornatum omni lapide precioso, fide & sanctitate solidum, & varijs charismatibus tanquàm gemmis ornatum. Tu Ecclesiæ sanctæ fortissima splendidissimaq; columna, tu vehemens tuba Dei, tu dulcissimum sancti spiritûs organum, pios oblectans, desides excitans, debiles portans. Cuius medicinalis manus & lingua, morbos vtraq; curabat, illa corporum, ista morum. Cuius erat simplex habitus, simplex vultus, dulcis facies, gratiosus adspectus. Cuius deniquè vita fructuosa, cuius mors preciosa: quia tibi quoquè Christus viuere fuit, & mori lucrum. Quòd si nobis alterum fortassìs vtilius, sed alterum multo melius tibi. Et quod tibi tam commodum, nobis, si piè sapimus, non potest non esse iucundum. Cæterùm etsi pium est congaudere tibi, pater bone, qui in gaudium Domini tui feliciter introïsti: non tamen impium super nosipsos flere, quos nimirùm, abeunte te, solito grauiùs horror geminus circunsepsit, dum nobis est vita tædio, mors timori. Etsì pium congaudere tibi, qui beato transitu mortis, ad torrentem voluptatis, quem ardenter sitiebas, accessisti: nostram tamen vicem dolere non impium, quibus & viuendi omnis pariter est sublata suauitas, & moriendi necdùm collata securitas. Etsì pia tibi impenditur gratulatio, felix anima, quæ in plenitudine lucis exultas: non tamen impia super nos assumitur lamentatio, qui relicti sumus: post mirificam, in qua hactenùs exultauimus, claritatem, horrere magìs tenebras subintrantes: post aurea, quæ paulò antè vidimus, secula, grauiùs ferre hoc planè ferreum, quod successit. Sed reflectamus stylum ad ordinem narrationis, & paternum, quibus possumus, votis exitum prosequamur, exitum nobis lugubrem: nam illi potiùs triumphalem.

Ingēs dolor nec sanè immeritò, fratrũ ob sancti viri decessum.

Psal. 106.

4. Reg. 2.

Iob 29.

Ante patris huius excessum accedentes ad eum filij, quos per Euangelium ipse genuerat, pijssimum eius animum lachrymabili supplicatione pulsabant, & hæc atq; huiusmodi loquebantur: Nunquìd non misereris huic monasterio pater? Nunquìd non compateris nobis, quos tanto pietatis affectu maternis lactâsti vberibus, paterna cõsolatione fouisti? Quõ sic exponis labores tuos, quos in loco hoc laborâsti? quomodò tam dilectos hactenùs filios sic relinquis? Tũc flens ipse cum flentibus, & colũbinos in cęlũ oculos porrigens, ac mente tota Apostolicũ illũ spiritũ cõcipiens, testabat se esse coarctatũ ẽ duob⁹, & qd eligeret ignorãtẽ, diuinę totũ arbitrio tribuere pietatis. Nã & hinc paterna illũ vrgebat charitas, filiorũ votis ãnuere, vt maneret: & indè tra-

Pię fratrum preces & querimonię apud virum Dei ad extrema tendentem.

Philip. 1.

trahebat CHRISTI desiderium, vt migraret. Cui tamen ab olim iam & altiùs radicata in pectore eius humilitas persuaserat, vt ex intimo cordis affectu seruum inutilem se esse diceret, & arborem sterilem reputaret, ex cuius vita nullus sibi fructus, nullus alteri cuiquam proueniret. Nam & solitus erat in familiari collocutione fateri, vix credere se hominibus, quòd sic eum sibi vtilem crederent, vt dicebant. Sed nec paruum sese in suis super huiusmodi cogitationibus perhibebat aliquandò sustinuisse conflictum, quòd nec tam veraces homines fallere velle, nec tam prudentes falli posse verisimile videretur, cùm alterutrum excusare non posset. Quem enim totus mirabatur orbis, solus ipse, quod erat mirabilius, non videbat, suæ videlicet operationis opinionisve splendorem: sicut ille quondàm vir simplex & rectus, nec solem cùm fulgeret, nec lunam incedentem clarè, vidisse se memorabat.

Vide tanti viri humilitatem.

Iob 31.

Nouissimè cùm exterioris habitaculi vndiquè iam soluta compago, desideranti animæ liberum præstaret egressum, magnus dies ille illuxit, quo perpetuus illi ortus est dies. Ad cuius exitum, vicini Episcopi cum Abbatum multitudine copiosa & fratrum fuerant congregati. Hora autem diei penè tertia singularis lucerna suæ generationis, sanctus ac verus Abbas Bernardus, à corpore mortis in terram viuentium feliciter, Christo duce, migrauit ex filiorum circunstantiùm & inter graues singultus ac lachrymas vberes vtcunquè psallentium choro, ad multorum, quos ipse præmiserat, cœtus transiens lætabundos, ad sanctorum cuneos gratulantes, ad obuia agmina Angelorum. Felix anima, quam sic leuabant excelsa suorum priuilegia meritorum, quam sic pia filiorum prosequebantur inferiorum vota, sic quoquè superiorum desideria sacra trahebant. Felix ille & verè serenus dies, quo plenus ei meridies Christus illuxit, dies cunctis diebus vitæ suæ tantis ab eo expectatus desiderijs, expetitus suspirijs, frequentatus meditationibus, orationibus præmunitus. Felix transitus de labore ad refrigerium, de expectatione ad præmium, de agone ad brauiū, de morte ad vitam, de fide ad notitiam, de peregrinatione ad patriam, de mundo ad patrem. De quo etiam transitu eius multa nouimus apparuisse quammultis, & quidem non indigna relatu: sed difficile nimìs, singula inuestigare: & scribere omnia, nimis longum. Nam & vsque modò multifariè multisque modis paternus erga filios amor, verè etiam tunc, immò veriùs nunc viuens & vigens, crebris reuelationibus eorum dignatur solari lachrymas, releuare mœstitiam: vt quo ei dulciùs congaudent, minùs anxiè doleant sibi. Si qua tamen ex his, nimis prolixam desiderantia narrationem, lector scire desiderat, proprio magìs nouissimoque capitulo credimus reseruanda. Interìm cętera prosequentes, quanta possumus violentia animos auertamus ab illo tam graui gemitu & rugitu, quo nimirùm grex miserabilis, pastore migrante, personuit. Parcamus paginæ, & quantùm possumus, stringamus oculos, palpebras complodamus aduersùs lachrymas illas, quibus in illo suæ claritatis abscessu vallis nostra fluebat, Ecclesiæ protinùs vniuersæ calicem sui propinatura mœroris, cui hactenùs consueuerat stillare dulcedinem, gaudia fundere, fluere consolationes.

Felicissimè obdormit in Dño vir beatissim°.

Crebrò apparet fratribus.

Dum fidelis minister & sacerdos altissimi ingreditur in locum tabernaculi admirabilis, ad altare Dei, sacram ei & acceptabilem hostiam sui spiritûs oblaturus, corpus etiam ritè paratum & ornatum sacerdotalibus vestimentis, oratorio beatæ Mariæ Dei genitricis infertur. Plurima quoquè nobilium & ignobilium de vicinis quibusq; locis gemebunda protinùs turba conuénit, & vallem totam ploratus & vlulatus multus implebat: amariùs tamen pro foribus monasterij lamentabatur sexus miserabilior mulierum, quòd accedentibus ad eius vestigia viris, monastici Ordinis disciplina inexorabiliter eis etiam tunc negaret ingressum.

Biduo mansit in medio gregis pastor extinctus, dum pristina illa gratia dulcissimi vultûs nil minorata, sed aucta magìs, omnium in se figeret oculos, animos traheret, sepeliret affectus. Crescebat autem supra modum ruens vndiquè populi multitudo, & intolerabilis iam fiebat impetus concurrentium, ac desiderabiles tenentium pedes, osculantium manus, applicantium panes, balteos, nummos, & alia quæque, seruanda sibi pro benedictione, & varijs necessitatibus profutura.

Gratia mira in vultu defuncti.

Maximè tamen parati in diem tertium, solennem per loca proxima præstolabantur reponendi sacri corporis eius horam, copiosiùs vndiquè conuenturi. Nam & secūda die tātus circa meridiē populus fuerat cōgregatus, & tanto pietatis zelo sti-

pati,

pati, vndiquè sacrum corpus obsederant, vt nulla penè Episcopis reuerentia, nulla fratribus haberetur. Vndè veriti, nè quid simile, aut fortè grauius accideret, die tertia præoccupantes horam, & manè diuina ex more sacrificia consummantes, sicut & biduum iam in celebratione Missarum & iugi fecerant melodia, purissimum illud balsamum vasculo commisêre, * sub lapide reponentes lapidem preciosum, optimam margaritam.

*in

Numer⁹ annorū vitæ eius.

Consummatis ergò feliciter vitæ suæ diebus, & annis circiter sexaginta quatuor expletis, dilectus Domini Bernardus, Claraualensis cœnobij primus Abbas, aliorum quoquè ampliùs quàm centum sexaginta monasteriorum pater, tertiodecimo Calendas Septembris, inter filiorum manus obdormiuit in Christo: sepultus est autem vndecimo Calendas eiusdem mensis. Sed & pectori eius ipso in tumulo capsula superposita est, in qua beati Thaddęi Apostoli reliquiæ continentur, quas eodem anno ab Hierosolymis sibi missas, suo iusserat corpori superponi: eo vtiquè fidei & deuotionis intuitu, vt eidem Apostolo in die communis resurrectionis adhæreat. Priùs tamen, quàm sacratissimum illud corpus tumulo redderetur, vnus è fratribus, qui ex multis annis caduco morbo grauiter laborauit, plena fide opem flagitaturus accessit. Quem nunc vsque superstitem nouimus, & nihil vnquàm ex ea hora prędictę infelicitatis expertum.

160. monasteria condidit.

Comitialis frater sanat.

Facta sunt hæc eodem anno, quo beatus Papa noster Eugenius tertius, eiusdem patris sancti in sancta conuersatione filius, ab hac luce, vel magìs ab hac caligine migrauit ad lucem: cuius merita in ipsa, cui tam insigniter præfuit, Vrbe miraculis pluribus illustrata coruscant, successore eius Anastasio Romanæ Ecclesiæ prędidente: regnantibus autem in Romanorum Imperio Friderico illustri, in Francorum regno pijssimo rege Ludouico, filio Ludouici: principatum Ecclesiæ vniuersæ, ac totius creaturæ visibilis & inuisibilis monarchiam tenente Dei filio Iesu Christo, anno ab incarnatione sua millesimo centesimo quinquagesimotertio: Qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat DEVS in secula seculorum, AMEN.

Eugeni⁹ Papa post obitū miraculis coruscat.

CAP. III.

IAm de suprà memoratis reuelationibus pauca dicturi, ab eo sumamus initium, quod prædictum est anno septimo antequàm fieret. Erant duo fratres in monasterio, de sacra beati patris vita & felicibus actibus eius colloquentes: quorum alter ab ineunte adolescentia educatus ibidèm, ad alterum ait: Nôsti, quot annis sit victurus hic beatissimus pater noster? Cui ille: Nescio, inquit. Et alter: Ego, ait, nôui eum sex aut septem annos adhuc in carne victurum. Hoc autem vndè sciret, minimè iam scire possumus: quia nec tunc indicauit, & ante patrem sanctum ipse decessit.

Porrò alterius hodieque superstitis relatione hoc verbum nobis innotuit, qui tunc primùm magìs miratus est se audîsse, quandò, vt ab olìm audîerat, ità vidit. Talis verò ille est, de cuius testimonio nec nos ambigimus, nec cuilibet alteri, qui eum nouerit, dubitandum credimus. Neque id solùm, sed quod non minori dignum admiratione videtur, nomen quoquè & personam successoris ipsius, indicante sibi eodem fratre, ex tunc innotuisse testatur. Manifestè enim eàdem hora frater ille prædixit, quia dominus Robertus, qui hodiè Abbas est de Dunis, post hunc beatum patrem Abbas futurus est Claræuallis. Nam quòd disiunctiuè sex aut septem annos victurum dicebat, ad hoc pertinuisse videtur, quòd inuentus sit terminus idem vltrà sextum annum, intrà septimum tamen.

Propè iam erat tempus, & festinabat sanctus pater ad metam. Infirmabatur enim, sicut in huius libelli principio memorauimus, adeò vt in illa iam infirmitate ipsius perfici virtus, iam imminere exitus videretur. Intereà fratres institêre supplicationibus & obsecrationibus, quibus poterant, apud Deum. Vndè etiam sanctus ipse cognoscens, precibus eorum desiderium suum differri, cùm aliquanto meliùs secundùm corpus habere cœpisset, congregatis fratribus, hæc eadem verba locutus est: Quid tenetis miserum hominem? Fortiores estis, & inualuistis. Parcite, quæso, parcite: finite me abire. Priùs tamen, cùm in summo periculo & timore fratres omnes in ora-

Fratrū precibus dolet se in vita retineri.

orationibus humiliarent animas suas, vni eorum visio talis apparuit: Occurrebat tum multa exultatiõe viro Dei extra monasterij claustra innumerabilis multitudo. In qua processione solos quatuor præeuntes idem frater, qui videbat, agnouit, magnum illum dilectorem eius atque dilectum, cuius & ipse in libro quarto de consideratione cum laude meminit, Gaufridum Episcopum Carnotensem: Humbertum quoquè, qui Igniacensis cœnobij fuerat primus Abbas, & duos eius germanos, Guidonem scilicet & Gerardum. Exceptus itaque reuerenter, & post osculum amica diù colloquia miscens pater beatus, cum his quatuor stabat, expectante seorsùm multitudine cæterorum. Nouissimè salutantes eum prædicti viri, ex hoc sibi redeundum iam esse dicebant. Visio fratris cuiusdã

Tum verò expalluit ille, & circunfusa sibi mœstitia internum declarans animi dolorem, Quid ergò, ait, sine me vultis abire? Et illi: Non possumus adhuc tuo nostroq; satisfacere desiderio, donèc veniat tempus nouorum. Dicebant autem tempus nouorum, quo fruges nouæ colligerentur, sicut euidenter postmodùm probauit euentus, dum in Augusto mense decessit. Manè ergò frater ille, cui hoc ostensum fuerat, consolatus est cęteros, velut iam imminentem patris obitum formidantes, & quod viderat & audierat, indicauit. Adhuc autem hyems erat.

Eodem tempore altera quoquè visio, prioris confirmatio fuit, nisì quòd euidentiùs iam vtriusque completa veritas probat, quam euidenter in vtraque, quod futurum erat, Dominus reuelauit. Videbat enim frater quidam, & eccè parabat vir beatissimus ascendere Hierosolymam: iamque ipso in procinctu itineris erat. Ad quem venerabilis Odo, qui à primis ferè annis strenuè satis & laudabiliter conuersatus in monasterio, absentium consueuerat Præpositorum supplere vices, reuerenter accedens, dicebat se præcessurum. Cuius visionis sic ostensa est veritas, vt prædictus vir Deo dignus, ad cælestem Hierusalem, vbi vera visio est pacis, parantem iam egredi, & paulò pòst secuturum patrem sanctum, felici functus legatione, prętiret. Itèm alterius fratris visio

Sed & Abbas quidam, satis ei & loco & habitatione vicinus, nec minùs animo & affectione deuotus, paucis diebus ante felicissimum patris huius excessum, videbat eum preciosissimis ornatum sacerdotalibus indumentis, & excellenti perfusum gloria, cum ingenti solennitate ad altare deduci. Ad cuius introitum ecclesia magna, magnis exultans vocibus, exclamabat: Puer natus est nobis. Verè etenim ipse puer erat, mitis & humilis corde, & sicut paruulus accipiens regnum Dei: in cuius meritò gratulabunda natali Angelica multitudo, & omnis pariter sanctorum Ecclesia, dum nobis videretur mori, sibi illum nasci, dum hîc consummaretur, ibì incipere, non tam sonoris vocibus, quàm votis paribus côncinens, exultabat. Si enim ad vnius pœnitentiam peccatoris, tota illa cælestis regio in lętitiam suscitatur: quænam illi gaudia exhibuisse credenda est, per quem tanta gaudia receperat de tam multorum conuersione peccatorum? Quis enim valeat æstimare, quantis in seculari habitu & conuersatione manentibus, compluribus vtriusque sexûs ad alias transeuntibus congregationes, per huius fidelis famuli ministerium dedit Dominus pœnitentiam ad salutem? Aut quis numeret eos, qui sub eius cura in centum sexaginta monasterijs, per Dei benignitatem ad pœnitentiam sunt adducti? Nam & his solis, qui speciales eius filij videbantur, præter eos, qui iam cursum vitæ feliciter consummauerant, præter eos, qui per alia loca fuerant propagati, ea die, qua felicissimus pater ex Claraualle montem ascendere meruit clariorem, reliquit inhabitantes in ea septingentas septuaginta ferme animas, Domino seruientes. Quid igitur mirum, si gratus curiæ, si acceptus regi, si exceptus cum lætitia & exultatione credatur, in quo gratia vsqueadeò vacua nõ fuit, qui tam fideliter, tam efficaciter plùs omnibus sui temporis & multarum retrò generationum laborauit, qui talentum sibi traditum, tam copiosè multiplicauit, tanta deniquè lucra retulit de negocio? Sed de his hactenùs, nè quis nos arguat eius, quam polliciti sumus, metas excedere breuitatis. Visio Abbatis cuiusdã. Luc. 15. Nota magnũ numerũ fratrum Clarauallẽ. siũ sub b. Bernardo.

Sanè in monasterio prędicti illius Abbatis, qui sic natalem eius pręuiderat, ea nocte, quam nobiscùm pater sanctus, manè profecturus, vltimam fecit, venerabili Præposito eius appârens, valefecit illi, & ait: Nôueris, quia iam migro, nec vlteriùs hîc morabor. Quod vt suo indicauit Abbati, accelerans Abbas, & Clarauallem veniens, ipso die Abbatem sanctum, sicut prædixerat, reperit iam migrâsse.

Frater Vuilhelmus de Monte Pessulano, cuius & suprà fecimus mentionem, vir magnificus olìm in seculo fuit, sed magnificentior in seculi fuga. Hic in monasterio Grandisylug monachus factus, patrem sanctum deuotissimè visitauit. Rediturus autem, lachrymabiliter querebatur, quòd non esset eum vltrà visurus. Cui vir Dei: Nè timeas, ait: adhuc me sine dubio videbis. Huius effectum promissionis deuotissimus ille Vuilhelmus expectans, ipsa nocte, cùm beatus pater ex hac vita decessit, in monasterio Grandisyluæ apparentem sibi videre meruit, & dicentem: Frater Vuilhelme. Et ille: Eccè ego domine. Veni, inquit, mecùm. Ibant igitur pariter, & ad montem quendam altissimum peruenerunt. Interrogauit autem sanctus, an sciret, quò venisset: Ille verò se nescire professus est. Cui ipse: Ad radices, inquit, montis Libani vénimus. Et nunc manebis hìc: ego autem ascendam in montem. Interrogatus, qua de causa vellet ascendere: Discere volo, inquit: Miratus ille: Quid, inquit, vis discere pater, quem nulli hodiè in scientia credimus esse secundum? Ad quem sanctus: Nulla, ait, hìc scientia, nulla veri cognitio: sursùm scientiæ plenitudo, sursùm notitia veritatis. Et in hoc verbo dimittens eum, in montem altissimum subijt coram illo.

Vir sanctus appáret fratri cuidam post decessū suum.

Cumque intueretur euntem illum, expergefactus est, & protinùs occurrit ei verbum illud, quod ad Iohannem olìm de cælo sonuit: Beati mortui, qui in Domino moriuntur. Vt ergò manè locutus est Abbati suo & fratribus, patrem sanctum ex hac vita migrâsse dicebat. Et notantes diem, ac diligentiùs inquirentes, vt audiêrant, inuenerunt. Eugè pater sancte, qui ascensiones in corde disposuisti in valle lachrymarum, feliciter iam ascendisti de Claraualle in montem Libani, montem candidationis, plenitudinem lucis, celsitudinem claritatis. Innocens manibus & mundo corde, ascendisti in montem Domini, ad diuitias salutis, ad thesauros sapientiæ & scientiæ peruenisti, vbì purè puram videas veritatem, vbì vnus tibi cum omnibus sanctis magister est Christus, vbì omnes iam docibiles Dei. Trahe nos post te, quæsumus, & de monte excelso misericorditer respice vallem tuam. Adesto laborantibus, súbueni periclitantibus, manum porrige ascendentibus. Dat fidutiam tua nobis ab olìm experta, nec exinanita modò, sed ampliùs cumulata benignitas: quinetiam visio, quam subnectimus, ab eádem nostra præsumptione non discrepat.

Apoc.14.

Iohan.6.

Proxima nocte, postquàm sacrum corpus eius sepulturæ traditum fuerat, quantam adhuc pro filijs solicitudinem gereret pater sanctus, & quomodò suos, quos in mundo dilexerat, in finem quoquè diligeret, euidenter ostendit:

Appárens cuidam fratri in multa gloria, & fulgore magno vestis & vultûs, & desiderantem tenere citò pertransiens, aiebat, Quia pro quodam fratre simplici véni. Audiêrunt hoc fratres, & mirabantur: sed circa horam diei tertiam veritas comprobata est visionis.

Appáret iterùm post obitū suū in magna gloria.

Defunctus est enim quidam laudabilis admodùm simplicitatis frater, & sicut omninò credibile est, animam eius tanto duce felicem, qui pro eo venire se dixerat, secùm tulit. Paucis quoquè expletis diebus alteri cuidam fratri magnificè satìs appárens, & arguens de suo nos doluisse decessu, post verba multæ consolationis & promissionem felicitatis æternæ in sua perseuerantibus obedientia & doctrina: Hoc etiam scito, ait, & dicito fratribus, cuiusdam verè sancti corpus, cuius & ego vestem habeo, in oratorio esse sepultum. Dicebat autem Episcopum Malachiam. Ipsius enim tunicam, in qua sanctus ille feliciter obdormiuit, ad Missarum sibi seruauerat celebrationem, & moriturus, in ea sese iusserat sepeliri, sicut & sanctum illum in sua sepeliêrat veste. Quod tamen verbum & ipsi fratri, & compluribus alijs, vsque ad visionem istam, prorsùs erat ignotum.

Alia eius apparitio.

Nota de S. Malachia Episcopo.

Felix pontifex, cuius merita pater sanctus & viuens prædicauerat, & defunctus. Felix charitas, quæ in morte non éxcidit: felix societas, quam nec illud diuortium, cæteris tam crudele, diremit. Gloriosi siquidem Patres, quemadmodùm in vita sua dilexerant se, ità & in morte non sunt separati. Nam & post dies circiter quadraginta, Abbas quidam ex maioris Britanniæ insula, sacræ illius societatis virtutem feliciter experiri meruit in seipso. Qui eodem tempore cum cæteris coabbatibus suis ex more Cistertium petens, in Claraualle remanserat, gemino quodam desperabili-

ter occupatus incommodo, pleuritidis scilicet & febris quotidianæ. Iamque eatenùs longa vexatione defecerat, vt solùm animæ eius exitum fratres, qui ei nunquàm deerant, obseruarent.

Cumque animum eius angeret, non tam desiderium vitæ præsentis, quàm absentium desolatio filiorum, quòd peregrè moreretur, obnixè petijt, vt ad tumulum sancti deportaretur Abbatis. Vbi cùm orâsset tota deuotione, qua potuit, beati quoquè Episcopi Malachiæ, in Aquilonari ipsius oratorij latere positum cogitauit visitare sepulcrum, auxilium flagitare: sed fatigationem veritus, & quasi iam securus de incolumitate, quod cogitauerat, non impleuit.

Die altera manè iterùm fratres aduocans, vt ad oratorium veniat, opem sibi postulat exhiberi. Causantibus illis, (periculum siquidem verebantur) Omnimodis, inquit, oportet, vt sancti Malachiæ tumulum petam. Cùm enim nocte preterita vix tenuiter obdormîssem, expergefactus subitò, audiebam vocem dicentem mihi: Sanatus iam ab altera ægritudine tua, si ab altera vis sanari, Episcopum pete. Fecerunt illi, vt ille voluit: & continuò factum est, vt dictum erat ad illum. Eodem die sanus factus, post paucissimos dies iter arripuit, & incolumis reuersus est ad suos. Nota quid huic Abbati contigerit.
Tuum in hoc opere spiritum, tuum agnoscimus dulcissime pater zelum, tuam considerationem: tuum hoc opus, sic deferre collegæ tuo, vt hunc quoquè ei communicares honorem & amorem, cum quo feliciter apud Dominum gloriæ gloriaris. Immò verò tui sunt hæc omnia operis, tui muneris DEVS noster. Tu enim replêsti ab initio temporis terram præsentia tuæ diuinitatis, omnem aliquandò repleturus gloria maiestatis: cuius tamen partes interim quasdam & æterno præelecta loca consilio excellentiùs visitans, reples speciali gratia sanctitatis. Fac Domine spiritali semper abundare frumento Vallem, quam vt faceres tam re quàm nomine clariorem, dignatus es tam eximiæ claritatis sideribus illustrare duobus. Custodi domum: in qua tibi geminum hoc tam preciosum depositum custoditur. Fiat nobis deniquè iuxta verbum tuum, vt vbi est thesaurus tuus, ibi sit & cor tuum: ibi gratia, & misericordia, & respectus assiduæ pietatis super omnes, ibidèm in tuo nomine congregatos, quod est super omne nomen, sicut & tu super omnia DEVS benedictus in secula, AMEN. Matt. 6.

VITA S. STEPHANI PRIMI REGIS HVNGARORVM, QVI EOS AD CHRISTI RELIGIOnem traduxit: ab Episcopo Chartuitio conscripta, sed stylo mutato per F. Laur. Surium.

Præfatio Authoris ad Colomannum regem.

Is Colomānus est 8. Hungarorū rex. Matt. 25.

Domino suo Colomanno, regi excellentissimo, Chartuitius Episcopus, spiritale ministeriū Dei benignitate adeptus, post huius vitę terminum, illud Eugè precatur sempiternum. Aggredior nunc opus, serenissime rex, iussu tuo mihi demandatum, à quo hactenùs ingenioli mei imperitia abhorruit, ob id præsertim, quòd Priscianus Grammaticus, mihi olìm sat benè perspectus & cognitus, procùl à me digressus, iam decrepito mihi, tāquàm caligine quadam septus, faciem exhibet obscurissimam. Sed cùm alia ex parte dignitatis tuæ attenderem authoritatem, vicit tandèm anxiæ mentis dubitationem omnem, virtutum omnium lux & gemma, obedientia: cuius forti prę́sidio fretus, tametsì mihi vires cernerem haudquaquàm suppetere, operis inchoandi fiduciam concepi. Cùm sit autem plerunquè inuidiæ obnoxia, quæ bona animi fiducia geruntur: supplex oro regiam sublimitatem tuam, vt opusculi huius suscipere nè grauetur patrocinium: nec offendatur parùm commoda dictione, aut ordinis & rerum gestarum confusione. Quòd si occurrat quippiam: quod fœdam habeat offensionem, mâlim codicem ignibus absumi, quàm liuoris materiam cuipiam offerri. Et quia bona omnia ad nos ex diuina misericordia proficiscuntur, ipsius munere sic libet opusculum præsens auspicari.

VITA.

Augusti 20. quo die trāslatę sunt eius reliquiæ. Obijt verò 15. Augusti. Iac. 1. 1. Tim. 2. Alludit ad dictū Attilę

OMNE datum optimum & omne donum perfectum, desursùm est, descendens à patre luminum. Huius quidem patris datum optimum & donum perfectum, ad omnes largiter dimanans, (Neminem enim spernit, sed vult oēs homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis peruenire) ad Hungaros vsque, quos olìm Christianorum flagellum fuisse constat, sese diffudit. Quod quemadmodùm & quandò factum sit, styli officio ad posterorū notitiam transmittere visum est. Ea quidem tempestate, qua Hungarorum gens, Dei Ecclesiam populabatur, fuit in ea princeps quidam, quartus ab eo, qui Hungaris in Pannoniam ingressuris ducem se prębuit. Is Geisa dicebatur, seuerus sanè & crudelis homo in suos, potenter eis imperans: erga alios verò, præsertim Christianos, humanus, misericors & liberalis. Etsì autem paganismi adhuc erroribus esset implicatus, attamen cælestis gratiæ luce spiritali appropinquante, cum omnibus vicinis circunquaquè prouincijs de pace cœpit accuratè tractare, vt iam in illo liceret animaduerti, cuius optaret esse filius, dicente in Euangelio Domino Saluatore: Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur. Edicto quoquè proposito, iussit Christianis omnibus, in ipsius ditionem siue Ducatum ingredi volentibus, hospitalitatis & publicæ fidei studium & curam impendi. Porrò Clericis & Monachis fecit potestatem in ipsius quoquè conspectum veniendi, eosque propenso animo audiuit: atque ità factum est, vt orthodoxæ fidei semen in pectoris eius horto satum, in fruges erumpere gestiret.

Geisa Dux Hūgarorū. Matt. 5. Eius humanitas erga Christianos

Quid multa? Adest tempus cælitùs dispositum: credit ipse cum familiaribus suis: vndis salutaribus expiatus, omnes ditionis suæ homines pollicet se ad Christianismū perducturum. Cùm autem multùm esset solicitus de edomandis rebellibus, ritibus sacrilegis abolendis, ad sanctę Ecclesiæ profectum pro sua æstimatione statuendis Episcopatibus, mira quadam visione nocte eum Dominus consolatus est. Misit enim ad eum iuuenem speciosissimum, qui diceret ei, Pax tibi CHRISTI electe: facessat cura isthæc

Credit in Christum. Eius visio.

isthæc & solicitudo. Non fiet per te id, quod meditaris. Habes enim manus humano sanguine pollutas. Nascetur autem tibi filius, qui diuinæ prouidentiæ consilio id efficiet, quod tu animo cõcepisti. Erit is rex, & ex eorum regum numero, quos Dominus elegit, coronam regni temporarij æterna cõmutaturus. Tu verò hominẽ spiritali legatione apud te functurum, honorificè excipito: Exceptum, reuerenter habeto, eius adhortationibus syncerum pij pectoris assensum adhibeto. Experrectus princeps, stupens ad visionem, priùs secùm, deindè cum Christianis & suis hominibus pertractãs, humì totus prostratus, expansis manibus humiliter gratias agit Deo, seque principatumque suum cum filio nascituro curæ illius, qui non dormit, neq; dormitat, lachrymabundus commendat. Psal.120.

Admirãte autem eo de viro diuinitùs ipsi prędicto, nunciatur illi, beatũ Adalbertũ Boëmensis ecclesiæ antistitem, ad ipsum venire, ad Christianam religionẽ fidemq; nõ fictam eum traducere, & ob fidei profectum Domino laudis hostiam immolare cupientem. Is nuncius nouis Christi tyronibus ineffabilem attulit lætitiam: Dux procedit obuiàm seruo Christi cum fidelibus quibusq;, honorificè eum excipit, & vt in visione erat admonitus, modis omnibus se obedientiæ filium fore demonstrat. Deindè iubente ipso, fit vbiquè cõgregatio indomitæ gentis, per sanctum Episcopum fiunt conciones. eius adhortationibus mox illi conuertũtur & baptizãtur, multis locis ecclesiæ cõduntur. Lux enim illa, quę illuminat omnem hominem, ꝓfligatis tenebris, cœpit in Hungaria enitére, & completum est in ea, quod propheta ait: Populus q ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam. Lux lucis inuisibilis Christus est, quem tũc gentiles videre meruerunt, quandò è tenebris reuocati, illum esse & verum Deum & hominem verum perfectè credidère. Adalbertus Pragensis Episcopus Hungaros conuertit. Esa.9.

Non est autem silentio prætereundum, vt omnis ambiguitas tolleretur è medio, & nè parùm fidei habere videretur visio Duci oblata, etiam vxorem eius, iam partui ꝓpinquam, eiusmodi diuinitùs consolatione affectam: Apparuit illi beatus Leuita & protomartyr Stephanus, Leuitici habitùs insignibus ornatus, ità eam compellans: Confide mulier in Domino, & certa esto te filium parituram, cui primo huius gentis & regnum & corona debetur. Tu verò illi nomen impones meum. Cùm autem fœmina non sine admiratione sciscitaretur ex eo, quisnam aut esset, aut vocaretur, sic respondit: Ego sum Stephanus protomartyr, qui primus pro Christi nomine martyrium obiui. ijs dictis, disparuit. Nascitur itaque, vt prædictum erat, filius principi, notus Domino, secundùm prophetam, priusquàm in vtero conciperetur, & per Stephanum protomartyrem à Domino appellatus antè, quàm natus. Eũ verò beatus & Deo dilectus Episcopus Adalbertus baptizauit, & nomen Stephani ei impositum est, non sine nutu & consilio Dei, vt nos quidem persuasum habemus. Stephanus enim Latinè coronam significat. Et illum Deus voluït tum regni temporarij, tum futuræ beatitudinis redimire corona, vt vita & gloria ꝑfruatur sempiterna. Oppido quidem Strigoniensi natus est, & illic quoquè puer præceptis Grãmatices ad plenum imbutus est. Visio vxoris Geisæ. Ierem.1. Stephanus rex nascit.

Intereà creuit accuratè educatus cumq; iam excessisset pueritiæ metas, pater eius conuocauit Hungarię ꝓceres & reliquos ordines, communicatoq; cum eis consilio, illum post se regnaturum cõstituit. Vtq; ea res firmior esset, singulos ad sacramentum adegit. Deindè iam grandęuus, anno à Christo nato noningentesimo nonagesimo septimo vitæ huius ærũnas cum cælestibus gaudijs commutauit. Eodem autem anno beatus Adalbertus, cùm in Prussiam, gentis eius conuertendæ causa, profectus esset, martyrij palmam adeptus est. Obitꝰ Geisę. Martyrium S. Adalberti

Post obitum patris, Stephanus, adhuc adolescens, principum & plebis fauore patri subrogatus, ardentiori animo in veritatis ꝓpagationem incubuit. Nã tametsi etiamnùm esset adolescens, non tamẽ illi cor in ore, sed in corde os erat. Scripturarũ diuinarum, quarũ amore impensè flagrabat, non immemor, iudicium & iustitiam semper ob oculos versabat, & pulchrè quadrabat in eum illud Salomonis: Audiens sapiẽs sapientior erit, & intelligens gubernacula possidebit. Cumq; omnia Dei præcepta sedulò obseruare conaretur, apud se pertractabat, quemadmodùm populũ suum ad vnius Dei cultum adducere posset. Animaduertens autem sine vicinarum gentium confœderatione id nequaquàm fieri posse, cum exteris prouincijs pacem fecit, fidemque inchoatam egregiè confirmauit, vt posset eo securiùs id quod animo constituerat, in Prouer.1.

Hūgari seditiones mouēt aduersùs suū principem Stephanū.

nouella plantatione efficere. Sed hostis totius boni & aduersarius diabolus, malignitate & inuidentia plenus, vt eius sanctum propositum disturbaret, intestina ei bella excitauit. Eius enim instinctu populus gentilis, Christianæ fidei iugo colla supponere noluit, & cum principibus domini sui imperio subducere se moliebatur. Itaq; depopulabantur eius vrbes, prædia vastabant, possessiones diripiebant, ministros cędebant, & vt cętera taceam, etiam ipsi insultabāt. Cumq; ab huiusmodi improbitate reuocare se nollent, nec suo furori & amentiæ modum statuerent, Dux ipse, diuinę virtuti confidens, ad edomandam illorum rabiem, cum sui exercitûs copijs sub signis Deo dilecti Pōtificis Martini, & clarissimi martyris Georgij, mouit in hostes, qui tum fortè vrbem obsidebant, quam vulgò Vesprinum vocant. Quod quidem illi in eius fecére contumeliam, vt quem ad locum ille familiariùs consueuisset accedere, ibi ipsi considérent, essetque ex eo loco facilior ipsis aditus ad alia pręsidia occupanda. At ille diuina fretus ope & clementia, illos aggressus est: & illis quidem suis armis confidentibus, ipso verò fide armato, vtrinquè congressi sunt. Victis tandem hostibus, & partìm cæsis, partìm raptis, Dux victor abscessit: & sapienter quidem de illorum villis & agris siue possessionibus statuens, non quemadmodùm olìm Saul, qui superatis Amalechitis, contrà quàm Dominus iusserat, ex eorum spolijs optima quæque seruârat: sed quia Pannonia beatissimum Martinum apud se natum gloriatur, cuius etiam meritis vir Christo fidelis, vt iam dictum est, ex hostibus victoriam reportauit: nihil de rebus eorum in suos vsus conuertit: sed ex Dei amantium consilio, iuxta eiusdem sancti præsulis fundum eo loco, qui Sacer Mons dicitur, vbì sanctus Martinus, cùm in Pānonia degeret, precari solitus erat, sub eius nomine monasterium construxit, possessiones & redditus sufficientes ei attribuens. Idem verò de Episcopis constituit, ex illorum captiuorum facultatibus decimas persolui volens, idque adeò exactè, vt si quis decem haberet proles, decimam prolem S. Martini cœnobio daret.

Edomātur ab illo.

1. Reg. 15.

Monasteriū cōdit Stephanus.

Ità ergò hostibus sub iugum missis, Christi miles gaudio spiritali pfusus, omnē ingenij sui vim contulit ad cōsectandam doctrinam Euangelicam. Itaq; dabat operam eleemosynis, vacabat precibus, crebrò adhęrens ecclesiæ pauimento, cum lachrymis orabat Dominū, vt animi sui propositum ipse ad effectū pduceret: vt q sine illo nihil posset efficere, eius opitulante prouidentia, bona; quæ facere decreuisset, cum virtutum incremento etiam re ipsa exequi valeret. Cùm autem facilè intelligeret, ad hæc inchoanda & cōsummanda fidelium Christianorum consilium sibi esse necessarium, per nūcios & literas in partes oēs suum declarauit votū & desideriū. Multi igitur presbyteri & Clerici, sancti spiritûs gratia cōpuncti, relictis sedibus suis, Christi causa peregrini esse voluêre. Abbates & monachi, nihil proprij habere cupientes, sub tam religioso principe statuerunt ad sui instituti præscriptum viuere: in quibus fuit Astricus Abbas cum discipulis suis: è quibus Bonifacius loco patris Abbas posteà creatus, & à beato rege in inferiores Hungariæ partes causa prędicationis missus, in vertice gladio pcussus, etsì superuixit, non est martyrij corona frustratus. Venerunt etiam duo è Polonia, eremiticæ vitæ contemplationis causa studiosi. Ex ijs alter Andreas dictus, confessionis merito choris Angelicis est adiunctus, haud obscurè id declarantibus miraculorum signis, quæ per eum Dominus effecit. Alter Benedictus nomine, pro Christo sanguine fuso, insigniter est laureatus. Porrò Astricus Abbas cum suis honorificè acceptus, ad radices Montis Ferrei cœnobium in S. Benedicti honorem construxit, vbì hodieque monachorum est congregatio, regulari disciplina pollens, temporalium rerum copijs ex Ducis liberalitate superabundans, nullius indigens, nisi vt ad Euangelij præscriptum, suos aliorumque pedes quotidianis precibus & lachrymis lauet. Cum his Dei seruis princeps Christianissimus, modò communiter cum omnibus, modò separatìm cum singulis colloquia miscēs, vsqueadeò diuinis conspectibus gratum & acceptum se prębuit, vt p eum omnes militiæ eius comites ad veri Dei cultum adducti sint. Quos aūt alios deos colere animaduertit, eos minis & terroribus subiugauit, & cōuenienter doctrinę Ecclesiasticę illos instituēs, in eorū ceruices disciplinę iugū & legē imposuit, omnesq; dęmonū spurcitias prorsùs eliminauit.

Eius sancta studia.

Astric9 Abbas venit in Pannoniā.

X. Hūgariæ Episcopat9.

Posteà verò puinciam in decē Episcopatus distribuit, quorū metropolim & magistrā esse voluit ecclesiā Strigoniēsem. Nō ignorās aūt vir prudēs Astrici Abbatis religionē, Episcopū Colocēsem cōstituit, canonica electiōe creatū. Deindè quarto à patris

tris obitu anno, diuinitùs pmotus, eundē Astricū præsulē, qui etiā Anastasius dictus est, ad sanctorum Apostolorum limina misit, à Petri Apostolorum Principis successore petiturum, vt recèns conuersæ Pannoniæ largam benedictionem impertiret, Strigoniensem ecclesiam sua authoritate metropolim constitueret, reliquos Episcopatus sua benedictione muniret, & ipsum Ducem regio diademate cohonestaret: vt eo fultus honore, quæ diuinæ gratiæ adiutorio cœpisset, ea magìs magisque promouere & constabilire posset. Per idem tempus etiam Miesca Polonorum Dux, Christianam complexus fidem, legatos suos Romam miserat, vt Pontificis benedictionem & regium ipsi titulum impetrarent. Assenserat quidem Pontifex, & iam coronam egregio opere confici curârat, quam ei mitteret, sua benedictione adiuncta. Sed quia nouit Dominus, qui sint eius, qui etiam duobus ab Apostolis propositis, Matthiam socio suo prætulit, & cum Apostolis annumerādum curauit: illa corona Stephanum ornari voluit, postcà feliciùs gloria sempiterna coronandum. Nocte enim eius diei, quo statuerat Pontifex coronā Polonorum principi dare perferendam, apparuit ei Angelus Domini, aitq; ad eū: Nóueris cràs hora diei prima ignotæ gētis nūcios ad te venturos, suo Duci coronam regiam & Apostolicę benedictionis munus abs te expetituros. Eam ergò coronam, quam parari iussisti, illis incunctanter tribue, ad ipsorum Ducem eam absportaturis: nec dubites illi eam cum regni gloria pro vitæ eius meritis deberi. Itaque crastina luce, ea hora, qua prædictum erat, Præsul Astricus ad Pontificem vénit, demandatumque sibi officium prudenter exequens, sanctique Ducis res gestas ordine referens, à sede Apostolica regni coronam petijt, ostendens dignum esse Ducem eo honore & dignitate, quippe qui diuina fretus ope, multos sibi populos subiugâsset, multosque infideles sua potentia ad Christum conuertisset.

Nota summi Pontifi. cis authoritatem.

MiescaDux Poloniæ.

2. Tim. 2. Act. 1.

Ijs auditis, mirè exhilaratus Pontifex, precibus illis libenter annuit, Crucemque ante Regem, ceu Apostolatûs insigne, gestandam adiunxit: Ego, inquiens, sum Apostolicus: at ille meritò CHRISTI Apostolus dici potest, cuius opera tantum populum sibi CHRISTVS acquisiuit. Atque ea causa, quemadmodùm diuina gratia ipsum docebit, ecclesias DEI vnà cum populis nostra vice ei ordinandas relinquimus. Omnibus impetratis, quæ postulârat, Antistes Astricus lætus ad suos reuertitur, illud secùm ferens, cuius causa iter illud emensus erat. Allatis verò Apostolicæ benedictionis literis cum Corona & Cruce, Præsules cum Clero, Comites cum populo, in laudes DEI prorumpunt, & DEO dilectus Stephanus princeps vngitur in Regem, & diademate regio feliciter coronatur. Ea autem dignitate auctus, quam ille vitam egerit, qua prudentia & moderatione fuerit, illud satis declarat, edictum, quod ab illo cum Episcopis & Hungariæ Primoribus promulgatum est: quo singulorum vitijs singula adhibuit remedia, & vt pacis, qua CHRISTVS orbem coadunauit, se filium ostenderet, inter cætera cauit, nè quis alium hostiliter inuaderet, nè quis vicinum suum absque iudicij sententia læderet, nè quis viduas & pupillos opprimeret. Id verò decretum, perpetui fœderis subscriptione, ad posteros suos transmisit.

S. Stephanus rex à Pontifice Apostolus vocatur.

Primus fit Hungariæ rex.

Porrò consortem regni, præcipuè sobolis propagandæ causa, sibi udsciuit Henrici Imperatoris filiam Giselam: qui Imperator, ob morum comitatem & mansuetudinem, Pius est appellatus. Ea autem Gisela, Chrismate vncta, & corona regia insignita, qualem se præbuerit erga DEI cultum ornandum, quàm frequens & benigna ac liberalis erga CHRISTO seruientium congregationes fuerit, multarum ecclesiarum Cruces, vasa sacra & vtensilia, miro opere effecta vel contexta, in hunc vsque diem testantur: præcipuè tamen Ecclesia Vesprimiensis, quam illa à fundamentis constructam, rebus omnibus, quæ ad DEI ministerium sufficiant, in auro, argento, multigenisque vestibus præclarè ornauit. Ipse verò rex nupèr inchoatos Episcopatus, id est, tam metropolitanam, quàm cæteras cathedrales Ecclesias, amplissima singulis assignata diœcesi, & idoneo præfecto antistite, Abbatias quoquè, prædijs, Chortibus, familijs & redditibus Regia planè munificentia instruxit, Crucibus, vasis sacris, aliaque supellectile ad DEI ministerium spectante, pro cuiusque necessitate vel indigentia, satis exornauit, annisque singulis, quoàd vixit, munera & oblationes semper auxit, nè aliquid extrinsecùs conquirere cogerentur, qui rebus diuinis peragendis præerant. Monachorum quoquè vitam & conuersatio-

Ducit vxorem Giselā filiā S. Henrici Imperatoris.

Giselę reginæ pietas.

nem modò per seipsum, modò per alios accuratè inuestigans, desides arguebat, alacres & vigiles charos habebat. Canonicorum ministerium, Episcoporum moderationi & circunspectioni sub Christi & Ecclesiæ testificatione commendabat, cum Apostolo omnibus omnia factus, vt omnes lucrifaceret.

1.Cor,9.

Ea tempestate in monasterio sancti Martini erat monachus quidam, Sebastianus nomine, cuius vita probabilis, & in DEI cultu religiosa deuotio habebatur. Eum venerabilis rex miro cœpit amore complecti: (Quanto enim quisque esset religiosior, tanto illi quoquè charior erat) atque ob vitæ eius merita dignum eum censens, qui Episcopi dignitate polleret, Strigoniensis ecclesię Archiepiscopum eum esse voluit. Sed quia flagellat DEVS omnem filium, quem recipit, Sebastianum illum vt eius patientia probaretur, ad tempus vtriusque luminis orbitate afflixit. Nè verò nouellus grex, pastoris gubernatione destitutus, à recto itinere deflecteret & aberraret, Romano Pontifice assentiente, Astricum Colocensem Episcopum, cuius iam crebrò est habita mentio, in eius locum rex substituit. Triennio indè euoluto, Sebastianus ex DEI benignitate recuperauit visum: & Pontifice Romano approbante, Astricus cum pallio rediit ad suam Colocensem ecclesiam, Sebastianus Strigoniensem gubernandam recepit.

Heb.12.

Erat sanè rex ille fidelis & integer in omnibus factis suis, Deo toto pectore deditus & addictus: seipsum quoquè & regnum suum per votum & oblationem in perpetuæ Virginis Mariæ tutelā assiduis precibus contulit. Cuius sacratissimæ Virginis honor & gloria tam est celebris apud Hungaros, vt festum Assumptionis eius, tacito proprio nomine, sua lingua diem Dominę appellent. Atque vt rex piissimus propensiorem tantæ Virginis defensionem & patrocinium posset promereri, in ipsa regiæ sedis ciuitate, quam Albam vocant, in eiusdem perpetuę Virginis laudem & honorem, grandem & insignem atq; inprimis celebrem basilicam condidit, opere sanè mirifico cælatis Chori parietibus, & pauimento marmore strato. Quam basilicam qui vidit, testimonium perhibet dictis nostris, innumera illic haberi palliorum & eorum, quæ paramēta vocant, genera: tabulas altarium non paucas ex auro purissimo, preciosissimorum lapidum ordinibus conspicuas: Eucharistiæ ædiculam, quam ciboriū dicunt, arte mirabili supra Christi mensam extructā: conclaue, omni genere vasorū crystallinorū, onychinorum, aureorum & argenteorū abundè refertū. Tantę verò elegantię ecclesiam vsqueadeò rex sibi vni vēdicauit, adeoq; immunē esse voluit, vt nullus Episcopus quicquā in ea iuris haberet. Quibus aūt diebus absolutio esset pœnitentibus impendenda, aut sacrū Chrisma conficiendū, eum Episcopum voluit in ea & absoluere pœnitentes, & Chrisma cōficere, quē ipse vel pręsens id facere iuberet, vel quē absens eò mitteret: Diuina quoquè Missarū solēnia, rege illic p̄sente, cū dūtaxàt Episcopū celebrare, cui rex, cōsentiente cū fratribus Pręposito, id demādaret: absente aūt rege, absq; Prępositi & fratrū bona venia, nullū Episcopū illic sibi vel Missas celebrādi, vel cuiuslibet pōtificalis ministerij exercēdi licentiā vsurpare. Pręterea eius ecclesię populū tāta libertate & immunitate gaudere voluit, vt nulli omninò Episcopo decimas penderet: sed soli Præposito & fratribus, prout ipse instituisset, seruitium exhiberet.

Mariæ Virginis apud Hungaros quanta veneratio.

Augustissimū B. Mariæ templū in Alba regali.

Quæcunque autem seruus DEI per id tempus acquirere potuit, ea in Christum refundere studuit, à quo illa profecta non ignoraret: vt qui eum mundi huius gloria & honore dignum fecerat, etiam cælestis patriæ ciuibus clementer adscribere dignaretur. Et in Prophetis quidem de Apostolis scriptum legimus, In omnem terram exiuisse sonum eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. Non debet autem hoc de solis illis duodecim accipi, sed de omnibus, à DEO ad euangelizandum missis, quorum fide, verbis & moribus, Ecclesia suis augescit incrementis. Ex eorum autem numero ille, de quo agimus, Christianissimus Rex non minimus fuisse putandus est, vt qui bonæ voluntatis & piorum operum famam, quam ecclesijs in propriæ ditionis amplitudine construendis sibi peperit, in longinquas regiones & vrbes celeberrimas diffuderit ac propagârit. Extruxit enim in ipsa Hierosolyma, vbi Dominus noster IESVS CHRISTVS in carne versatus est, monachorum cœnobium, idemque prædijs & vineis, vndè eis quotidiani victûs copia suppetat, ditauit. Romæ quoquè, quæ est mundi caput, sub protomartyris Stephani titulo, duodecim Canonicorum Collegium condidit, rebus necessarijs & ad eiusmodi

Psal.18.

Cœnobiū condit sanctus rex Hierosolymis.

colle-

collegium attinentibus abundans: domos quoquè & hospitia Hungarorum, qui orationis causa Romam ad beati Petri Apostolorum Principis limina venirent, exædificauit, muro ea lapideo circundans. Tum quoquè vrbem regiam Constantinopolim noluit suæ liberalitatis esse expertem, mirifici operis in ea condens ecclesiam, rebus omnibus necessarijs ei adiunctis. Itaque non immeritò suæ ditionis Apostolus appellatus est. Etsi verò ille sibi euangelizandi munus non sumpsit, at tamen ceu quidam concionatorum dux & magister, defensionis & sustentationis solatia eis suppeditauit.

Romæ Canonicorum collegium.

Ecclesiam Constantinopoli.

Inter omnia autem cælestis gratiæ munera, beato regi diuinitùs collata, illa vel præcipuè admiranda & scriptis commendanda videntur, quæ etiam ad promerenda æternæ vitæ gaudia primarium locum obtinent, putà misericordia & veritas. In cunctis enim felicibus factis suis hoc vel maximè sibi consectandum existimabat, quod in Euangelio scriptum, fidelibus interioris hominis oculis contemplatus erat, ipsa veritate ità dicente: Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. & alio loco: Date, & dabitur vobis. Tanta igitur misericordia, benignitate & pietate pauperes CHRISTI, immò in pauperibus ipsum Christum complectebatur, vt nullum vnquàm hospitem & peregrinum absque aliquo solatio à se discedere pateretur, & ad recreandos egenos quotidianas expensas absque intermissione fieri iuberet. Iam verò etiam nocturnis horis multa alacritate & hilaritate abluebat fidelium pedes, & in sinu pauperum abscōdebat eleemosynas, Christum inopem membris eius consolari in hac vita cupiens, vt cum illo quandoquè in illa cælesti domo, bonis omnibus refertissima, æternùm exultare mereretur.

Matth. 5. Lucæ 6.

Benignitas eius in egenos.

Quadam autem nocte, diuino permotus instinctu, nemine sciente, crumenam nummis plenam accipiens, pusillum CHRISTI gregem suo more solus inuisit. Et eccè pauperes cælestis thesauri distribuendæ pecuniæ nimiùm inhiantes, beati viri barbam euulserunt, ea improbitate illius meritis testimonium perhibentes. At ille gaudio perfusus ingenti, ad beatissimam creatoris omnium matrem se confert: humi prostratus, gratias agens, exclamat: Regina cælestis & mea, en quem tu regem constituisti, eum sic honorârunt milites tui. Quæ si mihi ab aliquo hoste illata esset iniuria, tuo fretus adiutorio, non sinerem eam inultam abire. At nunc sciens hinc mihi parari æternam felicitatem, impensè lætor, gratias agens illis pijssimi Saluatoris consolatorijs verbis, quibus discipulos suos confirmauit. Capillus, inquiens, de capite vestro non peribit. His dictis, cùm se vir DEI cælesti gratia & spiritali charismate perfusum sentiret, statuit nunquàm pectoris sui ostia opem poscentibus claudere: atque deincèps per seipsum & alios, præcipuè tamen CHRISTI seruos & familiares, nempè Clericos & monachos, cælitùs sibi datas facultates pauperibus impertijt, in æternis thesauris per illorum manus reponendas. Eius rei permulti sunt testes, atque in ijs beatus Guntherus, ex seculari nobilitate conuersus, & eremita atque monachus effectus, cum illo nunc vitæ beatæ particeps. Is humanissimi regis tanta liberalitate illectus, è Boëmiæ regione crebrò ad illum venire solebat. Quotiès autem sua præsentia eius aulam illustraret, curam regni ei demandabat rex. Tum ille rebus, quas in aula inuenisset, in peregrinos, egenos, viduas, pupillos, cœnobia & Ecclesias erogatis, breuì illam exinaniebat. Ad eius quoquè nutum rex DEO deuotus monasterium, quod Beel vocant, inchoauit, bonis omnibus illud locupletans: in quo Gerardus monachus, qui Venetijs eò venerat, vitam duxit contemplationi addictam: & posteà diuina ordinatione creatus Episcopus, post obitum sancti regis, orta Christianorum persecutione, lapidibus oppressus, diuino munere, martyrum contubernio dignus effectus est. Nec hîc prætermittendum puto, quòd diuina virtus in beati viri vita demonstrare voluit, cuius meriti esset. Nam quotiès ad aures eius peruenisset, quempiam aduersa laborare valetudine, medicinæ loco misit ei siue panis, siue pomi, vel herbæ odoriferæ particulam, simul mandans, vt sanus surgeret. Mox verò, diuinæ misericordiæ fauore eius sermonem prosequente, incolumis ille efficiebatur.

Magnā iniuriam fert hilariter.

Luc. 21.

B. Guntherus eremita.

S. Gerardus monachus, Episcopus & Martyr.

Post gloriosam in cælos ascensionem, & mirabilem in paterna dextra consessum, Saluator noster paucis corporaliter apparuisse legitur: per visionem autem multos consolans, de rebus futuris eos fecit certiores. Idem verò præstitit etiam huic

sancto

sancto regi. Quadam enim nocte ex reuelatione experrectus, veredarium quendam intrà diem & noctem iussit properè ire ad Albam Transsyluaniæ, & omes rusticolas, vt ad vrbes munitas celerrimè se conferant, admonere, quòd superuenturi essent Christianorum hostes Bessi, (qui tum Hungaris infensi & infesti erant) eorumque res deprædaturi. Vix nuncius compleuerat, quæ iussus erat: & eccè Bessorum inopinata incursio & impetus, incendijs & rapinis depopulatur omnia, corporibus hominum illæsis, quòd ex beati viri præmonitione in tutiora loca se recepissent.

Hæc Alba Iulia dicit.

Bessorũ aduentum prædicit rex.

Defuncto autem beati Regis amico, Romanorum Imperatore Henrico, Conradus ei in imperio successit. Is pacis tranquillitate interturbata, totius Germaniæ viribus & copijs contractis, Pannoniæ infesta signa inferre conatus est. Tum verò Rex Stephanus, Episcoporum & principum coacto conuentu, in patriæ defensionem totius Hungariæ exercitum euocauit. At priùs tamen secùm perpendens, se nihil posse sine CHRISTI adiutorio, manibus & corde sursùm erectis, Dominæ suæ, perpetuæ Virgini & DEI genitrici, suas iniurias commendans, in eiusmodi prorupit voces: Si placet tibi, Domina mundi, tuæ partem hæreditatis ab inimicis deuastari, & nouellam Christianismi plantationem dissipari: nè, quæso, sinas illud imputari diffidentiæ meæ, sed potiùs dispositioni voluntatis tuæ. Si quid commeruit culpa pastoris, ipsus luat: oues, quæso, insontes nè patiaris affligi. His dictis, tanquàm accepta consolatione ab ea, fidenter mouit in hostes. Altera die nuncius venit ad singulos quosque duces exercitûs Germanorum, ab Imperatore literas adferens, quibus iubebantur pedem retrò referre. Illis ergò discedentibus, sanctus rex diuina misericordia adiutum se sentiens, humì se abiecit, gratiasque agit DEO & sanctissimæ genitrici eius, cuius protectioni seque regnumque suum assiduis precibus commendare solebat. At Imperator suorum tam repentina defectione perterritus, sciscitatur quidnam rei ipsis accidisset: audiensque de nuncio, qui eos ipsius nomine redire iussisset, sciensque illum à se haudquaquàm missum fuisse, non dubitauit consilio & voluntate omnipotentis DEI rem gestam ob fidelissimi regis corroborandam spem: seq; deincèps ab eius inuadendo regno, timore illius iudicis æterni, cohibuit.

Precibus auertit à se immane bellum.

Porrò Rex pijssimus, erga regni sui politicam gubernationem religiosa solicitudine occupatus, diurnum tempus colloquijs & consultationibus impendebat, nocturnis horis in vigilias, preces, lachrymas, rerum diuinarum cõtemplationem incumbebat, orans sedulò iustum iudicem, vt ipse sua moderatione quotidiè discutiendis rebus & ferendis sententijs adesse dignaretur. Quod quidem cùm ille magno spiritalis desiderij studio frequentaret, nocte quadam procùl à templo DEI, (descenderat quippe cum illo suo magno & nobili comitatu) in loco campestri fixis tentorijs, in cordis sui cubiculum se recepit: & flexis genibus, solo labiorum motu, ad sempiternæ misericordiæ fores gemitibus & lachrymis pulsabat. Cumque diutiùs precibus inhæreret, DOMINI sui, regis æterni ministris ad suscipiendas preces eius aduenientibus, papilio super eum extensus, à terra sublatus est: atque tandiù in aëre mansit suspensus, donèc vir DEI ad se reuersus ab illa contemplatione, spiritum à precibus relaxauit. Quod licèt inuisibiliter illi soli, qui res nouit antè, quàm fiant, & secretorum eius conscijs Angelis esset cognitum: at tamen etiam cuidam magnæ simplicitatis & innocentiæ viro, qui tunc fortaſsis simili erat operi intentus, innotuit. Quem rex, DEI spiritu id reuelante, arcani sui conscium sciens, ad se accersitũ blandis primùm verbis appellat: rogat, quidnam viderit. Deindè seueriter interdicit, nè cui id, dum ipse sit in humanis, reuelet.

Eius tentorium ab Angelis in aëre subleuatur.

Fama nominis eius in multas gentes diuulgata, & iudicijs oris eius cum multa laude vbiquè ꝓpalatis, sexaginta Bessi, quorũ suprà meminimus, cum vniuerso apparatu suo, auri argentique copia, & multiuarijs ornamentis curribus onustis, è finibus suis egressi, ad regem venire volebant. Cumq; ad Pannoniæ fines accessissent, multi è seruis, quorum animi instàr ceræ facilè flectuntur in vitium, malignitatis suæ facibus inflammati, ijs exiêre obuiàm: & quosdam gladijs cædentes, illorũ res oẽs abstulerunt, eosq; vacuos & semineces reliquerunt. At illi ea, quæ passi erant, ad regem relaturi, cœpto pergunt itinere: cumque in regis conspectus venissent, ad eius genua

pro-

prouoluuntur. Rex ijs visis, percontatur quid mali perpessi sint. Tum illi: Nos,
inquiunt, serui tui, domine rex, nihil cuiquam mali machinantes, ad te properaba-
mus, audituri iudiciorum tuorum disciplinam. Quidam autem in nos incurren-
tes, pecuniam omnem, quam apud nos habebamus, nulla culpa nostra abstulère: atq;
insupèr quosdam appræhensos è nobis ceciderunt. Deniquè vix compotes vitæ, huc
accessimus, vt eam rem tibi indicaremus. Rex ijs auditis, vt erat prudens, neque vultu,
neque verbis minatus est eis: sed conuenienter illi sententiæ Salomonis, Totum spi- Prou. 29.
ritum suum profert stultus, sapiens differt & reseruat in posterum: misit ocyùs ad tri-
bunal, sub quo militabant illi, & ad certum diem iussit coram se sisti omnes. Factum
est ità, & ad eius conspectum adducti sunt, ab illo discutiendi. Eos ergò sic appellat
rex: Cur posthabita & contempta lege diuina, non estis vsi misericordia, sed homi-
nes innoxios tam malè mulctâstis? Sicut ergò fecistis, ità hodiè vobis coram me
faciet DEVS. Legis enim transgressores feriri par est. Lata igitur in eos senten-
tia, educti sunt, & ad omnes regni aditus bini suspensi. Quod ille credendus est ze- Seueritas eius in homines malignos.
lo iustitiæ ità iussisse, vt exemplo suo perditi illi homines alijs terrorem adfer-
rent. Cùm enim regnum suum exteris omnibus in illud aduentantibus, ceu por-
tum quendam tutissimum & asylum esse vellet, liberum quoquè in illud omnibus
voluït patére ingressum, ità vt nemo ausus esset quenquam ex eis lædere aut molesti-
am ei exhibere. Quod etiam sua authoritate consecutus est, quandò illo viuente nul-
lus quencunque hospitem in aliquo violare ausus fuit.

Nec tamen beatus & pius rex immunis fuit ab eo, quod Apostolus dicit, Per Act. 14.
multas tribulationes oportere nos introire in regnum DEI: & quod habetur in
Prouerbijs Salomonis: Quem diligit DOMINVS, corripit, & quasi pater in fi- Prou. 3.
lio complacet sibi. Multis enim modis castigauit eum DOMINVS. Tribus an-
nis perpetuò laborauit aduersa valetudine. Qua cùm tandèm diuinæ misericordiæ
medicina esset liberatus, in obitu filiorum suorum, quos adhuc infantes mors ra- Eius multę afflictiões.
puit, æterni iudicis flagella persensit. At tamen dolorem, ex ea orbitate conce-
ptum, amore filij superstitis, bonæ indolis pueri Emerici temperauit: quem sanè
ceu vnicum impensiùs amans, quotidianis precibus CHRISTO & eius genitrici,
Virgini perpetuæ commendabat, eumque sibi superstitem, & regni hæredem vo-
tis omnibus expetebat. Et vt idoneus ille foret tanti regni tenendis guberna-
culis, Catholicorum virorum doctrinis quotidianæ lectionis vsum, & vtrasque tam
animi, quàm corporis aures, eum voluït adhibere: atque insupèr paterni amo-
ris impulsus stimulis, libellum ei composuit de morum institutione, in quo illum Libellus eius de morum disciplina.
verbis spiritalis adhortationis fideliter & accuratè compellat: docens eum, quem-
admodùm ante omnia debeat retinere Catholicam fidem, confirmare statum Ec-
clesiasticum, honorem habere præsulum dignitati, principes & milites amare, iu-
dicij tenax esse, in cunctis suis actibus studere patientiæ, hospites benignè recipè-
re, benigniùs alere & fouere, sine consilio nihil agere, Maiores suos semper ob ocu-
los exemplum sibi statuere, precibus crebrò vacare, pietatem & misericordiam cæ-
terasque virtutes colere & consectari. His & id genus alijs disciplinis præclarus
ille iuuenis imbutus, ex diuinæ voluntatis moderatione, cui omnia parére necessè
est, Dominicæ incarnationis anno millesimo tricesimo, vitam hanc corrupti-
bilem cum sempiterna commutauit, supernorum ciuium choris adiunctus. Eius Emericus filius eius sanctè obit.
animam eaipsa hora, qua decessit, cuidam Græcorum Episcopo, sanctæ conuersa-
tionis viro, diuinitùs reuelatum est, Angelicis manibus in cælos deportari. Cùm au-
tem pro sanctitatis suæ meritis summè ab omnibus diligeretur, omnium extitit
luctus ingens, inprimìs verò principum: inter quos pater, tanto accepto orbita-
tis vulnere, grauiter suspirabat, & pietatis affectu ductus, dolebat se omni posterita-
tis spe destitutum. At tamen sciens scriptum esse, Non est sapientia, non est pru- Prou. 21.
dentia, non est consilium contra DOMINVM: & illud in Canonibus, Nemi-
nem propter obitum charorum nimiùm debere contristari: posito animi mœro-
re, totum se contulit ad largam Dei misericordiã promerendam. Cœnobiorũ enim & Munificentia Stephani regis.
ecclesiarum ministris, monachis & Clericis multa elargitus est, multãq; ea beneficẽtia
attulit consolationem: quicquid verò ei superfuit, peregrinis, viduis & orphanis ero-
gauit. Exterarũ quoquè prouinciarũ monasterijs regię munificẽtię dona innumera ꝑ
nuncios

Morū grauitas. nuncios suos crebrò misit. Eam, quam in iuuentute susceperat, morum grauitatem ad supremum vsque vitæ diem præ se tulit. Vix vnquàm ridere visus est, sciens scriptū, Prou. 14. Risus dolore miscebitur, & extrema gaudij luctus occupat: semper ità se comparans, acsi staret ad tribunal Christi, eius præsentiam oculis interioribus sereno vultu contemplans. Christum in ore, Christum in corde, Christum in cunctis actibus suis circumferebat. Extremum vitæ diem semper ob oculos mentis habebat, & magno cordis desiderio ad illam supernorum ciuium frequentiam adspirabat, quendam Angelicæ conuersationis habitum præ se ferens. Denique cunctis ornatus virtutibus, in sanctitate & iustitia coram Deo omnibus diebus vitæ suæ viuere constituerat, vt in eo iam quædam futuræ gloriæ species elucere videretur.

Nec diù pòst in morbum incidit, qui ei posteà mortem attulit: diuturnaque eius morbi molestia increscente, pedibus insistere non potuit. Quod vbì aduerterunt ex Palatinis nobilissimi quatuor, scilicet regem diù grauiterq; laborantem, cùm etiamnùm cordis perfidia tenerentur, iniquum inter se consilium inierunt, vt eum è medio tollerent. (Quatuor viri primarij in eius necem conspirant.) Iam die aduesperascēte, antequàm in domo regis lucerna accēderetur, vnus ex ijs audacior, cælo obscuro ingressus est, nudum ensem sub chlamyde ferens, quo erat regem pijssimum iugulaturus. Sed cùm eò inferret pedem, vbì rex quiescebat, cælesti reuerà impulsu gladius ei excidit, & inter cadendum tinnitum quendam edidit: quem rex statìm sentiens, quid is sibi vellet, perquisiuit, cùm iam diuinitùs id præsciret. Tum ille territus corruit, agnoscit consilium amentia plenum, dolet, accedit propiùs, procumbit in genua, regis pedes amplexatur, se peccâsse confitetur, petit tanti parricidij veniam. Rex pius ab eo faciem non auertit, propenso animo ignoscit. At verò iubet inquiri illos immanes parricidas: in repertos tanto sceleri congruētem mortis profert sententiam.

Dignus tandèm, qui centuplex cælestis regni brauium consequeretur, febre correptus est: sentiensque adesse migrationis tempus, accersitis Episcopis & primoribus palatij, Christiano nomine gloriantibus, primùm tractauit cum eis de substituendo sibi rege. Deindè paternè monuit eos, seruare Catholicam fidem, quam accepissent, amare iustitiam, fraternæ charitati studere, humilitati dare operam, ante omnia verò nouellæ Christianismi plātationi curam & solicitudinem adhibere. His dictis, manus & oculos in cælum erigens, Regina cæli, inquit, mundi inclyta reparatrix, tuo patrocinio sanctam Ecclesiam cum Clero & Episcopis, regnumque cum primatibus & populo tuis precibus commendo: quibus ego nunc vltimū vale dicens, animam quoquè meam tuis manibus committo. Instabat tunc præcipua solennitas, celebris Angelis & hominibus Assumptionis beatissimæ Mariæ dies: in cuius gaudijs vt sui corporis fieret dissolutio, precibus à Domino contendit, lachrymis & gemitibus impetrauit, sperans cumulatioris misericordiæ se spem habiturum. Aderat ergò felix ille dies, eius obitu mox felicitatis aliquam accessionem habiturus, circunstabant cum Clero Episcopi, cum ministris Principes & Comites. Rex in medio iacens, sacram percepit Vnctionem, sanctamque animam, corporis & sanguinis Christi recreatam viatico, anno Dominicæ incarnationis millesimo tricesimoquarto, in manus perpetuæ Virginis & sanctorum Angelorum, æternæ quietis beatitudini inferendam, tradidit. (Sub mortē accipit extremā Vnctionem & eucharistiā.)

Extitit mox planctus sanctorum haud vulgaris, Angelis lętantibus: sed planctus ille posteà mutatus est in gaudium perēne tam præsentium, quàm futurorū populorum. Ad exequias eius ex omnibus Pannoniæ plagis concursum est, corpus ad vrbem regiam, putà Albam, perductum: sed cùm ecclesia beatissimæ Virginis ab eo constructa, necdùm consecrata esset, communicato inter se consilio, priùs Episcopi statuunt sanctificandam basilicam, posteà in ea corpus humandum. Absoluta igitur dedicationis solennitate, sacrum corpus in media æde sarcophago è candido marmore confecto impositum est, vbì compluribus annis ob eius merita Dominus permultis malè habentibus, febribus vexatis, afflictionem & miseriam suam fatentibus, innumera præstitit beneficia. (Multa miracula post eius obitū.) Sæpè quoquè illic noctibus Angelicæ melodiæ auditæ sunt à multis, sæpè odoris suauissimi fragrantia per templum sese diffudit.

Iacuit in eo loco sacrum corpus annis quadragintaquinq;, occulta quadam omnipotentis Dei dispositione, qui est mirabilis in sanctis suis, marmoris pōdere pressum, & in puluerem redactū, vt tempore præfinito digniùs declararetur, & in resurrectiōis die

die gloriosiùs renouetur. Id verò quid significet, quādò sine diuina ordinatione & diuino affectu factum minimè putamus, libet oculis interioribus speculari. Fortassis nonnihil terreni pulueris, diuinæ examinationis igne purgandum, in illo remanserat, sine quo reges, magna potentia fulti, vitam præsentem vix, aut ne vix quidem transigere possunt. Illis ergò euolutis annis quinq; & quadraginta, cùm ad præstanda per eum mortalibus suæ misericordiæ beneficia, sancti sui iam vellet DEVS merita declarare, Romani Pontificis literis mandatum fuit, vt eorum corpora eleuarentur, qui in Pannonia Christianæ fidei semina iecissent, & sua vel prædicatione, vel institutione ad Dominum eam conuertissent. Itaque Ladislaus rex, qui tum ad Reipublicæ gubernacula sedebat, omni morum honestate conspicuus, & virtutibus illustris, diuino cultui & laudibus Dei totus addictus, sancto illum spiritu permouente, communicato cum Episcopis & proceribus, totiusque regni sapientibus viris consilio, triduanum cunctis ieiunium indixit: vt quod communi Catholicorum vtilitati, spiritûs sancti muneribus, animarum & corporum salutem efficientibus, profuturum videretur, id communi omnium deprecatione, ieiunijs & eleemosynis fulcita, per signorum manifestationem expeteretur. Sed vt ostenderet Dominus, quanta misericordia rex adhuc manens in corpore, præditus fuerit, quàm etiam iam cum Christo * regnans præ cæteris operibus se approbare declararet, cùm triduo totis viribus in id incumberēt, vt eius sacrum corpus eleuarent, nulla id arte loco mouere potuerunt. Eo nanque tempore ob hominum culpas inter eum, quem diximus, Ladislaum regem & fratrem eius Salomonem, grauis fuit orta simultas & seditio, cuius nomine captus Salomon, custodia tenebatur. Cùm ergò in corpore eleuando frustrà sudarent, quædam inclusa apud ecclesiam sancti Saluatoris, (Charitas ea dicebatur) cuius vitæ tum erat celebris opinio, ex diuina reuelatione mandauit regi, conatus eorum omnes irritos & inanes fore, nec posse transferri sancti regis corpus, donèc Salomon venia impetrata, liber è custodia dimitteretur. Illo igitur è carcere educto, & rursùs triduano exacto ieiunio, cùm ad sacras transferendas reliquias tertio die ventum est, grande saxum sarcophago impositum, tanta facilitate sublatum est, acsì nihil ponderis haberet. Absoluto autem eius diei vespertino officio, cunctis diuinæ benignitatis beneficia per beati viri merita præstolantibus, subitò Christo plebem suam visitante, per sanctæ ædis amplitudinem cælitùs miracula coruscant. Quorum multitudo quoniam ea nocte numerum excessit, libet hîc illud ex Euangelio dicere, quod Saluator Iohanni, per nuncios sciscitanti, an ipse esset, qui venturus sit, voluit responderi: Cęci vident, claudi ambulant, surdi audiũt, leprosi mundantur, mali corriguntur, paralytici curantur. Sed tamen, quandò omnia non possumus, quædam ex eis annotabimus.

Is S. Ladislaus, fuit 7. Hungariæ Rex.

Non potest moueri sacrum Regis corpus.

Res memorabilis.

Matt. 11.

Iuuenis quidam, membris omnibus dissolutus, duodecim annis mansit paralyticus, manuum & pedum officio destitutus. Is parentũ opera eò perductus, totius corporis est incolumitate potitus, atque ad altare currens alacriter, omnium Christi laudes promentium gaudia cumulauit. Fuit hoc eius noctis primum miraculum.

Paralyticus reualescit.

Alius septennis puer, ab ipso ortu contractus, genibus & manibus reptabat. Eum parentes plena fide ad beati regis sepulcrum adducunt, illicque prostrati, eius suffragia implorant. Mox voto potiti suo, mirantur contractos neruos in filij corpore laxari. Vident omnes eum solidatis plantis & genibus ambulantem, & Christi nomen in beati viri meritis laudabili clamore concelebrant. Porrò rex pius, præ nimio gaudio lachrymans, puerum è terra leuatum ad altare adfert, & in Dei laudes erumpens, pro tanto beneficio, illi puero collato, cum omnibus qui aderant, profusè gratias agit. Ità totam noctem illam Deus, pro famuli sui veneratione, multorum splendore signorum mirificè illustrauit: & populus, vigilijs & precibus vacans, singula miracula laudis & prædicationis vocibus prosequi non cessauit.

Contractus puer sanat.

His verò illud quoquè adiungendum videtur, non solùm illic præsentes, sed etiam procùl positos, eius suffragantibus meritis, celerem salutis effectum adeptos esse. Cùm enim eius eleuandi fama passìm increbuisset, varijs afflicti morbis, ex cunctis Pannoniæ finibus, quo quisque poterat modo, ad sanctum eius tumulum properârunt. Sed cùm alijs præcedentibus, alij maiori morbo retardati, simul eò pertingere non possent, eâdem tamen misericordia innumeri in ipso itinere sanati sunt. Quamobrèm etiam ob perpetuam benefici Regis conseruandam, & ad posteros

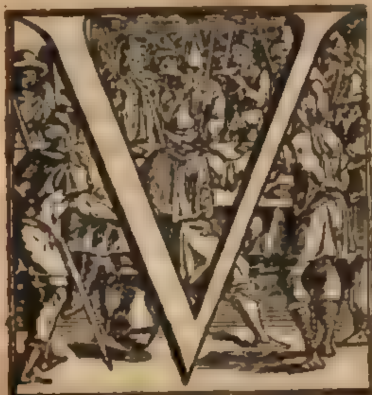
Nota miracula etiã in absentibus.

Equidem sic sentio, diuini consilij altitudinem id hac re demonstrare voluisse, eleemosynæ studium omnes virtutum gradus transcendere. Quamobrem etiam in Euangelio Dominus ait: Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Matt. 5. item que: Date, & dabitur vobis. & alio loco scripturæ diuinæ: Ignem ardentem extinguit aqua, & eleemosyna resistit peccatis. Meritò igitur sancti regis dextera, corruptionis mansit expers, quæ semper misericordiæ floribus reuiuiscens, ad alendos pauperes nunquàm muneribus distribuendis vacua fuit. Nanque pijssimus rex opem tulit calamitosis & indigis, liberauit oppressos captiuitatis iugo, vestes & hospitalitatis officia impendit peregrinis, viduarum & pupillorum miseriam & inopiam, suam putauit. Mandatum Saluatoris de lauandis aliorum pedibus, quotidiè impleuit, pauperum pedes abluens: eleemosynas præstitit non ex rapinis aut aliorum damnis, sed de suis facultatibus. Vt domos Dei locupletaret, sibijpsi interdixit habendi voluntatem. Deniquè omnibus pro dignitate prodesse cupiens, carnem suam cum vitijs & concupiscentijs crucifixit. Indè est ergò profecta corporis & dextræ manûs eius admiranda & iucunda veneratio: indè suauis & beata sempiternæ vitæ retributio: indè optatissima supernorum ciuium cohabitatio: Vbi cunctos illustrat semper lucens, nec vnquàm deficiens splendor vnius summæque diuinitatis, patris & filij & spiritus sancti per infinita secula seculorum, Amen.

Luc. 6. Eccl. 3. Iohan. 13.

MARTYRIVM S. PRIVATI EPISCOPI GAVALITANI, VT HABETVR IN ANTIQVIS MS.

codicibus: cui fidem conciliat S. Gregorius Turonensis Lib. 1. De Historia Francorum, cap. 30. & 32. &c. Stylum hincindè nonnihil elimauimus.

Aleriano & Gallieno Imperatoribus, Romanæ reipublicæ præsidentibus, sæua in Christianos persecutio mota est, adeò vt innumeris illorum edictis compulsi iudices, cum officio ac militari manu certatim vbiquè discurrentes, captos DEI cultores custodijs manciparent, & ad iudicia pertractos, verberibus agerent, bestijs lacerandos obijcerent, ignibus torrerent, & diuersis tormentorum generibus excruciarent: vt posset etiam ab ijs mortis remedium desiderari, quos constabat gratulabundos torqueri. Ea tempestate Romæ Cornelius, Cyprianus Carthagine, summi antistites, pro Christi nomine glorioso martyrio coronati sunt. Vndè factum est, vt tanta crudelitate prouocata Domini indignatio, tandèm sese declararet. Nam cùm per id tempus Romani Imperij status, pacatis hostibus, incolumis haberetur, repentè omnes penè barbaræ nationes, è suis sedibus erumpentes, aduersùs rempublicam quasi coniunctis animis arma tulêre: Orientemque & Occidentem vastantes, vrbes euerterunt, populos trucidârunt, omnia diripuerunt, & terras in quasdam horrendas redegêre solitudines.

Augusti 21.

Alij Cornelium sub alijs passũ aiunt.

E quibus tum Alemani, transmisso Rheno, Gallias petiêrunt, non tam virtute, quàm numero, prævalidi: quos regem * Scorconem illo tempore habuisse confirmat antiquitas. Illi igitur multitudine innumerabili, cùm instàr locustarum non solùm per Gallias peruagarentur, sed etiam obuia quæq; protererent, vt hodieque magnarum vrbium ruinæ testantur, in Gaualitanæ regionis excidium animos atque arma conuerterunt. Quod cùm loci incolæ comperissent, in montem Gredonensem pro rei necessitate confugiunt, expetentes præsidium montis excelsi, quem exteriùs non cura & ars muniêrat, sed natura: adeò vt ad eius loci tutelam etiam peregrini populi concurrentes, intolerandam hostium sæuitiam se euasisse gratularentur. Ei verò regioni siue ecclesiæ tum præerat sanctus Priuatus Episcopus, sedem habens in viculo Mimatensi, quòd qui ante eum Episcopi illic fuerant, eo loco & commorati & sepulti essent. Is autem sanctus vir tum religionis studio feruens, tum de quiete

*Chrocum

Alemani vastãt Gallias.

Manet semper in crypta. solicitus, in eius mõtis supercilio, quod illi viculo supereminet, cryptam sibi grandi studio & eleganti opere confecit, in qua perpetuò manens, nunquàm indè prodijt, nisi cùm ad agenda pro more solennia egrederetur. Cùm se ergò iam dictę vrbis homines in Gredonensis montis munitione inclusissent, sanctum Priuatum Episcopum in eius, quam diximus, cryptæ receptaculo hostilis furor reperit: in qua ille degens, licèt Gredonensibus corpore non adesset, oratione tamen non defuit. Nam quos pręsentia sua consolari non poterat, spiritu confouebat.

Intereà Barbari regionem omnem populabundi peruagantur, & tandèm ad Gredonensem locum confluunt, non solùm in eo indigenas, sed etiam exteros populos obsessuri. Cùm autem permultos primarios viros ex alijs regionibus, eò se conferentes, eàdem obsidione premerent, non solùm omnem sibi expugnationis spem, sed etiam oppugnandi aditum, præclusêre. Itaq; incerti & planè desperabundi, feroces animos adhibuerunt, vt quos magno suo malo vallauerãt, diuturno tempore clausos tenerent: & qui vi expugnari non possent, vel fame compellente vincerentur. Dum aũt in hac intentione pſistunt, fama ad eos perfertur, Episcopũ regionis eius nõ esse cum obsessis, sed in receptaculo, quod pacis tempore sibi fecisset, commorari. Eo cõperto, mox ad rapiendum illum hostes aduolant, ea vel maximè spe, ꝙ si ille veniret in manus ipsorum, idq; obsessi cognoscerent, continuò eorum animi frangerentur, atq; ad eam conditionem spontè descenderent, qua suum viderent antistitem teneri. Eunt ergò confestìm ad cryptam, deponuntque sanctum virum in collem, qui erat inter montem & ecclesiam, in quo quoddam est propugnaculum, cui Tutoris nomen vetustus conditor imposuit. Et cùm ibì, vt barbarorum habet vel necessitas, vel consuetudo, per interpretem sanctus vir compellaretur, disceretque ea causa se *pertinaciter captum, vt suorum animos ad deditionẽ persuasione sua permoueat, plebemq; & Dei & loci beneficio tutã, ad spontaneã captiuitatẽ ipse captiuus adducat: respondit se hoc nequaquàm facturum, affirmans nec sacerdotẽ par esse tale suæ plebi præbere consilium, nec populum, loco tutissimo cõmorãtem, deditioni animos accommodaturum: satiusque fore, in quęuis ipsum discrimina conijci, quàm ad tale facinus pręberе consensum.

Cõprahenditur ab hostibus.

* perniciter

Eo responso barbari commoti, statìm eum fustibus cædunt, multisque actum verberibus, ad vicum vsque perducunt, sibi persuasum habentes, eum vel post supplicia sententiam mutaturum. At ille in eàdem voce persistens, hoc solùm adddidit, potuisse illis semèl dicta sufficere, si qua prudentia vel humanitate essent præditi: sibi verò, quod ab ipso poscerent, minimè licere. Tum illi maiori indignatione accensi, quippe rationis expertes, ad multo atrociora prosiliunt, tantę sanctitatis virum ad immolandum idolis compellentes: vt qui ciuium suorum malè suadendo hostis esse nollet, vel animæ suæ inimicus efficeretur. Itaque funesta sacrificia componunt, vtque ea offerat, multis intentatis minis vrgent, aiuntque eum aut ipsorum immolare idolis, aut tormentis confici oportere. Sanctus Episcopus sine cunctatione respondet: Miror vos qualemcunque antistitem ad tam execranda compellere. Si enim vlla vobis inesset humana prouidentia, posset apud vos absque mea assertione constare, multo esse rectius, loci mei hominem quenlibet etiam atrocissimæ mortis subire cruciatus, quàm plebem sibi creditam prodere, & dum ipse perit, illi perditionis authorem existere.

Cęditur fustibus, dum nõ vult ꝓdere subditos.

Nõ vult sacrificare dęmonibus.

His auditis, illi quanuìs barbari, tamen moderationem vtcunquè fingentes, respondent: Num te ad illicita & solìs barbaris vsitata compellimus? An non & Imperatores vestri, & eorum iudices idola colunt, & Christianos omnes sacrificare compellunt? Sanctus Episcopus dixit: Tametsì grauissimum id est, tamen agnosco vera esse quæ dicitis. Perspicua enim sunt Romanorum principum in gentili prophanatione non tam peccata, quàm crimina. Quod nisì ità esset, ad concutiendam & vexandam eorum Rempublicam non tantæ existerent barbararum nationum vires. Quicquid enim in perniciem nostram vos geritis, non à virtute vestra, sed nostrorum Imperatorum falsa religione, id proficiscitur. Sed est tamen Dei nostri, quem vos penitus ignoratis, ea virtus & potentia, vt temporis momento & principes, quos nobis obijcitis, liberare possit ab errore, & idola vestra prosternere, & nobis, quos præsentium afflictionum verberibus castigatis, solita benignitate opitulari. Ego verò spe bonorum

norum æternorum, quæcunque mihi tormenta intuleritis, planè contemno.

Mox barbari immaniora proferentes supplicia: Aut sacrifica, inquiunt, sine mora, aut varijs tormentorum generibus te nóueris interficiendum, & in exemplum cæterorum, noua & execrabili morte periturum. At sanctus Episcopus ex Dei munere præsentem animum ad omnia toleranda afferens: Adhibete, inquit, cruciatus omnes, & finem mihi vitæ imponite. Ego in nomine Dei mei aliud, quàm sum, esse non possum. Melius mihi est, præsentes ferre pœnas, quàm vobis & dæmonibus vestris stultissimè seruiendo, ęternos gehennę experiri cruciatus. Hæc & id genus alia illo dicente, perindè acsi tum primùm inciperent, atrociter in eum barbari sæuiunt, acrioribusque flagris, ardentioribus flammis, & nouis pœnarum vulneribus adeò eum excruciant, vt exanimis putaretur. Eo ergò relicto, cùm se nihil proficere cernerent, ob id tantùm ad Gredonensem locum, vndè profecti fuerant, se retulerunt, vt ab inclusis pacem postularent. Magna eius constantia. Dirissimè excruciat.

Ità ergò mutata rerum vice, obsessi præstant, quod rogare debuerant: vt illos potiùs crederes obsidione liberatos, qui datis multis muneribus, pacem & commercia ab obsessis impetrârunt. Id verò quis dubitet sancti pręsulis & confessoris meritis Deum præstitisse, vt mox ab eius passione hostes omnes ab obsidione discederent? Plebs verò egrediendi tandèm libertate potita, ilicò ad Episcopum & confessorem gratulabunda accurrit, alijque eius genibus aduoluuntur, alij suo ore eius sacro corpori inflicta lingunt vulnera, deniquè ab omnibus in domo Domini pro tantæ miserationis beneficio in commune gratiæ agũtur. Beatus verò confessor aliquandiù posteà mansit in corpore: at tamen illis cruciamentis quassatus, non multo pòst è seculo excedẽs, ad gloriam & sedem ipsi debitam commigrauit. Et quia per id tempus, vt diximus, aduersùs Christianos vbiquè feruebat persecutio, & tanta erat persecutorum rabies, vt nec sanctorum cineribus parcerent, quos iniustissimè puniebant, assistente sancto antistite suo, salubriori eius consilio vsi, sepulturæ eius cryptam in loco subterraneo effecerunt, in eaque sanctum corpus eius cum summa veneratione condiderunt: vbi Dominus Deus noster virtutum suarum beneficia penè quotidiè, sancti martyris sui suffragantibus meritis, exhibere dignatur. Decedit à vita.

DE S. SYMPHORIANO MARTYRE EX ANTIQVIS MS. EXEMPLARIBVS. CONSENTIVNT

vetustißima Martyrologia: & meminit historiæ huius Gregorius Turonensis, De Gloria Confessorum cap. 77. Stylum F. Laur. Surius passim nonnihil expoliuit.

Vreliano principe aduersùs Christianum nomen persecutionis diram procellam excitante, & ad abolendam Catholicæ legis religionem, imperij sui decreta conuertente, * Augustoduni erat Symphorianus, Fausti nobilis viri filius, Christiana familia ortus, literis & moribus probè institutus, ità vt primæ ætatis florentes annos, senum mores & grauitatem præ se ferens, immaculatæ mentis synceritate superaret. Is itaque cùm pueritiæ & adolescentiæ metis prætergressis, ad virilis ætatis robur peruenisset, tantam virtutum suarum omnibus bonis spem fecit, vt eum boni omnes iam cum supernis virtutibus meritorum consortium habere putarent, idq; non sine admiratione statuerunt. Illustrabat enim eum cælestis sapientiæ spiritalibus gemmis ornata simplicitas, & ipse iustum vitæ tramitem tenens, felicis gubernaculi moderatione seruatus, malè blandientis mundi naufragia vitauit. Per id tempus Heduorum ciuitas Augustodunum, antiquæ nobilitatis titulis & sacrilegæ religionis referta cæremonijs, errorique seruiens, diuersis gloriabatur idolorum templis, multoq; vanę Augusti 22. Patria & genus Symphoriani.

superstitionis tenebatur amore. inprimìs autē Berecynthiæ, Apollinis, & Dianæ cultum studio propensiori complectebatur.

Conuenerat tum ad Berecynthiæ matris dæmonum profanam solennitatē multa populi frequentia. Porrò Heraclius consularis id tēporis in ea vrbe residebat, ad perquirendos discutiendosq; Christianos cumprimìs sagax & curiosus. Adfuit & Symphorianus, & cùm nollet statuam Berecynthiæ, quæ carpento vehebatur, agminibus stipata populorum, per contemptum adorare, publicę seditionis prętextu cōpręhensus tenetur, & Heraclio consulari offertur. Is verò pro tribunali sedēs, ait ad eum: Nomen tuum conditionemq; edicito. Ille respondit: Symphorianus dicor, Christianus sum. Iudex dicit: Christianus es? Nos igitur, vt video latuisti. Nobis huius nominis ꝓfessio non magni momenti videtur. Sed cur deæ matris effigiem, profana abusione despectam, adorare noluisti? Symphorianus respondit: Paulò antè iam dixi, Christianus sum. DEVM viuum adoro, qui règnat in cælis. Simulacrum verò dæmonis non solùm non adoro, verumetiam, si permittis mihi, malleis illud mea authoritate comminuam. Iudex ait: Iste non solùm sacrilegus, sed etiam rebellis conatur existere. An non huius loci ciuis sit, dicat Officium. Dictum est ab Officio: Hinc est, & quidem ex nobili familia. Iudex ait: Applaudis tibi Symphoriane gloriosa indole, & hæc fama cœpit tibi sub ambiguo mendacium persuadere. Et forsitan ignoras, quid principum nostrorum decreta sanxerint. Ea ergò ab Officio recitentur. Lectum est ab Officio:

Berecynthia est, quā Cybelem vocant.

Decretum Aureliani.

Aurelianus Imperator administris & rectoribus suis: Comperimus ab his, qui se nostris temporibus Christianos dicunt, legum præcepta violari. Hos ergò compręhensos, nisi dijs nostris sacrificauerint, diuersis pœnis subdite: vt habeat & districtio prolata iustitiam, & in resecandis criminibus vltio terminata iam finem.

Lectis Imperatorijs edictis, iudex ait: Quid ad hæc Symphoriane dicis? Num possumus nos principum decreta conuellere? Duplex tibi crimen intenditur: Videris & deorum contemptu sacrilegus, & legum abusione proteruus & contumax. Sed nisi iussis obtemperaueris, hæc tuo sanguine diluentur. Sanctus Symphorianus respondit: Nunquàm ego hanc statuam aliud, quàm diabolicæ persuasionis infaustum simulacrum, & publicæ perditionis execrandum dæmonem putabo. In chaos tartareum procliui semita prolabitur, quisquis Christianus, damnatis prioribus passionibus, ad mala deterioris vitæ conuersus, retrò respicit: statimque deuio gradu semita exorbitante iactatus, & parati muneris gratia destitutus, antiqui hostis retibus patet. Deus verò noster, vt nouit remunerare rectè facta, ità nouit etiam punire peccata. Nomini suo obedientes viuificat, rebelles interficit. In eius ergò confessione firma animi stabilitate duranti, longè mihi præstabilius est sempiterni regis tenere portum, quàm in mortiferum sæuientis diaboli naufragium conijci.

Præclarum s. Symphoriani responsum.

Vbi sensit Iudex, sanctum Symphorianum dictis suis minimè parére, iussit eum cædi à lictoribus, & indè carceri mancipari. Posteà ad certum diem rursùs eum iubet sisti coram se. Producitur ergò è tenebris filius lucis: ex illo feralis ergastuli latibulo, cum æterno rege semper victurus. Acriores nexus liuentium lacertorum, macie cutis attenuata laxauerat: dumque animum suum ad cælestia contemplanda gaudia sustolleret: inter beata supplicia non minus fuit consumpsisse sanguinem, quàm fudisse. Ait ad eum iudex: Quanto rectiùs faceres Symphoriane, si immortalibus dijs seruientem, ex ærario publico muneratum te præclaræ militiæ splendor eueheret. Si ergò hodiè venerandum deę matris simulacrum prostratus adorare vis, Apollinis quoquè & Dianæ sublimium numinum te cultorē venerabundum declarare, thure redolentia iubebo altaria sertis redimiri, & incensi odoribus sacrificia digna persolui. Symphorianus respondit: Non debet Iudex, cui Reipublicæ cura demandata est, ineptis & friuolis vti sermonibus. Quòd si periculòsum est, ad animæ profectum non quotidiè aliquid adijcere: quanti periculi est, animæ salute posthabita, scopulis criminum naufragio vrgente illidi? Iudex ait: Sacrifica dijs, vt possis Palatij honoribus perfrui. Symphorianus respondit: Iudex Tribunal suum polluit, qui gladijs legum publicitùs latrocinatur: animæque suæ perpetuæ calamitatis mortem affert: & vita eius perennis opprobrij maledictis proscinditur. Nos vitam, quam CHRISTO soluturi sumus ex debito, quidni

Cæsus ducitur in carcerem.

ni ex voto soluamus? Sera pœnitudo est, ad sui iudicis timuisse conspectū. Munera vestra, furaci mellis permixta dulcedine, malè credulis mentibus venena parturiunt. At nostrę opes & diuitiæ semper in Christo sunt, quas nulla vnquàm vetustas, nulla temporis diuturnitas corrumpit. Cupiditas vestra, etiam omnia habendo, nil possidet: quādoquidem diabolicis obnoxia laqueis, infelicis lucri perpetuis vritur æstibus. Nobis verò nihil in hoc mundo aufert humanæ fragilitatis lapsura conditio. Gaudia vestra, instàr vitri, ad solis splendorem crepantis, dissiliunt. Quicquid finis interimit, casus inuoluit, & cum perenni mundi vertigine rapax tempus obducit. Solus Deus noster beatitudinem vendicat sibi. Eius glorię exordium cùm non fuerit illius conscia, rerum nescit antiquitas: eius quoquè terminum, qui nunquàm futurus est, scire non potest series inueterata seculorum.

Contemnit oblatos honores.

Iudex ait: Nimiùm te diù, Symphoriane, de Christi nescio cuius magnitudine & maiestate inaniter disputantē, patiētię meæ tenore sustinui: sed nisi deæ matri sacrificaueris, hodiè te pœnis omnibus excruciatū, capitali sententiæ subijciā. Symphorianus dixit: Ego Deum omnipotentē & viuū timeo, & illi vni seruio. Tu corpus meum ad tempus habes in tua potestate, animā non habes. At nūc in idoli huius cultu portētosam attēde superstitionē vestrā, quod tu ad opprobriū & exitiū tuum veneraris: in cuius sacris excisas corporū vires castrati adolescentes infaustæ imagini exultantes illidunt, & execrādum facinus ꝓ grādi sacrificio ducitis sacrilegi sacerdotes: vt quod immane scelus est, religionis p̄textu veletur. Vbi ꝑstrepentes buxos & tibias, fanatici furoris inflati insania, vbì cymbala pulsant Corybantes. Apollinem verò istum quis nesciat apud Amphrysum fluuiū Admeti regis egisse pastorem? q voluptatū suarum illecebras recolens, laureis delectabat coronis, & ꝑ implicatas ambages mugiētes pecudes, formas dæmonū & voces Delphico miser recessu exercuit: vbi cùm crebrò falleret, fertur nō nunq̄ vera cecinisse. Dianā quoq; dęmoniū esse meridianum, sanctorū industria inuestigauit: quę ꝑ cōpita cursitans, & syluarum abdita ꝑlustrans, incredulis hominū mētibus zizania & tribulos sceleratis artibus suis inserit: dumq; in vijs tēdit insidias, Triuiæ sibi cognomē obtinuit. Hæc sancto Symphoriano ꝓsequente, iudex furore ꝑcitus ait: Symphorianus publici criminis reus, q dijs nostris sacrificare detrectans, sacrilegio se obstrinxit, sacris etiā aris nefarijs vocibus iniuriā irrogauit, gladio vltore feriatur: vt dū crimina funesta coërceantur, deorū pariter & legum vindicetur iniuria. Ea ꝓlata sentētia, cùm vir beatus duceretur ad mortē, Christi victima futurus, venerabilis mater eius de muro sedula illū voce & oratione ità exhortabat: Nate, nate Symphoriane, memēto Dei viui. Cōcipe fili, cōcipe animi cōstantiam. Timere non possumus mortē, q̄ citra dubiū ꝑducit ad vitā. Sursùm, fili, erecto corde, adspice illū, q regnat in cælis. Hodiè tibi, nate, vita nō tollitur, sed mutatur in melius. Et quāuìs angustus collis & iter durum atq; scrupulosum ærumnas & afflictiones adferat, at tñ hæc via est, in qua ꝑcussorem tuum ꝓstratus interficis. Facessat igitur metus omnis tormentorū, quandò breuissimo vitę curriculo ꝓpinqua meta finē imponit. Si hodiè perduraueris, fili, ad cęlestē gloriā & suꝑnam nobilitatē felicissima cōmutatione migrabis. Ità ergò sanctus Symphorianus extra muros eductus, à carnifice cæsus est, purpurei sanguinis sui vnda perfusus. Porrò hoīes religiosi eius corpus latenter indè sustuler ūt. Cōditus aūt est apud fontē, q est extra agrū publicū, in cellula parua, at tñ semꝑ se suis virtutibus prodēs, ità vt ipsis quoq; gētilibus, ob miracula & sanitatū beneficia stupentibus, in maximo honore ea tēpestate haberetur, nō lōgè à basilica sua, quæ studio summo antistitis nostri celsum ꝓtulit ædificata fastigiū, fulgetq; non vno muneris sui ornata priuilegio, sed p̄cipuis patroni nostri Symphoriani martyris referta virtutibus: Qui p̄teruolantis vitæ naufragia, dum de te diabole triumphat, exclusit, defensor factus patriæ suæ, dum ad verā festinat patriā: Apparuitq; turris fortitudinis contra faciē aduersantis inimici, quam sanguinis sui effusione construxit. Inexpugnabilem murum auxilio corporis sui perennis patrocinij mediator attollit, innumeras curationes meritorum suorum virtute efficit. Deniquè per eum nobis apud Dominum Iesum Christum euidens misericordiæ panditur via, & in omnium votorum plenitudinem felix aperitur ingressus: Pręstante Domino nostro Iesu Christo, qui est vita omnium sine fine sanctorum, & regnat cum patre in vnitate spiritûs sancti DEVS, per omnia secula seculorum, Amen.

Irridet falsos deos.

Mater eius egregiè illū confirmat.

Capite truncatur.

S. Symphorianus defensor patriæ suæ.

DE S. SIDONIO ARVERNORVM EPISCOPO, EX HISTORIAE FRANCORVM GREGOrij Turonen. Episcopi, Lib. 2.

Augusti 23. Lib. 2 ca. 21.

Sidonij genus nobilissimum.

Igrante Eparchio Aruernorum Episcopo, Sidonius ex præfecto substituitur, vir secundùm seculi dignitatem nobilissimus, & de primis Galliarum Senatoribus: ità vt filiam sibi Auiti Imperatoris in matrimonio sociaret. Huius tempore, cùm adhuc apud vrbem Aruernam Victorius, cuius suprà meminimus, moraretur, fuit in monasterio beati Cyrici vrbis ipsius Abbas, Abraham nomine, qui fide atque operibus Abrahæ illius prioris refulgebat, sicut in libro vitę eius scripsimus.

CAP. XXII.

Egregia S. Sidonij eloquentia.

SAnctus verò Sidonius tantæ facundiæ erat, vt plerunquè eximprouisò luculentissimè quæ voluisset, nulla obsistente mora, componeret.

Contigit autem quadam die, vt ad festiuitatem basilicæ monasterij, cuius suprà meminimus, inuitatus accederet, ablatoque sibi nequiter libello, per quem sacrosancta solennia agere consueuerat, is ità paratus ex tempore cunctum festiuitatis opus explicuit, vt ab omnibus miraretur, nec putaretur ab adstantibus, hominem ibi locutum fuisse, sed Angelum. Quod in præfatione libri, quem de Missis ab eo compositis coniunximus, pleniùs declarauimus.

CAP. XXIII.

Mira in pauperes liberalitas.

CVM autem esset magnificę sanctitatis, atque, vt diximus, ex Senatoribus primis, plerunquè, nesciente coniuge, vasa argentea auferebat à domo, & pauperibus erogabat. Quod illa cùm cognosceret, scãdalizabatur in eum: sed tamen dato egenis precio, species domui restituebat. Cumque ad officium Dominicum fuisset mancipatus, & sanctam ageret in seculo vitam, surrexerunt contra eum duo Presbyteri, & ablata ei omni potestate à rebus ecclesiæ, arctum ei victum & tenuem relinquentes, ad summam eum contumeliam redegerunt. Sed non longi temporis spatio inultam eius iniuriam diuina voluït sustinere clementia. Nam vnus ex his nequissimis & indignis presbyteris, cùm ante noctem minatus eum fuisset de ecclesia velle extrahere, signum ad matutinos audiens fuisse commotum, feruens felle, cõtra sanctum Dei surrexit, hoc iniquo corde explere cogitans, quod die pręcedente tractauerat. Ingressus autem in secessum suum, dum ventrem purgare nititur, spiritum exhalauit. Expectabat enim puer foris cum cereo dominum egressurum. Iamq; aduenerat lux, & satelles eius, id est, alius presbyter mittit nuncium, dicens: Veni, nè tardaueris: vt quæ die hesterna nobis conuenerant, pariter expleamus. Sed cùm responsa dare differret exanimis, eleuato puer velo ostij, reperit dominum super sellulam secesûs defunctum. Vndè indubitatum est, non minoris criminis hunc reum esse, quàm Arrium illum, cui similiter in secessu fuerunt interna deposita, per partes inferiores egesta: quia nec illud sine hæresi potest accipi, vt in Ecclesia non obediatur sacerdoti Dei, cui ad pascẽdum oues commissę sunt: & ille se ingerat potestati, cui neque à Deo, neq; ab hominibus aliquid est commissum.

Duo presbyteri valdè eũ premũt.

Horrenda mors presbyteri.

Nota hanc sentẽtiam.

Dehinc beatus sacerdos, vno adhuc manente nihilominùs inimico, suæ restituitur potestati. Factũ est aũt post hæc, vt accedẽte febre, ęgrotare cœpisset: q rogat suos, vt eũ in ecclesiã ferãt. Cũq; illuc illatus fuisset, cõueniebat ad illũ multitudo virorũ ac mulierũ, simulq; etiã & infantiũ, plangentiũ atq; dicentiũ: Cur nos deseris pastor bone, aut cui nos quasì orphanos derelinquis? Nũquid erit nobis post transitũ tuũ vita? nunquid erit postmodùm, qui nos sapientiæ sale sic condiat? aut ad Dominici nominis timorem talis prudentiæ ratione redarguat? Hęc & his similia populis cum magno fletu dicentibus, tandèm sacerdos spiritu in se sancto influente, respondit: Nolite timere, ô populi. Eccè frater meus Apruncuius viuit, & ipse erit sacerdos vester. Qui non intelligentes, putabant eum loqui aliquid in ecstasi. Quo migrante, presbyter ille nequam, alter ex duobus, qui remanserat, protinùs omnem facultatẽ ecclesiæ, tanq̃ si iã Episcopus esset, inhiãs cupiditate p̃occupat, dicens: Tandèm respexit in me Deus, cognoscens me iustiorem esse Sidonio, largitusq; est mihi hãc potestatẽ. Cũq; per

Prædicit successurũ sibi Apruncuiũ, & abit è vita.

per totam vrbem superbus ferretur, adueniente die Dominico, qui imminebat post transitum viri, pręparato epulo, iussit cunctos ciues in domo ecclesiæ inuitari, despectisque senioribus, primus recumbit in toro. Cui offerens pincerna poculum, ait:

Domine mi, vidi somnium, quod si permittis, edícam. Videbam hac nocte Dominica: & eccè erat domus magna, & in domo erat thronus positus, in quo quasi iudex residebat, cunctis potestate præstantior: cui assistebant multi sacerdotum in albis vestibus, sed & promiscuæ populorum turbæ innumerabiles. Verùm cùm hæc trepidus contemplarer, vidi inter eos beatum adstare Sidonium, & cum presbytero illo tibi charissimo, qui ante hos paucos annos de hoc mundo migrauit, attentè litigantem. Quo deuicto, iubet rex, vt in imis carceris angustijs retrudatur. Ablatoque isto, contra te iterùm suggerit, dicens te in eo scelere, propter quod prior ille damnatus fuerat, fuisse participem. Verùm vbi iudex, quem ad te transmitteret, solicitè cœpit inquirere, ego me inter reliquos occulere cœpi, & à tergo stetui, tractans apud memetipsum, nè fortè ego, qui nefas sum, homini mittar.

Dum hæc mecùm tacitus voluerem, amotis omnibus, remansi solus in publico: vocatusque à iudice, propiùs accedo. Cuius virtutem atque splendorem contuens, cœpi hebes effectus titubare præ metu. Et ille: Nè timeas puer, inquit: sed vade, dic presbytero illi: Veni ad respondendam causam: quia Sidonius te accersiri deprecatus est.

Tu verò nè moram facias ad eundum, quia sub grandi testificatione mihi præcepit rex ille hæc loqui, dicens: Si tacueris, morte pessima morieris. Hæc eo loquente, exterritus presbyter, elapso de manu calice, reddidit spiritum, ac de recubitu ablatus mortuus, sepulturæ mandatus est, possessurus infernum cum satellite suo. Tale iudicium super contumaces clericos Dominus in hunc prætulit mundum, vt vnus Arrij sortiretur mortem, alius, tanquàm Simon magus Apostoli sancti oratione, ab excelsa arce superbiæ præceps allideretur. Qui non ambiguntur pariter possidere tartarum, qui simul egerunt nequiter contra sanctum Episcopum suum. *En etiã alterius presbyteri terribilē mortem.*

Intereà cùm iam Francorum terror resonaret in his partibus, & omnes eos amore desiderabili cuperent regnare: sanctus Aprunculus, Lingonicæ ciuitatis Episcopus, apud Burgundiones cœpit haberi suspectus. Cumque odium de die in diem cresceret, iussum est, vt clàm gladio feriretur. Quo ad eum perlato nuncio, nocte à castro Diuionensi per murum demissus, Aruernos aduenit, ibique iuxta verbum Domini, quod posuit in ore sancti Sidonij, vndecimus datur Episcopus. *S. Aprunculus, cędē sibi paratam fugiens, fit Episcopus Aruernorū.*

MARTYRIVM SS. CLAVDII, ASTERII, ET NEONIS, ITEMQVE DONVINAE ET THEONILLæ, ex MS. codice, cui vetusta Martyrologia adstipulantur, per F. Laur. Surium mutato stylo descriptum.

Augusti 23.

Ysias Præses Lyciæ, apud Aegeam vrbem sedens pro tribunali, dixit: Offerãtur examini meo Christiani, q huius Vrbis magistratui traditi sunt ab officio. Eulalius Commētariensis dixit: Iuxta pceptū tuū domine, quos huius vrbis magistrat' cōpręhēdere potuit, Christianos offert tres pueros fratres, & duas fœminas cū infantulo. Ex ijs vnus adstat in cōspectu claritatis tuæ. Ecquid de eo percipit nobilitas tua? Lysias Pręses dixit: Quis diceris? Respōdit: Claudius vocor. Lysias Præses dixit: Noli florem iuuētutis tuę p amentiã pdere: sed accede, & sacrifica dijs, quēadmodùm iussêre Augusti domini nostri, vt possis parata tibi tormēta vitare. S. Claudius ait: Ds' meus id genus *Claudius sistitur corã Lysia.*

nus sacrificijs non habet opùs: eleemosynis ille potiùs & vitæ sanctimonia delectatur. Dij autem vestri, impuri dęmones sunt, gaudentq; huiusmodi sacrificijs, qbus animæ illorum æternum sibi exitium consciscunt, qui eos colunt. Nulla igitur ratione mihi poteris persuadere, vt illos colam. Lysias dixit: Ad virgas iste aptetur: non enim alia via eius poterit insania domari. Claudius ait: Etiamsi his grauiora adhibeas tormenta, me quidem prorsùs nihil lædis, tuæ verò animæ æterni ignis supplicia paras. Lysias Pręses dixit: Domini nostri Imperatores iusserunt, vt Christiani dijs sacrificent. Si qui id nolint, eos puniri volunt: porrò obtemperantibus honores & munera pollicentur. Claudius ait: Illorum munera, temporaria sunt: Christi autem confessio, ęternam animarum salutem conciliat. Tum Præses eum iussit in eculeo suspendi, & eius pedibus flammas admoueri: particulas quoquè ex eius calcaneis præcisas, illi offerri. Claudius ait: Qui Deum timent, nec ignibus, nec vllis tormentorum pœnis possunt lædi: immò verò cedent hęc eis ad salutem sempiternam, quòd propter Christum ea patiantur. Lysias Præses eum vngulis vexari pręcepit: ille verò dixit ad Præsidem: Mihi hoc propositum est, vt ostendam tibi dæmonum te esse patronum. Mihi verò nec tantillùm nocebunt cruciatus tui, quibus animæ tuæ flammas inextinguibiles comparas. Pręses ait: Testis asperrimis eius latera radite, & candelas ardentes applicate. Quod cùm fieret, Claudius ait: Ignis tuus & tormenta tua saluam faciunt animam meam. Quę enim patior propter Deum, in magno lucro ponenda mihi sunt: atque adeò mors ipsa, Christi causa tolerata, diuitiæ putandę. Tum Lysias iratus, iussit eum ab eculeo depositum, in custodiam duci.

Virgis cæditur. *Horrendi cruciatus.* *Memorabilis Claudij sententia.*

Eulalius Commentariensis dixit: Quemadmodùm præcepit potestas tua, domine Pręses, Asterius adest frater secundus. Lysias Præses dixit: Vel tu fidem commoda dictis meis, & sacrifica dijs, non ignorans, quæ supplicia maneant rebelles. Asterius respondit: Vnus est Deus, qui venturus est ad viuos & mortuos iudicandos: qui in cęlo habitans, in magna virtute sua humilia respicit. Hunc ego vt colerem & amarem, me mei docuère parentes. Quos verò tu colis, quosque tu deos appellas, ij certum adferunt exitium & tibi, & omnibus tibi assentientibus. Eorum cultus, humana adinuentio est, non veritas.

Psal. 137.

Lysias Præses his auditis, iussit eum quoquè suspendi in eculeo, ità dicens: Vexantes latera eius, dicite: Vel nunc credens, sacrifica dijs. Asterius ait: Frater sum illius, qui paulò antè abs te interrogatus, respondit tibi. Mihi verò & illi vnus est animus, eademque confessio. Fac, quod potes. Habes in tua manu corpus meum, animæ facere nihil potes. Lysias dixit: Vngulas ferreas capessite, & pedibus eius colligatis, fortiter eum torquete, vt sentiat & corporis & animi cruciatus. Asterius ait: Stulte & insane, quam ob causam ità me excrucias, nec cogitas, quid pro his recepturus sis à Domino? Lysias dixit: Carbones ardentes pedibus eius substernite, virgis & neruis durissimis dorsum & ventrem eius conscindite. Id cùm factum esset, Asterius ait: Tu quidem planè cæcus es: sed ego hoc abs te peto, vt nullam corporis mei partem, vulneris expertem esse sinas. Asterius dixit: Custodiatur cum cæteris.

Asterius in eculeo torquetur. *Pedes eius vrûtur, corpus immaniter flagellatur.*

Eulalius Commentariensis ait: Adstat Neon, frater eorum tertius. Lysias dixit: Vel tu fili accede, & fac dijs sacrificium, à pœnis immunis futurus. Neon respondit: Si qua est virtus in dijs tuis, ipsi se tueantur ab illis, qui eos negant esse deos, nec tuum patrocinium requirant. Si verò malitiæ eorum socius es, multo equidem melior sum ego & te & dijs tuis, quandoquidem vobis non obtempero, sed vnum colo verum Deum, qui fecit cęlum & terram. Lysias dixit: Frangite ceruicem eius, & dicite: Noli blasphemare deos. Neon ait: Itàne tibi blasphemus videor, dum dico veritatem? Lysias dixit: Extendite eum, & carbones ardentes in eum conijcite, & neruis dorsum eius conscindite. Id cùm factum esset, Neon ait: Quod mihi vtile esse scio, & lucrum adferre animæ meæ, id ego faciam, nec possum ab hac sententia deduci.

Neonis supplicia.

Lysias dixit: Sub cura Eulalij Commentariensis & Archelai spiculatoris, foris ante atrium hi tres fratres, vt digni sunt, Cruci affigantur, & corpora eorum auibus lacerandà relinquantur.

Tres fratres crucifigûtur.

Eulalius Commentarienſis dixit: Sicut iuſſit claritas tua, adſtat * Donuina. Lyſias ait: Cerne mulier, qui ignes & quæ tormenta parentur tibi. Si ergò vis illæſa abire, offer dijs ſacrificia. Donuina reſpondit: Ego verò, nè in ignem æternum & tormenta ſemper duratura corruam, Deum colo & Chriſtum eius, qui fecit cælum & terram, & omnia, quæ in eis ſunt. Veſtri autem dij, lapidei ſunt & lignei, hominum manibus effecti. Lyſias dixit: Veſtibus nudatam extendite, & omnia eius membra virgis lacerate. Archelaus ſpiculator ait: Per ſublimitatem tuam, Donuina iam defecit. Lyſias dixit: Iactetur corpus eius in fluminis locum profundum. Donuina martyriū.

Eulalius Commentarienſis ait: Præſtò eſt etiam Theonilla. Lyſias dixit: Vidiſti mulier, quæ ſupplicia, quę flammæ eos excruciârint, qui auſi fuêre contradicere. Quamobrèm habeto honorem dijs, & ſacrifica, vt poſſis ab his ſeruari pœnis. Theonilla reſpondit: Ego ignem æternum timeo, qui poteſt & animam & corpus perdere, eoſque crematurus eſt, qui impiè defecére à Deo, & adorauerunt idola & dæmones. Lyſias dixit: Alapis faciem eius contundite, humique proſtratam, ligatis pedibus eius, acriter excruciate. Theonilla ait: Num tibi æquum & bonum videatur, vt mulierem ingenuam & peregrinam his ſubijcias cruciamentis, tu nôſti. Nec latet Deum quid agas. Lyſias dixit: Suſpenſam capillis, in faciem cædite. Theonilla ait: Non tibi ſufficit, quòd me nudam ſtatuiſti, cùm ea re nō me duntaxàt, ſed etiam matrem tuam & vxorem ignominia affeceris? Omnes enim fœminæ, vnius generis corpus habemus, quod tu quoquè non ignoras. Lyſias dixit: Habes maritum, aut vidua es? Theonilla reſpondit: Iam annos tres & viginti ſum vidua, & propter Deum meum ſic permanſi, ieiunijs, vigilijs & precibus vacans, poſtquàm immunditijs valeſeci, & cognoui Deum meum. Lyſias dixit: Nouacula acuta radite caput eius, vt vel ſic erubeſcat: cinctamque rubo campeſtri, ad quatuor palos extendite, & loro totum eius corpus proſcindite. Carbones quoquè eius ventri imponite, atque ità moriatur. Eulalius Commentarienſis & Archelaus ſpiculator dixerunt: Domine, iam exanimata eſt. Lyſias ait: Corpus eius culeo inſutum, mittatur in mare. Eulalius Commentarienſis & Archelaus ſpiculator dixerunt: Quemadmodùm iuſſit celſitudo tua, ità factum eſt. Paſſi ſunt ſancti martyres apud Aegeam ſub Lyſia Præſide, 10. Calendas Septembris, Auguſto & Ariſtobulo Conſulibus: regnante Domino noſtro Ieſu Chriſto: Cui eſt honor, gloria, laus & virtus in ſecula ſeculorum, AMEN.

Theonilla dirè cruciata, nō cedit tyranno.

Diocletianus Auguſtus & Ariſtobulus, cōſules fuere anno Chriſti 285.

IOSEPHI HVMILIS ET MINIMI LAVDATIO IN SANCTVM APOSTOLVM BARtholomæum.

Habetur in Simeone Metaphraſte.

HVius concionis author, & diei feſti iucunditatem ſpiritualem nobis afferentis hilaritas, eſt beatus Apoſtolus Bartholomæus: qui cùm diuinus ſit Apoſtolus, & luminis ſplendore, puriſque ſancti Spiritûs fulgoribus tantùm illuſtretur, quantùm verbis explicari non poteſt: nobis etiam lumen ſuggerit, qui ſacram & glorioſam eius memoriam celebramus. Auguſti 24.

Agè igitur, diuinis vocibus illum collaudantes quàm maximè poſſumus, diuina ipſius narratione delectemur, & laudationibus honoremus virum, quouis honore ſuperiorem. Laudemus Apoſtolum, à DEO ipſo laudatum. Beatum prædicemus eum, qui ſemper beatus eſt. Eius gloriam celebremus, quem extulit diuina gloria. Videamus, quiſnam antè fuerit, & qualis poſteà euaſerit: quemadmodùm qui priùs idiota erat, & pauperem vitam agebat, omni ex parte ſapiens effectus, & omnium bonorum diuitijs ornatus fuerit: quemadmodùm è terreſtri cæleſtis euaſerit, è minimo maximus, & ex piſcium piſcatore, hominum piſcator factus ſit. Bartholomæus piſcium piſcator.

Itaque

Itaque cùm Deus ipse homo factus, propter misericordiæ suæ viscera nostrum corpus gestaret, & discipulorum delectum haberet, is, inquam, qui prænouit omnia, priusquàm generentur, celeberrimum Apostolum Bartholomęum delegit, amicumque sibi verum & fidelem cooptauit. O diuinæ vocationis præstantiam, ô magnam & singularem felicitatem, ô qualem hic inuenit Magistrum, qui maximis mysterijs eum initiauit, & sapientem effecit: ô beatam illam animam, dignam habitam, quæ cum Deo versaretur, cum Deo & omnipotente Domino cibum sumeret, & sacra doctrina, orationem & facultatem omnem superante, instrueretur.

Posteà verò, quàm Magistrũ suum in Cruce suffixum, eundemque sepultum, & post resurrectionem ad cælos ascendentem vidit, & sanctissimi spiritûs dono æquè, àc reliqui Apostoli, donatus est, tanquàm generosus aliquis miles, validissimis armis vndiquè munitus, aduersùs hostile bellum prosiluit: & ipsos quidem hostes validissimè percussit, his verò, qui ad vitam ipsam venire studebant, salutem conciliauit. Tetendit orationis suæ retia, & gentes ipsas è profundo ereptas, illas quidem captiuas, sed ad vitam tamen ductas, conseruauit: euertit idolorum templa, & Dei ecclesias erexit: humana corda in sterilitatem conuersa, cęlestis doctrinæ aratro renouauit: eaque ità excoluit, vt tanquàm feraces campi, fructum ferre possent: accendit miraculorum facem, & affectuum humanorum caliginem profugauit: in quascunque partes permeabat, velut stella quædam iustitiæ solem prædicans, illustremque fulgorem emittens, fallaciæ tenebras destruebat: & oratione quidem dęmones ipsos fugabat, precibus autem morbos insanabiles curabat, leprosos mundos faciens, cæcis visum restituens, claudos ad currendum expeditos reddens, corda deniquè & animos imbecilliores confirmans.

Retia s. Bartholomæo præclarè gesta.

Erat vnà cum Bartholomęo & beatus ille Apostolus Philippus, quo cum multo tempore diuinum Euangelium prædicauit. Hi cùm in vrbem Hierapolim venissent, cui priùs nomen erat Ophioryme, multas ęrumnas & cruciatus non mediocres sustinuerunt, cùm eius ciuitatis homines violenti essent, & valdè inhumani: quippe qui viperam colere consueuerant, venenum pestiferum & lethale, tanquàm fructum aliquem percipientes. Illi cùm diuinos Apostolos vidissent, dicebant nouum quendam Deum ab illis nunciari, & à vetere cultu ipsos auerti, atque à paternis traditionibus abalienari. Quamobrèm cùm manus in eos iniecissent, admirandæ sanctitatis virum Apostolum Philippum cruce condemnauerunt. Diuinus autem Bartholomæus, instàr alicuius bouis aratoris, à suo compare separatus ingemiscebat, ac lamentabatur quidem, sed non desinebat tamen suauem illum sulcum ducere, qui animarum agricolæ Deo vberes fructus allaturus esset: quinimmò ità, vt consueuerat, huc atque illuc obibat, fidei sermonem disseminans, prauam zizaniam euellens, & quicquid salutare ijs esset, qui eum suscipiebant, diligènter declarans. O beatos illos pedes, Euangelicis gressibus speciosos factos, & ad infinitarum animarum adeptionem recta via progredientes: ô linguam illam diuinam, ex qua salutaris potus effluxit, qui ab impietatis æstu multos liberauit: ô manus, quæ violentos hostes expugnârunt, & animas ipsas è diaboli manibus eripuerunt: ô diuinos & illustres oculos, per quos multorum oculi patefacti sunt, qui erant perfidię tenebris obscurati.

Prędicat Hierapoli.

Viperã colunt Hierapolitani.

Cùm igitur regiones illas ità peragraret, vénit ad vrbem quandam: cuius ciues cùm idolorum superstitione liberâsset, ab eius loci Præside crucis supplicio & ipse condemnatus est. Ad quam dum beatus ille accederet, totus gaudio perfusus: Salue, inquit, Crux, per quam humanum genus gaudio affectum est. Salue, eius Crucis imitatio, per quam mors mortem dissoluit, & mortales ipsos immortalitate donauit. Salue Crux, in quam cùm Christus ascendit, terrenos homines cælestes effecit. Salue Crux, quæ mihi hinc migranti vehiculum effecta es, quo ad cælos perduci possim: quæ deniquè mei præceptoris imitatorem me fecisti. Ad te ascendo, neque moram duco: iam enim tempus meum completum est. Bonum certamen certaui, cursum consummaui, fidem seruaui: opus, quod mihi Christus magister meus tradidit, perfeci. Hæc cùm dixisset, & Deum precatus esset, rogauit carnifices illos, vt verso in terram capite, in cruce suffigeretur: nec rectus, quemadmodùm eius Magister, in crucem ageretur: ità & in ipsis cruciatibus suam in Magistrum reuerentiam conseruabat. Quinetiam in cruce suffixus, cum fratribus loqui non destitit, quoàd sanctissimam

S. Bartholomęus crucifigitur.

mam illam animam Deo tradidit. Cuius aſſcenſum Angeli applauſu exceperunt, aër purgatus eſt, & diuinorum Apoſtolorum chorus exultauit.

Cùm verò multum temporis præterijſſet, eius regionis Tyranni, vitæ prauitatem exercentes, & multorum deorum ebrietate debacchantes, cùm viderent loculos illos, in quibus beati Apoſtoli Bartholomæi reliquię conditæ erant, ſplendida quædam & illuſtria miracula edere, & eos à morbis liberare, qui eò accedebant, prauum conſilium & ſuo propoſito dignum inierunt. Venite, inquiunt, in profundum mare corpus hoc demergamus. Sed, ô miſeri, eiúsne corpus in mare demergetis, qui profundum illum draconem in altum demerſit, qui ſalutaris aquæ fontem aperuit, & abundè cæleſtia dogmata hominibus impertiuit? Venite, inquiũt, mari obruamus. Eúmne vos obruetis, qui veritatem anteà obrutam detexit, & infidelitatis ſalſedinem exterminauit? Venite, inquiunt, & temerarium furorem effundentes, in maritimas vndas hoc corpus proijciamus, nè ex eo, tãquàm è rationali aliquo flumine, ſalus ad eos defluat, qui morborum anguſtijs comprimuntur.

Hæc cùm dixiſſent, quod cogitârant, aggreſſi ſunt, & vnà cum quatuor aliorum martyrum loculis, beati Bartholomæi reliquias in mare deiecerunt. Martyres autem illi glorioſi, Apoſtolum Bartholomæum valdè inclytum, duo à dextera, & duo à ſiniſtra parte, medium habentes, Pontum ipſum ſine fluctuatione aliqua tranſmittebant. Cumque ad Boſphorum Thracium in Propontidem veniſſent, Helleſponti anguſtias tranſierunt: deindè tranſmiſſo Aegeo & Ionio mari, ad Siciliam applicuerunt: & Syracuſas ad ſiniſtram derelinquentes, atque Occidentem versùs tendentes, ad inſulam Liparim peruenerunt. Itaque celeberrimus ille Apoſtolus ad eam inſulam deductus eſt. Diuini autem illi martyres cùm id compleuiſſent, quod DEVS voluerat, quamcelerrimè redierunt in eam viam, in quam vnumquenque, diuina prouidentia direxit. Statim autem is, qui Eccleſiam Liparis inſulæ gubernabat, per diuinã reuelationem didicit, Chriſti Apoſtolum ad maris litus appuliſſe. *Vt eius reliquię in Liparim venerint.*

Erat eius Eccleſiæ gubernator Agatho ille, cuius gloria longè lateq; apud omnes celebrabatur. Cùm ille igitur properâſſet, & loculos ad continentem appulſos vidiſſet, ſtupore & gaudio repletus, ſumma voce: Benè, inquit, quòd huc veniſti, vt portus ſalutaris, ad eos, qui pelagi fluctibus periculoſis agitamur. Benè quòd veniſti, diuinum Spiritûs paracleti flumen, ex quo veritatis aquæ ſcaturiunt, & pietas multa redundat. In mari viæ tuæ, & ſemitæ tuę in aquis multis, & veſtigia tua non cognoſcentur. *Pſal.76.* Veni, & animas noſtras irriga, affectuum noſtrorum feruorem reprime, cordium ianuas patefactas gratiarum tuarum muneribus repleas. Hoc à te Liparis inſula ſupplex petit, quam habitare feliciter voluiſti. Hæc, inquam, inſula his verbis te alloquitur: Tu, qui multo lumine illuſtris es, & illius diuini Oriẽtis verè amicus, quomodò factum eſt, vt talis tantusque apud meæ paupertatis Occidentem diuerſatus ſis, ab Orientis partibus commotus, & per maritimos ſinus nobis oſtenſus? Diues facta ſum, quæ anteà paupertate laborabam, theſaurum magnum hodiè ſum conſecuta: neque vlla in re Roma illa ipſa vrbe decantata, beatos Apoſtolos Petrum & Paulum habitatores tenente, inferior ego ſum: Bartholomęum enim habitatorem poſſideo. Omnes inſulæ mihi gratulemini, omnes vrbes, quæ vbiquè eſtis, mecùm vnà exultate. In vobis multorum ſanctorum corpora poſita ſunt: mihi ſatis eſt vnus pro omnibus.

Sed, ô beatiſſime, & diuinis Angelis par factus Apoſtole, quis tua pręclara facta pro dignitate laudaret? Quis pericula, pro Chriſto à te ſuſcepta, enumerare poſſet? Quæ cùm quotidiè ſubires, à triſtibus periculis mortales liberâſti. Tu verè ſal illud es, *Matt.5.* quod corda illa, quæ euanuerant, atque inſipida euaſerant, condiuiſti: & inſcitiæ ſalſedine purgata, putredinem ex multorum deorum ſuperſtitione contractam, expurgâſti. *Eximia S. Bartholomęi pconia.* Tu es rationale illud flumen, ex diuina ſede profectum, iuncorum plenum torrentem abluens, Eccleſiæ verò ſulcos replens, prauitatis riuos exſiccans, ipſius deniquè terræ faciem irrigans. Tu es ſagena illa ſolidiſſima, quæ rationales piſces, in erroris profundo natantes, compręhendiſti, eosque ſupernæ illi menſæ obſonium obtuliſti. Tu es aureum illud candelabrum, in quo paracleti Spiritûs ignis, tanquàm fax quædam, adueniens, multiplicis vitij zizania combuſſit, & diuinæ cognitionis ſplendorem emiſit. Tu es diuini Solis lucidus radius, qui à ſummo cælo vſque ad ex-

tremum percurrens, & erroris tenebras imminuens, & ijs, qui sedebant in vmbra mortis, hoc est, in malis lethalibus, effulgens, per lauacrum regenerationis, Dei filios, mortales homines effecisti. Tu es preciosus ille lapis, ab angulari lapide illo missus, in quo Ecclesiam Christus ipse ædificauit, quę nullo vnquàm tempore quassari aut concuti poterit. Tu es purissimum illud aurum, & cælestis Dei preciosissimum munus, lucis columna, Ecclesiæ fundamentum, Spiritûs sancti diuersorium, magniloquentiæ præco, aquila in altum volans, suaue canens luscinia, cælestis cicada, Angelus deniquè in humano corpore versans, aurea columna, stella lucidissima, florens paradisus, Spiritûs sancti myrothecium, ægrotantium medicus, diuinæ gratiæ tuba, vitis fœcundissima, olea fructifera, fluctuantium portus, peccantium patronus, defessorum recreatio, oppressorum refugium, miraculorum fons, dæmonum profugatio, Apostolorum gloria, Angelorum ciuis, qui Prophetis sublimior, & martyrum consors fuisti, eius deniquè gloriæ, quæ reuelanda est, particeps, sempiternorum bonorum hæres, mundi lumen, omnium (vt summatìm dicam) bonorum thesaurus.

Itaque salue, Bartholomæe, illius magni tonitrui fulgur, quod in rota mundi huius apparuisti, & idolorum insaniam ac noctem extinxisti. Salue, Bartholomęe, ille Spiritûs sancti calamus celeriter scribens, qui legem in tabulis cordis pulcherrimè descripsisti: Legem, inquam, illam non veterem, sed valdè nouã. Salue Bartholomæe, potẽtis Verbi sagitta acutissima, quæ hostium corda vulnerâsti, dæmonum per aërem vagantium turmas percussisti, & mortalium animas vitio vulneratas, sanas effecisti. Salue, Bartholomæe, qui idolorum templa solo adæquâsti, & homines ipsos viuentis Dei templa reddidisti. Salue Spiritûs sancti gladius, qui alienigenarum turmas sermonis acie, & omnes mentes ad Christi obedientiam captiuas duxisti. Salue concinna sancti Spiritûs paracleti cithara, rationalis tibia, Christi instrumentum, quod cælestia dogmata nobis cecinisti, & prauæ impietatis modulationes confudisti. Salue cælum perpulchrum, diuinis splẽdoribus illustre, in quo ille sol iustitiæ requiescit, & orationis dux, quo tu innixus, fallaciam omnem euertisti. Te quidem laudationibus extollere vellem, sed rerum multitudine confundor, & dictionis infirmitate opprimor: nam vel hi, qui oratoria facultate maximè præstant, inferiores sunt, quàm vt te laudare possint: neque quisquam est, qui pro dignitate laudes tuas narrare valeat.

[Psal. 44.]

[Inuocat autor S. Bartholomæũ.] Tuis igitur precibus Deum ipsum nobis propitium facias, & peccatorum perturbationem, qua vexamur, sedare velis, quique tuum diem festum recolimus, nobis omnibus delictorum veniam, & cælestis gaudij participationem tuis orationibus impetres, in CHRISTO IESV Domino nostro: Cui gloria cum Patre & Spiritu sancto, nunc & semper, & in secula seculorum, AMEN.

VITA

VITA S. AVDOENI EPISCOPI ROTHOMAGEN. CVIVS ETSI MS. IDEMQVE PERVETVstus codex authorem non exprimit, puto tamen eam esse, quam scripsit Anno salutis 956. Fridegodus, S. Odonis Diaconus. Stylum in gratiam Lectoris passim nonnihil correximus.

PRAEFATIO AVTHORIS.

Conditor mundi omnipotens Deus, sicut sphęram cælestem multis, sed diuersis, distinxit sideribus: ità Ecclesiam adhuc in terris peregrinantem, quasi quibusdam luminibus illustrare non desinit: In quibus alij miraculis coruscant, alij doctrina salutari quasi pluuia corda piorum irrigant: plerique per martyrij gloriam rubent instar rosæ: non pauci virginitatis integritate candent vt lilium: Hos prudentia prudentes, illos iustitia iustos, alios fortitudine fortes, nonnullos temperantia temperantes reddit. Vnum tamen vinculum charitatis eos omnes & sibi inuicem, & suo conditori coniungit & sociat: per quam & singularia vniuersorum, & vniuersa fiunt singulorum: & sicut hortus, diuersis herbarum vel aromatum generibus consitus, odorem suauissimum longè latèque diffundit: ità isti Deo & hominibus virtutibus suauiter redolentes, dicunt: Christi bonus odor sumus DEO. & illud: Alijs quidem sumus odor vitæ in vitam, alijs odor mortis in mortem. In qua sanctissima Dei Ecclesia beatus Audoënus antistes, quasi quędam splendidissima stella, vel solidissima columna, vel etiam candidissimum lilium emicuit. Siquidem populos doctrinæ suæ radijs illuminauit, contra omnes impetus diabolicę atque hæreticę prauitatis vt columna immobilis stetit, vt lilium virtute castitatis enituit. Tum etiam honore virtutis insignis, pudoris admiratione laudabilis, dignitate præclara excelsus, humilitate lucidissima submissus fuit. Vitia deniquè, quibus humana vexatur fragilitas, patientiæ virtute calcauit, inanes curas procul abegit, animi motus validis constantiæ habenis ceu athleta insignis, mirabiliter compressit. Gemino nanque certauit agone, quandò & ciuibus suis verbum immortalitatis semper abundè suppeditauit, & saluti animæ suæ perpetuò consulere non destitit: tanto proindè nunc clarior & gloriosior apud Dominum, quanto priùs in certamine fortior. De cuius egregia vita vt aliquid dignè stylo exarare possimus, inuocanda nobis est summa maiestas sanctę & indiuiduæ Trinitatis: vt quę brutæ quondàm asellæ id præstitit, vt humana posset voce loqui, nobis sensuum verborumque copiam tribuat ad enarranda munera diuina.

[margin: Diuersa dona sanctorũ hominum. — 2. Cor. 2. — Num. 22.]

VITAE HISTORIA.

CAP. I.

Temporibus Clotarij clarissimi principis, filij Chilperici regis Francorum, anno plùs minùs vicesimo regni eius, pago Suessionico, quinq; milliaribus ab ipsa ciuitate distante, eo loco, quem Sanciacum vocant, orti sunt tres venerabiles viri, ex vno semine nobiles in seculo geniti, & gratia omnipotẽtis Dei cælitùs illuminati: putà, Ado, Dado, & Rodo. Nati sunt autem patre Authario, matre verò Aiga. Cùm essent aũt nobilissimi carnis origine, fuêre nihilo minùs erga Christianę religionis deuotionem perq̃ studiosi. Cuncta eñ, quę possidebãt siue in fundis, siue in diuitijs, in hospites, in pauperes, in peregrinos, in monachos summo studio conferebant: operãtes quidem, vt Apostolus docet, bonum in omnes, maximè tamẽ ad domesticos fidei. Erant ambo fidei integritate puri, longanimitatis spe præcipui, charitate non ficti, verbum vitæ aure percipere, & corde retinere sine fatigatione satagebant, idq; ab ijs, quorum

[margin: 24. Augusti — S. Audoeni patria. — Parentũ eius religio & integritas. — Gal. 6.]

doctrinam & fidei puritas, & morum sanctitas commendaret. In eorum domo, non vt assolet in quorundam secularium conuiuijs, mimorum vel histrionum carmina fœda, sed Euangelica, vel Apostolica, siue Prophetica personabant oracula: illum diem sanctum, illum duxêre solennem, quandò aliquem diuini verbi præconem hospitio recipere meruissent.

CAP. II.

S. Colûbanus venit in Gallias.

CONtigit autem eo tempore, virum Deo dilectum Columbanum, genere Scotū, cœnobiorum Luxouiensis in Gallia, Bobiensis in Italia fundatorem, ex Hybernia insula in Gallias peruenire: qui relicto paterno solo, parentum domo, cunctisq;, quibus mundi amatores pro magno vtuntur, volūtariam paupertatem & saluberrimam peregrinationem, pro amore Christi & regni cęlestis arripuit. Cuius viri doctrina vel vita qualis fuerit, qui scire desiderat, ex libro, qui vitam moresque eius ornato edisserit sermone, scire poterit. Accidit autem eisdem temporibus, beatum Columbanum, insignem Dei cultorem, de domo Hagnerici, summi consiliarij regis Clotarij remeantem, ad villam quandam, in litore amnis * Mátronæ sitam, Vuilciacum nomine, peruenire, ibiq; prædictum virum illustrem Autharium cum nobili coniuge sua Aiga inuenire. Qui cùm virum Dei magno exultantes gaudio suscepissent, & venerabilibus obsequijs ei gratificari studerent: inter cętera salutifera beatorum virorum colloquia, religiosissima mater iam dictorū trium puerorum ad benedicēdum infantulos vero Dei cultori obtulit, obsecrans vt eis benè precaretur. Vidēs autem eos vir sanctus, pręscius futurorum, secundùm piæ matris fidem infantulis benedixit, & prophetico spiritu prædixit eos futuros in Christianæ religionis virtutibus eximios, honoribus & dignitate seculari claros, in aula etiam regum gloriosos. Nec potuit tanti viri benedictio, cassa vel fortuita vlla ratione putari. Mox ergò, vt pubescere cœperunt, primùm Clotario regi, deindè Dagoberto in cunctis inuēti sunt gratissimi. Sed illi ad cælestia tendentes, inter pestifera mundi huius negocia, religiosa semper hominum sanctorum consortia amabant: & licèt ordine diuerso, at singulos tamen promissionum est effectus consecutus.

*Maternę

Prophetia S. Colūbani de Adone, Dadone, & Radone.

CAP. III.

NAnq; primogenitus Ado, cuncta mūdi huius obstacula contēnens, semetipsum abnegans, & proprijs voluntatibus renuncians, ex Dei beneficio in castris regis æterni perpetuò militare elegit: monasticamq; appetens vitam, mortiferam mundi huius calcauit dulcedinem. Itaq; monasterium Lodariense ad* Mátronę fluuium pręclarè condidit in proprio solo, in quo ad pręscriptum regulæ almi patris Columbani viuerent fratres, ad eam rem adiuuante eum beatissimo germano suo Audoëno: ditauitque illud rebus & opibus omnibus, atq; etiam disciplinis Ecclesiasticis instruxit.

Monasteriū Lodarien.

*Maternæ

CAP. IIII.

RAdo verò, qui extremum natiuitatis ordinem tenebat, thesaurorū regaliū summus procurator effectus est: quos ille thesauros iusto dispensans ordine, fideliter & Christianè custodiuit. In ipsis autem seculi dignitatibus nihilominùs fuit sanctę religioni subditus, erga Dei præcepta iustus & religiosus, dilectione amabilis, eleemosynis largus, in militia prouidus: deniquè iustè ac piè viuendo, in demandatis ipsi palatinis fascibus, fidum ac strenuum sese declarauit.

CAP. V.

Audoënus est regi Dagoberto à secretis, itēq; eius scriba vel Cancellarius.

POrrò sanctus Audoënus, cognomento Dado, auricularij locum & munus in aula regis obtinuit: itemq; ad obsignanda scripta vel edicta regia, quæ ab ipso conscribebantur, sigillū vel annulū regis custodiebat. Erat verò sensu profundus, eloquio copiosus, cōsilio prouidus, iudicio iustus, corporis statura procerus, vultu decorus, & ante oīa in Christi charitate fundatus: Regi verò etiā charus, cūctisq; principibus & optimatib9 fuit venerabilis. Ad illius nutū oīa palatij negocia gerebātur: eius consilijs optimates omnes, atq; ipse etiam Dagobertus rex, ceu diuinis oraculis parebāt. Neq; enī vllum erat aliud eius consiliū, nisi quod & regi & populo vtilitatē adferret. Et assiduè sanè hortabatur regem, vt regem omnium Christum, conditorem ac redemptorem suū, sine quo nemo iustè regnat vel imperat, diligēdo, timēdo, cūctisq; eius mandatis obediendo piè coleret: subditorū sibi populorū sociū se potiùs, quàm dominū existimaret, subiectis parceret, debellaretq; superbos: fines imperij sui ab hostiū incursibus stre-

Optimè admonet cunctos regem.

strenuè defenderet, immò verò, ob abundantiorem Ecclesiæ Christi pacē, eosdē fines etiā ꝓferre ac dilatare cōtenderet: homines flagitiosos, putà fures, latrones, homicidas, maleficos, hęreticos, cęterasq; infames ꝑsonas, è regno exturbaret. Admonebat deniquè, vt ecclesiarum & sanctorum locorū præ omnibus curā gereret, renouandorū & construendorū cœnobiorū studio insisteret: pauperibus, peregrinis, viduis, orphanis, omnibusq; necessitatē patiētibus piè subueniret: hoc dicens iustū esse, vt cunctorum, q̄ eius ditione tenerētur, necessitati condoleret. Rex verò Dagobertus aurē viro Dei libenter in omnibus, quæ hortabatur, accōmodabat: atq; eam ob rē & cunctis hostibus fuit fortior, & omnibus Francorū regibus, q̄ ante ipsum regnauerant, felicior. Nam ꝑ id tēpus nobilissima sanctorū virorū examina, instàr apū inclyta Frācorum regio ꝓtulit: quorū mellifluo collegio idem vir Domini Audoenus apocrisarius regis, velut splendidissimū sidus, magnus Christi miles in Ecclesia quandoquè futurus, iam emicabat. Vndè nō est mirum, si ille rex, malorū infestatione submota, ponēdis hincindè p̄sidijs pacis, tāta est vsus ꝓsperitate, q tā prudenti silētiario potiebat.

CAP. VI.

FLorebat verò in aula regis etiā beati viri sodalis Eligius, virtutū sanctitate mirādus, quē haud secùs atquè animā suam diligebat: eratq; eis amor vnus, cor vnū & anima vna: pariq; intētione sub habitu adhuc seculari ęterno regi militabant, ambo fide Christiana firmissimi, ambo Euangelica doctrina repleti. Ab eis omnes Francorum proceres capiebant exēpla Christianæ religionis, ab eis hauriebant monita doctrinæ salutaris. Nouerant illi animarū salutē & patriæ cęlestis beatitudinē & dulcedinem prædicare: & tanquàm duo fortissimi milites, paribus armis fidei, Christi Ecclesiæ seruiebant. Eorum arma hæreticæ prauitatis iacula tentare poterant, penetrare non poterant. Etsì aūt beatus Audoenus in palatio regis militari habitu tectus videretur, at tn̄ ab omnibus ferè monachus potiùs, quàm laicus habebatur. Nam sępissimè preciosis vestibus & aureo balteo extrinsecùs ornatus, subtùs vtebatur cilicio: ꝑsistebatq; infatigabiliter in orationibus, in vigilijs, in ieiunijs, in lectione diuina, in excipiendis hospitibus: pauperum verò & infirmorū ministerio penè semper deditus erat. Terrena patria instàr exilij ei erat: cęlestem vt propriā diligebat: illa vtebatur tanquàm exul, ad hanc ceu auis tendebat.

Eligius in aula regis Audoeni sodalis.

S. Audoenus in aula regis monachum repręsentat.

CAP. VII.

ITaq; in Brigiensis syluæ recessibus Rasbacis fluuioli officinas perlustrans, cūctisq; Dei seruis necessarijs habitaculis instruens, in suo patrimonio monasterium supradictæ regulæ, quod Hierosolymam voluit dici, efficaciter construxit: vbì non solùm pręsentem quietis pacem veris Christi cultoribus, verumetiam certam cęlestis visionis requiem suis sectatoribus tum præsentibus, tū posteris feliciter cōparauit. Idem verò monasteriū opimis possessionibus, ornamentis ecclesiasticis, libris atq; alijs diuersis rebus, ad Dei seruitium & cultum pertinentibus, deuotus impleuit, & sanctorum monachorum multitudinem illic congregans, Abbatem vnū ex almi patris Columbani discipulis, virū in disciplinis regularibus apprimè eruditū, Aglium nomine, eis p̄fecit. Iamq; meditabatur, vt cūctis seculi dignitatibus reiectis, soli Deo intrà monasterij claustra absq; impedimento seruiret: sed resistebant tam rex, quàm optimates omnes eius tam piæ voluntati, dicentes debere eum potiùs plurimorum vtilitati cōsulere, q̄ priuatæ suę deliberationi obsequi. Videns ergò vir Deo dilectus, ratione simul & authoritate se constrictū, (sciebat enim scriptū omnibus, Potestatibus sublimioribus subditi estote. &, Reddite, quę sunt Cæsaris, Cæsari) ab hac intentione ardentem animū ad tempus reuocauit: atq; interim diuina id agente prouidētia, ecclesiæ Rothomagensis futurus seruabatur antistes, vt eius vrbis ciuibus viam salutis sacris admonitionibus aperiret, imperitosque populi sensus luculentis exemplis institueret.

Monasteriū Rasbacense condit.

Rom. 13.

Matt. 22.

CAP. VIII.

INtereà verò defuncto Dagoberto rege Christianissimo, filius eius Clodoueus in regnū successit: in cuius regni exordio hęresis infanda totū penè fœdauit Orientē: intantùm vt ipse etiā Paulus Cōstantinopolitanus Episcopus, & Alexandrinus quoq; patriarcha, ꝑuerso dogmate corrumperentur. Asserebat enim illa pestis, Dominum nostrum Iesum Christum nō verā carnē ex Maria Virgine sumpsisse. Cumq; ea de re à Paulo & cęteris infausti dogmatis assertoribus, cum authoritate etiam Imperatoris Cōstantij tertij, nepotis Heraclij, B. Martino Pōtifici Romano scripta dirigerētur, vt

Hęresis Monothelitarū

ipse huic sententiæ assentiret & subscriberet, gustum mortiferæ suasionis summa cum execratione respuit, ità dicens: Etiamsi totus orbis dogmata peregrina & à fide aliena complecti velit, se nec minis cuiusquam, nec blandimentis, nec morte ipsa, à doctrina Euangelica & Apostolica vllo pacto posse auelli.

Mox verò ad regem Francorũ legatos mittens, rogat vt viros in fidei puritate fundatos, verbo & sapientia prouidos, quamprimùm ad se mittat: vt cum illis & totius Italiæ præsulibus, Domino auxiliante, aliquam aduersùs tantæ prauitatis venena antidotum adhibere possit. Rex igitur cunctis regni sui sacerdotibus in vnũ coactis, quid Legati tanti Pontificis afferant, exponit: iubetq; vt ex semetipsis viros tales eligant, quos ad suscipiendum tantæ rei munus, puritate fidei & verbi sapientia idoneos nôrint. Tum illi vno animo beatũ Audoënum cum sancto Eligio ei rei destinandos eligunt. Tanta enim erat in viro Dei Audoëno sapientia, vt quanuìs Ordinem sacerdotalem nondùm adeptus esset, tamen penè omnibus eius temporis Galliæ vel Franciæ sacerdotibus sapientia anteferretur, vel, vt moderatiùs dicam, æquaretur. Sed obstitit tunc quiddam, nè Romam mitterentur.

CAP. IX.

Haud multo pòst tempore quidam ipsius impij dogmatis assertor ex Asia pulsus, in Galliarum ciuitatẽ Heduam, quę nũc Augustudunũ dicitur, ꝑfidus apostata peruénit. Cumq; in aula regis Francorũ relatũ esset, anguem tortuosum virus horrẽdum in ea ciuitate iam latè vibrâsse, multosq; ibidèm infecisse, ilicò synodalẽ conuentum sacerdotũ apud Aurelianensem vrbem adunari iussit: vbi sanè beati viri Audoënus & Eligius, illius hæretici versutijs obiectionibus validissimis restitêre, cunctisque eius argumentis, quibus ceu foueis qbusdam se occulere nitebatur, detectis, omnibus qui illic aderãt, mortiferũ dogma & vitandũ & execrandũ, tũ manifesta ratione, tum diuina auhoritate ꝑsuasêre: interìm tñ, modestię causa, eius victoriæ palmã B. Saluio Episcopo & martyri cõcedentes. Cõuictus aũt hæreticus, etiã è regni Francorũ finibus expulsus est. Id verò nõ cõtra hũc dũtaxàt, sed etiã hæreticos oẽs Audoënus facere solebat, vt quos in cõflictu suꝑâsset, eos in lõginquas regiones confestim aufugere compelleret.

Synodus Aurelianẽsis.

B. Saluius Episcop. & martyr, Audoeni ęqualis.

CAP. X.

POsteà verò tum regis voluntate, tum multorũ religiosorum hominũ, ꝓcipuè tñ beatissimi Eligij, quẽ ꝑ cęteris singulari amore ꝓsequebatur, consilio & hortatu, Clerici tonsuram accepit, vno eodẽq; tẽpore, etiã ipso Eligio viro Dei, comã ponẽte. Instabat porrò quotidiè magìs atq; magìs, vt Ecclesiæ fides intemerata cõseruaretur, & à recto tramite nulla prauitate abduceretur. Vidẽs aũt Simoniacã hęresim nimiùm in regno Francorũ inualuisse, q̃ ab impiæ Brunihildis tẽpore cunctas penè Francorũ polluerat ecclesias: cœpit suadere regi & cũctis optimatibus, vt patriã ea tabe corruptã, salutari adhibita medicina liberarent, nec vlla ratione cõsentirent, vt quisquã sacros Ordines vel emeret, vel vẽderet: dicens, tale cõmercium diabolica fraude repertum, atq; idcircò ab Ecclesiasticę fidei puritate penitùs eliminandũ: potiusq; eligendos esse ad sacrorũ* Ordinũ fastigia, quos nõ aurum, sed fidei synceritas, doctrinę suauitas, & morum probitas commendaret.

SS. Audoenus & Eligius tõdent

*Ordinatio num

CAP. XI.

INtereà tẽporis defuncto Romano, Rothomagẽsis vrbis Episcopo veneratione digno, B. Audoënus cõsensu omniũ ad eius Episcopatûs subeundũ onus cõpellitur. Illũ eñi solũ ea sede dignũ tã rex, q̃ ꝓceres, itẽq; Clerus & populus, vna voce testabantur, qppe cuius & fides, & doctrina, & mores tãtæ sedi suscipiẽdæ cõuenirent. Ille aũt, licèt humiliter recusaret, sciens tñ, quantũ sit obediẽtiæ bonũ, voluntati ꝓpriæ imperiũ ꝑposuit plurimorum. Accepta aũt sede põtificia, nõ statìm ausus fuit sacrũ Ordinem ꝑceps ꝑcipere, sciẽs videlicet cũ quãto ꝑiculo, & qbus fluctibus cõiuncta sit neophyti ordinatio: nè in superbiam elatus, in iudicium incidat & in laqueũ diaboli. Etsi autem à sancto viro elatio omnis esset alienissima, vt tamen posteris humilitatis exempla relinqueret, tantæ dignitatis gradum improuidè, vt dictum est, non sine quadam trepidatione, suscipere noluit.

Creatur S. Audoenus Rothomagen. Episc.

1. Tim. 3.

CAP. XII.

MOx verò penitùs valere iussis curis palatij, & propria sede relicta, ob verbum Dei gentibus procùl positis prædicandum, exulem se fecit. Transmissis nanque Sequana & Ligeri fluminibus, cunctos in ijs regionibus habitantes lumine verbi salutaris quasi Sol quidam illustrauit: in alijs fidei fundamenta ponens, alios in fide con-

Prædicat verbũ Dei in longinquis locis.

confirmās:quosdā etiam hæresi deprauatos,ad normam Ecclesiasticę fidei reuocans. Cumque in Hispanias peruenisset,reperit populos illic commorantes,iamdudùm nimia siccitate laborare. Iam enim septem anni fluxerant,quibus nec exiguum pluuiæ stillicidium eas regiones irrigârat. Videns autem vir Deo plenus, si ea aëris incommoditas diutiùs perseueraret, non solùm periculum,sed etiam exitium portendere: gladium iam quodammodò in aëre pendentem, & ad feriendum paratum,auertere studuit. Itaque in preces se prosternens, obsecrat omnipotentem Dominum, vt qui quondàm Israëlitico populo propter idololatriam & impijssimam Iezabel annis tribus & mensibus sex cælum clauserit,tandemq́;, orante beatissimo Elia,pluuia copiosa reserauerit:nunc quoquè suæ miserationis dono populo,ob sua peccata iustè afflicto, largiri dignetur,pluuiaq́; salubri terram siccitate squalentem irrigare non differat: vtì per miraculum foris exhibitum,corda populorum in fide torpentia, in laudem creatoris fortiùs inardescant. Tum verò sine mora preces viri Dei tāta pluuiæ abundantia consecuta est,tantaq́; aëris commoditas subitò reddita est,vt penè veterum malorum damna,præsens abundantia compensare videretur. Cernere tum licebat rorare cælos,imbres ruere,guttulis vberrimis distillare aëra,cælorum beneficijs arua cōpleri,scatere fontes,agros pinguescere,fructibus onerari arbores,plātaria existere, campos passìm vestiri segetibus,colles vinetis affluere, purpurascētes proferre oliuas,rosarum liliorumq́; suaues spirare odores, deniquè agricolas,resumptis viribus,iuuencorum fatigare terga. Nec mirum, Deo dilectū virum,instàr Eliæ clausum cęlū sacris orationibus reserare potuisse,quē constat,in multis virtutū Elię sectatorē fuisse. Virginitatis enim priuilegio floruìt,vt Elias:reges & potentes delinquentes asperè increpauit,vt Elias:nullius eū neq; terrores,neq; blandimenta à rectitudinis & iustitiæ tramite abducere potuêre,vtì nec Eliam: vestibus sępè asperis vtebatur,vt Elias. Atq; ità virtutes beatissimi viri plurimis celebrantur locis, & fidei eius meritum ꝑ orbē terrarum latè prædicatur. Porrò confirmatis Hispaniarum populis in fide verbis & miraculis,ad sedem propriam iam tandèm redire constituit.

3.Reg. 17.

Septem annorū sterilitatē auertit suis precibus.

3.Reg.21.

4.Reg.1.

CAP. XIII.

CVM autem reuertendo, per Andegauensem regionem iter ageret, obuium habuit pauperculū quendam: qui cùm Dominico die contra vsum Ecclesiasticum, opus seruile exerceret,atq; in mola farinam conficeret,manum, qua lapidem molarē circumagebat, repentè aridam & inutilem sensit. Nam pollex eius adeò affigebatur superiori illius parti,vt sanguis indè promanaret : ipsumque lignum,quo mola versabatur,inter pollicem & palmam tam strictè tenebatur,vt nullo pacto indè posset auelli. Prócidēs ergò pauper ille ad pedes sancti viri, miseriam suam lachrymabūdus ei exponit,simul etiam culpam suam & negligentiam confitetur. At vir beatus contractæ manui signum sanctæ Crucis imprimit, & pristinæ seruire consuetudini naturæque institutum exercere iubet : pauperem nihilo minùs admonens,vt Dominicis & Festis diebus potiùs ad ecclesiam veniat, verbum Dei audiat, opere impleat, sanctam percipiat communionem,quàm molam verset,aut vllum prorsùs seruile opus sine summa necessitate exerceat. Si enim Iudæi, inquit, decreta legis per Moysen datę,tanta diligentia custodiunt:quanto magìs conuenit,Christianos pręcepta Euangelij per Christum promulgata,feruenter & audìre,& custodire? Sicut ergò Iudæi nullum opus seruile faciunt in sabbato:ità Christiani in die Dominicę resurrectionis debent ad ecclesiam conuenire,verbum Dei auribus percipere,mente retinere,& ab opere seruili abstinere.

Pœna laborantis Dominico die.

Signo Crucis sanat manum læsam.

Diē Dominicæ resurrectionis, dicit omnē diē Dominicum.

CAP. XIIII.

PEruenìens indè Rothomagum, ordinem pontificalem ad præscriptum Ecclesiastici & Canonici dogmatis,vnà cum beatissimo Eligio suscepit. vno nāq; die apud Rothomagum ambo pariter ordinati sunt, sanctus Audoënus eiusdem vrbis Archiepiscopus, sanctus verò Eligius * Nouiomagensis Episcopus, anno Dominicæ incarnationis sexcētesimo tricesimoquinto pridiè Idus Maias, Dominico die ante Litanias. Suscepto verò Episcopatu, qualē se deincèps exhibuerit, quis ꝓ dignitate explicare queat? aut qs tanta sermonis copia instructus est,vel cuius oratio tantę affluētię vbertate exundat,vt oēs eius virtutes & rectè facta,ità vt par est, dicendo consequi possit? Idē semper robustus ꝑmanēs,& in virtutis studia continenter incūbens, in cœpto ꝓposito constātissimè ꝑseuerabat. Eadē in corde humilitas,eadē in vultu grauitas erat.

*Nouiomensis

Videtur hic esse mēdum in numeris annorum.

Catalogus virtutum eius.

Eandem pauperum curam & solicitudinem, quam priùs, retinebat. Eadem fraterna dilectio, eadem mentis constātia illi permanebat: nisi quòd Episcopalis dignitas, quę alijs pompæ & fastûs fomenta subministrare solet, ei maioris abiectionis studium attulit: atq; vndè alij ad tempus videntur extolli, id ille maioris humilitatis sibi materiam effecit: Christo semper subditus, deuotione armatus, doctrina præcipuus, pontificio honore dignus, in eo verò recusando humilis, in suscipiendo morigerus, exul spontaneus, fide plenissimus, erga Dei præcepta obediēs, erga promissa credulus, peregrè locuples, industria solers, in opere docilis, spe longanimis, in colloquijs sapiens, consilio prudens, in castigandis hominum vitijs strenuus, in amando feruens, patiens in aduersis, fortis in periculis, mansuetus in disciplinis, largus in eleemosynis, in studijs assiduus, mortis meditatione solicitus. In timore DEI eximius, religione magnificus, in celebrandis exequijs deuotus, misericordia præclarus, ingenio excellenti præditus, iustitia insignis, seueritate terribilis, promptus ad gratiam, paratus ad ignoscentiā, humilitate summus, hospitalitate præcipuus, gregis sui nutritor pijssimus, pastor Ecclesiæ prouidus, dispensator fidelis, moderator insignis. Peccata nè ipse admitteret, cauebat: ab alijs admissa, haud secùs àc sua lugebat: plebi salutares adhibebat admonitiones, & CHRISTI eam præcepta docebat. Proteruos non armis vincebat, sed patientia: superbos Christi iugo suauissimo subdebat. Semper erga pauperes obsequiosus, erga peregrinos diligens erat: quibus certè eiusmodi præstabat humanitatis & charitatis officia, vt nisì quis fundatam in CHRISTO haberet mentem, non dignaretur vel æqualibus impendere, quæ ille perpetim luridis & abiectis hominibus exhibebat. Deniquè omni Pontificio fastu posthabito, populorum agminibus neglectis, principum spreta frequentia, famulantium obsequijs postpositis, pauperum & captiuorum consortijs semper delectabatur. Sed quid his diutiùs commemorandis immoror, quandò, vt verum fatear, nūquàm quisquam ea tempestate in bonis inchoandis studiosior, nunquàm in inchoatis perseuerantior & constantior in Gallijs fuit? Posset enim quis vel raró arripere, sed vix aut difficilè perpetuò tenere. Hic verò, quod semèl proposuit, perpetuò retinuit. Quod Deo primum vouit, id nullis mundi negocijs voluit obligatum. Quod initio arripuit, ad finem vsque perduxit: in ieiunijs assiduus, in vigilijs pernox.

Sūma humanitas erga pauperes & captiuos.

CAP. XV.

Eius abstinentia, lachrymæ, corporis cruciatus.

RIgorem sanè nimiæ abstinentiæ ora pallida demonstrabant: maxillæ lachrymis humectæ, cordis contritionem prodebant. Lactea colla ferrei premebant circuli: ventrem & brachia ferrum ęquè constringebat. Talia miles CHRISTI in suo corpore stigmata circunferens, voluptatum illecebras & diabolicas ꝑsuasiones, Deo miserante, facilè contēpsit. Sciebat enim, Dominū Iesum Christū, vt nos ab æternis pœnis liberaret, multo grauiora pertulisse: & multa martyrū millia persecutionis tempore, vincula, carceres, ignes, bestias atq; innumera tormētorum genera Christi causa tolerâsse. Eius quoquè lectus, non ex mollibus plumis, pictis ve tapetis, sed ex asperis virgultis sternebatur. In eo corpusculū, ieiunijs & vigilijs defessum, ceu acceptam Deo victimam reponebat: secūdùm Apostoli præceptum, corpus suum exhibens hostiam viuentem, sanctam, Deo placentem: illud quoquè eiusdem Apostoli decantans: Non sunt condignæ passiones huius tēporis, ad futurā gloriā, q̄ reuelabitur in nobis.

Lectus.

Rom. 12.

Rom. 8.

CAP. XVI.

Multa condit monasteria.

ARdebat verò summo studio monasteria & loca sacra per omnes Franciæ prouincias construendi, maximè verò in propria diœcesi: vbì sanè multa cœnobia, eaque ampla & nobilia, à fundamentis condidit: non pauca verò, priorum Antistitum & Abbatum desidia neglecta, instaurauit. Inprimìs autem ipsam matrem Ecclesiam, præ omnibus, qui ante eum fuerunt, Episcopis, rebus, opibus, thesaurisque plurimis locupletauit, atque inter alia ornamenta lectum fecit auro inclusum, ob amorem perpetuę Virginis & sanctissimę genitricis Dei. Clerum quoquè plurimum adunauit, eumque Ecclesiasticis disciplinis mirabiliter imbuit, & in subministrandis alimentis rebusque necessarijs, largum se illi procuratorem exhibuit. Xenodochia quoquè & matriculas extruxit, annonam sufficientē illic habitātibus suppeditās. Eadē cura & diligentia vicos publicos & plebeias ecclesias fundauit, vel etiā reparauit: nec vlla diœcesis in cunctis Galliarum ꝓuincijs eius temporibus Rothomagēsi diœcesi in pietate

Ecclesiam Rothomagensem ornat egregiè.

& deuotione erga Deum & religionem æquiparari, nedùm anteferri potuit. Tantus enim ibì erat numerus cœnobiorum diuersi sexûs, putà monachorum & monacharum, quæ ad eius institutionem tanquàm diuinæ sationis messes quædam, subitò enituêre, vt & multitudine & religione Aegypti monasteria, ab Antonio quondàm instituta, æquare viderentur. Ipse verò sine intermissione verbum Dei prædicabat, instãs, secundùm Apostolum, opportunè, importunè, arguens, obsecrans, increpans cum omni patientia & doctrina. 2. Tim. 4.

CAP. XVII.

INter cætera autẽ virtutum miracula, quæ idem egregius præsul effecit, illud omninò prætereundum non est, quòd illustrem virum Vuaningum sua oratione optatæ sanitati restituerit. Fuit ille Vuaningus sanè prædiues & potens: sed morbo correptus acerbo, in ecstasi multa impiorum supplicia vidit: Cumque eodem morbo adhuc premeretur, beatus Audoënus antistes, cùm priùs orâsset, benedictionem ei impertijt, & reddita illi est pristina incolumitas. Hortabatur autem eum Audoënus, vt locum illum D E O dicaret. Admonitus enim ille fuerat à beata Eulalia, vt in prædio suo Fiscano, vbì iamdiù decubuerat, ad sancti præsulis Audoëni iussionem cœnobium extrueret: simulque indicatum erat ei, viginti annis illum in corpore victurum. Itaq; vitæ redditus, & ad sese reuersus, clarissimum Pontificem Audoënum orat, vt ad se venire velit, vnà cum sacerdote Christi Vuandregisilo. Adfuit verò etiam Rex iuuenis Clotarius, Ludouici iunioris regis filius, insigne illud, quod in Vuaningo perpetratum erat, miraculum magno desiderio cernere cupiens: Non solùm autem rex, sed & cuncti peeres, & omnis populi multitudo, qui cum illo aderant, viderunt, & omnipotentis Dei clementiam collaudârunt, beatumque Audoënum colere & venerari cœperunt. Tum demùm S. Audoënus vnà cum Vuaningo iam DEO consecratum cœnobium, nobilissimamque & beatam virginem Childemarcham Abbatissam, cum multis Deo sacratis virginibus sancto viro Vuandregisilo, vt sub eius essent magisterio, tradidêre: quem olim sanctus Audoënus sacris ordinibus ornauerat, & cui à rege Clodoueo locum, qui Fontanella dicitur, ad monasterium construendum, impetrauerat. Eius, inquam, operibus bonis & exemplis atq; regularibus disciplinis monasterium hoc docendum & instruendum commisêre. Atq; his virtutum miraculis fulgens idem Christi miles & beatus præsul Audoënus, cùm esset humilitate munitus, non nouerat extolli: immò verò oppida, rura, casas, vicos, castella peragrans, cunctis vitam annunciabat & mortem, tormenta impiorum & iustorum gloriam. Si qua autem illi esset à concionibus intermissio, orationi vacabat, & terrenis curis absolutus, mente cælestia contemplabatur. Et sæpissimè quidem in cubiculo eius lux immensæ claritatis cęlitùs effusa, à discipulis eius visa est. Sed quia in cœnobiorum mentionem incidimus, opportunum arbitramur, vt quemadmodùm locus, qui nũc Crux S. Audoëni dicitur, primitùs ei ostensus est, hoc loco commemoremus.

Vuaningũ virum nobilẽ sanat.

CAP. XVIII.

CVM tempore quodam parochiam suam prædicando perlustraret, & per hunc ipsum locum iter ageret, curru vectus, (Nõ enim poterat nimio fessus senio, iam equo vehi) muli, qui currum trahebant, subitò substitêre. Cumque auriga flagello eos vrgeret ad procedendum; nullo modo indè eos potuit amouere. Sentiens autem vir Dei, non sine nutu diuino animalia manere immota, confestìm sursùm erectis luminibus, vidit Crucis vexillum, multo splendore latè circunfusum. Cumque Domino reuelante intelligeret, eum locum suo illum seruitio & cultui destinâsse, mox reductis oculis, conspicit hominem quendam arantem. Accepto ergò eius stimulo, figuram S. Crucis efficit, eaque terræ infixa, & sanctorum reliquijs ei impositis, discedit. Sole indè ad vesperam terras relinquente, columna ignea in eo loco per totam noctem visa est tanto splendore, vt solis claritatem vincere videretur. Nec ea ab vno solo, sed à totius prouinciæ hominibus conspecta est. Itaq; confluxit eò hominum multitudo, offerentium D E O vota sua: diuersisque affecti morbis, illic pristinam sanitatem recuperârunt: cæci visum, surdi auditum, muti linguæ officium, leprosi mundationem. In quo etiam loco Leutfridus ecclesiam condidit, quæ in S. Crucis & reuerendissimi Audoëni Pontificis honorem dedicata est: vbì hodieq; monachi non pauci, ad monasticæ regulæ præscriptum Deo seruiunt.

Videt Crucem lucentem in aëre.

Nota miraculum ad Crucis effigiem.

CAP.

CAP. XIX.

NEC illud intrà silentij latebras addendum est, quod de eo certum & compertum habemus. Iter illo quodã die per Rothomagensem parœciam faciente, ad quendam locum venit, haud procùl à Sequana fluuio apud insulam Belcionacam situm. Ibì verò paululùm se dixit velle quiescere, diuino hauddubiè instinctu admonitus. Cùmque sancto sopore esset oppressus, Angelicis est colloquijs fruitus, atque in eodem, quo quiescebat, loco, vt in beati protomartyris Stephani honorem basilicam ædificaret, admonitus. Accersito deindè Ansberto, qui per id tempus Fontanellæ cœnobij, in cuius territorio locus ille esse videtur, Abbas erat, eius Ecclesiæ construendę ei negociũ dedit. Is verò clarissimi Pontificis votis fauens, sacram illic ædiculam exiguo quidem, vt sese habet loci situs, sed eleganti tamen opere, fabricandam curauit. Porrò eximius pastor & egregius Pontifex Audoënus xenodochium pauperum ob memoriam nominis sui sempiternam ibidèm instituit, ac patrimonium quoddam, cui Childriaci vocabulum est, in Dunensi pago situm, pauperibus eius xenodochij gratuita benignitate largitus est, sciens scriptum, eam hæreditatem benè recondi, quæ Deo custode seruetur.

Visio eius.

CAP. XX.

ALIO etiam tempore, cùm suas parœcias, verbũ Dei seminando circumiret, venit in pagum Constantinum. Vbì autem ad monasterium beati Marculphi accessit, rogatus est à Bernoino, eius monasterij Abbate, vt corpus S. Marculphi in aliũ locum transferret. Eius precibus vir Dei satisfaciens, transtulit sacrum corpus in apsidem cum hymnis & congruo honore. Posteà verò petijt ab eodem Abbate, vt permitteret ipsi sumere quippiam de illo corpore. Abbate benignè assentiente, beatus Audoënus caput sancti Marculphi pro reliquijs secùm absportare statuebat. Sed eo isthuc meditante, abimprouisò reperta est in eius palma chartula cælitùs missa, quæ illum admonuit, nè caput sancti Marculphi à corpore separare ausus esset: sed alijs locis ex corpore eius reliquias pro voto acciperet. O virum DEO vsqueadeò dilectum, vt adhuc in terris degenti, è cælis epistolam scribere dignatus sit.

Cælitùs chartula ei mittitur.

CAP. XXI.

COntigit verò in eodem pago, vt quendam illic lapidem insigni forma videret: cumque accuratiùs eum esset intuitus, ait eum aptum & opportunũ esse eorum vsibus, qui equitandi curam gerant: atque ea causa optauit eum esse in Brisniacensi villa. Cumque eo indè recedẽte, quidam homo secularis, animo tumidus, id audisset, continuò misso plaustro, lapidem illum ad se adduci iussit. Veniunt eius famuli, saxum plaustro imponunt, eunt prosperè & expeditè vsque ad biuium illud, cuius vna pars ducebat in villam Brisniacensem, altera ad villam hominis secularis, qui illud saxum sibi vendicare voluit. Vbì eò ventum est, ne passum quidem vnum boues se mouere potuerunt. Iungunt illi multa boum paria, sed cùm nihil proficerent, tandèm amotis bobus, ad dominum suum casso labore reuertuntur. Postquàm verò id sancto Audoëno renunciatum est, vocat Anstardum famulum suum, in eádem domo seruientem, iubetque, vt saxum ad villam adducat. Illo dicente, se non nisi duas vaccas habere, eas iungere iubet. Páret ille iussis viri D E I, veniensque ad saxum, vbì illud plaustro imposuit, tanta facilitate peruénit ad villam, acsi nullum illi plaustro eius impositum esset. Cùm autem saxum collocatum esset in eum vsum, quem vir Domini priùs dixerat, aliquanto pòst tempore muliercula quædam ex animi leuitate in illo sedere ausa fuit. Obiurgabant autem eam vicinæ circunstantes, quòd non esset verita insidere saxo sancti Audoëni. At illa respondit: Audoënus homo fuit, sicut & ego. Nulla verò intercedente mora, vltio diuina verba superbiæ castigauit. Repentè enim oculorum eius orbes è suis sedibus exclusi sunt. In illo enim saxo nulla fœmina sedere consueuerat, posteaquàm à sancto viro, illic vt statueretur, iussum fuit.

Saxum moueri nõ potest.

Nota vltionẽ cælestẽ in fœminã, quæ virum Dei cõtempsit.

CAP. XXII.

ILlud etiam cur reticeam celeberrimum miraculum, quod per eius diœcesim multorum latè sparsit rumor & assertio? Quodã tẽpore permultæ ranæ inconditis vocibus religiosi antistitis auribus obstrepebãt. Iussit ergò sacerdos Dei, vt cõticescerẽt, ac reuerentiã sacrę oratiõi deferrẽt. Mox circũfusus ille strepitꝰ cõqescit, licebatq́;

cernere paludes tacitas,& irrationalia animantia per reuerentiã agnoſcere, quod per naturam ignorabant: cùm ediuersò tanta hominum immodeſtia ſit, vt plerię; deferre neſciant mentium religioni, quod auriũ voluptati deferunt. His atq; alijs ꝑmultis miraculis inſignitus licèt Chriſti miles B. Audoënus, neſcit tamen inflari: Inferiora enim deſpiciens, terrenorũ obliuiſcens, alta cęlorum tota mẽtis intentione deſiderãs, pangens nunc caſtitatis, nunc tẽperantiæ modulos, ſobrietatis carmen, integritatis melos, q̃ retrò ſunt obliuiſcens, & ad anteriora ſe extendens, tendebat ad brauiũ ſupernæ vocationis. Quis verò, quãuis doctiſſimus, quanuis ſumma dicẽdi facultate inſtructiſſimus, vel ſcripto explicare, vel ſermone cõmemorare queat, quanta diuinitùs illi collata ſint miracula, Galliarum Francorumq; populo in exemplum relicta? Quis iter arduum & anguſtum, quo ille ad ſupernas properauit ſedes, poſſit imitari? Quis enim dicere auſus ſit, illum vnquàm cibum aut potum ad ſatietatẽ accepiſſe, aut ſomno pluſculùm indulſiſſe, cuius Angelicus vultus, vigiliarum & ieiuniorum pallore cernebatur afflictus? Erat ſanè erga omnes humaniſſimus, omnes miro complectebatur amore, adeò vt ſuum putaret lucrum, quicquid alijs gratiæ diuina benignitas contuliſſet. Aliorum profectibus lætabatur, aliorum pericula mœſtiſſimum illi pariebãt luctum. Gaudebat, ſi quos didiciſſet ad ſumma ꝓficere: triſtabat, ſi qui ad ima deuoluerẽtur.

Mira cibi potusque & ſomni parcitas.

CAP. XXIII.

ITaque poſt fundatam in fide eccleſiam, poſt doctrinæ fluenta, poſt tot ædificata monaſteria, poſt tranquillatum totius Franciæ regnum, vrbem Romam, caput orbis & Chriſtianæ religionis, quam Apoſtolorum principes ſuis corporibus ornant, martyrũ cateruæ ſacris oſſibus decorant, pontificatũ eius vrbis tunc in annum quartũ obtinẽte Adeodato Papa, adire tandem conſtituit. Cumq; hoc longè lateq; fama vulgaret, vndiquè conueniunt ad virum Dei innumeri homines religioſi, auri argentique pondera multa ei afferentes, ſimulq; obſecrantes, vt ad corpora ſanctorũ Apoſtolorum & martyrum pro redemptione animarum ſuarum, ea deferri iubeat, partem etiam pauperibus illic ſuis ſacris manibus diſtribuat, ipſoſque ſuis precibus Chriſto commendet. Multi etiam venerabiles viri & Deo deuoti, vnà cum illo proficiſci ſibi licere gratulabãtur. In quibus erat S. Sidonius, genere Scotus, extructor monaſterij, quod nunc per metonymiam, ſanctum Sidonium, appellant. Stipatus igitur vir Deo dilectus ſanctorum comitum turba, eleemoſynarumq;, benedictionibus onuſtus, ad limina ſanctorum Apoſtolorum hilaris, vt quondàm vas electionis, cùm diuerſarum eccleſiarum benedictiones in miniſterium ſanctorum Hieroſolymam apportaret, peruẽnit. Ad ſingulas autem Apoſtolorum & martyrum memorias ſe proſternens, vota & ſupplicationes tam pro ſe, quàm pro totius Eccleſiæ Catholicæ pace, obtulit, lachrymas tamen vberiùs, quàm verba, fundens. Vbicunquè enim in oratione ꝓſtratus iacebat, flumina lachrymarum pauimentum irrigabãt. Deniq; cùm ad beati Petri confeſſionem hunc verſum inciperet, Exultabunt ſancti in gloria: diuinitùs reſponſum eſt, Lætabuntur in cubilibus ſuis. Sed quis commemorare ſufficiat, quanta liberalitate & munificentia per Romanas eccleſias & ſanctorum memorias traditam ſibi pecuniã diſtribuerit? Cumulabãtur altaria ſanctorũ auro & argẽto, itẽq; pauperũ manus implebantur, gaudebat vrbs tota cũ, qui toto eſſet notus in orbe, ad ſe veniſſe. Et vt paucis expediam, adeò illius aduentu & beneficijs gratulabatur, acsì fidei ſuæ fundatores coràm oculis corporeis intueretur. Abſolutis verò apud loca ſanctorum diũ optatis precibus, diuinis acceptis reſponſis, cum multarum reliquiarum ſuffragijs tandèm venerabilis ſenex, altiſſimis Alpium iugis tranſmiſſis, in Gallias reuertit.

Romam proficiſcitur.

Nota priſcorũ Chriſtianorum erga ſacra loca & ſanctos deuotionem.

Rom. 15.

Pſal. 149.

CAP. XXIIII.

CVM autem ad ſuę diœceſis fines perueniſſet, omnes tam ciues, quàm ſuburbani homines, maximo affecti gaudio, cateruatìm illi occurrerunt cum Crucibus & lampadibus, gratias agentes Domino, q̃ proprium paſtorẽ atq; pontificẽ ipſis incolumem reſtituiſſet. Iamq; velox fama volans, regis perfertur ad aulam. Itaq; rex & regina cunctiq; palatij proceres laudant creatorem, quòd tãtus antiſtes & tutor regni, ipſis ſaluus eſſet redditus. Quid hìc dicam de ſacerdotibus & agminibus monachorũ? qui omnes vnanimiter, in cælum ſublatis manibus, canebant: Gratias agimus tibi IESV Chriſte, fili D E I viui, qui exaudiſti voces ad te clamantium, & reddidiſti nobis paſtorem animarum noſtrarum, & corporum procuratorem.

Redit ad ſuos, & honorificè excipitur.

CAP.

CAP. XXV.

ITA ad sedem propriam reuersus, audit palatij Principes, quos authore Deo, Romam proficiscens, concordes reliquerat, instiganre diabolo, iam discordiæ peste correptos. Spiritalia igitur arma capessens, putà, vigilias, preces, ieiunia, spiritalem hostem è palatio pellere, & pristinam concordiam inter commotos principes sarcire conatur. Quàm verò multa, quàm grauia & alta suspiria duxit, quàm multas molestias & afflictiones beata senectus pertulit, vt inter se conciliaret, quos inuidia diaboli in mutuas animorum acerbitates coniecerat? Certè nè sanguis humanus funderetur à Christianis, libèns ipse mortem erat oppetiturus, non immemor illius Euangelicæ sententiæ: Pastor bonus animam suam ponit pro ouibus suis. Nec labor tanti viri cassus esse potuit. Principes enim, pulsa dissensione, libenter amplexi sunt amissam pacem.

Iohan. 10.

CAP. XXVI.

IAM verò regnante Theodorico, qui beatum virum non minùs, quàm reges superiores, charum habuit, inter reliqua eius beneficia id ab eo præstitum est sancto Audoëno, vt in eius parœcia nec Episcopus, nec Abbas vel Abbatissa, neque Comes, neque alius quisquam iudiciaria potestate præditus, absque eius consensu rectorem vel successorem constituere auderet, nisì quem vir sanctus vel de suis, vel aliundè pro vitæ merito instituere vellet. Erat tum in eius, quem diximus, regis palatio primaria dignitate vir illustris Vuaratto. Is filium habuit strenuum & industrium, sed animo ferum ac moribus asperum, & ipsi parenti suo insidiantem. Gislemari nomen erat illi: nec destitit à concepta malitia, donèc patrem suo principatu deiecit. Etsì verò obiurgaret eum beatus Audoënus, quòd tantam nequitiam aduersùs parentē exerceret, at ille tamen monita eius salutaria audire noluit. Sed non multò pòst à Deo percussus, impijssimam animam exhalauit, quemadmodùm ei vir Dei antè prędixerat.

Gislemarus suum parētem principatu deijcit.

CAP. XXVII.

ORTA autem discordia inter Francos & Austrasios, vir beatus componendæ pacis causa Coloniam vénit. Vbì cùm martyrum monumenta perlustraret, atq; suo more reliquias ex eorū monumentis ablatas, secùm magno cum honore absportaret, obuium habuit mutum quendam, qui iam annis vndecim nullum cuiquam verbum fudisset. Permisit aūt Dominus tot annis illum sic permanere in famuli sui Audoëni honorem, vt per eum facultas ei loquendi restitueretur, & diù tacens lingua, in Christi laudes erumperet. Illi ergò muto vir Dei signum Crucis impressit, caput eius consignans: moxque locuta est lingua, tandiù tacens. Tum verò inter discordes populos instaurato pacis fœdere, indè discedens, in Neustriam, Virdunum peruénit.

Vir sanctus venit Coloniam.

CAP. XXVIII.

CVM autem in eius vrbis ecclesiam ingrederetur, mulier quędam dæmoniaca vexari cœpit miserabiliter: frendensque dentibus, in virum Dei rapido cursu inuehebatur. At vir beatus manu caput eius stringens, ilicò dæmonē eiecit, sanamq; illam parentibus reddidit. Indè ad palatium veniens, quæ de conficienda pace prosperè gessisset, cuncta explicauit. Sed iam tempus est, vt de preciosissimi viri obitu calamus noster quædam annotet.

Curat dæmoniacam.

CAP. XXIX.

ANno igitur* decimosexto regni Theodorici regis & * Cratildis reginę, res palatij administrante Vuarattone subregulo, apud villam Clypiacum, vbì tum vir beatus de pace inter Francorū populos constituta nuncium attulerat, iā lōgæuæ ætatis senio confectus, in morbum incidit. Appropinquabat enim dies optatus, quo cupiebat dissolui, & esse cum Christo: terraque relicta, penetrare cælos, & videre iam facie ad faciem, quod in ænigmate iampridèm vidisset. Cumque febribus corpus attenuaretur, & obitum suum iam imminere cerneret, obsecrabat Dominum, vt suas oues idoneo pastori cōmittere dignaretur. Deniquè hortabatur regem, vt Abbatē* Ansbertū sibi faceret successorē: quod & factū est. Postremò fusis ad Dominū precib9, gregem sibi creditū illi deuotè commendauit, atq; ità spiritū reddidit in manus creatoris, cælestibus choris sociādum, & gloria sempiterna paradisi fruiturum. Rexit autem

1. Cor. 13.

* Aubertū

Felicissimus obitus eius.

Rotho.

Rothomagensem ecclesiam annos quadraginta & tres, menses tres, dies decem, Nonagenarius migrauit ad Dominum nono Calendas Septembris, die Dominico, anno ab incarnatione Christi sexcentesimo septuagesimoseptimo.

CAP. XXX.

COmpletur intereà luctu ingenti domus regia, omnis Palatina dignitas mœret, omnis sublimitas humiliatur, gaudium omne in lamentum vertitur, risus omnis excluditur, plangũt cuncti prudentissimum consiliarium, pacem populo Dei semper conciliantem, & humani sanguinis profusionẽ instantissimè amolientem, prędicatorem egregium, monasteriorum fundatorem, pauperũ consolatorem, monachorum patrem, pastorem clericorum, hæreticorum persecutorem, regni tutorem, & Ecclesiæ Catholicæ propugnatorem. Inter hæc verò patent iam beato pontifici cælorum palatia, secretorum arcana reserantur. Eius merita excedunt montium cacumina, eius sacerdotij dignitas superat altitudinem siderum. Sociatus iam choris sanctorum & legionibus Angelorum, glorificatus est inter arces apostolicas, collocatus inter patriarcharum & prophetarum turmas, & in lucidissimis beatorum castris inuneratus. Plebs vniuersa pium plangit pastorem, & miles Christi cum fiducia in Christo liberalissimo remuneratore exultat. Rex, regina, palatij proceres, non cessant à lachrymis, & ille eius sine cunctatione contendit faciem intueri, cui in hac vita sedulæ seruitutis officia præstitit. Tristantur ciues & vicini, & Audoënus laboris sui mercedem accipiens, iucundissimè lætatur. Tunduntur manibus pectora, pijs ora rigantur lachrymis, & beatus antistes se mundi nexibus gaudet absolutum. Regni tutorem omnes expetunt, quem plateæ cælestis Hierusalem coronatum excepêre. O quãta fuit tunc plaudentium Angelorum lætitia: & tamen non mediocriter pium est flere Audoënum, qui, vt cælestem vitam duxit in seculo, ità modò togatus gaudet in cælo, & in tabernaculis iustorum magna cum tranquillitate requiescit, stipatus frequentia Angelorum. Postquàm autem planctus paululùm quieuit, Episcopi, qui aduenerant, rex & regina, Maior domûs, siue magister equitum, cunctiq; palatij principes, beati viri corpus feretro imponentes, sacras exequias concelebrârunt. Lętabantur singuli, & in maximo lucro ponebant, si corpus sancti viri in humeros sustollere liceret. Cumque ad pontem Isaræ cum maximo honore, & digno funeris ornamento laudibus & hymnis decantandis peruenissent, noctem totam in Dei laudibus exegêre. Indè verò regia dignitas cum multo animi dolore redijt ad sua, cernens ablatam à se DOMINI margaritam.

Magnum eius decessus luctum affert.

Funus eius honorificè curatur.

CAP. XXXI.

TVm verò permultis Episcopis in vnum conuenientibus, adiunctisque venerabilibus Abbatibus, sacerdotibus, monachis & clericis, itemque viris illustribus & turbis populorũ, cum Crucibus & lampadibus atq; thymiamaterijs in Volcassinensem prouinciam sunt ingressi, summoque cum honore beatum corpus humeris gestantes, laudes & hymnos Deo canebant, non sine multis lachrymis respectantes feretrum pastoris sui. Ità demùm Rothomagum cum sacro corpore perueniunt, atque illic in beati Petri Apostoli Basilica, loco, quem ipse sibi præparauerat, decentissimè illud sepeliunt.

CAP. XXXII.

ILla verò basilica, in qua sancta eius membra quiescunt, miro opere quadris lapidibus Gotthica manu à primo Clotario Francorum rege, olìm nobiliter constructa fuit, anno plùs minùs quarto & vicesimo regni eius, sedem Rothomagensem obtinente Flauio Episcopo. In qua etiam duæ eius vxores & reginæ conditæ sunt, Haldetrudis & Bertetrudis, itemque Dagobertus filius Sigeberti regis, quem totondit Grimoaldus: atque etiam Childericus rex, frater Theodorici, cum vxore Bilhilde & filia: quos ipse vir sanctus iam olim illic sepeliêrat: qui satellitum suorum Amalberti & Vigoberti insidijs, vita atque regno priuati fuêre. Vbì Dominus Iesus Christus, meritis beati præsulis Audoëni suffragantibus, multa virtutum signa vsq; in hodiernum diem efficere non cessat. Ibì enim cæci illuminantur, leprosi mundantur, claudorum reformantur gressus, dæmoniaci curantur, & diuersi languores sanantur. Nec in eius duntaxàt ea fiunt sepulturæ loco, sed in multis etiam prouincijs, quas vir Domini docendo peragrauit. Quæ si quis pleniùs nôsse velit, perlustret Galliam, Aquitaniam, Hi-

Ad sepulcrum eius multa eduntur miracula.

Hispaniam, Italiam, gesta regum Francorum, vitam & actus beatissimi Eligij episcopi, ab ipso conscriptos, vitas quoquè venerabilium Abbatum & confessorum temporis sui, atq; illius ciuitatis scrinia, itemq; monasteriorũ, q̃ reges & reginæ permultiq; alij viri religiosi, illo adhortante, construenda curârunt, perlegat. Quibus in locis omnipotens Deus ad honorem nominis sui, per merita sancti pontificis, multa admiranda vsque in præsens operatur. Testâtur ergò loca, vbì ea fiunt miracula, patres matresq; docent liberos suos, magistri discipulos, senes iuuenculos, ob memoriam ad posteros transmittendam. Requieuit autem beatissimi viri corpus in eodem loco, quo conditum fuit, annis tribus & mensibus nouem.

CAP. XXXIII.

POsteà autem visum est antistiti successori eius, vt in locum editiorem illud transferretur, nempe ad plagam orientalem altaris S. Petri Apostoli. Conuocatis igitur permultis monachis, omnique clero & populo vrbis eius & totius prouinciæ, totam noctem in laudibus & hymnis peruigilem duxit. Finitis verò matutinis laudibus, cum choris modulantium, quorum vocibus cantuque suaui omnia circunsonabant, corpus sacratissimum à loco, vbì humatum fuerat, cum multa veneratione ipso die Ascensionis Domini, tertio Nonas Maij, transtulit in locum prædictum, vbì nunc vsque honorificè illud homines venerâtur. Fuit enim tam ab omni corruptione alienum repertum, quàm olim fuerat virginea integritate conspicuum. Fecit verò idem Episcopus super eius sepulcrum fabricam quandam mirifici operis, in quam contulit argenti talentum maximum, auri plurimum, gemmisque optimis eam exornauit. Atque intrà illam condidit lectum, quem sanctus Audoënus flagrantissimo ardore iusserat parari, atque intùs & foris auro mirabiliter includi, vt in honorem Domini nostri Iesu Christi, ad sanctam resurrectiõem in Hierusalem perferretur. Sed nè id fieret, sanctæ eius voluntati multa tum fuêre impedimenta obiecta.

Transfertur sacrum eius corpus, post triennium, adhuc incorruptum.

CAP. XXXIIII.

QVod autem ipso translatiõis eius die declaratum est miraculum, id paucis commemorandum est: Inciderat is, quem diximus, Episcopus in molestissimam corporis valetudinem, quam Tertianam febrẽ vocant. Cumque non mediocriter is eum morbus infestaret, ità vt mortẽ sibi prę foribus adesse suspicaretur, subitò intrà Missarum solennia, coram sacerdotibus, Clero & populo febre omni profligata, pristinã sanitatem recepit: Tum verò sudarium de capite beati Audoëni, pro reliquijs manu sua cum fide sustulit, vndè & ipsi & quamplurimis alijs, Domino largiẽte, salus collata est. Fecitque ob amorem sanctissimi viri, omnibus opiparum conuiuium, & tanquàm Christo assistens, ambulando sumebat cibum, & illis recumbentibus officiosè inseruiebat. Porrò pauperioribus non solùm alimoniam, sed etiam innumeram solidorum copiam distribuebat. Quanta autem veneratione prosequendus est hodiernus antistitis nostri Audoëni sacratissimus dies, quo ille iunctus Christo, Angelicis fruitur paradisi delicijs, & à nobis magno cum honore atque officiosissimè colitur tumulatus? Pauperes sanè in eius beatæ depositionis die in vnum collecti, laudabant Dominum, & gratias incessabiles agebant, quòd ipsorum bonus pastor Audoënus, sicut in vita duplicem ipsis alimoniam abundè præbuisset, ità post decessum suum tam magna eis prandia præpararet. Eius nos orationibus adiuti, conemur totis viribus illius vitam, fidem & mores imitari, vt mereamur ad coronam gloriæ, quam ipse adeptus est, etiam nos quandoquè pertingere: Per Dominũ nostrum IESVM Christum, qui cum æterno patre & spiritu sancto viuit & regnat DEVS in Trinitate perfecta, in secula seculorum, Amen.

Tertiana febris profligatur.

Miracula sudarij eius.

Debemus sanctorum fidem & mores imitari.

MAR-

MARTYRIVM S. GENESII ARELATENSIS, AVTHORE B. PAVLINO NOLANO EPISCOPO.

Prologus Authoris.

Roprium atque indigenam Arelatensis vrbis beatissimum Genesium martyrem, alumnum eiusdem iure nascendi, patronum virtute moriendi, celebrare iam à principio atque extollere, omnium fidelium studia, omnes religiosorum literæ debuerunt: vt tanti meriti gloriosa documenta, consignata scriptorum fide, & viuacibus commendata monumentis, illibata atque integra ad posteros peruenirent, quæ admiratio semper faceret noua, & veneratio probaret antiqua. Sed quoniam succedentes sibi per incertum vitæ tempus ætates, tradere hæc inuicèm memoriæ mutuæ, quàm mandare literis, maluerunt: vel nunc oportet eadem fidelibus scriptis in tempora secutura transmittere, nè ea, quæ adhuc viua recordatione rerum, vt sunt gesta, referuntur, euanescente per tempus vel tradentium, vel accipientium fide, fabulosa credantur.

HISTORIA.

Anctus itaque Genesius in iuuentutis flore primæuo, prouincialis militiæ tyrociniũ suscepit, eam officij partem studio & arte complexus, quæ patronorum verba vel noua signorum velocitate, vel dexteræ, sonum vocis æquaret; spiritalem futuræ gloriæ imaginem præfigurans, vt qui præcepta diuina celeriter audiret, ea fidelibus notis piæ mentis exciperet. Accidit autem, vt, cùm ante tribunal exceptoris fungeretur officio, iniusto atq; sacrilego mandato persecutionis iussa ederentur, quæ deuotus DEO repudiaret auditus, & imprimere ceris manus sancta respueret. Abiectis ergò tabulis ante pedes iudicis, ministerium sacrilegum sacrata iam Domino mens refugit. Et vt in nullo à præceptis Euangelicis actus martyris deuiarent, quibus declinare persecutionis impetum vel permittimur, vel iubemur, alia atque alia non solùm latebra, verumetiã ciuitate mutata, cùm & alio loco scriptum sit, Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma: ab Ira se furentis iudicis paulispèr occuluit. Qui cùm eum corripi protinùs offerrique iussisset, neque inuestigatio ad procuratam latebram perueniret, crudelissimis pœnæ ministris, vt vbi repertus fuisset, gladio cum interficerent, imperauit. Quod vbi beato Genesio vel occultis nuncijs, vel rumore compertum est, diuersa latẽdi loca, vt exitus docet, non infirmitate spiritûs, sed carnis trepidatione, mutauit. Atque interim, licèt superfluò, de præsumptæ fidei confirmatione solicitus, quoniam nondùm erat ex aqua & spiritu sancto renatus, per fidos internuncios à Catholicæ religionis antistite donum baptismatis postulauit. Sed ille vel temporis angustijs impeditus, vel iuuenili ætati diffidẽs, ardẽtia vota distulit, ac fideliter indicauit, quòd plenam consummationem etiam huius muneris daret prompta pro Christo cruoris effusio. Et hæc quidem cunctatio sacerdotis, diuino, vt æstimo, prompta nutu atque iudicio prouocata dispositaque est: vt circa eius solennem consecrationem officia humana cessarent, cui vnius baptismatis duplex gratia, ex vtroque scilicet Christi latere & aqua & sanguis parabatur.

August. 25. — S. Genesius exceptoris fungitur officio, nec scribere vult edicta contra Christianos. — Matth. 10. — Matt. 26. — Ioan. 19.

Sed iam Dominus, qui per Spiritum sanctum futuri martyris seruabat arcana, subeundæ constantiam passionis vel fecerat, vel videbat: neque patiebatur differri coronam, cùm videret paratam esse victoriam. Itaque percussoribus suis eum obtulit, & ijs, quorum in eundem auida crudelitas inhiabat, ostendit. Atque is vbi se perspicit deprehensum, instinctu Domini Rhodanum petijt, & sancta fluuio membra commisit: vt eum illic à contagione mortali, velut alterius Iordanis vndis, occultus baptista purgaret: & mutuo alternoque mysterio & aquis corpus, & aquas corpore consecra-

uit. Atque hæc causa profectò extitit, vt natandi adminiculo perueniret: qui exemplo
Matth. 14. Iohan. 21. beatissimi Petri ad Christū tēdens, per summa gurgitum ambulare potuit. Transgressum continuò in vlteriora fluminis, & subeundi præmij passionis Christo sponsore securum, in eo loco, quem effusioni sanguinis gloriosi Dominus elegerat, quique nunc oratione assidua & votis nunquàm irritis frequētatur, percussor assequitur, exoptatoque gladij ictu festinantem ad Deum animam vinculis corporis, quibus tenebatur, absoluit: & vtraq; substantia propriæ originis elementa repetente, terrena interim terris membra commendat, & cælestem spiritum emittit ad cælum.

Gladio percussus, abit ad Dñm.

Prouiderunt tamen fideles temporis illius Dei serui, vt vtranque fluminis ripam, geminatis vrbibus ambiendam, vnius martyris tutela muniret. Nam in ipso beatæ passionis loco consecrati cruoris vestigia relinquentes, in alterum fluuij latus honoratas reliquias transtulerunt, vt vtrobiquè præsens S. Genesius, illic sanguine haberetur, hîc corpore. Hæc omnia fideliter, atque vt gesta sunt, vel comperta, vel dicta, libentibus deuotisque animis, qui noueratis, recognoscite: qui ignorabatis, agnoscite, & gloriam tanti martyris, per singula annorum spatia crescentem, & in secula æterna victuram, mentis oculis contuentes, vnusquisque pro viribus ad similia, si ità fides desiderauerit, animos præparate, & vt beatus Genesius, throno Domini vsq; in vindictæ suæ tempus assistens, sacerdotibus, ministris, Clero nobisque omnibus, & ei, qui instructioni vestræ ista composuit, patrocinetur, orate: Amen.

Apoc. 6.

Eiusdem beati Genesij insigne miraculum, à beato Hilario Arelatensi Episcopo conscriptum.

OPera Dei narrare, honorificum est. Ergò operæprecium est, miracula diuini operis, ad sancti martyris Genesij gloriam referēda, narrare. natalis enim ipsius die frequens ille in ciuitate Arelatensi casus, pontis abrupti periculo, vrbem totam nimio tremore concussit, & animis subiti pauoris discrimine concussis, solennitatis lætitiam recepta salutis gratia, lætiorem reddidit, iucunditate duplicata. Nam cùm suos in hac celebritate plùs etiam, quàm suos, Arelas populus coegisset, quorum in illa die gaudijs agēdis ipsa ciuitas angusta erat, semitę & spatia camporum, hærente in agmine, & laborātibus sua cunctis densitate, ibat in vlterioris fluminis ripam, in honorem martyris, Christo deuotus exercitus, cum charis cōiugibus, dulcibus pignoribus, plura simul beneficia habere festinās. Nec cōtentus vno in loco vota ꝓfundere, in ecclesia peruigil, antelucanus ad locum cædis & sanguinis festinabat: itèm ad sepulcrum, gaudiorum immolans hostias, quasi occupaturus aures martyris, properabat. Nec clericorum officia solenniter ordinata, nec ipsum deniquè lucis tempus expectabat. Splendor siquidem festiuitatis, collucente vrbe tota, omnem omnimodis pepulerat noctis horrorem. Interim via illa naualis, qua inter confœderatas sibi vrbes, illius terribilis Rhodani terga calcantur, subitò aut sub iniusto fasce, aut nimio materiarū pondere, aut per obliquum amnis illapsum, prona diffusa est. Incertum est, quo casu: certum tamen, cuius insidijs preciosum onus, hoc est, fidelium turmam in medijs fluctibus malè pendula strata deposuit, adstante me, quod veraciter loquor, & pedem ab ipso, vt ità dixerim, ponte referente. Ingens ilicò fragor populi tam ruentis, quàm circunstantis, exoritur: pauor tota vrbe percurrit: hic coniugi, ille filijs, alij propinquis, alij amicis: omnes simul diuersis affectibus metuunt: qui parùm, ciuibus.

Tobiæ 12.

Solennitas S. Genesij.

Ponte rupto, multi ruunt in aquas.

Inter hæc sanctæ recordationis antistiti Honorato, quo tunc ille populus pastore gaudebat, vni quidem pro omnibus metuenti, omne cladis pondus incumbit. Quos tunc illa pietas stimulos accepit? quàm subita animi ægritudine ægris ægrior fuit? Erectis confestim ad cælum oculis, intentione cordis luminibus exæquata, ità à nobis circunstantibus mentis a excessu totus abscessit, vt ne-

nemo dubitaret, quin tribunalibus Christi cum S. Genesio, opem præsentis mali impetraturus, adstaret. Agebantur interim grandi tumultu miseranda naufragia: mixti hominibus phalerati equi, impedito indignantes natatu, altis pectoribus crura iactabãt: quicquid obuium fuerat, seu admoniti periculo, seu pauidi instinctu, proculcantes pauida virtute: impliciti charis oneribus, matrum vlnam, & pressi caueis matronalibus famuli, & tota itineris sui immixta fragminibus pompa solennis. Nemo hoc loco malus interpres occurrat, nemo tantam Martyris gloriam maligna obtrectatione * obscuret, & ripæ vicinam turbam nullus alleget, nemo vadis exceptos asseerat, quos palàm dextera diuina saluauit. Depressa peregrinorum mercibus quotidiè ijsdem ripis inæstimabilium onerum nauigia iunguntur: nauem illic ferendis pontibus tanquam iacere fundum desperaret aggeribus, ordinatio antiqua constituit. Tantum cum hoc vasto gurgite stipati populi pondus exposuit, quantum longissimis, validissimis, eodemq; confractis pondere trabibus, acceperat. Locus mendosus. * dubitet

Occurrat nunc animis atq; oculis ista replicantium, simul totum, Rhodanus, ruina, naufragium, implicanda turba miserorum diuersa, in vnũ diaboli insidijs conglomerata pernicies. Nihil periculo defuit, vt ad gloriam Martyris nil deesset. Quandò enim alũnos ipsius mergeret fluuius, quẽ eodem die pijs natalibus consecrâsset? O magna Dei gloria. Erupit è vasto gurgite gloriosus exercitus. Iordanẽ iterùm crederes, rupto diuinitùs amne, patuisse: aut iterùm maria populo Dei, sicut sub Moyse quõdàm Duce, in virgæ imperio iter inter fluenta solidũ præbuisse. Neminẽ ruina quassauit, neminẽ grauatũ vestibus fluuius inuoluit, nemini haustũ suũ fluuius ingessit. Illęsos oẽs atq; incolumes vernacula ac familiaris ripa suscepit. Põpa oĩs, sicut ingressa fuerat, egressa est. Matresfamiliâs ex ꝓfundo famulorũ suorũ ceruicibus mobiliũ cubiculorũ secreta viderunt. Comptæ in honorem Dei virgines, nulla fluitantium moniliũ detrimẽta senserũt: acus ipsæ, vt ità dixerim, sicut affixæ fuerãt maternis manibus, hęserunt. Nemo damnũ aliquod rei, nemo dispẽdium salutis accepit. Occurrũt pignora chara pignoribus: vnusquisque proximum suum, cui plurimùm timuerat, lætus amplectitur. Cuius hîc, nisi Christi per intercessionem Martyris sui, præsens virtus operata est? Conuénit vtiquè Episcopus Martyrem, & Dominum martyr. Ostensum est salute dignum fidelis populi officium. Et deniquè plurimi (quod mecùm forsitan & qui fecistis, agnoscitis) ilicò, nè vel leuiter turbare deuotionem sanctam liceret inimico, vestibus, vt erant, madidis nauigia conscendunt, & matutinum rigorem fluuij, spe feruente contemnunt: festini, quò intenderant, ad locum scilicet cædis, animo victore perueniunt, alacritate maiori post periculum recens vota fusuri. O dignæ audiri preces, quæ non fractæ iniurijs, imputare nesciunt, quòd periclitati sunt: grates referre sciunt, quòd euaserant. Omnes gaudio tripudiant: assistunt deniquè solennibus læti: interfuisse periculis iuuat: quia conspicabile, interfuisse miraculis: Tanti cuique fuit de salute dubitâsse, vt salutem suam mirabiliter acquireret. Integro suorum numero honoratus pastor exultat: qui quidem hæc manu politiori maiorique gratia mansuris perpetuo seculo scriptis mandare potuisset, nisi diuini muneris conscius, in legatione sancti martyris particeps designatus, quòd se præsule Dominus hæc contulisset, insolentiùs exultare timuisset. Et quidem ad nos beneficia per plures diffusa peruenĩũt: cæterùm quanti in se priuata cognoscunt? Quod soli Deo adscribimus, qui omnium conditor & cõscius, colitur & viuit cum filio & spiritusancto, per infinita secula seculorum, Amen. Iosuæ 3. Exod. 14. Omnes illęsi euadunt è flumine, martyris intercessione.

ITEM DE EODEM S. GENESIO ARELATENSI, SERMO *ex ijs, qui Eusebio Emiseno Episcopo adscribuntur.*

HOdiè natale sancti Genesij celebramus, & meritum. Beatorum martyrum passiones, natales vocamus dies, quandò eos Martyrij vita, & gloriæ fides, dum ingerit morti, genuit æternitati, & perpetua gaudia breui dolore parturijt. Meritò planè dicendi natales dies, per quos illi, qui nati fuerant in hanc fragilitatis humanæ miseriã, subitò renascuntur in gloriam, vitæ perennis initium de mortis fine sumentes. Pasiones martyrum cur natales vocentur.

Etenim si istos dies natales vocamus, quibus in hanc lucem in delictis & doloribus nascimur ad dolores, quibus in hunc mundum cum fletu infantiæ vagientes ingredimur, omnis homo quasi futuræ per totam vitam prophetia miseriæ, & infelicitatem naturæ prima illa lachrymabili voce testatur: siquidem primo statu vita nascentium, quæ ad omnem suspecta cursum, in tribulatione agitur: Iustiùs ergò isti celebrantur natales, quibus sancti ex corruptibili luce in nouam illam futuri seculi veniunt claritatem, & filij hominum in adoptionem diuinæ paternitatis ascendunt, & consortes pauloantè mortalium, subitò ciues incipiunt esse Angelorum.

Iustè celebrātur sanctorū festa.

Ex eorum numero erat beatus ille, cuius hodiè præclarum gloriosi agonis celebramus triumphum. Qui adhuc Catechumenus, adhuc à diuinis legibus peregrinus, adhuc alienus, omnia in se subitò mandata pietatis, fidei plenitudine consummauit. Catechumenus, ad confessionis certamina progreditur. Non tingitur fonte, sed abluitur passione. Non viuificatur baptismate, sed morte regeneratur. Et quid tandem crederet, vel quid pro eo redemptori suo deberet, profusione sanguinis confitetur. Nō potest quidem dicere, Consepultus sum CHRISTO per baptismum in mortem: sed potest dicere, Per mortem illi iungor in baptismo, id est, in morte. Ipse enim Dominus mortem suam baptismum pronunciauit, dicens: Baptismate habeo baptizari, quod vos non scitis. Beatus ergò & inclytus CHRISTI testis, hanc DOMINI sui mortem, etsi non edidit mysterio, plus est, quòd imitatur exemplo.

Luc 12.

O quantum agit ille in pectoribus humanis diuinus ignis? Catechumenus æternam comperit vitam. Nondùm profectus ad CHRISTI militiam, & iam dignus ad amicitiam: nondùm assumptus ad famulatum, & iam idoneus ad testimonium: nondùm intromissus in Ecclesiæ ianuam, subitò ipsam penetrat cæli regiam: nondùm miles Dei, & iam cohæres: nondùm domesticus in domo Dei, & iam filius in regno Dei. Et sanè hāc meruit gloriam inconcussa illa in tanto martyre animi virtus & fidei magnitudo, occulto (dico) CHRISTI amore nutrita, & subitis approbata documentis. Nam cùm secretus adhuc DEI famulus in exceptorum ordine militaret, & ante tribunal pagani Cæsaris assisteret, audiens eum in caput Christianorum cruentas pronunciare sententias, piam dexteram ab excipiendo tanquàm sacrificando reuocauit: & implere sacrilega verba contremuit, quia Christum paginis cordis gerebat inscriptum.

Vis diuini amoris.

Proiectis itaque codicibus ante oculos prophani iudicis, nefarias eius voces & edicta impia atque decreta, tota iam martyris libertate condemnat. Tormenta in oculis erant, dolor eorum, quos pœna lacerauerat vsque ad metum carnificum, vsq; ad tremorem torquentium perueniebat, & inter hæc ille Christianum se esse tota exultatione clamabat, tanquàm Christiani non ad supplicia, sed ad prēmia quærerentur. Quanta & quàm noua spectacula DEO atque angelis suis præbuit fides piorum?

Præclara virtus S. Genesij.

Eccè in sacrilegi tyranni ministerio militem suum Christus inuenit. Solebat Ecclesia ad tribunalia persecutorum martyres mittere: eccè nunc stupendo genere Ecclesiæ martyrem tribunal persecutoris emisit. Pronūciat itaque, Christianus sum: & omnis insania persecutoris verso in illum furore consurgit: æstuat dolore & confusione iudex cruentus: plùs erubescit, cultorem fidei de parte emersisse perfidiæ. Incumbente itaque persecutiōis mole, insequentibus diaboli ministris, Rhodani se immittit fluentis, in vlteriorem ripam, de ciuitate in ciuitatem, flumine obsequente, transgreditur: non vt gloriosam mortem fugeret, sed vt martyrij ordini nil deesset, dicente ipso Domino: Si vos persecuti fuerint in ciuitate ista, fugite in aliam. Illic appræhensus, Christo immolatur, & triumphali cruore perfunditur. Vnda preciosi sanguinis, baptismi Sacramenta complentur: cadit in precium veritatis, hostis pietatis.

Matt. 10.

Sub ipsa itaque felicissimæ ciuitatis mœnia, fidelium humeris funus inclyti victoris infertur, Vndè nunc inter vtrasque vrbis illius partes gemino honore gloriosus, illam ripam triumpho sanctificat, hāc sepulcro: illam sanguine illustrat, hanc corpore. Fideles itaque populi peculiariùs exultātes de perpetui propugnatoris auxilio, ferunt ad tumulum vota, de tumulo votorum referunt gaudia. Pulsant hi precibus, respondet ille virtutibus: vincuntur per quotidiana Martyris beneficia, alumnæ vrbis obsequia. Vndè meritò in prosperis colunt, quem præsentem in periculis co-

S. Genesius propugnator fideliū perpetuus.

cognouerunt. Frequentibus itaque tribulationibus approbârunt, quantùm apud Deum possit ꝓprius suffragator. Quàm preciosa sunt martyrum vulnera, quàm gloriosa certamina, inter quæ tormentis viuentes, & mortibus triumphantes, vexati in paucis, benè disponuntur in multis. Coram hominibus afflicti, coram angelis glorificandi, breuem Deo vitam sub æternitatis commercio fœnerauerunt. Et ideò sicut aurum in fornace ignis, ità illi in camino tribulationis probati, fulgebunt sicut sol. De quibus per beatum Iohannem vox diuina testatur: Hi sunt, qui venerũt ex magna tribulatione, & lauerunt stolas suas, & candidas eas fecerunt in sanguine agni, propter hoc stabunt in conspectu throni. Hos ergò charissimi ità miremur, vt homines fuisse meminerimus: hos, inquam, ità miremur, vt eos nostri similes nouerimus, & sub eadem, qua nos sumus, carnis fragilitate vixisse: & per hoc sequamur, inquantùm possumus, fidem illorum: sectemur animi virtutem, qua terrena & præsentia respuentes, vim regnis cælestibus intulerunt. Superauerunt illi corporum dolores, nos superemus morum & cordium passiones: vicerunt illi tormenta, nos vitia. Illi sacrificari dæmonijs horruerunt, nos malitiam, inuidiam, obtrectationes, contentiones, tanquàm prophana sacrificia, detestemur: vt inter huius mundi conflictiones, vitia, persecutores virtutis, probent esse nos martyres. Persequamur in nobis peccata, & iniquitates nostras: expugnemus superbiam, debellemus iracundiam: ipsi in nobis, & persecutoris partes exequamur & martyrum, per castigationem vigiliarum, per contritionem ieiuniorum, per custodiam viuentem, sanctam, placentem Deo, acquiramus nobis nouum, non carnis morte, sed carnalis vitæ mortificatione martyrium, vt de nobis quoquè etiam viuentibus dici possit: Preciosa in conspectu Domini, mors sanctorum eius.

Sap. 3. Matth. 13. Apoc. 7. Martyrum fidē & virtutes imitari debemꝰ. Psalm. 115.

Ergò inquantùm fieri potest, extinguatur in nobis, quicquid peccati est: mortificetur morti, quod seculi est, vt preciosa perficiatur in conspectu Domini mors viuẽtium: vt animositates, cupiditates, atque præsentium blandimenta rerum, sicut ea mors extorquebit inuitis, ità ea nobis veritas fidei & Dei auferat timor: vt non necessitas ea à nobis separet, sed voluntas: vt terminum vitijs, vt finem concupiscentijs ac delictis nostris non interitus faciat, sed profectus.

DE S. GENESIO ROMANO MARTYRE, EX VETVSTIS EXEMPLARIBVS MS. QVIBVS CONsentiunt antiquiss. Martyrologia. Dictionem nonnihil expoliuit Frater Laurentius Surius.

DIOCLETIANO Imperatore, cùm per annos quatuor Ecclesiæ omnes clausæ essent, Romæ mimus quidam fuit, Genesius nomine: Is cùm verum ignoraret DEVM, Christianos sæpissimè irridebat. Volens autem arte sua quippiam eiusmodi efficere, quo placeret Diocletiano Imperatori, apud Christianos diuini secreta mysterij perscrutabatur: & cùm omnia accuratè didicisset, ad theatrum se contulit: ingressusque in scenam, salutauit discipulos suos, ab eisque resalutatus assedit, aitque ad illos: Scitis Imperatoribus nostris cumprimìs inuisos esse Christianos? Illi responderunt: Adeò hoc omnibus compertum est, vt qui id nesciat, inueniri nemo possit. Genesius ait: Si ergò vultis, vt placeamus inuictissimo Imperatori, prodamus coram illo mysteria Christianorum. Illis libentibus animis eius sententiam approbantibus, docet eos diuina mysteria, diligenterque instituit, quid facere, quidve dicere debeant. Vbi autem aduẽnit spectaculi exhibendi dies, ille instàr ægroti lecto decumbit, dicitque ad socios: Eià nostri, grauem me sentio: equidem perquàm velim leuis fieri. Respondent illi: Qua nos ratione leuem te reddemus, si grauis es? Itáne fabros nos arbitraris, qui runcina leuiorem te efficere possimus?

Augusti 25. Genesius mimus. Baptismi ritus scrutatur, & palàm irridẽdos exhibet.

sacrificare. In eculeo igitur suspenso dicit Plutianus: Insane & miserrime, sacrifica dijs, vt possis redire in gratiam cum dominis nostris. Genesius respondet: Ambiant horum regum gratiam & amicitiam, qui non timent illum regem, quem ego vidi, quem & adoraui, & adoro. Ille enim verus rex est, quem ego patentibus cælis conspexi, qui mihi dignatus est impertiri misericordiam suam, meque indignum & irrisorem & incredulum, illustrare mysterijs suis: vt qui planè cæcus eram, verum lumen adspicerem, & eius cognoscerem veritatem. Quamobrèm miserum me lugeo, quòd vobiscum hactenùs errauerim, & sanctum nomen in Christianis abominatus sim. Pro quo scelere supplicia omnia me commeruisse putabo. Satìs enim serò ad verum adorãdum regem accessi. Dicit ei Plutianus: Quis est iste rex præter nostrum regem? Genesius respondit: Iste rex, quem tu dicis, homo mortalis est: At ille, quem ego adoro, Deus est. Tuus rex ad certum tempus terris imperat: Christus verò & in cælis, & in terris, & in mari imperat. Rex tuus habet sibi præfinitum tempus, certumque vitæ finem: At Christus semper gloriosus viuit & regnat in cælis.

Cùm sic ergò in eculeo suspensus diù vngulis laceraretur, lampadibus inflammaretur, ac nihilo minùs in confessione inuicto animo perseueraret, diceretque iudici: Etiamsi pœnas has vel centiès admoueas, etiamsi vel milliès me comburas, at CHRISTVM tamen mihi à corde auferre non poteris. Gesta omnia Plutianus Diocletiano in palatio legenda obtulit. Quibus perlectis, iussit eum Diocletianus capite puniri. Eam verò sententiam beatus Martyr Genesius hilariter excipiens, cæsus est propter nomen Domini nostri Iesu Christi: Cui est cum Deo Patre honor & virtus & potestas in secula seculorum, Amen.

In eculeo suspensus, laceratur & vritur.

Capite truncatur.

DE CONVERSIONE, MIRACVLIS AC OBITV AREDII ABBATIS: EX HISTORIAE FRANCOrum S. Gregorij Turonensis lib. 10. cap. 28.

INTEREA fuit quidam nomine Aredius, qui hoc anno terras relinquens, vocãte Domino, migrauit ad cęlum. Lemouicinæ vrbis incola fuit, non mediocribus regionis suæ ortus parentibus, sed valdè ingenuis. Hic Theodoberto Regi traditus, aulicis & palatinis adiungitur. Erat autem tunc temporis apud vrbem Treuericam vir eximiæ sanctitatis Nicetius Episcopus, qui non solùm in prædicatiõe admirabilis facũdiæ, verumetiam in operibus bonis ac mirabilibus, celeberrim⁹ habebatur in plebe. Qui intuens puerum in Regis palatio, nescio quid in vultu eius cernens diuinũ, præcepit ei se sequi. At ille, relicto Regis palatio, secut⁹ est eum. Cumq; ingressi in cellulam, de ijs, quæ ad Deum pertinent, confabularentur, experijt adolescẽs à beato sacerdote se corrigi, edoceri, instrui, ac in diuinis voluminibus ab eodem exerceri. Cumq; in huius studij flagrantia cum Antistite memorato degeret, tonsurato iam capite, quadam die psallentibus clericis in ecclesia, descendit columba à camera: quæ leuiter volitans circa eum, resedit super caput eius, illud indicans, vt opinor, eum Spiritùs sancti gratia iam repletum. Quam cùm ille non sine pudore conaretur abigere, hæc paululùm circumuolans, iterùm super caput eius aut scapulam residebat: quæ non modò ibi, sed etiam cùm in cellulam Episcopi ingrederetur, iugiter comitabatur eum. Quod per dies plurimos factum, non sine admiratione Episcopus animaduertebat.

Augusti 25.

Nicetius Episcopus Treuirensis instituit Aredium.

Exindè vir Dei, Spiritu, vt diximus, sancto repletus, ad patriam, genitore ac germano defunctis, regreditur, consolaturus Pelagiam genitricem, quæ nullum consanguineum præter hanc sobolem spectabat. Vbi cùm ieiunijs atque orationibus vacaret, deprecatur eam, vt omnis cura domùs, id est, siue correctio familiæ, siue exercitium agrorum, siue cultus vinearum, ad eam adspiceret, nè sibi aliquod accideret impedimentum, quo ab oratione cessaret: vnum tantùm sibi priuilegium vendicans, vt ad ecclesias ædificandas ipse præesset. Quid plura? Construxit templa DEI in honorem sanctorum, expetiuitque eorum pignora, ac ex familia ꝓpria tonsuratos instituit

Pelagia mater Aredij.

mo-

Nota de monasterio ab Aredio constructo. monachos, cœnobiumque fundauit, in quo non modò Cassiani, verumetiam Basilij & reliquorum Abbatum, qui monasterialem vitam instituerunt, celebrantur regulæ, beata muliere victum atque vestitum singulis ministrante. Nec minùs hæc tamen, impedita hoc onere, in Dei laudibus persistebat, sed assiduè in eis versabatur: & si quiddam operis exerceret, semper orationem Domino, tanquàm odorem incensi acceptabilis, offerebat. Intereà ad sanctum Aredium cœperunt infirmi confluere, Signo Crucis Aredius multos sanat. quos, manus singulis cum vexillo Crucis imponens, sanitati reddebat. Quorum si singulatim nomina scribere velim, nec numerum percurrere valeam, nec vocabula memorare. Vnum tamen nóui, quòd quicunque ad eum æger aduénit, sospes abscessit. De maioribus verò miraculis parua proponimus.

Quodam tempore dum cum genitrice iter ageret, & ad sancti Iuliani martyris basilicam properaret, venerunt vesperè in quendam locum. Erat autem locus ille aridus, & absque fluentis currentibus infœcundus. Dixitque ad eum mater eius: Fili, aquam non habemus, & qualiter hic nocte præsenti quiescere possumus? At ille prostratus in orationem, diutissimè preces fudit ad Dominum: & erigens se, defixit virgam Aquam copiosam precibus impetrat. in terra, quam manu gerebat, eamque cùm bis, aut tertiò vertisset ad se, lætus extraxit, moxque vnda aquæ secuta est tam valida, vt non solùm ipsis de præsenti, sed etiam pecoribus affatim deinceps pocula ministraret.

Nuperrimo autem tempore, cùm iter carpere cœpisset, nimbus ad eum pluuiæ aduenire cœpit. Quod ille cernens, paululùm super equum, in quo sedebat, caput inclinans, manus extendit ad Dominum. Consummata verò oratione, diuisa est nubes in duas partes, ac in circuitu maxima descendit pluuia: super eum autem, ac socios eius nulla, si dici fas est, gutta descendit. Vistrimundo verò, cognomento Tattoni, ciui Turonico, dentes grauem inferebant dolorem, ex quo etiam maxilla intumuerat. Pellit dentium dolorem. Quod cùm beato viro ostendisset, ille manum super locum doloris posuit: statimque dolor fugatus, nusquàm deinceps ad iniuriam hominis excitatus est. Hæc ipse, qui passus est, retulit. De his verò signis, quæ per virtutem sancti Iuliani martyris, Martinique confessoris beati, in eius manibus Dominus operatus est, pleraq; in libris miraculorum scripsimus.

Post has verò & multas alias virtutes, quas Christo cooperante compleuit, aduénit Turones post festiuitatem sancti Martini, ibique paululùm commoratus, dixit nobis, se aut longæuo tempore adhuc in hoc mundo retineri, aut certè velociùs dis-Nota sancti viri deuotionem. solui. Et vale dicens, abscessit, gratias agens Deo, quod priusquàm obiret, sepulcrum beati Antistitis osculari promeruisset. Cumque ad cellulam accessisset, testamento condito, ordinatisque omnibus, ac sancto Martino, Hilarioque Antistitibus hæredibus constitutis, ægrotare cœpit, ac dysenteriæ morbo grauari. Sexta verò ægrotationis eius die, mulier, quæ à spiritu immundo sæpiùs vexata, à sancto emundari non poterat, ligatis per se à tergo manibus, clamare cœpit, ac dicere: Currite ciues, exilite populi, exite obuiàm martyribus, cõfessoribusque, qui ad excessum beati Aredij conueniũt. Eccè adest Iulianus à Brinate, Priuatus ex Mimate, Martinus à Turonis, Martialisque ab vrbe propria. Adest Saturninus à Tolosa, Dionysius ab vrbe Parisiaca, nonnulli & alij, quos cælum retinet, quos vos vt Confessores & Dei Martyres adoratis. Hęc cùm in exordio noctis clamare cœpisset, à domino suo reuincta est. Quæ nequaquàm potuit retineri, sed rumpens vincula, ad monasterium cum his vocibus properare cœpit. Moxque beatus vir spiritum tradidit, non sine testimonio veritatis, Defunctus duas sanat dæmoniacas. quòd sit susceptus ab Angelis. Mulierem nanque in exequijs suis, cum alia muliere nequiori spiritu vexata, vt est sepulcro tectus, à nequitia infesti dæmonis emundauit. Et credo, quòd ob hoc, Dei nutu easdem in corpore positus non potuit emundare, vt exequiæ illius hac virtute glorificarentur. Post celebratum verò funus, mulier quædam rictu patulo sine vocis officio ad eius accessit tumulum: quo osculo delibato, elocutionis meruit recipere beneficium.

VITA S. HVNEGVNDIS VIRGINIS, AB EPI-
SCOPO QVODAM, VT APPARET, ANTE AN-

nos sexcentos conscripta, cuius nomen vetustus MS. Codex non habuit. Stylum obscuriorem mutauit passim Frater Laurentius Surius.

AVTHORIS PRAEFATIO.

BEatorum ac venerandorum Patrum scripta memorabilia, quibus membra & versutias callidi hostis, Euangelico accincti gladio, confecerunt, interiorem hominem nostrum diuinis perfundunt eloquijs: nec minùs exteriorem & corruptibilem, quadam sermonis difficultate impeditum, materna eademque virginea excitat & confirmat collatio. Ex his enim genus victoriæ extitit egregium, quo diabolus vnà cum suis armis, omni est dominatu exutus: quodque primis parentibus vitæ excidium attulit, per id rursùs in suî augmentum cælestis patriæ regnum profecit. Eadem planè natura, quæ viro obtulit gustum pomi exitialis, per sanctas virgines exempla præbuit à vitijs sese continendi: quæque primùm facilè consensit, vt caderet, essetque calamitatis & miseriæ mater: posteà per Christi gratiam fortiter restitit, vt prostrato malo dæmone, soror & mater Saluatoris, gratuita eius electione fieret. Ad hanc diuinæ gratiæ sortem admissa beatissima Hunegundis Virgo, ex immaculato diuini fontis vtero renata, & in Catholicæ matris Ecclesiæ sinu educata est. Cuius pauca quædam vitæ gesta scribenda suscepi, quemadmodùm à fidelibus hominibus accepi. Obsecro autem, vt me peccatorum principem, & vltimum sacerdotum, vestrarum precum suffragijs adiuuetis, vt sanctus mihi spiritus adesse dignetur, qui & facinorum nostrorum maculas diluat, & linguam ad explicandas virginis res gestas efficiat disertam.

Gene. 3.

VITAE HISTORIA.

SVMMA & incompræhensibilis diuinitatis prouidentia, cùm sua omnipotenti virtute mundi principem debellare, eiusque machinas prorsùs elidere & profligare institueret, non solùm potenter illum vicit, eiusque spolia abstulit: verumetiam ijsipsis spolijs pro sua misericordia eam præstitit fragrantiam, vt sordidissimi hostis dominia contriuerint, factaque sint præclara Christi luminaria, quæ fuerant anteà tenebrosa & obscura. Atque hoc ordine mundi Principis sceptra crudelissima mutantur, omnis portio tenebrarum cum suis satellitibus tanto iubare dissipatur, oritur per orbem terrarum noua lux & gaudium, submittunt mortales colla sua regi regum, paulatimque à solis ortu vsque ad occasum, Christi imperium propagatur. In quibus Francorum gens, multis egregijs facinoribus conspicua, nec paucis triumphis celeberrima, tametsi tardiùs ad Christi religionem accessit, vbi eius persensit clementiam, passim religione increscente, multam eamque sanctam DEO Patri prolem edidit: ex cuius sacratissima propagine, sancta mater & virgo, Christi Ecclesia dilatata est, quæ oblita populum suum & domum patris sui, Trinæ Vnitati sinum cordis aperuit, vndè sibi præpotens Dominus impollutam familiam consecraret. Atque in ipsa Franciæ tellure pagus Veromandensis seu Veromanduorum, quem clarissimi martyris Quintini suffragia ornat, summoperè id expetebat, vt posset offerre Deo munus gratum, in odorem suauissimum.

Augusti 25.

Fräcia sanctorum hominum ferax.

Psal. 44.

Hodiè dicitur S. Quintini oppidum.

In eius pagi villa, quam Lembaidem vocant, sancta virgo Hunegundis nobili stirpe genita est, parentibus nonmodò genere claris, sed etiam Christiana religione ini-

initiatis. Eam è sacro fonte ferunt susceptam ab Eligio Nouiomensi ac Veromandensi Episcopo: vbi immortalis sponsi accepit arrham, vestemq; preciosam, immortalitatis insignibus candidatam, passionisque triumpho illustrem, & castæ dilectionis regiam atque sacerdotalem, sed mysticam, coronam. Vbi etiam in septem baptisterij gradibus, septem adepta est dona spiritûs sancti, Episcopali benedictione confirmata, & sacro chrismate delibuta. Quibus vndiquè fulcita, ità per septena dierum curricula sancta puella viuere studuit, vt sepriès septem auctis accessionibus, monade adiecta, iubilei fructum in præsenti vita perciperet: eoque corpore & anima duplicato, post peractum vitæ cursum, fructum carperet centesimum, sanctis virginibus consecratum.

Virginum fructus centesimus.

Cùm esset autem, vt diximus, claris orta natalibus, in ipsis incunabulis aiunt eam cuidam desponsatam fuisse, qui pari esset generis claritudine. Sed quia sponsus cælestis eam sibi seruare constituerat, occulto Dei iudicio, ille morte subtractus est. Postquàm autem sancta virgo adoleuit, esserque liberali atque eleganti vultu, Eudaldus quidam, homo nobilis, eam sibi despondit, multis ei collatis muneribus, mancipijs & villulis. Qua in re licèt à parentibus inuita cogeretur, at tamē vultu placido & mēte casta id perferens, iam secùm animo meditabatur, quemadmodùm se & dotem suam Christo sponso offerret, fieretque sanctimonialis in beatissimæ matris Virginis monasterio, capitis insignita velamine, vt cum veri regis sponsa, posset etiam ipsa illud ex Canticis dicere: Nigra sum, sed formosa, filiæ Hierusalem: ideò dilexit me rex, & introduxit me in cellaria sua. itemque illud: Nolite me cōsiderare, quòd fusca sim: quia decolorauit me sol. Talis intentio, tamque pręclara cogitatio versabatur perpetim in puellari pectore, flosque virgineæ matris ex sancta redolebat virgine, multaq; virtutum charismata ex virgineis elucebant profectibus.

Priori sponso defuncto, alteri nolens despondetur Hunegundis.

Cant. 1.

Porrò autem cùm iam sanctum mentis suæ propositum in opus conferre vellet, sapienti vsa cōsilio, sponsum qua potuit arte tentauit blanditer emollire, & quadam mellita ingenij dexteritate, ab amplexibus omninò auocare, ità cū blandissimè compellans: O dulcissime atque amātissime sponse, quādò Christianissimis & orthodoxis sumus parētibus pgnati, non decet nos libidinosis cōmixtionibus pollui, perindè vt gentes, quæ ignorant Deum, & sicut equus & mulus, quibus non est intellectus. Placeat tibi, obsecro, salutare consilium meum, dictisque assentire meis, atque inter nos perquiramus, quemadmodùm possit Deo gratum effici coniugium nostrum, & non terrena ex nobis, sed cælestis soboles procreari. Mihi qdem hoc consultum videtur, nec dubito vtilitatis habere plurimum, si Apostolorum principem inuisamus, & loca sancta perlustremus, vt Apostolica munitis benedictiōe eueniat vita longa, salus continua, opulentia in rebus, fœcunditas in propagine, tranquillitas in diuturna pace. O te beatam virginem, ô superni regis sponsam: quæ cùm sis deuota Deo, optare te dicis, vt florescat tibi mundus, qui iam aruit in pectore tuo, quemq; toto animo contemnis; haud secùs atquè stercus putidissimum. Quid multa? Ità quidem sponsi sollicitudo delusa est, & nuptiarum prorogatus dies: sumptusque apparandis destinari nuptijs, in res itineri necessarias conferuntur. Cùm enim esset virgo tenerrima, & tam ætate quàm voluntate necdùm nubilis, sponsus verò Christum coleret, & animo religiosus esset, consensit virgini: cœpitque etiam ipse author esse & hortator itineris suscipiendi, sperans euentura ea omnia, quę illa commemorauerat.

Sponsum auocat à nuptijs.

Psalm. 31.

Omnibus igitur, quæ profecturis essent necessaria, cōparatis, gratias agentes Deo, dant se itineri: & sponsus quidem extrinsecùs lætabatur pompa seculari, virgo autem intrinsecùs longè vberiùs spiritali perfundebatur iucunditate: quòd cerneret Christum sponsum suum omnia sibi prospera tribuere, cui iam fide vera, spe firma & integra charitate, se deuouerat perpetuò seruituram: quem etiam intrà se tacitis precibus pulsabat, vt cor & corpus ipsius seruaret immaculatum, nè illecebrosis mundi huius voluptatibus implicaretur.

Proficiscitur Romā cum sponso suo.

Orabat mens immotis labijs, & protegentem se Dominum cordis oculis contemplabatur. Simul etiam gratissimis alloquijs beatorum legiones Angelorum, vt sibi opem ferrent, deprecabatur, & sanctos omnes, vt sibi adessent, cum lachrymis obsecrabat. Exaudit verò Christus sponsam suam, & sua illam prosequens misericordia, maiora illi solatia adhibet. Sentit virgo adesse sibi sacrosancta præsidia, quæ ab omnibus

bus incommodis defensam, cum omni corporis & fidei integritate ipsam Romam perducant. Quò cùm peruenissent, & loca Vrbis, orbis dominæ, perlustrarent, & sponsus quidem superbo apparatu, sodalibus vndiquè septus, diuersa sanctorum inuiseret pignora, illa vitans ambitiosum comitatum, sola ad Apostolorum limina accedebat. Sponso autem existimante eam præ multæ viæ lassitudine captare requiem, ipsa velut mente renouata & robustior effecta, omnia & intrà & extra Vrbem oratoria inuisebat. Ille ruitura quandoquè mœnia oculis corporeis contemplans mirabatur: Hunegundis verò lucidas illas æternumque duraturas cælestis Hierosolymæ mãsiones animo lustrabat: semperq; patriæ cælestis amore ad Apostolorũ limina in precibus, vigilijs, ieiunijs perseuérans, vix ad hospitium reuertebatur: spretisq; rebus caducis omnibus, relicto sponso & eius sodalibus, pernox in oratione manebat, corpus vigilijs & inedia macerans, & omnia, quæ habere poterat, pauperibus erogans. Religiosè inuisit Romæ loca sacra.

Ità nimirùm monacha efficitur, quæ sponsa putabatur, terrestrisque copula cum pompa omni fastiditur, dum è supernis sedibus castitas virtutum regina diffunditur. Lætabatur interim, tanquàm iam possideret, quod diù concupierat: nec ad momentum indè abduci se passa est, quod tam celeriter esset adepta. Vbì verò dies aduénit Apostolicæ stationis, ad pedes Antistitis sanctæ & Catholicæ matris Ecclesiæ aduoluta, CHRISTO suam offert virginitatem, ab illo defensam, exemplum imitata perpetuæ Virginis & matris eius: oratque Pontificem, vt capitis velamen sibi imponat, sub eiusdem incomparabilis Virginis matris patrocinio & famulatu victuræ. Eius verò pijssimam intentionem & animi promptam deuotionem Pontifex cognoscens, mentemque eius diuinitùs illustratam intelligens, tantam in puella sapientiam admirans, cum lachrymis dixisse fertur: Benedictus es Domine DEVS omnium, qui in casti cordis & corporis virgineo toro tuum efficis domicilium, & in sexu fragili multa operaris admiratione digna. Te ergò laudent ora omnium. æquum est enim, laude & prædicatione pro huiusmodi efferre te Dominum vniuersorum. Equidem pro his te Domine æternùm laudabo, & glorificabo nomen tuum in secula. Indè conuersus ad castam DEI virginem, Quæso te, inquit, filia, quam ob rem aut quibus ab oris huc ad nos accesseris, tum quo voceris nomine, & quæ sit gentis tuæ fides & religio, nobis explicato. Puto enim te nobilissima stirpe editam, & ab ipsa infantia Ecclesiasticæ disciplinæ literis eruditam. Tum illa mente & facie serenissima, vultu submisso, ità respondit: Si de gente mea, Pater & domine, quæris, equidem Franca sum natione: dicor autem Hunegundis, & in pago Veromandensi nata, indè huc aduéni. Educata à parentibus Christianis, non solùm contra meam, sed, vt arbitror, etiam contra DEI voluntatem iuuenculo desponsa sum: quem ego fugiens & deuitans, Christi me charitate vrgente, Christo duce & fautore, corpore integra sum & mente impolluta. Illi verò me deuoueo, qui creator est omnium, & fidem, quam nôsse cupis, illi integram conseruo. Quam si audire libet, exponam pater optime. etsi enim natione barbara sum, at eam tamen nos confitemur fidem veram atque sanctam, quæ in fine seculorum ab hac sancta Sede Apostolica & Catholica matre Ecclesia ad nos allata est. Sed dum tua sanctitas à nobis fidem exigit, videtur instàr Saluatoris à Samaritana aquam petere: qui sanè illud fœminæ colloquium non respuens, clàm innuit, neminem à fide in qualibet regione excludi. Vndè etiam nos, quia fidem non erubescimus, non pudet Prouinciæ nostræ, cùm Dauid iubeat omnes gentes plaudere manibus, & iubilare DEO in voce exultationis. & alibì dicat: Reminiscentur & conuertentur ad Dominum vniuersi fines terræ. & Dominus pro populo, qui vitulum adorârat, Moysi deprecanti responderit: Viuo ego, quia implebitur gloria mea vniuersa terra. & per Prophetam Malachiam testetur, A solis ortu vsque ad occasum, magnum esse nomen suum in gentibus. atque expressiùs etiam per Esaiam nos, quanuìs belluinos & veneficos, se conuersurum promiserit: Nè memineritis, inquiens, priorum, & antiqua nè intueamini: quoniam eccè ego facio noua: Ponam in deserto viam, & in inuio flumina: Glorificabunt me bestiæ agri, dracones & struthiones.

Romano Põtifici exponit gentẽ & patriam suam &c.

A sede Apostolica fides in Gallias peruénit. Iohan. 4. Psalm. 46. Psalm. 21. Num. 14. Malach. 1. Esa. 43.

Proindè nos quoquè in DEI misericordia vocati, & eius gratuita pietate redempti atque renati, etsi patriam secundùm carnem nouimus, sed iam nunc non nouimus: quin potiùs semen Abrahæ fieri cupientes per fidem, terram nostram

2.Cor.5. omnemque cognationem antiquam respuimus, incolas nos & peregrinos fatemur in terra, sicut & Patres nostri. Itaque quandiù sumus in corpore, peregrinamur à Domino: quia regionem nostram, paradisum scimus esse, quem recuperauimus baptismate renouati, sanctæ & indiuiduæ Trinitatis confessione. Sed quia Apostoli-
1.Petr.3. cis institutionibus admonemur, omnibus id poscentibus reddere rationem de spe & charitate, quæ in nobis est, gloriam fidei nostræ, tuæ beatitudini paucis exponemus.
Confessio fidei. Credimus & confitemur absque principio & fine temporis, summum & incircunscriptum spiritum, vnum omnipotentem esse DEVM, iuxta illud, quod ait
Deut.6. Moyses: Audi Israel: Dominus Deus tuus, Deus vnus est. Vnus est, inquam, Deus Pater ingenitus, vnus Filius vnigenitus, vnus Spiritus sanctus, ab vtroque procedens, patri & filio coæternus. Sed semper idem Pater Deus, Filius Deus, Spiritus sanctus Deus: ex quo omnia, per quem omnia, & in quo sunt omnia, & sine quo factum est nihil.

Non autem sicut tres personas, ità & tres deos credimus: sed in tribus personis vnā Deitatem confitemur. Trinitatem sanctam credimus in subsistentibus personis: vnitatem verò, in natura & maiestate ac substantia Deitatis. Omne igitur, quod est, in duo diuidimus: Quicquid enim extra sacrosanctam Trinitatem est in cælis, in terris & in mari, id creaturam esse dicimus: solum verò Deum, creatorem. Sed & filium Dei credimus in nouissimis temporibus conceptum esse de spiritu sancto, natum ex Maria virgine, carnemq; naturæ humanæ & animam suscepisse: in eaque carne crucifixum, sepultum, resurrexisse à mortuis, ascendisse etiam in ea carne, sed alterius gloriæ, in cælos, vndè eum iudicem vēturum expectamus viuorum & mortuorum. Carnis quoquè nostræ resurrectionē confitemur integram atque perfectam, in qua carne nunc viuimus & mouemur: atque in ea consecuturos nos vel pro rectè factis præmia iustorum, vel pro maleficijs & prauis operibus supplicia impiorum. Sed & peccatorum remissionem plenissima fide confitemur, & velut alteram gratiam suscipimus,
2.Cor.1. de qua Apostolus dixisse videtur ad Corinthios: Volui priùs venire ad vos, vt secundam gratiam haberetis. Hic est nostræ fidei thesaurus, quem Ecclesiastico symbolo consignatum custodimus, quod in baptismo accepimus. Ità coram Deo corde credimus, ità coram omnibus hominibus ore confitemur, vt hominibus fidem sua cognitio faciat, & imago sua Deo testimonium reddat.

Hæc & alia permulta fidei sacramenta palàm omnibus exponens Hunegundis virgo pijssima, ijs absolutis, cōticuit. Tum venerabilis summæ & Apostolicæ Sedis Pontifex, non hominem, sed spiritum Dei, in castis visceribus habitantem, ista prolocutū sentiens, coram omnibus ità ait: Benedicta filia tu à Domino Deo exercituum, quæ
Mens pudica, sacrarium Spiritûs sancti. in tua pura mente iucundum Deo præparâsti habitaculum. Non oportet ergò sanctū contristari spiritum, cuius mens pudica sacrarium est. Et multùm in te venerandus est summus ille artifex, qui operatur omnia in omnibus, diuidens singulis, prout vult.
1.Cor 12. Eià ergò virgo casta & pudica, suscipe quod æterno amori in te cumulando proficiat. Oblata tibi sub specie pietatis à corruptibili homine munera abiecisti: accipe nunc per nostram benedictionem tibi à Domino præstitam dotem, qua te Christi sponsam sempiternam cognoscas, & contemptis rebus labentibus, semper duratura gaudia appræhendas. Ille, qd tuo in animo geras, adspicit: quàm religiosè ipsius virgines imiteris, attendit. Itaque vt cum eius adolescentulis ab eo diligaris, summoperè contende,
Cant. 1. & in odorem vnguentorum eius curre vnà cum illis. Semper illi pro collatis beneficijs gratias age: pro conferendis humiliter deprecare. Sint, quæso, affixa animo tuo, & in eorum cogitatione versare, quæ in illa vita beata obtinere appetis: vt cuius te sponsam ꝓfiteris in terris, eius amplexibus perfrui merearis in gloria sempiterna.

Pontifex S. Hunegundi imponit velum, eamq; Deo consecrat. His dictis, velum capitis & reliqua indumenta, corporis & animi castitatem, mundique contemptum sua humilitate significantia, super altare sanctum composita, sanctus Pontifex benedixit, & pro more eam consecrans, impertita ei benedictione, Christo eam, sicut poposcerat, seruituram dedicauit, orans Dominum hunc in modum: Respice Domine super hanc famulam tuam, vt sanctæ virginitatis propositum, quod te inspirante suscepit, te gubernante custodiat. Sit in ea, Domine, per donum spiritûs tui prudens modestia, grauis lenitas, casta libertas. Ferueat in charitate, & nihil extra te diligat. Laudabiliter viuere studeat, & laudari non appetat. Te timendo

do super omnia amet, & amando in omnibus timeat. Tu ei Domine sis gaudium, tu in mœrore solatium, tu in ambiguitate consilium. In iniuria sis defensio, in paupertate abundantia, in ieiunio cibus, in infirmitate medicina. Quod est professa, custodiat, vt & hostem antiquum deuincat, & vitiorum sordes expurget: quatenùs centesimo fructu cum decore virginali ac virtutum lampadibus exornetur, & ad electarum virginum consortium peruenire mereatur. Cumque omnes respondissent, Amen, sanctus Antistes deosculans caput sanctæ virginis Hunegundis, dimisit eam in pace.

At verò Eudaldus sponsus eius hæc audiens, cùm se cerneret à virgine cōtemptum, toto animo commotus, statuit eam gladio confodere. Sed veritus nè homicidij pœna plecteretur, simul etiam Apostoli sententia territus, quòd non sit contristandus spiritus D E I, cuius sancta virgo erat domicilium, & quòd eum, qui templum Dei violauerit, disperdet Deus: pœnitentia ductus, non fuit eam ausus contingere: sed missis nuncijs, separauit eam à consortio suo, solam illam relinquens, & etiam res tanto itineri conficiendo necessarias, ei subtrahens. At illa, humano destituta solatio, viriliter egit, & seipsam in Domino confortans: Dominus, inquit, regit me, & nihil mihi deerit. oransque, ait: Misericordia tua Christe, obsecro, præcedat & subsequatur me, vt merear peruenire ad optatum seruitium perpetuæ Virginis & Matris tuæ Mariæ. Atque ità solam se dedit itineri, in Gallias proficiscens, semperque sanctorum suffragia implorans. Ibat ergò per viam, perindè acsi iam in monasterio degeret, vel potiùs instàr eremicolæ, Christo in remota solitudine famulantis. Diebus festis solo pane, & aqua parcissima contenta: reliquis, pane cineribus permixto, & herbarum arborumque pastu defessum fouebat corpusculum.

Ephes. 4. 1. Cor. 3.

Spōsus eam deserit.

Psalm. 22.

Vide virginis abstinentiam.

Quod autem per eam Dominus voluït efficere miraculum, non est nostro silentio tegendum. Cùm Eudaldus, vt diximus, ferret ægerrimè se ab illa contemptum, & vellet quidem, sed non auderet, eam interficere: consilio cuiusdam comitis sui, cum magna celeritate ad paternam contendit domum, venditis & distributis illis, quæ possent suo pondere iter retardare, vt citiùs rediret ad suos. Iam enim statuerat secùm, omne sanctæ Virginis patrimonium & res hæreditarias distrahere: quæ verò non possent vendi, ea prorsùs destruere, & cum omni supellectili & mancipijs dissipare. Ibat ergò cum equis velocissimis expedito itinere: sed Virginem sanctam, in cuius pectore morabatur Dominus sciens omnia, nihil huius latuit. Quamobrèm diuino permota instinctu, & C H R I S T I spiritu vegetata, vt erat pedes, alia pergens via, equos & currus eius omnes anteuertit: veniensque in patriam, omnia sua pro voto loco illi, quem vulgò Humolarias vocant, beatissimæ genitrici D E I, seque simul, vt concupierat, Christo illic seruituram obtulit. Porrò non diù pòst Eudaldus secutus, rerum & facultatum eius omnium sibi dominium vendicat, nesciens eas iam diuino cultui & sanctissimæ Virginis Mariæ patrocinio mancipata & addicta. Vbì autem id comperit, in sese reuersus, secùm tacitus & mirari & venerari cœpit, animaduertens quanta per Virginem Dominus miracula fecisset. Mox igitur gratias & laudes D E O offert, quòd ipsum ab improbo conatu repressèrit, nè peccaret in sanctam Virginem, quodque subita morte ipsum furentem non extinxerit. Dignos proindè pœnitentiæ fructus faciens, non potuit reperire, quibus vel laudibus Virginem afficeret, vel muneribus placaret, vt posset in eius admitti conspectum, & Christo illius precibus commendari. Tandèm cum multa cordis & corporis humilitate coram beatissimæ matris D E I altari prostratus, veniam ab ea poposcit, orans, vt quem noluisset habere sponsum, dignaretur habere seruum: Quandoquidem, inquit, non me mortali aut corruptibili amatori postposuisti, nec mihi quemlibet vel potentem vel humilem sponsum, sed regem seculorum & creatorem omnium prætulisti, tibique cælestem sponsum in torum virgineum asciuisti, & meipsum & mea propenso animo illi offero, & quæ olìm tibi munera nuptiarum nomine largitus sum, ea tu tradas sponso vero I E S V Christo, vt in sororum & pauperum cedant alimoniam. Ego verò, dum spiritus hos reget artus, in rebus externis fidum me tibi procuratorem exhibebo: cumque obiëro, facultates meas omnes & mancipia huius testamenti mei authoritate volo cedere in ius &

Omnia sua largitur Humolarieñ cœnobio.

Sponsus resipiscēs, veniam petit, & multa ei largitur.

honorem omnipotētis Dei,& sanctissimæ matris eius. Tu, quæso, virgo castissima suscipias hæc à me,& cadauer meū hoc in loco tumulādum curato, vt cùm te sponsus & rex immortalis in suū introduxerit thalamū, ego quoq; nuptiali amictus veste,& agni niueo vellere tectus, inter conuiuas mensæ eius vel vltimus merear inueniri. His dictis, postquàm impetrauit, quod voluit, cum sancta animi deuotione incolumis discessit: præstititq; illi Dominus gratiam benè viuēdi, eiusq; vota ad optatum perduxit finem. Multo enim plura, quàm posceret necessitas, sacratissimę virgini suppeditauit, instituto q; xenodochio victum & vestes præbuit. Fultus deindè multimoda Christi virtute, in huiusmodi operibus vitam exigens suam, exutus est huius mundi cōtagijs, audiuitq; à Domino: Eugè serue bone & fidelis, intra in gaudium Domini tui. Pro eius anima virgo Hunegundis per manus sacerdotum sacrificium Deo obtulit: corpus verò in monasterio suo iussit sepeliri.

Matt. 25.

Eo aūt vita functo, arctiori se & seueriori vitæ tradidit, etiam cogitatiōes, haud secùs atquè mala opera, deplorās & castigans, crebrisq; ieiunijs & vigilijs macerās corpus defessum, non ignorās ad salutem satis non esse cœpisse benè, sed qui perseuerauerit vsq; in finem, illum saluum fore. Atq; in hac sancta animi meditatione & deuota fidei operatione moriens mundo,& viuens Christo, totum vitæ suæ tempus duxisse fertur, non rarò illud cum Psalmista dicēs: Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est: atque illud cum Apostolo: Cupio dissolui, & esse cum Christo. Introduxisti enim me Christe in cellam vinariam, id est, in mysteria acerbissimæ passionis tuæ: & ordinâsti in me charitatem, dum per dilectiōem proximi, ad tuî me amorem pertingere fecisti. Et quia læua tua, id est, præsens vita mihi subiecta est, amplexetur me (obsecro) dextera tua, id est, beatitudo æterna: vt & videri,& videre merear in Sion. Non defuit aūt sanctis eius desiderijs superna pietas, sed longanimem eius peregrinationē attendens, dum quodam die oraret extensis manibus, corporis magnis ardoribus & molestijs eam affici permisit. Non deerant aūt illi solatia Angelorum & sanctorū oīm suffragia, quę etiam in illa afflicta valetudine implorare non cessabat. Aderant autem ei vtriusque sexûs permulti Christo seruientes, qui ex vicinis & longinquis locis ad tantæ matris & virginis decessum conuenerāt, multo dolore & luctu occupati, quòd se tanto solatio destitui viderent: tametsì non ambigerēt, eius suffragia in cælis nunquàm sibi defutura. At illa conuersa ad eos, qui illic assidebāt, presbyteros, sacræ Vnctionis oleum & Eucharistiam sibi petijt ministrari. Tandèm Dominici corporis & sanguinis percepto viatico, roseo vultu & facie decora, regum regi præsentanda in cælesti thalamo, iubet circunstantes psalmos Dauidicos promere: atque ex cilicio & cinere caput erigens, inter cætera dicebat: Adsum ego Christe ancilla tua: veni, obsecro, rex pijssime,& me benignè suscipe. Cumque in huiusmodi voce ab hora noctis media vsque in tertiam diei horam persisteret, repentè cum immenso lumine odor suauissimus illic diffusus est, ità vt præ splendore vix possent, qui illic aderant, pedibus suis consistere, quanuis odoris illius mira fragrantia corroborati. Aiunt verò etiam vocem pariter auditam, quam tamen terrore cōsternati intelligere non potuêre. Interìm illa sancta anima 8. Calendas Septembris migrauit ad Dominum, qui est solus sine principio, regnans in Vnitate & Trinitate perfecta, vnus idemque Deus, nunc & semper,& in omnia secula seculorum, Amen.

Matth. 10. & 24. Psalm. 119. Philip. 1. Cant. 2. Ibidem. Felix obitus eius.

Cùm autem diù sacrum corpus eius sub terra conditum iacuisset, quædam sanctimonialis, Berta nomine, miræ abstinentiæ, multæ patientiæ, paupertatis valdè studiosa, eximię humilitatis, misericordię operib' dedita, ieiunijs, vigilijs & precibus intēta, ex diuina reuelatiōe locū sepulturæ eius cognouit anno salutis noningētesimo quadragesimosexto, Ludouico regnante. Cumq; immenso affecta gaudio, tantū thesaurū subitò eleuare vellet, venerādus presbyter Giso, sanctorū pignorū Quintini & Victorici martyrū custos, casu superueniēs, eā obiurgauit, dicēs fas nō esse, sine authoritate Episcopi sacrum corpus leuari. Ità ad dies trigintaduos intactus mansit sarcophagus iam apertus, apud quem diù noctuque sacris vigilijs incumbentes, Episcopi aduentum sustinebāt. Quo spatio multa illic diuinitùs sunt declarata miracula, atq; ingens splendor perpetuò ad sacrum corpus permansit, ità vt à pectore virginis & sursùm, p sordibus pulueris nitentia relucerent fragmina margaritarum,& quibusdam clarissimis

Quæ deinceps sequūtur, nos in compendiū redegimus. Nota de defuncto corpore virginis.

mis erumpentibus scintillis, adspicientium reuerberarentur obtutus. Tāta etiam ibidèm sentiebatur odoris fragantia, vt omnium nares ineffabili suauitate complerentur. Quicunq; autem sacrum illud corpus intueri poterant, quocunque essent affecti morbo, ilicò curabātur. Porrò odoris illius semper increscebat suauitas. Inter cætera aūt miracula, ipso die eleuationis sanctissimæ Virginis, cùm sæuissimus morbus totū illū pagum adeò occuparet, vt vix esset domus, in qua nō iaceret ægrotus, oēs illi cum eleuato sacro corpore simul è suis lectulis sani surrexêre. Tādèm enim accersito Rodulphò, Nouiomēsis Ecclesiæ Archidiacono, posteà eiusdem vrbis religioso Episcopo, & ex collegio beatissimi martyris Quintini accitis Patribus, Gisone, Rotberto, alijsque plurimis, magna pietate viris, peractis Missarum solennijs, itum est ad tumulum, ibidèm etiamnùm circa caput & pectus sanctæ Virginis illo, quod diximus, cælesti lumine adeò coruscante, vt nemo posset ad plenum intueri: leuatumq; est sanctissimum corpus è sepulcro, septimo Idus Nouembris. Libet his pauca adiungere miracula.

Morbi oēs viso eius corpore curantur.

Eleuatur corpus eius.

Homines quidam improbi, suis viribus freti, audaci temeritate porcos suos in syluam monasterij sanctæ Virginis Hunegūdis adduxêre, apud pagū Dediniacū ingressi: & cùm porcos illos pauissent, nolebāt preciū monasterio pro datis damnis persoluere. Eccè autem dum sic liberè vagantur per syluam, sancta Hunegundis illis apparet forma terribili, rogat quid ità ausi sint syluæ ipsius fructus porcis suis deuorandos pbere, concutit virgam, quam manu gestabat, & oīs ille porcorum grex præcipiti cursu fertur ad Humolariense monasterium, atq; in pagum ingressi, per plateas & chortes sese separatim diffundunt: nec fuit quisquam vnquam, qui eos repeteret. Ità factum est, vt porci, quorum pastum iusto precio domini illorum compensare nolebant, in ius cederent familiæ sanctæ Hunegundis. Eius rei hodieque multi testes supersunt.

Pœna illorum, qui iniuriam eius monasterio irrogārunt.

Eodem ferè tempore nobilis quidam, Magenerus nomine, captus amore cuiusdam sanctimonialis eiusdem monasterij, more suo accessit ad monasterium, vt suam cùm illa libidinem expleret. In ipso autē cœnobij atrio visibiliter ei apparuit S. Hunegūdis, & acerrimè illum obiurgās, sciscitabatur, quò tenderet. At ille ad vocem eius pudefactus, ad tempus se ab illo facinore cohibuit. At monacha lasciua & petulans, cōtemptam se putans, callidè hominem ad se reuocat: ait non sanctam Hunegundem ipsi apparuisse, sed quandam suam æmulam id simulâsse. His inflammatus vir spurcissimus, alia via per apertum clàm ostiolum ad eam ingredi conatur: sed rursùs adest sancta Hunegundis, baculo eum verberat in inguine: fit miser exanguis, & corruit: alienis manibus exportatus, cùm eius coxa intumuisset, in eo dolorē vitam finit: sed tamen anno priùs integro ante obitum coxa illa computruit. Pro eius curatione amici amplissima munera sanctæ Virgini obtulerunt, quæ tamen haud secùs atquè putentissima stercora reiecta sunt. Cùm enim plurimos illi nummos offerrent, repentinus turbo ità illos dissipauit, vt ne vnus quidem vlli posteà mortalium conspectus sit.

Vide num ignorēt sancti res humanas, simulq; obseruā pœnā volentis sacrām violare virginē.

Anno Dominicæ incarnationis nongentesimo sexagesimoquarto in ipsis ferijs beatæ Hunegundis, in villa, quæ dicitur Sasnulphi chors, messores frumenta secabant. Eos presbyter illorum Lantfridus crebrò repræhenderat, dicens se interfuisse synodo, in qua Rodulphus Nouiomensis Episcopus iussisset, sanctæ Hunegundis festum deuotissimè celebrari. At illi se excusabant, quòd vicinos suos cernerent laboribus insudare. Itaque Rotgildis puella, presbyteri huius, sicut ipse nobis retulit, ex sorore neptis, colligebat spicas, quas illi messores relinquebant. Eccè autem dum se inclinat ad eas colligendas, eam, quam primam sustulit, recenti sanguine madentem conspicit. Admirans, vndè ille esset sanguis, reijcit spicam. Tollit alteram, tollit tertiam, quartam, quintam, & multas alias, & omnes videt sanguinolentas. Territa valdè, currit ad patrem suum, qui tum fortè in agrum exierat, indicat quid sibi acciderit. Pater eā puellari leuitate ductam repræhendit, iubet redire ad cœptum opus. Illa verò trepidante, sequitur eam pater, simulque plurimas colligunt spicas cruore madidas. Inquirunt, num quis ex messoribus digito saucio sit. Illis obstupescentibus, & sanctè affirmantibus nullius esse læsam manum, quasdam spi-

Hinc potest colligi ætas Authoris huius.

Nota rem prodigiosam.

cas ad ecclesiam perferunt, offerunt presbytero, remque ei omnem exponunt. Ille ait, nisi certiora adferant documenta, se hominibus incredulis non ausum esse pro concione id indicare. Illo hoc dicente, quasi crassæ quædam lachrymę, è spicis sanguineæ prorumpentes guttæ, in terram décidunt. Tum ille penè exanimis effectus præ timore, sicut priùs timuerat indicare illud populo, ità nunc multo etiam magis celare timet, nè sua negligentia tardiùs ad populi notitiam perferatur. Dato igitur signo, populum ad Ecclesiam conuocat, eius inobedientiam reprehendit, diuinum exponit miraculum. Illi audito tam insolito miraculo animis consternantur, ad agendam pœnitentiam se promptissimos exhibent. Deniquè ab ecclesia egressi, circunquaquè vicinis suis denunciant, nè deincèps vacēt operi, sed ad ecclesiam se conferant, rem stupendam visuri. Exterrentur omnes, missa faciunt opera haud aliter, quàm si hostes imminentes fugerent: orant supplices, nè cælesti vltione plectantur. Intereà rusticus quidam, Rotbertus nomine, in eadem villa frumētum excutiens, dum hæc ad ipsum perferuntur, proijcit è manibus flagellum, pmittit se ab opere cessaturum. Sed homo ineptus, quasi id leuius esset, scopas arripit, conuerrit in area frumentum. Mox verò brachium eius obrigescit, humiq; prostratus, clamat se reum, & ilicò è vita abiturum. Ea res superiorem timorem auxit. Presbyter verò circunquaquè discurrens, sanguinolentas spicas vicinarum ecclesiarum presbyteris ostendit. Turbātur omnes, conuocatisq; suarum parochiarum hominibus, cum Crucibus & cereis simul omnes nudis pedibus cum votis supplicibus, comitante etiam illo, cuius brachium obriguerat, & puella spicas sanguinolentas ferente, ad monasterium perpetuæ Virginis Mariæ & S. Hunegundis, properè cōtendunt: ibique prostrati, fatentur culpam suam, petunt humiliter, vt fratres pro ipsis Dominum deprecentur: quod etiam factum est. Eant iam, qui non credunt huic signo, & calumniētur illud pariter cum eo, quod itidem in sanguine patratum est in Aegypto sub Pharaone. Nos verò benedicamus Deum, qui mirabilis est in sanctis suis, qui dat virtutem & fortitudinem plebi suæ. Benedictus Deus in secula, Amen. Hoc cruentarum spicarum miraculum testatur author se suis oculis vidisse, quem satis constat ante annos sexcentos ista scripsisse.

Vltio cælestis in eum, qui in S. Hunegundis festo laborauit.

Exod. 7.

Psalm. 67.

VITA SANCTI LVDOVICI, REGIS FRANCORVM EXIMII, EXCERPTA, VT OPINOR, EX ILLA, *quam conscripsit Gaufridus de Bello Loco, ipsius regis Confessarius. Dictionem nonnihil expoliuimus in gratiam Lectoris.*

August. 25.

Hæretici Albigenses.

BEATVS Ludouicus, Frācorum pijssimus rex, patrem habuit Ludouicum Christianissimum regem, qui in Albigesio & Comitatu Tolosano hæreticos oppugnauit. In reditu autē lethali correptus morbo, die decimo ad Montem Pēserium excessit è viuis mēse Octobri, anno ab orbe redempto millesimo ducentesimo vicesimoseptimo, vir vtriquè benè Catholicus & sanctus. Nunquàm corporis sui vllam admisit pollutionem, vnica vxore legitima contentus. Corpus eius exanime ad beati Dionysij Ecclesiam apportatum, iuxta patrem honorificè conditum est. In eius locum successit filius primogenitus Ludouicus, Rhemis ab Episcopo Suessionensi, quòd Ecclesia Rhemensis tum pastore orbata esset, regia corona insignitus & consecratus, annos natus duodecim, aut circiter. Eius coronationi complures è præcipuis nobilibus, licèt vocati essent, interesse noluerūt: quòd propter dolorem defuncti regis & regni desolati, lachrymis & luctui illic potiùs, q̃ lætitiæ & iucunditati, se darent.

Exemplum insignis cōtinentiæ in rege.

At puer sanctæ indolis, strenuissimo patre orbatus, sub tutela & moderatione matris Blanchæ, regis Castellæ filiæ, permansit: quæ illum tenerrimè diligens, ex consilio religiosorum hominum, præsertim Dominicanorum & Franciscanorum, singulari cuidam magistro tradidit moribus ac literis instituendum. Ille verò pius

Blancha māter S. Ludouici.

us

us puer,& velut alter Salomon,ingeniosus & bonam sortitus animam,præ suis coætaneis mirè profecit in vtrisque. A primis enim ætatis initijs,deditus fuit pietatis & sanctitatis studijs,ferturque vitam omnem absque mortiferi peccati perpetratione exegisse. Eius verò sanctitati gratulans Blancha mater: Mallem,inquit,fili te mortuum cernere,quàm creatorem tuum mortali crimine offendentem. Quæ verba vsque adeò illius animo hæsère vt diuina ipsum gratia protegente,nunquàm in se eiusmodi crimen admiserit. Sap. 8. Nota vitæ miram innocentiam.

Agēte autem matre & proceribus regni,anno salutis millesimo ducētesimo tricesimoquarto duxit vxorē Margarètam, Comitis Prouinciæ filiam,quæ Lutetiam venit,intrà octauas Ascensionis Christi,cùm priùs esset coronata apud Senones. Anno proximo dira fames afflixit Gallias,præsertim in Aquitania,ità vt homines instàr iumentorum, herbis agrestibus vescerentur. Nam frumenti sextarius apud Pictauos centum solidis veniebat. Sequēti anno Arsacidas senior Assassinorum,misit nuncios in Franciam,quibus id mādati dederat,vt regem Ludouicum interficerent. Sed Deo animum eius ad pacem & humanitatem inclinante,crudelis mandati pœnitentia ductus,misit alios celeres nuncios,qui Ludouicum regem admonerent, vt à primis legatis sibi caueat. Cùm autem priores nuncij diligenter inquirerentur,inuenti, ad regem Ludouicum adducti sunt. Ijs conspectis,rex lætatur,vtrosque nuncios muneribus afficit,regi Arsacidæ non pauca magni precij munera, quibus pacis & amicitiæ studiosum se declaret,per illos transmittit. Sed ab eo tempore plures suo corpori tuendo custodes adhibuit,qui perpetuo clauas æreas ferrent. S. Ludouici vxor. Magna caritas annonæ.

Anno millesimo ducentesimo quadragesimosecundo, Ludouicus rex duxit exercitum in Hugonem Marchiæ Comitem,quòd is aduersùs regem rebellâsset, Henrici Angliæ regis & Richardi fratris eius auxilijs fultus:qui ambo habebant vxores filias Comitis Prouinciæ,sorores reginæ Franciæ: cùm Hugo Comes vxorem haberet ipsius Angliæ regis matrem. Anno quidem superiori Ludouicus multam regni sui militiam ad Saliminum conuocans, Alphonsum fratrem illic * militem creauerat,cui anteà Iohannam, filiam Tolosani Comitis,vxorem dederat,cum Aruerniæ, Pictauorum & Albigensium terris quibusdam. Voluit autem rex,vt Hugo Marchiæ Comes Alphonso se sacramento deuinciret : quod cùm ille detrectaret, ab vxore persuasus,regis in se animos concitauit,adeò vt is anno altero cum numerosissimo exercitu in eius ditionem ingressus,aliquot * castra expugnaret,& nobiles ampliùs quadraginta captos,cum multis alijs partìm Parisios, partìm aliò mitteret,in custodia asseruandos. Intereà verò Comitis Marchiæ vxor,quosdam è suis, muneribus & promissis illectos,ad regis Ludouici aulam misit,qui regem & fratres eius veneno tollerent è medio. Sed illi à rege comprehensi,in carcerem abducti sunt. Commissum tandèm est prælium non sine multa strage Anglorum,qui Hugoni Comiti suppetias ferebant. Nocte autem Angliæ rex cum Hugone Comite, relictis Santonibus,quò ex fuga se receperant,aufugêre,ciuesque eius vrbis manè claues Ludouico Regi obtulerunt. Eodem die Hugo filius Comitis Marchiæ primogenitus,ad Ludouicum regem venit,cum eo de pace tractaturus. Postera luce Comes Marchiæ cum vxore aduenit,cum lachrymis & suspirijs à rege veniam petit,& impetrat. *Pictonum ducē, habet Aemilius. * Oppida Comitis Marchiæ strages.

Anno Christi millesimo ducentesimo quadragesimotertio, natus est Ludouicus primogenitus Ludouici regis:atque altero indè anno in lucem editus est Philippus secundus filius. Indè circa Idus Decembris Ludouicus rex apud Pontisaram ex morbo decumbens,adeò extra se captus est,vt multi putarent eum iam planè obijsse. Sed ad se reuersus, mox transmarinæ militiæ Crucem petijt, & accepit. Operam sanè dedit rex ille pijssimus,vt proles suas & verbis & exemplis ad amorem Dei, ad mundi contemptum,ad suî cognitionem instituerer. Cùm enim per ocium liceret vacare sibi,inuisebat liberos suos,& instàr Tobiæ monita salutis dabat eis : docebat ante oīa timere Deum,& ab omni semper peccato abstinere. Serta, è rosis aut floribus confecta,aut alia id genus,nō sinebat eos sexta feria in capitibus ferre,quòd eo die Saluator noster in suo capite tulerit è spinis contextā coronā. Cumq; nō ignoraret, à delicijs castitati,à diuitijs pietati,ab honorib⁹ humilitati magna impēdere picula,sobrietati,humilitati,misericordię dedit animū,à mūdi,carnis & satanę insidijs solicitè sibi cauēs: Ecstasis S. Ludouici. Optimè instituit liberos suos. 1. Cor. 9.

Vestitur cilicio.

atque cum Apostolo corpus suum castigans,& in seruitutem redigens, multo tempore intima veste cilicina vtebatur: qua si non esset vsus, dehortante eum confessario propter nimiam imbecillitatem, volebat vt idem confessarius pro quadam compensatione diebus singulis quadraginta solidos Parisienses clanculùm in pauperes erogaret. Semper ieiunauit sextis ferijs, nec ijs diebus, præsertim in Aduentu & Quadragesima, piscibus aut fructibus vesci voluit, vigilijs, orationibus, & clandestinis abstinentijs perpetim se affligens.

2.Reg.6.

Humilitas eius.

Multos alit pauperes.

Quanto autem maior erat, tanto humiliùs & summissiùs, instàr Dauidis regis, se gerebat,& coram Deo propria existimatione vilior sibi videbatur. Quolibet sabbato in loco secretissimo aliquot pauperum suis manibus abluebat pedes, lotos tergebat, tersos exosculabatur. Deindè lauabat etiam illorum manus,& singulis certam pecuniæ portionem largiebatur. Crebrò etiam centum viginti pauperibus, qui in eius aula quotidiè abundè reficiebantur, atque certis quibusdam diebus & solennibus vigilijs ducentis pauperibus priusquàm ipse cibum sumeret, suis manibus cibos apponebat. Semper & in prandio & in cœna prope se tres habebat senes inopes, ijsque de appositis sibi ferculis humanissimè transmittebat. Interdùm scutellas & cibos, quos illi Christi pauperes manibus contrectauerant, offas præsertim, quibus libenter vescebatur, vt indè aliquid ederet, ad se reportari iubebat, Christum pauperem in eius pauperibus venerans, dum non abhorret à cibis, qui ipsis superfuerant. Vidit quandoquè vnum ex tribus illis pauperrimis nō benè edētem. Iussit igitur pius & humilis rex scutellam sibi propositam, cum cibo ad illum senem deferri: eamque, cùm satis ille indè comedisset, ad se referri. Ità nimirùm, vt interior animi eius humilitas in solius Dei cedebat honorem: ità exterior morum & habitûs modestia & humilitas, cunctis mortalibus poterat esse virtutis incitamentum. Purpurea, aut viridi, aut alioquì preciosa veste, vel pellibus varijs & magni precij, nolebat vti, maximè posteaquā primùm è locis transmarinis rediit. Fidei propagationem summoperè sitiebat. Itaq; si quid ab inquisitoribus, quod ad fidem pertineret, esset ad eum relatum, id, alijs negocijs omnibus posthabitis, audiebat, & instàr Phinees, magno zelo in Christianæ fidei violatores animaduertebat. Ciuis quidam Parisiensis blasphemiæ reus, illo iubente, cauterio in labijs inustus fuit. Ea enim pœna decreta erat ab ipso in eos, qui sceleratè iurarent & blasphemarent. Eam rem cùm plerique carperent,& regem tyrannidis insimularent, ille ait: Equidem in meis labijs libèns eiusmodi inustionem perpetuò feram: tantùm vt impia iuramenta è regno meo profligentur.

Num.25.

Decreuit quandoquè pius rex septennio peregrinari,& loca sancta inuisere. Venit igitur Perusium ad S. Aegidium Franciscanum instàr pauperis peregrini & ignoti, vnà cum socijs suis. Ostiario autem monasterij indicante Aegidio, peregrinum quendam ipsius expetere colloquium, ille spiritu docente agnoscens quis esset, properè accurrit, pariterque flexis genibus, in mutuos ruunt amplexus & oscula, sed nihil loquuntur, cùm vtrique alterius cor pateret.

Is S. Aegidius fuit ex primis socijs S. Francisci.

Anno salutis millesimo ducentesimo quadragesimooctauo Crux prædicabatur in diœcesis Coloniensis pago, quem vulgò * Bedonfrisium vocant. Ibi tum mense Maio feria sexta ante Pentecosten tres Cruces visebantur in aëre, vna candida versùs Aquilonem, altera eiusdem coloris ad Austrum: tertia colore medio, in qua cernebatur suspensi hominis effigies extensis brachijs,& capite inclinato, atque in manus & pedes eius adacti claui. Eaque medium tenebat inter alias locum, in quibus nulla cernebatur hominis figura. Alio tempore in Enchusen Phrisiæ oppido, cùm illic prædicaretur Crux, alia Crucis forma iuxta solem apparuit colore cæruleo, quam multi viderunt. In Traiectensi quoquè diœcesi in Doccum, vbì S. Bonifacius martyr trucidatus fuit, Crux visa est in eiusdem martyris festo die, ingens sanè & albi coloris, perindè acsi trabi altera trabs transuersìm artificiosè impacta esset. Creduntur autem bis apparuisse Cruces, nè quis ambigeret de prima apparitione: atque ità factum est, vt Coloniensis prouincia ad trecentas ferè naues appararet.

Tres Cruces in aëre.

Anno Christi millesimo ducentesimo quadragesimoseptimo, petente Ludouico Christianissimo rege, magna Dominicæ Crucis portio Cōstātinopoli Parisios trāslata est. Proximo indè anno Rex Ludouicus sexta feria à Pentecoste, iter transmarinum,

Magna S. Crucis portio Lutetiā venit.

num suscepit, multis cum è Lutetia cum Processionibus vsque ad sanctum Antonium deducentibus.

Iuerunt cum eo Odo Tusculanus Episcopus, Apostolicæ sedis Legatus, & duo fratres regis, Robertus Comes Atrebatensis, & Carolus Andegauēsis Comes, cum vxoribus suis, & multis Franciæ Episcopis & nobilibus. Erat quidem etiam Alphonsus Comes Pictauensis, regis frater, Cruce signatus: sed eo anno, cum Blancha regina matre, ob regni tuitionem mansit domi. Die quinta & vicesima Augusti rex cum suis in nauim ingressus, biduo sustinuit ventos secundos. Vicesimooctauo Augusti die à portu soluens, Christo duce, prosperè nauigans, paulò ante beati Matthęi ferias nocte ad Cyprū appulit. Comitis Atrebatēsis cōiunx, ꝙ esset prægnās, ab Aquis Mortuis in Franciam reuersa fuit. Rex verò consilio nobilium suorum & regni Cypri, quòd naues & triremes cum balistis necdùm aduenissent, tum etiam propter impendentem hyemem & quasdam alias res vsque in Paschales ferias distulit profectionem suam. Interìm rex Cypri & omnes ferè regni eius nobiles & Ecclesiarum præfecti siue prælati, Crucis signum accipiunt, & se cum Franciæ rege, quocunquè ipsos ducere velit, aduersùm Saracenos profecturos iureiurando confirmant. Rex sanctè nauigat in syriam.

Per id tempus Sulthanus Aegypti, qui per ditiones Christianorum Damascum petere decreuerat, regis Francorum cognito aduentu, consilium illud mutauit. Intercesserant enim illi inimicitiæ cum Damasci & Alapiæ Sulthanis. Iisdem temporibus obijt Robertus Bellouacensis Episcopus, & comes Montisfortis, cum multis alijs eius expeditionis socijs. Porrò extremo ferè Decembri mense venerunt ad Ludouicum regem nuncij à quodam Tartarorum principe, qui ipsius nomine multa cum salute impertirent. Ii ipso die Natiuitatis Christi fuêre cum rege Ludouico sub sacrificio in ecclesia, & ad prandium in aula eius: itidemque in festo Ephiphaniæ: nec poterat in eis animaduerti, quod à Christianorum more discreparet. Literæ autem iussu regis in sermonem Latinum conuersæ sunt. Cumque rex diligenter de ipsorum principe & rebus Tartarorum ex ijs percontatus esset, tandèm dimisit eos, adiunctis nuncijs cum literis & muneribus, quæ ad Tartarorum regem & ipsorum principem perferrentur. Misit etiam per eosdem nūcios suos regi Tartarorum, quem Cham vocant, tentorium è purpura elegantissimè confectum, in quo res gestæ Saluatoris nostri graphicè expressæ visebantur. Addidit etiam particulas Crucis Dominicæ, literis humanissimè & regem & principem adhortans, vt qui per gratiam suam eos vocâsset ad cognitionem nominis sui, illum accuratè colerent, & in eius amore semper permanerent. Misit vnà literas suas Odo Legatus Pontificis ad regem Tartarorum & principem supradictum, eorumque prælatos, ostendens eis, sacrosanctam Romanam Ecclesiam cupidissimè eos ceu filios charissimos complexuram, modò fidem orthodoxam constanter retinere, & Christi vicario morigeros se præbere velint. Eius legationis primarij, à rege Francorum missi, fuêre frater Andreas Dominicanus cum duobus alijs eiusdem instituti fratribus, itemque duo Clerici & totidèm ministri regis profectiq; sunt octauo Calendas Februarij cum ijs, quos diximus, nuncijs Tartarorum. Porrò F. Andreas, quem rex illis præfecerat, non multò pòst ad regem literas misit, quarum exemplum vnà cum principis Tartarorum literis, rex matri suæ Blanchæ in Gallias perferendas curauit. Legati Tartari cuiusdā Christiani ad regem.

Intereà Aegypti Sulthanus, quem Babyloniæ vocant, vbì comperit regem Ludouicum in Cypro hybernaturum, rursùs Damascum ire contendit, per Hierosolymam proficiscens, in eam curam intentus, vt posset Alapiæ Sulthanum & ei fœderatos, ad se adiungere: sed ille Aegyptij Sulthani malitiam non ignorans, non fuit ausus ei fidem adhibere. Scripserunt autē magister militum templi & Marestallus hospitalis Ludouico regi, Sulthanum Babylonicum cum magno exercitu venisse in loca Gazę propinqua, eo animo, vt sibi conciliaret Damasci & Alapiæ Sulthanos, metumque esse, nè Ioppē vel Cæsareā obsidiōe premat. Scripsit posteà iterùm magister ille regi, quendā Sulthani Babylonici Admiraldū ad se venisse percontatū de voluntate regis Francorū, ꝙ domin⁹ ipsius cupet cū eo pacē cōponere. Ea verò res & regi & nobilib⁹ eius valdè molesta fuit, maximè ꝙ magister diceret à Sulthano petijsse, vt Admiraldū ad ipsū mitteret. Mādauit ergò rex ꝑ literas Magistro, nè deincèps eiusmodi nuncios in- Marestallū qdā vocāt magistrum stabuli equitum.

iniussu suo admitteret, vel cum eis colloqui ausus esset. Affirmabant enim omnes, eo ingenio Syros esse, vt quantumcunquè oppressi, nunquàm primi velint induciarum mentionem facere, sed eousquè id differre, donèc multa instantia, vt eas faciant, inuitentur.

Eodem tempore quo rex cum regina Margareta coniuge sua, in Cypro morabatur, Armeniæ rex, eius aduentu comperto, ad eum spectabiles nuncios misit, Archiepiscopum Armenorum & alios aulicos, per literas eius se offerens voluntati: quos ille honorificè excepit. Cùm autē didicisset, inter eum & Antiochiæ principem discordiam extitisse, misit ad vtrunque legatos suos. Illis verò suos quoquè ad eum legatos mittentibus, duorum annorum pactæ sunt induciæ. Per id ferè tempus capti sunt quidam, qui se dicerent à Sulthano Babylonico missos esse, vt regem Ludouicum & primarios eius exercitûs viros veneno enecarēt. Tandèm permultæ venêre naues, cum magna militum manu, qui in insulis hyemauerant. Indè sabbato post DOMINI Ascensionem mandatum est, vt omnes ad Damiatam contenderent. Eodem die rex soluit à Cypro, sed vi tempestatis bìs in Cyprum reiectus est: vbì tum se iunxit illi princeps Achaiæ cum magnis subsidijs, itemque Burgūdiæ dux. Tum verò dant vela ventis, & sexto die veniunt in Aegypti conspectum, ac paulopòst etiam Damiatæ, in cuius portu naues ancoris fixêre. Sed cùm viderent in eo portu magna esse Turcorum præsidia, rex communicato cum proceribus consilio, iussit vt die altero summo manè exirent in terram, eamque eo loco occuparent, vbì inter ipsos & vrbem fluuius interesset. Eo ergò die, omnibus in triremes & alias naues sese recipientibus, rex cum legato Pontificis sacrosanctam gestans Crucem nudam & apertam, in cymba vehebatur, iuxta eum præcedente in alia cymba beati Dionysij vexillo, fratribus quoquè illius & alijs nobilibus & sagittarijs comitantibus: atque ità in terram egressi sunt, multis in hostes contortis telis, qui eos arcere magna vi nitebantur. In ea concertatione penè nulli ex Christianis vulnerati sunt: permulti autem Saraceni & eorum equi interfecti, & in ijs tres proceres.

Rex soluit à Cypro.

Eodem die profligatis Saracenorum triëribus, Christianorum triremes fluuij ostia occupârunt. Hisce tam prosperis initijs feliciores etiam successus Dominus adiecit. Perterritis enim, qui intrà vrbem erant, Saracenis virtute diuina, omnes in fugam versi, ex vrbe excesserunt, instructis priùs ignibus, quibus vrbs conflagraret. Multi itaque è castris regis per pontem naualem, quem satìs integrum reliquerant Saraceni, in oppidum ingrediuntur: rex quoquè certior factus, nonnullos è suis intromittit, fixis tentorijs suis ad pontem, vt si ità res posceret, suis suppetias ferret. Multus ibì commeatus repertus est, ità vt multi affirmarent, eam ciuitatem vi capi minimè potuisse. Prospexerant enim sibi in longum tempus Saraceni, ità vt diuino potiùs miraculo ea victoria tribuenda sit. Deindè verò ea ciuitate à mortuorum cadaueribus repurgata, igneque extincto, Legatus Pontificis cum patriarcha Hierosolymitano, cum Archiepiscopis, Episcopis, & magna parte eorum, qui conuenerant, itemq; Ludouicus Rex cum permultis alijs, nudis pedibus, præsente rege Cypri cum non paucis nobilibus, in vrbem ingressi sunt: cumque legatus ædem quandam prophanatam reconciliâsset, & gratias egissent D E O, in honorem sanctissimæ matris Dei, ab eodem Legato sacrificium oblatum est. Rex autem constituit, Deo benè volente, illic canonicorum instituere collegium, qui Domino seruirent. Capta est Damiata, quam alij Eliopolim vocant, anno ab orbe redempto millesimo ducentesimo quadragesimonono: mansitque illic rex tota æstate cum exercitu Christiano, donèc fluuius detumesceret, qui exercitui periculum allaturus videbatur.

Damiata capitur à Christianis.

Eodem anno sub finem mensis Iunij, Alphonsus Pictauorum Comes & regis Ludouici frater, matre Blancha ad regni defensionem relicta, iter ingressus est cum copioso milite, & sub finem Octobris ad Damiatam applicuit. Indè die Nouembris vicesimo rex Ludouicus, tam nauali quàm terrestri exercitu instructo, relicta Damiata, contra Saracenos mouit, qui tum apud Masserā, quā quidam Pharamiā vocāt, frequentes conuenerāt. In eo itinere non parùm detrimenti illatū est Saracenis. Deindè cùm ventū est ad pugnā paulò ante Christi natalē, multi ex eis cæsi sunt, complures Nili aquis extincti. Posteà transmisso flumine nō sine ingenti periculo, rursùs cum

Cæduntur Saraceni.

eis

eis Christiani confligentes, multos trucidârunt, neque sexui, neque ætati parcentes. At vbi Saraceni didicerunt nostros temerè progredi, resumunt animos, & in Christianos impetu facto, magnam etiam nobilium edunt stragem, in quibus fuit Robertus Atrebatensis Comes, frater Ludouici Regis. Tandèm tamen nostris eo die victoria cessit. Proxima luce, iubente Rege, plures è Christianis flumen transgressi, Saracenorum euerterunt machinas, & pontes nauales instituerunt, vt possent nostri facilè fluuium transire. Non diù pòst Saraceni, collectis viribus, omni ex parte in Christianos summa vi & contentione irruunt, sed magno numero prosternuntur. Post dies aliquot in castra eorum venit Sulthani Aegyptij filius, (iam enim pater eius obierat) quæ res auxit animos Saracenorum, At Christianorum res, occulto DEI omnipotentis iudicio, deteriores reddebantur, multis eorum morbo absumptis, ità vt ex trigintaduobus millibus vix millia sex superessent. Magna enim commeatûs penuria laborabant, nec pauci fame & inedia periêre, Saracenis itinera obsidentibus, nè posset à Damiata commeatus aduehi in Castra Regis. Ea res coëgit eos Damiatam repetere. Die quinto Aprilis, illis iam proficiscentibus, Saraceni cum maximis copijs in eos incurrunt, ipsum Ludouicum sanctissimum Regem & duos fratres eius Alphonsum & Carolũ capiunt cum multis alijs, eosque in carceres conijciunt, multo fuso Christianorum sanguine, DEO id fortassis propter quorundam peccata permittente, vel etiam vt pijssimi regis virtus & patientia illustrior apparéret. Multa Christianorum millia fame & morbo pereunt. Sanctus rex capitur.

Porrò autem sceleratissimi illi & impuri Saraceni, præter contumelias in Saluatorem nostrum iactatas, Christianis inspectãtibus, Crucifixi effigiem flagellis verberârunt, & per summam ignominiam impiè eã conspuentes, in Christianæ religiõis dedecus pedibus conculcârunt. Poterat sanè facilè elabi sanctus Rex, cùm illi ad manum esset nauis, sed spontè illis se capiendum obtulit, vt posset captiuos Christianos, quorum erat ingens numerus, redimere. Egit posteà apud Regem Sulthanus minacibus verbis de paciscendis inducijs, de restituenda Damiata, de præstandis damnis sarciendisque sumptibus, quos fecisset ipse à capta Damiata. Tandèm initæ sunt induciæ decennales, his conditionibus, vt Sulthanus regem Ludouicum & captiuos Christianos omnes è suis ditionibus liberos à se dimittat: vt Christiani retineant loca aliquot terræ sanctæ: porrò Rex Ludouicus restituat Damiatam, & pro factis in illud bellum impensis octo millia Byzantiorum, reddatque captiuos Saracenos omnes. His confectis inducijs, Sulthanus, dum cum exercitu Damiatam proficiscitur, à quibusdam è suis, frustatìm gladijs conciditur: moxque grandi numero properant Saraceni ad Regis Ludouici tentorium, illum & Christianos omnes iugulaturi. Sed immensa saluatoris virtus eorum animos fregit, mutataque scelerata voluntate, postulant à rege, vt stet pactis conuentis. Rex, cùm nulla esset seruandæ Damiatæ spes, mâluit pacisci cum illis inducias, quàm & se & Christianos omnes perdere. Itaque ad certum diem Damiata illis redditur, Rex & fratres eius & nobiles Franciæ, ditionis Hierosolymitanæ & Cypri, è carcere dimittuntur. Sperabat iam pius Rex, fore vt etiam reliqui captiui, vtì conuentum erat, à Saracenis dimitterentur: sed cùm diù expectâsset, ex duodecim millibus, ægrè quadringentos recepit, impijs illis Saracenis fidem iureiurando firmatam violantibus: qui etiam de cæteris rebus nihil voluêre remittere, & quod est longè immanius, egregios quosdam iuuenes Christianos è captiuis illis, coëgerunt impurissimi Mahometis profiteri sectam, Christiana religione abiurata. Imposuerant enim nudos enses ceruicibus eorum, & si qui nollent eis consentire, illos iugulabant. Ex ijs quidam imbecilliores, à CHRISTO ad Mahometem defecerunt: alij coronas martyrij, contempta morte, reportârunt. Nota quos duces sequũtur Iconoclastæ. Aemilius habet, octo millia auri pondo. Perfidia Saracenorum.

Cernens autem Ludouicus Rex Saracenos venire contra induciarum fidem, consuluit nobiles suos & milites religiosos, quid agendum sibi ipsis videretur. Illis magna ex parte asserentibus, si quidem nunc recedant, terras illas & captiuos in summum discrimen venturos: sin autem maneant ad tempus aliquod, posse indè vtilitatis nonnihil accidere Christianis, præsertìm quòd inter Aegyptiũ & Alapianum Sulthanos acerba extaret simultas: rex pius mâluit hærere in Syria, q̃ res Christianorũ & ipsius Christi, in ea desperatiõe tãtoq; discrimine relinquere. Alphõsum verò & Carolũ fratres suos ad reginã matrẽ cõsolandã remisit in Gallias. Acta sunt hęc anno Chri-

Christi millesimo ducentesimo quinquagesimo. Quis verò hîc non agnoscat stupendum præpotentis Dei miraculum, gentem illam ferocissimam parére tanto regi, gentem cupidissimam regem opulentissimum soluere captiuitate pro lõgè minori precio, quàm obtinere potuissent? Rex autem quinque deinceps annis mansit in Syria, nec ociosus sanè, sed multos Saracenos ad Christi religionem traducens, multos captiuos redimens, & vrbes aliquot & castra egregiè communiens. Offendit tum apud Sidonem permulta cæsorum Christianorum corpora iam putentia, non pauca à feris belluis lacerata. Ea proprijs manibus sepeliuit humiliter & deuotè, vsus opera quorundam è suis, qui illorum fœtorem vix ferre potuerunt. Quotidiè autem manè flexis genibus Dauidicum Psalterium recitabat. Postquàm autem resciuit de obitu matris Blanchæ, nobilibus ipsius id consulentibus, in Gallias reuersus est. Cùm ergò nauigarent, tertia nocte nauis, quæ regem habebat, bìs tanta vi appulsa est ad rupem vel terræ lingulam, vt nautæ & alij ilicò submersum iri putarent. Ea concussione excitati sacerdotes, clerici & cæteri, sanctum regem inuenerunt coram sacrosancto Christi corpore deuotè orantem: omnesque in ea fuêre sententia, mortis tam pręsens discrimen, eius meritis & precibus se euasisse.

Pius rex quinquênio hæret in Syria.

Precibus suis summum auertit discrimen.

Indè in Franciam reuersus rex, summa omnium gratulatione excipitur, atque ab eo tempore magìs magisque de virtute in virtutem proficiscens, ad omnimodam vitæ perfectionem peruénit. Etsi verò ab infantia cum illo creuerat miseratio, deincèps tamen euidentiùs eam declarauit in afflictos & inopes, quibus omnibus pro viribus opitulabatur. Iussit enim extrui domos hospitales, monasteria religiosorum, & in diuersis regni sui locis multas quotannìs distribui pecunias ijs, qui maiori pressi inopia videbantur. Multa Dominicanorum & Franciscanorum condidit cœnobia à fundamentis, multisque alijs pauperibus religiosis Ecclesias & ædificia opportuna construxit, largis additis eleemosynis. Cæcis in qualibet ferè ciuitate & castello regni sui, domos ipsis congruas & opportunas benignissimè attribuit, certos illis prouentus assignans: Non pauca diuersorum ordinum monasticorum cœnobia ex integro extruxit, & magnis ea redditibus instruxit: in quibus etiam non raró miræ humilitatis & charitatis officia exhibuit, suis manibus humiliter ac deuotè seruiẽs ægrotis. Cùm veniret Parisios aut ad alias vrbes, domos hospitales, in quibus magna erat malè habentium copia, humanissimè inuisens, nulliusque morbidi deformitatem aut sordes refugiens, infirmis omnibus, flexis genibus fercula offerebat. In Abbatia Regij Montis, Cistertiensis Ordinis, quam ille magnificè inprimìs & condidit, & ditauit, vt res ipsa testatur, crebrò id genus officia præstitisse fertur. Erat ibì monachus quidam leprosus, quem fœdus ille morbus horridum & abominabilem reddiderat, naso eius & oculis planè corrosis & excisis. Ei sanctissimus rex prandenti in os cibum & potum inferebat, absque vlla abominatione officiosissimè illi inseruiens genibus flexis, ità vt Abbas, qui tum aderat, & vix id intueri sustinebat, in gemitus & lachrymas prumperet. Quanuìs autem nulli indigenti sua benignitate non ferret opem, at illis tamen, qui diuino cultui & saluti animarum vacarẽt, liberaliùs & crebriùs eleemosynas præstabat: solebatque dicere nonnunquàm familiaribus suis de magnis illis eleemosynis, quas conferebat quotannìs Parisijs in fratres Dominicanos & Franciscanos: O Deus, quàm benè collocatæ sunt hæ eleemosynæ in tot tantosque fratres, ex toto orbe terrarum Lutetiam aduentantes: vt quod hîc ex diuinis scripturis hauriunt, in totum mũdum effundant in honorem Dei & salutem animarum. Alias eius tum annuas, tum quotidianas eleemosynas quis vel enumerare queat?

Benignitas eius in pauperes.

Multa extruit cœnobia.

Nota summã humanitatem & humilitatẽ.

Præcipua verò deuotione sanctas venerabatur reliquias, cultumque Dei & honorem sanctorum semper amplificare nitebatur. Parisijs in palatio regali sacellum elegantissimum extruxit, in quo sacrosanctam Domini Iesu coronam spineam, magnam sanctæ Crucis portionem, ferrumque lanceæ, quod Saluatoris latus fodit, admodùm reuerenter reposuit cum multis alijs reliquijs, quas à Constantinopolitano Imperatore immenso labore & magnis impendijs acceperat. Cùm in ecclesia diuina officia persoluerentur, nullius admittebat colloquium, nisì aut necessitas cogeret, aut euidens vtilitas id poscere videretur: sed neque sic tamen, nisì breuiter & succinctè, nè ipsius lachrymæ & pietas siue deuotio interturbarentur. Nam instàr Ieremiæ, in precibus suis & exercitijs pietatis lachrymarum fontem sitiens, suo confessario

Sãctarũ reliquiarũ veneratio.

Christi corona spinea Lutetiæ.

Ierem. 9.

tio quandoquè in familiari colloquio fatebatur, nonnunquàm sibi oranti diuinitùs datas fuisse lachrymas, quæ per genas in os influentes, non solùm cor, sed etiam os ipsius gustu suauissimo affecissent.

Tanta reuerentia sanctę Crucis signum prosequebatur, vt si illud humì expressum vidisset, calcare pedibus ausus non esset: exegitque à multis cœnobitis, nè deincèps in suis monasterijs permitterent illud in pauimento effingi: & sicubì iam humì effi-ctum esset, id penitùs aboleret. Quàm verò reuerenter annis singulis in Parasceue ad adorandum sanctæ Crucis lignum, solutis capillis, flexis atque etiam nudis genibus accesserit, testantur eorum oculi, qui tunc eum sine lachrymis conspicere non potuerunt. Illum diem, in quo, vt pauloantè diximus, sacras reliquias à Constantinopolitano Imperatore acceptas, in palatij sacello collocauit, annua voluit solennitate celebrari, idque triduo, ità vt primo die diuina officia peragerent Dominicani, secundo Minores, tertio alij monachi: atque ad eam rem magnas à Sede Apostolica condonationes siue Indulgentias impetrârat. Cùm Saraceni ab eo exigerent, vt quæ cum ipsis pactus erat de numeranda pecunia pro suì & Christianorum liberatione, ea conditione firmaret, vt testaretur se velle Christi fidem abiurâsse videri, si non staret promissis: prorsùs abhorruit, dicens: Etiamsì corpus occidátis, animam occídere non potestis. Sed cùm quidam è suis dicerent, Sine peccato ità eum iurare posse: placidè respondit: Ego verò vsqueadeò hæc verba de neganda fide exhorreo, vt ea ore exprimere non possim. Orabant eum quidam, cùm esset in locis transmarinis, vt nobilem quendam Saracenum, qui recèns Sulthanum interfecerat, militem crearet: at ille respondit: Absit à me, vt vel pro seruanda vita, vel morte declinanda, quencunque à Christiana religione alienum, balteo militari donare velim.

Nota tanti regis reuerentiã erga signum S. Crucis.

In regni administratione eam prudentiam & authoritatem adhibebat, vt sine acceptione personarum, controuersijs quorumcunque diligenter excussis, iustam ferret sententiam. Consiliarij eius & regni proceres, cernentes eum sapientia D E I præditum, & syncerè atque ex animo diligebant illum, & non mediocriter verebantur. Cùm autem formidaret pius rex, causas pauperum non magnæ illic curæ esse, vt minimùm, bìs hebdomadibus singulis in loco publico residens, audiebat eorum querelas: & tum iustitia, tum misericordia eas expendens, celeriter illos expediebat. Duella, vt quæ iure essent vetita, ad nullius preces admittere voluit: sed alia ratione, quę iuri consentanea esset, etiam magnatum maleficia castigabat. Et vt vsurarum immanis vorago obstrueretur, statuit, vt eos, qui per literas Iudæis aut alijs publicè vsuras exercentibus se obligâssent, non cogerent ad solutionem iudices. Et quia verissimè dixit Esaias, Erit opus iustitiæ, pax: DEVS iusto & pio regi pacem, & regno tranquillitatem præstitit. Esa. 32.

Eius iustitia in ferendis sententijs.

Habebat hoc peculiare à DEO munus, vt qui inter se discordia laborarent, eos vtplurimùm conciliaret. Quàm fuerit autem DEO grata tanti regis summa humilitas, Rex regum omnium CHRISTVS DEVS euidenti miraculo declarauit: Comes Gelriæ nuncium cum literis miserat Parisios, ilicò rediturum. Ex eo reuerso sciscitabatur Comes, num regem Franciæ Ludouicum vidisset. Tum ille subsannans, collumque contorquens: Vidi, inquit, vidi illum miserum papilardum Regem, ad scapulas capitium gestantem. Vix verba finiêrat, & facies eius retrorsùm acta, ità contorta permansit. Tandèm post multorũ annorum curricula, quibus se in omni virtute exercuit sanctus rex, certa ad eum fama allata de vastatione & periculis terræ sanctæ, instàr Matathię cum filijs suis mala gentis Christianæ & sanctorum ferre non sustinens, D E O ipsum permouente, alteram suscepit nauigationem cum tribus filijs suis comitibus, itemque cum regni Proceribus & Nobilibus, multaque populi frequentia. Cumque iam naues conscensuri erant, filios suos blando vultu adspiciens, & primogenitum speciatìm appellans, ait: Vide, fili, vt ego iam grandæuus secundò hoc iter capessam, quandò iam etiam regina mater tua prouecta ætate est, & nos regnum nostrum, fauente D E O, absque vlla perturbatione obtinemus, diuitijs, delicijs & honoribus, quantùm fas est, affluentes. Vide, inquam, vt Christi & Ecclesiæ eius causa, non parcam senectuti meæ, nec me flectat desolatio matris tuæ, delicias & honores contemnam, opesque meąs pro Christo impendam. Vide, vt te & fratres tuos & sororem primogenitam mecùm ducam, simul etiam quar-

Studiũ conciliandi discordes.

Vitio diuina in eius irrisorem.

1. Mach. 2.

tum filium ducturus, si aliquantò maturiori esset ætate. Hæc verò idcircò te audire voluï, vt cùm post obitum meum ad regnum pertigeris, pro Christo & ecclesia atque fide Catholica tuenda, nulli rei parcas, non vxori, non liberis, non regno. Voluï enim & tibi & fratribus tuis de meipso præbere exemplum, vt, si res postulet, vos similiter faciatis.

Alterā expeditionē suscipit in Syriam.

Itaque anno Domini millesimo ducentesimo septuagesimo, Calendis Martijs, Ludouicus rex Christianissimus, nihil fractus superiorum temporum laboribus & expensis, quas in priori expeditione fecerat, cum tribus liberis, Philippo, Iohāne, Petro, è Massiliæ portu soluit, adiuncto etiam sibi Nauarræ rege, & permultis ecclesiarum præfectis & nobilibus. Vt autem faciliùs terram sanctam recuperare possent, consultissimum eis visum est, vt regnum Tunetanum, quòd magna in Syriam nauigātibus obijceret impedimenta, ante omnia in suam redigerent potestatem. Iam ceperant portum Carthaginis, * quæ Tuneto haud procùl abest, & ecce morbus, qui illo anno ijs in locis mirè grassabatur, in Christianorum exercitum inuadit, ex regis filijs tollit Iohannem, tollit ipsum quoquè sanctissimum regem cum multis è nobilitate & plebe. Quàm sanctè autem & piè à vita migrârit Christianissimus rex, gener eius Nauarræ rex Tusculano Episcopo perscripsit. Nam correptus morbo, non cessauit laudare Deum, sæpè illam orationem interserens: Fac nos Domine prospera mundi despicere, & nulla eius aduersa formidare. & pro illis, quos secùm adduxerat, itá orās: Esto Domine plebi tuæ sanctificator & custos. Morti propinquus, voluït se corporis Christi sacramento muniri. Cumque sacerdos id ei ostenderet, perquireretque, num crederet ibì esse filium Dei, respondit minus id apud se habere dubij, quàm si videret Christum in ea forma, qua ascendit in cælos. Iam supremum trahens spiritum, suspiciens in cælum, ait: Introibo in domum tuam Domine, adorabo ad templum sanctum tuum, & confitebor nomini tuo. Quibus dictis, felicissimè obdormiuit in Domino.

* qui

Moritur pijssimus rex cum multis alijs.

Nota certā eius fidē de Christi præsentia in Eucharistia.

Eius morte non mediocriter consternato Christianorum exercitu, & Saracenis lætantibus, Carolus Siciliæ rex, in bellis strenuus, cum multo milite aduénit, animosque Christianorum cōfirmauit. Etsì aūt longè plures essent Barbarorum, quàm Christianorum copiæ, nō tamen ausi fuére cum nostris instructa vtrinquè acie committere, sed leuibus prælijs & crebris excursionibus non mediocriter vexârunt Christianos. Tandèm obsidione pressi à nostris, coacti sunt pacem petere, quæ his potissimùm conditiōibus confecta est, vt omnes Christiani, qui in eo regno captiui tenebātur, abirent liberi: & vt Dominicanis & Franciscanis atque alijs libera esset facultas toto illo regno Christum prædicandi, credentesque baptizandi: vtque rex Tunetanus regi Siciliæ annuum tributum quadraginta millium aureorum persolueret.

Obijt autem pijssimus rex Ludouicus vicesimaquinta Augusti, & tum in vita, tum post obitum multis claruit miraculis. A Bonifacio Pontifice, eius nominis octauo, in sanctos relatus est. Robertus Gaguinus libro septimo de gestis Francorum testis est, in archiuis Caroli quinti regis Gallorum, repertam esse chartulam præceptorum, quæ hic sanctus rex filio suo primogenito, dum Tunetum obsideret, dictauit & scripsit: eamque ex Caroli thesauro receptam, Girardum de Mōtaguto regium scribam, Carolo exhibuisse anno salutis millesimo trecentesimo sexagesimoquarto. Ea præcepta & institutiones habentur etiam in manuscriptis codicibus, vndè nos ea stylo mutato descripsimus.

Institutiones sanctißimæ, Philippo primogenito filio à S. Ludouico rege sub mortem propositæ.

Charitas.

FIli mi, ante omnia diligenter in eam curam incumbe, vt diligas Deum. nemo enim potest esse saluus, nisi Deum amet.

Odiū peccati.

Caue, nè vnquàm admittas peccatum mortiferum: sed omnia potiùs ferre velis genera tormentorum, quàm aliquam talem perpetrare culpam.

Patientia.

Cùm aduersa accidunt, feras æquo animo, & cogites te commeruisse: atque itá lucrum tibi indè accedet.

Cùm

Cùm rebus prosperis frueris, humiliter agas gratias Deo, nè indè animo elatus, efficiaris deterior, vndè te oportuit fieri meliorem. Humilitas.

Crebrò confitearis peccata tua. deligasque tibi sapientes confessarios, qui te possint instituere & docere, quid agere, quid vitare te oporteat: & coram illis ità te compares, vt audeant syncerè te repræhendere, & vitia tua indicare tibi. Confessio.

Officium diuinum deuotè auscultes: facessant ibì fabulæ & nugæ, nec oculi huc atque illuc circunferantur: sed ores Deum ore, & etiam meditando corde, idque præcipuè sub sacrificio post peractam consecrationem. Precandi studium.

Animo sis pio & humano erga pauperes & calamitosos homines, illisque pro viribus opituleris. Misericordia.

Si quid angat animum, id mox explices confessario tuo, aut alicui viro bono: ità fiet, vt facilius id feras.

Da operam, vt quorum vteris consuetudine & familiaritate, ij sint homines probi & integri, siue religiosi illi sint, siue seculares, & cum illis libenter misce colloquia: porrò nequam & improborum virorum commercia deuita. Qui adsciscendi, itẽq; vitandi.

Sermones, qui fiunt de Deo, publicè & priuatìm lubèns audias, preces quoquè & condonationes siue indulgentias studiosè expetas. Conciones. Indulgẽtiæ.

Amato bonum, odito malum omne.

Vbicunquè fueris, nemo ausus sit quicquam eiusmodi te præsente eloqui, quod alliciat ad mortiferum peccatum, aut alterius famæ deroget: nec tu vnquàm de vllo malè loquaris obtrectandi animo. Obtrectationes cauendæ.

Non patiaris quenquam, te audiente, peruersè de Deo aut sanctis eius loqui, nec id sinas impune abire.

Crebrò gratias agas Deo pro bonis omnibus ab illo tibi collatis, vt dignus fias potioribus eius beneficijs affici & augeri. Gratitudo.

In administranda iustitia sis rectus & seuerus, & ità vt leges præscribunt, eam exerceas erga subditos, neque ad dexteram, neque ad sinistram deflectens: pauperumque querimonias non reijcias, donèc veritas innotescat. Iustitia.

Si quis habeat aduersùm te querelam aut cõtrouersiam, semper ab illo stes contra teipsum, donèc rem certam comperias. Ità enim fiet, vt consiliarij tui fidentiùs iustam ferant sententiam.

Si quid possideas rei alienæ, etiamsi id acceperis à maioribus tuis, incunctanter restituas iusto possessori, vbì certò id tibi constiterit. Sin aũt dubia res est, cura vt viri sapiẽtes accuratè & sine mora inqrant. Id enim vel maximè studere debes, vt qui sunt in ditione tua, pace & iustitia fruantur, inprimìs homines religiosi, & qui in Clero sunt. Restitutio.

Parentibus tuis debes amorem, reuerentiam & obedientiam. Beneficia Ecclesiastica non conferas nisi benè dignis, & qui nulla eiusmodi beneficia habeant, idque ex consilio bonorum virorum.

Bellum, præsertim aduersùs quẽlibet Christianum, sine multo consilio vide nè suscipias. Si necessitas cogat suscipere, ecclesias & insontes nullo patiaris dãno affici.

Si qua existat vel tibi, vel subditis tuis contentio, vel bellum, quoàd poteris, componere & sedare coneris.

Vide vt bonos habeas prætores & magistratus, & de illis solerter inquiras, vtì se gerant.

Semper sis addictus & deuotus Romanæ Ecclesiæ, & eius Pontifici haud secùs atquè spirituali patri, te morigerũ præbeas. Reuerentia erga Rom. Pontificẽ.

Da operam, vt impensæ tuæ, moderatæ sint, & rationi consentaneæ.

Sub finem hortor & adiuro te fili mi, si me contigerit ante te migrare ex hac vita, vt toto regno Franciæ pro anima mea cures offerri Deo preces & Missæ sacrificia.

Ad extremum, fili charissime, quicquid boni potest bonus & pius parens precari filio suo, id ego precor tibi. Sacrosancta Trinitas & sancti omnes seruent te ab omni malo, præstetque tibi Deus gratiam rectè semper agendi, & ipsius faciendi voluntatem, ità vt ille per te honoretur, & nos possimus post hanc vitam pariter esse cum illo, eumque contemplari & laudare per infinita secula seculorum, Amen.

MARTYRIVM SS. GEORGII DIACONI, AVRELII, FELICIS, NATALIAE ET LILIOSAE,

ab Eulogio quodam eorum contemporaneo, & , vt equidem sentio, presbytero & martyre, non dubia fide conscriptum.

Augusti 27.

Vit iuuenis quidam sub rege Abdirama apud Cordubã Hispaniæ ciuitatem, natalibus & rebus plurimos antecellens. Is in infantia matre Christiana, & patre gentili orbatus, tutela amitæ suæ fidelissimæ vsq; in adolescẽtiæ annos fouebatur, docebaturq; Christum credere Deũ, nec nisi in Ecclesia salutis viã & iter regni cælestis posse reperiri. Quam doctrinã venerabilis puer à puero imbibens, licèt Arabica demùm erudiendus literatura, studijs affinium traderetur, tamẽ affixã cælitùs animo fidei sanctæ notitiam nulla vanitatis figmenta mutare potuêre: sed corde semper Christianismum retentans, cùm ad solam irrisionem meditationi periturarum insisteret literarum, eo ampliùs in amorem Christianæ fidei exardescebat, quo liquidiùs deliramenta peruersi dogmatis probans, subtilem dæmonum fallaciam aduertebat. Et cùm non posset publicè fidei suæ cultum exercere, at tamen vbiquè Dei sacerdotibus sese commendans, pro se ardentiùs orari poscebat.

Extra Ecclesiã non est salus.

Intereà strenuus adolescens factus, cogitur adhortatione propinquorum, congruum suæ nobilitati cõnubium appetere. Itaq; crebris precibus cæleste numen orãs, petebat vt talis ipsi cõiunx daretur, quæ secretum ipsius tegere nôsset, faueretq; mẽte & corpore cultori latenti. Hac igitur contemplatione tandèm reperit sibi honesto germine virginẽ, moribus comptã, rebus locupletem: quæ cùm præcipuo venustatis habitu extrinsecùs decoraretur, præstantiùs tamen intrinsecùs spiritali enitebat decore. Erat illa parentibus paganis progenita, & adhuc cunabulis incubãs, patre orbata est. Eius autem genitrix alteri viro nupsit, qui fidem Christi occultè retinebat: isque coniugis errorem corrigens, priuignam Christo assignare studuit, eamq; ex sacro baptismate Nataliam appellauit. Etsi autem publicè admiscerentur paganis, gestabat tamen vterq; firmiori deincèps animo religionem. Hanc ergò puellam memoratus iuuenis sibi coniugem asciuit, completis sponsalium titulis: sicq; pari consortio per aliquod tempus fidem Christi clàm venerabantur.

Aurelius duxit vxorem Nataliam.

Fuit quoq; & ipsi proximus genere vir quidã, nomine Felix, * idemq; sancta dilectione cõnexus. Et is quoq; filiã occultè Christianorũ, Liliosam nomine, ducẽs vxorẽ, vnà cum illa Christum in abditis colebat. Itaq; mutuò sibi cohærentes, constantem inter se conseruabant familiaritatem & beneuolentiam, & nec prosperis, nec aduersis à se inuicèm separabantur, eratq; illis idem animus, eademq; sententia. Deniq; sanctæ huius deuotionis ardor tantam vtriq; fratri, putà Aurelio & Felici, charitatis perfectionem attulit, vt nec vita, nec mors diuideret, quos par religio consociârat. Non plurimis autem exactis annis, ad forum Aurelius profectus est eo die, quo Iohannes ille, cuius mentionem recolo me alibì habuisse, odio Christiani nominis vsq; ad necẽ verberibus fuit cruentatus, & instàr fœminæ sedere cõpulsus asello, immenso vinculorum pondere coarctatus ferebatur: cuius ponderis tanta erat immanitas, vt in partem illã iumenti instratũ inclinaretur, ad quam vis onerosa crurũ depẽdebat. Atq; ità præcedentibus illusorum præconibus, per totam circunductus vrbem, tandèm satellitum ministerio ad spectaculum vulgi pertractus est. Poteras tunc audire hincindè voces exprobrantium, atq; insultando dicentium: Nequaq̃ dignam sui sceleris pœnã persoluit hic homo, qui gentis nostræ vatem improba subsannatiõe non est veritus impetere. Hunc enim pseudoprophetam, cuius causa videbantur zelo accensi, Ismaëlitarum gens solum in veneratione habet, tanq̃ per eum salutis didicerit viam.

Felix & Liliosa.

Martyrium Iohannis cuiusdam.

Mahometem dicit.

Hoc ergò spectaculo futurus athleta, amore compunctus martyrij, & cælesti quodammodò flamine adspiratus, credidit mox sua causa id contigisse, tanq̃ diuinitùs indè admoneretur, nè formidaret eos, qui corpus occidunt, cùm nihil detrimenti animabus possint afferre: sed illum potiùs timeret, qui potest corpus & animã perdere in ge-

Matt. 10.

gehēnam. Admirans verò stabilitatem & constantiam tantæ fidei: Verè, inquit, super Euangelicam petram tabernaculum credulitatis viri huius fundatum est, quod tanta vis tormentorum non impulit, nec labentium pœnarum aura concussit. Hæc cùm inter crebra suspiria cœpisset animo ruminare, regressus domum, retulit piæ sodali cuncta, quæ viderat, lætoque spiritu addidit: Tu semper dulcissima coniunx, cùm ego mihimet viuerem, & Deo mortuus essem, sedulò me tuo hortatu ad meliora inuitabas: instabas tota die, à seculi voluptatibus me nitens auellere, vt præferrem tenebrosis huius mundi affectibus felicitatem regni æterni. Labentia cuncta, & omne quod fine arctatur, cum omni festinatiōe suadebas vt despicerem: ꝑdicabas monachos mūdo renunciantes: religiosarumque virginum conuersatione oblectata, vitam sæpiùs suspirabas sanctorum. Sed ego hæc audiens, differebam operibus exequi, licèt aliquādò ea tenuiter animo meditarer. Nunc verò tempus est, charissima, vt assentiar omnibus quæ laudabas. Quamobrèm primò omnium munditiæ castitati studentes, vacemus oratiōi, quò faciliùs ad reliqua sanctitatis opera properemus. Fiat dehinc soror, quæ hactenùs coniunx fuit: & spreta conglutinatione corporum cœnosa, nouerit mens præstantior, spreto carnis oblectamento, perpetuæ incolumitatis producere germina, si quo modo digni reddamur martyrij præmio. Aurelius cū sua coniuge viuit continenter & sine concubitu.

Suscipit lætantibus animis venerabilis mulier pium viri consilium, gaudensq; multis modis in tam subita insperatæ salutis oblatione: Hæc sunt, inquit, quæ semper optabam audire, videlicet vt carne morientes, viuamus spiritu, vnum pariter effecti cum illo, sicut scriptum est: Qui adhæret Deo, vnus spiritus est. Quamobrèm mi Domine, quia hoc tibi non humanitùs inspiratum creditur, absoluamus nos cunctis facinorum vinculis, & studeamus desiderio vitæ perennis. Fit proindè vtrorunq; communis in Dei seruitutem assensus. Diuiduntur concubitu, votis iunguntur Angelicis. Fulgent tori fulcra operimentorum colorumque varietate, quò suam conuersationem vulgo celēt: sed in interioribus alterius cubiculi, extructis è crudis lateribus toris, ac hispidis tantùm adiectis è cilicio instratis, separatim cubant. Quod diuortium sancti ꝓpositi, diuino est tali decoratum miraculo: Quadam nocte cùm in huiusmodi stratis mēbra quieti dedissent, iam noctis medio eccè subitò videt venerabilis mulier agmen candidatorum, patentibus foribus, in domum suā ingredi. Quæ turba cælestis dum pauimentū linteis niueo candore micantibus sternit, sole clarior simul inducitur splendor. Dehinc post paululū subsecutus iuuenis, incōparabili nitore redimitus, quē nemo sine multo terrore humanis oculis intueri posset, accessit ad torū nobilis Aurelij: muniensque illum signo Crucis vndiquè, dixit ibì quædam solēnia verba, q̄ illa professa est præ nimio metu se intelligere nequiuisse. Posteà verò ad Nataliæ stratum accedens, celebrauit eadem, pariterq; cum ipso splendore recessit. Nos quidem, iuuenis tanto stipatus obsequio, quis fuerit, lectoris arbitrio censendum relinquimus: nō tamen absurdè ille, qui in suo sancto Euangelio ꝓmittit, Vbì duo vel tres congregati sint in nomine ipsius, ibì se fore in medio eorum: suos milites, ad tantum agonem destinatos, visitâsse intelligitur. Si quis autem, quod minimè credimus, hoc fabulosum autumauerit, sciat testem esse cōditorem omnium & arbitrum, ità me ab illis accepisse, qui se illam hæc eadem sæpè audîsse narrantem dicebant.

1 Cor. 6.

Nota lectulorū asperitatem.

Visio S. Nataliæ.

Matt. 18.

Testabatur etiā eadē Christi electa, quia viderit nuꝑ domum penetrari eandē à turba monachorū, dicentiū: Eccè venit dn̄a, Eccè venit dn̄a. Cumq; hæc loquerent̄, ilicò successisse quandā virginē, inæstimabili specie cultuq; vestiū nimìs vernant̄: quę cōfestim adiens virū ipsius, arrisit ei, hincq; recessit. Hāc fatebat̄ genitricē Dn̄i nostri Iesu Christi fuisse, quæ semꝑ castitatis amatrix, cunctos huius gratiæ sectatores adiuuando circuit, fouet, ac blandè amplectitur. Igitur his tam magnis rebus animati, non elationis ꝓmoti sunt stimulo, sed magìs ac magìs in dies in Dei seruitio feruebāt, ieiunabāt sæpè, orationi insistebant ex animo: & quæcunq; poterant ex scripturis diuinis discere audiendo, interiecto vigiliarum labore, ea meditabantur. Credebant enim posse se dæmoniorum fraudem talibus euincere studijs. Gerebāt nihilominùs curam pauperum, & visitabant omni studio loca sanctorum. Et quoniam iussio regis egerat, vt post venerabilem beati Isaac necem, vel aliorum sanctorum, nonnulli ex presbyteris & diaconibus Ecclesiæ, carceri, in quo prædictus erat Ioannes, manciparentur, tanq̄ ipsi excitâssent eos ad martyrium: aderant illi frequenti discursu circa compeditos,

Alia eius visio.

Exercitia Aurelij & Nataliæ.

ministrantes eis,prout poterant,de suis. Detinebantur quoq; his vinculis,quanquàm in alia parte separatim,duæ virgines,Maria scilicet & Flora,quarum vltima diris nupèr fuerat flagris pro Christo cruciata. Ibì etiam, cùm ego peccator Eulogius vnà cum alijs ex interiori iam eductus carcere residerem, non solùm ipsum sæpè nominatum virum Aurelium agnoui:sed &,fauente DEO, eius merui amicitiam obtinere.

Maria & Flora. Hic habes nomen authoris,qui; posteà pro Christo occisus est.

Intereà cœpit deprecari se institui à nobis,quid ageret illis diuitiarum copijs,quibus multùm abundabat:num protinùs eas fisco inferendas relinqueret, & nihil de ijs ipse ordinaret. De filiabus etiam in ætate adhuc parua positis,quas vtiquè post suũ & coniugis discessum profano tradēdas ritui altiùs dolebat. Cui cùm omnia intuitu regni cælestis & causa retributionis æternæ non solùm relinquenda, verumetiam fugienda esse potissimùm respondissem,confestìm subiũxi: At si prouida * facultas suppetit,qua hæc omnia,magistra discretione intercedente,ordinentur: vtilius primùm iudico,sobolem ad tutiorem transponi locũ,vbì Christo liberiùs assignetur:res quoquè iuxta mandatum Domini venditas erogare, quô expeditior vobis pateat deincèps post Christum ingressus. Sic enim ipsa veritas sciscitãti se iuueni,quēadmodùm vitam æternam possideret,respondit: Si vis perfectus esse,vade: vende omnia quæ habes,& da pauperibus:& veni,sequere me,& habebis thesaurum in cælis. Sed etsi pars aliqua in subsidium relinquatur infantum,culpabile esse non poterit:quod multa Patrum insinuant documenta. Ideoq; si ad hanc dispensationem potestis attingere,optima res & perfectum opus erit,quod vos expensis omnibus expeditos,securiùs ad cæli militiam faciat properare. Non enim cunctandum est spernere patrimonium, quod multo meliùs & latiùs in cælum,quò vos nitimini,proficisci constat. Nec filiarum affectus societati sanctorum præponendus,cùm & illas tueri possit in hoc seculo, cui prouida de omnibus cura est. Et reuerà non omnes paruuli fouentur parentum industria,nec educantur cuncti eorum labore. Nam etsì eorum solertia nonnunq̃ benè enutriuntur,solet tamen euenire,vt suo posteà deprauentur vitio, ponẽtes lucem tenebras,& dulce in amarum. Quapropter committite filias vestras diuinæ tantùm misericordiæ,vt votum vestrum nullius obligationis vinculo retẽtum, ea iuuante,consummare possitis.

* facilitas

Matt. 19.

Igitur cùm nos,quandiù illa horribilium claustra carcerum habuêre, non desisteret visitare,frequentiùs tamen prudentissima eius coniũx locum illum,quo sanctissimæ virgines Flora & Maria detinebantur,non solùm die,verùm & noctù, quasì vna è compeditis,incoluit: vtì consolaretur eas, nè deficerent in pressuris, vel se affectui commendaret certantium. Instabat siquidem precibus,& laborabat obsecratiõibus, vt memores essent sui viri & ipsius,si quo modo mererẽtur ad palmam martyrij pertingere. Dant ad hæc fidutiam præstandi beneficium sanctæ virgines, quæ suas nouerant in nullo repulsam pati post victoriam preces:nec poterant suæ comparticipi quicquam negare, quæ se non dubitabant præstantiùs audiri post adeptum sponsi consortium. Cùm ergò peruenissent intrà breue spatium ad id, quod optabant, consummato agonis cursu per pœnam gladij, apparuerunt eidem Nataliæ quadam nocte in somnis,niueis amictæ indumentis,velut in medio candidatorum, in circuitu residentium. Hi videbantur phialas in manibus,& quorundam florũ manipulos vnà cum ipsis Deo dicatis virginibus tenere. Quas cùm illa,vt arbitrabatur dignum,humilima supplicatione ad sedendum vellet inuitare,nec auderet,territa maiestate cælicorum: vix tenui allocutione tandèm aggreditur eas, dicens: Quam fiduciam, ô sacratissimæ virgines,me iubetis habere in his,quæ mihi nupèr non estis dedignatæ polliceri,dum detineremini adhuc intrà carceris claustrum? & si votorum meorum commodis potitura sim,gratissimis,si placet,explicate responsis, nè vires mei conatûs vano consumantur labore,dum aliud intentio q̃rit,& aliud merita expectãt. Cùm enim Deus plùs meritis,q̃ precibus faueat,vereor nè meorum repellantur congesta precaminũ, quã nõ iuuat dignitas meritorũ. Quapropter dominę meæ,spõsæ Christi,si deincèps sustinẽdi pręmiũ spõsiõis vestrę spes nobis fida subsistit,enarrare studete,quô prõptiùs ego & vir meus ad superna tẽdamus,ac validiùs in certamen roboremur. Tũc eam sanctæ Virgines alloquijs,cælestium diffusione gratiarũ præditis,demulcentes:Commoda

Ss. Flora & Maria virgines cedũtur gladio.

Apparent S. Nataliæ.

moda, inquiunt, vestri laboris in æthere reposita, tempore necessario vobis metenda seruantur: nec labatur eorũ merces in certamine, qa faciet insupèr athletas inuictissimos ire ad regnũ. Deniquè martyriũ vobis à cõstitutione mũdi diuinitùs præscitũ & prædestinatũ cognoscite: quod solito felicioribus insistentes sanctitatum studijs, post paululùm vos cõgruit implere. Qua in re libamina sacerdotũ laboribus vestris adsciscite, suffragia implorate sanctorũ, vbiq; vos precibus seruientiũ Christo cõmittite, votiuo venerãda Dei sanctuaria discursu incolite, & oĩm religiosorum expetite obsecrationes. Quanuis eñ ea, quæ diximus, quandoquè vobis euentura sint præmia, per hæc tamen veluti quibusdam gradibus innitendo, vos tantę celsitudinis arcem faciliùs contingetis. Nostrum aũt sermonem certum esse huiuscemodi indicio testamur, q instante die certaminis vestri, cœnobita quidam, conseruus noster, à Domino directus aderit, qui vobiscùm assequi palmam martyrij cælitùs ordinatus est.

Libamina sacerdotũ, dicit Missarum sacrificia.

Post hæc cùm visio oculis est intuentis subducta, vehementiùs tantæ rei miraculo concutitur, & mox hilarior à somno exurgens, auget opera sanctitatis, fragilemq; sexum fortẽ ad pugnã erigit, ac superno munere vires ad certãdũ corroborat. Hinc iam spe certiori animata, virũ informans, omninò eum, vt terrenis exuatur actibus, edocet, sciens eos, q à principio mundi cælestibus essent dedicati militijs, cõtinuò post victoriam cælicolis admisceri. Atq; ità magis magisq;, redemptore & sanctis omnibus fruendi, ignito feruescẽtes desiderio, natorumq; negligẽtes affectum, spernebãt quicquid mundi peritura specie cõtinetur. Omnia distrahunt, vendũt quicquid adhuc superetat, quò liberiores Christũ sequerentur. Ex eo aũt precio quippiam filiabus relinquentes, cætera oĩa vsibus applicant egenorum. Visitabant quoq; virorum ac fœminarũ monasteria, sed præcipuè Tabenẽse cœnobium, quod famosissimũ in illis habebatur locis. Erat enim vtriq; sexui aptũ, virorũ scilicet ac mulierum. Ibì etiam Natalia frequẽter cum ancillis Dei morabatur, quærẽs ab eis discere totius sancti timoris religionem. Nam & geminũ filiarum pignus ipsa & maritus sub earũ tutela decreuerant constituere: quarũ prior Felicitas, annorum (vt dicebatur) octo, sequens Maria, quinquennis esse credebatur. E quibus ego post necem parentum minorẽ reperiens, vix tenerrimo ore ab ea rogatus sum, vt parentum gesta vel passionẽ scribere non differrem. Cumq; quid pro hoc ab ea beneficij deberem præstolari, exquirerem: Impetrabo, inquit, tibi pater, à Domino paradisum.

Aurelius & Natalia præclarè se præparant ad martyriũ.

Tabenense cœnobium virorum ac fœminarũ.

Hæc autem interserui, vt ostenderem merito parentum illuminari sæpè à Domino proles. Mirum quippe poterat videri, hæc illam proloqui ætatem. Sed vt ad proposita redeam, referendum est, quomodò iam dicti Dei homines cælestibus intenti vigilijs ac orationibus, frequenter superno lumine in cubiculo, in quo ista meditabantur, perfusi sint, adeò vt illapsum iubar æthereum, omnem præsentis speciem luminis obscuraret, perindè acsi nihil in se splendoris haberet. Quamobrèm amore & suauitate eius lucis ad superna subleuati, aiebant se non sine graui molestia corporeum onus ferre, quod se scirent pro Christo deponere debere. Non post multos autem dies, antequàm ad passionis certamen vocarentur, accidit vt sola Natalia domì residens, CHRISTVM, quibus posset suspirijs, obsecraret. Et eccè subitò adstare sibi miræ pulchritudinis cernit Virginem, Angelico decore venerabilem, primæ, vt videbatur, florem adolescentiæ ferentem. Cui cùm illa diceret, Tu quæ es, filia? &, si è vicino accedis, causas tui aduentûs edissere: protinùs spectabilis Virgo: Filia, inquit, sum amici tui Montesi, quam tu mundi huius ærumnis olìm scis exemptam, quamque tu eàdem hora, qua supremis laborabam angoribus, priusquàm propiùs visitares, reperisti exanimem: & licèt te in seculo degens minimè nouerim, ipso tamen obitûs mei momento, quæ esses, Domino reuelante, cognoui. Et nunc, eo mittente, præuia nunciatrix palmæ tuæ accessi. Instat nanq; iam vobis tempus exequendæ victoriæ: adsunt dies publicè profitendi fidem Catholicam, hostemq; expugnandi teterrimum. Quo victo, cælorum vos aula coronãdos assumet, perpetua deinceps gloria potituros. His itaque dictis, agnoscit ilicò rem hanc ità, vt dixit puella, à se olìm gestam, nec aliter se habere, quàm illa esset prosecuta. Vndè & de reliquis dictis certior effecta, cùm ei vellet grates, prout sibi dignum videbatur, exoluere, elabitur è conspectu ipsius illa virginalis species ætherei nuncij & index venturi certaminis. Fit prorsùs venerabilis mulier tali oraculo læta, &

Visio S. Nataliæ.

tanto spe firmiori ad prælium excitatur, quanto patratæ actionis veritate cernitur informari.

Verùm vt attentiùs scopum destinationis suæ intenderet vterque, essentque non dubij de mercede reposita, iuxta sanctarum superiùs memoratarum Virginum edictum, octo diebus antè, quàm comprehenderentur, promissus ille cœnobita contubernalis eorum asciscitur, & inseparabiliter illis quodammodò alligatur, vt felici martyrio sub vno die pariter coronarentur. Debet autem hîc interseri eiusdem monachi historia: & quia vehementi admiratione ætatem nostram eius causa concussit, successuris quoquè generationibus relegenda mandetur, vt ex eo Catholicorum religio & pietas incremento fidei augeatur, in quo sui redemptoris oraculum speciali quodammodò veritate cernit esse impletum. Prædixerat quippe magister noster & Dominus, quòd multi ab Oriente & Occidente venientes, recumberent cum Abraham, Isaac & Iacob in regno cælorum. Quod testimonium certis contuemur indicijs in ipso monacho & Leuita Georgio omninò perfectum: cui tellus Bethleemitica ortum, & incolatum peregrina Hispaniæ rura contulerunt. Hic, inquam, vir ab adolescentia sua seruitutem Dei amplectens, viginti & septem annis apud monasteriũ sancti Sabæ, quod ab Hierosolymis in partem Australem octo millibus dispalatur, sub regulari magisterio conuersatus est. Qui à venerabili Dauid Abbate eiusdem cœnobij ob stipendium monachorum ad Aphricam directus, nullo modo tot interiacentium terrarum & marium distulit subire discrimina, quibus vtiquè incunctanter se fructũ summæ virtutis, id est, obedientiæ, nouerat promereri. Sed cùm ibidèm vapulare Dei Ecclesiam incursatione tyrannorum reperisset, atque ibidèm minimè se in ijs, pro q- bus venerat, fratrum necessitatibus proficere cerneret, indè cum consilio & hortatione Carthaginensis Episcopi in Hispaniam proficiscitur. Erat enim, vt de eo certissimè scitur, summæ humilitatis, magnæque abstinentiæ vir. Apparebat iucundus admodùm & hilaris cum modestia. In omni aũt colloquio illius, timor Domini resonabat, adeò vt os eius semper de corde puro charitatem exhauriens, fauum dilectionis promere videretur. Cum vitijs verò & concupiscẽtijs mortificare iuuabat membra, vt in aduentu Dñi rediuiuo animatus vigore, gloriosior cum ipso appareret. Et cùm hæc studiosè videretur agere, nimiùm recusabat videri iustus, vel dici. Reuerà à die, quo monasterium petijt, vsq; ad finem vitæ suæ, vt ipse q̃busdam secretiùs retulit, nec est vsus balneis, neq; aqua perfusus. Vestes aũt, quibus vtebatur, valdè erant vilissimæ, vt vix duplici possent nummi ęstimatiõe pensari. Edebat sanè ità parcè, vt magìs abstinentem iudicares, quàm comedẽtem. Nec purum vllatenùs vini calicem, sed infusam mero aquam, pro more habebat bibere. Insipidus nanq; gustus nec bibere nimiùm, nec inebriari conuiuam sinebat.

Matth. 8.

Historia S. Georgij monachi & martyris.

Eius sermones.

Carnis mortificatio.

Vestes.

Abstinẽtia.

Festinabat sedulè diuinã exorare clementiam, & vigilabat attentiùs: habebatq; illũ Psalmographi versiculum in vsu decantare, si vel ad modicum daretur ei quies: Benedicam Dominum in omni tempore: semper laus eius in ore meo. Cordis verò compunctionem ex amore cælestis desiderij censebat esse maximè requirendam. Sed quid opùs est ista in longũ prosequi, & quasi quiddam virtutis homini Dei inculto sermone adhibere, p̃sertim cùm qualis & quãtus extiterit, ipse effusus ꝓpter iustitiã eiꝰ cruor insinuet? Et q̃ potiùs laus militẽ Dei valet extollere, q̃ vt ꝑ Christo nõ timeat mori, sicut ille nõ dedignatus est ferre mortem pro ipso? Vndè & Psalmista cùm dixisset, Quid retribuam Dño pro om̃ibus, quæ retribuit mihi? protinùs subiunxit: Calicem salutaris accipiam, & nomen Dñi inuocabo. Ergò beatus vir quomodò ad celsitudinẽ huius calicis propinquauerit, meliùs ipsius, q̃ nostro, credimus eloquio explicãdum. Sed æstimo primùm breuiter inserendũ, quod tacitè in suis dictis præterijsse videtur. Nam ante vnius septimanæ euolutionẽ, non solùm adesse sibi mortẽ pro Christo, verum etiam, q̃bus esset in eadem cõsociandus, prędixit. Sed & quãdiù nobiscùm cõuersatus est, nulli om̃inò sui ordinis dignitatem reuelauit, nisì cùm iam detineretur carcere. Tunc etenim professus est se Diaconum esse. Ibì etiam sui itineris prolixitatem, necnon & martyrij ostensionem sibi reuelatam, prout potuit, scribere curauit, ac fratribus suis cognoscendam direxit. Erat autem peritus Græcæ linguæ & Arabicæ, qua Ismaelitæ vtuntur: Latinam verò nõ satìs valebat exprimere: mâluit tamen eaipsa iuxta hunc modum in subiecto vti sermone:

Preces & Vigiliæ. Psalm. 33.

Psalm. 115.

In nomine Patris & Filij & Spiritûs sancti, Gloriosis patribus ac fratribus congregationis sancti Sabæ, quingentorum numero virorum, Georgius peccator, necnon monachus & Diaconus, perpetuam in Domino Iesu Christo salutem. Cognoscite, ô venerabiles, introitum meum in Hispaniam non fuisse alium, nisi gratia stipendij vestri, qui sub arctissima regula & regimine sancti patris nostri Dauid Hierosolymæ degitis. A quo ad Aphricam missus, deinceps ad Hispaniam cõmigraui. Sed hancipsam regionem nimìs afflictam reperiens, cœpi cogitatiõibus varijs æstuare, si aut ꝓprium solum reuiserem, aut regnum Christianorũ, id est, Frãciam appeterem. Et cùm clarissimos quosdam amicos super hac re cõsulerem, nõnulli peragrare me eam iubebant: pleriq; ad cœnobium reuerti inuitabãt. Hinc velut ebrius, diuerso præpeditus tractatu, cui me primùm cogitationi submitterem, nesciebam. Sed tãdem deliberans, ꝙ ad patriam potiùs redire deberem, perrexi de Corduba ad Tabenense cœnobium, quatenùs fratrum & sanctarũ sororum ibidèm degentium benedictio iter meum potuisset comitari. Vbi Abbas loci illius, vocabulo Martin⁹, eiusq; soror Deo dicata Elizabeth, dixerunt mihi: Veni frater, & accipe etiã benedictionem itineri tuo ancillæ Dei Nataliæ. Quæ mox vt me intuita est, Promissus, inqt, noster comes & collega hic monachus est. Ego verò agnita eius causa, & ratione penitùs comperta, ilicò pedibus eius aduolutus, pro me Dñm eam orare rogaui, si fortè spiritûs sancti respectu illustratus, ad illa, quæ pollicebatur, peruenire meruissem. Et illa: Vndè hoc nobis, pater, vt cum peccatoribus pergas? Cumq; eadem nocte ibi mansissem, apparuit mihi in visione noctis ipsa venerabilis mulier, nescio quod genus odoramẽti preciosissimi accõmodans, referebatq;: Ditior mihi ab hoc thesaurus est. Manè aũt facto, descendimus ambo in ciuitatem ad virũ suum Aurelium. Quem cùm vidissem, ꝓstraui me nihilominùs pedibus eius, petẽs ab eo, vt oraret etiã ipse pro me, quatenùs ad ꝓmissum Dei donũ vnà cum ipsis dignus accedere possem. Qui vt rogãdi votum suscepit, exarsit in me, fateor, vastus ignis cælestis amoris, ità vt iam deliberatũ reuertẽdi iter obliuiscerer. Atq; extũc oẽs pariter in domo Aurelij congregati, reddebamus Dño cum iucũditate vota laudationis. Reperi etiam apud illos B. Felicem cum sua coniuge Liliosa: qui & ipsi etiam oĩa sua vendiderunt, & per loca sancta seu pauperibus erogauerunt, parati omne genus tormentorum propter filium Dei & dilectionem eius suscipere. Posteà exiui ab eis, & causas, quibus ꝑpediebar, cum oĩmi festinatione disposui, & sic securior ad eos reuersus sum. Qui læti & exultantes de reditu meo, gratias Deo retulerũt, dicentes: Scimus, frater charissime, qa Dominus misit te ad nos, vt palmam nobiscùm martyrij dignus exciperes. *Epistola eius.*

Præthereà omnes in commune dehinc cogitare cœperunt, quomodò ad desideratam peruenirent coronam. Vndè, Domino dispensante, visum est illis, vt pergerent vxores beatorũ Aurelij & Felicis reuelatis vultibus ad Ecclesiam, si fortè eos alligãdi daretur occasio. Et hoc, nõ quasi immemores præcepti Dñici, q ait: Si vos persecuti fuerint in vna ciuitate, fugite in aliã: sed vt exemplum fierẽt illis, q pro fide Christi diuersis erãt vinculis mancipati, nè quãdò ad martyrij palmã properare timerent. Nam reuertẽtibus de ecclesia mulieribus, accidit vt quidã exactor malignus eis obuius esset: cumq; causam cultûs agnosceret, ilicò, sumpta occasione, viros earũ quasi nescius interrogat, qd sibi vellet talis fœminarũ progressus. Qui responderunt: Fideliũ, vt scitur, mos est ecclesias visitare, & atria venerabiliũ martyrũ piæ deuotionis humilitate requirere. Ergò & nos, qa eiusdẽ religionis sumus, ꝓfitemur nos ac mulieres nostras, eodem accensos zelo, ipsius fidei sanctũ gestare vexillum. Statimq; delator iudicem aggrediens, ei oẽm eorũ rationem exposuit. Intereà vadit dominus Aurelius ad iam dictum monasterium, filias visitaturus, ac sanctorum ibì Deo seruientium se orationibus commẽdaturus. Quibus cum pacis osculo valedicens, cælesti virtute armatus, ad martyrij prælium cum socijs reuertitur. *Hoc loco abrupta videtur Epistola.* *Matt. 10.* *Nota antiquum morẽ Christianorum.*

Igitur cùm prolatam aduersùs sanctos Dei iudex quæstionem intenderet, sciretq; authorem esse huius rei Aurelium, grauiùs ex hoc interiùs vulneratus, præcepit eos quamproperè suis cõspectibus præsentari. Tunc milites rapido cursu domum sancti Aurelij occupãtes, in qua omnes sancti collecti erãt, in foribus adhuc clamare cœperunt: Exite miseri, exite citiùs morituri: quibus est vita tædium, & mors pro gloria computatur. En iudex præstò est, paratus iam decretũ vltionis in vos effundere. Per-

gite

gite nunc debitum mortis malæ exoluere, & pendentem commissæ præuaricationis sustinere sententiam. Exin viri cum mulieribus suis quasi ad epulas læti prosiliunt, vt putares eos credere iam apud iudicem sua inuenire donaria, qui nihil aliud penè poterant habere, quàm tormenta. At sanctus Georgius, cùm minimè cerneret à lictoribus se teneri, ilicò superna fretus fidentia, cum exprobratiōe proclamat: Quarè molestiam hāc fidelibus irrogatis, & vanam sequi violenter cogitis sectam, quos sibi sancta fides proprios vendicauit? Vt quid alieni à Deo vero, perditioni vestræ agglomerare nitimini prædestinatos ad vitam? An non poteritis vos inferni claustra adire, nisi nos comites habeatis? Nunquid non sine nobis æterna vos cruciamenta adurent? Vos, vos abite illuc, vbi simul cum duce vestro inferorum delicijs perfruamini. Quid nobis & tartaro, quem Christus Deus noster illæsus penetrauit, expoliauit, & vicit?

Alacriter properant sancti ad martyriū.

S. Georgius dirè verberatur.

Vix hunc sermonem compleuerat, & iam furens dextera satellitum in iniuriam monachi laborabat: quem diuersis laceratum stimulis allidentes, calcibus etiam pugnisque acerrimè tutuderunt. Cui cùm sancta Natalia feruore animi, quo semper ardebat, Surge pater, eamus, acclamaret: ille quasi nihil mali esset perpessus, ait: Hęc oīa, soror, commodis prosunt meritorum, augentque ampliùs, quàm minuant coronam, à Domino nobis reseruatam. Et ità eum seminecem à terra leuantes, vnà cum alijs iudici adstare fecerunt. Quibus oblatis, cùm primò ab eis blando affatu requireret, cuius rei intuitu, à suorum institutis recederēt, vellentque temporariā felicitatem, multiplici deliciarum flore vernantem, quos vtiquè etiam in futurò, non solùm mulieбris oblectatio admirabilis, verumetiam dignitatum & ferculorum copia demulcendos expectarent: protinùs quasi ex vno ore respondent: Nulla, ô iudex, temporalis affluentia lucris comparatur æternis: quorum gratia hāc vitam despicientes, per fidem IESV Christi, qua omnis operator bonus iustificatur, eandem, quæ in futuro sanctis promissa est, requiem nos adepturos cōfidimus, quam nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit. Omnem verò cultum, qui à Christi pietate dissentit, nec profitetur sanctæ Trinitatis essentiam, & vnum Deum, vnam fidem, vnum baptisma, omninò reprobum iudicamus.

1 Cor. 2.

Martyres traduntur in carcerē.

Hæc & multa alia diffuso ore sanctis ante iudicem asserentibus, sectamque ipsius fortiter expugnantibus, in furorem maximum concitatus iudex, rapido cursu eos carceri mancipandos insinuat, & intolerabili vinculorum onere aggrauari iubet. Illi autem vt adiêrunt ergastulum carceris, cœperunt orationi cum gaudio insistere, laudes hymnosque virtute, qua poterant, Deo exoluere: quo fauente, credebant se maiora persecutionis argumenta superaturos. Hinc de palma securi manentes, & Christum, cui fideliter seruiêrant, cernere ocyùs anhelantes, dilatam vsque in quintum diem mortem, seram putabant. Vndè nè viderētur spe sua frustrari, ostensum est vni eorum, quam haberent sortem in cælis repositam. Visa est nanque miræ magnitudinis scala, cuius altitudo videbatur cælum attingere, dictumque est obstupenti ad illam, quia ipsa esset via, qua iurè haberent omnes simul tendere ad Christum. Reuelata sunt etiam eorum nonnullis, vt erant in carcere positi, & alia mira, quæ ego propter compendium meliùs censui non scribenda. Itaque cùm debuissent produci die adueniente, vt in foro prosternerentur, cœpit beata Natalia solitò sanctum Aurelium sanctis armare alloquijs. Sicut enim quondàm illa beati Adriani, ità & ista merito & nomine non dissimilis, suum non cessabat virum virtute, qua poterat, instruere ac confortare.

Visio.

Post hæc iussum est ex p̄cepto iudicis duci eos in palatiū, atq; sisti in conspectu consulum. Qui cœperūt eis primò minas & terrores incutere: deindè opes atq; fasces dignitatū polliceri, quibus, si eorū cederēt consilijs, fruerentur. Ijs verò incōcussè durantibus in sua cōfessiōe, lictoribus eos assignāt perimēdos, S. verò Georgiū decernūt solummodò abire, pro eo, ꝙ ipsi optimates & priores palatij nil cōuiciorū audissent eum ꝓferentem aduersùs vatem suū. Illos eñ solos censent Saraceni interimendos, qui relicta eorū secta, vertunt se ad Christianā fidem, vel qui blasphemias iactant aduersùs legislatorem suum. Sed ille egregius testis protinùs vt se comperit derelinqui, nec sub vno cum socijs ictu mucronis perimendum adiudicari: Num, ait, ô Principes, de professione mea, quam coram vobis nondùm protuli, dubitatis? Aut putatis me de magistro vestro discipuloque satanæ, quicquam boni cogitare? Ego enim,

Egregia libertas S. Georgij monachi.

enim, vt veriùs agnoscatis illum, qui eidem præceptori vestro, transfigurãs se in Angelum lucis, apparuit, dæmonem fuisse credo, & hunc perfidum, cunctis abiectiorem hominibus sentio, vtpotè diabolo credentem, & Antichristi ministrum, ac vitiorum omnium labyrinthum. Qui nõ solùm se in voraginem barathri immersit, verumetiam & vos pedissequos suos, per inania statuta æternis dedicauit incendijs. Tunc insania proceres concitati, pari eum simul cum cæteris sentẽtia necari præcipiunt. Cùm autem ducerẽtur, rursùs bellatrix Dei Natalia cœpit virum suum monere & alloqui his verbis: Aequo esto animo, domine meus, & sustine paululùm, sciens te mox palma martyrij potiturum, & coronam incorruptibilis vitæ adepturum. Non ẽm timendum est mori pro Christo, qui suis reuerà prædixit, Qui perdiderit animam suam ꝓpter ipsum, eum in vitam æternam custodire illam. Iohan. 12.

Hæc verò audientes lictores, commoti sunt ira, & cœperunt alter alteri dicere: Ista meretrix & impostrix suasit viro suo nostra deserere instituta, & adhuc nõ timet eum nobis præsentibus animare, nè dubitet hanc vitam propter Crucifixum amittere. Atque ità humì eam prosternentes, auulserunt capillos capitis eius, pugnis & calcibus immaniter eam cædẽtes, donèc eò peruenirẽt, vbì debebat cum socijs trucidari. Tum verò primùm beatum Felicem, deindè S. Georgium, pòst venerabilem Liliosam, atq; ad extremum egregios agonistas Aurelium & Nataliam gladio interemerunt. Quorum corpora Christiani noctù furantes, ac præ nimia infestatiõe malignorum, diuersa in loca ferentes, ea cum timore & reuerentia in ecclesijs sepeliêrunt. Beatos verò Georgium & Aurelium condiderũt separatìm apud cœnobium, quod dicitur * Pennamellensis, in oratorio Domini nostri Saluatoris. Prædixerat quippe idem martyr Christi Aurelius, quòd in eum locum esset deportandus post mortem, atque ibì tumulandus. Nam veniẽs eò causa orationis, tribus ferè diebus antè, quàm cõpræhenderetur, vna ex ijs Deo sacratis fœminis, quæ ibidèm erant inclusæ, dixit ad eum: Domine Aureli, eccè habes nunc ad martyrium pergere. Quid ergò mihi dabis? Et ille: Non habeo, inquit, quod possim modò donare tibi: dabo tamẽ posteà memetipsum, annuente Domino. Factumque est, vt seculo mortuus, quod promiserat, iam viuens cum Christo, adimpleret: Præstante ipso, qui cũ patre & spiritusancto viuit & regnat Deus in secula seculorum, Amen.

S. Natalia atrociter cæditur.

Martyres capite plectuntur.

VITA S. CAESARII EPISCOPI ARELATENSIS, A CYPRIANO QVODAM EIVS DISCIPVLO CONscripta, qui se testatur pleraque ipsius Cæsarij relatione, multa visu, nonnulla ab eius presbyteris & diaconis didicisse. Stylum passim nonnihil expoliuit Frater Laurentius Surius.

PRAEFATIO AVTHORIS AD CAEsariam Abbatissam & sororem S. Cæsarij.

Qvia reuerenda nobis virgo Cæsaria, cum choro sodalium monacharum tibi commisso, petis à nobis, vt vitam & conuersationem beatæ memoriæ S. Cæsarij institutoris vestri, ab exordio repetentes, literis compræhendamus: per quam illius vitæ præmio fruitur, cuius beatitudo sermone mortalium non potest explicari. Etsi autem iam olìm, ipso adhuc in terris degẽte, toto orbe eius vita honorificè fuit diuulgata, nefas tamen esse credimus tam sancto desiderio non parére: præsertim cùm id monasterio vestro, vel eius potiùs, illum absentem quodammodò possit repræsentare: nosque dum de illo loquimur, eum nos propemodùm videre gratulemur. Deò igitur nos iuuante, aggredimur implere, quod postulâstis: & multa quidem ipsius domini Cæsarij nobis * relatione comperta, multa à nobisipsis visa, nonnulla etiam venerabilium presbyterorũ & diaconorũ, eius discipulorum sermone didicimꝰ, ꝑcipuè verò Messiani presbyteri & Stephani diaconi, virorũ fidelissimorũ, qui ab adolescentia illi seruiêrunt. Commemorabimus aũt ea duntaxàt, q̃ minùs onerent, & sint à ꝓlixitate aliena. Sed vnũ hoc in ꝓ̃sentis opusculi deuotiõe à lectoribꝰ petimꝰ, vt si

* MS. codex habet, ratione, sed mẽdosè, opinor.

si casu aliquo simplicitas eloquij nostri ad eruditorum aures & censuram adducatur, non arguant, quòd stylus noster videtur pompam verborum & artis Grammaticę leges negligere. Nobis enim, actus & verba & merita tanti viri, bona fide narrantibus, lux sufficit operum eius & ornamenta virtutum. Nanque etiam ipse dominus Cæsarius, quem habemus in manibus, dicere solebat, plerosque rusticitatem sermonis vitare, sed à vitæ & morum vitijs non abhorrere. Meretur verò hoc etiam virginum Christi pura synceritas, vt nihil fucatum, nihil mundana arte compositum, vel oculis eorum offeratur, vel auribus: sed de fonte simplicis veritatis manantia purissimæ relationis verba suscipiant. Atque eam ob rem noster hic sermo integritatis religione contentus, mundanam fastidit pompam, respuitque cum eius operibus pariter mundanæ gloriæ iactantiam, mâlens ad piscatorum se accommodare eloquia, quàm rhetorum. Itaque det quisque operam, vt viuendo imitari velit, quod legendo cupit cognoscere.

VITAE HISTORIA.

27. Augusti.

SANCTVS ac beatissimus Cæsarius Arelatensis Episcopus, territorij Cabilonensis fertur fuisse indigena. Cuius parentes * ęqua prosapia, quod est illustre & pręcipuum nobilitatis exemplum, præ cunctis ciuibus suis fide & moribus floruerunt. Cumque is sanctus puer septimum, aut eo ampliùs, ætatis ageret annum, ex vestibus, quas apud se habebat, incunctanter pauperibus impertiebatur. Sæpè autem seminudus domum reuertēs, à parentibus seuerè examinabatur, quid suis fecisset vestibus. Quibus ille hoc solùm respondebat, à prętereuntibus ipsi fuisse ablatas. Igitur sicut arbusculæ quædam nobili stirpe fructificare citiùs solent, quàm crescere, in quibus vtiquè quanto est ætas minor, tanto vbertas gratior: ità in illo sancto viro inter ipsa infantiæ rudimenta, lætum vernantis spei germen adeò erupit, vt priusquàm vnius anni præteriret spatium, ignorante familia & parentibus, ciuis cupiens regni cælestis effici, se illius temporis Pontificis S. Syluestri vestigijs, præmissa supplicatione, prosterneret, petens vt ablatis sibi capillis mutatoque habitu, diuino ipsum antistes seruitio manciparet, nec pateretur vltrà se à parentibus ad prædium, affectusque pristinos reuocari. Agēte ergò Pontifice gratias Christo, nulla iniecta est votis optimis mora: cumque ibi biennio aut eo ampliùs sub hac inchoatione seruisset, diuinæ gratiæ instinctu permotus, deliberat arctiùs sese expeditiusque, conuenienter sancto Euangelio, diuino tradere cultui, & regni cælestis amore, non solùm parentibus, sed etiam patriæ se extraneum exhibere.

Marginalia: for. * egregia — S. Cęsarius puer dat vestes suas pauperibus. — Fugit parētes, & tondetur mutato habitu. — Matth. 19.

Arrepta itaque salubriter fugiendi de seculi compedibus libertate, Lirinense monasterium tyro sanctus expetijt. Cumque iter cum vno tantùm famulo socio ageret, & coram inquisitoribus, ab eius matre missis, flumen transiret, visus ab eis nō est. Diabolus verò in quendam miserū ingressus, & eius iter insequens, sine cessatione à tergo illius clamabat: Cæsari, non vadas. Quem ille, porrecto ei bibenti poculo benedicto, statìm curauit. Quod à memorato eius comite referente compertum, eamque, constitit, illum primam fecisse virtutem, siue miraculū. Susceptus igitur à S. Porchario Abbate & à cunctis senioribus, cœpit esse promptus in vigilijs, in obseruatiōe solicitus, in obedientia festinus, in labore deuotus, in humilitate præcipuus, in mansuetudine singularis: ità vt quem instituendum susceperāt in disciplinæ regularis initijs, perfectum se inuenisse gauderent in totius institutionis augmentis. Itaque post breue tempus in congregationis cellarium eligitur. Cœpit igitur attentè & studiosè illis velle largiri, quibus esset necessarium, etiamsì abstinentiæ amore nihil peterent: quibus verò cognouerat necessarium non esse, nihil dabat, quāuìs vellent accipere. Vndè factum est, vt quibus inuisa erat sancta discretio & moderatio, Abbati supplicarēt, vt eum à Cellarij functiōe remoueret, quod etiam factum est. Mox ea cura liberatus, vsqueadeò sese optata legendi, psallendi, orandi, vigilandi assiduitate macerauit, vt im-

Marginalia: Fit monachus Lirinensis. — Catalogus virtutū eius adhuc nouitij. — Fit Cellarius.

imbecille adolescētiæ corpus, quod fouere potiùs, quàm cōficere & debilitare oportebat, immodica afflictione curuaret & frangeret, exigua oleris seu pulticulæ coctione, quam Dominica die parabat, vsque in aliam Dominicam contentus. Immodica abstinentia penè conficit sese.

Atq; hæc in ipsis monasticæ vitæ exordijs meritorum eius bona fulsêre, quæ deinceps p omnē vitā multiplicibus sunt aucta virtutibus. Corporis enim detriuit robur, vt virtutē spiritûs, spei & fidei soliditate firmaret, &, vt ait Apostolus, de seipso sibi triumphās, coronā adipisci mereretur: interioriq; homini exteriorē subdēs, pstātis animi imperijs rebellia corporis incitamēta domaret. Sed interìm tamē stomacho fatiscēte, in quartanā febrē incidit: cūq; sanct⁹ Abbas eius incōmoda valetudine admodū doleret, & inter magistrū & discipulū quædā esset morbi partitio, illo animo, hoc verò corpore laborāte: cerneret aūt sanctus pater in cœnobio nullū ei posse remediū adhiberi: vbi etiāsi medicus adesset, tamen feruēs adolescētis ad spiritalia exercitia consuetudo, nihil sibi pateretur de abstinētiæ frenis & vigiliarū vigore laxari, iubet eum, immò etiā cōpellit Arelatē se transferre valetudinis curandę causâ. Erat tum in ea vrbe Firminus vir illustris & timēs Deum, eiusq; ppinqua Gregoria clarissima materfamiliâs: quorum studio, cura & benignitate erga Clerū & monachos, erga ciues & pauperes, vrbs illa illustrior reddebatur. Vterq; enim pprias opes nō in mundi huius luxū conferebat, sed in paradisum pauperum manibus trāsmittebat. Illi verò sanctū Cęsarium misericordię studio ad se receperunt. Erat autē illis admodùm familiaris Pomerius quidam, pfessione rhetor, Afer genere, quē ipsis singulariter charum Grāmaticę artis doctrina reddebat. Concipiunt igitur animo generosi homines, vt B. Cęsarius, tanta Dei gratia refertus, & tā insigni memoria ex Christi beneficio instructus, ei instituēdus tradatur, vtì secularis sciētię disciplinis monastica eius simplicitas ornaretur. Sed eruditionis humanæ figmēta nō recepit, quem p se instituendū diuina sibi gratia seruauerat. Itaq; codicē, quē ei magister ille legendū obtulerat, casu vigilijs delassatus, in lectulo sub scapula reponit: cumq; itâ obdormijsset, mox diuinitùs terribili visione pcellitur: videt scapulā & brachiū, quo innitebatur codici, dracone colligāte, arrodi. Mox expgefactus, & ipso visu territ⁹, terribiliùs sese p suo facto obiurgat, ꝙ lumē salutaris regulæ, stultę mūdi huius sapiētię voluērit copulare. Ocyùs igitur illa contēnit, sciēs nō deesse pfectę locutionis ornatum, in quibus spiritalis intelligentia emineret. Firmin⁹ & Gregoria Arelatēses, mirè benigni in pauperes &c.

Post aliquot autem dies illi homines illustres, quos diximus, S. Eonio ciuitatis eius Episcopo indicârūt, esse quendā apud ipsos venerabilē monachum, & omni laude dignissimum, cuius ipse psonam familiari & priuato colloquio deberet cognoscere. Iubet igitur eum ad se pduci, ex oblato sibi accuratè sciscitatur, cuius loci ciuis, & qbus sit parentibus pcreatus. Illo & patriā & parētes indicāte, sancta alacritate illi gratulās S. Episcopus, ait: Meus ciuis es, fili, pariter & propinquus. Nanq; & parentes tuos ego optimè nóui, & ppter sanguinis coniunctionē paterno affectu cōplector. Cœpit ergò iuuenē, non iam vt peregrinū vel extraneum, sed attētiori obtutu intimis cordis oculis cōtemplari: moxq; ab Abbate Porchario illū expetijt, & licèt ab inuito, etiā impetrauit. Ilicò primùm Diaconus, deindè presbyter ordinatur, nec vnquàm tamē canonicam monachi modulationem, nunquàm Lirinensium fratrum instituta relinquit. Ordine & officio Clericus, humilitate, charitate, obedientia, cruce monachus permanet. In ecclesiam matutinis alijsque conuentibus primus ingreditur, vltimus indè discedit. Non oculi, non aures eius animum à cælestium bonorum contemplatione auocant, itâ vt in eius vultu nescio quid cæleste semper elucere videretur. Eonius Episcopus Arelatēsis. S. Cæsarius ordinatur diaconus & presbyter

Defuncto autē in suburbana ciuitatis Insula Abbate, ab Episcopo Eonio eò Cæsarius mittitur, vt monasteriū rectore destitutū, ipse in eādē reuerētię authoritate succedens, monastica disciplina informaret. Itaq; in suburbano monasterio libens eā cōplectitur vitę rationē, quā etiā intrà vrbē quotidianis semp studijs coluisset, & ppetuis optâsset votis. Ipsum verò monasteriū itâ quotidiana instantia & diuinis informauit officijs, vt hodieq;, Deo ppitio, illic videre licet. Cùm aūt in ea insula vltra triennium Abbatis officio fungeretur, S. Eonius Episcop⁹ Clerū & ciues aliquot alloqtur, ipsosq; rerū dominos p internūcios appellat, vt posteaq̄ ipse Domino volēte decessērit, nullū alium, quàm Cæsariū, sibi substituant, vt Ecclesiasticum vigorē, quem querebatur, se aduersa impeditum valetudine, in multis esse laxatum, per Christi seruum Cæsarium in suum locum & statum fraternitas reuocatum gratuletur, sitque successoris labor, Fit Abbas.

aliquod decessoris emolumentum, & tali post se relicto Episcopo, in sanctissimi viri electione æternæ hæreditatis percipiat incrementum, nec desit etiam post obitũ electionis socius voto suo, qui esset eius suo decreto author. Itaque his omnibus diuina ꝓuidentia fideliter constitutis, securus de successore, B. Eonius migrauit ad Dominũ.

Vide honoris contemptum. Cùm autem peruenisset ad notitiam patris nostri, de quo agimus, quòd esset ordinandus Episcopus, intrà quędam sepulcra sese abscondit. Sed latére non potuit, quem detexit non culpa, sed gratia. Trahitur igitur è quodam sepulcro viuus, quẽ non mortuum, sed celatum, vitæ claritas ostendebat: cogitur Episcopatûs sarcinam suscipere. Fit Episcopus Arelatensis. Et ille quidem, ceu mansuetum Christi iumentum, impositum sibi onus modesto fert temperamento: porrò de cunctorum profectibus solicitus & ꝓuidus pastor, mox instituit, vt quotidiè Tertię, Sextæ, & Nonę officium in S. Stephani basilica, Clerici cum hymnis persoluerent, vt si quis fortè secularium vel pœnitẽtium, sanctum opus exercere cuperet, absq; excusatione aliqua quotidiano posset officio interesse. Ipse verò, Act. 6. reiecta omni cura & solicitudine terrestri, instàr Apostolorũ, culturę solertiã dispensationi Diaconorum & eorum, quibus ea demandata esset, cum diuini nominis obtestatione cõmissam voluit, seq; totum verbo Dei, & lectioni atq; sacris cõcionibus addixit. Reuerà spiritalis medicus, qui vt vitiorũ morbos curaret, quicq̃d oculis videre potuisset, ꝓ audientium ædificatione, quadam à simili adhibita consolatione, ꝓponere nouerat. Ità sacrorum voluminum seriẽ citabat, vt cùm semper noua congereret, nihil omitteret de antiquis: similis templo Dei, quod & nouos quotidiè hospites excipit, & fouet veteres: atq; ità semper aduentantium augetur accessu, vt nunquàm superiorum recessu minuatur. Adeò, inquam, quantumuìs multa, si res posceret, è diuinis voluminibus exẽpla & sententias adferebat, vt non tam è memorię thesauris olìm lecta depromere, quàm ex libro ꝓposito ea recitare videretur, vt posset de illo quoq; Matt. 13. dici, quod in Euãgelio Domin⁹ ait de homine, ꝓferẽte de thesauro suo noua & vetera.

Aduentantes ad ipsum Episcopos, presbyteros, quoscunq; diuini Ordinis ministros, ciues & extraneos, post salutationẽ & preces, paulispèr de cõmuni vel priuata suorum salute & statu interrogare solebat: mox armis spiritalibus correptis, disserebat de vmbris & vanitate pręsentium, deq; vitę cęlestis sempiterna beatitudine: atq; alios blan- Prudẽtia & moderatio eius in exhortando. dis inuitabat sermonibus, alios acrioribus perterrebat. Hos minis & seueritate, illos comitate corrigebat, & à vitijs reuocabat. Alios generali quadam adhortatione ꝓuocans, alios asperiùs nec sine diuini nominis obtestatione castigãs, & vt salutaribus sese cõsilijs accommodarent, cum lachrymis supplicia minabatur, prout singulorum aut virtutes, aut vitia poscere viderentur. Deniquè in suis concionibus ea moderatione vtebatur, vt & bonos inuitaret ad gloriam, & malos à pœnis gehennæ retraheret: atq; instàr periti medici diuersis vulneribus diuersas admouebat curationes, non tam ea proferens, quæ singulos delectarent, quàm quæ remedium adferrent: nec tam attendens, quid vellent morbidi, quàm quid eorũ salus reposcere videretur. Ipsos quoquè sanctos Episcopos & cæteros ecclesiarum præfectos grauiter & acriter admonebat, vt plebi commissæ spiritalem alimoniam indesinenter suppeditarẽt, ità dicens ad singulos: Obtines, frater, in Christi nomine primi ordinis in spiritali militia locũ. Considera ea, quę pastorem decet, solertia diuinitùs accepta talenta, & da operam, vt fœne- Esa 6. ratori ea duplicata restituas. Audi prophetam: Væ mihi, quia tacui. Audi Apostolum, 1. Cor. 9. non sine metu dicentem: Væ mihi erit, si non euangelizauero. Vide, nè, dum tu occupas cathedram, alius excludatur, qui te magìs sit idoneus: dicaturque illud ex Euange- Luc. 11. lio etiam de te: Tulerunt clauem scientiæ, & nec ipsi intrant, nec alios sinunt intrare: qui fortasìs maiori cum fructu cathedram tenuissent.

Habuit hoc peculiare vir sanctus, Deo id in illo agente, vt dum suas quibusq; admonitiones proponeret, singulis ipsorum vitam omnẽ ob oculos statueret: vt qui eum audirent, non solùm cordium scrutatorem, sed etiam suæ quodammodò conscientiæ testem cõfiterentur. Sicut aũt erat erga sese seuerissimus, ità etiã circa alios corrigendos rigidus videbatur. Voluit verò, atq; etiã cõpulit laicos & populares homines psalmos & hymnos promere, altaq; & modulata voce instàr Clericorũ alios Græcè, alios Latinè prosas & antiphonas decãtare, nè illis spatium suppeteret ad fabulas in ecclesia effutiendas. Conciones pijssimas, & ad animos compungendos aptissimas, tempori & festis diebus congruentes introduxit & instituit. Aegrotis verò mirè consuluit, amplissi-

amplissimis eis assignatis ædibus, in quibus sine vllo strepitu diuina officia, quæ in basilica peragebantur, auscultare possent. Lectos quoquè & lecticas, sumptus & homines, q seruire & mederi eis possent, illis cōparauit. Locum & copiā, si quid vellēt, suggerendi captiuis & pauperibus non negauit: immò verò ministro suo semp dicere solebat: Vide, num qui pauperes sint præ foribus, nè p nostra fortassis quiete, trepida & verecunda paupertas, non sine culpa nostra expectans, iniuria afficiatur. trahensq; prolixa ab imo pectore suspiria, dicebat: Reuerà Christus factus est mendicus, & garrulus, & surdus: & tamē rogat omnes, hortatur, admonet, contestatur. Addebat etiam: Nostris proculdubiò cumulandis profectibus in hoc seculo pauperes donati sunt, vt ijs Christo fideiussore commendemus in terris, quæ posteà nobis restituantur in cælis. Aegrotorū saluti vt cōsuluerit. Humanitas erga pauperes. Nota quid nobis cōferant pauperes.

Accidit autē, vt sancti viri tranquillum animum post aliquot dies liuida satanæ malignitas infestaret: & cui non posset vlla corporis obijcere vitia, ei fœdā pditionis notam inurere conaretur. Nam Licumannus beati viri notarius, homo nequam & pditus, non dubitauit talē se gerere erga virum Apostolicū, qualem olim Iudas aduersùs Saluatorē. Armatur improbus ille sæuæ delationis veneno: suggerit Alarico regi per eos, qui illi erant à secretis, beatissimum Cęsarium, è Gallijs genus ducentē, totis in id viribus incumbere, vt ditionē & vrbem Arelatensem Burgundionibus pdat: cùm ille pastor præstantissimus, flexis genibus pacem gentium, vrbiū tranquillitatē diebus ac noctibus à Domino precaretur. Qua re magis etiā credendum est, diabolo instigante, in sancti viri exilium barbaram ferocitatem incitatam esse. Non enim gratus aut charus est hosti, qui id orat, quod cum eius factis & conatibus pugnet. Itaq; eis, qui tum aderant, instigantibus, nec innocentiæ fides attenditur, nec accusationis veritas inquiritur: sed vana & iniqua delatione damnatus, ab Arelate extractus, cogitur apud Burdegalenses exulare. Sed nè obscura esset in illo gratia Dei, casu accidit, vt nocte quadā ea ciuitas voracibus vastaretur flammis. Tum verò ciues ocyùs accurrunt ad hominē Dei: Sancte Cæsari, clamitant, precibus tuis extinguas ignem sæuientem. Audiens id vir Dei, dolore pariter & pietate cōmotus, venienti flāmę pcedit obuiàm, humì ad preces prosternitur, mox igneos premit abigitque globos: concurrunt eò omnes, & diuinę virtutis consonis vocibus laudes celebrantur. Deincèps verò in tanta apud omnes admiratione fuit, vt in ea vrbe non solùm vt Pontifex, verumetiā instàr Apostoli haberetur, & persecutionis author diabolus pudefieret, cernens eum, quem proditionis reum peragere nisus esset, diuini operis miraculis clarere. Id verò ità gestum esse, vt diximus, fideli relatione comperimus. Proditiōis accusatur apud regē. Mittitur in exilium. Suis precibus incēdium compescit.

Cùm autem illic degeret, vti semper & vbiquè consueuerat, Ecclesiam docuit reddere Cæsari, quæ sunt Cæsaris, & quæ sunt Dei, Deo: Obedire, iuxta Apostolū, regibus & potestatibus, quandò iusta præcipiunt: sed in Arriano principe contēnere dogmatis prauitatem. Atq; ità, quemadmodùm testatur Veritas, non potuit lucerna abscondi supra candelabrum Domini posita: sed quocūquè accessit, omnes illuminauit. Posteà verò, quàm beati viri innocētiam comperit nefarius princeps, orauit, vt ad suam reuerteretur sedem, seq; & ciuibus & Clero exhiberet: porrò delatorē eius iussit lapidibus opprimi. Populo igitur ad lapides concurrente, subitò ad aures viri Dei iussio regis perfertur. Properat ilicò, & sua intercessione mâluit accusatorem suum seruare agendæ pœnitētiæ, quàm iusta animaduersione puniri: vt animā eius p pœnitentiam curaret, quam ipse iniqua delatione diabolo captiuam reddiderat, & hosti domestico clementer ignoscens, antiquum aduersarium in vna re conscientia pura bìs vinceret. Matt. 22. Rom. 13. Matt. 5. Delatorem suū seruat à morte.

Solebat verò sanctus vir id accuratè obseruare, vt nemo ex illis, q ipsi parebant, siue serui illi essent, siue ingenui, si pro culpa sua flagellandi essent, ampliùs trigintanouem ictibus ferirentur. Si quis verò in graui culpa depræhensus esset, permittebat quidem, vt post dies paucos iterùm vapularet, sed paucis: contestabaturq; ecclesię pręfectos, si quis iuberet quēpiam diutiùs flagellari, & ea verbera illi mortē afferrent, vt is homicidij reum se sciret. Vbi aūt percrebuit apud Arelatenses hominem Dei reuerti, iamq; eum vrbi ppinquare, omnes vtriusq; sexûs cum Crucibus & cereis ei processêre obuiàm, psallentes, & ingressum eius opperientes. Cùm soleat autē Christus seruos suos illustrare virtutibus, & pfidos aperta mirabiliū operū luce confundere, ad aduentum sancti viri Dominus terram, longissima siccitate arentem, largissimo perfudit imbre, vt cum reuertente gratissimo dispensatore, fructuum quoquè vbertas sequeretur.

Populũ vt in cōtione reti nuerit.

Cùm die quodam esset ad altare, animaduertit quosdam lecto Euangelio ex ecclesia egredi, & sancti viri conciones auscultare initiò detrectarent. Mox igitur aduolat, appellat his vocibus populũ: Quid facitis filij? quid itá foràs absceditis mala ꝑsuasione subuersi? State ꝓ animabus vestris ad accipienda verba adhortationis nostræ, eaq; auscultate soliciti. Non licebit id vobis in illo tremẽdi iudicij die. Moneo & clamo atq; contestor. Nè sitis, obsecro, vel surdi, vel profugi. Auditis oris mei buccinam, perindè acsì animas vestras suo mucrone satan iugulârit. Non ego taciturnitatis arguar. Hac de causa sæpissimè ostia lectis Euangelijs occludi iussit, donèc propitio Deo, ipsi gratularentur ea coërcione se profecisse, qui solebant esse fugitiui.

Clodoueus occidit Alaricum regẽ.

Constituit autẽ homo Dei, Domino id illi inspirante, vt non solùm magna Clericorum frequentia, sed etiam virginum choris, Arelatensis ornaretur ecclesia, & ciuitas muniretur: vt sic plenã segetẽ, nõ deses & infructuosus agricola, in cęlestibus horreis viuẽs conderet, & defunctus sui exẽpli imitatione doceret etiã alios id facere. Sed hac in re conatus eius nonnihil retardauit inuidus serpens & hostis antiquus. Francis enim & Burgundionibus vrbem obsidentibus, Alarico rege à fortissimo Clodoueo rege in conflictu ꝑempto, Theodoricus Italiæ rex, missis ducibus suis, in eã ꝓuinciam ingressus erat. In hac ergò obsidione, monasterium, quod sorori eius & cæteris virginibus construebatur, magna ex parte destructum est, tabulis & cœnaculis barbarorum ferocitate direptis & euersis. Cùm aũt vir Dei laborem, quem ipse accelerari iussisset, suaque manu & sudore promouisset, subrui videret, gemino quodam dolore correptus est. Tum enim Clericus quidam, ciuis & cognatus eius, se captum iri metuens, iuuenili leuitate permotus, malo dæmone beati viri odio eum incitante, funiculo sese noctù à muro submisit, & proxima luce vltrò se dedidit hostibus, vrbem obsidione prementibus. Quod vbi Gotthi, qui erant intrà oppidum, compererunt, incurrunt in sanctum virum: populus & inprimìs Iudæi impotenter insultant, motaque seditione, vociferantur antistitem vrbis prodendæ causa conciuẽ suum ad hostes noctù ablegâsse. Nullus hîc fidei, nullus probationi, nullus deniquè puræ conscientiæ relinquitur locus, Iudæis præsertim & hæreticis procaciter & sine intermissione clamantib⁹. Itaq; ex ecclesiæ domo extrahitur antistes, atq; in palatio arctissimę custodię traditur, vt noctù in Rhodanum demergatur, aut certè in castro Vgernensi detineatur, donèc exilio mulctatus, prolixiores det pœnas. Domus itaq; ecclesiæ & cubiculũ antistitis ab Arrianorum turbis occupatur: sed eccè dum Gotthus quidã, cæteris cõtradicentibus, in eius lectulo recumbit, diuinitùs percutitur, & altera die excedit è viuis, nè quisquam deincèps serui Dei locum polluta conscientia violare auderet.

S. Cæsarius traditur in custodiam.

Sed cùm ex vtraq; ripa *drumonem, qui hostium obsidione iniectus fuerat, Gotthi Dei nutu erigere non valerent, nocte sanctũ virum in palatiũ reuocârunt, sed vsqueadeò eius celantes ꝑsonam, vt vtrũ adhuc esset in viuis, nullus catholicorũ scire posset. Dum ergò diabolo exultante & Iudęis plaudentibus hæc geruntur, Iudęis etiã in nostros vbiquè, nulla cuiusquam habita ratione, ꝑfidię probra iactantibus, nocte quadã vnus ex illis ex eo loco, quẽ ad agendas in muro excubias sorte acceperat, ligatã saxo epistolã, tanquàm in hostes illud vibrans, in castra illorum conijcere conatus est. In qua nomen suum religionẽq; exprimẽs, hortabatur, vt noctù eo loco, quo ipsi excubarent, scalas admouerent, vrbẽ ingressuri ea conditione, vt ꝓ tanto beneficio id redderent Iudęis, nè quisquam eorũ aut caperet, aut rerum suarum iacturã faceret. Manè verò digressis nonnihil à muro hostibus, quidã è ꝓpugnaculo egressi, epistolam illam conspiciunt, tollunt, secum intrà vrbẽ absportant, cunctisq; in foro publicitùs ostendunt. Mox author epistolæ ꝓducitur, cõuictusq; punitur: sæua Iudæorum immanitas, Deo & hominibus inuisa, tandèm euidentissimè confunditur. Daniel noster, id est, sanctus Cæsarius, è lacu leonũ educitur, satraparum accusatio publicatur, cõpletur in eorum authore illud propheticũ: Lacum aperuit, & effodit eum, & incidit in foueam, quam fecit. Porrò Arelatẽ Gotthis cum innumera captiuorum turba reuertẽtibus, replentur sacræ basilicæ, repletur ecclesię domus infideliũ multitudine, & cùm multa inopia laborarent, quę ad victũ vestitũq; ꝑtinerẽt, affatìm eis præbuit vir beatus, donèc oẽs ab ipso essent redempti eo argento, quod venerabilis Eonius antecessor eius ecclesię mensę reliquerat, obseruans illud, quòd Dominus in paropside intinxit panẽ, non in vase argenteo, discipulisq; ꝑcepit, nè possiderent aurũ vel argentũ. Hos autem san-

Iudæi, dum insultant Christianis, pudefiunt.

Psal. 7.

Ecclesiæ opibus & sacris vasis multos captiuos redemit S. Cæsarius.

sanctum opus ità persecutus est, vt etiam ab illis, quæ ad diuini ministerij dispensationem pertinēt, non abstineret, thuribulis, calicibus, patenis pro eorũ redemptione datis, excussisq;, à cancellorum columnis, ornamētis argenteis. dicebat enim: Nè homo rationalis, Christi sanguine redemptus, amissa libertate & dura pressus seruitute, aut Arrianus efficiatur, aut Iudæus, aut ex ingenuo seruus, aut ex seruo liber. Ornauit igitur & defendit, non deformauit ecclesiam. Patére voluit filijs viscera matris, nō præcludi, hoc sæpissimè dicens: Velim respondeant mihi pleriq; domini sacerdotes & reliqui è clero, qui nescio quo superfluitatis amore nolunt dare insensibile argentũ & aurum ex Christi donarijs pro mancipijs Christi: velim, inquam, dicant mihi, si quo casũ ipsi in eam calamitatem inciderēt, vellénte eiusmodi insensibilibus donarijs in libertatem vindicari, aut potiùs sacrilegij loco haberent, si quis eis ex diuinis manusculis subueniret. Equidem non puto id ingratum esse Deo, de suo ministerio redemptionem parari, q̃ seipsum pro hominibus redimēdis dedit, Sic ille: Nos verò videmus quosdã laudare in sancto viro, quod ità fecerit, nec tamē vllo pacto velle imitari. An non in vitro habetur sanguis Christi? An nō à ligno suspensum fuit eius sacratissimũ corpus nostræ salutis causa? Nos qdem credimus & cōfidimus in Dño, misericordia, fide & precibus B. Cęsarij id effectum esse, vt ipsius temporibus ità obsessa sit ab hostibus ciuitas Arelatēsis, vt tamen nec capi potuerit, nec prædæ parére. Atq; sic deindè à Visigotthis in Ostrogotthorũm ditionem peruénit: hodieq; in Christi nomine páret clarissimo regi Childeberto: vt possit de ea quoq; dici: Transierunt de gente in gentē, & de regno ad populum alterum, & nō permisit Deus sub illo hominem nocere Arelatensibus suis. Psalm. 104.

Inter hæc aũt præcipuum illud monasterium, quod sorori suæ cōdere cœperat, instàr prioris instaurauit: & quasi alter quidam nostri temporis Noë, propter tempestates & procellas, in latere ecclesiæ fœminarũ extruxit cœnobium, tanq̃ arcam, euocataq; è Massiliēsi cœnobio venerabili sorore sua Cæsaria, (quam idcircò eò miserat, vt disceret quod doceret, & priùs esset discipula, quàm magistra) in præparata domicilia cum duabus aut tribus sodalibus, eam introduxit. Confluxerunt aũt ad illam multæ virginũ cateruæ, rebus suis & facultatibus atq; ipsis etiã dulcissimis parētibus renunciantes, & rerũ labentium flores tum fallaces, tum caducos respuētes. Cæsarij patris & Cæsariæ matris expetebant gremiũ, vt cum eis accēsis lampadibus ad cœlestis regni expectarēt ianuam, & in eam ingressæ, Christi perpetuis mererētur amplexibus inhærere. Erant autem in illo loco adeò inclusæ, vt vsque ad supremam vitæ diem nulli earum fas esset extra monasterij ostium progredi. Condit monasterium fœminarũ. Matt. 25.

Sed hoc quoq; nomine in beatũ virum inuidiæ facibus inflāmatus satan, denuò in eum accusatione cōficta id effecit, vt Rauennã vsq; sub custodia pertraheretur, vt impleretur etiã in illo, quod habet scriptura diuina: Tanq̃ aurum in fornace probauit electos Dñs. Venit ergò in palatium ad Theodoricum regē, eumq; intrepidè salutat. Cernēs rex eum nihil formidantē & adspectu venerabilē, reuerēter ei assurgit, eumq; depositis capitis ornamētis, clemēter resalutat. Deindè placidè sciscitatur ex eo de labore itineris, de Gotthis suis & Arelatensibus. Posteà egresso sancto Pontifice, rex ad suos ait: Non parcat illis Deus, q tantæ sanctitatis & innocētiæ virũ frustrà cōpulerũt tam prolixum iter cōficere. Quantus enim ille sit, vel hinc licet animaduerti, q̃ cùm ad salutandũ me ingrederetur, totus cōtremui, vidiq; in eo Angelicũ vultum, vidi virũ Apostolicũ, ꝓrsusq; nefas puto de tam venerabili viro quicquam duriùs statuere, aut malè de eo sentire. Deindè beato viro in hospitiũ ingresso, misit magni precij discũ argenteum, librarũ plùs minùs sexaginta, & cum eo solidos trecētos, iussitq; illi sic dici: Accipe sancte Episcope: rogatq; te filius tuus rex, vt vasculũ istud pro munere tua beatitudo dignetur suis vsibus pro ipsius memoria reseruare. At vir sanctus, qui præter cochlearia, nihil vnq̃ argenti ad suæ mensæ vsum adhiberi passus erat, tertio indè die ꝑ ministros suos discũ priùs æstimatũ iussit publicè vēdi, eiusq; precio multos redemit captiuos. Ilicò regis satellites ad eũ referũt, se vidisse regiũ munus palàm ꝓstare, eoq; distracto S. Episcopũ multos è captiuis liberâsse. Tam enim ad eius hospitiũ ingēs cōfluebat pauperũ multitudo, vt ꝑ miserorũ, suas ei calamitates exponentium, densitate vix ad salutandum eum patéret accessus. Vidimus verò etiã per plateas miserorũ immensos greges cursitare, euntium ad virum Dei, atque reuertentium. Sap. 3. Theodorici regis erga eum reuerentia. Multos captiuos redimit.

Plurimi cũ facit Theodoricus rex & eius proceres.

Postquàm autem rem ab eo gestam comperit Theodoricus rex, tanta eam laude & admiratione prosecutus est, vt in eius palatio seruientes senatores ac proceres, certatìm offerrent beato viro munera, quæ eius manibus dispensarentur, magno Dei beneficio id sibi præstitum affirmantes, quod talem antistitem digni fuissent conspicere, qui ipsorum tēporibus dictis & factis germanũ se Apostolorũ successorē & verè Apostolicum declararet. Et quia nihil fama velocius est, cùm in eiusmodi sanctissimo opere frequens esset vir sanctus, Romę celebris eius extitit opinio: tantoq; eius visendi desiderio arsêre omnes, Pontifex, Clerus, Senatus, proceres & populus, vt priùs eum iam animo cōplecterentur, quàm oculis cōspexissent. Intereà captiuos omnes vltrà *Duriam, maximeq; Arausicenses, qui omnes capti erant, quorum etiam plerosq; Arelate liberauerat, in Italia inuētos, vt potuit, redemit: & vt pleniori gauderent libertate, exhaustos, curauit iumentis & plaustris impositos nō sine suorũ solatio ad ppria reduci.

*Durētiam

Erat tum Rauennæ vidua quędā, quæ filium habuit pręfecto ministrantē, & suis stipendijs ipsius inopiā sustentantē. Is subitò correptus morbo, iacebat exanimis. Cũq; nulla spes ab humana cura vel arte affulgeret, mater eius, illo relicto, pperat ad virũ Dei: coram illo humì psternitur, manant ab oculis lachrymarũ imbres, dat voces lugubres, & sola in ea vigente fide, cōplexa sancti Episcopi genua, exclamat: Credo diuina benignitate huc te adductum, sancte pater, vt filiũ reddas matri. Recusat paulispèr vir pius: sed tamen durum existimans talibus lachrymis nō moueri, solita miseratiōe pmotus, vult quidē debitum charitatis affectum afflictę mulieri impéndere, sed ità tamen in Dei nomine exercere virtutē, vt prorsùs effugiat vanitatē. Itaq; ad eius tugurium occultè accedit, atq; illic fusa prece, vbì suo more pstratus, diuinā virtutē suę vocationi per spiritum sanctum sensit adesse, abscedit: relictoq; illic Messiano, tunc eius notario, nunc venerabili presbytero, id dat negocij, vt cùm adolescens ad se redierit, quamprimùm id ipsi renunciet. Messiano igitur ad adolescentis lectulum excubante, intrà vnius horę spatium ille à mortis tenebris ad lucē reuocatur, moxq; oculorũ explicatis orbibus, matrem ità cōpellat: Curre mater mea ad seruum Dei, cuius orationibus & tibi & vitę sum redditus: eiq; gratias age, quod meritis & virtutibus eius Deus effectum largitus est. Abit mater celerrimè, gratias agit non tam verbis, quàm lachrymis & vocibus ab animi exultatione expressis: simulq; orat, vt quē Deus ipsius precibus reuocauit ad vitam, in Gallias proficiscens, non sinat à suo discedere famulatu. At vir beatus altiori ingenio respondit, eam illi potiùs debere gratias agere, cuius virtus & clementia mœstis & calamitosis adesse consueuit. Hoc tam illustre miraculum non modò illam ciuitatem, sed prouinciam omnem, fidelium deuota relatione peruagatum est.

Excitat mortuum.

Elpidius Diaconus & medicus, regiæ potestati sedulis officijs cũprimìs familiaris & intimus, diabolica infestatiōe nō solùm diuersis vexabatur insidijs, sed saxorũ quoquè imbre, crebrò in suis ædibus appetitus est. Orat igitur sanctũ Cęsarium, vt suis precibus eas mali dæmonis iniurias à se auertat. Venit ad eius domum vir beatus, eamque sanctificaturus, benedicta aqua conspergit: moxque adeò omnis illa vexatio profligata est, vt deincèps nihil eiusmodi acciderit.

Aqua benedicta abigit dæmonem.

Post hæc Romam veniens, beato Symmacho Pontifici, ac deindè Senatoribus exhibetur. Agunt omnes gratias Deo & regi, quòd licuerit ipsis corporeis oculis illum intueri, quem iamdudùm animi obtutibus conspexissent: virumq; Apostolicum non iam de fama, sed præsentia comprobantes, certatìm diligere & venerari student. Atq; ipse etiam Pontifex Symmachus, præclara eius meritorum dignitate permotus, non solùm eum verissimè metropolitani honore pręditum voluit, sed etiam speciali quodam priuilegio pallij vsum ei permisit, & diaconos eius, perindè vt Romanæ Ecclesiæ diaconos, dalmaticis vti voluit. His ità gestis, sanctus vir Arelatem reuersus, excipitur cum psalmodijs & canticis: & qui in Italiam exulatum ierat, confecta captiuorum redemptione, octo solidorum millia ab Italia secùm reportauit. Qua autem die Arelatem ingressus est, daturus benedictionem, sub vesperam in ecclesiā se recepit. Ibì tum fœmina quædam tremore correpta, spumans, eiulans & clamitans, cunctis in ecclesia obstupescētibus, pripit sese: moxq; appræhensa, ad aram beato antistiti offertur: orāt pro ea omnes, vt morbo pulso, reddatur incolumis. Tum suo more sanctus vir pro eius salute deprecaturus, humì se abijcit; deindè capiti eius imponit manum,

Venit ad Symmachum Papā.

Vsus pallij antiquissimus.

Sanat fœminam miseram.

sensus

sensus omnes & vultum sacro oleo perungit: fugit morbus: nec ausus est, in Christi nomine abscedere iussus, denuò molestus esse mulieri.

Inter alia vel maximè ei studio & curę fuit redemptio captiuorũ, cui sanè tam præclaram & illustrẽ nauauit operã, vt nullius id possit oratione explicari. Cùm em̃ quodam tẽpore deesset sanctis manibus aurum & argentũ, rogareturq; stipem à paupere, Quid tibi vis, inquit, faciam misello? Equidem quod habeo, hoc tibi do. sicq; ingressus in cubiculũ suũ, casulam, qua in ꝓcessionibus vtebatur, & albã Paschalem indè ꝓfert, datq; egeno, iubetq; vt vẽdat vni ex Clero, & earũ precio redimat captiuũ suũ. Nec illi soli redẽpti sunt, q ab illo id expetiẽrũt: sed ipsemet Carcassonã ꝓficiscens, captiuos liberauit: nec raro per loca diuersa Abbates, diaconos & Clericos misit, q miseros è captiuitate extraherent. Tot aũt in illo vno diuinæ gratiæ virtutes emicuẽre, quot vix in ꝑmultis Dei seruis cõspiciantur: & tamen adeò ille vnam aliquam virtutem excolere semper studuit, acsi illa sola p̃ditus esset: & tãdiù p̃cedens virtus in eo formosissima & gratissima videbatur, donèc à sequentibus vinceret. Quis eius patiẽtiam, qs puritatẽ, qs charitatẽ, feruorẽ spiritûs, discretionẽ siue moderationẽ, benignitatẽ, zelũ sanctum, iugẽ die ac nocte in lege Domini meditationẽ enarrabit? Fuit ille egregius assertor fidei, forma sacerdotũ, ecclesiarũ decus, gratiæ p̃dicator, iurgiorum ꝓfligator, charitatis seminariũ, disciplinæ norma, morũ castigator & cẽsor, consilij libramentũ, defensor pupillorũ, captiuorũ redẽptio. Nunq̃ ab ore illius obtrectatio, nũquàm mendaciũ, nunq̃ maledictũ in quencũq; hoĩem ꝓcessit: nec modò nemini ipse detraxit, sed nec detractionẽ patienter tulit. Si qs ex eius familia subitò irâsset, aut forsan cuiquam maledixisset: ꝓ ratione ꝑsonæ non ꝑmisit inultũ abire. Si ipse fortasìs in aliquẽ cõmotus esset, hęc eius ꝓ maledicto erat benedictio: Obliteret Deus peccatũ tuũ: aboleat Deus peccata tua: castiget Dominus culpam tuam: nè in posterum vitio te maneat, hîc Dominus corrigat errorem tuum.

Eius hominem interiorem prodebat exterior. Nam vultu semꝑ erat placido & Angelico, ità vt conuenienter diuinæ scripturę, corde lętante, vultus floreret. Vt autem nunq̃ in risu plùs æquo remissior, ità nunq̃ mœrore nimio oppressus fuit, nisi fortè aliena peccata lugeret. Nunq̃ aliquẽ odio habuit, nec ꝓ amicis duntaxàt, sed etiam ꝓ inimicis toto pectoris studio precabatur. Nec docuit verbis, quod factis & exẽplis nõ p̃staret. Nullam diei horã absq; diuinorũ eloquiorũ meditatione abire passus est, immò ne dormiẽs qdem. Sępè em̃ & dormiẽs meditari visus est. Cũq; à psalmorũ meditatione aut p̃dicatione cessare putaret, lector aut notari' corã illo legere nõ cessabat, ità vt posset illud ex Psalmo verissimè dicere: Meditatio cordis mei in conspectu tuo semꝑ. Cùm aliquandò circa Alpes iter ageret, vir venerabilis S. Eucherius Lugdunensis Episcopus cum illo erat. Accidit tum, vt in media via infelix & morbida mulier eis occurreret, manibus & pedibus contractis, ꝑ terram reptãs. Quam cùm esset intuitus beatus Cęsarius, interrogauit sanctũ Eucheriũ, quid hoc esset, quòd illa per terram ità se traheret. Eucherius interrogat fœminam, illa respondet se multis annis membris omnibus fuisse contractam. Beatus Cæsarius dicit sancto Eucherio: Descende, & consigna eam. Illo quasi trepidante & excusante sese, Cęsarius instat & vrget. Tandèm Eucherius descendit, & consignat eam, aitque: Eccè feci, quod iussisti. Dicit ei Cęsarius: Extensa manu appræhende manum illius, & erige eam. Ille respondet: Quicquid aliud iusseris, non recusabit Eucherius tuus: istud vt faciam, adduci non potero. Tuum hoc est facere, cui præstitit Deus gratiam & animas & corpora languentium curandi. Cæsarius ait: Tu interim facito, quod dico. Illo planè renitente, & cum multa modestia & lachrymis sese excusante, diuque facere detrectante, Cæsarius dicit: Túne obedientiæ causa in ignem ingressurus es, qui nec misericordia adduci potes, vt facias quod charitas iubet? Mitto in nomine Domini manum tuam, & erige eam. Tum ille obediens, porrigit fœminæ manum, & subleuat eam. Illa verò mox integrè sanata, abijt ad hospitiolum suum.

In agro suburbano monasterij B. Cęsarij, frequẽtes erant apri. Itaq; Comites & alij viri militares ex vrbe egressi, nõ sinebãt hoĩes in suis domib' habitare & laborare, sed miserè eos mactabãt, ꝙ apros auerterẽt & absterrerẽt. Illi verò tãdèm nõ ferẽtes iniurias & vexatiões illas, veniũt ad B. Cęsariũ, dicũtq;: Fac nobis, qcqd visũ tibi est. Nos em̃ neq; seruire tibi, neq; durare hîc possum'. Tũ ille solicitè ꝑqrit, quas habeãt querelas.

Magnũ studiũ erga captiuos redimendos.

Catalogus virtutũ eius

Prouer. 17.

Psal. 18.

Eucherius Lugdunen. Episcopus.

Mulier cõtracta sanat.

Respondent illi: Propter apros veniũt Comites & Gotthi & diuersi venatores, nosq; interficiunt. Mox vir Dei, sublatis in cælum manibus & oculis, alta voce dicit: Domine Iesu Christe, nunquàm deincèps pateat illis belluis accessus ad hunc locum. Ab ea hora vsq; in præsentem diem nunquàm illic apri, vt antè consueuerant, pascũtur, nec quicquam conspicitur, quod venatores insectentur. Meritò sanè illi belluæ paruerũt, qui vitia omnia profligauerat. nec difficile illi fuit impetrare à Deo, qui eius pręcepta nunquàm violauerat.

Nota vim precũ eius.

Partherius patritius, qui cæteris seruis præfectus, apud dominum suum pręcipuum gratiæ locum obtinebat, nequissimi spiritûs vexatione sæpiùs in terram, sensibus destitutus, corruebat. Cumq; is morbus, animi potiùs quàm corporis esse videretur, ex maligni dæmonis infestatione profectus, oleo beatissimi viri benedictione sacrato perunctus est. Mox ità omnis illa satanæ tentatio compressa est, vt quem, cessante medici opera, Christus per seruum suum reddiderat sanitati, cum dominus eius in terroris exemplum, domui suę præponeret.

Oleo sacrato curat hominem.

Non est silentio premendum etiam illud factum memorabile, quod plus & admirationis & formidinis habet. Cùm vir sanctus diœcesin suam circumiret, in villa, quæ Lannico dicitur, ab eius loci dominis exceptus est. Postquàm autem discessit, Anatolius medicus, homo pestifer in illum lectum, quo vsus fuerat sanctus Episcopus, scortum sibi voluit adduci. Sed confestìm ab incentore diabolo publica vexatione correptus, coram alijs in terram elisus est: dumque palàm confiteretur temeritatis suæ se dare pœnas, & viri Dei virtutem, & suum facinus prodidit.

Pœna hoīs petulantis.

Multa quidem per intercessionem serui sui Dominum miracula fecisse scimus, sed ea omnia cõmemorare longum est. Vnus è nobis, qui hæc scripsimus, benedictum ab eo oleum petijt, ampullulam plenam accepit, diligenter secùm absportauit domum, & haud secùs atquè pręclaras reliquias asseruauit. Non diù pòst tertianæ febris ardoribus afflictus, ampullulam illam cum multa veneratione, magni pręsidij loco, ad caput suum iussit suspendi. Erat autem mundissimo inuoluta linteo, sed, vt arbitror, famulorum negligentia fracta fuit, interìm nihilo minùs oleo adeò intrà illam sese cõtinente, vt ne in ipsum quidem linteum quicquam indè distillaret. Vbì animaduersum est fractam esse, summa celeritate in aliud vasculum oleũ transfusum est, mox ampullula illa dissilijt: ab eo autem, qui hæc veracissimè commemorat, Domino adiuuante, febris quamprimùm abscessit.

Insigne miraculum.

In disserendis scripturis diuinis, & obscuritatibus elucidandis quanta in illo gratia enituerit, qs explicet? Erat illi summæ voluptati, si quis eum inuitaret ad obscura loca interpretanda: sed etiam ipse sæpissimè inuitabat nos, dicens nobis: Scio vos non intelligere omnia. Cur igitur non interrogatis, vt possitis cognoscere? Non semper vaccæ ad vitulos, sed plerunq; vituli ad vaccas properant, vt de maternis vberibus possint famẽ explere suã. Quod quidẽ etiam vos omninò facere debetis, vt sciscitãdo etiã nos exerceatis, dũ ea ratione cõpellimur perquirere, vndè vobis spiritalia mella promamus. Cernere in beato viro licebat virtutes omnes, virginitatẽ cum synceritate coniunctam, modestiam cum verecundia, prudentiam cum simplicitate, seueritatẽ cum mãsuetudine, eruditionem siue scientiã cum humilitate: deniq; vitam immaculatam, vitam nulli repræhensioni obnoxiam, vitam sui semper similem. Vę mihi misero Cypriano, qui ad discẽdum tam tepidus fui, vt modò & agnoscam & doleam, me de tanti fontis vbertate non tantum hausisse, quantum mea postulabat ariditas. Ecquis verò charitatis eius eximię, qua mortales omẽs cõplectebatur, ardorem imitari queat? Erat illi hoc vel maximè & in ore, & in pectore, vt inimicos diligeremus, quò etiam nos tum sermonibus suauissimis, tum exemplis suis prouocabat. Deniquè biennio antè, quàm è vita excederet, merces pro rectè factis eius in cęlis reposita, in spiritu ei ostensa est, dictumque est illi: Lætare in Domino. eccè enim quę tibi parata sint pro labore tuo. Multa eius adhuc supersunt & præclara, quæ prolixitatis declinandæ causa omittimus.

Dexteritas scripturas exponendi.

Hic Author prodit nomen suum.

Hoc loco desunt nonnulla in duobus MS. codicibus, quæ sola habuimus.

De S. Hermete martyre videat Lector 3. Maij. in Martyrio S. Alexandri Papæ &c. Tomo 3.

VITA

VITA S. AVGVSTINI EPISCOPI, PRAESTANTISSIMI ECCLESIAE DOCTORIS, EDITA A POSsidio, primùm eius discipulo, posteà Episcopo Calamensi.

*Possidonio

PROLOGVS AVTHORIS.

INspirante rerum omniū factore & gubernatore Deo, mei memor ꝓpositi, quo per gratiam Saluatoris, omnipotenti ac diuinæ Trinitati per fidem seruire decreui, & anteà in vita laicorum, & nunc in officio Episcoporum: studens ex qualicunque accepto ingenio & sermone ædificationi prodesse sanctæ ac veræ Christi Domini catholicę Ecclesiæ, de vita ac moribus prædestinati & suo tempore pręsentati sacerdotis optimi Augustini, quæ in eodem vidi, ab eodemque audiui, minimè reticere debeo: Id enim etiam ante nos factitatum fuisse à religiosissimis sanctæ matris Ecclesiæ catholicæ viris, legimus & comperimus: qui diuino afflati spiritu, sermone proprio atque stylo, & auribus & oculis scire volentium, dicēdo & scribendo, similia studiosorum notitiæ intulerunt, quales quantique viri sancti ex communi Domini gratia in rebus humanis & viuere, & vsque in finem obitûs perseuerare meruerunt. Idcircò ipse quoquè dispensatorum omnium minimus, fide non ficta, qua Domino dominantium omnibusque bonis seruiendum & placendum est fidelibus, de prędicti venerabilis exortu viri & procursu & debito fine, quæ per eum didici & expertus sum, quamplurimis annis eius inhærens charitati, vt Dominus donauerit, explicandum suscepi.

Verùm summam quæso maiestatem, quò munus huiusmodi à me arreptum ità geram & peragam, vt nec patris luminum offendam veritatem, nec bonorum Ecclesiæ filiorum vlla ex parte fraudare videar charitatem. Nec enim attingam ea omnia insinuare, quę idem beatissimus Augustinus in suis Confessionum libris de semetipso, qualis ante perceptam gratiam fuerit, qualisque iam sumpta viueret, designauit. Hoc enim facere voluit, vt ait Apostolus: nè de se quisquam hominum suprà, quàm se esse nouerat, aut de se auditum fuisset, crederet vel putaret, humilitatis sanctæ more vtēs, & iam nullum fallens: sed laudem non suam, sed sui Domini, de propria liberatione ac munere quęrens, ex ijs videlicet, quæ iam perceperat, & fraternas preces poscens de ijs, quæ accipere cupiebat. Sacramentum igitur regis, quod Angelica authoritate prolatum est, bonum est abscondere: opera autem Domini reuelare & confiteri, honorificum est. 2.Cor.12. Tob.12.

NARRATIO.

CAP. I.

IGitur beatissimus Augustinus ex prouincia Aphricana ciuitate Thagastensi, de numero curialiū, parentibus honestis & Christianis progenitus erat, alitusq; ac nutritus corū cura ac diligentia impēsisq;, secularibus literis eruditus apprimè, omnibus videlicet disciplinis imbutus, quas liberales vocant. Nam & Grāmaticam priùs in sua ciuitate, & Rhetoricā in Aphricæ capite Carthagine posteà docuit. Cōsequenti etiam tēpore trans mare in vrbe Roma, & apud Mediolanū, vbi tunc tēporis Imperatoris Valētiniani minoris comitatus fuerat cōstitutus. In qua vrbe tūc Episcopatū administrabat acceptissimus Deo, & in optimis viris ꝑclarissimus sacerdos eximiꝰ Ambrosius. Huius intereà verbi Dei prædicatoris frequētissimis in ecclesia disputationibus adstās in populo, intēdebat suspēsus atq; affixus. Verùm aliqñ Manichęorū apud Carthaginē adolescēs fuerat errore seductus: & ideò cęteris suspēsior aderat, nè qd vel ꝓ ipsa, vel cōtra ipsā hęresim diceret. Sed ꝓuénit Dei liberatoris clemētia, sui sacerdotis Ambrosij cor pertractātis, vt cōtra illū errorē incidentes legis soluerētur q̄stiones, atq; ità edoctus sensìm atq; paulatim, hęresis illa miseratiōe diuina eiꝰ ex aīo pulsa est.

Augusti 28. S.Ambrosij encomion. Augustinus Manichęus

Pro-

Protinusq; ipse in fide catholica confirmatus est. proficiendi in religione eidẽ amoris ardor tantus innatus est, vt propinquantibus diebus sanctis Paschæ salutis aquam perciperet. Et factum est, diuina præstante opitulatione, vt per illum talem ac tantum antistitem Ambrosium, & doctrinã salutarem Ecclesiæ catholicæ, & diuina Augustinus perciperet sacramenta.

Baptizatur ab Ambrosio.

CAP. II.

MOxq; ex intimis cordis medullis ad Deum conuersus, spem omnem, quam habebat in seculo, dereliquit, iam non vxorem, non filios carnis, non diuitias, nõ honores seculi quærens: sed soli Deo cum suis seruire statuit, in illo & ex illo pusillo grege esse studens, quem Dominus alloquitur, dicens: Nolite timere pusillus grex: quoniam complacuit patri vestro dare vobis regnum: Vendite quæ possidetis, & date eleemosynam: Facite vobis sacculos non veterascentes, thesauros non deficientes in cælis. Et illud, quod iterùm dicit Dominus, idem vir sanctus facere cupiens: Si vis esse perfectus, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælis, & veni, sequere me: Et super fidei fundamentum ædificare desiderans, non ligna, fœnũ, stipulam, sed aurum, argentum & lapides preciosos. Et erat tunc annis maior triginta, sola superstite matre, nomine Monica, sibique adhærente, & de suscepto eius proposito seruiendi Deo ampliùs, quàm de carnis nepotibus exultante. Nam eius pater, Patritius dictus, anteà defunctus erat. Renunciauit etiam scholasticis, quos Rhetoricen docebat, vt sibi magistrũ aliũ prouiderent, eò quòd seruire Deo ipse decreuisset.

Mira conuersio. Luc. 12. Matt. 19. 1. Cor. 3.

CAP. III.

AC placuit ei, percepta baptismi gratia, cum alijs ciuibus & amicis suis, Deo pariter seruientibus, ad Aphricam & propriam domum agrosq; remeare. Ad quos veniens, & in quibus constitutus fermè triennio, & à se iam alienatis curis secularibus, cum ijs, qui eidem adhærebant, Deo viuebat, ieiunijs, orationibus, bonisq; operibus vacans, in lege Domini meditans die ac nocte. Et de ijs, quæ sibi Deus cogitanti atq; oranti intellecta reuelabat, & præsentes & absentes sermonibus ac libris docebat. Contigit fortè eodem tempore, vt quidam ex ijs, quos dicunt Agẽtes in rebus, apud Hipponem regium constitutus, benè Christianus Deumq; timens, cõperta eius bona fama atq; doctrina, desideraret atq; optaret eum videre, ꝓmittens se posse mũdi huius oẽs contẽnere cupiditates atq; illecebras, si aliquandò ex eius ore Dei verbũ audire meruisset. Quod cùm ad se fideli fuisset relatione delatum, liberare animã cupiens ab huius vitæ periculis, morteq; æterna, ad memoratam vltrò atq; confestìm venit ciuitatẽ, & hominẽ visum allocutus frequẽtiùs atq; exhortatus est, quãtùm Deus donabat, vt quod Deo vouerat, redderet. Hęc se ille facturũ de die in diem pollicebatur, nec tamen in eius tunc hoc impleuit præsentia. Sed vacare vtiq; & inane esse non potuit, quod per tale vas mundum, in honorem vtile Domino, ad omne opus bonum paratum, in omni loco diuina gerebat prouidentia.

CAP. IIII.

EOdem itaq; tempore in ecclesia Hipponensi catholica, Valerius sanctus Episcopatum gerebat. Qui cùm, flagitãte ecclesiastica necessitate, de ꝓuidendo & ordinando presbytero ciuitatis, Dei plebẽ alloqueretur, & exhortaretur: iam scientes catholici sancti Augustini ꝓpositum & doctrinã, manu iniecta, quoniã & idem in populo securus & ignarꝰ, quid futurũ esset, adstabat. Solebat aũt laicus, vt nobis dicebat, ab eis tãtùm ecclesijs, q̃ nõ haberẽt Episcopos, suã abstinere ꝑsentiam. Eum ergò tenuerũt, & vt in talibus consuetũ est, Episcopo ordinandũ intulerũt, oĩbus id vno cõsensu & desiderio fieri ꝑficiq; petẽtibus, magnoq; studio & clamore flagitãtibus, vbertìm eo flẽte: nõnullis q̄dem lachrymas eius, vt nobis ipse retulit, tũc superbè interpretantibus, & tanq̃ eũ cõsolantibus ac dicẽtibus, q̄a locus presbyterij, licèt ipse maiore dignus esset, appropinquaret tamen Episcopatui. Cùm ille homo Dei, vt nobis retulit, maiori consideratione intelligeret & gemeret, q̃ multa & quàm magna suæ vitæ pericula de regimine & gubernatione ecclesiæ impendére ac ꝓuenire spectaret, atq; ideò fleret. Et eorũ tunc, vt voluerũt, cõpletum est desideriũ.

Ordinatꝰ eiꝰ presbyter S. Augustinus

CAP. V.

FActus ergò presbyter, monasterium intrà ecclesiam mox instituit, & cum DEI seruis viuere cœpit secũdùm modũ & regulam, sub sanctis Apostolis cõstitutam: Ma-

Construit monasteriũ.

Maximè, vt nemo quicquam proprium in illa societate haberet, sed eis essent omnia communia,& distribueretur vnicuique, prout cuique opùs erat: quod iam ipse prior fecerat, dum de transmarinis ad sua remeâsset. Sanctus verò Valerius ordinator eius, vt erat vir pijssimus & Deum timens, exultabat & Deo gratias agebat, suas exauditas à Domino fuisse preces: quas se frequentissimè fudisse narrabat: scilicet vt sibi diuinitùs homo concederetur talis, qui posset verbo Dei & doctrina salubri Ecclesiam Dei ędificare: cui rei se homo natura Græcus, minusque Latina lingua & literis instructus, minùs vtilem peruidebat. Et eidem presbytero potestatem dedit coram se in ecclesia Euangelium prædicandi, ac frequentissimè tractandi, contra vsum quidem & consuetudinem Aphricanarum ecclesiarum. Vndè etiam ei nonnulli Episcopi detrahebant. Sed ille vir venerabilis ac prouidus, in Orientalibus ecclesijs id ex more fieri sciens, vtilitati ecclesiæ consulens, obtrectatorum non curabat linguas, dummodò factitaretur à presbytero, quod à se Episcopo impleri minimè posse cernebat. Vndè accensa & ardens, eleuata super candelabrum lucerna, omnibus qui in domo erant, lucebat. Et posteà currente & volante huiusmodi fama, bono præcedente exemplo, accepta ab Episcopis potestate, presbyteri nonnulli coram Episcopis, populis tractare cœperunt verbum Dei.

CAP. VI.

SAnè tunc in illa Hipponensi vrbe Manichæorum pestilentia quamplurimos ciues & peregrinos infecerat & penetrauerat, seducente & decipiente eiusdem hæresis quodam presbytero, nomine Fortunato, ibidem conuersante atq; morante. Intereà Hipponenses ciues & peregrini Christiani, tam catholici, quàm etiam Donatistę, adeunt Augustinum presbyterum, atque deposcunt, vt illum hominem Manichæorum presbyterum, quem doctum credebāt, videret, & cum eodem de lege tractaret. Quod idem, vt scriptum est, paratus ad responsionem omni poscenti se rationem de fide & spe quæ in Deo est, potensq; exhortari in doctrina sana, & contradicentes redarguere, minimè renuit: sed verùm etiā hoc Fortunatus fieri vellet, sciscitatus est. At illi cōfestìm ad ipsum Fortunatū id detulerunt, petentes & exhortātes ac flagitantes, quòd id minimè recusaret. Sanè quoniā idem Fortunatus iam apud Carthaginem sanctum nouerat Augustinū, adhuc in eodem secùm errore constitutum, cum eodem congredi pauitabat. Veruntamen suorum maximè instantia coactus ac verecundatus, promisit cominùs se esse venturum, certamenq; disputandi subiturum. Vndè condicto die & loco, conuenerunt in vnū, concurrentibus quamplurimis viris studiosis turbisque curiosis: & apertis notariorū tabulis, disputatio cœpta primo, & secūdo finita est die. In qua ille Manichæus præceptor, vt gestorum continet fides, nec Catholicam assertionem potuit euacuare, nec Manichæorum sectam subnixa veritate valuit comprobare: sed deficiens responsione, vltimò collaturum se cum suis maioribus ea, quę refellere non potuit, prosecutus est, & si sibi fortè de his satis minimè fecissent, suę animę consulturum: atque ità ab omnibus, apud quos magnus & doctus videbatur, nihil valuisse in suæ sectæ assertione iudicatus est. Qua ille confusione affectus, & sequenti tempore de Hipponensi ciuitate profectus, ad eandem ampliùs non remeauit: Ac sic per memoratum Dei hominem omnium cordibus, vel qui aderant, vel qui absentes illa, quæ gesta sunt, cognouerant, error ille ablatus, catholicaque est intimata ac comperta syncera religio.

Fortunatus presbyter Manichęus.

Tit. 1.

Disputat cū Fortunato Augustinus

CAP. VII.

ET docebat ac prędicabat ille priuatìm & publicè, in domo & in ecclesia salutis verbum cum omni fiducia aduersùs Aphricanas hæreses, maximeq; contra Donatistas, Manichæos & Pelagianos, libris confectis, ac repetitis sermonibus, ineffabiliter admirantibus Christianis & collętantibus, & hocipsum, vbi poterant, non tacentibus, sed diffamantibus. Sicque, adiuuante Domino, leuare in Aphrica Ecclesia Catholica exorsa est caput, quæ multo tempore, illis conualescentibus hæreticis, pręcipueque rebaptizante Donati parte, maiorem multitudinem Aphrorum, seducta & oppressa iacebat. Libros verò eiusdem siue tractatus, mirabili DEI gratia procedentes ac profluentes, instructos omni rationis copia, atque authoritate sanctarum scripturarum, ipsi quoquè hæretici concurrentes, cum Catholicis ingenti ardore audiebant: & quisquis, vt voluit & potuit, notarios adhibens, etiam ea, quæ

Hęreticos egregiè cōfutat.

quæ dicebantur, excepta descripsit. Et indè iam per totum Aphricæ corpus præclara doctrina.odorq; suauissimus Christi,diffusa & manifestata est,cõgaudente, hoc quoquè comperto,Ecclesia Dei transmarina. Quoniam sicut dum patitur vnum membrum,compatiuntur omnia membra: ità etiam cùm glorificatur vnum membrum, congaudent omnia membra. Per idem tempus coram Episcopis,hoc illi iubentibus, qui plenarium totius Aphricæ concilium Hippone agebant, de fide & symbolo presbyter adhuc Augustinus disputauit.

1.Cor.12. Hipponēse Concilium.

CAP. VIII.

ILle verò beatus senex Valerius, cæteris ex hoc ampliùs exultans, & Deo gratias agẽs de concesso sibi speciali beneficio, metuere cœpit,vt est humanus animus,nè ab alia ecclesia sacerdos probatus ad Episcopatum quæreretur, & sibi auferretur. Nã & id prouenisset,nisì & hoc idem Episcopus cognito,ad locum secretum eum transire curâsset, occultatumque à quęrentibus minimè inueniri fecisset. Vndè ampliùs formidans idem venerabilis senex,& sciens se corpore & ætate infirmissimum, egit secretis literis apud Primatem Episcopum sedis Carthaginensis,allegans imbecillitatem corporis sui,ætatisque grauitatem,& obsecrans,vt Hipponensi Ecclesiæ ordinaretur Episcopus,qui suæ cathedræ non iam succederet,sed cõsacerdos accederet Augustinus. Quę igitur beatus Valerius optauit & rogauit, satagens rescripto impetrauit. Post quam petitionem ad visitandum aduueniente ad ecclesiam Hipponensem tunc Primate Numidiæ Megalio Calamensi Episcopo,Valerius Antistes Episcopis,q forte tunc aderant, & Clericis omnibus Hipponensibus & vniuersæ plebi inopinatam cunctis suam insinuat tunc voluntatem:omnibusq; audientibus & gratulãtibus, atq; id fieri perficiq; ingenti desiderio clamantibus,Episcopatũ suscipere contra morem Ecclesiæ,suo viuente Episcopo, presbyter Augustinus recusabat. Dumq; id fieri solere ab omnibus suaderetur, atq; id ignaro trãsmarinis & Aphricanis Ecclesiæ exemplis probaretur,compulsus atque coactus succubuit,& Episcopatûs curam,& maioris loci ordinationem suscepit. Quod in seipso posteà fieri non debuisse, vt viuo suo Episcopo ordinaretur,& dixit & scripsit, propter concilij vniuersalis vetitum, quod iam ordinatus didicit: nec,quod sibi factum esse doluit, alijs fieri voluit. Vndè etiam sategit,vt concilijs constitueretur Episcoporum, ab ordinatoribus deberi ordinandis,vel ordinatis,omnium statuta sacerdotum in notitiam esse deferenda.

Cogitur esse Episcopus Valerio viuente.

CAP. IX.

ATque ità factum est,vt Episcopatu suscepto,multò instantiùs ac feruentiùs maiore authoritate,non adhuc in vna tantùm regione, sed vbicunq; rogatus venisset,verbum salutis æternæ alacriter ac suauiter,pullulante atq; crescente Domini Ecclesia,prędicaret,paratus semper poscentibus reddere rationem de fide & spe, quę in Deum est. Et eius dicta atq; excepta, maximè Donatistæ in eadem Hipponensi vel vicina manentes ciuitate,ad suos Episcopos deferebant. Quę cùm audissent,& econtrà fortè aliquid dicerent,aut à suis refellebatur,aut eadem res ad sanctum Augustinũ deferebatur:eaq; comperta,patienter ac leniter, vt scriptum est, cum timore & tremore salutem omnium operabatur: Ostendens, quòd nihil illi refellere voluerint ac valuerint,quamq; verum manifestumq; sit, quod Ecclesiæ Dei fides tenet & docet. Et hęc diebus ac noctibus ab eodẽ iugiter agebantur.Nam & epistolas priuatas ad quoscunque eiusdem erroris Episcopos,& eminentes scilicet laicos dedit, ratione reddita admonens atq; exhortans, vt vel ab illa se prauitate corrigerent,vel certè ad disputationes venirent. Illi verò causa diffidẽtiæ nihil vnquàm rescribere voluerunt: sed irati furiosa loquebantur,atq; seductorem deceptoremq; animarum Augustinum esse, & priuatìm & publicè conclamabant,& velut lupum occidendũ esse,in defensionẽ gregis scilicet sui,dicebant & tractabant,omniaque peccata à Deo indubitanter esse credendum posse dimitti ijs,qui hoc facere ac perficere potuissent,nec Deum timentes, nec homines erubescentes. Et vt eorum causa diffidentiæ cunctis innotesceret, elaborauit: & publicis gestis conuenti,non sunt ausi conferre.

Pugna cum Donatistis. Philip.2. Nota sęuitiam Donatistarum.

CAP. X.

HAbebant etiam ijdem Donatistæ per suas penè omnes ecclesias inauditum hominum genus,peruersum ac violentum, velut sub professione continentiũ ambulantes,qui Circuncelliones dicebantur. Et erat ingenti numero & turba, p omnes

Circũcellionum immanitas.

ferè

fere Aphricanas regiones constituti. Qui malis imbuti doctoribus, audacia superba & temeritate illicita, nec suis, nec alienis aliquandò parcebant, contra ius fasque * in causis interdicentes hominibus: & nisi obedissent, damnis grauissimis & cędibus afficiebant, armati diuersis telis, bacchantes per agros villasq;, vsq; ad sanguinis effusionem accedere non metuentes. Sed dum verbum Dei sedulò pr̨edicaretur, & cum ijs, qui oderunt pacem, pacis ratio haberetur, illi pacem loquentem debellabant gratis. Cumque aduersùs eorum dogma veritas innotesceret, qui volebant & poterant, sese indè vel eripiebant, vel subducebant, & paci atq; vnitati Ecclesiæ cum suis, quibus poterant, cohærebant. Vndè illi sui erroris congregationem minui videntes, atque augmentis Ecclesiæ inuidentes, accensi exardescebant ira grauissima, & intolerabiles persecutiones vnitati Ecclesiæ compacti faciebant: Ipsisque sacerdotibus catholicis & ministris aggressiones diurnas atq; nocturnas, direptionesq; rerum omnium vi inferebant. Nam & multos Dei seruos cædibus debilitauerunt: aliquibus etiā calcem cum aceto in oculos miserunt, aliosque occiderunt. Vndè etiam suis ijdem Donatistæ rebaptizatores in odium veniebant. * incautis

CAP. XI.

PRoficiente verò doctrina diuina, sub sancto & cum sancto Augustino in monasterio Deo seruiētes, Ecclesiæ Hipponensi clerici ordinari cœperunt. Ac deindè innotescente & clarescente de die in diē Ecclesiæ catholicę prædicationis veritate, sanctorumque seruorum Dei proposito continentiæ & paupertate profunda, ex monasterio, quod per illum venerabilem virum & esse & crescere cœperat, magno desiderio poscere atque accipere Episcopos & clericos pax Ecclesiæ atque vnitas & cœpit primò, & posteà consecuta est. Nam fermè decem, quos ipse noui, sanctos ac venerabiles viros, continentes & doctissimos, beatus Augustinus diuersis ecclesijs, nonnullis quoquè eminentioribus, rogatus dedit. Similiterque & ipsi ex illorum sanctorum proposito venientes, Domini ecclesijs propagatis, & monasteria instituerunt, & studio crescente ædificationis verbi Dei, cæteris ecclesijs promotos fratres ad suscipiendum sacerdotium præstiterūt. Vndè per multos & in multis salubris fidei, spei, & charitatis Ecclesiæ innotescente doctrina, non solùm per omnes Aphricanas partes, verumetiam in transmarinis & per libros editos, atque in Græcum sermonem translatos, ab illo vno homine, & per illum multis, fauente Deo, multa innotescere meruerunt. Atque hinc, vt scriptum est, peccator videns irascebatur, dentibus suis frendebat & tabescebat: serui autem Christi, vt dictum est, cum ijs, qui oderunt pacem, erāt pacifici, & cùm loquerentur, debellabantur gratis ab eis.

Nota eū S. Augustino in monasterio vixisse seruos Dei.

Psal. 111. Psal. 119.

CAP. XII.

ALiquotiès verò etiam vias armati ijdem Circuncelliones contra famulum Dei Augustinum obsederunt, dum fortè iret rogatus ad visitandas, instruendasque & exhortandas catholicas plebes: quod ipse frequentissimè faciebat. Et aliquandò contigit, vt illi succenturiati hactenùs perderēt captionem: euénit quidem Dei prouidentia, sed ductoris hominis errore, vt per aliam viam cum suis comitibus sacerdos quò tendebat, venisset, atque per hunc, quem posteà cognouit, errorem manus impias euasisset. Et cùm in omnibus liberatori Deo gratias egisset, illi omninò suo more nec laicis, nec clericis pepercerunt, sicut publica testantur gesta. Intereà silendum non est, quod ad laudem Dei per illius tam egregij in ecclesia viri studium, domusque Dei zelum, aduersùs prædictos rebaptizatores Donatistas gestum & perfectum est. Cùm fortè vnus ex ijs, quos de suo monasterio & clero Episcopus ecclesiæ propagauerat, ad suam curam pertinentem Calamensis ecclesiæ diœcesim visitaret, vt quę didicerat pro pace Ecclesiæ, contra illam hæresim prædicaret: factum est, vt in medio itinere, cùm eorum insidias incurrisset, ægrè cum omnibus se comitantibus euaserit, iniuria tamen, ablatis per vim iumentis alijsque rebus, grauissimè affectus. De qua re, nè pacis ecclesiæ ampliùs impediretur profectus, defensor ecclesię inter leges non siluit.

Circūcelliones ei insidiantur.

Is fuit Possidius.

Et præceptus est Crispinus, qui ijsdem Donatistis in Calamensi ciuitate & regione Episcopus fuit, prædicator scilicet falsus, & multi temporis doctor, ad mulctam teneri aurariam, publicis legibus contra hęreticos constitutam. Qui resultans legibus, cùm pręsentatus apud Proconsulem se negaret hæreticum, oborta est necessitas, vt

illi,recedente Ecclesiæ defensore, à catholico Episcopo resisteretur, & conuinceretur eum esse,quod se fuisse negauerat: Quoniam si à Catholico dissimularetur, fortè Catholicus Episcopus, qui erat hæreticus,crederetur,illo se,quod erat, negante,atq; ita ex hac desidia infirmis scandalum nasceretur. Et tunc memorabili Augustino antistite omnimodis instante, ad controuersiam ambo ipsi Calamenses Episcopi, Catholicus scilicet & hæreticus, venerunt,& de ipsa diuersa communione tertio conflictu secùm egérunt,magna populorum Christianorum multitudine causæ exitum, & apud Carthaginem,& per totam Aphricam expectante:atque ille Crispinus Proconsulari & libellari sententia est pronunciatus hæreticus: Proque illo apud cognitorem catholicus Episcopus intercessit,nè auraria mulcta exigeretur, & ei beneficiũ est impetratum. Vndè cùm ingratus ad pijssimum principem prouocâsset, ab Imperatore est responsum & consequenter præceptum,nullo prorsùs loco hęreticos Donatistas esse debere,& eos ad vim legum omnium, contra hęreticos latarum, vbiquè teneri debere.Ex quo & idem Crispinus,& cęteri sibi compares hæretici, præcepti sunt denas auri libras fisci iuribus inferre. Sed protinùs opera data est per Catholicos Episcopos, pręcipuè per sanctæ memoriæ Augustinum, vt illa omniũ condemnatio,memorati principis dimitteretur indulgentia. Et Domino adiuuante, perfectum est. Qua diligentia & sancto studio multùm creuit sancta Ecclesia.

CAP. XIII.

ET de his omnibus,pro pace Ecclesiæ gestis,Augustino Dominus & hic palmã dedit,& apud se iustitiæ coronam reseruauit: ac sic magìs magisque iuuante Christo,de die in diem augebatur & multiplicabatur pacis vnitas, & Ecclesiæ Dei fraternitas. Et id maximè factum est post Collationem, quę ab vniuersis Episcopis catholicis apud Carthaginem cum eisdem Donatistarũ Episcopis postmodùm facta est, adiuuante gloriosissimo & religiosissimo Imperatore Honorio: propter quod perficiẽdum,etiam à su o latere Tribunum Marcellinum ad Aphricam iudicem miserat. In qua controuersia illi omnimodìs confutati,atq; de errore à catholicis conuicti, sententia iudicis notati sunt,& post eorum appellationem, pijssimi regis responso iustè inter hęreticos condemnati sunt. Ex qua ratione solito ampliùs eorum Episcopi, cum suis clericis & plebibus communicauerunt, & pacem tenẽtes catholicam, multas eorum, qui catholicam aspernabantur fidem, persecutiones, vsque ad membrorum amputationem & internecionem pertulerunt. Et totum illud bonum, vt dixi, per sanctum illum hominem Augustinum, cõsentientibus coëpiscopis & pariter satagentibus, & cœptum,& perfectum est.

Collatio Catholicorũ cũ Donatistis apud Carthaginẽ

CAP. XIIII.

POrrò autem quoniam post illam,quæ cum Donatistis facta est, Collationem,nõ defuerunt qui dicerent,permissos non fuisse eosdem Episcopos apud potestatẽ, quæ causam audiuit,dicere omnia pro suis partibus,quoniam catholicæ cõmunionis cognitor suę fauebat Ecclesiæ:licèt hoc deficientes & victi ad excusationem iactarẽt: quandoquidem & ante controuersiam ijdem hęretici catholicę cõmunionis eundẽ esse nouerant, & cùm ab eodem cõuenirentur publicis gestis, ꝙ ad Collationem occurrerent,se esse facturos prosecuti sunt. Poterant vtiq; suspectũ eum habentes recusare congressum: tamẽ omnipotentis Dei præstitit auxilium,vt posteà in Cęsareensi Mauritaniæ ciuitate constitutus venerabilis memoriæ Augustinus, quò eum venire cum alijs coëpiscopis Sedis Apostolicę literę compulerunt, ob terminandas videlicet alias Ecclesiæ necessitates:hac ergò occasione prouénit, vt Emeritum, eiusdẽ loci Donatistarum Episcopum, quem suę sectæ pręcipuum in illa Collatione habuerũt defensorem, videret, & cum eodẽ publicè in ecclesia, populo adstante diuersę communionis,ex hoc ipso disputaret, & prouocaret gestis Ecclesiasticis: vt quod fortè, sicut dicebant,prosequi potuit in Collatione,sed ꝓmissus non fuerat, in præsenti sine alicuius potestatis prohibitione aut potentia,securus dicere minimè dubitaret, & in sua ciuitate, suis omnibus præsentibus ciuibus, fiducialiter propriã defendere communionem non denegaret. Ille nec hac hortatione, nec suorum parentũ & ciuiũ instanti petitione id facere voluit, qui ei pollicebantur se ad eius redituros cõmunionem,

Nota authoritatẽ Rõ. Põtificis.

Emeritus hæreticus vincitur.

nem, etiam cum discrimine patrimoniorum, salutisq; suæ temporalis, si modò catholicam superaret assertionem. At ille ampliùs dicere illis gestis nihil voluit, nec valuit, nisi tantùm, Iam illa, inquit, gesta cōtinentur apud Carthaginē inter Episcopos confecta, verùm vicerimus, an victi fuerimus. Et dum à notario alio loco, vt responderet, admoneretur & reticeret, eius cunctis manifestata diffidentia, Ecclesiæ Dei augmenta ac firmamenta prouenerunt. Quisquis ergò diligentiam & operam beatissimę memoriæ Augustini pro Ecclesiæ Dei statu cognoscere pleniùs voluerit, etiam illa percurrat gesta: & inueniet quæ vel qualia protulerit, quibus illum doctum, eloquētem & prædicatum hominem prouocârit, hortatusque fuerit, vt pro suæ defensione partis, quod vellet ediceret, illumque victum cognoscet.

CAP. XV.

SCio itèm non solùm ipse Possidius præsul, qui vitam hāc conscripsi, verùm etiam alij fratres & conserui, qui nobiscùm tunc intrà Hipponensem ecclesiam cum eodem sancto viro viuebant, nobis pariter ad mensam constitutis eum dixisse: Aduertistis hodiè in ecclesia meum sermonem, eiusque initium & finem contra meam consuetudinem processisse: quoniam non tam rem terminatam explicuerim, quam proposueram, sed pendentem reliquerim? Cui respondimus: Ità nos in tempore miratos fuisse & scimus, & recognoscimus. At ille: Credo, ait, quòd fortè aliquem errantem in populo Dominus per nostram obliuionem & errorem doceri & curari voluerit, in cuius manu sunt & nos & sermones nostri. Nam cùm propositæ quæstionis latebras pertractarem, in alium sermonis excursum perrexi, atq; ità non conclusa vel explicata quæstione, disputationem terminaui, magìs aduersùm Manichęorum errorem, vndè nihil dicere decreueram, disputans, quàm de ijs, quæ asserere proposueram. Et post hæc, nisì fallar, ecce alio die vel post biduum venit quidam, Firmus nomine, negociator, & intrà monasterium sedente sancto Augustino coram nobis, ad pedes eius genibus peruolutus, sese iactauit, lachrymas fundens, & rogans, vt pro eius delictis sacerdos cum suis Dominum deprecaretur, confitens quòd Manichæorum sectam secutus fuisset, & in ea quamplurimis annis vixisset, & propterea pecuniā multam ipsis Manichęis, vel eis, quos dicunt electos, incassùm erogâsset: ac se in Ecclesia per Dei misericordiam fuisse eius tractatibus nupèr correctum, atq; catholicū factum. Quod & ipse venerabilis Augustinus, & nos, qui tūc aderamus, ab eodem diligenter inquirentes, ex qua re potissimùm in illo tractatu sibi fuerit satisfactum, & referente eo, nobisq; omnibus sermonis seriem recognoscentibus, profundum consilium Dei pro salute animarum admirantes & stupentes, glorificauimus sanctū eius nomen & benediximus: qui cùm voluerit, & vndè voluerit, & quomodò voluerit, & per scientes, & per nescientes animarum operatur salutem. Ex eo ille homo proposito seruorum Dei adhærens, negociatoris dimisit actionem, & proficiens in Ecclesiæ membris, in alia regione ad presbyterij quoquè Dei voluntate petitus & coactus officium accessit, tenens atque custodiens propositi sanctitatem: & fortè adhuc vsque nunc in rebus humanis viuit trans mare constitutus.

Manichæus cōuertitur ci' cōcione, nō sine miraculo.

CAP. XVI.

APud Carthaginem quoquè, dum per quendam domûs regię procuratorē, nomine Vrsum, fidei catholicę hominem, ad quosdam Manichęorū, quos electos vel electas dicunt, blasphemis operibus præsentes, pueniretur, atq; ad ecclesiā ab eodem deducerentur, & pducerentur ab Episcopis, ad tabulas auditi sunt. Inter quos etiam sanctæ memoriæ Augustinus fuit, q prę cęteris illam execrabilem sectam nouerat, & eorum prodens eiusmodi damnabiles blasphemias, ex locis librorū, quos illi accipiūt Manichæi, vsq; ad confessionem earundem blasphemiarum eos pduxit: & quę inter se illi suo more malo indigna & turpia facere consueuerunt, à fœminarum illarū velut electarum pditione, illis ecclesiasticis gestis declaratum est. Atq; ità pastorū diligentia Dominico gregi & augmentum accessit, & aduersùs fures atque latrones defensio cōpetens procurata est. Cum quodam etiam Felice de numero eorū, quos electos dicunt, ijdem Manichæi, quiq; Hipponem venerat, eundem seminaturus errorē, publicè in Hipponensi ecclesia notarijs excipientibus disputauit beatus Augustinus, populo adstante, & post secundam vel tertiam collationem ille Manichæus, frustrata

Felix Manichęus cōuertitur.

vanitate & errore illius sectæ, ad nostram conuersus est fidem atque Ecclesiam, sicut eadem relecta docere poterit scriptura.

CAP. XVII.

PRætereà cum quodam etiam Pascentio, Comite domûs regiæ Arriano, qui per authoritatem suæ personæ fisci vehementissimus exactor, fidem catholicam atrociter ac iugiter oppugnabat, & quamplurimos sacerdotes Dei, simpliciori fide viuentes, dicacitate ac potestate exagitabat & perturbabat, præsentibus honoratis & nobilibus viris, apud Carthaginem, ab illo prouocatus, coràm contulit. Sed idem hæreticus tabulas atq; stylum, quod magister noster & ante congressum & in congressu instantissimè fieri volebat, vt adessent omnimodò recusauit: & dum id pernegâsset, dicens quòd legum metu publicarum periclitari tabulis scriptis nollet: interpositis stylo & tabulis, Augustinus Episcopus cùm suis, qui aderant, consacerdotibus id placere videret, vt absq; vlla scriptura priuatim disputarent, collationem suscepit, prædicens quod postmodùm contigit, quòd post solutum conuentum esse cuiquam posset liberum fortè dicere, nullo scripturæ documento se dixisse, quod fortè non dixerit, vel non dixisse, quod dixerit. Et sic miscuit cum eodem sermonem, atq; asseruit quid crederet: & ab illo, quid teneret, audiuit, & vera ratione atq; authoritate scripturarũ probata docuit & ostendit nostræ fidei firmamẽta: Illius autem asserta, nulla veritate, nulla scripturarum sanctarum authoritate suffulta docuit & frustrauit. Et vt à se inuicèm partes digressæ sunt, ille magìs magisq; iratus & furens, mendacia multa pro fide sua falsa iactabat, victum esse à seipso proclamans, multorum ore laudatum Augustinum. Quæ cùm illum venerabilem virũ minimè laterent, coactus est ad ipsum scribere Pascentium, propter illius metum omissis nominibus conferentium: & in eis literis, quicquid inter partes dictum vel gestum fuerat, fideliter intimauit, ad ea, si negarẽtur, probanda magnam testium habens copiam, clarissimos scilicet atq; honorabiles, qui tũc aderant, viros. Atque ille ad duo sibi directa scripta, vnum vix reddidit rescriptum: in quo magìs iniuriam facere, quàm suæ sectæ rationem valuit declarare. Quod à volentibus & à valentibus legere comprobatur. Cum ipsorum quoq; Arrianorũ Episcopo quodam Maximino, cum Gotthis ad Aphricam veniente, apud Hipponem quamplurībus volentibus atq; petentibus, & præclaris interpositis viris, contulit, & quid singulæ asseruerint partes, scriptum est. Quæ si studiosi diligenter legere voluerint, procul dubiò indagabunt, & quid callida & irrationabilis hæresis ad seducendum & decipiẽdum profiteatur, & quid Ecclesia catholica de diuina teneat & prædicet Trinitate. Sed quoniam ille hæreticus de Hippone rediens ad Carthaginem, de sua multa in collatione loquacitate victorem se de ipsa collatione recessisse iactauit, & mẽtitus est, quæ vtiquè non facilè à diuinæ legis ignaris examinari & dijudicari possent: à venerabili viro Augustino sequenti tempore stylo, & illius totius collationis de singulis obiectis & responsis facta est recapitulatio: & quàm nihil ille obiectis referre & responsis cõtradicere potuerit, nihilominùs demonstratum est, additis supplementis, quæ in tempore collationis angusto cuncta inferri & scribi minimè potuerunt. Id enim egerat nequitia hominis, vt sua nouissima prosecutione multùm longissima, totum, quod remanserat, diei spatium occuparet.

Impudens Pascentij mendaciũ.

Disputat cũ Maximino S. Augustin.

CAP. XVIII.

ADuersùs Pelagianistas quoquè, nouos nostrorum temporũ hæreticos & disputatores callidos, arte magìs subtili noxia scribentes, & vbicunq; poterant, publicè & per domos loquentes, per annos fermè decem laborauit, librorum multa condens & edens, & in ecclesia populis ex eodẽ errore frequentissimè disputans. Et quoniam ijdem peruersi Sedi Apostolicæ per suam ambitionem eandem perfidiam persuadere conabantur, instantissimè etiam concilijs Aphricanis sanctorum Episcoporum gestum est, vt sancto Papæ vrbis Romæ, & priùs venerabili Innocentio, & posteà sancto Zozimo eius successori persuaderetur, quàm illa secta à catholica fide & abominanda & damnanda fuisset. At illi tantæ Sedis Antistites, suis diuersis tẽporibus eosdem notantes, atque à membris Ecclesiæ præcidẽtes, datis literis ad Aphricanas, Orientis & Occidentis ecclesias, eos anathematizandos & deuitãdos ab omnibus catholicis consueuerunt. Et hoc tale de illis Ecclesiæ catholicæ prolatum iudicium, etiam pijssi-

Pelagiani dãnantur à Rõ. Pontificibus.

Pijssimus Imperator Honorius audiens ac sequens, suis eos legibus damnatos, inter hæreticos haberi debere constituit. Vndè nonnulli ex eis, ad sanctæ matris Ecclesiæ gremium, vndè resilierant, redierunt, & adhuc alij redeunt, innotescente & prçualescente aduersùs illum detestabilem errorem rectæ fidei veritate. Et erat ille memorabilis vir Augustinus, præcipuum Dominici corporis membrum, circa vniuersalis Ecclesiæ vtilitatem solicitus semper ac peruigil. Et illi diuinitùs donatū est, vt de suorum laborum fructu, etiam in hac vita gaudere prouenisset: priùs quidem in Hipponensi ecclesia & regione, cui maximè præsidebat vnitate ac pace perfecta: deindè in alijs Aphricæ partibus, siue per seipsum, siue per alios, & quos ipse dederat sacerdotes pullulâsse, & multiplicatam fuisse Domini Ecclesiam peruidens, illosque Manichęos, Donatistas, Pelagianistas & Paganos ex magna parte defecisse, & Ecclesiæ Dei sociatos esse congaudens. Profectibus quoquè & studijs fauens erat & exultans bonorum omnium, indisciplinationem piè ac sanctè tolerans fratrum, ingemiscensque de iniquitatibus malorum, siue eorum, qui intrà Ecclesiam, siue eorum, qui extra Ecclesiam sunt constituti, Dominicis, vt dixi, lucris semper gaudens, & damnis mœrens.

Tanta autem ab eodem dictata & edita sunt, tantaque in Ecclesia disputata, excepta atque emendata, vel aduersùs diuersos hęreticos conscripta, vel ex canonicis libris exposita ad ædificationem sanctorum Ecclesiæ filiorum, vt ea omnia vix quisquam studiosorum nôsse & perlegere sufficiat. Veruntamen nè veritatis auidissimos in aliquo fraudare videamur, statui, Deo præstante, in huius opusculi fine etiam eorundem librorum, tractatuum & epistolarum indiculum adiungere. Quo lecto, qui magis Dei veritatem, quàm temporales amant diuitias, sibi quisque, quod voluerit, ad legendum & cognoscendum eligat, & id ad scribendum vel de Bibliotheca Hipponensis ecclesiæ petat, vbi emendatiora exemplaria fortè potuerit inuenire: vel vndè valuerit inquirat, & inuenta describat & habeat, & petenti ad scribendum, sine inuidia etiam ipse tribuat. *Magna scriptorum & operū eius copia.*

CAP. XIX.

SEcundùm Apostoli quoquè sententiam, dicentis: Audet quisquam vestrûm aduersùs alterum negocium habens, iudicari ab iniquis, & non apud sanctos? An nescitis, quia sancti mundum iudicabunt? Et si in vobis iudicatur mundus, indigni estis iudiciorum minimorum? Nescitis quia Angelos iudicabimus, nedùm secularia? Secularia igitur iudicia si habueritis inter vos, eos qui contemptibiles sunt in Ecclesia, hos collocate ad iudicandum. Ad reuerentiam vobis loquor. Sic non est inter vos quisquam sapiens, qui possit inter fratrem suum dijudicare, sed frater cum fratre iudicio contendit, & hoc apud infideles? Interpellatus ergò beatus Augustinus à Christianis, vel à cuiuscunque sectæ hominibus, causas audiebat diligenter ac piè: cuiusdam verò sententiam ante oculos habens, dicentis se mâlle inter incognitos, quàm inter amicos causas audire: eò quòd de incognitis, pro quò arbitrata æquitate iudicaretur, amicum posset acquirere: de amicis verò vnum esset, contra quem sententia proferretur, perditurus. Et eas aliquandò vsque in horam refectionis, aliquandò autem tota die ieiunans, semper tamen noscebat & dirimebat, intendens in eis Christianorum momenta animorum, quantùm quisque vel in fide bonisq; operibus proficeret, vel ab ijs deficeret: atque compertis rerum opportunitatibus, diuinæ legis veritate partes docebat, eamq; illis inculcabat, & eos quo adipiscerentur vitam ęternam, edocebat & admonebat: nihil aliud quęrens ab ijs, quibus ad hoc vacabat, nisì tantùm obediētiam & deuotionem Christianam, quę & Deo debetur & hominibus: peccantes coram omnibus arguens, vt cæteri timorem haberent. Et faciebat hoc tanquàm speculator à Domino constitutus domui Israël, prædicans verbum, atq; instans opportunè, importunè, arguēs, hortās, increpās, in omni longanimitate & doctrina, prçcipueq; operā dans instruere eos, q essent idonei & alios docere. Rogatus quoquè à nonnullis, in eorum temporalibus causis, epistolas ad diuersos dabat. Sed hanc suam à melioribus rebus occupationem tanquàm angariam deputabat: suauem semper habens de ijs, quæ Dei sunt, vel allocutionem, vel collationem fraternæ ac domesticæ familiaritatis,

1.Cor.6. *Audit causas omniū accuratè & piè.* *1.Tim.4.*

CAP. XX.

NOuimus quoquè eum,à suis charissimis literarum intercessum apud seculi potestates postulatum,non dedisse, dicentem,cuiusdam sapientis seruandam esse sententiam,de quo scriptum esset,quòd multa suæ famæ cōtemplatione amicis non
Vt pro alijs intercesserit præstitisset: Illud nihilominùs suum addens,quoniam plerunq; potestas,quę pręstat, premit. Cùm verò intercedendum esse rogatus videbat, tam id honestè ac temperatè agebat,vt non solùm onerosus a c molestus non videretur, verumetiam mirabilis existeret.Nam dum exorta necessitate suo more apud quēdam Aphricæ vicarium, nomine Macedonium, pro supplice literis interuenisset, atq; ille paruïsset, hoc mo-
Epist.51. do rescriptum transmisit: Miro modo afficior sapientia tua,& in illis, quæ edidisti,& in ijs,quæ interueniens pro reis mittere non grauaris. Nam & illa tantum habēt acuminis, scientiæ & sanctitatis, vt nihil suprà sit : & hęc tantum verecundiæ, vt nisi faciam,quod mandas,culpam penès me remanere,non in negocio esse,dijudicem, domine meritò venerabilis & verè suscipiende pater. Non enim instas,(quod plerique homines istius loci faciunt) vt quodcunq; solicitus petitor voluërit,extorqueas: sed quod tibi à iudice tot curis obstricto petibile visum fuerit, admones,& rogas subseruiente verecundia,quæ maxima difficilium inter bonos efficacia est. Proindè statim commendatis effectum desiderij tribui. Nam sperandi viam antè patefeceram.

CAP. XXI.

SAnctorum concilia sacerdotum, per diuersas prouincias celebrata,cùm potuit, frequentauit, non in eis quæ sua sunt, sed quę Iesu Christi,quærens, vt vel fides sanctę Ecclesiæ catholicæ inuiolata maneret, vel nonnulli sacerdotes & clerici,siue per fas,siue per nefas excommunicati,vel absoluerentur, vel abijcerentur. In ordinandis verò sacerdotibus & clericis,consensum maiorem Christianorum,& consuetudinem Ecclesiæ sequendam esse,arbitrabatur.

CAP. XXII.

Eius victus & vestitus. VEstis eius & calceamenta & lectualia,ex moderato & competenti habitu erant, nec nitida nimiùm,nec abiecta plurimùm : quia his plerunq; vel iactare se insolenter homines solent,vel abijcere, ex vtroq; non quæ Iesu Christi, sed quæ sua sunt, ijdem quærentes. At iste beatus,vt dixi,medium tenebat,neque in dexteram, neq; in sinistram declinans. Mensa vsus est frugali & parca, quę quidem inter olera & legumina,etiam carnes aliquandò,propter hospites vel quosq; infirmiores, continebat. Semper autem vinum habebat,quanuis modicè & temperanter, quia nouerat & do-
1.Tim.4. cebat, vt Apostolus dicit,quòd omnis creatura Dei bona sit, & nihil abijciendum, quod cum gratiarum actione percipitur: sanctificatur enim per verbum Dei & ora-
Lib.10.c.31. tionem. Et vt idem Augustinus in suis Confessionum libris posuit, dicens: Non ego
Gen 9. immunditiam obsonij timeo,sed immūditiam cupiditatis. Scio enim Noë omne ge-
3.Reg.17. nus carnis quod cibo esset vsui,manducare permissum, Eliam cibo carnis refectū,Iohannem mirabili abstinentia pręditum,animalibus, hoc est, locustis in escam ceden-
Gen.25. tibus,non fuisse pollutum. Scio & Esau lenticulæ concupiscentia deceptum, & Da-
2.Reg.23. uid propter aquæ desiderium à seipso repræhensum,& regem nostrum,non de carne, sed de pane esse tentatum. Ideoq; & populus in eremo, non quia carnes desiderauit, sed quia escę desiderio cōtra Deum murmurauit, meruit improbari. De vino autem
1.Tim.5. sumendo Apostoli extat sententia,ad Timotheum scribentis ac dicentis : Noli vsq; adhuc aquam bibere,sed vino modico vtere propter stomachum & frequentes tuas infirmitates. Cochlearibus tantùm argenteis vtens, cætera vasa, quibus mensæ inferebantur cibi, vel testea,vel lignea,vel marmorea erant: non tamen necessitatis inopia,sed proposito voluntatis. Sed & hospitalitatem semper exhibuit. Et in ipsa mēsa magis lectionem vel disputationem,quàm epulationem potationemque diligebat:& contra pestilentiam humanę consuetudinis,in ea ità scriptum habebat:

Quisquis amat dictis absentum rodere vitam,
Hanc mensam vetitam nouerit esse sibi.

Et ideò omnē cōuiuā à superfluis & noxijs fabulis & detractionibus sese abstinere de-

debere admonebat. Nam & quosdam familiarissimos coëpiscopus illius scripturę oblitos, & contra eam loquentes, tam asperè aliquandò reprahendit commotus, vt diceret, aut delendos esse illos de mensa versus, aut se de media refectione ad suum cubiculum surrecturum. Quod ego & alij, qui illi mensæ interfuimus, experti sumus.

CAP. XXIII.

PAuperum verò semper memor erat, eisque indè erogabat, vndè & sibi suisque omnibus secũ habitantibus erogabatur, hoc est, vel ex redditibus possessionũ ecclesiæ, vel etiam ex oblationibus fidelium. Et dum fortè, vt assolet, de possessionibus ipsis inuidia clericis fieret, alloquebatur plebem DEI, mâlle se ex collationibus plebis Dei viuere, quàm illarum possessionum curam vel gubernationem pati, & paratum se esse illis cedere, vt eo modo omnes Dei serui & ministri viuerent, quo in veteri testamento leguntur altari deseruientes, de eodem comparticipari. Sed nunquàm id laici suscipere voluerunt.

CAP. XXIIII.

DOmûs ecclesiæ curam omnemq; substantiam, ad vices valentioribus clericis delegabat & credebat: Nunquàm clauem, nunquàm annulum in manu habens: sed ab eisdem domûs Præpositis cuncta & accepta, & erogata notabantur. Quę anno cõpleto eidẽ recitabantur, quô sciretur, quantũ acceptũ, quantũq; dispensatũ fuisset, vel quicqd indispensatũ vel dispensandũ remãsisset: & in multis titulis magis illius ꝑpositi domûs fidẽ sequẽs, q̃ ꝓbatũ manifestatũq; cognoscens. Domũ verò, vel agrũ, seu villã nunquàm emere voluit. Verũ si fortè ecclesiæ à quoquam spontè tale aliqd vel donaretur, vel titulo legati dimitteretur, nõ respuebat, sed suscipi iubebat. Nam & aliquas eum hæreditates recusâsse, nouimus, non quia pauperibus inutiles esse possent, sed quoniam iustum & æquũ esse videbat, vt à mortuorum vel filijs vel parentibus vel affinibus magis possiderentur, quibus, ab eis deficientes, dimittere noluerunt. Quidam etiam ex honoratis Hipponensium, apud Carthaginẽ viuens, ecclesię Hipponensi possessionẽ donare voluit, & cõfectas tabulas, sibi vsufructu retẽto, vltrò eidẽ sanctę memoriæ Augustino misit. Cuius ille oblationẽ libenter accepit, congratulans ei, quòd æternæ suę memor esset salutis. Verùm post aliquot annos, nobis fortè cum eodẽ cominùs constitutis, ecce ille donator literas ꝑ filium suum mittens, rogauit vt illę donationũ tabulæ suo filio redderentur, pauperibus verò erogandos direxit solidos centum. Quo ille sanctus cognito, ingemuit, hominem vel finxisse donationem, vel eum de bono opere pœnituisse, & quanta potuit, Deo suggerente cordi eius, condolente animo ex eadem refragatione dixit, in illius scilicet increpationem & correctionem: Et tabulas, quas ille spontè miserat, nec desideratas, nec exactas, cõfestim reddidit, pecuniãq; illã respuit: atq; rescriptis eundẽ, sicut oportuit, & arguit & corripuit, admonens, vt de sua simulatione vel iniqtate cum pœnitentię humilitate Deo satisfaceret, nè cum tam graui delicto de seculo exiret. Frequẽtiùs quoquè dicebat securiùs ac tutiùs ecclesiã legata à defunctis dimissa debere suscipere, quàm hæreditates fortè sollicitas & damnosas, ipsaq; legata magis offerẽda esse, quàm exigenda. Cõmendata verò quæq; ipse non suscipiebat, sed volentes suscipere clericos non ꝓhibebat. In his quoq; quæ ecclesia habebat & possidebat, intentus amore, vel implicatus cupiditate non erat: sed maioribus magis & spiritalibus suspensus & inhærens rebus, vix aliquandò seipsum ad ista temporalia ab æternorũ cogitatione relaxabat & deponebat. Quibus citissimè ille dispositis & ordinatis, tanquàm à rebus mordacibus & molestis, animi recursum ad interiora mentis & superiora faciebat, quô vel de inueniendis diuinis rebus cogitaret, vel de iam inuentis aliqd dictaret, aut certè ex iam dictatis atq; transcriptis aliquid emendaret. Et id agebat in die laborans, & in nocte lucubrãs. Et erat tanquàm illa religiosissima Maria, typum gestans supernæ Ecclesiæ, de qua scriptum est, quòd sederet ad pedes Domini, atq; intenta verbum eius audiret: De qua soror conquesta, quòd ab eadem circa multum ministerium occupata nõ adiuuaretur, audiuit: Martha Martha, solicita es: Elegit optimã partẽ Maria, quæ nõ auferetur ab ea. Nã fabricarum nouarũ nunquàm studiũ habuit, deuitans in eis implicationẽ sui animi, quẽ semper liberum habere volebat ab omni molestia tẽporali. Nõ tamẽ illas volentes & ædificãtes ꝓhibebat, nisi tantùm immoderatos. Intereà dũ ecclesię pecunia deficeret, hoc ipsum populo Christiano denunciabat, non se habere, quod indigentibus erogaret.

Donata vel legata Ecclesiæ non respuebat.

Vide quibus rebus animum occupârit suum.

Luc. 10.

garet. Nam & de vasis Dñicis propter captiuos & quamplurimos indigentes, frãgi & conflari iubebat, & indigentibus dispensari. Quod nõ commemorâssem, nisi contra carnalem sensum quorundam fieri peruiderem. Et hocipsum etiã venerabilis memoriæ Ambrosius in talibus necessitatibus indubitanter esse faciendum & dixit, & scripsit. sed & indè de neglecto à fidelibus gazophrylacio & secretario, vndè altari necessaria inferuntur, aliquandò in ecclesia loquens admonebat: quod etiam beatissimum Ambrosium, se præsente, in ecclesia tractauisse, nobis aliquandò retulerat.

Ambros. Officio lib. 2. cap. 28.

CAP. XXV.

CVm ipso semper clerici, vna etiã domo ac mẽsa, sumptibusq; cõmunibus alebãtur & vestiebãtur. Et nè quisquam facili iuratiõe etiã ad periuriũ decidisset, & in ecclesia populo prædicabat, & suos instituerat, nè qs iuraret, necad modicũ quidem. Quòd si prolapsus fuisset, vnã de statutis perdebat potionẽ. Numerus eñ erat suis secùm cõmorantibus & cõuiuantibus poculorũ pręfixus. Indisciplinationes quoquè & trãsgressiones suorũ à regula recta & honestate, & arguebat, & tolerabat, quãtùm decebat & oportebat: in talibus p̃cipuè docẽs, nè cuiusquam cor declinaretur in verba maligna ad excusandas excusationes in peccatis. Docebat ibidèm, dum quisq; offerret munus suũ ad altare, & illic recordatus fuisset, quòd frater suus haberet aliqd aduersùs illũ, relinquendũ esse munus ante altare, atq; eundẽ fratrẽ esse reconciliandum: & tunc veniendũ, & munus ad altare offerendũ. Si verò ipse aduersùs fratrẽ suum aliqd haberet, corripere eũ debere in parte: & si eum audîsset, lucratus esset suũ fratrẽ: si minùs, adhibendũ esse vnũ aut duos. Quòd si & ipsos cõtemneret, Ecclesiã adhibẽdam. Si verò & huic nõ obediret, esset illi vt ethnicus & publicanus. Et illud addens, vt fratri peccanti & veniam petenti, non tantùm septiès, sed septuagiesseptiès delictum relaxetur, sicut quisque à Domino quotidiè sibi postulat relaxari.

Pœna iurantis. Nota de certo numero haustuum. Psalm. 140. Matt. 5.

CAP. XXVI.

FOEminarum aũt intrà domũ eiùs nulla vnq̃ cõuersata est, nulla mãsit, nec qdem germana soror: quæ vidua Deo seruiẽs, multo tempore vsq; in diem obitûs sui p̃posita ancillarũ Dei vixit. Sed neq; patrui sui filiæ, & fratris sui filiæ, quæ pariter Deo seruiebãt: Quas personas sanctorũ Episcoporũ cõcilia in exceptis posuerũt. Dicebat verò, qa etsì de sorore & neptibus secùm cõmorantibus, nulla nasci possit mala suspicio, tñ quoniam illæ personæ sine alijs necessarijs secumq; manentibus fœminis esse non possent, & q̃ ad eas etiam aliæ à forìs intrarẽt, de ijs posse offendiculum aut scandalum infirmioribus nasci, & illos, qui cum Episcopo vel quolibet clerico fortè manerent, ex illis omnibus fœminarũ personis vnà cõmorantibus aut aduentantibus, tentationibus humanis posse perire, aut certè malis hominum suspicionibus pessimè diffamari: ob hoc ergò dicebat, nunquàm debere, fœminas cumseruis Dei etiam castissimis, in vna manere domo, nè, vt dictum est, aliquod scandalum vel offendiculum hoc tali exemplo poneretur infirmioribus. Et si fortè ab aliqbus fœminis, vt videretur vel salutaretur, rogabatur, nunquàm sine clericis testibus ad eum intrabãt, vel solus cum solis vnquàm est locutus, nec si secretorum aliquid interesset.

Nullã apud se fœminã patitur.

CAP. XXVII.

IN visitationibus verò modum tenebat ab Apostolo definitum, vt nõ nisì pupillos & viduas in tribulationibus cõstitutas visitaret. Et si fortè ab ægrotantibus ob hoc peteretur, vt pro eis in præsenti Deũ rogaret, eisq; manus imponeret, sine mora pergebat. Fœminarum aũt monasteria non nisì vrgentibus necessitatibus visitabat. Seruandũ quoq; in vita & moribus hominis Dei referebat, quod in institutis sanctæ memoriæ Ambrosij compererat: vt vxorem cuiquam nunq̃ posceret, neq; militare volentem ad hoc cõmendaret, neq; in sua patria petitus iret ad conuiuium: De singulis rebus præstans causas, scilicet, nè, dum inter se coniugati, casu iurgarent, ei maledicerent, per quem coniuncti essent. Sed planè ad hoc sibi iam illis consentientibus petitum interesse debere affirmabat sacerdotem, vt vel eorum iam pacta & placita firmarentur, vel benedicerentur. Et nè militiæ commendatus ac malè agens, suam culpam suffragatori tribueret. Et nè per frequentiam conuiuiorum, temperantiæ amitteretur modus. Indicauerat quoq; nobis, se pręditi beati viri Ambrosij in vltimo vitæ cõstituti audîsse sapientissimũ & pijssimũ responsum, & multũ laudabat ac prædicabat. Nam cùm ille, inquit, venerabilis vltima iacéret ægritudine, & à fidelibus honoratis,

Iacob. 1. Officium erga destitutos & ęgros.

lecto

lecto eius adstantibus, & videntibus eum de seculo migraturum ad Deum, & ob hoc mœrentibus, tanti scilicet ac talis antistitis morte ecclesiam posse priuari verbi & sacramenti Dei dispensatione, cum lachrymis rogaretur, vt sibi à Domino vitæ posceret cõmeatum, cũ illis dixisse: Non sic vixi, vt me pudeat inter vos viuere: sed nec mori timeo, quia bonum Dominũ habemus. Et hęc noster Augustinus senex elimata ac librata admirabatur & laudabat verba. Ideò enim cum dixisse intelligendũ est, Nec mori timeo, quia bonum Dominũ habemus, nè crederetur pręfidẽs de suis purgatissimis moribus pręsumpsisse. Nõ sic vixi, vt me pudeat inter vos viuere: Hoc dixerat ad illud, quod homines de homine nôsse poterant. Nam sciens examen æquitatis diuinæ, de bono Domino se dicebat magìs, quàm de meritis suis, confidere, cui etiam in oratione quotidiana dicebat: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris: Cuiusdam quoquè coëpiscopi & familiarissimi sui amici, in extremis vitę de talibus frequentissimum referebat dictum: ad quẽ quum visitandum iam morti appropinquantẽ ventitâsset, & ille manuũ gestu se de seculo exiturũ significaret, atq; à se illi esset responsum, adhuc eum Ecclesię necessarium viuere posse, illum, nè putaretur huius vitæ teneri cupiditate, respõdisse ei: Si nunquàm, benè: Si aliquandò, quarè non modò? Et talẽ sententiã mirabatur & laudabat hominẽ ꝓtulisse, Deum qdem timentẽ, veruntamen in villa natum & nutritũ, sed non multa lectionis eruditũ scientia. Illud etiam cuiusdã ægrotãtis dictum afferebat Episcopi, de quo sanctus in epistola sua, quã de mortalitate scripsit, martyr Cyprianus ità retulit, dicẽs: Cùm quidã de collegis & cõsacerdotibus nostris infirmitate defessus, & de appropinquãte morte solicitus, commeatum sibi precaretur, adstitit deprecanti: & iam penè morienti iuuenis, honore & maiestate venerabilis, statura celsus, & clarus adspectu, & quem adstantẽ sibi vix posset humanus adspectus oculis carnalibus intueri, nisì quòd talem videre iam poterat de seculo recessurus. Atque ille non sine quadam animi & vocis indignatione infremuit & dixit: Pati timetis, exire non vultis: quid faciam vobis?

Memorabilis sententia s. Ambrosij.

Serm. de Mortalitate.

CAP. XXVIII.

ANte proximum verò diem infirmitatis obitûs sui, à se dictatos & editos recẽsuit libros, siue eos, quos primo tẽpore cõuersiõis suę adhuc laicus, siue quos presbyter, siue quos Episcopus dictauerat: & quæcũq; in his recognouit aliter, quàm sese haberet Ecclesiastica regula, à se fuisse dictata & scripta, cùm adhuc Ecclesiasticum vsum minùs sciret, minusq; intelligeret, à semetipso & repręhẽsa & correcta sunt. Vndè etiã duo cõscripsit volumina, quorũ est titulus, De Retractatione, vel recensione librorũ. Præreptos etiã sibi quosdã libros ante diligentiorẽ emendationẽ à nõnullis fratribus conquerebatur, licèt eos postmodùm emendâsset. Imperfecta etiam quędã librorum suorum, pręuentus morte, reliquit. Quiq; ꝓdesse omnibus volens, & volentibus multa librorum legere, & non valentibus, ex vtroque diuino testamento veteri & nouo, præmissa præfatiõe, pręcepta diuina seu vetita, ad vitæ regulã ꝑtinentia, excerpsit, atq; ex his vnũ codicẽ fecit: vt q vellet, legeret: atq; in eo, vel q̃ obediẽs Deo, inobediénsve esset, agnosceret: & hoc opus voluit Speculũ appellare. Verùm breui cõsequẽti tempore diuina voluntate & potestate prouénit, vt manus ingens, diuersis telis armata & bellis exercitata, immaniũ hostium Vandalorum & Alanorũ, cõmixtam secùm habẽtes Gotthorum gentẽ, aliarumq; diuersarum gentium ꝑsonas, ex Hispaniæ partibus transmarinis nauibus Aphricæ influxisset & irruisset, vniuersaq; ꝑ loca Mauritaniarũ, etiã ad alias nostras transiens prouincias & regiones, omni sęuiẽs crudelitate & atrocitate, cuncta quæ potuit expoliatione, cędibus, diuersisq; tormentis, incendijs, alijsq; innumerabilibus infandis malis depopulata est, nulli sexui, nulli parcens ætati, nec ipsis Dei sacerdotibus vel ministris, nec ipsis ecclesiarum ornamentis, seu instrumentis, vel ędificijs. Et hanc ferocissimam hostium grassationem & vastationem ille homo Dei, & factam fuisse & fieri, non vt cæteri homines, sentiebat & cogitabat: sed altiùs & profundiùs eam considerans, & in hac animarum præcipuè vel pericula, vel mortes præuidens, solito ampliùs (quoniam, vt scriptum est, Qui apponit scientiam, apponit dolorem. &, Cor intelligens, quasì tinea ossibus) fuerunt ei lachrymæ panes die ac nocte, amarissimamque & lugubrem præ cæteris suæ senectutis iam penè extremam ducebat ac tolerabat vitam. Videbat enim ille homo D E I ciuitates excidio perditas pariter cum ædificijs, villarumque habitatores alios hostili nece extinctos, alios

Scribit Libros Retractationum.

Speculum, Tomo 3.

Barbarorũ irruptiões.

Idẽ faciunt hodieque hæretici.

Ecc. 1.

Confer hæc cum nostris tẽporibus. Illos effugatos atque dispersos, Ecclesias sacerdotibus ac ministris destitutas, virginesque sacras & quosque continentes vbiquè dissipatos: & in his alios defecisse tormentis, alios gladio interemptos esse: alios in captiuitate, perdita animi & corporis integritate ac fidei, malo more ac duro hostibus deseruire: hymnos DEI & laudes ab ecclesijs deperisse, ædificia ecclesiarum quamplurimis locis ignibus concremata esse: solennia quoquè, quæ DEO debentur, de proprijs locis defecisse: sacrificia ac sacramenta diuina vel non quæri, vel quærenti qui tradat, non facilè reperiri: in ipsas montium syluas & cauernas petrarum & speluncas confugientes, vel ad quascunque munitiones: alios fuisse expugnatos & * interfectos, alios necessarijs sustentaculis euolutos atque priuatos, vt fame contabescerent: ipsosque ecclesiarum præpositos & clericos, qui fortè DEI beneficio vel eos non incurrerant, vel incurrentes euaserant, rebus omnibus expoliatos atque nudatos, egentissimos mendicare, nec ijs omnibus ad omnia, quibus fulciendi essent, subueniri posse: Vix tres superstites ex innumerabilibus ecclesijs, hoc est, Carthaginensem, Hipponensem & Cirtensem, quæ Dei beneficio excisæ non sunt, & earum permanent ciuitates, & diuino & humano fultæ præsidio, licèt post eius obitum vrbs Hipponensis incolis destituta, ab hostibus fuerit concremata. Et se inter hæc mala ille homo Dei cuiusdam sapientis sententia consolabatur, dicentis: Non erit magnus, magnum putans, quòd cadunt ligna & lapides, & moriuntur mortales. Hæc ergò omnia ille, vt erat altè sapiens, quotidiè vbertìm flebat. Accreuitq; mœroribus & lamentationibus eius, vt etiam adhuc eo in suo statu consistente, ad eandem Hipponensium regionum ciuitatem ab ijsdem hostibus veniretur obsidendam. Quoniam in eius tunc defensione erat constitutus Comes quidam Bonifacius, cum Gotthorum quondàm fœderatus exercitu, quam vrbem fermè quatuordecim mensibus conclusam obsederunt. Nam & litus illi marinum interclusione abstulerunt: Quò etiam nosipsi de vicino cum alijs nostris coëpiscopis confugeramus, in eademq; omni obsidionis tempore fuimus. Vbì nobiscùm super his infortunijs sæpissimè colloquebamur, & DEI tremenda iudicia præ oculis nostris posita considerabamus, dicentes: Iustus es Domine, & rectum iudicium tuum. Pariterq; dolentes, gementes & flentes, orabamus miserationum patrem & Deum omnis consolationis, vt de eadem nos tribulatione subleuare dignaretur.

*interemptos

Posteà etiã has ecclesias Barbari Arriani occupârunt.

Psal. 118.

CAP. XXIX.

ET fortè prouénit, vt vnà cum eodem ad mẽsam constitutis, & indè confabulantibus, cœperit corã nobis dicere: Noueritis me hoc tẽpore nostrę calamitatis Deum rogare, vt aut hanc ciuitatem ab hostibus circundatam liberare dignetur, aut si aliud ei videtur, suos seruos ad perferendam suam voluntatem fortes faciat, aut certè, vt me de hoc seculo ad se accipiat. Quæ ille dicens, nosq; instruens, deincèps cum eodem & nos cum nostris omnibus, & ipsi, qui in eadem fuerant ciuitate, à summo Deo similiter petebamus. Et eccè tertio illius obsidionis mense decubuit lecto, febribus fatigatus, & illa vltima exercebatur ægritudine. Nec suum sanè Dominus famulum fructu suæ precis fraudauit. Nam & sibijpsi, & eidem ciuitati, quod lachrymosis deposcit precibus, in tempore impetrauit. Nóui quoquè eundem & presbyterum & Episcopum pro quibusdam energumenis petentibus, vt oraret, rogatum: eumque in oratione lachrymas fundentem, Deum rogâsse, & dæmones ab hominibus recessisse. Itemque scio ad eum ægrotantem & lecto iacentem, quendam cum suo ęgroto venisse, & rogauisse, vt eidem manum imponeret, vt sanus esse posset: eumque respondisse, si aliquid in his posset, sibi hoc vtiq; primitùs præstitisset: & illum dixisse, visitatum se fuisse, sibique per somnium dictum esse, Vade ad Augustinum Episcopum, vt eidem manum imponat, & saluus erit. Quod dum comperîsset, facere non distulit: & illum infirmum continuò Dominus sanum ab eodem discedere fecit.

Aliquot S. Augustini miracula.

CAP. XXX.

INtereà reticendum minimè est, cùm memorati impendérent hostes, à sancto viro nostro coëpiscopo Thabennensis ecclesiæ Honorato, literis fuisse consultũ, vtrumnàm illis aduentantibus, ex ecclesijs Episcopis vel clericis recedendum esset, an non. Eique rescriptis insinuâsse, quid magìs ab illis euersoribus esset metuendum. Quam eius epistolam huic scripturæ inserere volui. Est enim sacerdotum Dei & ministrorum moribus valdè vtilis & necessaria. Isto modo rescriptum est ad eundẽ ab eodem;

Sancto

Sancto fratri & coëpiscopo Honorato, Augustinus in Domino salutẽ. Charitati tuæ missio exemplo epistolæ, quam fratri Quoduultdeo nostro coëpiscopo scripsi, putabam me hoc onere caruisse, quod mihi imposuisti, quærendo consilium, quid in his periculis, quæ in tẽpora nostra venerunt, facere debeatis. Quanuis enim epistolã, &c. Epist. 180.

C A P. XXXI.

Sanè ille sanctus in vita sua prolixa, pro vtilitate ac felicitate sanctæ Ecclesię Catholicæ diuinitùs condonata, vixit annis septuagintasex: in clericatu autem vel Episcopatu annis fermè quadraginta. Dicere autem nobis inter familiaria colloquia consueuerat, post perceptum baptismum etiam laudatos Christianos & sacerdotes, absq; digna & competenti pœnitentia exire de corpore non debere. Quod etiam ipse fecit vltima, qua defunctus est, ægritudine. Nam sibi iusserat Psalmos Dauidicos, qui sunt paucissimi, de pœnitentia scribi, ipsosq; quaterniones iacens in lecto cõtra parietem positos diebus suæ infirmitatis intuebatur, & legebat, & iugiter ac vbertìm flebat. Et nè intentio eius à quoquã impediretur, ante dies fermè decẽ, quàm exiret de corpore, à nobis postulauit p̄sentibus, nè quis ad eũ ingrederetur, nisì ijs tantùm horis, quibus medici ad inspiciendũ intrarent, vel cùm ei inferretur refectio. Et ità obseruatum ac factum est, & omni illo tempore orationi vacabat. Verbum Dei vsq; ad ipsam suam extremam ęgritudinem, imprætermisè, alacriter & fortiter, sana mente sanoq; consilio in ecclesiã prædicauit. Membris omnibus sui corporis incolumis, integrò adspectu atq; auditu, nobis adstantibus & videntibus, ac cum eo pariter orantibus, obdormiuit in pace cum patribus suis, enutritus in bona senectute: & nobis coràm positis, pro eius commendanda corporis depositione, sacrificium Deo oblatum est, & sepultus est. Testamentũ autẽ nullũ fecit, quia vndè faceret, pauper Christi non habuit. Ecclesiæ Bibliothecã & omnes codices diligenter posteris custodiendos semper iubebat. Si quid verò ecclesia vel in sumptibus, vel in ornamentis habuit, fideli presbytero, qui sub eodem domûs ecclesiæ curam gerebat, dimisit. Nec suos consanguineos vel in proposito, vel extrà constitutos, in sua vita & morte vulgi more tractauit. Quibus dum adhuc superesset, id, si opùs fuit, quod & cæteris erogauit, non vt diuitias haberent, sed vt aut non, aut minùs egerent. Clerum sufficientissimum & monasteria virorum ac fœminarum continentium cum suis prępositis plena ecclesiæ dimisit, vnà cum bibliothecis, libros & tractatus vel suos, vel aliorum sanctorum habentibus, in quibus dono Dei qualis quantusque in Ecclesia fuerit, noscitur, & in his semper viuere à fidelibus inuenitur: Iuxta quod etiam secularium quidam poëtarum, suis iubens, quo sibi tumulũ mortuo in aggere publico collocarẽt, pro epigrammate finxit, dicẽs:

Nota dè Psalmis, quos pœnitentiales vocant.

Migrat ad Dominum.

Sacrificiũ offertur pro eo defuncto.

Nota de monasterijs.

Viuere post obitum vatem vis nôsse viator?
Quod legis, eccè loquor: vox tua, nempe mea est.

Et in suis quidem scriptis ille Deo acceptus & charus sacerdos, quantùm lucente veritate videre conceditur, rectæ ac sanæ fidei, spei & charitatis catholicæ Ecclesiæ vixisse manifestatur. Quod agnoscunt, qui eundem de diuinis scribentem legentes proficiunt. Sed ego arbitror plùs ex eo proficere potuisse, qui eum & loquentem in ecclesia præsentẽ audire & videre potuerunt, & eius præsertim inter homines cõuersationem non ignorauerunt. Erat enim non solùm eruditus scriba in regno cælorum, de thesauro suo proferens noua & vetera, & vnus negociatorum, qui inuentam preciosam margaritam, quæ habebat, venditis, comparauit: verumetiã ex ijs extitit, ad quos scriptum est: Sic loquimini, & sic facite: & de quibus Saluator dicit: Qui fecerit & docuerit sic homines, hic magnus vocabitur in regno cælorum. Peto autem impendiò vestram charitatem, qui hæc scripta legitis, vt mecùm omnipotenti Deo gratias agatis, Dominumque benedicatis, qui tribuit mihi intellectum, vt hęc in notitiam & pręsentium & absentium præsentis temporis & futuri hominum, & vellem deferre, & valuissem: & mecùm ac pro me oretis, vt illius quondàm viri, cum quo annis fermè quadraginta Dei dono absque amara vlla dissensione familiariter ac dulciter vixi, & in hoc seculo æmulator & imitator existam, & in futuro omnipotentis Dei promissis cum eodem perfruar, Amen.

Matt. 13.
Iacob. 2.
Matt. 5.

DE

DE S. IVLIANO MARTYRE, AVTHORE BEATO GREGORIO ARCHIEPISCOPO *Turonensi.*

Caput primum, De passione eius.

Augusti 28.

Agnum in nobis quodammodò igniculū ad iustitiæ suæ adipiscendam semitam, pietas diuina succendit, cùm dicit: Oculi Domini super iustos, & aures eius ad preces eorum: Ostendens, quòd qui iustitiam ex toto corde dilexerit, cùm precatus fuerit, audiatur à Domino. Vtinā quisque nostrûm cùm hæc tentare cœperit, statìm spretis mundi scandalis, neglectis concupiscentijs vanis, derelictisque semitis prauis, iustitiæ viam expeditus & sine impedimēto secularium actionum, conaretur irrepere. Per hanc enim viam Abel iustus suscipitur, Enoch beatus assumitur, Noë reseruatur, Abraham eligitur, Isaac benedicitur, Iacob dilatatur, Ioseph custoditur, Moyses sanctificatur, Dauid prædestinatur, Salomon ditatur, tres pueri inter incēdia rorulenta vaticinantur, Daniel inter innocuas bestias pascitur: Per hanc viam Apostoli diriguntur, Martyres beati glorificantur. Et qualiter, inquis? Scilicet dum infirmos curāt, mortuos suscitāt, præsentia contemnunt, futura desiderant, tortores despiciunt, pœnas non sentiunt, ad cælestia regna contendunt. Quod proculdubiò virtute propria non obtinerent, nisì per viam iustitiæ rectissimè incedentes, à Domino audirentur.

Psal. 33.

Patria S. Iuliani. Sic & inclytus martyr Iulianus, qui Viennensi ortus vrbe, Aruernis datus est martyr, ab hoc igne succensus, hæc concupiuit, ac mente tota desiderauit. Quia cùm esset apud beatissimum Ferreolum, iamtunc martyrij ardore flagrabat: qui relictis diuitijs ac propinquis, tātùm ob solius amorem martyrij * Aruernis aduēnit. Sed nec hoc sine diuino mandato peregit, cùm tunc ꝑsecutio in Viennensi vrbe ferueret. Legerat enim Dominum prædixisse, Si vos persecuti fuerint in ista ciuitate, fugite in aliam. Contulit ergò se hic in Aruerno territorio, nō metu mortis, sed vt relinquens propria, faciliùs perueniret ad palmam. metuebat enim, nè ei parētes essent obuij, si inter eos hoc certamen iniuisset: & perderet miles Christi coronam gloriæ, si legitimè non certásset. Igitur instante persecutione, ad Briuatensem vicum, in quo fanatici erroris næniæ colebantur, aduenit. Et cùm insequi aduersarios nutu Dei sensisset, à vidua quadā se occultari deprecatur. Quem illa tegens, ilicò martyre poscente detexit: qui suis insecutoribus ità dixit: Nolo diutiùs commorari in hoc seculo, quia sitio tota animi auiditate iam Christum.

Matt. 10.

Caput ei amputatur. At illi educta vibranti dextera framea, deciso capite, in tres (vt ità dicam) partes gloriosus diuiditur martyr. Nam caput Viennæ defertur, artus Briuate reconduntur, felix anima à Christo conditore suscipitur. Senes quoquè, qui sacrum corpus mancipauerant sepulturæ, ità reintegrati sunt, vt in senectute summa positi, tanquàm iuuenes haberētur. Caput quoquè eius Ferreolus martyr accepit: completoq; certamine, tam illius membra, quàm istius caput, in vnius tumuli receptaculo collocantur. Quæ nè cuiquam fortasśis videatur incredibilis esse narratio, quæ audiui gesta, fideliter prodam.

Nota miraculum.

Cap. 2. De reuelatione capitis eius.

Nicetius Episcopus Lugdunensis.

QVodam tempore, dum ad occursum beati Nicetij antistitis, vsque Lugdunum processissem, libuit animo non aliter, nisì orationis causa, Viennam adire, & præcipuè sepulcrum visitare Ferreoli martyris gloriosi. Insederat enim menti, propter antiquam dilectionem eorum, me sic esse eius alumnum, vt Iuliani. Deniquè oratione facta, erigo oculorum aciem ad tribunal, conspicioque in eo versiculos hoc modo conscriptos:

Heroas Christi geminos hæc continet aula:
Iulianum capite, corpore Ferreolum.

Cumque

Cumq; hæc legens, æditũum consulerem, cur hæc scripta sic fuerint, respondit: Basilica sancti martyris Ferreoli super ipsum Rhodani litus ab antiqs fuerat collocata. Deniq; cùm impulsante violentia amnis, porticus, quæ ab ea parte erat locata, corrueret, prouidus sacerdos, Mamertus nomine, qui tunc Viennensem regebat ecclesiam, ruinam futuram præueniens, aliam basilicam eleganti opere & in ipsa mensura sagaci intentione construxit, illuc sancti martyris transferre cupiens corpus. Aduenit aũt ad hoc opus Abbatum atq; Monachorum magnus numerus, vigilataq; nocte, accepto sarculo fodere cœperunt. Cumq; in profundo descenderẽt, tria sepulcra reperiunt, ac confestim stupor mentes spectantium inuadit. Nec quisquam erat certus, quisnam esset beati martyris tumulus. Igitur cùm starent omnes in hebetate mẽtis attoniti, inspirante (vt credo) diuinitate, vnus ex circunstantibus exclamat, dicens: Antiquitùs referri solitum erat, & celebri per populos sermone vulgatum, caput Iuliani cõfessoris in sepulcro retineri martyris Ferreoli. Sic opertorio amoto, vnusquisque cõsideretur, & sic potest, quæ sint membra Ferreoli martyris, protinùs inueniri. Mammertus Episcopus Viennensis.

Hæc audiens sacerdos, cunctos iubet in oratione prosterni. Qua impleta, procedit ad tumulos: detectisque duobus, singulos in his quiescentes inuenit viros. Cumque aperuisset & tertium, inuenit in eo virum iacentem illæso corpore, integro vestimento: qui deciso capite, caput amplexus aliud, brachio detinebat. Erat enim acsi nupèr sepultus, neque pallore faciei demutatus, neque capillorum decisione turpatus, neq; vlla putredine resolutus: sed ità integer & illæsus, vt putares eum adhuc sopore corporeo detineri. Tunc antistes gaudio magno repletus, ait: Hoc esse cadauer Ferreoli, hoc esse caput Iuliani martyris, dubium non habetur. Tunc cũ magno psalterio plaudente populo, in loco, vbi nunc est, adoratur Domino annuente. Corpus S. Ferreoli integrum reperitur cum capite S. Iuliani.

Hæc autem vt ad sepulcrum martyris ab ipso æditũo cognoui, fideliter retuli. Præbet tamen huic operi testimonium Sollius noster, ipsi Mamerto scribens his verbis: Tibi soli concessa est in parte orbis occidui, martyris Ferreoli solida translatio, adiecto nostri capite Iuliani, Vndè pro compensatione deposcimus, vt nobis indè veniat pars patrocinij, quia vobis hinc redijt pars patroni.

Cap. 3. De virtute fontis, vbi caput eius ablutum est.

In loco autem illo, quo beatus martyr est percussus, fons habetur splendidus, lenis, dulcibus aquis vberrimus, in quo & à persecutoribus caput amputatum ablutum est, de quibus aquis multę sanitates tribuuntur infirmis. Nam sępè cęcorum oculi, ab his tacti, illuminati sunt: tertianarum quartanarumque febrium ardoribus accẽsi, vt potatum, qui patiuntur, iuerint, conquiescunt. Nam & si quis graui laborãs incommodo, inspirante martyre desiderium habuerit hauriendi, protinùs vt hauserit, conualescit: & ità velociter extinguitur vis febrium, ceu si videas super immensum rogum proiectis vndis incendia vniuersa restingui. Nota vim aquarum, quibus ablutum est caput S. Iuliani.

Cap. 4. De senibus, & matrona, cuius vir tenebatur captiuus.

Post passionem verò beati martyris ac fama præeunte de senibus, qui, dum sanctos artus sepulturæ mandarent, fortitudini pristinæ fuerint restituti, multa ibì beneficia expetentes credentesque, indulgente martyre, consequuntur. De quibus pauca perstringenti deprecor veniã condonari, ꝙ me minùs vel peritum, vel idoneum ad hæc narranda cognosco, nec imbutum grammaticis artibus, nec literis liberalibus eruditum. Sed quid facio, quòd impellit me amor patroni, vt nequeam hęc silere?

Vinctus qdam ab Hispanis & carceri deditus, apud Imperatorẽ Treueri, cũ capitali dijudicatus sententia tenebatur. Quod coniunx illius cognitum, dum tumulare viri membra festinat, ad Briuatensem vicum peruenit: repertosq; viros, dum diuersa studio intento rimaretur, cognoscit, quòd in eo loco vel de martyre, vel de senibus fuerit gestum, fideliq; insinuatiõe credens, ad sepulcrum beati martyris deliberat properare, vt causam suggerat, casus referet, vel cunctum laborẽ sui doloris exponat. Assentientibus tamen prætereà hominibus: Absq; dubio pollicemur, domina, tibi à martyre reddi lætitiam, qui senum quondàm decrepitæ ætatis, membra rigentia antiquo vigori restituit. Impletaque hæc oratione, promittit, vt si sospitem reciperet coniugem, martyris sepulcrum, in quo possit spatio, cæmento contegeret. Fide plena, & de martyris pietate secura, Treuerim est ingressa, inuentumq; ob virum, & gratia impe- Captiuus liberatur.

riali receptum, læta regreditur. Inquisitoq; tempore, quo vir relaxatus esset è carcere, nouit quòd hæc fuit absolutionis hora, qua illa martyris est auxilium precata. Dehinc pollicitationem, quam promiserat, cum immensis muneribus adimpleuit.

Cap. 5. De eo, qui alium in basilica occidere voluit.

Erat enim haud procùl à cellula, quam supra sepulcrum martyris hæc matrona construxerat, grande delubrū, vbì in columnam altissimam simulacrum Martis Mercurijque colebatur. Cumque delubri illius festa à gentilibus agerentur, ac mortui mortuis thura deferrent, medio è vulgo commouentur pueri duo in scandalum: nudatoque vnus gladio, alterum appetit trucidandum. At ille cernens nihil veniæ reseruari, cùm à dijs suis non defensaretur, nostræ religionis custodiam, nostræ confessionis veniam, nostræ contagionis medelam, cellulam expetijt martyris gloriosi. Tunc ille, qui sequebatur, cùm in assultu gladij eum non potuisset contingere, & hic super se ostium reserâsset, atque ille arrepto vtroq; poste ostium conaretur infringere, ilicò inhærentes manus tabulis, dolore nimio quatiuntur, & tāta afflictione miser torquetur, vt vbertim lachrymæ, qualis esset dolor intrinsecùs, nunciarent. Intereà stupente vulgo, inclusus qui fuerat, progreditur liber: parentes quoquè illius, qui virtute sancti retinebatur, cognoscentes martyris sepulturam, deuotis multis muneribus pro filio exorabant.

Reserâsset, pro, obsc. râsset.

Cap. 6. De conuersione incolarum.

Factum est autem dum hæc agerentur, vt presbyter quidam via illa descenderet. Qui cùm didicisset quæ acta fuerant, pollicetur parentibus, si à gentilitate discederēt, filium reciperent sanum. Ipse quoquè sacerdos sequenti nocte videt per somnium simulacra illa, quæ à gentilibus colebantur, numine diuino comminui, atque in puluerem redacta, solo prosterni. Quarta autem die cùm gentilitas vellet iterùm dijs exhibere libamina, mœstus presbyter ad sepulcrum sancti prosternitur, & cum lachrymis exorat, vt tandèm gentilitatem hanc, quæ iacebat in tenebris, splendor diuinæ potentiæ visitaret, nec sineret vltrà martyr beatus alumnos proprios ista caligine detineri, cùm ille perpetuæ claritatis gaudia possideret. Confestìm ad eius orationem commouentur tonitrua, renident fulgura, descendit imber igne mixtus, & grandine turbantur omnia. Concurrit vulgus ad cellulam, prosternitur coram sacerdote omnis caterua gentilium, & mixto cum lachrymis vlulatu, cuncti Domini misericordiam deprecantur, pollicenturque sacerdoti, si grando recederet, & martyrem patronum expeterent, & ad Deum eius, relictis simulacrorum cultibus, integro corde transirēt. Porrò ille fusa oratione, cuncta quæ petijt, meruit obtinere. Recedente autem tempestate, puer cum parentibus credens, ipsa die à doloribus liberatur: gentiles in Trinitatis nomine baptizati, statuas quas coluērant, confringētes, in lacum vico amniq; proximum proiecerunt. Ab eo enim tempore in loco illo, & fides Catholica, & martyris virtus est ampliùs declarata.

Multi conuertuntur ad Christum, miraculis perterriti.

Cap. 7. Qualiter Illidius populum ab hostilitate liberauit.

Pòst hæc venientes quidam de Burgundionibus ad Briuatensem vicum, eum cum armorum multitudine copiosa circundant: captoque populo, direpto ministerio sacrosancto, vltra amnem transeunt, & viros gladio interficere, reliquum vulgus sorte diuidere parant. Tunc Illidius quidam à Vellano veniens, &, vt aiunt, commonitione columbæ alitis incitatus, super eos irruit: Hortatosque socios, ità hostes ad internecionem cecidit, vt captiuis laxatis, triumphans in laudem martyris, amne transmisso, ad beatam cellulam tanquàm nouus Moyses cum omni populo canendo reuerteretur. Nec minor, vt arbitror, exultatio fuit ereptis, quàm quondàm Israëlitis, dimersis fuit Aegyptijs. Quod nè quis dubitet hanc beati martyris fuisse victoriam, insinuatio columbæ, aliquod mysterium creditur fuisse virtutis diuinæ. Nam veniente Illidio, hæc ei obuiàm venit, & cùm, vt ille assolet, aliquid demoraretur, hæc in circuitu illius volitabat: illoq; progrediēte, ista pcedebat, & reuertebatur obuiàm, quasi accelerare deprecās iter. Dū hæc agerētur, adueniēs puer captiuitatē nūciat, & sic iste viā accelerauit, sed & ipso pugnāte, colūba semper circa eum visa est discurrere. Quod nè qs inuideat quasi confictū de columba, & homini præstitum Christiano, cùm Orosius cōsulem Romanorùm, id est, Marcum Valerium, à coruo alite scribat adiutum.

Nota miri quiddā de columba.

Cap.8. De interitu eorum, qui ministerium basilicæ absportauerunt.

Prostratis ergò ab Illidio hostibus, quatuor ex his per fugam lapsi, patenam & vrceum, qui anax dicitur, in patriam deferunt: & diuisa in tantis, vt erant, partibus patena, vrceum regi Gundobaldo ob gratiam exhibent conquirendam. Reliquum verò argentum reginæ sagacitas reperit, quod, additis multis muneribus, loco illi sancto restituit, fideliter insinuans regi, nō oportere eum, vt gratiam martyris sancti propter argenti paruitatem amitteret. Pietas reginæ & religio.

Cap. 9. De Fœdamia paralytica.

Pro quibus ac talibus virtutum ornamentis magna ibi basilica fabricata à fidelibus, virtutibus, vt præfati sumus, martyris beati refulget: in qua paralyticorum, claudorum, cæcorum, & aliorum quoquè morborū sæpiùs petita remedia conquiruntur. Multa miracula fiūt. Fœdamia quædam mulier, paralysis humore constricta, cui nullum corporis membrum sine dolore vigebat, exhibita est, deferētibus propinquis, ad beatam basilicam, vt vel stipem à largientibus mereretur. Quæ dum in porticu illa, quæ sanctæ basilicæ coniungitur, decubaret, noctem Dominicam dum sacrosanctis vigilijs, populi fides deuota concelebrat, & illa quiescens lectulo paululùm obdormîsset, à viro quodā per visum correpta atq; increpata est, dicēte sibi: Cur reliquis, excubias nocturnas Deo exhibentibus, illa deesset? Respondit se ab omni membrorum parte debilem, nec penitùs gressum agere posse. Tunc quasi sustentata à viro, qui loquebatur ei, & ad sepulcrum vsque deducta, dum in sopore fundit orationem, visum est ei quasi multitudinem catenarum ab eius membris solo decidere: à quo etiā sonitu expergefacta, sensit omnium artuum recepisse plenissimam sanitatem. Egregium miraculū. Protinùs surrexit à lectulo, & stupentibus cunctis, cum gratiarumactione vociferans, sanctam est ingressa basilicam. Ferunt etiam quidam, solitam fuisse eam referre habitum viri, qui eam fuerat allocutus. Forma eius, q. apparuit paralyticæ. Dicebat eum statura esse procérum, veste nitidum, elegantia eximium, vultu hilarem: flaua cęsarie, immixtis canîs: incessu expeditū, voce liberum, allocutiōe blandissimum, candoremq; cutis illius vltra lilij nitorem fulgere, ità vt de multis millibus hominum, quæ sæpè vidisset, nullum similem conspiceret. Vndè multis non absurdè videtur, ei beatum martyrem apparuisse. Quæ mulier post decem & octo annos sanata est.

Cap.10. De eo, qui percussorem suum de basilica conabatur extrahere.

Quidam dum in seditione, quam commouerat, oculum amisisset, hominem, qui ictum intulerat, de basilica conabatur extrahere. Quod dum agit, non modò amissi oculi non recepit lumen, verumetiam sensit alium eius, quem sanum habuerat, obcæcari. Porrò cùm peccata sua confiteretur, dicens, Meritò mihi euénit iudicium sine misericordia, qui non feci misericordiam: prostratus coram sancto sepulcro cum populo, qui tunc ad festiuitatem aduenerat, indulgens lædēti, & visum recepit, & gratiam: sicq; factum est, vt is, q sancti auxilium expetiērat, tutaretur: Ille verò, qui non credebat, argueretur. Et sic vterq; lætus emendatusq; discessit.

Cap.11. De contracto, qui die Dominica boues iunxit.

Alius quoquè ausu temerario die Dominica boues iungens, agrum sulcare cœpit. Appræhensaque securi, vt aliquid emendaret in vomere, protinùs contractis digitis, manubrium in dextera eius adhæsit. Vltio diuina in violatorem diei Dominicæ. Cumque præ dolore nimio cruciaretur, post duos annos veniens ad beati martyris basilicam, vigilias fideliter celebrauit. Statimq; in ipsa die Dominica reserata manus lignum, quod inuitus tenebat, amisit, magnam inferens populo disciplinam, vt quod die Dominica fuerat perpetratum, ipsa quoq; die Dominica purgaretur. At ille magnificans gloriam martyris, recessit incolumis: nec vltrà die resurrectionis Dominicæ quicquam ausus est operari.

Cap.12. De Anagilo muto, & surdo, ac cæco.

Sic & Anagilus quidam mutus, surdus, & cæcus, omnium membrorum compage debilitatus, ad limina sacrosancta proiectus est, scilicet vt vel ab stipe pasceretur deuotorum, qui victûs alimoniam proprijs manibus laborare non poterat. Igitur cùm per annum integrum ante sanctam ædem decubâsset, tandèm visitatus à virtute beati martyris, ab omni infirmitate sanatus est. Videtur autem mihi non incon-

gruum, vt ſicut ſancti virtute curata morbida retexuntur, ità & infidelium prauitates oratione illius confutatæ, ad emendationem aliorum, nè ſimilia appetant, declarentur: quia vtraque ſancti gloria præſtat, vt & hos ſanitati reddat, nè ampliùs crucientur: & illos arguat, nè in futuro iudicio condemnentur.

Cap.13. De his, qui Theodorici regis tempore baſilicam irruperunt.

Et licèt nullum latére credam aliquid de hoſtilitate Theodorici regis, ac infirmitatibus Sigiualdi, quæ ei in Aruerno poſito contigerunt, propter virtutem tamē beati martyris eſt diligentiùs exponendum, quo faciliùs fides dictis adhibeatur. Igitur cùm ob direptionem Aruernorum rex antedictus feſtinaret, & ingrediens terminū, vaſtatione cuncta ſubigeret, pars aliqua ab exercitu ſeparata, ad Briuatenſem vicum infeſta prorupit, fama vulgante, quòd in baſilica eſſent incolæ cum multis theſauris abſconditi. Cumque perueniſſent ad locum, inueniunt multitudinem promiſcui ſexûs, obſeratis oſtijs, in templo ipſo cum proprijs facultatibus reſidere. Cumque intrare non poſſent, vnus per effractam ceu fur in altari ſancto feneſtram vitream ingreditur: quia qui non intrat per ianuam, hic latro eſt. Dehinc reſeratis ædis illius valuis, exercitum intromittit. At illi direpta cuncta pauperum ſupellectili, cum miniſtris ipſius baſilicæ reliquum populum, qui infrà erat, eductum foràs, diuiſerunt haud procùl à vico. Quæ cùm ad Regem delata fuiſſent, compræhenſos ex his aliquos diuerſis mortibus condemnauit. Fugiens verò ille, qui irrupta æde caput fuit huius ſceleris, igne de cælo dilapſo conſumptus interijt: ſuper quem cùm multi aceruum lapidum congregâſſent, à tonitruis & coruſcationibus detectus, terrena caruit ſepultura. Qui verò de conſentaneis, latentes Regem, in patriam ſunt regreſſi, correpti à dæmone, diuerſis exitibus hanc vitam finiêrunt. Hæc audiens Rex, omnia, exindè quæ fuerant ablata, reddidit. Præceperat enim, nè in ſeptimo à baſilica milliari quis vim inferret.

Iohan. 10.

Punitur templi effractor.

Cap.14. De Sigiualdo peruaſore.

Tunc Sigiualdus cum Rege præpotens, cum omni familia ſua in Aruernam regionem ex Regis iuſſu migrauit: vbi dum multorum res iniuſtè competeret, villam quandam, quam glorioſæ memoriæ Tetradius Epiſcopus Biturigenſis baſilicæ ſancti Iuliani reliquerat, ſub ſpecie obumbratæ commutationis auidus peruadit: ſed menſe tertio, poſtquàm aggreſſus eſt, correptus à febre, & ſine ſenſu effectus, declinauit caput ad lectulum. Cuius vxor dum de hoc exitu mœſta pendéret, à quodam ſacerdote commonita eſt, vt eum, ſi videre vellet incolumem, auferret à villa. At illa hæc audiēs, præparatis carrucis, compoſitoq; plauſtro, quo eum eueheret, mox vt prædium ſunt egreſſi, protinùs diuina ſunt pariter gratia munerati. Nam iſte ſoſpitatem, illa meruit ex huius incolumitate lætitiam. Ferunt etiam, in oratorio prædij illius ſanctum Iulianum martyrem cum Tetradio Epiſcopo loquentem, cuidam religioſo reuelatum fuiſſe, promittentem ſe Epiſcopo villam, quam pro animæ ſuæ remedio ſibi reliquerat, recepturum. Sed & habitum beati martyris in eodem modo eſſe, vt quondàm paralytica expoſuerat, referebat.

Pœna occupantis Eccleſiæ villā.

Cap.15. De paſtoris malitia.

Paſtor verò quidam, non ſtrenuitate, ſed nomine, ingenuus genere, dum in multis rebus contra baſilicam ſancti martyris iniuſtè ageret, ad hoc leuitas eius inimico ingraſſante conualuit, vt colonias baſilicæ concupiſcens, quæ agro eius erant proximę, peruadere non timeret. Ad quem ſacerdos loci cùm aliquos de clericis quaſi legatos mitteret, vt accepta ratione quod malè peruaſerat, relaxaret: ille quaſi contra iniquū hoſtem telis correptis proſilijt, fugatiſq; ſagittis clericis, res oēs in ſua dominatione retinuit. Factum eſt aūt, vt in proximo adueniret dies paſſionis martyris glorioſi. Ad quam ille, immemor peruaſionis ſuæ atq; iniuriæ, quam intulerat clericis, ante quinque dies ſolennitatis, ad vicum Briuatenſem aduenit: qui cùm in domo hoſpitalitatis ſuæ conuiuio cum lætitia & exultatione fungeretur, ſubitò coruſcatione facta, tonitrum ſonuit: rurſumque iterato, iaculo igneo de cælis elapſo percuſſus eſt, nullo tamen de reliquis pereunte. Deindè ad exemplū omnium, tanquàm rogus flammeus ardens, paulatìm conſumebatur. Ad quod miraculum populus, qui ad beati feſta conuenerat, hæc cernens, cum admiratione metuebat: ſatiſque illi fuit, nè de rebus

Nota horrēdum ſupplicium res Eccleſiæ ſibi vendicantis.

ſancti

sancti aliquid vltrà cõtingeret. Quod nè fortuitò actum quis putet, cernat inter multos innoxios vnum interiisse sacrilegum.

Cap. 16. *De contumacia Becconis Comitis.*

Quid etiam ad Becconis Comitis confutandam superbiam beatus martyr sit operatus, enarrabo. Hic cùm actiones ageret publicas, & elatus iactantia, multos contra iustitiam aggrauaret, casu contigit, vt dimissum accipitrem diù per diuersa vagantem perderet: similiter, vt vnus de seruiẽtibus sancti Iuliani, accipitrem alium, dum per viam ambularet, quasi vagum * inuenit. Erat enĩ puer ille pincerna in domo basilicæ. Quod cùm ad Becconem peruenisset, quòd scilicet puer repertum teneret accipitrem, calumniari cœpit ac dicere, Meus ille erat, & hic furto eum sustulit. Deindè succendente auaritia, misit illum vinctum in carcerem, deliberans eum in sequenti, patibulo condemnare. Tunc sacerdos mœstus valdè, ad sepulcrum sancti properat, reseratisque cum gemitu * caulis, appræhensis decem aureis, per fideles amicos Becconi obtulit. Quod ille pro nihilo respuens, cum iuramento asseruit nunquàm se puerum dimissurum, nisi exindè aureos triginta acciperet. Quos presbyter desupèr sepulcro sancti accipiens, Becconi trãsmisit. * Quos acceptos satiata auri cupiditate, puerum restaurauit incolumem. Sed Deus omnipotens, qui permanet ante solem, secundùm bonitatis suæ diuitias humiliauit calumniatorem. Nam ipsius anni transacto curriculo, veniens ad sancti festiuitatem cum caterua satellitum, ingressus est limen sanctum. Procedente verò pastore, qui beatæ passionis recenseret historiam, vt reuoluit librum, & in principio lectionis sancti Iuliani protulit nomen, confestim Becco voce nescio qua teterrima ad terram corruit, cruenteque spumans, dare voces diuersas cœpit. Indè inter suorum manus sublatus, à basilica domum reducitur. Nec fuit dubium pueris eius, hoc ob iniuriam basilicaris famuli euenisse. Omnem quoquè ornatum, quem super se tunc habuit, tam in auro, quàm in vestimentis, basilicæ contulit, & multa deincèps munera misit: sed vsque ad diem obitûs sui sine sensu durauit.

* causis

Vide diuinam animaduersionem in iniquum Comitem.

Cap. 17. *De Diacono, qui oues basilicæ abstulit.*

Fuit etiam quidam Diaconus, qui relicta ecclesia, fisco se publicè iunxit: acceptaq; à patronis potestate, tanta perpetrabat scelera, vt vix posset à vicinis circunpositis sustineri. Accidit autem, vt saltus montenses, vbi ad æstiuandum oues abiẽrant, circumiret, atque pascuaria, quæ fisco debebantur, inquireret. Cumque diuersos spoliaret iniustè, conspicit eminùs greges, qui tunc sub nomine martyris tuebantur: ad quos leui cursu euolans, tanquàm lupus rapax diripit ariẽtes. Conturbati atq; exterriti pastores ouium, dicunt ei: Nè, quæsumus, contingas hos ariẽtes, quia beati martyris Iuliani dominio subiugati sunt. Quibus ille hæc irridẽs respondisse fertur: Putas' ne Iulianus comedit arietes? Dehinc ipsis verberibus affectis, quæ voluit, abstulit, ignorans miser, quòd qui de domibus sanctorum aliquid aufert, ipsis sanctis iniuriam facit, ipso sic Domino protestante: Qui vos spernit, me spernit: & qui recipit iustum, mercedem iusti accipiet. Contigit aũt, vt post dies multos non religione, sed casu cõferente, ad vicum Briuatensem properaret: proiectusq; humo ante sepulcrum, mox à febre corripitur, & tanta vi caloris opprimitur, vt neque consurgere, neque puerũ euocare posset. Famuli verò cùm vidissent eum extra solitum plùs occumbere, accedentes: Quid tu, inquiunt, in tanta diuturnitate deprimeris? Non enim tibi longus mos erat orandi aut deuotio. Ferebant enim de eo, quòd quandò quidem in ecclesia fuisset ingressus, parumpèr immurmurans, nec capite inclinato, regrediebatur. Tunc interpellantibus pueris cùm responsum reddere non valeret, ablatus manibus è loco in cellam, quæ erat proxima, lectulo collocatur. Igitur inualescente febre, proclamat se miserum incendi per martyrem. Et quod primò siluerat, admotis animæ iudicij facibus, crimina confitetur, iactarique super se aquam, voce qua poterat, deprecabatur. Delatis quoquè cum vasculo lymphis in eum sæpè deiectis, tanquàm de fornace ità fumus egrediebatur è corpore. Intereà miseri artus, ceu combusti, in nigredinem cõuertuntur. Vndè tantus procedebat fœtor, vt vix de adstantibus possent aliqui tolerare. Mox illis recedentibus, hic spiritum exhalauit: de quo haud dubium est, qualem illic teneat locum, qui hinc cum tali discessit iudicio.

Luc. 10. Matt. 10.

Horrendũ Dei iudiciũ in Diaconũ, res S. Iuliani auferentem.

Cap. 18. *De eo, qui caballum in vigilia sancti Petri furatus est.*

Alius autem per vigiliam festiuitatis equum alicuius, qui tunc fortè ad eandem solennitatem venerat, furto comprehendit. Ascensoque, velociter properat, scilicet vt qui lumen perdiderat veritatis, non inueniretur à luce: & cuius pectus cupiditatis tenebræ obsederāt, eius & furtiuam fraudulētiam nox celaret. De talibus enim Dominus dicebat in Euāgelio: Omnis qui malè agit, odit lucem. Albescente igitur cælo, dicebat: Iam securus sum. Nam triginta leucas à sancti basilica elongatus sum: iam secus propriam domum esse me credo. Dum hæc tacitus reuolueret intrà se, demotis ex axe tenebris, cognoscit seipsum vico ꝓpinquum inter populos deuagari: timensq; nè scelus suum patefieret publico, cum cautela grandi caballum in loco, vndè digressus fuerat, reformauit. Sic miser virtute martyris tota nocte detētus in circuitu vici, &, vt ego credo, ab authore, qui eum obsederat, est delusus, vt viam, quam appræhendere voluit, non valeret. O scelerata cupiditas, quid agis? Semper amatores tuos in confusionem præcipitas.

Iohan. 3.

Fur equum non potest abducere.

Cap. 19. De eo, qui propter trientem peierauit.

Quidam alteri trientem præstiterat, quem interpositis paucis diebus recepit. Post annum verò in atrio sancti conuentum hominem, rem suam quasi non recepisset, sibi reddi deposcebat. At ille detestans, asserebat se reddidisse susceptum. Cumque diutissimè altercarentur, ille qui reddiderat, ait ad socium: Vsquequò vterque cōtendimus? sub iudicio hoc omnipotentis Dei ponamus. Eamus ad tumulum martyris, & quod sub sacramenti interpositione dixeris, discernat virtus sancta patroni. At ille nec dubitans, ingressusque sepulcrum, dum audacter eleuat manus, vt periuret, infeliciter miser irriguit. Hæret vox in gutture, lingua coarctatur in fauce, vibrant labia vacua à sermone: ipsa quoquè brachia, quæ ad adiutorium frustrati sacramenti erexerat, prorsùs retrahere non valebat. Ad hæc vulgo admirante, publicato scelere, multitudo cuncta populi vna voce prorumpens, Domini misericordiam ac beati martyris auxilium deprecatur. Post quatuor verò aut eo ampliùs horas, ad sensum regressus, quod iniustè repetebat, publica confessione patefecit, & sic sanus abscessit.

Nota pœnā ad sepulcrū martyris peierare volentis.

Cap. 20. De eo, qui basilicam sanctam furto spoliauit.

Sæpè hæc ille audierat, qui basilicæ sanctæ violentiam intulit: sed iniquam mentem semèl obsessam vitio, bonitas mollire non potuit, Salomone obtestante, In maleuolam animam non ingreditur sapientia. Aduenerat festiuitas, & eccè quidam è populo, conspicatur ornamentis immensis beatam basilicam effulgere. Concupiscit iniqua mente, quod adipiscēs, non poterat occultare. Igitur discedente populo à basilica post gratiā vespertinā, hic se in angulo basilicę reprimens, latitauit: ac dato cunctis nocturnæ quietis silentio, operienteque vmbrosa caligine mundum, confugit ab angulo, & nihil dubitans, vtiquè qui à satellite satana impellebatur, super cancellum beati sepulcri cursu prosilit rapido: detractamque à summo vnam gemmis coruscantibus Crucem, ad terram deiecit: collectisq; velulis ac palliolis, de circuitu parietum pendentibus, vnum voluculum facit: impositoque humeris, ac eleuata Cruce manu, ad locum, vndè discesserat, repetit: ac posita capiti sarcina peccati, sopore compressus obdormiuit. Media verò nocte, circumeuntes custodes sanctam basilicam, adspiciunt in angulo vnam gemmam Crucis, tanꝗ iubar cęleste, refulgere: obstupefacti, accedūt cominùs cum timore, admotoq; cereo, inueniunt personam rebus furatis, quas auferre non potuerat, inibì decubare. Deniq; sub custodia illa nocte detentus, manè facto, cuncta, quæ fecerat, patefecit, asserens se lassum obdormîsse, eô ꝙ diutissimè circuiens cum fasce basilicam, ostium vndè egrederetur, reperire non poterat.

Sap. 1.

Eccè etiam antiquitùs egregiè ornatas ecclesias.

Sacrilegus proditur.

Cap. 21. De eo, qui caballum in festiuitate perdidit.

Multa quidem & alia in præuaricatoribus ostendit, sed satìs sunt ista ad coërcendam desidiam eorum. Nunc verò ad gaudia prosperitatum, quæ larga pietate præstat populis, reuertamur. Sed priùs illud non arbitror postponendum, quod expertum valdè cognouimus, quid in rebus perditis apud hunc patronum fidelis deprecatio consequatur, ex quibus vnum tantùm commemorare studui. Ad festiuitatem beati martyris deuotus pauper aduenerat, laxatoque equo, sacram ingressus est ædem, ac vigilijs immobilis instans, noctem cum cæteris orando deduxit. Illucescente verò

Sancti, patroni nostri sunt.

cælo,

cælo,ad metatum regressus,caballum,quem reliquerat,non inuenit: quæsitoque diutissimè,nec signa quidem,in quam partē discessisset,agnouit. Transacto igitur biduo, recurrit iterùm per saltus,perscrutans à locorum incolis, si fortè aliquis aut teneret captum,aut capi vidisset ab aliquo. Nullū dehinc indicij genus reperiens, anxius atq; mœstus,ad sepulcrum sancti regreditur: ibique causas doloris ac mœroris exponens, aiebat: Ad tua sanctè limina véni,nihil aliud,quàm paruitatis meæ vota deferre: nihil iniustè abstuli,nihil gessi indignum tua solennitate. Cùm,inquam,perdidi rem meam, rogo,vt restituas amissum,vt necessarium reddas. Hæc fletu addito loquens, vt egressus est templum,conspicit eminùs à quodam viro suum equum retineri. Ad quem accedens,quærit vndè sit,aut vndè venerit,aut ex quo tempore hunc habeat equum:didicitq; ipsa hora eum fuisse repertum,qua ille beati martyris implorauit auxilium. Nota dementiā eorum,qui putant sanctos ignorare res nostras.

Cap.22. De Cæco illuminato.

Cùm autem quidam ab eo loco per incursum diabolicum,oculū perdidisset, & ad hospitiolum suum viduatus lumine infeliciter resideret,ac manibus proprijs nihil laborare præualens, spem alimoniæ non haberet,apparuit ei vir in visu noctis, commonens vt ad basilicam ambularet:ibique si deuotè preces suggerat, promittit auxilium inueniri. At ille nīl moratus,arrepto bacillo,adminiculante puero, sanctum ingressus est locum. Qui post completam orationem Archipresbyterum, qui tunc locū ipsum regebat, nomine Publianum adiuit, supplicās, vt oculis cæcis Christi crucem imponeret. erat enim valdè religiosus. Quod ille dum iactantiam euadere cupit, euitans,tenetur à cæco,nec omninò dimittitur,nisi quæ petebat,adimpleret. Tunc ille prostratus ante sepulcrum,diutissimè martyris est suffragium imprecatus. Deindè admota oculis cæci manu, protinùs vt signum Crucis imposuit,visum iste recepit. Admiramini, quæso,virtutem martyris,cui cùm parùm sit per se exercere miracula,nūc etiam per manus discipulorum,adstipulāte virtutis suæ fauore, publicè operatur: sed nec meritum discipuli fuit exiguum, cui hæc præstita esse cernuntur. Signo Crucis cæcus illuminatur.

Cap.23. De pede Galli,postmodùm Episcopi,sanato.

Erat tunc temporis apud vrbem Aruernam patruus meus, Gallus Episcopus,de quo non videtur omitti,qualiter in adolescentia sua fuerit à sancti virtute adiutus. Et sæpiùs commemoraui,quale excidium Aruernæ regioni rex Theodoricus intulerit, cùm neque maioribus,neque minoribus natu aliquid de rebus proprijs sit relictum, præter terram vacuam,quam secùm barbari ferre non poterant. His temporibus gloriosæ memoriæ patruus meus,qui posteà,vt dixi,sacerdotali fasce Aruernam rexit ecclesiam, pupillus erat: cuius facultates ità direptæ sunt ab exercitu, vt nihil prorsùs remaneret in promptu. Ipse quoquè cum vno tantùm puerulo vsque ad Briuatensem vicum plerunquè itinere pedestri discurrebat. Accidit autem quodam tempore, dum hoc iter teneret, vt laxatis præ calore Solis calceamentis, nuda incedens planta, sudem calcaret spineam, quæ tunc fortasśis incisa, adhuc terræ hærens, erecto acumine,inter herbas virides latitabat. Qui defixus plantæ,& supergressus,effractusque deorsùm,extrahi nequibat. Igitur defluente sanguinis riuo,cùm gressum facere non valeret,beati martyris implorat auxilium:paululumque dolore compresso,licèt claudicando,iter quod ceperat,expediuit. Tertia verò nocte computrescente vulnere, dolor maximus incitatur. Ille verò ad experta dudùm præsidia confugiens,sepulcro glorioso prosternitur:expletisque vigilijs, regressus ad lectulum, dum virtutem martyris præstolatur,somno incumbente deprimitur. Deindè consurgens,nullam doloris sentit iniuriam:adspectaque planta,pars sudis,quæ ingressa fuerat,non videtur: eculsam tamen sentiebat à pede. Quod lignum diligenter inquirens,in stratu suo reperit, admirans qualiter fuisset egressum. Solitus nanque erat in Episcopatu suo locum vulneris ostendere,in quo magna adhuc fossa conspiciebatur,obtestās in hoc beati martyris fuisse virtutem. Gallus Aruernorum Episcopus. Pedē læsum sanat sanctus martyr.

Cap.24. De febre Petri fratris eius.

Post multum verò tempus aduenerat festiuitas beati martyris,& pater meus cum omni domo sua ad huius festiuitatis gaudia properabat. Nobis verò iter Festiuitas beati Iuliani.

agêtibus, Petrus frater meus senior ab ardore febriũ occupatur, & tam grauiter agit, vt neque vigere, neque cibum sumere posset: totumque illud iter cum grandi agitur mœrore, & in discrimine res vertitur, vtrùm côualescat, an pereat. Deniquè cum isto labore peruenitur ad locum: ingredimur basilicam, adoramus sacrosancti martyris sepulturam. Prosternitur & ægrotus in pauimento, deprecans medelam à martyre glorioso. post completam verò orationem ad metatum egressus, febris paululùm cõquieuit. Veniente autem nocte, nobis ad vigilias properantibus, rogat se & ille deferri, incumbensque ante sepulcrum, tota nocte martyris suffragium deprecatur. Exactis deindè nocturnis excubijs, rogat vt de puluere, qui circa beatum erat tumulum, collecto vel potui darent, vel collo suspenderent. Quo facto, ità omnis ardor febrium conquieuit, vt ipsa die & cibum caperet incolumis, & vbì delectatio vertisset animum, ambularet.

Nota de puluere tumuli.

Cap.25. De mei capitis dolore.

Sequenti verò festiuitate, dum iterùm cum magno gaudio ad sanctam properamus basilicam, mihi caput à sole percussum, grauiter dolere cœpit. Qui dolor accrescens, febrem intrinsecùs generabat, ità vt nec cibum me capere, nec loqui permitteret. Cumque per duos dies ab hoc dolore consumerer, die tertia ad basilicam sancti Ferreoli, cui fons ille, de quo superiùs meminimus, est contiguus, aduenimus. Distat autẽ basilica à Briuatensi vico quasì stadijs decem. Cumque in locum illum venissemus, libuit animo ad fontem vsque procedere, confidens de virtute martyris, si me exindè leuis vnda perfunderet, mox sanarer. Adueniens verò, orationem fundo, aquam haurio, ob refrigerium caput infundo: statimq; decedentibus lymphis, fugato dolore, sanus abscedo, & vsque ad sepulcrum martyris gloriosi lætus ingredior, admirans & gratias agẽs martyri, quòd priùs me virtute sua dignatus fuerit visitare, quàm ipsius mererer cernere sepulcrum.

Dolor capitis sanatur.

Cap.26. De febricitante, ad fontem sanato.

Est enim ad hunc fontem, quia ibidèm martyr percussus est, virtus eximia. Quidam à febre correptus, dum in extremis ageret, desideriũ habuit de aqua fontis haurire. Ad quam etiam se deportari fideliter exorauit: Quem sui inter manus apprehensum, & in loco depositum, protinùs vt aquæ haustum accepit, & faciem caputque perfudit, recipere meruit sanitatem, & aliorum manibus illatus, proprijs gressibus est regressus. Fuit autem incola huius vici, sed èxcidit nomen eius.

Nota de fonte.

Cap.27. De tonitruo in basilica facto coruscatione.

Quadam autem die orta tempestas cum magno venti impetu, super vicum Briuatensem rapidè descendebat. micabant enim de nubibus fulgura, ac tonitrua terribiliter voces dabant. quatitur terra fragore, & exuri à coruscatione penè omnia putabãtur: sola erat expectatio in virtute martyris gloriosi. Nec mora, dato cum *fulgore graui sono tonitrui, iaculum igneum per aditum, quo funis ille signi dependet, ingreditur: percussisque duabus columnis, frusta excussit. Indè repercutiens, per fenestram, quę super sanctum habetur tumulum, est egressum, nullo tamẽ per beati custodiam de populo læso. O quàm magnus circa alumnos proprios beati martyris affect': columnas sinit percuti, non phalanges. Confringi passus est vitream, non cateruam, Permisit super sepulcrum propriũ præterire coruscum, nè fieret multitudinis totius interitus. Igitur expulsum à basilica sancti martyris iaculum, aceruũ fœni combussit, interfecit pecora, iumenta deleuit. Quòd si hæc fortuitù quis aduenisse putat, admiretur magìs & stupeat inclyti potentiam martyris, quòd præteriens ignis per medium populi, nemini nocuit: sed ibì tantùm expleuit vota, vbì se cognouit habere licentiam.

Stupeat inclyti potentiam martyris.

Cap.28. De eo, qui præ multitudine populi ad sepulcrũ non valebat accedere.

Clericus autem Aredij Lemouicini Abbatis, ad festiuitatem veniens, præ multitudine populi non solùm ad sanctum tumulum accedere, verùm etiam nec in ipsam basilicã potuit introire. Cumq; mœstũ metu se reddidisset, recubãs in lectulo, obdormiuit. Protin' adstitit ei vir in visu, dicẽs: Quid tu sopore deprimeris? vade celeriùs ad tem-

templum martyris,& omnia inuenies reserata. At ille metu territus,exurgens credulus dictioni,properat velociter experiri,si vera essent,quæ sibi fuerãt indicata. Cumq; venisset ad ostium, reperit remotos vndiquè populos vsque ad sanctum altare, vel ipsum tumulum,via facta nullo obsistente. Et sic sine vlla impressione accedens, fusa oratione, cum gaudio est regressus. Quod nè quis dubitet,testor omnipotentem Deum,quia ab ipsius Abbatis hæc ore cognoui,apud cuius monachum gesta sunt. Visio clerici & monachi.

Cap.29. *De festiuitate eius.*

Huius festiuitatis tempus ignorans plebs,mœsta pendebat,nesciẽs diem, in quo martyr beatus deberet pro virtutis ac passionis gloria honorari. Et hæc ignorantia vsque ad beatum Germanum Antisiodorensem antistitem est protracta. Factum est autem,vt antedictus Pontifex Briuate adueniret:sciscitatusque ab incolis, quo tempore huius sacra celebrarentur,se nescire respondent. Tunc ille: Oremus,inquit, & fortasis nobis hæc Domini potentia reuelabit. Quod cùm fecisent.manè orto,conuocatis senioribus loci ait,quinto Kalendas mensis septimi celebrandam esse solennitatem. Ex hoc nunc deuotus adueniens populus,vota præsuli reddens,refert & animæ & corporis medicinam. Nota antiquam deuotionem. Diuinitùs reuelatur dies solennitatis S. Iuliani.

Cap.30. *De energumenis.*

Energumeni verò cùm aduenerint,plerunquè euomunt in sanctum Dei conuicia,cur sanctos alios ad sua conuocet festa,ipsosque nominatìm confitentes, eorum fatentur virtutes & merita. Aiunt enim: Sufficiat tibi Iuliane,nos propria virtute torquere. Vt quid reliquos prouocas? Quid inuitas extraneos? Eccè Martinum Pannonium,inimicum iugiter nostrum,qui tres à nostris cauernis repulit mortuos. Adest Priuatus ex Gabalis,qui oues suas barbaris,nostra instigatiõe commotis,tradere noluit. Aduénit Ferreolus collega tuus ex Viennẽsibus,qui nobis in te suppliciũ, incolis præsidium misit. Quid Symphorianum Heduum? Quid Saturninum vocas Tolosanum? Aggregâsti concilium,vt nobis ingeras infernale tormẽtum. Hæc & his similia dicentes,ità sanctos Dei humanis mentibus repræsentant,vt nulli sit dubium,eos inibì commorari: multi tamen ab his infirmi curantur,& sani recedunt. Vide dæmonum confessionem.

Cap.31. *De mansuetudine pecorum.*

Sed & illud est memoratu dignissimum,quæ sit mansuetudo pecorum,in hac basilica votiuorum,qualiter vituli petulãtes,calcitrantes equi,grunnientes suillæ, cùm limen sanctum ingressi fuerint,conquiescunt. Nam vidimus sæpè cothurnosos tauros,qui à quindecim aut eò ampliùs viris alligati funibus ducebantur,talem in hominibus impetum dare,vt putares eos ipsos quoquè disrumpere funes. Sed cùm ædem sanctam ingressi sunt,ità quieuerunt,vt arbitreris eos tanquàm agnos mansuetos haberi. Vidimus etiã per medias turmas multos ingredi inclinato capite, populos amouentes rostro,non cornibus,& tanquàm tribunal adirent iudicis,aliquem sensum habere timoris,non calcem mittere,non aliquem cornu petere,non oculis toruis adspicere,sed in omni mansuetudine vsque ad sanctum properantes osculantesque altare,rursùs in ipsa,qua ingressi fuerant,patientia repedare. Sic & reliquorum iumentorum petulantia cùm illuc accesserit,deposito cũcto furore,mansuescit,vt eam mãsuetudinem columbarum cum grandi admiratione conspicias. De his verò, quæ votiua sunt,nulli penitùs quippiam subtrahere licet: nullus, priusquàm ad basilicam veniat,aut commutare præsumit,aut emere. Nam qui fecerint,sæpiùs vltione diuina grauiter quatiuntur. Nam aut febris imminet,aut malum aliquod obrépit, aut damnũ graue succedit,aut hoc,quod abstulit,morbus aufert. Difficilè tamen sine præsenti vltione res præterit. Immanissimæ bestiæ in æde S. Iuliani mansuescunt. Nota de votiuis iumentis.

Cap.32. *De reliquijs eius in Campaniam translatis.*

De illis dixisse virtutibus sufficiat,quæ circa sanctam basilicam eius gesta sunt aut geruntur: nunc pauca de locis illis,in quibus habentur reliquiæ, differentes,finẽ huius libelli facere placet. Deuotione commouente,quidam apud Belgicæ secundæ prouinciam,id est, suburbano Rhemensis vrbis, basilicam in honore beati martyris studiosè construxit,cuius reliquias post perfectam fabricam expetijt fideliter ac deuotè. Quas acceptas dũ viatìm psallẽdo regredit,Rhemẽsem est ingressus Cãpaniam. Erat enim haud procùl à via ager cuiusdã diuitis Cãpanẽsis,ad quẽ scindendũ magna mul-

multitudo conuenerat. Igitur appropinquante viatore cum his pignoribus,cœpit quidam de aratoribus malè torqueri, & quasi in excessu mentis dicere: En beatissimum Iulianum appropinquantem,Eccè virtutem eius,Eccè gloriam eius : occurrite viri,relinquite boues,dimittite aratra, caterua omnis eat ei obuiàm. Stupentes illi, & qd narraret ignari, dum hebetati admirãtur tam voces,q̃ dicta psonæ, ꝓtinùs miser relicto aruis vomere,elidens se in terram,verberansque palmas,in partem qua vir ille beati martyris ferens reliquias,veniebat,cursu celeri rapitur, clamans : Vt quid me sancte sic crucias?vt qd me gloriose martyr incendis? Cur regionem tibi nõ debitam aggrederis?cur habitacula nostra perlustras? Talia eo dicente,ad locum vbi iam sacerdos tabernaculum erexerat,turbulentus aduenit : prostratusque coram sanctis reliquijs,diutissimè humo incubuit.Tũc presbyter capsulam illam sanctam super eum vt posuit,ilicò erumpente ex ore eius sanguine,ab incursione diabolici erroris mundatus est:ac deincèps virtutem sancti prædicans,comes fuit huius itineris.

Cruciant dæmones reliquiæ sanctorum.

Cap.33. De reliquijs eius in oriente exhibitis.

Quid de eius reliquijs in Oriẽte fidelium fratrum relatio signat,edícam. In quadam Orientis ciuitate,dum in ecclesia à dæmonio quidam torquetur, in naui beati martyris prædixit esse reliquias. Cumque nauis portum fuisset adepta, hic ad eam saltuatìm prosilijt:ac prouolutus solo coram naui, erumpente ab ore & naribus tabe, persona purgata est. Quæ cùm Episcopo nunciata fuissent,commouit populum cum accensis cereis ad portum vsque procedere. Igitur nauclerus audiens,flensque præ gaudio,in occursum Episcopi properat,nihil se aliud asserens de beati sustulisse basilica,nisì parumpèr pulueris,qui circa sanctum iacebat tumulum:sed Deus omnipotẽs comprobans fidem viri,occultari virtutem martyris non permisit.Dehinc Episcopus sublatas reliquias vsque ad sanctam ecclesiam cum magno honore deportat.Negociator verò tanta cernens mirabilia,basilicam in honore martyris ędificauit.In qua beatas reliquias collocans,multa deincèps miracula vidit operari.

Vide reuerentiã erga sacras reliquias.

Mira vis pulueris.

Cap.34. Qualiter Turonis in basilica eius reliquiæ sunt locatæ.

Hæc ego dudùm expertus sum.Contigit vt post ordinationem meam Aruernos accederem:profectusq; beati basilicam adiui: expletaq; festiuitate, disruptis à palla,q̃ sanctum tegit tumulum,fimbrijs,in his mihi præsidium credens,impleta oratiõe discessi.Apud Turonicam verò vrbem monachi in honore ipsius basilicam, qualẽ possibilitas eorum habuit,ædificauerunt,cupientes eam eius virtutibus consecrari. Audientes autem hæc pignora à me fuisse delata,rogant, vt dedicata ædes ijsdem augeretur reliquijs.At ego appræhensa secretiùs capsa,ad basilicam beati Martini incipiente nocte propero.Referebat autem mihi vir fidelis,qui tunc eminùs adstabat, cùm nos basilicam sumus ingressi,vidisse se pharum immensi luminis è cælo delapsam,super beatam basilicam descendisse,& deincèps quasi intrò ingressa fuisset. Cùm enim nobis hæc in crastinum à fidelibus relata fuissent,cõiecimus eam à virtute beati martyris processisse.Depositis ergò super altarium sacrosanctis reliquijs, vigilata nocte cum grandi psalterio,ad antedictam deferebantur basilicam.Et eccè vnus ex energumenis,manibus in se collisis,ore patulo cruenta proijciens sputa,aiebat: Vt quid te Martine Iuliano iunxisti? Quid eum in his prouocas locis? dum nobis erat præsentia tua supplicium,similem tuì ad augenda tormenta vocâsti,cur hæc agis? Quarè nos cũ Iuliano sic crucias? Hæc & alia misero declamante,expletis Missarum solennitatibus, dum se ante sanctum altarium diutissimè collidit,profluente sanie ex ore eius, ab infestatione furoris diabolici liberatus est.

Basilica S. Iuliani.

Sacrosanctę reliquię purgant dæmoniacum.

Cap.35. Quòd vinum ea nocte accreuit.

Sed nec hoc silendum puto,quòd in nocte illa,priusquàm sanctæ reliquiæ ibidèm collocarentur,sit gestum.Monachus ipsius loci dum de aduentu solẽnitatis gauderet,& singulos quosque ad cellariolũ basilicæ promptissimus inuitaret, hortans vt omnes in basilica fideliter vigilarent,extracto à vase vino,cœpit eis causa deuotionis, cum gaudio propinare,dicẽs: Magnum nobis patrocinium in beatum martyrem pietas diuina largitur.Idcircò rogo charitatem vestrã,vt vnanimiter vigiletis mecũ. Cràs enim ei⁹ reliqæ in hoc loco sunt collocãdæ.Exacta quoq; cũ sacris hymnis modulisq;

cælestibus nocte, celebratis etiam Missarum solennijs, festiuitate ouans clericus, cœpit eos iterùm, quos priùs inuitauerat, rogare ad refectionem, dicens: Gratias vobis ago, quòd sic ad vigilandum immobiles perstitistis. Sed nec martyr diù distulit bonam volûtatem, virtutis suæ gratia munerari. Nam ingressus promptuarium clericus, reperit cupellam, quam penè mediam reliquerat, per superiorem aditum redũdare intantùm, vt copia defluentis vini, riuum per terrã ad ostium vsque duceret. Quod ille admirans, posito deorsùm vase, sæpiùs extulit plenum: sed & de ipso, cùm satis abundeq́; fuisset expensum, nihil prorsùs defuit, sed vsque in crastinum, mirantibus cũctis, semper stetit plenum. Erat autem tertio Kalendas mensis quinti. O admirabilis virtus martyris, cùm produxit de vase sine flore vindemiam, cùm sit solitum, vt collecta vina condantur in vascula: protulit dolium musta, in quo non vina, sed virtus sola defluxit: turgescit vasculum à liquore, quò fructus non illatus est, sed creatus. Agit hoc ille Dominus ad glorificandum martyrem, implens vterum virginis sine semine, permanere præstitit matrẽ in castitate. Sed tamen hîc nouo magis exuberat fructu, cùm sine codicibus falerna porrigit. In alijs vineis, vix adhuc erumpunt gemmæ: in hoc verò vase vinum defluit à virtute: æquatur Maius Octobri, cùm noua porrigit pocula: plùs habet quàm ille, cùm in promptu non ostenditur vinea, & in domo gignuntur falerna. Rudis etenim venit sine torculari vindemia, quæ nõ in palmitibus, sed in occultis est reperta: aceruus acinorum non premitur ab arbore, & vini defluunt vndæ: hauriũtur falerna, cùm in torculari nõ cernũtur impressa: vitis nõ ecce adspicitur, & pocula largè complentur. Sed quid inquam? non enim deest fidelibus virtus illa cælestis. Nam qui quondàm in nuptijs de aquis præstitit vina, nunc suis eadem largè porrigit sine vllius elementi natura: & qui geminis piscibus quinque millia hominum satiauit, nunc bonæ voluntati multiplicata restituit. In ipsius enim ortûs tẽpore Angelica vox testata est, dicens: Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Sed iam ad sequentia virtutum opera reuertamur.

Vinũ diuinitùs excreuit in vase. Ioan. 2. Matt. 14. Luc. 2.

Cap. 36 De contracto, in eodem loco sanato.

Seruiens huius monasterij diù contractus, infeliciter trahebatur. Adueniens autem ad ipsam sanctam basilicam, vigilias celebrat: quibus expletis, manè, dum ad stratum suum regreditur, inter portantium manus resolutis sanatus est neruis.

Contractus sanatur.

Cap. 37. De puella cæca illuminata.

Puella quędam lippìs erat oculis, & nimio imbre lachrymarum proflũete, penè cæcata, cui pater audita virtute martyris gloriosi, cum ea ad basilicã sanctã ꝑperat, celebratisq; vigilijs, manè pauperibus, qui ad matriculam illam erant, cibum potumque protulit. Epulantibus vero illis, subitò puella capitis dolore se torqueri proclamat, & vt modicum sopori indulgeatur, implorat. Qua quiescente, cùm conuiuæ epulum applicarent, illa surrexit, & ad sanctum se altare duci deposcit. Ante quod cùm solo prostrata fuisset, & attentè Domini misericordiam deprecaretur, restrictis lachrymis, purgatis lippitudine oculis, læta surrexit. Tunc patre gaudente, domì redditur sana.

Itẽm lippi oculi puellæ.

Cap. 38. De alio contracto.

Alius quidã puerulus paruulus, cuius parentes haud procùl ab ipsa basilica commanebant, in secundo ortûs sui anno membris totis contractus, sine spe alicuius boni nutriebatur, qui ità cõtractus erat, vt genua ab eius ore penitùs separari non possent. At cùm ad sancti basilicam parentes eius vigilâssent, & proiectum infantulum coram sacrosanctis reliquijs dimisissent, post paululum reperiũt eum sedentem, ac membris omnibus esse directum. Dehinc fusa oratione, gaudentes ad domum suam regressi sunt.

Itẽm puer quidã contractus.

Cap. 39. De periurijs.

Est autem in Turonico vicus, cui Gaudiacum nomen est, in quo beati martyris reliqæ cõtinentur. Qui cùm magnis virtutibus crebrò illustretur, in periuros tamen plerũq; agitat vltionem. Nam cùm ibidèm quis, inimico humani generis suadẽte, periurauerit, ità vltio diuina proseqtur, vt protinùs aut in successione damni, aut in amissione proximi, aut in consumptione morbi manifesta patescat, nec causam remanere inultam martyr prorsùs indulgęt. Sed nec inibì iam ausu temerario piurat barbarorum

Produntur diuina vltione piuri.

rum cruda rusticitas. De quo negocio ista sufficiant, quia longum est, singula, quæ de his acta sunt, per ordinem memorare.

Cap. 40. De reliquijs eius, quas Aredius presbyter sustulit.

Cùm aũt ad me Aredius presbyter ex Lemouicino venisset, vir valdè religiosus, cuius etiam in secundo virtutum beati Martini libro memini, dum solicitè vitam eius perscrutarer, actionem inquirere cœpi, quæ ibidèm beatissimus Iulianus in miraculis prodidisset. In honorem enim beati martyris basilicam ædificauit, quam & eius reliquijs illustrauit. Sicut ergò est verecundissimus, diù cunctatus, tandèm hæc & valdè inuitus exposuit. Quandò, inquit, primùm beati Iuliani adiui basilicam, parumpèr ceræ sepulcro sustuli, indè veniens ad fontem, in quo beati sanguis effusus est, abluta aqs facie, paruam ab his pro benedictione compleui ampullam. Testor Omnipotentem Deum, quia antequàm ad domum accederem, colore, spissitudine, atq; odore in balsamum commutata est. Veniens verò sacerdos ad dedicandam ædem, cùm hæc exposuissem, nihil aliud pro reliquijs in sanctum altare cõdere voluit, nisì vasculum, cuius aqua in balsamum commutata fuerat, dicẽs: Hæ sunt certæ reliquiæ, quas martyr paradisiacis virtutibus illustrauit.

Insigne miraculum.

Cap. 41 De paralytico sanato.

Multa quidem & alia sunt, de quibus plurima prætermittens, aliqua pandò. Infirmus quidam omnibus membris debilis, plaustro impositus, ad eius monasterium est aduectus. Qui cùm ante ipsam basilicam in hoc vehiculo nocte iacéret, videt eam subitò magno splendore fulgentem, vocesque in ea psallentium tanquàm multorũ hominum audiebat. Dum hæc agerentur, & ille orationem funderet, quasi stupefactus, nec memor dolorũ, eo appropinquãte, splendor, quẽ viderat, præterit ante oculos eius. At ille fulgore demoto in se reuersus, sensit se pristinæ saluti recuperatum.

Paralytici restitutio.

Cap. 42. De cæco illuminato.

Cæcus quoquè, adminiculo deducente, ad sacrosanctum altare eius accedens, dum de opertorio sanctarum reliquiarum oculos attigit, lumen recepit. Sed & energumeni ab hac palla cooperti, sępè mundati sunt, & potestas iudicum, quotiescunquè in eo loco superfluè egit, confusa discessit.

Cap. 43 De Cruce altaris furata.

Pendebat autem super ipsum altare Crux holochrysa, eleganti opere facta, & erat tam præclara visu, vt eam putares ex auro esse mundissimo. Aduenientibus verò Barbaris, à quodam esse aurea æstimata, direpta est, & sinu recondita. At is, qui eam sustulerat, tanto subitò pondere prograuatur, vt eam penitùs sustinere nõ posset: statimque compunctus virtute martyris, pœnitentia motus, de itinere transmissam loco sancto restituit.

Sacrilegus tollere non potest Crucem.

Cap. 44. Qualiter expetita sunt eius pignora.

Quæ postquàm gesta sunt, misit clericum suum, dicens: Vade ad beati Iuliani basilicam, & fundens orationem, supplica vt tibi aliquid ceræ vel pulueris de sepulcro iacentis largiri dignentur æditui, vt delatum à me cum benedictione suscipiatur. Ille verò veniens, quæ sibi fuerant imperata, flagitat, ac suscepit. Et cùm susceptum ferre vellet, tanto grauatur pondere, vt vix ceruicem posset erigere: Vndè tremore magno concussus, pauimento prosternitur, & iterùm cum lachrymis orationem fundẽs, surrexit incolumis, & acceptam sensit abeũdi habere se libertatem. Igitur arrepto itinere, incalescente nimiùm sole corripitur. Veniens autem ad villam viæ proximã, vnam casulam adit, aquam deposcens. De qua egrediens iuuenis dare responsum, vt eos vidit, in terram corruit, factusq; est sicut mortuus. Concurrentes autẽ cognati eius, calumniabantur hominibus, asserẽtes consanguineum suum eorum magicis artibus fuisse peremptum. Et appræhensum puerum, eleuauerunt semiuiuum. At ille de manibus eorũ elapsus, percussis palmis, cœpit debacchando clamare & dicere, ꝙ martyris Iuliani virtute exureretur. Clericus verò hæc audiens, posita super caput eius capsula cum pignoribus sanctis, fide plenus, orare cœpit attentiùs. Ipse quoq; cum vomitu sanguinem dæmoniumq; proijciens, purgatus abscessit. Dehinc firmatus in fide, portitor iter totum cum psalmis & gratiarum actionibus carpens, ad locum præoptatũ, martyre ducente, peruenit. Iam exindè tempore procedente, quanti ibì energumeni, frigo-

Dæmoniacus curatur.

Multa miracula.

frigoretici, vel diuersis morbis oppressi, martyris virtute sanati sunt, nec nomina retineri, nec numerus potuit colligi.

Cap 45. De puero ad ariolos ducto, & alio per virtutem Sancti sanato.

Inter reliqua verò insignia suscipiendorum miraculorum ponimus & istud, quod Insipientes corrigat, & roboret sapiẽtes. Igitur Cautini Episcopi tempore, quo ingruentibus peccatis populi, Aruerna regio ab excidio luis, quam inguinariam vocant, deuastabatur, ego Briuatensem vicum expetij, scilicet vt qui meritis tutari nequibã, beati martyris Iuliani saluarer subsidio. In quo dum cõmorarer vico, vnus puer ex nostris, ab hoc morbo corripitur: reclinatoq; ad lectulum capite, grauiter agere cœpit. Erat autem febris assidua cum stomachi pituita, ità vt si aliquid acciperet, confestìm reijceret. Nec erat ei cibus confortatio, sed magìs exitus putabatur. Deniq; mei cùm viderent eum in extrema vexari, ariolum quendam inuocant. Ille verò venire nõ differẽs, accessit ad ægrotum, & artem suam exercere conatur, incantationes immurmurat, sortes iactat, ligaturas collo suspendit, promittit viuere, quẽ ipse mancipauerat morti. Hæc autem me nesciente agebantur: quæ cùm mihi delata fuissent, amarissimus reddor, & cum graui suspirio illud cõmemoro, quod Dominus per Eliam Prophetam Ochoziæ regi pronunciat, dicens: Quia dereliquisti Dominũ Deum Israel, & consuluisti deum Accaron, ideò de lectulo, in quo ascendisti, non cõsurges, sed morte morieris. Nam iste post aduentum arioli validiùs febre succensus, spiritum exhalabat. Cuius post obitũ, interpositis paucis diebus, puer alius simili laborare cœpit incommodo. Tunc ego, Eccè, inquio, accedite ad martyris tumulum, & aliquid exindè ad ægrotum deportate: & videbitis magnalia Dei, atque cognoscetis, quid sit inter iustum & iniustum, & inter timentem Deum, & non seruientem illi. Accedẽtes autem, parumpèr pulueris circa sepulcrum iacentis sustulerunt. De quo vt hausit infirmus cũ aqua, protinùs assecutus est medicinam, recuperatisq; viribus, ac restincta febre, conualuit. Intelligite ergò nunc, ô omnes, qui insipientes estis in populo, & postquàm ità discusseritis, scitote quia nihil sunt, quæ ad seducẽdum humanũ genus diabolus operatur. Ideò moneo, vt si quis vexillo crucis signatus, si quis baptismi ablutione mundatus, si quis vetustate deposita, in nouo nunc homine viget, talia postponat ac negligat: quęrat autem patrocinia martyrum, per quos sanitatum miracula celebrantur: postulet adiutoria confessorum, qui meritò amici sunt domini nuncupati, & quæ voluerit, obtinebit.

En quantũ olim sanctissimi viri tribuerint Sanctis.

4. Reg. 1.

Certè hoc præclarum est miraculum.

Nota consilium sanctissimi Episcopi.

Cap. 46. De rosis, ad sepulcrum eius diuinitùs ostensis.

Eo tempore, cùm post obitum Perserij martyrarij, Vrbanus diaconus huius basilicæ ordinatur ædituus, mira res ad sepulcrum sancti apparuit. Nam vigilante diacono in lectulo suo, auditus est sonitus, quasi ostium basilicæ panderetur. Post multarũ verò horarum spatium, audiuit ipsum iterùm claudi. Post hæc surgens de stratu, præcedenti lumine, accedit ad tumulum sancti. Mirum dictu, vidit pauimentum rosis rutilantibus esse respersum. Erant autẽ magnæ valdè, cum * flagrantia odoris immensi: in ipsas quoquè cancelli cælaturas mirabatur rosas intùs. Nonus enim erat mensis, & hæ ità erant virides, vt eàdem ipsa putàres hora & momento ramis virentibus esse decerptas. Tunc cum grandi reuerentia collectas secretiùs posuit, multis exindè infirmis medicamenta distribuens. Nam energumenus quidam ex Turonico veniens, vt exindè delibuto potum sumpsit, eiecto dæmone, purgatus abscessit.

Rosæ pulcherrimę in Nouembri apud tumulum s. Iuliani.

Cap. 47 De muliere illuminata.

Mulier quædam à natiuitate cæca erat, quæ se exhiberi à parentibus ad beati Martini tumulum deprecata est. Vbì cùm venisset, prostrata per triduum ad cancellos, qui ante sepulcrum sancti Antistitis habentur extrinsecùs, responsum accepit per somnium, dicente sibi sancto viro: Si lumen recipere desideras, require basilicam sancti Iuliani: in qua dum præsidium martyris expetes, ille cõiunctus Martino, visum tibi necessarium, simul orationum suarum suffragijs reuocabit. Exurgens aũt mulier, & ignorans, quòd in Turonico huius martyris reliquiæ tenerentur, ad Santonicam vrbem iter dirigit. Victorina etenim materfamiliâs, ex nobili stirpe ꝓgenita, in vrbis suę territorio basilicam construxerat, reliquiasque beati martyris cõdiderat. Ad hanc ergò ædem mulier accedens, orat per triduum. Die autem tertia aduenit natalis Baptistæ Solẽnis di-

mmmm Domi-

es natalis S. Iohannis. Dominici. Stante autem populo,& lectionum dogmata auſcultante, ſubitò murmur magnum oritur: presbyter verò, qui ſolennia celebrabat, comprimere voces cupiens, interrogat quid hoc eſſet. Cui vnus ex adſtantibus ait: Murmur miteſcere nõ poteſt: quia virtus Domini miraculum prodidit. Eccè enim mulier illa, quæ ſe cæcam teſtabatur ortam, erumpente ab oculis ſanguine, viſum recepit. Tunc omnes benedixerũt Deum, cognoſcentes pariter, quæ fuerant geſta. Cæca videt.

Cap.48 De reliquijs, quas Nauinus presbyter detulit.

Nauinus presbyter domûs Vibriacenſis, martyris huius glorioſi reliquias expetiuit, quas ex iuſſu beati Auiti Pontificis ſumptas, cùm pſallentio vſque ad baſilicam ſancti Ferreoli, quæ procùl ab ipſo vico ſita eſt, perduxiſſet, vnus ex energumenis eſt mundatus. Procedens autem pſallendo, cùm ad medianam perueniſſet, palàm hoſte improbo virtute ſancti depulſo, puella alia purgata diſceſſit.

Cap.49. Quòd eiuſdem reliquijs multi infirmi ſanati ſunt.

Accedens autem ad locum, vbi oratorium, quod in honorem ſancti conſtruxerat, poſuit hæc pignora in altari ſancto. Veniens autem ad eum vnus cum amiſſis oculis, alius manu debilis, impleta oratione, hic lucem percipit poſt tenebras, manûs ille vſum poſt ocia diuturna. Mulier etiã, nomine Aeterna, cum filia, ab hoſte iniquo vexata, ad hoc altare curata, cum prole ſoſpes abſceſſit. Multi ſanãtur.

Cap.50. De cæco illuminato.

Frigoretici etiam in illo loco multi ſanati ſunt. Sed quoniam non eſt abſurdum, ſi beatus Iulianus cum Iohanne aut Martino dona ſanctitatũ impertiatur, cum quibus victor ſeculi in cælo tripudiat: referam adhuc, qualiter cum Nicetio Lugdunenſi ſimili virtute floruerit. Igitur infra terminũ territorij Turonici, Litomeris quidam in honore ſancti martyris baſilicam ædificauit, in qua nos ex more ad benedicendum euocati, ſancti Iuliani martyris pignora cum Nicetij Lugdunenſis reliquijs collocauimus. Sed non multo pòſt tempore cæcus adueniens, dum fideliter orationem fudit, viſum recipere meruit. Memini huius rei in libro vitæ ſancti Nicetij: quia dignum eſt, vt communis virtus vtriuſque ſancti ſcripta connectat.

Ex his miraculis Lector intendens intelligat, non aliter niſi martyrum, reliquorumque amicorum Dei, adiutorijs ſe poſſe ſaluari. Ego autem Domini miſericordiam p̃ beati martyris Iuliani patrocinia deprecor, vt aduocatus in cauſis alumni proprij coram Domino aſſiſtens, obtineat, vt abſque impedimento maculæ vllius, huius vitæ curſum peragam, atque illa, quæ confeſſus ſum in baptiſmo, irrepræhenſibiliter teneam, fideliter exerceam, ac viriliter vſque ad conſummationem huius vitæ cuſtodiam, Amen. Nota preces tanti pontificis.

COMMENTARIVS DE SANCTO PROPHETA ET PRAECVRSORE ET MARTYRE IOHANNE *Baptiſta, ex Simeone Metaphraſte.*

29. Augusti

IOhãnem Baptiſtam, magnum illud decus orbis terrarum laudare, deſiderare quidem licet omnibus: vt pro dignitate autem laudet, nemo poteſt conſequi. Quis enim illi laudem contexet pro dignitate, quem omnibus hominibus eſſe ſuperiorem dixit omnium opifex? Quoniam autem hic eſt illius amicus, & perfectus imitator, ei quoquè omninò gratum fuerit id, quod fit pro viribus. Sũt ergò à nobis res illius narrandæ, diuini Lucæ veſtigia ſequentibus, vndenàm ortus ſit, & quomodò, & quænam fuerit eius educatio, & quonam fine vitę vſus ſit hic vir magnus & admirabilis. Dicenda ſunt autem, non vt narrentur ijs, qui neſciunt, (Quomodò enim, cùm omnes res illius celebrentur ab omnibus?) ſed vt omninò percipiamus voluptatem in eis commemorandis. Sic verò habent: Matt. 11.

Tempo-

Temporibus Herodis, qui fuit rex Iudææ, sacerdotem dicit fuisse diuinus hic Lucas, Zachariam quidem nomine, ex vice autem Abiæ: quæ in sorte sacerdotum octaua erat. Ei autem fuisse etiam vxorem, quę orta quidem erat ex filiabus Aaron, vt vtrinq; esset Zacharias sacerdos legitimus: Vocabatur autem Elisabeth. Eis verò suo testimonio tribuit iustitiam ante oculos DEI. Ipsa enim est ea, quæ est vera iustitia: quando quidem ei soli aperta sunt corda hominum. Et quòd in omnibus eius mandatis & iustificationibus ambularent citra repræhensionem. Quanquàm autem essent tanta virtute præditi, eos tamen dicit caruisse liberis: quod erat probro veteribus, non leue & contemnendum, sed aliorum omnium grauissimum. Quod quidem vobis magno debet esse solatio, quicunq; bonę quidem vitæ vobis estis conscij: sæpè verò vobis minùs ęquæ & prosperæ succedunt res humanæ. Luc. 1. 1. Para. 24.

Huic autem Zachariæ, dum sacerdotali munere fungeretur, visum esse dicit Angelum Domini stantem à dextris altaris. Cuiusnam aũt altaris? Incensi. Erat enim alterum oblatiõum. Et Zachariã quidem illuc solùm subijsse in ipsa hora incẽsi, totã aũt populi multitudinẽ fuisse extrà, vtentẽ oratione. Conturbato verò & perterrefacto Zacharia propter spectaculũ, Angelum ei soluentẽ metũ, dixisse: Noli timere, auditæ sunt enim preces tuæ. Te aũt fuisse exauditum probatur, quòd & sit tibi promissus filius, & significetur, quemadmodùm sit vocãdus, & quòd propter eius ortũ prędicatur gaudium. Sed quid, dixerit quispiam, est consequẽs, vt ille, qui pro populi peccatis intercedit, accipiat promissionẽ, fore vt ei nascatur filius? Est certè valdè consentaneum & conueniens. Nam qui ab illo erat suscipiendus, is erat futurus præco agni, qui tollit peccatum mundi: quemadmodùm illeipse clamat. Luc. 1. Ioan. 1.

Futurum autem eum magnum prædicit, nõ quidem absolutè, sed coram Domino: Sicut etiam ipsos parentes priùs dixit iustos esse coram DEO. In quonam autem ipsum fore magnum dicit diuinus Lucas? Num omninò in abundantia spiritûs? Neq; enim diuinæ gratiæ eum solùm dicit futurum participem. Sed replebitur, inquit, spiritu sancto, & nõ post aliquod tempus, neq; cùm ad aliquã peruenerit ætatem: sed adhuc in vtero matris. Quod autem erit eius munus, & quidnam aget? Conuersionem multorum filiorum Israel ad Dominũ Deum eorum. Adde etiam reliquam laudationem, ò Angele. Et præcedet coram eo in spiritu & virtute Eliæ. Nã sicut ille erit pcursor secundi aduẽtûs Christi, ità hic fuit primi, pari virtute, & pari potestate, & eodem spiritu. Et conuertet corda patrum ad filios. Quid significans, nisi quòd efficeret, vt Iudæi parérent doctrinæ Apostolorum? Hi enim erant eorum filij cognatiõe sanguinis: quorum etiam prudentiæ visi sunt obedire, qui tunc erant inobedientes. Eò enim tendit illud, Et parare Domino populum copiosum: nempe quòd, vt populus Iudaicus paréret Christo, etiam antequàm Christus apparéret, ab Iohanne scilicet fuerit paratus, & eius linguæ præda factus fuerit.

Quoniam autem tu (hæc enim dicit Angelus Zachariæ) visus es non credere meis verbis, & eius, qui me misit, & cui assisto, virtutem non attendens, attendisti potiùs imbecillitatem corporis, & ad hoc solùm adspexisti. imponetur tibi pœna, vocis mutatio, & donèc euenerint ea, quæ dicta sunt, eris obnoxius silentio. Statìm autem pœna affuit, & simul cum Angeli voce extincta quoquè est vox Zachariæ. Apertum verò eius indicium, nutus. Erat enim, inquit, eis annuens, populo scilicet, propter eà quòd ei sermo deesset. Tuum ergò est hoc, ó maximi Præcursor, & arcanæ tuæ ab initio potentiæ, vt & patri solueres linguæ vincula ex solo nomine, & matri naturalis pedicas sterilitatis: sicut etiam multis posteà, pœnitentiæ prædicatione, soluisti vincula peccatorum. Verumenimuerò Zacharias quidem, ab eo iam peractis diebus ministerij, domum reuertitur: Elisabethæ autem posteà ex inopinato elucet conceptio. Et abscõdit se, inquit, menses quinque, quòd in senectute, tanquàm præter tempus, concepisset, erubescens. Zacharias silentio castigatur. Luc. 1.

Sexto autem mense (oportet enim ea connectere, quæ sunt consequentia ijs, quæ sunt proposita) quę ad eam genere attinebat, Maria, dico Deiparam, quæ degebat in domo sponsi Ioseph, qui erat in ciuitate Nazareth, cùm ei illic allatus esset bonus nũcius carnis à verbo susceptionis, & propter rem nouam de naturæ dubitaret legibus, apertè audit ab Angelo, & alioquì confirmante id, quod dixerat, & ad fidem trahente tali exemplo: Eccè enim, quòd cognata tua Elisabeth ipsa quoq; concepit filium in

senectute sua: & hic est sextus mensis ei, quæ vocatur sterilis. Deindè paulopòst consequitur Mariæ cum festinatinoe in montana assensus, & eius in domum Zachariæ aduentus. Festinauit enim, vt gratularetur Elisabeth de bono nuncio huius nouæ conceptionis. Accedit ergò, & benignè eam salutat seu appellat. Salutatio autem, est dulcis exultatio infantis, qui est in vtero. Iam enim ex ventre didicerat seruus Dominum, qui erat in ventre: & cùm sensisset eius in mundum aduentum, mirandum in modum lætabatur. Hoc enim apertè ostendebat læta exultatio.

Humilitas s. Elisabeth. Nè te lateat autem magna Elisabethæ moderatio, & submissio cum admirabili prædictione. Erubescebat enim, quòd ad eam venisset virgo, cùm id eius longè superaret dignitatem. Et ideò, Vndè hoc mihi? inquit. Sicut etiam illius filius fecit ad Domini aduentum, Et tu venis ad me, dicens in tempore baptismatis. Vide autem, quemadmodùm virginem appellat. Eam & matrem, & dominam suam nominat, quinetiã benedictam dicit in mulieribus. Et id, quod gestabat in vtero, fructum ventris eius appellat admirabiliter, & præter opinionem. Quid hoc significans? Quòd seminis viri minimè erat particeps. Et in domo quidẽ Elisabethę habitauit Virgo circa tres menses. Deindè ea quidem sic domum reuertitur, Elisabethæ autem impletum fuit tempus pariendi. Quanam verò de causa ad tres mẽses, & nõ plures, fuit cohabitatio? An omninò, quòd tunc esset paritura Elisabeth? Si enim circa sextum mensem, ex quo ea conceperat, missus fuit angelus ad virginem, ipsa autem cùm apud Elisabeth venisset, menses tres apud eam permanet: clarum est, quòd cùm finitum esset tempus cõceptionis, quod nonus mensis circunscribit, in domum suam virgo reuertitur: & fortaisè hac de causa, quòd vniuersa multitudo erat vẽtura in ædes Zachariæ, cùm instaret tẽpus pariendi Elisabeth, pudor autem virginalis hæc minimè sustineret. (Matt. 3.)

Vndenàm verò venit in mentem Elisabethæ, vt infanti imponeret nomen Iohannis, quod reuerà erat nouum, & ab eorum genere alienum? Vndenàm autem, nisì reuerà ex spiritu sancto, & ex virtute eius, qui nascebatur? Neque enim ei hoc significauit maritus. Quomodò enim, cùm ei esset adhuc lingua præpedita? Certè etiã postquàm hoc scripto significauit Zacharias, (nutu enim nõ poterat) admirati sunt, inqt, omnes. Propter quamnam aliam causam, quàm propter parentum conuenientiam circa nomen infantis? Simulatquè ergò scribens nominauit, linguæ quoquè dissoluta sunt vincula, & cœpit loqui. Sed cur inuadit timor omnes, qui circùm habitabant? Quòd oportebat clara pręcurrere miracula, & propter promissionem eius, qui erat nasciturus, & propter tam eximium illius partum, vt ab initio fide dignus præclarè apparéret. Significat autem hoc quoquè id, quod subiungitur, quòd admiratio & metus inuaserit omnes, scilicet eos, qui audiebant: Quisnam erit, dicentes, hic puer? (Luc. 1.)

Verumenimuerò ne hæc quidem nos prætereant, neq; socordia accusemur in ijs, in quibus debemus potiùs conferre studium & diligentiam. Vide enim quemadmodùm lingua Zachariæ, depositis quibus alligabatur vinculis, non solummodò loquitur, sed etiam, vt propheta, cœpit futura pulchrè prædicere, atque adeò de ipso filio prædicere, qui eius linguæ vincula immiserat, & ea relaxauerat. Prædicit enim eum futurum prophetam altissimi, & præiturum esse ante eius faciem, paraturum autem esse vias eius. Sed hæc quidem sic. Consequebatur autem, inquit, Iohanni pro ratione ætatis, spiritalis quoquè gratiæ accessio. Hoc enim sibi vult Euangelista, dicens: Puer autem crescebat, & confirmabatur spiritu: & quæ sequũtur. Quinetiam eum dicit fuisse versatum in solitudinibus vsque ad tempus, quo se demonstrauit Israëli. Sed quanam de causa noluit conuersari cum populo, & peregrinationis amicus fuit, & solitudinis? nè euanesceret populi in eum reuerentia, vt quæ offuscetur & flaccescat conuersationis assuefactione: quinetiam vt dum argueret, faciliùs admitteretur: & dum testimonium ferret, esset fide dignus, nunc quidem Iudæorum arguens improbitatẽ, partim autem Christo ferens testimonium. (Ibidèm.) (Ibidẽm.) (S. Iohannes cur in solitudinẽ sese abdiderit.)

Verumenimuerò Zacharias quidẽ senex & sacerdos, vt à patribus de eo tradita tenet narratio, cùm vitam produxisset vsque ad ipsum Dei & Saluatoris nostri ortum secundùm carnem, & cùm maternis vlnis (ô diuinam submissionem) eum vidisset gestari, & sic ab ea sæpè in templum introduci, & eum esse Deum minimè ignorâsset, proptereà ei concedit, vt ingrediatur in sancta sanctorum, cùm cognouisset eam esse Deiparam, & vt illic stet, ei largitur propter excellentiam. Sed hæc quidem ità se habebãt.

Ea autem res clariores ex Iudæis(ità enim vult,q̃ traditur,narratio)ad iram accēdit,& efficit,vt in ſenē grauiter inſaniant. Etenim audiebāt,inquit,ab eo regē creatę naturę ad humanā veniſſe generationē. Metu ergò,nè Regi patērēt,cōcipiunt laborē, vt ait Eſaias,& pariūt iniquitatē:& cùm eſſent ꝓcliues ad malitiā,& ad effundendū ſanguinē,non minùs q̃ aquā à manu,vna nocte in templū irrumpētes,in cōſpectu (proh dolor)altaris occidūt Zachariā. Deindè cùm ſanguis locū admodùm cruentâſſet, & cædē factā planè argueret,terra effoſſa abſcondūt mortuū parricidæ,vt qui cædis quoq; ſcelus vellēt abſcōdere. Hoc aūt eſt reuerà difficile. Eſt enim ſcelus factu quidem facile:poſtq̃ autem factū ſit,celatu difficile. Et ſic quidē narratur fuiſſe occiſus Zacharias. Eſa.59. Cædes Zachariç.

Aliud quoq; traditur non minùs receptum,quòd propter puerorum cędem ab Herode factam,is quoq; fuerit interemptus. Poſtq̃ enim in omnem partē peruaſit edictum,quod iubebat interfici pueros in Bethleem,ſimul & in mōtanis,vt cōmuni cęde horum puerorū,eum etiam vnà interimeret,qui erat ſuſcitaturus mortuos : & ſic ipſe metum exueret principatûs: ea enim de cauſa omnes pueros fuerat aggreſſus occídere:(Proh dolor,ad cuiuſmodi cœpta impelluntur homines propter gloriæ cupiditatem) tunc quærebatur quidē filius quoq; Zachariæ ad cædem,vt qui nupèr eſſet natus:non inueniebatur aūt. Etenim quomodò Ioſeph iubebatur fugere in Aegyptū cum Maria & puero,ità etiam Eliſabeth quandam ſpeluncā ingreſſa cum infante, in ea habitabat. Quoniam ergò infans ab eis appræhēdi non poterat, totam iram ij, qui puerum quærebant,effundunt in Zachariam: & cùm in templo inueniſſent, (etenim rurſùs vice ſua attendebat altari incenſi)interficiunt celātem filium, vt qui eum nollet eis ad cædē tradere. Et ſic duplicē aſſequitur coronam,quòd & Deo miniſtrās,mactatur apud ipſum altare,& ꝙ cum infantibus primus Chriſto ſacrificatur. Matt.2. Ambitio ad efficiat. Matt.2.

Cùm hæc ſic proceſſiſſent,& poſt multos quidem annos è viuis monarcha exceſſiſſet Auguſtus,Tiberius autem,qui monarchiæ ab illo ſuſceperat dominatum,quindecim iam annos in imperio tranſegiſſet:quinetiam Herodis alienigenæ regno in quatuor principatus diuiſo, & totidem numero filijs diſtributo,qui quidem erāt Archelaus,& Herodes,& Philippus,& Lyſanias : cùm prima quidem tetrarchia eſſet Iudæa, eam autem adminiſtraret Archelaus,qui erat primus inter filios : cumque omnibus ſceptro Romano collum inclinantibus poſt primam deſcriptionem,ducesq; & pręſides,quibus Reipublicæ cura mandabatur,Roma accipientibus,Pontius Pilatus tunc præſes eſſet Iudææ,qui quoniam Tiberio Cæſari erat intimus,ideò præmium ſuæ in eum amicitiæ,hanc acceperat adminiſtrationē:(Oportebat enim,cùm veniſſet Chriſtus,cui imperare erat repoſitum,vt ait propheta, ceſſare principes ex Iuda) Et Galilææ quidem tetrarcha eſſet Herodes,vt ſacrum dicit Euangelium : Philippus autem eius frater eſſet tetrarcha (oportet enim, tanquàm ornamento aliquo, ipſis vti eloquijs,)Iturææ & regionis Trachonitidis:& Lyſanias,Abilinæ : ſub Pontificibus Anna & Caipha,Iohannes definitum expectans tempus,(vt ſacra dicunt eloquia)quo ſe Iſraeli oſtenderet,morabatur adhuc in ſolitudine, quam habitauit vix ſolutus à faſcijs, exercens vitam Angelicam,& liberam ab omnibus impedimentis & omni ſupellectile. Non enim tecto,non menſa,neq; aliquo alio ex ijs,quæ ſunt huiuſmodi,indigebat. Non terram arauit,non ſulcum proſcidit:non in ſudore vultûs,quam quidem meam & paternam nóui pœnam, panem comédit : ſed arborum quidem ſummæ frondes alimentum parabant:ex pilis autem Cameli rude & ſine arte confectum induebat veſtimentum,vt eos,qui erant iu mundo,ad quos non ità multò pòſt vénit, doceret victûs tenuitatem,& inſtrueret,vt & humana deſpicerent,& eam,quæ reuerà erat apud antiquos,exercerent frugalitatem:qua priùs Adam honoratus,minimè opùs habuit veſtibus. Clarum eſt enim,ei poſt tranſgreſſionem opùs fuiſſe veſtibus. Filij Herodis Aſcalonitæ. Gen.49. Luc.3. Geneſ.3.

Cùm autem tempus iam dictum aduentâſſet,& ſeipſum Iſraëli patefeciſſet,cuiuſmodi erat ad afferendam admirationem homo, qui triginta annos habitârat in ſolitudine,& ſe veluti perpetuo damnauerat exilio:& cum nullo omninò homine verſari ſtatuerat,& ab ineunte ætate vitam elegerat monaſticam, vt qui tunc primùm veniret in conſpectum hominum? Statìm enim,vt iam diximus, ab incunabulis lubēter verſatus fuit in ſolitudine,nulla re humana omninò indigens,ſimul cum moribus loquentem formam & veſtem attrahens,vt qui fuiſſet filius Pontificis, & teſtimonium de eo ferentem Eſaiam apertè induceret. Illud enim, Vox clamantis in deſerto: de eo Iohannes monachus ab infantia. Eſa.40.

Esa.40. scilicet dictum est. Nouus quidam Elias ostēsus ex omnibus, vel potiùs omnibus persuadens se habere illo aliquid ampliùs, quatenùs plus est omninò versari in solitudinibus, quàm in ciuitatibus, in quibus erat Elias. Ea de causa erat Iudæis mirandum in modum venerabilis, & tolerabantur eius repræhensiones. Quomodò enim eos increpans & vocans genimina viperarum, etsì manu essent valdè prompti, & propensi ad cædem, eos non adegit ad insaniam?

Verumenimuerò attendendum est, quàm fuerit Iudæis Baptista admirabilis. Eis enim iniecit suspicionem, ipséne reuerà esset Christus. Et ideò extitit vox illa, quæ ex alto testimonium filij tribuebat ei, qui baptizabatur: & columba, quæ aduolauit, & apud illum solum mansit. Illum autem nihil ex his extulit, neque vnquàm visus est primas partes sibi vendicare, sed sibi potiùs extremam adsciscere humilitatē. Quid enim sibi vult illa calceamenti corrigia, nisi quòd omninò recusaret se cum Iesu conferri, & diceret se non esse idoneum, qui solueret corrigiam eius calceamenti? Et alioquì cùm à Iudæis, missis ad eum legatis ex sacerdotibus & Leuitis, interrogaretur, Confessus est, inquit, & non negauit: & confessus est, se nullo modo esse Christum: etsì illi ad exprimendam Baptistæ confessionem, quòd ipse esset apertè Christus, quid non faciebant? Eò enim cum alijs hæc tendebat interrogatio: Quid tu baptizas, si tu non es Christus? Quinetiam à proprijs discipulis Christo inuidentibus, & propter baptismū nonnihil vellicantibus, (ad eum enim sensim accedētes, & ad æmulationem accendētes: Cui tu testimonium tulisti, aiebant, eccè is baptizat) ille ne tantillùm quidem abducebatur: apertè autem dicebat, seipsum non esse Christum, sed missum *. Christum verò & Agnum Dei vocabat, & se quidem oportere minui, illum autem augeri confitebatur. Non autem erat Iudæis solùm venerandus Baptista, & verè dignus, qui haberetur in admiratione: sed etiam ipsi Herodi, & ei magìs, quàm Iudęis, quòd ei non solùm pudorem, sed metum quoquè iniecerat: Timebat enim, inquit, Iohannem, quòd sciret virum sanctum & iustum eum esse. Quinetiam eum audiens, multa faciebat, & eum lubenter audiebat. Nam illud quidem habebat ex conscientiæ condemnatione, quòd eum timeret, inquam, cùm prauè & sceleratè viueret: hoc autem ex virtute dicentis, quòd omninò eum lubenter audiret. Et sic efficit quidem virtus, vt eam illi quoquè reuereantur, qui sunt ab ea omninò alieni.

Iohan.1.

Iohan.3.

Marc.6.

Virtutem etiā improbi reuerent.

Sed reuerà magnam vim habet intemperans cupiditas, & res est omnium efficacissima ad animam redigendam in seruitutem. Sicut etiam hunc Herodem miserè admodùm affecit, dum non secùs àc mācipio, rege (proh dolor) vsa est. Qui despecta sua vxore, (ea autem erat filia Aretæ regis Arabum) & cōtemptui habito eius amore, plurimi faciebat amorem Herodiadis. Eam enim, cùm esset vxor fratris Philippi, duxit præter leges, cùm iam haberet semē fratris. Illis enim solis permittebatur hoc facere, quorum fratres reliquerant vitam absque filijs. Permittebatur autem omninò hoc consilio, vt semen suscitarent fratribus. Propter hæc ergò Iohannes Herodem repręhendens, visus est surdo canere, & loqui in aurem mortuo: etsì solitus esset priùs eū lubenter audire, & sciret eum in magna haberi reuerentia. Sed amor Herodiadis, qui, vt diximus, eum inuaserat vehementiùs, efficiebat vt nihili faceret verba Iohannis: & illum quidem coniecit in carcerem, Herodiadi autem gratiorem præbuit audiētiam, & liberam dedit potestatem sui explendi desiderij.

Deut.25.

Libidinis mancipiū Herodes.

Matt.11. Cęterùm Baptista, vt qui esset propheta, vel potiùs ꝓpheta supior, cùm ꝓcognouisset se per Herodē quidē mox esse excessurū ex hominibus, suos aūt discipulos hominem quidem solùm existimare esse Christum, ipsum verò esse Christo longo interuallo præstantiorem: vellet autem hoc corrigere iudicium, vt quòd non rectè haberet, quoniam neque desiderabat assentationem, neque præter veritatem volebat ornari gloria: quid facit? Cùm ille elegisset duos ex suis discipulis, mittit ad Iesum, qui rogarent: Tu es, qui venturus es, an alium expectamus? Et hoc statuit facere, non ipse volēs discere, sed illos doceri potiùs. Quomodò enim opùs habuisset discere, quem nouerat ex vtero, antequàm ex eo prodiret, & quē doctus à patre, apertè prædicauit in omnibus? Quibus, cùm venissent, & hæc Christo dixissent, ille quidem primùm nullam dat lingua responsionem, sed factis potiùs, respondens, se ipsum esse ostendit, quem quærebant, signorum magnitudine, quoniam ea ipsa hora multa signa fecerat: deindè verò etiam per verba adijciens responsionem: Euntes, renunciate, inquit, Iohan.

Ibidem.

hanni ea, quæ audiſtis, & quæ vidiſtis. Quænam autem ea ſunt? Cæcorum correctio, leproſorum mundatio, ſurdorum auditio, mortuorum reſurrectio: & quæ deinceps conſequuntur. Propter quæ diuinè ſubiungit: Et beatus eſt, qui nō fuerit ſcandalizatus in me. Quid hoc dicens, aut quid volens oſtendere? Quòd vel eius ſupercilia (vt ait diuinus Dauid) examinant filios hominum, & quæ ab eis agitantur in cordibus, eius oculos minimè effugiunt. Ipſi enim apertè erant, qui ſcandalizabantur. Pſalm.10.

Poſtquàm autem ij rediјſſent ad Baptiſtam, volens Chriſtus ijs quoquè mederi, quæ turbæ circunſiſtentis animum perturbabāt. (Iam enim rectè ſe habebant Iohannis diſcipuli.) Veriſimile nanque erat turbam dubitâſſe, num hæc dicta eſſent à Iohāne ambigente, vtrùm is ſit, qui venit, an alium fortè expectare oporteat, vt qui vel propter carcerem in metum incidiſſet, vel etiam pœnitentia ductus eſſet eorum, quę priùs dicta fuerant: Has, inquam, dubitationes Chriſtus corrigens: Quid exîſtis, inquit, viſum in deſertum? Arundinem vento agitatam? Aut eum, qui eſt in mollibus veſtibus? vel prophetam tantùm? Hæc autem poſt diſcipulorum Iohannis reuerſionem, ſicut diximus. Neque enim eis præſentibus volebat laudes contexere Baptiſtæ, quoniam aſſentantis potiùs, quàm vera dicentis, exiſtimata eſſent ea, quæ dicta ſunt. Ad quid ergò exemplum arundinis, quæ vento facilè agitatur, quàm vt oſtendat hominem facilem & mobilem, venti campum, vt eſt in prouerbio: & mentem, quæ facilè duci & transmutari poteſt, quæ ſeruit temporibus, & citò ab eis transfertur? Non ergò à priore illa mente & ſententia traductus eſt Iohānes: quoniam cum adducto exemplo pugnat ex diametro. Eſt enim ille firmus & ſolidus, arundini, quæ facilè circunfertur, omninò diſſimilis. Quid autem illud, In mollibus veſtibus? Eos innuit, qui viuunt in delicijs. Probabile enim erat Iudæos cogitare, quòd qui primùm fuerat firmus ac robuſtus, & aſſuetus laboribus, deindè delicijs vſus, tunc euaſerat delicatus, & inierat fœdus cum mollitia: Quorum neutrum fuiſſe Iohannis animi & vitæ, certum teſtimonium eſt, & veſtis, & carcer. Non enim cōdemnatus eſſet illum habitare, ſi ſciuiſſet ſeruire tempori, & cedere regibus ſe iniquè gerentibus: cùm præſertim ei non eſſet neceſsè loqui ad gratiam, ſed ſolùm tacere ſufficiebat, vt omnibus modis obſeruaretur & coleretur. Quomodò autem accipiendum eſt illud, Eum eſſe plus quàm prophetam? An quòd conſpectus ſit propinquus Chriſti aduentui ad homines? Mittam enim, inquit, Angelum meum ante faciem tuam. Quod quidem nihil aliud ſignificat, quàm, proximè. Nam ij quoquè, qui in progrediendo præcedunt continenter regibus, ij ſcilicet & maiorem, quàm alij, habent authoritatem, & ſunt ei coniunctiores.

Conſtantia S. Iohannis.

Malach.3.

Et ſufficit quidem lingua Dominica ad ferendum Iohanni teſtimonium de excellentia inter homines, & quòd nulla mulier eo maiorem pepererit. Inueniet autem qui velit, veritatem quoquè rerum idem dicere, ſi illius menſam cogitet, ſi illius viuēdi rationem, ſi excelſam illius mentem. Tanquàm enim, qui è cælo veniſſet, ſic terram obibat, corpus tanquàm ſuperuacaneum & ocioſum aliquid inferēs, & eius ferè nullam curam gerēs, hymnis & precibus aſſiduè deditus, propemodùm quidem nec terram tangens, ad cælum autem mente ſublatus, & Deum ſolum purè contingens, nullam rem humanam vendicans, ſed nouam vitæ viam ingrediens, vt qui eſſet ſimul trāquillus & vehemens. Etenim cum populo quidem Iudęorum ſtrenuè & fortiter, cum rege autem liberè, cum ſuis verò diſcipulis comiter admodùm & benignè loquebatur: Non leuiter quidem & temerè, ſed vnumquodque ſcilicet, vt oportebat. Quomodò ergò non erat hominibus maior, qui ſic erat affectus? Quid autem ſibi vult id, quod ſubiungitur, Minor quidem, in regno autem cęlorum maior? An'ne nimię laudes Iudæis aliquam parerent abſurditatem, & darent eis occaſionem, Chriſto præferendi Iohannem? Minorem autem omninò & ætate, & multorum opinione ſeipſum vocat. Erant enim quidam, qui ei non ſolùm tribuebāt humilitatem, ſed & voracem, & vinipotorem non verebantur eum vocare.

Sanctitas ei' eximia.

Chriſtus vt minor Iohanne.

Matth.11.

Sed iam ad eius quoq; mortem eſt tranſeundum, quā ille ſubijt propter repræhenſiones, vt qui perpetuò aduersùs peccatum decertauerit, non timens dies (vt dicam cum diuino Dauide) nō formidans vultus regum, q̄ Deū & leges deſpiciūt: ſed apertè arguens eos ſeruos voluptatis, q̄ alijs (ô iura & leges) volent imperare. Nam poſtquàm iā fuiſſet incluſus carcere, (eo ēm illic dimiſſo, digreſſi ſumus) Herodes faciebat Pſalm.55.

Marc. 6. cœnam in suo natali proceribus, & tribunis, &, vt sacrum dicit Euangelium, primis
for. * inhonestæ Galilçæ. Deindè in cœna oblectationes, & * honestæ recreationes. Oportet enim eas quoquè dicere, quibus rex vsus est apud eos, qui inuitati fuerant. Accedit puella saltans, non plebeia aliqua, aut vna ex vulgo, sed quæ nominata fuerat filia regis, & illius ipsius regis, qui conuiuio exceperat. Nec erubescebat regina filiam, eamque, vt videbatur, virginem introducens, & saltantem producens in conspectum tot masculorũ, rem pudicis oculis non solùm iniucundam, sed etiam vitandam. Sed id consultò agebat, vt cognosceretur quàm esset honesta ea, quam rex duxerat, & ex fructu arbor, & ex filia mater aperta euaderet. Et ipsa q̃dem per illam: qui duxerat autem, per vtranq; laudandus videretur & beatus. Vide verò mali quoquè accessionem. Patri placuit id, quod fiebat, propter quod oportebat eum magis pudore affici: & sic placuit (ô regiã munificentiam) vt polliceretur se ei regnum suum esse diuisurum, ad remunerandam rem tam publicè vtilem, & magno studio dignam : & quod est deterius, cùm nec illa petijsset, sed ipse eam ad rogandum incitâsset.

Illa autem laudis quoquè & gloriæ mouetur cupiditate, & rem petit longè maiorem, vt quæ cùm esset fœtus viperæ, didicisset ab ipsa matre petitionem. Quærit enim non dimidium regni sibi promissum, neq; aliquid eiusmodi, sed rem, proh dolor, quæ oĩa regna terræ superat, & cum qua ne ipse q̃dem mũdus potest cõferri, si eius spectes precium: nempe caput viri, quod tu quoq; priùs, qui seruus es potiùs, q̃ rex, in maximo honore habuisti: vt ipsa dicunt Euangelia, & nos priùs ostendimus. Nunc aũt propter à ratione alienum tui animi motum, & eius repræhensiones, in vincula conijcis virũ illum venerandũ, & nõ solùm conijcis, sed etiã interimis: & illud caput malis vẽdis amoribus, tales, ô infelix, gratias ei largiens, cuius tu turpi amore tenebaris. Quis verò fuit hic p̃textus? Nè iusiurandum transilires, iusti interemptio. Clarum est eñ, te esse pollicitum, regni tui dimidium ei daturum. Hoc aũt quid est aliud, quàm opes, pecuniæ, iugera terræ, gloria ad tempus, quorum ipse eras dominus ? Hæc enim si ei à te ex æquo essent diuisa, tuum cõseruâssent iusiurandum. Viri aũt cædes, viri dixi, immò verò plus quàm viri, q̃d cum his commune habebat apud eum: qui temperãter viuit, & rectas leges sequitur? Nisi hoc tibi erat regnare, ô optime, subiectos nulla de causa interimere? Tu aũt p̃ te tulisti te molestè ferre, vt q̃ necesse habuisses iusti viri cædem
Simulatio Herodis. permittere, iurisiurãdi, & non legum, solùm custos diligens. Sed satìs intellectum est, te ad nouercæ, vt aiunt, flere tumulum, & præ te ferre te illud dare inuitum, quod magis gaudebas, quàm ij, qui petebant.

Infertur autem caput plenum sanguine, inuitatis quidem tetrum spectaculum, & quod omnem conuiuij lætitiam poterat in dolorem conuertere, matri autem puellę maximam afferẽs voluptatem. Talem enim sitiebat eum videre, qui eam prohibebat, nè viueret ex sui animi sententia, & zelo linguam habebat non minùs gladio acutam,
Virtus semper inuicta. licèt mutam. Diuina enim quædam res est virtus, & quæ vinci non potest, vt quæ etiã post mortem eius, qui eam possedit, adhuc dominetur. Qui enim erat adeò turpis, & abominandus, & voluptatum seruus rex, qui cædem talis viri, tanquàm vnius abiecti & cõtempti, iussu fecerat, vide quemadmodùm post illius mortem euadit timidus & meticulosus. Adeò certè timidus, vt eum, qui erat mortuus, putaret propè esse morte
Matt. 14. superiorem. Cùm enim de IESV audijsset, Euangelium inquit, Herodes, & quænam faceret miracula: Hic est, inquit, Iohannes Baptista, hic surrexit à mortuis. Huius aũt rei probatio erat: Virtutes enim dicebat operari in eo, Domini signorum & miraculorum sic vocans operationem. Postquàm autem fuit interfectus diuinus ille Iohannes, & magna contentione petendum caput, præmium saltationis donatum fuit illi
Caput S. Iohannis defoditur. debacchanti iuuenculæ: & id per ipsam habuit mater : illa, cùm id accepisset, quod ardenter sitiebat, profundè infodit, & apud se tutò abscondit : vt ex ijs, quæ à Patribus sunt tradita, narrationibus scriptisq; licet discere. Magnus enim timor, & magnitudo eius, quem habebat odio, efficiebat, vt ipsa sibi caueret. Neq; permittit caput coniungi cum corpore, dubitans nè sic resurgeret, & ad priores rediret repræhensiones: Sed si, inquit, apud me caput rectè abscondatur, id non facilè potuerit resurgere.

Postquàm autem curæ fuisset eius discipulis, vt reliquum corpus in quodam loco
Marc. 6. insigni honorificè sepeliretur, ij ad Iesum venientes, omnia ei renũciant. Ille autem, vtpotè ex eo dolore affectus, nõ ampliùs patiẽ manere in regione: sed illinc surgit p̃tinùs

tinùs,& vnà cum ſuis diſcipulis nauem conſcendens,venit in deſertum quendam locum Bethſaidæ,& ſe,& illos quiete recreans,& velutì conſolans triſtitiam. Atque diuinus quidem Iohannes, cùm præter alia bona, quibus erat locuples, etiam, quod à Christo acceperat, teſtimonio fuiſſet honoratus, cælorum,quibus erat dignus,ſortitus fuit habitationem,cùm trigintaduos annos,& ſex menſes peregiſſet in terra. Herodem autem Dei iuſtitia,etsi vtplurimùm ſoleat eſſe tarda ad ſupplicium,tamen hic fortaſsè inſigne ſcelus habens odio,haud ità diù pòſt inuadit. Poſtquàm enim ille ſuam vxorem,propter vehementem amorem in adulteram,& odio habuit, & repudiauit:ea nō ferens cōtumeliam,vénit ad Aretam ſuum patrem,qui erat rex Arabum,vt anteà dictum eſt,eiq; & inſolentiam & alia omnia(vt ſemèl dicam) expoſuit,& petijt, vt vlciſceretur rem,quæ mulieri eſt intolerabilis. Ille aūt (neq; enim eius ſolùm, ſed ſuam potiùs propriam exiſtimabat contumeliam) bellum cōmouit aduersùs Herodem. Et cùm rem rectè geſſiſſet,& illius exercitum validè cecidiſſet:& alios qdem occidiſſet,alios verò redegiſſet in ſeruitutem,& ſubiectis flammis omnem eſſet populatus regionem, reuertitur. Et res quidem Herodis ità ſe habuerunt. Luc.9. Bellum facit Herodi Aretas.

Cæterùm huius adulteræ & illegitimæ vxoris Herodis,quomodò? Ipſa in longiſſimum quidem tempus vitam producit. Cùm ſuam autem vidiſſet filiam acerbo fine primùm vitam termināſſe, ſic ipſa quoquè recedit,ijs,quæ illic ſunt, omninò ſeruata ſupplicijs,& bibitura totam fæcem iuſtiſſimi calicis,qui eſt in manu Domini. Filia autem illius, quam quidem diximus perijſſe ante matrem, cùm ad quēdam locum proficiſceretur, & tempore hyemis oportéret eam flumen traijcere, quoniam erat glacie concretum,id tranſibat pedibus. Cùm autem glacies non ſine Dei numine omninò eſſet diſrupta,ipſa quidem vſque ad caput defluxit miſera,tunc quoquè veluti ſaltans laniationibus,non in terra,ſed in aquis. Caput verò & glacie confractum,& validè amputatum,relinquitur ſupra gelu, admirabile iudicium Dei iudiciorum, ipſum quoquè diuiſum à reliquo corpore,non gladio, ſed glacie. Sed hæc quidem ità ſe habuerunt,& infame illud & ſceleratum caput,propoſitum erat ſpectaculum omnibus, ea,quæ fecerat,in memoriam reuocans ſpectatoribus. Quemadmodùm autem illud verè ſacrum,& magna cōtentione quærendum caput, in profundo terræ (ſicut priùs diximus) à Baccha illa abſconſum,admirabiliter rursùs eluxerit,& manifeſtum euaſerit fidelibus,iam ad declarandum accedit oratio. Pſalm.74. Filiæ Herodiadis horrendus interitus.

Duo monachi ex Oriente profecti, cùm eos teneret deſiderium fruendi conſpectu ſacrorum locorum Christi paſſionum,veniunt Hieroſolyma. Alteri eorum dormienti appárens Baptiſta,& oſtendit quiſnam eſſet, & cùm ad Herodis, inquit,regis domum veneritis,(illic enim eſt meum caput conditum) à vobis maximè curandum eſt,vt id tollatis. Manè ergò accedens,qui viſionem viderat, ea comiti communicat. Ille autem id,quod viſum fuerat, inanem dicit eſſe viſionem, non veritatem. Ipſum enim fortaſsè mouebat ad incredulitatem affectio æmulationis. Ea ratione & negligebatur id, quod imperatum fuerat, & ad effectum minimè deducebatur. Sequenti ergò nocte ſingulatìm accedens præco veritatis, vtriſque mandat eadem, dicens, nihil oportére dubitare: ſed omni incredulitate depoſita & ſocordia, curam gererent eius,quod fuerat imperatum. Cùm ergò ambo id,quod viſum fuerat,rursùs ſibi inuicèm ſignificāſſent, & ſoluta eſt incredulitas, & ab vtriſque via ſimul eſt confecta, Præcurſore rursùs(vt ſemèl dicam)illam eis dirigente,& bono duce eis effecto. Breui itaque ad locum perueniunt, & inueniūt ſacrum caput,cuius amputatio fuerat pœna temperantiæ:& ideò nō merebatur abſcondi,ſed potiùs prodire in lucem, ad ſanctificationem & vtilitatem multorum. Inuenitur ſacratiſſimum caput S. Iohānis.

Cùm id ergò ſuſtuliſſent monachi, vt iuſſi fuerant, & in ſaccum ex pilis confectum id immiſiſſent,(quod quidem fortaſsè factum fuerat de illius ſententia, vt caput imitaretur indumentum totius corporis,quo vtebatur in ſolitudine) ſtatim ſe parant ad reditum,rem verè deſiderabilem,& ſupra millia auri & argenti(vt cum diuino Dauid dicam)fidelibus afferentes. Figulus autem quidam illo tempore, ex ciuitate quidem Emeſa genus ducens,ſed tāta laborans inopia,vt ipſam odio haberet patriam, vt quæ eum non poſſet alere,ob idq; charū etiam ſolum,nempe patriā ipſam,derelinqueret, & quaſi ſecùm habitantē paupertatē fugeret: hic cùm erraret in via,incidit in monachos,à qbus diuinus theſaurus,nempe Prȩcurſoris caput,exportabat. Cùm ergò ille Pſalm.118.

vnà

vnà cum eis colloqueretur, & simul iter faceret, illi tradunt ferendum hoc excelsum & venerandum caput. Ignorante autem figulo quidnam esset, quod eius fidei commissum fuerat, illi appáret Præcursor, & in eius conspectum fugiens: Relictis, inquit, tuis comitibus, aufuge cum eo, quod habes in manibus. Hoc aũt facit, Monachorum quidem, vt est verisimile, frigiditatem condemnans & socordiam, vt qui rem tantam homini alieno & ignoto credidissent: Figulo verò hanc præbens occasionem, & rem gerendi rectiùs, & vitæ melioris. Nam cùm ille obedijsset, & latuisset, & cum tali thesauro domum esset reuersus, fuit deincèps florens opibus, & bonorum bonis per totam vitam repletus. Quomodò eñ non erat futurus, qui non, vt ille comœdiæ Chremylus Plutum domum introduxerat, cæcum penitùs, & cui non est fidendum: sed veras diuitias, thesaurum, inquam, qui non exinanitur, secùm habebat habitantes? Non oblitus autem ille, quum malè priùs rem suam gereret, sacrum illud & venerandum caput in omni honore habuit. Et hoc quidem tota vita sua fecit.

Ditescit figulus asseruans sanctũ caput.

Cùm autem esset decessurus, vbì illud imposuisset in hydria (sic enim fortè dispensabat, qui eius, qui propter me pauper est factus, paupertatem æmulabatur in omnibus) & deindè extrinsecùs eam arca inclusisset, & pulchrè signaculo obsignâsset, deponit apud sororem, ei, quæ euenerant, omnia aperiens, & quemadmodùm velutì quoddam inexpugnabile malum aliquandò ipsum atterebat paupertas: præter spem autem rebus mutatis, ad eas, quas nunc habet, opes peruénit, & bonorum affluentiam. Causam autem mutationis dicebat fuisse caput, quod in vase ostendebat inclusum: quod mihi, inquit, maiorem attulit vtilitatem, quàm, quod vulgò celebratur, Cornucopiæ. Cùm sic dixisset, diligenter præcepit, vt in omni quidem honore illud haberet: id verò, quod celabatur, ipsa non priùs aperiret, quàm ijs, quos nouit, modis Præcursor ipse id faciendum significaret. Hoc autem iussit, fortasè considerans, quòd qui suum Dominum, cùm adhuc esset intrà vterum, non ignorauit, sed in ventre exultando, eum significauit: is etiam post mortem capsa, tanquàm ventre, vtens, seipsum, cùm vellet, esset declaraturus. Atque quandiù quidem, sorori inquit, vixeris, vide vt omnis honor & cultus ei seruetur: postquàm autem videris tuum appropinquare decessum, apud aliquem virum pium est hic tibi deponendus thesaurus. Sic ergò mulier, quandiù habuit quidem corpus, alacritati animi seruiens, curauit mandata fratris, & in seruiendo venerando capiti non fuit negligens. Postquàm aũt peruénit etiam ad senectutem, & ad necessarium exoluendum debitum mors eam vocabat, implet hîc quoquè mandatum: & apud quendam, qui non solùm pietatem, sed etiam castitatem sibi vendicabat, deponit thesaurum, eamandans similiter, quæ sibi quoquè mandata fuerant.

Lúc. 1.

Ad multos ergò eodem modo donum transiens, deindè etiam ad quendam Eustachium, monachum quidem & presbyterum, sed diuersæ ab orthodoxis sententiæ, & non conuenientem cum ijs, qui de fide rectè sentiebant, bonum illud venit: cùm ignorâssent, vt arbitror, ij, qui deposuerant, sententiæ diuersitatem. Ei verò non hoc solùm, sed mens quoquè erat peruersa, & mores conueniebant ei, quod sentiebat. Idque facilè probari potest. Quæ enim faciebat id, quod apud eum celabatur, & quæ diuina signa operabatur, sibi improbè ille impius asscribebat, & fur erat simul, preciosissimã thecam habens tanquàm marsupium, & non minùs quæ fiebant, quàm quæ immittebantur, cauponans, vt qui omninò simularet, & ea ad se traheret. Non oportet autem omninò admirari, si viro tali tam preciosum caput Baptista sustinuit committi. Quid enim, qui & in improbæ mulieris manus priùs venire, & ab ea abscõdi: multò autem magìs qui etiam illam ipsam sustinuit habere causam amputationis? Tandèm verò fuit euidens, quænam esset eius sententia. Fauebat autem Arrio, & eodem morbo, quo ille, laborabat. Propter ipsam itaque hæresim eadem hora expellitur ex ciuitate Emesenorum, valdè quidem rogans & obsecrãs, vt vnum solùm diem sibi liceret manere in monasterio. Cùm non fuisset autem exauditus (Neque enim oportebat, cùm diuinus non permitteret Præcursor, futurum malum egregiè prospiciẽs: Volebat enim sceleratus diuinum caput secùm accipere, vt rursùs furaretur, & sibi attribuere, quæ ab illo fiebant miracula, & sic procurare, vt hæresis rectè se habere, & Deo grata esse videretur) ille quidem malus malè statìm expellitur: caput autem rursùs, ità vt erat, manet in monasterio.

Sanctũ caput traditur cuidam monacho hæretico & peruerso.

Cùm

Cùm autem post multos, qui præfuerunt, diuino quoquè Marcello præfectura eius monasterij fuisset credita, visum est magno præconi veritatis seipsum ostendere. Ostensio verò fuit admirabilis, & digna, quæ à fidelibus audiatur hominibus. Sic autem habet, vt ille ipse, cui fuit declaratum, Marcellus exposuit. Erat quippe media hebdomada diuinorum ieiuniorum, & octauusdecimus mensis Peritij dies: Regnabant autem Valentinianus & Martianus, inprimìs pij Imperatores: Ecclesiæ verò præerat Vranius. Visæ sunt, inquit, mihi in somnis apertæ esse omnes portæ nostri monasterij: & ego conturbatus, putabam me abire hoc animo, vt portas clauderem. Deindè rursùs mihi sum visum videre fluuium in portam irruentem, & mirari, vndenàm esset tantus aquæ impetus. Cùm hæc autem in animo versarem, audiebatur sonus multitudinis populi & classium, quæ ab Oriente veluti ferebantur super aquam, quæ ad nos quidem procedebat. Vnaquæque autem classis propria lingua vtens: Eccè, dicebat, magnus ille Præcursor Christi Saluatoris nostri & Baptista Iohannes ostenditur. Cùm ego autem starem ad portam meridionalem, & illa statim est aperta, & ingressæ sunt acies. Ego verò simul, relicta porta, currens sum ingressus: & stans in initio scalarum, vidi ipsos ingredientes monasterium. Visio Marcelli Abbatis.

In ijsdem autem scalis mihi adhuc stanti visa sunt duo atria, vnum quidem vergens ad occasum, alterum verò ad meridiem: & magnum templum situm erat in medio eorum. Vnamquanque autem classem videbam ingredientem in atrium, quod vergebat ad occidentem. Deindè etiam cùm ad templum adorâssent, statim abiêrunt ad portam meridionalem, & sic destiterunt ab itinere. Deindè etiam audiui vocem aliorum rursùs clamantium: Eccè magnus Iohannes Baptista. Cùm ad hoc sustulissem oculos, adspexi illum in eo templo, quod videram. Prætereà autem duo quidam vnà cum eo aderant, vnus quidem à dexteris, alter verò à sinistris. Iam verò vnamquanque classem ad ipsum accedentem benedicebat: & postquàm illæ cessârunt accedere, me quoquè subijt desiderium ad ipsum veniendi, & similem percipiendi salutationem & benedictionem. Me autem continui parumpèr, quòd nollem illis portis ingredi, per quas ingressæ erant illæ classes, & quoniam non videbam aliquem labra ori eius admouentem, nisi soli pectori. Tandèm nihilominùs in eius quidem conspectum véni anteriùs, sed tremebundus, & timidus, & humì figens oculos. Deindè etiam humì procumbens, præhendo eius pedes. Ille verò me erigit, & barbam placidè tangens, & os ori admouens, amplectitur: & prætereà vas proferens lacte plenum, id tradit mihi, subiungēs: Hoc tibi erit ad benedictionem. Deindè cùm sic visum esset progredi, eum præcedebam: & simul ipse, & qui cum eo erant, conuenerunt in hoc nostrum monasterium. A me autem, cùm attendissem, ante ipsum conspecta fuit columna ignis: & cùm vidissem, non paruus mihi metus incubuit. Et statìm è somno sum excitatus.

Non multum tempus intercessit, quòd mox fui à somno iterùm captus, & quæ visa fuerant, ad finem peruenerunt. Nam erat quidem vespera diei vnius ex ieiunij. Ego autem dixi monachis: Vnusquisq; vestrûm suum psalmum bìs dicat. Qui cùm sic facerent, vni ex fratribus (erat autem ei nomen Isaacius) cùm sustulisset oculos, ignis apertè ardens visus est in spelunca. Cùm ex eo autem esset timore affectus, vox eum recreauit, dicens: Noli timere. Eccè enim datus sum vobis: Tu verò surge, & progredere, habens stellam, tuæ viæ bonam ducem futuram. Vbì autem illa absorpta fuerit, si effoderis, nequaquàm carebis eo, quod est promissum: sed me omninò inuenies in regione. Et hæc quidem vox extitit: ego autem terrore affectus & experrectus, statìm surrexi, & vidi proximè stellam ante oculos, quæ iter ineuntem me præcedebat. Ego verò ibam eam sequēs, donèc illa stetit super concham speluncæ, vbì etiam defossum fuerat caput Præcursoris. Visio Isaacij monachi.

Cùm ego hæc omnia spectâssem, & iam fidem animo conciperem, procumbens in genua, adoraui Dominum, & suffumigans, vehementer oraui. Deindè in manus accepto ligone, cœpi vehementer fodere. Hæc aūt mihi facienti, visus est quidā locus calce validè ædificatus vsque ad quinque cubitos. Cùm pergerem fodere, à me audiebatur quidam sonus quasi fictilium. Cùm autem iam solum tangerem, video æris ramenta, velut arenam: & simul etiam vna egreditur tegula, sub qua tabulam adspexi nuceam. Quam cùm sustulissem, sub ipsa inuéni preciosam hydriam. Et deincèps

distra-

Iterùm inuenitur sacratissimũ caput S. Iohannis, ipso reuelante.

distrahebar metu, simul & gaudio. Animo tamen confirmatus (ô manum audacem) & tremebundus, hydriam aperio, & sanctum caput contrecto. Deindè cùm id etiam, sicut oportebat, adorâssem, rursùs operui hydriam. Nondùm finẽ acceperat id, quod fiebat, & ad nos accedit Archimandrita & diaconus, Gennadius, inquam: qui cùm nobis occurrisset in ostio speluncæ, & ea dixisset, quæ dici consueuerunt, narrat visionem, quam viderat in somnis. Ea autem ità se habebat: Putabam, inquit, nos ambos stare in hac spelunca: in ipsa verò positum esse panum cumulum. Atque erãt quidem illi hordeacei, sed æquè puri, atquè sol. Erat autem eis imposita quædam quoquè particula. Eos examen hominum, veniens in speluncam, à nobis accipiebat. Neque verò eis deficiebant omninò panes, qui dabantur, neque ij cessabant venire. Postquàm autem panes iam ad finem venissent, ij visi sunt volare in nostris manibus, & sic ij, qui accedebant, ipsos participâsse.

Hæc cùm audijssem, statìm apud me versabam, quærens quænam esset somnij significatio. Videbatur autem hoc ab illo visum esse non sine Dei numine, neq; solam in se nudam continere visionem. Deindè Baptistæ diuinum ad nos aduentum aperio. Quæ cùm audijsset, vehementer me rogauit, vt visu locum appræhenderet. Ego verò illum statìm ei ostendi. Posthæc nobis è spelunca simul exeuntibus, ipse cõsiderabam, quidnam esset nobis faciendum: & mihi optimum visum est, hæc etiam aperire Stephano (erat autem is Archimandrita Daromij) vt hæc ab eo rursùs deferrentur ad Episcopum. Accedentes ergò, ipsum quidem non inuenimus præsentem: iuerat enim ad monasteria, quæ sunt in regione. Cùm itaque cogitâssem, oportere accersere diaconum Cyriacum, qui erat Archimãdrita eorum, quæ in ea regione erant, monasteriorum, & Præcursoris res ei aperire, sic feci. Ille autem statìm venit accersitus.

Consecutum quoquè est aliud pertinens ad ea, quæ sunt proposita. Narrat enim ipse quoquè nobis somnium, quod noctù viderat. Erat autem illud quoquè valdè consonans visioni Gennadij. Postquàm verò ad eum delatæ sunt res Præcursoris, ille: Quid ergò, inquit, nobis est faciendum? Et ego: Episcopo, inquam, est significandum: expedit enim. Postquàm autem intelleximus, non adhuc adesse dictum Archimandritam Stephanum, per quem volebamus, vt id ei significaretur, quinque dies posteà expectauimus. Quid deindè consequitur? Erat quidem sabbatum vesperè: Nobis autem ambobus sedentibus, & simul sermocinantibus, vehementer percussus in genua, tanta vi inflector, vt ne possem quidem moueri, neque omninò aliquid aliud facere. Diaconus ergò Gennadius, vidẽs me tam malè affectum: Quid verò? Non tibi dixi, aiebat, oportére ad Episcopum accedentes nos ea illi statìm significare, quoniam non veniebat Papa Stephanus? Atque ipse quidem mansi, plaga adhuc magìs magisque castigatus. Gennadius autem & Cyriacus, posteaquàm ministerium suum ad finem deduxerunt, simul ad me accedunt, vbì eram iacens, & dicũt: Iam te scire oportet, quod diuino Iohanni sumus polliciti, nos hæc Episcopo esse significaturos, priusquàm sol oriretur. Ego verò: Rectè, dixi, estis polliciti. Nondùm id, quod dixeram, finem acceperat, & mihi cessauit, & dissoluta est plaga.

Cùm statìm ergò die sequenti cum Cyriaco & Iuliano monacho accessissemus, significamus omnia Vranio Episcopo, qui iam egrediebatur ex Matutinis, dicentes: Magnus Iohannes Baptista ostenditur. Ei autem, cùm audijsset, succurrit admirari: & cùm propiùs accessisset: Sed nemo, inquit, sciat, neque qs eum tangat omninò. Cùm verò rogâsset Cyriacus: Quandò ergò tu quoquè venies? Die crastino, inquit. Cùm itaque postridiè venisset, vt fuerat pollicitus, simul cum presbyteris & diaconis, vbì fuimus in loco, ipsi quidem procidentes adorabant: Malcho autem presbytero (erat is vnus ex ijs, qui sequebantur Episcopum) proh dolor, venit in mentem, vt minimè crederet: Et, Quanam, inquit, ratione credendum est id esse caput (simul ostendens & tangens,) Præcursoris? Postquàm autem pilos quoquè simul tetigit, manus illi protinùs est arefacta, & hydriæ ori adhæsit. Eam autem recipere, aut illinc extrahere omninò non licebat. Quid ergò posteà est consecutum? Fiunt ab omnibus preces & orationes vehementissimæ. Et manus quidem vix tandèm fuit relaxata à vinculis, quæ non cadebant sub adspectum: Mansit verò admodùm imbecilla, & non paruas reliquias ferens castigationis. Episcopus ergò cum omnibus, qui erant cum ipso, accepta hydria, quæ magnas opes, diuinum nempe celabat thesaurum, in Dia-

Nota reuerentiam priscorum erga sacras reliquias.

Pœna increduli.

Diaconico,quod vocatur,sanctæ reponit Ecclesiæ.Et fuit is illic,donèc templum fuit ab eo ædificatum.

Verumenimuerò cùm hæc iam esset facienda depositio, magnus ille Præcursor, fuit etiam præcursor ad misericordiā,& imitator eius,qui fuit ab eo baptizatus. Presbytero enim,qui non crediderat,apparens in somnis: Si in processione, inquit, meæ depositionis, manum tuam hydriæ imposueris, nullam ampliùs pœnam senties, sed eam habebis deincèps omninò validam & sanam. Cùm sic fecisset senex, non fuit promisso frustratus:sed manum habuit, & cum ipsa animam quoquè valdè sanā. Diuinus ergò Iohannes Præcursor solis iustitiæ,stella lucifer, patris Apostolus, Baptista filij,cognitor sancti Spiritûs,diuinę administer œconomię,Euangeliorū principium, vox verbi,præco regis,tuba salutis,sponsi ꝓnubus,inuentor continentiæ,dux & princeps castitatis, lucerna lucidissima, præcursor & Baptista, vigesimo quidem quinto mensis Octobris, quadringentesimo & sexagesimoseptimo anno,Imperij sceptra tenentibus inprimìs pijs Principibus Valentiniano & Martiano, deponitur quidem in Ecclesia Emesenorum in suo templo:Inuenitur autem vigesimoquarto Februarij sextæ Indictionis:Ad gloriam magni Dei & Saluatoris nostri Iesu Christi: Quem decet omnis gloria,honor, & adoratio,nunc & semper,& in secula seculorum, Amen. Præclara S. Iohannis encomia.

SANCTI PATRIS NOSTRI IOHANNIS ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI CHRYSOSTOMI

Oratio,de amputatione capitis venerandi præcursoris & Baptistæ. Habetur in Simeone Metaphraste.

RVrsùs furit Herodias: rursùs perturbatur: rursùs saltat: rursùs quærit caput Iohannis Baptistæ sceleratè ab Herode amputari. Rursùs ambit Iezabel vineam Naboth rapere,& sanctum Eliam persequi ad montes. Existimo autem nō solùm me esse in ecstasi, sed etiam omnes vos, qui auditis vocem Euangelij,mecùm admirari Iohannis quidem loquendi libertatem,Herodis autem leuitatem, & impiarum mulierum belluinam insaniam. Quid enim audiuimus? Herodes enim appræhēdit Iohannem,& posuit in carcere, ꝓpter Herodiadē vxorē Philippi fratris sui.Hîc meritò vituperauerit aliquis Herodis leuitatem, ab infelicibus discerptā & conuulsam mulieribus. Quid verò dixerit,aut quomodò explicauerit quispiam intemperantem mulierum illarum improbitatem? Augusti 29. 3.Reg.21. Mar.6.

Mihi quidem videtur nulla esse in mundo fera,quæ possit conferri cum mala muliere. Sed nunc à me verba fiunt de mala. Scio enim esse multas moderatas & bonas, quarum me vitæ oportet meminisse ad ædificationem, & amorem eorum, quæ sunt bona & honesta. Nulla ergò fera est in mundo conferenda cum mala muliere. Quid inter quadrupedes est leone vehementius? Sed nihil est. Quid verò inter serpentes est dracone crudelius? Sed nihil est. Immò verò & leo & draco, illi in malo cedunt. Ei autem,quod dico,fert testimonium sapientissimus Salomon, qui dicit se mâlle habitare cum leone & dracone, quàm cum mala muliere & loquaci. Et nè putes prophetam dixisse ironicè,accuratè & diligenter disce ex rebus ipsis. Danielem in lacu leones sunt reueriti:iustum autem Naboth Iezabel occidit. Cetus Ionam seruauit in vtero: Dalia autem Sampsonem tradidit alienigenis. Dracones & aspides & cerastæ Iohannem formidârunt:Herodias autem ipsum in cœna interfecit. Corui Eliam in monte aluërunt:Iezabel autem ipsum post beneficium persequebatur ad cædem. Quid enim dicebat? Si tu es Elias, & ego Iezabel: Hæc mihi faciant dij, & hæc addant,si non cràs hac ipsa hora ponam animam tuam, tanquàm vnius ex mortuis. Et timuit Elias, & ambulauit pro anima sua:& abijt in desertum viam quadraginta dierum: & vénit sub armathē: & petijt vt anima sua moreretur,& dixit: Domine Deus,sufficiat mihi nūc: Mirè inuehit vir sanctissimus in malas mulieres. Prou.21. Eccl.25. 3.Reg.19.

accipe animam meam, quoniam non sum melior, quàm patres mei. Hei mihi, Pro-
3.Reg.17. pheta Elias timuit mulierem, qui pluuiam orbis terræ gestabat in lingua. Qui ignem
4.Reg.1. è cælo deiecit, & precibus suscitauit mortuos, timuit mulierem? Certè timuit. Nullū
3.Reg.17. enim vitium cōfertur cum muliere mala. Ei autē quod dico, fert testimoniū sapiētia:
Eccl.25. dicens: Non est caput super caput serpentis: & non est malitia super malitiā mulieris.

O malum, diaboli arma acutissima. Is per mulierem ab initio Adamum sauciauit in paradiso. Per mulierem, Dauid, qui erat mitissimus, incitauit ad dolo occidendum Vriam. Per mulierem, sapientissimum Salomonem vulnerauit ad transgressionē. Per mulierem, filios Eli sacerdotis humì prostrauit. Per mulierem, Ioseph vinctum inclusit in carcere. Per mulierem, totius mundi lucernam Iohannem occidit. Quid autem dico de hominibus? Per mulierem, Angelos è cælo deiecit. Per mulierem omnes interficit. Mulier impudens nulli parcit. Non honorat Leuitam: non colit Sacerdotem: non reueretur Prophetam. O malum, quouis malo peius, mulier praua. Etiamsi sit pauper, plena est improbitate. Quòd si habeat opes, opem ferētes improbitati, duplex malum. Fera est, quæ non potest curari. Scio aspides blanditijs mansuefieri, & leones, & tigres, & pardos cicures fieri & mites. Mulier autem mala si afficiatur contumelia, insanit: adulatione autem & blāditijs insolescit. Si maritum habeat diuitem, eum verbis labefactās, ad cædem fraude faciendam incitat, sicut Herodias Herodem: & si maritum habeat pauperē, ad iras & pugnas eum excitat. Et si sit vidua, omnes per se habet contemptui. Domini enim metu lingua non frenatur. Non ad futurum adspicit iudicium: non ad Deum intuetur: non nouit seruare leges amicitiæ.

Malæ mulieri nihil est, maritum suum tradere ad mortem. Iustum quidem certè
Iob.2. Iob eius vxor tradidit ad mortem blasphemia, dicens: Dic aliquod verbum aduersùs Dominum, & morere. O improbam naturam. O impiam voluntatem. Non miserta est, videns sui mariti viscera à feruentibus pustulis, tanquàm à carbonibus scintillas emittentibus, vstulata, & totas carnes possessas à vermibus. Non inflexa est ad misericordiam, videns eum omninò circumagi, & laborare, patique difficultatem crebri & interrupti spiritûs. Non mota est miseratione, videns eum, qui aliquandò fuerat in regia purpura, tunc iacentem in sterquilinio nudo corpore. Non meminit veteris cum eo consuetudinis, neque quàm multa & gloriosa per eum fuerat consecuta: & quantùm propter ipsum floruerat. Sed dic aliquod verbum aduersùs Deum, & morere. O gratia mulieris. O malagma, dolores præmolliens. O lex amicitiæ coniugalis. Cùm tu ægrotares, taléne vnquàm verbum est elocutus: & non precibus & benefactis morbum abstersit, & expurgauit? Non enim sufficiebat ei, quæ erat ad tempus, disciplina: sed etiam & æternum conciliabat supplicium per blasphemiam. Nescis, quòd omne
Matt.12. peccatum dimittetur hominibus: Quod autem est contra spiritum sanctum, non remittetur neque in hoc seculo, neque in futuro?

Vis videre aliam quoquè coniugem eiusdem improbitatis? Vide mihi* Dalidam. Il-
Iudic 16. la enim cùm virum fortissimum totondisset Sampsonem, tradidit suum maritū alienigenis: suum tori consortē, quem fouebat, cui blandiebatur, cui assentabatur, quem simulabat se plusquàm se amare: quem herì fouebat diligens, hodiè sepelijt decipiens: quem heri diligebat, hodiè decipiebat. At non erat formosus. Et quis fuit illo tempo-
Gratia habet septem lumina. re formosior? Qui septem capillos ferebat in capite, portans imaginem gratiæ, quæ habet septem lumina. At non erat fortis. Et quis eo fortior, qui terribilem leonem
Iud.14. & 15. solus in via suffocauit: & vna asini maxilla decem millia prostrauit? Quinetiam erat sanctus & adeò sanctus, vt ipse aliquandò sitiens, in aquæ inopia precatus fuerit, & ex mortua, quę ab eo tenebatur, maxilla aqua scaturierit, & ex ea sitis hauserit medicinā. Et eum, qui erat tam formosus, tam fortis, tam sanctus, cùm ꝑpria vxor vinxisset, tanquàm hostem, eum tradidit alienigenis. Quomodò aūt factum est, vt eum, q erat tam fortis, superaret mulier? Ex ipsius mariti bonitate. Mysterium enim eius virium noctù
Mich.7. suffurata, cum nudum loris validis alligauit. Et ideò tibi præcipit sapientia: Caue à tua tori consorte, nè ei aliquid reueles. Quænā dic mihi, fera aduersùs suū masculum talia est machinata? Quænā draconis foemina suū maritū tradit ad cædē? Vides quàm aptè dixerit sapientia: Non est caput super caput serpētis: & non est malitia supra ma-
Eccl.25. litiam mulieris. Et vt semèl dicā, qui mulierē habet malā, sciat se iam accepisse mercedem suarū iniquitatū. Neq; hoc dicitur sine teste. Audi sapientiā dicentē: Mulier mala dabi-

dabitur viro iniquo pro malis operibus. Sed de malis mulieribus hæc hucusquè dicta sint. Oportet autem nos quoquè meminisse bonarũ, maximè ꝓpter eas, quæ adsunt.

Cur ergò bonæ? Quòd bonorum virtutes vident tanquam proprias, & illorũ labores tanquàm suos reputant. Bona mulier & hospitalis fuit illa beata Sunamitis, q̃ cùm rogâsset maritum, Eliſço ędificauit domunculã, vt transiens absq; impedimẽto posset requiescere, ei posito lecto, & candelabro, & mẽsa: lecto, inquã, non sine vestibus, sed qui stragulas vestes habebat, prophetæ cõuenientes: candelabro, nõ sine candela, sed cum oleo, quod lucẽ irrigabat: mensa, non defecta panibus, sed cibis abũdante. Quid autẽ dixerit quispiã de beata illa vidua, quę suscepit Eliam Prophetã? Cui nihil impedimenti attulit pecuniæ inopia, ꝓpter opes bonę volũtatis. Cui non aderat frumentum, non vinũ, nõ aliquid aliud terrenũ ad consolandã paupertatẽ. Nõ ager frumenti fertilis, ei semen panis afferebat. Non botrũ suauissimũ ei vitis ꝓducebat. Non dulcissimum fructũ arbor ei ferebat. Quomodò enim, cui ne erat quidẽ agri locus ad serẽdum vnius palmi, neq; solum vnius cubiti ad plantandã vineã: sed in tẽpore messis ꝑ agros curua incedẽs, spicas, q̃ è manibus messorũ excidebãt, colligens, ꝓ modo temporis, vnius anni reponebat alimentũ. Ad hęc abijt Elias tẽpore famis, quandò vniuersa terra ꝓpter humoris egestatẽ ꝓpemodùm feriabatur: & siccitate aperiebatur, quãdò cælũ inflãmabatur, & aër erat æneus, & nubes refrenabãtur: quãdò nõ erat herba, nõ flos, non germẽ baccarũ, nõ aura roscida summas aristas agitabat: quãdò fuerũt attenuati fluuij, & fontes vbera aquarũ nimio ęstu constrinxerũt: & mare salsum penitùs effectũ est, repressis, q̃ id ingrediebãtur, dulcibus aquis & pluuijs: tunc, inquã, abijt Elias ad pauperculam, ad viduã. Qualia aũt patiatur vidua etiã lætis rebus, scitis. Dimisit propheta diuites, quibus erat copia panis: & è monte descendens, venit ad ipsam.

Cur aũt, qui ignẽ de cælo verbo dimisit, non ad se potiùs panes detulit? Nõ poterat? Poterat certè. Sed hoc non fecit. Quãobrẽm? Nè hospitalitatis fructibus priuaret viduam, & vt alioquì pugillum farinę, & modicũ olei multiplicaret ꝑ benedictionem. Non enim tantùm venit propheta vt aleretur, quantùm vt aleret pauperculã, & ꝓbaret cor occultum, & bona voluntate præditũ. Hoc facit Deus. Nam cùm possit oẽs, qui sunt in mundo, per se nutrire, sustinet dationẽ, vt corda, quæ sunt bona volũtate prædita, in tẽpore hospitalitatis per fructus discernat. Quandò autẽ nulli fuerint, qui ipsos debeant excipere, aut nutrit per aues, vt Eliam in monte: aut ꝑ prophetã peregrinum, vt Danielẽ in lacu: aut ꝑ animal marinum, vt Ionã per cetum: aut ipse per se pluit alimentũ, sicut patribus nostris. Nã cũ nõ essent, qui eos deberẽt excipere, mãna pluit è cælo, & aqua è petra scaturijt. Quandò autẽ fuerint sancti in mundo versantes cum alijs, dexteram suam manum retrahit: & si eos videt afflictos, emittit, vt per id quod in ipsos confertur beneficium, det locum multis volentibus adipiscẽdę salutis.

Abijt ergò Elias ad viduam, quæ nihil aliud habebat, nisi pugillum farinę, q vix ei & eius filio sufficiebat in tẽpore prandij. Et quid ei dicit? Sume mihi parũ aquę in vase, & bibã. Cùm ea aũt iret, clamauit post eam: Sumes etiã mihi frustũ panis in manu tua. Illa aũt id, quod non habebat quidẽ dixit: quod verò habuit, est cõfessa: Viuit Dominus, si est mihi panis, nisi pugillus farinæ, & parùm olei in lecytho. Mirandũ est, ꝙ in tali ciborũ inopia, nõ negauit eas, quæ ei aderãt, reliquias paupertatis. Quàm multi nunc, qui aurũ habent & argentũ, si rogentur, renuunt amicis benefacere: & si etiam blanditijs deliniãtur, inficiantur se habere. Quàm multi, q si rogãdo inflexi fuerint ad dandũ, cõficiunt literas ferro valentiores: & manũ, quæ suscipit, alligant schedulis, satisdatores & fideiussores auri requirentes. Illa aũt vna voce pugillũ farinę nõ negauit.

Et quid ei dicit propheta? Festina, & fac mihi primùm panem subcineritium: postremò autem tibi, & filio tuo. Tentatio erat verbum prophetæ, probatio cordis, examinatio voluntatis. Erat aũt cor illius beatæ quodãmodò positum in trutina, & dubium quonàm vergeret: ad filij ne sui beneuolentiã, an ad hospitalitatẽ erga prophetã. Illa verò elegit potiùs se & filium adducere in angustias, quàm prophetam non suscipere. Sciebat enim, quòd qui suscipit prophetã in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet. Et qui dat poculũ frigidæ in nomine discipuli, non perdet mercedem suam. Quid est autem, quod dixit Propheta: Festina? Adeóne esuriebat, vt opùs esset festinatione? Non omninò. Sed tacitè significabat beneficentiam hilariter & spontaneè, & non cum dolore & necessitatę impendi debere. Hilarem enim datorem diligit

[Margin notes: 4. Reg. 4. — 3. Reg. 17. — 4. Reg. 1. — 3. Reg. 17. — Dan. 4. — Ionæ 2. — Exod. 16. & 17. — Egregiè prędicat viduam, argo ptanam. — Matt. 10. — 2. Cor. 9.]

Gen. 18. Deus. Festina, & fac primùm mihi, quomodò Abraham in aduentu Angelorum festinauit ad boues, & tulit vitulum, vt acciperet agnum. Et quomodò Sara festinauit ad panes subcineritios, vt acciperet panem, qui est occultus in cælis. Festina, & fac, sicut Abraham, Deo sacrificia. Non priùs tibi, & tunc mihi, sicut Cain, & Ophni & Phinees, filij Eli sacerdotis, qui Deum contemnebant, primi accipientes primitias donorum, quæ Deo offerebantur. Tunc ipsa quidem festinanter fecit, quod iussa fuerat: Ille autem cùm illum diuitem accepisset panem subcineritium, & gustauit, & eius domum impleuit bonis. Non deficiet enim, inquit, pugillus farinæ ex hydria, & oleum ex lecytho, donèc dederit Dominus pluuiam super terram. Quarè eousque? Oportebat enim, cùm noua gratia venisset, tanquàm pluuia, veterem legem finem accipere. Vides quemadmodùm fructus hospitalitatis perceperint bonæ mulieres? Bonorũ enim laborum sunt gloriosi fructus: & non potest radix excidere prudentiæ.

1. Reg. 2.

Sap. 3.

Audiuistis, mulieres, malarum mulierum actiones, & bonarum virtutes. Illas ergò odio habete, has verò diligite: vt earum cursùs insistentes vestigijs, annumeremini in eundem chorum sanctorum: In Christo Iesu Domino nostro, cui gloria & potentia in secula seculorum, Amen.

SANCTI PATRIS NOSTRI ANDREAE ARCHIEPISCOPI CRETAE, HIEROSOLYMITANI

oratio de amputatione capitis venerandi Prophetæ, Præcursoris & Baptistæ. Habetur itidèm in Simeone Metaphraste.

Augusti 19.

IPSA etiam senectus vtplurimùm exilit, roborata à prompto & alacri animi studio. Imbecilla quoquè roboratur & confirmatur oratio, quæ vires cepit ab incitatione auditorũ. Hocipsum nunc quoquè nostræ vsuuenit orationi, quæ ad suscipiendũ quidem argumentũ encomiorũ, impellitur ab ijs qui sunt congregati. Sed quàdò considerat eum, qui est laudandus, veretur suas educere copias. Et oratio quidē (vt dicā Apostolicè) est imbecilla, & contexta ex instrumentis, quæ sunt planè debilia: Encomiorum autem argumentum, eo magìs cuiuslibet orationis superat facultatem, quo ex illa cum natis mulierum comparatione, maiorē præstantiam adeptus est: adeo, vt sola & prima illa voce opùs habeat primi & solius secundùm naturam Dei verbi, virtutisque & potentiæ. Atque eiusmodì quidem est argumentum, & sic se habet: nostræ autem orationis imbecillitas quanta sit, fuit vtcunquè ostensum.

1. Cor. 10.

Matt. 11. Et nobis quidem proponit argumentum Iohannem, qui est maximus inter natos mulierum: quo ex ijs, qui à seculo extiterunt, nullum maiorem, nec ex Patriarchis, nec ex Prophetis, pronunciauit Verbum salutare. Oratio autem Verbi, quod fuit ante secula, vocem laudare aggrediens, ad suas verò vires respiciens, illud propemodùm amplectitur silētium, quod Zacharias sustinuit in adytis propter incredulitatem: donèc ipsa nostrum præueniens sermonem, soluerit silentium, vt quę verè sit vox Verbi, quod est secundùm naturam. Hoc autem, dabit omninò, tanquàm vox ipsius Verbi: non vt ipse maiorem gloriam consequatur, (Quænam enim ei gloria accesserit, cui à Domino talis fuit contexta corona, quali ex terrigenis nullus fuit redimitus?) sed vt nos illius laudibus deducamur ad imitationem. Hoc enim vult Deus, qui glorificat eos, qui ipsum glorificant: & extollit eos, qui ipsum extollunt. Consequenter autem procemio æquum esse arbitror, vt præsentis diei scopum explicemus pro viribus, nè inutiles ac sine fructu hinc domum reuertamur. Is autem est, Baptistæ loquendi libertas ad Herodem, quam hodiè aperiens liber Euangelicus, apertè enunciat: illam dico loquendi libertatem, in quam nulla cadit repræhensio, vt quæ tota apparuërit pura & minimè mixta ijs, quæ sunt creatæ naturæ. Libertatem, inquam, quæ tam plena fuit, & tam redundans, vt nihil interesse arbitraretur inter priuatum & regem: (Est enim in vtrisque communis redargutio, quàdò actio ipsa similem exigit repræhensionem) quin-

Vox Verbi, id est, Christi, Iohannes.

1. Reg. 2.

quinetiam illam, vt quæ esset Dei prophetæ, conueniens erat despicere (quid enim aliud faceret, qui zelo incitabatur eius præceptorum?) purpurā, thronum, diadema, & omnia, quibus se iactant, qui sunt inflati tumore inanis glorię: liberè autem dicere veritatem, & absque vllo timore, & nihil reticendo, aperire legis authoritatem: quoniam volebat ostendere optimam esse legis constitutionem. Quomodò enim, qui est inter legem & gratiam intercessor, legis gloriam despiceret, cùm legem defenderet? Quòd autem legis defensor fuerit Domini Baptista, quis est adeò stolidus, vt nō hoc, quod reliqua præcedit, statuat esse primum caput eorum, quæ ab illo rectè facta sunt? Qualis verò esset ei zelus, & quàm vehemens & inflammatus, declarabit Euangelium:

In illo tempore audiuit Herodes tetrarcha de IESV, & dixit pueris suis: Hic est Iohannes Baptista: ipse surrexit à mortuis: & ideò virtutes operantur in eo. Ipse enim Herodes tenuit Iohannem, & ligauit ipsum, & posuit in carcere, propter Herodiadem vxorem fratris sui. Dicebat enim ei Iohannes: Non licet tibi habere vxorem fratris tui. Et cùm vellet eum occidere, timebat turbam, quoniam eum habebant tanquàm Prophetam. Cùm ageretur autem dies natalis Herodis, saltauit filia Herodiadis in medio, & placuit Herodi. Quamobrèm cum iureiurando est ei pollicitus se daturum quod petijsset. Illa verò inducta à matre sua, Da, inquit, mihi hîc in disco caput Iohannis Baptistæ. Et dolore affectus est rex. Propter iusiurandum autem & propter eos, qui simul accumbebant, iussit dari. Et misso spiculatore, decollauit Iohannem in carcere. Et allatum est eius caput in disco: & datum est puellæ, & illa tulit ad matrem suam. An non tibi videtur zelo fuisse incitatus, & omnium, qui zelo mouentur, zelo incitatissimus? adeò vt ne vsq; ad occisionem quidem prodiderit veritatem, neque de zelo remiserit aliquid, idque apud regem contendens? Cogita enim, quanta res erat, videre hominem pilis cameli indutum, & zona pellicea succinctum, regem autem superbum, supercilia attollentem, in alto sedentem, sed quem vinctum tenebat tyrannis voluptatum. Cogita quantum interfit inter regem, & priuatū: inter bellatorem, & eremitam: inter eum qui concionatur in ciuitatibus, & eum qui versatur in solitudinibus.

Matt. 14. Mar. 6. Matt. 3.

Si vis, aliquem ex ijs, qui ante hunc virum in lege refulserunt, producamus: vt videamus, quis zelo fuerit feruentior. Vt, verbi causa, illum, qui inter zelo accensos est magnus Phinees, qui Seromaste Madianitidem confixit vnà cum Israelita. Sed res non sunt pares, nec in similibus rebus fuit contentio. Nam ibì quidem etsì ad multos scelus peruenerat, non erat tamen vir aliquis eximius & excellens, in quem ille suum zelum intendit: Hîc autem, rex: & quid aliud, nisi in lingua ferens mortis sententiam, & accepta occasione spirans cædem in eos, qui erant in eius potestate? Quid verò ille magnus, & magno zelo accensus Elias, qui quadrijugem igneum currum egit, & super terram sublimis sublatus est: & zelo quidem frenum imposuit, vt diuturno tempore non plueret, & in terra esset fames trium annorum: & semper clamabat, Zelans zelaui Domino. Et quomodò iram mulieris non ferens, exilium & fugam, tanquàm domum propriam: & solitudinem amplectebatur non secùs atquè ciuitatem? Cuius autem mulieris? libidinosæ, furore percitæ, quæ colebat idola, deosq; & dæmones adorabat: In quibus etiā fecit infelicissima mulier, vt peccaret Israël. Sed hucusq; quidem nobis currens oratio, Iohannem ostendit ęmulatorem pręstantiorem, quàm ij, qui præcesserunt: quòd illi quidem impræuisam, hic verò manifestam, & ante oculos mortem habebat.

Num. 25. 4. Reg. 2. 3. Reg. 17. & 19.

Sed rogabunt fortè aliqui ex ijs, qui festis delectantur, quid sibi vult, quòd loquendi libertate & zelo, tanquàm magnifico aliquo & splendido ornamento, coronatur sacrosanctum caput Baptistę, perindè acsì desit virtus aliqua, aut actio gloriosior, quę possit ornare Domini Præcursorem. Et quis æquè fuit virtutibus supra modum plenus, atquè magnus ille Iohannes: qui solus ex omnibus inter natos mulierū, sacerdos & Baptista fuit electus ab eo, qui est solus & primus Pontifex, & qui omnes purgat spiritu & igne baptismatis? Habet quidem, ô dilecte, oratio multa argumēta rectè factorum Iohannis: sed non vacat, relicto diei argumento, ad alia nunc excurrere: quoniā nō est hæc lex encomiorum. Ego autem magnarum & admirabilium, quę illi insunt, rerum, & quibus insigniter cognoscitur, dimisso splendore, ad quē accedi non potest, statui velutì quoddam paruum condimentum oportere vobis proponere, qui festo dele-

Eccè festū

decollationis Iohānis Baptistæ. delectamini, explicationem priùs lectæ historiæ. Mâuult enim Baptista suis ornari ornamentis, quàm alij externis. Agè ergò percurrentes ostendamus tanquàm in tabula, multis laudibus celebrandam Præcursoris decertationem, quam audacter & strenuè peregit pro eo, quod bonum est.

Matt.14. In illo, inquit, tempore audiuit Herodes Tetrarcha famam de Iesu, & dixit pueris suis: Hic est Iohannes Baptista. Ipse surrexit à mortuis, & propterea virtutes operantur in eo. Hæc quidem posteà. Quæ autem anteà fuerunt, qualia? Herodes quidem adulterabat vxorem fratris Philippi: Iohannes autem Herodem arguens, prohibebat nè se iniquè gereret. Quomodò, & quanam ratione? Non licet tibi, dicebat, habere vxorem Philippi fratris tui. Hoc Herodem ad furorem concitauit. Hoc effecit, vt is cædem spiraret. Sed non celebris ille & magnus inter Prophetas, aut timore est repressus, aut cessauit repræhendere. Sciebat enim legem, quæ hanc de medio tollebat libidinem. Non licet tibi habere vxorem Philippi fratris tui. Legi, inquit, DEI resistis, tabulis, quæ sunt à Deo impressæ characteribus, repugnas præscriptis Mosis. Non licet tibi habere vxorem Philippi fratris tui. Et ille quidem à ratione alienæ voluptariæ congressionis obrutus delicijs, neque se potuit erigere, neq; adspexit ad lucem veritatis: sed mansit grauatus crapula libidinis: Hic autem perseuerauit corrigere, docere, admonere, vt consentaneum fuit Dei prophetā facere. Ille verò, etsì, vt dicit Euangelium, sciret eum esse virum iustum & sanctum, & eum libenter audiret, & audiens eum, multa faceret, nihil eorum aut intellexit, aut voluit intelligere. Non prophetam ijs, quos oportuit, affecit honoribus: non Legis grauitatem vel tantillùm est reueritus. Neque, si aliud, supplicia quidem certè, quę illa aduersùs eos, qui sunt tales, intentat, ipsum vllo pudore affecerunt.

Voluptas non sinit Herodē lucē intueri.

Mar.6.

Dicam id, quod est maius, & maximè cognitum. Ne illum quidem Achab, alterum mulieris mancipium, est imitatus, qui tunc habebat Iezabel, magistrū multorū deorum cultûs: sicut nunc hic Herodiadem libidinis & intemperantiæ. Nam ille quidem, cùm audijsset ab Elia Thesbita iram, quæ accēdebatur in eum à Domino: & mala, quæ ei & suis erant apertè euentura: & repræhensionibus apertè esset consauciatus, propter improba & nefaria, quæ perpetrârat, facinora: non succensuit, non se insolenter gessit: non probrum duxit aut contumeliam, prophetæ repræhensionem: sed vt Dei prophetam, & diuina loquentem, illum quidem in honore habuit: hæc verò, tanquàm Dei præcepta, prosecutus fuit reuerentia. Quid autem facit? Audi libros Regum. Et dixit, inquit, Dominus Eliæ Thesbitæ: Surge, & descende in occursum Achab regis Israël, & loquere ei, dicens: Hæc dicit Dominus: Quoniam tu occidisti Naboth, & fuisti eius hæres, propterea hæc dicit Dominus: Inducam super te mala, & inflammabo post te, & exterminabo ex Achab mingentem ad pariëtem. Et alia, quibus iram minis intentat, non aduersùs illum solùm, sed etiam aduersùs Iezabel. Quomodò tentauit, inquit, facere malum coram Domino: & quomodò eum transtulit Iezabel vxor ipsius. Is, inquam, cùm hæc audijsset, quid facit? Non cædem spirat: non ad iram incitatur: sed mœrore affectus, ad tristem se conuertit habitum: & suum magis agnoscit vitium, non se superbè & insolenter gerens aduersùs repræhensionem prohibitam. A sermone enim, inquit, compunctus est Achab à facie Domini. Et egressus est flens, & scidit tunicam suam, & ieiunauit, & sacco est indutus. Quid ergò, qui omnium nostrûm conuersionem expectat Deus, qui tardus est ad percutiendum, & velox ad seruandum? Audi scripturam. Et dixit Dominus: Vidisti, Elia, quomodò compunctus fuit Achab à facie mea? Propterea non inducam malum in diebus eius. Vidisti summam iram. Vidisti celerem mutationem. Non oportebat Herodem hæc scientem hoc modo se gerere? Non, si hoc nolebat, suum saltem de Iohāne reuereri testimonium? Certè non ità se gessit. Quid ergò? Ad cædem transtulit libidinem. A nuptialibus ad cædis instrumenta mentem traduxit sceleratam. Mali mores: scopus & institutum, quod non potest castigari. Oportebat enim, si suum nolebat vitium dimittere, at prophetam saltem non tangere, cùm sciret eum esse iustum & sanctum, & sæpè eum audiret, & multa propter ipsum faceret, & lubenter ab eo doceretur. Sed qualis fuit ei finis consiliorum, & ad quem improbitatis impetum, eum ducens incitauit cædem spirans libido, audiamus Euangelistas:

3.Reg.21.

Pœnitentię operibus Achab auertit iramDei à se.

Mar.6. Et cùm fuisset, inqt, dies opportunus, quādò Herodes in eius natalib' faciebat cœnā

suis

ſuis proceribus,& tribunis,& primis Galilęæ, & ingreſſa eſſet filia ipſius Herodiadis, & ſaltâſſet,& placuiſſet Herodi,& ijs,qui ſimul accumbebant,dixit rex puellę: Pete à me quod voluëris,& dabo tibi, vſque ad dimidium regni mei. Quamobrèm cum iureiurando promiſit ei dare,quod petijſſet. Illa verò egreſſa, dixit matri ſuæ: Quid petam? Illa autem dixit: Caput Iohannis Baptiſtæ. Et ingreſſa cum feſtinatione ad regem,petiuit,dicens: Volo,vt mihi des protinùs in diſco caput Iohannis Baptiſtæ. Et dolore affectus eſt rex: Propter iuſiurandum tamen & propter eos,qui ſimul accumbebant,noluit ei abnuere. Et ſtatìm miſſo ſpiculatore, iuſſit rex afferri eius caput. Ille autem eum decollauit in carcere,& attulit caput eius in diſco, & dedit ipſum puellæ,& puella dedit matri ſuæ. O acerbos natales, & cœnam cæde plenam. Conſeruâſti tibi hunc honorem? Has ad tuum natalem adduxiſti delicias? Tale tibi parâſti conuiuium? Eiuſmodi fluentîs ſanguinis oportebat cœnam temperare conuiuis? Sic honorâſti tribunos,& tam benignè excepiſti amicos? Tu neque Dauidem es imitatus,qui à Nathan fuit repræhenſus,& pœnitentia, non autem inſolentia, à ſe peccatum depulit: Neque Saulem,qui à magno Samuele,præſente toto Iſraëlitico populo, fuit quidem repræhenſus,ſed propter ſuam in Prophetam reuerentiam,nihil ei mali fecit. Non animaduertiſti,ô miſer,te Achab in Naboth ſcelus conduplicâſſe,quòd ille quidem propter vineæ cupiditatem,tu autem propter mulieris adulterationem, & fraterno cubili paratas inſidias, & quod eſt omnium extremum, cædem Prophetę, idque in die deliciarum, & in myſterio natalium, quod tunc celebrabatur?

Crudelę Herodis epulę. 2. Reg. 12. 1. Reg. 15.

Vtinàm non eſſes natus, neque in lucem veniſſes ſuper terram. Vtinàm perijſſet ſemen, ex quo germinâſti,& vterus, ex quo es egreſſus. Dic enim: Qua de cauſa interfeciſti Prophetam,qui vera tibi dixerat, & te repræhenderat de ijs, quæ non erant facienda? Cùm in promptu habere poſſes, vt malum cogitans reſipiſceres, & declinares à ſcelere,aut mentem ad arguendi libertatem dirigens, temperanti cogitatione adhibita,id quod eſt præſtantius,amplecteretis, & in hoc ipſo victor fieres, prolapſus es ad contrarium,malo malum addens,non vt oportuit repellens. Et ſi reprę-henſiones quidem ægrè ferens, eò deductus es, hoc apertè arguit te fuiſſe alienum à diſciplina. Diligere enim oportebat,non occidere, vt videtur Salomoni, eum,qui repræhendit: nè ipſe quoquè audires: Odio habuerunt in portis eum, qui repræhendit,& ſermonem ſanctum ſunt abominati. Si autem cùm velles ſeruare iuſiurandum, cędem propoſuiſti, vt qui fugeres barathrum periurij: at oportebat regiam prudentiam,iuſta intelligentię trutina alterius cum altero expendere comparationem, & ſtare à meliori parte. Inconſiderata autem mente factum eſt à te contrarium. Quis fuit,qui ab initio te coëgit iurare? Quid puellæ Męnadis ſaltationi commune eſt cum occiſione Prophetę? Quęnam eſt ſocietas iræ cum lętitia? Sin verò propter iuſiurandum,vt ipſe opinaris: at ne ſic quidem oportebat calculum ſententiæ permittere ebrietati. Lætitiæ enim erat tempus,non cędis. Reſque erat planè abſurda & peruerſa. Opùs erat tempore ſobrio,& mente quieta ac tranquilla. Futura enim erat non leuis rei iactura. Verumenimuerò ſi quid ex tuis malis in te latens erat anteà occultum,id aduersùs te manifeſtum reddidiſti, cæde aperiens flagitium, cuius arguebaris. Quid enim neceſsè erat eum, qui in occulto prohibebat adulterare, reprę̄hendentē ducere in triumphum? Tu igitur dum cædem facis,argueris libidinis.

Prouer. 9. Amos 5.

Męnades mulieres ſunt ꝑ inſaniam ſacra Bacchi celebrantes.

Ordinē cōuiuij cōfudiſti, ô homo. Nam cùm conuiuio ſtatuiſſes excipere,cōſultò conuiuas affeciſti moleſtia. Quid facis ô miſer? Pro cibo, hoc ad eſum caput Baptiſtæ introducis? Pro cratere,tale merum fundis conuiuis? Tale poculum rex ſuis temperat conſiliarijs? An non vides,quantum ſit malum intemperantia & actio libidinoſa? Ad te parùm redi,ſi vis, & intellige, quòd nihil hominem tanto afficit detrimento,aut externum tantùm depaſcit hominem, quantùm ira ei dominans. Tu autem cùm ex redundanti quadam copia his mentem coniunxiſſes, animæ ſenſum redegiſti in ſeruitutem. Atquì omnium earum, quæ ſunt in nobis, animi perturbationum, has duas maximè generales definiunt ij,q ſunt in his rebus tractandis ſapientes,nempe,iram & cupiditatē. Quarum vtraq; in te dominatum obtinēs, tyrannico,non priuato,impetu regnauit infeliciter. Cupiditas quidem ſine vllis machinis adhibitis,obſeſſam tuæ mētis arcē capiēs,& animi, qui regi nō poteſt, effecta veluti pręſes: Ira autem

Ira & Cupiditas.

tem te tandiù in seruitutem redigens, donèc in profundum inferorum, & in profundam malorum charybdim præcipitauit. An non hæc est via eorum, qui iniqua perpetrant? Aliter'ne putas eos, qui sic capti fuerunt, à iustitia puniendos examinari? Sed rursùs audiamus vocem Euangelij.

Mar. 6. Cùm enim, inquit, agerentur natales Herodis, saltauit Herodiadis filia in medio, & placuit Herodi. O amentiam: Saltatio adolescentulæ, regis cepit prudentiam. Fracti manuum motus, & pedum celeritas, & membrorum tractus, firmũ & validum regis sensum eneruârunt. Non audiuisti Alexandrum Philippi filium, septem Darij filias ad se ad consuetudinem esse adductas, regaliter ægrè tulisse, & magnum illud & temperantiæ plenum dictum esse elocutum: Turpe est nos, qui viros vicimus, vinci à mulierum pulchritudine? (Alexandri Magni insignis continentia.) Adeò es incautus? adeò intemperans? Non audiuisti diuinam vocem, quæ dicit: Videte nè mors ascendat per fenestras? Dico autem sensus, quibus homo internus illaqueatur. Quid eorum, quę ad voluptatem pertinent, non habet saltatio Corybantica? aut musica instrumenta ad demulcenda comparata, sambuca, & cithara, & nabla, & tibia? Qua autem non est plenum turpitudine corpus, quod celeriter mouetur, & membra, quæ tanquàm turbo rotantur? quæ sunt reuerà simulacra eorum, qui sunt correpti à dęmone. Tu autem cùm his tanquàm cerui hinnulus esses telis confossus, & tanquàm volucris visco implicatus, neque vt caprea seruatus es ex retibus, neque vt auis liberatus es à laqueo: sed tibi fuit laqueus mulieris saltatio, & fouea pręceps furor ille, quo in eam fuisti concitatus. Et saltauit, inquit, filia Herodiadis in medio, & placuit Herodi, & dixit: Pete à me, quod volueris, & dabo tibi. Et cum iureiurando pollicitus est se ei daturum, quod petierit vsq; ad dimidium regni sui. Esto, placuit tunc tibi puella, quæ saltauit: oportebat te aliquid munificè largiri puellæ, sed eorum, quę licent, & dari possunt: non eorum, quæ sunt nimìs excellentia: eorum, quę voluptate afficiunt conuiuas, non eorum, quę molestia, non caput sancti Prophetæ.

Sed propter iusiurandum, inquit, & eos qui simul accumbebant, noluit ei abnuere. O amentiam, & prętextum, qui est planè sine ratione. Si enim petijsset, vt à regno excederes, quemadmodùm esses executus, quod ei iurauerasʔ Si autem petijsset etiam vt matris effoderentur oculi, aut etiam imperâsset, vt omninò recederes ab eius consuetudine, impleuisses'ne quod petijsset? Sed propter iusiurandum, inquit, & eos, qui simul accumbebant, noluit ei abnuere. Id enim, quod dicitur, eò deducit necessitatem inexcusabilem. Quid ergò fecisses, si ex ijs, quę dicta sunt, vnum proposuisset? Sed, vt

Iohan. 8. videtur, omnis qui facit peccatum, est seruus peccati. Nam qui voluptati suam subiecit rationem, fit quidem, sed non apertè, seruus motuum animi. Qui autem iræ impulsione vtitur, vt ei deseruiat, suam apertè indicat affectionem, vt qui morum euentu illud aperiat, quod suggerebat affectio, cui subiectus fuerat, ira non priùs desinente, donèc voluptatis rete inscium hominem condemnauerit. Vides in quantam tibi prolapsa sit absurditatem prolatio iusiurandi? Magna insania, mentis cęcitas, & vecordia hanc tibi peperit stultitiam. Pete à me, quod velis, & dabo tibi vsque ad dimidium regni mei. Adeò eras incautus, adeò leuis & facilis, vt non dimoueréris à suscepta cogitatione, neque perspiceres te id, quod non oportebat, admittere citra examinationem? Considera, quò tibi redierit, & quàm parùm in te esse consilij arguerit, quod temerè iuraueris. (Herodis temeritas.) Facilè autem abripi ad assentiendum, dico non esse regis indicium. Profusi autem oris morbus intemperans, quem cùm ipse subijsti, quod non erat iudicatum, tanquàm iudicatum suscepisti, (talis enim est mens effrenis, & incauta oratio) non est eius, quod bonum est & honestum, iudicij, cogitationes moderantis: sed mentis non prohibentis facere, quę sunt contraria, quæ est etiam priuata sensu, qui est secundùm naturam. Sed Herodes quidem, qui tam leuiter & miserè est inductus, hoc retulit, vt eius semper fieret misera commemoratio.

Quid verò puella, iniquitatis esca, adulterij hamus, Herodis laqueus, in quem ille plapsus offendit, & captus nō effugit? Dixit, inquit, matri suæ: Quid petā? Cùm verò

Mar. 6. ab illa docta fuisset: Da mihi, inquit, hîc statìm in disco caput Iohannis Baptistę. Vide Euangelistam ea semper, quę vera sunt, adducentem. Quid enim dicit? Herodias au-

Ibidem. tem ei insidiabatur, & volebat eum occidere, & non poterat. Herodes enim timebat Iohānem, sciens eum virum iustum & sanctum: & cum audiens, multa faciebat, & lu-

lubenter eum audiebat. Vides etiam ante iusiurandum, sceleratæ isti fœminæ mentem fuisse inimicam & infestam Prophetæ? Et quid hoc testimonio possit esse euidẽtiùs? Libertatem enim loquendi, & zelum Iohannis ostendit, propterea quòd Herodem repręhenderet: &, quæ longo tempore in profundo ab ea alebatur, iram produxit in conspectum auditorum. Hoc enim simul significat & ostendit illud, Insidiabatur. Nam illud quoquè, Non poterat, ostendit Herodis in Iohannem honorem & reuerentiam, & quòd eum sanctum habebat & iustum, & eum audiens, multa faciebat, & lubenter eum audiebat. Si autem superiorum fiat comparatio cum inferioribus, ea magnam in se habent differentiam, & res non sunt æquales, vt quas temerè ageret is, in cuius eæ erant potestate. Nam prima quidem, nempe loquendi libertas, & zelus, & repræhensio, regis increpabant amentiam, & ipsum se iniquè gerere, & fratris violare cubile, conducibiliter apertè arguebant: & tamen in honore habere, & reuereri Dei prophetam, tanquàm iustum & sanctum, tunc locum habuit. Quæ autem deinceps sunt consecuta, sunt dissimilia omninò, & discrepantia, & nullo modo conferenda cum prioribus. Quanam autem de causa, & propter quid? Temulentus enim diuertit ad leuem & friuolum prætextum, quasi propugnaculũ ebrietatis. Quo factum est, vt propter frigidum iusiurandum, & conuiuarũ reuerẽtiam, nefario concubitu maiorem pareret iniquitatem, vt qui tanquàm in scena ludens, actum illũ exercuerit, ratus fore, vt lateret oculum, qui minimè falli potest.

Quonam modo? Dolore, inquit, affectus est rex. Sed propter iusiurandum, & eos, qui simul accumbebant, noluit ei abnuere. Quid hac simulatione est magis abominãdum? Quid autem illo iusiurando est miserius ad impietatem? Nam cùm ei liceret magis pro prætextu & regio sensu iusiurandum expellere, malũ malo perfecit. Misso enim spiculatore, iussit abscindi caput Iohannis, & dari puellæ. Vidisti hebetudinem summam & leuitatem? Non oportebat potiùs pulchrè peierare, quàm improbè seruare iusiurandum? apertè mentiri, & Prophetam non tangere? Delicti veniam petere, quàm iustè vera dicentem, effici iniustum occisorem prophetæ, & sibi iustũ recondere iudicium, & gehennæ fieri filium? Si enim petijsset, vt in Deum peccaret, & idola erigeret, & eorũ, q eius parebãt imperio, sanguinẽ libaret, filiosq; & filias, matresq; & fratres, & vxores etiã sacrificaret, quomodò de his factũ repulisset iusiurandum? Quomodò aũt id ausus esset implere, cùm Iudæa esset Romanis subiecta, cuius ipse malè gerens tetrarchatum, rex erat? Sed ille qdem sic incitatus, fuit irretitus à misera puella. Illa aũt cùm esset instrumentũ ad improbitatẽ inuentũ, & in se haberet impressam totã matris malitiosam & sceleratã mentem, induit p̃sonam eius, cui debetur, & tanq̃ debitũ inexcusabile petit à rege petitionem: Da mihi hîc, & protinùs in disco, dicens: Quid dabo? Non aurũ, inquit, non gẽmas pellucidas, non si quid ex ijs quę sunt in regia, est sumptuosum & preciosum: sed caput Iohãnis Baptistæ. Quid dicis? Das caput, quod vel ipsi reuerentur Angeli? Das illud caput, super quod, cùm verbũ baptizaretur, spiritus in specie colũbę sedens volauit? Das pro paruæ voluptatis remuneratione illius caput, cuius dextera eum, qui sedet à dextera Patris, baptizans sanctificata est? Illud caput, nefarij ludi exoluis mercedem, cuius lingua in hodiernũ vsq; diem stetit clamans: Non licet tibi habere vxorem Philippi fratris tui? Hoc tu caput das in disco puellę, quoniam tuum amorem accendit ad adulterium, & sauciauit cor saltationibus? Quid facis miser? Fers has leges, quas qui seruat, se iniquè gerit? Ea decernis, quæ à Deo separant, & ei, quod est iustum, damnum afferunt? Vndè tibi hoc impium & nefarium iussum? Quænam lex impia hęc dictauit? Apagè. Hæc non sunt Dei mei, aut legis Mosaicę. Non audiuisti dicentẽ Prouerbiorum scriptorẽ: Libera eos, qui abducuntur ad mortem, & eme eos, qui occiduntur? Si dixeris, Nescio hoc: Scias, ꝙ Dominus nouit corda omnium, & reddet vnicuiq; secundùm opera sua. Quid tibi congregas materiam ad ęterni ignis conflagrationem?

Simulatio nequissima Herodis.

Matt. 3.

Prou. 24.

Psal. 61.

Rom. 2.

Sed propter iusiurandum, inquit, & eos qui simul accumbunt, hoc facio. Pulchrè. Et quis te ab initio coëgit hoc polliceri? Quis te autem vlla ratione admiserit, aut leuiter laudauerit? Nõ præuisa enim res est, quæ in rebus obscuris & incertis fit cum iureiurãdo promissio, quãdò sine distinctione profertur, quòd ratio non acceperit vtrinq; examinationẽ ad cõferendũ id, quod est bonũ, & malũ. Quod priùs quoq; vsu venit Iephte, magno illi & celebri iudici, qui inconsideratè vouit, & illud Deo promisit.

Iudic. 10.

sit,quod inopia consilij non potuit præuidere, propter inopiam iudicantis rationis, & mentis discretionis,quæ fit in rebus agendis. Oportebat ergò te,cùm puellæ iurâsses,distinguere quoquè & definire aliquid, quod esset dignũ saltatione, nõ autem caput Præcursoris,quod nullis potest exæquari diuitijs,prodere,mercedem nefarij spectaculi. Quid enim tibi,qui rex eras, volenti preciosum aut magnificum deerat,quod dares saltatrici pro mercede saltationis? Sed cùm alio modo velles à te depellere repræhensionem nefarij concubitûs,maluisti permittere puellæ, vt illam peteret mercedem,quæ,vt tu putas,tollebat repræhensionem.Id autem erat caput Baptistæ:Cuius,cùm esset Propheta,fuisti interfector, præter expectationem quidem & voluntatem,duorum conuictus scelerum,adulterij & cædis,cum malo vnà inducens id,quod est longè pessimum.Quænam est hæc amentia?Quis te induxit, vt sic Deum offenderes,& cędem faceres in tempore lætitiæ?

Tu quidem existimabas,de medio tollens Baptistam,simul etiam cum eo sublaturum esse repræhensionem.Ille autem & si habitet in sepulcro, & lateat sub terra, nihilominùs in te expromit repræhensionem, dupliciter propter duplex crimen in tuam exclamans vanitatem.Existimabas quoquè te illius cęde esse animi motũ vehemẽtiùs accẽsurum,œstrũq; amoris,quo eras stimulatus,auctururũ, & inflãmaturum esse voluptatẽ vehemẽtiùs.Huius aũt rei est apertũ indicium,ꝙ non statìm quidem obstruxeris aures ad abominandã illã petitionem,neq; citò resilueris & deploraueris, ęgrè ferens impudentẽ saltatricis appetitionẽ,nec valdè eiulaueris, dicens: Vęh mihi,si tam breuis & tam nullius momẽti delectationis tantã tradidero mercedem,cui nullus in regia possit par esse thesaurus.Cur eñ,cùm oporteret,ad te redeundo,cõfidenter cõtraria obiectione negare petitionem,non repugnâsti, ô rex, puellę petitioni,dicens: Non ꝑ Deũ,q in Mose loquebatur, non dabo, neq; pro vili & breui spectaculo talem dabo mercedẽ. Preciũ enim meretricis est tanq̃ vnius panis,vt dicit prouerbiũ.Quam ob rem ne tãtillùm qdem ęgrè tulisse,aut renuisse, erat signũ animi sua sponte assentientis. Oportebat eñ vocẽ statìm emittẽdo vehementer deplorare,& flebiliter eiulare.Facilimè enim pœnã iurisiurãdi abiurâsses, & illata negatione depulisses periculum piurij.Quonam modo? Cõtra iusiurandũ intulisses iusiurandũ, & prius secundo euertisses.In sanguinem aũt Baptistæ & Prophetæ nolle tale iusiurandum admittere, nedùm exequi,fuerit ꝓfectò viri sobrij ac temperãtis,& qui scit absq; ira ferre repræhensionem:quomodò rursùs non ægrè tulisse,nec tristem vultũ ostendisse,aut,quod fuisset modestius,de re parumpèr deliberâsse, arguit te cupidè iusiurãdum admisisse: Quod cùm nolles,aut vt veriùs dicã,non posses intelligere,protinùs immitem tulisti sententiam,vt illud caput amputaretur, quod in hodiernum vsq; diem tuam arguit summam iniquitatem.Nam cùm liceret non iurare incautè,neq; iusiurandum ꝑmittere ebrietati : sed toruè & asperè impudentem illam puellam & oculos perstringentem adspicere,vt terrore vultûs ei timorem incutiens,eò redigeres infelicẽ, vt ne ea quidem,quæ sunt pro pedibus,posset intueri,nedùm impudenter exigere ea,quę sunt abominanda,fecisti contrarium : Tam faciles aures præbuisti Menadi, perindè àc si hanc,& non aliam,expectares ab ea peti mercedem sceleris.

Prou.6.

Herodes iurauit cupidè,vt pderet S. Iohãnem.

Ità captus fuit rex Iudęorum.Sic in eum est debacchata illius mẽtis pręceps amentia.ad hunc stuporem ebrietatis eum deducens dæmon, pręcipitauit infeliciter, impellens,vt illud caput amputaret,quod longo tempore non tulerunt latibula terrę in sinu occultare,quod adhuc distillans sanguine, non est veritus Herodes appositũ tanquàm cibũ,in disco adspicere. Sed illud quidem etiam amputatum clamat, & non sustinet tacere,sed adhuc liberè te arguens adulterantem, clamat: Non licet tibi habere vxorem Philippi fratris tui.Frustrà ergò scelus est à te perpetratum.Inanis fuit consiliaria. Vana etiam fuit petitio saltatricis.Et tu quidem, qui seruâsti iusiurandum,semper fuisti condemnatus. Iniquitates enim virum appręhẽdunt. Illa autem præter flagitium adulterij,cędis quoq; ꝑpetrauit facinus.Mulier enim insipiens, inquit, nescit pudorem,sed occurrit ad petrã inferni.Libidinosæ autem fœminæ lena saltatrix, vnà cum matre in cæde petulanter insultans,nullam hinc aliam adepta est vtilitatem,nisi flammam gehennæ,in qua meritò luit pœnas. Insipientiæ enim pedes deducunt eos, qui ea vtuntur,post mortem ad inferos: vestigia autem eius non firmantur. Tales sunt actus eorum,qui se iniquè gerunt: hunc fructum dat libido suis amatoribus:hęc

Prou.5.

præ-

præmia largitur impudicis vehemens voluptatum intemperantia. Premia libidinis.

Hæc audite, quibuscunque vsus & congressio intercedit cum cæteris, & quicunque vitam agitis cælibem & separatam, & prouerbiorum pascamur sermonibus, & eis aures nostræ personent. Quid autem oportet dicere apud eos, quibus vt ea non ignorent, est innatum? Sumus enim omnes docibiles Dei in Christo, vt ait Euangelista Iohannes. Iohan. 6. Vtinàm nos quoquè, qui hîc sumus sacer collectus conuentus, talem essemus assecuti gratiam, vt non egeremus eo, qui sit docturus, aut increpaturus: sed solum sufficeret exemplum, vt Herodis amentiæ omnem effugeremus imitationem: & neque præ ocio ac socordia, turbulentarum appetitionum vehementibus mentem dederemus impetibus, neque rursùs voluptatum blanditijs inescatus animus, attraheretur ad consensum: qui quidem peccati mortem concipiens, mortem ipsam parit. Quod nè nobis accidat, nos semper conseruemus, perpetuò effecti oculus, q nulla clauditur dormitatione, nè nobis nō animaduertentibus draco suffuretur thesaurum. Accipiamus ergò omnes simul doctorem Salomonem, nos munientem verbis præseruantibus, & fusiùs persequentem offensiones, quas accipiunt simpliciores ab insidijs mulierum. Dicit itaque: Noli adhibere animum mulieri malæ: Mel enim Prou. 5. distillat à labris mulieris meretricis, quatenùs ad tempus pinguefaciat guttur tuum: Senties autem posteà felle amarius, & magìs acutum, quàm gladium ancipitem.

Sed nè aut satietatem afferat, aut molesta videatur oratio, adijciam pauca quædam ijs, quæ dicta sunt, quæ ijs quidem, qui nôrunt, in memoriam reuocent: ijs autem, qui ignorant, non leuem præbeant cautionem. Bibe, inquit, aquas è vasis tuis, & Ibidem. ex puteis fontis: & simul delectare cum muliere à iuuentute tua. Nam si in eius amicitia Ibidem. simul versans vitam transigas, multiplicaberis. Et rursùs: Nè sis multùm apud alienam. neque te vlnæ complectantur non propriæ. In conspectu enim oculorum Prou. 6. Dei, sunt viæ viri. Nè dederis somnum tuis oculis, neque dormitaueris tuis cilijs, vt Ibidem. serueris tanquàm capream ex retibus, & tanquàm auis ex laqueo. Et rursùs: Nè te vincat concupiscentia pulchritudinis, neque palpebris tuis confidas, nè attraharis ab eius oculis. Mulier enim virorum preciosas venatur animas. Viæ autem inferorum domus eius, deducentes ad promptuaria mortis. Tu autem fili audi me, neq; declinet ad vias tuas cor tuum, & nè aberres in semitis eius. Multos enim vulnerauit & Prou. 7. deiecit, & sunt innumerabiles, quos occidit. Tu autem nè oculos tuos in eam defixeris, sed resilias: neque diù illic moreris. Sic enim transilies aquam alienam. Ab aqua autem aliena abstine, & à fonte alieno nè bibas, vt viuas longo tempore. & adijcientur tibi anni vitæ.

Atque sufficiunt hæc quidem ad castigandum eos, qui sunt hebetiores, quibus nos satìs communijt oratio Prouerbiorum, quæ viri illius diuini linguam defendit modestam, venerandi, inquam, Baptistæ, qui hanc nobis mensam apposuit, non sanguine conspersam, non recenter occisi caput proponentem, tanquàm cibum, non simul cum cruore effundentem vinum in crateribus. Hæc sunt præmia Herodis vinolentiæ. His rebus ille instruit conuiuium. Ille conuiuis talia miscet pocula. Sed non ità is, qui nostro præest conuiuio. Absit. Contrà enim animi magnitudinis & temperantiæ cœnam nobis apposuit, cuius impleti obsonijs, euasimus meliores.

Quoniam autem Iohannis erga Herodem constantiæ magno transmisso pelago, in portum tranquillum, secundis eius ad Deum precum aurîs peruénimus, tempus est, laxatis velis, intrà portum sistere remos orationis. Aequum est autem, vt arbitror, (nam hoc solent etiam nautæ facere) vt nos quoquè iusta facientes, epilogo paruam adnectamus orationem, scripturæq; floribus virum coronemus. Si is tamē vir est dicendus, qui inter natos mulierum apparuit maior. Hic enim est, quem in multis scri- Matt. 11. pturæ locis variè contineri inueniemus, si eam, vt apis, diligēter obeamus. Multas eī eius appellationes attulit nobis rerū consideratio, quarum vnicuique adiecto, quod par est, testimonio, ostendit, quàm meritò ei nomina fuerint imposita.

Atq; prima quidem est eius appellatio, Filius. Nè timeas, inquit, Zacharia: ecce Elisabeth pariet tibi filium, & multi in natiuitate eius gaudebunt. Elizabeth autem impletum est tempus pariendi, & peperit filium. Infans. Et factum est, postquàm audiuit Elizabeth salutationē Mariæ, exultauit infans in vtero eius, & impleta est spiritu sancto Elisabeth, &, Eccè eī, postq̄ facta est vox salutationis tuæ in aurib' meis, exultauit Multa S. Iohānis noīa. Luc. 1.

in-

infans in vtero meo. Puer. Et tu Puer, propheta altissimi vocaberis. Puer autem cre-
scebat, & inualescebat spiritu, & erat in desertis, & quę deincèps sequuntur. Magnus.
Hic erit magnus coram Domino, & vinum & siceram non bibet, & spiritu sancto re-
plebitur adhuc ex vtero matris suæ. Iohannes. Et factum est in die octauo, venerunt
circuncidere puerum, & vocabant eum nomine patris sui Zachariam. Et respondens
mater eius, dixit: Nequaquàm: sed vocabitur Iohannes. Et Zacharias pater eius, peti-
Iohan.1. tis pugillaribus, scripsit: Iohannes est nomen eius. Homo. Fuit homo missus à Deo,
Matt.11. cui nomen erat Iohannes Propheta. Quid exijstis in desertum videre? Prophetam?
Etiam dico vobis, plus quàm Prophetam. Omnes enim prophetæ & lex vsque ad Io-
hannem prophetârunt. Elias. Et si vultis suscipere, ipse est Elias, qui est venturus. Et
ipse pręcedet in spiritu & virtute Eliæ. Magister. Venerunt autem Publicani quoquè,
Luc.1. vt baptizarentur: & dixerunt ei: Magister, quid faciemus? &c. Pręparator. Præibis
Luc.3. enim ante faciem Domini parare vias eius. Et, Parate viam Domini. Præco. Fuit Io-
hannes baptizans in deserto, & prędicans baptisma pœnitentię in remissionem pec-
catorum: Et prædicabat, dicens: Venit post me, qui est me fortior. Et quæ sequuntur.
Iohan.1. Vox. Quis es, vt responsum demus ijs, qui nos miserunt? Quid dicis de teipso? Dixit:
Ego sum Vox clamantis in deserto. Baptista. Venit Iesus à Galilæa ad Iordanem ad
Matt.3. Iohannem, vt baptizaretur ab eo. Erat autem Iohannes baptizans, & accedebant
Iohan.1. omnes, & baptizabantur. Confessor. Et confessus est, & non negauit: & confessus est,
Non sum ego Christus. Testis. Non erat ille lux, sed vt testimonium perhiberet de lu-
Iohan.1. mine. Trinitatis subscriptor. Sed qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super
quem videris spiritum descendentem, & manentem super ipsum: is est, qui baptizat
Mar.6. in spiritu sancto & igne. Et ego vidi, & testimonium perhibui, quòd hic est filius Dei.
Iustus & sanctus. Herodes autem timebat Iohannem, sciens eum esse virum iustum
Iohan.3. & sanctum. Apostolus, hoc est, missus. Vos ipsi mihi testimonium perhibetis, quòd
dixerim: Non sum ego Christus, sed quia missus sum ante illum. Euangelista. Multa
Luc.3. quoquè alia admonens, euangelizabat populo. Pronubus. Qui habet sponsam, spon-
Iohan 3. sus est. Amicus autem sponsi, qui stat, & audit ipsum, gaudio gaudet propter vocem
sponsi. Hoc ergò gaudium meum impletum est. Lucerna. Ille est lucerna ardens, &
Iohan.5. lucens: Vos autem voluïstis exultare ad horam in lumine eius. Repręhensio Herodis.
Dicebat enim ei Iohannes: Non licet tibi habere vxorem Philippi fratris tui. He-
rodes autem cùm repręhenderetur ab ipso propter Herodiadem, inclusit ipsum in
carcere.

His Iohannes vocatus est nominibus, his fuit honoratus. Habuit autem actiones
conuenientes his appellationibus, Iohannes ille, quo non surrexit maior inter natos
mulierum. Hic est verè lucerna, de qua magnus canit Dauid, dicens tanquam ex perso-
Psal.131. na Dei Patris: Paraui lucernam Christo meo. Super ipsum autem efflorebit sanctifi-
catio mea. Hic est magnus ille Elias, non Thesbites, sed qui fuit medius inter legem
Luc.1. & gratiam: & licèt tempore sit ab illo secundus, prioris tamen Christi aduentûs pręe-
cursor: qui cum eàdem, qua ille, pręcessit inspiratione & virtute, vt Archangelus pręe-
dixit Zachariæ. Cui Zachariæ? Cuius sanguis clamat plusquàm Abelis. Hic est, qui
priùs exultauit: & priusquàm prodiret in lucem, agnouit suum Dominum in vtero.
Hic instrumento vtens lingua suæ matris, fœtum sine patre, cùm adhuc in vtero ge-
Ibidem. staretur, priùs est allocutus: Vndè hoc mihi, dicens, vt veniat mater Domini mei ad
me? Hic cùm conuertisset corda patrum ad filios, & incredulos ad prudentiam iu-
storum, parauit Domino plebem perfectam. Fructus ex promissione. Bonus Gabrie-
lis nuncius. Germen præter ætatem. Sterilis flos genitalis. Propheta ex propheta. Ci-
uis deserti. Aliptes orbis terrarum. Astrum Solis. Lucerna lucis. Regis miles. Sponsi
pronubus. Seruus Domini. Vox verbi. Sacerdos eius, qui est sacerdos secundùm or-
Psal.109. dinem Melchisedec: quandoquidem dignus est habitus, vt sacerdotis officio fungere-
tur in eius baptismate. Qui patrem audiuit, filium baptizauit, spiritum adspexit. Le-
gis silentium. Gratiæ intercessor. Coronis prophetiæ. Prophetarum conclusio. Re-
gis præco. Præcursor veritatis. Porta pœnitentiæ. Virginitatis ornator. Salutis præ-
parator. Temperantiæ legislator. Frenum eorum, qui se iniquè gerunt. Dux eorum,
qui iustè vitam agunt. Iohannes ille magnus, nomen à Deo vocatum. Quæ è cœlis
per vocem Archangeli scriptis mãdata fuit nominis appellatio. Vox orta ex tacente.

Qui

Qui per id, quòd voce carebat pater, sterilitatis sustulit infœcunditatem: Qui loquenti digito agnum ostendit. Magna gloria continentiæ. Qui erat in corpore expers carnis. Qui in luto margarita. Qui in vase fictili preciosus thesaurus. Qui inducit securim ad secandam animarum sterilitatem. Quæ solitudine gaudet turtur Ecclesiæ. Os, quod non potest tacere. Quæ vbiquè tonat vox clamantis in deserto, Parate viam Domini, rectas facite semitas eius. Quæ Deum effatur lingua: cuius vox etiam post decessum repręhendot Herodem, & eum, qui venit, prædicat, dicens: Regnum cælorum appropinquat. Ei gloria & potentia in secula seculorum, Amen. Esa 40.

ORATIO SEV ENCOMIVM DE EXPORTATIONE PRECIOSAE MANVS DEXTERAE SANCTI IOHANNIS *præcursoris, ex Antiochia: vt habetur in Simeone Metaphraste.*

Ccè ad nos rursùs venit sacrosanctus Christi Præcursor, abundè fluenta emittens suarũ gratiarum: & rursùs dies alius celebris redditur, qui maiora & potentiora alia ostendit argumenta, quàm quæ sint in alijs eius festis: & eos, qui festis delectantur, euehit ad excelsiorem miraculorum considerationem. Eccè Solis iustitiæ clarus & omni ex parte lucidus lucifer resplenduit, suis radijs illustrans totam Ecclesiæ plenitudinem, & suum festũ lætificans. Venit autem nõ vt priùs, per suam natiuitatem, neque vt deindè, per ab Herode factam ipsius capitis amputationem, neque vt posteà, per arcanam eiusdem mirifici capitis reuelationem: sed per manum, quæ fuit vel ipsis Angelis venerabilis, quæ cælesti lumine illustratur, & sancti spiritûs gratia adumbratur: quæ, quicquid erat quidem graue & terrenum, in terra deposuit, & ad incorruptionem tractata est per vitam continentem, quæ erat supra hominem: quę priùs quidem ingratis Iudæis ostendit Agnum Dei, & *securem ad arborum radicem positam, & excisionem minabatur peccatoribus. Codex dic certũ nõ habuit. Sanctorũ reliquias veneramur, quia sancti spiritûs gratia adũbrantur.

Nunc autem cùm illa ipsa apparuerit, & præstantiori quodam modo manus euaserit barbaricas, à quibus videbatur teneri, tanquàm captiua, æquum est, vt in festi lætitiam piè & reuerenter afficiatur cœtus eorum, qui festum lubẽter celebrant: & nubes quidem, quę interiectę animam impediunt, eius illa, quæ intelligentia percipitur, illuminatione discutiat & dissoluat: alacri autem pede & exultante spiritu, ad ea, quæ sunt vel ipsis Angelis desiderabilia, mysteria, festinet. Hoc est enim festum celebrare, paratos esse ad prompto & alacri animo occurrendum ijs, quę sunt venerabilia, & extrinsecùs figuris & *motibus fidei & affectionis internum ardorem ostendere. Hic ergò mihi adsit omnis ordo eorum, qui sunt honorificè in excelsis remoti à materia, & eorum, qui sunt adhuc hoc circundati puluere: & communi contexta chorea, luminosum & perquàm clarum constituamus theatrum, eo duce vtentes, qui inter natos mulierum est maximus. Nam etsi humanę naturæ superauit terminos per vitã à carne & corpore alienam, vt qui tamen nostrarum naturalium particeps fuit proprietatum, lętatur nostris de se laudibus & celebrationibus, & bonam accipiens voluntatem, copiosam remetitur remunerationem.

Cęterùm eius quidem conceptum & ortum, & vitam, quam egit in solitudine, & eius ad Israëlem ostensionem, & veridicum testimonium, per quod Dei agnum ostẽdit, & ipsum primùm & posteà venientem per diuinam authoritatem, & humanę naturę pronunciauit susceptionem: & quemadmodùm ex alto vocatus venit ad Iordanem, & cùm purum, & ab omni labe alienum, & quauis purgatione superiorem baptizâsset, illo contactu ostendit fontem sanctificationis, & quæ de ipso Iudæis is, qui Ioan. 1.

Matt.11. fuit ab ipso baptizatus, per arundinis & mollium vestium amictûs similitudinem, ad eius dixit commendationem: eius vitæ à rerum superfluarum cura abhorrentem simplicitatem, & in virtute firmitatem & constantiam, & cum veteri Eliæ ęqualẽ, & moribus similem tacitè significans: & quæcunque sunt his consequentia, Euangeliorum quaternio ostendet apertiùs ijs, qui hæc scrutantur diligentiùs.

Quæ autem pręsenti conueniunt celebritati, ea sunt enuncianda & docẽda, vt cum argumento festi hic scopus congruat, nostrumque in hoc rectè studium conferatur. Ille in Mosaicis educatus documentis, & assiduè meditans in lege Domini, eius custodię & obseruationi omnia postponebat: solùm autem, vt in eius perseueraret iustificationibus, plurimum ponebat studij. Cùm verò Herodes vir libidinosissimus, qui erat Galilęæ tetrarcha, decreta legis transgrediens, fratris Philippi vxorem, cùm sibi non liceret, propterea quòd Philippus ex illa liberos susceperat, duxisset in matrimonium: & esset illud quidem scelus legis euersio, Dei autem contemptio, hominũ verò ad deteriora adhortatio & inductio: tunc, tanquàm fortis athleta Iohannes, rectè institutus, & in laboribus priùs exercitatus, veritatis armis & telis munitus, aciem q͂dem struit aduersùs Tyrannum. Quænam verò ea erant? Non licet tibi habere vxorem fratris tui. O libertatem, quæ non potest perterreri: & fiduciam, quæ non potest euerti. O os diuinum, & linguam, quæ à Deo mouetur, quæ in ipsum cor repręhẽsionum infigens aculeos, fecit, vt ille superbus & insolens clypeum abijceret, & fugeret. O manum venerandam & sanctam, quæ ad sermonum mota elocutionem, repræhensionum quoquè augebat asperitatem, & fiduciam ostendebat & audaciam. Mos est enim ijs, qui verbis contendunt, manum simul cum ore mouere, & sermoni eius quoquè motum adhibere, & per vtrunq; ostendere, quàm sit confidens & interritus is, q̃ loquitur. Hinc factum est, vt in carcerem, & in vincula conijceretur, cùm vesana mulier nefarium amatorem suum ad id compulisset.

Celebritas exportatæ manûs S. Iohannis.

Leuit.18.

Deindè dies festus natalis, potusque copiosus & immoderatus, cùm nimiùm vinum eum, qui celebrabat conuiuium, deuoluisset ad delirium. Potûs autem quęnam est delectatio? Saltatio filiæ, quę erat instàr meretricis, & petitio mercedis: & merces, Prophetæ interfectio. Ex qua regis ficta tristitia propter œstrum, quod eum obsidebat intrinsecùs: obtemperatio tamen, & submissio, & aduersùs iustum Prophetam prolatio sententiæ: & paulopòst caput in discum allatum, & libidinosæ & adulteræ mulieri traditum. Quid hac inhumana actione inhumanius, & magis nefarium? Quid hoc belluino facinore magis insanum & belluinum, hominem ex ipso matris vtero sanctitate circũdatum, qui temperãtiam erat amplexus, castitatem adsciuerat, inedia se exercuerat, ab omni congressione hominũ se separauerat, solitudinem, tanquàm ciuitatem, habitauerat, qui simul cum agri bestijs versabatur, cameli pilis tegebatur, pellicea zona cingebatur, sicut aues id, quod sua sponte nascebatur, habebat alimentum, carebat nutrimento, carebat vtensilibus, & planè carnis erat expers: qui totus quoquè cernebatur remotus à materia, quòd hæc materialis coagmentatio esset inedia attenuata & emortua, & ad materię vacuitatem traducta propter insignem continentiam: eum, inquam, pro iustitia, pro veritate, & nè lex in aliquo violaretur laborantem, dari mercedem mulieri adulteræ?

Herodis simulata tristitia.

Luc.1.

Sed quonam modo hæc quidem permissa sunt ab eo, qui omnia sapienter administrat, sciunt ij, quibus datus est spiritus ad hæc aliqua ex parte cognoscenda. Huius autem discipuli, cùm corpus à capite diuisum sustulissent, honoratę mandârunt sepulturæ, nè, si hoc quoquè post decessum videretur à libidinosis & voluptuarijs, esset maior fomes inuidiæ, & maioris sceleris materia intemperantibus. Sic ergò corpus quidem sepultum occultabatur, cùm neque quisquam illud tunc perscrutari studuisset, neque ipse manifestâsset. Sed quãdoquidem ad hunc locum perueni, volo de hoc prophetico tabernaculo, & de manu, quæ ei coaluerat, quiddam, quod à veteri pendet narratione, huic sacro theatro explanare, & quę de his audiuimus & cognouimus, & quę veteres tradunt historię, explicare fusiùs, & vndenàm diuina hæc gratia translata est Antiochiam, & vbinàm fuit repositum trãslatum Propheticum illud tabernaculum, & quisnam fuerit quidem modus huius translationis, & quis rursùs ablationis & exportationis.

Mat.14.

Matt.2. Herodes qui infantes occiderat, cùm Iudaicum multorum principatum tradixisset

ſet ad regnum, parebat quidem Romanis. Cùm multis autem modis quæreret, vt eis videretur beneuolus & fidelis, effecit quidem, vt Romani eum benignis adſpicerent oculis, & nec fore, vt ab eis deficeret, vllam haberent ſuſpicionem. Is, vt clarior eſſet ſua in eos beneuolentia, inter alia cõdidit etiam ciuitatem, ſitam non procùl ab Hieroſolymis, ſed diſtantem tantùm itinere vnius diei, eam vocans Sebaſten, Latinè Auguſtam, vt Auguſti Cæſaris appellatione ſignificaret ſuam in eum beneuolentiam & ſeruitutem. In ea, qui poſt illum obtinuit principatum, tetrarcha Herodes fixit regiam, in qua etiam fuit illud conuiuium, quo Propheta fuit occiſus, & iuxta quam fuerat in vinculis hic ſacer Propheta in quodam tenebroſo reorum domicilio. Cuius ex tranſuerſo referunt ſepultum fuiſſe corpus præconis veritatis. Quo etiam in loco dicunt priùs fuiſſe alterum ſepulcrum Prophetæ Eliſæi, adeò vt duo loculi viderentur ſimul iacentes in vno & eodem loco. Ibi quoquè templum maximum olìm extructum fuerat, quod propter ea, quæ in ipſo fiebant, miracula & pulchritudinem, fuerat incomparabile. Cùm eius autem tectum tempore defluxiſſet, ſub dio relicta ſunt eius ædificia, adeò vt vna ſola illæſa remanſerit domuncula, quæ vocabatur Sacrorum vaſorum cuſtodia: in qua etiam incluſi loculi prophetarum conſeruabantur abſque vllo detrimento.

Sebaſte cõditur ab Herode.

Cùm autem Lucas Euangeliſta circunquaq; omnes obiret regiones, vbi etiã obeundo vénit Sebaſten, Antiochiæ tactus deſiderio, vt qui in ea eſſet natus, magno quidem tenebatur ſtudio ſacrũ illud Præcurſoris corpus tollẽdi integrum. Cùm aũt non poſſet, quoniam diligenter ſeruabatur, ablata manu dextera, eam portauit in ſuam ciuitatem, loco alicuius alterius beneficij, & aliarum diuitiarum ei, quæ ipſum aluërat, hanc reddens mercedem educationis. Ab illo ergò tempore ſita erat manus illa apud Antiochenos, in magno honore habita, & iugis, quæ in ea habitat, gratiæ fidem faciens miraculis.

Nota de manu S. Iohannis.

Cùm autem Iulianus tyrannicè clauũ arripuiſſet Imperij, quoniam eos, qui ipſum præceſſerant, perſecutores & Dei hoſtes contendebat ſuperare ſceleribus, & eorũ, qui pro Chriſto decertârant, quæcunq; erant reliquiæ, aut integrũ tabernaculũ, aut aliquid aliud ex ijs, quæ ſunt puræ noſtræ fidei ſigna, ea omnia igni mandabat & cineri: magno deincèps ſtudio venit Antiochiam, ſimul quidem immunda facturus myſteria in ara ſimulacrorum, quæ ſita eſt ad Daphnẽ: & ſimul etiã perſcrutaturus, & ſi ſanctorũ aliquid in ea inueniſſet repoſitum, id igni mandaturus. Cùm hoc ergò ſæuũ renunciatũ eſſet eius decretum, qui erant Chriſtianarum partium, ſacram manum Præcurſoris clàm in quadam turre ciuitatis, quæ vocatur Gonia, id eſt, angulus, ſtuduerunt includere, nè capi poſſet ab idolatra. Qui autem Põtificálem ſedem tenebat Hieroſolymis, cùm auditione accepiſſet execrandum decretum, nec tyrannum omninò moraturũ, quin ad ſacra loca aſſcenderet, & quæ in eis erant precioſiſſima corpora, igni conſumenda mandaret, hoc diligenter curat, & magnum adhibet ſtudium, vt è loculo ſublatum Præcurſoris tabernaculum, tranſmitteret ſeruandum in ciuitate Alexandrina, alio quodam communi corpore pro eo repleta depoſitione.

Vide quem imiteni hoſtes ſacrarũ reliquiarũ.

Poſtquàm autem Antiochiæ omnia perſcrutatus ille impius, ea eſt aggreſſus, quæ fieri non poterant, cùm abſconſa manus nuſquàm comparéret, eo ille ſceleratus deſiderio fruſtratus, & in reliquum propheticum corpus furore pércitus, qui id ſcrutarentur, ſtatìm miſit vſque ad Hieroſolyma, vt Præcurſoris igni mandarent tabernaculum. Quod cùm ad finem eſſet deductum, & commune, quod pro illo ſepultũ fuerat, corpus ab ijs, qui miſſi fuerant, in cinerem eſſet redactum, illinc ſoluens, duxit exercitum ad obſidendam Edeſſam, vtpotè quòd qui in ea habitabant, planum eſſet eos ſtare à partibus Chriſtianorum. Aiũt autem quendam ex ſuis famulis, qui liberè cum eo loquebatur, & erat ei valdè coniunctus, ex animo verò res Chriſtianorum colebat & honorabat, eum à cœpto prohibuiſſe, & ad bellum aduersùs Perſas gerendum incitâſſe, ciuitatem cùm vellet, in poteſtatem eius venturam pollicens. Et ſic conſilio obtemperans, profectus eſt ad bellum contra Perſas gerendum. In quo plaga diuinitùs immiſſa percuſſus, vitam finijt miſerabiliter.

Iuliani Apoſtatæ furor in ſacras reliquias.

Poſtquàm autem ad fideles Imperatores rediêrunt ſceptra Romanorum, & reddita fuit libertas Chriſtianis, neſciebatur quidem, vbinàm eſſet precioſa manus, ab ijs, qui Antiochenam habitabant ciuitatem. Sed haud itá diù pòſt per diuiniorem reuelatum

tum fuit visionem, vbinàm esset abscon sa. Quam cùm fideliter ex eo loco sustulissent, in ea honoranda erant insatiabiles. Cùm autem non parùm efflu xisset temporis, Imperator Iustinianus inter alia, quæ piè gessit, fecit etiam tale quid. Hanc enim miraculorum effectricem Præcursoris dexterã, ex Antiochia, & Domini & Dei nostri tunicam, quæ erat in ciuitate Maratsemere, & maximè venerandũ caput, ex Emesa trãstulit ad regiam ciuitatem: quę quidem ostendebãtur obsignata signaculo sancti Imperatoris Constantini, ad hoc, vt non ampliùs ex eis auelleretur ab ijs, qui amplecterentur. Ablatis ergò signaculis, cùm templum Pręcursoris, quod in Hebdomo est ab eo ædificatum, per Domini tunicam & eiusmodi sacras sanctificâsset reliquias, rursùs remisit suis obsignatas signaculis eò, vndè venerant, solam dexteram propheticã relinquẽs nõ signatã, vt q̃ vngeretur vnguẽtis, & sustolleretur in festo Exaltationis.

Tunica Christi, caput & dextera S. Iohannis trãsferuntur.

Et sic quidem de his relatum est à veteribus, alijs alia de manu narrantibus, cõclusa tamen in vnam & eandem fidei notionem, & expellentia omnem incredulitatem, aberrante nemine procùl à veritate. Quòd si oportet etiam alicuius meminisse miraculi, Antiochia nobiscùm ei, quod dicemus, feret testimonium: quod quidem auditione à nobis acceptum est ex quibusdam, qui illic sunt versati. In cauerna delitescebat quidam draco in eius finibus, quem, qui habitabant ciuitatem, in deos referentes, anniuersario honorabant sacrificio. Id autem erat puella virgo, quę pauloantè peruenerat ad pubertatem, & propter non pollutam virginitatem, conseruabatur draconi sacrificium. Quis ęrat autem modus sacrificij?

Nota draconis cultũ & sacrificium horrendũ.

In eo ipso loco, in quo erat cauerna draconis, Antiocheni publicè confluentes, & frequens effecti theatrum, cùm puellam circunduxissent, pręcbebant deuorandam draconi. Is verò proserpens à cauerna, & insperatum & incredibile apparens miraculum, serpens & repens suis pedibus, & naturali, qui est intùs, spiritu incuruatus, & instàr vndæ tumefactus, hianti ore & dilatato thorace accipiebat sacrificium, & lacerabat dentibus. Pro more autem sors obtigerat cuidam Christiano, vt suam daret filiam draconi sacrificandam: qui stimulis sauciatus naturalibus, ex corde suspirabat ad maximum Præcursorem. Et vt filia à morte seruari possit, tale quid excogitat: Cùm magnam vim auri apud se abscondisset, petit vt sibi permitteretur adorare manum sanctam ab eo, qui illam seruabat. Is autem concessit postulatum. Cùm verò is in his esset, & quod afferebat aurum latenter, tanquàm sub prætextu adorandi, humì effudisset, rectà processit ad adorandum. Aedituus autem, vt qui auidis oculis ad aurũ adspiceret, cucurrit ad illud colligendum. Ille autem, qui petierat, vt sibi liceret adorare, cùm se incuruâsset, & totum se in loculum inclinâsset, diuino sauciatus desiderio, cùm venerandæ dexteræ pollicem osculando, & labra admouendo mordicùs dentibus abscidisset, & occultâsset, à templo quamprimùm recessit. Cùm autem iam dies aduentâsset sacrificij, & ciuiũ eorumq́;, qui circunhabitabant, collectũ esset theatrũ, accedit pater puellam adducens ad sacrificiũ. Et cùm fuisset propè draconem, & eum vidisset vasto ore hiantem, & horrendis sibilis eos, qui audiebant, terrentem, & sacrificium desiderantem, sacrum illum & venerandum digitum in mediam gulam iaculatus, eius iactu statim quoquè mortem ei attulit.

Insigni miraculo necatur draco digito S. Iohannis.

His sic gestis, pater quidem viuã filiam domum reducit, & lachrymis simul & gaudio plenus, & admirabilem, & quæ pręter opinionem acciderat, filiæ narrans redemptionem. Qui aũt circunsistebat populus, insigni miraculo obstupefactus, ingentes Deo agebat gratias. Quo factum est, vt Pręcursori templum illic construerent, vbi factum fuerat miraculum, quod nominârunt κρεμαστόν, id est, suspensum, siue propterea, quòd supra terram sit solum templi eleuatum, siue quòd ad tantam ædificiorum sublimitatem eius sit extensa latitudo, vt conspicientibus propè videatur pẽdere in aëre. In quo cùm hunc sacrũ & mirificũ digitũ deposuissent, eum festis honorãt anniuersarijs, miraculũ, quod factũ fuerat, per cõmemorationem transmittentes ad posteros. Dicitur etiã aliud quoquè mirũ tale fieri signum: Huius scilicet sanctæ manûs aliquãdò quidem extendi digitos, aliquandò verò contrahi: quorum extensione quidem significari fertilitatem fructuum, contractione autem, inopiam & penuriam.

Magnificũ templũ S. Iohannis.

Cùm autem multi, qui ante nos fuerunt, Imperatores hanc manum desiderâssent quouis modo possidere, nec sinere, vt tantum bonum maneret apud barbaras gentes, quæ partes illas occupârant, captiuum: augebatur quidem, ac vigebat eius rei desi-

desiderii: sed modus, quo id possiderent, nullo modo inueniri poterat. Et cùm eis aliquandò visum esset, dando pecuniam, talem comparare thesaurum, aërem, vt est in prouerbio, pugnis cædebant. Desiderabatur ergò ab omnibus, à quibus nomen Christi est inuocatum: & quicunque in eius rei versabatur cogitatione, Deum rogabat gemitibus inenarrabilibus, vt benignis oculis suum adspiceret populum, & eius eum efficeret possessorem & spectatorem. Quoniam autem diuinæ prouidentiæ sunt omnia præfinita, ei qui omnia præsciuit ante mundum conditum, despiciẽti tempora nostræ insciẽtiæ, placuit per multas suas miserationes, vt in hac quoquè generatione reuelaretur hoc magnum & insigne miraculum, in qua Constantinus & Romanus, qui digni sunt magnis laudibus, ab ipso ortu purpureis fascijs inuoluti, regebãt habenas Imperij. Id autem est, venerandæ Præcursoris manûs exportatio, & reuocatio.

Modus autem reuocationis, est valdè mirabilis & præter opinionem. Nam vir quidam, qui erat relatus in sortem diaconorum Antiochiæ ciuitatis, Iob nomine, supnè inspiratus, & diuino zelo repletus, apud se cogitabat, posset'ne Præcursoris suffuratus dexteram, eam donum desideratum largiri Christianis: atque adeò ad talem processit experientiam. Pulchrum templum & excelsum sub nomine Petri Apostolorum principis positum est in ea ciuitate. In huius vestibulo cùm suam is fecisset habitationem, cum sacrorum, quæ illic erant, vasorum custode inijt amicitiam, vt ea de causa tentaret cum ipso tota nocte venerandæ manûs assidere loculo. Postquàm autem petitioni non annuit is, cui credita fuerat custodia, inopinatũ quid cogitans, ad aliam transit machinationem. Cùm sumptuosa & lauta mensa eum exhilarâsset, & amicè eum ad bibendum inuitando, ad profundum & morti similẽ somnum deduxisset: & per quãdam fenestram intempesta nocte se in templũ dimisisset, sensìm & sine strepitu, sacro aperto loculo, (ô rem & factu & auditu terribilem) accipit preciosam, quæ desiderabatur, dexteram: & summo silentio reuersus, diligenter quidem apud se seruat, quod furatus fuerat, nè cognosceretur ab aliquo barbarorum.

Templum S. Petri Antiochiæ.

Iob diaconus clàm tolsit manũ S. Iohannis.

Hinc egreditur Antiochia, & iter inijt magno metu affectus, nè res fieret manifesta inimicis, ad exequendum propositum multis sæpè vtens precibus. Locum autem loco, & ciuitatem ciuitate commutans, festinabat ad exitum. Cumq; lethiferas illas vias sic peruasisset, peruénit ad fines Romanos, magnum quidem illum metum excutiens, audaciùs autem & confidentiùs festinans ad regiam ciuitatem. Postquàm verò fidelis Imperator eius resciuit aduentum, & re admirabili fuit obstupefactus, Christo quidem non poterat agere gratias pro dignitate, vt quem insperatum impediret gaudium: eos autem, qui hoc sanctum cum hymnis, lampadibus & vnguentis essent suscepturi, & ad ipsum allaturi, emisit: vt sicut ipse vox clamãtis in deserto parare vias Domini, & semitas rectas facere, iussus erat: ità etiam ipsi Christianam ingredienti ciuitatem, & à qua eius gratia non longè aberat, pararentur honesti & decori ingressus. Cùm ergò appropinquaret Chalcedonem, nauis quidem emissa est Imperatoria, & pontifex cũ sacerdotibus, & quicunq; ex senatu erant clari & illustres simul, vt sacrum illum thesaurum inferrent in regiam, cum quibus fidelium quoquè multitudo vrbe egressa, mari ei nauigârunt obuiàm, vt eum deducerent.

Vide cum quanto honore sacra Præcursoris manus excipitur.

Postquàm autem fuit susceptus in manus Pontificis, & eius ferebatur vlnis, & in mare ascendit, licebat videre ipsam quoquè aquæ naturam placidam & tranquillam, mollibus fluctibus ante nauem exilientem, & ad Imperatores eius cursum dirigentẽ. Porrò autem aliquid quoquè accidit alijs magìs admirabile, & dignum manu ueneranda Præcursoris. Aderat enim dies festus sanctorum luminum, in quo vera illa lux, Iordanis fluenta complectens, humanæ naturæ contritionem reformauit. Et quoniam præcedẽte die ieiunio præpurgamur, accidit vt in ipsa hora vespertina, in qua mos est Christianis peragere sanctificationem, diuina manus aduenerit: quam cùm Christi amantissimus Imperator, tanquàm cæleste donum & ab interitu alienum suscepisset, & amplexus esset, desiderijq; & fidei lachrymas effudisset, reponit in medio tẽplorum regalium: adeò vt omnes crederent illum ipsum adesse Baptistam, etsi sub adspectum non caderet, & propositas aquas sua sanctificare dextera. Hinc canebantur hymnodiç spiritûs, illata lumina templũ illuminabant, omnium oculi ad sacram capsam erant aperti, & adspectu hauriebant sanctificationem.

Nota de luminibus.

Sic quidem cùm festum sanctorũ Theophaniorũ, & sic etiam sequens, in quo sacri

Festum annuū depositæ manûs S. Iohānis.

Præcurſoris memoria eſt altiùs nobis tradita, quippe qui diuini baptiſmatis myſterio inſeruiërit, peregiſſemus & celebrauiſſemus, iudicauimus par eſſe manûs quoquè honorare depoſitionem feſtis annuis, hac quoquè connumerata alijs eius feſtis, vt ex rebus illius nihil ſit non glorioſum & admirabile. Et nunc eccè adeſt hoc feſtum clarum & inſigne poſt circularem anni ambitum, diſtillans nobis imbres miraculorum, & ea afferens, quæ ſunt futura animis noſtris conducibilia. Eſt ergò nobis propoſita omni ex parte glorioſa & veneranda manus Baptiſtæ & Præcurſoris, incorporeis circundata virtutibus, quę admirantur ſancti ſpiritûs virtutem, quę in ea habitat. Quodnam ergò eſt hoc templum hodiè pulchrius? Quænam ædes diuina venerabilior, & magnificẽtior hac, in qua hic ſacer & diuinus theſaurus repoſitus, innumerabilium luminum ſplendore cum cæleſtibus contendit ſpectaculis? Sub quibus quæ ſupernè deſcendunt gratiæ ſancti ſpiritûs, diſpenſantur pro modo vniuſcuiuſque fidei, eorum, qui laudant & celebrant, animabus: In Chriſto Ieſu Domino noſtro, cui gloria & potentia in ſecula ſeculorum, Amen.

MARTYRIVM S. SABINAE, ILLVSTRISSIMAE MATRONAE, AVTHORE ADONE, TREVIRORUM *Archiepiſcopo, in ſuo Martyrologio.*

Auguſti 29.

ROMAE in Auentino, in oppido Vindinenſi, ad arcum Fauſtini, natale beatiſſimæ & illuſtriſſimę Sabinæ martyris, quæ fuit vxor præclariſſimi quondàm Valentini, & filia Herodis Metallarij: Quæ paſſa eſt, Adriano Imperãte, ſub præfecto Elpidio.

S. Sabina conuertit. à S. Serapia.

Hanc beata virgo Serapia, cùm in domo eius conuerſaretur, perſuaſit in fide Domini IESV Chriſti. Quę poſtmodùm eandem virginem vſq; ad locum paſſionis ſecuta eſt: & cùm ei prępfectus Beryllus diceret, Quid tibi ipſa derogas? aut quarè temetipſam vilẽ reddis? aut quarè non conſideras, quæ es, aut cuius filia es? Coniunxiſti enim te Chriſtianis, & oblita es natales tuos, & memoriam tanti viri, cuius fuiſti, & deorum, quorum iram vereor nè incurras. Reuertere magìs ad domum tuam, & dimitte hanc nefandam, quæ maleficijs te & plures demutauit à cultura deorum: beata Sabina reſpondit: Illius ſanctæ puellæ, de qua dicis, maleficijs vtinàm & tu ſuadereris, ſicutì & ego ſuaſa ſum, & ab immundis recederes idolis, & verum & certiſſimum agnoſceres Deum, qui bonos ad æternam vocat vitam, & malos in pœnam relinquit perpetuam. Quod Præſes audiens, reueritus illam dimiſit.

Præfectus non audet eá punire.

Vt verò beata Serapia glorioſiſſimo martyrio coronata eſt, illuſtriſſima Sabina colligens reliquias eius, celebratis venerabilibus exequijs, vt theſaurum ſempiternũ, vel precioſam margaritam repoſuit in monumento ſuo, quod ipſa ſibi cum ſummo ſtudio & ornatu fecerat. Deindè interpoſitis aliquot diebus, compræhenſa, iudici Elpidio præſentatur. Quam ille videns: Tu es, inquit, Sabina, vxor quondàm Valentini illuſtriſſimæ memoriæ, & filia Herodis? Cui ſancta matrona reſpondit: Ego ſum, & gratias ago Domino meo Ieſu Chriſto, qui me peccatricem per ſanctam famulam ſuam Serapiam, de multis ſordibus & poteſtate dæmonum liberare dignatus eſt.

Siſtitur corã Elpidio Præfecto.

Conſtantia eius.

Commotus poſtmodùm Præfectus, cùm videret in confeſſione Chriſti conſtantiam eius dictauit ſententiam, dicens: Sabinam dijs inobedientem, dominos quoquè & Auguſtos noſtros blaſphemantem, gladio percuti decreuimus, atq; omnes facultates eius publicis titulis deſignari. Paſſa eſt autem beata famula Chriſti Sabina 4. Calendas Septembris: & à Chriſtianis ſublatum corpus eius, ſepultum eſt in monumento, vbì ipſa venerabiliter repoſuerat magiſtram fidei ſuæ virginem Serapiam, ad arcum Fauſtini, iuxta aream Vindiciani in oppido Vindinenſi.

Percutitur gladio.

SAN-

SANCTI PATRIS NOSTRI GERMANI, ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI ENCOmium, *in adorationem venerandæ zonæ Sanctissimæ Deiparæ, & in depositionem sanctarum fasciarum Domini & Dei & Saluatoris nostri Iesu Christi, necnon in Encænia templi, in quo illa deposita fuerant.*

Habetur in Simeone Metaphraste.

Loriosa dicta sunt de te, ciuitas Dei: nobis diuinus Dauid cecinit in spiritu: reuerà ciuitatem, de qua gloriosa dicta sunt, apertissimè vocans ciuitatem magni Regis. Quænā ea est? Existimo eum manifestissimè & sine vlla contradictione dicere eam, quæ verè est electa, & omnibus superior, non domorū excellentia, & altitudine excitatorum ædificiorum, sed diuinarum & sublimium virtutum magnitudine & puritate omnibus antecellentem, Mariam, nulli penitùs culpæ affinem, & castissimam Deiparam. In qua, qui verè est Rex regum & Dominus dominantium, habitauit, vel potiùs, in qua plenitudo totius diuinitatis habitauit corporaliter. Augusti 31. Psal. 89. Maria, præclarissima domus Dei.

Hæc verè gloriosa ciuitas, hæc Sion, quæ percipitur intelligentia. Hanc, vt arbitror, Dauid prædixit diuinus. Quòd si quis eius quoquè domum, gloriosam vrbem vocauerit, non alienum à vero & honesto dixerit. Si enim ij, quorum nomina in terris celebrata sunt, diuturno tempore nominis memoriam conseruant: aliorum autē, quorum ne nomina quidem fas esset labijs proferre, columnę, & templa, & simulacra vsq; in hodiernum diem, etsi nomine tantùm, sunt tamen extensa, & ipsi tanquàm adhuc superstites, resonant in auribus simpliciorum: quid dixerit quispiam de gloriosissima & laudatissima Virgine, quæ est omni ex parte intemerata, & nulli culpæ obnoxia? Nā si ea appellata est ciuitas animata Regis Christi, meritò illius quoquè templum sanctissimum, cuius dedicationem hodiè celebramus, & est, & nominatur ciuitas gloriosa. Ciuitas non terrestris, & mortali regi in ciuium numerum asscribens eos, qui pārent eius ditioni: sed cælesti, qui transmittit ad vitam æternam, & præbet regnū suum ijs, qui ipsum sequuntur. Dedicatio templi.

Encęniorū aūt nomē, id est, dedicationis, ô reuerendi auditores, nè recenter factis ædificijs, & modò coagmentatis constructionibus existimetis, solùm contineri: sed eam etiam, quæ in spiritu fit, renouationem significare, per quā homo noster internus, cùm vetus & lacerum peccati exuerit indumentum, nouum pietatis induens, viuit in vitæ nouitate. Illis enim delectatur Virgo, ab omni penitùs macula aliena, qui virtutibus & secundùm Deum vitæ pio instituto renouantur. Sic castæ castis castè fruamur Encænijs: & tanquàm ad ipsam præsentem, & omnia videntem accessuri: ità ad venerandum eius templum accedentes, omnia componamus, & omnia mutemus in id, quod est melius, actionem & contemplationem. Nihil sit nostro die indignum, non ingressus pedis, non risus dentium, vt dicitur, non vestis ornatus tendat ad indecorum. Quid dico? Ipsas quoquè componamus cogitationes, & incessu eas esse Deo dignas ostendamus. Encænia vt celebranda.

Hæc autem omnia præcedat etiam misericordia, qua Deus colitur, vt mente, anima & corpore, encęniorum intemeratæ Dei secundùm carnem matris diem nouo modo celebremus. Nam cum ea vna quoquè elucet venerandæ eius zonæ, & intemeratarum eius filij fasciarū Christi veri Dei nostri, depositio & adoratio: Zonę, inquā, maximè venerandæ, fasciarum preciosissimarum: Zonæ illius, quæ sanctissimum illud corpus constringebat, & Deum, qui in vtero celabatur, continebat: Zonæ illius, quæ Dei arcam pulchrè & honestè exornabat: Zonæ, quæ sæpè humectabatur ex guttis lactis intemeratæ Virginis. Veneranda zona & intemeratæ fasciæ.

Nec existimet aliquis hoc esse absurdū ex ijs, qui lubenter repræhendunt, si ea, tanquā animata alloquamur, & ea bonis verbis & laudibus psequamur. Si enim vas, quod vnguentum vel breui tempore continuit, eo effuso, diū seruat odorem: quid dixerit

quispiam

quispiam de ea zona, quæ verè ineffusum & diuinum vnguentum, purissimũ, inquam, & ab omni repræhensione alienum Deiparæ corpus diù inuoluit, & est complexa? Non seruabit in æternum odorem curationum: & eos, qui cum fide & desiderio ad eam accedunt, bono odore implebit, non quod eneruat & effœminat, & est abijciendum, sed diuino, & omni ex parte venerando, quod acerrimè expellit vitia animæ & corporis? Et si vas, vt diximus, inanimum, quod inanimum continuit vnguentum, scit esse eius qualitatis particeps, & grati odoris: quid dicemus de ea, quæ propinqua fuit animato Dei verbi habitaculo? Non accurremus? Non supplices humi procidemus? Non purgationem animæ & corporis ab ea postulabimus? Omninò. Quid verò? Non perindè àc viuam alloquemur, & ei laudum cantica afferemus? Id certè faciemus.

Ecce quãtæ virtutis sit hæc sacratissima zona.

O zona, quæ ijs, qui ad te confugiunt, das lumborum quidem mortificationem ad vitia, animi autem fortitudinem ad virtutum operationem. O zona, quæ nostræ naturæ imbecillitatem adstringis & roboras: & inimicos nostros tam qui sub adspectum cadunt, quàm qui non cadũt, impedis. Sed quî mihi accidit, vt dum sanctissimæ compungerer desiderio, & impetu vrgerer orationis, obliuiscerer fasciarum? Non mirum, dum enim mater glorificatur, lætatur quoquè & voluptate afficitur filius. Quinetiam legi cedentes naturæ, etiamsi res sint supra naturã, matri primùm munus obtulimus. Neque omninò id ęgrè ferret, qui est summè bonus Dominus. Cùm enim verè homo ex ea progredi ei visum sit, & eius appellari filius, nos non cõdemnabit imprudentię, quæ extitit secundùm hominem, is qui est summè misericors.

Sed facta mentione fasciarum, rursùs reuertor ad illam, quæ Dominum peperit. Ea enim illas suis castis confecit manibus. Ipsa, vt infantem oportuit, magnũ Dominum maternis manibus in his inuoluit. Ipsa cum ijs eum ferens in gremio lactabat, qui supra rationem præbebat omni naturæ spiritum & alimentum. Sed ô fasciæ, quæ liberatorem Dominum inuoluistis, & nostrorum peccatorum catenas dissoluistis. O fascię, quæ fortem Dominum constrinxistis, & imbecillitatem nostri generis roborâstis. O fasciæ, quæ fideles quidem custoditis & conseruatis: eos autem, qui contrà se habent, ligatis & prosternitis. Sed ô fasciæ, & zona veneranda, tribuite sanctificationem, corroborationem & expiationem ijs, qui fide accesserunt ad sanctum hoc templum, & cum desiderio vos colunt, & adorant.

Fasciarum Christi encomia.

Itèm zonæ venerandę.

O zona veneranda, quæ tuam ciuitatem circundas & contines, & conseruas à barbarica illæsam excursione. O zona preciosa, quæ DEVM verbum, cùm esset in vtero, inuoluisti & curationum benedictionem affatìm illinc hausisti. O iucunda zona, quæ à corruptione alienæ DEI matris summè honesto corpori honestè appropinquâsti, & illinc induisti incorruptionem, manens illabefactata, & aliena ab interitu: vt ad nos peruénit quædam narratio veritati consentanea. Sed quid conamur ingredi adyta, & septa festinamus transilire, eis verborum honorem pro dignitate conantes tribuere, quod profectò ne Angeli quidem possunt facere? Sed veniamus rursùs ad supplicationem.

O veneranda zona summè venerandæ Dei matris, accinge lumbos nostros veritate, iustitia, & mansuetudine. Fac nos hæredes æternæ & beatæ vitæ, & hanc nostram vitam interitũ obnoxiam conserua, nè eam lædant inimici, tam qui sub visum cadunt, quàm qui non cadunt. Tuam hæreditatem, tuum populum, ó intemeratæ zona intemerata, conserua rectos fide, saluos vita, quæ est secundùm Deum, & nullo damno & iniuria affectos. Habeamus te vires & auxilium, murum & propugnaculum, portum & salutare refugium.

Vide quid antiquitas tribuerit sanctissimę Virgini.

Tu autem ô castissima & optima, & summè misericors Domina, Christianorum solatium, eorum, qui affliguntur, potentissima recreatio, paratissimum refugium peccatorum, nè nos relinquas orbos tua defensione. Nam si tu nos deserueris, quonàm confugiemus? Quidnam autem de nobis fiet, ô sanctissima Deipara, spiritus & vita Christianorum? Quomodò enim corpus nostrum, vitalis signum operationis habet respirationem: ità etiam sanctissimum tuum nomen, quod in ore seruorum tuorum versatur assiduè, in omni tempore, loco & modo, vitæ, lætitiæ & auxilij non solùm est signum, sed ea etiam procurat & conciliat. Nos protegas alîs tuæ bonitatis: nos custodias tuis ad filium tuum & Deum intercessionibus: præbeas nobis vitam æternam, ô spes Christianorum, quæ pudore non afficeris.

Nos,

Nos, qui sumus egeni diuinorum operum & morum, per te nobis præbitas contemplati opes benignitatis, dicamus: Misericordia Domini plena est terra. Nos qui propter multitudinem peccatorum à Deo electi eramus, per te Deum quæsiuimus: & cùm inuenissemus, salui facti sumus. Potens ergò ad salutem est tuum auxilium, ô Deipara, & non indiget aliquo alio ad Deum intercessore. Hoc nos certò scientes, vt qui etiam, cùm sæpè petierimus, experientia didicimus, te esse vehementissimã nostram defensionem: affatìm postulandi sumimus occasionem, & in præsentia ad te confugimus tuus populus, tua hæreditas, tuus grex, qui tui filij appellatione exornatur & gloriatur. Psal.32.

Non est reuerà finis tuæ magnitudinis, non est vlla satietas tuæ defensionis, non est numerus tuorum beneficiorum. Nullus enim est, qui saluus fiat, ô sanctissima, nisì per te. Nemo est, qui liberetur à malis, nisì per te, ô purissima. Nemo est, cui donum concedatur, nisì per te, ô castissima. Nemo est, cuius misereatur gratia, nisì per te, ô honestissima. Quamobrèm quis non te beatam pronunciabit? Quis non glorificabit? Quis non magnificabit, si non pro dignitate, at promptè quidem certè & alacriter, Te, quæ es glorificata: Te, quæ es dicenda beata: Te, quæ magnalia es consecuta ab ipso tuo filio & Deo, verè magna & admirabilia? Quamobrèm te laudant omnes generationes. Eccè quàm potentissima sit sancta Dei genitrix.

Quis post tuum filium ità generis humani curam gerit, sicut tu? Quis ità nos defendit in nostris afflictionibus? Quis tam citò præueniens, nos ab irruentibus liberat tentationibus? Quis in supplicationibus adeò pugnat ꝓ peccatoribus? Quis ea, quę corrigi non possunt, adeò repugnando excusat? Tu enim cùm habeas maternam apud tuum filium fiduciam & potentiam, nos, qui sumus condemnati, & non audemus intueri ad cæli altitudinem, tuis interpellationibus & intercessionibus ei efficis familiares, & das salutem, & ab æterno liberas supplicio. Quamobrèm is, qui affligitur, ad te cónfugit. Qui iniuria afficitur, ad te accurrit. Qui est rebus asperis & aduersis implicatus, tuum inuocat auxilium. Omnia tua sunt admirabilia, ô Deipara. Omnia supra naturam. Omnia ingentia, & aliorum vires superantia. Propter eà & patrocinium tuum maius est, quàm vt intelligentia compræhendi possit. Homines enim ipsos olìm reiectos, expulsos, expugnatosq;, tuo partu reconciliâsti, domesticos effecisti, filios, & hæredes. Tu quotidiè peccatorum pelago fluctuantibus hominibus adiutricem manum extendens, eripis à fluctuatione. Tu nequissimi hostis contra seruos tuos inuasiones, sola tui nominis inuocatione sanctissima repellens, tutos atq; incolumes seruas. Tu implorãtes te homines, ab omni necessitate ex omnigenis tentationibus opportunè liberas. Quamobrèm ad templum tuum studiosè accurrimus, in quo cùm stamus, in cælo ipso stare nos credimus: in quo te celebrantes, in Angelorum choro versari nos existimamus: Ecquodnam genus hominum talis gloriæ diuitias assecutum est? talem opem, tale patrocinium possidet, quale Christianorum natio in te habet? Ecquisnam ex fidelibus venerandam tuam zonam intuens, non statìm animi iucunditate repletur? Quis feruenti animo ad eam prócidens, honesta petitione inanis redijt? Quis tuum characterem inspiciens, non subitò angustias omnes oblítus est? Nôrunt qui ad venerandum hoc templum tuum accedunt, in quo preciosam zonam reponi concessisti, & filij tui ac Dei nostri incunabula, quorum depositionem hodierno die celebramus: quanto gaudio, quanta delectatione, quanta hilaritate affici soleant. Non enim verbis explicari potest. O vas illud, ex quo recreationis manna nos, malorum ardoribus arefacti, ebibimus. O mensa, per quam esurientes nos panẽ vitę abundè adepti sumus. O lucerna, per quã qui sedebamus in tenebris, magna luce illuminati sumus. Habes tu quidem à Deo ipso dignas & congruentes tibi laudes: sed nè, quæso, repellas hanc nostram indignam quidem laudationem, sed ex animo tamen tibi oblatam. Nè repellas sordidis labijs pronunciatam orationem, quam beneuolè tibi offerimus. Nè, quæso, tenuis & indignæ linguæ supplicationem reijcias: sed animum remetiens, peccatorum nostrorum remissionem nobis concedas, sempiternæ vitæ fruitionem, & omnium malorum liberationem. Respice de sancto habitaculo tuo circunstantem fidelem populum, qui cùm te Dominam & patronam habeat, huc conuénit, vt toto animo te celebraret. Diuina igitur protectione tua præsentem visitans cœtum, ab omni calamitate & angustia, ab omni morbo & incommodo, atq; violẽtia libe-

Nota quid Catholici sentiant de matre Domini.

Non dubiũ, quin sanctis suis intercessionibus hęc pręstet Deipara.

liberatum, omni gaudio, salubritate & gratia prosequere, atque in aduentu filij tui clementissimi Dei nostri, cùm assistemus omnes iudicandi, tu, quæso, vt maternam habens fidutiam, & maximam potentiam, valida illa manu tua ab æterno igne nos eripiens, fac vt sempiterna consequamur bona: gratia illius & benignitate hoc præstante, qui à te genitus est Dominus noster Iesus Christus: Cui gloria & Imperium nunc & semper, & in secula seculorum, AMEN.

EVTHYMII MONACHI ENCOMIVM IN ADORATIONEM VENERANDAE ZONAE SANCTISSIMÆ *Deiparæ, & Fasciarũ Domini, necnon in anniuersarium diem Dedicationis Templi in Chalcopratijs, propter collocationem sanctæ capsæ, prædicta continentis.*

Habetur in Simeone Metaphraste.

Augusti 31. Zona sanctissimæ Virginis veneranda.

PRoposita est nobis hodiè ad adorandum, & spiritaliter celebrandum (ô purum mihi auditorium) veneranda & insignis & colenda vel ab ipsis supremis ministris nostri secundùm gratiam, qui non potest compræhendi, patris, integra, intacta & incorrupta zona, suprà quàm dici potest, benedictæ & gloriosę semper Virginis, & intemeratæ Dominæ nostrę Deiparæ. Cùm itaque animas & corpora per virtutes, quæ repræhendi non possunt, & DEO dignę sunt, nos omnes abluerimus, ità accedamus ad eius diuinum & suspiciendum, & quod supercælesti loco non est inferius, templum. In quod quicunque, vt videt, ingreditur, tanquàm in cælo quodammodò, perpetuos & indeficientes cultus, & glorificationes facit cum timore & cordis exultatione, maximè autem hodiè.

O miraculum inprimìs nouum & alienum: quoniam post stupendam & lætam adorationem preciosissimæ & maximè regiæ, & CHRISTO dilectæ zonæ, vel ipso quod est in Eden, paradiso preciosius, vt diximus, hoc templum fuit dedicatum. In quo etiam Domini nostri Iesu Christi, qui est vnus ex supersubstantiali & increata Trinitate, repositæ sunt (ô mysterium, ô rem nouam & inauditam) quæ precio æstimari non possunt, & Deum decent, fasciæ, lucidæ & fulgenti zonæ coniunctę. Et quis loquetur potentias Domini, auditas faciet omnes laudationes eius? aut quomodò possem ego hoc duplici luce resplendens Festum, verbis exornare splendidis, primùm quidem vt Deo placeam, & ei, quæ eum peperit sine semine, & planè ineffabiliter: deindè etiam, vt prosim ijs, qui conuenerunt & iucundè exultant?

Psal. 105.

Atquì vita quidem excelsa carens, quam conuenit habere eos, qui volunt scribere: (Primùm enim cœpit Iesus facere, deindè docere) quinetiam spiritali egens oratione, (oportet enim linguam habere theologicam, vt non opùs habeat aliò conuertere oculos, quàm ad viros diuinos, qui olìm locuti sunt pulchrè & panegyricè) nihil aliud efficiam oratione, quàm molestia afficiam eos, qui conuenerunt, indecora verborum humilitate, & obscura, ac inornata dictione. Sed tamen viri fidelissimi implentes obedientiam, & eius, qui est diuinis repletus, eamus iam duplex ad festum laudandæ semper & beatæ Virginis. Dabit enim verbum, inquit, Dominus euãgelizantibus virtute multa.

Actor. 1.

Psal 67.

Agè verò huic diuino, excellenti & iucundo diei nouum aliquod priùs comparemus & exæquemus spectaculum, & ità nobis orationem consequenter suppeditante ea, quæ sine vllis loci angustijs cepit, ac continuit cõsistens Verbũ patris, adijciamus coro.

coronas encomiorum his, quibus est gratum festum, & amborum festo afferamus ea, quæ est consentaneum. Quomodò enim propositis geminis, qui gaudium afferunt oculis, sole, inquam, resplendente, & Orientem illustrante, & luna cum splendidis stellis noctem obscuram illuminante, aut etiam duobus solibus orientibus nutu & prouidentia diuina, & à patre mota voluntate, est admirabile & ineffabile ijs, qui hîc adsunt, spectaculum: ità etiam, quæ nunc adest splendida & summa celebritas, in nos emittit radiorum micantia fulgura, & huius fidelissimi populi congregationem, tanquàm astrorum multitudinem penè innumerabilem, mittit ad templum eius, quę est verè & propriè Deipara: diuinosque radios, odoresque suauissimè spirantes effundit innumerabiles, & persuadet Deum promptissimo glorificare animo, quomodò ex terrigenis nemo fuerit elocutus. Non potest enim exhauriri eius bonorum scaturigo. Est perennis thesaurus eius miraculorum.

Si enim, vt diximus, est dulcis & desiderabilis & eximius, & læta efficit corda oriens hic sol, qui est ad tempus, & est interiturus, etiamsi solus fuerit lucens & illuminans: quãto magìs, putas, Christus sol iustitiæ nos illuminat iucundissima eius specie, & pulchritudine fruentes, per immateriales, inquam, glorificationes, & purissimas preces? Ego enim (inquit sapientia) eos, qui me amãt, diligo. Qui autem diligit filium, & Deum & hominem Christum, diligit eum quoquè, qui ipsum genuit sine tempore, ante omnia secula, & ineffabiliter. Diligit verò etiam sanctissimum & paracletum spiritum, vt honore æqualem, & consessorem Patris, & Filij, & vt qui ex patre quidem procedit, per filium autem ad omnem pium mittitur. Diligit autem simul (ô excellentem DEI œconomiam) eam, quæ ineffabili & stupenda ratione in vltimis temporibus continuit vnigenitum Verbum Patris, & quod cum eo est expers principij.

Christus sol iustitiæ vt nos illuminet. *Prou. 8.* *De processione spiritus sancti recentium Græcorum more loqui videtur.*

Habuit enim, habuit in vtero intemerata & impolluta Verbum illud, quod cælos constituit. Habuit in vtero eum, qui pugno omnia continet, & (ô castissimam, & nulli culpæ affinem, quam extimescunt intelligentes omnes hierarchiæ) gestauit in vtero eum, qui nec contineri, nec adiri potest ab vniuersa creatura, DEVM perfectum, & (verùm quid tibi rei, ô benigne & clemens, cum mendicis & abiectis?) hominem perfectum, duplicem natura, vna autem consistentem persona. Non enim dicimus hominem Deificatum tanquàm in visione ac phantasia: Absit: sed DEVM incarnatum, & hominem factum, qui totum illud, quod nostrum est, suscepit, dogmate nostro tenemus. Verbum enim (inquit tonitrui filius) caro factum est. Non quòd conuersum ac mutatum sit ex eo, quod erat Verbum, sed quòd prætereà accesserit, vt caro fieret: non mutata diuinitate in humanitatem, sed cum propria suæ diuinitatis essentia, in propria persona Dei Verbi & consistentis, compræhendens etiam esse hominem.

Iohan. 1. *Mat. 1.*

Hominem autem dico perfectè. Quæcunque enim homo, & qualia homo, & si quid est homo, accepit vnigenitus, vt in perfecto suo homine vniuersam salutem, cùm Deus esset, efficeret, hominis nihil relinquens: nè pars relicta rursùs fieret esca diaboli. Non enim vénit, vt mutaret naturam, carne indutus, vniuersorum Deus: sed vt eam reformaret, & efficeret puram à mutatione, vt etiam factum est. Quod enim fuimus, erimus, propter mysterium eius incarnationis eam, quæ ab initio erat, immutabilitatem accepturi, quam mihi & bonis omnibus perfecit, & corpus natura mundum reddens à peccato, & intelligentem animam, voluntatem habentem immutabilem.

Vno autem verbo vniuersum dico mysterium. Neque Deum nudum corpore, & ijs quæ sunt corporis, Christum esse credamus, neque nudum hominem absque vera diuinitate, & ijs, quę sunt diuinitatis: (Vtrunq; enim apertè ostendunt doctrinam diaboli) sed Deum totum, & eum ipsum absque conuersione totius hominis accepisse essentiam, corde puro credamus ad iustitiam, & ore Apostolicè & paternè confiteamur ad salutem. Hunc ergò ante secula Deum, qui compræhendi non potest, qui refulsit in duabus essentijs & operationibus, vna autẽ, vt diximus, persona, & nobis in omnibus fuit assimilatus præter peccatum, peperit quæ est verum patrocinium Christianorum, & propriè vereq; est Deipara: quæ est altior & superior quauis re creata, tam quæ sub adspectum cadit, quàm quæ nõ cadit: quæ est pura, impolluta, intacta Patris, q nec videri, nec cõpręhendi potest, ab omni repręhẽsione aliena, & pulcherrima

Rom. 12. *In Christo gemina natura & operatio, sed vna persona.*

ſponſa: quæ eſt in omnibus glorioſa & benedicta, & in bonitate & benignitate eſt incomparabilis, conuenienter ei, qui ex ea natus eſt Deus & homo, & nobis ad indeficientem propoſita opem & ſalutem.

Et quis non hodiè (vt ſuperiùs diximus) accurrit ad venerabilem zonæ, quæ ſemper lucet, & omni ex parte reſplendet, venerationem, & ad hanc longè clariſſimam & illuſtriſſimam eius ornatiſſimi & à DEO conditi templi dedicationem? Hodiè enim admirabiliter ambo ſimul ſunt propoſita ad lætitiam fidelibus, qui rectè ſentiunt, & qui verè eam confitentur, & adorant veram Deiparam, vt quæ peperit ſupereſſentiale Verbum Dei Patris, qui nequit compræhendi. Et qui non eſt ità affectus, & non ità opinatur, vt paulò antè ſcripſimus, voces mutuantes ex paternis præceptis, ſit anathema.

Feſtum dedicationis eccleſiæ.

Hodiè lætantur Angeli, gaudent Cherubin, gaudio afficiuntur Seraphin, Throni & Dominationes mente nobiſcùm exultant. Tranſilias, ô tu, pura mente æthera, & cælum, quod illum ſuperat, puris & caſtis oculis, & videbis vim eorum, quæ dicuntur. Nec mireris. Nam ſi ſtudio & diligentia homo fit Deus, (inquit enim: Ego dixi, dij eſtis, & filij excelſi omnes) quid eſt incredibile, aut magnum, quòd quis verſatus cum Angelis, quæ illic ſunt bona, videat intelligentia, & in ijs ſe omninò extendat & oblectet? Abundè enim diuina gratia benignitatem ſuam iugiter effundit ijs, qui purè viuunt & Euangelicè. Ego enim (inquit meus Ieſus) & Pater veniemus, & manſionem apud eum faciemus. Vide ergò, vide, quemadmodùm inhabitatio Trinitatis in hominibus maior fiat, quàm contemplari poſſimus.

Pſal. 81. *Iohan. 14.*

Hodiè ergò à nobis quoquè honoretur zona, quæ eſt omninò à DEO maximè illuſtrata, & ſummè admirabilis, & valdè veneranda. Hodiè honoretur zona, qua ſuccincta fuit laudatiſſima Deipara, & fraudulentiſſimum draconem per eam ſuffocauit, & noſtri generis authores à graui reuocauit exilio. Hodiè honoretur zona, quam ipſum quoquè vnguentum Dei Verbũ ineffabiliter ex ipſa carne tectum, quomodò ipſe ſolus nóuit, tenuit, & eſt complexus, adhuc corporaliter propter ætatem ſe gerens puerilíter, & vt puer ſolet facere, balbutiens, & in materno gremio requieſcens, & exiliens.

Vides, vt antiquitas honorârit ſacras reliquias.

Hodiè ipſi quoquè, inquam, primi Dei miniſtri, licèt non videantur, eam adorant, & maxima colunt veneratione, & arcanè vnà nobiſcum lætantur. Hodiè à nobis etiam terrenis adoretur, & magnificetur hæc zona ad gloriam eius, qui ſupra rationem fuit carne indutus: Et (ô myſteria, quæ compræhendi nequeunt) hodiè magnificetur zona, ad laudem & honorem ſemper Virginis & Deiparæ Mariæ. Lætatur enim, cùm nos in his adſpicit caſtiſſima Domina. Se enim ea re vera cinxit, vt credimus: & aras contriuit idolorum, & delubra gentium perdidit & comminuit, & ceſſare fecit immoderati ſanguinis effuſionem. Hodiè zona magnificetur, per quam äer fuit ſanctificatus: cæli ſummè refulgent: Sol & Luna ſupra naturam ſuam nunc ſplendidè radios & myſticè emittunt: & vniuerſus mundus, qui quatuor continetur finibus, renouatur & illuſtratur. Et gloria ſit ei, qui nos implet in bonis omnibus ad gloriam ſuæ bonitatis.

Hodiè glorificetur zona, per quam montes exiliunt, & tranquillum mare ſubridet placidè, omneſque ſummè ditantur, & lætitia afficiuntur, ad gloriam eius, quæ eſt ſemper virgo, & DEI mater. Hodiè zona glorificetur, per quam pulchri euadunt fluuij, & ſoli ſubiectam terram rigant, & fertilem efficiunt: Et gloria ſit ei, qui eos regit, & nos in omnibus lętificat, & copioſè alit. Hodiè ꝓponatur, honoretur & adoretur zona, q̃ diuina virtute cęlos ſuperat, & reſplendet pluſquàm radij ſolares, manetq́; integra & intacta plurimorũ annorũ curriculis, noningentorũ, inquam, aut ampliùs. O DEI myſteria, quę compræhendi nequeunt: ô dona eius, quæ non poſſunt inueſtigari. Papę tuã, ô intemerata, potẽtiam. Papę tuam ad filium tuum abſque vllo interceſſore fiduciam. Et quis, ô Domina, potuerit ſatìs, vel aliqua ex parte laudare hanc præclaram, & verè ſemper colendam celebritatem? Et præbete quidem aures: Sum enim admirabilia dicturus. Nam vt ſcriptum inuenimus, in admiranda & ſemper reſplendente arca, in qua eſt precioſa hæc zona recondita, à tempore Archadij, qui olìm imperauit in fide rectè ſentiens, quique fuit filius magni illius, & qui virtutibus refulſit, Theodoſij, hìc fuit repoſita triceſimoprimo vltimi huius menſis: ſalua-

Nongentis annis zona incorrupta.

Vltimum menſem, di-

saluaq́;,illęsa & impolluta,vt videtis,permansit vsque in hodiernum diem, nullo modo fœdata,aut offuscata,aut eius colore vllo modo mutato: sed resplendens supra niuem,& tanquàm modo ex coccino laborata, sic est proposita, virtute sancti & viuifici & adorandi spiritùs. cit Augustā more Græcorum.

Ei autem prompto & alacri animo flectamus genua, lachrymas fundamus prę lętitia, ante eam stemus,& fideliter omnes sanctificemur oculis, labris, frontibus,manibus,eam cum metu tangentes,& in altum extollentes,& sic dicentes: Audi filia, & vide,& inclina aurem tuam. Psal.44. Vides enim,vides ante pedes pulcherrimæ tuæ capsę nos omnes ardenter volutari, & tuum postulare auxilium, expectantes tuam defensionem,tuum in omnibus inuocantes patrocinium. Itaque vt,dum hîc quidem manemus,nos protegas,supplicamus: rursùs autem,vt,cùm excedemus, in ędibus semper viuentibus & luminosis habitemus, obsecramus. Contrà autem nobis parcat tuus filius & Deus, perennibus tuis orationibus. Nihil enim est, quod tibi sit impedimento,ô impolluta Domina. Eccè enim post tuum festum preciosę tuę & adorandæ zonę, huius quoquè tui templi dedicationem concorditer peragimus, vt qui simus serui & debitores,ô optima. Respice seruos tuos,respice. In te enim omnes spem nostram collocauimus,& in te viuimus,& gloriamur, & sumus. Scimus enim,scimus fore,vt non hac nostra frustremur expectatione, aut fallamur,& excidamus. Tua enim sumus hæreditas, ô impolluta, & ad te manè surgere & confugere, nunquàm nos piguerit. Hæc Catholici piè tribuunt beatę Virgini, sed post Deum.

Agedùm verò popule electe,& Deo grate, postquàm de veneranda & preciosissima zona pauca diximus,pro nostra quoquè dicendi facultate, nonnulla dicamus de Dedicatione, sicut vobis antè sumus polliciti. Dedicatur ergò hodiè templum Dei matris,quod est pulcherrimum & luminosissimum,& cælo potest æquiparari. Hodiè dedicatur templum maximè benedictę Dei filiæ, in quo Angelorum exercitus assiduè ministrant,& circa semper splendentem capsam cum timore assistunt, quòd & fasciæ Christi in ea sunt reconditæ, & hæc à Deo contexta zona eius, quæ peperit ineffabiliter. Gloria sit ei, qui nos in his affatìm ditat, & refrigerat, & à multis malis liberat, nempe & ex incursione Barbarorum, & grauibus alijs quibusdam casibus.

Hodiè celebrantur en[illegible] nostrę intemeratę. Et quis ex viris terrigenis, & ea, quæ sunt Dei,scientibus,non exiuerit,& non pręclarè supra niuem dealbatus fuerit, & animo & moribus mutatus? Ità enim in his erimus sine periculo, si maximè cum metu & tremore,& spiritali exultatione in id ingrediamur. Hodiè templum dedicatur huius gloriosæ Dei matris, in quod ab Oriente & Occidente,à Septentrione & mari, omnes ardenter & fideliter confluunt,& spiritales cultus cum timore peragūt, & Deum ex corde non cessant glorificare à media nocte,atque adeò perpetuò prompto & alacri animo, assimilati Angelis & Archangelis. Hodiè dedicatur templum Regis Christi matris,in quo omnis scriptura à Deo inspirata,& vtilis legitur ad vtilitatem animarum innumerabilium. Etenim ex quouis Christianissimo ordine in id magno studio confluunt Pontifices & Reges,Principes & magistratus,diuites & pauperes,immatura ætas,& piarum fœminarum caterua. Et hîc agnoscis priscam deuotionē.

Sed quis tuę gloriæ loquetur magnalia, ô intemerata? Hodiè dedicatur templum sponsę expertis nuptiarum patris,qui non potest comprǽhendi,in quo chori piorū & doctorum virorum in ordine assistentes, & indoctis non paruam prębentes vtilitatem,summam accipiūt remunerationem. Qui enim abducit,inquit,* indignum ab indigno,erit tanquàm os meum. Ierem.15. Hodiè dedicatur templum purum & integrum gloriosæ Dei filiæ,in quod etiam ij,qui sunt in montibus & speluncis, cursu venientes,ex bona fama ossa (vt dicit scriptura) pinguefaciente, amore amorem assumunt, & læti domum vadunt,semper Virginis Mariæ summum templum honorantes. Prou.15. Hodiè templum dedicatur illius castissimæ, templis omnibus superius,in quo plurimi ex ijs, qui sunt polluti peccatis grauissimis,redeunt ad pietatem & summam puritatem,& fiunt æquales Angelis. Hodiè dedicatur templum patrocinij & defensionis Christianorum, in quo ij etiam, qui optimè viuunt,redduntur formosiores, & luce lucem accipiunt, exornati humilitate, qui CHRISTVM imitantur. Hodiè templum dedicatur laudatissimæ,& ab omni labe alienę puellæ, in quod quicunque ingreditur

ex desiderio & fide, & ea enunciat, quæ ab eo facta sunt grauiter, & confitetur se amputaturum ea, quæ sunt molesta, statim (ô miraculum) inuenit solutionem, & cordis exultationem. Dixi enim, inquit, enunciabo contra me iniquitatem meam Domino, & tu remisisti impietatem cordis mei. *Psal.31.*

Hodiè templum omni ex parte benedictæ & venerandæ adolescentulæ, & prophetarum coronidis, est dedicatum: in quo eriguntur paralytici: qui non vident, visum recipiunt: & qui horrore ac febri laborant, curantur. Est enim semper perennis scaturigo eius miraculorum. Hodiè nos quoque, qui huc accurrimus, ab innumerabilibus, & sibi inuicèm succedentibus afflictionibus, & turpissimis improborum hominum maledictis liberati, & tecti sub alis eius intercessionis, suppeditatam rationem, & sapientiæ cognitionem desupèr à filio ex ea nato, per ipsam admittentes, cùm loqui iussi fuerimus, sine impedimento clamemus ex corde, clamemus: Nè assiduas nostras preces repudies, nè repudies, ô intemerata. Defende nos secundùm magnam & copiosam misericordiam tuam, ô Domina. Frange schedulam immensorum nostrorum malorum tuis, quę nunquàm dormiunt, intercessionibus, ô optima. Nos ante finem concilia tuo misericordi & iusto iudici, filio & Deo. Sumus enim planè omni destituti fiducia & audacia, propter negligentiam & multitudinem peccatorum. Sed magnam vim habet, ô laudatissima, precatio matris ad filij conciliandam beneuolentiam, vt credimus.

Eccè quomodò beatã Mariam inuocat.

Cùm ergò habeas maternam & infinitam ad eum fidutiam, qui ex te sine fluxione & ineffabiliter ortus est, nos quoquè fac bonorum æternorum participes, & ab omni graui hîc & illic libera afflictione. Potes enim omnia tu, quæ es plusquàm benedicta & gloriosa: vt à te custoditi, & de te gloriantes, emittamus gloriam & gratiarum actionem in hoc venerando templo, & vbicunquè simus, patri, & filio, & sancto spiritui, nunc & semper & in secula, Amen.

Beata virgo Maria oĩa potest.

FINIS.

DEO LAVDES ET GRATES.

